Biblioteca Raională Odorheiu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 13 (72) • 1 iulie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Dimos Rendis

Destăinuire

Iartă-mă, iubito,
iartă-mă că-mi retrag mîna din mîinile tale
și nu te mai învălui cu privirea —
ci rătăcesc cu pașii, absent,
pietrișul alb al aleii ;
iartă-mă, dar am prea multe lucruri de ținut minte,
prea multe lucruri ce nu pot fi uitate...

Nu trebuie să uit
că zăpada poate fi roșie uneori,
că apele cristaline ale rîului de munte
pot să fiarbă, în inima iernii
iar frunzele copacilor pot să se umple de rugini
și să cadă
în plină luna mai, ca-n vremea toamnei,
nu, nu trebuie să uit. Mă simt dator
să redau zăpezii albul ei de totdeauna,
să ajut rîul să nu-și schimbe răceala,
să veghez lunecarea firească a unui anotimp
într-altul...

Iartă-mă, iubito,
— tu ai numai douăzeci de ani, tu nu știi —
iartă-mi gesturile nervoase,
adesea dure,
cînd din îmbrățișările tale mă smulg,
dar vezi, cei de-o vîrstă cu mine trebuie să țină
minte prea multe,
și sîntem cuprinși de-o neliniște parcă...

Nu trebuie să uităm
că școala din colțul străzii plină de liniște,
poate fi prefăcută în spital pentru răniți,
iar la cinematograful din cartier
proiecția filmului de dragoste poate fi întreruptă
de alarma aeriană...
să înfrățim ferestrele școlii cu glasurile copiilor,
să scoatem mesuțele restaurantului pe trotuar
și să le-mpodobim cu halbe gulerate —
să veghem ca sărutul eroilor din film să nu fie
tulburat
și să nu fie tulburată perechea de îndrăgostiți,
din întunericul sălii...

Iartă-mă, iubito,
să mă ierți, atunci cînd șoaptele tale nu le aud,
cînd noaptea tresar din somn și-ncep să țip,
cînd bat cu pumnul în masă
după ce citesc în ziare
despre parada tancurilor lui Globke pe străzile
Londrei,
dar, înțelege,
generația mea trebuie să nu știe să uite.

Nu trebuie s-o uităm
pe fata aceea din Moscova, ce pășea desculță și goală
prin zăpada-nghețată,
împinsă, cu țeava armei, de un hitlerist
înfofolit în blănuri călduroase,
nu trebuie să-l uităm pe învățătorul romîn
care și-a scos ochelarii și i-a pus cu grijă în buzunar,
pentruca gloanțele plutonului de execuție
să nu îi spargă —
nu trebuie să uităm de trotineta
aflată la Lidice, într-un muzeu
și noi, noi trebuie să le ajutăm pe fete
să îmbrace hainele de duminecă
cînd merg la prima lor întîlnire,
trebuie să le oferim învățătorilor, ochelari
ca ei să silabisească eternul A.B.C.
acompaniați de clasa toată —
și să învățăm trotinetele
să alunece pe străzile lumii.

Tu mă înțelegi, iubito, tu mă ierți
atunci cînd — privindu-te — nu te zăresc parcă,
cînd sînt îngîndurat,
dar vezi, trebuie să țin minte o sumedenie de lucruri
și nu trebuie să uit
nu trebuie să uităm nimic,
dacă vrem să merităm
numele simplu de Om !

În romînește de GHEORGHE TOMOZEI

BORIS PROROKOV : Raid aerian

Un precursor al criticii militante

Amintirile contemporanilor sînt unanime în a ni-l prezenta pe Vissarion Grigorovici Belinski ca un luptător, ca un tribun, ca „o fire de gladiator" (Herzen). Într-o epocă de întunecată reacțiune ca aceea a „veacului crîncen", Belinski a fost un înflăcărat apărător al adevărului și dreptății. Căutînd cu perseverență un ideal social-politic și estetic înaintat, el a trecut de la materialismul metafizic al secolului al XVIII-lea prin idealismul dialectic al lui Hegel spre materialismul dialectic, de la iluzii iluministe, unite cu considerarea democratică a problemelor sociale, la concepția revoluționară asupra lumii și a societății, la afirmarea idealului revoluționar de transformare a vieții. „Ideea socialismului a devenit pentru mine ideea ideilor" — declara Belinski în 1841, referindu-se desigur la socialismul de natură utopică. Drumul lui Belinski n-a fost nici ușor, nici scutit de meandre, de tributuri plătite idealismului. Dar cu un curaj rar, cu o putere deosebită el a știut totdeauna să-și recunoască erorile, să le învingă, să meargă înainte, cucerind pas cu pas o conștiință înaintată de luptător revoluționar. V. I. Lenin l-a numit precursor al social-democrației ruse și primul dintre democrații revoluționari, a cărui activitate s-a desfășurat încă în anii de dominație ai feudalismului.

Prezent — și cu multă originalitate — în cele mai diverse domenii ale vieții intelectuale din vremea sa (filozofie, pedagogie, istorie) Belinski s-a manifestat cu deosebită strălucire în critică literară, estetică și istorie literară, pe care le-a ridicat la o înălțime cum ele nu au cunoscut înainte în Rusia.

Preluînd cele mai bune tradiții ale criticii literare decembriste, el le-a dezvoltat, le-a dat o temelie estetică materialistă și strălucirea unei creații autentice. Articolele lui Belinski uimeau pe contemporani prin soliditatea și logica argumentării, prin bogăția cunoștințelor din cele mai variate fenomene ale literaturii universale, prin digresiunile captivante în cele mai diferite domenii ale științelor, prin varietatea structurii, a compoziției lor.

Activitatea de critică literară a „impetuosului Vissarion" a fost întotdeauna însuflețită de spirit polemic. De la primul său articol **Reverii literare** și pînă la **Scrisoarea către Gogol** el s-a manifestat ca un spirit viguros militant. Dacă în **Reverii literare** el proclama entuziast **„mîndrește-te, mîndrește-te, om, cu înalta ta destinație.., viața înseamnă acțiune, iar acțiunea înseamnă luptă"**, în **Scrisoarea către Gogol** el afirmă concret și viguros necesitatea luptei revoluționare împotriva tiraniei țariste, pentru eliberarea țăranului rus, a poporului rus din asuprire, din iobăgie. Iubind mai presus de orice patria și poporul său, cultura rusă, literatura rusă, „viața și sîngele meu", cum spunea, Belinski și-a consacrat tot talentul promovării acesteia, afirmării ei pe drumul artei adevărate, valoroase. Și aceasta nu a putut-o face decît luptînd împotriva ideologiei reacționare din epoca sa, împotriva teoriei „poporanității oficiale", și a ideilor slavofile, împotriva școlii care propagă teoria „artei pentru artă", împotriva scribilor vînduți țarismului.

Moartea prematură a împiedicat formularea ideilor lui Belinski într-un sistem estetic unitar, armonios și original. Totuși ultimele lui articole **Privire asupra literaturii ruse în 1846** și **Privire asupra literaturii ruse în 1847** ne îngăduie să-i cunoaștem orientarea în problemele principale. Respingînd părerile apărătorilor artei pure, Belinski arăta că **„Literatura trebuie să fie o expresie a vieții sociale ; societatea este aceea care dă viață literaturii"**. Menirea scriitorului este de **„a zugrăvi viața, așa cum este ea și nu o viață ideală"**, de a fi **„proorocul idealurilor celor mai măreți ale vremii sale"**. Belinski era convins că **„ideea unei arte pure, desprinsă de realitate, ce ar viețui în propria ei sferă, neavînd nimic comun cu celelalte aspecte ale vieții este o idee abstractă, himerică..."** El arată legătura strînsă ce trebuie să existe între scriitor și poporul său, între artă și idealurile sociale înaintate.

Belinski acordă o mare importanță conținutului de idei al unei opere : **„Numai conținutul poate fi măsura adevărată a unui scriitor, fie el genial sau numai pur și simplu talentat"**. Conținutul de idei el îl punea în strînsă legătură, în dependență directă de necesitățile vieții, ale realității. **„Poezia reprezintă o reproducere a realității. Ea nu inventează nimic din ceea ce nu ar exista în realitate. De aceea criteriul după care poate fi apreciată valoarea unei opere poetice este veridicitatea în oglindirea realității"**. Dar totodată Belinski arăta că dacă **„orice operă literară... trebuie să fie expresia vieții"** ea trebuie să fie **„în primul rînd o operă literară"**. De aci importanța pe care criticul literar o acorda relațiilor armonioase, de contopire și perfectă unitate între conținutul și forma unei opere de artă. Ideile lui Belinski cu privire la arta înaintată, realistă, cu un caracter adînc popular, și-au găsit aplicare în numeroasele sale analize și comentarii asupra literaturii ruse contemporane lui sau din trecut.

Belinski a fost în genere adeptul principiului istoric în cercetarea fenomenelor literare. Cu atît mai mult perspectiva istorică, istorismul caracterizează studiile sale de istorie literară, deosebindu-le și determinînd superioritatea lor față de cele ale predecesorilor. Considerînd **„dezvoltarea organic-istorică a literaturii în care toate fenomenele se condiționează și se leagă între ele"** raportînd fenomenele literare la epocă, la mersul istoriei, căutînd totodată să le valorifice pe plan estetic, Belinski a reușit să fixeze în aprecieri ce și-au păstrat valabilitatea pînă astăzi importanța lui Antioh Cantemir, Fonvizin, Krîlov, Derjavin. El a fost primul care a dat o periodizare a literaturii ruse, arătînd importanța stabilirii unor atari jaloane pentru o istorie a oricărei literaturi. Pentru Belinski, istoria literaturii nu e o știință moartă, nici prilej de refugiu în cercetări rupte de realitate.

Cu multă atenție și deosebită pătrundere a urmărit Belinski desfășurarea vieții literare, manifestările fenomenelor literare contemporane. Lozinca actualității, a zugrăvirii vieții contemporane în literatură, Belinski a cunoscut-o și a lansat-o ca pe una din cerințele cele mai de seamă.

Această literatură actuală, contemporană, inovatoare în conținut și în formă a promovat-o în primul rînd Belinski. Luptînd împotriva falsului romantism perimat, ajuns la șabloane, împotriva clasicismului închistat în reguli, el a afirmat că poezie a epocii sale, „poezia reală", „școala naturală" inițiată de Gogol și manifestată cu atîta strălucire în creația lui ca și a altor scriitori din deceniul al patrulea și al cincilea al sec. XIX-lea. (Herzen, Grigorovici, Nekrasov, Dostoievski etc.). Prin această teoretizare și afirmare a principiilor realismului critic rus, Belinski a adus o contribuție din cele mai de seamă la dezvoltarea unei critici literare militante, ca și la progresul literaturii ruse însuși. Pe drumul deschis de el vor merge curînd după aceea Cernîșevski și Dobroliubov.

Cu o grijă cu adevărat paternă, cu toată răspunderea și conștiința menirii sale și a datoriei sale față de cultura rusă, de literatura rusă, a vegheat el la dezvoltarea talentului tinerilor scriitori ai epocii sale, deveniți mai tîrziu nume de frunte ale literelor rusești : Herzen, Dostoievski, Nekrasov, Gonciarov, Turgheniev, Grigorovici etc. De fapt am putea spune că pe plan teoretic, pe planul orientării sale ideologico-artistice, toată literatura rusă dintre 1835—1848 s-a dezvoltat sub nemijlocita înrîurire a personalității lui V. G. Belinski. Pe bună dreptate l-a caracterizat Turgheniev ca **„figura centrală"** a epocii, adăugînd : **„Belinski era foarte aproape, prin firea lui, de inima poporului său, era expresia lui deplină"**.

Tatiana Nicolescu

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

NOUL ȘI NOUTATEA

Alături de acești doi termeni nu vreau să fac o simplă butadă, ci să arăt cum neglijarea raportului dintre ei poate să ducă în unele reportaje și — aș îndrăzni să lărgesc aria — în unele opere literare ale noastre din orice gen, la vicii de optică, la o reflectare simplistă a realității.

În contextul acestei argumentări înțeleg prin **noutate** tot ceea ce cade nemijlocit în bătaia observației reporterului, tot ceea ce îl frapează, îl entuziasmează, îl pune senzorial și sufletește în mișcare. De aici pînă la **nou** mai este, cred, un singur pas, dar, vai, de multe ori ne împiedicăm tocmai aici. **Noul**, așa cum încerc eu să-l definesc, e o noțiune mult mai largă, dar în același timp mult mai exclusivă, mai categorică ; e tot ce are contemporaneitatea mai sensibil, mai caracteristic, mai deosebit față de altă epocă istorică. **Noutatea** face parte nemijlocit din **nou**, e între ele raportul dintre senzațional și general, dintre ocazional și obișnuit. Dar tocmai acest pas, prin care mișcării noastre senzoriale și sufletești trebuie să-i adăugăm multă-multă luciditate, uităm adesea să-l facem, în așa fel încît — îngustate și mai mult la masa de scris (căci ele nu s-au fixat destul de temeinic în noi înșine, fiindcă nu le-am găsit esența, adîncimea adevărată) — observațiile noastre de pe teren rămîn uneori ca niște decupaje simpliste, cărora le lipsește timbrul necesar al epocii, originalitatea socială.

Aici cred eu că stă explicația unor nereușite ale reportajului nostru — și nu numai ale acestuia. Căci, în treacăt fie spus, ca reporter, consider cam jignitor și nedrept pejorativul pe care criticii noștri îl aplică de-a valma poeziei slabe („poezie-reportaj" !) atîta vreme cît ceea ce i se impută poeziei respective este un viciu (și nicidecum un element definitoriu) al reportajului însuși. Lucrurile merg oarecum paralel, cele două sfere, deși atît de diferite, au totuși păcate comune (posibil, cel mult, ca reportajul legat mai nemijlocit de viață, să fi intrat cu ceva mai devreme în incubație). În cazul nostru, ceea ce critica numește **factură reportericească** în poezie, nu cred să fie altceva decît **factura descriptivistă** în reportaj. Și, la efecte identice — cauză identică : trecerea superficială peste semnificația adîncă a noului, substituirea acestuia cu artificii pe cît de variate pe atît de sterile.

Rămînînd la reportaj : cîteva exemple. Reporterul descinde, să presupunem, într-un oraș muncitoresc. Aici se izbește, pur și simplu, de o serie de realități din cele mai diferite, de a căror apartenență la epoca noastră nu se poate îndoi nici o clipă. Să înșirăm cîteva. Întîlnește un bulevard cu totul nou, de o arhitectură impresionantă. Este cazat într-unul din acele apartamente, unde, să zicem, locuiește în același timp un delegat de la Codlea venit să studieze problema parcurilor de flori din interiorul cvartalelor. Pe un bloc vecin, inaugurat acum 6 luni, zărește o tăbliță cu inscripția : „Muzeul de Istorie al orașului X". Înăuntru, între pereții încă umezi, găsește vitrine cu multe paleolitice. Intrînd în uzină cunoaște un inovator cu peste o sută de inovații la activ. Deplasîndu-se cu mașina întreprinderii, observă că șoferul un om de treizeci de ani, învață printre picături din manualul de franceză, clasa a VII-a. Asistă în laborator la încercarea unui material, prima încercare pe țară. Află, pe deasupra, nenumărate cifre de producție, una mai importantă decît alta, asistă la zeci de momente care îl emoționează, i se dau zeci de explicații tehnice privitoare la procesul de producție ș.a.m.d. Ei bine, odată parcurs acest lanț al noutăților, reporterul va căuta modalitatea de a le retopi în viitoarea sa scriere. Va porni în căutarea unei idei care să-i permită exprimarea cît mai completă, mai logică și mai publicistică a celor văzute. Dar tocmai aici cred că greșim noi de cele mai multe dăți. O idee, oricît de cuprinzătoare ar fi ea, obligă la o selecție riguroasă, la renunțări uneori dureroase. Ce mă voi face dacă ideea aleasă nu-mi permite să includ în reportaj pe inovatorul cu o sută de inovații sau, de pildă, muzeul din blocul proaspăt inaugurat ?

Iată, cred că tocmai acest fel de a judeca lucrurile ne încurcă cel mai adesea. Procedînd în felul acesta rămînem sau robii momentelor circumscrise, sau ai cifrelor, sau ai tehnicismului, sau ai senzaționalului, sau, ca să reiau ideea de la început, ai „noutății" în sine. Dilema apare, în acest caz, tocmai din cauza neglijării dintru bun început a legăturii dintre „noutate" și „nou". Atunci cînd vom pătrunde fiecare din aceste aspecte, în aparență disparate, ale realității, atunci cînd ne vom întreba de fiecare dată prin ce sînt ele caracteristice epocii noastre și numai ei, patriei noastre și numai ei, localității respective și numai ei, — ideea reportajului apare de la sine, selecția materialului brut se efectuează pe parcurs, iar etapa chinuitoare, cerebrală, meșteșugărească a „centrării" secvențelor, a „montajului" se elimină prin însăși firea lucrurilor.

Aș îndrăzni să aseamăn „nou" în reportaj cu centrul optic al unui tablou. Întîia privire se îndreaptă spre el, toate detaliile îl completează, îl pun în lumină, dar asta fără ca artistul să fi folosit o altă pastă pentru reliefarea lui.

Romulus Rusan

„SLAVĂ ȚIE, POEZIE!"

O întîlnire între poeții romîni și sovietici e un eveniment pe cît de important pe atît de firesc căci a intrat deja în tradiția noastră, a oamenilor înaripați de idealurile socialismului și comunismului, să căutăm și să găsim împreună, printr-un efort creator unanim acele mijloace prin care aceste măreți ideal devin zi de zi o realitate vie.

Întîlnirea poeților celor două țări se adaugă la șirul nenumăratelor schimburi de experiență care au avut loc de-a lungul anilor între minuitorii strungului și ai combinei, ai riglei de calcul și ai instrumentelor științifice cele mai moderne.

Dacă la Dubna, Horia Hulubei și Leonid Sedov se întîlnesc pentru a elabora noi metode de folosire a energiei nucleare în scopuri pașnice, dacă ilustrul strungar sovietic Bikov își împărtășește experiența la București, iar Ștefan Tripșa, vestitul oțelar hunedorean face același lucru la Zaporoje, este de la sine înțeles că Mihai Beniuc, Margarita Aligher, Maxim Tank și Marcel Breslașu să stea cot la cot la aceeași masă și să discute despre modul cum aceste eforturi grandioase ale popoarelor noastre să capete o mai înaltă întruchipare poetică.

Sub acest semn, al slujirii tot mai depline a cauzei socialismului și comunismului s-a și desfășurat timp de trei zile, între 28 — 30 iunie, întîlnirea de la București dintre poeții romîni și delegația sovietică formată din esteticianul sovietic Alexandr Dementiev, redactor șef adjunct al revistei „Novii mir" și poeții Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iașin și Viktor Bokov. Tema centrală a dezbaterilor care au avut ca bază cele două rapoarte susținute de academicianul Mihai Beniuc și Alexandr Dementiev a fost raportul dintre actualitate și oglindirea acesteia în poezie.

Atît din rapoarte cît și din luările la cuvînt ale fiecăruia participant, fie el poet romîn sau sovietic, s-a reliefat puternic dorința unanimă a tuturor de a se strădui prin operele lor „să răspundă — cum spunea marele nostru poet Tudor Arghezi, în salutul adresat acestei întîlniri, — cu cît mai multă strălucire încrederii ce li se acordă".

Tocmai datorită acestui accent deosebit care s-a pus pe străduința comună a poeților realismului socialist de a fi rapsozi cît mai viguroși ai victoriilor obținute de popoarele lor în construcția pașnică a noii vieți, această întîlnire capătă o însemnătate mult mai profundă, ideile exprimate aici bucurîndu-se neîndoielnic de un interes larg.

Au răsunat de aceea cît se poate de solemn, și de semnificativ totodată, cuvintele lui Tudor Arghezi :

„Slavă ție, poezie, slavă ție, pace" !

În pag. 5-a
Actualitatea ideilor lui Belinski

În pag. 10-a
Atlas literar: Prozatori polonezi

PROFILURI LITERARE

Costache Anton

În preajma apariției unui nou roman, Costache Anton se dovedește a păși într-o nouă fază a dezvoltării sale ca prozator. De la debutul din 1950, după publicarea unei plachete de povestiri din viața pionierilor, și pînă la ultimele schițe și nuvele tipărite în paginile revistelor noastre literare, tînărul prozator a descris o evoluție interesantă, stimulată considerabil de o cunoaștere operativă a problemelor actualității. Volumașul apărut în 1956 *Neliniște în detașament* cuprindea povestiri inspirate din viața pionierilor și dezbătea o seamă de aspecte ale educației în spirit comunist a tinerei generații. Furtul unor pepeni dintr-o bostănărie *(O întîlnire neașteptată)* sau dezbaterea unei probleme de conștiință, cum este cea din istorisirea care dă titlul cărții, recomandau cititorului un autor înclinat cu precădere spre latura morală a dezvoltării tînărului erou al literaturii noastre contemporane. Preocuparea de atunci s-a continuat în creația lui Costache Anton, cîștigînd teren în investigația asupra profilului spiritual al aceluiași tip de erou.

Extinderea ariei de cercetare este evidentă în paginile romanului *Seri albastre*. Aici obiectivul principal al autorului se vădește a fi descifrarea unor trăsături caracteristice adolescentului din zilele noastre, ale acelui erou care începe să-și pună primele întrebări în legătură cu viața de familie, să-și formeze o anumită sensibilitate față de tot ceea ce angajează demnitatea, mîndria, ambiția. În romanul *Seri albastre* psihologia adolescentului se bucură de o analiză atentă: aceasta reușește să ne facă evidentă trecerea de la copilărie la adolescență îndeosebi prin descrierea peripețiilor lui Țiru. A fost o serioasă piatră de încercare pentru autor realizarea acestei analize a mobilurilor sufletești care acționează în firea tînărului înzestrat cu un ascuțit simț al demnității. Calea aleasă de prozator pentru a urmări evoluția eroului său într-un impas destul de greu nu este ferită de tentațiile unor implicații romanțioase... Casa părăsită, unde se ascunde Țiru, are o seamă de cotloane misterioase, colțuri singuratice populate numai de lilieci și păianjeni, iar drumul pînă aici trebuie parcurs cu prudență pentru a nu se trăda ascunzătoarea! Parte provocate, chipurile de specificul vîrstei, parte însă explicabile numai prin tendința introducerii unor artificiale note de culoare (despre care cred unii că ar face farmecul cărților consacrate eroilor tineri) — aceste detalii nu umbresc decît într-o măsură realizarea portretului lui Țiru.

Profilul moral este construit cu simplitate; dîrzenia și curajul tînărului erou, neîmpăcat cu micile umilințe de-acasă, se conturează fără ca autorul să întreprindă eforturi deosebite. Aspectul firesc al descrierilor se dovedește a fi una dintre calitățile lui Costache Anton și în mare parte realizarea unor personaje din romanul *Seri albastre* îndreptățește pe deplin această observație. În orice caz, apariția romanului a marcat maturizare în creația lui Costache Anton; avînd numeroase preocupări comune cu unele dintre povestirile din *Neliniște în detașament*, acest roman operează cu mijloace de expresie mai evoluate atît la amănunt, ca și în viziunea de ansamblu a lucrării. Autorul luptă împotriva tendinței spre lirismul moldovenizant, excesiv și plictisitor, care era foarte lesne de întrezărit în paginile volumului publicat în 1956. În *Seri albastre* se arată a fi predominantă preocuparea pentru precizarea sensurilor narațiunii. Simplitatea, un anumit simț al măsurii în desfășurarea dialogului, indicau în romanul acesta posibilitățile autorului de a lucra cu sine însuși, căutînd cele mai propice căi pentru exprimarea unui punct de vedere înaintat în educația tinerei generații. Revenirea lui Țiru acasă — cu ajutorul colegilor care descoperă ascunzătoarea — nu se reduce, în compoziția romanului, la aplanarea unui conflict de familie. Acțiunea se desfășoară pe planuri diverse, confruntînd atitudini opuse printre colegii eroului, antrenînd soarta mai multor personaje care alcătuiesc de fapt, la scara respectivă, imaginea societății interesate în dezvoltarea firească, armonioasă a tuturor. Sensul general al conflictului din *Seri albastre* demonstrează victoria prieteniei, a încrederii și a sentimentului de responsabilitate colectivă. Ultimii ani au adus mărturii noi despre evoluția tînărului prozator Costache Anton; activitatea harnică, în paginile *Luceafărului*, ale *Gazetei literare* sau ale *Tribunei* ne-a descoperit un orizont tematic inedit în creația sa, ca și unele aptitudini în domeniul genului scurt. Printre acele schițe, povestiri și nuvele care au văzut lumina tiparului în coloanele revistelor noastre literare, se disting cîteva în stare să ofere cititorului puncte de reper pentru înțelegerea prozei lui Costache Anton. În primul rînd, preferința autorului pentru reflectarea unor aspecte caracteristice ale vieții de la țară în condițiile transformării socialiste a agriculturii. Ceea ce reține în principal tînărul prozator din sugestiile multiple oferite de o temă generoasă, sînt noile valori morale, împlinirile și bucuriile aduse în viața țărănimii muncitoare de gospodăria colectivă. De la început trebuie subliniat faptul că el își îndreaptă atenția mai ales asupra noilor relații dintre colectiviști, observînd consolidarea unor trăsături morale înaintate. Cele mai interesante nuvele din acest punct de vedere sînt ultimele, printre care se află *Luna beată*, *Zi pierdută*, *Încredere*, *Printre oameni* și *Primul la cuvînt*. Costache Anton consacră, aproape în exclusivitate paginile acestor nuvele aspectelor specifice muncii în condițiile întăririi economico-organizatorice ale gospodăriilor agricole colective.

Ele își găsesc expresie literară prin intermediul unor trăsături — în curs de evoluție. Scrierile de pînă acum ale tînărului prozator ne dau posibilitatea detectării riguroase a unui profil literar artistic în curs de formare. Este cazul să amintim de simplitatea expunerii conflictului, de caracterul evident, explicit, al desfășurării mișcării epice, astfel încît cititorul are de multe ori impresia că intervenția tînărului prozator în relatarea faptelor vieții, este minimă. Descrînd viața colectiviștilor, evidențiind elementele tonice, optimiste din mentalitatea țăranului muncitor din zilele noastre, Costache Anton se oprește de obicei asupra unei anumite trăsături, de predilecție morală, ilustrînd-o într-o împrejurare semnificativă. Nuvelele sale respiră de aceea o anumită atmosferă care ține cum este cazul cu *Printre oameni* sau *Primul cuvînt*, de expunerea simplă, foarte sugestivă, a unei situații în care s-a demonstrat cu prisosință optimismul, perspectiva luminoasă pe care socialismul o aduce în viața de toate zilele. Faptul că președintele gospodăriei colective eliberează un bon pentru transportul materialului de construcție al casei sale, constituie pentru eroul din *Printre oameni*, un element prin care se poate verifica o dată mai mult, prețuirea, respectul de care se bucură el în lumea colectiviștilor. Alteori, aceste elemente tonice sînt demonstrate în împrejurări mai dramatice; *Încredere* este o nuvelă care demonstrează că ceea ce stă la baza efortului colectiv, al sprijinului și al încrederii dintre colectiviști, este în primul rînd prețuirea reciprocă a aportului conștient al fiecăruia adus la consolidarea gospodăriei. O idee importantă pe care o transmite în ansamblu nuvelistica lui Costache Anton este aceea că cea mai mare parte a eroilor care stau în centrul creației sale sînt oameni inimoși prin excelență, care nu se mulțumesc numai să-și facă datoria, ci, aduc o contribuție personală inspirată și pasionată la cauza comună. O nuvelă cum este *Plecarea* dezvoltă pe larg această temă a oamenilor care pun tot sufletul în fiecare din acțiunile lor. Eroul central este un activist de partid care își dezvăluie, ca om politic, un fond intens afectiv. Iată de ce plecarea din satul unde a muncit presupune momente de emoție, stîrnite de trecerea în revistă a unor situații hotărîtoare din viața satului. Acest specific al participării sufletești — nu întotdeauna ferită de o expansivitate excesiv lirică, nefirească sobrietății generale a tonului — este caracteristic și altor nuvele cum ar fi *Zi pierdută* sau *Oaspetele*.

Observația generală care se poate face în legătură cu nuvelistica din ultimii ani a lui Costache Anton este îmbucurătoare nu numai din punct de vedere al orientării tematice a tînărului prozator. Există o seamă de calități literare, ținînd de simplitate, de claritatea expunerii și de vioiciunea acțiunii, pe care le-a cunoscut în romanul *Seri albastre* și foarte recent în placheta de schițe intitulată *Coleg de clasă*. Unele realizări de pînă acum impun însă și un îndemn în privința unei exigențe sporite a autorului pentru creația sa. De la stilul simplu și clar tînărul prozator are datoria să nu alunece spre simplism, să reziste oricărei tendințe spre artificialitate. De la debutul autorului *(Iașul nou*, mai 1950, cu nuvela *Lisaveta)* și pînă la ultima nuvelă apărută recent, *Zi pierdută*, Costache Anton a străbătut un drum spinos, cu hărnicie și pasiune pentru arta povestirii.

Miron Dragu

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFANESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (redactor șef adjunct).

Nicolae Țic: ANII TINERI

Cu Anii tineri Nicolae Țic se află acum la al doilea roman; acțiunea cărții se petrece în cursul anilor 1955—1956 pe șantierul unei schele petrolifere nelocalizate (S). Primul său roman Ora 6, inspirat din viața contemporană a minerilor din Valea Jiului, a apărut cu un an în urmă. E demn de reținut faptul că într-un răstimp atît de scurt, tînărul prozator se prezintă în fața cititorilor cu două romane ce dezbat probleme de stringentă actualitate, inspirate din viața clasei muncitoare. O atare orientare către tematica majoră, către acele domenii ale vieții foarte importante e necesar să fie evidențiată. Ea oglindește căutările, care, pînă în cele din urmă, nu se poate să nu fie încununate de succes, ale tînărului prozator Nicolae Țic. Există în Anii tineri un material faptic relativ bogat. Activitatea îndelungată de reporter, școala „genului scurt", frecventată multă vreme de către autor (la un moment dat părea a se consacra exclusiv schiței și povestirii), i-au fost, se vede, de un real folos. Se simte aici, ca și în Ora 6, de altfel, un continuu efort pentru concizie. Cadrul, tablourile la Țic sînt doar abia schițate, restul e lăsat pe seama narațiunii propriu zise. Totul este spus simplu, sobru și lapidar. Poate chiar prea lapidar, căci în Anii tineri se vădește o pronunțată tendință spre simplificarea realității, spre schematism.

Ca și în Ora 6, în romanul Anii tineri avem de-a face cu lupta colectivului de muncitori pentru înlăturarea elementelor descompuse, carieriste, necinstite. Că subiectele seamănă oarecum între ele, asta nu-i reprobabil în sine. Important este dacă Nicolae Țic reușește să spună artistic ceva nou față de precedenta lucrare. Așa dar, ne aflăm pe șantierul unei schele petrolifere (S). Facem cunoștință cu protagoniștii romanului: inginerul Dima, directorul Schelei — 30 ani; bătrînul brigadier Ilie Strihan, secretarul Organizației de partid; muncitorul Pavel Oniga — 20 ani; inginera Nana Petrescu — 24 ani; Maria, fosta soție a lui Oniga, tînără în orice caz, fără vîrstă precisă; Gogoț, responsabilul cu transporturile, între două vîrste; Alexandru Grecea, nepotul lui Gogoț, pretins ziarist și scriitor, în prezent contabil; Gigel Popescu, membru în biroul U.T.M.; sondorul Simion D. Simion și inginerul Săvulescu.

Pentru o mai bună înțelegere a romanului e necesar să facem la început cîteva abstracții. Adică să nu ținem seama că în carte apropape toate aceste personaje nu trăiesc decît cu ajutorul epitetelor și al numelor și să le judecăm ca și cum ar fi izbutite. Să nu ținem seama de toate contrazicerile și inadvertențele ce se ivesc pe parcursul paginilor și care, oricîtă bunăvoință ai avea, îți dau tot timpul senzația de neverosimil (despre ele vom vorbi mai jos). Să ne închipuim, totuși, schela petroliferă S, situată undeva într-un cadru concret, s-o fixăm noi în spațiu cu imaginația, să dăm locurilor și oamenilor coloritul „propriu" necesar.

Ce se întîmplă la „schela S"? Romanul începe prin plecarea lui Pavel Oniga. Oniga a venit aici, în 1953, dintr-unul din satele înconjurătoare, s-a calificat ca podar, a lucrat doi ani la sondă, a strîns bani, și-a zidit o casă la țară, iar în momentul de față părăsește colectivul pe motiv că nevastă-sa i-a trimis veste că dacă nu se întoarce acasă, ea se mărită cu altul. Fire blîndă și cuviincioasă, care suporta docil să fie exploatat de nevastă și soacră (or fi fost ei chiaburi sau țărani săraci, asta nu mai știm) Oniga are, într-un incident cu ei, o ieșire demnă. Dintr-odată se desmeticește. Îi dă pe toți afară din casa nouă, încuie ușa și pornește înapoi spre schelă cu gîndul ca mai tîrziu să vîndă casa ori să o dea cuiva de pomană. La schelă, Oniga dorește să-și îndrepte greșeala de a-și fi părăsit tovarășii și devine un muncitor sîrguincios. Vrea să se înscrie la liceu, la cursul seral, După destule eforturi, reușește. O dată are chiar o propunere de reducere a timpului de muncă la sonde și de realizare a unor importante economii. Nici lucrul acesta nu ne este explicat prea clar. Cum a ajuns el la o atare idee? Pare o descoperire foarte simplă, dar la care nimeni nu s-a gîndit. Urmează să fie discutată și popularizată inițiativa lui Oniga. Se opune însă directorul Dima, tot așa cum s-a opus și atunci cînd Oniga voia să se înscrie la liceu. Dima nu-l are la inimă pe eroul nostru, încă de la început. Ulterior intervin o serie de complicații. Pe lîngă director se oploșise Gogoț, afacerist și șarlatan jalnic, care, fără un mobil social destul de precis, este pus pe răutăți. Cîștigînd încrederea lui Dima el pîrăște pe toți, inventează „cazuri", seamănă suspiciunea. Despre Oniga, Gogoț i-a șoptit lui Dima că ar fi „huligan" și „afacerist" fiindcă un frate al lui, croitor, a înjurat odată pe cineva într-o circiumă. Din acest punct pornește de fapt conflictul romanului. Oniga găsește sprijin la Ilie Strihan, șeful lui de brigadă, care este totodată și secretarul organizației de partid. Între Dima și Strihan au loc discuții furtunoase. Pînă la urmă se dovedește că Gogoț are legături cu niște șoferi care fac afaceri prin satele pe unde merg cu mașinile și că este un excroc. Încetul cu încetul de acest adevăr se convinge și Dima. Gogoț este înlocuit. Totodată, se dezvăluie ca element descompus și nepotul său Alexandru Grecea, „scriitorul" care se laudă (p. 270) că la București e invitat la masă la primul secretar al Uniunii Scriitorilor, tovarășul Beniuc (?!) Apar perspectivele unei înseninări a situației. Dar firele merg mai departe. La forul imediat superior al schelei, la Trust, se află un anume înginer Săvulescu, care urmărește să ia locul lui Dima, compromis datorită faptului că a dat crezare minciunilor scornite de Gogoț. El are complici pe funcționarul George Stan, pe sondorul Simion D. Simion, un tip de lingușitor clasic și bineînțeles pe Gogoț (se putea altfel?). Dus de nas de către Gogoț, Dima pierde mult din încrederea colectivului și numai cu ajutorul lui Strihan reușește, parțial, în cele din urmă, să o recapete. Va rămîne mai departe director al schelei.

Luat ca atare, conflictul în sine ni se pare șubred. Nici o clipă, în roman nu se dă de înțeles că uneltitorii ar urmări alte scopuri decît simple satisfacții meschine, nedeterminate social. A prezenta în felul acesta realitatea, a detașa colectivul schelei de restul frămîntărilor politice și sociale din țara noastră, a reduce totul numai la lupta pentru demascarea unui excroc ni se pare a forța puțin legile vieții, adevărul istoric. Noi știm că oamenii sînt „buni" sau „răi", reacționari sau cu vederi înaintate, nu prin firea lor, ci datorită unor anumite cauze sociale. Ori, romanul se dovedește incapabil să dezvăluie această complexitate a situației reale. Schela ajunge o unitate singulară, lipsită de legături cu restul țării. Totul se petrece la dimensiunile mici. Inițiativele pe care le au muncitorii, eroismul de care ei dau dovadă în anumite împrejurări, apar drept fenomene banale, comune (cazul propunerii lui Oniga de a da locațiile sondelor cu treizeci de zile înainte — pag. 84, al reparării conductei de gaz — pag. 137).

Organizația de partid în roman nu se ocupă decît cu desfacerea diverselor încurcături ticluite meschin de Gogoț, cu probleme exclusiv administrative: împărțirea locuințelor, asigurarea transportului muncitorilor etc.

Inconsistența conflictului atrage după sine și inconsistența personajelor. Oamenii lui Nicolae Țic trăiesc doar prin spusele scriitorului. Strihan e ceva mai bine conturat, ceilalți nu se deosebesc unul de altul, se exprimă în același fel, fără vreo diferență de vocabular, așa cum se întîmplă cu oamenii vii. Oniga, deși se spune că la origine e țăran și că a plecat cu doi ani în urmă de acasă ca să-și strîngă bani, se exprimă în felul următor: „Aș-tunci te deranjează prezența mea"? „Aseară s-a plimbat cu amicul meu Vasile Top" (e vorba de nevasta lui Oniga — n.n.). „Poate că o să mă scape amicul de ea"... „își spuse că inginerul șef e simpatic și rezonabil".

Senzația cea mai neplăcută o ai atunci cînd vezi că scriitorul atribuie o serie de stări de spirit mic burgheze unor muncitori. În acest sens, semnificativă ni se pare figura lui Simion D. Simion, care se ține numai de intrigi și lingușeli ca o cuconiță. Nu mai puțin concludente ni se par apucăturile de țață birfitoare și foarte curioasă să afle cîte ceva despre toată lumea, ale lui Vasile Top ori cele ale lui Gigel Popescu. Denunțurile calomnioase, piriturile, suspiciunea ajung să inunde viața șantierului; preocupările politice ale muncitorilor trec pe plan secundar.

Apar și cîteva figuri feminine, dintre care ar trebui să rețină atenția aceea a Nanei Petrescu, inginera de care se îndrăgostește Oniga, și care-i răspunde cu aceleași sentimente tînărului muncitor mai mic decît ea cu vreo patru ani. Dar în caracterul Nanei Petrescu nu se simte nici o notă de feminitate. Dacă ar purta nume de bărbat și ar fi exclusă povestea amorului dintre diversele atribuții organizatorice ce țin de exploatările petrolifere cu altele și romanul poate fi plasat într-o fabrică de bumbac, la construcția unei Centrale electrice, a unui pod etc. Nici un element specific nu este cît de cît concretizat. Se pare că Nicolae Țic, în mod deliberat, a procedat astfel, vizînd probabil un efect „modern", spectaculos. Dar nu e nevoie să te consideri adeptul unor formule estetice „moderne" pentru a scrie schematic.

Să fim înțeleși, nu este vorba de a imputa cărții faptul că nu descrie amănunțit procesul de extracție a țițeiului, diversele amănunte tehnice, ținînd de munca la schelele petrolifere, ci de faptul că personajele lui Țic nu reacționează într-un mod propriu, individual. Autorul putea să se inspire din orice domeniu. Peste tot în societatea noastră se găsesc trăsături ale moralei noi. Că în mediul muncitoresc ele se manifestă mai pregnant asta e foarte adevărat și Nicolae Țic are meritul incontestabil de a fi încercat să oglindească acest fenomen în romanul „Anii tineri". Dar literatura — știe oricine — oglindește întotdeauna adevărurile generale prin imagini particulare. Sînt probleme elementare de teorie literară și ni se pare anacronic să discutăm asupra lor acum, în 1961.

Multe pasaje din carte sînt de-a dreptul puerile. Lui Oniga i se năzare la un moment dat că directorul nu are încredere în el fiindcă „n-ar fi un om devotat partidului", fiindcă n-are un trecut glorios de luptă. Atunci el inventează o poveste naivă cu o tovarășa Nora — activistă — pe care el, copil fiind, a condus-o în 1945 prin sat. Exagerat înfățișat ni se pare amorul „fulger" înfiripat între Nana Petrescu și Oniga, imediat a doua zi după ce acesta își părăsește nevasta. Fără să mai vorbim de povestea cu stingerea incendiului înscenată de Gogoț, prima dată, pentru a trece în ochii oamenilor drept un erou și apoi de întîmplarea, într-adevăr „deus ex machina", cu salvarea de la incendiu a soției inginerului șef Filipescu, tocmai cînd Gogoț se afla într-o situație critică.

Întîlnim multe inadvertențe și contraziceri penibile. La pagina 55 directorul Dima primește o scrisoare anonimă răutăcioasă, în care cineva îi dorește moartea copilului. Citește scrisoarea și o rupe în bucăți. La pagina 245, acesta scoate scrisoarea din buzunar și o citește lui Gogoț. Exemple se mai pot da. Asemenea inadvertențe, care ar putea trece neobservate în alte condiții, în „Anii tineri", alături de celelalte deficiențe ale romanului, contribuie la crearea unei senzații de neveridic. Anumite neglijențe stilistice, epitete, caracterizări stereotipe folosite abuziv ca: „responsabilul cu transporturile" (Gogoț), „membrul în birou" (Gigel Popescu), „nepotul" (Grecea), apoi cînd sînt dați afară „fostul responsabil", „fostul contabil", „fostul membru în birou", devin supărătoare.

Terminînd de citit romanul te întrebi cu ce te-ai ales din această lectură? Și îți vine foarte greu să găsești un răspuns pozitiv.

Ce concluzii se impun la sfîrșitul acestor rînduri. Înainte de toate, pentru autor, o mai mare exigență față de cuvîntul scris. Nicolae Țic putea să ne dea un roman valoros despre viața clasei noastre muncitoare. Credem că el s-a grăbit încredințînd lucrarea editurii în forma actuală. Atitudinea superficială și arbitrară față de realitatea socialistă obiectivă l-au făcut să ne ofere un hibrid.

Imperativul luptei pentru calitate, atît de actual în toate sectoarele vieții noastre, nu ni se pare mai puțin valabil pentru scriitori. Pe măsură ce înaintăm în construcția socialismului viața ne obișnuiește să avem pretenții din ce în ce mai mari față de noi înșine. Sîntem datori să dăm cititorilor — oameni ai muncii — cărți de o înaltă ținută artistică; cu atît mai mult cu cît în proză, în poezie, în teatru, în critică, literatura română realist socialistă a realizat un stadiu superior de dezvoltare. Deținem în momentul de față un număr impresionant de valori artistice, intrate în conștiința maselor și orice apreciere asupra ultimelor apariții se cere făcută, într-un fel sau altul, prin raportare la acestea. Obișnuiți cu marile creații ale prozei noastre ne vom complăcea întotdeauna mai puțin în compania unor romane artificioase. Ar fi absurd să pretindem de la fiecare scriitor capodopere. Obiectiv, au existat și vor exista mereu între cărțile apărute, sensibile diferențe de valoare. Nu facem însă nimănui nici un serviciu nedeosebind ceea ce constituie partea pozitivă a experienței literare cîștigate în ultimii ani, de simplele exerciții, de căutările doar în parte încununate de succes sau de rebuturi. Dimpotrivă. A avea perspectiva clară a ceea ce s-a realizat cu adevărat valoros și a ceea ce n-am izbutit încă, este mult mai folositor. Desigur, din orice experiență se poate învăța. Dar nu e obligatoriu ca orice experiență să fie neapărat un succes strălucit. Din acest punct de vedere credem că unele cronici literare apărute pînă acum pe marginea romanului „Anii tineri" de Nicolae Țic fac un deserviciu atît autorului cît și lectorilor, ignorînd, totuși, lipsurile fundamentale ale cărții.

CRONICA LITERARĂ de Gh. Achiței

Exigența editorului

I. L. CARAGIALE, Opere, (vol. II)

Inaugurată cu doi ani în urmă, noua ediție Caragiale depășește tot ceea ce s-a realizat pînă acum în privința cunoașterii și difuzării operei scriitorului. Inițiativa editurii de a pregăti azi, în lumina concepției științifice, marxiste „ediții definitive" este în plină fază a realizării.

Un unghi științific de interpretare nou și experiența dobîndită în parcurgerea operei lui Caragiale în ultimele decenii au unit preocupările intelectuale ale unor vechi editori Al. Rosetti și Șerban Cioculescu — asociind colaborarea unui tînăr cercetător, Liviu Călin, într-o operă de durată care să tindă a republica tezaurul artistic al lui Caragiale. Ediția de care ne ocupăm lasă cu mult în urmă vechea ediție din Fundații.

O simplă confruntare între cele două ediții e edificatoare pentru a vedea cît de mult i se restituie lui Caragiale din adevărata sa operă, uitată în anonimatul revistelor și ziarelor, pagini care pot sta alături de schițe și momente, strălucind prin aceleași scîntei ale artei umoristice. Din periodice se retipăresc **Din foloasele tiparului, Varietăți geografice, Varietăți literare, Cronica, Trădarea rominismului, Triumful străinismului!!, Consumatum est!!!, Accident parlamentar, În tren accelerat, Carnet High-Life, Cum se naște o revistă, Istoria se repetă, Politică înaltă, „Moftul", făcător de minuni** etc.

Credem totuși că în reviste ca **Moftul,** au mai rămas lucrări de-ale lui Caragiale neincluse în ediția actuală. Operația de identificare e cît se poate de anevoioasă, cerînd un simț al limbii deosebit. Materialul e nesemnat, și tot ceea ce știm, e că revista era scrisă de cei doi prieteni care au lăsat din abundență strălucirea talentului lor într-o acțiune comună. Ce aparține așa dar lui Caragiale și ce aparține lui Tony Bacalbașa? Citeodată se observă că cei doi scriitori își împrumută unul altuia din mijloacele lor artistice. Spre exemplu în **Trădarea rominismului...** fraza desfășurată într-o avalanșă de epitete tari amintește de articolele lui Tony.

Și totuși e Caragiale, chiar dacă un moment de îndoială ni-l dă faptul că din același număr de revistă el a ales numai **Congresul cooperativ romîn.**

Schițe ca **Moftul în fața opiniei publice** (Moftul romîn, nr. 12, p. 2) ca și **Moftangioaicele** (nr. 14 între **High-Life** și **Logica baroului)** sînt neîndoielnic ale lui Caragiale și ele puteau figura în volum cu certitudinea adevăratei lor paternități.

Editorii citează în notele la **Politică** (p. 389) apărută în **Moftul** prin care Caragiale protesta împotriva votării **Legii Maximului,** articole de Ion N. Roman, V. Beldiman, Victor Crăsescu, ca să arate „atmosfera periferiei caragialiene și pecetea ei în dialog", trecînd cu vederea cele trei mici note sau schițe **Legea Maximului** care pot fi chiar ale lui Caragiale. Dacă acest lucru e îndoielnic, specialistul are latitudinea de a le comenta în note.

Citeodată pe această suprafață lucioasă se zăresc unele pete care au scăpat editorilor la ultima finisare; mărunte sau insignifiante într-o altă ediție, aici capătă o gravitate, textul cerînd maximum de exigență.

Scrupulozitățli stilistice a lui Caragiale **(moș virgulă!)** trebuie să îi corespundă aceeași scrupulozitate din partea editorilor. Un text de Caragiale e ca un text de poezie în care cuvîntul și punctuația au valori stilistice. O virgulă, o literă schimbată strică efectul muzical al frazei. Paginile ediției dau în general această satisfacție și transcrierile cele mai dificile în care scăpările sînt parcă inerente și iertate, aproape sînt perfecte. Observațiile vin așa dar dintr-o nostalgie a prezenței unei ediții fără eroată chiar și atunci cînd ea nu se mai află lipită la finele volumului. Sondaje în diferite compartimente descoperă aceste mici nimicuri cari strică unele pagini... **mama s-a** (p. 59) **(mamă sa,** Momente 1901), **obiceiu** (p. 246) forma articulată e dată **obicei,** confundînd u final cu valoare grafică cu **u** care ține loc în rostirea populară formei articulate gramatical corecte **(„damele aveau obiceiu"** nu **„aveau obicei").**

Nefiind o chestiune de grafie, Caragiale nu scrie într-o grafie formală, convențională, unele forme care par gratuite se cereau a fi respectate întocmai. În **Petițiune** el spune **ghiață, perdut;** editorii transformă diftongul în **ea** gheață, diftongează pe **e** în **ie** (p. 164-165). Sînt alte valori sonice și pe urmă, într-un text ca acesta fiecare sunet e cîntărit și cizelat de însuși Caragiale. În note și variante ar trebui să se urmărească modificările de la o ediție la alta, dar, semnalînd diferențele de text ca rezultat al unei acțiuni migăloase de durată. De exemplu în nota schiței **Examenul anual** din ciclul **Școala romînă** se notează unele diferențe față de textul din **Moftul romîn.** Însă cu ce ocazie au apărut ele? Altminteri se lasă impresia că diferențele sînt între textul prim și textul publicat în ediția de care ne ocupăm. De asemenea în **Moftul** sînt forme nesemnalate: **genarale, germînă, estuia, șepke (jenărale, jermînă, ăstuia, șăpke).** Cînd a renunțat Caragiale la aceste forme fonetice și din ce cauză?

Trimiterea bibliografică a schiței **Politică** (p. 389) e greșită (nu nr. 19, 4 aprilie 1893, ci nr. 17, p.2), influențată de titlul unui articol pamflet intitulat tot **Politică,** însă fără nici o legătură cu schița, scris, bănuim, de Bacalbașa.

Nota la schița **Nedescifrabil** (p. 398) dă trimiterea incompletă 3 iunie, devenind astfel veritabilă: 3 iunie, nr. 34, 1893, p.7.

În general nu se indică paginile revistelor și nu se specifică de fiecare dată dacă textele au fost **sau nu semnate** de Caragiale. Această ultimă chestiune, nu e o simplă dată de formular. Ea întărește acțiunea noastră, de a descoperi cu atenție alte opere rămase în anonimatul paginilor de vreme ce opere „clasice" au figurat o vreme fără semnătură.

Ediția, fiind o lucrare de înaltă ținută științifică, impune un control sever al observațiilor și al operelor critice pe care își sprijină autoritatea. Toate acestea vor figura într-o bibliografie generală a scrierilor despre Caragiale. Editorii citează **Istoria literaturii romîne,** vol. II, E.S.P.L.A., 1955, pentru a-și completa analiza critică a schiței **Arendașul romîn.** Această istorie a literaturii e însă un manual de școală medie, iar „ampla analiză" e o analiză pentru elevi, destul de elementară. Avem studii actuale solide despre tematica socială în schițele lui Caragiale,—la care se putea recurge.

Oricîte „note critice" am adăoga, ele sînt insensibile în contextul general al unei lucrări de mare anvergură care, ridică cu fiecare volum tot mai sus adevăratul monument literar al lui Caragiale acea ediție care să corespundă exigențelor și sarcinilor istoriografiei literare noi, mai ales acum în perioada alcătuirii Tratatului de Istorie a Literaturii Romîne.

MARIN BUCUR

Dumitru Ignea: Omul cu părul cărunt

Scriitor căruia îi place lucrul îndelung chibzuit, cîntărit și cizelat cu migală, Dumitru Ignea apare rar cu cîte o carte, preferînd să se „grăbească încet". Volumul Omul cu părul cărunt, *care se găsește acum în librării, este rodul unei munci de cîțiva ani. O carte despre comuniști: lupta lor în ilegalitate, izbînzile și bucuriile lor de astăzi. În nuvela care dă și titlul volumului este evocată — așa cum se remarca într-o recenzie apărută nu de mult în „Scînteia" — „istoria dramatică a tipăririi presei ilegale a partidului în condițiile războiului antisovietic".*

Utecistul Mitru Dorneanu (Omul cu părul cărunt — cum îi spun tovarășii, Necunoscutul — cum e numit în actele siguranței) acționează, sub îndrumarea Partidului Comunist, în mai multe puncte din Moldova. El organizează greve, împrăștie manifeste etc. Pînă la urmă i se încredințează de către partid editarea ziarului ilegal Moldova roșie. *În ciuda tuturor piedicilor, el se achită cu cinste de această sarcină și ziarul, pe care se putea citi scris cu litere mari: „Jos fascismul! Jos războiul! Vrem pîine!" — se răspîndește pe străzile Iașilor, în zilele odiosului război antisovietic. În jurul acestui personaj gravitează figurile luminoase ale celorlalți: comunistul Păstrăvanu, utecista Dorina, profesorul universitar Colibaba sau tipograful Mandolin. Lupta dreaptă a comuniștilor cunoaște deplina adeziune a oamenilor muncii și unul din meritele autorului este acela de a fi zugrăvit veridic trezirea conștiinței revoluționare în masele cele mai largi. Familia țăranului Dorneanu, în casa căruia este instalată tipografia ilegală, este un exemplu elocvent în această privință.*

„Filele de cronică", cum se intitulează partea a doua a volumului, sînt pagini din „anii de neuitat" 1945—1946 cu evocarea dramatică a luptei cu seceta, cu mizeria, cu sabotajul, și — în continuare — cîteva aspecte din viața de astăzi a oamenilor muncii. Folosind cu pricepere genul scurt, autorul realizează cîteva schițe (Fierarii și Academia, Școala lor, La operă) *în care întîlnim aceeași concizione, aceeași putere de a selecta faptele semnificative. „Omul cu părul cărunt" de Dumitru Ignea se înscrie printre realizările prozei noastre actuale.*

S. MARIN

N. D. Cocea: Vițelul de aur

Culegerea pe care Editura Tineretului o pune la îndemîna elevilor corespunde interesului din ce în ce mai mare al publicului cititor față de cel ce a devenit un clasic al pamfletului românesc. Numai Tudor Arghezi mai poate fi comparat, din acest punct de vedere, cu N. D. Cocea. Dar Arghezi e în primul rînd poet, pe cînd Cocea și-a închinat întreaga viață pamfletului. Poate că o dată cu N. D. Cocea se poate vorbi de apariția în literatura română a unui nou tip de intelectual. Vechea boemă și atmosfera mărginită de cenaclu era înlocuită cu o atitudine activă, față de evenimente și de masele largi de oameni ai muncii. Cred că unele trăsături ale scriitorului realist socialist, așa cum îl concepem noi astăzi, pot fi descifrate încă în „publicistul" Cocea. Din aceste motive și ținînd seama și de nevoia creată prin introducerea lui N. D. Cocea în programa analitică a școlilor medii socotim promptă inițiativa Editurii Tineretului.

Efortul lui Ioan Mihuț e meritoriu. Prefața, aprecierile critice, tabloul biobibliografic, temele propuse dovedesc preocuparea de a oferi elevilor o imagine cît mai completă a neobositului Cocea. Dar miezul unei ediții îl constituie textul operii publicate. Ne întrebăm de ce Editura Tineretului a dat o culegere care rezumă volumul apărut la Editura pentru literatură? Ediția Aureliei Bîrlă avea o caracteristică aparte. Ea a urmărit să repună în circulație unele pagini mai puțin cunoscute ale autorului (La umbră..... — Amintiri din pușcărie, Pagini din viața mea, *nuvelele* Urlătoarea *și* Pîinea albă, *fragmentele din notele de călătorie intitulate* Spre Roma *și unele articole și pamflete). Culegerea din „Biblioteca școlarului" trebuia să-și pună ca scop prezentarea de ansamblu a scriitorului, selecționînd tot ce a dat el mai bun în diferite domenii: pamflet, amintiri, povestiri, roman, note de călătorie, articole politice și literare. Trebuia procedat în așa fel încît elevul să rămînă cu o impresie justă, despre ceea ce reprezintă N. D. Cocea pentru istoria literaturii, din însuși sumarul volumului. Ioan Mihuț s-a limitat la pamflet adăugînd numai cîteva articole și amintiri. Ar fi putut fi incluse și din povestirile, notele de călătorie sau chiar fragmente din* Vinul de viață lungă.

Cocea e cunoscut ca un militant social cu o poziție, în general, justă, dar există totuși momente confuze în biografia lui cum ar fi atitudinea față de răscoalele din 1907, pe cînd se afla la ziarul Dezrobirea *din Brăila, sau cearta cu* Romînia Muncitoare *din anii 1913—1914. Desigur că într-o prefață nu puteau fi lămurite pe deplin asemenea inconsecvențe. Dacă, însă, autorul le-ar fi semnalat, caracterul științific al prefației ar fi crescut.*

STANCU ILIN

ÎN LEGĂTURĂ CU PRIMELE NUMERE ALE „CONTEMPORANULUI“

de Horia Bratu

La 1 iulie 1881 a apărut la Iași primul număr al unei publicații care pe coperta-i simplă purta titlul Contemporanul, revistă științifică și literară. Departe de a fi o apariție meteorică pe firmamentul culturii românești, — așa cum spunea de pildă, H. Sanielevici — apariția Contemporanului nu este nici întîmplătoare, nici ocazională. Revista a reflectat avîntul științific și ideologic care caracterizează viața intelectuală din Rominia în ultimul pătrar al secolului trecut. Este epoca înfloririi realismului critic, este perioada în care încep să se constituie școli naționale în diferite ramuri ale medicinei (dr. V. Babeș, dr. Leon), în științele naturii (Gr. Cobîlcescu, Gr. Ștefănescu), în matematici (Bacaloglu), în chimie (C. Istrati), în fizică etc. Dacă primele numere erau scrise timid, cu oarecare stîngăcii, în decursul anilor, curajul cetățenesc și îndrăzneala gîndirii, îmbinate cu cunoștințe variate, vor imprima conduita caracteristică a acestei publicații. Ea se dovedea a fi nu numai tribuna unui grup, ci a unei generații, în coloanele ei se exprimau aspirațiile cele mai radicale ale epocii, speranțele într-un viitor care nu mai era un vis utopic, ci căpătase o fundamentare științifică.

Și pînă la Contemporanul au existat reviste și personalități care au intrat în conflict cu Junimea. Meritul Contemporanului este de a fi transformat polemica cu Junimea într-un conflict ideologic de însemnătate majoră, care depășea contradicțiile specifice din sînul burgheziei și de a fi contribuit astfel — în primul rînd prin Gherea — la dezvoltarea realismului critic în literatura noastră.

Ideea apariției unei publicații periodice socialiste plutea în atmosferă încă mulți ani înainte ca revista Contemporanul să fi văzut lumina tiparului. Nevoile propagandistice socialiste — atît cît existau în acea epocă — nu puteau fi satisfăcute de micile broșuri litografiate care apăreau la Iași și la București. Încă în 1878, Gherea, în vîrstă de 23 ani, scria: „Cît timp nu sîntem organizați noi înșine, cît timp nu avem... forțe de intelectuali și nici revistă, cît timp nu ne-am manifestat societății române ca partid, propaganda... nu are nici o importanță“. (pag. 664, Ed. AC. R.P.R. Documente privind istoria Rominiei, războiul pentru independență, vol. I). La sfîrșitul anului 1880, apare revista Rominia viitoare, prin care — așa cum arată articolul-program al unicului număr, — nu se urmărește „scopul de a agita poporul român, ci numai de a propaga niște idei noi“. Revista sucombă din lipsă de fonduri. Nici formula nu era pe deplin limpezită, predominînd idei anarhiste și socialist-mic-burgheze.

Pînă la apariția revistelor muncitorești, lupta împotriva filozofiei idealiste reacționare a fost dusă la noi în special de oameni de știință, care, adevărați pionieri în disciplinele lor, reușeau adeseori să depășească punctul de vedere materialist spontan, ridicîndu-se la materialismul filozofic. Redactorii Contemporanului își dau seama că în această epocă principalul teren pe care se dă lupta dintre materialism și idealism, este știința. De aceea, scopurile inițiale ale Contemporanului, așa cum sînt fixate în editorialul-program al primului număr, pot fi rezumate astfel: 1) de a face cunoscute publicului român marile teorii științifice la ordinea zilei, „cum privește știința contemporană lumea“; 2) critica multilaterală a „producțiunilor științifice greșite“ mai ales a manualelor școlare și a cursurilor universitare, „căci dacă acestea vor fi rele atunci nu putem aștepta nimic nici de la generațiunea nouă“; 3) lupta împotriva superstițiilor, „în contra ignoranței și șarlatanismului“, căci „pînă cînd buruienile înăbușă plantele folositoare și e timp, să le smulgem, căci altfel plantele cele bune vor pieri“.

Cum epoca cunoscuse mai multe publicații de acest gen și de orientare antijunimistă, ne referim la „Tranzacțiuni literare și științifice“ (1872—73) de sub conducerea tinerilor profesori D. A. Laurian și St. C. Michăilescu (ultimul, filozof materialist de seamă), fuzionată apoi cu revista Contemporanul 1873—76), sau la „Revista literară și științifică“, condusă de savantul B. P. Hașdeu, toate trei reviste cu preocupări de popularizare a cunoștințelor științifice și culturale din toate domeniile, și cu prezență în puținele manifestări literare ale vremii — e lesne de înțeles că succesul Contemporanului nu se datora profilului său. Înainte de toate, orientarea ideologică cu totul nouă, faptul că ideile pe care le răspîndeau atît de bine nevoilor și aspirațiilor vremii, răspunzînd unor probleme arzătoare ce frămîntau spiritele înaintate, i-au asigurat succesul și viabilitatea. Prin publicarea lui au început să se facă simțite în întreg mediul cultural și literar al vremii prezența și influența noului curent ideologic, generat de apariția mișcării socialiste.

Contemporanul a fost editat de socialiștii români și în consecință, drumul pe care l-a parcurs revista, orientarea sa ideologică nu reflectau numai stadiul în care se afla mișcarea socialistă, dar era în mod firesc determinate și de nivelul ideologic al colaboratorilor la noi.

În momentul în care apare revista, în rîndul cercurilor socialiste dominau concepțiile eclectice, un „amestec de teorii sociale“, ale socialismului mic-burghez și ale anarhismului. E drept, că, încă din 1878—1879 socialiștii români citeau unele lucrări ale lui Marx și susțineau că în „Capitalul“ sînt puse bazele socialismului științific, fără ca să înțeleagă și să recunoască însă esența marxismului. În operele lui Marx nu vedeau decît fundamentarea economică a socialismului. Pentru explicarea religiei și a statului recurgeau la Bakunin, în problema proprietății urmau pe Proudhon iar în explicarea familiei și a moralei, pe Herbert Spencer.

Confuziile dominante din rîndurile mișcării socialiste, în momentul apariției revistei, s-au resfrînt asupra orientării ei. În conformitate deplină cu evoluția ideologică a cercurilor socialiste s-a schimbat și conținutul revistei, în dezvoltarea căreia pot fi delimitate două etape bine conturate. În primii ani Contemporanul avea un caracter revoluționar democrat, situîndu-se pe pozițiile materialismului premarxist. Orientarea revistei s-a schimbat prin 1884: abia atunci a început propagarea marxismului și în coloanele Contemporanului, prin publicarea traducerii unor opere ale lui Engels precum și prin încercarea de a aplica tezele socialismului științific la lămurirea unor probleme ale vieții sociale și culturale din Rominia. Din acest moment istoria revistei Contemporanul și a curentului generat de ea devine nedespărțită de numele lui C. Dobrogeanu-Gherea.

Contribuția lui Dobrogeanu-Gherea la înființarea și activitatea revistei Contemporanul în primii ani de apariție constituie o problemă greu de rezolvat, în primul rînd din pricina lipsei arhivei Contemporanului. Oare sub multiplele pseudonime atribuite lui Nădejde (care ar fi trebuit să facă un efort uriaș ca să poată redacta singur o asemenea cantitate imensă de materiale) și alte pseudonime ca Mordax, Audax, Vedetot, Vera etc., nu se ascundea și Dobrogeanu-Gherea? Situația cercetătorului este îngreunată și prin faptul că articolele lui Gherea erau scrise în limba rusă și apoi traduse în românește, lucru care împiedica identificarea prin metode comparative sau de analiză științifică.

Din cele ce se cunosc despre situația lui Dobrogeanu-Gherea în această perioadă și din analiza orientării ideologice a revistei în primii ei ani de existență, nu se poate conchide că de la început el ar fi fost, „spiritus rector“ al revistei, cum se afirmă cîteodată.

Împrejurările critice create revoluționarilor ruși refugiați în Rominia, în urma expulzării lui Russel și a persecuțiilor guvernului, au făcut ca Dobrogeanu-Gherea, emigrant urmărit de Ohrană, să fie pentru un timp extrem de precaut. La începutul anului 1881 el obținu concesiunea restaurantului din gara Ploiești, unde se formase o mică colonie de „nihiliști“ și un important punct de comunicație pentru întreaga emigrație revoluționară rusă, lucru care de asemenea îl obliga la o deosebită prudență. Dar Dobrogeanu-Gherea, care cu puțină vreme în urmă redacta, ajutat de Arbore Ralli, revista Rominia viitoare și care, după amintirile lui C. Bacalbașa, încă de pe atunci era „sufletul intelectual și magicul atrăgător“ pentru tinerii socialiști, nu era străin de apariția revistei Contemporanul cu toate că la început, împiedicat de împrejurări, nu putea colabora activ în coloanele ei. Comparînd concepțiile sale redacționale, pe care și le-a expus în scrisori cu un an înainte, adică în 1880, cu cele ale revistei Contemporanul se constată o aproximativă corespondență. De asemenea, tot lui C. Dobrogeanu-Gherea i se datorește în parte faptul că, deși ideea publicării revistei ieșene s-a născut oarecum spontan și s-a realizat într-un timp scurt, totuși acest periodic nu era, cu toate lipsurile inerente unui început, rodul improvizațiilor unor tineri cu veleități editoriale. Contemporanul, de la prima sa apariție, s-a bazat pe unele concepții redacționale care par a fi fost dinainte stabilite. Din primul număr îi găsim o tematică dominantă bine conturată și realizată nu prin articole izolate, ci prin serii de studii asupra temelor enunțate. Toate acestea însă nu pledează în favoarea ipotezei că Dobrogeanu-Gherea ar fi avut de la apariția Contemporanului un rol hotărîtor în orientarea și activitatea revistei. El și-a făcut apariția publică în viața intelectuală, în lupta ideologică din Rominia, în mai 1883, cînd, în coloanele Emancipării, sub pseudonimul Caiu/s/ Graccu/s/ s-a angajat într-o problemă sociologică interesantă cu însuși primul ministru I. C. Brătianu. Refugiatul politic urmărit de Ohrana țaristă scria cu această ocazie:

„A venit, cred, vremea să începem și noi a vorbi însfîrșit...“ Acest plural suna mai degrabă ca un angajament personal de care s-a ținut după cuvintele lui N. Iorga, „tînărul predicator cu barbă blondă și ochi blînzi, care a fost în cetățenia românească C. Dobrogeanu, iar în literatură, unde urma lui nu va dispărea, I. Gherea“.

Din 1883, prezența lui C. Dobrogeanu-Gherea, care iese cu totul din anonimatul în care fusese silit să se ascundă de circumstanțe vitrege, s-a resimțit în întreaga activitate și orientare a socialiștilor români: în momentul important al evoluției cercurilor socialiste spre marxism, el devenise animatorul ideologic, „spiritus rector“ al întregului curent al Contemporanului.

Pe măsură ce se răspîndește marxismul, atenția socialiștilor români se îndreaptă spre muncitorime. Activitatea lor propagandistică se îmbină cu cea agitatorică și organizatorică, avînd drept rezultat înființarea în 1886 în București, Iași și în alte orașe a organizațiilor muncitorești politice, călăuzite de programul general democratic întocmit în același an de C. Dobrogeanu-Gherea și publicat în coloanele Revistei Sociale. Intensificarea mișcării muncitorești-socialiste aducea după sine necesitatea lărgirii propagandei scrise, făcînd ca pe lîngă mici foi și reviste socialiste publicate în unele orașe de provincie, sau gazete editate de asociații profesionale, să se înființeze și presa politică muncitorească. Mișcarea muncitorească care începea să se unească cu socialismul științific devenise o forță politică activă. Toate aceste schimbări au determinat orientarea ideologică a revistei Contemporanul și au atras după ele modificări simțitoare în obiectivele pe care și le propuseră pentru atac în coloanele ei.

Redacția și cercul de colaboratori ai Contemporanului s-au lărgit cu numeroase forțe noi. Din 1885 apare pe coperta revistei ca redactor al părții literare și numele lui V. Gh. Morțun. Adevăratul redactor al revistei devenea însă Dobrogeanu Gherea, care în acești ani se încadra activ în munca Contemporanului în coloanele căruia începînd din 1885 semnează studii. După aderarea Rominiei la Tripla Alianță s-a atenuat pericolul ca emigrații revoluționari ruși aflați în Rominia să fie extrădați Ohranei țariste. Acest eveniment a contribuit fără îndoială la ieșirea lui C. Dobrogeanu din anonimat.

Desigur, dezvăluirea a ceea ce este înaintat în moștenirea lăsată de Gherea, a ceea ce este progresist în personalitatea sa, evidențierea rolului său în dezvoltarea Contemporanului toate acestea reprezintă rolul de seamă pe care l-a avut Dobrogeanu Gherea în răspîndirea marxismului, formularea platformei de revendicări general-democratice a cercurilor muncitorești. Dar aceasta nu înseamnă trecerea sub tăcere a ceea ce este negativ în activitatea sa chiar încă în ultimele decenii ale secolului trecut și care se concentrează mai ales în faptul că el „a apreciat greșit condițiile obiective în care se afla țara noastră“ în faptul că „nu vedea că în Rominia—țară cu economie înapoiată în care predomina agricultura — capitalismul era în plină dezvoltare, iar odată cu aceasta creștea proletariatul industrial, ca o clasă revoluționară de sine stătătoare și în plină ascensiune“. (Gheorghe Gheorghiu-Dej).

Influența lui Dobrogeanu Gherea nu s-a mărginit numai la fixarea Contemporanului pe o poziție consecventă antijunimistă, ci în primul rînd s-a manifestat în orientarea lui generală. Prezența lui Dobrogeanu Gherea în condițiile clarificării de idei în sînul mișcării socialiste, a făcut ca după 1884 revista să se resimtă repede de o înnoire, producîndu-se o esențială cotitură în ideologia ei. Fără ca să renunțe cu totul la explicarea fenomenelor naturii, colaboratorii Contemporanului se angajau pe terenul complex al relațiilor sociale.

În sfîrșit trebuie semnalat că în 1885 în coloanele Contemporanului a fost publicată traducerea integrală după prima ediție din 1884, a cărții lui Engels „Originea familiei, proprietății private și a statului“, care conținea explicația materialist-istorică a dezvoltării societății.

Referiri la această carte a lui Engels găsim în coloanele Contemporanului și înaintea apariției traducerii românești. Astfel, pentru a convinge pe Gh. Păun că „pricina de căpetenie a transformării formelor sociale este schimbarea modului de producție și a productivității muncii, prin urmare“, i se recomanda studierea lucrării menționate a lui Engels.

Creșterea mișcării socialiste și influența ideilor răspîndite de ea, au atras după ele declanșarea unor atacuri din partea adversarilor săi: „Sîntem tocmai în acea perioadă — caracteriza situația în 1883 revista „Dacia viitoare“ — cînd socialismul este combătut și adevărul adus de dînsul negat cu furie“. În această campanie împotriva socialiștilor, un rol de seamă l-au jucat unii ideologi de vază ai Junimii provocînd acel duel teoretic care a stat în centrul vieții ideologice a vremii, și care s-a terminat cu o strălucită victorie a curentului Contemporanului.

Ideile rodnice apărate de Contemporanul în Polemică cu Maiorescu păstrează și astăzi o deosebită actualitate în lupta împotriva concepțiilor apolitice estetizante. Tradițiile vii, spiritul combativ al revistei sînt preluate și dezvoltate de publicistica noastră actuală, printre care și-a spus cuvîntul răspicat la vremea lui și a cărui operă continuă azi pe o nouă treaptă.

Descultii

Căruța veche, dobrogeană, trasă de un cal șarg și unul negru ca păcura, alerga pe drumul de pămînt ce ducea spre Regepcuius departe de șosea, printre lanurile de grîu și porumb. Omul care stătea în căruță pe un braț de iarbă uscată, cu hățurile în mîini, era atît de înfuriat, încît dracuia caii ca pe cei mai răi dușmani ai săi și-i plesnea cu biciul peste crupele leoarcă de sudoare. Era singur în căruța ce-l sălta ca pe un butoi gol, singur era pe drumul acela negru de pămînt pe care căruța înainta cu un nor de praf desfoiat în urmă ca o coadă de păun bătrîn și văduvoi. Pînă în comuna învecinată, cale de șapte kilometri, omul acela furios peste măsură a vorbit numai cu caii, într-un monolog extenuant, de preciste și draci, iar caii, înfricoșați mai mult de bici decît de înjurăturile sale, alergau de mama focului și apa în burțile lor clipocea ca în niște burdufuri. Chiar dacă n-ar fi fost atît de al dracului ca Nicolae Măciucă, oricare președinte s-ar fi înfuriat tot atît de mult și de necugetat ca și el într-o situație asemănătoare:

Era duminică, trebuia la ora aceea să fi fost la raion și iată că el alerga peste cîmp, spre Regepcuius, lovind caii cu biciul și înjurîndu-i ca un căprar de cavalerie.

Tinerii din gospodărie, echipa de fotbal cu susținătorii ei, în total vreo optzeci de capete, încărcați în două din cele trei camioane ale gospodăriei, plecaseră cu noaptea-n cap la Regepcuius, unde aveau un meci de fotbal cu echipa „Recolta“. Președintele era furios că-i luaseră camioanele, mințindu-i pe șoferi că el i-ar fi învoit pentru treaba aceasta încă de-aseară și acum, bineînțeles, jignit că autoritatea lui era nesocotită, pornise pe urmele lor cu o falcă-n cer și cu alta în pămînt. Cel de-al treilea camion nu putea fi folosit, fiindcă stătea urcat pe butuci, cu șuruburile și piesele întinse la soare pe-o ședințele și, punînd să-i înhame caii la căruță, a plecat într-un nor de praf spre Regepcuius. Pe drum, printre înjurăturile adresate cailor care i se păreau că aleargă prea încet, purta un dialog fierbinte cu tinerii spre care mergea ca o vrăjitoare călare pe măturoi: ați vrut radio cu patifon, să dansați după el la cămin, de m-ați pus în circotă cu consiliul de conducere, dar v-am luat. Ați vrut tobă, viori și saxofon, v-am luat și din astea. Ați vrut teren pentru fotbal, v-am lăsat să luați din izlaz. Ați zis că izlazul nu mai e la modă, că punem siloz. Bine. Acuma vă întindeți și la camioane?

Era stupefiat de atîta îndrăzneală și îi întrebă pe nevăzuții săi interlocutori: Poate că într-o zi cereți și luna de pe cer? Și conchise pe un ton înțelept: „Cît vă trecu hățurile după loitră și se opri în spatele celor doi șoferi. Vroia să-i ia prin surprindere, să-i întrebe ce caută cu mașinile aci, dar îi văzu pe cei din echipa gospodăriei sale alergînd pe teren desculți, numai în chiloți, goi, împestrițați, unii cu maiouri, alții cu buricul gol și cu spinările lucioase de sudoare. „Aștia-s ai noștri“ — își zise Măciucă umilit dintr-odată, mai ales cînd bagă de seamă că echipa celor de la Regepcuius era îmbrăcată în tricouri galbene, în chiloți negri și cu bocanci în picioare, ca echipele de la oraș. Tocmai atunci arbitrul fluieră pauza și echipa lui veni spre camioane. Doi se apropiau șchiopătînd și erau toți cu fețele negre, posomorîte. Unuia îi curgea sînge din degetul mare de la piciorul stîng și ceilalți îl întrebau dacă mai poate juca și-i spuneau să se lege acolo cu batista.

Acela nu părea să sufere atît din pricina loviturii, cît din alte pricini, fiindcă răspunsese cu un aer trist, descurajat: „Dacă aș fi avut măcar un singur bocanc, oh, ce le arătam! Dar ce vreți? Să ne păzească ei pe noi, să nu ne calce cu crampoanele?“.

Încă nu-l observară pe președintele lor, fiindcă acesta stătea cu pălăria pe ochi, mut ca peștele, în spatele bulucului de oameni. Uitase de camioane, toată furia lui se topise ca ninsoarea de funigei în adierea vîntului, acum simțea pe neașteptate o umilință grea pe care nici măcar nu încerca să și-o înăbușe și asculta cuvintele lor posomorîte, aspre, pline de o durere copilărească: „Golul de-al doilea era parabil, frați-miu, dar cum vrei să-l apere Tănase al nostru, cînd n-are sărăcuțul nici ciorapi, nici apărători, nici genunchere, nici șapcă să nu-l orbească soarele?“... Președintele auzi glasul gros, spart, al lui Tănase, care se așezase chincit pe iarbă: „Mi se pare că nici porțile lor nu-s reglementare“. Ia te uită, se întristă președintele, gîndindu-se că tinerii din Regepcuius vor fi făcut porțile mai mari, ca să intre golurile mai ușor. Își aprinse o țigară și tocmai atunci fu băgat și el de seamă și, ridicîndu-se rușinat în picioare, Tănase îl întreabă: „Venișsi să ne vezi și matale?“ Măciucă se fîstîci simțind ochii tuturora ațintiți asupra lui, își luă pălăria de pe cap și își șterse ceafa cu palma, apoi întrebă: „al meu e pe-aici și el?“ Avea și președintele un băiat, juca și el fotbal; era mai încolo, așezat pe scara camionului, și își oblojea genunchiul lovit. „Păi da, tovarășe președinte, răspunse acesta, mai cutezător decît toți ceilalți, jucăm desculți și ni se strigă „încet mă, să nu vă cadă bocancii din picioare“. Ai zis că dacă umplem treizeci de gropi cu siloz, ne cumpără gospodăria echipament complet. Am umplut cinci zeci și una de gropi, dar echipament, ioc!

Președintele lăsă ochii în jos, încă și mai umilit decît pînă atunci. Tocmai în clipa aceea se apropie de ei președintele gospodăriei din Regepcuius, surîzător, cu o pălărie plină de cireșe mari, oltane. „Na, măi tovarășsi, luați niște cireșe din livada noastră să vă mai răcoriți nițel. Aa, uite-l și pe Nea Măciucă! Noroc, tovarășe, veniți și conducerea gospodăriei să vă susțineți echipa? Las-că-i bine. Luați d-aici, uite ce oltane am pus. Cît prunele“...

Măciucă se făcuse negru la față; își mușcă țigara și simțind dintr-odată gustul amar al tutunului, își schimonosi fața într-un fel care arăta o mare și proaspătă durere sufletească. Președintele luă din cireșe, luară și ceilalți, uitîndu-se mirați spre el și dintr-odată le deveni limpede că președintele se rușina pe tăcute să-i vadă desculți ca pe niște copii de pripas. Se termină apoi pauza și meciul de fotbal reîncepu. Urcați ca într-o tribună, pe platforma unuia din camioane, cei doi președinți urmăriră jocul rontăind semințe de floarea soarelui, strigînd, încurajîndu-și echipele. În tot acest timp, ei vorbiră despre cu totul altceva, despre grîu și porumb, despre vacile roșii de stepă și despre păsările Leghorn; ziceau că într-o săptămînă s-apucă de grîu, vîră combinele în lan și abia la sfîrșit, cînd meciul se termină, cu victoria surprinzătoare a desculților, Măciucă, fericit peste măsură, îl întrebă pe celălalt:

— Cît spuseși că face echipamentul?

Petru Vintilă

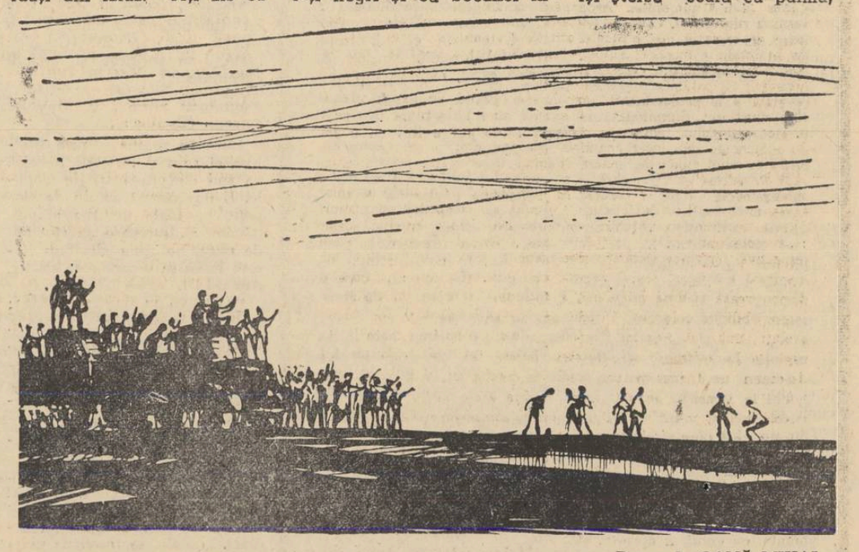

Desen de OANĂ MIHAI

Mioara Cremene

ELEGIE DE TOAMNĂ

In anul acesta toamna
s-a prelungit pînă tîrziu;
eu am pus jos condeiul și-am plecat într-un parc
cu toamnă,
eu am pus condeiul și-am plecat într-un parc
cenușiu,
în anul acesta, cu toamnă, tîrziu.

Mergeam cu pași măsurați
pe aleea cu foșnet domol.
Eram doar noi două — eu și lumina de seară —
vorbeam despre tine,
vorbeam despre tine pe-aleea cu chipul tomnatec,
mongol,
eram doar noi două — eu și ciudat de filtrată lumina,
mă luase de umăr, mergea lîngă mine.

Ea cu glas umed și fără cuvinte:
— „Cu ce ai să scrii de acum înainte?“

— „O, am să iau o bucată de cretă uitată și udă,
O, am să iau un crîmpei de mortar frînt în unghiuri
obtuze,
o, am să iau o bucată de jar și ca pe-o agudă
am s-o iau ca să văd dacă scrie, aproape de buze.

O, am să iau de pe-alei, ca să scriu, pașii albi sau
obscuri,
o, am să iau de pe-alei, ca să scriu, jurămintele
sparte,
o, am să iau de pe-alei, ca să scriu, norii umezi și
suri
și-amintirea lui, prinsă-n copacii plecați din păduri,
am s-o iau de pe-alei, ca să scriu — și copacii veniți
de departe.

. . . . . .

Pe urmă
în parc
am văzut
căzînd stele,
Voi scrie-n curînd și cu ele...

VULPEA

Amintiri...
Cu încetul amintirile vin și se gudură
fiecăruia la picioare
mănîncă și beau din palmă
afară de una
ce mi-a străbătut
cîndva peisajul de iarnă
afară de una cu blana roșcată
ce mi-a străbătut furiș și posac
priveliștea mea de iubire
atunci cînd era cea mai albă.

Păream amîndoi solemni și mișcați
și-n peisajul de iarnă
sclipeau sărutări înghețate,
oprite în loc fericiri,
aburi solemni, jurăminte curate.

Pe-o buturugă stăteam în genunchi,
în jur creșteau munții-nălțărilor noastre
păduri trimeteau în văzduh
antene-nghețate și ele
sensibile doar la iubire
și-n nemișcarea totală
prin peisajul de iarnă
deodată-am văzut-o trecînd.

Amintiri...
Cu încetul amintirile vin și se gudură
fiecăruia la picioare
mănîncă și beau din palmă
afară de una
ce mi-a străbătut
sălbatică, neinduplecată,
priveliștea mea de iubire,
afară de una cu blana roșcată
o vulpe cu ochi înțelepți de femeie —
ce mi-a străbătut posac și furiș,
cîndva, peisajul de iarnă.

Și ea a trecut,
fugară s-a dus
pe drum de terori și capcane
cu-o dungă roșcată rănind, însemnînd,
cîndva peisajul de iarnă
sub nu știu ce frază, sub nu știu ce gînd...

●

Nichita Stănescu

VECHE LA LINIȘTEA LUMII

Sub cerul acesta puternic, atîrnînd de stele
ca pînza unei corăbii nupțiale,
stau drept ca în nopțile-acele
de dragoste, și steagul îmi fluturâ
argintat de aerul rece.

Ca un piept de corabie tai viitorul.
Valul lui îmi izbește urechea, cu țipăt
de victorie, de odihnă, de pace,
și rîd cu toți dinții și-mi place
cerul acesta pe care-l curbează
bătăile inimii mele.

POETUL ȘI DRAGOSTEA

Te-ai făcut subțire și prelung
și un sentiment ciudat te doare
și ești mîndru și ți-l porți pe umăr
ca pe-un șoim de vînătoare.

Și prelungi, privirile îți trec
chiar prin zidul greu și prin lăcate
și se-opresc la piatra unui chip, mereu,
cu sprîncenele-mbinate.

Se petrec atunci, întreceri, lupte
și răpiri imaginare,
ora se înclină, bate
cu secunde tot mai rare.

Și trec ani și șoimul zvelt
de pe umăr, nu-l mai lepezi,
doar secundele din el
bat din ce în ce mai repezi.

CÎNTEC

Fiecare schelă este un Icar
ce-și măsoară zboru-n sus, diurn,
cu o casă, sau cu-n turn.
O, și-atunci cînd cade,
saltă-n ceruri iar.

Uneori le pipăi cu mirată mînă,
ori cu ochiu-n trecere, uimit.
Trebuie să albă aripi! strigă-o amintire,
aripi lungi și ascuțite, negreșit.

Lîngă fiecare schelă-n parte
marea sufletului lasă un fiord;
muzica iubind-o, dintre arte
lira contemplării o acord.

Premiații concursului luceafărul

„ZEII NU EXISTĂ"

Pamflet cinematografic,
adaptabil și pentru un spectacol de marionete

de Ilie Purcaru

Desen de GRIGORE VASILE

Generic: Un cer cu nori tulburi care se strîng. Titlurile genericului apar și se sting pe acest cer ca niște fulgere scurte. Către sfîrșitul genericului, cerul devine compact, negru, iar imaginea se întunecă lent. Sîntem în preajma furtunii.

Cerul mormăie amenințător. Uruitul norilor crește. Ii cuprindem într-o imagine largă, plutită. Se simte mișcarea lor surdă, greoaie, de mase gigantice încărcate cu electricitate. Imaginea continuă să se întunece.

Țîșnește orbitor, incendiind fantastica geologie a norilor, un fulger despletit.

In lumina fulgerului, se vede de sus o imensă cîmpie goală, ca un gigantic plan înclinat, pe care fuge un om. Omul e mic și fuge dezordonat, ca o furnică rătăcită.

Din alt unghi (imagine din față, tot de sus), vedem omul venind către noi. Bubuie ca o explozie tunetul. Omul se oprește paralizat de spaimă. Fuge apoi lateral.

Din norii gigantici, luminînd înfinite prăpăstii de aer, țîșnește un alt fulger.

Omul se oprește speriat, cu pieptul în aparatul de filmat. Are fața albă de spaimă. Albă de lumina fulgerului. O față fără trăsături. O față de var. In întunericul care urmează fulgerului, omul se răsucește și fuge.

Aceeași imagine, luată de sus: omul fugind în întunericul furtunii.

Imagine generală: omul văzut de sus, ca o furnică oarbă pe uriașa cîmpie goală. Il pierdem în perdelele de apă care cad greu peste cîmpie. (Crainicul: **„Regele naturii!"**).

Din nori curge ploaia.

Vedere largă: privit din față, omul vine fugind spre aparat. Il biciuie ploaia. Il vedem prin șuvoaiele de apă. Se oprește în aparat și se retrage, speriat. (Nici acum nu-i putem vedea bine chipul, diformat de apă. E omul generic).

Din unghiul omului, imaginea unui rîu înspumat. Omul s-a oprit speriat în fața rîului. Apele irump, ieșite din albie. Furia oarbă a acestui element, conlucrînd parcă, în erupția lui dezordonată, cu cerul, îl oprește.

Rîul își rostogolește valurile tulburi, încărcate de butuci și rădăcini.

Omul fuge pe malul apei, în susul rîului.

Cerul, iluminat din cînd în cînd de scînteile dezordonate ale fulgerelor, geme. Uruie apoi înfiorător, ca o imensă avalanșă de piatră, rostogolită parcă din el.

Un mal de piatră și pămînt se dărîmă. (Racord sonor cu exploziile cerului).

In prim plan, chipul omului, îngrozit.

Imagine de ansamblu: omul, văzut lateral, fuge prin ploaie, urmărit de tunete. A dispărut după un mal.

Il găsim ghemuit în scobitura unei stînci, rugîndu-se. Stă în genunchi, cu mîinile strînse la piept, în rugăciune. Pe față îi curge apa.

Omul, văzut în profil, se roagă, iar din cînd în cînd fața îi e brăzdată de lumina fulgerelor. (Crainic: **„Acesta să fie oare regele naturii?... Să vedem!"**)

Racord pe direcția privirii: omul care se ruga privește în sus. In același sens, văzut de jos în sus, urcă un om. E un muncitor. Suie scara verticală a unui turn de 90 de metri.

Vedere generală: turnul văzut ca o coloană, profilat pe cerul cu nori întunecoși. Omul care suie pare mic.

Turnul, văzut de jos, sparge cerul. Omul pare că se urcă în cer.

Omul, văzut sus, la gura turnului, meșterește ceva. Infige antena unui paratrăznet. A terminat. Își șterge fruntea. Privește cu ochi de stăpîn priveliștea de la picioare.

Racord pe direcția privirii: panoramic larg, descriptiv, continuînd gestul omului asupra unui peisaj industrial modern: coșuri de fabrici, hale, undeva pe aproape se simte orașul.

Omul ridică fruntea și privește cerul.

Imagine amplă: cerul tulbure în care norii mormăie amenințător. Se simte mișcarea lor gravă, vulcanică.

Imagine largă: turnul ca o coloană, profilat pe cer.

Din cer țîșnește un fulger care e captat. (Imaginea îngheață într-o fotografie: fulgerul, continuîndu-și mișcarea în paratrăznet).

Fotografia se întoarce, descoperind o masă goală, iar în spatele ei, pe perete, lîngă o catedră, o tablă. (**„Iată și fulgerul"** — se aude o voce).

Pe masă, care se află în primul plan, cineva a pus două borne electrice simple. Deasupra unei borne apare semnul „plus", iar deasupra celeilalte, „minus". Apare și cel care vorbește. E un profesor tînăr. Pare că explică spectatorului, fără să-l privească. (**„Acestea sînt energiile care se ciocnesc"** — se aude vocea profesorului).

O mînă face contactul. (**„Aceasta e fulgerul"** — continuă vocea).

Bornele se leagă prin cîteva scîntei rapide. (Imaginea se înlănțuie cu cerul încărcat de nori).

Norii se desfac. Printr-o spărtură a lor iese soarele. E un cer în care a izbucnit, triumfătoare, lumina. (Crainicul: — **„Dar unde sînt zeii? Unde sînt stăpînii fulgerelor înfricoșate"** ?).

O muzică suavă, cu reverberații lungi, ca de cristal, însoțește triumful luminii. Muzica umple parcă cerul, care se înseninează.

O cîmpie de nisip, văzută de sus, un fel de plajă. Nu se vede apa. Nisipul e lins ca o tăbliță de școlar.

Ne-am apropiat pînă cînd tabla aceasta de nisip capătă într-adevăr dimensiunea unei table. Pe nisip apar două urme de pași. Două urme de picioare desculțe, în colțul stîng, jos, al cadrului. (Crainic: **„Acum două milenii, la masa lui de scris s-a așezat Pithagora".**)

Pe nisip se trag niște linii care încheie un pătrat. E un fel de joc de copii. In pătrate apar cifre. Cifrele se așează în coloane care dau celebrele tabele ale lui Pithagora, tabla înmulțirii. (Paralel cu cifrele, se aude un cor de copii care scandează înmulțirea: **„1×1=1; 2×2=4; 4×2=8; 6×2=12"** — și apoi lung, cîntat cu plăcere: **„Zece ori doi, douăzeci"** !)

O sală de clasă, plină de copii dintr-a-ntiia, isprăvind scandarea. (Corul de copii: **„Zece ori doi, douăzeci"** !).

In cadru intră profesorul, un alt tînăr, care se adresează unui elev. (Profesorul: **„Cît fac șapte ori trei?"**).

Se agită spre profesor un stol de brațe care cer să li se acorde răspunsul. Profesorul indică un elev.

Elevul se ridică fericit. (Elevul, pe nerăsuflate: **„Șapte ori trei, douăzeci și unu"** !).

Imaginea se răstoarnă, arătîndu-ne o tablă neagră pe care apare cifra 21. (Crainicul: **„Dar nu e chiar așa!... Sînt șapte ori trei care fac douăzeci și unu..."**).

Pe aceeași tablă, lîngă cifra 21 apare un semn al întrebării.

Omul face niște mișcări. Se aud ciocnindu-se două pietre. Sar scîntei. In lumina scînteilor, fulgere intermitente, produse de el, îi zărim chipul. Acompaniament sonor, după imagine. (Crainic: **„Așa să arate Prometeu"?**).

Imagine generală: în noapte izbucnește un foc.

Imagine apropiată: flăcările acoperă ecranul. (Crainic: **„Am alungat întunericul! Unde sînt zeii?"**).

Flăcările cresc în vîlvătăi, sulă de imagini, într-un dans în crescendo al focului:

— flăcări la oțelăriile moderne;

— șarjă de cocs aprins;

— flăcări în noapte, la un șantier naval;

— erupția de lumină a unui mare oraș.

Motivul mozartian al luminii de la început se transformă într-un tumult grandios, wagnerian.

Revenim în sala de clasă, lîngă masa profesorului acela tînăr. Pe masă au mai apărut niște aparate. Aparate simple, pentru experiențe de fizică și chimie. Profesorul, după ce aranjează un aparat, își scoate o țigară. Scutură cutia cu chibrituri și aprinde un băț. (Profesorul, oarecum către spectator: **„Se poate fuma!"** — și stingînd chibritul: **„Mi l-a adus din soare Prometeu."**).

Două șiruri de bănci. In bănci, țărani de toate vîrstele. Un moș își aprinde și el o țigară.

In prim plan: bătrînul care își aprinde o țigară. Fața, frumos luminată de flacără, e dăltuită parcă în bronz.

Moșul se ridică și merge la un perete. Răsucește comutatorul.

Becul se aprinde. (Crainic: **„Dar încă mai este nevoie de lumină"** !).

Explozia de lumină a becului se înlănțuie cu salvele de lumină, incendiind cerul, ale unei mari sărbători populare. Cerul strălucește sub erupțiile decorative ale mii și mii de sori. (Crainic: **„Fiat lux! Să fie lumină!, a spus omul"** !).

Același om de la început aleargă, din întuneric, parcă spre această vatră de lumină. Il vedem alergînd, din față, apoi oprindu-se brusc în aparat. (Vezi secvența 1). Se oprește, stăvilit parcă de ceva. (Crainic: **„Dar..."**)

Imagine de ansamblu: omul în noapte, pe marginea rîului care urlă, ieșit din albie. Apele se umflă. Omul dă înapoi. Se oprește înspăimîntat. Se întoarce.

Omul se vede înconjurat de alte ape. Le-a rămas prizonier.

Imagine generală, de sus: omul, un punct mișcător, derutat, asaltat de ape. (Crainic: **„Ce e de făcut? Ce zei vor putea da din mîini în locul tău?"**).

Omul se frămîntă, punct din ce în ce mai mic, înghițit de teroarea albă a apelor. Apele lucesc în noapte, întinzîndu-și spre el limbile de oglindă.

Pe masa aceea de la Căminul Cultural se află un vas de cristal cu apă. (Vocea profesorului: **„Observați ceva?"**).

Mîna profesorului intră în cadru și dă drumul în vas unei pietricele.

Un cap de fată rîde.

Mîna dă drumul în vas unei bucăți de plută. Pluta se agită pe valuri. (Vocea profesorului: **„Dar acum?"**).

Un alt chip rîde.

Profesorul se plimbă printre bănci, vorbind. (Profesorul: **„Tot un grec, pe nume Arhimede..."**).

Pe o trambulină a unui strand ultramodern, un „Arhimede" tînăr, cu slip de nylon, își ia avînt. Are o statură de atlet, ieșit parcă din dalta lui Fidias.

Din alt unghi, „Arhimede" care sare.

„Arhimede" înotînd sub apă. Înoată „brasse". (Vocea profesorului, urmînd: **„...a observat cum trupul lui dislocă masele de apă, iar de aici..."**)

Sportivul iese la suprafață și împroașcă pe nări. (Vocea profesorului: **„...a emis legea plutirii corpurilor..."**)

Imagine apropiată: sportivul suflă apa în aparat, pulverizînd-o. (Vocea profesorului, încheind: **„...legea lui Arhimede"**.).

Sportivul se răsucește, apoi spintecă apa cu mișcări suple.

Imaginea se înlănțuie, pe sens, cu mișcarea unei vedete rapide. Se înlănțuie apoi cu:

— un transoceanic;

— un șir de sportivi care plonjează pe culoarele de apă;

— un șir de yole;

— un șir de înotători în concurs;

— o poetică barcă albă, cu pînze umflate, plutind liniștit pe apele unei mări calme. In barcă, doi îndrăgostiți. (Muzică lirică, amintindu-l pe Debussy, și apoi vocea crainicului: **„Nu mai e timp să ne gîndim la zei... Să recităm din Tagore sau din Eminescu... „Înginat de glas de ape / Cînt-un corn cu-nduioșare, / Tot mai tare și mai tare, / Mai aproape, mai aproape..."**).

Fișia albă de la catargul bărcii flutură ca o aripă.

Imaginea se înlănțuie cu aripile întinse ale unui porumbel. Pasărea irumpe alb în văzduh.

O urmăresc oamenii, elevii profesorului la fereastra Căminului.

Porumbelul s-a alăturat unui stol.

Stolul de porumbei se pierde în văzduh ca un viscol alb. (Crainic: **„Acesta să fi fost drumul lui Icar"?**)

Țîșnesc porumbei.

Pe un aerodrom sportiv, avioanele și-au pornit morișca elicelor.

Țîșnesc porumbei.

Avioanele au decolat spre văzduh.

Cîțiva copii (le vedem numai capetele) ridică frunțile și-și duc mîna streașină la ochi.

Avioanele descriu în aer elegante figuri de geometrie. Zburdă parcă și înoată voios, ca niște pești ai văzduhului. (Crainic: **„Icar a triumfat! Dar unde sînt zeii"?**)

Bat clopotele în zeci de turle.

Din nou, tabla cu formula: $7 \times 3 = ...$

Bat clopotele, grav. (Crainic: **„Unde sînt zeii"?**)

Din nou cerul negru de la început. Peste imaginea lui se suprapune sonorul corului de copii: **„1×1=1; 2×2=4; 4×2=8; 8×2..."** (Se aude din nou vocea cavernoasă, cu reverberații: **„Nu cercetați! Nu-i căutați, dacă nu vreți să le atrageți mînia! Nu cercetați!"**).

Clopotele bat. Arama sună ca o mie de glasuri ruginite și grele.

Un cap de copil, pe fondul tablei pe care e scrisă formula lui Pithagora. (Copilul: **„De ce?"** (Se aude zumzetul clasei: **„$7 \times 2 = 14$; $7 \times 3 = 21$..."**)

Pe tablă a crescut, mare, cifra 21. (Crainic: **„De ce? De ce să nu-i căutăm?"**).

Montaj rapid, cuprinzînd următoarele imagini:

— un pilot își pune casca în carlingă;

— un scafandru își pune casca de oțel;

— niște exploratori aprind lămpile la gura unei peșteri;

— un chirurg își pune masca și mănușile de cauciuc;

— o mînă trage o manșă. (Crainic: **„Să-i căutăm!"**).

Montajul continuă, cu următoarele imagini, sincronizate:

— avionul se ridică vertical;

— scafandrul coboară în apă;

— niște alpiniști se cațără pe stînci;

— geologii coboară, sprijiniți în frînghii, în întuneric;

— la Roentgen se vede anatomia perfectă a unui om;

— un chimist face experiențe într-un laborator. (Crainic: **„De ce să nu-i căutăm?"**);

— geologii izbesc violent cu ciocanul într-o stîncă subterană;

— o explozie submarină;

— o explozie geofizică în stratosferă;

— un asalt al buldozerelor pe un cîmp sterp;

— un foraj petrolifer;

— o aruncare de năvoade.

Din nou tabla neagră cu formula $7 \times 3 = ...$ (Crainic: **„Ia să vedem, ce-a ieșit?"**). Montajul continuă:

— mîini viguroase trag odgoanele unui năvod. In gigantica plasă se zbat tone de pești;

— dintr-un rucksak se rostogolesc sumedenii de roci și minereuri, adevărate bijuterii;

— o sondă în erupție. (Crainic: **„Munca l-a făcut pe om stăpînul naturii și marele beneficiar al bunurilor ei!"**);

— din gura unei mine ies șiruri de vagoane de cărbuni;

— de pe un vas se descarcă mărfuri;

— de pe un cîmp se strîng snopi;

— de la gura unei batoze curge grîu. (Crainic: **„Raiul e aici! Și omul știe să și-l facă, prin munca lui!"**).

Din nou tabla, cu formula pithagorică: $7 \times 3 = ...$ (Crainic: **„Dar zeii?"**).

Din negrul tablei care înundă tot ecranul, transformîndu-se în noapte, izbucnește o rachetă. Racheta care duce spre cer primul satelit.

Bolta neagră a cerului de la început.

Zborul rachetei (zgomot).

Racheta care duce pe cer pricomunicatul agenției Tass. (Crainic: **„4 octombrie 1957. Primul pas spre Cosmos!"**).

Macheta globului, în jurul căruia se învîrte primul satelit. Apare pe o altă orbită al doilea, apoi al treilea. (Crainic: **„Unde sînt zeii?"**).

Din nou cerul negru de la început.

Din nou explozia unei rachete și zborul ei în vid. (Crainic: **„12 septembrie 1959. Să-i căutăm spre lună!"**).

Intunecare, apoi, din întuneric, primele fotografii ale Lunei. (Crainic: **„14 septembrie 1959. Nu i-am aflat nici aici!"**).

Din nou explozie și zborul rachetei. (Crainic: **„12 aprilie 1961. Primul zbor al omului spre cosmos! Icarul comunist se înalță triumfător către stele..."**).

Din nou apare tabla cu formula pithagorică, acompaniată de copii: **$1 \times 2 = 2$; $2 \times 4 = 8$; $8 \times 2 = 16$.** (Crainic: **„Unde sînt zeii?"**).

Explozia marei sărbători populare a Moscovei care-l primește pe Iuri Gagarin. Priveliște vastă, plutită, cuprinzînd giganticul entuziasm al miilor de oameni care-l întîmpină, pe aerodrom, pe eroul cosmonaut.

Ne apropiem, o dată cu mîcile microfoane întinse febril de mîinile gazetarilor, de Iuri Gagarin, care vorbește surîzînd. (Crainic, parcă traducîndu-i cuvintele: **„Primul cuceritor al cerului, maiorul sovietic Iuri Gagarin, confirmă: cerul e gol!"**).

Schimbul

Desen de V. SAVONEA

de Ion Grozav

Ploaie. De patru zile plouă. Șeful sectorului de bază, un bătrîn albit de vreme, intră în atelier bătîndu-și bascul de genunchi. N-apucă bine să închidă ușa și strigă:

— Opriți mașinile!

Cîteva capete mînjite de ulei se ridicară nedumerite de după universale.

— Opriți mașinile — ceru el a doua oară și treceți mai aproape, avem ceva de discutat.

Băieții s-au supus. In cîteva clipe, huruitul mașinilor amuți. Cînd toți se adunară, Cristea tuși de două ori sec și ceru liniște. Se vedea că e furios.

— Nite, dă-te aproape.

Nitu, un tînăr rotund și scurt, secretarul organizației U.T.M. pe secție, îi veni în față. Bătrînul îl privi o clipă scăpărînd.

— Spune, te-ai gîndit bine cînd l-ai propus pe Sandu șef de brigadă la montarea halei? Nitu se uită în jur, neștiind ce să-i răspundă. Ridică din umeri.

— Vorbește! țipă Cristea.

— Era băiat bun, spuse Nitu, într-o doară.

— Bun cît stai cu ochii pe el, izbucni Cristea. I s-a urcat șefia la cap. Dă numai ordine, iar el nu face nimica toată ziua, ba mai trimite băieții să-i aducă țigări și altele...

Nitu asculta cu capul plecat, mustrîndu-se în gînd.

— Să-l luăm la rost, propuse unul.

— Nici o grijă, îl asigură Cristea. Insă acum ne trebuie om în loc, pe el îl trec la mașină. Vă rog să vă gîndiți bine și să propuneți, le mai ceru el.

Un strungar mai bătrîn și nebărbierit puse mîna pe umărul lui Nitu.

— Eu zic să fie el, spuse omul.

— Să fie, Cristea atît așteaptă. Sînteți de acord?

— Da! răspunseră ceilalți în cor.

— Acum la treabă. Tu-i predai mașina lui Sandu și treci în locul lui. Aici o să fim cu ochii pe el, nu-i vorbă ca și pe tine.

Motoarele porniră, cîteva șpanuri se ridicară sfîrîind. Bătrînul vru să-l ducă pe Nitu în birou să-i dea cîteva indicații, însă secretara secției îl anunță:

— Vă cheamă inginerul șef.

— Așteaptă-mă, îi spuse lui Nitu, îndepărtîndu-se grăbit spre ușe; cînd să iasă, îi aruncă peste umăr: pînă mă întorc, treci la mașină.

In biroul inginerului șef nu era nimeni. Cînd intră, ușa ce dădea la director se deschise și apăru inginerul.

— Noroc bătrîne, cum te simți? îl întîmpină el.

Cristea îi strînse mîna și se așeză obosit în fotoliu.

— Ascult.

— Cum merg lucrurile la hală?

— Merg, răspunse într-o doară, netezindu-și cutele de pe frunte căscînd, l-am schimbat pe Sandu cu Nitu. Cred că-i mai bine, ce ziceți?

Inginerul ocoli răspunsul.

— Ce-ai zice dacă ți-am da un ajutor, care mai tîrziu să te schimbe... știi... tărăgănă el vorba, noi... bătrînul îl privea pe sub gene, noi ne-am gîndit, dumneata ești pensionat de mult, te-am rechemat fiindcă nu găseam om în loc.

— Ați găsit? mormăi Cristea.

— Ne-a venit o ingineră, trimisă de centrală...

In momentul acela, ușa se deschise și în cadru apăru o fată nu prea înaltă, însă foarte subțirică. Avea părul negru și fața mică, palidă. Părea o fetiță. Cristea întoarse capul, inginerul se îndreptă spre ea și o luă de braț conducînd-o în fața lui Cristea.

— Tovarășa este schimbul dumneavoastră. Tovarășa inginer Cojocaru.

Cristea clipi des din gene, fata se multiplică ireal, neștiind ce să zică, îi întinse mîna. Fata i-o atinse ușor, avea degetele subțiri cu pielea străvezie; erau reci ca de ghiață.

— Dumneata? șopti năuc bătrînul, aici e muncă grea, spuse el privind la inginer.

Fata zîmbi sfioasă. Inginerul căscă gura să spună ceva, însă tăcu.

— Bine... oftă bătrînul ridicîndu-se, să mergem, să-ți predau.

— Cum? interveni inginerul, dumneata rămîi, doar am discutat.

Cristea se îndepărtă, mișcînd dojenitor din cap.

— Eu sînt pensionar, hai fetițo.

Inginerul făcu un gest să-l oprească, însă ușa neagră capitonată se închise, bătrînul cu fata dispăruseră.

Lucrul nu se terminase încă. Terminînd de predat, Cristea se spăla. Era mohorît ca timpul de afară, nu știa ce are. Cînd plecă, portarul îi arătă ceasul.

— Stai tovarășe, e abia două.

— Și ce-i? — răspunse Cristea răutăcios, ieșind fără să-l bage în seamă.

In stradă se opri, privi în urmă. Coșurile cazanelor fumegau leneș, clădirile halelor păreau zgribulite sub pătura subțire de ceață. Amintindu-și că nu și-a luat rămas bun de la nimeni, Cristea făcu un pas înapoi. Stătu locului o clipă, și apoi se întoarse brusc.

— Eh... oftă el adînc, ce să-i faci. Se îndepărtă grăbit.

In ziua aceea, Cristea nu se duse acasă, ci la un fecior al lui. Acolo noră-sa îi puse masa, iar un nepoțel i se urcă pe genunchi, rugîndu-l să-l ducă la un fiim. Așa hoinări toată după masa cu puștiul, căutînd parcă să uite ceva. Ce? încă nu-și dădea seama.

Spre seară, așa cînd se împreuna ziua cu noaptea, Cristea intră în curte. Baba Veta îi ieși înainte privindu-l mută, cu buzele tivite, ochii ei întrebători îl conduseră în casă. Cristea nu-i răspunse privirilor, se opri lîngă pat rezemîndu-se cu genunchii de marginea lui și privind în gol.

— Ce ai? șopti baba.

— Nimic, răspunse el înecîndu-se. Nimic.

— Mănînci? prinse Veta curaj. Ți-am luat pastramă și must, ți-aduc? Și pentru mîine la servici. Cristea nu-i răspunse: Hai, îl îndemnă ea.

— Am terminat, vorbi el într-un tîrziu. Mi-a sosit schimbul, mă odihnesc. Genunchii i se înmuiară și se lăsă în pat; închise ochii. Băbuța dispăru ca o umbră.

Îndată ce închise ochii, Cristea simți ceea ce îl urmărise toată ziua; figura plăpîndă a fetei, forfota halelor, acea privire mută a oamenilor cu care lucrase și așteptau să le spună ceva. Și el, el a plecat. O durere mută îi trecu prin inimă, simți un fior rece care îi zgudui. Se vedea inutil, se vedea părăsind totul prostește, fiindcă venise o fetiță să-l înlocuiască. Dece?... Ce-a vrut el? A muncit toată viața. Dece?! Mintea lui tulbure nu era în stare să-i dea un răspuns, gîndurile îl năpădiră. Cu fața îngropată în covorul de lînă aspră, simțea cum i se frămîntă întreaga ființă, dar din noianul de frămîntări nu putu alege nimic, totul se fărîmița înainte de a-l prinde cu gîndul, se spulbera. Doi stropi sărați, zgîrciți, izvoriți din ochii lui încă albaștri vii, i se prelinseră printre cutele feței, între buze. Le simți gustul amar și se întoarse pe spate. Întunericul camerei îi aduse înainte, în străfulgerări de vis, întreaga viață.

Cristea nu era bătrîn. Ani?... Anii? nu spun mare lucru. Părul lui alb era mărturia unei vieți plină de sbucium. „Anii l-au nins, dar nu l-au învins", ar spune poetul. Ochii îi sînt limpezi ca de copil și inima simte, abia acum simte.

Traiul n-a fost ca acum, de multe ori a gemut, a urlat de nevoi, de necazuri. Piinea a avut un gust amar cu iz de sudoare, viața trebuia lovită ca să se supună. Se ridică sprijinindu-se într-un cot.

Înlăuntrul ființei lui, simți o schimbare, ceva nedeslușit, avea senzația unei ușurări depline. Oftă adînc, lăsîndu-și capul să-i cadă pe mînă. Viața i se înfățișă de la început clară, cum n-o văzuse niciodată.

A doua zi la șase fix, Cristea intră în bucătărie. Negăsind pachetul cu mîncare țipă:

— Hei, unde-i gustarea?

— Ce gustare? Și de ce te-ai sculat? îl întrebă nedumerită Veta, venind de afară de la găini.

— Plec la lucru.

— Unde?

— La lucru, la fabrică, îi repetă Cristea răspicat.

— Păi ți-a venit schimbul tontule, ai uitat? Bătrîna își făcu cruce.

— Și ce dacă mi-a venit, o înghină el. Crezi că fata aia, uite așa — îi arătă degetul — poate face față lucrului de la început fără mine?

— Bătrîna ridică mîinile nepuncioasă și se apucă să-i facă pachetul.

— Ziceai că te odihnești, mormăi ea învelindu-i pastrama.

— N-am timp și n-am nevoie. Fă-l mai repede că întîrzii.

— Acum poți merge și mai tîrziu.

— Nu pot! Cristea îi luă pachetul și ieși grăbit. Să nu mă aștepți cu masa îi aruncă el din ușe, reutilăm hala unu și montăm una nouă.

— Montați, montați, mormăi Veta, altceva nu știți decît să montați.

Actualitatea ideilor lui Belinski

Caracterizîndu-l pe Belinski drept un premergător al social-democrației ruse, Lenin aprecia în personalitatea complexă a acestuia pe căutătorul teoriei revoluționare, pe inițiatorul mișcării revoluționare democrate a intelectualilor raznocinți din Rusia.

Temperamentul de luptător al lui Belinski și-a pus pecetea pe întreaga sa activitate. Antifeudal, umanist și iluminist de la primele manifestări în publicistica vremii, el a căutat în curentele progresiste ale gîndirii europene teoria care să-i arate calea de transformare a societății autocrato-moșierești din Rusia țaristă. În drumul său spre democratismul revoluționar, Belinski a trecut, astfel, printr-un episod al influențelor variate și contrarii ale iluminismului, socialismului utopic, filozofiei clasice germane. Împins pe drumul căutărilor de realități tragice ale țării sale, Belinski și-a cristalizat treptat personalitatea afirmîndu-se ca un strălucit reprezentant al gîndirii materialiste ruse și, alături de Herzen, ca primul reprezentant al democratismului revoluționar rus.

Fervent susținător al noului, Belinski se apropie de la început de gîndirea dialectică. Lumea îi apare gînditorului rus în continuă mișcare, transformare. Dialectica lui Hegel, limitată la domeniul ideii, devine la Belinski un instrument de transformare a realității, o algebră a revoluției, ca și pentru prietenul său A. I. Herzen.

Concepția dialectică a lui Belinski se altoiește pe convingerile sale materialiste. Natura spirituală a omului trebuie deosebită de natura sa fizică dar nu separată, este replica dată de el idealismului. Căci știința cercetează în laboratorul naturii procesul fizic al lumii morale. În știință teoriile apriorice, speculative cedează locul cunoașterii legate de practică, constată Belinski, generalizînd succesele științei din vremea sa.

Filozofia lui Hegel reprezintă pentru gînditorul materialist rus o culme ca și un sfîrșit, Belinski apropiindu-se prin această remarcă de aprecierea dată de Engels celui mai de seamă reprezentant al filozofiei clasice germane.

Elogiind metoda de gîndire a lui Hegel ca „justă", „puternică" el face observația profundă că prin această metodă se pot răsturna deducțiile eronate ale filozofiei gînditorului german. În sistemul lui Hegel, Belinski a văzut sfîrșitul filozofiei speculative rupte de viață. Fortificată și maturizată, afirma Belinski, filozofia revine la viață. El asemăna obiectul acesteia cu o floare ale cărei rădăcini sînt înfipte în pămînt.

Declarîndu-se în favoarea apropierii filozofiei de știință, Belinski era convins că în felul acesta filozofia va putea elibera știința de spectrul transcendentalismului și teologiei.

Poziția materialistă a lui Belinski este tot atît de net definită și în gnoseologie. Reprezentările cele mai abstracte ale minții sînt, după el, rezultatul activității organelor creierului. Omenirea, afirmă cu încredere Belinski, este în stare să cunoască realitatea, să descopere adevărul. Dar cercetarea adevărului reprezintă un proces istoric complex în care omul își schimbă și ideile sale adecvîndu-le realității. Scepticismul descurajant și agnosticismul nu se armonizează cu concepția lui Belinski despre cunoaștere. Respingînd ambele atitudini el le opune o viziune optimistă în problema cunoașterii: „Secolul nostru este numai întrebare, numai năzuință, numai căutare și dor de adevăr". Această atitudine se completează cu concepția faustiană asupra intelectului: ancorat în realitate el trebuie să sece mlaștini, să sape canale, să schimbe clima.

Belinski se menține în actualitate și prin unele din ideile sale social-politice. Fără să fie materialist în interpretarea vieții sociale, el manifestă unele tendințe materialiste explicînd omul prin mediul social. Nevoia este după el resortul vieții sociale și spirituale, ea ridicîndu-l pe om din sfera animalității. În istorie Belinski acordă în perspectivă un rol important maselor populare care reprezentau pentru el viitorul. Cît privește raportul dintre societate și personalitate, Belinski afirmă că personalitatea adevărată este aceea care exprimînd ideile vremii, devine reprezentantul veacului.

Năzuind să elibereze personalitatea umană de „cătușele unei realități iraționale" ca aceea în care trăia el, Belinski a militat în vederea transformării temeliilor societății iobăgiste în direcția socialismului. Crezînd în triumful socialismului, el și-a dat seama de ineficiența socialismului utopic.

Societatea în care „nu vor mai fi săraci și bogați" afirma Belinski, nu se va face de la sine „fără răsturnări violente și fără vărsări de sînge". Socialistul utopist este dublat în personalitatea lui Belinski de democratul revoluționar care a pus în centrul activității sale ideea negației. Feudalismul, autocrația țaristă, biserica ortodoxă au avut în el un adversar necruțător. Scrisoarea către Gogol din 3 iulie 1848, un adevărat manifest al democratismului revoluționar, testamentul politic al lui Belinski, era considerată de Lenin de mare însemnătate și actualitate chiar și la începutul secolului XX.

Cît privește religia, este edificatoare mărturisirea lui Belinski făcută sub influența lecturii unor lucrări ale lui Marx și Engels publicate în Analele franco-germane: „În cuvintele dumnezeu și religie văd întunericul, bezna, lanțurile și cnutul".

Belinski este actual mai cu seamă prin ideile sale din domeniul esteticii. Ideile lui Beliski asupra esenței și rolului artei, care au făcut din el întemeietorul esteticii clasice ruse, au intrat în tezaurul gîndirii universale.

Împotriva teoriei artei pure ca și împotriva didacticismului, Belinski dezvoltă concepția asupra artei ca reproducere a realității, dar o reproducere în lumina unui punct de vedere, selectivă, apreciativă. Arta, afirmă Belinski, nu creează o altă viață, ci o reproduce și, ca o lentilă convexă, reflectă în sine dintr-un singur punct de vedere variatele ei fenomene.

Ideea fidelității față de realitate, exprimată în formula „viața este întotdeauna mai presus de artă", se îmbină la Belinski cu cerința reproducerii creatoare a realității în opera de artă. Atitudinea creatoare în artă presupune generalizare, tipizare, orientare ideologică progresistă. Poziția ideologică înaintată oferă creației unui artist forță, remarcă cu profunzime Belinski, în timp ce orientarea retrogradă distruge talentul.

Concepția materialistă despre unitatea formei și a conținutului în artă, acesta din urmă fiind determinant, despre caracterul cognitiv al artei are în Belinski un strălucit reprezentant. Arta se deosebește de știință nu prin conținutul ei, ci prin modalitatea de redare a realității, reproduce realitatea în imagini, într-o formă specifică ei: „Filozoful vorbește cu ajutorul silogismelor, poetul cu ajutorul imaginilor și tablourilor".

Belinski promovează o concepție democrat revoluționară a artei. Realismul, conținutul de idei, caracterul popular al artei, situarea literaturii și artei în slujba contemporaneității sînt cerințele fundamentale puse de el în fața artei și literaturii adevărate. Artistul trebuie să fie cetățean al societății și epocii sale, să-și însușească interesele ei, să-și contopească aspirațiile sale cu aspirațiile ei, este chemarea pe care o adresează Belinski creatorilor de artă. A lipsi arta de dreptul de a sluji interesele sociale nu înseamnă a o înălța ci a o înjosi, replică Belinski partizanilor teoriei „artă pentru artă". El se ridică cu toată hotărîrea împotriva transformării artei „într-un obiect al unei desfătări sibarite, într-o jucărie pentru trîntori".

Datoria scriitorului este de a insufla cititorului, prin operele sale, ură sau respect față de societatea pe care o înfățișează. Opera de artă trebuie să se adreseze poporului, să reflecte viața și gîndurile sale, proclamă revoluționarul democrat. Și poate că niciodată realitatea nu a conferit o mai mare actualitate ca astăzi cuvintelor prin care Belinski definea personalitatea unui mare artist: „Nici un poet nu poate fi mare de la sine și prin sine însuși, nici prin propriile sale suferințe, nici prin propria-i fericire: un poet e mare pentru că rădăcinile suferințelor și ale fericirii sale sînt înfipte adînc în solul vieții sociale și al istoriei, deci pentru că este un exponent, un reprezentant al societății, al epocii și al omenirii".

Ideile dialectice profunde, concepția materialistă, principiile esteticii materialiste, ideile sociale politice înaintate elaborate de luptătorul democrat-revoluționar rus îl situează pe Belinski la înălțimea celor mai de seamă gînditori ai vremii. Ele fac din filozofia sa un exemplu de gîndire înaintată, expresie a aspirațiilor maselor populare, un izvor de idei profunde, mereu actuale pentru că sînt zămislite de năzuința sinceră spre adevăr, spre teoria revoluționară.

N. Gogoneață

POEȚII comunismului

MARGARITA ALIGHER

Margarita Aligher

Un sat în Siberia

Necuprinsă-i Siberia. Iată un sat
– case strînse mănunchi – lîngă-un rîu, așezat.

Pe-un tăpșan, lunci și lanuri; iar dincolo – ea;
ca un zid de-apărare, întinsa taiga.

Cînd, în patruzeci și-unu, pătruns-au vrăjmașii,
satu-ntreg petrecut-a, cu-amarul și pașii,

un pluton de soldați, de bărbați și de tați –
și niciunul, de-atunci, nu s-a-ntors... Cugetați...

Au rămas lîngă-un limpede rîu, fără ei,
laolaltă: bătrîni și copii și femei.

Iar băieții abia de-au crescut și, pe rînd,
șantierele mari îi chemară curînd.

Nunți pe-aci nu se fac. Nu se nasc nici copii.
Viața-i fără de patimi și fără flori vii.

Ce devreme se stinge lumina în sat.
Și armonica, iată că n-a mai sunat.

Nu se fac șezători, nici petreceri n-auzi.
Doar amare tăceri de vădane. Ochi uzi.

Ce frumos e ținutul și cît de senin
e imensul grînar necălcat de străin.

Pe întinsele ape – aurora cum arde!
Necuprinsă-i Siberia. Fără de moarte.

Citeodată – iubit musafir așteptat
secretarul regiunii sosește în sat.

Se adună cu toții și, după-obicei,
mișcătoare cuvinte se spun între ei.

Le-a propus să se mute-n colhozul vecin,
un colhoz plin de cîntec, de forfotă plin.

– „Nu, i-au spus. Orice-am face, rămînem aproape.
Doară omul de sine nu poate să scape.

Totul drag ni-e aci. Totu-n jur ne răspunde.
Nu plecăm nicăieri. Nu ne ducem niciunde.

O să treacă. Orfanele cresc binișor.
O să-nceapă petreceri. Vor fi șezători.

O să cînte armonica sensul iubirii.
Spre mirese frumoase veni-vor și mirii.

O să treacă durerea. Vor fi bucurii.
Dus îmi e gîndul... La ce? Vrei să știi? Vrei să știi?

Mă gîndesc tot la tinerii ani ce s-au dus
și la focul lor vechi, de ne-ntors, de nespus...

Mă gîndesc că o soartă asemenea, eu
am cu satul acesta, același drum greu.

Încercările, demni le-am trăit, ne-nclinați,
și copiii la fel ne-au crescut fără tați.

Nu mai trece durerea din suflet, adîncă,
iară sarea pe geană mai stăruie încă.

Și nimic nu s-a șters. Vechiul loc nu e gol.
Amintirile noastre mai ard, în pîrjol.

Și-atunci cine cutează să strige spre noi
vorba asta cumplită și oarbă – război?!

In romînește de NINA CASSIAN

ALEXANDR IAȘIN

Alexandr Iașin

De mult n-am fost...

De mult n-am fost pe plaiurile mele
și-n mine-am strîns într-una dor cu dor...
Pe cer țîșnește-un stol de rîndunele
și fiecare-i parcă-un reactor.

Se pierd, cu zorii, neguri moi în vale,
și iată satul primei bucurii...
În Moscova se-nalță macarale,
aici doar cumpeni de fîntîni, mlădii.

Băieți desculți și frați mai mici de-o șchioapă,
jucîndu-se duc turma spre izlaz.
Ca-n Himki vaporașele pe apă
gem taurii, cu note-adînci, de bas.

E-un parc, pe malul apei, și-o terasă,
dansează tineretul pe-nserat,
cei mici se simt aici la ei acasă,
și cred că-i Lujniki adevărat.

Și joacă vîntul în culori și-n șaluri,
basmale, sarafane joacă-n vînt,
de parcă-s steaguri mii la festivaluri
din țările întregului pămînt.

Flăcăii-n glumă deseori compară
cu Moscova bătrînul nostru sat.
Sînt casele mai scunde-o leacă, doară,
și drumul mai prăfos în miez de vară, –
dar altfel nu-i nimic prea depărtat.

In romînește de MIHU DRAGOMIR

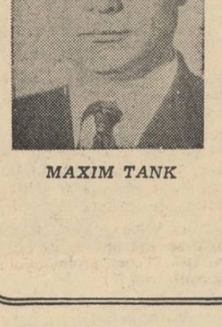

MAXIM TANK

Linogravură de NICĂ PETRE

Maxim Tank

Întoarcerea lui Chopin

Oare-ați crezut c-aici îl împușcară
cînd uraganul morții, fioros,
înfășura pe soclu fumul gros
și teii-n parc ca facle luminară?

Nu. Inimii lui inimi milioane
din Nord, prin fum și gloanțe, i-au fost scut.
Iar muzica? Talaz neîncăput,
se revărsa ca apele-n bulboane.

Era în ea și cerul drag simțirii
și bulgărele lutului de-acas',
ce-l luăm cu noi cînd sună-al goarnei glas,
ce ne-nvelește-n somnul nesfîrșirii.

Și nu-i bronz cel ce stă pe soclu iară,
ci umbra unui pelerin slăvit
ce după lupta grea a revenit
sub cer de pace, în străvechea-i țară.

Și iar coboară mina-i sidefie
pe clapele pămîntului, de aur,
și-n lume, peste-al liniștii tezaur,
în lume iar nocturnele adie.

In romînește de GEO DUMITRESCU

Consecințele polemicii Gherea-Maiorescu pentru dezvoltarea literaturii romîne

80 DE ANI DE LA APARIȚIA „CONTEMPORANULUI"

În anii din urmă, datorită îndrumărilor partidului s-au făcut substanțiale progrese în cercetarea unor capitole și figuri însemnate din dezvoltarea literaturii noastre. Dintre acestea, fără îndoială, pe primul plan se situează, între altele, revista „Contemporanul" și activitatea criticului C. Dobrogeanu-Gherea. Ceea ce încă nu s-a scos în lumină în mod concret chiar de către cei ce au abordat aceste teme este contribuția deosebit de importantă, hotărîtoare, pe care au avut-o în dezvoltarea realismului, atît apariția „Contemporanului", cît și activitatea în critica literară a lui Dobrogeanu-Gherea — îndeosebi în perioada polemicei sale cu partizanii „artei pentru artă".

O confruntare istorică...

În raportul ținut la aniversarea a 30 de ani de luptă a partidului, tov. Gh. Gheorghiu-Dej spunea: „Ii revenea... proletariatului din Romînia, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, sarcina istorică de a duce societatea înainte, sarcina de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor necesare în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară". Este de la sine înțeles că un fenomen istoric de însemnătatea acestuia nu putea rămîne fără un din ce în ce mai puternic ecou în suprastructură și, în mod special, în literatură. Îndelungata, larga și deosebit de vie dispută literară dintre partizanii „artei pentru artă" și cei ai „artei cu tendință" în anii 1886—1896 era, în fond, prima confruntare masivă a pozițiilor claselor exploatatoare cu cele ale proletariatului în problemele artei și în special ale literaturii. Răsunetul atît de puternic, amploarea deosebită pe care a luat-o această dispută, urmările deosebit de adînci la care a dat naștere în literatură s-au datorat, în mod evident, în primul rînd, faptului că în acești ani crescuse forța organizatorică a clasei muncitoare din Romînia, în consecință și ponderea ei în raporturile dintre clase ca și înrîurirea istorică exercitată de ea. La această cauză esențială s-au adăugat alți factori, determinați tot de condițiile istorice, care în împrejurările concrete ale acelui moment, au favorizat consecințele prielnice pentru desvoltarea literaturii noastre, ale acestei desbateri dintre „arta pentru artă" și „arta cu tendință", ale afirmării și triumfului pozițiilor proletariatului în această problemă.

Unul din acești factori a fost: nemulțumirea generală în mare creștere între 1884—1888, ultimii ani ai faimosului „vizirat" al lui Ion Brătianu — lunga guvernare liberală de 12 ani, presărată de abuzuri care au consolidat capitalismul romînesc, creîndu-i totodată puternice legături internaționale. Opoziția aproape generală împotriva acestui guvern a determinat dezvăluirea prin presă, prin întruniri publice a numeroase afaceri și ticăloșii, ajutînd astfel pe mulți, înșelați pînă atunci de unele formule demagogice, să vadă adevărul cu privire atît la instituțiile burgheze cît și la oamenii ce le deserveau, fără să limiteze acest adevăr la partidul liberal. Un alt factor foarte însemnat au fost răscoalele țărănești din 1888, răscoale ample, continuate cu altele de proporții mai mici în mai toți anii ce urmează, mai cu seamă în 1892, 1894, 1899, pentru a culmina în tragicul an 1907. Răscoalele, deosebit de amenințătoare pentru burghezie și moșierime, cu o mare desfășurare de forțe, pentru înăbușirea cărora burghezo-moșierimea a recurs la represiuni sîngeroase, au constituit nu numai un prilej de spaimă pentru reprezentanții claselor exploatatoare. ci și un semnal de alarmă pentru foarte mulți oameni de bună credință. Între ei desigur se aflau și foarte mulți scriitori, cărora aceste evenimente le-a dat un prilej de meditație îndelungată și adîncă asupra unor stări de lucruri în legătură cu țărănimea, pe lîngă care trecuseră uneori fără să le bage în seamă sau pe care le cunoscuseră superficial. Strigătul de deznădejde al țăranilor răsculați a răsunat în conștiința acestor oameni și, în împrejurările istorice ale momentului, ei au căutat și au aflat explicații, cauze, justificări, ajungînd la concluzii sociale pe care poate niciodată mai înainte n-ar fi bănuit că le vor îmbrățișa.

La acești factori politici și sociali se adaugă și factorii literari. Cei dintîi — și foarte important — este influența pe care începe să o exercite în țara noastră, îndeosebi după 1881 și mai cu seamă după 1886, literatura rusă. „Contemporanul" a contribuit într-o foarte însemnată măsură la deschiderea drumului acestei înrîuri. În paginile „Contemporanului" sau ale ziarelor și revistelor care se orientau pe aceeași linie cu „Contemporanul" au apărut traduceri din marii realiști ruși: Pușkin, Gogol, Turgheniev, Nekrasov, Ostrovski etc., iar criticii literari de la aceste periodice, în primul rînd C. Dobrogeanu-Gherea, Mille și alții au dat numeroase studii care popularizau opera acestor scriitori. Pentru larga răspîndire a literaturii ruse desigur a contribuit și lucrarea franceză foarte cunoscută a lui E. M. de Vogüé: **Le roman russe**, a cărei apariție e considerată ca un adevărat punct de cotitură în desvotarea literaturilor din apusul Europei, prin determinarea mai profundei cunoașteri a marii literaturi ruse. Literatura rusă, romanele lui Tolstoi, Turgheniev și Dostoievski, poeziile lui Necrasov, Pușkin și Lermontov, piesele lui Gogol și Ostrovski și multe alte opere literare de mare valoare artistică, pline de simpatie pentru oamenii simpli, demascînd ticăloșia și ipocrizia burgheză, au devenit foarte cunoscute la noi și au început să exercite înrîurirea lor alături de o sumă de alți factori.

Nu trebuie ignorată nici literatura scriitorilor grupați în jurul direcției literare începută la „Contemporanul". Poeți și prozatori ca C. Mille, N. Beldiceanu, Traian Demetrescu, I. Păun-Pincio, Anton Bacalbașa, Victor Crăsescu, Paul Bujor, mai tîrziu ceva D. Th. Neculuță și încă alții, care fără să fie talente literare cu totul deosebite, unii fiind lipsiți de posibilitatea de a desfășura întreaga măsură a însușirilor lor artistice, au jucat un rol însemnat în dezvoltarea literaturii noastre. Ei au adus, mai cu seamă după anul 1881, cînd a apărut revista „Contemporanul", o nouă tematică și noi eroi în literatura noastră, dîndu-i totodată perspective, îmbogățind-o și în adîncime. Acești scriitori, ajutați de cunoașterea directă sau indirectă a ideilor marxiste cu privire la societate, izbuteau să pătrundă mai ușor dincolo de aparențe, înfățișînd și **cauzele** suferințelor oamenilor simpli, arătînd că aceste suferințe sînt, în fond, nedreptăți determinate de orînduirea capitalistă. Tematica, eroii, subiectele chiar ale acestor scriitori, biruințele lor cît de modeste, patosul, îndrăzneala de a dărîma idoli, de a spune adevăruri crude, de a amenința o întreagă lume ce părea așa de solid așezată, încrederea în viață, în luptă, în biruința cauzei lor, au avut fără îndoială un puternic ecou în epocă. Nu e întîmplător desigur — și Eminescu nu era omul care să se înșele asupra valorii artistice reale a unei opere literare — că, după cum ne relatează Vlahuță — autorul **Luceafărului**, la apariția volumului de poezii al lui Mille, în 1883, se arăta entuziasmat de el și sugera că în paginile „Caietului roșu" se afla un drum ce ar trebui urmat. Aceste noutăți de conținut, această valoare de deschizător de perspective ce le afla în versurile poetului de la „Contemporanul" îi vorbiseră în chip firesc lui Eminescu. Și dacă i-au vorbit lui, nu încape îndoială că au vorbit și multor altora.

Pe linia aceasta trebuie să mai fie reținute pentru scriitorii epocii, chiar care nu făceau parte din gruparea „Contemporanului" înrîurirea exercitată de articolele politice și teoretice din periodicele socialiste ale vremii, articole care le aduceau, incontestabil, cel puțin noi ipoteze, noi prilejuri de reflecție, dacă nu dintr-o dată explicații valabile pentru ei asupra legilor de dezvoltare a societății, asupra luptelor de clasă.

Toate acestea, adăugate largei dezbateri asupra esenței literaturii, asupra rosturilor scriitorului în societate, asupra poziției sale, au înrîurit puternic pe scriitorii epocii și au determinat ca disputa literară pe tema „artă pentru artă" — „artă cu tendință" să aibă însemnate consecințe în dezvoltarea literaturii noastre. Această dispută dezvăluise într-o foarte mare măsură, atît scriitorilor, cît și publicului cititor, adevăratul sens al literaturii, care înceta să mai poată fi considerată numai un prilej de amuzament. Apoi, în urma acestei dispute, un mare număr de scriitori, chiar dacă nu s-au declarat partizani ai „artei cu tendință" — unii au și făcut-o de altfel — au evoluat serios în concepțiile lor și, ca atare, și în realismul lor.

„Concluziunile criticelor sale nu mă lasă să dorm"

Dăm cîteva pilde edificatoare, mărginindu-ne deocamdată să citîm mărturiile directe ale scriitorilor. De pildă, la Slavici puteau concura și alți factori, între altele situația lui specială de scriitor ce se născuse în mijlocul poporului asuprit din Transilvania. Încă de cînd publica la „Tribuna", I. Slavici arătase că scriitorul trebuie să fie un luptător. Fără îndoială însă că și din această polemică dominantă la sfîrșitul secolului al XIX-lea trăsese o sumă de învățături. De aceea în 1904, el spunea: **„Lucrarea literară nu e un fel de „sport" făcut pentru distracția celor ce n-au ce face, ci un apostolat...**" Caragiale, personalitatea atît de puternică și de independentă, în toiul acestei dezbateri se retrage pentru totdeauna de la „Convorbiri literare" și se apropie de mișcarea muncitorească. N-a devenit socialist, dar era în strînse legături de prietenie cu mai mulți socialiști — cu Gherea, cu Anton Bacalbașa și cu alții — frecventa ședințele „Cercului de studii sociale" unde a și ținut conferințe. Ceva mai mult, după o mărturie contemporană, Caragiale a încercat în această vreme formarea unui teatru liber cu elemente muncitorești[1]) — ceea ce aruncă o lumină deosebit de puternică asupra atitudinei scriitorului față de clasa muncitoare, încrederea lui în marile însușiri nu numai morale, dar și artistice, ale oamenilor simpli. La acestea, trebuie să adugăm ceea ce spunea el despre Gherea în 1896: **„E în adevăr, un om de mare talent, care-mi aruncă, cu articolele lui, multă lumină"** (sublinierea noastră), sau mărturia fiului său — Luca — asupra înrîuririi directe a unor fruntași socialiști în elaborarea pamfletului „1907 — Din primăvară pînă-n toamnă". În ce-l privește pe Delavrancea, care în 1885 scria la „Drepturile omului", în 1887 avea colaborator pe Mille la „Lupta literară", iar în 1893 publica la „Literatură și știință", este evident că fără să devină socialist sau simpatizant socialist propriu-zis, nu a rămas străin acestor idei, ele înrîurind creația sa. Cu atît mai elocventă este aceasta influență în cazul lui Vlahuță. Autorul lui **Dan** scrisese rîndurile elogioase despre **Studiile critice** ale lui Gherea, recomandîndu-le cu căldură publicului. Sub această înrîurire el evoluase de la concepția despre artă și scriitor expusă în **Liniște** la cea din **Unde ni sînt visătorii?...** În ciuda confuziilor grave din polemica ce o angajează prin „Viața" cu partizanii „artei cu tendință", Vlahuță rămînea, chiar în paginile acelei reviste și mai tîrziu, în practica sa literară, credincios concepțiilor militante despre artă, la care aderase. Am putea aminti chiar și pe Macedonski. Acesta în vreme ce pleda, nemulțumit chiar de simbolism, pentru o „artă a viitorului", adică pentru „instrumentalism", chiar pentru „wagnerism" — „ultimul cuvînt al geniului omenesc", — prin 1894 în revista sa „Lumina" scria despre **Evangheliul materialismului**, preconizînd desființarea proprietății individuale. Marele ecou pe care ideile socialismului cu privire la societate îndeosebi, l-au avut asupra scriitorilor, chiar și asupra celor mai depărtați de ele, se relevă atunci cînd urmărim opiniile convorbiriștilor și junimistului Duiliu Zamfirescu. Cel care, fără îndoială tot ca o urmare a tuturor acestor frămîntări sociale și literare, în 1890, declara într-o scrisoare că în comunism abolirea proprietății i se pare „o idee sublimă". Fire iscoditoare și dornică de lectură, un an mai tîrziu mărturisea lui Maiorescu într-o scrisoare: **„Trebuie să știți că criticele lui Gherea sau mai bine zis cocluziunile criticelor sale nu mă lasă să dorm"** — ceea ce ilustrează marile dezbateri din conștiința scriitorilor pe care le determinase larga polemică începută între Gherea și Maiorescu. Iar în ianuarie 1900, fără ca între timp scriitorul să fi încetat din cînd în cînd să încerce să dea dezlegări la meditațiile și întrebările determinate de aceste dispute — și, bineînțeles, nu fără a se rătăci adeseori, nu fără a bate în retragere de pe aceste poziții înaintate ce le cucerea uneori și mai cu seamă fără a deveni vre-o clipă, în conștiința lui, ceea ce s-ar putea numi socialist — el ajungea să-și exprime profunda nemulțumire de societatea burgheză. Critica exprimată de el în **Îndreptări** și în **Anna**, se datora evident influenței ideilor socialiste. Zamfirescu spunea într-o scrisoare către un prieten, în această atmosferă de profundă nemulțumire — al cărei remediu nu voia și nu putea să-l vadă, ca atîți alți scriitori ai vremii profund nemulțumiți și ei: **„Citeodată îmi pare că de n-aș avea copii, m-aș duce în fundul munților și m-aș călugări, ca să nu trăiesc decît cu creațiile fanteziei mele — sau dacă aș putea să mă nasc din nou, aș deveni apostolul cel mai vajnic al socialismului. CĂCI LUMEA NU-I ÎNTOCMITĂ CUM TREBUIE"** (sublinirea noastră).

G. C. Nicolescu

[1]) Cf. Petre Crainic (Const. Graur) — **Socialismul romîn** în **Noua revistă romînă**, nr. I, 1 ian. 1901, p. 39.

(Continuare în numărul viitor)

ȘANTIERUL celor două furnale

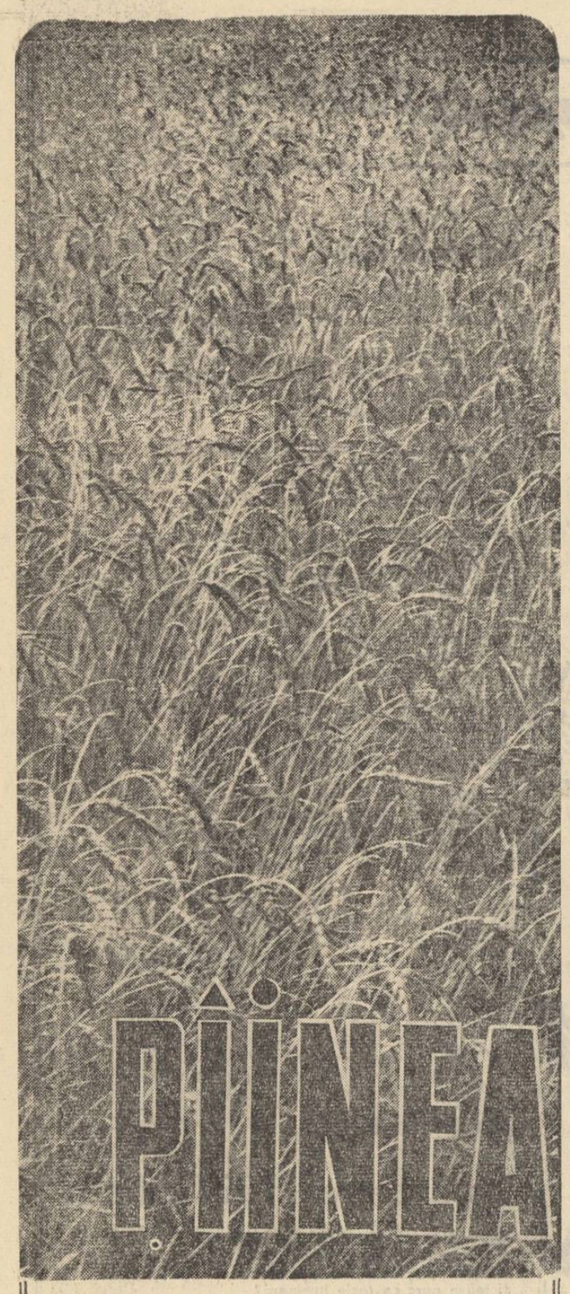

O piine rotundă și caldă.
O piine. In două o rup.
Miresmele fața mi-o scaldă
Și mi se împrăștie-n trup.

Bucățile-acestea de piine
Pe care în palme le port
Sint două medalii de grîne,
De liniște și de efort.

In piinea purtată în palme de mine
Se află o mie de munci anonime

O mie de lupte canalizate veacuri de-a rîndul
Spre clipa cînd Revoluția, pe muncitor
Cu țăranul alături aflîndu-l,

A limpezit în strîngerea mîinilor lor,
Invingătoarele mîini,
Conturul năzuit al noii piini.

In piine-i cuprinsă istoria-ntreagă.
Erele-n inima piinii se leagă

Clipe trecute în clipe prezente continuînd,
Piinea e umbra lăsată de timp pe pămînt.

Piinea hrănește mișcarea
Și apele morții le-ngheață.
Piinea e timp.
Viața e timp.
Piinea e viață.

Adrian Păunescu

Reportaj pe verticală

Acolo unde o macara are 85 de metri înălțime, unde un turn de răcire atinge 55 de metri, unde coșurile furnalului pot să atingă 80—90 de metri, e limpede că șantierul e poate tot atît în aer, cît și pe pămînt. Pămîntul este o bază de plecare, un suport, o matrice ; o mare cantitate de lucrări se execută la înălțime.

Ascensiunea mea nu începe totuși de la poalele furnalului. Terenul inegal și caracterul construcțiilor obligă la lucrări pe diferite trepte de înălțimi : fundații pentru clădiri și poduri, în care pîntecoase betoniere varsă torente de ciment ; tuneluri pentru conducte în care pămîntul nesigur e consolidat cu ziduri de cetate ; terasamente pentru linii înguste și largi pe care vor circula vagoane cu butuci de oțel și cu oale de fontă de 16 m³ ; poduri metalice de acces a căror lungime întrece de două ori înălțimea furnalului ; paserelă pentru cabluri...

Mă însoțește pretutindeni, amabil și competent, inginerul Grosu.

Ascensiunea pe spinarea furnalului debutează modest, ca orice început de cunoaștere. O scară metalică, spiralată, ocrotită cu rețea, înălțată alături ca un turn, azvîrle din cînd în cînd, la intervale egale poate cu dimensiunile unui etaj, cîte o punte de acces în jurul furnalului. Imi închipui că fac un gen de alpinism cu piolet sudat.

Intîlnesc în drum electricieni, mecanici, vopsitori, sudori ; pe fiecare secțiune a colosului lucrează și amănunțesc meșteri cărora familiaritatea continuă cu mastodontul le-a împrumutat parcă ceva din calmul și din siguranța lui. Mă însoțesc pretutindeni, tot timpul, mirosuri împletite de ulei, de fum, de acetilenă.

Cînd ajung la nivelul cauperelor cilindrice și ruginii, din vecinătatea imediată pot observa toaleta care li se face : două femei instalate într-un fel de coș susținut cu frînghii, de sus, de pe calota sferică, vopsesc metalul în roșu. Pe imensul ruginiu, roșul e abia o pată ; dar cînd coșul, tot ocolind cauperul și coborînd de-a lungul lui, va atinge nivelul pămîntului, roșul va fi culoarea dominantă.

Inălțimea îmi impune tot mai pregnant amețitoarea ei realitate. Incep să înțeleg de ce aici, pe șantier, oamenii sînt obligați să se ocrotească cu căști de metal : un șurub de nimic dacă cumva cade de sus, are forța de lovire a unui proiectil. Inălțimea are aici această ciudată însușire de a împleti farmecul perspectivei cu atributele unui exploziv.

Zăbovesc pe una din platforme. In dreptul meu funiile metalice ale macaralei de montaj măsoară vertical golul de sub picioarele mele. Parcă stau aplecat pe ghizdul unui puț, pîndind căldarea din adîncuri. Aceasta e o macara a furnalului, menită momentelor de avarie și de reparații. Incerc să-mi închipui ce trebuie să însemne 50 de tone de metal, spînzurate de cîrligul ei teribil.

Podul metalic de acces, lung de 172 de metri, pe care jos nu-l puteam cuprinde decît fragmentar, știrbindu-mi imaginea și alterîndu-mi impresia, îl am acum în fața ochilor în întregime, ca pe o jucărie de copil. Lungimea lui întrece de două ori înălțimea furnalului. Fiecare tablier are 300 de tone ; dar fixat pe orizontală pare o treaptă pregătită la poalele unei construcții babilonice.

Mă farmecă gîndul că respir la nivelul înelului superior al marilor coșuri. De jos mi se păreau întotdeauna inexpugnabile. Inarmate cu un paratrăsnet sînt oricînd pregătite să înfrunte cerul dramatic al Reșiței. Acum se construiește coșul noului furnal. Va avea o înălțime de circa 90 de metri. Aici lucrează între alții un om scund, cu sprîncene de un blond foarte deschis, cu ochii albaștri, senini pe albul curat, clar. E Gheorghe Buțică. Il am și acum înaintea ochilor, cu basca nițel pe ceafă, în haină de molton, albastră, pe cămașă kaki, explicîndu-mi la tablă, pe un desen rapid, tehnica zidăriei la coș. Drept schelă se folosesc grătarele interioare, montate pas cu pas ; zidarul se înalță odată cu coșul, pe dinăuntru ; în fiecare zi urcă o treaptă, trasînd parcă cu răbdare drumul fumului. Ai zice că plictisit să tot pună cîte un hogeac de nimic pe cîte o casă sau alta, s-a hotărît să aștearnă, unul peste altul, toate coșurile unui oraș. „Cît fum iese într-o zi pe coșul unui furnal?" Se întreabă și-și ride: „Poate tot atît cît iese într-o iarnă din hogeacurile întregii Reșițe ?"

La nivelul turnului de răcire, regăsesc sporită, dar exactă în sugestii, imaginea pe care mi-o făcusem de jos. Turnul hiperbolic are aparența unei ture dintr-un joc de șah. Dacă nu l-aș vedea aevea, la o azvîrlitură de băț, aș zice că un ciob dintr-un gît de oală, norocos rotunjit, a fost filmat în prim plan ca să i se dea o aparență fabuloasă. Adevărul e că stau față în față cu o construcție de beton, masivă, a cărei circumferință la bază îi egalează înălțimea : circa 55 de metri. Ca să fie înălțată, s-a folosit în loc de o schelă interioară, o schelă pășitoare : asta a îngăduit un trasaj impecabil și economii. In complexul combinatului, masiva tură de beton pare că oferă furnalului de metal, la un alt capăt al aceleiași balanțe, un prilej de echilibru. Rostul fundamental este de a capta apele înfierbîntate prin instalații și de a le înapoia reci, facilitînd în felul acesta un circuit economicos. Adineaori, cînd am străbătut șantierul, pe la poalele lui, subsolul său circular arăta ca o adevărată arenă : femei, cu căști metalice în cap, minuiau roabe, angajate parcă într-un război original. Acum mă mișcă ideea că peste capul acestora, mii de tone de beton stau acumulate fără să zdrobească. Dacă n-a putut să-i abolească greutatea, omul i-a interzis opresiunea. Materia e sensibilă la matematică.

Armonii

Schema unui furnal este relativ simplă. Realitatea lui e foarte complexă. Ca să construiești un furnal e nevoie de proiectanți, de materiale și de aparataj, de muncă și de experiență. Trăim una din cele mai emoționante etape ale edificării socialiste : inginerii noștri proiectează, întreprinderile noastre furnizează materialele și aparatajul, tehnicienii și muncitorii noștri sînt cei care construiesc și montează. Noile furnale de la Reșița sînt unul din exemplele cele mai strălucite. Noile furnale sînt noi nu numai pentru că existența lor marchează o nouă prezență pe harta unităților industriale, dar mai ales pentru că consemnează în beton și fier o nouă realitate socială, o nouă dimensiune a geniului nostru constructor.

Incercări parțiale existau la Calan și Hunedoara. Dar pentru prima oară în istoria noastră, ridicăm dintr-odată cu propriile noastre puteri, două furnale de asemenea proporții și, simultan, toate anexele, dintre care cele mai de seamă, o termocentrală, un turn de răcire, o hală pentru repararea oalelor de fontă, o instalație de turnat fontă pe bandă...

Proiectarea s-a izbit de mari greutăți. Nu era vorba de o construcție pe cîmp gol, unde terenul și spațiul își oferă libere toate posibilitățile. Proiectanții trebuiau să țină seama de ambianța combinatului, de spațiul limitat de diferite obiective cu neputință de dărîmat, ori de modificat. Era vorba de o construcție în condiții date. Plasată în triajul oțelăriei, proiectată în cea mai mare măsură pe locul vechilor furnale a căror funcționare trebuia prelungită pînă la limita la care puteau fi imediat înlocuite, se poate spune că s-a speculat cu o îndîrjire savantă fiece metru de pămînt. Și tre-

CE E NOU IN PATRIA NOASTRĂ

buia să se țină seamă nu numai de obiectivele existente, dar și de posibilitatea extinderii lor. Viitorul trebuia să intre în calculul proiectanților, tot atît de precis ca oricare amănunt din geografia combinatului care putea să suporte o măsurătoare sigură și o apreciere obiectivă.

Dacă amplasarea furnalelor a cerut mai ales o anume capacitate de adaptare la împrejurări, o supleță calculată, proiectarea instalațiilor propriu zise a pretins o mare cheltuială de inteligență inventivă pentru a asigura o automatizare maximă, la nivel mondial.

Un colectiv al Iprometului a elaborat proiectele, un alt colectiv le realizează, un mare colectiv de întreprinderi asigură materialele, utilajele și aparatajul. S-ar zice că pentru această nouă creație socialistă a ținut să-și dea contribuția întreaga industrie a țării : întreprinderi din București, Brăila, Sibiu, Craiova, Reșița etc. Fiecare a trimis o cărămidă, un aparat, un șurub. Constructorii înșiși sînt de pretutindeni: oameni pe care dezvoltarea industriei i-a purtat uneori prin toată țara.

Ceea ce farmecă imaginația pe un șantier atît de vast este această dispoziție la colaborare unanimă care sugerează armonii sublime.

Petrică Petre

— Vezi ? Acolo lucrează ! Bineînțeles, nu deosebesc nimic. Dar imaginea lui e tot atît de consistentă în fața mea ca o statuie de bronz. Inalt, bine legat, de o suplețe stăpînită, e încă un bărbat frumos. Părul sur, purtat peste cap, adaugă frumuseții bărbătești farmecul maturității. Are o voce care nu cunoaște inflexiunile dulci, totuși muzicală, agreabilă. E peste putință să ți-l închipui țipînd. Sînt sigur că omul acesta își impune prezența fără nici un efort. E peste putință să nu-l asculți.

Ceea ce pare un nume de alintătură e de fapt numele de familie : Petrică. Cînd își spune Petrică Petre, întîietatea numelui de familie i se impune desigur nu dintr-un obicei mai vechi, de școlar sau de militar, cît dintr-un îndemn secret la armonie.

Gustul pentru meserie i l-a dat tatăl : montor și el. Petre s-a născut în 1905 în comuna Berchez din Maramureș. Au fost în casă 9 copii. Primele clase le face în Berchez și Somcuta ; școala de meserii la Tg. Mureș. In 1921 cînd iese lucrător nu poate bănui că peste 40 de ani va ajunge într-o bună zi să monteze noile furnale de la Reșița.

Experiența și priceperea cîștigate de-a lungul timpului în fostele uzine Malaxa, mai apoi la Hunedoara, aveau să facă din el unul din cei mai buni montori. Ordinul muncii în 1953 și premiul de stat în 1954 vor răsplăti merite și strădanii unanim recunoscute.

Ca mulți muncitori cărora condițiile vechilor orînduieli nu le-a îngăduit să învețe într-o școală superioară, se mîngîie cu nădejdea în copii. Are o fetiță de 16 ani și un băiat de 14. A încheiat cu ei o convenție : „Eu muncesc și voi învățați ; nu învățați — nu muncesc. Mă duc și eu la plimbare !" Ride. Pedagogia lui i se pare excelentă.

Meseria lui îl încîntă. Îi datorește totul. Să înalți furnale nu e o treabă de fiecare zi. Și o știe. Are în jurul lui treizeci de tineri pe care îi învață. Le invidiază tinerețea, i se invidiază experiența. Experiența cu tot ceea ce presupune la un om ca el : pricepere, rîvnă, stăpînire de sine, autoritate.

★

Sus, redescopăr orașul pe fundul depresiunii. Este evident că așezarea a pornit aici din preajma uzinelor. Dar dacă existența uzinelor a adunat inițial orașul în jurul lor, extinderea inevitabilă a marelui combinat va expulza orașul dintre dealuri, de pe fundul depresiunii, în lunca Pomostului. De sus procesul este foarte vizibil. Și proiectanții noii Reșițe au sezisat foarte bine condițiile locului, căci cele mai multe din noile locuințe s-au și construit în Luncă.

Noaptea peste furnale joacă o flăcără mare, albăstruie.

In orașul în care cuptoarele nu se sting niciodată și cele trei schimburi se succed după logica anotimpurilor, noaptea e o convenție și somnul o indeletnicire discretă. E cîte ceva în timpul în oraș o vibrație caracteristică organismelor întotdeauna vii.

Alexandru Sever

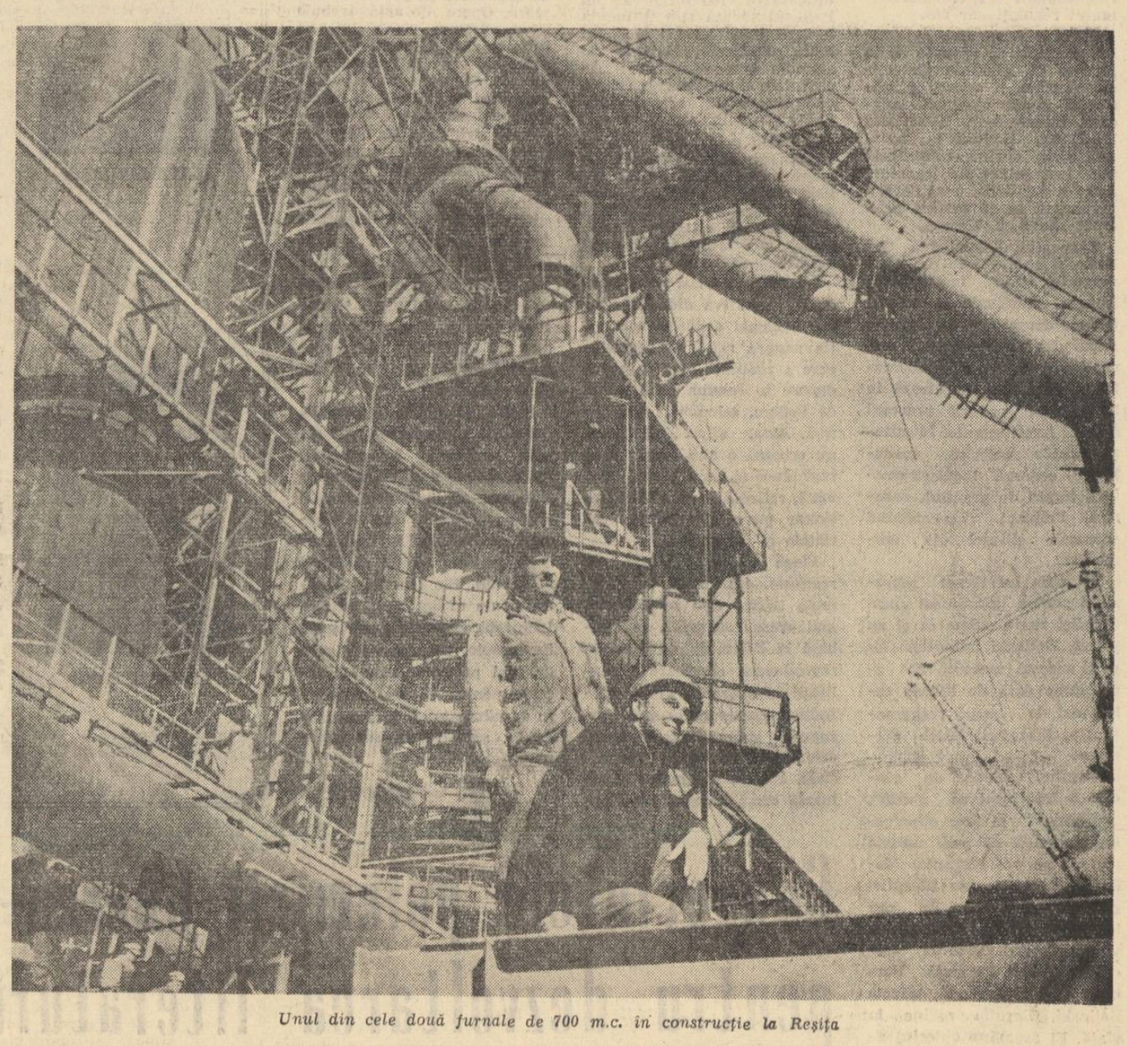

Unul din cele două furnale de 700 m.c. în construcție la Reșița

Cu viteza ideii

OAMENII ȘESENALULUI

In biroul inginerului-șef se adunaseră cîțiva tineri între 20—30 de ani. Pavel Ion are 32. Băieții își depănau amintirile. Pavel Ion intervenea rar, liniștit. La Doicești, el fusese primul ins pe care îl întîlnisem în incinta termocentralei. Sec, energic, brunet, potrivit de statură, — așa îl cunoscusem : foarte serios, foarte calm, în timp ce-mi arăta instalațiile, explicîndu-mi totul cu o gravă luare aminte. Nu mi-l închipuiam rizînd. Ceilalți vorbeau într-una, eu dam să notez în carnet, inginerul mă oprea — nu, aici e de scris un roman, trebuie să vii să stai cel puțin — două-trei luni. O dată Pavel Ion a surîs. Ochii lui negri, profunzi i s-au luminat o clipă, ceva îi flutură în jurul buzelor, încercînd să-i cîntească liniile dure ale feței, apoi totul se stinse treptat. Dar povestea cu... ? și cineva rosti un nume. La început, veneau pe șantier oameni care nu văzuseră în viața lor un motor. Intr-o zi, inginerul pune mîna pe telefon și dă o comandă : Alo, cutare, injectează ! — Ce să fac ? aude o voce speriată la celălalt capăt al firului. — Injectează, omule, in-jec-tează ! Tăcere încurcată. Inginerul coboară repede la mașini : — Ce faceți aici ? — Gata, tovarășe inginer, se înțișează la iuțeală insul, fost căruțaș, i-am făcut injecția !

Pavel Ion rîdea. Figura lui severă se destinsese toată și, cu capul dat pe spate, hohotea, inecîndu-se copilărește.

Așa rid oamenii care n-au rîs de mult.

Copilandru pe vremea războiului, Pavel Ion păștea oile la Lăculețe, pe un tăpșan. Am văzut locul, mi l-a arătat — un sat pitit între dealuri, între Moreni și Doicești. Intorcîndu-se într-o zi de la București, taică-su îi adusese o pereche de bocanci de fotbal, scîlciați, ce găsise mai ieftin la vechituri. La ei toți purtau opinci. Stînd și păscînd turma, încălțat cu bocancii de fotbal, Pavel Ion se uita la crampoanele tocite, înverzite, nedumerindu-se cum puteau oamenii de la oraș să umble cu asemenea încălțări.

In același an, plecase cu taică-său la Homorod să muncească la un tunel. Spărgeau piatră. Văzîndu-l, un antreprenor i-a propus bătrînului să-i dea băiatul, să aibă grijă de fiu-său, să-i fie dădacă. Bătrînul l-a îndemnat : du-te, taică, de ce să te spetești aici? S-a dus ; s-a întors încruntat. N-a spus nimic ; a spart piatră mai departe.

Pînă la 23 August biografia lui e un lanț de chinuri. Ani în șir, din meserie în meserie, căutîndu-și un drum, a ajuns în cele din urmă zugrav în București. Dormea pe jos într-o magazie pe strada... (una din ironiile edilității burgheze) Salvator nr. 38.

După 23 August, viața i se luminează dintr-o dată. Pleacă la militărie, învață mecanica. Inteligent, foarte capabil, se remarcă numaidecît — ajunge secretar de baterie. La termocentrală a venit odată cu deschiderea șantierului. Aici, învață iar, învață din mers. Calificarea și-a dat-o într-o singură noapte. Defectîndu-se o turbină, a cărei avarie ar fi putut să aibă urmări grele, a reparat-o singur într-un timp record. Trezindu-se, simțind prin somn că lipsea o notă în concertul turbinelor, tehnicianul ceh a dat buzna în hală. Treaba însă era gata.

A fost primul muncitor din uzină care a executat din proprie inițiativă o reparație la un complex mecanic abia cunoscut. A devenit maistru secund, maistru șef de tură, respectat și iubit de tot colectivul.

E secretarul de partid al secției.

★

Era seară, oră de vîrf. In țară se aprindeau luminile. Pe geam se zăreau stîlpii liniei de înaltă tensiune. Luînd în primire cablurile, urcau cu ele în spinare, rari, o coastă, apoi mai deși, așternuți la drum, încălecau deal după deal, grăbiți, într-un șir frenetic, neîntrerupt.

La plecare comunistul Pavel Ion, unul dintre cei mai buni tehnicieni ai termocentralei, îmi mai arăta încă o dată cum lucrează Borzeștii, Paroșenii, Doiceștii, Grozăveștii, Cîmpina, Bicazul...

— Inchipuiți-vă mai multe ighiaburi care dau într-un butoi. Toate energiile se adună, se amestecă aici — le vîntura încet cu mîinile, aplecat asupra vasului imaginar — și fiecare ia cît îi trebuie. Luați și voi... și voi... Inspirat, cu părul negru căzut pe frunte, cu palmele făcute căuș — distribuia în dreapta și-n stînga torente de electricitate.

Ridicîndu-se de pe scaun, inginerul-șef își aruncă ochii pe megawatmetru. Acul se oprise. Termocentrala lucra din plin. Mulțumit, cu mîinile în buzunare, mă întreabă deodată, cu tonul unui director de întreprindere care și-a expediat la vreme produsul :

— Știți în cît timp ajunge curentul de la Doicești la București ?

Am început să calculez : 300.000 de km. pe secundă... Ezitam. Pavel Ion mi-a sărit în ajutor. Pînă la București sînt aproximativ 100 de km... deci... în 0.003 s., sau, literar vorbind — a subliniat cu un surîs amical, îngăduitor : cu viteza luminii.

Isprăvind aceste rînduri noaptea tîrziu, sub claritatea lămpii de lucru, răsucesc comutatorul. Un curent cald de simpatie se declanșează instantaneu spre Doicești : cu viteza ideii.

Constantin Țoiu

Darie Novăceanu

După plecarea brigadierilor

Voltaicele arce învăluiau pădurea
Brigadierii ridicau spre creste
Inalta tensiune ca pe-o ață
Pe care Ariadna din poveste
Ne-o întindea, fuioarele de ceață
Să nu ne șteargă pasul, pe unde nici securea
N-a cutezat să intre să doboare
Tăcerile din trunchiuri seculare

Ca o coloană suplă, țîșnind mereu în sus
Pavilionu-și leagănă departe
Desfășurată flacăra din steag
E gata magistrala și s-au dus
De ieri brigadierii-n altă parte,
Ca baciul Mioriței coborînd în larg.

Cerul va șterge urmele cu ploi,
Iarba va fi cutremurată iară
De arcul căprioarelor prin ore,
Izvoarele pe unde fusem noi
Își vor aduce apele prin seară
Visînd lumina blîndei aurore.

Dar dincolo, la capătul conductei
Flăcări de apă-n noile orașe
Prin arbori de beton se vor aprinde
Ca soarele închis în miezul fructei,
Schimbînd, iscînd geneze uriașe.
Și pomii, nou sădiți, își vor întinde
Către ferestre crengile ușure
Cu cîntecele noastre din pădure.

DOUĂ SCHIȚE de Radu Cosașu

O PRIVIRE FĂRĂ ECHIVOC

La lectura piesei, una din actrițe îl prețui aproximativ: „Mai crede în eternul feminin". O alta — tot vizual — aprecia oarecum pe aceeași linie: „Mă pot uita la el cît vreau. N-o să vadă în ochii mei vreo insinuare, cum fac alții. Nu e trivial". Și-l privi multă vreme, cam cît dură prima lectură a piesei care, desigur, cerea insistent puritate și noblețe umană în relațiile noastre socialiste. Bărbații îl găsiră pe Biega delicat, de o delicatețe lucidă, cum se exprimase un tînăr artist foarte citit. Vlad Biega îi privi pe rînd, adunați de-a lungul mesei și oamenii îi plăcură sincer, pentru că și lor le plăcea piesa sa, și de asemenea naivitățile în mișcarea sentimentelor nu se despărțea. Simți, însă, chiar de la prima lectură, că o actriță îl privește cu o insistență imposibil de respins. Într-adevăr, Vlad nu avea trivialitatea bărbaților mediocri — de a descoperi în ochii femeilor cîte o canapea. Dar privirea femeii din colțul mesei — plasată între doi dintre cei mai buni artiști ai trupei, cu care nu se întreținea — era fără echivoc. Mai întîi căută să-și dea seama ce rol poate să joace în piesa lui. Nu avea mai mult de patru roluri feminine — un om de teatru versat numărase de la început, de pe prima pagină a manuscrisului, cîte femei are în piesă și, după numărătoare, păru mulțumit.

— Alți confrați de-ai dumitale sînt mult mai răi cu femeile. N-ai să găsești mai mult de două într-o dramă în patru acte! E bine că nu ești dur cu ele.

Vlad nu era dur și — după un scurt calcul — ajunse la părerea că femeia care-l privește insistent nu poate fi decît fata de la țară din tabloul prim — apariție de cîteva secunde, ce-i drept, dar pe care el o vedea desfășurîndu-se, dacă actrița avea posibilități, într-o lungă pantomimă, cu care ar puncta pe ceilalți. Ceea ce-l uimea era înfățișarea ei, acuzat citadină, departe de orice rusticitate. Îi era dificil să creadă că această femeie cu cearcăne, fața trasă de gin și voluptăți, părul adus într-un coc deajuns de sărac, dar marcîndu-i foarte bine maxilarele lungi, fine, parcă din porțelan — va putea juca o fetișcană de la țară, care nici nu știe ce-i un escavator. Femeia din fața lui nu putea sta în cabina unui escavator, dar oricînd la volanul unei „Volgi" elegante, cu mănuși de nylon, albe pe volanul negru. Vlad Biega — sub apăsarea privirilor ei — își spuse că nu se pricepe la teatru, ca orice dramaturg debutant, incapabil să facă o distribuție ca lumea. La ieșire, după lectură, ea îl așteaptă foarte clar, din nou fără să schimbe opinii cu ceilalți, Vlad observă izolarea ei, privirea nepotolită, dar trecu mai departe, încîntat de felicitări.

Începură repetițiile în foyer, actrița nu apărea la masă decît de două trei ori într-o săptămînă, în primul tablou, pe care regizorul îl repeta mai puțin. Dar femeia venea zilnic, se așeza într-un colț, fumînd mult și privindu-l fără echivoc pe autor. Era îndrăgostită — și Vlad pricepu aceasta repede, fără spaime, cu oarecare interes, pentru că nu era dur, dar nici pur. Începu să aștepte sosirea ei, plasarea ei în colțul obișnuit, răsăritul din pupile, strălucirea privirii etc. etc. Îl amețea lipsa de discreție, — era un debutant. La masă, admise că spunea bine acele puține cuvinte:

— Tovarășe, unde e șantierul? — după care se pierdea în mulțime, eroii avînd alte probleme decît bocceluța din mîinile ei elegante care cereau cu insistență mănuși de nylon și un volan al unei mașini de lux. Vlad se gîndi la mișcarea ei pe scenă, se îngrijoră la acest gînd, dar ochii ei îl obligară să fie optimist. Tot jocul se intensifica prin tăcerea ei — și Vlad, sub impulsul acelui catehism numit „De l'amour" al lui Stendhal, stabili că nu mai poate da înapoi, privirea lui îi aparținea. De două ori, i se păru că femeia îl așteaptă la ieșirea din foyer, dar fu numai o părere. Hotărî, deci, ca nici el să nu-i vorbească, și ajunse pînă acolo încît nu întrebă pe nimeni de ea. Îi află numele — Maria Leonte — Lixandru —, rămase în dubiu asupra relațiilor dintre Leonte și Lixandru, conveni realist că e căsătorită. Nu era un pur, dar dădu înapoi. Pentru o zi. Căci a doua zi, după ce spuse: „Tovarășe, unde e șantierul?", Maria Leonte-Lixandru îl invită — tot din priviri — pe scaunul gol de lîngă ea. Vlad Biega se supuse. Stătură unul lîngă altul, nu se mai priviră, el se hotărî să tragă cu coada ochiului la profilul ei care, nu știu de ce, i se păru elin, de o frumusețe elină. Ea, însă, nu-l privi. La prima repetiție pe scenă, artista fu lamentabilă. Vlad se sperie: Maria nu înțelegea nimic din necesitatea unei pantomime, mult mai necesară decît cele patru cuvinte. În toată ființa ei rasată era o catastrofală precipitare să rostească textul, la care se adăuga un efort prea mare pentru a fi simplă și populară. Nu știa să fie populară, asta era nenorocirea. Indicațiile regizorului — tot spre pantomimă — o nemulțumiră, o enervară, eșecul fiind deplin.

Privirea ei — de pe scenă spre el — avea inflexiuni disperate. El nu avea cum s-o ajute. Era dezamăgit de incapacitatea ei de a fi simplă. Maria coborî de pe scenă, se instală în fotoliul din spatele lui și, paralel cu repetiția care continua, începu să-l sfredelească cu privirea. Vlad o simțea pe păr, pe ceafă, pe umeri. Era aceeași privire îndrăgostită, fără echivoc, dar, fără a fi dur, dezamăgirea estetică fusese prea mare și insistența ei nu-l mai interesa. La un moment dat, în penumbra sălii, ea se plecă peste umărul lui și-i șopti clar:

— Vă aștept la 5 sus, la Nestor.

După care plecă, foșnind lung juponul și balonseidul superfin, negru, închis la gît cu un nasture mare alb. La cinci fără zece, Vlad Biega urca scările „Nestorului", învăluit de tandrețea clasică degajată de plușul roșu, tăcerea, cafeaua neagră și idilele consumate în umbra unui „coupjac". Era decis s-o privească în voie pe Maria și să-i explice în amănunt, cu toată insistența ochilor ei, cum vede el jocul ei pe pantomimă, cît de mult ține el, în concepția sa, la o pantomimă pe aceste patru cuvinte:

— Tovarășe, unde e șantierul?

Maria Leonte-Lixandru sosi punctuală, deschise nasturele mare alb și se așeză pe scaun, fără să dezbrace balonseidul negru. Vlad Biega — cu acea delicatețe lucidă, remarcată, din păcate pentru el, doar de bărbați — se întristă ușor: de ce nu simte Maria că aici e frumos să dezbraci un balonseid elegant? O privi. Ea scoase din geantă o batistă și își șterse nasul; operația dură cîteva secunde, cu capul plecat, cu palmele împreunate pe batistă și vîrful nasului, ca într-o rugăciune. Atitudinea aceasta îl reconfortă, avea ceva simplu. Dar deodată, ridicînd brusc capul — în timp ce ospătarul se apropia de ei și Vlad se gîndea la comanda a două cafele sau a două coniacuri, sau a două coniacuri și a două cafele, gustînd deja căldura alternativei — Maria se aruncă, pe un ton prea sus, cu o furie deasemenea fără echivoc:

— De la prima lectură vreau să te rog ceva... Vreau să-mi adaugi...

Desen de DINU VALENTINA

— Cu ce vă servim? întrebă ospătarul.

— Vreau să-mi adaugi două cuvinte la rol...

Nu-i păsa de prezența indiscretă a celui de al treilea, îi strînse mîna lui Vlad, privindu-l drept în ochi, fără însă ca în pupilele ei să mai strălucească altceva decît furia rece:

— Vreau să spun așa: tovarășe, unde e șantierul? Pe aici sau pe acolo?

Și către chelner, poruncitoare:

— Două coniacuri!

După care încercă să aprindă în ochi privirea, fără echivoc, de la prima lectură a piesei.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

NOAPTE CU BARAJE ÎN ARC

Virgil Celac, asistent la hidro, membru în biroul de partid al facultății, luă o hotărîre uimitoare în pofida nenumăratelor sfaturi date de amici realiști și dezinteresați — și cine nu cunoaște realismul amicilor dezinteresați? Hotări să se căsătorească rapid cu Viorica Anghel, studentă în ultimul an. Fata primi cu mare plăcere cererea în căsătorie, la Lido, pe ringul de dans, în timpul unui pinguin mambo. Celac o strînse, fericit, la piept, deși mamboul nu permitea o asemenea mișcare proprie tangoului. Celac nu prea știa însă să danseze; pentru el mambo sau tango sau vals, cu Viorica, însemnau — din nefericire — cam același lucru. Vru să precizeze și data căsătoriei — maximum două săptămîni, înaintea examenului de stat — dar Viorica stringîndu-i mîna dreaptă îi ceru să tacă:

— Taci, dragule, te rog taci!

A doua zi dimineață, încă încandescent, îi anunță vestea lui Ovidiu Mierlescu, secretarul de partid, prieten din '45, coleg de bancă în a șasea, la „Matei Basarab".

— Te privește, nu mă amestec, dar fii atent. Fata vrea altceva de la tine... Te las singur și mai gîndește-te!...

Și ieși din cancelarie, ușor ca un fulg, cu calmul său caracteristic, cu acel veșnic „te las singur" apăsător, care ar fi trebuit să facă să pălească încandescența lui Celac. Dar Celac mai păstra încă, în palmă, „Taci dragule, te rog, taci!" de la Lido; nu era omul care să vadă în puritatea unui sentiment — o infirmitate. Puritatea nu-i era suspectă; se obișnuise cu ea din adolescența-i utecistă și-i gusta — poate să apară anacronic sau nu, — toate voluptățile; iubise de două ori în viață și, dacă acest adaus poate fi util în explicarea lui, trebuie spus de asemenea că în ambele ocazii nu el fusese acela care dase înapoi. Ambele experiențe nu fuseseră de natură să-l determine la o reconsiderare a sistemului său afectiv. Viorica era tandră. Nimic nu-i paraliza lui Celac simțul critic în fața femeii, ca tandrețea. Nici pasiunea, nici sensualitatea oarbă, nici măcar o puritate — eventual, normală, sincronă cu a sa. Tandrețea — aceasta îl făcea să nu mai vadă nimic; o mîngîiere pe păr, o mînă căzută nu știu cum, delicat să zicem, pe mîna lui, un imperios și șoptit „Taci dragule, te rog taci!" făceau minuni în cazul lui, — caz nu prea complicat dacă ne gîndim la o viață grea, singuratică de la 14 ani, trecută prin internat, cămin și biblioteci, întrerupte cu o mare spontaneitate, de nenumăratele manifestări politice studențești, de-a lungul anilor. Viorica îi propuse, deci, patru zile după seara de la Lido, să plece în munți, împreună, timp de o săptămînă. Celac nu putea da înapoi — dar o săptămînă i se păru cam mult: fata avea de pregătit un proiect greu, el nu-și permitea să lipsească șapt zile de la facultate. Viorica admise repede propunerea lui — o sîmbătă și o duminică, prin O.N.T., la Predeal. Acordul ei — fără multe discuții — îl entuziasmă. Undeva, Celac înțelegea că unei fete îi e greu să renunțe — de la o plăcere de șapte zile la una de două — și tocmai această renunțare a ei, atît de spontană, repet, îl entuziasma. Printr-o mișcare simplă, îi încredință operația de împărțire a sumei de bani afectată din bugetul lui excursiei. Cît pentru tren, cît pentru alimente, cît pentru diverse. Ea vru să adauge ceva din bursa ei — dar el se opuse. Văzînd-o cum socotește, cum face totalul — și ce bine a potrivit totul — Celac o simți realmente soție. Sus, la Predeal, de la înălțimea unei poiene care oferea vizibilitatea întregii văi a Prahovei, Celac o sărută mult și angajat, într-un amurg primăvăratec. Erau singuri — și lui îi plăcea cu cîtă naturalețe Viorica îi rupsese de ceilalți, și-i izolase. Celac, prin educație, avea un puternic simț al colectivului, nici o dată nu-i trecuse prin minte ca atunci cînd iubește să se ferească de ceilalți; acesta fusese, de altfel, unul din motivele pentru care cea de a doua dragoste se sfîrșise. (Fata socotea insuportabil acest simț al colectivului care, spunea ea, „dus la limită, le ucidea orice clipă de tăcere".) Celac se gîndi să-i povestească Vioricăi, sincer, experiențele sale sentimentale. Se simțea dator, chiar. Dar, în amurg, se aprinseră luminile pe întreaga vale — în gări, în uzine, în case, de la Predeal pînă departe, la Sinaia. Era feeric — amurgul se pierdea ametit în seară. Viorica spuse:

— Acolo-i Cîmpina... Gară mare, linii multe, duceți-vă domnișoară acolo...

— Ce-i asta?

Celac era fericit de veselia ei spirituală.

— Sebastian. Steaua fără nume. Ai văzut?

— Da — și o strînse de umeri.

— Ți-a plăcut?

— Nu — și-o sărută.

Viorica se zmulse, tandră, fără vreo indignare:

— Nu-ți place Sebastian?

— Nu.

— De ce? și-l privi în ochi. În cercei ei sticleau luminile văii Prahovei — sau așa i se păru.

— E steril... minor... însăilă el cu greutate, mîngîindu-o pe păr.

— E cumplit de frumos — preciză ea. Și după o pauză: da' ce-ți place?

— Tolstoi... Dostoievski... și se rezimă de un copac, îmbătat de părul ei, desprins din topirea naturii în noapte.

— A, marii analiști — și Viorica veni după el în picioare, lăsîndu-și capul pe reverul hainei lui. Dostoievski e foarte simpatic, de acord, dar să vii să mă vezi repetînd în „Jocul de-a vacanța", la club și ai să vezi că Sebastian e altceva...

Celac se duse chiar luni s-o vadă repetînd la club, în „Jocul de-a vacanța"; în primul rînd, îi plăcea că fata deși lucra la proiect își făcea timp și pentru teatru. De cîte ori se găsea în fața unei îmbinări armonioase între gustul personal și datorie — era mișcat ca în clipa unei tandrețe, de pildă. Apoi, o găsi foarte bine în Corina — sensibilă, inteligentă, simțind delicatețea unei iluzii la Civitta Vecchia. Inclusiv Sebastian îi plăcu, cu gratuitatea și lipsa lui nenorocită de finalitate. Fără orgolii, Celac se supuse — cîteva clipe frumoase — acestei mediocrități grave, de a face concesii în gustul său artistic pentru că iubea.

Peste patru zile, vineri, îi anunță lui Mierlescu că sîmbăta viitoare se căsătorește și-l invită la sfat. Mierlescu nu spuse nimic, citea un curs de beton armat și motivă astfel tăcerea, prin concentrare profesională. Numai cînd ieși — preciză:

— Te las singur! Mai gîndește-te...

Virgil fu enervat de replica stereotipă a lui Mierlescu. Ce vroia să spună cu asta? Dacă știe ceva — de ce nu-i spune? Dacă nu știe — de ce insinuează? Firește, invită și pe ceilalți amici ai săi, la sfat, pentru sîmbăta viitoare. Nu avea familie, numai prieteni — și toți trebuiau să se bucure. Nu avea ezitări. Viorica strălucea; Celac vedea tot timpul pe chipul ei — jocul luminilor de pe Valea Prahovei, în amurg. În fiecare seară, era cu ea. O aștepta în Piața Roseti; sosea grăbită de la Institutul unde pregătea proiectul, aplecată pe planșă de la 8 dimineața la 8 seara. Lui Celac îi plăcea tenacitatea ei, puterea de muncă și primul gest era s-o mîngîie pe spate, pentru a împiedica orice curbură neplăcută, după atîta muncă. După care o lua de umeri și se plimbau pînă la 1-2 noaptea. La cămin, portarul era foarte serviabil, îi deschidea la orice oră, mai ales că fata era însoțită de un asistent. Lui Celac îi displăcea favoritismul, dar în cazul acesta... Operațiile administrativo-birocratice necesare căsătoriei — acte, adeverințe, analize medicale — fură îndeplinite dintr-o singură răsuflare de amîndoi, cu un real suflu liric. Hîrtiile acelea intime, radioscopiile, erau expresia celei mai depline consonanțe sentimentale. Cînd ieșiră de la sfat, după ce depuseră dosarele respective în vederea căsătoriei, se fotografiară rîzînd în soare, pierduți — „o fotografie numai a noastră", așa cum ceruse Viorica, spontan, imediat ce întîlniră pe bulevardul Dimitrov un fotograf șchiop și încruntat. A doua zi, Celac plecă mai devreme de la facultate să ridice poza developată. Punînd-o în portofel, nerăbdător să i-o arate, îi apăru în minte — imposibil să stăruie cum, dar tocmai pe asta conta Mierlescu întotdeauna — propoziționea stereotipă: „Te las singur, să te mai gîndești!" O clipă — cît urcă în troleibuz ca să ajungă la Rosetti — Celac se gîndi la ceva îngrozitor, dar — după ce scoase biletul — rezolvă rapid ipoteza inadmisibilă. Bucuria acestei rezolvări fu gigantică, omorî luciditatea incipientă, exact ca o stîncă prăvălită peste un izvor. Hotărî să-i spună chiar astă-seară acest gînd. La Calea Moșilor, troleibuzul se defectă, Celac trebui să coboare și parcurse distanța, pe jos, în fugă, cîteva bune sute de metri. „Plec cu ea oriunde va fi repartizată! Nu mă interesează altceva — poate fi Tecuci sau... plec cu ea. Voi munci în orice colț al țării. Unde scrie că trebuie să stăm toată viața în București?!" Pînă la Rosetti, repetă ideea de nu știu cîte ori, cum e firesc oricărui bărbat entuziasmat de propria-i generozitate. La Rosetti însă trebui să insiste în explicarea accidentului de troleibuz. Era prima oară cînd întîrzia la o întîlnire a lor și i se părea că Viorica e supărată: ea îi ceru amănunte stupide asupra accidentului, el le dădu iritat — cu atît mai mult cu cît elanul ideii generoase nu mai putea fi comunicat — apoi ea începu să-i spună ce a făcut cît l-a așteptat: a stat în fața unei agenții de pariuri la cursele de cai, a auzit discuțiile pasionaților, a aflat că duminică au loc curse la Ploiești.

— Hai la Ploiești, să vedem și noi cursele de cai... nu-ți plac caii?

— Mergem oriunde... admise Celac, luînd-o la braț, fericit că fetei i-a trecut supărarea, după cum mărturiseau aceste simpatice întrebări. Ar fi vrut să continue: „mergem oriunde"... era o bună introducere la ce avea să-i spună, dar legătura dintre cursele de cai și ideea lui lirică era stînjenitoare. Intrară în prima bodegă apărută la colțul unei străzi pustii, îi arătă poza, Viorica fu încîntată și „o confiscă definitiv" pentru ea. Celac o întrebă dacă se simte bine în această bodegă, poate vrea la „Lido"...

— Nu, nici gînd, oriunde sînt cu tine, e bine... Lido sau bufetul Nicorești mi-e tot una — și, pentru prima oară, ea îi turnă berea în pahar. Era un gest neașteptat, plasînd-o pe Viorica departe de posibilitatea vreunui gînd îngrozitor, ca acela de la urcarea în troleibuz. Ce prostie a putut gîndi! Bău mai mult ca niciodată, („în general, nu ești băutor" aprecia Viorica) numai ca gestul ei să se repete. Și se repetă. Vru să-i spună ideea lui fierbinte, îi prinse mîna, o trase spre el;

— Viorica, aș vrea...

— Taci, dragule, te rog taci! Înțeleg tot...

Plecară. Era o noapte de mai, senină, singuratică printre ploile sezonului; în caldarîm, în pomi se păstrau, ca într-o memorie puternică, gesturile și gîndurile averselor de primăvară. Celac respira adînc, plin, fiindcă era posesorul unei idei puternice ca memoria naturii. Viorica îi cuprinse, uluitor, de umeri. Nu-i veni să creadă. O mîngîie stîngaci, pe mînă; mîna era, într-adevăr, acolo, pe umărul său drept. Mergeau spre șosea, pe străzi lăturalnice, întrerupți — din cînd în cînd — la trecerea, cît de cît atentă, a stopurilor care-și schimbau automat, tăcut și straniu, culorile sub lumina neonului.

— Îmi place cumplit la București — începu intens, cu fior real, Viorica.

— Mereu spui cuvîntul ăsta: „cumplit"...

— Ai început să mă analizezi? Și Celac simți, în umăr, dezamăgirea ei.

— Hai, spune... iartă-mă...

— Îmi place cumplit la București — reîncepu ea, ciudat, la aceeași intensitate inițială. N-aș pleca de-aici, toată viața. Vreau să mă înțelegi. Nu te-aș înșela niciodată, dar nu vreau să plec din București.

Celac căuta un colț unde să se oprească s-o sărute. Spuse mecanic în timp ce traversau de pe un trotuar pe altul:

— Să n-ai grijă cu repartiția.

Viorica se opri brusc, în mijlocul străzii, și-l sărută, lung. Un taxi claxonă puternic și îmbrățișați parcurseră drumul spre trotuar. Taxiul trecu pe lîngă ei, cu ochiul lui luminat — „liber" — de șobolan treaz. Celac își dădu seama că șoferul i-a privit, dar nu se putea desprinde de Viorica.

— Să n-am grijă cu repartiția? șopti ea pasionat.

— Nu. Am să-i explic și lui Mierlescu.

— Ce? Viorica se strînse toată la pieptul lui.

— Că plec cu tine oriunde vei fi repartizată. O să înțeleagă...

— Cum? Și făcu, deodată, un pas imens înapoi, desprinzîndu-se de el. Celac se opri. Lirismul, desigur, nu-l părăsi.

— Plec oriunde cu tine; privind-o, încercă s-o îmbrățișeze din nou. Ea se lăsă și el îi spuse, la ureche, simțind cum ploaia a trecut din frunze în părul ei: toate orașele sînt frumoase cu tine... am fi doi ingineri buni, foarte buni, toți ar fi mulțumiți... fericiți... Știi ce fericiți vom fi?

Ea păși mai departe, el o urmă.

— Mi-ar plăcea cumplit... și Celac așteptă ca ea să rîdă la această tandrețe a lui, dar ea nu rîse — să ridic un baraj cu tine. Să răspundem de construcția unui baraj... să avem o cameră a noastră, lîngă un baraj în arc... Îți plac barajurile în arc?

— Taci, te rog, taci, răspunse ea, dur, tăios.

El tăcu și merseră multă vreme fără să-și spună ceva. Sus, la Dorobanți, în fața restaurantului „Siretul", Viorica întrebă decisiv:

— N-ai face nimic ca să rămîn în București?

— Nu. Merg oriunde cu tine!

— N-ai face nimic ca să rămîn în București? strigă în plină stradă.

— Nu... de ce?

Celac nu continuă; văzu pe fața ei, clar, printre lacrimi, realitatea gîndului insuportabil. Viorica făcu un ultim gest, patetic, prea patetic: își acoperi fața cu mîinile și de acolo murmură:

— Ești îngrozitor de... îngrozitor!

— Cumplit — avu forță să ironizeze Celac.

— Să nu te mai văd! hohoti Viorica și dispăru, ca într-o tragedie prost jucată.

Celac, în noapte, rămase singur cum dorise Mierlescu și se gîndi.

Două zile — pînă în ajunul căsătoriei lor la sfat — nu primi nici un telefon de la Viorica. Nici el nu o căută. Vineri auzi prin facultate — mai exact: două studente, pe coridor — că el, Virgil Celac e prea nu știu cum, dragă, și o fată ca Viorica nu poate să-l ia...

Ion Horea

La Cetatea Devei

Iată-mă sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe!
De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe.
Peste păduri și dincolo de-această
Dezlănțuire-a munților, ascult
Un vuiet parcă, stins din creastă-n creastă
Ca un ecou rămas de mai de mult.
Un colț de piatră ca un turnic cheamă
Și ard sub soare văile și stenii,
Înspre cetatea Devei, fără teamă,
Coboară către Mureș Apusenii.
Pe drumul care șerpuie și urcă
Văd de la umbra zidurilor, joasă,
Un moț ce-naltă soarele-ntr-o furcă
Și poartă cerul într-un vîrf de coasă.
Și voi dormiți, zidirilor trufașe,
Sub talpa mea simt visul vostru dur!
Și urcă dinspre sate și orașe
Foșnire de lumină și azur.
Sub ochii mei ca o minune-aeve-l
Și Mureșul de toate pomenind,
Iar dincolo de dealurile Devei,
Peste păduri și drumuri de argint,
Se vede-ntoarsă către-aceste locuri
Pulverizată sus peste cetăți
Ca o suflare-a munților, ca focuri
Rămase prin păduri din alte dăți,
Pădurea de văpăi a Hunedoarei
Sub cerul ei de pulbere și fum
În largul căruia de-aici să zboare-i
Luat și gîndul meu acum.

Primește-mă întreg, suflare-naltă,
Cu-acest pămînt pe care-l reînvii,
Cu libertatea mea îndepărtată
De suferinți trecute și stihii,
Luați-mă cu voi, apropiate
În clipa-aceasta veacuri viitoare
În fața mea de-aici deșăsurate
Mulțimilor biruitoare.

De-aceste limpezimi eram flămînd,
Eram setos de înălțimi semețe,
Și-ntîrzii sus pe ziduri dominînd
Și dominat de-atîta frumusețe.

Florin Mugur

Copilărie

I

Ne-am fi urcat în cîte-un prun,
ne-am fi bătut pentru prunele verzi, între noi.
Zeul copilăriei, cel bun,
ne-ar fi-mpăcat justițiar după război.
Dar fructele pline de-o nebiruită tristețe
au trebuit, rînd pe rînd,
depărtate de buzele noastre să-nghețe,
lacrimi sticloase plîngînd.
Pomul s-a clătinat ametit
sub explozii, pînă s-a frînt.
Zeul cel bun a-ncăruntit,
a pus un deget pe buze, să fie tăcere,
s-a plecat bătrînește și fără putere
și-a intrat în pămînt.

★

Un zid a mai rămas printre ruine
și peste zi avea să cadă-nfrînt.
Pe coama zidului, copilărie,
ai înălțat morișca ta de vînt.

Morișca repede, morișca beată,
confuz rotindu-și tremurul pestriț.
În jurul focului, copilărie,
dansam cu săbii rupte, amețiți.
Treptat se prăbușea-n molozuri zidul,
Morișca încă vijiia-n apus.
Dansam țipind să n-auzim cum cade
ultimul zid, cu o morișcă sus.

II

Anevoie adun
vechile gesturi — pierdute
odată cu prunul, odată cu zeul cel bun.
Se-ntorc pe tăcute:
fire de iarbă, copaci,
goana pe-albastre rotile,
desenul mării, stîngaci,
inciudările iuți, juvenile...
Îmi cioplesc un obraz înnoit, cu migală,
mai limpede, mai copilăresc.
Lumină albastră aprind sub sprinceana ovală
și toate liniile reîntineresc.
Copilărie, revii
în muncile și-n visările mele —
în fine, toate apele sînt vii
și-s pline de săruturi și mărgele;
și iarăși pomii toți sînt fermecați,
și iar, în zori, prin umbre își vorbesc.
Cu sunetul tău nou răzbați
în versul bărbătesc.
De neînfrînt,
prin lume plimbi lumina ta unică.
Și zbirnîie morișca ta de vînt
pe toate zidurile care se ridică!

Linogravură de NICĂ PETRE

POȘTA REDACȚIEI

GEORGE BOITOR. Preocuparea de a scrie concentrat este vădită și credem că această cale trebuie să fie urmată în continuare. În același timp, însă, se cere o atentă selectare a imaginilor, deoarece, în cele trei poezii trimise, prețiozitățile și locurile comune fac casă comună, întunecînd versurile într-adevăr izbutite. „Cristalele de rouă" nu prea pot fi niște „bulbi sclipitori" și cu atît mai mult nu se pot „așterne peste gleznele nopții". Dorința de poetizare cu orice preț duce la efecte contrarii. Dacă se poate admite că lumina este adusă de „albastrele treburi", nu se poate, în schimb, admite comparația lor cu niște „fulgere... albastre". Cînd intervine o idee într-adevăr poetică, versul capătă viață, ca în finalul poeziei: „Atunci cînd ele / spintecă valurile nopții în două // imprimînd zilei o mișcare nouă". Deci: nu comparații gratuite, ci exprimarea unor idei. „Ploaia" este mult mai reușită, din acest punct de vedere: „Ploaia-și despletește cosițele pe lan. / Sub clapele picurilor mari // pămîntul își țuguie buzele arse, / iar din adîncurile sale zbucnește / cîntecul recoltelor de mîine, / înfrățirea fără de egal // dintre pămînturi și oameni". Din păcate, motivul circulă, sub diferite forme, mai de mult. Ca ton general, o preferăm însă jocului forțat de metafore.

Bineînțeles că ne-ar interesa cîteva date esențiale despre activitatea cercului literar din Baia Mare.

G. SAVIN: Prospețimea unor versuri ne face să credem că vei reuși să te exprimi poetic, poate chiar într-un viitor apropiat: „Sînt amețit, sînt beat de-atîta soare, // mi-a pus prea mult aprilie-n pahar". O poezie care debutează astfel, nu are voie însă să sfîrșească într-o viziune mărunt-gospodărească: „Alerg și cînt, și strîng pămîntu-n mînă / și-l văd în toamnă-ntruchipat în rod, / cînd fiecare mînă de țărînă // un gram de aur va aduce-n pod". E mult prea îngustă o asemenea satisfacție, cîntărită cu gramul, față de exuberanța juvenilă a începutului. Dealtfel, imaginea revine și în poezia vecină: „Da, îmi cere omu-n cînt // fără-un gram de zgură / ca un bob de grîu fecund / prins sub arătură". Aici este, parcă, mai la locul ei, deși tot atît de negrăitoare. Astfel de mărunțișuri, la propriu și la figurat, pot dăuna imaginei generale.

VLAD FLORIAN: Sînt suficiente semne ale talentului în încercările trimise, pe lîngă tot atîtea, dacă nu mai multe semne ale grabei și alunecării în locul comun. Totul este deci perfect firesc, deoarece un debutant fără de greș ar fi un non-sens. Dacă ai putea reciti cu ochii altuia unele dintre poezii, strofele de umplutură s-ar elimina de la sine. Iată, de exemplu, „O noapte albă": „Trenul — nimic extraordinar pentru secolul XX — / m-a lăsat în satul meu natal". (Începutul prevestește o poezie de notații ușor-glumețe, cu un joc degajat al imaginilor. Tonul se schimbă însă, imediat și cam contrastant, devenind romantios). „E miezul nopții — liniștea stăpînă. / Din inimă un dor aprins mă mînă (versuri devenite incolore de atîta purtare). Să umblu noaptea cu visatul / pe fiecare uliță, tot satul // ca un flăcău în vremea recrutării (autentic și, deci, convingător) ca vîntul pe cărările-nserării". (iar banal, tip romanță tocită). Poezia devine, cu încetul, în continuare, o înșirare neinspirată de amănunte prozaice: „Sînt fericit că tata e acasă, // că mama, odihnită, sănătoasă / mă va primi cu nuci, cu ouă multe (de ce este nevoie chiar de multe ?) și mulțumită ca să mă asculte // de cîte-oi povesti din facultate / de la oraș din zări îndepărtate /" etc. Deși scrise de aceeași mînă, asemenea „versuri" nu fac parte din aceeași familie cu „flăcăul în vremea recrutării"! Am luat exemplele dintr-o singură poezie, dar ele se găsesc mai pretutindeni în încercările d-tale. Puterea de discernămînt se capătă prin lecturi atente din opera marilor poeți. D-ta ai neapărată nevoie de o asemenea școală, pentru a putea tria grîul de neghină.

ION BUREȚEA: Mai închegată ni s-a părut „Întoarcere în vreme", deși are destule locuri comune. „Copilărie fără copilărie" a devenit de mult o expresie care circulă pretutindeni și nu mai poate fi semnată de un anume poet, ca vers. Atenție la imagini ca „vulturii gîndirii", „flăcările suferințelor", „gerurile iernii, flămînde ca fiarele" etc., de asemenea de domeniul public. Poezia „Dragoste" are versuri care s-ar vrea gingașe dar nu sînt decît fals-copilărești: „Cînd soarele mai scapără-n tufișuri // cu nestemați, de aur, fluturași, // sub streașini rubinii de rămurișuri / să ne jucăm ca niște copilași". Cu greu se poate admite o asemenea imagine: „Primiți-ne cu drag în pragul serii / cu suflete ca marmora felină". Marmora poate fi de foarte multe soiuri, dar felină niciodată, chiar dacă din ea s-ar meșteri un exemplar al familiei respective. Credem că ar trebui să perseverezi pe drumul din „Întoarcere în vreme", care se prefigurează și în strofe ca: „Purtăm în noi un cîntec nou, înfiripat / din dragoste, ca un șuvoi de apă / pe miriștile vremii revărsat, / ce nu-și găsește albii să-l încapă".

TRAIAN MULLER: Afirmația „odată cu cărbunele / s-au descoperit și oamenii" este destul de arbitrară. Improprietăți se găsesc și în poezia „În orașul minerilor", scrisă la un ton voit simplu: „Odată cu venirea serii ne vom prinde mîinile / și vom trece prin respirația orașului, caldă, / cu gurile încinse, încinse de sete // luminile le vom sorbi ca niște ciuturi..." Luminile nu pot fi ciuturi, iar ciuturile nu se sorb! Mai multă atenție, deci, la proprietatea expresiei (cu atît mai mult cu cît versul se repetă) și la claritatea imaginei.

ILEANA TEODOSIU: Poezia „Intensitate" își merită numai în parte titlul. Ideea este interesantă și versurile par a fi lucrate cu atenție, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm versurile viitoare. Deocamdată este prea mare aglomerare de epitete „intense", poezia încearcă să se realizeze printr-un patos verbal: „torent matinal cu dense vibrații", „puls voltaic al prieteniei", „labirint cu suflet intens", „arc viu cu elanuri fierbinți", — am citat cîteva exagerări aflate în numai 9 versuri. În rest: „braț herculan", „măreția lucidă, intensă a marei iubiri" etc. Există, desigur, și versuri demne de reținut: „zidarul / ce-naltă tulpina casei albe, cu grija bijutierului / lucrînd un filigran", și altele. Dacă „intensitatea" ar veni din profunzimea imaginilor și nu de la suprafața cuvintelor, n-ai mai avea nevoie să utilizezi tot acest dicționar.

STELIAN FETELCA: Sînt, ca mai totdeauna în versurile d-tale, momente luminate de un surîs tonic: „Seva vieții se revarsă valuri, valuri peste sat. // În mașini, colectiviștii se întorc — au terminat. / Ciobănaș mînînd mioare ce s-adapă la pîrîu, / cînd aude difuzorul bagă fluera la brîu". Tonul general al versurilor este, însă, bîntuit de idilism, iar ușurința de a versifica te împiedică să te desprinzi din această atmosferă anacronică. O călătorie mai lungă prin poezia contemporană ar deschide orizonturi noi.

VICTOR NISTEA: A frecventa marii poeți este o obligație elementară a oricărui tînăr îndrăgostit de poezie. Desigur, mai nimeni nu poate scăpa de anume influențe, dar cînd ele devin prea evidente este cazul să ne alarmăm. „Albatrosul" d-tale zboară nu numai în atmosferă, dar și cu aripile lui Gorki: „Se-apropie furtuna, cerul e de gheață. / Lebedele-albastre, stîrcii, pescărușii / s-au reîntors pe mal. / Numai albatrosul nu cunoaște întoarceri / Și peste mări se aruncă mîndru în furtună / ca un veșnic val. / Numai albatrosul — pasărea furtunii / cu aripa-i trează spintecă văzduhul / cel necruțător. / Numai albatrosul știe prin furtună // să țîșnească mîndru, ca prin nori un fulger / amenințător". Chiar întîmplătoare, asemenea influențe neasimilate în fondul lor sînt supărătoare.

ADRIANA LIȘMAN: Există două tendințe opuse în versurile d-tale. Uneori, ca în „Timpul", adopți o atitudine meditativă, cu indicii de autenticitate: „Timpul / uriașă piatră de moară / ce-o port pe umerii mei, / piatră care mereu se macină, / se farmă, / și cad în țărînă / zilele, / granule ca bobul de mei. / Cîndva, / întrerupînd scurgerea monotonă / și înceată a zilelor, / dragostea va face din nou să ne întîlnim. // Întîlnirea va fi tîrzie, / fericirea va fi tîrzie..." Alteori, ca în „Noapte la Bicaz", versul alunecă într-o facilitate totală, cu iz semănătorist: „Cu ochii ei tineri sclipind în lumină/se urcă pe culmea înaltă, alpină. / Privirea și-o poartă departe, departe, / și-n zări descifrează-a Moldovei noi carte" (Ah, ritmul!) „Dar știe frumoasa cu soare în plete / podoabele scumpe cine-i le dete" / Și cînd prin Moldova colindă hoinară / Ea știe dece e mereu primăvară ?" Distanța este prea mare între cele două modalități. Se impune ca „frumoasa cu soare în plete" să fie sughiunită urgent, lăsînd loc liber talentului d-tale să se dezvolte.

GH. VASILESCU: Ne comunici, în puținele rînduri ce însoțesc poezia „Ca să-ți pictez figura...": „Scriu încă înainte de anul 1950, cu mai mult succes ca realizare după 1954. Realizări: suficient ca să se poată înjgheba un volum. Nu mi s-a publicat pînă acum, unul din motive fiind creșterea continuă a proprie-mi exigențe". Nu știm cum arată celelalte poezii, dar cea de față nu rezistă nici în fața unei exigențe la nivel minim: „Ca să-ți pictez figura / ce-o am acum în minte // îmi trebuiește gura / și îmi lipsesc cuvinte. / Și ca să-ți șterg din minte — amoru-mi și figura — îmi trebuiesc cuvinte // și îmi lipsește gura. //" Și mai departe: „Gata, plec. Cu ce anume? / Cu racheta ori pedestru? / Căci doresc plecînd din lume / să rămîn totuși pedestru. / Cînd te văzui ca acrobată // de toți privită și-aprobată / un acrobat tînjind în mine / un salt mortal făcu spre tine. / Se prăbuși, căzînd din slavă // și la picioare-ți fu epavă. / Pierind abea putu să-ți spună: / E noapte-afară și e lună..." Humorul involuntar este periculos pentru autor.

PAUL DRUMARU: Încercările de genul „Alfabetului" sînt simple jocuri de cuvinte neîncrucișate. D-ta ai mai mult de spus, după cum se remarcă în „Memento": „Pentru fiecare dimineață a privirilor mele / a sîngerat, ucisă, o privire. / Pentru fiecare sărut al iubitei / a sîngerat, ucisă, o dragoste". Pe această linie va trebui să continui și munca nu va întîrzia să-și arate rezultatele. Stilul voit-simplu duce deseori la simplism, pe terenul căruia nu se poate dezvolta poezia: „Am douăzeci de ani. // Fiecare an are 365 de zile. // Fiecare zi are 24 de ore. / Prin fiecare ceas trec 60 de minute". Sînt constatări lipsite de conținut poetic, care îndepărtează tocmai ideea pe care te-ai silit s-o redai în vers.

MARIANA COSTESCU: Sînt evidente progresele din ultimul timp. Versul și-a păstrat simplitatea, cîștigînd însă în adîncime, ca în „Drumuri", poezie avînd încă unele neclarități, dar totuși gîndită la altă tensiune decît înainte vreme: „Unde ești? Nu simți al vremii izvod / și seva ce-n mine învie? / Spre dăruire se pleacă creanga cu rod... // Devreme ți-e raza tîrzie... / Împletită în stalactite de gresii / Nu m-ai văzut? Ți-e sarbădă raza. // Stele tresar sub borangicul miresii. / Tîrzie îți este amiaza. // Saltă compasul din seară în zori. / Diminețile noastre-s oglindă senină. / A mea-i pe obraji cu salbă de flori. // A ta e mai simplă, dar tot o lumină..." Ar trebui, totuș, ca versurile să capete mai multă consistență, ieșind din cercul îngust al senzațiilor prea intime și inspirîndu-se din viața clocotitoare pe care, ca toți tinerii din țara noastră, o trăiești din plin și d-ta. Așteptăm.

Zlăvog Ion, **Șerbești**; Cucu Aurelia, **Cluj**; Victor Vișan, Traian Jacotă, **Constanța**; Nicolae Prelipceanu, **Curtea de Argeș**; C. Trandafir, **Iași**; Titi Gheorghiu, **Vaslui**; Caragheazov Gh, **Radu Negru**; Ionel Maria Țicoi **București**; George Bodea, **Cîmpulung Moldovenesc**; Ion Bîrsan, **Făget**, Ioan Ghiur Pauleana, **Arad**; Liviu Barna, **Calafat**; T. R. Ludoșanu, **București**, Dracea Nic., **Tr. Severin**; Lucian Albinaru, **Brașov**; Vasile Pătru, **Craiova**; Mihai Tințar, **Suceava**: Puiu Poescu **Moinești**; George Banu, **Valea Călmățui**; Ion Sîngereanu, **Ocna Mureș**; M. Lajac, **București**; Dorel Sumănaru, **Botoșani**; Petru Ghita, **Oravița**; Tulea Ioan, **Ghelar**; Dumitru Grigoraș, **Iași**; Simion Rodica Mihaela, **București**; Traian D. Lungu, **Rm. Vîlcea**; Dorel Vasiliniuc, **Onești**.

MAI TRIMITEȚI.

Tritoiu Mihai, **Rușețu**; Adrian Horhoianu, **Craiova**; Sergiu Sîrbu, **București**; Nicu Roșu, **Arsache**; Ioana Dănescu, **Tîrgoviște**; Sorin T. Mihail, **Tîrgoviște**; Nicolae Fulga, **Vîlcele**; Remus Anghel, **București**; Erich Kostzbacher, **Onești**; Ileana Roman, **Turnu Severin**; Munteanu Nicolae, **Onișcani**; Gheorghe Misail, **București**, Petru Balmuș, **Vaslui**, Spînu Popovici Petru, **Vaslui**; P. Traian, **București**; D. Rădulescu, **Creața Leșile**; Emilian Popescu, **Iași**; Soare P. Crînguri, **Bădulești**; Florin Turda, **București**; Margareta Lăzăroiu, **București**; T. Comănescu, **Cluj**; Popescu Petre, **București**; Gîrneanu Marin, **Scurtu**; Puiu Sîrbu, **Boldești**; Andraș Constantin, **Ceahlău**; Agi Amet Gemar, **Constanța**; Octavian Carpian, **Cercul „Sadoveanu"**; Rîșcu Iuliu, **Zimnicea**; Mitică Lăcătușu, **Săbăoani**; Ocrain Valeriu, **București**; Emanol Lungu, **București**; Marinescu I. Gheorghe, **Slatina**; Păiș Vasile, **Filipeștii de Pădure**; I. Crăciun, **Remetea**; A. Moraru, **București**; Marcela Marinică, **Rm. Vîlcea**; Corneliu Panțiru, **Sighișoara**; Nitu Gheorghe, **București**; Nae R. Maziliu, **Viperești**; Emilian Petrescu, **Piatra Neamț**; Iuliu G. Aldulescu, **Arad**; Vasilescu Gh., **Luduți**; D. Beiușanu, **Beleneși**; Ion Gh. Vasilescu, **Găești**, George Guțu, **Galați**; Ciuciună Ion, **Sibiu**; I. M. Năstăsescu, **PloPeni**; Durlicioiu Angela, **București**; Stamate Traian, **Bicaz**; D. Vrășmașu, **Cotnari**; Petre Rusu, **Adunați**; Marinescu Gh., **Slatina**; Nicu Băltățeanu, **Turnu Severin**; Romulus Filip, **Somcuța**; Cincă Oprea, **Craiova**; Paul Creangă, **București**; Păunescu Petrică. **Tg. Jiu**; Trifon Mischie, **Arad**; Dan Plăieșu, **Deva**; Hobeanu D. Constantin, **Stoina**; Traian Neață, **Ploești**; Zipser Ioana, **București**; Dumitru Olaru, **Cîmpina**; Ștefan Tascianu, **Brașov**; G. V. Trestinescu, **București**.

DEOCAMDATA NU.

Mihu Dragomir

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Nadina Cordun

Pasărea zilei

Iubite, vezi ?
Pasărea albă,
pasărea zilei din nou a venit ;
cu aripi moi atinge
fruntea cărămizie a orașului.
Auzi cum ne strigă, cu glasul sirenei ?
Ne cheamă !
Își zbate aripa în pragul ferestrei deschise

și umbre răvășește prin odăi ;
a trecut mîngîietor peste ochii tăi
și-n păr ți s-a aninat.

...Iubite, auzi ?
Pasărea albă,
pasărea zilei din nou ne-a chemat !

Ion Negescu

La Cristian Sîrbu cînd eram tineri

Rămăsese-n urmă mult orașul
Străbăteam un șir de ulițe, gropi...
Primăvara și pe-aici intrase
Albind zarzări, înfrunzind în plopi.

Șiruri de cocioabe, garduri rupte,
Copii supți cu fețe tuciurii...
Ce mult i-a iubit poetul Sîrbu
Și-i turna ca-n bronz în poezii.

Se-ntorceau din fabrici, de la muncă
La binețea ce le-o dam, atenți —
Muncitori trudiți, mînjiți de zgură,
Încălțați cu scroambe și galenți.

Iar în vorba lui cînd liniștită,
Cînd stîrnită de un suflu nou,
Lumea mahalalei chinuită,
Își găsea un omenesc ecou.

. . . . . .

Se-nserase, parcă, mai devreme,
Iscau broaște zvon îndepărtat...
Și la el acasă, peisajul
Îl forma un liliac buclat.

Am plecat tîrziu și la plecare
Mă-ndemna să nu renunț la scris.
Pe cînd luna tînără și mare
Poleia mizeria cu vis.

Dorel Stănescu

Noaptea orașului

De peste zi rămasă
poate-i mîna mea care-ntîrzie
cu dogoarea ei,
în somnul ce se lasă pe unelte.
Vestindu-le ritmul de mîine,
orașul în noapte
își leagănă visele
ca un vapor navigînd
cu prora spre Steaua Polară ;
orașul,
ca un vapor pe care-l înconjoară
distanțele tot mai aproape de zări.

Să-ntîmpin dimineața ce-o să vină
din visul cui mă smulg

cu aripile bete de lumină ?

Erupția

— cîntec de sondor —

Din cerul răsturnat spre celălalt
Coloana-i frîntă-n drumul ei înalt.

Ispitele adîncului bogat,
Din clocote în clocote se-abat.

Fluida neîmplinire se revarsă
Gîlgîitoare-n calea ei întoarsă...

Arterelor de fier de le e dat
Să poarte fluviul beznelor, pulsat,

Și-ngemănați din ere moarte sorii,
Flămînzi de înalt să jinduiască norii,

Sta truda mea voind și ea s-asculte
Triumful cum îmi sună pe conducte. —

Ion Budescu

Intîmpinare

Satele colectiviștilor de pe Valea
Almăjului sînt electrificate

Mi-am oprit pașii pe inelul verde al zării.
voi ajunge acasă pînă se-nseară.
Ierburile-și urcă sevele-n mine foșnind —
îmi voi vedea cîmpul și oamenii iară...

Seara abia s-a lăsat,
supus întunericul iar se destramă
și nu știu, poate sufletul meu a strigat
că mii de ecouri din vale s-au trezit
și mă cheamă.

În dans electric luminile se-nșiră prelung în văzduh
de parcă satele și-au ridicat ulițele de-asupra de case.
Și iată — voi merge spre oameni cu pașii sonori ca o ploaie de vară
să m-oglindesc în toate ferestrele trecînd pe ulițele acestea luminoase.

Nicolae Arău

Prezent

Pe timpuri de milenii ne închegăm cimentul,
Nemărginita sete ne mînă către astre ;

Ni-i sigură pornirea, căci noi privim prezentul,
De la-nălțimea visurilor noastre.

Adrian Dohotaru

Moarte în plină zi

— 1942 —

Se răsucise ziua după soare
Și eu mă îmbătam de grîu, de cer.
Nu îndrăzneam să tulbur nici o floare...
Nimic nu îndrăzneam să cer.

Alături auzeam cum distilează
Izvoare reci căderile de-alcool ;
Ca păsările albe rotitoare
Lumina ne dădea ocol.

Un om a spintecat tăcerea-n două
Și-n cîmp ca-ntr-o arenă a intrat...
S-a auzit un zbucium scurt de armă
Și ceru-n poala mea s-a deșertat.

Cîmpul vui ! Omul lovit rămase
Ca spînzurat de-o clipă, mut și greu
Apoi căzu. N-a mai ajuns la mine.
Fusese tatăl meu.

Intoarcerea armelor

Din cîte trenuri noaptea mi-au sfîșiat-o-n larg
Strivindu-mi între șine privirile prea grele,
Un singur tren statornic l-am așteptat prin ani
Să vină-aici în gara adolescenței mele.

Era o toamnă plină de zgură și funingini ;
Văzduhul ca o ploaie căzuse dedesubt
Și noi călcam pe clipe
De parcă-n preajmă timpul pe undeva s-a rupt.

În noapte semafoare au fost doar ochii noștri
Cu ploape injectate de somn, arse de vînt :
Intrase trenu-n gară și-n timp ca o planetă
Pe-orbita ei, cu steagurile-n vînt.

Au coborît soldații ca dintr-un cîntec rus,
Armonicile roșii pînă în zori cîntară
Și-un vînt de primăvară și-nmuguriri tîrzii
Ne-a strîns cu sete trupul ca-n brățară...

Noi am urcat ! Cînd trenul a țîșnit
În cîmpul ars cu-armonicile-n frunte,
Cu farurile toate înfipte-adînc în zări
Știam că spre victorii ni s-a deschis o punte !

Chemare în zori

Deschideți larg ferestrele
Să intre vîntul și stelele
Care nu-și mai găsesc vechile cuiburi ;
Să respire odăile aerul acesta umed
Pînă cînd sînt gata să-și ia zborul
Cu toate cele patru aripi de lumină ale lor.

Deschideți larg ferestrele !
Lăsați să zboare noaptea din mîini
Ca o pasăre neagră închisă cu voi în odaie

Și purtînd pe buze încă
Semnul ultimei răni,
Fluierați un cîntec făcut să cadă în stradă
Pentru a cere ecouri.

Deschideți larg ferestrele
Să schimbați o vorbă cu primul soldat
Întors abia din luptă
Cu o floare în loc de armă,
În timp ce vă potriviți ceasul
După bătăile pașilor lui.

Deschideți larg ferestrele !

Brîndușa

Panait Popescu

STEAUA fără NUME

Ionuț vine de afară încă fremătînd. Cîteva minute mai înainte îi scuturase pe membrii postului U.T.M. de control chemîndu-i la ordine. Așa cum îi el, plin de forță, și cum îi sînt sprîncenele negre unite deasupra nasului, tot astfel le-a pus și problema în față, hotărît, să fie dezbătută pînă s-o înțelege. Trăgînd acum o concluzie, simte că-l încearcă o înfiorare lăuntrică, motiv să-și încordeze toți mușchii și să dea un pumn în peretele pe lîngă care trece. Tot ce urmează e limpede și neabătut, pentru el nu mai există elementul surpriză. Dar deschide ușa atelierului, și ce vede ?!

Se afla acolo pentru „probă" o fată. Bine făcută, vioaie, energică, sigură pe ea, a primit o schiță și, fără salopetă, așa în rochița de stradă, s-a așternut pe lucru. Micul atelier de ajustură a încremenit sub vraja unei minuni ce-ți ia răsuflarea. Fata e mai minunată decît luna de pe cer. E o floare înaltă și mlădioasă crescută aici de cînd lumea, în inima atelierului și care astăzi și-a desfăcut petalele albe. Totuși, ființă adevărată, ea taie cu bonfaierul, taie cum nu poți să crezi: liber, degajat, vesel, mișcare lungă cu brațele întinse, mișcare viguroasă și precisă, ca un maistru. Nu se oprește o clipă. Și în timp ce mîinile îi merg parcă singure, își plimbă ochii sus prin atelier și fluieră... Fluieră tare, zvăpăiată, părul îi scaldă umerii, sînii rotunzi saltă prin puloverul subțire, în ritm cu pînza care aleargă într-o îngînare cu cîntecul. Ionuț n-a mai făcut dincolo de ușă nici un pas. A rămas lipit locului încercînd, în amețeala care l-a cuprins, să-și lămurească un lucru: ce caută fata la menghinea lui, cînd sînt atîtea altele în tot atelierul ? Căutînd să-și lămurească ceea ce pare de neînțeles, își dă pînă la urmă seama că, stînd atîta timp nemișcat lîngă ușă, toți lucrătorii s-au oprit din lucru și-l privesc. Ionuț tresare și pleacă spre ei zîmbind. Lucrătorii rîd pe ascuns să nu-i vadă fata, amuzați să-i fi pregătit lui Ionuț o adevărată capcană de aur. Ei nu dau însă nici o lămurire întrebărilor din ochi pe care zadarnic le pune Ionuț. N-are încotro, e acolo bancul și menghinea lui, și-și face drum spre fată. Ajunge, îi dă mîna, fără s-o privească și după ce caută ceva repede prin sertar, iese pe ușa cea mai apropiată. Asta i-a fost toată bravura. Nici nu vrea să-și închipuie ce s-o fi petrecînd în urma lui și jură să nu mai calce prin atelier, cel puțin pînă cînd s-o obișnui bine cu ideea. Astfel, colindă prin fabrică fără rost și abia se abține să nu rîdă. Singur.

Iar timpul trece.

Într-o odaie îngustă, Ionuț povestește sudorului care a stins becul și și-a ridicat ochelarii pe frunte.

— Măi, nu mi-a fost dat să văd un bărbat, dînd probă de lucru, care să n-aibă trac...

— Păi ce, eu nu știu ? îi răspunde celălalt, minunîndu-se.

— ...care, reia Ionuț, să nu se simtă cel puțin străin față de ceilalți.

Sudorul nu mai rabdă, își dă șorțul jos.

— Așteaptă-mă aici, că mă duc s-o văd.

— Ce faceți voi ? îi întreabă cineva apărînd în ușă.

E maistrul.

— Meștere, strigă Ionuț care-l căutase de vreo două ore, ce-i cu fata aceea de la noi ?

— Ajustoare...

— Ai văzut-o lucrînd ?

— Nu, răspunde maistrul, uitînd să-l mai ia la rost că umblă hai-hui. Da' de ce mă-ntrebi ?

— Meștere !

Sudorul și-a pus șorțul la loc și s-a apucat de lucru. Maistrul pleacă cu Ionuț.

— Ce vorbești, mă ? face el după ce-l ascultă. Păi eu am dat-o în echipa lui Calistrat ! spune mîndru.

Ionuț rămîne cu gura căscată. Calistrat conduce echipa de specialiști, deci fata e specialistă cu adevărat.

— Meștere, s-o vezi ; îți dă toți ajustorii peste cap ; s-o vezi... povestește el.

Maistrului nu-i vine să creadă. Merg împreună în atelier ca s-o vadă. N-o găsesc la menghine. Umblă printre bancuri după sculele care-i trebuie. Sculele îi sînt întinse din toate părțile, fie de tineri, fie de bătrîni, fie de aceia cu cinci lacăte la dulapul de scule. Orice se poate întîmpla într-un atelier de ajustaj, dar să dai de o fată cu pantofi cu tocuri înalte, picioare prelungi — numai pantofii aceștia le mai lipseau — în același timp muncitoare, aceasta întrece orice închipuire. Și totuși, prezența ei aici e vie și adevărată, atît de adevărată, că maistrul de adineauri nimerește la întîmplare prima ușă și dispare. Adică, cam tot așa cum făcuse și Ionuț la început. Numai că de data aceasta Ionuț se apropie cu hotărîre de sertare. Aranjează ceva pe acolo. Gîndul că e atît de aproape de ea și că din tot atelierul el e singurul în posesia acestui neprețuit avantaj, i-a înzecit curajul. Cînd ridică capul îi zîmbește privind-o drept în ochi, arborînd desigur o oarecare „mină".

— Cum te cheamă ? o întreabă.

Fata s-a oprit din lucru și-l privi mirată.

— Brîndușa.

„Ce nume !" se miră el înroșindu-se.

— Dar pe tine ? îl întreabă ea, la rîndu-i, cu aceeași îndrăzneală.

— Ionuț.

Fata rîde. Ionuț se interesează mai departe, cu totul stăpîn pe el, de lucrarea fetei. Are o probă grea. De aceea el e bucuros s-o încurajeze și să-i dea sfaturi. Fata e puțin misterioasă, nu-i prea spune multe lucruri despre sine. Se vede cît de colo că e o specialistă „a-ntîia".

— Merg la ștrand și fac sport.

Ionuț zîmbește și drept răspuns își umflă pieptul. Pleacă însă, nu are voie s-o țină de vorbă și apoi are și el treburi. Și astfel lui Ionuț îi bîzîie capul: Brîndușa e specialistă, e sociabilă, modestă, frumoasă, inteligentă, misterioasă...

Cînd peste o oră se întoarce din nou, fata are compasul în mîini. Trasează. Nu însă după mult timp, ea rămîne cu compasul în aer. Ionuț s-a oprit la bancul altuia și pe nevăzute o spionează. Cu cît ea rămîne mai mult în neștiință, în Ionuț crește încordarea, neputîndu-se în nici un chip obișnui cu gîndul că ea ar putea fi încurcată.

Vine lîngă fată.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă privind-o cu bănuială.

Fata nu-i răspunde și rămîne cu fața ascunsă în palme. Ionuț se apropie și o întreabă din nou, șoptit, neîncrezător:

— Nu știi să trasezi ?

— Nu, spune Brîndușa.

Ionuț simte o înțepătură în inimă, ceva. Atîtea vise, atît era de convins că ea e o mare specialistă, încît, acum, regretul lui e de nedescris. Exagerează în deznădejde, nu-și poate ierta că s-a păcălit. O vede însă parcă surprinsă de neștiința ei. O fi ceva de moment. Poate nici ea nu se aștepta să nu știe. Ionuț îi ia compasul și-i arată. Ea îi mulțumește din cap, tăcută.

Și ia astfel sfîrșit un incident care trebuie cu desăvîrșire uitat.

A doua zi, Brîndușa apare în salopetă. O floare de altă culoare. Salopetă în felul ei, curată, cochetă, cu gulerașe și cordonașe, totuși salopetă. Așa mai merge. Ionuț o întîmpină la banc cu oarecare rezervă. Cum ea îi dă însă proba s-o privească, el o ia și-o cercetează încruntat. Merge bine. A avut ieri, e drept, un moment de emoție, atît. Apoi Brîndușa nu e specialistă a-ntîia, nu, ci lucrătoare a-ntîia ! O greșeală. A doua greșeală este că nu fusese repartizată în echipa lui Ionuț ! Dar nu mai e necăjit. Se gîndește la numele ei: Brîndușa ! Poți să cauți mult și bine și altul mai frumos nu găsești.

Pagina elevilor

Biobibliografie

MIRON RADU PARASCHIVESCU

S-a născut în Zimnicea la 2 octombrie 1911. Părinții săi — de profesie învățători — au fost transferați cu slujba la Vălenii de Munte-Prahova. În Vălenii de Munte face și școala primară. Urmează cursurile secundare la liceul „Petru și Pavel" din Ploiești. După absolvirea liceului vine la București unde frecventează cursurile Facultății de Litere și Filozofie, și apoi ale celei de Drept.

Miron Radu Paraschivescu a simțit de timpuriu îndemnul pentru scris. Primele sale încercări literare, datînd cam de la începutul adolescenței, semnate cu pseudonimul EMIL SOARE, au apărut, prin 1927, într-o puțin cunoscută și efemeră publicație — Povestea — **editată de un mănunchi de intelectuali din Vălenii de Munte.**

Începînd cu perioada imediat următoare terminării liceului, numele lui Miron Radu Paraschivescu este tot mai des întîlnit în publicațiile care luau atitudine împotriva regimului burghez de la noi. Astfel prin 1932 colaborează la Gazeta învățătorilor Prahoveni. **Aici Miron Radu Paraschivescu publică atît poezie și proză, cît și articole prin care fa poziție împotriva diverselor manifestări ale artei și literaturii burgheze. Este demn de remarcat, de pildă, articolul** Dilema intelectualului, apărut **în această revistă, în care vorbind despre poezie Miron Radu Paraschivescu o vrea ruptă de tendințele moderniste, decadente, promovate de burghezia în plină descompunere, pledînd în același timp pentru adevărul căruia trebuie să-i slujească poezia. Artistul, poetul trebuie să fie un „soldat cultural" în slujba celor mulți neavînd în felul acesta decît „o lume de cîștigat".**

Miron Radu Paraschivescu colaborează la Cuvîntul liber **— 1935, la** Reporter **— 1936, este secretar de redacție și firește colaborator la** Era nouă, **condusă de N. D. Cocea — 1936, la revista** Korunk **(unde întocmește în 1936 o pagină referitoare la cultura românească), la** Facla **— 1938—1939,** Evenimentul **— 1939,** Ecoul **și** Timpul **— 1944—1945. Publică versuri în revistele** Azi, Societatea de mîine, Viața românească, Preocupări literare, **luînd atitudine împotriva celor ce aruncau țara în ghiarele fascismului.**

După eliberare, Miron Radu Paraschivescu scrie la Scînteia, România liberă, Orizont. **Această din urmă publicație se transformă în** Revista literară **la care își fac debutul mulți tineri scriitori care activează astăzi în frontul nostru literar. De asemenea se ocupă de redactarea revistei** Almanahul literar **din Cluj (1949) devenită ulterior** Steaua.

Miron Radu Paraschivescu este un poet de mare talent. Începînd din 1934 scrie și publică în sus-amintitele reviste poezii din care se degajă netărmurita-i dragoste față de om, protestul împotriva acelora ce înăbușă activitatea creatoare a poporului. Poetul demască crunta opresiune exercitată de exploatatori asupra celor exploatați (Sfîrșit — 1935), **intuiește și prezice ziua în care va veni o viață mai bună pentru toți acești chinuiți** (Vita nuova sau Singura lumină **— 1935), îndeamnă la luptă pentru sfărîmarea jugului exploatării** (Singura lumină sau Vasile Rotaru **— 1935), cere scriitorilor și poeților să-și pună arta în slujba marilor idealuri ale omenirii, să adopte o poziție netă, să lupte împotriva decadentismului** (Ars poetica **— 1943), întrevede și vestește cu bucurie vremea eliberării de sub jugul hitlerist.** (Buna vestire **— 1943). Aceste poeme sînt strînse în volumul** Declarația patetică, **— Ed. Tineretului, 1960).**

În anul 1941, în timpul cruntei opresiuni fasciste, Miron Radu Paraschivescu publică volumul Cîntice țigănești.

În 1953, publică volumul de versuri Laude, **apoi în 1959** Laude **și alte poeme — în care cîntă eroismul neînfricat al comuniștilor, exprimă dorința de pace a poporului, evocă luptele țărănimii pentru pămînt (1907), slăvește biruința vieții pașnice, creatoare.**

În afară de activitatea sa pe tărîmul creației originale, Miron Radu Paraschivescu a desfășurat și desfășoară o prodigioasă muncă de tălmăcitor. Printre lucrările traduse în românește cu o artă deosebită, la loc de frunte stau volumele de Opere alese **de Nekrasov (Cartea Rusă, 1955, vol. I: 1957, vol. II) și** Cuj i-e bine în Rusia, **(Opere alese vol. III, 1959),** Pan Tadeusz **de Adam Mickiewicz, (E.S.P.L.A., 1956), sau volumul de** Poezii **ale aceluiași mare poet polonez (E.S.P.L.A., 1959). Acestea nu sînt decît două exemple. Așa cum se va vedea însă din lista bibliografică de mai jos, tălmăcirile lui Miron Radu Paraschivescu sînt mult mai numeroase.**

G. Radu

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI ORIGINALE:
Cîntice țigănești, Buc. 1941; Pline pămînt, țărani, Craiova (1943). Laude, (Buc.) ESPLA, 1953; Cîntice țigănești (Buc.) ESPLA, 1957; Laude și alte poeme, (Buc.) ESPLA 1959; Declarația patetică (Buc.) Ed. Tineret, 1960.

TĂLMĂCIRI:
Marie Anne Desmarest, Torente, roman (Buc.) 1943; Nikolai Tihonov, Istorisiri din Leningrad, (Buc.) „Cartea Rusă" 1944; Mihail Șolohov, Școala urii, (Buc.) „Cartea Rusă", 1944; Jean Richard Bloch, Toulon, Cronică franceză în trei epoci 1942—1943, (Buc.) „Cartea Rusă", 1945; Basmele lui Pușkin, (Buc.) „Forum", 1945; Maxim Gorki, Universitățile mele, (Buc.) „Cartea Rusă" 1948; Pușkin, Ruslan și Ludmila, poem, Buc. Ed. de Stat, 1951; N. A. Nekrasov, Poeme Alese, (Buc.) „Cartea Rusă" 1953; N. A. Nekrasov, Opere alese, Vol. 1, (Buc.) „Cartea Rusă", 1955 vol. II 1957, vol III 1959. Adam Mickiewicz, Pan Tadeusz, Buc. ESPLA, 1956, Col. Cl. Lit. Universale; Adam Mickiewicz, Poezii, (Buc.) Ed. Tineretului, 1959.

DESPRE OPERA SCRIITORULUI:
Dumitru Micu: — Miron Radu Paraschivescu — Laude: Contemporanul Nr. 1, 1954; Demostene Botez: Reflexii pe marginea volumului de poezii al lui Miron Radu Paraschivescu: Viața Românească, Nr. 5, 1954; Mihai Petroveanu: Miron Radu Paraschivescu — „Pagini critice", ESPLA 1959; Ion Brad — Miron Radu Paraschivescu — Laude; Steaua Nr. 5, 1954; Eugen Luca: — Miron Radu Paraschivescu — Cîntice țigănești; Iașul lit. Nr. 4, 1957; B. Elvin: „Cîntice țigănești"; Viața Românească, Nr. 5, 1957; Radu Enescu: Miron Radu Paraschivescu — Cîntice țigănești; Tribuna nr. 6, 17 martie, 1957; Al. Căprariu: Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Tribuna, nr. 44; M. Bucur: — Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Luceafărul nr. 18, 15 sept. 1959; Radu Popescu: — Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Contemporanul, nr. 40 10 octombrie, 1959; V. Nicolescu: Miron Radu Paraschivescu — Laude și alte poeme; Viața Romînească, nr. 12, 1959; Paul Georgescu: — Laude și alte poeme; Gazeta Lit., nr. 9, 25 febr. 1960; I. D. Bălan: — Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Luceafărul, nr. 19, 1 oct. 1960; Matei Călinescu: „Declarația Patetica" —, Gazeta lit. nr. 42, 13 oct. 1960; D. Costea: Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Iașul lit. nr. 12, 1960; G. Dimisianu: Arta retorică și poezia revoluționară; Steaua nr. 12, 1960; Stan Velea; Miron Radu Paraschivescu — Declarația Patetică; Studii și cercetări de istorie literară și folclor nr. 3 an. IX 1960.

Profesorul meu scriitorul: I. A. BASSARABESCU

Clasa a treia pe care o începeam în toamna anului 1906 cu obișnuita solemnitate din amfiteatrul liceului din Ploiești, ne aduse o veste care ne umplu inimile de o bucurie deosebită. Elevii de la seria A., a claselor a treia și a patra gimnazială urmau să facă geografia cu un nou profesor: I. A. Bassarabescu. Bucuria noastră izvora, nu din pricină că titularul vechi ar fi fost om aspru, profesor zgîrcit la note, obișnuit să trimită la carceră pe elevii prinși cu lecțiile nepregătite. În tot liceul era cunoscută bunătatea părintească a profesorului Georgescu, arătată mai ales celor din cursul inferior. Explicația era alta: nutream o admirație caldă noului titular pe care totdeauna îl întîlneam pe culoarele înalte și largi ale liceului, însoțit de colegul său mai tînăr Florian Becescu și alți profesori vîrstnici, aprinși în discuțiile purtate mai întîi în cancelarie. Îmbrăcat într-o impecabilă jachetă pe talie, purtînd gheata neagră, cămașe cu piepți tari și guler drept cu colțurile răsfrînte peste o bogată cravată de mătase, profesorul Bassarabescu ne apărea zilnic ras proaspăt, mustața cu sfîrcurile mici răsfrînte spre umerii obrajilor ososi, cărarea dreaptă ca un fir întins de ață și ochii mari, sfredelitori, cu priviri blînde. Cînd îl salutam în oraș, pe stradă, ne răspundea ca unor oameni mari, scoțîndu-și pălăria și întorcînd capul să vadă cui i-a răspuns. Dar admirația noastră era mărită neîndoielnic de prestigiul scriitorului, pe care îl situasem, desigur exagerînd valoarea lui reală, între marii purtători de condei ai vremii: Barbu Delavrancea, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Ion Slavici și A. Vlahuță, scriitor al cărui volum de nuvele apărut la Socec, ne întrecusem să-l citim în biblioteca mare de la etajul întîi.

Pe I. L. Caragiale, avusesem norocul să-l recunoaștem într-o duminică la o masă în restaurantul gării Ploiești, ținut atunci de C. Dobrogeanu-Gherea. Vestea o aflasem pe bulevardul unde ne plimbam în grupuri, și o împărtășisem unii altora: „Caragiale, e în restaurantul lui Gherea"!... Timp aproape două ore, cît autorul „Scrisorii pierdute" așteptase un tren de București, ne perindasem prin fața galantarului cu bomboane și prăjituri din restaurant, întîrziind cît mai mult ca să putem privi chipurile celor doi prieteni, — scriitorul și criticul — cunoscute nouă numai din reviste și ziare. Ne intrigase barba înspicată cu multe fire albe a criticului, ne fascinase ochelarii, pălăria ridicată pe frunte și mobilitatea însoțită de schime grave și gesturi interogative, a dramaturgului și prozatorului admirat de toți. Ei, dar pe I. A. Bassarabescu, îl aveam între noi, îl întîlneam aproape zilnic pe sălile liceului sau pe stradă. Ba la una din ședințele lunare, ținută în amfiteatrul liceului, rugat de elevii din cursul superior, ne citise povestirea „Tănase". Era vorba despre colegul său de liceu, în capul căruia se spărgeau și răutățile clasei, și mustruluiala urmată de note rele a profesorilor, fiind de felul lui leneș, artăgos și sărac cu duhul. Toți hohotisem de ris cu lacrimi ascultînd... „probele" date de Tănase, scos la lecție de profesorii de franceză, geografie și latină, care culminaseră cu eliminarea din liceu pentru totdeauna. Nu pricepusem un lucru: cărei minuni se datora faptul că autorul îl întîlnise pe Tănase după mulți ani, ajuns... deputat. Aveam s-o aflăm foarte curînd, după terminarea liceului: în odioasa societate burgheză mediocrităților și incapabilii aveau toate porțile deschise pentru a putea parveni.

În prima oră de geografie, ne alegem cu încă o bucurie: noul nostru profesor ne-a fost prezentat de severul director al liceului de atunci și ca diriginte al clasei, căruia eram ținuți să-i dăm dovadă... „de cea mai deplină ascultare și purtare disciplinată, dacă înțelegem să învățăm carte, și să nu ne alegem cu eliminarea din clasă chiar în timpul anului școlar"...

Directorul ne părăsi cu un scurt „bună ziua« călcînd apăsat, iar dirigintele căruia îi înflorise un zîmbet de bunătate în obraji, rosti apleciudu-și ochii pe filele catalogului deschis:

— Sînt convins că dumneavoastră, azi elevi ajunși în clasa treia, aveți o singură dorință: să învățați cît mai bine carte. Am obiceiul să pun în catalog numai note de opt, nouă și zece. Ca elevi ai mei din clasa a treia A., începînd de azi, sînt sigur că nu îmi veți face neplăcerea să-mi schimb obiceiul. Și fiindcă vă sînt diriginte, să începem a ne cunoaște mai deaproape în ordinea înscrierii la catalog. Așa!... Albinescu Alexandru...

— Prezent!

— Ce este tatăl dumitale?

— A fost plugar. A murit acum cinci ani cînd l-a prins o ploaie rece dormind pe cîmp la strînsul porumbului boieresc. Mama e servitoare la școala din sat, din Dărmănești. Am dat examen de admitia și am reușit bursier la internat...

— E premiant al clasei!... strigă un glas subțiratic de la fund.

— Atunci ești un elev sărac și silitor. Mă bucur pentru dumneata, iar dacă vei avea vreodată nedumeriri la învățat sau unele greutăți personale, oricînd mi le poți împărtăși, elev Albinescu.

Ora întreagă cei 28 înscriși în catalog au fost întrebați pe rînd, iar cînd sună clopoțelul, am înțeles că în profesorul — diriginte Bassarabescu, aflasem un al doilea mare prieten și îndrumător.

Clasa întreagă s-a străduit să nu-și dezamăgească profesorul de geografie.

★

În iarna anului școlar 1909-1910 elevii din echipa de teatru a internatului am găsit că nu-i puteam arăta mai bine caldele sentimente ce-i purtam, decît jucîndu-i localizarea din limba franceză „Ovidiu Șicană", pe care i-o publicase „Biblioteca Școalei Secundare", editată de profesorii liceului. A fost una din șezătorile cele mai izbutite dată în amfiteatrul liceului. Înainte de începerea programului șezătorii, I. A. Bassarabescu, emoționat cum nu-l văzusem pînă atunci, a venit în sala unde ne îmbrăcam, să ne spună vorbe de încurajare, să ne întrebe dacă stăpînim bine rolurile.

— V-am văzut jucînd în atîtea piese din Alecsandri și Caragiale. Sînt sigur că o să aveți succes și în localizarea mea... foarte puțin pretențioasă! Cînd am intrat, era cît p-aci să nu vă recunosc, așa de bine v-ați grimat și costumat. Succes, băieți!

Nu i-am desmințit urarea. La căderea cortinei, rîndurile de bănci din față rezervate profesorilor și familiilor elevilor din oraș, au aplaudat în picioare, deopotrivă pe interpreți și pe localizator, în unison cu elevii din toate clasele care umpleau băncile amfiteatrului.

Sandu Teleajen

Știați că...

— În timpul revoluției de la 1848, Cezar Bolliac a avut sarcina **„să ridice tabacii, mărginașii și tinerimea din București, să meargă gloată la Palat să ceară lui Vodă Bibescu sancționarea constituțiunii"**, cum ne informează Ion Ghica.

— În revista **Vieața**, pe care Vlahuță a condus-o din 1893 pînă în 1896, începătorii în ale scrisului au aflat permanent un cald sprijin și o serioasă îndrumare. Încă de la nr. 2 al revistei, Vlahuță renunță la reclamele comerciale de pe ultima pagină, care aduceau oarecari venituri, punînd întreaga pagină la dispoziția tinerelor talente. Autorul **Rominiei pitorești** scria atunci, cu privire la acest fapt: **„Primim o mulțime de încercări de la acei care nu și-au făcut încă un drum în literatură; multe sînt rele, hotărît rele, și le dăm la coș; găsim și bune din cînd în cînd, și le publicăm cu plăcere; dar sînt unele... pe brazdă, și acestea te pun pe gînduri. Să le publici? ți-e frică; sînt cititori severi, care nu iartă lucruri mai slabe, și au dreptate să nu le ierte. Să le arunci? ți-e milă, te mustră cugetul; cine știe?... poate că e un talent care mijește, care șovăiește, în nesiguranța primilor pași; o privire simpatică, o vorbă bună, o mînă care să-l sprijine, poate să-l încurajeze, să-l ridice, și într-o zi să vedem în începătorul de azi, un maestru cu care să ne fălim**. Vlahuță a pășit cu încredere în această acțiune, inaugurînd rubrica de **„corespondență"**, pe care o redacta singur. În cadrul ei, scriitorul lua în discuție lucrările primite, acele **„documente sufletești"** cum le numea, le analiza cu dragoste și înțelegere, scriind răspunsuri extrem de folositoare.

— Articolele lui George Demetru Ladima, personajul central al romanului „Patul lui „Procust", articole care demascau relele escrocherii și mașinațiuni politice ale burgheziei și moșierimii, sînt chiar articolele lui Camil Petrescu, publicate sub semnătura sa, în ziarul **Omul liber** din 1930.

— În poemul intitulat **Poem din niște vremuri grele**, datat **februarie 1944** și publicat în **Viața românească** din noiembrie 1944, Al. Philippide își destăinuia detașarea protestară față de realitățile crunte din timpul celui de al doilea război mondial, dar își exprima totodată și încrederea în biruința unei alte lumi:

„Deasupra veacului cu vuiet greu / Singur sînt cu timpul meu. / O, vînt al nopții, tu care m-asculți, / Mîni, poate, cei puțini vor fi cei mulți / Și timpul meu de-acum va fi, cînd ora / Lucidă va suna, al tuturora. / De veghe sus, aștept neadormit / Lumina vie, / Pecetluiesc cu lună șingerie / Această singuratecă solie / Și o trimit / În calea zorilor care-au să vie".

— Publicația **Amicul libertății**, apărută la Craiova între 16 noiembrie și 30 decembrie 1887, a fost condusă de Traian Demetrescu. Poetul a mai fost director la **Revista oltеană** literară și științifică, apărută la Craiova între 1888 și 1890, și membru în comitetul de redacție al **Revistei independente**, apărută tot la Craiova, între anii 1890—1891.

— Petre Ispirescu a fost director la **Tipografiul romîn**, apărut între anii 1865—1866 și 1870—1871.

— În **Revista modernă** din 16 septembrie 1961, Mihail Sadoveanu publică în traducerea sa poemul **Crăiasa apelor** de Pușkin.

— Gala Galaction s-a apropiat de ideile socialiste încă din anii de liceu, cînd frecventa cu regularitate întrunirile muncitorești. În articolul **Siluete de o clipă**, publicat în ziarul **Socialismul** din 29 septembrie 1919, amintindu-și de această perioadă a vieții sale, Gala Galaction mărturisea: **„Ideile socialiste, propovăduite prin vorbă și prin scris de cîțiva adevărați apostoli, încălzeau toate cugetele generoase și se răspîndeau binefăcătoare în poporul școlar secundar. Cei mai buni elevi din clase citeau cu sîrguință „Criticele" lui Gherea, broșurile socialiste, poezile lui Vlahuță, Traian Demetrescu și Pincio".**

— În articolul **Literatura premiată**, publicat în Rampa din 9 mai 1931, menționînd că premiul Societății Scriitorilor Romîni a fost acordat, în acel an, romanului **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** de Camil Petrescu, Al. Sahia sublinia: **„Romanul d-lui Camil Petrescu, cel mai gîndit roman românesc și cel mai bun roman de război scris pînă acum, merită această încununare".**

— Revista **Viața literară**, apărută în 1906, era condusă de G. Coșbuc și I. Gorun.

— Acad. G Călinescu a condus revistele **Capricorn** (1930), **Jurnalul Literar** (1939, 1947) și **Lumea** (1945—1946). După 23 August 1944, a condus ziarele **Tribuna Poporului** și **Națiunea.**

— Victor Ion Popa a debutat în perioada studiilor liceale, în **Revista noastră**, în care publica versuri și traduceri semnate cu pseudonimul Gh. A. Hamza.

Teodor Virgolici

O revistă satirică românească de acum o sută de ani

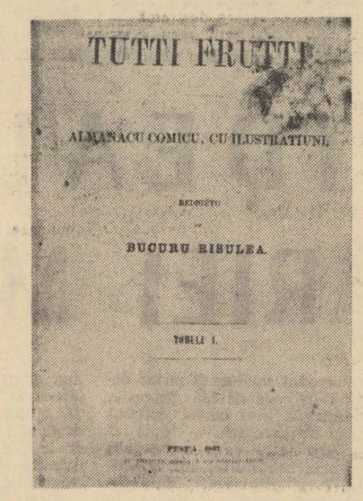

Una din armele de luptă politică și socială ale intelectualității progresiste din secolul al XIX-lea a fost presa satirică.

O istorie a vieții publice românești din a doua jumătate a veacului trecut și primele patru decenii din veacul nostru nu se poate scrie, fără a cerceta revistele satirice ale vremii, care reflectă obiceiurile politicianismului veros, felul de viață al protipendadei, mentalitatea claselor dominante și — implicit — viața inumană a mulțimilor nevoiașe de la sate și orașe. Istoriografia noastră literară n-a atacat pînă acum cu destulă stăruință acest aspect atît de valoros și de important, al publicisticii sătirice românești din trecut.

În acest sens amintim revista satirică **Tutti-Frutti** aflată recent de noi într-o colecție particulară și de la a cărei apariție se împlinesc 100 de ani. Revista se înscrie printre primele din acest gen publicate în limba romînă după **Țînțarul**, apărut în 1859, **Spiridușul** (iunie al aceluiași an) și **Nichipercea** sau **Coarnele lui Nichipercea** (1859—1860) — (în afară de exemplarul cunoscut de noi există, după cîte știm, un altul la Biblioteca Academiei R.P.R.)

Revista aceasta apărută la Pesta, care premerge **Ghimpele** bucureștean și **Calicul** din Sibiu, prima din 1866, a doua abia din 1881, se subintitulează „Almanacu comicu, cu ilustrațiuni", redactorul ei fiind Bucuru Risulea — o combinație arbitrară de patronimic real și pseudonim hazliu (risulea fiind o derivație a verbului „a rîde").

Din cuvîntul introductiv, care este un fel de program al publicației, (Către publiculu respectivu, ori ordinariu) aflăm că e vorba de un „laborator de răcoreală sufletească", așadar de o supapă pentru opinia publică oprimată de absolutismul habsburgic.

Orientarea redactorului publicației este, de la bun început, progresistă. Îndată după cuvîntul de introducere, el publică — sub pseudonimul de Parampucu Piperiu — o poezie, intitulată **Proletarul și Sărăcia**, în care un muncitor își descrie felul de viață, în versurile stîngace ale epocii: el poartă veșminte luate „pe așteptare" adică pe credit; le va plăti, poate, dacă va cîștiga la loterie. De mîncat, proletarul mănîncă la „Otelul Soare", stîmpărîndu-și foamea cu „picuri de wasseronada".

Pe lîngă acest tablou al mizeriei proletare, poezia satirică mai este și un isteț pamflet versificat împotriva protipendadei „renegate", care folosește denumiri străine pentru noțiunile uzuale ale cotidianului, fiind făcută direct responsabilă de sărăcia generală pe care „o patronează".

O epistolă către **Tutti-Frutti** conține numeroși ghimpi contra administrației austriace, a „sperțului" luat de slujbașii publici, a birocrației care încurcă treburile și nu servește interesele cetățeanului. Lozinca acestei administrații, după cum afirmă revista satirică, este:

„Așteaptă murgule, la Pași Iarbă verde o să pași!"

Nu există altă apărare împotriva acestor moravuri, dușmănoase poporului, decît **„să încordăm** (intonăm n.n.) **imnul: Hai să dăm mînă cu mînă..."** În afară de ideea unității naționale a poporului romîn revista promova și critica socială împotriva sistemului habsburgic.

Într-un dialog versificat, redactorul — care pare să fie singurul autor al întregului material publicat în acest unic număr cunoscut de noi al revistei de la Pesta —, înfierează politica de desnaționalizare a minorităților conlocuitoare din Austro-Ungaria. Publicația care promite a fi săptămînală sau cel puțin lunară, este scrisă în limbajul latinizat al ardelenilor vremii: **demanda** pentru „întreabă", **ospetare** pentru „ospătare", **învetiatura** pentru „învățătură" etc. Dar cu toate aceste stîngăcii lingvistice, persiflarea critica politică și socială este ușor sesizabilă de lectorul contemporan al revistei.

Cîteva desene naive, nu lipsite de farmec, întregesc cuprinsul amuzantei **Tutti-Frutti**, care — chiar dacă nu și-a continuat apariția — a constituit un semnal de deșteptare a spiritului critic și a conștiinței naționale.

Dan Culcer

MANIFEST

După criza economică din 1929—1933, într-o serie de țări capitaliste, marea burghezie, vîrfurile ei cele mai reacționare, reprezentînd capitalul financiar, au trecut la instaurarea dictaturii fasciste. Scopul urmărit era acela de a stăvili mișcarea muncitorească și de a pregăti, cu tot zelul, războiul imperialist. Criza accentuase contradicțiile dintre burghezie și proletariat, pe de o parte, iar pe de altă parte, contradicțiile dintre diversele grupuri imperialiste. Depresiunii la care ajunsese economia capitalistă, după 1934, ca și ascensiunii fascismului, li se opunea în acea vreme victoria orînduirii socialiste în Uniunea Sovietică și creșterea pe plan internațional a forțelor antifasciste, avînd în frunte partidele comuniste.

Partidul Comunist din Romînia a fost forța conducătoare în lupta maselor populare împotriva valului de „reacționarism pe toată linia", împotriva procesului de fascizare a țării noastre și a orientării ei spre politica războiului antisovietic. Partidul ducea o luptă neabătută, folosind forme variate, sprijinind activitatea organizațiilor de masă legale, a unor publicații democratice, progresiste. În deceniul al patrulea al acestui secol, se afirmă cu deosebită putere literatura creată sub influența partidului.

Printre publicațiile progresiste, apărute în acel timp, se numără și revista lunară *„Manifest"* care apare la Iași din toamna anului 1934, pînă în 1936, sub redacția lui G. Ivașcu. Obiectivele acestei reviste sînt dictate de împrejurările social-politice ale momentului istoric în care se conturează cu precizie cele două tendințe opuse, în viața țării noastre.

În general, în paginile rezervate problemelor de literatură și artă, apăreau poezii cu tematică socială, fie ele originale, ori traduceri din Essenin, Rilke ș.a. Versurile purtau reflexul compasiunii pentru cei ce suferă, pentru umiliții zilei: muncitorii din fabrici etc.; chiar dacă aceste producții nu depășeau limitele constatativului și ale atitudinii sentimentaliste, din ele se degajă un cald umanitarism.

Trebuie menționată concepția avansată privitoare la creația artistică, la aprecierea valorilor literare: *„O operă de artă plastică (...) nu trebuie să copieze natura, ci să fie o interpretare a naturii trecută prin personalitatea artistului"* (*Manifest*, an. II, nr. 1, 1935): *„Ar fi util să se cerceteze și cum scriitorii au fost influențați de viața contemporană, de curentele sociale și economice (...) ca și de unele probleme ale omului modern. S-ar observa aderența scriitorului la realitățile cotidiene, ca și la marile frămîntări a căror perspectivă este mai mult sau mai puțin îndepărtată"*. (G. Ivașcu — *„Bilanțuri literare"*, idem); în nr. 3—4, nov.—dec. 1934, se anunța inaugurarea unei cronici literare *„liberă de dogmatism, „didacticism"*, *„emfază"*, *„sentințe"*...

Revista își propune să dezbată problemele deschise, cu obiectivitate. Următoarele rînduri mi se par definitorii pentru spiritul de lucru al gazetarilor grupați în jurul *Manifestului*: *„...umbrele oricărei prejudecăți, a oricărei încercări de a stăvili gîndirea noastră, vor fi îndepărtate ca un balast nefolositor și chiar primejdios"* (nr. 3—4, 1934, p. 13).

Paginile intitulate *„Reportaj"*, după cum indică numele, se ocupă cu abordarea nemijlocită a unor probleme prezente, la ordinea zilei; erau înfățișate, aici, pe larg, aspecte ale vieții grele a muncitorilor din fabrici, ele denunțau exploatarea (*Letea fabrică aur, Buhuși cetatea celor 4.500, În lumea robilor înălbiți — brutarii*), mizeria țărănimii muncitoare, decimată de boli și foamete (*Prin satele triste ale Tutovei*). Atitudinea constatativă este înlocuită aici cu îndemnarea țărănimii lipsite de pămînt la organizare, în care va primi sprijinul muncitorilor. Că asemenea articole erau mobilizatoare, o dovedește cazul reportajului despre Buhuși, care a trecut din mînă-n mînă, ca un manifest, solidarizînd muncitorii în acțiunile împotriva patronilor.

În înfățișarea situației grele în care se prezenta clasa muncitoare, masele populare sub regimul burghezo-moșieresc, gazeta folosea forme variate — de la reportaj la nota satirică și corespondența primită din afară. Și, aici, trebuie menționat faptul că, în paginile sale, revista găzduia destule asemenea vești din partea a diverși cititori — muncitori, țărani, studenți, funcționari, intelectuali etc., lucru ce dovedește că aceasta se bucura de popularitate în rîndul maselor. (Rubrica *„De vorbă cu cetitorii"*).

Rubrica păstrată cu cea mai mare consecvență era *„Expoziție"* (la început numită *„Expoziția Manifest"*). În această pagină erau stigmatizate figurile „dreptei", precum și o scriitoare fără mesaj, un profesor universitar care face caz de „știința" lui, ziariști și scribi corupți, politicieni burghezi etc. Scrise vioi, cu vervă satirică, șfichiuitoare, aceste note erau adevărate pamflete în miniatură.

În diversitatea problemelor îmbrățișate de publicație, se înscriu și acelea privitoare la viața tineretului școlar și universitar, a intelectualilor. Într-un articol despre *Limba română în școlile secundare* (nr. 3—4 nov.—dec. 1934), se făcea amara constatare că, — datorită lipsei de preocupare a profesorilor care dau dovadă de *„indiferentism"* și *„nepricepere"* — *„Nici un elev nu știe că citească"*. La aceasta, se mai adaugă și alcătuirea proastă, neștiințifică a manualelor; terminologia inadecvată spiritului limbii române, gramatica deficitară, comentariile prolixe, numeroasele greșeli de tipar și, pe deasupra, manualele erau foarte scumpe.

Dintre problemele cărora li s-a acordat o amploare deosebită în paginile gazetei *Manifest*, în perioada aceea, face parte lupta pentru crearea unui larg Front Popular Antifascist în jurul clasei muncitoare. Lupta împotriva fascismului trebuie dusă organizat deopotrivă pe front ideologic, politic și economic.

Era un imperativ al epocii ca masele să se opună, să bareze calea fascismului, a războiului imperialist antisovietic care se pregătea. Rezoluția C.C. al P.C.R. din februarie 1935, sublinia importanța acestei sarcini în acea etapă: *„Mobilizînd masele (...) — P.C.R., organizatorul F.P.A., trebuie să contrapună regimului actual de fascizare apărarea drepturilor democratice ale poporului muncitor"*. (*Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia* 1934—1937, (volumul IV, E.S.P.L.P., 1957, pag. 215—216).

Într-o serie de articole, gazeta chema, să-și unească forțele, întreaga stîngă *„de toate nuanțele și de toate felurile"*..., pentru că, se spune într-unul din articole, *„numai prin acest Front* (popular antifascist) *se va putea începe o mișcare ofensivă împotriva dreptei, numai prin acest front se vor putea desfășura toate forțele apărătoare ale libertăților cetățenești..."* (*„La o răspîntie a istoriei românești"*, *Manifest*. II, nr. 11—12, dec. 1935); în altă parte, se făcea următoarea precizare esențială: *„În formația de acțiune împotriva dreptei, muncitorimea are de jucat rolul determinant. Pentru că (...) muncitorimea reprezintă cea mai consecventă, activă și hotărîtă forță antifascistă"*. (*Pe drumul Frontului popular, Manifest*, III, nr. 1, ian. 1936). În lupta pentru făurirea acestui front unit, publicația a demascat dreapta social-democrației și pe trădătorii țărăniști, care au dus la torpilarea Frontului popular antifascist în pragul creării sale.

Ce era și ce urmărea, de fapt, fiorosul spectru al fascismului? Într-un alt articol, acesta era definit în termenii următori: *„Fascismul este expresia politică cea mai sălbatică a unei șubrede finanțe și industrii grele care, împotriva culturii și intereselor vitale de azi și de mîine ale poporului romîn, vrea să ne arunce într-o aventură războinică, cot la cot cu Germania hitleristă și cu Ungaria revizionistă"*. (*Lupta parlamentară și lupta antifascistă*, *Manifest*, II, nr. 11—12, dec. 1935).

Denunțînd politica agresivă a statelor imperialiste în Extremul Orient, lupta dintre acestea pentru reîmpărțirea teritoriilor, uneltirile împotriva puterii sovietice, *Manifest* evidenția, totodată, prin contrast, poziția Uniunii Sovietice în problemele politicii externe: *„Uniunea Sovietică n-a încetat nici o clipă să lupte pentru menținerea păcii (...) Această politică este justă și lăudabilă..."* (*Manevrele imperialismului japonez în China*). În *Germania tragică* și în *Hitleria...*, *Hapuri cu optimism* sînt înfățișate aspecte ale ororilor fasciste din Germania și Italia, în timp ce articolele ca *Libertatea scrisului ne sufocă*, *Diversiunea antisemită* și *Pelagra și cauzele ei* — sînt certificate ale tragismului autohton datorat acelorași cauze.

Într-o lumină vie, caldă, sînt prezentate realitățile sovietice. Aflăm din paginile revistei, date despre realizările economice ale U.R.S.S., despre viața femeilor sovietice, despre stahanovism, despre arta acestei țări. Se fac chiar propuneri directe de a se încheia un pact de asistență mutuală între Romînia și Uniunea Sovietică.

Luările fățișe de poziție împotriva notabilităților oficiale, se înscriu ca un capitol de curaj civic în istoria publicisticii noastre de orientare democratică. Iată ce relata revista, cu deplină îndrăzneală, despre un fascist notoriu ca N. Roșu, autorul *„Dialiticii naționalismului"*, care nu era altceva decît expresie a *„huliganismului ideologic"*, *„fondată pe un savantlîc ieftin"*. Nici personalități contradictorii ca: P. Istrati, C. Stere, Ionel Teodoreanu ș.a. nu scapă caracterizărilor revistei care milita pentru înfăptuirea unui crez ideologic progresist, democratic. În schimb, erau amintite cu admirație numele lui Neculuță, Sahia, Ehrenburg. În paginile ei, semnează cunoscuți și apreciați oameni de cultură ai țării noastre ca: Iorgu Iordan, G. M. Zamfirescu, Constantin Prisnea, Eusebiu Camilar, George Lesnea și alții.

Manifest rămîne, în istoria culturii noastre dintre cele două războaie o tribună a democratismului, deși în activitatea sa întîlnim și unele inconsecvențe ideologice atît în articole, recenzii, insuficient de combative în direcția demascării ideologiei burgheze, cît și unele poezii în care aflăm exerciții formaliste, lipsite de sens sau o recuzită desuetă.

Ioan Mihuț

ATLAS LITERAR

PROZATORI POLONEZI

În februarie 1943, un student polonez de 20 ani a căzut în mîinile Gestapoului şi a fost expediat la Auschwitz. Era Tadeusz Borowski (1923–1951), scriitorul de mai tîrziu, care în Examenul de bacalaureat povesteşte odiseea tineretului polonez în primii ani ai cotropirii hitleriste.

Jerzy Andrzejewski (născut în 1911), un alt reprezentant al literaturii poloneze, a debutat între cele două războaie mondiale şi ne redă cîteva scene ale unei copilării care nu bănuia că avea să sfîrşească în faţa plutoanelor de execuţie sau în crematorii.

Reportajul lui Marian Brandys prezintă o situaţie actuală tipică dintr-un oraşel de la frontiera cu Germania.

Trei momente caracteristice din viaţa tineretului de ieri şi de azi al Poloniei

EXAMENUL DE BACALAUREAT

Toată iarna am învăţat într-o mică încăpere anexă a unei uzine, pe ruinele unei case distruse în timpul primei bătălii pentru Varşovia.

Anexa era strîmtă, joasă şi igrasioasă, iar seara, pe fereastra care da pe locul unor foste garaje, acum plantat cu arbuşti, luna îşi vărsa razele şi se vedeau sclipind luminile podului. Învăţam atunci pînă noaptea tîrziu. Flacăra lămpii, improvizate într-o călimară (trebuia economisit petrolul) pîlpîia, agitată de respiraţia mea. Umbra imensă a capului meu luneca mută pe perete, ca într-un film. Pe un prici de scînduri, dormeau un somn adînc tata, care muncea neîntrerupt douăsprezece ore într-o uzină germană, mama şi un cîine mare, de rasă, un dobermann care se ataşase de noi, venit nu se ştie de unde în timpul asediului. Acest mare cîine blajin se tot învîrtise în jurul părinţilor mei cînd, după ce ne-a ars casa, se adăposteau de ploaia care-i bătea, pe un teren pustiu, sub un acoperiş de carton asfaltat. Cîinele alerga după stăncuţe, lătra la apropierea străinilor şi a rămas astfel la noi.

În aceeaşi iarnă, Andrzey conducea o tricicletă-taxi, care servea la transportul mărfurilor şi oamenilor şi care, ca în Japonia, era acţionată prin forţa picioarelor. Andrzey, un băiat înalt şi zvelt, cu privirea fermecătoare, era în aceeaşi clasă cu mine şi se pregătea de bacalaureat. Pe cînd eu eram cufundat în lectura lui Platon şi a filozofilor polonezi din epoca Renaşterii, el scotea note din Ibsen, din Przybyszewski, şeful spiritual al „Poloniei tinere", şi din Kasprovicz, unul din cei mai mari poeţi ai aceleaşi epoci. El însuşi încerca să scrie poeme. Atunci în momentele cele mai negre ale ocupaţiei, începuse să-şi scrie „Memoriile". Un alt coleg, Arkadiusz, picta şi era excelent la matematici. În cursul discuţiilor noastre filozofice, cita nume care ne erau necunoscute şi ne vorbea despre „curente", de care nu ştiam nimic. Era blond, avea o privire pătrunzătoare de artist şi se întreţinea din vînzarea caricaturilor trecătorilor, pe cari le executa „la minut". Desenase mai bine de zece mii. Părăsise casa părintească, tatăl său era un înstărit şi bine cunoscut croitor din Varşovia ; acum frecventa Academia de pictură, prepara în acelaşi timp bacalaureatul şi... bea. Julek era discipol al jezuiţilor. Studia sistematic pe Thoma din Aquino, gîndirea elină, filozofia germană. Îşi cîştiga existenţa făcînd trafic de devize.

I-am pierdut pe toţi din vedere.

Dar mai înainte ca soarta să ne fi împrăştiat ; înainte ca eu să fi fost trimis la Auschwitz ; înainte ca Andrzey să fi fost împuşcat în plină stradă — sub un nume fals de altfel ; înainte ca Arkadiusz să fi fost îngropat sub dărîmăturile unei baricade din Varşovia — în iarna aceea, prima iarnă de război, pe cînd în Occident, pe linia Maginot, patrulele îşi permiteau hărţuieli amicale şi avioanele englezeşti lansau deasupra Germaniei pachete cu manifeste, pe care le desfăceau cu grijă, pentru ca — aşa cum spuneam noi în glumă — să nu ucidă care cumva vre-un neamţ ; la noi, în Varşovia, sumbră ca un mormînt, răsunau salvele plutoanelor de execuţie. Atunci, în căsuţa noastră, cu ferestrele astupate de scînduri stîngaci fixate, ne pregăteam de bacalaureat, deşi ne dădeam seama că războiul va mai dura vreme îndelungată.

Cursurile se ţineau în locuinţele noastre, reci şi strîmte. Ne serveau de clase şi laboratoare de chimie. Unii dintre noi posedau apartamente bogate. Păşeam pe covoare noi, vedeam tablouri de maeştri celebri, mîngîiam cu buricele degetelor cotoarele aurite ale cărţilor şi, după orele de clasă, după lecţia de matematici, după ceasul de literatură, după lucrările practice de fizică sau după lectura unui manual religios (căci şi religia ne era predată de un preot curajos), obişnuiţii casei se aşezau la o partidă de bridge, pierzînd la cărţi banii cîştigaţi uneori la bursa neagră. Fumul ţigărilor se îngroşa în salon, se ridica în spirale de-a lungul ferestrelor şi mergea să se spargă de plafon.

Iarna — deşi aspră şi întunecată — a trecut fără să avem timpul să ne dăm seama. E adevărat că Andrzey a dat într-o boală gravă de plămîni şi a fost nevoit să părăsească tricicleta-taxi ; că Arkadiusz, refuzînd să se ducă la autorităţile germane pentru a i se elibera un certificat care să ateste calitatea lui de artist, era căutat de poliţie şi hăituit pe străzi ; dar bagajul nostru era considerabil. Andrzey avea în servietă cîteva poeme bune ; eu, cîteva cărţi pe o etajeră de scînduri, pe care le cumpărasem cu banii cîştigaţi vînzînd lemne tăiate ; Arkadiusz găsise, în sfîrşit, o locuinţă şi nu mai dormea cînd la un coleg cînd la altul. Din iarna aceasta halucinată şi cadaverică ne-a mai rămas pe deasupra şi amintirea execuţiei de la Wawel, unde, pentru un soldat neamţ beat, ucis într-o ceartă de unul de ai lor, Gestapoul a zmuls din casele lor şi a împuşcat pe cîmpia pustie şi acoperită de zăpadă două sute de oameni. Celulele închisorii de la Pawiak se umpleau tot mai mult, bulevardul Szucha * devenise celebru şi începuserăm să punem mîna pe primele ziare clandestine, a căror distribuţie o făceam chiar noi.

*) Sediul cartierului general al Gestapoului.

În primăvară, cînd, puţin după agresiunea împotriva Danemarcii şi Norvegiei, trupele germane s-au înfipt în Franţa ca un cuţit într-un trup, Varşovia a devenit teatrul primelor razii. Turme întregi de enorme camioane germane, de maşini acoperite cu prelate se răspîndeau prin întreg oraşul. Jandarmii şi agenţii Gestapoului barau străzile şi îi încărcau pe toţi trecătorii în camioanele lor, pentru a-i duce la muncă în Reich sau uneori mai aproape, la Auschwitz, la Maidanek, la Oranienburg, vestite lagăre de concentrare. Cîţi au supravieţuit transportului celor două sute de mii de deportaţi, sosiţi în august 1940 la Auschwitz ? Poate că cinci. Cîţi au supravieţuit din cei şaptesprezece mii de oameni prinşi pe străzile Varşoviei şi deportaţi în ianuarie 1943 ? Două sute ? Trei sute ? Nu mai mult !

Atunci, tocmai atunci, pe vremea primelor razii care au produs o impresie atît de năucitoare în capitala unei ţări mari transformată deodată în junglă, pe vremea cînd Hitler se fotografia pe turnul Eifel şi cînd transporturi imense de prizonieri se îndreptau spre Oranienburg, atunci tocmai, noi patru, Andrzey, Arkadiusz, Julek şi cu mine, ne pregăteam pentru bacalaureat.

Şi nu numai noi. Nici unul din liceele varşoviene n-a lipsit la apel. Peste tot, la liceele Batory, Czacki, Lelewel, Mickiewicz, Staszic, Wladyslaw IV, la liceele de fete Plater, Regina Hedwiga, Konopnicka, Orzeszkowa, în toate liceele particulare, începînd cu cele mai bune, ca liceul Sf. Adalbert şi liceul Zamoyski, peste tot se desfăşura bacalaureatul, exact şi riguros ca în toţi anii, ca din totdeauna de cînd există învăţămîntul modern.

Mii de tineri treceau atunci bacalaureatul. Mii de copii absolveau cursul primar. Pe cînd Europa zăcea sub dărîmături, în întreaga Polonie, în Silezia, în Pomerania ca şi în inima ţării, la Varşovia, şcolarii şi liceeni salvau credinţa în Europa şi în binomul lui Newton, în calculul integral şi în libertatea popoarelor. Şi pe cînd Europa era aproape să piardă lupta pentru libertate, tineretul polonez — ca şi cel cehoslovac şi norvegian — cîştiga bătălia pentru ştiinţă. Îmi amintesc : ne aflam toţi trei la staţia de tramvai de lîngă gigantica clădire a Băncii Naţionale, pe strada Jerozolimskie. Pe artera aceasta, cea mai mare a capitalei noastre, se perindau neîncetat mase de soldaţi nemţi, transporturi se îndreptau spre răsărit şi spre apus, treceau tancuri, automobile blindate şi camioane pline cu mărfuri. La numai cîteva străzi de aici, în piaţa Trei Cruci, acolo unde n-au mai rămas decît ruinele bisericii Sft. Alexandru, atît de frumoasă altădată, se vînau oamenii. Jandarmii se postaseră la toate ieşirile pieţei. Camioanele mugeau şi, pline de oameni, se îndreptau greoi spre închisoarea Pawiak.

Era un spectacol absurd. N-aş putea spune de ce îmi făcea poftă să rîd. Se întîmplă uneori ca posibilitatea reacţiei să fie limitată şi ca, ajungînd la fundul tragismului, să dai curs liber rîsului. Toţi trei ne aflam în excelentă dispoziţie, fericiţi că trăim, că ne aflăm chiar în inima raziei, că trebuia să trecem de cealaltă parte a Vistulei, în strada Targowa, pentru a da bacalaureatul. Eram hotărîţi să ajungem acolo chiar de s-ar fi prăbuşit pămîntul.

În clipa aceea, o femeie cu părul alb s-a apropiat de noi. Şi-a întors spre noi chipul zbîrcit. În ochii ei se citea o vie îngrijorare.

— E razie în piaţa Trei Cruci, domnilor, ne-a spus ea pe şoptite.

Astfel ne treceam unul altuia avertismentul ca pe vremea ciumei.

— Pe voi nu v-a oprit nimeni ?

— Nimeni în afară de dumneavoastră, a răspuns Andrzey, pufnind de rîs.

Am sărit în tramvaiul care se îndrepta spre cartierul Praga. După ce traversa podul, bulevardul dădea într-o parte în cîmp şi în cealaltă parte, în cartierul de vile Saska Kepa. Acolo, la capătul bulevardului, era postată o altă coloană de automobile, aşteptînd tramvaiele ca un tigru pîndind antilopele. Am sărit din tramvai în plin mers, răsfirîndu-ne, şi am şters-o prin mijlocul unei grădini de legume. Pămîntul mirosea a primăvară. Ici colo înfloreau zbîrciogii şi albinele zumzăiau. Dar pe celălalt mal, în centru, vînătoarea de oameni continua, evocînd adîncurile nepătrunse ale junglei.

Cînd am intrat în apartamentul din strada Targowa, unde ne aşteptau directorul, preşedintele comisiei examinatoare, diriginţele nostru şi profesorul de chimie, valul raziei ajunsese pînă sub ferestrele noastre.

Directorul tăcea. Asculta cu atenţie răspunsurile noastre. Diriginţele nostru, om îndulgent, înalt de statură, ne privea cu bunăvoinţă, încurajîndu-ne cu privirea. Nu fusesem noi niciodată buni la chimie, nici Andrzey, poet şi critic, nici Arkadiusz, pictor şi filozof, nici eu. Răspunsurile noastre slabe făceau să apară un zîmbet fin pe chipul examinatorului, pe care îl poreclisem „Ţapul" din cauza bărbiţei sale albe. De fapt, era un savant reputat.

De bine de rău, am trecut examenul. „Ţapul" ne-a spus atunci :

— Ei bine, domnilor, (acest „domnilor" subliniia maturitatea noastră la chimie) să nu fiţi atît de naivi ca să vă lăsaţi prinşi.

Cu mîna ne-a arătat fereastra, în josul căreia, un furnicar de oameni era încadrat de poliţie, şi ridicînd o eprubetă plină cu un lichid roşu, a cărui formulă complicată Andrzey a căutat zadarnic s-o definească la tablă, ne-a spus:

— Dacă vi se va întîmpla vreodată să nu mai aveţi unde vă plasa credinţa, să aveţi încredere în chimie. Să aveţi încredere în Ştiinţă. Prin ea vă veţi întoarce la Om.

Un singur om lipsea atunci dintre noi : blondul Julek, discipolul preoţilor. Fusese prins între strada Nowy Swiat şi Bulevardul Jerozolimskie ; nu i-am mai dat de urmă. Toamna cînd am intrat la universitatea clandestină, am aflat că Julek fusese deportat la Oranienburg, faimosul lagăr din apropierea Berlinului şi că se mai afla încă în viaţă.

Tadeusz Borowski

MIECZYSLAW KOSCELWIAK : Evadaţi la stîlpul de execuţie

LA FRONTIERĂ

Zilnic, în faţa frumosului debarcader al Ostrodei, poţi vedea acostînd un mic vaporaş caraghios şi cel puţin o sută de caiace şi de bărci cu pînze. O hoardă colorată şi zgomotoasă de sălbatici bronzaţi, veniţi de la Stare Jablonki şi de la Pilawki, invadează ulicele liniştite ale oraşului. Noii veniţi asediază magazinele şi, după ce au terminat cumpărăturile, se reped tot atît de înfrigurati în căutarea „amintirilor naţionale". Se mai văd resturile unui castel—un zid solitar, în care cască cercevelele ferestrelor. Dar una din aceste ferestre păstrează un secret fascinant. Îl poţi afla de la locuitorii Ostrodei.

— A treia fereastră din stînga. Acolo Napoleon şi doamna Walewska...

Atunci, vizitatorii se liniştesc sufleteşte şi rămîn cam vreun sfert de oră privind cu gurile căscate la cavitatea din zid.

În Mazuria şi în Warmia dai la tot pasul de o veche legendă. E o moştenire a vremurilor cînd tradiţia istorică orală era cel mai bun mijloc de apărare împotriva germanizării. Astăzi, toate aceste mituri, toate aceste poveşti, toate aceste povestiri mazuriene şi warmiene sînt cu grijă curăţite de praful timpurilor care le acoperă şi merg să îmbogăţească, automat, monografia ţinutului. Din exces de zel patriotic, tradiţia poloneză se confundă uneori cu tradiţia germană. Aceasta duce la amestecuri destul de echivoce. Marceli Jurdecko, un tînăr învăţător din Reszki, în Mazuria, mi-a povestit o legendă care explică de ce fiecare băieţel roşcovan din Reszki este poreclit „fiul lui Kunon roşcovanul". E o poveste auzită de la un mazurian octogenar, care o ştia şi el de la tatăl său.

— După bătălia de la Grünwald, cinciprezece cavaleri teutoni, întovărăşiţi de scutierii lor, s-au ascuns în pădurile care încercuiau Reszki. Unul dintre scutieri era de origine poloneză — Kunon roşcovanul. Cavalerii teutoni ţineau să ajungă la Malbork. Au trimis deci din toate părţile cercetaşi în recunoaştere. Kunon roşcovanul fu trimis la Reszki. Scutierul şiret, văzînd cauza pierdută, reuşi să obţină în sat o căruţă şi haine femeieşti şi se îndreptă liniştit spre cartierul general al lui Jagello. Aici, după ce a dovedit cu inelarul stîng că e de sînge polonez, a destăinuit ascunzătoarea şefilor săi teutoni. Un puternic detaşament polonez a surprins pe cavalerii teutoni în biserica din Reszki. Biserica a fost imediat luată cu asalt. Dar cavalerii teutoni n-au putut fi prinşi în viaţă, pentru că se omoriseră între ei cu puţină vreme înainte.

Cu tot adîncul meu respect pentru tradiţia istorică, nu prea cred să fie agreabilă porecla de „Fiul lui Kunon roşcovanul". Prefer, lui Kunon roşcovanul, pe învăţătorul Jurdecko.

Director la şcoala din Reszki, are douăzeci şi şase de ani şi e originar de prin împrejurimile Lubawei. Înainte de război, locuia cam la vreo patru kilometri de Reszki — dar de partea poloneză a frontierei. A devenit directorul şcolii din Reszki la optsprezece ani. Şi-a luat asupra sa sarcina istorică de a strînge într-o familie omogenă trei grupuri diferite de populaţie : mazurienii din Reszki, noii sosiţi din regiunea Vilnius şi ţăranii din regiunea Lubawa. Avu fericita idee de a crea legături între părinţi cu ajutorul copiilor lor. Începu prin organizarea unui cerc artistic de cîntece şi dansuri. La început, mazurienii nu aplaudau decît pe copiii mazurieni şi „vilniucii" pe copiii „vilniuci". Apoi se stabili contactul. Mai întîi între copii, pe urmă între adulţi. Iar faptul că Reszki numără azi cel mai mare număr de căsătorii mixte şi că nimeni nu se gîndeşte să emigreze spre „Reich" nu e fără legătură directă cu geniul artistic de care a făcut dovadă tînărul învăţător.

Jurdecko este conştient de caracterul excepţional al misiunii sale. Biroul său are ceva din arhiva unui sociolog conştiincios. El ţine cronica localităţii Reszki încă din primele zile ale sosirii sale şi notează scrupulos orice nou caz de încrucişare a tradiţiilor şi a obiceiurilor diferite.

Să citez de pildă cazul paznicului de noapte. Înainte de război, exista la Reszki un paznic de noapte, care cumula şi funcţiile de portar al şcolii şi de curier la primărie. Salariul său provenea din contribuţia întregului sat. Şi iată că noii veniţi din răsărit au adus cu ei obiceiul „fiecare la rîndul său". Şi mazurienii, deprinşi cu economia, au adoptat repede noua formulă. Acum toiagul paznicului, numit şi „sceptru" sau „lance", circulă din casă în casă.

Un alt exemplu: La celălalt capăt al satului Reszki, poţi zări o mică clădire de cărămidă, care adăpostea înainte de război o crescătorie de porci. Astăzi, vizitatorul va descoperi surprins în acelaşi loc o „bania" bielorusă din cele mai tipice. E adevărat că băile cu abur n-au avut un succes atît de rapid ca paznicul de serviciu. Mazurienii, care nu cunoşteau decît baia în ciubăr, socotiră că obiceiul de a te încălzi la aburi fierbinţi pentru a te rostogoli apoi în zăpadă este nu numai barbar, dar şi de neconceput pentru un om normal. Astăzi, tot satul merge la „bania" şi, după obiceiul secular, bărbaţii se îmbăiază seara şi femeile noaptea. Mazurienii şi lubavienii rivalizează eficace cu „vilniucii". Se întrec care va rămîne mai multă vreme culcat pe traversa de sus. În ultima vreme, lubavienii s-au impus printr-o inovaţie. Au convins pe prudenţii „vilniuci" să adauge „baniei" tradiţionale o cabină cu duşuri moderne. Toate „infiltraţiile culturale" se fac fără cea mai mică lezare a sentimentelor regionale — printr-o paşnică evoluţie dirijată de mîna sigură a învăţătorului.

Jurdecko a avut mai puţin noroc în domeniul... politicii internaţionale. Lucrurile s-au petrecut de curînd, cu prilejul unei conferinţe la Olsztyn. Înfierbîntat de verva sa oratorică, Jurdecko declamase următoarea frază : „Şi dacă cancelarul Adenauer a îmbrăcat pelerina cavalerilor teutoni, noi vom îmbrăca mantaua Jagellonilor". „Vocea Olsztynului" a reluat aceste cuvinte, pentru a le imprima în fruntea dării de seamă a conferinţei. Presa germană revanşardă a folosit împrejurarea şi a făcut mare tărăboi. Nu mai încăpea nici o îndoială — aşa rezulta din scandal — că directorul şcolii primare din Reszki pregătea un atac armat împotriva R.F.G. Jurdecko m-a asigurat foarte solemn că nici prin gînd nu i-a trecut asemenea lucru. Ca să-mi dovedească în ce măsură Reszki este străin de orice naţionalism, m-a dus să văd forja proaspăt renovată. Ea aparţinuse înainte de război unei familii germane. Se mai vedea încă, gravat pe una din pietrele zidului, un nume pur german şi anul construcţiei : 1858. După război, un potcovar din regiunea Vilnius, Leon Krzemieniewski, se mută în clădirea părăsită. Acum cîteva săptămîni, potcovarul, vizibil îmboldit de atmosfera aniversării mileniului statului polonez, a transformat căsuţa şi, după ce a terminat întinerirea ei, a chemat tot satul să cinstească în mod solemn centenarul forjei din Reszki.

Jurdecko îmi place mult, fără îndoială. După ce am plecat din Reszki, am vorbit despre el unui activist mazurian pe care-l cunoşteam, — un om într-adevăr demn de stimă şi care-şi ia sarcina în serios. Spre surprinderea mea, activistul reacţionă la elogiile mele cu o mutră foarte plouată. Sigur, îl cunoştea pe Jurdecko, nu se îndoia de calităţile lui... Da, dar... N-am ştiut cîtăva vreme cum să-i trag vorbele cu cleştele. Pe urmă îşi rosti acuzarea. La prima întrunire a „comitetului Grünwald", cînd s-a pus problema reconstrucţiei liniei ferate Dzialdowo—Ostroda, prietenul meu a înţeles că Jurdecko pleda pentru această linie nu pentru că trebuia să comemoreze bătălia de la Grünwald, ci ca să slujească exclusiv... cauza localităţii Reszki.

Marian Brandys

MIECZYSLAW KOSCELWIAK : Dejunul.

IDEALUL COPILĂRIEI MELE

La Wisla, în Silezia de Jos, în timpul copilăriei şi datorită anumitor împrejurări, mi-am petrecut trei ani la rînd vacanţa mare. Imediat după primul război mondial, Wisla nu era încă acea staţiune la modă ce urma să devină în anii deceniului al patrulea. Nu era deservită de nici o linie ferată şi pentru a ajunge la ea trebuia să iei căruţa la Ustronic. Nu existau încă nici instalaţii termale, nici şosea asfaltată, nici trotuare, nici vile moderne, nici numeroase alte avantaje pe care le pune la dispoziţie civilizaţia. Dar poate tocmai pentru aceasta, vacanţele petrecute la Wisla mă fac neapărat să mă gîndesc la farmecul pentru totdeauna pierdut al libertăţii, pe care îl posedă natura mai înainte de intervenţia mîinii omeneşti.

Julek a venit şi el cîteva veri la rînd să-şi petreacă vacanţele la Wisla. În primul an al şederii mele, a locuit în aceeaşi pensiune de familie la care trăsesem mama şi cu mine, dar a sosit împreună cu părinţii săi la o săptămînă după mine, atunci cînd însufleţirea jocurilor noastre topise deja într-o bandă omogenă o duzină de adolescenţi veniţi din cele patru colţuri ale ţării.

Julek venise din Katowice la începutul lui iulie. L-am văzut întîia dată într-o dimineaţă, devreme de tot, înaintea micului dejun, într-o poiană vastă, care se întindea între casa cea veche de lemn, cu un singur etaj şi un mic torent de munte care purta, spre permanenta mea uimire, numele de „Vistula". Ieşisem tocmai alergînd din casă, învîrtind deasupra capului cu un gest marţial, o lancie de arin, cînd, pe veranda casei noastre apăru un băiat care, după statură, putea să aibă cîţiva ani mai mult decît mine, cel puţin vreo doisprezece. Era slab şi parcă tot numai picioare ; avea un cap frumos modelat pe un gît lung, păr negru uşor încreţit şi purta, îmi mai amintesc foarte bine, pantaloni scurţi, albastru deschis şi un tricou galben.

După obiceiurile vîrstei noastre ne-am măsurat de departe şi, după ce am constatat că uzanţele de rigoare au fost respectate, ne-am apropiat unul de altul. Nu mai eram decît la cîţiva paşi cînd s-a produs deodată ceva care, timp de doi ani de zile, trebuia să hotărască soarta idealului meu de copil. Julek, care mă depăşea aproape cu un cap, mă fixă o clipă cu ochi critic şi apoi, pe neaşteptate, făcu o strîmbătură şi behăi ca o capră, cu o voce stridentă, luînd o înfăţişare îndrăzneaţă şi plină de sfidare. Era ceva nemaiauzit ! Năucit şi cuprins de admiraţie, am bîlbîit ceva de neînţeles, ca şi cum limba mi-ar fi fost paralizată, în timp ce celălalt behăi din nou cu un glas şi mai puternic încă, cu o înfăţişare şi mai semeaţă, şi mai triumfală. Mă dăduse gata. Băiatul acesta pusese stăpînire pe sufletul meu, mă cucerise, mă îngenunchiase. Am încercat să-i răspund cu un behăit asemănător, dar gîtlejul meu n-a scos — ce ruşine ! — decît un scîncet de şoricel, plăpînd şi jalnic.

După cîteva zile, Julek puse indiscutabil stăpînire pe întreaga noastră bandă şi cum fierbea de idei şi de energie, a provocat curînd o sciziune în grupul nostru. Ambiţia lui neînfrîntă nu se mulţumea cu supuşi servili. Avea nevoie şi de adversari. Jocurile noastre din vara aceea s-au desfăşurat deci sub semnul unor bătălii îndîrjite şi, deasupra acestei zarve războinice, deasupra chipurilor noastre înfierbîntate şi a picioarelor îngrozitor de zdrelite, răsunau de dimineaţa şi pînă noaptea tîrziu, de la un capăt la altul al Wislei, behăiturile de capră care voiau să spună totul : cuvinte de bun venit, apeluri de trompetă, dispreţ faţă de inamic şi triumful victoriei, precum şi ceva mai mult, ceva mult mai puternic şi mai sublim, care ne emoţiona pe toţi şi pe care nici un cuvînt nu l-ar fi putut defini. În ceea ce mă priveşte, admiraţia mea oarbă, spiritul meu de sacrificiu în luptă şi progresele pe care le făcusem în arta behăitului, îmi aduseră, la sfîrşitul verii, înaintarea mea de către Julek la rangul de aghiotant.

Dar toate au un sfîrşit. Vara se sfîrşi aşadar, se apropia plecarea şi începuserăm, fiecare la rîndul său, să ne înapoiem în oraşele natale. Îmi amintesc că, de-a lungul acestor zile de despărţire, behăitul nostru răsuna mai strident ca niciodată, ai fi spus că-şi pierduse combativitatea, pentru a reflecta acea nostalgie ascuţită atît de caracteristică ţipetelor păsărilor, cînd se strigă între ele, toamna, înainte de zborul lor cel mare.

Am plecat printre cei din urmă, ducînd cu mine la Varşovia amintirea idealului meu, precum şi o mărturie a adoraţiei şi a fidelităţii mele : acest behăit de capră. Nu, n-am uitat vara aceea ! Behăitul de capră a cîntat în pieptul meu în lungile luni de iarnă, s-a mai temperat puţin spre primăvară, dar nu pînă la punctul de a nu răsuna din nou, cu toată puterea farmecului dragostei, la întoarcerea mea la Wisla.

N-am mai găsit pe nici unul din camarazii verii precedente, dar aceasta nu era un motiv pentru ca spiritul nemuritor al jocurilor noastre să nu mă cuprindă din nou şi pe dată. Îl aşteptam pe Julek, ştiam că trebuie să sosească. Şi, într-adevăr, ca şi în anul precedent, a sosit în primele zile din iulie. Dar întrucît trăsese — cum am aflat mai tîrziu — la o altă pensiune decît noi, nu l-am întîlnit decît abia peste cîteva zile, pe o insuliţă care ne servise, anul trecut, de fortăreaţă militară.

Din nenorocire nu era singur. Vreo zece băieţi îl înconjurau. Crescuse mult în anul care trecuse, se împlinise şi ne întrecea pe toţi. Un arc enorm îi înconjura pieptul şi o tolbă plină de săgeţi îi atîrna de centură. Doamne, cum îmi mai bătea inima de emoţie ! Mi-am învins totuşi timiditatea şi m-am apropiat. M-au observat, dar m-au primit fără nici un cuvînt, fără cel mai mic gest de încurajare. Totuşi, privind drept în ochi idealul meu de copil, mi-am luat inima în dinţi, m-am înălţat uşor pe vîrful degetelor şi am scos atunci cel mai perfect behăit de capră care s-a auzit vreodată la izvoarele Vistulei.

O clipă, o tăcere totală a acoperit scena, numai pădurea de brazi, pe colina vecină, a repetat în surdină apelul meu. Şi, dintr-odată, grupul de băieţi a izbucnit într-un rîs enorm şi unanim. A fost ceva teribil. Roşu, năpădit de sudori, nu mai ştiam ce să fac, unde să mă adăpostesc, cum să-mi ascund ruşinea, necazul, umilinţa. Poate că Julek a înţeles tulburarea fostului său aghiotant căci, cu toate că mă privea fără prietenie, a făcut la un moment dat un semn cu mîna, şi după ce acest gest a curmat brusc rîsetele, a înaintat cu un pas, şi-a scuturat coama lui neagră buclată, a ridicat braţul cu un gest semeţ şi a scos un răcnet de indian, ameninţător şi eroic, demn de marele Winetu în persoană.

Nu sînt sigur că am reuşit, pînă la sfîrşitul verii, să mă spăl cu desăvîrşire de ruşinea de a fi scos behăitul acela nenorocit. Mă urmărea ca o umbră, ca un rîset dispreţuitor. Şi totuşi nu-mi mai plăcea behăitul de capră. Adoram, idolatrizam răcnetul de indian, bărbătesc şi triumfător, mult mai extraordinar. Însă în cele din urmă, mai înainte ca sfîrşitul vacanţei să ne despartă, Julek aprecie la justa ei valoare sănătoasa mea înflăcărare şi, cu titlu de recompensă, m-a admis încă o dată în grupul celor aleşi, care lua parte, în jurul focului, la consiliile de război, singurul meu consiliu de război, căci mi-am fript îngrozitor buzele şi limba gustînd din cartofii copţi pe jăratec. Apoi începură iar despărţirile şi, timp de cîteva zile, răcnetele indiene răsunară în Wisla cu aceeaşi nuanţă nostalgică care umbrise anul trecut behăiturile noastre.

Ultimul act al dramei mele s-a desfăşurat în vara următoare. M-am întors din nou la Wisla, însă, de astă dată a trebuit să-l aştept mai mult pe Julek decît anul precedent. Nu ştiu de ce, a sosit mai tîrziu, poate că urma o cale proprie care-mi era necunoscută, pe scurt, nu l-am întîlnit decît pe la mijlocul lui iulie. Asta nu s-a petrecut pe insula noastră şi în nici unul din locurile pe care jocurile noastre le-au consacrat, ci cu totul pe neaşteptate, într-o după-amiază. Mergea cu paşi grăbiţi de-a lungul torentului, purta pantaloni albi şi cămaşe albă cu mîneci scurte şi ţinea o rachetă de tenis nou-nouţă sub braţ. L-am recunoscut cu greu. Felul său de a fi se schimbase de necrezut, se înălţase şi mai mult şi părul, altădată zburlit, era acum pieptănat cu grijă şi lucea de briliantină. Nu ştiu bine cînd s-a întîmplat lucrul acesta — cînd l-am văzut, am încremenit locului ca o bucată de lemn, dar deodată, cuprins de o bruscă undă de emoţie şi voind să-l uimesc cu orice preţ, să recunosc idealul meu de copil, mi-am umflat pieptul de băiat de doisprezece ani, şi din toate puterile, am scos un răcnet de indian ameninţător şi triumfător.

Nu, de astă dată nimeni nu mi-a mai rîs în faţă. Ceva mai rău mi s-a întîmplat. Julek mă privi o clipă, cu ochii ficşi, cu cel mai adînc dispreţ şi, cu cel mai mare dezgust, rosti printre buzele abia întredeschise un singur cuvînt : „mucosule", trecu dincolo de mine, văzîndu-şi de drum, elegant, de o albeaţă imaculată, învîrtind racheta cu un gest dezinvolt.

În seara aceea m-am întors acasă fărîmat, cu inima strînsă şi picioarele atîrnînd ca nişte vechi balamale. Totul era prăpădit, ratat, pierdut pentru totdeauna, în mod ireparabil.

Deodată, cînd nu mă mai aflam departe de casă, mi-a ieşit în cale un băieţaş blond şi buclat, care locuia la aceeaşi pensiune ca şi mine şi care, anii trecuţi, urmărea de departe, stingher, jocurile noastre. M-am oprit instinctiv.

— Ce este ? am mormăit eu printre dinţi. Iar el, cu o încîntare şi o rugăminte în ochii lui rotunzi de un albastru transparent, a behăit timid şi cu o voce ascuţită.

Jerzy Andrzejewski

CUCERIREA COSMOSULUI

REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

Prof. univ. Călin Popovici
șeful sectorului astrofizică-sateliți de la Observatorul Astronomic București al Academiei R.P.R.

(Urmare din nr. trecut)

Trebuie menționat în treacăt că s-au și realizat aurore polare artificiale cu detonări atomice la mari înălțimi urmărindu-se cu sateliții artificiali răspîndirea ionilor produși în lungul liniilor de forță ale magnetismului pămîntesc.

Date extrem de importante au fost obținute de rachetele cosmice relativ la cîmpul magnetic interplanetar și la legătura lui cu „vînturile" solare (s-a observat o furtună magnetică în spațiul interplanetar, provocată de norul de particule electrizate emise în timpul unei erupții solare) precum și la absența cîmpului magnetic al Lunii (Lunik II), la razele cosmice primare (repartiția pe nuclee de atomi grei etc.).

Intensitatea radiațiilor măsurate în timpul furtunii magnetice detectate la 1 IV 1960 era de ordinul a 5 la 50 röntgeni pe oră și deci extrem de periculoasă pentru organismele vii, aproape tot atît de periculoasă ca în zonele de radiații din jurul Pămîntului, cu deosebirea că acestea nu mai pot fi evitate printr-o traiectorie convenabilă a rachetei.

Mai toți sateliții și rachetele cosmice au fost prevăzuți cu dispozitivul pentru detectarea ciocnirilor cu micrometeoriți, obținîndu-se date importante asupra frecvenței ciocnirii cu micrometeoriți de diferite mărimi. Ciocnirile sînt destul de rare (circa una pe metru pătrat și în o sută de secunde cu micrometeoriți mai mari ca 4 microni) și nu prezintă un pericol special.

Unele din cele mai spectaculoase rezultate științifice obținute cu rachetele cosmice și cu sateliții sînt cele în legătură cu fotografierea părții invizibile a Lunii și retransmiterea imaginilor prin televiziune de către Lunik III ca și acelea biologice efectuate cu satelitul 2 sovietic, cînd s-a urmărit comportarea cîinelui Laika timp de opt zile. Fotografierea părții invizibile a Lunii deschide calea de cercetare a corpurilor cerești din imediata lor apropiere prin procedee de televiziune, iar experiențele sovietice de biologie cosmică au deschis drumul omului în cosmos realizat cu atîta strălucire la 12 aprilie a.c. de maiorul I. Gagarin.

Rezultatele științifice obținute pînă acum sînt doar un început pe calea cercetării spațiului cosmic „de la fața locului" prin metoda măsurătorilor directe și a experiențelor cosmice, căi care erau interzise astronomiei pînă acum cîțiva ani. Aci nu s-au putut aminti decît cîteva dintre rezultate cu aspect astronomic și fizic, mai mult ca să se arate puterea noilor metode de cercetare. Depășind limitele atmosferei și cîmpului magnetic terestru, comunicîndu-se prin radio rezultatele măsurătorilor la milioane kilometri distanță (recordul actual este de 36 milioane de kilometri), apropiindu-ne de corpurile sistemului solar și debarcînd eventual pe ele, realizînd experiențe cosmice (comete artificiale, planete și sateliți artificiali, aurore polare etc.) astronomii asistă la o adevărată revolutie a științei cerului.

Perspectivele ce se deschid cercetării sînt de-a dreptul uluitoare. Pentru cele mai multe din studiile ce se întreprind sînt suficiente măsurătorile făcute de diferite aparate lucrînd automat și transmițînd prin radio telemetrat datele culese. Prezența omului este de dorit dar nu este indispensabilă decît în debarcările pe Lună, Venus, Marte.

Sborul în lună

Omul trebuie să cerceteze cu spontaneitatea inteligenții sale cosmosul, din rachete și sateliți, să controleze și să completeze aparatura, care, oricît de perfectă este, nu poate reacționa decît pentru anume scopuri precise pentru care a fost construită și nu pentru situații noi. Totuși, prezența omului este legată de anume pericole încă neclarificate. Automatele pot fi trimise în sateliți mai simpli și nu este nevoie să se reîntoarcă.

Unele aprecieri preliminare dau pentru costul unei viitoare expediții astronautice în Lună suma de 40 miliarde de dolari, cheltuielile făcute pînă acum pentru realizarea proiectului „Mercury" — care a dus numai la zborul suborbital de 15 minute durată și 500 km distanță — se cifrează la peste 350 milioane de dolari! Totuși proiectele pentru zborul cosmic al omului către Lună, capătă pe zi ce trece o formă mai concretă. Americanii sînt cu cîțiva ani în urma sovieticilor, în special datorită lipsei rachetelor puternice. Racheta Redstone care a lansat pe comandantul Shepard, după înșeși aprecierile americanilor, este de 10 ori mai puțin puternică decît racheta folosită la lansarea maiorului I. Gagarin și care avea 20 milioane de cai putere! Planurile publicate de americani s-ar putea să nu fie deloc realizate.

Sovieticii vor depăși cu mult aceste planuri, așa cum le-au depășit și pînă acum. Paralel cu dezvoltarea zborurilor cosmice spre Lună și planetele apropiate se vor realiza adevărate observatoare solare, de raze cosmice etc., automate pe sateliți artificiali masivi și pe rachete cosmice. Unii din acești sateliți vor prelua cu mai multă eficacitate sarcinile observatoarelor de înălțime terestră putînd urmări continuu, neîmpiedicați de obstacole ca mări și atmosferă, radiația de scurtă lungime a soarelui, raze X ca și raze ultraviolete, particule electrizate solare, razele cosmice prin aer, unde radioelectrice care nu trec prin atmosferă etc. Astfel de sateliți au și început să fie realizați. Ei vor face „perturbarea" continuă a fenomenelor solare în special în vederea studiului legăturilor Soare-Pămînt. Între timp vor căpăta o dezvoltare mare sateliții meteorologici, de comunicații și de navigație prevăzuți și ei în planurile cosmice ale viitorului apropiat. Trebuie menționat că au fost mai multe conferințe naționale și internaționale în ultimul timp (Stockholm, Florența, Moscova — Adunarea Generală a Academiei de Științe a U.R.S.S. consacrată primului zbor al omului în Cosmos etc.) unde s-au dezbătut pe larg și foarte documentat toate aceste probleme.

Uniunea Sovietică a lansat primul satelit artificial al Pămîntului, prima planetă artificială, primul corp care a atins Luna, prima stație automată interplanetară călătorind spre Venus. Uniunea Sovietică este prima care a realizat zborul cosmic al Omului, rezolvînd cea dintîi atît problema lansării, cît și a reîntoarcerii.

Liniile mari ale dezvoltării zborurilor cosmice în U.R.S.S. au fost publicate cu diferite ocazii. Astfel într-un articol din 21 iulie 1959 care a avut o mare difuzare (Pravda, Izvestia etc.) s-a arătat că există trei direcții principale de dezvoltare: zborul sateliților în jurul Pămîntului, zborul spre Lună și cunoașterea Lunii, zborul în spațiul interplanetar spre Venus și Marte. În privința zborului sateliților în jurul Pămîntului, savanții sovietici vor lărgi sfera de cercetări științifice cărora acestia le sînt destinați și anume prin realizarea sateliților artificiali permanenți și orientați. Acești sateliți zburînd la mari înălțimi dincolo de limitele atmosferei terestre nu vor fi frînați de aceasta și vor avea o durată de viață foarte lungă. Fiind orientați și stabilizați ei vor putea fi folosiți ca observatoare: se preconizează organizarea unui serviciu permanent al Soarelui care să urmărească radiația sa corpusculară și de scurtă lungime de undă. Odată reușită plasarea în orbită a unei nave cosmice cu om la bord, se va începca prelungirea șederii omului pe o astfel de navă în zboruri mai lungi în jurul Pămîntului și apoi crearea unei stații interplanetare în vederile genialului precursor Tiolkovski, care va permite unui număr mare de oameni să locuiască pe bordul ei și care, eventual, fie se vor întoarce pe Pămînt, fie vor porni mai departe spre Lună, Venus, Marte. Trimiterea unei stații interplanetare spre Venus, spre care a decolat deja un satelit greu, este o dovadă că ideea este realizabilă și practică (consumul de combustibil mai mic). Zborul lui Gagarin, așa după cum a arătat acad. M. V. Keldiș, deschide perspectiva realizării unor astfel de stații. Zborurile spre Lună și spre planetele Venus și Marte sînt realizabile de U.R.S.S. deoarece aceasta posedă de pe acum rachete extrem de puternice, care au lansat deja sateliți de 6½ tone! Planuri sovietice pentru trimiterea unor tanchete automate de explorare a Lunii, cu telemetrarea datelor de măsură obținute, au fost prezentate de mai multe ori. In articolul din iulie 1959 se scrie că „ne putem imagina într-un viitor, poate nu chiar atît de apropiat, omul va zbura în Lună"... iar „într-un viitor și mai îndepărtat, în procesul cuceririi Lunii, putem concepe crearea unor stații speciale pe Lună"...

Stații interplanetare automate zburînd și „aterizînd" pe suprafețele planetelor mai apropiate sînt în stadiul realizărilor imediate, întrucît însăși lansarea din 12 II a.c. din U.R.S.S. spre planeta Venus a inaugurat primul traseu cosmic spre o planetă a sistemului solar. Date mai precise, cînd omul va lua loc pe astfel de nave, nu au fost încă publicate. Deocamdată astfel de nave vor avea o aparatură lucrînd automat, încercînd și aparate de televiziune, ca în cazul lui Lunik II.

Savanții sovietici se preocupă și de aplicațiile practice ale sateliților artificiali. Astfel Acad. A. Nesmeianov a scris „Actualmente știința sovietică făurește planuri în vederea folosirii sateliților pentru scopurile meteorologiei și ale comunicațiilor radio". De asemenea s-a menționat de multe ori în presa sovietică ideea folosirii sateliților pentru asigurarea emisiilor de televiziune.

Într-o societate care construiește comunismul, planificarea construcției economice merge în pas cu planificarea muncii științifice, de cercetare. Inmănunchindu-se toate sforțările societății, în știință, tehnică, industrie, efortul constructiv duce la succese sigure. Astfel și mărețele planuri ale cuceririi Cosmosului făurite de oamenii de știință și de tehnicienii sovietici se vor realiza întocmai și cu depășiri confirmînd încă o dată superioritatea noii orînduiri socialiste a lumii.

PARODII

Codiriștea *)

Ai în tine încrîncenarea bolovanului strivit.
Și mușcat și mestecat în dinți, cu-njurături,
N-o să uit niciînd că te-am agonisit,
Plină de pămînt străin, de lîngă-o poartă
fără-ncrustături.

Vii ca o căruță de Brăila cu un cer pictată,
Hurducînd spre zare verde-neagră-albastră
Soarta mea țurcană-ncrîncenată
De mînia tarinei fără colastră.

Că icnea cîmpia largă cînd în latul
A o mie unul de pogoane —
Falcă nesătulă — trecea hatul
Și-i rupea o mie de hartane...

Și mă văd colțos, ca grebla, și flămînd
Vînturîndu-mă prin bălți de sînge, cu Brezoi,
După zînele recoltei alergînd și căzînd,
Cu picioare opincate de noroi.

...Cu păreri de rău amirosind a miriște
Cat la smaltul tău lucios cum e cornul berbecului.
Da, eu te iubesc, te iubesc codirișteo
Și mi-e sufletul ca lăsatul secului...

Marin St. Sorescu

**) Din ciclul: „Stiluri și tendințe în poezia unor tineri" — Ion Gheorghe.*

CENESTEZIA un element în fiziologia personalității

Prof. univ. Dr. Emil C. Crăciun
Directorul Institutului de anatomie patologică „Victor Babeș"

Biologii înțeleg prin CENESTEZIE informarea permanentă a centrilor nervoși din creier despre condiția de moment a organismului. Ca să ajungă la creier, informația se transmite pe calea fibrelor și celulelor nervoase, parcurgînd întregul lanț în subordine de centri neuro-viscerali (din organe), neuro-vegetativi (ganglioni și centri ortosimpatici și parasimpatici) și nervoși, adică măduva spinării și creierul cu ganglionii și centrii lor.

Informația provine de la „periferie", adică din tot organismul, afară de centrii nervoși. Aceștia prelucrează, transformă în proces conștient tot ceea ce le parvine ca proces proprioceptiv, adică excitații care se nasc chiar în țesuturile corpului și se referă la condiția lor de moment. Se adaugă, în oarecare măsură, și procese, interceptive, adică excitații care provin de la mucoase (aparatul digestiv etc.) și traduc situația acelor mucoase în interacțiune cu celelalte tunici (ale stomacului etc.).

Cu alte cuvinte, conștiința noastră „află", „știe" oricînd **starea generală**, adică starea organismului. Conștiința mai este deci și oglinda complexului de organe și țesuturi integrate în organism.

Exemplu de bună cenestezie? Este senzația de bine trupesc, de vioiciune, de bucurie organică, de efort, de muncă, de creație, de aport personal luminos și franc.

Exemplu de rea cenestezie? Omul suferă oarecum, deși nu-l doare nimic, deși nu poate decela nimic obiectiv, nici o boală ori tulburare majoră.

Normal, în ceea ce numim stare de sănătate, la nivelul conștiinței **nu** ajung însă informații despre **ce anume** fac diversele organe și țesuturi din corp. De exemplu, **nu** știm nimic **nici** despre hematoza respirației (adică încărcarea globulelor roșii cu oxigen); — **nici** despre regenerarea continuă a globulelor albe și roșii în măduva osoasă; — **nici** despre mobilizarea hormonal-enzimatică a glicogenului din mușchi și din ficat sub comandă neuro-hormonală în caz de activitate musculară intensă. Astfel de procese **nu** constituie material informativ, pentru centrii situați în scoarța creierului și în unele formații subcorticale. Din activitatea acestor centri rezultă apoi procesele conștiinței. Oricît de importante sînt, pentru organism, acele funcții ca și structurile și reacțiile fizico-chimice de suport, — conștiința le ignorează. Le-a ignorat întotdeauna, de cînd a început a licări procesul conștiinței în lumea viețuitoarelor. Pe acest temei deosebim funcțiile vegetative (respirație, digestie etc.), care mențin organismul, care îi asigură ființa, evoluția de-a lungul întregului ciclu vital; — de funcțiile conștiente sau funcții de relație (sensibilitate, motricitate etc.).

Cenestezia este de fapt informarea permanentă și conștientă **nu** despre **ce** anume fac nenumăratele părți ale organismului, **ci** despre **cum** se soldează, pentru organism, diverse trepte ale acelor activități, care decurg în lanț rulant. Ne este tot mai bine cunoscut în special aspectul lor biochimic, felul cum decurg, de la simplu la complex și invers, reacțiile care înmagazinează ori eliberează energie.

Savanții sovietici au dat o deosebită atenție acestor schimburi biochimice (metabolismului) din sistemul nervos. La noi, acad. Gr. Benetato a desvoltat asemenea cercetări cu ajutorul unei foarte ingenioase metode experimentale, numită metoda capului izolat. Metodele acestea de cercetare aplicate la studiul vieții fac progrese neîncetate. În milioanele de ani de cînd există viețuitoare pe pămînt, pentru toate părțile constitutive ale organismului, procesele acestea fundamentale s-au dezvoltat și perfecționat mereu, în interacțiune cu ambianța. S-au statornicit astfel anumite structuri (de ex.: celule, fibre conjuctive) și procese (de ex: transformările acidului citric).

Somn și vise

Cenestezia, — proiecția pe ecranul conștiinței, — funcționează nu numai în stare de veghe, dar și în timpul somnului, — numai că proecția se face cînd pe realități, cînd pe vise, dîndu-li-se tonul minor sau major al organismului nostru în acel moment. Așa că diferă net, ca fond cenestezic, somnul adînc și egal, deplin odihnitor al unui organism relativ sănătos. — de somnul agitat, întrerupt, al celor cu tulburări de inimă, rinichi etc. Interpretarea științifică a viselor este încă incompletă. Marele nostru neurolog, profesor Gh. Marinescu, i-a dat o deosebită atenție. Credem că trebuie ținut seama de tipul de activitate nervoasă al fiecăruia, de cenestezia sa, dar și de ceea ce s-ar putea numi „negativarea bandei conștiente", prin analogie cu ștergerea înregistrărilor pe o bandă de magnetofon. Cu alte cuvinte, înregistrările zilei se desfășoară uneori în sens invers, adică de la real la acele deformări și false precisiuni, cu instabilitatea caracteristică a viselor. De altfel, în condiții patologice, cenestezia ia un colorit cu totul deformat de suferința fizică.

Chiar normal, între somn și veghe sau invers, se ascute ori se estompează nuanțat, gradul de precisiune al acestei informații.

Fiziologia ne explică atari situații. Deosebim, de la I. P. Pavlov, mai multe tipuri de activitate nervoasă superioară. Deosebim, astfel, un tip de activitate puternică, în contrast cu tipul slab, cu tipul instabil. Metodele riguros cantitative ale „reflexologiei", — inițiate și perfecționate de acest excepțional om de știință, — mereu dezvoltate de elevii și continuatorii săi de peste tot globul, — ne permit astăzi să definim științific aceste valori biologice diferite ca activitate nervoasă superioară, tocmai prin randamentul și eficiența lor variabile de la un individ la altul. Vastele aplicări ale acestor concepții moderne au pus pe baze noi întreaga medicină, ca și psihologia și sociologia, oferind, acestor științe, o metodă de cercetare cu totul nouă, unanim confirmată [1]).

Tonul major și minor

Să revenim la cenestezie, adică la nivelul de moment al randamentului optim posibil. Este, oarecum punctul nodal, unde minunata automatizare biologică, neîncetat acumulată și dezvoltată în cursul atîtor milenii, se leagă cu procesele în curs, de extremă actualitate, precum cele de adaptare și dezvoltare socială, a căror legitate este tot așa de riguroasă ca a proceselor biologice propriu-zise.

Tonul — major sau minor — al cenesteziei interesează uneori ca notație medicală pentru un anume pacient „ajuns în" sau „readus din" anume situație de sănătate. În afară de acest aspect verificat practic, interesează, pe plan biologic, acordul tonalităților majore și minore integrate în viața socială. Concepția despre viața socială ca fenomen obiectiv al naturii reprezintă, așa cum se știe, baza întregii noastre dezvoltări, fiind o cucerire decisivă pentru înscăunarea lumii noi pe care o construim. Pe bazele proceselor biologice proprii speciei umane, se elaborează apoi procese sociale. Se poate spune deci că socialul nu-i decît o parte din biologie, — anume: din biologia umană, aparținînd unor milenii relativ recente, mai ales de cînd a apărut specia umană. S-ar putea spune că „homo" e „sapiens" pentru că e „socialis".

Cenestezia are desigur un rol important din acest punct de vedere. Angrenajul social din care face parte un anume individ, va primi de la acesta o colaborare proporționată cu sănătatea sa, — deci în măsura unei bune cenestezii. Iată cum cenestezia reprezintă un indicator util pentru un optim randament, pentru o eficiență maximă. Invers, defectuozitățile individuale semnalate cenestezic evident că trebuie știute, înțelese și corectate în așa fel, ca să nu sufere întregul complex social.

Ca ori și ce percepție, cenestezia poate fi dezvoltată, perfecționată prin analiză, corelare, verificare.

Fiind vorba de percepții, coloritul lor subiectiv trebuie corectat. O bună cunoaștere de sine, sub acest raport, presupune analiză și verificare. Percepțiile permit indicații sigure numai dacă acordăm suficient atenție acestui prețios indicator biologic, care este cenestezia.

Deprinderile de viață, mentalitate, felul preocupărilor se reflectă în calitatea cenesteziei, în anume disciplină impusă organismului nostru ca o trăsătură distinctivă pentru mediul social și în condițiile istorice în care ne dezvoltăm.

Euforia

Mai sînt alte două noțiuni care trebuie precizate în raport cu cenestezia.

Euforia înseamnă o senzație exagerată de bine. Euforic este individul care se simte neobișnuit de bine, în disproporție cu sănătatea și cu relațiile dintre individ și ambianță. Buna dispoziție nejustificată înseamnă sau o apreciere, o înțelegere greșită a situațiilor, sau o denaturare — de moment sau de fond, — a simțului de orientare. Euforicul se depărtează de realitate. Scade în proporție și eficiența lui socială. Dacă denaturarea este de moment, el se găsește în perinormal, și poate reveni la normal. Dacă denaturarea este durabilă, de fond, problema aparține patologiei medicale. Pot interveni intoxicații accidentale, ori maniacale, ca și autointoxicații.

Nu trebuie deci confundată percepția justă, de bine organic, al cenesteziei normale, cu percepția de fals-bine al euforicului.

Homeostazia

Homeostazia înseamnă menținerea organismului și subunităților sale la un anume nivel de coordonare. Intervin ajustări și adaptări, în condițiile unor foarte îndelungate integrări în ambianță. Menținerea se face în limite relativ înguste, ceea ce ne permite să definim, într-un fel ori altul, orice caracter biologic al unui organism anumit. După cum tipurile biologice nu sînt imuabile, tot așa nici homeostazia lor nu rămîne strict aceeași. De ex., coordonatele encefalogramei, cronaximetriei sînt altele pentru copil și pentru adult, pentru omul normal și pentru cel bolnav, pentru o anume specie de animale cu sînge rece ori cald etc. Pe această cale, de asemeni, putem aprecia cantitativ deosebiri în funcționalitatea sistemului nervos. Pe de altă parte s-a constatat, prin determinări riguros precise, folosind difracția în raze X, că fibra conjunctivă prezintă aceiași periodicitate la omul și la insectele de azi — dar și la țesuturile unui mamut descoperit recent în ghețurile Siberiei de nord. Cu alte cuvinte, un anume prototip morfofuncțional validat biologic, se poate menține nenumărate milenii la specii animale cu totul diferite. Homeostazia corespunde prin urmare unor manifestări foarte variate, mai ales dacă ne referim la manifestări din sectoare și etaje morfofuncționale distante, ca cele mai sus amintite.

Pe măsura progreselor în măsurătorile biologiei cantitative, ne putem convinge de importanța homeostaziei, ca principiu de organizare în lumea viețuitoarelor.

Homeostazia se constată pentru manifestări tipic vegetative. S-ar putea aminti exemple referitoare la menținerea, între anume limite, a temperaturii corpului nostru sau a tensiunii arteriale, sau o concentrație zahărului în sînge. Atari mențineri se fac prin interacțiunea unor factori de țesut, de organ și de organism. Intervin anume oscilații în raport cu momentul ciclului diurn (temperatura e mai mică dimineața decît după amiază), funcțional (etate) etc. Homeostazia se află însă și sub controlul necesităților ori preferințelor noastre constituente. Locuințele moderne „condiționate" mențin pe cît posibil anume condiții de temperatură, de aerisire, de lumină. Apare ca o preocupare a igienei, în marile centre urbane, menținerea purității aerului, a unei ambiante fonice de anume calitate și intensitate etc. Intemperiile, aerul stătut și zgomotul: aceste neajunsuri ale ambianței tind să fie rezolvate „homeostatic" astăzi.

Însă cenestezia este astfel pusă în serviciul homeostaziei și ambele în serviciul unui cît mai bun randament al activităților noastre.

Cenestezia presupune specii animale cu un sistem nervos diferențiat, pe cînd homeostazia, bineînțeles, intervine la toate viețuitoarele, indiferent de felul și gradul evoluției lor.

Homeostazia este un caracter legat de ciclul evolutiv al unei anume specii. În cuprinsul acesteia, homeostazia funcționează integral, — pînă la următorul salt calitativ de la o varietate ori de la o specie la alta.

Cenestezia și viața de fiecare zi

Justa înțelegere a importanței cenesteziei ajută pe deoparte să se realizeze un optimum pentru individ, considerîndu-l ca unitate în complexul social unde se manifestă. Pe de altă parte, chiar complexul social este astfel ameliorat. Interesul personal și interesul colectiv corespund și realizează condiții superioare ca eficiență. Dar aceasta numai dacă individul s-a integrat deplin în ambianța socială.

Integrarea aceasta reprezintă o caracteristică a umanismului lumii noi, care se construiește prin eforturile noastre conștiente. Menținînd ceea ce este bun și fertil, ameliorînd mereu cantitativ și calitativ rezultatele, observînd neclintit orientarea justă, omenirea muncitoare și pașnică știe să înlăture ferm orice piedici dinăuntru sau din afară. Realizările lumii noi reclamă un tonus vital mărit, reflectat de cenestezie.

Ohlopkov, marele inovator sovietic al concepțiilor scenice, amintea recent: „Inovația îndrăsneață trebue să se sprijine puternic pe tradiție". Bineînțeles aci este vorba de tradiția inițiată și marcată de marii progresiști. Ca instrument al progresului social, oamenii muncii vor da rezultate cu atît mai bune, cu cît randamentul individual va fi ameliorat cantitativ și calitativ.

În acest sens, cenestezia reprezintă un indice biologic care trebue folosit și dezvoltat practic, la îndemîna oricui vrea și înțelege cum să-și controleze sănătatea.

Din punct de vedere practic, cenestezia nu necesită nici un fel de aparate, nici un fel de analize ori examene speciale. Ne dă prin urmare indicații cu atît mai folositoare ori și cui. Bineînțeles, dîndu-i cuvenita atenție, nu trebuie exagerat nici în sensul alarmei, ci o justă și rațională înțelegere a oscilațiilor proceselor de sănătate în cuprinsul zonei de normalitate — inclusiv perinormalul, dacă e corectat la timp. Toate procesele biologice prezintă anume oscilații în plus și minus, deoarece ele se petrec după tipul reacțiilor chimice multi-moleculare.

Organizarea modernă de protecție și apărare a sănătății cuprinde măsuri și pentru cazul cînd organismul nostru nu semnalează nimic anormal, căci, un proces de boală se poate dezvolta latent, fără nici un simptom. Pentru a preveni atari situații, s-a instituit examenul medical periodic de masă. Rezultatele sînt încurajatoare. Un exemplu: microradiografiile pulmonare ne ajută a depista și tuberculoza, dar și cancerul.

Fiziologia personalității poate astfel da un randament social tot mai bun, — adică tot mai bune perspective pentru calea spre fericire.

Un celebru savant sovietic, academicianul Nikolai Seminov, titular al premiului Nobel, definește astfel progresul social: „un maximum de fericire, pentru un maxim de oameni, — practic vorbind pentru toți"[1]). El adaugă: „Știința de mîine va fi o operă eminamente socială" [2]).

1) Vezi: „L'Humanité" 1961, marți 30 mai, pag. 2.
2) Id., ibid.

1) Vezi: „I. P. Pavlov" — Luceafărul 1961, an. IV, nr. 10, pag. 11.

Tinere talente în „ȘCOALA CALOMNIEI"

Byron spunea despre Sheridan că a fost cel dintîi în orice treabă de care se apuca: pe vremea sa a scris cea mai bună operă *Duena*, cea mai bună farsă *Criticul*, cea mai bună comedie *Școala Calomniei* și a ținut cea mai bună cuvîntare în parlament (împotriva lui Hastings — jefuitorul Indiei).

Dacă se poate lua popularitatea drept criteriu, comediile lui ar trebui plasate imediat după Shakespeare. Din punct de vedere al dialogului de o deosebită strălucire, există puține comedii superioare *Școalei Calomniei*. Se crede că propria lui experiență de la Bath — unde a plecat tînăr fiind cu tatăl său — i-a sugerat subiectul acestei piese în care satirizează aristocrația britanică de atunci. El biciuește ipocrizia și apără cu mult curaj tineretul aparent prea liber, dar care ascunde sub masca unui așa-zis desmăț, o autentică noblete sufletească. Acest caracter satiric pune grele probleme tinerilor studenți, viitori actori ai Institutului.

Nu ne vom ocupa aici de realizatorii maturi ai spectacolului. Irezistibilele situații comice și dantelăria sclipitorului dialog au fost scoase în relief cu toată priceperea de doi regizori experimentați: George Dem. Loghin și Lucian Giurchescu. Scenografia ingenioasă și costumele reușite, deși lăsînd de dorit în privința culorilor, de asemenea nu fac obiectul acestui articol.

Și acum să trecem la „speranțele" teatrului nostru.

A fi autentic comic, a caricaturiza și totuși a nu cădea în șarjă neartistică, a fost o problemă veșnică pentru generații întregi de actori, rezolvată fericit de puțini. De aceea nu pretindem acestor „copii ai teatrului", plini de elan și pasiune, să rezolve în mod desăvîrșit această problemă.

Cu toate acestea, Hudac Marian, student în anul IV, reușește s-o rezolve pe deplin. Hudac Marian nu încearcă să joace. Trăiește. Și acesta e unul din secretele de a nu șarja. Hudac Marian nu face concesii publicului. De remarcat e faptul că în acest rol realizează un ritm interior cu totul diferit de ritmul rapid modern al personajului domnului Cannis, regele frînghiilor din „Centrul înaintaș". Aici reușește să fie mototol, caraghios, tipul soțului care se cere să fie înșelat, personaj construit într-un ritm lent, atît în ceea ce privește mișcările scenice, cît și în privința duratei cu care îi vin în minte ideile. Hudac Marian produce hohote de rîs, fără să șarjeze, datorită sincerității și „plonjării" în rol.

„Plonjarea" în rol a fost excelent realizată la spectacolul de premieră și de interpreta rolului lui Lady Teazle, studenta Paula Chiuaru, care a înțeles bine rolul. Scena de ceartă între soț și soție stîrnește aplauze binemeritate la scenă deschisă. În aceeași scenă reușește adesea să mute centrul de greutate și atenția spectatorilor de la Lordul Teazle la Lady Teazle, ceea ce, cu un partener ca Hudac, constituie o performantă.

Dar să ne întoarcem la problema limitei dintre comic și șarjă. Ceilalți trei talentați viitori actori de comedie: Cătălina Murgea, Adriana Florescu și Marin Moraru sar cîteodată peste această graniță. În special interpreta doamnei Candour („doamna Candoare") Adriana Florescu, care deși dovedește bogăție de mijloace artistice, uită pe alocuri să păstreze masca de candoare absolută pe care o impune însuși numele personajului, trecînd în șarjă. Interpreta doamnei Sneerwell („doamna Zeflemea") e un alt serios talent de comedie. Jocul ei crește calitativ de la spectacol la spectacol. Cătălina Murgea reușește să-și încorseteze mimica bogată într-o expresie de distincție voită, necesară unei lady și să demaște prin izbucniri de autentic nerv dramatic caracterul de viperă al acestei creaturi din așa-zisa lume bună. Marin Moraru, interpretul lui Crabtree, bătrînul care aproape se înăbușe de plăcere cînd își poate calomnia semenii, este același cu prezentatorul execuției din „Centrul înaintaș". Amîndouă rolurile au fost interpretate cu talent. Și-a compus însă în ambele roluri „măști" și „voci" cam asemănătoare. Gheorghe Șerbina realizează rolul lui Sir Benjamin, autorul epigramelor, cu talent.

Nu înseamnă că în rolurile necomice nu se relevă și alte talente. O mare deosebire de ritm interior de la un rol la altul, se observă și la interpretul unchiului Oliver Surface venit din Indii. De unde în rolul licitatorului din „Centrul înaintaș" Constantin Cristescu joacă într-un ritm viu care amintește transmisiunea meciurilor de fotbal, aici aduce un ritm liniștit, calm. Trebuie să fie atent însă la unele mișcări ale corpului și mîinilor, cam tinere față de capul „compus". Vasile Gheorghiu, realizează pe Joseph Surface cu nerv, voce, dicțiune și mișcare de actor format, ca și în Hamlet din „Centrul înaintaș". Interpretul lui Charles Surface, C. Drăgănescu, deși reușește să fie sincer și cinstit, cum îi cere rolul, e totuși cam autohton. Micul rol de compoziție al portărelului din „Centrul înaintaș" degenerat, fără dinți și ticălos, este realizat de către el cu mult mai multă imaginație și ingeniozitate. Ioana Manolescu, în rolul personajului pozitiv Maria, aduce pe lîngă farmec scenic, o îmbinare de cinste și ironie, care face ca personajul pozitiv, cam liniar, să se armonizeze totuși cu cele negative comice, scrise cu mai multă savoare

Mai slabă este scena licitației portretelor de familie, acasă la Ch. Surface.

Spectacolele Institutului de Teatru sînt jucate cu tot elanul tinereții, cu pasiune pentru muncă, ca și cînd de fiecare rol, ar depinde toată viața studentului respectiv și acest focar de entuziasm luminează și încălzește sala.

Irina Dall

O revanșă strălucită BOTVINNIK—TAL 13:8!

Iată un fapt fără precedent în istoria șahului: Botvinnik a recucerit pentru a doua oară titlul mondial! În afară de Alehin, nici un alt campion mondial n-a mai reintrat în posesia titlului și a rîvnitei cununi cu lauri. Tabela campionilor lumii arată astfel acum: Steinitz (1886—1894); Lasker (1894—1921); Capablanca (1921—1927); Alehin (1927—1935); Euwe (1935—1937); Alehin (1937—1946); Botvinnik (1948—1957); Smîslov (1957—1958); Botvinnik (1958—1960); Tal (1960—1961); Botvinnik (1961— ?).

Au trecut exact 75 de ani de cînd Steinitz a devenit — oficial — campionul lumii. Acest „război de... 75 de ani" a fost dominat de reprezentanții strălucitei școli ruse de șah Alehin, Botvinnik, Smîslov și Tal care au cîștigat 7 din cele 11 cununi de lauri cîte s-au decernat pînă acum. Ei își păstrează an de an zdrobitoarea superioritate în toate competițiile la care participă și astăzi, în zilele noastre, acest lucru este infinit mai greu decît în urmă cu cîteva decenii, cînd numărul șahiștilor de talie mondială era destul de mic și cînd campionatele și concursurile erau organizate numai în funcție de... interese financiare. Prin fel de fel de stratageme, deținătorul titlului putea amîna meciul cu pretendentul la supremație. Meciul Lasker-Rubinstein nu s-a disputat niciodată, numai fiindcă primul voia ca partidele să se joace dimineața, în timp ce Rubinstein nu voia să joace decît după amiază!

Alteori, vreun hotelier necăjit, care nu avea clienți, trimitea cîteva adrese celor mai mari șahiști, organiza un turneu și își asigura clientela pe vreo cîteva luni. Evident, pe atunci era mai ușor să păstrezi mulți ani titlul de cel mai bun șahist al lumii. Lasker a fost campion mondial vreme de 27 de ani!

Ce s-a întîmplat în meciul recent încheiat la Moscova, Mecca șahului, cum spune Euwe? „Bătrînul" Mihai Moiseevici Botvinnik a început meciul cîștigînd prima partidă. Tal a egalat, dar Botvinnik a cîștigat în partida a 3-a și și-a mărit sistematic avantajul, cucerind o victorie detașată. A cîștiga 10 partide la Tal într-un singur meci, părea, înainte de meci, practic imposibil. Jocul scînteietor al profesorului de literatură din Riga, forța sa combinativă păreau arme care îi făceau invulnerabil. Se conta pe faptul că și vîrsta îl va împiedeca pe Botvinnik să susțină un meci care cere o mare rezistență fizică și psihică. Răsturnînd toate pronosticurile, Botvinnik a jucat extrem de decis „la victorie" a demonstrat din nou că este imbatabil în finaluri ori în analiza „acasă", că poate să concretizeze avantaje... microscopice, neocolind însă atacurile spectaculoase, combinațiile subtile.

În ciuda faptului că presa mondială îi prezicea o nouă izbîndă, Tal a făcut înainte de meci declarații pline de modestie și mai ales, pline de respect față de jocul lui Botvinnik, care la Olimpiada de la Leipzig a cîștigat partide de „zile mari".

Am răsfoit zilele acestea un ziar românesc din aprilie a.c. în care fruntașii șahului nostru făceau pronosticuri. Campionul țării, Florin Gheorghiu, înfocat admirator al lui Tal „se temea" că bate Botvinnik, Troianescu și Ciocîltea pronosticau de asemenea o victorie a lui Botvinnik, iar Drimer și Ghițescu erau convinși de succesul lui Tal. Ghițescu era foarte categoric: „Cîștigă Tal. Pentru mine a fost de-a dreptul o surpriză că Botvinnik l-a mai provocat în meci-revanșă pe învingătorul său".

Trebuie să spunem că declarația lui Ghițescu ne-a surprins. „Pentru noi a fost de-a dreptul o surpriză" că un șahist talentat, cu multe galoane sportive a putut să se exprime cu atîta ușurință.

Au trecut puține zile de cînd Tal s-a ridicat de la masa de joc pentru a-l felicita — ce-l dintîi — pe Botvinnik, pentru victorie. Cîteva ore mai tîrziu, ei sărbătoreau evenimentul într-unul din marile restaurante moscovite.

Fără îndoială, pentru Tal începe o nouă perioadă de luptă sportivă. Ne manifestăm încrederea în marele său talent și credem că îl vom vedea din nou asaltînd titlul de campion mondial!

Cronicar

SPORT

NOTĂ

E de neînțeles de ce acest memorabil meci nu s-a bucurat de o mai mare atenție din partea presei sportive. „Sportul Popular" a publicat numai comunicate laconice despre desfășurarea meciului, iar „Informația" care începuse comentarea tuturor partidelor, a renunțat brusc să mai facă aceasta după cîteva partide. Din nou, știrile despre strîngerea cotizațiilor U.C.F.S. ori comunicate solemne despre culoarea permiselor valabile pe Stadionul „23 August", au ocupat mai mult loc în presa sportivă decît oricare alt mare eveniment sportiv... Cît va mai dura această situație?

ANTOLOGIA POEZIEI ROMÎNEȘTI ÎN LIMBA ITALIANĂ

O cunoscută editură italiană a publicat de curînd în traducerea lui Mario de Micheli și Dragoș Vrînceanu, o antologie a poeziei românești în limba italiană. Antologia este o adevărată istorie a poeziei românești, în care-și află locul, în ordine cronologică, cele mai de seamă valori lirice din patrimoniul nostru literar. În felul acesta poezia românească poate fi cunoscută nu ca un simplu fapt, izolat, ci ca un proces în întreaga lui dezvoltare.

Autorul prefeței, Salvatore Quasimodo, laureat al premiului Nobel, reușește să sesizeze și să redea în fraze care dovedesc un puternic spirit de sinteză, esența poeziei românești, încadrarea ei în evoluția generală a poeziei europene, scoțînd totodată în relief specificul, trăsăturile ei distinctive. Quasimodo desprinde două caracteristici principale din poezia românească : pe de-o parte, baza ei folclorică, pe de altă parte, faptul că, spre deosebire de celelalte literaturi europene, ea se oprește în primul rînd, nu la explorarea eului, la studierea și disecarea sentimentelor și a contradicțiilor sufletești, ci la zugrăvirea lumii externe, cu toate problemele majore ale epocii, țării și poporului său. „Poezie tînără, născută din inspirația populară, în ceva mai mult de un secol, ea a dăruit literaturii europene numele unui Eminescu, al unui Arghezi. ...Poeții dau întotdeauna o interpretare a istoriei și aezii acestei națiuni de amintire latină dau putină importanță metamorfozei lăuntrice și individuale, pentru a se opri, fără a deveni visători, la natura tragică a luptelor lor sociale, politice, civile".

Ca și Salvatore Quasimodo, Mario de Micheli, unul din cei doi traducători ai poeziilor, care semnează o introducere vastă și amănunțită, avînd la bază o viziune justă asupra dezvoltării literaturii romîne, subliniază ca esențial în poezia noastră substratul ei folcloric, profunda inspirație populară care a stat la baza celor mai valoroase opere poetice ale lui Alecsandri, Eminescu, Arghezi, Beniuc. De Micheli califică poezia populară drept „un adevărat tezaur poetic... care e, fără îndoială, unul dintre cele mai bogate și sugestive din Europa".

Încercarea lui De Micheli de a prezenta pe scurt o istorie a poeziei românești de la începuturi pînă în zilele noastre este cu atît mai reușită, cu cît autorii și operele nu sînt comentați izolați, ca simple individualități, ci în strînsă legătură cu complexul condițiilor sociale care i-au produs. Autorul apreciază din plin lirica zilelor noastre, faptul că poeții se inspiră din realitatea imediată a patriei lor, că operele lor militante lansează zi cu zi mesaje noi, chemări adresate poporului lor și întregii omeniri la lupta pentru realizarea celor mai umane idealuri.

Avînd la bază ideia că valoros în literatură este tot ceea ce conține idei progresiste, participare intensă la realitățile vremii, autorii prezentei antologii au publicat tocmai operele care prezintă aceste trăsături. Totodată, în alegerea acestor opere, au ținut seama și de gradul lor de reflectare a specificului nostru național, traducînd poeziile în care culoarea locală, atmosfera, oamenii, locurile aparțin prin toate fibrele lor țării și poporului nostru. După aceste două criterii la care se adaugă, desigur și cel al realizării artistice, au fost selecționate, de pildă, din poezia populară : „Miorița" și „Doina" — unde specificul nostru național este mai prezent ca oriunde — sau „Toma Alimoș", reprezentativă pentru conținutul ei puternic social. În funcție de aceleași criterii, au fost selecționate, ca semnificative pentru creația pașoptistă, profeticul „An 1840" al lui Gr. Alexandrescu, poeziile de protest social ale lui Bolliac sau cele profund patriotice scrise de Alecsandri, iar pentru creația marilor clasici de mai tîrziu, Eminescu sau Coșbuc, poezii ca „Împărat și proletar", „Luceafărul", „Noi vrem pămînt".

Spațiul considerabil rezervat liricii noastre noi, reprezentată de poeți cunoscuți și apreciați de mult peste hotarele patriei, ca Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Dan Deșliu, N. Labiș, se datorește de asemenea faptului că cele două criterii, al conținutului social și al specificului național își găsesc în această poezie cea mai desăvîrșită îmbinare.

Grija pentru prezentarea unei opere cu conținut reprezentativ se împletește cu preocuparea traducătorilor de a da o formă cît mai desăvîrșită, de a căuta în limba italiană corespondențe apropiate de expresiile românești, astfel încît culoarea, atmosfera specifică ce se degajă din aceste poezii să se mențină nealterate în versiunea lor italienească.

Traducătorii au reușit în cea mai mare măsură să realizeze, chiar în poeziile cele mai dificile din punct de vedere al traducerii, tălmăciri de bună calitate, în care grija permanentă pentru ca fiecare cuvînt sau expresie să-și găsească cea mai fericită echivalență în limba italiană se face îndeosebi simțită. Cităm astfel „Miorița", „Toma Alimoș" și în special poezia „Foaie verde", care reține atenția prin ritmul și muzicalitatea ei deosebită, foarte apropiate de tonul versiunii românești. În versurile eminesciene atenția a fost îndreptată mai ales în direcția căutării cuvintelor celor mai potrivite care să exprime gama atît de nuanțată a sensurilor, profunda lor semnificație ; în poeziile lui Coșbuc, traducătorii au căutat să păstreze atmosfera de naturalețe și simplitate. Deosebit de izbutite ne apar traducerile din lirica actuală. Se remarcă astfel poeziile „Testament", „Cîntec de leagăn", „Psalm", „Umbra" de Tudor Arghezi ; „Cîntec" de Zaharia Stancu ; „Din umbră" de Mihai Beniuc ; „Ecou" de Dan Deșliu.

Putem deci conclude că Antologia poeziei românești tipărită în Italia este o prezentare reușită din toate punctele de vedere. De altfel despre aceasta ne asigură însuși Salvatore Quasimodo : „Italienii vor citi această carte ca pe o descoperire, ca măsură a glasului unui popor care vrea să fie ascultat și în infinitul timpului ginguășiei umane și în acela aspru al civilizației cucerite zi cu zi".

Adriana Vanci

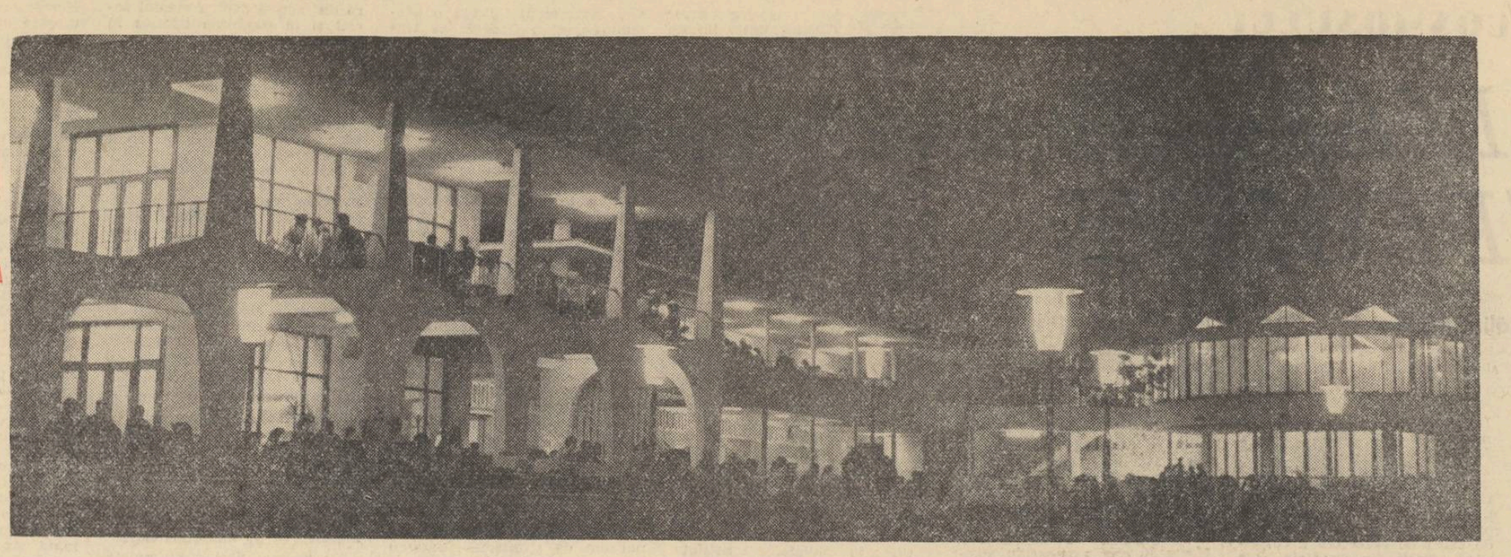

Seară la Mangalia

Note de călătorie

Algerienii la Paris

Champs Elysées, una din minunatele artere ale Parisului, atrage pe vizitatorul străin prin licărul orbitor și neîntrerupt al frumuseții sale. Privind din Place de l'Etoile, în vale, spre Place de la Concorde, unde străjuie Obeliscul, rămîi amețit de continua revărsare de lumină, de veselie, de freamăt și de un fel de aparentă lipsă de griji.

După Champs-Elysées, ochii ți se obișnuiesc greu cu priveliștea unei suburbii pariziene. Nanterre-ul, împreună cu alte cartiere periferice ce împrejmuiesc orașul, formează „centura roșie a Parisului", așa cum a denumit-o reacțiunea din Franța. Asemenea celorlalte cartiere din „centura roșie", și acesta are o veche tradiție revoluționară, pornind încă din timpurile revoluției franceze și culminînd cu lupta împotriva fascismului din perioada celui de al doilea război mondial. Tradițiile de luptă revoluționară sînt continuate de muncitorii surburbiilor din „centura roșie", care au astăzi drept călăuză și îndrumător Partidul Comunist Francez. La cîteva mari uzine metalurgice din Nanterre, o parte din muncitorii ce locuiesc aci, își găsesc de lucru.

La Nanterre se află și un mic cartier locuit în întregime de algerieni. Încă înainte de a te apropia de așezările algerienilor, miazme puternice de carne de oaie intrată în putrefacție îți izbesc nările.

Uliță pline de gropi, barăci joase din lemn de brad, abia ajungînd la înălțimea unui om, ferestre mici, acoperișuri de carton asfaltat, oferă ochiului o imagine dezolantă. Lipsa luminii electrice, noroaiele ori prafu ulițelor, vorbesc despre mizeria cumplită în care se zbat algerienii din acest cartier. Dughene, la ușa cărora atîrnă stîrvuri de oi, pe care muștele roiesc ca într-o împărăție a lor, sînt proprietăți ale unor speculanți, pe care serviciul sanitar nu se deranjează să-i tragă la răspundere.

Copii rachitici, femei și bărbați cu ochi nostalgici stau cu toții afară, tăcuți și parcă așteptînd ceva. Mai mult de jumătate dintre ei sînt fără lucru. Faptul de a avea un post constituie pentru ei un adevărat vis. Sînt barăci cu paturi, care se închiriază pentru opt ore de somn și care nu rămîn niciodată goale.

Algerienii veniți în Franța și-au părăsit însoritele meleaguri natale, în căutare de lucru. Deși guvernul francez mai consideră încă Algeria drept o „provincie franceză", algerienii nu sînt considerați cetățeni francezi. Atitudinea discriminatorie a guvernului față de ei se vădește printr-un dezinteres total. Imposibilitatea de a învăța (majoritatea sînt neștiutori de carte), de a se califica în vreo muncă, lipsa oricărei griji pentru sănătatea lor, creează condiții inumane de existență pentru populația algeriană.

Astfel, nu este deloc nefiresc faptul că algerieni s-au alăturat luptei Partidului Comunist Francez, singurul partid din Franța care sprijină năzuințele lor de eliberare națională.

Cartierul algerian din Nanterre, cu zumzet de muște, cu miazme și cu tristețea covîrșitoare întipărită pe fețele oamenilor, trezește în minte, fără să vrei, imaginea cealaltă, a străluciriі de pe Champs-Elysées. Oare într-adevăr, la o distanță numai de vreo douăzeci de kilometri de aceste uliți sărăcăcioase, pline de gropi, de această mizerie fără seamăn, începe o lume feerică, în care o mînă nevăzută se joacă într-una cu un curcubeu de lumini ?

Nu chiar atît de departe, ci mult mai aproape, în periferiile de jur împrejurul „cetății luminii", poți vedea acele „bidons-villes", cartiere ale căror case sînt înjghebate mai ales din bidoane de tot felul. Pe întinderea unor maidane mari, pline de gunoaie, zărești de departe niște mogîldețe de forme nedefinite, aruncate la întîmplare. Cînd te apropii de aceste mușuroaie de dimensiuni ireale, observi că arătările ce-și scoteau capul printre mormanele de gunoaie nu sînt altceva decît case, case de locuit pentru oameni.

Majoritatea caselor sînt făcute din bidoane, peste care cei mai „cu dare de mînă", au reușit să-și pună cîte un acoperiș de carton asfaltat, alții, mai săraci decît săracii înstăriți, înlocuiesc bidoanele cu orice fel de tinichele sau bucăți de lăzi, amestecînd stilurile, fără a mai ține seama de unitatea arhitecturii. Acoperișul este adesea o scîndură, peste care sînt așezate cîteva pietre, pentru a nu fi luat de vînt.

Există și fericiți, dintre aceia care și-au putut întemeia gospodăria într-o dubă veche de mașină, fără roți. Lumina electrică este necunoscută, iar lumina soarelui nu pătrunde niciodată, fiindcă aceste locuințe nu au ferestre. Dar nici lumina cealaltă a științei, a culturii, nu a pătruns încă în această împărăție a mizeriei.

Locuitorii „bidon-villes"-urilor sînt șomerii și diferiți muncitori necalificați, ale căror „cîștiguri" nu le pot permite decît luxul unui apartament înjghebat din bidoane. Femeile și copiii scormonesc prin gunoaie, în nădejdea de a descoperi resturi de alimente, de îmbrăcăminte, sau vreun schelet de obiect necesar gospodăriei.

Nu poți așterne uitarea peste imaginile mizeriei, nici chiar dacă îți plimbi din nou pașii prin centrul Parisului. Ca și la periferie, în preajma marilor artere, oamenii răscolesc coșurile de gunoaie ; sînt copii care nu merg la școală ; sînt oameni care nu citesc nici măcar un ziar. Strălucirea de pe Champs-Elysées nu mai poate ascunde ochilor bezna care se întinde amenințătoare.

Peste sufletul „cetății luminii" domnește o noapte adîncă și apăsătoare.

Veronica Russo

UN AMERICAN NELINIȘTIT: ALLEN DULLES

Ultimele evenimente de pe arena internațională, fie că s-au petrecut în Laos sau pe coastele cubane, în Coreea de Sud sau în Algeria, au înfederat peste tot intervenția serviciului american de spionaj. Îmbinînd într-un mod curios arta de a fi prezent pretutindeni și imposibilitatea de a pricepe pulsul vremii, temperatura opiniei publice, spionajul american se menține, de la moartea președintelui Roosevelt, pe o poziție hotărîtoare în viața politică a Statelor Unite. Cel care a făcut din spionaj o pîrghie a diplomației americane speculînd psihoza „primejdiei unui atac prin surprindere" și a reușit să se mențină, în ciuda repetatelor eșecuri zgomotoase și a schimbărilor prezidențiale, este Allen Dulles, un om despre care se vorbește mult, dar despre care se știu în general destul de puține. Rîndurile de mai jos urmăresc să pună în lumină pe lîngă biografia acestui faimos personaj și unele date mai puțin cunoscute cu privire la activitatea lui nefastă.

Un politician în față...

Cel care avea să devină „spionul nr. 1" sau „superspionul" Americii, omul căruia reclama i-a creeat reputația că „apără interesele lumii libere", s-a născut în aprilie 1893, în familia unui pastor presbiterian din Watertown, un orășel din statul New York. Viitorul mare om de afaceri și trăgător de sfori a fost botezat cu nume lung și pompos, după tradițiile nobiliare ale familiei : Allen John Robert William. Într-adevăr, membrii familiei Dulles jucaseră și mai voiau să joace un rol marcant în viața politică a Statelor Unite. Bunicul său din spre mamă, John Watson Foster și unchiul său, Robert Lansing, au fost secretari ai Departamentului de Stat. Un alt unchi, John Wels, a fost ambasador la Londra. Iar fratele său, John Foster Dulles, a fost al treilea Secretar al Departamentului de Stat pe care l-a dat familia.

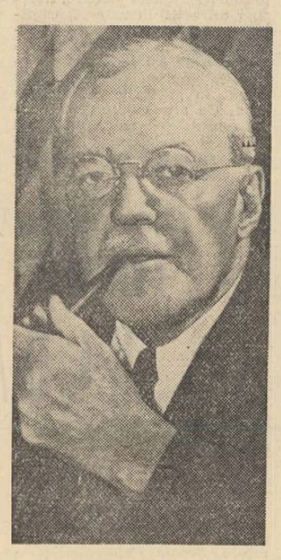

Allen Dulles, alias „Mister Bull", conducătorul spionajului civil american.

Se pare că tînărul Allen vădea dispoziții politice precoce. Disputele auzite în casa părintească i-au dat aripi prematur. Pe vremea războiului Angliei împotriva burilor, politicianul de opt ani a mîzgălit o broșură, pe care familia, deosebit de mîndră, a împrimat-o cu toate greșelile ei gramaticale. „Anglia încearcă să declare război tuturor țărilor mici. Ea nu îndrăznește însă să atace nici Rusia și nici China. Sper că burii vor cîștiga, pentru că dreptatea este de partea lor și nu a britanicilor" afirma atunci diplomatul în fașă. Era de altfel, după cum se vede, mult mai lucid decît la adîncă maturitate și poate, dacă ar fi rămas la concepțiile copilăriei, politica externă americană n-ar fi înregistrat eșecurile răsunătoare din zilele noastre.

...Și un spion precoce

Micul diplomat era crescut în atmosfera religioasă a familiei. Dar, paralel cu atracția politică și cu „frica lui Dumnezeu", Allen vădea și un alt soi de aptitudini. Colegii începuseră să-l poreclească „Pinkerton". Numele aparținea unui faimos detectiv popularizat de romanele în fascicole și nu era aplicat fără rost ultimului vlăstar al familiei Dulles. Acesta înființase printre colegi o „bandă". Numele ei era „Mîna invizibilă" și țelurile ei erau persecutarea copiilor negri și șantajarea profesorilor, pentru obținerea notelor mari și trecerea examenelor.

A doua specialitate a lui Allen Dulles, debuta și ea sub auspicii promițătoare. Studentul de mai tîrziu a traversat oceanul, a cutreerat cîteva țări europene, a luat contact cu diferite cercuri, de la oameni de afaceri pînă la spioni, a fost amestecat în aventuri sentimentale și în încurcături delicate, așa că, printre colegii săi parizieni, se statornicise părerea că „Allen iubea tot : gloria, banii, filosofia, distracțiile și, mai presus de toate, conspirația".

După ce și-a încheiat — de altfel cu cele mai înalte distincții — studiile de istorie și filozofie la universitatea din Princeton, Allen Dulles a plecat pentru un an în India, la Allahabad, ca profesor de limbă engleză la o școală de misionari. Dar se pare că această funcție oficială ascundea pe o a doua, ușor de bănuit : era prea des văzut, în vacanțe, pe coridoarele Ministerului de Justiție, ale Departamentului de Stat și în compania unor persoane a căror apartenență la serviciile de spionaj nu era discutabilă.

Diplomat și jurisconsult

În 1916, cu un an înaintea intrării Statelor Unite în primul război mondial, Allen Dulles a intrat în serviciile Departamentului de Stat. Primul său post a fost la Viena. Prima sa misiune secretă era să ia legătura cu acele cercuri politice și oficierești din fosta monarhie habsburgică, dispuse să rupă alianța cu Germania și să iasă din război. La Viena a luat contact cu prințul Max Egon de Hohenlohe, care avea să joace un rol determinant în istoria desfășurării evenimentelor din Austria.

Un an mai tîrziu, îl găsim pe tînărul Dulles la Berna, adică în centrul rețelelor de spionaj continental. Strîngea date referitoare la sud-estul european și lega contacte care aveau să-i servească în cel de al doilea război mondial. A participat, ca membru al delegației americane, la tratativele de pace de la Versailles, a fost după aceea prim secretar de ambasadă la Berlin (1919-1920).

Se pare însă că viața diplomatică, și în special veniturile, nu-l mulțumeau. Reîntors la Washington, a studiat dreptul și a cerut mîna fiicei profesorului Todd de la Universitatea din Columbia. Se spune că, răsfoind catalogul bibliotecii universitare, pentru a vedea care sînt operele viitorului său ginere, Todd a găsit doar însemnarea : „Dulles, Allen W. : *The Boer War*" — cartea pe care diplomatul o scrisese la vîrsta de opt ani. Autorul ei avea atunci 29 de ani și devenise șeful secției Orientul apropiat din Departamentul de Stat.

Allen Dulles a părăsit însă serviciul său și a intrat la firma internațională a juriștilor „Sullivan and Cromwell". unde fratele său, John Foster, era coproprietar. Flerul deosebit îl făcuse pe Allen să aleagă o nouă carieră, folositoare nu numai pentru veniturile sale ci și pentru relațiile pe care i le procura în lumea marei finanțe. Într-adevăr, a făcut într-un timp record o carieră amețitoare și este incontestabil că numai aptitudinile lui de om de afaceri l-au înălțat pînă la rangul de adjunct al președintelui vestitei bănci internaționale „Schroeder".

Ca jurisconsult al guvernului american, a participat la conferința navală a celor trei puteri (1927) și la lucrările conferinței de dezarmare de la Geneva (1932-1933). Și, amintindu-și de debuturile sale de scriitor politic, a redactat în colaborare cu Hamilton Fish Armstrong, un fost coleg de studenție, devenit redactorul șef al revistei „Foreign Affairs", două cărți de actualitate : „Putem fi neutri ?" *(Can we be neutral?)* și „Poate rămîne America neutră ?" *(Can America stay neutral ?)*. Apărute în preziua celui de al doilea război mondial și oglindind interesele marilor monopoluri, cele două volume pledau pentru intervenția Americii în războiul care bătea la ușă.

Cele două fețe ale lui Janus

Participarea Statelor Unite, apărea jurisconsultului și omului de afaceri nu ca o sprijinire a dreptății împotriva barbariei naziste, ci ca un mijloc nebănuit de profituri. Profituri din înarmarea Germaniei, profituri din înarmarea aliaților. Într-adevăr, așa cum arăta revista „Newsweek", Dulles a fost unul dintre inițiatorii și sprijinitorii investițiilor de capital în economia Germaniei postbelice între 1930 și 1936. Terenul era de altfel gata pregătit. Reprezentantul în Germania al biroului de avocatură „Dulles — Westrick" nu era decît baronul Schroeder, unul din „fuehrerii" economiei germane, parterenul casei bancare „Schroeder" din New York, din a cărei conducere făcea parte Allen Dulles. Acesta a dovedit, cu prilejul afacerilor sale cu Germania, atîta energie și ingeniozitate, încît a început să se vorbească despre el ca de un maistru al subtilităților în cercul celor 200 familii americane.

Omul care putea fi văzut smerit în strana bisericii era de pe atunci considerat capabil de orice, bineînțeles, sub perdeaua etichetei, care să îndepărteaza bănuielile și să favorizeze alibiul.

A fost candidat fără noroc în alegerile pentru Congres din 1938. Tot fără noroc a condus în 1940 printre cetățenii americani naturalizați, proveniți din Europa orientală, campania electorală a candidatului la președinție Wendell Willkie. Cunoștințele și relațiile făcute atunci printre polonezi, unguri, cehi și români, urmau să-i fie utile 15 ani mai tîrziu, cînd avea să-și organizeze rețeaua de spionaj în spatele „cortinei de fier".

Mister Bull intră în acțiune

Allen Dulles a înțeles, după primele eșecuri, că este mai bine să acționeze în umbră, fără ca să se pronunțe hotărît de partea vreuneia din părți și să lase „politicienilor entuziaști" laurii de „salvatori ai Americii".

Consilier al Casei Albe pentru problemele europene, Allen Dulles a revenit definitiv la vechea sa sferă de preocupări odată cu intrarea Statelor Unite în cel de al doilea război mondial, pe care l-a prevăzut, pe care a contat și la care a contribuit efectiv prin ajutorul dat economiei naziste în ascensiune. Cunoscut ca „Mister Bull", el a preluat în octombrie 1942 conducerea secțiilor europene ale O.S.S.-ului cu sediul la Berna. Această fază avea să se termine cinci ani mai tîrziu cu „Medalia de merit" și cu ordinul de zi al președintelui Truman : „În decurs de un an, d. Dulles a înjghebat o rețea de informații capabilă de acțiune, care are sute de informatori și agenți pînă adînc pe teritoriul Germaniei, Cehoslovaciei, Jugoslaviei, Bulgariei, Ungariei, Spaniei, Africii de nord, rețea de informații care a cuprins întreaga Franță, Italie și Austrie".

Se știe azi cu precizie că activitatea de spionaj a lui Allen Dulles nu urmărea numai culegerea de date. ci și organizarea unei conspirații împotriva Uniunii Sovietice. Activitatea sa viza încheierea unei înțelegeri separate cu Germania hitleristă, sabotarea înaintării trupelor sovietice și ocrotirea rămășițelor naziste, totul camuflat sub lozinca „pericolului comunist", atît de scumpă lui Hitler și Goebbels. Așa cum arată documentele arhivei Direcției generale S.S. a securității Reichului, publicate în „Timpuri Noi", „Mister Bull" a dus timp de trei luni tratative la Berna și Geneva cu reprezentanții lui Hitler și Himmler (între alții și cu prințul de Hohenlohe, vechea cunoștință vieneză, devenit conspirativ „Pauls". Ca reprezentant oficial al președintelui S.U.A. și neoficial al monopolurilor americane, Mister Bull a arătat hitleriștilor că, dacă și-ar fi îndreptat în 1939 lovitura în spre răsărit și nu în spre apus, Statele Unite ar fi fost acum cu ei ; că americanii ar recunoaște o heghemonie industrială a Germaniei în Europa, că o Germanie federală legată de o confederație danubiană ar constitui o garanție pentru „ordinea și refacerea Europei centrale și răsăritene".

Deși în solilocviile lui religioase, Dulles pare a se fi consultat „cu cel de sus" și cu reprezentantul acestuia pe pămînt, Papa de la Roma — pe care l-a vizitat în cîteva rînduri în această perioadă — cu toate rugile cardinalului Spellman, un bun și vechi prieten al lui Dulles, planurile acestuia au eșuat.

După dezbrăcarea pelerinei

Salvele „Katiușei", drapelul sovietic de pe Reichstag, anunțau victoria. Abandonînd sediul elvețian, Mister Bull leapădă pelerina și masca și începe să cutreere Europa pentru cîștigarea unor poziții favorabile, pentru achiziționarea de date și documente necesare organizării unei noi rețele conspirative pe scară mondială, pentru captarea oamenilor necesari acesteia.

Vechile metode își trăiseră traiul. Se impunea o reorganizare a serviciilor americane de spionaj, mai multe și de multe ori în divergență. La 26 iulie 1947, pe lîngă Consiliul Național al Securității Statelor Unite a luat ființă un organ unic centralizat, Agenția Centrală de Informații (CIA), sub conducerea lui Allen Dulles. Superspionului i se recunoștea de astă dată calitatea și rangul.

În același an, apărea la New York, sub semnătura acestuia, un volum căruia presa transoceanică îi făcea mare reclamă : „Curentele subterane în Germania". Era o încercare de a preamări activitatea spionajului american în timpul războiului, dar, în și mai mare măsură, o tentativă de falsificare a istoriei. Vechile sentimente antisovietice nu erau prea bine camuflate pentru ca să nu iasă curînd la suprafață.

Eleanor Dulles, inițiatoarea provocărilor împotriva R. D. Germane.

Consecvență

Paralel cu activitatea lui Allen Dulles și a fratelui său mai mare, John Foster, care a dat diplomației americane o structură atît de apropiată spionajului, un al treilea membru al familiei a acționat în cadrele C.I.A.-ului.

Este vorba de o soră, Eleanor Dulles, mai întîi utilizată în calitate de consilieră în cadrul secției europene a Departamentului de Stat, apoi ca șefă a secției germane în C.I.A.

De sosirea ei la Berlin este legată pregătirea și dezlănțuirea puciului din 1953 împotriva Republicii Democrate Germane.

Ani de-a rîndul, Allen Dulles a urmat o linie consecventă, pe care n-au izbutit s-o mute din loc răsunătoarele eșecuri ale spionajului și diplomației americane. Mîna lui Dulles a fost pretutindeni unde a trebuit să se organizeze lovituri de stat sau numai atentate, schimbări de guvern sau războaie civile, intervenții străine sau rupturi diplomatice. Se știe că a avut un rol hotărîtor în deslănțuirea evenimentelor din Grecia, că a provocat intervenția americană în Coreea, că a intervenit în repetate rînduri în toate țările arabe, din Orientul Apropiat sau din nordul Africii, că a încercat să preia moștenirea franceză din Indochina prin ocuparea Vietnamului de sud. Oamenii lui Dulles au activat în rîndurile rebelilor indonezieni și au intervenit în Guatemala împotriva guvernului Arbenz, oamenii lui au zburat pe faimoasele avioane „U 2". Omul acesta, în aparență blînd și rezervat, dar mînat în fond de o patimă oarbă împotriva comunismului, omul acesta temerar dar care tresare la pocnetul unui rateu de motor, a vrut să facă din spionajul american o pîrghie a politicii externe americane și, în bună măsură, a reușit. Ceea ce n-a reușit însă, a fost să adoarmă vigilența popoarelor. Așa se explică desele eșecuri : în Laos ca și în Cuba, în Algeria ca și în Irak, în Turcia ca și în Liban.

Se va mai menține el oare multă vreme în fruntea unui serviciu care are ca funcție înveninarea relațiilor dintre popoare, urcarea tensiunii internaționale, alunecarea Statelor Unite pe panta unei politici primejdioase ? Iată ce ne va arăta viitorul.

N. Osman

Allen Dulles stînd de vorbă cu spionul hitlerist Hans Gisevius — „agent dublu"

ȘTIRI EXTERNE

● *Recenzînd traducerea în limba franceză a unui volum de povestiri de Mihail Sadoveanu, Mireille Boris consideră în „L'Humanité" că marele nostru scriitor „te face să te gîndești la Gerard de Nerval din „Sylvie" și din „Chansons et légendes du Valois", care cerea ca „bunii poeți moderni să folosească inspirația naivă a părinților noștri și să ne dea, așa cum au făcut și poeții altor țări, o mulțime de mici capodopere care se pierd pe zi ce trece odată cu memoria și cu viața oamenilor din vremurile trecute". Ca și Nerval, adaugă autoarea, „Sadoveanu deșteaptă în noi unde de farmec și de nostalgie : dar numai dacă posedăm afinitățile cerute, dacă sîntem în același timp și „paseiști" și „progresiști".*

● *Cunoscutul poet haitian Jacques-Stephen Alèxis, care a vizitat țara noastră, a fost arestat și supus unui regim de torturi în închisorile dictaturii lui Duvallier. Nu este primul scriitor care pătimește pentru ideile sale de libertate în zona Mării Caraibilor. Dar faptul că zona aceasta a devenit un vulcan în erupție ne face să sperăm că Jacques-Stephen Alèxis va încheia seria martirilor pe care i-a dat literatura în acest sector al Americii latine.*

● *Scrisori inedite ale lui Fadeev, articole uitate ale acestuia în ziarele și revistele din Extremul Orient precum și amintiri ale colegilor și prietenilor din copilărie și tinerețe au apărut într-un volum închinat memoriei autorului „Înfrîngerii", publicat de „Editura pentru literatură" din Vladivostok.*

● *Cincizeci de poeți ruși au alcătuit o cuprinzătoare și reprezentativă „Antologie a poeziei estone" în două volume publicate de „Goslitizdat". Este prima lucrare de acest fel care îmbrățișează cele mai importante manifestări ale poeziei estone, de la străvechile cîntece populare, pînă la poeții contemporani.*

● *Între 28 mai și 4 iunie a avut loc în Ungaria tradiționala „Săptămînă a Cărții". Cu această ocazie au apărut 62 opere într-un tiraj total de 900.000 exemplare. Dacă adăugăm cele 222 titluri apărute în ultimele săptămîni care au precedat acest eveniment cultural, rezultă că s-au pus la dispoziția publicului aproximativ 2 milioane de exemplare.*

● *Problema relațiilor între părinți și copii și educația tinerei generații constituie subiectul unei noi piese prezentate de teatrul „Iozsef Attila" din Budapesta. „Dreptatea vine la domiciliu" de Kallai Istvan dezbate problema delicată a schimbărilor intervenite în relațiile dintre generații ca rezultat al transformărilor radicale din societate.*

● *Mai bine de două decenii Maxim Gorki și Romain Rolland au corespondat în mod regulat. Scrisorile lor oglindesc toate marile probleme politice și morale ale secolului, pe care nu l-au privit numai ca spectatori, ci și ca factori activi. Cele mai importante scrisori vor apare în curînd în colecția „Cahietele Romain Rolland" editate de „Albin Michel" (Paris).*

● *În cursul anului trecut s-au vîndut în Polonia 70 milioane de cărți, la o valoare totală de 983 milioane zloți. Cele mai cerute au fost cărțile de specialitate precum și cele de popularizare științifică.*

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Bibliotecă

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 14 (73) • 15 iulie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

DIN SUMAR:

COLOCVIU DESPRE POEZIE — pag. 4.

VLADIMIR LUGOVSKOI: Tinerețe — poem — pag. 5.

De la Borșa la Carei — pag. 7.

BEN CORLĂCIU: Scaunul florentin — pag. 10.

ERNEST HEMINGWAY: Retragerea — pag. 12.

Încheierea colectivizării agriculturii va schimba întreaga viață a satului, modul de organizare a agriculturii, va determina un puternic avînt al forțelor de producție la sate, creșterea producției agricole, continua îmbunătățire a nivelului de trai al oamenilor muncii, întărirea economiei socialiste, va ridica pe o treaptă superioară alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Acesta va fi un eveniment de însemnătate hotărîtoare pentru desăvîrșirea construcției socialismului în țara noastră.

(Din Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej asupra mersului îndeplinirii Directivelor Congresului al III-lea al partidului privind construirea socialismului la sate și dezvoltarea agriculturii).

Cu aripile întinse

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu Dej, prezentat la recenta ședință plenară a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, care a avut loc în zilele de 30 iunie și 1 iulie a.c., constituie un document de excepțională însemnătate, privind îndeplinirea Directivelor Congresului al III-lea al partidului în domeniul construirii socialismului la sate și al desvoltării neîncetate a agriculturii. În acest sens Raportul este o analiză profundă a situației existente în agricultură, o amplă și amănunțită trecere în revistă a succeselor dobîndite în acest important sector al economiei naționale de la Congresul al III-lea al partidului pînă astăzi, și totodată un indicator precis și de o remarcabilă forță mobilizatoare privind obiectivele de viitor ale desvoltării agriculturii socialiste din patria noastră.

Reține în deosebi atenția faptul că de la Congresul al III-lea al partidului pînă azi, sectorul socialist al agriculturii s-a dezvoltat într-un ritm crescînd, în așa fel încît la începutul lunii iunie a.c. agricultura socialistă a ajuns să cuprindă 83,1 la sută din suprafața agricolă și 84,2 la sută din numărul total al familiilor țărănești din țară. Raportul relevă caracterul de masă al trecerii țărănimii noastre la modul de viață și de muncă al agriculturii socialiste, arătînd că în răstimpul unui singur an (iunie 1960 — iunie 1961) au intrat în gospodăriile colective 610.000 familii cu aproape un milion și jumătate hectare de terenuri arabile. Un puternic și legitim sentiment de mîndrie provoacă faptul că, după Dobrogea, complet colectivizată încă din 1957, a doua regiune colectivizată în întregime este regiunea București. Cu atît mai puternic este, pentru noi scriitorii, acest sentiment de mîndrie, cu cît în ultimii ani, în satele regiunii București au stat în lunile de iarnă numeroase echipe formate din zeci și sute de scriitori, pictori, compozitori și actori, cari au dus o susținută muncă cultural-educativă în rîndul țărănimii. S-au organizat cu acele prilejuri ședători literare, lecturi din lucrările proprii, convorbiri cu țăranii, expoziții de artă plastică, spectacole de teatru cu echipele de amatori, viața culturală a satelor căpătînd astfel un impuls nou și puternic. Sîntem mîndri că și munca noastră devotată stă la baza acestui nou și remarcabil succes în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Ne bucură de asemenea vestea relatată de Raport că și în regiunile Galați și Banat procesul de colectivizare se află într-un stadiu înaintat și se apropie de terminare.

„Toate acestea — *remarcă tovarășul Gh. Gheorghiu Dej în Raport* — demonstrează încrederea maselor țărănești în politica Partidului Muncitoresc Romîn, creșterea conștiinței socialiste a țărănimii muncitoare, justețea politicii partidului de întărire continuă a alianței muncitorești-țărănești, baza de neclintit a regimului democrat popular".

Elocvente în gradul cel mai înalt sînt de asemenea obiectivele de viitor prezentate în raportul tovarășului Gh. Gheorghiu Dej cu privire la echiparea tehnică a agriculturii noastre socialiste, cu privire la dezvoltarea într-un ritm fără precedent a producției agro-alimentare, cu privire la uriașul avînt de creștere a mecanizării și tehnicizării agriculturii. La sfîrșitul acestui an vom avea 52.000 tractoare fizice și aproape 23.000 combine de cereale. În anul 1965, așa cum s-a arătat și la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, pe ogoarele Patriei noastre vor lucra 100.000 tractoare, 43.000 combine de cereale, peste 8.000 combine de porumb și un mare parc de alte numeroase și moderne mașini și agregate agricole.

Dar nu este vorba numai de mecanizarea într-un grad înalt a agriculturii, ci și de dotarea agriculturii cu un număr mai mare de specialiști cu calificarea superioară și medie, iar în ultimă instanță chiar de calificarea în masă a țărănimii colectiviste în domeniul agrotehnicii și al zootehniei. Se vor înființa și construi noi stațiuni de mașini și tractoare, se va intensifica ritmul de pregătire al noilor cadre de tractoriști și mecanizatori, dat fiind că peste cîțiva ani, în 1965, vom avea un parc uriaș de 100.000 tractoare.

E știut cu cîtă proprie infatuare și cu cît dispreț ciocoiesc afirmau moșierii și miniștrii burghezi cu ani în urmă că „țăranul e prost", ci iată că tocmai acest țăran pe care orînduirea burghezo-moșierească l-a ținut cu o criminală premeditare în beznă, dă dovadă de o remarcabilă energie creatoare, smulgînd pămîntului recolte inimaginabile odinioară. Urmașii ciobanului care a făurit „Miorița" folosesc azi cele mai noi metode de creștere și înmulțire rațională a șeptelului de animale, ajungînd să avem în 1960 față de 1938: cu 20 la sută mai multe bovine, cu 70 la sută mai multe porcine, cu 12 la sută mai multe ovine; oile cu lînă fină și semifină au sporit în ultimii 10 ani cu 95 la sută și profesiunea păstoritului care cunoștea odinioară numai pe baci și boitari, modernizată acum, e de neconceput fără zootehnician și medic veterinar.

Gospodării colective care au început în urmă cu opt și cu zece ani, cu totul modest, au astăzi construcții ce valorează milioane de lei, au averi obștești în continuă dezvoltare. Ele oferă un exemplu grăitor în ce privește justețea liniei partidului în munca pentru transformarea socialistă a agriculturii. Sub grija atentă a partidului și guvernului, cu ajutorul puternic și consecvent al clasei muncitoare, agricultura socialistă a patriei noastre intră cu pași siguri și repezi într-o epocă de aur. Înfrumusețat de mîna omului, apărat de stihia oarbă a naturii, lucrat cu mijloace tehnice moderne, pămîntul arabil al țării cunoaște acum, în socialism, o rodnicie neatinsă niciodată în trecut.

Și pentru scriitori se desprind învățăminte prețioase privind activitatea de viitor. Așa cum a dovedit munca fructuoasă a membrilor uniunilor de creație în perioada pentru colectivizarea în întregime a agriculturii din regiunea București, aportul scriitorilor, compozitorilor și pictorilor, aportul tuturor oamenilor de artă și cultură poate și trebuie să ajungă pe viitor la un nou nivel și la un nou stil de muncă. Vo trebui să ne îndreptăm atenția în primul rînd asupra acelor genuri literare (poezia, portretul, reportajul, schița, piesa într-un act, textul pentru brigăzile artistice de agitație și povestirea) care pot alcătui un valoros și operativ material de educație și agitație. Să intensificăm călătoriile documentare în gospodăriile colective, să luptăm neobosiți pentru o cunoaștere deplină a vieții, pentru cunoașterea celor mai noi și importante probleme din activitatea gospodăriilor colective, pentru rezolvarea celor mai noi și curajoase inițiative creatoare menite să ducă la dezvoltarea și întărirea organizatorică și economică a gospodăriilor colective. Ne așteaptă temele mari și arzătoare ale actualității. În acești ani va trebui să năzuim și să visăm la marele poem al gospodăriei colective, la romanul creșterii conștiinței socialiste a țărănimii, la romanul ce relevă forța de neînvins a omului în lupta lui superbă pentru făurirea unei vieți noi. Să ne înzecim puterile să nu precupețim nici un efort pentru a răspunde cu cinste măreților și importantelor sarcini ce ne stau în față.

Petru Vintilă

Afectivitatea documentării

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

Cred că unul din cîștigurile cele mai însemnate ale vieții noastre literare este transformarea acestui adevăr în axioma: un scriitor comunist, talentat, nu poate scrie nici un rînd valabil fără un contact permanent cu realitatea socialistă.

Aș îndrăzni să spun că oamenii care nu prea fac „teren" au ajuns să se simtă prost — și de cîte ori am auzit elogii onctuoase: „ce bine cunoaște viața tovarășul Țic... a mers mult pe șantier!" m-am simțit penibil nu pentru Țic, ci pentru celălalt. Cînd un dramaturg, de asemenea talentat (deși pentru mine talent înseamnă, printre altele, o foame intensă de viață socialistă) mi-a transmis, că ar vrea să citească manuscrisul meu despre Bicaz, „fiindcă știe ce bine cunosc" acele locuri, nu am avut nici o mulțumire. Nu ne putem „documenta" unii de la alții — a, nu din teamă de pastișă sau cine știe ce „influențe".

Documentarea e o chestiune strict individuală, intimă, de ochi. Și cum ochiul e o parte a creierului, iar creierul e sensibilitate, personalitate, stil, documentarea devine unică precum poemul bun, schița bună. Aceasta înseamnă că — odată formele organizatorico-administrative îndeplinite — documentarea se înscrie, cel puțin pentru mine în actul artistic. Ergo: nu există legi. Sînt, desigur o seamă de amănunte la care ține fiecare, amănunte accesorii, creînd o atmosferă personală: nu țin la comoditate „pe teren", ador o cameră de oaspeți, cu patru paturi pe care nu o dau pe nici o cameră de hotel; îmi place să ascult cum se culcă oamenii, noaptea, la ore diferite, mormăind, șoptind; dau oricînd somnolența unui wagon-lits pentru o „cursă" la patru dimineața, cu oameni mulți, de o luciditate ireală la ora aceea spre muncă; nu vreau să par demagog și am să spun că comoditățile pe teren îmi sînt la fel de nesuferite ca prosoapele pe plajă, la mare, folosite după ce ai ieșit din apă. „Terenul" trebuie să rămînă în tine, ca apa, strop cu strop, ca sarea mării pe corp. De asemenea, în fața omului, nu am carnet, nu am creion. Ca să notez în timp ce-mi vorbește, mi se pare și foarte dificil și neproductiv. În primul rînd pentru că mi-ar întrerupe atenția. Observația nu ar putea intra în fluxul gîndirii sale. (Cele cîteva monologuri prin care eroi de ai mei au atras atenția criticii sînt o modalitate izvorîtă tocmai din această „metodă" de documentare). În al doilea rînd — și mai important pentru ceea ce susțin la această „tribună", — transcrierea seara în carnet, a ceea ce am auzit, necurmat, peste zi, a ceea ce am văzut, e o verificare a soliditații observațiilor, impresiilor, afectelor. Cînd un om mi-a încredințat un adevăr substanțial — și țin la acest om, la ce mi-a spus — nu-l mai pot uita. Scriitorul dacă nu e obligat să aibă memorie, nu-l concep fără memoria afectelor. Nici o documentare nu se înscrie în actul artistic, nu capătă o valoare, devine turism gol și snob, dacă nu e trecută în zona afectelor. A consemna rapid că omul din fața a absolvit școala medie în 54, după aceea a făcut armata și s-a întors în decembrie nu știi cît pe santier, e puțin, oricît de mîndri am fi că astfel am cunoscut viața unui om. Trebuie pătruns mai adînc, în om — și aceasta se stabilește, desigur, nu prin declarații generale:

— „Aș vrea să scriu despre d-voastră!" etc., ci de cele mai multe ori, printr-o privire care duce la o vibrație comună, printr-un zîmbet, printr-o expresie nepremeditată, printr-un mi-lion de nuanțe omenești, fără de care scriitorul nu poate ajunge la nimic substanțial. Nu vreau să subtilizez inutil, — acest milion de nuanțe omenești de la glumă la posibilitatea unei mărturisiri zguduitoare, — îl numesc căldura scriitorului, afectivitatea lui partinică, drumul de dragoste pe care el se apropie de omul din față, de realitatea construcției. Pe acest drum, și numai pe acesta, se face comunicarea, documentarea. Plictis, blazare, snobism, superioritate intelectualistă, — acestea rup circuitul afectiv și, oricît de deștept s-ar arăta scriitorul în a le ascunde să fie sigur că celălalt simte. Am asistat odată la o discuție între un reporter și un electrician la Bicaz. Discuția nu era rea, poate că reporterul ar fi putut scoate ceva din amalgamul de date din carnet. Dar, la un cot al dialogului, a întrebat cu o platitudine brutală:

— Și, altceva, tovarășe?

— Ce altceva? a răspuns tovarășul fixînd straniu pe omul de litere. S-a lăsat un moment greu, electricianul sensibil, s-a ridicat de pe scaun (în general părere din nou personală, cît mai puține discuții pe scaun, mai bine, pe drum, pe șosea, în camioane, în mișcare) și a spus că are de lucru, să fie iertat... Reporterul nu putea fi însă iertat...

Esențialul însă pentru o documentare bună, mi se pare nu atît rodul imediat, reportajul, schița, care vin grabnic și sub ochii cititorului. Ci ceea ce lasă pentru mai tîrziu, — pentru toată viața, dacă pot îndrăzni să scriu așa — un scriitor, adică, cu ceea ce îmbogățește vibrația, experiența, gîndirea. Mă simt ispitit să scriu așa: din fiecare drum prin țară, printre constructori, trebuie să te întorci cu ceva despre care să știi că n-ai să poți scrie decît peste o vreme, căci mai ai nevoie de reflecție, de analiză, de comparații cu alți oameni, de încă un drum și încă un drum... De încă o documentare și încă o documentare. (Nu mă gîndesc la „teoria trecerii timpului" sau la aceea a „distanțării", duc-a-se pe pustii! Nu ne trebuie nici o „distanțiere" — nici în timp, nici în spațiu... Aici, cît mai aproape de trepidația construcției socialiste, acum, în miezul ei). Mă gîndesc în perspectivă că o documentare bună e o documentare permanentă, o documentare pasionată, o cunoaștere efectivă și mai ales afectivă, îndelungată, lungă ca și arta.

Radu Cosașu

Dan Deșliu

ARIE

Noapte — și lanuri de necuprins
sub riuri de aer, sub lună,
pe unde-a plutit cu penajul încins
arșița — zînă nebună.

Țărîna toropită de dogoare
mai freamătă din zări în zări,
ca o femeie-n somnu-i prinzînd să se-nfioare
la amintirea unui vîrtej de sărutări.

Spicele-ar ațipi, cine știe,
dar șoseaua vibrează ciudat:
lunecă faruri spre gospodărie
sau poate stele se lasă în sat.

Glasuri metalice umblă pe vînt
între cer și cîmpia vecină —
și văzduhul miroase-a pămînt,
a grîu, a benzină.

Din iarba cu greieri și sînziene
un „Solistor" înalță antena-n eter...
Dansează-n vis, pesemne, cu niscai dunărene,
tovarășul brigadier.

Noapte — și lună pe-ntregul meleag
dintre holde și astre.
Și-n lună — un steag
pe care-l știu și cîmpurile noastre.

PROFILURI LITERARE

S. DAMIAN

Afirmația lui S. Damian, exprimată desigur cu precauție, că noua noastră critică literară descinde din G. Călinescu, se poate aplica, poate înaintea altor critici, lui S. Damian însuși. Pornind de la rosturile esteticii marxist-leniniste care cere criticului literar să fie un militant în efortul de ridicare a literaturii noi, „o călăuză promptă și înțeleaptă" în spiritul ideologiei clasei muncitoare, S. Damian împrumută de la autorul *Istoriei literaturii romîne* tendința vădită de recreare, prin analiză, a profilului uman al scriitorilor de care se ocupă, de reconstituire a imaginii etice a personajelor. Astfel în versurile eminesciene din *Luceafărul* criticul vede nu numai „profunda generalizare filozofică asupra epocii" dar descifrează „însuși chipul brăzdat de durere al poetului mîhnit de fățărnicia și minciuna sufletească a contemporanilor", după cum în versurile lui Beniuc „răzbate firea răzvrătită a poetului Beniuc"; pe Mihu Dragomir, ca autor al culegerii *Pe drumuri nesfîrșite*, îl vede călător pe drumurile țării: „Îi place mersul voinicesc, fără grabă, de-a lungul cîmpiilor întinse, îngăduindu-și la răstimpuri, un popas în voia contemplărilor"; stabilind că eroul Nagy Istvan din *„La cea mai înaltă tensiune"* este „omul bătăliilor îndelungi și mărunte, al răbdării și al calculului precis", caracterizarea este împrumutată de îndată și autorului însuși, care este „metodic, răbdător, ceea ce convine de minune pentru recomandarea eroului său." *Incercările de analiză literară* încep cu mărturisirea criticului că „formula comună a majorității articolelor" este analiza operelor „prin prizma destinului eroilor principali". Intr-adevăr, procedeul se poate constata, la majoritatea articolelor și studiilor, inclusiv a celor mai recente. Și, după cîte ne dăm seama din evoluția de pînă acum a criticului, este procedeul care corespunde, în cea mai mare măsură, înclinațiilor sale. S. Damian dovedește, adesea, înțelegerea dialecticii sufletești a eroilor, actele lor psihologice sînt raportate la mobilurile sociale și, chiar dacă ele îmbracă ipostaze derutante, orientarea sigură a criticului le definește fără drept de apel. Capacitatea de portretizare a personajelor susține și îndreptățește formula aleasă. Fără a înșira multe exemple, reproducem acea parte din excelentul portret al arivistului din *Sfîrșit de veac în București* în care se vorbește de metoda adoptată de fostul arhivar în relațiile sale cu boierul: „Îi plăcea să întîlnească privirea stîngace, nesigură a adversarului încolțit, îl obliga să se agațe istovit de colacul de salvare pe care îl întindea tot el, cu prefăcută caritate, pentru a-l îneca apoi definitiv".

Același nivel al analizei convertită în portretistică îl au și alte personaje care intră în preocupările criticului: Darie din *Desculț*, Buiumaș al Țiprei din *Copilăria unui netrebnic*, George Teodorescu din *Setea* etc. Din păcate nu același lucru se poate spune despre caracterizarea unor personaje din scrieri ca *Ora șase* de N. Țic, *Revedere*, de R. Luca ș.a., care ne apar din analiză, incolore, neinteresante. Era necesar ca S. Damian să-și fi exprimat mai răspicat și mai viu opinia cu privire la valoarea artistică, la care se situează acești eroi. Sîntem nevoiți, în același timp să constatăm că uneori, în sintezele caracterologice S. Damian pleacă de la scheme preconcepute în care înghesuie personaje ce refuză să se supună totdeauna tiparelor prestabilite. Lai Cantacuzino din *Locul unde nu s-a întîmplat nimic* este declarat „om de prisos", fără echivoc deși criticul însuși e nevoit să aducă numeroase amendamente care pun, în cele din urmă, sub semnul întrebării încadrarea personajului în familia lui Oneghin și Rudin. Asociațiile sînt, e drept, ispititoare, nu arareori de o indiscutabilă forță de sugestie, dar analogiile abuzive pot șterge individualitatea obiectului analizat și sînt susceptibile de dogmatism dacă ne lăsăm prinși în jocul lor.

Predilecția lui S. Damian pentru analiza destinului personajelor se poate constata între altele și din modalitatea de comentare a poeziei. In general, trebuie spus că el evită discuțiile despre poezie, iar atunci cînd comentează, totuși, volume de poezii nu dovedește însușirile cu care ne-a obișnuit întrucît îi este răpită posibilitatea de a profila personaje și de a le sonda adîncimile conștiinței.

Subliniem ca un merit al lui S. Damian orientarea ideologică în general sigură, cu toate că uneori criticul a plătit un greu tribut unor concepții confuze, ca acelea susținute în legătură cu spiritul modern. Autorul *Incercărilor de analiză literară* știe, de cele mai multe ori, să distingă adevăratele valori, să descifreze mesajul operelor de care se apropie dovedind subtilitate analitică și formulînd generalizări valabile pe o scară largă. Actualizînd, de pildă, mesajul *Copilăriei unui netrebnic*, S. Damian face o reflecție pe deplin justă: „Confruntarea inocenței cu cinismul sălbatec devine o sursă de indignare constructivă, de plămădire a conștiințelor revoluționare". Combătînd pe cei care confundă satira constructivă cu mistificarea și calomnierea realității socialiste, criticul îi denunță cu un argument superior: „E mai ușor să ironizezi, să discreditezi, decît să afirmi și să proclami cu îndrăzneală și mîndrie ceea ce e nou, valoros și invincibil". Admonestările criticului, de obicei elegante și pornite din prețuirea adevăratelor valori, sînt în același timp severe, intolerabile. Atragem totuși atenția criticului că uneori atitudinea sa binevoitoare ne silește să avem din acest punct de vedere, și unele rezerve (Nu ne putem asocia de exemplu la aprecierea ditirambică a poemului lui St. Iureș, *Împărăția oxigenului*, pe care îl găsește „impresionant"). Constatăm de asemenea că exigența critică a lui S. Damian nu se manifestă în egală măsură și la adresa confraților de breaslă. Cronicele sale despre volumele unor critici vădesc o anumită generozitate, ce duce la un ton apologetic la care nu putem subscrie.

Reacționînd, în general, cu curaj în fața literaturii cenușii, mediocre, S. Damian se manifestă cu promptitudine în fața denaturărilor teoretice din cîmpul literelor și atrage atenția asupra tendințelor apologetice față de moștenirea literară (v. art. *Prea multe aplauze*). Dealtfel trebuie spus că S. Damian vădește o certă înzestrare de polemist, numeroase dintre articolele sale și încă dintre cele mai consistente, fiind rezultatul unor reacții față de anumite idei care i s-au părut contestabile. (v. art. *Conținutul ideologic* — G. L. 22 mai 1958, *Romanul „Setea" și o interpretare excentrică* — G. L. 10, 17 iulie 1958, *Masele în romanul „Setea"* — G. L. 4 sept. 1958, *„Bariera" și judecata criticii* — V. R. 2, 1960 etc.). In acest din urmă articol însă, își face loc, după părerea noastră, tendința ostentativă a criticului, de a impune cu orice preț, punctul său de vedere, chiar cu riscul de a substitui argumentația convingătoare prin invectivă la adresa preopinenților. Deoarece această tendință se face simțită și în alte intervenții (vezi articolul *Sub care zodie literară?* în care părerea subiectivă este absolutizată, lui Eugen Mandric pronosticîndu-i-se un viitor de romancier și nuvelist, ceea ce însă în realitate n-a fost de loc confirmat) este de datoria criticului s-o îndepărteze și să facă mai sensibile eforturi de obiectivare.

Apreciind intervenția polemică trebuie să constatăm că ea implică o anumită espectativă, criticul nu ia „acțiunea pe cont propriu", ci, ca să ne exprimăm tot în vocabular sportiv, acționează „la intercepție", fiind lipsit de satisfacția inițiativei. Observația aceasta, care nu trebuie deloc absolutizată, ni se pare indicată atunci cînd discutăm despre activitatea critică a lui S. Damian care, după părerea noastră, n-a evoluat în ritmul la care ne-am fi așteptat, dovedind în ultimii ani, o anume suficiență și comoditate. Prin 1954 — 1955 S. Damian era cu mult mai prezent în frontul critic decît astăzi. Intr-un fel dovada o formează și cele două cărți scrise în acești ani: *Generalitatea și individualitatea ideii operei literare* (1955) și *Incercări de analiză literară* (1956). Parcă bucuros că și-a trecut cu succes examenul de consacrare, mai ales prin *Incercări de analiză literară*; criticul, ca un școlar, a aruncat ghiozdanul cu cărțile și rechizitele lăsînd la o parte preocupările din școală. Faptul e cu atît mai reprobabil cu cît S. Damian este unul dintre tinerii critici dotați care s-au format în anii regimului nostru și care, mai mult decît oricare, au datoria să militeze pentru promovarea și afirmarea literaturii realist-socialiste. Activitatea ideologică, în lumina celui de al treilea Congres al P.M.R. capătă o deosebită importanță. Criticii literare îi revine îndatorirea să descopere și să încurajeze talente care se relevă mereu. Trebuie să cerem lui S. Damian să dovedească mai multă silință pe acest plan și măcar aceeași pasiune cu care ne obișnuise acum cîțiva ani. La un interviu luat de revista *Viața Romînească* (nr. 5 1959), constatînd că tinerii critici nu participă suficient la deslușirea problemelor de creație, că nu sprijină suficient pe tinerii scriitori, S. Damian recunoștea, autocritic, că la acest examen nici el „nu poate promova cu diplomă de merit". Am vrea să credem că ultimele cronici despre Petre Sălcudeanu și Nicolae Țic marchează o revenire și că vor fi continuate.

Ne așteptăm, în același timp, de la S. Damian la lucrări mai cuprinzătoare, care să generalizeze, în lumina esteticii marxist-leniniste, experiența literară atît de bogată a literaturii noastre noi.

Pompiliu Marcea

luceafarul
Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director: acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE:
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

CRONICA LITERARĂ de Gh. Achiței

Petre Sălcudeanu: FRONT FĂRĂ TRANȘEE

La Petre Sălcudeanu se poate vorbi despre o adevărată pasiune pentru actualitate. Atît culegerea de nuvele „Iubește ziua de mîine", apărută doar cu două sau trei luni în urmă și primită unanim favorabil de critica literară, cît și recentul roman Front fără tranșee dezbat probleme acute ale transformării socialiste a agriculturii. In Front fără tranșee este surprins un aspect cu totul nou din viața satului nostru, acela al consolidării economico-organizatorice a gospodăriilor agricole colective. Majoritatea romanelor inspirate din viața satului contemporan zugrăvesc aspecte din lupta pentru înființarea gospodăriilor agricole colective, pentru atragerea maselor de țărani săraci și mijlocași pe făgașul muncii în comun. Deși în viața patriei noastre, cu regiuni întregi colectivizate, au apărut între timp probleme noi, izvorîte din experiența cîștigată de colectiviști în organizarea muncii împreună, ele nu și-au găsit operativ oglindire în lucrări beletristice. De aceea subliniem meritul lui P. Sălcudeanu de a fi abordat în romanul Front fără tranșee problematica unui sat în care a fost înființată gospodăria colectivă, țăranii putîndu-se convinge de avantajele socialismului, iar în momentul de față se trece la consolidarea ei prin stîrpirea unor apucături legate de proprietatea privată, a spiritului „individualist", chiaburesc, prin atragerea tuturor țăranilor spre gospodărie. Sînt în Front fără tranșee numeroase pagini scrise cu nerv, frumoase, care atestă încă o dată talentul lui Petre Sălcudeanu, posibilitățile sale de a ne da o proză de bună calitate.

Dintre personajele cărții reținem în primul rînd figura secretarului organizației de partid, Lică Mureșanu. Originar din Gligan, cătun de pe lîngă Turda, Lică fusese înainte muncitor la „Industria Sîrmei". Se întoarce în sat știind că și acolo e nevoie de oameni, mai ales de cînd s-a înființat gospodăria. În Gligan, Lică Mureșanu o are pe maică-sa, Carolina. Caracterul lui cucerește prin simplitate, cinste și omenie. Ca secretar al organizației de partid el își dă seama de la bun început de greșelile ce le săvîrșește Zolovie, președintele gospodăriei, lăsîndu-se influențat de o seamă de elemente suspecte, își dă seama de inconsecvența și de tendințele carieriste din comportarea acestuia. E o fire puternic interiorizată. Lică trăiește datorită faptului că autorul a știut să pătrundă în resorturile sufletești intime ale personajului, să ne arate ce se ascunde dincolo de gesturile lui, de afirmații și epitete. Desigur că și în construcția lui Lică Mureșanu pot fi semnalate unele puncte de minină rezistență artistică (bunăoară episodul, cam șarjat, cînd Anisia îl îmbie noaptea în casă la ea — „prost ești Lică, doamne ferește" — iar secretarul, „principial" nu se îndură să intre — pag. 282—283 — sau scena cu Nănuța la pescuit). Dar în general Lică Mureșanu ni se pare un personaj izbutit. Reacțiile lui psihice sînt adesea surprinse cu finețe: „Stelele, ca și oamenii, își au drumul lor; te încrucișezi cu ei și nu-i bagi în seamă, se încrucișează și ele și se pierd. Copil fiind, mamă-sa îi spusese că își are și el steaua lui. Cînd întrebase unde e, Carolina îi arătase trei stele în triunghi, două mai stinse și una strălucitoare. Cea strălucitoare era a lui. Vezi bine nici nu putea să fie alta. Cu toate că nu mai credea în poveștile de demult ale mamei lui, văzîndu-și steaua se bucură. Din spate îl îmboldi și pe moșul care moțăia pe rudă și, arătîndu-i astrul, îi zise:

— Vezi steaua aia?
— Care?
— Aia...
— O văz.
— Faină stea...
— Faină.

Și cu asta discuția încetă."

Pe aceeași linie trebuie amintite și alte personaje: Traian, Aurel, Tofil. Nu-s lipsite întru totul de firesc nici chipurile lui Zolovie, Zăranie, a Miliei, a Nănuței etc.

Dar cu toate meritele fragmentare reale, narațiunea are însă un caracter cam facil, nereușind decît parțial să transfigureze tipic faptica, materialul documentar brut, oferit de realitate.

Să reconstituim în linii mari subiectul: La un an și jumătate de la înființare, Gospodăria agricolă colectivă „Avram Iancu" din Gligan se numără printre gospodăriile fruntașe pe raion. Aparent lucrurile merg cît se poate de bine. În gospodărie există o organizație de partid formată din trei comuniști: Zolovie, Lică și Tofil. Îmbătat de succese, președintele Zolovie își cam face uneori de cap. Petrecerile cu diverșii „consăteni" nu mai contenesc. Oamenii văd toate astea și sînt nemulțumiți. Sub falsa impresie a prosperității se ascunde pericolul ruinării colectivei. La cîmp se muncește anarhic, la sediu se mai fură. Lică Mureșanu, venit de curînd ca secretar al organizației, își dă seama de gravitatea situației și încearcă să o îndrepte. În colectivă au pătruns o serie de „mijlocași" dubioși, care au trecut pămînturile și atelajele cele mai bune pe numele copiilor, despărțindu-se apoi de ei peste noapte: Milia, Pantea... Ei au intrat cu „entuziasm" în colectivă cu gîndul ascuns de a se bucura de avantajele pe care statul democrat-popular le oferă, în deobște, țărănimii colectivizate. Cu toate că schimbarea stării lor materiale apare oricui cusută cu ață albă (între noi fie vorba practici necinstite concepute chiar așa de naiv nu prea întîlnim aievea; oamenii chiar și cînd sînt țărani se dovedesc mult mai ingenioși decît cred scriitorii) ca să se pună bine cu președintele, Milia și Pantea îl lingușesc cum pot. Iar lui Zolovie lingușelile nu-i displac. Ba uneori chiar are nevoie de ajutorul celor doi, căci potrivit proverbului: „o mînă spală pe alta și amîndouă fața". Milia visează ca după ce își va împlini scopul propus —să-și aranjeze gospodăria individuală cum îi place— să se retragă din colectivă. Observînd jocul murdar, restul țăranilor din sat nu mai vor să intre în gospodărie. Cum, adică, unii să vină cu tot pămîntul și atelajul iar alții să intre cu ce au mai slab pentru a trage de la colectivă numai foloase? Printre nemulțumiții de situația creată în gospodărie se află Hireneștii, un grup de familii înrudite, oameni foarte harnici și drepți. Hireneștii sînt pentru sistemul socialist în agricultură, sînt convinși cu toții de justețea politicii partidului la sate. Vor numai ca în gospodărie să domnească cinstea. Manevrat de către cei doi intruși, Zolovie se opune primirii Hireneștilor în gospodărie, tolerînd mai departe nedreptatea. Lupta lui Lică Mureșanu împotriva atitudinii greșite a lui Zolovie, lupta forțelor cinstite din sat împotriva spiritului individualist formează mobilul acțiunii romanului „Front fără tranșee". Această luptă are un caracter captivant — putem spune spectaculos chiar. Bineînțeles pînă la sfîrșit victoria ajunge să fie de partea celor care reprezintă „binele". Dar conflictul rămîne numai de suprafață, realitatea satului e astfel mult simplificată. Dincolo de încurcăturile, de peripețiile propriu zise nu mai rămîne nimic. Resorturile luptei pentru întărirea economico-organizatorică a gospodăriei colective nu sînt urmărite suficient pe planul conștiinței oamenilor. Apoi lipsește întreaga atmosferă complexă a satului nostru de astăzi. In afară de gospodăria colectivă, în Gligan socialismul nu mai este reprezentat prin nimic altceva. Cătunul trăiește parcă rupt, detașat metafizic de restul lumii. Problema principală pare a fi: sau primirea Hireneștilor în gospodărie și în consecință îndreptarea stării de lucruri existentă sau victoria spiritului chiaburesc. O singură dată în această perioadă, destul de lungă, gospodăria colectivă e vizitată de un instructor al Comitetului Raional de Partid și tot o singură dată vine la Gligan secretarul Comitetului raional. Așa se explică faptul că dușmanii își fac de cap cum vor.

De bună seamă că „Front fără tranșee", reprezintă o „lucrare de încercare a forțelor" pentru tînărul prozator Petre Sălcudeanu, un „roman de experiență". Dar am fi preferat ca această încercare a forțelor să nu fie făcută pe seama cititorului. Credem că lucrat mai îndelung și îmbogățit, volumul ar fi putut avea altă valoare. Așa cum se prezintă schițat —în liniile sale valabile— subiectul romanului se dovedea adecvat mai mult pentru o nuvelă. La mulți dintre prozatorii tineri s-a încetățenit mentalitatea greșită de a crede că cineva pentru a fi considerat cu adevărat prozator trebuie să-și încerce forțele într-o creație epică de mare amploare — un roman, într-unul sau, dacă se poate, în mai multe volume. Ca și cum talentul ar fi direct proporțional cu numărul paginilor! Cunoaștem cu toții însă destui prozatori mari cari n-au fost niciodată romancieri. Materialul de viață relativ sărac pe care îl conține cartea lui Sălcudeanu era insuficient pentru a închega o narațiune —gen roman. Atunci scriitorul a simțit nevoia să amplifice artificial și neverosimil laturile conflictului printr-o serie de episoade „dramatice", tari. Paralel cu atitudinea greșită a lui Zolovie împotriva Hireneștilor mai are loc și un al doilea plan al conflictului. Gospodăria colectivă își are sediul în clădirea unui fost chiabur pe nume Țiboc, demascat de săteni ca speculant și exploatator și condamnat. Țiboc are un fiu, Traian, căsătorit cu Nănuța. Spre deosebire de tatăl său, Traian este un om cinstit; a intrat în colectivă. Pentru a se dovedi principial, Zolovie, cu toate că are relații intime cu soția lui Traian, cu Nănuța, propune ca acesta să fie dat afară din colectivă pe motiv că e fiu de chiabur, iar tatăl lui se află sub stare de arest. Dar iată că Țiboc, ispășindu-și pedeapsa, se întoarce în sat. El își scoate din nou colții. Prima acțiune pe care o întreprinde este aceea că îi „fură" nevasta fiului său, Traian. Se dovedește pînă la urmă că, în fond, Traian nu este fiul lui Țiboc ci fiul natural al lui Zolovie, (cel care a propus ca el să fie scos afară din gospodăria colectivă), și al unei prostituate. Aceasta îl vînduse pe Traian lui Țiboc. Un întreg sistem de coincidențe care întrec prin facilitatea și arbitrariul lor tragediile antice: tații întrețin relații sexuale cu nevestele fiilor, fiii sînt oropsiți de către proprii lor părinți, fără ca primii să-și cunoască tații.

Greu explicabilă ni se pare și următoarea situație: gospodăria colectivă ființează numai de un an și jumătate totuși ea a ajuns fruntașă pe raion, cei care au intrat cu gînduri ascunse au avut timp să-și pună în aplicare planurile, țăranii toți să se lămurească de prosperitatea în gospodărie, deși, practic, deci, nu s-a obținut decît o singură recoltă.

Trecem acum la semnalarea unora dintre pasajele care ni se par mai naive, mai confecționate. În primul rînd trebuie amintite scenele în care Milia își terorizează bărbatul și fiul, pe acesta din urmă bătîndu-l pînă a-l aduce în stare de inconștiență, cu toate că el trece drept despărțit de părinți. In această gospodărie toți bărbații sînt de o blegenie revoltătoare. Caracterul de „femeie aprigă", al Miliei putea fi scos în evidență și fără a folosi metoda șarjării. Nu vedem ce interes are Țiboc, abia sosit în sat, să și pună la cale destrămarea colectivei, fără pic de teamă. Și încă ceva. Țiboc a ieșit din închisoare dar el are bani cu miile. Cumpără cercei de aur noră-si ca să o corupă. Cum? Datorită cărui fapt? O scenă neverosimilă ni se pare și aceea cînd Floricuța vine acasă la Traian și-i spune că îl iubește și moare din dragoste (dacă nu ți-s dragă, nu-i modru să trăiesc, p. 320-321).

Triunghiul erotic Zolovie — Nănuța — Lică amintește în mod insistent de situațiile asemănătoare din „Pămînt desțelenit": Nagulnov —Lușca — Davidov.

Și în privința limbii ar mai fi unele lucruri de spus fiindcă autorul se arată adeseori insuficient de exigent cu logica frazei. De ex: „In duminica aceea, deși soarele făcea fețe-fețe pe acoperișul de tablă al căminului cultural, nimeni nu mai stătea pe laviță". Care este aici raportul logic de cauzalitate?

Ca roman de experiență „Front fără tranșee" reprezintă, indiscutabil, o încercare interesantă și probabil utilă pentru evoluția lui Petre Sălcudeanu. Dar noi sîntem siguri că nu peste mult timp nici autorul nu va mai fi mulțumit de ceea ce a reușit să ne ofere acum. Și aceasta pentru că este evident talentul lui, străduința lui necontenită de a se autodepăși.

AL. ROSETTI-B. CAZACU:
Istoria limbii romîne literare (vol. I)

Utilitatea imediată și importanța acestei lucrări ni se par a fi în afara oricărei discuții. Acum, cînd apar atîtea studii monografice sau pe probleme speciale, era, în sfîrșit, momentul să apară și o Istorie a limbii romîne literare, *după cum este momentul să apară și o* Istorie a literaturii romîne. *Lucrarea — sinteză a dezvoltării limbii romîne scrise, de-a lungul istoriei — are deosebitul merit de a fi prima de acest gen în literatura noastră și — cu tot caracterul ei de provizorat (căci, în „prefață", autorii lasă să se înțeleagă apariția, în viitor, a unei ediții îmbunătățite) — se impune cititorilor, pentru că vine din partea unor autorități competente în materie.*

In „introducere", autorii își propun să clarifice o serie de probleme de ordin teoretic, privitoare la limba literară. Meritul acestei „introduceri" stă, în primul rînd, în faptul că aici sînt expuse, cu claritate și imparțialitate, opiniile lingviștilor cu privire la fondul problemei. Sînt, în același timp, puse la contribuție cercetările lingviștilor sovietici cît și a altor savanți străini, totul conducînd la edificarea deplină a cititorului. Opinia autorilor este că limba romînă literară trebuie considerată ca „un proces în dezvoltare", mai mult decît un „rezultat". De fapt această demonstrație — condusă strălucit de autori — constituie însăși esența volumului de față și nu ne îndoim că ea va fi continuată în următorul sau în următoarele volume, deși în legătură cu apariția lor nu ni se spune nimic în „prefață". Indiferent de justețea uneia sau a alteia dintre opiniile lingviștilor — asupra cărora nu e cazul să ne pronunțăm aici — socotim totuși că a considera limba literară ca „un proces în dezvoltare. este un punct de vedere care prezintă avantajul de a îndemna la studiul atent al scrisului romînesc de la începuturile lui pînă în prezent. Concepută în felul acesta, lucrarea nu interesează numai pe lingviști sau pe studenții filologi, care au luat conctact cu ea sub formă de curs universitar, ci și pe cei care studiază istoria literaturii și, în ultimă instanță, pe scriitorii noștri de azi, doritori a-și îmbogăți mijloacele de expresie. S-ar părea — poate — cam exagerat a vorbi de elemente de limbă literară la Coresi și chiar la Varlaam. S-ar părea că influența stilului cărților religioase — în epoca veche este supraapreciată, în dauna limbii cronicarilor. In orice caz, lucrarea cuprinde ample și judicioase sinteze asupra limbii scrise la diferite trepte ale dezvoltării istorice. Prima parte a lucrării — și cea mai întinsă, așa cum era și firesc — urmărește dezvoltarea scrisului romînesc începînd de la primele texte (secolul XVI) și pînă în cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cînd este înregistrată influența turcă dar și cea grecească. „Faza de tranziție spre epoca modernă" are în centrul ei „Școala ardeleană", scriitorii reprezentativi pînă la Conachi inclusiv, încheindu-se cu „influențele franceză și rusă". Totodată, autorii și-au propus să studieze, în chip aproape monografic, limba și stilul a o serie întreagă de scriitori. Din acest punct de vedere lucrarea ne apare deosebit de interesantă și utilă, în ceea ce privește studiul literaturii. Analiza limbii cronicarilor moldoveni (Ureche, Costin, Neculce) și a celor munteni este edificatoare. De asemenea, analizele consacrate scriitorilor prelați, precum Varlaam, Dosoftei sau Antim Ivireanu. In special paragraful consacrat lui Antim Ivireanu poate fi apreciat ca dintre cele mai izbutite, o adevărată descoperire și punere în valoare a unor calități stilistice aproape uitate, necunoscute în orice caz marelui public sau imposibil de sesizat pentru cei neavizați. Același lucru îl putem spune despre capitolul intitulat „Limba scrierilor lui Dimitrie Cantemir". *Opera acestui mare scriitor romîn din epoca veche, în definitiv puțin cunoscută, atît din cauza rarității textelor* („Istoria ieroglifică", *cea mai importantă lucrare a lui Cantemir, n-o avem decît într-o ediție „academică" din 1882 — pur și simplu ilizibilă) dar și, mai ales, din cauza stilului „cantemiresc", pe care autorii și-au propus — și au realizat acest lucru cu succes — să-l „descifreze", descoperindu-i virtuțile pentru ochiul profan. Problema se pune într-un mod asemănător și pentru Ion Budai Deleanu. Analizele stilistice, sondajul asupra fondului dialectal, neologistic sau — lucru deosebit de interesant la acești autori — de proprie invenție, sînt tot atîtea porți deschise spre înțelegerea operelor lor, valoroase în gradul cel mai înalt și rămase în mare măsură „ermetice" pînă acum, tocmai din lipsa unor studii ca cel de față. Neîndoios că istoricii literari vor profita din plin de aceste studii spre a valorifica la maximum capodopera precum „Istoria ieroglifică" sau „Țiganiada". Îndrăznim să credem că chiar scriitorii vor reflecta în marginea acestor studii, descoperind experiențe artistice demne de a fi luate în considerare, experiențe care au fost efectuate într-o vreme cînd limba noastră era supusă la o serie de încercări nelipsite nici astăzi de interes din partea artiștilor cuvîntului. E drept că autorii, care și-au propus rigori științifice și o cît mai justă circumscriere a obiectului cercetării lor, sînt destul de reținuți în ceea ce privește judecățile de valoare asupra cutărei sau cutărei opere. În orice caz aceste judecăți sînt totdeauna prezente și — ceea ce este mai important — susținute de o demonstrație convingătoare. Poate că asupra unora din ele, precum aceasta:* „Costache Conachi este un scriitor minor. Poeziile sale de dragoste, elegiile și cele cîteva ode sînt construite, în general, artificial, după modele neoanacreontice. Temele pe care le abordează nu sînt prea variate, iar limba creațiilor sale este relativ săracă", *nu vom cădea cu toții de acord. In orice caz, pentru istoricul literar demonstrațiile sînt făcute, repetăm, cu o competență care se impune din capul locului.*

Am arătat mai sus că studierea limbii romîne literare, privită ca un proces în dezvoltarea lui istorică, poate interesa și pe nespecialiști, chiar pe cititorii obișnuiți. In această calitate am vrea să facem încă o observație, aceasta din urmă poate utilă unei ediții revizuite. Dacă studiem limba romînă scrisă în dezvoltarea ei istorică socotim că faptele trebuie luate în discuție în ordinea lor cronologică. Înțelegem că autorii nu s-au putut mărgini — din anume rațiuni — la o cronologie strictă. Au studiat mai întîi limba scrierilor religioase și numai după aceasta a cronicarilor. Totuși ni se pare nepotrivit, de pildă, a trata mai întîi despre „Didahiile" lui Antim Ivireanu și despre „Mineele de la Rîmnic", opere scrise în prima și chiar a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, înainte de „Alexandria", „Pravila lui Vasile Lupu", „Pravila lui Matei Basarab" (toate scrise în prima jumătate a secolului al XVII-lea), înainte de cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin (de asemenea, scrise în prima și a doua jumătate a secolului al XVII-lea). Incontestabil, față de toate aceste scrieri, limba lui Antim Ivireanu este mai evoluată și — de aceea — cum era și firesc — autorul trebuia studiat în cadrul secolului al XVIII-lea.

Merită o apreciere deosebită aparatul critic și glosarul lucrării, părți care denotă și ele o mare exigență științifică și fac ca volumul să fie un excelent instrument de lucru pentru cercetători.

ION ROTARU

O carte trăită
„Vremuri și semne"
de MARIA ARSENE

Recent apăruta carte a lui Maria Arsene e alcătuită dintr-o seamă de schițe și nuvele — vechi și noi — toate pline de autenticitate. Tabloul mahalalei „Doamne Ajută" în care trăiesc hamali, negustori și vînzători — e realizat cu o mînă competentă. Unii oameni, minați de lipsuri, sînt siliți, în condițiile vechei orînduiri, să fure ca să-și țină zilele. Ei și ai lor suferă cumplit de foame, de frig, de tot felul de umilințe. Și tipuri de categoria lui Mușchin, a lui Barbă-Aspră și Tică, îți rămîn întipărite în minte, ca și drama acelui nefericit și sublim Burtă.

Sînt figuri vii — autorul n-a exagerat, n-a diminuat nimic și le-a fixat cu trăsături de condei puternice, în galeria celor flămînzi și goi și umiliți.

„Băltăreața" nu se distinge numai prin aducerea la suprafață a acestei lumi amărîte, ci, mai ales, prin talentul cu care autorul proiectează propria sa lumină asupra unei epoci pentru dc-a pururea dusă.

„Băltăreața" se distinge, astfel, și prin realizarea artistică și prin substratul revelator al unui anumit moment de pe vremea burgheziei.

Revelator este și tabloul Provinciei de odinioară. Aici, în cîteva linii mari, autorul ne înfățișează tot lumea mahalalei „Doamne Ajută" — pe Ștefan care și-a pierdut mîna în armată, pe madam Jeni, fostă primadonă, ajunsă, la bătrînețe, aproape — sau chiar — cerșetoare. Din aceeași categorie fac parte: „Spital în provincie", „Sfîrșit de toamnă în mahala", „Itiuba" și „Burtă". Cu mijloace din cele mai simple, dar cu atît mai impresionante, autorul ne prezintă chipul mult-chinuitului Burtă, sărac cu duhul, dar de o mare omenie — acel Burtă, batjocorit și ocărît și exploatat de negustorimea provincială — de acea burtă-verzime care a fost întotdeauna unealtă docilă în mîna cîrmuitorilor fasciști.

In Ion Nicolae, Revoltașul, întîlnim figura omului simplu, hotărît să contribuie la înlăturarea unei societăți putrede și la instaurarea orînduirii drepte, a unui ins din marea masă rurală care înțelege că rostul său în viață e să-și dea partea la efortul celor mai buni dintre cei mai buni întru luminarea mulțimii.

Cu „Domnul Pic" — cea mai întinsă dintre povestiri — autorul atacă o temă pe care am fi dorit-o altfel realizată.

Domnul Pic se ivește în mahala într-un costum ponosit și cu troace de lemn în picioare. E însoțit de un dulău hămesit.

Ce-și propune necunoscutul? Il vedem încercînd să-i adune pe mahalagii, convingîndu-i de binefacerile higienii: să admonesteze pe cei care își beau ultimul gologan în circiumă: pe copilandrii dedați prematur viciului. Mai tîrziu îl vedem făcînd propaganda cea mai bună printre mahalagii, lămurindu-i, mobilizîndu-i, la lupta împotriva proastelor rînduieli capitaliste.

Te aștepți să realizezi și mai bine personajul aflat într-o asemenea împrejurare deosebită. Lumea se adună, domnul Pic începe să vorbească dar... ce s-a întîmplat? Personajul din primele douăzeci de pagini nu mai e domnul Pic. Fără nici o motivare dăm de un alt Pic.

Finalul — asasinarea domnului Pic de către bestiile fasciste — e într-adevăr emoționant. Și în descrierea acestui episod, Maria Arsene — s-a dovedit — ca și în atîtea alte povestiri — un pictor de real talent al unor momente excepționale, un fierbinte iubitor de oameni și un dușman implacabil al celor care se îndărătnicesc să oprească mersul firesc al istoriei.

I. PELTZ

Două piese pentru teatrul de amatori

Casa Regională a Creației Populare Maramureș a avut inițiativa — utilă și binevenită — de a tipări piesele într-un act ale scriitorului Ludovic Bruckstein „Un musafir neașteptat" (apărută anul trecut și în coloanele revistei „Luceafărul") și „Pămînt și frați". De asemenea trebuie apreciată preocuparea lui L. Bruckstein — un condei dramatic sigur și experimentat — către „teatrul scurt" tot atît de dificil ca și cel de „proporții". „Un musafir neașteptat", inspirată din problemele de viață ale tineretului universitar, este o creație izbutită. Autorul a reușit să concentreze în puține pagini un bogat material de viață, conflictul oferă personajelor posibilitatea unei dramatice înfruntări, iar ritmul intens se menține pe tot parcursul. Tînăra Silvia rezistă dramei de conștiință pe care i-o impune comportarea neloială a logodnicului ei și iese învingătoare, deoarece tăria de caracter și educația primită în Institut își spun cuvîntul. Andrei Badiu, colegul ei de facultate, cunoaște în piesă o reală frămîntare și perspectiva unei evoluții fericite către o înțelegere superioară a vieții. Silvia e o fire visătoare. Uneori „romanțiozitatea" ei este accentuată cam ostentativ de autor. Dar așa cum am mai arătat, ea dispune de fermitatea morală necesară — și se rupe de Andrei, îndemnîndu-l să se înapoieze la familia lui.

In ceea ce privește piesa „Pămînt și frați", remarcăm — în primul rînd — formula compoziției dramatice. Acest mod de antrenare a publicului, de convorbire directă cu spectatorii, este foarte potrivit teatrului de amatori. Autorul însă înlocuiește uneori desfășurarea vie și pasionantă a unui conflict între mentalitatea veche și cea nouă — cu o simplă demonstrație de principii. Judecătorul Barbu — personaj al piesei — întreține o discuție cu publicul despre felul de viață al țăranilor în trecut și azi. Piesele într-un act — cele mai valoroase dintre ele — editate de Casele Creației Populare din diferite regiuni — ar trebui să apară și în colecția editată de Casa Centrală a Creației Populare — pentru ca repertoriul acesteia să fie realmente îmbogățit.

Cinci schițe
de VASILE REBREANU

Nu de mult au apărut în revista **Tribuna** cinci schițe de Vasile Rebreanu, care dovedesc că tînărul prozator, fin creator de atmosferă, are penel descriptiv și filon liric viguros. „Piesele" cele mai reușite — din cele publicate în revista **Tribuna** — ni se par a fi **Casa** și **Razia**. Monologul tînărului care se întoarce în sat să mai vadă o dată locuința părintească înainte ca tatăl să o dărîme pentru a-și clădi o casă nouă este scris cu intuirea justă a stărilor sufletești și cu capacitatea remarcabilă de a recrea — concentrat — un crîmpei din viața personajului (schița **Casa**). In **Razia** (titlul nu pare cel potrivit) portretul lui Tudor Chira — paznicul unei gospodării colective, frămîntat de probleme mari, dornic să cunoască ceea ce se petrece în conștiința oamenilor din jur — este viu și expresiv.

Tînărul prozator se simte în largul său, în această schiță. Descriind natura rustică el notează cu iz șolohovian — cum se ridică aburii calzi ai pămîntului și „îmbată ca o licoare". Vasile Rebreanu e un poet al peisajului rural și acest atribut se conjugă cu suplețea investigației psihologice pe care același scriitor o dovedește cînd creează personaje — țărani. Care este — după părerea noastră — „piesa" cea mai slabă a „ciclului"? Schița **Cina**, pentru că e o scriere constatativă, iar amănuntele incluse pe parcurs (bărbatul cinează numai în maieu, soția — numai în cămașă — îl privește ținînd copilul pe genunchi și gîndindu-se că e frumos oriunde e nevoie de ei) nu comunică mare lucru. **Primăvara 1948** — schițează ca și **Razia** un portret interesant. E vorba de un bătrîn cu mari dureri sufletești, care începe să se transforme sub influența unor tineri. Ni se pare că dinamica psihologică se desfășoară forțat, intervenția autorului e evidentă aici și schița apare „confecționată". **La ferestrele Europei** vădește calitățile autorului de a crea „atmosferă" — deși nu scapă de influența unor maeștri — (episodul cu cîinele vagabond ne amintește o schiță a lui Sadoveanu). Vechiul tîrg de provincie e zugrăvit în culori tari, însă autorul aduce prea mult material faptic, și personajul principal nu prinde viață în suficientă măsură.

Vasile Rebreanu demonstrează prin creațiile sale resurse ample, frumoase și autodepășirea îi este mereu firească.

MIHAI BOTEZ

CRITERIILE NOUTĂȚII (III)

Fără să reprezinte un privilegiu absolut, aspirația spre inedit este caracteristică noii generații, ale cărei căutări creatoare se cuvine să fie sprijinite cu toată căldura. Sprijinul acesta n-are nimic comun cu îmbrățișarea fără rezerve a lucrărilor unui tînăr, sub cuvînt că e talentat și tinde să inoveze. Evitînd consecvent jalnica dădăceală, logosurile moralizatoare, rețetele și preceptele, critica literară are — dacă nu mă înșel — datoria să-l ajute pe autorul în formare să evite anumite greșeli de ordin elementar. Mi se pare greu de suportat — de pildă — confuzia între o exprimare cît mai personală a noului din viața societății contemporane și admirația față de propria persoană, chiar și atunci cînd ni se explică pe îndelete că, exaltîndu-și propriul eu, tînărul crescut în anii libertății nu face altceva decît să slăvească poporul — pentru că, în acest caz, „eu" nu poate însemna decît „noi" etc. etc. Între „noi" fie vorba — egolatria rămîne, în orice condiții, un simptom de inferioritate spirituală.

De asemenea, cred că nu există similitudine între frămîntarea — uneori dureroasă — a celui ce caută noi forme de expresie, pe măsura noilor fenomene de viață — și zbuciumul steril, tendința donquijotească de a descoperi zări largi în nisciava fundături insalubre, flăcări în putregai, azur în băltoacă. Avem de discutat astăzi atîtea probleme importante ale zborului spre steaua ideală a poeziei, încît mi se pare de-a dreptul păgubitor să ne împovărăm zadarnic cu lestul falsei inovații și al gîndirii banale: este timpul să înlăturăm cu hotărîre din calea noastră complicațiile inutile.

Oricît de curios ar putea să pară, pseudo noutatea și gîndirea banală sînt fenomene de esență comună (schematică) și care se condiționează reciproc. Critica noastră n-a analizat suficient, la timpul său, schematismul ca fenomen complex, combătînd aproape exclusiv patosul exterior, verbalismul, discursivitatea (aspecte ale „gîndirii banale"); așa se explică faptul că, în dorința de a evita (sau îndrepta) greșelile amintite, unii poeți — și nu numai tineri — au nimerit în mreaja noutății iluzorii, adoptînd drept armă de luptă împotriva unei laturi a schematismului, altă latură a aceluiași fenomen. Cele cîteva exemple pe care le-am citat în cuprinsul articolului de față, s-ar putea înmulți.

Pînă acum m-am referit mai pe larg la problema falsei noutăți și aproape deloc la pandantul său — gîndirea banală. Aș vrea să spun cîteva cuvinte despre natura intimă a relațiilor dintre aceste două laturi ale schematismului, extrem de nocive pentru căutătorii de noutate a căror busolă nu funcționează cu precizie.

Desigur, ilustrînd, voi căuta să respect pe cît posibil principiul referirii la activitatea unor oameni talentați, căci disputa cu diletanții de profesie ar fi un nonsens.

Iată-l pe Alexandru Andrițoiu — care nu mai este chiar un tînăr poet,plătind tribut falsei noutăți de „expresie":

„M-am reîntors în Transilvania/ Să-mi revăd munții și buciumul. Pe sub casa noastră cu șindrilă. / Tot la fel se plimbă tînăr, Crișul. / Lacrimile au plecat departe / Duse de-amintiri,de vremi, de ape / Am rămas acasă doar pleoapele / Peste ochii gemeni cu lumina. / Și ce-a mai rămas? Fără-ndoială / Andersen în rafturile strîmbe, / Rochiile Anei Karenina / Între pagini pururi răsfoite / Și surîsul în fotografie / Și un cer nemaivăzut de-albastru / Peste care, surîzînd, Gagarin / S-a-nvîrtit rapid în jurul lumii".
(Reîntoarcere — Tribuna, iunie 1961).

În ce constă falsa noutate? După părerea mea, autorul renunță aici la sistemul de comunicație directă cu cititorul, la imaginea izbitoare, la conjugarea prin violență (gen Beniuc, și, poate, mai adînc, Arghezi) a unor elemente de vocabular. Această renunțare se explică, pentru mine, prin aceea că accentul nu mai cade pe ideea generoasă, de largă rezonanță, cum ne obișnuise Andrițoiu în cele mai bune realizări ale sale, ci pe senzația limitată și limitativă, pe notația vagă, lipsită de forța sugestiei; însuși versul, fără a se dizolva literalmente, ca la corifeii falsei noutăți, prezintă stîngăcii supărătoare (picioare lipsă, aritmii nefondate etc). În ansamblu, avem de-face cu o poezie de tip vechi, așa cum se scriau destule între cele două războaie — plus două-trei versuri în final care, oricît de subtili ne-am dori, n-au nici în clin nici în mînecă cu precedentele.

Același autor care ne-a oferit realizări remarcabile în domeniul poeziei cetățenești „de tribună" și ale cărui explozii de sinceritate, de patos autentic au însuflețit nu o dată pe cititori și auditori — publică, în ultimul timp, diferite mostre de „gîndire banală", de platitudini rimate. Iată finalul poeziei Vigilență:

„Partinitate, incandescență,/ prezență-a destinului meu, / dă-mi via ta vigilență, / să fiu ager, omniprezent și același mereu" sau pe acela al unui poem realizat, de altfel, la un nivel general mai ridicat:

„Jur împrejur și în suflet partidul / se contopea cu lumina cea mare / Lenin murmura: „Învățați! Învățați" / Noi dădeam lecții de-alfabetizare".

Dacă în primul exemplu (Reîntoarcere) Andrițoiu ne-a dat prilejul să ilustrăm pseudo-noutatea, aici ne întîlnim, după părerea mea, cu mostre de pseudo-actualitate, cu transcrierea aproximativă, în versuri a unor idei politice de mare însemnătate.

Tin să precizez că nu consider poezia lui Andrițoiu, cu toate inegalitățile ei flagrante din ultimul timp, ca fiind reprezentativă pentru una sau alta din erorile în discuție. Am dat însă aceste exemple, pentru a demonstra că falsa inovație și gîndirea banală sînt atît de înrudite, încît pot coexista la un moment dat în creația aceluiași autor, respectiv, a talentatului nostru tovarăș, Al. Andrițoiu.

Gîndirea banală, pseudo-actualitatea exprimată în versuri constatative, devine pe zi ce trece mai anacronică, mai greu de suportat în paginile publicațiilor noastre literare.

Ce să facem cu asemenea înșiruiri „corecte",cărora n-ai ce să le reproșezi din punct de vedere al conținutului, dar nici din acela al „poeziei" — aceasta lipsind cu desăvîrșire:

„Am votat pentru săgeata hulubului în larguri, / pentru tăria betonului turnat în palate, / pentru noile cargouri cu pașnice catarguri / pentru antenele înfipte pe case noi, la sate! / Am votat pentru omul ce va struni atomul, / gigantica-i putere urnind-o pentru viață, / cînd vom rodi sub raza-i mai strașnic cernoziomul / iar în pustiu vom crește întinderi de verdeață" — și așa mai departe — trei strofe încheiate.
(N. Tăutu — Am votat — Gazeta literară, martie a.c.)

Cineva ar putea spune că în asemenea versuri ca acelea de mai sus, este vorba despre fenomene foarte noi și foarte importante din viața societății noastre contemporane. De acord, aș adăoga, însă aceasta nu se întîmplă cu mijloacele poeziei, sau, în cel mai bun caz, cu niște mijloace anacronice, perimate. Avem de-face, cred, cu o falsă actualitate, cu înregistrarea superficială a faptelor, fără încercarea de adîncire, de dezvăluire a esenței fenomenului social.

Mi-aș permite o nouă paranteză. După opinia mea, generația care se maturizează în anii socialismului are, probabil, un alt fel de romantism decît cei care au trecut, fie doar cu zîmbetul adolescenței, prin conul de umbră al capitalismului. Aceștia au păstrat, probabil pentru totdeauna, deprinderea exclamației uimite, admirative, entuziaste — adesea, la modul zgomotos — în fața elementelor noi ale vieții. Dimpotrivă, majoritatea celor care nu știu ce-i aia „exploatare" decît din cărți, consideră noua stare de lucruri drept ceva firesc, așa cum ni se pare normal ca, respirînd, să tragem în piept aer și nu vapori de mercur. Și prima circumstanță și secunda prezintă, pentru poet, avantajele și dezavantajele lor. Ceea ce vreau să subliniez este faptul că entuziasmul exclamativ propriu, în mare măsură, poeziei noastre din primii ani după 23 August 1944, acel entuziasm care a caracterizat creația multora dintre noi cu laturile ei bune și slabe, pe care nu le idealizăm dar nici nu le renegăm (pentru asta e absolut necesară absența caracterului!) — nu mai poate fi suficient pentru a exprima ziua cea nouă a țării. Eu unul m-am convins de acest adevăr în urma unei experiențe destul de anevoioase. Dar, la drept vorbind, nu simt nici un imbold să mă înnoiesc cu asemenea „trouvailluri" ca proza scărîțată despre stări transcendentale sau psalmodierea versificată a adevărurilor importante. Acesta, însă, este un punct de vedere personal. Mi-am permis să fac cîteva observații mai dure cu privire la poezia falsei actualități, pe care o practică unii poeți din generația mea, deoarece consider că acest mod de a trata problemele „la zi" dă, cum s-ar zice, apa la moară tendinței contrarii — pseudo-noutatea și gîndirea banală mergînd, cum am văzut, adeseori mînă în mînă.

Cred că, în acest sens, fac un prost serviciu asemenea lucrări ca poezia lui Ștefan Iureș despre întrecerea brutalilor apărută recent în Scînteia Tineretului, sau aceea a lui Traian Coșovei „Plini de măreție sînt țăranii..." din Contemporanul nr. 27 a.c. În legătură cu aceasta din urmă, aș avea ceva de adăogat.

Desigur, și autorul și redacția au avut cele mai bune intenții publicînd lucrarea respectivă. Ei și-au zis, probabil, că aceasta răspunde unei probleme actuale, fiind axată pe o temă centrală a construcției socialiste. În realitate — cred eu — și autorul și redacția au greșit grav, obținînd un rezultat exact contrariu celui dorit.

„Plini de măreție sînt țăranii cînd / însuflețiți de clasa muncitoare, / își potrivesc pe umerii lor mari / însemnate planuri de stat, planuri de producție, / îndrăznețe planuri de transformare a naturii..." și așa mai departe.

Pe bună dreptate, ne punem întrebarea: avem de-face cu o lucrare artistică sau cu o expunere politică în fraze întortocheate?

Iar cînd mai întîlnim și asemenea afirmații, cum că țăranii „...oropsitul pămînt pe care-au robit / într-un uriaș, mîndru combinat și-l transformă / și cu livezi tinere, cu lanuri imense, / cu splendide neamuri de vite îl împodobesc" sau că, aceiași țărani, printr-o stranie operațiune, „se conectează la marele sistem energetic republican" — nu putem decît să reproșem redactorilor secției de poezie de la Contemporanul enorma lipsă de exigență, care îngăduie apariția unor asemenea modele de gîndire banală, în haina pseudo-actualității.

Poate voi fi întrebat — Dar bine, lipsuri de această categorie (adică de ambele, atît pseudo-inovație, cît și gîndire banală) nu se întîlnesc și în paginile „Luceafărului"? De ce publicați astfel de poezii, dacă sînteți în principiu împotriva lor?

Pentru că — voi răspunde — așa cum ne învață teoria și practica literaturii realist-socialiste, asemenea probleme nu se rezolvă prin decret, prin măsuri administrative — ci printr-o sistematică și intensă muncă de educație politică estetică, îndeosebi în rîndurile tineretului. Mie, personal, pot spune că mi-e foarte clar că aceste căutări, cu toate erorile și deficiențele lor, izvorăsc din tendința de a lărgi modalitățile de expresie, de a cînta, în registre cît mai variate, marea temă a vieții și artei contemporane, drumul spre socialism. Este desigur rău că o parte din tinerii și nu tocmai tinerii noștri poeți, își insușesc o dată cu formele și un conținut discutabil (aici separația formă-conținut este, evident, pur instrumentală). Inutil să adaog că principala răspundere revine criticii literare, care lasă prea adesea pe cei tineri și entuziaști să-și irosească forțele în căutări sterile.

Dan Deșliu

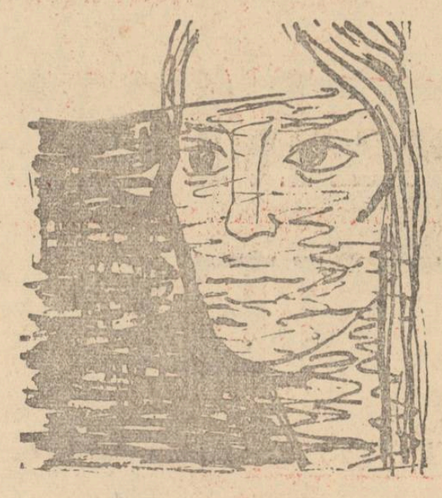

A doua dimineață

...Și se porniră vînturi, ori zarea le-a iscat,
prinzîndu-mă imensa lor viltoare,
și cerul printre nouri curgea amestecat,
simțeam privirea-i amenințătoare.

Străfulgerară ape albastre mari lumini.
A fost o revărsare pînă la-nalte creste,
cu încleștări amare, de aspre rădăcini,
purtîndu-mă-n neștire fără să prind de veste.

Iar cîntecul, din toate a strîns cîte ceva,
învălmășind cuvinte în fel și fel de chipuri,
și l-am crezut o oază, un țărm, dar nu era,
în lumea mișcătoarelor nisipuri.

De-avalma adunîndu-și izvoarele ivite,
am dat ades de mîluri în largul necuprins;
arsurile de zbateri să-mi fie domolite,
îmi căutam furtuna în zare dinadins...

A doua mea trezire e calmă, fără vînt,
dar ce adînc e rîul gîndirii și ce clar.
Adevăratul zbucium abia acum îl cînt,
cînd picură din palme, în versuri, stropi de jar.

Victoria Ana Tăușan

Clipa deplină

Soarele meu s-a urcat la amiază
Și umbra mi-s-a ghemuit la picioare
Ca un cîine blînd, și-ascultător.
O, soare al meu, soare!
Bucuria luminilor tale
Mă-ndeamnă, de-acuma,
Pătimașă
La zbor.

Asemenea mie,
Nimic nu mai are umbre
(Aceste urme-ale necunoașterii, moarte!)
Din tot ce gîndesc și ce mă-nconjoară...
Privirea-mi pătrunde pînă departe,
Fulgerătoare,
Ușoară.

O, soare!
E clipa deplină,
Cînd între flori și-ntre stele,
Sînt săgeata de aur
A viselor mele!

Petre Ghelmez

NOAPTEA, PE CÎMP

S-AU AȘEZAT toți nouă jos, la dogoarea focului, încît pe fețele înnegrite de vînt și de pămînt le jucau reflexe roșietice.

— Și cum e, mă Stancule, nu vrei să ne spui cine ți-e aleasa inimii?

Atunci Stancu a băgat mîna în buzunarul de la pieptul pufoaicei și a scos rizînd o fotografie.

A-ntins-o întîi lui Hariton.

— Asta e!

Hariton a privit-o lung, din toate părțile și a dat-o mai departe, fără să spună mai mult decît: „mda, e frumoasă". Dar Hariton o cunoștea, la fel cum o cunoșteau toți, în afară de Radu Decă.

Cînd fotografia a ajuns la el, Decă a tresărit. A închis puțin ochii privind-o printre gene, apoi a oftat. Și așa, ca-ntr-o doară, pe tonul cel mai firesc, a-ntrebat:

— O cunoști de mult?

— Da, a răspuns Stancu, mirat că e întrebat tocmai de cel care îndeobște nu obișnuia să spună nimic. S-ar putea spune chiar de cînd era cît buricu' deștului.

— Și vă iubiți?

Stancu a ridicat din umeri încurcat în fața unui astfel de interogatoriu neașteptat.

— Păi eu cred c-o iubesc.

— Cum așa, cred c-o iubesc! Dar ea te iubește?

— Asta n-am de unde s-o mai știu. Dar eu cred că mă iubește și ea, c-a venit cu mine de bună voie și nesilită de nimeni.

— Nu e de ajuns, Stancule. Dragostea n-are jumătăți de măsură. Ori tot, ori nimic.

Uite, eu eram ceva mai mic decît tine cînd am dat peste ea. Abia-mi mijise mustața sub nas, în primul an cînd am devenit tractorist și fusesem trimis într-un sat din mijlocul Dobrogei. Lanurile-i spune satului. Eu eram cu tractorul și altul cu batoza. Pe-atunci nu erau gospodării colective ca acuma, și combină nu văzusem nici eu. La treierat, mare lucru nu prea aveam de făcut. Porneam tractorul, se învîrtea șaiba și n-aveam grijă decît să-l opresc cînd îmi cerea batozarul. Restul timpului mi-l pierdeam pe la bascula de cîntărit saci, sau dădeam cîte-o raită pe la spatele batozei. Acolo lucrau mai ales fete înfășurate pînă peste nas în basmale negre, că nu știai dacă or fi zine sau ciume. O dată trec pe lîngă ele și le-arunc o vorbă, așa, în glumă:

— Mai repede fetelor, mai repede, că vă-ngroapă paiele de vă duce tîrșul în șiră.

— Dacă ai fi cavaler, ai lua furca din mîinile fetelor și nu te-ai mai plimba ca vodă prin lobodă. Ține furca și să vedem cît ești de viteaz. Și m-am pomenit dintr-o dată agățat de coada furcii. Ea a sărit ca o veveriță și s-a cuibărit lîngă șira cu paie, la umbră. La prînz, cînd m-am dus să opresc motorul, eram frînt de oboseală. M-am dat alături pe-o grămadă de paie, să-mi odihnesc oasele.

Atunci, de undeva, a apărut chiar fata aceea, cu două oale și o legăturică.

— Ce-i nene Radule, ai obosit? Așa e că-i greu la furcă? mi-a zis ea. Uite, ți-am adus de mîncare.

A așternut un ștergar, a pus pe el o strachină cu mîncare de cartofi, că parc-o văd și acuma, și pîine albă.

— Mănîncă nene Radule, ce mai stai? Sau nu-ți place mîncarea gătită de mine?

În urmă m-am gîndit că n-avusese timp s-o gătească ea, că doar tot timpul stătuse sub pologul de paie. Dar puțin îmi păsa de toate alea atunci. Îmi suna rău la ureche doar vorba ei „nene Radule". Că nu era mai mică cu mult decît mine.

— Ți-e rușine de mine, nene Radule, de-aia nu mănînci? Așa tractorist ești matale, să te sfiești de-o fată? Uite, dacă vrei, mîncăm amîndoi. Și a mai scos din legătură o furculiță.

Abia după ce-am isprăvit de mîncat, m-am uitat mai bine la ea. Mai bine nu mă uitam. Da' acum ce să mai fac? Ce-a fost, a fost. Era frumoasă, mă Stancule, că de prima dată mi-am zis că nu mai e alta ca ea să-i semene.

— Ce mă privești așa, nene Radule, vrei să mă deochi? Și și-a luat repede legăturica și a zbughit-o. Eu am rămas în grămada de paie ca un prost. Pe urmă am văzut-o mereu. Și ea, de cîte ori treceam pe la spatele batozei, se uita la mine și-mi făcea semne.

Eu n-o băgam în seamă și nu-i răspundeam.

Numai că într-o seară, cum stăteam eu așa într-un culcuș, gata de culcare, mă pomenesc iar cu ea.

— Bună seara, nea Radule. Nu e așa că nu te-așteptai la musafiri?

— Drept să spun, nu mă așteptam deloc.

— Nu ți-e urît să dormi singur, nea Radule? Pe aici umblă ielele. Tot așa i-a luat vederea, acum trei ani, lui moș Pandele, cînd păzea bostana, în locu-ăsta.

— Nu mi-e teamă, fată frumoasă, i-am răspuns eu. Și dacă mai ești și tu lîngă mine, am și mai mult curaj.

— Eu am venit să-mi caut furca, că mi-a luat-o tîrșul în paie, și cînd colo dau de matale.

— Ce să-i faci? Așa e tîrșul. Ți-am spus eu să ai grijă.

— Mda, numai că pe mine nu vreau să mă ia tîrșul.

— Dar ce vrei?

— Vreau să mă fac tractoristă, nea Radule. Am auzit că pe-acolo pe la semeteu lucrează și fete.

— Asta așa e...

Apoi s-a așternut între noi tăcerea. Dar la o vreme ea zice către mine:

— Ce mîini groase ai, nene Radule! Parcă ai lucrat la piatră. Toți tractoriștii au brațele așa de tari, nene Radule?

— Nu știu, i-am răspuns eu.

Atunci am cuprins-o în brațe, că-mi închipuiam c-o strivesc. Nu mai rămăsese nimic din ea. Dar nici eu nu mai știam de mine.

Cînd ne-am trezit din pologul de paie, luna era sus și la lumina ei i-am văzut ochii plini de lacrimi. Tăcea și plîngea.

— De ce plîngi?

Plîngea cu sughițuri.

— Ce mi-ai făcut, nene Radule? M-ai nenorocit. Acu ce mă fac eu? Cum mai scot capul în lume? M-am umplut de rușine.

Trebuia să spun ceva, dar nu știam ce.

— Lasă, i-am zis eu într-un tîrziu. Om vedea noi cum o scoatem la capăt.

— Nu mă mai duc acasă. Să faci ce știi cu mine. Mai bine mor aici, decît să m-arate lumea cu deștu.

Mi s-a făcut milă de ea. Simțeam că ochii ei albaștri mă ard.

Am început să discutăm despre altele. Am aflat mai întîi cum o cheamă, că nu știam. Apoi mi-a spus că e orfană, că n-are pe nimeni pe lume, decît niște unchi care o ajută să trăiască. M-am gîndit atunci că poate d-aia e ea așa zăpăcită și neastîmpărată, că n-are mamă. Și-am strîns-o din nou în brațe. Apoi am adormit amîndoi în pologul de paie. Dimineața ne-au trezit soarele și gălăgia oamenilor care veniseră la treier.

În ziua aceea mi-am și auzit vorbe.

După două zile m-am zbătut ca peștele pe uscat. Nu știam ce să fac. Lisandra venea și-mi spunea plîngînd că o arată lumea pe uliță și i-au ieșit vorbe urîte.

Îmi părea rău de ea și nu-mi venea s-o las așa singură.

Începusem să ne facem planuri. De cîte ori pleca lumea de la batoză, noi rămîneam lîngă o șiră de paie. Priveam luna cum răsărea, număram primele stele care apăreau, pînă nu le mai pridideam și ne gîndeam cum o să fie cînd om fi noi singuri, la casa noastră. O să muncim amîndoi, ziceam eu și o să ne facem casa chiar din primul an. Și pe urmă om vedea noi. Așa că după ce s-a terminat treierișul, am luat-o pe Lisandra cu mine și-am plecat la ai mei, să-și vadă nora.

La ai mei n-am stat prea multă vreme, cu toate că bietul tata nu mai contenea ca să rămînem acolo, că s-a înființat și la ei un semeteu și vorbește el cu directorul să lucrez în sat. N-am vrut, știam că mă așteaptă tovarășii în Dobrogea.

Am luat mai întîi o cameră cu chirie la ea în sat, la Lanurile. Cînd ne-am întors noi, tocmai se punea la cale înființarea gospodăriei colective. Se adunaseră cîteva cereri, alții stăteau pe gînduri încotro s-o apuce. Satul era în fierbere. Stațiunea urma să înființeze în gospodărie o brigadă de mașini permanentă și treaba asta îmi revenea mie și altora. Atunci i-am zis Lisandrei:

— Trebuie să faci și tu cerere să intri în gospodărie.

Ea mi-a aruncat niște priviri piezișe, așa cum n-o văzusem niciodată că se uită la cineva. Am crezut că nu mă înțelege și am început să-i explic din nou.

— Faci ce vrei, nu mă interesează — a zis ea în cele din urmă. Nu fac nici o cerere.

Am simțit că mă cuprind frigurile. Parcă mă lovise cineva cu un par în moalele capului Ea a căzut pe gînduri, s-a uitat la mine și a zis din nou:

— Dacă trebuie neapărat să fac cerere, fă-o tu, dă-o în numele meu și o semnez.

Și așa am făcut.

Primăvara am tras niște arături așa cum nu se mai văzuseră niciodată. Rămînea șanț pe brazdă. Cormana arunca pămîntul de la fund, negru și bun să-l pui pe rană. Și-au ieșit pe urmă niște bucăți că ți-era frică să intri în porumb.

Numai că vezi, nu-i e dat omului să aibă numai bucurii în viață. Tot în primăvara aceea, cînd trebuia să-nceapă prașila de mînă și era nevoie la gospodărie, îi zic Lisandrei:

— Trebuie să mergi și tu la sapă. Și președintele și-a trimis femeia. Nu se poate altfel.

— De-aia te-ai însurat cu mine, să mă trimiți la colectiv, cot la cot cu toți ăia? Pe urmă s-a trîntit în pat, a pus capul în pernă și-a început să plîngă.

N-a fost chip s-o urnesc pe Lisandra la gospodărie. Vreo două săptămîni aproape că nici la masă nu ne-am vorbit. Aveam sufletul negru în mine. Aproape că nici la masă nu-mi mai venea să stau. Pe urmă s-a-ntîmplat că spre toamnă, m-am apucat să fac casă, cîștigasem bine și mă mai ajuta și stațiunea cu meșteri. Lisandra venea în fiecare zi, cerea meșterilor să-i ajute cu ce poate, gătea mîncare pentru ei și-i invita la masă. Era, cum s-ar spune în lipsa mea, un șef de șantier acolo. Și s-a ridicat casa repede, încît spre iarnă ne-am și mutat în ea.

Am dus-o așa pînă într-o primăvară. Era la a doua prașilă a porumbului cînd am venit acasă frînt de oboseală. Toată ziua lucrasem cu cultivatorul, că nu-mi arsese nici de mîncare. Era o arșiță nemaipomenită și simțeam că porumbul tînjește după apă. Dar de unde ploaie, că cerul era ca sticla de limpede? Trebuia să-i dăm zor cu prașila. Cînd m-am întors acasă, nevastă-mea s-a purtat mai frumos ca niciodată. Eram plin de praf și de motorină din creștet pînă-n călcîie. Imi intrase pămîntul și-n suflet. Am găsit acasă apă caldă, mîncare pe masă, patul făcut. „Ce mult face să fie cine să-ți aibă de grijă" — mi-am zis eu și nici nu m-am sfiit să i-o spun, pentru a-i mulțumi într-un fel.

— Și cînd te gîndești că sînt mulți amărîți pe lume, care n-au un pat, un colț de casă al lor, mi-a răspuns Lisandra. Uite, inginerul nou care a venit acum la GAS, căuta astăzi o cameră de închiriat. N-a găsit la nimeni. Mi-a zis și mie dar eu i-am spus că să te-ntreb pe tine. Tu ce zici? Tot stă degeaba camera de lîngă drum. Și cînd și-o face vreun rost...

M-am uitat adînc în ochii ei, să văd dacă nu ghicesc și altceva decît ceea ce spunea.

— Mda, i-am răspuns eu. O să vedem... Acuma hai să dormim, că mîine trebuie să mă scol de noapte. A doua zi am lucrat pînă către miezul nopții, la lumina farurilor, să terminăm. Cînd am venit acasă, Lisandra mi-a ieșit înainte:

— Știi, l-am primit totuși la noi. Știam că pînă la urmă n-o să zici nu. N-avea săracul unde să-și țină bagajul, că nu-i de prin părțile noastre.

Apoi am dat mîna cu el, și pînă în seară am stat la palavre.

O vreme, toate mergeau ca și-nainte. Pe urmă a început recoltatul grîului. În primele zile mă întorceam de la cîmp în fiecare seară. Pe urmă ne odihneam seara,iar noaptea pe răcoare aram. După două zile, cînd am venit acasă, n-am mai găsit nimic din ceea ce lăsasem. Lisandra m-a privit cu dușmănie și mi-a aruncat cîteva vorbe-n nas:

— Acu'vii? De ce nu te-ai dus la alea de la colectiv să dormi, unde-ai dormit azi-noapte. Tot la ele găsești și de mîncare. Și a ieșit în curte, făcîndu-și de lucru și pufuind. Mi-am prăjit singur cîteva ouă dar gîndurile nu-mi dădeau pace. Știam că nu sînt vinovat nici cît negru sub unghie. Să nu priceapă ea oare lucrul acesta. Ceva nu era la locul lui. Mi-am zis că vremea e mai înțeleaptă decît noi și o să le scoată ea la lumină, pe toate.

Dimineața am plecat. M-am întors iar la două zile acasă și povestea s-a repetat.

Apoi ritmul campaniei a început să fie mai al dracului. Porneam de dimineață, opream motoarele doar o oră la amiază pentru masă și ne odihneam tocmai seara. Celor care erau însurați le veneau nevestele cu mîncare în capul locului. Și dacă se-ntîmpla ca unul din ei să rămînă în urmă, nevestele-i luau la zor de parcă ele erau șefi de brigadă. Eu mîncam la vagon, cu cei neînsurați. Ne gătea o babă de la gospodărie. Dar în fiecare zi mă uitam peste cîmp, doar doar oi zări-o pe Lisandra. Nu-mi mai venea nici la masă să mai opresc, de teamă să nu mă chinuiască iar. Am apucat atunci stegulețul și nu i-am mai dat drumul pînă la sfîrșit. Cei din brigadă mă considerau de-a dreptul nebun, pentru că-i trăgeam și pe ei după mine. Și cînd am isprăvit, primii pe stațiune, ne-a primit în capul locului directorul stației unii. Ne-a strîns mîna la toți, iar la mine s-a oprit mai mult:

— Bravo Decă! N-avem mulți ca tine în stațiune.

Mă bucuram. Se bucurau și ceilalți. Cu toate astea inima mea era ca pămîntul. Am tras motorul la vagon și am plecat repede acasă. Era noapte și în casele oamenilor se vedea lumină. La mine, în odaia dinspre uliță, era întuneric. Am deschis poarta și am intrat prin spate. Dar și acolo era întuneric. Am deschis ușa încet să nu trezesc pe nimeni și am intrat ușor. Cînd am ajuns în odaie și am aprins lumina, am rămas ca o stană de piatră. Gura mi-a amuțit, pămîntul a-nceput să se-nvîrtească cu mine, am văzut negru în fața ochilor. Apoi am trîntit ușa, am ieșit în tindă, am pus mîna pe un vătrai de la sobă și m-am întors. Dar nevastă-mea și cu inginerul, săriseră din pat pe fereastră. Atunci dintr-o dată mi s-a luminat mintea. Gîndurile mi s-au potolit și-am scuipat cu scîrbă în așternuturile desfăcute. Atîta am zis: „putoarea și-a ales întîi tractorist, să scape de muncă, pe urmă a vrut inginer".

Și eu ce era să fac? Am dat drumul vătraiului din mînă și mi-a fost ciudă că-mi venise un astfel de gînd, atunci cînd îl luasem.

De-atunci nu s-a mai întors. Nu i-am mai văzut, nici pe ea nici pe el.

În două săptămîni terminasem cu ea. Pe urmă mi s-a făcut silă de casa aia. Am băgat niște oameni în ea și am plecat încoace. Asta e.

În jur nu se auzea decît trosnetele lemnelor care ardeau mistuite în flăcări. Limbile flăcărilor dezveleau fețele grave și pline de gînduri ale celor opt oameni. Nimeni nu îndrăznea parcă să strice cu ceva atmosfera aceea apăsătoare. În cele din urmă a intervenit neastîmpăratul și scepticul Bănică:

— Așa e femeile, nea Decă, nu știai? Nu merită să te oftici pentru ele.

După care a intervenit Danciu, vrînd parcă să tragă o concluzie:

— Aia e, măi tovarășe.

Dar Radu Decă își urmă gîndurile.

— Nu-mi pare rău de ea. Îmi pare rău de ani. Timpul e prețios. De-aia ne întrecem și noi cu el.

George Mihăescu

LIANA PETRUȚIU — La arie

SEMNIFICAȚIILE UNEI ÎNTÎLNIRI

PREZIDIUL CONSFĂTUIRII

COLOCVIU DESPRE POEZIE

Recenta consfătuire dintre poeții români și o delegație de poeți sovietici este menită să se înscrie printre cele mai remarcabile fenomene ale vieții noastre literare. Vreme de 3 zile, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" am fost martorii unei rodnice întîlniri. Reprezentanți ai poeților comunismului, fruntași ai liricii noastre, precum și o seamă de tineri poeți au „convorbit" despre poezie, despre creație. Spre bucuria noastră, a tuturor, la lucrările primei zile, cînd s-au citit cele două referate prezentate de Alexandr Dementiev și Mihai Beniuc, a participat și academicianul Tudor Arghezi, deschizînd cu o vibrantă alocuțiune adunarea poeților. Salutul marelui poet, care se bucură de o largă popularitate în Uniunea Sovietică, a consacrat evenimentul ca pe o adevărată sărbătoare a poeziei.

Concret și eficient, referatul expus de primul secretar al Uniunii Scriitorilor, Mihai Beniuc, a trecut în revistă principalele probleme ale poeziei noastre contemporane, stăruind și asupra unor rămîneri în urmă. În referat au fost criticate tendințele de evazionism și s-a vorbit despre adevărata noutate a poeziei, *„Pentru a porni ascensiunea e de ajuns ca fiecare dintre cei ce aleg drumul poeziei, glorios pentru fiecare nou drumeț numai de unde el începe să fie neumblat, să-și pună harul poetic în slujba patriei socialiste și a poporului, ridicîndu-se către comunism, către veșnica primăvară a omenirii"*.

Dintru început, referatul prezentat de tovarășul Beniuc a caracterizat poezia noastră de după Eliberare prin prisma poziției comune a poeților față de realitate, ca rezultat nemijlocit al îndrumării literaturii de către partid. Elementul hotărîtor pentru înnoirea poeziei noastre a fost transformarea mediului ambiant *„neîntrerupta dinamică revoluționară, cu mișcări prevăzute, cu obiective determinate, planificate, cu rapida împrospătare a peisajului fizic al țării și psihic al omului, pe coordonate naționale și internaționale de o grandioare istorică unică..."*.

A cînta aceste noi realități, a investi cu însemnele duratei, adevăruri ale epocii, chipuri de oameni noi, gînduri și sentimente specifice etapelor revoluționare prin care trecem, toate acestea nu țin de conformism. Referatul a calificat conformismul ca pe o întoarcere la un trecut apus, ori ajuns în pragul descompunerii. Poziția scriitorilor noștri cei mai valoroși se caracterizează prin continua investigare a noului, pentru găsirea unor modalități de exprimare noi. Cele mai bune creații poetice, de la poemele lui Tudor Arghezi pînă la versurile unor tineri afirmați în ultimii ani, poartă amprenta noutății. Procesul de creștere nu este unilateral : o dată cu țara cresc oameni noi, se nasc idei noi în condiții istorice noi. Poetul trebuie să țină pasul cu viața; să aibe capacitatea de a detecta *„cu un ceas mai devreme"* (cunoașterea științei marxism-leninismului îl ajută să realizeze aceasta) fenomenele vieții. Neintegrarea reală în viața țării, de actualitate, poate să ducă, în ciuda talentului, la îngustarea primejdioasă a orizontului unor creatori, la transcrierea mecanică a unor stări intime *„crepusculare, infantile"* în dauna ideilor. Se ajunge astfel la un primitivism al operei artistice, la manifestări sterile, anacronice. Realismul socialist ca armă vie, ca un organism viu, cu capacități de realizare plurale, dialectic concordate cu viața, îngăduie artistului epocii noastre să dea strălucire și farmec unor forme prozodice mai vechi, ori puțin utilizate. A discuta despre tehnica poetică, reducînd totul la controversa vers clasic – vers alb — vers liber — vers libero alb etc., înseamnă a îngusta orizontul discuției, a vulgariza în ultimă instanță. Realismului socialist îi sînt specifice cele mai variate posibilități de ajungere la inima omului. A modifica artificios forme prozodice, din capricii de laborator, înseamnă a te situa pe poziții evazioniste. Referatul tovarășului Beniuc a adus contribuții teoretice deosebit de prețioase și în această problemă.

Pe linia acestor contribuții eficiente se înscriu multe din luările de cuvînt ale poeților noștri. Maria Banuș a vorbit despre capacitățile multiple ale realismului socialist de a prelua și a continua tot ce e valoros din ideile înaintașilor umaniști. Dan Deșliu a sesizat că, uneori, cînd e vorba de identificarea eroului liric al unei poezii cu însăși persoana poetului, cititorului îi sînt comunicate date inutile, prin mărturisiri fără control despre stări optimiste, ori pesimiste. Eugen Jebeleanu a vorbit despre reactualizarea poemului epic, ca o manifestare concordată dimensiunilor contemporaneității, iar Alfred Margul Sperber s-a ocupat de problema accesibilității poeziei. Prețioase intervenții au mai avut : Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Matei Călinescu, Tiberiu Utan, Niculae Stoian și alții...

În general, recenta consfătuire a oferit poeților noștri un minunat prilej de a-și împărtăși ideile de creație, de a remarca succesele și de a lichida rămînerile în urmă.

Cei prezenți au urmărit cu profund interes expunerea tovarășului Dementiev, conducător al delegației de poeți sovietici, care a vorbit despre problemele actuale ale literaturii din țara care construiește comunismul, despre discuțiile creatoare purtate în jurul celor mai arzătoare idei ale contemporaneității, despre noua tinerețe a unor moduri de exprimare lirică, despre caracterul popular al poeziei. Alexandr Dementiev a vorbit în numele unei poezii care a dăruit literaturii universale creațiile unor poeți ca Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin, Alexandr Blok, Demian Bednii, Nikolai Aseev, Nikolai Tihonov, Ianka Kupala, Stepan Scipaciov, Musa Djalil, Vera Inber, Vladimir Lugoskoi, Olga Bergolț, Margarita Aligher, Alexandr Tvardovski, Maxim Tank ori Pavel Antocolski. Versurile acestor poeți alcătuiesc o istorie vie a Uniunii Sovietice, mărturisind o luptă continuă pentru împlinirea unor mărețe idealuri. Sînt versuri *cum nu s-au mai scris*, izvorînd dintr-o etapă istorică fără precedent, purtînd fierbințeala amprentă a noutății.

Iată de ce, poeții din țara noastră urmăresc cu dragoste dezvoltarea literaturii sovietice. Poezia primilor ani ai socialismului a avut un caracter de pionierat. Drumul nostru, al poeților care scriem astăzi, pare, așadar, mai ușor. Riscînd un joc de cuvinte, aș asemui lupta poeților sovietici cu a unor soldați din trupele de geniu. Îi simțim aproape, parcurgînd căi nicidecum străbătute în vreme. creînd un *precedent* istoric pentru fiecare fenomen care îi frămîntă pe contemporani. Potrivit idealului formulat cîndva de Maiakovski, care voia ca în literatură să se manifeste *„poeți mulți, poeți diferiți"*, în poezia sovietică se manifestă divers, pe căi originale, foarte interesante personalități, de la *„bătrînul"* Alexandr Prokofiev, recent laureat al Premiului Lenin și pînă la tineri ca Rojdetsvenski sau Vanșenkin, de pildă. Iată cum vorbește Prokofiev despre menirea poetului, în poezia „Prietene, cuvintele-ți adînc mă răsplătesc" :

„O, Patrie, rapsozi cu fruntea arsă,
Pornind, ți-au înălțat un vers sonor.
Lumină peste drum li se revarsă
Și flăcări ard în piepturile lor".

Ideea creșterii, a devenirii, a înnoirii spirituale, este prezentă în versurile tuturor marilor poeți sovietici.

Întîlnirea cu poeții sovietici va fi de acum înainte, încă unul din factorii care vor chezășui noile succese ale muncii noastre. Această manifestare a dovedit o dată mai mult prietenia de nezdruncinat dintre scriitorii noștri și scriitorii Țării Socialismului. Pe gigantica hartă cosmică, desfășurată în spații, cu strune de aur și spice de grîu, mîinile noastre se întîlnesc, plăsmuind un cîntec fierbinte. Un cîntec în care este slăvită viața omului nou, visele și pasiunile lui.

Gheorghe Tomozei

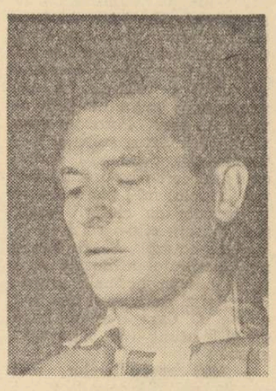

ALEXANDR IAȘIN

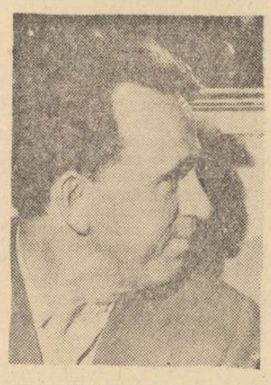

VIKTOR BOKOV

POEZIA — DRAGOSTE DE VIAȚĂ

de Mihai Beniuc

ALEXANDR DEMENTIEV

MARGARITA ALIGHER

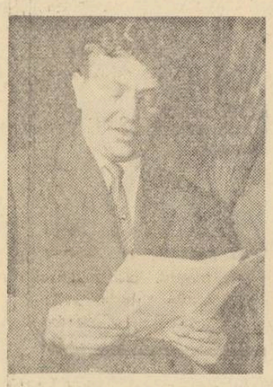

MAXIM TANK

Poezia este prin excelență tînără, tinerețea în esența ei este poetică. Aceasta înseamnă că poetul ca artist trebuie să se mențină mereu tînăr, iar tineretul, în viață, să cultive poezia. De fapt, în cazurile fericite, așa și este.

Frecvența cazurilor fericite, însă depinde și de avîntul social care cuprinde masele populare.

Este neîndoielnic că în condițiile revoluțiilor socialiste avîntul maselor e mai mare ca oricînd, nelăsînd în afară decît pe exploatatorii muncii omenești. În consecință, acestor epoci, istorice, le aparține mai mult ca altora tinerețea și poezia.

Devine tot mai vădit că pe drumul acestei tinereți sporită prin avînt revoluționar și de optimism poetic, cînd setea de pace generală se împletește cu cel mai înalt progres științific și tehnic, cuprinde treptat toată omenirea.

De fapt, cînd se spune : comunismul este primăvara omenirii, aceasta se și spune, anume că poezia și tinerețea capătă caracterul de universalitate.

Dar nu-i destul, calendaristic, să fii tînăr ca să te bucuri de-a dreptul de calitatea de poet nici să scrii pur și simplu versuri, pentru ca să fii prin definiție tînăr.

Dacă tinerețea i se dă, măcar o dată, fiecăruia, poezia nu este ploaia de aur ce vine singură peste capul tău. Mai curînd ea este lina de aur care se cere căutată sau, poate, tunelul pe care poetul îl sapă prin neguroasa și tumultoasa vremelnicie, ca să răzbească la lumina nemuririi artistice, unde și tinerețea devine perpetuă. Cu un cuvînt, poezia este trudă. Dar o trudă răsplătită din plin, atunci cînd, la capătul căutării, toiagul de drum înmugurește de-odată și dă frunze de laur. Căci poezia atrage gloria ca floarea albinele. Totul e numai să n-o cauți într-adins. Într-adins trebuie căutată numai frumusețea tinerească a vieții, trebuie înțeleasă și adunată ca polenul din flori, pentru a fi transformată în miere stoarsă cu grijă în gingiile mîinilor de fagurilor cuvîntului.

Poetul este și Făt-frumos plecat după Ileana Cosînzeana în lume — floarea albastră a poeziei vieții — și harnicul Meșter Manole care-și zidește propria inimă în cele mai minunate clădiri, nesupusele la pieire capodopere ale graiului omenesc potrivit în cîntec și întruchipare a omenescului însuși.

Gîndindu-mă la truda mare ce-l așteaptă mai ales pe tînărul poet în drumul său, chiar atunci sau poate tocmai atunci cînd i se cere și el vrea să cînte pentru un popor întreg ori pentru însăși omenirea toată, niciodată n-aș cuteza să-l privesc nici pe cel mai umil, nici pe cel mai rar cercetat de zîna succesului, ca pe un sisif, ce ridică pînă aproape de culme mesajul poetic, același cu năzuințele mari ale omului, pentru ca apoi să se rostogolească pietroi la poalele muntelui și munca să trebuiască să fie reluată de la început. Pe drumul poeziei nu există pași pierduți, atunci cînd pe harta explorărilor sale poetul însemnează cu grijă „Aici roca nu poartă semne de minereu de preț", iar unde e viață în avînt este și vină de aur pentru poezie. Ea se cere exploatată și fiecare poet își are lampa sa de miner — talentul său specific — și sculele sale proprii, pricepere însușită cu învățătură îndelungat.

Iar odată și odată fiecărui poet îi este dat să găsească abatajul bogat în minereu sau metalul masiv, chiar dacă ar fi să fie o singură dată în chipul unui bulgăr de aur, jucat apoi în soare.

Criticii care nu ar înțelege acest destin al poetului și mai ales al poetului tînăr, ar merita să aibă soarta lui Tantal, de ale cărui buze setoase s-apropie apele, dar fug înainte de-a fi atinse, sau spre a cărui gură flămîndă se lasă creanga cu fructe coapte, dar se înalță înainte de-a fi apucate.

Dar și poetul, oricare ar fi el, nu trebuie să uite vechile zicători : nu-i aur tot ce sclipește, nu tot ce zboară se mănîncă.

Poezia cea bună poate să aducă, nici vorbă, și onorarii, dar ea trebuie să aducă în primul rînd bucurie celor ce o citesc și apoi onoare celui ce-a scris-o. Restul este totuși secundar.

Lui Maiakovski poezia sa i-a adus gloria de-a fi poetul cel mai distins al Marii Revoluții din Octombrie, cînd el însuși se mulțumea cu cîteva cămăși curate și bine călcate și se străduia din răsputeri să slujească grandioasei cauze leniniste în istoria timpului :

„Întreaga mea răsunătoare forță
de poet
eu ție ți-o dau
tu, clasă-n atac."

Aceasta o spunea el și aceasta a făcut-o. Restul a venit de la sine.

Consfătuirea recentă de la București asupra problemelor poeziei între poeții sovietici și romîni a avut darul să facă să joace în soare, ca un diamant cu multe fețe, graiul muzelor timpului nostru : poezia pusă în slujba popoarelor ce construiesc socialismul și comunismul, a popoarelor luptînd pentru pace și pentru cuceririle cosmosului.

Dacă fiecare din cei ce au participat la dezbateri (și foarte mulți tineri au fost de față) a înțeles că baza de pornire a poeziei este contemporaneitatea, înțelegînd prin aceasta ideile mari și năzuințele cele mai omenești ale timpului, atunci țelul nostru a fost atins : noi opere poetice se vor desprinde din temporar și se vor înscrie pe orbita nemuririi prin artă.

Cel puțin baza de pornire pentru noi zboruri a fost lărgită și consolidată, sub flamura desfășurată a prieteniei dintre poeții din Uniunea Sovietică și poeții din Romînia.

Poezia, pe urma întîlnirii noastre, a cîștigat. Iar unde cîștigă poezia, cîștigă dragostea de viață. Nu e puțin.

LA IZVOARELE ARTEI

Diversitatea și bogăția problemelor abordate în referatul academicianului Mihai Beniuc și în acela al criticului Alexandr Dementiev, precum și în intervențiile numeroșilor participanți la recentul colocviu despre poezie, oferă, pentru multă vreme, teme și prilejuri de meditație fecundă, privind problemele fundamentale și căile de înflorire ale liricii realist-socialiste. Rod al unei îndelungate experiențe personale, obținute de poeții sovietici și romîni, aceste dezbateri au adus contribuții însemnate, referitoare la preocupările cele mai actuale ale frontului liricii comuniste. S-au exprimat răspicat și competent păreri privind rolul personalității poetului în creația artistică, raportul dintre inovație și falsa inovație, modalitățile de exprimare a celor mai diverse teme din actualitate, rolul criticii literare în promovarea poeziei actuale, izvorîtă din preocupările oamenilor muncii și adresată lor.

S-a discutat cu seriozitate, în spirit critic și autocritic, într-o atmosferă creatoare, plină de răspundere și animată de dorința de a afla în comun, în lumina esteticii marxist-leniniste, mijloacele cele mai eficace pentru ca poezia noastră să pătrundă adînc în sufletul omului, să-l înalțe, să-i fie prieten și tovarăș în fiece clipă. Deaceea cum era și firesc, la baza discuțiilor, a stat una din problemele fundamentale ale literaturii : legătura permanentă cu realitatea, cu viața celor ce muncesc, integrarea organică a scriitorului în tumultul dătător de forță al construcției socialismului. Acest postulat esențial al esteticii realist-socialiste a fost subliniat încă o dată cu însuflețire de participanții la discuții, care au arătat, adeseori cu exemple concrete, la ce rezultate pozitive poate duce respectarea lui și ce consecințe negative poate avea pentru cel care se îndepărtează de viață, adresîndu-se pedant numai unui cerc îngust de „aleși".

S-a desprins, astfel, limpede faptul că toate discuțiile privind noutatea, mijloacele artistice și originalitatea poetului nu își află finalitatea dorită, decît atunci cînd pornesc din aceeași preocupare pentru oglindirea directă, operativă, multilaterală a zilelor glorioase pe care le trăim și se întorc după o luminoasă și amplă traiectorie a gîndului — tot la izvoarele artei : viața omului contemporan, constructor al socialismului. Declarațiile sterpe sau emfatice, generalitățile banale, plutirea în abstract și doleanțele incerte, pretențioase, sînt rodul izolării artistului de viață sau al unor impresii superficiale, culese întîmplător, fără participare intensă și discernămînt lucid. Numai viața poate germina imagini proaspete, inedite, numai forța realității contemporane îi ferește pe scriitori de epigonism, de uscăciune, de repetarea obositoare, ca și de căutarea zadarnică a unor procedeie artistice artificiale, demult desuete.

Despre profundul adevăr al acestor principii vorbesc în mod categoric, succesele cele mai de seamă ale poeziei sovietice și romîne, ale poeziei universale în general, care au revenit, adeseori, în discuție ca mărturii incontestabile ale acestei cerințe vitale pentru înflorirea artei și literaturii.

Cu îndreptățită mîndrie s-a subliniat în discuții inepuizabila poezie a vieții contemporane, lărgirea orizontului filozofic și artistic, al posibilităților de cuprindere, din ce în ce mai vaste, din bogatul univers sufletesc al omului socialist. Privind lucrurile din unghiul exigentului cititor al vremii noastre, imperativul partinității, al calității, al unei expresii artistice desăvîrșite, mereu mai încărcată de gîndurile și sentimentele omului nou, ne apar tot mai actuale pentru toți poeții înrolați sub stindardul larg desfășurat al păcii și socialismului.

L.

ÎNSEMNARE...

Discuțiile poeților romîni și sovietici, consacrate relației dintre poezie și actualitate, au abordat, de fapt, problemele esențiale ale artei și literaturii realist-socialiste.

Firește, rolul unor atari discuții nu este de a rezolva definitiv problemele multilaterale ale creației, de a fixa niște reguli sau rețete universal valabile pentru toți scriitorii, cum era mașinăria lui Lullus, valabilă pentru toate științele evului mediu. O atare atitudine dogmatică a fost cu totul străină de spiritul discuțiilor dornice să găsească drumurile cele mai bune, cele mai diverse, care duc spre arta mare, adevărată, oglindă vie a epocii noastre, arta realismului socialist. Îmbucurător în aceste discuții a fost caracterul lor concret, faptul că majoritatea participanților au discutat probleme teoretice cu caracter generalizator, pornind însă, de la cazuri concrete, bazate pe propria lor experiență literară.

Desigur, mulți participanți la această interesantă întîlnire au plecat de acolo cu învățăminte practice imediate, și fără îndoială, cu un spirit autocritic sporit.

În lumina acestor dezbateri înalte, principiale, pline de înțelegere pentru specificul poeziei, pentru varietatea formelor de exprimare, mi se pare inexplicabilă apariția în presa literară a unor poezii surprinzătoare, prin îngustimea viziunii lor estetice, cum este de pildă, „De vorbă cu un prieten" de Constantin Nisipeanu, **Gazeta literară**, 6 iulie 1961. Poezia aceasta, intenționînd să proclame preferința autorului pentru versul alb, care „dacă-ți trece prin sînge, e ca un fulger care aprinde pădurile ca să facă lumină în noapte" pare a încerca, totodată, să discrediteze formele prozodiei clasice. Cu sau fără voie, poetul acreditează opinia că a scrie în forme prozodice regulate, echivalează cu operația pe care o face, dimineața gospodina (mai înainte de a tăia o găină, o caută mai întîi de ouă). Exclusivismul regretabil prin natura lui, devine de-a dreptul ridicol în forma în care e exprimat.

Dacă C. Nisipeanu teoretizează un atare principiu în mod grotesc, Traian Coșovei, pe prima pagină a **Contemporanului** (nr. 27/7 iulie 1959), tratează în mod vulgarizator, neartistic o idee profund poetică, în lucrarea intitulată „Plini de măreție sînt țăranii..."

Nu sînt singurele exemple care ar putea fi citate în acest sens. E curioasă neconcordanța manifestată de unele reviste între ceea ce publică sub formă teoretică și între poeziile pe care le tipăresc.

Consfătuirea poeților romîni și sovietici în deplină concordanță a vestejit atari atitudini care, chiar dacă vin din partea unor scriitori talentați, nu pot decît să creeze în mintea cititorilor o imagine greșită despre poezie.

Cititorii salută cu bucurie orice căutări creatoare, dar nu pot primi cu indiferență rebuturi jalnice, prezentate în chip de inovație.

Am reținut din aceste dezbateri dorința tuturor poeților de a da poporului o poezie profund umană și actuală în forme artistice realizate la nivelul marilor exigențe ale contemporanilor noștri.

Orice atitudine estetică îngustă nu poate contribui cu nimic la înflorirea adevăratei poezii smulsă din inima largă a omului socialist și adresată inimii lui.

Poezia teribilistă, simulacrul poetic, unilateralitatea de orice fel, sînt semne ale unei îngustimi împotriva cărora poeții romîni și sovietici s-au arătat hotărîți să lupte cu toată fermitatea. În sprijinirea acestei lucide atitudini, criticilor literari le revine, fără îndoială, un rol însemnat.

I. D. Bălan

POEZIE ȘI PRIETENIE

Întîlnirea cu poeții sovietici a constituit un prilej de amplă meditație asupra problemelor poeziei. Un poet se autodepășește nu numai scriind, ci și reflectînd cu simț de răspundere în fața timpului, asupra scrisului său. Cu atît mai mult devine evident acest fapt, atunci cînd poeți de facturi deosebite se întîlnesc pentru a-și împărtăși unul altuia gînduri vii, legate de sarcina lor nobilă de cunoaștere a sufletului omenesc. Cadrul recentei discuții despre poezie a fost însă cu mult mai larg, căci întîlnirea a marcat un contact permanent și anteic între două literaturi surori, angajate deschis în marea bătălie pentru comunism.

Contactul nemijlocit cu reprezentanții poeziei sovietice, a însemnat pentru noi, poeții tineri, o experiență de viață și de creație în același timp. Am asistat la schimburi de opinii necesare și frățești, care ne-au ajutat să aflăm răspunsuri și confirmări lucide ale propriilor noastre căutări în poezie, ale dorinței noastre entuziaste de a reflecta cu mijloacele liricului realitatea socialistă. S-a afirmat cu acest prilej, încă o dată, necesitatea creării unei poezii în care să vibreze noblețea spirituală a omului contemporan, a unei poezii în care sensurile generoase ale timpului nostru să străbată ca niște linii de forță cîmpul individualității creatoare.

Mihai Beniuc a sintetizat în raportul său această problemă atît de complexă a relației dintre artist și epocă : „Poetul nostru, angajat în coordonatele timpului său, trăiește într-o sferă mai largă decît dimensiunile reduse ale individului, decît orice îngustimi ale individualismului său, iar razele luminoase emanate de opera sa, străbătută de simțămintele majore ale omului contemporan și de ideile și idealurile mari ale umanității sînt incomensurabil mai mari decît umbra sa. Ele se proiectează spațial pe arena internațională, iar temporal în viitor. Prin aceasta actualitatea devine poezie, iar poetul devine actual".

Prin esența sa, poezia realismului socialist tinde către o cît mai largă adecvare la realitate, dar o realitate în necontenită prefacere, plină de dinamismul care caracterizează drumul societății omenești spre idealul comunist. De aceea, transfigurarea artistică a realității nu se poate concepe azi decît în sensul acestei mișcări. Tocmai acest fapt determină caracterul de noutate al poeziei noastre, sentimentul de înstăpînire treptată, a unor teritorii vaste, necercetate încă, pe care îl încearcă poetul, așezîndu-se la masa de scris.

Vorbind despre noutatea rezolvărilor artistice, criticul Alexandr Dementiev, conducătorul delegației de scriitori sovietici, a exprimat un adevăr incontestabil, afirmînd că „atunci cînd un scriitor talentat are ce spune, el găsește întotdeauna și cum trebuie să spună". *Am simțit, în preajma poeților sovietici, suflul înnoitor al unor continue căutări entuziaste. Din intervențiile Margaritei Aligher, ale lui Maxim Tank, Alexandr Iașin, Viktor Bokov, am înțeles că ne aflăm în preajma unor noi opere importante ale poeziei sovietice. Le așteptăm cu bucurie căci succesele tovarășilor te obligă să devii tu însuți mai valoros, mai bun.*

Cezar Baltag

SÎNTEM SUFLETEȘTE MAI BOGAȚI

...O fructuoasă și mobilizatoare întîlnire ! O întîlnire care dă aripi muncii noastre — așa cum se întîmplă de multe ori, după o discuție caldă, apropiată, între prieteni.

Maxim Tank, Alexandr Prokofiev, Margarita Aligher sînt nume care demult au intrat în inima noastră, acolo unde vibrează și cîntă poezia.

Ceea ce a reieșit în primul rînd cu vigoare din referatul lui Alexandr Dementiev a fost puternicul avînt creator al liricii sovietice din ultimii ani, avînt manifest în variata gamă de arte poetice pornind toate de la același ton major al realismului socialist, avînt vizibil și în intensa activitate literară care se desfășoară astăzi pe întreg teritoriul U.R.S.S.-ului, de la Habarovsk la Blagovescensk și Magadar, făcînd posibilă apariția unor nume de prestigiu în regiuni în care altădată lucrul acesta ar fi fost de neînchipuit.

Iată într-adevăr o trăsătură a Poeziei contemporaneității. Vigoarea ei excepțională, în țările socialismului într-un moment în care în Apus se vorbește despre declinul poeziei. O altă trăsătură a poeziei contemporane, trăsătură care a reieșit din plin din discuții, este că ea oferă largi, inepuizabile posibilități în toate domeniile de investigație poetică, indiferent de gen și chiar dincolo de genuri, dincolo de o dogmatică închistare în anumite și exclusive forme poetice. „Ceea ce-i esențial", arăta Alexandr Dementiev, „este că scriitorii izbutesc să găsească rezolvări artistice foarte îndrăznețe și foarte bune... Cînd un scriitor talentat are ce spune, el găsește totdeauna și *cum* să spună"...

...Discuția dintre poeții romîni și sovietici a atins multe probleme importante. Reflectînd asupra variatelor păreri, care exprimă sensibilități, formații literare și gusturi diferite, dar caracteristice toate poeziei zilelor noastre, fiecare dintre noi s-a întors la masa sa de lucru cu idei noi, mai bogat sufletește.

Mioara Cremene

Poeții comunismului

Imensă-i noaptea azi; e-o noapte-a lunii.
Să cînte Marea Neagră cît o vrea.
Doar luna să-mi urmeze pe șosea
întoarcerile mele repetate.
Plăpîndă și ușoară ea străbate
învăluită-n voalul auriu;
scînteietori de albi îi sînt călțunii.
Cu luna, dar, să trecem marea lunii,
lumină străvezie-a primăverii,
spre brazii Koreizului, mai sus!
Suspin de fată-i vîntul. Și coboară
miros de bălegar și rădăcină
din vii.
Tulburător.
Din veac apus.
Acolo sînt coloane și terase
și negrele pătrate de ferestre;
mai sus, o casă albă,-o jucărie.
Acolo-i ea.
E singură. M-auzi?!
Întinsă doarme, respirînd încet.
I-s pulpele-năsprite; între sîni
e unduirea lină transpirată.
Urechile-i sînt mici; în preajmă, totul
a-mprumutat atîta prospețime
că n-are-asemănare.
Vînt de munte.
Placardele sportive. Un program
al orelor de-not. Rachete, mingi,
și un miros de cimbru și de mentă
ca la-nceputul lumii.
Doarme-adînc.
Pe așternutul aspru desfăcute
stau brațele. Cu flăcări roșii, părul
aprinse albul pernei, dedesubt.
Un trup subțire, zvelt, parcă sculptat,
de primăvară îmbibat, se-ascunde
sub pledul soldățesc întins pe pat.

Tu, mică încăpere de la munte,
de cîntecul cicadriilor plină
și legănarea valurilor mării,
de brize, somnul fetei și lumină.
Tu, mică încăpere de la munte
deschisă cu fereastra spre grădină.
Ești, lună, încă-aici?
Cît mai de grabă
acolo să privim. Să-mpodobim
cu flori de vișin casa, perne, rochii.
Cu flăcările roșii de petale
ce ard și noaptea, ostenindu-ți ochii.
Doar eu nu ostenesc privind minunea,
minunea vie-a bucuriei mele
și-a tinereții.
Nu, eu am putere
în noaptea asta să dezvălui totul.
Un reflector cărunt veghează portul.

Iar camera trăiește-o viață-aparte
în somnul ei, în mobila cu-arome,
în respirarea-atît de-miresmată
și străvezie, ca răcoarea lunii.
În preajma ei sînt plăci de patefon.
Și cărți. Un cronometru. Și o lance.
Mașinile gonesc spre Sevastopol,
pe-autostradă, sus, fără de somn,
descoperind cu farurile-avide
tăcuții-ndrăgostiți îmbrățișați.
Luminile ard încă pe terasă.
Ce rost mai au? Acolo au dansat
uitîndu-le aprinse cînd plecară.

Alămurile parcă, peste parc,
răsună încă-n ritm de primăvară.

Dar, tu m-aștepți, așa e?
Mă aștepți?
Și trupul tău slăvește fericirea
și puritatea ce-nflorește totul
pe-acest pămînt, pe mare și-n văzduh.
Respiră-adînc pădurile în munte
întîmpinînd răsuflul negru-al mării.
Sub pernă-ascunsă toarce lin în somn
ca un pisic cu ciuful cenușiu.
Și peste toate-aleargă-un vînt de munte
și bufnițe țipînd:
— Eu dorm, eu dorm, eu dorm!...

Dormi, tu de mine ne-nțeleasă încă!
Necunoscuta mea, dormi, tu, rămasă
cu sufletul neviscolit de mine!
Dormi! Tinerețe-a comsomolului, instructor
de sport, atît de proaspătă, cu-aroma
pelinului pe buzele amare.
În preajmă sînt rachete, tenişi, plute,
de-un vînt de munte mîngîiate, toate,
și, nesfîrșiți, ca moartea, stîlpii lunii.
Albastre piscuri ard pe Ai-Petri.
Curg sevele. E freamăt și răcoare.
Se-aud sub geamuri, pași.
Dar nu sînt eu.

Tinerețe

de

VLADIMIR LUGOVSKOI

Trec oameni. Sînt aceia ce-și pierdură
trufia tinereții în uitare.
Sub pledul nopții, dormi, și-al tinereții,
cu sarea din săruturile mării
pe trupul zvelt și răcoros rămasă.
Dormi dar, triumful meu, tu, primul cîntec
surizător zburîndu-mi peste viață,
tu, ce-aruncai în urma ta chemarea
cu arcul roșu-al buzelor:
— Mă prinde
și ține-mă alăturea de tine!

Dormi, tu, care-ai zidit cu mine-o lume,
pe tînărul pămînt abia zvîntat
de sîngele din Perekop și Kronstadt.
Pe tînărul pămînt ce-a renegat
nesăbuitul funcționar, cel care
tușind astmatic, a-mbrăcat cîndva
Venera goală-ntr-un halat de soră.
Pe tînărul pămînt pe unde Lenin
l-a ascultat pe Beethoven și nu
„băieții veseli", zgomotoși, cîntînd.

Și tot ce e mîndrie omenească
noi am creat aici, întîia oară,
și lumii-am împărțit cu dărnicie:
— Luați!
Idei și sentimente-avem chiar pentru
încă vreo două globuri pămîntești.
Ni-e sufletul bogat!
Priviți!
Ni-e traiul
îmbelșugat și plin de măreție!

Respiri; ți-aud vibrările încete.
Doar te-am adus din vremuri ca să dormi
o noapte-ntreagă, primăvara,-n munte,
în casa albă,-aici, printre rachete
și mingi de volei, tenişi... să petreci
cu sufletul tău singură, o noapte.

Oare-am trădat trecutul nostru?
Nu!
Ce aspră-a fost, dar minunată vremea
gigantelor construcții, eroismul
cu care noi recucerеam pămîntul
doar c-un topor, lopata și cazmaua,
escavatoru-apoi, și macaraua.
Cînd Maiakovski a intrat în moarte
ai auzit un cînt al dăruirii,
un cîntec sugrumat din care totuși
se-ntrezărea spre mîine fericirea.

Să nu foșnească frunza!
Mi-amintesc:
trec oamenii luptînd, renasc orașe;
poporul, prin credință-a-nfrînt durerea.
Credea cu-aviditate-n tinerețe,
în tinerețea-aceea leninistă,
în tinerețea unică pe lume,
atît de luminoasă și cinstită
că poți ierta o lume pentru ea.
Zburau furtuni de oameni spre Madrid
să-i frîngă pe fasciști, citeau „Granada";
durerea, bucuria, groaza morții
o bîntuiră; ea și-a dat viața
în cerul arcuit peste Berlin.

O, tinerețe-a lumii, fără seamăn,
ce-n zece zile lumea-i zguduit,
tu n-ai fost mai prejos de tinerețea
acestor inimi.
Tu ai suferit
cruzimile,-ndoielile și toată
îngrozitoarea muncă de război.
Totu-ai pierdut: încremeneai în ștreang,
ardeai în foc, te aruncai sub tanc,
sfidai blocada, moartea-ngenunchiai;
ai ridicat popoare,-ai împlîntat
pe Reichstag steagul. Totul ai jertfit.

Mă cheamă, da, puterea tinereții,
a tinereții unice pe lume —
atît de fără preț și luminoasă
că milioane viața îi jertfiră.
A tinereții leniniste, care,
din jilțul împletit privea din Gorki
în cea mai necuprinsă depărtare.

Ea-i vie!
Tu mă auzi? Nu e pe lume
putere, tinerețea s-o distrugă.
Da, ea ne cheamă:
— Spuneți adevărul!
Doar bine omenirii făuriți-i!
În veci să stați sub vîntul lui Octombre,
sub vîntul mării cel mai pur, al Nevei
și-al străzilor din vechea Presnea Roșie).*
Pe fiecare-ndeamnă tinerețea:
„Ești doară om; atunci rămîi așa!
Fii mîndru și fii drept și liber fii,
și niciodată nu te umili!"

Rotund e globul pentru fericire.

Gîndac-ceasornicar în ziduri roade.
Adie briza proaspătă a mării;
e briza nopții; eu te-am botezat
„Velă-ncordată".
Vele, mi-o treziți
pe-aceea care doarme somn adînc
sub pledul soldățesc, mîngîietor.
Ca tinerețea mea de altădată
vreau să trăiesc, cu-acei de-odinioară,
cu tot ce-i astăzi tînăr, ne-ntinat.

Tu, tinerețea mea și-a lumii-ntregi,
fii stea albastră, călăuzitoare,
tu, cu trup zvelt, cu mîinile lumină
pe creștet arcuite.
Tu mi-apari
din nou cum mi-apăreai odinioară
noptatică, în corul de cicadri
și greeri răsunînd în munți, întreagă
învăluită-n pînza rece-a lunii.
Triumf fără arginți, tu, Poezie,
în rochie de stambă și-n sandale,
trezește-te! E-atîta forță-n tine
de gîndul omenesc nebănuită!

Mi-e dor de-un somn profund și răcoros;
vreau lumea mai statornică și pură.
Nu-mi pasă de-amintiri. Ca ritmul veșnic
al trebilor și-al muncii,-n trecătoare
se-aude răsunînd hidrocentrala.
Vreau iar perdeaua stelelor să miște
și-n toată măreția lui să sune
al greerilor cînt cărunt de leagăn.
Să doarmă-n pace oamenii; viseze
doar vise fericite. Să foșnească
sub lună, desfăcută, cartea lumii,
a libertății și-a voinței noastre.
Să intronăm în lume tinerețea.

Cu lună te-am spălat și vîntul serii.
Trezește-te! Sub cerul sudic vino!
În fluierele vîntului și-n valuri
te-arată mai de grabă.
Eu te chem
din timp, din spațiul vast și din destin.
Respiră tinerețea; omenirea
o simte, re-nnoită, pretutindeni.
Să-mprospătăm deci, veșnic, tinerețea!

*) Cartier muncitoresc din vechiul Petersburg, vestit pentru luptele greviștilor.

În romînește de **Teodor Balș**

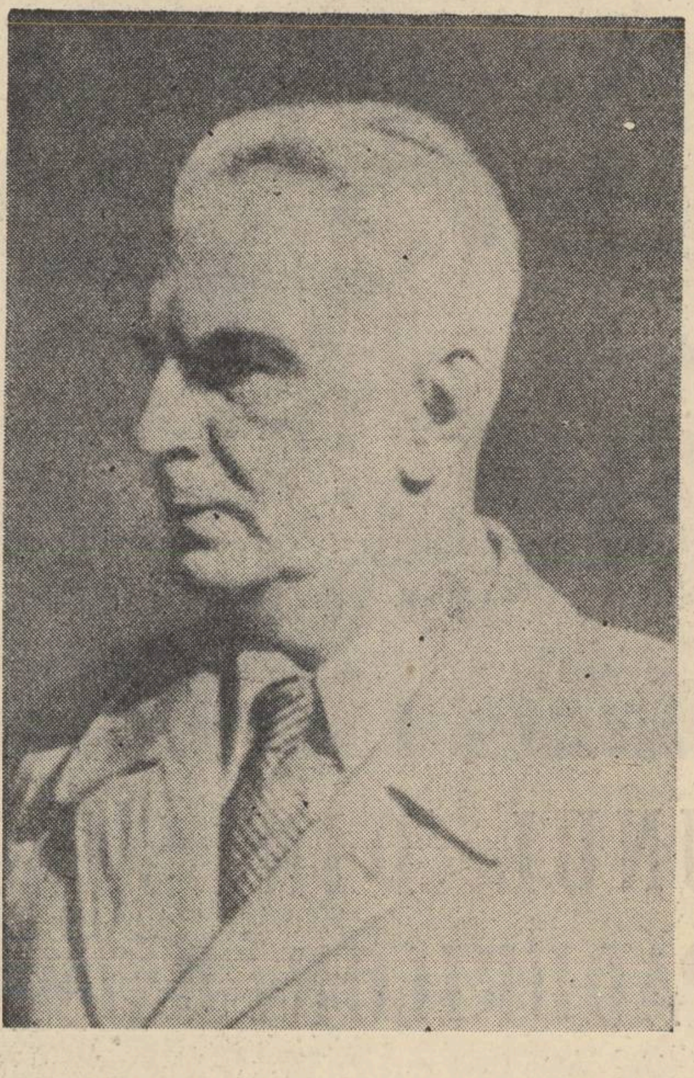

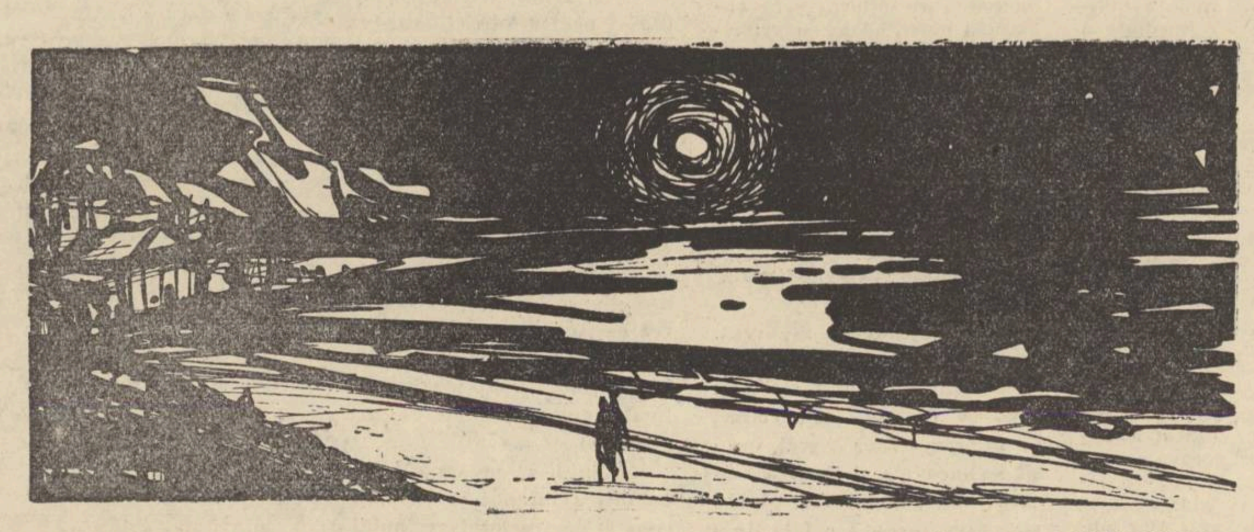

Desen de OANĂ MIHAI

Tinerețe este poemul care încheie volumul „În miez de veac" al lui Vladimir Lugovskoi (n. 1901, m. 1957), una din cele mai reprezentative figuri ale poeziei sovietice.

La acest volum — apărut postum — Lugovskoi a lucrat 15 ani, timp în care munca de laborator a poetului a cunoscut cele mai întrigurate căutări, reluări și retopiri ale verbului în marile retorte sufletești ale poeziei. Poemele volumului „pot fi asemuite cu stratul circular anual al unui copac" scrie Mihail Lukonin în prefața cărții. „...Ea este străbătută de suflul secolului. În ea se îmbină patetismul monologului poetic cu viziunea concretă a lumii, generalizări filozofice profunde cu lirismul subtil. Dragostea și durerea, eroismul și prăbușirile, moartea și tinerețea nemuritoare — acestea sînt temele ce străbat întreaga carte.

Simțul contemporaneității, propriu lui Lugovskoi, înaltul conținut și emotivitatea poeziei lui constituesc unitatea întregului „sistem solar" al acestor poeme".

În autobiografia sa, Vladimir Lugovskoi, scria printre altele:

„Această carte („În miez de veac" — n.n.) am scris-o, începînd din 1943, cu ardoare, cu chin, meditînd profund la destinele Vremii, la destinele Patriei mele, la destinele Revoluției".

„Ea reprezintă o „autobiografie a secolului" care a fost trăită în sufletul unui participant de rînd la mărețele evenimente ale epocii.

În tot volumul domină imaginea lui Vladimir Ilici Lenin și tema tinereții veșnice a vieții. Așa răsună cuvintele finale din poemul „Tinerețe"...

Cartea aceasta o socot cea mai de seamă operă din viața mea".

Lucrînd versiunea romînească a acestui minunat poem, am descoperit un timbru nou și puternic în marea simfonie a poeziei sovietice, închinată Omului și luptei sale eroice pentru fericirea și tinerețea omenirii.

t. b.

ÎN MEMORIA LUI MUHTAR AUEZOV

Deși inima a încetat să-i bată, ea va continua să vibreze mereu prin mesajul operei sale, atît de variată ca gen, densă și cuprinzătoare, care va trezi întotdeauna, ca orice valoare autentică, ecouri adînci în inimile a milioane de cititori din patria lui și de pretutindeni.

Numele lui Muhtar Auezov, scriitor sovietic, kazah, a devenit cunoscut în țara noastră acum încă un deceniu cînd s-a publicat în traducere romînească romanul său „Abai" — prima parte din monumentala epopee „Calea lui Abai" tradusă și tipărită integral la începutul acestui an. Asemenea opere de sinteză artistică, ilustrînd destinul istoric al unui popor, își păstrează întreaga semnificație epocală, care dăinuie peste ani și decenii cu aceeași neștirbită strălucire, precum un monument de artă consacrat în patrimoniul culturii mondiale. Și nu întîmplător, confratele său, dramaturgul Nikolai Pogodin, în ultimul cuvînt de rămas bun pe care i-l închină, l-a denumit „Șolohov al Orientului... un al doilea Abai al Kazahstanului", relevînd grandoarea clasică „cu care sînt desvăluite potențele uriașe ale vieții poporului, aproape necunoscute lumii pînă la acești scriitori".

Într-adevăr, prin moartea lui Muhtar Auezov (decedat la Alma-Ata, în ziua de 27 iunie a.c.), literatura sovietică multinațională a suferit o pierdere grea, fiind văduvită de un maestru al realismului socialist, tocmai în momentul cînd ajunsese la plinătatea resurselor sale creatoare, cînd talentul său a atins apogeul maturității artistice, culminînd cu opera fundamentală „Calea lui Abai".

Într-un anumit sens, este și propria cale a lui Muhtar Auezov această frescă istorică, cuprinsă în 4 volume, a cărei lectură solicită răgaz și meditație, dispune la reculegere sufletească, oferă o înaltă desfătare a minții. Rezultat al unei munci uriașe de-a lungul a 20 de ani, această operă substanțială evocă renașterea culturală a poporului kazah din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dominată de personalitatea marelui poet iluminist Abai (1845—1904), al cărui demn continuator în alte condiții istorice este însuși autorul — Muhtar Auezov. Această filiațiune se explică prin aceleași surse pururea vii, generate de viața poporului, cu tradițiile străvechi în folclor, din care și-au tras seva cei doi iluștri reprezentanți ai culturii și literaturii kazahe, ale cărei prime începuturi sînt legate de numele lui Abai Kunanbaev, iar etapa desăvîrșirii socialiste de acela al lui Muhtar Auezov.

Născut în 1897, într-un aul din ținutul Semipalatinsk din apropierea Orenburgului, Muhtar Omarhanovici Auezov se trage dintr-o familie de nomazi în care, după cum menționează scriitorul în emoționanta lui autobiografie, era vie și nemărginită admirația pentru iluministul militant Abai. Pînă și primele slove scrise, viitorul scriitor le-a însușit descifrînd cu greu versurile marelui poet sau povețele lui în proză, străbătute de înțelepciunea populară. Tot din îndemnul pildei sale eroice, bunicul Auez (de la care a păstrat numele de familie) a putut să rupă cu tradițiile feudalo-gentilice, cultivate de obscurantismul naționalist al bailor, și, înfrîngînd puternicele prejudecăți religioase, să-și dea nepotul — pe micul Muhtar — la învățătură într-o școală kirchizo-rusească, după absolvirea căreia a fost scurtă vreme învățător.

Este semnificativ faptul că de la o vîrstă fragedă, Muhtar Auezov a avut posibilitatea, prin intermediul traducerilor realizate de Abai, să cunoască literatura clasică rusă, pe Pușkin, Lermontov și Krîlov, oprindu-se îndelung asupra capodoperei „Evgheni Oneghin". O cotitură hotărîtoare pentru viitorul lui drum se produce în toiul evenimentelor furtunoase care anunțau Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, cînd debutează în literatură ca dramaturg și de atunci, timp de 4 decenii, biografia sa scriitoricească se confundă cu etapele istorice ale construcției socialiste, se identifică cu aspirațiile poporului kazah, trezit la o viață conștientă în familia unită a popoarelor sovietice pe drumul ascendent spre comunism.

Personalitate multilaterală, Muhtar Auezov a fost în egală măsură romancier, nuvelist, dramaturg, critic și istoric literar, cercetător al folclorului, întrunind totodată însușirile omului de știință cu cele de militant activ pe tărîm social. Dotat cu o energie prodigioasă, el și-a dat prinosul în cele mai diverse domenii de activitate ca profesor universitar și academician, membru în Comitetul pentru Pace al U.R.S.S., deputat în Sovietul Suprem al R.S.S. Kazahe, membru în Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor Sovietici.

Moștenirea literară a lui Muhtar Auezov (cuprinzînd pe lîngă opere originale, valoroase traduceri din Shakespeare, Gogol, Treniov, Pogodin și alții) de la prima piesă de teatru „Eulik — Kebek" (scrisă și jucată întîia oară într-o iurtă de păstori în 1917), care a pus bazele dramaturgiei naționale kazahe și pînă la epopeea mișcării de descătușare a poporului kazah spre lumină și progres, marele roman „Calea lui Abai", distins cu Premiul Lenin în 1959 — înregistrează un proces de evoluție complex. În permanență orientat spre valorificarea noului, spre tematica revoluționară, Auezov a fructificat tradițiile clasice ale literaturii universale, ale realismului critic rus în deosebi, de care îl lega opera precursorului său Abai, animată de înaltele idealuri ale democraților revoluționari ruși Belinski, Cernîșevski și Dobroliubov. Și dacă primii săi pași literari în dramaturgie, ca și în proză, poartă amprenta unei viziuni romantice a trecutului, cu evocarea legendelor în spiritul eposului popular, esența conflictului de clasă fiind estompată uneori de confruntarea noțiunilor abstracte ale binelui și răului (piesele

„Eulik—Kebek", „Karakoz", „Oacheșa"; povestirile „Oropsiții", „Vremuri cumplite"), cea mai mare parte din cele 20 de piese („Pentru Octombrie", „Tunete în noapte", „Abai", aceasta din urmă scrisă în colaborare cu Leonid Sobolev ca un fel de prolog al viitorului roman), precum și lucrările în proză (nuvelele și povestirile, dintre cele mai remarcabile: „Karaș-Karaș", „Neamul dîrz", „Umăr la umăr" și altele) oglindesc aspectele semnificative ale realității sovietice în plină transformare revoluționară.

Oricît de intense contingențe și filiațiuni ar sugera analiza operei lui Muhtar Auezov cu marii săi premergători clasici (deslușim în ea și filonul liric de factură pușkiniană și complexitatea caracterelor în angrenajul unui ascuțit dramatism al conflictelor proprii geniului lui Shakespeare, și amploarea epică a compoziției așa cum ea apare dimensionată la Lev Tolstoi cu zonele de pătrundere subtilă în „dialectica sufletului omenesc", și umanismul militant gorkian), cert este că profilul lui artistic își are contururile sale personale, cu un pronunțat specific național, că întreaga lui creație în resorturile ei cele mai intime, în toate articulațiile ei este originală, că Muhtar Auezov rămîne un artist format în spiritul partinității comuniste, pe solul rodnic al realismului socialist, artist căruia generațiile de astăzi și posteritatea îi vor aduce omagiul recunoștinței și al admirației neprecupețite.

Tamara Gane

Seceriș la G.A.S. Asan-Aga, reg. București

UNUL DIN STĂPÎNII PĂDURILOR BĂIMĂRENE

OAMENII ȘESENALULUI

Orașul Baia Mare cu acoperișurile de țiglă ale caselor sale, e ca o stea roșie prinsă la cheotoarea unei păduri uriașe ce îmbracă pieptul pietros al ținutului nord-vestic al țării, format din dealuri goale pe dinăuntru, ca niște faguri, deoarece aproape toate adăpostesc mine. Sub verdele acestor păduri strălucesc în adîncuri minereuri scumpe, mica, lignitul, apele terapeutice, sau „vinurile de fîntînă". cum li se spune prin partea locului, Borcut. In acest oraș locuiește un om, un miner, ajuns de cîțiva ani la vîrsta pensiei și a odihnei binemeritate după o muncă de peste 40 de ani în mină, un om pe care nu-l găsești aproape nici o dată acasă.

— Așa e bătrînul, spune despre el noră-sa, soția celui mai mic dintre fii, care locuiește în casa părintească. De cînd a fost scos la pensie umblă toată ziua prin pădure.

— La masă nu vine ?

— Vine seara.

— Pleacă dimineața și vine seara, bombăne soția lui, o făptură puțintică la trup, cu gura suptă de bătrînețe.

Astăzi de exemplu, a plecat din zori, însoțit de un vecin tot pensionar, să culeagă „pchitoi" — un soi de ciuperci mari, cărnoase, cu capacele roșii, punctate cu alb ca în desenele pentru copii și cu piepturile albe netezi, nestriate. „Pchitoi" — de la „pchita" — pîine Pîine de pădure. Se va vedea mai departe că pentru acest om e de fapt și pîine și carne cu gust de miel, de vițel, sau de purcel de lapte, după dorința celui ce-o mănîncă.

Asta n-ar atrage neapărat atenția ziarelor și a reporterilor decît cel mult ca un element pitoresc — mai curînd gospodinele s-ar arăta interesate de existența acestor „pchitoi" fermecați.

Nu, nu „pchitoii" fac din bătrînul Lupșa Ioan o figură demnă de luat în seamă, nici peregrinările sale cu scop domestic prin pădurile înconjurătoare, ci faptul că exact a doua zi după ce a fost pensionat, și-a aruncat haina de pe umeri, și-a luat un tîrnăcop și un ciocan și a început să caute bogățiile ascunse ale dealurilor din jur. S-a născut la marginea pădurii, a crescut odată cu sumedenie de copaci din aceste păduri, în păduri și-a petrecut cea mai mare parte a timpului după munca grea din mină, pădurea a fost și este a doua lui casă. Pînă departe, kilometri și kilometri întregi el cunoaște fiecare cută a pămîntului, fiecare fir de apă, fiecare rîpă. Ca om care a săpat galerii 40 de ani, are cunoștințe de geologie însușite din practică ; culoarea pămîntului, grăsimea lui, granulozitatea, un afloriment cît de vag al unui eventual zăcămînt nu trec neobservate de acest stăpîn al pădurii. Acolo unde nu au pătruns pioletele geologilor, a pătruns tîrnăcopul obișnuit al acestui om care, cu pasul sigur, a străbătut pădurea deasă, cercetînd, căutînd, ciocănind, săpînd, sfărîmînd, mirosind, în virtutea unei tradiții — dar cît de diferit e scopul ei față de trecut !

Trăind și lucrînd într-o regiune minieră auriferă, ducînd o viață de sclavi, minerii de aici, ei, care făceau să curgă din belșug fluviul galben, simbolul bogăției, nutreau în taină speranța că vor găsi într-o zi aur în perimetrele libere ale pădurilor, adică în locuri pe care statul burghezo-moșieresc nu le decretase zone miniere. Mai mulți tineri se legau între ei și, în timpul liber, porneau în căutarea metalului fabulos ce întruchipa îndestularea de care n-aveau parte. Cîteva generații au făcut asta, copiii se nășteau și creșteau cu această speranță. Uneori căutarea dădea rezultate, atunci se muncea nebunește, se săpau puțuri de cîteva zeci de metri, galerii și cînd începeau să licărească primele firișoare de foc metalic, cînd ajungeau la „unsoare" — cum spune Lupșa Ioan — apăreau jandarmii și-i alungau pe mineri, pretinzînd că făcuseră săpături în perimetrele ce aparțineau statului, deși minerii dovedeau cu acte oficiale că perimetrele în care săpaseră nu fuseseră considerate niciodată în zona minieră. Pe urma explorărilor lor, se deschidea o nouă mină. Explorarea nu costa statul burghezo-moșieresc nici un ban. Truda din orele lor de odihnă și cheltuielile din puținul lor, nu le aducea decît scrîșnirea dinților.

Acele vremuri au apus. Toată viața s-a schimbat. Oamenii nu mai acordă aurului însemnătatea pe care o avea odinioară. Nu aurul face bunurile de care au nevoie, ci munca, industria. Prețioase sînt minereurile care dezvoltă industria. Bătrînul Lupșa, devenit pensionar acum patru ani, nu a pornit în păduri după aur. El cunoștea mai de mult niște locuri care i-au atras atenția prin înfățișarea lor. Acum venise momentul să se încredințeze dacă tot ceea ce bănuia că se află acolo se adeverea, sau nu.

Ce bănuia Lupșa Ioan ?

1) Existența unui zăcămînt de caolin de cea mai bună calitate.

2) Existența unui important zăcămînt de bentonită, care ar putea fi folosită de fabrica de produse chimice din oraș.

3) Existența unui zăcămînt de lignit.

— Măi, fir-ar al dracului, mi-a spus, trebuie să aduc și eu un folos statului meu! — povestește el cum s-au petrecut faptele. Vă rog să nu scrieți ce vă spun acum : vrasăzică anii ăștia nu i-am petrecut prin crîșme ; alții petreceau, cu pensia, și umblau teleleu, dar ideea mea tot aici a fost, la ceea ce am luptat și voi lupta și pe mai departe.

Îmi pare rău, Lupșa baci, că te trădez, dar adevărul trebuie scris.

Și zilnic pleca de acasă cu ciocanul și tîrnăcopul său, însoțit de cel de-al doilea fiu, despre care se plînge :

— Și-a făcut singur casă în pădure. Îi place pădurea ca și mie, dar nu-i place să învețe. Ce n-am încercat cu el ? Cu mine-i place, dar la mine asta-i muncă importantă pentru stat, iar pentru dînsul hoinăreală. Altfel mă ajută, e băiat tare muncitor.

Munca n-a fost ușoară. Pe deasupra a fost nevoit să-și întrerupă cercetările din pricina unei boli de care suferă uneori cei ce-au stat mulți ani în picioare ; a făcut o tromboză la piciorul stîng, i s-a astupat o venă. A fost operat, operație ce se sfîrșește adesea cu amputarea piciorului. Ce-a fost în sufletul lui e ușor de închipuit. Se ruga de medici să-i salveze piciorul, argumentînd că avea treburi importante pentru stat, pe care nu le putea face cu un singur picior. Operația a reușit fără amputarea piciorului. Cu acest picior beteag, șchioapătă foarte puțin, a cutreerat în continuare pădurea pînă a izbutit să dea fabricii de produse chimice prima sută tone de bentonită,extrasă de el cu fiul de-al doilea și cu încă trei-patru oameni. Probele s-au dovedit satisfăcătoare. Acum are treburi importante la Sfatul Popular, cu președintele și vicepreședintele, unde se discută ce invenții trebuiesc făcute pentru exploatare și unde Lupșa bătrînul arată calități de comunist și de organizator al producției.

A dat și primele probe de caolin. Nu pleacă de acasă fără săculețele lui cu probe. A fost o dată să-și viziteze un nepot la Timișoara ; acesta fiind prieten cu un inginer chimist i-a povestit despre ciudățenia unchiului său de a umbla cu niște săculețe pline de pămînt. Chimistul s-a arătat interesat și a făcut analizele caolinului. Excelent ! Ar putea fi folosit la modelaj în turnătorie, în uzinele de ceramică și poate chiar ca înlocuitor de șamot la anumite cuptoare. Fericit, Lupșa Ioan a propus Sfatului Popular și exploatarea zăcămîntului de caolin. Dar există și lignitul. Lupșa are un plan grandios. La Coaș, o comună în apropiere, țăranii ard piatră de var și o vînd la piață. cui are nevoie, cu prețuri destul de mari. Varul e un material prețios, cînd în țară se fac atîtea construcții. Trebuie mult var. De ce n-ar lua în exploatare Sfatul Popular cariera de var, angajînd ca muncitori pe țăranii care au experiență în arderea varului și să folosească la cuptoare lignitul descoperit de el la Remnicioara, care e la doi pași de Coaș, și deci nu ar mai costa transportul combustibilului ?

A, el mai bănuiește undeva și un zăcămînt de mangan, dar încă n-a avut timp să se ocupe de el.

Azi, în așteptarea discuției de mîine de la Sfatul Popular, neavînd răbdare să stea acasă, s-a dus după „pchitoi". Se hrănește cu legume. Singura carne pe care o poate mesteca este cea de ciupercă. „Mă gîndesc că e miel și are gust de miel, mă gîndesc că e vițel de lapte și are gust de vițel de lapte", surîde el. La 68 de ani, slab, construit parcă din otgoane, deși șchioapătă puțin, e sprinten și nu-și dorește decît un singur lucru :

— Numai să fim sănătoși și o să învingem.

H. Rohan

CE E NOU IN PATRIA NOASTRĂ

Ascultînd vocea de metal a cîmpiilor

Despre revoluția pe care a adus-o tractorul s-ar putea scrie pagini cît înseși cîmpiile. S-ar putea scrie cu spicele grîului. S-ar putea scrie cu viețile oamenilor.

Brazda unui tractor — acest drum al noului — a fost aceea care m-a condus, în primăvara aceasta, la vestitul iarmaroc din Caracal. Iarmarocul acesta numără secole, spun hrisoavele, dar „patina" sa e vizibilă numai conștiinței, ochiul fiind pur și simplu orbit de prospețimea culorilor : de la merele ionatane, cu roșul lor de stemă străveche, pînă la turmele trandafirii și blonde de porci diluviali, mînați încoace dinspre bălțile Dunării. Dar locul unde se îmbulzea cel mai tare mulțimea era piața de cai.

In Oltenia, calul a fost rar și scump totdeauna. Animal pretențios, socotea pe vremuri țăranul ; trebuie să-ți pierzi ceasuri cu el, periindu-l, lustruindu-l, mîngîindu-l, și jumătate din ce-ți dă este numai frumusețea făpturii sale de stampă, bucurîndu-ți ochiul. Altceva ca folos este boul, și mai cu seamă vaca de lapte...

A avea un cal (a-ți permite să-l ai !) însemna enorm. O avuție și o mîndrie, inestimabile pentru omul sărac. O întîmplare semnificativă mi-a relevat-o arhiva tribunalului din Baia de Fier. Este vorba de „procesul Dincilor", proces vestit altădată pe-aici, care se întinde pe 68 de ani (1871-1939). Pricina a fost un cal de doi ani, ce „lăsatu-s-a spre moștenire de Ioniță Dincu fie-său Gheorghe, fiind față și puind mărturie io, preotu Surupăceanu și io, Tudor Dragotă, primare". Al doilea fiu al lui Dincu reclamă pentru sine cîrlanul, „ca unul ce l-am grijit noapte și zi, pe cînd fratemiu Gheorghe se afla militar". Procesul e gata ; crește apoi nevorosimil, și în durată, și-n intensitate, ambii frați neșovăind să-și vîndă din pămînt ca să plătească avocați de la Craiova. Intre timp, calul orbește și moare. Procesul continuă, mezinul pretinzînd despăgubiri. Mor apoi, de bătrînețe, și frații, dar pricina rămîne moștenire urmașilor. Pe la jumătatea cronicii noastre (1919), doi dintre urmași, veri primari, se încaieră pe treptele tribunalului și ridică ciomegele. Unul se prăbușește... și alt proces se altoiește pe cel vechi, cu alte uri, alți avocați, alte zălogiri de pămînt !..

Altă întîmplare, petrecută tot pe aceste meleaguri. Sîntem în toamna lui 1949, la inaugurarea unei gospodării colective. Ura bogătașilor din sat atinge violența oarbă, absurdă : chiar în noaptea inaugurării, o umbră se strecoară în grajdul colectivei... Calului — unicul cal al gospodăriei — i se taie limba cu secera ! Dar drama, abia acum începe. Zorii cenușii de octombrie coboară văl de ghiață peste sat, peste inimi. Schilodirea calului apare ca o catastrofă cu consecințe incalculabile. A trebuit ca membrii de partid din comună să ducă o luptă extrem de stăruitoare, de grea, pentru a abate dezastrul.

Unul din argumente — expus cu destulă sfială, dat fiind doliul crîncen al clipei — a fost acela că în curînd n-o să mai fie nevoie de cai. „Lasă, măi vere, mîine poimîine o să vie mașinile !"

Privit retrospectiv, dintr-o Oltenie care numără 18 S.M.T.-uri cu circa 2.000 de tractoare și mii de secerători, semănători și combine, argumentul este firesc și loial. „O să vie mașinile !" Nimic de zis !... Dar care ? Tractorul romînesc abia apăruse, multe sate nici nu-l văzuseră. Drept care, în opera de lămurire dusă atunci au trebuit incluse alte aragumente mai la îndemîna priceperii imediate a omului care nu văzuse, ca „tehnică", decît valțul morii de aburi. Se cuvine amintit — tot aici — că Oltenia număra la Eliberare peste 40.000 de pluguri de lemn. Nu piese arheologice, ci instrumente vii ale muncii !

In toama următoare am fost martor, în satul acela, la ivirea tractoarelor, spectacol într-adevăr memorial, care s-ar cuveni descris în toate clipele sale : cu sosirea tractoarelor, cu vestea că vor începe să lucreze spre zori, cu exodul satului întreg spre cîmpie, încă din ceasul amurgului ; cu focurile care au ars toată noaptea ca într-un bivuac militar ; cu pînda oamenilor ; cu fîșîitul gătejelor amplificîndu-se brusc, la un timp, în ecouri și vuiete ; cu noaptea care vibra amplu din aripi ; și cu vuietul care sporea tot mai viu, mai aproape, tot mai jos de crengile cerului ; și cu bura invizibilă a dimineții luminînd încet, pe fragmente, miracolul : o sculptură de la o zare la alta, o sculptură ale cărei linii fugeau spre cer după o geometrie perfectă !

Au trecut lunile, și vocea metalelor s-a auzit tot mai viu, preluînd șoaptele străvechi ale cîmpului și ridicîndu-le la o nouă sclipire. Au apărut combina, semănătoarea universală, secerătoarea-legătoare și floarea „ploii artificiale". Au apărut cultivatorul, grapa stelată, aparatul electric de muls. „Tot mai multe mașini pentru sate !" a devenit — lansată de comuniști — o lozincă permanentă a întrecerii socialiste în industrie. „100.000 de tractoare în 1965 !" La Craiova, de pildă, noua fabrică „7 Noiembrie" și-a sporit — în numai trei ani — de exact 7 ori producția de mașini și unelte agricole. Astfel, țăranii nu mai sînt meșteșugarii care rotunjeau cîndva, în palme, ca pe ulcioare, mărul și para, pepenele și bobul de grîu ; ei încep să fabrice comorile pămîntului după rețete științifice, ajutîndu-se de unealta modernă și fac lucrul acesta cu aerul cel mai firesc !..

Dar atunci, în toamna primelor tractoare, au fost și neîncrederi. Și murmure. Izolarea, neștiința (800.000 de analfabeți în vechea Oltenie !), neîncrederea în „minunile" sclipitoare care-i înșelaseră de atîtea ori, explică neîncrederea inițială a oamenilor.

— O să vă strice pămîntul ! — se insinuau zvonuri din umbra conacelor.

— Il desfundă pînă în adînc, îl lasă gol sub ceruri, sub vînturi ; o să se usuce tot mustul !

— Și mai trebuie să plătești și chirie la S.M.T. !

Dar s-au dus apoi toate. Și neîncrederea. Și socotelile proaste. S-au dus toate, deșirîndu-se ca un fum, odată cu roadele care orbeau prin culoare și must, odată cu primele roade ale „ogorului mare", înflorind sub copitele acelor cai de oțel...

Și încet, nesimțit — dar cît de profundă ! — revoluției economice i-a urmat cea a conștiinței.

★

...Un nume : Alexandru Bălăcescu.

L-am întîlnit la Segarcea, la atelierul mecanic al gospodăriei din sat. Un țăran de vreo 50 de ani, încă voinic, în mîinile căruia fierul înroșit se încovoia și țipa ca un șarpe. Un păr alb rar, părînd străveziu, încadra o față de o reală distincție, cu trăsături severe și fine, parcă marcate cu un ac de cristal. L-am vizitat apoi și acasă, în casa cea nouă, cu zidurile stropite de trandafiri enormi, roșii ca sîngele. Iată-i povestea :

Muncește de cînd avea 15 ani. A trudit un pătrar de veac în Segarcea veche, la „domeniul coroanei", împlinind spicul regal cu sudoarea și cu sîngele lui. (In treacăt fie spus, erau vestite și pe vremuri recoltele Segarcei, recoltele regelui. „Cîte mașini aveți? Cu ce metode lucrați pămîntul?" a întrebat cîndva un englez, oaspete la conacul lui vodă, uluit de revărsarea fabuloasă peste zări a galbenilor luminoși, de știuleți și de spice. Dar pentru cele peste 5.000 de hectare existau numai două tractoare stăvechi, două hîrburi cărora rar le auzeai păcănitul agonic; „randamentul", mîndrețea de lanuri se dobîndeau cu biciul vătafului, cu pușca jandarmului...)

Bălăcescu a muncit aici fără istov. Muncea pînă simțea cum cade ca boul pe brazdă, visa să strîngă bani, să cumpere pămînt... Scurtînd povestea, vom aminti că „plata" — singura, după sfertul de veac — a fost să mîngîie și el cu toporul, în 47, vulturul heraldic sculptat în poarta conacului. Ziua aceea de 30 Decembrie i-a împărțit în două existența. Alexandru Bălăcescu s-a făcut tractorist, preluînd unul din cele 55 de tractoare ale gospodăriei de stat.

Avea acum bani. In viața lui au apărut niște date greu de conceput odinioară. A apărut casa cea nouă, de piatră. Au apărut plita de aragaz, radio-ul și mobila de nuc, comandată la cei mai buni tîmplari din Craiova. Depășirile normei i-au adus onoruri și premii, a primit „Ordinul Muncii" și „Medalia Muncii". Se putea îmbrăca acum ca un inginer, fără să se teamă c-o să rîdă satul de el, putea cumpăra rochii de mătase femeii și fetei. Intrase, ce mai, în rîndul „fruntașilor" — visul lui vechi. Iși ține fata la școli și o face învățătoare la oraș, la Craiova...

Dar încet, de la un timp, începu să-l cutreiere o frămîntare: un fel de surdă nemulțumire pentru tot ce făcea; era — poate părea ciudat — un sentiment al neîmplinirii. Un gol! Ciudat, într-adevăr pentru că avea acum tot ce-și dorise, ba chiar mai mult! Atunci?

De aici intrăm într-o nouă etapă a vieții lui. O etapă care se petrece în prezent și care n-a ajuns încă la cristalizarea deplină, care să ne permită un studiu exhaustiv. Vom încerca, totuși, să prefigurăm finalul din elementele de care dispunem.

Mai întîi, să notăm că Alexandru a început să se preocupe și de tractorul vecinului. Să-i ajute pe tinerii tractoriști cu sfatul, cu umărul, cu experiența sa de meșteșugar talentat. Nu o dată a rămas noaptea pe cîmp, reparînd, la lumina farului, tractorul altuia, faptă citabilă dacă ne gîndim la vechile lui „scopuri" în viață. Pus apoi meșter la atelierul mecanic, născocește niște dispozitive de mare folos economic; și cînd i se întinde un premiu de 3.000 de lei, se înroșește ca un copilandru, murmurînd ca el „nu pentru bani a lucrat"...

Mașinile care zmulg pămîntului culori atît de frumoase (făcînd în cîteva ore de o sută de ori mai mult decît făcea el toată ziua cu sapa, dîndu-i așadar și deliciul puterii!) l-au scăpat de grija sumbră a pîinii. Era o grijă care-i absorbea cîndva toate gîndurile. Acum a pierit! Locul rămas poate fi mobilat cu alte preocupări, alte gînduri. In plus, mașinile acestea i-au dăruit și amiezile. Muncește numai opt ceasuri pe zi; după-amiezile sînt ale lui. Iată o avuție care nu i-a mai stat niciodată în palme! Iată un alt timp pe care-l poate umple cu cărți (are peste 200 pe raft), cu muzică de radio, cu gînduri și reflecții asupra vieții din jur, asupra rostului său de om, asupra prefacerilor care se petrec cu viața, cu el. Pentru prima oară, Alexandru Bălăcescu are timp să gîndească.

Și asta nu e de loc puțin.

In aceste ore „de dar", „Ion" cel de mult, schimbat, descoperă alte idealuri.

★

...Alte noutăți din romanul mecanizării, al urmărilor ei? O foarte vie pasiune pentu tehnică, de exemplu !... Despre „gustul nepervertit", despre „lipsa de receptivitate" la nou a țăranului, sînt ani cred, de cînd nu se mai poate discuta nici în glumă. Nu mai e de mult o „noutate" radioul pe polița de nuc, lîngă pepeneie de aur al ulciorului de Oboga. Civilizația satului e astfel mai complexă, tradiția, departe de a muri, vădindu-și culorile și mai viu, mult mai viu decît atunci cînd era singură și se confunda cu pămîntul, cu rîul și pomul...

E drept, o anume tradiție piere. Unii vor fi regretînd-o poate, dar eroii ei, în orce caz, nu. Izvorul va suna mai departe sub strînci, floare albă de ghiață, dar juna Rodica se va încînta răsucind robinetul cu apă curentă, fericită că a scăpat de ostenelile vechi.

Știați că azi, la sate, pasiunea pentru motociclete face ravagii ca și la oraș? Nimerindu-mă acolo, în Oltenia, la Devesel, și fiind poftit la o logodnă, mirele a pus fățiș chestiunea zestrei. Am picat ca din cer. Și el, și viitorul socru, erau membri ai gospodăriei colective din sat! Socrul n-a părut de loc uimit:„I.J.?" — „Da". Am răsuflat ușurat. Rezolvarea dramei lui „Ion" cu ajutorul, deocamdată, al motocicletei „I.J.", dă speranțe certe pentru o rezolvare deplină...

Țarinile vechii Oltenii erau sfîșiate în zeci de curele hectarul, „peticite ca o haină de lăieț", după cum merge vorba pe-aici. Omul stăpînea cîte 20—30 de petice uneori, zvîrlite ici-colo, unul pe-un deal, altul pe-o vale, la distanțe ce adunau și o sută de kilometri. Cînd pleca să-și lucreze „ogoarele", omul se pregătea ca pentru o expediție; își punea în car toată gospodăria, și capra cu lapte, și tigaia, și sticla cu „gaz", și oala cu untură, și punga cu mălai, și chibritul, și tuciul; și se-ntorcea după o săptămînă sau două, bătut de toate ploile, urzicat de toate cărările. Mi-am amintit această imagine a vechii Oltenii în fața sediului gospodăriei colective de la Cetate. Și nu numai pentru că marile tarlale colectiviste au izgonit-o de mult; dar aici, în fața fostului conac boieresc, în fața sediului gospodăriei colective „Drumul lui Lenin", erau nu mai puțin de 36 de motociclete. Ieșind din sediu, de la ședința operativă a dimineții, 36 de colectiviști au zburat la cîmp călări pe „I.J."-uri. Doi dintre ei își luaseră și aparatele de radio cu transistori, să asculte muzică între două fulgerări ale coasei.

Alt fapt. In comuna Ișalnița, lîngă Craiova, 17 țărani posedă televizoare. Pe vremuri, cînd punea mîna pe vreun ban, precupețul Ișalniței învîrtea iute o „sobă". Iși umplea odaia cu 3-4 sobe de teracotă albă și sinile, frumos smălțuite, sobe decorative fără vatră de foc... Acum —colectivist— își cumpără televizor. Deocamdată, la Ișalnița nu se pot prinde programele de televiziune, dar omul își cumpără aparatul „să fie acolo, că tot o să prindem mîine-poimîine" Spune-i numai: „Ei bine, și ce-o să faci dacă n-o să prindeți ?", și te va privi ca pe-un nebun. Increderea în tehnică e nelimitată. Argument: o dată ce mașinile, tehnica, izbutiră să zmulgă Ișalniței recolta-record de 10.000 kg. porumb la hectar — n-o să poată ele să învie un televizor ? Cînd la doi pași, la Craiova, televizorul merge de mult ?

Pe aceiași colectiviști din Ișalnița i-am întîlnit la teatrul din Craiova, umplînd lojile la „Regele Lear". Sînt de mult obișnuiții premierelor. Și ieșind de la teatru la ore tîrzii, cînd nu mai merg autobuzele „Irtei", pleacă spre sat cu alai de „Pobede". Intră în satul tăcut, îngroșînd cărarea lunii cu lumină de faruri, și șoferul, învățat de mult, claxonează prelung în fața ogrăzii. „Iar veni ăla a' lu' Mitru cu Pobeda !"

★

Mecanizare, mecanizare... Sute de aspecte nebănuite, mii de probleme, vii frămîntări. La ordinea zilei : extinderea mecanizării în sectorul zootehniei, hărăzit de acum încolo doar producției de lapte și carne. Eliberarea din jug a boului lui Grigorescu, „zeul blînd și decorativ"... O nouă revoluție ?

— Și caii ? l-am întrebat, mîhnit, pe președintele unei gospodării colective. Nu vor mai fi cai în satele noastre ?

Omul a surîns :

— Caii sînt atît de frumoși ! Cum să ne lipsim de ei ?!

— Atunci ? !

— Ii vom păstra pe cei mai frumoși pentru competiții sportive.

M-a invitat să văd una, în toamna asta, după strînsul bucatelor.

Ilie Purcaru

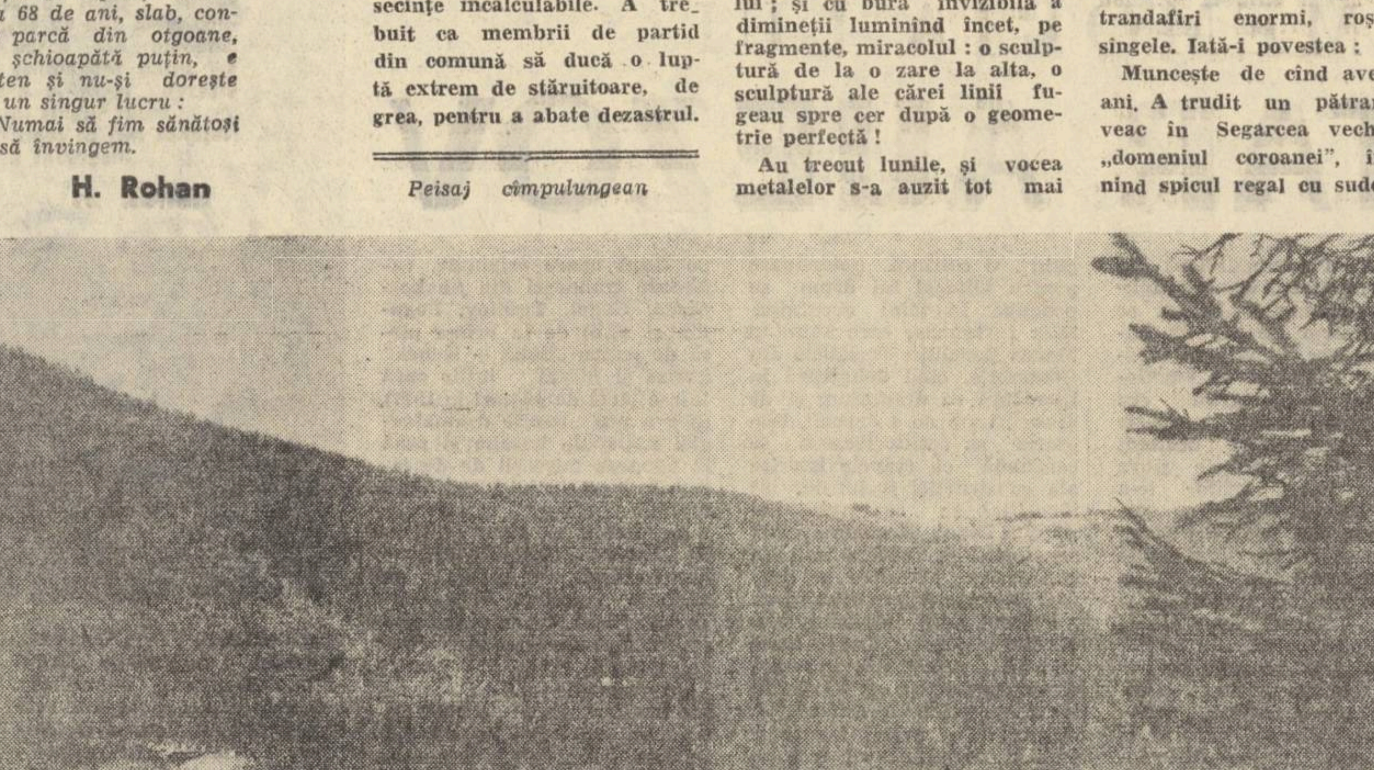

Peisaj cîmpulungean

DE LA BORŞA LA CAREI

MAREA FLOTAŢIE

Nu ştiu cum s-au întors întotdeauna lucrurile, de cîte ori am umblat printre mineri, prin locurile lor de muncă, dar o instalaţie de flotaţie încă nu văzusem. Rămîneam mereu cu imaginea veche a bătrînelor steampuri din Apuseni, la care se asocia imaginea, mai veche încă, în primele timpuri ale metalurgiei, a nisipului spălat în unda rîurilor ca să-şi lase în palma omului grăunţele mărunte de aur. De aceea, vizitînd acum flotaţia de la Baia Borşa, am fost uimit. Mai întîi de complexitatea neaşteptată a unei asemenea instalaţii, alcătuind un flux tehnic de proporţiile, durata şi varietatea unei adevărate uzine. Apoi în ultimă instanţă, de principiul ei fundamental, atît de asemănător totuşi cu osteneala străvechilor aurari pe malul apelor. Dar acestea nu erau singurele motive de surpriză şi plăcere. Mai era unul, în legătură cu oamenii: în vastele hale, cu etaj, trebăluiau în faţa lavoarelor cu minereu, mai ales oameni tineri şi mai ales femei şi fete. Şi mai era altul, în legătură cu procesul specific al muncii, deosebit de interesant, inedit, spectaculos. Nu, drumul minereului, din adîncul galeriilor subterane şi pînă la bancul strungarului, nu e cuprins deplin în imaginea simplistă, convenţională, a trecerii prin flăcările marilor cuptoare care prefac roca amorfă-pămîntie, în metal albstrălucitor. Iată, aici, la Baia Borşa, în prima hală a flotaţiei, începe cu adevărat drumul lung şi complicat al pietrei care va deveni aramă, sau zinc, sau plumb. Bolovanii cenuşii de pirită sînt purtaţi de transportoare pînă la gura concasoarelor care, scrîşnind amarnic din măsele, îi prefac în pulbere. Acest nisip întunecat pleacă, la rîndul lui, din bunchere şi străbate lungi trasee complicate, prin cîteva hale şi cîteva etaje, scăldîndu-se succesiv în fel de fel de băi, sub fel de fel de „duşuri" chimice, mecanice, electrice. În bazinele, nu mai mari ca o masă obişnuită, dreptunghiulară, adînc, pînă la genunchii unui copil, înşirate cap la cap în lungul halelor, mîlul mohorît cunoaşte transformări uimitoare. În fiecare bazin curge neîntrerupt printr-o ţeavă un fir de apă proaspătă, nelăsînd zeama tulbure să se liniştească, spălînd-o neîncetat, adunînd la suprafaţă o spumă, a cărei culoare destăinuie şi identitatea metalului. Cu fiecare bazin mai departe, procesul se complică, devine mai acut şi mai subtil. Intervin diverşi reactivi, care rup din străvechea îmbrăţişare încremenită a rocii, noi şi noi elemente. Spuma capătă nuanţe şi densităţi noi, clăbucii devin mari, grei, ca nişte globuri strălucitoare, jucînd în neliniştea perpetuă a apei, sub lumina lămpilor electrice, cu fel de fel de reflexe vrăjite. Predomină însă poleiala sclipitoare argintie. Aici, uşor brun-roşcată-verzuie, anunţînd arama, dincolo uşor gălbuie indicînd desprinderea sulfului, alături strălucesc clăbucii alb-argintii, curaţi, ai zincului, sau cei de argint brumat, coclit, graşi şi greoi, ai plumbului. În lungul şirului de bazine, către marginea lor, se învîrtesc necontenit, pe acelaşi ax, deasupra apei, un soi de morişti simple. Bătaia paletelor lor contribuie şi ea la necontenita fierbere a amestecului, dar, rostul ei e mai ales de a împinge spuma argintie, uşor, în mici valuri, ritmice, peste malul bazinelor, într-un jgheab, care colectează, pe sorturi, concentratele de minereu, în timp ce drojdia nefolositoare de la fund e scursă şi restituită pămîntului. Inginerul Codreanu, care ne-a „furat" pur şi simplu din scurta — vai, prea scurta! — noastră plimbare prin Baia Borşa, ca să ne arate din fugă flotaţia, ne explică amănunţit acest traseu aventuros al bolovanilor ieşiţi din mină, înainte de a pătrunde în marile cuptoare. Am plecat de-acolo cu părere de rău, azvîrliţi de altă rafală a programului nostru supra-încărcat, înainte de a apuca să ne luăm rămas bun şi să-i mulţumim binevoitorului nostru însoţitor pentru inteligentele, sugestivele lui explicaţii, tot atît de sugestive şi concentrate ca şi şuvoaiele strălucitoare de minereu ce alergau pe jgheaburi, pentru pasiunea contagioasă cu care-şi prezenta marele lui laborator. Am rămas însă pentru totdeauna, cu imaginea undelor argintii, fierbînd în bazine să scoată tăria, esenţele printr-un proces tainic, ingenios, adînc, care — de-atunci, mă urmăreşte stăruitor, cu înţelesuri ce depăşesc din ce în ce mai mult simplu soarta unor bolovani de minereu.

★

— Uitaţi-vă ce pădure frumoasă! Omul care rostea această exclamaţie, oarecum curioasă pentru noi, era însoţitorul nostru, tovarăşul Andreica, activist de la raion, altminteri un om foarte tăcut şi sfios. Mergeam în sus pe minunata, aspra vale a Vaserului, unde, după spusa unui localnic, „şase luni e iarnă şi şase luni e frig", mergeam spre un prea lăudat izvor de borcut, şi însoţitorul nostru se oprise exclamînd nemotivat în faţa unui petec de pădure cuprins între alte două petece despădurite de curînd.

— Da, am răspuns urmărind neconvins privirile admirative ale omului. De fapt, nici nu erau mai multe păduri, ci una singură, cuprinzînd de jur împrejur întinderea celor două povîrnişuri care însoţeau firul apei. M-am uitat îndelung la oastea de brazi din faţă, m-am uitat întrebător la tovarăşul Andreica. Pădurea era frumoasă, nimic de zis. Era mai tînără decît părţile din jur; brazii, subţiri, înalţi, păreau nişte chipeşi flăcăi maramureşeni...

— Am lucrat în '43 aici, la tăierea acestui parchet — urmă Andreica. După Eliberare, în '45, l-am reîmpădurit. Uitaţi-vă ce frumos a crescut!

Era o bucurie reală şi un lirism adevărat în cuvintele omului. Era o bucurie cumva posesivă, de parcă şi-ar fi admirat o înfloritoare moşie proprie. Şi nu era numai un strigăt liric de turist, de admirator al naturii ci, în privirea omului şi în vorbele lui se desluşea şi admiraţia gospodărească a plugarului care, privind lanurile verzi de porumb, evaluează foşnetul frunzelor şi intensitatea verdelui crud în căruţa cu ştiuleţi şi în snopi de coceni. Într-un cuvînt, se simţea în vorbele lui, cumva, parcă însăşi răspunderea pentru creşterea sănătoasă, rapidă, frumoasă, a acelei păduri. Şi asta mi s-a părut o formă nouă de admiraţie a naturii, una din cele mai adînci, mai tulburătoare.

★

După reuşita şezătoare din Tîrgu-Lăpuş, în faţa unei săli calde, curioase, receptive, cum n-am întîlnit prea multe, gazdele noastre ne-au invitat la masă. La întîiul păhărel ce s-a închinat, am auzit unul din cele mai interesante şi mai originale toasturi. Îl rostea un activist cultural localnic şi suna cam aşa: „Dragi oaspeţi, bine-aţi venit, vă mulţumim pentru vizita şi pentru versurile dvs. Noi sîntem un raion nu prea bogat. Am primit o moştenire grea de la burghezie: un mare procent de analfabeţi, un mare procent de sifilis şi pelagră, nici-un kilometru de cale ferată. Cu analfabetismul am terminat definitiv, cu bolile ne luptăm cu succes şi nu e departe ziua cînd le vom lichida şi pe ele. V-aţi mirat că şoselele raionului nostru sînt foarte bune, în comparaţie cu cele pe care le-aţi mai străbătut prin Maramureş, — e uşor de înţeles: neavînd cale ferată, deocamdată, nu ne putem îngădui să prăpădim maşinile prin gropi; ne costă mai ieftin să întreţinem şoselele (n.n. sănătoasă judecată!). Şi acum, ridic paharul în cinstea dvs. Vă urăm succese în creaţie, sănătate, inspiraţie şi.. mie-mi urez să iau ultimul examen de anul 5 la Filologie!... Noroc!".

ERDÖS PAUL: „Vara în Oaş"

Pe lîngă multe altele, micul discurs, atît de instructiv şi de spiritual, al tovarăşului Achim Valeriu, ca şi „auto-urarea" finală a inimosului activist, sînt şi ele dovezi vii ale faptului că Maramureşul a părăsit definitiv zodia tristă a analfabetismului.

Neuitată a rămas şi serbarea absolvenţilor şcolilor medii din frumosul Sighet. În seara aceea, nevirstnicii puseseră stăpînire pe marele salon al restaurantului din localitate, neîncăpător totuşi pentru surprinzător de marele număr al celor ce păraseau clasele micului oraş. Într-un colţ, la masa profesorilor, s-a găsit loc şi pentru noi. Între două dansuri, junii îşi aclamau, prin „tîpuriturі" culte, profesorii. Le-au cîntat cîntecele lor avîntate şi, în frunte cu tînărul dascăl de română, au venit şi la noi, „să închine un pahar cu poeţii". Erau nişte pui de vlăjgani zveltі, cu feţe osoase, maramureşene, parcă cioplite din piatră, cu ochii limpezi, azurii; era cu neputinţă, privindu-i, să nu-ţi aduci aminte de pădurea tînără a tovarăşului Andreica. Nu i-am auzit de loc, pentru că, de fapt, mă gîndeam, în acelaşi timp, la pădurea frumoasă a lui Andreica, la discursul din Tîrgul Lăpuş, la flotaţia din Baia Borşa, la sumedenia de chipuri şi întîmplări care-mi trecuseră prin faţa ochilor în goana înfrigurată a acestor zile maramureşene. Pentru că mă gîndeam la apariţia recentă a primilor medici proprii ai Ţării Oaşului, pentru că mă uitam la aceşti flăcăi îmbujoraţi, ale căror mîini încă mai ştiu să poarte coasa şi sapa, şi care mîine vor intra în universităţile ţării ca să adeverească, cu fiecare an, cu fiecare zi, dispariţia acelui Maramureş al pitorescului trist şi sălbatic şi întunecat, din celebrul cîntec:

Nici acela nu-i ficior
Care n-are la picior
Trei cuţite şi-un pistol
Şi-o iagă de monopol.

Stăruitor mă urmărea imaginea undelor argintii, fierbînd în bazine ca să dea la iveală tăria, esenţele, într-un proces tainic, adînc, cu înţelesuri ce depăşesc simpla soartă a unor bolovani de minereu. Căci, într-adevăr, acolo, în Maramureş, poate mai adînc, mai dramatic, mai izbitor decît în alte părţi ale ţării, se desfăşoară o mare flotaţie, un uriaş proces de decantare, curenţii proaspeţi ai revoluţiei spălînd fără încetare bogatul minereu al adîncurilor şi scoţînd deasupra ţăria, esenţele, în timp ce drojdia nefolositoare de la fund e scursă şi restituită neguroasei istorii apuse care i-a dat naştere.

Geo Dumitrescu

Cu trei poeţi prin Ţara Oaşului

De data aceasta mi-am stricat toată, dar absolut toată, părerea frumoasă pe care o aveam despre poeţi. Am străbătut Ţara Oaşului într-un „Gaz" cu trei poeţi. Şi ştiţi ce rău îmi pare. Dacă făceam această excursie alături de trei geamanduri, trei chei franceze sau trei roţi patrate cam tot aia ar fi fost. Reporteri, nu plecaţi în documentare cu făcătorii de versuri! De ce? Să vă dau nişte exemple:

Am vizitat împreună cu cei trei o casă de oşean din comuna Săpînţa. Bine înţeles că pe mine m-a impresionat grozav de mult cînd am dat cu ochii în această casă de grupul de oşeni care ascultau Simfonia a II-a de George Enescu. Poeţii s-au uitat şi ei unul la altul şi n-au scos o vorbă. Eu l-am întrebat pe un ascultător, aşa, din curiozitate.

— Ce se cîntă?

Mi-a răspuns simplu:

— Enescu.

Am pus multe întrebări gazdei. Am întrebat dacă acele cărţi care le-am descoperit pe un stelaj le-a citit. Mi s-a răspuns afirmativ. Poeţii n-au întrebat nimic.

Ne-am urcat în „Gaz" şi dă-i drumul mai departe. Am încercat să-ncropesc o discuţie cu ei.

— Ce părere aveţi? Pînă acum 10-15 ani oamenii ăştia nu ştiau nici carte. Ţara Oaşului dădea cel mai mare procent de analfabeţi. Acum ascultă Enescu.

Cum aţi intrat d-voastră în vorbă cu mine, că nu eraţi acolo, aşa au intrat şi ei. Doi fredonau Simfonia a II-a a lui Enescu şi priveau undeva în gol. Al treilea privea şi el tot în golul ăla şi mişca din cînd în cînd mărunt din buze. Spunea parcă versuri.

— Zi-i mai tare, m-am luat eu de el.

Tămîie. A întors capul şi şi-a văzut mai departe de ale lui. Ciudaţi oameni poeţii ăştia.

Între două comune, „Gazul" nostru s-a oprit. Mai bine zis eu i-am spus şoferului să oprească. La marginea şoselei un oşean, bine înţeles îmbrăcat oşăneşte, meşterea la un M.Z. de 175. Am coborît. Au coborît şi poeţii. L-am întrebat pe oşean:

— Al cui e, nene, „calu'" ăsta?

— Apăi al meu, al cu. oare.

— Şi ce are? Ce hibă?

— S-o defectat cablul de la ambreaj.

Nea Alexandru, şoferul „Gazului", i-a dat o mînă de ajutor. Poeţii? Poeţii se uitau cînd la M.Z., cînd la oşean, cînd unul la altul. Îl aud pe unul din ei întrebînd:

— Cum se numesc pantalonii ăştia pe care-i purtaţi?

— Apăi noi le spunem gaci.

Auziţi ce întreabă un poet. Cînd am văzut că deschide gura, am crezut că se interesează şi el dacă a învăţat repede să conducă motocicleta, ori dacă ştie s-o monteze şi s-o demonteze. Cînd colo...

Iar încep:

— Ei, ce părere aveţi? Oşean pe motocicletă. Auziţi, am citit o notiţă într-un ziar în care scria că zeci de oşeni şi-au cumpărat motociclete.

Iar tămîie. Iar mişcau din buze. Ziceai că macină într-una gumă de mestecat.

La Negreşti am avut o şezătoare. După asta, în maşină, întreb din nou:

— Vă aşteptaţi să iasă chiar aşa de bine şezătoarea? Aţi văzut cum se interesează oşenii, ce cărţi mai apar, la ce cărţi lucrează cutare poet, de ce nu apare volumul II din romanul cutare...

Ei cu „guma lor de mestecat" înainte.

Am făcut o haltă de ajustare la grădina de vară tot din Negreşti. La grădina asta — popice. I-am lăsat pe poeţi şi m-am vîrît printre popicari. O echipă era îmbrăcată orăşeneşte, iar cealaltă oşeneşte. Aici am aflat că trei dintre medicii din acest raion pînă acum cîţiva ani purtau şi ei gaci. Sînt fii de oşeni. Am alergat să spun poeţilor ce-am aflat. Ia-i pe poeţi de unde nu-s. Unde or fi dispărut? Şoferul mînca singur la o masă.

— Unde ne sînt poeţii?

Nea Alexandru îmi face un semn discret spre pădurice. O iau într-acolo. La umbra unui nuc unul din ei se uita ce se uita undeva în sus şi pe urmă scria ceva într-un blocnotes. La vreo sută de paşi dau de altul. La fel şi ăsta. Celălalt se plimba cu mîinile la spate pe o cărare şi vorbea de unul singur.

Erau în creaţie.

Abia aştept să apară pagina asta să văd şi eu de ce-au mestecat tot timpul aceşti trei poeţi...

Nicuţă Tănase

Mihu Dragomir

Concert de noapte

Riul şi-acorda undele în noaptea nucilor.
Se pregătise, în cinstea mea, un concert de adio.
Fericită, ca toate iubitele la reîntîlnire,
noaptea îşi răsfira degetele înstelate prin părul meu
ud de lumina nenumăratelor lumi locuite-ale cerului.
Eram singur cu noaptea şi ulcioarele de lut înflorate,
eram singur cu noaptea şi nici o amintire.
Aşteptam concertul de adio al porumbiştilor neliniştite.
Riul şi-acorda undele, mlădiindu-le printre pietre,
îşi pregătea digitaţia pe malurile melodioase şi printre pietre,
eram singur cu noaptea, şi nu-mi luam zborul,
zborul meu de fiece noapte spre nenumăratele lumi locuite.
Aşteptam, lîngă-un riu din ţara Oaşului,
concertul de adio al nopţii şi muşcatelor.
Simţeam degete înstelate prin părul meu ud,
cineva se zbătea să scape dintre porumbişti,
poate o stea prea iscoditoare
căzuse în plasa neliniştită a porumbiştilor.

Şi, deodată, riul a început, cu nenumăratele lui mîini,
să gonească pe clape de piatră şi ţărînă,
tulburînd oglindirea îndepărtatelor lumi locuite,
iscînd o dimineaţă de miezul nopţii,
aducîndu-mă lîngă mine, lîngă dragostea netrecătoare a nopţii.

Eram singur cu noaptea şi ţara Oaşului.
Intîia, şi singura, şi noaptea de totdeauna din ţara Oaşului.
Nucul, şi ţărîna, şi riul, cîntau ceva neştiut şi ştiut,
ne-ntîlnisem atunci şi vorbeam despre totdeauna,
Şi noaptea, iubita ce încă nu m-a mîntit,
mă legăna şi-mi spunea, din coroanele nucilor,
din liniştea cireşilor lăuzi, din înginarea pămîntului,
mă legăna şi-mi spunea ştiuta, marea taină-a puterii:
Eşti şi de aici!
Şi aici te-ai născut,
printre porumbi, şi cuţite, şi ulcioare înflorate!
Mă legăna şi-mi spunea:
Eşti şi de aici,
eşti de pretutindeni,
ca mine.
Şi, în neliniştea porumbiştilor,
a zvîcnit iar vechiul meu cîntec al puterii,
auzit pretutindeni, cu ziua şi noaptea:
Eşti şi de aici.
La fel mi-au strigat cîndva şi vilvătăile oţelăriilor:
Eşti şi de aici!
Furtunile şi nepăsarea mării mi-au spus:
Eşti şi de aici!
Ţărîna solară a Bărăganului foşnea:
Eşti şi de aici!
Colţii Toancelor m-au recunoscut:
Eşti şi de aici!
Catedralele subpămîntene de cărbune şi-au fugărit ecourile:
Eşti şi de aici!
Nenumăratele lumi locuite-ale cerului mi-au semnalizat:
Eşti şi de aici!
Pretutindeni am auzit vechiul meu cîntec al puterii,
cum auzeam, sub poleiul prietenos al infinitului,
în noaptea rece şi limpede ca un cuţit oţenesc.

Eram singur cu noaptea şi ţara Oaşului.
Era o dimineaţă de miezul nopţii în ţara Oaşului,
la ceasul cînd pămîntul şi îndepărtatele lumi locuite
încercau să-şi vorbească în graiul de stea.
Încercau să-şi vorbească
prin inima mea.

Niculae Stoian

Laudă

Că trăznete se-abat pe-aici ades,
Precum localnicii mă-ncredinţară
Nu mi se pare-un fapt de ne-nţeles,
O, tu, ce-n ţară eşti de trei ori ţară!

Bihor, şi Maramureş şi Oaş,
Străveche-ngemănare românească
Şi azi şi ieri minunilor sălaş,
Cerul au cum să nu te gelozească?!

El, opera penelului solar,
Cînd şi-a văzut şi sub ce alte zodii
Seninul, de-un albastru-aşa de clar,
Ca-n lacu-acela de miracol, Bodi?

Cum să asemui fulgeru-i, ivind
Pentru-o clipită doar, în noapte-o oază
Cu-acele vipii de-aur şi argint
Ce munţii, în adînc, îi luminează?

Ce gălbejit e, stînd să se destrame,
Chiar soarele, obraz de slăbănog,
Pe lîngă-ale oşencelor năframe,
Închipuindu-mi sorii lui Van Gogh!

Spre-naltu-i, care ciocîrlii tişnesc
Abrupt, ca nişte focuri de-artificii,
Sonorizînd tot cerul oşenesc
Precum ţipuriturile Irincii?

Pămîntul, adăpat din care ploi
Se umple de atîta rodnicie,
Ca Maramureşul de-atîţi eroi,
Bînd din fîntîna Pintei apă vie?

...Atunci la ce să mă mai mir c-ades
Şi-arată cerul patima ce-l roade
Iar trăznetele, simplu de-nţeles,
Reped încoace luminoase spade.

Florenţa Albu

Cîntec din nai

O, mi-aduc aminte bine:
amurgul mirosea a frunză de nuc şi a fragi.
Era verde şi amar
amurgul, sub nuci,
era purpuriu şi dulce-ntre fragi.

O, mi-aduc aminte bine:
era după ploaie,
pămîntul avea mîinile bune şi moi,
frunzele ne udau glesnele,
culorile erau zemoase ca fructele coapte
şi cerul era cît un basm
iar noi avem nu ştiu cîţi ani,
că ne-am căţărat în copaci;
Ne-am căţărat în copaci
şi gîndurile s-au făcut veverite.

O, mi-aduc aminte bine,
atît de bine:
virstele noastre
aveau cireşi la urechi şi rîdeau înspre noi,
rîdeau
şi toate veveriţele dansau
în pădurea aceea,
înfăşurată-n curcubee şi-n ploi.

O, mi-aduc aminte bine, bine:
cînta din o mie de naiuri iarba crudă
şi pădurea dansa nebună, dansa
şi-noi alergam împreună cu ea
sonorizînd amurgul în tot Maramureşul.

Toast pentru Maramureş

Aici ţuica se cheamă horincă — şi-aprinde;
aici jocul se cheamă horă — şi-aprinde;
aici cîntecul se cheamă ţipuriturâ — şi-aprinde.
aici piinea se dă cu frumosul alături
şi saturâ.

Zmaltul ceramicei,
arniciul de pînză,
chenarul în lemn
— o, cum aş putea să vă spun
cît frumos îmi aprinse privirile?
Uite, — am băut horincă tare
cu ochii mei
şi mă clatin — beat de frumos.

Ascultaţi, e o ţară în nord,
înschisă-ntre ziduri albastre, cu vulturi;
Cercuri, cercuri
treci vămile frumosului
prin ţara aceea, din nord;

Legendele suie cu tropot de zimbri
în singele nostru aprins.

Ne-ntoarcem din norduri
vecini de flăcări.

Prieteni, să-i ardem un cîntec!

Ana Blandiana

Drum în Maramureş

„Ce ochi frumoşi au aici oamenii!"

Peste tot ochii. Cascade fierbinţi
Cad fără punţi între mine şi ei,
Lumina mă-nvîrte în jurul meu însămi,
Peste tot ochii lor, ochii mei.

Privirea se-ndoaie şi nu poate ţine
Lumina aceasta enormă şi grea,
Zeci de sori cad spre mine şi vor să mă ia,
Peste tot ochii cu gene de stea!

Munţii se caţără unii pe alţii cînd trec
Ca să zărească fulgerul trupului meu,
Peste tot ochii, priviri topite
Curg peste mine — halucinant curcubeu.

Lebede galbene, lebede negre, lebede albe,
Mîinile oamenilor necunoscute vîslesc în vînt,
Mereu spre mine, mereu în urmă lăsate de mine,
Salutul lor tandru îmi face privirea pămînt.

În jurul meu ochii iubiţilor mei, şi ochii luminii,
Şi ochii vîntului, şi ochii munţilor, şi ochi de fum,
Privirea mea trece prin ei, trece de ei cîntînd, ţipind,
Ţipînd, cîntînd trupul meu se rostogoleşte pe drum.

Sînt fiica pămîntului acesta şi duc spre zare solia lui,
Iarba goneşte cu mine şi-mi pune salbe,
Mîinile oamenilor necunoscute mă-mping în vînt,
Lebede galbene, legede negre, lebede albe...

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Posta redacției

Ion Alex. Angheluș: Un program poetic care este de mult timp înfăptuit de ansamblul poeziei noastre nu mai poate avea valoare prin el însuși, se cere să aibă acoperire. Ceea ce îți propui d-ta este, fără îndoială, lăudabil dar cititorii nu se mai mulțumesc cu asemenea declarații: „Cînt omul nou și-n fiecare vorbă / Aș vrea să-i prind avîntul și urcușul, / Și freamătul de vise și de fapte... / Să tremure, de nuanțe plin, arcușul" (mototolirea cuvintelor, prin diftongare arbitrară, ucide muzicalitatea! Dar poate că este o părere strict subiectivă...) Poeziile ce se înșiră după această confesiune nu par a o susține. Uneori imaginile sînt grațioase, dar cu aspect de cunoștințe mai vechi, ca în acest catren care spune mult mai puțin decît bănuim că ai vrut să-i încredințezi: „Caisul părea că doarme / Dar el lucra pe ascuns.../ Dimineața l-am văzut înflorit / Ca zîmbetul pe fețele noastre". Intr-un anume context s-ar putea ca această imagine să aibă rostul ei, dar socotită ca poezie de sine stătătoare nu este mai mult decît un exercițiu. Se pare, de altfel, că d-ta ai o anumită preferință pentru asemenea firimituri poetice. Distihul intitulat „Remarcă" este și mai elocvent în această privință: „Asemenea căderii de floare din gutui / E fiecare șoaptă iubitei cînd o spui". În afara unei comparații convenționale, versurile conțin oare acea vibrație care trebuie să trezească o lume de gînduri în mintea cititorului? Se pare că nu. Cu cît conține mai puține versuri, cu atît poezia cere mai multă profunzime, tocmai pentru că se lipsește voluntar de posibilitatea unor argumentări poetice extinse. „Revoluția" debutează cu o imagine notabilă: „S-a ridicat în noapte secera lunii / Stăpînă peste lumea toată /. Un om a luat un ciocan uriaș / Și l-a pus peste secera lunii...." Ceea ce urmează este, însă, insuficient de clar. Iar claritatea este una dintre condițiile profunzimii.

Ligia Tomșa: In „Drumuri", ca și în alte încercări, demonstrația este exterioară poeziei, iar atunci cînd se apropie de imaginea propriu-zis poetică, elementele care o compun sînt negrăitoare, din pricina locului comun: „Drumuri, drumuri, drumuri / Le privesc cum afluenții își adună / Ca rîurile care aud chemarea mării / Și știu bine că azi toate drumurile țării / Curg tumultoase înspre Comună". Rîurile sînt ele însele niște drumuri, și deci nu mai pot constitui un element de comparație în cazul dat. Cît privește metafore ca „avionul — știucă de metal" socotim că sînt mult prea facile. Ele s-ar putea înmulți la nesfîrșit. Senzația gratuității vine însă din faptul că, odată cu versul respectiv, metafora nu mai folosește la nimic: „Avionul — știucă de metal — / Taie apa zării calmă / Privesc în jos / Prin geamul cu transparențe de cristal..." etc. Elementele imaginii trebuie să concorde între ele, iar „știuca de metal" nu-și aduce nici o contribuție la adîncirea sau luminarea versurilor următoare, poate foarte bine să lipsească sau să fie oricînd înlocuite. Dacă d-ta însăți ai compara-o cu versurile din „Intrebare", ai observa de îndată deosebirea de roluri: „Bună dimineața" / îmi spui în fiecare zi / Și cuvintele / Imi par proaspete și albe / Ca un miez de nucă / Desghiocat atunci din noaptea cojii". Comparația are rolul de a încorpora termenii zi-noapte și, prin ineditul ei, reține atenția.

Gabriel Vlad: Avem impresia că ai mizat prea mult pe elanul primelor impresii și mult prea puțin pe căutarea imaginii celei mai adecvate. „Calea Griviței — apă lunecînd șuvoi" nu spune nimic, ca și „lumina — săgeată de idei nemăsurată". Exprimarea este defectuoasă: lumina n-a fost încă măsurată de săgeata de idei (și este această „săgeată") sau este o nemăsurată săgeată a ideilor? Se pare că ai considerat expresia ca fiind reușită, deoarece o reiei, situînd Calea Griviței „sub a-ndrăznelii arc nemăsurat". Poate că ai vrut efectiv să creezi o imagine, dar au rezultat doar exprimări cam goale de conținut și improprii. Trebuie să declari o luptă nemiloasă împotriva „nădejdilor frumoase", a „zilelor frumoase" și a „adîncurilor prețioase", care reduc poezia la cîteva adjective.

Ioan Ghiur Pauleanu: „Poema trecutului" este o întreprindere presupunînd posibilități bine verificate, o stăpînire deplină a temei și mijloacelor de realizare. Pentru d-ta reprezintă, deocamdată, un exercițiu binevenit. Ideea de a construi poemul din cînturi, reprezentînd fiecare un moment al luptei poporului, ar putea fi valabilă, dacă momentele respective nu s-ar pierde în generalități, iar încercarea de a zugrăvi, pe alocuri, figuri omenești n-ar fi minată de bombasticism. Necunoscînd epoca despre care scrii decît din lecturi (și se pare că sînt destul de reduse ca număr) autenticitatea este înlocuită de fraze mari, neconvingătoare. Pe lîngă acestea, se face simțit un efort necorespunzător de a „poetiza", de a îngrămădi nenumărate figuri de stil, efort care nu numai că nu ajută le crearea unei atmosfere adecvate, dar se transformă în contrariul lui. Cîteva exemple. Poemul începe astfel: „Negură nemăsurată, pustiită, grea și sumbră / S-a lăsat pe anii-aceștia ca o margine de umbră /. Tristă negura se lasă și se pierde-n nesfîrșit / Ca un vînt de toamnă plînsă ce e-n veci nefericit". Un asemenea debut de poem nu are darul să atragă atenția lectorului decît în sens negativ. O negură avînd atîtea calități (nemăsurată, pustiită, grea, sumbră, tristă) nu mai poate fi o „margine de umbră". în afară de cazul cînd această margine se referă la „anii aceștia" care nici ei nu pot suporta comparația din moment ce suportă o negură atît de densă. Și „se lasă" și „se pierde", în același timp, această negură, comparată, după toate acestea, și cu „un vînt". Cuvintele șiroiesc aici în voia lor, care nu este nici cea mai indicată. Apoi: „Plînge toamna ca o babă și-și resfiră despletită / Zdrențuirea de mocirlă din a nourilor plită"... O plită cu mocirlă sună cam straniu! Apoi: „Ce păcat că focul nopții e o pîlpîire rece / Și în ea anul se-adapă și cu negura petrece". A se adăpa (adică a bea apă, în sensul propriu) cu foc? In nici un caz... Am citat numai cîteva ciudățenii din primele șase strofe ale acestui poem destul de întins. Incercările de filozofare au un humor nepermis: „Cînd am fost mai mic, de-o șchioapă / Intrebam tot pe babacul: / Cine a furat întîie / Dumnezeu sau dracul? / El tăcea, stătea pe gînduri / Și își măcina chelia... / Tare grea era viața /, Dar mai grea filozofia..." Dacă vrei să redai tragismul epocii respective nu poți apela la atari constatări. Repetăm: mijloacele de care dispui nu-ți îngăduie să întreprinzi construcția unor asemenea poeme. Incercările de genul „Liceului seral" sînt mult mai indicate.

Candiano Priceputu: Ideea din „Dimensiuni" merită mai multă atenție. În forma actuală, poezia prezintă o gravă contradicție între intenția (mărturisită) și realizare. D-ta începi astfel: „În dimineața aceasta sclipitoare de iubire, / tulburătoare prin dimensiunile ei, / iubita mea / cuvintele simple / unghiuri de cocoare în întoarcerea lor primăvăratecă, / sînt ca un îndemn neobosit către viață". De acord, dar... Ce fel de „cuvinte simple" sînt cele care năpădesc imaginea globală, în tot ceea ce urmează, cuvinte ca: „mocirle de zgură", „plasele morții pline cu sînge și ură", „cadavre — 'mbrăcate în haina minciunii", „năpraznic se prăvălea peste minciuni adevărul", „inima plină de îndemnuri, de înflăcărare", „visele noastre visleau către tine, Viață", „luminozitatea incandescentă" etc., etc. Ușurată de toată această povară a cuvintelor goale, poezia ar cîștiga mult, iar „cuvintele simple" ar căpăta adîncime, reîntorcîndu-se către intențiile ce au stat la baza poeziei.

Arthur Porumboiu: Ai oarecare meșteșug, dar numai atît nu este de ajuns pentru a scrie „Epopeea Bicazului". Versurile curg în limitele admise ale prozodiei, lipsite însă de un freamăt interior: „Aici în unde-albastre, în marmoră de ape / E-un grai de mîngîiere, de trudă și nesomn. / Aici Bicazul cîntă — pian cu argint pe clape / — Și scrie epopeea cu valuri de neon". Asemenea versuri nu pot fi nici respinse, nici elogiate. Rămînem, deci, în așteptarea versurilor de mîine.

Valeriu Liță: Versurile sînt scrise cu acurateță și frăgezime, dar am dori să comunice mai mult. Iată, de exemplu, catrenul „Luceafărul": „Și-atunci te văd cînd nopțile sînt oarbe, / Strălucitor rubin al galaxiei. / Cum pasărea albastră-a poeziei / Inaltul tău pămîntului mă soarbe." Comparația este exterioară, iar contemplarea luceafărului ar trebui să aibă un sens mai clar. In „Fluierul fermecat" sînt ecouri din Beniuc: „N-am venit în traistă cu merinde, / Cu un fluier doar cu șapte găuri. / Versul lui de zbor cine l-o prinde, / Peste munți îl poartă, peste hăuri..." Binevenite, ca școală, aceste versuri rămîn deocamdată în stadiul încercărilor. D-ta ai simțul versului, dar trebuie să-l folosești pentru a exprima ceea ce îți este propriu. „Reportaj în alb și negru" vrea să iasă din tiparul celorlalte poezii, dar alunecă iremediabil în notații de un prozaism total. Atmosfera familiară pe care ai vrut s-o creezi se pierde în amănunte de bucătărie: „In seara aceasta / voi servi masa în familie, / numeroasa mea familie: / eu și soția. / Nările mi se dilată de aburul supei.../ în lingură înoată minuscule stele... / vreau să mănînc toată supa!..." Simțul versului a fost trădat, aici, de dorința de a scrie „simplu". Dar o asemenea scenă, în care ai vrut să redai tihna și fericirea vieții de familie, trezește zîmbetul cititorului și, deci, efectul scontat de d-ta este ratat. Deocamdată se pare că versul muzical este mai indicat pentru d-ta.

Cassian Scutaru: Dacă sînt într-adevăr primele versuri încredințate unei redacții, merită toată atenția. Au claritate, prospețime și, deci, multe promisiuni: „Poate de-aceea-n mine freamătă oveze / și porumbu-și sună sabiile verzi / alături de cîntecul cristalin al ciocîrliilor. / E seară de nea / Lotca lunii vîslește în lan (imaginea nu e prea nouă!) / valurile cîmpiei curg din inima mea". Poate că este prea mare abundență de trandafiri, stele, cicori și flori în general, dar acestea le vei elimina singur, cu timpul. Așteptăm.

Mihu Dragomir

Mic dicționar poetic

DESPRE REGULI. Două extreme: începători care nu obosesc cerînd și căutînd manuale practice pentru cunoașterea și supunerea tainelor poeziei, alături de confrați care socotesc că poezia nu se poate învăța de la nimeni. Există oare o poetică, o sumă de reguli poetice? Impresionanta vîrstă a poeziei, ca experiență și realizare socială, presupune existența unor asemenea reguli și totuși, luînd contact cu încercările de sistematizare, cu artele poetice alcătuite de poeți sau de esteticieni, începătorul rămîne deseori dezorientat fie de arbitrarul opiniilor, fie de caracterul lor abstract sau convențional. In afara unui minimum de reguli prozodice, rezumîndu-se de fapt la numărătoarea de silabe, se pare că fiecare poet posedă propria lui artă poetică, elaborată din momentul cînd talentul devine atent asupra lui însuși, și netransmisibilă decît prin epigonism. Incercările de a determina o sumă de reguli nu lipsesc, însă, crescînd odată cu dorința celor mai tineri de a-și însuși meșteșugul poetic. In epoca noastră, cînd tainele infinitului se pot pătrunde metodic, cu creionul și echerul, pare de neînțeles ca o activitate socială să se refuze sistematizării, în aspectele ei exterioare. Materialul primordial al poeziei, cuvîntul, este cercetat științific din cele mai diverse unghiuri, dar prea puțin din cel al funcției poetice, și de cele mai multe ori este foarte dificil, dacă nu imposibil, de precizat de ce cutare termen, exprimînd exact ideea poetului, poate totuși să dăuneze versului sau atmosferei generale. O imagine aparent banală capătă uneori străluciri inedite, iar o imagine inedită poate să îmbrace straie prăfuite și să treacă neobservată. Uneori poezia rezistă oricărei analize și totuși rămîne neconvingătoare, alteori are defecte vizibile și totuși cucerește publicul. S-a afirmat că secretul acestor reguli aparține marilor poeți, fiecăruia în parte, neaplicabile decît formulei personale. Afirmația conține foarte mult adevăr. Dar, după cum sună versul arghezian: Și totuși... Și totuși dorința de cunoaștere ne împinge să încercăm, din cînd în cînd, depistarea unor aspecte cît de sumare, suportînd chiar riscul unor reprezentări schematice. Ceea ce a fost valabil pentru arta poetică a unor genii consfințite de istorie, poate să fie, cel puțin parțial, valabil și pentru un tînăr începător. Știind prea bine că nu există reguli după care s-ar putea învăța arta poetică, în fondul ei, creînd un poet din orice elev silitor, nu putem totuși respinge posibilitatea de a ușura calea către cunoașterea ei în formele poetice existente. Numai atît — și tot este o regulă de conduită pe drumurile nesfîrșite ale poeziei.

N. Păduraru

Zi de vară

— Aștia doi sînt, bre?
— Aștia, Vasile.
— Barem se pricep?
— De, știu și eu?
— Măcar două-trei rînduri...
— Slabă nădejde... Si încă ăștia-s voinici, da' să vezi pe alții...
— Ochelari... Palme subțiri... Ori cu ei, ori fără ei...

Simionescu auzise tot de după sacaua cu apă. Na! Dracu-l pusese să vină azi în brigada țăranilor? Acuma să vezi rîs și batjocură, cînd o să-l simtă că n-a prășit niciodată.

— Pst! Tudore! Tudore!

Celălalt student care venise în brigada țăranilor întoarse încet capul.

— Ai auzit? șopti Simionescu.
— Auzit...
— Și? Ce stai? Ce faci?
— Ce-ai vrea să fac? Să intru în pămînt?
— Bine, dar... Ne facem de rîs cu toții! Aștia o să se uite la noi și o să spună că toată studențimea munceste așa!
— Hm... Te pomenești!

Simionescu rămase pe gînduri, ștergîndu-se pe chelie și pe la nas. Auzi: „Ochelari"! Parcă ar prăși cu ochelarii... S-o ia din loc, nu mai putea. O să prășească el într-un fel, ca ieri, ca alaltăieri, numai că nenea Vasile ăsta n-ar trebui să pună în aceeași oală munca tuturor studenților, că doar nu toți sînt pricepuți ca el. Și pe urmă, munca patriotică n-are numai rosturi economice... Da, dar toate astea nu i le mai putea spune lui nea Vasile, după ce auzise toată discuția. Nu-i mai rămînea decît să-i arate că jumătățile de normă nu-s pentru studenți, și că, în general, ar face bine să-și mai învîrte limba-n gură pînă să dea definiții. Auzi, al dracului!

— Tudore! zise el înfuriat. Ia-ți o sapă și hai!

Tudor se ridică morocănos, numără țăranii — erau paisprezece — apoi numără paisprezece șiruri de porumb și se opri la următoarele.

— Simionescule!
— Ce-i? răspunse el, din coada sapei.
— Tu ai mai prășit în viața ta?
— Da. Niște morcovi, cu săpăliga.
— Înseamnă că te pricepi...

Oricît de priceput era el într-ale prășitului, Simionescu nu îndrăzni să dea cu sapa pînă ce nu văzu țăranii dispărînd în adîncimea ogorului.

— Să-i faci un mușuroi, mă, că ăsta nu-i morcov! zise Tudor.
— Vezi-ți de treabă! Ce, e porumbul tău?

Supărat, Simionescu se uită înainte după țărani. Fugeau?! Nu, țăranii nu fugeau. Își avîntă sapa, îndîrjit. Se auzi o trosnitură, apoi porumbul începu să se încline încet, dar sigur. Il privi cu groază. Dezorientat, rezemă sapa, trase batista din buzunar și-și șterse ochelarii. Privi iar: porumbul zăcea pe pămînt, la picioarele lui. Incercă să-l potrivească la loc, adună și ditamai mușuroiul, să-l sprijine... Trecu grăbit mai departe, mulțumit că nu auzise tocmai acum glasul lui Tudor.

Pe măsură ce lucra, îl cuprindea disperarea. Pe urmă deveni posac, indiferent, după care se îndîrji pe neașteptate și vru să prășească tot porumbul țării. Dar îl văzu pe Tudor luîndu-i-o înainte, și își veni în fire. Domol, domol, Tudore, că mai au și alții cap cu care să înlocuiască rutina! Însă pînă să se folosească de cap, oropsi brațele, și palmele și mijlocul, învîrtindu-se pe după tulpini, răzuind, prășind, mușuroind, de-i săreau scînteii din sapă și din ochi. Din cînd în cînd mai lovea cîte-un porumb, și pînă la urmă tăie de tot un altul. Se mai opri să-și tragă sufletul. Simțea cum zboară timpul, cum se depărtează cei alți, și-l cuprinse o panică de nedescris. Ridică sapa și lucră mai departe, asudat, înfierbîntat, pînă ce-l înjunghie la șale...

— Heei, fi-lo-lo-gu-le! Asasin de porumbi! îl strigă din urmă Tudor. Așa vrei tu să-i ajungi pe ceilalți?
— Fariseule! Vrei să spui că tu ești mai breaz?
— Cel puțin n-o iau înainte...
— Nici nu poți!
— Așa e. Ce să fac, eu n-am săpat la morcovi ca tine.

Simionescu îi întoarse spatele și privi lung în urma țăranilor: înaintau metodic și cu spor. Descoperi, surprins, că și prășitul are subtilitățile lui! Ia uite ce huliganic prășise el — cu porumbi tăiați și mușuroaie cît niște morminte — și ia uite ce regulat, uniform și curat prășiseră cei alți.

Fără să-și dea seama, se dădu mai aproape de șirurile țăranilor și începu să le judece. Văzu mușuroaie proporționate, din pămînt amestecat cu buruieni. Bănui că țăranii nu tăiaseră buruienile, ci le acoperiseră doar... Scormoni cu piciorul... Erau tăiate. Bine dar atunci ce căutau acolo? El așa făcea: mai întîi răzuia buruienile, le îndepărta, apoi trăgea pămînt pe rădăcină. Dar dacă... Aha, aha! Tăiatul buruienilor și strînsul mușuroiului trebuie să coincidă!

Tudor îl întrecuse binișor, dar lui Simionescu îi treceau alte gînduri prin cap. Pe șirul lui parcă trecuse un plug, așa de adînc mușcase cu sapa în pămînt. Adică ce, trebuie să sape pînă dă de apă? Poate că nici vestitele canale din Marte nu erau altceva decît rîndurile prășite de studenți la muncă patriotică. O să vadă.

Fără nici un efort deosebit îl lăsă pe Tudor hăt în urmă, că se mira singur de unde atîta spor. Abia după ce-l văzu că dă în brînci se duse la el și-i oferi cu generozitate:

— Vino să te meditez la prășit.

Tudor se dovedi foarte silitor, și peste puțin, înaintau alături. Pe șirul lui, Simionescu se contopise pînă într-atît cu sapa, încît numai duduitul de la motor și ochelarii îl mai deosebeau de o prășitoare mecanică. Uitase de toate, nu-l mai interesa nimic, nu mai vedea nimic. Prășea. Iar cînd ajunse la marginea cealaltă a ogorului și prăși în vid, făcu o mutră foarte nedumerită, ca și cum la toate s-ar fi așteptat, numai la sfîrșitul porumbului, nu.

Trebui totuși să se împace cu realitatea. În fața ochilor nu mai erau porumbi. Era numai un țăran odihnindu-se pe iarbă.

— Ei, gata, tovarășe student? întrebă el, sculîndu-se. Prietenul matale unde-i?

În aceeași clipă Tudor scoase capul din porumbi și înălță sapa deasupra unui ciulin. Pac! Gata ciulinul. Apoi roti derutat sapa prin aer, constată că a terminat și o coborî demn, ca pe o pușcă.

— Cînd dracu ai ieșit? zise el, acru.

Simionescu zîmbi misterios, întinse mîna țăranului și se recomandă.

— Iancu, răspunse celălalt. Știți, pe dumneavoastră vă așteptam.

— Adică pe dînsul, — glumi Simionescu — pentru că eu am ieșit mai devreme.

Tudor se dovedi cam tare de ureche, iar nenea Iancu își duse grabnic mîna sub nas și trase de el fără nici un motiv.

— Ia spuneți, cum merge? întrebă el binevoitor. Dacă vi se pare greu, putem să vă trecem la mazăre...

— Nu-i greu, răspunse Tudor. Dar pînă să ne facem mîna, o lăsăm mai moale.

— Mda... Prășitul nu-i cine știe ce scofală, dar dacă n-ai văzut niciodată, tot!...

— Ba de văzut, am văzut noi...

— Înțeleg. Eu de asta am și rămas aici, ca să vă fiu de folos într-un fel... Sigur, dacă aveți nevoie.

În cuvinte cît mai prietenoase, cotind-o spre glumă, Simionescu îi dădu de înțeles că trecuseră hopul și singuri. I se păru că se cam lăudase, și ca s-o dreagă, îl rugă să-i tragă o demonstrație chiar acolo, pe o plantă din marginea ogorului. Spre marea lui mulțumire, Iancu le împărtăși lucruri de care se loviseră; mai aflară că bătăturile nu-s obligatorii, și că atenția scutește pantofii de tăieturi.

Apoi o luară din nou cu prășitul, pe urmele celorlalți. Șirul ăsta al doilea făcu ce făcu și stoarse toată apa din ei. Dar nu pe degeaba, fiindcă erau cît pe ce să ajungă din urmă pe înaintași.

Acum nu mai regretau că optaseră pentru brigada țăranilor. Ba erau chiar mîndri, în ciuda bășicilor din palme și a altor neajunsuri. Se gîndeau acum cu mai mult optimism la prestigiul studențimii în general, și ca să-l consolideze, renunțară la odihnă pentru a lua cu asalt cel de al treilea șir, înaintea tuturor.

Cîte unul, cîte doi, țăranii îi ajunseră tacticos din urmă și-i lăsară din nou singuri. Simionescu intră în panică la început, lucră iarăși cu încordare, și abia către mijlocul șirului își reveni. Atunci răsuflă un pic, prinse ușor de sapă și munci atît de bine, încît ieși la capăt odată cu ultimii patru țărani. Tudor ieși puțin mai tîrziu, odată cu propria-i unealtă. Dar nu prinseseră toate secretele prășitului... Țăranii terminau rîndurile așa cum le începuseră, aproape odihniți, iar ei — aprinși la față, nădușiți, ba chiar sfîrșiți de-a binelea! Asta-i, lipsea rutina!

Tocmai își propuseseră să facă rost și de ea, cînd aflară că, pentru dînșii, lucrul s-a sfîrșit. Țăranii se pregătiră pe îndelete pentru odihna de prînz, iar cei doi studenți se îndreptară spre remorcile cu care se înapoiau la tabără.

Studenții din celelalte brigăzi înconjuraseră remorcile mai de mult și era un vacarm... să-ți bagi degetele în urechi! Fetele se necăjeau să urce pe la roți, băieții săreau direct, zburau genți, pălării de paie, bidoane...

— Gigel! țipa de jos o fată micuță. Ține și mie un loc...
— Ioane! Două locuri, pentru mine și Tanța!
— Incet, încet, aveți locuri numerotate.
— Cum doriți, stimată duduie? Cu fața la deal, sau cu fața la vale?
— Cu spatele la tine!
— Heei, tu, politicosule! Urcă și mie sacoșa...
— S-o pun lîngă fereastră, sau ceva mai la mijloc?
— Agață-o de tavan, spiritualule!
— Mai repedeee!

Piriiturile tractoarelor acoperiră gălăgia și, după cîteva clipe, remorcile se hurducară peste gropile drumului desfundat. Simionescu și Tudor ședeau țanțoși pe podeaua plină de paie a ultimei remorci, cu picioarele atîrnînd. Erau puțin mirați de veselia colegilor și poate ar fi rîs și ei, însă cine-a mai văzut „salvatori de prestigiu" rîzînd în gura mare? Nu se făcea.

Actul întîi al trezirii la realitate fu jucat cu Simionescu: la o hurducătură mai zdravănă a remorcii, acesta dispăru de lîngă tovarășul său; peste cîteva clipe, colegii îl descoperiră așezat cu fundul în praful drumului, deloc țanțoș și foarte nenorocit.

Actul al doilea s-a consumat seara, la careu, cînd li s-au lungit urechile tot așteptînd să fie pomeniți ca eroi — „salvatori" mă rog, sau măcar fruntași, sau cel puțin un cuvîntel acolo, numai pentru ei... Zadarnică așteptare! Careul s-a încheiat fără ca nimeni să sufle vreo vorbă despre faptele lor!... Și numai seara tîrziu, cînd oftaturile celorlalți băieți păreau scoase deadreptul din șale, au înțeles și ei ce nu înțeleseseră toată ziua.

Mariana Costescu

Amintirea focului

Nagasaki 1945

Cerul și-a pierdut albăstrimea...
Sau poate în ochii săi s-a topit cenușa
ori în dansul circular al văzduhului
și îl trage în adîncul prăpastiei,
de deasupra capului său
ca o placă de plumb.
Cerul spart își caută oglinda pierdută
în valul cenușiu ce-l bate la țărm
cu mireasmă de sînge cald
și nu găsește decît două cioburi mici,
de sticlă cenușie,
pe care genele micuțului japonez,
nu se vor mai coborî niciodată —
au rămas răsturnate în sus
ca două lacrimi carbonizate.
Moartea și-a stins burghiul de foc
între cer și pămînt,
în apa otrăvită a presimțirii arzinde.
Soarele pendulează în univers
ritmînd fierbinte
pe buzele fiecărei mame, fiecărui părinte.

Soarele e inima copilului de la Nagasaki.

Ginduri despre Hiroșima

Plîngi cu lacrimile fiecărui copil.
Cenușa ți-a tulburat privirile clare
și cu rotogoale adînci s-a închegat pe retină
chipul celui ucis.
Mamă,
lacrimile fiului tău șiroiesc sub cenușă.
Oceanul n-a putut să spele dureroasele dune
de pe țărmurile celei de-a doua jumătăți de veac.
Lumina își linge rănile...
Valuri bat la porțile tale
cu lacrimile fiecărui copil,
cu dragostea fiecărei mame,
cu ninsorile zdrențuite ale fiecărei primăveri.
Fiecare gînd e o floare pe un mormînt...
Hiroșima,
pe mormintele tale florile plîng.
Pe mormintele tale florile înfing
smaltul de plumb al dimineții pustii
pe piatra de la căpătîiul fiecărui fost om.
Fiecare gînd e o floare pe un mormînt,
e un disc arzător de pămînt
în care soarele și-a adunat iubirea și ura
ce zvîcnesc multiplicate pe cer.

George Ostroveanu

Început de drum

I

Crîmpeie de slove, crîmpeie de vis
Abia de pot zmulge din cerul închis;
Cetatea-i înaltă, cu zidul armat...
La porțile-nchise destul timp am stat!
Azi vreau cetății porțile să-l sparg,
Să izbucnească-n cale-mi cerul larg.

Sau poate că, luptînd să le deschid,
Eu voi cădea lîngă un zid...
Dar trupul meu și-al altora ca mine
O scară fi-va celui care vine.
In porțile închise n-o mai bate,
Ci va sări de-a dreptul în cetate!

II

...Sub pași avea-voi mîine, dimensiuni stelare,
Voi strînge-n mînă spectre de umbre și lumini...
Centură de victorii — incandescentă zare —
Abia mă va cuprinde pe deplin,

Ligia Tomșa

Construim...

Casele
Cu grinzile afumate de vreme
Și-au pierdut umbra și greerii, una cîte una
Sub lovituri de tîrnăcoape.
Aveam umerii grei de moloz și genele ninse,
Dar bucuria lucea în priviri
Ca-ntr-o livadă rîsul soarelui,
Cînd amintirea vîrstei lor
O luăm pe lopeți și-o vînturăm în camioane.
Acum
Strada cu răsuflul larg, primenit,
Are tăcerea marilor începuturi.
Dar mîine,
Vom cînta pe claviatura cărămizilor
Imnul grav al palmelor noastre.
Și schelele
Vor tresări la glasul lui,
Ca o pădure ascultînd chemarea luminii.

Ştiaţi că...

● *În anii adolescenţei, Liviu Rebreanu dorea cu pasiune să devină medic, dar, din cauza situaţiei materiale modeste a familiei sale, nu şi-a putut împlini dorinţa, fiind nevoit să se întreţină mai mult singur. Într-un interviu acordat în 1929, amintindu-şi de această perioadă a vieţii sale, autorul* Răscoalei *mărturisea: „Noi în Ardeal, eram 9 copii. Ce ajutor puteam eu primi de acasă? Astfel că din clasa treia de liceu (am urmat la vreo trei licee) m-am ţinut singur prin şcoli".*

● *Cunoscînd prin propriul său destin, în anii tinereţii, cîte piedici grele ridica orînduirea burgheză în calea copiilor de oameni săraci dornici de învăţătură, Delavrancea spunea în 1895: „Un sărac, un sătean, numai întîmplător poate străbate toate gradele de învăţămînt, pentru a-şi dezvolta darurile şi talentul cu cari a sosit de la natură. Săracii sînt dezarmaţi".*

● *În perioada în care a îndeplinit funcţia de revizor şcolar, Mihail Eminescu a criticat deseori, cu asprime, dezinteresul total manifestat de oficialitatea administrativă a vremii pentru problemele învăţămîntului, mai ales pentru şcolile de la sate. Iată, de pildă, ce scria poetul în registrul de inspecţii al unei şcoli dintr-un sat, la 24 august 1875: „Dacă frecvenţa este mică, cauza e a se căuta numai în netrebnicia administraţiei comunale, care priveşte şcoala ca un lucru de prisos, închiriază un local nesuficient, în care pot încăpea abia treizeci de copii, lasă şi acest local descoperit şi în stare proastă, nu cumpără cărţile şi ustensilele necesare şcoalei şi prevede peste tot sume neînsemnate în bugetul ei pentru şcoală încît tot bugetul şcoalei e cît a treia parte din leafa d-lui primariu".*

● *În primăvara anului 1906, cînd se pregătea apariţia revistei* Viaţa românească, *Mihail Sadoveanu a fost invitat la Iaşi în mod special de către G. Ibrăileanu. La prima întrunire a viitorilor redactori, M. Sadoveanu a citit nuvela* Pustiul, *care a cîştigat aprobarea unanimă şi a apărut chiar în primul număr al revistei.*

● *Activitatea progresistă a lui N.D. Cocea pe tărîm literar şi social, în sprijinul mişcării muncitoreşti, a fost apreciată astfel de către I.C. Frimu: „N.D. Cocea merită elogiile noastre pentru stăruinţa ce a depus în diferite împrejurări spre binele mişcării".*

● *În vara anului 1933, George Mihail Zamfirescu a fost numit director de scenă la Teatrul Naţional din Iaşi, în care calitate a regizat 25 de piese în timp de cinci ani.*

● *Victor Ion Popa a organizat Muzeul Satului din Bucureşti.*

● *Făcîndu-şi studiile liceale la Iaşi, în perioada cînd revista* Contemporanul *exercita o puternică influenţă în rîndurile tinerimii studioase, Dimitrie Anghel s-a alăturat cu entuziasm grupului de tineri din jurul revistei, participînd la întrunirile socialiste. Într-o bucată din volumul* Fantome *(1911), Dimitrie Anghel îşi aminteşte de această perioadă, arătînd că făcea parte din acei tineri care „veneau cu inima deschisă şi plină de umanitarism duios să ia parte la aceste întruniri. Tinerimea aceea — scrie D. Anghel în continuare — cred că n-ar fi stat în cumpănă să-şi sacrifice ce avea mai scump, să rupă cu părinţi şi rude, pentru izbîndirea cauzei".*

● *În 1924, după cîţiva ani de şomaj, G. Bacovia reuşeşte să ocupe un post de suplinitor pentru orele de desen şi caligrafie la şcolile comercială şi normală din Bacău, post pe care îl deţine pînă în 1928. Venind din nou la Bucureşti, existenţa sa e complet nesigură, găsind peste tot nepăsare şi ingratitudine. Într-un interviu acordat, în 1929, revistei* Viaţa literară, *G. Bacovia declara: „... Şi am descălecat într-o noapte ploioasă, şi am rătăcit ca Telemac mai multe zile pînă mi-am găsit casă... De luni de zile fac anticameră şi măsor culoarele pentru un post promis de mult. Dar şi la Ministerul scriitorilor şi la celelalte locurile sînt ocupate. Ce-i aia artist, scriitor? Mi-ar conveni mai bine la Ministerul Ocrotirii Sociale. Tot nu mă simt eu bine... Numai să fie şi acolo".*

● *În 1864, în „foliola" (foiletonul) ziarului* Buciumul *al lui Cezar Bolliac, B. P. Haşdeu îşi publică romanul intitulat* Copilăriile lui Iancu Moţoc, *specificînd: „Partea I din romanul istoric* Viaţa unui boier", *iar în subtitlu adăugînd: „Epizodul I: Ursita". După cum reiese din titlu, lucrarea lui B.P. Haşdeu se anunţă a fi un roman ciclic. Intenţia de a crea un astfel de roman e dovedită mai ales de faptul că, după ce se sfîrşesc foiletoanele „epizodului" prim* Ursita, *în Buciumul începe să apară „epizodul" al doilea, intitulat* Procopseala, *care, din păcate, nu mai este continuat, rămînînd uitat în paginile ziarului şi ne mai fiind publicat nici în* Revista literară şi ştiinţifică *din 1876, în care B. P. Haşdeu îşi retipăreşte romanul.*

Pagina elevilor

BIOBIBLIOGRAFIE

DUMITRU CORBEA

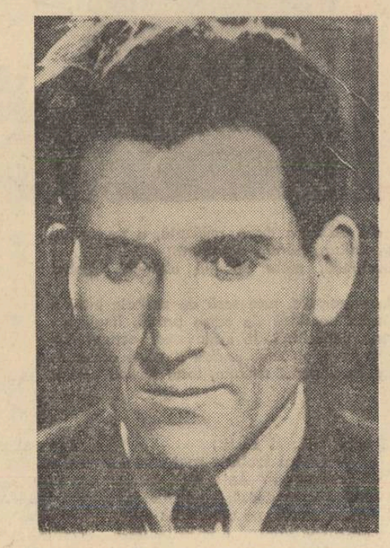

Dumitru Corbea s-a născut în satul Sîrbi din fostul judeţ Dorohoi, azi raionul Săveni, regiunea Suceava. Copilăria poetului a fost tristă şi zbuciumată. Pentru a putea să înveţe a trebuit să muncească de mic.

După absolvirea cursurilor secundare vine la Bucureşti. În Capitală, Dumitru Corbea află posibilitatea să-şi concretizeze şi să-şi dezvolte vechile şi pasionatele sale preocupări literare. Încă din şcoala elementară începuse să înşeileze versuri. Un plugurşor al său, cu caracter social, satiric şi umoristic, a fost tipărit pe foi volante şi răspîndit chiar şi prin satele învecinate.

În Bucureşti, la o vîrstă matură, preocupările literare ale lui Dumitru Corbea capătă amploare şi sensuri majore. Poetul frecventează cenaclul literar Sburătorul, **bucurîndu-se de prietenia şi îndrumările unor scriitori proeminenţi, ca Liviu Rebreanu, N. D. Cocea, Gala Galaction, Cezar Petrescu, participînd mai ales la discuţiile de înalt nivel ce se purtau în redacţia bucureşteană a** Vieţii Romîneşti, **condusă de Mihail Ralea. În acest timp, Dumitru Corbea începe să publice, primul său articol fiind îndreptat împotriva unui oarecare proprietar Papadopol, care dărîmase casa lui Eminescu de la Ipoteşti. Versurile şi articolele sale au început să apară apoi cu regularitate în reviste ca** Viaţa Romînească, Cuvîntul liber, Însemnări ieşene, Azi **şi altele.**

Viaţa de suferinţă şi exploatarea îndurată încă din anii copilăriei, ura şi revolta împotriva nedreptei orînduiri burghezo-moşiereşti, năzuinţa de a cuceri o altă viaţă pentru cei asupriţi din mijlocul cărora se ridicase, l-au determinat pe Dumitru Corbea să se încadreze cu hotărîre şi sinceritate în lupta dusă de forţele democratice şi progresiste de la noi. La Bucureşti, în plină teroare fascistă, Dumitru Corbea îşi dă adeziunea la Asociaţia „Amicii U.R.S.S.". Pentru activitatea şi lupta sa antifascistă, poetul a avut deseori de suferit. În apărarea sa s-au ridicat atunci glasurile protestatare ale multor tineri luptători antifascişti.

Primul său volum de versuri, intitulat Sînge de ţăran **a apărut în 1936. Într-o recenzie publicată în revista** Era nouă **din aprilie 1936, se scria că volumul lui D. Corbea se numără printre cele dintîi „care au lăsat să izbucnească în poezie ceva din realitatea tragică a ţărănimii noastre" şi că omul care munceşte şi care luptă „strînge mîna bătătorită a acestui ţăran care a apucat condeiul".**

În 1937, Dumitru Corbea a tipărit un nou volum de versuri militante, intitulat „Război", iar în 1940 volumul Nu sînt cîntăreţ de stele. **În timpul celui de-al doilea război mondial, poetul a intenţionat să tipărească un nou volum:** Candele pagîne, **dar cenzura fascistă militară l-a interzis.**

În anii puterii populare, creaţia literară a scriitorului comunist Dumitru Corbea s-a dezvoltat, îmbogăţindu-se nu numai cu noi şi valoroase volume, dar şi cu genuri diferite. În 1945, în editura Scînteia, **scriitorul a tipărit volumele** Poezii, Scrisori de pe front, 16 milioane **şi** Torentele, **iar în 1946, un volum de** Balade.

Tot în 1946, Dumitru Corbea tipăreşte primul său roman Singura cale. **Creaţia în proză începe să-l preocupe acum în mod constant. Astfel, în 1955 tipăreşte romanul autobiografic** Aşa am învăţat carte, **iar în 1956 volumul de povestiri** Recruţii. **Tot pe linia activităţii în proză trebuie să menţionăm însemnările de călătorie din volumul** De peste mări şi ţări, **apărut în 1959, (care nu de mult a fost retipărit în ediţia II-a). O mare parte din articolele, conferinţele şi reportajele lui Dumitru Corbea au fost adunate în volumul** Anotimpuri, **publicat în 1956. În 1948 a tipărit evocarea istorică în 3 acte** Bălceşti. **În domeniul poeziei Dumitru Corbea a publicat volumele:** Hrisovul meu **(1947)** Balada celor patru mineri **(1949),** Doftana **(1949),** Anii tineri **(1951),** Barbu Lăutaru **(1954).** Versuri alese **(1954),** Pentru inima ce arde **(1955),** Nu sînt cîntăreţ de stele **(1960), antologie din creaţia sa.**

Scrieri despre D. Corbea:

— Veronica Porumbacu: Cîntecul lui Dumitru Corbea **(Gaz. lit. din 12 ian. 1956); M. Gafiţa:** Sînge de ţăran **(Gazeta literară 1956); I. Peltz despre** Aşa am învăţat carte **(Viaţa rom. nr. 11, 1957); I. D. Bălan despre** De peste mări şi ţări **(Viaţa rom. nr. 5,** 1959).

Despre Nu sînt cîntăreţ de stele **: Marin Bucur în Luceafărul din 15 martie 1960; Radu Popescu în Contemporanul din 24 iunie 1960; Eugenia Tudor în Gaz. lit. din 2 iunie 1960; Valeriu Ripeanu în Viaţa Romînească nr. 7 din 1960.**

T. V.

Observaţii ÎN LEGĂTURĂ CU EXPRIMAREA ELEVILOR

de prof. Vasile Teodorescu

Printre alte **multe** sarcini, **şcoala de cultură generală îşi propune să asigure o** bună însuşire **a normelor** limbii **romîne literare.**

Aşa cum remarca tovarăşa profesoară G. C. Chiosa [1]) „problemele mai importante care se pun în legătură cu dezvoltarea exprimării orale şi scrise a elevilor la lecţiile de limbă şi literatură sînt: însuşirea unui vocabular bogat şi **precis, priceperea de a folosi** acest material lexical pe baza **legilor limbii romîne, a regulilor** gramaticale, ortoepice şi ortografice, iar în ultimă instanţă, deprinderea de a exprima oral şi în scris nu numai cunoştinţele dobîndite la lecţii sau din cărţi, dar şi propriile gînduri şi sentimente".

În vederea realizării unor atari deziderate, în şcolile noastre s-a format un front comun de luptă la care **au aderat** toţi profesorii, indiferent de specialitatea lor. Eforturile elevilor şi ale cadrelor didactice au dat, de cele mai multe ori, rezultatele scontate.

Se mai întîlnesc însă în caietele elevilor unele greşeli care dovedesc că însuşirea normelor limbii romîne literare nu este un fapt împlinit şi că nu toţi elevii şi-au format deprinderi de scriere corectă.

Un rol important în formarea priceperilor de folosire corectă a materialului lexical însuşit îl au cadrele didactice care predau la clasele mici, a IV-a — a VII-a, deoarece greşelile rămase necorectate se menţin, cu mici excepţii, de-a lungul anilor şi pentru că în clasele mari, a VIII-a—a XI-a, datorită programei deosebit de încărcată, nu există, practic vorbind, decît foarte puţin timp care să poată fi rezervat unor asemenea probleme.

Am remarcat că unele din greşelile care apar frecvent la elevii ciclului elementar continuă să existe şi la cei de la mediu.

Separarea subiectului de predicat cu ajutorul virgulei este un caz întîlnit destul de des în diferite variante la elevii feluritelor clase. Un elev din clasa a III-a scrie:

„Iepurele, a plecat încetişor" iar altul din clasa a V-a:

„Staminele frumos mirositoare (sic), sînt de culoare galbenă" la fel ca şi elevul din clasa a X-a:

„M. Eminescu, a fost unul dintre cei mai străluciţi lirici..."

Socotim că prezenţa virgulei între subiect şi predicat ca şi separarea opoziţiei printr-o singură virgulă se explică prin aceea că elevii nu au înţeles, în momentul scrierii, valorile sintactice ale cuvintelor pe care le-au despărţit, ci au aplicat în mod mecanic regula potrivit căreia virgula este marcată printr-o pauză în vorbire.

Un element care contribuie la menţinerea unei stări de incertitudine în legătură cu aplicarea normelor de punctuaţie este presa. Pentru copii ca şi pentru adulţi presa este modelul de imitat. Din păcate, neacordîndu-se suficientă atenţie formei în care sînt redactate unele materiale — ce-i drept, puţine — se întîlnesc cazuri cînd subiectul şi complementul direct sînt despărţite prin virgule de predicat şi, respectiv, de verb, iar apoziţiile determinative sînt izolate cu ajutorul aceloraşi semne de punctuaţie.

Citîm un singur exemplu: „S-au format şi se dezvoltă neîncetat, noile relaţii de prietenie" (Scînteia Tineretului, 3696, 2.IV, 1961, p. 2).

O altă problemă la fel de spinoasă este cea a congruenţei, a acordului dintre diferitele părţi de vorbire sau de propoziţie.

Exemplele prezentate pornesc de la forma cea mai simplă pînă la forme care ridică semne de întrebare şi pentru oameni cu mai multe cunoştinţe.

Un caz luat dintr-o teză la matematică a unui elev din clasa a VI-a:

„se duce medianele unghiurilor" poate să aibă drept pricină nu necunoaşterea regulii privitoare la acord, ci neformarea deprinderii pentru aplicarea normei respective şi la alte lucrări decît cele de limba română.

Elevul care a scris: „Zaharia Stancu prezintă momentul răscoalei cînd Ţuţuper şi familia sa **a fost împuşcată"** nu sesizează că toate elementele care alcătuiesc subiectul participă în aceeaşi măsură la acţiunea predicatului şi că deci acesta din urmă trebuie să aibă forma de plural. [2])

În exemplul „Conţinutul de idei **al** operelor şi al poeziilor sale **sînt străbătute de patriotism"** acordul se face, evident greşit, cu atributele substantivale.

Ezitări mai multe se produc cînd subiectul este un substantiv colectiv (ceată, duzină, majoritate, mulţime etc.). În această situaţie după cum recomandă acad. Iorgu Iordan, [3]) predicatul stă fie la singular, fie la plural. Se poate spune că predicatul capătă forma de singular ori de cîte ori subiectul nu este determinat de un substantiv la plural.

Greşelile din exemplele de mai jos sînt evidente şi nu mai necesită comentarii: „Societatea burgheză vorbea o limbă neînţeleasă... **erau cosmopoliţi"; „Populaţia... au adorat** forţele naturii".

Tendinţa limbii vorbite — şi a celei a producţiilor folclorice — este de a folosi articolul genitival invariabil [4]). Unii elevi influenţaţi de limba vorbită sînt gata să scrie: „Eminescu a trăit de mic copil în mijlocul naturii, a oamenilor simpli de la ţară, a bacilor de la stînă şi **a prisăcarilor"** sau: „...tendinţele distrugătoare a reacţiunii..."

Se pare că elevii nu ştiu regula potrivit căreia articolul posesiv se acordă, la fel cu cel hotărît, cu substantivul precedent, nu cu cel pus la genitiv sau cu pronumele, [5]) sau, dacă o ştiu, nu o pot aplica întotdeauna.

Nu e mai puţin adevărat că în presă se găsesc exemple de abateri de la regula acordului similare celor amintite.

„Tactica formaţiilor Progresul şi Ştiinţa Timişoara **au surprins..."** (Sportul Popular 3506, 3.XI.1959, p. 6).

„Extrema stîngă feroviară... execută o centrare sub privirile unui coechipier (...) şi a unui adversar (...) (Sportul popular 3810, 22.IV.1961, p. 5).

Întrebuinţarea pronumelui relativ-interogativ **care** dă destulă bătaie de cap unor elevi care îl folosesc uneori invariabil: „Mamei sale **care** îi plăcea ca fiul său să ajungă preot..." sau îl acordă greşit: „Atena a hotărît să înfrîngă pe perşi în fruntea **căruia** se găsea..." sau, în sfîrşit, îl înlocuiesc prin **unde:** „Atena a fost părăsită de locuitori **unde** s-au refugiat la Salamina".

Nesiguranţa se face simţită şi în cazul utilizării pronumelui de întărire care, de cele mai multe ori, este învăţat mecanic, fără legătură cu pronumele personal. Neştiind relaţia dintre acele două părţi de vorbire elevii vor scrie:

„...**însăşi** cuvintele poetului" **„Însăşi** Darius avea..."

„Vedem în simbolul Luceafărului **însuşi** drama existenţei poetului..."

Omonimele sintactice şi morfologice se datoresc în cea mai mare parte necunoaşterii temeinice a părţilor de vorbire. Dacă la clasele mici prezenţa unor abateri de felul acesta „la spus tovarăşa învăţătoare" este oarecum scuzabilă, la clasele mari devine supărătoare. Cele mai multe greşeli de acest fel nu se găsesc în lucrările de limba română, ci la celelalte materii, întrucît elevii nu se concentrează decît asupra conţinutului de idei, lăsînd pe un plan secundar exprimarea corectă.

„Sa format două unghiuri" **„S-e** duc medianele"...

În articolul citat, tov. prof. Chiosa referindu-se la îmbogăţirea vocabularului releva că mulţi dintre elevi nu înţeleg şi nu ştiu să folosească neologismele. [6]) Necunoscînd valorile lor semantice, copiii le folosesc nelalocul lor sau în greşite combinaţii de cuvinte.

Uneori folosirea greşită a unor cuvinte din cauza necunoaşterii sensurilor lor poate duce la exprimări rizibile, aberante.

Neştiind diferenţa dintre **a asasina** şi **a se sinucide** un elev afirma cu multă candoare că „Regele Egiptului **îl sinucide** pe Pompeius", iar altul, confundînd **viciul** cu **aptitudinile** scrie: „O altă poezie în care Eminescu se ridica împotriva **aptitudinilor** burgheziei ca: falsul patriotism, demagogia politicianistă etc..." De neînţeles este şi înlocuirea cuvîntului **a decide** prin **a defini:** „Se da lupta de la Gaugamela care **defineşte** soarta războiului".

Într-un recent articol din Gazeta Învăţămîntului [7]) se recomanda cadrelor didactice **o** mai mare atenţie faţă de propria lor exprimare, întrucît ea este luată exemplu de către elevi. Acelaşi lucru ar trebui cerut şi unor ziare care, aşa cum am mai spus, nu acordă suficientă grijă formei în care sînt redactate unele materiale. Nu putem accepta **ca** elevii, mai ales cei care au învăţat limba latină, să spună **mai superior** sau **mai inferior,** dar nici ca în presă să găsim o abatere similară. „Pereţii apartamentelor... au căpătat mereu **o** altă compoziţie, **mai superioară",** (Romînia Liberă 5116, 26.III.1961, p. 3).

Tot în privinţa neologismelor se poate observa că unele dintre ele sînt înţelese din punct de vedere al conţinutului, dar că forma de redare a lor este defectuoasă. Se întîlnesc grafii ca: **aproximaţie, aprocsimaţie, aprosimaţie, a inerva, conjuctiv, cojuctiv, unghi optuz, ecstremi, exstremi, medie proporţionară.**

Denaturarea formei unui cuvînt duce uneori la exprimări caragialeşti: „...se înfăţişează (!) prezentul cu toate **lagunele** lui."

Din cauză că elevii nu acordă atenţia cuvenită exprimării corecte, alese, apar procedee specifice aspectului vorbit al limbii. Unul este încercarea de reproducere a vorbirii directe cu ajutorul conjuncţiei că „Domnul Trandafir a întrebat pe unul din străinii care a rămas mai în urmă **că cine este dînsul...".**

„...profesorul a întrebat **că cine sînteţi dumneavoastră."**

Aşa cum afirmam mai sus, numărul elevilor care nu folosesc corect materialul lexical este mereu mai mic, iar prin munca asiduă a cadrelor didactice şi a elevilor se va ajunge la obţinerea deprinderilor de exprimare (oral şi în scris) corectă.

Este evident că însuşirea limbii romîne literare se realizează — în unele cazuri — destul de greu şi că munca profesorilor de limba română care predau la ciclul mediu este uşurată sau îngreunată de activitatea profesorilor de limba română de la clasele mici în special şi a celorlalţi profesori în general.

De asemenea, este evident că cele nouă ore de gramatică rezervate claselor a VIII-a — a XI-a sînt insuficiente. Credem că ar fi necesară cel puţin o oră de gramatică săptămînal.

---

[1]) Chiosa G. C., „În legătură cu dezvoltarea exprimării elevilor la lecţiile de limbă şi literatură română" în „Dezvoltarea exprimării orale şi scrise a elevilor la lecţiile de limbă şi literatură română". E.S.D.P., 1956, p. 6.

[2]) Gramatica limbii romîne, vol. II. Editura Academiei Republicii Populare Romîne (Buc.), 1954, p. 76.

cf. şi Iorgu Iordan, Limba română contemporană. Edit. Min. Învăţămîntului (Buc.), 1956, p. 575.

[3]) Iorgu Iordan, op. cit., p. 573.

[4]) Iorgu Iordan, op. cit., p. 328.

[5]) Iorgu Iordan, op. cit., p. 328.

[6]) Chiosa G. C., op. cit., p. 13—14.

[7]) Orăscu C., Despre exprimarea elevilor, în Gazeta Învăţămîntului 608, 14.IV.1961, p. 4.

CONTRIBUŢII LA CRITICA SĂMĂNĂTORISMULUI: REVISTA „FĂT-FRUMOS"

Cercetarea şi interpretarea aprofundată, ştiinţifică, a sămănătorismului, a apariţiei, evoluţiei şi trăsăturilor sale specifice, constituie una din importantele sarcini ale muncii de valorificare în spirit marxist a moştenirii noastre literare. În această direcţie, s-au depus pînă acum eforturi serioase, multiple şi cu rezultate preţioase, concretizate în articolele publicate succesiv de către G. C. Nicolescu în *Viaţa românească*, Mircea Zaciu în *Tribuna*, Al. Săndulescu în *Gazeta literară*, Z. Ornea în *Iaşul literar* şi *Cercetări filozofice*, şi în deosebi în articolul lui Silvian Iosifescu *Probleme privind studierea marxistă a unor curente literare* apărut în *Lupta de clasă* nr. 12 din 1960. Discuţiile purtate asupra sămănătorismului au precizat cadrul social-economic, politic şi ideologic în care acest curent literar diversionist îşi anunţă apariţia încă din ultimul deceniu al veacului al XIX-lea, au clarificat atitudinea lui Coşbuc şi Vlahuţă, cei dintîi directori ai revistei *Sămănătorul*, apoi aceea a ideologilor sămănătorişti N. Iorga şi A. C. Popovici, în sfîrşit au subliniat caracteristicile esenţiale ale sămănătorismului şi, într-o anume măsură, gradul influenţei pe care a exercitat-o asupra scriitorilor din epoca respectivă. Cercetările întreprinse asupra sămănătorismului de către criticii şi istoricii literari amintiţi, s-au orientat cu precădere către problemele de ansamblu, către urmărirea etapelor largi ale apariţiei şi dezvoltării lui, către stabilirea coordonatelor principale în aprecierea acestui fenomen literar de la începutul veacului al XX-lea. Dar pentru o înţelegere cît mai aprofundată şi ştiinţifică a sămănătorismului, a tuturor problemelor pe care le impune istoriei literaturii romîne, discuţiile nu se pot opri aici. Este necesar să se treacă la cercetarea complexităţii fenomenului literar, la studierea fiecăruia din aspectele lui concrete, variate şi multiple, la disecarea şi relevarea faptelor şi amănuntelor de istorie literară care definesc ideologia retrogradă a sămănătorismului, la analiza atentă a operelor scriitorilor din epoca respectivă, pentru a înţelege cît tribut au plătit ideilor retrograde şi cît de triumfător a fost realismul.

O treaptă nouă în cercetarea şi interpretarea ştiinţifică a sămănătorismului trebuie să fie discutarea principalelor reviste care l-au susţinut şi l-au promovat. Cercetările de pînă acum s-au concentrat toate numai asupra revistei *Sămănătorul* (1901—1910), ce-i drept prima şi cea mai importantă tribună de manifestare a curentului. Ştiut este însă că au mai existat şi alte publicaţii literare în vremea respectivă, prin ale căror pagini sămănătorismul s-a manifestat în voie. Cercetînd şi analizînd activitatea acestor publicaţii, se pot dezvălui mai clar aspectele nocive ale sămănătorismului, se pot urmări, în mod ştiinţific, poziţiile scriitorilor faţă de acest curent literar. Dar, mai ales, se poate demonstra, pe de o parte, că sămănătorismul n-a fost un curent fără scriitori, iar, pe de altă parte, că influenţa sămănătorismului nu s-a exercitat numai asupra scriitorilor minori.

Revista *Făt-Frumos*, care a apărut la Bîrlad (1904—1906), a îndeplinit un rol destul de activ în propagarea sămănătorismului, grupînd în jurul ei mai mulţi scriitori tineri care, într-o măsură mai mică sau mai mare, au devenit nume cu circulaţie în perioada respectivă şi chiar mai tîrziu. Rolul jucat de publicaţia bîrlădeană în răspîndirea ideilor înapoiate ale acestui curent literar, era subliniat încă din acea vreme de către N. Iorga, directorul *Sămănătorului*, în articolul *Curentul nou*, publicat în *Făt-Frumos* din 15 noiembrie 1904, în care, deşi exagera poziţia *Luceafărului*, spunea: *„Astăzi sînt trei reviste tinere care înfăţişează curentul cel nou în literatura şi cugetarea românească.* Făt-Frumos *din Bîrlad stă la mijloc între* Sămănătorul *bucureştean şi* Luceafărul *din Budapesta. Aproape orice se cuprinde într-una din aceste reviste ar putea să-şi afle locul şi în celelalte două".*

Existenţa şi orientarea revistei *Făt-Frumos* este legată în mod direct de activitatea lui Emil Gîrleanu, adevăratul ei întemeietor şi conducător. Pe la jumătatea anului 1902, tînărul ofiţer care debutase, sub pseudonimul Emilgar, la publicaţiile ieşene *Arhiva* şi *Evenimentul*, a fost mutat disciplinar la Bîrlad. Timp de aproape doi ani, Gîrleanu publică numai în unicul număr al revistei ieşene *Reinvierea*, din decembrie 1903, un articol despre prefaţa lui Mihail Kogălniceanu la *O repetiţie moldoveneacă sau Noi şi iar noi* de Costache Caragiali. Această perioadă de tăcere se pare că este pentru Emil Gîrleanu o perioadă de căutări, care îşi află un răspuns în apariţia revistei *Făt-Frumos*. Chiar din primul număr al publicaţiei (15 martie 1904) se afirmă o netă orientare sămănătoristă. Deşi se anunţă că apare sub conducerea unui comitet, revista avea de fapt ca director pe Emil Gîrleanu. Într-un proces verbal alcătuit şi semnat de membrii redacţiei Corneliu Moldovanu, A. Mîndru, D. Nanu şi I. Antonovici, publicat în *Paloda* din 28 octombrie 1904, se preciza că *„iniţiatorul şi directorul literar al revistei este dl. E. Gîrleanu-Emilgar".*

Atît Emil Gîrleanu cît şi ceilalţi colaboratori au imprimat revistei *Făt-Frumos*, încă de la primul număr, o faţă de atitudine sămănătoristă, lăsîndu-se tutelaţi de ideile propagate de N. Iorga şi de odiosul profesor universitar naţionalist A. C. Cuza. Într-o scrisoare din 10 noiembrie 1904, semnată de Em. Gîrleanu şi D. Nanu, prin care mulţumea lui N. Iorga pentru articolul *Curentul nou*, se spunea: *„Toţi din jurul revistei Făt-Frumos vă mulţumesc din suflet pentru articolul ce aţi binevoit a ne trimite. În acest sens vă vom urma, rămînînd pururea lîngă d-voastră. Primiţi, vă rugăm, expresiunea neţărmuritei admiraţiuni şi a deplinului nostru devotament"* [1]). Şi în scrisorile lui Emil Gîrleanu către N. Iorga, afecţiunea şi ataşamentul faţă de mentorul sămănătorismului erau mărturisite deschis. De pildă, într-o scrisoare din 17 aprilie 1906, vorbind despre greutăţile întîmpinate în tipărirea revistei *Făt-Frumos*, Gîrleanu îi scria: *„Anul al doilea, de nu voi putea-o scoate la 3 luni o dată într-un singur volum, vom veni cu toţii la* Sămănătorul, *lîngă povaţa d-tră înţeleaptă. În orice caz chiar dacă va apărea şi al doilea an revista, tot vom scrie aşa încît să putea fi şi la revista mumă"* [2]).

Concomitent cu înrîurirea exercitată de ideologia *Sămănătorului* de sub conducerea lui N. Iorga, colaboratorii revistei *Făt-Frumos* au suferit şi influenţa funestă a lui A. C. Cuza, pe care şi-l luaseră drept îndrumător apropiat. În amintitul proces-verbal, pe lîngă precizarea faptului că Em. Gîrleanu era conducătorul revistei, se mai sublinia că *Făt-Frumos* apărea *„sub îndrumarea directă a d-lui A. C. Cuza".* Într-adevăr, chiar din cel de al doilea număr al revistei, A. C. Cuza începe să-şi răspîndească teoriile sale naţionaliste, şovine, propagînd împăcarea claselor sociale, teorii care se înscriau întru totul în programul retrograd, diversionist al sămănătorismului. Astfel, în articolul *Ideea naţională română*, apărut în nr. 2 al revistei *Făt-Frumos*, din 1 aprilie 1904, A. C. Cuza se ascundea cu perfidie după o frază a lui N. Bălcescu din *Cuvînt preliminariu* la *Magazinul istoric pentru Dacia*, — care suna astfel: *„Românii au trebuinţă astăzi să se întemeieze în patriotism şi în curaj, şi să cîştige statornicie în caracter"* — şi mistificîndu-i barbar adevăratele sensuri, se deda la ruşinoase atacuri şovine, naţionaliste.

În paginile revistei *Făt-Frumos* sămănătorismul s-a manifestat atît pe plan teoretic cît şi pe plan literar, beletristic. Naţionalismul, şovinismul şi antisemitismul, ca şi teza reacţionară a „armoniei" sociale, au fost propagate cu acerbă brutalitate de A. C. Cuza, prin articole ca *„Şcoala lui Ştefan Vodă"* [3]), *Naţionalism şi cosmopolitism* [4]), *Naţionalitatea în artă* [5]). Caracterul diversionist al „teoretizărilor" lui A. C. Cuza este evident mai ales prin faptul că scribul naţionalist pornea iniţial de la împrejurări care stîrneau interesul, dar le mistifica, le denatura adevăratele semnificaţii tocmai pentru a induce în eroare masele. De pildă, în articolul *Şcoala lui Ştefan Vodă*, scris cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moartea domnitorului moldovean, falsifica în mod grosolan idealurile patriotice pentru care acesta a luptat, le convertea potrivit tezelor diversioniste ale sămănătorismului, ajungînd să îndemne, în final: *„Prăznuirea morţii lui Ştefan Vodă să fie dar serbarea învierii virtuţilor lui printre noi şi punctul de plecare pentru o nouă eră naţionalistă".*

Peroraţia lui A. C. Cuza se înscria în metodele tipice ale burgheziei de a înşela masele prin tirade patriotarde, sforăitoare. Burghezia, arată Lenin, *„caută prin discursuri mieroase sau înflăcărate despre „patrie" să dezbine proletariatul şi să-i abată atenţia de la manevrele ei.* (V. I. Lenin *Despre problema naţională şi naţional-colonială*, E.S.P.L.P., 1958, p. 92).

Ţăţîrea naţionalistă este evidentă şi în articolul *Naţionalism şi cosmopolitism*, în care A. C. Cuza îşi autoelogia obscurele şi deşănţatele sale principii, exclamînd: *„Doctrina naţionalistă — admirabilă doctrină!"*. O tează reacţionară, agitată cu perseverenţă furibundă de A. C. Cuza, mai ales în lungul articol *Naţionalitatea în artă*, era aceea a „individualităţii etnice" a unui popor, adică a excluderii, a extirpării din mijlocul lui a tuturor cetăţenilor de altă rasă, de altă naţionalitate şi de altă religie. Aceste teze xenofobe, criminale, se transformau, în cadrul articolelor, în îndemnuri făţişe, înversunate, la acţiuni destructive, de sugrumare a civilizaţiei, a elementarelor drepturi şi libertăţi. Fără nici o reţinere, în exaltările lui naţionaliste, şovine, A. C. Cuza ajungea să îndemne ca *„fiecare popor să păstreze pentru sine — în prezent şi în viitor — mijloacele de trai ce se produc pe pămîntul său, cu excluderea străinilor"*. Agitaţia reacţionară a sămănătorismului a avut aşadar în A. C. Cuza un aprig susţinător şi propagator. Înversunatul naţionalist susţinea în mod conştient interesele asupritoare şi exploatatoare ale burgheziei romîneşti, burghezie care, ca orice altă burghezie, cum arată Lenin, *„este pentru asuprirea sau inegalitatea în drepturi a naţiunilor, perverteşte pe muncitori prin lozinci naţionaliste"*. (Op. cit. p. 82). Atitudinea lui A. C. Cuza de apărător al claselor exploatatoare este dovedită, în articolul *Naţionalitatea în artă*, de modul în care vedea societatea romînească din acea vreme împărţită în clase sociale. După A. C. Cuza, în Romînia din acea vreme nu exista clasa muncitoare.

În 1905, cînd scria acest articol, ideologul naţionalist aservit intereselor burgheziei şi moşierimii, ignora în mod voit, mistificator, realitatea din zilele sale. Se ştie că, în 1902, a apărut ziarul *Romînia muncitoare*, organul cercurilor muncitoreşti, că în 1905 au luat fiinţă un mare număr de sindicate muncitoreşti, sub conducerea dîrzului luptător I. C. Frimu, că în acelaşi an s-au desfăşurat grevele de amploare ale muncitorilor tipografi şi cismari din Bucureşti, ale muncitorilor de pe şantierele din Turnu Severin, ale docherilor din Galaţi, ale muncitorilor de la Regie din Bucureşti şi multe altele. A. C. Cuza ignora cu premeditare, în scop diversionist, întreaga luptă a proletariatului nostru începutâ din a doua jumătate a veacului al XIX-lea: în Raportul *40 de ani de luptă sub steagul atotbiruitor al marxism-leninismului*, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată: *„Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, proletariatul din Romînia începuse să se afirme ca o forţă socială înaintată, ridicînd steagul luptei pentru drepturi şi libertăţi democratice, pentru interesele vitale ale celor ce muncesc".*

Pe lîngă ignorarea clasei muncitoare şi a luptei ei, A. C. Cuza nu recunoaşte nici existenţa unei clase posedante, a unei clase exploatatoare. Ceea ce A. C. Cuza nu voia să recunoască au recunoscut totuşi în mod obiectiv, unii cărturari ai vremii, care nu erau integraţi în lupta clasei muncitoare. Amintim, de pildă, articolul *Două culturi* al lui Oct. C. Tăslăuanu, apărut în *Luceafărul* din 1906, în care se sublinia împărţirea societăţii de atunci în clasa stăpînitorilor şi clasa stăpînitilor. Mistificările la care recurge A. C. Cuza făceau parte din arsenalul diversionist al sămănătorismului, care tindea să sustragă masele de la lupta de clasă împotriva tuturor exploatatorilor şi să le abată pe calea luptei împotriva cetăţenilor de altă rasă şi naţionalitate. Sămănătorismul încerca să convingă masele că starea lor de mizerie şi sărăcie nu se datora exploatării nemiloase a boierimii şi burgheziei, claselor exploatatoare, ci cîrciumarilor, arendaşilor, vătafilor de altă naţionalitate. Diversiunea sămănătoristă a viciat gîndirea şi viziunea multor scriitori din epoca respectivă, deoarece era ideologia clasei dominante, şi ştiut este faptul că, aşa cum ne învaţă Lenin, în societatea împărţită în clase antagoniste, cultura dominantă, care îşi exercită influenţa, este cea a clasei dominante, a clasei exploatatoare. E deajuns să amintim romanul *Două neamuri* de C. Sandu-Aldea şi nuvela *Într-un an* de Emil Gîrleanu, în care mizeria şi suferinţele ţărănimii erau considerate ca provenind exclusiv din pricina unor arendaşi şi cîrciumari de altă naţionalitate.

Teodor Vîrgolici

1). I.E. Toroutiu: **Studii şi documente literare** vol. VII, p. 372.
2). Ibid, p. 374
3). **Făt Frumos** nr. 7—8, 15 iunie — 1 iulie 1904
4). Ibid., nr. 23—24, 1 iulie 1905
5). Ibid., nr. 2, 15 sept. 1905 — nr.7, 1 decembrie 1905

(Continuare în numărul viitor)

ELEVI ŞI ELEVE,

Şi în timpul vacanţei revista „Luce

Ben Corlaciu

Scaunul florentin

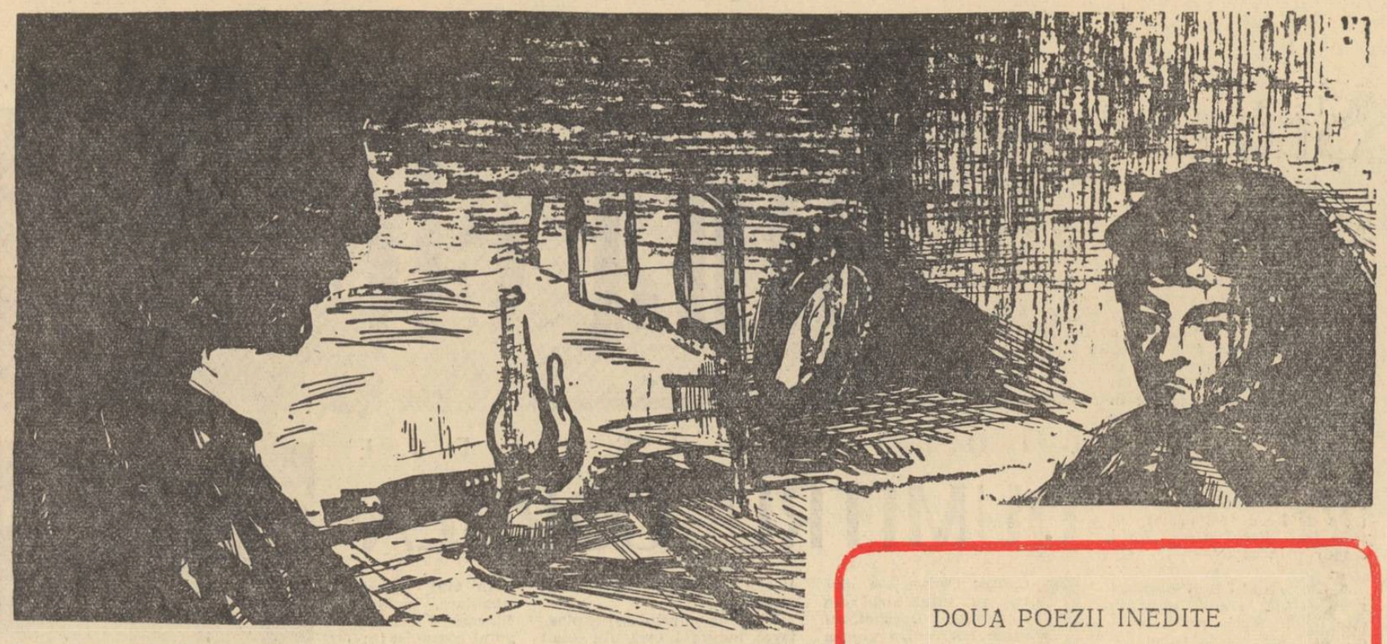

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Publicăm mai jos un fragment inedit din ediția a doua, revăzută, a romanului Cazul doctor Udrea, în curs de apariție la Editura pentru literatură.

Acțiunea romanului se petrece în București, către sfîrșitul ultimului război mondial.

Maria Bogdan, unul dintre personajele principale, este soră de caritate într-un spital. Comunistă, ea participă activ la lupta condusă de către partid, împotriva ocupanților hitleriști, în condițiile aspre ale ilegalității. În urma unor acțiuni curajoase, e însă nevoită să părăsească de urgență spitalul, pentru a nu fi arestată. Așa se face că pierde legătura cu partidul. În această situație, totul devine pentru ea o problemă de viață și de moarte.

Cînd Maria Bogdan ajunse înapoi, în oraș, era ora patru după amiază. Pe drum, pe la Piața Chibrit, cumpărase o jumătate de pîine neagră și o mîncase, nu-i era foame, se simțea bine, o dureau puțin picioarele, dar în sufletul ei se simțea liniștită. Avea grijă doar să treacă printre oameni cît mai neobservată și nu-și mai punea decît o singură întrebare : unde se va adăposti pînă sîmbătă, pînă poimîine ? La Elena Leuștean socoti că nu mai era nimerit să se mai ducă. Nici în subsolul acela... poate în altul, însă nimic nu era sigur în astfel de locuri acum, cînd poliția de bună seamă o căuta. I se făcu oarecum teamă, la gîndul că va mai petrece o noapte sau două pe străzi, și își spuse : „Da, legătura e aproape refăcută, primejdia cea mare s-a dus, așa că ești liberă să ți se facă frică“ și surise cu amărăciune. Atunci își aduse aminte de Dumitru Stamate, care tot așa, uneori, surîdea cu aceeași amărăciune. Da... dacă n-ar fi fost internat în spital, poate ar fi încercat la el, adresa i-o citise odată pe foaia de observații... dar așa... Trebuia să se convingă dacă Stamate mai e sau nu mai e în spital. Începu să caute un telefon public, ca să întrebe la camera de gardă și căută multă vreme, însă nu găsi decît unul defect. Să se ducă acasă la el ? Nu e oare o nechibzuință să se ducă acolo, mai înainte de-a afla ce-i cu el ? Cine știe peste cîne mai dă... Se uită la ceas, instinctiv : era ora cinci fără douăzeci de minute. A ! ia stai... Azi e joi ! Dacă poimîine e sîmbătă, desigur că astăzi e joi. Și e ora de vizită... pînă la cinci. Își iuți pașii o bucată de drum, apoi și-i încetini. E o neroadă ! și ce dacă-i joi ? Cum de-i trecuse prin cap să pătrundă în spital ?! Dar nici nu se gîndise la una ca asta ! Atunci ?... de ce se bucurase degeaba ? De ce o pornise atît de repede spre Cheiul Dîmboviței ? De om fără minte, de aia ! Oare n-a obosit ? Nu cumva nu mai știe ce face ?

Se găsea cam în spatele Prefecturii de Ilfov, unde știa că acuma se află instalat comandamentul german. Deci nu departe de spital, și trebuia să părăsească locul acesta numai-decît. Ocoli către Podul Senatului. Un copil rupea de pe gardul de fier al bordelului, pe lîngă care trecu, niște afișe de reclamă ale unui teatru.

– Ce faci aici ? întrebă ea, oarecum speriată, fiindcă nu-l văzuse decît în ultima clipă. De ce le rupi ?

— De Pirandello ! răspunse obraznic băiatul, lăsînd totuși să-i cadă din mînă, la spate, fișiile jupuite de pe gard. Așa scrie pe ele. Dumneata ce te bagi ? Ești de la circă ?

Maria Bogdan se uită mai atent la el. Era un băiat cam de vreo nouă sau zece ani, cu părul vîlvoi, cu niște pantaloni scurți, foarte largi, care se vedeau că fuseseră tăiați pur și simplu, fără nici o retușare, din pantalonii lungi ai unui om mare. Sora trecu mai departe.

— Tanti ! o strigă el.

— Ce e ?

— Stai să-ți desenez ! Unde pleci ?

— Ce să faci ?!

— Să-ți aplic lămuriri. Odată m-am rugat de ăștia, să mă lase și pe mine la teatru. N-au vrut, sînt niște ofticoși. Eu de atunci le rup afișele... De ce te uiți așa, tanti ?! Ești de la teatru ?

– Puiule, vrei să vii puțin mai încolo ?

– Nu viu. Ce vrei să-mi faci ?

– Nu-ți fac nimic. Ești fricos ?

Băiatul o cîntări cu privire inteligentă, apoi porni după ea, nu tocmai alături. Cînd intrară pe o stradă vecină, sora îl rugă să se ducă pînă la spitalul de pe malul celălalt al Dîmboviței și să întrebe în salonul numărul unu, de nenea Dumitru Stamate, iar dacă-l găsește să-i spună numai atîta : că la trimis nenea Manole, ca să-i ureze sănătate. Și pe urmă să vie tot în locul acesta, unde ea îl așteaptă.

— Ai înțeles ?

— N-am înțeles, eu sînt fraier. Nu vezi că am mutră de elefant ? zise băiatul și plecă repede. Să m-aștepți, tanti !

Maria Bogdan nu rămase în locul acela, ci trecu după un colț, de unde putea să supravegheze tot drumul, pînă la spital. În cazul în care copilul ar fi urmărit la întoarcere, ea ar vedea și ar avea timp să dispară. Trecură astfel cam zece minute. Cînd băiatul reveni, fără nici o „codiță“ după el, sora îl luă de mînă și porni pe cealaltă stradă, cu aerul cel mai firesc, ca și cînd n-ar fi făcut altceva, decît să se plimbe.

— Nu l-am găsit, tanti, zise copilul, iar obrajii Mariei Bogdan se înroșiră ușor. Era acolo un moș. Zicea că nenea Stamate a ieșit din spital de vreo trei zile. M-a întrebat cine sînt... Păi nu vezi, nene ? Sînt un copil.

Maria Bogdan socoti în gînd : „Deci a plecat în aceeași zi... Poate nici n-a aflat de dispariția mea“. Scoase o bancnotă, i-o dădu băiatului, îi mulțumi și porni spre Bariera Vergului. După cîțiva pași, auzi :

– Tanti !

– Poftim...

– Dumneata ești gagica lui nenea la care m-ai trimes ?

– Pfui ! Cum vorbești tu ?! Nu ți-i rușine, băiatule ?

– Lasă tanti, că nu-i de rușine, răspunse copilul, mergînd alături de ea. Sor-mea are și ea un gagic. Și nu-i face nimic. Zice numai că o să se-nsoare cu ea. Ce, e de rușine dacă te-nsori ? Mama zice că și eu o să mă-nsor într-o zi. Așa zice mama : „Vedea-te-aș odată și pe tine la casa ta, să ai și tu leafă, că nu mai am ce să-ți dau de mîncare“. Eu o întreb : „Și cînd e omul la casa lui, mamă ?“ – „Cînd se însoară“. – „Da de ce ? Îi dă nevastă-sa leafă ?“ Odată cînd am întrebat așa, mama m-a luat la bătaie.

— Cum asta ?! Mama ta te bate ?

— Așa, cîteodată...

— Poate nu ești cuminte.

— Nu de aia mă bate. Mama mea mă iubește. Mă bate numai cînd n-are ce să-mi dea de mîncare.

— Dar tatăl tău ce e, cu ce se ocupă ?

— Lucrează la gară, la Filaret. E tîmplar... Adică a lucrat...

— L-au dat afară ?

— Nuuu... A fugit el.

— Ce tot vorbești tu ?! Unde și de ce să fugă ?

— Păi dacă a venit să-l aresteze ?! În fiecare noapte îl caută poliția. E unul care o bate pe mama și-o întreabă : „Unde ți-e bolșevicu', scroafă ce ești ?!“ Da' să știi, tanti, că mama mea, nu-i așa cum zice ăla ! Mama mea e bună.

— Sigur că e bună, zise Maria Bogdan, pe gînduri. S-o iubești mult pe mama ta.

— Da' de unde știi dumneata că n-o iubesc ?!

— Și mama ta știe unde e tata ?

— Zice că nu știe. Da' eu cred că știe.

— Și cînd o bat polițiștii, nu spune ?

— Da' ce ? Mama mea e trădătoare ? Vezi cum ești, tanti ? Eu m-am dus să-ți caut gagicu', și dumneata...

Mariei Bogdan începu să-i placă de copilul acesta. Era isteț, avea un suflet curat, în ciuda acelor cuvinte pe care probabil le deprinsese pe maidanele orașului. Ar fi vrut să mai meargă cu el o bucată de drum, dar faptul că tatăl băiatului era de asemeni căutat de poliție, putea să sporească primejdia. Așa că la primul colț de stradă, îl părăsi, chiar cu oarecare asprime, ca să scape de el.

— Așa sînteți toate, zise copilul, dezamăgit, pe urmele ei. Vă faceți interesul cu noi și după aia plecați...

Se înserase cînd Maria Bogdan ajunse la Dumitru Stamate. O vreme, neștiind cum să procedeze, ca să nu atragă curiozitatea vecinilor asupra ei, se plimbă înainte și înapoi pe trotuarul celălalt, scrutînd cu privirile încordate curtea, peste gardul nu prea înalt, și totodată supraveghind strada. La un moment dat, i se păru că-l zărește cu o găleată în mînă, venind la cișmeaua de lîngă poartă, mai degrabă îl ghici după statura lui uriașă. Traversă ceva mai încolo și se întoarse, trecînd chiar prin dreptul lui, ca să-l vadă mai bine.

Dumitru Stamate, cînd înțelese cine-l caută, lăsă jos găleata, pe care-o umpluse cu apă, o lăsă jos pentru că simțea că se făcuse prea grea. Apoi, gîndindu-se că poate sora venise să-i spună că-i părea rău de felul cum îi vorbise ultima oară, îi păru și lui rău că-și făcuse chiar în dimineața aceea ieșirea din spital și mai ales că plecase fără să-i dea bună ziua. O conduse în casă. Locuia într-o cameră șubredă, situată în fundul unei curți lungi, cu niște magherițe pe ambele părți. La lumina lămpii cu gaz de pe masa acoperită cu un jurnal, Maria Bogdan văzu un pat îngust, de lemn nevopsit, o ladă cu niște haine deasupra, un lighean rezemat de perete și o țoală lucrată din deșeuri de cîrpe, întinsă pe jos, lîngă pat, ca să nu calci, cînd te scoli, direct pe pămînt. Un aer stătut arăta că multă vreme încăperea aceasta fusese închisă și se mai vedea că lipsește mîna unei femei. Pe urmă, oarecum stingherită de sărăcia aceasta („Am mai văzut și alte case la fel... de ce totuși aici mă simt stingherită ?!...“), se întoarse către Dumitru Stamate, care tot timpul, ca să nu se lovească de tavan, trebuia să stea încovoiat. Îi privi salopeta pătată de ulei, apoi cicatricea de lîngă ureche. Dumitru Stamate își coborî privirile, dădu să-i spună că-i pare bine că nu l-a uitat, și se pomeni zicînd :

— Aoleu ! Am lăsat găleata la poartă..., și plecă repede.

— Știi, îi spuse Maria Bogdan, cînd el se întoarse cu apa. Am venit la dumneata, ca să dorm.

— Să dormi ? ! întrebă el, derutat, tocmai în clipa cînd se gîndea să-i spună că-i trecuse supărarea din dimineața aceea.

— De ce te miri ? Nu mi-ai spus dumneata că n-am s-o mai pot duce multă vreme așa ?

— Da... sigur că da... prea te zbăteai pentru toți...

— Dar la spital, oricît m-aș ascunde, tot mă scoală cineva.. Și nu mai puteam. M-am învoit cu sora șefă pe două zile, i-am spus că trebuie să plec pînă acasă... s-a întîmplat ceva în familie... (Aici, se hotărî să-l încerce, ca să vadă dacă el știe ceva în legătură cu ea). Dacă nu mă poți primi, nu-i nimic... N-am prins de veste cînd ai plecat, altminteri întîi te-ntrebam.

— Păi eu... păi la mine..., bolborosi Dumitru Stamate. De fapt eu sînt de vină. Nu te-am căutat la plecare. Te rog să mă ierți... eram necăjit... Dar nu vezi dumneata ce-i la mine ?..

— Nu-i nimic... nu-i nimic ... zise Maria Bogdan, cu un glas trist, în ciuda bucuriei că el nu aflase, un glas care-l neliniști pe Stamate (sora se gîndea că omul acesta nu-și merită soarta, dar lui îi era teamă ca ea să nu se răzgîndească). E destul de bine aici... e multă liniște... și nu mă mai trezește nimeni.

— A !.. ce e drept, de liniște-i liniște... Știi ce bine îmi pare...

— De ce-ți pare bine ? De ce ai tăcut ?

— Așa... îmi pare bine că te pot răsplăti și eu cu ceva. M-ai îngrijit cu atîta... Dumneata nu meriți viața pe care-o duci.

— Poate mulți nu și-o merită... Nici dumneata nu ai ce ți se cuvine.

— Asta așa e, spuse Dumitru Stamate, dînd la o parte hainele de pe ladă. Poți să te așezi aici... o să cumpăr mîine un scaun. Știi, mie numi trebuie scaun... viu de la lucru sleit, mă așez pe pat și gata... mie asta-mi ajunge...

— Îți ajunge ? Ești sigur de asta ?

Dumitru Stamate întîrzie cu privirea în ochii ei. După aceea, potrivi flacăra lămpii, care fila, și rosti :

— Ce-mi trebuie mai mult... deocamdată ? Asta mi-i viața. Mă duc la uzină, pe urmă viu de la uzină, pe urmă mă culc, pe urmă iar mă duc la uzină... Astăzi, de pildă...

— Cum ? Nici n-ai ieșit bine din spital, și lucrezi ?

— Dacă nu mă prezentam, mă pomeneam pe drumuri. Poate și mai rău. N-au ținut seama de certificat.

Maria Bogdan se gîndise la început că prezența unei femei ar schimba cu desăvîrșire viața lui Dumitru Stamate. Acuma își spuse că se înșelase, nu era vorba numai despre lipsa unui cămin. Altceva ar trebui să se schimbe, pentru ca viața lui să se înseninеze. La fel și cu ea... la fel și cu copiii aceia... la fel și cu alții...

— Bine, rosti. Îți mulțumesc, mi-am închipuit eu că ai să mă ajuți.

— Cum să nu te ajut ? ! Pe dumneata să nu te-ajut eu ? ! zise Stamate și rămase pe gînduri. („Trebuie să fiu nebun, să-i spun acuma ! Ce o să-și închipuie ? C-a venit la mine s-o ajut, și eu o cer de nevastă... Ce bărbat mai e și ăsta ?...“)

— La ce te gîndești ? întrebă sora. De ce cazi dumneata mereu pe gînduri ?

— La nimic... nu mă gîndeam la nimic... Știi cum aș zice eu să facem ?

— Cu ce ?

— Cu asta... răspunse Stamate și se gîndi : „Nu acum... poate mîine...“ Cu odihna dumitale, adăugă el. Tot am să lucrez și în schimbul de noapte.

— Dar nu se poate ! Abia ai venit de la lucru. Și încă nu ești restabilit după boală.

— Sau... lasă, văd eu... Uite asta-i tigaia... asta-i lampa de gătit... Am și niște prieteni. Asta-i farfuria... Am mai dormit eu la ei. Ăștia-s cartofii, acolo-i untdelemnul...

„Nu-l lăsa să plece. Nu-l lăsa să plece...“, își spunea Maria Bogdan, tulburată de privirile lui, care parcă voiau să însemne : „Uite... ți le dau dumitale... Pentru totdeauna ți le dau dumitale...“

— Mîine, cînd ies de la lucru, mai aduc eu ceva... rosti mai departe Stamate. O să aduc și un scaun...

— Mulțumesc, zise ea și se gîndi : „E poate totuși mai bine să plece.. Ce bărbat uriaș, și ce priviri de copil ! Da, lasă-l să plece, a spus că are unde se duce, e mai bine așa...“ Dacă-ai știi cît de mult... N-ai cumva un ziar curat ? Să-l schimbăm pe ăsta de pe masă...

— Ba am, răspunse Dumitru Stamate. Trebuie să am... trebuie să mai fie unul pe aici... Stai să caut... Ei, fir-ar să fie ! Știi, de la o vreme nu mai cumpăr ziare... n-ai ce citi în ziarele astea. Uite că nu e... O să caut pe la vecini. Dar de ce te-ai oprit ?

— Nimic... Am vrut numai să-ți spun dacă-ai ști cît de mult îți mulțumesc...

— A ! Păi de ce să-mi mulțumești ? Eu trebuie să-ți mulțumesc dumitale. Uite în sticla asta e gazul... în cutia asta țiu pîinea, dacă nu-i bine-aici poți să-i schimbi locul.

★

A doua zi, după ce plecă de la uzină, Dumitru Stamate se duse în Piața Națiunii, pe urmă în Piața de Flori, pe urmă în piața Obor, însă peste tot prăvăliile cu scaune de vînzare erau închise. Nu mai cumpăra nimeni astfel de lucruri. Abia în ziua următoare găsi un scaun. Îl găsi, de ocazie, cu ajutorul acelor prieteni la care dormea. Era un scaun imens, negru, din lemn masiv, în stil florentin, cu spătarul înalt. Voi mai întîi să se ducă direct acasă. Apoi, în ciuda nerăbdării de a ajunge cît mai curînd, se abătu pe la prietenii lui, unde se bărbieri și își schimbă hainele. La ei își păstra hainele cele mai bune, costumul lui de duminică, fiindcă aveau șifonier. Ei îl priviră nedumeriți, toată vremea, dar nu-l întrebară nimic. Numai la urmă, cînd îl văzură din nou cu scaunul la spinare, femeia rosti :

— Ai grijă, ai să-ți murdărești hainele.. Ce te-ai gătit așa, ca un ginere ?

Dumitru Stamate dădu să le spună : „Păi dacă mă-nsor“, dar în aceeași clipă se gîndi : „Și dacă nu mă vrea de bărbat ?“, așa că nu le mai spuse nimic și plecă. După o bucată de drum, scaunul i se păru greu ; apoi, și mai greu. „Să tot aibă vreo treizeci de chile !“, se gîndi el, mutîndu-l pe celălalt umăr.

Trecătorii se uitau după el și zîmbeau. Un cîine se ținu un răstimp pe urmele lui, lătrîndu-l de la distanță, pînă cînd, plictisindu-se, îl părăsi. Dumitru Stamate nu vedea și nu auzea . Un singur lucru îl preocupa, o singură imagine. Va intra cu scaunul în casă. Îl va pune în colț, lîngă ladă. Ea se va așeza pe scaun, el se va așeza pe marginea patului. Ea se va uita la el, poate puțin nedumerită... el se va uita la ea, poate puțin neliniștit, ca acum. Dar de astă dată o va întreba : „Uite... știi ce ? Vrei să fii nevasta mea ?“ Adică nu... Ea va fi pe scaun, iar el îi va spune, de pe marginea patului : „— N-ai vrea să mergem puțin la șosea ?“ „De ce să mergem puțin la șosea ?“ „Uite-așa... ca să luăm aer“. Apoi „Sigur că da ! Altfel se uită la tine, cînd ești la șosea. Poate întrăm undeva, bem o bere, mai una, mai alta, vede că ești cineva, nu ești chiar așa, fitecine... în papucii spitalului... Al naibii, și scaunul ăsta ! Unul mai greu nu găseam ?“

Cînd ajunse acasă, constată că scaunul nu încape pe ușă.

— Nu-i nimic, zise, ca pentru sine, dar mai mult ca să-l audă vecinii, care răsăriseră ca din pămînt. O să-ncerc pe fereastră. Calul de dar nu se încearcă la dinți...

Își trecu degetele prin spațiul gol de sub ușă, trase cheia afară (așa convenise cu sora, să se încuie pe dinăuntru și să pună cheia acolo, jos, în crăpătura unde ar fi trebuit să fie pragul) și descuie. Maria Bogdan nu era. În primele clipe, nu-și dădu seama de ceea ce se întîmplă cu el. Își spuse că poate nu mai vede el bine. Apoi desluși foarte limpede. Lampa de gătit avea un luciu proaspăt... tigaia nu se mai afla jos, ci atîrna de un cui pe care cineva îl bătuse în perete, deasupra mesei... Masa era curată, furculița, lingura și cuțitul așezate frumos, pe masă, lîngă sticla în care mai rămăsese puțin untdelemn. Patul, făcut... sticla lămpii de luminat strălucea ușor în semi-întunericul camerei. Totul arăta o ordine desăvîrșită, așa cum și-o visase el dintotdeauna, și i se păru că pînă și sărăcia obiectelor răspîndea acum o frumusețe pe care n-o mai cunoscuse. Simțea că făcuse o mare, o hotărîtoare descoperire și se întrebă tulburat, dacă lucrurile lui avuseseră dintotdeauna în ele această tainică frumusețe fără ca el să o poată descoperi singur, ori nu ascunseseră nimic, niciodată, și numai sora le împrumutase ceva din propria ei frumusețe. Nu avu răbdare să cerceteze pînă la capăt și renunță la răspuns.

Din tot ce se petrecea cu el de cîteva minute, reținu doar atît : că nu va mai putea trăi fără frumusețea aceasta, indiferent de obîrșia ei. În momentul acela, realitatea i se dezvălui în întreaga ei vitregie ca și cînd chiar atunci, iar nu mai devreme, l-ar fi părăsit Maria Bogdan. Descoperi astfel, pe negîndite, răspunsul la care renunțase cu puțin înainte. Și simți cum începe să se învîrtească pămîntul cu el. Se așeză pe marginea patului. Văzu colțul de lîngă ladă al camerei, îl văzu gol, fără scaun. Apoi, deodată, văzu și scaunul, ca și cînd cineva l-ar fi adus pe furiș, în răstimpul cît el aruncase o scurtă privire, în celălalt colț, spre lampa de gătit. Colțul nu mai era gol. Era gol numai scaunul...

„— N-ai vrea să mergem puțin la șosea ?“

Dumitru Stamate surîse și se gîndi : „Uite că nu mai mergem puțin la șosea...“ și i se păru că vorbește cu cineva, i se păru chiar că-și aude glasul, răsunînd cu amărăciune în încăpere, deși nu vorbise cu nimeni, ci doar se gîndise așa, ca să rîdă, ca să nu se mai învîrtească pămîntul cu el. Scaunul însă e gol, așa că de fapt nu vorbește cu nimeni.

„— Uite, știi ce ? Nici n-ai fost niciodată aici. Dacă era adevărat că ai venit, nu plecai cum ai plecat. Am fost un neghiob. Am crezut că m-am supărat degeaba pe dumneata atunci, la spital. Așa am fost toată viața. De aia și viața mi-i goală, ca scaunul. Măcar dacă-mi lăsai un bilet...“

Se ridică fulgerător și începu să caute. Nu găsi nimic. Ieși pînă-n curte, în speranța că o va vedea venind. Se întoarse și căută mai departe. Amurgea. Aprinse lampa și iar căută, răscolind totul, pînă cînd auzi glasul unui vecin :

— Domnu' Stamate ! Camuflează, bre, omule, vrei să ne-nchidă ?

Dumitru Stamate suflă în lampă, deschise fereastra și rămase o vreme acolo, în întuneric, cu ochii pe cer. Apoi ieși din nou și se așeză în scaunul pe care-l lăsase în dreptul ferestrei. Îl durea îngrozitor capul, cum parcă nu-l duruse nici chiar la spital, după accident. Oare n-o să i se întîmple nimic ? „Un timp, să eviți orice emoție, mai ales supărările“, îi spusese doctorul Pavel, la plecarea din spital. „La urma urmei, ce atîta chiu și vai ? !“, se gîndi el. „Nu merită. Dacă era o femeie serioasă, nu făcea ce-a făcut... Ce dacă a dat nițel cu mătura ? Doar nu era să mătur eu după ea...“.

★

A doua zi, își spuse că e duminică și i se făcu dor de Vasile Mogîrdea. „E zi de vizită. Eu știu ce înseamnă să zaci în spital și să nu vie nimeni la tine. O să mă duc să-l văd...“

— Păi ce ? La ora asta ? îl opri portarul, cînd dădu să intre în curtea spitalului. Mai e pînă la trei. E abia unu.

Se plimbă cîtăva vreme prin împrejurimi, apoi reveni.

— Păi e două, zise portarul.

— Lasă că știu eu... Uite de-o bere.

Portarul vîrî repede bancnota în buzunar și-i dădu drumul să intre.

Cînd ajunse la primul etaj, Dumitru Stamate se pomeni întrebîndu-se :

„Și ce faci, dacă te-ntîlnești cu ea pe sală ?“ Pe sală nu era nimeni. „Nu faci nimic“, își răspunse. „Te faci că plouă și treci mai departe“. Din nou i se părea că-și aude glasul : „Chiar așa, ca nătîngul ? ! Doar ești bărbat, se cuvine să-i dai bună ziua... Uite că era să trec de ușa salonului ! Ai văzut că n-ai întîlnit-o ?“ Înainte de a pune mîna pe clanță, aruncă o privire în urmă, pînă în dreptul scării. Întîlni aceeași pustietate și se gîndi că pe vremea cînd era el internat, era parcă mai multă viață pe-aici.

Vasile Mogîrdea citea un ziar. Grigore Panaitescu dormea. Pandele mînca iaurt, zicea că nu i-i foame, dar că se plictisește și că așa vrea el : să mănînce iaurt. Varlam Paraschiv juca țintar cu un bolnav nou, pe care Dumitru Stamate nu-l cunoștea. Mai erau doi inși internați după plecarea lui din spital. Unul, cu atele la ambele picioare ; celălalt, cu o platoșă de ghips ; fuseseră înghesuiți amîndoi într-un pat, fiindcă nu mai erau locuri.

— Zi așa, neică ! Nu ne-ai uitat, spuse Vasile Mogîrdea, trăgîndu-se cu grijă în sus, ca să ajungă cu spatele la perna lipită de căpătîiul patului. Mai bine mă trimeteau pe mine acasă, să văd, eu te uitam ?

Pandele rîse zgomotos, cu linguriță în gură.

— Vezi să n-o înghiți, agricultorule ! îl certă bătrînul și-l întrebă apoi pe Stamate : Ei ! Ce mai nou ? De ce taci ! Ce se mai aude prin oraș ?

— Uite ce e, zise Stamate. Adică... cum te mai simți ?

Vasile Mogîrdea îi aruncă o privire nedumerită.

— Păi cum adică să mă simt ? Nu se vede ? ! Doar n-oi fi eu Napoleon în mizerie ! Te-am întrebat ce e nou.

Discutară un timp despre mersul războiului. Lui Dumitru Stamate i se părea ciudat că acum el era musafirul și își aminti cu tristețe de joile și de duminicile cînd, împreună cu ceilalți bolnavi, așteptau vești din oraș. Apoi întrebă deodată :

— Dar pe-aici nu vine nimeni ?

— Nu ziceai că nu e trei ? se supără bătrînul.

— Nu așa...

— Atunci cum ? !

— Văd că nu-i nici un doctor... nu-i nici o soră... Ce mai face sora Bogdan ?

Dumitru Stamate simți cum ceva, ca o ghiară, i se înfige în mînă. Se uită la Mogîrdea, și-l văzu palid.

— Ce ai ? Dă-mi drumul ! rosti. Ce ți-a venit ? Să mă duc după doctor...

— Care doctor ? Ce doctor ? se oțărî bătrînul și trăgîndu-l spre el îi șopti : Ți s-a urît cu binele ? ! Să nu mai spui vorba asta !..

— Dar...

— Sst ! Lasă, nu mă-ntrerupe... șopti mai departe Mogîrdea. Și nu te mai trage -ntr-o parte. Să știi că ea aducea manifestele. Ssst ! Ce-am pățit cu poliția !.. Noroc c-a prins de veste și-a dispărut la timp... Ce-ți e ? De ce te ridici ? adăugă el, de astă dată cu un glas ascuțit și răutăcios. Era să mă tragi și pe mine din pat... Ce te uiți așa, nene Dumitre, n-auzi ? !

Dumitru Stamate se uita fix în ochii lui Vasile Mogîrdea. Nu vedea ochii aceia, care numai în prima clipă îl neliniștiseră cu spaima oglindită în ei. Dincolo de ochii bătrînului, care parcă se mistuiseră deodată, vedea colțul de lîngă ladă și scaunul. Scaunul nu mai era gol. Se afla acolo, aievea, femeia pe care-o iubea : „Dumneata ? ! Ai fost dumneata în stare de asemenea fapte ? Dumneata, o femeie ? !“ Ea ședea, mai departe pe scaun. El, pe marginea patului își auzea vorbele : „Și eu te-am bănuit... Ai putea să mă ierți vreodată ? Erai urmărită... singură, fără putere... mi-ai cerut adăpost ...Dar de ce nu mi-ai spus ? Ai crezut poate că te trădez ? Eu ? ! Nu știai că eram gata să mor pentru dumneata ? Nu simțeai asta ?.. Acuma ce faci ? Unde ești ?...“ Scaunul din nou era gol, apoi dispăru și scaunul, apoi reapărură, speriați, ochii lui Vasile Mogîrdea.

— Nea Vasile, e adevărat ce mi-ai spus ?

Bătrînul tăcu. Închise ochii. După aceea, redeschizîndu-i pe jumătate, începu să-l măsoare de sus pînă jos. Crezuse că Stamate, după cum îl privise adineauri, înnebunise. Acum vorbea. Ca toți oamenii. Și se uita la el cu blîndețe. Uite că fusese gata să se facă de rîs, cînd dăduse să strige după ajutor.

— Nu-i adevărat ce mi-ai spus ? stărui Dumitru Stamate în șoaptă.

— Trebuie să fii nebun ! răbufni Vasile Mogîrdea. Te-am mințit eu vreodată ? Să nu mai vii pe la mine... Ce naiba, mă, nea Dumitre ! adăugă el, cu glasul din ce în ce mai scăzut. Nu știi că nu-i voie să superi bolnavii ?.. Ce-ai făcut, agricultorule ? De ce-ai scăpat borcanul pe ciment ? Te-ai speriat, nu-i așa ? Păi dacă te-ndopi cu iaurt... Nea Dumitre...

— Poftim...

— Cum ? Ai și plecat ? De ce-mi întinzi mîna ?

— Trebuie să plec, crede-mă. Am niște treburi urgente. Uitasem de ele. Să te găsesc sănătos.

— Și nu-i așa că mai vii ?

— Mai viu, n-avea grijă...

Cînd ajunse în stradă, Dumitru Stamate se întrebă : „Și ?... Acum încotro s-o apuc? Unde s-o caut ? Cum să dau de ea ?“ Un copil se desprinse din mulțimea de oameni care așteptau lîngă poartă :

— Nu știi, nene, cînd ne dă drumul și nouă-n spital ?

— La trei, răspunse Stamate în grabă și repetă : La trei, la trei, și plecă repede, neînțelegînd în primul moment de ce deodată a început să se ferească de oameni.

Ceva mai încolo, descoperi că nu se ferește de oameni. Se ferește numai să nu afle nimeni că el... „Da, e la mijloc o taină și trebuie s-o apăr. Cu orice preț. Pe ea o apăr... și nu doar pe ea“. Apoi hotărî că lucrul cel mai nimerit e să ajungă acasă cît mai curînd. „Poate vine înapoi și are nevoie de mine. Cine m-a pus să iau cheia ? O să le pun toate la loc, cum le-a lăsat ea la plecare. Bag și scaunul în casă... Și dacă nu intră nici pe fereastră ? Văd eu, îl fac eu să intre !“

Cînd mai avea numai cîteva sute de metri pînă acasă, își spuse : „La urma urmei, tot am fost eu nițel... nu știu cum. Ce atîtea șovăieli ? ! Trebuia să i-o spun limpede, de la-nceput. Dar acuma gata ! „Uite, știi ce ? Trebuie să fii nevasta mea. De-acum încolo nu se mai poate altfel. Pînă azi te iubeam... A, nu ! nu ! de ce te sperii ? Cum îți închipui că nu te mai iubesc?! Dar de azi înainte mai e ceva... cum să-ți spun eu ? Ceva mai adînc. Ceva și mai trainic mă leagă de dumneata. Așa că vezi tu... Maria, altminteri nu se mai poate“.

DOUA POEZII INEDITE
de Cristian Sîrbu

DACĂ

Dacă țara mi-e plină
De uzine și tractoare,

Dacă merg pe drumul comunismului,

Dacă pot să gust muzica marilor maeștri

Dacă pot să stau de vorbă
Cu poezia lui Eminescu,
Partidului îi mulțumesc...

Partidul mi-a spus :
— Privește ! Viața trebuie trăită.
Trebuie apărată !

Am privit
Și sufletul mi s-a umplut de frumusețe,
De putere.

Acum sînt Om cu adevărat
Și — ca-ntr-un vers al lui Horațiu —
Am început să ating cerul cu creștetul.

CRONICĂ DE ATELIER

Cer de ghips. Trosnesc copacii.
Ninge des și-nvîltorat.
Barde,-ți zici că poate-i vremea
Să te-așezi la hibernat.

Dar din fila-gălbenită,
Prăfuit, te ceartă iar
Că nu-l finisezi odată,
Un portret de oțelar.

O albină parcă-i gata
Să-și ia zborul dintr-un stih,
Să te-nțepe că nu-i place
Cum ai prins-o-ntr-un distih.

Și o fată de pe Mureș
Te privește amărui
Că nu legi două cuvinte
Pentru ochii ei căprui.

... Astfel că nu-i timpul, barde,
La iernat să mi te-așezi —
Iei stiloul și-ncepi iarăși
Versul brut să-l cizelezi.

Consecințele polemicii Gherea – Maiorescu pentru dezvoltarea literaturii române

(Urmare din nr. trecut)

Acestor scriitori li se adaugă alții mai tineri, care s-au format ca scriitori sub lumina binefăcătoare și germinatoare a ideilor socialismului, sub schimbul de focuri al acestei însemnate polemici literare, pe care o urmăreau cu atenție, la care unii participau chiar. Așa este cazul lui G. Ibrăileanu, a cărui activitate de critic și istoric literar, cu toate limitele cunoscute, rămîne pentru totdeauna dominată de formația sa socialistă din acești ani. Așa este cazul lui Jean Bart, al lui Spiridon Popescu, care au lăsat mărturii în această privință. Șt. O. Iosif, prieten cu Păun-Pincio, cu Petică, la început redactor la ziarul socialist „Lumea nouă", s-a format în aceeași atmosferă, căreia nu-i rămînea străin nici Mihail Sadoveanu. Prin 1900, după cum mărturisește în **Anii de ucenicie**, Sadoveanu arunca pe foc manuscrisul unei tragedii cu personaje din mitologie, întorcîndu-și definitiv atenția scriitoricească asupra suferințelor oamenilor simpli din vremea sa. Prietenii săi, N. N. Beldiceanu și N. Dunăreanu îl urmează pe același drum, ca și alții care se aflau în aceleași condiții și în aceeași atmosferă ca Emil Gîrleanu, de pildă. Chiar N. Petrașcu, care în 1896 se despărțea de Junimea, întemeind revista „Literatură și artă română", opoziționistă față de „Convorbiri literare", devenea, cu serioase limite, totuși adept al teoriei mediului social. Asupra altora, această înrîurire a mișcării socialiste direct sau a ideilor acesteia cu privire la problemele artei s-a exercitat ceva mai tîrziu, cum este cazul lui N. D. Cocea, care apoi o va face să se răsfrîngă și asupra bunilor săi prieteni Tudor Arghezi și Gala Galaction, colaboratori la revista „Viața socială".

În asemenea împrejurări e clară puternica înrîurire pe care organizarea mișcării muncitorești și ideile socialiste, exprimate pe plan literar, îndeosebi în cadrul amplei polemici asupra artei dintre 1886 și 1896, au avut-o asupra scriitorilor, determinînd serioase consecințe în dezvoltarea întregii noastre vieți literare. În locul deceptionismului însoțit de o anumită tendință spre izolare, care caracteriza în genere pe scriitorul perioadei 1863—1886, de la Nicoleanu pînă la Vlahuță din **Liniște**, apare în literatura română o concepție mai activă a scriitorilor în raport cu societatea.

Agonia Junimii

De aici rezultă în chip firesc în această perioadă, definitiva prăbușire a prestigiului Junimii. Epoca aceasta, în **Istoria literaturii românești contemporane**, N. Iorga o numea pentru gruparea maioresciană „agonia Junimii". Și într-adevăr această formulă și această stare de lucruri sînt confirmate de fapte. La plîngerile lui Negruzzi că-i este din ce în ce mai greu să scoată revista „Convorbiri literare", neavînd suficient material, Duiliu Zamfirescu îi scria de la Roma prin 1892 : „...**După 15 ani de muncă să fii redus a inventa scriitori ca să poți alimenta revista mai departe ! E trist !**" Fără îndoială că înșiși corifeii Junimii își dădeau seama că ceva se schimbase și de aceea, pentru a încerca să repună revista în ritmul vieții literare, ei firește nu se gîndesc să tragă măcar unele consecințe din lunga dezbatere ce avusese loc, ci schimbă doar conducerea revistei. Iacob Negruzzi face loc unui comitet compus din tinerele elemente formate de Junimea în spiritul ei în ultimii ani : P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, C. Rădulescu-Motru, I. Rădulescu Pogoneanu, D. Evolceanu și alții.

Eroi – probleme și teme noi

Consecința cea mai însemnată a frămîntărilor sociale din această vreme, cu un ecou așa de puternic a fost însă o incontestabilă adîncire a realismului literaturii noastre. „Realismul popular" de la „Tribuna" — cu tendința de a alege eroi din lumea oamenilor simpli, din popor, cu tendința de a scrie folosind limba poporului și cît mai mult pe înțelesul maselor — fusese desigur prefigurarea răspunsului la o sumă de necesități pentru care soluții definitive le va oferi mai tîrziu dezvoltarea ideologiei clasei muncitoare. Se observă însă după 1886 din ce în ce mai accentuat o lărgire a tematicei în literatura noastră. Se observă deasemenea apariția unor noi tipuri umane în creațiile scriitorilor noștri : țăranul muncitor — spre deosebire de „țăranul" pur și simplu din **O plimbare la munți** a lui Alecsandri sau din **Fluerul lui Ștefan** a lui Gane —, muncitorul de la oraș, pescarul, marinarul, micul funcționar, nemulțumitul, învinsul, ratatul în condiții sociale potrivnice, revoltatul, chiar organizatorul luptei contra exploatării (Spirca, din nuvela cu același nume a lui Victor Crăsescu) etc. Apare apoi presimțirea, dacă nu înțelegerea deplină, datorită posibilității unor scriitori de a observa și zugrăvi cu fidelitate realitatea, că proletarul și ideologia socialistă reprezintă un factor social nou și important. Prezentarea socialiștilor ca agitatori în lumea satelor de către Duiliu Zamfirescu în **Viața la țară** sau figura doctorului Pravăț din **Dan** al lui Vlahuță, ca să nu mai vorbim de romanul **Dinu Millian** al lui Mille, sînt caracteristice în această privință.

O altă trăsătură care marchează adîncirea realismului din literatura noastră este fenomenul tot mai general al apropierii scriitorilor de omul simplu, preocuparea de a pătrunde mai adînc în viața lui interioară, în dramele personale legate de societate, în suferințele lui, în nedreptățile îndurate. Pe o scară încă necunoscută în literatura noastră scriitorii încep să înțeleagă că nu e vorba numai de o „suferință umană", dar de o nedreptate socială, determinată de o nejustă alcătuire a societății. Pe linia aceasta se înscriu nenumărate din operele de seamă și caracteristice ale acestei perioade. În împrejurările acestea, istorice, Caragiale părăsește lumea comediilor sale, pentru a evoca aspecte tragice ale vieții așezate în lumea oamenilor mărunți de la sate (**O făclie de Paști, Păcat, Năpasta**), la un moment dat scoțind cu mare pregnanță în lumină, chiar dacă fugar, nedreptatea și umilința ce o suferea țăranul din partea coaliției tuturor exploatatorilor (**Arendașul romîn**). Blajinul și sentimentalul Vlahuță, desigur și sub înrîurirea răscoalelor țărănești, dar și sub aceea a ideilor socialismului scrie : **Socoteala, La arie, De la țară**. În această atmosferă elaborează Coșbuc **Noi vrem pămînt**. Nu numai figura atît de bogată în adîncimi sufletești a baciului Micu, dar și aceea a răzvrătitului Lefter din **Viața la țară**, pe care autorul din cercul Junimii nu-l însoțește de nici o rezervă, de nici o dezaprobare, ca și figurile de oameni mărunți din **Alesio din Furfanto**, din **Spre Coteşti** ale lui Duiliu Zamfirescu trebuie considerate ca o consecință a acelorași împrejurări și o mărturie a adîncirii realismului chiar la scriitorii ce puteau fi considerați cei mai refractari vreunei înrîuriri pe această linie.

Se cuvine să mai adăugăm la sumara listă de pînă aici opere ale unora din scriitorii aparținînd celei de a doua generații din această perioadă. Citām cîteva exemple : **În lume** și **După un an de jale** ale lui Popovici Bănățeanu ; **Două surori, Microbul, Din carnetul unui judecător, Inspecție, Blana lui Isaia**, mai tîrziu **Niculăiță Minciună, Moș Niță Hîrleț, Întîmplare**, ale lui I. Al. Brătescu-Voinești ; **La poarta spitalului, Pe Dunăre, O înmormîntare militară, După furtună, O protestare postumă, Rătăcit, Bădița Gîlcă** ale lui Jean Bart; schițe și nuvele ale lui I. A. Bassarabescu; poezii ale lui St. O. Iosif, lîngă care mai tîrziu se alătură pe această linie și D. Anghel, măcar cu bucățile din **Caleidoscopul lui A. Mirea**, prilejuite de răscoalele din 1907 ; **Dureri înăbușite, Bordeenii, Ion Ursu, Petrea Străinul** și multe altele ale lui Mihail Sadoveanu ; **Fără pîine, Mîrlanii, Bubele se ard cu fierul roșu**, piesa **Lupii** ale lui I. C. Vissarion, care avusese și legături directe cu mișcarea muncitorească. Multe alte opere ale scriitorilor amintiți și ale altora nepomeniți în această înșirare aduc această mai îndeaproape preocupare pentru omul simplu — țăran, mic funcționar etc. — ceeace constituie o adîncire a realismului și o îmbogățire a literaturii române.

Adîncirea criticii sociale

Paralel cu aceasta se vădește tot mai puternică în literatura noastră de după 1886, ca un efect al dezbaterilor asupra literaturii și asupra structurii societății, cum am mai arătat, tendința de a adînci critica socială, de a o îndrepta nu împotriva unor simple „defecte" ce ar altera idilica „perfecțiune" a orînduirii sociale burghezo-moșierești, ci împotriva mentalității burgheze în ansamblul și în esența ei. Scriitorii încep să-și dea seama de ticăloșia congenitală a acestei societăți, încep să-și dea seama de profunda ei descompunere morală, de odioasa dezumanizare la care duce integrarea în lumea ei. Slavici, de pildă care ne dăduse în atîtea nuvele figuri de țărani mai tot deauna de treabă, care idilizase într-o oarecare măsură chiar procesul de închiaburire în **Popa Tanda**, acum, în această atmosferă general favorabilă adîncirii realismului, concepe romanul **Mara**, în care asistăm la una din cele mai izbutite reconstituiri artistice ale procesului de dezumanizare. În aceleași împrejurări construiește și I. L. Caragiale figura cîrciumarului Stavrache din **În vreme de război**, dezumanizată pînă la nebunie de obsesia ce-l persecută : să nu cumva să se întoarcă frate-său și să piardă averea de care era așa de neomenește lacom.

Un an și ceva mai tîrziu, după **În vreme de război**, începe seria genialelor sale schițe, imagine critică a societății românești de la răspîntia celor două veacuri, de o valoare satirică și artistică egală cu a comediilor. Mai tîrziu și **1907. Din primăvară pînă în toamnă**, și fabulele, și cele cîteva schițe ce le-a mai dat după 1901, și strălucita nuvelă **Kir Ianulea** sînt rezultatul indirect al acestui proces de adîncire a realismului în literatura noastră, proces născut în condițiile arătate, prin afirmarea ideilor socialismului cu privire la artă și literatură.

Observațiile acestea sînt valabile și pentru Vlahuță, ca și pentru alți scriitori — pentru Delavrancea, de pildă. Critica profundă a societății burgheze nu putea, de altfel, să nu vorbească acestuia din urmă, a cărui corespondență ni-l vădește în tinerețe de o tumultuoasă răzvrătire față de societatea burgheză și prejudecățile ei. De aceea, nu e de loc greu să observăm o evoluție pe care părăsirea literaturii prin 1894 pentru o lungă vreme de către Delavrancea nu ne lasă să o vedem dusă mai departe, de la **Iancu Moroi** (1884) la **Paraziții** (1893), lîngă care se mai pot așeza **Hagi Tudose, Mărele Duce**, chiar povestirea **Neghiniță** și altele. În **Iancu Moroi** e dezvăluită ticăloșia cîtorva persoane, a unui cerc de indivizi, cel mult, deși e greu de afirmat, a unui mediu. În **Paraziții** e criticată o lume în ansamblul ei, în care cei buni sînt excepții și victime. Vlahuță, sub aceleași înrîuriri, vădea o adîncire a realismului și a criticii sale în romanul **Dan**, în poezii ca **Delendum, Homo homini lupus, Vifor, Do ut des, Ananghie** etc., în alegerea pentru a traduce poezia de mare rezonanță socială a Adei Negri. El ajunge, pe un drum nu lipsit de greșeli și de alunecări, la poemul **1907**.

Același lucru se poate surprinde chiar și la Duiliu Zamfirescu, de la care avem mărturii și dovezi că urmărea cu cea mai mare atenție dezbaterile politice și literare dintre cele două tabere, a claselor exploatatoare și a celor exploatați din țara noastră. **Viața la țară** (1894), cu toată idilizarea ce o cuprinde în unele momente, este altceva totuși decît romanul **Mihai Vereanu** al lui Iacob Negruzzi, prin caracterul său mai realist. Iar în ce privește **Tănase Scatiu**, mai puțin **În război**, dar mai ales **Îndreptări** și **Anna**, în ciuda valorii artistice scăzute a acestora din urmă, față de începutul ciclului **Comăneștenilor** și a unor contradicții ce nu sînt înlăturate, ele aduc o observare tot mai realistă și o critică tot mai severă a societății burgheze în ansamblul ei. Nemulțumirea scriitorului față de societatea burghezo-moșierească, exprimată așa de direct în scrisoarea deja citată, din 1900, își găsea expresie și în creația sa literară, unde un roman întreg își punea ca o problemă esențială, de vreme ce o cuprindea și titlul, problema **îndreptării** societății.

Se înțelege, critica aceasta o vom întîlni din ce în ce mai des, uneori complicată prin interferența cu alte teme, și nu rareori, la unii scriitori, limitată din cauza confuziilor ideologice și a viziunii lor limitate și contradictorii, cum ar fi mai tîrziu în **Predoslovie** din **Intuneric și lumină** sau în **În lumea dreptății** ale lui Brătescu-Voinești, în **Datorii uitate** și chiar în sentimentala **După douăzeci de ani** a lui Jean Bart, în **Măcar o lacrimă, Îndurare** sau **În dimineața anului nou 1901** ale lui Paul Bujor și încă în nenumărate altele.

Toate acestea arătau limpede că în literatura românească, încă destul de curînd după izbucnirea polemicii dintre Gherea și Maiorescu, începuseră să se petreacă serioase prefaceri, că cea mai mare, cea mai bună parte a scriitorilor noștri, a creațiilor literare din această vreme încetaseră să mai stea, sub o formă sau alta, sub înrîurirea exercitată de Junimea, că se îndreptau cu hotărîre pe linia unui tot mai accentuat realism, pe linia unei demascări tot mai necruțătoare a societății burgheze.

Creșterea aceasta, evidentă sub toate formele, a realismului în literatura noastră, este consecința manifestării, pozițiilor clasei muncitoare în problemele vieții sociale ca și în ale celei literare. Ea reprezintă numai un aspect din contribuția de o uriașă însemnătate a apariției proletariatului pe scena istoriei Românîei, la dezvoltarea multilaterală a literaturii poporului ei.

G. C. Nicolescu

Ernest HEMINGWAY

La două iulie, cu puțin înainte de a împlini vîrsta de 62 de ani, murea în urma unui tragic accident unul din marii scriitori realiști ai literaturii americane, Ernest Hemingway.

El a făcut parte din generația acelor scriitori apropiați ca vîrstă, cum sînt W. Faulkner, Erskine Caldwell, John Steinbeck, William Saroyan — în raport cu ale căror opere se definesc trăsăturile și tendințele prozei americane de azi. Începînd a scrie în anii tumultuoși de după primul război mondial, acești scriitori au pornit la drum, preocupați să descopere adevărul cu privire la soarta omului într-o lume dominată de nedreptatea politică și socială, de contuzia și răsturnarea unor valori stabilite de veacuri. Drumul acestor scriitori nu a dus întotdeauna către o zugrăvire realistă a condițiilor materiale și spirituale ale vieții poporului american, dar este evident că o seamă de trăsături caracteristice lumii capitaliste contemporane și-au găsit reflectarea în operele scriitorilor amintiți mai sus. E vorba cu deosebire de tragismul solitudinii umane și de încercările făcute de a se trece dincolo de ea cu mijloace de multe ori individuale și disperate, iar uneori și prin apelul la solidaritatea socială și umană.

După părerea noastră, într-un fel, în trecut, dar mai cu seamă într-una din ultimele sale opere — e vorba de „Bătrînul și marea" — a fost mai apropiat, fără să ostenească în a căuta mereu, de răspunsul la frămîntările sale cu privire la sensul destinului uman. Pasiunea cu care a urmărit strădania oamenilor de a fi alături de semenii lor, l-a dus către o mai reală înțelegere a soartei acelor care nu pot fi pînă la urmă, nici singuri, nici învinși : oamenii care luptă.

*

Experiența de viață a lui Hemingway, variată și aventuroasă, l-a făcut să treacă prin multe încercări și despre ele, ca și despre cele mai multe din scrierile sale, au circulat tot felul de legende.

Cîteva date — dintre cele mai puțin contestabile, poate — despre această viață ne vor ajuta să identificăm mai ușor sensul unor căutări și experiențe începute în primele decenii ale veacului nostru și curmate doar de o moarte survenită înainte de vreme, căutări și experiențe reflectate mai direct sau mai puțin direct într-o operă amplă și nu de puține ori contradictorie.

Fiu al unui doctor din suburbiile Chicago-ului, pe numele său Clarence Edward Hemingway, Ernest Muller s-a născut la 21 iulie 1899. Elev încă, tînărul Ernie pleacă de-acasă și devine reporter la ziarul „Kansas City Star". Sînt anii primului război mondial și Hemingway pleacă de la ziar ca voluntar, cu o ambulanță a Crucii Roșii, pe frontul italian. Rănit grav la Forsalta, pe fluviul Piave, el își va aminti mereu de întîmplările prin care a trecut atunci și încă într-unul din primele sale poeme („Champs d'honneur") își va exprima reprobarea față de groaznicul măcel.

În anii unui exil voit și dezamăgit petrecut la Paris (1921—1927), unde lucrează ca reporter pentru cîteva ziare americane, îi apare prima lui carte „Trei povestiri și zece poeme" (Three Stories and Ten Poems — 1923). Despre compatrioții și boemii din anii acestui exil Hemingway adesea scrie cu severitate : „Poți găsi orice-ai căuta la „Rotonde" (un local francez din cartierul latin din Paris), numai artiști serioși nu".

Din anul 1927, scriitorul care avea acum o oarecare faimă în cercurile literare, se va întoarce în Statele Unite și se va stabili la Key West, Florida. În anii cînd fasciștii dezlănțuie războiul civil din Spania, Hemingway pleacă pe frontul republican de unde trimite emoționante corespondențe care arată adeziunea deschisă a scriitorului la cauza republicanilor. În sprijinul ei, el lucrează cu Joris Ivens la un film intitulat „Pămînt spaniol" (Spanish Earth), iar în anul 1937 ia cuvîntul în fața celui de al doilea congres al scriitorilor americani, susținînd necesitatea luptei pentru înfrîngerea fascismului.

În timpul celui de al doilea război mondial, va urmări cu propriul său yacht, „Pilar", submarine hitleriste din largul coastelor Cubei, va zbura cu avioanele militare engleze și va intra în Paris, în zilele eliberării capitalei Franței de sub hitleriști, alături de trupele de franctirori și partizani francezi.

Multe din faptele acestei vieți se vor regăsi în cărțile scriitorului, desigur reflectat într-un anume fel schimbat, dar se poate spune că mai mult decît la alții materialul biografic este preponderent în substanța scrierilor lui Hemingway.

Astfel anii copilăriei, nu întotdeauna fericiți, dar înconjurați cu o aură cețos-lirică vor fi opuși anilor violenți și grei ai războiului în schițele și povestirile din „In our Time" (În vremea noastră — 1924). Neputința și dezamăgirea anilor de la Paris se vor reflecta în romanul „The Sun also rises" (Și soarele răsare — 1926). Cumplita absurditate a sacrificării oamenilor în primul război mondial va răzbate din paginile zguduitorului roman, poem al disperării omului înfrînt de soartă : „A Farewell to Arms" (Adio armelor, 1929). Ceea ce va scrie apoi pînă în anul 1937 se va deosebi printr-o mai mare îndepărtare de ceea ce se petrece în lume. Dar intervenția fascistă din Spania va pune capăt izolării scriitorului, care va scrie piesa „The Fifth Column" (Coloana a cincea, 1938), descriind momente din apărarea Madridului, și romanul „To have and have not" (A avea și a nu avea, 1937), o privire mai lucidă oarecum a realităților din țara sa, în care se înfruntă huzurul celor bogați și soarta grea a celor pe care sărăcia îi împinge la fapte disperate. Posibilitatea depășirii condiției singulare și egoiste a omului este afirmată în frumosul roman dedicat luptei poporului spaniol împotriva fascismului : „For whom the bell tolls" (Cui îi bate ceasul, 1940) și ea cîștigă o splendidă ilustrare în romanul „The old man and the sea" (Bătrînul și marea, 1952), arătîndu-se aici, spre deosebire de romanul anterior, că omul care luptă pînă la capăt cu curaj nu poate fi învins. Acest roman, ca și ansamblul operei sale, i-au adus premiul literar american „Pullitzer Prize" (1953) precum și premiul „Nobel". Recent i-a apărut romanul „Dangerous Summer" (Vară primejdioasă, 1960).

Nu sînt deajuns de conturate în acest profil al unei ample opere literare, liniile care să ne poată face să vorbim de un pronunțat sau ascendent mers al încrederii în puterea omului de a înfrunta destinul pe planul și cu mijloacele pe care le oferă viața colectivității sociale, o convingere în puterea omului, în dragostea sa de viață se poate totuși observa. Este un sentiment caracteristic, care-și face loc în această operă ades contradictorie și însoțind o viață plină de nepreväzut și aventură.

Convertirea experienței de viață în artă a fost considerată de către Hemingway cel mai bun mijloc de a căuta în epoca în care a trăit adevărul și de aceea într-un fel, cu limitările ei, firește, Hemingway a scris o istorie spirituală a epocii sale, a deznădejdii umane strivite de societatea capitalistă. Tragismul foarte ades prezent în această viață e strîns legat de neputința de a vedea clar posibilitatea transformării ei, ca să nu mai vorbim de trecerea însăși la transformarea fundamentală a acestei lumi. Și în aceasta constă și absisul care pîndește uneori arta lui Hemingway. Nu e mai puțin adevărat că, prin adîncea sa semnificație, opera scriitorului e de cele mai multe ori tocmai opusul a ceea ce unii critici din apus au numit o „apologie a disperării sau a nihilismului" și în orice caz ea nu este în nici un fel o apologie a rînduielilor capitaliste. Și desigur că trebuie să ținem seama de aceasta cînd e vorba să judecăm mesajul unei opere de importanța și complexitatea celeia despre care vorbim. Acest mesaj nu vădește nici o simpatie pentru cauzele și condițiile care determină tragismul destinului uman în capitalism. Eroii povestirilor sau romanelor lui Hemingway sînt de multe ori înfrînți de soartă, dar scriitorul vorbește și despre eroi care nu se lasă înfrînți cum ar fi toreadorul Manuel din „Neînvinsul" sau de pescarul Santiago din „Bătrînul și marea", despre oameni ca Hans Morgan din „A avea și a nu avea", care cu prețul vieții își dau seama că nu poți rămîne singur, sau ca Robert Jordan din „Cui îi bate ceasul", care apreciază noblețea și demnitatea luptei antifasciste a poporului spaniol și se jertfește pentru ea. De altfel nu sînt de loc nesemnificative cuvintele din motto-ul acestui roman, care spun printre altele : „...Căci nici un om nu-i un ostrov, în întregime doar el însuși". Sentimentul de opoziție față de cauzele care generează impasul și deznădejdea într-o lume dominată de nedreptate și sălbăticie este prezent în multe din scrierile lui Hemingway. Este ceea ce l-a dus la afirmarea simpatiei sale pentru lupta poporului spaniol împotriva fascismului, ceea ce în timpul nostru l-a dus la simpatia afirmată pentru lupta poporului cuban împotriva dictaturii lui Batista.

*

Nu vom putea examina, firește, în aceste cîteva rînduri, multiplele sensuri și laturi ale unei complexe și contradictorii evoluții artistice și filozofice a celui care a fost scriitorul Ernest Hemingway. Putem spune totuși că, asemeni altor mari artiști ai epocii noastre, el a contribuit la cunoașterea unei epoci frămîntate, a unei epoci care, așa cum nu întotdeauna a putut arăta el în opera sa, a văzut victoria omului care nu e singur, victoria omului orînduirii socialiste.

Radu Lupan

Letiția Papu

Lui ERNEST HEMINGWAY

Talazul înalt fărîmat de stîncile negre !
Ceasu-a bătut, a bătut, a bătut
Deturnînd prin țeava de-otel
Și-apoi s-a lăsat
Pleoapa tăcerii.

Sîngele blondului Robert
Cu bluza ieșită de soare
A-ncercat odinioară să-nvie
Garoafele Spaniei...

Ca o piramidă albastră
Marea Havanei urcă-n apus și ascultă.
Netemătorul Bătrîn
Ce-a-nfrînt cu palmele goale
Rechinii și marea și soarta
Tot viu, tot înalt și dîrz a rămas
Trecînd peste stîncile negre

Note despre literatura de călătorii

Literatura de călătorii are o indiscutabilă funcție de cunoaștere, oferind cititorului date diverse despre oameni, așezări sau locuri ce nu sînt, în mod nemijlocit, în raza de observație a acestuia. Rolul ei instructiv e considerabil, dacă impresiile sau informațiile culese nu sînt certate cu adevărul obiectiv și dacă relatarea nu plutește în generalități sau nu se oprește cu precădere asupra biografiei domestice a autorului. Prin valoarea intrinsecă a amănuntului, prin exactitatea descrierii, prin consemnarea unor fenomene inedite, prin probitatea expresiei, însemnările de călătorie sînt un auxiliar prețios al unor științe ca sociologia, geografia sau istoria. Evident, ficțiunea nu-și găsește aici spațiul ocupat în alte genuri literare, accentul căzînd pe documentar. Dar caracterul subiectiv al notației, asociațiile făcute, coeficientul de participare afectivă a autorului dau acestei literaturi, cînd e autentică, un colorit specific, înrudit adesea cu transfigurarea artistică. Fenomenul e natural pentru că și aici avem de a face cu o confruntare neîncetată între cel receptor al călătorului și realitatea contemplată. Punctul de vedere al acestui eu, care nu e deloc pasiv, e ca în orice operă de artă, un factor esențial : scriitorul selectează din noianul de impresii pe acelea neînșelătoare, iar din peisajul uman și geografic elementele ce i se par reprezentative. Interpretîndu-le, le dă o valoare tipologică. Mai mult ca oricînd, acest factor este, în zilele noastre, unul de ordin politic. E un adevăr pe care l-au înțeles, în toată complexitatea lui, și majoritatea autorilor ce semnează cărțile de călătorie publicate în ultimii ani de către Editura tineretului în prețuita sa colecție „În jurul lumii".

Călătorind pe diferite meridiane și paralele ale globului, în schimburi culturale sau ca simpli turiști, ei au receptat fenomenele întîlnite, din unghiul unui militant comunist, căutînd ca imaginea pe care aveau să ne-o rotunjească despre cutare sau cutare țară să nu fie înecată în nolanul unor date nesemnificative. Unii autori au beneficiat de condiții speciale, vizitînd o țară în lung și în lat mai multe luni sau ani (M. Radian, V. Dăncilescu, I. Grigorescu). E firesc ca însemnările lor să fie mai detaliate, mai cuprinzătoare, iar imaginea generală realizată, mai adîncită. Alții au cunoscut un itinerar fără ramificații, trecînd adesea rapid de la o așezare la alta sau de la o țară la alta (Horia Stancu) : însemnările lor poartă, ca urmare, amprenta unor notații mai fugare sau stăruie numai asupra unora din aspectele realităților parcurse. Indiferent de condițiile deosebite în care au luat contact cu oamenii și locurile altor plaiuri, cu toții se străduiesc însă să surprindă din secțorul de viață ce le-a fost dat să-l cunoască, adevărurile ce li se par tipice pentru țara respectivă. Un dialog direct sau în subtext are loc neîncetat între călător și fenomenul contemplat. Colocviul, cel mai adesea mental, evidențiază sentimentele internaționaliste ale călătorului animat de idealuri comuniste, deslușind salturile înainte ale democrațiilor populare, progresul formidabil realizat de acestea în anii construcției socialiste, superioritatea sistemului socialist asupra celui capitalist etc. Dialogul, mereu cu substrat politic, capătă la Ioan Grigorescu o funcție artistică specială atunci cînd, prin replici de remarcabilă forță emoțională, răspunde nimicitor părerilor calomnioase despre Polonia, lansate de pan Mikolaicik și de oficinele de presă imperialiste, sau gazetarului vest-german care-l compătimea, la proces, pe „sărmanul" Erick Koch, călăul poporului polonez. Afirmînd valorile socialiste ale Poloniei populare, cartea lui Grigorescu e, în același timp, un virulent pamflet la adresa fascismului care a semănat moarte pe cîmpiile și platourile Poloniei. Din ruine și cenușă, Polonia a renăscut însă asemenea mitologicei păsări Fenix.

Interpretînd realitățile întîlnite, autorii cărților la care ne referim preferă de cele mai multe ori schemei generale prestabilite prin lectură, detaliu revelator furnizat de viață. Fenomenul observat pe stradă, în autobus, în magazine, la restaurante, la vamă sau prin muzee — așadar faptul divers — capătă funcții cognitive firești, permițîndu-i călătorului să tragă concluzii cu caracter definitoriu, fie pentru structura social-economică a țării respective, fie pentru psihologia caracteristică poporului întîlnit. Vizitînd America de Sud, N. Moraru remarcă mereu contrastele izbitoare între lumea high-life-urilor și aceea a sărăcilor, contrastele ce ființează în domeniile vieții ideologice sau în acelea ale aspectului edilitar din Brazilia sau Argentina ; cărțile văzute în standurile librăriilor din Stockholm sau uriașele panouri făcînd reclame unor firme, le prilejuiesc lui Al. Șiperco și Horia Stancu reflecții amare cu privire la nefasta influență exercitată de către cultura decadentă americană asupra tineretului suedez ; folosirea de către un polonez, după îndelungi frămîntări, a cărămizilor altarului pe care stătea o statuie a Madonei, pentru canalul necesar terminării unei locuințe, e consemnată de Grigorescu drept semn îmbucurător al victoriei rațiunii asupra misticismului. Formarea noii conștiințe socialiste, desăvîrșește însă un proces care se va termina, fără îndoială, prin descătușarea totală a individului de orice lanțuri obscurantiste. Fenomenul pune în lumină însă și dezvoltarea unor trăsături noi în psihologia eroicului popor polonez. Tentativa de a defini, măcar în parte, psihologia cutărui sau cutărui popor e, de altfel, comună aproape tuturor lucrărilor tipărite în colecția „În jurul lumii". Pagini interesante scrie, în privința aceasta, D. Corbea despre bulgari, vietnamezi sau albanezi, Minzu Radian despre coreeni, Horia Stancu despre laponi și islandezi, Al. Șiperco despre suedezi și francezi, V. Dăncilescu despre vietnamezi și Raja Nicolau despre indieni. Considerațiile sînt făcute, de obicei, pe baza impresiilor culese din observația directă, luîndu-se în seamă comportarea cotidiană a oamenilor, preferințele lor estetice sau culinare, tradițiile folclorice și obiceiurile, atitudinile politice și de conduită morală, specificul etnografic etc. Temerare uneori, pentru că se întemeiază pe cazuri ce pot fi particulare, ele realizează cel mai adesea momente ce rețin atenția cititorului prin ineditul lor.

Literatura de călătorii presupune, prin definiție, călătoria în actualitate, contactul scriitorului cu realități ale prezentului, ale acelui prezent care n-a intrat încă cristalizat pretutindeni, în manualele de istorie. Incursiunile în trecut, relatarea impresiilor determinate de contemplarea vestigiilor, insistarea asupra lor în scopul de a explica mai bine evoluția în timp a poporului și a societății nu sînt, fără îndoială, de neocolit. Ele dau citeodată un colorit specific acestui gen de literatură, cum se întîmplă bunăoară în capitolele consacrate de D. Corbea viteazului popor vietnamez sau de N. Moraru istoriei de lupte a Braziliei. Interesul unor atari pagini stă și în ineditul informației. Cînd ele relatează, însă, întîmplări arhicunoscute din manuale sau din literatura de largă circulație, prezența lor este, de cele mai multe ori, cu totul de prisos. Impresia proaspătă, strict personală, este atunci asfixiată de materialul împrumutat nu arareori din manuale, sau din ghidurile editate de cine știe ce societate turistică.

Evident, genul literaturii de călătorii pune scriitorului probleme nu o dată complexe, unele dintre ele izvorînd din imposibilitatea de a cuprinde întregul în raza observației. Altele țin de modalitatea de reflectare a realității contemplate, exagerîndu-se fie în direcția notației stricte, aproape științifice, fie în direcția literaturizării, prin convertirea însemnărilor de călătorie în veritabile schițe, redactate după toate regulile speciei. Se pare că niciuna din formule nu e recomandabilă. Cea dintîi, folosită, de pildă, de Raja Nicolau, limitează posibilitatea intuirii esențelor ; cea de a doua poate să nu dea cititorului certitudinea că faptul este strict autentic în toate articulațiile sale. Mult mai aproape de specificul genului este formula reportajului și a însemnărilor practicată cu real succes de Horia Stancu, V. Dăncilescu, M. Radian, sau Al. Șiperco. Ea permite autorului să exploreze regiuni sociale sau sufletești diverse, să întrețină un colocviu permanent cu realitățile întîlnite, să dezbată probleme foarte variate, insistînd după caz asupra uneia sau alteia, să realizeze profiluri umane din cele mai sugestive, să dea, în fine, o imagine de ansamblu mai rotunjită despre țara prin care și-a efectuat călătoria. Sînt chestiuni care ar merita, poate, să rețină mai mult atenția criticii, ținînd seama de dezvoltarea remarcabilă pe care literatura de călătorii a prins să o aibă în ultimii ani în țara noastră și de perspectivele deosebite ce care ea le are în față.

Aurel Martin

Ernest Hemingway

Retragerea

Ceva mai tirziu, mergeam pe un drum care ducea spre un riu. O lungă coloană de camioane părăsite și de furgoane înțepenite pe drumul care trecea peste un pod. Nu se vedea nici țipenie de om. Rîul era adînc și podul fusese aruncat în aer : arcada de piatră căzuse în riu și apele cafenii treceau peste ea. Am mers în lungul malului, căutînd un loc prielnic pentru traversare. Știam că puțin mai încolo e un pod de cale ferată și mă gîndeam că eventual am putea trece pe el. Drumul era plin de apă și de noroi. N-am zărit nici un soldat. Numai camioane și tot felul de materiale părăsite. N-am întîlnit nici țipenie de om de-a lungul malului. Tufișuri udate de ploaie și noroi, atît. Am mers mai departe pe mal și în cele din urmă am ajuns în fața podului de cale ferată.

— Ce pod frumos ! spuse Aymo.

Era un simplu pod de fier, care trecea peste ceea ce va fi fost cîndva o albie secată de riu.

— Am face mai bine să ne grăbim să trecem înainte de-l aruncă în aer, am zis.

— N-are cine să-l arunce, spuse Piani. Au fugit cu toții.

— E probabil minat, interveni Bonello. Treceți dumneavoastră primul, tenente.

— Ia ascultă ce zice anarhistul, spuse Aymo. Ordonați-i să treacă el primul.

— O să trec eu, am zis. N-o fi minat așa încît să sară în aer cînd trece un singur om.

— Vedeți, spuse Piani. Asta înseamnă să ai minte. De ce n-ai minte, anarhistule?

— Dac-aș avea minte, n-aș mai fi aici, spuse Bonello.

— Bine zis, tenente, zise Aymo.

— Da, bine zis, am întărit eu.

Eram lîngă pod. Cerul se înnorase iar și începuse a ploua. Podul era lung și părea solid. Ne-am cățărat pe taluz.

— Veniți după mine, unul cîte unul, le-am zis și am pornit-o pe pod.

Mă uitam la traverse și la șine să văd dacă nu sînt fire sau alte indicii de explozive, dar nu se vedea nimic. Jos, printre crăpăturile dintre traverse, se vedeau curgînd apele riului, repezi și noroioase. In față, dincolo de cîmpia udată de ploaie, se zărea prin ploaie Udine. Pe pod, m-am uitat înapoi. Ceva mai încolo era un alt pod. Cum mă uitam într-acolo, văzui trecînd pe pod o mașină de culoarea noroiului. Parapetul podului era înalt și mașina, odată pe pod, nu se mai văzu. Eu însă apucasem să zăresc capetele șoferului, ai omului de lîngă el și ale celor doi oameni de pe banchetа din spate. Cu toții purtau căști nemțești. Mașina trecuse peste pod și dispăruse pe după copacii și vehiculele părăsite pe drum. I-am făcut semn lui Aymo, care pășea pe pod, și celorlalți, să vină mai repede.

Mă trîntii la pămînt și mă ascunsei după taluzul căii ferate. Aymo mă urmă :

— Ați văzut mașina?

— Nu. Ne uitam la dumneavoastră.

— Pe podul celălalt a trecut o mașină germană de stat-major.

— O mașină de stat-major?

— Da.

— Sfîntă Fecioară!

Se apropiară și ceilalți și stăturăm cu toții trîntiți în noroiul de după taluz, uitîndune pe deasupra căii ferate ce se întîmplă pe pod, printre copaci, prin șanț și pe drum.

— Credeți că sîntem încercuiți, tenente?

—Nu știu. Tot ce știu e că o mașină germană de stat-major a trecut pe drumul ăsta.

— Nu simțiți că vă trec fiorii, tenente? Nu vă trec prin cap gînduri ciudate?

— Incetează cu glumele, Bonello.

— Ce-ar fi să bem ceva? întrebă Piani. Dacă sîntem încercuiți, nu strică să bem un păhărel.

Luă bidonul și-i desfăcu căpăcelul.

— Ia uitați-vă, spuse Aymo și ne făcu semn să privim spre drum.

La capătul podului de piatră se mișcau niște căști nemțești. Erau aplecate înainte și se mișcau ușor, aproape în chip vrăjitoresc. Cînd trecurăm pe pod îi zărirăm și pe nemți. Mergeau cu bicicletele. Fețele primilor doi bicicliști erau rumene și aveau un aer sănătos. Căștile le acopereau fruntea și o parte a feței. Carabinele le erau agățate de ghidonul bicicletei. De centură le atîrnau niște grenade. Căștile și uniformele lor cenușii erau ude și nemții pedalau cu ușurință, uitîndu-se înainte, de o parte și de alta a drumului. Mai întîi veneau doi, apoi patru, apoi iar doi, și apoi aproape o duzină, apoi o altă duzină și în sfîrșit unul singur. Nu vorbeau, dar oricum nu i-am fi auzit, din cauza clipocitului apei. Dispărură curînd, la o cotitură a drumului.

— Sfîntă Fecioară, spuse Aymo.

— Erau nemți, zise Piani. Nu austrieci.

— De ce nu-i nimeni pe-aici să-i oprească ? am zis. De ce n-au aruncat în aer podul ? De ce n-au postat mitraliere de-a lungul taluzului ?

— Pe noi ne întrebi, tenente ? spuse Bonello.

Eram foarte indignat.

— Toată povestea asta e o aiureală. Ceva mai jos am aruncat în aer un podeț. Și aici am lăsat neatins un pod care asigură trecerea spre șoseaua principală. Dar unde sînt ? Nici măcar n-au încercat să-i oprească ?

— Pe noi ne întrebi, tenente ? repetă Bonello.

Tăcui. Toate astea nu mă priveau, tot ce aveam de făcut era să ajung la Pordenone cu cele trei ambulanțe. Și nu reușisem să fac asta. Nu-mi rămînea decît să ajung la Pordenone. Probabil că n-aveam să ajung nici pînă la Udine. Pe dracu. N-aveam să ajung. Trebuia să-mi păstrez calmul, ca să nu fiu împușcat sau luat prizonier.

— E deschis bidonul tău ? l-am întrebat pe Piani.

Omul mi-l dădu. Am tras o dușcă zdravănă.

— Ei, și acuma să plecăm, le-am zis. Fără să ne grăbim. Vreți să mîncați ?

— N-are rost să mai rămînem aici, spuse Bonello.

— Bine. Să mergem.

— Mergem pe-aici, ca să nu fim văzuți ?

— Ar fi mai bine să mergem pe sus. Ar putea să vină și dinspre podul ăsta și n-aș vrea să ne pomenim cu ei pe deasupra noastră, înainte de a-i vedea.

Mergeam pe lîngă șinele de cale ferată. In dreapta și în stînga se întindea cîmpul udat de ploaie. Inainte, peste cîmp, se zărea colina pe care e așezat orașul Udine. Acoperișurile se înghesuiau la picioarele castelului cocoțat pe coama dealului. De unde eram, vedeam clopotnița și turnul ceasului. Cîmpul era plin de duzi. Ceva mai departe, șinele de cale ferată erau rupte. Traversele fuseseră scoase și aruncate în josul taluzului.

— Jos ! Jos ! spuse Aymo. Ne trîntirăm la pămînt după taluz. Un alt grup de bicicliști trecea pe șosea. Mă uitai peste taluz și-i văzui îndepărtîndu-se.

— Ne-au văzut, dar și-au continuat drumul, spuse Aymo.

— O să ne omoare, tot umblînd așa, tenente, spuse Bonello.

— Nu pe noi ne caută. Caută altceva, le-am spus. Primejdia ar fi mult mai mare dac-ar da peste noi, așa, pe neașteptate.

— Aș merge mai degrabă pe-aici, pentru că sîntem mai la adăpost, spuse Bonello.

— Cum vrei. Noi însă o să mergem pe lîngă șine.

— Credeți că o să putem trece ? mă întreabă Aymo.

— Fără îndoială. Incă nu-s mulți pe-aici. O să trecem cînd o să se întunece.

— Mașina aia de stat-major ce-o fi căutat ?

— Dumnezeu știe, i-am zis. Ne-am continuat drumul de-a lungul șinelor de cale ferată. Bonello, obosit să tot meargă prin noroiul terasamentului, veni și el lîngă noi. Calea ferată o lua spre sud, depărtîndu-se de șosea, așa că nu mai vedeam ce se întîmplă pe drum. Dădurăm de un podeț care trecea peste un canal, și care fusese distrus. Reușirăm să trecem însă peste grinzile care rămăseseră încă întregi. Undeva în fața noastră se trăgea.

După ce trecurăm canalul, am luat-o iar de-a lungul căii ferate. De-a curmezișul cîmpiei joase, șinele duceau drept spre oraș. In fața noastră se vedeau șinele unei alte linii. La nord, trecea șoseaua națională pe care zărisem cicliștii, la sud, printre ogoare, era un drum lateral, străjuit de copaci de ambele părți. Mă gîndeam c-ar fi mai bine dacă am tăia-o spre sud, și după ce-am ocoli orașul, ne-am îndrepta, peste cîmpie, spre Campoformio și spre șoseaua care duce către Tagliamento. Puteam evita întîlnirea cu coloana principală a celor care se retrăgeau, mergînd pe drumurile vicinale de dincolo de Udine. Știam că existau o mulțime de drumuri de-a curmezișul cîmpiei. Am început să cobor pe terasament.

— Veniți, le-am spus.

Aveam să ne îndreptăm spre drumul lateral și de acolo aveam să ajungem în oraș, ocolind pe la sud. Am coborît cu toții terasamentul. Dinspre drumul lateral, cineva trase în noi. Glonțele pătrunse în noroiul de pe terasament.

— Intoarceți-vă, le-am strigat. Am început să urc terasamentul, alunecînd din cauza noroiului. Șoferii o luaseră înaintea mea. Urcam cît puteam mai repede. Dinspre desișurile de pe drum se mai trase de două ori și Aymo, care ajunsese pe linia ferată, se clătină, se poticni, și căzu cu fața în jos. Il traserăm de partea cealaltă a terasamentului și-l răsucirăm cu fața în sus.

— Intoarce-l cu capul sus, i-am zis lui Piani.

Piani îl întoarse. Aymo zăcea în noroi cu picioarele în jos și cînd respira, îi curgea sînge din nas și din gură. Ploua. Ne-am aplecat asupra lui. Glonțul îl lovise în ceafă și ieșise pe sub ochiul drept. Muri în timp ce-i obturam cele două găuri. Piani îi lăsă capul jos, îi șterse fața cu o bucată de bandaj și asta fu tot.

— Ticăloșii, zise el.

— Nu erau nemți, i-am spus. Acolo nu pot fi nemți.

— Italienii, zise Piani, folosind cuvîntul ca pe un epitet. Italiani !

Bonello tăcea. Ședea lîngă Aymo, dar nu se uita la el. Piani luă capela lui Aymo, de acolo de unde căzuse, și i-o puse pe față. Ii luă bidonul.

— Vrei să bei ? îl întrebă Piani pe Bonello, întinzîndu-i bidonul.

— Nu, zise Bonello și se întoarse spre mine. Asta putea să ni se întîmple și pe linia de cale ferată.

— Nu, i-am spus. Asta s-a întîmplat din cauză că am pornit-o peste cimp.

Bonello clătină din cap.

— Aymo a murit, zise el. Cui îi vine acuma rîndul, tenente ? Incotro să o apucăm ?

— Cei care-au tras erau italieni, i-am spus. Nu erau nemți.

— Dac-ar fi fost nemți, ne-ar fi omorît pe toți, spuse Bonello.

— Italienii sînt mai primejdioși acuma pentru noi decît nemții, le-am spus. Celor din ariergardă le este teamă de orice. Nemții știu ce vor.

— Bine judecat, tenente, zise Bonello.

— Și-acuma, incotro ? întrebă Piani.

— Ar fi mai bine să ne ascundem undeva pînă se face întuneric. Dac-am putea să ajungem în sud, ar fi foarte bine.

— O să vrea să ne-mpuște pe toți, ca să arate că prima dată n-au făcut-o din greșeală, spuse Bonello. Și eu unul nu vreau să le dau prilejul.

— O să găsim noi unde să ne ascundem, cît mai aproape de Udine. Și, după aceea, cînd se întunecă, plecăm mai departe.

— Atunci, să mergem, zise Bonello.

Am coborît și am luat-o de-a lungul taluzului dinspre nord al terasamentului. M-am uitat înapoi. Aymo zăcea în noroi pe taluz. Părea foarte mic, cum stătea acolo cu brațele lipite de corp, cu picioarele înfășurate în moletiere, cu bocancii plini de noroi, unul lîngă altul, cu capela pe față. Arăta chiar a mort. Ploua. Ținusem la el mai mult decît la toți ceilalți pe care-i cunoscusem. Actele lui erau la mine în buzunar și aveam să scriu familiei sale.

Drept în fața noastră, la marginea ogoarelor, se zărea o fermă. Era înconjurată de copaci și acareturile fermei erau în prelungirea casei. La etaj era un balcon susținut de coloane.

— Ar fi bine să ne răzlețim puțin, le-am zis. Eu mă duc înainte. Am pornit spre fermă. Printre ogoare trecea o cărare. Am urmat-o.

Mergînd mă întrebam dacă n-o să tragă cineva în noi, dinspre copacii de lîngă casă, sau chiar din casă. Am mers spre fermă, văzînd-o tot timpul foarte limpede. Balconul de la etaj dădea într-un fel de șură și printre coloanele lui se zărea finul. Ograda era pietruită și de pe crengile copacilor se scurgeau picăturile de ploaie. In mijlocul curții o căruță cu două roți, mare și goală, stătea cu hulubele ridicate în ploaie. Am intrat în ogradă, am traversat-o și m-am adăpostit sub balcon. Ușa casei era deschisă și am intrat. Bonello și Piani au venit după mine. Inăuntru era întuneric. M-am dus la bucătărie. In vatra largă cenușa mai era caldă. Cratițele mai stăteau deasupra cenușii, dar erau goale. M-am uitat în jur, dar n-am găsit nimic de mîncat.

— Ar trebui să ne ascundem în șură, le-am zis. Dacă găsești ceva de mîncare, Piani, ad-o sus.

— Să caut, spuse Piani.

— Caut și eu, spuse Bonello.

— Bine. Eu mă duc sus, le-am zis, să văd ce-i cu șura aia.

Am dat peste o scară de piatră care urca din grajd. După toată ploaia aia, grajdul avea un miros uscat, plăcut. Nu mai rămăsese nici o vită. Le luaseră, probabil, pe toate, cînd plecaseră. Șura era pe jumătate plină de fîn. Acoperișul avea două ferestruici, una bătută în scînduri, cealaltă, dinspre nord, foarte îngustă. Pe un jgheab se putea arunca fîn jos, vitelor. De la deschizătura prin care finul era urcat în șură porneau niște bîrne pînă în încăperea de jos, unde trăgeau căruțele cu fîn. Auzeam ropotul ploii pe acoperiș și trăgeam în nări mirosul de fîn, iar cînd am coborît, mirosul sănătos al bălegarului uscat din grajd. Se putea desface o scîndură din ferestruica dinspre sud, ca să ne uităm în curte. Cealaltă dădea spre cîmpiile dinspre miază-noapte. In cazul în care scara ar fi fost blocată, prin oricare dintre ferestruici, sau prin deschizătura pentru urcat finul, puteam ieși pe acoperiș și de acolo cobori jos. Podul era mare și ne puteam ascunde în fîn dacă venea cineva. Părea a fi un adăpost bun. Eram sigur c-am fi ajuns în sud, dacă nu s-ar fi tras asupra noastră. Era imposibil ca acolo să fi fost nemți. Ei veneau dinspre miază-noapte și coborau pe șoseaua dinspre Cividale. N-aveau ce să caute din sud. Italienii erau mai primejdioși. Erau inspăimîntați și trăgeau în orice le cădea sub ochi. In noaptea trecută, pe cînd ne retrăgeam, auzisem că mulți nemți, în uniformă italienească, se amestecaseră în coloana care se retrăgea. Nu cred că povestea asta era adevărată. Intotdeauna se aud în timpul războiului povești din astea. Era unul din procedeele pe care dușmanul le folosea întotdeauna. N-auzisem niciodată ca oameni de-ai noștri să se fi îmbrăcat în uniforme nemțești ca să se ducă să răspîndească panică în mijlocul lor. Poate că s-a făcut așa ceva, dar mi se părea foarte greu. Și nu cred ca germanii s-o fi făcut. După părerea mea, nici n-aveau de ce s-o facă. Nu era nevoie să ne încurce retragerea. Marile efective ale armatei și puținătatea șoselelor aveau grijă de asta. Nimeni nu dădea nici un ordin, cu atît mai puțin nemții. Și totuși au tras în noi, luîndu-ne drept nemți. Il omoriseră pe Aymo. Finul mirosea bine și faptul că stăteam culcat în fîn, într-o șură, făcu să dispară anii care trecuseră între timp. Stăteam o dată culcați în fîn și pălăvrăgeam și trăgeam cu pușca cu aer comprimat în vrăbiile cocoțate în deschizătura triunghiulară din partea de sus a peretelui șurii. Acum șura se prăpădise și într-un an tăiaseră pădurea de brazi și din pădure rămăseseră numai ciocuri, vîrfuri de copaci uscați, crengi și vreascuri bune pentru foc. Inapoi era cu neputință să te-ntorci. Și ce s-ar întîmpla dacă n-ai merge mai departe ? Nu te-ai mai întoarce niciodată la Milano. Și dacă ai să te-ntorci la Milano, ce-o să fie ? Ascultam împușcăturile ce se auzeau dinspre nord, dinspre Udine. Recunoșteam răpăitul mitralierelor. Nu se trăgea cu tunurile. Era ceva. Trebuie să se fi realizat o oarecare linie de rezistență pe drum. Mă uitai în lumina difuză din pod și-l văzui pe Piani stînd jos, sub deschizătura prin care se urca finul. Sub braț, ținea un salam lung, o ulcică și două sticle de vin.

— Urcă, i-am zis. Uite scara.

După aceea, mi-am dat seama c-ar trebui să-l ajut să urce cu lucrurile acelea, și-am coborît. Stînd lungit în fîn mă cam buimăcisem. Cît p-aci s-adorm.

— Unde-i Bonello ? l-am întrebat.

— O să vă spun.

Ne urcarăm pe scară. Sus, puserăm lucrurile acelea în fîn. Piani scoase briceagul cu tirbușon și destupă una din sticlele cu vin.

— Sint sigilate cu ceară, zise el. Vinul trebuie să fie bun.

Zîmbi.

— Unde-i Bonello ? îl întrebai.

Piani se uită la mine.

— A plecat, tenente. Vrea să se predea nemților.

Am tăcut.

— Ii era teamă că vom fi uciși.

Am rămas cu sticla de vin în mînă și am tăcut.

— Știți, tenente, noi oricum nu credem că ar trebui să luptăm.

— Și tu de ce n-ai plecat ?

— N-am vrut să vă las singur.

— Unde s-a dus ?

— Nu știu, tenente. A plecat.

— Bine. Vrei să tai salamul ?

Piani se uită la mine în lumina aceea difuză.

— L-am tăiat, vorbind cu dumneavoastră.

Am stat în fîn și-am mîncat salam, și-am băut vin. Trebuia să fi fost vin păstrat pentru vreo nuntă. Era atît de vechi, încît nu mai avea nici o culoare.

— Tu te uiți prin ferestruica asta, Luigi. Eu am să mă uit prin cealaltă.

Băusem fiecare din cîte o sticlă și-mi luai sticla și mă trîntii în fîn, uitîndu-mă prin ferestruica îngustă la cîmpia udată de ploaie. Nu știu ce mă așteptam să văd, dar n-am văzut nimic în afară de ogoare, duzi și ploaia care cădea. Am băut vinul, dar n-am simțit nimic deosebit. Il păstrasem prea multă vreme și se tăiase și-și pierduse gustul și culoarea. Mă uitam cum se-ntunecă afară ; se făcu întuneric foarte repede. Avea să fie o beznă deasă din cauza ploii. De vreme ce se întunecase n-avea nici un rost să mai veghez. M-am dus la Piani. Adormise și nu l-am mai trezit, ci m-am așezat lîngă el. Era un om solid și respira greu. După cîtva timp l-am trezit și-am pornit-o la drum.

Noaptea aceea fu foarte stranie. Nu știu ce-mi închipuisem, poate moartea, împușcături, apoi fugă în noapte, dar nu se întîmpla nimic. Am așteptat, trîntiți pe după șanțul șoselei principale, să treacă un batalion nemțesc și după ce trecu, am traversat șoseaua și ne-am continuat drumul spre nord. Furăm foarte aproape de nemți, în ploaie, de două ori, dar nu ne văzură. Am trecut de oraș, înspre nord, fără să vedem picior de italian, și după aceea am întîlnit coloana principală a retragerii și am mers toată noaptea spre Tagliamento. Nu-mi dădusem seama cît de imense erau proporțiile retragerii. Se retrăgea întreaga țară, nu numai armata. Am mers pe jos toată noaptea, realizînd o medie orară mai bună decît oricare vehicul. Piciorul mă durea și eram obosit, dar mergeam bine. Bonello făcuse o prostie că se hotărîse să se predea. Nu era nici o primejdie. Ne strecurasem printre rîndurile a două armate fără nici un incident. Dacă Aymo n-ar fi fost ucis, nici prin gînd nu ne-ar fi trecut că ar fi putut exista vreo primejdie. Nimeni nu ne oprise cînd mergeam, în văzul tuturor, pe calea ferată. Omorul acela se petrecuse așa, deodată, și nu avusese nici un rost. Mă întrebam unde o fi Bonello.

— Cum vă simțiți, tenente? mă întrebă Piani.

Mergeam pe marginea unei șosele aglomerate de vehicule și soldați.

— Foarte bine.

— Eu am obosit tot mergînd într-una.

— Păi, acuma, tot ce avem de făcut e să mergem. N-are rost să ne frămîntăm din cauza asta.

— Bonello a făcut o prostie.

— Chiar o prostie.

— Și ce-o să faceți cu povestea lui ?

— Nu știu.

— Nu puteți spune c-a fost luat prizonier ?

— Nu știu.

— Știți, dacă războiul continuă, familia lui o să aibă mari necazuri.

— Războiul nu va mai continua, spuse un soldat. Ne ducem acasă acuma. Războiul s-a terminat.

— Toată lumea se duce acasă.

— Toți mergem acasă.

Voia să-i lase în urmă.

— Tenente ? Cine-i tenente? A basso gli ufficiali ! [1]).

Piani mă luă de braț.

— E mai bine să vă spun pe nume, îmi spuse el. Am putea avea neplăceri. Au împușcat cîțiva ofițeri. Ne făcurăm loc și trecurăm mai departe.

— N-o să fac un raport care să pricinuiască necazuri familiei lui, am reluat discuția.

— Dacă războiul s-a terminat n-are nici o importanță, spuse Piani. Dar eu nu cred că s-a terminat. Ar fi prea frumos să se termine.

— O să aflăm în curînd, am zis.

— Nu cred că s-a terminat. Toți cred că s-a terminat. Dar eu nu cred.

— Viva la pace ! [2]) strigă un soldat. Ne ducem acasă !

— Ar fi bine dacă ne-am duce toți acasă, spuse Piani. N-ați vrea să vă duceți acasă?

— Aș vrea.

— N-o să ne ducem. Nu cred că s-a terminat.

— Andiamo a casa! [3]), strigă un soldat.

— Își aruncă armele, spuse Piani. Le iau și le aruncă pe jos din mers. După aceea încep să strige.

— Ar trebui să-și păstreze armele.

— Își închipuie că n-o să-i mai trimită înapoi la luptă, dacă-și aruncă arma.

In întuneric și în ploaie, făcîndu-ne drum pe marginea șoselei, am observat totuși că foarte mulți soldați mai aveau puștile pe umăr. Virfurile țevilor se înălțau pe deasupra pelerinelor.

— Din ce brigadă sînteți ? strigă un ofițer.

— Brigada di Pace ! [4]) strigă cineva.

Ofițerul nu răspunse nimic.

— Ce-a zis ? Ce-a zis ofițerul ?

— Jos cu ofițerul. Viva la pace !

— Să mergem mai repede, zise Piani.

— Trecurăm pe lîngă două ambulanțe engleze, aflate într-o coloană de vehicule părăsite.

— Sînt din Gorizia, zise Piani. Cunosc mașinile.

— Au ajuns mai departe decît noi.

— Au pornit-o mai devreme.

— Mă întreb unde-or fi șoferii ?

— Probabil că mai în față.

— Nemții s-au oprit lîngă Udine, i-am zis. Oamenii ăștia o să treacă fluviul.

— Da. De aia mă și gîndesc că războiul va continua.

— Nemții ar fi putut înainta, i-am spus. Mă întreb de ce n-au făcut-o ?

— Nu știu. Nu mă pricep de loc ce fel de război o mai fi și ăsta !

— Așteaptă, poate să-și organizeze transporturile.

— Nu știu, spuse Piani.

Cînd era singur, era mai potolit. Cînd era cu alții, vorbea foarte brutal.

— Ești însurat, Luigi ?

— Păi nu știți că sînt însurat ?

— De asta n-ai vrut să cazi prizonier ?

— Și de asta. Sînteți însurat, tenente ?

— Nu.

— Nici Bonello.

— Faptul că un om e însurat nu e totul. Cred însă că oamenii însurați doresc să se întoarcă la nevestele lor, am spus.

Aș fi vrut să vorbesc despre subiectul ăsta.

— Da, așa e.

— Te dor picioarele ?

— De ajuns de tare.

Inainte de a se face ziuă, am ajuns la Tagliamento și am luat-o de-a lungul fluviului, spre podul pe care trecea toată lumea.

— Ar trebui să putem rezista dincolo de riu, zise Piani.

In întuneric, riul părea adînc, făcea vîrtejuri și părea foarte lat. Podul de lemn era lung de vreo trei sferturi de milă și fluviul, care de obicei curgea pe o albie pietroasă, în șuvițe subțiri, la o mare distanță de pod, se-nvolbura acum aproape de planșeul de lemn al podului. Am mers pe mal și apoi ne-am făcut loc în puhoiul de oameni care treceа peste pod. Mergînd încet prin ploaie, la cîteva picioare de apă, înghesuit în mulțimea care mă înconjura, dînd cu nasul într-un cheson de tun, mă uitam peste parapet la apele fluviului. Acum că nu mai puteam merge așa în voie, mă simțeam foarte obosit. Treceam podul fără să mă bucur prea mult. Mă întrebam ce-ar fi dacă avioanele ar bombarda podul ziua în amiaza mare.

— Piani, am strigat.

— Aici sînt, tenente.

Era ceva mai înainte. Nimeni nu vorbea. Toți încercau să treacă podul cît se putea mai repede și se gîndeau numai la asta. Mai aveau cîțiva pași. La celălalt capăt al podului, de o parte și de alta stăteau ofițeri și carabinieri cu lanterne în mînă. Ii vedeam profilați pe cer. Apropiindu-ne, am văzut că unul din ofițeri arată spre un om din coloană. Un carabiniere se duse la omul cu pricina și-l înșfăcă de braț. Il trase mai la o parte. Eram aproape de ei. Ofițerii scrutau fiecare om din coloană, vorbind uneori între ei, apropiindu-se uneori de oameni ca să lumineze cu lanterna fața cuiva. Inainte de a ajunge în fața lor, mai puseră mîna pe cineva. Il văzui. Era un locotenent-colonel. I-am zărit stelele de pe mînecă, cînd l-au luminat cu lanterna. Colonelul avea părul cărunt și era scund și gros. Un carabiniere îl trase după grupul de ofițeri. Cînd am ajuns în fața lor, unul dintre ofițeri se uită la mine. Și atunci un altul mă arătă și spuse ceva unui carabiniere. Il văzui pe carabiniere că se îndreaptă spre mine, vine pe marginea coloanei și după aceea simții că mă ia de guler.

— Ce vrei ? i-am zis și l-am pocnit în obraz.

Ii văzui fața sub chipiu : avea mustăți cu vîrfurile răsucite în sus și singele îi curgea pe obraz. Un alt carabiniere se repezi spre noi.

— Ce vrei ? l-am întrebat.

Nu-mi răspunse. Pîndea cum să mă apuce mai bine.

Mi-am dus mîna la spate, să scot pistolul.

— Nu știi că n-ai voie să te atingi de ofițeri ?

Celălalt carabiniere îmi apucă brațul pe la spate și mi-l răsuci aproape să mi-l scoată din umăr. M-am întors spre el și atunci cel de lîngă mine mă strînse de gît. Am început să-l lovesc cu bocancii în picior și cu genunchiul stîng l-am lovit în vintre.

— Impușcă-l dacă opune rezistență, auzii pe cineva.

— Ce'nseamnă asta ? am încercat eu să strig, dar vocea mea nu era prea puternică.

Mă găseam acum la marginea șoselei.

— Impușcă-l dacă opune rezistență, spuse un ofițer. Duceți-l acolo.

— Da' cine ești dumneata ?

— O să vezi.

— Cine ești dumneata ?

— Poliția militară, îmi răspunse un alt ofițer.

— De ce nu m-ați chemat să vin, în loc să-l puneți pe „aeroplanul“ ăsta să mă ia așa, cu forța ?

Nu mi-au răspuns. Nu erau obligați să-mi răspundă. Erau poliția militară.

— Duceți-l acolo unde-s și ceilalți, spuse primul ofițer. Ați văzut, vorbește italienește cu accent străin.

— Și tu vorbești la fel, ticălosule... am zis.

— Duceți-l acolo unde-s și ceilalți, repetă primul ofițer.

M-au tîrît în spatele ofițerilor, ceva mai departe de șosea, spre un grup de oameni care așteptau pe cîmp, aproape de malul fluviului. Indreptîndu-ne spre grupul acela, auzii că se trage. Am văzut fulgerăturile puștilor și am auzit pocniturile. Ne-am apropiat de grup. Patru ofițeri stăteau în picioare, unul lîngă altul, și în fața lor stătea un om, păzit de doi carabinieri. De-o parte erau cîțiva oameni păziți de carabinieri. Alți patru carabinieri stăteau lîngă ofițerii care interogau și se sprijineau în puști. Carabinierii purtau bicornuri [5]). Cei doi care mă luaseră, mă împinseră între oamenii care așteptau. Mă uitam la omul căruia ofițerii îi puneau întrebări. Era locotenent-colonelul cărunt și gras pe care-l scoseseră din coloană. Ofițerii aveau întreaga pricepere, răceală și stăpînire de sine a italienilor care împușcă fără să rîște să fie împușcați.

— Din ce brigadă faceți parte ?

Colonelul le spuse.

— Din ce regiment ?

Le spuse.

— De ce nu sînteți cu regimentul dumneavoastră ?

Le spuse de ce.

— Nu știți că ofițerul trebuie să fie alături de oamenii lui ?

Știa.

Asta fu totul. Un alt ofițer luă cuvîntul.

— Dumneata și alții de teapa dumitale ați lăsat barbarii să calce pe pămîntul sfînt al patriei.

— Poftim ? făcu locotenent-colonelul.

— Numai din cauza trădării celor de teapa dumitale am pierdut roadele victoriei.

— V-ați retras vreodată ? întrebă locotenent-colonelul.

— Italia nu trebuie să se retragă niciodată.

Stăteam în ploaie și ascultam. Ofițerii erau chiar în fața noastră, și acuzatul stătea și el în fața noastră, dar ceva mai la o parte.

— Dacă vreți să mă executați, spuse locotenent-colonelul, executați-mă, vă rog imediat, fără să mai continuați interogatoriul. Interogatoriul ăsta e idiot.

Își făcu cruce. Ofițerii se sfătuiră. Unul scrise ceva într-un carnet.

— Părăsire a trupei. Condamnat la moarte prin împușcare, spuse el.

Doi carabinieri îl luară pe locotenent-colonel și-l duseră pe malul fluviului. Mergea prin ploaie — un om bătrîn, fără chipiu, păzit de doi carabinieri. N-am văzut cînd l-au împușcat, dar am auzit împușcăturile. Acum cercetau pe altcineva. Și ofițerul acesta se pierduse de regimentul său. Nu i se îngădui să dea nici o explicație. Izbucni în lacrimi cînd i se citi verdictul scris în carnet și plîngea cînd l-au dus de acolo, iar ei fără să mai aștepte ca să-l fi împușcat, se apucară să cerceteze pe altcineva. Se arătau în chip ostentativ absorbiți de interogatoriul următorului acuzat, în timp ce omul interogat înainte era împușcat. In felul acesta, era limpede că nu se mai putea interveni cu nimic. Mă întrebam dacă să mai aștept să fiu cercetat, sau să încerc pe loc să fug de-acolo. Eram în mod evident luat drept un german în uniformă italiană. Imi dădeam seama cum le funcționa mintea, dacă aveau minte și dacă și funcționa. Erau cu toții tineri și acționau așa pentru a-și salva țara. Armata a doua era în refacere dincolo de Tagliamento. Executau ofițerii superiori, de la gradul de major în sus, care se pierduseră de regimentele lor. Se răfuiau de asemenea, în chip sumar, cu agitatorii nemți în uniformă italienească. In cap aveau căști de oțel. Dintre noi numai doi aveau căști. Și unii dintre carabinieri. Ceilalți carabinieri purtau bicornuri. De aceea îi porecleriăm „aeroplane“. Stăteam în ploaie și eram luați unul cîte unul la interogatoriu ca să fim împușcați. Pînă acum îi împușcară pe toți cei cercetați. Ofițerii care interogau aveau acea splendidă detașare și acel cult al justiției neîndurătoare, proprii oamenilor care trimet la moarte fără a se simți cît de cît în primejdie. Acum interogau un colonel dintr-un regiment de linie. Ni se alăturaseră încă trei ofițeri. Unde era regimentul său ? îl întrebau.

Mă uitai la carabinieri. Ii examinau pe noii veniți. Ceilalți se uitau la colonel. Mă aplecai, țîșnii printre doi oameni și alergai spre fluviu cu capul în jos. La mal mă împiedicai și căzui în apă, cu un plescăit puternic. Apa era foarte rece și rămăsei sub apă cît putui mai mult. Simțeam cum mă duce curentul și am rămas sub apă pînă am crezut că n-am să mai pot ieși niciodată la suprafață. In clipa în care am ieșit la suprafață, am respirat adînc și m-am cufundat din nou. Imbrăcat cum eram și încălțat cu bocancii era ușor să rămîn cufundat. Cînd am ieșit la suprafață a doua oară, am văzut un buștean care plutea în fața mea, m-am apropiat de el și l-am apucat cu o mînă. Stăteam cu capul pe după buștean și nici nu mă uitam pe deasupra lui. Nu voiam de loc să mai văd malul fluviului. Trăseserăm în mine cînd fugisem și în clipa în care revenisem pentru prima oară la suprafață. Auzisem împușcăturile cînd eram cît pe ce să scot capul afară. Acuma nu mai trăgeau. Busteanul se legăna dus de curent și mă țineam de el cu o mînă. Mă uitam spre mal. Se părea că înaintez foarte repede. Pe apă pluteau multe scînduri și mulți stîlpi de lemn. Apa era foarte rece. Am trecut pe lîngă un ostrov acoperit de arbuști. Am apucat busteanul cu amîndouă mîinile și m-am lăsat dus de curent. Malul nu se mai vedea.

---

1) Jos ofițerii !
2) Trăiască pacea.
3) Să mergem acasă (în limba italiană în original).
4) Brigada păcii.
5) Pălării de uniformă cu două colțuri.

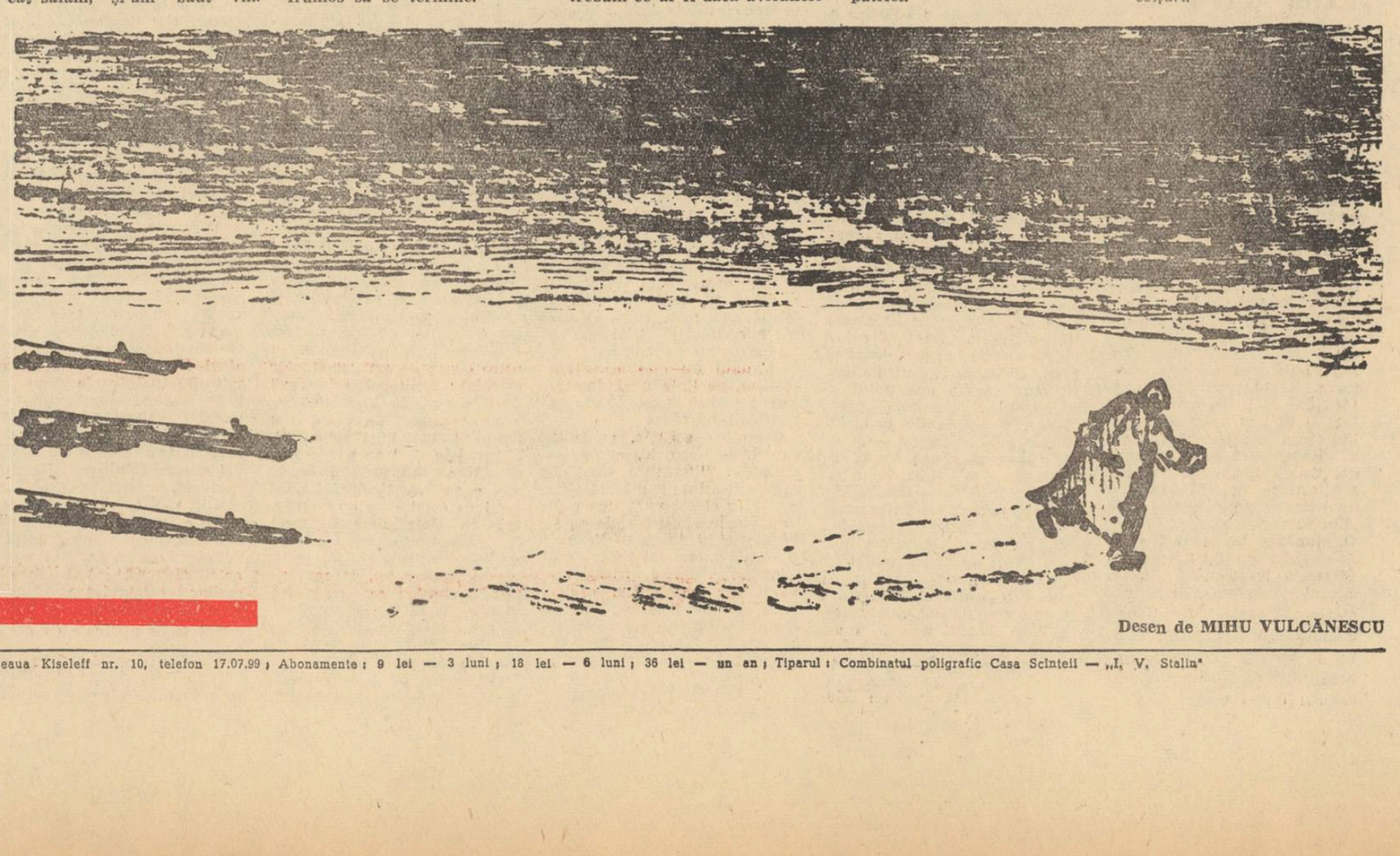

Desen de MIHU VULCĂNESCU

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin“

Biblioteca

TRĂIASCĂ 23 AUGUST!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 16 (75) • 15 august 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

IULIAN OLARIU: „Republica"

Prietenie

Nu numai între oameni, dar și între popoare, prietenia înseamnă, mai presus de orice, cunoaștere. Tocmai această caracteristică dominantă a prieteniei a fost scoasă în evidență de către recenta vizită în U.R.S.S. a delegației de partid și guvernamentale a R.P.R., condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Discuțiile și întîlnirile oficiale care au avut loc între conducătorii statului sovietic și romîn, vizitele pe care delegația noastră le-a efectuat la Leningrad și Moscova, în Gruzia Sovietică și în Ucraina Sovietică, toate acestea au fost de natură să întărească tradiționala prietenie romîno-sovietică printr-un spor de cunoaștere.

La recepția pe care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a oferit-o în saloanele hotelului „Sovietskaia" din Moscova, conducătorul iubit al poporului nostru a remarcat tocmai acest lucru atunci cînd a declarat: „Această vizită ne-a permis să cunoaștem mai bine, nemijlocit, roadele muncii titanice pe care o desfășoară poporul sovietic pentru construcția desfășurată a comunismului, avîntul industriei sovietice, puternica dezvoltare a agriculturii colhoznice, înflorirea fără precedent a culturii". Cu același prilej, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Ne-a mișcat adînc căldura cu care am fost primiți peste tot de oamenii sovietici, interesul cu care este urmărită munca poporului romîn, aprecierile făcute cu privire la înfăptuirile noastre în opera de construire a socialismului în R.P. Română".

Ziarele și posturile de radio și televiziune au difuzat reportaje și relatări ample, amănunțite, cu privire la această importantă vizită în marea țară vecină și prietenă și nu e cazul să reluăm și noi filmul călătoriei, dar e util să rememorăm cîteva din momentele acestei întîlniri prietenești și anume acelea care exprimă în gradul cel mai înalt prietenia profundă ce caracterizează relațiile dintre Uniunea Sovietică și Republica Populară Română.

Astfel, rămîn cu totul memorabile și ne umplu inimile de o legitimă mîndrie aprecierile înalte pe care tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov le-a făcut cu privire la patria noastră, la poporul și partidul nostru: „Succesele construcției socialiste în Republica Populară Română demonstrează în mod grăitor că în fața popoarelor tuturor țărilor noastre, în condițiile existenței puternicului lagăr socialist, este deschisă calea largă spre victorie în întrecerea economică pașnică cu capitalismul".

„Întîlnirile cu delegația de partid și guvernamentală romînă mi-au evocat clar zilele petrecute acum un an în Republica Populară Romînă cînd delegația P.C.U.S. a participat la cel de al III-lea Congres al gloriosului Partid Muncitoresc Romîn. Am văzut cu ce însuflețire muncește poporul romîn, cît de larg s-a desfășurat energia lui creatoare. Numai oameni ai muncii liberi, stăpîni pe soarta lor, pot pune și îndeplini sarcini atît de grandioase ca acelea pe care le soluționează cu cinste talentatul popor al Romîniei".

Aprecierile citate mai sus cinstesc în gradul cel mai înalt poporul, partidul și guvernul nostru, ele dovedesc prestigiul internațional al patriei noastre și arată locul activ pe care poporul romîn îl ocupă în lupta pentru victoria socialismului în lume, în lupta pentru statornicirea unei păci durabile și drepte în lume, în lupta împotriva atițătorilor la un nou război mondial.

Exprimînd sentimentul profund de admirație al poporului nostru față de perspectiva înfăptuirii societății comuniste încă în generația noastră, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „În timpul vizitei noastre am fost pretutindeni martorii uriașului avînt politic stîrnit de noul proiect de Program al P.C.U.S., pus în dezbaterea Partidului Comunist, a oamenilor sovietici. Punînd ca sarcină practică nemijlocită construirea societății comuniste în U.R.S.S., el proclamă în auzul întregii lumi că generația actuală a oamenilor sovietici va trăi în comunism. Pe bună dreptate acest document istoric este denumit „Manifestul comunist al timpurilor noastre".

În această perspectivă minunată e sigur că lumina și energia a tot ce este mai înaintat în epoca noastră se vor revărsa generoase și asupra țării noastre, asupra tuturor țărilor din lagărul socialist, asupra întregii omeniri progresiste, dornice de pace, de liniște și de libertate.

Acest eveniment remarcabil al vieții politice internaționale contemporane a culminat prin semnarea Comunicatului comun cu privire la vizita delegației romîne în U.R.S.S. Pe drept cuvînt acest comunicat este apreciat ca un document de o însemnătate excepțională, exprimînd unitatea desăvîrșită de vederi a partidelor marxist-leniniste și guvernelor celor două țări, ca un document ce slujește cauza întăririi neîncetate a unității întregului lagăr socialist, cauza sfîntă a apărării păcii în lumea întreagă.

Ne însuflețește mîndria măriei prietenii ce se dezvoltă neîncetat între poporul romîn și popoarele sovietice și mai presus de toate tocmai această prietenie ne înaripează în munca pentru desăvîrșirea și în patria noastră a societății socialiste.

Petru Vintilă

Ion Brad

Corăbii, cîntece...

Din palmele acestea truditoare
Pornesc corăbii mari, de-azur, pe mare,
Intîile ce iau în piept și prorii
Oceanul, cum luarăm noi,
Muncitorii,
Atîtea valuri gata să ne-nece,
Flota ghețarilor trimiși în sloi,
Unda istoriei, atît de rece.

Cutreieră cargourile-n larg
Nebiruite nici de anafoare
Și cerul tot se reazimă-n catarg,
Iar steagul între ape și cer e albastros
Cu aripile-n zbor muiate-n soare.

Din țărmul romînesc cînd își ridică
Săgeata ancorei spre țări străine
Corăbiile duc o părticică
Din patrie — și poate și din mine,
Căci eu le-am desenat, superb, profilul
Și din oțeluri le-am croit cămașe,
Sub ger, le-am scris în calendar aprilul,
Cu zece mîini am retezat parîme
Ca să plutească scoica uriașe.

Oceanul îi încearcă azi tăria,
Bat în carcase mările albastre
Și buzdugane valuri bat cu mia
Cum a lovit furtuna în inimile noastre.
Ele de-atuncea încă învățară
Din lupta zbuciumată, în cîntece avară,
Ca pentru noi de azi și vremea bună
Să cînte, inimile, și-n furtună...

Mihai Negulescu

În plină zi

O, cîntecul, cum știe el rămîne
pe aspre drumuri, piatră de hotar, —
cînd din durere, omule, stăpîne,
te deslipești înalt, vizionar.

Solemn alunecînd, în ritmuri pline,
ca un luceafăr în vecii sunînd,
din ani îndepărtați îl chemi la tine
și mi-l întorci viorilor, prin vînt,

Întrețesut cu glasuri din Doftana,
cu toamnă insurectă, cu fuior
de brazde răsfirate ca sprinceana,
pe cîmpul nesfîrșit, al tuturor...

Sînt ritmuri vii, sînt chipuri neuitate, —
comoară-a timpului venit aci
din luptă, din nădejdi nestrămutate,
din soarele crescînd, în plină de zi...

MAREA SĂRBĂTOARE

Sînt cîteodată evenimente în viața popoarelor care împart parcă în două istoria lor. Importanța lor este atît de covîrșitoare, încît cronica timpului nu numai că începe un nou capitol, dar obligă la o permanentă paralelă între ceea ce a precedat și ce a urmat cotiturii istorice. Un atare eveniment, care a pecetluit o epocă de suferințe și sacrificii, dar care a deschis perspectivele luminoase ale unui ev nou țării și poporului nostru, a fost actul istoric de la 23 August 1944.

Mobilizarea forțelor patriotice de către Partidul Comunist Romîn, organizarea sub conducerea acestuia a unei victorioase insurecții armate, răsturnarea dictaturii fasciste, scoaterea Romîniei din războiul hitlerist și alăturarea ei coaliției antihitleriste, lupta trupelor romîne cot la cot cu cele sovietice pînă la înfrîngerea Germaniei naziste, alungarea ocupanților hitleriști de pe teritoriul țării noastre: iată ce a însemnat 23 August 1944. Dar el a mai însemnat și consfințirea marii prietenii dintre poporul nostru și poporul sovietic, al cărui ajutor internaționalist frățesc aveam să-l simțim necontenit pînă azi, după cum a însemnat începutul revoluției populare în țara noastră.

Sînt numai șaptesprezece ani de atunci și republica noastră populară nu mai amintește cu nimic de regatul burghezo-moșieresc al șomajului, pelagrei și gloanțelor. Clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare și intelectualitatea devotată, sub conducerea Partidului, în care masele populare au văzut expresia năzuințelor lor din totdeauna, au construit o puternică industrie socialistă, au colectivizat aproape integral și au mecanizat pe scară largă agricultura, au efectuat revoluția culturală și au ridicat considerabil nivelul nostru de trai. Am străbătut într-un timp relativ scurt un drum colosal și sarcina n-a fost deloc ușoară. Dar greutățile la fiecare pas și în fiecare clipă n-au strămutat hotărîrea dîrză care a diriguit drumul nostru înainte, n-au înfrînt eroicele eforturi ale unui popor însuflețit de avîntul creației.

Privim la atîtea țări din occident care au cunoscut și ele ororile războiului și care s-au aflat în coaliția antihitleristă. Comparăm punctul lor de plecare cu acela la care ne aflam noi în momentul încetării ostilităților. Punem față în față stadiul la care am ajuns noi cu acela la care au rămas ele. Contrastul este izbitor: vorbesc cifrele producției, vorbește nivelul de trai, vorbesc realizările culturale. Și pentru că superioritate este de partea noastră, ne dăm și mai bine seama că adîncile transformări produse în structura economică și socială a țării, că noul fel de trai și noua conștiință a oamenilor muncii, n-ar fi fost posibile fără existența unui partid al clasei muncitoare consecvent ideologiei marxist-leniniste; fără ajutorul neprecupețit al marii noastre prietene, Uniunea Sovietică, cuceritoarea cosmosului și care, animată de noul Program al Partidului său Comunist, pășește spre construirea societății comuniste; fără colaborarea frățească a întregului lagăr socialist. Astfel au devenit realitate nemijlocită, fiind parcurse cu pași gigantici și de o siguranță uimitoare, atîtea etape hotărîtoare: alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, răsturnarea puterii politice a burghezo-moșierimii, alungarea monarhiei și cucerirea întregii puteri politice, trecerea la construirea planificată a orînduirii socialiste, actualul plan de șase ani și programul de perspectivă menit să dea viață obiectivelor istorice fixate de Directivele Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn.

Și iar privim harta lumii și iar nu putem împiedica paralelele. În țările capitaliste: acolo unde nu-i șomaj de ordinul milioanelor de muncitori, sînt desigur greve de ordinul milioanelor de ore de lucru; acolo unde nu-s adevărate răscoale țărănești, se produc explozii ale terorii polițiste; acolo unde nu se face înghețarea salariilor de mizerie, se semnalează urcarea prețurilor și chiriilor. Și de atîtea ori toate acestea merg mînă în mînă. Iar pe deasupra, ca o diversiune la nemulțumirile interne, se încearcă canalizarea opiniei publice spre isteria războinică, spre aventuri militare.

În țara noastră, ca și în întreg lagărul socialist: un entuziasm și o unanimă energie creatoare însuflețesc rîndurile muncitorimii, țărănimii și intelectualității care se bucură de roadele muncii lor devotate. Pășim mereu cu încredere pe un drum sigur și limpede trasat. Partidul conduce ferm desfășurarea unei uriașe opere de construcție, cu o precizie cronometrică pînă în cele mai mici sectoare. Înaintăm mereu pentru că ne e limpede țelul și dispunem de toate mijloacele. Trăim azi mai bine decît ieri și vom trăi mîine mai bine decît azi. Abundența tot mai mare de produse, salariile tot mai urcate, prețurile tot mai reduse, locuințele tot mai numeroase și mai confortabile nu sînt simple ipoteze iluzorii, ci realități pe care le confirmă progresele constante de pînă acum și le chezășuiesc pentru viitor Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. Și dacă privim azi cu explicabilă mîndrie cele realizate, ne îndreptăm cu entuziasm spre obiectivele propuse. Așa cum a arătat Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R., „patria noastră va deveni în următorii 10-15 ani o țară industrială dezvoltată, cu o agricultură multilaterală și de înaltă productivitate; bogățiile ei, puse în valoare de oamenii muncii, vor permite trecerea treptată de la principiul repartiției după muncă la repartiția după nevoi, asigurînd întregului popor condiții de viață demne de epoca socialismului victorios și a construcției comunismului".

Țările care construiesc au nevoie de pace. De aceea, țara noastră, alături de întregul lagăr socialist, militează activ pentru întărirea bazei materiale a păcii în întreaga lume, pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare între toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, pentru destinderea internațională, pentru rezolvarea diferendelor pe calea tratativelor. Ultimii ani au cunoscut o creștere impresionantă a forțelor păcii în întreaga lume, după cum am asistat la repetatele și răsunătoarele înfrîngeri ale forțelor imperialiste agresive. Dar rămășițele celui de al doilea război mondial se mai fac încă simțite. Lichidarea lor este imperioasă. De aceea, alături de Uniunea Sovietică și de întreaga familie socialistă, Republica Populară Romînă cere încheierea neîntîrziată a tratatului de pace cu Germania și transformarea Berlinului occidental în oraș liber, ca singur mijloc eficient de desființare a viesparului revanșard din inima Europei. Iar în cazul cînd puterile occidentale și R.F.G. se vor menține pe actualele poziții nerealiste și periculoase, să încheie încă în cursul acestui an un tratat de pace cu R.D.G., țară socialistă, ale cărei suveranitate și independență sînt garantate de solidaritatea întregului lagăr socialist.

Pacea fără dezarmare nu este posibilă. Țara noastră a rostit răspicat cuvîntul său în sprijinirea propunerilor sovietice de dezarmare generală și totală cu un control internațional eficace. In Adunarea Generală a O.N.U., precum și în comitetul celor zece state, reprezentanții țării noastre și-au făcut auzit glasul lor ferm. Așa cum a amintit tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Tbilisi — cu ocazia vizitei delegației noastre de partid și guvernamentale care a cimentat și mai mult marea prietenie dintre popoarele romîn și sovietic — S.U.A. și blocurile militare organizate de acestea au perseverat pe linia războiului rece și a înarmărilor, ceea ce impune din partea noastră și a întregului lagăr socialist o deosebită vigilență pentru asigurarea securității și păcii, a cuceririlor de pînă acum ale muncii creatoare. De asemenea, Republica Populară Romînă cere lichidarea imediată și totală a colonialismului, a cărui persistență constituie o sursă nesfîrșită de amenințări pentru pacea lumii. Și forța poziției noastre este cu atît mai considerabilă cu cît ne aflăm alături de marea familie a statelor socialiste, de atîtea state nesocialiste care se pronunță pentru coexistența pașnică, de toate popoarele coloniale care luptă pentru independență, de clasa muncitoare din întreaga lume, de masele tot mai largi ale partizanilor păcii din toate țările capitaliste. In noul raport de forțe din lume, în măsură să împiedice dezlănțuirea unei noi conflagrații, țara noastră ocupă un rol important.

Pentru toate acestea, muncitorii, țăranii și intelectualii țării noastre privesc cu toată încrederea viitorul și, ferm hotărîți să-și îndeplinească și depășească angajamentele, se simt, în ziua celei de a 17-a aniversări a Eliberării noastre, strînși uniți în jurul P.M.R. și a Comitetului său Central în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Iar scriitorii, a căror misiune este să oglindească nu numai cei șaptesprezece ani de transformări ale țării și conștiinței oamenilor muncii, ci și procesul de elaborare a societății de mîine și eroului comunist, au drept îndreptar și călăuză indicațiile Raportului de activitate al C.C. al P.M.R.: „lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși"; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent, al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale. Numai astfel în paginile cărților, în operele de artă va pulsa din plin viața noastră atît de bogată, cu faptele ei măreți, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase". Aceasta, firește, nu este o sarcină ușoară. Anii care au urmat lui 23 August 1944 au văzut naștere unei literaturi noi, ale cărei succese nu s-au mărginit numai la accesul tot mai larg în masele trezite de revoluția culturală, ci s-au extins și departe peste granițe. Opere literare romînești, expresie a metodei noastre realist-socialiste, sînt traduse nu numai în marile limbi de circulație universală, ci și în limbile unor popoare mai mici. Faptul acesta este încurajator pentru cei meniți să se inspire din uriașul avînt al forțelor creatoare ale poporului, din contactul permanent cu oamenii muncii. Aceste forțe și acest contact vor permite să se recupereze rămînerile în urmă, pentru ca operele literare, străbătute de suflul erei noastre cosmice, să fie cu adevărat la înălțimea a ceea ce am realizat și năzuim să realizăm în industrie și agricultură, în știință și tehnică, în modul nostru de trai, în prezența noastră pe arena lumii.

L.

PROFILURI LITERARE

IOAN GRIGORESCU

Ioan Grigorescu a evoluat într-un ritm susținut, dovedindu-se, de la o carte la alta, mai echilibrat și mai stăpîn pe sine, mai matur. Ultimele două volume, apărute în interval de un an, adică **Obsesia** (1960) și recenta **Pasăre Fenix** au fost salutate cu interes de întreaga presă literară care a văzut în autorul lor pe unul din cei mai înzestrați scriitori afirmați în ultima vreme.

Prima carte a lui Ioan Grigorescu, **Scrisoare din Moscova**, a apărut în 1954, cînd autorul se afla student la Moscova și este rodul entuziasmului și admirației sale pentru marile realizări ale statului socialist și pentru minunați oameni sovietici. Entuziasmul se convertea însă, în această culegere, într-un lirism adesea juvenil, care nu era susținut și întregit de o substanță artistică reală. Oamenii erau văzuți fără adîncime și relief, asemănîndu-se între ei, lăsînd impresia că sînt puțin cunoscuți de scriitor, iar peisajul era redat în culori monotone.

A doua carte, apărută în 1956, **Învinsul Terek**, „note de drum dintr-o călătorie în Transcauzia", evită într-o bună măsură lipsurile celei precedente, în primul rînd printr-o bună documentație care duce la stăpînirea temelor, la detalii etnografice interesante, adesea de o rară frumusețe exotică.

În anul următor, 1957, Ioan Grigorescu „poposește" pe meleagurile noastre prin volumul **Cinema Madagascar**, o culegere de schițe inspirate din diverse aspecte : activitatea ilegală a comuniștilor (**Muzicuța**), viața petroliștilor (**Puțul lui Vodă, Beatrice nr. 3, Ochii lupului. În drum spre casă**), lupta plină de sacrificii a ceferiștilor (**Fane Grădeanu**), viața de periferie a unui oraș provincial (**Cinema Madagascar**) etc. Acest volum desvăluie, mai mult decît cele anterioare, virtuțile de scriitor ale autorului. Există aici cîteva piese remarcabile, caracterizate prin densitate și concentrare dramatică (**Muzicuța, Fane Grădeanu**) și personaje izbutite, așa cum sînt : ceferistul Fane Grădeanu, învățătorul Tudoran Alexe, brigadierul silvic Andrei Brăduț etc. Autorul s-a debarasat de un anume balast literaturizant, a cîștigat în profunzime și sobrietate. Deși nu toate bucățile din culege se situează la același nivel ridicat (**Ochelarii** și **Pentru o hîrtie** sînt sub calitatea celorlalte), **Cinema Madagascar** consacra un scriitor.

Ultimele două cărți, **Obsesia** și **Pasărea Fenix**, sînt inspirate din viața de ieri și de azi a poporului frate polonez, atît de greu încercat în ultimul război mondial. În **Obsesia** autorul scoate în relief oribilele, înfricoșetoarele atrocități înfăptuite de monștrii hitleriști în Polonia. Reporterul se simte dator să exprime ura sa profundă, necruțătoare, față de asasini, pentru ca omenirea să nu mai îngăduie asemenea acte josnice și cutremurătoare, să facă totul pentru a le înlătura. În acest sens, excepționala schiță **Căutați-l pe Victor Roth** joacă rolul unei chemări la vigilență, la stîrpirea definitivă a criminalilor nepedepsiți încă de justiția popoarelor. Grupate în jurul zguduitorului Auschwitz, piesele care compun volumul scot în același timp în relief eroismul, frumusețea și forța invincibilă a luptătorilor împotriva fascismului. **Pasărea Fenix** reia tocmai ideea invincibilității omului, demonstrînd, cu putere de convingere, pe baza înfăptuirilor de azi ale Poloniei populare, conduse de comuniști, forța și capacitatea creatoare a omului eliberat. Renașterea „din cenușe", întocmai ca legendara pasăre Fenix, a atîtor orașe, construirea unor monumentale centre industriale noi, pare, pur și simplu, de domeniul mitologicului, ilustrînd în același timp trăinicia orînduirii socialiste.

Obsesia și **Pasărea Fenix** contribuie, în același timp, la conturarea profilului artistic al autorului într-o măsură mult mai mare decît volumele precedente.

Prin majoritatea pieselor incluse în cărțile de pînă acum și mai ales prin virtuțile scriitoricești, putem spune că Ioan Grigorescu este, în primul rînd, un reporter, și, fără îndoială, unul din cei mai înzestrați. Scrisul său se recunoaște fără dificultăți (și acest fapt probează o certă individualitate artistică), printr-o vibrație interioară care însoțește permanent fiecare pagină, dîndu-i o însuflețire ce antrenează pe cititor, captivîndu-l în același timp. Autorul **Păsării Fenix** este, în cea mai mare parte a pieselor, un temperament artistic tumultuos, mereu preocupat nu numai să furnizeze informații cititorului, dar în primul rînd să-i formeze **sentimente** și **atitudini**, să-l educe în spiritul ideilor care-l călăuzesc pe autor însuși. Desigur, acest scop nu se realizează printr-o insistență subiectivă obositoare, pentru că efectul ar fi riscat, ci printr-o ingenioasă organizare a faptelor, printr-o stăruință asupra celor esențiale și, în fine, prin intervenții inspirate și oportune ale autorului în diverse momente, intervenții solicitate în mod necesar și care nu ignoră perspicacitatea cititorului.

Prezența evidentă a oamenilor dă o notă particulară pozitivă reportajelor lui Ioan Grigorescu și ea pornește, desigur, de la convingerea autorului că omul este elementul cel mai important al unui peisaj. De obicei reporterii, ispitiți adesea de descrieri, nu reușesc să contureze oameni viabili. Mai mult decît emulii săi, Ioan Grigorescu a dovedit, încă din **Învinsul Terek**, o remarcabilă capacitate de portretizare și Fatima sau Rasul Gamzatov sînt personaje care se reține. Alina Kovalski din **Mama** și Staszek din **Întîlnirea** (ambele în volumul **Obsesia**) sînt, fără îndoială, cele mai izbutite și mai convingătoare prin adîncimea analizei psihologice, vigoarea scenelor în care sînt antrenate și prin alegerea ingenioasă a momentelor în care se valorifică potențialul lor etic. Dacă adăogăm la aceste însușiri de „prozator" și vioiciunea dialogului din atîtea reportaje, vedem în autorul **Obsesiei** un virtual prozator și dramaturg (Radu Enescu a făcut, primul, această observație).

Deocamdată, stabilind că, prin ceea ce a scris pînă acum, Ioan Grigorescu este mai ales un reporter (nu e vorba de o diferență valorică între reportaj și alte specii literare ci de una ținînd de metoda investigării realității) se cuvine să semnalăm o altă particularitate care ni se pare pregnantă la autorul **Obsesiei** și anume surpriza, neprevăzutul din numeroase reportaje, senzaționalul în sensul pozitiv al cuvîntului. Este adevărat că noțiunea de „senzațional" a fost compromisă de gratuitatea ei în reportajul burghez. Goana după un senzațional ieftin, în sine, cu scopul atîțării nervilor cititorului, n-are, desigur, nimic comun cu realismul socialist. Dar capacitatea de întreținere a interesului cititorului, construirea unor situații nebănuite, inventivitate în evoluția expunerii, evitarea monotoniei și platitudinii, a formelor „consacrate" și de aceea „ghicite" de la primele fraze, nu trebuie să stea în afara intențiilor unui bun reporter. Căci, în măsura în care aceste preocupări sînt valorificate în scopul adîncirii ideii, al evidențierii unui mesaj etic superior, ele sînt necesare. Mai mult decît ceilalți reporteri din generația sa, Ioan Grigorescu este un inventiv, știe să fie interesant și să captiveze pe cititor printr-o inteligentă construire a celor mai multe reportaje. În **Mama, Întîlnirea**, de pildă, autorul începe acțiunea de la un moment ulterior faptelor petrecute, îi prezintă pe oameni printr-o notă misterioasă ce implică o anume taină dramatică, trezind curiozitatea cititorului pentru ca de-abia spre final să se facă lumină. Procedeul, propriu mai cu seamă literaturii de aventuri, se recunoaște și în cea mai mare parte a reportajelor din **Pasărea Fenix** (**Oameni urgent căutați, Ultima aventură a cavalerului teuton, La zid** etc.). Este necesar însă ca Ioan Grigorescu să nu cadă în manierism, să năzuiască, în continuare, spre îmbogățirea și diversitatea mijloacelor compoziționale.

Fecund în ultima vreme, și în același timp cu o evoluție din cele mai promițătoare, Ioan Grigorescu trebuie să vegheze la evitarea inegalităților din scrisul său. Desigur că piesele constitutive ale unei culegeri nu se pot situa la un nivel identic. Ni se pare însă că diferența prea sensibilă ca realizare artistică, între bucăți ca **Întîlnirea** sau **Mama**, de pildă, și **Scrisori de dincolo de viață** sau **Monumentul**, trebuie să impună autorului un control mai riguros, o exigență sporită.

Stilul lui Ioan Grigorescu recomandă pe scriitorul permanent preocupat de probleme, gata să dezbată idei din cele mai actuale, nervos și agitat, entuziast și ferm. Fraza e adesea scurtă, întreruptă, sugerînd mult prin ceea ce **nu** spune, lăsînd loc pentru reflecții și provocîndu-le. De la **Scrisoare din Moscova** la **Pasărea Fenix** stilul său a cîștigat în sobrietate și concentrare. A devenit de asemenea mai expresiv și mai echilibrat, într-un cuvînt mai adecvat conținutului. În ultima carte se observă tendința lăudabilă a reporterului spre acuratețe și varietate lexicală. Tocmai ținînd seama de evoluția de pînă acum sîntem îndreptățiți să credem că anumite asperități și repetări, rezultat al unei insuficiente elaborări a textului, care mai persistă, precum și o ușoară înclinație spre căutările „de efect", vor fi înlăturate de către scriitorul talentat, în plin avînt creator și în general exigent cu sine însuși, care este Ioan Grigorescu.

Pompiliu Marcea

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DESLIU (redactor șef) ; Mihu DRAGOMIR ; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCA (redactor șef adjunct).

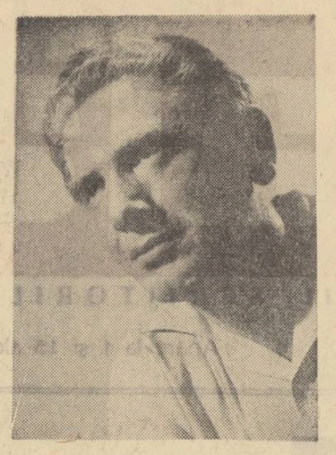

HARALAMB ZINCĂ: „Dintre sute de catarge"

PÎNĂ la Jurnalul de front, **apărut în anul 1954, Haralamb Zincă mai căuta încă matca potrivită pentru manifestarea talentului său. De atunci, proza lui a început să se statornicească prin cîteva trăsături care, de la o carte la alta, au devenit tot mai evidente. Perceperea lor cred că a fost îngreunată de faptul că, în general, criticii noștri mai obișnuiesc să aplice unui scriitor cîteva formule, în lumina cărora îi discută neconținut lucrările. Astfel, în cazul lui Haralamb Zincă au circulat două asemenea puncte de vedere : mai întîi considerarea literaturii sale ca făcînd parte din categoria „epicului pur", sau discutarea ei prin prisma experienței de viață a scriitorului.** „Epicul pur" este o **noțiune folosită și în estetica mai veche, în sfera ei fiind înglobate acele cărți de aventuri, simple înșiruiri de fapte, fără incursiuni în zona explicațiilor și motivărilor psihologice. Raportarea la experiența autobiografică a scriitorului este de foarte multe ori necesară în procesul înțelegerii operei de artă. Cu condiția ca această raportare să fie numai punctul de plecare dar nu și de sosire în analiza critică.**

La începutul activității lui H. Zincă, într-adevăr aceste două elemente opreau în special pe cel care aborda analiza operelor sale. Dar cu fiecare nouă carte, cititorul remarca nu numai o extindere a suprafeței tematice, ci și o încercare de a pătrunde în adîncimea mobilurilor psihologice. Jurnalul de front **(1954) marca momentul biruinței acestor tendințe. H. Zincă dovedea atunci că poate realiza o analiză sobră, în tonuri dense, lipsită de ostentație, înfirmînd implicit și părerile celor care vedeau în el numai pe scriitorul unor cărți cu acțiune trepidantă. Dar autorul mai avea încă de luptat cu imixtiunea anumitor elemente de natură retorică, prezente încă și în lucrarea de maturitate care este** Dintre sute de catarge. **Aci H. Zincă duce mai departe tot ceea ce a cucerit pînă acum din punct de vedere al experienței artistice. Noua sa carte nu consolidează numai domenii literare abordate în alte cărți, ci anexează și altele noi, pe care scriitorul le stăpînește cu siguranță și fermitate. Ca valoare artistică, apropiem** Dintre sute de catarge **de** Jurnalul de front, **cărțile în care s-au convertit în cel mai înalt grad înzestrările scriitorului Haralamb Zincă.**

Dintre sute de catarge **se află la primul volum, intitulat** Marșul. **Episodul pe care l-a încredințat tiparului cuprinde perioada dintre două acțiuni ofensive ale grupului de partizani „Stînca". Dar nu-i vorba aici de o etapă de relaxare fizică și morală, ci de una în care calitățile partizanilor sînt puse și mai mult la încercare. Și nu numai ale eroilor, ci și ale scriitorului. Parcă într-adins H. Zincă și-a așezat în față acest teren artistic plin de obstacole literare, pentru a demonstra că însușirile sale nu sînt apte numai să înfățișeze atacuri, lupte, acțiuni, tot ceea ce ține de așa zisul „epic pur". Și chiar dacă n-a avut această intenție, demonstrația a reușit.**

Pentru că — așa cum spuneam mai sus — etapa aleasă de H. Zincă în primul volum al cărții este — oricît ar părea de paradoxal — mai dificilă, nu numai sub raportul rezistenței fizice a grupului de partizani „Stînca" la intemperiile naturii, la lipsurile materiale, la atacurile prin surprindere ale unui inamic numeros și bine înarmat, dar și sub raportul încercării morale. De fapt, H. Zincă privește această scurtă dar necesară perioadă defensivă în lumina reacțiilor sufletești ale fiecărui om din detașament. Nu-i vorba aici de a urmări comportarea luptătorului pe timpul unui răgaz mai îndelungat, ci de a sezisa reacțiile unor oameni care prin mari greutăți trebuie să ajungă la o țintă anumită. Acest marș presupune însă și o evitare tactică a luptei, deoarece angajarea detașamentului într-o ciocnire cu forțele de represiune atît de numeroase care împinziseră întreaga regiune ar fi însemnat în ultimă instanță nimicirea lui. Sarcina de partid cerea ca detașamentul să ajungă într-un anume punct de unde avea să înceapă acțiunile ofensive. Ori, evitarea contactului direct cu inamicul, marșul forțat spre ținta indicată puteau să fie greșit înțelese de tizani „Stînca". Dar nu-i vorba aici de o etapă de relaxare fizică și morală, ci de una în care calitățile partizanilor sînt puse și mai mult la încercare. Și nu numai ale eroilor, ci și ale scriitorului. Parcă într-adins H. Zincă și-a așezat în față acest teren artistic plin de obstacole literare, pentru a demonstra că însușirile sale nu sînt apte numai să înfățișeze atacuri, lupte, acțiuni, tot ceea ce ține de așa zisul „epic pur". Și chiar dacă n-a avut această intenție, demonstrația a reușit.

Pentru că — așa cum spuneam mai sus — etapa aleasă de H. Zincă în primul volum al cărții este — oricît ar părea de paradoxal — mai dificilă, nu numai sub raportul rezistenței fizice a grupului de partizani „Stînca" la intemperiile naturii, la lipsurile materiale, la atacurile prin surprindere ale unui inamic numeros și bine înarmat, dar și sub raportul încercării morale. De fapt, H. Zincă privește această scurtă dar necesară perioadă defensivă în lumina reacțiilor sufletești ale fiecărui om din detașament. Nu-i vorba aici de a urmări comportarea luptătorului pe timpul unui răgaz mai îndelungat, ci de a sezisa reacțiile unor oameni care prin mari greutăți trebuie să ajungă la o țintă anumită. Acest marș presupune însă și o evitare tactică a luptei, deoarece angajarea detașamentului într-o ciocnire cu forțele de represiune atît de numeroase care împinziseră întreaga regiune ar fi însemnat în ultimă instanță nimicirea lui. Sarcina de partid cerea ca detașamentul să ajungă într-un anume punct de unde avea să înceapă acțiunile ofensive. Ori, evitarea contactului direct cu inamicul, marșul forțat spre ținta indicată puteau să fie greșit înțelese de maximă încordare, ca și în acelea de ușoară reverie, autorul explică și motivează comportările morale ale eroului și prin sondaje în viața lui de pînă atunci. În general, Pavel, ca și Levinson, vorbește puțin. Și aceasta nu pentru că Pavel ar fi un temperament închis, un suflet mohorît, ci pentru că importanța copleșitoare a misiunii sale îl face să gîndească mult, dar să exteriorizeze cu zgîrcenie. Pavel fiind în esență un personaj reflexiv, procedeul caracterizării lui este potrivit nu numai pentru dinamica acțiunii, dar și pentru structura sa psihologică. Aparent, Pavel nu este expansiv și maximă încordare, ca și în acelea de ușoară reverie, autorul explică și motivează comportările morale ale eroului și prin sondaje în viața lui de pînă atunci. În general, Pavel, ca și Levinson, vorbește puțin. Și aceasta nu pentru că Pavel ar fi un temperament închis, un suflet mohorît, ci pentru că importanța copleșitoare a misiunii sale îl face să gîndească mult, dar să exteriorizeze cu zgîrcenie. Pavel fiind în esență un personaj reflexiv, procedeul caracterizării lui este potrivit nu numai pentru dinamica acțiunii, dar și pentru structura sa psihologică. Aparent, Pavel nu este expansiv și problemă mai generală a cărții. Ni se pare anume că elementele pitorești, fie din viața actorului, fie din existența lui Lică, nu i-au reușit artistic lui Haralamb Zincă. El scrie pagini de adevărată artă atunci cînd evocă momente dramatice și eroice și nu pitorești. În biografia lui Valentin ni se par nereliefate paginile despre începuturile lui teatrale, despre actorul cabotin Corfu, dar ne emoționează rîndurile dense, zguduitoare în care se evocă tragedia trenului morții. După cum glumele repetate excesiv și ostentativ în legătură cu profesia lui Lică nu reține atenția cititorului, dar reușesc să impresioneze momentele dramatice ale existenței sale chinuite, umilite.

Ce rezultă de aici ? Că episoadele care au contribuit efectiv la conturarea personajelor, la împlinirea lor, care aveau puncte de tangență cu universul eroului și serveau multilateralei înțelegeri a drumului său, sînt și cele mai bine realizate artistic. Cele care nu au rezultat din această tendință și conțin numai lucruri deja spuse, au devenit punctele de minimă ale cărții. Ca și acele foarte scurte și accidentale infiltrații rezultate tot dintr-o dorință de pigmentare a cărții cu elemente voit atractioase și de umanizare a personajelor (cum ar fi de pildă portanță de care va trebui să se țină seama în literatura inspirată din acel moment. Cînd vom avea și urmarea primei cărți, și anume Ofensiva, **anunțată la finele acestui volum, imaginea de pînă acum asupra acestor oameni și a faptelor lor va deveni și mai completă. Aceasta nu înseamnă că volumul de față nu are o unitate caracterologică, deoarece în timpul marșului resursele morale înalte ale comuniștilor, disciplina, abnegația și dîrzenia lor de fier s-au verificat nu o dată. Dar atunci cînd vom citi întreg ciclul, vom înțelege că atît de cunoscutul adagiu eminescian, ce i-a servit drept titlu, a căpătat în accepția comunistă valori etice noi și un sens simbolic ce ne însoțește în lupta noastră spre victorie.**

siguranța și fermitatea unui adevărat comunist. De aceea socotim că, în ciuda unor precizări de natură didactică (vezi pag. 269), acest conflict iese pregnant în evidență. Iar artistic, superioritatea este de partea lui Pavel, asupra căruia s-au revărsat, așa cum spuneam, însușirile autorului.

Dar noul roman al lui Haralamb Zincă comportă și alte sublinieri. Am văzut pînă acum avantposturile cîștigate în privința conturării eroilor. Cum e și firesc, aceasta s-a repercutat în mod favorabil și asupra tehnicii artistice. Apar acum mai puține episoade de prisos (am numit mai sus cîteva dintre ele), ne întîmpină de asemeni mai rar unele imixtiuni ale modului retoric de a concepe analiza psihologică, iar dialogul devine mai dens, mai sugestiv (atunci cînd nu alunecă în glume insistent repetate, fără finalitate pag. 150-152). Acțiunea este trepidantă, nu se urmărește numai simpla expunere factologică, ci se investighează permanent psihologia eroilor, starea lor sufletească. Am relevat paginile tragice despre uciderea scelerată a oamenilor nevinovați în sinistrul tren al morții și vom adăuga ca unul din exemplele cele mai elocvente ale cărții episodul marșului spre luminița jucăușă. Dar lor li se pot adăuga multe altele. Întreaga carte întărește cititorului credința că autorul ei este un scriitor format pe deplin, stăpîn pe mijloacele sale. De aceea, scene ca aceea care urmează lecturii jurnalului lui Ludwig Rennen, unde analiza psihologică este convertită în reacția fiziologică, nu pot decît să surprindă.

Cartea lui Haralamb Zincă reușește să înfățișeze prin oameni vii și întîmplări dramatice, emoționante, un moment din lupta comuniștilor în preajma zilei de 23 August. Romanul se înscrie ca o contribuție im-

CRONICA LITERARĂ de Valeriu Rîpeanu

R. A. BUDAGOV: Introducere în știința limbii

Lucrările care tratează probleme teoretice ale studierii limbii și urmăresc să creeze lingvisticii un fundament filozofic marxist-leninist sînt din ce în ce mai numeroase. În ultimii trei ani au apărut consecutiv volumele I, II, III din culegerea de studii Probleme de lingvistică generală, *iar acad. Al. Graur a scos anul trecut o nouă ediție, mult adăugită și completată, a cărții* Studii de lingvistică generală. *La acestea se adaugă articolele cu caracter general publicate în aproape fiecare număr al revistelor de lingvistică.*

În aceeași serie de lucrări se înscrie și traducerea în limba română a cărții profesorului sovietic R. A. Budagov, Introducere în știința limbii. *Această lucrare, deși concepută ca un manual de introducere în lingvistică pentru uzul studenților, prin conținutul ei, prin informațiile noi pe care le aduce și prin rezolvarea pe care o dă unor probleme de lingvistică, de multă vreme în discuție, este un instrument important în mîna oricărui om de cultură.*

Lucrarea prof. R. A. Budagov se adresează unui public mai larg numai în măsura în care cuprinde probleme de interes mai general și mai ales prin capacitatea remarcabilă a autorului ei de a da faptelor de limbă explicații foarte clare și, deși la un nivel științific înalt, totuși foarte accesibile. Problemele care privesc cercul restrîns al specialiștilor în lingvistică își au și ele locul în cartea prof. R. A. Budagov și se remarcă, de altfel, ca și cele generale, prin contribuția originală a autorului în aprofundarea și interpretarea mai justă a faptelor de limbă. De exemplu, foarte interesantă pentru înțelegerea complexității conținutului semantic al cuvintelor, este distincția pe care Budagov o face între sensul cuvîntului și întrebuințarea lui. Sensurile cuvintelor, oricît ar fi de diferite între ele, constituie un fapt obiectiv și au un caracter general, aparținînd întregii colectivități. Contextul nu face altceva decît să arate, în orice situație, care dintre sensurile unui cuvînt este folosit. Observăm însă că uneori cuvintele au în context valori necunoscute încă pînă atunci. Acestea sînt întrebuințări individuale ale lor și nu pot fi identificate cu sensurile general cunoscute. Autorul subliniază însă că deși, uneori, și în special în limba operelor beletristice, aceste întrebuințări se îndepărtează destul de mult de sensurile obiective ale cuvintelor, între sens — element general — și întrebuințare — element individual, este o foarte strînsă interdependență. Orice sens are la bază o întrebuințare, adică este rezultatul unei folosiri individuale, mai recentă sau mai veche, iar la rîndul ei, orice întrebuințare apare pe baza unui sens existent în cuvînt, oricît de îndepărtată de acesta ar părea. Evident, nu orice întrebuințare individuală a cuvîntului se transformă în sens. Aceasta nu ne împiedică să considerăm greșite întrebuințările care nu se transformă în sensuri. În stilul beletristic, întrebuințările individuale ale cuvintelor, chiar și acelea lipsite de perspectiva de a se transforma vreodată în sensuri, au un rol deosebit în crearea imaginilor noi și în afirmarea funcției expresive a limbii.

Pornind întotdeauna la analiza faptelor de limbă de la ideea că elementele obiective, cristalizate, generale se împletesc la tot pasul cu elemente individuale, subiective, care își au, ca și primele, rolul lor specific în procesul comunicării, autorul face numeroase precizări foarte interesante pentru înțelegerea justă a procesului de formare și de dezvoltare a elementelor lingvistice. Astfel este, de exemplu, distincția pe care o stabilește între sinonimele noționale și cele stilistice pe de o parte — acestea aparținînd limbii comune — și sinonimele literar-stilistice, care apar de obicei în limba literaturii beletristice. Acestea din urmă au o funcțiune specială în limbă, ele fiind legate nu numai de particularitățile limbii, ci și de imaginea artistică. Pentru exemplificare se citează traducerea în limba rusă a baladei lui Schiller Der Taucher *(„Scufundătorul"), în care traducătorul, pentru a sublinia noțiunea de abis, care stă la baza ideii baladei, a creat 15 sinonime literar-stilistice.*

Grija pentru a da fenomenelor lingvistice definiții cît mai corespunzătoare cu realitatea, ținînd seama de caracterul lor complex, îl determină pe autor să procedeze la analize foarte amănunțite. Un exemplu de acest fel este capitolul despre stilurile limbii, în care R. A. Budagov demonstrează că nu există decît patru stiluri fundamentale : stilul oral și cel scris, stilul științific și cel beletristic. Acesta este domeniul în care s-au emis, în ultima vreme, foarte multe păreri, care, în general, tindeau spre două direcții opuse : negarea deosebirilor între diversele stiluri delimitate anterior sau delimitarea unei serii foarte numeroase de stiluri, corespunzătoare anumitor domenii de acticitate. Prin analiza pe care o face, R. A. Budagov răspunde, în modul cel mai potrivit, acestor două tendințe. El arată că, deși elemente ale stilului științific pot pătrunde adînc în urzeala stilului beletristic și invers, delimitarea între cele două stiluri este totuși necesară, deoarece, trecînd dintr-un stil în altul, aceste elemente nu mai au aceeași funcțiune. Criteriul principal în delimitarea stilurilor trebuie să fie, prin urmare, nu elementul specific, particular, ci funcțiunea acestui element, care nu este identică în diversele moduri de exprimare. Autorul arată de asemenea că „este absolut necesar să se delimiteze cu strictețe stilurile propriu-zise, care sînt determinate de însăși natura limbii, de acele fenomene lingvistice care nu sînt determinate nemijlocit de natura limbii, ci mai de grabă depind de specificul altor fenomene sociale. Astfel, deosebirile dintre limba scrisă și cea vorbită, dintre stilul operei artistice și stilul expunerii științifice, sînt un rezultat al particularităților înseși ale limbii, care desfășoară toate sferele de activitate a omului, în timp ce deosebirile, de pildă, în cadrul stilului beletristic (să zicem între stilul fabulei și stilul poemului) sînt determinate nu de esența limbii, ci de particularitățile de gen ale literaturii. Tot așa, prezența unor termeni chimici într-o lucrare de chimie sau a unor termeni biologici într-un tratat de biologie este determinată nu de faptul că există un stil al limbii „chimic" sau „biologic" (astfel de stiluri, evident, nu există), ci de faptul că fiecare știință operează cu noțiunile sale specifice, determinate de specificul obiectului însuși al științei respective".

R. A. Budagov se sprijină adesea în analiza faptelor lingvistice pe observațiile fine și subtile făcute în decursul istoriei de marii gînditori și de marii artiști ai cuvîntului. Iată spre exemplu cîteva dintre observațiile unor clasici ai literaturii universale, citate în sprijinul delimitării stilului oral de cel scris : „există 50 de feluri de a spune da *și 500 de a spune* nu, *dar numai un singur mod de a le scrie" (Bernard Shaw) ; „deosebirea dintre limba vorbită și limba scrisă îți amintește deosebirea dintre fugă și mers" (Edmondo de Amcis) ; „a scrie numai în limba vorbită înseamnă a nu cunoaște limba" (Pușkin) ; „cine scrie așa cum vorbește, chiar dacă vorbește bine, scrie prost" (Buffon) etc.*

Cartea prof. R. A. Budagov, Introducere în știința limbii, *oferă cititorului nu numai o mare bogăție de cunoștințe privitoare la categoriile generale ale lingvisticii și o interpretare justă a faptelor de limbă, ci și o lectură deosebit de atractivă și de instructivă, datorită faptului că exemplele citate pentru a demonstra o idee sau alta sînt culese cu multă măiestrie din operele celebre ale literaturii universale și presărate cu dărnicie în toată lucrarea.*

Evident, în această prezentare n-am putut sublinia decît unele dintre calitățile cărții profesorului R. A. Budagov, apărută recent în traducere românească. Cititorii vor găsi în ea multe alte idei și observații interesante, în afara celor cîteva semnalate aici.

CONST. OTOBICU

ALEXANDRU ȘAHIGHIAN: Pasărea măiastră

Un volum de poezii ca acesta a lui Alexandru Șahighian, nu înfățișează orientarea, interesul unui poet, la un moment dat, (al unui poet pe care îl cunoaștem mai mult ca dramaturg) pentru anumite probleme de viață, ci statornica, constanta lui atitudine față de problemele majore ale vieții și, de-a lungul a 150 de pagini, evoluția lui de meșteșugar al versului, limpezirea, precizarea mijloacelor lui poetice, dobîndirea, etapă cu etapă, a unei armonii, a unei ușurințe de a rosti mai tihnit, mai bogat, mai încheiat, ceea ce din prima tinerețe a fost crezul său politic, crezul său uman.

Așa cum se vede din rînduirea volumului, prima parte, alcătuită din versuri nepublicate sau publicate în revistele de stînga dinainte de război, unele prea violente, prea directe pentru a putea fi îngăduite de cenzura vremii și suportate de ochiul Siguranței, înseamnă și tinerețea poetului, o tinerețe revoltată, zbuciumată și maturitatea lui care nu părăsise aceleași poziții de războinic și luptă, și deplina ei înflorire după 23 August, în care întreaga ființă spirituală a poetului, făcută pentru bucurie și cîntec, izbucnește cu accente mai armonioase, mai pline, se desăvîrșește în vers, soarbe întreaga armonie de care era pe vremuri însetat. Ura pentru ceea ce societatea nouă mai are încă de înlăturat din drumul creșterii ei, pentru dușmanul dinăuntrul și cel din afară, se revarsă în versuri care au uneori o cadență clasică, alte ori mireasmă de poezie populară, ca de pildă :

Vrea dușmanul multe și-ar tot vrea,
Dar nu-l mai ascultă nimenea.
Nu-i mai cată nimenea în coarne,
Lumea-n întuneric s-o întoarne.
Au pornit popoarele cu steaguri
Către albe și strălucitoare praguri.

Dîrzenia poetului din anii tineri, puterea cuvîntului său acuzator, de disting în poezii ca „Necaz", „Grivița 1933", „Gura Minerilor", „Pîrjol", „Sluga", „Ură" și altele în care stăpînii vremii sînt zugrăviți în linii tăioase, fără abuz de vorbe de prisos, în care victimele sînt văzute cu ochi prin care citești demnitatea umană îngenunchiată silit. Dîrzenia, cutezanța revoluționară irupe cîteodată în forma unei clare mărturisiri a ceea ce poetul însuși, în mijlocul unei lumi de asupritori și asupriți, simte, cunoaște.

N-am cerșit vreodată
zîmbete și slavă !
Gîndul mi-era piatră.
(Căile otravă).

Dac-am pus miresme la
topit, în vatră,
Le-am păstrat cu grijă,
Lumii să le dărui, mai
frumoase toate. (Lumini)

Sau, lîngă această profesiune de credință, portretul acelei părți din generația lui care înțelesese de atunci rostul poetului, rostul artei în slujba maselor și care nu putea și nici nu voia să facă concesii pentru a răzbate, pentru a plăcea, a acelei părți din generația lui care își simțea misiunea socială :

Sufletele noastre au
culoarea cerului
Ce-și îmbracă dimineața
haina.
Împletite-au descifrat în
lume taina
Care — aprinde orizontul
cu scîntei.
Iată-ne cu nepăsare călcînd
tari pe uliți
Lîngă fiii de ciocoi cu fața
albă.
Și noi trecem sănătoși, pe
lîngă toți
Ferind cotul, cum ferești de
hoți.
Și de n-am mîncat de două
zile, hei !
Ne hrănește gîndul din
cărare,
Și scuipăm cu scîrbă
peste ei
Călcînd zorile cu nimb de
soare.
(Tinerețe)

Toată dragostea de om a lui Al. Șahighian, care gîlgîie și geme în versurile lui dinainte de Eliberare, tot elanul lui către frumusețile naturii, către dragoste, care zvîcnește din cînd în cînd și iese la iveală în acea perioadă în versuri proaspete ca :

„Am luat în palme mugurii
cu rouă
Și-am tremurat plăpînd ca
o fecioară
Care-și mîngîie-n
primăvară
Întîia ei iubire nouă".
(Nedumerire)

sau :

„Sînt ciută, sînt soare, chiot
sînt
și copac înfipt adînc în
pămînt
Mîinile tale sînt pînze și
vele
gura ta-mi descîntă cu trei
cărbuni, pentru rele".
(Bucurie)

Partidul, rămîne uneori în versurile lui ca o amintire și face din ce în ce mai mult loc „Cîntecului de dragoste și viață", cum își intitulează poetul ultimul ciclu din volum, acelui cîntec pe care l-a purtat totdeauna în piept și care se aruncă, săgeată, înainte :

„Nu mai îmi pasă că am
părul nins :
În drumul așternut cu largi
covoare
Stau ale tinereții mari
izvoare
Din care soarbe sufletu-mi
aprins".
(Văd luminatul an șaizeci și
cinci)

Multitudinea de teme ce îl solicită pe Al. Șahighian : oamenii muncii în răzvrătirea lor trecută și în opera lor de construcție de acum, dragostea pentru frumusețea omului, a vieții, a naturii, cumplitele momente ale războiului nedrept prin care a trecut patria noastră, sentimentul de paternitate încălzit și luminat de gîndul, de siguranța că pentru viața care crește sub ocrotirea lui viitorul va avea alte posibilități, altă lumină, fac ca acest volum, care nu epuizează opera de pînă acum a poetului și care făgăduiește, prin vigoarea lui, încă mult rod în viitor, să fie un aport cald, bogat la poezia noastră actuală.

A vorbi despre poezie și a enumera numai temele, fie ele cît de valoroase, de importante ale volumului sau poetului asupra căruia te apleci, — chiar așa cum o fac eu cu destulă sfială, ideea, îmbrăcată în imagine și fremătînd încă de emoția în care a fost scăldată, te cucerește prin claritatea ei. Aș vrea să închei lăsîndu-l pe poet să vorbească prin două strofe, spicuite în volum, primele care zugrăvesc viziunea de viitor a poetului :

„Văd luminatul an șaizeci
și cinci
Cînd n-or mai fi folclorice
opinci
Cînd jerbe vor zîmbi
hidrocentrale
În satele ascunse printre
munți
Și cînd uzinele dura-vor
punți
Spre comunismul ce
ne-așteaptă-n cale".

(„Văd luminatul an
șaizeci și cinci")

Și ultimele, care emoționează prin legătura lui cu firea cea bogată și dătătoare de puteri, din poezia de largă respirație lirică „Minunea din cîmpie", în care nașterea unui mînz, pe cîmp, sub un cer scăldat în soare, capătă valoarea unui fenomen uriaș, firesc și admirabil în același timp, așa cum e viața însăși pentru poet, viața care merită toate eforturile noastre :

„Cîmpia larg respiră
zvîrlită pînă-n zare,
Sub vasta iurtă-albastră
înțepenită-n ierbi.
Ușor se cerne bura de aur
vechi din soare,
Un rîu închide pleoape sub
ramuri mari de cerbi".

LUCIA DEMETRIUS

o seamă de cuvinte

RADU COSAȘU

Județeana

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Septembrie 1944

La orele prînzului, gata îmbrăcat de plecare, tremurînd, stingherit de cîrjele pe care încă nu se deprinsese să le mînuie cum trebuie, — Pricop se întîlni cu colonelul Cămărășescu în holul larg, boltit, al spitalului, în care cuvintele și pașii răsunau ca de pe altă lume:

— Domnule colonel, plec în condiții revoltătoare.

— Adică — porunci Cămărășescu, rămînînd în profil, aproape, cu capul ușor plecat, mimînd că-și apleacă urechea la bolnav.

— Am temperatură 39,1... Infecția a pătruns în singe... piciorul e cangrenat după operația dumneavoastră, știți...

— Nu știu decît că ești sănătos, tovarășe Pricop — și bătaia de joc cu care modelă cuvîntul urcă pînă la boltă și, amplificată, mușcă bine din Pricop.

— Protestez! strigă, simțind că-i crapă capul de durere.

— Ce face? șuieră colonelul, și pleoapa lăbărțată clipi greoi, cu aceeași anemie a conjuctivei. Ce face? zbieră. Protestezi? Să protestezi în celula dumitale! Afară! — și întinse mîna dreaptă, spre ușa rulantă, în speranța că bolta va mări și definitiva, inclusiv gestul său, nu numai silabele. Dar aceasta nu se întîmplă: sub boltă, răsunară clar, sec, minim, spulberînd efectele dorite de colonel — cele două cîrji minuite stîngaci de Pricop.

Păstră ritmul vioi al bătăii cîrjelor pe cimentul holului, și în curte, pe dalele mari, pătrate, de piatră. Era o ambiție caraghioasă — își dădea seama, dar îl apropia de viața cu pași repezi, mărunți, pentru totdeauna dispărută. Afară, în stradă, ambiția pieri; din picior — atît cît rămăsese, un ciot mai sus de genunchi, — durerea se întinse prin tot trupul, concentrîndu-se mai ales la subsuori, unde-l băteau măciuliile cîrjelor; se întindea cu oboseală și frig, pe care le văzu, o clipă, înfiorat, curgînd prin el, ca sîngele încărcat de puroi; din totdeauna îl înfiorau plăgile, rănile, sîngele, cu deosebire puroiul și își spusese de o mie de ori că asta nu-i bine pentru un comunist, care trebuie să vadă orice, să îndure orice. Ajunse în colțul străzii; la dreapta și la stînga se făcea cheiul Dîmboviței; pustiu, acoperit de frunze moarte; la stînga, spre centru, la primul colț, apărea negru, prăpădit, gardul de lemn al arenei Venus, partea din spre peluză; venea des la „Venus", îi plăcea fotbalul; înainta din ce în ce mai greu, un cerc de ghiață îi stringea fruntea, și mîinile îi alunecau pe lemnul cîrjelor; începea să-l doară piciorul valid și, în mintea lui foarte copilăroasă la boală își făcu socoteala că, probabil, infecția a trecut în piciorul sănătos. O căruță plină cu boarfe — oamenii se mutau — îl ajunse în urmă, îl depăși puțin și, la cîțiva pași de ea, se văzu în oglinda mare ținută în brațe de o femeie plînsă; oglinda se legăna în brațele ei încăpătoare și Pricop urmări cum joacă acolo, împreună — trupul lui amputat, pietrele străzii, ramurile uscate ale copacilor, bucăți din cerul alb, mut, al toamnei. Își spuse că trebuie să ajungă calul care trăgea, încet, foarte încet, căruța; păși mai larg cu cîrjele, dar nu întrecu calul; rămase să tremure în oglindă, nefixat, apărînd, dispărînd, ca și cum cineva nu s-ar fi hotărît ce să facă cu el; în jocul oglinzii i se părea că deslușește o amenințare și simți un fior, — de la temperatură, desigur. Nu credea în amenințări, în lucruri, evenimente exterioare care să-i hotărască soarta fără știrea lui; nimic nu se putea întîmpla cu el, fără știrea lui; obosi, se opri, căruța se îndepărta, oglinda parcă nu se mai mișca în brațele femeii plînse; femeia se sucise nu știu cum printre boarfe și încremenise în așa fel că în oglindă se desfășura lung, nemișcat, parapetul cheiului cu barele lui mîncate de rugină. Pricop se rezemă de parapet și privi Dîmbovița, murdară, leneșă, somnoroasă. Reluă mersul șontic și ajunse, în sfîrșit, în fața arenei pustii cu tribunele de lemn, putrezite, sparte. Poarta principală era întredeschisă și, întîmplător, văzu prin deschizătură colțul din stînga — în fund, cu tabela de marcaj: Venus—Unirea Tricolor 2—0. Atunci, își spuse că azi va muri; îl cuprinse o mare sfîrșeală, o neputință necunoscută pînă în clipa aceea. Cineva repetă în el că azi va muri; niciodată — nici în noaptea de 23 August, petrecută sub dărîmături, lîngă aeroport, acum o lună, — nu-i trecuse prin minte un asemenea gînd. Nici în spital, nici pe masa de operație, nici după operație, cînd aflase cum îl măcelărise Cămărășescu. Niciodată. Și acum, cu Venus — Unirea Tricolor 2—0 în fața ochilor, gîndul veni apăsător, purtînd atîta neputință. A, nu, nu venise acum în fața arenei; era o prostie să-și închipuie așa ceva; gîndul îl ajunsese din urmă, cum îl ajunsese căruța cu oglinda. Intră în arenă, pe poarta tribunei principale, călcînd, cu singurul său picior, sute de bilete rupte, împrăștiate peste tot; se prinse de grilajul ruginit și privi terenul cu smocuri de iarbă, marcat cu praf de var, spulberat de vînt: liniile de fund, linia de centru, porțile fără plasă și încă o dată tabela de marcaj: Venus—Unirea Tricolor 2—0. Cînd fusese acest meci? Duminica trecută? Acum două duminici? A reînceput fotbalul în București? Dovadă biletele rupte, cu sutele. Nu știa de nimic; în cele cîteva ziare citite în spital, din cele cîteva bilețele sosite cu chiu cu vai, trecînd prin blocada instituită la poarta spitalului de Cămărășescu, căruța nimeni nu i se putea opune — din tot ce discutase în salon, nu aflase că Venus a bătut Unirea Tricolor; apucă din nou cîrjele și plecă, simțind friguri, infecția amenințînd — dar, ciudat, risipind acel gînd; merse pînă la podul Elefterie, unde se opri din nou; de obicei, de aici, de la pod, auzeau uralele spectatorilor, în zilele de meci, duminica; ca nebunii, el și Pavel fugeau la casele de bilete, Pavel bătîndu-l mereu la cap că iar au întîrziat, că iar nu vor găsi bilete. De la podul Elefterie coborî pe cheiul spre Izvor. Cum de nu auzise la spital uralele oamenilor în timpul meciului? Trebuie să fi jucat Humis, trebuie să fi mărcat un gol cu capul, trebuie să fi fost cîteva mii de oameni. Dar dacă nu au fost decît cîteva sute, cîteva zeci? Poate n-a jucat Humis. Poate nici n-a jucat Venus cu Unirea Tricolor... Poate că oamenii nu au chef de fotbal... Nu știa nimic despre ei... Era caraghios cum se putea învîrti în jurul unor asemenea mărunțișuri. Tot timpul, încordat la cele ce se petrec în el, Pricop își spuse că asta e din cauza febrei; avea peste 39 de grade și așa se explica aiurarea aceasta, în care mai avea încă puterea să se contemple, cum încercase să facă și cu oglinda aceea, cînd se îndepărtase de el. Totuși, se întoarse cu gîndul tot acolo. Nu știa nimic. Însemna că în spital i se păruse doar că e la curent cu ceea ce se întîmpla afară; nu știa nimic din ceea ce era viață, mișcare, adevăr, adevăr zilnic, mărunt, din care se frămîntă marile întîmplări, lucrurile importante la care ținea. O tabelă de marcaj îi era necunoscută și asta era foarte grav, căci în situații revoluționare, oamenii — tocmai, în spital, i se păruse că înțelege situația revoluționară de afară, dar nu avea decît o schemă, seacă, informată dar moartă, lipsită de milioanele de amănunte — oamenii, în asemenea situații, sînt imposibil de înțeles „în general". Da. Bun. Și? Uite ce e — își spuse cu oarecare liniște, încercînd să pună o ordine în gînduri, trebuie să ajung la Județeană. Dar unde era Județeana? Nimeni — nici Moga, nici Pîrvulescu, nici Dogaru — nu i-a scris în vreunul din bilețelele trimise în spital, în nici unul din numerele „Scînteii" care i-au căzut în mînă nu a citit adresa Județenci și trebuia să ajungă la Județeană — căci acolo trebuia să fie un medic căruia să-i arate piciorul cangrenat și să ia măsuri. Trebuia să arate piciorul numai unui medic comunist.

Toate aceste gînduri erau doar un hățiș de luciditate, în care Pricop nu putea să zăboovească; temperatura creștea neîncetat, cîrjele îl băteau neîndurător la subsuori și el începu să se gîndească stăruitor la străzile din București, pe care ar fi fost bine să fie Județeana: Trinității, Orlando, strada Frumoasă, Cernica, Țepeș Vodă, Mătăsari. Pe Cuza-Vodă, lîngă brutărie, la ei, nu putea fi, fiindcă Moga îi scrisese că Geller a închis; putea fi pe Șerban Vodă la sediul Apărării Patriotice, dar era prea departe, nu era bine acolo. Din nou se întoarse la străzile acelea stabilite ca într-o poezie, răsărită din zecile de adrese ale ilegalității: Trinității, Orlando, strada Frumoasă... Din nou obosi, se opri, se rezemă de parapetul cheiului. Un bărbat, cu o plasă de cumpărături și cu un capăt al batistei atîrnîndu-i din buzunarul pantalonului, se apropia, citind un ziar. Pricop întrebă imediat:

— Nu știți unde e Județeana?

Omul îl măsură și trecu mai departe, fără să ridice măcar din umeri; trase batista și își suflă nasul. Abia după ce omul trecu și își suflă nasul, Pricop simți, foarte clar, uitînd de orice durere, ce minune s-a produs prin întrebarea lui pripită: pentru prima oară în viața lui de comunist, întreba pe stradă, la lumina zilei, fără nici o prudență, unde era un sediu de partid.

Un hohot de rîs urcă în el — o dată cu un val de durere care se stinse parcă deodată, chiar în picior — și își duse palma la gură, să-l șteargă înainte de a fi apărut pe buze; dar buzele se întinseră într-un suris și în surpriza aceasta, căci cineva din el observase înaintea lui minunea și se bucurase înaintea lui, Pricop simți că pășește în altă lume, nouă, frumoasă, strălucitoare, cu bunătăți și surprize la tot pasul, al cărui soare se juca cu el, cu cîrjele lui, cu zimbete care apăreau de la sine și cu dureri care dispăreau din senin. Un uruit neașteptat, deajuns de scurt și cîteva strigăte speriate îl făcură să ridice ochii de pe apa liniștită de astă dată a Dîmboviței și să privească la stînga, de-a lungul cheiului, spre Izvor: pe trotuarul celălalt, la cincizeci de metri depărtare, la colțul primei străzi care se deschidea la dreapta, căruța cu boarfe își rupsese o roată, căzuse pe o parte, lucrurile alunecară și oglinda din brațele femeii plînse se sparse pe pavaj. Femeia țipa, căruțașul biciuia calul îngenunchiat. Pricop privea încîntat acest nou semn al lumii noi în care pășea; pierduse de mult din vedere căruța, oglinda, dar acum, după întrebare, toate se înlănțuiau altfel. Pricop porni, încet, încet, mai departe, spre podul Izvor; dorea să mai pună o dată întrebarea splendidă, de data aceasta mai tare, cu mai multă conștiință — apoi s-o repete următorului, și mai tare, pînă va răsuna ca un tunet peste București; trecu pe lîngă el un domn foarte bine îmbrăcat, cu trabuc în gură, ținînd un pechinez la subsioară. Nu, acesta nu merita să-l audă pe el, pe Pricop, punînd o asemenea întrebare; nici cele două doamne bătrîne, care se țirau, discutînd, spre piață; le depăși, căci avea un spor extraordinar în pașii săi, în mișcarea cîrjelor, parcă plutea; îi apăru în față, rezemat de parapet, un tăietor de lemne, bătrîior, cu o șapcă, dintr-acelea nemțești, pe ochi:

— Știi cumva unde-i Județeana? îl întrebă Pricop.

Omul își aprinse o țigară și închise un ochi; își linse buza și tăcu, îl privi pe Pricop tremurînd pe cîrje:

— Care Județeană? răspunse răgușit.

— Județeana Partidului Comunist...

— Ce-ți trebuie? se întoarse spre Dîmbovița și scuipă țigara; schimbă fierăstrăul pe brațul celălalt.

Pricop păși mai departe, surescitat: sentimentul acela încercat înainte cu cîteva minute că parcă pune piciorul, piciorul tăiat, pe un tărîm nou, necunoscut, cu alt soare și altă climă, nu numai că topi ceea ce ar fi fost firesc să fie mîhnire, dezamăgire — dar, cu forța lui diavolească, îl aduse într-o stare de curiozitate care trecea prin gîndurile sale cu vioiciunea sifonului. Simțea o dorință fierbinte să stea de vorbă cu oamenii; să-i întrebe de ce nu știu unde e Județeana de partid, să le explice ce e o județeană de partid; să le răspundă la tot ce-i interesa; era curios să afle ce-i interesa; da, ce-i interesa? Se întoarse să vadă dacă tăietorul de lemne e tot acolo. Nu, plecase. Peste drum, doi oameni, cu pantaloni rupți, largi în fund, lipeau afișe pe peretele unei case bătrînești, cu geamuri deschise și așternut alb pus la aerisire; o mînă de femeie atîrna la mînerul ferestrei o cămașă de noapte, lungă, bleu. Bidinelele plescăiau pe perete. Apoi, din aceeași cameră, se auzi un tangou strident, la un patefon și Pricop îl primi în față, fixînd cămașa de noapte bleu: era dansul lui preferat, deprins uimitor de repede și de plăcut la cîteva reuniuni „cu dans, tombolă, jaz, antren", dar cu scopuri pe care numai el și alți cîțiva le știau. Tangoul răsuna ca un țipăt, placa părea de pe vremea patefonului lui Noe, dar, în curiozitatea lui ațițată, Pricop ar fi dorit să vadă ce e în camera aceea în care oamenii, abia sculați din pat, puneau muzică de dans. Da, era foarte ciudat și atrăgător, și totul nu putea fi decît o scenă din lumea aceea necunoscută în care el plutea cu 39 de grade și pierdut, ca un fulg scăpat din perna pusă la aerisit.

Deodată, de aproape, din capătul cheiului, de pe pod, se auzi un strigăt extrem de puternic, greu descifrabil, pornit din cîteva mii de glasuri, dacă nu din cîteva zeci de mii, în orice caz al unei mulțimi, care nu mai ajunsese vreodată în auzul său. Tangoul se spulberă, Pricop se întoarse spre Izvor — depărtare de 60—70 de metri — și văzu o coloană groasă de oameni, înaintînd încet, cu steaguri roșii și tricolore, cu pancarte, vuind încontinuu, fluturînd mereu strigătul neînțeles. Fugi; arunca ambele cîrji la cîte un metru înaintea sa și se agăța de ele, gata să le rupă; de cîteva ori, mîinile îi alunecară, cîrjele erau cît p-aci să-i scape, dar le prinse cu o disperare care urca din curiozitatea sa biciuită la maximum, din afară și dinăuntru. În sfîrșit desluși: „Vrem guvern F.N.D.! Vrem Guvern F.N.D." Se rezemă de pod, abia răsuflînd, capul gata să-i crape; pulsul său străbătu lemnul cîrjilor. De departe, de pe dealul care ducea la A.N.E.F., coloana cobora, neagră, compactă, cît era strada de largă, învăluită în acest strigăt formidabil. Deodată, din dreptul său, cineva urlă: „Jos cu Aldea!" — și cu o repeziciune de scurt circuit, toți cei din jur urlară: „Jos cu Aldea!" Pricop auzi cum „Jos cu Aldea!" se transmitea înainte, spre cei care pășeau în direcția bulevardului Elisabeta — și în același timp „Vrem guvern F.N.D." continua să coboare de pe dealul, crescut din senin, în fund; nu reținu nici un chip, pentru că de fapt nu era atent la ei, ci, în mintea lui ageră, cu o luciditate născută din febra de care nu-și mai dădea seama, operau o mie și una de legături între ceea ce fusese informat și ceea ce exista acum, în fața sa. Oamenii păreau să aibă fețele osoase, nerase — ca și fața lui, desigur. Știa că guvernul sabota și pentru partid devenise inacceptabil, — îi scrise în două rînduri, Moga. Dar, încă o dată, în spital nu știa nimic. Nu știa asta, deși o visase, o sperase. Pancartele erau albe cu litere roșii, nu puteau fi citite pentru că steagurile acopereau multe cuvinte. Citea mecanic, dar el nu avea nevoie să citească căci el trăia altceva, și mai ales înțelegea totul: Sectorul IV Verde, Trăiască P.C.R., I.A.R., Stalin, S.T.B.... „Strada e a noastră" — își spuse fulgerător și concluzia asta îl aduse definitiv în acea lume pe străzile căreia putea călca cu ambele picioare și dansa toate tangourile „Ajutorului roșu". Un tînăr cu pantalonul cusut din trei petice enorme de stofă, — verde, galben și pepit —, aflat la marginea unui rînd, la doi pași de el, ridică pumnul sting, îl privi o clipă și întorcîndu-se spre mulțime, scandă, dînd capul pe spate: „Jos — fas-ciștii!" Cu totul înfierbîntat, Pricop strînse cîrjele și intră în coloană. Cîțiva, din capul rîndului, se strînseră către stînga, să-i facă loc; nimeni nu întrerupse scandarea cuvintelor, sub care podul tremura: „Jos fasciștii!" Niciunul nu-l privi, ca și cum de mult îl așteptau și se înțeleseseră că la Izvor îl vor lua între ei. Pricop intră în ritmul lor: „Jos fas-ciș-tii!" Nu-și auzea glasul, nu auzea cîrjele, nu mai știa dacă are temperatură sau nu, dacă îl mai doare ceva și unde. Simțea numai cum se freacă cu umărul de cel din dreapta, cum de peste tot vine pînă la el un miros acru, de drojdie, de plămădeală, de brutărie, de oameni de-ai lui; și se mișca numai așa ca să nu rămînă în urma lor. Asta era tot: să nu rămînă în urma lor; se simțea admirabil; strigînd, trase cu coada ochiului la cel din dreapta: avea vine groase la gît, încordate, vinete: pomeți bine ieșiți în afară, un cap mare, un trup voinic. Îl simți și pe el trăgînd cu coada ochiului: mirosul de brutărie dispăru, fusese, probabil, numai o halucinație cînd intrase în masa de oameni. Rămăsese, puternic, încordat, ca vinele omului din dreapta, mirosul piliturii de fier, de uzină, ridicat din toate trupurile. Și totuși, Pricop nu simțea decît mirosul brutăriei lui, al oamenilor lui. Cotiră la dreapta, pe bulevardul Elisabeta; înaintară spre Brătianu, scandînd neîncetat; circulația se întrerupsese, tramvaiele se opriră la liceul Lazăr; în dreptul fostului Senat, cîteva taxiuri claxonau lung, dar oamenii treceau fără să le acorde vreo importanță, concentrați în lozincile lor. Deodată, cine știe de ce, coloana se opri, oamenii se lovîră unii de alții, se călcară și cîțiva întoarseră capul, enervați, în urmă, să descopere pe cei care nu păstrează disciplina și se îmbulzesc. „Încă n-avem experiență să mergem toți încolonați, atît de mulți... nu-i nimic" — gîndi Pricop, cu o mărinimie provenită din acea curiozitate satisfăcută, capabilă de mult mai mult. Omul de lîngă el se freca pe gîtul viguros, cu palma mare, neagră, neagră de ulei. Pricop citi într-o doară, pe tăblița pusă pe clădirea fostului Senat: strada Anghel Saligny. Îi trecu prin minte că citise odată, la spital, într-o „Scînteie": „Căutăm distribuitori cu bicicleta, adresați-vă la administrație, strada Anghel Saligny 2" (reținuse anunțul pentru că-l ardea orice amănunt privitor la difuzarea ziarului, acum, în libertate.) Un șofer, deschizînd portiera și scoțînd piciorul din mașină, strigă:

— Mai sînteți, mă? Mai sînteți?

Pricop observă, pe locul de lîngă șofer, fața lui Cămărășescu, cu obrazul drept căzut; privea pe manifestanți pe sub sprincene, cu bărbia în piept; părea că doarme cu ochii deschiși, pleoapa lăbărțată. Pricop, spontan, cu curajul pe care i-l dădea mulțimea și tot ce înțelesese, făcu un semn clar din cap către colonel, chemîndu-l să vină aci, „în celula lui" ...Colonelul, probabil, nu-l observă. Se puseră în mișcare, cu pași care căutau ritmul, cu strigăte la fel de neinduplecate; înaintară pe bulevardul Elisabeta, prin fața cinematografelor renovate; strigau cu toții, din răsputeri, că vor guvern F.N.D. Îl cuprinse o durere, într-adevăr insuportabilă, în picior, unde bănuia că-i cangrena; își spuse limpede că azi va muri; nu se sperie, dar nu mai putea înainta. Simți, deodată, sudoare pe frunte, apărută fără știrea lui; ceea ce trezi în el, de astă dată, teamă. Brusc, ieși din coloană, ca nimeni să nu-l simtă, să nu-l urmărească cu privirea, — și i se păru, rezimîndu-se de o vitrină, că a reușit, că omul cu pomeții umflați nu-l surprinsese, nici măcar el. Coloana era imensă, așa cum se desfășura în fața ochilor lui, micșorați de durere; o urmări pe întinderea ei, pînă la răscrucea cu Calea Victoriei și mai departe, cu închipuirea, pînă la Brătianu și de acolo, — pe un itinerar stabilit de el, care nu putea fi altul, pentru că-i simțise pe oamenii lui, pînă la mirosul lor de brutărie și nu se mai putea înșela — pe Bulevardul Tache Ionescu, Lascăr Catargiu, pînă sus, la șosea. Cineva bătu în geamul vitrinei, dinăuntrul magazinului; Pricop se întoarse și văzu o femeie grasă, blondă, făcîndu-i semne energice să se dea de o parte din fața vitrinei. Era un magazin mic, o singură cameră, pentru reparații și vînzări de ceasuri. Pricop privi fugitiv vitrina și remarcă, într-o clipă, că fiecare ceas indică altă oră.

Durerea din picior îl înnebunea; era gata să se încovoaie dar, prin ce minune nu avea să știe, se ținu drept și avu puterea să hotărască unde se va duce: la administrație, pe Saligny, la „Scînteia". Acolo știu unde-i Județeana și nu se putea să nu dea peste un cunoscut, la urma urmei; coti pe Brezoianu, o luă la stînga pe Belvedere, apoi la stînga pe Saligny, ocolind astfel bulevardul; mergea cu ochii închiși, din cînd în cînd prinzînd cîte ceva din lumina zilei mohorîte și din siluetele care se apropiau, dar nu-l loveau; sub pleoape avea numai ceasuri care arătau, cu limbi negre, subțiri, toate orele. Cu o siguranță neașteptată față de sfîrșeala care-l cuprinsese, citi: „Administrația ziarului „Scînteia", deschise o ușă albă și intră într-o încăpere foarte înaltă, goală; aproape — o masă lungă cu teancuri de ziare, trei bănci și mai lungi de-a lungul pereților. Se întinse imediat pe banca cea mai apropiată, lăsînd cîrjele să cadă cu zgomot pe podele. Nu-i mai păsa, era între-ai lui, închise ochii, nu mai putea să vorbească; trupul întreg se transformase în picior cangrenat.

— Cine-i? întrebă de alături un bărbat. Pricop nu putea răspunde; ciudat, simți că, dacă ar deschide ochii, fără să ridice capul, răsturnat pe bancă, ar vedea că între el și celălalt e o ușă deschisă și o lumină de birou aprinsă.

— Nu-i nimeni, mi s-a părut, șoarecii... Zi! ...Bărbatul vorbea către o femeie, mai mult ca sigur — și Pricop, mereu cu ceasurile sub pleoape, patru și zece, opt fără cinci, șase și un sfert, se încordă, într-un spasm, în așteptarea glasului ei. Femeia tăcea. În așteptare, durerea, după cum i se păru, cedă întrucîtva; hotărî să aștepte mai departe, pentru că asta-i făcea bine — mișcare obișnuită în superstițiile create de dureri.

Femeia tăcea și ceasul se oprise din nou la patru și zece:

— De ce taci? întrebă bărbatul. Vasăzică, ai fost în lagăr... Ai șosit azi noapte cu trenul... Da?

Femeia nu răspunse, Pricop vru s-o vadă, dar ceasul nu se clinti. — Ai venit aici... Bărbatul părea aspru; nu se discută așa cu o femeie. Durerea, curios, ceda. E, de ce-ai venit aici? După o noapte în gară, ai venit aici. De ce?

— Vreau să distribui „Scînteia" — răspunse, în sfîrșit, femeia, — un glas frumos, poate prea gros, totuși.

— Unde ai familia?

— Nu mai am.

— Au murit?

Femeia tăcu iar.

— În lagăr?

Pricop își spuse iar că azi moare; gîndul că va muri azi nu dispăruse. El crezuse că dispăruse, iar iată-l, exista, se încolăcea pe nervii și mintea lui, o dată cu durerea. Crezuse că a dispărut, după ce a văzut tabelele de marcaj: Venus — Unirea Tricolor 2—0. Prostii! Absolut tot ce văzuse și făcuse după plecarea din arena pustie nu era decît gîndul morții, jucîndu-se de v-ați ascunselea cu el, amăgîndu-l cu bucuria întrebării, cu curiozitatea aceea înfrigurată, cu manifestația, cu oamenii lui, cu mirosul lor, — da, da, da, toți, toți, nu apăruseră decît din milostenia sinistră a acestui gînd, pironit în el, nebănuit de adînc. Într-o frîntură de luciditate înțelese aceasta limpede, curgător, cum înțelesese și viața femeii, și de ce vroia să distribuie „Scînteia". Apoi îl cuprinse iar sfîrșeala cu gînduri disperate și disparate, hrănite din uimirea conștiinței sale — treze, undeva departe — în fața descoperirii că gîndul morții a fost mai puternic decît el. Orele treceau înnebunite prin mintea lui, și el știa acum cine învîrtește limbile subțiri, sărind din amiază în noapte, din zori în amurg.

Iar se deschise ușa, auzi pași pe podele:

— Aici e administrația „Scînteii"? întrebă un glas de băiat, hotărît, parcă, să fie îndrăzneț.

— Așteaptă dincolo, răspunse bărbatul care, probabil, nu ajunsese să afle de ce vrea femeia aceea să împartă ziarele partidului.

— Faceți angajări dacă nu am bicicletă?

— Așteaptă dincolo... repetă celălalt.

Băiatul căută un loc, cu pași șovăitori, fără să-l vadă pe Pricop, aflat pe bancă, rezemat de perete. Pricop înțelegea mai departe, tot ce se întîmpla în jur. Băiatul călcă pe cîrje. Pricop îl auzi speriindu-se, aplecîndu-se spre el. Hotări să se ridice, să apuce cîrjele, dar fu departe de orice efort.

— Ați venit pentru angajare? îl întrebă băiatul, temător. N-aveți bicicletă?

Pricop pricepu că pustiul nu și-a dat seama cu cine are de-a face, că nici nu a privit cîrjele, și chiar dacă le-ar fi privit nu ar fi crezut că sînt ale cuiva, de pe aici, unde se fac angajări cu bicicleta... Simți — în noul val de durere — un fior distinct străbătînd rădăcina firelor de păr, deschise ochii, deslușì un puști de 15—16 ani, cu haine bune, tuns, slab, ca toți oamenii văzuți azi, penumbra camerei, căci afară se înserase, și la dreapta, lumina de birou, presimțită. Băiatul se așeză lîngă el și întrebă încă o dată, în mișcare: „N-aveți bicicletă?"... dar, în aceeași clipă, atinse cracul gol al pantalonului drept și Pricop — cu inteligența dilatată — resimți spaima puștiului. Dădu din cap — nu. Băiatul trase mîna de pe pantalon, deși Pricop înțelese că ar mai fi vrut să întîrzie acolo, să controleze dacă-i adevărat sau nu.

— Dumneata ai totuși ceva pe suflet... îl auzi pe bărbatul de alături.

— Nu-i nimic, nici eu nu am... începu puștiul, repede, dornic să alunge spaima. Nu-i nimic, vă pot ajuta; puneți mîna pe hainele mele — și-i căută mîna dreaptă. Pricop i-o dădu, lăsîndu-se în acest joc naiv, în scuza naivă a puștiului pentru indiscreția cu care aflase de invaliditatea lui; mîngîie o ștofă aspră, proaspăt călcată, pare-se.

— A, cum vă place? șopti, interesat, băiatul. De anul trecut trebuia să ni le dea. Azi, patronul a spus că ni le dă, dacă nu mergem la manifestație. Sînt de la brutăria lui Păsculescu, o știți?

Pricop dădu din cap — da; știa toate brutăriile din lume; hainele, totuși, ale băiatului, nu miroseau. Unde dispăruse plămada? Se întristă și mai mult.

— Eu am avut un plan. Ca să scap de exploatare, să mă apuc să vînd „Scînteia". Atunci, ce-am făcut? Am luat hainele și le-am spus: nene, dați-mi mie haine, că eu nu merg la manifestație. Am nimerit cele mai bune haine; dacă mă omorau și tot nu le mai dădeam înapoi. M-am îmbrăcat în magazie, băieții mă huiduiau, credeau că i-am trădat, asta a fost cel mai greu, șeful închisese ușa și atunci au început să bată cu pumnii și picioarele și să-mi strige: ticălosule, trădătorule, boule. Da — ce puteam să le spun? Nu puteam să le spun planul, nu-i așa? „Poate că se poate face ceva" — se gîndi Pricop și aprobă povestea băiatului, o dată cu gîndul născut pe nesimțite, din ea.

— Nu m-ar fi înțeles. Să vedeți cum ne spun „Mă, răpciugoșilor" cînd vindem „Scînteia" pe stradă. Nu pot să sufăr, simt că mor cînd exploatatorii își bat joc de noi și ne fac răpciugoși. Pe urmă...

Cîrjele căzură pe podea, înfiorînd, surprinzător, corpul chircit de durere al lui Pricop: nu-și dăduse seama că băiatul le proptise — de bancă, probabil!... Băiatul se aplecă să le ridice, pipăind podeaua. De alături, bărbatul întrebă:

— Ce a fost tatăl dumitale?

— Acordor de piane.

— Pe urmă, reîncepu puștiul, punînd cîrjele pe genunchi, m-am dus la un prieten ucenic la o croitorie; l-am rugat să-mi calce hainele; patronul lui era plecat și m-a pus după un paravan; mi-am scos pantalonii și am așteptat să-i calce. Da — ce să vezi? A venit patronul și prietenul meu nu-mi călcase decît un crac. Ucenic, n-avea deprindere. Am fugit de acolo numai cu un crac călcat. În drum, nu zici că mă întîlnesc cu băieții care mergeau la manifestație? Nu puteau să mă ia cu huo, că strigau altceva, dar știi ce-i aia să te urască prietenii și să nu le poți spune că ai dreptate?

Iată, băiatului nu-i mai era frică; femeia povestea pe larg, foarte curgător, cum se acordează pianele. Pricop nu-i reținea exact toate cuvintele („Mie imi plăceau acordurile majore... după ce repara pianul, tata incerca acordurile majore... acordurile majore sună...") pentru că durerea îl surzea, încet, încet și pentru că înțelegea, spre deosebire de celălalt, că există ceva mai frumos decît cuvintele ei, — plăcerea de a nu arunca, oricui, gîndurile cele mai profunde. O, era ciudat, extrem de ciudat, cîte înțelegea Pricop acum, din nou cu ceasurile în față, revenite cu durerea năprasnică, cu lacrimi lungi, pînă la bărbie, pe mărul lui Adam, lăsate să curgă, în orice caz fără știrea lui, o dată cu povestea ucenicului care, ca să scape de exploatare, se îmbrăcase cu cele mai bune haine, sau o dată cu durerea, sau o dată cu gîndul acela că „poate se mai poate face ceva". Poate îi mai tăiau și piciorul celălalt, s-ar fi putut așeza pe un scaun, la lumina unei lămpi de birou și i-ar fi învățat cum să împartă „Scînteia", cum să scape de exploatatori, cum să se îmbrace, cum să danseze. Ar mai fi putut plămădi aluatul. Piinea se face cu mîinile... mîinile erau bune... Lucrurile se întindeau mai departe decît gîndul că toate apar din cauza apropierii morții. Mult mai departe. Mai departe decît patru și zece, opt și cinci, unsprezece fără un sfert... Se întindeau parcă pe tărîmul acela însorit, pe care pășise ca pe oglinzi, cu ambele picioare, cîteva minute, cîteva secunde, — ținîndu-se nesigur de parapetul care-l mărginea la dreapta, lung, nemișcat, așa cum se reflectase în oglinda din mîinile femeii plînse. Nu știa: cum se numea acel tărîm? Sectorul IV Roșu? P.C.R.? Stalin? Grivița Roșie? Sau acorduri majore? — de care femeia pomenea mereu, departe, din ce în ce mai departe.

Pînă muri — cîteva ore mai tîrziu, de la cangrena piciorului operat de Cămărășescu, — nu-i veni în minte că țara în care fusese după întrebarea: Unde e Județeana? al cărei soare îi înviorase sufletul și cîrjele, se numea mult mai simplu, mai simplu decît toate cuvintele lumii, și nu avea nimic comun cu moartea.

ÎN NUMELE PĂCII ŞI FERICIRII !

Afiş de B. BEREZOVSKI

DOUĂ PORTRETE

Am aşezat pe masă, alături, portretele lor. Doi oameni care au fulgerat primii către cer, rotindu-se cu milenii pe minut, în jurul planetei noastre.

Sînt cam de aceeaşi vîrstă, poartă acelaş grad militar pe umăr şi zîmbesc amîndoi cu discreţie, abia perceptibil. Altminteri nu se aseamănă de loc între ei. Ochii, fruntea, nasul, alcătuirea de ansamblu a feţii, linia sprîncenelor şi părul — toate diferă. Iuri Gagarin şi Gherman Titov — ce nume deosebite! Cine ar crede că sînt din aceeaşi mamă! Cine ar bănui că sînt fraţi gemeni?

Fireşte, în actele de stare civilă, Iuri şi Gherman nu s-au întîlnit ca atare. Ei s-au născut din părinţi diferiţi, în locuri şi cu semnalmente deosebite. Cîntecele copilăriei le-au fost pe semne altele ca şi potecile de joacă ale adolescenţei.

Dar undeva, pe buletinele lor de identitate, se află o ştemă, cu stea roşie în frunte. Acesta e semnul fraţiei lor. Căci maica e una şi aceeaşi, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

La sînul ei au crescut amîndoi. Ea le-a dăruit marile visuri şi puteri. Ea le-a dat aripi cutezătoare şi curajul saltului ce întrece gîndul. Ea le-a sădit în inimi flacăra sfîntă a eroismului, în numele păcii şi al fericirii universale.

Dar iată: portretele din faţa mea îmi pare că se multiplică, într-o uriaşă diversitate. Într-un acelaş tip uman se regăsesc milioane de trăsături deosebite. Alături de Iuri şi Gherman apar milioanele de eroi sovietici în zbor desfăşurat spre comunism şi privindu-i îmi pare că cinci continente slăvesc în această clipă gloria maternităţii...

Eugen Frunză

CONSTRUCŢIA OMULUI

Lectura proiectului de Program pentru construirea comunismului, al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, este de-a dreptul uluitoare.

Pe oamenii cinstiţi din întreaga lume acest program îi înflăcărează şi-i înaripează. El le arată că fericirea deplină a omului pe pămînt este nu numai posibilă, dar şi apropiată. Ea se va realiza prin uriaş efort liber, încă în cursul acestei generaţii.

Pe duşmanii omenirii, în speţă cercurile imperialiste aţiţătoare la război, acest program îi înspăimîntă. El le demonstrează fără putinţă de tăgadă că prăbuşirea capitalismului este iminentă. Comunismul va atrage în mod ineluctabil în strălucitoarea sa orbită toate popoarele lumii dornice să se elibereze de asuprirea socială şi naţională proprie societăţii împărţite în clase antagoniste.

De ce exercită comunismul o asemenea irezistibilă atracţie asupra tuturor oamenilor?

Pentru că el asigură construcţia omului.

In fiecare din paginile acestui uluitor program sclipeşte „raţiunea, cinstea şi conştiinţa epocii noastre" *şi e aproape cu neputinţă să izolezi, fie şi numai din considerente pur didactice, vreunul din punctele programatice fără să ai sentimentul că smulgi o parte dintr-un întreg, mutilîndu-le pe amîndouă. Şi totuşi m-aş opri la unul din micile „subpuncte" ale acestei uriaşe creaţii a spiritului uman, intitulată cu genială modestie:* Dezvoltarea multilaterală şi armonioasă a personalităţii umane.

Iată cel puţin una din priciniile pentru care comunismul fascinează oamenii de pe întreg pămîntul. Oare nu aspiră fiecare om, demn de acest nume, să-şi făurească o personalitate în care să se îmbine „în mod armonios, bogăţia spirituală, puritatea morală şi perfecţiunea fizică"? Comunismul nu numai că garantează „eliberarea de exploatare, de şomaj şi de mizerie, de discriminarea după criterii de sex, origină, naţionalitate, rasă", dar îşi ia angajamentul (şi cine nu ştie azi, pe glob, că angajamentele comuniştilor sînt permise îndubitabile spre realizarea lor practică, azi pe acest pămînt?) să ofere „posibilităţi egale de muncă creatoare şi de învăţătură. Demnitatea fiecărui cetăţean este ocrotită de societate, *proclamă solemn Programul. Omul contemporan, pe toate meridianele şi pe toate paralelele terestre, nu poate dori altceva decît să i se asigure dreptul de a munci şi de a-şi „consacra în măsură tot mai mare timpul liber activităţii obşteşti, vieţii culturale, dezvoltării intelectuale şi fizice şi creaţiei artistice".*

Construcţia desfăşurată a comunismului este construcţia omului, aşezarea acestuia pe „culmile strălucitoare" ale existenţei.

Al. I. Ştefănescu

ÎNTÎIA NOAPTE ÎN COSMOS

Lui Gherman Stepanovici Titov

De multă vreme poeţii îşi scriu poemele în colaborare cu Agenţia TASS. În dimineaţa zilei de 6 august, lumea a fost cutremurată de emoţie aflînd că o nouă navă cosmică sovietică, avînd la bord un om, efectuează un zbor de lungă durată în jurul Pămîntului.

Dar să citäm! Iată un vers din poemul Agenţiei TASS:

„Nava „Vostok 2" este pilotată de cetăţeanul Uniunii Sovietice, pilotul cosmonaut Gherman Stepanovici Titov"...

Şi iată alt vers:

„Pilotul cosmonaut Gherman Stepanovici Titov se simte bine".

(Cel puţin acum, disputa pămînteană „vers alb — vers clasic" nu-şi are rostul. Am citat versuri de o factură neobişnuită...).

Din nou, a doua oară după zborul pionierului cosmic Gagarin, devenit peste noapte... „bătrînul zburător Gagarin", o inimă umană vibrează în spaţiile stelare, cutreerate numai de raze selenare, de comete fabuloase şi... sputnici. Din nou, un flăcău rus a îmbrăcat de data aceasta uniforma portocalie şi a suit treptele platformei de lansare, instalîndu-se la conducerea minunatei maşini făurite de oamenii de ştiinţă.

O lumină orbitoare a săgetat văzduhul...

Lumină!

Cuvîntul magic cu care a murit pe buze creatorul enigmaticului Doctor Faustus, Iohann Wolfgang Goethe...

O splendidă, arteziană, lumină verticală!

(Vai cum se zvîrcoleau mîinile lui Giordano Bruno, în clipa în care piramida de vreascuri a rugului, de care era legat, a început să se năruie în flăcări...).

Lumină!

(Kibalcici, revoluţionarul rus condamnat la moarte fiindcă a atentat la viaţa ţarului „tuturor Rusiilor", a imaginat, acolo pe lespezile mucede ale temniţei, un sistem de o noutate fantastică în dirijarea procesului de propulsie a rachetelor... A scris o cerere, cu cîteva zile înainte de executarea sentinţei. Solicita o întrevedere cu un savant, pentru a-i împărtăşi rezultatele cercetărilor sale. Cererea i-a fost arsă...).

Lumină...

E în lumina izvorînd spre stele ceva din lumina laboratoarelor. Linişte. Încăperile adorm în încremenire ca într-un fund de mare. Deodată... Deodată în aortele de sticlă ale retortelor suie subtile substanţe, ochii bătrînilor savanţi, ca nişte vetre cu jăratic stins, se luminează.

O lumină nouă, ameţitoare.

Lumină limpede...

Lumină!

(Oare aripile lui Icar au săpat incandescente dîre de sînge pe cerul lumii?).

O lumină pe Neva. Un obuz licăreşte în aerul toamnei. Palatul de iarnă cedează. Un steag roşu. Lumină. Porţile temniţei de lîngă mare sînt sparte. Zuruie fierul. Lespezile încinse sfîrîie ca trupuri de fiară, atinse de foc. În podul temniţei, printre zeci de mii de file însîngerate, se află — păstrate numai printr-o minune — cîteva pagini relevînd noi descoperiri în tehnica rachetelor.

La capătul însemnărilor, sigură, definitivă, o semnătură: Kibalcici. **Ca urma unui glonţ pe vestonul elegant al ţarului. Ca butonul de pornire a unei rachete, prin timp...**

Lumină!

Peste Berlin, odată cu primăvara, suie un steag.

Lumină!

Întîiul sputnic ţîşneşte în azur...

Şi acum...

Acum, înainte de a adormi, un om priveşte prin fereastră. Şi pentru întîia oară în istoria de milioane de ani a planetei un om vede prin fereastră Pămîntul! Pămîntul vechi, Pămîntul scump, Pămîntul dragostei...

O, vis nevisat!

Pe o fereastră, Luna. La cealaltă fereastră veghează Pămîntul.

Iată o mişcare care restabileşte un suprem echilibru universal: Pămîntul, văzut laolaltă cu fraţii lui de sînge. Alături de fiica lui rătăcitoare, Luna...

Un om se pregăteşte să adoarmă. Prin geam nu vede mesteceni... Dar ce e departe, în zare? Negura junglelor africane în care Patrice Lumumba se naşte din nou, în fiecare prunc. Omul nu vede perdelele de la fereastra iubitei. Dar vede zăpezile Groenlandei. Nu vede zidul pîlpîind în întuneric, al casei de peste drum. Zăreşte însă oceane care se izbesc magnific de ţărmuri aurii... Surîde, în întuneric. E clipa ultimei ţigări. Dar omul nu fumează. Oare ce fac bărboşii lui Fidel, la Havana?

În zare, Pămîntul pare albastru. Cine a spus prima oară aceste cuvinte? Parcă nu-şi aminteşte. Un vers din Dante? Vreun stih de Shakespeare? Nu, e un vers de Iuri Gagarin... Omul adoarme. Înainte de asta, ca şi cînd ar fi vorbit la telefon cu un prieten, a transmis moscoviţilor cîteva urări. Le-a urat „Noapte bună"... Şi le-a spus:

„Faceţi ce vreţi. Eu mă culc...".

Primul om dormea în Cosmos. Un om uşor ostenit de povara cotidiană. Pleoapele s-au închis...

În jurul navei, luceferii lui august se roteau, într-un dans pur, simplu ca o căderea de apă, liniştitor ca o înflorire de ramuri...

Întîia noapte petrecută de Om în Cosmos se apropia de sfîrşit.

Începea dimineaţa...

7 august 1961.

Gh. Tomozei

EPOCA DE AUR

Numai nava cosmică satelit „Vostok 2" a putut să salute aşa cum se cuvine strălucitul Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Numai epocala realizare a ştiinţei şi tehnicii comuniste putea — cu atîta măreţie — să vestească omenirii programul comunismului pe care P.C.U.S. l-a elaborat spre fericirea omului sovietic, program care deschide drumuri noi pentru popoarele Uniunii Sovietice. Sînt drumurile străjuite de pomi încărcaţi cu fructele bunei stări şi ale prosperităţii. Dar sînt şi drumurile întregii omeniri, drumuri pe care se arcuieşte curcubeul păcii şi se apleacă liniştea creatoare pentru omul care bate la porţile Cosmosului şi ale luminii.

Ele nu pot fi decît drumurile omenirii.

Sîntem convinşi că oamenii cinstiţi, oamenii de bună credinţă, oamenii care luptă pentru pace, pentru liniştea lor ameninţată de spectrul unui măcel atomic vînturat de capitalişti, popoarele care trăiesc în sclavia imperialismului — toţi aceştia nu pot fi decît alături de steagul marxism-leninismului pe care l-a înălţat mai sus Programul P.C.U.S., steagul care aduce victoria asupra capitalismului ca victoria luminii asupra întunericului.

Poate o ţară capitalistă să-şi propună un asemenea program de realizări economice care să dea maselor populare o continuă bună stare, libertate şi pace? Nici o fărîmă! Programul capitalismului e cel cunoscut de totdeauna: mizerie şi încătuşare, beznă şi nimicire, Hiroşima. E visul întunecat al capitalismului.

În ce mă priveşte sînt mîndru că sînt comunist, că întreaga mea viaţă am visat să apuc această epocă de aur pe care au vestit-o salvele „Aurorei"

în 1917 şi pe care o continuă salvele minunate ale navelor cosmice sovietice asvîrlite în spaţii de comunism, ce atrag atenţia lumii întregi asupra Programului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice care proclamă solemn: „actuala generaţie a oamenilor sovietici va trăi în comunism".

Şi ca mine, ca noi cei ce am urmărit drumul ascendent, leninist, al comunismului, se vor ridica alţii, milioane de oameni să spună cu toată inima: Comunismul aduce pacea şi fericirea omenirii. Sîntem comunişti!

Al. Şahighian

MĂREŢUL ARC DE TRIUMF

Întreaga omenire e trează şi aşteaptă.
Deci visul ei de aur se poate-nfăptui, la o dată tot atît de precisă, ca rotirea lui Vostok pe orbită,
tot atît de apropiată, ca trecerea poporului sovietic în comunism
prin măreţul arc de triumf al secerii şi ciocanului.
Poporul sovietic intră în comunism în haina sa simplă de lucru,
păşeşte în uzinele şi pe ogorul colhozurilor sale în universităţile şi palatele lui Octombrie,
purtînd pe haina sa simplă de lucru steaua roşie a Eroicei împotriva fascismului.

În două decenii de înfăptuiri paşnice el trebuie să se desăvîrşească
în nobila misiune istorică, care-i revine: cel dintîi constructor
al societăţii Comuniste.
Cu vastul său Program de trecere el împlîntă într-un
gigantic şi suprem efort creator, ultimele jaloane pentru
viitorul omenirii: de la Est de Ural pînă la Angara şi Ienisei, din părţile europene pînă în Kazahstan.
Astfel va abate el cursul rîurilor încununinînd cu nurii luminii
în nemurire, gînditoarea frunte a lui Lenin.
Înflorind în sterpele pustiuri tăcute grădinile cu rodii.
Iscînd mări verzi foşnitoare de otavă, primăverile pămînturilor
deşelenite.

Smulgînd dintr-o privire taina comorilor adîncurilor.
Acestea toate în cea mai scurtă zi de muncă din lume.
El, muncitorul manual deopotrivă savant şi poet,
Avînd ca grijă a zilei de mîine doar frumuseţea.

El, care va arăta omenirii cum pot să devie,
Pacea, al cincilea anotimp al pămîntului,
Mîna omului un superb corn al abundenţei,
Libertatea şi Egalitatea legii imuabile ale societăţii umane

Fericirea popoarelor o trăsătură comună a tezaurului lor folcloric,
Poporul sovietic care intră în comunism prin măreţul arc de triumf al secerii şi ciocanului.

Gica Iuteş

EXEMPLUL „SCÎNTEII"

Scînteia împlineşte 30 de ani! Vestea aniversării umple sufletele oamenilor cu bucurie şi mîndrie. Drumul Scînteii **oglindeşte drumul victorios al poporului muncitor sub conducerea Partidului. Şi în toţi aceşti ani** Scînteia **a fost un soldat încercat. Din lupta** Scînteii **au de învăţat multe toţi acei care se consideră militanţi cu condeiul în slujba aceloraşi idealuri cărora** Scînteia, **organ al C.C. al P.M.R., i-a închinat cei 30 de ani de activitate.**

Pentru sutele de mii de cititori aniversarea Scînteii **e în primul rînd o sărbătoare. Însă o revistă literară şi mai ales o revistă a tinerilor scriitori are datoria să dea precădere învăţămintelor. Despre ce vorbeşte „exemplul** Scînteii **?"**

În primul rînd despre imensa ei popularitate. Şi în adînca ilegalitate, cînd se transmitea pe furiş din mînă-n mînă, şi azi, cînd se răspîndeşte liberă în toate colţurile ţării, Scînteia **a fost ziarul cel mai căutat de către oamenii muncii. A fost ziarul cel mai căutat pentru că în paginile lui oamenii muncii găseau şi găsesc materialele care exprimă cel mai fidel năzuinţele şi aspiraţiile lor. Este extrem de important să subliniem azi, între altele şi spre ştiinţa tineretului, că pînă şi atunci cînd se edita în ilegalitate,** Scînteia **se redacta în cea mai mare parte din corespondenţele muncitorilor şi ţăranilor. Deşi apărea rar, pe pagini puţine,** Scînteia **şi atunci dădea cele mai multe şi cele mai exacte informaţii cu privire la viaţa muncitorilor şi ţăranilor, cu privire la suferinţele şi lupta lor.**

Ca organ al Partidului Comunist din Romînia, deci al unui partid marxist-leninist, Scînteia **se străduia mereu să devină ceea ce Lenin cerea fiecărui ziar de partid — un propagandist, un agitator şi un organizator colectiv. Purtînd numele „Iscrei" leniniste,** Scînteia **a fost, decenii de-a rîndul, pentru luptătorii pe frontul ideologic, un îndrumător şi un model.**

Exemplul Scînteii **ne arată deci că pentru un ziar sau o revistă chezăşia popularităţii este legătura cu masele. Învăţămîntul acesta tinerii scriitori n-ar trebui să-l uite niciodată. Pentru valorificarea lui mai are de făcut destul de mult şi** Luceafărul. **Ca o revistă a tinerilor scriitori, „Luceafărul" va fi cu atît mai căutat cu cît va reuşi să dezbată, amplu, şi adînc, acele probleme de viaţă care frămîntă îndeosebi pe tinerii constructori ai socialismului. De bună seamă, ca revistă literară, „Luceafărul" are de dezbătut şi problemele literaturii, are datoria să îndrume activitatea cercurilor literare, să orienteze pe începători în ale scrisului. Dar toată această activitate — destul de complexă — de îndrumare va fi fără rost dacă nu se va face în strînsă, în indisolubilă legătură cu problemele majore ale construcţiei socialismului. Să nu uităm cuvintele salutului adresat de C.C. al P.M.R. primului congres al scriitorilor în care aceştia din urmă erau preveniţi că „nimic nu poate dăuna mai mult creaţiei unui scriitor decît lipsa de contact cu realitatea, cu munca eroică şi viaţa de toate zilele a muncitorilor şi ţăranilor, decît închiderea scriitorului într-un cerc strîmt de aşa-zise interese „pur literare".**

A învăţa din exemplul „Scînteii" înseamnă implicit a aplica această povaţă călăuzitoare a Partidului. „Luceafărul" îşi va împlini misiunea cu atît mai bine cu cît, stimulînd multilateral creaţia tinerilor scriitori, va reflecta în acelaşi timp, amplu, variat, atrăgător, acele probleme care dau conţinut vieţii întregului tineret din patria noastră. Evident trebuie încurajată tendinţa unor scriitori tineri de a învăţa cît mai mult din literatură, de a căuta modalităţi noi de exprimare artistică, dar nu trebuie să contenim a repeta cu tărie, că toate aceste căutări rămîn sterpe, dacă scriitorul nu porneşte de la viaţă. Un scriitor care se va încăpăţîna să caute noul numai prin experienţe „pur literare", va ajunge, poate, la o anumită dexteritate verbală, dar nu va îmbogăţi niciodată literatura.

De altfel tocmai în direcţia unei cît mai strînse şi cît mai puternice legături cu viaţa s-a exercitat, timp de trei decenii, şi activitatea îndrumătoare a Scînteii **în domeniul literaturii.** Scînteia **a însemnat întotdeauna o prezenţă vie, activă, pe frontul literar, atît prin cronicile şi recenziile sale, întotdeauna clare, întotdeauna la obiect, întotdeauna principiale, cît şi prin articolele sale ideologice şi de orientare. Nu va fi exagerat dacă vom afirma că fiecare articol de acest gen al** Scînteii, **de la „Mai multă principialitate în tratarea problemelor artei şi literaturii" în 1948, şi pînă la articolele de îndrumare a criticii — „Pentru întărirea principialităţii marxist-leniniste în critica literară", în 1958, şi „Împotriva spiritului apologetic în critica literară"... în 1959 — au constituit evenimente însemnate în viaţa literară. Exemplul** Scînteii **rezidă mai ales în principialitatea partinică cu care a abordat întotdeauna problemele adesea destul de delicate ale creaţiei literare. Cu consecvenţă şi combativitate** Scînteia **i-a îndemnat pe scriitori să fie „cronicari ai vremurilor noi", să militeze pentru linia partidului, pentru ideologia şi morala socialistă, să fie atenţi la toate manifestările noului în viaţă, să le evidenţieze cu îndrăzneală şi măestrie şi să combată cu tărie şi intransigenţă tot ce e vechi, toate vestigiile degradante ale lumii burgheze. Prin numeroase exemple concrete** Scînteia **i-a ajutat pe scriitori să înţeleagă şi mai temeinic ce înseamnă a lupta pentru educarea omului nou, socialist. În procesul complicat de făurire a unei literaturi realist-socialiste în ţara noastră, multe clarificări esenţiale, atît de utile şi stimulatoare pentru scriitori, au fost aduse de** Scînteia, **care a încurajat sistematic tot ce e nou şi înaintat în creaţie, combătînd manifestările nesănătoase, demascînd răbufnirile ideologiei burgheze. Iată cum şi-a cîştigat organul C.C. al Partidului dragostea şi stima artiştilor cuvîntului.**

Principialitatea Scînteii **este un exemplu de mare preţ pentru întreaga noastră presă literară, mai ales astăzi, cînd, ca urmare a marilor succese dobîndite de poporul nostru sub conducerea Partidului în construirea socialismului, şi literatura se dezvoltă în ritm rapid, tumultuos. Căutările literare sînt astăzi atît de febrile, creaţia e atît de bogată, aspecte noi, interesante, apar atît de des, încît fără un discernămînt lucid, bazat pe strictă principialitate comunistă, nici un organ literar nu va fi în stare să contribuie efectiv la evidenţierea operativă a manifestărilor înaintate şi la înlăturarea falselor inovaţii, a încercărilor epigonice de a împinge creaţia în cîte o fundătură decadentă. Datoria presei literare de a stimula cît mai larg căutările literare nu trebuie interpretată în sensul unei îngăduinţe obiectiviste. Toate atitudinile concesive faţă de tendinţele ideologiei burgheze, decadente, moderniste trebuie să fie criticate. Faţă de tovarăşii noştri care greşesc se cere înţelegere, se cere tact, se cere atitudine prietenoasă. Dar nu concesivă. Un organ literar va reuşi să se menţină pe această poziţie, dacă va milita numai pentru interesele creaţiei realist-socialiste şi va înlătura din sfera preocupărilor sale toate celelalte consideraţiuni izvorînd din prietenii, animozităţi incidentale sau răfuieli nedrepte. Străduindu-se să se menţină consecvent pe această poziţie, „Luceafărul" a învăţat pînă acum, dar va trebui să înveţe şi mai bine din exemplul** Scînteii.

Trei decenii de apariţie a Scînteii **este o mare sărbătoare a întregului popor, a întregii prese din ţara noastră.** Luceafărul **participă la această însufleţitoare sărbătorire reînnoindu-şi angajamentul de a învăţa mereu mai mult, mereu mai temeinic din exemplul** Scînteii.

Mihai Novicov

Dimitrie Rachici

Maiorul Titov priveşte Pămîntul

Am lăsat dincolo de lanţul gravitaţiei
Amintiri mai grele ca plumbul, coşmaruri —
Auschwitz, Hiroshima, amintirea crimelor din Congo
Şi-am luat cu mine doar raţiunea şi dragostea
Întrind în imperiul de gheaţă al stelelor
Curat, asemenea lor.

Mă-ntorc către Pămînt şi-l privesc —
Un nufăr uriaş cu şase petale,
Cele şase continente,
Plutind pe apa întunecată a nopţii.

Totul e luminos, totul e perfect
Totul e-nvelit în culoarea albastră — a încrederii.
O, ce aproape de mine Pămîntul îl simt!
Mai aproape ca niciodată!

Iată,
Graniţele dintre state nu se mai disting;
Ţările se-mbrăţişează cu braţe de rîuri,
Iar planeta pare-acum un nufăr imens cu şase petale
Toate bătînd în culoarea albastră — a încrederii:
Pămîntul crede în raţiunea umană!

Florin Mugur

Zbor cosmic

Toate aceste cuvinte:
am luat masa, am scris, am dormit,
lovindu-se de muchea fierbinte
a soarelui neliniştit...

Mişcările noastre,
ale braţului dur, ale gîndului dens,
taie rotirea severelor astre,
dîndu-i un sens.

Lîngă soare, mişcările noastre de jos.
Lîngă soare, cuvintele obişnuite răsună.
Şi pămîntul e-atît de intens luminos,
încît umbrele noastre vibrînd, cad pe lună.

Victoria Ana Tăuşan

Cosmonaut

Urc din adîncurile frunţii mele,
căi neştiute pasul întretaie,
sînt peste zări şi dincolo de ele
stea luminînd. Şi trupul mi-e văpaie.

Ard de iubiri, de ură şi de dor,
însemn pe ceruri traiectorii vii,
n-am nicăieri popas odihnitor —
mă cer, mai sus, tot alte galaxii.

Şi cînd pe-alei se scutură platani,
visărilor sînt calda lor aripă,
şi spectrul-fulger miilor de ani
în care am rîvnit această clipă.

Din nebuloase, drumuri se deştern,
proptindu-mi porţi pe care le desferec,
lumina mea dezvăluind etern
înverşunatul riu de întunerec.

Pămîntu-l văd în comunistă eră,
în urma navei mele — a scînteii —
şi inima, prinzîndu-i glasul, speră,
privind prin ochiul magic al ideii.

Ion Crînguleanu

Al doilea zbor în Cosmos

...Nebănuită, calea pin' la stele
Îşi deapănă fuioarele albastre
Atît de lungi şi-atît de grele
Crescînd din inimile noastre...

...O, drum bătut a doua oară
De pasul păcii către soare —
Vin frunţile şi te măsoară
Incinse de visări şi zare...

Vin vocile şi te-ncunună —
Imense arcuri de triumf arzind;
A doua oară-n sori răsună
Glas omenesc, măreţ şi blînd...

...Nebănuite aripi îşi întinde
Din soare, pacea spre Pămînt;
Şi-n piepturi tot mai mult s-aprinde
Nebănuitul libertăţii cînt...

Adrian Păunescu

Celula de Partid

Sovieticii au adus în taiga fluturări de arbori vitale şi verzi.
La pol, sovieticii joacă şah în maieuri.
Sovieticii se simt excelent în univers.
Într-un imens circuit energetic de bunădispoziţie,
Umerii fiecărui sovietic sînt releuri.

Gagarin şi Titov prin conştiinţele noastre
Continuu lunecă,
Aşa ca printr-un cer construit să le-ncapă
Surisul şi slava.
Depăşind timpul, mergînd înainte-i, Gherman
A zburat nedumnezeesc,
Într-o zi de duminică.
În celelalte şase zile tovarăşii îi construiseră nava.

Curînd va zbura încă un sovietic, în spaţii.
Şi ei trei, sus, acolo, ca într-un oraş selenar
Vor fi întemeietorii primei organizaţii
A Partidului
Comunist
din sistemul solar.

DOUĂ SCHIȚE DE FĂNUȘ NEAGU

În văpaia lunii

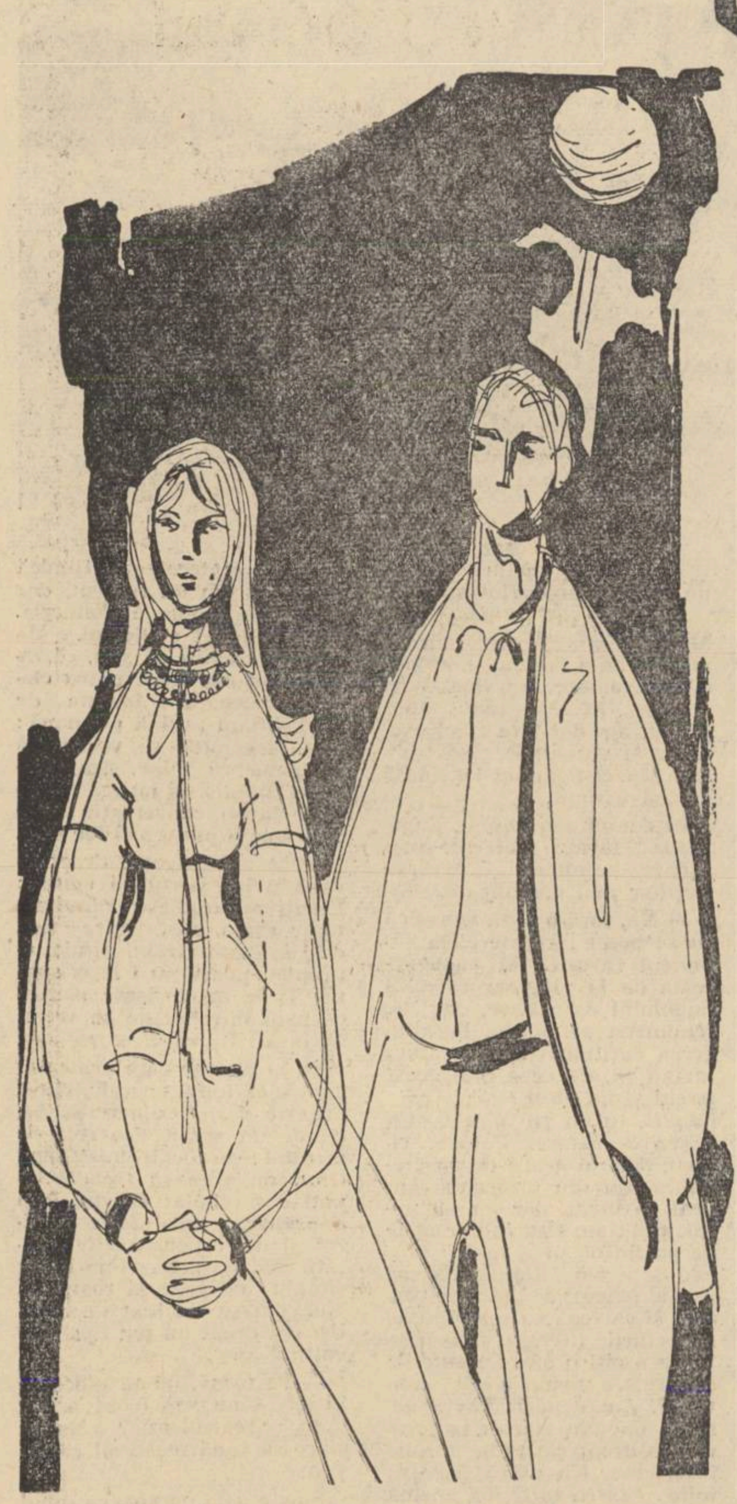

Era de cu seară. Ene Lelea, ieșit în curtea gospodăriei, asculta vuietul Buzăului scăpat de gheturi. Sufla austrul. Luna subțire, scorojită ca o lipie arsă, văruia fruntea casei cu ceardac și două turnulețe de tablă. Un nor, ca o culme de negură, zăbovea peste livadă. Trei stele, așezate în triunghi, scînteiau cu luciri minerale în dunga de zăpadă de lîngă scara magaziei. Mirosea a mraniță, a coajă de copac și a boștină fiartă. Într-un colț al grădinii, printre frunzele putrede, destrămate, mijea firul ierbii. Adulmecîndu-i izul înțepător și dulce, Ene Lelea zîmbi, fascinat de minunea primăverii. Trecu în poarta grădinii și se sprijini cu brațele pe gardul de nuiele. În fața lui, la vreo sută de metri, pe buza malului, apăru, dintre mărăcinișuri, o vulpe, cu coastele năpîrlite și coada stufoasă, sclipind roșcat. Se furișă sprintenă printre două mușuroaie făcute de hîrciogi și se opri între doi pruni, cu botul întins în vînt. Ene Lelea abia acum o zări. Sta neclintită, pe labele dinapoi și asculta. Vîntul îi umfla părul de pe ceafă, vînăt și-i gîdila nările. „Încotro cumătră ?", întrebă Ene Lelea și fluieră după cîini. Un dulău lătră gros, hodorogit, între căpițele de fîn, vulpea strănută, înveselită parcă de răgușeala dușmanului ei, se răsuci și dispăru în josul malului.

„Am scăpat-o, se necăji Ene Lelea, dar mîine seară stau la pîndă". Auzi țipătul prelung și straniu al unei păsări poposite în vărsătura Buzăului și se-nfioră. Sîngele-i goni spre inimă, într-o zvîrcolire dureroasă care se risipi în toate fibrele trupului, tulburătoare. Pe urmă se simți ușor și dogorînd și-i veni să rîdă. Dinții îi luciră sub mustața blondă, albi ca și capacul tabacherei de os pe care-o învîrtea, uitat, în mîini. Îl pătrunsese brusc o bucurie neînțeleasă, ca după o noapte de somn bun, liniștit, și porni să dea ocol curții tăvălite în văpaia lunii, cu miile ei de lucruri care altădată nu atrăgeau luarea aminte prin nimic, iar acum se impuneau ochiului, învăluite într-un farmec aparte, duios, uimind sufletul și chemîndu-te să te apleci asupra lor, să le mîngîi. Străbătu aria de-a curmezișul, fără o țintă precisă și auzind gălăgie în șopronul unde fierbe cazanul de țuică, se opri în dosul ușii vechi, afumate și aruncă o privire înăuntru printre două stinghii rupte. În vatra cazanului ardea un foc de buturugi. Un băiețandru, așezat pe vine, trăgea cu vătraiul niște cartofi copți în spuză, ferindu-și capul de dogoare. Vălătuci de abur clocoteau deasupra căzii prin care trec țevile alambicului. În fundul șopronului, pe patul acoperit cu o rogojină, Papa Leon, un bătrînel spîn, uscat, în pufoaică și pantaloni vătuiți, legat c-o basma de-a nevesti-si pe sub fălci (suferea de măsele) sorbea țuică, plescăind de plăcere, dintr-o ceașcă de lut și le spunea celor vreo șapte-opt flăcăi, îngrămădiți în jurul lui, o poveste cu un țigan, Tudor Șalăul, mort de mult și care avusese zece copii.

— Va să zică, spunea Papa Leon, ridicînd, ca la o solemnitate, arătătorul descărnat, cu pielea rebegită, cumpărase Șalăul o vacă. La masă, tăbărau pe strachina cu lapte zece guri și cu Șalăul unșpe. Ce e astăzi la *meniu* ? întreba Șalăul, fălos. Lapte, striga hoarda de căpcăuni. Pe el, teteo, asmuțea Șalăul — și-ncepeau liorpăiala. Mamă-mamă, cum mai cărau puradeii ! Te lăsau milog, nu altceva. Cinci îndesau lingura, cinci o scoteau și din două hăpăieli sleiau strachina. Șalăul, scos din front, făcea zîmbre, înghițea-n sec, se uscase ca o jumară. Dacă vede că n-are porție și n-are, într-o zi ia cuțitul și se-apucă de ciopleşte marginile lingurilor pînă le face netede. A lăsat-o-ntreagă numai pe-a lui. La masă, ăia zece rău la el : ne-ai tăiat leafa, barosane ? vrei să ne bagi în boala cîinească ? Tai-o și pe-a ta. Șalăul, că hîr, că mîr, dar ăia să-i pună gheara-n gît : tai-o și pe-a ta, hoț bătrîn. O tai, zice Șalăul dacă vede că se-ngroașă gluma. Dar ce-i dă dracu-n gînd? Ia cuțitul și hîrșt ! dă jos jumătate din coada lingurii. Gata, zice, acum sîntem egali. La treabă, teteo !...

Răsunară rîsete voioase și puternice ca niște nechezături. Papa Leon rîdea și el, fericit, cu sunete ascuțite, numai din gît, care semănau cu schelelăitul unui cîine cotonogit.

Ene Lelea zîmbi și se depărtă în noapte, neobservat, așa cum apăruse. Frigurile primăverii, aduse de austru, îi schimbau mereu gîndurile și-l umpleau de neastîmpăr. Trecu pe lîngă hambare și bătu cu palma în perete : „e-hei, cîte provizii am strîns noi aici". Cuvîntul ăsta, provizii, îi da un sentiment de plinătate, de siguranță și împăcare. „Trebuia să intru nițel la Papa Leon, își spuse apoi. Cînd începe ăsta cu gura, prinde iepuri, zău". O clipă i se păru că gîndurile ce-i trec prin cap nu sînt ale lui, ci ale altcuiva, străin și totuși prieten. „Pînă sîmbătă, Ene, trebuie să scoți tractoarele în cîmp și să nu te sperii dacă dă iar zăpada, că-i zăpada mieilor, nu mai are putere". „Păi nu mă sperii, ce crezi ?" spuse el cu voce tare și se opri. Umbra salcîmului de lîngă fîntînă, în care dormeau, pe prăjini, cîteva perechi de curci și bibilici, cădea peste el ca o plasă deasă. Două crengi noduroase închipuiau pe pămînt figura unui călăreț cu cojoc și căciulă. Ene Lelea se apleacă și potrivi la șoldul călărețului un vreasc, în formă de spadă. Cînd era copil, în nopți ca asta, maică-sa chema o bătrînă să-i „toarne cositorul". Baba venea, topea cositor într-o lingură și-l răsturna, bolborosind, într-o găleată cu apă descîntată. Cositorul se închega, luînd înfățișări ciudate, în care bătrîna deslușea, după semne ale ei, norocul băiatului. Își aminti că mereu era vorba de bani mulți, o comoară, de un drum lung prin Bărăganul ascuns în ceață și de o fată frumoasă. „Poate că fata era Gia", se gîndi Ene Lelea. „De unde, își reveni el, Gia m-a lăsat la două luni după nuntă. Nu era nici-o fată".

Dinspre șură trecea spre grajduri un om purtînd un coș în brațe. În dreptul lui Ene Lelea, slăbi pasul și-i spuse că în gluga cu pleavă a fătat o pisică. Șase motolani își ling boturile la lună. Și-s mustăcioși, tovarășe președinte !...

— Scoate-i de-acolo, îi spuse Ene Lelea, și fă-le culcuș într-un loc ferit să nu dea cîinii ciobanului peste ei.

Omul se depărtă. „Du coșul, vru să-i mai spună Ene Lelea, și-ntoarce-te să fumăm o țigară", dar în clipa aceea se auzi strigat, în șoaptă, de cineva ascuns între stivele de lemne din prelungirea magaziei. Surprins, se întoarse și dădu cu ochii de Sorica, o fată de la crescătoria de păsări, înaltă, cu cojocel cu guler din blană de iepure și broboadă neagră de lînă, înnodată gros sub bărbie.

— Bună seara, rosti Ene Lelea. Măi, se miră el, te-ai făcut fată de măritat.

— Vino pînă la incubatoare, îl chemă ea cu glas tainic.

— V-ați certat!

Fata scutură din cap.

— Nu-i adevărat, se apără cu îndîrjire naivă. Gia nu se ceartă niciodată cu mine. Toată ziua mă pune să-i cînt. Ieri seară am stins lumina și-am cîntat amîndouă pe întuneric, așa, s-auzim numai noi. Cîntecul l-a ales Gia, unul trist, trist de-ți sfîșia sufletul. Pe la jumătate n-am mai putut și-am izbucnit în plîns. Intîi a început Gia. Mi se frîngea inima de mila ei, și-atunci m-am pornit și eu și-am plîns pe săturate, pînă mi s-au umflat ochii. Și doar n-aveam nimic, jeleam degeaba. Gia, cine știe, s-o fi căind că te-a lăsat și s-a dus la Bigu.

— Nu se căiește. Se-mpacă bine cu Bigu. Zice lumea c-au să aibă și-un copil.

— Da, aprobă Sorica înveselită, i-a cusut o groază de scutece, tichii, botoșei... Dar hai să mergem, reluă ea serioasă. Astăzi au scos capul din găoace vreo cincizeci de puișori și doi din ei cîntă. Hai să-i vezi.

Lucrul era de necrezut, dar Ene Lelea porni alături de fată, pe cărarea presărată cu paie, cu credința fermă, statornicită în el, că în noaptea asta, cînd lumea e inundată de-o lumină nouă, plină de voie bună, totul e posibil. Călca alături de Sorica, umăr la umăr, deopotrivă de înalt și-o iscodea cu coada ochiului. „Măi fată, măi, îi spune el în gînd, privind cu încîntare obrajii ei, rumeniți de vînt, ia să vedem noi"... Dar nu știa ce trebuie să vadă, gîndul îi răsărise rupt și fără înțeles. Dinspre rîu, pe sub norul ca o culme de negură, sufla vîntul, împrăștiind miros de lemn șezut în mîl. În jur, toate existau aevea, însă fără contururi reale, a pîclă albicioasă ștergea și încîlcea formele cărora luna le dădea moliciune și luciu.

Deodată, pasărea ascunsă în vărsătura Buzăului repetă țipătul ei straniu și Sorica se opri, zbuciumată de neliniște, cu ochii arzînd. Amețită de mirosul pelinului putred, adus de vînt de prin văile cîmpiei, apucă mîna lui Ene Lelea și-o frămîntă între ale ei. Omul o privi fix, cu fața scăldată de-un zîmbet sincer și blînd.

— Mi-e frică, rosti fata.

— Vine primăvara, răspunse Ene Lelea, ca și cum n-ar fi auzit vorbele ei.

Uimită, Sorica își desfăcu broboada, lăsînd părul să-i cadă despletit pe pieptul plin. La gît purta mărgele înșirate pe un șnur negru, cu capse argintii. Cerceii, atîrnîndu-i la urechi, păreau două picături de sînge.

— Strălucești ca o brănișoară, rîse Ene Lelea.

— Nu știu ce-i brănișoară.

— E un pește. Unul, așa, mic și lucios.

Fata rîse. Rîzînd, își zvîrli pe spate capetele broboadei și fugi în șura din fundul curții, pe acoperișul căreia se învîrtea într-un picior, șchiopătînd, un pitic de tinichea. Ene Lelea se duse după ea și o găsi în odaia din față, îngenunchiată pe podele și înconjurată de-o mulțime de pui de găină, mici, plăpînzi, cu puful auriu.

— Ăștia cîntă, îi arătă ea doi pui avînd cîte-o pată neagră pe gușă. Își lipi obrajii de ei și-i legănă cu dragoste. Avea ochi negri, cu gene lungi și sprîncene arcuite.

— Hai, îndemnă Sorica puii, cucurigu. Făliți-vă măi !

Dar puii întinseră aripioarele golașe și o izbiră cu pliscul.

— Ce-i cu voi? se miră ea. Ați ostenit? Nu mai vor, îi spuse lui Ene Lelea, ridicînd din umeri, neputincioasă. Hai dați-i drumu', se întoarse din nou la pui, cîntați, ce vă fandosiți atîta?! Urîcioșilor! le strigă supărată, cu ochii în lacrimi. Fugiți de la mine, să nu vă mai văd. Pieriți din fața mea.

Ene Lelea zîmbi. Așa cum sta în genunchi, revoltată, mînioasă, cu buza de jos tremurînd, Sorica semăna cu copilul unui vecin de-al lui pe care-l găsise, vara trecută, în curte, c-o strachină de lapte dinainte, din care bea un șarpe ieșit de sub pragul casei. „Mă, tu n-auzi? striga băiatul. Papă și dumicați... Ia uite, bre, nea Ene, la ăsta, ce face. Zi-i să ia și dumicați, ce crede el ?"..

— Lasă-i Sorica, vorbi Ene Lelea. Dacă nu vor, n-ai ce să le faci. Se rezemă de perete și continuă, fără să-și dea seama c-o jignește. Bunicul îmi spunea și el de cucoși ca ăștia care cîntă. Dar asta se întîmplă, cică, numai în noaptea Paștelui. Cîntă spre slava lui Christos.

— Degeaba-ți bați poc, izbucni Sorica. Au cîntat. Gia, strigă ea, spre odaia alăturată, spune și tu, Gia, dacă n-au cîntat puii adineauri.

— Au cîntat, se auzi de dincolo vocea Giei, aspră, întărîtată.

Ene Lelea tresări.

— A, zise el, era și Gia aici !

Își scutură palmele de parcă ar fi frecat în ele, pînă atunci, spice de grîu și plecă, fără să scoată o vorbă. Sorica privi după el întristată. O durere surdă, neînțeleasă îi răscoli sufletul. „Doamne, suspină ea, ce-i cu mine?" „Dacă te doare, plîngi și-ți trece durerea, își aminti de-o vorbă a maică-si. Plînsu-l întărește pe om, cum întărește apa clocotită lemnul". Își șterse ochii și se sculă în picioare. Privi într-un ciob de oglindă și rîse strîmb. „Mamă bună, asta-i noaptea zănaticilor", își spuse, convinsă că neliniștea și durerea ei veniseră cu noaptea și-aveau să dispară odată cu ea.

În curte, după ce făcut vreo zece pași, Ene Lelea auzi ca dintr-o depărtare adîncă, slab și pierdut, cîntecul cucoșilor Soricăi. Uimit, se repezi înapoi la geamuri. Dincolo, umbra Giei se lipi de perete. Omul n-avu timp să se întrebe pentru ce-l urmărise Gia, fiindcă în clipa aceea, ușa se izbi în lături și în prag apăru Sorica, agitată.

— Ene, strigă ea, vino să-i auzi cum cîntă !

— I-am auzit, mărturisi Ene Lelea și întinse mîna să-i mîngîie obrazul. Fata nu se feri. Își dădu ușor capul pe spate și șezu, așa, cu ochii închiși, ca-n cea dintîi ploaie a verii care vine cu vijelie de ape, curată și odihnitoare.

Ene Lelea își retrase mîna încet, păstrînd în degete moliciunea răcoroasă a pleoapelor fetei și dispăru în noapte, cu pași mari. În odaie, vocea Giei îi retezase sentimentul de bucurie care-l însuflețise toată seara; acum simțea din nou cum urcă în el, ca un miracol, stăpînindu-l, dorul de-a rătăci prin bătaia austrului. Îi veni chiar un gînd poznaș : să-i scoale pe toți tovarășii de joacă, astăzi oameni însurați și cu copii, și să plece călări în Gorgănii, departe, în susul Buzăului, să dea cu ostiile în bulboană după pește, iar pe urmă să coboare în vale la biserica părăsită, să tragă clopotele și să bată toaca cu ciolane de cal pîn-or trezi toată lumea.

Văzu arzînd lumina la cramă și intră. In încăperea lungă, prăfuită, cu damf de alcool și mucegai, luminată slab de-un bec acoperit cu plasă de sîrmă, Dragomir Tarachiu, pivnicerul gospodăriei, om scund, păros, cu obrajii vineți, plesnind de grăsime, cu cisme de cauciuc, răsfrînte deasupra genunchilor, trăgea vinul — îl muta dintr-un butoi în altul ca să se păstreze limpede. Se ajuta cu patru flăcăi de la grajduri. Nevastă-sa, înfofolită cu șalul pînă sub nas, din pricina guturaiului, răsucea caneaua și ținea socoteala vedrelor, trăgînd linii cu creta pe fundul butoiului.

Ene Lelea se apropie de ciubărul în care curgea vinul, atingînd din mers, cu palma, smocurile de cimbru atîrnate de grinzi. Din beci, suia prin răsuflători miros de piele argăsită. Pe o ladă, între butoaie, văzu niște turte de ceară de albine și o capcană de șoareci. Atinse cu vîrful degetului cîrligul pentru momeală și arcul încordat clănțăni sec.

— Astîmpără-te, îi spuse Tarachiu, că-ți prinde mîna — și-i întinse un pahar cu vin, să guste.

Ene Lelea ridică paharul în lumină, cercetînd îndelung, cu ochii micșorați, vinul roz în care sfîrîiau și se spărgeau bobițe de aer.

— Îi schimbăm cămașa, zise Tarachiu, ajutîndu-le flăcăilor să salte ciubărul plin. Suflă austrul, înseamnă că-n nopțile astea înmugurește via, scot cornițe mugurii ăia pufoși și cafenii ca niște căpuși, iar vinul simte și dacă nu l-ai tras în alt butoi, se dă peste cap și se serbezește, zer se face. Primăvara, vinu-i la fel de simțitor ca și omul. Poate chiar mai simțitor decît omul. Cum e afară, se interesă, se desmorțește pămîntul ?

— Se desmorțește, răspunse Ene Lelea.

În cramă pătrunse un curent de aer rece și femeia se repezi, greoaie, să pună zăvorul pe ușa uitată deschisă de Ene Lelea. Bărbat-su o opri.

— Las'să intre aer proaspăt. Ehe, făcu înfiorat, vine măicuța noastră, primăvara. Uite, o noapte ca asta poate să-ți ia mințile.

Așezat pe un scăunel, Ene Lelea privea, zîmbind, prin ferestruica de la spatele lui Dragomir Tarachiu, o stea din cerul senin care-i făcea cu ochiul, complice. „De-aseară te ții de capul meu", o amenință el în gînd. „Știi tu de ce mă țin", clipi steaua în înălțimi. „Hoțomano !" o amenință din nou Ene Lelea, rîzînd.

— Rîzi de mine ? întrebă Tarachiu. Într-o noapte ca asta s-a scrîntit Patraulea, să știi. Luna amețea pămîntul și el cînta ca-n clasa-ntîi : **Neaua peste tot s-a pus...**

— A înebunit de beție, zise Ene Lelea.

— De beție, sigur. Dar întîi l-a zăpăcit primăvara. Știu bine cum a fost, că eram argat la el. În seara cînd s-a scrîntit, tăiam mlajă-n vărsătura Buzăului. Intrasem cu luntrea, la asfințitul soarelui, făcusem patru snopi și mă oprisem să răsucesc o țigară, cînd aud glas dinspre sat : Dragomire ! Ieși la mal, Dragomire ! Mă striga băiatul lui Patraulea. Iau vîslele, dau bătaie și vin în vad. Ce este, Zamfire ? Tata, zice, te cheamă la parastas. Hai, c-a întins masa pe bătătură. Acum, noaptea, mă ? Du-te dracului, nu mai întreba atîta, vino cînd îți spun. Merg, zic, da voi nu sînteți teferi la minte. Și vin colea-n bătătură. Patraulea sta la masă, cu capul gol, cu pistolul la cingătoare și-mprejurul lui ardeau, în cunună, lumînări. Patruzeci de lumînări, sau, poate, optzeci. Ca la înmormîntare. Nevastă-sa, pe pragul casei, bocea și-și smulgea părul. Dincolo de gard, jumătate de sat. Căscau gura, că ce face ăla ? Pe masă, o pîine mare și o căldare cu țuică. Bună seara, zic, neică Patrauleo, și mă trece un fior din creștet pînă-n tălpi cînd m-apropii de masa aia plină de lumînări. Stai jos, îmi face semn Patraulea, și zi s-o ierte dumnezeu pe mama. Nu i-am făcut nici-o pomană, dar azi îi dau să bea rachiu pe lumea ailaltă pînă s-o îneca. Să bea și să-i cheme și pe-alde bîtu să bea. Hai, zi ! se răstește. Zi dumnezeu s-o ierte. Dumnezeu s-o ierte — și iau bardaca cu țuică. Putea a gaz, n-am putut să beau și-am pus-o jos. Ce-i, strigă Patraulea, nu-ți place ? Nici ție nu-ți place, a? Dacă nu-ți place, ieși de lîngă mine. Ieși! Mă dau deandaratelea pînă la perete. Luna, iac-așa se bălăbănea pe cer și Patraulea, cu ochii la ea, desfigurat, bea țuică și gemea : ooo !... ooo ! Ce-a pățit, mă Zamfire ? îl întreb pe fi-su. Moare, zice ăla. Tîmpita de mama a pus lampa cu gaz pe butoiul de țuică, doaga a tras mirosul și s-a stricat țuica, n-o mai cumpără nimeni. Cîrciumarii, toți trei, n-au vrut să dea nici o ceapă degerată pe ea. Și dacă n-au vrut, o bea el. Maică, strigă deodată Patraulea, spurcat suflet ai avut. Ooh ! Pe urmă bușește cu pumnul în masă și începe să cînte : **Neaua peste tot s-a pus.** Era lună și el zicea că ninge. A băut pînă la ziuă. În noaptea următoare a întins din nou masa. Luna, ca și ieri, se bălăcea în căldarea de țuică, iar Patraulea, tot singur între lumînări, bea și cînta. După o săptămînă a damblagit. Sta în patul din odaie, cu bărbia pe pervazul ferestrei și, cînd ieșea luna, începea să cînte: **Neaua peste tot s-a pus.** De beție a înnebunit, sigur, dar de ce cînta numai cînd ieșea luna? L-a zăpăcit și primăvara, asta e. Ce naiba ai, mă, de rîzi într-una? se supără Tarachiu. Doar nu m-ai văzut cu poalele-n cap.

— Mi-a dat laptele-n păsat, răspunse, vesel, Ene Lelea.

Tarachiu dezarmă.

— Atunci dă-mi și mie o țigară, ceru el.

Ene Lelea îi răsturnă tabacherea în pumn, silindu-l să le ia pe toate și ieși în curte grăbit, căci văzuse afară, la geam, capul Soricăi. Apăsa cu fruntea pe sticla rece, topind increstăturile ca de ferigă ale ghieții, pe care austrul, firav încă, n-avea putere destulă să le șteargă. Din doi pași, Ene Lelea ajunse la colțul cramei. Sorica dispăruse. Îi văzu umbra, mișcîndu-se între stîlpii de la popicărie, prin lumina albă, ca de var, a lunii și înțelese că fata l-a căutat și-l aștepta. Îl scutură un fior de la inimă. Tremurul, ca un șoc electric, se transmise în tot trupul. Măi, rîse el, cu ochii la lună, te-ai țicnit de tot. (Luna dansa în brațele piticului de tinichea de pe scara casei din fundul curții.) „Schiopule, îi spuse și piticului, ești caraghios, să știi". Piticul dădu într-un genunchi și se opri. La popicărie răsună zgomotul unei bile de lemn aruncată pe podele. „Vin", zise Ene Lelea și porni într-acolo, cu mîinile înfundate în buzunări. Trecînd pe lîngă cazanul de țuică auzi iarăși vocea lui Papa Leon :

— Mai pune un rînd, cumetre, să-mi fac plinul. Ia banii. Așa. Și cînd oi muri, pe mine să mă-ngropați în curte la Sfatul Popular. Să-mi puneți o cruce cum are prințul Șuțu și să scriți pe ea : aici odihnește Papa Leon care l-a tîrît de nădragi pe boierul Pisoschi la împroprietărire și-i lăsa gura apă cînd auzea de rachiu. Tra-la-la-la.

Ene Lelea fură cîntecul bătrînului și intră cu el sub umbrarul popicăriei.

Om rău

Îmi e unchi. L-am pomenit episodic, într-o povestire — cîteva fraze care se vroiau pitorești — și cînd am fost acasă, în concediu, am văzut că mi-am aprins paie-n cap.

Iacătă-l și pe nepotul care ține creionul popindău pe hîrtie și-l face cu ou și cu oțet pe cine vrea el. Află că te-am scos de la inima mea, fiindcă m-ai făcut de risul lumii, mi-ai zis în carte pe poreclă, mi-ai zis Papa Leon, așa cum m-a botezat neghiobu-ăla de Gogodita care vinde la M.A.T. cînd m-am certat cu popa de la noi și m-am jurat că trec la catolici, cu foanfa de babă cu tot. Te-ai cocoțat și tu oleacă și cum ai apucat oala de toartă, iuf ! una cu piciorul lui Nae Roșioru. Ai uitat că eu te-am învățat să-i tai coada cîinelui vostru și o ureche, ca să se se facă rău și că m-așezam buturugă să pui piciorul pe mine ca să-ncaleci mînjii prinși pe izlaz. Bravo ție, bine mi-ai făcut, c-am fost prost, nu te-am lăsat să-nghiți o vadră de apă cînd ai căzut în ochiul-ăla mare de la gîrlă. C-așa m-am ivit eu, deandoaselea decît ăilalți, adică bun și prost, cum fac un pas, trosc! strachina... Trîntește zevzecul de Gogodita o nerozie și tu, fuga, să nu ți-o ia alții înainte : lui Nae Roșioru, lumea-i zice Papa Leon. Îmi zice, las să-mi zică, dar ție nu-ți dau voie să-mi zici. Că măcar puteai să spui, Papa Leon e Papa Leon, dar e om cumsecade, nu umblă cu fofîrlica, așa cum face ăla de la Roma care, una, două, dă-i și dă-i cu războiul... Și de Gogodita, dacă e vorba, de ce n-ai scris nimic ? Dă-i peste bot, pocnește-l să-i sară dinții, că nu e om de condiție. Pe timpul secetei i-a făcut nevasta un băiat și el i-a pus nume bogat, Marghiloman — na, cică, să-ți țină de foame. Dar decît așa, mai bine-l lăsa păgîn. Asta-i Gogodita. Pune mîna pe creion și arde-l. Arde-l să-l usture la ficat. Să zici acolo : Ion Lalaia Gogodita e ciuca mincinoșilor din lumea mare... Și minciuna tot vorbă e, dar ăsta cînd o spune, o crede el jumate și ăla cui i-o spune, toată. Ce mai, toarnă la minciuni de te lasă năuc. Iar în ce privește politica nouă eu zic că-l stingist, fiindc-o ia razna-n ham pînă-l rupe. Greșești o dată la gospodărie, el începe să urle : sanc-ți-u-ne ! Adică, dă-i la cap lui Papa Leon. Bun, sancțiune, o primesc, dar pînă una-alta, ești stingist și te rad. Cu mine nu-ncape-nvoială la chestii de-astea, că eu și-n sectorul zootehnic, la crescătorii de animale, nu iert nimic. Ai scrîntit-o ? Gata, cu mine ai isprăvit-o, i-ai pus cruce, aleluia. Păi cum ?! Sînt eu om blînd, miez de pîine caldă, să mă pui cocoloș pe rană, ca pe buruiana de leac, dar dacă nu-mi place cum muncești, te duc tîriș la președinte, mor cu tine de gît. Barem pe Gogodita o să-l fac coleașă în adunarea generală că mi-a sucit mințile și m-a dat îndărăt de la știință care-i temelia pămîntului și nu poți să te joci cu ea că te bușește de vezi stele verzi, oricine-ai fi tu. Chiar dumnezeu, cît era el de tare și de mare și de dumnezeu, cînd l-a luat la refec, n-a pus-o de mămăligă și-a spălat putina ? S-a dus de nu-i mai știi de urmă... A rămas pe loc pungașul de Gogodita să mă bat în bețe cu el, c-a fost de nimica santinela de la 9 dorobanți de n-a băgat tot arsenalu-n el cînd l-a prins, noaptea, șterpelindu-mi șireturile de la bocanci. Arma la ochi — și scapă lumea de-un dușman. Dar s-a făcut nu vede, n-aude, șarlatanul a scăpat teafăr și se ține pacoste de capul meu. Intru alaltăieri la M.A.T. să cumpăr țigări și el, cum mă vede, îl apucă șapte mii draci. Se-nvinețește ca dalacul și-ncepe să strige : poftește, poftește, aicea, ca la desfrîul Babilonului. Zvîrle banul ca să sune și Lalaia te servește. Ascultă, zic, dă-mi de doi franci „Naționale" și leagă clanța că ți se rupe omușorul. Marghilomane, puiule, face și el spre mucosul de fi-su, dă-i lui Papa Leon de doi franci cuie de coșciug. Și mai dă-i, zice, și-o țuică de caise, că aia alină vătămătura. Plătești tu ? Plătesc... Bun, dacă-i pe asta, iau cinzeaca, o torn pe gît și mai cer una. O beau și p-a doua și mă cioplesc, începe limba să-mi umble-n gură, ca o cățea la ouă. Întîi, zic, sînt plin de năduf ca o capră de rîie. De ce, vere ? se miră pastrama bătrînă. De-aia, zic, fiindcă vacile nu mai dau lapte ca înainte. Se-nbuibă, ticăloasele, de bați toba pe burta lor, dar la mulsoare fac nazuri și trebuie să te rogi de ele: hai, drăguță, nu-l mai ascunde, că-mi scoți sufletul... înțelege și nu mai da cu piciorul, nemernica Bărăganului. Ce s-o mai întind, zic, merită să le jupoi de vii, pe urmă s-aștepți să le mai crească o piele și iar să le jupoi... Păi, da, mă ia la rost, tîlharul de codru, pe tine numai pînă la ciomag te duce mintea-aia nătîngă. Zău, zice, ești tot tît de prost ca o hîrtie de prins muște. Pune-le ceapă-n furaje, dacă vrei să știi. Da, nu gogona ochii cît sarmaua, că ceapa taie greața și sporește izvorul laptelui. Moașa cu ce le îndoapă pe lehuze ? Cu ceapă. Ehe, zice, se vede că n-ai avut copii, vai de capul tău. Crezi ? zic. Nu, se strîmbă, secătura, vreau să te bag în cofă. Piei din ochii mei, că mi-e silă... N-am bănuit că-și bate joc, așa că de la M.A.T. m-am dus de-a dreptul la grădină, am smuls două brațe de ceapă verde și-am trîntit-o în ieslea vacilor : mîncați să vi să deslege ugerul. Dar mai bine-mi turnam sare la rădăcină, c-a doua zi, în zori, cînd mă prezint la slujbă, brigadiera, fire-ar ea să fie afurisita, cu toată spuza de muieri oploșite-n sectorul nostru, sare, vrăjmașa, să mă ia în unghii. Ce le-ai dat de mîncare la vaci, ghiuj bătrîn ? Porția lor, zic, cum scrie la regulament. Daa ? Da. Atunci, zice, ia și gustă și spune-mi a ce miroase — și-mi bagă găleata cu lapte sub nas. Duhnea a ceapă de te trăznea, dar mă țin tare. Nu miroase, zic, v-ați scrîntit la minte, parșivelor. Nu miroase, pot să jur și pe icoana lui Sfîntul Gheorghe biruitoru'. Turnați-i o picătură de gaz, dacă vreți neapărat să miroasă. Miroase a ceapă, strigă tot nămolul ăla de carne muierească, iar una mai artăgoasă ia găleata și-mi zvîrle-n față tot laptele, de mă face alb de sus pînă jos. Dai în om bătrîn ? răcnesc. La ocnă cu tine, la Sărata. Oho, zic, am să te tîrăsc prin toate tribunalele. Șapte avocați plătesc și mai plătesc șapte, vînd casa, vînd tot, rămîn sărac pînă-n pămînt, dar nu mă las pînă nu-nfunzi pușcăria, farfuza dracului. Și dă-i, și dă-i, că mi se urcase sîngele la cap. Dar cînd era tărăboiul mai mare, iese inginerul agronom care dormea-n camera de oaspeți și-ncepe să strige : ce-i gălăgia asta ? Domoliți-vă ! Cine urlă ca-n gură de șarpe? Eu urlu, zic, eu, Papa Leon. Ești om cu carte, zic, și te pun martor c-au tăbărît să-mi spargă capul, fiindcă le-am dat vacilor să mănînce ceapă. Le-am dat, dar ele nu știu, toantele, că ceapa sporește izvorul laptelui. Ceapa ? zice el. De unde-ai mai scos și trăsnaia asta ? ! Ceapa, zice, zgîndără ugerul, atîta tot. Ceapa nu intră în alimentația vacilor. Dăunează. E-hei, dacă nu-mi vii, iarna, la cursuri !...

Asta-i povestea, ceapa e o pramatie și Gogodita un pui de lele. Eu am spus-o de la-nceput, nu-i dați ăstuia gestiunea de la M.A.T. pe mînă, că se-nvață cu nărav, apucă la băutură și-ncepe să bată cîmpii, caută cai bălțați prin șanțuri. Nu i-o dați. Sau dacă țineți morțiș să i-o dați, suiți-l întîi pe cîntar și să-l suiți pe urmă tot la două săptămîni, să vedem cîtă prostie dă jos. Am zis, însă am rămas cu zisul, ca blegul cu cîrnatul atîrnat de nas. Dar pînă la urmă adevărul a căzut de partea mea : Gogodita e contra ălora de-un leat cu el, îi calcă pe călcîie și-i trage îndărăt de la știință. Pune mîna pe creion și arde-l. Asta e, cine se ia rău cu mine ajunge de rîpă. Scurt și limpede, mă scoți din pepeni, mă fac dracul gol, am pe nepotul care scrie la ziar și te dovedesc.

Desene de TIA PELTZ

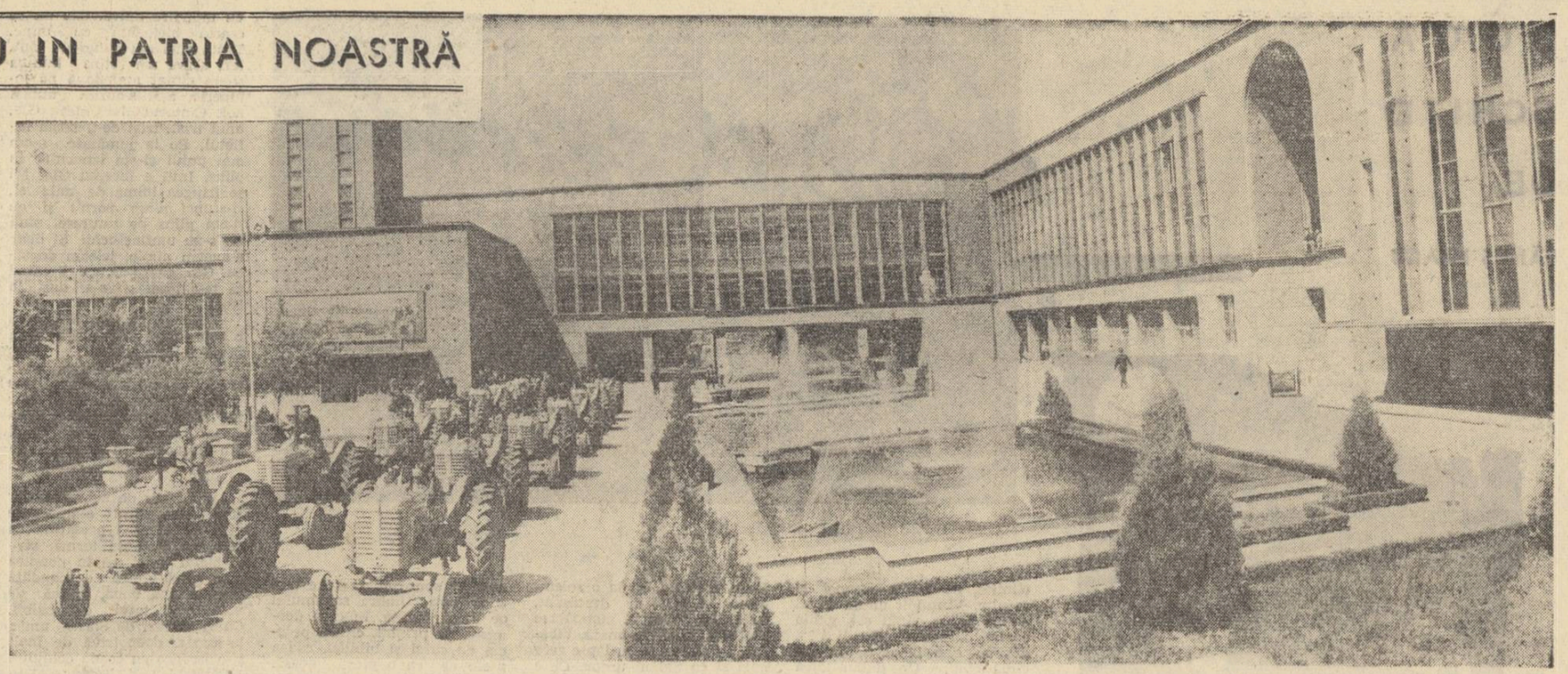

H. Rohan

Intelectuali ai muncii fizice

PEISAJ ŞI TREI PORTRETE CARACTERISTICE

Un portal de fier, lucrat artistic, o pajiște, arbuști exotici, tufe de tuia, uneori o fîntînă arteziană, flori, pomi, o statuie — bustul unei personalități politice, sau artistice, o alegorie sportivă în bronz — alei cu pietriș alb, sau drumuri asfaltate, difuzoare, ecrane de cristal cu fotografii, bănci de grădină.

Un parc ? Nu. Elemente de peisaj industrial, aproape tipice, cînd e vorba de mari unități de producție socialiste. Nici un pictor nu se poate prezenta azi publicului cu o pînză intitulată „Uzina", fără a sugera viața acută a clorofilei între zidurile drepte, de concepție arhitecturală modernă, fără a investi în culori bucuria romanțioasă a florilor, grația sau severitatea portalurilor de fier, poezia aleilor mărginite de plopi și felinare electrice, cu globuri lăptoase, nalviatea veselă a jeturilor de apă, spiritualitatea chipurilor de marmură.

Peisajul cu fum destrămat trist și apăsător pe cioburi dureros de limpezi și albastre de azur, peisajul cu bălțoace, ziduri negre și gemulețe mărunte, încețoșate, devine din ce în ce mai categoric o interdicție a realității. In statele de salarii ale multor întreprinderi industriale, alături de strungari, frezori, topitori sau calibrori, pot fi întîlnite și posturi de grădinari calificați. Cuvîntul fum nu e aruncat la întîmplare. Oricît ar părea de idilic la prima vedere un cer albastru deasupra unei uzine, oricît s-ar refuza unei viziuni realiste, cerul de deasupra multor secții de uzine — ani de zile mînjit de fum — este azi albastru.

Exteriorul unei uzine, mai mult decît înfățișarea unui om, trădează schimbările interioare. Dispariția unui coș poate însemna introducerea unui cuptor electric, sau schimbarea întregului proces tehnologic.

De aceea, în peisaj, floarea e vie, nu pălește sub ploaia de zgură, nu se închircește la atingerea otrăvită a fumului. Cerul e albastru. Cel mult, vibrația aurie a dogorii aerului mai poate fi văzută la vîrful coșului. Ferestrele cu multe gemulețe mici corespundeau nu numai concepției de cazarmă-pușcărie pe care capitalistul o avea asupra uzinei, dar și tehnicii înapoiate folosite de acesta într-o țară „eminamente agricolă", deci fără perspectiva dezvoltării industriei; lucrul manual cu dalta, de pildă, făcea să sară așchii, schije din metalele prelucrate. Capriciul conducea nu o dată astfel de așchii spre o soartă tragică a geamurilor. Jocul necesar al manevrării materialelor, barelor lungi și pieselor mari de la o operație la alta, se sfîrșea adesea cu zgomot de sticlă spartă. Un gemuleț mic costa mai puțin. Firește, cei ce trăiau pentru profitul maxim ar fi fost îndurerați dacă n-ar fi găsit această soluție. Marii proprietari de vii puneau botnițe culegătorilor de struguri.

Prin geamurile mari ale unei uzine de azi, se văd noile procese, moderne, de prelucrare, utilajele blindate care opresc zborul anarhic al așchiilor de metal, liniile automate de producție, procedeele chimice, electrice, de transformare a materiei sau unul din cele mai revoluționare procese : desființarea pur și simplu, în anumite cazuri, a prelucrării, prin turnarea de precizie.

Portalurile de fier au fost dorite și executate de muncitori, amenajările, săpăturile, alinierile au fost făcute de muncitori în ore de muncă voluntară, vitrinele de cristal cu fotografiile personalităților din uzină au fost făcute de muncitori, plopii au fost săditi de ei, felinarele cu globuri romantice ei le-au implîntat în asfalt. Tabloul poartă semnele paletei bunului gust colectiv, revelării conștiinței de sine, autorespectului muncitorilor. Înfățișarea estetică a peisajului industrial este un semn obiectiv al nivelului de cultură al muncitorilor. Cînd pătrunzi într-o mare uzină, te cuprinde același respect ca atunci cînd pătrunzi într-un templu al culturii. Cine nu înțelege asta, nu înțelege ceva esențial din epoca pe care o trăim. De pe acum, anumite uzine din țară au faima de pepiniere ale intelectualității muncitorești, datorită nivelului înalt de tehnicitate al procesului de producție, pătrunderii științei în producție. Dacă un muncitor de cea mai înaltă calificare în 1944 — care ar fi dormit în ultimii 15 ani — ar intra acum într-o uzină ca „Ernst Thälmann" din Brașov, s-ar simți ca Alice în țara minunilor. El nu ar avea, în anumite domenii, nici un fel de cunoștințe, iar în altele abia ar ajunge la nivelul de înțelegere al unui absolvent de școală profesională.

Însăși existența unei uzine de tractoare în țara noastră i s-ar părea o minune. Apoi, procese tehnologice ca : tratamentul termic prin curent de înaltă frecvență, turnarea cu modele ușor fuzibile sau în coji de bachelită, l-ar face să se simtă analfabet, pe lîngă acest tinerel, de pildă, Dinu Nicolae, care, la 20 de ani, nu numai că știe ce proprietăți are o crustă de turnare pe bază de silicat de sodiu, chimia și fizica ei, dar concepe și construiește, perfecționează utilaje.

Încă de la poartă, din preocupările colegilor săi de azi, ar simți înapolerea sa intelectuală. În stînga intrării, pe un ecran de cristal, sînt expuse fotografii din ultimul film turnat în uzină de clubul cineamatorilor. Actorii, regizorii, operatorii, scenariștii, sînt mecanici, modelatori, sudori, electricieni. Tăieturi din ziarele centrale și locale conțin articole care apreciază laudativ filmele prezentate pînă acum. Citiva pași mai încolo, o inscripție pe frontonul unei clădiri cu două vitrine încărcate de cărți tehnice și științifice, îl dezvăluie identitatea : Cabinetul Inovatorilor. Înăuntru, o expoziție permanentă de inovații și invenții, majoritatea aparținînd muncitorilor. Filele unei cărți de onoare le reține chipurile, într-o emblemă reprezentînd lauri și steaguri, și fac o descriere laconică a invenției sau inovației. Printre rînduri se întrevăd aventurile gîndirii, inspirația, cunoștințele de matematică superioară, de electrotehnică, de fizică și chimie, de structura metalelor, aterizarea teoriei pe larga pistă a experienței practice muncitorești.

Ziarul pe care-i desface cineva în clipa aceasta nu este scris de ziariști. Autorii articolelor sudează acum undeva în uzină, montează blocul motor, călesc, supraveghează bateriile de aer comprimat. O sută doisprezece oameni, de diverse meserii, au căpătat pasiunea presei. Se va vedea îndată că aceasta nu este o vorbă goală. În redacție poate fi întîlnit des un muncitor, cu o figură ascuțită, de vevericță, care nu atrage atenția decît, poate, prin faptul că-și scoate țigara nu din pachetul mototolit în buzunar, nici din tabacheră, ci din căptușala șepcii pătată cu miniu roșu de plumb. Profesia lui : mecanic la montajul general. Numele nu-i poate fi divulgat : secret de redacție. Omul se așează în fața hîrtiei pe care s-au imprimat amprentele degetelor sale îmbibate de negreala muncii, pune creionul pe suprafața îmbietoare și nu-l ridică pînă nu termină ce are de scris. Dintr-o suflare. Cei doi redactori ai ziarului — și el muncitori (scoși din producție) — citesc materialul și din cînd în cînd zîmbesc, sau izbucnesc în hohote de rîs. Cu mici puneri la punct, articolul pleacă la cules și apare în ziar la rubrica satirică cu titlul permanent „Gică tractoristul povestește". Toată uzina se zbate să afle cine e Gică tractoristul, fiindcă „poveștile" lui arată că undeva — și peste tot — este un ochi care nu iartă.

„Gică" mai scoate o țigară din căptușala șepcii și remarcă amuzat :

— Să vezi ce serios îi ascult eu cînd mă „înjură" și mă întreabă : „Mă, cine-o fi Gică tractorist-ăsta... așa și pe dincolo?"

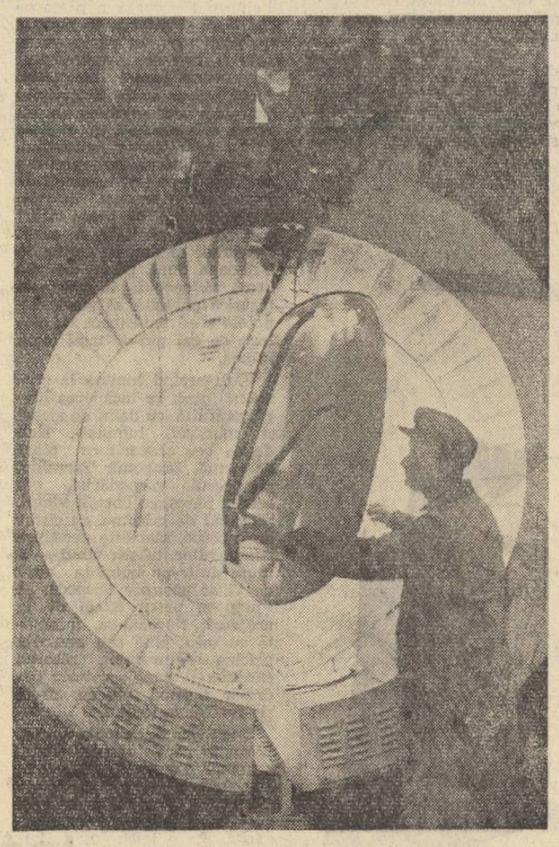

Cuptorul de uscat piese cu raze infraroșii

Fiecare învață în felul lui

O BIBLIOTECĂ NEOBIȘNUITĂ. În viața fiecărui om, intervine într-o zi ceva care o schimbă. Dacă se schimbă în bine sau în rău, aceasta depinde și de om. Sînt oameni în care mocnește ceva. În alții nu mocnește nimic. Se mulțumesc cu munca ce li se dă, își fac fără strălucire meseria pe care au învățat-o, sînt satisfăcuți dacă au ce mînca și îmbrăca, unde dormi, și n-au nici un fel de alte ambiții sau pretenții de la viață și de la ei înșiși.

Voiculeț nu era unul dintre aceștia. Așa, pe dinafară, arăta ca un om vesel, binevoitor. Era vesel și binevoitor din fire. Dar nu arăta cît de posomorît era el pe dinăuntru cîteodată cînd se gîndea că viața trece — 30 de ani, 31 — fără să aibă o plăcere prea mare de sine, „o stimă", cum se exprimă el. Simțea că poate fi mai mult decît era, știa și ce-i lipsea : cultura, dar n-avea curajul să se înscrie la școală, nu găsea în sine destule resurse să se apuce de învățat după orele de muncă, deși gîndul că ar trebui să învețe îl obosea mai mult decît dacă ar fi învățat.

Și astfel, anina an de an ieșirea din impas și pe măsură ce treceau anii îi venea tot mai greu să se hotărască. Sînt asemenea firi care se cabrează în fața celor mai rîvnite plăceri. Și a fi om cult e o plăcere. Poate cea mai mare. Cînd ajungi să intuiești asta și nu te poți realiza, suferi. Așa cum suferea Voiculeț.

Întîmplarea care a schimbat în bine viața lui n-a fost nici dragostea pentru o femeie cu studii superioare, la înălțimea căreia trebuia să ajungă, nici vreo jignire adîncă, răscolitoare, care să fi dat foc ambiției.

Nu. A fost ceva caracteristic vieții muncitorilor dintr-o mare uzină. Un eveniment aparent exterior dar care ține de o legătură de nedesfăcut a vieții moderne : om și mașină. Oricît ar fi de șocant pentru unii, întîmplarea care a schimbat în bine viața lui Voiculeț a fost... introducerea curentului de înaltă frecvență în secția tratament termic și turnarea cu procedee electrice a cămășilor de compoziție la cuzinetii motorului de tractor.

La început, cuptorul de înaltă frecvență a fost pentru el un mister blindat, un fel de mormînt al faraonilor. Un dulap metalic, din care se auzeau doar pocnind automat, la răstimpuri, contactele. I s-a explicat sumar ce arată cadranele ampermetrelor și voltmetrelor, ce rol are releul de timp și i s-au făcut cîteva demonstrații practice pînă cînd și-a însușit conducerea mecanismului. Noul cuptor nu scotea fum, încălzea axele cu came numai acolo unde era nevoie, productivitatea creștea. Voiculeț ar fi putut lucra așa toată viața și ar fi avut chiar motiv să fie mulțumit, dacă n-ar fi fost așa cum era. Un demon a pus, însă, stăpînire pe el chiar din prima zi: curiozitatea. Fiindcă, dacă nu găsea destul curaj în el să se înscrie la școală, în schimb, în fața mașinii, nu făcea parte dintre acei muncitori care se mulțumesc să apese pe un buton, sau să răsucească o manivelă, fără să știe de ce apăsarea pe buton dă naștere unei anumite mișcări, manivela — aiteia. „Faraonii" l-au pus pe gînduri. Așa s-a născut în el dorința vie de a cunoaște... „araba".

Primul lucru care l-a intrigat a fost acesta : de ce corpul metalic introdus în interiorul unui inel inductor, fără să aibă nici o atingere cu acesta, se înroșește, topind plumbul și arama ? Această întrebare l-a dus la descoperirea marii frumuseți a jocului de forțe magnetice produse de curentul de înaltă frecvență. Dar ce este curentul de înaltă frecvență ?

Și a început să întrebe. Cu timpul, urmînd școala orală, adhoc, a inginerilor din secție, Voiculeț a ajuns să „vadă" prin blindajul cuptorului. „Faraonii" nu erau altceva decît expresia materială a legilor inducției și condensării electricității. Dar, o dată ajuns aici, ca atunci cînd străbați un lanț de munți și fiecare vîrf ce-ți pare sfîrșitul ascensiunii nu este decît începutul unei noi etape, a pornit mai departe pe podișul larg al cărților. Cei care se mulțumesc să apese pe buton, fără să se întrebe ce „faraoni" ascunde mașina în măruntaiele ei, ar fi putut spune : la ce folosește asta, de vreme ce și fără a ști mașina merge, noi producem și cîștigăm ?

Da, e adevărat, ar fi răspuns atunci Voiculeț într-un elan spontan, dar uite cum muncim noi: cărăm cuzinetii în brațe, ca bucătăresele bucății pentru foc.

Și astfel, înainte de a fi acolo unde este astăzi, înainte de a se întrupa din fier și fontă, de a ocupa un anumit loc în spațiu, de a fi supuse legilor gravitației, masa de umplere și linia de transport a cuzinetilor au luat ființă în capul lui Voiculeț.

Aceasta nu avea legătură directă cu legile inducției, ci cu ceea ce se petrecea în mintea lui învățînd „araba". Înainte, cînd lucra la cuptoarele cu injectoare de păcură, sau cu gaz metan și oxigen, trăia într-o încordare nervoasă permanentă. Trebuia să fie atent în fiecare clipă pentru a preveni primejdia răbufnirii. Cuptorul îl absorbea cu totul. Nu avea răgaz să se mai gîndească la altele în timpul lucrului, de pildă la inovații care nu țineau direct de munca lui, dar care erau legate de ea. De cînd lucra la mașina automată, avea timp de reflecție. Secretele ei l-au făcut să se gîndească la un lucru surprinzător : cîte cărți sînt într-o mașină. O adevărată bibliotecă. Mașina trebuie citită. Astfel, nu ți se mai pare ca inginerii vorbesc „araba". Sentiment foarte neplăcut, care pe Voiculeț l-a făcut multă vreme să se frămînte. Azi, foarte sigur de el, explică, de exemplu, fenomenul care are loc în topirea cuprului și plumbului. Își ridică puțin bascul pe fruntea mare și, cu un zîmbet abia simțit, care-i desenează cute fine în colțurile ochilor, își dă drumul :

— Plumbul și arama nu intră în combinație : se produce numai un amestec fizic cu aspect celular : plumbul, fiind mai moale, prezintă niște scăderi ușoare la suprafața de frecare, îngăduind reținerea uleiului...

Venise vorba întîmplător despre asta în biroul inginerului secției CIF — cuptoare de înaltă frecvență — unde ne aflam mai mulți. Inginerul l-a privit cu admirație !

— Nu mai am nimic de adăugat ! Dumneata ai spus tot.

Trebuia să-l fi văzut atunci pe Voiculeț ! Important era nu ce spusese. Putea fi vorba tot atît de bine despre orice altă problemă tehnică, important era că el, Voiculeț, ȘTIA ! — că de la o anumită etapă a vieții, el, Voiculeț, care rîvnise pînă atunci să aibă cunoștințe la nivelul inginerilor — era idealul lui nemărturisit — putea acum cu ușurință să se joace cu „araba" și să smulgă admirația șefului său, umblat la școli înalte. Și asta, numai fiindcă s-au introdus în uzină... bibliotecile alea.

Gîndirea nu semnează condică de prezență. De acest lucru, Voiculeț și-a putut da seama într-o după amiază, cînd auzind la emisiunea în limba română a postului de radio Moscova că rulmenții pot merge la nesfîrșit fără a fi unși, gîndul lui a și început să lucreze pentru uzină. Un curent de aer rece, trecut prin interiorul rulmentului, îl conservă mai bine decît cea mai corectă ungere. „De necrezut și totuși cît de simplu !" a constatat el cuprins de bucurie. Fiindcă, fără a se gîndi mereu la ceva nou, Voiculeț nu mai are plăcere de viață. E un sentiment pe care-l cunoaște orice intelectual. Problema folosirii aerului comprimat a însemnat, bineînțeles, citirea unei noi biblioteci.

La despărțire, remarc, nu fără admirație, că se poate învăța de la el ca de la un adevărat bibliotecar. Voiculeț înlătură cu un gest de modestie laudele mele, trădîndu-și, totodată, concepția filozofică :

— Timpul trece; de ce să treacă fără folos ?

Pe fruntea lui mare, se reflectă incandescența crescîndă a cuzinetului încins într-un cîmp magnetic.

SETEA DE A ÎNȚELEGE. Muncitorul care învață pentru a deveni inginer e un om de admirat. Muncitorul care învață nu pentru a deveni inginer, ci doar pentru plăcerea lui, e de asemenea un om de admirat. Cel dintîi năzuiește la o răsplată vizibilă a eforturilor sale : titlul, și tot ce se leagă de asta, post de inginer, situație de comandant al producției. Interesul lui pentru atingerea acestui scop e robust, fățiș, este interesul clasei muncitoare de a trece posturile de comandă în mîinile celor ridicați din rîndurile sale — și de aceea e de admirat.

Cel de-al doilea, e de admirat pentru că, fără a-și propune neapărat să ajungă comandant al producției, năzuind însă la titlul nobil de muncitor de înaltă calificare și pentru a-și satisface vechea sete de a înțelege, se apucă de învățătură. Ar putea foarte bine să trăiască liniștit, să-și petreacă orele libere cu ocupații care nu cer eforturi atît de mari ca învățătura și, totuși, fără să i-o ceară nimeni, aruncă peste bord traiul liniștit și se înscrie la școală.

E și aici un interes — cine are nevoie de îngerași în producție — interesul de a-și deschide drum spre o salarizare superioară, spre o mai mare stimă din partea opiniei publice, care, în ultimă instanță, însă, este de asemenea interesul clasei muncitoare : acela de a trece în masa muncitorilor cunoștințele tehnice și de cultură generală cele mai avansate, pentru a avea în producție cadre de înaltă calificare. În Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. pentru planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960-1965 și pentru programul economic de perspectivă, se spune : „În următorii șase ani, productivitatea muncii pe salariat, pe ansamblul industriei, va crește cu circa 60—65 la sută, ca urmare a introducerii tehnicii noi, folosirii mai bune a tehnicii existente, adîncirii specializării producției și lărgirii cooperării întreprinderilor, extinderii pe scară largă a metodelor de muncă avansate, ridicării calificării cadrelor, îmbunătățirii continue a organizării muncii și ridicării pe o treaptă mai înaltă a întrecerii socialiste".

— Societatea se dezvoltă, filozofează Tatu Toma, dîndu-și șapca pe ceafă. Generațiile tinere de muncitori vin din școli cu o pregătire teoretică mai bună decît a noastră. Dar noi, care am trecut de 30 de ani și chiar de 35, mai avem încă destul de trăit, vom munci încă multă vreme alături de ei, cam cum o să ne simțim ?

Omul care pune această întrebare plină de răspundere e unul din sutele de muncitori de la uzina „Ernst Thälmann", care urmează școala medie fără intenția de a deveni ingineri sau, dacă vreți, cu intenția de a deveni ingineri, pentru a deservi în deplină cunoștință de cauză utilajele de înaltă tehnicitate la care produc, sau vor produce în viitorul apropiat, ca urmare a înfăptuirii Directivelor Congresului al III-lea al partidului. Cereri de înscriere pentru anul școlar ce se termină au fost mai multe, înscrierea, însă, la examenul de admitere, e considerată o mare cinste. De aceea au fost admiși numai fruntașii.

De-a lungul anilor, Tatu Toma a urmat cîteva școli de partid, a fost student al universității serale de marxism-leninism — e un om care cunoaște destul de bine problemele dezvoltării sociale.

— Pe măsură însă ce cunoșteam mai mult, îmi dădeam seama că trebuie să învăț mai mult. Sufeream, ca orice autodidact, de lipsa unor cunoștințe pe care le dă învățătura organizată, la vîrsta normală pentru asta. M-am înscris la cursul seral să fac cîte o clasă într-un an, cînd am aflat de la un prieten că există și un curs special unde se puteau da două clase într-un an.

Tatu Toma mă privește cu un zîmbet abia fluturat :

— Am făcut o ilegalitate. M-am înscris și acolo. În ianuarie, anul trecut, am dat cinci examene, am luat-o pe a șasea, în mai, iunie, anul trecut, am dat alte cinci examene și am luat-o pe a șaptea. Am cîștigat un an, la 35 de ani e mult.

În cursul săptămînii, după-amiaza, învăța materiile mai ușoare, duminica o rezerva lecțiilor mai complicate.

— Nu, fără o bază teoretică nu se poate ! revine el la subiectul favorit. Iei papagaliceșe de la inginer calculul unghiului de tăiere, dar ce fenomene se petrec la atingerea cuțitului de suprafața metalului, de ce e bun acest unghi și nu altul ? Tu, care lucrezi, tu nu știi nimic. Un desen desfășurat îl mai citești, dar un desen de ansamblu ?... Eu din totdeauna am vrut să învăț, dar nu s-a putut. Cînd am fost la cursurile de partid nu m-aș mai fi mișcat de acolo. Două lucruri mi-au plăcut de mic : mecanica și cartea. Nu mă gîndesc la lecturile literare. Obișnuința de a citi o am. La studiile superioare, m-am trezit cam tîrziu. Am depășit vîrsta admisă, dar am stăruit la forurile în drept să mi se aprobe înscrierea. Nu numai pentru mine. Pentru toți din uzină care au depășit 30 de ani. Am argumentat așa : de ce muncitorilor care se izbesc în producție de lipsa unor cunoștințe de geometrie, trigonometrie, algebră, nu li s-ar admite depășirea de vîrstă, cînd ei nu urmăresc să lasă din producție, ei vor numai să înțeleagă fenomenele cărora le dau naștere cu mîna lor, pentru a lucra mai bine și a produce mai mult ? Și s-a dat dezlegare.

ORGOLIUL DE A ȘTI. Dorința de a se cultiva a lui Onuț Ion transpare într-o reacție spontană, de o deosebită energie :

— Ceea ce cunosc, discut, ceea ce nu cunosc, nu discut. Cînd văd că omul știe mai mult, mă retrag. Am fost cu o fată la un bal. Elevă la școala medie. A venit vorba de geografie. Eu cunosc aproape toate statele și capitalele, mă interesează, fiindcă vreau să am un orizont, dar n-am știut unde e Polinezia. Am schimbat subiectul. Mă rog, ea trebuie să știe, că învață. Eu am făcut patru clase de liceu, însă înainte de 1948. Știam puțină germană : ea a început să vorbească germana cu mine. Am invitat-o la dans, să nu mă antreneze într-o conversație căreia n-aș fi putut să-i fac față.

Onuț mă privește drept în ochi, avînd aerul să spună : Eu îți mărturisesc dumitale toate astea, așa, între noi, deși îmi ești străin. Altuia, apropiat, poate nu i le-aș spune. Ți le mărturisesc pentru că m-ai întrebat de ce vreau să învăț.

Și, în tăcerea care urmează, înțeleg că tonul energic, ritos, nu este decît o aparență. Ascunde un suflet deosebit de sensibil : în ochii unei fete, Onuț nu vrea să treacă numai drept băiat drăguț, bun dansator — vrea să fie admirat și dorit pentru alte calități, mai de preț. Un lucru simplu : nu vrea să roșească. Nu vrea să fie luat de o fetișcană drept un om lipsit de cultură.

— Pe urmă, nu-mi place să întreb. Cum se face asta ? Cum se calculează ? Nu-mi place să vadă meșterul că nu știu.

Spune asta nervos, ca omul care simte că trăiește într-un mediu al cărui nivel intelectual îl depășește — tovarășii lui de muncă — și înțelege că nu e deajuns să lucrezi bine, mai trebuie ceva : să faci față în orice clipă cunoștințelor celor din jur.

— Alții mai deștepți tot o să fie, dar vreau să fiu și eu cel puțin ca unii de seama mea pe care-i văd că se descurcă în toate, ai dracului !

Fața lui oacheșă, verticală, ochii negri, mici, aprinși în orbitele adînci, nasul drept, îndrăznet și energia vorbelor sale, au ceva flămînd. Foamea celui ce nu vrea să fie supus umilinței de a nu ști.

— Văd în jurul meu unii care nu se arată să albă așa o luciditate și tot învață. Vezi că nu-l prea ajută memoria, dar el tot învață. Să nu învăț eu ?

Dimitrie Stelaru

Primăvara la Negru-Vodă

Ultima brazdă lucește ca o fîșie de plumb
acum tăiată de cuțitul meșterului.
Pînă unde își dau mîinile cerul și pămîntul,
brazda lucește —
O vietate prelungă peste care au căzut
aschiile stelelor.

Ea închide un anotimp — anotimpul aratului
de primăvară.
Noaptea molatecă, udă, adună somn. Tractoarele,
calde încă, scîncesc și mecanicii le mai dau
zece minute — încă zece, pentru odihnă
Apoi ca o turmă de metal a secolului trec
drumuri și iar drumuri la întîia brazdă
unde semănătoarele așteaptă
cu gurile pline de boabe.

Soldat

Cum să-mi închid ușa,
Cum să intru în fîntîna mea
Și să dorm învelit cu decoruri japone
Cînd orizonturile au picioare înțepenite ?
Cînd cerul gurii mi-e uscat
Și degetele vor amfora dragostei ?
Cum să-mi așez umerii între perne
Cînd furtuna mai dănțuie peste pămînt ?

Ușa n-o închid și nu dorm —
Ușor îmi desfășor sunetul armelor minioase
Ca fîarele pădurilor virgine,
Repezi ca apele cascadelor —
Ușor îmi desfășor sunetul armelor
Din litere mici și adînci,

3 REPORTAJE DE BUZUNAR

Pasiuni contemporane

Eram la uzinele de tractoare din Brașov.

Prietenul meu vechi, Matei Nicolaie, dispecer, și în orele libere pictor, auzind că mă aflu în uzină, a venit să-mi dea binețe și să mai schimbăm o vorbă.

– Aș vrea să-ți arunci privirile pe o „încercare" de-a mea. De astă dată am alcătuit un portret nu din culori, ci din cuvinte, uite-l.

– Poate că n-aș fi scris, continuă el, dacă eroul meu n-ar fi meritat cu prisosință acest lucru. De mult mă tot bate gîndul să alcătuiesc o mică biografie a acestui tinăr. E lăcătuș mecanic, lucrează la sculărie. Are 25 de ani și e un talent promițător în sculptură. Ceea ce mi-a dat ghes să aștern aceste rînduri despre el a fost pasiunea lui nu numai pentru sculptură dar și pentru meserie, pentru tot ceea ce face.

Am citit cele scrise de prietenul meu. N-aș putea spune că îndeplineau toate condițiile cerute de un material publicabil. Avea însă, și asta-i semnificativ, căldură și prețuire. Și asta venea de la un om al muncii, pentru un om al muncii.

Cine-i de fapt Gheorghe Rațiu, sculptorul – lăcătuș ? E un tinăr mic de stat, cam slăbuț, dar plin de vioiciune. Are în ochi acel licăr al pasiunii. N-a făcut nici o școală de arte plastice. Nici în familia lui nu a văzut la careva o atare înclinație. Tatăl său era ceferist, mama muncește în gospodăria agricolă colectivă din satul natal. A făcut școala profesională aici la „Tractorul". Din 1952 lucrează numai la sculărie. A întrerupt doar pentru armată. Și-a văzut de meserie. Nu oricum. E unul din oamenii de bază, mereu fruntaș în întrecerea socialistă. Și-i place meseria grozav. Ca dovadă dorește să-i pătrundă și mai mult tainele. Învață la seral. E într-a nouă. Dar la ei la sculărie mai sînt doi-trei muncitori care picteză.

Cu cîțiva ani în urmă Gheorghe Rațiu a luat o dată un capăt de cretă și a sculptat din ea un chip antic, ce-i rămăsese lui în minte din manualul de istorie. „Mă, tu ai talent" spune că i-ar fi zis lăcătușul mecanic Ion Moldovan, un muncitor mai în vîrstă. Și de-aici a pornit. Azi un chip în cretă, mîine altul în ghips și focul pasiunii a început să pîlpîie. Nu știa să toarne : s-a băgat atunci el însuși cu capul în zăpadă să vadă cum iese. O dată cînd tinerii lucrau la dezăpezire a făcut un bust în jurul căruia se adunau oamenii grămadă. Și cum lui îi plăcea foarte mult muzica, i-a îndrăgit și în compozițiile sale pe marii compozitori : Mozart, Beethoven, Ciprian Porumbescu, Enescu. Material plastic și-a procurat de la o fabrică.

Primul lui atelier ? Și l-a improvizat într-un pod la gazda unde locuia. „Cînd ai dragoste nu interesează unde și cum lucrezi", le spunea el prietenilor. Apoi cînd s-a mutat la alta, a pus condiția să-i amenajeze un loc unde să lucreze. Locuința lui e o adevărată expoziție : aici sînt busturile mele, dincolo schițe înfățișînd pe Lenin, Verdi, Eminescu, Horia, Cloșca, Crișan, Adriana, o fetiță mică de pe strada lui, cîteva busturi ale unor tineri muncitori fruntași, colegi de-ai lui din uzină și o compoziție, „Suprema jertfă", la care lucrează și acum și care vrea să arate jertfele date în luptă de către poporul condus de clasa muncitoare și partidul ei, pentru ceea ce trăim noi astăzi.

Lăcătușul mecanic Gheorghe Rațiu e cunoscut în uzină și în oraș nu numai ca muncitor fruntaș ci și ca creator de opere de artă inspirate din realitatea noastră socialistă. După orele de producție îl găsești în atelierul de artă plastică al uzinei ori la cursurile școlii populare de artă de la Palatul Culturii.

I-am dat dreptate prietenului meu. Despre asemenea oameni, despre asemenea pasiuni noi, trebuie scris fără doar și poate.

Vasile Căbulea

„Drujba"

„Drujba" nu-i ceea ce s-ar părea dintru început. Drujba – un cadru elipsoidal de oțel tubular, verde, un lanț făcut din străluciri de diamant șlefuit, o cupă în care abia încape litrul de benzină și un motor – jucărie. O smucitură ușoară a demaronului, un păcălit discret, și fulgerele circulare ale lanțului tăietor culcă moliziii seculari fără nici un efort din partea omului. Azi, la Brateș, au venit doi absolvenți ai școlii profesionale forestiere. Luați „repejor", fac mărturisiri complete : „Noi am fost repartizați în atelier, dar am fugit... Vrem să fim drujbiști !" De unde se vede că și la Brateș se făurește lexicul : drujbiști !!

Unde-s vechii tăietori de pădure, cei cu joagărele știrbe, cei cu sumanele rupte – care le slujeau de pat și velință noaptea, iarnă – vară ? Nu-i aflăm. A rămas un beci... un beci adînc de peste o sută de metri, săpat în munte. Pe fronton, inscripția „anul 1903" ; beciul societății „Goetz". Intrau vagoane înăuntru ; aduceau poloboace cu vin de Cotnar, căci aici, la Brateș, petreceau jefuitorii munților : patronii lui „Goetz", membrii familiei regale, șefii „Albinei"... Intrau vagoane cu vin, plecau vagoane încărcate cu aur verde. De asta or fi atîtea cruci pe valea Tarcăului ? Aurul s-a plătit cu sînge – sîngele țapinarilor.

În parchetele Goșmanului, unde Hogaș se întîlnise cu sălbăticia stihiilor, duduie „drujbele" ; iar în beciul zidit de „Goetz" s-au depozitat alimentele taberei de muncă patriotică.

Mihai Mancaș

Visuri

Sîntem culcați toți șase în același cort, pe saltele pneumatice. Pe mine, ca matur, băieții m-au culcat la mijloc, să-mi fie mai cald. Nu de mult, ca o gură de trompetă, luna a vestit stingerea. În tabăra turistică de la poalele Postăvarului, domnește acum liniștea. Se aude doar, pe aproape, curgerea pripită a Timișului și vuietul trenurilor de noapte. Sub pături, pe șoptite, se mai discută încă. Deosebesc în întuneric, la dreapta mea, trei glasuri, la stînga, alte două.

– Eu, rostește încetișor un glas sfios și calm, aș vrea să lucrez ca inginerul care ne-a condus prin termocentrală, la Doicești. Nu-l cheamă Popescu Gabriel ? Ați auzit ? În '49 a făcut parte din prima promoție de pionieri. Ei – oftează visător – cum aș mai sta și eu în sala de comandă, la pupitrul cu opt telefoane, să am întreaga muncă a uzinei sub ochi !

– Mie mi-ar place, îi răspunde o voce gravă dar somnoroasă, să fiu tehnician la „Ernst Thälmann", să fac proba tractoarelor după ce ies de la montajul general. M-aș plimba pe tractor nu cinci minute, ca azi, ci toată ziua. I-aș prinde din zbor orice bătaie suspectă. Că doar au și motoarele bolile lor, nu ? Și doctorii lor.

– Pe mine, se repede un glas care crește pe măsură ce posesorul lui vorbește, m-a lăsat cu gura căscată agregatul „I. V." de la Fieni. Ce, e puțin lucru să produci, în douăzeci și patru de ore, 80.000 de baloane ? 80.000 de baloane înseamnă 80.000 de becuri. V-ați gîndit voi ce înseamnă asta ? 80.000 de case luminate, 80.000 de școlari ca noi care își fac temele fără să-și strice ochii... De cum isprăvesc școala, știu de ce m-apuc : inventez o mașină asemănătoare, care să producă însă nu 80.000 de baloane, ci 800.000. Uite-așa ! Și știți ce marcă îi pun ? „Pionier" !

– Băieți ! își cheamă tovarășii alt glas, din stînga, tăios și limpede, voi ați băgat de seamă cum au crescut tufele de gura leului sus, pe zidul turnului Chindiei, la Tîrgoviște ? Pe semne că vîntul o fi suflat semințele acolo. Tare-aș vrea să știu eu tainele astea : de unde iau plantele atîta putere, încît să prindă pînă și pe un zid în înalt ? N-o să auziți voi, măi băieți, odată și odată, de-o plantă nouă, rezistentă în orice sol, care să poarte numele meu ?

– Și profesori nu se face nimeni ? intervine categorică o voce aproape bărbătească. Atunci cine-o să-i mai învețe pe copii cîte în lună și în stele ? Uitați, eu profesor mă fac. Așa, ca profesorul nostru. Fără el, aflam noi sus, la „Trei Brazi", că de-acolo se văd Bucșoiul, Coștila și Colții Morarului ? Aflam că pădurea de brazi e mai tăcută decît cea de stejar, fiindcă lumina pătrunde mai greu într-însa și trăiesc mai puține insecte și păsări ? S-a înțeles ? Eu profesor mă fac. Și nădăjduiesc să am elevi mai ascultători, nu ca noi, care după stingere șușotim încă sub pături...

Cinci glasuri – cinci visuri ! Cinci visuri care se prelungesc acum în visele liniștite ale copiilor noștri și care izvorăsc din cunoașterea bogatei realități a patriei socialiste. Cortul răsună de răsuflarea sănătoasă, optimistă, a băieților. Nu mai aud nici Timișul, cum curge pe-aproape la fel de pripit, nici trenul de noapte, care tocmai trece. Dorm în tihnă. Știu bine că visurile lor se vor împlini. Și peste ani, devenind realitate, vor îmbogăți și ele năzuințele viitoare ale generațiilor ce vin.

Mihai Stoian

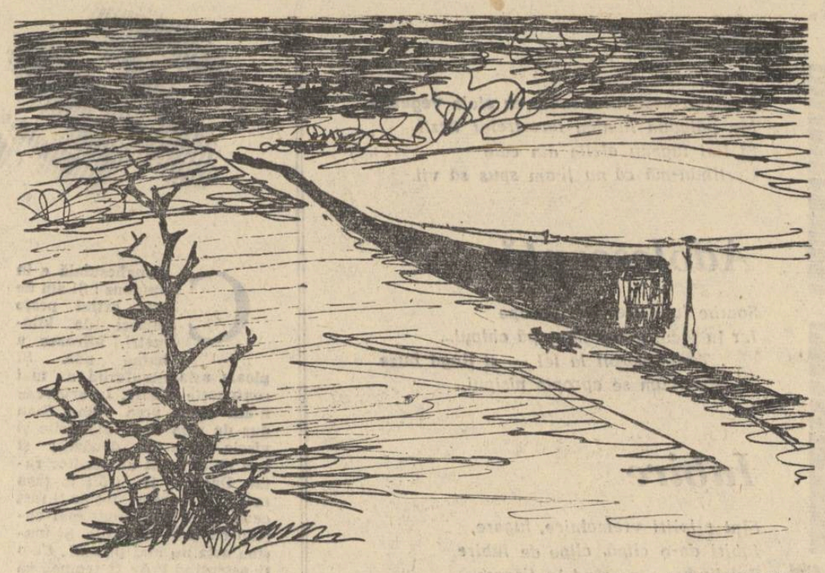

Desen de V. SAVONEA

Pe scara vagonului

Era un tren în timpul războiului, un tren cu regim special, pentru permisionarii hitleriști, cu peste douăzeci de vagoane, cu cîte două și chiar cu trei locomotive, lung și negru ca un șarpe. Venea de undeva din Germania, se prelingea de-a lungul întregii Europe, seara, la orele nouă ori zece, intra în țară pe la Curtici, iar a doua zi ajungea la Prut și trecea mai departe, spre Răsărit. Perechea lui făcea drumul îndărăt, pe același itinerar, de-a lungul unei Europe negre și înfometate. În vagoanele sale păzite cu strășnicie de către soldați din „Militär Polizei", n-aveau voie să se urce călătorii străini de Wermacht, dar pe scările vagoanelor, ca într-un fel de teritoriu liber, ca într-o țară a nimănui, se cățărau și călătoreau zeci, ba chiar sute de călători. Uneori, după trecerea trenului, cantonierii și picherii de linie găseau, prăbușit pe taluzul căii ferate ori zdrobit pe traverse, cîte un soldat hitlerist. Căzut din tren din pricina beției, ori cine știe din ce alte pricini, cadavrul necesita anchete lungi și sîcîitoare, cu procurori militari, cu medici legiști și fotografi. Întețirea accidentelor a dus la înăsprirea pazei trenului, dar în ciuda ei, zeci și sute de călători civili, călători necunoscuți între Arad și Deva, între Sighișoara și Brașov, continuau să desfide primejdia morții și se cățărau pe tampoanele și scările vagoanelor. Și într-o dimineață, spre surprinderea unui lucrător de linie, nu departe de Sighișoara, a fost găsit cadavrul oribil mutilat al unui necunoscut. Cercetările au dovedit că era vorba de un anume Nicolae Voica, invalid de război. Piciorul drept îi era amputat din sus de genunchi și invalidul purta o proteză de lemn. Pieptul, gîtul, maxilarul de jos și fruntea erau ciuruite de gloanțe și la anchetă s-au numărat nu mai puțin de optsprezece locuri prin care întraseră cartușele unui pistol automat, sistem Deimler. Lucrurile s-au petrecut astfel : În gară la Simeria, Nicolae Voica aștepta un tren personal să-l ducă la București. Vroia să-și facă o proteză nouă, ușoară și, după o corespondență istovitoare cu cei de la IOVR, se hotărîse să meargă în persoană la București, să-și caute dreptatea. Dar trenul personal pe care-l aștepta avea o întîrziere de cîteva ceasuri. Și iată că în gară s-a oprit uriașul, neobișnuitul tren de permisionari care, pornit de la țărmul mării Nordului, tăiase pînă aici drum de fum de-a lungul a trei sferturi din continent. Nicolae Voica, șchiopătînd, lovind peronul cu piciorul său de lemn, invocînd faptul că era invalid de război, încercase să se urce în trenul acela cu regim discreționar. Bineînțeles, n-a fost primit, ușile vagoanelor au rămas închise și îndărătul lor, ca pe niște ecrane Roentgen, se vedeau, mute și amenințătoare, siluetele înarmate ale santinelelor din „Militär Polizei". „Verboten" ! – strigau cu glasuri răgușite acele încruntate streji-nopți și invalidul de război, umilit la început, apoi stupefiat și în urmă înfuriat, a bătut de-a lungul întregului tren, la toate ușile încuiate. Pînă la sfîrșit, din mijlocul călătorilor cățărați pe scările vagoanelor, cineva i-a strigat cu un glas prietenos, binevoitor :

– Haide și dumneata aici, uite îți fac loc...

Fără să se gîndească prea mult, Nicolae Voica s-a urcat, încleștîndu-se cu mîinile de bara metalică. Apoi a avut loc acest dialog :

– Ești invalid de război, ori de pace ?

– De război. Nu se vede ? Aș fi rămas cu piciorul întreg, dacă nu ne scoteau nemții din moto-ambulanțe, lăsîndu-ne claie peste grămadă în viscol, ca să-i evacueze întîi pe-ai lor. Au fost cîțiva răniți îngroziți de ideea că aveau să moară înghețați în stepă și s-au agățat de mașini. Au fost izbiți cu paturile pistoalelor peste degete, dar ei nu s-au desprins. Atunci s-a tras o rafală întreagă în ei și au fost împușcați...

Trenul pornise din gara Simeria și alerga spre Orăștie.

– Stai bine ? l-a întrebat într-un tîrziu omul binevoitor pe invalid, făcîndu-i loc, strîngîndu-se și mai mult în colțul său de scară.

– Îs cam slăbit, a răspuns invalidul, dar stau. Ce să fac ?

– De ce nu bați în ușă, să-ți deschidă ? a intrat în vorbă al treilea călător, din marginea cealaltă a scării.

Se uitară toți trei spre geamul luminat și văzură santinela care tocmai își aprindea o țigară, cu fața spre ei, cu o căutătură rea și batjocoritoare.

– Frig, nu ne lasi și pe noi pe coridor ? întrebă unul din cei trei, zîmbind cu falsă umilință.

Era o noapte de decembrie, fără zăpadă, dar cu un ger aspru și uscat. Invalidul se ținea cînd într-o mînă, cînd în cealaltă, vîrîndu-și mîna liberă în buzunarul scurtei de postav subțire, neîmblănit.

– E geruleț bine, spuse unul din ei la o vreme, micșorînd și alintînd cuvintele, așa cum fac oamenii cînd vor să arunce o nuanță glumeață asupra suferințelor lor.

– Taie ca un cuțit, observă sec vecinul său cu bărbia în piept și cu ochii închiși ca de-o durere surdă.

Neamțul de pe coridor, probabil încălzit, coborî pe neașteptate geamul și își întinse brațele, ca și cum ar fi vrut să și le dezmorțească.

Cel care spusese că-i „geruleț bine", îndrăzni să intre în vorbă cu santinela, intervenind pentru invalid.

– De ce nu-l lași frățioare, înăuntru ?

– Lasă-l, omule, că tot nu intru acolo, nici dacă m-ar pofti el – spuse invalidul cu o greață abia ascunsă. Auzindu-l pe invalid vorbind, neamțul se aplecă peste cadra geamului și întrebă pe un ton de falsă și ironică uimire :

– Du erou ? Du Stalingrad ?

Pe urmă se așternu tăcerea din nou și cel care deschisese vorba cu santinela, rușinat, nici nu mai îndrăzni să se uite la invalid. Trenul alerga în beznă și undeva în zare se văzură sclipind luminile Orăștiei. Ajuns pe valea deschisă a Mureșului, trenul parcă lua în piept bivolii grei ai crivățului, dezlănțuiți mai avan decît pînă atunci și oamenii de pe scara vagonului se cutremurară deodată, zgribuliți, loviți în față de cuțitoaiele vîntului.

– Uf, mămulică scumpă ! gemu unul din ei și se lipi de bara metalică a scării, înfricoșat, amețit de ger.

Atunci, invalidul întrebă pe neașteptate, făcîndu-i pe ceilalți doi să se cutremure de uimire :

– N-aveți o cridă, ori o bucată de săpun la voi ?

– Dar ce-ți veni cu astea ?

– Uite-așa, să-mi mai treacă de urît, răspunse invalidul cu un aer secret.

– Am o coajă de săpun, spuse unul din cei doi, dar e în lădiță.

În gară la Orăștie, ceferistul deschise lădița și-i dădu invalidului coaja de săpun. Acesta o luă, și o vîrî repede în buzunar, ca și cum tocmai pentru gestul acela cu totul comun, s-o bage în buzunar, ar fi cerut săpunul cu atîta insistență. Cei doi se dădură jos pe peron, tropotind cu bocancii, mișcîndu-și brațele, ca să se încălzească. Numai invalidul continua să stea agățat pe scara vagonului, parcă i-ar fi fost teamă să nu-și piardă locul.

– Ai să înghețî, îi spuse ceferistul. Dă-te jos și mișcă-te un pic.

Apoi trenul porni mai departe. La Teiuș ceferistul coborî aproape înghețat și se topi în noapte, cotind după clădirile afumate ale gării. Pe scara vagonului rămase numai invalidul și celălalt om, care părea să fi fost un țăran, ori un tîrgoveț sărac.

Sub vagon un jet de abur începu să țîșnească deodată, învăluindu-i pe cei doi călători ca într-o pătură înșelătoare, țesută parcă dintr-o lînă stranie și imaterială. Aburul acela făcu pe neașteptate și mai chinuitoare călătoria celor doi oameni. Învăliți în caierul alb, plini pe fețe, pe mîini și pe haine cu stropii condensați, cei doi călători căutau cu disperare să se ferească, să-și găsească un loc mai adăpostit, dar nu izbuteau. La prima oprire, ortacul invalidului se desprinse din locul său și, gemînd de durere, spuse :

– Nu mai pot. Cobor aici și stau în sala de așteptare. Hai, omule și dumneata, că înghețî și cazi de-acolo.

– Ba, eu merg mai departe. Trenul porni și, rămas singur, invalidul se încleștă mai tare de bara scării. Santinela iar pieri pentru o vreme din cadra ferestrei. Invalidul se înălță pe vîrful piciorului sănătos, ca să poată privi în coridorul vagonului, apoi coborî pe treapta cea mai de jos. Părea că-i la capătul puterilor. Se ținea într-o singură mînă și aplecat spre tăblia vagonului, se întindea cît putea el de mult, în poziția imposibilă și grea a tinichigiilor spînzurați la muchia unui acoperiș înalt ca o prăpastie. Apoi, sfîrșind parcă o muncă pe cît de scurtă, pe atît de extenuantă, se lipi de bara scării, urcat pe treapta ei cea mai de sus. Așa cum stătea acolo, învăluit în aburii ce ieșeau răscoliți din țeava de sub vagon, chiar și santinela germană, revenind la locul ei de pază, îl privi cu nespusă uimire și spaimă, că încă mai era acolo și că nu căzuse de pe scară, înghețat, scuturat și desprins ca un fruct al unui pom ciudat. Revăzîndu-l ca pe un vechi și grozav dușman, ori ca pe un străin necunoscut, cu desăvîrșire surd, invalidul se ridică iar pe ultima treaptă și începu să bată cu putere în tăblia ușii. Neamțul se dădu în prima clipă îndărăt, speriat de loviturile celui de-afară, apoi, schimonosit de furie, parc-ar fi trăit un vis groaznic, cu o lucire stranie în ochi, dădu geamul jos, își smulse pistolul automat și îndreptîndu-l spre cel de-afară strigă din răsputeri, parcă el însuși ar fi fost cel atacat : Zuruck ! Zuruck ! Teufel !...

În clipa următoare apăsă pe trăgaci și gloanțele pistolului automat, într-un șir scurt de pocnete repezi, izbiră în piept, gîtul și capul celui de-afară și-l făcură să se prăvălească în noapte.

...Trenul alerga mai departe, izbind cu botul locomotivei în bivolii de gheață, care șuierau asurzitor, frecîndu-și spinările de ferestrele și pereții vagoanelor. Tîrziu, la ziuă, s-a putut vedea la oprirle în gări că unul din vagoane avea scrise pe peretele de tablă aceste cuvinte, așezate cîte două într-un rînd, aplecate și tremurătoare :

JOS RAZBOIUL !
HITLER KAPUT !

S-a constatat că fuseseră scrise cu o coajă de săpun.

Petru Tolvadia

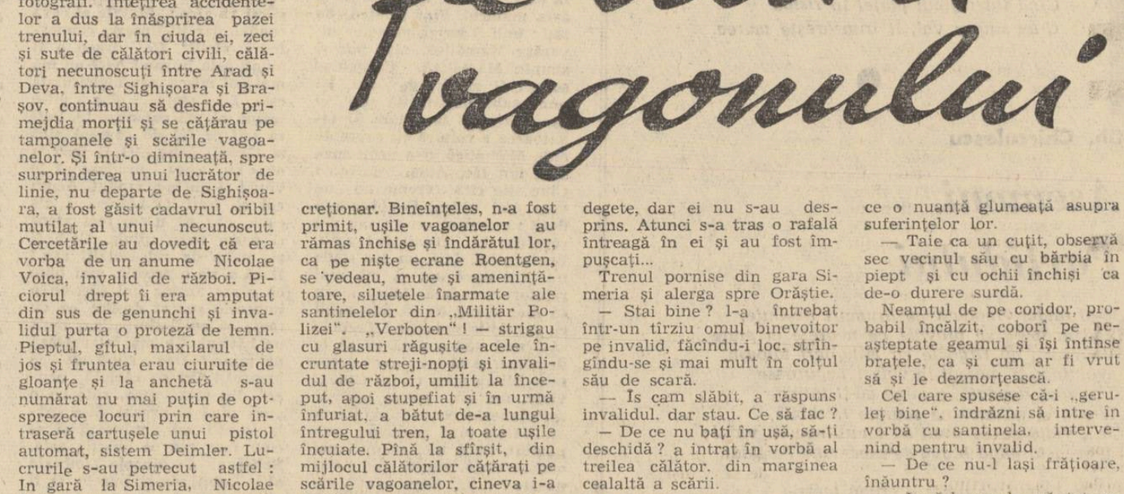

OAMENII ȘESENALULUI

CRONICARUL SATULUI

Portretul i-l văzusem la expoziția de pictură, deschisă în mai, la gospodăria colectivă din Livedea. Înfățișa un om albit înainte de vreme și albul părului îi învăluia parcă toată făptura — și zîmbet și îngîndurare — cu ochii scrutători și cu o zvîcnitură de rîs în ei.

Viața sa mi-a povestit-o Socrate Ene într-o înserare calmă, de aprilie, acasă la el, în boschetul cu viță de vie, în fața casei. Fișa biografică se poate rezuma astfel : are 40 de ani, s-a născut aici, la Livedea, împreună cu alți 6 copii, la 5 pogoane, cîte avea familia. A învățat patru clase primare și a plecat să-și cîștige pîinea prin străini. Pămîntul trebuie să rămînă pentru fete : să se poată mărita.

A intrat la croitorie, la cismărie, apoi băiat de prăvălie și vînzător la zarzavagiii din Obor. A mers, — ca Gorki — din stăpîn în stăpîn, din meserie în meserie și nu s-a putut obișnui cu nici o dugheană, cu nici un patron. Și cînd te gîndești că biata mamă-sa visase să-l căpătuiască la București ! Se socotise ea, cu mintea ei de țărancă naivă, care mai credea în minuni, că are să găsească băiatul ei un patron cu o față pe care s-o dea de nevastă fiului ei. Sau — și mai bine — un patron fără copii, pe care să-l impresioneze supușenia și vrednicia băiatului și să-l înfieze. Dar se vede că nu mai era de mult vremea minunilor sau n-a avut el noroc, și pace !...

Ca Gorki — a citit singur, mult, flămînd, pe furiș. Eliberarea l-a găsit în pragul maturizării. În 1945 a intrat în partid. Revine în sat și, în 1949, intră în gospodăria colectivă printre primii, fiind alături de președinte — inițiator și agitator pentru colectivă.

De-atunci a trăit viața satului, a colectiviștilor, cu ei s-a ridicat la fața lumii.

Și poate că rapsodul, povestitorul vieții noi din satul lui, nu s-ar fi apucat de scris niciodată, dacă în anul trecut nu i-ar fi cerut raionul de partid Urziceni să țină un fel de conferință despre colectiva lor — în fața activului.

Socrate Ene s-a înapoiat acasă, emoționat. Nu se gîndise niciodată să scrie. Citise mult, adevărat, dar de la a citi ceea ce scriu alții, pînă la a scrie tu însuți, e cale...

L-au înconjurat amintirile din toate părțile. A scris cîteva rînduri și cuvintele s-au poticnit. A pornit prin sat. Era toamnă, se culeseseră viile. Și s-a dus — ba la unul, ba la altul și, la un pahar de vin — la zece, — povestind și amintindu-și, s-a născut cronica satului Livedea.

Noaptea, tîrziu, cînd a pus din nou mîna pe creion, cuvintele au sunat singure. — Mușcau ironic, glumeau amar. Satul și-a văzut scrisă pe hîrtie istoria veche în aqua forte.

Frazele curg domol, sfătos, ca-n povestirea unui Ion Creangă muntean. Pe alocuri însă, simți ascuțișul pamfletului arghezian și expresia incisiv — lapidară.

...Zice că satului Livedea îi spuneau cîndva autoritățile — în bătaie de joc — Mucoasa. Era aici sărăcie multă, atît de multă că fetele și flăcăii nu era chip să se căpătuiască prin alte sate — mărindu-se sau însurîndu-se. Sărăcia lor era vestită — toți îi ocoleau.

„Boierii însă, nu ne ocoleau. Prințesa Ana Calimachi străjuia hotarul satului dinspre miază noapte. Avea biata prințesă un mare necaz ; moșia de la Livedea nu-i ajungea nici măcar pentru țigări. Vecin îl avea pe Stelian Popescu, despre care oamenii spun că ar fi cumpărat moșia pe lucru de nimic, de la unul care o cîștigase într-o noapte la cărți. Urma moșia lui Al. Marghiloman, cel de-a încheiat pacea rușinoasă de la Buftea, în 1916. Asta își trimitea cămășile la Londra să i le spele... Vecin cu Marghiloman era moșia lui Scarlat Niculescu — muncită în întregime de cei din Cătrunești. Nu era rău boierul, de-aia nici dumnezeu nu l-a mai lăsat să moară pe perna lui, ci i-a luat sufletul din mersul trăsurii, pe cînd se ducea la București, la zaiafete".

„În cerul ăsta de prinți și mari boieri trăiam noi, livezenii... ce noroc pe noi !"

Istoria continuă. Tonul amar — ironic se schimbă. Cronicarul satului contemporan Livedea e agitatorul care militează pentru societatea comunistă. Humorul vine să coloreze, pe alocuri, intîmplările mici dar semnificative, vin să salveze tonul uneori prea general și retoric. Prin viața satului au trecut, de neuitat, vizitele conducătorilor partidului și vizita lui Nikita Sergheevici Hrușciov. Livezenii, de care-și băteau joc autoritățile de altă dată, au stat de vorbă cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej trecînd peste cîmpuri, arătîndu-i ce-au reușit să facă și ce mai au de făcut ; s-au sfătuit cu tovarășul Nikita Hrușciov despre producția de porumb, despre șeptelul de vite și furaj-ul-siloz.

–„ O să vă ajutăm — a spus tovarășul Nikita Hrușciov. Vă învățăm să însilozați (era în 1956). Dacă pierdeți, împărțim paguba pe din două, iar de cîștigați, al vostru să fie cîștigul".

După cîte am înțeles din „Cronică", a fost și un schimb de proverbe între tovarășul Hrușciov și Socrate Ene, căci tovarășul Hrușciov i-a zis rîzînd cu toată fața : „O să ne răfuim noi !" — tot în proverbe.

Pe aici a trecut în 1954 Tudor Arghezi. A văzut satul — dispensarul, casele noi, acareturile gospodăriei, a mers pe cîmp, și-a oglindit gîndurile în noua față a Bărăganului. Pe urmă a văzut satul Livedea — livadă, — s-a oprit în casa fetei Voica și-a fost ca-n versurile :

„Din prispa ta vreau să-mi aduc aminte,
Din geamul tău gîndi-voi la trecut"...

căci casa fetei Voica era cea mai veche în satul acela nou și pasul a făcut popas aici, gîndind la veac și timp nou...

A stat mult de vorbă și cu Socrate Ene, iar la sfîrșit a scris, cu litere-furnici, cuvintele cu măduvă dulce — cinci rînduri argheziene — în cartea de aur a colectivei.

„În satul Livada aș vrea să mă mut cu copiii și caprele și cîinii mei, să stau într-o casă ca a fetei Voica și să mă gîndesc că s-a schimbat lumea și țara și peisajul gospodăresc numai în cîțiva ani. Omagii frămîntatului socotitor Socrate Ene, care ne-a delectat o dimineață cu teafăra D-sale personalitate — și noroc !"

Pot figura ca motto la o nouă Romînie pitorească și la viitoarea cronică a satului Livedea, la care scrie acum Ene Socrate.

Dar eu mai stau să mă gîndesc la celălalt fapt semnificativ, — o sarcină de partid a trezit un rapsod al satului nou. Energia, talentul — care zăceau undeva, în stare latentă, au fost trezite la acțiune de partid.

Florența Albu

Constanța Buzea

De pe pămînt

De pe pămînt mă uit adînc în sus,
Și parcă nu pătrund imensa lume,
Și gîndul meu aprins nici n-a ajuns
Să calculeze stele fără nume.

Un fulger frînge-n fața mea un vreasc,
Fierbinte urcă soarele din mări,
Și din pămîntul meu abia mă nasc —
Puzderie de vise și-ntrebări.

Respir, prin pieptul timpului, trăind.
Ce-i timpul, de mă-nalță și mă soarbe ?
Tot am ajuns în veacul cînd se-ating
Aceste aspre mîini, cu stele oarbe !

De gravitatea care m-a robit
În mina ei adîncă de-ntuneric,
Descoperindu-i cheia, în sfîrșit,
Atomul — pot de-acum să mă desferic.

Și n-am să las pe nimeni să distrugă.
Milenii de efort n-au fost în van.
Nu-i drumul meu spre stele, pentru fuga
Dintr-un imens incendiu pămîntean.

Că am venit acum abia în lume,
Nu-i o-ntîmplare ; visători de rînd,
În numele meu, simplu, pentru mine
Au nimerit din greu cu trup și gînd.

Să apăr, și să zbor, și să revin
Tot pe pămîntul meu, arzînd de flori,
În mîi de generații, mai deplin,
Și mai uman, și mai cutezător.

Negoiță Irimie

Istorie

Caligrafia brazdelor sub soare
Bunicul o-ncerca peste pămînt,
Deceniile se scurgeau amare
Și anotimpuri vechi roteau în vînt.

Și coasa lui prin ierburi o aud
Dînd drumul toamnei tot mai sus spre cer;
Cocorii trec ca un ciudat echer
Ducînd fantoma toamnei către sud.

Rămîne cerul înecat în noapte;
Pe șes revolta izbucnește-n focuri,
Coasa bunicului cosește cerul,
Lanuri de foc din Nouăsuteșapte.

Dar l-a străpuns necruțătorul plumb.
Căzu în beznă sărutînd pămîntul.
Foșneau în preajmă aripi de porumb
Și anotimpuri vechi rotiră vîntul.

Și de atunci stă plugul în țărînă,
Visînd sclipirea brazdelor de lut,
Dar coasa lui pe cer o să rămînă
Simbol al răzvrătirii ce-a trecut.

DINTRE SUTE DE CĂTARGE...

Singur

Zvîrleau castanii-n mine cu stele vegetale,
Mă pălmuia lumina ferestrelor tîrzii
Și îmi fugeau aleile din cale
Certîndu-mă că nu ți-am spus să vii.

Adolescență

Soarbe luna tresăriri de ape
Iar în lacul gol și-ngroapă chipul...
...Te-am sorbit la fel — și lîngă buze
Simt cum se apropie nisipul.

Iubire

Sînt pîlpîiri vremelnice, fugare,
Iubiri de-o clipă, clipe de iubire,
Zvîrlindu-ne pe rînd în fiecare
Riscăm a fi o simplă pîlpîire.

În stîncă valurile bat de veacuri;
Ea își păstrează dură-ngemănarea
Cînd tot nisipul plajei în risipă
C-un singur val, îl frunzărește marea.

●

Platon Pardău

Cuvînt

Suit-am versu-acest din călimară
pe cînd grădina mea se pregătea de vară
și aprindea între ceruri și pămînt
întîiul rod, întîiul cînt.

Cîntările acestea simple
le-am strîns în pumni și le-am purtat în tîmple
c-a fost menirea mea doar să le-adun,
să le ridic în vînt și să le sun,
să le întorc prin timp și rouă
modestă-mbrăcăminte nouă.

Poate silaba-i încă nemlădie
că n-au bătut-o teascurile-o mie;
ea s-a născut, așa, din vîlvătaie,
cum fontele din flacără se taie:
dar poartă-nscrisă-adînc, pe cerul feții,
pecetea arderii, a tinereții.

●

Titus Andrei

Pe prispa bunicilor

Ca-ntr-o covată albă amiaza m-a culcat;
De pălimari stă umbra lipită și puțină
Iar pe sub streașini curge un cîntec fredonat
La margine, pe cîmpuri, de-o combină.

E astăzi altul satul oprit în pragul ușii
Și soarele se culcă pe acoperișuri noi —
Numai în răstirarea luminii, corcoduși
Încheagă pentr-o clipă un plug tîrșit de boi.

La Istria

Înmuguriri de piatră, columnele zac frînte...
Doar în răstimpuri cerul coboară peste ele
Și marmora începe din nou să se frămînte
Și de sărutul vremii încearcă să se spele.

Gh. Chirculescu

Asemeni Partidului

De-ai rătăci vreodată pe drumuri neștiute,
Cînd noaptea se prăvale pe negrele ei plute
Și vîntu-ți dă tîrcoale cu mîngîieri tăioase,
Învăluindu-ți mersul în valuri neguroase
Și ai zări, deodată, o mînă că-ți întinde
Adînca ei căldură ca soarele fierbinte,
Că-n viață suind pașii să nu-ntîlnească vidul;
Cu-această mînă bravă se-aseamănă Partidul.

Și de-ai simți pe umăr o crudă inerție,
Cum te pătrunde, rece, cu gheara ei pustie,
Și-apoi căzînd în tine, nedeslușindu-ți drumul,
Din stolu-atîtor vise să nu-ntregești niciunul, —
De-ar răsări atuncea o flamură senină,
Ca fruntea-ți tulburată s-o scalde în lumină
Să-adune-ntr-o văpaie visarea și avîntul,
Să poți în fapte mîndre încununa cuvîntul,
Cu flamura aceasta ce-nsenințează-abise
Se-aseamănă Partidul făuritor de vise.

Printr-un deșert de-ai trece cînd arșița adie,
Și seceta te-mbracă în zeghea-i cenușie,
Cu gura-arzînd de sere, strein și singuratic,
Sub aspra-năvălire a mării de jeratic,
De-ai întîlni în cale un limpede izvor
Să-ți susure sub buze cristal răcoritor,
Să prindă viața iarăși tăria ei de cremeni;
Cu-această apă vie Partidul e asemeni.

Asemeni e Partidul cu cîntul de furnale,
Cu flăcările apei născînd hidrocentrale,
E cutezanța muncii și tinerețea țării,
E viersul ce se-ncheagă în cîntecele zării,
E brațul ce aduce lumina pe pămînt —
El, făurar a toate cîte vor fi și sînt!

●

Nicolae Arău

Viziune

Iată: se leagănă plopii,
și treamătă-n fosnet lumina,
Adesea de ei mă apropii,
Și mă sprijin de trunchiuri cu mîna.

Privesc cu se mișcă înaltul
Se alătură unul de altul,
De parcă și-ar spune ceva...

Văd zborul de frunze-argintii,
Dar îmi pare
Că numai cînd se leagănă-s vii
Plopii subțiri pe cărare...

Zmeura

MENȚIUNE LA CONCURSUL „LUCEAFĂRULUI"

Ce înghesuială e în autobuz! Și am fie mers astfel peste șaizeci de kilometri. Miroase a haine ude. Și ploaia asta nesuferită nu mai contenește o dată. În orice caz n-am ajuns prea bine. S-au dus de ripă toate planurile și visele mele. La douăzeci și trei de ani sînt un scriitor ratat. Dacă aș fi trăit la țară mai multă vreme, tot ar fi fost ceva, m-aș fi obișnuit mai curînd cu viața de acolo. Și mașina asta nu mai pleacă... Ce-o fi așteptînd? Ar fi frumos să mai rămînem în pană pe drum. Călătorul de alături și-a pus sacul pe picioarele mele. E îmbrăcat el bine, dar sacul îl trădează că e de la țară. Mai toți din autobuz sînt de la țară. În fine, își pornește și ăsta motorul. Sînt prieteni cu toții: unii îl strigă pe șofer tovarășe Mămăligă, alții pur și simplu Mămăligă. Caraghios șofer! O mînă de om. Își pune șuba împăturită sub el ca să ajungă la volan. Și taxatoarea e voinică cît șapte de alde Mămăligă. S-a urnit mașina din loc. Adio, asfaltule! Cine știe cîtă vreme nu ne vom mai vedea. Ce bine era dacă rămîneam un an sau doi repetent la facultate! Ah, Bucureștiul, iată un loc unde nu știu dacă am să mă mai reîntorc vreodată. Adică n-am să mai ajung eu să dau ochii cu cei de la redacție? Trebuie să-i mai văd o dată ca să le demonstrez că n-au avut dreptate. Mi-au spus că nu cunosc viața, dar că nu-mi lipsește sprinteneala condeiului. Parcă aș fi trăit pînă acum pe sub pămînt. Dacă nici eu nu mai cunosc viața, atunci cine o cunoaște? Uite, acum sînt între oameni, în mijlocul vieții, ce dracu aș putea scrie? Afară plouă și acesta este un aspect interesant. Dar altceva? A, da, și șoferul acela mărunt ar putea să-mi umple vreo două pagini. Aici discută toți. Ce poate fi bun pentru literatură din spusele lor? Nimic, sau aproape nimic. Despre recolte, despre kilogramele de grîu la ziua muncă, despre mărfurile de la cooperativă, dar despre astea nu scriu ziariștii destul? Ce să se mai amestece și scriitorii? În mașină vorbesc vreo patruzeci de guri, dar eu ca tînăr scriitor ce pot să adun de aici? La naiba, tînăr scriitor! Am vrut să fiu așa ceva, dar nu mă ajută talentul, sau n-am fost înțeles de redactorii de la gazete și edituri. Nu, fraților, degeaba ați vrut voi să mă îmbărbătați că aș avea talent. N-am pic de talent, asta este. Așa spun ei tuturor tinerilor ca să nu-i supere. Bine, dar eu sînt un tînăr începător de mai mulți ani. M-am săturat să tot scriu cînd trimit materiale redacțiilor: „N-am mai publicat niciodată". Și ăsta mi-a stîlcit bombeul cu sacul lui. Îmi vine să și rid. Cum nu cunosc eu viața, fraților, cînd suport pe laba piciorului sting un sac cît toate zilele, într-un autobuz care mă duce la țară? Adică voi din redacții cunoașteți viața mai bine decît mine? La prima ocazie — trebuie să mai am o astfel de ocazie — am să vă întreb dacă ați suportat vreodată gogeamite sacul pe labele de la picioare. Mi-a spus mie unul că a stat șase ani la țară înainte de a ajunge redactor și scriitor, dar îl pot eu crede? Poate că așa se laudă el. Și în fond, dacă tuturor care bat la poarta consacrării literare li s-ar deschide poarta, atunci cine i-ar învăța pe țîncii aceștia? S-ar putea de exemplu să fii și profesor și scriitor, nu s-ar supăra nimeni din pricina asta. Eu, dacă aș ajunge scriitor, aș rămîne toată viața la țară. Spun asta acum, dar cine știe dacă m-aș ține de cuvînt! Deocamdată sînt numai profesor la țară. Cum or fi elevii mei? Parcă-i văd, o grămadă de băieți îmbrăcați în haine din postav de casă și fete cu cîte două rochii pe ele și cu mucii la nas. Te pomenești că un elev de-al meu va ajunge scriitor și peste vreo cincisprezece ani, cînd voi fi un om în toată firea și mă voi duce la vreo revistă să-mi publice ceva, voi da cu ochii de el și-mi va zice: „Matale ai ceva condei, dar îți lipsește cunoașterea vieții". Ce dracu o fi avînd ăsta în sac? Nici nu mă mai pot mișca, așa înghesuială este. I-aș spune, dar mi-e teamă că mă cotonogește. Poți să știi ce fel de oameni sînt și țăranii ăștia? O fi fost la oraș cu ceva produse să le vîndă și nu le-a vîndut. Acum rîd cu toții. O bătrînă a zis ceva, dar eu n-am fost atent și n-am auzit nimic. Ce-o fi zis baba de rîd ceilalți așa? Dacă a zis o prostie, mai bine că n-am auzit; îmi făceam o impresie rea și despre ea cu toate că eu îi simpatizez mult pe bătrîni. Ce mă interesează pe mine? Dar rîd, nu se încurcă! Cel cu căciulă neagră din fața mea, ride cu o gură pînă la urechi. Și-a spălat dinții azi dimineață și acum face caz pe chestia asta. Fetișcana de dincolo zîmbește abia subțiindu-și buzele. O fi văzut și ea la vreo artistă de cinema strîmbătura asta și acum face la fel. Altfel e simpatică fetișcana. Este ori socotitoare, ori dactilografă la gospodărie. Sau brigadieră. Brigadierii sînt, dacă nu mă înșel, un fel de funcționari. Și baba vorbește și rîde de parcă numai ea ar fi în autobuz. Se laudă că i-a zis ea secretarului de partid de la raion să-și dezinfecteze cizmele dacă vrea să intre la viței că altfel nu-i dă voie. Și ceilalți o cred, ba unul spune că și el ar fi făcut la fel. Și la urma urmei de ce rîd oamenii cînd baba spune că secretarul și-a scos cizmele și a intrat la viței în ciorapi de lînă? Păi, dacă ești secretar de la raion, te poate descălța o babă de la viței?

Ploaia a stat, ba pe aici n-a plouat de loc. Nu mă mai uit la oamenii din autobuz; nu sînt interesanți. Privesc pe fereastră. Ne-am oprit într-o stație, a doua sau a treia. Au coborît doi călători și vor să se urce cinci. Nu-mi vine să cred că vor mai încăpea. Și șoferul de o șchioapă îi îndeamnă să încerce că se mai poate face loc. Eu nu i-aș permite uriașei taxatoare să pună mîna pe mine și să-mi arate cum trebuie să stau ca să se mai facă loc în mașină, așa cum procedează ea cu cei din față. Pe firma aceea scrie: Gospodăria agricolă Ciocîrlia. Clădirea e nouă, firma este frumoasă, în spate se vede o curte mare, măturată lună, dar ce oameni și ciocîrlenii ăștia! Nu puteau să pună și ei o plăcuță ca lumea deasupra ușii din dreapta? Auzi: Grădinița de zi pentru copii. Abia de poți s-o citești. Va să zică nu exista în tot satul un învățător sau profesor care să fi caligrafiat ca lumea și să fi scris copii cu doi i? Năsucurile care se strivesc de geamul ferestrei mari și luminoase sînt drăgălașe. În refugiu, în timpul războiului, cînd eram și eu copil, prietenii mei și cu mine umblam cu burțile goale prin praful de două palme. Oare și la Urluia o fi o grădiniță ca asta? Poate și elevii mei or fi curăței. Dacă nu, îi pun eu pe roate. Va trebui să-i controlez zilnic. Dar ce, sînt dădaca lor? Mă duc, îmi fac orele și mă întorc acasă să citesc. De scris n-am să mai scriu nimic. De unde să te inspiri? Cei de la secția de învățămînt mi-au spus că mă voi ocupa și cu echipa de teatru. Ce, eu sînt regizor? Doar să scriu o piesă și să o pun în scenă. Își vor bate toți joc de piesa mea. Cum să scriu eu o piesă? Ce știu eu din viața oamenilor acestora? De exemplu, ce rol i s-ar potrivi fetișcanei din față?... O ingineră agronom care se îndrăgostește de un colectivist. Ar fi extraordinar! Cine știe ce timpenie o să iasă din piesa mea. Mai bine n-am să scriu nimic. Eu pierd din vedere o chestiune esențială, că mă duc la țară. Dacă am să stau acolo, îi voi cunoaște pe oamenii aceștia. Ia te uită, tînărul cu scurta îmblănită și cu capul gol îi spune femeii de alături ce trebuie să facă pentru a scăpa de petele maron de pe față. Femeia îi spune tovarășe doctor. Despre aceasta ce trebuie să gîndesc? Cred că tînărul doctor face pe nebunul. Dar dacă e sincer și face totul din dragoste pentru meserie? Mai curînd cred că acesta este adevărul. Să-mi fie rușine că îi judec eu pe oamenii despre care știu atît de puțin. Nu mai vreau să mă gîndesc la nimic, dar nu pot. De ce s-or fi uitînd la mine de parcă aș fi venit dintr-o altă lume? Li s-o fi părînd curios că nu scot nici o vorbă? Tînărul de pe prima canapea, care îmi făcea impresia celui mai necioplit om, s-a ridicat și a oferit locul unei femei urcată de la Cobadin! Mă mir de toate cîte le văd, de parcă acum aș fi picat din lună. Să închid ochii și să încerc să dorm. Acum vorbește fetișcana. Deschid ochii numai un pic. Ba nu, pot să ascult și fără să mă uit, din moment ce m-am hotărît să stau cu ochii închiși. Povestește că fără basma roșie nu s-a suit niciodată pe batoză ca să dea grîul la treier. Doamne, a dormit pe arie două săptămîni! Să deschid ochii numai pentru o clipă. Am văzut-o. Rămîn la convingerea mea că e dactilografă; și s-a și suit pe batoză? Adică eu să fiu profesor, iar la vară să mă suie gospodăria colectivă, să dau grîul la treier! De ce nu? În viață omul trebuie să știe să facă de toate. Mă voi duce chiar eu să cer să lucrez la batoză. Am să fac o impresie extraordinară cînd mă voi duce la președinte și-i voi spune: „Vreau să dau și eu vreo două zile grîul la treier și să dorm noaptea la arie". Mamă, ce figură o să facă și mă va întreba: „Dar știți dumneavoastră, tovarășe profesor, să dați grîul la treier, veți rezista să dormiți în paie sub cerul liber?" „Ehe, băiete," adică nu-i pot spune președintelui băiete. Trebuie altfel. „Ascultă, tovarășe, îți închipui că nu m-am suit în viața mea pe-o batoză?" El își va închipui că m-am suit, dar eu nu l-am mințit, i-am pus doar așa o întrebare. Mă uit și eu ce fac ceilalți și mă iau după ei. Parcă mă văd sus pe batoză cu minecile suflecate... Dar dacă urluienii lucrează cu combinele? Am citit că alea fac totul. Chiar dacă lucrează și cu combine, și cu batoza, n-o să am eu norocul să cad într-o echipă care lucrează la batoză. Mă urc și pe combină, dar combina merge și aș putea să cad. Mi se pare că are o balustradă, parcă așa am văzut la un jurnal cinematografic, dar nu sînt sigur. Nici la cinematograf nu sînt atent. Nu puteam să casc mai bine ochii, să văd dacă are sau nu are combina balustradă? Să-l întreb pe omul de alături? Mă fac de ris. Nu știu nimic. Mă duc acolo să-i învăț pe țîncii aceia, dar dacă unul o să mă întrebe dacă are sau nu are combina balustradă? Pe de o parte trebuie să aibă, ca să se țină de ea omul care lucrează sus, dar pe de altă parte omul acela nu stă acolo ca să se țină de balustradă, ci ca să facă ceva și dacă face ceva e și normal că nu se mai poate ține de nimic. Sînt un prost. Toți oamenii din autobuz sînt mai deștepți ca mine. Pînă și baba care îngrijește de viței. Omul din stînga îmi zîmbește și îmi spune să-l scuz că mă deranjează cu sacul, dar le-a luat copiilor de îmbrăcăminte și încălțăminte și vreo zece kilograme de mere. Credeam că țin pe laba piciorului sting niște produse nevindute și cînd colo sînt haine, pantofi și mere pentru copii. Trebuia să-i spun că nu face nimic, sau să-l întreb în ce clasă sînt copiii, dar eu am tăcut ca un mut ce sînt. Iartă-mă omule! Credeam că mă voi prosti la țară, dar văd că nici n-am ajuns bine și-mi dau seama că de abia acum încep să cunosc viața. Am trecut de Adamclisi, deci au mai rămas trei kilometri pînă la Urluia. Mă simt minunat în mașina asta. Motorul trage din plin. I-au trebuit patruzeci de kilometri pînă a ajuns să bată așa de bine. Îl aud pe Mămăligă cum îi spune cuiva de alături că mașina asta a fost tot timpul pe traseu în oraș și ieșea pentru prima oară la țară. Ce păcat că peste puțin timp mă voi despărți de oamenii din autobuz! Casele acelea care se văd în vale or fi ale Urluii? Le văd bine, sînt trei. Simt o cumplită nerăbdare. Ce mă așteaptă acolo? Iată, pe poarta uneia din case iese cu ghiozdanul la spate o pionieră. Aceasta este prima cunoștință cu un elev de-al meu. De ce o fi rupt-o la fugă cînd a văzut autobuzul? Poate vrea să se ia la întrecere cu el. Și eu făceam la fel cînd mă îndreptam spre școală, dar n-am reușit niciodată să întrec o mașină. Ne-am oprit? Cred că da. Nu vă mai uitați, oamenilor, la mine, nu-i inima mea aceea care bate așa de puternic. Ce de lume în stație! Și cîți copii! A ajuns și fetița de adineauri. Nu te emoționa, omule, ci pregătește-te să le spui cîteva vorbe și să le arăți că te bucuri de sosirea ta aici; oamenii și copiii au venit în întîmpinarea ta.

Eugen Lumezianu

Poșta redacției

— TĂNASE D. PETRU: Versurile d-tale de dragoste sînt strident de personale, în deznădejde ca și în beatitudine. Meditații asupra frumuseții efemere a ființei iubite au mai tăcut și Baudelaire și Eminescu și mulți alții, dar d-ta nu te-ai intimidat, găsind noi resurse: „Și ce? Frumusețea ta nu piere? / Eternic floare-i fi-ntre flori?... / Un trandafir? O lămîiță? / Un crin?... Și veșnic n-o să mori? / Cînd tînăr, omul e, se-ngîmfă! / Dar o deșertăciune-i tot. / Și-un borș cu știr devii din nimfă! / Bogatul gustă pe-Aristot! / Asta-i viața dragă pruncă." Comparațiile utilizate în cele două caiete sînt inimitabile: „Și doar ți s-au ivit sînii / Tari și rumeni ca omătul"; „Necum cei sîni rotunzi și mici / Ca două mere-n pîrguri. / Aveai — cum rar eu — un lipici / Și vrăja unor crînguri" etc., etc., sau definiția iubirii aproximativ amintind de Topîrceanu, dar la modul grav: „Nu-i nevoie să-ți spun draga mea / Că iubirea-i o spuză de nea — / Dată-n mai, ori în iunie...! Un vînt / Trecător cum și viețile-ni sînt. / Un lăstar verde-ntr-un putregai, / Spic de grîu într-o junglă de scai. / E ceva și nimic, draga mea, / Cînd ai sta să socoți, iubirea." Deși tentați să citățm mai copios, ne rezumăm la finalul unui sonet funebru: „Și m-oi tot încălzi, de romatism (sic!) / Să nu mă mai atac cît infinitul... / Cum așișderea și de romantism, / Căci moartea orișicui îa piuitul, / Și-l dă la fiare vechi cu un cinism / Ce l-ar putea-nțelege numai Sfinxul". Sperăm că, văzîndu-le tipărite, aceste încercări vi se vor părea impersonale, și deci le veți putea aprecia calitatea reală.

— PETRE MUSTA: „Definire" este o înșiruire de bune intenții, rămase numai la acest stadiu: „Sînt omul venind din suferinți și ani întunecați, / Din zvîcnirile surde, de revoltă și ură. / Neîncetat adunîndu-mă, șuvoi omenesc, cîntec fierbinte" etc. Fiecare afirmație ar vrea să fie o imagine, dar nu reușește din pricina abuzului de locuri comune. Mult mai indicat este drumul din „Tării de metal".

— TUDOR LUNGU: Putem fi de acord cu arta poetică pe care o susții d-ta: „În tot și toate-și poartă minunile talazul. / Grădina, omul, munții, și marea și Bicazul / Și stuful și adîncul de știi să le aduni / În tot atîtea lucruri tu vei găsi minuni". Rămîne de apreciat doar eficacitatea acestei „științe de a aduna". Într-adevăr, poezia se găsește pretutindeni, în jurul nostru, dar nu poate fi culeasă chiar cu ușurința cu care culegi fructele coapte. D-ta ai spirit de observație și oarecare îndemînare în a versifica. Aceste calități se cer puse în slujba unor idei clare și profunde, către care se ajunge prin muncă atentă de prelucrare a primelor impresii. Sînt multe, prea multe neglijențe deocamdată. Un exemplu: „Ale sufletului strune / Știu oricînd ca să înstrune", începi d-ta o poezie. Chiar „oricînd", ne-am permite să întrebăm? Oare chiar în această afirmație nu este conținută o ideie falsă asupra muncii poetice? Poezia nu poate ieși nici ea din generație spontanee și mai ales nu poate avea un debit continuu, sau reglementat după voie. Apoi: „Palmele încercănate, / cînd le-atingeț, dă carate". Palme cu cearcăne? Cam greu de admis. Strunele ating palmele, sau invers? (Atenție la acord! Sînt două verbe care plîng după un singular inexistent!). Mai departe: „De le-atingi încet, molatec, / Scoate cîntul ei sălbatec / ce te-nlănțuie o clipă / și te scutură de-aripă". „Molatec" rimează, ce e drept, cu „sălbatec", dar nu se prea potrivește ca sens, iar „scuturatul de aripă" pare prea familiar, ca și cînd te-ar trage cineva de mînecă. Și mai departe: „De le-atingi cum se cuvine / Scoate cîntece sublime..." Poate, dar cum „se cuvine"? Iar „sublim" este doar un cuvînt care nu poate înlocui senzația respectivă, care ar cere imagine poetică. Astfel de neglijențe abundă și în celelalte poezii. D-ta te lași, probabil, furat de lunecarea condeiului, „adunînd" tot ce întîlnești în cale, dar neselectînd. Versul înseamnă însă și selecție, el ne indică fără greș la ce anume s-a oprit poetul, din noianul de imagini din preajmă.

— LIGIA TOMȘA: Căutările tîn de esența poeziei, dar în nici un caz nu vei găsi un mod nou de exprimare în aceste tînguiri de pe care nu merită să mai ștergi praful: „Ai plecat într-o seară de toamnă, / Cînd codrul ploii își scutura frunzele reci pe umerii mei, / Am fluturat în urma ta o batistă albă / Ca o aripă rănită de hulub..." D-ta ai alte posibilități. Tangourile sînt create pentru dans, nu pentru a da exemple de poezie.

— GEORGE CHIRILĂ: Culorile sînt uneori foarte subiective, totuși „pescărușii galbeni și albaștri" sună a îmbătrînită cutezanță simbolistă de acum șapte decenii. Mai ales că peisajul este contradictoriu, o dată cu pescărușii „răsucindu-se prin năvodul furtunii" (ceea ce nu e rău spus), după aceea cu „zbaterea mării în scoici de sidef" (ceea ce nu mai seamănă a furtună) și la sfîrșit cu „cîntul pescarilor" în larg (ceea ce nu seamănă de fel cu furtuna). Sînt versuri reușite în încercările trimise, din păcate mergînd brat la brat cu banalități: „De ce oare eram atît de înstrăinați / ca niște marinari care se salută, deși nu se văd" (foarte sugestiv) „ca niște mîini căutîndu-se neîncetat / deși nu-și cunosc una alteia țarul" (banal cu pretenții de profunzime). Atenția cititorului trebuie atrasă către imaginile-cheie, care nu trebuie să fie învălmășite printre constatări plate, în afară de cazul cînd banalitatea nu este decît aparentă, ca exprimare, conținînd totuși un sens și mai profund. „Mîinile care se caută" sînt însă un motiv uzat, căreia d-ta nu-i aduci nici o sclipire nouă. Or, în construcția unei poezii, elementele de comparație joacă rolul unui ghid către imaginea globală, ghid care trebuie să se arate din ce în ce mai cunoscător al locurilor necunoscute către care îl îndreaptă pe cititor.

— ION CHINGARU: „Mi-e versul o comandă de asalt" sună convingător, spre deosebire de „mi-e drum deschis spre viitor", loc comun, lipsit de orice rezonanță. Ferindu-te de asemenea locuri oarecum obligatorii de trecere pentru începători, nu renunța la simplitatea de care dau dovadă versurile d-tale. Întrucît cultivi versul cu forme regulate, dă, totuși, mai multă atenție rimelor. Într-o singură poezie, de numai trei strofe, este inadmisibilă utilizarea rimelor „dimineți-tinereți", „dimineții-tinereții". Am atrage atenția chiar dacă poezia ar transmite un mesaj mult mai puternic decît în prezent.

— ANCA GHEORGHE: Încercările au mai multă prospețime și autenticitate, ca surse de inspirație, și aceasta este o bună bază de plecare. Cuvintele sînt îmbibate de viața tumultuoasă a prezentului, dar deocamdată se cam învălmășesc și nu permit imaginii poetice să se dezvăluie decît rar: „Prin fereastra de curînd născută / Va sădi, în nori, lumină locatarul. / Mai sus, alta, săltăreață ca o ciută / O să umple cerului paharul. / Zidu-a devenit un țărm al norilor (foarte sugestiv!) Macaraua poate-acum s-apuce / Fulgere, s-aprindă lampa zorilor / Și cînd soarele în jos s-o ducă". E prea mare aglomerare! O lumină „sădită în nori" este de înțeles, dar relația lumină — ciută — pahar este greu de admis. Da, o lumină poate fi săltăreață ca o ciută (e chiar frumos); o lumină poate, cu un efort de imaginație, să umple „paharul cerului"; dar ciuta nu va putea niciodată să joace acest rol! Comparațiile nu rămîn atașate numai termenului comparat, ele se transmit și versurilor următoare, se asamblează într-un tot. De aceea ce urmează este și mai hibrid, cînd, după lumină-ciută-pahar mai vin și macarale! Caută, deci, să urmărești mai îndeaproape creșterea imaginii, cu atît mai mult cu cît în acest conglomerat se pierde un vers lapidar și realizat ca: „Zidu-a devenit un țărm al norilor". Așa cum se prezintă, manuscrisul este o ciornă asupra căreia se cere să te apleci, cu migală.

— ION DAVIDEANU: Desigur că orice tînăr care ne trimite un manuscris și primește un răspuns negativ se consideră nedreptățit. Totuși, nu se poate răspunde, pe larg, nici afirmativ, chiar pe scurt, tuturor. Din versurile pe care ni le-ai trimis se desprinde o promisiune pe care o dorim, într-un viitor cît mai apropiat, confirmată. „Cîntec" are o undă proaspătă: „C-o floare prinsă-n boldul pălăriei / Cînd trec prin lanuri fluierînd, s-ar spune / Că sînt un pui de lele-al trîndăviei, / Sau cine știe ce nu s-ar mai spune. / Nu vin spre tine, tată, să mă-mpienten. / (cam forțat!) Sudoarea ta în aur s-a făcut — / Opresc în mine fluieratul sprinten, / M-aplec din mers pe spice, s-o sărut. / (Sudoarea?) Așează-te o clipă și îndată / Ce isprăvi-voi coasei ascuțitul, / Tovarășe colectivist și tată, / Am să-ți arăt că n-am uitat cositul". Caută să elimini impuritățile. Se pare că ai predilecție pentru poezia cu poantă, ceea ce nu este chiar atît de lezne cum se pare. Poanta trebuie să țîșnească firesc și totuși neașteptat, indiferent de faptul că este gravă sau poartă un zîmbet. În „Moment", poanta este săracă și neconcludentă. Poezia începe promițător: „Era o bucurie? O părere de rău? / Amintirea vibra ca o strună. / Dispăruse sub tălpile noului bloc / Maidanul iedului cu obrajii de lună". Apoi: „Meditam... Meditam... / (După „iedul cu obrajii de lună", acest „Meditam" sună nelalocul lui!) Iată / Un glas a răsunat dintr-odată / Ca de undeva din senin: / Haideți în cartierul vecin!" Invitația sună stîngaci, trădînd intenția de a multiplica apariția „noului bloc". (În afară de aceasta, „dintr-odată" și „din senin" spun absolut același lucru). Așteptăm.

MIC DICȚIONAR POETIC: DESPRE RITM (II)

Tradiția ne spune că iambul ar fi fost descoperit într-un acces de mînie de poetul grec Arhiloh, cu 7 secole înainte de era noastră. În „Curs întreg de poezie generală", Eliade Rădulescu ne încredințează: „Vorba sau numele iamb derivă de la ios, ce însemnează venin, și prin urmare iamb sau iambic va să zică veninos. Satira, imprecațiile, blestemele, injuriile dau naturalmente în iambi". Cu toate acestea, una dintre satirele cele mai reprezentative ale poeziei noastre, „Scrisoarea a III-a", a fost scrisă în trohei! Satira și imprecațiile n-au dat „naturalmente" în iambi. Pe de altă parte, Eminescu, care se considera făcînd parte dintre „copiii nefericitei secte / pătrunși de-adînca sete a formelor perfecte", ne-a lăsat această adevărată odă închinată iambului:

„De mult mă lupt cătînd în vers măsura,
Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,
Ca s-o așternă frumos în lungi șiraguri,
Ce fără piedici trec sunînd cezura,

Ce aspru mișcă pînza de steaguri
Trezind în suflet patima și ura —
Dar iar cu dulce glas îți împle gura
Atunci cînd Amor timid trece praguri!

De l-am aflat la noi a spune n-o pot;
De poți s-auzi în el al undei șopot.
De e al lui cu drept acest preambul —

Aceste toate singur nu le judec...
Dar versul cel mai plin, mai blînd, și pudic,
Puternic iar — de-o vrea — e pururi iambul."

Poetul stabilea, deci, funcții multiple iambului, de la „blînd" pînă la „puternic", contrazicînd, astfel, vechea accepție (atît de veche încît mai circulă și astăzi) după care această unitate ritmică este proprie poeziei energice pînă la furie. De unde vine deosebirea de vederi? Mai întîi trebuie să separăm categoric poezia antică de cea populară modernă și contemporană. Scandarea, ca singur mod de lectură, se baza tocmai pe ritmica versului, neglijînd total (și prin aceasta scoțînd efecte poetice) accentele firești ale cuvintelor. Ritmurile au căpătat, astfel, o diferențiere care se impunea poetului ca o realitate exterioară consacrată. Arătînd că iambul este făcut pentru acțiune, și propriu dialogului, Horațiu nu susținea o artă poetică, ci denumea un instrument valabil pentru toți poeții timpului. Desfăcîndu-se din rigorile scandării, poezia populară, produs direct al limbii vorbite, apoi, după exemplul ei, poezia cultă modernă și contemporană au contopit accentele, făcînd ca ritmurile firești ale limbii vorbite să decidă melodia versului. Deși mai puțin pregnant, ritmul există în vorbirea obișnuită, fiecare cuvînt are accentul sau accentele lui, nesiluite de vreo prozodie analitică. Un glas familiar se recunoaște cu ochii închiși, după cadența verbală. Ritmul ni se impune chiar cînd s-ar părea că nu există. Citind scrisoarea trimisă de un cunoscut, care nu-i auzim ritmul vocii, frazarea, dincolo de literele indiferente? (Pentru cel care a ascultat, chiar o singură dată, o lectură a maestrului Sadoveanu, este aproape imposibil să mai citească o pagină din opera lui fără să audă cadența atît de personală a marelui scriitor).

Poezia, deci, nu recurge la ritm, ci îl creează, din „ritmul interior" al gîndirii poetice. Recunoașterea ulterioară a iambilor sau troheilor nu precizează decît didactic ritmul. Iată schema unui vers iambic:

— — | — — | — — | — ||

— — | — — | — —

Este un vers trist, melancolic, sau un vers dinamic, o chemare la luptă?

La Eminescu, acest vers poate suna astfel:

„Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai
Și fața strălucește ca fața albei ceri —
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!"

Iată și „iambi" arghezieni:

„Și, însfîrșit, urmașul lui Prometeu, el, omul,
A prins și taina marea, a tainelor, atomul.
El poate omenirea, în cîteva secunde
S-o-ntinerească nouă pe veci ori s-o scufunde.

E timpul, slugă veche și robul celui rău,
Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău".

Oare iambul oferă aceeași melodie în aceste două poezii, care au, evident, fiecare ritmul lor propriu? Nici unitatea metrică a iambului, nici numărul egal al silabelor nu pot face ca versurile să aibă aceeași rezonanță și considerațiile făcute de Eminescu în sonetul citat se dovedesc, încă o dată, perfect întemeiate. Ritmul nu este decît de tradiționalele „picioare", ci de conținutul versurilor.

Mihu Dragomir

Învățătorii și profesorii trebuie să cultive mîndria națională pentru tradițiile revoluționare, progresiste ale poporului nostru, interesul și dragostea pentru opera lui Nicolae Bălcescu, Victor Babeș, Gheorghe Marinescu, Aurel Vlaicu, pentru operele realiste ale unor scriitori și artiști ca Mihail Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, George Coșbuc, Theodor Aman, Nicolae Grigorescu.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

(Din cuvîntarea rostită la Congresul Învățătorilor din R.P.R.)

POPORUL ȘI CINSTEȘTE ÎNAINTAȘII

Colțul „Sadoveanu" la Muzeul literaturii române

Pagina elevilor

Casa din Mircești

Drumul ferat pornit de la Roman către Pașcani ajunge Mircești la kilometrul 361 și-l lasă în urmă, după cîteva cantoane; dar dacă trenurile de mare viteză nu opresc în mica gară a Mircești-lor, călătorul, fie că se îndreaptă spre Vatra Dornei sau Rădăuți, fie că scoboară spre Bacău, își sprijină instinctiv vederea de perimetrul ferestrelor, căutînd, din mersul mecanic, să cuprindă locul unde a trăit Vasile Alecsandri și să zărească frumusețile luncii. E însă zădărît de profilul unui mal înverzit care ascunde vatra satului și o dată cu ea casa poetului și peisajul luncii din Mircești. Ele se vor descoperi în minunățiile lor de pitoresc și istoricitate călătorului ce, coborît în gara locului, apucă drumul de țară spre răsărit. După doi kilometri, el ajunge, într-un umbrar de liliac, salcîmi și stejari, casa poetului, care nu are nimic feudal în fețele ei joase și văruite.

După moartea vornicului Vasile Alecsandri, la 3 august 1854, poetul moștenește pămîntul Mircești-lor, unde el copilărise și existența sa spirituală a rămas legată pînă la capătul zilelor de „iubita singurătate" din Mircești, care i-a fost reședință douăzeci și trei de ani. Cadrul Mircești-lor a stimulat creația poetului și dacă Vasile Alecsandri n-ar fi scris aici decît pastelurile, încă istoria literară i-ar fi rămas îndatorată pentru geografia integrată marii creații. Lîngă vechea așezare părintească, Alecsandri a adăogat în 1867 o clădire nouă, modernă și mai spațioasă, cu un larg coridor cu geamlîe în față, în care soția sa Paulina cultiva flori pentru toată vremea, iar poetul își așeza măsuța de scris și scaunul de odihnă.

Încăperile adăposteau, dincolo de rostul gospodăresc, biblioteca, biroul de lucru al lui Alecsandri, pe care și-l asemăna cu al lui Fr. Mistral, tablourile de familie pictate de Levaditi (azi în colecția Galeriei Naționale); erau camere pentru prietenii apropiați și așteptați cu ospeție proverbială: Costache Negri, M. Kogălniceanu, Ion Ghica, George Sion, N. Pisoțchi, Al. Papadopol — Calimah, Iorgu Vîrnav, Iacob Negruzzi, pentru fiica sa Maria și pentru nepoatele din partea fratelui său Ioan.

„Reședințămîntul" — cum îi plăcea poetului să parodieze după ortografia lui Aron Pumnul — se înalță în mijlocul satului, pe locul de unde putea privi, în înconjuriș de evantai, Valea Siretului, pădurea, tufișurile și luminișurile luncii, drumul spre Iași, „cei doi stejari frați", Butea, Miclăușanii și satul Tețcanilor. Poarta „micului rai" e la uliță și o alee interioară străjuită de liliac, salcîmi și paltini conduc prin curte pînă la rondourile cu flori și la stîlpii cu bătrînești felinare.

În sat, Vasile Alecsandri se amesteca printre țărani, ascultîndu-le păsurile și poezia. Se interesa de școală și de suferinzi. În 1876 el găzduia la Mircești pe moș Cozma Vioară din Vrancea, care-l mulțumea cu balade ciobănești și haiducești, uimindu-l cu o versiune despre Stroe Plopan.

Loc odihnitor, „găoace" de reculegere și creație, necesitatea spirituală a Mircești-lor il colinda pe poet în dor, ori de cîte ori împrejurările vieții îl obligau să călătorească și să lipsească timp îndelung prin Europa sau chiar în țară, perioade în care nici nu putea scrie:

„Eu n-am scris nici un rînd, de cînd am plecat din țară, și simt în sufletul meu o mare jale de timpul pierdut" (16 ian. 1886).

Dacă se depărta cu greu de vatra Mircești-lor, revenea cu avînt de muncă literară, fericit și înflăcărat, „să mă apuc de condei cu amîndouă mîinile".

Prefera oricăror găzduiri și onoruri sătucul Mircești-lor, pentru care, într-o scrisoare trimisă de la Sinaia, la 10 oct. 1887, lui Al. Papadopol-Calimah, găsea expresia realei beatitudini:

„Sărmanul bordei! Mult e drăgălaș, chiar pus în comparație cu castelurile cele mai feerice! În el mă simt ca într-un calup potrivit cu talia și cu gusturile mele; în el am lucrat pe **Despot — Fîntîna Blanduziei — Ovidiu — Pastelurile — Legendele — Dumbrava Roșie** etc., și sînt dar legat de zidurile lui prin numeroase suveniri, scumpe inimei mele".

Și preferase să rămînă aici în mai 1881, invocînd o revărsare a Siretului, decît să ia parte la sarabanda încoronării lui Carol I: „M-am dus de-am ascultat concertul privighetorilor ce cîntau nebune în vîrful copacilor".

Deși sensibilizat de reumatism și de alte suferințe încheiate cu cancerul, în ultimii ani, „pustnicul" își trecea „la gura sobei" iernile la Mircești, între prieteni vechi, împuținați și bătrîni. Ultima oară, se reîntorcea, după insistența lui, la 4 iunie 1890. Peste optzeci și trei de zile, închidea ochii în eternitate și colțul sting al curții, la umbra cîtorva peri, avea să-i primească trupul pentru odihna pămîntului, după ce „nouă soldați și cu un sergent—zece", din regimentul 25 Dorobanți-Vaslui, ostași din unitatea lui Peneș Curcanul, i-au dat ultimele onoruri marelui poet cetățean.

După moartea Paulinei Alecsandri (19. feb. 1921), cele mai multe lucruri ce-aparțineseră poetului s-au împrăștiat. Pe unele le-a furat chiar custodele așezat la Mircești de Academia Română. Pe altele le-au risipit vicisitudinile războiului din urmă și inconștiența oficialităților burgheze. Casa însăși, devastată, ajunsese o ruină pustie fără ferestre, cu tavanele sparte și fără acoperiș.

Prin grija Partidului și Guvernului, Sfatul Popular al Regiunii Iași a luat măsuri prin Casa de cultură regională pentru restaurarea casei lui Vasile Alecsandri, a întreprins investigații eficiente pentru regăsirea unei părți din inventarul ce-i aparținuse și a înzestrat-o cu autografe, imprimate, periodice și facsimile. A fost ales și un priceput, pe cît de entuziast păstrător și exeget al colecțiilor, tov. Ion Ciuchi.

„Casa memorială Vasile Alecsandri" din Mircești, în cele cinci săli, cu peste 1.200 exponate, este un valoros punct de atracție pentru cititorii și cercetătorii ce valorifică pe documentație autentică impresionanta moștenire clasică a lui Vasile Alecsandri, legată de lupta poporului romîn pentru libertatea sa socială și națională.

Augustin Z. N. Pop

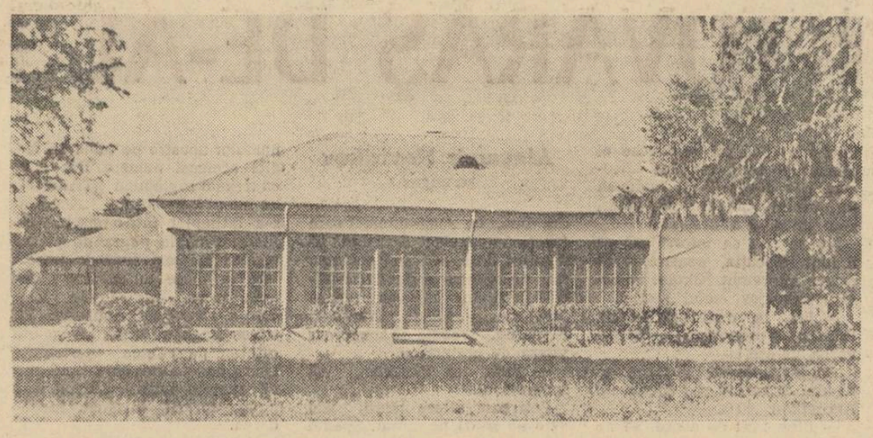

Casa memorială „V. Alecsanari

Acolo unde s-a născut „Luceafărul"

Ajuns la Ipotești, după un drum de 8 kilometri de la Botoșani, drum de țară, străjuit de salcîmi și tei, călătorul caută de îndată cu privirea casa amintirii, casa în care s-a născut și a copilărit luceafărul poeziei românești, Mihail Eminescu.

Dincolo de acoperișul școlii, înconjurată de arbori bătrîni, casa, devenită astăzi muzeu, străjuie, de pe un deal, vatra Ipoteștilor, ca atunci, în acel geros ianuarie 1850, cînd în casa căminarului Gheorghe Eminovici s-a născut Mihai... Arborii, tei scorburoși, sînt aceiași, și florile din curte sînt parcă la fel ca odinioară, numai casa e alta, din păcate. Cu cîteva decenii în urmă, o moșiereasă, în stăpînirea căreia intrase pămîntul și casa căminarului, a poruncit slugilor să dărîme vechiul conac, prin ferestrele căruia micul Mihai urmărise trecerea stelelor, ieșirea lunii, lumina anotimpurilor. S-au năruit în țărînă zidurile pe care copilul ce avea să devină cel mai mare poet al poporului său, desenase poate „purcelușii cu coada sfredel", s-au spart în țăndări geamurile limpezi vibrînd la glasul cîntător al Ralucăi Eminovici... Acum, numai o fotografie îngălbenită ne mai ajută să ne închipuim cum era totul.

Iată o descriere a casei, aparținînd academicianului George Călinescu: „Locuința părintească nu era palat boieresc ci o casă modestă de țară, dar încăpătoare și gospodărească, nu lipsită de anume eleganță rustică. Era o construcție geometrică putin ridicată deasupra solului, cu cîte două ferestre mari în lături. Un pridvor înalt în față, la care suiai pe vreo șapte trepte de lemn, un acoperiș al tindei în chip de fronton grec sprijinit pe două coloane svelte, dădeau albei clădiri acoperite cu tablă un vag stil neo-clasic. De o parte și de alta a largului pridvor, doi tei străjuiau rămuroși..."

Clădirea nouă, deși nu respectă planul celei vechi întru totul, te face totuși să simți ceva din atmosfera ei. Marile vitrine interioare în care se orînduiesc reproduceri după fotografiile poetului, facsimilele unor pagini scrise, prime ediții, desene, ziare, cărți, sînt oglinzi vii în care pîlpîie în iluminări de-o clipă, imaginea lui Mihail Eminescu. Din păcate, datorită vieții zbuciumate a poetului stins în mizerie, după o existență cheltuită în eterne peregrinări, n-au rămas decît puține obiecte care i-au aparținut și care ar putea îmbogăți muzeul. Numai o linguriță de dulceață, o linguriță de argint, pe care sînt săpate inițialele Ralucăi, te duce cu gîndul la zestrea mamei poetului. În foaia de zestre, „patru ineli cu diamant", „două tablale de Lipțca" și... „un fermual", figurează și o duzină de linguriță...

Alături de casa părintească, adăpostită sub ramurile generoase ale teilor se află o bisericuță de lemn rămasă aproape neschimbată ca pe vremea poetului. Sub o fereastră micuță, într-o împrejmuire de fier, se află mormintele lui Gheorghe Eminovici și Raluca Eminovici.

Truda călătorului care străbate distanțe, spre a veni la Ipotești, e răsplătită. Pașii lui străbat potecile pădurilor peste care împărățea odinioară Moș Miron Prisăcaru, dealurile pe care suiau, în amiezi, pîclele toamnei și tîrziu, cînd ferestrele caselor se aprind, privirile se întîlnesc, în înaltimi, cu luceafărul...

Toma Gheorghiu

Aici a locuit Hogaș

Mai s-o pierzi în grabă spre inima Pietrii Neamțului, casa lui Calistrat Hogaș este arătată cu mîndrie de către localnici pe „drumul gării". Scundă, sprijinită pe parmaci, comunicînd cu strada pe un podeț ce-i slujește și de prispă, ușa de intrare, avînd de-o parte și de alta cîte două ferestre, sfîrșește arhitectura bătrînei zidării sub un fronton de scînduri sprijinit pe patru colonete. Nici n-ai băgat de seamă că în triunghiul curții din față au rămas în soare florile îngrijite de profesoara Sidonia Hogaș, fiica scriitorului.

Tot ea, bună primitoare, e cicerone sfătos printre „lucrușoarele" lui Hogaș: parte din manuscrise, corespondența (impun scrisorile semnate de Garabet Ibrăileanu și cele venite din cercul Vieții Românești), revistele la care a colaborat povestitorul, edițiile atît de inegale ale Călătoriei în Munții Neamțului, cîteva studii, cărțile scriitorului, din care s-au pierdut multe, un vraf de teze, biroul lui ș. a. Într-un cuier cu picior spînzură, decolorată, pelerina călătorului pe Pisicuța; într-o vitrină privești uneltele de scris ale clasicului descriptiv; țigaretul lui și o mînă de fotografii întregesc iconografia acestei așezări memoriale, pe care vizitînd-o îți dai seama de lipsurile în care s-au zbătut intelectualii noștri în capitalism. De altfel, biografia lui Hogaș este încărcată de prigonirile îndurate din partea oficialității școlare și de peregrinările lui pe catedrele din Piatra Neamț, Alexandria, Roman, Iași.

În vecinătate, ferăstraiele electrice, ritmica motoarelor și sirenele uzinelor construite în ultimii ani cîntă neostenința producției socialiste a patriei.

A.Z.N.P.

În satul lui Rebreanu

Cel care își propune să viziteze casa memorială „Liviu Rebreanu" din Prislop-Năsăud trebuie să aibă proaspătă în minte lectura romanului **Ion**. Așa cum bine spunea cineva, romanul **Ion** ar putea folosi de ghid fiecărui vizitator al Prislopului. Ajunși în Prislop pătrundem într-un mediu familiar, cunoscut parcă cine știe de cînd... Iată drumul care pornește de la Năsăud peste Someș. Urcă printre coline domoale, înverzite, pentru a coborî repede în Prislop. Vă amintiți cum îl descrie Rebreanu la începutul romanului? „...Drumul urcă întîi anevoie pînă ce-și face loc printre dealurile strîmtorate, pe urmă însă înaintează vesel, neted, mai ascunzîndu-se printre fagi tineri ai Pădurii Domnești, mai poposind puțin la Cișmeaua Mortului, unde picură veșnic apă de izvor răcoritoare, apoi cotește brusc pe sub Ripele Dracului, ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrîntitură de coline". (Pripasul, în realitate, nu-i altul decît Prislopul, satul în care Liviu Rebreanu și-a petrecut o parte a tinereții și în care se desfășoară acțiunea romanului **Ion**). Drumul e acum modernizat și trece puțin mai în jos, chiar prin fața casei memoriale.

„În această casă, reclădită în anul 1957, prin munca locuitorilor din Prislop-Năsăud, a trăit în mijlocul eroilor săi din romanul „ION" marele scriitor LIVIU REBREANU, fiu neuitat al poporului nostru".

Mai departe, drumul merge pe vatra satului și se pierde „în șoseaua cea mare și fără început", către Bistrița.

Tatăl lui Liviu Rebreanu, învățător de profesie, era mutat dintr-un sat într-altul. El a locuit o vreme mai îndelungată doar la Maieru și pe urmă în Prislop. Amintirea „domnișoruluț Liviu" e încă foarte vie printre localnici. Mai cu seamă prislopenii vorbesc cu adîncă recunoștință, admirație și mîndrie despre marele prozator.

Cînd s-a hotărît înființarea casei memoriale „Liviu Rebreanu" s-a avut, printre altele, în vedere faptul că în Prislop se petrece acțiunea romanului **Ion**, roman, într-un fel, și autobiografic. Eroii cărții se pot identifica, ei fiind oameni ai Prislopului, se poate confrunta în orice moment realitatea cu ficțiunea artistică. Ceea ce, de la început, atrage atenția vizitatorului este discrepanța între proporțiile Pripasului descris în roman și Prislop, între oamenii întîlniți pe ulițele satului și cei trecuți prin filiera imaginației scriitorului. Aceștia din urmă au ceva măreț, patetic, spectaculos, în felul lor de a fi; s-ar putea spune că sînt aproape de proporții legendare, stăpîniți de pasiuni puternice, aidoma eroilor mitologici. Oricine sosește în Prislop întreabă cu legitim interes: „Mai trăiește Ana, adică Rodovica?" Și e interesat s-o cunoască. „Unde a fost casa lui Ion al Glanetașului?" Și privește cercetător peste sat. Vizitatorul e dispus să facă, și face asociații, similitudini, între prislopeni și eroii atît de îndrăgiți ai operelor lui Rebreanu. Dar consătenii lui Liviu Rebreanu sînt oameni obișnuiți cu preocupări cotidiene, amabili, dispuși să dea explicații, fără a hiperboliza întîmplările auzite sau pe care le-au trăit și au legătură cu persoana scriitorului ori cu geneza romanului **Ion** și a **Pădurii Spînzuraților**.

E una dintre casele memoriale ridicate în anii regimului democrat popular, bine înzestrată. Casa e modestă, cu trei camere și cerdac. De pe cerdac se poate scruta foarte bine satul ridicat în roman la proporții de simbol; pămînturile nesfîrșitelor coline domoale, care formează obiectul dramei pămîntului. Nu departe, peste șosea, se înalță casa Glanetașului, pe undeva trebuie să fi fost circiuma lui Avrum. Acolo se făcea hora de duminică...

Intrăm în casă. Numeroase exponate se referă la romanul **Ion**: manuscrise, fotocopii; cămașa pe care a purtat-o Ion, fotografia Rodovicăi (Ana) trecută de 70 de ani și un costum al ei cu iie, poza popii Belciug. Interesantă e schița topografică a Prislopului pe care Rebreanu a întocmit-o, din memorie, atunci cînd lucra la roman, pentru a avea mereu în față imaginea satului unde își duceau existența personajele cărții. O parte din documente privesc familia învățătorului Vasile Rebreanu, în roman Herdelea. Un capitol deosebit este cel care reconstituie emoționant originea romanului **Pădurea spînzuraților**. O seamă de scrisori, fotografii, documente inedite se referă la sfîrșitul tragic al fratelui lui Liviu Rebreanu, Emil, devenit în roman eroul principal Apostol Bologa. Se găsește aici originalul sentinței de condamnare la moarte al lui Emil, se află bucăți din stîlpul de care a fost spînzurat, fotocopia troiței de la mormîntul eroului, fotografii. Există documente, e drept puține, în ceea ce privește una din cele mai de seamă opere ale sale, **Răscoala**, variante ale manuscrisului, ediții ale cărții, schițe. Dar cele mai multe date pe care ni le furnizează documentele expuse cu grijă, după criteriu biografic, se referă la însuși Liviu Rebreanu. Masa de lucru a scriitorului, stiloul, ceasul, tabacherea, serviciul de cafea. Fotografii, foarte multe fotografii, din toate perioadele vieții: un bust, cărți, scrisori... Ele evocă o puternică personalitate artistică.

O vizită la casa memorială din Prislop este pentru oricine un prilej de împrospătare a cunoștințelor de istoria literaturii noastre, un prilej de confruntare a realității cu unele dintre cele mai importante opere ale prozei noastre din trecut. Casa memorială „Liviu Rebreanu" de la Prislop constituie încă o dovadă elocventă a prețuirii de care se bucură opera marelui scriitor din partea „celor mulți umili" altădată, astăzi stăpîni și făuritorii unei vieți noi, fericite.

Oct. Nica

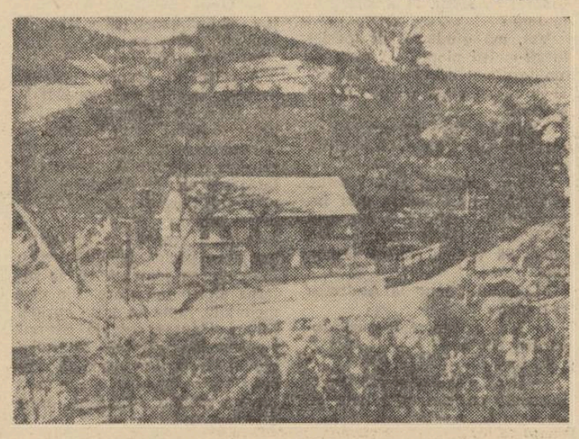

La Prislop

Pasiunea maselor

Pasiunea pentru literatură a cuprins astăzi, la noi, masele. O dovedesc cu prisosință standurile de cărți din uzine, expozițiile volante de literatură, bibliotecile personale, tirajele enorme față de un trecut nu prea îndepărtat. Și, firesc, pasiunea aceasta se împletește cu respectul pentru tot ce a dat mai bun literatura noastră clasică.

În locurile de unde talentele autentice au pornit să întîlnească marele fluviu al literaturii, regimul nostru a creat case memoriale, locuri în care sînt adunate și păstrate atîtea prețioase mărturii ale unor existențe zbuciumate și dîrze. Localnicul ori drumețul se oprește la Ipotești sau Humulești, la Hordou sau la Șiria, la Mircești sau la Dragosloveni, pentru a pătrunde cu înțelegere și simplitate, în universul reconstituit al înaintașilor noștri Eminescu și Creangă, Coșbuc și Slavici, Alecsandri și Vlahuță. Același vizitator, străbătînd sălile Muzeului literaturii române din București, are ocazia să ia parte la un original „colocviu" cu scriitorii noștri clasici și contemporani.

Ca orice pasiune, pasiunea pentru literatură cere o însușire aprofundată a domeniului respectiv, pe cît mai variate și mai substanțiale căi. Punînd la dispoziția publicului sub titlul „Expoziția Imagini din literatură" un întreg film proiectat pe fondul social-istoric al fiecărei epoci, muzeul prilejuiește cunoașterea „piesei vii" a actului de creație. Privind o filă de manuscris ca aceea din nuvela „Păcat", de Ion Luca Caragiale, deslușești în trăsătura nervoasă a literei, în nenumăratele ștersături și adăugiri, strădania scriitorului pentru perfecțiunea operei sale. Dar dincolo de dreptunghiul de hîrtie, întrezărești silueta lui Caragiale, cu condeiul în mînă, trudind asupra manuscrisului pe care-l ai sub ochi. Fără să te simți, ai pătruns în laboratorul său de creație, unde afli cea ce cartea tipărită nu ți-a putut oferi. „Prețuim chinul marelui artist", a consemnat în cartea de impresii a muzeului cazangiul St. Păun. Nu știm dacă s-a referit la Caragiale sau Eminescu, la Creangă sau Sadoveanu, dar semnificativ este faptul că aprecierea vine de la un om al muncii, care a înțeles perfecta sinteză a talentului cu munca, realizată în efortul de elaborare a oricărei opere izbutite. Pentru noi, contemporani ai socialismului, munca este supremul factor de legătură dintre cazangiul îndrăgostit de poezie sau proză, elevul deprins cu analiza literară — și care notează: „M-am aplecat cu emoție asupra filelor de manuscris lăsate de marele nostru Eminescu... Doresc foarte mult să văd toate manuscrisele lui Eminescu, cred că voi reuși" — și scriitorul, creator de adevăr și frumos.

Pentru cititorul actual, deprins cu rafturile pline ale bibliotecilor de azi, cu bogăția de titluri și ediții, cele cîteva exemplare de „carte veche" aflate în vitrinele muzeului, nu reprezintă atît o curiozitate cît posibilitatea de-a reconstitui o epocă de început a culturii. Totodată, numărul lor redus îi dovedește cititorului actual ce grea misiune au avut de îndeplinit cărți ca „Noul Testament de la Belgrad" (1648) sau „Biblia lui Șerban Cantacuzino" (1688), nevoite să slujească, doar ele, secole de viață spirituală. Și, desigur, ochiul său pătrunzător citește în litera meșteșugit desenată, în vigneta cu contur înflorat, roadele aceleiași admirabile îmbinări de muncă, talent și pasiune.

Iubitorul de literatură care tinde, poate, să devină și creator, nu trece cu vederea pasajul din scrisoarea lui G. Topîrceanu, adresată redactorului unei reviste: „Îți trimit 6 bucăți (5 versuri, 1 proză), mai multe decît mi-ai cerut, ca să ai de unde alege și ca să vezi toate aspectele... humorului meu. Aceste șase bucăți sînt șase dibuiri aparte: nici una nu seamănă cu cealaltă, încît parcă fac parte din genuri diferite". Și reîntors acasă, impresionat de modestia poetului, e în stare să reia de la capăt primul său caiet de poezie, timidele sale dibuiri. Iar în cartea de impresii a muzeului a rămas notat discret, cu semnătură indescifrabilă: „Vizitînd Muzeul literaturii române plec de aici cu noi elanuri în dorința mea de a scrie". Dialogul interior care se înfiripă prin intermediul corespondenței, între scriitor și vizitator, îl face pe acesta din urmă confidentul unor mărturisiri de creație, de viață intimă, de problematică a existenței.

Pasiunea maselor pentru literatură se cere necontenit întreținută. Acestei misiuni de cinste trebuie să-i răspundă în egală măsură și Muzeul literaturii române.

Constandina Brezu

MUZEE ȘI CASE MEMORIALE ALE SCRIITORILOR

În anii regimului de democrație populară au fost înființate sau reorganizate următoarele Muzee și Case Memoriale ale scriitorilor:

Muzeul „Mihail Eminescu" de la Ipotești.

Muzeul „Ion Creangă" de la Golia — Iași.

Muzeul „Ion Luca Caragiale", de la Ploiești (în curs de deschidere).

Casa Memorială „Ion Creangă", din Humulești

Casa Memorială (Bojdeuca) „Ion Creangă", din Iași.

Casa Memorială „Alexandru Vlahuță", din Dragosloveni.

Casa Memorială „George Coșbuc", din Hordou — Năsăud.

Casa Memorială „Liviu Rebreanu", din Prislop.

Casa Memorială „Ioan Slavici", din Șiria.

Casa Memorială „Vasile Alecsandri", de la Mircești.

Casa Memorială „Emil Isac", din Cluj.

Vor căpăta o largă răspîndire teatrele populare, mişcarea de masă a artiştilor amatori, a inventatorilor în domeniul tehnicii şi alte forme ale creaţiei populare. Din rîndul artiştilor amatori se vor afirma noi scriitori, pictori, sculptori, muzicieni, actori talentaţi. Dezvoltarea şi îmbogăţirea tezaurului artistic al societăţii se realizează pe baza îmbinării activităţii de masă a artiştilor amatori cu cea a artiştilor profesionişti.

Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice

Cercul literar de la Uzinele de automobile Lihaciov-Moscova

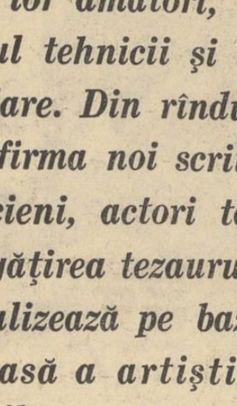

Nikolai Fokin
turnător

Tînăr sînt...

Iată-mă ! Din creştet pînă n tălpi
Tînăr sînt, iubind cu-nflăcărare.
Prietenii cînd mă ascultă – şi spun
Că sînt cînt, că-s zi de sărbătoare.

Primii paşi în drum cînd i-am făcut,
Vîntu-albastru l-am avut 'nainte
Şi – însoţitor – prin zile lungi,
Soarele, iradiind fierbinte.

Dragostea mi-a fost învăţător :
Viaţa fie veşnic dăruire !
Cu prietenie, peste fruntea,
Degetele tale se resfire !

Iată-mă ! Din creştet pînă-n tălpi,
Ramur gingaş sînt, dar de-i furtună,
Pot în pumn putere să adun,
Fulger fac din razele de lună...

Şi nu pot minia s-o ascund.
Groapa morţii pe rechini astupe-i !
Fratele meu drag, c-un glonţ în piept
A căzut sub cerul sfînt al Cubei...

În Algeria, o soră am,
Dîrzi împotrivindu-se furtunii.
Port pe umeri munţi înşiraţi.
Sînt răspunzător de soarta lumii !

Victor Krupenin
strungar

Noapte pe rîu

Aţi încercat cîndva să-notaţi
spre miezul nopţii, în ape
şi mîinile să v-apropiaţi
de ale rîului pleoape ?
Pe mal, străjuie-n nemişcare
trestii – şi-un cînt se-nfiripă.
Cu linişte şi foşnete rare
aerul tînăr se-mbibă...
Faţa apei ca o oglindă,
netedă, lin străluceşte
şi stele încep să se prindă
de valul ce şopoteşte.
Aburita oglindă, acum
nu vreai s-o spargi şi-i tăcere.
Lin se clatină frunze de fum,
pilpiie frunze-n cădere.
E tîrziu, e tîrziu peste rîu,
treptat, tu în ape pătrunzi
şi stele cu licăr de grîu
şi-afundă genunchii rotunzi
în valuri, în întunecime.
Tu le cauţi. Ele tresar
prin trestiiş, prin dulbine,
aur împrăştiind, de jar...
Ţi se pare în Cosmos că-alergi,
peste căi triumfale
şi să strigi prin tărie încerci :
„Stelelor, nu-mi staţi în cale !"
...Aţi încercat cîndva să-notaţi
spre miezul nopţii, în ape
şi mîinile să v-apropiaţi
de ale rîului pleoape ?

În romineşte de
GHEORGHE TOMOZEI

Reznik
muncitor

Celor căzuţi

Prea tineri încă şi surpaţi de moarte,
nimbaţi de-a jertfei sacră măreţie !
Prea tineri încă pentru-a şti ce-i vraja
sărutului dintîi, ştiuraţi
lupta cu-atîta bărbăţie !
Deşi nu v-a făgăduit-o,
de aur, haina nemuririi,
de-atunci, mereu, de la plecare
adînc ne tulbură şi doare
curatul, tinerescul chip,
iar fetelor cu voi de-o seamă,
în vis le-apare adumbrit.
De zeci şi zeci de ori în noapte
în visul mamelor răsare
şi-n lacrimi se preschimbă iarăşi,
în lacrimi şiroind amare.

Prea tineri toţi şi-atît de dragi !
Voi trebuia chiar ani o sută
s-atingeţi, strălucind ca bronzul,
prin ploi şi arşiţi fremătînd,
cutremuraţi de tinereţe,
în focul dragostei arzînd.
Pioşi vă nemurim în inimi,
şi nu vă spunem nici „adio" :
pe voi ce-aţi înfruntat urgia
de-atîta vreme v-aşteptăm.

În romineşte de VASILE NICOLESCU

Gheorghi Namleghin

Munca

Cutezătoarea muncă eu o binecuvînt,
Şi somnul scurt şi veghea cu scumpele ei roade,
Şi-naltul vis şi zborul întîiului avînt,
Şi strofele cu-aprinse, încrucişate spade.

Nu pot să-ntîmpin zorii cu liniştea în piept,
În hora unor muze, sub zîmbetul lor tînăr,
Simţirile-n furtună le-ntîmpin treaz şi drept
Şi-mi zvîrl o tolbă nouă de cîntece pe umăr.

În romineşte de TAŞCU GHEORGHIU

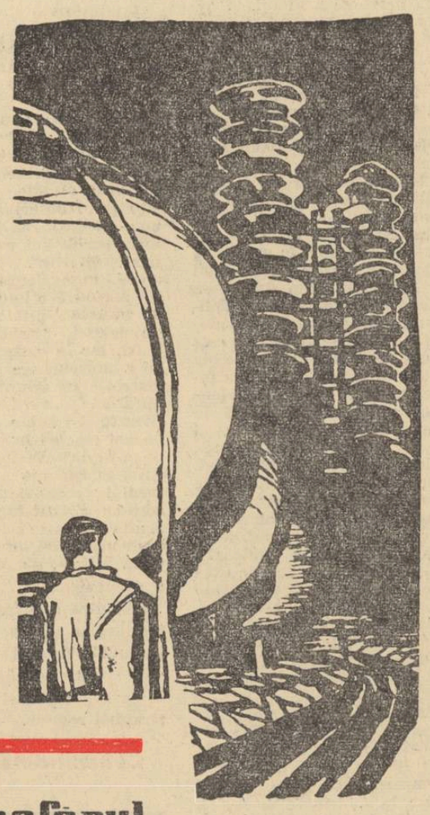

ADEVĂRATA PRIETENIE

Vasili Nikolaşin
strungar

Sirena uzinei abia porni să sune încetarea lucrului, cînd strungarul Kostea Sorokin opri motorul, şi se repezi în grabă spre vestiar. Peste cîteva clipe, îmbrăcat într-un costum gri, pieptănat cu grijă şi cu pantofi galbeni lustruiţi, el o luă glonţ spre ieşire, îndreptîndu-se spre piaţa Avtozavodskaia. Se aşeză nepăsător pe o bancă, urmărind cu o privire piezişă mulţimea de oameni ce se scurgea ca un torent pestriţ. Zărind o rochie albastră şi nişte cosiţe lungi bălăi, el porni în întîmpinarea fetei.

— Bună, Zina !

— Bună, Kostea !

Stăteau faţă în faţă, tăcuţi, privindu-se în adîncul ochilor. Pe obraji, le-a înflorit un zîmbet.

— Te invit la Palatul de cultură ! Am luat nişte bilete la filmul „Vîrsta dragostei".

— Ce băiat drăguţ eşti, Kostea !

Zina rîse cu poftă şi tînăra pereche dispăru într-o stradelă învecinată.

În timp ce Kostea o aştepta pe Zina Vasilkova, bătrînul meşter, Sidor Ivanovici Tiufelev, însoţit de şeful de brigadă, umbla prin secţie, verificînd instalaţiile.

— Bună ziua. Eu sînt maistrul din secţia vecină — Sidor Ivanovici Tiufelev — şi-i întinse mîna.

— Bună ziua... Zina încerca să-l privească pe bătrîn în ochi, vroind să ghicească ce anume l-a determinat să-i facă o vizită, dar ochelarii lui Sidor Ivanovici o împiedicau.

— Şi ce legătură are aceasta cu mine ?

— Iată care. După cîte am aflat mi se pare că sînteţi prietenă cu Sorokin ?

Auzind asta, fata se îmbujoră.

— Da, ne cunoaştem. Dar ce s-a întîmplat ?

— O să aflaţi numaidecît, aveţi răbdare — răspunse meşterul şi începu să-i examineze atent strungul. Zina îl privea nedumerită, în timp ce Sidor Ivanovici, cu ochelarii săltaţi pe frunte, controla dispozitivele, conductele de ulei, butoanele de pornire. Nimic nu-i scăpa ochiului ager al bătrînului meşter. După ce termină cu examinarea primului strung trecu la al doilea.

— Bravo. Strungurile dumitale arată aşa, de parcă eşti gata să le trimiţi la expoziţie ca să fie admirate. Ar fi bine ca cei ce lasă strungurile neîngrijite să vină să vadă cum trebuie păstrat bunul obştesc.

— Dar cum ar putea să fie altfel ? Sînt în întrecere cu Vinogradova care lucrează tot la aceste strunguri, în schimbul doi. Am învăţat singură să le pun la punct.

— Degeaba aţi făcut-o.

— Ce degeaba ? Că ştim să le potrivim ?

— Că v-aţi luat la întrecere cu Vinogradova. Mai bine vă luaţi la întrecere lui Kostea al nostru... Înoată în murdărie. Face de rîs toată secţia. De îndată ce se termină schimbul aruncă de pe el salopeta şi o tuleşte. În toată secţia nu există un strung mai murdar ca a lui Sorokin. Şeful de brigadă ne-a spus că dumneata porţi toată vina.

— Eu ?

— De, flăcăul caută să fugă cît mai iute la întîlnire. Tocmai de aceea am vrut să stau de vorbă cu dumneata.

Cu ochii în pămînt, muşcîndu-şi buzele, Zina stătea tăcută, iar bătrînul o iscodea, uitîndu-se peste ochelari şi aşteptînd răspunsul.

— Sidor Ivanovici, o să trec pe la dumneata după ce termin treaba. Atunci o să discutăm. Bine ?

Tot restul zilei, Zina nu-şi putu lua gîndul de la Kostea. Meşterul avea dreptate. Konstantin totdeauna o aştepta la ieşire, dar nici ea nu întîrzia prea mult în secţie. „Şi cum de nu mi-a trecut pînă acum prin minte acest lucru", — se gîndi cu amar Zina. De îndată ce Vasilkova predase toate piesele şi termină curăţenia, fără să-şi scoată halatul se duse la Tiufelev. Kostea nu era în secţie.

— Priveşte şi admiră... o întîmpină meşterul. — Aici lucrează Kostea. Sidor Ivanovici întră-adins apăsă pe ultimul cuvînt. Zina se apropie de strung, îl examină şi sprîncenele i se încruntară.

— Să vezi ce-i în dulăpiorul cu scule — şi meşterul îl deschise larg. Uneori îşi pierde un sfert de oră căutînd un burghiu... Mă mir totuşi cum de poate realiza o normă şi jumătate.

Zina cercetă în fugă conţinutul dulăpiorului.

— Sidor Ivanovici, nu cumva ai nişte capete utile ? În dulăpiorul lui Kostea nu le găsesc.

— Nici să nu le cauţi. El nu ţine materiale de frecat strungul. Ce nevoie are de ele, din moment ce nu-l curăţă... Poftim. Dar ce nevoie aveţi de ele? Şi meşterul îi întinse nişte cîrpe. Zina îşi suflecă mînecile şi începu să cureţe strungul.

— Acuma înţeleg — spuse Sidor Ivanovici, clipind şiret din ochi. După un răstimp Zina auzi :

— Cred că ajunge, altfel Sorokin n-o să mai aibă ce face — glumi bătrînul. El îşi şterse mîinile şi strînse ghem cîrpele. Strungul era de nerecunoscut. Curat, metalul lui avea un luciu mat, uleios. Zina se ocupă şi de dulăpiorul de scule. Mai întîi, scoase totul afară. Aşternu hîrtie curată pe rafturi, apoi aşeză în ordine sfredele, burghiile de filet, chei de lăcătuşerie. Două perechi de mănuşi vechi şi o căciulă cu urechi le împachetă într-un ziar şi le lăsă lîngă dulăpior. „Să şi le aşeze unde vrea" — se gîndi dînsa.

— Iată că am isprăvit — spuse maistrul. Acum Kostea n-o să-şi mai recunoască locul de muncă. Bine, acum puteţi pleca, cred că i s-a urît aşteptîndu-vă... Noroc şi petrecere frumoasă !

Zina îl zări pe Kostea cum stătea singuratic pe o bancă, aşteptînd-o. Părea plictisit şi cam bosumflat.

— Te-aştept de-un ceas... Cel puţin să-mi fi spus că ai să întîrzii.

— Aş, numai patruzeci de minute.

— De unde ştii aşa de precis ?

— Am terminat schimbul la ora cinci. Este ?

— Aşa-i.

— Cincisprezece minute pentru a face ordine la locul de muncă...

— Dar îngrijitoarele ce au de făcut ? Pentru ce-şi încasează leafa ?

—Dar tu nu-ţi cureţi strungul ?

— Parcă am timp de asta !

— Mă mir că nu-ţi e ruşine să spui asemenea vorbe... Mare nevoie am să-mi mai pierd timpul cu tine. Tot n-ai să înţelegi. Din moment ce socoţi că nu cadrează cu demnitatea ta să ţii în mînă peria şi cîrpa, atunci... Rămîi cu bine, strungar aristocrat ce eşti, eu trebuie să plec acasă.

— Stai Zina ! Încotro ? Nu vii cu mine în parc ?...

Pe străzi nu se mai auzea nici zgomotul tramvaielor, dar Kostea tot nu era în stare să adoarmă. Se răsucea cînd pe-o parte, cînd pe alta. „Rămîi cu bine strungar-aristocrat... Rămîi cu bine strungar-aristocrat"... îi răsuna, stăruitor, în urechi.

Kostea se trezi mai devreme ca de obicei. Soarele strălucitor inundase camera. Razele lui jucau pe pereţi. „La urma urmei, Zina are dreptate... Chiar şeful de brigadă nu o dată ne-a vorbit despre strung" — se gîndi el. „Să plec mai devreme şi pînă ce nu ne-au venit tovarăşii să fac ordine..."

În marea hală nu era nimeni. Kostea se apropie de locul lui de muncă, aprinse lumina şi se trase înapoi uimit. Nişte mîini grijulii îi curăţiseră strungul, îi aşezaseră în ordine sculele. „Dar asta ce-o mai fi ?" — şi desfăcu pachetul. „Mănuşile am să le duc la depozit., iar căciula acasă" — hotărî el. Kostea nu avea acum nici o treabă. Şi pînă să înceapă lucrul mai erau patruzeci de minute. Se apropie de strungul vecin, Era curat. Îl cercetă şi pe-al doilea, pe-al treilea... La ultimul agregat ce se afla în colţ, Kostea zări pe piedestal o aşchie. Luă peria şi o îndepărtă.

— Ce, te-ai apucat să cureţi strungurile altora ? — îl întrebă pe Kostea Sidor Ivanovici. Mai bine ai avea grijă de al tău...

— Strungul meu e curăţat, îngînă el nehotărît.

— Curăţat, dar nu de tine. A fost ieri pe aici o fată. Tu ce, ai angajat-o ca să stringă praful în urma ta, a ?

„E posibil oare ca Zina să fi fost aici ?" îl fulgeră un gînd. Kostea tăcea. Ar fi preferat să-l înghită pămîntul decît să păţească asemenea ruşine.

— Prin urmare asta-i... — încheie maistrul dojenitor. Şi se îndreptă spre birou.

Toată ziua Kostea lucră încordat. Era tăcut. Spre sfîrşitul schimbului, lîngă Sorokin se înălţa o stivă de piese. „Ce s-o fi întîmplat cu Kostea — se miră şeful de brigadă ? Uite cum sporeşte treaba în mîinile lui...".

Kostea acum nu se grăbea să plece. Începu să facă curăţenie la locul de muncă. Nu vroia să lase dezordine acolo unde mîinile fetei, atît de dragi lui, făcuseră curat.

— Vă rog să controlaţi, Sidor Ivanovici.. Maistrul cercetă cu luare aminte strungul, deschise uşa dulăpiorului — toate sculele erau la locurile lor.

— De mult trebuia să procedezi aşa...

În ultimele zile, Kostea Sorokin era de nerecunoscut. Devenise mai serios, şi mult mai exigent faţă de sine. Într-un singur schimb realiza două norme. În sinea lui însă era neliniştit.

Într-o zi, Sidor Ivanovici o întîlni pe Zina. S-au salutat ca nişte vechi cunoştinţe.

— Cum mai merge ? — îl întrebă Zina pe maistru.

Acesta zîmbi cu înţeles.

— Te referi la Kostea ? S-a schimbat flăcăul. Lecţia pe care i-ai dat-o. a prins bine...

Seara, faţa apăru în secţia lui Tiufelev. Kostea curăţa cu grijă dulia strungului. Zina se apropie de el.

— Bună ziua, Kostea !

El se întoarse, ochii ei străluceau de bucurie.

— Bună ziua, Zina, ai venit ?..

— Mergem în parc ?

— Aşteaptă-mă o clipă. Să termin de curăţat strungul şi-o pornim.

...Grupuri de oameni se scurgeau spre ieşire. În acest şuvoi omenesc erau şi ei — Kostea şi Zina —, fericiţi şi plini de voie bună.

UN TOVARĂŞ DE-AL MEU

Alexandr Novicikov
strungar

Tineretul din secţia noastră, vă spun drept, e admirabil, e minunat ! Avem în brigada noastră, de pildă, pe comsomolistul Andreika Utkin. Cîteodată născocesţe cîte ceva, de-ţi stă mintea-n loc. Şi cînd te gîndeşti că a învăţat doar cîteva clase la o şcoală profesională şi la noi în uzină vreun an jumătate. E deajuns să te uiţi atent la toate mişcările lui calculate, precise, cînd lucrează la strung, ca să-ţi dai seama că acest tînăr, prea serios pentru vîrsta lui, e sigur de sine şi are acel aer de gravitate şi încredere în sine, caracteristic de obicei celor mai buni şi experimentaţi muncitori. Şi într-adevăr, nimeni nu-l întrece în muncă pe Andreika.

Şeful secţiei noastre, Ilia Petrovici Rojkov, un om cam zgîrcit în laude, vorbind despre Andreika spune : „La noi, el e cel mai priceput !"

Da, într-adevăr, Andreika e cel mai bun. Strungul lui e totdeauna curat, lucrează precis, cu economie şi indicele de producţei la el e cel mai înalt..

Totul a pornit de la o comandă urgentă pe care o primise uzina noastră : trebuia să livrăm într-un timp relativ scurt mii de piese. Comanda era grea. După o clipă de gîndire, am spus :

— Să ştiţi băieţi că n-o să putem s-o scoatem la capăt. Dacă se prelungesc termenele de livrare — atunci le facem.

De spus am spus-o, dar nimeni nu era de acord cu mine. Unii tăceau, alţii zîmbeau, iar acest Andreika, venind spre mine, îmi spuse :

— Te-ai speriat Vasilii, dai îndărăt ca racul. N-ai altă propunere ?

Vai, mă gîndeam eu, tocmai tu să-mi ţii piept ? Ai uitat că am terminat şcoala profesională şi că de cinci ani lucrez în secţie ?

Andreika însă nu se lăsă şi, privindu-mă cu ochii mijiţi, continuă :

— Nu contează anii, Vasilii, şi dacă pînă-ntr-atîta n-ai încredere în puterile mele, n-ai decît să te iei la întrecere cu mine. Să vedem cine o să cîştige.

M-am uitat lung la Andreika şi-i spun :

— Mai ai caş pe la gură, tovarăşe Utkin.

El însă :

— Dacă e vorba să mă iau la întrecere cu cineva, atunci cu unul care merită — adaose el glumeţ — pe mine încă taicămeu m-a învăţat, ori unde să fiu primul. Cît priveşte caşul, s-ar putea să ai dreptate.

Nu se ştie ce întorsătură ar fi luat discuţia noastră, dacă n-ar fi intervenit Nikolai Petrovici Skvorţov, şeful secţiei.

— Nu te da bătut, Vasilii. Primeşte provocarea dacă-i vorba pe-aşa !

Am ascultat de sfatul tovarăşului Skvorţov şi-i spusei lui Andreika :

— Bine. Sînt de acord. Să ne întrecem !

El tocmai asta aştepta. Se apropie în fugă şi întrebă :

— Pentru cîte piese te angajezi, Vasilii ?

— Pentru două sute — îi răspund. Mai multe nici tu nu eşti în stare să faci, că doar nu-i vorba de şuruburi şi piuliţe...

Iar el ca-ntr-adins :

— Ştiu, Vasilii, totuşi tu te-ai angajat pentru prea puţin. Eu am să prelucrez două sute cincizeci.

Mă trecuseră toate năduşelile. Două sute cincizeci de piese de schimb. Uşor de spus, dar să le faci nu-i glumă. Dacă vreţi să vă spun sincer, atunci mă cam apringesem ; ar fi trebuit să mă angajez pentru mai puţin. Atunci nici el n-ar fi îndrăznit să mă înfrunte. De el nu mă doare, el răspunde mai puţin, dar eu dacă o să dau greş, atunci e mai rău. Va trebui s-o iau din loc. Gîndiţi-vă şi dumneavoastră : am lucrat atîţia ani şi acum să cedez locul de fruntaş unui nou venit ? Nu, băiete, asta n-o să se întîmple. În timp ce toate acestea îmi treceau prin gînd, Andreika a şi întocmit contractul de întrecere. Se apropie de mine cu coala de hîrtie şi-mi spune :

— Luaţi cunoştinţă.

Iau hîrtia. Încep să citesc. El însă mă zoreşte :

— Iscăliţi-vă.

Am iscălit. Atunci, văzînd aceasta, ceilalţi au procedat la fel. Ivan l-a provocat pe Nikolai, Piotr pe Boris, Serghei pe Viktor, într-un cuvînt toată brigada a pornit la întrecere. Iată cum era cu Andreika, Mic cît un ţînţar, dar a zgîndărit toată lumea.

În felul acesta, la începutul lunii, am pornit la luptă pentru îndeplinirea comenzii ce nu suferea nici o întîrziere. Din primele zile, lupta se arăta aprigă. Mi-am făcut socoteala că pot s-o iau înaintea lui Andreika numai în cazul cînd am să reuşesc să realizez două norme într-un schimb. Strungul meu era bun, un semi-automat care funcţiona excelent. Dar unde aş fi putut descoperi noi posibilităţi de sporire a productivităţii ? În ajutor îmi veni tehnologul nostru Mihai Ivanovici Komarov. Trebuia să sporesc viteza de prelucrare.

— Bine, să încercăm, mă încurajă el.

Potrivesc viteza tăierii trei sute de metri pe minut. Şpanul înfierbîntat se înalţă ca un vîrtej deasupra cuţitului, lăsînd în urma lui suprafaţa netedă, şlefuită a piesei.

— Am reuşit — îmi spune plin de bucurie Mihail Ivanovici.

— Dar acestea nu sînt decît trei sute de metri, obiectez eu.

— Da, aprobă Mihail Ivanovici, trebuie să realizăm mai mult.

Continui să măresc viteza. Sînt atent la zgomotul produs de strung : nu se pare că îşi schimbă ritmul obişnuit. Viteza e de trei sute cincizeci... de patru sute..,

Dulia se roteşte cu o viteză uimitoare, aruncînd acuma o sumedenie de aşchii, care nu mai sînt roşii, ci albe de încinse ce sînt. Mă uit mereu la ceas. Timpul trece. Strungul funcţionează ireproşabil. În faţă, pe perete, se află o lozincă : „Depuneţi toate eforturile pentru îndeplinirea înainte de termen a cincinalului !" Mă uit la ea, privirea mea se încrucişează cu a lui Andreika.

— Cum mai merg treburile Vasilii ? — mă întreabă. E adevărat că ai trecut la viteză sporită ? E bine. Şi eu după sfatul dat de Mihail Ivanovici am trecut la viteza sporită. Numai că acest lucru l-am făcut de mult — mai citisem eu nişte broşuri... Acum strungul meu atinge viteza de patru sute cincizeci metri pe minut..

Ei, poftim — asta ce noutate o mai fi !

— Dar cum ai reuşit ? îl întreb.

— Cum ? M-a ajutat Mihail Ivanovici. Mă uit, tehnologul zîmbeşte şi-mi spune :

— Da, l-am ajutat. Vreau ca toţi să-şi însuşească metoda rapidă de prelucrare a metalului.

Atunci am înţeles că întrecerea noastră era urmărită de toată secţia, toţi doreau ca noi să realizăm cei mai înalţi indici de producţie. Tonea Petukova, statisticiana secţiei noastre, în fiecare zi după terminarea schimbului, nota în dreptul numelor noastre pe tabla de indici aceleaşi numere. Dar iată că trecu o săptămînă şi Andreika ne-o luă înainte. Aceasta s-a întîmplat într-o marţi. Am lucrat pînă la pauza de prînz, văd că am mai mult de jumătate la piese neprelucrate. Atunci m-am dus să văd cum merge treaba la Andreika. El stătea lîngă strungul lui ca un căpitan pe puntea vaporului. Lucra concentrat, cu mîna sigură, aparent liniştit. Numai pometii, aprinşi, îi trădau încordarea.

N-am mai putut răbda, recunosc. M-am apropiat de el şi m-am oprit în spatele lui.

Piesa avea un luciu viu. Turaţiile erau abia perceptibile.

— Cum merg treburile, Andreika ? Cîte piese ai prelucrat ?

— Mai mult de jumătate. Dar tu ?

— Încă nu le-am numărat...

Drept să vă spun nici nu aveam ce număra : nu ajunsesem nici pînă la o sută. Inima mi se închirci..,

— Unde se ascunde secretul ? — mă gîndeam. Oare într-adevăr lucrează mai iute decît mine ? Ia să mă uit. Dar Andreika observînd îmi spuse :

— Oare merită să-ţi pierzi vremea de pomană? Altă socoteală dacă eu de pildă am să vin la tine şi văd că eşti un strungar experimentat... un mare specialist... aş avea ce învăţa.

Vorbeşte şi în acelaşi timp zîmbetul îi flutură pe buze.

Nu, mă gîndesc eu, de data aceasta nu mă duc. Da. Andreika era nu numai priceput dar şi îndrăzneţ, aici era secretul.

Nimeni în secţie nu îndrăznise să folosească cuţite combinate. Andreika însă încercase.

Mă uit la el şi mă bucur : ce minunat lucrează ! Cu un singur cuţit combinat strunjeşte piesa, face canalul, crestează ghiventul şi face o faţetă. Şi toate la o viteză maximă. Mai mult, a sporit în acelaşi timp şi viteza de tăiere a cuţitului. Acum nu numai piesa se învîrteşte cu o viteză sporită, dar şi cuţitul porneşte cu o viteză mai mare în întîmpinarea ei. Sporise viteza de trei ori. Totul era foarte simplu. Extraordinar de simplu. O metodă nu prea complicată — dar de — nu-mi trecuse prin minte. „Bine — îmi zic în gînd. — Încă nu-i prea tîrziu, te ajung eu".

Mă întorc la strungul meu. După terminarea schimbului rămîn în atelier. Dau comandă fierarilor să-mi pregătească un lingou pentru cuţit.

A doua zi, cînd m-am apucat de lucru m-am gîndit: „Lasă, ţi-o iau eu înainte". — Dar lucrul nu sporea. Cu încetul am învins greutăţile. Am căpătat îndeminarea necesară. În numai două minute luam de pe strung o piesă finisată. Lucram şi inima în mine cînta.

Spre sfîrşitul schimbului, Andreika se apropie de mine, bine dispus, fericit şi puţin cam zăpăcit de succesele obţinute şi-mi spune :

— Poate să-ţi dau o mînă de ajutor, Vasilii ?

— Mulţumesc — îi răspund — o scot eu şi singur la capăt.

Dar el :

— Eu mi-am terminat sarcina de plan...

— Foarte bine — îi răspund eu. Acum n-ai decît să te odihneşti.

El însă continuă :

— Nu-i treabă de comsomolist, ca unul să lucreze, iar altul să stea cu mîinile în sîn.

— Atunci de ce — îl întreb — ai mai pornit întrecerea? Ca să mă întăriţi pe mine ?

— Da de unde — îmi răspunde el — greşeşti dacă îţi închipui una ca asta, Vasilii. Întrecerea — nu este decît o mare prietenie.

Şi deodată Andreika, fără să mai stea pe gînduri, a apucat vreo două duzini de semifabricate de lîngă mine şi a fugit cu ele. Nici n-am apucat să spun ceva cînd l-am văzut lîngă strungul lui.

De cum termină, alergă spre mine.

— Poftim, Vasilii.

Purtarea lui Andreika ne-a derutat complet.

Stăteam şi nu găseam cuvinte ca să-i mulţumesc.

Andreika reluă discuţia.

— Crezi că s-ar putea să lucrăm altfel ? Tu ce crezi ? şi el mă privi în ochi.

— Da, altfel nici nu se poate i-am răspuns — ai dreptate.

Mi-a zîmbit. Zîmbetul lui era luminos şi plin de căldură sufletească.

Abea atunci mi-am dat seama că Andreika nu e un lăudăros.

M-am uitat la ceas. Era cinci. Ziua de muncă se terminase. Am oprit motorul. Strungul ţiui domolit şi se opri. Am pornit spre vestiar.

De atunci, orice comandă am primi, ne luăm la întrecere. Dar dacă ne întrecem, ne şi ajutăm unul pe altul. Şi treaba merge. Eu lucrez bine, dar Andreika — mult mai bine.

În romineşte de ECATERINA BANDRABUR

ELECTRONICA ȘI CIBERNETICA ASTĂZI

CREIERUL ELECTRONIC

de prof. univ. Edmond Nicolau

Prin performanțele lor extraordinare, calculatoarele electronice actuale stîrnesc senzație. Calculatoarele electronice își dezvoltă extraordinar de mult nu numai viteza de lucru dar și domeniul de aplicare. Primele calculatoare, create acum circa 15-20 ani, efectuau doar cîteva mii de operații aritmetice pe secundă. Astăzi există calculatoare care realizează milioane de operații pe secundă. De la efectuarea unor calcule aritmetice simple, astăzi calculatoarele îmbrățișează domenii din ce în ce mai vaste. Ele conduc mașini-unelte și instalații chimice complexe. În lingvistică se întrebuințează pentru descifrarea scrierilor necunoscute, în documentare pentru efectuarea automată a rezumatelor. Fără nici o exagerare, se poate spune că nu a rămas domeniu de activitate în care să nu se poată utiliza mașinile electronice de calculat. De curînd, doi specialiști sovietici preconizau utilizarea unor astfel de mașini în scopuri judiciare.

Unii entuziaști compară aceste mașini perfecționate cu creierul uman, considerîndu-le a fi niște creieri uriași. Dimpotrivă, alți specialiști afirmă că niciodată nu se va putea construi vreun mecanism care să depășească posibilitățile creierului omenesc.

Prin multitudinea implicațiilor filozofice și sociale, calculatoarele electronice se află astăzi în atenția specialiștilor. Este necesar însă ca înainte de a vedea de partea cui se află dreptatea în problema raportului dintre creier și mașină, să ne familiarizăm mai întîi, în linii mari, cu un astfel de calculator.

Astăzi calculatoarele electronice formează o familie numeroasă, care se poate însă împărți în două ramuri principale. De o parte întîlnim grupul calculatoarelor digitale, numite și calculatoare numerice sau cifrice. Ele se caracterizează prin faptul că lucrează cu impulsuri electrice. În fond, aceste mașini pot fi considerate ca reprezentînd stadiul actual de dezvoltare a unei tehnici străvechi de calcul, tehnică ce începe cu număratul pe degete. Esențial pentru aceste calculatoare este faptul că la ele se descompune fiecare operație matematică în acte elementare, care revin în adunarea sau scăderea unor unități. Ritmul lor de lucru este foarte mare. După datele cunoscute pînă acum rezultă că există astăzi în funcțiune astfel de calculatoare digitale care au ritmul de bază de 60 milioane de cicli pe secundă, ceea ce înseamnă că pot efectua cam 500.000 de adunări pe secundă, și cam tot atîtea înmulțiri. Evident, este vorba de numere care au fiecare cîte zece cifre.

Calculatoarele analogice își bazează funcționarea pe alte principii. Aici este vorba de o mașină electrică complexă, care funcționează printr-un sistem de ecuații identice cu ecuațiile ce descriu un anume fenomen din natură, de exemplu zborul unui avion, circulația petrolului într-un zăcămînt, difuzia căldurii într-o bară etc.

Pentru a studia, de exemplu, modul în care variază extragerea petrolului dintr-un cîmp petrolifer, se face o experiență pe o rețea electrică formată din numeroase rezistențe. În modul acesta se ajunge la posibilitatea de a efectua exploatarea rațională a sondelor de petrol.

Calculatoarele digitale sînt formate din cîteva elemente bine definite. În primul rînd este așa numita parte aritmetică, în care se efectuează operațiile matematice. De fapt, în acea parte se prelucrează impulsurile electrice după anumite reguli. Aceste reguli sînt fixate de programul mașinii, adică de regulile pe care constructorul mașinii le-a fixat în anumite părți ale mașinii numite memorie. Pentru ca mașina să poată rezolva problema, la intrare i se comunică datele inițiale și programul. La unele mașini, aceste date inițiale se dau sub forma unor perforații practicate pe o bandă de hîrtie. În acest caz viteza de introducere a informației în mașină este relativ mică — 5 pînă la 10 cifre pe secundă. Trecînd peste alte etape intermediare, ajungem la dispozitivele moderne foarte rapide.

Astăzi, mașina are un dispozitiv care citește direct informația scrisă pe registre sau pe alte suporturi materiale. În modul acesta se mărește considerabil viteza de lucru, ajungîndu-se pînă la 300-500 cifre pe secundă. În același timp, se elimină operația intermediară prin care un operator citește cifra din registru și operează în consecință banda.

Calculatoarele cuprind, de asemenea, și o parte de ieșire, prin care se transmite rezultatul calculelor. La mașinile mai vechi sau la mașiniile cu viteză mai redusă, dispozitivul de ieșire este format dintr-o mașină de scris electrică, acționată de impulsurile electrice ce provin din calculator. La ritmul mare al calculatoarelor actuale mașina de scris electrică nu mai corespunde însă: ea poate imprima cel mult 10 caractere pe secundă.

Actualmente, cel mai rapid dispozitiv de ieșire este așanumitul caractron. Este vorba de un tub electronic special, înrudit cu cinescopul de la televizoare. În acest tub fasciculul de electroni bombardează ecranul, după ce trece printr-o placă, în care sînt profilele diferitelor litere și cifre. În modul acesta fasciculul este modelat după forma dorită, care apare luminoasă pe ecran. Ecranul este, la rîndul său, cinematografiat. Se atinge astfel viteza fabuloasă de 150.000 de cifre sau litere pe secundă.

Nu trebuie să uităm nici partea de control a mașinii, care în fond dirijează întreaga activitate.

Esențial pentru un calculator digital este faptul că el are un anumit program, care îi dă posibilitatea ca pe parcurs calculatorul singur să ia anumite decizii logice, în funcție de rezultatele intermediare ce se obțin. De exemplu, se cere să se calculeze o tabelă matematică. Este vorba anume de tabela numerelor prime. Pentru aceasta, mașina ia pe rînd diferitele numere și caută să vadă dacă satisfac sau nu condiția dată. În momentul în care găsește că nu mai este îndeplinită condiția respectivă, mașina se oprește singură.

Să considerăm cazul unei mașini care trebuie să calculeze o tabelă de radicali. Anume, se cere să se calculeze radicalii tuturor numerelor întregi care au radicalul cubic mai mic decît 1,15. La fiecare număr în parte mașina calculează rădăcina cubică după o rețetă, dată de programator. Ea compară rezultatul obținut cu numărul 1,15. În caz că radicalul este mai mic decît acest număr, trece la numărul următor. În momentul în care ajunge la un număr ce depășește pe 1,15 — mașina se oprește singură. La fiecare calcul în parte, la ieșire, se imprimă numărul natural respectiv și radicalul său cubic.

Dar, este esențial să reținem un fapt important, și anume: mașinile digitale nu lucrează cu numere, ci cu impulsuri electrice. După acceptiunea pe care noi o dăm acestor impulsuri electrice, ele pot fi echivalate cu numere, litere, note muzicale etc. Tocmai de aceasta, calculatoarele digitale au astăzi aplicații atît de diverse.

Calculatorul digital își bazează funcționarea atît pe construcția mașinii, cît și pe programul pe care i-l dă calculatorul. Acest program cuprinde o serie de „rețete", sau cu termenul tehnic, algoritmi. Prin algoritm se înțelege totalitatea regulilor care se aplică pentru a se obține un anumit rezultat. Aceste reguli pot fi de natură matematică. Se cunoaște, astfel, algoritmul lui Euclid, privitor la împărțirea a două numere. Dar, la fel de bine, algoritmul poate să fie de natură logică. Astfel, s-au creat algoritmi pentru unele jocuri.

Este evident că pentru calculatoare digitale, algoritmii au un rol esențial. În Uniunea Sovietică s-a creat o întreagă teorie a algoritmilor, savanții care au contribuit în special la dezvoltarea acestei teorii sînt: A. A. Markov și A. A. Leapunov.

Problemele algoritmilor au o mare importanță practică. Nu este suficient să avem un calculator electronic; este necesar să știm cum să-l întrebuințăm. În această privință un rol important revine programatorului, adică persoanei care efectuează programul de lucru, după care mașina rezolvă o problemă sau alta. La noi în țară, la Universitatea „C. I. Parhon" din București, există cursuri care formează matematicieni specialiști în problemele de programare.

Aceste cadre de specialiști sînt necesare pentru deservirea calculatoarelor ce funcționează la noi în țară. După cum se știe, țara noastră a avut primul calculator digital, construit și dat în exploatare într-o țară de democrație populară. Este vorba de calculatorul CIFA-1, construit de un colectiv condus de ing. Victor Toma.

Ulterior, s-au construit și alte calculatoare, printre care amintim de calculatorul MECIPT. Cu acest calculator se vor putea efectua traduceri din limba engleză.

Una din cele mai spectaculoase aplicații ale calculatoarelor electronice este traducerea mecanică. Unui calculator i se atașează la intrare o mașină de scris, la care se bate textul de tradus în limba engleză. Mașina de scris de la ieșire reproduce textul, tradus însă automat în limba română. În interiorul mașinii nu se află nici un om care să facă pe ascuns operațiile de traducere.

În fond, lucrurile sînt principial simple. Este suficient ca, în memoria mașinii să introducem — tot sub forma unor semnale electrice — un dicționar englez-romîn. În memorie algoritmul este de data aceasta un algoritm al traducerii, ce ține seama de gramatica limbii engleze și de gramatica limbii romîne. Literele sînt transformate la intrare în semnale electrice. Acestea intră în calculator și aici, printr-un procedeu automat, cuvintele sînt căutate în dicționar. Bineînțeles, există anumite reguli care ușurează munca calculatorului. Astăzi, se efectuează nenumărate experiențe în întreaga lume în această privință, deoarece problema schimbului de informații științifice este esențială pentru civilizația actuală. După ultimele date, progresele înregistrate în această direcție sînt foarte mari, ajungîndu-se actualmente la viteza de 600 pagini traduse pe oră.

La noi în țară, este programat ca în această toamnă să aibă loc o demonstrație publică de traducere din engleză în română cu ajutorul calculatorului MECIPT. Algoritmul traducerii a fost întocmit de E. Domoncoș.

În alt domeniu de activitate întîlnim calculatorul care compune partituri simfonice în stil contrapunctic. Calculatorului i se dă o melodie și un anumit program. El orchestrează melodia și produce la ieșire o partitură simfonică, în stil Vivaldi sau Bach, la alegere. Astfel, se cunoaște așa-numita Suită illiacă, compusă cu calculatorul ILLIAC.

Și aici, bineînțeles, lucrurile sînt destul de simplu de înțeles. Stilul contrapunctic fiind complet codificat, cunoscîndu-se regulile de tratare a melodiilor, se poate programa un calculator electronic pentru a prelucra melodia în vederea obținerii partiturii.

De altminteri, trebuie să știm că problema compunerii automate, mecanizate, nu este atît de nouă, chiar și Mozart stabilind anumite reguli de compunere mecanică a valsurilor.

Printre succesele cele mai noi ale calculatoarelor, sînt desigur dispozitivele automate care conduc fabrici întregi sau secții din fabrici, astfel încît procesul tehnologic să se desfășoare în condiții optime. Această problemă este desigur foarte interesantă, atît din punct de vedere teoretic, cît și din punct de vedere practic. Importanța practică rezultă din aceea că prin desfășurarea proceselor tehnologice în condiții optime, randamentul instalațiilor crește considerabil. Importanța teoretică constă în faptul că aceste calculatoare nu au o funcționare rigidă, programul lor permițîndu-le ca în permanență să se adapteze la noile situații, căutînd mereu un optim.

Implicațiile filozofice și sociale ale utilizării pe scară tot mai largă a calculatoarelor, sînt desigur multiple. Nu este cu putință ca această problemă să fie rezolvată în cîteva rînduri. Dar, indicăm unele idei de bază.

În primul rînd trebuie avut în vedere faptul că, oricît ar fi de perfecționate, calculatoarele nu au inițiativă, nu-l pot depăși pe om. Creierul uman, care este format din materia superior organizată, are proprietăți ce nu vor putea fi niciodată egalate de calculatoare. Calculatoarele sînt însă un auxiliar prețios al omului, care mărește puterea creierului său.

În ceea ce privește problemele sociale ale automatizării totale, la care se ajunge prin utilizarea calculatoarelor, trebuie știut că aceasta nu este posibil decît într-un regim socialist, în care prin automatizare omul este scutit de povara muncilor grele și de rutină. Astfel se poate reduce ziua de muncă, omul avînd posibilitatea să-și desăvîrșească însușirile sale.

Dar, asupra acestor chestiuni importante ne propunem să revenim mai pe larg în numărul viitor.

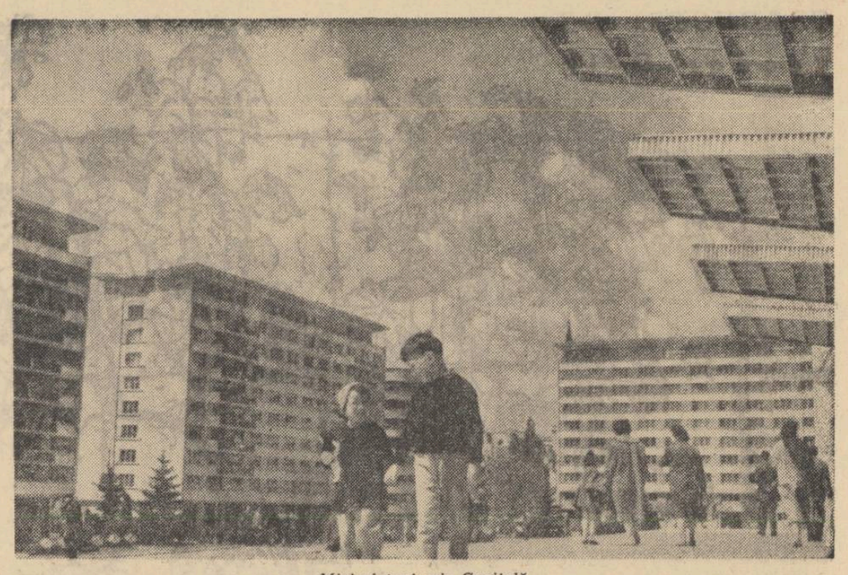

Mici pietoni prin Capitală

REVISTA REPORTAJULUI

INEDIT ȘI RUTINĂ

Pe la începutul anului, „Contemporanul" își afirma, într-o argumentație convingătoare, deosebitul interes pentru creația reporterului, acest cronicar pasionat al zilelor noastre. Revista inițiase o rubrică permanentă care își propunea să discute reportajele apărute în cursul săptămînii respective sub raportul realizării lor literare, al eficienței politice.

Au trecut însă numai cîteva luni, și iată că redacția pare să fi uitat propriile argumente. Nu numai că rubrica respectivă a dispărut fără urmă, dacă ne amintim bine, de pe la sfîrșitul lui aprilie; dar, răsfoind numerele din luna iulie ale revistei, nu vom găsi decît o singură lucrare de acest gen (în numărul din 14 iulie). Pornind de la datele oferite de vizita făcută la o gospodărie de stat (G.A.S. Dragalina), Ștefan Bănulescu realizează un adevărat poem în proză dedicat marii campanii de recoltare. Calitățile de eseist ale scriitorului, virtuțile sale poetice sînt încă o dată reluate de scurta prezentare a eroismului simplu, firesc, cu care se duce febrila bătălie a recoltei. „Aripile rabatoarelor culcă spicele pe cuțite, zornăie boabele în gurile triorului, legăm pe platforme sac după sac și le dăm drumul să lunece pe tobogane, la punctele fixe de pe cîmpie, acolo unde așteaptă, în grupuri, șaptezeci de autocamioane cu motoarele ambalate, gata să pornească în viteză cu încărcătura de grîu spre vagoanele din gara Ciulnița".

★

In general scrise cu vioiciune, realizînd izbutite portrete ale omului contemporan, reportajele publicate în numerele din luna iulie ale „Gazetei literare" dovedesc o lăudabilă grijă a redacției, pentru prezentarea actualității (îndeosebi a campaniei agricole de vară).

Se remarcă reportajul lui Paul Anghel („Victoria de la Oltina", în numărul din 6 iulie) prin stăruința cu care subliniază victoria noii conștiințe, a conștiinței socialiste în luptă cu rutina, cu inerția. Reporterul realizează, de fapt, o scurtă monografie a unei gospodării colective, sprijinindu-se pe mărturiile oamenilor, pe urmărirea nu atît a procesului tehnic ce stă la baza dezvoltării gospodăriei, a creșterii veniturilor sale, cît mai ales a reacțiilor psihologice ale muncitorilor de aici. Ni se pare că portretul președintelui Ilie Dincu, desenat cu sobrietate, convingător, izbutește să sugereze atitudinea unui om nou, a unui comunist, față de colectivitate, simțul său de răspundere, dragostea de muncă.

Paul Anghel evită cu grijă falsul patos, melodramatismul care îl pîndea în prezentarea luptei încordate cu zgîrcenia pămîntului. Dar el nu mai izbutește să se salveze din anume locuri comune cînd își analizează propriile stări sufletești: „M-am lăsat cutremurat de imaginea aspră, metalică, a șesului răscolit de tractoare". Sau: „Șesul mi-a apărut vast ca o carte deschisă, pe care mîini nevăzute scriau belșugul cu slove mici de sămînță".

★

In schimb, Constantin Toiu („La proră, Ceahlăul !...", 27 iulie) nu reușește să îmbine pitorescul cu prezentarea tehnică a procesului industrial. In general se simte efortul construcției literare, a compoziției, în care fiorul personal, comentariul, nu încălzesc prezentarea unor fapte cu adevărat vrednice de slavă. Prefacerea peisajului de la Bicaz, marea poezie conferită de mîinile creatoare ale omului, nu trec decît parțial în reportajul lui C. Toiu.

★

Poate că Mihai Stoian („Munci și zile". 20 VII) ar fi realizat un reportaj mult mai interesant, mai grăitor, dacă ar fi renunțat la procedeul prea utilizat al caietului cu însemnări descoperit pe masa unui activist sau la cel al întrebărilor puse unui combainer care răspunde oficial, citind cifre și procedee tehnice. Lucru dovedit de episodul nunții, tratat cu sprinteneală, interesant; aici, reporterul face dovada calităților lui de a evidenția semnificația amănuntului. El izbutește să vorbească despre viața îmbelșugată a colectiviștilor, despre munca lor pasionată, fără să recurgă la statistică și la îndelungate descripții tehnice. Dacă în întregul reportaj ar fi abordat acest stil al sugestiei directe, fără îndelungate popasuri asupra foilor unui caiet, insuficient prelucrate, Mihai Stoian ar fi realizat un reportaj la înălțimea subiectului.

★

Un reportaj realizat, vioi, sugestiv, semnează Petru Vintilă („O adunare generală", 13 iulie). Cu un umor bine dozat, schițînd cîteva portrete convingătoare, scriitorul compune o imagine a vieții de astăzi a țăranilor noștri. Seriozitatea dezbaterilor din adunare, ineditul faptelor discutate sînt prezentate cu o bună alegere a mijloacelor. Petru Vintilă dovedește maturitatea pe care a atins-o în îndelungata sa activitate de reporter. Urmărind reliefarea personalității umane, el realizează o convingătoare demonstrație a nivelului de viață și a conștiinței atinse de țărănimea noastră.

★

„Tribuna" din 6 iulie publică un reportaj al lui Ioan Grigorescu, intitulat „Trei peșteri, un om și un milion de păstrăvi". Descrierea naturii miraculoase din trei peșteri ardelene ocupă locul principal în acest jurnal de călătorie scris într-un stil antrenant. Scriitorul, îmbătat de frumusețea locurilor vizitate, alternează imagistica bogată cu descrierea lapidară, realizînd un reportaj atractiv, comunicînd multe date interesante. „Omul" pe care îl anunță titlul reportajului, ales dintr-o ramură puțin exploatată de reporteri (îngrijitor la o păstrăvărie), e desenat cu sobrietate, dovedind că și în meseriile cele mai puțin „spectaculoase" încape cel mai autentic eroism.

★

„La revedere Onești" de Ion Băieșu (20 iulie) relatează viața unei brigăzi de fierari betoniști, descifrînd cu delicatețe resorturile sufletești care-i determină pe eroi să îndrăgească Onești. Compus ca o succesiune de secvențe cinematografice (Ilian, șeful brigăzii, își amintește pe rînd de cîteva momente ale muncii de construire ale noului oraș), introduse de leit-motivul „Frumoase amintiri are Ilian de la Onești..." reportajul ar fi cîștigat, credem, dacă „montajul" ar fi fost mai economic. Sînt unele lungimi în comentariu care duc la o încetinire a ritmului, de altminteri foarte antrenant în restul reportajului.

★

Vasile Căbulea semnează în același număr un reportaj („Gălăuțaș — inima tineretului") compus după o rețetă învechită:

1. Sosirea la locul reportajului.
2. Vedere panoramică a orașului în zori.
3. Scurt istoric al industriei din localitate.
4. Producția — azi.
5. Discuție cu o fetișcană guralivă.
6. Prezentarea eroului pozitiv.

Deși reportajul comunică date interesante, forma utilizată nu este atractivă. Ceea ce, evident, trădează lipsa de efort a autorului care își propusese să vorbească despre efortul creator al unor tineri.

L.

SIMBOLISMUL

NOTE PENTRU O DISCUȚIE (II)

Primii simboliști ori parnasieni români strînși în jurul lui Macedonski în faimoasele cenacluri de la Fialkovski și Kübler au pornit pe drumul unor activități de frondă sau de revoltă socială împotriva nedreptăților lor tot mai flagrante, ca și maestrul lor.

Marele poet Macedonski a suferit, ca unul din cele mai sensibile seismografe ale vremii sale, foarte numeroase înrîuriri, fiind un fel de confluență a celor mai contradictorii tendințe! Născut cu patru ani după Eminescu și trăind în aceleași împrejurări generale sociale economice, poetul oltean s-a format într-un climat intelectual diferit de cel al culturii germane, în care a crescut Eminescu. Primind influențe predominant franceze și italiene, Macedonski le-a dat curs în opera sa, dorind în felul acesta să continue linia activității și gîndirii lui Eliade Rădulescu (al cărui elogiu e întreprins frecvent în *Literatorul*, revistă menită „a îndeplini (Sic) marele gol ce a lăsat Curierul de ambe sexe" (Literatorul — nr. 16 — 11 mai 1880 — p. 241) și a pașoptiștilor, și să afirme literar și politic o altă direcție decît aceea reacționară promovată de Junimea și Maiorescu pe care o socotea înfeudată influențelor prusace, dominante pe atunci în viața noastră de stat. Și în prefața la volumul *Poezii* din 1881, el mărturisea aceeași dorință de a deveni șef al școlii sociale în poezie, urmînd mult admiratilor înaintași Eliade, Bolintineanu și Alecsandri. Tot în acești ani hotărîtori pentru orientarea lui Macedonski se plasează colaborarea lui la *Contemporanul*, dacă e să identificăm pseudonimul Lucilin, sub care apar o serie de poezii destul de pline de protest, cu același pseudonim din *Literatorul*.

Ar fi fost de ajuns atît ca Macedonski să fi produs o mare poezie socială (și între 1880 și 1882 a și dat exemplare remarcabile de acest fel mai cu seamă în *Nopți*), dacă sensibilitatea lui peste măsură, excesele personalității sale nu l-ar fi făcut să intre în conflict cu mai toate personalitățile literare ale vremii. Atacurile lui împotriva lui Alecsandri și Eminescu, îndrăznelile lui publicistice, au contribuit la impopularitatea poetului și la dorința lui de a se exila. Dar în același timp în *Literatorul* care avea în primii ani o alură romantică accentuată, apăreau bucăți cu caracter experimental, încercînd forme noi de versificație, cu insistență asupra sonorităților ciudate. Pe deasupra, mai apăreau și articole teoretice ca cel despre *Logica poeziei*, care afirmau caracterul irațional al poeziei. A fost destul ca scriitorul să intre în conflict cu arta academică și oficialitatea și să cunoască cercurile atunci în floare ale parnasienilor și simboliștilor de limbă franceză (a fost prieten cu Sully Prudhomme și a colaborat la revista *La Wallonie* a lui Albert Mockel, unul din cei mai cunoscuți simboliști belgieni) ca tendințele anti-realiste să apară și să se intensifice pe măsură ce înaintează în timp, după 1883. E vorba de cultivarea tot mai susținută a unor teme depărtate de viață, macabre, violent erotice, mitologice sau estetizante ca acelea preferate de parnasieni și chiar de publicarea unor opere scrise în limba franceză. Simbolul nu a fost însă folosit niciodată de Macedonski ca de Rimbaud sau Mallarmé. De cele mai multe ori putem recunoaște o metaforă întărită prin repetiții sau sensuri laterale suplimentare. De aceea Macedonski va fi ferit de o exprimare irațională, ermetică. De asemenea natura nu este la Macedonski, cum era la parnasieni și la simboliști, o îngrămădire vegetală amorfă dar parfumată violent pentru necesitatea unor senzații foarte puternice. La poetul nostru natura e viață, e forță, e frumusețe, izvor vindecător al tuturor relelor, ca la romantici. Vederea ei a tonică, înviorătoare. *Noaptea de Mai*, capodopera liricii macedonskiene, scrisă după 1837, deci în plină creștere a notelor antirealiste, clocotește de chemarea vieții și dovedește încă o dată contradicțiile violente ale operei poetului. Tot în acest sens trebuie să menționăm că tendința spre formalism se manifestă în căutarea necontenită a unor forme înnoitoare, dar mai ales în cultivarea poeziilor cu formă fixă, și în special a rondelului. Cu toate acestea, într-un ciclu ca acela numit *Poema rondelurilor* nu lipsesc pe alocuri ideile și răsfrîngerea măcar fugară a vieții.

Macedonski fiind totuși cel mai mare dintre simboliștii romîni și făcîndu-și școala la înaintașii pașoptiști, nu pierde niciodată definitiv legătura cu viața către care se întoarce, aproape dramatic, în momentele cele mai neașteptate. De aceea reconsiderarea lui în pofida numeroaselor contradicții ale personalității și operei, s-a putut face cu succes de către istoria noastră literară și poetul și-a dobîndit locul în marea moștenire literară.

Din prima generație de simboliști, din precursorii grupați în jurul *Literatorului* nu lipsesc pe alocuri ideile și răsfrîngerea măcar fugară a vieții.

Macedonski fiind totuși cel mai mare dintre simboliștii romîni și făcîndu-și școala la înaintașii pașoptiști, nu pierde niciodată definitiv legătura cu viața către care se întoarce, aproape dramatic, în momentele cele mai neașteptate. De aceea reconsiderarea lui în pofida numeroaselor contradicții ale personalității și operei, s-a putut face cu succes de către istoria noastră literară și poetul și-a dobîndit locul în marea moștenire literară.

Din prima generație de simboliști, din precursorii grupați în jurul maestrului, ca Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, Mircea Demetriade, Al. Obedenaru și alții, mai interesant pentru începuturile de revoltă este cel dintîi. Ștefan Petică a avut o viață de 27 ani, a cărei bogăție i-a compensat brevitatea. Tînăr de o excepțională cultură, studiind literele și filozofia, cunoscînd literaturile franceză, rusă (și Petică este unul din primii elogiatori ai lui Gorki la noi) germană, engleză, italiană, precum și artele plastice, poetul a fost pasionat de sociologie și politică și a militat în rîndurile socialiștilor, numărîndu-se, între 1895 și 1898, printre cei mai activi propagandiști ai cluburilor socialiste la sate și susținînd *Lumea nouă* cu o enormă cantitate de articole și studii. Dar dezamăgit sau timorat de defecțiunea conducerii oportuniste burgheze a mișcării muncitorești, de trădarea „generoșilor", Petică se îndreaptă într-o direcție contrară aceleia pe care mersese pînă atunci cu atîta entuziasm, începe să lucreze la gazete conservatoare, și adoptă o atitudine naționalist sovină vehementă alături de Aurel Popovici sau A. C. Cuza. Și notele de tristețe amară ale poeziei sale și temele erotice tratate cu insistență, precum și grija de forma sculpturală cît mai perfect alcătuită, îl apropie tot mai mult de grupul primilor noștri simboliști. Petică suferă fără îndoială influențele simboliștilor de limbă franceză pe care-i cunoaște foarte bine, dar se află sub înrîurirea mai ales a prerafaeliților englezi. Elogiul lui Ruskin, publicat în 1900 în *Noua Revistă Romînă*, e definitoriu pentru filiația gîndirii estetice a lui Petică. Protestul împotriva capitalismului rămîne ca și acela al lui Ruskin, mărginit foarte strict la urîțenia produsă în natură de desvoltarea civilizației burgheze, față de care va reacționa prin cultul artelor și mai ales al artelor plastice, și acestea într-o anumită etapă anterioară lui Rafael, pentru că numai din ele lipsea stridența, efortul, mișcarea.

Iată literatura, poezia întorcîndu-se cu o sută de ani în urmă, la modelul și tehnica artelor plastice, de unde o scosese, din inerție și staticism, Lessing.

Eliminarea din artă a mișcării, a dinamismului duce desigur la izgonirea vieții însăși. Și Petică se face, cu precădere în ultima parte a vieții lui, exponentul acestei ideologii. De fapt, el reeditează în sens invers pe William Morris, unul dintre prerafaeliții englezi, discipol entuziast al lui Ruskin.

Traian Demetrescu a oscilat și el între revoltă socială și poezie simbolistă. Făcînd parte din mișcarea socialistă și din curentul *Contemporanului*, Tradem a fost în același timp cîrac fervent al lui Macedonski. Iar poezia lui, cum se știe, e străbătută de cele două filoane amintite, cel social și cel simbolist. Din nefericire însă sînt mai realizate artistic poeziile cu nuanță simbolistă — decît cele sociale, întru totul tributare marilor satire eminesciene.

Chestiunea începuturilor protestatare ale simboliștilor se pune la noi, în general, numai pentru această primă generație de începători. Dezvoltarea ulterioară nu mai poate fi privită global, deoarece revistele și cercurile simboliste de după 1900 nu grupează durabile și consecvente legături de scriitori. Fiecare dintre acei care au dorit sau și-au arogat numele de simbolist se atașează doar temporar unor reviste cu o durată efemeră, mai puțin populare decît chiar *Literatorul* în diversele lui serii. Toți însă, indiferent de direcția modernistă pe care o adoptau ulterior, întreținеau iluzia „libertății" pe care le-ar fi adus-o o formă de artă ce le îngăduia plimbarea cea mai capricioasă prin senzațiile și stările sufletești proprii sau prin peisagiile exotice cele mai îndepărtate. Un articol din *Linie dreaptă* (nr. 2 — 1904) susține: „Decadența în artă e ceva născocit de vrăjmașii unor aducători de libertate — nu numai de talent — în poezia franceză". Era vorba de aceeași inovație, care părea revoluționară, a versului liber, susținut cu continuitate și eșafodaj teoretic larg de Ovid Densușeanu, capul necontestat al școalei simboliste după 1905, data apariției *Vieții noi*. Poezia pe care o promovează criticul și profesorul Ovid Densușeanu și o ilustrează tot el sub pseudonimul Ervin, e poezia simbolistă în aspectele ei citadine, așa zicînd înnoitoare în tematică prin introducerea obiectelor produse de tehnica modernă: aeroplanul, trenul, motoarele, uzina etc. Poezia peisajului urban pornind de la „orașele" lui Verhaeren, se producea, într-un complex ideologic anti-realist, împotriva altei poezii, produs al altei ideologii anti-realiste, semănătorismul. Și astfel cele două tendințe anti-realiste se înfruntă — într-un război mai mult zgomotos decît adînc, agitînd una drapelul „tradiționalismului" țărănesc și excluzînd orice nu se referă la rural, cealaltă fluturînd flamura cu lozinca modernismului citadin. Iorga acuza pe simboliști de cosmopolitism, ceea ce era adevărat, și considera literatura franceză modernă și decadentă — drept „putregai", iar Densușeanu protesta împotriva rămînerii în urmă a poeziei mărginite de „doine și balade" și la „formele rudimentare ale versurilor din popor".

Poezia energetică, preconizată de Densușeanu într-un mod bizar a fi poezia vitală a erei moderne, nu mai e de fapt simbolismul plin de reverie și taină, complăcîndu-se în stări sufletești vagi, turburi, ci o altă ipostază a lui descinzînd din Verhaeren, elogiat atît de Densușeanu cît și de ciracii săi. Dar poezia creată de Ervin e palidă și lipsită tocmai de tonusul pe care-l exalta autorul ei în mod teoretic. Rezonanțele ei se mărginesc în mediul foarte restrîns universitar, iar aderenții conducătorului *Vieții noi* dau și ei producții nu prea individualizate în expresie, pline de erotism retoric ca Al. T. Stamatiad sau artificial decorative ca I. M. Rașcu.

In răstimpul luptei dintre noua conducere a mișcării simboliste romînești și celelalte tendințe în poezie, se afirmă mai toți poeții în ale căror opere apar elemente simboliste. Așa de pildă D. Anghel, Elena Farago, Ion Minulescu.

Remarcabilul poet, coautor al *Caleidoscopului lui A. Mirea* și al atîtor pagini de proză critică, obosit și derutat ideologicește a făcut adesea loc în universul poeziei sale unor note care vorbesc de contaminarea sa parnasiană sau simbolistă. Evadarea în lumea vegetală din *In grădină* sau în frînturi de peisagii exotice din *Fantezii*, folosirea uneori, deși imperfectă, a simbolului, imagistica încărcată, cultivarea stărilor sufletești de subtilă melancolie, amintesc de Samain sau de Sully Prudhomme, deși și Anghel, ca mai toți simboliștii romîni, rămîne în afara tehniciî proprii caracteristică a simbolismului.

Ion Minulescu a fost acela care, cum s-a spus, a popularizat la noi o anumită recuzită, destul de exterioară de altfel, a simbolismului, în poezia sa care afectează o mare indiferență față de viață, o dorință intensă de plăcere și de evadare spre țărmuri necunoscute. Muzicalitatea grandiloventă, sonoritățile șgomotoase și originale, obținute prin acumulări și repetiții au creat totuși un timbru special în cadrul simbolismului romînesc lui Minulescu așa cum melopeea tristă, ades întreruptă ca un hohot de plîns înăbușit, coloritul sumbru, funerar, al paletei, împărțite între cenușiu și violet, îl fac recunoscut de îndată pe Bacovia, unul din închinătorii de mai tîrziu ai simbolismului romînesc și al cărui volum de debut apare în 1916.

Știm că atunci cînd ne aflăm în fața unor artiști adevărați, oricare ar fi concepțiile lor despre viață și artă, opera lor trebuie să răsfrîngă măcar un fragment din realitate. Și acest lucru este adevărat mai ales pentru Macedonski, dar și pentru Anghel, Bacovia și chiar pentru Minulescu care, în ciuda fugii sale mărturisite din viață, a dat literaturii noastre unele bucăți de protest social, de compasiune pentru cei ce suferă. Dar subliniem din nou că ceea ce este valoros în operele simboliștilor nu aparține simbolismului, după cum ceea ce rămîne din creațiile scriitorilor de la *Viața romînească* nu se datorește poporanismului. Analiza simbolismului ca metodă de creație e interesantă pentru desvăluirea bazelor lui filozofice care dovedesc începuturile descompunerii ideologiei burgheze la sfîrșitul sec. XIX și a constituit, pentru scriitorii lipsiți de orientări ideologice exacte, în momentele de înfrîngere trecătoare ale forțelor sociale noi, refugii artificiale pentru ei și dăunătoare pentru mase. Fiindcă simbolismul rămîne o metodă de creație antirealistă, profund impopulară, inaccesibilă, și atunci cînd un scriitor cu mesaj social ca Bacovia folosește totuși elemente simboliste în transmiterea lui, el nu face decît să îngreuieze enorm receptarea acestui mesaj. In rădăcinile lui reale, simbolismul este, ca și semănătorismul și poporanismul, o diversiune încurajată de clasele dominante și menită să abată atenția artiștilor de la viața socială și de la luptele ei, canalizîndu-le talentele și energia spre impasuri, spre drumuri închise.

Fărîmițarea ideologică a mișcărilor, curentelor și tendințelor care au derivat din simbolism, alcătuind cele mai bizare extravaganțe literare moderniste, atestă acest lucru.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Petre Solomon

Într-o cooperativă moțească

La început de tot a fost pădurea;
Pădurea s-a făcut copaci. Apoi,
Un moț a-nfipt în trunchiul gros securea
Și l-a culcat în iarbă și-n trifoi.

Marți, fagul a fost încă fag, dar miercuri
Omul l-a dus la vale, fedeleș.
Acum, butoiul șade, strîns în cercuri,
Și-așteaptă roadele unui cireș.

Bogată activitate documentară

Ești vară și pretutindeni pe drumurile țării întîlnești drumeți porniți să cunoască locurile și oamenii de neasemuită frumusețe din patria noastră. Parcă niciodată nu s-a făcut simțită atît de pregnant imaginea aceasta a unor adevărate exoduri de oameni plecați în zilele de concediu să cunoască frumusețile patriei. De la Baia Mare pînă la Constanța, de la Orșova pînă sus spre Suceava și Rădăuți, ori unde ai merge întîlnești mereu grupuri de turiști, oameni ai muncii de toate categoriile, care în timpul lor liber găsesc satisfacție în a-și cunoaște poporul, în a călători. Pe alt plan, la alt grad și excluzînd din drumețiile lor tot ce ține de documentarea superficială, aproape aceași impresie o ai urmărind planul deplasărilor în documentare din ultimile luni ale scriitorilor noștri. E o listă lungă ce cuprinde nume de tineri și vîrstnici, de poeți și prozatori, dramaturgi și critici literari, plecați în toate regiunile țării. Să luăm, la întîmplare, doar cîteva exemple: Radu Boureanu a fost plecat în Bucovina; Corneliu Leu în Valea Jiului; Danos Miklós la Hunedoara; Gheorghe Tomozei la Suceava; Traian Coșovei la Tulcea; Cezar Drăgoi la Lehliu; Geo Dumitrescu în regiunea Argeș... Și mai departe: Sonia Larian în regiunea Galați, Remus Luca în regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, Ilie Purcaru în regiunea Iași, Petru Vintilă în regiunea Banat, Valeriu Ripeanu în regiunea Banat, Ion Gheorghe la Cislău, Grigore Beuran la Rîmnicul-Vîlcea, Niculae Stoian în regiunea Oltenia.

Fără îndoială că această febrilă activitate documentară se va solda cu noi lucrări, cu noi volume de reportaje, nuvele, schițe, poezii. Revistele literare au luat inițiativa de a „contracta" cu scriitorii plecați în documentare unele reportaje, schițe, poezii. Inițiativa, deși a fost pusă în aplicare de puțină vreme, și-a dovedit din plin eficiența. Astfel, numai pentru revista „Luceafărul" s-au angajat să scrie, iar o parte ne-au și trimis lucrările lor, următorii scriitori: Geo Dumitrescu, Victoria Ionescu, Petru Vintilă, Romulus Zaharia, Niculae Stoian, Gica Iuteș, Fănuș Neagu. Poate că ar fi necesar ca această practică inaugurată recent să fie permanentizată și extinsă.

G. A.

TRADUCERI DE
Teodor Balş

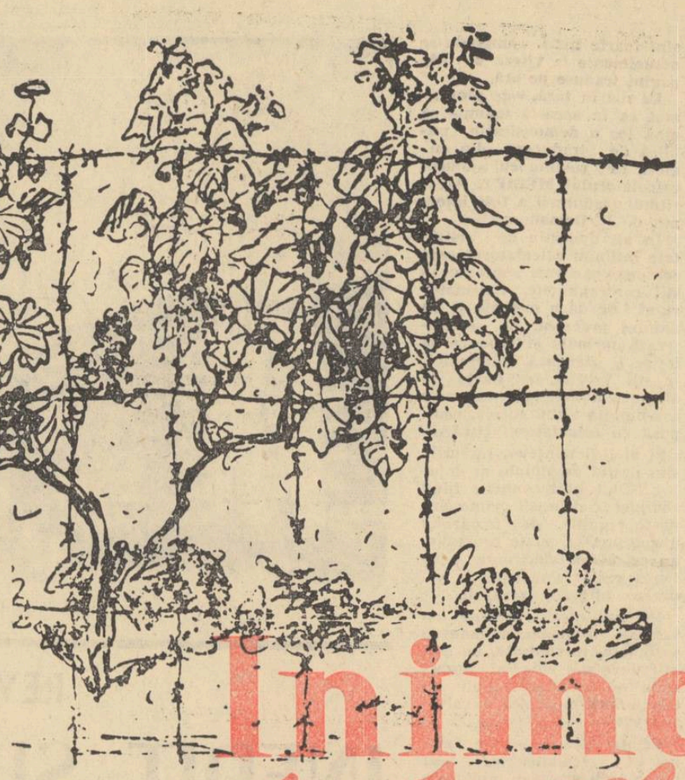

Inima însîngeratei Spanii

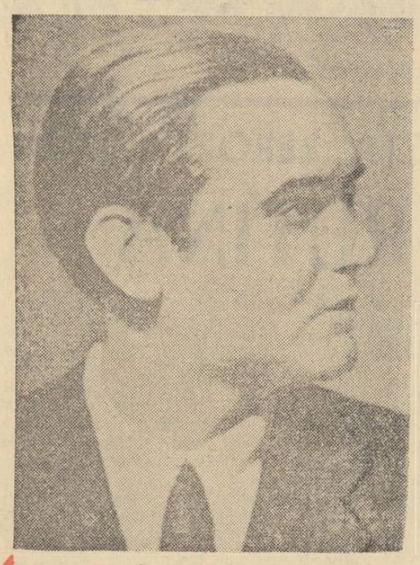

„In ziua în care foamea va dispărea, se va produce în lume cea mai mare explozie spirituală pe care a cunoscut-o vreodată omenirea. Niciodată, niciodată oamenii nu-şi vor putea imagina bucuria care va izbucni în ziua Marii Revoluţii". — Era una din ultimele mărturisiri ale lui Federico Garcia Lorca, făcută cu cîtva timp înaintea morţii sale dramatice.

La mai puţin de o lună de la dezlănţuirea rebeliunii generalilor trădători, pusă la cale şi condusă de Gestapo-ul nazist şi fascismul italian, Lorca a fost arestat şi împuşcat la 6 august 1936 pe şoseaua Granada-Alfagar, în munţii Sierra Nevada, după ce a fost pus să-şi sape singur groapa.

Moartea lui, inspirată şi organizată de Gestapo, a fost încă o tragică confirmare a dementului dicton hitlerist: „Cînd aud de cultură îmi vine să scot pistolul". — Şi a fost împuşcată Poezia...

De ce? Pentru că scrisese Balada gărzii civile spaniole şi Mariana Pineda, pentru că semnase în 1933 manifestul scriitorilor spanioli revoluţionari, Octombrie, cerînd eliberarea luptătorilor închişi în lagărele fasciste, iar în 1935 manifestul antifascist al intelectualităţii progresiste catalane; pentru că a făcut parte din comitetul care a organizat în 1935 Uniunea intelectualilor antifascişti din Madrid, pentru că era membru al asociaţiei prietenilor Uniunii Sovietice şi intenţiona să viziteze patria lui Lenin, pentru că era, ca cetăţean şi poet, alături de apărătorii republicii spaniole.

Cînd Federico Garcia dispărea fără urmă în pămîntul Spaniei, Miguel Hernández, fostul păstor de capre din Orihuela, comisar al culturii pe lîngă prima Brigadă a frontului republican, împlinea 25 de ani. A luptat pînă în ultima clipă a războiului civil, scriind, în scurtele răgazuri, în tranşee, la lumina lunii, acea monumentală cronică a eroismului popular Viento del pueblo care a circulat pe foi volante ca manifeste de luptă şi apoi în volum, editată de Ajutorul roşu.

Prin Miguel Hernández, Poezia spaniolă coborîse în tranşee, căpătînd toată încărcătura dinamitardă a inimii poporului, din care a izbucnit nemuritorul No pasaran antifascist.

Arestat şi întemniţat la sfîrşitul războiului civil, Miguel Fernández a fost condamnat la moarte de către franchişti, comutîndu-i-se pedeapsa apoi în 30 de ani de temniţă. A murit în 1942, bolnav de tuberculoză, într-o închisoare din Alicante. Versurile scrise în închisoare au pătruns dincolo de ziduri, purtînd pînă în ultima clipă a vieţii sale înflăcăratele mesaje ale poetului către eroicul său popor.

Se împlinesc 25 de ani de la asasinarea lui Lorca, 30 de ani de la naşterea lui Hernández.

Publicăm cîteva poezii ale marilor dispăruţi, ca un act de acuzare de dincolo de moarte împotriva fascismului, a agresiunii, a închiziţiei franchiste atît de îndrăgită şi susţinută de revanşarzii de la Bonn şi imperialismul agresiv.

Inima însîngeratei Spanii nu va putea fi însă niciodată stîrpită, cum n-a putut fi stîrpită nici Poezia.

Glasurile lor nemuritoare şi puternice vestesc Viitorul, acel Vînt al poporului, care cutreeră Sierrele între Mediterana şi Atlantic.

FEDERICO GARCÍA LORCA

BALADĂ SOMNAMBULĂ

Codru, cît de drag mi-eşti, codru.
Vînt de codru, ramuri verzi.
Luntrea lunecînd pe mare,
calu-n munte cînd ţi-l pierzi.
Ea-i cu umbra-n cingătoare
dusă-n vis. Balconu-n lună.
Părul verde, verde faţa,
ochii reci, de-argint, ca gheaţa.
Codru, cît de drag mi-eşti, codru
De sub luna mea ţigancă
o priveşte vînt şi creangă;
ea, pe gînduri, nu le vede.

Codru, cît de drag mi-eşti, codru.
Stele mari de promoroacă
vin cu-ntunecatul Peşte
să deschidă drum luminii.
Vîntu-i freacă cu aspreala
ramurilor lor, smochinii,
şi, motan viclean, zburleşte
muntele agave acre.
Cine-ar fi să vină, cine?
Stană în balcon rămasă,
părul verde, verde-i chipul,
ea amare mări visează.

★

— Vreau să schimb azi, frăţioare,
şargul meu pe casa ta;
şaua pe oglindă-o dărui,
dau cuţitul pe manta.
Tocmai de la poarta Cabrei
singerînd, de-acolo vin.
— Tinere, dac-aş putea
tîrgui eu l-aş încheia.
Dară eu nu mai sînt eu,
casa mea nu mai e-a mea.
— Frate, moartea-aş vrea cînd vine
să mă prindă-n pat la mine,
omenește, -n pat de-oţel
cu cearceafuri de olandă.
Nu-mi vezi rana cum mă taie
de la gît la măruntaie?
— Trei sute de trandafiri
pe pieptarul tău se sting
şi la cingătoarea ta
curge sîngele cişmea.
Dară eu nu mai sînt eu,
casa mea nu mai e-a mea.
— Lasă-mă să urc, încalte,
la terasele înalte,
pîn-la verzile terase
ale lunii, unde cade
şoapta apei în cascade.

Pîn-la-naltele terase,
fără grai, cei doi, urcară.
Sînge şi de lacrimi dîră
ei în urma lor lăsară.
Albe, peste-acoperişuri
licăriră felinare;
tamburine de cristale
spintecară zorii-n şişuri.

Codru, cît de drag mi-eşti, codru.
Vînt de codru, ramuri verzi.
Au urcat tăcuţi, sub stele.
Vîntul le lăsa pe buze
gust de mentă, gust de fiere,
straniu gust de busuioc.
— Spune-mi, unde-i, în ce loc,
trista ta copilă, oare?
— Cîte nopţi de aşteptare,
cît de mult nu te-au visat
părul negru, chipul proaspăt,
pe terasa verde, oaspăt.

Peste luciul apei, creanga
legăna în şireang ţiganca!
Părul verde, verde-i faţa,
ochii reci, de-argint, ca gheaţa.
Sloiul lunii, alb, o ţine
peste-oglinda apei line.
Cît o piaţă-nchisă-n ziduri
noaptea s-a chircit sub zare.
Gărzile civile, bete,
poarta zguduiau cu sete.
Codru, cît de drag mi-eşti, codru.
Vînt de codru, ramuri verzi.
Luntrea lunecînd pe mare
calu-n munte cînd ţi-l pierzi.

ACESTA-I PROLOGUL

În cartea aceasta-aş lăsa
tot sufletul meu.
Cartea care cu mine
văzu depărtări, şi-a trăit
divinele ceasuri senine.
O, neliniştea cărţilor
care în mîinile noastre
pun trandafiri şi pun stele,
topindu-se-n ceţuri albastre!
O, ce adîncă tristeţe
e să priveşti izvorînd
zbaterea chinului blînd,
în inima care îl naşte!
Să vezi lunecînd umbra vagă
a vieţilor stinse-n pămînt,
să vezi omul gol călărind
Pegas fără aripi, să vezi
viaţa şi moartea, aceastã
sinteză a lumii, cum peste
adînci depărtări se înfruntă
îmbrăţişîndu-se-n noi.
O carte de poezie
e-o toamnă sfîrşită; în versuri
sînt frunzele negre-aşternute
pe albul pămînt, dedesubt,
iar glasul ce le citeşte
e-nceata suflare de vînt
ce-n inima noastră le-ngroapă
cu dragoste,-n cuibul adînc.
Poetul e-un pom încărcat
de fructe cu miez de tristeţe,
cu frunzele-ades veştejite
de plînsul tînjind de iubire.
Naturii e medium poetul;
paleta cuvintelor sale
descoperă lumii mereu
măreţul contur al naturii.
Poetu-nţelege tot ce e
de neînţeles pentru noi
şi urile neîmpăcate
prietene el le numeşte.
El ştie că nu poţi străbate
nicicînd nesfîrşitele drumuri,
de-aceea, la vreme de seară,
ei pleacă la drum liniştit.
În cărţile de poezie
ades, printre raze de sînge,
trec trist legămîndu-se-acele
eterne şi lungi caravane
ce-n drum însoţiră poetul
cînd noaptea, prin ceaţa de lacrimi,
visa-mpresurat de fantasme
din propria lui nălucire.
Poezia e-amărăciune,
e mierea cerească ce curge
din invizibilii faguri
pe care doar sufletu-l naşte.
Poezia-l acel imposibil
schimbat în posibil. E harpa
lipsită de corzi, care are
doar flăcări şi inimi vibrînd.
Poezia e viaţa pe care
nerăbdători o străbatem
sperînd într-un vînt ce-o să poarte
cîndva, luntrea noastră, spre larg.
O, cărţile blînde de versuri
sînt aştri ce lunecă-ncet
prin liniştea mută-a acelei
nemărginiri a Nimicului,
pe cer înscriindu-şi cînd trec
catrenele lor de argint.
O, ce tristeţe adîncă
lipsită de-alint se ascunde
în nemîngîiatele glasuri
pe care poeţii le cîntă!
În cartea aceasta-aş lăsa
tot sufletul meu.

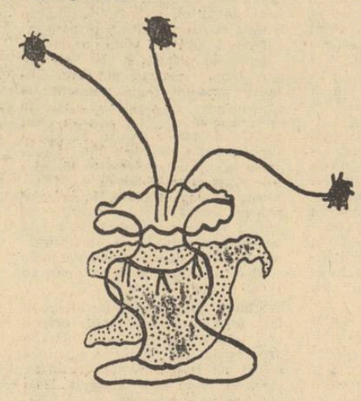

Desene de FEDERICO GARCIA LORCA

CÎNTEC DE NOAPTE AL MARINARILOR ANDALUZI

Din Cádiz la Gibraltar
ce drum fără seamăn se-ntinde!
După suspinele mele,
marea mă ştie, mă simte

Ay, copilă, copilă,
Ce vapoare-s în port la Malaga!

Din Cádiz şi pîn'la Sevilla
o, ce livezi de lămîi!
După suspinele mele
mă ştiură livezile-ntii.

Ay, copilă, copilă,
ce vapoare-s în port la Malaga!

Din Sevilla pîn'la Carmona
nu găseşti nici un singur cuţit.
Numai secera lunii, tăioasă,
şi vîntul aleargă rănit.

Ay, băiete, băiete,
poarte-mi valul mai repede calul!

Prin sărăriile moarte,
dragostea mea, te-am uitat.
Cel care-n inimă crede
să-ntrebe de ce am uitat.

Ay, băiete, băiete,
poarte-mi valul mai repede calul!

Cádiz, te-acoperă marea,
prin părţile-acestea nu trece;
Sevilla, stai în picioare
ca riul să nu mi te-nece.

Ay, copilă!
Băiete!
Ce drum fără seamăn!
Ce vapoare-s în port,
şi pe plajă, ce rece!

TREI ISTORIOARE DESPRE VÎNT

I.

Vîntul roşu venea
prin liniştea încendiată
dar se-nverzi dintr-o dată
pe riu.
Se va face apoi violet,
galben şi...
Peste cîmpuri va fi
curcubeu arcuit.

II.

Vîntul a stat.
Sus, soarele.
Jos,
tremurătoarele
alge-ale plopilor.
Şi inima mea
tremurîndă.
Vîntul a stat
la cinci după-amiază.
Nici o pasăre nu e.

III.

Adierea
e vălurită
ca părul
fetelor, uneori.
Ca apele
tăbliilor vechi.
Adierea
ţîşneşte ca apa
împrăştiindu-se
— albă-alinare —
prin trecători
şi dispare
cînd se izbeşte
de pieptul muntelui, tare.

APĂ, UNDE-AI PORNIT?

Apă, unde-ai pornit?
Pe riu eu mă duc surîzînd
către ţărmuri de mare.

Mare, tu unde te duci?
Mă-ntorc pe riu, căutînd
odihna-n izvoare.

Tu, plopule, ce ai să faci?
Ce rost ar avea să mai spun?
Eu... tremur pe zare!

Ce-aş vrea, ce n-aş vrea
pe riu şi pe mare?
(Patru păsări în plopul înalt
s-au oprit, visătoare).

OGLINZILE ÎNŞELĂTOARE

Creangă crudă, săracă
de ritmuri şi zburătoare.

Ecou de suspin
fără chin, fără buze.
Om şi Pădure.

Pling
în faţă mării amare.
În ochii mei cîntă
două mări mişcătoare!

MIGUEL HERNÁNDEZ

ELEGIA A DOUA

(Lui Pablo de la Torriente, comisar politic)

„Tovarăşe,-n Spania eu voi rămîne"
mi-ai spus cu o undă de dragoste-n glas.
Şi, iată, măreţul tău trup de războinic, în grîne
şi în ierbile Spaniei acum a rămas.

Nimeni n-a plîns lîngă tine:
de la simplul soldat la comandantul sever
toţi te aşteaptă, te văd şi te caută încă;
cu ochi de granit, ameninţînd, ei te cer,
cu sprincene de flăcări incendiind zarea-adîncă.

Valentin, vulcanul, care-a plîns într-o zi, e
zguduit de lacrimi de fier. L-ai văzut
cu inima strînsă, pulsînd bucurie
să-nvioreze fluviul cortegiului tău mohorît.
Ca nicovala rămasă fără baros
s-a închis în tăcere Manuele Moral,
simplu şi furios.

Vor fi mulţi căpitanii şi mulţi comisarii
care-ţi vor pune trofeu funerar
la despărţire, plumbi grei de mitralii.

Şi nu vei vorbi nici de morţi nici de vii,
tu care intri în moarte erou;
pe drumuri şi-n porturi viaţa nu te-o zări,
furtună stimită din nou.

Pablo de la Torriente,
în Spania-ai rămas într-o zi
şi în inima mea, secerat de rafale:
mingiierile soarelui vor fi veşnic absente
de pe nopţile frunţii; vor moşteni
înălţimea ta, munţii; taurul furiei, puterile tale.

Sărutul şi zborul se stinseră-n lut
cînd trupul căzînd, lunecase
cu soarele Spaniei în faţă-aşternut,
cu soarele Cubei în oase.

În faţa acestui cuban generos
tovarăşii lui de Brigadă să vină
cu pumnii-ncleştaţi, cu pas minios,
cu ura pe ţeava de carabină.

Priviţi-l, suride acestui pămînt
cerînd printre dinţii-amuţiţi răzbunare
batalioanelor noastre de frunte, luptînd,
bărbaţilor aspri, cum e trăznetu-n zare.

Pentru Pablo dacă zilele-acum se opresc
nu vă temeţi că sîngele-a curs în zadar;
morţii cresc uriaşi, n-au contur pămîntesc,
doar anii îşi macină gigantul schelet şi dispar.

CHEMARE CĂTRE TINERET

— Fragmente —

Cei cincisprezece şi cei optsprezece,
cu optsprezece şi cei douăzeci...
Eu voi împlini aceşti ani
în focul care mă cheamă
şi dacă voi fi mai curînd
sortit să-i trec morţii prin vamă,
am să-i împlinesc în pămînt.
Mă strădui în urmă să las
o vie-amintire de soare
şi-o faimă de tînăr viteaz.

Şi dacă-orice gură a Spaniei
şi a tineretului său
cu dinţii cei mai puternici
aceste cuvinte-ar muşca;
şi dacă acest tineret
c-un unic şi proaspăt elan
eroic la luptă-ar pleca
cu braţu-ncordat împotriva
acestor hulpavi desfrînaţi
ce Spania vor s-o înhaţe,
ar fi ca o mare ce-aruncă
pe veşnic tăcutul nisip

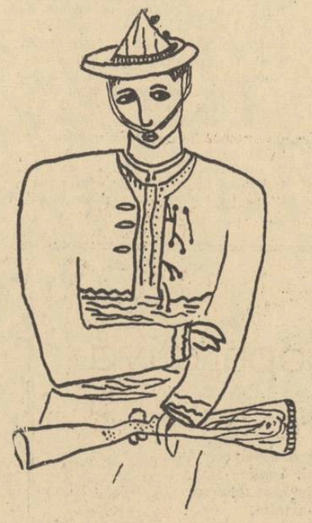

gunoaiele-mpinse de-acele
popoare de valuri albastre
cu albele braţe de spumă
puternice şi neistovite.

Din nou dacă Cidu-ar veni
să sfarme-acum oasele care
rănesc şi pămîntul şi gîndul
şi bolta înaltă a frunţii
şi tunetul inimii sale
şi sabia-i fără pereche
culcată pe umbra lui sfîntă,
de lauri vegheată, — văzînd
ce vor de la Spania astăzi
naziştii ce-aici au pătruns,
fasciştii din Roma ce vor,
maurii şi-acei portughezi,
cei care pe cer ne-au săpat
constelaţii de crime, scăldate
în sîngele nevinovat,
înşăuind armăsarul, pe vînt
s-ar porni, şi-n cereasca-i minie
trimotoarele le or secera
ca pe spicele coapte,-n cîmpie.

Sub plesnetul ploii şi sub
ciorchinii de apă, imenşi,
sub oastea de raze e tabăra
armată a Spaniei — care
nu-şi pleacă grumazul sub jug;
lumina solară-o urmează
şi-o poartă stejarii-nainte.
Pe lîngă brancardieri mohoriţi
zac răniţii ce intră în moarte
cu chip inundat de amurguri
atît de curate-n lumină
că par mai curînd aurore
pe timplele lor semănate.
Apar ca argintu-adormit
şi-n somnul de veci par de aur.
În şanţul tranşeii venind
cu glas hotărît au jurat:
Vom prinde aici rădăcini
'nainte ca ei să ne prindă!
Iar moartea, ea însăşi, fu mîndră
în nopţile ei să-i cuprindă.

. . . . . .

Însorit tineret spaniol,
să treacă dar timpul, rămînă
doar ţipătul oaselor frînte
eroic, în apele sale!
Aruncă-ţi deci oasele-n cîmpuri,
puterile tale le-aruncă
pe lanţul de munţi neguroşi
şi-n untdelemnul uitării.

. . . . . .

Nici sîngele care nu curge
şi nici tinereţea cuminte
nu-i sînge şi nici tinereţe
şi n-au strălucire, nici floare.
Cînd trupul se naşte înfrînt
el moare la fel, cenuşiu:
cu vîrstă de secol apare
şi intră în lume bătrîn.
E ardere,-n schimb, tinereţea,
ea-nvinge mereu, pretutindeni.
A Spaniei mele salvare
se-ascunde-n al ei tineret.

Da, moartea cu puşca în mînă
nainte de-a fi exilaţi,
de duşmani scuipaţi, înainte
de-a fi umiliţi, mai-nainte
de-a fi către moarte tîriţi
prin spuza cenuşii rămasă
din rugul poporului nostru
cu-amărăciune striga-vom:
Ah, Spanie-a zilelor mele,
si-a morţii mele, tu, Spanie!

CĂUTARE

Iubirea urca între noi, prin tăceri,
ca luna-ntre doi palmieri
ce nu se-mbrăţişară nicicînd.

În trupuri, lăuntricul freamăt de vînt
spre cîntec purta legănarea
dar glasul sever se-ndirjî prea curînd.
Pe buze-mpietri nemişcarea.

Un dor de cuprindere, dezlănţuit,
lumini puse-n oasele-aprinse,
dar braţele vrînd să se cheme-au murit
în braţele-ntinse.

Iubirea şi luna trecu printre noi
mistuindu-ne însingurările.
Ca două năluci ne chemăm amîndoi;
între noi întîlnim depărtările.

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 6 lei — 3 luni; 12 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Biblioteca

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 15 (74) • 1 august 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

DIN SUMAR:

ION BANUȚA: Cetatea tăcerii — versuri — pag. 3.
ZOE DUMITRESCU — BUȘULENGA: Simbolism — pag. 4.
N. BREBAN: Noapte albă — povestire — pag. 5.
Prof. EDMOND NICOLAU: Noutăți în electronică — pag. II.
ROMAN CARMEN: Spania! Spania! pag. 12.

A. MIHAILOPOL: *Constructorul*

FORUMUL MONDIAL AL TINERETULUI

Omenirea a trecut în ultimii ani prin mari transformări. Forțele păcii și socialismului, mereu în creștere, au devenit astăzi factorul hotărîtor al dezvoltării societății. Ele sînt capabile să preîntîmpine un nou măcel mondial, să zădărnicească uneltirile agresorilor imperialiști. In zilele noastre, ideile coexistenței pașnice sînt îmbrățișate de mase tot mai mari de oameni din lumea întreagă. Pentru tot mai mulți locuitori ai planetei noastre devine evident că soluționarea problemelor litigioase internaționale poate fi făcută numai pe această bază. Încercările cercurilor imperialiste de a promova politica de pe poziții de forță sînt sortite eșecului. Oamenii simpli de pe întregul glob, popoarele tuturor continentelor, își dau mîna pentru a apăra bunurile cele mai de preț ale omenirii: pacea, cultura, bunăstarea.

Schimbările de importanță istorică survenite în viața internațională se reflectă direct și în mișcarea mondială a tineretului. Soarta tinerei generații nu poate fi despărțită de lupta popoarelor pentru pace, dezarmare, interzicerea armelor nucleare, împotriva acțiunilor de încordare în relațiile între state. Pentru colaborare, prietenie, în vederea atingerii acestor deziderate ale umanității se pronunță sute de organizații naționale și internaționale de tineret, studențești, sindicale, culturale etc. Se dezvoltă tendința de cooperare în sînul mișcării internaționale a tineretului și studenților, se înmulțesc continuu și devin tot mai puternice manifestările de unitate ale tineretului în lupta pentru pace și un viitor fericit.

Forumul Mondial al Tineretului, care se desfășoară la Moscova între 25 iulie — 3 august a.c., la inițiativa organizațiilor sovietice de tineret, slujește aceste scopuri și aspirații ale tinerilor și studenților din întreaga lume spre unirea eforturilor comune în marea bătălie pașnică pentru viață, fericire, progres, bunăstare. Ce este Forumul? O întîlnire mondială reprezentativă a organizațiilor naționale și internaționale ale tineretului, care se pronunță pentru pace și acționează pentru apărarea drepturilor tineretului, cu scopul de a discuta și găsi o bază de colaborare privind problemele ce preocupă tineretul la mijlocul secolului al XX-lea. „Forumul de la Moscova nu se aseamănă nici cu festivalurile, nici cu congresele, a declarat Piero Pieralli, președintele F.M.T.D. Festivalul are caracterul sărbătoresc al unei mari manifestări de masă, pe cînd Forumul are caracterul unei reuniuni a reprezentanților diferitelor organizații de tineret pentru studierea aprofundată a celor mai importante probleme ale contemporaneității. Forumul nu este, de asemenea, nici asemănător unui congres, deoarece Congresul este o adunare a unor forțe ce au aceeași orientare. Or, Forumul este o adunare a unor forțe deosebite în ceea ce privește orientarea lor". Această inițiativă reprezintă un eveniment cu totul nou și deosebit de important în mișcarea mondială a tineretului. Timp de 10 zile, în ședințe plenare, pe comisii și subcomisii, sînt discutate următoarele probleme:

1. Tineretul, înțelegerea reciprocă, colaborarea și coexistența pașnică;

2. Tineretul, lupta împotriva imperialismului și colonialismului, pentru independență națională și problemele păcii;

3. Tineretul și dezarmarea;

4. Tineretul, drepturile și obligațiile sale în societate;

5. Tineretul și progresul.

Acesta este programul Forumului, acceptat de toți participanții la ședințele Comitetului internațional de pregătire și supus discuției tuturor organizațiilor și persoanelor care se interesează de problemele tineretului. In zilele Forumului, participanții au posibilitatea să se întîlnească și la clubul internațional al Forumului, unde pot să discute numeroase probleme actuale în afara celor prevăzute în programul ședințelor plenare și de lucru ale comisiilor și subcomisiilor. Aici vin să vorbească mari personalități ale vieții obștești, culturale, științifice din Uniunea Sovietică; printre invitații clubului se află și laureații celui de al II-lea Festival internațional cinematografic de la Moscova. Larga reprezentare a Forumului demonstrează marea însemnătate a acestei inițiative care se bucură de larg ecou nu numai în rîndurile tineretului ci și în mijlocul forțelor păcii din întreaga lume. Mari personalități ca profesorul american Linus Pauling, laureat al Premiului Nobel, doamna Rameșvari Nehru, activistă obștească din India, președintele Cubei, Osvaldo Dorticos, Lordul Boya Orr, membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, au salutat Forumul și i-au urat succes. Intîiul cosmonaut al lumii, Iuri Gagarin a declarat: „Această întîlnire a tinerilor și tinerelor din cinci continente, discuțiile asupra problemelor care preocupă tînăra generație a secolului al XX-lea, au o deosebită importanță. E bine că la Forum fiecare are posibilitatea să-și exprime liber punctul de vedere și să polemizeze cu alții".

Sînt prezente la Forum 12 mari organizații internaționale ca: Consiliul Mondial al Păcii, U.N.E.S.C.O., Federația Mondială a Tineretului Democrat, Serviciul Civil Internațional, Uniunea Internațională a Studenților, Federația Internațională a sportului universitar. Din America Latină participă peste 100 de organizații, printre care: Consiliul Național al tineretului din Bolivia, organizație membră a Adunării Mondiale a Tineretului (W.A.Y.), secțiile de tineret ale partidelor de guvernămînt liberal și conservator din Columbia, Asociația tinerilor revoluționari din eroica Cubă, uniuni de tineret și studențești din Chile, Venezuela, Argentina, Brazilia etc. Au venit la Forum cele mai importante organizații de tineret din Africa, printre care: Adunarea democratică a tineretului din Guineea, Organizația pionierilor din Ghana, Confederația studenților din Magrheb, (Maroc, Tunisia, Algeria) etc. Și tinerii țărilor din Asia sînt reprezentanți la Forum prin delegațiile unor mari organizații de tineret ca: Federația Tineretului din China populară, Consiliul tineretului Seirendan din Japonia, organizație membră a W.A.Y., Federația pan-indiana a tineretului și Bhrat Yuvak Samaj din India, organizații ale tinerilor din Indonezia, Ceylon, Birmania, Vietnam, Coreea etc. Din Europa și America de Nord participă la Forum, alături de delegații țărilor socialiste, reprezentanți ai quakerilor americani și englezi, studenți creștini din Canada și din Finlanda, peste 30 de organizații din Canada și din Finlanda, peste 30 de organizații din Franța și numeroase altele ale tinerilor comuniști, socialiști, radicali, liberali etc. din Italia, Grecia, Belgia, Germania și alte state.

Anumite organizații naționale din Europa și America de Nord, precum și Adunarea Mondială a Tineretului (W.A.Y.) și Uniunea Internațională a tineretului socialist, s-au dovedit însă și de astă dată adepte ale metodelor „războiului rece", demascîndu-se în fața întregii lumi ca promotoare ale înveninării în relațiile internaționale între organizațiile de tineret. Ele au refuzat să participe la Forum, trimițînd scrisori calomnioase Comitetului internațional de pregătire și îndemnînd și alte organizații să nu participe. Dar circularele lor au rămas fără efect, Forumul a căpătat cea mai largă reprezentare obținută pînă acum la vreo întîlnire a tinerei generații a lumii, după Conferința Mondială a Tineretului din 1945.

Tineretul din Republica Populară Romînă susține cu căldură nobilele idei ale Forumului. Vital interesată în apărarea păcii, în construirea socialismului înfăptuită sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, tînăra generație a Romîniei populare consideră această inițiativă ca o prețioasă contribuție la promovarea ideilor coexistenței pașnice, respectului reciproc și înțelegerii internaționale. Delegația tinerilor și studenților noștri a venit la Forum pentru a transmite tineretului întregii lumi gîndurile și simțămintele tineretului din Republica Populară Romînă, care contribuie cu toate puterile la realizarea unității de acțiune a forțelor tinerei generații a omenirii, în lupta pentru pace, progres social, pentru un viitor fericit.

Membrii delegației noastre participă activ la lucrările diferitelor comisii și subcomisii. Astfel, pentru lucrările comisiei care are ca temă „Tineretul și problemele educației", delegația noastră a pregătit referatul „Educarea tineretului în spiritul prieteniei și respectului față de alte popoare". Un referat cu privire la tineretul sătesc va fi susținut de delegația noastră în cadrul comisiei pentru problemele în legătură cu „Tineretul, drepturile și îndatoririle sale în societate", iar la comisia pentru studierea temei „Tineretul și dezarmarea" va fi de asemenea prezentat un referat al delegației romîne privind „Importanța acțiunilor pe plan regional pentru crearea zonelor păcii, pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și bună vecinătate". Delegația noastră s-a pregătit să participe la discuții și în legătură cu alte teme ca: „Știința, progresul tehnic și social al omenirii", „Contribuția tineretului la renașterea și dezvoltarea culturii naționale și la îmbogățirea culturii universale", „Rolul științei, literaturii, presei și radioului în educarea copiilor" etc.

Tineretul întregii țări urmărește cu interes desfășurarea lucrărilor celei mai importante întîlniri a tineretului lumii. Moscova a devenit pentru 10 zile Capitala tinerei generații a omenirii. Speranțele și convingerile tinerilor și studenților de pe toate continentele se întîlnesc într-o confruntare pașnică, creatoare, ale cărei scopuri sînt: pacea și prietenia.

Octavian Nistor
membru supleant al Biroului C.C. al U.T.M.

Poema

de Florența Albu

Pîine proaspătă, aburind încă, cu coaja aurie-portocalie, cu miezul dulce de zarzăr parfumată, pufoasă.

Simți că trebuie s-o mănînci mușcînd din colțucul aburind încă, cufundîndu-ți obrajii în miezul ei.

Pe urmă, brînză prospătă, albă, ivorie, tăiată în felii mari, prelungi. Alături de ea — ceapa verde, fragedă, ascunzînd în cămășî străvezii suculența de delicatesuri exotice. O ronțăi în dinți cu poftă țăranului care a fost la săpatul porumbului. Pe urmă, spargi un ou, lăsînd să apară, din albușul de fildeș, minunea rotundă, colorată viu, a gălbenușului.

Merge bine vinul din via gospodăriei colective, otonelul ăsta beat de miresme.

A vie sau a salcîm miroase? Beau vin sau văzduh de salcîm? Parcă nu mai știu. Parcă ciocnesc paharul cu pădurile, cu pămîntul.

— Mulțumesc, pămîntule, zic. Mulțumesc pentru pîine, pentru floare și vin.

— Mulțumesc, oameni, zic. Pentru pîine, pentru floare, pentru vin, pentru omenie.

Și mă plec în fața pămîntului, și mă plec în fața omului. Și ciocnesc paharul cu cerul caselor, cu soarele ferestrelor, cu vorbele oamenilor.

— Noroc! — și mă plec în fața lor.

Plăcinta cu brînză, abia scoasă din cuptor, îmi oferă delicii care-mi aduc aminte, de departe, sărbătorile copilăriei.

O masă țărănească în Bărăgan: Livedea.

Pîinea s-a făcut frumos, floarea s-a făcut vin.

Se clatină zarea ochiului de parfum și esențe.

PENTRU BUNĂSTAREA POPORULUI

Am văzut lumina zilei și am copilărit într-o casă mizeră de oraș provincial, cu odăi închiriate cu luna, în vecinătatea unor oameni a căror normală condiție de viață era proverbul „săraci, că n-aveau după ce bea apă". Știu, din amintirea acelor ani, care era gustul pîinii cu coaja plină de timbre ca o scrisoare, mai țin minte și cum venea fochistul de tren cu lădița lui de lemn, acasă, rupt de foame și veșnic posomorît, n-am să pot uita niciodată că primăvara, în zece odăi alăturate, zece familii sărace mîncau fiertură de urzici și lobode și măcriș și drăgăvei. Mai țin minte că dintr-un salar primit în plic, aritmetica Regiei C.F.R., a U.D.R.-ului și a uzinelor din Ferdinand (reprezentate în odăile vecine prin ciținva muncitori) scădea leafa pînă la cifra cîtorva poli de hîrtie jegoasă, dar toate astea au rămas ale trecutului și beznei. Un fost prim ministru din vremea aceea a rămas de pomină prin ideea ce-o dăduse sub forma unui sfat de un neprefăcut sadism cîtorva milioane de lucrători și mici funcționari: „Nu vă pot plăti salariile. Aruncați-vă în mare!" Un guvern de odinioară inventase curba de sacrificiu, dar tocmai atunci cînd unui popor întreg i se cerea să-și strîngă cureaua, directorului general al Regiei C.F.R. i se mărise salariul dintr-o dată și parcă ostentativ, cu cîteva oarecari milioane.

Memoria tuturora, lucidă și promptă în mecanismul ei intim, nu încetează să evoce și să așeze mizeria din trecut față în față cu rîvna prezentului socialist de a face viața tot mai frumoasă și mai dulce. N-a trecut decît puțină vreme de la ultima ieftinire de prețuri la o vastă nomenclatură de mărfuri, de la reducerea impozitelor pe salarii și iată că un nou comunicat, întărit cu semnătura Primului secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn și a Președintelui Consiliului de Miniștri, anunță o nouă mărire de salarii precum și reducerea prețurilor la o gamă de tarife și mărfuri.

Îndată după ieftinirea prețurilor de anul trecut, mă aflam într-un sat dobrogean, martor la momentul cu totul obișnuit cînd un țăran își cumpăra un aparat de radio „Latvia" cu picup. Viața o luase cu îndrăzneală și vigoare înaintea imaginației poetice, fiindcă încă la ora aceea (n-am întîrziat să aflu) erau destui țărani colectiviști proprietari nu numai de televizoare și mașini electrice pentru spălatul rufelor, dar și de aragaze și frigidere. Ca de la cer la pămînt se deosebește viața de azi a muncitorilor, de viața lor din trecut. Despre această realitate vorbesc miile de locuințe noi construite în orașele și centrele industriale, vorbesc condițiile noi, moderne și civilizate de lucru în uzinele noastre, vorbesc stațiunile de odihnă pline cu sute de mii de muncitori, iar acum vorbește noua mărire de salariu a oamenilor muncii.

Așadar milioane de muncitori, profesori și funcționari, vor semna în statele de salarii în dreptul unor chenzine mai mari. Așadar, ca și anul trecut, vom vedea în vitrine cartonașele cu prețurile vechi tăiate de o linie groasă și alături noile prețuri reduse. Am mai văzut în trecutele vremi astfel de lucruri? Am văzut prețurile întreite peste noapte, am văzut pîinea micșorată la cîntar, dar adausă cu timbrele de finanțe și percepție, i-am văzut pe muncitorii de la Regia C.F.R. luptînd deopotrivă împotriva curbei de sacrificiu și fascismului, împotriva cametei și a înfometării.

Duceți-vă în oricare sat vreți, duceți-vă chiar și în satele care dintr-o tristă realitate a trecutului continuă să se numească și azi, cu totul anacronic: Flămînzi, Golășei și Sărăcani, și veți găsi cooperative și magazine universale cu un vast sortiment de mărfuri bune și, după cum vedem, tot mai ieftine. Mă rușinez și acuma de uimirea încercată anul trecut la vederea țăranului care și-a cumpărat un „Latvia" cu picup, pentru că la Biled, la Șandra și Lovrin, în primăvara asta, am intrat în zeci de case țărănești și am văzut sute de motociclete și biciclete, garnituri moderne de mobilă, mașini de cusut și aragaze, dulapuri pline cu albituri și haine.

În ultimele 5 luni ale acestui an veniturile populației, rezultate din noua mărire de salarii și din recenta ieftinire de prețuri, vor atinge suma de circa 400 milioane. În anul viitor veniturile populației, rezultate din același proces economic, vor atinge suma de 2,5 miliarde lei, iar în 1963, cînd măsurile luate în recenta hotărîre vor fi aplicate în întregime și în toate ramurile economiei naționale, veniturile populației vor crește cu aproape 5 miliarde lei față de anul curent.

Relatez un adevăr îndeobște cunoscut și elementar cînd afirm că izvoarele bunăstării poporului stau în primul rînd în justețea liniei politice aplicate de partid și guvern, în slujirea fără rezerve a intereselor celor ce muncesc și, totodată, în succesele mari dobîndite de popor în munca sa pentru îndeplinirea și depășirea vastului program trasat de către Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn. Numai în anul 1960 și în primul trimestru al anului în curs valoarea producției industriale dobîndite prin depășirea sarcinilor de plan sînt evaluate la circa 4,5 miliarde lei. Cifra aceasta arată fără echivoc cît de mare și unanimă este energia liberă, descătușată, a maselor muncitoare și cît de puternic este aportul lor în lupta pentru creșterea puterii economice a patriei întregi. Creșterea bunăstării poporului este, în lumina acestor considerații, un rezultat firesc al unității indisolubile dintre partid, guvern și popor, o caracteristică dominantă a acestei unități.

Eliberat pentru totdeauna de sub jugul exploatării burghezo-moșierești, stăpîn în întregime pe bogățiile patriei, poporul nostru dă în fața istoriei nu numai un examen maxim al energiei sale creatoare, de constructor talentat și harnic al socialismului, dar ține parcă să arate, față în față cu secolele de întuneric și sărăcie ale trecutului, că numai în socialism casa lui devine tot mai plină de lumină și avuții, că viața lui e tot mai dulce.

Petru Vintilă

Szemlér Ferenc

LUPENI

O placă amintind o vară sumbră,
cu nume din trecut.
Sînt douăzeci și cinci, grăind din umbră.
În singe au căzut.

Și slovele-n apus, ca o văpaie,
în singe strălucesc,
oriunde pentru om au curs șiroaie
de singe omenesc.

Sînt douăzeci și cinci. Au fost în lume...
Citește-le în gînd:
romîn-maghiar — stau nume lîngă nume,
alături, rînd cu rînd.

În luptă au căzut. Și în durere.
În fața minei mari,
pe toți i-au secerat mitraliere —
romîni lîngă maghiari.

Vrei să desparți, cumva, din șirul mare
un singe de cel'lalt?
S-ar înălța trecutul ca o mare
cu ciocotul înalt.

Și iar s-ar revărsa pe-ntreaga vale,
ce-a singerat, ca ieri.
E locul sfînt. Opriți-vă din cale!
Sînt nume de mineri.

Da: urmele — cu singe scrijelite
pe-acest pămînt apar
nesterse-n veci: sînt nume înfrățite —
romîn lîngă maghiar.

În romînește
de VERONICA PORUMBACU

Niculae Stoian

BAL SĂTESC

Bal sătesc: totu-n preajmă difuz,
Ca o zi împiclată de marte.
Cînd și cînd mai răzbate-n auz
Un tangou răgușit de departe...

Mai dansăm ori am stat, nu mai știm.
Ac uitat pe o placă, tangoul
E purtat de impulsul intim,
În alt dans prelungindu-și ecoul.

Ce ciudat: sub cupola de scrum
Eram aspri-n pojarul văratic,
Și așa de nostalgici acum:
Piepturi ard — vetre vii de jăratic.

Parcă-ntregile zilei arșiți
Sînii fetelor dragi le păstrară...
Și ne tot legănăm toropiți
Ca o holdă-n amiaza de vară.

Neclintită rămîi numai tu
Împărțită-ntr-un colț — amintire.
Ca o floare de soare ce nu
Și-a-nceput luminoasa rotire.

Încă mult prea sfios s-au deschis
Ale dragostei mîndre petale.
Mai plutește-ntr-o ceață de vis
Orice zîmbet pe buzele tale.

Dar eu știu: în curînd, în curînd
Înflori-vei și tu orbitoare.
Împrejur orice boare-mbătînd
Cu mireasma ta dulce și tare.

Înflori-vei, dar, vai, ce folos,
De-nflorirea de foc ce-o să vie!
N-o să ai pentru mine miros,
Ca o floare de toamnă, tîrzie...

PROFILURI LITERARE

Corneliu Leu

Muza aceea care s-o fi îngrijind de prozatori a dat cu mărinimie și foarte devreme drumul lui Corneliu Leu în lumea literelor. Cînd mulți din generația lui nu scriseseră nici un rînd, acesta, elev încă, publică în presa constănțeană și apoi în revistele literare bucureștene, debutînd cu adevărat în **Flacăra**, prin 1948. Cazul, simbolic, trimite nu la un ins ci la generațiile care și-au putut afirma elanul constructiv al tinereții numai în condițiile regimului democrat-popular.

C. Leu este autorul a patru volume, dintre care două romane: **Ochiul dracului** (1956) și **Vîrsta de aur** (1957), iar celelalte două — unul de povestiri **Nopți dobrogene** (1958), altul de nuvele și schițe **Sîngele și apa** (1958) —, precum și a numeroase reportaje publicate prin reviste și ziare.

Ochiul dracului descinde într-un fel din romanul citadin al lui Cezar Petrescu și din literatura vieții provinciale. Romanul lui Leu este mult mai concentrat deoarece autorul a evitat dilatarea stilistică și umplutura gazetărească. C. Leu e atent mai mult la fixarea unei tipologii sociale bogate decît la acțiune și la profunzimea dramatică. E un roman static, de analiză caracterologică, în care sînt prezentate personaje din lumea afaceriștilor, magnaților, politicienilor burghezi. Pericolul care se ivește uneori în paginile romanului se datorește minuțiozității descrierii și a pitorescului excesiv care strică echilibrul compoziției. Lui C. Leu îi place să lucreze cu fișele pline de date ale personajelor, realizînd biografii amănunțite, monografii detaliate de medii sociale. **Caracterurile** sale aparțin Bucureștiului negustoresc și al mahalalei de odinioară, orașelor provinciale prin care se perindă rechinii capitalului. Umanitatea a dispărut, alungată de puterea banului. Lumea „mare", este formată dintr-un agitator burghez frenetic de presă ordinară, Marc Aureliu, Trifoi, de magnatul excroc, regele comerțului, Sotir Kefala, de cerealiștii Mihai Mihai și Omer și de acoliții lor, recrutați dintre negustori, liber-profesioniști, intelectuali. Îmbolnăvirea lui Kefala dă speranță de îmbogățire tuturor neamurilor, dorindu-i moartea cît mai repede. Lupta între pretendenți e feroce. Care fiară va rupe mai mult din cavadru, sau care va fi în stare să le îndepărteze pe celelalte. Omenia, prietenia, absolut tot, este în funcție de interes. Banii și afacerile nu mai lasă loc sentimentelor și gîndurilor curate. Nu simțămîntul într-ajutorării îi duce la patul suferindului pe preotul Zisu, pe doctorul Leon, pe domnu Ciocu, pe Omer, pe Trifoi — hienele, îndată ce au mirosit a cadavru, tabără disperate asupra muribundului, uneltind unii împotriva celorlalți. Este o junglă în care se aud răgete de ură și țipete de frică.

Rămînînd strict în frescă, Corneliu Leu ar cîștiga în intensitatea emoției și într-o acurateță a expresiei artistice. Combinații erotice stridente și naive, palide scene din viața muncitorilor, figura minoră a lui Traian, care trebuie să se contrapună figurii lui Sotir Kefala și Marc Aureliu Trifoi, rod ca niște carii nevăzute grinzile puternice. Altminteri, romanul de debut al lui Corneliu Leu certifică virtuți artistice sigure. Tablourile sociale sînt surprinse cu inteligență plastică, autorul alegîndu-și bine culorile. Numai însă că în acest cadru unele contururi apar diluate.

Vîrsta de aur, deși scrisă imediat după **Ochiul dracului**, este o treaptă în coborîre față de romanul precedent. Scriitorul trece brusc într-o altă lume, creîndu-și dificultăți firești. Este la fel cum, după ce ai cîntat bine la un instrument, îl părăsești pentru a începe exercițiile la altul. Lipsește tocmai ceea ce a căutat să înfățișeze autorul: formarea unor trăsături spirituale proprii tineretului comunist. Temperamentul înflăcărat și firea zglobie a tinerilor Roibu, Mircea și Tehași se consumă în strengării uneori golănești. Acțiunile politice rămîn la suprafață. Trei studenți de azi par de multe ori că vor cu tot dinadinsul să fie șmecheri și derbedei, deși se vede de la o poștă că ei nu pot fi astfel. Dragostea, fiindcă sînt la vîrsta la care oamenii se îndrăgostesc și iubesc, n-are pentru nici unul dintre ei flacăra purității, transformînd-i în experiențe erotice sentimentaliste cu nuanțe de vulgaritate. Se simte ceva artificios. Nu sînt cuprinși de elanul romantic, aprinderile mari, căutările insistente pentru afirmarea personalităților.

Nopți dobrogene sînt excelente povestiri, fiecare cu cîte un simbol moralizator, inspirate din poveștile celor **O mie și una de nopți**.

Volumul **Sîngele și apa** a dus mai departe experiența pozitivă din romanul **Ochiul dracului**, dar, mai ales, pe aceea a reporterului. Indeosebi, nuvela care poartă titlul volumului, tratînd momentul cuceririi puterii politice de către muncitorimea din Constanța condusă de comuniști. Tentația stilului descriptivist este înfrînată cu o stăpînire sigură a situațiilor și cu capacitatea de a observa matur viața. Coloritul moral abundent este simplificat aici la ceea ce este fundamental. Scriitorul nu mai caută pitorescul momentului ci conținutul și sensul său general de viață. Puterea muncitorească crește ca un flux care nu mai poate fi ținut în matcă. Pregătirea ofensivei de către comuniști și pregătirea apărării de către burghezie, miopia ridicolă a unor politiceni burghezi, disperarea lor în ultima instanță, încercînd să se agațe de vreun compromis, sînt surprinse cu o vioiciune a percepției și într-o comunicare plină de naturalețe. Din port, din cartiere, de pretutindeni se strînge o forță pe care domnul primar și cu jandarmii, în condițiile eliberării țării de către trupele sovietice, nu o mai pot înăbuși. Drăgan, conducătorul comunist, sufletul luptei, nu-l înlocuiește pe primar în post. Punînd stăpînire pe primărie, nu un individ se schimbă, ci o orînduire veche printr-o altă orînduire a muncitorimii și țărănimii.

Poate că nuvela **Sîngele și apa** este cea mai izbutită creație de pînă acum a lui Corneliu Leu. Nu mai prejos se află schița **Tovarășul Roșca și urmașul său** și întrucîtva **Mama și directorul morilor**. Scriitorul, el însuși dobrogean, încearcă romanul maritim, surprinzînd societatea „cosmopolită" a portului, lumea interlopă a mahalalei dunărene, orașele provinciale din această parte geografică, muncitorimea porturilor, hamalii, apoi negustorii, afaceriștii, marea clientelă a burgheziei. Transformările istorice petrecute în regimul nostru sînt cercetate de prozator în aceste medii urbane. Este o literatură cu tradiție, pe care el plantează un altoi proaspăt.

Activitatea ziaristică ca reporter din ultimii doi-trei ani este folosită de Leu nu ca o specializare literară de viitor, ci ca o documentare permanentă în realitățile sociale ale zilelor noastre. Desigur că **Sîngele și apa** este încă prea puțin față de cît poate Corneliu Leu, pasionat în cunoașterea și descoperirea noului în viață, dar experiența dobîndită în acest răstimp va da o mai mare pondere prezenței actualității în scrierile sale. Apelul mai susținut la actualitate, în esența ei, îi va limpezi de la sine propria-i personalitate, curățindu-se de zgura care se mai păstrează ici și colo pe marginile romanelor.

După o erupere a energiei juvenile, Leu poate aduna din bagajul strîns pînă acum ceea ce este necesar pentru a începe urcușul spre maturitatea expresiei și imaginii artistice. Căci nimeni nu-i va putea contesta lui Leu ușurința improvizației, fantezia bogată, căutarea unor teme noi, frămîntarea de a descoperi ineditul vieții noastre de azi. Însă, după ce ai însămînțat atîtea culturi, primăvara timpuriu, și ți-au răsădit din plin, plivești, elimini plantele debile, lăsînd să se dezvolte ceea ce este sănătos și promite roadă bună. E un moment de meditație din această răscruce rodnică a creației sale literare. Corneliu Leu are, bănuim, în romanul **Ochiul dracului** și nuvela **Sîngele și apa**, germenii lucrărilor viitoare. El a acumulat suficientă experiență în creație, susținută de o adevărată capacitate artistică, pentru a da o operă de maturitate, egală ca tensiune emotivă de la prima pagină pînă la ultima.

Marin Bucur

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Tiliș POPOVICI; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

Florența Albu: „FĂRĂ POPAS"

Poetă autentică, **Florența Albu a bîjbîit totuși și ea în răstimpul debutului, asemeni altora dintre colegii de generație și de condei, în deșerturile fără oaze ale unei originalități poetice absolute, înțeleasă în sine și pentru sine, concretizată adesea în forme prozodice care alienau poezia de esența ei intimă și o făceau cu atît mai neoriginală și mai prozaică.**

După cîteva incursiuni zadarnice în imperiul pustiu al falsei originalități, poeta, sincer îndrăgostită de vremurile noi, de pămîntul și oamenii patriei sale socialiste, descoperă, mai degrabă de cît alți colegi tineri, adevăratele izvoare ale originalității în viața și munca eroică a contemporanilor, în bucuriile și visurile lor, definindu-și cu o solemnitate simplă, desprinsă, parcă, nemijlocit, din celebrul vers virgilian „Arma virumque cano...", un crez artistic sănătos, realist, plin de patosul actualității:

Cînt omul și bucuriile simple,
cînt omul și armele lui:
uneltele de muncă,
jucăriile,
vioara și visul.

(Cînt bucuriile simple)

Și într-adevăr, poeta, după un îndelung și nemijlocit contact cu realitatea obiectivă, dă expresie lirică unui univers artistic nou, actual, original.

Ea a înțeles că adevărata, prețioasa modernitate a poeziei stă în rîvna de a produce valori estetice, pătrunse adînc de spiritul timpului, care nu poate fi altul decît spiritul de partid. Și acest spirit de partid nu e o dogmă adormită în file de cărți, ci o realitate vie, care trăiește în sufletul oamenilor, în faptele și frămîntările lor. Acolo l-au intuit clasicii marxism-leninismului, care, tocmai de aceea, i-au îndemnat pe artiști și scriitori, cu atîta consecvență, să păstreze un contact nemijlocit și neîntrerupt cu viața oamenilor muncii. În acest sens, e cît se poate de semnificativ titlul primului volum de versuri al Florenței Albu:

„Fără popas". **El subliniază puternicul contact al poetei cu realitatea, drumurile ei, „fără popas", spre cunoașterea vieții noi, socialiste:** „Merg colbuită pe drumuri. / Asemeni geologilor / care aduc probe de minereuri / din toate pămînturile, / port în rucsacul meu / probe pentru laboratoarele secolului XX, / în care se-ncearcă / rezistența betonului și a visului, / rezistența solidarității umane / cimentată de revoluție. / Anii mei trec pe toate drumurile. / Sînt drumețul solidar cu oamenii veacului meu / cum solidare sînt statele universului; / sînt drumețul cutreierînd prin lume, / să aprindă focuri, la-ntretăieri de urcușuri și spații / mari focuri — strigăt și semn, / **leagă satul din Bărăgan cu Dunărea, — ne apare ca un rînd dens de cronică a locului, în colbul căreia au rămas chipurile flăcăilor mînați de sărăcie în bejenii, amintirile hoților de cai, carele ce duceau grîul pămîntului spre Dunăre și aducea înapoi spre sate „sărăcie, neliniște și dor ucigaș". Drumul acesta simbolic, încărcat cu amintiri triste, viața nouă l-a șters din hărțile ei:**

„În toamnă
cînd l-au arat tractoarele
cînd l-au brăzdat cruciș și curmezîș,
s-au stîrnit vînturi puternice
și-au risipit în toate patru zările
urmele vechi din drumul subțire."

Munca modestă și eroică de fiecare zi a activistului de partid, imaginea lui luminoasă, rostul său adînc în viața oamenilor, legătura Partidului cu masele de constructori ai socialismului s-au concretizat în imagini autentice în poeziile „Preludiul", „Siluetă", „Poet și activist", „Comunistul", „Moment", „Camera de oaspeți". Poezia marilor prefaceri revoluționare, închinată oamenilor de astăzi, simpli și măreți, modești deși săvîrșesc fapte unice de un neîntrecut eroism, e învăluită într-o notă gravă, meditativă, simplă ea însăși, ca și atmosfera care o sugerează:

„Poate un activist / și nu unul, zeci
au trecut pe aici / și-au plecat fruntea,
alături de lampă, / au scris cifre și

CRONICA LITERARĂ de I. D. Bălan

nilor, / copiilor, animalelor odihnite / ferestrelor / și-acestor prispe / care-și oferă micul lor petec de pace — lumii".

Poezia Florenței Albu nu cîntă o natură împlinită, decorativă, în sensul obișnuit romantic, ci puterea ei germinativă, izvorul permanentei deveniri a vieții. În „Poemă", de pildă, poeta exclamă cu o profundă înfiorare lirică uimirea și respectul pentru forța creatoare a pămîntului:

„Mari sînt minunile tale, maică țărînă! / Mă plec la pămînt / și seva aud cum urcă în grîne, / cum urcă în floarea gingașă a mărului / și-n trunchiul firav al salcîmului".

Poeta cîntă cu un legitim sentiment de mîndrie noua înfățișare a Bărăganului, profundele transformări care s-au petrecut sub conducerea Partidului:

„Peste colectivele Bărăganului / vuiesc zorii — / parcă-s o mie de cai gătiți cu panglici albastre și roșii; / și eu îi primesc / între grîu și lucerne / cu mîna prinsă semeț în cingătoare / și-i număr / și-i înham / la o mie de pluguri / să are — aerian — Bărăganul întreg. / E-n mine o bucurie sălbatică — / și-n roua înaltului / îmi înmoi fruntea / înainte de-a bate la ușa satului meu, / și-n lumina soarelui / îmi cufund mîinile / să le duc pline oame-

nume / în carnețelele din buzunarul scurtei îmbibată de ploaie, / au fost obosiți / și n-au avut timp să se gîndească / la oboseala lor. / Și-a doua zi / au pornit din nou, / s-au apropiat de pămînt / și de sufletul omului, / și cuvintele lor / au încălzit, / au dat putere, pe unde-au trecut."

Universul artistic al poetei nu se restrînge, însă, numai la un mediu strict rural. Florența Albu, „drumeț solidar cu oamenii veacului", a cunoscut viața minerilor și a cîntat-o, din păcate cu mai puțin succes decît pe aceea a Bărăganului, în ciclul „Însemnări din mină"; a cunoscut munca pescarilor și s-a străduit să o elogieze, deși muza, în preajma apelor, s-a arătat — cîteodată — mai obosită și mai solicitată de aspecte nesemnificative și prozaism.

Există multă poezie în versurile Florenței Albu, dar nu e întotdeauna explorată pînă la capăt, nu e suficient spălat bulgărele de minereu pentru a înlătura impuritățile și a obține metalul nobil pur, de multe carate.

Tînăra poetă a mai rămas încă, în cîteva poezii din acest volum, tributară unor tendințe așa zis moderne, străduindu-se să redea realitatea printr-o simplitate ostentativă, care alunecă uneori în simplism, în proză și manierism. Astfel, alături de poezii remarcabile, care ar putea sta cu cinste în orice an-

tologie, precum „Cîntec pentru primii pescarii", „Mama n-a văzut munții niciodată", „Cunosc clipa gravă a zorilor", „Poet și activist", „Poemă" ș.a., întîlnim versuri de o simplitate căutată pînă la manierism, lipsite de autenticitate și de ideie poetică. Alte dăți poeta se complică într-un metaforism excesiv, ca în „Episod faunesc", în care e greu să descifrezi simbolul cețos, aluziv, „vorbind despre o pădure aprinsă în nord" și vroind, probabil, să sugereze temperatura mare la care se declanșează dragostea.

Cu toate aceste neîmpliniri, volumul de debut o așează prin ceea ce are el valoros pe Florența Albu printre cei mai de seamă reprezentanți ai tinerei generații de poeți. Căci, așa cum remarca Maria Banuș în serioasa prezentare cu care se deschide volumul, „Există — la ceasul acesta — în poezia Florenței Albu o fervoare dublată de austeritate, o duioșie și o duritate, un elan și o reținere, care-i dau o notă proprie, un timbru special". Ceea ce definește, însă, în primul rînd, poezia sa este un patos al actualității, al nouului, izvorît din contactul sincer, permanent și organic, cu idealurile omului contemporan, cu sensibilitatea și munca lui. Pentru muncă poeta manifestă un respect și o venerație deosebită. E zguduitoare, în acest sens, poezia de un profund lirism, venit parcă de departe, din cîntecele primitive, în care se elogia truda grea a oamenilor cu o pietate de-a dreptul religioasă. În „Cîntec pentru primii pescarii", poeta îndeamnă întregul sat și întregul cosmos să-i întîmpine grandios pe truditorii apelor:

„— Satule, dă-le binețe,
Maică țărînă, încălzește-le tălpile tremurătoare,
Bucură-te pentru bucuria noastră, prietene soare.
Se-ntorc pescarii. — Fetelor, aprindeți luminile la cherhana.
Paregătiți-vă coșurile și uitați-vă furiș, spre chipul vostru în geamuri.
Rupeți florile de dalie, mari și roșii din ramuri
și gătiți-vă, fetelor. — Vin pescarii la cherhana".

Astfel de versuri, și altele asemănătoare, ne îndreptățesc să salutăm în cartea Florenței Albu un succes real, o expresie lirică distinctă a vieții noi, și să așteptăm cu încredere rodul celor mai bune trăsături lirice ale sale, care vor înflori necontenit în solul actualității, atît de încărcat de poezie.

OTILIA CAZIMIR: Partidului de ziua lui

Explicația entuziasmului autentic din versurile Otiliei Cazimir o aflăm în atașamentul poetei față de cauza poporului, a partidului clasei muncitoare. Pentru poetă partidul este „îndrumător, prieten și frate bun" iar dăruirea ei este integrală: „De-a pururea alături îți stăm la datorie / Și-ți așteptăm de-a pururi cuvîntul înțelept". (Închinare).

Placheta de versuri Partidului de ziua lui, *în care Otilia Cazimir cinstește cea de-a 40-a aniversare a înființării P.C.R., e o rază de lumină strălucitoare, pornită din inima sa. Amintirea poetei străbate pînă în timpurile vechii orînduiri, cînd țara era exploatată de cîțiva* „stăpîni hapsîni", *cînd oricît de neagră și amară ar fi fost viața* „N-aveam glas, să cuvîntăm, / N-aveam inimi, să-ntrebăm, / De ce nu sînt în grădini / Decît ciumafăi și spini, / De ce urcă pînă-n nori / Umbre de spînzurători..." (Zice meșterul bătrîn...). *Anii războiului au înăsprit viața poporului. Singura făclie și nădejde, în acei ani, erau comuniștii, care au înfăptuit actul revoluționar de la 23 August. Cîteva poezii sînt dedicate acestui moment de cotitură în viața poporului nostru:* Poveste de 23 August, A fost o zi, Cărăruie de lumină.

Munca pașnică a oamenilor liberi de azi prilejuiește o vibrantă meditație poetică și o sugestivă antiteză între trecut și prezent. Înșul poetei, înșul nou e cîntat în acest sens de Otilia Cazimir: „Și zbîrnîie orașul, ca o strună / Întinsă parcă-ntre pămînt și soare / Și-atîtea ziduri noi, strălucitoare, / Adăpostesc atîta voie-bună, / Că dacă s-ar trezi din somnul greu / Străvechiul nostru tîrg, și le-ar vedea, / Frecîndu-se la ochi ar îngăima: / — Aista, frate, nu e tîrgu' meu!" / (Oraș străvechi, în nouă tinerețe...).

Abordînd problemele actuale ale luptei pentru pace, poeta realizează versuri de o deosebită ginguășie și în același timp de netă atitudine comunistă. În poezia Cîntec de leagăn, cîntec de pace, *cu o fabulație adecvată vîrstei copilăriei, comunică celor mici dorința și încrederea sa în victoria păcii. În același stil, poezia* Flori albe, flori negre, flori galbene, flori.. se *adresează tuturor oamenilor. Poeta vrea să fie bunica tuturor copiilor lumii.* „Mi-e limba străină de-a voastră. Străină / Vi-e slova cu care însemn cum trec anii / Și totuși, pe vînt, prin văzduh și lumină, / vă cînt tuturor, ca la noi: Nani, nani!..."

Este bine cunoscută cititorilor bogata paletă imagistică ce caracterizează poezia Otiliei Cazimir. Aș vrea să relev din acest volum frumoasa poezie Cărăruie de lumină, *închinată zilei de 23 August, în care sugerarea războiului — secerător de vieți omenești — e remarcabilă:* „Macini vreme, numeri ani... / Zi de august. Seceriș / Moartea secera ponciș / Și prieteni și dușmani". *Otilia Cazimir e poeta limpezimilor de cristal și a azururilor nesfîrșite, ea a cules din ochii senini ai oamenilor și copiilor răstrîngerile razelor bucurii și fericirii. Dar parcă nici o dată ca în anii noștri poezia ei n-a avut rezonanțe atît de senine și de feerice. Acest fapt îl datorește Otilia Cazimir — ca și ceilalți scriitori din generația sa — partidului, care a făcut ca pentru poeți* „stelele să fie mai aproape azi", *mai aproape* „cerul cald, răsfrînt în ochi și-n ape".

STANCU ILIN

DUMITRU MIRCEA: Oameni și pămînturi

După o absență relativ lungă din vitrinele librăriilor, Dumitru Mircea ne-a oferit culegerea de nuvele și povestiri: „Oameni și pămînturi" — *un elogiu al vieții și luptei pline de abnegație a activiștilor de partid pentru triumful socialismului la sate. Cartea lui Dumitru Mircea aduce în prim plan figuri de comuniști întîlniți* „pe drumurile țării" *pe care autorul i-a auzit vorbind, i-a văzut străduindu-se pentru realizarea ideilor în numele cărora au pornit la luptă. Nistor, Sima Obrejanu, Ștefar Corpădean, Ioan Dăscălașu, Nemeș, Tănase sînt oameni ai zilelor noastre cu o complexă viață lăuntrică, neclintiți în fața piedicilor și amenințărilor. Viața acestor eroi, pe care ni-i prezintă cu atîta căldură în paginile cărții Dumitru Mircea, reprezintă un exemplu de puritate morală și probitate cetățenească. Ștefan Corpădean sau Sima Obrejanu renunță chiar la dragostea lor atunci cînd aceasta constituie o piedică în îndeplinirea sarcinilor lor, cînd acest lucru duce la neînțelegeri și confuzii în rîndul oamenilor din sat.. Eroii lui Dumitru Mircea nu fac concesii spiritului individualist mic burghez, ei se avîntă acolo unde lupta este mai grea, mai zbuciumată.*

In aproape toate nuvelele și povestirile din volum, satul ardelean, în mijlocul căruia se petrece acțiunea, este văzut prin optica lor, prin prizma muncii și activității lor însuflețite. De altfel, ei sînt pretutindeni generatorii prefacerilor sociale și a celor petrecute în mințile și sufletele oamenilor.

Pornind de la prezentarea satului ardelean înainte și în timpul celui de al doilea război mondial, cu ascuțitele sale conflicte sociale (în nuvele ca: Răfuieli, Tata, Pămînturile), *trecînd la prezentarea lui în perioada de început a colectivizării* (Prietenul cel bun, Greșala tovarășului Corpădean) *și ajungînd pînă la imaginea satului care a pășit cu entuziasm la făurirea unei vieți noi* (Pe drum, Nucul), *autorul încearcă o monografie a satului ardelean contemporan.*

Multe din nuvelele adunate în volumul de față, le-am cunoscut încă din paginile revistei „Tribuna" și de fiecare dată am avut ocazia să remarcăm darul de povestitor al autorului, sensibilitatea, talentul de a surprinde gesturile cele mai firești din viața oamenilor și a le da valoare de simbol, puterea de convingere izvorîtă dintr-o profundă cunoaștere a vieții eroilor prezentați. Desele incursiuni în trecut pentru a scoate în evidență, prin antiteză, realizările de astăzi, introspecțiile în viața intimă a personajelor, pline de lirism și prospețime, stilul de reportaj utilizat în prezentarea unor întîmplări, dau și mai mult certitudinea autenticității, impresia unui viguros documentar, inspirat din viața satului. Dacă autorul ar fi renunțat însă la prezentarea idilică a unor aspecte din schițe ca Ianoș baci *sau* Cîntecul greierilor, *la unele lungimi, la unele explicații inutile, care îngreunează lectura, la regionalismele întrebuințate abuziv, în dauna clarității și simplicității chiar, cartea ar fi avut numai de cîștigat iar mesajul ei cald, umanist, ar fi trecut mai direct și mai convingător la cititor.*

„Oameni și pămînturi" de Dumitru Mircea rămîne un document emoționant despre viața activiștilor de partid și a satului contemporan.

ADRIAN DOHOTARU

Macedonski în limba maghiară

Greutățile mari pe care le ridică în general traducerea lui Macedonski au fost înlăturate de Szemlér Ferenc, care a pus la îndemîna lectorului maghiar un număr de 38 poezii, alese cu gust. Un Macedonski în ceea ce are el mai caracteristic: o parte din *Nopți*, cîteva rondeluri, *Stepa*, *Lewki* și o serie de alte bucăți.

Decemberi éj — așa e intitulată cartea elegant tipărită de Editura pentru literatură (1961) — se deschide cu un scurt studiu semnat de traducător, studiu menit a-l scoate pe Macedonski din falsa ipoteză în care era cunoscut pînă acum de cititorul maghiar, și a arăta înrudirile lui cu Eminescu sau cu Ady Endre. Un lucru puțin știut: Macedonski a tradus din Petőfi (Familia, 1877). E vorba de o singură poezie, al cărei text brut i l-a procurat, desigur, Iosif Vulcan.

Comparînd textele, românești și maghiar, putem spune că, spre pildă, dintre *Nopți*, cea mai reușită este *Noaptea de noiembrie*. E menținut aici, întocmai, sarcasmul amar. Larga desfășurare a versurilor, șirul de imagini legate de convoiul mortuar, sumbre sau pline de lumină, toate acestea urmează calea originalului. Diversitatea lexicului, — de la „a da ortu popii", pînă la învechita expresie „lipscan" au ridicat dificultăți în fața traducătorului. Cu atît mai mare e meritul său cu cît a izbutit să afle echivalentele cerute.

Atenția la rimele schimbate mai în fiecare din strofele poeziei *Destul*, dau versiunii lui Szemlér Ferenc o indiscutabilă calitate în plus. Însușiri alese denotă și *Cîntec de renaștere* sau *Ocnele*, păstrîndu-se aici tonul de revoltă, aidoma textului românesc. În rondeluri, mai cu seamă în *Rondelul privighetoarei între roze*, tălmăcitorul a dovedit din belșug virtuozități legate de acest dificil gen de poezie.

Prezentul volum se înscrie ca o contribuție deosebit de prețioasă pe care Szemlér Ferenc, acest îndrăgostit al scrisului românesc, o aduce pe tărîmul cunoașterii reciproce a celor două literaturi.

PETRE PASCU

TUDOR MĂINESCU: Muzică ușoară

Subintitulîndu-și volumul „satire, fabule și epigrame", autorul a voit să-i definească și să-i fixeze factura.

Satira își atinge ținta, autorul biciuind, cu subtil sarcasm, pe poltron, pe gheșeftar, pe individul slugarnic, pe salariatul chiulangiu și pe scriitorii care nu se inspiră din actualitate. Sînt poezii care conțin în chip subînțeles filonul spiritual al satirei. Dintre ele putem cita: „Unui tînăr confrate", „La o revistă", „Un om ocupat", „Amicul X", „Amabilii". **În „Sonetul celui necitat" însă răbufnește-n chip subiectiv o nemulțumire personală, măruntă, care nu are ce căuta într-un volum.**

Cînd încearcă a ne oferi un tablou al prefacerilor sociale, uriașe, survenite-n țara noastră, operînd prin antiteza dintre vechi și nou, autorul nu depășește un nivel mediu. În „Cîntec nou de primăvară", fără a aluneca-n platitudine, T. Măinescu nu scapă totuși de balastul banalității. Vioara nu are sonoritate suavă, ci, după chiar expresia autorului, „țiuie". Același lucru se poate spune despre „Primăvara", o bucată deloc lipsită de melodie, care rămîne totuși un cîntec vetust.

Ciclul de fabule e latura cea mai realizată a volumului pentru că în acest sector autorul se mișcă îndeminatec, cu fluență și dezinvoltură. Păcat că-s atît de puține! Cînd autorul își exercitează verva în chip facil, ca în „Prea exageratului evident de „Rapsodii de toamnă". Lucru de mirare la un stihuitor ce are o fizionomie proprie în peisajul liricei noastre.

Păstrînd tonul titlului cărții, se poate afirma că ea cuprinde atmosfera unui concert de muzică ușoară de calitate. Am dori însă ca autorul să nu se mulțumească numai cu atît.

Redeschizînd, cu curaj, drumul scrierilor de satiră și umor cu aplicare la obiect, de care se simțea atîta nevoie, volumul de față, cuprinzînd atîtea lucrări reușite, e un îndemn pentru redacțiile edituriior să se adreseze unui număr cît mai mare de scriitori ce cultivă acest gen. Volumul lui Tudor Măinescu reprezintă o apariție demnă de interesul publicului.

CAMIL BALTAZAR

O seamă de cuvinte

Notă

Fragmentul „Retragerea" de E. Hemingway, apărut în numărul din 15 iulie a.c. al revistei „Luceafărul", face parte din romanul „Adio armelor" și este tradus de Radu Lupan.

Ion Bănuță

Cetatea tăcerii

Fragmente

Desene de : MIHU VULCĂNESCU

Alter ego

Vladimir e fiul Radei.
Numele l-am născocit
și-l voi însemna prin vreme
cu-n condei de antracit.

Iar de s-o-ntîmpla vreodată
eu cu el să mă confund
nu-i decît o întîmplare
în amestecul rotund.

Cînd voi plăsmui poemul,
am să-i vin într-ajutor.
De-am să-l cert doar cu iubire
cer iertare tuturor.

Taina Radei

— „Am o taină, Vladimire!...
Gura nu mai vrea să tacă.
Inima mi-e grea, săracă,
parcă stă să se deșire.

Negru-i satul și cîmpia
dumnezeu și cerul, apa,
orătăniile, sapa...
Plînge-n ceruri ciocîrlia.
Drugi de fier se văd în zare.
Sînt de fier. Și sînt de aur.
Sus, o gură de balaur,
se deschide tot mai tare.

Vreau să prind un dram de soare
să-mi scald sufletul o clipă.
Peste tot se înfiripă
drugii grei de închisoare.

Îi văd seara la fîntînă,
cînd s-arată lună nouă,
cînd din gene cade rouă
și cînd zorile se-nginâ.

Pe-orice uliță apuci
dai de glod și dai de drugi.
Însă drugii cei mai grei
sînt cei de pe ochii mei,
și nu știu să mă desferic
și zac, maică, de-ntuneric".

Drugi de fier

Drugi de fier. Nevăzuți.
Stau în umbră. Reci. Tăcuți.
Nici nu-i vezi.
Stau la pîndă prin livezi.
ori pe drum
ori pe apele de fum.

Fără știrea nimănui
stau în calea omului
Cui
să ceri
puteri,
să scapere,
de întuneric să te aperi

Drugi de fier
și de ger,
pîn'la cer
pun simbri
pe chindie,
pe descînt
și pe vînt!

Drugi de fier:
un boier
un jandar, și un primar,
popa miruit cu har,
un chiabur, un perceptor,
un sigiliu în pridvor
și pe toale și pe soba
și pe praful de pe toba.

Drugi de fier. Nevăzuți.
Stau în umbră. Reci. Tăcuți
Și pîndesc, și pîngăresc
mintea, neamul omenesc...
Ca un taietor de sare
caut soare,
frățioare,
în tăișuri de topoare.

Comoara nopții

Comoara nopții
e un vis
o părere —
o durere.
Se arată,
flacăra uitată,
cînd trec șoapte,
pe sub căile de lapte.

O comoară-și joacă
pe la scăpătat de toacă
revărsat de zori,
la răspîntii uneori,
la Drăgaice,
plînsul negru
de strigoaice.

Galbeni! Galbeni! Aur! Aur!
O comoară pe coclauri?!
Joacă, — însăilînd din jar tulpină
în ungherul tainic din grădină
lîngă apele-n bătaie,
cu lungi plete de văpaie.

Comoara nopții
se-nfiripă
într-o clipă
și dispare
ca o boare.

Flăcări tainice, comori
prăvălite peste zori
printre stele și lăptuci
și nu știi că sînt năluci.

Cîntec de nuntă

Albă e mireasa.
Albă, ca zăpada.
Rîd nuntașii, cîntă:
— „Ce frumoasă-i Rada!"

Lăutarul cerne
patimă-n vioară.
Sunetul de farmec
cald o înfășoară.

Prins de albe fețe
bradu-i doar urzeală.
Fericirea suie-n
firul de beteală.

Și de jocul lumii
arde bătătura,
cînd mireasa-și poartă
cu-n surîs făptura.

Stau bătrînii-n laturi
În apus de toamne...
O văd și se roagă:
— „Fă-i vioară, Doamne,
viața, numai nuntă!
N-aibă niciodată
viața noastră cruntă!"

Cîntă, cîntă, lăutare!
Mai sus plosca, nune mare!
Dă-ne băutură tare,
să dăm foc la mădulare.

Descîntec

Rada rînduie cărbunii
Într-un ciob de oală spartă.
Cîinele proptit în poartă
latră către discul lunii.

L-a momit, pe paznic, Lina,
cu-n pospai de mămăligă.
— „Radă!"... o aud cum strigă.
— „Gheorghe plînge... bată-l vina!

Azi veni, din Vale, buna,
și-l mîncă de tot din ochi...
Hai! Descîntă-i, de deochi,
pînă bate-n prispă luna!"

Mama pune apă-n cană,
și cărbuni, și busuioc,
și-o urare de noroc
ca să fie de pomană.

Și descîntă, tot descîntă,
și înșiră vorbe mari
cum aud la lăutari
cînd vioarele-și alintă.

Gheorghe doarme... Somnul dulce
îl cuprinse, ca un gînd!...
Și nu știu nici cum, nici cînd,
mama-l duse lin, să-l culce.

...Și mirat de-acest descîntec
Cu privirea o-ntrebai:
— „Fu descîntec?.. Ori, fu nai?"...
— „Da, măicuță... A fost cîntec!",

Greierele

Liniște adîncă-n cîmp...
Umbra nopții cade strîmb
printre papuri, în vîlcea,
chiar lîngă statura mea.

De-ntuneric sînt sătul.
Luna stă lîngă pătul
gata de dereticat
întunericul zimbat.

Cu argint și busuioc
prinse noaptea de mijloc,
frînse-ntinderea în două
și în locu-i puse rouă.

Mă gîndii să fac ospăț...
Scormonii prin cer cu-n băț
printre stelele de jar
să fac rost d-un lăutar.

Mă văzu umblînd prin cer
unu-n haină de boier.
...Și o noapte mă mirai
de-un arcuș... în ciumafai.

Cîntec de moarte

„A plecat Ion din viața"...
Se jelește-n car Maria.
Ploaia-l trage ca o ață
pe drumeagul ca tipsia.

Cad în capătul de toamnă
stropi de ploaie și de jale.
Boii trag și nu se-ndeamnă
parc-ar ști de neagra cale.

Torc femeile cu rîndul
caierul surpat de plîngeri.
Și plîng toate pe pămîntul
cel pustiu de rod și îngeri.

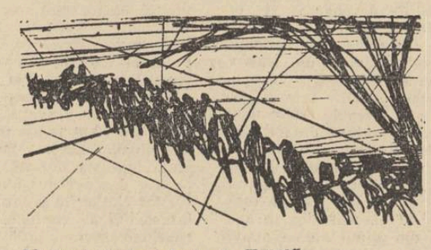

Nu mai cred nici ele-n „Tatăl",
cel pierdut în cer pe-o dungă.
„...Pe Ion, Marie,-mbată-l
cu un cînt... de nuntă lungă!"

Fiecare își jelește,
prin Ion, amara soartă...
Numai popa le citește
cu o gură rece, moartă.

Groapa umedă se cască
pentru dania știută.
Sufletul e-un drum de iască
și Maria trece, mută.

— „Cîmpul te-a ucis, bărbate",
a gemut, privind spre cer.
Ard cuvintele zimțate:
— „Tu, să nu-l uiți, pe boier!".

Se duc carele la Roci*)

Se duc carele la Roci,
boii trag ca o răgace,
zloata-n jale se desface
și n-ai unde să te rogi.

Și n-ai unde să te rogi
rugăciunea cade-n zloată,
nimeni n-o mai știe toată...
Se duc carele la Roci.

Se duc carele la Roci
vîrfuite de lingoare
și lingoarea nu mai doare
și n-ai unde să te rogi.

Și n-ai unde să te rogi
în pridvor la „fermelie"
faci din morți o temelie...
Se duc carele la Roci.

Se duc carele la Roci
cu lingoarea cît cătunul
galbenă cum e tutunul
și n-ai unde să te rogi.

Și n-ai unde să te rogi
domnii cîntă în trăsură
drumul s-a curbat de ură...
Se duc carele la Roci.

*) Roci, comună din regiunea Argeș, unde pe vremuri se afla un fel de infirmerie, singura în plasa respectivă.

La cules de porumb

Cerul s-a lăsat în cîmp.
E strîmb
ca zdruncinătura ploii, pe un dîmb.
Decembrie și vînt. Zăpadă.
Liniștea stă ghem în ladă
unde-i gol și nu-s mai toale.

Rada s-a pornit devale
ca un vînt...

Unde-o fi mergînd
trupul ei plăpînd,
ca o strună
prăvălită pe furtună,
în ajun de răzvrătiri,
lîngă ea cu Vladimir?!...

Satul a rămas în urmă... gol.
Corbii croncănesc sub cer, în stol,
dînd porumbului ocol.

Decembrie... Dar, pînă ieri,
culese Rada, la boieri,
la unii dintre pămînteni,
la Brătieni.

Cerul s-a lăsat în cîmp...
E strîmb
tot culesul de porumb...
Și cînd vrea să fie drept
viscolul te ia de piept
și bați drumul ca un rac
pe pămîntul tău sărac.

Bate iarna lung, avan,
cățărată pe strujan.
Vîntul rupt din rădăcini
urcă-n moartele tulpini
îndoindu-le din brîu...
Părul Radei curge rîu
răsfirîndu-se în foi
peste umerii de sloi,
și culege, și culege,
și nu știe ce s-alege.

Parcă a bătut în poartă,
prin văzduh, o mînă moartă
numai oase...
O descoase,
un glas spart de sub năframă
și-o tot cheamă
și-i dă ghes
să se lase de cules...

Rada simte dar nu vrea,
morții, trupul să i-l dea.
Ca o iederă s-agață
de tulpină și de viață...

Are mama strîns, pe ghem,
o iubire, și-un blestem,
din arnice de văpăi
pentru oameni și călăi.

Dar nu poate ține piept
hîrcii, cu ucaz nedrept.
Zmulge de la sîn în pripă,
omenescul în risipă
peste cîmpul în delir...
— „Moștenește-l, Vladimir!"

Și s-a dus din lume Rada!
Vîntul spulberă zăpada
prin porumbul ca de fum.

O troiță, lîngă drum,
sub căciula de șindrilă
poartă sfinții de argilă.

Vladimir se roagă, mut.
Galben, Savaotul slut,
nu-i răspunde nici de fel
gîndului ce stă în el.

Ba i s-a părut că rîde
și aduce ca un gîde
miluit cu nimb, în vamă...

— „Și-asta te ucise, mamă!".

Diavol galben

Diavol galben! Diavol galben!
Îți văzui în sat făptura
patimile-adînci și ura...
Nu știui nici cum te cheamă
nu știui dece-mi ieși vamă
cîmpul, brațul și părinții,
visul, limpezimea minții.

— Nu știui cum să mă apăr
nu știui scîntei să scapăr,
dar jurai să te omor...
Voi găsi învățător
buche nouă să mă-nvețe
și să-mi fac din tine-ospețe,
diavol galben, diavol galben.

Dar mi-am zis să nu mai secer

Secer spicele de aur,
secer zilele puține;
nici din rău nu iese bine
nici din floare un balaur.

Secer spicele bălane,
secer zilele de jale;
liniștea o scot din vale,
pun răsad de uragane.

Secer spice pe coclauri,
dar mi-am zis, să nu mai secer,
ci să intru în întreceri,
la tăiatul de balauri.

Ieronim Șerbu

Necunoscutul

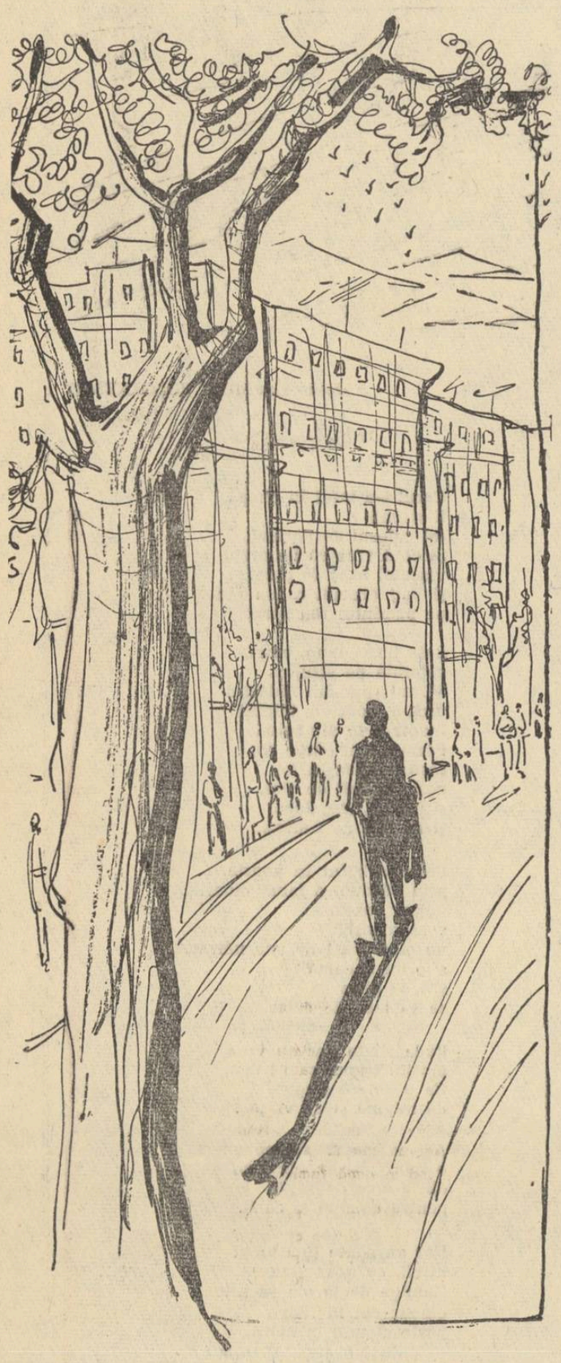

Desen de TIA PELTZ

Autobuzul era încărcat de muncitorii care se grăbeau spre casă. Ar fi putut găsi totuși un loc, fie chiar și-n picioare. Se răsgîndi, cu toate că abia aștepta să revadă noul oraș. Avea înaintea lui două ceasuri pînă la sosirea trenului de legătură. Ceea ce îl reținu însă în ultima clipă, nu fu nici înghesuiala din autobuz, nici faptul că dispunea de timp destul. De mult nutrea această nostalgie ; să se plimbe pe străzile orașului, cu pas încet, să privească îndelung blocurile și vilele în care curînd se vor aprinde luminile de seară. Și, tocmai acum, cînd era pe pragul de-a ajunge acolo — unde rîvnise atît de tare — încerca o ciudată dorință să întîrzie.

— Măi, tovarășe, ce faci, urci ? întrebă șoferul, văzîndu-l nehotărît pe tînărul blond și ars de soare, în costum gris, cu un fulgarin pe braț, care sta pe marginea trotuarului.

— Nu, merg pe jos.

— Să fii sănătos ! bufni șoferul, închizînd ușile automat.

Bărbatul tînăr zîmbi. O porni de-a lungul șoselei asfaltate, printre cele două șiruri de salcîmi. În urmă cu zece ani, copacii erau subțiri și plăpînzi. Se împliniseră, se înălțaseră, căpătaseră vigoare, desfăcîndu-și în văzduh coroanele bogate și verzi. Pe-aici fusese doar cîmp, cu coline dulci în zare, pe care se urca pînă-n creștet o pădurice de fag. La început veniseră săpătorii, apoi nivelatoarele, deschizînd drumuri spre locurile unde avea să se ridice noul oraș. Și printre cei dintîi constructori se afla și el, Ion Pandele, băiat de două zeci de ani, cu puțină școală și fără nici o meserie. Plecase dintr-un sat de pe malul Dunării și peregrinările îl purtaseră pînă departe, în nordul țării. Intrase ca muncitor necalificat pe-un șantier de construcție. Ucenicia lui începuse pe aceste meleaguri.

...Cel de odinioară reînviase. Îl vedea parcă înaintînd pe șosea. Era un băietan uscat, blonziu, cu haina veche de postav sur și aspru pe umăr, încălțat cu bocanci țintuiți, cu boturile întoarse. Mergea alături de el, tăcut, și-i auzea tropăitul înfundat al bocancilor, îi deslușea fiecare trăsătură a chipului său puțin crispat, puțin neliniștit de viitor. Pornea hotărît să răzbească, să-nvețe temeinic o meserie.

Ion Pandele se bucura că-l însoțește și nu voia să se despartă de el. Îl auzi deodată, întrebîndu-l :

— Îmi dai voie să mergem împreună ?

— Bineînțeles, îmi face plăcere.

— Îți mai amintești de mine ?

— O, negreșit ! E adevărat, am lucrat pe atîtea șantiere, am construit alte orașe, astăzi sînt inginer, multe mi s-au șters din minte, dar pe tine nu te-am uitat. Și cum aș fi putut oare să te uit ?

— Atunci îmi pare bine, am să-ți fiu un însoțitor credincios. Voi fi alături de tine, pe oriunde te vor duce pașii.

Și iar tăcură, căci trecuseră și de ultimul cot al șoselei lungi de doi kilometri și jumătate. Cum întoarseră cotul, Ion Pandele zări un șirag de lumini, blocurile albe și ireale, iar în fund, linia unduită a colinelor, ca niște plăsmuiri de ceață, în văzduhul limpede al serii, albastru și transparent. În aer se simțea o răcoare și o mireasmă proaspătă, de pămînt, de flori și de pădure, care-i umpleau nările, pieptul, îl îmbătau ca un vin ușor. Și în această beție de primăvară se amestecă și un simțămînt tăinuit de mîndrie, cînd pătrunse în orașul animat, cu blocuri zvelte și peroane largi, cu vilele îmbrăcate în iederă, cu lampadarele înalte, a căror lumină bătea în frunzișul copacilor, transformîndu-l într-o gingașă și verde horbotă.

— Unde vrei să te duc ? rosti din nou, însoțitorul.

— La voia întîmplării.

— Ce-ar fi să refacem împreună drumul pe care l-ai străbătut ?

— Fie cum dorești.

Se lăsă condus de el și la capătul unei străzi numai de vile, se opriră.

— Recunoști locul ? Îți amintești ?

— Atît de bine de parc-ar fi astăzi...

— Uită-te la numărul porții. Vila A nr. 1. Aici, în împrejurimi, se întindeau barăcile, cu dormitoarele, birourile și magaziile de materiale. Cînd te înapoiai ostenit de la muncă, stăteai adesea pe marginea patului, întunecat. Colinele se vedeau fumurii prin fereastra deschisă. Pereții barăcii mai miroseau a lemn proaspăt, a rășină. Te dureau umerii, spatele și-ți cercetai mîinile bătătorite, cu pielea crăpată, arse de var. Era greu și te întrebai cînd vei reuși să devii și tu zidar ? Te bătea gîndul să părăsești șantierul.

Erai un băiat închis, străin de ceilalți, nu-ți făceai lesne prieteni. Uneori, seara, voiai să citești pînă tîrziu. Băieții din dormitor te împiedicau. Aveau dreptate ; erau obosiți și voiau să doarmă. O dată însă, unul dintre ei, ți-a rupt cartea. Te-ai luat la bătaie cu el. Ați fost aspru mustrați amîndoi de șeful brigăzii, chestiunea a ajuns la secretarul de U.T.M. Ai fost mutat în alt dormitor. Și într-o zi, te-ai pomenit cu maistrul Modrogan Nicolae, zidar vestit. Era unul din fruntașii pe țară în construcții, scriau ziarele despre el. Te-a întrebat de unde ești, dacă ai părinți, dacă-ți place meseria. Tu erai atît de fisticit că abia scoteai cîte un cuvînt. Țineai privirea în podea și răspundeai scurt, înăbușit. Numai cînd meșterul ăsta sever ți-a spus : „Băiatule, mie îmi place ca omul cu care vorbesc să mi se uite în ochi, drept", ți-ai ridicat încet fruntea. — „Așa, da !, a rîs el. Ei, ia spune, ce-i cu tine ? Să vorbim ca doi bărbați ce ne aflăm. Care-i păsul ?"

Atunci ai îndrăznit să-ți desfereci sufletul. Ce avea să se întîmple, nu știai. Presupuneai că va fi ceva bun, dar nici nu visai că o să te ia în brigadă. Ai aflat pe urmă că era și secretarul organizației de bază și-ai început să lucrezi sub supravegherea lui. Nu ți-a fost prea ușor... Asta e însă altă poveste. Să trecem mai departe.

Ion Pandele îl urmă supus pe însoțitorul său, care zăbovi de data asta în fața unui bloc cu trei peroane, înaintea unui square, cu rondouri de flori și bănci pe aleea circulară.

— Nu te mai sperie înălțimea ? spuse, puțin ironic, ghidul. Firește, acum ți se pare o joacă să urci pe-o scară îngustă pînă la al șaptelea, al optelea, sau al nouălea etaj al schelei. Dar atunci ? Aveai mereu impresia că te absoarbe vidul, ca un vîrtej adînc și amețitor. „De-aci înainte, băiatule, va trebui să te obișnuiești cu înălțimile". Ți-a spus meșterul. Ceea ce te-a îngrijorat mai mult e cînd te-a avertizat : „În șase luni echipa noastră trebuie să dea gata blocul. E un angajament și mie încă nu mi s-a întîmplat să nu-l respect. Cînd ajungem la ultimul etaj, vreau să ciocnesc un pahar de vin cu *lucrătorul* meu, Ion Pandele. Ai înțeles ?..." Ai ciocnit chiar mai mult de un pahar și ți-ai cumpărat primul tău costum, din banii cîștigați de tine. Iar noaptea — era o noapte senină, plină de stele — te-ai cățărat singur pe scări, sus, pe terasa clădirii construită și de tine, lăsînd să-ți spele obrazul aerul rece și gîndurile să-ți zboare departe, departe... Nu-ți vine să te deslipești din locul ăsta, dar mai sînt atîtea de văzut, că n-o să ai timp pentru toate. Haide, să mergem.

Intrară într-o stradă largă, mai circulată decît celelalte ; în centrul ei se înălța un bloc cu un portal frumos, la parter cu ferestre mari, în semi-cerc ; de-afară se putea vedea plafonul din stinghii de stejar afumat, aplicele de pe pereți, din fier forjat și sticlă mată. Dacă te apropiai, deosebeai și masa verde de ping-pong, mesele de șah și de table. Podeaua era din mozaic, lucrată în romburi și stele cu cinci colțuri. Prin dreptul ferestrei deschise se mișcau siluete, se auzeau voci, rîsete. Era sala de distracții a „blocului burlacilor".

— De clădirea asta sînt legate două fapte însemnate din viața ta, urmă însoțitorul. Erați în toiul construcției, cam pe la al doilea etaj, cînd ai asistat la o ședință de U.T.M., în rîndurile căruia trebuia să fii primit. Ședeai în prima bancă, în salopeta murdară de var, așa cum ai picat de la lucru. Te aflai doar printre băieții din brigadă, aceiași cu care munceai alături pe schelă, dar aici, în această încăpere, erau cu toții schimbați, mai gravi, ca înaintea unui eveniment deosebit.

Ai început să vorbești, emoționat, ca și cineva care ar rupe cuvintele din carnea lui, și le-ai povestit copilăria ta oropsită, moartea mamei, găzduirea la o mătușă bătrînă și săracă, perindările prin țară, sosirea pe acest șantier, unde n-aveai pe nimeni, nu cunoșteai pe nimeni. Ți-era tare greu să te împaci cu ceilalți, fiindcă ai fost crescut singuratec și bucuria ta era cîte o carte ferfeniță de atîta cetit. După aceea, treptat, ai descoperit că nu ești singur, că nu le ești indiferent celor din jurul tău. Primul pas l-ai făcut cu meșterul Modrogan...

Ai fost ascultat într-o liniște deplină și cînd ai isprăvit, cîteva broboane de sudoare îți răsăriseră la rădăcina părului. După ce au luat cuvîntul și alții, s-a pus la vot primirea ta. Ai întrunit unanimitatea. Niciodată n-ai să uiți mîinile acelea ridicate. Ai avut impresia că palmele lor muncite te sprijineau cu nădejde și te înălțau. Tremurai — nu trebuie să-ți fie rușine — și pentru întîia oară ți se umeziseră ochii, tu care n-ai plîns decît odată în viață, la moartea mamei tale.

N-ai plîns nici la suferința pe care ți-a pricinuit-o Lina Cazacu, fata acea din brigadă, sprintenă, cu dinții sănătoși, puternici și albi, pe care și-i dezvelea ori de cîte ori rîdea. Și ce rîs avea, doamne ! ca un clopoțel de cristal ! La lucru, cînd urca schela, fluera sau cînta, privirile băieților străluceau mai aprins, mîinile lor se mișcau mai iute, de parcă le curgea prin vine argint viu. Te-ai îndrăgostit de ea. Erai tînăr și fără experiență. Ați fost la cinematograf, v-ați plimbat împreună, mai rar singuri și adesea în grup. Ea se purta deopotrivă cu fiecare dintre voi, era veselă, jucăușă, odată chiar te-a sărutat, dar nu era îndrăgostită de tine. Te socotea un prieten.

Ați terminat și blocul pentru necăsătoriți, sau cum îi spuneați voi, al „burlacilor". Îndată ce s-au mutat noii lotari, adică muncitorii de seamă de la uzina metalurgică din vechiul oraș, s-a organizat o serbare de inaugurare în sala cea mare. Ați fost poftiți și voi, constructorii. Da, a fost o seară tristă pentru tine. Te-ai îmbrăcat frumos, ți-ai pus o cravată nouă și erai încîntat de fețele vesele ale oaspeților, de bufetul bogat, de sala împodobită de ghirlande de hîrtie colorată, și mai ales de Lina care era nespus de atrăgătoare, într-o rochie verde, înflorată, cu părul pieptănat pe după ureche, cu un șirag de mărgele la gît, foindu-se veselă de colo pînă colo. Credeai că veselia ei, rîsul ei sînt numai pentru tine. Dar ea se bucura că e tînără, că e cu voi toți băieții din brigadă. Dansa cînd cu unul, cînd cu altul și n-ai înțeles că nu însemni pentru ea nimic *altceva* decît în clipa în care a invitat-o la dans un tînăr înalt, voinic și surizător. Ai băgat de seamă apoi că fata pe care o știai atît de sigură de sine, e mai stîngace, mai sfioasă, că se lăsa purtată la dans de acel tînăr, ca și cînd ar fi plutit. Îi ghiceai pe chip o atenție, o tulburare, pe care n-ai mai întîlnit-o la ea. Toată seara, chiar cînd nu erau unul lîngă altul, păreau că sînt stăpîniți deopotrivă de neliniște, se caută, se chemă. Ai fost atît de îndurerat, încît n-ai mai rezistat să rămîi pînă la sfîrșit, te-ai strecurat nevăzut din sală, și-ai rătăcit afară din oraș, pe cîmp, nevrînd, neputînd să înțelegi ce se petrecuse.

Ai aflat apoi că tînărul nu era altul decît renumitul oțelar Tudor Mateescu, Lina se îndrăgostise de el și se căsătoriseră. Li se făgăduise un apartament în blocul următor pe care-l construiați voi. Ai fost numit șef de brigadă. Mai tîrziu — se împliniseră trei ani de cînd erai pe șantier — ai fost trimis să înveți și ai părăsit orașul nostru. Ce-ai făcut în intervalul acestor șapte ani, tu știi mai bine M-ar interesa să-mi spui. Ești dornic să continuăm raita ? Povestește-mi, măcar, pe scurt.

— Să încerc. M-am luptat s-o uit pe Lina. O ocoleam, eram furios ; cred că am și dușmănit-o, dar pe nesimțite îmi scădea înverșunarea. Încet, încet, însăși suferința se învăluia într-o amintire stinsă și tocmai de aceea calmă și frumoasă. Ce mare vrăjitor e timpul ! Puteam să mă gîndesc la ea fără ură, fără dragoste, dar nu fără o umbră de duioșie pentru trecutul meu, pentru ea. Într-un fel eram chiar mîndru și fericit că eu îi construisem casa în care locuia. În sfîrșit, am fost propus de Organizația de Partid să-mi continui învățătura. M-am pus pe muncă, îndîrjit ; ziua lucram, noaptea învățam. Am absolvit liceul, apoi am urmat Politehnica, fără frecvență. După ce mi-am luat diploma, m-am căsătorit cu o laborantă de chimie din Onești. Împlineam exact treizeci de ani. Este o fată de ispravă, ne potrivim și ne împăcăm bine. Avem și un copil, de numai zece luni. E băiat și-l cheamă Ștefan, ca pe taică-meu. Îmi seamănă leit. Acum sînt transferat la Galați. Mă duc să-mi iau postul în primire. Îndată ce mă instalez, îmi aduc și familia. Iată că după un ocol de zece ani, mă întorc iar la bătrîna mea Dunăre... Dar, haide, timpul fuge...

— Te grăbești sau este poate altceva... Nu, n-ai de ce să te ascunzi, îi spuse însoțitorul, zîmbind. Nu este nimic rău în asta. Îndemnul pe care-l simți e firesc și omenesc. În cugetul tău nu există decît soția și copilul. Cealaltă nu nu mai e decît o umbră, o amintire, pe care ai lăsat-o de mult în urmă. Uite, cinematograful ! Cînd ați început construcția lui erai fruntaș cunoscut, numele tău era pe buzele tuturor. O cotim spre stînga ; e strada care străbate de la un capăt la altul orașul. În blocul al 5-lea, acolo locuiește. În dreptul clădirii foșnește ușor frunzișul salcîmului. La cîțiva metri mai departe se înalță lampadarul aprins. Poarta blocului e deschisă ; în ferestre ard lumini. Ea stă la mezanin și se poate privi din stradă în casă. Perdeaua e trasă. Ce gălăgie fac copiii pe trotuar ! Te apropii... Spune drept, vrei să rămîi singur ? Dispar cît ai clipi.

— Îți mulțumesc că mi-ai ținut tovărășie, rosti Ion Pandele, dar lîngă el nu mai era nimeni.

Doar copiii se grămădiseră în juru-i, căci un cerc mare, roșu, îi căzu la picioare. Se aplecă să-l ridice, cînd o fetiță brună, cu codițe negre, se înfipse la el :

— Dă-mi-l înapoi, e al meu !

— Sigur că ți-l dau. Poftim ! Oh, ce repezită ești !

— Nu sînt repezită, se intimidă fetița ,apoi îndrăzneață : Și tu pe cine cauți ?

— Eu ? Un ...prieten.

— Și unde șade ?

— Nu știu nici strada, nici numărul casei.

— Nu ești de pe-aici ?

— Nu.

— Atunci cum ai să-l găsești ?

— Mă descurc eu. Spune mai bine cum te cheamă ?

— Mioara.

— Și mai cum ?

— Mioara Mateescu.

Pandele înmărmuri. Întinse șovăitor mîna s-o mîngîie pe păr, pe obraz. Cineva o strigă :

— Mioara, unde ești ? Vino la masă !

Pandele se lipi de copac, aruncînd o privire la chipul femeii ivit în cadrul ferestrei.

— Ce faci tu acolo ? sună din nou glasul ei. Cu cine vorbești ?

— Cu un tovarăș, vin numaidecît !

Și o zbughi repede în hol. În prag, fetița se întoarse și, fluturîndu-și mînuța în aer, strigă :

— Noapte bună !

— Noapte bună, Mioara !

Pe semne că dinăuntru, din camera de-alături, soțul o întrebase ceva pe femeia din cadrul ferestrei, care, la auzul celuilalt glas, din stradă, rămase o clipă nedumerită, îngîndurată, urmărind silueta bărbatului care se îndepărta prin umbra copacilor.

Întrebarea din odaie se repetă :

— Cine a fost ?

Ea se trezi și, dînd din umeri, spuse :

— Nu știu... un necunoscut !...

SIMBOLISMUL

NOTE PENTRU O DISCUȚIE (I)

Necontenita luptă dintre cele două culturi ia în țara noastră proporții nemaiîntîlnite după 1880, cînd societatea românească intră într-o nouă etapă istorică.

Contradicțiile tot mai ascuțite dintre muncă și capital, cu semnele lor caracteristice, anunță intrarea capitalismului în faza lui din urmă, imperialistă.

Conflictele sociale sînt din ce în ce mai intense și mai deschise, agitația spiritelor e din ce în ce mai mare, revendicările și lupta muncitorimii animă mase din ce în ce mai largi, țărănimea răbufnește mereu în revolte neorganizate, mica burghezie se radicalizează în parte.

Direct sau indirect, intelectualii, artiștii sînt și ei cuprinși de efervescența întreținută de mișcarea muncitorească prin organele ei de presă, prin exponenții ei și-și unesc, conștient sau inconștient, protestul cu acela al mișcării muncitorești. Dacă nu sînt alături de Contemporanul și școala lui și nu se numesc Gherea, Mille, Raicu Ionescu, Anton Bacalbașa, atunci se plasează pe pozițiile maselor, dînd opere realist-critice, și se numesc Caragiale, Vlahuță, Delavrancea.

Dușmanul comun e la început o teorie generală despre artă, susținută de criticii junimiști și concentrată în formula faimoasă a „artei pentru artă". De aceea problema cea dintîi a luptei între cele două culturi este înfruntarea dintre arta cu tendință și arta pentru artă, definind respectiv poziția și concepțiile scriitorilor față de viață și artă. Toate publicațiile literare sînt pline de ecourile acestei lupte ; conferințele publice sînt audiate cu interes și provoacă scandaluri între susținătorii celor două tabere (așa cum a făcut conferința lui Bacalbașa de la Ateneu) ; scriitorii sînt siliți să se pronunțe.

Și deodată, în toiul acestei lupte, apar izolați, apoi în grupuri, totdeauna puțini, poeții primei diversiuni anti-realiste, încurajate de clasele dominante, în literatura noastră.

In condițiile naționale favorabile ivirii fenomenului de decadentism, simbolismul românesc sau ceea ce convenim a numi ca atare, apare și sub puternice influențe străine. Așa se explică atacurile celor mai mulți scriitori și critici contemporani împotriva simboliștilor din toate etapele, așa se explică lipsa de popularitate a simbolismului la noi, chiar în cercurile artistice.

O lungă tradiție a unui romantism activ (prelungită pînă la începuturile creației lui Macedonski), o scurtă atunci, dar foarte masivă tradiție a realismului critic (reprezentată prin Creangă, Slavici și Caragiale) care înflorea, cum am văzut, intensificat de creșterea impetuoasă a mișcării muncitorești, o configurație social-economică dominată tot mai acut de problema țărănească, pusă mereu pe prim plan de răscoalele cu caracter aproape periodic după 1880 creau un mediu neprielnic pentru singularitățile și „rafinamentul" simboliștilor. Dușmanul cel mai violent, cel mai sarcastic al decadenților romîni a fost la început Caragiale, care în numele foarte sănătoasei sale concepții despre artă și al bunului simț, al rațiunii comune lua în derîdere tehnica, țelurile și pe maeștrii simbolismului, în articole critice (mai ales în prima serie a Moftului romîn) sau în spirituale parodii „parnasiene", „coloriste", „instrumentaliste" etc.

În același timp loveau în simboliști, și în general în arta decadentă, reprezentanții criticii celei mai înaintate a timpului, adică Gherea, Anton Bacalbașa, Raicu Ionescu Rion, aparținînd ai curentului creat în jurul Contemporanului. Fiindcă, în treacăt fie spus, dacă marea revistă a mișcării muncitorești n-a izbutit să dea o literatură de mîna întîia, ea a produs o pleiadă de talente critice remarcabile, care depășeau întreaga critică de atunci nu numai prin militantism și idei sociale, ci și prin informația la zi în problemele literare. De formație clasică, Maiorescu rămăsese după 1880 la vechile criterii ale unei critici de mult depășite. De aceea raporturile Junimii cu Macedonski și cenaclul său sînt proaste nu pentrucă bazele filozofice ale junimismului și ale simbolismului ar fi fost atît de deosebite încît să se realizeze o incompatibilitate teoretică, ci pentru că Junimea nu avea înțelegerea fenomenelor literaturii moderne.

Referindu-se la literaturile decadente, în studiul O problemă literară, Gherea analizează cu obișnuita-i vivacitate apariția în literatură a simbolismului, exotismului, misticismului etc., considerîndu-le manifestări ale reînvierii unor „stări sufletești și a unor formule literare de mult trecute". „...Curentul nou, — spune el, — nu e altceva decît romantismul reînviat și încă romantismul în partea lui cea mai exagerată, cea mai contestabilă — și mai sigur învinsă de naturalism". În curentul nou Gherea integrează valori destul de diferite, de la Verlaine și de la prerafaeliții englezi la Strindberg, Ibsen și Nietzsche. Ni se pare mai cu seamă interesantă corelarea simbolismului și a variantelor sale numeroase cu romantismul întîrziat. De altfel ideea aceasta e frecventă în critică și unii cercetători au numit de pildă simbolismul german Neu-romantik. La aceeași părere se raliază și Raicu Ionescu Rion, care, mai bun cunoscător al moderniștilor decît Gherea, adîncește o seamă din considerațiile acestuia în cîteva articole dintre care cel mai însemnat e Literaturile decadente și într-o viziune mai susținut marxistă — previne de pericolul decadentismului la noi, numindu-l pe Macedonski.

Aceeași opoziție la ceea ce arată a fi semnele descompunerii în literatură o face, pe tot întinsul vieții sale, din vremea prieteniei cu Rion și pînă tîrziu în anii celui de al treilea deceniu al sec. XX, G. Ibrăileanu. Și el, mai ales în articolele din primii ani ai activității sale, condamnă literatura imorală a unora din moderniști, în numele aceleiași arte cu tendință pentru care militau cei mai interesanți critici ai vremii.

Apoi poporaniștii și sămănătoriștii, susținători ai unor tendințe anti-realiste în artă, au atacat și ei pe simboliști considerînd poezia lor modernă, cîtadină, drept un produs de import, cosmopolit, nelegat de realitățile autohtone, pentru ei predominant rurale. Iorga este cel care a condus, cu destulă popularitate, lupta publicațiilor sămănătoriste, împotriva mai ales a lui Densușeanu și a „Vieții noi".

Tradiția de luptă împotriva decadentismului se vede deci bine în istoria literară a anilor dintre 1880 și 1910.

Care erau destul de variabile, de la scriitor la scriitor, după pozițiile ideologice ale fiecăruia. Caragiale vorbea în numele acelei concepții despre artă care l-a dus la crearea celei mai strălucite opere realist critice de la noi. Critica imperialistă, dată fiind coexistența acestor curente decadente cu realismul critic și reacția lor negativă față de acesta, protestul lor devine un protest „în genunchi", înecat în elemente anti-realiste.

Mai toate trăsăturile anti-realiste ale simbolismului se trag din romantism și sînt adîncite în sensul căutării laturilor cele mai sumbre sau mai repulsive ale vieții, al afirmării unei triste incurabile, al exaltării eului, condiție exclusivă a cunoașterii în filozofia romanticilor germani și mai cu seamă la Fichte. Iar pe drumul dezvoltării filozofiei idealist-subiective în sec. XIX, spre afirmarea misterului sau forței acestui eu inexplicabil, Schopenhauer sau Nietzsche nu sînt decît trepte pînă la Bergson care va teoretiza mișcarea neîntreruptă a eului și totala lui neatîrnare față de lumea materială, prin descoperirea duratei, socotită de el ca factor esențial în fenomenele psihologice (Essai sur les données immédiates de la conscience — 1888).

Astfel fluiditatea eului, înțeles ca un flux, ca o desfășurare neîntreruptă în timp, descoperire a spiritului romantic, devine hotărîtoare pentru simboliști care nu vor mai cînta lumea obiectivă pe care o neagă, ci modul inefabil în care unele date ale „realului" se răsfrîng în mediul tainic, neorganizat al eului. Iar senzațiile, semne ale ideilor, după cele mai multe opinii ale decadenților, sînt unificate de principiul corespondențelor, enunțat de Baudelaire în faimoasele versuri :

Comme de long échos qui de
loin se confondent...
Les parfums, les couleurs et
le sons se repondent —

și reluat, într-un fel sau altul de simboliștii care posedă ceea ce se numește „simțul misterului și al inefabilului".

In sistemul corespondențelor, valorile sonore sînt predominante. Culorile țin un loc de seamă (și direcția aceasta e mai cu seamă reprezentată de René Ghil, teoreticianul instrumentalismului), însă tot cu valori muzicale. Fluiditatea extremă a eului face ca el să se asemene cu muzica și să se exprime în modul cel mai fericit prin ea. (Și e de amintit că tot Schopenhauer, printre cei dintîi, a făcut această observație în considerațiile estetice din „Lumea ca voință și reprezentare").

Cunoașterea e cu totul întîmplătoare și artistul crede că pătrunde o clipă, prin simboluri, în esențe, în lucrul în sine, ajutat de un moment de bogată coroborare de corespondențe, de o clipă de inspirație fulgerătoare care produce iluminările. Rezultatele acestei cunoașteri subiective, realizate de partea cea mai obscură a eului, vor fi comunicate apoi într-un mesaj abscons, inițiatic tot prin intermediul simbolului în care se pătrunde nu prin gîndirea logică, ci prin intuiția favorizată, susținută de rezonanțele sugestive, muzicale ale formei poetice. Prepondernța muzicii, a sonorităților armonioase, cu valențe incantatorii e cerută de toate poeticile simboliștilor, în primul rînd de aceea bine cunoscută a lui Verlaine.

Cultivarea formei poetice pentru sporirea valorii de sugestie a versului a dus la „revoluția prozodică", la spargerea vechilor forme care li se părea simboliștilor la fel de revoluționară ca odinioară romanticilor desființarea unităților clasice, și la inovații foarte interesante în versificație, printre care versul liber. Acestea au îmbogățit mijloacele de expresie ale poeziei moderne, însă cultivarea formei în sine, independent de ideea de comunicat a dus la cele mai periculoase și sterile excese formaliste.

Deci strîngînd laolaltă mai tot ce se poate strînge din varietatea enormă a concepțiilor celor ce s-au numit simboliști : fugă din realitate, baze filozofice idealist subiective, agnostice, iraționaliste, formalism în mijloacele de expresie, ne aflăm, fără nici un dubiu, în fața unei arte anti-realiste, încurajată de interesele claselor dominante în acest moment istoric atît de grav, și care face, inconștient desigur, jocul acestora. „Le poéte maudit", poetul blestemat care se izolează în turnul de fildeș, pentru a-și exprima sila de burghezia filistină, creează conform unei formule artistice tot mai ermetice, accesibilă doar cîtorva inițiați, și oficiază în templul artei ca un „mag". Însă interdicția de a se apropia de arta simbolistă, aruncată cu dispreț burgheziei, se extinde, din nefericire și la mase. Și astfel se creează o prăpastie între mase și artiștii decadenți care se rup tot mai mult de viață.

Se vorbește mult (și părerile sînt împărțite în această privință) de notele protestatare, critice, de la începuturile simbolismului. Ni se pare că nu poate fi vorba decît de o ceartă de cuvinte din moment ce toți sîntem de acord asupra notelor esențiale ale formulei simboliste enunțate mai sus. O formulă anti-realistă, anti-umanistă, egoistă, irațională nu poate cuprinde decît un protest foarte indirect și nici de cum elemente reflectate din viața obiectivă. Ceea ce apare critic și protestatar constituie uneie componente eterogene, realiste sau romantice, amestecate intim, așa încît se disociază cu dificultate, cu cele simboliste. (În acest sens a exprimat o părere analoagă G. C. Nicolescu în studiul dumisale intitulat Discuții în jurul simbolismului, publicat în „Studii de literatură universală" — vol. II — 1960).

Că au fost simboliști care au pornit la început, mînați de revolta maselor, pe căile unei arte militante, participînd la luptele sociale ale vremii lor și slujind unor înalte idealuri etice și sociale, e adevărat. Așa a început Verlaine și Rimbaud, unul la 1848, ceilalți în 1871. Dar în momentele acelea ei nu erau simboliști, ci foloseau măcar parțial alte metode de creație. Problema moștenirii literare cere un fin discernămînt în această privință, pentru selectarea valorilor adevărate din operele simboliștilor. Așa au putut fi alese fragmente din Baudelaire sau Rimbaud, din Verhaeren sau William Morris și puse la dispoziția marilor mase. Dar acest lucru nu s-a putut face pentru restul simbolist al operei autorilor citați și cu atît mai puțin pentru autori simboliști ermetizanți ca Mallarmé, de pildă.

Problema aceasta se pune și în legătură cu începuturile simbolismului românesc, despre care se obișnuește, pe bună dreptate, a se spune că are mai multe trăsături parnasiene decît simboliste, ceea ce din punct de vedere al bazelor ideologice și în ciuda aparențelor, nu face o prea mare diferență. Așa cum arăta Raicu Ionescu Rion, egoismul, indiferența față de lumea din jur, ascunsă sub numele de imposibilitate, formalismul deosebesc foarte puțin parnasianismul de simbolism, deși se spune în genere că parnasianismul, apare ca o reacție împotriva excesului de retorică a romantismului, iar simbolismul ca reacție împotriva naturalismului și realismului. De fapt, simbolismul nu face decît să ducă mai departe, în direcția anti-realistă, caracterele parnasianismului, desființînd definitiv lumea obiectivă.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

O poetă a comunismului

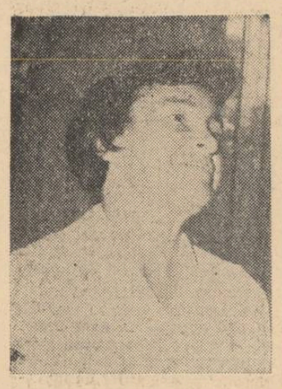

Citind versurile Margaritei Aligher, am avut impresia că parcurg paginile unei monografii neobișnuite ; o monografie a sentimentelor. Poezia pare subînțeleasă, implicită, ca și cum cel care ți se adresează nu ține neapărat să-și prezinte calitatea de poet. Aceasta este învăluită în discreție iar tu, cititor, nici nu simți nevoia să descoperi formule artistice. Ceea ce te cucerește este sinceritatea unui om care își dezvăluie convingerile și sentimentele.

Margarita Aligher dă celor mai obișnuite reacții omenești forța principiului comunist și tocmai în asta stă arta sa, iar nu în potrivirea meșteșugărească de cuvinte frumoase. Crezul său poetic îți apare limpede :

„Lacrimi să storci din ochi, cu vorbe-alese,
cum scoți scîntei dintr-un amnar nu-i rar !

Nu asta vreau. Cuvîntul nu-i amnar,
nici lacrima în suflet nu e jar.
Nu lucru ăsta mă frămîntă-adese.

Mi-ar place-n zori, din pragul zilei noi,
să strig spre cei ce merg în rînd : „Noroc"
și să le dau cîntarea mea de foc,
ca un blindaj — să-i apere apoi
de cîntul fals și-al vorbei goale joc
și nu scîntei, ci foc s-aprind în voi !".

Poeziile sale sînt asemenea unei instanțe în care se confruntă atitudini de viață, fie că e vorba de dragoste, de încordatele momente ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, ori de construcțiile de pe Colinele lui Lenin. Indiferent de teme. (De altfel, în cazul Margaritei Aligher, clasificarea poeziilor pe teme este cu totul arbitrară. Dragostea este firul care te conduce în uriașul labirint al realității).

Omul acela sincer și drept, eroul versurilor citate, este unul din cei ce năzuiesc spre înălțimi și — în raport cu această năzuință — își judecă fără menajamente fiecare pas. Iată cîteva versuri din „Jurămîntul", închinat iubitului plecat pe front :

„Nu m-am trădat. Muncind din zori,
să tac, să-ndur orice-s în stare,
dar am uitat adeseori
să rîd și să privesc la soare.

Așa cum tu m-ai învățat
nicicînd eu nu te voi minți.
O, glasul tău de neuitat,
mi-l amintesc ca-n prima zi.

O, iartă-mă că uneori
porunca asta am uitat-o.
Ci viu la tine să măsori
poteca vieții mele : iat-o !

Și poruncește-mi iară, deci,
ca-n rînd cu tunurile tale,
pentru iubirea ta în veci
să lupt pe furtunoasa-ți cale !"

În poeziile „Poveste" și „Soție", Margarita Aligher combate, de pe poziția poetului-cetățean comunist, lipsa de perspectivă și banalitate în dragoste. Pentru ea a iubi înseamnă a fi tovarăș de luptă, sprijin.

Vreau să fiu pentru tine,
iubite,
și iubire și forță oricînd,
Vînt curat, pîini în soare dospite,
Cer senin plutitor pe pămînt".
(Drumețului)

Fiindcă iubitul acesta are, ca orice om sovietic, mari sarcini și meniri. Învață, construiește și luptă împotriva hitleriștilor, iar dragostea nu poate fi concepută decît în coordonatele ei majore :

„Să-mi clocotească-n piept, firesc,
iubirea pentru om și fire".

Firescul acesta a devenit o realitate pe care dacă nu și-o recunoaște sie-și pe deplin, le-o recunoaște celor despre care scrie. Nu mai e nevoie să le dedice cuvinte de laudă ; ea îi înfățișează. Doar nu poți lăuda ceea ce a devenit în firea lucrurilor. Eroismul „Zoiei" a fost firesc. El s-a desfășurat la altitudinea unui înalt patriotism și la această altitudine s-au aflat toți ostașii sovietici. Zoia a fost un ostaș dintre cei mulți :

„E timpul !
Răspundem de-al nostru carnet
de vechi cotizații ce-n el le-am trecut
și Patria, azi,
să ne-ntrebe e-n drept
de-am fost fiecare cum scrie-n statut.
Un nor de neliniște începe să umble.
Războiul vuiește, aproape-i de față.

De azi, cotizația n-om da-o în ruble
ci poate cu sîngele nostru, cu viața".

Așa a plătit Zoia — așa au plătit atîția eroi ai țării Sovietelor, ai umanității. La fel de firesc ca sacrificiul Zoiei, apare elanul unui tînăr constructor :

„Și iată sus pe schele un flăcău
la înălțimi ametitoare.
E unul din constructorii născuți
în primul cincinal îmi pare.

Voința, forța, viața lui — de-atunci
cu viața țării-ntregi bat împreună.
Încredințează-i frontul asprei munci.
Va birui ! A fost la școală bună".
(Eroul povestirii).

Margarita Aligher este o poetă a formelor simple, în care sînt spuse adevăruri mari, de netăgăduit. Seamănă întrucîtva cu un constructor care în forma unui cofraj de lemn toarnă beton dur, de neclintit. Și ceea ce rămîne este betonul.

Victoria Ionescu

Desen de TIA PELTZ

Nicolae Dumbravă

Sediul P. C. R.

O casă bătrînă,
în bătrînul oraș.
Iedera-i inundă pridvoarele.
Pe fruntea ei — ca un nimb uriaș — soarele !

Iat-o !
Vechi luptător
sub roșii stindarde
trecu prin furtuni
și răstriști.
Din ziduri mai strigă,
mai arde
glasul atîtor eroi comuniști.

În a Revoluției oră sonoră
de-aici au țîșnit la asalturi, spre larg ;
matrozi pe o nouă „Aurora" —
același steag roș la catarg.

...Anii vin și se duc. Vîntul vremii
mușcă-ncet și din zidul bătrîn.
Încărcați de lumina poemii
anii tineri în urmă rămîn.

Blocuri noi înfloresc la tot pasul,
dar păstrăm și căsuța cu lumina-n uluci,
cum pe Neva bătrînă stă vasul
ca un simbol al marii răscruci.

Noapte albă

de Nicolae Breban

De vreo săptămînă, Neculai Dobre simțea ceva, ca o ciudată obligație de a trece pe la femeia pe care o iubise și pe care o părăsise Nu-și mai aducea bine aminte cum se întîmplase, de plecase de la ea. Știa numai atît că, deodată, îi venise să plece și ceruse să lucreze tot în cadrul Trustului, dar în regiune. Aproape nu mai dăduse prin orășel și acum, cînd se liniștise totul, simțea parcă nevoia să asculte de o poruncă neobișnuită :

— „Du-te, îi spunea acel glas, du-te și anunță femeia că n-are rost să te aștepte. Ea poate nu te-o fi mai așteptînd de mult, poate te-a și uitat, dar tu, Dobre, du-te, încearcă, nu poate să fie nimic rău în asta !"

Își ceruse o zi învoire și plecă dis-de-dimineață. Știa unde lucrează și o aștepta în drum spre șantier. O văzu venind, îl văzu și ea, dar Dobre n-avu curajul să se apropie. Se învîrti toată ziua prin jurul locului, așteptînd ora terminării schimbului. Ea trecu din nou, dar ceva în mersul ei îl împiedică să se apropie. Nu se luă însă după ea, era prea mîndru pentru asta, ci se duse înaintea ei acasă unde o aștepta. Stătu așa pînă spre seară, cînd ea, ajungînd acasă, îl găsi în fața porții. Femeia intră în casă umblînd nestingherită, așa cum făcea în fiecare seară, deși îl simțea în urma ei. Se duse să vadă ce s-a întîmplat cu laptele ce-l pusese la prins, vărsă zerul în farfuria de lut a mîței și spălă niște farfurii rămase de dimineață. Umblînd repede pe lîngă el, ea îl ocolea din toate părțile fără să-l privească și fără să se gîndească c-o încurcă. Dobre stătea răbdător în picioare în mijlocul bucătăriei, așteptînd liniștit ca ea să-și termine ce-avea de făcut. Apoi ea intră în casă și la fel, deschise geamurile și mătură, umblă încoace și încolo, iar Dobre stătea acum lîngă fereastră și-și aprinsese o țigară. Cînd termină tot ce-avea de făcut pînă în cele mai mici amănunte, ea rămase o clipă dezorientată, apoi, pentru prima dată în acea zi se simți stîngace și nelalocul ei. Își dădu seama că i se încălzește ceafa și urechile și se așează repede pe un scaun.

El fuma mereu, cu spatele spre petecul de cer ce se vedea prin fereastră, cu ochii în jos, cam posomorît, așa cum stătuse toată ziua, dar ea știa c-o pîndește și îi urmărește cu atenție mișcările. Apoi nu mai putu suporta tăcerea aceea încordată și îl întreabă de ce venise. El se mută de pe un picior pe celălalt, tușui, dar nu răspunse.

— De ce-ai mai venit — repetă ea — după ce atîta amar de ani te-ai ascuns de mine ? — și-l privi cu oarecare încăpățînare.

— Cum așa, amar de ani ? Care ?... — mormăi el liniștit, uitîndu-se mereu în pămînt.

— Am fost pe la tine, la Trust, să știi ! Nu sînt așa de proastă !

— Da' de ce să fii proastă! Cum așa, proastă? —mormăi Dobre tot atît de liniștit, trăgînd încruntat din țigară, acoperind nepăsător cu umerii fîntîna aceea adîncă care se căsca din rama ferestrei și licărea undeva, în adîncime. Stăteau amîndoi liniștiți, vorbind rar, egal, zgîrciți în gesturi dar se simțeau bine, își ghiceau încodarea și teama. Văzînd că el o îngînă și nu i se uită în ochi, ea își dădu seama că era prea tulburat, de parcă ar fi trebuit să-i spună ceva neplăcut și o prinse o ușoară frică.

— Tu te-ai cerut să lucrezi tot în afară de oraș ! Tu ai tot cerut, ca să mă ocolești! — vorbi ea din nou, ușor atîtată și asta o rușină și o făcu imediat să tacă și să-și plece ochii. Nu trebuia să strige ori să-l ocărească și el ar fi putut face la fel și ar fi fost mult mai ușor. Il privi din nou cum stă, cu hainele mototolite pe el, nebărbierit, cu mîinile nemișcate, și ghici marea emoție de care era cuprins și cît îi era de greu s-o ascundă și să pară c-o îngînă într-un fel posomorît, cam adormit parcă. Așa stătuse el de azi dimineață, de cînd își începuse ea lucrul, lipit de zidul acela toată ziua, liniștit și adormit și acum înțelese ea, în parte, ce lungă și dureroasă fusese pentru el acea zi.

- N-ai mîncat astăzi, să-ți dau ceva de mîncare — zise ea și vru să se ridice, mulțumită că-și adusese aminte de asta. El ridică ochii pentru prima dată și o privi și ea nu se mai mișcă, căci înțelese că nu-i era foame, era prea vlăguit și amorțit ca să-i fie. In același timp înțelese din privirea lui că pornise pe un drum bun, așa că, după ce tăcu cîtva timp, îi spuse:

— Acum aproape opt luni, soră-mea, Emilia, s-a măritat cu lucrătorul acela care și-a făcut casă, îl știi tu, unul mic, cu mustață. Era el cam caraghios, dar la nuntă, din partea lui n-a venit decît o mătușă din Ardeal și niște vecine, căci n-avusese părinți, dar pînă la urmă s-au împăcat bine. Casa e ca și plătită și acum ea așteaptă un copil! Mai vorbi un timp de soră-sa și de nunta ei, apoi schimbă vorba și îi povesti de felul cum reușiseră să pietruiască strada. Sfatul, la început, le aprobase numai un trotuar și partea din stînga, unde stătea ea se luptase cu partea din dreapta, fiecare voind să aibe de partea lui trotuarul acela. Mai departe nu-i spuse căci văzuse și el, cu ochii lui, că erau acum trotuare de amîndouă părțile, dar se apucă să-i povestească de o prietenă, Victorița, pe care o știe și el, de la Victorița trecu la un pod ce se făcuse de curînd în comuna ei, de la pod trecu la metoda cofrajului glisant, de la cofraj la reumatismul de picioare și apoi, la sfîrșit, vorbi de o rasă nouă de găște pe care le creștea ea în curte și care dădeau multă grăsime. Înșira mereu la nimicuri și se străduia să vorbească tot de lucruri care nu-i priveau pe nici unul din ei doi. Înșira astfel tărăgănat acele lucruri și întîmplări ale altor oameni și observa cu mirare că el începe să se simtă mai mulțumit, deși stătea în același fel, cu mîinile nemișcate în fața ferestrei. Din cînd în cînd lua și el parte la ceea ce spunea ea, mișcînd o mînă sau capul, de două ori se miră chiar și spuse : „Măi, al dracului afacerea!" Ea povestea mai departe, cu acea nepăsare și amețeală ușoară ce ți-o dau vorbele care de la o vreme se desprind de tine și de gura ta și-ți plutesc împreună. In același timp, ea îl privea mereu, atentă și încordată, îi pîndea mișcările și liniile feței, îi cerceta trupul și rarele vorbe pe care le scotea și un singur gînd o urmărea, rece și neînduplecat:

— „Unde se dusese dragostea ei din acel corp cunoscut, scund și cam lat, din mîinile celea groase și vinoase ? Unde pierise acea adîncă bogăție pe care o vărsase ea în acel bărbat întunecat ce-i stătea în față ?"

Vorbea mereu de una și de alta, dar cerceta cu ochii ascuțiți să găsească urme din iubirea ei, din dăruirea ei nesfîrșită, nu găsi nimic și atunci o prinse urîtul și jalea. Numai pentru puțină vreme însă, căci mîndria ei birui. Dar apoi, căută din nou, îl cerceta din nou și cînd el făcea cîte o mișcare sau spunea o vorbă ce n-o mai spusese în acea seară, ea tresărea și aștepta să apară ceea ce căuta. Dar el stătea în fața ei ca o pădure uriașă, străină și dușmănoasă și ea tremura de supărare și tristețe. Dar nu se lăsă, totuși, pradă tristeței, căci orgoliul ei de femeie o susținea și astfel, în timp ce povestea, se clătina între jale și mîndrie, neîncetat și obositor. Se învinui atunci pe sine și propria ei sărăcie sufletească, dacă tot ce vărsase ea în acest om pierise atît de desăvîrșit. Căci ea știa bine că el n-o mai iubea și vreme de doi ani se ceruse să lucreze în afară de oraș, ca să n-o vadă. Și-acum venise, o așteptase toată ziua și stătea în fața ei încurcat și nedumerit ce să-i spună, s-o anunțe, că de-acum totul s-a sfîșit. Așa că atunci cînd termină cu vorbăria și tăcu, nimic din mîndria și tristețea ei nu mai rămase, ci o învălui un dispreț mare pentru sărăcia ei sufletească, pentru slăbiciunea dragostei ei.

Cînd se sculă și se duse la bucătărie să facă ceva de mîncare, era aproape miezul nopții. Mîncară apoi, lui îi plăcea să mănînce bine și ea se chinui aproape un ceas să dea ceva mai ca lumea pe masă. Ba fugi chiar vreo două străzi și cumpără un kilogram de vin de la un restaurant. El mîncă și bău tot, liniștit, tăcut, dar cu multă mulțumire. Mîncă și ea, căci așa se cuvenea, dar pe Dobre îl vedea tot mai departe, tot mai micșorat parcă și mai străin. După ce terminară masa și Dobre își aprinse țigara, ea îl vedea de-acum cu alți ochi, parcă mai binevoitori. Chiar și propria ei durere îi părea mai străină, tot ce simțise cu două ceasuri mai înainte se mișcă ușor în jurul ei și se depărtă. El o îndemnă și ea după ce se codi mult, bău un pahar cu vin, nu chiar plin și asta în loc s-o amețească o făcu să vadă mai limpede și mai rece. Îl îndemnă să mai spună cîte ceva din ce i se întîmplase în ultimii ani, de cînd nu se văzuseră și el se lăsă rugat, apoi începu, rar, să mai spună cîte ceva. Ceasul se făcuse aproape două, în jur era noapte și liniște, peste masă și peste capetele lor plutea ușor fumul țigărilor lui ca o mătase deasă și neliniștită. Stăteau alături ca doi oameni străini care se întîlniseră întîmplător și care se atrăgeau unul pe celălalt într-un fel nedeslușit și care putea să însemne orice. Oboseala și apropierea dimineții le măriseră ochii, le albiseră fețele și le ascuțiseră simțurile, dîndu-le o înșelătoare senzație de odihnă și forță.

— Pot să zic — spunea el — că cel mai greu era toamna, așa cam pe la începutul iernii, cînd iarna încă nu se ostenește destul și drumurile și pămîntul sînt vlăguite. La început lucram ca săpător, făceam gropile pentru stîlpi și îi ardicam. Afurisită treabă !

Dobre vorbea rar, cîntărind greoi fiecare cuvînt, comentîndu-se de multe ori în felul următor : „Extraordinar, domnule !", „Grozav și rar văzut", ori vorba lui obișnuită : „Măi, al dracului afacerea !" Vorbea atît de rar și răspicat încît ea vedea limpede în fața ei tot ce-i spunea el și pentru că îl cunoștea bine, cînd Dobre îi spunea că își îngropase o dată o cizmă de cauciuc la rădăcina unui stîlp, ea înțelese cu asta, ba și văzu, zile și nopți, săptămîni și luni de lucru prin noroi, prin lut lipicios ori prin pămînt pietros sub ploaie mărunță. Apoi el îi spuse, rîzînd abia simțit, că unul dintre ei, Nae Lungu, un om înalt și cam vorbăreț, adormind o dată lîngă foc, își pîrlise părul și nu știa nimic. Ea văzu atunci cîmpul alb și murdar de zăpadă, un cort prost așezat și alături un foc mare lîngă care se așezaseră, unii mîncînd din conserve, fumînd sau întorși pe o parte, încercînd să adoarmă. Iar acel Nae Lungu își arsese părul și mirosea ca un „porc pîrlit" cum zicea Dobre, numai fiindcă era bătut și amorțit de oboseală, de săpat și manipulat stîlpii și de asta alunecase prea aproape lîngă foc. Dobre rîdea încă ușurel, înăbușit, de pățania aceea a tovarășului lui și ea simți deodată acel frig grozav ce trebuia să fi fost acolo, pe cîmpul acela, un ger atît de greu și apăsător că toți trebuie să se fi simțit murdari și bătrîni. Apoi Dobre își aprinse o țigară și vorbi de un chef pe care-l făcuseră ei o dată, într-un sat, cînd toată echipa lor, după ce terminaseră treaba, fură poftiți la o nuntă ce se făcea tocmai atunci.

— De, spunea el, ușor mirat și încîntat de cele ce spunea, a fost o beție strașnică, rar văzută ! De la primul pahar cu țuică, era o țuică, cum să-ți spun, așa cam leșietică și nu prea tare, ne-am făcut toți cum îi lemnul. Căderam care mai de care de pe picioare ori de pe scaune, fără o vorbă și toți se uitau și se mirau că nu mai văzuseră așa ceva. Ne îmbătam ca niște copii, numai mirosind băutura și ne era rușine, ce să mai vorbesc, dar n-aveam ce face. Al dracului afacerea !

Cînd auzi asta, femeia amuți de mirare și spaimă. Ceea ce spusese el era atît de puternic și viu încît ea nici nu mai putea să-și reprezinte în imagini cele spuse, vorbele însele ajungeau, umpleau și turteau totul în jur. Și ea îl privi pe Dobre cu teamă și respect, dîndu-se ușor pe spătarul scaunului, uimită de puterea ce se ascundea în corpul acela scund și cu mîinile lui groase. Apoi el scoase cu grijă dintr-un buzunar dinăuntru niște hîrtii, un ghemotoc de sîrmă strîns pe o așchie de lemn și niște fire de tutun, scuturate din țigări. Așează lucrurile cu grijă pe masă, alese încet hîrtiile și îi întinse o foaie tipărită, ruptă la jumătate, murdară și boțită de atîta purtat. În dreapta era o coloană întreruptă de cîteva tipuri care anunțau diferite știri mărunte și acolo, printre altele, înconjurată cu creionul, se găsea următoarea veste :

— *„În raionul Snagov, comunele Maia, Rădulești-Dascălu. Apoi comunele Sordanu, Răiculești-Titu cu o lună și jumătate înainte de termen. În același timp au început pregătirile pentru linia de înaltă tensiune Urziceni-Lehliu".*

Atît. Ea mai citi o dată, cu mai multă băgare de seamă, încercînd să găsească și numele lui în acea știre măruntă, dar nu reuși.

Trecuse de trei, de-acum zorile începuseră să pălească și ei stăteau amîndoi încă țintuiți pe scaune, tăcuți, cufundați fiecare într-ale lui. Dobre fuma mereu o țigară după cealaltă și privea încruntat în masă, stînd însă liniștit și nepăsător, prins încă de cele spuse. Ea îl privea dar nu-l vedea bine, ochii ei erau măriți ușor și fața îi era cam alungită, trasă de nesomn. Se simți deodată încălzită, deși pe fereastră aluneca răcoarea și albeața dimineții. Căldura dinlăuntrul ei creștea neobișnuit, încît ea, care se observa cu atenție, se nedumeri și se sufocă. Se sculă atunci și făcu cîțiva pași lîngă fereastră, privind afară. Dar nu vedea nimic, căci ochii îi erau întorși înăuntru, spre căldura aceea neobișnuită ce o simțea în toate mădularele și nu mai putu să tacă, așa că se întoarse și îl întrebă :

— Și care va să zică, arde ! Arde acuma ?

Dobre o privi liniștit și mirat și îi răspunse parcă cu supărare :

— Arde, dacă scrie acolo, trebuie să ardă ! N-are ce să-i facă, arde !

Așa-i, el avea dreptate, scrie acolo că în comunele cutare din raionul cutare arde și ea văzu luminițele acelea viclene și încăpățînate, cocoțate pe stîlpi înalți. Erau puțintele și cam speriate, dar înfruntau ploile și lutul alunecos ca și frigul acela grozav, cu o ciudată forță și rezistență. Părea că se vor stinge în fiecare secundă dar se aprindeau din nou parcă, rîzînd ușurel, viclene și încăpățînate și femeia se uimi de atîta putere.

Apoi, deodată, tresări puternic, în lucirea aceea fulgerătoare ceva cunoscut, foarte apropiat. Citva timp rămase nemișcată, încercînd să înțeleagă. Dobre stătea la masă, încruntat, cu capul aplecat ușor într-o parte, cu mîna atîrnînd, cu cealaltă, osoasă ca o măciucă, turtind lemnul mesei. Ea se uită la el, dar nu-l vedea, încercînd cu putere să-și închipuie cîmpul, zăpada, urmele negre, răsucite ale drumului, și cele cîteva luminițe sclipind pe stîlpi. Luminițele se apropiau, se legănau parcă și apoi se depărtau, amenințînd să dispară cu totul. Ceva cunoscut, dar fără urme se legăna parcă o dată cu ele și ea se încordă toată să le aducă mereu mai aproape, să înțeleagă, să denumească acea senzație de cunoscut, care ajunse aproape sîcîitoare. Dar efortul și încordarea o obosiră, în jurul buzelor și pe frunte îi apărură broboane de sudoare și simți chiar zgomotul ușor pe care îl făcea, respirînd. Se apropie de fereastră, fără să știe ce face, închise ochii și întinse încet mîinile afară. Pipăi lemnul uscat al cercevelei, deosebi stratul de vopsea care pe alocuri avea grosimi și inegalități, apoi degetele atinseră zidul și tremurară ușor pipăind boabele de nisip ascunse sub tencuială. Aerul rece îi învălui mîinile spălîndu-i-le pînă la încheieturi, atît de violent că ea tresări și în acea clipă luminițele se înmulțiră parcă și se apropiară brusc. Atunci se descoperi fără mirare, chiar ușurată, în lucirea lor încăpățînată și ascuțită ceva din propia ei ființă, ceva din dragostea ei fără margini. Acum înțelese de ce nu mai recunoscuse nimic în acel bărbat ce stătea cu spatele și pe care îl auzea acum ridicîndu-se de la masă, împingînd supărător scaunul și tropotind ușor cu bocancii. Ploaia se schimbă în zăpadă și brumă care apoi curg la pămînt și se transformă în aburi și ceață. Dragostea ei, fără ca ea să știe, se schimbase în rezistență și putere de muncă și apoi se cățărase pe acei stîlpi rari și sclipea cu încăpățînare, triumfînd peste drumul acela cu urme negre, răsucite, peste albeața murdară a cîmpiilor nesfîrșite, înțepînd gerul și singurătatea.

Dragostea ei nu se pierduse, o regăsise acum, într-o formă nouă, neașteptată.

Îl auzi ieșind dar nu se mișcă, crezînd că se va întoarce. Se răsuci cu spatele la fereastră și privi cu liniște tăblia neagră a ușii. După puțină vreme auzi însă portița scîrțiind și pași lui grei apăsînd pietrișul, trecînd pe stradă. Ea rămase însă nemișcată, deși ar fi vrut să-l facă să rămîie, și să-i facă undeva patul, pe jos și dimineața să-i lase ceva de mîncare. Era mulțumită că el nu-i văzuse fața ce strălucea de bucurie, dar de acea bucurie adîncă și liniștită a înțelegerii unei legături neașteptate între două lucruri. Apoi, deodată, simți frig în spate, se depărtă de fereastră și începu să plîngă. Plînse liniștit, stînd gîrbovită pe pat, de parcă ar fi moțăit, apoi alunecă încet lîngă perete și adormi.

Desen de OANĂ MIHAI

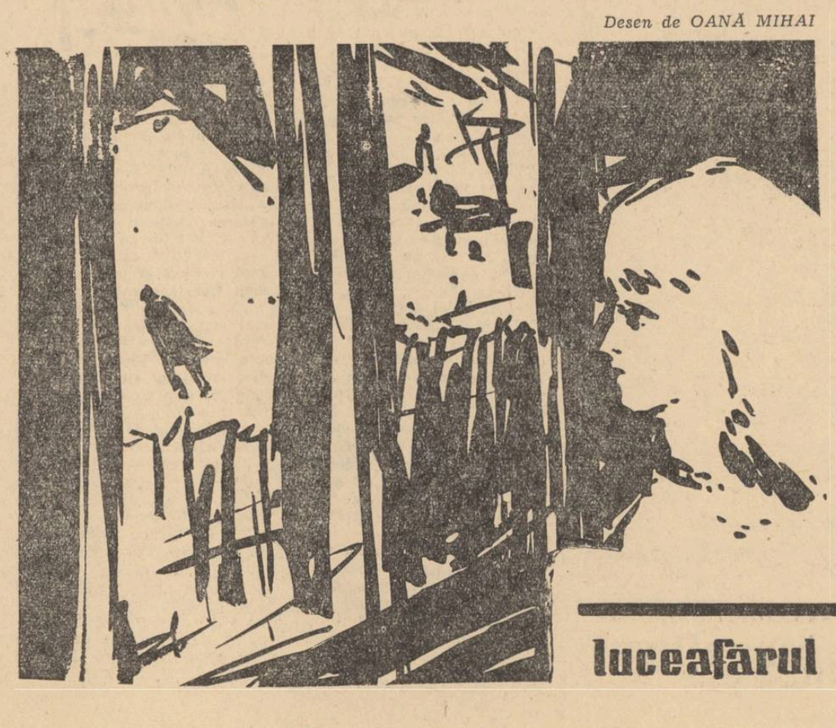

Triumful lui Prometeu

Există în București o arhivă puțin cunoscută, al cărei nume laconic e departe de a-i dezvălui conținutul mirific: „Brevete". Brevete de ce? De purtători ai diamantelor la zborul fără motor?

E drept, au o legătură cu zborul. Sînt adunate într-însele semeția, temeritatea zburătorului aflat la culmile înalte ale gîndirii omenești. Și aceste culmi sînt mereu altele, totdeauna noi. Pentru că este vorba de cele 705.570 de brevete de invenții strînse aici de pe toate meridianele pămîntului.

Cifrei i se adaugă noi invenții purtînd ca însemne ale originalității lor steagurile națiunilor care au dăruit inventatorii.

Lîngă această arhivă se află o bibliotecă cu mii și mii de publicații. Conținutul lor: invenții, invenții, invenții... Sînt accesibile oricînd cercetătorilor științifici, economiștilor, muncitorilor, ori cui dorește să afle nou, să smulgă cîteva sute de turații mai mult unui motor sau să transforme aerul într-un lubrefiant. Ele s-au adunat acolo în arhivă, an după an, cu scopul de a le dărui oamenilor, introducîndu-le în viața de toate zilele.

Intreita față a delictului prometeic

Mitul prometeic stăruie măreț, prin fapta și prin tragismul ce-l cuprind. Obișnuim să-l asociem cu tot ce are omul mai nobil. Dar și cu ficatul „păgîn" sfîșiat de vulturi.

Karel Čapek, cunoscutul autor al Cărții apocrifelor, condensînd înțelepciunea, experiența de viață a omenirii, reconstituie clipele osîndei lui Prometeu. Rolul de judecători „...istoviți de o îndelungată și plictisitoare dezbatere judecătorească, tușind și oftînd... la umbra măslinilor sacri", l-au avut: Hipometeu, președintele senatului, Apometeu, asesorul, juratul Ameteu, Antimeteu și alții — toți, tipuri reprezentative ale claselor îmbuibate din istoria omenirii. Ce judecă ei? Vina lui Prometeu de a fi descoperit focul atentînd prin aceasta la ordinea publică. Deliberările scot în evidență laturi diverse ale „culpei".

„Cum a ajuns un oarecare Prometeu la dumnezeiescul foc? — se întreabă Ameteu. Cu ce drept l-a luat? De unde? Prometeu vrea să ne convingă că l-a găsit pur și simplu. Prostie! Dacă ar fi așa de ușor, de ce nu l-a găsit, să zicem, unul din noi? Eu am convingerea fermă, domnilor, că Prometeu l-a furat, pur și simplu, că l-a furat de la zei".

Apometeu surprinde o față nouă: „...Dacă din vina lui Prometeu, folosirea focului va cunoaște o răspîndire mai largă, lucru care din păcate nu mai poate fi împiedicat, viața și integritatea averii va fi pusă în primejdie, iar aceasta, domnilor, poate însemna sfîrșitul civilizației".

Cu apucăturile lupului hămesit, Antimeteu întrevede posibilitățile ce se deschid aceluia care stăpînește focul: „...cu ajutorul lui poate fi incendiată recolta inamicului, pot fi distruse livezile de măslini. Focul, domnilor, ne pune la îndemînă nouă, oamenilor, o forță și o armă nouă. Avînd focul, vom fi aproape de-o potrivă cu zeii".

Pentru oala de fiertură a omului, pentru carnea ce, pînă la cunoașterea focului, o digera crudă, acuză pe cel ce a smuls focul zeilor „...de a fi încredințat această stihie divină și nestăvilită ciobanilor, sclavilor și tuturor celor ce au venit la el; pentru faptul de a nu fi încredințat-o celor aleși... pentru faptul de a nu fi încredințat secretul descoperirii lui, secret care de drept revine cîrmuitorilor țării... de a fi învățat și pe străini cum se mînuiește focul... Dînd focul tuturor, Prometeu ni l-a furat nouă"!

Prometeu a fost declarat vinovat pentru insultă adusă Statului și pentru sacrilegiu, pentru aducerea unor grave prejudicii publice celor din jur și pentru prejudicierea avutului altora, precum și pentru primejduirea siguranței publice și, în sfîrșit, pentru înaltă trădare. Osîndă-i este cunoscută: ferecat în lanțuri de un pisc, au fost lăsați vulturii să ciugulească din ficatul lui „păgîn".

Iată, așadar, tripla față a delictului prometeic.

Temeritatea lui a născut mitul. La rîndu-i, reconstituind clipele osîndei, Karel Čapek a creat un altul: al strîmbătății, al reacționarismului de totdeauna în judecata claselor exploatatoare. Osîndirea mitică stă față în față cu cele 705.570 invenții aflate într-o arhivă din București. Care sînt urmările ei?

Sinucigașii

Vom lua un martor. Un oarecare Joe Wilson, american de rînd. Șterge ferestrele la un mare hotel din New York, pentru că nu are altă ocupație. Și astăzi, ca în atîtea alte zile, își începe lucrul. Afară e un ger aspru, uscat, de februarie. New-York-ul e prins în promoroacă. Și în sufletul lui Joe e iarnă. Dar nu veselă ca în fericitul Christmas. Ci tristă, apăsătoare. În sufletul lui Joe, totdeauna e frig, chiar și vara. Atunci sufletul este ca un frigider cu compresie, în care nu se află nimic de-ale mîncării, ci doar gheață.

Cînd respiră, aburii i se lipesc de față. Încalecă rama de oțel de la al doilea etaj și calcă în ieșitura zidului. „Faptul divers": Un cadavru căruia deznădejdea nu i-a servit drept parașută.

Joe Wilson ar fi dat mult să cunoască numele omului care și-a pus capăt zilelor. Și el de multe ori a vrut să-și dea drumul de sus, de la ultimul etaj, să zboare, cîteva secunde doar, să nu mai știe nimic. Să scape de gheața din suflet.

A aflat totul din ziare.

„Celebrul Edwin Armstrong s-a sinucis!"

Inginerul american Edwin Armstrong cunoscut prin studiile spectrelor și al distanțelor între particule, specialist în electronică, distins cu medaliile Edison, Franklin, precum și cu medalia Institutului American de Radio, membru de onoare al unor instituții științifice din Statele Unite și din alte țări, s-a sinucis...

Numele lui Armstrong figura, încă din timpul vieții, pe panoul de onoare în pantheonul Uniunii Internaționale de Electrocomunicații, alături de numele lui Faraday, Ampère, Maxwell, Gauss și ale altor savanți de seamă.

de Romulus Zaharia

Marele inventator american s-a sinucis.

Joe Wilson citește scrisoarea cea de pe urmă:

„Eu, Edwin Armstrong, am hotărît să sfîrșesc. Am pierdut procesele cu Radio Corporation of America, cu America Telephon and Telegraph. Mi-au fost furate invențiile, drepturile asupra lor. Mor, deși din toată inima am muncit pentru binele Americii".

„Faptul divers" a făcut ca în sufletul lui Joe gheața să înregistreze cea mai joasă temperatură.

★

Moartea lui Edwin Armstrong este cea mai dureroasă dintre sinuciderile anului 1954 și asemănătoare celei a lui Wallace Carothers, inventatorul nylonului, căruia trustul Dupont de Nemour i-a furat invenția.

Omenirea a cunoscut o vreme cînd, potrivit unei nătîngi judecăți a Senatului prezidat de un Hipometeu, marii descoperitori au fost uciși. Cunoaște și o altîel de soartă a prometeilor, în care alegerea morții se face de bună voie, iar ce este furat inventatorului și după care se poate încropi business-ul în această prea „beautiful" Americă, intră în proprietatea trusturilor.

Triumful lui Prometeu

Rațiunea omului e să învingă, voința lui e să învie, legea lui supremă să meargă tot înainte. Nici un fel de opreliști n-au întors omenirea de pe drumul ei. Cuceririle ei sînt alcătuite dintr-un număr infinit de descoperiri în mersul spre veacurile deplinei victorii a omului asupra naturii. De la descoperirea focului la inventarea roții, de la roată la mașină, de la aceasta la descoperirea energiei nucleare și în cele din urmă, cea mai spectaculoasă, cea mai temerară dintre toate, saltul omului în Cosmos, toate sînt descoperiri epocale, devenite bunuri ale întregii omeniri. Nu! Prometeii nu pot fi uciși. Nu pot fi închiși în seifuri cu comandă electronică. Nimic nu poate opri trimiul lor. Acesta este destinul omenirii. Cele 705.570 invenții aflate în arhiva din București, milioanele de invenții aflate pe cuprinsul pămîntului, depun mărturia triumfului lui Prometeu. Esența constă în descătușarea forțelor celor eliberați de jugul exploatării și soarta, primejdioasă încă, a celor aflați în lumea capitalismului.

Demonstrația cifrelor

Țara noastră a avut inventatori de mare renume: Vuia și Vlaicu, Coandă și Constantinescu, sînt doar o parte din oamenii de vază care și-au adus contribuția la aerarium-ul omenirii. Dar ei au trăit în

vremea cînd tot ceea ce era bun, autentic în știința românească pleca în străinătate să-și capete prețuirea. Traian Vuia își breveta invențiile la Paris, Aurel Vlaicu murea, sacrificat de indolența guvernanților atotputernici, Coandă părăsea pămîntul natal pentru că avionul lui cu reacție nu avea condiții coapte de realizare nici măcar pe plan mondial, Constantinescu nu s-a bucurat o clipă doar de grija mai marilor zilei. Era vremea cînd marele om de știință român, prof. dr. Victor Babeș, în discursul ținut cu prilejul sărbătoririi sale de către Societatea studenților în medicină, zmulgea vălul de pe fața hidoasă a burgheziei.

„Într-adevăr — spune Victor Babeș — în această țară cu politicianism exagerat, se confundă cu totul valoarea oamenilor. Cu cît un profesor se specializează mai mult în știința sa, cu cît mai mult își face datoria, cu cît mai mult este cunoscut în străinătate, cu atît este mai depreciat, mai umilit, mai neglijat de puternicii zilei... Cel care se devotează științei, cu toate succesele sale științifice, va fi persecutat cu furie..."

Era vremea în care, în replică, un ministru brătienist îl certa pe Babeș: „Ce mi se vorbește de timpul cînd știința românească va fi apreciată în areopagul Europei? Să ne cunoaștem lungul nasului, domnilor... Sîntem o țară prea mică..."

În nesocotința lui, ministrul ar fi vrut să fie stăpîn pe o alta, mai mare. Ori, această țară mică l-a născut pe Vuia — inventatorul trenului de aterizaj, pe Vlaicu, constructor, în copilăria aviației, a unui avion de performanțe, pe Coandă care a mers atît de departe cu mintea, că au trecut mai bine de patru decenii pînă ce avionul reactor a ajuns să străbată liniile aeriene ale lumii.

Inventatorii noștri n-au fost înțeleși și prețuiți în trecut. În lumea care ducea mai departe judecata lui Hipometeu, aveau preț alte invenții. Ca,

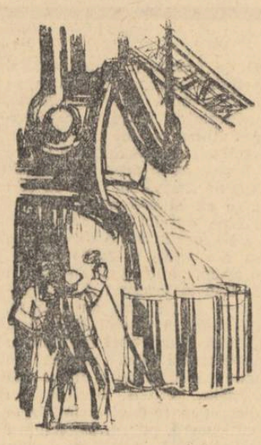

de pildă: „aparat care imprimă pe orice ou ora și data la care a fost ouat, permițînd să se controleze găinile care nu-și fac datoria" sau „susținător pentru ținerea corectă a degetului arătător la scris" ca să nu mai pomenim de hilariantul „exterminator de șoareci, constatînd dintr-o cursă în care șoarecele este atras de o momeală, iar după ce-și introduce capul într-o deschidere, pune în mișcare un mecanism ce face ca un guler să se prindă în jurul gîtului șoarecelui. De acest guler este legat un clopoțel. Șoarecele este lăsat liber, să se întoarcă în galeria sa, dar zgomotul făcut de clopoțelul pe care-l poartă la gît sperie pe ceilalți șoareci și-i face să fugă, exterminîndu-i astfel în mod sigur și economic". (Transcrierea este exactă!).

La 17 ani după Eliberare, știința românească cunoaște o înflorire nemaiîntîlnită. Zeci de institute de cercetări, un foarte mare număr de oameni de știință se străduiesc, cercetează, descoperă. Niciînd n-au fost mai luminoase zilele inventatorilor, mai pline de avînt creator, mai mare prețuirea lor. Pentru că în viața noastră nouă, gîndirea creatoare primește un sprijin deplin. Singura condiție — să pornească de la necesitățile întregului popor. Numai astfel ideile inventatorilor devin o forță activă de prefacere a producției, de progres tehnic și științific.

Sutele de cabinete tehnice din uzine, cercurile A.S.I.T., colectivele de inovații, fondurile pentru experimentare, procedura simplificată de înregistrare a brevetelor, recompensele bănești — toate demonstrează esențialul: grija nouă pentru inventator, prețuirea mare de care se bucură. Este o deosebire de fond între legislația invențiilor din statul socialist și cel capitalist. Legislația capitalistă încîlcită a invențiilor, mașinațiile monopolurilor, diabolica organizare a trusturilor, fac din inventator, în cele din urmă, un sinucigaș. Or, în statul socialist, inventatorul se bucură de ajutorul nelimitat al statului. Grăitoare în această privință sînt cifrele în măsură să oglindească activitatea Oficiului de stat pentru inovații și invenții din țara noastră.

Inovațiile în producție — cu importanța lor economică cunoscută, alcătuiesc un prim pas în căutările omului. În 1954 economiile rezultate din aplicarea inovațiilor se cifrează la 40.008.729 lei. Recompensele bănești acordate inovatorilor cunosc cifra de 6.128.107 lei. În anul 1956 economiile urcă la 211.985.974 lei. Concomitent, urcă și recompensele: 18.588.748 lei. Anul 1958 înregistrează un plus de aproape 10 milioane la capitolul economii, ca în 1960, economiile rezultate din aplicarea inovațiilor să cunoască uriașa cifră de 361.086.212 lei, cifră căreia îi corespund recompense bănești acordate inovatorilor în valoare de 24.133.646 lei.

Totalul economiilor rezultate din aplicarea inovațiilor în cei zece ani de existență a Oficiului de inovații și invenții cunoaște impresionanta sumă de aproape 2 miliarde lei.

În ceea ce privește numărul cererilor de brevete pentru invenții, cifrele sînt tot atît de concludente. În cei 10 ani de existență, Oficiul a primit 6145 propuneri de invenții. Din acestea 4.986 au primit certificat de autor, iar un număr de 532 din aceste cereri au fost caracterizate invenții cu drept de prioritate. Valoarea lor economică pe anul 1960, de pildă, se ridică la 700.000 lei pe invenție aplicată în producție. Economiile postcalculate la 75 invenții aplicate în producție se ridică la suma de 54.802.000 lei, retribuindu-se 730.693 lei premii pentru invenții. Un număr de 10 invenții au fost recompensate cu premiul maxim de 100.000 lei.

Cifrele, grăitoare, demonstrează eliberarea forțelor creatoare ale zecilor de mii de muncitori inovatori, ale intelectualității noastre. Ele oglindesc ceea ce am numi destinul inventatorilor în țara noastră.

Nu este doar o demonstrație a cifrelor, ci a vieții însăși.

20.000.000

În fiecare zi presa noastră înseregă fapte din cîmpul larg al inovațiilor. De pildă faptul că zilele acestea la Cabinetul tehnic al Atelierelor C.F.R. Griviția Roșie a fost înregistrată cea de-a cincisuta propunere de inovație din acest an. Aparținînd tînărului strungar Nicolae Mărăcineanu din secția IV-a mecanică, propunerea se referă la modificarea tehnologiei de fabricație a unor piulițe, prin aplicarea ei se reduce timpul de lucru la jumătate și se realizează importante economii de material feros. Și nota bene, este prima propunere de inovație a tînărului Nicolae Mărăcineanu.

Inovatorul are ochi cutezători. El deslușește acolo unde alții nu văd. Calcă rutina, dă la o parte rugina sub care se află metalul de preț. Petcu Nicolae, inginer la Institutul de cercetări și foraj-extracție din Cîmpina, a obținut în 1957 un certificat de inovator. Era primul certificat de inovator al unui om ajuns la aproape 60 de ani. Datat 23 mai 1957 și avînd numărul 31, se certifica perfecționarea unei instalații prin care se reduc pierderile de produse ușoare la tratarea chimică a țițeiului. Perfecționarea se generalizează la schelele Țicleni, Urlați, Tîrgoviște, Gura Ocniței, Băicoi și Cîmpina. Atunci s-a remarcat faptul că inginerul Petcu se află la prima inovație. Așadar, ne așteptam la altele. Ele au fost certificate. Cea de-a doua se referă la refluxul la condesarea stațiilor de desbenzinare, iar a treia la Separatori de țiței „tip ing. Petcu" și este certificată în 1960 cu numărul 14. Toate inovațiile la care se adaugă o a patra — metodă nouă pentru recuperarea cărbunelui activ — au fost aplicate la diferite schele.

Doi oameni, unul aflat la începutul vieții, celălalt în pragul bătrîneții, au deslușit acolo unde alții nu văd. Au dat la o parte zgura sub care se află metalul de preț.

Inginerul Nicolae Petcu a fost stimulat. Inovațiile lui aplicate în industria petroliferă i-au adus, pe lîngă recompensele bănești, mulțumirile muncitorilor petroliști. Și iată-l, în 1960, inventator. Petcu Nicolae a inventat un nou „procedeu, aparat și instalație pentru separarea de componenți dintr-un amestec gazos prin folosirea absorbanților în strat fix". Procedeul folosește o aparatură redusă ca număr de elemente. Ceea ce reduce investițiile pentru recipiente de absorbție. Se reduc de asemeni: consumul de vapori de apă, de energie electrică și de absorbanți. Se realizează o separare mai bună a componenților prin desorbție. Lucrînd la variații de temperatură reduse, solicitările termice sînt și ele mai reduse, menajînd prin aceasta instalația și absorbantul.

Aflată în experimentare în anul 1960, invenția s-a aplicat prin șapte instalații noi „tip Petcu" de desbenzinare, a cîte 200.000 m.c./zi gaze în schela Țicleni, stabilindu-se: 19.783.183 lei economii la investiții și 1.927.146 lei la exploatare față de procedeele vechi. Totalul de 21.710.329 lei economii într-un singur an, la o singură schelă, demonstrează importanța economică a noului procedeu. Mai mult: prin extinderea aplicării invenției în industria petroliferă economiile vor atinge în următorii cinci ani o cifră foarte însemnată.

Ce forță a descătușat energia creatoare a inventatorului aflat la șaizeci de ani?

Inginerul Petcu Nicolae este petrolist de ani îndelungați. A muncit la „Astra" peste douăzeci de ani. Dacă am lua numai cinci din acești ani, de pildă cei în care a condus stația de dezbenzinare de la Mija, am înțelege multe. Sub privirile inginerului Petcu, an după an, se jefuiau mii de tone de petrol românesc. Nemilos, barbar, cum numai capitalismul poate să o facă. Cînd zi de zi ți se fură, aduni în tine ura față de jefuitori.

Să mai luăm încă cinci ani din activitatea inginerului inventator. Cei în care, la schelele Tîrgoviște, Moinești și Cobea, la chemarea partidului, muncitorii puneau pe picioare o industrie petroliferă ruinată, jefuită pînă la secătuire de furii străine. Putea omul care a văzut jaful din trecut să nu îndrăgească lupta plină de abnegație, strădania eroică a petroliștilor?

Ne explicăm, așa dar, efervescența anilor din urmă ai omului de știință și inventatorului Petcu Nicolae. El și-a legat viața de cea a poporului. Asta i-a dat tărie, forța morală, a dus la descătușarea energiei sale creatoare.

„Mamut"? Nu! o batoză românească excepțională

Se pare că strălucirea unei vieți este dată și de faptele, mai ales de faptele, însemnate, ale oamenilor. Or, cînd ești copil, visezi cele mai înălțătoare fapte, și cauți pilde, și, în cele din urmă, ajungi tu însuți.

De obicei, începi construind un aparat de fotografiat folosind o lupă. Și dai greș. Dar nu dai înapoi. Școala însă, cu obligațiile ei, nu-ți dă răgaz. Așa și-a început viața și tînărul inginer Dumitrescu Iulian.

Născut în comuna Grădinari din raionul Drăgășani, fiul colectiviștilor Nicolae și Maria Dumitrescu, urmează studiile la Școala de agricultură din Voicești. Adaugă cunoștințelor căpătate, altele, adunate în patru ani la un liceul tehnic horticol. În sfîrșit, anii de studii superioare la Facultatea de Mecanizare a agriculturii din București. Repartizat la Institutul de cercetări pentru Mecanizarea Agriculturii, la numai 25 de ani, se dedică specialității. Poți să uiți, tu, fiu de țăran, nopțile lungi ale desfăcutului de porumb, cînd mamele își bătuceau palmele? Poți să uiți? Atunci...

Și-a ales tema elaborată de institut: o mașină pentru bătut porumbul. Condiții: randament mare, greutate mică.

— Batozele ajunse clasice — îmi spune inginerul Dumitrescu, au un randament de 2.000 kg. porumb desfăcut pe oră Greutatea mașinilor atinge 5—6 tone. Firma Kormich a redus cu o tonă greutatea mașinii și a mărit randamentul la 3.000 kg. pe oră. Soluțiile admise au fost cotate drept performanțe mondiale. Cehii au perfecționat M.D.K.-urile 35, ridicînd randamentul lor la 3.500—4.000 kg. porumb desfăcut pe oră. Iată aici și ultimul strigăt al tehnicii capitaliste: „Mamut" — mașina de desfăcut porumb din R.F. Germană. Caracteristici: 5.500 kg. greutatea ei, motor separat, randament 4.000 kg. porumb desfăcut pe oră. Ai văzut pro-

babil, la expoziția industriei franceze, batoza prezentată de firma Richon. Modelul este apropiat de „Mamut". După cum vezi, am avut un cîmp larg de cercetare în care se puteau face multe.

...Gospodăriile colective cereau stăruitor institutului nostru o mașină ieftină, ușor de manevrat, cu randament mare. Se stăruia îndeosebi asupra siguranței de funcționare, întrucît cele „clasice" sînt destul de capricioase. Am ajuns, prin căutări îndelungi, împreună cu inginerul Susdeanu, la o mașină simplă, cu un randament mare, capabilă să bată complet porumbul, ușor de alimentat și cu un debit foarte mare, la care operațiile de deservire sînt mecanizate. Batoza românească a cîștigat concursul de batoze de la Russe. Cîntărește doar 500 kg., are un motor de 7,5 kw, bate 9.000-9.500 kg. porumb la oră. Noutatea modelului constă în folosirea unui singur organ pentru două operații: de batere și separare în același timp... Tovarășii de la uzina Magheru din Topleț au venit cu soluții noi care vor duce la ieftinirea mașinii. Greutatea ei va fi și mai mult scăzută.

Nu-i doar aceasta noutatea. Dacă ne gîndim numai la mîinile mamelor care desfăceau porumbul, ne-am da seama că strălucirea unei vieți, ca aceea a inginerului Dumitrescu Iulian, aflat abia la al treizeci și unulea an de viață, este dată de fapta lui, de invenția la care a depus multă strădanie.

Muncitorii inovatori

529.330 propuneri de inovații au fost făcute de către colectivele de inovatori din industria noastră socialistă. 260.227 de inovații au fost introduse în producție. Economia medie pe inovație a fost de 10.183 lei în anul 1959 și de peste 13.000 lei în anul 1960.

În industria grea, de pildă, au fost aplicate în anul trecut 33 la sută din numărul total al invențiilor și 32 la sută din numărul propunerilor de inovații, realizîndu-se economii considerabile. Soluții ingenioase, cum sînt, de pildă, fabricarea cocsului în metalurgie din cărbuni necocsificabili, sau înlocuirea parțială a cocsului metalurgic, au dus la reducerea prețului de cost al fontei de furnal la Hunedoara și Reșița.

În marea bătălie pentru calitate, pentru o productivitate ridicată, soluțiile tehnice au o însemnătate uriașă.

De-a lungul și de-a latul țării

Stelian Anastasiu a inventat detergenții tip „aril-albid-sulfonici", inginerul Florentin Demerescu „carotiera simplă pentru lucrările de foraj". Pentru aceste invenții au primit recompense maxime.

Ultima invenție? Antibiotice din... usturoi. Dr. Petre Bartoș a realizat un antibiotic pentru uz extern prin extragerea alicinei, principiul activ din bulbii de usturoi. Produsul are acțiune bacteriostatică asupra germenilor gram pozitivi și gram negativi, asupra celor aerobi și anaerobi, dă rezultate bune în toate acțiunile microbiene.

Am putea enumera și alte invenții brevetate de Oficiul de stat pentru invenții: fabricarea hîrtiei striate, șamotizarea argilelor refractare, instalație navală de încărcare, conexiuni pentru bobinaje trifazate, procedeu de preparare a derivaților nitroaceto-fenoli, aparat de orteosiotifă, procedeu de albire a argilelor de caolinoase ca și procedeele de fabricare a uleiurilor minerale, de valorificare a apelor reziduale de la fabricarea penicilinei etc. Într-adevăr, a venit vremea așteptată îndelung de prof. dr. Victor Babeș. Știința românească se afirmă.

Toate acestea și multe altele sînt tot atîtea domenii în care mintea creatoare a oamenilor muncii din țara noastră, inventivitatea lor și-au adus o valoroasă contribuție. Enumerarea lor ne înlesnește o modestă cunoaștere a eforturilor inventatorilor. Dar ne obligă să subliniem faptul că toate străduaniile lor răspund comenzii sociale. De-a lungul și de-a latul țării inventatorii trăiesc efervescența construcției socialiste.

Viitorul

Prezentul ca și viitorul aparțin lui Prometeu. Zadarnică osîndirea lui, chiar și în mit, cu milenii în urmă. Zadarnică încătușarea minților prometeice în seifuri cu comandă electronică la trustul Hartford Empire. Omenirea își urmează cursul neabătut spre veacul luminii, spre veacul triumfului deplin. Mintea omenească este atît de cutezătoare că nimic, dar nimic de pe fața pămîntului n-o poate ține în loc cu toate că sute, mii de invenții stau închise în seifurile trusturilor.

În țara noastră pe care ministrul brătienist o credea mică, incapabilă să-și dea contribuția ei la progresul omenirii, se iau măsuri ca pînă în cel mai îndepărtat cătun să ajungă lumina electrică și cartea.

Tînărul din țara noastră își face o educație temeinică multilaterală. Inginerul Dumitrescu Iulian, fiu de țăran, inventatorul batozei românești de porumb, este un om crescut în anii puterii populare.

„Die Tat" a publicat nu de mult hilariantele răspunsuri la ancheta în rîndul studenților a unui profesor din Edmonton (Canada): Leonardo da Vinci, cuceritor al Americii, Isaac Newton a fost președinte al Statelor Unite.

E o chestiune de esență.

Realizările din țara noastră, din întreg lagărul socialist, stabilesc cel mai bine de partea cui este viitorul. Zi de zi, noi invenții vin să consolideze societatea socialistă, să facă viața mai îmbelșugată, mai plăcută. Este timpul care certifică triumful lui Prometeu, a unui Prometeu sublim prin cutezanța sa, descătușat. Marele visător Karel Čapek, în a sa „Fabrică de absolut", și-a imaginat progresul omenirii ajuns pînă la astfel de limite încît prin dezintegrarea elementelor se obține „eliberarea unui dumnezeu pur din punct de vedere chimic".

Dumnezeul acesta există: omul, stăpînul naturii.

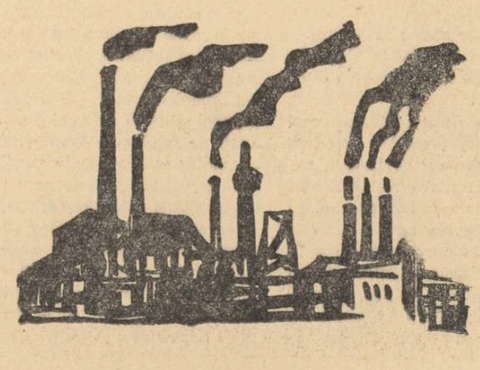

Tita Chiper

Treceri

Unei familii de constructori de la tunel

Corabia albastră a barajului
Stă ancorată
Între munți.
Răcoarea sau ceața ușoară,
Ori poate respirația brazilor
Aburește fața lunii.
La picioarele noastre
Sclipește lacul.

În străfundul lui depărtat
Cunoaștem fiece piatră
Pe care valurile o vor rotunji prin trecerea vremii;
Uriașul leagăn
În care a crescut lacul
L-am statornicit noi
În albia apei
Am muncit, am trăit,
Iar pe unde se-ntinde acum — strălucind —
Smaltul lacului
Se boltea înainte cerul.
Pe atunci cu nevăzute fire legam stelele una de alta
Știind că în locul lor
— Nu peste mult —
Vom lansa constelația electrică
A hidrocentralei,
Împingînd cerul mai sus.

...În tainicul ceas, ca în nopțile noastre, demult,
Dragostea se strecoară cu pas de umbră în timp,
Ne caută fețele,
Ne mîngîie ochii
Și ne odihnește fruntile
Pe care, uneori,
Tristețea — ca un păianjen —
Țese pînza fină a ridurilor.

De aceea cîteodată coborîm în adînc
Pe spirala desfășurată a unui gînd
Chemați de forța de gravitație
A amintirii.

În adînc apa aleargă spre tunel, spre conducte,
Ca sunetul spre tuburile de orgă.
Presimțindu-și ecoul,
Iar pe locul casei în care-am trăit
Se-mpletesc algele
Repetînd — vegetal — îmbrățișările noastre.
Valurile trecînd necontenit pe acolo
Capătă incandescența necesară luminii.

Constantin Abăluță

Cînd totul se schimbă în cîntec...

Soarele trece cu tălpile goale
prin lanuri înalte de grîne.
Dezgolit pîn'la briu printre spice,
ajută sevele să se ridice
și pămîntul ce-l calcă, în urma lui
aromește a pîine

Soarele trece prin lanuri înalte,
ia în mînă un spic și pînă ai gîndi
boabele toate se coc și prin aer
se-aud ca o fugă de note-arămii.

E vremea cînd totul se schimbă în cîntec,
un cîntec ușor de-abia auzit,
alergînd despletit, fluturînd pe cîmpii
ca însăși respirația belșugului.

E vremea cînd totul se schimbă în cîntec.
Din zări oameni vin ca un val
și-n urma lor snopii rămîn
vestigii de aur pe mal.

E vremea cînd totul se schimbă în cîntec.
Pe masă o pîine rotundă și mare,
e-un cînt nerostit, o laudă — adusă
puterii din om, din pămînt și din soare.

3 reportaje de buzunar

PERSPECTIVĂ

Arşiţă de iulie. Cît a fost ziua de mare, o lumină albă, mătăsoasă, a mîngîiat fierbinte oraşul. Creştetul Casei Scînteii şi siluetele blocurilor turn, păreau la amiază catargele unor corăbii ancorate pe o mare liniştită.

Acum, soarele se pregăteşte să apună. În albul văzduhului au început să se prefire abia perceptibile ape albăstrii.

Catargele marilor corăbii de piatră ale oraşului se însufleţesc.

— Să fim atenţi, îmi spune prietenul meu. S-ar putea ca azi să se vadă munţii.

Ştiam că în după amiezele foarte senine de vară, din piscurile cele mai înalte ale capitalei se zăresc munţii.

Deci, pentru asta prietenul meu, mutat de curînd în blocul acesta nou din Giuleşti, mă invitase atît de insistent pe terasă.

Se pare că foarte mulţi dintre noii locatari ai blocului cunosc valoarea deosebită a perspectivei pe care le-o oferă terasa. Vin mereu alţi şi alţi privitori. Şi toţi îşi îndreaptă privirile spre nord. Orizontul se bolteşte din ce în ce tot mai larg, mai îndepărtat. Văzduhul devine tot mai transparent. Şi iată.. ţesîndu-se ca o minune, silueta albastră, masivă a Carpaţilor...

Am senzaţia că munţii sînt foarte aproape. Dincolo de Casa Scînteii. Ca o închipuire splendidă, ca un vis al unei zile de vară.

Parcă au venit tiptil să privească şi ei blocurile noi ale oraşului. Au venit tiptil fără să ştie că oamenii le-au surprins jocul şi-i pîndesc acum plini de emoţie şi încîntare.

— Aveţi o perspectivă vastă, îi spun eu prietenului.

— Da. Se vede de aici, de la noi, tot Bucureştiul. Şi uite, în zile ca astea, şi munţii. Dacă ai ochi buni, vezi întreaga ţară.

Imaginea mi-a plăcut. Am simţit vibrînd în ea o imensă încărcătură poetică: „Dacă ai ochi buni, de-aici, poţi vedea întreaga ţară!"

De pe terasele noilor blocuri, de la ferestrele lor inundate de soare, de pe platformele oţelăriilor de la Reşiţa şi Hunedoara, din halele uriaşe ale uzinelor „23 August", din pragul gospodăriilor agricole colective, de pe schelele petrolifere din Oltenia, de pretutindeni, dacă ai ochi buni poţi vedea întreaga ţară..

Patria socialistă... De oriunde ai privi-o, îţi apare în toată splendoarea ei contemporană. Plină de forţă, păşind cu siguranţă spre viitorul pe care i-l zidesc fiii ei, în frunte cu comuniştii.

C. Vişan

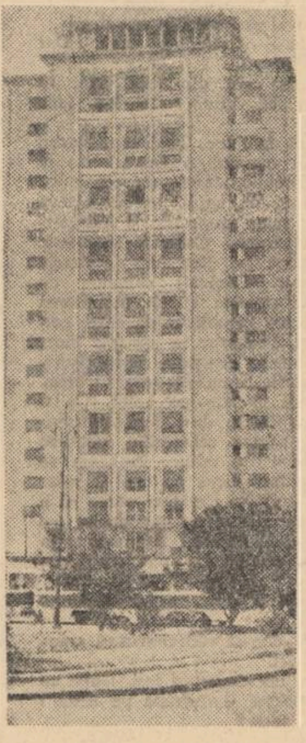

Însemnări de profesor

Stoian M. Ioana e cam firavă. I-am atras atenţia maică-si — femeie văduvă — şi la puţină vreme după aceea femeia şi-a cumpărat vacă. Azi dimineaţă s-a discutat cererea ei de intrare în gospodăria agricolă colectivă. Eram de faţă.

— Stoian P. Maria vine cu trei pogoane, cu un plug, un bou.

— Dar celălalt unde e?

Un glas din sală:

— L-a vîndut.

— Păi de ce?

Femeia explică, stînd dreaptă, cu faţa la adunare:

— Mi-e slab copilul. Am vîndut boul şi am cumpărat vacă, să-i dau lapte.

Un glas din fund:

— Să spuie vecinul Obaie. E adevărat?

Omul se ridică, tuşeşte, îşi potriveşte glasul de parcă ar vrea să ţină un discurs. Dar spune atît:

— Da. E slab.

Acelaşi glas, din fund:

— Păi atunci să-i crească aia mică sănătoasă. O primim.

— Aşa e.

— E bună, femeie harnică.

Dar ei nu-i vine să creadă:

— Şi nu trebuie să aduc vaca?

— De ce s-o aduci? E dreptul tău să ţii vacă pe lîngă casă.

Parcă tot nu înţelege:

— Dar eu am luat-o în schimbul boului.

O lămureşte cineva din prezidiu:

— Da, numai că n-ai făcut-o ca să înşeli colectiva. Aşa a hotărît adunarea generală, că poţi să ţi-o păstrezi.

Din nou glasul celui din ultimele bănci:

— A auzit cine ştie ce vorbe rele despre noi — altfel n-ar fi rămas printre ultimii „individuali". D-aia nu crede...

Ea mai întreabă încă o dată:

— Atunci, vaca îmi rămîne?

— Îţi rămîne.

S-a făcut roşie, i-a căzut părul pe ochi şi e frumoasă. Deodată, se pleacă în faţa adunării. Oamenii o privesc tulburaţi.

Florin Mugur

Vîrsta de aur

Mihalache Coteţ cu frate-su întreba de curînd de tovarăşa Prună. Erau la întreprinderea de Montaje şi Construcţii Siderurgice Galaţi.

— Pentru înscrieri? îl descosea portarul.

— Da. Sîntem dulgheri.

Atotcunoscător, portarul dădu din cap:

— Da, o să avem nevoie şi de dulgheri. Şi-i îndrumă pe cei doi tineri cum să ajungă la tovarăşa Prună. A cita cerere de înscriere pe şantierul viitorului combinat siderurgic se înregistra în ziua aceea?

Discuţiile despre viitoarea cetate de foc de la Galaţi sînt la ordinea zilei aici.

— Se începe cu forja şi turnătoria?

— Sigur. Nu ştiai?

Se cunosc şi alte amănunte. Aşa, bunăoară, se ştie că dacă construcţiile metalice ar fi executate numai de o uzină — cea mai mare din ţară, specializată în această ramură — ar trebui să dureze 11 ani. Sau alt exemplu. Combinatul, în plina lui activitate, va avea nevoie la fiecare oră, pentru acoperirea pierderilor de apă prin evaporare, de o cantitate de multe mii de metri cubi de apă. Amatorii de arhitectură discută ce soluţii tehnice şi estetice ar fi mai potrivite pentru construcţia locuinţelor viitorilor oţelari, tinerii fac pronosticuri dacă vom avea o echipă de fotbal „Oţelul" care să ajungă însfîrşit în A, alţii se pregătesc pentru a intra la Politehnică. Doar combinatul va avea nevoie şi de specialişti...

Discuţii despre viitor. Oare nu e acesta adevărata vîrstă de aur pe care şi-o trăieşte oraşul nostru?

Ilie Tănăsache

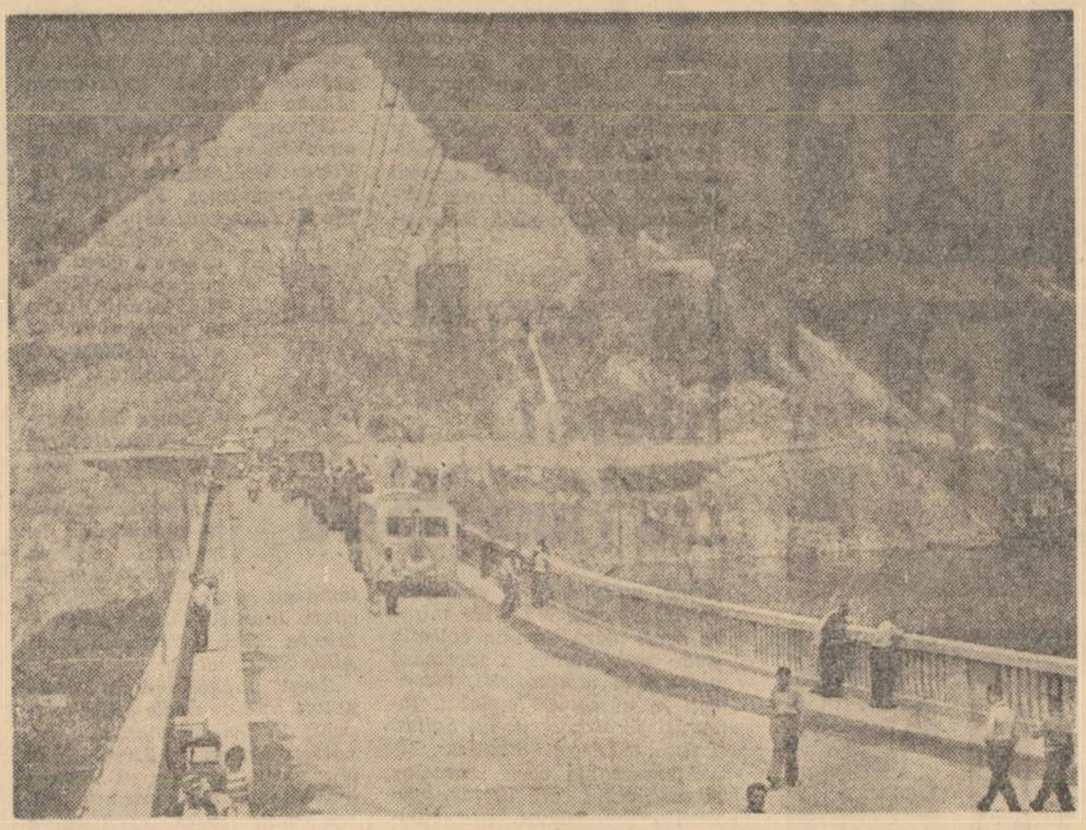

Şoseaua nouă de pe barajul de la Bicaz.

Al. Sever

DULGHERUL

Spinări aplecate, priviri concentrate, mîini destoinice. Dintre spinările curbate, se inalţă unul: parcă ar fi pleznit un arc prea încordat. Ridicat în picioare, în cisme de cauciuc, cu marginea carîmbilor întoarsă şi in cap cu căciula cu urechi clăpăuge, îndesată pe linia sprîncenelor, are aerul niţel neglijent al unui scafandru revenit la suprafaţă, pentru o clipită, ca să tragă în piept o gură de aer.

Peste zece minute stăm de vorbă jos, pe şantier, pe nişte butuci. Cu căciula pe ceafă, rezemat de peretele barăcii, cu o mînă pe genunchi, pare că se odihneşte, dar în ochii lui, uşor voalaţi, pe sub sprîncenele negre, cu reflexe albăstrui, metalice, simt o atenţie trează, o bunăvoinţă nu lipsită de ironie şi, în acelaşi timp, oarecare stinjeneală de a se vedea obiectul unei atenţii stăruitoare. Da, s-a născut în fostul judeţ Brăila, la Tătaru, în 1926. Părinţii, ţărani. E cel mai mare dintre copii. Erau de toţi doi băieţi şi două fete. (Celălalt frate, Dragomir, a lucrat şi el aici, la baraj). Ucenicia şi-a făcut-o la Brăila, la unul Dumitru Enache, cu atelier mare de binale. A slugărit şi a învăţat aici patru ani... De sub vindiac, gulerul cămăşii cadrilate pare că-i susţine capul în dreptul bărbiei... Patronul nu-i dădea nici haine, nici mîncare; punea bucătarii să gătească ceea ce aduceau ucenicii de acasă. A lucrat un timp la patron, pe urmă în sat, pînă în 1945. Apoi a început a călători. A lucrat la Brăila, la şantierul naval, la reconstrucţia oraşului, la reconstrucţia Buzăului, la înălţarea halelor din Ploeşti, a unei fabrici de cărămidă, la Poarta Albă, a unei vile lîngă fostul cazinou din Olăneşti, a unei fabrici de placaj la Rîmnicu-Vîlcea şi a unei băi comunale la Piatra-Neamţ... Ce meserii a lucrat?

— De toate!

Cunoaşte 14 meserii. Dulgher, parchetar, tapiţer, lăcătuş, tinichigiu, rotar... paisprezece meşteri stau întruniţi în el. Surîde stînjenit privirilor mele uimite: „Ce să facă, dacă le ştie?"

Format la şcoala meşteşugurilor tradiţionale, el aparţine totuşi, prin munca şi preocupările sale, unui ev industrial şi socialist. Niciodată — poate — un meşteşugar n-a participat, pe o arie geografică atît de întinsă, la un program de construcţii atît de amplu organizat; care rotar de sat a lucrat vreodată în ţara asta la construcţia unei hidrocentrale?

La Bicaz a fost transferat de Ministerul Construcţiilor în 1953. E anul în care s-a căsătorit. Repartizat la sectorul Uzină, lucrează la construirea baracamentelor, la uzina Diesel (clădire şi fundaţii). In 1954 trece la sectorul Baraj. E anul în care i se naşte primul copil: un băiat. Va lucra la Gospodăria Hidrocentralei „Izvoarele": la construcţia grajdurilor, bucătăriilor, dormitoarelor, uscătoriei de fructe şi de zarzavaturi, la spitalul unificat, la clubul central, la blocurile de locuit, aproape în toate punctele principale ale complexului. La stăvilar lucrează din 1956: anul în care i s-a născut fetiţa. Anul în care a primit distincţia de fruntaş pe ramură.

Tăcere, un popas... Nevasta?! De unde şi-a luat nevasta?... Da, e drept, s-a vînturat în toată ţara, a lucrat şi ici şi colo; dar nevasta şi-a ales-o din sat.

— De ce?

— Mai bine aşa!

Aruncă barajului privirea aceea familiară şi calmă a muntenilor de prin partea locului, obişnuiţi să regăsească întotdeauna muntele pe locul lui, ca pe un prieten puternic

OAMENII ŞESENALULUI

şi statornic. Aici a lucrat în special la cofraje. Un cofraj e un tipar, o matrice; o clipă înainte de a fi clădit din beton, barajul a fost tocmit, bucată cu bucată, din lemn. Acest imens tipar din scînduri a fost făurit cu mîinile lui Lacurezeanu şi a multor altora ca el. O parte din geniul meşteşugarilor care i-au precedat şi i-au pregătit, s-a afirmat aici.

După ce a cofrat bucată cu bucată întregul munte de beton, cu năzuinţa parcă de a-l împacheta într-o imensă ladă de lemn, a trebuit, fireşte, de fiecare dată, să-l decofreze din învelişul lui, mereu efemer ca şi coaja unei nuci. A cofra şi a decofra, a face şi a desface, asta e toată munca; dar între aceste două acte ale aceleiaşi operaţii, se împlinea ceva. Pe măsură ce taluzul de beton se înălţa încremenit peste albia Bistriţei, cofrajul lui dispărea. Cînd barajul s-a împlinit pînă la creastă, din imensul tipar de lemn nu a mai rămas nimic: ca şi cum betonul l-ar fi mîncat pînă la ultima aşchie, pînă la ultima fibră. Chiar scîndura rebutată, stivuită, intrată în ansamblul vreunei alte construcţii, ca să peticească o gaură, o uşă, o fereastră, un acoperiş, a uitat că a fost odată un tipar glorios. Pînă la finisarea valului de beton, urma scîndurii în ciment încă mai amintea, cu imaginea ei de fosilă conservată, de munca dulgherului; apoi finisajul a acoperit tot. Dar despachetînd în fiecare zi o parte din baraj, fiecare dulgher a avut cu siguranţă impresia că barajul creştea din mîinile sale.

Drumul acela lung şi tenace, ca să ajungă de la nivelul şantierului la nivelul coronamentului, Lacurezeanu l-a făcut, alături de ceilalţi, în cîţiva ani. În această lungă călătorie pe scînduri, fier şi beton, el a investit cîţiva ani din viaţa lui, a avut timp să se căsătorească, să facă copii, să petreacă, să înveţe, să înţelepţească şi pe alţii. Pricep foarte bine: numai acela are timp, care ştie să-l folosească. Atîta cheltuială de inteligenţă şi de energie, de răbdare şi de perseverenţă pentru a făuri în fiecare zi, sub picioarele sale, treapta de care avea să aibă nevoie a doua zi pentru a păşi mai sus, către creasta încă invizibilă atunci a barajului, către creasta lui închipuită, mi s-a părut un semn neîndoios de forţă.

Pare că multele-i meserii, îndelungatele peregrinări şi marea sa experienţă n-au avut alt rost decît să pregătească în el un maestru al socialismului constructor, dedicat marilor construcţii. E şef de brigadă din 1952, membru de partid din 1958. A condus oameni, a calificat cadre; a economisit sume enorme folosind material recuperat; activează pe linie de sindicat şi se ocupă de cantină, magazine, chioşcuri; consultă cărţi despre tehnologia materialelor. La 35 ani, muncitorul acesta modest are, în marea armată a celor ce muncesc, preocupări multiple şi ţinuta unui bărbat de stat.

Odinioară, — în epoca începuturilor sale de meşter — pe cînd lucra la maşinile de tîmplărie, l-au lovit aşchii în ochi. A fost şi operat. Poartă ochelari: numai cînd citeşte. Altminteri nu-i suferă. Altădată, mai de mult, un cuţit ţîşnit prin apărătorul maşinei — o maşină cu 4000 turaţii pe minut — i-a tăiat vinele de la o mînă. N-are importanţă. Ştie 14 meserii, lucrează cu ambele mîini. Mă priveşte cu ochii lui voalaţi şi-mi surîde stînjenit, cu dinţi albi şi puternici.

— Cu amîndouă mîinile!

Pricep. De obicei sîntem pricepuţi şi îndemînatici cu o singură mînă; mîna stîngă e un ucenic care nu va ajunge niciodată meşter; ai zice că în fiecare din noi lucrează de obicei un meşter diminuat, o jumătate de meşter. Ei bine, sînt oameni pe care îndemînarea ambelor mîini îi face oameni întregi în sensul cel mai complet al cuvîntului. Lacurezeanu e unul dintre aceşti artişti ai ciocanului şi fierăstrăului. Mîinile lui îmi amintesc de un pianist: aceeaşi eficacitate în ambele mîini, aceeaşi cooperare armonioasă şi rodnică, aceeaşi însuşire miraculoasă de a trece o melodie de la o mînă la alta... În această armonie a mîinilor lui mi se pare că deosebesc acelaşi principiu superior care asigură unitatea şi puterea unui întreg şantier.

Cu atîtea meserii la mînă, ai zice că e mai pregătit ca oricine să concureze întreaga industrie, să-şi facă tot ce-i trebuie, după tradiţia ţăranului, cu mîinile sale. Nici nu-i trece prin minte: cu cei două mii de lei cîştigaţi în medie pe lună, şi-a cumpărat radio, aragaz, îmbrăcăminte, tot ce poate să-i înlesnească viaţa. Numai o dată, cînd a avut nevoie de mobilă, a biruit se pare ţăranul din el şi atunci mai degrabă sub înfăţişarea unui meşter mai interesat de frumos decît de economie:

— Mi-am făcut-o singur.

Omul face tîmplărie fină şi dacă n-a avut prilejul s-o facă pentru alţii, a făcut-o pentru sine. Cu aceeaşi bucurie cu care nu-şi refuză nici un prilej de voie bună. Îi place cinematograful, frecventează teatrul, nu ocoleşte petrecerile. Dintre sporturi preferă fotbalul. Nu, nu joacă. Admiră. Decît un jucător prost, mai bine un spectator credincios. Cu ce echipă ţine?

— Cu cea mai bună. Şi iarăşi are surîsul acela care te face să bănuieşti în cuvintele sale mai mult decît spune.

S-ar putea, foarte curînd, să plece din Bicaz.

— Pe aici se termină.

Fireşte, nu-i pare rău că se termină. Îi pare rău că se desparte de locuri dragi. Şi simte probabil nevoia să ştie unde va începe lucrarea aceea de seamă care are nevoie şi de el. E emoţia constructorului care ştie bine că sfîrşitul unei opere nu-i poate aduce decît obligaţia şi bucuria de a începe alta. Unde?

— Unde o fi nevoie.

E siguranţa omului care se ştie aşteptat. E calmul omului care se ştie necesar. Să ai la 35 ani experienţa unui om de 60, înseamnă să te bucuri în acelaşi timp de avantajele tinereţii şi de farmecul înţelepciunii. E în omul acesta modest o sinteză de tinereţe şi de înţelepciune a cărei formulă uimitoare nu putea s-o realizeze decît revoluţia.

Mihai Negulescu

Cîntec de dragoste

Cînd, sorbind neştiute ţării din unite pămînturi,
răsăritul anilor mei însetat se deschide
— pleoapă de soare tăcut, dintre vechile cînturi, —
în lumina marilor ore lucide,
ca un tînăr fiord
desenat în cleştar azurat,
prin albastre tăceri matinale,
simt intens cum mă-nalţ, cu un proaspăt acord,
peste harpa cîmpiei natale...

Simt intens bucuria că am străbătut
drumul cîmpiei fără ocoluri şi singurătate;
m-am întîlnit altul şi m-am cunoscut
prin împînzirea viselor toate;
şi severe imbolduri împrejur întreţes —
soare irumpt din coroanele anilor mei
de-mpliniri verticale,
slăvind cu putere şi dragoste drumul ales,
drumul spre timp, al cîmpiei natale...

Sunet şi stea

Mi-i sufletul bogat, ca o vioară
în care ore şi visări îşi ţin
minunea lor de sunete, uşoară,
şi-n care clipele, din faţă, vin
încet, ca o părere strecurată
prin pulbere de aur irosit,
neîncetat în inimă sunată,
neîntrerupt iscîndu-se din mit...

Dar niciodată cîntecele mele
prea-plinul bucuriei nu l-ar şti
de n-ar veghea asupra lor, din stele
şi din înaltul gîndurilor vii,
o singură credinţă-n frumuseţe,
o singură încredere-n partid, —
cu orizontu-acestor dimineţe
spre inimă statornic arcuit...

Ion Crînguleanu

Copiii

Oare unde-şi duc mamele pruncii
Mereu prin aur şi soare?
Oare cine visează mai mult în lumină
Copiii, sau mamele?

Deasupra acestei lumi de iubire
În care totu-i o devenire în vreme,
Dragostea-şi poartă infinitele zboruri
Înaripate de aur şi soare.

Încă nu ştiu cine visează mai mult,
Dar simt cerul vast plin de gînduri;
Totul se petrece sus, lîngă soare
În aur...

Dragostea nu prinde niciodată rugină
Şi mereu se petrece în soare...
Numai ura poartă rugină
Şi-i lipsită de visuri...

Chemare

Sprijinindu-mi trupul de ceruri, te caut
În refrenul dimineţilor reci, —
Dă-mi una din zilele pentru renaştere
Şi prin meridianele mele să treci...

De-aici privesc amurgul, departe
Ucigîndu-şi caii rozători de stele, —
Încălecîndu-i, dau năvală-n adîncuri
Şi mă pierd căutîndu-te.

În urma galopului, odihnindu-se, cerul
Îmi caută tăcut umbra pe zare;
Ai grijă de salcîmul ce are să crească
Sădit de tine pe bolţile cîntului...

Ochii

A căzut de pe ceruri în ape iubirea;
Vai, ce limpede-i marea...
Ochii mei ca două planete arzînd.
Urmăresc cum se pierde
Frumuseţea-n adîncuri...

Am pierdut urma cîntului; uriaşe ecouri
Străbat nemărginirea,
Revin şi mă lasă.
Numai ochii mei neclintiţi.
Nu pierd nici o clipă
Dansul ei spre adîncuri...

Ion Ţîrlea

Noapte în cîmp

În frunzişe de nori —
trandafirul de aur al lunii.

Şi dorm, sub umbra cerului mare, lăstunii.
Numai recoltele colectivelor
nu dorm;
pe lacuri vălurate,
de grîne, de porumb,
pluteşte vîntul enorm.

Vera Lungu

Lui Aurel Vlaicu

S-au frînt aripile gîndului.
Îndrăzneala s-a prăbuşit,
în noi rămînînd vie.
Pe locul unde ai însemnat paşii istoriei noastre,
acolo unde visele tale şi-au întrerupt zborul,
acolo vom construi rampa lansării
navelor noastre de călătorie în Cosmos,
şi primii noştri astronauţi îşi vor lua zborul spre Lună.
Se vor întoarce să-ţi ridice un monument
cu primele pietre aduse
din Lună
din Venus.
din Marte
şi din planetele
de mult mai departe.

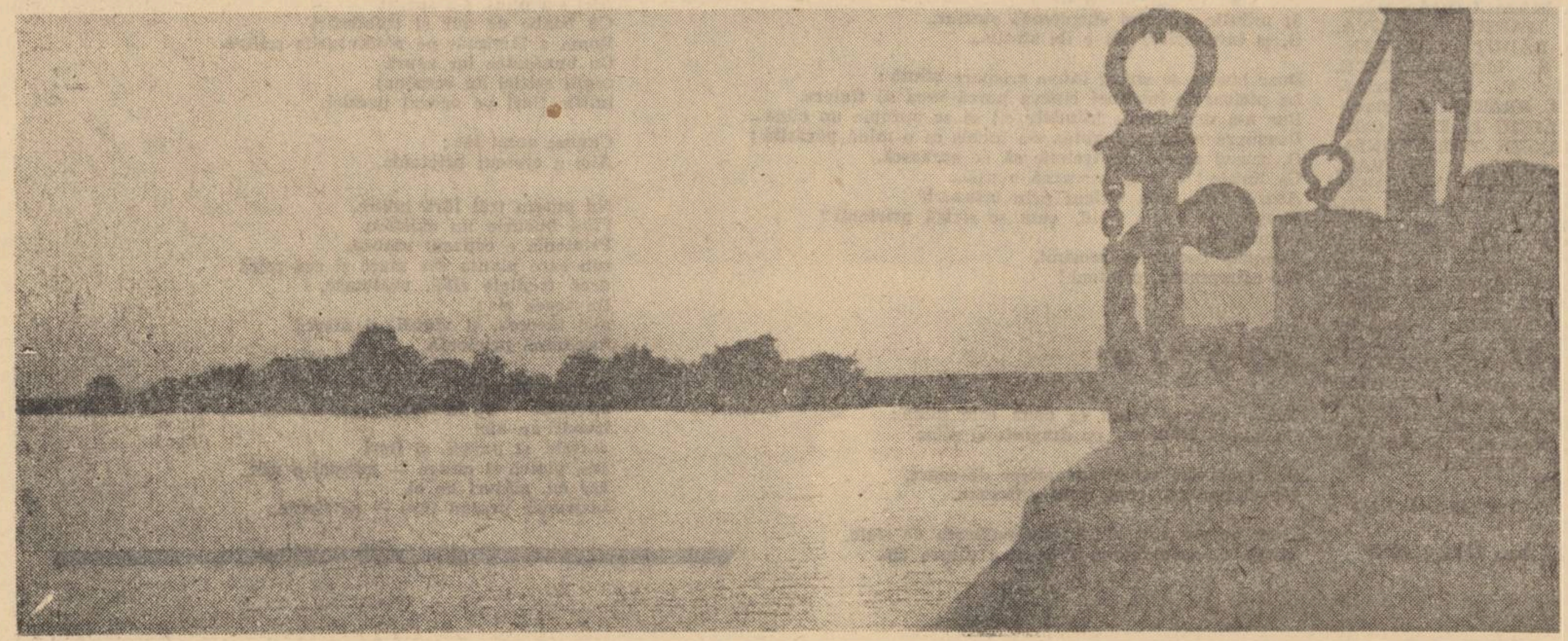

Apus de soare în Delta Dunării

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Poșta redacției

MIC DICȚIONAR POETIC

Despre ritm (I)

Dicționarul limbii române moderne ne dă următoarea definiție, evident deficitară: „Așezarea simetrică și periodică a silabelor accentuate și neaccentuate într-un vers"... Ritmul, însă, există, ca atare, în poezie, și în afară de așezarea simetrică și periodică a silabelor, consacrată de experiențe poetice milenare. Poezia, pentru a-și tace auzit cîntecul, trebuie să-și găsească acele cadențe proprii unei anume imagini, să trezească rezonanțe care o individualizează. Aparenta lipsă de ritm, numită cu un termen cam prețios „ritm interior", se bazează pe cunoașterea, sau intuirea, multilaterală a factorului ritm și, din acest punct de vedere, o poezie în afara ritmului este de neconceput. Ritmul se manifestă ca un impuls vital al versului, încă din perioada cînd poezia încearcă să se nască din nebuloase, ca planetele. Organizarea versului este secondată permanent de tendința de precizare a ritmului, deși poetul nu simte această necesitate în sine. Căutarea „cuvîntului ce exprimă adevărul", în perioada de elaborare a poeziei, înseamnă, în fond, căutarea expresiei-cheie, concretizată într-o imagine, într-un vers, sau numai într-un fragment de vers, care capătă forța de a polariza în jur tot materialul poetic pînă atunci disparat sau incongruent. Această expresie-cheie poate fi primul vers, sau oricare altul, dar cert este că o poezie începe să se supună condeiului numai după ce noianul de imagini capătă un contur și, implicit, o cadență, o organizare melodică a destășurării. Există, fără îndoială, un simț al ritmului și deseori o poezie ca și finită este abandonată, pentru a se încerca „altceva", deoarece melodia în care a fost transcrisă pare străină.

Există oare ritmuri în sine, pe care un poet ar trebui să le deprindă, o dată pentru totdeauna, utilizîndu-le apoi la alegere? Manualele de prozodie expuneau un inventar atît de sărac în ritmuri, încît arta poetică părea condamnată la cîteva șabloane ce amenințau cu sufocarea. Totul părea că se rezumă la „picioare". Picioare de două silabe: iambul (— /) și troheul (/ —). Picioare de trei silabe: dactilul (/ — —), amfibrahul, (— / —), anapestul (— — /) și, rar, amfimacrul (/ — /). Picioare de patru silabe: în general neclasate. Aceste unități ritmice sînt oare purtătoare de valori proprii?

VASILE PĂTRU: Versul are oarecare fluență, dar imaginile sînt luate din domeniul public: „În nopți tirzii, cînd înspre fund de ape / Vislind, luceferi grei se despletesc, / Eu port cu mine și îi simt aproape / Doi ochi de fată care mă uimesc". Este drept că de multe ori drumul către poezie începe prin preluarea unor imagini care și-au spus deja cuvîntul, dar, ca orice început, se cere depășit. „Sufletul care urcă trepte de lumină" nu mai poate comunica nimic, în această formă, iar „cu ochii deschiși visez" de asemenea, plus pericolul alunecării către tango.

OVIDIU CODRIN: Există fără îndoială multă strădunță și unele sclipiri notabile în versurile d-tale. Le-am remarcat de la primele încercări trimise revistei noastre. Ici și colo întîlnim semnul unei deslușiri poetice promițătoare: „Dimineața alerg în calea luminii / asemenea plantelor care / se ridică în vîrfuri, / și sîngele meu devine mai luminos", sau: „Marea era închisă între / țărmurile ei, / frumusețile se consumau / în singurătate, / asemenea scoicilor / mistuite de soare / pe plaja de aur fierbinte". Ceea ce socotești d-ta însuți drept realizat nu este, însă, decît exprimarea unor dorințe pentru care se cere acoperire: „De-aceea port un steag și mă mîndresc / Și știu că-i inima ce-mi flutură în zare; / Menit eu sînt ca-n cîntece să las / O mărturie lumii viitoare". Principalul neajuns al versurilor, în stadiul actual, este insuficiența lor prelucrare. Primul condei nu poate fi decît în foarte rare cazuri și ultimul. Revenirea este aproape în unanimitatea cazurilor necesară, și aceasta este unul dintre capitolele cele mai importante ale muncii poetice. Desigur, se înțelege perfect ceea ce ai vrut să spui, dar cuvintele nu sînt decît aparent versuri cînd scrii: „Superior înțeles existența mea capătă / Prin această trăire a mulțimii în mine"; sau în această comparație mai mult decît brută: „Ca primăvara sevele-n livadă / Așa entuziasmul urcă-n mine". Suportă ultimele două citate comparația cu primele? D-ta oscilezi extrem de nehotărît între exprimarea muzicală și cea neprelucrată, prozaică și din această zbatere n-a ieșit, deocamdată, nimic personal. Avem și încredere și răbdare.

IOAN EREMIA: „Prietenii mei" debutează convingător: „Mă uit la ei. Prieteni am o droaie. / Ei fieru-l înroșesc și îl îndoaie, / Sudoarea curge de pe frunți, potop / Și arde parcă-i fosfor, strop cu strop. / Pe unul n-am văzut ca să se plîngă. / De-i dreapta obosită, lucrează cu cea stîngă. / La fel luptară mulți din ei pe Tatra, / Pe-atunci cînd eu eram în clasa-a patra." Din păcate, finalul este mai coborît sub acest ton firesc. Exclamația „Așa mi-s dragi, mi-s dragi din cale afară..." nu cuprinde mai nimic din intensitatea sentimentului sugerat pînă atunci.

I. HOROTAN: Imaginea războiului este numai parțială: „Un copac cioturos / cît toată pădurea. / Rădăcini despletite / strangulînd pămîntul. / Tăietorii îl caută / fluierînd în zori / Și pașii lor se aud / tot mai aproape". Ideea de luptă lipsește, iar atmosfera generală are ceva idilic, ceea ce sîntem siguri că n-ai urmărit. Efortul de concentrare te duce uneori la confuzii, ca în „Menire": „Cu fiece om nou cunoscut, cu fiece gînd înțeles pe-ndelete / Eul din mine îl nărui. / Și știu că-n efortul comun, / Cînd luptei comune mă dărui, / Cu fiece vers întregesc o minune". De ce trebuie să se „năruie" eul, în loc să se împlinească, în procesul cunoașterii? La fel de neclară este și relația dintre prima și a doua afirmație. Poeziile epigramatice cer o deosebită claritate, tocmai pentru a lăsa să se vadă adîncimile, cînd există.

DAN GHETA: Vorbele mari nu fac totdeauna și poezie mare. Credem mai curînd că ar trebui să ocolești tentații de genul: „În sufletul meu se încaieră munții. / Și mintea-i cuptor sub arcadele frunții", de un grandios pur verbal. Titanismul are, într-adevăr, o puternică tradiție în poezia noastră (Eliade, Eminescu, Macedonski etc.) dar, dacă i-ai reciti cu atenție, ai observa că grandiosul vine din forța sentimentului sau amploarea viziunii, nu din expresie.

CONSTANTIN CĂLIN: Inceputul este într-adevăr promițător. Am dori, desigur, să exprimi ceva mai mult decît elanul vîrstei și, mai ales, să ocolești generalitățile. „Visele", „Scheiele" au o rezonanță tinerească în versurile d-tale, dar își păstrează, totuși, vagul oricăror noțiuni prea utilizate, luate în sine: Pe noi / schelele ne-au învățat / schelele / cum s-adună, / în cutele vremilor, / stelele. / Pe noi ne-au învățat, / visele, / cum se surpă, / în zboruri albastre, / abisele". (Un abis surpat este un nonsens, deoarece ar însemna un abis și mai abis! Controlează atent fiecare cuvînt!) Totuși, simțim o undă de prospețime, incipientă, care ne îndreptățește să așteptăm cu interes viitoarele lucrări.

ANA MANOLE: Deși elementele imaginii, înșirate separat, ar părea concordante, îmbinarea lor este total confuză: „Am căutat cu valul în adîncuri / Privirile cerului: / În irișii lui văpaie / Am cunoscut scînteia ta / Ce arde-n oceanul iubirii". Care este logica interna a acestor versuri? Să amintim că „privirile cerului" pot fi căutate în „adîncuri". Dar ce reprezintă „scînteia" din „irișii văpaie" (ai cerului, pare-se) arzînd (o scînteie nu arde, ci scînteiază) în oceanul iubirii, adică în adîncul acestui ocean? Nu este suficient ca elementele componente să aparțină aceluiași univers, cum s-ar părea că este cazul aici (priviri, irișii, scînteie, arde) se mai cere ca îmbinarea lor să fie concludentă, călăuzită de o idee organizatoare. Sau versurile sînt eliptice într-un mod inadmisibil, sau, de la bun început, ai considerat neclaritatea drept adîncime. În celelalte versuri există claritate, dar, din păcate, numai atît. Fiorul poetic absentează, constatările nu transmit nimic, ba chiar pierd din realul lor, prin rimarea aproximativă: „Am vîrsta tinereții, dar tinerețea-i alta, / Am primăvara-n suflet ce înflorește iar, / E tot atît de pură, atît de inedită / Ca-nmugurirea vie pe plaiul milenar". Spuse într-o proză obișnuită, aceste adevăruri ar fi mult mai convingătoare.

VASILE ZVANCESCU: Și d-ta ești atras de titanismul verbal: „Mi-e cîntecul născut din jarul prometeic / alături de titanii căliți în răzvrătire / ce urcă-n timp c-o flacără imensă." „Fulgerul lui Zeus", „Phoenix", „Demiurg" — o colecție impovărătoare pentru o singură poezie. Cînd reușești să te eliberezi de livresc și grandilocvență, versurile se încheagă în imagini notabile: „Cu fruntea șfichiuită de fulger și furtună / Bătrînul pisc ascultă de veacuri simfonia, / Eșarfa veșniciei în juru-i se adună / Iar virfu-nfipt în boltă culege armonia". Imaginea este totuși din seria multelor imagini care călătorește prin caietele mai tuturor tinerilor, după ce au călătorit și prin caietele celor mai bătrîni. Cu toate acestea, o preferăm, ca organizare, fluxului arbitrar imagistic, care încearcă să poetizeze printr-un procedeu destul de ieftin, adăugînd unei fraze simple umpluturi arbitrare. D-ta spui, de fapt, fraza următoare: „Noaptea poartă visele noastre prin cer, printre stele, visele noastre luminoase care cercetează mereu necunoscutul". Convertirea în imagine nu se face însă, în cazul dat, pe calea creării unei imagini, ci prin adăugarea de cuvinte, ca și cînd o mînă ar putea să-și schimbe structura, prin multele inele de pe degete. Rezultatul este acesta: „Caravanele nopții poartă visele prin deșerturile cerului / visele noastre care ard în clipirile stelelor, / visele noastre care sapă nebănuitele trepte ale azurului / luminoase asemeni lavei incandescente și informe" (Comparația cu lava este total improprie, cu atît mai mult cînd i se precizează și informitatea!). Procedeul este, repetăm, mult prea facil și exterior. Facilitatea se demonstrează, dealtminteri, chiar în versurile următoare, cînd „caravanele nopții scriu cu baghetele armoniei / imnurile pe care noi nu le-am scris niciodată". Dacă „caravanele nopții" se conjugă perfect cu „deșerturile cerului" aceleași „caravane" nu mai au nici o justificare cînd... scriu imnuri. Continuînd astfel, se poate afirma orice.

CORIOLAN BRUJ: Am reținut una dintre poezii și așteptăm altele.

RICHARD REGVALD: Incercările de poem (poate și din cauză că nu ne-ai trimis decît fragmente) nu ni s-au părut prea concludente, ca și „Cîntec pentru fata necunoscută", pe care vrem să-l considerăm o simplă butadă. Altfel ne-ar fi greu să detectăm sensul unor anticipări de genul acesta: „O să plîng, / Vai, cît de mult am să plîng / Întîlnindu-te undeva, / Fată care nu te cunosc, / Vioară de aur, / Magnat al poemului încă nescris". În lirismul pe unde mai scurte ai reușit să creionezi imagini pe care le reținem: „Soarele urcă zidarii pe schele / Sau poate ei înșiși îl urcă alături de ei, / Și ce bine le-ar sta, aplecați peste zidul înalt, / Incediul solar să-l poarte pe umărul drept".

Am reținut „Reculegere".

B.I.C. — Cluj; VICTOR VIȘAN, Copăcesasa; CONSTANTIN CLIȘU, Bîrlad; FL. BĂDULESCU, București; POPESCU CRISTIAN, Galați; DANU B. ANA, Lupeni; PETRE VASILE CAZANGIU, Slatina; DIMA GHEORGHE DIONISIE, Nărtești; SERGIU SÎRBU, București; PURCEL TEOFIL, Huedin; CONSTANTINESCU VASILE, Săveni; LANDA MIHAI, Bicaz; VASILE RADU, Dumbrava; GABRIEL BEKE, București; MARGA LĂZĂROIU, București, I. MUNTEANU; IRVA GH. Bîrlad; MARINESCU MIHAELA, AUREL SUCIU, Gherla; ICHIM MIRCEA, Buzău; I. OPESCU, Cîmpulung Muscel; EBETINE CORNEL, Reșița; AGI AUREL GHEMAR, Constanța, NICOLAE ROGOBETE, Tr. Severin; GH. KOGĂLNICEANU, Botoșani; IOAN GHIUR PAULEANCA, Arad; VASILE MANOLESCU, Focșani; D. ZMEIANU, Găești; VASILE POP, Hunedoara; I. GH. IVANCIUC, Aleșd; A. ZAMIR, Bacău; TULEA ION, Ghelar; P. TUDORAN, Brezoiu; MORARU ADRIAN, București; VÎRLAN VIORICA, Pașcani; ZAHARIA SÎNGEORZAN, Năsăud; EMIL SIMĂNDAN, Cluj; I. GALAVAN, Arad; VASILE MANOLESCU, Goleși; TITUS ANDRONIC, Mediaș; I. ROMAN, Brașov; DAN TUDIESCU, Iași; MATEI MATEI GAVRIL, Chinteni; B. STREIANU, Deva;

MAI TRIMITEȚI!

SIN, București; COSTACHE NICOLAE, București; MIHAI CUPCEA, Budești; CAPAC IONEL, Craiova; I. M. NĂSTĂSESCU, Plopeni; RĂDUCANU VASILE, Cărbunești; GH. MAGHERU, Craiova; GEINESCU DUMITRU, Filipeștii de Pădure; CONSTANTIN ȚIMPĂU, Sighet; VASILE FLORISERA, Arad; ERICH KOTZBACHER, Onești; VICTOR NISTEA, Vatra Dornei, CIOCOIU SEVER, Craiova; CINCIUNĂ ION; POPESCU PETRE, București; MIHĂILESCU ERNESTA, Măcin; DUMITRU ION RĂDULESCU, Drăgășani; MARIN ȘERPE, Niculițel; CORNELIU IACȘINESCU, Cugir; TONY GEORGESCU, Constanța; NICOLAI MASCALIU, Suceava; VICTOR DRAS, Sighet; DOMENINGO BUENRETIRA, Sighet; SAVIN T. MIHAIL, București; C. D. DUMBRĂVEȘTI, Arad; PRAZ CONSTANTIN, București; ADRIAN ADAMACHE; ILEANA ROMAN, Tr. Severin; PETRE MAZILU IOAN, București; MARIUS DRENEA, Brașov, BĂDUȚĂ CONSTANTIN; S. MARDALOESCU, Caracal; T. ENE, Drăgășani; D. BRĂTESCU, București; LIVIU BARNA, Calafat; EUGEN POLIHRONIADE, București; A. LIPOVAN, Reșița; PETRE M. RUSU, Adunați; DRĂGHICI EUFROSINA, București; GROPAN NICOLAE, Sibiu; GROZESCU TUDOR, Teremia Mare; GIURGEA ION, Sighișoara; GH. SĂRĂCIN, București; I. ZIPSER, București; S. ANTOHII; D. NICOLAE, Letea Nouă; ION DAVIDEANU, Hălmagiu; POMPILIU CERNA, București; NEDELUȘ MIHAI, Asan Aga, LUPULESCU V., Sinteși; ION ILIESCU, Reșița; PERȘOIU MARIA, București.

DEOCAMDATĂ NU!

Mihu Dragomir

Mircea Tuță

TINEREȚE

— Fragmente —

Un soare uriaș începuse să urce încet. Cerul era adînc și albastru. Blocurile, unele în alb, altele în roșu, cocoțate pe dealul Chizidului, învăluite în ceața ușoară a dimineții, păreau scăldate într-o pulbere de aur.

De lîngă palatul poștei, niște băieți veseli, îmbrăcați ca de sărbătoare, încărcați cu pachete și valize, priveau spre noile așezări de parcă atunci le-ar fi văzut prima oară.

— Cam cîte blocuri s-au făcut pînă acum? — întrebă Prohasca pe Barbu.

Acesta își puse valiza pe o stivă de cărămizi și uitîndu-se la el cu o privire veselă îi spuse:

— Dacă panoul de lîngă tine vestește temeliile celui de al nouăzecilea bloc, atunci cîte s-au făcut?

— Ai dreptate — murmură Prohasca rușinat de nepriceperea lui — dar noi în care o să stăm?

— În al șaptezeci și nouălea!

— Aha! Atunci e bine. Dar care e?

— Chiar cel din față. Hai să mergem că uite Antal ne face semne.

Intrară în bloc. Prohasca, Barbu și Antal ocupară o cameră de la etaj. Administratorul, un om gras, cu o față de copil, le citi cîteva reguli despre drepturile și îndatoririle locatarilor. Camera, spațioasă, cu parchet pe jos, avea ferestrele spre oraș. Stînjenit oarecum de noua lui situație și de încrederea cu care era înconjurat de către ceilalți doi, Prohasca se apropie încet de fereastră. Deasupra acoperișurilor, coșurile furnalelor trăgeau brazde negre și late pe boltă. Ca o linie sclipitoare de-a lungul orașului se zăreau schelăriile metalice ale halelor de mîine. Prohasca se mira de întinderea pe care o luase combinatul. Un capăt se părea că e înfipt în dealurile împădurite ce împrejmuiau castelul Huniazilor, în timp ce celălalt se pierdea înspre Pești.

Se scotoci după țigări și spuse timid:

— Mă duc să văd cum s-au aranjat ceilalți.

Schiță un zîmbet și ieși. După ce plecă, Barbu îl întrebă pe Antal:

— Ai adus?

— Da!

— I-a s-o văd.

Secretarul scoase din servietă o pară pentru antrenamentele de box. O vîntură prin aer apoi o lovi ușor cu pumnul.

— O să ne fie de folos oare?!

— Sînt sigur.

— Cu ocazia asta m-am înscris și eu la box. Ce zici, am să fac față?!

— Cred că da — spuse Barbu aranjîndu-și hainele în dulap — dar Prohasca o să te întreacă. Are un pumn cît un baros.

În clipa aceea Prohasca intră pe ușă. Antal agăță para în cuier și începu să lovească distrat.

— Dai cam prost — îl necăji Barbu. — Se cunoaște că n-ai antrenament. Antal nu zise nimic. Lăsă para și se apucă să-și aranjeze și el hainele în dulap.

— Ia încearcă și tu — îl îndemnă el pe Prohasca.

Acesta examină curios obiectul. Își făcu palma pumn și începu să ridă:

— Eu dacă-i dau una o fac praf!

Barbu zîmbi:

— I-a să văd.

Prohasca lovi. Para sbîrnîi și ricoșe în pumnul lui. Mai dădu o lovitură.

— Io-te drăcie! — exclamă el surprins — fuge în toate părțile ca apucată.

Antal rise:

— Fugi și tu după ea.

Prohasca nu-i răspunse. Nu știa să glumească cu secretarul. I se părea prea serios și apoi își închipuia că astfel de oameni nu pot discuta decît politică. — „Știu că mi-a făcut capul calendar cu atîtea ședințe — își zise el. Începu să lovească de zor în pară.

— A cui e drăcia asta? — întrebă el.

Era hotărît să-și cumpere și el una. Antal îi ghicni parcă gîndul:

— Să vii și tu la antrenamentele de box. Acolo poți să lovești în ele ca în hoții de cai.

— Unde se ține?

— La stadion. Vii? Dacă vrei, mergem mîine împreună că și eu m-am înscris.

— S-a făcut — zise Prohasca.

Toată după amiaza băieții și-o petrecură cu aranjatul camerei. Erau veseli și nici nu observară cînd înserarea învălui orașul cu unde de aer răcoros. Cînd crezură că au terminat programul administrativ, făcură un ultim control și constatară că paturile nu erau la locurile cele mai potrivite. Le schimbară, mutînd patul lui Prohasca la fereastră, iar pe al lui Antal — în colț, acesta spunînd că obișnuiește să doarmă cu capul în perete.

Băieții se culcară obosiți. Undeva, în camera alăturată, sau pe stradă, o muzicuță de gură răsuna într-un cîntec vesel. Melodia se stinse curînd. — „S-a culcat" — zise Prohasca gîndindu-se la muzicantul nocturn. Încercă și el să doarmă, dar nu putu. Se sviorcoli o vreme în patul curat și moale. Își aprinse o țigare și, după cum se obișnuise în ultima vreme, începu să se gîndească la Petra. — „E fată bună — o califică el — numai că prea mulți bani mănîncă... încolo, taman cum mi-am visat". — Nu-i părea rău de bani. Doar de cînd nu mai era Mardare, nu mai absenta nici de la serviciu și salariul îl lua întreg. — „Is 900!" — făcu el mirat că poate cîștiga atît — cum dracu făcea el că întotdeauna mă jecmănea de lovele. Nu-i vorba, că nici Petra nu se lasă, dar oricum, e altfel cînd îi dau ei. E deșteaptă fata". Se gîndi și la Mardare. — „Ce-o fi făcînd acum?! Ce om și ăsta! Dacă mă duceam, mă prindea și pe mine". — Se înfioră. — „În orice caz, am să-i duc un pachet la Deva. Să-i spun Petrei? Parcă trebuie ca să le știe pe toate?!" — Se mustră imediat că vrea să se ascundă de Petra. — „Ba îi spun, de ce să nu-i spun?! N-o să zică nimic". — Strivi mucul de țigare în scrumiera de pe noptieră. — „Azi nu m-am întîlnit cu ea".

— Ce-i, nu poți dormi? — îl auzi șoptind pe Barbu.

— Nu.

— Așa-i în casă nouă, prima noapte.

Prohasca zîmbi în sinea lui. — „Nici el nu poate să doarmă. Antal însă le trage cu soiul de trăznește". — Ascultă răsuflarea regulată a secretarului. — „Oare el vorbește cu cineva? Cred că da. Doar nu-i băiat urît. Numai că e prea nu știu cum. Dar Barbu? E cam tuciuriu la față, da' nu contează. E deștept și știe să se poarte".

— Ia ascultă — îi șopti el lui Barbu. — Nu te-am văzut cu nici o fată. Vorbești cu vreuna?

Barbu nu-i răspunse imediat. Prohasca îl întrebase tocmai ce nu vroia el să discute. Își propusese să-l familiarizeze pe Prohasca cu boxul și numai după aceea să aducă vorba și de Petra. Știa că o iubește și că numai datorită acestei iubiri începuse el să se îndrepte. Îi era pe de altă parte teamă că Petra s-a obișnuit prea mult cu el. — „S-ar despărți cu greu sau poate deloc — gîndi el. — Nu trebuia să fac eu pasul ăsta. Dar dacă între ei e ceva mai mult decît prietenie?" — Gîndul acesta îl făcu să se cutremure. — „Dar dacă faptul s-a întîmplat? Un iz de coclit îi veni în gură. — „Nu, nu se poate". — Avea încredere în ea. — „Își va da seama de gestul meu și nu va greși, și-apoi Prohasca nu e prea inteligent..."

— Nu mi-ai spus, vorbești cu vr-una?

Vocea șoptită a lui Prohasca îl găsi nepregătit:

— Eu?! Nu! — răspunse el.

— Păcat — făcu celălalt — doar nu ești prost și nici urît.

— Tu vorbești?

— Ihi!

— Cu cine?

Prohasca nu ar fi vrut să-i spună dar dacă l-a întrebat, atunci...

— E la voi în comitet. E o fată foarte bună!

— Cine!? Petra?!

— Ai ghicit.

Barbu zîmbi:

— Ea te iubește?

Prohasca se încurcă:

— Păi nu știu. Cred că da.

— Ai sărutat-o vreodată? — întrebă Barbu ridicîndu-se în capul oaselor. — „L-o fi iubind oare?!"

— Am încercat o dată, dar s-a supărat.

— A plecat?

— Nu. I-am cerut iertare și ne-am împăcat.

Vorbele lui Prohasca îl loveau dureros.

— Am fost o dată la film — continuă Prohasca înveselit de amintire — nu mai știu la care... și am luat-o așa de umeri, dar s-a aprins lumina și a trebuit s-o las baltă, că ne vedea lumea.

Barbu nu-l mai asculta. Se lăsă dus pe gînduri. — „Curios — se gîndi ei — înseamnă că nu o cunosc încă". — O clipă îi veni ideea să-i spună lui Prohasca că e logodit cu Petra și cîcum Prohasca degeaba încerca. Se răzgîndi, învinuindu-se de lașitate. — „Oare ce va face el?!" Nu căuta să-și dea răspunsul. În momentul acela Prohasca era pe plan secundar. La Petra îi era gîndul. — „Să mă fi înșelat oare?!" — Se trezi întrebînd:

— Ea ar fi vrut să o iei în brațe?

— Păi... nu știu. Chestii d-astea nu se cade să întrebi și nu am întrebat-o niciodată. Am luat-o și eu așa, ca să nu spună că-s mollu. Barbu nu mai zise nimic. Trebuia să vorbească neapărat a doua zi cu Petra. Se răsuci în pat și își trase pătura pînă sub bărbie, încercînd să doarmă. Se sviorcoli toată noaptea, iar a doua zi se scuală cu o mare durere de cap — și asta îl făcu să fie tot timpul ursuz și morocănos.

Petre Vlad

APELE SOMNULUI

Cristalele nopții peste lume-au căzut,
Departe, foarte departe,
în salve,
tunul bate-nfundat în gărzile albe.

Căzură ostașii atîția din șa,
ca de plumb;
ei n-au mai scris la cei dragi,
trecînd prin atîta-ntuneric și moarte!

Caii ingenunchiară-n pămînt
mirosind firul de iarbă
ars de soare,
de pulberi,
de vînt.

Apele somnului pe toți i-a cuprins.
De zile și nopți dormiră în șa,
dormiră și caii-alergînd
sub arșiță,
sub stele,
sub lună.

Somn lung,
somn ca de smoală le gîlgîie-n trupuri,
dorm o mie de cai,
dorm o mie de-ostași
sub cristalele nopții peste lume căzute...

O singură umbră profilată pe cer,
numai o umbră veghează;
Budionii,
comandantul cu inima trează.

Platon Pîrdău

Un drum de iunie, odinioară

Trap, trap: nimeni nu știe să vorbească,
Trap, trap: nimeni nu știe să cînte.
Dincolo de zare e noaptea.
Și nu ne-a rămas nici briceagul copilăriei
Cu care crestam fluierele bucuriei.
Ah, de cînd n-am visat nimic...
Poate nu dormim de o sută de ani,
Și nicăieri, nu-i nimic uscat, măcar cît o batistă
În care să putem aduna lacrimile ce ne-au rămas...
De-am putea plînge, de-am putea plînge...

Mergem, mergem... fiecare-i străin;
Și cămașa albă, cu care îmbrăcam ziua, nu-i aceeași,
Pe treptele amiezii, demult, am tăiat ultima felie
Din luna ce-am luat-o de acasă.
Și mîinile soarelui singerează străine.
O, și întunericul cît e de străin...

Doar buzele se string într-o crispare știută:
La picioarele toamnei cineva parcă vrea să fluiere,
Dar n-a mai rămas blîndețe cît să se apropie un cîine...
Deasupra noastră noaptea s-a închis ca o mînă părăsită;
O, ceasul acesta nu trebuie să se oprească.
Ce liniște! Cineva încearcă o ușă...
Auzi? Cine ne-a strigat prin întuneric
Simplu, pe nume, cald, cum se strigă prietenii?
Lumina ne caută.
Pleopele noastre-o presimt,
S-o-ntîmpinăm, prieteni!

Motiv

Era o toamnă bună ca două cofe pline:
Cu aur în hambare, cu dragoste și pîine.

Se deschisese vrana șuvoaielor de soare,
Un cîntec și o cupă avut-a fiecare.

Doar eu am stat afară, sub pulberea de stele,
Uimit de-asemănarea-ți cu una dintre ele.

Țărmuri dobrogene

Tăcerea are glasul ei.
Aici tăcerea a luat forma pietrelor,
a valurilor,
acestei lune bătînd uneori în albastru,
ca o reminiscență a incertitudinilor.
Simți degetele tăcerii bătînd îndoit
în ușa ta.
Știi: nu va veni nimeni, nici un dușman.

Iubirea e mai puternică decît tăcerea.

Știi beția năpraznică a vînturilor?
Fără vînt, marea ar fi o vietate impersonală.
Fără vînt copacul ar muri
ucis de propriile-i frunze cafenii.
Fără vînt nu ne-am putea măsura
adîncimea strigătului de bucurie.
Iar fără bucurie poezia e o țară a nimănui.

Cunosc acest loc.
Aici s-a plîns, s-a sperat
Cu boabe de aur și trandafiri
Roma a lăcrimat pe pămînturile scitice.
Cu bunătatea lor aspră
copiii scitici au semănat
întîiile flori pe ogorul poeziei.

Cunosc acest loc:
Aici a crescut prietenia.

Nu putem trăi fără iubire.
Fără bucurie nu existăm.
Prietenia e copacul umbros
sub care planta cea mare și cea mică
urcă treptele zilei, mustoase.
De aceea zic:
aici tăcerea, și vîntul, și marea
înseamnă prietenie.

Oameni iscusiți
au venit — și, în zori,
izvodit-au aici
castele, și pajiști, și flori
Din piatră și cîntec — minuni o mie.
Iar eu, alături de ei,
înstrunez pentru tine — prietenie.

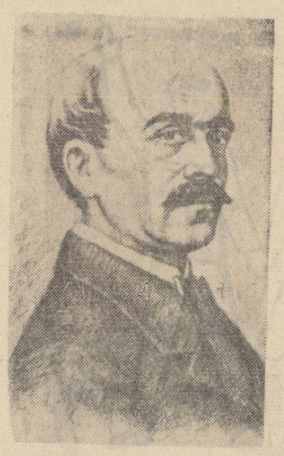

140 de ani de la naşterea lui Vasile Alecsandri

Puţini scriitori ocupă un loc aşa de însemnat în dezvoltarea literaturii române ca Vasile Alecsandri. Putem spune chiar că, la o atentă cercetare, puţini scriitori continuă, ca el, să fie nu numai un nume, dar o indiscutabilă prezenţă, pînă astăzi, cînd drumurile deschise de el — în poezie, în teatru, în proză, în valorificarea folclorului — continuă să fie în linii mari drumurile tradiţiilor pozitive pe care le preia şi le dezvoltă literatura română actuală. Alecsandri s-a născut la 1821. După studii la Iaşi, între 1834—1839 studiază la Paris fără să ia pînă la urmă vreo diplomă, dar folosind din plin ceea ce putea oferi pe atunci capitala Franţei, atît din punct de vedere cultural şi literar, cît şi din punct de vedere al orientării progresiste. Întors în ţară, se angajează din primul ceas în lupta naţională şi socială ce era menită să ducă, în primul rînd, la mişcarea revoluţionară de la 1848. Este alături de Kogălniceanu, la Dacia literară ; alături de acesta şi Negruzzi în acţiunea de întemeiere a Teatrului Naţional ; împreună cu cel dintîi şi Ghica în conducerea revistei Propăşirea ; în sfîrşit, ca de altfel pînă la capătul zilelor sale, în primele rînduri ale mişcării literare din aceşti ani, în primele rînduri ale mişcării revoluţionare de la 1848 din Moldova. Exilat, îşi continuă activitatea pe plan politic şi literar în străinătate, în primii ani după 1848. Întors apoi în ţară, urmează lupta, alături de cei mai buni şi mai înaintaţi contemporani ai săi, scoate revista România literară (1855) şi joacă un rol din cele mai active în întreaga acţiune pentru unirea celor două principate româneşti. Este ministru de externe al Căimăcămiei, apoi al lui Cuza, îndeplineşte mai multe misiuni extraordinare în străinătate în timpul domniei acestuia din urmă, misiuni care contribuie la consolidarea Unirii, dar în 1860, dezgustat de politicianismul meschin al burgheziei şi moşierimii — a căror conjuraţie avea să ducă la răsturnarea domnitorului Unirii — se retrage definitiv la Mirceşti, unde se consacră exclusiv muncii literare. Abia un sfert de secol mai tîrziu, în 1885, el primeşte să fie ministrul ţării la Paris, demnitate în care rămîne pînă în 1890, cînd, întors ca în fiecare vară pe meleagurile scumpe lui de pe malul Siretului, se stinge la 22 august.

Creaţia lui literară este multilaterală şi vastă, cu atît mai valoroasă cu cît o bună parte a ei constituie însăşi temelia literaturii noastre moderne. În teatru, el are meritul, după încercările lui Golescu, Facca sau Negruzzi, nu numai de a fi dat primele piese româneşti în tema, subiectul, identitatea socială a personajelor, conflictul şi locul desfăşurării acţiunii lor, în atmosfera, moravurile şi tabloul societăţii, dar de a fi continuat de-a lungul a aproape cincizeci de ani să contribuie din toate puterile şi pe toate căile la dezvoltarea unui teatru cu adevărat românesc. Se poate spune că, prin îndelungata şi rodnica sa activitate pe tărîmul teatrului, a dus nu numai propria sa creaţie dramatică, dar însăşi creaţia dramatică românească de la creaţii modeste, ca Farmazonul din Hîrlău sau Cinovnicul şi modista la realizări de deplină maturitate, ca Despot Vodă sau Fîntîna Blanduziei.

Prozator de mari resurse, critic literar sau cultural, serios şi plin de vervă, descoperitor, culegător şi valorificator al folclorului, de ale cărui strălucite creaţii numele lui va rămîne pentru totdeauna legat, Alecsandri pare a fi totuşi mai presus de orice, în conştiinţa sa proprie ca şi a contemporanilor şi a urmaşilor săi, poetul. A început prin a scrie, la Paris, versuri în limba franceză. Dar adevăratul său debut, adevărata sa deşteptare la ceea ce trebuie să fie un scriitor şi o literatură, el singur le consideră după întoarcerea în ţară, în 1842. Era momentul în care, luînd contact cu literatura populară, el îşi dă seama de valoarea ei multiplă, se inspiră din ea, înţelege că „cel mai frumos titlu de glorie la care trebuie să rîvnească un poet e acela de poet naţional şi popular" şi scrie „doinele" sale, poezii cu totul noi în substanţa şi în expresia lor pentru literatura românească. „De atunci poezia se romîni" — avea să scrie Bolintineanu atît de adînc adevărat şi de fericit formulat, un sfert de secol mai tîrziu, despre acest moment hotărîtor în dezvoltarea poeziei româneşti, în care se părăseau vechi făgaşuri clasicizante sau cosmopolite, îndrumînd creaţia literară pe drumul inspiraţiei din popor. Nu se poate spune că folclorul era cu totul ignorat de minţile cele mai luminate ale culturii şi literaturii române, pînă s-a apropiat de el poetul Doinelor. Alecsandri rămîne totuşi cel dintîi sau, dacă nu chiar cel dintîi, cel mai însemnat, cel mai perseverent şi cel mai cu răsunet din cei care, în această epocă, în mod deliberat, s-au apropiat de literatura populară, i-au înţeles valoarea naţională, ca şi pe cea artistică, făcînd din ea nu numai un obiect de preţuire sau un simplu izvor de inspiraţie pentru literatura cultă, dar o adevărată rădăcină a acesteia. El creează astfel, ca nimeni altul pînă atunci, o direcţie nouă, o adevărată temelie nouă liricii româneşti, un adevărat punct de plecare al celei mai însemnate etape din dezvoltarea poeziei româneşti, pe traiectoria căreia se înscriu cele mai de seamă creaţii, de la Luceafărul lui Eminescu, trecînd pe la Creangă şi Sadoveanu, pînă la versurile lui Mihai Beniuc.

Doinelor le urmează, în anii 1845—1853, ciclul Lăcrămioarelor, poezii de iubire, care înnoiesc această specie printr-o incontestabilă rafinare a mijloacelor de expresie faţă de ale înaintaşilor, dar mai cu seamă prin conţinutul lor, cîntînd bucuria iubirii fără să alunece în senzualism, văzînd în iubire nu desfătarea simţurilor, ci simţămîntul nobil care înalţă, făcînd din amintirea iubitei moarte o călăuză spirituală pentru poet : „Stea dulce şi iubită a sufletului meu".

Un însemnat loc ocupă în poezia lui Alecsandri ceea ce am putea numi poezia patriotică şi cetăţenească. Într-o scrisoare particulară din 1855, el spunea fără ostentaţie, dar cu simţul răspunderii ce-i revenea : „talent oblige" — talentul creează îndatoriri. Alecsandri a înţeles aceasta poate nu din primul ceas al contactului său cu condeiul, dar în orice caz foarte curînd după ce începe să scrie, îndată după întoarcerea sa în Moldova, la 1840. Întreaga sa poezie — şi nu numai poezia, de altfel — este o manifestare a acestei profunde convingeri. Este incontestabil că cei mai mulţi şi mai buni din scriitorii acestei epoci credeau la fel. Dar scriitorul nostru pare să fie totuşi cel care a dat expresie acestei convingeri mai îndelung decît oricare altul, făcînd lira să răsune puternic, aproape fără excepţie, la fiecare moment naţional sau social mai semnificativ, realizînd biruinţe artistice pe această temă mai însemnate decît oricare altul din generaţia sa. Răspunzînd aspiraţiilor dominante ale maselor : libertatea naţională şi socială, tematica aceasta a luptei contra asupririi otomane şi a exploatării feudale răsună în poezia lui Alecsandri ca un program şi o chemare, de la Doina din 1842 :

Hai, copii cu voinicie
Să scăpăm biata moşie
De păgîni şi de robie !

pînă la quasi — postuma Plugul blăstămat. Mai cu seamă Suvenirele şi Mărgăritărele — cu Deşteptarea Moldovei în 1857, Hora Unirii, Adio Moldovei, N. Bălcescu murind, La poeţii români, Dezrobirea ţiganilor şi multe altele, — iar mai tîrziu Ostaşii noştri — cu Sergentul, Peneş Curcanul, Odă ostaşilor români etc. — sau poezii ca Eroii de la Plevna pun strălucit în lumină această poziţie hotărîtă şi în fond niciodată dezminţită de poet-cetăţean, această convingere că darul său literar îi creează sarcini primordiale faţă de poporul din care face parte şi al cărui geniu el îl exprimă.

După 1867, creaţiei poetice a lui Alecsandri i se adaugă Pastelurile, cîntare a frumuseţilor patriei, sub ipostazele variate ce le îmbracă în desfăşurarea anotimpurilor şi totodată, într-o opoziţie tacită, dar evidentă, cu zădărniciile lumii politicianismului burghezo-moşierese concentrate la oraşe, cîntare a frumuseţilor vieţii pline de farmec, de rodnicie şi de sănătate morală a oamenilor de la ţară. Măiestrite întrupări de mare sensibilitate artistică şi de mare varietate plastică, Pastelurile sînt îmbibate de patriotism şi de o nuanţată vibraţie în faţa naturii, pe care poezia descriptivă românească nu o mai înregistrase şi cu care lirica noastră atinge una din cele mai înalte culmi de pînă la Eminescu.

Legendele, pe care Alecsandri le scrie în cea mai mare parte între 1872—1876, în genere creaţii de largă respiraţie epică sau de fină dantelărie ca Dumbrava Roşie, Răzbunarea lui Statu-Palmă, Noaptea albă şi multe altele, dezvoltînd tema legendarului eroism al strămbunilor din istorie şi a legendarului fabulos din imaginaţia poporului, cu mijloace artistice unice la el, ne dau întreaga măsură a talentului său şi a forţei epice de care era capabil. Preamărind, aşa cum a făcut după el Eminescu cu Mircea cel Bătrîn, figuri eroice ca Ştefan cel Mare sau Dan, căpitan de plai, lîngă care aşează, cu multă semnificaţie, numai cîţiva ani după detronarea acestuia de către cei ce continuau să conducă politica ţării, pe Cuza, înfierînd tirania, descompunerea morală din lumea feudală, îndeosebi din cea a imperiului otoman, Alecsandri stimula marile virtuţi ale poporului, spiritul său de luptă pentru libertate, ura sa împotriva asupritorului naţional, contribuind astfel, între altele, şi la pregătirea spiritelor pentru războiul de independenţă. Balcanul şi Carpatul nu e numai o uvertură a Ostaşilor noştri ; e şi un logic acord final al Legendelor, reprezentînd o verigă ce leagă solid diferitele părţi ale acestei vaste şi variate creaţii poetice, atît de unitare şi de armonios constituită în adîncul ei.

Vorbind despre poetul Alecsandri, dacă vrem să înţelegem întreaga sa reală însemnătate, nu putem să trecem cu vederea contribuţia uriaşă ce a avut-o în dezvoltarea unei limbi poetice din ce în ce mai rafinate, dar în permanenţă decurgînd din limba autentică a poporului. Numai ţinînd seama de instabilitatea şi asperităţile pe care le prezenta lirica noastră literară pe la 1840, apoi de primejdioasele labirinturi pe care ea le-a străbătut, biruitoare pînă la urmă, după aceea, pînă către sfîrşitul secolului al 19-lea, poţi aprecia exact valoarea creaţiilor poetice ale lui Alecsandri şi contribuţia lor la formarea limbii marilor capodopere ale literaturii româneşti ce i-au urmat. Cînd Odobescu, Eminescu, Slavici şi atîţia alţii se considerau ucenicii lui Alecsandri, se gîndeau fără îndoială şi la această contribuţie a lui pe tărîmul dezvoltării limbii şi a mijloacelor de expresie.

Neîndoielnic, vasta operă a lui Vasile Alecsandri, desfăşurată în condiţii istorice ce ofereau atîtea contradicţii, pe o distanţă de o jumătate de veac, nu a fost cruţată de unele limite şi confuzii. Dar în ansamblul ei, această operă, mai cu seamă poate creaţia lui poetică, profund legată prin rădăcinile ei de ceea ce este mai caracteristic naţional şi popular, rămîne deosebit de valoroasă, atît prin ea însăşi, cît şi prin uriaşa contribuţie ce o reprezintă la dezvoltarea literaturii noastre. Prin ea, scriitorul domină nu numai începuturile literaturii moderne, dar întreaga noastră literatură, prin drumurile pe care le-a deschis, prin nenumăraţii mari scriitori ce i-au urmat pe aceste drumuri. Nu întîmplător, încă de la 1870, Eminescu îl numea „...acel rege-al poeziei...". Nemărginita admiraţie ce i-a purtat-o necontenit, pînă la capătul zilelor sale, un atît de exigent cunoscător în ale literaturii ca luceafărul poeziei româneşti, trebuie să constituie de altfel pentru noi o vie călăuză în justa preţuire a marelui Alecsandri.

G. C. Nicolescu

Popas într-o excursie în timpul vacanţei

Pagina elevilor

BIOBIBLIOGRAFIE

ZAHARIA STANCU

S-a născut la 7 octombrie 1902 în comuna Salcia — Teleorman. Şcoala primară o urmează în satul natal. Din pricina condiţiilor de viaţă, este împiedicat să urmeze cursurile unei şcoli superioare, îndelungă vreme. Abia în 1922, deci la virsta de 20 de ani, după ce fusese, pe rînd, ucenic la o tăbăcărie, vînzător la o băcănie din Roşiorii de Vede, vînzător de ţigări, practicant la judecătorie, funcţionar la Prefectură etc., Zaharia Stancu se înscrie, în particular, la liceul din Roşiorii de Vede. Termină liceul în 1928, la 26 de ani, iar în 1932 îşi ia licenţa în litere şi filozofie.

Publică pentru întîia oară, în 1921 în „Ziarul ştiinţelor populare şi al călătoriilor" nr. 49, jurnal de călătorie intitulat „Note de drum", sub pseudonimul Mitroi Th. Ştefan. Pentru acest debut primeşte şi un premiu din partea revistei. În 1922 îl cunoaşte pe Gala Galaction care îl introduce în lumea redacţiilor de reviste şi prin care se apropie de Ion Călugăru, G. M. Zamfirescu. În această perioadă (1922) publică versuri la „Universul literar" sub pseudonimul Z. S. şi în „Adevărul literar" sub pseudonimul Z. Tudor. Versurile acestea şi le adună în volumul intitulat „Poeme simple", apărut în 1927. În 1932 scoate revista literară „Azi". În 1934 editează o antologie a poeţilor tineri. Activitatea sa poetică se întinde pe mulţi ani şi e răspîndită în diverse reviste, între 1923—1943, apoi strînsă în volumele : „Albe" (1937) ; „Clopotul de aur" (1939) ; „Pomul roşu" (1940) ; „Iarba fiarelor" (1941) şi „Anii de fum" (1944).

În poezia lui Zaharia Stancu, alături de viziunea dinamică asupra naturii şi iubirii, răsună violent revolta, protestul social în numele şerbilor, îndemnul la luptă, atitudinea antirăzboinică. Din Esenin publică un volum de „Tălmăciri" în 1934. O culegere din versurile publicate în volum înainte de război, de Zaharia Stancu, apare în 1957 la E.S.P.L.A., sub titlul „Poeme simple".

Poezia nu e unica exprimare a personalităţii artistice a lui Zaharia Stancu. El are o susţinută activitate gazetărească. O culegere din articolele sale din trecut a apărut în 1955 la E.S.P.L.A. în două volume cu titlurile „Cefe de taur" şi „Sarea e dulce".

Activitatea de ziarist şi pamfletar continuă după Eliberare în ziarele „Scînteia", „Rominia liberă", „Gazeta literară". O parte din articolele scrise în primii ani de după Eliberare au fost strînse în volumul „Secolului omului de jos" — 1946, Buc. Ed. Eminescu.

Tot după 23 August scrie un jurnal autobiografic „Zile de lagăr" (Buc. Socec 1945) care anunţă pe viitorul mare prozator ce se va afirma în „Desculţ" (Buc. Ed. de Stat 1948). Romanul apare în mai multe ediţii (1948, 1949, 1950, 1952, 1955, 1958, 1960) şi e tradus în peste 20 de limbi străine. După „Desculţ" urmează un volum de note de drum „Călătorind prin U.R.S.S." (Buc. E.S.P.L.A. 1950) ; două povestiri în colecţia Albina : „Pentru viaţă" (E.S.P.L.A. 1951) şi „Primii paşi", (Buc. E.S.P.L.A. 1951) ; romanul „Dulăii", (E.S.P.L.A. 1952) — tipărit şi el în mai multe ediţii (1952, 1953, 1955, 1957) ; povestirea „Florile pămîntului" (E.S.P.L.A. 1954) şi romanul în 5 volume „Rădăcinile sînt amare" — E.S.P.L.A. 1958). Romanul **Rădăcinile sînt amare**, pornind de la lupta forţelor patriotice împotriva reacţiunii în anul 1946, realizează o retrospectivă a vieţii politice şi sociale din ţara noastră între cele două războaie mondiale. În acest an, Zaharia Stancu a tipărit primele trei volume ale ediţiei revăzute şi adăugite a romanului **Desculţ**, proiectat să apară cîte trei volume pe an în douăsprezece tomuri. Autorul urmăreşte în acest nou ciclu al romanului său să prezinte viaţa ţărănimii noastre. În anul 1955 a fost ales membru al Academiei Republicii Populare Române. Pentru romanul **Desculţ** i s-a conferit titlul de Laureat al Premiului de Stat.

Rodica Fiorea

BIBLIOGRAFIE

Despre **Desculţ** : M. Novicov în volumul Pentru literatura vieţii noi.
I. Vitner : Monologul lui Darie, în volumul Firul Ariadnei.
G. Călinescu : În Contemporanul din 13.IV.1956.
S. Damian : în Gazeta literară din 29.XII.1955
M. Petroveanu : în volumul Pagini alese.
Despre **Dulăii** : Paul Georgescu, Contemporanul, 19. XII.1952 ; Valeriu Ripeanu, Gaz. Lit. 21.IV.1955.
Despre **Rădăcinile sînt amare** : Perpessicius. Luceafărul, 1.IX.1959 ; M. Novicov, Luceafărul 15. III. 1960 ; Ignat Florian, Scrisul Băn. 2/1960 şi 3/1960 ; D. Micu, Scînteia, 26.VI.1959 ; Radu Popescu, Contemp. 1.V.—22.V.1959 ; Ion Vlad, Steaua 9/1959 ; I. Sîrbu, Iaşul literar 4/1959 ; I. Lungu, Tribuna, 6 şi 7/1959, Crohmălniceanu, V. Rom. 2/1960 etc. — V. Ripeanu, Informaţia Bucureştiului 1960 ianuarie.
Studii generale : D. Micu : În legătură cu proza lui Zaharia Stancu. V. Rom. 9/1960 ; G. Tohăneanu, Probleme de limbă şi stil în proza lui Zaharia Stancu, Scrisul Băn. 11/1959 etc.

CONTRIBUŢII LA CRITICA SĂMĂNĂTORISMULUI: REVISTA „FĂT-FRUMOS"

(Urmare din nr. trecut)

Înrîuriţi de programul ideologic promovat de N. Iorga prin **Sămănătorul** şi tutelaţi de mistificările şi exaltările naţionaliste ale lui A. C. Cuza, afişate ostentativ în **Făt-Frumos**, colaboratorii revistei au început să dea la iveală producţii literare tipic sămănătoriste, conforme cu tezele şi preceptele acestui înapoiat curent literar. Influenţa cea mai puternică a suferit-o, în primul rînd, Emil Girleanu, conducătorul revistei. Ea este evidentă în unele articole ca **Înstrăinaţii** [1]) sau **Ion Creangă şi Mihai Eminescu** [2]), dar mai ales în schiţele şi povestirile pe care le publică aici, cum sînt **Conul Iordache Iovu** [3]), **Sineturile conului Gheorghieş** [4]), **O zi ca altele** [5]), **Sufletul nu-mbătrîneşte** [6]), **Suflet de femeie** [7]), **Franţ** [8]), **Furtună** [9]), **Odată** [10]), şi altele. Toate aceste schiţe şi povestiri au alcătuit volumul **Bătrînii — schiţe din viaţa boierilor moldoveni**, — un mare tribut pe care Em. Gîrleanu l-a plătit sămănătorismului.

Scriitorul elogia viaţa „patriarhală", evoca vremile şi oamenii trecutului într-un cadru idilic, de puritate etică şi socială, pe care o considera întrupată numai în boierii „de neam", autohtoni, priviţi cu o deosebită admiraţie şi simpatie. Toate schiţele şi povestirile sînt străbătute de regretul scriitorului pentru viaţa apusă a boierimii, încearcă să-i prezinte pe boieri aureolaţi cu cele mai ingenue şi fermecătoare calităţi, ca pe nişte fiinţe care toată viaţa nu ar fi făcut altceva decît să însenineze şi să îmbogăţească traiul nenumăraţilor lor robi şi supuşi. Elogierea boierimii, absolvirea ei de orice păcat, de orice intenţie de asuprire şi de jefuire a celor ce muncea din greu, era într-u totul conformă cu ideologia retrogradă a sămănătorismului, care tindea să anuleze lupta de clasă prin propagarea „armoniei" sociale. Elogiul boierimii, la modul idilic, tipic sămănătorist, îl întîlnim şi în alte lucrări, în versuri sau în proză, publicate în **Făt-Frumos**, cum este cunoscuta povestire **Neamul Udreştilor** a lui I. Al. Brătescu-Voineşti [11]), sau poezia **Din vremuri** de Corneliu Moldovanu [12]), pe deplin edificatoare :

Albit de vremi, stă-n pălimar boierul
Şi soarbe tacticos din filigeană,
Apoi privind în zare, pe sub geană,
Cu grijă multă cercetează cerul.
Mai dă poruncă vătavului la scară,
Orînduieşte-argaţii toţi la treabă ;
Chemînd vechilul, grabnic îl întreabă
Dac-a intrat cu secera-n săcară.
În urmă în iatac cu mulţumire
De grija zilei gîndul şi-l desparte,
Şi sub icoane, deschizînd o carte,
Smerit închină stihuri din psaltire...

Poeziile publicate în **Făt-Frumos**, de către G. Tutoveanu, A. Mîndru, D. Nanu, Corneliu Moldovanu, I. Ciocîrlan şi alţii erau viciate toate de concepţiile sămănătoriste, preocuparea lor exclusivă fiind aceea de a zugrăvi lumea satului, a ţărănimii, în culori trandafirii, idilice, presărată numai cu flori, cu cîntece şi iubiri feciorelnice, ca şi cînd biciul boierului şi baioneta jandarmului ar fi dispărut cu decenii în urmă.

Tezele şi preceptele retrograde ale sămănătorismului, diametral opuse adevăratelor sentimente şi năzuinţi ale maselor populare, nu au putut fertiliza o creaţie literară de valoare. Faptul este evident şi în plăsmuirile în proză apărute în paginile revistei **Făt-Frumos**. De pildă, schiţa lui Vasile Pop **Căruţaşul** [13]), prezenta oraşul ca un mediu corupt, de descompunere fizică şi morală. Cele mai multe scrieri în proză aruncau însă o viziune idilică asupra satului, prezentîndu-l, în mod fals, desigur, ca o oază de fericire şi bunăstare, conform preceptelor diversioniste ale sămănătorismului. Astfel, N. Stoleriu, în schiţa **Amintiri** [14]), încerca să prezinte într-o aureolă de bunătate pe vătavul satului şi mai ales pe soţia acestuia. În schiţa **De la coasă** [15]), G. Vîlsan exalta credinţele înapoiate ale ţărănimii, întărînd ignoranţa şi superstiţiile. Ideea că suferinţele şi mizeria ţărănimii erau provocate numai de bogătaşii străini, era acreditată şi de N. Dunăreanu, în schiţa sa **Suflete bune** [16]). O schiţă de asemenea tipic sămănătoristă este **Domnul profesor Musceleanu** de I. Boteni [17]). Eroul acestei schiţe, după ce absolvă şcoala normală, devine student, la Bucureşti, unde începe să gîndească în stilul „dezrădăcinatului" O. Goga sau St. O. Iosif : **„Ce bine era să fi rămas el în sat, să fi învăţat numai şcoala normală... Ar fi învăţat cu drag copiii, ar fi avut casa lui cu un cal frumos în grajd, pe şeaua căruia să te iei la întrecere cu vîntul"**. Ajungînd profesor într-un oraş, el este pus să acţioneze tot după preceptele sămănătoriste, ridicîndu-şi **„casă ţărănească cu stîlpi plini de verdeaţă vara, cu zid sub streaşină, împrejurul curţii şi cu porţi mari de lemn, deschizîndu-se în două părţi"**.

Prin conţinutul şi orientarea ei generală, **Făt-Frumos** a fost o revistă sămănătoristă. Dar ca şi în alte cazuri, în paginile ei nu s-au publicat numai lucrări viciate de ideologia acestui curent, ci şi scrieri cu un conţinut şi un mesaj realist, izvorît din plasarea scriitorilor respectivi, totală sau în anumite momente, pe cu totul alte poziţii. Astfel, Mihail Sadoveanu publică schiţa **Epilogul** [18]), în care, reluînd o temă frecventă la scriitorii **Contemporanului**, şi anume aceea a femeii decăzute din cauza mizeriei şi a sărăciei, acuza nu oraşul, ci întreaga orînduire din acea vreme pentru legile ei barbare, inumane. Un scriitor ca I. Ciocîrlan, influenţat în mare măsură de sămănătorism, reuşeşte să se plaseze, într-un moment, pe altă poziţie, dînd prin schiţa **Cina** [19]), un tablou realist, cu accente dramatice, din viaţa de suferinţă a ţărănimii, amenînţată şi stăpînită încontinuu de spectrul foamei. Alături de schiţele şi povestirile neviciate de sămănătorism, publicate în **Făt-Frumos**, se mai înscriu **Puiul** de I. Al. Brătescu-Voineşti [20]), **Leandrii** de I. A. Bassarabescu [21]), — o satiră plină de umor la adresa moravurilor lipsite de orizont ale micii-burghezii provinciale — şi **Focul lui don Vagmistru** de N. N. Beldiceanu [22]), usturătoare critică a practicilor barbare utilizate în vechea armată.

Dintre principalii colaboratori ai revistei **Făt-Frumos**, cel care s-a desprins mai repede decît toţi din mrejele sămănătorismului, evoluînd treptat, printr-un şir de tribulaţii, spre o atitudine estetică ferită în cea mai mare măsură de idei extremiste, a fost Emil Gîrleanu.

La noua orientare a scriitorului a contribuit întreaga atmosferă social-politică şi culturală din perioada respectivă. Creşterea avîntului mişcării noastre muncitoreşti după revoluţia rusă din 1905, demascarea cruntei exploatări a maselor ţărăneşti de la noi, făcută de mulţi scriitori şi publicişti, cu prilejul minciunoasei expoziţii „jubiliare" din 1906, a celor 40 de ani de domnie a lui Carol I, ani de sîngeroasă asuprire a poporului nostru, afirmarea unei literaturi legate de aspiraţiile maselor muncitoare, cum este, de pildă, lirica lui D. Th. Neculuţă, — toate acestea au deschis scriitorilor vremii o nouă viziune asupra realităţii.

Astfel, la sfîrşitul anului 1906, Emil Girleanu părăseşte definitiv revistele conduse de N. Iorga — **Sămănătorul** şi **Neamul românesc**, la care lucrase ca redactor după încetarea revistei **Făt-Frumos**, — dînd scrisului său un nou orizont, o nouă viziune, în care predomină realismul, izvorît din cunoaşterea profundă, obiectivă, a realităţii din acea vreme. În conştiinţa lui Emil Girleanu, fostul conducător al revistei sămănătoriste **Făt-Frumos**, a biruit cinstea şi demnitatea, a biruit adevărul vieţii. Cu toate că în creaţia sa ulterioară se mai face simţită influenţa negativă a sămănătorismului, totuşi Emil Girleanu se desprinde din ce în ce mai mult de concepţiile obtuze, eronate, pe care el însuşi le promovase prin revista pe care a condus-o şi, alături de mulţi scriitori autentici din generaţia sa, în fruntea cărora se află Mihail Sadoveanu, păşeşte rodnic pe drumul creaţiei realiste.

Teodor Vîrgolici

1). Făt-Frumos, nr. 3, 15 aprilie 1904
2). Ibid., nr. 6, 1 iunie 1904
3). Ibid., nr. 13, 1 octombrie 1904
4). Ibid., nr. 14, 15 octombrie 1904
5). Ibid., nr. 19, 25 februarie 1905
6). Ibid., nr. 20, 4 iunie 1905
7). Ibid., nr. 23—24, 1 iulie 1905
8). Ibid., nr. 1, 1 septembrie 1905
9). Ibid., nr. 6, 15 martie 1905
10). Ibid., nr. 3—9, 1 ianuarie 1906
11). Ibid., nr. 4 şi 5, 1 şi 15 mai 1904
12). Ibid., nr. 1, 1 septembrie 1905
13). Ibid., nr 16, 30 noiembrie 1904
14). Ibid., nr. 6, 1 iulie 1906
15). Ibid., nr. 10, 1 august 1904
16). Ibid., nr. 10—11, 1 februarie 1900
17). Ibid., nr. 3 şi 4, 1 şi 15 octombrie 1905
18). Ibid., nr. 9, 15 aprilie 1904
19). Ibid , nr. 7—6, 15 iunie — 1 iulie 1904
20). Ibid., nr. 8—9, 1 ianuarie 1906
21). Ibid., nr. 21—22, 15 iunie 1905
22). Ibid., nr. 11, 15 august 1904

Ştiaţi că...

— Bustul în bronz al lui D. Cantemir a fost realizat de sculptorul Ion Irimescu.

— Portretul lui Vasile Cîrlova a fost desenat de Jiquide.

— Dintre portretele lui Cezar Bolliac, cel care a cîntat „iobagul şi-a lui lanţuri de aramă", cel mai cunoscut este acela realizat de pictorul Th. Aman. Portretul lui Dimitrie Bolintineanu a fost pictat în anul 1849 de Barbu Iscovescu.

— Figura marelui luptător revoluţionar de la 1848, N. Bălcescu, a fost imortalizată în mai multe rînduri de pictorul Gh. Tattarescu. Unul dintre portrete — desen în creion, poate fi admirat la muzeul memorial al pictorului, iar celălalt, ulei pe pînză, se află expus la Muzeul de artă al R.P.R.

— Monumentul aceluiaşi luptător a fost realizat de sculptorul O. Han. Bustul în bronz a fost realizat în anul 1949 de sculptorul Gh. Anghel.

— Chipul lui Anton Pann, a fost desenat de scriitorul Barbu Ştefănescu Delavrancea şi este cunoscut dintr-o reprodu cere din „Revista Nouă".

— Figura impunătoare a lui B. P. Haşdeu a inspirat pe G. D. Mirea care a realizat un portret aflat azi la Academia R.P.R.

— Acelaşi G. D. Mirea a pictat cu un an în urma portretului lui B. P. Haşdeu, în 1888, pe acela al autorului lui „Pseudokineghetikos" şi al „Doamnei Chiajna". Tabloul se află, de asemenea, la Academia R.P.R.

— Ion Irimescu este autorul unei machete în ghips, pentru monumentul lui Mihail Eminescu, machetă ce se află în colecţia Statului şi care „redă ceva din suflul romantic, din acea visare gravă, înnobilată de gînduri înaripate, a acestui nefericit luceafăr al poeziei româneşti" (Marin Mihalache — „Ion Irimescu" — E.S.P.L.A., 1958, pag. 24).

— Prietenia dintre cei doi mari scriitori, Eminescu şi Creangă, formează subiectul tabloului lui Octav Băncilă.

— La Biblioteca Academiei R.P.R. poate fi văzut portretul autorului „Amintirilor din copilărie", semnat de pictorul V. Musneţeanu, realizat în ultimul an al vieţii povestitorului.

— Colecţia Academiei R.P.R. numără printre tablourile sale şi unul semnat de Jean Steriadi şi înfăţişîndu-l pe Alexandru Macedonski, poetul nopţilor în literatura noastră.

— Tot Jean Steriadi a mai pictat şi portretul „Poetul A. Vlahuţă" de care a fost legat printr-o strînsă prietenie, portret reprodus şi în „Pagina elevilor".

— Camil Ressu a desenat în anul 1913 portretul şarjat al dramaturgului şi omului de teatru Al. Davilla, autorul piesei istorice „Vlaicu Vodă".

— Sub semnătura aceluiaş pictor se găseşte la cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei R.P.R portretele lui Tudor Arghezi, Gala Galaction, Şt. O Iosif şi Mihail Sorbul, primul şi al treilea datînd din 1911, al doilea din 1915, iar ultimul din 1912.

— Tot lui Camil Ressu îi aparţine şi portretul desen al lui G. Bacovia, apărut în ziarul „Seara" din august 1914.

D. Petrescu

Tribuna tineretului

PAGINĂ ÎNCHINATĂ FORUMULUI MONDIAL AL TINERETULUI DE LA MOSCOVA

René Depestre
(HAITI)

POEM PENTRU PATRIA MEA ÎN CĂTUŞE

(fragment)

Iată-te, cu luminile tale legate la spate,
și cîntecele puse la zid
– amenințate cu arma ca o bandă-ucigașă;
cu fiarele foamei la gleznele tale-ostenite de dansuri.
Eu te-am recunoscut
cu mult înainte de clipa în care,
spre marile mele extazuri, ai prins
însingerate, batistele cerului tău să le fluturi ;
cu mult înainte de clipa în care,
pe căile mele, ai prins să-ți desfășuri,
cît vezi cu ochii, stindardul tău ud de suspine și ceturi.
Am simțit trista viță-a fiorului tău cățărată
– un boa constrictor – de-a lungul arterelor mele.
Am simțit unitatea durerii cum mișcă
în pîntecul meu ca doi gemeni,
cu iederi de purpur încolăcindu-mi
cele mai depărtate celule-ale bucuriei.
Iată-te, țară bătută pînă la singe,
uite răceala de lamă înfiptă în hohotul rîsului tău,
uite-ți obrazul pătat de sordidele bezne-ale capitalului.
Iată-te, țară micuță cuibărită în ochii albaștri
ai dimineții acestea de mai,
țară-adunată în tine ca un nod gordian de lacrimi
în inima deschisă – a unui biet muzicant fără noroc.
O, patria mea înjosită, somptuoasă durere a dragostei
mele,
ghitară bătută !
Totuși, flacăra-ți tristă și mare,
în ciuda cătușelor ei de aramă
și-a-ngenuncheatelor ei licăriri,
ține pururea trează
înmugurita tinerețe-a libertății
și tinerețea mea – umilă sevă-a exilării –
cîntînd, cîntînd cu inima în palme
pe cea mai naltă culme-a prospețimii tale-nlănțuite.

În romînește de ROMULUS VULPESCU

Ivan Trenev
(BULGARIA)

IARMAROC

Prin vesela viitoare de colorați căluși,
de goarne de hîrtie, de strigăte, de puști,
femeia care-ncarcă alice-n iarmaroc
din obicei zîmbește cu buzele de foc.
La arme, jindurește copilul. Ochii mari,
mirați și calzi contemplă, spectacolul bizar :
bărbații trag în oameni de tablă colorată
și iată, omuleții că-nvie deîndată
ce sînt atinși în alba lor inimă de tablă ;
copilul nici nu știe, de-acestea, ce să creadă.
Copilu-i doar de-o palmă și stă privind în sus
cu ochii numai zîmbet, cuminte și supus.
Dar, că mai sînt și oameni, el în curînd va ști,
legați de stîlp, cu ură, la zid, ca ținte vii,
că nu se-nvîrt aceștia, cînd glonțul îi străbate,
ci mor cu fruntea-n slavă și strigă : Libertate !
Cînd ochii mari și umezi, cînd dulcii ochi și ei,
întrezări-vor totul, mai clar, în viitor,
va deveni copilul al păcii-apărător
și-al celor ce dau roată, voioși, pe căluței.

În romînește de AURORA CORNU

Lorraine Hansberry *)
(S.U.A.)

STEAG ÎN FEREASTRA UNEI BUCĂTĂRII

Ziua aceasta n-are nimic încurajator.
Bolta cerului e de cenușă compactă.
Pe trotuare, oameni purtînd în spinare
Rucsacuri de excursie și bețe de baseball,
Dar cu ochii plini de tristețe.
Pe strada Michigan, doi băieți mari,
Elevi de liceu, în uniformă militară,
Cu trompete sub braț.
Centiroane albe, nasturi de alamă :
Doi băieți mari.
Lîngă un automobil,
Cineva cîntă „Binecuvîntată fii, Americă" :
O voce de alto, somnoroasă și gravă,
Se poticnește în hățișul cuvintelor
Și izbucnește în ris, înainte de a se sfîrși cîntecul.
Printre ai mei, rîsul e un ritual simplu.
Noi le spunem copiilor noștri :
În vremurile grele, am ris mult –
Orice altă armă era interzisă.
Urechile oamenilor lipsiți de suflet
Care se socoteau stăpîni,
Tălmăceau în așa fel țipetele
Acelora pe care-i schingiuiau,
Încît li se părea că aceștia chiuie de bucurie.
La fel și acum :
Hangarele infernale, de cărămidă,
Adăpostesc rîsul negru,
Iar cei ce nu știu, spun :
Iată, e un dar al soarelui african...
...Pe strada 43,
Poporul meu se revarsă din văgăunile lui
Pe trotuare, și se uită în sus,
Către soare.
Parc-ar fi răstigniți. Bătrînii zîmbesc
Și le mulțumesc dumnezeului lor, pentru pacea
Pe care le-o dăruie.
Tinerii scormonesc cu privirea :
Gunoaie și circiumi, e tot ce găsesc.
În fața unui altar :
La mormîntul celor trădați,
Fete sculpturale, africane, înveșmîntate parcă în straie
grecești,
Ridică brațele pentru a-l purta cît mai sus
Pe războinicul negru, căzut în luptă.
Ce singur pare acesta, în aerul de cenușă !
Ca un om asasinat.
Depunem coroana,
Înălțăm steagul,
Rostim cuvîntarea
Și, iată, cenușa se destramă,
Iar noi, care visăm pacea,
Stăm în razele soarelui.
Și jurăm să fim credincioși păcii –
Această dulce făgăduință.
Dar în spatele nostru,
Prin curțile caselor și prin fața
Bisericilor cu fațade de prăvălii,
Bat tobele și se-nalță, crîncen,
Cîntecul războinic.
Plecăm de lîngă nefericitul ostaș negru
Și, cu urechile rănite de bătaia tobelor,
Ne începem marșul
Împotriva acestui ritm drăcesc.
Astfel trecem pe străzi,
Cu pașii hotărîți ai păcii.

În romînește de PETRE SOLOMON

Charles Dobzynski
(FRANȚA)

VISÎND ÎN VIITOR

pentru Dominique și Paul Eluard

Nu, tineretul nostru nu suferă de spleen
Le ține loc de taină un vis în viitor
Și-n timp ce-n întuneric destinul se usucă
Un pod le-ntinde Pacea de iarbă, cer și flori.
În visuri viitorul le-nginã ritornele
Și-i-nalță-n apărarea unicului lor bun :
Un viitor de pace cu oamenii senini.
Priviți-i cum dau mîna comorilor visate.
Priviți-i cum își scaldă obrajii în lumini.
Și sînt cu ei alături beau din fîntîna lor
Și-n cîntecul lor viața mi-o-nfășor ca-ntr-un fald,
Și-mi schimb cu ei ființa, ca aerul și focul,
Și sînt prezent în secol, fiind mai bun, mai cald.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Takanori Simadzu
(JAPONIA)

OAMENILOR DIN ÎNTREAGA LUME

Oameni !
Ascultați
cîntecul Hiroșimei, cîntecul amar
al dezastrelor ei.
E un cîntec de neprețuit
și-o fărîmă din inima voastră
o veți simți cum piere odată cu el...
Fulgerat de-o durere cumplită,
orașul
își întredeschide
buzele arse...
Oameni, voi auziți ?
Hiroșima,
Hiroșima cîntă
și cîntecul ei sună stins, sună dogit
ca un clopoț plesnit, de aramă...
Nu !
Femei și bărbați, nu !
Mai puteți cînta ?
Mai pot să pîlpîie cîntece în inimile voastre
cînd blîndă lumină a soarelui
a pălit, odată cu stelele ?
Dacă ochii morți s-ar deschide
și s-ar deschide ceruri de-ntuneric,
prin albăstrimi sonore, ar vedea
tot ce-a fost aici, pe pămînt :
noapte
în plină zi.
S-ar auzi strigăte-n marea de flăcări
și murmurul palid al riului,
ce spală cenușa roșie
de pe nisipuri.
Cum mai putem cînta ?
În veci
cîntecele noastre n-or să mai răsune
(au fost înăbușite de ierburi ciudate)
și nu ne-a mai rămas nimic
în afara lacrimilor.
Nimic !
Ce poate răscumpăra
tigva omenească cu găuri negre
în loc de ochi ?
Numai veșnicia,
numai puterea de-a nu uita,
și de a fi viu –
marea, omeneasca iubire.
Oameni,
voi auziți ?
Răsună cîntecul
despre marea durere...
Oameni,
pentru voi se-aude acest cîntec !
Orașul ridicat din cenușă
ne așteaptă,
orașul cu cîntece frumoase și triste.
...Hiroșima !
Adîncă, netulburată,
e albăstrimea rîurilor tale.
neclătinată de nori
și de aripi de păsări
e albăstrimea cerului tă
Hiroșima,
dragostea mea.

În romînește de GH. TOMOZEI

Teodoro Vanegas Andrade
(ECUADOR)

POEMA PĂCII

Dimineața,
cînd larg, de-odată, se deschid ferestrele,
cînd ușile cu zgomot se deschid deodată,
la masă ni se-aduce pîinea,
o pîine cu ninsoare de făină
aidoma obrajilor de nea ai ostenitului,
dar pururea
voiosului morar.
Pîinea...
Cînd o privesc, îmi vin în minte
Caznele plugarului și ale bivolului său,
pe care-i arde soarele
și-i biciuie năvalnici snopi de ploaie.
Ei sînt aceia
care intră în adîncurile toamnei,
ca să adune darurile verii
doldora de roade și mărinimie.
Dimineața,
cînd gîngaș rid copiii către soare
și cînd bătrînii fără de speranță
își murmură într-una rugăciunile,
mi-i dornic sufletul de pace,
de pace pentru toți cîți își încep o nouă zi,
mi-i dor.
La nămiezi,
cînd îmi arunc privirile pe ape,
văd undele cum lasă-n urma lor,
pe fiecare piatră,
cîte-o literă închisă-n nemișcare.
Căci riurile ne cuvîntă-n graiul veșniciei...
Și văd cum repezile ape se opresc
și se prefac în viguroase ierburi,
crescînd și căutînd văzduhul.
Și-n apele-avîntate către stele
picioarele mi le scufund...
Iar frunzele,
frunzele buzelor mele, atunci,
se-nfioară, simțind gustul vieții !
Și buzele mele cuvîntă :
Mereu pace ție, mereu, omenire
ce cu tălpile goale trăiești
la izvoarele vieții !
Seara,
cînd marile umbre
preschimbă copacii-n giganți,
cînd bufnița somnul și-l dă laoparte,
cînd cerul coboară-n amintirile clopotelor,
cînd cina sosește
odată cu turmele,
zidarul își poartă privirea pe ziduri în sus :
case durară, cu miile, miinile lui.
Seara,
cînd tata se uită la turlele
catedralei străvechi
și i se par într-atît de-nalte,
încît au ajuns pîn-la cer,
eu știu la ce se gîndesc amîndoi.
Știu eu la ce se gîndesc...
Numai în vremuri de pace
E bine
de omul cinstit !

În romînește de BEN CORLĂCIU

Walter Werner
(R. D. GERMANĂ)

SE DESLUȘEȘTE OMUL...

(fragment)

Da, e visul nestinsei iubiri,
iasomie și rouă și invoalați trandafiri,
și talazul gingaș al miresmei
de flori...
Tu le torci într-un fir aurit,
basm mereu început, niciodată sfîrșit
tu, al inimii mele
și sărut, și izvor.
Pe aripi de fluturi
am pus fericirea
fierbinte
a dragostei noastre.
În spuma livezii în floare
noi fruntea adînc cufundarăm.
Sărutul nu are nici gust de oțel,
nici gust de cenușă.
Cu soarele-n în jurul imensului lan
ce-n vînt vălurește sub zare,
noi doi ne-am rotit
în vremea de aur a verii ;
și-n brațe am strîns
mireasma de ierburi răscoapte.
În miriștea incendiată
de flacăra molcomă-a toamnei,
privirile noastre s-au prefăcut
în zvelte tulpine, mustind
de seve,
și-n spice-ncărcate de rod.
Pămîntul palpită sub veșnicul soare
și-n miezul de gheață al iernii,
cînd razele cad
pieziș în fereastra brumată.
. . . . . .
Știți voi cît de largă e lumea,
lumea aceasta a noastră,
și cum scînteiază speranța,
toate speranțele noastre ?
Cum cîntă-n artere sîngele nostru,
și ne îndeamnă să ducem
mereu mai departe
elanul acesta al lumii ?
Voi, cei veniți după noi,
dați-ne mîna,
din secolul nostru sărbătoresc !
Inima noastră se-nalță
în conștiința mileniului vostru,
pe puntea-arcuită
a tinereții ce ne unește,
printre-nfloritele ținuturi
ale păcii biruitoare.

În romînește de DAN GRIGORESCU

Iulia Drunina
(U. R. S. S.)

DESPRE DRAGOSTE

Orașul, cum începe ?
Cum să-nceapă ?
Cu corturi mari,
Cu vise fără frîu
Și cu băieți ce-aleargă după apă
Zănateci, diminețile, la riu.
Dar tu, iubire,
Unde scaperi oare ?
Prin arșiți, lîngă noi,
Și prin zăpezi,
Cutreieri șantiere viitoare,
La focuri mari de tabără veghezi.
Orașu-ncepe cu greșeli.
Așa e,
Cu șefi de șantiere
Năuciți –
Orașu-ncepe seara, cu-o văpaie...
I-o luptă-n care n-ai drept să eziți.
Și-n lupta-aceasta
Ce preschimbă firea,
Creăm ca zeii
Mări cu valul blînd.
Ca pe-un oraș ne construim iubirea,
Greșind, înșelîndu-ne, arzînd.
Noi, ziditorii tineri
Ai cetății,
Vom ști să dăm și nume,
Fericiți :
Va fi o piață a Fidelității
Și-o stradă-a Ochilor îndrăgostiți.
Oraș
Al întîlnirilor senine,
Închipuit
De visul unanim...
Aici, iubire, vom trăi cu tine.
Și-l vom păzi. Și o să te păzim.

În romînește de FLORIN MUGUR

L. F. Funes
(ARGENTINA)

CÎNTEC DE PACE

(fragment)

...Dar astăzi mă gîndesc la pace,
o simt chemată de nicovale,
invocată de pini, implorată cu lacrimi de valul
mareelor,
nemărginita pace pe care o simt venind
în orice lucru de care mă ating,
în tot ceea ce sună, în tot ceea ce speră.
O văd născîndu-se, vibrînd în lăutele țărănești
ce se trezesc în valurile grîului.
Mi-e dragă pacea senină și umbra prietenului
și mi-e dragă seara limpede prin trestii,
agonisind cilindri zvelți de parfum.
Aceasta e pacea care mi-e dragă, pacea pe care
o vise
care-mpinge ziua ușor, învîrtind-o cu bunăvoie,
care-o-ndeamnă ușor spre lacrimă și apoi,
ogoindo face să dea rădăcini de lumină în înălțimi,
să-mbrace ruinele în ferigă verde, să zămislească
diamante în ap
Aceasta e pacea care ți-e dragă, care mi-e
dragă
Pace !
Pace pentru orașe, pentru gurile riurilor ce
păstrea
tumultuoase vălmășaguri aurii de pești,
pace pentru cîmpurile cu grîne și pentru drumul
prăpăstio
ce urcă mereu către piscuri ca să-ntîlnească
florile de mic
Pace, ca dimineața să-și desfacă degetele însorit
pe fruntea
pace pentru cea mai curată din amintirile mele,
pace pentru onoare.
Pace pentru atomii de hidrogen și uraniu,
pace pentru brațele femeii pe care o iubesc,
pace pentru cel ce moare învelit în ghitară,
pace pentru orice dragoste, pentru toate ceasu
ce pot să vorbească de pace.
Pace pentru fiecare din punctele mărunte și des
ce se întîmpină pe hartă.

Aceasta e pacea care ți-e dragă, care mi-e
dragă
aceasta e pacea pe care azi o simt chemată de
nicoval
invocată de pini, implorată cu lacrimi de valul
mareelo

În romînește de GEO DUMITRESCU

*) Lorraine Hansberry, poetă „de culoare" din Statele Unite, în vîrstă de 30 de ani, autoarea piesei „Un strugure în soare", jucată și pe scenele teatrelor noastre.

Noutăți în ELECTRONICĂ

de prof. univ. Edmond Nicolau

Începînd cu numărul de față, revista „Luceafărul" va publica un ciclu de articole intitulat „Electronica și Cibernetica astăzi" de prof. univ. Edmond Nicolau. Începem seria acestor articole cu „Noutăți în electronică".

Aparatele electronice constituie o mîndrie a timpurilor noastre, deoarece fără ele nu ar fi fost posibilă cucerirea spațiului cosmic și nici nu s-ar fi putut pătrunde tainele nucleului. Se poate afirma că astăzi nu există domeniu de activitate în care electronica să nu aducă metode noi de lucru, să nu introducă un spirit nou.

Electronica este un complex ramificat de științe tehnice, care studiază și utilizează pentru nevoile omului, fenomenele electronice și electromagnetice, legate de mișcarea particulelor încărcate, în special a electronilor. Cele mai răspîndite dispozitive electronice sînt tuburile electronice și elementele semiconductoare. Acestea se utilizează la generarea, amplificarea și transformarea semnalelor electrice. Electronica include o serie întreagă de discipline tehnice ca: tehnica fenomenelor electrice în vid, tehnica semiconductorilor, tehnica frecvențelor ultraînalte și altele.

Este greu să îmbrățișăm dintr-o singură privire cîmpul vast al aplicațiilor electronicii. Dacă arătăm că la un avion modern, care valorează mai mult decît greutatea sa în aur, mai bine de jumătate din valoare o reprezintă aparatajul electronic de la bord, încep să avem desigur o imagine asupra valorii acestui aparataj atît de necesar, dar nu și a varietății sale.

În cele ce urmează, vom prezenta cîteva noutăți din vastul domeniu al electronicii.

Sincrofazotronul

Să începem prin a ne referi la contribuția electronicii în cercetarea științifică și anume în problema studierii nucleului și a particulelor elementare. Astăzi, în acest scop se utilizează mari acceleratoare — care sînt tot niște instalații radioelectronice, în care, grație circuitelor electronice, se transferă energie particulelor, spre a le aduce la viteze foarte mari. La aceste energii foarte mari, între particule apar reacții care altfel nu se manifestă. Unul din cele mai mari acceleratoare din lume este sincrofazotronul de zece miliarde de electroni volți de la Dubna. El este format dintr-o cameră de vid de 150 metri cubi, din care 56 de pompe de vid sug în permanență aerul. Aci, în această cameră, se mișcă particulele accelerate, în cîmpul unui magnet uriaș ce cîntărește 36.000 tone și are un diametru de 60 metri. Reglajul instalației a necesitat 150.000 măsurări electronice. Pe lîngă accelerator se numără șase mii de automate electronice și patru mii de aparate electronice de măsură și control. Cu acest accelerator s-a descoperit nu de mult și o nouă particulă elementară (anti sigma minus) de către un colectiv internațional la care a participat și cercetătorul romîn A. Mihul.

După cum se știe, actualmente, tot în Uniunea Sovietică, se construiește un alt accelerator, de cîteva ori mai puternic ca cel de la Dubna, și care atunci cînd va fi dat în exploatare va fi cel mai mare din lume.

Microscopul ionic

Trecînd acum la o altă aplicație a electronicii, amintim de microscopul ionic, cu care se pot obține fotografii ale atomilor. Este vorba de un dispozitiv în principiu simplu, format dintr-un vîrf metalic din care un cîmp electric foarte intens smulge particule ce sînt proiectate pe o placă fotografică. Printr-o construcție specială a sistemului se asigură o traiectorie regulată a particulelor, astfel încît imaginea fotografică obținută reproduce distribuția atomilor în vîrful acului. Utilizîndu-se cîmpuri electrice de ordinul a patru sute de milioane de volți pe centimetru, s-au realizat măriri de un milion de ori. Pentru comparație, amintim că microscoapele optice obișnuite permit măriri numai de ordinul miilor, deci de circa o mie de ori mai slabe.

Dar și în studiul materiei vii electronica aduce azi un sprijin esențial. Ne gîndim anume la două invenții interesante, din care una reprezintă o perfecționare a microscopului electronic, cealaltă fiind microkinescopul, adică microscopul cu raze ultraviolete și aparat de televiziune. Să vă prezentăm pe rînd aceste realizări noi, începînd cu microscopul electronic.

În dorința sa de a vedea obiecte tot mai mici, omul a inventat microscopul. La prima vedere s-ar crede că grație acestui instrument optic se pot vedea obiecte ori cît de mici. Dar s-a constatat că nu este chiar așa, existînd o limită în puterea microscoapelor. Limita nu este impusă de calitatea lentilelor și nici de dimensiunile lor, ci de alt fapt. Pe noi ne interesează așa-numita putere de separare a microscopului, adică distanța minimă la care microscopul poate separa două puncte de pe corpul studiat. Puterea de separare este dată în ultima instanță de către lungimea de undă a radiației utilizate de microscop. Pentru a se obține puteri de separare mari, s-a trecut la utilizarea undelor asociate electronilor în mișcare rapidă. Acestea au lungimea de undă foarte mică, cu mult mai mică decît lumina, deci microscoapele care se utilizează se caracterizează printr-o putere de separare foarte mare, sensibil mai mare decît a microscoapelor ce întrebuințează lumina.

Fără a intra în detalii, precizăm că pînă nu de mult la microscoapele electronice nu se puteau studia decît organisme care în prealabil fuseseră metalizate și deci omorîte. De curînd s-a pus la punct un nou tip de microscop, care permite măriri de ordinul a 25.000, fără a omori organismele studiate. Studiindu-se cu microscopul electronic perfecționat niște bacterii, acestea s-au putut înmulți după ce au fost examinate, deci microscopul a trecut cu succes proba.

Microkinescopul

Microkinescopul permite și el urmărirea organismelor cu ajutorul unui fascicul foarte subțire de raze ultraviolete, care explorează rapid obiectul investigat. Fascicolul impresionează apoi o fotocelulă ce transformă semnalul optic în semnal electric, care poate fi amplificat de milioane de ori, mergînd apoi la un tub de televiziune pe care apare imaginea obiectului studiat. Sistemul acesta permite să se urmărească procesele vitale, ceea ce reprezintă un mare avantaj față de microscoapele obișnuite, la care, pentru a observa interiorul celulelor este necesar să le omorîm, colorîndu-le cu diferite substanțe. Microkinescopul își bazează funcționarea pe faptul că, în interiorul celulelor, diferitele formații se comportă în mod diferit față de razele ultraviolete.

Și în domeniul infinitului mare, electronica aduce un aport esențial cunoașterii științifice. Instrumentele electronice au fost primii mesageri ai omului trimiși în spațiul din jurul Pămîntului. Treptat această zonă s-a extins considerabil. Cea mai întinsă legătură radio s-a efectuat cu o stație aflată pe o planetă artificială, la fantastica distanță de 36 de milioane de km. După cum relata recent prof. A. Kuguşev, această distanță poate fi extinsă în limitele sistemului solar, la 300.000.000 km.

În afară de această explorare directă, electronica permite și studii indirecte, prin radiolocare, adică prin radar. Încă de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, un grup de savanți unguri au radiolocat luna. Recent s-au comunicat o serie de date interesante asupra unor studii efectuate în Uniunea Sovietică asupra planetei Venus.

Este foarte interesant de știut că energia care soseşte de la Venus după reflexie este infimă. În primele studii efectuate, puterea era de ordinul miliardimii de miliardime de miliardime de watt. Spre comparație, să ne gîndim că un bec obișnuit de cameră are o putere de ordinul a 75 de wați. Pentru a putea sesiza aceste puteri foarte mici s-au utilizat niște amplificatori de un tip cu totul special, numit maser.

Maser

Aci este vorba de un tip de dispozitiv electronic care se bazează pe principii noi. Clasicele tuburi electronice își bazau funcționarea pe mișcarea controlată a electronilor în interiorul unei incinte, în care se realizase o presiune scăzută. Ulterior s-a trecut la semiconductori, unde funcționarea se bazează pe mișcarea controlată a electronilor în interiorul unui corp solid. În ultimul timp semiconductorii au provocat o nouă înflorire a științei (vezi fizica solidului), un nou capitol al fizicii și tehnicii (tehnica semiconductorilor). Și în acest domeniu s-au realizat progrese surprinzătoare, în special în ceea ce privește realizarea unor dispozitive de dimensiuni foarte mici și cu performanțe cu totul deosebite. De exemplu, un contor binar — care este o piesă esențială a calculatoarelor electronice rapide — și care, realizat cu mijloace clasice, cuprinde două tuburi și alte cîteva rezistențe și condensatori, întregul ansamblu avînd dimensiunile unei cărți din noua colecție, „Biblioteca pentru toți" — se reduce acum la un singur cristal semiconductor, de dimensiunile 0,63 x 0,63 x 0,03 cm.

Dar pe lîngă aceste dimensiuni foarte reduse, noile elemente semiconductoare permit o viteză de lucru ce nu poate fi realizată cu tuburi electronice. Grație diodelor-tunel, un alt nou dispozitiv semiconductor, se poate ajunge la o viteză de 750 de milioane de comutații pe secundă; deci putem să ne gîndim la un calculator electronic care să lucreze cu această viteză colosală.

Simultan cu tehnica semiconductorilor, s-a dezvoltat și noul domeniu al amplificatorilor moleculari. Acest domeniu este rezultatul colaborării fericite dintre specialiștii în două domenii diferite: radioelectronica și mecanica nautică. În noile dispozitive gen maser se utilizează transițiile electronilor în interiorul moleculelor și atomilor.

Avantajul enorm al acestor dispozitive este o reducere extraordinară a zgomotului de fond. Cu toții cunoaștem paraziții de radio ca și perturbațiile ce apar pe imaginile televizoarelor. Trebuie știut că aceste perturbații — cuprinse sub denumirea generică de zgomote — au origini multiple. Unele sînt produse de către manifestațiile electrice atmosferice, altele de către funcționarea defectuoasă a instalațiilor electrice industriale, medicale și casnice. Dar chiar dacă eliminăm aceste surse de zgomote, instalațiile noastre electronice încă vor fi supuse unor perturbații care își au origina chiar în aceste instalații. Aceasta, deoarece există întotdeauna o agitație haotică a electronilor, agitație care se traduce prin apariția zgomotului. Deci zgomotul intern nu poate fi suprimat decît lucrînd în condiții în care încetează mișcarea haotică a electronilor. În dispozitivul maser se realizează acest deziderat.

Dacă nu ar exista zgomotul acesta propriu al aparatelor, și dacă nu ar exista nici zgomotele exterioare, atunci cu puteri foarte mici s-ar putea stabili radiocomunicații la orice distanțe. Efectul zgomotelor exterioare poate fi redus prin diverse procedee, însă zgomotele interne nu dispar decît în dispozitivele gen maser.

Tocmai de aceasta e posibil să se stabilească legături prin radiolocație la distanțe astronomice, utilizînd puteri mici și masere. S-a calculat, de exemplu, că se poate lucra cu Luna, în telegrafie, pe o lungime de undă de 3 cm, cu infima putere de nouă milionimi de watt. Spre comparație, amintim că puterile stațiilor de emisie de radiodifuziune au puteri de ordinul sutelor de mii de wați.

De un milion de ori mai strălucitor ca soarele

O variantă a maserului este dispozitivul laser, care lucrează cu lumină, deci tot cu unde electromagnetice — ca și undele de radio — dar cu unde de lungime foarte mică, deci frecvența foarte mare. În această direcție primele studii au fost făcute în 1955 de N. G. Basanov și A. M. Prokarov în U.R.S.S. și simultan de alți cercetători în S.U.A. Mergînd pe această linie s-a ajuns astăzi să se facă o sursă de lumină de un milion de ori mai strălucitoare decît soarele. Lumina produsă e atît de intensă, încît poate străpunge unele corpuri solide.

Utilizînd o putere de numai 15 miimi de watt, se obține o rază fină de lumină foarte strălucitoare, echivalentă cu cea produsă de un corp negru avînd temperatura de 300 bilioane de grade! Aceste temperaturi nu sînt detectate nicăieri în natură, nici chiar în stele. În reactorii nucleari, pentru fracțiuni foarte mici de timp, de ordinul miimilor de secunde, se ajunge doar la temperaturi de ordinul a un milion de grade, deci de sute de mii de ori mai mici.

În modul acesta, electronica utilizează astăzi un domeniu vast de frecvențe, care se întinde din gama curenților biologici, cu perioade uneori de ordinul zilelor sau chiar mai mari, la domeniul frecvențelor luminoase, de ordinul sutelor de milioane de milioane de cicli pe secundă!

Microanalizor electronic

În încheiere, spre a ilustra aportul pe care electronica îl aduce producției și cercetărilor fundamentale, ne vom referi la o singură problemă și anume aceea a analizelor.

Electronica oferă aci posibilități neașteptate. De exemplu, pentru determinarea compoziției unui amestec, este necesar să se facă o analiză. Chimia oferă o mare varietate de metode exacte, dar care toate au inconvenientul că în general sînt lente. Electronica pune azi la dispoziția specialiștilor o serie întreagă de aparate, care toate se caracterizează prin precizie, rapiditate și consum foarte mic de substanțe. Astfel există microanalizoare de gaz bazate pe absorbția diferită a razelor infra-roșii și altele bazate pe conductivitatea termică. Pentru efectuarea analizelor, ele au nevoie de cantități de substanță de sute de ori mai mici decît cele necesare în metodele clasice. Timpul de lucru este de asemenea redus la cîteva minute. Spectrografele de masă permit să se determine particulele avînd numerele de masă între 2 și 1200, avînd o limită de apreciere de 1/200.000 din masă.

De curînd s-a pus la punct un microanalizor electronic destinat studierii metalelor, care permite să se urmărească semicantitativ distribuția unui anumit element pe o arie de 0,5 x 0,5 mm. Aria este explorată cu un fascicol fin de electroni, fascicolul avînd diametrul de un micron. După reflectare și prelucrare, apare o imagine mărită pe ecranul unui tub catodic a modului în care elementul urmărit este distribuit în aria explorată.

Dar în cîte domenii nu intervine astăzi electronica! Là noi în țară, grație politicii înțelepte a partidului și guvernului, s-au înregistrat o serie întreagă de succese remarcabile, atît în teoria semiconductorilor, cît și în general în electronică. Amintim că la noi s-au construit numeroase calculatoare electronice, s-au realizat diverse dispozitive electronice necesare cercetării științifice și producției, cum ar fi analizoare pentru timpul de zbor ai neutronilor, betatroane sau dispozitive pentru comanda electronică a mașinilor unelte. Astăzi industria noastră se mîndrește cu producția de transistori și de televizoare. Conform hotărîrilor celui de al treilea Congres al Partidului, în anul 1965 producția anuală va ajunge la 130.000 de televizoare și 300.000 de radioreceptoare. Sînt cifre care arată grăitor marele avînt pe care îl cunoaște la noi în țară electronica, în anii regimului de democrație populară.

Mașina electronică de tradus din limba engleză în limba rusă, creată în U.R.S.S.

„Prietena mea, Pix"

Trebuia oare să ne surprindă debutul lui V. Em. Galan pe tărîmul comediei? Dintr-un punct de vedere, da. Îl știam prea ancorat în rada prozei, pentru ca să-l mai putem bănui disponibil și pentru alte călătorii. Din alte puncte de vedere, nu. Pentru că vîna satirică a constituit una din permanențele scrisului său, care l-a însoțit încă de la primele sale manifestări în literatură. Astfel că mirarea cu care unii cronicari dramatici și-au însoțit analiza piesei, ni s-a părut în bună măsură superfluă și de natură a nu putea încadra prima piesă a lui Galan în contextul operei sale. Pentru că „Prietena mea, Pix" își află puncte de reazim în creația anterioară a scriitorului, preluînd sau dezvoltînd în alt sens, virtuțile satirice din „Memoriile lui Teică Pasăre", din „A cincea roată la căruță" sau din „...ca scaiul".

Mai aproape de „A cincea roată la căruță", pentru că această nuvelă ni se pare a reprezenta cel mai complex viziunea satirică a scriitorului, izvorîtă ca și „Prietena mea, Pix" din confruntarea ardentă a vechiului cu noul. Stan Chirică, elevul practicant din „A cincea roată la căruță" este în fond, prin naivitatea și ingeniozitatea sa, un Paul din „Prietena mea, Pix". Și unul și altul trăiesc prima lor mare experiență de viață. Pe cînd Stan Chirică are de dat piept cu escroci deghizați în oameni cu bune intenții, Paul trebuie să înfrunte autoritatea desuetă a unui „pater familias" mărginit de obtuzitatea cu care se încăpățînează să privească viața. De aceea, și un erou și altul, vor trebui de fapt să parcurgă un drum al înțelegerii, la capătul căruia vor fi mai maturi, mai bogați și înzestrați sufletește. Dar pe cînd Stan Chirică are un rol mai activ, căutînd să influențeze și să determine într-un fel cursul evenimentelor, Paul, fire mai visătoare, după ce declanșează furtuna, privește oarecum „din culise" spectacolul frămîntărilor unui tată lovit în grava și statuara sa dorință de a porunci și de a fi ascultat.

Sîntem de acord și noi că nu avem de-a face aici cu un conflict „între generații" care a creat în anii dintre cele două războaie mondiale o literatură, pe cît de ramificată, pe atît de mediocră. Ne gîndim totuși la faptul că în literatura noastră au existat unele lucrări de valoare; I. A. Bassarabescu în schiță și nuvelă, Victor Ion Popa în teatru, Cezar Petrescu în roman au surprins diferențele evidente de a privi viața ale generațiilor succesive. Dar V. Em. Galan nu a intenționat să ne amuze și să se amuze construind cu date noi un conflict vechi, ci a adus înaintea noastră o problemă contemporană, rezultată din ciocnirea a două concepții de viață deosebite, dintre care una (cea a lui Mastacan), profund anacronică, nepotrivită cu realitatea noastră nouă. De aici interesul față de această piesă, în care noțiuni pe care unii critici le-ar denumi „foarte grave" sînt dezbătute cu elemente din arsenalul mai plăcut și mai atrăgător al comediei. Dacă termenul n-ar fi prea tocit, am spune că Mihaela (Pix) și Paul se caracterizează prin ingenuitate. Ei sînt mai de grabă doi visători, și nu-și pot imagina că idealurile lor atît de pure s-ar putea prăbuși, fie din ciocnirea cu forța brutală a unui om dispus să convertească orice simțămînt în bani, fie din întîlnirea cu o persoană feminină, dispusă să converteasă totul în senzații imediate. Focul acesta concentric și uneori atrăgător pentru Paul poate deruta pe cei doi îndrăgostiți. De aceea ei caută să se opună, într-un mod cam pasiv, e drept, dar totuși refuzînd să accepte compromisul. De fapt, din momentul declanșării conflictului Paul-Mastacan, autorul concentrează întreg fascicolul de lumină al reflectorului satiric asupra tatălui. De aceea piesa și scade artistic pe parcursul ultimelor două acte. Mastacan, rămas singur, se autoconfruntă, se autosugestionează și se autoconvinge. Dacă Galan n-ar fi avut experiența monologului satiric, pe care l-am întîlnit folosit cu atîta strălucire încă din memoriile lui Teică Pasăre, atunci cele două acte s-ar fi prăbușit. Dar ele se mențin datorită subtilității cu care autorul știe să expună succesiv diferitele ipostaze ale unei concepții anacronice, pînă cînd aceasta devine, chiar fără o replică dată la același nivel artistic, atît de profund ridicolă, desuetă, lipsită de sens, încît susținătorul ei înțelege s-o părăsească. Mai important ni se pare faptul că lui Mastacan i se dă o replică indirectă, rezultată din crearea unei ambianțe tonice, morale, în care comportările lui Mastacan sau ale Danielei se vestejesc în mod firesc, nu fără rezistență din partea lor, nu fără încercări de a atrage în plasa lor și alte personaje, de a cuceri un teren mai solid. Dar tocmai aici stă meritul lui V. Em. Galan: în a fi demonstrat cum tot eșafodajul de argumente pe care și-a clădit obtuzul Mastacan propria lui micime sufletească se sfărîmă fără nici o posibilitate de recuperare, la o confruntare directă cu realitatea. Am fi vrut fără îndoială, cum spuneam și mai sus, ca replica directă ce i se dă lui Mastacan să fie mai viguroasă, mai suculentă. Din pricina lipsei unei replici de nivel egal trenează să nu se mențină la nivelul viu și uneori sclipitor al primelor scene. Verva satirică a lui Galan s-a revărsat din belșug în această piesă, care amintește în același timp și de însușirile poetice conținute nu o dată de proza sa. De aceea, falimentul concepției lui Mastacan sau ridicolul lui Pătrățică se dovedesc și mai evidente în contrast cu frumusețea morală a Mihaelei, a lui Paul, a lui Andrei și a Silviei. Scriitorul creionează deci cîteva siluete, pe care le-am fi vrut mai pregnant conturate și înzestrate cu trăsături mai complexe, de tineri cu adevărat ai zilelor noastre. Climatul sănătos, viguros, deși realizat cu pastă subțire, în care se desfășoară piesa, dejoacă definitiv planurile satrapice ale unui om care, înțelegînd pînă la urmă anacronismul concepției sale, va renunța la ea și — bănuim noi — se va strădui să se integreze în acest nou peisaj sufletesc. Numai că din pricina diferențelor de valori stilistice cu care au fost realizate tablourile, autorul nu a reușit să ne demonstreze pe cale logică cum a ajuns Mastacan la revirimentul moral conținut în concluzie. Deficiențele de construcție s-au repercutat asupra veridicității evoluției caracterologice și au dus la un final care din punct de vedere dramatic este sub nivelul semnificației piesei, stîrnind nedumerirea spectatorului. Dar din experiența diferitelor înscenări de pînă acum, autorul cred că are posibilitatea să afle o soluție mai fericită. Însă problema nu stă, credem, numai în cele două-trei replici finale, ci în restructurarea ultimului act care, chiar dacă va păstra un fond de vodevil, va trebui să adîncească pe planuri mult mai complexe procesul confruntării Mastacan cu ceilalți membri ai colectivului.

Pentru V. Em. Galan, „Prietena mea, Pix" nu este numai o simplă experiență. Este un debut sigur în teatru. Iar pentru dramaturgia noastră actuală, o demonstrație, deși nu în totul reușită, a faptului că despre frumusețea tinereții noastre se pot scrie piese romantice, avîntate, străbătute de autentica poezie a zilelor pe care le trăim.

★

Am văzut spectacolul cu „Prietena mea, Pix" pe scena Teatrului Național din Iași. Regia a fost încredințată unui experimentat și talentat director de scenă, Miron Niculescu. În ultimele stagiuni, Miron Niculescu a realizat la Teatrul Național din București două spectacole de înaltă valoare artistică, apreciate deosebit de elogios de critică și public: „Năpasta" lui Caragiale și „Dezertorul" lui Mihail Sorbul. S-a remarcat în deosebi întinsa gamă de posibilități artistice a regizorului care ne-a restituit în „Năpasta" o dramă zguduitoare, profund umană, și în „Dezertorul" o comedie tragică ce marchează începutul de drum al teatrului romînesc modern. Cu acest spectacol, am avut prilejul să ne confirmăm încă o dată părerea că în Miron Niculescu întîlnim o personalitate regizorală pe deplin formată, cu un larg orizont intelectual. O colaborare creatoare, fericită, cu autorul, o intuire perfectă a piesei și a stilului ei, a dus la adîncirea în spectacol a caracterelor schițate de autor, la conturarea finalului, care a căpătat o valoare simbolică, la imprimarea unui ritm viu, tineresc, exuberant. Am avut deci clar în minte imaginea luminoasă a unui tineret viguros, romantic, sănătos moral.

Din distribuția care a servit spectacolul s-au distins Ștefan Dăncinescu (Mastacan), Rodica Popescu (Mihaela,) Carmen Barbu (Daniela). La proporțiile rolurilor, acești trei talentați artiști au izbutit creații memorabile, caracterizate prin pondere, subtilități psihologice și o nuanțare atentă a replicii și gestului. În special, Ștefan Dăncinescu a înregistrat adevărate momente de virtuozitate scenică.

Din restul distribuției mai reținem realizările meritorii ale lui Virgiliu Costin și Valentin Ionescu. Scenografia (Doris Jurgea) inspirată, ca și ilustrația muzicală, aparținînd lui L. Ilie.

Miron Niculescu și întreg colectivul merită cele mai calde aprecieri pentru acest spectacol.

Valeriu Rîpeanu

DRAMATURGIA ORIGINALĂ

RELIEF

Un dar

„Vrui cititorule să-ți fac un dar,
O carte pentru buzunar,
O carte mică, o cărticică.
Din slove am ales micile
și din înțelesuri, furnicile..."

Cu aceste versuri și-a deschis cîndva Tudor Arghezi volumul *„Cărticica de seară"*. Editura pentru literatură ne-a dăruit, de puține zile, patru asemenea „cărticele" de proporții liliputane, cuprinzînd cîteva din cele mai frumoase versuri cîte s-au scris în limba romînă. Într-o casetă elegantă, cititorului îi sînt oferite patru culegeri de versuri de Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, Gheorghe Coșbuc și Tudor Arghezi, la alcătuirea cărora s-au folosit cele mai bune ediții de pînă acum. Trebuie spus că sumarul fiecărui volum este foarte cuprinzător, alegerea textelor făcîndu-se cu multă grijă. Cele patru volume însumează nu mai puțin de 1.432 de pagini de poezie, la un loc. Execuția tehnică este ireproșabilă, maeștrii noștri poligrafi întrecîndu-se pe sine. Hîrtia biblie, odihnitoare, litera cristal, sugestivele portrete executate în peniță de Ligia Macovei, toate acestea la un loc au asigurat un mare succes primei casete din colecția „Liliput". Cărțile nu sînt simple performanțe tipografice, mici bijuterii pe care le admiri numai, ci cărți utile, de lucru, îndeajuns de bogate în texte.

Pe cînd alte volume noi? —

G. T.

Poezii fără variante

Citim în „Steaua" nr. 5/1961:

„Ploile primăverii se perindă
prin ani.
Ploi miraculoase am văzut,
menite să izbăvească memoria
de servituțile fără șir, să le
miște.
Am văzut rîurile unindu-se
și toate revărsîndu-se într-o
albie mare (...)
Cu amețeala orizontului în
priviri
adînc am săpat pe scoarța
primului arbore
numele unui an ce se apropie
de 1950"

(Aurel Gurghianu: „Istorie-n cîmp")

Dar cîte variante au cunoscut aceste versuri, înainte de a fi încredințate tiparului? — se întreabă uimit cititorul. E o întrebare pe care, de altfel, și-o pune des. Răspunsul i-l dau versurile înseși: nici o variantă. Au fost scrise, „dintr-un condei", cum ar fi spus Caragiale.

Se pare că unii poeți mizează prea mult, pe „talent" pe așa-numita spontaneitate, crezînd că munca grea, munca adevărată este treaba minerilor, forjorilor, zidarilor. Tinerii mai ales, neavînd de unde să știe cîtă hîrtie au consumat, prin cîte focuri s-au purificat poemele lui Ritsos, Neruda, Quosimodo, Alberti sau Tvordovski, însăilează versuri insipide, mimînd patosul și vibrația autentică a acestora. Și astfel revistele literare depun din cînd în cînd pe tărîmul literaturii „opere" șterse, banale, platitudini rimate sau nerimate, cu sau fără ritm. Sînt poezii pe care nu demult Mihai Beniuc le încadra în rîndul celor pe care omul le citește „scărpinîndu-se după ureche": nu-i comunică nimic, nu-i trezesc nici un sentiment, nici o tresărire de suflet, nimic. Din ele nu se degajă decît o colosală lene. Citindu-le ai aproape senzația că vezi cum în ele cuvintele, literele, pînă și semnele de punctuație dorm, dorm greu, ca atomii într-un corp mort.

Poeții care se aventurează cu asemenea producții spre posteritate pot fi asemuiți cu niște parașutiști ce și-ar da drumul de la mare înălțime cu niște parașute defecte, ce nu se deschid. (Și măcar dacă n-ar cădea în capul nostru!)

Teme scumpe nouă sînt expediate, în iureșul cantității, într-un mod mai mult decît condamnabil. Andrițoiu, de pildă, nu găsește de spus nimic mai interesant despre un activist de partid la sate, decît că acesta „a venit". („Nu știu cum se numea, dar a venit / ... / A venit un om obișnuit. El fuma țigări naționale / și citea „Baltagul" / Îi plăcea / uneori că pescuiască păstrăvi /, alteori în iezer să privească / cum se plimbă luna elegantă"). În prima strofă omul cu pricina are „șapcă nouă ca un mac încins" — adică roșie (s-o fi purtat vreodată așa ceva?) pentru ca la sfîrșitul poeziei, să poarte o șapcă albastră: „Avea pantaloni cloș / Avea șapcă — albastră / și bocanci cu ținte". Trecînd peste inadvertență, oare aceste amănunte exterioare îl caracterizează pe activist? Al. Andrițoiu este, desigur, un poet înzestrat, poate cel mai înzestrat din generația tînără, dar o astfel de suficiență nu i se poate trece cu vederea.

E de asemenea regretabilă tendința unora de a-și publica absolut tot ce le-a ieșit de sub pană. Parcă, tacit, creatorii s-ar fi înțeles să-i mîhnească amar pe istoricii literari de mîine, lăindu-le satisfacția de a descoperi chiar și cel mai neînsemnat manuscris inedit.

O parte din vină pentru fertilizîndu-și inspirația cu seva actualității socialiste. Regizorul Const. Dinischiotu și dirijorul Aurel Manolache s-au străduit să transpună în imagine scenică intențiile autorilor, să asigure un ritm viu și prospețime tinerească spectacolului.

Spectacolul prezentat de constănțeni provoacă satisfacție, dar și obiecții critice, care încep de la textul autorilor. Momentele scrise în proză sînt mai bine lucrate, se observă o anumită migală asupra cuvîntului. Versurile (inclusiv textele pentru cîntece) sînt insuficient finisate, graba a determinat locuri comune și rime facile — („privi", „dărui", „mulțumirea" „fericirea" etc). Este remarcabilă sceneta „Spiridon de la raion" în care autorii satirizează pe funcționarii comozi și incapabili, mari pasionați ai telefonului, cu ajutorul căruia rezolvă toate problemele de teren. Interpretul lui Spiridon (Jean Constantin) a șarjat cam mult, a afișat uneori o mimică exagerată, însă sensurile satirei au fost transmise spectatorului. Cupletul lui Niky Popescu, „Manîile", atacă pe colonialiști, militariști și adepții lor. Monologul despre „distracții" — spus de Gelu Manolache este de asemenea o „piesă" de succes.

Însă sceneta „Haiducii din Hodoronca-Tronca" — cu toată frumoasa intenție de a satiriza filmele comerciale occidentale — rămîne un text fad, lipsit de haz, (umorul e confecționat și nu produce decît un rîs ieftin). Era suficient dialogul „introductiv" susținut de Nae Ivănescu și Ion Dutu — pentru ca ideea să fie comunicată.

În ceea ce privește latura muzicală a spectacolului, se poate consta că „repertoriul" de muzică ușoară a fost selectat și compus cu grijă — (autori: A Giroveanu, A. Manolache, I. Stănculescu.)

Orchestra e bine condusă de Aurel Manolache, însă adeseori instrumentele acoperă vocile soliștilor (unii dintre ei au și emisia vocală cam redusă). În scenele de ansamblu textul cîntat nu e deloc inteligibil (bineînțeles, și datorită intervenției orchestrei). Ilona Moțica, Vali Manolache și V. Ionescu au voci plăcute, tinerești, cîntă cu temperament, dar trebuie să fie mai atente la nuanțele frazelor muzicale. Trio „DO, RE, MI" mai păstrează cîte o dată unele stridențe în interpretare. Se cuvin remarcate — în mod deosebit — două „voci" cantabile și expresive, pe care le-a relevat spectacolul: Mariana Negruț și Florian Stavăr.

Episoadele coregrafice constituie o latură valoroasă a revistei. Conducînd ansamblul, regizorul C. Dinischiotu a valorificat — așa cum am mai amintit — ideile spectacolului. În realizarea sa, există cîteva deficiențe (mișcări care se repetă — coboriri în sală, reveniri — în unele momente a ținut să umple scena cu multe persoane, chiar cînd nu era necesar). Tînărul scenograf Dan Sachelarie a adus o frumoasă contribuție la reușita premierei, prin crearea unui cadru plastic sugestiv.

MIHAI BOTEZ

Traduceri inspirate

Ultimul număr al revistei de literatură universală „Secolul XX" înfățișează cititorului o selecțiune din literatura popoarelor Asiei și Africei. Fragmente de roman, versuri, povestiri, interviuri, sinteze, studii, note consemnează prezența unei bogate literaturi în curs de dezvoltare, cu realizări artistice însemnate.

În nota de față am vrea să ne oprim pe scurt asupra unei inițiative a revistei care începe să se permanentizeze cu rezultate literare la un înalt nivel. După pliantul închinat lui Apollinaire, numărul de față ne aduce bucuria unei selecțiuni din poezia africană, în tălmăcirea inspirată a poetului Tiberiu Utan. Aflăm în acest pliant versuri din insulele Capului Verde, Angola, Congo, Ghana, Mozambic, Madagascar, Africa de Sud. Simțim în traducerile prezentate sufletul popoarelor din Africa care și-au cîștigat libertatea, sau care încă mai luptă pentru a rupe lanțurile robiei, ritmurile pătimașe ale cîntecelor de pe acest continent. Pentru a exemplifica afirmațiile noastre, reproducem finalul poeziei „Flacără și ritm" de Agostinho Neto (Angola):

„Ritm de lumină,
Ritm de culoare,
În sunet — ritm,
Ritm în mișcare,
Ritm în picioarele însingerate.
Toate aceastea-s ritm,
Chiar sîngele ce curge de sub unghii...
Ritm —
Glasurile sfîșiatei Africi...

„La mare... și la mai mare"

Colectivul de estradă a teatrului constănțean este alcătuit — în mare parte — din tineri care învață acum, pe parcursul spectacolelor, și își însușesc treptat tainele măiestriei actoricești. Tocmai de aceea revista în două acte „La mare... și la mai mare" — prezentată și în Capitală — ne-a reținut atenția. Cei trei autori ai textului: I. Berg, N. Cornea și Nick Popescu au avut intenția lăudabilă — într-o anumită măsură, realizată de a imprima revistei patosul contemporaneității,

PICASSO: *Spania*

SPANIA! SPANIA!

de Roman Karmen

Nu demult, eu, împreună cu un grup de prieteni spanioli, am vizionat în sala arhivei centrale a cinematografiei niște filme documentare, realizate în Spania acum 25 de ani. Nu le poți privi fără emoții! Nu, nu sînt niște umbre ale unui trecut îndepărtat. În cadrul filmului răsare imaginea țării care e scumpă milioanelor de oameni din lumea întreagă. Se pare că te întîlnești din nou cu oamenii, care primii au ținut piept fascismului. Lupta continuă. Fascismul, zdrobit de Armata Sovietică, blestemat de omenirea întreagă, ba ici, ba colo, mai ridică botul. Zdrobit. Dar și astăzi, în inimile a milioane de oameni e vie imaginea eroicei Spanii, a Spaniei neînfrînte, care continuă lupta, chemînd la victorie.

Războiul din Spania a început la 18 iulie 1936. La 19 iulie, eu, împreună cu operatorul cinematografic B. Makaseev, am plecat cu avionul din Moscova spre Paris și în seara aceleiași zile, într-o cafenea din Montparnasse, în fața unei hărți a Spaniei, întinsă pe o măsuță de marmoră, împreună cu Ilya Ehrenburg, discutam itinerarul nostru viitor. A doua zi de dimineață — am trecut granița franco-spaniolă.

Am petrecut un an în Spania luptătoare. Miile de metri de peliculă au imortalizat eroismul și amarul acelor zile. Cîte întîlniri de neuitat! Cîte legături și prietenii închegate!

Am lucrat atunci tot timpul lîngă Mihail Koltov, un talentat ziarist sovietic, totdeauna vesel și curajos, studiind stilul lui operativ de muncă, învățînd de la el necontenit.

De neuitat au rămas întîlnirile cu Ernest Hemingway, înamorat de Spania. Ne-am întîlnit cu el sub cerul arzător, pe colinele dogorite din jurul Madridului, unde brigada a 12-lea Internațională purta lupte crîncene.

Pasionata Dolores, cu un revolver mic în mînă, în prima linie de luptă de lîngă Sesenia, îndemnînd la atac pe tinerii recruți șovăielnici.

Otelitul Enrike Lister — legendarul comandore — comandantul regimentului al cincilea comunist și apoi al diviziei, care s-a acoperit de glorie în luptele sub zidurile Madridului și pe Ebru — și pe care de curînd l-am reîntîlnit pe pămîntul Cubei.

Serghei Tarkov, erou al Uniunii Sovietice, comandant al unei excadrile de avioane de vînătoare, la căpătîiul căruia am veghiat mai multe nopți, cînd se zbătea în delir. A murit în urma unei răni căpătate într-o luptă aeriană deasupra Madridului. Tarkov a luptat de unul singur împotriva a șase avioane „Fiat" și „Henckel". L-am înmormîntat în Madridul asediat de dușmani. Deasupra orașului, în momentul acela, se dădea o luptă aeriană. Avioanele de vînătoare au doborît doi „Junkersi" și, revenind la bază, au trecut uruind, în formație de luptă, pe deasupra cimitirului, fără să bănuiască că aduc un ultim omagiu comandantului lor.

Pe malurile Ebrului și a Haramei, sub zidurile Madridului, pe pămînt spaniol, au murit oameni din diferite țări. Ei și-au părăsit casele, familiile, locul de muncă, izbutind să rupă nenumărate cordoane de grăniceri. Poporul nostru totdeauna își va aminti cu mîndrie că în această luptă cu fascismul pe pămîntul Spaniei au luptat eroic și oameni sovietici: aviatori, artileriști, tanchiști. Peste cîțiva ani — așii aviației hitleriste aveau să-și amintească cu groază de atacurile curajoase ale „ulilor" sovietici ce luptaseră deasupra Madridului; aviatorii noștri, cu sacrificiul propriei lor vieți, au salvat femei și copii de bombardamentele lor barbare. Patrioții spanioli n-au să-i uite nicicînd pe antifasciștii din Franța, Polonia, America, Uniunea Sovietică, Germania, care au căzut în lupte pentru patria lor, pentru libertatea și fericirea popoarelor din lumea întreagă.

Și iată acum cîteva zile pînza ecranului m-a făcut să revăd din nou Barcelona cu trandafirii ei înmiresmați, cu grupurile de oameni curajoși, cu arma în mînă. Erau primele scene filmate de noi în Spania. Pe arena Plasa di Taros, trec în marș, înainte de a pleca pe front „milisianos" și, idolul poporului — vestitul torero—sacrifică taurul nu iubitei lui Senorita, ci batalionului ce pleacă pe front. Încă nu sînt risipite baricadele, vestile de pe front sînt îngrijorătoare, dar poporul crede în victoria lui.

E minunat Madridul în încordarea lui aspră, plină de curaj. Madridul de neuitat din noiembrie 1936 învăluit în ceața și fumul incendiilor! Au loc lupte pe baricade în Carabancel Baho — o periferie a capitalei, în parcul Casa del Campo, în orășelul universitar. Sînt primele zile ale luptelor de apărare fără seamăn, pline de eroism ale Madridului, care a rezistat timp de doi ani și a căzut numai din cauza unei lovituri trădătoare.

Baricadele și tranșeele care înconjurau Madridul au fost ridicate de muncitori și savanți, copii și bătrîni, vînzători și negustori, artiști și poeți. Într-o zi călduroasă de septembrie, am filmat pe locuitorii Madridului în timp ce lucrau la fortificații. Printre ei erau Iloze Diaz, Dolores Ibarruri. Cu broboada neagră strînsă cu nod trainic pe cap, ca săpa pămîntul castilian, galben și pietros; îngăduindu-și clipe de odihnă, Dolores stătea dreaptă, proptită de cazma, ștergîndu-și cu mîna broboanele de sudoare de pe fruntea ei înaltă și mîndră.

„No pasara" — „Ei nu vor trece" — această lozincă de luptă, aruncată de Dolores Ibarruri, a devenit strigătul de luptă al spaniolilor ce luptau pe viață și pe moarte sub zidurile Madridului. „Mai bine să murim în picioare, decît să trăim îngenunchiați" aceste cuvinte ale ei erau repetate de mii de oameni care respingeau atacurile furibunde ale mercenarilor marocani, înarmați pînă în dinți cu armament de proveniență germană și italiană. În zilele hotărîtoare Madridului, cînd Franco se pregătea călare pe un cal alb să intre pe Puerta del Sol, muncitorii, luptători ai regimentului al cincilea, creat de comuniștii spanioli, au oprit pe fasciști la porțile orașului.

Fasciștii au prins atunci să bombardeze sălbatec Madridul. Cartiere întregi erau cuprinse de flăcări. Pe străzi, învăluiți în fum, treceau mii de oameni, care părăseau casele incendiate, sau distruse de bombe. Femeile strîngeau la piept copiii, susțineau pe cei bătrîni. Iar fasciștii nu conteneau cu bombardamentele, trecînd în noi și noi valuri; peste tot răsunau bubuituri de explozii. Se făcuse noapte, dar pe străzi, din cauza incendiilor, era lumină ca-n faptul zilei; prin toată larma, de la periferii, răzbea țăcănitul neîntrerupt al mitralierelor și zgomotul exploziilor de proiectile. În timpul acesta, la Londra, avea loc ședința ce discuta problema „neamestecului". Grija principală a domnilor ce țineau ședințe era ca să se stringă cît mai tare lațul mortal, aruncat pe grumazul Spaniei, ce singera în lupta inegală. În porturile Cadix și Malaga soseau transporturi din Germania și Italia cu avioane, tancuri și soldați, în timp ce frontiera franco-spaniolă era închisă pentru prietenii Spaniei cu un coșcogea-lacăt, de către guvernul social democrat al lui Leon Blum. Acest lucru n-au să-l uite popoarele lumii!

În una din acele teribile nopți, am aflat că la Madrid a sosit brigada a 12 Internațională. Ea a fost imediat aruncată în sectorul cel mai greu. Pe podul francez! Despre luptele crîncene de la Puentes de los Frances s-a compus mai tîrziu un cîntec revoluționar.

Trîntindu-mă la pămînt pentru a mă feri de rafalele focului de mitraliere, dînd fuga de la un copac la altul, am ajuns pînă la căsuța mică a pădurarului, dosită în frunzișul des, de pe malul riului Mausanaris. Pe potecă, în întîmpinarea mea venea un om îmbrăcat într-un veston și pantaloni bufanți de cavalerist, de culoare deschisă, purtînd la cingătoare două „parabelum" grele. Era proaspăt bărbierit, deasupra buzelor cărnoase, ce zîmbeau, se vedea periuța aspră a mustăților. Și în cele mai grele clipe, prietenii l-au văzut tot așa de îngrijit și pus la punct.

Spania — 1936

Pînă atunci nu-l văzusem niciodată pe scriitorul Mate Zalca, la Moscova n-am avut ocazie să-l cunosc.

— Cum pot să-l găsesc pe Generalul Pablo Lucaci? — l-am întrebat pe omul acesta.

— Dar dumneata cine ești?

Am spus cine-s. S-a apropiat de mine și m-a îmbrățișat cu putere. Din clipa aceea, Statul Major al glorioasei brigăzi a 12-a Internaționale a devenit casa mea dragă pe pămîntul spaniol. Această casă primitoare foarte des își schimba sediul. Cîte o dată se afla într-un blindaj umed lîngă Brunete, altădată — în castelul fastuos al marchizului El Pardo, ce-o luase la sănătoasa, și unde noi după o zi grea de luptă ne odihneam în fotoliile moi, în fața unei sticle vechi de malaga, din pivnițile marchizului. Adresa casei o puteam afla foarte simplu: acolo unde se duceau luptele cele mai crîncene, unde se hotăra soarta frontului, unde atacurile dușmanului erau mai aproape — acolo era și brigada a douăsprezecea a lui Mate Zalca: Casa del Campo, Ilarama, Posuelo, Brunete, Gradalahara. Acolo neapărat se afla statul major al acestei renumite brigăzi: uscătivul și hotărîtul Pavel Ivanovici Bator — consilierul militar al lui Lucaci; comandantul statului major al brigăzii, bulgarul Lukanov calm și curajos; Petrov, șeful sectorului operator — un bulgar cărunt; veselul Leoșa Eisner, aghiotantul lui Lucaci, răsfățatul tuturor, foarte tînăr și nespus de viteaz. Ce familie închegată era brigada a Douăsprezecea! Ostași ei, prin faptele lor de vitejie au înscris pagini de neuitat în istoria războiului din Spania. Și nu numai în Spania. În detașamentele de partizani în Franța, în lagărele naziste, în fața morții, în ultimile lupte cu hoardele naziste, veteranii de război își aminteau de pămîntul dogoritor al Castiliei și al Aragonului, vedeau privirea aprinsă a generalului lor drag, care i-a condus la primele lupte împotriva fascismului, pentru fericirea și libertatea omenirii.

Scumpul și dragul Mate! Cît de mult a iubit oamenii, viața și adevărul! De cîte ori n-am văzut în ochii lui strălucind lacrimi, cînd afla de moartea unor tovarăși. A urît fascismul cu toată ardoarea de care e capabilă o inimă omenească. Cît de mult a visat el să ajungă să trăiască ziua cînd fascismul va fi doborît definitiv!

Trei ani de-a rîndul a luptat eroic poporul spaniol. Armata republicană, pornită din rîndurile miliției populare, a crescut și s-a călit în luptele purtate. Armată a disciplinei de fier, armată susținută de întregul popor, care a urît fascismul și s-a dovedit capabil de orice sacrificiu în numele victoriei. Singerînd, poporul spaniol, nici în cele mai grele clipe n-a încetat să creadă în victoria lui, cauzînd dușmanului pierderi grele. Distrugerea lîngă Iradalahara a corpului expediționar italian, victoriile de pe Ebru și Ternel, apărarea eroică a Madridului, bătăliile de sub zidurile orașelor Bilbao și Oviedo, din munții Iuadaramei constituie momente de neuitat, înscrise în letopisețul eroicelor lupte. Dar forțele au fost cu totul inegale! Cu siguranță lupta spaniolilor s-ar fi terminat victorios, dacă negustorii de moarte din Londra și Washington n-ar fi lăsat Spania neînarmată, pradă fascismului din cele trei țări.

În prezent, în Spania sînt stăpîne bandele de speculanți gestapoviști „transplantați" și generali americani. Pe Iran Vio și strada Alcalo trec luxoasele „Cadillac"-uri ale bogătașilor. Pe străzile orașelor patrulează pichete din jandarmeria franchistă, petrecînd cu priviri bănuitoare pe orice trecător. Umbra amețitoare a tricornului purtat de jandarmi, se așterne pe pămîntul spaniol. Mii de oameni zac de ani de zile prin închisori. Milioane de săraci rabdă de foame, trăind în cocioabe îngrozitoare și în bordeie de pămînt.

Lașul și fanaticul Franco, pe care poporul în bătaie de joc l-a poreclit „scundul", sluga credincioasă a lui Hitler și Mussolini, tremurînd de frică, a supraviețuit stăpînilor săi. Cînd pe unul din ei l-au spînzurat cu capul în jos într-una din piețele Milanului, iar altul a pierit în subsolul de beton, ciinele setos de sînge a simțit numaidecît pe noii săi stăpîni de dincolo de ocean. Călăul rămas fără subvenții a fost luat numaidecît în brațe. Spre Madrid au luat drumul tot felul de „turiști" din Pentagon și Well-Street. „Democrații" de peste ocean au transformat peninsula Iberică într-o bază strategică a Statelor Unite. „Scundul", cu nerușinare, în mod fățiș, și-a pus țara la mezat, făcînd negoț cu viețile compatrioților săi.

Dar nu imperialiștilor americani și slugilor lor le e dat să hotărască destinele popoarelor spaniole.

Oamenii muncii din Spania n-au plecat capul, în fața regimului fascist de mizerie și teroare ei continuă lupta.

Spiritul Madridului și al Guadaramei flutură deasupra Spaniei neînfrînte. El nu cunoaște hotare. „Imnul lui de Riego" a răsunat deasupra Havanei, care își sărbătorea aniversarea a doi ani de la revoluția cubană. Pe pămîntul Cubei — la Oriente și Santa Clara — am întîlnit pe mulți veterani ai Spaniei republicane. Ei sînt din nou în linie de bătaie. Ei i-au zdrobit pe mercenarii americani la Playlliron, ei sînt gata să respingă alte noi lovituri. Priveam fețele lor dragi, pline de bărbăție, ochii cenușii ca de oțel, ai soldaților revoluției și auzeam peste tot aceiași frază scurtă:

— Continuăm lupta. Madridul ne așteaptă.

În romînește de
ECATERINA BANDRABUR

Din revista „Ogoniok" nr. 29—1961.

EXPORT DE SPIONI

Istoriografia burgheză a înconjurat activitatea serviciilor de spionaj cu o aureolă de mister și a ascuns-o, după o perdea groasă, de ochii celor neinițiați. În occident s-au consacrat o mulțime de lucrări activității spionajului și contra-spionajului. Date privitoare la amploarea fără precedent a activității subversive de spionaj dirijată de Washington, răzbat tot mai adesea în paginile ziarelor și revistelor din Statele Unite. Cronicarul semioficial al serviciilor americane de informații, Harry Howe Ransom, a scos nu de mult un volum sub titlul **Central Intelligence and National Security** (Spionajul centralizat și securitatea națională), în care demonstrează că spionajul și intrigile politice de culise pe scară mondială se numără azi printre mijloacele folosite de S.U.A. în războiul psihologic.

În mitologia Americii capitaliste, „spying"-ul este o îndeletnicire onorabilă, iar activitatea comunistă o „primejdie socială"; ca atare, spionul american se consideră „obligat" să la toate măsurile pentru a „salva" lumea de comuniști. C.I.A. publică săptămînal articole, răspîndește broșuri intitulate „Cum să luptăm împotriva comuniștilor", organizează conferințe, programează discursuri, face exerciții practice în cadrul cărora „specialiști" dau îndrumări celor încadrați în „Cruciada împotriva Comunismului" cum să-i urmărească pe „primejdioșii comuniști".

Într-o circulară secretă, trimisă recent de Centrala Serviciului de Spionaj american guvernelor țărilor membre ale blocurilor militare americane, se spune între altele: **„Viitoarele ciocniri internaționale vor crea necesitatea unor măsuri extraordinare pentru țara dumneavoastră. Este necesar să se organizeze o supraveghiere și o spionare distrugătoare a comuniștilor. Personalul nostru experimentat și capabil să satisfacă cerințele dumneavoastră, vă stă la dispoziție".** Nimic nu poate fi mai semnificativ pentru noi ca această circulară care demonstrează că imperialiștii americani au început să exporte „inteligența" lor în materie de spionaj.

Prezentat într-un ambalaj care ia ochii, „spy"-ul american, pe care istoria l-a pus demult în afara societății, a devenit în prezent o marfă de preț la bursa internațională. Dar să înlăturăm ambalajul și să analizăm puțin această marfă.

La noi cuvîntul de „spion" — „spy" — este un termen de dispreț și de necinste, și se dă celui care își trădează patria, familia, prietenii, organizația, ori clasa din care face parte, punîndu-se în slujba unei puteri străine, lucrînd în ascuns împotriva binelui, a poporului..

Serviciile de spionaj ale statelor capitaliste se străduiesc să facă din spionii lor „eroi" și din spionaj o „datorie de onoare". Cei care sînt prinși, sînt sfătuiți să se sinucidă în caz de nereușită, pentru că pe lumea cealaltă vor „stăpîni veșnicia". Adică: „eu, mister spy, sînt predestinat să stăpînesc lumea asta, iar ție simplu „spy" îți făgăduiesc stăpînirea lumii celeilalte".

Iată care sînt adevăratele motive care împing spionajul american să facă propagandă în favoarea operei lui de diversiune și provocare.

Dacă analizăm cu atenție evenimentele care au avut loc pe scară mondială în ultimii zece ani, ne dăm seama că de fapt serviciul de spionaj american a început să facă export de spioni cu mult în urmă, adică o dată cu centralizarea spionajului în Statele Unite și axarea lui pe linia spionajului total.

Avalanșa de experți și reprezentanți ai unor firme americane, care au apărut în țările capitaliste din Europa în perioada anilor 1949-53, s-au dovedit a fi în fapt specialiști și experți ai spionajului american, care nu aveau nimic cu comerțul, industria ori societățile științifice sub masca cărora lucrau. Cine nu-și amintește de Mister Lorentz sau Vidal care, sub masca unor firme și societăți de ajutorare, au pregătit în R. F. Germană și în Franța zeci de spioni și diversioniști parașutați apoi în țările lagărului socialist? Se știe și cine sînt consilierii și experții firmelor americane din Turcia, Grecia, Italia, Austria, ca și cei de la Radio Europa Liberă. Și apoi cine nu cunoaște aventurile consilierilor spioni din Iran, Cuba, Guatemala, precum și din alte țări din Africa și America Latină? Cine nu știe că serviciile de spionaj ale blocurilor N. A. T. O., S. E. A. T. O. și C. E N. T. O. sînt conduse de așa-zișii experți ai spionajului american? În fond, ce urmăresc strategii spionajului american prin acest „export de spioni"?

În primul rînd se cuvine amintit că serviciul de spionaj american a suferit în ultima vreme eșecuri rușinoase, săvîrșind numeroase greșeli și erori de calcul care au dus la discreditarea sa.

Imperialiștii americani urmăresc ca, după eșecurile suferite în ultima vreme, să-și întărească rețeaua lor de spionaj, în vederea organizări unor noi acțiuni provocatoare pe scară mondială, menite să întrețină psihoza războiului rece și să intensifice cursa înarmărilor.

N. Osman

Marcos Ana
(SPANIA)

SCRISOARE URGENTĂ CĂTRE TINERETUL LUMII

I

Dac-ar vrea tot tineretul
mi s-ar spulbera durerea
și cătușele s-ar rupe!
(Spuneți: „Gata!"
Încercați!)

Brațele vă sînt pădure
care umple-ntreg pămîntul:
de le-ați arbora și cerul
l-ați acoperi cu ele!
Ce tirani, ce porți, ce ziduri,
ce zăvoare și cătușe
n-ar pieri sub glasul vostru
— avalanșă de proteste?
(Toți tiranii-au piedestale
de nisip; din singe-n cheaguri
li-s picioarele înceste,
și din lutul babilonic!)

Un cuvînt rostiți, doar unul,
înginați un singur sunet,
murmurați din buze numai
laolaltă-n cor, și fluxul
tineresc o să înrupă
— mare minioasă-n clocot!

II

Dar eu cine-s? Ce plămadă
de dureri? Ce spumă veche?
Ce văzduh de înfiorare,
cu ce drept, îndrept cuvîntul,
către țărmurile voastre?
(Precum clopote de aur
inimile voastre sună.
Tinerețe, tu ești ceasul
dragostei, ești primăvara!)
Pentru ce, cu ce drept, oare,
să vă zbuciume tristețea-mi
ramurile bucuriei?
Nu-i mai bine, în tenebre
pîinea să mi-o mestec singur;
cu picioarele să număr
încă douăzeci de toamne
lespezile pușcăriei;
aripile să-mi visez
că vîslesc mai sus de norii
unui cer tăiat de grauri?

III

Viața-mi însă, viața vie
pironită în artere,
palmele-mi incendiază,
fruntea-mi ciurule cu sulfi,
mistuindu-mi gîndu-n flăcări.
(Îndreptați-vă privirea
către chipurile noastre:
zgînci teribile, cojI, cruste;
claustrali ne sînt obrajii;
ochii — seci de sare — lacomi
de lumină și de soare,
caută pe pipăite,
printre pietre, o fisură!)
Nu știți, voi, ce-nseamnă viața
cînd mori zilnic, plin de viață,
mori în țarcuri peste țarcuri,
în curți sure de-nchisoare
fără altă strălucire
decît flamura iubirii...
Nici să nu aflați vreodată!
Însă, dacă vreți ca lepra
lepra asta, pieptul vostru
niciodată să nu-l muște,
nu-i dați morții mele pace!
Nu mă părăsiți, prieteni!
Nu ne părăsiți, aicea,
ay, cu tîmplele zdrobite
și cu limba răstignită
pe-un zăvor minjit de singe...
Aripile, sus, tovarăși!
Fără șovăire! Iute!

(Sănătos ar fi, prieteni,
de v-ar răscoli rărunchii
crîncenă, gangrena asta!)

Spulberați-mi, voi, celula!
Spargeți-mi coșciugul! Lumea
— ridicată în picioare
de uimire — să ne vadă
plini de rănI, dar fără teamă,
sub pămînt ca într-o criptă!
Nu lăsați să se depună,
peste lanțuri și cătușe,
grea, tăcerea...

Marcos Ana

În romînește de
ROMULUS VULPESCU

PROBLEMELE LITERATURII ÎN DISCUȚIA REVISTELOR SOVIETICE

Poporul sovietic, constructor al societății comuniste, se pregătește să întîmpine cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. cu noi succese în toate domeniile de activitate. Literatura, ca imagine autentică a realității, nu poate fi decît tovarășa de drum a timpului său, răsfrîngîndu-l prin prizma sa artistică, avînd datoria să rămînă pentru viitor un document viu al vremii pe care a însoțit-o.

Pregătindu-se pentru întîmpinarea Congresului al XXII-lea, revistele literare sovietice discută și lămuresc o serie de probleme ale literaturii sovietice, prin articole de critică, sau prin analiza unor opere în care aceste probleme își găsesc rezolvarea. Astfel, în „Literaturnaia Gazeta" din 24 iunie 1961, cunoscutul scriitor eston Iuhan Smuul, autorul „Cărții gheților", răspunde la rubrica discuțiilor inițiate de regretatul M. O. Auezov, cu privire la problemele literaturii sovietice, printr-un fragment din ultima sa lucrare, intitulat „Marele necunoscut". În introducerea la acest fragment, Iuhan Smuul arată că una din cele mai importante probleme ale literaturii sovietice actuale o constituie caracterul, profilul moral al eroului sovietic contemporan. „Cum trebuie să fie marele, necunoscutul erou al cărților noastre?" — se întreabă Smuul și drept răspuns dă fragmentul sus amintit din ultima sa lucrare cu caracter documentar, socotind că, prin modul în care a realizat chipul eroului contemporan, va răspunde acestei întrebări mai bine decît printr-un simplu articol. Meteorologul Gheorghi Ivanovici Golișev, prietenul său, care a participat în 1959 la o expediție de cercetări științifice în Marea Japoniei, este eroul adevărat despre care povestește Smuul. Ca orice om sovietic de astăzi, Golișev este un om obișnuit în sensul adevărat și profund al acestui cuvînt, a cărui măreție nu are nimic din trăsăturile ireale ale semizeului antic; măreția lui nu este spectaculoasă, ci se adună din fapte cotidiene și de aceea este mai răscolitoare, fiind umană și apropiată cititorului.

Pe aceeași linie, a temelor actualității, se află și revista „Voprosi literaturi" nr. 6 din 1961 — atît în articolul redacțional „Critica și viața", cît și în articolul semnat de T. Trifonova, „Pentru om și omenire". Primul articol expune pe larg și exemplifică rostul criticii literare, legătura strînsă a criticului cu viața, datoria sa față de cititori și rolul ei educativ. Pornind de la discursul lui N. S. Hruşciov și referindu-se la ideile mereu actuale ale marilor înaintași Belinski, Lunacearski, Gorki, „Voprosi literaturi" indică obiectivele esențiale ale criticii literare: popularizarea literaturii, ajutarea cititorului la însușirea fondului de idei, la aprofundarea psihologiei eroilor, ajutarea scriitorilor prin desvăluirea modului în care trebuie să abordeze temele impuse de viață.

T. Trifonova, vorbind despre tema contemporaneității în literatura anului trecut, analizează trăsăturile omului contemporan, așa cum apar ele în cîteva opere de seamă, de pildă „Din zare în zare" de Tvardovski, „O picătură de rouă" de Solouhin, „Vi-l prezint pe Baluev" de Kojevnikov și „Deschide ușa fiecărei case" de Malțev.

În „Drujba Narodov" nr. 6 1961 V. Cialmaev accentuează îndeosebi asupra lirismului prozei contemporane și a măreției omului simplu, în articolul intitulat „Schimbul de dimineață". Oprindu-se asupra unor probleme legate de căutarea formelor și metodelor de exprimare a conținutului vieții contemporane, a cuceririlor politice și morale ale poporului, autorul arată cum s-au manifestat aceste căutări în operele ultimilor ani, dînd ca exemple romanul „Stepa vulturilor" de M. Bubenov, „Nebit-Dag" de B. Kerbabaev, „Sarea pămîntului" de G. Markov, „Djamila" de C. Aitamatov și altele. Cealmaev arată cum, prin lirism, mulți scriitori au găsit o cale nemijlocită spre inima cititorului.

„Literatura i Jizni" din 28 iunie 1961, în articolele „Despre contemporaneitate în dramă" de Vl. Pimenov și „Nu este permisă unilateralitatea" de A. Migunov, dezbate de pe poziția aceloraşi principii, primul — ultimele lucrări în dramaturgie, iar cel de al doilea — critica literară, așa cum s-a manifestat cu prilejul apariției romanului „Sadia" de Evg. Beliankin. Migunov ia atitudine împotriva unor critici unilaterale nedrepte față de cărțile închinate contemporaneității.

Oamenii sovietici și faptele lor obișnuite, dar pline de o măreție nouă și simplă, sînt inspiratorii permanenți ai scriitorilor și artiștilor. Se întîmplă ca, în unele opere, cititorul să descopere trăsăturile unui om sovietic, care, prin eroismul muncii sale, a devenit cunoscut întregului popor. Este interesant în această privință articolul din „Sovietskaia Cultura" (22 iunie 1961): „O piesă făurită de viață". Este vorba de piesa tînărului dramaturg A. Kornienki în colaborare cu K. Jitnik: „Susurau sălciile pe Nipru". Piesa era inspirată din viața Evgheniei Doliniuk, cunoscută cultivatoare de porumb de pe meleagurile Ucrainei. La premieră, cînd publicul a izbucnit în aplauze, Evghenia Doliniuk, care se afla în sală, s-a recunoscut cu uimire în piesă și, emoționată, s-a urcat pe scenă spre a îmbrățișa pe actrița care, sub numele unei alte eroine, îi interpretase frămîntările, viața și munca.

Problemele literaturii sovietice de azi sînt în special legate de modul cum este oglindită contemporaneitatea, de prezentarea veridică a caracterului omului simplu și de măreția faptelor sale obișnuite, de analiza aprofundată a conștiinței și a moralei, așa cum se cristalizează în noile relații statornicite între oameni de avîntul construcției comuniste. „Pentru a ajunge la comunism, cea mai dreaptă și desăvîrșită societate, cînd vor ieși pe deplin la iveală cele mai bune trăsături morale ale omului liber, — noi trebuie de pe acum să educăm pe omul viitorului" — a spus N. S. Hruşciov la cel de al XXI-lea Congres al P.C.U.S. Educarea „omului viitorului" este sarcina de seamă a literaturii și în egală măsură a criticii literare sovietice. Literatura sovietică, o literatură a prezentului viu și clocotitor, merge, conștientă de rolul său, pe acest drum, de educare a poporului.

Veronica Russo

REDACȚIA: B dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamentele: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii = „I. V. Stalin"

Bibliotecare

Biblioteca Raională
Odorhelu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 17 (76) • 1 septembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Istorie

Chiar în ajunul măreței sărbători naționale s-a întîmplat să vizitez, într-un grup organizat de către „Editura militară", cîteva din locurile istorice unde, în timpul insurecției armate declanșate la 23 August 1944, s-au dat lupte crîncene împotriva cotropitorilor hitleriști: Cotroceni, Cheiul Dîmboviței, Podul Constanța, Herăstrău, Băneasa. Un colonel, istoric militar, a povestit întîmplările, vechi de șaptesprezece ani, chiar pe locurile unde ele s-au petrecut atunci. La podul Constanța, pe taluzul căii ferate, încă se mai pot vedea urmele vechilor lucrări de fortificație unde fusese amplasată artileria antitanc. La liziera pădurii Băneasa, în imediata vecinătate a antenei postului de radio, ni s-a arătat locul unde fusese, timp de cîteva zile, linia de contact a frontului de luptă.

La Academia Militară Generală, la cornișa clădirii din dreapta, ni s-au arătat urmele lăsate de snopii mitralierelor mînuite de ostași și de muncitorii din formațiile patriotice.

A doua zi, la uriașa demonstrație, pe pieptul multor ofițeri ai armatei noastre populare, ca și pe pieptul celor ce treceau în rînduri strînse în formațiile gărzilor muncitorești înarmate, am văzut zeci și sute de medalii și ordine, scînteind în lumina soarelui cu aurul, bronzul și smaltul lor roșu. Cîți dintre ei, nu vor fi trecut cu șaptesprezece ani în urmă, tot pe aici, spre Șoseaua Nordului, spre Băneasa și Otopeni, ca să lichideze prin luptă aprigă bandele cotropitorilor hitleriști?

In fața noastră trecea o părticică vie și scumpă a însești istoriei patriei.

2.500.000. Se pot întîlni într-un sat din Transilvania, în curtea unei școli elementare, chiar sub ferestrele clasei, cîteva morminte pe crucile cărora stau căștile de oțel ale unui grup de ostași căzuți în lupta antifascistă și înhumați acolo. Mormintele sînt îngrijite de copii, săpate cu grijă, împodobite cu flori. De la liliacul primăverii dulci pînă la tufănelele toamnei de aur, mormintele acelea stau sub o ploaie neîncetată de mireșme și flori. De locul acela mi-am amintit în clipa cînd, prin fața tribunei oficiale a început să treacă fluviul tînăr și exuberant al pionierilor și elevilor, purtînd în mîinile ridicate manuale școlare și carnete cu note. Două milioane și jumătate de copii mulțumeau Partidului și Guvernului pentru cărțile de școală primite gratuit. N-a fost zadarnică jertfa ostașilor căzuți în războiul antihitlerist și înmormîntați sub ferestrele școlii sătești de pe malul Mureșului. O dată cu poporul întreg, două milioane și jumătate de elevi proslăvesc în memoria lor vitejia eroilor căzuți pentru libertatea și fericirea patriei.

„COPLEȘITOR"... Luat dintr-un vast dicționar de adjective și superlative, cuvîntul de mai sus a fost folosit numai la prilejuri, dacă nu unice, rarisime. De șaptesprezece ani încoace, marile sărbători la care mulțimile umplu străzile, parcurile și piețele, au făcut ca, prin repetiție, superlativele să capete înfățișarea unor lucruri cu totul firești. Ni se pare firesc să putem vedea o coloană uriașă formată din mii de sportivi robuști, plesnind de sănătate, forță, și voioșie, firesc ni se pare să vedem în seara zilei de 23 August, pe zeci de scene, în aer liber, mii de artiști amatori ori profesioniști, jucînd în fața a zeci de mii de oameni care stau ore întregi în picioare, înghesuiți, năduși ți, dar care aplaudă frenetic niște spectacole gigantice de cîntece și dansuri. E firesc să citim pe o pancartă în mijlocul demonstrației că uzinele „Electronica" au fabricat pînă acum un milion de aparate de radio, e firesc să vedem la demonstrația zilei de 23 August un șir de tractoare românești de cel mai nou tip, dar oamenii care ne-au știut țara de departe, care ne-au văzut acum pentru prima oară, exclamă — la vederea tuturor acestor lucruri firești: „copleșitor!". Așa a declarat, unui reporter, referindu-se la demonstrația populară din ziua de 23 August, cetățeanca americană Oliva Buxenbaum, președinta Organizației tineretului progresist din Statele Unite ale Americii: **„Copleșitor. O demonstrație copleșitoare".**

REALITATE ȘI ALEGORIE. Poate că mai mult și mai evident decît altădată, carele alegorice, într-un șir fără număr, împodobite și lucrate după o arhitectură de mare ingeniozitate, au alcătuit o triumfală și uriașă expoziție volantă a forței economiei noastre socialiste. Sub ochii uimiți și fericiți ai mulțimii, în mijlocul entuziasmului general, au trecut machetele a zeci și sute de instalații industriale de o modernă tehnicitate, produse complexe ale uzinelor noastre, exponate cu bunuri de larg consum, torente de pînzeturi, mărfuri industriale și placarde cu grafice.

Toate exprimau voința poporului muncitor de a îndeplini și depăși prevederile Planului de 6 ani de a transforma într-o superbă realitate chemările lansate de cel de-al 3-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român cu privire la desăvîrșirea construcției socialiste în patria noastră.

Și, ca un semnal al viitorului, ca o glorioasă și revelatoare anunțare a sa, am putut zări și admira în nesfîrșitul fluviu al demonstrației, o mulțime de machete cosmonautice. Fără îndoială că între miile de elevi ce-și arătau carnetele cu nota „zece" la Fizică și Matematică, va fi trecut în dimineața zilei de 23 August 1961 prin fața tribunei oficiale și acela pe care îl vom numi cu mîndrie și recunoștință: „Iuri al nostru"...

Petru Vintilă

OMUL, CE MÎNDRU SUNĂ ACEST CUVÎNT! (M. Gorki)

Foto: A. MIHAILOPOL

ARHITECTUL

Haturile s-au ridicat ca un stol de stăncuțe pestrițe. S-au dus și duse-au fost. Omul s-a uitat după ele cît ce-au pierit. Pe urmă a zis — bun! — și s-a apucat să rînduiască lanurile, livezile, viile, izvorîle, șoselele, canalele de irigație și digurile. Și a văruit fîntînile și a pus pomi în răscruci:

— Să fie frumos.

Pe urmă, mina a așezat lîngă cobul de piine proaspătă și cana cu vin — o floare.

— Să-ți bucure inima, omule!

Într-o zi, omul a vrut să intre în tindă și s-a izbit de grinzile de sus.

— Femeie, în tinda asta lumina intră pe brînci. O să facem casă nouă!

Au fost chemați meșterii arhitecți ai satului. Au scos din căciulă plazul, firul cu plumb, metrul — au socotit, au măsurat, au înălțat. În sat — una cîte una — s-au înălțat casele noi. Una cîte una — și-ntr-o dimineață satul s-a privit din douăzeci de uliță, prin ferestre noi.

— Măi, măi! — a făcut satul uimit — admirativ. Ciobărescu cel tînăr, din satul Ceacu, a rîs, desvelindu-și dinții în soare. Și-a pus o mînă în șold și-a-nceput numărătoarea: una, două, trei, patru... A pierdut șirul și-a luat-o de la capăt. Uite, atîtea case a înălțat, atîtea examene de calificare a dat, atîtea examene de maturitate în meserie... Și-a rîs iar.

Pe creasta acoperișului de tablă a pus cocoși de tablă, ridicați într-un picior. Pe urmă a coborît de pe acoperiș, a pus soare și cer în găleți, și-a smălțuit casa. A așezat pe brîna de sus sori — pe brîna de mai jos spice și flori — și iar așa — pînă ce-a umplut casa de flori, de spice și sori.

Cînd s-a oprit din lucru și s-a uitat împrejur, a simțit ceea ce trebuie să fi simțit Meșterul Manole și Michel Angelo: a simțit aripi.

Și-a mai pus un zbenghi de culoare, tocmai acolo unde trebuia, unde au hotărît ochiul și pensula.

— Să fie frumos!

Pe urmă și-a strîns uneltele și planurile-n căciulă și a plecat fluierînd, pe altă uliță.

Din temeliile noi de beton ale satului, frumosul se uita la oameni.

Florența Albu

CRITERIUL ACTUALITĂȚII

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

Aurel Storin

Ostașul sovietic

S-a isprăvit cu pîinea de secară,
țigările de front s-au terminat,
și mîna, dezvățată de ghitară,
cu strunele din nou s-a învățat.

Poștașul nu mai trece prin tranșeie,
scrisori pentru acasă nu se string,
doar poza-ngălbenită, de femeie,
o porți și azi în buzunarul stîng.

Locotenentul are-un nepoțel.
Și-atît e de copilăros bunicul,
de parcă nici nu ar fi tras în el
de-atîtea ori, cu gloanțe, inamicul.

Compania încet s-a răsfirat...
Veneau în față pașnicele zile.
Și hainele modeste, de soldat,
au dat onorul hainelor civile.

Eroii fără seamăn, legendari,
ce-n lupte grele-au biruit, măret,
n-au obosit!
...Și s-au făcut zidari,
și topitori de frunte, și poeți.

Ca gospodarii însă, și-au păstrat
alături, și haina de soldat.

Dorel Dorian

La prima vedere ar putea să pară ciudat: ai fost în repetate rînduri pe teren, te-ai inspirat — ai și martori — din noua realitate socialistă a țării, eroii tăi ca vîrstă și domiciliu stabil sînt oameni ai acestor ani, conflictul pe care-l desvolți e un conflict „împrumutat", din viață, acțiunea propriu-zisă se desfășoară și ea undeva în apropierea zilelor noastre și totuși — da, există un totuși — piesa pe care abia ai terminat-o, sau la care continui sîrguincios să lucrezi, poate fi de pe acum organic, structural inactuală. Și aceasta pentru că actualitatea unei lucrări — de pe pozițiile spectatorului pentru care cu bună credință ai conceput-o — nu rezidă numai în alegerea mai mult sau mai puțin fericită a sursei de inspirație, în autenticitatea istorico-biografică a personajelor, în existența de facto a conflictului, ci, în primul rînd, în capacitatea ei filozofică și artistică de a răspunde problemelor stringente, vitale ale acestui spectator, probleme proprii cu adevărat zilei de azi, nu în sens calendaristic, firește, ci ca încadrare complexă, social politică, în actuala etapă a desvoltării țării — etapa desăvîrșirii construirii socialismului.

Argumentele, în sprijinul acestei afirmații se impun de la sine: De la eliberarea țării au trecut 17 ani. Adevărații eroi ai lucrărilor noastre — cei care ni le inspiră și pentru care mînuim condeiul — se pot mîndri, și pe bună dreptate, că socialismul, în toți acești 17 ani, a învins prin ei, prin mîinile, mințile și inimile lor. Și-i la fel de adevărat că efortul lor creator, abnegația și în primul rînd partinitatea lor au dat strălucire lăuntrică, putere emoțională și — de ce nu? — sorța artistică nenumăratelor piese scrise în acești ani. Alături de ei și prin ei am strivit uneltirile foștilor patroni și chiaburi, ne-am apropiat cu înțelegere de frămîntările țăranilor mijlocași, ne-am amuzat de avatarurile unui temerar inovator și am trăit adevărul de viață a nenumărate conflicte dramatice foarte apreciate la timpul lor — neîndoielnic educative și emoționante și azi — tocmai pentru că au știut să răspundă comandamentului social al acelei etape și pentru că răspundeau prin aceasta întrebărilor noastre stringente, vitale.

Dar socialismul a învins; am intrat într-o nouă etapă istorică și ca tînăr scriitor comunist nu-i nimic mai firesc, mai cinstit, decît să te străduiești să răspunzi prin scrisul tău problemelor majore, de stringentă actualitate ale acestei noi etape.

Și tot în legătură cu acest criteriu al actualității:

De la actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție și pînă la utilarea industriei, azi, la cel mai înalt nivel de tehnicitate, de la prima șarjă de onoare și de la prima inovație pînă la declanșarea ofensivei pentru calitate; de la formarea primelor gospodării colective și pînă la cel mai recent document de partid privind drumul în viitor al agriculturii noastre socialiste, de la eforturile de reciștigare a vechii intelectualități și pînă la problemele de înaltă responsabilitate civică, puse în fața noilor intelectuali, e un drum uriaș — drumul acestor 17 ani. Problematica actualității, firește, e alta, eroii au evoluat, alături de ei apărînd alți eroi, iar conflictele au depășit și ele etapa ciocnirii directe cu reprezentanții fostelor clase exploatatoare. Tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou, e și el altul. Și, așa cum era de așteptat, înrîuririle educației burgheze din conștiința oamenilor au produs diferențieri și delimitări în însăși aria atît de complexă a eroilor pozitivi. Dobîndirea unei mereu superioare calități umane, proces cu profunde rezonanțe etice, și în egală măsură justificarea calității de erou pozitiv al acestei etape, implică, de pe aceleași poziții, combaterea rutinei, inerției, mediocrității și a vechiului sub multiplele sale forme și identități. De la cei care nu țin pasul cu vremea pînă la cei care își uită elementarele îndatoriri etice, de la cei care n-au poate altă vină decît aceea a risipirii unui entuziasm altă dată grandiloc vent pînă la cei care sînt dispuși să facă cele mai grave concesii comportamentului și educației burgheze, iată numai cîteva tipuri, consemnate la întîmplare, dar care aduse pe scenă și supuse judecății publice ar dovedi poate că autorii dramatici nu înțeleg să se mulțumească cu sarcina redeschiderii vechilor uși deschise. Răspunzînd unui reporter, cunoscutul regizor sovietic Nikolai Akimov, insista în chip deosebit asupra acestei îndatoriri a teatrului prin excelentă contemporan și anume, abordarea cu îndrăzneală și pasiune a problemelor abia ridicate de viață și inerent încă nerezolvate. „În noile relații dintre oameni, care se așează pe zi ce trece pe fundamentul ideilor comuniste, o seamă de probleme importante nu se mai pot rezolva numai prin editări de legi și hotăriri. Problemelor de ordin etic trebuie să le dea un răspuns și arta înaintată".

Aceste probleme și aceste noi conflicte, — și nu înțeleg nici o clipă prin conflict doar intriga mobilizînd atenția spectatorului ci dialectica luptei —presupun din partea scriitorului, în afara talentului, spirit de răspundere, competență și maturitate politică, puterea de a discerne din ansamblul vieții sociale ceea ce e propriu și definitoriu acestor ani.

Perioada de început, în care scriitorul neobișnuit și surprins de viteza transformărilor sociale alerga în urma evenimentului consumat cu uimirea și naivitatea turistului occidental, de bună credință și dispus să se emoționeze în fața copacilor nevăzînd adesea pădurea, e din fericire de mult depășită.

Descoperirea noilor conflicte — și, ca prim pas, descifrarea sensurilor ascunse ale evenimentului în curs de desfășurare — presupune trăirea lui, o trăire pasionată, febrilă, comunistă. Iar documentarea echivalată cu integrarea organică a scriitorului în acest proces de dobîndire pe plan social a unei noi calități umane devine realmente — Radu Cosașu avea perfectă dreptate — o condiție și o componentă a existenței sale ca scriitor. Și nici un secretariat literar, nici un critic și nici o direcție de repertorii nu pot înlocui prin bunăvoința lor critică și competența observațiilor această necesitate organică pentru un scriitor, de cunoaștere și înțelegere a vieții și, pornind de aci, nu te poți substitui capacității definitorii pentru profesia ta, de discernere și selectare a tot ceea ce este realmente actual și propriu talentului său. Abia pe urmă se va putea trece la cel de al doilea moment al esențializării conflictului mult căutat, al simplificării lui artistice, dacă se poate spune așa, al confruntării directe și declarate a pozițiilor eroilor săi în lumina, limitele și în spiritul convențiilor scenice (în afara acestei esențializări și transfigurări artistice a conflictului riscăm reflectarea lui deformată, neveridică, conflictul respectiv căpătînd sub reflectoarele scenei o greutate specifică diferită, mult redusă sau exagerată față de ceea ce reprezintă el în contextul vieții sociale. Experiența „Ochiului albastru" s-ar fi cuvenit în acest sens dezbătută mult mai pe larg în cadrul publicațiilor și rubricilor de specialitate). Un al treilea moment — despărțirea lor cît și numerotarea e mai mult decît arbitrară — îl va constitui alegerea și poate, să fim optimiști, descoperirea unei formule artistice noi, determinată de natura și specificul conflictului. De această reușită alegere a formulei artistice și de măiestria scriitoricească care girează esențializarea conflictului — și poate că problema aceasta ar merita o mai puțin superficială consemnare — depinde în mare măsură punerea în valoare a mesajului de stringentă actualitate a piesei. (În ceea ce mă privește, deși înțeleg prea bine că o gamă atît de variată de conflicte va determina o gamă la fel de bogată de formule artistice, — experimentul va fi în acest caz mai mult ca oricînd necesar — cred însă că nici uneia dintre aceste piese nu-i va putea fi străină, într-o măsură sau alta, dezbaterea de idei. Și dacă voi rămîne întotdeauna un admirator al actului II al comediei lui Galan „Prietena mea Pix" e poate și pentru acest motiv).

Revenind însă la problema descoperirii conflictului:

Scriitorii, firește, nu sînt infailibili (unele afirmații cuprinse în acest articol o vor dovedi o dată în plus, și s-ar putea întîmpla ca în acest complicat proces de reflectare a unui nou conflict în care viața n-a indicat deocamdată decît perspectiva rezolvării lui și în care desfășurarea pe parcurs poate fi adesea contradictorie, scriitorul să greșească și el. Dar teama de a greși nu trebuie să ne îndepărteze de abordarea acestor conflicte. Și ajutorul dat scriitorului în această situație — pentru că în ceea ce-l privește, singur, nu și-ar putea remedia lucrarea decît în timp, ca urmare a creșterii maturității lui politice și artistice — ajutorul nu poate porni decît de la respectul muncii și al actului creator. Și discuțiilor de pînă acum, în trepte, cu un secretar literar apoi cu un regizor, cu un director de teatru și în sfîrșit cu un critic dramatic — fiecare în parte putînd greși la fel de ușor ca și autorul, observațiilor unuia opunîndu-i-se cel mai adesea la 180 de grade observațiile celuilalt — trebuie să le ia locul discuțiile și opinia colectivă, analiza creatoare a lucrării cu participarea competentă și curajoasă a tuturor forurilor chemate să participe la promovarea unei adevărate dramaturgii de actualitate. Confruntarea cu publicul, cu eroii din stal, ar rămîne firește și în acest caz cea mai concludentă analiză și apreciere a lucrării.

Cît privește fireasca frămîntare a tînărului scriitor tentat să capete certitudinea că lucrările sale depășind momentul istoric în care prin actualitatea lor au răspuns unui comandament social, vor dăinui în timp... n-aș ști ce să răspund. Cred că totul depinde de talentul fiecărui scriitor în parte, de capacitatea lui artistică de a fi descoperit și reflectat nou, de a fi răspuns unor probleme majore și de a fi contribuit la îmbogățirea noului „general uman" al epocii noastre. Pentru că, afirmînd că o lucrare este actuală numai atunci cînd răspunde problemelor vitale ale contemporanilor săi, nu încape îndoială că aceeași lucrare își va păstra actualitatea în măsura în care, prin înțelegerea și reflectarea realistă a vieții, prin încrederea cu care a știut să pledeze pentru omul eliberat de exploatare, prin noul ei umanism socialist, prin implicațiile și ecourile ei emoționale în timp îi va obliga poate și pe cititorii ori spectatorii de mîine să reflecteze asupra vieții, asupra oamenilor, asupra felului lor de a fi și de a gîndi.

O piesă de stringentă actualitate deci, dar care să reziste în timp... Nu, nu-i lucru ușor! Și întrevăd de pe acum și înțeleg cît se poate de bine zîmbetul cu care cititorii îi întîmpină deobicei pe autorii dramatici — și în primul rînd pe cei tineri — atunci cînd aceștia, pentru a-și comunica „descoperirile", încearcă să folosească înălțimea unei tribune publicistice, înainte de a fi îmbutit să le demonstreze de la înălțimea scenei.

Dorel Dorian

PROFILURI LITERARE

PETRE SĂLCUDEANU

Un scriitor care urmează tradiția realismului ardelenesc, adept al prozei obiective, convins de soliditatea normelor clasice de compoziție epică (expozițiune, gradație, moment culminant), preferînd construcțiile ample care îi dau posibilitatea să argumenteze bogat, prin acumulări succesive de fapte. Legile condensării îl stingheresc pe Sălcudeanu, îl crispează, de unde închistarea în didacticism a multora din schițele publicate. De altfel, lămurit asupra naturii sale scriitoricești, Petre Sălcudeanu nu și-a prelungit prea mult popasul de rigoare în cîmpul prozei scurte abordînd la puțin timp după debut, epica de amploare. Nuvela „Iubește ziua de mîine", tipărită anul trecut, anunța deja, prin buna tehnică a construirii caracterelor, prin abila interferare a planurilor acțiunii, virtuțile unui romancier confirmate curînd, de apariția romanului „Front fără tranșee".

Problematica scrierilor sale izvorăște din realitatea satului românesc ajuns într-o fază nouă a dezvoltării, aceea a luptei pentru consolidarea gospodăriilor agricole colective, acum forma fundamentală a vieții țărănești. Scriitorul consemnează, ca trăsătură definitorie pentru etapa actuală, adeziunea tot mai organică a maselor țărănimii la modul de existență colectivist, afluxul neîntrerupt către socialism. Apare o nouă psihologie țărănească, a solidarității colectiviste în scopul apărării și dezvoltării proprietății obștești. În „Iubește ziua de mîine", țăranii se arată puternic frămîntați de soarta gospodăriei lor, amenințată de acțiunile necinstite ale președintelui Vasile Baciu. Chiar numai ipoteza desființării colectivei capătă proporții dramatice în sufletele țăranilor, stîrnind totodată deciziunea lor fermă de a o apăra cu orice preț. Iată-i în uliță dezbătînd cu aprindere asupra viitorului : „Apăi, fraților, dacă colectiva m-o scăpat de la înec, să se desfacă io n-o las, să știu că bag brișca-n cineva. Așa să știți. Mă, dacă Baciu ne-o desființează, eu ce să fac ? — Mă Ilarie, ce ești muiere, ce te-ai prostit ? Cum să se desființeze ?... — Nu m-am prostit de loc, de ce să mă prostesc ?... Dar ce să fac dacă se desface colectiva ? Să mă agăț de grindă ? Să mor ? Să mă dau la ciini ? Aia să fac ? — Nu se desface Ilarie. Ca să se desfacă, mai trebuie să vrem și noi. Și noi nu vrem".

Ce determină această atitudine care presupune radicala transformare a gîndirii țărănești, înfrîngerea vechii mentalități individualiste ? Desigur, convingerea din ce în ce mai adînc înrădăcinată că numai existența colectivei poate garanta viața omenească, prosperă a fiecăruia. Chemată să urmărească procesul de pătrundere a socialismului în conștiințele țărănești, literatura despre sat găsește aici o sursă tematică bogată. În împrejurările actuale are loc un proces de regenerare morală a țărănimii determinat de noile relații materiale. Oprimată în anii de exploatare, terorizată de spaima grijilor meschine, țărănimea dobîndește acum sentimentul, necunoscut înainte, al siguranței, al încrederii în ziua de mîine. Prozatorii tineri se apleacă cu deosebită pasiune asupra unor asemenea mișcări sufletești care, potrivit unghiului de observație ales, pot fi extrem de nuanțate. La Velea de pildă, care urmărește astfel de transformări mai ales cu mijloacele analistului, apare în prim-plan tipul meditativului, cum este Dănilă Lencioiu din schița „Odihnă". Petre Sălcudeanu, atent în mod deosebit la dinamica exterioară a realității, cultivă mai ales firile care se exteriorizează prin gesturi ferme, impulsive chiar. Un astfel de om este Ion Susțărațu, personajul cel mai consistent din „Iubește ziua de mîine". Sărac înainte, și din această pricină mereu umilit, el cunoaște, intrînd în colectivă, prosperitatea materială și, o dată cu asta, demnitatea umană care pînă acum îi fusese refuzată. În lupta pentru înlăturarea lui Vasile Baciu, președintele nedemn, el acționează cu dîrzenie, cu violență chiar, decis să apere cu orice preț gospodăria colectivă. Îl însuflețește sentimentul solidarității cu masa colectiviștilor și totodată conștiința că își apără propria sa cauză, viața cea nouă, eliberată în sfîrșit de exploatare.

Dezbaterea acestor aspecte va fi reluată în „Front fără tranșee", roman structurat pe aceeași temă, de mare actualitate, a luptei pentru întărirea și dezvoltarea gospodăriilor colective. (Din păcate se reia și subiectul — din nou un președinte carierist care primejduiește existența colectivei — ceea ce ne face să reflectăm la pericolul ivirii unui șablon al conflictului în scrierile despre satul nou). înregistrăm totuși, față de nuvelă, o extindere a zonelor investigate, o mai mare atenție acordată frămîntărilor interioare. Scriitorul se străduiește acum să compună o imagine multilaterală și dinamică a vieții colectiviste și reușește atîta timp cît urmărește îndeaproape conflictul central al cărții sale.

Care ar fi, în puține cuvinte, acest conflict central ?

Pentru dezvoltarea colectivei din Gligan, satul în care se petrece acțiunea romanului, este de o mare importanță primirea unor membri noi, dintre țăranii rămași încă în afara gospodăriei ; este important înainte de toate să intre familiile Hireneștilor, gospodari de frunte, cu un mare prestigiu printre consăteni. Primirii lor li se opune însă ambițiosul Zolovie, președintele, îndemnat de Milia și Pantea, sprijinitorii săi interesați, care văd în Hirenești, oameni vrednici, niște rivali posibili la conducerea colectivei. În fruntea celor care militează cinstit pentru progresul gospodăriei, se află comuniștii Lică și Tofil, exponenții adevăratelor interese ale colectiviștilor. Înfruntarea dintre aceste grupuri de forțe alimentează substanța epică a romanului.

„Front fără tranșee" are meritul de a aduce o imagine elocventă a maselor țărănimii în plin proces de maturizare a conștiinței sociale. Opinia colectivă joacă acum un rol din ce în ce mai însemnat în viața satului, determină în mare măsură evoluția evenimentelor. Sînt concludente în această privință pasajele în care se relatează ședințele colectiviștilor unde încercările lui Zolovie de a deruta adunarea sînt respinse de oameni, din ce în ce mai activi, mai conștienți de misiunea lor socială, de loc indiferenți față de soarta proprietății obștești. Din masa colectiviștilor se detașează chipul lui Lică, secretarul Organizației de bază, principalul adversar al lui Zolovie. Spre deosebire de alte personaje pozitive din roman, cu o prezență mai mult nominală (diferiții Hirenești, Tofil chiar) Lică este conturat cu vigoare. Ești mereu alături de acest comunist tînăr, fără o mare experiență politică dar profund atașat cauzei partidului, dorești ca el să-și înfrîngă momentele de slăbiciune, să triumfe.

Scriitorul s-a străduit să creeze o mai mare diversitate tipologică în rîndul personajelor contradictorii sau al negativilor mergînd în acest scop pînă la îngroșarea stridentă a culorilor. Milia de pildă, acumulează toate defectele posibile : este acaparatoare, intrigantă, mamă denaturată și soție necredincioasă. Nănuța, femeie cu nuri, este nu numai desfrînată dar și fatală, atrăgînd numai nenorociri asupra bărbaților înamorați de ea (Zolovie, Traian și mulți alții). Pînă la urmă însă își va primi pedeapsa (divină ?) căzînd ea însăși roabă unei pasiuni (neverosimile) pentru Țiboc, bătrîn libidinos și dezechilibrat. De mai mare autenticitate ni se pare Zolovie, singurul personaj din categoria sa văzut în evoluție (de fapt involuție). Deși avusese merite de bun organizator al gospodăriei colective, el decade măcinat de individualism, de spaima îmbătrînirii și singurătății.

În a doua parte a romanului, scriitorul antrenează acest gen de personaje — dintre care unele, cum am văzut, sînt șarjate — într-un vîrtej de întîmplări senzaționale, adiacente conflictului central. Intervin loviturile de teatru (Traian, țăranul persecutat de Zolovie, este de fapt fiul natural al acestuia și nu al lui Țiboc), coincidențele miraculoase (Zolovie asistă din întîmplare la procesul fostei sale amante, acuzată de prostituție, unde află că Traian este copilul său), scenele pasionale petrecute într-un decor sumbru : „se auzi un plîns monoton, iar la răstimpuri, un glas de femeie ce se căina : — Mamă unde ești să mă vezi ce-am ajuns. Vorbele cîntate ca un bocet se terminau într-un hohot de plîns, ca după citva timp să se repete, de data asta mai încet. O cucuvaie țipă de pe fereastra clopotniței și Țiboc se cutremură".

Sălcudeanu face concesii unei maniere factice introducînd în cartea sa astfel de elemente. Ele constituie, desigur, o încărcătură parazitară, contravenind adevăratei naturi a acestui scriitor care, în cele mai bune pagini ale sale, practică un realism sobru, de o simplitate expresivă.

G. Dimisianu

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DEȘLIU (redactor șef) ; Mihu DRAGOMIR ; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFANESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

COMOARA CEA MARE

– Culegere de schițe și povestiri –

Sînt programate pentru apariție, mai multe culegeri selective de proză și poezie actuală. Inițiativa, deși tardivă, trebuie salutată. Față de amploarea fenomenului literar din țara noastră în ultimii ani, avem totuși pînă acum prea puține culegeri de beletristică, prea puține cărți menite să adune sub aceleași coperți tot ce s-a realizat mai reprezentativ, mai concludent într-o direcție sau alta, în schiță, în nuvelă, în reportaj, în lirică sau în poezia epică. Volumele „personale", înglobînd întreaga creație a unui scriitor, indiferent dacă sînt intitulate „Versuri alese" ori altfel, nu pot niciodată suplini rolul antologiilor, al culegerilor colective, menite să-ți ofere imaginea unui tablou de ansamblu al literaturii la un moment dat. Despre utilitatea unor asemenea tipărituri, atît didactică, științifică cît și ca acțiune de popularizare a scrisului, de intervenție directă a literaturii în procesul de transformare a conștiinței maselor nu credem că mai e cazul să vorbim. Și, o literatură bogată în atîtea opere remarcabile, reflectînd o arie atît de vastă de probleme și fenomene ale vieții sociale, cunoscînd aportul tuturor generațiilor de scriitori și aducînd în dezvoltarea culturii o experiență cu totul nouă și valoroasă în preluarea și ridicarea pe trepte superioare a tradițiilor progresiste ale trecutului, cum este literatura noastră realist-socialistă în momentul de față, aproape că nu poate fi închipuită fără un număr impresionant de antologii, fără studii sistematice asupra drumului istoric parcurs în cei șaptesprezece ani de la Eliberare. Pare puțin curios, dar adevărul este că noi nu avem încă antologii ale prozei, ale poeziei, ale dramaturgiei noastre realist-socialiste, așa cum nu avem încă nici o istorie a literaturii române noi. E limpede că atît editurile, cît și criticii și îndeosebi istoricii și cercetătorii literari rămîn mai departe îndatorați cititorilor cu asemenea lucrări.

Comoara cea mare, alături de alte culegeri, apărute sau programate să apară, reprezintă doar un simplu început de drum ce trebuie neapărat continuat și dezvoltat, punîndu-se accentul în ultimă instanță pe culegerile importante și necesare pentru toată lumea, pe acele mult așteptate antologii vaste ale literaturii noastre noi. Așa cum se menționează și în prefața întocmită de către Editura pentru literatură, Comoara cea mare „strînge la un loc în întruchipări literare cîteva fapte grăitoare pentru noua viață a satelor noastre, pentru noul fel de a gîndi și de a se manifesta al oamenilor de azi ai satului". Pentru a înțelege profilul oarecum deosebit al culegerii trebuie menționat faptul că alcătuitorii ediției au preferat să pornească, după propriile lor mărturisiri, „nu de la întîmplările dramatice prilejuite de rămășițele trecutului, ci de la faptele care vorbesc de înfăptuiri și care sînt cele mai grăitoare pentru vremea noastră : întrecerea pentru recolte tot mai mari, pentru succese în creșterea vitelor, reconstruirea satelor, despre modul de a gîndi și de a se comporta al țăranilor muncitori".

Cei nouăsprezece autori reușesc, în majoritatea lor, să ne ofere într-adevăr, în aceste schițe și povestiri antologate o suită de „mici tablouri dincolo de care și cu ajutorul cărora cititorul este invitat să vadă priveliștea uriașă a vieții noi a satului care merge plin de încredere către socialism". A discuta fiecare schiță sau povestire-reportaj, în parte, ar fi interesant și util. Dar spațiul relativ restrîns al unei simple cronici literare nu ne permite să întreprindem o atare acțiune. De aceea, ne vom mărgini numai la analiza unora dintre ele, cele care ni se par mai semnificative din punctul de vedere al problemelor pe care culegerea le reflectă. Dacă este riscant să apreciezi eforturile unui prozator numai pe baza unei singure schițe mai mult sau mai puțin realizată, o judecată de valoare globală, se dovedește însă absolut necesară.

Farmecul volumului îl formează inedițul faptelor descrise, oglindirea problemelor noi de viață ce stau în prezent în fața țărănimii noastre muncitoare. De sigur că, în ce privește realizarea artistică, valoarea lor, piesele ce alcătuiesc volumul diferă destul de mult. Alături de unele povestiri-reportaje sau schițe izbutite, ce reușesc, într-adevăr, să desvăluie aspecte revelatoare din viața satului nostru de azi, întîlnim și altele mai palide. Dar despre asta vom vorbi ulterior. Trebuie remarcată în primul rînd străduința autorilor de a reflecta aspecte dintre cele mai concludente în ce privește victoria noului asupra vechiului la sate. Este evidentă la toți autorii predilecția pentru efectele simbolice, pentru sfîrșitul cu semnificații revelatoare. Iată, bunăoară, povestirea Bocancii lui Mișca de Remus Luca. Subiectul e foarte simplu. Mișca, un țigan, de neamul lui, pe care unii oameni se codeau la început să-l primească în colectivă, muncind cinstit în cadrul Gospodăriei, s-a pomenit dintr-odată, „La capătul anului, cînd s-au împărțit la noi veniturile", „bogat cum n-au mai fost bunii și moșii și strămoșii lui la un loc". A doua zi după împărțirea veniturilor Mișca se înființează cu întreaga familie la Cooperativă să cumpere bocanci pentru toți copiii. Unsprezece perechi. Mare îi este mirarea lui Mișca atunci cînd deși are bani să plătească, vînzătorul îi spune că nu poate să-i vîndă atîtea perechi de bocanci cîte cere, fiindcă nu există atîtea în Cooperativă. Trebuie să aducă de la Reghin. Și nici bocancii existenți nu se potrivesc ca număr. Pînă la urmă Mișca se „asigură" totuși de bocancii necesari, lepădînd pentru totdeauna opincile vechi. Aparent, întîmplarea ar părea cuiva banală și puțin exagerată. Remus Luca însă știe să conducă în așa fel narațiunea încît pe un atare fond epic, foarte simplu, precum vedem, el reușește să ne înfățișeze un tablou complex din viața satului românesc contemporan. Din toate peripețiile care, de care mai hazlie, prin care trece personajul, reiese fondul lui sufletesc frumos — trezirea aceasta a demnității individului. Cu o remarcabilă forță de analiză ne sînt desvăluite transformările ce se petrec în conștiința lui Mișca din momentul cînd devine colectivist.

Aceeași preferință pentru relatarea simplă, fără zorzoane, accentul căzînd pe analiza psihologică, pe înfățișarea cauzelor ce determină transformarea interioară a personajelor și pe efectul oarecum simbolic al gestului prezentat o întîlnim și în Vîntul și Apa de Pop Simion. Relatarea e sobră. Colectiviștii din Ciocîrlia-de-Jos au trebuit să lupte vreme îndelungată împotriva lipsei de apă și a vînturilor neîmblînzite. Uniți în cadrul Gospodăriei ei reușesc să obțină acum prima victorie împotriva lipsei de apă, săpînd trei puțuri la mare adîncime. E subliniat caracterul de masă al eroismului în opera de construire a socialismului. Fapta colectiviștilor din Ciocîrlia-de-Jos pare cum nu se poate mai firească. Se vede și din această lucrare a lui Pop Simion, efortul prozatorului spre o cît mai mare concizie, preferința, în sens bun, pentru amănuntul semnificativ, simbolic, pe care ochiul neatent îl trece ușor cu vederea. Fapta țăranilor din Ciocîrlia-de-Jos e consemnată într-o obișnuită știre, lipsită de orice fior, în paginile ziarului regional : „Colectiviștii din Ciocîrlia-de-Jos și-au săpat trei fîntîni cu mare debit de apă. Și-au putut spori astfel în mod considerabil parcul Zootehnic..."

În schimb povestirea Trei prieteni de Fănuș Neagu e construită într-un mod vădit „complicată", cu numeroase elemente adiacente subiectului. Isprăvile lui Florea Ghinea, pe care, datorită faptului că a fost o dată, pe un teren de fotbal, în calitate de arbitru, prea părtinitor cu echipa favorită, președintele gospodăriei l-a schimbat „de la cai", — sînt doar prilej de a ne schița imaginea unui sat colectivizat de pe Bărăgan. Țăranii își fac case noi, în comună există un dispensar, școală cu internat...

Povestirea are totuși în mare o linie simplă. Iar rugămintea personajului de a pune autorul o vorbă bună pe lîngă președinte să-l dea înapoi „la cai" vine să confirme acest lucru. Exemple se mai pot da : în numele tuturor de Ion Istrate, Odihna de Nicolae Velea, Sărbătoare în zi de lucru de Nicuță Tănase, Politică de Ștefan Luca, Casa de Vasile Rebreanu etc. Se vede că această nouă modalitate de schiță și povestire, cu o construcție simplă, supplă, reportericească, dispune, ca și cele „clasice", de nelimitate posibilități în reflectarea artistică a realității. Cite o dată nici nu îți poți da bine seama dacă ai de afacе cu o schiță, o povestire, sau un reportaj. Întîlnim însă, pe alocuri, și efecte contrarii celor scontate, adică situații în care specificul schiței, al povestirii dispare. În asemenea cazuri citim doar niște reportaje naive cu „poantă". Autorul relatează monoton o serie de întîmplări fără nici o legătură între ele, iar la urmă vine, brusc, cu o „încheiere" patetică. Grăitoare ni se pare pentru ceea ce vrem să demonstrăm schița Visul lui Constantin de Paul Anghel. Constantin Dediței, colectivist din Răchita, pleacă la Moscova cu un tren al prieteniei. Tot mobilul schiței îl formează curiozitatea lui Constantin de a vedea cu proprii săi ochi Marea Țară a Socialismului. Cînd trece granița în Uniunea Sovietică îmbracă costumul bleumarin ca atunci cînd merge la teatru. Neurmărind în deajuns lumea gîndurilor personajului, reacțiile lui intime, Paul Anghel nu reușește aici să depășească condiția transcrierii replicilor.

În Necazuri, Grigore Beuran șarjează elementul real pînă la a-l desfigura, pînă la a-l face neveridic, prozatorul mizînd pe sfîrșitul „spectaculos" al schiței, pe care îl consideră de bună seamă simbolic. Un ziarist pornit pe urmele zootehnicianului Traian Măcicășan, de la „Victoria Socialismului", încearcă să afle cum „a fost" atunci cînd acesta trebuia să intre în Gospodăria Colectivă. Nevasta zootehnicianului, Catrina, îi povestește că la început bărbatul nu prea vroia să intre fiindcă se lăsă influențat de un fin al său, de Silvestru a lui Boambă. Apare în ziar această întreagă poveste și bărbatul este teribil de revoltat de rușinea pe care i-a provocat-o femeia.

La un mod asemănător sînt concepute și Opincile de Ion Grecea, Zahărul de Ștefan Bosun, Ciocănitoarea de Mircea Șerbănescu. O mențiune specială merită reportajul-povestire Comoara cea mare de Gheorghe Vlad, în care este subliniată foarte ingenios ideia că adevărata comoară, comoara cea mare, visată din negura vremurilor de țăranii săraci, nu e în fond decît munca pe tarlaua înfrățită a gospodăriei colective.

După cum spuneam, utilitatea unor asemenea culegeri este neîndoielnică. Interesul cu care volumul a fost primit de către cititori, dovedește încă o dată necesitatea ca editurile noastre să tipărească periodic asemenea volume. Nu trebuie, în același timp, să ignorăm nici utilitatea unor volume de schițe și povestiri „individuale". Față de numărul mare de schițe, povestiri și reportaje, apărute în presa noastră, credem că atît Editura pentru literatură și artă, cît și Editura tineretului ar putea planifica mult mai multe cărți — volume de schițe și povestiri — semnate îndeosebi de tinerii scriitori. O asemenea măsură ar avea un rol important în afirmarea mai impetuoasă a prozei scurte de actualitate, și în același timp ar constitui un bun prilej de promovare a talentelor tinere din rîndul prozatorilor care și-au făcut debutul în ultimii ani în revistele noastre.

Se naște însă o întrebare. După ce alte criterii decît cele într-adevăr obiective se mai pot alcătui ele? Pentru că din Comora cea mare lipsesc nemotivat Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu, Alecu Ivan Ghilea, D.R. Popescu, și mulți alți prozatori tineri care au publicat o serie de schițe și povestiri valoroase, întru totul adecuate scopului volumului de față. Fiind însă vorba despre o inițiativă, lăudabilă, ce va fi fără îndoială continuată, asemenea scăpări pot fi în viitor evitate.

CRONICA LITERARĂ de Gh. Achiței

Victor Ion Popa: VELERIM ȘI VELER DOAMNE ȘI FLOARE DE OȚEL

Deși numele lui Victor Ion Popa este mai mult legat de mișcarea teatrală din țara noastră, contribuția sa este notabilă și în alte domenii ale artei. Cele două romane publicate într-o nouă ediție la Editura pentru literatură, Velerim și Veler Doamne *și* Floare de oțel *se înscriu fără îndoială ca realizări valoroase ale literaturii realist-critice din perioada celor două războaie mondiale.*

Acțiunea romanului Velerim și Veler Doamne *se plasează în satul Călmățui, locul unde scriitorul și-a petrecut anii copilăriei. Victor Ion Popa își alege eroii din rîndurile țărănimii sărace. O crimă săvîrșită în împrejurimile satului dezlănțuie conflictul. Țăranul Manlache Pleșa, întors acasă după zece ani de ocnă, înțelege că bănuielile vor cădea asupra lui. Sub imperiul acestui gînd, care pune stăpînire pe mintea lui învolburată, el ia hotărîrea să fugă pentru a scăpa de nedreptate. Scriitorul descrie cu talent remarcabil avatarurile țăranului năpăstuit, urmărirea halucinantă și încleștarea disperată cu forțele stăpînirii. Ajutat de țăranii din regiune, dar mai ales datorită sprijinului moral și sfaturilor înțelepte ale bătrînului cantonier Petrache, Manlache Pleșa dezleagă misterul crimei și aduce pe adevărații făptași înaintea judecății.*

Scriitorul a construit personajul central în culori contrastante. Pe de o parte forța fizică uriașă a lui Manlache Pleșa, pe de alta puritatea sentimentelor și curățenia lui sufletească; pe de o parte încrederea eroului că toate suferințele vieții sînt izvorîte din păcate pe care nu le-a săvîrșit, dar trebuie să le ispășească (un fel de osîndă divină), pe de alta înverșunarea de a smulge dreptatea și a o dezvălui lumii întregi.

Atît Manlache Pleșa cît și Moș Petrache, pe trepte diferite ale conștiinței de clasă, nu sînt simpli eroi de roman. Ei întruchipează — în concepția scriitorului — năzuința țărănimii (identificată cu poporul) și lupta ei, chiar dacă e anarhică, pentru eliberarea de sub crincena și nemiloasa apăsare a asupritorilor.

Ce prăpastie între oameni din popor și fercheșul judecător din Tecuci, Elefterescu, reprezentantul justiției burgheze, cel ce dă verdictul fără o prealabilă cercetare. Judecătorul, departe de a ținti să descopere pe adevărații vinovați, mulțumit de întorsătura lucrurilor (fuga lui Manlache Pleșa), folosește toate mijloacele pentru a obține acea popularitate, menită să-i asigure o ascensiune răsunătoare.

In ultima parte a cărții — așa cum just se remarcă în prefață — transpar în mod mai pregnant limitele concepției scriitorului. Plecarea pe front a lui Manlache Pleșa, precum și moartea lui în împrejurări fals construite, dovedesc limpede că scriitorul s-a oprit la mijlocul drumului, neștiind ce făgaș trebuie să dea revoltei spontane a lui Manlache Pleșa. Deși limitat în capacitatea de înțelegere a fenomenelor sociale de o viziune patriarhalistă, Victor Ion Popa nu poate ca, relevînd contradicțiile de neîmpăcat dintre asupriți și asupritori, să nu critice și să nu condamne cu tărie rînduielile statului burghezo-moșieresc, manifestîndu-și profunda lui simpatie pentru cei oropsiți.

Cel de al doilea roman Floare de oțel *este mai curînd un jurnal de front, impresionant prin mesajul puternic antirăzboinic ce se degajă din notațiile spontane și sincere ale autorului lor.*

Faptele prezentate se îndîrjesc, în ciuda lipsei unor explicații științifice, să arate adevărata față a războiului imperialist. Ca elev al școlii militare, a învățat pe de rost o seamă de precepte care, însă în confruntarea permanentă dintre viață și moarte, nu-l ajută nicidecum să găsească răspuns la întrebările ce-i frămîntă cugetul : „Am venit aici să-mi fac datoria... ...Dar care-i datoria mea? Și zadarnic cercam să filozofez asupra ei.." *(p. 275). In timpul unui scurt armistițiu pentru îngroparea celor căzuți în țara nimănui, soldații celor două armate fraternizează în pofida conducătorilor. De altfel, soldații privesc cu multă neîncredere tot ceea ce vine din partea claselor stăpînitoare. Răspîndindu-se vestea că, după război, țăranii vor primi pămînt, oamenii se tulbură, dar rămîn neîncrezători. Chiaburi, ca Ion Mărgărint, doresc ca împărțeala să fie „dreaptă", adică să primească și cei ce au pămînt. Ceilalți soldați însă, ca Moș Toader Păscaru, nu cer nimic :* „Crezi matale în povestea asta? Iaca, eu nu cred. Să mă tai și nu cred..." *(309). Scriitorul redă în imagini emoționante întreaga dramă a omului nevoit să omoare pe cel din fața lui, fără să înțeleagă sensul acestei acțiuni.*

Deși notele umanitariste sentimentale și o anume pasivitate fatalistă slăbesc virulența criticii sociale, Floare de oțel *rămîne un document prețios antirăzboinic.*

Ar fi bine ca, într-o viitoare ediție, să figureze pe lîngă operele publicate în ultimii ani și alte lucrări, care întregesc profilul scriitorului și luminează alte aspecte ale creației lui, cum sînt articolele privind arta regizorală, răspîndite în publicațiile periodice ale vremii și neadunate pînă azi în volum, precum și proza epică de mici dimensiuni.

ELENA SAVU

Marin Mihalache: „O VIAȚĂ DE OM"

Sînt cărți care te captivează de la prima pagină printr-o acțiune trepidantă, sau prin alese descrieri poetice. Volumul de față nu are asemenea calități care să te învăluie de la început. Primele capitole se scurg neobservate, ba unele „poetizări" ale locurilor copilăriei eroului par să îngreuneze lectura. Dar, o dată cu plecarea la oraș a adolescentului Vasile Tudose și cu intrarea lui la Atelierele Grivița, substanța cărții crește și îți dai seama că ai înaintat încet în mezul unor evenimente și în mijlocul unor oameni care constituie însăși istoria aspră a deceniilor dinaintea Eliberării.

Cartea povestește viața lui Vasile Tudose, erou al clasei muncitoare. Anii copilăriei și-i petrece într-un sat din ținutul Muscelului, în sărăcie și mizerie. Rămas orfan de ambii părinți e adus ca ucenic la Grivița în pragul anilor marii crize economice. Anii de ucenicie trec greu, cu lipsuri mari, fără hrană suficientă și cu muncă extenuantă. Condițiile mizere pe care regimul burghezo-moșieresc le hărăzea muncitorimii lasă în conștiința tînărului ucenic urme adînci. Caracterul tînărului se călește politic alături de alți încercați comuniști și uteciști printre care și Vasile Roaită. Urmează ca un fapt firesc primirea în U.T.C., descrisă de autor cu o economie remarcabilă de mijloace. Totul e spus simplu, fără emfază și aceasta creează o impresie de neșters asupra cititorului.

„Așezați pe cele două paturi și pe scaunele din jurul mesei pe care se găsea o lampă cu abajur, tinerii îl primiră în mod firesc, simplu. Tudose roti asupra lor privirea pătrunzătoare a ochilor lui albaștri, adînci. Erau figuri cunoscute, tovarăși de atelier, care-l priviră la rîndu-le cu zîmbete prietenești, încurajatoare..

— „Iată, tovarășe Tudose, te-am chemat în mijlocul nostru ; ne cunoști, să ne fii ajutor. Clasa muncitoare are nevoie de conducători în luptă. Te-am chemat la un lucru greu, nu la nuntă. Lupta-i grea și din păcate trebuie s-o ducem pe ascuns. Credem că nu ne înșelăm ; vei fi demn de această cinste. Eu și alții de aici te cunoaștem de cînd ai venit de la țară. Ai crescut printre noi. Ne-ai devenit un tovarăș prețios. Drumul nostru este același și la capătul lui ne așteaptă o viață mai bună, mai frumoasă. Această nouă viață e mai ales pentru noi, cei tineri".

De acum încolo Vasile Tudose va fi mereu în focul marilor bătălii de clasă ce vor urma, — culminînd cu zilele lui Februarie 1933. Atunci Vasile Tudose pierde pe unul din cei mai buni prieteni ai săi, pe Vasile Roaită. Dar lupta comuniștilor continuă. Vasile Tudose duce o intensă muncă ilegală. Urmează arestarea, purtarea din închisoare în închisoare, schingiuiri care însă nu-i frîng voința. Cuvîntul Partidului răzbate peste tot și e iarăși prezentă de-a lungul paginilor cărții.

Cartea lui Marin Mihalache e un bun instrument de educație a tineretului. Flacăra vieții tînărului muncitor Vasile Tudose ne încălzește inimile, ne face să meditățm la anii grelelor încercări, ne îndrumă și ne dă avînt în lupta noastră dusă sub conducerea victoriosului partid al comuniștilor.

I. STANCU

Ion Aramă: ECHIPAJUL NAVEI R—305

Tînărul scriitor Ion Aramă se află la al doilea volum al său, după acela de versuri intitulat „Marinari de frunte". Eroul povestirii, locotenentul de marină Mircea Predescu, este un tînăr care-și iubește cu pasiune aleasa. A cerut să fie eliberat din postul ce-l ocupa pe uscat și să fie trimis pe o navă. La început lucrurile merg greu. Lipsa de experiență îl face să nu vadă în fiecare om de pe nava R-305, al cărei ofițer de navigație este numit, oameni cu individualități proprii, cu feluri deosebite de a judeca și a reacționa în fața vieții. Cu ajutorul marinarului comunist, comandantul navei, căpitanul de rangul III Badea Dumitru, începe să se apropie de oameni, să le impună acestora un respect întemeiat nu pe abstracte articole de regulament, ci pe dragoste și înțelegere sufletească. Pasiunea pentru profesiunea aleasă crește mereu și simultan cu aceea față de colectivul de marinari din subordine cu ajutorul căruia a îndeplinit unele misiuni deosebit de dificile. Iată, însă, că în sufletul eroului se declanșează un conflict puternic. Nora, o fată drăguță, dar superficială, nu răspunde pasiunii lui sincere și adînci. Ea îi cere lui Mircea, într-o scrisoare, să renunțe la marină, dacă vrea s-o păstreze pe dînsa. Fire impulsivă și mîndră, puțin cam romantioasă, Mircea se hotărăște la lucrul acesta, mai ales că între timp, aflat pe o furtună în larg, deși calculase exact coordonatele navei, distrat, cu gîndul la atitudinea Norei, transcrisese greșit cifrele și le dăduse astfel spre telegrafiere la țărm. Acum începe lupta pentru salvarea tînărului ofițer de navigație. Mircea Predescu. Toate forțele colectivului sînt mobilizate: comandantul navei, comunistul Badea Dumitru, secretarul organizației P.M.R., căpitanul-locotenent Spinu, stau de vorbă cu el și reușesc să-i zdruncine hotărîrea. Organizația U.T.M. inițiază o discuție pe marginea filmului sovietic „Al 41-lea", pe tema „dragoste și datorie" și astfel tînărul ofițer înțelege că datoria lui este să rămînă în acest minunat colectiv, la încheierea căruia a contribuit și el, „că fericirea nu e o chestiune mărunță și personală ci una generală".

Finalul cărții dovedește că în orînduirea noastră între profesiunea cea mai iubită și dragoste nu poate exista nici un obstacol serios. Totul depinde de modul de a privi viața. In această privință Ion Aramă a dovedit reale posibilități de a lumina din unghiuri deosebite felul de a vedea și a judeca viața al personajelor sale. Meritul cărții constă mai ales în pricepera cu care scriitorul a zugrăvit procesul închegării acelui colectiv și apoi rolul acestuia în viața unuia dintre membrii săi. Forțele motrice ale acestui colectiv sînt comuniștii și utemiștii.

In general personajele sînt bine creionate, contururile sînt vizibile, scriitorul știind să îmbine planurile vieții intime cu acelea legate de colectivul mai larg în care eroii muncesc. Va trebui însă să depună eforturi pe linia adîncirii psihologiei acestora. Există un grup de personaje — sergentul Macău, caporalul Amet, soldații Nenciu și Bobică și alții, priviți mai mult exterior și mai puțin pe linia stărilor sufletești.

Stilul sobru și concis contribuie la fluența narațiunii. Pe alocuri, însă, scriitorul vrea cu orice preț să-și impodobească narațiunea cu „floricele de stil". Rezultatul: frază contorsionată, construită după o topică fortuită și metafore cînd nu banale, artificioase. Stăruind pe linia simplității și a sobrietății stilului, Ion Aramă nu are decît de cîștigat.

D. PETRESCU

O seamă de cuvinte

Francisc Munteanu

CIRCARUL

Desen de TIA PELTZ

Sînt unii oameni cu care faci cunoștință de mai multe ori și nu reușești să-i cunoști niciodată. Așa mi s-a întîmplat și cu Tiberiu Rogoz

Tiberiu Rogoz e funcționar la Circul de Stat: lucrează la casa de bilete. Stă în spatele unui ghișeu camuflat de o sticlă mată: cînd cumperi bilete nu-i vezi niciodată fața, numai mîinile albe, osoase cu degete subțiri și cu unghii transparente, atît de roze încît îți vine să crezi că sînt date cu lac.

Prima oară l-am cunoscut în tren, în drum spre Buhuși. Era împreună cu mai mulți artiști de circ, vorbea aprins despre unul veteran în branșă, cu un nume italienesc, Umberto, care, la un spectacol, fiind de față și Nicolae Iorga, care detesta pe circari, a jonglat cu șase farfurii Rozenthal, încît l-a impresionat și pe marele profesor. Am intrat în vorbă cu ei, mai mult de dragul unei trapeziste, o fată înaltă numai oase și mușchi. Trapezista stătea la geam, privea nostalgică peisajul sau poate numai unduirea lentă, mlădioasă a firelor de telegraf. Nemișcată părea un manechin de ceară cu un profil frumos, angelic. Am pus o sumedenie de întrebări, în special despre munca femeilor în circ cu speranța să-mi răspundă trapezista. Ea ori n-auzea ori nu voia să intre în discuții cu un străin. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că nici n-ar fi avut cînd să vorbească: Tiberiu Rogoz turuia tot timpul, nu făcea nici măcar pauze de respirație. Îmi devenise antipatic: avea o față rotundă, de om bine hrănit, cu buze groase, resfrînte și nas mare de pătlăgică. Îmi devenise antipatic și pentrucă, uneori, mîngîia brațul trapezistei și ea nu-l repezea. În locul ei eu l-aș fi pocnit de cîteva ori. Îmi displăcea la Tiberiu Rogoz și faptul că ținea între genunchi un baston de bambus cu măciulia șlefuită, cu care, ori de cîte ori voia să sublinieze cele spuse, bătea în podea:

— Dumneata nu-ți dai seama, domnule ce înseamnă socialismul pentru circari. Pentru circari, domnule...

Cînd am constatat că face și demagogie m-am retras din conversație: nu-mi plac oamenii necinstiți. N-avea nici un sens să înceapă să laude regimul de îndată ce a aflat că stă de vorbă cu un gazetar.

În clipa cînd am coborît din vagon, l-am uitat pe Tiberiu Rogoz. Nu mi-a rămas din călătoria aceea decît foarte vag, imaginea unui profil angelic, cu privirile pierdute în gol, nostalgice.

Pe Tiberiu Rogoz l-am cunoscut a doua oară la București prin intermediul unui prieten comun. Prietenul acesta e un descurcă lume cum nu mai este altul în țară: dacă vrei să faci rost de niște piese originale pentru motocicletele I.J., te adresezi lui la fel ca și atunci cînd ai nevoie de o cameră la Mamaia. Îți procură în mai puțin de jumătate de oră o barcă de cauciuc cehoslovacă și știe cui trebuie să te adresezi la I.L.L. ca să ți se repare caloriferul.

Am aflat cu întîrziere de deschiderea noului Circ de Stat din parcul Tonola așa că am rămas fără invitație și fără bilet. La fața locului nu mi-am mai putut procura: biletele se vînduseră toate, la casă se afișase anunțul cu pricina. Tocmai voiam să plec cînd m-am întîlnit cu prietenul meu.

— Ce-i meștere, nu vii la premieră?

— Nu. N-am bilet.

— Doar n-o să pleci pentru atîta lucru. Hai să cumpărăm.

Am arătat spre casa de bilete unde se înghesuiau încă vreo cincizeci de oameni deși se anunțase că biletele s-au epuizat. Prietenul meu nu-i omul acela care să se lase impresionat de un simplu anunț. Mă luă de braț, îmi croi loc printre oameni și cînd am ajuns la un metru de ghișeu împinse două degete înainte ca să fie văzut de casier:

— Nea Tibi! Nea Tibi! Eu sînt Comșa. Două locuri în lojă. Și ca cei din coadă să nu se supere adăugă: alea două rețiunte pentru tovarășul consilier.

Am intrat la spectacol dar n-am savurat nimic din program: Comșa s-a așezat lîngă mine, mi-a explicat toate trucurile prestidigitatorului, ce era greu sau ușor de făcut. În posesia tuturor secretelor profesionale totul mi s-a părut plicticos, fad. M-a desmorțit numai apariția trapezistei cu profilul angelic. După program se numea Matilda și, desbrăcată, numai în tricou, avea corp chiar mai frumos decît îmi închipuisem. Se legăna pe trapez, majestoasă, conștientă parcă de frumusețea ei, fiecare salt, fiecare mînă întinsă avea grație, eleganță.

— Tu nici nu știi, meștere, ce om formidabil e nea Tibi...

— Nea Tibi cine este?

— Casierul care ne-a servit cu bilete. Și el a fost circar la vremea lui... E un om formidabil!... Tu, ca ziarist, ar fi păcat să nu-l cunoști... Vrei să-l vizităm o dată?

— Ți-i prieten?

— Într-un fel... Dar știi, relațiile sînt ca și pomii fructiferi: dacă nu-i întreții nu dau roade. Rise.

Ca să tacă, i-am promis că o dată o să-l vizităm pe nea Tibi.

Prilejul se ivi mult mai devreme decît îmi închipuisem. Era într-o luni după-masă și mă plimbam pe bulevard fără nici o treabă. De undeva apăruse Comșa și mă întrebă ce fac. I-am răspuns sec, ca de obicei:

— Exist.

— Asta văd, și existi bine.. Ai început să-ți lași burtă... Dar te întreb ce faci? Ai vreo treabă importantă?

— Da. Mă plimb. Vreau să văd oameni.

— Atunci vii cu mine și-ți arăt un om. Un om formidabil. Mergem la nea Tibi.

N-aveam cum să mă eschivez. L-am însoțit pînă aproape de parcul Tonola și am urcat pînă la ultimul etaj al unui bloc, nou, abia terminat.

— Aici locuiește... Ai să vezi e un om formidabil. Sună de două ori scurt ca unul de al casei și ne deschise, spre surprinderea mea, trapezista cu profilul angelic. Îmi păru bine că venisem în vizită la nea Tibi.

— Tibi nu-i acasă, ne lămuri ea, dar trebue să pice din clipă în clipă. Dacă vreți să-l așteptați...

Bineînțeles am hotărît să-l așteptăm. Am fost conduși într-o încăpere mare, luminoasă plină cu poze din viața circarilor. Cînd am rămas o clipă singuri, l-am întrebat pe Comșa:

— Cine e Matilda asta și ce caută aici?

— Cum ce caută aici? E soția lui nea Tibi.

Aducîndu-mi aminte de fața buhăită a lui Tiberiu Rogoz, această legătură conjugală mi se păru o impietate

— Cîți ani are Rogoz ăsta?

— Vreo treizeci și ceva.

— Și ea?

— Cred cu vreo doi sau trei ani mai tînără...

— Imposibil, ei nu-i dau mai mult de douăzeci.

Comșa își desfăcu brațele, ridică din umeri ca și cum ar fi vrut să spună că nu e vina lui.

— Uneori natura e darnică. Spuse cu atîta seriozitate încît nu știam ce să-i răspund.

Tiberiu Rogoz se încurcase undeva în oraș: întîrzia. După vreun sfert de oră am început să dau semne de neliniște. Am măsurat încăperea cu pașii: era lungă de șase pași, lată de cinci. În timpul măsurătorilor am descoperit într-o vitrină de bufet, printre argintării și bibelouri, la loc de cinste așezate pe o rozetă de dantelă, trei monete de doi lei. Monete vechi din timpul războiului. Mi s-a părut curios să expui în vitrină niște monete vechi, nu destul de vechi ca să merite acel loc de cinste.

Cînd se reîntoarse Matilda în cameră, am întrebat-o dacă-și aduce aminte de mine. A clătinat din cap că nu.

Am înghițit în sec și n-am mai scos nici o vorbă. Pe urmă am descoperit și bastonul de bambus așezat într-un colț și mi-am amintit că tipul îmi fusese antipatic încă de atunci, mai ales cînd a început să facă demagogie N-aveam ce căuta în casa lui și parcă nici profilul Matildei nu mi s-a mai părut chiar atît de angelic.

Ne-am luat rămas bun, promițînd că o să revenim altădată deși eram convins că n-am să mai calc niciodată în casa lui.

După cîteva zile l-am uitat complet pe Tiberiu Rogoz și nu-mi puteam imagina nici măcar profilul angelic al nevesti-si. Singura imagine concretă din casa lor erau cele trei monete de doi lei expuse în vitrină.

În preajma sărbătorilor de iarnă mă vizită pe neașteptate, Comșa. Era vesel, elegant, bine dispus.

— Ei, meștere, îl vizităm pe nea Tibi?

— Nu, i-am răspuns categoric. Dar spune-mi de ce îl socotești pe nea Tibi un om formidabil? Îl cunoști bine?

— Desigur că da. Dacă ai timp îți vorbesc despre el.

Eram curios mai mult de ce socotește Comșa un om formidabil de cît de niște date despre Tiberiu Rogoz. L-am servit cu un vermuth alb, amărui și Comșa începu să povestească.

— Tiberiu Rogoz s-a născut la Tîrgoviște și în clasa a doua de liceu a fost exmatriculat din toate școlile din țară.

Felul în care începu să povestească aducea cu o lecție de istorie și orașul Tîrgoviște îmi aduse aminte de Vlad Țepeș. Am zîmbit și ca să nu mă trădez că mă gîndesc la alte lucruri l-am întrebat:

— De ce a fost exmatriculat?

— Nu mă întrerupe, am să-ți spun totul amănunțit. Într-o dimineață în drum spre liceu a găsit o foaie volantă tipărită pe care scria: „Citește și dă mai departe". Copil neștiutor nu știa despre ce era vorba: s-a conformat. A dat manifestul colegului de bancă, acesta l-a dat mai departe pînă cînd a aflat direcția. După exmatriculare nu s-a putut angaja nici măcar băiat de prăvălie: era prea tînăr. În zilele acelea a sosit în oraș Circul Star. Tibi s-a aciuiat pe lîngă el. Circarii l-au pus să ajute la descărcarea boarfelor din vagoane, apoi l-au minjit pe față, l-au îmbrăcat cu niște haine peticite și i-au agățat o tablă de gît cu reclama circului.

— Măi, Comșa, îmi povestești totul ca pe o lecție învățată pe de rost De unde cunoști atît de amănunțit viața lui Tiberiu Rogoz?

Imediat îmi păru rău de întrebare: Comșa era un scriitor ratat probabil își adunase material studiind viața lui Rogoz.

Era chiar așa.

— Într-o vreme, îmi răspunse Comșa, am vrut să măzgălesc ceva despre circari. Dar să nu mai discutăm despre asta.

L-am lăsat să continue.

— Cum spuneam, circarii s-au instalat în apropierea oboroului de vite, la marginea orașului. Printre ei și cele cîteva animale exotice ale circului, un elefant șchiop cu genunchii juliți, o cămilă năpîrlită și un leu bătrîn cu ochii mereu somnoroși, Tibi se simți ca acasă. Ajută la fixarea țărușilor, apoi, seara, la instalarea băncilor și la căratul rumegușului pentru arenă. Atmosfera de permanentă sărbătoare, mirosul grajdului, a animalelor sălbatice, hainele sclipitoare ale artiștilor l-au amețit. Circarii n-au trebuit să insiste prea mult ca să îmbrace livreaua cafenie de servitor și seara după primul spectacol cînd se culcă în fîn alături de grăjdar și cămila năpîrlită, adormi foarte tîrziu: îl revedea mereu pe Umberto clătinîndu-se în vîrful scării morții, pe domnișoara Melania, femeia fără oase, pe duo Rikus, jongleri de prima clasă și pe doamna Hudson, profesoară de călărie de înaltă școală și nu mai știu pe cine. S-a angajat la circ: a învățat de la ceilalți servitori să monteze trapezul, să pună la distanțe egale obstacole pentru cîini și cai. Dovedindu-se sîrguincios, circarii l-au îndrăgit: dansatoarele îl sărutau pe frunte, cînd le aducea apă pentru spălat, iar acrobații îl lăudau, dacă le cumpăra mezeluri de la măcelăria din piață. Spuneau:

— O să iasă mare artist din tine, puștiule... Vezi să nu te înșele măcelarul la cîntar și numără bine restul... Hai, du-te...

— Livreaua cafenie era mare și largă, dar Tibi nu observa asta: era mîndru că putea să apară în arenă, să netezească covorul cel mare pentru don Pascalli și-i era ciudă dacă spectatorii nu aplaudau îndeajuns. Uneori noaptea se ducea în arenă, se dădea peste cap la fel ca și King. Asista la toate repetițiile, privea atent cum își iau elan săritorii, ce exerciții suplimentare fac acrobații de sol, cum exersează jonglerii. Cînd era singur în arenă încerca să stea în mîini, să jongleze cu trei farfurii de tinichea stînd pe un balon, să țină bastonul de bambus pe bărbie.

Lăsîndu-l pe Comșa să continue aș fi fost obligat să stau încă cinci ore în casă. L-am întrerupt:

— Am înțeles. A repetat, a învățat o serie de numere de atracție și după aceea a devenit un mare artist... Foarte frumos dar prea lung pentru mine. Un singur lucru mă interesează numai... Este și o poveste a ...Matildei?.. Vreau să spun tu și Matilda?..

— Nu, dar cum poate să-ți treacă așa ceva prin minte... Ei se iubesc foarte mult și apoi îl respect prea mult pe nea Tibi...

— Bine Comșa, și iartă-mă că nu te mai reții... O să-mi continui altădată... Acum trebuie să trec pe la redacție...

Luîndu-mi rămas bun mi-am adus aminte de cele trei monete de doi lei. L-am întrebat dacă știe ceva despre acești bani.

— Cum să nu... Circarii au un obicei: își păstrează primii bani cîștigați ca artiști... Cei șase lei reprezintă primul salariu al lui Tiberiu Rogoz.

— Îți mulțumesc, Comșa... Totul a fost foarte interesant... La revedere.

Ce chestie stupidă să-ți păstrezi primul salariu, ba chiar să-l expui ca pe un trofeu... Dar mă rog, obiceiuri, obiceiuri...

Deși n-aveam treabă urgentă, am plecat spre redacție. M-am urcat în tramvaiul 3 și m-am așezat lîngă fereastră. Pe la piața Buzești vagonul se umplu. Mi-am luat privirile de la fereastră și am început să studiez picioarele oamenilor. E o distracție plăcută să apreciezi oameni după picioare, după încălțăminte, după ciorapi, după felul cum calcă. Uneori dacă am mai mult timp pentru studiu compun și cîte o biografie a proprietarilor de încălțăminte... Bineînțeles totul pentru uz intern, din joacă. Aveam în fața mea niște bocanci mari acoperiți cu pantaloni largi de doc. Bocancii erau stropiți cu var. Era o temă foarte ușoară, neinteresantă. Bocancii trebuiau să fie ai unui zidar și după mina atîrnată de-a lungul pantalonilor, am putut să-i apreciez și vîrsta. În spatele bocancilor, am descoperit o gheată ortopedică. Tocmai căutam s-o studiez, cînd mi-am adus aminte că eu stau pe bancă și un om suferind călătorește în picioare. M-am ridicat în grabă să cedez locul.

— Poftim tovarășe...

Cînd l-am privit în față, am încremenit: era Tiberiu Rogoz. L-am recunoscut imediat și după fața rotundă, buhăită și după bastonul de bambus pe care îl ținea sub braț...

— Mersi, îmi face bine statul în picioare... Mă privi lung și mă recunoscu: Fac pariu că nu mai știi de unde te cunosc? Am călătorit împreună pînă la Buhuși...

— Da, da, dar vă rog să mă scuzați, eu trebuie să cobor...

— Foarte bine, tocmai acum cobor și eu.

Cine dracu m-a pus să-i spun că vreau să cobor. L-am lăsat să meargă înainte și o clipă m-am gîndit să-l las să coboare și eu să rămîn în vagon. Dar nu se făcea, nevastă-sa a fost foarte ospitalieră cînd i-am călcat pragul casei. În stație mă întrebă dacă-i dau voie să mă însoțească. N-am putut să-l refuz.

Călca strîmb, mergea puțin legănat și mi se făcu milă de el.

— Mi-a spus nevasta că într-o zi mi-ai făcut o vizită... Îmi pare rău că nu m-ai găsit acasă... Îmi plac gazetarii deși sînt supărat pe ei.., Scriu foarte puțin despre lucrătorii din circ. Și ei, la fel ca și dumneata sau ori care muncitor din fabrică stau pe baricadă. Îmi zîmbi cu subînțeles: Pe baricada socialismului.

Mi-am adus aminte că acest fel al lui de a vorbi mi l-a făcut antipatic încă în tren în drum spre Buhuși. Totuși altceva mă preocupă în clipa aceea: cum de n-am observat atunci în compartiment că e șchiop, deși aș fi putut s-o deduc și după bastonul de bambus pe care îl ținea tot timpul între genunchi. Și nici măcar Comșa nu-mi pomeni nimic despre acest defect al lui.

— De ce nu scrieți ceva despre circari?

— Odată am să scriu...Chiar am adunat ceva material de la prietenul nostru comun, Comșa, i-am mințit... Mi-a povestit cîte ceva din viața dumitale, despre succesele artistice și despre dîrzenia cu care ai muncit ca să devii artist de circ...

Mă privi mirat și eu am tăcut imediat. Știam că ceva nu era în regulă. Ori am fost prost informat de Comșa, ori exagerările mele au eșuat.

— Eu n-am fost aplaudat niciodată în viață, eu n-am avut succese artistice... Trebuie să veniți neapărat pe la mine... Insistă atît de mult că nu l-am putut refuza. I-am promis că luni seara am să-l vizitez.

Am un talent formidabil de a pierde vremea. Luni seara m-am instalat din nou în casa lui Rogoz cu o mină de martir. M-am așezat în așa fel s-o văd pe Matilda din profil, ca cel puțin cu atît să mă aleg.

L-am lăsat să-și povestească toată viața de la început. Vorbea monoton, dar trebui să recunosc, avea voce plăcută. Mă pregătisem pentru ceva foarte banal, dar imediat mi-am dat seama că povestea mult mai interesant decît Comșa. Făcea chiar unele reflecții personale despre viața circarilor și am început să fiu atent.

— Știți, prima mea decepție la circ a fost cînd l-am văzut pe maestrul King curățind cartofi și pe Rikus, regele barei, pingelindu-și singur pantofii. Pentru că, trebuie știut, viața circarilor e grea în plin sezon iar iarna e îngrozitoare. Spectatori nu sînt, bani nu sînt, e numai frig și foame. Oamenii devin morocănoși, triști. Optimiștii, în special tinerii, învață numere noi, cred în ele, iar cei mai în vîrstă, care au trecut prin perioada optimistă și s-au ratat, devin ironici, răi. Din cauza frigului, de obicei ne adunam în cel mai mare vagon, singurul încălzit și ascultam povești despre „numerele" mondiale, despre triplul salt al lui Gabroni, fiul Buzăului care a uimit Parisul, care trăia din același număr de 14 ani, despre Toto care umbla în aer ca îngerii și despre Unus pe care nu-l cunoșteam decît din poze, dar în al cărui pașaport erau trecute toate vizele țărilor din Europa și America.

De multe ori stăteam în arenă și ascultam cum se înjurau acrobații între ei pentru cîte o greșală făcută în timpul programului. Pe urmă întrebau ce e de mîncare, se spălau și nefardați deveneau ca toți oamenii: cu neveste, cu copii, cu griji. La începutul spectacolului însă, toți visau sau mai bine zis sperau sală plină, succes: acrobații care lucrau împreună se împăcau, aveau nevoie unul de altul. Își zîmbeau și în costumele lor colorate păreau frumoși, puternici. Nimeni dintre spectatori nu știa că domnul Hudson n-a mîncat nimic la prînz ca să poată cumpăra zahăr pentru cîini, că nevasta sa în timp ce călărea „a la înalta școală", trăgea cu ochiul spre omul de gumă, care stătea în spatele perdelelor așteptînd ca muzica să-i dea intrarea.

— Și dumneata ce ai făcut la circ?... Înțeleg din punct de vedere artistic.

— Nimic... Am apărut o singură dată în fața spectatorilor ca înlocuitorul Matildei. Arătă spre nevastă-sa. Ea clătină din cap și privi departe dincolo de pereții încăperii. Pe vremea aceea Matilda era partenera lui Don Pascalli, dansatorul pe sîrmă. Pe Don Pascalli nu-l iubea nimeni din circ: era înfumurat, se pudra chiar și atunci cînd nu intra în arenă. Într-o seară, publicul aflînd că Don Pascalli din lipsă de parteneră nu va apare, a început să fluiere, să ceară înapoi banii dați pe bilete. Directorul, înfuriat, își rodea unghiile: circul era plin și Matilda, scuturată de friguri, zăcea în vagon. Atunci îi venise cuiva ideia să fie înlocuită cu mine.

— Rolul Matildei nu era cine știe ce greu: trebuia să stea nemișcată în circa lui Don Pascalli, în timp ce acesta executa pe cablu, la o înălțime de zece metri, fără plasă, un dans arab. Directorul îmi făcuse semn să mă pregătesc, apoi anunță publicul că Don Pascalli va apare curînd. Don Pascalli nemulțumit de întorsătura luată, se apropie de mine, mă măsură din priviri, de parcă atunci m-ar fi văzut pentru prima oară, apoi mă încercă: mă ridică, mă saltă în circă și, nemulțumit de greutatea mea, mă trînti la pămînt. Dar nu mai era nimic de făcut. Publicul fusese anunțat. Doamna Hudson mă ajută să îmbrac niște pantaloni albi de mătase și-mi fixă pe cap un turban mare cît un dovleac.

Am urcat scara de frînghie în aplauzele prelungite ale publicului. Într-un fel eram bucuros că însfîrșit s-a ivit ocazia să mă manifest. Bucuria îmi fu de scurtă durată. Cînd m-am văzut sus, pe podiumul de scînduri de la capătul cablului întins peste arenă, m-am speriat: niciodată nu-mi închipuisem că înălțimea e atît de mare. De jos toată instalația se înfățișa sub altă perspectivă, nu părea deloc grozavă. De sus însă, arena mi se părea foarte departe și spectatorii mici de tot ca niște purici. Fusesem și în alte dăți sus, pe podiumul trapeziștilor: dar probabil din cauza reflectoarelor colorate, dimensiunile păreau altele, infinit mai mari decît le știam. Mi se făcu frică, dar m-am stăpînit văzînd că sînt urmărit de privirile severe ale directorului. N-aș fi vrut în ruptul capului să mă fac de ris. Am strîns din fălci și am căutat să fiu nepăsător. Orchestra atacă un vals lent: se pare Dunărea Albastră de Strauss. Don Pascalli încercă cablul cu piciorul, se săltă și-și începu programul. În circ se făcu liniște. Nu se auzeau decît acordurile dulci ale valsului. La întoarcere, Don Pascalli își puse balansoarul pe ceafă, făcu cîteva piruiete, se aplecă în stînga și în dreapta, grațios, se lăsă pe vine, apoi, cu pași săltăreți, mulțumind totodată pentru aplauze, se apropie de platoul unde stăteam.

— Fii atent, acum, heppa!...

Cu o singură zmucitură, mă săltă în circă apoi făcu un gest discret orchestrei. Nu se mai auzea decît răpăitul tobei mici. Cunoșteam numărul pe de rost: la început, maestrul făcea cîțiva pași normali, să se obișnuiască cu povara și să stabilească noul echilibru, apoi continua cu cîteva șaseuri: fix la mijlocul cablului, lîngă cele două sîrme de întăritură, o îndoitură de genunchi și o piruietă largă. Pe urmă cînd orchestra ataca un tam-tam oriental, urmau cîteva mișcări rapide, tropăit ritmic, închipuind niște figuri de dans arab care se sfîrșeau într-un mic salt într-un picior. Urmau din nou șaseuri, și însfîrșit, întoarcerea cu ochii legați. Întoarcerea se făcea cu pași normali, ca numărul să pară cît mai greu de executat. Pe la mijlocul drumului, se executa o alunecare artistică, și ca publicul să se sperie într-adevăr, o dată cu lovitura puternică în toba mare țipa și Don Pascalli un „heppa" puternic. Numărul se sfîrșea cu pași largi de destindere în acordurile valsului lent de la începutul programului.

Don Pascalli făcu primii pași normali. Am simțit inima în gîtlej. Să nu amețesc, am închis ochii. Don Pascalli mă simți:

— Deschide ochii, timpitule, șisii el. Cu ochii închiși nu poți ține echilibrul.

Am deschis repede ochii și arena mi se păru atît de departe încît am încremenit. Don Pascalli îmi șisii din nou:

— Nu te încorda, timpitule? Vrei să cădem?!...

Am vrut să mă destind tocmai cînd el executa un șaseu. Alunecă, n-am mai văzut decît întoarsă cupola circului, apoi spectatorii. În alunecare, Don Pascalli se prinse cu mîinile de cablu, mie mi-au alunecat picioarele de după gîtul maestrului și am căzut în gol. M-au ridicat de pe covor, cred, directorul și omul de gumă. Nu știam precis ce se întîmplase cu mine. Priveam stupid fețele spălăcite ale spectatorilor. Mă durea îngrozitor piciorul. Directorul mă înghionti:

— Zîmbește, măgarule!

Am zîmbit, apoi m-au ajutat să ajung după perdea. Acolo, m-am așezat pe pămînt. Directorul mă lovi cu piciorul:

— Murdărești pantalonii de gală, nenorocitule!...

M-am ridicat, dar n-am putut călca pe piciorul stîng. A doua zi m-am plîns de dureri, dar directorul spunea că de aceea ca să nu ajut la strîngerea covoarelor. N-am putut merge la doctor, pentru că a treia zi ne-am mutat în alt oraș. Abia acolo am aflat că aveam mai multe fracturi la glezna stîngă. Doctorii nu au reușit s-o potrivească cum trebuie: venisem prea tîrziu.. Și așa e rezultatul.

Își lovi piciorul stîng cu bastonul de bambus

Pe urmă, circul a plecat mai departe și eu am rămas în spital. Cam asta a fost cariera mea de circar. Pe urmă, după Eliberare, am reîntîlnit-o pe Matilda. Și asta e tot. Tot ceea ce privește trecutul. Și nu despre asta ar trebui să scrieți voi ziariștii, ci despre circul de astăzi. Dacă îmi aduc bine aminte în drum spre Buhuși am vrut să-ți spun ce a însemnat socialismul pentru circari. Plasă. Plasă sub trapez. Acum e interzis să-ți riște stupid viața. Lucrezi cu cordonul de siguranță și asta nu dăunează calității artistice. Despre asta ar trebui scris, despre grija față de om.

Eram convins că Tiberiu Rogoz nu era demagog și am învățat încă o dată un lucru pe care îl știam demult: să nu mă pripesc în aprecierile asupra oamenilor.

Înainte de plecare însă, am descoperit o inadvertență între cele spuse de Rogoz și Comșa. Comșa susținea că cele trei monete de doi lei reprezentau primul salariu ca artist de circ al lui Rogoz. Intenționat nu mi-a vorbit Rogoz despre asta ori a uitat. Voiam să mă lămuresc. L-am întrebat despre banii din vitrină.

— Ooo, acei șase lei. Știți, cînd am rămas în spital înainte de plecarea circului m-a vizitat directorul și mi-a dat șase lei. Atît cît mi se cuvenea pentru reprezentația dată împreună cu Don Pascalli. I-am păstrat ca amintire...

Constantin Abăluță

La Bicaz

Nu am fost acolo
cînd s-a dat drumul apelor
dar inima mea le cunoaște pe toate
așa cum au fost — inima mea,
luminînd de acolo de sus —
un uriaș reflector — șantierul.

Știu totul cum a fost. Au năvălit
apele, apele Bistriței
învîrtejindu-se vijelioase —
și-n jur totul era numai spumă,
numai lumină și abur plutind
și-n clipa aceea Bicazul părea
o imensă cupă cu șampanie
pe care muncitorii au ridicat-o
ciocnind în sănătatea socialismului.

Mai tîrziu totul s-a liniștit
și lacul era limpede și răcoros;
zîmbetele muncitorilor pătrundeau pînă la fund
chemîndu-se-ntre ele, răspunzîndu-și
ca niște ciudate unde magnetice.

Apoi, muncitorii
și-au cules parcă din crengile brazilor
ca pe niște roade, inimile
(în aer a rămas, dureros încrustată,
absența lor
ca un tipar negativ)
și au plecat să lumineze cu ele
alte șantiere.
În urma lor, fulgerul electric
a pornit să colinde, și-n fiecare brad
s-a oprit și-a aninat cîte-o stea.
...Acum poate o fi ajuns
chiar pe locul unde-a-respirat inima mea.

Ana Șoit

Diminețile mele

Diminețile mele seamănă cu o goană de cerbi
Cu copitele argintate de brumă.
Mă trezesc în cîntecul zidarilor.
Parcă-aș fi spus cîntecului:
— Ia-mă de mînă și du-mă,
În poiana unde susură ierbi.

Diminețile mele au miros de var care fierbe în gropi;
Șantierul mi-absoarbe pînă și ultimul gînd,
Încît mă trezesc cu zidarii cîntînd și rîzînd!
Frămîntul mi-e simplu ca al frunzei în plopi.

Diminețile mele au ceva măreț în miez,
Constructorii și zidarii grăbesc geneza luminii,
Cînd departe, zorile-și coc, de aur, ciorchinii
Ca visul pe care pentru oameni îl visez.

Petre Ghelmez

Ciocîrlia

Încovoiată pe cîntec, mai sus,
Și fără să prindă de veste,
Pînă la streașina soarelui de colo s-a dus
Ciocîrlia,
Cu grînele, cu oamenii și macii
Cîmpiei aceste.

Și iat-o!
Amețită de-atîta tărie,
Prin proprille-i suliți de sunet
Coboară din nou pe pămînt.
Puiul acesta de pasăre vie,
Puiul acesta de lumină și vînt.

Penetul i-e tot pîrjolit
De-un foc nevăzut,
Neștiut,
Pe aripi, pe spinare, pe gușă.
Și-i atîta lumină pe cîmpul fără sfîrșit,
Și pasărea pare
Acum
De cenușă!

„SOARELE ESTE NOU ÎN FIECARE ZI"...

NOTE DESPRE STILUL REPORTAJULUI

Sînt reporteri care nu-şi fac probleme în legătură cu stilul, ci scriu cum le vine la îndemînă, ca păsările cerului care cîntă fără partituri muzicale. Cînd s-apucă să facă teorie, aceşti reporteri susţin că necunoaşterea contra-punctului e condiţia reportajului bun.

★

S-a spus că stilul este omul. Mai trebuie adăugat: omul localizat într-un anume spaţiu geografic şi într-o anume epocă. Cu atît mai mult lucrul acesta este valabil pentru reportaj, gen prin excelenţă legat de realităţile cele mai noi ale secolului XX. De aceea, nu pot fi de acord cu prietenul meu I. D. Bălan care laudă interesanta carte de reportaje despre Oltenia a lui Ilie Purcaru, în primul său rînd, pentru virtuţile ei paşoptiste. Citez: „Întîlnim la el peisaj patriotic şi retoric în sensul conceput de paşoptiştii (Bălcescu şi Russo), altul pitoresc şi patriotic ca la Alecsandri şi Vlahuţă" etc. Se ştie de cînd e lumea: a continua pe clasici nu însemnează a imita, ci a inova. Nu există continuator mai profund al lui Eminescu decît Arghezi — şi totuşi cît de diferiţi sînt ambii poeţi. Pe cînd posteminescienii îl imită servil, dar nu-l „continuă". Departe de mine gîndul că acesta din urmă e şi cazul lui Ilie Purcaru, dar nu înţeleg de ce critica trebuie să stabilească asemenea filiaţii ancestrale, cînd e vorba de un gen prin excelenţă nou, cum e reportajul. Atunci, dacă asta se poate, de ce să nu căutăm şi în scenariile cinematografice influenţe din Cantemir şi Neculce?

★

Dacă ne vom rezuma să imităm, locul reporterilor va fi luat peste un secol sau două de maşini electronice de calcul programate pentru scrierea reportajelor. Reporterul va introduce comanda cifrată: Redactaţi urgent un peisaj industrial gen Geo Bogza, combinat cu un răsărit de lună romantic în maniera lui Eminescu. Apoi se va culca liniştit. Maşina va extrage pentru el, cu un milion de operaţii pe secundă, imaginile dorite din Bogza şi Eminescu. Un singur lucru nu va putea să facă maşina electronică: să creeze un stil propriu. Poate că aşa vom putea avea, în fine, un criteriu precis pentru a deosebi munca mecanică de creaţie, talentul adevărat şi impostura.

★

Amatorilor de imagini învechite, le recomand să-şi cumpere o motocicletă. După ce vor trece, într-o noapte de vară, cu viteza a patra prin satele aşezate de-a lungul şoselei asfaltate Bucureşti — Ploieşti, n-o să le mai vină să scrie: „Zările de farmec pline strălucesc în luminiş". Secolul nostru dinamic şi revoluţionar a creat o nouă sensibilitate. Să nu folosim, în epoca rachetei, imagini interesante şi frumoase la vremea lor, create în epoca diligenţei.

★

Iată ce mi-a spus un creator de modele de la o fabrică de încălţăminte: „Astăzi noţiunea de „pantof bun" este alta decît acum cîţiva ani de zile. Se preferă încălţăminte uşoară, flexibilă, comodă, avînd o linie elegantă, pe cînd pantofii grei, cu bombeu tare şi talpă dublă, care scîrţîie în mers (ah! unde-i scîrţîitul poetic de altă-dată) şi-ţi fac bătături la picioare, fiindcă devin comozi abea după o a doua tălpuire, asemenea pantofi, spun, sînt depăşiţi astăzi de cerinţele cumpărătorilor. Totuşi vom continua să mai fabricăm şi aceste sortimente, deoarece mai există cereri, iar noi avem datoria să satisfacem toate gusturile".

★

Sînt consumatori de literatură şi pentru stiluri învechite. Dar n-aş vrea niciodată să fiu trecut la categoria reporterilor care sînt citiţi de o parte din public, numai fiindcă acesta n-a prins gustul unui stil mai nou.

★

Pentru cei înclinaţi spre conservatorism, stilul nou e o modă trecătoare. Să fim circumspecţi. Este deosebire între moda care se schimbă de la an la an, şi o anume linie a modei ce se menţine un timp mai îndelungat, influenţînd evoluţia istorică a vestimentelor.

★

Plecînd de la o idee justă privitoare la „vibraţia personală a reporterului", Radu Cosaşu începe un aprig război cu reportajul monografic, care, pasă-mi-te, este o invenţie a criticilor necunoscători ai vieţii. Furat de propriul său retorism, el cade în păcatul de totdeauna al polemiştilor, care îşi transformă adversarul într-o fantoşă, lichidîndu-l apoi printr-un bobîrnac şi cîteva figuri de stil („nămolul monografic", reporterul nu e un institut de cercetări economice etc). N-ar fi fost rău dacă cultul mărturisit de reporter, pentru Camil Petrescu, ar fi fost dublat şi de spiritul lucid al ilustrului revendicat.

Deoarece — culmea — Radu Cosaşu nici nu susţine o platformă aparte, teoretică sau practică, faţă de adversarul său, creîndu-se astfel o bizară nepotrivire între revendicările de fapt şi tonul cam iritat cu care se duce discuţia. Şi pentru Radu Cosaşu reportajul e, citez: „o secţiune în real, sensibilizată de un talent". Ceea ce este de fapt şi exigenţa esenţială a reportajului monografic. Pe preopinent îl deranjează însă caracterul detaliat, exhaustiv, „încheiat" — pe care reportajul monografic caută să-l realizeze. El preferă secţiuni în real de mai mică amplitudine, realizat în schimb la modul intensiv, eliberat de „nămolul monografic". Declaraţiile se ţin în picioare atîta vreme cît reporterul îşi justifică propria manieră şi nu încearcă s-o transforme într-o cerinţă adresată întregului front reportericesc. Abuzul de informaţie multă, nesemnificativă şi nedigerată poate ameninţa, într-adevăr, acest fel de reportaj — după cum pericolul exhibiţiilor în sine, a comentariilor fără acoperire poate pîndi pe aceia care se încred prea mult în maniera reportajului — „vibraţie personală".

Între altele, Radu Cosaşu e supărat că „Lumina" sa a fost judecată ca o monografie nerealizată, de nişte critici care au pretins din partea cărţii o cunoaştere amplă care să le ţină loc de nu ştiu cîte ieşiri pe teren. Totuşi, pînă la un punct, pretenţia acestor critici mi se pare justificată. Existînd sau neexistînd termenul incriminat de monografie, oricine şi-a asumat obligaţia de a scrie despre Bicaz, şantier despre care tot auzim vorbindu-se de zece ani de zile — ar fi trebuit să dea măcar în linii sumare imaginea de ansamblu — istorică şi spaţială — a şantierului. Chiar la modul în care îi convine lui Radu Cosaşu, adică intensiv. Sau de ce nu s-a mărginit autorul, dacă n-a dorit să facă „monografie", la seria de schiţe — cuprinse în volum — care sînt interesante, noi ca formulă artistică în proza noastră, cu un cuvînt excelente?

Ca şi-ntr-un roman, sau un volum de versuri, reporterul creează o lume, un univers, cu fauna, flora şi constelaţiile lui. Aşa a făcut şi Geo Bogza în „Ţara de piatră", în „Lumea petrolului" sau în „Cartea Oltului". După mine e absolut necesar ca imaginea obiectului sau a evenimentului zugrăvit să fie cît mai amplă, cît mai explicită, fiindcă peste 10-15 ani, timp în care realităţile vor fi evoluat, n-ai să mai poţi trimite pe critici în documentare, ca să-şi completeze bagajul de cunoştinţe deficitar. Reportajul e o secţiune în real, mai bine zis în devenirea istorică surprinsă pentru eternitate. Cine mai poate vizita acea „Ţară de piatră" pe care a văzut-o şi a descris-o cîndva Geo Bogza?

★

Se zice, şi nu fără dreptate, că scriitorul trebuie să cunoască totul. Investigarea monografică răspunde, cred, cel mai bine acestui deziderat. Chiar dacă unii consideră reportajul ca o redare a ceea ce este senzaţional, captivant, intensiv etc, au nevoie măcar în faza de depistare a terenului să recurgă la acest mod de cercetare, pentru a putea selecta tot ceea ce este esenţial şi interesant. Nu cred că există o ruptură între cunoaşterea extensivă a realităţii şi redarea ei intensivă. Intensivul este expresia concentrată a extensivului, aşa cum lupa concentrează, într-un singur punct, razele difuze ale soarelui. Multitudinea de fapte nu poate dezorienta decît pe cel lipsit de busolă...

★

Transcriu cîteva păreri ale lui Hemingway — printre altele şi un excelent reporter, potrivite împrejurărilor de faţă:

„Un scriitor bun trebuie să cunoască, după posibilităţi, totul. Se înţelege că aşa ceva nu se întîmplă. Cînd un scriitor este foarte talentat, el lasă impresia că a fost dotat cu cunoştinţe, încă de la naştere. De fapt, aşa ceva nu există: el a fost dotat de la naştere numai cu posibilitatea de a căpăta cunoştinţe, fără eforturi deliberate şi cu mai puţină pierdere de timp decît alţi oameni...

Dacă scriitorul cunoaşte foarte bine tema despre care scrie, el poate trece cu vederea multe lucruri din cele pe care le cunoaşte şi dacă el va da scrieri veridice, cititorul va percepe chiar şi ceea ce a fost omis, tot aşa de intens, ca şi în cazul cînd scriitorul i-ar fi vorbit despre aceasta. Scriitorul care trece multe cu vederea din cauza necunoaşterii, el lasă pur şi simplu nişte locuri goale".

Şi tot acolo: „Orice carte scrisă în spiritul adevărului este o contribuţie la fondul general de cunoştinţe pus la dispoziţia scriitorului care se prezintă în noul schimb, şi care, la rîndul său, trebuie să contribuie cu o cîtime din experienţa lui, ca să înţeleagă şi să-şi însuşească tot ce-i aparţine în virtutea dreptului de moştenire — şi să meargă înainte". (Din „Moartea de după amiază", vezi ediţia în limba rusă, „Izbranie provizvidenie", Moskva, 1959, vol. II pag. 188).

În rezumat deci: întîi, să fim modeşti în faţa realităţii şi să nu ne încredem prea mult în calităţile noastre înnăscute (maniera „a la Tal" e ispititoare, însă nu totdeauna şi cea mai eficace); al doilea, nici un comentariu, cît de inteligent, nu va salva de banal „locurile goale" şi nu va înlocui „esenţialul"; al treilea: să sporim şi să reînnoim în permanenţă tezaurul de cunoaştere pe care-l transmite literatura, să inovăm.

V. Nicorovici

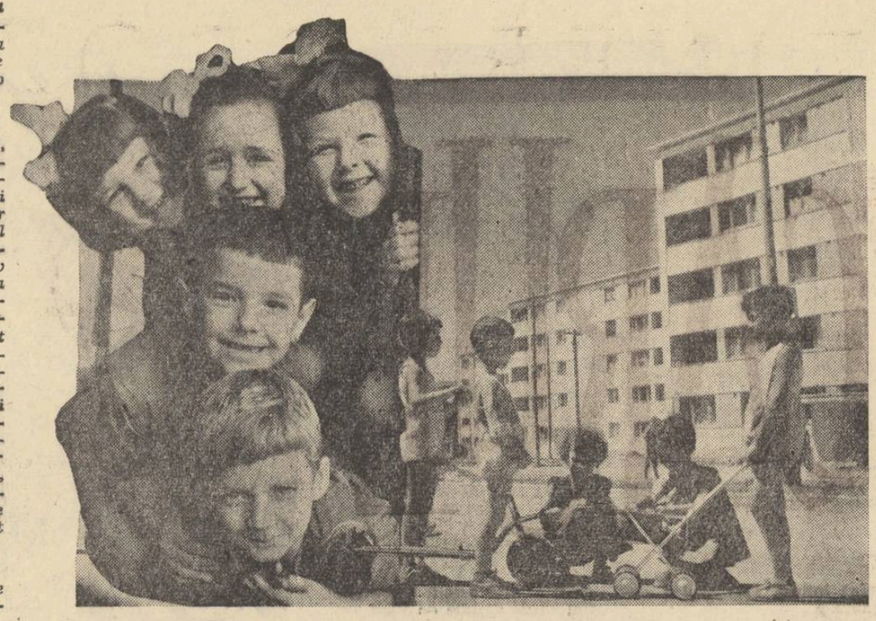

LITERATURA PENTRU COPII — şcoala celor mai nobile sentimente

O caracteristică a povestirilor create pentru copii în ultimii ani stă în faptul că scriitorii întruchipează ideile etice în faţa ochilor curioşi ai cititorilor mici, nu imaginînd o lume ireală, de basm, ci folosind tot mai des elementele impregnate în universul cotidian. Astfel sentimentele nobile ale cititorului mic se nasc şi se dezvoltă într-o legătură directă cu obiectul lor din realitate. Copiii învaţă să iubească frumosul tulburaţi de frumuseţea patriei lor, sau a relaţiilor dintre oameni pe care-i cunosc, învaţă să iubească şi să respecte munca, admirînd rezultatele muncii poporului lor.

Expresie a concepţiei noastre de viaţă, omul se dezvăluie şi în literatura adresată celor mici ca realitatea cea mai incîntătoare în jurul căreia gravitează întregul univers.

Începînd cu lucrările adresate preşcolarilor, scriitorii noştri îşi propun să plasticizeze ideea că întreaga viaţă trebuie pusă sub semnul prieteniei, dragostei şi respectului faţă de om.

O problemă de bază a educaţiei comuniste este educaţia armonioasă a copiilor în spiritul respectului şi dragostei nestărmurite faţă de colectivul în care trăiesc, pentru că de fapt familia, strada, şcoala, patria, sînt colective cărora copilul le aparţine. Din ce în ce îşi găseşte în viaţa noastră o aplicaţie şi mai largă principiul pedagogic al lui Makarenko după care educaţia se realizează în colectiv, prin colectiv şi pentru colectiv.

Literatura care foloseşte atît de bine limbajul concret al ideilor artistice inaripate de fantezie, poate explica celor mai mici cititori în ce constă adevărata fericire care nu poate fi concepută în afara intereselor, ţelurilor colectivului din care faci parte. Unei asemenea idei nobile au servit cărţi ce tocmai prin aceasta au avut o putere de influenţare colosală asupra tineretului, cum este cazul cărţilor Aşa s-a călit oţelul sau Timur şi băieţii lui.

În anii aceştia cînd creşte şi se formează o generaţie ce va construi comunismul, nu o serie de particularităţi de tehnică literară, ci o asemenea problematică ar trebui să dea profilul caracteristic al literaturii noastre pentru copii şi tineret. Prin lucrări străbătute de sentimente puternice, scriitorii, alături de ceilalţi factori de educaţie, pot transforma într-o sursă activă de energie creatoare dorinţa copiilor de a săvîrşi fapte extraordinare, de a dărui Patriei totul. Ei pot sugera ce cîmp vast de afirmare a eroismului şi patriotismului oferă munca paşnică.

O sarcină nobilă a literaturii noastre pentru copii este să dezvolte nu numai sentimentul, respectul şi dragostea pentru colectivul din care faci parte, dar mai ales să cultive o atitudine activă, practică în acest sens. Încă de la vîrsta fragedă de 3—4 ani copilului îi place să se facă util. Literatura poate sădi în sufletul lui sentimentul de satisfacţie că în familia sa toată lumea munceşte, că şi el are acasă o sarcină concretă, chiar dacă acesta se reduce la udatul florilor, sau la grija de a da zilnic de mîncare pisicii sau cîinelui. În felul acesta copilul va începe să muncească serios preocupat de rezultatele concrete ale muncii lui. Va învăţa să respecte munca mamei şi a tatei, iar munca lui va izvorî din dorinţa de a întra mai repede în rîndul celor mari.

Chiar şi prin cele mai mici întîmplări descrise în cărţile pentru copii, scriitorii pot dezvolta în sufletul micilor cititori sentimente hotărîtoare pentru viaţa colectivului, cum ar fi sentimentul demnităţii, al onoarei, al respectării cuvîntului dat. În acest sens, Panteleev a surprins, într-o povestire adresată celor mari, o întîmplare revelatoare pentru psihologia celor mici. Scriitorul întîlneşte într-o noapte, în grădina publică, un băieţel de cinci ani ce plîngea cu sughiţuri. În timpul zilei, în cadrul jocului, tovarăşii săi îi spuseseră că este sergent şi are misiunea de a păzi o ladă ce reprezenta depozitul de muniţii. Tovarăşii săi uitaseră de el, plecaseră acasă, iar copilul, deşi înfricoşat de întuneric nu-şi părăsea „postul" pentru că îşi dăduse cuvîntul de onoare.

Şi în literatura noastră, multe din povestirile adresate celor mici se fac purtătoare ale unor asemenea idei. Astfel, descriind un simplu moment din viaţa unui cămin, Luiza Vlădescu subliniază funcţia socială a jocului, rolul lui în prietenie. Lacrimile cu care Nazimel, un băieţaş de naţionalitate turcă, face primul pas fără mama, sînt şterse de prietenii noi care-l înconjoară cu dragoste. Cuvintele româneşti şi turceşti devin tot atîtea jucării sunătoare, pline de farmec, pe care copiii şi le schimbă, ajutîndu-l astfel pe prietenul lor să urce mai uşor o nouă treaptă în viaţa sa. Această povestire simplă devine purtătoarea unei idei generoase: prietenia reuşeşte să săvîrşească minuni, transformînd o piedică cum ar fi aceea a necunoaşterii limbii, într-un original prilej de apropiere.

În ce măsură jocul formează şi exprimă relaţiile noi faţă de oameni îşi găseşte expresia nu numai în subiectul unei povestiri dar chiar şi într-unele amănunte folosite de scriitori cum ar fi numele dat personajelor. Astfel, într-o lucrare a lui Fodor Sandor, eroul mezin este poreclit Strică Joacă, pentru că de fiecare dată refuză să interpreteze rolul unor personaje negative (fascişti, poliţişti, gardişti albi) singurele roluri care nu sînt solicitate de tovarăşii săi mai mari de joacă. Şi energia clocotitoare a copiilor dornici să slujească prin joc amintirea unor patrioţi străluciţi este canalizată de scriitor spre o acţiune capabilă să dea satisfacţie fiecărui copil participant la joc. La marginea oraşului, în memoria tovarăşilor căzuţi, copiii încep să altoiască cîte un vişin sălbatic pentru fiecare tovarăş, jocul devenind astfel nu numai expresia unor simţăminte patriotice ce-l leagă pe copii de generaţia veche de luptători, dar dînd şi o notă activă simţirii, transformînd-o în acţiune.

Poezia relaţiilor de familie a oferit de asemenea un preţios cîmp de inspiraţie scriitorilor noştri pentru copii.

Relatînd conţinutul unei scrisori trimise de un copil tatălui său pe frontul antifascist, Octav Pancu-Iaşi în povestirea Toţi de aceeaşi părere, exprimă profunzimea sentimentelor ce-i leagă pe copii de părinţi. Scrisoarea cuprinde doar trei cuvinte care la prima vedere aminteau mesajele cifrate: „Ene are mure". Un învăţător aflat printre ostaşi a înţeles însă care era sensul laconicei scrisori. Autorul era cu siguranţă un băieţel sau o fetiţă din clasa întîia. Şcoala abia începuse. Pînă atunci nu învăţase decît cîteva litere. A putut scrie cu ele doar cele trei cuvinte. Dar ele puteau fi citite aşa: „Dragă tăticule, mamei şi mie ne e tare dor de tine. Amîndoi ştim că eşti viteaz şi-i baţi pe duşmani. Te aşteptăm cît mai repede şi te sărutăm de mii de ori".

Unei asemenea problematici îşi dedică lucrările chiar şi scriitorii mai tineri, cum este cazul Nadiei Gîrleşteanu. Exprimate la persoana întîia, cu fraza precipitată, încărcată de emoţie, specifică relatării verbale a unui copil de cinci sau şase ani (realizînd în mod surprinzător autenticitatea psihologică a personajului) instantaneele ei literare exprimă dragostea şi admiraţia copiilor faţă de părinţi. Forţa educativă a suitei de povestiri ce aparţin acestei autoare, stă în resortul intim care declanşează şi motivează deci sentimentele copilului, resort cu totul specific relaţiilor din familia societăţii socialiste. Pentru eroul Nadiei Gîrleşteanu cel mai preţios dar sînt clipele petrecute în tovărăşia tatei. Prezenţa părintelui, răsuflarea lui caldă ce-i înfioară creştetul capului, fac pentru băiat cu adevărat feerică noaptea de iarnă în care pămîntul părea presărat cu stele (Noapte de iarnă).

Copilul îşi iubeşte şi admiră tatăl nu numai pentru momentele de poezie pe care acesta ştia să le descopere în viaţa obişnuită, ci pentru întregul său mod de existenţă. Eroul liric reconstituie astfel portretul moral al tatălui, descriindu-i mîinile, personificîndu-le aproape. Ceea ce conferă valoare ideii artistice a povestirii dedicate mîinilor tatei este concluzia la care ajunge şi anume că valoarea unui om este dată de aportul pe care-l aduce societăţii. Copilului îi sînt dragi mîinile tatei pentru că ştiu să conducă locomotiva, făcînd trenul să zboare lin de parcă ar avea aripi, pentru că ştiu să sădească flori, să mîngîie, să sară în ajutor, încît exclamaţia lui sună atît de firesc: „Sigur, sînt fermecate mîinile tatei!" Şi scriitoarea surprinde într-un moment încărcat de emoţie dorinţa cea mai fierbinte a copilului: el vrea ca mîinile lui să semene cu ale tatei. „Cînd tata s-a aşezat la masă aşa cum îi este obiceiul, mi-am pus şi eu mîinile alături de ale lui. Pe masă se odihneau acum patru mîini. Tata le privi lung, apoi spuse vesel:

— Iacă, aşadar, mîinile mele au urmaş!

Şi mîinile mele au sărit în sus de bucurie.

Apoi am pornit amîndoi să ne spălăm — tata înainte şi eu în urma lui — bătînd paşii ca soldaţii".

Această idee a legăturii dintre generaţii, a dorinţei copiilor de a continua şi a desăvîrşi munca începută de părinţi îşi găseşte expresia şi într-o povestire a Emiliei Căldăraru intitulată Cutia albastră.

În clipa solemnă în care eroul, un pionier, a absolvit cele şapte clase şi trebuie să se hotărască pentru alegerea profesiunii, mama îi dă o scrisoare veche adresată lui, în clipa morţii, de tatăl ucis de duşmanul de clasă în timpul naţionalizării. De sub rînduri se auzea parcă şoapta tatei:

„Fiule, dragul meu,

Acum eşti mare. Caut să mi te închipui şi nu izbutesc. Un lucru însă ştiu sigur şi mă bucur nespus: trăieşti în zilele senine pe care Petrea-oţelarul le-a visat atît. Aşadar, capul sus, băiete. Noi, Felecanii, mai avem de lucru la uzină. Iată, mănuşi mele de oţelar îi este dor de cuptoare. Ia-o şi hai să ne apucăm de treabă. Mai virtos ca niciodată. Fiindcă acum uzina e a noastră... Andrei luă mănuşa şi i se păru că, pe deasupra anilor a dat mîna cu tatăl său, Petrea-oţelarul".

Aceste exemple reprezintă doar cîteva din nenumăratele povestiri publicate în revistele literare pentru copii servind reflectării relaţiilor noi care se nasc în societatea noastră. Dar cărţile mari pentru copii şi tineret închinate acestei teme nobile şi care să lase o urmă de neşters, aşteaptă să fie scrise.

Lucia Olteanu

Exigenţă faţă de proza scurtă

Cu patru-cinci ani în urmă, schiţa avea o reprezentare destul de palidă în periodicele noastre literare. Se scria puţin în această direcţie, fie într-o suspiciune exagerată a rigorilor genului, fie din credinţa multora că numai romanul („genul proteic" — cum a ajuns să fie considerat azi) este apt să cuprindă, în profunzime, transformările grandioase, revoluţionare, ale epocii noastre. Era, desigur, o dublă eroare, deoarece — aşa cum s-a adeverit întotdeauna — scriitorii autentici nu au împărtăşit mitul rigorilor absolute ci numai mitul valorilor, după cum n-au împărtăşit nici părerea despre supremaţia unui gen literar asupra altuia ci numai aceea despre posibilitatea reflectorie, inepuizabilă, a fiecăruj gen sau specie în parte. Prin urmare situaţia în care, cu patru-cinci ani în urmă, schiţa se manifesta ca o specie sporadică, era nemotivată, şi, pentru remedierea ei, un rol important, deosebit de activ, i-a revenit, fără îndoială, criticii literare, care a făcut o lungă şi susţinută pledoarie în favoarea dezvoltării genului scurt. Şi pe bună dreptate. În noile condiţii istorice, ritmul impetuos al transformărilor revoluţionare şi efervescenţa creatoare a noii vieţi, se cerea oglindită la zi, simultan, printr-o specie literară mai operativă decît romanul care, presupunînd perioade lungi de gestaţie şi elaborare, rămînea după apariţie să consemneze adeseori faptele trecute prin sufletul contemporanilor. Din motivul arătat mai sus, schiţei îi era hărăzită şi o eficienţă educativă mai directă şi mai oportună decît romanului.

Firească, într-un fel, concluziile criticii pentru dezvoltarea genului scurt erau susţinute analogic de prezenţa masivă a reportajului realist socialist, a cărui amploare fără precedent răspundea cu succes tocmai **cunoaşterii imediate.** Pe temeiul unor trăsături comune se putea constata uşor că schiţa presupune aceeaşi observaţie realistă directă a cotidianului, sau că selectează aceiaşi oameni exemplari ai socialismului. Oare atunci nu era posibil transferul faptelor acumulate de reportaj pe un plan al ficţiunii realiste şi generalizatoare, într-o specie a prozei, cu o egală operativitate? Răspunsul practic al acestei întrebări a venit, mai întîi, de la înşişi reporterii talentaţi, care, după o severă formare la şcoala reportajului, au trecut la proza propriu zisă, şi cu deosebire la genul scurt.., adică la elaborarea printr-o altă specie a faptelor acumulate. Acest drum a fost urmat de o mare parte dintre tinerii noştri prozatori de azi, unii dintre ei, continuînd să-şi mai împărtă activitatea între reportaj şi speciile prozei scurte, nu fără un cîştig artistic compensatoriu în măsura în care — cum s-a observat cu diferite prilejuri — cele două specii îşi împrumută reciproc formele de expresie. Alţii, însă, au abordat de la început problemele schiţei, exersîndu-se aici, ca într-un domeniu preferat şi de mare perspectivă. Şi nu s-au înşelat. Din 1958 — luăm o dată relativă — creaţiile prozei scurte au sporit din an în an şi nu numai cantitativ ci şi calitativ, înscriind literaturii noastre contemporane opere şi nume noi. Amintim volumele **Fuga** de D. R. Popescu, **În plină zi** de Vasile Rebreanu, **Ningea în Bărăgan** de Fănuş Neagu, **Profiluri** de Nicolae Ţic, **Poarta** de Nicolae Velea etc. spre a sfîrşi cu cele apărute la începutul acestui an, precum: **Afişe de bal** de Pop Simion, **Iubeşte ziua de miine** de P. Sălcudeanu, **Oameni şi pămînturi** de Dumitru Mircea, **Obsesia** de Ioan Grigorescu, **Somnul de la amiază** de Fănuş Neagu, **Nunta Ilonei** de Lucia Demetrius şi probabil altele, care vorbesc limpede despre prestigiul de care se bucură schiţa (genul scurt) în rîndul prozatorilor, şi îndeosebi al tinerilor. Nu trebuie să uităm totodată, contribuţia pe care o aduc în aceeaşi direcţie autorii fără volume, a căror activitate ni s-a făcut cunoscută, deocamdată numai în revistele literare. Toate acestea demonstrează că bătălia pentru schiţă, cum afirma un critic de la **Gazeta literară** (D. Solomon: Realizări şi cerinţe, nr. 32/1961), se găseşte „într-o fază cert victorioasă", exercitînd o adevărată „seducţie de masă". Desigur că, faţă de această nouă situaţie, neexistentă acum patru-cinci ani, critica marxistă intră şi ea într-o fază nouă, exercitîndu-şi rolul stimulatoriu prin analiză minuţioasă, prin judecăţi de valoare, prin formularea unor cerinţe obiective, de conţinut şi formă, deci sporindu-şi exigenţa faţă de speciile prozei scurte. De altfel, primele ei manifestări în acest sens s-au observat cu prilejul rezervelor formulate de **Gazeta literară** în privinţa cărţii **Oameni şi pămînturi** a lui Dumitru Mircea, sau prin suita de articole semnate nu demult de tinerii critici N. Ciobanu şi Mihai Drăgan în **Tribuna.** Intenţia noastră este de a continua aceste începuturi, oprindu-ne, în rîndurile ce urmează, la schiţele publicate de periodicele noastre literare săptămînale, în ultimele 3-4 numere, deci luînd fenomenul tale quale.

Trecem peste observaţia că revistele ne oferă, de la un număr la altul, un material deosebit de bogat, pentru a reţine, îndeosebi, sensul valorilor lui, aprecierile pozitive şi negative pe care le suscită cu restul nuanţelor care pot fi interpuse între aceste poluri. Astfel, **Gazeta literară** publică în numărul 33/1961 trei schiţe de Nicolae Ţic, de fapt trei ipostaze ale aceleiaşi problematici. Prin personajele reprezentative fiecare dintre ele, înseamnă o pledoarie pentru demnitate şi integritate omenească, şi, atunci cînd, cum se întîmplă în toate trei, cineva încearcă să jignească demnitatea acelor personaje, iese la iveală înalta lor etică comunistă, puritatea conştiinţelor lor. Mecanicul Trăsnea **(Anul Nou),** însărcinat cu verificarea caloriferelor dintr-un bloc nou, se oferă să-i ajute unui nou locatar la căratul mobilei pe scări, treabă pentru care locatarul îl plăteşte cu 25 de lei, stricîndu-i astfel bucuria de a-l ajuta cu cel mai omenesc dezinteres. Magda (din schiţa **Geamantanul din vestibul),** o tînără căsătorită care plecase la odihnă la Buşteni, se simte umilită profund de suspiciunile soţului ei gelos, care, într-o zi, descinde în staţiune pe furiş pentru a afla cîte „ceva" despre soţia sa. În sfîrşit, Motronea (din schiţa **Sectorul doi),** cel mai tînăr sudor de pe un şantier, este chemat, duminica, de către Vasile Vîrban (care era de serviciu la telefon) pentru a face reparaţia unui cazan de bucătărie, chiar atunci defectat, la **Sectorul doi.** Situaţia i-a fost prezentată nepăsător: „Vezi ce e, se poate repara — bine, nu se poate, sănătate! — doar n-o să-ţi pierzi timpul... şi nimeni n-o să-ţi taie capul". Replica tîrzie dar ironică, pe care i-o va da Motronea, lucrînd de zor la faţa locului, apără integritatea demnităţii comuniste, pe care prietenul fals o neglijase: „Cum lucrez eu, şi Vasile nu ştie! Crede că nici n-am plecat, nu-i nici o grabă. El aşa pune problema, să vii aici, să vezi, şi dacă nu s-o putea — sănătate!" etc. Caracterul foarte actual al celor trei schiţe de Nicolae Ţic, cu conflicte de ordin etic, descoperind unghiuri de demnităţi comuniste, cum ar fi conştiinţa încrederii reciproce, a responsabilităţii faţă de semeni şi muncă consemnează momente reprezentative şi de o reală valoare artistică, pentru etapa actuală a dezvoltării socialismului.

În schimb numărul 30/1961 al **Gazetei literare,** ne dă, prin **Gîndurile lui Gurui** de Marius Măgureanu, o schiţă (dacă e schiţă şi nu e cumva fragment de roman) lipsită de orice fel de semnificaţie desluşită. Aflăm aici că Gurui, care este nebun („zmintit" şi „singuratic") de cînd a fost în război (şi l-a văzut „pe don' căpitan gonind la atac fără cap, cu capul uitat în iarbă, cu capul cu gînduri prăvălit în iarbă, iar el sărind înainte la atac, pentru că şi fără cap mergea" etc.) ştie un secret, şi anume că Vîrlan, fostul administrator al unui conac boieresc, este ucigaşul lui Blidă, paznicul, faţă de care el, Gurui, avea o deosebită, dragoste „din ziua în care palma lui Blidă se lipise cu dosul de falca lui Lal, care dăduse cu piatra după Gurui pentru că era zmintit" etc. Pe tema aceasta, autorul reconstituie o psihologie patologică, absurdă. Gurui ştie ceva dar nu spune nimănui nimic, fiindcă în el acţionează alţi factori decît în noi, alte impulsuri. El crede de pildă că „în pielea noastră numai noi încăpem, şi pentru tine n-am loc, şi că pe lumea asta mare, noi pînă la pielea noastră ajungem şi nu trecem niciodată de ea... etc.". Cînd totuşi Gurui are reacţii negative faţă de ucigaş, reacţii care probabil îl vor duce în pragul mărturisirii? Cînd nu mai e singur în pielea lui? Şi cînd se întîmplă asta? Cînd el se află „unit" cu mortul în aceeaşi piele, adică, în clipa în care pricepe că mortul şi el, au în faţă acelaşi duşman. De altfel, raţionamentele lui Gurui merg asţiderea pînă în finalul schiţei. Ajuns, de pildă, într-o curte, printre „dobitoace şi orătănii", Gurui sperie, judecînd că „Vietăţile din jur nu erau ca el, nu erau ai lui", pentru ca apoi, nimerind la miliţie, unde fusese prins ucigaşul şi era adunătură de oameni, să constate că aceştia erau ca şi el, „ai lui", de vreme ce vorbesc şi strigă ca şi el. Ne îndoim însă că un astfel de om putea să priceapă bine, adică raţional, „că tot ce-l durea pe el îi durea şi pe ceilalţi" oameni, aflaţi la postul de miliţie şi indignaţi de hoţiile administratorului şi de crima lui. Mai notaţi că toate rîndurile schiţei sînt aşezate în fraze ilogice, corespunzătoare gîndurilor lui Gurui, extrem de lungi (prima are patru zeci şi cinci de rînduri), cu reluarea repetată a lui ce, care, pentru care şi despre care, ca elemente de legătură între propoziţie şi „idei". Toate cele spuse despre eroul schiţei şi stilul ei, fac din aceasta un adevărat document suprarealist, de natură patologică. Noi, trebuie să mărturisim, n-am reuşit să aflăm care ar fi, altfel, rostul şi substanţa acestei lucrări.

Revista **Luceafărul** a publicat, în nr. 14 al acestui an, schiţa **Noaptea, pe cîmp** de George Mihăescu, nu lipsită de vigoare, dar consemnînd un banal fapt erotic al eroului, un tractorist, care povesteşte la persoana întîi. Mai izbutite se reliefează în numărul 15 al **Luceafărului** schiţele **Necunoscutul** de Ieronim Şerbu şi **Noapte albă** de Nicolae Breban, în prima ne surprinde procedeul, care, deşi nu nou, impresionează: e vorba de dedublarea imaginară a unui tînăr inginer, dar o dedublare concretă şi reală în conţinutul ei. În cea de a doua schiţă, Nicolae Breban dovedeşte că are intuiţia momentelor concentrate în mari trăiri afective, pe care, deocamdată, le deosebeşte foarte bine raţional, nu însă şi artistic. După părerea noastră, personajul feminin al schiţei, trebuia să fi fost, în mintea autorului, egal de frumos cu Neculai Dobre. Nu s-a întîmplat aşa, fiindcă femeia pe care o iubise şi o părăsise de mult timp Neculai Dobre şi acum venise hotărît să-i spună să nu-l mai aştepte nu trăieşte afectiv, nici una din multele stări pe care autorul i le dăruia cu o mare generozitate. E drept, momentul întîlnirii putea fi emoţionant, dar femeia nu reuşeşte să-l trădeze prin gesturi şi manifestări simtite de noi, cum reuşeşte să-l trădeze pe bărbatul, care tace tot timpul şi fumează, exclamînd din cînd în cînd: „Măi, al dracului afacerea!" în timp ce — pretinde autorul — femeia povesteşte. Ea, în schimb, se agită la început, pînă ce, vorbind, ajunge la acea obişnuită euforie „ce ţi-o dau vorbele care de la o vreme se desprind de tine şi de gura ta şi-ţi plutesc împreună", fiind prinsă o dată „de urît şi jale" dar nu pentru mult timp, căci „mîndria ei birui"; apoi, o vreme oscilînd „între jale şi mîndrie"; altădată, „o învălui un dispreţ mare pentru sărăcia ei sufletească, pentru slăbiciunea dragostei ei, „apoi" propria ei durere îi păru străină.

Drept încheiere, autorul distruge finalul schiţei printr-o rezolvare incompatibilă cu datele realităţii: femeia, emoţionată şi impresionată de faptele bărbatului care, în timpul „părăsirii", muncise ca electrician, din greu, plantînd stîlpi şi ducînd lumina în inima satelor îndepărtate, ea, femeia aceasta, renunţă la bărbat pentru a rămîne cu imaginea biruitoare a muncii, pe care o înfăptuiseră el şi alţii, uitînd că dragostea se împleteşte armonios cu munca, că este, adeseori, o sămînţă a faptelor. Iată rîndurile: „Dragostea ei, fără ca ea să ştie, se schimbase în rezistenţă şi putere de muncă şi apoi se căţărase pe acei stîlpi rari şi sclipea cu încăpăţînare, triumfînd peste drumul acela cu urme negre răsucite, peste albeaţa murdară a cîmpiilor nesfîrşite, înţepînd gerul şi singurătatea. Dragostea ei nu se pierduse, o regăsise acum, într-o formă nouă, neaşteptată". Evident, finalul e greşit, aproape vulgarizator.

În numărul 31 al **Tribunei,** Grigore Beuran ne dă prin **Zburătorul,** o schiţă izbutită despre un grup de mileniştii — adepţi ai unei secte religioase — care (asta e surprinzător), în satul socializat al zilelor noastre, prevestesc apropierea apocalipsului şi a apropiatei zi a mileniului. Aceştia, „trei moşnegi şi două babe", sînt, pe bună dreptate, caricaturizaţi şi urmăriţi într-o acţiune a lor, care are o turnură tragi-comică. În numărul 30 al revistei clujene, Ion Băieşu publică **Întîmplare neprevăzută,** o schiţă, deşi nu lipsită de unele calităţi, promiţînd un deznodămînt mai concludent, pentru frămîntarea intensă a personajului — un bătrîn — care, cum e şi firesc, ne pregăteşte în acest sens.

Aşadar, prezenţa, în ultimele 3-4 numere ale revistelor noastre săptămînale a numeroase materiale aparţinînd prozei scurte, unele de o certă valoare artistică, altele comportînd inexplicabile neajunsuri, arată că criticei literare îi revine sarcina de a arăta o exigenţă sporită faţă de ele. Numai astfel, ea îşi poate îndeplini rolul nobil stimulator, contribuind la creşterea calitativă a prozei scurte în sînul literaturii noastre noi.

D. Cesereanu

DOI TINERI PROZATORI

Cearta la presă

Nebun aș fi și bun de legat dacă după cîte am văzut și am trecut prin lumea asta m-aș mai lega de om de pomană: întrebați-o, tovarășe Nistor, a rupt ieri un poanson?

Lovită parcă de trăsnet, Teodorof aruncă bumbacul din mînă și le întoarce spatele. Nistor care anchetează, manifestă răbdare și o așteaptă să se liniștească.

Trei prese merg în plin cu lovituri scurte și repezi. Vorbele mai puternice se aud însă clare lovind în pereții văruiți în alb și în tavanul înalt scăldat de lumină. Foarte atenți la cele ce se petrec, Voicu, un manipulant cam cască-gură și Vladimir, un om puțintel la trup, leatul, prietenul și confidentul Teodorofei, sînt numai ochi și urechi.

Teodorof și-a luat bumbacul de pe jos și se apropie cu capul răsucit într-o parte. — Femeie trecută prin multe — mai are un an să iasă la pensie, știe să fie tare atunci cînd te măsori cu ea.

— Eu am văzut mai multe ca tine, tu să nu crezi că mă sperii pe mine cu experiența ta, uite, să știe și tovarășul Nistor! Ia spune-mi, Micule, săptămîna trecută am rupt vreun poanson?

— Nu, răspunde Micu, nescăpînd-o din ochi.

— Dar acum două săptămîni?

— Nici!

— Atunci ce răscolești?

Micu se dă doi pași înapoi total nepregătit. Are o salopetă albastră, subțire, care-i scoate în relief pieptul și brațele vînjoase. La față e slab, ascuțit, iar ochii-i sînt neastîmpărați și ageri ca la o pasăre de pradă. Numai că la ochiul sting are o pată vinătă cauzată din neatenție de Vladimir, în urmă cu cîteva zile, pe cînd îi așeza o matriță la presă; Micu e reglorul pieselor și al matrițelor și totodată șeful echipei de aici. Teodorof și Vladimir sînt „bucuriile" sale. Cînd situația între ei devine încordată, atunci cel care se socoate în drept dă fuga alături la atelierul de întreținere unde lucrează secretarul de partid, Nistor Ruță. Acesta, un om cu vreo trei ani mai în vîrstă ca Micu, deci trecut de 30, nu are încotro și astfel, pe lîngă toate celelalte treburi, o oră pe săptămînă o cedează „cazurilor" de la prese.

Cum ancheta riscă să ia o turnură greșită, secretarul de partid forțează lucrurile și se îndreaptă spre presa lui Teodorof imobilizată din cauza unei matrițe sparte. Cearta și neînțelegerea e din pricina vinovatului: sînt indicii că acesta trebuie căutat între presator, adică Teodorof și reglorul Micu.

— Să vedem care-i situația și vinovatul o să plătească, le spune secretarul de partid fără nici o urmă de îndoială în glas.

— Eu nu dau un ban, spune de la început Teodorof categorică.

— Uite, tovarășe Nistor, îi arată Micu cînd au ajuns la presă, fiind acum rîndul lui să-și apere pielea, dovedește ca atare siguranță și curaj în aprecierea situației.

— Tovarășa Teodorof, spune el, aici de față, nu mi-a lucrat o oră cu matrița aceasta; poansonu-i spart!

Poansonul e o piesă din matriță.

— Da, e spart, fu de acord Teodorof și spune mai departe, rar și amenințătoare: Eu știu, am zis de cînd ai montat matrița, „Micule, mie nu-mi place cum ai montat!"

— Mă înveți dumneata cum să montez? o întreabă Micu.

— Nu te învăț, da' uite poansonul! Să-l plătești tu, maică.

Micu are atîta cap să nu-și dea în petec în fața secretarului de partid, de aceea se calmează subit și vorbește în continuare foarte liniștit, începînd-o ușor de la capăt.

— Să vă spun ce a făcut: tabla, vezi și dumneata, îi subțire și, dă-o dracului, nu rupe asta cuțitul, dar tovarășa Teodorof, cu capul știu eu unde, zice el, iar a sărit cu fișia de tablă peste opritor, a băgat-o strîmb sub poanson si l-a mîncat fript.

Voicu își face de lucru pe aproape tot răsturnînd niște lăzi.

Vladimir, cam departe, la o altă presă, și-a întors jumătatea corpului cu urechea țintă spre cei trei. Nistor Ruță îi lămurit: un poanson simplu de gaură se sparge în mod obișnuit.

— Pui alt poanson, îi spune lui Micu, și terminați cu cearta; ia să văd eu acum de ce s-a spart.

Se dau de o parte ca el să

cerceteze. Se convinge dintr-o privire că Teodorof e vinovată. Totuși, cînd se ridică zice:

— Nu-i prea clar; eu știu însă că tovarășul Micu nu poate monta strîmb o matriță și nici nu pot crede că tovarășa Teodorof, lucrătoare veche, să fi încălecat tabla, e bine s-o lămuriți fără să vă certați. Și continuă, invariabil: Aveți grijă să nu se mai repete și altă dată.

Cele spuse fură ascultate în cea mai desăvîrșită tăcere, înțelegîndu-se prin aceasta că au fost luate ca atare. Nistor Ruță își șterge palmele cu bumbacul din mîna Teodorofei, pe care apoi i-l dă înapoi. Se uită lung la ea, semnificativ, iar Teodorof bombănește și nu-l privește. Secretarul își ridică șapca pe frunte și zise ca pentru el:

— Începusem să cred că s-a terminat cu cearta!

— N-am cu cine să mă înțeleg... oftează Micu, făcînd pe dezolatul, în timp ce și-a ocupat un loc pe scaun în fața presei, pregătindu-se să demonteze matrița. Teodorof se învîrte în jurul lui să se afle în treabă și nu scoate o vorbă. Astfel ea dovedește că, în ce o privește, e liniștită și înțelegătoare. Secretarul de partid o urmărește insistent și cînd să plece o ia pe după umeri și-o duce pînă la ușă. Schimbară în drum cîteva vorbe prietenești, apoi el plecă din atelier.

După un asemenea gest de simpatie, în văzul tuturor, Teodorof socoti că toată ancheta a decurs exclusiv în favoarea sa și se întoarse spre Micu veselă. Acesta îi aude în spate pașii și-i strigă cu un glas drăgăstos din zilele lor bune.

— Babo, babo, vezi, dacă vrei, pe banc la mine e cheia!

— Care maică? întreabă Teodorof.

— Care e acolo, alta nu mai este, îi explică el răbdător. Ca orice femeie, acum cînd lucrurile s-ar fi putut opri aici și armonia între ei să fi existat cel puțin o săptămînă, îi zice triumfătoare:

— Na, văzuși, eu îs vinovată sau tu?

— Dumneata cine zici? o întreabă Micu oprindu-se din lucru înfiorat.

— Dacă prindeai de la început... spune ea făcînd un gest larg cu mîinile, naivă și rea.

— Altădată știi ce fac, țipă Micu scurtînd-o, să-l audă toți, nu dau drumul presei pînă domnia-voastră nu e de acord! Și „r"-ul răsună vibrant.

Dar ironia nu ajunge pînă la Teodorof.

— A, a... așa să faci, zice ea pocnindu-și palmele.

— Bine, bine, să fiu eu vinovat acum, lasă și un lup mîncat de oaie! Strigă apoi: dă-mi cheia!

Teodorof își înnoadă tocmai basmaua, satisfăcută pînă în fundul sufletului.

— Cheia! mai strigă Micu o dată.

Ea abia acum îl aude. Caută cheia, săritoare și fisticită.

— Vezi, maică, doar ți-am dat-o!

— Unde, unde? strigă Micu bătînd cu mîna în masa presei înfuriat. O vede lîngă el și o ia. Of, exclamă descărcîndu-se de supărare, de-ai ieși odată la pensie că m-ai mîncat!

Voicu și Vladimir au auzit de la locurile lor, în fine, aceste vorbe care, ca întotdeauna, marchează sfîrșitul. Acuma își pot juca și ei partea de rol care le revine: Izbucnesc într-un rîs pițigăiat care izbește asurzitor în pereții și tavanul alb de la prese.

Panait Popescu

În miez de noapte

Gogă a pornit în drum spre întrerupătorul de porțelan, îl găsește dibuind pe după un halat, și-l răsucește. Intunericul se învăluie dintr-o dată, beznă. Cu ochii închiși, își face loc atent să nu le răstoarne pe toate să-și pocnească capul de ceva, dă de pat și se așează gemînd bărbătește. Papucii îi alunecă din picioare, moleșiți și ei, corpul se întinde pe sub plapuma de mătase, se ghemuiește la perete și, împăcat cu gîndul, cade în lumea tăcerii, buștean. Totul e ca de cînd lumea. Doar bătăile inimii se mai îngînă cu tictacul ceasului de pe noptieră, acum stăpînul absolut al camerei și al timpului. Altminteri au adormit și papucii.

Ce-a fost atunci?

Gogă s-a trezit cu ochii deschiși, mari, pironiți pe o frunză din tavan. Frunza tremura speriată, e gata să cadă în jos, se prinde iar, se întinde, se umflă și se strînge apoi mică, mică de tot, se zbate și pîlpîie. Ce căuta frunza acolo! Și-a dat seama că-i treaz de-a binelea, s-a ridicat popîndău, cercetează nelămurit odaia, pipăie patul, cînd, și-amintește de ceas. Duce repede mîna și-l înșfacă pe vinovat: miezul nopții. Ei, drăcie! S-a trezit cu 5 minute înainte de a veni nevastă-sa! Într-atît se înciudă, încît rămase năuc. Într-adevăr, exact peste cinci minunute ea intra tiptil pe ușă, ușoară ca o adiere de umbre. Fără să facă zgomot se dezbracă și aproape nesimțit, așa după cum îi consemnul, ocupă, în celălalt capăt al patului, locul de la picioarele bărbatului Gogă își ține urechile întinse, ciulit ca un iepure, încremenit. Il trecu apoi spaima, închise un ochi și începe să se gîndească în voie. E chibzuit. Nevasta trebuie să-i cunoască fermitatea: că-i vînzătoare la cofetăria „Zambilica" și, pentru aceasta, el nu poate pleca în fiecare dimineață aproape nedormit la lucru. Pila e pilă, nu merge să dormi pe pilă că se frînge, pe cîtă vreme, știe el, ea mai moțăie printre borcanele de bomboane. Gîndul după gînd zboară, se pierde și rămîne doar noaptea. Curînd simți cum în stomac prinde să se nască un gol. Foamea groaznică urcă spre piept unde-și înfige ghiare puternice, apoi coboară pe spate furnicîndu-l și de aici se revarsă în mîini și-n picioare: în urma ei a rămas în gît un nod mare și tare ca o piatră de cremene. Ce foame o fi asta în plină noapte! Ce nechibzuială. Zări piciorușul mic dezvelit de plapumă. Îi luă lăbuța rumenie si-o trase în așternut. Și oftă tare, să-l audă nevastă-sa.

— Azi am vîndut de patru mii de lei.

Ceasul păru că a stat o clipă, frînt de emoție.

— Prost, ești sub plan cu două sute de lei, zice Gogă nemulțumit

— Ce să fac, de dimineață am avut ședință la director, zice: „Măi tată măi, sînteți tinere, măi tată, să vă țîșnească sîngele din vine: — clientul pleacă dacă nu ești drăguț cu el — nu-i place un lucru, oferă-i altul, nu-l vrea nici pe ăla, așează-te în fața lui și nu-l lăsa să plece nemulțumit; duceți-vă la clienții din apropierea casei și puneți-le invitații pe sub ușă". Auzi! Și mi s-a sculat tovarășa Benaldi: „Păi ce crezi dumneata, tovarășe director..." și l-a făcut cu ouă și oțet de-a tăcut directorul chitic ...Tovarășa Benaldi e membră de partid...

— Păi directorul nu-i membru de partid?

— Ba este. Că de ce „Lămîița" este mereu peste plan, „Lăcrămioara" l-a și îndeplinit, „Zorelele" la fel, „Crăița". „Alunișul"...

— Și „Alunișul"?

— Da, m-am întîlnit cu responsabila și mi-a spus:

„Dragă, eu nu plec toată ziua din cofetărie, ăsta e secretul meu, la prînz mănînc la autodeservirea de alături iar seara vine bărbatu miu cu mașina de mă ia". I-am zis: „Bine dragă, bărbatul meu n-are mașină".

— Ei, făcu Gogă, de-asta nu stai tu toată ziua la cofetărie și-mi umbli creanga. Am să vin să văd de cînd n-ați mai șters vitrina...

— In fiecare zi.

— ...cît de curate sînt mesele, de cîte ori scuturați scrumierele de mucuri...

— Da, ce să fac, am clienți buni dar n-am vad, degeaba-i cofetărie nouă. Știi cine mai vine la noi? Birlic! A, i-așa scump și rîdem de ne topim.

— De ce să rîdeți, Birlic e un om care trebuie venerat: voi, niște maimuțe...

— Zice: „prăjituri bune, cofetărie frumoasă, fete minunate" — ia patru prăjituri și pleacă; ii spunem: „Bună seara, bună seara, mai veniți pe la noi și să nu vă duceți niciodată în colț la Lămîița"; „O, cum o să mă duc acolo, unde vînzătoarele îs urîte și-au îmbrătrînit ca mine" și iese din cofetărie săltăreț ca un ciobănaș de munte. Mai vine o nebună, nevasta unui doctor. — Are 64 de ani, dar nu-i dai nici 45 —. Vine, rîde ca o zăpăcită, ne spune cîte și mai cîte drăcii, ne întoarce cofetăria pe dos și pleacă val vîrtej ca o zăludă; o întrebăm: „cîți ani aveți, doamnă doctor?". „Păi maică să tot am vreo șai'ș'patru, auzi, așa vorbește cum fac eu: da fetelor, fir-ar a dracului, nu fac nimic. Alerg și atît: mă scol la nouă și beau un kilogram de cafea naturală pe lună; așa să faceți fetelor, dacă vreți să fiți mereu tinere ca mine.

— Poftim, încearcă să dezburghezești o nevastă de doctor...

— „Ei, acum plec, zice, mă duc în colț, fetelor, la Lămîița, că și acolo trebuie să facă planul".

— Ce idee, să te duci la cofetărie cu gîndul să-i faci planul, zice Gogă minunîndu-se.

— Cine crezi că mai vine, un student negru; să-l vezi, negru de tot ca un tăciune: „De unde ești?" îl întrebăm; „din Somalia", ne răspunde. De cîte ori vine, îl ținem cîte o oră de vorbă. E subțirel și fin și așa de drăguț și timid! A fost în Franța și în Italia. Ne spune: „Ce fete frumoase sînt aici la voi". „Da' țara noastră îți place?" „Este frumoasă ca și fetele". „Unde sînt fete mai frumoase?" „Ah, Italia... acolo am avut eu o iubită".

— Cînd o avea o iubită și aici, se schimbă povestea, spuse Gogă grav.

— Astăzi veni una grasă de la controlul obștesc: „Fetelor, unde pot găsi foi de plăcintă?" Tovarășă dragă, i-am zis eu, uite știm, da nu vă spun, așa: tovarășa aceea slabă care-i cu dumneavoastră ne-a reclamat la sfat că n-am pus prețul la rahat — de unde știți voi că v-a reclamat dînsa la sfat? — știm, că abia a venit și a dat fuga să pîrască, că doar atunci pusesem rahatul în vitrină... ne-a spus nouă inspectorul că ea ne-a reclamat, de ne-a amendat pe noi cu cîte cincizeci de lei.

— Cum, strigă Gogă, ieșind pe jumătate de sub plapumă, săgetînd, altă amendă? Acum spui? Mă duci două ore cu vorba, de s-a făcut ceasul, să văd: două! două, auzi? Ți-am spus cînd vii să nu mă mai trezești cu problemele tale?

Nevasta-sa n-a mai scos un cuvînt. A luat perna în brațe și-a făcut-o ghemotoc sub ea. Gogă, neștiind ce să mai facă de atîta supărare, și-a scos pijamaua de pe el, a întors-o pe dos și a îmbrăcat-o din nou. Apoi se aruncă la perete. Curînd însă se întoarce, ia lăbuța dezvelită de plapumă, o bagă sub așternut, oftează tare să-l audă nevastă-sa și adoarme, reîmpăcat cu gîndul, buștean.

Panait Popescu

Viscolul

Cît să fie ceasul, nene Susane? întrebă Alecu cu un glăsuit ușor, bătîndu-și zgomotos de umeri mîinile înmănușate.

— Douăsprezece și mai bine! răspunse, după oarecare întîrziere, cel întrebat și înțepeni lopata adînc în zăpadă, ca să se poată sprijini cu trupul, greoi, de lemnul rece al cozii. Pe o vreme ca asta nu mai cîntă cocoșii...

Riseră amîndoi, Alecu se trase lîngă el și-i șopti:

— Să ne mai odihnim. Strigă la oameni.

— Nu-i vreme, Alecule. Acu trece noaptea și mîine dimineață vagonul trebuie să plece.

Ca să nu mai lase celuilalt vreme de răspuns, Susan se apucă de lucru. Viscolul se întețise. Sîrmele de semnalizare zdrăngăneau prelung, șfichiuite. Lîngă linia cîntarului, un vagon, îngropat pe jumătate în zăpadă, ținea frîu viscolului cu un scîrțîit surd, înfundat. Pereții negri, dungați, cele două geamuri din părți, mici, pline de zăpadă, acoperișul alb, răvășit, așteptau într-o pasivitate îndărătnică, răutăcioasă.

Susan se răsuci într-o parte, ferindu-se de vîntul ce-i sufla în față. Ridica lopata mașinal, zvîrlea zăpada în spate, fără greutate, apoi o înfigea iar sub vagon, lîngă osii. Uitase de ceilalți. Se gîndea că Nicu, fecioru-său, a venit acasă: stă de vorbă cu maică-sa, dacă nu s-o fi culcat. Sprîncenele brumate i se împreunară a încruntare. Nu s-a culcat, îl așteaptă pe el... Oare a mai crescut? De fapt, era și așa destul de înalt. Dar de îngrășat, s-a îngrășat cu siguranță! Anul trecut le-a trimis o fotografie de la Moscova. N-a putut să-și dea prea bine seama cum arată. Se pozase într-un grup, rîdea, ținînd după umeri o fată blondă, grăsuță, rusoaică probabil, vreo colegă de facultate. De trei ani, de cînd a plecat din țară, n-a mai dat pe acasă. Vara se duce ba la Soci, ba în Caucaz, pe munte, ba naiba știe unde. Și-i trimite ilustrate... Așa-s băieții, uită!...

Acum o săptămînă le-a sosit o recomandată. „Vin în țară", scria. Maică-sa a exclamat bucuroasă: — „Slavă domnului! S-a gîndit și Nicu al nostru să mai dea pe acasă..." De fapt e numai în trecere. Are o consfătuire la București și, în drum, se oprește pentru o noapte. De, poate că așa-s treburile. Dacă ar fi putut, nici vorbă, mai rămînea el. De cîteva zile maică-sa-i pregătește plăcinte, el, Alecu, a cumpărat două damigene cu vin bun. O noapte, oricum, e ceva. Se poate sta de vorbă în lege...

Pe la 10 seara, cînd să iasă din tură, l-a chemat Osip, șeful de gară. „Ne-o făcu vremea asta, Radule..." Susan se desfăcu la pufoaică, își scuturâ căciula de zăpadă și se așeză pe scaun. — „Da, ne-o cam făcu..." mormăi el, deși nu prea înțelegea unde bate celălalt. Osip plesnea cu unghia arătătorului peste țigară. Fața plină de crețuri, obosită și pămîntie, era încordată. „Așa-i iarna, de!" făcu Susan, gîndind să-l liniștească. — „A telefonat Bucureștii — reluă Osip. Mîine la șase trebuie să trimitem vagonul 219 la gara de pasageri. Cu tura de schimb o să facem manevra mărfarului de Hunedoara. Și ăla tot mîine pleacă. Nu știu cum s-o scoatem la capăt..." — „Păi 219 e înzăpezit..." spuse Susan ca pentru sine. Apoi socoti în gînd: într-o oră, două, ar putea fi dezăpezit. Osip stinse mucul țigării de marginea scrumierii. „O să fie anevoie. Viscolul ăsta parcă-i turbat! Și la noapte tot așa o ține. Să lași partida pe seama lui Alecu. Mai trec și eu pe acolo..." — „De ce pe seama lui?!" se miră Susan. Osip își ridică încet fruntea. Avea ochii înroșiți de nesomn și crețurile din dreptul gurii îl făceau și mai bătrîn. — „Tu să te duci acasă. Fecioru-tău pleacă mîine și nu l-ai văzut de atîta timp". Zîmbi. „— Și mie mi-i dor de el, d-apoi ție!..."

O vreme Susan se foi pe scaun, frămîntîndu-se în toate felurile. O oră, două, n-o să fie cine știe ce...

Osip ține mult la Nicu. In toamna anului 1943, dacă nu era el...

Lucrau împreună la manevră. N-au fost luați pe front, îi opriseră nemții aici în gara de mărfuri. Intr-o dimineață, cînd schimbau garnitura unui tren de muniții, Osip i-a spus să nu se grăbească. Era negură, frig, vreo două zile la rînd plouase cu găleata. Pe la nouă Nicu i-a adus mîncarea. Sentinela germană îl somă, dar băiatul nu-l luă în seamă. Sărea sprinten peste linii, fluierînd. Susan cupla vagoanele. Deodată auzi prelung detunătura automatului și, imediat, țipătul băiatului. Ieși repede dintre tampoane. Băiatul alergă speriat la el și îl prinse de mînă, ascunzîndu-se în spate. Susan văzu atunci ochii lui Osip injectați, fața palidă, slabă. Și sentinela rîzînd prostește... Osip se apropie de ei și puse mîna pe umărul băiatului. — „A avut noroc. I-am dat neamțului peste automat. Tîlharii ăștia au înnebunit de tot..."

— Gata la tampoane! strigă Alecu vesel.

„Cît o fi ceasul?" se întrebă Susan.

— Gata și la osii! răspunse cineva de lîngă el.

„Cred că-i trei. Pînă la patru terminăm. O să dau fuga acasă..."

— Să desfundăm spre macaz! se auzi din nou vocea de bariton a lui Alecu.

„Parcă-l văd: înalt, rotofei... Așa pare după fotografie... Mai, mai, ce înseamnă să nu-ți vezi feciorul trei ani..."

— Haidem spre macaz!

Susan puse lopata pe umăr și se apropie de Alecu. Acesta era încălzit, roșu și ochii, vioi, îi rîdeau.

— S-a mai lăsat gerul!

— Parcă! zîmbi Susan înviorat. Acuș sîntem gata!

Incepură să desfunde linia la macaz. Timpul trecea repede, n-avea nimeni vreme să-i numere scurgerea, viscolul urla dinspre Dunăre mai potolit. Obosise... Ici-colo, apărea pentru o clipă dunga neagră a liniei ferate pentru ca apoi să dispară imediat sub zăpadă. „La urma urmei aș fi putut să-l las pe Alecu. Știe să se descurce, e priceput. Un om mai puțin nu-i cine știe ce..." Susan își mușcă buzele înciudat. „Iaca judecați și la mine! Un om face mult..." Intr-un tîrziu se trezi murmurînd: „Multă ambiție a mai avut și băiatul ăsta al meu. Ca mîine îl vezi inginer..." Și simți trecîndu-i un fior de mîndrie.

Pe timpul secetei, cînd lucra la o stație în apropiere de oraș și venea acasă de două ori pe săptămînă, Nicu se aciuase prin gară, ajuta la descărcatul vagoanelor sau căra bagajele. Banii puțini nu prea ajungeau. In casă erau multe goluri de umplut. Dinții Susan n-a vrut să-l lase, apoi s-a gîndit că dacă munceșe cinstit nu-i nici o rușine.

Intr-o seară, nevastă-sa îl întîmpină speriată și-i spuse că băiatul lipsește de două zile. Fără să mai stea la gînduri, Susan a alergat la gară. Peronul era aproape gol. Cîțiva țărani, ghemuiți unul într-altul, moțăiau lîngă bufetul gării, mînjiți pe fețele aspre și nebărbierite de lumina murdară a unui bec aninat sub vitrină. Susan își căută băiatul peste tot, întrebă hamalii, lăcătușii de la revizie, dar nu află nimic. Tocmai se pregătea să plece, cînd apăru de după colț un puștan zdrențăros, cu o vînătaie pe obraz. Ținea mîinile în buzunare și cerceta peronul nepăsător, cu un aer de superioritate. Susan se apropie de el și vru să-l apuce de umăr, dar băiatul se smuci abil, fugind cîțiva pași încolo. Apoi se întoarse: — „Ce-i, bre, nene?" — „Ia vino mai încoace. Parcă te cunosc. Cum te cheamă?" — „Titi Obleț!" — „Și de ce fugi, ți-i frică?" făcu Susan blînd. — „Mie?!" — „Îl cunoști pe Nicu?" — „Nicu? Și mai cum?" — „Susan". Puștiul se uită la el bănuitor. Își ridică pantalonii cu un gest șmecheresc și întrebă: — „Da' ce ai matale cu el?" Susan nu-i răspunse imediat, își aprinse o țigară. Întinse și puștiului una. — „Hai, mă, du-mă la el. Sînt taică-su..." După ce se mai codi o vreme, puștiul o porni înainte, ieși în stradă, apoi coti undeva, spre dreapta. Susan îl văzu intrînd în dărîmăturile unei mori, distrusă de bombardament, din care mai rămăsese înteagă doar o aripă, crăpată, și firma de tablă bătută bine în zid: „La Steaua". Nicu se afla într-o cameră mică, pătrată, cu pereții înnegriți. Stătea pe niște paie, tăvălit, și fuma împreună cu alți cîțiva. Două fete tinere, vopsite țipător, slabe și gălbejite de foame, rîdeau cu glas ascuțit. La vederea lui taică-su, Nicu sări ca ars, aruncînd repede țigara. — „Stinge-o — îi spuse Susan calm. Să nu aprinzi paiele..."

O bună bucată din drumul spre casă n-au scos nici o vorbă. Susan călca țeapăn, tropăind, inima se chircise în el, simțea cum îl apasă dureros. „Să-l bat? gîndi el. Nu fac nimic. Tot eu sînt vinovat..." Băiatul mergea cu jumătate de pas în urmă, ținea capul în pămînt, mîinile i se bălăbăneau pe lîngă trupul subțire, înalt, puțin adus din spate. — „De ce nu mai dai pe acasă?" întrebă Susan într-un tîrziu. Băiatul nu răspunse. O adiere proaspătă se opri în părul lui negru, lucios, răvășindu-i-l. Susan aruncă o privire spre băiat. Îi văzu umbra pomeților lungită pe toată fața și i se făcu milă. Reluă cu glas moale. — „Știi că sînt plecat tot timpul, maică-ta necăjită, stă singură... Credeam că în lipsa mea să ai grijă de casă..." — „Am greșit și eu! Dacă vrei bate-mă!" răspunse băiatul surd. — „Ne putem înțelege și cu vorba bună". Apoi nu mai zise nimic, urmărind îndelung goana norilor spre apus și licăritul stelelor, palid. Ajuns acasă, mîncă ceva la repezeală și se culcă. Adormi imediat, frînt de oboseală.

Dimineața următoare, înainte de plecare, intră în camera băiatului. Acesta era treaz, ținea ochii ațintiți în tavan. — „Să nu te mai duci în gară — îi spuse Susan, cu ton egal. Nu vreau să te văd un derbedeu. Dacă nu te poți stăpîni, mai bine lasă. Ne-om descurca și așa..." Celălalt rămase mai departe nemișcat, fără să-l privească. Avea ochii umezi și triști. — „De ce taci?" întrebă Susan. — „Ce să-ți spun? Trebuia să mă bați". — „Nu, nu trebuia. Ești destul de mare..." Atunci Nicu se întoarse spre el, își mușcă buza nervos și spuse aproape răstit: — „Vreau să fac ceva ca lumea, să muncesc undeva. Nu pot sta așa, fără nici o treabă". — „Bine, o să te înscriu la școala profesională". — „Înscrie-mă!"

Glasul lui Alecu, speriat, îi frînse lui Susan șirul gîndurilor:

— Necula! Ce ai, măi, Necula?...

Așezat în genunchi, Necula își sufla mîinile înfrigurat. Suflarea era rece și-i înghețа și mai tare mîinile. Alecu îl luă de subțiori și acesta se ridică greoi. Era obosit.

— Du-l la cabină — spuse Susan desmeticit.

— Nu, lasă — se împotrivi Necula. Un circel... M-a apucat așa... De-acum a trecut...

— N-auzi, Alecule?! Du-l la cabină!

— Nene Susane, zău mi-a trecut! se împotrivi Necula din nou.

— Alecule!...

Cel strigat îl înșfăcă pe Necula de braț și se pierdu cu el în întunericul nopții. Viscolul se năpusti, vrăjmaș, pe urmele lor. Lopețile, care se opriseră pentru cîteva minute, zoreau acum din nou. — „Uite, o să fim gata acuși. Cît e ceasu oare? Patru?... Mai ziceam să plec. Bietul Necula, l-a amorțit gerul... Dacă-i numai patru, tot am timp..." Alecu se întoarse, însoțit de Necula. Susan căță la el încruntat.

— Ți-a trecut?

— Mi-a trecut...

— Altădată să n-o mai faci pe grozavul. Eu am copii ca tine, să mă asculți...

Lumina de la fereastra lui Osip se stinse. Licuricii de zăpadă dispărură dintr-odată și Susan tresări: „Acum vine aici. Mai bine s-ar fi odihnit. N-a dormit mai de loc zilele astea..."

Nicu a intrat la școala profesională cu ajutorul lui Osip. Venise toamna rece, fără ploi, dinspre cîmpia Bărăganului bătea tot timpul un vînt uscat, răscolind apa de cenușă a Dunării. — „Ce-i, măi, cu tine?" îl întrebă o dată Osip, cînd Susan veni să-l schimbe din tură.

— „Sînt cam necăjit cu băiatul..." — „A făcut vreo trăsnaie?" — „Da' de unde! Vreau să-l dau la meserie și nu-l primește. Are numai 13 ani. Cică abia la anul..." Din schimb, Osip s-a dus la directorul școlii profesionale. A făcut ce a făcut și l-a convins. Peste o săptămînă, Nicu a intrat la examene. Și ideea cu facultatea muncitorească tot Osip a avut-o...

După un ceas linia era dezăpezită. Acarul ieșise din cabină cu felinarul și-l mișca în direcția gării. Alecu fluieră ciobănește din degete și locomotiva, răsărită de undeva, din noapte, răspunse cu un șuierat scurt și vesel.

— Cuple!

Tampoanele se ciocniră familiar, ca o strîngere de mînă. Necula legă vagonul 219 de locomotivă.

— Hei, mecanic, dă-i 'nainte!...

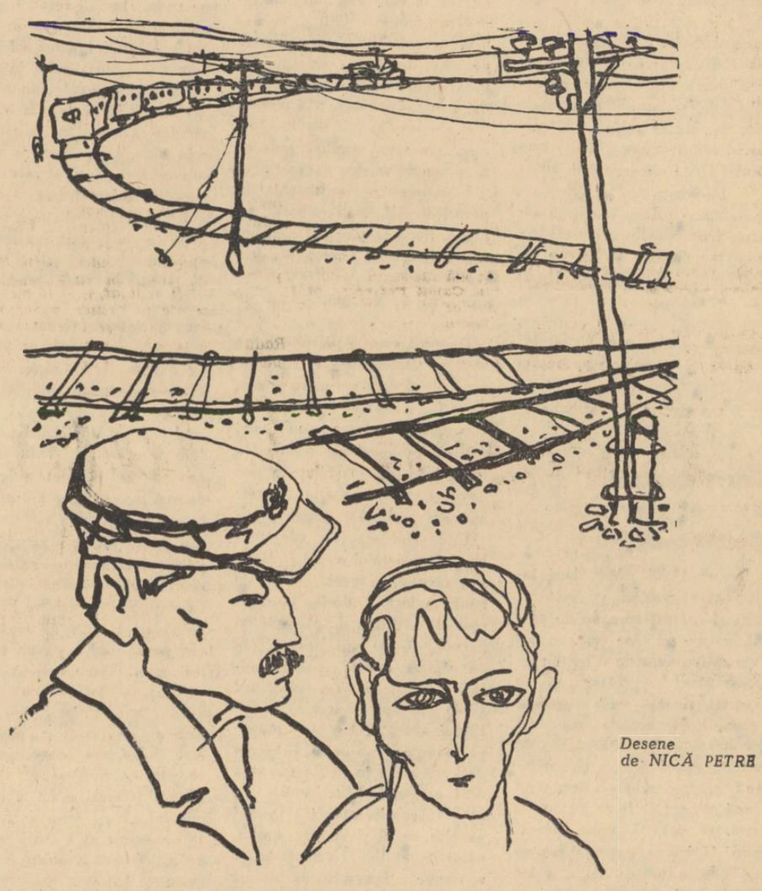

Desene de NICĂ PETRE

Acarul continua să miște felinarul. Alecu sări de la frînă și locomotiva, smucindu-se, porni grăbită spre gara de pasageri. La răsăritul Dunării, norii fumurii se zdrențuiau și se risipeau. Viscolul se potolise, undeva în spatele gării se auzi cîntînd un cocoș. Pe bolta înălțată mijiră sfios stelele. Partida lui Susan era pe peron. Către tunel urca gîfîind personalul de dimineață.

— Ăsta-i Bucureștiul! spuse Alecu vesel.

Susan tresări:

— Cum?... Aha!... Bucureștiul, da...

Lîngă el, Osip, cu mîinile înfundate în buzunarele șubei, asculta tăcut pufăitul răgușit al locomotivei. Peste gulerul de blană i se ridicau, aspri, pomeții obrajilor osoși și tîmplele sure, zburlite. Susan alergă cu privirea pînă la tren. I se părea că-l vede pe băiat la fereastra vagonului, rezemat cu coatele de geam, încercînd să descopere peste întinderea albă peronul acesta îngust. Oftă: „S-o mai fi îngrășat Nicu... Așa s-ar părea după fotografie..."

— Ce-a fost cu vagonul 219, nene Susan? îl iscodi Alecu.

— Poșta internațională.

Manole Auneanu

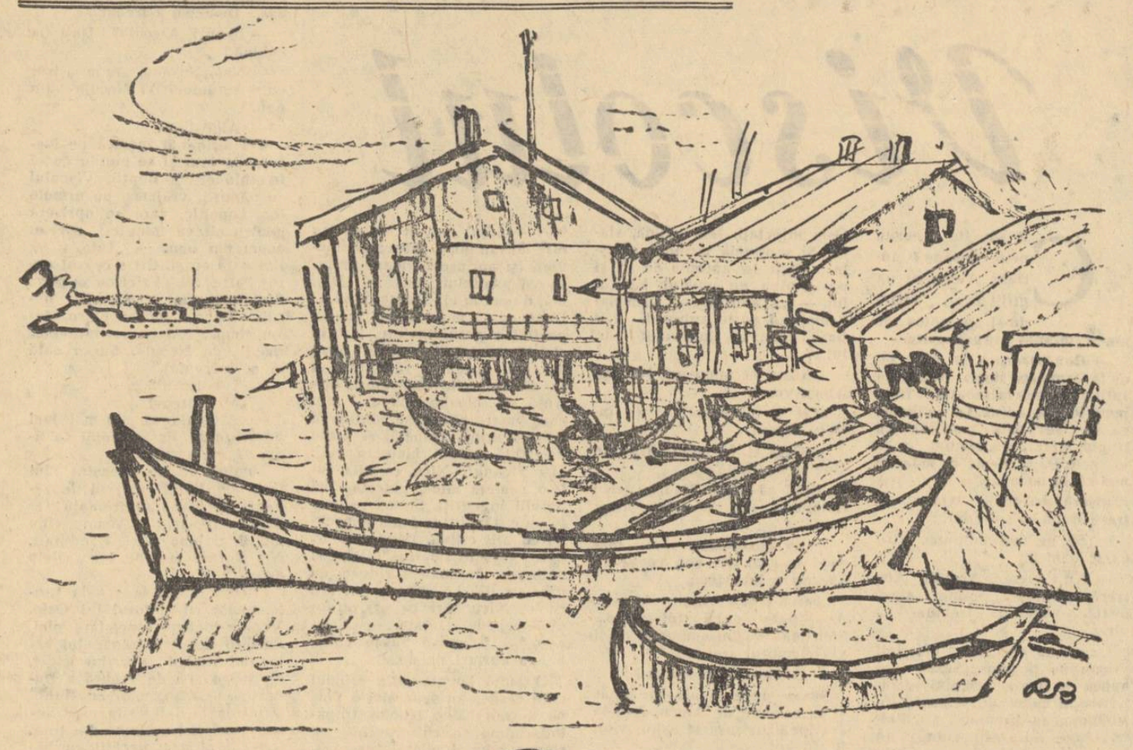

Călătorie în Deltă

Reportaj și desene
de RADU BOUREANU

Despre Delta Dunării, marele nostru Sadoveanu a scris pagini neuitate, mai ales despre acea Deltă a vechimii. Însemnările acelea se întorc la peste jumătate de veac. Cînd le recitești, îți aduc parfumul luncilor de tamarix și imaginea sălbăticiei. Povestesc despre o vreme apusă pentru oamenii bălții. Povestesc despre vechile cherhanale, despre oameni feluriți și, mai des, despre oameni care-i jupuiau pe alții. Lipovenii erau atunci mai întunecați și mai habotnici. Delta, un paradis al sălbăticiunilor, al păsărilor migratoare, păsări de baltă, răpitoare, care împărțeau bogăția cu solzi de aur și argint a apelor cu pescarii. Delta e și azi un paradis al păsărilor ce călătoresc pe iarnă sau rămîn, așa cum au deprins de vremuri necuprinse, cum le-a dictat instinctul și specia. Să scrii după Sadoveanu despre Deltă e o încercare temerară. Dar ca să scrii despre Delta de azi e o datorie. Este o datorie, fiindcă noile generații trebuie să cunoască Delta, s-o îndrăgească, s-o cerceteze, și mai ales să înțeleagă cît s-a făcut în anii aceștia ai puterii populare, cît mîna omului nou, cît gîndul conducerii statului, al partidului s-a străduit s-o țină în pas cu marea hartă a realizărilor de peste toată țara.

Considerații în trei cuvinte despre Deltă

Despre Deltă, chiar dacă încluz. date, realități și realizări varii și cît mai aproape de ceasul în care scrii, se cere, se cuvine să scrii cu ritm și cu ton de poem. Dar, despre Deltă, nu un reportaj, două, zece trebuie scrise. Despre această măsurată dar nemăsurată întinsoare de pămînt, plauri și ape, cu ciudățenii geografice, geologice, de faună și floră ar fi de alcătuit o carte. O carte de mare dimensiuni. O istorie poem a tot ce cuprinde, a tot ce arată, a tot ce tăinuiește... Va fi scrisă într-o zi!

Aceste rînduri nu cată să însemne itinerarul unei călătorii în împărăția apelor și a stufului. Iarăși nu cearcă să-și apropie forma, tehnica reportajului. Sînt cîteva însemnări anarhice, despre imagini ale Deltei, venite sub condei la întîmplare, după locurile străbătute. Ar putea fi trecută, încercarea de față, la acea rubrică comodă, care nu angajează un gen, denumită „Carnetul scriitorului".

Cîteva semne despre Tulcea

Dacă nu iei calea apelor dinspre Galați spre Tulcea ci te îndrepți către acest port pe drumul de fier, pornind spre el din Medgidia, și dacă n-ai văzut de cel mult doi ani orașul și portul, îți e rezervată o surpriză și o desfătare a mîndriei de cetățean al acestei patrii, în care nu anii, ci lunile și săptămînile îi schimbă profilul și nivelează sau face să dispară contradicțiile.

De la Medgidia la Tulcea peisajul este acel specific, dobrogean, asemeni celui pe care călătorul se obișnuise să-l vizioneze prin micul ecran al ferestrii vagonului pe linia clasică Cernavodă — Constanța. Dar către locurile Babadagului cît se schimbă, cît de mult unduiesc coline din ce în ce mai verzi, mai împădurite cu multe esențe lemnoase, cu vii. Apoi îți apare Babadagul cu apele-i întinse ce dau în marele Razelm. Colinele se opresc la marginea întinderii de ape în care se aruncă imaginea sau umbra cetății ce se numea în antichitate Heracleea și pe care turcii, în veacurile lor de stăpînire asupra locului, i-au dat numele osmanlin: „Enisala". Aici, în vremea pașalîcului turcesc, era locul marilor judecăți și al aprigelor descăpățînări.

Cînd trenul s-a oprit, chiar în portul fluvial, cînd cobori pe peron, după cei doi ani de cînd n-ai mai venit pe acest loc, descoperi Tulcea.

Tulcea de altădată, de azi, de mîine.

Dunărea cotește pe același, pe vechiul semicerc pe care-l descrie malul care definește portul, așezările portuare, halele de acumulare a vînătoarei din Deltă, fabrica de conservat peștele cu fabrică de gheață și tot ce ține de prelucrarea peștelui cu cele mai noi posibilități tehnice.

Unde sînt semnele adormitului și înapoiatului orient? Unde sînt magaziile vechi, roase de lepra anilor, zidurile bolnave, reumatice, prinse de pecingini și licheni? Unde sînt hrubele rău mirositoare, cuiburi comode, prielnice hoardelor de guzgani? Unde s-a topit acea lene a turcitului veac? Dacă s-au prăbușit toate sub un uriaș tîrnăcop, dacă au intrat în neființă și s-au rărit bragagiii și măgărușii de catifea cenușie, atunci și praful s-a dus cu ei și cu ele. Portul, adică piața, cheiul s-au lărgit și se opresc într-un brîu de blocuri moderne, luminoase. Începe să închipuie a cartierul noii Săli a Palatului! Zău, veniți și vedeți ce e nou la Tulcea. Dacă nu veniți acum, în toamnă, sau poate încă la nașterea lunii mai, poate că la vară... La vară s-ar putea să fie o Tulce și mai depărtată de vechea ei imagine.

Pricini vechi și noi de drum în Deltă

Cu ani în urmă, venind pe un vas de la Sulina, am aflat de o legendă care-și așeza întîmplarea undeva, la Mila 23, pe vechiul canal ce ducea la Sulina, pe vadul Dunării vechi. Legenda purta și titlu: „Catargul miresii". Nu e locul să-i narez subiectul, cum i se spune firului întîmplării. Știu atît, că plăcîndu-mi mult am hotărît să pornesc la Mila 23 să aflu ceva mai pe larg despre cele întîmplate, pare-se, în nu știu ce leat, cu acel „Catarg al miresii". Bilanțul acestui drum, a fost o lungă călătorie pe jos, după ce am părăsit vaporul, sărind într-o lotcă venită de la mal, de la așezarea și punctul numit „Baba Rada", o zi și o noapte împărțită între vizitarea circiumii unde am cunoscut pescari, un bal sub seară într-o lungă sală scundă unde cînta o armonică și-o ciomăgea o tobă afonă, cînd juneța Milei 23 dansa modern pe melodii interioare, cînd — privind cînd la bal, cînd la apele de oțel ale serii și rîului pe care, la mal, se profilau cîteva dubasuri, barcazuri mari cît niște casețoli îneremeniți, rigizi sub stratul vechi de catran, — căutam cu disperare să strivesc hoardele de țînțari ce pare că mă mirosiseră pradă încă negustată pe cele meleaguri. M-am mai ales în zori cu un vindiak nou, verde, de doc bun, sfîșiat de un dulău care nu m-a găsit pe plac, primul dulău sau cîine care m-a cercetat cu colții pînă la acea zi. Despre legendă n-am aflat nimic. Singurul care ar fi știut, zice-se, ceva în materie, era un pescar bătrîn, Luchian sau Luchianov. Am fost să-l caut. Era un bătrîn frumos, cu păr și barbă colilie. Murea pe cuptor, în colibă. Era foarte bătrîn, foarte bolnav. De atunci sînt trei ani... N-am renunțat la mirajul legendei, la ciudățenia titlului, la atracția tainică și nedefinită pe care o exercită acest desuet motiv asupra gîndului meu solicitat de atîtea forme noi de viață și de întîmplări din climatul zilelor noastre frumoase. Dar în căutarea legendei n-am încetat să fiu. Poate voi scrie ceva cu acest titlu: „În căutarea Legendei", dovedind astfel că, în căutarea legendei stratificate sub uitarea cenușilor vremurilor și a memoriilor, am întîlnit realitatea, noua imagine a Milei 23, a Deltei.

Acum stam cu un prieten și cu un necunoscut pe o bancă la umbra pomilor nou plantați ce-și întindeau umbra peste noi, lungind-o peste chei. Prietenul, pictor și iubitor al ficțiunilor și realităților întoarse în cuvinte scrise, tindea să străbată în Deltă drumul pe care l-au străbătut, în vremea războiului din urmă, partizanii din Deltă, locurile lor de taină și statul major care cumpănea cum și unde să lovească în mașina de război fascistă, să stabilească legături cu armata sovietică. Din vorba lor am aflat că necunoscutul era unul din supraviețuitorii rămași să lupte și sacrificiul adus atunci cînd era greu și cînd greu au fost încercate familii de încercați pescari, muncitori ai Deltei. Necunoscutul vorbea cu prietenul meu pictorul despre anii grei, despre căile de taină și de luptă; cum au venit pe canalul Dranov, cum au mers pe alte canale, de la Mila 23, prin pădurile de stuf, spre lacul Furtuna, unde era ascunsă conducerea nucleului de partizani pescari. Povestitorul e un om de vîrstă înaintată, deci păstrează încă faciesul și forța pescarului luptător, lîngă care au căzut atîția tovarăși... Aud numele lui Tikovsky, Colea Tikovsky. Văd din cuvintele omului din fața mea cum a luptat, cum a căzut, — cum au luptat, cum au căzut atîția din cei ce au vrut cu un ceas mai devreme să arunce gunoiul fascist din Deltă, din căile Dunării, din țară, din lume...

Lîngă lacul Murighiol

Nu știu cum am ajuns la Murighiol. Poate pentru aceleași pricini pentru care prietenul meu pictorul vorbise, pe cheiul de la Tulcea, în dimineața toridă de iunie, cu fostul partizan. Sau poate pentru că mai era cu noi un alt pictor foarte priceput și în ale pescuitului. Ne-a luat, de pe vaporul oprit în sforul Dunării, o lotcă. Cel ce vîslea era un tînăr lipovan, cu o mutră de intelectual oarecum marcat de semnele unei degenerescențe sau un chip de mucenic fără mesagiu în priviri. Am mers mult pe canalul ce ducea din Dunăre în Ghiolul Murighiol. Cînd s-a profilat coasta joasă pe care se întindea satul, dintr-o perdea de stuf de culoarea smaragdului a răsărit o moară neagră, părăsită, una din morile care sînt pe ducă. Prietenul, unul din cei doi pictori, căuta să-mi amintească o apropiată crimă ce-o făptuisem în ideal...

— Moara asta ne întîmpină ca o mustrare... În orice caz pe unul din noi.

Am zîmbit găsind subtilă aluzia despre „moartea morilor de vînt", despre crima sau crimele comise în ideal, cu prilejul volumului pe care-l botezasem astfel și care înmormînta vestigiile din urmă ale donchihotescului. Cînd am coborît din barcă, am văzut că lopătarul nostru era schilod. Vania n-avea mult peste 20 de ani. Fusese atins în copilărie de aripa neagră a bolii „paralizie infantilă". Acum mergea penibil, legănîndu-și trupul, tîrînd picioarele dezarticulate. Chipul zîmbea păstrînd această umbră și lumină stranie a suferinței. Lotca se opri la mal, între altele. Oprise ca din întîmplare chiar la malul care urca, printre garduri de stuf galben, pe o ulicioară spre gospodăria lor. Casele erau în bună stare, acoperite cu stuf. Casa mare și casa mică, colorate viu la uși și ferestre, cu verde și albastru, cum place lipovenilor. Vania și maică-sa de 70 de ani. Atît. Ceilalți copii răspîndiți. Bătrînul mort de mult. În casă, se simțea lipsa și sumara gospodărire, dar curat. Curtea o mătura bătrîna cu dîrzenie, cu încăpățînare. Dacă ar fi trăit încă o sută de ani, nivelul curții, față de uliță, ar fi scăzut nespus, atît cară praful, pămîntul în mătură. Și vîntul îi ducea opera mai departe, așa că pămîntul nu se aduna undeva la un hotar al ogrăzii. Am rămas la ei. Prea erau săraci ca să ne mutăm la mai bine. Ea e bătrînă, nu poate lucra în G.A.C. Vania schilod. Se va duce la Galați să se facă cismar. L-am văzut cusînd cu iscusință șeaua de piele a bicicletei unui fecior din Murighiol.

Am fost pe Ghiol la pescuit, a doua zi. Vîslea Vania. Bătea cu furie vîntul. Se ridicau valuri de plumb, de oțel și de cerneală. Vania surîdea, ca întotdeauna.

După amiază am mers în centrul satului. La crișmă — „Bufet" — se discuta și se bea, anemic. Peste drum școala sau căminul cultural. Serbare. Poate de sfîrșit de an. Pe scară, lume bulucită. Hozdaicile bătrîne vînd sămînță grasă de floarea soarelui și de dovleac... În Cămin, lume pe bănci cronțăne semințe, discută despre evenimentele satului, despre pescuit, despre recoltă. (Pe dealurile Murighiolului văzuserăm venind în lotcă combine roșii, înaintînd și mîncînd din marile pete de aur ce se întindeau pe coline. Mult grîu la Murighiol. Ca în toată țara, anul ăsta). Cum spun, semințe, discuții. Unii ascultă cu gura căscată, privind jocurile și ascultînd cororile și recitările micilor elevi cu cravate roșii. Sînt blonzi, cu ochi albaștri, sînt și de cei măslinii, cu ochi codați, tătari, turci. Spun cu emoție și mare turație de vorbă, poezii din trei generații de poeți români. Desigur, în rusește cororile și în română poeziile. Dansuri; grațioase lipovence și tătarce mici joacă jocuri fără definire de naționalitate. O învățătoare lipoveancă și una cu ochii codați, tătarcă. Emoționate. Tinere. Frumoase. Pasionate în ce făceau.

E seară. Țînțarii își cîntă simfonia mai nocivă decît a broaștelor de pe Murighiol. Îi știi năvălind cu trompele întinse ca niște sulițe, mai de temut decît în vechime falanga lui Filip Macedoneanul. Cînd te-au ajuns, le auzi trîmbița mică și iritată, apoi urmează pișcătura. În mai și în toamnă ești lipsit de trîmbițele și lăncile lor.

Pe Murighiol, a doua zi în zori, cu lotca la pescuit — și mai mult pentru a cuprinde vastitatea peisajului. În fundul zării, peste ape, stuf și pămînt, silueta colinelor Beștepé, care au fost, în ere depărtate, munți. Pare spinarea tocită a unui stesozaur fabular. Murighiolul e supărat de vînt. Valuri de oțel, de plumb, de cerneală. Valuri mari. Pe fundul lotcei picioarele lui Vania, nefericite și parcă ale unei păpuși de cîrpă. Brațele lui subțiri și palide duc însă bine lotca pe malurile apreciabile ale ghiolului. Pe canale între pereții de stuf e mai liniștită apa. Trec lotci cu pescarii care se întorc cu recolta scoasă din ape.

Mă ridic de pe sitelcă și urmăresc un stol de pelicani care ondulează zborul cu două fețe: cînd alb, cînd cenușiu, desfăcîndu-și mătăniile moi pe fondul vinețiu al colinelor Beștepé. Sînt pelicani de la colonia de la Uzlina.

Noaptea, vînt și stele neverosimil de mari în cerul cu lună, peste gospodăria tristă a lui Vania (poate singura astfel în Murighiol), peste ograda bine măturată, albă ca o felie de lună.

Peștele soare și Țar Riba

Satul Crișan se întinde pe cîteva mile ale malului drept, cum mergi către Sulina. Îl notez pentru că aci, aproape la jumătatea lui, taie canalul Dranov, canalul de unde au venit pescarii partizani, pornind pe Dunărea veche, către Mila 23, către canalele întortochiate și sălbatec împădurite cu stuf și sălcii, ducînd spre lacul Furtuna unde-și aveau statul major partizanii. Locuitorii, pescari care vinează pe lacul Iacub unde e pește mult și unde plaurii se mișcă, minuscule continente de vegetație lacustră, în zile de mare vînt astupînd canalul ce dă la Crișan în Dunăre. Acumulare de stuf recoltat, adunat în piramide. Stație mecanică unde se repară vasele ce lucrează la recoltarea stufului. Mult mai mică decît aceea de peste apa Canalului Sf. Gheorghe din fața satului Ada Marinescu. Asemenea complexe tehnice, mecanice sînt nenumărate în Deltă.

La cherhana se adună mult pește. Lotcile vin necontenit și preparatorii abia răzbesc să cîntărească, să așeze coșurile cu argintul și aurul bălților în zăcătorile mari cu ghiață. Pescadorul de la Tulcea vine zilnic să lase lăzi, să ducă lăzi. Pescadorul pornește mai departe spre Mila 23, spre Matița. De la cherhanalele de acolo, altă încărcătură. Este o desfătare să privești lîngă pontonul cherhanalei lipovenii alegînd din lotci peștele, pe neamuri. Coșuri pline cu știuci, somni, șalăi, bibani, ciortani și raci, foarte mulți raci. Vezi în coșuri și un soi de pește ciudat. L-am văzut întîia oară.

— Ce fel de pește-i ăsta, tovarășe?

— Peștele soare!

— !

— A apărut nu de mult în bălțile noastre. Nu se știe cum și de unde, spune lipoveanul tînăr, lipsit de podoaba capilară a părinților și bunicilor. Își rade barba tradițională ca mulți, tot mai mulți pescari tineri.

Privesc micul pește soare. E cît o plătică mică. Colorat ca o paletă cu irizări verde, albastru, argint, aur. Lîngă urechi o pată neagră, rotundă, cu o linie roșie.

— Ăsta e nou. E frumos, dar nu-i Țar Riba...

— Ce e Țar Riba?

Lipoveanul bătrîn care vorbise mă privește pe sub borul pălăriei rotunde, decolorate.

— De, știu eu, poate că rîzi mata. Dar noi pescarii aveam un fel de credință și obicei... Este un pește care-i împăratul peștilor. E mic, și nu cade decît o dată în viață în vîrsile unui pescar. Dar cel care-l prinde e însemnat de noroc, adună pește mult după aia.

— Cînd, după aia?

— După ce l-a prins pe Țar Riba. Pescarul îl ia în palmă, îl sărută pe bot, apoi îl aruncă în apă și se înclină în urma lui. E un țar care aduce noroc, nu urgie cum aduceau țarii. E un țar mic al apelor, care aduce noroc mare.

— Ăsta e tată bătrîn, mai crede în basme, spune pescarul tînăr, zîmbind în urma bătrînului care a ridicat un coș mare cu somni, ducîndu-l cu icnituri, intrînd în umbra cherhanalei.

La Mila 23

Pescadorul „Țigănuș" ne-a pescuit cu arme și bagaje, cu lanțete, undițe, mincioace, mape pentru schițe, ruk-sacuri, purtîndu-ne pe Dunărea veche, spre Mila 23. Peisajul pe maluri, frumos... În unele puncte cu platforme de pămînt ridicat, pe care sînt depozitate piramidele de stuf tăiat din bălți. Așteaptă vasele să-l ia încoace, să-l ducă la Galați, la Combinatul de la Chițcani. Am văzut Chițcanii. E o realizare magnifică. Un izvor de aur. L-am văzut anul trecut. Azi, nu l-aș mai recunoaște, sigur.

Uneori, lîngă maluri, întîlnim vase speciale, de o formă aparte, care abordează drapel negru în vîrful catargului. E semn că se lucrează la dig, sau la alte amenajări. Vasul nostru încetinează la acest semn, ca să nu facă valuri mari, care să dăuneze lucrărilor. Pescărușii își filfîie steagurile albe deasupra noastră...

După un ceas sau mai bine, de la pornirea din Crișan, „Țigănuș" semnalizează, spărgînd aerul și tăcerile apelor cu sirene. Se profilează Mila 23. Trecem pe lîngă cherhanaua nouă, durată pe malul opus al satului. E o clădire lungă, albă, acoperită cu stuf nou, tăiat regulat, o clădire modernă cu instalații tehnice, cum sînt toate cherhanalele azi în baltă. Pe malul pe care se întinde satul de pescari Mila 23, „Țigănuș" trage ca toate remorcherele și pescadoarele în fața cherhanalelor vechi, cu pontonul de lemn, putrezit pe alocuri, cu scînduri lipsă, cu o parte a acoperișului de stuf căzut pînă în apă, ca un bor de pălărie pleoștită... Noaptea cherhanaua veche are înfățișare sumbră, stranie. Îmi sună în auz un vers vechi pe care-l uitasem:

„Și plînge cherhanaua cu glas de cucuvele".

Dincolo, pe malul însorit, văd cherhanaua modernă, rîzînd alb și larg în soare, ca gura întinsă pe rîsul unui om fericit.

*

Pe pridvorul acoperit, pe prispa cherhanalei vechi, unde acostează vasele, lăzi multe, multe, cu sticle goale de borviz. La Milă, ca în multe puncte pescărești din Deltă, se consumă mii, zeci de mii de sticle de apă minerală pe lună. În încăperea cherhanalei vechi, care-i pe piloni de lemn negri, de vreme și de apă, de par de abanos, s-a amenajat bodega, crîșma, cu scaune din nuiele, vopsite în verde. Seara sau sărbătorile, cînd s-au întors pescarii de pe baltă, se stă la un pahar și cîntă armonica și o tobă cu țimbal, orchestră folosită și la bal. Pe jos, pe podea, covorul pestriț de coji de floarea soarelui negre și albe de dovleac. Mai sînt bărbi, mai sînt haziaice bătrîne care beau grav, dar mai mult tineret care strălucește de soare și de lumină nouă. Dar nici pescarii bătrîni nu-s dați de o parte și nesocotiți, fiindcă știu multe despre ape, pești și vreme și aduc pește mult la cherhana.

*

Stăm la pescarul de aproape șaizeci de ani, Papen Vorobiov. Are haz. E mucalit. Povestește mult. Bea bine, cîntă și joacă, atunci cînd nu-i cu unelte, cu lotca pe baltă. A fost marinar. A luat-o pe Harpene din dragoste. Se iubesc și azi. Ea rîde pe sub sprîncene cînd Papen glumește sau povestește despre ei, despre începutul lor romantic. El are mîinile ca niște unelte negre, noduroase, brăzdate, aproape cu degete țepene. Dar lucrează grozav cu pripoanele, cu talianele...

Chipul lui e însă zîmbet, bunătate și humor... Papen pleacă după miezul nopții pe baltă. Harpene îi pune în lotcă scule,

mantaua ceruită, țapănă ca o piele de bivol. El va lupta poate greu cu vîntul, cu ploaia, cu arșița, tăind — cu cuțitul anume încovoiat — stuful, croind un canal mic să așeze uneltele. Harpene îl va aștepta mîine, sau peste două zile, cu pîine nouă, cu ciorbă și cu o sticlă întăritoare.

Papen Vorobiov ne-a dus în curtea vecină, la neamuri; o curte curată și înflorită, cu prispă acoperită, ca-ntr-un desen de Tonitza. Ne arată un stîlp cît jumătate stat de om, din ciment, îmbrăcat în tuci gros. Stîlpul e înclinat. E poate acolo de peste un veac jumătate. Din vremea turcilor. Se legau de el corăbiile ce veneau pe Dunărea veche. E înclinat spre unde era altădată vadul Dunării...

Seara de Duminică au ancorat drept în fața bisericii lipovenești două vase hotel, mari, cu turiști străini și români. Au coborît să viziteze satul de pescari. Nou pentru ei totul. Mergi sus pe vas. E bere, bufet și amurgul văzut de pe puntea înaltă, etajată, arată o suprafață de ape, de stuf și pămînturi poleite; cu canale și diguri, toate cu totul și cu totul de aur, aramă și violet, ca în basme... cu totul și cu totul viață puternică, dîrză, luptă cu elementele, voință aprigă de a smulge apelor bogăția vie ca s-o răspîndească hrană consistentă peste toată țara, celorlalți oameni care muncesc ca și ei să ducă viața mai departe, să ajute la tot ce se făurește nou, acel nou care a adus zi de zi în viața Deltei, în viața lor.

Cît de puternic mi s-au imprimat pe retină și în suflet trăsăturile viguroase ale chipurilor și firii lor; pescarii Milei 23, pescarii Deltei.

Îmi amintesc de ei, de cei cunoscuți cu ani în urmă: de Zenovei Markov, la care am stat

atunci, pescar evidențiat, decorat pentru chipul în care știa să muncească pe baltă, pe furtună, prin nopți, prin anotimpuri, aducînd uriașe cantități de pește la cherhana; de Iuda Nichiforov, cel cu un ochi, dar care vedea strașnic unde-și are peștele colloanele și bătaia. De Timotei și Petre Buharov, cel cu mulți copii bălani și cu răbojul muncii crestat cu prisosință, și de micul Ivanușca pe care într-un amurg l-am auzit cîntînd nespus de tare, peste baltă, un cîntec auzit de la cineva de la oraș:

„Hei, n-am boi, n-am boi la taliane!"

— modul lui de interpretare al universalei mambe: „Hei mambo, mambo italiano" — și care m-a dus cu pricepere de pescar încercat, cu lotca, să sfîșii cu vîjîitul lanțetei suprafața purpurie a Dunării vechi.

*

De la Mila 23, pe un canal, printre pereți de stuf, printre plauri, pe sub bolți de vegetație acuatică, drumul de taină și grea pătrundere duce la lacul Furtuna, unde își aveau locul de refugiu și de luptă partizanii Deltei. Ei care știau să înfrîngă aprigile răscoliri ale firii, ale naturii din Deltă, au luptat cu încrîncenare cînd această matcă a vieții lor din patria noastră a fost pîngărită de dușmanul fascist. Mulți au căzut. Toți au rămas în amintirea și dragostea tuturor.

*

O șalupă ne întoarce spre Crișan, înapoi pe căile pe care au murit partizanii, spre canalele Dranov, Dunavăț, spre Razelm... Navigăm pe brațul Dunării vechi. E soare, mult soare, păsările de baltă sînt albe, enigmatice — pe plauri sau pe fîșia de rîzac, iarba de apă după care începe stuful. Dar o pată sumbră întunecă totul pentru o clipă. Cineva ne spune cu întîrziere că Hemingway, creatorul „Bătrînului și mării", a murit într-o împrejurare absurdă. Marele scriitor a iubit pescarii și apele. Sîntem triști ca și apele ca și păsările negre de baltă care trec parcă să întunece mai mult clipa în zborul lor cernit.

*

Deltă. Nu-i mai enumăr epitetele entuziaste atribuite, pe mare măsură de dreptate de către cei ce i-au călcat întinderile de ape și de pămîntul deosebit de tot pămîntul țării. Canale, canale. Privită, a vol d'oiseau, din avion, de sus, de foarte de sus, nu s-ar putea naște o imagine în paralelă cu brăzdatul de canale ciudate, Marte? Canale vechi, pentru pătrunderea lotcilor și vaselor în toată Delta. Canale noi, diguri, tăiate, create de tehnica nouă și de noile țeluri folositoare. Bălți imense, ghioluri secate ca să elimine răpitorii, știuca și somnul, șalăul, ca să crească fabulos crapii, precum se face în Obretinul mare, proaspăt îndiguit. Grijă pentru toate, pentru folosirea stufului și pentru propășirea peștelui. Grijă pentru toate, de o planificare și o proiectare înțeleaptă și propice progresului.

*

Șalupa înaintează pe canalul Dranov. E unul din cele mai pitorești canale. Străjuit de copaci uriași, de pachete de sălcii bătrîne, plastice, sculpturale, evocatoare. Trec vase cu excursioniști străini. Saluturi. Steaguri, zîmbete, voie bună, încununate de soare. Cormorani și rațe și bîtlani se ridică din ape în zbor greoi și vibrat. Cormorani și lișițe se dau afund. Ies departe cu un pește în plisc. Fac echilibristică, de dragul artei, pînă să-l înghită. Cherhanaua de la Dranov, model. La ieșirea în Razelm, pelicani. Filozofi cu gușe enormă. Pescarii îi privesc chioriș.

— Înghit la 3000 de kg pe an de cap.

Le mai dau, pe ascuns, la cap. Academia îi protejează. Sînt o podoabă rară a Deltei. Razelmul imens, ca o fîșie de Adriatică. Cu insula Popina în zare, cu Enisala, cetatea mai sus pomenită, profilată evocator, stranie la țărmul Babadagului... În dreapta, Beștepé. Întinderea verzuie, aproape albăstrie care evocă vremi străvechi, marea de altădată ce se întindea pînă la poalele Enisalei. Evocă navigări vestite. Mă gîndesc la corăbii antice, la cereale, la caiace turcești, la Alain Gerbault, Jak London, Hemingway... o tristă navigare din urmă a acestuia din urmă! Șalupa, după o iluzorie plutire marină, intră pe Dunavăț. O noapte la cherhana, după un amurg de stampă colorată.

A doua zi lăsăm fabuloasa Deltă, bogățiile ei mereu în mișcare și sub bagheta vrăjită a prefacerilor în vreme și prin oamenii noștri — Tulcea. Apoi amintirile care ne vor chema înapoi, odată, cît de curînd.

Veronica Porumbacu

Desene de DINU VALENTINA

Blestem

Să-ți înăbușe răsuflul tău, Eichmann, fumul cuptoarelor
morții din etapă în etapă ;
să se facă în juru-ți un deșert din cenușa fierbinte a
celor arși, fără să vezi în miraje vreo oază ;
să te orbească lumina tuturor lămpilor de pe care
s-au smuls abajurele din piele de om ;
să te stringă de git funia împletită din părul
retezat înaintea gazării ;
să calci, prizonier, prin fața cadavrelor tale, și
să te sculpe, viu încă, din moartea lor crudă ;
să te calce în picioare toate incălțările rămase de la
bătrîni și copii, drept martori ai efemerei
lor treceri prin lume ;
să te îngropi tu însuți de viu, în mormîntul
de tine săpat, cum porunceai să-și sape groapa
comună, condamnații la moarte ;
să te fixeze ochii celor uciși, urmărind sub pămînt
agonia ta lentă, cum făceai tu însuți în lagăr ;

și încă e-un blestem ușor – doar o dată să mori –
tu ce-ai ucis de cinci milioane de ori !

Cere

Un prunc între perne. Atît.
N-are vîrstă, n-are minte, n-are amintiri,
n-are dinți. n-are simțul distanței
între un fluture și un bombardier,
între un sfîrc și cornul de lună.
Două picioare în aer, amintind aripile.
Un glas între șoaptă și țipăt.
Un somn fără apărare.
Nu știe nimic. N-are nimic.
Cere.

Motiv colorat

N-am coborît din blazoanele sumbre, cu rugină pe spadă.
N-am răsărit fără vîrstă ca iarba-ntre pietrele sure.
Noi, primele betunii,

imprimînd în balcoane albastrul robust,
crăițe catifelate în galben, cu feston cafeniu,
zorele sunînd din trîmbițe albe spre albastrul înalt,
glicine revărsînd pe frunzarul verde flori liliachii,
gura-leului, în toate nuanțele de la galben la roșu,
mirate că răsar la-nălțime,
rozalbi trandafiri sălbatici – în decorul domestic –
regine-ale nopții, vestale cu sfială de soare,
mușcate înalte – sînge aprinzînd mireazma frunzei cărnoase –
toate ne-am ivit deodată cu zidul cel roșu, printre falduri
de purpur,
durînd, în albul primar al caselor proaspete,
un fraged motiv colorat de frescă...

Paznic

Ați plecat pe drumuri mai scurte, copii, la mare, la munte,
și mie mi-ați lăsat lungile drumuri pe o singură stradă,
în labirintul unui singur anotimp,
și mi-ați dat orașul în grijă, cu respirația fierbinte a pietrelor.
Îl cutreer noapte de noapte, ca un paznic de cîmp,
cu umbra care sare din întuneric, lătrînd la felinare.
Amenință cu bățul tircoalele pretimpurii ale toamnei,
mă uit la reclamele de neon, ca la semnalizări între astre,
dar din toate – mai mult rămîn cu zidarii din curtea școlii.
Încă nu e niciun copil.
Uscatul încă nu s-a despărțit pe hartă de apă,
și n-au răsărit încă primele stele pe tabla neagră,
lemnul abia se cioplește pentru băncile claselor
– luntri spre polii pămîntului –
dar cărămizile, cărămizile se așează una după alta în rada
școlii,
ca pentru un port viitor
de unde încep pentru voi călătoriile cele mai lungi !

Întîlnirea de mai tîrziu

Negreșit, ea devenise pentru el o obsesie, din moment ce o vedea în fața ochilor ziua și noaptea. La început încercase, se forțase, se obligase chiar s-o uite, dar nu putuse.

În clipa care a văzut-o s-a produs în el o zguduitură, un șoc care-l făcuse să nu se mai recunoască. La început nu și-a dat seama despre ce-i vorba, dar a doua zi a stat iarăși o oră întreagă în fața ei, fără să se miște. Uneori nici măcar n-o mai privea, ci stătea așa copleșit de gînduri.

Apoi, după ce pleca, ea continua să rămînă mai departe în fața ochilor lui, să existe în el. Așa se apropiaseră, așa-și deveniră prieteni unul altuia. Toate clipele petrecute împreună erau pline de o intimitate dulce și luminoasă — și totu' se scurgea neînchipuit de ușor, ca o apă lină, ușor unduioasă. Era ca trecerea fluidă și ușor simțită a unei bucurii într-alta, era ca prietenia nespus de sinceră și curată, care se naște adesea între copii din prima clipă.

Uneori îi era rușine de el însuși și-și reproșa că e prea sentimental. Se liniștea însă știind că taina aceasta e numai a lui, că nimeni n-o va afla niciodată. De altfel nici nu vroia să se îndoiască o clipă de tot ceea ce simțea, pentru că apoi o singură clipă de jenă și ezitare ar fi căpătat în închipuirea lui, de o nefirească exaltare, proporțiile unei adevărate trădări, care l-ar fi chinuit mai mult. Nu, n-avea să se despartă niciodată de ea, chipul acela atît de... (ce păcat că nu putea găsi cuvîntul adevărat care s-o cuprindă în totul). Era ceva atît de fin și lilial, atît suav și drăgălaș în ea! Peste toate astea venea însă o altă expresie, o altă lumină, pornită din privirile visătoare dar îndrăznețe, care anunțau o ființă dornică de înălțimi, de piscuri inaccesibile, cutezătoare, capabile de nespusă duioșie și copilărie, dar și de gravitate și frămîntări adînci. Da, așa era ea, și în ea se descoperise pe el. Negreșit, fără să se fi cunoscut vreodată, ei gîndeau la fel. Negreșit, amîndoi au optsprezece ani încă neîmpliniți, pe amîndoi îi cheamă ceva comun, îi frămîntă gînduri și visuri identice.

La început n-o înțelesese bine. O admira pentru frumusețea ei neobișnuită, aproape copilărească și nostimă. Pe urmă se cunoscuseră, se întîlniseră sufletește. La început se visă cu ea pe stradă. S-au plimbat în tăcere, mult, printre oameni, prin zgomotul uniform și surd al străzii, care-i îngîna ca o melodie de fundal. Apoi, într-o noapte frumoasă, s-au plimbat prin parc ținîndu-se de mînă. Au stat pe o bancă, în întuneric. El îi vedea ochii mari și frumoși luminînd ireal, îi auzea răsuflarea ușoară și caldă. Ea n-a vorbit, i-a vorbit numai el, puțin, dar în cîteva vorbe a cuprins totul, chiar și unele amănunte : că-i plac versurile, serile frumoase, că nu-i place liniștea și chiar că e student la construcții în anul întîi și că la examenul de admitere a făcut două greșeli grave de ortografie în lucrarea scrisă la limba română. Despre celelalte visuri ale lui i-a vorbit scurt și poate confuz. Și chiar dacă ea n-a vorbit, el știa că înțelesese totul, pentru că și ea gîndea la fel.

Uneori își dădea seama cu îngrijorare că lucrurile au mers prea departe. Se temea că o iubește. Și ce iubire ar fi fost asta, plăzmuită cu totul în închipuire ? Ca să-și limpezească mai bine gîndurile s-a dus iarăși s-o vadă (pentru a cîta oară ?) în sala aceea mare și albă, în care lumina, albă și difuză, acoperea totul ca o perdea ușoară și blîndă.

Dar n-a mai putut s-o mai vadă. Ușile sălii erau închise. În prima clipă s-a simțit copleșit de o tristețe ciudată, apăsătoare. S-a plimbat pe stradă cu capul plecat, parcă vinovat de ceva. În noaptea aceea n-a putut dormi, s-a gîndit la ea și a hotărît : trebuia s-o cunoască. Va merge acasă la el și-i va spune :

– Maestre, sînt un tînăr care vă admiră tablourile nespus de mult. Mi-a plăcut mult de tot tabloul dumneavoastră de la ultima expoziție, „Adolescența", am regăsit în el ceva din mine, m-a tulburat... Vreau să vă rog ceva. Spuneți-mi cine v-a fost modelul ?

Era un act cam necugetat, poate prea romantic, dacă nu chiar penibil, dar el va face nebunia aceasta.

Și a doua zi a sunat la ușa maestrului. A sunat lung, pentru a-și stăpîni emoția, apoi a așteptat neclintit și drept. Peste cîteva minute cineva s-a apropiat de partea cealaltă a ușii și a întrebat cu glasul limpede :

– Cine-i ?

A stat o clipă pe gînduri, apoi a răspuns hotărît :

– Eu.

Ușa s-a deschis.

Și atunci a apărut ea, luminată de soarele abia răsărit, roșiatic, cu obrajii ușor împurpurați, fină și lilială, cu părul blond, puțin alburiu la tîmple. A crezut o clipă că visează, că se află tot acolo, în sala albă și înaltă a expoziției, într-una din orele lui de tainică întîlnire cu „Adolescenta". A privit-o lung, cu îndrăzneală. Doar ei doi se cunoșteau îndeaproape.

— Pe cine căutați ?

Întrebarea l-a dezmeticit. A privit-o cîteva clipe încruntat, fără să spună nimic. A simțit, fără să știe de ce, o umbră căzîndu-i deodată pe suflet, o tristețe dureroasă. Acum se simțea mai puțin sigur pe el, vocea îi tremura. Vru să-i spună că pe ea o caută, dar se răzgîndi.

— Aș vrea să vorbesc cu maestrul.

Ea s-a dat la o parte din ușă și l-a invitat înăuntru,

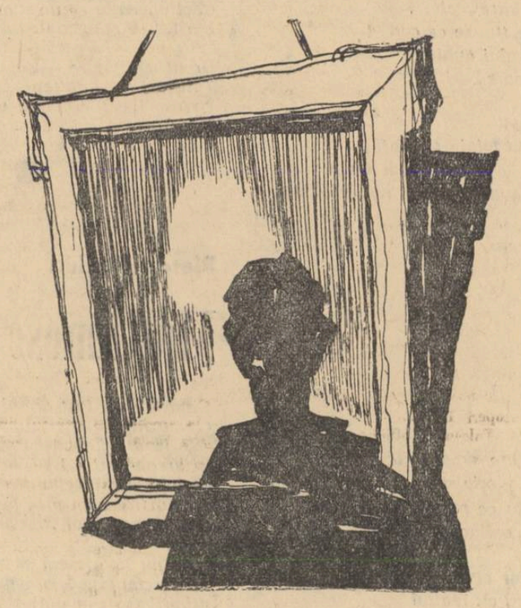

într-un hol imens, cu arcade largi, maiestoase. Ezită să înainteze, dar se așeză totuși pe un fotoliu. Ea îl privi încă o dată în treacăt, fără să insiste, și el păli. Privirea aceasta îi spusese parcă totul. Apoi fata strigă tare, ca s-o audă cineva dintr-o altă cameră.

— Ileana, cheamă-l puțin pe tata !

Trecu după aceea alături, în sufragerie. Ușa era deschisă și el vedea totul. O văzu cum se așează la masă să-și bea cafeaua. O pisică albă i se așezase în poală. Minca știind că e urmărită, sorbea cu grijă din cafea, cîte puțin, țuguindu-și buzele, alintîndu-se. Tot timpul mișca din vîrful piciorului distrată. O dată își aruncă chiar o privire într-o oglindă, desigur ca să-l vadă pe el.

El nu se mișcase de pe fotoliu, părea încremenit. O privea concentrat, cercetînd-o febril. Ea era oare ? Da, ea era. Și totuși n-o descoperea pe ea, cea care îi era prietenă a gîndurilor și visurilor lui tainice. Îl enerva felul cum minca și-și mișca ritmic piciorul, gesturile leneșe, superficiale, îl enerva pisicul alb, care moțăia în poala ei, în hamacul miniatural dintre cele două pulpe ale picioarelor. Și privirea... Da, privirea ei n-avea nimic frumos, nu găseai în ea nimic care să-ți vorbească despre cutezanță, despre visuri pline de neastîmpăr, despre ceva care să însemne viață cu adevărat, așa cum o înțelegea el. De fapt, nu asta e privirea aceea care-l tulburase pe el. O, nu era privirea ei, nici vorbă. Desigur că artistul retrăise și transformase sufletește modelul, turnase în trupul acesta un alt suflet.

Maestrul întîrzia să vină. Se ridică din fotoliu și se apropie de ea cu pași rari, cu o ținută gravă și ceremonială.

— Am plecat, îi spuse încet, confidențial, cu o tristețe adîncă în glas. Mă iertați. Am crezut că vă cunosc...

Apoi se întoarse și plecă, călcînd încet și rar.

Afară se simți mai ușurat, cu gîndurile limpezi. Nu, nu era trist. Se simțea doar puțin jignit.

Mai tîrziu, seara, se gîndi din nou la ea, la cea dinainte, și-i vorbi mîngîietor, cu grijă :

— Asta nu înseamnă nimic. Noi doi rămînem prieteni și tot o să ne întîlnim. O să ne întîlnim puțin mai tîrziu.

Ion Băieșu

Visele de fiecare zi

Transcriu cîteva pagini dintr-un caiet de însemnări al prietenului meu L., profesor de limba română într-un sat de cîmpie...

25 SEPTEMBRIE. Cînd trec pe uliță, oamenii se ridică în picioare :

— Bună ziua, tovarășe învățător...

Nu mi se spune profesor. Din 1890 și pînă anul acesta n-a fost în sat decît școală de patru ani. Lecțiile erau predate de învățători. Iată-mă deci element al noilor transformări revoluționare, pe mine, primul profesor venit în sat (primul, pentru că ceilalți au sosit o săptămînă după mine). „Bine ai venit, tovarășe profesor !" Devin orgolios.

10 OCTOMBRIE. Răscolind prin arhivele școlii, mă opresc la o foaie îngălbenită. Este : „Matricola elevului Stancu N. Dumitru, clasa III-a, anul școlar 1939—1940:

Starea socială și materială a părinților : bună

Alimentația : insuficientă

Cum este îngrijit copilul în familie : bine

Cîte persoane mai dorm în aceeași cameră cu elevul : șase

Mediul social în care trăiește : favorabil

Antecedente familiare : doi frați au murit la naștere

Antecedente patologice : un frate are TBC, altul morbul lui Pott

Ce profesiune dorește elevul : artist".

Nu s-a făcut artist, ci magazioner la gara Titu. Fratele cu TBC s-a dus cu vaca (atîta aveau : un pogon și o vacă — „starea materială : bună"). A dat trenul peste ea. De disperare sau de teamă, copilul nu s-a mai întors acasă nici pînă în ziua de azi. Nu i s-a dat de urmă.

8 NOIEMBRIE. Pe-aici, toamna sînt noroaie mari. Mi-am cumpărat cizme și azi le-am încălțat prima dată. Pantalonii bufanți și cizmele îmi dau o senzație puternică de bărbăție, de activitate. Obișnuiții pantofi cu tălpi de crep, cu tîrșiiala lor ușoară, de parc-ai merge tot timpul pe un covor pe care îl tîrîi cu tine, aduceau cu ei o atmosferă închisă, prea intimă și prea de singurătate. Acum, mi se aud pașii și asta, în ciuda disonanțelor, îmi place.

16 NOIEMBRIE. Pe Nicolae Aurel copiii îl strigă Zbanghiul, dar el nu pare prea impresionat. Îi lovește rizind cu ce-i cade sub mînă, dar privește mereu în jos. Nu știu cum se nimerește — trage fetele de fustă, se strîmbă în spatele meu, bate din picioare sub bancă — dar cînd îl chemi să răspundă de ce-a făcut, se uită mereu în pămînt. Cînd i-am cerut luna trecută caietul de română, mi-a adus un maculator neînvelit și cu foile mototolite. Pe prima pagină rînjea o pisică zmîngălită cu cerneală și cu mustăți verzi. Aștepta observațiile pe care aveam să i le fac. Ce mai ! Mă dusese. Clasa, care știa ceva sau bănuia numai, mă privea cu curiozitate.

— Merge, am spus. Dar de ce i-ai făcut mustățile verzi ?

Nicolae m-a privit dintr-o parte, apoi mi-a întors spatele disprețuitor și a plecat în bancă.

Directorul :

— Aurel al lui Lache ? A rămas repetent într-a doua și într-a patra. Taică-su îl bate mereu, dar e degeaba. Sînt alții care se pot îndrepta. Cu el nu prea sînt speranțe. Asta nu înseamnă că nu trebuie să încerci. Cine știe...

Dar pe mine mă urmărea o întrebare : de ce privește în pămînt? Urlă, sparge ferestre, se ia la bătaie cu ceilalți, dar nu se uită la ei. I-am spus a doua zi :

— Mîine dimineață la zece, să vii la mine acasă, să ne facem lecțiile împreună.

A început să fluiere și întorcîndu-se în banca lui, în trecere, i-a zmuls Mariei Lican basmaua și a aruncat-o pe jos.

N-a venit. Nici nu m-așteptam. Dar m-am dus la el acasă și l-am adus cu mine. I-am întins un caiet și stiloul meu:

— Poftim ! Scrie ce-ți dictez.

A aruncat caietul pe jos. L-am lăsat la masă, m-am întors cu spatele la el și m-am așezat în celălalt colț al odăii, cu o carte în mînă. El mă privea printre genele coborîte.

— Dacă vreau, sar pe fereastră.

— E deschisă și ușa.

A început să se foiască pe scaun. Se mai liniștise.

— Așa ! Scrie ce-ți dictez.

M-a ascultat, poate și pentru că-i plăcea stiloul. M-am ridicat să văd ce scrie și am băgat de seamă că face mult mai puține greșeli decît în clasă, cînd îl scot la tablă.

— Bine, mă, dar la lecție de ce nu răspunzi nimic ?

A ridicat din umeri. Ce să răspundă, cînd douăzeci de copii așteptau fiecare vorbă a lui, ca să hohotească de ris! Doar e repetentul clasei !

L-am chestionat iar. Înainte de a răspunde, tăcea destul de multă vreme, apoi îmi azvîrlea o privire iute, parcă așteptă să-l dojenesc pentru întîrziere și, văzînd că am răbdare și că nu mă gîndesc să-l cert, începea să vorbească. L-am ajutat să-și facă temele pentru după-amiază. Mai bine zis, i le-am făcut eu ; el a scris doar, după dictarea mea.

Peste două ore îl chem la lecție.

— Să văd caietul !

Mi l-a adus. Clasa aștepta nerăbdătoare prilejul să rîdă. Am consultat caietul cu atenție, deși îl știam, apoi am spus :

— Bravo, Nicolae ! Ai nota zece.

Clasa a încremenit. Nicolae, pentru prima oară, a ridicat capul, m-a privit drept în față o frîntură de clipă, să vadă dacă nu rid de el, apoi cînd s-a convins că n-am o astfel de intenție, a lăsat capul jos, foarte jos, și deodată a început să plîngă cu hohote mari, un plîns de om matur, de te treceau fiorii. Apoi a luat-o la fugă. A ieșit din clasă, lăsînd ușa deschisă și — după cum am aflat mai tîrziu — nu s-a oprit decît acasă.

Nu știam ce să spun. Atunci, Corsei s-a ridicat și-a explicat :

— El n-a mai luat niciodată nota zece.

Nicolae e elev în a șasea, are paisprezece ani, e cu doi ani mai mare decît colegii lui, și n-a luat încă niciodată zece. Și m-am făcut palid la gîndul că există copii care termină școala fără să fi luat niciodată această notă.

Epilogul ? Nicolae s-a mai potolit și a început să învețe cîte ceva, dar numai la limba română. Repetent, dacă nu se pune serios pe carte, tot rămîne. Munca e abia la început.

3 DECEMBRIE. O mare bucurie am avut cînd am descoperit că întreaga clasă a șasea — chiar și Nicolae Aurel — știe la perfecție declinările. N-aș fi crezut altădată că un rezultat ca acesta, în fond fără mare însemnătate, ar putea să mă emoționeze atît.

16 IANUARIE. „Prietenul meu cel mai bun", compunere la clasa a cincea B.

Ion D. Gheorghe scrie : „Prietenul cel mai bun este Pană C. Gheorghe, că taică-su e colectivist și i-a cumpărat bicicletă și minge de fotbal. El e prietenul meu cel mai bun, că e bun la suflet și mi le dă și mie. Într-o zi ne jucam cu mingea lui pe poiană și nu i-am pasat mingea și s-a supărat pe mine. Eu, cînd am văzut că s-a supărat pe mine, m-am dus la el și i-am spus : „Iartă-mă, vere, am greșit" și apoi m-am împăcat cu el. S-a dus la taică-su și i-a cerut 3 lei. Apoi ne-am dus la cooperativă și am luat rahat și am mîncat cu el, pînă ne-a durut burta".

Mihăilă Gh. Nicolae: „Prietenul meu cel mai bun este vărul Mitu. El e mai mare ca mine, e tractorist și are Medalia Muncii, dar nu vrea s-o poarte mereu, că zice că de ce să se laude. Eu cînd oi avea medalie, o s-o pun toată ziua, să vadă lumea. Văru Mitu îmi dă curele să-mi fac bici, și dacă vrea să mă bată cineva, el pune mîna să nu mă bată. Și cînd vine seara pe la noi, mă ceartă să învăț și eu bag capul în plapomă și nu-i răspunz."

2 FEBRUARIE. Primesc o vizită. Un băiat de vreo 14 ani. Probabil că locuiește prin apropiere, pentru că îmi amintesc că l-am mai văzut pe ulița noastră.

— Sînteți bucureștean, tovarășe profesor, nu ?

— Ce te face să crezi ?

— Păi văd că citiți mereu prin cărți. Și noaptea. Pe aici pe la noi nu prea citește lumea noaptea.

— Nu sînt bucureștean ; am fost. Dar de ce te interesează ?

— Motocicilete, la București, sînt ?

— Cum să nu fie...

— Știam eu.

Are ochi albaștri foarte deschiși și părul blond, decolorat de soare. Nu pare prea încrezător în priceperea mea.

— Da' mie o să-mi vîndă ?

— Ce ?

— O motocicletă. Bani am, că am lucrat la Cuparu.

La Cuparu e gospodăria de stat. Bravo !

— Cîți ani ai ?

— 16 împliniți, dar arăt mai tînăr.

— Cred c-o să-ți vîndă. Deși ești cam mic pentru motocicletă.

Se supără.

— Să nu credeți...

Își încordează brațul drept și-mi arată mușchii. Pe urmă, dintr-o dată, șoviitor :

— Mai bine să-mi spuneți altceva. Nu-i mai bine să-mi iau costum ? Și palton.

— Bine înțeles : și palton. Cu motocicleta poți să mai aștepți.

Rîde satisfăcut :

— Știam eu. Așa zice și mama. Dar eu tot motocicletă îmi iau, hotărît !

14 APRILIE. Elevii mei, despre primul zbor în Cosmos :

„Eu am simțit o dragoste și o bucurie, cînd am auzit".

„El a plecat în Cosmos cu racheta și a ajuns în cer. Și a intrat cu racheta în cer".

„Iuri Gagarin a făcut bine că a plecat cu racheta, că vedea din racheță ogoarele".

„Eu cînd am auzit de această mare întîmplare, — m-am gîndit că Iuri Gagarin cînd a plecat, a avut un curaj nemaipomenit. Eu am o neastîmpărare în sufletul meu, pentru că aș dori să vorbesc cu omul acela ca să-mi spună el clar ce a văzut și ce a simțit cînd și-a luat zborul racheta. Eu aș dori foarte mult să ajung în Cosmos, pentru ca să văd eu cu ochii mei cum arată pămîntul și cum e în zbor și cum în timp ce zboară racheta nu poți sta în fotoliu".

12 MAI. Discut cu Gheorghe M. Vasile.

— Ce-ți place ție mai mult și mai mult pe lume ?

— Șotronul.

— Și ce-ți mai place ?

— Să rîz.

— Și mai ce ?

— Toată lumea îmi place, tovarășe profesor, da' să nu mă pîrască. Și soarele, că dormim vara în maieuri scurte și ne pîrlește brațele.

E urît : are dinții lați și rari și o privire a lui, cu ochii fără culoare. Înainte de a-ți răspunde, te cercetează îndelung, hotărît cu deplină seriozitate să afle ce vrei. Îi place într-adevăr să rîdă : între copii e mereu vesel. Nu-i strică buna dispoziție decît încercările mele sentimentale de a mă apropia de el. Pare-se că sînt puține lucruri care să-l supere în asemenea măsură : bătaia nu se numără printre ele. Azi a venit la școală plutind de fericire : are un dinte rupt (îl păstrează în batistă). L-a bătut nea Chivu, pentru că l-a găsit jucîndu-se în uliță și încă nu-și făcuse lecțiile. Sile e mîndru : cine mai are un dinte rupt ? Unde pui că prin gaura dintre dinți poate să scuipe într-un chip cu totul special.

Sile are și planuri de perspectivă :

— Cînd o să fiu mare, mă fac marinar.

— Căpitan de vas...

— Nu, marinar.

— Ai văzut marea ?

— Da, cînd am fost în colonie. Nu se mai oprea. Săracu' Andronache de la „A", cînd s-a uitat la ea, a căzut jos. L-a amețit. Pe mine nu mă amețește. M-am gîndit întîi să mă fac inginer de marină, da' nu-mi place fizica.

Se vede c-a examinat toate posibilitățile. Că poate s-ajungă orice vrea el (dacă învață) nu se îndoiește. De altfel certitudinea că au posibilitatea să-și aleagă orice profesiune e generalizată. Meseria cea mai rîvnită la ora asta : cosmonaut.

2 MAI. În pervazul ferestrei, la clasa a șasea, un iepure. Cafeniu, cu blana moale, se uită la capetele tunse scurt ale băieților. Dacă-l mîngîi, iese un nor de praf — și copiii glumesc :

— A fugit prea mult în țărînă.

Și rîd de el :

— Săracul ! Ce să faci cu un biet iepure împăiat ?

Și la sfîrșitul orelor, o iau la fugă pe tarlaua colectivei după iepuri vii, pe care i-ascund sub cămașă, lîngă inimă. Inima iepurilor bate îngrozită și copiii se simt fericiți că sînt atît de puternici, că nu le e niciodată frică : nici dac-ar întîlni un urs nu s-ar teme.

— Da', nouă ne plac iepurii, da' și urșii ne plac. Da' primăvara e cel mai frumos anotimp. Da' nu-i așa, tovarășe profesor ?

Florin Mugur

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Adrian Dohotaru

Agronomul

În omul acesta soarele a trecut atît de ferm
Încît, uneori, cînd se confruntă cu stepa
Lăsînd ochii să-i fugă neliniștiți peste vînt,
Trupul lui parcă arde...
Atunci simt revărsîndu-se-n noi uriașa-i răspundere,
Zbuciumul grav al ideilor sale,
Simt mai aproape de noi miresmele,
Mugurii, fructele, primele frunze ce cad
Sau zborul tăcut al imensului anotimp
Pe aripi prelungi de cocoare...

Cînd se confruntă cu timpul,
Stăpîn al atîtor comori vegetale și spații,
În zîmbetul lui revărsat ca semințele-n cîmp
Presimt explozia grea și sonoră a unui nou anotimp.

●

L. Clocotici

Copilărie

Astăzi, dimineața — fluture de-argint,
Răsărit din unda vremii viorie —
M-a tirît pe urma clipelor ce mint
Ca să-ți caut umbra ta, copilărie.

Te-am căutat în holde, dar ogoru-i altul;
Parcă-i cît o mare, parcă-i cît înaltul!

Te-am căutat în setea asprelor hîrtoape,
Dar găsii răcoarea adiind pe-aproape.

Ți-am căutat stiala în priviri de floare;
Cîtă bucurie a zvîcnit spre soare!

Nu mai știu pe unde ești, copilărie,
Und' să te mai caut, treamăt și uimire.
Ai rămas desculță, poate, cine știe,
Risipită-n colburi și în amintire.

●

George Suru

Cîntec despre poezia noastră

În noaptea trecută, cînd orele erau pline de stele,
În cărți groase, cu colțuri aurii, cu filele acoperite
de praf cenușiu,
Am întîlnit definiția poeziei:
„Poezia e eter...“ „E pură ca degetarele din fruntea
mieilor albi...“
Și pagini, și pagini încîlcite, ca lîna creață a mieilor
albi...
„Poezia se scrie numai în camera albastră a lunii...“
Și pagini, și pagini, ca niște trepte
Putrede, putrede, pînă în lună...

„Voi“ nici nu ați visat poezia noastră...
Noi nu scriem poezie la lumina opaițului de lună
Noi scriem poezie la lumina primului felinar
Într-un camion încărcat cu cărămizi...
Poezia noastră nu e eter...
Poezia noastră nu e atît de „înaltă“,
Încît nu mai simte pămîntul...
Poezia noastră e ruptă din iarbă,
Îi simți bătaia simplă și caldă,
Ca un strop de soare...
Poezia noastră e un cort bine bătut în pămînt,
Unde să zîmbească cei bătuți de vînt
Și de nesfîrșitele ploi de toamnă,
Ca ecoul unei căderi repetat la infinit...
Poezia noastră e un comutator ce aprinde
Luminile albe de neon,
Ca niște paloșe ce ucid noaptea și tristețile beznei.
Și păsările oarbe ale singurătății...
Poezia noastră e o fereastră ce se deschide
Cu perdelele zărilor acoperindu-i spațiul,
O fereastră din care să vezi pînă acolo unde
Visul ajunge
Obosit, ca un pelerin din cărțile străbune...

„Voi“, bătrîni cu lentile groase,
Care n-ați simțit niciodată fericirea unei bătături
din palmă,
Nici nu ați visat fericirea noastră,
Nici nu ați visat poezia noastră...
Simplă și caldă
Ca un fir de soare...

Anghel Gîdea

Partidului

Cînd mă sărută soarele-n cîmpie,
Sau tremură în valuri albe zarea,
Chemat mă simt în marea bătălie
Și-s ca furtuna care-nalță marea.

Călătorind pe aripe de cînt
N-am cunoscut înfrîngere or teamă
Căci vocea ta ca un suprem avînt
E-n tot ce mă-nconjoară și mă cheamă.

Drept mulțumire — spicele ce saltă
Talazuri mari de țepi și de lumină,
Urzesc încet cîntarea mea înaltă
Ca să ți-o dărui tînără și plină.

●

Platon Pardău

Mulțumesc arborilor

Cîndva n-au fost orașele acestea mari,
cîmpurile hoinăreau pînă dincolo de orizont
și orizontul împărțea pădurile și cîmpurile
în arene, atît cît să încapă diferitele întîmplări
ce făptuiau începutul istoriei.
Iar noi treceam prin păduri, înghiontind caii iuți,
mai repede, mai repede, cu turmele în urmă,
printre arborii frați;
încă nu învățasem să sunăm clopotele, nici lirele
nu cercau gingășia degetelor încordate pe arcuri;
arborii rosteau cîntecele și durerile noastre
și vîntul care urla ca un cîine a jale lîngă ochii stinși
ai celor uciși.

Cîndva n-au fost orașele acestea mari;
arborii i-auzeam sfătuindu-se dincolo
de porțile cetății
și apoi năvăleau pe ulițele burgului medieval,
cu pașii lor mari peste lespezi; dedesubt plîngeau
lanțurile intrate adînc în glezne și în suflet.
Iată, robii ieșeau de sub pămînt,
măsurînd înălțimea soarelui, pasul copacilor,
după care-și potriveau privirile,
zilele care aveau să vină
înaintea cîntecului marelui oraș;
iată, se întorceau pădurile în păduri,
ca apele primăvara
îmbrăcîndu-și cămășile de piatră;
încă orele mari sub pămînt focurile roșii n-aprinseseră.

Cîndva orașele acestea atît de aproape
de oglinzile cerului,
au trecut prin păduri; de aceea, și vouă, arborilor,
vă mulțumesc,
în seară, cînd, prin amurgul albastru al orașului,
vă bănuiesc siluetele — tovarăși de totdeauna
ai oamenilor.

Desen

Vînătorul de păsări, cu aripi umpluse încăperea...
Erau aici aripi de vultur temerare, încă vorbind
de furtuni,
în neodihna fibrelor; și aripi de uli răpitori —
beția prăzii
ce-au înțeles-o; și aripi mijlocii și mai mici —
o întreagă orchestră de aripi, de văzduh
încremenit între cei patru pereți.
Erau așezate una peste alta înălțimi, și fulgerări,
și gesturi ce-au simțit pulsul vaporos al norilor...
Umplută era încăperea cu umbre de zboruri,
și vînătorul stătea printre aripi
cu vinovăția văzduhului atîrnată pe umeri.

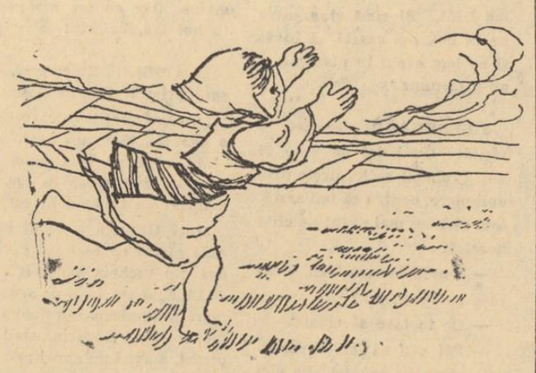

Posta redacției

Olimpiu Vladimirov: Încercările au o aparență de corectitudine, dar nu mai mult: „La tine vin c-un cîntec de iubire / Și curcubeul prins drept cingătoare; / String dimineți înalte în privire / Intrziind sub bolți din crengi de soare“. Toate aceste „dimineți înalte“, „tari mirezme“, „zări de azur“ etc., sînt doar clișee care pot părea poetice dar de fapt îndeplinesc o funcție mult mai modestă. Intr-o altă încercare de poezie întîlnim cam aceleași materiale: „Îți mulțumesc iubită cînd aduni / Frînturi de vise, puritați de floare; / Și ieși să-ntîmpini rodnice furtuni / Cînd fulgerele fluturâ pe zare“. Sînt compuneri care nu pot pune în valoare noul, deoarece nu privesc decît la suprafață, unde plutesc locurile cele mai comune.

Eugen Lumezianu: Noutățile d-tale sînt uneori interesante, dar contrastele sînt artificioase: „Într-o noapte am vrut să mă cațăr în lună, / Dar n-am putut sări mai mult de-o șchioapă din țărînă“. Oricît de năstrușnică, imaginea trebuie să aibă logica ei internă, fără de care nu poți influența în mod rodnic atenția cititorului. Primul vers citat poate fi acceptat, dar urmarea este o constatare atît de lipsită de sens poetic încît înlătură începutul de interes ce se crease. Apoi, ce anume vrei să comunici în acest distih: „Am vrut să-nmoi penița în flacără din soare, / Dar versul nu se minte cu facla orbitoare“. De ce trebuie să „se mintă“ versul în condiția arătată? Exprimată în imaginâ, observația poetică este cu atît mai personală cu cît și-o însușesc, surprinși, mai mulți cititori. În cazul dat, d-ta generalizezi ceva ce nu trece de pragul propriei păreri. În „Dedicație“ sînt accente mai autentice: „Versurile mele pătate de cărbune și mirosind a cîmp / Sînt tot ce am mai scump. / Ți le dăruiesc, omule! / Aproape că nu îndrăznesc să le pun / Lîngă piinea și oțelul tău, / Dar sînt tot ce am mai bun“. Imaginea nu este totuși încă închegată și, în afară de aceasta, ideea este livrească, tot în limitele „poeziei despre poezie“, care interesează numai un cerc prea îngust de cititori.

Grișa Gherghei: Da, rîndurile închinate „asfaltatorilor gălățeni care au turnat asfaltul pe strada Republicii“ au acea undă de prospețime a faptului adevărat, a impresiei nesimulate: „Vă mulțumesc tovarăși asfaltatori / Din inimă vă mulțumesc / Pentru covorul acesta sărbătoresc / Intins peste noapte / Pe magistrala mărginită de tei, / Din grija pentru pașii mei. / Cu fiecare pas care-l pun / Mă-nchipuiesc trecînd / Un prag de casă nouă / Și vă mulțumesc vouă / Gazde bune, tovarăși iubiți, / de felul cum mă primiți“. Dacă sentimentul ar fi fost mai adînc, versurile ar fi trecut dincolo de momentul oarecum sărbătoresc, menținîndu-și emoția. Și așa, însă, sînt un început bun. Imaginea pe care vrei s-o creezi în „Schimbul“ este prea vizibil forțată și, deci, neconvingătoare: „Mîinile noastre s-au întîlnit / O clipă, pe-aceeași mistrie / Unul din noi zidind mai departe / Celălalt, s-a oprit / Să-l citească pe Shakespeare / Ori să privească peste umerii iubitei în zare, / Continuîndu-și urcușul / Prin cel ce preluase / Ștafeta spre soare“. Nu pentru că faptele nu s-ar putea petrece cam astfel (în afară de „privirea peste umerii iubitei“ care nu are niciun sens. Îndrăgostiții nu se întîlnesc pentru a-și privi peste umeri!), dar artificialul este evident prin dorința bombastică de generalizare.

Sergiu Sîrbu: Regretăm că te-au supărat cele două răspunsuri, dar între „mai trimiteți“ și „deocamdată nu“ nu există chiar totdeauna o contradicție atît de tranșantă cum pari a înțelege d-ta: „Citind corespondența „Poștei“ / Eu nu-nțeleg de loc acu / De ce-ntîi cereți „mai trimiteți“ / Apoi... „deocamdată nu“. / Nu cred ca sfatul cel din urmă, / Dat cam puțin nepotrivit, / Să poată vesteji de-acuma / Elanul meu nețărmurit“. Și, în final: „Și dacă versul meu acuma / Mai are unele scăderi, / Sînt sigur, totuși, că odată / El va irupe cu puteri“. Sîntem întru totul de acord, și așteptăm clipa cînd va irupe.

Petru Duță: În „Tractoriștii“ se disting promisiuni: „Stelele dorm duse / Cum dorm merele în grădină / Printre frunzele ascunse / Treji doar ochii de tractor / Zece faruri de lumină / Mușcă din pămînt de zor / Și-l azvîrle peste plug / Într-o mare de adîncuri / Și de brazde plină. / Cerul are numai șoapte / Doar tractoare duduie în noapte / Iar lucreafărul de zi / Obosit și mulțumit / S-a oprit printre stele în larg / Să aprindă tractoriștilor țigări / Să măsoare hantri / Ce sub roți se sparg“. Există, totuși, impurități prea vizibile, care trebuie să-ți pună cu seriozitate problema muncii la vers. Farurile nu pot fi decît de lumină și în niciun caz nu pot „mușca din țărînă“ în sensul dat de d-ta. Pămîntul nu poate fi aruncat într-o „mare de adîncuri“ și mai ales de „brazde plină“, deoarece brazda nu este decît pămînt. Alteori te lași furat de vorbe fără acoperire poetică, înlănțuind frînturi de fraze comune cărora oarecare cadență ar părea că le imprimă ceva din poezie: „N-am să găsesc cuvinte înaripate / Să ajung racheta satelită în zbor / Sau eroismul omului în cosmos / Mîndria, emoția-i prea mare / La gîndul că sînt om / La vestea că știința / Își desăvîrșește chemarea...“ Vorbe goale, deoarece: racheta nu e „satelită“, și limba nu are nevoie, cel puțin deocamdată, de asemenea inovații; „gîndul că sînt om“ nu poate veni abea acum, la vestea zborurilor cosmice; știința nu și-a „desăvîrșit“ chemarea, deoarece va avea mereu sarcini și perspective noi în față. În cîteva versuri, prea multe lucruri discutabile și toate în cadrul unor afirmații neconvertite în imagină.

I. Niculescu: Impresiile de pe litoral pot fi foarte vii, dar nu nasc cu necesitate poezie. O încercare de analiză poate arăta lezne distanța dintre ceea ce ai vrut și ceea ce ai realizat: „Noaptea se ridică încet, ușor, / (în cazul de față, cele două adverbe sînt unul singur) De la fereastra mării cu plaja. / (expresia este chinuită, se poate spune „plaja de la mare“, dar nu „marea cu plaja“ care sună ca „marea cu sarea“) și ziua pășește parcă în zbor / (zborul nu se face pășind) Vîntul îi duce departe doar vraja / (adică numai vraja, celelalte calități ale zilei rămînînd pe loc.) Totul e aici nespus de frumos / (poezia s-a născut pentru a arăta, printre altele, intimitatea frumosului, nu pentru a constata doar existența lui.) Blocurile aproape de soare / Și fetița cu ochi migdalați / Ca-ntr-o ilustrată de la mare. / (În treacăt, a se vedea sensul: numai într-o ilustrată de la mare se pot găsi cele arătate? Dar, ceea ce este mai grav este tocmai „ilustrata“. Poezia poate să joace roluri diverse, dar tocmai rolul unei „ilustrate“ hotărît nu! Este exact lucrul de care va trebui să te ferești, de a obține poezii ca niște ilustrate colorate!) Soarele ține locul neonului / (credem că mai curînd invers ar fi fresc!) În nisip fac proiecte doar pruncii / (ar avea sens, dar se vede, și de aici, că „doar“-ul este pentru d-ta o umplutură) Cîntă o ghitară la etajul de sus — / Aici, unde vin oamenii muncii...“ Comunicate direct, aceste impresii ar fi în tot cazul firești. Încercînd să fie poezie, devin false.

L. Clocotici: Sînt versuri reușite și în „Lîngă valurile tale“, dar se pare că, măcar deocamdată, concentrarea dă un cadru mai firesc încercărilor d-tale. Deaceea preferăm „Copilărie“.

Stere Epure: D-ta ne comunici că „din lipsă de vocabular bine documentat, am abandonat de la proză trecînd la versificație“. Versificația, însă, deși este cu totul altceva decît poezia, are totuși legile ei, pe care nu le regăsim în „Adresa fetei visătoare“: „Dar mi-a zîmbit pasionată / Cea mai frumoasă-ntre femei, / Ea-mi date inima deodată, / Și-a mea zbură în pieptul ei“. Sau, în cealaltă așa numită versificație, intitulată „Plîngerea unui părăsit“: „Îi scriu sfioase rînduri, / Dar pana mult nu ține. / Rămîn pierdut în gînduri, / Și nu mai pot a scrie“. Să reținem măcar un adevăr: Adevărata poezie se poate, uneori chiar foarte lesne, dispensa de rimă; versificația nu, deaceea se și numește așa. Dacă pana „nu ține“, nici poetul „nu mai poate scrie“.

Mariana Costescu: Simbolurile nu sînt întotdeuna clare: „Pădurile noastre anină de ramuri clipele, / incandescentele clipe ale focului. / (Rămîne imboldul de a sări peste clipe în momentele viitorului) / Pădurile noastre sînt negre ca niște arbori carbonizați de bazalt / etc. S-ar părea, pînă la urmă, că aceste păduri stranii sînt ...sondele, dar imaginea finală este total obscură: „În inima ca o vatră fierbinte / aici, la picioarele sondelor, / ascult sbaterea sîngelui negru / în arborii focului“. Dacă „sîngele negru“ este „în inimă“, alăturarea dă un cu totul alt sens decît cel vizat și, de altfel, întreaga poezie se cere limpezită.

George Spineanu: A utiliza termeni tehnici contemporani nu înseamnă a face poezie contemporană, decît atunci cînd cuvîntul exprimă o imagină vie. „Inima“ este voit imagistică, dar comparațiile nu sună firesc: „Mi-e inima o coardă de harfă, / O lumină blîndă fosforică / În fund de abis / Ce din tăceri și din noapte / Și-nalță înadins / Nestăvilite spectacole“. O coardă în fund de prăpăstii, înălțînd spectacole. Incoerent. Apoi: „Mi-e inima o fibră elastică / O oglindă de apă limpede / Cuprinsă-n vid / Și-mpinsă de flux / Din adîncu-i se-ntind / Magnetice tentacole“. Să lăsăm fibrele elastice cu rostul lor... Și ce înseamnă „cuprinsă în vid“? Dar „oglinda“ care este înzestrată cu tentacole? Desigur, imaginea poetică permite alăturări care de desprind de noțiunile obișnuite, dar nu pentru a crea non-sensuri, ci sensuri noi. Elastic-vid-flux magnetic-tentacol — sînt cuvinte amestecate, aici, fără să aibă valențele necesare. Și mai departe: „Inimă, de ce îți tulburi tihna / La a dragostei blîndă șoptire / Și îți făurești în taină / O poemă de iubire... / Pe cînd însăși tu, senină, / Ești o epopee de simțire?“ Întrebarea ar rămîne gratuită chiar dacă finalul n-ar fi bombastic. În ansamblu, ca și în amănunt, compunerea este dominată de efortul de a vorbi epatant, adică „poetic“. Bănuim aceasta, deoarece versurile din „Am învățat să cînt“, de exemplu, se remarcă prin caracterul lor plat, aparent la antipodul celor dintîi: „Am învățat să cînt cu glasul răspicat / Natura, țara, libertatea / Și tot ce-i viu frumos și minunat / Mă farmecă și-i simt vecinătatea“. Dar simplismul este frate bun cu prețiozitatea, fiind el însuși o prețiozitate. Ritmurile din „Steaua ta“, închinate primului zbor cosmic, pun la încercare tonuri săltărețe care sună anacronic, nu pentru că ar aminti cumva de Depărățeanu (le-au mai folosit, doar, și alți poeți!) ci doar pentru că sînt în totală neconcordanță cu ideea: „Steaua-ți plină de lumină / cristalină / Peste geana înserării / Primăverii / Se desfată. / E gingașă, e suavă / e firavă / E un smoc de curcubeie / Ce-i scînteie / Fața toată“. Oare aceasta să fie nava cosmică „Vostok I“? Nu prea e de crezut... D-ta ești în plină căutare, dar, din păcate, cauți forme. Mai întîi, însă, trebuie limpezit mesajul poetic.

Ion Chiriac: Replica adusă cunoscutei poezii bacoviene „Prin codrii Bacăului vijîie vîntul“ este scrisă cu sensibilitate, dar contrastul pe care se bazează conține o idee prea facilă. Mai izbutită ni s-a părut „Intensitatea“.

MIC DICȚIONAR POETIC

— Cadențe și tonuri —

Nu numai ritmurile consacrate au încetat de a mai conține în ele însele vreo certă valoare afectivă, ci chiar și cele construie savant de unii poeți, în vederea unui scop determinat. Eminescu — care iubea atît de mult simplitatea iambului — și-a construit ritmuri proprii, aparent greu de imitat astăzi, deoarece poartă o prea vizibilă amprentă. A scrie o poezie imitînd cadențele cunoscutei „Sara pe deal“ este o tentativă ce pare fatal sortită eșecului, nu pentru că nu s-ar putea exprima și alte sentimente în tiparele date (se și cunosc unele încercări), ci pentru că melodia a rămas în auzul nostru așa cum a întrupat-o pentru prima oară geniul eminescian.

Ceea ce particularizează versul din „Sara pe deal“ este, mai întîi, severa cezură impusă după primele două măsuri, ceea ce obligă la această lectură:

— ∪ | ∪ — || — ∪∪ | — ∪∪ | — ∪

Cezura este, aici, neobișnuită, și tot ceea ce o precede este, astfel, subliniat, cu atît mai mult cu cît și accentele distonează cu dactilii următori. Pe de altă parte, alăturînd surprinzător un troheu și un iamb, Eminescu a creat ceva asemănător choriambului antic:

— ∪∪ —

Ar merita să fie semnalat și faptul că numai în acest choriamb eminescian sînt urmărite mai riguros, în poezia citată, accentele naturale ale cuvintelor, ceeace denotă că poetul urmărea tocmai punerea lui în valoare. Dactilii sînt extrem de arbitrari, siluind mereu curgerea versului.

Acest nou tip de choriamb l-a preocupat, însă, mai stăruitor pe Eminescu și îl vom întîlni în atît de specifica muzică din „Stelele-n cer“, combinat cu amfibrachi și dactile:

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Pînă ce pier.

După un semn,
Clătind catargele
Trecură largele
Vase de lemn.

Melodia gravă și în același timp aeriană, puritatea cu adevărat eminesciană a sunetului, fac ca aceste ritmuri să ni se întipărească pentru totdeauna ca purtătoare ale imaginilor respective. Create de Eminescu, aceste cadențe au rămas numai ale lui, îmbibate de sensurile acestor poezii. Iată însă că Topîrceanu, tentat poate și de demonul lui parodistic, a preluat această schemă întocmai, schimbînd ca prin farmec tonul într-unul ironic, ca un lung căscat:

Plouă stupid...
Cerul își scutură
Ca dintr-o ciutură
Frigul lichid.

O altă cadență specific eminesciană a fost crearea unui picior de patru silabe, cu ultimele trei neaccentuate.

De-i goni fie norocul
Fie idealurile
Te urmează în tot locul
Vînturile, valurile

Bun cunoscător al prozodiei antice, Eminescu reînvia, astfel, peonul elin, foarte dificil de mînuit, dar pe care el îl și dublează în versul al patrulea al fiecărei strofe. Topîrceanu îl urmează și de data aceasta, în versuri care au un cu totul alt conținut, devenind „specific topîrceniene“:

Într-o clipă, alarmate,
Ies din șanțuri vrăbiile.
Papura pe lac se sbate
Legănîndu-și săbiile...

Firește, nici o legătură între o poezie și alta, deși schema este identică. De ce „tonul“ versurilor este cu totul altul, neașteptat de diferit?

S-ar putea răspunde că versul umoristic (și mai ales parodia, dar în cazul de față nu poate fi vorba despre o parodie propriu-zisă) conține în el însuși, în turnura lui interioară, posibilitatea de a „imita creator“. Dar oare chiar această posibilitate nu demonstrează că schema unui vers, redusă la silabe mute, accentuate și neaccentuate, nu are nici un fel de valori poetice?

Pare evident că o poezie de meditație, scrisă pe un tipar atît de notoriu eminescian, va aduce după sine un iz de imitație. Faptul se datorește, însă, marii popularități de care se bucură poetul, nu cadențelor în sine. Create de un poet uitat, ele ar putea fi reînviate de oricine, tocmai pentru că au calitatea de a se supune voinței poetului. Este greu de admis că în mintea cuiva sună o poezie cu un ritm nud, ca un metronom. Este drept că în manuscrisele eminesciene s-au găsit nenumărate asemenea exerciții, pe care acad. Perpessicius le numea pe drep cuvînt „game“. Dar oare, cînd Eminescu dibuia aceste cadențe, ele nu-i apăreau învesmîntate în cuvinte, așa cum muzicienii aud un sunet înapoia fiecărei note? „Gamele“ nu pot fi decît notația unor fraze poetice, poate incomplete, cărora Eminescu le căuta un tipar corespunzător. Nu la aceste „game“ se referea, desigur, marele poet, cînd vorbea despre „iambii suitori, troheii, săltărețele dactile“ adormite în pagini, ci la „acea tainică simțire care doarme-n a ta harfă“...

Maiakovski afirma (și în acest caz nu trebuie înțeleasă decît litera afirmației) că n-a reușit să deosebească niciodată troheii de iambi. Dar, dacă le încurca denumirile, cunoștea, în schimb, tot ceea ce se putea cunoaște (și intuia cu mult mai mult) în lumea ritmurilor. Astfel, se trece de la o problemă a versificației la o problemă a poeziei. Versificația cere să știi care este un troheu și care este un iamb? Ei bine, se poate injgheba o metodă extrem de simplă: după accente, un „troheu“ este, de fapt, un iamb, — iar „iambul“ este, de fapt, un troheu... Și la picioarele de trei silabe se poate aplica o metodă asemănătoare: „Anapest“ este chiar un anapest (singurul cuvînt mai loial din toată această mnemotehnică), „dactilul“ este un amfibrah... Și după ce le vom cunoaște denumirile? Considerate ca sunete neacoperite de imagini, de cuvinte, cadențele nu pot comunica nimic. Ele pot sublinia o imagine sau alta, depinzînd de voința și măestria poetului, dar nu pot crea ele însele imagini = adică poezie.

M. D.

MAI TRIMITEȚI.

Ilie Florică Munteanu-Scrioaștea; **Mircea Zefir**-Zimnicea; **Anghel Moise Roman**-Năvodari; **Aioanei Iordache**-Constanța; **Cinciună Ion**-Sibiu; **Nicu Vlad**-Sibiu; **Angelescu Lidia**-Galați; **Mincă Nicolae**-Galați; **Solunca D. Elena**-Galați; **Marin Coman**-Roșiorii de Vede; **Fanny Kellss**-Constanța:

DEOCAMDATĂ NU.

D. Teodorescu-Constanța; **Victor Vișan**-Copăceni; **Puiu Sîrbu**-Ploești; **G. Antohi**-Iași; **I. Ciuchi**-Mircești; **Ion Tulnic**-Vaslui; **Alexandru Viora**-Iasi; **Mihai Munteanu**-Cordăreni; **Nicolae Prepeliceanu**-Curtea de Argeș; **Regwald Mihai Richard**-Tg. Ocna; **Petre Durbacă**-București; **Constantin Călin**-Iasi; **Felicia Popa**-Drajna; **Ștefan Pitulice**-Cîmpulung Moldovenesc; **Horia Bădescu**-Curtea de Argeș; **Aifinică Marin**-Dorohoi; **Emil Perșa**-Turda; **Mariana Filimon**-Constanța; **Mihai Pelin**-Craiova; **V. Val-Timișoara**; **Ionescu Gheorghe**-Rîmnicu-Vilcea; **Radu Cernicaru**-București; **Lucia Coșereanu**-Sebeș; **Iuhas Gavril**-Marghita; **Constantin Baz**-București; **V. R. Mazilu**-Viperești; **Ion Gălăvan**-București; **Corneliu Stoica**-Galați; **Sterling Herman**-Bacău; **Ion Munteanu**-Teleajen; **Iovu Vasile**-Războieni; **Tălici Constantin**-Bîrlad; **Mihai Alexandru**-Ploești; **Niculăiță Popescu** — Fețeni-Runcu; **Ion Miresecu**-Pitești; **E. Mălinescu**-Oravița; **Nicu Iordache**-Ploiești; **Ion Malancu**-București; **Ion Sălcuța**-București; **Crau V. Emanuel**-Roman; **George Flancu**-Drăgănești; **Petre Vasile**-Slatina; **Zlăvog Ion** Iași. **Ignea Ioga**-Nicolinți; **Ion Dumitrescu**-Ploiești; **Covrig Mihai**-Reghin; **Ion Șimănaru**-Botoșani; **G. Popescu**-Lăculețe; **I. M. Năstăsescu**-Pucioasa; **Ichim Mircea**-Buzău; **Gh. Toma**-Dej; **Dumitru Grigoraș**-Iași: **Mițis Petros**-Botoșani; **Mircea Găvan**-Albești; **Maria Roșca**-Ploiești; **Gabriel Noescu**-Bacău; **Ion Mihulin**-București; **Puiu Popescu**-Moinești; **D. N. Constantin**-Cîmpulung Moldovenesc; **Doru Pavel**-Oravița; **Horcea Ion**-Miculeșți; **Marian Georgescu**-București; **Dumitru Stănescu**-Zmei; **Virgil Tănase**-Galați; **Mihaela Marinescu**-Gemenea; **Marian Ion**-București; **Mircea Săndulescu**-Brăila; **Ion Cîmpeanu**-Cluj; **Ion Grecu**-București; **X. Sebastian**-Brăila; **Nicolae Ungureanu**-Cîmpulung; **Cucu Gh.**-Trușești; **Leon Bohatir**-Caransebeș; **Enoiu Lilly**-Mizil; **M. Dobrescu**-Cernavodă; **Enrich Kotzbacher**-Onești: **Chete Victor**-Cluj; **Liviu Barna**-Calafat; **Eduard Simca**-Piatra Neamț; **C. Iliescu**-Rîmnicu-Vilcea; **Const. Tătulescu**-Cisliău; **Cupcea Mihai**-Maramureș; **Luiza Lizeanu**-Galați; **Dumitrana Nicolae**-București; **Puiu Gh.**-Reșița; **Gh. Băjenaru**-Tunari; **Florea Costache**-R. Sărat; **Badea Coletta**-Oravița; **Coriolan Păunescu**-Galați; **Panțiru Corneliu**-Sighișoara; **Dumitru Virtic**-Năsăud; **Ion Manta**-Timișoara; **Moraru Gheorghe**-București; **Tăranu Floricel**-Botoșani; **George Astafi**-Dorohoi; **N. Manolescu**-Buzău; **Anghel Roman**-Năvodari; **Vasile Brîndușeanu**-Singeorz; **Cociu Mircea**-București: **N. Dumitrache**-Naipu; **Ionită Nicolae**-București; **D. Portase**-Galați; **Vasia Bereznițki**-București; **Petre Anghel**-București; **Gh. Stelea**-Calafat; **Cîmpeanu Dumitru**-Bod; **T. Ene**-Drăgășani. **Marius Drenea**-Brașov; **Bâra I. Ion**-Soveja; **Cioclej Ion**-Petroșani; **Ebetiuc Cornel**-Reșița; **Matilda Șeicărescu**-Buzău; **Nelu Baroană**-Drăcșani; **T. Munteanu**-Roșiorii de Vede; **Corneliu Stoica**-Galați; **Nicolae Pană**-Brăila; **Horia Gliniaștei**-Contești; **Mihail Teodor**-Videle; **Vasile Pop**-Hunedoara; **Nuți Zagodorodnii**-Călărași; **Dan Plăieșu**-Deva; **Eugen Onu**-Sibiu; **Stefania Cojocaru**-Constanța; **Mircea Carp**-București; **Mărășescu Petre**-București; **Aristide Velescu**-București; **Ion Păstoru**-București; **Grigore Stănescu**-Rm. Sărat:

MAI TRIMITEȚI.

PREDAREA COMPLEXĂ A LITERATURII ROMÎNE

În cadrul revoluției culturale din patria noastră, învățămîntului îi revine sarcina de a contribui în cea mai largă măsură la transmiterea cunoștințelor, în chip științific, organizat, unor categorii din ce în ce mai numeroase de elevi (obligativitatea se va extinde de la 7, la 8 ani, iar durata școlii medii la 12 ani) și de oameni ai muncii încadrați în învățămîntul seral.

Studiul limbii romîne ca obiect de învățămînt are implicații directe cu discipline înrudite: lingvistica, gramatica, stilistica, folcloristica, știința literaturii cu cele trei ramuri: istoria literaturii, teoria literaturii, critica literară. La toate se face apel, denumindu-le sau nu, în predarea la clasă. Fenomenul literar, pentru a fi explicat așa cum se cuvine, trebuie să se adreseze factorilor de cultură, determinați de anumite etape ale istoriei poporului, trebuie să fie fundamentat pe baza materialistă a socialismului științific.

Literatura cu implicații largi, în toate domeniile vieții, e un manual al cunoașterii și un mijloc de educare a personalității elevilor, dezvoltată integral, armonios, în cel mai înalt grad, de pe pozițiile cele mai progresiste.

Studiul literaturii se adîncește făcînd apel și asociații cu celelalte domenii ale artei.

Pastelurile lui Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, George Coșbuc, reportajele lui Geo Bogza pot fi exemplificate elevilor cu picturi de Grigorescu, Andreescu, Luchian, cu Rapsodiile și Suita sătească a lui George Enescu sau suita Munții Apuseni de Marțian Negrea.

Reportajele lui Geo Bagza, predate la clasa XI-a, suscită asociații largi, variate, dau posibilitatea demonstrării fondului comun al artei. Tablourile lui Repin descrise în Meridiane sovietice *au putut fi privite de elevi — în copii — la Muzeul de Artă al R.P.R.* (Cazacii zaporojeni, Edecarii de pe Volga).

Povestirea poate ilustra de asemenea cîteva din școlile de pictură. Eroul proiectat gigantic deasupra Sarmisegetuzei ne transpune în universul lui Michel Angelo, iar tabloul întîmpinării lupilor în cătunul Dilja e comparabil cu pînzele rembrandtiene.

Descrierea furtunii în munții Neamțului, realizată simfonic de Calistrat Hogaș, poate fi comparată cu Simfonia Pastorală a lui Beethoven sau cu fragmente din Simfonia fantastică a lui Berlioz (exemplificări de discuri).

Sînt lecții unde legătura cu alte discipline și domenii ale artei apare ca o necesitate. Predarea poemului „1907" de Tudor Arghezi, la clasa XI-a, este un exemplu de multiple corelații cu istoria, artele plastice, muzica. Răscoala înfățișată artistic de Tudor Arghezi, reconstituie adevărul istoric cu mijloacele poeziei. Specificul răscoalei, spontaneitatea, lipsa de organizare, de perspectivă, dezlănțuirea anarhică sînt concretizate într-o scenă dinamică, plină de dramatism, a cărei desfășurare e concentrată la esența: „V-ați rînduit să știți
ce-i de făcut?
V-ați socotit?
— Nu, nu ne-am priceput.
Plesnește fierea-n noi și-atîta tot.
Să mergem s-o vărsăm".

Dezlănțuirea răscoalei și reprimarea ei sîngeroasă au fost așternute și pe pînzele pictorilor. Tabloul lui Octav Băncilă, cu țăranul de pe primul plan, ce sparge limitele spațiului cu forța și înverșunarea lui, e aidoma cu personajul de baladă haiducească al aceluiași poem, Pătru al Catrincii.

„Era cum zic, un munte de
om, și-ntre vecini,
Ca un vultur de piscuri, tîrît
printre găini".

Elevii suprapun cu ușurință, în fața tabloului lui Băncilă, imaginile picturii cu ale poeziei, amîndouă întruchipînd pe țăranul răsculat. De asemenea, tabloul lui Ștefan Luchian, reprezentînd o femeie îndurerată de privelîștea morților și a pustiului de peste sat, ajută la imprimarea mai adîncă a impresiei produsă de reprimarea răscoalei. „Satul ei?" — *acest tablou al poemului mai poate fi alăturat și de coperta revistei* Fracla, *din 1907, desenată de Iser, înfățișînd un calvar, țăranul fiind răstignitul.*

„S-a îngrijit, în post, ocîrmuirea
Să semuie, de Paște, răstignirea".

Aceste corelații au putut fi stabilite cu ușurință în cadrul orei de curs. Legătura cu muzica, cu „1907" de Alfred Mendelshon, se poate realiza prin organizarea unor audiții. Școala noastră a luat inițiativa organizării unor concerte-lecții, cu sprijinul Filarmonicii, dînd astfel posibilitate elevilor de a lega cunoștințele lor și cu universul muzical. De doi ani în școala noastră au avut loc asemenea concerte cu contribuția soliștilor de frunte ai Filarmonicii.

Un alt prilej de legare a literaturii cu alte manifestări ale artei este vizionarea spectacolelor teatrale. Reprezentarea unei piese este o întrepătrundere a mai multor domenii artistice: decoruri, costume, dans, dicțiune, regie — contribuie prin cumularea lor la educația artistică a elevilor.

În vacanța de primăvară s-au organizat pentru clasele a VIII-a vizionarea spectacolelor ce fac obiectul predării materiei pe trimestrul al III-lea: Antigona, Regele Lear, Tragedia optimistă. *S-a pregătit, astfel, analiza acestor opere în clasă. De asemenea, studiile despre teatru,* „Teatrul romînesc" *de Ioan Massoff sau amintirile Aristiței Romanescu, monografiile Grigore Manolescu de Tudor Șoimaru și altele sînt recomandate pentru cunoașterea complexă a unei epoci din cultura noastră.*

Cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia, s-au prezentat în școală panourile clădirilor și locurile legate de activitatea Partidului și s-au vizitat aceste monumente.

Excursiile de studii în țară, pe care școala noastră „Gheorghe Lazăr" le întreprinde în fiecare vacanță de vară și măcar în una din vacanțele mici, provoacă legături firești, rapide, adînci, ale tuturor cunoștințelor dobîndite la toate obiectele de învățămînt, ajutînd la ordonarea lor într-un sistem, spărgînd compartimentele în care obișnuiesc să le așeze elevii.

Elevii școlii noastre au călcat pe obcinele bucovinene, pe cărăruile Munților Apuseni, au pătruns în peștera Ghețarului, au asistat la procesul de producție, la Hunedoara și alte uzine și fabrici de pe întinsul patriei, au coborît în mină, au văzut hidrocentrala de la Bicaz, au văzut Dunărea la Cazane.

Excursia pe care școala noastră o face în vacanța mare a acestui an va fi și o pregătire pentru perceperea cunoștințelor în cursul anului viitor. Elevii vor vedea procesul chimic al fabricării fibrelor, își vor da seama de extinderea automatizării, vor păși pe locuri istorice și își vor contura și mai bine perspectiva desăvîrșirii socialismului.

Astfel realitatea patriei noastre devine cel mai puternic factor pentru cultivarea sentimentului patriotic în cel mai înalt grad, ajută la dezvoltarea multilaterală a elevilor, luptătorii de mîine pentru înălțuirea comunismului.

Prof. Adriana Niculiu
Școala medie „Gh. Lazăr"
București

AL. CUMPĂTĂ: „Sfat pentru constituirea colectivei"

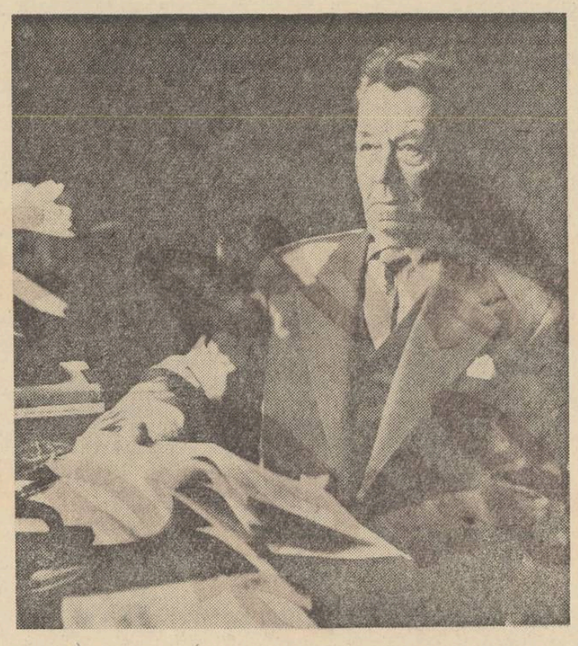

NICOLAE DUNĂREANU
împlinește 80 de ani

Dacă mama Glafira de la Rădășeni ar fi putut prevedea, în vara anului 1901, că cei trei zdrahoni, puși pe glume și plini de viață, vor deveni scriitori, poate că nu i-ar fi certat atîta că l-au pus în poveste pe părintele Tăraboi, cel care și-a botezat iapa cu o cană cu vin de două oca, la crișma lui moș Precu.

Cei trei prieteni erau Nicolae Dunăreanu, Mihail Sadoveanu și N. N. Beldiceanu. Faptul că locuiau în casa vestitului arheolog și literat N. Beldiceanu le dădea imbold la discuții largi, în special asupra scriitorilor ruși. Din Turgheniev era hotărît chiar ca **„Povestirile unui vînător"** să fie traduse împreună de Sadoveanu și N. N. Beldiceanu.

Nici ei înșiși n-ar fi putut spune atunci dacă vor izbîndi sau nu în literatură; iar în vremurile acelea, un tînăr, care nu avea drept pavăză decît munca cinstită și modestia, cu greu putea spera că va pătrunde în cetatea scriitorilor. Mai ales că, în special Nicolae Dunăreanu și M. Sadoveanu, doreau mai mult să colinde plaiurile țării, să-i cunoască oamenii și natura, decît să stea în culisele redacțiilor. Munca lor asiduă a învins. În anul 1904, Sadoveanu publică trei volume de povestiri, iar N. Dunăreanu, în cîțiva ani, dă două volume de schițe și nuvele și cîteva traduceri din Cehov și Gogol.

Născut la Galați în 29 august 1881, N. Dunăreanu aduce în literatură lumea Deltei, cu porturile înecate în mizerie. Scriitorul cunoscuse de mic, pe tot cursul Dunării romînești, de la Severin la Sulina, viața pescarilor, a hamalilor și a altor categorii de muncitori din aceste locuri. Tatăl său, originar din județul Tutova, ajunge mecanic șef în marină și copilul Nicolae are posibilitatea să fie luat deseori pe vapor, în călătorii pe Dunăre și Marea Neagră.

Chemarea locurilor natale îl va readuce mereu pe scriitor printre oamenii bălților. După ce-și face liceul și facultatea la Iași, în 1900 se reîntoarce la Galați. Încă din perioada liceului, tînărul N. Dunăreanu scrie versuri pe care le va publica mai tîrziu în revista **Sămănătorul.** Cîțiva ani după 1900, scriitorul va funcționa ca suplinitor la Huși și Dorohoi, iar apoi ca titular la catedra de educație fizică a gimnaziului din Alexandria. În acești ani, face și o călătorie pînă la Marsilia, unde face mai multe cunoștințe printre care și cu revoluționari ruși. Întors în țară, publică, în 1904, cele dintîi note de călătorie la **Sămănătorul.** Mai publică acum și în **Adevărul literar** și în **Revista idealistă** a lui Holban. Tot în acest timp, începe să publice schițe și nuvele din viața porturilor și a pescarilor, cu care, de fapt, va intra definitiv în literatură.

După un an de profesorat la Alexandria, se va transfera la Tulcea, unde cunoaște pe revoluționarul rus dr. Petru Alexandrov — cumnatul scriitorului Korolenko. Nicolae Dunăreanu are astfel ocazia, în 1907, să ofere personal lui Korolenko volumul său de **„nuvele și schițe din viața de port", „Chinuiții".** Pictorul Sirato îi realizase o copertă foarte sugestivă, iar exigentul Ovid Densușianu primise volumul cu laude. Peste un an, va scoate alt volum cu aceeași tematică, intitulat **„Răsplata".** Urmează cîțiva ani de călătorii la Kiev, Odesa, Varna, dar munca literară continuă și revistele **Luceafărul** din Sibiu, **Revista literară și politică, Fat-frumos, Ramuri** de la Craiova, în afara celor amintite mai sus, îi publică notele de călătorie, schițele și povestirile, nuvelele. În anul 1914, scriitorul tipărește al treilea volum al său, cu titlul **„Din împărăția stufului".** E, de fapt, volumul cel mai dens și în care se pot distinge clar tendințele care-l caracterizează pe scriitorul Nicolae Dunăreanu: aplecarea sa spre teme și situații romantice, dar și un vizibil filon de critică socială. Descriind hamali, pescari romîni, lipoveni și de alte naționalități, brutari, zugravi etc., autorul nu putea să nu constate exploatarea cruntă pe care o îndurau aceștia, atît din partea autorităților statului, cît și de la stăpînii pe care îi slujeau. În nuvela **Mutul,** după ce eroul este frustat, de mai multe ori, de banii pentru care muncise, de către cei bogați, autorul notează: „Privirea lui se îndrepta cu ură, văzînd că în mijlocul acelor îmbuibați și luxoși, cu toată munca lui dreaptă și cinstită era nedreptățit.

O, dar dacă mutul în durerea lui ar fi știut că sînt și alții care au glas și totuși sînt nedreptățiți de acești îmbuibați, i s-ar mai fi micșorat și suferința lui".

Fire entuziastă, călător neobosit, bun cunoscător al literaturii ruse, talentatul scriitor Nicolae Dunăreanu a creat o proză valoroasă, cu o individualitate distinctă în literatura romînă.

În anii regimului democrat-popular, opera scriitorului este răspîndită în zeci de mii de exemplare, iar autorul este prețuit și stimat. Ca o confirmare a muncii și valorii creației sale, în 1956, scriitorul a fost decorat cu Ordinul Muncii clasa I.

Tineretul va avea mereu în atenție tot ce a creat valoros și ce va mai crea scriitorul Nicolae Dunăreanu.

Stancu Ilin

Pagina elevilor

BIOBIBLIOGRAFIE

Mihail DAVIDOGLU

Născut la 11 noiembrie 1910, la Hîrlău în regiunea Iași, termină anevoie studiile secundare, din pricina condițiilor materiale grele, devenind învățător. Începe să scrie la o vîrstă relativ înaintată, debutînd în 1947 cu drama **Omul din Ceatal,** reprezentată în stagiunea 1947—1848 la Teatrul Național din București (sala Studio) și la Teatrul Național din Iași. Piesa conferă autorului meritul de a fi făcut primul pas în căutarea unei formule dramatice care să corespundă noilor realități sociale de după 1944. A fost distinsă de Academia R.P.R. cu premiul „I. L. Caragiale", iar în 1948 a obținut premiul Teatrului Național.

În următoarele două piese **Minerii** (1949) și **Cetatea de foc** (1950), zugrăvind efortul oamenilor muncii în frunte cu comuniștii pentru mărirea producției de cărbune în Valea Jiului, ori de oțel de la Reșița, în luptă cu uneltirile dușmanului de clasă, dramaturgul reliefează procesul de făurire al unei conștiințe socialiste în procesul muncii colective. Mesajul etic și uman al conflictelor ascuțite, vioiciunea dialogului și dramatismul intens al desfășurării episoadelor, fac ca aceste două piese să reprezinte creațiile de vîrf ale lui M. Davidoglu. Pentru **Minerii,** autorului i s-a acordat de către Academia R.P.R. premiul „I. L. Caragiale", iar pentru **Cetatea de foc** „Premiul de stat" clasa I-a. Ambele piese au avut un remarcabil succes de public. Premiera **Minerilor** a avut loc în mai 1949, piesa întrunind 269 de reprezentații. A fost jucată în anii 1949, 1950, 1958, la teatrele: Ploiești, Național Iași, Național Cluj, Maghiar Cluj, Național Comedia, Reșița, Secuiesc Tg. Mureș, Arad, Timișoara, Baia Mare, Craiova.

Piesa **Schimbul de onoare** și comedia **De trei ori ca la brigadă** apar în 1953. Ulterior, scriitorul caută să-și lărgească sfera preocupărilor tematice încercînd să îmbrățișeze aspecte cît mai variate ale vieții. Astfel apar scenariile radiofonice **Zăporul** (1954), **Flăcăul de pe Ceanul Mare** (1954), **În vizită** (1955) ș. a. Tot în 1955, M. Davidoglu schițează gestul unei orientări inedite pentru tematica pieselor sale, abordînd în **Horia** un moment dramatic din istoria poporului nostru: răscoala iobagilor ardeleni sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Premiera dramei **Horia** a avut loc în mai 1956. A fost reprezentată la teatrele Municipal și Național Iași. În anii imediat următori apar consecutiv piesele **Noi, cei fără de moarte** (1956) și **Nemaipomenita furtună** (1957). În anul 1960, a apărut în revista „Teatrul" o nouă piesă a lui M. Davidoglu intitulată **„Uriașul din Cîmpie",** reprezentată pe scena Teatrului de Stat din Constanța.

Majoritatea lucrărilor dramatice scrise pînă în 1954, apar în volumul de **Teatru** editat de E.S.P.L.A. în acest an. În 1959 apare un nou volum de **Teatru,** E.S.P.L.A., care selectează piesele importante ale dramaturgului.

În afară de realizările în domeniul dramaturgiei, Mihail Davidoglu publică articole în **Scînteia, Rominia Liberă, Contemporanul, Gazeta Literară** etc.

Stan Velea

BIBLIOGRAFIE:

N. Barbu, **Construcția dramei istorice (Horia),** Iașul Literar, nr. 9, 1956, p. 93—103.

V. Mîndra, **De la Omul din Ceatal la Nemaipomenita furtună,** Gazeta Literară, an. IV. (1957), 12 dec., p. 7.

M. Mancaș, **Omul nou în opera lui Mihail Davidoglu,** Teatru, III (1958), 9 sept., p. 25—34.

N. Pîrvu, **Minerii,** Tribuna, 11 oct., 1958, p. 11.

Scriitorii noștri despre Enescu

• *George Enescu, compozitor și interpret de renume mondial, a întruchipat în mod desăvîrșit și strălucitor geniul creator al poporului romîn. Scriitorii noștri au adus întotdeauna marelui muzician un călduros omagiu, de profundă dragoste și prețuire. Astfel, în cuvîntarea rostită cu prilejul sărbătoririi lui George Enescu la 50 de ani de viață, în decembrie 1931, Liviu Rebreanu spunea:* „Sîntem recunoscători că s-a oferit scriitorilor romîni prilejul să se asocieze la omagierea lui George Enescu... Pentru prestigiul Romîniei în lume, George Enescu este mai prețios decît toate combinațiile politice, decît toate băncile și industriile... George Enescu reprezintă în fața lumii sufletul romînesc în tot ce are el mai curat și mai înălțător. Sute de mii de oameni de pe suprafața pămîntului, care iubesc pe Enescu, nu se poate să nu cuprindă în aceeași iubire și poporul și țara care a dăruit lumii pe Enescu".

• *În 1945, cînd George Enescu a fost ales președinte al Societății romîno-maghiare, Gala Galaction i-a închinat un vibrant articol de laudă, în care mărturisea:* „Sînt printre aceia care, la sfîrșitul veacului trecut, am contemplat, cu extaz, răsăritul acestui luceafăr al geniului romînesc. Arta și numele lui George Enescu au prins de la început să facă parte din bogăția națională... Uneori, cînd aud sau citesc: era de față și marele nostru George Enescu, am o curioasă mișcare sufletească. Cred că aș simți același lucru, cînd m-ar striga cineva, într-o zi: Vino de vezi pe Făt-Frumos!"

• *În tableta* Vioara și paleta, *publicată în 1935, Tudor Arghezi evoca în cuvinte profund emoționante momentul sublim în care George Enescu i-a adus un omagiu discret, dar plin de simțire, marelui pictor Ștefan Luchian, aflat pe patul de moarte.* „Într-o seară, într-o înnoptare totală a camerii și a străzii — *povestește Tudor Arghezi* — ușa camerii lui Ștefan Luchian, imobilizat în întuneric ca un dolmen, se deschide. Intrase un străin, care nu mai fusese în camera pictorului niciodată. Își scoase pelerina, aruncînd-o în întuneric... Străinul i-a cîntat un ceas întreg, numai pentru urechea lui aproape astupată cu lut. El trebuie să fi cîntat toată mierea, toate parfumele suave, și toată lumina depărtată a stelei cea mai din fundul Căii robilor, tot ce putea să fie mai transcendent, mai subtil și mai cu neputință de rostit într-alt limbaj decît al muzicii, pe vioara lui... Și după ce a isprăvit, străinul și-a luat vioara în brațe, și ieșind, a spus cine era el, cu un glas oftat din rărunchi: — George Enescu".

• *Știut este faptul că, în timpul primului război mondial, George Enescu a colindat spitalele cu răniți, satele și tîrgurile, străduindu-se ca, prin melodia fermecătoare a strunelor viorii sale, să aline durerile și suferințele oamenilor simpli. Evocînd acest gest de mare noblețe sufletească a lui George Enescu, Mihail Sadoveanu scria, într-un articol publicat în 1919:* „De pe scena Teatrului Național, Enescu trecea pe o estradă improvizată într-un colț al țării... și cînta oștenilor, satelor și tîrgurilor, și pretutindeni îl împresura aceeași dragoste și aceeași înțelegere".

• *Într-un articol publicat de ziarul* Romînia liberă, *la moartea lui George Enescu, acad. Mihail Ralea scria:* „Pelerin mondial, purtat pretutindeni de magia artei sale, el n-a uitat armoniile inițiale ale locului său natal, care se revărsau ca un motiv obsedant pe coardă, în bagheta sau pe portativ... Ca Eminescu în vers, ca Luchian în culoare, el a cîntat în sunet și timbru taina ființei romînești. Enescu e trup din trupul nostru".

• *În poezia intitulată* Maestrul *și dedicată* „Lui George Enescu", *Dumitru Corbea relieta, cu subtilitate artistică, legătura trainică și continuă a marelui muzician cu masele populare din mijlocul cărora s-a ridicat. Versurile, evocînd reintîlnirea lui George Enescu cu casa natală, sînt semnificative:*

I-s genele de lacrimi ude...
Bunica parcă i-a vorbit...
S-a ridicat, a tresărit...
Nimic din jur nu mai aude.
Putem pleca—a spus apoi—
Am vrut să-mi mai aduc aminte
De clipele trecute, sfinte,
Pe care le purtăm în noi.

• *Mesajul înălțător, plin de umanitate, al artei lui George Enescu, a fost subliniat astfel de către Mihai Beniuc:* „Cîntecul lui George Enescu, înaripată întruchipare a sufletului poporului nostru, va duce printre oameni, peste tot pămîntul, mesajul de bunătate și dragostea de pace a artistului, bunătatea și dragostea de pace a poporului nostru... Iar dacă azi îl jelește codrul bătrîn și-l plîng apele țării, e pentru că viața lui a fost viața din viața noastră; iar dacă toți îi pomenim cu recunoștință și cu dragoste numele, e pentru că niciodată nu s-a ridicat mai sus cîntecul de pe aceste plaiuri, vestind lumii vigoarea și dragostea de viață a poporului nostru".

Teodor Virgolici

Marius Bunescu: „ȘANTIERUL NOII SĂLI A PALATULUI R. P. R."

Munca entuziastă a constructorilor noului București constituie un izvor generos de inspirație pentru toți creatorii de frumos, aparținînd tuturor generațiilor de artiști. Pictorul Marius Bunescu, una din figurile cele mai reprezentative ale picturii noastre contemporane, a realizat o compoziție deosebit de valoroasă, atît sub aspect tematic, cît și sub cel al realizării tehnice. Prezentînd un moment al muncii pe unul din cele mai mari șantiere bucureștene, maestrul Bunescu a izbutit să sugereze elanul creator, larga desfășurare de energie umană care însuflețesc un asemenea șantier.

Semnificativ ni se pare faptul că, în îndelungata și rodnica activitate a lui Marius Bunescu, care a fost sărbătorit la începutul acestei veri (mai precis la 14 mai) cu prilejul împlinirii a 80 de ani, acest tablou reprezintă cea dintîi compoziție. Avîntul muncitorilor de pe șantierul din preajma Muzeului de Artă al R.P.R., unde maestrul Bunescu lucrează și azi în calitate de șef al Galeriei Naționale, l-a impresionat profund pe artist, care a căutat mijloacele de expresie cele mai sugestive.

Detaliul care impresionează de la început este acela al așezării oamenilor în plin centrul tabloului. Distribuiți în grupuri mari, ei sînt surprinși în timpul muncii, într-o mișcare largă, antrenantă. Impresia de mișcare este accentuată de înscrierea acestor grupuri într-un spațiu circular, limitat în stînga de drumul pe care se vede o circulație animată (oameni, camioane), iar în dreapta, de cofraje și de o suprafață ceva mai întunecată pe albul zăpezii. Or, se știe că dintre toate elementele geometriei, cercul este cel mai apropiat de ideea mișcării; imitîndu-l, îndepărtații noștrii strămoși au născocit roata.

Dar spațiul acesta central în care se desfășoară mișcarea numeroaselor grupuri umane, este construit și el cu o știință deosebită: pornind din dreapta jos, cu personajul privit în profil pe zidul de construcție, continuînd cu cofrajele culcate pe pămînt, deasupra cărora stă aplecat un alt personaj, cu săpătorul văzut în profil spre dreapta, și terminînd cu grinda purtată pe umăr de personajul aflat chiar în centrul compoziției, suprafața centrală e tăiată de o diagonală care o împarte în două părți aproape simetrice. Dealtminteri, echilibrul compoziției e încă un element care poate fi urmărit cu concluzii interesante. Aproape fiecărui element din dreapta tabloului, îi răspunde ca într-o rimă, un altul din extrema cealaltă. Această observație nu trebuie înțeleasă ca o subliniere a unui simplu joc de simetrie, steril și formal. Artistul construiește o adevărată arhitectură pentru a evidenția și mai mult mișcarea omenească din centru. De pildă: lungul gard de scînduri care ocupă marginea din stînga a compoziției e repetat în dreapta de alte elemente picturale ce delimitează suprafața centrală: cofrajele înalte, pata alcătuită de barele de fier, două camioane, coloana de muncitori care pășește ducînd un steag roșu, între aceste două elemente se deschide un drum larg, care șerpuiește spre casele din planul mai îndepărtat, pierzîndu-se spre clădirile din fundal ce domină întreaga compoziție. Semnificația acestie perspective, care deschide privelîștea muncii de început a unei construcții spre imaginea viguroasă a clădirilor terminate, e lesne de deslușit. În același sens trebuie interpretată rima de culoare pe care o folosește artistul, acordînd roșul intens al steagurilor de pe construcțiile din fundal cu cel al steagului purtat de brigada de săpători din josul tabloului. Din păcate, reproducerea în alb-negru nu ne îngăduie să discutăm mai amănunțit asupra modalității de rezolvare coloristică a compoziției. Ne vom limita să menționăm că tonalitatea rece, albăstruie, a peisajului de iarnă, e încălzită de galbenul cofrajelor, de roșul steagurilor și al zidurilor noi, de culorile fierbinți ale hainelor muncitorilor, impresia generală rămînînd aceea de cald, trădînd paleta personală, cunoscută din atîtea alte picturi ale maestrului Bunescu.

Fundalul compoziției e alcătuit din mai multe planuri succesive, care urcă în trepte pînă la schelele înalte din ultimul plan ce domină întreaga lucrare. Amănuntul nu e lipsit de semnificație: el sugerează elanul spre înălțimi, avîntul muncii constructive pe care artistul și-a propus să-l prezinte.

Registrul superior al lucrării, despărțit distinct de rest printr-o linie care pornește din dreptul casei din stînga, continuînd apoi de-a lungul zidului pînă în extrema dreaptă a compoziției, se prezintă într-o atmosferă diferită. Calmul clădirilor vechi, al copacilor împovărați de zăpadă, e spart de construcțiile din fundal, masive, dominînd acest colț al Bucureștiului vechi, sugerînd astfel victoria neîndoielnică a noului. Spațiul larg, circular, din registrul inferior, în care mișcarea e atît de vie, răspunde în registrul superior, unde mișcarea liniilor verticale ale schelelor dă aceeași impresie de animație, de ritm.

De altminteri, maestru Bunescu a realizat în întreaga compoziție același ritm cuprinzător, amplu, rezultînd nu numai din îmbinarea elementelor mari, dar și a detaliilor. De pildă, jocul de linii verticale din spațiul circular (trupurile muncitorilor, cofrajele așezate în picioare) și orizontale (mașinile, scîndurile purtate de muncitori) contribuie la adîncirea viziunii dinamice a tabloului.

Toate acestea demonstrează că artistul nu s-a mulțumit să copieze realitatea, transpunînd-o fotografic în linie și culoare. El a interpretat-o, a căutat să sublinieze, cu mijloace plastice, elementele cele mai caracteristice, sugerînd vigoarea și elanul constructorilor noului oraș, ritmul muncii, evidențiind perspectiva noului. Nici oamenii care constituie centrul compoziției nu sînt tratați naturalist, ci sugerați, surprinși în atitudini grăitoare, integrați în ritmul general al tabloului.

Marius Bunescu, căruia Partidul și Statul nostru i-au acordat înalta distincție de Maestru Emerit al Artei din R.P.R., marchează cu această compoziție un moment deosebit de important în evoluția artei noastre noi.

Datele muzeografice ale lucrării:

tehnica: ulei pe pînză
anul execuției: 1959
dimensiuni: 1,000×1,200.
proprietar: Muzeul de Artă al R.P.R.

ATLAS LIRIC

Spre slava ta, patrie bulgară!

Există pe harta Republicii Populare Bulgaria, unele denumiri, care pînă la 9 septembrie 1944, n-au fost consemnate de nici un atlas geografic. E vorba de localitățile care aminteau fie de lupta împotriva jugului otoman, fie de lupta împotriva terorii monarho-fasciste, sau de așezările care, pînă la acea dată, nici nu luaseră încă ființă. Noile denumiri cinstesc eroii acestor lupte duse de poporul bulgar pentru independență și libertate.

Cîțiva bărbați de seamă ai istoriei poporului bulgar sînt, în același timp, și glorii ale poeziei bulgare. Așa se explică de ce, piscuri și lanțuri de munți, orașe și baraje, izvoare și cooperative agricole amintesc de Botev și Vazov, de Smirnenski și Polianov, de Gheo Milev și Vaptarov, încît privind harta, ai mai degrabă impresia că răsfoiești cartea de aur a liricii bulgărești.

De altfel, pretutindeni, în țara vecină, bronzul și marmora, casele memoriale, muzeele, ori simple inscripții în piatră vin să-ți întărească această impresie. Prețuirea e adusă nu numai poeziei, ci, mai ales, celor care au creat-o, trăind în mijlocul poporului și înfăptuind, astfel, ceea ce Botev numea unitatea dintre gîndire și acțiune.

Încă de la începuturile ei, poezia bulgară a mers neabătută pe făgașul realismului, așa că trecerea la realismul socialist n-a fost numai posibilă, dar și mult înlesnită. Curentele decadente n-au înrîurit decît o parte neînsemnată a literaturii bulgare mai vechi. Poeții cei mai valoroși s-au situat din totdeauna pe pozițiile înaintate ale vremii lor, luptînd cu abnegație pentru cauza maselor obidite și exploatate. Tradiția lirică a poeziei militante bulgare s-a păstrat și s-a transmis, de la generație la generație, ajungînd în culmile ei înfloritoare, sub soarele construcției socialiste din zilele noastre.

Prezenta culegere e numai un buchet din minunata grădină a poporului bulgar.

Hristo Botev

Rugăciunea mea

O, doamne, dumnezeul meu cel drept !
Dar nu acel din ceruri și altare,
Ci tu acel din cuget și din piept,
Din sufletu-mi și rănile-mi amare ;

Nu cel, în fața cui, în antereu,
Mătănii popii sînt datori a face
Și ii aprind fețile mari de seu,
Mult provoslavnicele dobitoace ;

Nu tu, cel ce făcut-ai din noroi,
Întîi bărbatul și apoi muierea
Și omului i-ai dat numai nevoi,
Obida, și robia, și durerea ;

Nu cel ce-ai uns și regi și împărați
Și popi și patriarhi deopotrivă,
Și i-ai lăsat gemînd pe-ai mei firtați
Să-ți știe bunătatea milostivă.

Nu tu ce-nveți pe rob să-ndure tot
Ca vita să-ngenunche pîn'la moarte,
Și pînă la mormînt, ca un netot,
Drept hrană-i dai nădejdile deșarte

Nu tu al celor mincinoși și răi
Al celor ce-asupresc, potrivnici firii,
Nu idolul al celor nătărăi,
Al cruntilor dușmani ai omenirii ;

Ci tu, ce ai sălaș în al meu gînd,
Tu, dumnezeu ce-i scoți pe robi din fiare
Și-a cărui zi ți-o vor serba curînd
Eliberatele din jug popoare.

Inspiră, tu, putere tuturor
Celor ce luptă pentru libertate,
Celor ce vor să nu mai fie nor,
Ci pace doar sub zările curate.

Fă, doamne, brațul meu puteri să ia,
Să-ți regăsească pe deplin avîntul –
Și robii cînd la luptă s-or scula,
În lupta lor să-mi aflu eu mormîntul.

Iar inima-mi rănită prin streini
Tu, doamne, n-o lăsa să se răcească.
Oțel să curgă în aceste mîini
Și glasul nu-n pustiu să rătăcească.

Lupta

Trece tinerețea noastră în durere,
Minios se zbate sîngele-n artere,
Ochiul, precum mintea, nu mai vede-n ceață
Binele sau răul dacă e în față.

De-amintiri se-ncarcă sufletul amarnic,
Îl apasă negrii ani de suferință,
Nu-i în el nădejde, nu-i în el credință ;
Vrei un om ca lumea și îl cați zadarnic.
Cumsecade dacă se mai află unii
Socotiți adesea sînt ca și nebunii ;
Iară pe bogatul, chiar de-i mintea slabă,
Toți îl lasă-n pace, nimeni nu-l întreabă
Suflete curate cîte-a ars de vii,
Nevoiași anume, cîți a dus la moarte,
Înșelînd pe Domnul, aprinzînd făclii,
Îndrugînd cucernic rugăciuni deșarte.
Vai, și-n slujba unor singeroși călăi
Popii în biserici îi binecuvîntă,
Și li se prosternă dascăli nătărăi,
Ziariștii-n struna celui tare cîntă.
Căci înțelepciune azi la noi se cheamă,
Dacă de mai marii vremii ți-este teamă ;
Lupi în piei de oaie astfel dau povață
Pîn'ne-nmoaie mintea și în lanț ne-nhață.
Predică îi fuse deci învățătorul
Cel ce mai cu seamă și-asupri poporul,
Solomon tiranul și faimosul crai,
Dus demult cu-a sale sfinte pilde-n rai,
Și înțelepciunea lui o recunoști
C-a grăit prostie mare între proști.
Omenirea însă o repetă iar :
„Teme-te de Domnul, proslăvind pe țar !"

O, prostie sfîntă ! Secole de-a rîndul
Cu prostia oarbă e în luptă gîndul.
În zadar cămașa morții o îmbracă
Luptătorii. Alta ce-ar putea să facă !
Cînd tiranii lumea stăpînesc și-acum
Și-omenirea lanțu-și tîrîie pe drum.
Tu sărută mîna care te omoară
Cu credință-ascultă gura ce te minte ;
Taci și cînd te bate, cînd te rupe fiara ;
De-ți jupoaie pielea, tu să stai cuminte;
Sîngele chiar șerpii dac-o fi să-ți sugă
„Eu sînt păcătosul ! Aibi de mine milă !"
Roagă-te și crede, rabdă de ți-e silă.
Domnul nu lovește pe cel ce urăște.
Asta este lumea ! Jalea stăpînește.
Peste tot minciună. Peste tot robie.
Ca zălog lăsate nouă pe vecie.
Și-n împărăția asta de păcate
Unde nopți și zile trec nesîngerate,
Unde stricăciunea lacrimei i-e soră
Și nădejdea încă n-are aurora,
Lupta e în clocot, e în pas războ,
Pîn' la urmă fi-va și al ei sfîrșit
Și-om striga noi mîine, plini de cutezanțe,
Doar atît striga-vom : „Sau pîine, sau gloanțe !".

Hristo Smirnenski

Vestea

Ieși, fată cu părul de aur :
Eu rozele negre ți-aduc
Cu lacrimi stropite și sînge !

Ieși, fată cu ochi de azur :
Din groaznica luptă mă-ntorc
Și moartea pe mulți îi răpuse.

Un negru buchet îți aduc :
Al jalei și al despărțirii,
Al visului frînt pentru veci.

Buchetul cu sînge-i stropit
De vajnici flăcăi ce căzură,
Alături de mîndru-ți iubit.

Ieși, fată cu păr de mătase :
Sînt visele tale apuse
În negrele flori din buchet.

Și-n negrele flori îți aduc
Cuvintele lui de apoi,
Cu palide buze șoptite.

Gheorghi Djagarov

Partidului

Un gînd ades mă-ncearcă,
Mă chinuie cumplit :
Sub steagurile tale
Eu oare ți-am slujit
Cu-ntreaga mea putere ?
Cu-ntreaga-mi cutezanță ?

Ce-i viața mea ? E luptă,
Iubire
Și speranță !
Și lupta-i necurmată,
Și-n toate, tu mi-ai fost
Și-mi ești
Supremul reazem
Și singurul meu rost !

La greu ori bucurie,
În truda mea fierbinte,
Doar tu-mi ești călăuzul
Și mîna de părinte !

Ce-ți dau în schimb ?
O viață !
Dar cîte milioane
Căzură pentru tine,
În neguri și prigoane ?

Aș vrea să fiu un cîntec
Prin care fiii tăi,
Cîntînd să izbîndească
Sub steaguri de văpăi.

Sau bobul ce-ncolțește
În brazda ta mănoasă,
Sau spicul de lumină
Din raza-ți luminoasă,

Sau pasul ce zdrobește
Putreziciuni trufașe,
Cuțitul ce se-nfige
În coastele vrăjmașe.

ST. KUȚAROV : „Sat bulgar"

Nikola Vaptarov

Am o țară

Am o țară... Ziua strălucesc
Cerurile ei albastre, clare.
Stele, noaptea, bolta împînzesc
Și se sting la răsărit de soare.

Iar atunci cînd mă întorc tîrziu,
Cînd cu bezna se coboară ceața,
Undeva, înverșunați, eu știu
Dușmanii că îmi pîndesc viața.

Maică, sfat mi-ai dat, la căpătîi,
Să-i iubesc pe toți, să-mi fring mînia.
Eu i-aș fi iubit... dar mai întîi
Vreau să piară foamea și robia.

Imn

Sporește-ți vlaga, fii neobosit !
Mai sus betonul să-l ridici pe schele !
Ca-n depărtate neguri, un sfîrșit
Să-și afle temnița robiei grele.
Antene urcă-n cerul siniliu,
Sfărîmă liniștea ce ne-atipește,
Ca-n zorii, luminați de sclipăt viu,
Progresul să-l vedem că ne zîmbește.
Pe fiecare zid ce-i înălțat
Nemărginita slavă se agață.
Norodu-și construiește, încercat,
A lumii fără lanțuri, fortăreață.
Muncește fără preget și spre cer –
Unde motoru-și sună cu zvicnire
Ritmata-i, aspră inimă de fier –
Tu pune cărămizi pentru zidire.
Antene urcă-n cerul siniliu
Dărîmă liniștea ce ne-atipește
Ca-n zorii noi cu sclipătul lor viu,
Progresul să-l vedem cum înflorește. –

Ivan Vazov

Voi muri curînd

De-o fi să mor curînd, nu-mi pare rău :
Să-ți vadă fala ochii-mi apucară !
Măicuță scumpă, patrie bulgară,
Eu cinste-avui să cînt triumful tău.

Spre slava ta e fiece cuvînt,
Torent țîșnind din inima-mi adîncă.
O să coboare trupul în mormînt,
Dar versul meu o să răsune încă.

Și nu-i nimic că-n groapă voi zăcea...
Eu n-am să mor ! Cîntarea-mi se-mpreună
Cu laurii din mîndra ta cunună.
Eu voi trăi în nemurirea ta !

Valeri Petrov

Mormîntul de pe colină

E steaua lui măruntă precum roua,
Dar o iubesc cei care-n preajmă-i sînt.
Un partizan micuț, din clasa doua,
Sub ea se odihnește în pămînt.

Tăcu în fața lor, cum niciodată
La școală n-a tăcut. Și ei au tras.
Căzînd, strigă cu vocea lui curată
Lozinca : „Să trăiască taica Spas !"

Acum pe lîngă groapă pasc mioare,
Cînd de la fermă turme trec în zori.
Și pionierul îi aduce-o floare
Într-un ulcior cu vesele culori.

Peste mormînt privind, zărești un munte
Și-un riu de-argint în vale, unduios.
Din poză, – cu șuvița peste frunte,
Spre țară cată un copil duios.

Și cerul cu pămîntul se unește
Cu-ntunecatul codru secular...
Și, poate, nemurire se numește
Aceasta-n graiul nostru popular.

Nikola Furnadjiev

Seară de iarnă

De-abia trecurăm satul
Și ziua-i pe sfîrșit
Și cerul e cu sînge
În spre apus mînjit.

Și liniștea cuprinde
Cîmpiile de nea...
Cu hieroglife, păsări
S-au iscălit pe ea.

Dar totu-apoi dispare
În ceață, ca prin fum
Și zbîrnîie doar sîrma
Pe stîlpii de pe drum.

Geroasă noapte cade
Și n-aș putea s-o-ndur,
De n-ași zări lumina
Cătunelor din jur ;

De n-ar clipi la gară,
În somnul lor tîrziu,
Felinărașe-n beznă
Cu sclipăt rubiniu ;

De n-ar fi, după muncă,
Un camion s-aud
Și-n el trecînd minerii
Spre casa lor din sud.

Slav Hristo Karaslavov

Băiatul

Dacă se naște un băiat,
Pahare prind să se golească.
Bunicul spune împăcat :
– Ca mierea fie ! Să trăiască !
Să-i țină minte pe Doicin
Și Kara-Kolia *) și deplin
A lor porunci să le păzească !

Și cînd se naște un băiat
Bunica, mulțumită, spune :
– Să fie-n cîntec lăudat
De-acu' și pînă va apune !
Să fie om și muncitor
Și ca un fir de inișor
Să fie nins de-nțelepciune !

Și cînd se naște un băiat
În casă-i mare veselie.
Și spune mama :
– Ca un brad
Să crească și voinic să fie !
Să aibe parte de ani buni
Și-aici, în casa din străbuni,
Să stea cu mîndra lui soție.

Și cînd se naște un băiat,
Răsună vesel cana plină
Și tata – spune-mbucurat :
– Balcanii sănătos să-l țină !
De fete fie îndrăgit,
Lumi să străbată fericit
Și totuși, tot bulgar rămînă !

În românește de
Victor Tulbure

*) Căpetenii de haiduci din sec. XIX, care au luptat împotriva jugului otoman.

NOTE DE LECTOR

Pe marginea romanului „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran

Scriitor cu o îndelungată activitate, Radu Tudoran era pînă de-unăzi, mai ales un bun tehnician al romanului. El știa să nareze frumos (are o frază alertă, adesea, chiar elegantă), poseda știința de a construi un personaj, de a conduce o intrigă astfel încît să stîrnească și apoi să mențină mereu viu interesul cititorului. Îi lipsea însă o singură dimensiune: profunzimea. De aceea, dacă tehnicianul oferea totdeauna o lectură plăcută, scriitorul nu transmitea un mesaj bogat. Agreabile, cărțile lui te ajutau foarte bine să-ți omori timpul, să-ți ucizi plictisul. Un scriitor autentic însă — se știe — nu se poate rezuma la aceasta.

Cu Flăcări, dar, mai ales, cu ultimul său roman, Dunărea revărsată, Radu Tudoran își depășește vechea sa condiție, dobîndește dimensiunea care-i lipsea, transformîndu-se, astfel, dintr-un rutinat tehnician al romanului, într-un scriitor autentic, care are ceva de spus contemporanilor săi, care vrea să le transmită un mesaj important, care se străduiește să lase urmașilor o mărturie interesantă despre felul de a gîndi și simți al oamenilor din zilele noastre.

Această evoluție fericită a fost posibilă, datorită, mai ales, împrejurării că de astă dată, Radu Tudoran nu s-a mai preocupat de mediul fr vol pe care-l reflecta în literatura sa mai veche, și care, lipsit de orice problematică viabilă, il silea, într-un fel, să se eschiveze unei substanțiale dezbateri intelectuale, sociale sau etice. Investigînd, în „Dunărea revărsată", mediul muncitoresc, pe care-l caracterizează tocmai seriozitatea (ea decurge din însăși răspunderea istorică asumată de proletariat în mod deliberat), scriitorul nu putea, decît cu riscul de a abdica de la cerințele elementare ale oricărei literaturi realiste, să facă abstracție de problematica ei vastă și complexă. Vorbind despre muncitori, el era, as zice, obligat să spună ceva, și nu numai să „distreze"; obligat să gîndească, fiindcă muncitorii gîndesc, și el nu putea să nu arate aceasta; obligat să incite gîndirea lectorilor săi, fiindcă orice idee iscă o alta. Și aceasta, cu atît mai mult, cu cît autorul oglindește clasa muncitoare tocmai în etapa revoluționară cînd, trecînd în posesia întregului popor mijloacele de producție deținute pînă atunci de burghezi, ea și-a luat sarcina de a edifica societatea socialistă, adică într-un moment istoric cînd și problematica de clasă a proletariatului se schimbă, fiindcă, dintr-o clasă exploatată și dominată, ea se transformă într-o clasă eliberată de orice servituți și dominantă.

In cariera sa scriitoricească, Radu Tudoran a plăsmuit nu o singură poveste de dragoste — și totdeauna cu o anumită abilitate ce nu poate fi contestată. Dar el istorisea aceste povești de dragul lor, și nu pentru a dezvălui — cum fac scriitorii adevărați — o semnificație, pentru a lumina o problemă etică sau un aspect al ei. Acum însă, romanul amoros care se consumă între ispititoarea și fermecătoarea Ana-Odeta și energicul, visătorul Matei, directorul șantierului naval pe care-l improvizase în timpul războiului Năsturaș (și pe care autorul l-a înglobat cu dexteritate în marele roman al reconstrucției și modernizării șantierului, al luptei pentru mărirea producției și productivității muncii, nu e deloc gratuit. El ne spune foarte mult despre efortul unei tinere (un fel de Kira Kiralină, care prin însăși existența ei l-ar putea împinge pe scriitor spre cultivarea pitorescului și a instictivului), de a se zmulge mlaștinii în care fusese aruncată de forțe ostile, puternice în vechea societate. El ne spune multe despre efortul acestei tinere, care n-avea altă vină decît frumusețea ei cu totul deosebită, dar pe care frumusețea aceasta o apăsa ca o fatalitate îngrozitoare, de a-și dobîndi, în noul climat moral, demnitatea, puritatea sufletească pe care, de altfel, în pofida condițiilor vitrege, n-o pierduse niciînd complet. Sforțarea aceasta implică multe renunțări, grele suferințe (fiindcă sorții de a se realiza par — la început, cel puțin, — îndoielnici), dar ea știe să le suporte bărbătește și e, în cele din urmă, încununată de o strălucită victorie morală.

Intr-o poveste de dragoste, Radu Tudoran dezbate, de astă dată, un caz foarte interesant (psihologic și etic) de redobîndire de către un fost alienat a esenței sale umane. Diferența dintre vechiul tehnician al romanului și actualul scriitor, care s-a inspirat din viața clasei muncitoare, în asta constă: el nu mai scrie acum istorioare amoroase fără nici o finalitate, ci folosește cadrul oferit de o poveste de dragoste pentru a ataca o problemă etică de excepțională importanță. Și aceasta spune foarte mult. Nu totul, însă.

Nu spune totul, fiindcă procesul redobîndirii de către milioane de oameni a esenței lor umane, de care fuseseră înstrăinați în societatea bazată pe exploatare, procesul realizării plenare a omului în noua noastră orînduire socialistă e amplu, complex, prezintă o multitudine de aspecte, deși pot fi reduse la un numitor comun. In literatură, însă, nu numitorul comun, generalul interesează, ci particularul care dezvăluie esența, fiindcă numai astfel senzația de autentic, de viață, poate fi obținută. Procesul acesta a fost pus la ordinea zilei și e dirijat în vederea soluționării lui favorabile de către clasa muncitoare condusă de avantgarda ei marxist-leninistă. Preocupîndu-se de problematica acestei clase, Radu Tudoran e nevoit să abordeze și alte aspecte — nu mai puțin interesante — ale acestui proces, și să arate legătura lui intimă, fundamentală cu cel pe care l-am discutat mai sus.

Ana Odeta nu s-a putut realiza ca femeie în vechea societate — oricît de paradoxal ar părea — tocmai fiindcă era în posesia atributului esențial al feminității: frumusețea. Un adevărat intelectual nu se poate realiza în societatea burgheză, tocmai datorită faptului că nu-și poate valorifica virtutea lui esențială: spiritul creator, societatea burgheză fiind, prin însăși natura ei, ostilă atît frumosului cît și inteligenții, ostilă oricărei valori umane. Aci e fondul comun al înstrăinării omului de esența lui umană în societatea burgheză; aci e cheia pentru înțelegerea dialectică a procesului de redobîndire a acestei esențe în condițiile socialismului.

Procesul ia, însă, în cazul intelectualului, aspecte noi, variate, particulare, și, ca unul dintre cele mai interesante ale revoluției socialiste, pretează la marea literatură. Radu Tudoran reflectă cu inteligență și simț scriitoricesc, prin cazul inginerului Dutchievici, unul dintre cele mai interesante aspecte ale problemei transformării intelectualității.

Constructor de nave, foarte bine pregătit și (în pofida unei ținute exterioare care vrea să sublinieze răceală, indiferență, sumisiune la convenience) pasionat, inginerul Dutchievici e un ratat nu numai pe plan erotic, dar și profesional. Un ratat, în mapele căruia zac proiecte foarte interesante de nave, dar care n-a construit nici un vapor. Pasiunea sa dominantă, de proiectant și constructor de vase, n-a putut fi pînă acum realizată; capacitatea, cunoștințele, inteligența, spiritul său organizatoric n-au putut fi valorificate. El suferă în tăcere, demn, dar cu atît mai aprig. In condițiile noastre, bătrîn acum, el își realizează visul, se realizează pe sine.

Evoluția lui nu este deloc liniară, fiindcă, la început, totul îl apropia, dar și totul îl despărțea de comuniștii care conduceau șantierul. Îl apropia facultatea de a visa. Și el și comuniștii visau un șantier grandios, nave moderne. Îl despărțea de aceștia, însă, neîncrederea lui, izvorîtă dintr-o amară experiență, în posibilitatea realizării visului. Îl impresiona voința comuniștilor, dar nu credea în capacitatea lor de a se orienta în problemele practice și de a dezlănțui atmosfera de entuziasm care să cucerească masele. Nu-i separau interese (nu fusese acționar, nici omul patronului), dar vorbeau, o vreme, două limbi deosebite și nu se puteau înțelege totdeauna bine unul pe altul. De aci inevitabilitatea contradicțiilor care dispăreau pe măsură ce, spre surprinderea ambelor părți, își descopereau calitățile. La început Dutchievici i se adresează lui Matei, politicos, dar la modul burghez cu formula: „domnule director"; spre sfîrșit, cînd directorul îi zice: „domnule inginer", Dutchievici „aplecîndu-se în față, cu un glas necunoscut patetic, deși în șoaptă, ca într-o declarație de dragoste" cere „— Spune-mi, te rog, „tovarășe"! Realizîndu-se profesional și ca om (fiindcă se eliberează de o neîncredere paralizantă și de o serie întreagă de prejudecăți), acest intelectual, provenit din alt mediu, se simte într-un totul solidar cu clasa muncitoare, fiindcă își dă seama că această clasă este singura care poate potența omul, care poate asigura maxima înflorire a tuturor facultăților sale.

Cazul lui Dutchievici luminează o altă latură al unui proces complex, pe care, într-un fel, îl oglindește și cazul Anei-Odeta. Cele două ipostaze ale procesului completîndu-se reciproc, prilejuiesc lectorului o cunoaștere mai profundă a realităților.

Oricît de interesant ar fi acest proces, el este, însă, în „Dunărea revărsată", subordonat problemei zugrăvirii clasei muncitoare în etapa dată, reliefării conștiinței ei, care o determină să lupte cu inversunare, cu un entuziasm amintind de legendă, împotriva condițiilor potrivnice; el e subordonat evidențierii capacității ei de a conduce și a administra, de a construi și a înova, de a revoluționa totul: tehnica, oamenii, morala.

Aș vrea să mă refer la un singur fapt, pentru că el demonstrează că autorul a știut să vadă la muncitori esențialul, și anume, seriozitatea lor. E vorba de conversația dintre secretarul județenei de partid, Stoian, și directorul Matei, atunci cînd acesta din urmă vine să-i ceară sprijinul pentru a moderniza șantierul. Stoian nu intenționează nici o clipă să-i taie elanul, dar vrea să-i întărească lui Matei răspunderea, vrea să-l sustragă primejdiei de a se avînta prea departe înainte de a-și fi consolidat pozițiile, să-l învețe să aibe simțul realității, să nu se dedea visărilor deșarte, dar să-și păstreze facultatea de a visa. De aceea îi vorbește în parabole despre negustorii care reclamă credite și giranții lor care cer, la rîndul-le, garanții, iar, altă dată, despre „faliment fraudulos". Personal, el nu are nevoie de garanții, el crede în visul lui Matei, dar vrea să-l învețe pe Matei să știe că trebuie să ofere, în orice împrejurări, garanții, că trebuie totdeauna să privească lucrurile realist, lucid, că trebuie totdeauna să știe că răspunde de orice act al său.

Desigur, romanului „Dunărea revărsată" i se pot aduce — și trebuie să i se aducă — nu puține obiecții. Mă gîndesc, în primul rînd, la modul cum e prezentat secretarul de partid al șantierului, Donos, care aduce cu un duhovnic (nu intervine în acțiune decît o singură dată, cu prilejul demascării ca dușman de clasă a lui Golgotă — scena e foarte bună de altfel; tot timpul nu face alta decît să-l moralizeze pe Matei; să-i dea sfaturi și să se arate preocupat numai de „grija față de om", dar la un mod cam sentimental, artificial) deficient); un duhovnic, dublat de un detectiv ce întreprinde pe cont propriu unele acțiuni nu prea verosimile.

Și în acest roman, unele din vechile păcate ale autorului continuă să se manifeste și, cîte o dată, destul de supărător: o inclinație mult prea accentuată spre pitoresc sfîrșește prin a-l obosi pe lector (cele mai multe scene în care apare Cocoș, deși personajul își are justificarea de a glorifica munca, desconsiderată adesea, a unor eroi anonimi), sau îl împinge pe autor chiar la trivialitate (moartea mătușei Anei-Odeta); folosirea unor trucuri ieftine de roman polițist de duzină (personajului Firicel i se încredințează numai acest rol) care îl determină, pe alocuri, pe autor să lase impresia că lupta de clasă ar fi o operație la care participă nu masele, ci insi izolați, iar aceasta e — se înțelege — profund eronat; predilecția pentru spectaculos e vizibilă și în descrierea unor scene de un senzualism prea accentuat (lupta dintre Golgotă și Ana-Odeta care nu vrea să se lase violată de maistru); un anume sentimentalism duios (relațiile dintre Matei și Cocoș și rivalitatea lor amoroasă).

Multe din neajunsurile amintite se datoresc — credem noi — nu atît împrejurării că autorul nu s-ar putea elibera tiraniei lor, cît prejudecății că ele vor spori interesul pentru roman, pentru problematica abordată. Eroarea e fundamentală, căci aceste procedee încarcă romanul și, în loc să-i facă lectorului mai accesibilă problematica, îl îndepărtează oarecum de ea, mai ales cînd e vorba de un cititor care a fost obișnuit să prizeze astfel de procedee.

„Dunărea revărsată" are deci cusururi ce nu pot fi trecute cu vederea, dar ele nu ne pot face să neglijăm esențialul. Iar esențialul nu constă numai în faptul că autorul cărții a reușit să oglindească realist și cu talent unele aspecte foarte interesante din viața clasei muncitoare în epoca dată și influiența ei asupra altor pături sociale. Esențialul constă, mai ales, în aceea că Radu Tudoran, abordînd problematica politică și etică a clasei muncitoare, a reușit să scrie o carte care pune probleme și invită la meditație, a dobîndit dimensiunea care-i lipsea, profunzimea. Esențialul e că Radu Tudoran s-a transformat dintr-un tehnician al romanului, care se bucura de un anume succes ce nu poate satisface decît un spirit mediocru, într-un scriitor autentic, valoros, care se poate respecta pe sine și a dobîndit dreptul la prețuirea și stima noastră. Și cazul său e foarte elocvent pentru dezvoltarea scriitorilor noștri, a literaturii noastre, în ansamblul ei, pentru importanța tematicii muncitorești în dezvoltarea creației fiecărui scriitor în parte.

Eugen Luca

CONSECVENȚĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI POZIȚIE DE CLASĂ

Decenii de-a rîndul în lumea capitalistă s-a încercat să se țească o compactă conspirație a tăcerii în jurul marxismului. Atunci cînd nu erau invectivate grosolan, numele lui Marx, Engels, Lenin erau inexistente pentru tratatele de istoria filozofiei, de etică, de estetică, de istoria culturii. Cel mult economiștii burghezi riscau o grăbită prezentare, denaturată bineînțeles, a teoriei plusvalorii.

Dar avîntul impetuos al socialismului, atracția pe care o exercită nu numai asupra maselor de muncitori și de țărani, dar și asupra intelectualilor cinstiți, face ca marxismul să nu mai poată fi ignorat în nici un domeniu al vieții spirituale. Schimbarea raportului de forțe pe plan internațional are repercusiuni masive și în creația culturală.

Gîndirea mondială contemporană nu poate să nu ia cunoștință de marxism, ca de un factor major.

Unii dintre adversarii noștri înverșunați studiază lucrările lui Marx pentru a încerca o compromitere prin denaturare; alții — pentru a încerca o interpretare care să goleacă marxismul de esența lui revoluționară, autentică. Există însă și numeroși oameni de știință onești care, cunoscînd lucrările marxiste din surse vulgarizatoare, folosesc în mod trunchiat, în cercetarea lor, adevărurile materialismului dialectic sau ale materialismului istoric și ajung din această cauză la concluzii cel puțin ciudate.

Academicianul francez René Huyghe conduce de cîțiva ani un colectiv care a publicat pînă acum două volume masive dintr-o bogată în informații istorie a artelor, intitulată L'art et l'homme („Arta și omul"). În momentul de față se află sub tipar al treilea volum, care se încheie cu prezentarea artei contemporane. In numărul pe aprilie 1961 al revistei La table ronde, *Huyghe publică un extras din acest al treilea volum, intitulat* Psihologia artei moderne. *In introducerea la primul volum, Huyghe se referea la concepția marxistă asupra cauzelor determinante ale orientării generale a creației artistice, dar o prezintă simplist, asimilînd-o cu concepția pozitivistă a lui Taine. La un om cu o asemenea erudiție, ca cea pe care o posedă Huyghe, inadvertența — așa cum am avut prilejul să o arăt acum patru ani — nu se putea explica decît prin poziția lui de clasă. Totuși, influiența unei concepții științifice asupra dezvoltării artei universale se face simțită — deși cu multe inconsecvențe — asupra celor două volume apărute, care diferă radical, ca structură, față de tratatele burgheze de istoria artelor, mai vechi (chiar față de acela publicat în 1932 de un colectiv din care făcea de asemenea parte René Huyghe).*

Iată însă că, în extrasul din cel de-al treilea volum, publicat acum, Huyghe pretinde să adîncească, în analiza artei contemporane, orientarea sa științifică. „Dacă este o idee conducătoare pe care m-am străduit să o verific — spune el — este cu siguranță aceea că omul dintr-o anumită epocă și un anumit loc, proiectează în sistemul de idei sau de imagini prin care înțelege să-și exprime în filozofia, în literatura sau în arta sa, reflectarea acelorași preocupări: acestea sînt, în limbajuri diverse, acelea ale epocii sale, așa cum este ea modelată prin circumstanțe materiale și morale, economice, sociale și spirituale". N-am avea nimic de obiectat la această afirmație, care încearcă să evite simplismul, ținînd seama de multitudinea de factori ce determină orientarea creației artistice, dacă savantul francez ar însoți disocierea lucidă a acestor factori, de ierarhizarea corespunzătoare situației obiective. Dar Huyghe nu întreprinde această ierarhizare, iar eclectismul, în care lunecă în felul acesta, îi joacă feste. Vorbind despre circumstanțele materiale și morale, despre cele sociale și spirituale, el nu cercetează unde rezidă, în ultimă instanță, factorul de importanță primordială. El constată că „există, în zilele noastre, fără nici o îndoială, o criză a artei Occidentului", — și încearcă să-i determine cauzele și trăsăturile. Una dintre aceste cauze ar fi descoperirea unor surse de energie care au schimbat radical viața oamenilor: „Aburul, anunțat în secolul al XVII-lea, intrat în practică în secolul al XVIII-lea a precedat electricitatea, apoi, în secolul al XX-lea, forța atomică. Motorul a dat naștere industriei, o producție de neconceput odinioară, și, pe calea unei consecințe neprevăzute, a dus la apariția unei clase noi, ale cărei nevoi trebuie să răscolească societatea: muncitorii, proletariatul". Mai mult, Huyghe merge mai departe și afirmă: „Legat de acest fapt, vechile structuri sociale... au suferit lovitura de berbece a unei transformări radicale... corpul social își caută un regim nou, adaptat nevoilor și funcțiilor sale și care trece de la capitalism, răspîndit în secolul al XIX-lea, la socialism sau la comunism, reclamînd succesiunea".

Dar, din aceste premize, omul de știință burghez nu trage concluziile care se impun. Fără să sesizeze că relațiile de producție învechite, care se opun dezvoltării noilor forțe de producție, sînt cele care duc la impas întreaga societate bazată pe acele relații, — Huyghe încearcă, ca și cum afirmațiile sale inițiale n-ar fi fost grele de consecințe, să găsească în altă parte explicația apariției curentelor decadente în arta burgheză, pe care el o asimilează cu întreaga „artă contemporană". În prezența unor imense energii dezlănțuite, explică el, arta modernă reînvie neliniștea omului din preistorie: „Pus în fața unor forțe amenințătoare pe care nu știe încă să le stăpînească, nici în el, nici în jurul lui, primul nostru strămoș aborda atunci enigma totală a lumii. Și ce găsea el? Neliniștea, spaima de a fi nepregătit, depășit, lăsat pradă incontrolabilului... Or această spaimă, spune Huyghe, renaște fatal în situația pe care și-o creează gîndirea modernă. Este fatal ca arta să o exprime". Iar în trasarea caracteristicilor artei „moderne", revin mereu termenii de „însingurare", „neliniște", „fior în fața necunoscutului", „teroarea primordială".

Ca un bun cunoscător al artei burgheze contemporane, Huyghe știe ce spune. Într-adevăr, abstracționismul în plastică, atonalismul în muzică, „anti-romanul" sau „anti-teatrul" în literatură constituie expresia dezorientării totale în fața unei realități înfricoșătoare, pentru cei ce elaborează asemenea producții. Huyghe nu este singurul care o constată. Într-o lucrare voluminoasă, relativ recentă, asupra „Școlii de la Paris", Raymond Nacenta vorbește de asemenea despre abstracționism ca despre „o formă de evaziune, chiar de panică, caracteristică acestei epoci". Dar această dezorientare este a unei clase condamnate de istorie, nu a întregii societăți contemporane

Nu este oare firesc să ne întrebăm: De ce în fața dezvoltării nestăvilite a forțelor de producție, în fața noilor forme de energie descătușate — oamenii unei orînduiri care a pus în concordanță relațiile lor de producție cu noile forțe de producție, nu numai că nu încearcă neliniște, panică, însingurare, ci dimpotrivă, o încredere crescîndă în puterile lor, un optimism de înaltă ținută, un sentiment al solidarității, așa cum niciodată n-a fost posibil în altă orînduire? De ce în arta țărilor socialiste — ca și a claselor exploatate din țările capitaliste, clase care au înaintea viitorul — nu se face simțită neliniștea, frica și singurătatea? De ce crisparii anxioase a burgheziei, noi îi putem opune surîsul senin al lui Gagarin și vocea calmă a lui Titov, venind din spațiile cosmice?

La aceste întrebări firești, ar trebui să răspundă oamenii de știință burghezi, a căror erudiție, pusă pe alte temelii teoretice, de pe alte poziții de clasă, ar putea să servească o consecvență științifică, care altfel se dovedește deficitară.

Marcel Breazu

REVISTA REVISTELOR

REPORTAJUL

Numărul 6 al revistei clujene *Steaua* publică, sub semnătura lui Dumitru Radu Popescu, un reportaj dedicat gospodarilor de la Mădăraș. Ocolind cu pricepere tentele prezentării idilice, convenționale, tînărul prozator schițează cu trăsături sigure portretul unui țăran al zilelor noastre, energic, clarvăzător, înzestrat cu o înaltă conștiință socialistă. Autorul folosește o tehnică literară interesantă, dovedind încă o dată multitudinea modalităților reportericești. Pornind de la o idee mai veche (jurnalul personal al eroului), el imprimă fiecărui detaliu o semnificație legată de creșterea necontenită a nivelului de viață al țărănimii din gospodăriile colective. D. R. Popescu nu evită cifrele, datele tehnice, dar le contopește într-o prezentare vie, atractivă, conferindu-le adevăratul sens care decurge din viața de azi a țăranului din țara noastră.

Reporterul nu se limitează la o prezentare monografică a Mădărașului (de altminteri și aceasta ar fi fost interesantă și concludentă), ci urmărește mecanismele interioare care determină schimbarea concepțiilor de viață ale oamenilor.

Ni se pare deosebit de interesant portretul președintelui Teodor Maghiar. Procedeul indirect al comentariilor, puse pe seama eroului său, îl ajută pe D. R. Popescu să reliefeze calitățile etice ale acestui reprezentant definitoriu al țărănimii contemporane. Energia și simțul datoriei față de colectiv îl determină să ia măsuri uneori aspre, dar care se dovedesc a fi foarte potrivite în procesul de educare a oamenilor în spiritul unei morale noi; el știe să folosească judecata colectivului pentru sancționarea delictelor mai mari sau mai mici, comise de unii colectiviști. Succesele sale se datoresc tocmai acestei înrederi în forța colectivului, în unitatea lui, în dorința sa de propășire, în spiritul neclintit de cinste.

Ceea ce a realizat, în primul rînd, D. R. Popescu este tocmai acest portret viguros și convingător al lui Maghiar, surprins în munca lui, în relațiile lui zilnice cu oamenii.

Am fi dorit, însă, ca însușirile de portretist ale lui D. R. Popescu să se exerseze și în prezentarea altor oameni ai Mădărașului, ceea ce, socotim, ar fi sporit nu numai valoarea literară a reportajului, ci și forța lui de convingere.

★

Ion Arieșeanu publică un reportaj amplu *(Scrisul bănățean* nr. 6) inspirat de munca oamenilor din gospodăria colectivă de la Zăbrani. Reporterul deslușește semnele pregnante ale noului care se manifestă în viața țărănimii muncitoare. El le citește nu numai în standardul de viață al foștilor argați, ci și în concepțiile care se împotrivesc, tot mai puternic, vechiului șovinism cultivat cu grijă de clasele avute de pe vremuri. O secțiune orizontală în viața colectivei permite autorului să surprindă cîteva momente caracteristice ale muncii în diferite sectoare, ale timpului liber organizat, laolaltă, de tinerii români și germani.

Ion Arieșeanu dovedește o grijă lăudabilă pentru amănunt, ceea ce-i îngăduie să deseneze cîteva portrete interesante, cum ar fi acela al brigadierului Gheorghe Dobrea, fost muncitor la *Dermata*, trimis de partid să întărească munca de organizare a gospodăriilor colective, al porcarului Iosif Maier, al crescătoarei de păsări Ana Pantea. Conștiincios, și nu fără artă, reporterul reconstituie biografiile dramatice ale personajelor sale, relevînd sensul evoluției de la viața umilitoare și plină de lipsuri din trecut, la cea îndestulată, demnă de astăzi, izvor al unei conștiințe, adesea eroice, manifestată în detaliile muncii zilnice. Din păcate, această înclinație spre descrierea amănuntelor îl duce pe reporter la consemnarea uneori obositoare a unor date nesemnificative și inexpresive. In încăperea „găinăreselor", scrinul are vopseaua plesnită, ceasornicul e închis într-o lucrătură rococo. La sediul organizației de bază, un personaj mut, „stă tolănit pe o canapea cu spătar". Deși autorul reportajului revine în cîteva rînduri asupra omului de pe canapea, pînă la sfîrșit nu aflăm despre el decît că secretarul de partid îi aprinde țigara. Care e rostul acestui personaj în construcția reportajului? De ce a fost nevoie de el, ce reprezintă? Reporterul refuză să dea un răspuns.

Credem că, renunțînd la descrierea aceasta îndelungată a detaliilor, reporterul ar fi izbutit să releve și mai exact elementul nou, semnificativ. In formula aleasă de el, tinzînd spre o prezentare întrucîtva, exhaustivă, există impresia că acest element și-a găsit locul întîmplător în economia reportajului, într-o lungă înșiruire fără discernămînt a tuturor detaliilor. Impresie, fără îndoială, greșită, dar pe care Ion Arieșeanu n-a știut să o evite. Credem că, într-o măsură, reporterul nu a fost suficient ajutat nici de modalitatea aleasă. Fără să încerce o prezentare nouă, atractivă, el s-a limitat la procedeul clasic al lungilor discuții cu personajele sale care-i furnizează date statistice, îi relatează întîmplări și îi împărtășesc impresii. Fără doar și poate, multe dintre ele interesante, dar copleșite de aceeași înșiruire fără alegere a detaliilor.

Credem că, uneori, Ion Arieșeanu a fost trădat și de un stil nu deosebit de îngrijit. Expresii ca: „peste noapte a stropit efemer ploaia", biserica „ciuntită în timpul războiului de turn", „oamenii se purtau refractar", alese toate dintr-o singură pagină a reportajului, nu vorbesc despre acuratețea stilului autorului.

Portretele în peniță ale lui Adalbert Luca, urmărind, probabil, asemănarea fizică, se păstrează numai la realizarea acestui deziderat. Poate că o interpretare mai liberă, mai puțin clasicizantă, ar fi ajutat la conturarea mai precisă a caracterelor.

O întrebare adresată redacției: nu a fost posibilă publicarea unui reportaj a cărui acțiune se petrece *primăvara* decît în numărul din iunie?

Dan Grigorescu

ÎNTRE ȘTIINȚĂ ȘI LITERATURĂ

În ciuda tradiționalei împărțiri pe genuri a literaturii, cititori de azi, și mai ales tineretul, își alcătuiesc bibioteca și lecturile după criteriile impuse de ritmul tumultuos al epocii noastre. Alături de clasicii elini, se rînduiesc pe raft notele de călătorie în ținuturi îndepărtate, romanele și culegerile de articole, piesele de teatru și volumele de știință popularizată. Desigur, nu poți aprecia toată poezia zborului lui Gagarin în Cosmos dacă nu înțelegi, cît de sumar, principiile înfrîngerii și folosirii rationale a forței de gravitație și dacă lecturile tale se mărginesc la descrierea bucolică a holdelor. In această privință, cititorul este mereu mai tentat, și pe drept cuvînt, să considere drept literatură tot ceea ce, ajutîndu-l să înțeleagă complexitatea epocii, nu folosește direct noțiunile științifice, ci imaginea, indiferent dacă avem de-a face cu un reportaj sau cu o poezie. Așa se și explică marele succes pe care l-au avut, de la primele traduceri, în țara noastră, povestirile și romanele lui I. A. Efremov, care îmbină într-un mod magistral ficțiunea poetică și realitatea științifică. Există, însă, între literatura propriu-zisă și cea științifico-fantastică (tot atît de „propriu-zisă", la urma urmei!) un întreg domeniu, acoperit cînd și cînd de cărți care, depășind ambele granițe, se întîlnesc cu cititorul dornic și de informație exactă și de lectură pasionată. Fără să fie propriu-zis știință popularizată, nici creație literară, aceste cărți formează una dintre pîrghiile cele mai importante pentru educarea artistică și științifică a tinerei generații, și chiar și cei din generațiile obișnuite mai de mult cu cartea au destul de învățat de la ele! Pe nedrept ocolite de cei ce înregistrează fenomenul literar, ele au compensația minunată a locului de cinste pe care îl acordă cititorul, așezîndu-le printre cele mai frecventate lecturi. Este, desigur, întotdeauna util să explici pe înțelesul tuturor tainele energiei nucleare, dar cînd explicația este dată de un condei fin, într-o relatare captivantă și originală ca stil, rezultatul este dublu. Unul dintre acești autori este și D. St. Andreescu, maior inginer, pasionat de cercetările noi ale cosmonauticii, care a publicat pînă acum cîteva cărți, dintre care reținem două: „Vă scriu din gara cosmică" și „Cosmonautica, o nouă știință". Devenite, imediat după apariție, rarități în rafturile librăriilor, cărțile și-au dovedit astfel, din plin utilitatea, reușind să instruiască și să captiveze în același timp, jucînd rolul de intermediar între manual și literatură. De altfel, autorul dovedește o gamă largă de posibilități literare, alegînd pentru fiecare carte o nouă formulă, perfect adecvată scopului propus. Vă scriu din gara cosmică este un „reportaj cosmonautic" scris la persoana întîia, de fapt nu reportaj, ci povestire: „In curtea centrului de pregătire cosmonautică, al cărui sediu nu mi-a fost de loc greu să-l găsesc, nu era prea multă mișcare. E drept că și ora la care sosisem era destul de matinală..." așa începe acest reportaj neobișnuit. Neobișnuit din două motive: mai întîi pentru că totul (aproape 400 de pagini) este relatat la același mod, ca și cînd călătoria ar fi avut loc, ceea ce înscrie cartea în rîndul ficțiunilor și, apoi, pentru că absolut toate datele întrebuințate în cuprinsul acestui volaj sînt riguros exacte, conform cu toate datele ultimelor cercetări. Să clarificăm: nu este vorba de o ficțiune care are ca bază unele date mai mult sau mai puțin probabile, și în care autorul își permite să imagineze cum se vor petrece călătoriile cosmice, născocind aparate inexistente încă, străduindu-se să prevadă, cu aproximație, viitorul. Autorul nostru a adunat, ca om de știință, toate datele precise, sau cele probabile în cel mai mare grad, le-a asamblat într-un tot unitar și, ca atare, a descris călătoria ca și cînd s-ar fi efectuat. Călătoria nu mai pare, de altfel, de fel utopică acum, după zborul lui Gagarin. Cartea a fost scrisă înainte de lansarea, la 2 ianuarie 1959, a primei rachete cosmice sovietice, eveniment la care autorul a mai avut doar timpul să se refere în prefață. Călătoria are un itinerar destul de modest, deși încă de domeniul viitorului: pînă la palida Selene și înapoi, cu opriri în „stațiile cosmice interplanetare". Condițiile zborului, posibilitățile vieții omului în spațiul cosmic, modul de instalare a stațiilor, felul în care vor fi instalate stațiile pe Lună etc., totul este descris cu amănunțime și precizie, în așa fel încît nu ne este de fel greu să mutăm granița impusă de autor și să ne imaginăm continuarea zborului, către alte planete. Către, și nu pe alte planete — deoarece autorul s-a ocupat de spațiul din cuprinsul sistemului nostru solar și în special de satelitul natural al pămîntului, urmărind să ne dea în acest reportaj și un curs de cunoștințe generale asupra Lunii. Urmărind complexul cercetărilor care se vor face de pe stațiile cosmice și de pe Lună, autorul întreprinde numeroase și utile incursiuni în domeniile viitoare ale unor științe ca electronica, cosmochimia, fizica, meteorologia, studiul radiațiilor, geodezia, topografia etc., plimbîndu-ne prin nenumărate laboratoare-satelit, în care granițele științei vor fi mutate cu mult înainte, față de cercetările de pe pămînt.

Cosmonautica este scrisă în cu totul alt gen, concepută ca o viziune de ansamblu a problemelor, în stadiul actual. Începînd cu un istoric plin de lirism, al viselor și fanteziilor, avînd ca obiect zborul în Cosmos, autorul ne poartă prin lumea rachetelor, pătrunzînd în intimitatea a zeci de noțiuni care sînt azi pe toate buzele. Vom cita numai cîteva titluri, suficient de elocvente: „Ce este și cum lucrează motorul-rachetă", „Funcționarea motorului-rachetă"; Trenuri cosmice, motoare-rachetă de viitor"; „Dirijarea navei cosmice". Un capitol masiv este rezervat planetelor soarelui, pe care autorul le descrie, așa cum sînt cunoscute în momentul de față, făcînd de fapt un excelent curs de informare. Cartea, deși se adresează publicului larg, nu este totuși o expunere sumară de vulgarizare, în care datele științifice sînt pomenite în treacăt, sau înlocuite cu aluzii vagi. Lectura necesită un minimum de pregătire matematică, dar expunerea este concepută în așa fel, încît cititorii care nu au nici această pregătire pot lesne lăsa de o parte capitolele respective, dacă nu cumva lectura îi încurajează să ia un maculator și să încerce cîteva formule, lucru care nu poate strica nimănui. Pe lîngă aceste date, aparent aride, autorul utilizează însă și o gamă largă de referiri istorice și literare, adunînd o micâ și extrem de instructivă antologie a citatelor despre cosmos. În definitiv, ce se cunoștea, pînă nu de mult despre cosmos, spațiul infinit, în care se rotesc galaxiile? Cosmonautica, această nouă știință, capătă din ce în ce mai mult un conținut concret de cercetare. Ca știință de sine stătătoare, cosmonautica înglobează cercetări profunde provenind din alte domenii ale științei, în așa fel, încît ea nu poate fi concepută fără ajutorul direct al fizicii, chimiei, matematicii, electronicii (în special în ramurile automatică, telemecanică și cibernetică), metalurgiei, mecanicii, biologiei, medicinii etc. etc. Tot acest material uriaș urmează să fie sintetizat de un specialist în cosmonautică, știință care s-a constituit ca atare, o dată cu lansarea sputnicilor și lunicilor și care, o dată cu zborul epocal al lui Gagarin, și-a fixat locul pentru totdeauna în istoria civilizației omenești. Dar tocmai pentru că ne aflăm în faza de formare a acestei științe, însușirea elementelor incipiente este cu atît mai imperioasă. Așa cum civilizația modernă nu mai poate concepe oameni care să nu posede o instrucție matematică, civilizația de mîine nu va putea concepe oameni fără instrucție cosmonautică. Nu numai setea de cunoaștere, ci însăși viața concretă a societății noastre impune explorarea acestor domenii, în care poezia se îmbină cu știința cea mai exactă, fantezia cu precizia matematică. Din acest punct de vedere, D. St. Andreescu a adus, de pe acum, un aport prețios și sîntem siguri că temeinica sa pregătire științifică, îmbinată cu darul literar pe care ni l-a dovedit, va genera multe alte cărți, care poate — după ce au intrat în conștiința cititorilor — vor intra și în aceea a lumii literare.

Mihu Dragomir

Berlin Est— Berlin Vest

La poarta Brandenburg, cele două lumi se despart. De o parte cartierul **Tiergarten** şi fluviul de lumini fluorescente, de alta — **Unter den Linden** cu instituţiile de cultură şi teii parfumaţi. De o parte, imensele blocuri puternic luminate ale firmelor **Telefunken** şi **Osram**; de alta — **Universitatea Humboldt şi Opera de Stat.** Intreprinderile **Telefunken** fabrică piese detaşate pentru rachete; universitatea care poartă numele fraţilor Wilhelm şi Alexander von Humboldt a dat omenirii 27 de laureaţi ai premiului Nobel, pe Robert Koch şi pe Einstein, după cum i-a înmatriculat pe Karl Marx şi pe Hegel. În zilele noastre, în facultăţile sale studiază zece mii de studenţi, dintre care 9/10 primesc burse de la statul democrat-popular. Mai bine de jumătate dintre ei sînt odrasle de muncitori şi ţărani. In Germania occidentală, studenţii de origine muncitorească reprezintă un procent de numai 3%.

Cu aproape trei decenii în urmă, Adolf Hitler a făgăduit — din balconul hotelului „Adlon" — „că nimeni nu va mai recunoaşte" Germania, în fruntea căreia l-au adus magnaţii din Ruhr şi junkerii prusaci. Hotelul „Adlon" poate fi văzut şi astăzi, în Berlinul democrat. Numai aripa dreaptă, cu balconul din care „führerul" a răcnit în seara de 30 ianuarie 1933, a fost spulberată de explozia unei bombe. La o distanţă de cîteva zeci de paşi, în coasta porţii Brandenburg, ruinele sumbre ale Reichstagului fac bună vecinătate cu buncherul sfîrtecat al celui ce a visat, pentru rasa teutonă, „un imperiu de o mie de ani". Berlinul şi Germania întreagă sînt, într-adevăr, de nerecunoscut: în urma flageului hitlerist au rămas mormane de cenuşă.

Pe **Kurfürstendamm**, în Berlinul occidental, vacarmul maşinilor, care fulgeră strada haotică, se ia la întrecere cu reclamele ţipătoare. Vitrinele sînt extravagante, împudice, provocatoare ca nişte cocote. La rîndul lor, cocotele ademenesc, la tot pasul, ca nişte vitrine multicolore. Sînt mari consumatoare de dolari şi de chimicale: păr vopsit în roşu, sau galben, sau verde, sau albastru, iar unghiile asortate la păr. Cînd nu sînt despuiate, toaletele excentrice le dezvăluie goliciunile. Concurenţa este atît de mare, încît goana după clienţi — îndeosebi americani — capătă uneori aspectul unei vînători. Şi se caută numai cele foarte tinere: de la 14, pînă la cel mult 23 de ani. Horst Mauser mă informează: — Celelalte sînt ca magazinele şi cinematografele — nu atrag, deşi se sulemenesc.

— Sînt foarte multe, observ. Nici la Viena n-am văzut atîtea.

— E conjunctura, răspunde Mauser, conjunctura favorabilă...

La punctele de frontieră

Brandenburger Tor a devenit o graniţă autentică: pichete de control, instalaţii speciale împotriva celor care-ar încerca să forţeze trecerea. Sîrma ghimpată şi betonul n-au fost drămuite, în zilele din urmă. Punctele de frontieră de la **Drewitz**, de pe **Bornholmerstrasse**, de pe **Brunnenstrasse** au căpătat o înfăţişare neobişnuită: personalului de control i s-au alăturat voluntarii înarmaţi, muncitori din Berlinul democratic. Simpla lor apariţie a stîrnit furia huliganilor de la postul „Rias" şi a provocat adevărate manifestări de isterie televiziunii lui Brandt, care face eforturi disperate să demonstreze că „oraşul de front" este un front autentic. Prezenţa muncitorilor înarmaţi la frontiera dintre cele două sectoare mai are însă şi o semnificaţie care nu poate scăpa nici măcar clicii lui Adenauer, Lemmer et Co.: poporul din R.D.G. nu se lasă înşelat, el nu renunţă la cuceririle sale. Este tocmai ceea ce a determinat chiar şi unele capete înfierbîntate din occident să... invite la raţiune pe belicoşii atomişti de la Bonn.

Şi din nou au apărut, ca untdelemnul deasupra apei, semnele slăbiciunii celor ce se-ncăpăţînează să trateze istoria „de pe poziţii de forţă". Aici, la Berlin, li se zice în derîdere „Eierköpfe". Oare cine-şi poate imagina că, în ciocnirea dintre un cap cu înveliş de ou şi un zid de beton, cel din urmă se va sfărîma?

Povestea cu conjunctura

Agenţii lui Brandt şi Lemmer spuneau: „Orice încercare de închidere a graniţei dintre cele două sectoare ale Berlinului se va solda cu prăbuşirea Republicii Democrate Germane". La 13 august încercarea a fost făcută şi a provocat derută şi dezorganizare. În Berlinul occidental.

Pentru cei care nu cunosc situaţia din „oraşul de front", este bine să ne referim numai la un singur aspect al acestei foarte complexe probleme: circulaţia. Atît legătura dintre cele două sectoare ale oraşului, cît şi aceea dintre R.D.G. şi R.F.G. sînt asigurate în primul rînd cu trenuri aparţinînd Germaniei Democrate. „U-Bahn" — metroul — traversează Berlinul de la un capăt la celălalt. „S-Bahnul" — trenul care parcurge ambele Germanii — deserveşte, evident, distanţe cu mult mai mari. Cu un bilet de 20 pfenninghi, „U-Bahnul" te va lăsa în orice punct al Berlinului, fie el situat în sectorul democratic, fie în partea occidentală. Din vest spre est, costul unui bilet era cu 15 pfenninghi mai mare. Metroul aparţine R.D.G. Administraţia lui cade în sarcina celor două sectoare, numai pe teritoriile respective. Depinde însă de R.D.G., ca el să funcţioneze. Actualmente, de pildă, „U-Bahnul" circulă. Dar te lasă la **Stadtmitte**, de unde-ţi continui drumul cu autobuzele sau cu omnibuzul, dacă vrei să ajungi la **Friedrichstrasse**, la **Thälmannplatz**, la **Hennigsdorf.** Berlinul occidental a rămas izolat, dar în Berlinul democratic viaţa se desfăşoară perfect normal. Dintr-o singură lovitură, un nod gordian a fost tăiat: contrabandiştii şi agenţii lui Lemmer nu mai pot să pătrundă în sectorul democratic.

Despre „conjunctura favorabilă", prietenul Mauser mi-a vorbit îndelung. Ploaia de dolari care s-a abătut asupra Bonnului după război, reeditînd istoria anilor de după 1918, a determinat o înviorare a economiei vest-germane. O înviorare relativă însă, pentru că — aşa cum arată statisticile — dacă în ultimii zece ani depozitele de la băncile particulare s-au ridicat de la 20 miliarde de mărci la 125 miliarde, numai în anul 1960 au fost concediaţi 40.000 de mineri, o serie de alte mine fiind actualmente ameninţate cu închiderea. La „Borgward"-Bremen, peste 8000 de muncitori au rămas fără lucru. Practic, ploaia de dolari a fertilizat exclusiv pămîntul marilor concerne, care lucrează pentru producţia de războaie. De aceea, propaganda Bonn-ului cu privire la „conjunctura favorabilă" sau „miracolul economiei vest-germane", nu-i decît o abilă mistificare. Dar o înşelătorie care a putut convinge pe unii creduli, mai ales datorită situaţiei Berlinului.

Ce trebuie ştiut despre Berlin

Potsdamerplatz este imaginea în mic a Berlinului însuşi. Fostă în trecut centru al oraşului, piaţa are astăzi un sector răsăritean şi un sector occidental. La graniţa dintre cele două sectoare, occidentalii au instalat un jurnal luminos care poate fi citit fără nici o dificultate în partea răsăriteană. Conţinutul: Calomnii la adresa R.D.G., incitări la rebeliune şi sabotaje, încercări de ademenire a cetăţenilor din Germania Democrată în „raiul" vest-berlinez.

Pe **Bernauerstrasse**, o firmă luminoasă scrisă cu litere mari, roşii: cinematograful „Vox". Este un aşa-zis „Grenzkino", asemeni altor „cinematografe de graniţă" care, în schimbul unei singure mărci (tariful este cu mult mai ridicat, la celelalte cinematografe), oferă spectatorilor veniţi din Est filme cu gangsteri, filme pornografice şi anticomuniste. În acelaşi timp, jurnalele cinematografice prezintă o imagine poleită a „binefacerilor" Berlinului occidental. Cică ar curge lapte şi miere, pe Charlottenburg — şi nu cohorte de fete tinere care, pentru a scăpa de coşmarul zilei de mîine, fac trotuarul.

Este drept, aparenţele ar putea fi — pentru un miop — în favoarea Berlinului occidental: vitrine strălucitoare, salarii umflate, lux ţipător. Magazinele sînt însă aproape goale, iar luxul n-a ajuns în cartierele muncitoreşti. Cît despre mirajul salariului, el se spulberă curînd: un apartament pentru care se percepe în Est o chirie de 50 mărci, este evaluat, în Berlinul occidental, la 120-140 mărci. Iar gratuitatea învăţămîntului, taberele de vară pentru copii, asistenţa medicală, pensiile — sînt probleme pentru care locuitorii cocioabelor din **Neuköln, Treptow** sau **Wedding** mai au încă de luptat. Cei ce s-au lăsat amăgiţi de jurnalul luminos din **Potsdamerplatz**, au refăcut, pocăiţi, drumul către Berlinul democratic... Dacă n-au ajuns în **Dahlem** — la sediul serviciului american de spionaj — sau în **Marienfelde** — în labele inspectorului Albert Lebéc, furnizor de carne de tun pentru Legiunea străină. Într-un caz sau în altul, ei sînt pierduţi.

Cînd scriu aceste rînduri, mă aflu în apartamentul confortabil şi primitor al prietenului meu, Horst Mauser, pe **Bouchéstrasse**. Este o stradă din cartierul **Treptow**, prin care graniţa se întinde pe o lungime de 7 km. În a 12-a zi după închiderea frontierei, calmul domneşte în întreg Berlinul răsăritean. Şi un sentiment de uşurare.

— S-a spart abcesul, îmi spune Horst rîzînd. Să ciocnim pentru viitorul copiilor noştri.

Îmi pregătise o surpriză: vin de Cotnar.

Horia Liman

Pentru că n-au plătit „impozitul de băştinaş"

Lilinho Micaya*)

MOZAMBIC

Permisul

Oraşul porneşte chiar de lîngă apele golfului, în care se leagănă vapoare mari şi mici, atrase de rada — prielnică pentru acostare — a portului. Cheiurile se întind în sus, către cele trei guri ale fluviilor Temp, Umbeluzi şi Matola. Se spune că marea a venit pînă la poalele oraşului, pentru ca toţi copiii să se salveze, atunci cînd soarele îi biciuie cu razele lui de foc, sau cînd îi alungă oraşul. Copii de zece-doisprezece ani umblă desculţi şi cu cămăşuţe zdrenţuite. Poartă pe braţele lor figuri de crocodil, de păsări şi de alte vietăţi, tăiate în lemn şi vopsite în roşu şi negru. Sînt lucrări de artă populară, executate de părinţii lor, pe care copiii caută să le vîndă trecătorilor din port.

Oraşul face un ocol larg şi părăseşte marea. Aici se află „oraşul vechi", cu uliţi întortocheate. Dar alături se înalţă clădiri moderne, un cartier comercial, cu magazine şi bănci, cofetării şi cinematografe mari. Oraşul urcă treptat, se întinde spre nord şi spre sud, apoi se opreşte deodată. De aici pornesc drumuri prin nisip, se văd case de lemn, colibe de lut, acoperite cu paie.

„Oraşul alb", unde trăiesc europenii, şi-a delimitat graniţele precise. E un oraş tînăr, care n-are nici patruzeci de ani. Bulevarde largi se întretaie pretutindeni în lung şi-n lat; se văd numai vile şi blocuri mari. E o plăcere să trăieşti aici... „Oraşul alb" e un oraş tînăr. Ziua lui de naştere e poate ziua cînd ţara, după o mare încordare, n-a mai putut să reziste... Oraşul e tînăr... Bulevardul Douăzeci şi patru iulie se întinde departe, ca o uriaşă panglică cenuşie, pe care aleargă în sus şi în jos două rînduri de maşini americane şi autobuze confortabile. În aceste autobuze, băştinaşii au voie să ocupe numai ultimele locuri.

Deodată auzi pe bulevard un glas strigînd: „Permisul!" Trecătorul, îmbrăcat în cămaşă cu mîneca scurtă şi desculţ, se sperie şi se opreşte; apoi începe să-şi caute permisul în buzunarul pantalonilor, cîrpiţi de sus pînă jos, îl întinde agentului de poliţie îmbrăcat în haine civile. Acesta, după ce îl cercetează, spune: „N-ai plătit impozitul!" La un semn, un soldat în uniformă kaki, încins cu o curea lată, îmbrăcat în pantaloni scurţi şi purtînd pe cap un chipiu roşu, se apropie de omul nostru şi-i ordonă să-l urmeze. De-a lungul zidurilor, la fiecare cincizeci de metri, stau cîte doi oameni cu mîinile legate, păziţi de soldaţi.

Omul care a fost reţinut acum se aşează lîngă ceilalţi. E un negru, ca toţi cei care stau pe trotuar... Şi soldatul e negru, dar agentul e alb.

Oamenii, puşi acum în lanţuri, vor pleca mîine să construiască blocuri, şosele şi drumuri de fier, timp de şase luni. Ei vor lucra pentru stat, fără salariu, fiindcă nu şi-au plătit „impozitul de băştinaş".

O colonie portugheză

Mozambicul se află pe malul Oceanului Indian, la sud de Ecuator. Marea spală ţărmul pe o lungime de 2.700 de kilometri. La sfîrşitul secolului al XV-lea, corăbiile lui Vasco da Gama au atins ţărmurile Mozambicului. În nordul ţării, portughezii au găsit negustori arabi şi indieni, aşezaţi aici cu multe veacuri în urmă. Ei făceau comerţ cu africanii, vînzînd şi cumpărînd aur şi fildeş. Dacă este adevărat că portughezii au străbătut mările pentru „a descoperi" drumul spre India, este tot atît de adevărat că regii portughezi auziseră de fildeşul şi, mai ales, de aurul statului legendar al lui Monomotap, care se întindea din munţii mozambezi, pînă la marea Sofal. Încă de la început, portughezii au căutat să întemeieze, de-a lungul ţărmului, puncte de sprijin, care au servit ca baze de aprovizionare în drumul lor spre India şi ca depozite pentru comerţul lor cu africanii. Cu timpul, portughezii au eliminat comerţul negustorilor din Asia şi au acaparat vechile pieţe. La început, ei au luptat împotriva sultanilor orientali, apoi împotriva africanilor. Aşa au pătruns treptat cu birourile lor comerciale, cu cetăţile lor şi cu trimişii regilor lor pe lîngă căpeteniile africanilor. Apoi au venit primii misionari şi armata de ocupaţie. Pe harta lumii a apărut un teritoriu care a primit mai tîrziu numele de colonia Mozambic, după numele unei mici insule. Încă în anul 1552, portughezii au deschis aici primul lor birou comercial pe ţărmul răsăritean al Africii, unde se înalţă şi astăzi cetatea Sf. Sebastian, pe ale cărei ziduri se mai văd tunuri vechi — simbol al puterii coloniale!

Cînd au apărut portughezii, exista aici statul Monomotap, unul din statele cele mai mari ale Africii, numit astfel după numele împăratului, despre care s-au făurit multe legende. Marele număr de monumente arhitectonice reprezintă mărturia unei civilizaţii înalte, care se întindea din Transvaal pînă la Zambezi. Decăderea acestei civilizaţii este legată de tendinţele cotropitoare ale colonialismului portughez, care a subminat comerţul cu Asia, pentru a-şi întări monopolul comerţului cu condimente. Astfel, industria minieră a Africei şi-a pierdut principala piaţă de desfacere. Mai tîrziu, căutînd să pună mîna pe bogăţiile miniere, ei au distrus complet această civilizaţie. Începînd din sec. al XVI-lea, ei au descoperit un nou izvor de îmbogăţire: au început să exporte „negri" în Brazilia.

Comerţul cu sclavi a dat o lovitură de moarte civilizaţiei statului bantu. Pînă la începutul secolului al XIX-lea, portughezii controlau pe teritoriul Mozambicului de azi numai ţărmul mării. De la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd Europa imperialistă se pregătea cu înfrigurare să pătrundă în interiorul Africii şi s-o supună, Portugalia a depus toate eforturile pentru a subjuga ţara complet şi a împiedica Anglia să pătrundă în aceste regiuni. Folosind disensiunile dintre căpeteniile africane, înmulţind „înţelegerile" şi „uniunile" de apărare, încurajînd expediţiile de pedepsire, portughezii au căutat să frîngă definitiv împotrivirea popoarelor africane. Imperiul Vatua, întemeiat de Manicusi la începutul secolului al XIX-lea, era o piedică serioasă în calea lor. Manicusi şi urmaşii lui, Musil şi Gungunian, unind oştile bantu, au creat un stat mare, care se întindea între fluviul Limpopo şi fluviul Pungue. Deşi portughezii erau superiori din punct de vedere militar, victoria asupra armatelor imperiului Vatua n-a fost uşoară. Statul Vatua a fost supus complet abia în 1897, după moartea lui Magunguan şi a generalului Gungunian, care au organizat rezistenţa poporului împotriva cotropitorilor.

Dar „pacificarea" ţării a continuat aproape două decenii, deoarece popoarele bantu continuau să-şi apere cu eroism libertatea. Africanilor, locuitori ai Mozambicului, le-a rămas o singură dorinţă: să nu dea înapoi, să rămînă în viaţă.

Cuvîntul „libertate"

Lăsînd în urmă ogoarele de bumbac şi dumbrăvile de palmieri de pe pămîntul Mozambicului, fluviul Zambezi îşi duce apele mai departe, spre ocean, ca şi cum ar avea datoria să aducă aminte oamenilor că trebuie să meargă înainte, spre libertate.

Libertate! Pe pămîntul unde cresc banane, orez, ceai, bumbac, floarea soarelui, porumb, etc... cuvîntul „libertate" sună trist. În această ţară, „libertatea" nu este un strigăt de bucurie, de încredere în ziua de mîine... Aici libertatea — e protest. Pretutindeni şi în toate este un protest instinctiv, dar real, chiar dacă băştinaşul nu-şi dă bine seama de adevărata lui situaţie; există sabotaj în muncă pe ogoarele de bumbac, de porumb, de floarea soarelui, sau în adîncul minelor de cărbuni din Moatiz. Menţinerea şi dezvoltarea culturii popoarelor din Mozambic constituie o dovadă a voinţei lor de a trăi, a luptei împotriva asupririi morale. Poporul nu poate fi nimicit. În nopţile cu lună plină, oamenii cîntă şi dansează împodobiţi cu cozi de şacal, cu piei de leopard, cu pene de păsări, cu mărgele, cu brăţări... Renasc adevăratele dansuri ale poporului zulu. În nordul ţării, ne atrag atenţia obiectele sculptate în lemn. În întreaga ţară răsună muzica „ciope", pe care o apreciază şi colonialiştii. Muzica africană era în trecut considerată „primitivă", producţie a unor popoare „sălbatice". Dar, într-o zi, în anul 1950, au apărut discuri cu muzică „ciope", înregistrată de băştinaşii din sudul Africei. În prezent, chiar şi radioul a început să transmită muzica „băştinaşă". Muzicanţii „ciopi", cu renumitele lor xilofoane „timbilas", pot fi auziţi pretutindeni în Mozambic.

Limbile africane nu au deocamdată dreptul la cetăţenie. Cel mult 1 la sută din populaţia băştinaşă a ţării cunoaşte limba portugheză. Populaţia neagră şi-a păstrat comoara cea mai de preţ — limba maternă, fiindcă aceasta reprezintă memoria colectivă a poporului, care păstrează poveştile, basmele, cîntecele, proverbele... Noi avem o bogată literatură orală în limbile locale, foarte vii şi în prezent: la nord — macua, în centrul ţării — sena, la sud — şangan şi şirongo. Unele din ele, ca de pildă şangan şi şirongo, nu au alfabet propriu. Publicaţia săptămînală „Glasul Africii" care apare în Lourenço-Marques, tipăreşte o pagină-două în limba şirongo. Unele limbi vorbite în ţară sînt înrudite între ele, altele sînt foarte diferite. Astfel un locuitor din nord, care vorbeşte limba macua, nu înţelege limba şangano, care se vorbeşte în sudul ţării. Dar nici cei din nordul, nici cei din sudul ţării nu cunosc limba portugheză.

Creatorii bogăţiilor şi jefuitorii lor

Toate bogăţiile ţării noastre sînt opera mîinilor locuitorilor băştinaşi ai Mozambicului, ale celor şase milioane de „negri". Mozambicul, ca şi majoritatea coloniilor din Africa, este o ţară de agricultori. De-a lungul ţărmului, bătut de musonii Oceanului Indian, cresc cocotieri. Nucile de cocos sînt una din bogăţiile principale ale ţării. Dacă întoarcem spatele spre ţărmul tivit cu spumă, unde se clatină palmieri înalţi, vom vedea rînduri de tufe de agave, care-şi înalţă vîrfurile ca nişte suliţi verzi. Firele de agave sînt un alt produs important de export al Mozambicului. Dacă urcăm în sus, pe Zambezi, vedem în zare terenuri mari de trestie de zahăr, care aparţin lui „Sen Sugar", cea mai mare companie de export de zahăr din Mozambic, proprietară a două fabrici de zahăr — „Marromeu" şi „Lualeu" — care produc pînă la şaizeci de mii de tone de zahăr pe an. Mai spre sud, pe malul rîului Buzi, îşi are sediul o altă societate, care poartă numele rîului. Iar dincolo de aceasta, pe malul rîului Incomuati, lîngă Sinavan, se află proprietăţile societăţii „Incomati Sugar". Dacă mergem spre nord, vom vedea că şi acolo toate pămînturile sînt ocupate de europeni. Gurug, Niamaoro, Milanj sînt munţi acoperiţi cu plantaţii de ceai, care aparţin străinilor, ca şi plantaţiile de bumbac. Mozambicul are bogate zăcăminte de petrol şi de cărbune, dar extragerea cărbunelui se face sub dominaţia „Societăţii miniere şi geologice" belgiene, iar în ceea ce priveşte petrolul, guvernul portughez a concesionat, în 1948, societăţii americane „Mozambic Oil Company", întinse terenuri petrolifere, în sudul ţării.

Pe plantaţii, în industrie, în construcţii, pretutindeni lucrează „negri"; dar locurile de conducere sînt ocupate de europeni. În coloniile portugheze există o nouă formă de robie, pe baza sistemului „contractelor"; plantatorii se adresează administraţiei, iar aceasta îşi ia obligaţia să recruteze din sate mîna de lucru; de obicei, angajarea oamenilor se face cu forţa. Astfel că dacă negrului nu i se spune sclav, el este de fapt un sclav — „contratados" sau „şibalu", cum li se spune africanilor recrutaţi pentru muncă.

Salariul africanilor este foarte mic. Cercetătorii portughezi, care s-au interesat de această problemă, recunosc că muncitorii „negri" abia îşi pot satisface nevoile materiale cele mai elementare. În agricultură, pe plantaţii, un negru cîştigă 100 de escudos pe lună, un metis şi un negru „asimilat" cîştigă în medie 600 de escudos, un european de la 1600 pînă la 3900 de escudos pe lună. Aceste cifre arată limpede că singurul rol pe care-l rezervă sistemul colonial africanilor este de a crea bogăţii pentru europeni. Africanii construiesc căi ferate, şosele şi porturi. Ei construiesc oraşe, „oraşele albilor", cum li se spune aici, ca: Beira, Nampula sau Lourenço-Marques.

Rasismul

În toate ghidurile pentru turiştii care vin în Mozambic, se subliniază prietenia între rase, ca fiind o realizare a colonialismului portughez. În adevăr, nicăieri nu veţi vedea o inscripţie care să interzică intrarea „negrilor". Legea e categorică: rasismul este condamnat, dar, în realitate, el există pretutindeni. Cînd mergi pe străzile capitalei, vezi cinematografe mari, cofetării luxoase de vară, cum e „Scala" sau „Continental", pline de consumatori. Se văd ici, colo şi „negri", dar ei sînt „boy". Este adevărat că, la marginea oraşului, pe strada Angola, există un cinematograf „destinat băştinaşilor". Negrii trebuie să se mulţumească cu situaţia de „şibalu" pe plantaţii şi de „boy" ai europenilor. „Băştinaşii" pot fi întîlniţi pe străzi, dar n-ai să-i vezi în hotelul „Polana". Dacă aceasta are să vă mire, se va găsi întotdeauna un funcţionar care să vă spună că aşa este, dar că aceasta nu înseamnă discriminare: „Uitaţi-vă la ei, sînt nişte sălbatici; sînt goi şi desculţi şi nici nu ştiu limba portugheză. Există şi „asimilaţi", dar majoritatea africanilor sînt sălbatici. Noi căutăm să-i civilizăm".

În sfîrşit, cuvîntul a fost găsit. „Sălbatic", „jumătate de om". Aici toţi sînt „portughezi"... Nu există discriminare rasială, există numai „categorii de cetăţeni".

În adevăr, legea împarte pe toţi cetăţenii din colonii (Guineea portugheză, Angola şi Mozambic) în două categorii: „cetăţeni" portughezi, care se bucură de toate drepturile, şi portughezi „băştinaşi", care n-au nici un fel de drepturi. Din prima categorie fac parte portughezii de origină. Tot din această categorie mai fac parte, — evident, cu multe restricţii economice şi sociale — metişii şi aşa-numiţii „negri asimilaţi", adică cei care au primit cetăţenia portugheză. Toţi ceilalţi locuitori sînt băştinaşi, „masa neagră". Drepturile dobîndite de „negrii asimilaţi" nu sînt transmisibile urmaşilor. Regulamentul cu privire la „asimilaţi" cere africanului să ştie să citească şi să scrie în limba portugheză, să uite obiceiurile şi modul de viaţă al băştinaşilor. Chiar dacă „negrul" ştie să scrie şi să citească şi a deprins „manierele şi obiceiurile albilor", nu devine încă „cetăţean". El trebuie să prezinte o cerere administraţiei, iar administraţia îi va acorda cetăţenia, atunci cînd va crede de cuviinţă.

Poate o să întrebaţi: cîţi asimilaţi există în Mozambic? Statistica răspunde: de la patru pînă la cinci mii. În patru secole şi jumătate de colonizare, portughezii n-au reuşit „să civilizeze" nici unu la mie din băştinaşi. Este adevărat că numărul mulatrilor, care năzuiesc mult să devină asimilaţi, se ridică la aproximativ treizeci şi două de mii. E o pătură de oameni care stă între „albi" şi „negri". Mulţi dintre mulatri, sau cum li se spune aici „metişi", au pierdut legătura cu patria, s-au dezis de „negri", se consideră „albi" de origină. Dar albii îi disprefuiesc întotmai ca şi pe „băştinaşi".

Metişii au început să-şi dea seama de situaţia lor tragică. În prezent, mulţi dintre ei încă mai şovăie, dar tot mai mulţi încep să-şi spună africani. Din punct de vedere economic şi social, metisul stă la mijloc, între „albi" şi „băştinaşi". El este muncitor calificat sau mic funcţionar, îşi trimite copiii la şcoala pentru albi; cei care sînt mai înstăriţi, îşi pot trimite copiii pentru studii mai înalte la universităţile din Portugalia. Metisul poate frecventa cinematograful, să stea alături de albi, dar nu intră în hotelul „Polana" unde i se va spune că nu sînt locuri.

„Băştinaşii", nouăzeci şi opt la sută din populaţia ţării, sînt, în adevăr, „paria" Mozambicului. Ei nu-şi pot schimba locuinţa, nu se pot muta dintr-un sat în altul, fără aprobarea administraţiei. În oraşe, băştinaşii sînt urmăriţi de „ceasul comandantului": noaptea, după ora unsprezece, el nu mai are voie să circule pe străzi, fără un permis special. Şi, deşi se dau anunţuri şi dispoziţii oficiale, pînă acum toate spitalele, casele de odihnă, sanatoriile, creşele sînt la dispoziţia albilor. Adăugăm că nouăzeci şi nouă la sută din africani sînt analfabeţi.

Lupta pentru independenţă

Preocuparea cea mai de seamă a autorităţilor portugheze este de a preveni în colonii schimbările care au loc sau care se pregătesc în celelalte regiuni ale Africii. Legile prevăd, iar conducătorii repetă neîncetat, că „naţionalitatea portugheză se întinde de la Oceanul Atlantic pînă la Macra şi Timora, cuprinde provinciile „africane" şi „Goa". Preşedintele Salazar repetă cu încăpăţînare unul şi acelaşi lucru: „Naţiunea este unică şi indivizibilă". Pentru el, schimbările care au loc în zilele noastre, în Africa, se datoresc „agenţilor comunismului". Cu alte cuvinte, pentru autorităţile portugheze toate popoarele coloniilor sînt fericite şi nu doresc altceva, decît „să rămînă portughezi".

Nu este greu să dovedim că declaraţiile autorităţilor portugheze urmăresc să inducă în eroare opinia publică mondială.

Sînt mai bine de zece ani, de cînd unităţile politice ale Gestapoului portughez au venit în Mozambic, pentru a supraveghea „purtarea africanilor". Acum cîtva timp, o unitate a aviaţiei militare, cu subunităţi de paraşutişti, a venit în ţară; graniţa dintre Niassalend şi Tanganica a fost închisă, în urma manifestaţiilor anticolonialiste care au avut loc în aceste ţări.

Măsuri preventive inutile. Nimic nu va împiedica Mozambicul să păşească pe drumul pe care au mers Ghana, Guineea şi alte foste colonii africane. Mişcarea ilegală anticolonială continuă să existe. Colonia Angola, sora noastră, care a luat parte la conferinţa popoarelor Africii, de la Accra, în decembrie 1958 şi Tunis, la 25 ianuarie 1960, este acum în plină răscoală antiportugheză. Afară de aceasta, problema Mozambicului şi a altor colonii portugheze se pune în fiecare an la O.N.U. în Comitetul de tutelă. Popoarele Mozambicului, ca şi alte popoare ale Africii, luptă pentru independenţă, pentru eliberarea completă a ţării. Nimic nu-i poate ajuta pe colonialiştii portughezi să împiedice mersul istoriei.

În romineşte de NINA CAVARNALI

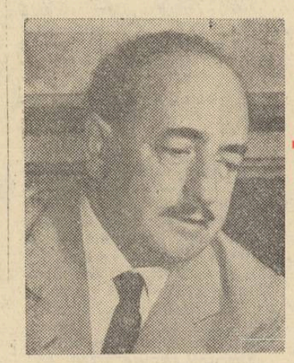

Salvatore Quasimodo se adresează tinerilor poeţi romîni

Poetul Salvatore Quasimodo, laureat al premiului Nobel, a fost în cursul lunii august oaspetele ţării noastre, răspunzînd unei invitaţii a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

„Am avut asentimentul bucuros al poetului ca ultimul cuvînt, cu puţine zile înainte de a părăsi ţara — ca un fel de dulcis in fundo — să-l adreseze tinerilor animatori ai mişcării noastre poetice, generaţiei de poeţi care se ridică, cu un pas aşa de sigur şi totuşi atît de atent de a apuca drumul cel bun, spre orizontul unei noi epoci poetice originale. El şi-a exprimat acest cuvînt, printr-o serie de răspunsuri date în cadrul unui colocviu literar pe care l-am avut împreună, destinat revistei „Luceafărul".

Întrebare

— Tînăra generaţie a poeţilor romîni trăieşte într-o climă de construcţie şi de dinamism social şi spiritual. Nu credeţi că priveliştea vieţii în plină desfăşurare şi avînt este poetică prin ea însăşi?

Răspuns

— Noua viaţă socială romînească, care stă pe temeiul progresului şi al unei noi demnităţi a omului, a îndepărtat, neîndoios, noile generaţii de orice rămăşiţă idealistă a filozofiei occidentale şi de diferitele forme ale decadentismului. Noile conţinuturi şi creaţiuni poetice au drept obiect, sînt sigur, o poziţie spirituală puternică.

Întrebare

— Aţi reţinut impresii romîneşti care să vă dea prilej de inspiraţie poetică? Întrebarea este indiscretă — pentru că poetul ţine la secretul emoţiilor sale intime — dar pentru noi această întrebare prezintă un viu interes, dată fiind personalitatea dvs. poetică şi prietenia pe care ne-o arătaţi.

Răspuns

— Desigur, cum se întîmplă totdeauna poeţilor, adică nu în raport cu peisagiile văzute, ci cu viaţa pe care ei o simt şi cu care vin în contact — Romînia va fi pentru mine un prilej de inspiraţie. Dealtminteri la Braşov am şi scris o poezie, care va fi tradusă de Beniuc şi publicată într-o revistă romînească.

Întrebare

— Tinerii scriitori romîni îşi fac o onoare din faptul de a adînci şi de a dezvolta legăturile cu poporul.

Mi-aţi vorbit de căldura şi entuziasmul cu care multimile populare siciliene v-au întîmpinat, ori de cîte ori v-aţi întors în mijlocul lor.

Dvs. care aţi simţit această bucurie, — cea care v-a impresionat mai mult dintre toate —, ce ne puteţi spune despre rolul poeziei în ce priveşte nevoile maselor?

Răspuns

— Polemica mea împotriva tuturor formelor de decadentism, de poezie metafizică, suprarealistă sau conceptuală, m-a aşezat în lumea contemporană italiană, şi nu numai italiană, într-o poziţie particulară. Am scris de nenumărate ori că poezia trebuie să comunice cu omul, cu societatea, şi nu să slujească numai modulării sentimentelor private — cu alte cuvinte sentimentul privat trebuie să fie de natură universală.

Întrebare

— Cum vedeţi munca poetică? Poezia are nevoie să se documenteze, să ia din viaţă şi din realitate materialele ei imediate?

Răspuns

— Poezia nu este o cronică, nu este eseu critic, nu este filozofie, ea se documentează direct din viaţă (din „ocazia" în sens goethian) şi vorbeşte despre poziţia omului contemporan în faţa lumii şi în faţa raporturilor sale cu structurile sociale — dar nu sociologice — ale fiecărei naţiuni.

Întrebare

—Cum se explică faptul că o mare parte din poeţii anilor 1940—1946 — care păreau că promit mult — n-au izbutit să aducă la lumină un mesagiu mai bogat şi adevărat? Nu vi se pare că vina nu stă numai în posibilităţile lor, ci şi în orientarea artei lor? Nu credeţi că „modernismul" a nimicit multe talente, care, puse pe un alt drum, ar fi dat mai mult?

Răspuns

— Tinerii poeţi din noile generaţii, care imediat după război se orientaseră spre o poetică realistă, dar fără să ţină seama că noile conţinuturi au nevoie de noi mijloace şi de autentice valori stilistice — şi-au risipit astăzi forţele într-un fel de alexandrinism care imită curentele numeroaselor „avangărzi" născute dintr-o lipsă de unitate a culturii, luîndu-se mai ales după poezia conceptuală a lumii anglo-saxone.

Întrebare

— Ce sfaturi de lucru adresaţi tinerelor generaţii de poeţi romîni?

Răspuns

— Poeţilor nu trebuie să li se dea niciodată sfaturi de acest fel, dar pot să spun tinerelor generaţii de poeţi că formarea „omului poetic" este legată de un limbaj cît mai concret şi de o expresie de natură lirică, în care să fie posibilă totuşi o contaminare între ele, a diferitelor genuri literare.

★

Am mulţumit lui Salvatore Quasimodo pentru răspunsurile sale concise şi interesante.

Dragoş Vrînceanu

Provocatorii unui nou război — Strauss, Speidel, Brentano şi vechile lor umbre

Desen de KUKRÎNIKSI

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin".

Odorheiu

Biblioteca

DIN SUMAR:

Două schițe de Gica Iuteș • Poeții comunismului — Rasul Gamzatov • La orizontul 14 de Alexandru Sever • Omagiu marelui Enescu de Nicolae Tăutu • 16.200 ore sub apă de Florian Milea • Limba și literatura romînă în școala de 8 ani de prof. Ion Popescu • Atlas literar: Republica Populară Ungară • Sărutul, schiță de Francisc Munteanu • Bacovia-elev de Agatha Grigorescu-Bacovia • Republica Democrată Germană — azi.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 18 (77) • 15 septembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Tribuna scriitorului tînăr

PREVIZIUNE

Am impresia că se cam exagerează cu discuțiile despre documentare. Desigur, ele sînt utile, în sensul că fiecare intervenție cheamă spre cunoașterea vieții, a contemporanilor noștri care construiesc uzine, tractoare și pîine. Din păcate, în discuțiile de soiul acesta, preopinenții țin să-și spună părerea despre felul cum trebuie să te documentezi și-ți dau chiar modele concrete de cunoaștere amplă a vieții. Am impresia că în felul acesta ne cam pierdem vremea. Pentru că — adevăr cunoscut de toată lumea — documentarea (în sens de „deplasare pe teren", cum se scrie pe cererea adresată Fondului literar) e una, și cunoașterea vieții, alta. Pentru reporter, documentarea pe teren este indispensabilă, evident, iar întinderea ei este nu întotdeauna esențială. El poate sta numai o zi la Onești, dacă vrea și să scrie un reportaj literar frumos (să zicem despre aspectul noului oraș, în general), poate să rămînă numai două săptămîni la Bicaz și să scrie o carte, luîndu-i-o înainte altuia care a stat acolo cinci sau șase ani.

Pentru scriitor, documentarea e însă cu totul altceva. Aici, de fapt, termenul nici nu se mai potrivește. Scriitorul toată viața lui se documentează: și cînd merge pe stradă, și cînd stă de vorbă cu nevastă-sa, chiar și cînd doarme și visează ceva. Pentru că atunci cînd publici să zicem un roman despre oțelari, nu scrii pe ultima copertă, după prețul cărții, că „în vederea scrierii acestei cărți, am stat la Hunedoara 30 de zile". Și chiar dacă ai scris așa ceva, cititorul nu ți-o ia în considerație. Nu contează nici măcar în cît timp ai scris-o, nici de cîte ori ai refăcut-o, nici măcar cine ți-a fost redactor la editură. Contează ca ea să fie bună, să-i placă, să-l învețe, să-l înalțe pe cititor.

Așa că eu n-aș vorbi în legătură cu scriitorii tineri despre „documentare", ci despre cunoașterea vieții în general, care e într-adevăr o problemă serioasă. Pentru că, hai să discutăm nițel concret.

Noi, trecutul nu-l prea cunoaștem decît din amintirile altora. Nouă ne-au fost date prezentul și viitorul, și sîntem fericiți pentru asta. Biografiile noastre se aseamănă în mare parte: ne-am făcut școala elementară în satul sau orașul natal, am urmat liceul, apoi școala de literatură sau facultatea și după aceea am intrat într-o redacție. Nu cu mulți ani în urmă, ne-am apucat de scris. Departe de mine tînjirea fals-romantică după copilăria și tinerețea plină de zbuciumări dureroase și mizerie a celor mai vîrstnici, dar cred totuși că drumul acesta lin al multora dintre noi, neînțeles bine, poate deveni un dezavantaj din punctul de vedere al scriitorului de azi și de mai tîrziu.

Cred că noi trebuie să medităm serios asupra unui lucru: dacă ne-a fost dat, spre fericirea noastră, acest prezent minunat, atunci trebuie să știm ce să spunem acum sau mai tîrziu despre el. Nu sînt pentru romanele pe ramuri economice (siderurgie, construcții de mașini, chimie etc.), dar cine decît noi trebuie să cunoască și să trăiască marile transformări care se petrec azi economicește și sufletește în această țară, pe toate șantierele, uzinele și ogoarele ei?

În această privință, fără îndoială, avem răspunderi dintre cele mai grave. Iată de ce îmi permit în aceste rînduri să fiu nițel visător și romantic și să fac o îndrăzneață previziune.

...Să ne închipuim că sîntem în anul 1965. Ne aflăm într-o sală, adunați cu toții, să zicem la cea de-a IV-a consfătuire a scriitorilor tineri (și atunci vom fi tineri, poate mai tineri ca acum). Vom urca rînd pe rînd la tribună. Ghilia își va începe cuvîntul așa:

— Tovarăși, vă aduc salutul tovarășilor mei de muncă din marele combinat siderurgic de la Galați, alături de care trudesc și eu de vreo trei-patru anișori. Noul meu roman, care vorbește despre viața lor, a fost discutat într-o ședință specială de producție și a fost... aprobat. Despre îndelungata mea ședere pe șantierul acesta ...(etc.).

— Eu vin de la Onești, va zice Nicolae Țic. O duc foarte bine acolo, am un apartament cu trei camere și regret foarte mult că trebuie să mă mut în Ardeal, la Hunedoara. Am avut de curînd banchetul de despărțire. Plec acolo împreună cu o brigadă de betoniști pe care, vă mărturisesc sincer, o urmăresc de vreo doi ani și tot n-am reușit să o cunosc îndeajuns.

— Tovarăși, va zice Fănuș Neagu, colectiviștii mei din Grădiștea, din inima Bărăganului, au obținut succese importante: 45 de vaci cu lapte și 700 de păsări la suta de hectare. Taicămiu a devenit președinte al gospodăriei colective și ține morțiș să aibă în schema administrativă doi scriitori, nu unul. Cine vrea să mai vină cu mine?

— Tovarăși, — spune Radu Cosașu, — de doi ani îndrum echipele artistice ale uzinelor „Steagul roșu" din Brașov. Am scris o piesă de teatru despre tineretul uzinei pe care am pus-o în scenă cu amatorii de acolo. Unii dintre eroii din piesă sînt interpretați de propriile lor modele de viață. Vă invit peste o săptămînă la premieră. Mi-au promis că vin și tovarășii V. Mîndra, Radu Popescu și Andrei Băleanu. Ar fi o mare bucurie pentru mine să veniți cît mai mulți.

Și așa mai departe vor urca la tribună toți scriitorii tineri, fiecare venind dintr-un alt colț al țării.

Spre sfîrșitul consfătuirii redactorul șef al unei reviste literare se va plînge că nu are în redacție nici un prozator sau poet tînăr, ci numai... critici literari (în privința acestora, după cum vedeți, sînt sceptic).

Un scriitor vîrstnic va spune nostalgic (din punct de vedere personal) și teribil de bucuros (în calitate de secretar al Uniunii Scriitorilor):

— Ce păcat că noi, ăștia bătrînii, nu mai sîntem tineri. Am face și noi la fel...

Nu mă îndoiesc că un astfel de eveniment ar putea să se întîmple aevea.

Hai să ne punem ambiția!

Ion Băieșu

S. NICOLAE — RAPSODIE

VIGILENȚĂ

Cînd auzea de cultură, lui Göring îi venea să tragă cu revolverul. Și a tras. Nu numai cu revolverul, ci cu tot armamentul clasic. Iar soldații lui au mers pînă acolo încît au transformat conacul lui Lev Tolstoi de la Iasnaia Poliana într-un grajd. Faimosul senator american Mac Carthy, cînd auzea de cultură și progres, convoca vestita sa comisie și dezlănțuia o adevărată vînătoare de vrăjitoare. Amîndoi, deși au trăit pe continente diferite, au fost fasciști.

Hitler nădăjduia să treacă prin lagărele de exterminare, să lichideze fără pic de milă tot ceea ce nu ținea de „rasa lui superioară". Truman, la rîndul său, a semnat ordinul prin care un bombardier american avea să arunce două bombe atomice asupra orașelor japoneze Nagasaki și Hiroshima. Japonezii au pielea galbenă și ochii oblici. Nu țin de rasa superioară a supraoamenilor de peste ocean. Deci, puteau fi sacrificați pentru experiențele sîngeroase ale maniacilor atomici. Și au fost sacrificați. Odată cu valorile culturale ale celor două orașe, au fost nimicite și 200 de mii de vieți. Fascismul lui Hitler și Mussolini a transformat Spania într-un poligon experimental. Acolo, „Junkers"-urile au aplicat pentru întîia oară tactica picajului. Bombele fasciste n-au ținut seama nici de monumentele istorice ale orașelor, nici de cultura poporului spaniol. În Spania, aviația hitleristă de sub comanda lui Göring a învățat cum trebuia bombardată cultura Europei. Și au bombardat-o.

In numele dominației mondiale și a aurului, fascismul și imperialismul sînt oricînd gata să dea foc omului, culturii făurite de-a lungul istoriei, societății.

Nu întîmplător inventatorul acelei „arme secrete" care a nimicit în Anglia atîtea vieți omenești, și-a găsit azil nu într-o pușcărie, ci în laboratoarele imperialismului american. Cercurile imperialiste ale S.U.A. au preluat de la fascismul german tot ceea ce trebuie preluat: experiență, cadre, rețele de spionaj, secrete, acțiuni, planuri de expansiune.

Dar oare numai inventatorul Von Braun a fost trecut peste ocean?

La Auschwitz, se făceau experiențe de sterilitate a femeilor, de fecundare artificială, de castrare a bărbaților. Această sîngeroasă experiență aparținea diabolicului doctor Schumann. Acestui „doctor" încă nu i s-a dat de urmă. Dar dacă într-o zi am afla că-și continuă experiențele într-un laborator de peste ocean, nu ne-am mira.

Nu întîmplător astăzi, în laboratoarele imperialismului american se concepe o bombă care să distrugă omenirea, dar în schimb, să lase nevătămate bunurile materiale. Iată și de ce sînt înclinat să cred că undeva, în laboratoarele de peste ocean, s-a întîlnit nebunia nazistă cu spaima imperialiștilor americani în fața viitorului comunist. Și nu întîmplător, astăzi, ne găsim în fața unei axe politice neoficiale Bonn-Washington. Foștii generali și politicieni naziști colaborează perfect cu diplomația și armata americană. R.F.G.-ul a devenit creierul N.A.T.O.-ului, iar S.U.A. arsenalul și bugetul acestui bloc. Finanțe americane... creier prusac! Suficient pentru a întrezări marea primejdie. Generalii prusaci, înfrînți în atîtea războaie, nu se pot resemna. Au fost și sînt foarte orgolioși. Monopoliștii americani i-au ajutat să-și refacă mașina de război. Astăzi, ei cer N.A.T.O.-ului armament atomic, iar mîine vor încerca să transforme Europa într-un poligon experimental. Imperialiștii îi încurajează în planurile lor. Ei văd în R.F.G. nu atît un stat, cît o bază militară. Bizonia... Trizonia... R.F.G., iată treptele principale care au dus la realizarea acestei baze, la renașterea militarismului revanșard vest-german.

Smeritul Adenauer din 1945 a ajuns bătăiosul cancelar din 1961. Cel care după terminarea celui de al doilea război mondial se prefăcea că oftează îndurerat printre ruinele și mormintele Germaniei, vrea astăzi ruine și morminte. Se vede că a preluat ștafeta războiului din mîna rece și moartă a unui alt cancelar.

Așa dar, generalii prusaci, încurajați de colegii lor americani, se agită. Cuvintele pace, tratative, tratat, au asupra lor un efect ciudat. Devin dintr-o dată belicoși. De ce oare? Doar guvernanții de la Bonn, printre alte declarații fățarnice, mai afirmă că vor pace. De ce oare propunerile U.R.S.S. cu privire la încheierea Tratatului de pace cu Germania îi neliniștesc într-atîta? Răspunsul e simplu. De ani de zile, revanșarzii prusaci elaborează planuri nu în vederea semnării tratatului de pace, ci în vederea „spălării rușinii". Dumnealor numesc rușine nu lagărele naziste de exterminare, nu uciderea a milioane de oameni nevinovați, nu incendierea de către Hitler și Göring a culturii europene, ci propria lor înfrîngere pe cîmpul de luptă. Căci dumnealor sînt generali nobili... și nu nobili de rînd, ci nobili prusaci. Vedeți D-voastră, în joc nu se găsește viața a sute de milioane de oameni, ci onoarea unor „epoleți"

La „întîlnirea soldățească" care a avut loc nu de mult în orașul Schönberger, un orator cu pieptul plin de decorații naziste a proclamat în gura mare: „Poporul german trebuie să devină din nou o națiune mîndră de soldați". „Întîlnirile soldățești", „Marșurile foștilor" sînt din ce în ce mai numeroase. Dumnealor vor „un popor mîndru de soldați". Vor glorie! N-au avut-o atunci, o vor acum, cînd forțele păcii și ale socialismului sînt mult mai puternice decît în trecut. Logică prusacă. De fapt, dumnealor, foștii generali naziști, nu se pot împăca cu gîndul că o parte a poporului german s-a organizat într-o Republică Democrată, într-un stat socialist al muncitorilor și țăranilor. Acest stat proclamă nu război, ci pace; nu capitalism, ci socialism. Muncitorii și țăranii din R.D.G. nu vor să devină o „națiune de soldați", ci constructori harnici ai socialismului. Revanșarzii spumegă de furie în fața succeselor pe care R.D.G. le dobîndește atît pe plan intern, cît și pe plan extern. Totodată, se tem de atracția puternică pe care o exercită viața liberă a poporului muncitor din R.D.G. asupra muncitorilor și țăranilor exploatați din R.F.G. Din această pricină, revanșarzii fac tot ce le stă în putință pentru a frîna dezvoltarea economică a R.D.G. Încercările lor se lovesc însă de unitatea oamenilor muncii din R.D.G., care stau de strajă cuceririlor lor revoluționare; ei sprijină din toată inima propunerile U.R.S.S. cu privire la semnarea Tratatului de pace cu Germania și la reglementarea problemei Berlinului occidental.

Acțiunile ferme și hotărîte ale Uniunii Sovietice și ale țărilor lagărului socialist, în vederea lichidării în Europa a rămășițelor ultimului război mondial au creat derută în rîndurile ațîțătorilor la un nou război. Dumnealor elaborau planuri războinice și, dintr-odată, s-au pomenit în fața unei probleme pașnice — semnarea Tratatului. Dacă vor refuza să ia loc în mod cinstit la masa tratativelor, atunci Uniunea Sovietică, precum și alte țări socialiste care au participat la războiul antihitlerist, vor semna neîntîrziat Tratatul de pace cu R.D.G. Orientarea noastră este clară și fermă. Ea are un țel limpede — întărirea păcii în Europa și în întreaga lume.

Așadar, perspectivele păcii dau bătaie de cap organizatorilor de războaie. Generalii prusaci se agită. Se agită și colegii lor din blocul N.A.T.O. Se zăngănesc arme. Se țin cuvîntări războinice, se inițiază tot felul de provocări, se fac mobilizări secrete. Într-un cuvînt, se încearcă intimidarea lagărului țărilor socialiste. Dar așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă consacrată zilei de 23 August, „...limbajul forței și încercările de intimidare n-au nici un efect asupra țărilor socialiste care dispun de tot ceea ce este necesar pentru a da riposta cuvenită oricărui agresor. Ele sînt ferme în hotărîrea lor de a nu mai amîna rezolvarea păcii cu Germania".

Situația internațională, în urma atitudinii provocatoare a țărilor din blocul N.A.T.O., cere popoarelor iubitoare de pace o vigilență mereu trează. Nu putem să nu ținem seama că, la propunerile rezonabile ale Uniunii Sovietice, cercurile imperialiste răspund prin amenințări și uneltiri agresive. În consecință, au fost luate măsurile corespunzătoare. Ațîțătorii trebuie opriți la vreme. Declarația guvernului sovietic în legătură cu hotărîrea U.R.S.S. de a efectua explozii nucleare se înscrie pe linia fermă a apărării păcii și securității. Ea a avut darul de a răcori mințile înfierbîntate ale generalilor N.A.T.O. Să știe provocatorii la un nou război că nu se pot juca cu viața omenirii; să știe că există o asemenea forță materială și spirituală capabilă să lichideze o dată pentru totdeauna orice încercare de agresiune imperialistă.

Poporul romîn crede sincer în pace; el desăvîrșește zi de zi construcția socialismului. Dar, în același timp, el știe că, alături de Uniunea Sovietică și de celelalte popoare ale lagărului socialist, trebuie să stea de veghe. Munca și vigilența trebuie să meargă mînă în mînă. Prezentul și viitorul sînt de partea comunismului.

Haralamb Zincă

Ion Crînguleanu

Demnitate

Nu pot rămîne singur, o clipă, doar, în gol
Și umbra să mi-o caut
Amețitor în luturi, —
Ci ca un ac magnetic atras de-același pol
Spre tine vin,
Lumină-n piept să-mi scuturi...

E-n mine adunată visarea cu pămîntul
Și-această încordare de umeri largi
Cînd zboară, —
Se bat în frunți cascade să-mi cucerească gîndul;
Din tot ce-i pus în mine
Doar umbrele coboară.

Și nu cunosc alt cîntec mai trainic în ecouri,
Decît cel care cheamă auzul în tărie;
Chiar fulgerul cînd surpă pădurile sub nouri
Nu va putea, o clipă
Măcar să ne rămîie!

In mine simt mănunchiul acestor drumuri lungi
Și către oameni mă înalț din mine!
Și-s anonim ca floarea
Cu care îți încingi
In zi de sărbătoare statuile-anonime...

„Conștiința grandiosului" în literatura sovietică (I)

Articolul lui Alexei Tolstoi, *Sarcinile literaturii* (Însemnări literare), apărut în 1924, a avut un caracter cu adevărat programatic. Dincolo de preferințele personale, el a formulat un credo estetic de largă circulație, un ideal artistic adecvat realității revoluționare în plină ofensivă victorioasă. Denunțînd „teama de grandios", proprie decadentismului estetizant, Tolstoi militează pentru „realismul monumental", pentru „cunoașterea senzorială a Omului Mare", făurirea „tipului epocii" din milioane de Ivani și Sidori, pentru zugrăvirea eroilor în „romane eroice". „Unde sînt romancierii, care au adunat în mărețe epopei milioane de voințe, pasiuni și fapte?", care, asemănători giganților din antichitate au prăvălit munții unii peste alții, pentru a ajunge în Olimp?!

„Conștiința grandiosului" este o trăsătură fundamentală a literaturii sovietice de la începuturile ei. Ea străbate întreaga poezie — modalitate de expresie operativă, cu efect fulgerător, și care în consecință a ocupat locul dominant în literatura primilor ani postrevoluționari. *La hotarul celor două epoci* (titlul cărții lui K. Zelinski, evocînd întîlniri literare din anii 1917—1920) poezia era în avantpostul bătăliilor de clasă și, conformîndu-se lor, emana un impresionant patos romantic, eroic, sublim. Acest spirit a asigurat popularitate poeților din Proletcult, citați deobicei pentru falsele lor iluzii și rețete, deși ele s-au îmbinat cu entuziasmul captivant al explorării unor continente fermecătoare. El a străbătut cele șase volume de poezii publicate după revoluție de V. Briusov, bard al dimensiunilor cosmice, al unui istorism atotcuprinzător (uneori prea cerebral, abstract); Lunacearski spunea despre Briusov că toată viața a fost un însetat de eroic și că majoritatea poeziilor sale cele mai bune au fost consacrate slăvirii eroicului. Același spirit ne încîntă în cele mai mature creații poetice ale vremii: în *Doisprezece* al lui Blok, 150.000.000 al lui Maiakovski, *Strada principală* al lui Demian Bednîi.

Exemplul lui Maiakovski este dintre toate cel mai concludent. Respectivul capitol din cartea lui Zelinski este sugestiv intitulat *150.000.000 ca un singur om.* Se știe că inițial poemul se numea *Ivan* și avea subtitlul *Bîlina. Epos al revoluției.* Maiakovski contrapune două lumi, a lui Ivan și Wilson, extinzînd simbolul la maximum. Uriașele dimensiuni sînt, desigur, globale, nediferențiate. În raportul dintre general și particular, întreg și parte, masă și individ, domină prima latură. Tipizarea este directă, extensivă, ostentativă, realizată în formă „pură", și mai puțin prin individualizare. Drumul lui Maiakovski de la *150.000.000* la *Vladimir Ilici Lenin, Poemul lui Octombrie* și *In gura mare* înseamnă nu renunțarea la „conștiința grandiosului", ci modificarea sa, și anume accentuarea caracterului realist al monumentalului. Poemul despre Lenin evocă în imagini monolite, sculpturale, filozofia istoriei, portretul sintetic al claselor (nu proletari, ci proletariat, nu țărani, ci țărănime!), geneza orînduirilor sociale, logica luptei politice, viața „filogenetică" a conducătorului muncitorimii internaționale („viața fără moarte-a tovarășului Lenin", care a început „de mult", „sînt ani vreo două sute înapoi"). *Poemul lui Octombrie* cîntă revoluția, războiul civil, reconstrucția pașnică în diversitatea vibrantă, picturală a faptelor de calibru diferit, prin prizma multor asociații personale, filtrînd evenimente de însemnătate națională prin reacțiile intime ale eroului liric. În cele trei părți din *Vladimir Ilici Lenin* substanța „generală", „sintetică" apare deseori nemijlocit (deși în forme realiste mult superioare bîlinei impersonalului Ivan); în cele 19 cînturi ale *Poemului lui Octombrie* dialectica ei cu momentele „individuale", „analitice" este mai deplină, mai organică.

Maiakovski este și întemeietorul monumentalei dramaturgii a revoluției, prin a sa *Misteria Buf* — „zugrăvire eroică, epică și satirică a epocii noastre". Ca modalitate, îi sînt înrudite reprezentațiile „teatrale" de pe străzi, cu mii de participanți (4.000 în *Către comuna mondială*, 6.000 în *Cucerirea Palatului de iarnă*, mari unități ale armatei și flotei, hidroplane, coruri, orchestre militare etc., în *Simfonia sirenelor*). Stilul teatral maiakovskian — agitatoric, romantic, — își găsește un repre-

Ion Janosi

(Continuare în pag. 11)

PROFILURI LITERARE

Dumitru Micu

Dacă ne gîndim bine, Dumitru Micu, unul din reprezentanții de frunte ai tinerei generații de critici, datorează în mare măsură, izbînzile repurtate pînă acum — eforturilor susținute de a fi, în orice împrejurare, el însuși, printr-o poziție adînc refractară atît spiritului de rutină, achilozator, cît și modelor epigonice de o zi. Atunci cînd talentul său, caracterizat printr-un continuu neastîmpăr, prin febrilitate, și-a exercitat funcția, orientîndu-se ferm după principiile estetico-ideologice ale criticii noastre militante marxist-leniniste, rezultatele au fost într-adevăr remarcabile.

Autor a patru piese de sinteză publicate pînă acum în volume (**Sensul etic al operei lui Sadoveanu**, 1955 ; **Poezia Mariei Banuș**, 1956 ; **Romanul românesc contemporan**, 1959 ; **Poporanismul și Viața Românească**, 1961) precum și a citorva prefețe și studii introductive, la care se adaugă un însemnat număr de cronici, articole, eseuri, și studii răspîndite prin reviste și ziare, Dumitru Micu s-a impus în conștiința unui larg public cititor. Evident, simpla prezență, oricît ar fi ea de masivă, în frontul literar, nu este în măsură, singură, să asigure o adevărată notorietate. Totul, după cum se știe, se reduce de fapt la calitatea lucrului, altfel spus la viabilitatea judecăților critice și la nivelul literar, de expresie, al respectivelor judecăți.

Dar discutarea acestei probleme fundamentale nu-i posibilă în afara luării în considerație a unui aspect cît se poate de semnificativ în ce-l privește pe autorul studiului consacrat romanului românesc actual. În esență se poate spune că tînărului critic nu-i sînt străine ca preocupare, aproape niciuna din direcțiile în care se desfășoară deobicei, cercetarea fenomenului literar ; pe de o parte criticul literar publicist, în sensul de comentator la zi al celor mai recente apariții se întîlnește cu autorul unor studii de sinteză consacrate literaturii actuale ; pe de altă parte, ne întîmpină istoricul literar, care manifestă același interes pasionat, fie că este vorba de cercetarea în detalii a unui fenomen complex, cum este acela al raporturilor dintre ideologia diversionistă a poporanismului și literatura promovată de **Viața Românească**, fie că este preocupat de opera și personalitatea unor scriitori cum sînt Coșbuc, Sadoveanu, Arghezi, Galaction și alții.

Disocierile pot fi împinse și mai departe. De exemplu, revenind la interpretarea critică a literaturii actuale, vom observa o largă disponibilitate față de diferitele genuri ale literaturii ; D. Micu se străduiește să evite tendința de „specializare", cum se întîmplă cu unii confrați, care, la un moment dat, probabil că și din comoditate, devin ori numai critici de romane, ori numai de nuvele, ori numai de poezie, sau chiar numai de critică. Pentru tînărul critic începătorii au dreptul la aceeași atenție ca cea acordată valorilor de mult consacrate. Faptul invederează — dincolo de existența unei deosebite puteri de muncă — adîncul interes pe care tînărul critic îl manifestă pentru noua noastră literatură, realist-socialistă. Dacă lui D. Micu i se poate reproșa o anumită absență din cîmpul pledoariilor dominant teoretice pentru realismul socialist, în schimb trebuie să-i recunoaștem merite remarcabile în ce privește latura analizelor concrete ale noii noastre literaturi.

Primele trei dintre volumele mai sus menționate reprezintă, ca să spunem așa, mărturia sintetizată a acestui adevăr. Fiecare dintre ele își propune să demonstreze practic terenul fertil, atît în latura asimilării formelor de manifestare a realității din perspectiva învățăturii marxist-leniniste, cît și în direcția mijloacelor de realizare artistică.

E prăduitoare în această privință urmărirea evoluției poeziei Mariei Banuș de la poemele de debut din **Țara fetelor**, a căror substanță „o formează dezlănțuirea unei adevărate frenezii a simțurilor", la marile poeme scrise în anii construcției socialiste, inspirate de marile teme de luptă ale contemporaneității, fundamentate pe principiile etico-filozofice ale umanismului socialist.

Pledoaria cea mai bogată în argumente, cea mai masivă, a criticului, pentru punerea în lumină a noilor valori promovate de realismul socialist la noi o constituie, desigur, amplul studiu consacrat romanului românesc actual, distins cu un premiu al Academiei R.P.R. La apariție, lucrarea lui D. Micu a stîrnit un real interes, lucru explicabil, dacă avem în vedere, că pentru prima dată se încerca o interpretare de ansamblu, în baza unei analize minuțioase a noului roman românesc. Cum era și firesc, disputele, ciocnirile de opinii, au găsit un teren de manifestare cît se poate de propice. Așa de pildă a fost pusă în discuție însăși metoda de cercetare adaptată de autorul studiului, metoda constînd în compartimentarea producției de romane apărute în epoca noastră după criteriul tematic. Unele obiecțiuni cum sînt acelea privind riscul aproape inevitabil al fărîmițării viziunii unitare asupra unui romancier, autor de cărți cu tematici diferite, într-un fel au fost îndreptățite. Pînă la urmă s-a dovedit că, pentru punctul de evoluție atins de noul roman românesc la acea dată (1958—1959), criteriul cel mai eficient era totuși cel tematic, fiindcă el reușea să pună în lumină, cît se poate de convingător, importantele succese ale genului, în noile condiții istorice, în ceea ce privește explorarea unor noi și noi zone de viață, bogate în dramatism, și de o impresionantă anvergură epică. Dealtminteri aceasta era însăși ideea de bază a cărții — așa încît, unele deficiențe, ca cea semnalată mai înainte, într-un fel sînt de-a dreptul scuzabile. Esențial este însă că tînărul critic izbutește să ofere o imagine panoramică a romanului românesc contemporan, prin analize sistematice. Opinii fundamentate pe o intuiție subtilă a lucrurilor, privind romane ca **Mitrea Cocor**, **Nicoară Potcoavă**, **Un om între oameni**, **Desculț**, **Moromeții**, **Setea** și altele, mai puțin **Bărăgan**, **Eroica** sau **Negura**, mai din fugă și exterior cercetate, — vor prezenta oricînd interes și nu se va putea face, deci abstracție de ele. În altă ordine de idei, observăm în treacăt că o nouă ediție a lucrării — din multe puncte de vedere necesară — ar fi binevenită, în ipostaza că autorul ar ține seama de sugestiile și observațiile făcute de critică, extinzîndu-și în același timp, cercetarea și asupra bogatei recolte de romane apărute în ultimii ani. Preocupările în domeniul istoriei literare ale lui D. Micu se caracterizează și ele printr-o varietate asemănătoare cu aceea a activității de critic literar. Ilustrative ni se par două substanțiale studii critice introductive, unul care însoțește ediția de opere în curs de apariție a lui Gala Galaction și altul care deschide ediția bibliofilă Coșbuc, recent apărută. Intuind din interior dialectica operei celor doi scriitori, datorită efectivei sprijiniri pe principiile solide ale esteticii științifice, D. Micu izbutește să ne ofere o imagine vie, plasticizată a tulburătorului univers din proza lui Galaction, cît și a lirismului simplu și profund uman din poezia lui Coșbuc. Nu-i mai puțin adevărat însă că, atunci cînd elanul asociativ al criticului o ia înaintea judecății lucide, în sensul absenței unor permanente confruntări cu ideile fundamentale ale esteticii marxist-leniniste, rezultatele sînt mai puțin fructuoase. Este cazul unui studiu dedicat lui G. Călinescu și apărut cu cîtva timp în urmă în **Viața Românească**.

Studiu recent apărut, despre raporturile doctrinei poporaniste cu **Viața Românească** — mult restructurat în comparație cu prima versiune, indică o altă direcție a preocupărilor istoric-literare ale lui D. Micu, anume aplecarea sa spre probleme de ideologie literară. Nu putem trece nici de data aceasta la sublinierea detaliată a aspectelor proprii acestei lucrări, de aceea ne vom mărgini să spunem că — indiferent de unele carențe — ea constituie o încercare întru totul necesară, avînd meritul de a se prezenta prima cercetare documentată și ferm orientată științific, consacrată descifrării complexelor aspecte ideologico-estetice ale poporanismului diversionist.

Tînărul critic este în plin proces de formare, și nu ne îndoim că, sporind exigența față de lipsurile care mai stăruie încă în activitatea sa, va deveni o personalitate critică cu autoritate apreciată de cititorii cărora li se adresează și de scriitorii ale căror creații le analizează.

Nicolae Ciobanu

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DEȘLIU (redactor șef) ; Mihu DRAGOMIR ; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFANESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCA (redactor șef adjunct).

URY BENADOR: „Gablonz—magazin universel"

Avramuț Smochinescu, fost Feinghebaum, eroul cărții lui Ury Benador, cere pentru a fi înțeles pe deplin, mai mult decît oricare dintre frații lui întru parvenire din literatura noastră, o scurtă incursiune istorică. Pentru că el stă la hotarul a două categorii tipologice a căror existență nu a fost încă relevată. Ni se pare anume, că pînă în jurul primului război mondial, parvenitul se ridica mai ales din postura de slugă sau dintr-o stare de dependență umilitoare față de stăpîn, avînd multă vreme de suportat această situație chiar atunci cînd își consolida starea economică. Dinu Păturică, Tănase Scatiu, Iancu Urmatecu, iată trei reprezentări caracteristice în acest sens, cărora li s-au adăugat în anii din urmă frații lor din romanele lui Ion Pas și Tudor Teodorescu-Branițe, inspirate din aceeași epocă istorică.

Scriitorii contemporani acestui fenomen — Alexandru Vlahuță mai ales — le-au asociat și atributul, esențial de altfel, de paraziți, mai ales cînd drumul spre îmbogățire trecea și prin alcovul femeii avute care se încăpățîna să-și perpetuieze, oricît de tardiv, însușirile erotice. În anii din jurul primului război mondial tipul parvenitului începe să-și schimbe fizionomia : el își îndreaptă coloana vertebrală încă de la începutul carierei sale. Trece mai puțin sau aproape de loc prin stadiul de parazit și tinde să lucreze de la primii pași „pe cont propriu".

Fie că se trezește înavuțit peste noapte datorită subsolului pe care nu-l bănuia atît de darnic în petrol și aur (ca de pildă în romanele lui Cezar Petrescu, Ion Agîrbiceanu, Radu Tudoran), fie că războiul i-a deschis căi sigure de sporire a averii (ca în cărțile lui Camil Petrescu și Cezar Petrescu), fie că și-a făcut o îndelungă ucenicie în prăvălii murdare și întunecoase (Foc în Hanul cu tei de I. Peltz) — parvenitul secolului douăzeci se deosebește de frații lui care l-au precedat în literatura noastră nu numai prin repeziciunea, siguranța și îndrăzneala cu care urcă treptele înavuțirii, dar și prin faptul că știe să vizeze de la primii pași „combinații" de mare anvergură, înfigîndu-și fără reticență tentaculele în orice domeniu al vieții. El se diferențiază de ariviștii secolului trecut și prin faptul că trăiesc frenetic, zgomotos, orgiastic plăcerile pe care le procură banul și nu-și refuză nici unul din bunurile pămîntești.

Avramuț Smochinescu face trecerea de la o tipologie la alta. El companiei Smochinescu — Cristea, căreia nu i-a mai rămas decît perspectiva afacerilor ilegale.

Dar deși acțiunea cărții pornește în 1948, drumul lui Smochinescu se împotmolește aici și începe cu două decenii și mai bine în urmă, atunci cînd din prea multă grijă pentru avutul unchiului său Marcu Moise, ambalează chiar el marfa pentru clienții mai importanți. Are grija însă să adaoge un însemnat plus de marfă nefacturată pe care aceștia o plătesc cu numai șaizeci la sută din valoarea ei. Pentru această ispravă va intra la pușcărie bineînțeles nu Avramuț ci „voiajorul cu abonament clasa III-a", Mișu Horowitz. Cariera de parvenit a lui Avramuț începea deci cu pași siguri. A urmat apoi căsătoria cu Evelinica, fata domnului „H. B. Reichman, Comersant de Cherestea și Cereale", combinația cu colonelul Cristea Bujor și începutul marei întreprinderi „La Hora Romineasca".

Avramuț Smochinescu se conturează de pe acum ca un reprezentant demn al faunei de parveniți. El acționează, cum arătam, la hotarul dintre două epoci și împrumută căile care se potrivesc cel mai bine fiecărei situații. Într-un tîrg mizer ca Podolenii, un copil de „cabțomani" nu putea agonisi la început decît ca Dinu Păturică, furînd pur și simplu. Etapa imediat următoare însă nu mai avea să fie aceeași. Se căsătorește cu Evelina, dar nu pentru a trăi ca un parazit pe socoteala familiei Reichman. El îl devansează cu mult pe socrul său, negustorul din Podoleni, și trece la marile lovituri. Aici îl vedem parcă pe Micu Braun, eroul din Foc în Hanul cu tei. Avramuț nu-și refuză nici o bucurie, și asta încă de la începutul ascensiunii, cînd se simte stăpîn pe situație. Trăiește intens, din plin și fără să-și pună stavilă poftelor. Adună și consumă cu egală frenezie. Ceea tor cărți de valoare (amintim pe cele semnate de Cezar Petrescu, Camil Petrescu, sau recent de Zaharia Stancu și Ion Pas), dar toate acestea urmăreau în prim plan aspectele politice și sociale.

Ury Benador investighează cu precădere lumea economică și financiară, începe monografia marilor capitaluri și a marilor întreprinderi. Figura lui Avramuț Smochinescu este secondată de alte figuri de potentați, izbutit zugrăvite. Unul este Vasile Damian, vînjosul și virilul fiu al vătafului de cărușași din portul Brăilei, pornit pe drumul îmbogățirii datorită modului în care știuse să fructifice grațiile și averea doamnei Elvira Nicolescu, cu treizeci și cinci de ani mai în vîrstă decît el. Altul este asociatul lui Smochinescu, colonelul Cristea-Bujor, ca să nu ne oprim decît la cei mai însemnați. Nici unul nu se dă în lături de la tot felul de uneltiri criminale sau combinații matrimoniale dezgustătoare. Destinele unora din ei merg paralel, ale altora se ating doar sau, bănuim noi, se vor întîlni în volumul următor, dar încă de pe acum ei se definesc ca o mare familie, ale cărei interese merg mînă în mînă, în pofida oricăror deosebiri de natură națională. Originea etnică nu reprezintă nici decum o barieră de netrecut atunci cînd este vorba de afaceri mănoase. O conlucrare frățească, dincolo de naționalitate și religie, se stabilește între acești magnați care trec cu multă dezinvoltură peste „principii" afirmate și clamate cu multă „consecvență".

O atmosferă de-a dreptul balzaciană, am spune, dacă autorul nu ar însoți analiza acestei faune multicefale de o permanentă privire sarcastică. Retras parcă undeva în umbră, Ury Benador își privește cu superioritate eroii : fie că îi lasă să se prindă în plasa propriilor destăinuiri, pînă cînd încep să-și creeze alibiuri, scuze sau să se justifice și în felul acesta să se demaște, fie că întrerupe aceste spovedanii cu paranteze grotești, cu comentarii acidulate, fie că, alteori, introduce narearea crudă a faptelor. Astfel cartea lui Benador se transformă într-un permanent dialog sarcastic cu personaje negative.

Dar „Gablonz" nu este numai romanul unei singure lumi. Din paginile lui nu refacem numai profilul moral al celor care aplicau cu frenezie îndemnul unui fruntaș național-țărănist adresat la timpul acela confraților săi: „enrichissez-vous". Autorul a urmărit de fapt aici să realizeze o vastă frescă socială. Chiar dacă nu a izbutit pe deplin de la primul volum, putem semnala aici cîteva din liniile de rezistență ale acestei fresce. Mai întîi lumea celor umili, a săracilor, a micilor funcționari oropsiți, a „cabțomanilor", reprezentați de Mișu Horowitz. Destinul tragic al acestui om, victimă a rapacității unor exploatatori ca Avramuț Smochinescu și Marcu Moise, este surprins în tonuri emoționante, amintind de cele mai bune pagini ale lui Șalom Alechem, iar uneori, în momentele de înfierbîntare ale eroului, de Gogol sau Cehov. Uneori însă lirismul devine dulceag și lacrimogen. Mișu Horowitz este un Mehală sau un Ionel din Foc în Hanul cu tei de I. Peltz sau, pe alt plan, un George Demetru Ladima. Și el, ca și eroii lui Peltz, are ca principală însușire puterea de a se auto-iluziona. Pe cînd însă la Peltz această facultate dominantă a oamenilor învinși este privită mereu cu o notă de ironie duioasă (așa cum fac de altfel și I. A. Bassarabescu sau Brătescu-Voinești), la Ury Benador ea ne apare, în momentele de dezlănțuire ale eroilor, aproape inconștientă, fapt (incendiul Hanului cu tei), Benador își caracterizează eroii pornind de la lucruri în aparență neînsemnate, zăbovind pe îndelete asupra fiecăruia, izolîndu-i, așezîndu-i sub microscop și examinîndu-i cu extremă minuțiozitate. Din păcate, Benador are tendința să nareze totul, nerenunțînd la nici un amănunt oricît de puțin ar contribui acesta la definirea psihologică a personajului (vezi scenele din vagonul-restaurant și lungile relatări despre incendiul de la Brăila). Benador este sensibil la spectacolul restrîns, arareori el părăsește perimetrul magazinelor, depozitelor de mărfuri, birourilor. Peltz are mult mai pregnantă viziunea străzii, a marilor aglomerări citadine. Benador nu-și ordonează narațiunea, planurile cărții se întretaie, se multiplică. Uneori acest procedeu servește unei mai adînci înțelegeri a psihologiei personajelor. Alteori, el fărîmițează firul epic, întrerupe acțiunea în momentele de maximă tensiune și creează hiatusuri nedorite.

Ury Bedanor a căutat să dea în romanul său și imaginea celor care

CRONICA LITERARĂ de Valeriu Rîpeanu

MIHAI NOVICOV: „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană"

Mihai Novicov întreprinde, în volumul **Chipul luptătorului comunist în proza contemporană**, apărut în colecția **Mica bibliotecă critică**, la Editura pentru literatură, o interesantă analiză a modului în care este oglindită figura cea mai avansată a epocii noastre. Autorul pornește de la ideea, succint exprimată la începutul cărții, că **„în toate epocile trăsăturile definitorii ale creației se reliefau prin chipurile eroilor reprezentativi"**. Literatura realist-socialistă se definește și ea prin acei eroi care reprezintă chintesența aspirațiilor celor mai largi ale epocii. Aceștia sînt pentru timpul nostru eroii comuniști. De aceea Mihai Novicov stăruie asupra acelor opere care îi oferă posibilitatea unei largi investigații în acest sens : **Bărăgan** de V. Em. Galan, **Pe muche de cuțit** de M. Beniuc, **Șoseaua Nordului** de Eugen Barbu... Aceasta presupune încadrarea eroilor în contextul larg al problematicii cărții și raportarea activității lor la realitățile social-istorice din țara noastră. În acest fel Mihai Novicov emite o seamă de opinii critice, în lumina esteticii marxist-leniniste, nu numai despre Anton Filip ca personaj literar viabil **„produs al puternicei bătălii de clasă din anii 1944—1948"**, dar și despre romanul lui V. Em. Galan în ansamblu. Deseori criticul face referiri la metoda scriitorului de a aborda realitatea, de pe pozițiile realist-socialiste. (Alecu Ivan Ghilia în romanul **Cuscrii**, Teodor Mazilu în **Bariera**). Analiza complexă a activității comuniștilor Licu Oroș și Iovca Silef se realizează ținînd seama de compoziția ciclului **Rădăcinile sînt amare**, de diversitatea mediilor pe care Zaharia Stancu încearcă să le reconstituie. În Atanase Mustea, personajul principal din **Pe muche de cuțit**, Mihai Beniuc a evidențiat unele aspecte ale intelectualității comuniste în ilegalitate. Criticul apreciază că Eugen Barbu, în **Șoseaua Nordului**, reușește să creeze tipuri reprezentative de comuniști — Dumitrana, Mareș, Tomulete ; el a rezolvat ingenios relațiile intime dintre comuniști, dar se resimte în paginile cărții insuficienta cunoaștere a realității istorice în care eroii sînt puși să-și desfășoare activitatea. Mihai Novicov pătrunde cu finețe în universul politic al eroilor care reprezintă, în literatura epică, partidul clasei muncitoare. Totodată ni se relevă în ce măsură ei sînt realizați din punct de vedere artistic. Autenticitatea comunistului, ca tip literar, Mihai Novicov o verifică în acțiunile întreprinse de personaje, în spiritul partinic cu care aceștia știu să facă față împrejurărilor vieții. **„Caracterul personajului** — spune autorul, referindu-se la comunistul Ardeleanu din romanul **Setea** de Titus Popovici — **se definește numai prin ceea ce face, și anume ca instructor sau ca organizator de partid".**

Mihai Novicov analizează deasemenea drumul către adevăr al unor oameni simpli, **cărora partidul le** descătușează energia și forța creatoare, scoțîndu-i din anonimat. Este vorba de Mitru Moț (**Setea** de Titus Popovici), Anton Modan (**Îndrăzneala** de Marin Preda), Niculescu. (**Șoseaua Nordului** de Eugen Barbu).

Ni se pare că principala deficiență a cărții constă în uniformizarea procedeului de analiză. Mijloacele rămîn aceleași (sau aproape aceleași) fie că e vorba de Anton Filip, de Mareș sau de Anton Modan. Ori, fiecare personaj are o identitate aparte, care nu rareori se cere reliefată din mai multe unghiuri de vedere, pentru a-l prezenta cititorului în toată complexitatea lui.

Volumul se înscrie printre realizările majore prin utilitatea lor, ale **Micii biblioteci critice.**

OCTAVIAN NICA

Un nou studiu despre poporanism

Acest al doilea studiu despre poporanism *, apărut la mai puțin de un an de la publicarea în revistă a celui datorat lui Dumitru Micu, are în centrul atenției aspectul social-economic și politic al problemei. Și trebuie spus din capul locului că prin modalitatea cercetării, prin minuția analitică, studiul izbutește să aducă o reală contribuție în elucidarea unor probleme pînă acum insuficient clarificate. Prețioasă e în primul rînd discuția în jurul fazei inițiale a poporanismului, a începutului afirmării sale pe plan politic și ideologic. Autorul are dreptate cînd semnalează drept greșită tendința de a fixa începuturile poporanismului la perioada de după 1900, cînd Stere începe să-și publice lucrările de fundamentare teoretică a doctrinei pe care o reprezenta. El greșește însă cînd ignoră faptul că nu puțini din „cercetătorii mai noi" : Al. Dima, D. Micu, Savin Bratu, Al. Piru etc. au evidențiat totuși și momentul 1893 în evoluția poporanismului, precizîndu-i chiar locul și caracteristicile. Ampla incursiune făcută de autor în perioada aceasta de profilare, de apariție incipientă a ideilor poporaniste, e, în schimb, întru totul folositoare și realmente valoroasă. Informația solidă și buna orientare îl ajută pe autor să schițeze un cuprinzător tablou al diverselor orientări politico-ideologice de nuanță țărănească ale epocii. Se precizează rosturile grupării țărăniste conduse de Dobrescu-Argeș, trăsăturile democrat-revoluționare de orientare narodnică ale primelor cercuri socialiste, îndrumate spiritual de Dr. Russel și Zubcu Codreanu, demagogia politicianistă a „stîngii" liberale și diversionismul poporanist din perioada „Evenimentului literar". Studiind la obiect izvoarele curentului poporanist și condițiile care i-au determinat apariția, Ion Enache subliniază cu justețe ideia după care „ca orientare social-politică, poporanismul îmbină ideile țărăniste cu cele socialist-oportuniste, ale celor care trecuseră de la socialism la poporanism, și cu ideile sociale ale unor elemente liberale". Judicios alcătuite sînt și acele capitole din volum care se ocupă de ideile sociologice și economice ale poporanismului, și de caracterul lor social-politic reactionar. Se cuvine menționată aici, mai ales, strădania de a depista izvoarele ideologiei poporaniste, dovedindu-se în acest sens împrumutul din opera unor sociologi sau economiști ca F. Lange, Spencer, Proudhon, Toynbee și din lucrările unor revizioniști apuseni (Bernstein, Kautsky, W. Morris, Sombart). Examenul e în aceste pagini comparativ și concluziile nu o dată convingătoare. Aceste capitole din volum ar fi avut de cîștigat, dacă autorul ar fi renunțat să insiste asupra unor lucruri de mult soluționate (de pildă, caracteristicile mișcării socialiste de pînă la 1900) sau a altora, care depășesc obiectul cercetării (evoluția poporanismului în țărănism de după primul război mondial), făcînd mai mult loc studierii mai sistematice a esenței profund antimarxiste a ideologiei poporaniste. Era necesar să aflăm aici o analiză clară a tezelor antimarxiste în problema agrară, folosite la sfîrșitul secolului trecut, de toți sociologii burghezi și revizioniști, în lupta lor împotriva socialismului, precum și o mai largă, mai informată folosire a textului leninist, cu profunzime și definitiv demascator. Ar fi reieșit astfel (în volum acest lucru nu e afirmat) comunitatea pe plan ideologic dintre poporanism și curentele agrariene din sociologia burgheză și revizionistă a epocii, poporanismul apărînd, așa cum a și fost, ca una din liniile de atac ale acestui adevărat front unic care se organizase împotriva marxismului în problema agrară. Ion Enache ține — e greu de înțeles de ce — mereu să sublinieze originalitatea poporanismului, luînd poziție împotriva tezelor — considerate nocive — care ar afirma plagiatul, sau, în cel mai bun caz, compilația din întregul aparat demonstrativ al ideologiei propagate de Stere. Efortul e în acest context de prisos și fără finalitate. Pentru că negarea originalității poporanismului nu înseamnă — cum crede autorul — și negarea cauzalității sale social-istorice, determinată obiectiv de condițiile economice și sociale ale Românie de la sfîrșitul veacului trecut.

Din păcate, un eșec înregistrează Ion Enache atunci cînd încearcă să abordeze unele „aspecte ale concepției literar-artistice poporaniste", umbrind păgubitor valoarea întregii cercetări. Deși aici e evident neinformat și dovedește o regretabilă tendință nivelatoare, I. Enache refuză să țină seama de rezultatele cercetărilor recente în problema pe care o abordează. Studiul lui D. Micu, bunăoară, nu e luat în seamă, autorul mulțumindu-se să-l citeze în treacăt o dată ; celelalte studii actuale, închinate lui Ibrăileanu, se bucură de același tratament, autorul exprimînd senin un punct de vedere în bună măsură opus opiniilor unanime ale cercetării noastre științifice cu privire la poporanism. E astăzi un bun cîștigat ideea că „o școală poporanistă n-a existat niciodată în literatura noastră" (vezi studiul lui D. Micu). I. Enache crede însă a avea dreptate să vorbească de un „curent" poporanist în literatură, despre o estetică poporanistică, riguros constituită. Pornind de la acest punct de vedere greșit, autorul egalizează arbitrar rețelele normative ale lui Stere și Spiridon Popescu cu ideile estetice ale lui Ibrăileanu, din a căror contopire socoate că ar rezulta ceea ce numește cu un termen global „estetica poporanistă". („Printre criticii poporaniști cei care publică mai mult... sînt Const. Stere și Garabet Ibrăileanu".) E drept că I. Enache nu poate să nu precizeze, pe alocuri, valorile înaintate ale esteticii lui Ibrăileanu. Dar aceste prețiuri sînt efectiv anihilate de expunerea analitică și de caracterizările generalizatoare prin care Ibrăileanu e mereu semnalat drept „criticul poporanist", „teoreticianul estet (?) al poporanismului". afirmîndu-se chiar categoric că „ideile sale (ale lui Ibrăileanu) critice și estetice vor fi.. fundamental expresia criticii poporaniste". Opiniile acestea sînt neștiințifice, în contrazicere cu esența și spiritul operei celui ce a scris „Spiritul critic", pe care I. Enache pare a nu o cunoaște. În realitate, cum se știe, teoriile estetice ale lui Ibrăileanu nu sînt poporaniste, pentru că în concepția retrogradă a poporanismului nu pot fi incluse asemenea teze estetice precum : veridicitatea artei, militantismul artistic sprijinit pe oglindirea realistă a vieții, pledoaria pentru o critică științifică etc. Or, Ibrăileanu asemenea ideaturi estetice a apărat. Pledoaria pentru o literatură cu tematică țărănească, deși generată inițial de o concepție social-politică diversionistă, nu urmărea un scop în sine, ci era un mod — chiar dacă limitat — de a apăra literatura românească de influența decadentismului și a nocivelor concepții estetizante. Realismul cultivat și promovat de Ibrăileanu și — prin el — de revista al cărui „suflet în înțeles anatomic" a fost, nu are nimic de face cu poporanismul. Iar convingerea lui I. Enache că elementele de critică socială prezente în operele scriitorilor grupați în jurul „Vieții Românești" se datoresc în primul rînd realismului critic pe care-l continuă scriitorii poporaniști, e de două ori hazardată. În primul rînd, noi nu avem — cu excepția cunoscutelor nuvele ale lui Spiridon Popescu, I. Mironescu și a unor pagini din Hogaș — opere literare poporaniste și scriitori poporaniști. Apoi în măsura în care sînt realiști critici (adică realiști) logic vorbind, scriitorii nu mai pot fi poporaniști. De altfel că motivul că, la urma urmii, amîndouă sînt forme ale ideologiei burgheze, înseamnă a șterge orice distincție între curentele, ideologice și literare, de formație burgheză, a considera, de pildă, că între estetismul maiorescian, sau lovinescian și sămănătorism, între estetism și poporanism (dacă, prin absurd, am admite că a existat un asemenea curent literar) nu e nici o deosebire, disputa lor, notorie în epocă, fiind în fond, fără obiect. Dar, această afirmație mai păcătuiește prin ignorarea vădită a condiționării sociale și de clasă a sămănătorismului și poporanismului, știut fiind că cele două curente au reprezentat în esență clase și pături sociale deosebite (primul boierimea conservatoare și o parte a micii burghezii orășenești, iar poporanismul — burghezia rurală, anumite pături ale burgheziei liberale orășenești și o parte a micii burghezii), nu o dată în conflict, fapt pentru care N. Iorga nu putea fi — cum crede I. Enache — „reprezentant al aceleiași burghezii" pe care o reprezenta și C. Stere.

Așa dar, repetăm, ceea ce dă un coeficient de valoare și conferă interes volumului asupra căruia ne-am oprit, e analiza concepțiilor social-economice poporaniste, discutia asupra etapei inițiale, de formație a acestui curent păgubite însă, din păcate, de capitalul care se ocupă de ceea ce autorul numește literatura și estetica poporanistă.

Z. ORNEA

O seamă de cuvinte

* **Ion Enache — Contribuții la critica poporanismului. Ed. Științifică, 1961.**

DOUA SCHIŢE de Gica Iuteş

LUNA ŞI CRINUL

Aplouat pe la mijlocul săptămînii, joi şi vineri, ziua şi noaptea, ploaie nebună de vară, cu fulgere şi tunete, cu stropi cît corcoduşa. S-a spart treierişul, nu putea să mai aştepte şi cerul vreo două zile? Frumos griuşor s-a mai făcut, dar uite, că a mai rămas piine pe cimp, iar sămînţa are peste umiditate, unde să întinzi în voie atita jimăt de grină, s-o poţi lopăta să nu prindă mucegai? Noroc de cantitatea contractată c-a fost dusă din vreme la Bază. Lucrul mare să poţi fii la lărgime într-al tău: cu două camioane nu te doare capul, dar te doare inima să le zdruncini prin tăuri pe drumurile astea stricate. Hotărît lucrul că şoseaua e batjocoră! Apoi nu-i păcat să ai S.M.T.-ul la şosea principală şi să aştepţi cu pietrişul la marginea şanţului? Să bată motoarele în gol, să lupte bieţii tractorişti cu noroaiele pînă la botul maşinii? Cită pagubă şi trudă, pentru ce? Ce treabă e asta să te lupţi cu noroaiele? Uite, parcă izvorăşte şi se umflă ca maiaua, să ţi se urce şi în suflet, luna şi crinul, lui de noroi! Te leagă de mîini şi de picioare!

Ploună şi altceva nu mai poţi face nimic decît să-ţi pui prelata în cap, să te învîrteşti ca paparuda prin ogradă şi să aduni corcoduşele. Ghiţă Tămăraşu stă la fereastră şi se uită pe uliţă. Motanul tărcat, cu canafi roşi de lină la urechi, toarce şi se frichineşte pe lîngă dînsul. E şi el, un suflet, care cere mingiiere. Nevasta intră-n odaie, se uită chioriş, cu barişul tras pe ochi, iese trintind uşile, bombăne şi pe urmă o aude cum oftează şi suspină. Suspină pentru fiică-sa! Acum, ce crede ea? Că dacă suspină şi se frămîntă, face gaură-n covrig. Luna şi crinul, ei! Mai rău cu Traiţa, că nu plînge şi nici nu suspină. I s-a impietrit obrazul ca marmora. Se incaltă cu cismele de cauciuc şi pleacă dis de dimineaţă prin sat, înoată prin glod să adune copiii la grădiniţă. A pus să le facă şorţuleţe albastre... E... luna şi crinul, ei de fată! Seara vine şi zice...

— Mulţumesc, am mincat la cantină! Şi se duce în odaia cea mare şi se culcă cu fata la perete.

Lui Tămăraşu îi vine să-şi ia lumea în cap. Dă binişor motanul la o parte, se ridică de la fereastră şi deschide radio. Dar întoarce indată butonul. De muzică-i arde lui?

Se repede la uşă — trece ca vintul prin tindă unde miroase bine a borş şi leuştean, apucă dintr-un cui prelata udă şi-o zvirle pe spinare. Iese afară în ploaie, fără să se uite la nevastă. Nevasta se uită crunt după dînsul, goneşte motanul tărcat cu o jordie pe care-o face pe urmă bucăţele şi-o viră în plită.

La cazan e înghesuială ca la moară. În şopron, fum de ţigară să-l tai felii, şi aburul rachiului cald te mahmureşte înainte de a te imbăta.

Tămăraşu îşi scuturâ glodul de pe cisme, aruncă prelata-ntr-un colţ şi se viră între bărbaţi, care-l întîmpină cu o ulcică plină şi-l închină.

— Să ne trăieşti, preşedinte!

Tămăraşu bea. Hotărăşte că miine dimineaţă o să stea ploaia. Că trebuie adus Vermorelul de la vie pentru dezinfectat magazia cea veche. Şi, uite, ce vreme bună de cusut saci. Să vină nişte muieri la cusut saci. Nevasta lui Culbec, brigadierul, se înroşeşte şi ea roşie ca mărul în obraz cu basmaua roşie pe-o ureche.

— Auzii, că eşti supărat pe mine, tovarăşe preşedinte. Şi se foieşte cu mina-n şold, cu ochii sticlind şi cu gura pînă la urechi.

— Luna şi crinul, tău. Ai să răspunzi în adunarea generală dacă se strică varza.

L-a făcut pe bărbatu-său să se întoarcă cu toată varza îndărăt. Mai că nu l-a luat în unghii pe şofer, care voia să dea varza la Aprozar.

— Răspund, se oţăreşte Chiţa. Auzi, dacă era atita vărzărie pe piaţă? Să dai mîndreţe de căpăţînă cu douăzeci de bani! Trufanda de căpăţînă!

— Tu, Chiţă, de cînd cu trufandalele de la seră a intrat duhul Comănesii în tine. Aia cică se „dechiza" în femeie de ţară şi pleca cu trufandalele la piaţă să le vîndă cu mîna ei. Dacă nu căpăta preţuiala ce-o vroia ea, întorcea marfa la conac, iar o ducea a doua zi. Plimba trufandaua în haraba de la conac la tirg, pînă o făcea gunoi. Da, Comăneasca era în alianţă cu burghezia. Tu cu cine eşti, Chiţo?

Hohotele de ris o descumpănîră pe Chiţa lui Culbec că se trase la adăpost între femei.

— Răspund, mormăie ea — dar venindu-şi în fire, începe să se apere. Şi ce te legi de mine, preşedinte. Cine a adus gospodăriei şaizeci de mii cu trufandalele, ai? Cite nopticele n-am dormit? Ce am eu cu Comăneasca?

— Hei, noroc, Comăneasa! chiui Busnea golind ulcica.

— Arde-ţi-ar maţile, gijiitule, îi probozi Chiţa crăpind de necaz.

★

De la cazan, Tămăraşu se întoarse acasă ameţit. Nu-i plăcea băutura, nu ţinea la pahar, era om liniştit de firea lui, chibzuit şi cumpătat. Dar uite că venea cite una, care schimba rînduiala. Deminecate, pică cuscru-său, Vasile a Ducului, cu docarul să-l ia la gospodărie. Tămăraşu, simţi că nevasta pune la cale ceva. Umbla ca o mută, trebuia să-i scoţi cu cleştele cuvîntul din gură. Auzi, dacă se mai pomenea una ca asta? De de să nu doarmă Traiţa acasă? Să miie peste noapte la cumnata-sa Zorica. Să-i ajute la cusut la maşină nişte cearceafuri. Luna şi crinul ei de Zorică. Şi unde mai pui că şi Tane e de partea lor.

Bănui că Vasile nu venise cu noaptea-n cap de florile mărului, ştia el de ce venise.

Erau de-un leat. Fecioriseră împreună, o dată plecaseră pe front şi, ce potriveală, se întorseseră în aceiaşi zi. Ghiţă Tămăraşu, pandur, Vasile al Ducului, ca o umbră dintr-un spital de la Iaşi, cîs de trei degete de la stînga.

La împărţirea moşiei Comăneasca au fost alături. Iar cînd a fost să intre în partid, Vasile a Ducului i-a zis lui Tămăraşu:

— Eu, după tine merg Ghiţă.

Oamenii începuseră să creadă că era mare asemănare între dînşii. Porniseră două întovărăşiri în Todireşti parcă anume ca să-i pună pe amîndoi preşedinţi.

Numai cînd a fost cu Gospodăria Colectivă, Vasile s-a dat de o parte.

— Eu mai stau. Am cinci fete de măritat. Şi-s cîs.

— Care cinci? Luna şi Crinul! s-a mîniat Tămăraşu, aia micâ-i de ţiţă!

Atunci erau să se taie, a venit primul secretar al raionului să vadă din ce s-au luat.

— M-a făcut trădător de clasă! A zis că fac jocul chiaburilor... şi trag după mine pe alţii. Păi se poate tovarăşe prim?

Doi ani încheiaţi s-au ocolit ca nişte duşmani. Vasile a Ducului se înraise. Se temeau unii de dînsul ca de ciumă.

Intra în casa omului pe negîndite şi-l lua la întrebări.

— Mă, de ce-i spui tu lui Ghiţă Tămăraşu că te iei după mine? Ai tu cinci fete mă, şi eşti cis de-o mină? Tu te iei după chiaburi mă, nu după mine!

Tămăraşu cînd auzea, rîdea.

— Luna şi crinul lui. Aşa-i trebuie!

Dar cînd s-a întîmplat că fecioru-său Tane, mecanic la Semeteu, a vrut s-o ia pe Zorica, fata cea mijlocie a lui Ducu, nu s-a opus.

În ziua nunţii, Vasile a Ducului, a venit cu lăutarii la Gospodărie, cu unsprezece cereri. Ultimele cereri din Todireşti pentru colectivă.

— Scrie-mă Ghiţă! Văd că Zorica e cu burta la gură şi n-are nevoie de zestre. Şi-a început să plîngă ca un copil.

— Luna şi crinul tău! Dă cererile-ncoace. Ai ajuns la vorba mea. Acum, Vasile a Ducului îi zice lui cuscru-său:

— Măi Ghiţă, ce faci tu nu-i bine! Ai să ajungi la vorba mea. Omori fata bre.

— De ce s-o omor? se înfioară Tămăraşu, simţind că-l apucă un cîrcel la inimă. Singura lui copilă, lumina ochilor lui.

— Bre Ghiţă, bre, de ce să te pui în contra chiar aşa? Ce dracu bre, pentru nişte viţei? E păcat, bre. Ciobanu-i om, nu glumă. Preşedinte cu parcă a stat cu-o pisică turbată într-un sac.

Cumetrele cele ştirbe cainâ pe Poşolanca. Bunica îl pindeşte pe Fimie cum se ţine după preşedinte. Şi cînd acesta se apropie strigă cu şiretenie:

— Păi se mai uită preşedintele la unul ca tine? La un trintor şi-un derbedeu?

De unde şi pînă unde, ştie Fimie să pună degetul drept pe rană?

— Apoi dacă gospodăria nu mă primeşte, tovarăşe preşedinte, m-oi duce la Suhăţelu să-mi ciştig „existenţa". Fimie rosteşte „existenţa" cu un aer tragic de vechi cabotin. E băiat umblat prin lume.

Numele de Suhăţelu îl loveşte pe Tămăraşu drept în moalele capului: porunceşte cu voce joasă, nefirească:

— Luna şi Crinul! Treci la machină!

Ei vezi, se miră Poloşanca, rupînd aţa de tort cu dinţii ei cei frumoşi, rămaşi prin ce minune, ca-n tinereţe, la fel de albi şi mărunţi ca nişte mărgele. L-a trimis la machină pe unul ca tine! Şi cum împunge de repede cu acul, aşa-l împunge şi pe Fimie cu limba stirnind hazul:

— Vezi maică, să nu te mănince gărgăriţele?

Fimie înghite şi nu crîcneşte. Scuipă numai prin strungăreaţă şi-şi scoate cămaşa de poplină de la ibovnică. Se arată gol pînă la brîu, nerusinat de frumos. Muşchii îi joacă sub pielea netedă şi aurie ca piersica. Poartă mustăcioară subţire cit piciorul gîndacului, saltă de pe rampă sacul cu-o mină şi cînd îl duce spre machină nici nu se-ndoaie de şele, al naibii. Soacrele îl privesc pe furiş, cu gurile pungă de parc-ar fi mincat aguridă. Chiţa lui Culbec îşi scutură părul şi tulpanul alb, suflă pe nări şi-şi umple guşa ca de turturică, către Fimie:

— Ştii, ce tare-i soluţia asta din Vermorel?

Poloşancăi îi tremură pe virful nasului o lacrimă cit un bob de mazăre. „Ei, Fimie, Fimie, care fată nu te-ar vrea pe tine, numai să fii tu om..."

După ce cară vreo cinci saci, Fimie se tolăneşte pe scară, drept pe unde trebuie să treacă preşedintele. Desface pumnul şi-i arată o probă de la machină.

— Nene Tămăraşule, trebuie dat de două ori. Mai are!

— Păi dacă are? Ce aştepţi? Luna şi crinul.

Asta-i vorba preşedintelui, şi la supărare şi la bucurie, dar acum se vede că-i încontrat rău pe cineva, că se urcă-n docar, şi nu se mai uită nici în stinga, nici în dreapta.

Adevărat că Ghiţă Tămăraşu nu mai are linişte. La vreo zece kilometri e grădina de zarzavat şi pepenăria. Bate calul care frămîntă noroiul grunjos de pe marginea drumului, soarele arde tare, l-a mai sbicit.

Pe la fintina cu Cruce, printre lanurile de lupin, docarul lui Tămăraşu îi ajunge din urmă pe juniorii din Todireşti. Printre ei e şi nepotu-său Trăenică şi chiotele lor bucuroase, îi mai limpezesc gîndurile. Sar ca nişte lăcuste în trăsurica uşoară, cocoţată pe roţi înalte, cu băncuţă la spate pentru rindaş. Docarul Comăneascăi se îndoaie de atita greutate, dar lui Tămăraşu i se pare că lupinul e mai verde, că cerul e într-adevăr senin şi că miine poimiine o să se treiere şi restul de snopi.

— Unde vă duceţi voi, mă?

— Avem meci de întîmpinare cu Suhăţelu.

„Iar Suhăţelu".

— Praf îi facem, ţipă ca o trompetă Trăenică.

— Luna şi Crinul, se însufleţeşte Tămăraşu. Mă dacă-i faceţi praf, vă dau echipament.

— Malouri galbene şi minge nouă! condiţionează Tămăraşu junior.

— Sfînt! rise preşedintele. Se zărea pădurea Todireştilor şi casele din Suhăţelu, dincolo de bălţi, orezăria şi în partea dinspre islaz se întindea pînă-n buza pădurii, grădina de legume. Sera scînteia în soare, ca argintul.

Juniorii coborîră la islaz, întîmpinaţi de chiote şi fluierături bucuroase.

— Todireştii! Au venit Todireştii!

Ghiţă Tămăraşu le făcu semn cu biciul, rizînd din toată inima. Coborî pe un drumeag îngust care mergea pe lîngă un ochi de baltă în care se scăldau un cîrd de gişte cu pene creţe şi albe ca omătul. Se pomeni gîndindu-se la Florea Ciobanu, la faţa lui lată şi ciupită de vărsat, la urechea ruptă de glonţul chiaburului Fănache Toma unde slujise de copil Florea Ciobanu — fără mamă, fără tată. Dar inima nu i se înmuie.

Adică Florea Ciobanu venise la Todireşti în primul an de colectivă şi-i spusese:

— Nene Tămăraşule, mă uit la viţei şi mă gîndesc că în grajdul ăsta vechi de la Sfat mor cu zile, bre. Au tricofiţie şi se leagănă pe picioare de rahitici ce-s. Nutreţ n-aveţi. De rasă sînt. Nu-i păcat? Vinde-mi-i bre, şi cînd vă faceţi grajdul, ţi-i întorc. Cînd terminase grajdul cel nou, se dusese la dînsul.

— Floreo am nevoie de viţei.

— Şi eu! Am în plan 300 de taurine. Or făcuse Florea pe prostul.

— Păi cum, ai zis că mi-i întorci?

— Cum, nene Tămăraşule, Congresul al treilea cere să ne mărim şeptelul şi dumneata ceri să-ţi vînd viţeii din grajd? Uite aşa îşi bătuse joc de părul lui alb, un ţingău, care n-avea nici treizeci de ani.

Îşi călcase pe inimă şi se mai dusese o dată, cînd au început grădinăria.

— Bre Florea, ştii ce mă gîndii? Voi aveţi motor puternic la orezărie, apă-n Ialomiţa berechet. Dă-ne şi nouă un şurub de apă să udăm oamenească grădina.

— Te-ai gîndit rău, nene Tămăraşule. Orezu-i gingas. Nu stă alături cu leguma de cit în oală.

Aşa, deci, se socotea Tămăraşu: ce fel de om e Florea Ciobanu? Să înşele cu bună ştiinţă pe-alt preşedinte de colectivă. Şi încă vecin. Îl înşeli o dată, nu-ţi dai seama, să zicem pentru şeptelul tău, dar a doua oară vine, vecinul cere ajutor, şi tu nici nu te uiţi. Ca să-ţi faci gospodăria ta milionară. Şi pe urmă ai obraz să-mi ceri fata. Nu mie, personal, că eu îs nimic. Vii la cuscru-meu, la fecioru-meu, numai la mine nu. Luna şi Crinul tău, Floreo...

Tămăraşu se dădu jos din docar, legă calul la umbră şi umblă printre straturi, il cercetă pe Ion Sălăgea, paznicul, — cum e cu varza, ce părere-şi dă, preţălui roşiile şi ardeii şi apoi o luă singur încet prin pădure.

Cîntau păsărelele şi frunzele nu se clinteau. O mireasmă crudă ca de lapte urca din ierburi, plutea — îl învăluia pe Tămăraşu şi asta îi aminti chipul fetei lui. Îi lunecă pe dinaintea ochilor, ca o mustrare.

Luna şi Crinul tău de faţă; o mustră el blajin, eu zic că nu-i om pentru tine. Nu-i!

Salcimii bătrîni şi ulmii vinjoşi coborau lin de pe Ripa Surpată, pe lîngă malul apei, cu sălcii plîngătoare şi arinii tineri cu trunchiuri subţiri, drepte ca luminarea. Tufele de lemn ciinesc se încîlceau pe mal, cu rugii de mure. Şi era un loc unde apa scobise şi rotunjise malul. Şi unda se încălzea ca dată în unerop, lăsînd să se ridice pe lîngă firul apei, o limbă de nisip moale şi auriu. Pînă şi copii cunoşteau locul acesta. Dar Tămăraşu venea aici rar, şi credea că nimeni nu-l ştie. Locul acesta i se părea lui raiul pe pămînt. Venea aici de cite ori simţea nevoia să cugete în linişte, nesupărat de nimeni, la cite se cuvenea să cugete un om ca dînsul cu griji şi răspunderi. De fiecare dată pleca de aici atît de odihnit şi împăcat şi o dată îi trecuse prin minte un gînd năstruşnic, că locul ăsta ar fi bun pentru o staţiune de odihnă. Adică de ce nu? Todireştii de pădure. Şi ce milion ar fi ăsta pentru Gospodărie. Toată aprovizionarea...

Acum Tămăraşu se desbracă repede şi intră în apă, înfiorîndu-se de plăcere. Se aşează pe limba aceea de nisip, cu spinarea la soare. Şi iar se gîndi la fata lui, Traiţa, care voia să se ducă după Florea Ciobanu. Aşa aţipi. Şi visă că de jur împrejur pe malul apei erau case mari albe, cu cite trei caturi, cu ferestre deschise prin care se auzeau muzici şi la unul din balcoane şedea Traiţa lui cu Florea Ciobanu.

Primăvară secetoasă

lui F. B.

Cînd Dora intră în birou si Maloman, directorul Staţiunii experimentale Moneasa, un uriaş roşcovan, cu o privire de prunc nevinovat şi voce tunătoare i-o prezentă „agronomul nostru principal, tovarăşa Armeanu", Barbu Barbura păli şi avu impresia certă că i s-a pus la cale o farsă penibilă.

„Armeanu? se întrebă el maşinal. S-a despărţit de Socacescu?" Dar ea se apropie, surise vag şi, fără să-l priveasca. i se adresă lui Maloman.

— Ne cunoaştem! Am fost colegi de facultate pînă-n anul trei! Cuvintele ei păreau că ascund o uşoară ironie, sau o indiferenţă prefăcută şi exclamaţia zgomotoasă de sinceră uimire a lui Maloman, atenuă senzaţia aproape dureroasă pe care i-o lăsa lui Barbura mîna ei, mică, fierbinte şi tremurătoare. Întrebă absent, cu o politeţe convenţională:

— Sinteţi de mult la Moneasa, tovarăşa Armeanu?

— Am adus-o acum doi ani! interveni patetic Maloman. A făcut minuni cu porumbul hibrid.

— Moneasa 8.000 la hectar Pionier 345, rise Barbura urmărind gestul familiar cu care Dora lua o ţigare din tabachera lui Maloman.

— Exact! tună Maloman. Întocmai exact! şi-şi precipită peste birou trupul masiv ca să-i aprindă ţigara. În felul cum îi dădea flacăra, mîinile lui mari şi greoaie de urs exprimau, cu stîngăcie, o gingaşă prevenire.

Intimitatea aceasta a lor îl aţiţă pe Barbu şi el o privi pe Dora ostentativ, cu o curiozitate necruţătoare. Ea îi susţinu o clipă privirea, pe urmă se crispă şi se ridică în picioare. Întorcindu-se spre Maloman, îl întrebă pe un ton brusc, oficial:

— Ce situaţie trebuie să prezentăm pentru Minister, tovarăşe director?

Maloman intui imediat expresia ei încordată şi nu răspunse. Porni agale spre dulapul de fier, îl deschise larg şi veni cu patru dosare mari legate în cartoane albastre. Le puse dinaintea lui Barbura.

— Cum spuneam, reluă el moderindu-şi glasul, problema care se pune la noi e cu griul. Aclimatizarea soiurilor Triumf şi San Pastore e mulţumitoare. Densitatea corespunde. Dar ne luptăm cu primăvara secetoasă. Batem de două săptămini cu ploaie artificială.

Sentimentul că e jocul unei întîmplări ciudate începu să-l obsedeze pe Barbu. Ani de zile în urmă se luptase cu dorinţa de-a o revedea. Şi acum, pe neaşteptate.. Dar nu, nu era Dora aceea care se afla la cîţiva paşi de dînsul în încăperea aceasta, ci o femeie cu totul străină, o femeie matură, care-i purta numele vechi de fată, chipul, trăsăturile... se schimbase mult desigur. Nu mai avea zulufi blonzi zburliţi ca un abur auriu pe frunte... Se găsi deplasat şi ridicul şi încercă să-şi repete că întîlnirea lor e o întîmplare oarecare. Desigur ea avusese dreptate: „Am fost colegi de facultate pînă în anul trei". Atît şi nimic mai mult. În anul trei devenise „madam" avocat Socacescu.

O ascultă cum îi explică o situaţie de teren şi constată că glasul ei îi sună străin, alterat de o notă dură, metalică, care-i displăcea şi în acelaşi timp îl calma. „O să avem o căsuţă a noastră la marginea cîmpiei! O căsuţă cu obloane verzi, cu stupi de albine şi trei băieţaşi. Ba trei fetiţe şi cu Dora patru! Ba trei băieţi şi cu Ba-a-bu patru!" Amintirea ei îl copleşi chinuitor. „De ce Dora? De ce ai vrut să se întîmple aşa?"

Ce nimicuri, ce absurdităţi îi treceau prin gînd?

— Tovarăşă Armeanu, vreau situaţia cu îngrăşămintele!

Lucră mohorît, într-o tăcere îndirjită. urînd-o iarăşi, nu pe aceea de faţă, ci pe cealaltă, care trădase toate visurile lor de tinereţe, care părăsise facultatea pentru „acel" Socacescu. Madam Socacescu din Arad!? Dar de unde era aceasta madam Socacescu, care-l apărase împotriva Dorei? De partea cealaltă a mesei lucra o femeie necunoscută lui, un agronom care se numea Dora Armeanu.

Se despărţise deci de Socacescu? Îşi terminase studiile? Dar ce-i păsa lui?

— Tovarăşă Armeanu, tabelul de extindere a culturilor pe anul trecut!

Şedeau fiecare de partea cealaltă a hîrtiilor, gîndindu-se care va veni cel dintîi în întîmpinarea celuilalt, îndărăt spre drumul lung şi pustiu al despărţirii lor, temindu-se deopotrivă că celălalt ar putea s-o facă.

Căzut într-o muţenie bănuitoare, Maloman părea că-i spionează, ascuţind creioanele pe biroul lui, rînduindu-le şcolăreşte într-un penar de lemn pirogravat. Apoi dintr-o dată dădu semne de vădită neliniste, începu să se plimbe ca turbat patru paşi spre uşă, patru înapoi pe pătratul biroului şi cismele lui grele potcovite, bocăneau înfundat pe covorul de iută. În cele din urmă, puse mina pe telefon şi ceru Cabinetul de partid. Şi cu o neprevăzută modulaţie sfîşietoare în glas, de parcă ar fi cerut ajutor:

— Cristina, vino odată Cristina!

Barbura îl privi uluit dar Maloman îi întinse cu un aer grav şi solemn tabachera lui caraghioasă, care semăna cu o ceapă mare de apă turtită.

Cea pe care o chemase el la telefon nu mai întîrzie să-şi facă apariţia. O femeie mărunţică, vioaie, cu chipul plăcut, negricios, surprinzător de întinerit de cele două şuviţe de păr argintii ondulate spre tîmple.

Spre satisfacţia lui Maloman, ea se prezentă singură autoritar:

— Maloman!

Apariţia Cristinei Maloman o însufleţi pe Dora şi chiar Barbura o privi cu plăcere. Vorbea repede, cu accent cîntat ardelenesc şi el începu să se mire de cunoştinţele ei tehnice, pînă cînd află că studia mecanica agricolă şi că-şi pregătea proiectul de diplomă. Înţelese din discuţie că lucrase cu Dora la o gospodărie de stat din raionul Inău. „Cum a ajuns Dora la Inău? Cu Socacescu?"

În maşină, în drum spre culturi, el îşi dădu seama că Malomanii n-o slăbeau din ochi pe Dora. Şedea între ei, ca între doi îngeri păzitori. Maloman o îndopa cu ţigări, ce stupiditate, s-o intoxice cu atitea ţigări! Cristina o răsfăţa matern „Dorica dragă", şi Dora îi apărea acum într-o altă lumină. Ea părea într-adevăr că are nevoie de ocrotire, cu părul strîns sever peste urechi, avea un aer fragil, înduioşător, de convalescentă.

Barbu o privea în oglinda atîrnată de parbriz, căuta să-i prindă imaginea fugară. Cele două păpuşele de lînă colorată puse sub oglindă, de logodnica şoferului, probabil, săltau într-una îmbrăţişate. Se pomeni socotind diferenţa care putea să fie între vîrsta băieţaşului său şi fetiţa Dorei, — ea avusese copilul în primul an de căsnicie...

— Cîţi ani are fetiţa dumitale tovarăşa Armeanu?

— Fetiţa are nouă ani, băiatul şapte! răspunse ea sec, cu nota aceea metalică, dură.

Maloman se înecă subit cu ţigara şi ceru nevestei o batistă. Barbura strînse pe genunchi servieta lui mare şi cam obosită de atitea deplasări pe teren, deformată de vesta de lînă, vesta de la care se ciondănea de fiecare dată cu soţia. El se împotrivea s-o ia, nevasta i-o strecura în ultima clipă, înainte de plecare. Da, Cristina Maloman era desigur o femeie excepţională... La patruzeci de ani să-şi dea proiectul de diplomă, reflectă el fără nici o legătură, pe urmă făcu legătura. Cristina intervenise cu o subtilă inteligenţă, se despărţea pentru totdeauna de Dora? Dora! Dora!

Il auzi pe Maloman cerînd şoferului să opreasca, o asculta pe Cristina care-l strigă să coboare.

Înregistră după sunet tipul de aspersor I.A.J.-60, privi cîmpul invadat de soare, încercuit de curcubeul ploii artificiale, dar se trezi abea cînd Dora strigă cu glas puternic, armonios:

— Cristina! A înflorit „Triumful".

Şi recunoscîndu-i glasul, Barbu porni ca îmbătat spre arcul braţului ei, rotunjit în aer, ca o chemare irezistibilă. Înotă prin marea verde şi liniştită, marea verde şi liniştită pe care o străbăteau împreună, însfîrşit...

Desene de TIA PELTZ

POEŢII COMUNISMULUI

Rasul GAMZATOV

Poezia l-a atras pe Rasul Gamzatov încă din copilărie, această pasiune moştenind-o de la tatăl său, rapsod al poporului avar, Gamzat Ţadasa.

Primele poezii le-a publicat în gazetele raionale şi republicane, ele bucurîndu-se de o caldă primire din partea compatrioţilor săi, pentru patriotismul înflăcărat care-l respiră, pentru dragostea cu care dezvoltă cele mai valoroase tradiţii ale poeziei avare.

Adevărata consacrare a lui Rasul Gamzatov avea să vină însă abia în anii de după Marele Război pentru Apărarea Patriei, cînd tînărul poet a urmat cursurile Institutului de literatură „Maxim Gorki". Tot în această perioadă versurile sale încep să fie traduse în limba rusă şi în celelalte limbi ale popoarelor din U.R.S.S. Talentatul cîntăreţ al munţilor Daghestanului, al abnegaţiei cu care s-au jertfit în lupta pentru zdrobirea fascismului eroi ca Saad Aliev ori înşişi fraţii săi a devenit repede cunoscut în întreaga Uniune Sovietică. Contactul strîns cu marea poezie clasică şi contemporană a popoarelor sovietice a făcut ca poezia sa să înflorească strălucitor.

Gîndurile şi dragostea poetului se îndreaptă de aceea, cum singur a mărturisit nu o dată, către gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice: **„Pentru toate nestematele poeziei noastre sovietice, pentru toate luminile care au luminat drumul poporului meu liber, pentru soarta tătăul meu, mulţumesc şi slăvesc Partidul Comunist, al cărui membru sînt din 1944: aceasta este cea mai mare fericire a mea".**

POETULUI TÎNĂR

Nu sînt dibaci în tainele poveţii,
Dar stihul, ştii-vei, tinere poet,
E pui al bucuriei şi-al tristeţii
Şi-n chin se zămisleşte, greu, încet.

Un imn de-nalţi, ori zvîrli ocară groasă,
Tu însuţi fii, în viaţă şi-n poem,
Şi nu uita că rochia de mireasă
Şi giulgiul alb se nasc pe-acelaş ghem.

De fericire scrie, dar durerea
Să-ţi sune-n inimă, tu n-o opri, —
Dînd mării val, şi rîu-şi ia puterea
Din neaua-n care soarele zîmbi.

Iubirea cînt-o-n strofă-naripată,
Dar nu uita, prietene, niciînd
Că-n inima de-ostaş, adevărată,
Şi ura lîngă ea îşi are rînd.

Nu-ţi grăbi pana; laude o mie
Tăriei şi răbdării se cuvin, —
Spre pruna verde cine se îmbie
Şi cine bea nelimpedele vin?

Fii precum vînătorul ce colindă
Prin verdele pădurii labirint,
Nu iepurele năzuind să-l prindă,
Ci prea frumoasa-n blană de argint.

ARDE INIMA MEA...

Şi ziua şi noaptea mi-e inima-n foc,
De-i iarnă ori de-i primăvară,
Şi-n inimă suie-al flăcării joc
Şi-nvie-n ea anii mei iară.

Aminte mi-aduc: pionerul căzu
Răpus de-a culacului ură.
Şi inima-n noapte adînc îmi bătu
Cuprinsă de foc şi arsură.

Spre mirele-i silnic, plîngînd cu amar,
E dusă mireasa avară.
Iar inima-mi strigă şi arde — pojar
Şi parc-ar da buzna afară.

Carnetul de comsomolist l-am primit
Eu, simplu ţăran, — şi-n văpaie,
I-a spus Comsomolului focul stîrnit
În inima-mi: Iat-o, a ta e!

Madridul sub răni şi asediu gemea
Cu arma şi inima trează,
Şi focul lui arde şi-n inima mea,
Cu sîngele lui sîngerează.

Avut-am un frate. În luptă-a căzut.
El zace-ngropat în cîmpie.
Şi-n inima-mi arde de-atunci, neştiut,
Înalt, a durerii făclie.

Spre dreapta, onor! E Kremlinul-aci!
Prin faţă-i bat pasul mai tare:
Mi-e inima-n flăcări, şi-n piept de n-ar fi,
Drapel s-ar desface pe zare.

O mîndră din munţi îndrăgii, un noroc.
Pe cea mai frmoasă fecioară...
Şi inima zburdă înalt, ca un foc
În care noi crengi se-aruncară,

Iar noaptea, cînd pana în mînă o iau
Sărind, ca-n alarme soldaţii,
Văpaie şi penei din inimă-i dau
Ea arde, acasă şi-n spaţii.

Şi nu doar iubirea îşi are-n ea loc, —
Şi ura-şi păstră vlăvăiala.
Şi ziua şi noaptea mi-e inima-n foc —
Cu voi e, tovarăşi, văpaia!

TU DORMI...

Tu dormi adînc, iar eu, spre dimineaţă,
Mă scol şi deschid uşa şi privesc
Şi soare, flori, copaci, — cîte-s de faţă,
Le cercetez şi ţi le pregătesc.

Mă uit dacă e-n cuibu-i rîndunica —
De mică, ciripitu-i îţi plăcea.
Oare-n izvor n-o fi picat nimica? —
Tu vei veni să bei din unda sa.

Să cercetez şi bolta: e-azurie?
Pînă-nfloresc copacii mai e mult?
Aş vrea ca roua să mai întîrzie,
Prin iarba udă pasul să-ţi ascult.

Şi-mi pare că-n ăst ceas al dimineţii
Un darnic tîrg e firea... Cum să fac?
Mă-nvîrt prin ea ca-n îmbulzeala pieţii
S-aleg — ce, oare? — ce i-ar fi pe plac?

...Şi, iată, — ales-am culmea cea mai mare
Şi roata-n zări a şoimului slăvit
Şi ţi-am ales şi-un răsărit de soare, —
Şi-s mîndru parcă eu l-am zugrăvit.

În zîmbet, vălul somnului vei stringe
Şi aripa ferestrei deschizînd,
În ochii tăi adînci se va răsfrînge
Tot ce-am ales şi-am pregătit în gînd.

S-or stringe plopii — zid să te-mpresoare
Şi munţii mai adînc s-or profila,
Şi-atît de dragul vieţii mele soare
Pe mîna ta încet va tremura.

Iar eu, lîngă privirea-ţi fermecată,
Am să te las să crezi, şiret un pic,
Că lumea-i de la sine minunată,
Că pentru asta n-am făcut nimic.

DESPRE PRIETENIE

Eşti fericit că ani în şir trăieşti
În tihnă, de furtuni adăpostit.
Prieteni n-ai, n-ai cui să-mpărtăşeşti
Nici că eşti trist, nici că eşti fericit.

Dar de-i trăi şi-un veac şi timpla ta
Că-nţelepciunea chiar va fi albit,
Îţi spun în faţă-ncrederînţarea mea:
Că tu pe lume încă n-ai venit.

DORINŢĂ

Vulturu-n cer nemişcat stă în soare
Larg, în aripi lumea-ntreagă rotind.
O, de-aş putea să-ntind mîinile-n zare
Tot ce e viu pe pămînt să cuprind:

Oameni, pe voi, — tu, ce rizi, ori tu care
Fruntea ţi-o pleci sub al lacrimei nimb, —
O, de-aş putea făuri o cîntare
Pietrele-n molcome oi să le schimb.

INSCRIPŢII

Pe uşi sau pe porţi

De baţi în noapte, ori în tapt de zi,
Bătaia-ţi, oaspe, cîntec îmi va fi!

Pe pietre de mormînt

Tu, suflet mic, te bucuri în zadar:
Eroul doarme-n lutul greu, răpus, —
Dar puşca lui, pumnalul lui de jar
El nu le-a luat cu sine cînd s-a dus.

★

Sărmanul care zace-aici, sub ăst gurgui,
Nici turme n-adună, nici bani, de fel:
Răsună cîntece pe undeva, — sînt ale lui.
Răsună cîntece pe undeva, — sînt despre el.

În romînește de
Geo Dumitrescu

Desen de *NICĂ PETRE*

DESPRE SCHIŢĂ

Orice discuţie are un rost numai atunci cînd prin ea se urmăreşte un obiectiv clar, dacă participanţii ştiu pentru ce discută, dacă sînt convinşi că printr-un schimb de păreri pot rezolva mai bine, în comun, o problemă dată.

În ultimul timp se discută mult despre schiţă. Ceea ce e — după cît se pare — întru totul îndreptăţit. Sînt felurite pricini care determină o dezvoltare mai amplă a acestei specii. Ca gen „scurt" schiţa e mai operativă, capabilă să reflecte mai rapid probleme şi aspectele actualităţii. Totodată schiţa e „cerută" de cititorii revistelor literare, care au protestat cu vehemenţă împotriva obiceiului practicat un timp, de unele redacţii, de a umple „sectorul" de proză cu fragmente de roman. În sfîrşit schiţa e şi genul cel mai potrivit pentru „debutul" scriitorilor tineri. Talente noi se descoperă de obicei printre autorii de schiţe.

Despre progresele realizate în ultimii cîţiva ani pe tărîmul creaţiei de schiţe şi nuvele s-a scris destul de mult şi convingător. Revistele literare, mai ales „Gazeta Literară", „Luceafărul" şi „Tribuna" publică, număr de număr, schiţe — cel puţin în majoritate — interesante, iar unele chiar remarcabile. Numărul special închinat schiţei de „Gazeta literară" a fost recenzat, în ansamblul favorabil de „Scînteia". Schiţe semnificative au apărut şi în revistele lunare: „Viaţa Romînească", „Ialul literar", „Scrisul bănăţean", „Steaua". În sfîrşit, mai trebuie să repetăm şi noi, că după volumele din anul trecut, au apărut şi în acest an cărţi interesante de nuvele şi schiţe. Progresul cantitativ s-a împletit şi cu progresul calitativ corespunzător.

De ce atunci se discută totuşi despre schiţă? De ce nu putem să ne mulţumim cu consemnarea progreselor realizate şi să aşteptăm pe baza lor noi opere?

Printre altele şi pentru că, alături de schiţe reuşite, în reviste se publică şi destule schiţe slabe, neinteresante, plate. Vecinătatea lor compromite genul. Cititorul trebuie să aibă încredere în proza scurtă. Altfel el preferă lectura romanelor sau a povestirilor din volumele publicate direct de edituri.

Deci, în fond, este o discuţie despre calitate. Pentru a o călăuzi cît de cît sîntem datori să răspundem în primul rînd la întrebarea: dar oare are vre-un rost o asemenea discuţie? Oare schiţa (genul scurt în general) are probleme specifice de calitate? Oare pot fi ele subestimate discuţiei generale despre calitatea creaţiei literare? Unii, care se strîmbă ori de cîte ori se vorbeşte despre „rigorile genului", ar fi poate înclinaţi să răspundă negativ la întrebările de mai sus. Nouă ne pare însă că un răspuns negativ este inacceptabil. Totodată precizăm că interesul pentru „rigorile genului" nu înseamnă deloc recomandarea de a scrie după „reguli şi şabloane". „Legile" creaţiei literare au fost timp de milenii în necontenită transformare, dar au existat întotdeauna, iar legile ce se dovedeau învechite se abandonau numai atunci cînd erau înlocuite cu altele mai bune, mai corespunzătoare noului moment al dezvoltării. Refuzul de a fetişiza anumite legi literare n-ar trebui confundat cu desconsiderarea oricăror legităţi. O atare atitudine ar intra în contradicţie cu realitatea însăşi căci una din trăsăturile specifice ale creaţiei literare (ca şi ale oricărei alte creaţii artistice) constă tocmai în faptul că, în procesul dezvoltării sale, literatura elaborează propriile sale legi pe care fiecare generaţie de scriitori le transmite celei următoare. A nesocoti cu desăvîrşire aceste legi înseamnă a încălca înseşi cerinţele creaţiei literare în cele ce au ele mai specific.

Cît priveşte schiţa, elementele specifice ale „calităţii" sale în primul rînd decurg din chiar trăsătura ei esenţială — scurtimea.

Totodată schiţei i se cere prin excelenţă actualitatea. „Schiţele" cu subiecte istorice sînt evident posibile dar numai ca excepţii. Însă actualitatea schiţei cred că trebuie să fie înţeleasă altfel decît actualitatea reportajului. Ideea că schiţa „se naşte" din reportaj prin simpla înlocuire a datelor şi numelor „adevărate" cu cele fictive, deşi ispititoare nu se confirmă de realitate. Schiţele de acest gen sînt puţin numeroase şi nu dintre cele mai reuşite.

În literatura sovietică se foloseşte larg, într-adevăr, reportajul fictiv, dar acesta, e un gen diferit, de care, deocamdată, n-o să ne ocupăm, cu atît mai mult cu cît la noi, asemenea producţii au fost, pînă acum, foarte rare. Mult mai frecvente sînt schiţele care transmit o experienţă de viaţă trăită de scriitor şi considerată ca semnificativă, pilduitoare. În acest caz schiţa e actuală nu calendaristic, ci prin problema pe care o ridică. Sînt interesante, de pildă, unele schiţe ale lui N. Ţic. În ele autorul intervine, subliniind citeodată doar un singur gest în dezbaterea pasională a unor probleme morale-ideologice. Schiţa lui Francisc Munteanu „Întoarcerea", deşi cu acţiunea în trecut, e actuală prin pregnanţa cu care reliefează setea de viaţă, încrederea în morala şi forţa vitală a comuniştilor.

De aici se pare că poate fi desprinsă încă o concluzie: schiţa e mai totdeauna cu tază, fie că „morala" se desprinde sau nu direct din acţiune. Fenomenul e explicabil. Tocmai datorită „concentrării", scriitorul e obligat de „rigorile genului" să se lămurească pînă la capăt înainte de a se apuca de scris, ce vrea să spună prin bucata respectivă. Simple instantanee miniaturale, fără sensuri cît de vagi, de parabolă — e puţin probabil să fie gustate. Schiţa nu poate să nu fie şi într-un fel „o anecdotă" dezvoltată şi în consecinţă trebuie să aibă un tîlc. Caracterul ei militant nu poate să nu fie subliniat, explicit. Iată de ce, între altele, şi în trecut şi astăzi, autorii de schiţe folosesc atît de des procedeul povestirii în povestire care permite — datorită stilului oral — redarea în spaţiul restrîns a unor perioade întregi din viaţa unui om. Impresia de autentic, trăit, firesc, se menţine datorită reconstituirii fidele a vorbirii (ca în schiţa „Odihna" a lui Nicolae Velea). Dar se destramă ori de cîte ori autorul n-are grijă să scoată în evidenţă modul specific de a se exprima al povestitorului, ci se foloseşte doar de pretextul povestirii ca să rezume în fraze banale episodul. Dar şi atunci cînd apelezi la modalitatea epică „cea mai obiectivă" autorul de schiţe include întotdeauna cîte un tîlc în fiecare episod reconstituit.

Totodată, spre deosebire de reportaj, schiţa e numai ficţiune. În consecinţă, includegreu în construcţia sa explicaţii, digresiuni. Nu avem pretenţia să elaborăm reguli, dar pe baza experienţei din trecut şi a celei contemporane nu putem să nu constatăm că schiţe cu descrieri ample de peisajii, cu analize amănunţite ale unor stări sufleteşti etc. — sînt raritaţi, între alţii şi la un veritabil pictor al naturii — Mihail Sadoveanu. Scriitorilor tineri nu le-ar strica să urmărească mai atent cît de zgîrcit e Sadoveanu în descrierea naturii atunci cînd e vorba de bucăţi scurte. De Caragiale nici nu mai vorbim.

Schiţa cere ritm şi cere totodată ca printr-o construcţie corespunzătoare, să aducă, în faţa cititorilor, oameni vii cu destine semnificative pentru epoca noastră. Fiecare schiţă nu poate să nu fie pînă la urmă şi un portret. Din acest punct de vedere creaţia de schiţe şi nuvele din ultimul timp s-a soldat cu reuşite incontestabile. Avem în vedere volume ca Nunta Ilonei de L. Demetrius, Poarta de Nicolae Velea, Omul cu părul cărunt de Dumitru Ignea, Somnul de la amiază de Fănuş Neagu etc. E semnificativ între altele şi faptul că în volumul lui Ignea, par a fi mai realizate din punct de vedere artistic (în sensul că oamenii sînt zugrăviţi mai viu) tocmai schiţele cele mai scurte. Exemplificatoare e şi schiţa lui Francisc Munteanu Circarul. Dacă personajul feminin e palid aici (e mai degrabă o siluetă), iar confidentul o simplă fantoşe, personajul principal Tiberiu Rogoz trăieşte intens. Cu fineţe şi cu un remarcabil simţ al proporţiilor autorul ne introduce treptat în destinul acestuia aflîndu-l mereu fragmentar, mereu de la altcineva. Interesul se menţine deşi pînă la urmă schiţa e o simplă reconstituire rezumativă a unei vieţi. E de subliniat felul în care autorul îşi afirmă ideea. Cînd personajul principal — simplu easier de circ — susţine cam pe neaşteptate că „nu-ţi dai seama domnule ce înseamnă socialismul pentru circari" — fraza pare rece, pare demagogie, oportunism. Dar impresia e înşelătoare. Autorul ne ajută să ne dăm seama cîtă viaţă ascunde fiecare lozincă a partidului.

Vom încerca, pe baza consideraţiilor fragmentare de mai sus, o concluzie evident provizorie. Creaţia de schiţe din ultimii doi, trei ani s-a îmbogăţit şi s-a ridicat la un nivel artistic mai înalt. Pînă acum schiţele cele mai reuşite s-au dovedit acelea care se bazează pe o experienţă trăită de autor, bine sedimentată, bine triată etc. Dimpotrivă, schiţele bazate pe experienţa altora, pe reconstituirea unor episoade „aflate", pînă acum nu s-au ridicat la un nivel artistic înalt. Pe de altă parte, din păcate mai apar şi schiţe nesemnificative, diluate cu explicaţii discursive sau cuprinzînd reconstituiri interminabile şi care din aceste pricini par mai de grabă „planurile" unor viitoare romane.

Experienţa literară a arătat deci că în creaţia realist-socialistă, schiţa urmează să ocupe un loc de cinste, numai datorită reliefării unor aspecte pregnante, revelatorii ale vieţii. Schiţa cere concentrarea, cere zugrăvirea unor portrete individuale — vii, doar din cîteva trăsături. Pentru aceasta e nevoie de material mult. Ca şi în chimie, pentru realizarea unor soluţii concentrate. Degeaba pare mic paharul. Într-un pahar de soluţie concentrată e tot atîta material de bază ca şi într-un vas întreg cu soluţia obişnuită. Iată de ce problemele schiţei sînt azi prin excelenţă probleme de conţinut. Nu orice episod poate deveni subiect de schiţă, ci numai acela în care s-a concentrat viaţă multă. Ori pentru a distinge asemenea episoade, se cere cunoaşterea adîncă şi multilaterală a vieţii. Cînd pătrunzi într-un ţinut pitoresc îţi vine să fotografiezi fiecare coloană, fiecare arbust, fiecare creangă. Şi te pomeneşti cu filmul terminat tocmai atunci cînd descoperi priveliştile cele mai încîntătoare. Un autor de schiţe, care cunoaşte superficial, „turistic" efortul eroic al poporului muncitor în construcţia socialismului, riscă să păţească la fel, să-şi risipească talentul în zugrăvirea unor aspecte interesante poate, dar secundare, înainte de a le descoperi pe cele esenţiale.

Aprecierile, precum şi îndrumările cuprinse în lucrările celui de-al III-lea Congres al P.M.R. sînt, deci, direct aplicabile, într-un mod specific şi în sectorul creaţiei de schiţe şi nuvele. Rezultatele îmbucurătoare obţinute pînă acum vor fi valorificate cu atît mai bogat cu cît scriitorii vor participa mai intens la viaţa obştească şi în consecinţă vor aduna material mult, foarte mult, din care să poată extrage soluţii artistice foarte concentrate, străbătute de patosul militant, partinic, comunist.

Mihai Novicov

Fanfara Căminului cultural din Turnişor, regiunea Braşov

REVOLUŢIA CULTURALĂ

Într-un sat din Vlaşca, un colectivist a întrebat brigada ştiinţifică sosită la căminul cultural ce este revoluţia culturală.

I s-a răspuns că revoluţia culturală este chiar întrebarea pusă de el brigăzii. „Tot ce am discutat noi aici, este revoluţie culturală. Toată activitatea pe care o desfăşuraţi dumneavoastră la căminul cultural, conferinţele pe care le ascultaţi, piesele de teatru pe care le jucaţi, cîntecele noi pe care le zice corul căminului, sutele şi sutele de cărţi pe care le împrumutaţi de la bibliotecă, cunoştinţele dobîndite la cercurile agro-zootehnice, toate acestea sînt revoluţie culturală".

Răspunsul acesta plin de plasticitate mi-a evocat alte întrebări şi alte răspunsuri ascultate la pasionantele întîlniri dintre satul nostru contemporan şi aceste „universităţi mobile" cum au fost numite pe drept cuvînt brigăzile ştiinţifice.

Iată numai cîteva dintre aceste întrebări. Le-am ascultat într-un sat din Maramureş:

— De ce stelele luminează noaptea şi ziua nu?

— Ce se fabrică din stuf?

— De ce pe aceeaşi creangă apar şi mere mici şi mere mari?

— În ce perioadă e mai folositor să fie recoltat porumbul pentru siloz?

— Unde a fost descoperită prima scriere din lume?

— Cînd va fi trimis primul om în Lună?

Peste o zi, în satul Turţ, asistăm la o tradiţională horă oşenească. Flăcăi cu clop şi pene înstrunate îşi deslănţuiseră proverbiala veselie. Am auzit atunci printre ţipurile străvechi şi strigătura aceasta care poartă în ea o mare bucurie şi mîndrie contemporană:

Zi Griguriţă, numai zi
Pîn-s-o rumpe arcu-n tri
Şi grumazul ceterii.
Că-s Vasiiul Budului
Omul colectivului.
Nu-mi dau cinstea nimărui.

Pe flăcăul care striga în horă mîndria de a fi un reprezentant al noului, al vieţii socialiste, îl urmărisem cu cîteva ceasuri înainte jucînd în „Paznicul stelelor", rolul eroului principal. Cu aceeaşi naturaleţe cu care ştia să şi ţipurească.

Teatru, film, cărţi şi cîntece vesele în Ţara Oaşului, colocvii cu brigăzile ştiinţifice în satele maramureşene... Acolo unde domneau altădată sărăcia lucie, bolile şi crunta înapoiere culturală.

Într-un sat de lîngă Alexandria, doi tineri colectivişti au pus brigăzii ştiinţifice o întrebare foarte livrească. Se interesau ce mai fac Mitrea Cocor şi Ilie Barbu şi ce funcţii ocupă ei acum.

Un profesor de limba romînă, membru al brigăzii, le-a răspuns cu umor reţinut că Mitrea Cocor este preşedintele gospodăriei colective chiar de acolo, de la ei din sat. Iar Ilie Barbu, socotitor în aceeaşi gospodărie.

Autorii s-au uitat miraţi unul la altul. Dar au izbucnit peste o clipă într-un hohot de rîs. Pricepuseră. Pricepuseră că oameni ca Mitrea Cocor şi ca Ilie Barbu există în fiecare sat din ţara noastră.

Întrebarea lor mi s-a părut că poartă şi o altă semnificaţie. Ea dovedeşte preţuirea de care se bucură literatura noastră nouă, realist socialistă. Arată că eroii acestei literaturi sînt luaţi din viaţa adevărată, că ei se identifică cu oamenii adevăraţi.

Mă aflam acum doi ani, lîngă uriaşul piept de beton al barajului de la Bicaz. În atmosfera plină de grandoare a acestui peisaj, am auzit la un moment dat răsunînd glas de baladă: „Pe-un picior de plai/ pe-o gură de rai..." Cînta un moldovean venit poate chiar de pe locurile unde tremură acum valurile lacului de acumulare. Învăţase tainele betonului şi lucra întovărăşindu-şi gesturile noi cu cîntecul străvechii balade. În peisajul măreţ al barajului, versul Mioriţei, zis de acest constructor, răsuna cu inflexiuni noi.

Balada şi hora, uliciorul înflorat şi poarta încrustată sînt prietenii de veacuri ai celor care iviră pe lume Mioriţa şi Toma Alimoş şi călăuşarii şi doina. Dar niciodată, arta noastră populară n-a cunoscut o asemenea înflorire ca în anii aceştia luminaţi de învăţătura partidului. Hora învîrtită pe tăpşanul satului a trecut pe scena căminului cultural; cîntecul zis din fluier de unul singur, îl rostesc acum adevărate concerte de fluieraşi; (la cel de al VI-lea concurs al artiştilor amatori au participat în prima fază 24 de mii formaţii artistice de amatori, dintre care 6147 de coruri, 9126 echipe de dansuri, 6439 brigăzi artistice de agitaţie, 2347 formaţii instrumentale — cu un total de 600 de mii de artişti amatori). Proverbul şi strigătura strălucesc cu lumini noi în programele pline de dinamism ale brigăzilor artistice de agitaţie. Mii de cămine culturale, de cluburi, de biblioteci, zeci şi zeci de case de cultură, sute de mii de artişti amatori. Îi întîlneşti pretutindeni. În Maramureş şi în Moldova, lîngă sondele noi ale Gorjului, în Bărăganul străbătut de tractoare şi în Dobrogea colectivistă. Moţii îţi arată cu mîndrie cooperativele lor meşteşugăreşti dar şi bibliotecile şi căminele lor culturale. Moldovenii te întovărăşesc la Săvineşti şi la Roman, la Borzeşti şi la Bicaz.

„Aici, îţi spun ei, nu se întîmpla niciodată nimic. Aici bătea ucigător vîntul uscat al monotoniei. Aici se ofileau înainte de vreme toate florile. Iar ca replică a prezentului îţi vor arăta cu un gest larg noile cetăţi înălţate pe aceste meleaguri. Cetăţile industriei noastre socialiste. Bărăganul are să-ţi ţină adevărate lecţii de reconsiderare a moştenirii literare: „Oare a avut dreptate Odobescu cînd m-a numit Arcadia? Despre ce Arcadie putea să fie vorba, atunci cînd în pustietatea mea hălăduiau doar dropiile şi ciulinii? Abia acum mă pot mîndri cu numele acesta. Veniţi vara şi priviţi corăbiile albe ale combinelor străbătîndumi mările de aur! Veniţi toamna să ascultaţi foşnetul pădurilor mele de porumb! Sau iarna, să cunoaşteţi căldura sălilor de lectură din bibliotecile satelor mele."

Pretutindeni pămîntul patriei şi oamenii lui vorbesc cu mîndrie despre schimbarea locurilor, despre viaţa nouă din care anii aceştia au alungat definitiv cîntecele de jale.

„Mi-s dragi, măre, zările
Şi cîmpul cu florile.
Mi-s dragi, măre, stelele,
Codrul cu smicelele
Şi ochii cu genele.
. . . . . .
Frunză verde cimbrişor
De toate mi-e drag şi dor.
Dar vă spun cu jurămînt
Că din toate pe pămînt
Mi-i mai drag partidul meu
Care m-a scos de la greu.
Şi al meu şi-al ţării mele
Că el ne-a scăpat de rele.

Versul popular ascultat într-o seară pe uliţa unui sat îţi vorbeşte în metafore pline de prospeţime despre bucuria statornică a oamenilor care au păşit pe drumul fericirii şi al belşugului.

Cronică vie, expresivă şi concisă a sentimentelor poporului nostru, folclorul contemporan este purtătorul unei tulburătoare poezii. Cine a participat la marile întreceri ale artiştilor amatori organizate cu regularitate în anii aceştia nu poate uita niciodată întîlnirile cu corul ciobanilor din Domneştii Argeşului, cu fluieraşii din Cătina şi din Hodac, cu dansatorii din Fărău şi din Dăbuleni, cu actorii amatori din Cîmpia-Petroşani şi din Sagna Bacău, cu membrii brigăzilor artistice de agitaţie de la Uzinele „Tudor Vladimirescu" sau de la Şimaud. Nici costumele dansatorilor pădureni din Dăbîca Hunedoarei, nici tablourile minerilor-pictori de pe Valea Jiului, nici ulcioarele împodobite cu sonde şi cu steaua în cinci colţuri ale lui Mitică Viscol din Oboga — cine le-a văzut nu le poate uita niciodată.

Activitatea plină de farmec şi vigoare contemporană a echipelor artistice de amatori — miile şi miile de cărţi trecute pe fişele cititorilor altădată analfabeţi, precum şi întîlnirile muncitorilor şi ţăranilor cu poeţii, dezvăluie într-un limbaj plin de plasticitate sensurile profunde ale revoluţiei noastre culturale, vorbesc despre poezia nouă a folclorului din ţara noastră. Creatorul popular vibrează fără întîrziere la cele mai noi evenimente pe care le trăieşte omenirea. Iată acest cîntec pe care-l zicea la faza regională a celui de al VI-lea concurs un cîntăreţ popular din Nehoiu:

Frunză verde de gutui
Lumea socialismului
Pe pămînt îi tot mai mare
Şi-n văzduh îi tot mai tare.
C-a trimis în slava lui
Pe omul Pămîntului.
Frunză verde de lipan
Domnilor de peste-ocean
Le-a făcut încurcătură
De-au rămas cu deştu-n gură.
Uite-aşa, uite-aşa!

Dacă aţi fi fost acolo, în moderna sală a Casei de Cultură din Rîmnicu-Sărat, unde se desfăşura concursul, aţi fi aplaudat o dată cu sutele de spectatori tonul plin de o indescriptibilă mîndrie şi bucurie cu care cîntăreţul din Nehoiu rostea cîntecul dedicat lui Iuri Gagarin.

Frunză verde de dudău
Azi — mîine mă urc şi eu
Cu racheta pînă-n nori
După gura mîndrelor.
Aruca-m-aş pîn'la stele
După gura mîndriţi mele.
Uite-aşa, uite-aşa!

Cîntecele noi din patria noastră au înflorit o dată cu uzinele şi gospodăriile colective, o dată cu bucuriile noastre statornice. Metaforele lor se înmulţesc şi-şi sporesc frumuseţea o dată cu fiecare nouă victorie obţinută sub conducerea înţeleaptă a partidului, o dată cu fiecare biruinţă a lumii socialismului şi păcii.

Constantin Vişan

Echipa de dansuri a Întreprinderii Metalurgice din Sibiu

Din nou despre piesa într-un act

Există astăzi, la noi, un interes legitim pentru diferitele forme ale așa-zisului „gen scurt". Fenomenul este explicabil dacă ținem seama de capacitatea pe care o au aceste forme de a răspunde operativ comandamentelor majore ale revoluției culturale, în desfășurare, de puterea lor de a concentra într-un moment revelator, reprezentativ și elocvent, realități tipice ale actualității, de rolul educativ extrem de eficace pe care ele îl pot avea în procesul de transformare socialistă a conștiinței oamenilor. Evident, eficiența lor e condiționată — ca în orice operă literară — de veridicitatea conținutului lor, de orientarea ideologică a scriitorului și de măsura în care acesta a izbutit să transfigureze artistic adevărul vieții. Succesul de care acest „gen" se bucură în rîndul publicului cititor și spectator nu e nici el întîmplător, întrucît evidențiază setea mereu sporită de cultură a maselor dornice să cunoască, să se instruiască și să se educe. Piesa într-un act e una din aceste forme și nu dintre cele mai puțin importante, fiind destinată să îmbogățească repertoriul instituției teatrale cu cel mai mare număr de formațiuni, scene, actori, spectacole și spectatori: teatrul de amatori. Pentru a sublinia lucrul acesta este destul să amintim că numai la recentul Festival bienal de teatru de amatori „I. L. Caragiale" s-au întrecut, în diferitele faze ale competiției, aproape zece mii de echipe, prezentînd peste 2.500 de spectacole în fața a 5 milioane de spectatori. (Cifrele nu înglobează miile de echipe ce activează în școlile de toate gradele).

An de an numărul celor ce compun astfel de piese e tot mai ridicat, calitatea artistică a lucrărilor e în creștere și ea. Scriitori de prestigiu alimentează continuu repertoriul formațiunilor artistice de amatori cu opere dramatice care s-au bucurat sau se mai bucură încă de o largă audiență în mase. Aportul Lucieî Demetrius, al lui Mircea Ștefănescu (mai de mult), al lui M. Davidoglu, H. Lovinescu, Süto András, L. Bruckstein, Tiberiu Vornic, Kakassy Endre, N. Tăutu, Dragoș Vicol sau, mai recent, Teofil Bușecan, e, prin munca patriotică depusă și prin rezultatele obținute de cele mai multe ori, vrednic de luat în considerație. Lista ar putea fi, desigur, întregită cu numele unor scriitori mai tineri, mai puțin consacrați, unii dintre ei descoperiți cu prilejul concursurilor anuale „V. Alecsandri" organizate de către Ministerul Învățămîntului și Culturii, prin Casa Centrală a Creației Populare. Și totuși, cu toată această participație (la ultimul concurs „V. Alecsandri" — din 1960 — s-au primit peste 250 de piese), numărul lucrărilor dramatice într-un act e departe de a satisface necesitățile mereu crescînde ale formațiunilor artistice de amatori din țară, care doresc să aibă un repertoriu de mare varietate tematică și, firește, de bună ținută artistică, — repertoriu adînc înfipt în solul celei mai vii actualități.

Piesa într-un act îndeplinește, incontestabil, la noi, certe funcțiuni educativ-politice, dezbătînd probleme de importanță majoră în procesul de construire și desăvîrșire a bazei tehnico-materiale a socialismului. Militînd pentru traducerea în viață a sarcinilor trasate de partid și de guvern, aducînd pe scenă situații și caractere tipice ale realității cotidiene, ea contribuie, prin puterea exemplului artistic, la accelerarea procesului de transformare a conștiinței oamenilor, de înțelegere tot mai profundă a sensului ascendent al mișcării societății. Lucrări dramatice ca O să fie nuntă mare *de Lucia Demetrius,* Fata tatii cea frumoasă *de I. Ghelu-Destelnica,* Zestrea Ilenuței *de Mircea Ștefănescu sau* Logodna furtunoasă *de Kakassy Endre — ca să citäm doar cîteva — au jucat un rol pozitiv în acțiunea de cooperativizare socialistă a agriculturii, așa cum piese mai recente ca* Neamurile *de Teofil Bușecan sau* Sotul Leontei *de Viorela Arghirescu joacă în prezent un rol similar în procesul de întărire economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective. Fără îndoială, comparîndu-le cu ceea ce ar fi putut fi, niciuna din piesele citate nu atinge, sub raportul realizării artistice, un nivel foarte ridicat. Ele au avut însă meritul de a înfățișa pe scenă conflicte izvorîte din actualitatea cea mai stringentă, probleme de interes public real, eroi ai zilelor noastre, sugerînd spectatorului, prin destinele personajelor, calea pe care el trebuie să meargă pentru a se apropia cît mai mult și mai rapid de tărîmul de milenii visat al fericirii. Merite similare au, recrutîndu-și eroii din mediul muncitoresc contemporan, M. Davidoglu* (Trandafirul negru) *sau Constanța Bratu* (Povestea cu șorțurile schimbate), *ori din trecutul de luptă al comuniștilor, Horia Lovinescu* (Și pe strada noastră) *sau Dan Tărchilă* (Gara mică). *Eficiența politică a unor atari lucrări constă în primul rînd în dezbaterea unor probleme majore ale epocii și istoriei noastre, în sublinierea forței excepționale pe care noul o reprezintă în revoluția socială sau morală, în rotunjirea unor caractere memorabile sau a unor situații capabile să lumineze în adîncime semnificațiile de subtext ale cutărui sau cutărui fenomen avut în vedere de dramaturg.*

Evident, succesul dobîndit de majoritatea autorilor citați a fost condiționat și de efortul lor de a se menține mereu în esențial, mai precis, de a nu aluneca în conflicte lăturalnice cu caracter de „umanizare" forțată, de a nu suprapune artificial sau de conveniență conflicte gîndite abstract, cum ar fi, de pildă, conflictul erotic și conflictul întemeiat pe rațiuni social-economice. Neputința deslușirii esențialului în realitatea obiectivă și, deci, incapacitatea de a transfigura în liniile ei tipice această realitate, duce în mod fatal la naturalism, cum se întîmplă în piesa lui Tiberiu Vornic La comisia de împăciuire. *Totul se consumă aici într-o logoree fără rost, în care nici limbajul pitoresc al eroilor, nici versurile autorului, nici schimbarea „problematicii" de la o „scenă" la alta nu salvează textul. Dramaturgul, care cu alte prilejuri a dat lucrări mai consistente, s-a jucat acum gratuit de-a dialogul, fără să izbutească să contureze mai pregnant măcar două-trei personaje din cele 16 cîte îi populează piesa. Fenomenul e oarecum natural dacă ne gîndim că una din „scene" înfățișează oameni în toată firea dezbătînd probleme ce decurg din accidentul unei... pisici care s-a înecat într-o fîntînă, iar altele — sub forma unei ședințe gălăgioase și învălmășite — se mulțumesc să înregistreze haotic criticile aduse unui „procesoman" de către consătenii lui și replicile stereotipe ale acestuia. Piesa este subintitulată „scene din viața satului". Cititorul sau spectatorul are dreptul să întrebe: sînt oare aceste scene* caracteristice *pentru satul nostru colectivizat? A surprins oare autorul aspecte* esențiale, *majore ale actualității? Răspunsul e, din păcate, negativ. Gorki, vorbind despre sarcinile literaturii, spunea:* „Este necesar să se ia din viață ceea ce este mărunt, dar caracteristic, și să se ridice la ceea ce e mare și tipic". *Tiberiu Vornic n-a luat decît „măruntul". Problema ține, neîndoielnic, atît de cunoașterea vieții, cît și de viziune. Ochiul scriitorului realist-socialist știe să deslușească în faptul divers contemplat semnificația generalizatoare a acestuia și o pune ca atare în lumină dîndu-i forță de tipicitate. Altfel, neesențialul, secundarul, neinteresantul sînt convertite în chip nerealist, deci fals, în esențial, principal și interesant. E ceea ce ne-a întîmpinat, recent, și în lectura unor manuscrise dramatice pe teme medicale, în care autorii, vrînd să popularizeze unele măsuri de ordin sanitaro-igienic, au căzut în eroarea de a confunda satul nostru actual cu așezări din epocile trecute și de a socoti, ca atare, „cazul particular" drept expresie tipică a unei presupuse realități.*

E posibil, desigur, ca, în piesele la care ne referim, eroarea să provină din schimbarea sensului firesc al procesului de reflectare artistică. Dramaturgul pornește, în asemenea împrejurări, de la teză spre viață, de la țelul urmărit spre fenomen și nu invers. El nu mai citește în cartea vieții faptele pentru a le desluși semnificația sau a le găsi explicațiile, nu mai oglindește un adevăr obiectiv, ci proiectează o idee asupra realității, aplică o schemă prestabilită sau un principiu prestabilit realității sociale ori morale, căutînd în lumea obiectivă ilustrații elocvente ale problemei abstracte ce-l preocupă sau exemple care să-i materializeze punctul de vedere. În cadrul supralicitat al schemei, el imaginează *un conflict ce i se pare adecvat și, ca urmare, în spațiul rezervat mișcării dramatice, sfîrșește prin a-și gîtui sau neantiza eroii, care, în fond, nu erau altceva, de la începutul existenței lor, decît niște fantome vorbitoare. Compunerea ajunge astfel să înoate în apele neverosimilului. Practica nu e nouă și ea caracterizează destule piese într-un act, dintre care, din fericire, puține ajung să vadă însă lumina tiparului.*

Problema definirii caracterelor, a rotunjirii lor rămîne, de altfel, o problemă-cheie în piesa într-un act. E adevărat că dimensiunile limitate ale acesteia nu permit dramaturgului să-și înfățișeze personajele în mai multe momente ale evoluției lor. Alegînd însă un moment elocvent, vital din biografia eroului, scriitorul are, neîndoielnic, posibilitatea de a-l surprinde într-o diversitate sentimentală sau expunîndu-și latura dominantă, tipică. Pentru argumentație nu e nevoie să recurgem numaidecît la Conu Leonida față cu reacțiunea *a lui Caragiale, nici la piesele lui Alecsandri sau Cehov. Un moment revelatoriu ni-l furnizează dramaturgia noastră actuală, cu* Trandafirul negru. *Eroina principală a piesei, Victoriția Dudu, e, incontestabil, una dintre cele mai izbutite creații feminine ale operei lui M. Davidoglu. Apare doar de trei ori în scenă, dar o umple de fiecare dată cu personalitatea ei deslănțuită, de fată pasionată, sfîrtecată de contradicții, oscilînd pătimaș între chemarea purității și destrăbălare, între setea de frumos și gingaș și conduita, căpătată sub influența unui mediu vicios, de femeie „ușernică", între momentele de lirism de înaltă tensiune, cînd se simte ca o vioară în care s-au strîns toate cîntecele și momentele de cochetărie interesată. Are o filozofie a sa, așa cum are și prietenul ei Ionci sau topitorul Ponoran. În economia piesei, considerată de autor ca o „schiță dramatică", Victoriția nu are parteneri pe potrivă. Evident, formula nu e specifică numai lui M. Davidoglu. O întîlnim și în alte piese mai vechi sau mai noi, printre care, bunăoară, în* Povestea cu șorțurile schimbate. *Constanța Bratu o folosește pentru a defini pe romantica țesătoare Varvara. Dar autoarea preferă, în general, să-și caracterizeze eroii în acțiune, angrenîndu-i într-o intrigă relativ complicată, în care comicul de situații este exploatat în mod exagerat. Tot în acțiune, dar operînd nu arareori cu aducerea lor pe pragul gestului absurd, — ținînd tot de comicul de situații — sînt rotunjiți eroii din* Neamurile *de Teofil Bușecan. Exemplele se pot, evident, înmulți. Formula ține, bineînțeles, și de temperamentul artistic al dramaturgului, și de conflictul avut în vedere de acesta, dar și de modalitatea artistică adoptată.*

Pe marginea modalităților prezente în piesa într-un act ne luăm însă îngăduința să vorbim cu alt prilej, cu intenția de a ne referi și la alte probleme pe care această formă a „genului scurt" le pune dramaturgilor.

Aurel Martin

DISCUȚII

Simple marginalii despre reportaj

Discuțiile teoretice cu privire la genurile literare sînt mereu binevenite și oricînd, măcar în amănuntele și secretele de atelier și observații noi. Sînt gata să subscriu cu inima deschisă la numeroase din formulările tovarășului V. Nicorovici cuprinse în articolul „Soarele este nou în fiecare zi", apărut în Luceafărul cu acest subtitlu: „Note despre stilul reportajului". Totuși nu despre ele vreau să vorbesc, fiindcă sînt cu totul evidente, ci despre cîteva idei incomplet expuse ori ușor eronate, pe care le conține.

De pildă, nu m-aș hazarda să afirm — ca V. Nicorovici — că reportajul este un „gen prin excelență legat de realitățile cele mai noi ale secolului XX", afirmație repetată și cu douăzeci de rînduri mai jos în același articol: „gen prin excelență nou, cum e reportajul". Chiar dacă ne referim numai la literatura noastră, ca să fixăm în timp apariția reportajului ca un gen distinct, sîntem nevoiți să ne ducem îndărăt cu foarte mulți ani. Ce altceva decît un amplu reportaj sînt însemnările de călătorie în China ale Spătarului Nicolae Milescu? După cum tot reportaje sînt și arhicunoscutele note de drum „Însemnare a călătoriei mele" de Dinicu Golescu sau „Peregrinul transilvan" al lui Ion Codru Drăgușanu. Dar însemnările de călătorie ale lui Nicolae Filimon, dar însemnările lui D. Bolintineanu, dar notele de călătorie ale lui V. Alecsandri, nu se încadrează pe drept cuvînt tot la reportaj? Și sîntem departe de a fi epuizat o listă care cuprinde — numai din literatura noastră — măcar cîteva rafturi de cărți din specialitatea invocată în articol. Nu-mi vine bine să apăr nici un critic și cu atît mai puțin pe tov. D. Bălan, prieten și coleg de redacție (n-aș vrea să se pună în primul rînd criticii (și asta în mod autocritic!): de ce să-i cerem reporterului folosirea uneia din modalitățile de expresie ale reportajului, cînd el a apelat (în funcție de temperamentul și formația sa) la alta din numeroasele modalități de exprimare reportericească? În cazul dat, pentru un reportaj monografic despre Bicaz, reporterul ar fi trebuit să stea acolo de la prima lovitură de tîrnăcop pînă la umplerea lacului de acumulare. Și apoi, de ce chiar reportaj-monografic? Dacă unul reporter care a stat la Bicaz, în toiul lucrărilor, cîteva luni, sau un an, i-au fost cu desăvîrșire limpezi și familiare: 1) datele Planului general de electrificare a țării, 2) dimensiunile, importanța și locul ocupat în planul de perspectivă de către uriașul șantier de la Bicaz, 3) efortul nemaipomenit al constructorilor și patosul muncii lor creatoare, atunci, adăugînd materialul faptic văzut, observat, notat și trăit pe teren, reporterul (chiar dacă nu realizează un reportaj-monografic despre Bicaz) scrie în orice caz un reportaj bun. „Lumină", reportajul lui Radu Cosașu nu este, într-adevăr, un reportaj monografic, dar de ce să mă irite acest lucru? Orice om care n-a fost la Bicaz, dar care a citit acest reportaj, își poate face o imagine profundă despre această grandioasă construcție socialistă și despre minunații ei constructori: betoniști, tuneliști, ingineri etc. Și asta ar trebui să mulțumească pe oricare cititor. Chiar atunci cînd el este și critic literar. Mai ales literar.

★

Comparația, ca figură de stil, are niște legi ale ei, să zicem — de pildă — ca ale adunării din aritmetica simplă. Nu poți aduna trei mere cu patru cutii de chibrituri. La un moment dat, concretizînd discuția despre stiluri noi și învechite (în reportaj, deci în domeniul literar), V. Nicorovici trece la sectorul ortopediei practice, vorbind despre moda la... bocanci. De ce să coborîm discuția la nivelul bătăturilor, la bombeul tare și la tălpile duble, cînd între pantofi și oricare gen literar nu se poate stabili nici măcar metaforic absolut nici o similitudine?

★

E adevărat că, în aceeași ordine de idei, V. Nicorovici aduce și un exemplu de stil perimat, luat din literatură („Zările de farmec pline strălucesc în luminiș"). Dar și extracția acestui vers din opera poetică a lui... Coșbuc, este nedreaptă și nițel ireverențioasă. Ar fi de prisos să mai și spun de ce? Nu în astfel de condiții invocăm pe marii noștri înaintași în literatură, nu pe acest ton de mică mahala și mai ales nu cu citate trunchiate, cu un singur vers dintr-o poezie care de altminteri continuă să fie citită și azi de mii și mii de cititori, sau cum îi numește V. Nicorovici, într-un stil de comerț cu ridicata, „consumatori de literatură".

După atîtea citate negative, nu mă pot opri să nu reproduc din articolul lui V. Nicorovici și această surprinzătoare profesiune de credință, pentru care îi mulțumim, fiindcă anulează în bună măsură multe din afirmațiile eronate ce îi preced: „întîi, să fim modești în fața realității și să nu ne încredem prea mult în calitățile noastre înnăscute"...

★

Adevărul claselor oprimate, adevărul luptei pentru libertate și fericire, adevărul marilor valori morale este nemuritor în sensul cel mai direct al cuvîntului și el nu poate fi redus niciodată la vreo modă, el nu se poate învechi și demoda, el nu poate înceta vreodată să placă, să impresioneze și să exercite înrîuriri profunde în mișcarea către progres a civilizației. Dacă n-ar fi așa, nu am mai privi plini de emoție nici marmura Victoriei de la Samotrace, nici portretele lui Da Vinci, iar literatura antichității eline și romane, ca și toată literatura clasică a umanității, ar fi un uriaș depozit devalorizat.

Nimeni nu vrea să fie în condiția „păsărilor cerului" care cîntă fără partituri muzicale. Am putea cînta și așa: poate că după ani de trudă am descoperi încă o dată portativul și cele șapte bobițe de mei care sînt notele muzicale, dar cîtă energie creatoare s-ar mai irosi! Nu voi înceta niciodată să elogiez pe înaintașii noștri în scris, chiar pe cei mai îndepărtați. Cum aș putea ignora faptul că Herodot a fost primul reporter al umanității? Ignorîndu-l, ar fi să susțin că necunoașterea contrapunctului e condiția reportajului bun. Ceea ce nu vreau nici în ruptul capului.

Petru Vintilă

REVISTA REVISTELOR

LITERATURA ÎN REVISTELE PENTRU COPII

Pînă mai anul trecut scriitorii care se adresează în primul rînd cititorului cu pantaloni scurți reproșau criticii faptul că lucrările lor sînt neglijate. Reproșul, se pare, nu mai are azi deplin temei. Literatura pentru copii e acum nu de puține ori luată în discuție și comentată nu numai în preajma lui 1 Iunie. Ba chiar, anul trecut a făcut obiectul unei discuții speciale, organizată de Uniunea Scriitorilor. Evident și în acest domeniu mai sînt destule de făcut, literatura pentru copii reclamînd atenția consecventă a criticii literare.

Dacă volumele — în proză sau versuri — pentru copii sînt în general luate în discuție, revistele care se adresează celor mici sînt neglijate. Faptul e surprinzător și desigur condamnabil. Aici colaborează doar foarte mulți dintre scriitorii botezați cu un termen nefericit „pentru copii" și-și publică uneori lucrări care intră ulterior în sumarul volumelor. Capitolul acesta al activității lor e însă sistematic neglijat, în timp ce producțiile scriitorilor „pentru maturi și tineri" apărute în revistele ce se adresează cititorului matur sînt la timp discutate, analizate, criticate sau aplaudate. Deosebirea aceasta ar trebui să înceteze, mai ales că lectura revistelor pentru pionieri și școlari dovedește necesitatea acestui examen.

Cravata roșie și **Luminița** au știut să găsească modalitățile cele mai potrivite pentru a capta interesul cititorilor. Paginile literare se bucură de colaborarea unor scriitori ca Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Marcel Breslașu, Nagy Istvan, Nina Cassian, Otilia Cazimir, Cicerone Theodorescu, Octav Pancu-Iași, Gica Iuteș, Tiberiu Utan, Mioara Cremene, Mihai Stoian etc. Paginația și coloritul sînt foarte atrăgătoare, conferind revistelor o apreciabilă doză de vioiciune.

Prin excelență e cultivat aici genul scurt. Povestirea, schița sînt din belșug întîlnite. Scopul urmărit e mai totdeauna cel educativ, găsindu-se forma potrivită de exprimare și relatare. Nagy Istvan evocă într-o schiță **(Vasile și ucenicii „bătrîni")** evenimentul naționalizării (nr. 6). Ioan Grigorescu istorisește adevărat un moment din anii ilegalității **(Muzicuța,** nr. 5). Francisc Munteanu relatează un episod semnificativ din războiul antifascist la care a luat parte și un copil dintr-un sat ardelean **(Eroul,** nr. 8). M. Șintimbreanu zugrăvește într-o povestire emoționantă **(Pietrele dintre haturi,** nr. 4) bătălia pentru reforma agrară. Atracția firească a copiilor spre eroic și dramatic e îndrumată astfel pe căi utile. Nu e cultivat însă numai eroicul izvorît din împrejurări excepționale, ci și cel cotidian, rezultat al împlinirii datoriei, al comportamentului și al eticii pionierești. O povestire a Emiliei Căldăraru **(Cutia albastră,** nr. 7) trateaza la nivel artistic ideea atît de importantă a alegerii profesiunii. Gica Iuteș publică o povestire vioaie, antrenantă **(Șalvarii de mătase,** nr. 7) în care se elogiază strădania pentru îndeplinirea sarcinii încredințate de detașamentul de pionieri. Aceleași teme îi este închinată și povestirea lui Vintilă Ornaru **(Cartea de aur,** nr. 2), deși facilitatea izbește aici nu o dată. N. Ionescu folosește cu pricepere elementul aventuros într-o povestire **(Camionul,** nr. 6), în care subliniază grija pionierilor pentru avutul obștesc.

Din păcate, cele două reviste pentru copii fac cîteodată loc unor schițe și povestiri în care elementul educativ e confundat cu dădăceala plicticoasă, foarte insistentă și inabil dozată. Semnificativă în acest sens este schița **Școala mea** de A. Weiss (nr. 8) sau **Cuvîntul de onoare** (nr. 3) de același autor. Alteori, povestirea se transformă într-un greoi compendiu tehnic, greu de citit fără dicționar, din cauza aglomerării cu termeni de specialitate (vezi **Stupii** de Irimie Străuț, nr. 5). Nepotrivită se pare de asemenea ideea de a publica nuvele de mai mare întindere. Este cazul nuvelei **Tăurașul,** publicată de Petre Luscalov în nr. 6, 7, 8, anunțînd continuarea în numerele viitoare. Interesul cititorului se risipește pe drum și epica e greu de urmărit, chiar dacă un chenar anume rezumă școlărește „ce s-a povestit" în fragmentele din numerele trecute.

Lăudabilă e atenția acordată de revistă reportajului. Folosindu-se modalități potrivite înțelegerii copilului, **Cravata roșie** și chiar **Luminița** publică cu regularitate reportaje vii, nu o dată de foarte bună calitate. Rubrica din **Cravata roșie** „Frumoasă ești, patria mea" e o bună inițiativă. Ion Băieșu a publicat aici cîteva reportaje în care faptul istoric zugrăvit cu culoare e fericit alternat cu prezentul socialist. Amintim **Valea Jiului,** nr. 2, **Dobrogea,** nr. 3, **Prin Moldova de azi,** nr. 4, **București,** nr. 5 etc. Interesant ca idee și réalizare e reportajul lui I. Macarie **Pe urmele lui Darie.** Apelîndu-se la datele cunoscute de cititorul romanului **Desculț,** reporterul descrie transformările petrecute în satul Salcia. Un tablou plin de poezie și pitoresc de bună calitate creionează Ilie Purcaru Olteniei socialiste **(Ținutul culorilor vii,** nr. 8)

Evident, se publică în revistele pentru copii și multă poezie. Semnată de multe ori, cum am spus, de Arghezi, Beniuc, M. Breslașu, Nina Cassian, M. Banuș, Otilia Cazimir. Aceasta conferă paginii valoare și prestigiu. De semnalat ciclul lui Al. Andrițoiu **Pagini de glorie** (nr. 4), închinat celei de-a 40-a aniversări a partidului, poeziile Emiliei Căldăraru **(Vreau să-ți semăn, Cel ce știa că viu,** nr. 3) etc. În acest sector se semnalează însă și multe lacune. Întîlnim numeroase poezii lipsite de duh și valoare care nu emoționează și nu cultivă. Micul cititor deosebește cu destulă ușurință literatura facilă, de cea în care domnește bunul gust. E greu să fie emoționat de versuri ca acestea, semnate de Violeta Zamfirescu: „Tu măicuță — atunci, iar strălucești / Și de școală iară ne gătești / Mîna ne-o petreci după mijloc / Ne îndrepți cravata roșie-foc". Sau ca acestea din **Primăvara** lui Ion Țîrlea: „Zilele, sub cerul de mătase, / Ne aduc pe stradă case noi. / Cîntece răsună azi, frumoase, / Cîntece create-acum de noi".

Paginile literare din **Cravata roșie** inserează în sumar și materiale de istorie și critică literară. V. Rîpeanu publică un medalion despre Mihai Beniuc, Dan Grigorescu despre copilăria lui Eminescu etc. Ne întrebăm însă de ce nu s-ar publica aici note de lectură, scrise vioi, care ar îndruma gustul copiilor. Revistele pentru copii ar trebui să găsească formele cele mai potrivite pentru popularizarea literaturii ce se adresează celor mici. Acest lucru e, deocamdată, în afara preocupărilor revistei **Cravata roșie.** Apoi, s-ar putea, credem, insera și o adecvată „cronică cinematografică", ușurîndu-se astfel efortul de înțelegere și selecție pe care micul cititor trebuie să-l facă în fața ecranului. Povestirea despre viața lui Charlot dovedește că există posibilități în acest sens.

Mirare provoacă neglijarea umorului, a schiței și povestirii satirice. Cu excepția schiței **P.T.T.R.** de Mircea Șintimbreanu — foarte izbutită — în **Cravata roșie** și **Luminița** din 1961 nu mai întîlnim nimic în acest gen, de asemenea gustat de micul cititor.

În sfîrșit, am întreba dacă practica pastișării e, în revistele pentru copii, îngăduită. În nr. 6 din **Luminița** se publică sub semnătura lui Atanase Toma povestirea **Puterea cea mare.** Povestirea e însă, cum ușor se poate constata chiar și de cititorii **Luminiței,** un rezumat foarte searbăd, în ciuda eforturilor „literare", a nuvelei **Fata din Ojdula** de Kovacs György, tradusă anul acesta în românește. Nicăieri însă nu menționează At. Toma izvorul „inspirației" sale. De ce?

O. Z.

ÎNTRE ACCIDENTAL ȘI SEMNIFICATIV

În discuțiile purtate pe marginea „genului scurt" s-a vehiculat ideea că schița trebuie să devină cu obligativitate o punte a exercițiilor în vederea romanului, în vederea atacării prozei de largă respirație.

Prejudecata e inoportună fiindcă pe baza ei se strecoară indirect ideea fragilității genului discutat, ideea frivolă că schița poate deveni un intermezzo epic, fără prea multe cerințe, sau în orice caz doar o modalitate pregătitoare pentru marile construcții în proză, romanele.

Sînt compozitori care au cultivat cu predilecție „genul scurt", sonata (Ravel) și care stau, în ordinea emoționalității, cu nimic mai prejos față de unii simfoniști din aceeași epocă. Cu atît mai limpede se disting lucrurile în literatură (clasică sau contemporană), în care s-au impus virtuoși ai genului, valori reprezentative pentru literaturi întregi.

Maupassant a „rămas", în linii mari, la genul scurt, fără riscul de a însemna mai puțin decît ceea ce înseamnă. Schițele lui Caragiale fixează un moment important în dezvoltarea prozei noastre.

Problema e mult mai complexă decît ar părea la o simplă privire.

În literatura noastră actuală, Ion Ruse, talentatul autor al romanului „În portul de pescari", dotat cu puternică vocație epică, a abordat direct romanul, rezultatul fiind cunoscut, după cum T. Mazilu, cultivînd cu hărnicie inspirată schița satirică, a ajuns la un roman ale cărui merite au fost consemnate de cronicarii noștri literari. Tot astfel Vasile Rebreanu, talentat și fecund autor de schițe, care pregătește la Editura pentru literatură romanul „Casa".

După cum, pe de altă parte, N. Velea explorează cu înțelegere matură infinitul acestui gen dificil, fără ca cineva să considere că se exersează doar în vederea trecerii, cu necesitate, la roman.

Abordarea acestei specii îne îndeosebi de vocația lăuntrică a scriitorului, de capacitatea acestuia de a exprima în modalitatea amintită adevărul vieții.

Vom însemna în cele ce urmează cîteva idei în legătură cu unele elemente specifice reflectării pe care o realizează schița, ca gen bine profilat, de sine stătător al literaturii.

Indiferent de faptul că se numește schiță și că prin însăși această denumire obligă la o redare mai sumară a faptelor, ca orice creație literară, poate chiar mai mult, ea obligă la o puternică abstragere — în cazul procesului de elaborare artistică — evident, operînd o oglindire în imagini concret senzoriale a elementului semnificativ, esențial din viață.

Parafrazînd inspirat o definiție argheziană formulată pe marginea articolului publicistic, cineva numea schița „sonet al genului scurt". Cu toată aproximația de care e susceptibilă orice încercare de a caracteriza lucruri vii, definiția amintită cuprinde cel puțin cîteva adevăruri. Fiindcă schița implică o anumită simetrie, o anumită vigoare, claritate în adîncime, cunoaștere a vieții, a sufletului omenesc, o anumită fervoare și spontaneitate. Investită cu aceleași posibilități de cunoaștere proprii și altor genuri literare și artistice, schița literară operînd în actualitate, adresîndu-se cel mai direct cititorilor, e chemată să fie din ce în ce mai prezentă în „agora" societății noastre, să educe în spiritul actualității, în spiritul idealurilor care însuflețesc pe oamenii muncii în drum spre socialism. De factură psihologică, etică, satirică etc., schița trebuie să surprindă în complexitatea de fapte a vieții noi, în dinamica societății noastre, elementele cele mai expresive, mai puternic colorate, mai semnificative. Indiferent de ritmicitatea în care se desfășoară o situație, o problemă, un fapt, indiferent de particularitatea construcției și a mijloacelor de realizare artistică, o schiță reușită impune întotdeauna o idee, o trăsătură pregnantă (sau chiar mai multe), o semnificație social-umană. Diversitatea vieții noastre sociale, izvorîtă din amplitudinea sarcinilor transformatoare, înnoitoare, inspirate de partid, din particularitățile luptei pentru biruința noului, oferă un cîmp larg de cunoaștere și reflectare artistică prozatorilor autori de schițe, nuvele sau romane. Orientat cu interes sporit către această sferă de probleme, prozatorul descoperă plasma vie a viitoarelor creații, liniile vibrante a ceea ce va însemna prin elaborare artistică și schița.

Talentații autori Pop Simion, D. R. Popescu, Radu Cosașu, N. Țic, Teodor Mazilu, Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu, N. Velea, Romulus Zaharia, Costache Anton și alții au îmbogățit în direcții diferite peisajul literaturii noastre cu numeroase schițe izbutite, grăitoare din punct de vedere al maturității concepției, al capacității de selecție etc. Dacă biruințele lor și ale altora obligă la o permanentă îmbogățire a mijloacelor de expresie, problema rămîne în aceeași măsură deschisă și în ceea ce privește adîncirea concepției selective, de generalizare artistică, lărgirea efortului pe linia desprinderii datului semnificativ, reprezentativ, de elementul accidental, frapant doar exterior și a cărui accentuare sau dilatare atentează la ceea ce numim veridicitate, autenticitate. Așa se întîmplă că uneori din cauza supralicitării accidentalului, a elementului colateral nesemnificativ, intenții lăudabile se pierd în amănuntul de senzație, în stereotipie și gratuitate. Teodor Mazilu, care, cu degajare și inteligență, practică schița satirică, a manifestat uneori tendința de a acorda credit unor elemente minore, goale de conținut, periferice, cum apar de pildă în „Bănuiala nedreaptă", prăfuită dramoletă conjugală în care domnul avocat Petronius își înșeală cu candoare cinică nevasta: „mă duc la o ședință cu ochi albaștri, acolo mă duc".

Costache Anton, al cărui simț narativ și efort către penetrația psihologică îl definesc, publică în Gazeta literară o schiță, „Lună beată", apreciabilă mai mult pentru ritmul povestirii decît pentru autenticitate. Schița relatează următoarea întîmplare: urmărit de gîndul că toată viața a mîncat cu toți ai casei numai dintr-o strachină, colectivistul Dănet, dus cu treburi la oraș, cumpără între altele — pentru a-și răzbuna trecutul — o duzină de farfurii. Întors în noapte, răscolește toată casa, taie o pasăre, își pune nevasta la treabă, vrea să scoale copiii, confecționează în grabă o masă cam „necioplită" (cea veche era prea mică), sparge strachina și dănțuie fericit cu nevasta prin bătătură, pînă ce amețește și luna începe să se clatine, ca în jocul copilăriei, lună beată. Poanta burlesc-decorativă cu care se încheie adaugă o notă de artificiozitate care diluează sensul evident pozitiv al schiței.

Vasile Rebreanu, temperament mai laconic, cu vădită aplicație către genul discutat, alternînd într-un mod foarte personal descripția poetică cu analiza sufletească, publică un ciclu de schițe în Tribuna dintre care cîteva rețin atenția în mod deosebit. Scurta retrospecție asupra vieții unui țăran (Casa) care prin colectivizare își realizează visele atîtor ani irosiți în trecutul de apăsare și întunecime, impresionează, semnificația destinului respectiv e majoră, puternică. Mai puțin izbutită, din cauza înclinării spre „instantaneu" a viziunii autorului, ni se pare „Cina", în care, vrînd să tălmăcească o scenă obișnuită de familie peste care planează speranțe atît de luminoase și realizabile, autorul își substituie comentariul parcă unor simple indicații regizorale, suspendînd mișcarea sufletească a eroilor.

Valorificînd potențele creatoare ale prozatorului, capacitatea acestuia de a extrage din multitudinea faptelor de viață pe cele mai semnificative, veridice, convingătoare, schița e chemată să răspundă în același timp cu sporită operativitate la oglindirea vieții noastre noi.

Vasile Nicolescu

La început de an școlar, un minunat dar: cărțile.

LA ORIZONTUL 14

de Alexandru Sever

Kerekeș

Îndesat, gros, sur, cu pieptul neverosimil sporit de o îmbrăcăminte groasă, cu cascheta metalică în cap, cu cisme de cauciuc în picioare, cu lampa de carbid în mînă, pare să fi ieșit de-a dreptul din muntele Gutinului, ca odinioară Atena din creerul lui Jupiter : înțelept și gata înarmat.

Îl privesc uimit : nu mi-aș fi putut închipui că există undeva pe lume un om care să-mi apară cu înfățișarea desăvîrșită a unui prototip de miner. De fapt nici nu cred să fi știut vreodată, pînă în clipa asta, cum trebuie să arate un asemenea prototip ; dar de două secunde de cînd îl am în față pe bătrînul Kerekeș, apărut aici, în biroul directorului, ca să mă ia în primire și să mă conducă prin mină, am certitudinea neașteptată că tocmai acesta este minerul meu și că altul nici nu poate fi. Cred că dacă însuși statuia minerului din piața Băii Mari ar fi coborît de pe soclul ei ca să-mi fie ghid aici, în Baia Sprie, la „Jozsa Bela" — n-aș fi fost mai tulburat.

Garderobul

Aș putea spune că coborîrea în mină începe de la garderob. Sînt două încăperi cu lădițe de lemn negeluite, suprapuse, lăcătuite. Ceea ce deosebește această garderobă de oricare alta, este faptul că aici minerul nu-și lasă doar un palton sau o haină : aici se desbracă complet. Aici se pregătește pentru lupta cu roca. Își pune casheta de metal, își trage cismele de cauciuc, se înarmează cu lampa. De o singură tagmă și de o singură împrejurare îmi amintește minerul aici : de actor, înainte de a intra în scenă. Dar piesa care se joacă în fiecare zi durează opt ore ; rolurile se transmit adesea din tată în fiu ; scena se mută de la un orizont la altul ; parterul lor e țara toată.

Pînă la ieșirea din șut, hainele își așteaptă stăpînul într-un anonimat desăvîrșit. N-au drept nume nici măcar un număr. Abia omul le însuflețește și le dă un conținut.

Lepăd hainele și primesc echipamentul : cămașă, cască, vindeac, pantaloni strînși pe picioare, ciorapi de lînă, cisme de cauciuc, o lampă. Degeaba mă uit în oglindă : sînt foarte mîhnit să constat că nu voi izbuti să arăt a miner nici măcar pentru un ceas.

În schimb sînt surprins de metamorfoza directorului. Adineauri mai era încă lîngă mine un tînăr de 30 de ani, cu părul niței ciufulit, îmbrăcat într-o haină sport și acum — lîngă bătrînul Kerekeș masiv și placid — mă așteaptă zîmbind un flăcău voinic, îndesat, care n-a mai păstrat din vechea ipostază decît ceea ce n-a putut lăsa la garderobă : ființa lui intimă, fața lui inteligentă. Dacă nu l-aș fi cunoscut mai înainte, l-aș fi luat acum drept unul din sutele de tineri mineri, puternici și neastîmpărați, care lucrează în subteran. E uimitor cît de tineri sînt uneori, în Țara Romînească, directorii marilor întreprinderi.

Lampa

Atîta lumină este într-o mină cîtă introduce omul. Dacă pe prima porțiune a orizontului aflăm lumină instalată, mai încolo fiecare om își poartă bagajul său de lumină. Miner fără lampă nu există cum nu poate exista om fără inimă. Fiecare lampă care intră în mină e semnul că un om se află sub nivelul pămîntului. Cu fiecare miner care coboară în mină sporește lumina în tenebre.

Noaptea e în mină o noțiune echivocă ; cu trei schimburi, ziua artificială e în fundul pămîntului de 24 de ore. Noaptea e numai acolo unde nu lucrează omul.

Aprindem lămpile. E o lampă metalică, cu carbid, cu flacără liberă. Și lucru ciudat și de neînțeles pentru un profan, flacăra pare că se alimentează ieftin — cu apă. (E o iluzie. Un picurator reglabil înlesnește apei un amestec cu clorura de calciu : ceea ce arde este de fapt acetilena. O foiță lucie, de metal, de forma unei oglinzi rotunde, ușor scobită, are funcția unui proector. Oriunde arde o asemenea lampă palpită o inimă.

Galeria

Sîntem trei : bătrînul Kerekeș, eu și Gheorghe Lungu, directorul. Unul mă precede, altul mă urmează ; sînt ghidat și ocrotit. Sîntem la orizontul 14. Ultimul.

Din gura coliviei, galeria se așterne destul de largă ca să îngăduie trecerea unui vagonet și neașteptat de înaltă. O lume fără cer și fără anotimpuri. Primăvara și vara, toamna și iarna sînt necunoscute în fundul minei : sîntem pe un alt continent, sau chiar pe o altă planetă. Fiecare orizont își are totuși clima lui : temperatura și gradul lui de umiditate.

Nu mă orientez în spațiu și nu-mi dau seama de direcția galeriei. Îmi închipui totuși că trebuie să fi fost concepută pe principiul acelei geometrii economicoase care proclamă linia dreaptă drumul cel mai scurt dintre două puncte. Pretutindeni în drum ne însoțesc, pe jos sau pe sus, nenumărate conducte metalice, mai groase și mai subțiri. Aerul proaspăt, adus din afară ca să învioreze plămînii aici la cîteva sute de metri sub nivelul pămîntului ; aerul comprimat, util perforatorului pneumatic ; apa necesară perforajului umed, menită să înlăture praful adîncurilor — toate șerpuiesc pe lîngă noi, dirijat, nevăzut, împachetate în țevi. Într-un loc, tovarășul Lungu se oprește în fața mea, deschide un robinet și bea : sifon. O țeavă de apă conectată cu un tub de bioxid de carbon. Probabil că la fiecare orizont se găsește o instalație ; și toate la un loc fac un sifon gigantic care potolește în toată mina setea arzătoare a minerului. E în totalitatea ei o instalație simplă și ingenioasă ; mă uimește numai proporțiile ei ; și mă mișcă relatarea bătrînului Kerekeș despre chinul de altădată al minerului însetat care aștepta ore de-a rîndul un sacagiu veșnic hărțuit și nu izbutea să bea în opt ore mai mult de un litru de apă.

Într-un loc galeria se înfundă pe un perete îngust. Mi se spune că locul a fost pipăit cu ciocanul în vederea detectării unui filon. Cu lampa lui, Kerekeș îmi luminează un colț : e acolo o spărtură, ai zice un buzunar plasat în perete, suficient de larg ca să intre o mină. Un fascicol de lumină îmi descoperă în acest buzunar structura rocii... Cristale albe, ovoide, îmi dau o clipă iluzia unor ouă etajate într-o clocitoare sau mai degrabă a unor becuri mate, montate masiv într-un panou : e un cuarț admirabil, cu luciri sticloase. Bătrînul Kerekeș îl ciocănește ușurel, cu un ciocănel sprinten și le desprinde : așa se culeg florile minei. Unul din cuarțurile culese pare în mod straniu macheta de porțelan a unei catedrale gotice.

La un moment dat, lampa mea, mereu neglijată, se stinge învinsă de un curent de aer. Evident, nu e loc pentru nici o îngrijorare, dar clipa aceea unică, cît flacăra a dispărut la capătul brațului meu, a născut o întrebare înfiorată :

— Ai rămas vreodată în întuneric, tovarășe Kerekeș ?

— De cîte ori !

Cunoaște mina pe de rost, geografia ei n-are taine, o visează în somn, o vede și cu ochii închiși, nu s-a rătăcit niciodată.

Facem un popas. Ne așezăm pe niște țevăraie de rezervă, cu lămpile între cizme. Bătrînul face lampa mai mică. Și o lasă să se stingă. Inginerul îl urmează. O clipă întunericul e compact, mă învăluie de pretutindeni și-mi ține de cald ca un pacheț de vată termogenă. Tăcem împreună. Respirațiile, tusea bătrînească a lui Kerekeș, svonul îndepărtat al minei, îmi țin loc de lumină. Mi-e cald. Șed și asud. Parcă aș fi la o baie cu abur. Cînd bătrînul Kerekeș, cei dinții, își aprinde lampa, am impresia că lîngă mine s-a luminat o fereastră.

Abatajul

Foarte adesea trebuie să ne lipim de perete, să lăsăm să treacă vagonetele. În asemenea momente simt în palme umezeala pereților ; de undeva, din cerul acesta jos și negru, cad pe casca mea metalică picături de apă : parcă s-ar anunța o ploaie ; dar ea nu se desăvîrșește niciodată. Furtunile sînt aici necunoscute. Un curent de aer, prăsit cu ventilatoare, e pe meleagurile astea singurul vînt. Un vînt de valoarea unei brize marine. Apa nu se găsește aici decît sau adusă din afară pe instalații specializate, sau stoarsă între straturi sub presiunea formidabilă a muntelui. Ea năzuiește să mineze efortul omului și să-i primejduiască viața. Oriunde apare, pompele o vînează și betonul o zidește. Unui profan însă ea îi desvăluie ceva din viața intimă a pămîntului, ceva din chimia lui frămîntată și obscură. Cînd simt apa și umezeala, am impresia că mina mă pipăie ca să mă cunoască.

Întîlnim adesea șiruri nesfîrșite de vagonete. Ele îmi dau iluzia unei gări sau chiar a unui metrou. Într-un loc, pe spațiul unui întrind semi-circular, zăresc, sub tălpile mele de cauciuc, o apă ruginie, uneori roșie. E un izvor. Cîte o dată e semnul unui filon. Îmi deslușesc însă că ceea ce mă miră e prezența culorii în mină. Într-un loc în care culoarea dominantă se inspiră din pasta întunericului, roșul acesta ruginiu îmi amintește, mai degrabă chiar decît lampa din mină, de lumina zilei, de farmecul lunii și de bucuria ochilor. Și îmi vine deodată în minte ideea naivă, vrednică poate de un profan, că roșul acesta ar fi fost și ar fi rămas roșu chiar dacă nu l-ar fi privit niciodată un ochi de om. Și niciodată, ca în clipa asta, n-am reținut atît de viu, ca pe o realitate aproape fizică, adevărul elementar că pămîntul e mai bătrîn decît omul, că naturii îi este indiferentă umanitatea, chiar atunci cînd îi suportă stăpînirea și-i predă secretele.

Din loc în loc, pe pilnii uriașe de lemn, cade, direct în vagonete, minereul brut, în același timp prăfos și umed, cu vagi sclipiri argintii : bulgări informi de întuneric și lumină. Alteori întîlnim în cale screpere uriașe ; ai zice un tanc, lung cît o galerie, cu tălpile în sus, purtînd pe șenile, ca pe o bandă rulantă, mărunțaiele muntelui. Atîta cărbune văd curgînd pe dinaintea-mi încît impresia totală e că pășesc pe tărmul unui fluviu negru, către izvorul lui.

Mașina de încărcat face parte din fauna subterană. Cînd cupa de mineral intră în minereu, are ceva din virtuțile domestice, original combinate, ale unei furci și ale unui fără. De fapt, cu dinții săi solizi, cupa aduce cu falca inferioară a cine știe cărui animal preistoric ; cu puțină imaginație și ceva bunăvoință ai putea consimți că animalul acesta se adapă din apele marelui fluviu ; iar cînd cupa se înalță și se dă peste cap cu ceva din grația greoaie a unei trompe de elefant, iluzia e aproape întemeiată.

Din tată în fiu

De regulă, cu un oarecare efort de imaginație, stimulat de simpatie și de curiozitate, nu e atît de greu să descifrezi pe chipul unui bătrîn, cum va fi arătat el odinioară, în copilărie sau în tinerețe. Cu bătrînul Kerekeș lucrul acesta mi se pare aproape imposibil. Chiar fără echipamentul de miner, e același bătrîn gras și sur de totdeauna și-mi lasă impresia teribilă că așa trebuie să fi fost de cînd lumea. Îmi este peste putință să mi-l închipui copil. Și, lucru ciudat, bătrînul îmi confirmă impresia. Dar mi-o confirmă în felul lui :

— Pîinea... de mic am cîștigat-o. N-a fost copil niciodată. La 14 ani cobora deja în mină. Cu el cobora în subteran a treia generație de mineri : după tatăl și bunicul său, venise rîndul lui să scormonească cu tîrnăcopul inima muntelui.

Cînd își povestește viața, bătrînul n-are nimic din aerul acela niței melancolic pe care îl iau unii, năpădiți de amintiri și de regrete. Trecutul lui cel mai îndepărtat nu-l deloc un prilej de reverii romantice. Dar nici stînjenit nu pare să fie cînd vorbește despre sine : pricepe foarte bine, oricît de precară este tehnica unei discuții între oameni care abia se cunosc, că deocamdată altă cale de a înfiripa un dialog, care să merite a fi împărtășit cetitorilor, nu este. Mă cercetează numai uneori dacă sînt în stare să-l pricep. Și vorbește mai departe. Ai zice că pășește înapoi, într-o galerie întunecată, fără să se oprească și fără să se împiedice. În sinea mea îi sînt recunoscător. Omul vorbește uneori încruntat. Un defect de vorbire accentuează ceva în vorba lui înverșunată : cuvîntul parcă îi explodează în gură. Despre trecutul lui mai îndepărtat vorbește ca de un dușman.

Într-o casă cu nouă copii, spațiul locuibil era de 12 m². Pentru cei unsprezece membri ai familiei nu existau decît două paturi. Numai vara se mai izbăveau de chinul de a dormi laolaltă, cîte patru-cinci ; atunci, cam de pe la sfîrșitul lui mai, se vede în virtutea cine știe cărui bizar fenomen de dilatație, patul sporea pe toată lățimea podelei și podului.

Și pentru că sărăcia e consecventă, numărul pieselor unice, în această unică odaie, era destul de mare : o singură masă, o singură lampă, o singură pereche de bocanci. O singură masă îi aduna pe toți și, stearpă, nu-i hrănea pe nici unul ; o singură flacără lumina pentru unsprezece suflete și singura ei variantă era feștila ; o singură pereche de bocanci — pe care și-o împrumutau reciproc doar tata și mama — era purtată mereu și totuși cruțată cu grijă. Prima pereche de ghete și-a putut-o cîștiga la 16 ani ; prima sa haină a fost una din pînză de cînepă și pe aceasta atîta a tras-o prin lume pînă s-a făcut petic pe petic : „ca vîrza".

În mină a lucrat de toate, cîștigîndu-și din greu, după ani de stăruință, dreptul și posibilitatea de a fi miner, în înțelesul deplin al cuvîntului. Doi ani de zile a fost sacagiu. Purta calul și sacaua pînă într-un loc și căra apoi apa în spinare — două ciubere pe șut — pînă la locul de muncă, pe tot orizontul 10. Se alegea mai mult cu bruftuială decît cu mulțumiri, căci niciodată nu avea posibilitatea să aducă atîta apă cît ar fi fost nevoie. Alți doi ani a fost vagonetar, doi ani rulător, doi — ajutor de dulgher. Tinerii de astăzi nici nu bănuiesc măcar cum a fost... Și cînd îmi pomenește de acest tineret, cruțat de umilințî, de necazuri, de boală și de trudă neplătită, are un fel al său de a clătina din cap, un fel al său de a se minuna pentru sine însuși, care îmi dă impresia că se ceartă și se mustră, mîhnit de a se bănui gelos pe tinerii aceștia atît de devreme înlesniți cu cetățenia de miner.

Epoca anilor de ucenicie coincide cu grevele anilor 1919—1921. Cînd tatăl său e condamnat la 6 luni închisoare pentru că a participat la grevă, Alexandru începe a adăoga la experiența sa în muncă înțelegerea semnificației ei sociale și politice.

Se căsătorește, are copii : e miner, dulgher de puț, șef de echipă ; își rupe un picior și zace un an de zile ; în anii care urmează Dictatului de la Viena, refuză cîrdășia cu fasciștii și rămîne șomer. În 1945, este primit în rîndurile Partidului. Apoi, pentru muncă și activitatea sa, este decorat. Astăzi are o pensie de vechime de 1200 lei. Cu toate acestea îi e cu neputință să renunțe la mină.

Această legătură cu mina nu e întîmplătoare. O voi regăsi pretutindeni, la nenumărați mineri. Chiar dacă au pornit să-și caute loc în lume, pe aiurea, au revenit mai întotdeauna pe locurile unde au minerit bunicii și părinții lor. Semnificativ în privința asta mi se pare existența lui Petre Cozma, unul din recordmenii minei. Fiu și nepot de miner. A pornit totuși ca băiat de prăvălie... Azi e miner ! Șef de brigadă. În 1958 a realizat un strălucit record de înaintare de 219 m. liniari : într-o lună a deschis o galerie.

E volnic, scund, cu păr șaten, stîrb. Privindu-l n-ai zice că vibrează de neastîmpăr. Sînt surprins să descopăr că 9 ani de zile a practicat boxul și că a jucat half centru într-o echipă de fotbal. Și deodată îmi spune cel mai uimitor cuvînt pe care l-am auzit în lumea aceasta a oamenilor care luptă în inima pămîntului cu roca și cu întunericul.

— Aș fi vrut să fiu în locul lui Gagarin.

Cînd îi relatez directorului vorba asta, are un zîmbet amuzant și înțelegător. Recordul lui Cozma din 1958, cu cei 219 m. liniari ai lui, sau acela al lui Ioan Pomian cu 235 metri, își au și ele echivalentul lor în ani lumină. A deșteleni 225 de metri de rocă în pîntecele unui munte elaborat în răstimpul unei ere geologice, poate că nu e mai puțin temerar ca o călătorie în cosmos de cîteva milioane de km. Și chiar dacă a abroga legea gravitației cu un motor fantastic e o faptă calitativ superioară, important în cazul unor asemenea mineri e potențialul lor de entuziasm, capacitatea de a gîndi faptele eroice în ordinea posibilului.

Nici vorbă, pentru Gheorghe Lungu — acest director energic dublat de un inginer perspicace — omul e într-adevăr măsura tuturor lucrurilor. Și-mi dă exemple din realitatea imediată. Numai oamenilor îi se datorește faptul că astăzi, în 22 de zile, mina evacuează tot atîta minereu cît în anul 1938. Nu e nici o minune : exemplul însuflețitor și eficace al comuniștilor, un complex de măsuri tehnico-organizatorice, un muncitor conștient, calificat și bine retribuit, un utilaj modern, au făcut toată minunea. Perforatoare și mașini de încărcat, locomotive electrice cu acumulatori și Diesele de suprafață, screpere de mare capacitate, au redus efortul uman și au stimulat pretutindeni producția. Perforajul umed, ventilatoare electrice, instalații de duș îngăduie condiții de lucru omenești. Avîntul e evident. Inovațiile au adus în 1960 economii post calculate de peste un milion de lei. Recordurile în muncă s-au înmulțit. Neîndoios, oamenii își cunosc meseria și și-o cinstesc. Există și o tradiție muncitorească și ea își are forța ei...

— Da, mă mirunez eu, există familii întregi de mineri, există mineri de două trei generații... Tatăl și bunicul lui Kerekeș au fost mineri ; tatăl lui Petrușca Wilhelm — miner ; bunicul și tatăl lui Petru Cozma — mineri...

— Și tatăl meu a fost miner, îmi spune tînărul director, zîmbind. La Brad, la minele de aur. Și soția mea e inginer miner. Și fratele meu...

Sînt uimit de excesul cu care realitatea îmi confirmă constatările.

Adrian Păunescu

Oameni și arbori

Preajbă veche
Cu copaci, sicrie verticale,
Preajbă săracă, Preajbă cu acoperișe zgîrcite
Unde-ți sînt copacii ca niște cuțite
ale ingropaților de prin răscoale?
Unde-ți sînt copacii?
„Coloana infinitului" n-avea pereche.
O, în lemnul tău noi presimțeam că se vor legăna numai aracii
Ca să străjuie cu ciorchini un vin puțin ce nu putea să-mbete.

Unde-ți sînt copacii Preajbă,
Unde-ți sînt copacii tăi schelete ?
Și memoria orașului, cu pașii fermi și rari
Te călăuzește către minele de suprafață de la Rovinari.
Căci trecînd prin cuptorul incandescent al lumii
Copacii lui Preajbă bătrînii, sînt cărbuni.

★

Gesturile se-înveșmîntă-n fosfor, strălucind.
Fiecare ridicare pregătește altă ridicare.
Ochii îndreptați întîmplător spre undeva surprind
Înc-o treaptă vegetală peste care
Seva s-a împrăștiat în drumul ei spre soare.

Și miroase fagul și miresmele răsună
Atingîndu-ți mîinile cînd mîinile sînt încărcate de efort

Și pentru miresmele acestea, fiecare mină
E un ac solar spre patrie zvîcnit,
Ac magnetic așezat între apus și răsărit
Și sud și nord.

Nord. Carpații — certitudine de piatră și păduri
Sud. Jiul proiectînd tulburător pe Dunăre
Liniștea argintiului din munți.
În apus și răsărit — cîmpul învîrtit în jurul timpului, de scară

Și de oamenii din jur.
Patria întreagă e-o urcare
Pe lumina treptelor din frunți.

Și în mijlocul acestor mari prezențe,
Preajba cu miresmele ei tinere de fag
E-un nucleu și are codrii patriei valențe,
Preajba — dăruită țării
Cu sinceritatea și cu forța unui steag.

Violeta Zamfirescu

Voi îngriji de iarbă

Voi îngriji de iarbă pe urma pașilor tăi,
Proaspătă să rămînă.
La șipotele crestelor
Îți voi da apă din mînă.
Cu floare de dumbravnic
Ți-oi umple căpătîiul,
Ca Făt-Frumos din lacrimi,
Să fii mereu întîiul
La luptă și la cîntec,
Și-n joc, și-n frumusețe.
Cu brațele — albi nuferi. —
Te voi înlănțui,
Și dacă într-o seară va fi cumva să suferi
Voi arunca-ntre stele
Năvodul muzicii mele,
Îți voi descoperi pămîntul și oamenii iar,
Să-ți vezi atunci durerile cît de mărunte-ți par
Cînd bucurii și lacrimi, toate se-mpart pe drept.
Voi fi soare, și umbră, și rouă, și țărînă !
M-oi îngriji ca iarba
Proaspătă-n urma ta
De-a pururi să rămînă.

Oskar Pastior

Mi-au plîns azi nucii

Aș zmulge nucilor verzi toată coaja amară,
Și aș porni să-mi sfarăm inima asta prin țară.

Tac cîte o dată după-o iubire zadarnic arsă,
Tac ca pămîntul cu fața numai spre suflet întoarsă,
Pînă cînd sufletul meu răscolit la fel ca pămîntul,
Speră, -nviază, cîntă și pipăie cerul și vîntul.

Mi-au plîns azi nucii și nimeni, nimeni nu poartă vina.
Uitați mîhnirea, păstrați-mi numai lumina.

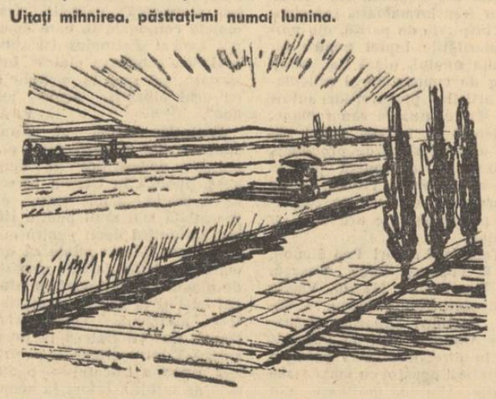

Recunoștința urmașilor

Că-n ochii tăi, mă pot topi ca florile de ghiață,
Iubito,-ades îmi pare că n-am meritat.
Ne-am regăsit cînd se destrama-a umbrei ceață.
Întreagă-i ziua noastră. Stăm liberi pe pămînt.

Privește, țăria ne-am împrumutat din nori
Și-am liberat, iubito, din apa beznelor, lumina.
Și fericirea ni-i mai plină și zborul nostru mai ușor,
Fiindcă sîntem furtuna fecundă-a vremii noastre.

Ni-i altă răsuflarea și vremea s-a schimbat
Noi nu eram pe lume, Partidul însă, da ;
Luînd istoriei-nainte, el, fără preget, a luptat, —
Și-a înflorit, în plinea tuturor, recunoștința ta.

De-aceea cînd la braț urcăm spre stele-o treaptă,
În ochii noștri — aprinsă-i floarea amintirii,
Spre cei mai buni ai clasei gîndul ni se-ndreaptă
Și-această floare-o îngrijim, crescînd cu ea.

Ca niște rădăcini să ni se răspîndească-n vine,
Și anii lor să-și 'nalțe țăria-n mintea noastră :
El e Partidul mare — al dragostei senine,
Noi, miezul lui, constructorii luminii.

Că-n ochii tăi văd calea noastră arginție,
Iubito, pentru noi, nespus de mult îmi pare.
Dar totul : Dreptul nostru, țința noastră vie
Noi le putem avea luptînd fără-ncetare :
Ca să se-nalțe ziua, în visul nostru mare.

În romînește de
TAȘCU GHEORGHIU

Reportaje de buzunar

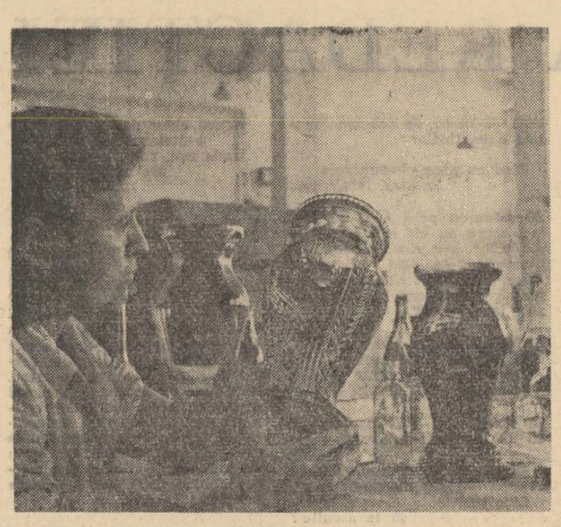

LACRIMA DE STICLĂ

Văioagă de munte. Nouăsprezece kilometri depărtare de reședința raionului, dar și de orice altă așezare, în afara bîrlogului de urși. Acolo sus, la hotarul raioanelor Marghita și Aleșd, în desișul negru al pădurii, la locul de muncă al celor 500 de muncitori ai fabricii se află lacrima de sticlă.

...Noaptea stă în cumpănă cu ziua. E timpul cînd suflătorii sticlari scot probele din oalele cu sticlă topită, aflate în focul cel mare. Cuptorul se află în mijloc — butucul unei roți imense. De la cuptor se răsfiră, asemeni spițelor, scaunele sticlarilor. Pe un spațiu foarte mic, opt oameni fac din sticla lichidă adevărate obiecte de artă : pahare suple, exicatoare pentru laboratoare, servicii de punch și de șampanie, un sortiment variat de abajururi și nenumărate alte obiecte de sticlărie.

Cel mai priceput dintre cei opt este șeful de scaun. El face operația cea mai grea a oricărui produs aflat în serie. Suflătorul 1, Szilagy Alexandru, dă suflătorului 2, Danciu Gheorghe, para de sticlă incandescentă prelucrată pînă la un anumit stadiu. Danciu îi dă o formă mai apropiată. Sticla ajunge la Nemeș Ștefan care, după cîteva intervenții, la rîndu-i, o dă lui Balogh, lui Kerezak, sau lui Poner Carol, fiecare din ei contribuind la faima ce o va avea viitorul obiect. In cele din urmă intră în mîinile meșterului sticlar, ale lui Szuz Iosif, șeful de scaun. Cel mai tînăr șef de scaun de la fabrica de sticlă „Pădurea Neagră" are 24 de ani și poate că e unul din cei mai talentați sticlari.

Cu ajutorul „patresarului" și „nosarului", două bucăți de lemn de fag într-un anume fel tăiate, unelte indispensabile, șeful de scaun (și de brigadă) desăvîrșește artistic ceea ce toți ceilalți din brigadă au făcut pînă acum. Tot el execută operațiile cele mai grele : sudarea piciorului la pahare sau a toartelor la căni, rotunjimile definitive etc.

Vasul acesta — de pildă — complicat, cu splendidă distribuire a ondulațiilor, este făcut din memorie. Nici un tipar sau o formă în care să se modeleze, cît de cît mecanic, suprafața vasului. Totul este lucrat cu o surprinzătoare artă și precizie. Degetele sticlarilor poartă în ele frumosul. Il simt. Un șef de scaun răsucește o dată țeava și îndreaptă pe loc diformația ieșită din moliciunea materialului.

Zeci de mii de astfel de produse ies, din mîinile artiștilor sticlari, desăvîrșite. Și fiecare obiect, deși același în serie, este totdeauna altul, pentru că nici un mecanism nu măsoară proporțiile, numai simțurile rămîn aceleași, mereu concentrate, mereu proaspete. Ele modelează.

Totul pornește de la o lacrimă ; o lacrimă de sticlă, la început roșie. O afli, peste cîteva minute doar, picurată pe cărămida-postament, dacă nu te-ai grăbit s-o prelucrezi. E înșelătoare, în transparența ei cu ochi de foc. O iei în mînă, frige, deși e albă, cristalină, o lacrimă de sticlă...

NECUNOSCUTUL

Acum, cînd pe luciul de safir lunecă cele dintîi pînze, cînd tunelul a rămas accesibil numai apelor, îmi amintesc cum am cunoscut un om, în inelul 416. (Unde-o fi fost oare inelul 416 ?).

Intram deseori în tunel ; eram vreo cîțiva străini, înfiați de tuneliști : gazetărițele de la „Constructorul hidrocentralei" și încă doi-trei musafiri consecvenți, pentru care permisele de intrare deveniseră documente inutile. Intr-o astfel de vizită. l-am întîlnit. Pătrunsesem fără însoțitor în zona centrală a tunelului : încercam să mă strecor mai departe printre minerii care lărgeau galeria. Becurile, atîrnate prin cele mai neașteptate unghere — după fantezia muntelui și a electricienilor — pătau bezna cu rotocoale portocalii. Am zărit, scris cu roșu pe un buștean din armătură, numărul inelului — 416.

Într-o firidă laterală, sforăia un perforator, purtat cu dibăcie de un miner, căruia nu-i zăream decît spatele și mîinile încleștate pe mînerul mașinei. Am urmărit o vreme combinația neverosimilă de umbre și lumini care jucau pe mîinile tunelistului ; truda omului se înfrățise acolo, spontan, cu cea mai dificilă artă — aceea a potrivirii culorilor și umbrelor.

Furat de uimitoarea revelație plastică, scosesem blocul de schițe și încercam să prind măcar o trăsătură. Deodată, perforatorul a contenit torsul și palmele au încremenit... Păstrez încă, pătată de noroiul tunelului, foaia pe care încercam să imortalizez mîinile minerului. Mi-au dat-o ortacii, după aceea.

— Se surpă !

— Se surpă ! Alarmă !... Prăbușire la 416 ! Alarmă !

Minerul a țîșnit afară din frontul lui de lucru. Era un tinerel, abia să fi venit din armată. S-a oprit lîngă mine, să „asculte muntele" ; respira pripit ; cerca să-și oprească gîfîitul, ca să audă mai bine.

Fosnea ceva sus, în întuneric, iar trunchii brazilor, puși în armătură, pîrîiau uscat. După cea dintîi clipă de înlemnire a urmat o fugă precipitată : minerii scoteau utilajele din zona amenințată și se retrăgeau sub bolta consolidată a inelului vecin. Cineva m-a smuls și pe mine din gura firidei, m-a împins la loc ferit și, poate, mi-a zis vreuna bună — ca unuia care se băgase unde nu-i fierbea oala...

Minerii fugeau ; organizat ce-i drept, dar fugeau. Inelul 416 trosnea din toate mădularele lui de brad, amenințînd să nimicească ingenioasa alcătuire a oamenilor.

Atunci a sosit EL. I-am auzit numai glasul :

— Comuniștii la mine !

Urmară apoi comenzi, pe ținte și clare, răcnite cu o voce grozavă, care acoperea glasul rău al muntelui. Nu înțelegeam mare lucru din porunci, dar vocea lui mă electrizase. M-am trezit, nu știu cum, cu două bidoane de apă în mîini, între minerii inelului 416. Cui îi trebuia apa mea ? ?

— Cine te-o fi împlîntat aici ? ! a detunat pe neașteptate, deasupra mea, vocea lui.

— Poftim, apă.., am îngăimat eu, întinzînd un bidon în sus.

Vai, cum a rîs omul acela ! Parcă ar fi hohotit muntele însuși.

— Apă, hai ? Palincă n-ai ?

A tunat apoi o altă poruncă.

Peste un ceas, ori două, — ori cîte ceasuri să fi trecut ? — inelul 416 era salvat. L-am căutat pe necunoscutul cel cu vorbă de tunet, dar nu l-am găsit, căci nu-l văzusem la chip ; iar cînd surparea de la 416 a fost pe deplin oprită, minerii — toți, toți, grăiau așa de blajin !

Mihai Mancaș

VA FI SĂPAT UN CHIP ÎN PIATRĂ

Sculptorul clujean s-a oprit în sala mare a preselor. Bate drumul la mașină 4 de mai multe zile. Se oprește îndelung, măsoară cu ochi de cunoscător mușchii omului de la mașină, fluizi, impunători.

Mișcările omului sînt precise. Prinde pîrghia, își încordează trupul, apasă cu putere. Trei mii șase sute de kg. se năpustesc, comprimă făina zgrunțuroasă, un amestec de silicați. P.S.3-urile, materialul refractar necesar cazanelor de locomotivă, sînt împinse afară din lăcașul lor paralelipipedic. Iată-le : lucitoare, tari ca piatra, măslinii. Pînă a fi ce trebuie, vor fi arse la temperatura de 1400°.

Sculpotrul aruncă foile de hîrtie de desen una după alta. Vrea să surprindă mișcarea, viața. Mereu îi scapă însă un detaliu, iar Zambrea Florian, omul de la mașină, nu-l poate aștepta pînă ce va găsi, în sfîrșit, detaliul căutat. Brigada e cu ochii pe el. Și-au luat angajamentul să ridice rezistența mecanică a materialului refractar la 12,60 kg pe cm².

Florică Uțupan, Francisc Farago, Iuliu Vinț, Ludovic Ciobanu, Pető Ioan și Ion Tănăsoiu sînt cuprinși de aceeași încordare. Intreaga brigadă, cei 24 de presatori, pun în practică lecția învățată cu o zi înainte : mașina trebuie să dea totul, resursele ei trebuiesc folosite științific, cu luciditate și tenacitate. Numai așa va crește rezistența mecanică a materialului.

Secția preparare — fasonare de la „Refractar" Aleșd trăiește experiența inițiată de Florian Zambrea, fruntaș în producție lună de lună de șase ani de zile, omul îndrăgit de întreaga brigadă pentru omenia lui, pentru munca lui, pentru setea lui nepotolită de cunoaștere, pentru că-i mai puternic decît presele de 3600 de kg. Cerămizile refractare „curg". La prese, pe schimb, se produc 8000 de cărămizi.

Fețele le sînt lucii de sudoare, e cald, iar munca la prese foarte grea. Doar sculptorul are înfățișare de om acrit. Fuge după ceva ce vede dar nu poate prinde. În crochiurile lui, unele purtate de curentul din hală, e prins chipul, trupul, mișcările omului de la mașină. E Florian Zambrea, dacă privești liniile trase de sculptor și totuși nu e. Artistul e bun, e chiar foarte bun, doar Zambrea e Zambrea de pe hîrtie, deși îi lipsește ceva, iar sculptorul e nemulțumit.

Presatorii își strigă bucuria:

— A fost bună lecția de ieri, Florian — spune Uțupan.

— Bună, bună... Merge. O să mai ținem una. Să întărim, deocamdată, ce am învățat — se aude vocea lui Florian pierdută în scrîșnetul presei.

Brigada lui Zambrea a studiat timp de mai multe săptămîni tehnologia materialului refractar. Iar astăzi, probele de laborator stabilesc performanța : 12,60 kg pe cm² rezistență mecanică la fiecare presă.

...Sculptorul clujean nu mai aruncă foile. S-a oprit la una care, pare-se, a prins mișcarea, viața. Adică ceea ce lipsea de pe celelalte schițe : puterea lăuntrică, forța intelectuală a omului de la mașină. Acum i se citește pe fruntea înaltă, brăzdată de cîteva cute, rezultat al concentrării pe fața deschisă, luminată de ochii mari, limpezi, aidoma celor ai șefului de brigadă. Sculptorul clujean va săpa în cele din urmă aceste trăsături într-un material cu o rezistență mecanică, poate chiar de 12,60 kg pe cm². Trebuie s-o facă.

Acest material este piatra.

Romulus Zaharia

16.200 ore sub apă

Telefonistul ține legătura cu scafandrii

Era iarnă. Spre sfîrșitul lui ianuarie, cînd șoiurile de gheață formaseră adevărate banchize în diferite puncte ale Dunării, la Sectorul de căi navigabile — Brăila al Direcției Navigației Civile se primise ordinul de scoatere la suprafață a unei nave scufundate de vreme îndelungată în apele Dunării.

— Cine se scufundă ?

Răspunsul la o asemenea întrebare era greu, fiindcă apa învolburată a bătrînului Dunăriu fusese zăgăzuită de o gheață groasă.

Maistrul scafandru Ion Sîrbu n-avea „ore de scufundare", în ziua aceea. Dar se gîndi că elevii pe care-i învățase meserie și deveniseră scafandri n-or să se descurce, poate, și pe vreme de iarnă și ceru, autoritar :

— Ajutați-mă să-mi îmbrac costumul. Mă scufund eu.

Trecuseră 10 minute de cînd, prin ochiul săpat în gheața groasă, coborîse sub apă Ion Sîrbu.

— Maistre, se faci ?

— Sînt la pupă. Stați liniștiți.

— Maistre, mai poți rezista ?

— Rezist. Stați liniștiți.

Intervențiile călăuzierului se dovedeau de prisos. Răspunsurile maistrului, reci, scurte, puneau în mare încurcătură scafandrii de pe bordul ambarcațiunii de lansare. Și peste Dunărea înghețată începură să se cearnă din văzduh fulgi mari de nea. Începuse să sufle și vîntul dinspre cîmpia Bărăganului.

— Maistre, ajunge ! A trecut jumătate de oră.

— Știu.

— Unde te afli, tovarășe Sîrbu ?

— Sînt la prova.

— Maistre, te ridicăm sus.

— Fără prostii, că mă supăr.

Nu era nimic de făcut. Scafandrul coborît sub apă nu poate fi ridicat decît la semnalul lui. E o regulă inviolabilă.

Acolo, în adîncul apei, la 26 metri adîncime, Ion Sîrbu își continua explorarea. Înainta încet, cu băgare de seamă, mai mult de-a buselea. Ocolise vasul o dată, de două ori, încercase să-i stabilească poziția. Pătrunse cu greu în interiorul lui. „Ei, dar e o poveste cu vasul ăsta. N-o să-l putem ridica întreg în sus. Trebuie să-l tăiem în secțiuni" — gîndea el — încercînd să găsească încă un punct de sprijin pe traversa pe care pășea cu mare precauție.

Încă un pas și încă unul. Vasul, după socoteala sa, avea 70 de metri lungime. Mai trebuie deci să bîjbîie, pe întuneric, încă 20 de metri pentru a ajunge să-i determine precis lungimea și să fixeze, mintal, prima secțiune unde trebuie așezat explozibilul. Dar, deodată, un fior rece îi cuprinse tot corpul și simți cum în costumul de cauciuc pătrunde apa. Niciodată în lunga-i meserie de scafandru nu i se întîmplase așa ceva. Apa se ridica cu repeziciune. Maistrul Ion Sîrbu știa că, dacă se va menține în poziție perfect verticală, apa nu va putea ajunge în cască. Involuntar deschise buzele pentru a rosti în microfonul din cască semnalul : „Ridicați-mă sus". Dar mai avea cîțiva metri pentru a ajunge la obiectiv, mai avea puțin și s-ar fi putut ridica la suprafață cu satisfacția misiunii îndeplinite.

— Tovarășe Sîrbu. Ce s-a întîmplat ? auzi ca prin vis semnalul celor de-asupra.

— Nimic, băieți. Ia, drăcia asta de costum, s-a rupt. Și apa...

— Te ridicăm, ce mai aștepți ? !

— Nu. Știu eu ce fac. Lăsați-mă.

— Ai să te înec.

— Nu, lăsați-mă.

Cu pași mărunți, calculați, maistrul ajunse la prova navei. Puse acolo un semn și stabili bilanțul măsurătorii : vasul trebuia rupt în 4 bucăți. Il cuprinse un tremur. Se scutură ca de friguri. Ii clănțăneau dinții în gură că de-abea izbuti să spună la microfon : „Ei, hai, ridicați-mă, dar încet".

In inimile scafandrilor ce așteptau sus, pe punte, se aprinse flacăra nădejdii.

Și cînd de-asupra apei, în dreptul spărturii făcute în gheață, se ivi, mai întîi, casca de scafandru, tovarășii lui Ion Sîrbu înțeleseră și mai mult că maistrul lor trecuse printr-o mare primejdie. Mîini voinice de scafandru, mîini de frate, îl traseră din apă. Brațe nervoase și puternice îl duseră, repede, în sala mașinilor, la căldură. Cu mare greutate i-au desurubat casca înghețată în ghiventul său.

Ion Sîrbu își reveni. Își învălui tovarășii, într-o privire caldă, plină de recunoștință. Ii cunoștea atît de bine ! Și Nicolae Dincă și Constantin Festilă și Pletosu erau socotiți de el scafandri de ispravă. Ii învățase meseria și lucraseră multă vreme împreună. Și unde nu le simțise Dunărea prezența ! Multe vase ridicaseră ei la suprafață.

— Vă mulțumesc, tovarăși. Acum putem trece la așezarea explozibilului. Telefonați după macara !

După două ore se dezlănțui o adevărată canonadă. Jerbe de apă se ridicau în văzduh și o macara lacomă prindea în graifărul ei, bucățică cu bucățică, vasul scufundat.

★

Mi-am adus aminte de această întîmplare, ca și de altele, din viața comunistului Ion Sîrbu, cu cîțva timp în urmă, cînd am dat de el și scafandrii săi undeva, pe Dunăre.

Nu era frig ca în iarna aceea. Era o zi de vară. Scafandrii se odihneau și fumau cîte-o țigară.

— Gata ! ordonă maistrul. Acasă, băieți. Ajunge. Și gura i se întinse într-un zîmbet larg, lăsînd să i se vadă două șiruri de dinți regulați și puternici.

M-am apropiat și l-am salutat.

— Îți mai aduci aminte de iarna aceea ?

— Care ?

— Atunci cînd s-a rupt costumul...

— A, da. Dar n-a fost mare grozăvie...

— Dar puteai să te înec.

A rîs.

Șeful echipei de scafandri, comunistul SÎRBU ION, dă ultimele indicații scafandrilor înainte de începerea lucrului

— A, nu, noi, scafandrii, nu facem prostii de-astea.

Maistrul Sîrbu e un om trecut de 50 de ani, voinic, puțin încărunțit, cu trăsături frumoase. Vorbind, și-a dezbrăcat costumul de scafandru cu mișcări sigure, calm, ca întotdeauna. Cînd a isprăvit, pe cheiul Dunării a apărut o mulțime de oameni. Erau tovarășii lui de muncă, prietenii. I-au strîns cu căldură mîinile. L-au îmbrățișat, l-au sărutat, iar unul din ei a cuvîntat solemn, ca la o adunare festivă.

— Azi, maistrul scafandru Ion Sîrbu împlinește 32 de ani de meserie. In acest timp și-a petrecut o bună parte din viață pe fundul Dunării, Mării Negre și al altor ape. Mai bine de 16.200 de ore. Să-i urăm mulți ani de viață !

Ion Sîrbu, se vedea, era adînc emoționat. Ochii i se umeziră. A spus încet, abea perceptibil : Mulțumesc, tovarăși ! Atît. Dar, în clipele acelea, licărul din ochii lui luminoși și adînci spunea că omul acesta trăia intens satisfacția datoriei împlinite.

Și am încercat un sentiment de profundă venerație pentru munca plină de curaj a scafandrilor, a oamenilor acestora care își petrec o parte din viață cutreierînd fundul apelor, scoțînd din adîncuri atîtea bunuri materiale, lucrînd la paiocul vaselor, înfruntînd primejdii.

Pentru munca lui, Ion Sîrbu, omul care a petrecut mii de ore din viața sa sub apă, a fost decorat cu Medalia Muncii și Ordinul Muncii, răsplată dreaptă și binemeritată.

Florian Milea

Incepe scufundarea

OMAGIU MARELUI ENESCU

Suita a III-a sătească

— Fragmente —

Jocuri de copii

Ala bala portocala...
Geamul spart de-o minge sau de-o furcă
abia acum taie-n inimă și doare
cu bisturiu de amintiri amare...
E gol ghiozdanul și pustie școala
în van aștept, pe scară la intrare,
un clopoțel din clasele primare...
Ala bala portocala...

★

Hai la groapa cu furnici...
Mai revii, copilăria mea uitată,
cu prăfăria aurită de pe drum,
cu o moriște dintr-o nucă spartă,
c-un cărăbuș cu aripe de fum,
cu feți-frumoși de cîlți și de beteală,
balauri lungi cu-obraji de bostani,
c-au pustiit pe tîmple roi de ani
și ochii-mi n-au albastru de sineală
și nu mai știu să deslușească în urzici,
nici bilele în groapă să țintească,
în mîini nu mai pocnește nici un bici ;
doar crivățul cu șfichiul lui mă doare,
mă frige și mă-ngheață sub ninsoare
iar zările se fac mai mici, mai mici...
Hai la groapa cu furnici,
ba e-aici, ba nu-i aici...

★

Melc, melc codobelc...
Inimă, inimă cîntă cu ei
cîntă cu-armata de prichindei
ascultă glasul celor ce cîntă —
scoate coarne boureți,
prinde-ți la urechi egrete,
mătase de păpușoi,
pene albe, pene moi,
și mărgele,
porumbele,
că în lacrime mă-nec,
inimă, melc codobelc
și te duc la Dunăre
să-ți dau apă tulbure...

★

Plouă, plouă
într-o casă nouă...
Numai visul meu, sărmanul,
l-a-ngropat, trist, maghiranul ;
crește tuia și urzica
iar din visul meu nimica,
tot cucută și tot știr
iar din visu-mi nici un fir,
nici un colț n-o să răsară
de-o ploua un an și-o vară...
Plouă, plouă,
într-o casă nouă...

★

Cine se ascunde bine
prin dudaie, prin măline,
prin lăstare, prin tufani,
va trăi trei mii de ani ;
mîndru soare va avea,
trallii, tralala...
Și te-ai ascuns copilăria mea
printre zăpezi de catifea,
cu botfori de șapte poști,
astăzi nu mă mai cunoști,
și cu coif de păpădie,
cine oare te mai știe ?
Cu leduncl de ghiocei,
au trecut toți anii mei,
cu eșarfe de glicină,
nici un an n-o să revină,
cu firet de funigei,
strop de rîs n-ai să mai bei,
și cu zale de scaieți,
anii mei, unde sînteți ?
Cu bueștri de harbuz,
tare-mi sînt obrajii uzi
și cu pușli de soc și fîlcuț
plîng și-acuma și te caut
printre jocuri de copii,
dar presimt că nu mai vii
trilala, trallii...

Doar un pici mic cît o ghindă
vrea cu jocu-l să mă prindă
și-a grăit în cîntul meu
și de-atunci l-aud mereu :
„Cine se ascunde bine
prin dudaie, prin măline,
prin lăstare, prin tufani
va trăi trei mii de ani
mîndru soare va avea
trallii, trilala...

Rîul sub lună

De unde vine rîul de curge și prin mine
cu prunduri, cu bulboane, cu toacă de ghinoaie ?
Din neafiate peșteri alunecă prin vine ;
mi s-a pitit în suflet ca o jivină-n ploaie.

Din vîrf, ca o șopîrlă, prin umbră se strecoară
iar spuma-i risipește argintul vechi și-l sună
din pulberea legendei, arzînd ca o comoară,
albastrul fum al serii a coborît din lună.

De unde vine rîul de curge și prin mine
și larg ostrov de cîntec în sînge îmi deschide ?
Pridvoare de lumină înalță din ruine
și luna cornu-și suie pe treptele lichide.

Cositorind întinsul mestecenii visează
să le plutească trunchiul în albele fregate...
Prin ceața opalină s-a strecurat o rază
și prin timpanul nopții tulburător străbate.

Privesc adînc în unda-i... Nu-i oare rîul Lethe
ce astăzi mă desparte de voi pe totdeauna ?
În alt tărîm voi trece și, să nu-mi fie sete,
ca pe un ban din ceruri arunc în apă luna !

Nicolae Tăutu

* Din volumul „Itinerar liric : George Enescu" în pregătire la Editura pentru literatură.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Milică Stan

Zile de toamnă

Dimineață de toamnă tîrzie. Vremea e tot uscată: n-a plouat de-o lună; prinzul zilelor mai înoată încă în dogoare. Prin zori s-a scuturat o burniță, a înfipt adînc cîțiva stropi în prafu gros al drumului, apoi și-a luat seama, dispărînd nu se știe unde, pe urma întunericului. Încep și cărușele să taie felii adînci, șubrede, în colb, zdrăngănindu-și talerele roților din spate. Proaspăt sculați, cu pălăriile trase pe ochii încă somnoroși, încheiați la toți nasturii vestei, oamenii învîrt fișca peste greabănul cailor, mingîindu-i domol pe sub burtă, de parcă i-ar feri de tăuni. Soarele se ridică întîi răcoritor și luciu, apoi mîngîios, iar de la o bucată de drum începe să soarbă argintul ierbii înrourate.

Moș Neagu nu mai are somn: s-a sculat de cu noapte și a veghiat în capul oaselor pe marginea patului, așteptînd să se lumineze. Ce să mai facă și azi? Se-nvîrte prin chiler, sfredelește lavița de la un cap la altul, scormonind din ochi bulendrele îngrămădite una peste alta, ciurul, o plapumă veche zbătocită și cei doi saci cu gurile sumese. „Hm... mălaiul e pe isprăvite; o să mă duc la moară azi, și încă mai degrabă, că se face gloată...“ Se opri lîngă sac, pipăindu-l apăsat, apoi se căzni să-și aducă aminte ceva. Porni spre hoarnă, se mai opri de două ori, apoi îndrăzni:

— Fă nevastă, de cine ți-am spus eu ieri că se duce să macine? Un noruleț de cenușă umplu gura hornului răspîndindu-se înecăcios în chiler. Baba Niculina, adusă de spate, cum stătuse aplecată pe vatră, cu pestelca tîrnuind pe jos și o scurtătură de mătură în mînă, ieși de-a-ndaratelea, ferindu-și capul, în timp ce cu uitătura îl împungea mustrător. Îi aruncă nemulțumită:

— Știu io cu cine stai tu de vorbă?... Că v-apucați să trăncăniți mai rău ca nevestele la clacă... Of, nu mai ești bun de nimica... Auzi, fetică! — ceru ea, ca totdeauna, ajutorul unei a treia presupuse persoane — el vorbește și mă întreabă pe mine!... Apăi, mă, dacă uiți și de la mînă...

— Lasă, lasă, nevastă — o întrerupse Neagu, vrînd s-o domolească — nu-mi mai ține predici... Mai bine spune cu cine mă-ntorceam ieri din sat. Parcă era... Trufașu?... Pleșea... Ai? Pleșea era? (rămase o clipă pe gînduri). El, fă, el, că-mi spunea de fi-sa...

Bucuros ca de-o mare izbîndă, Neagu își trînti căciula chelită pe cap și încet, călcînd ca pe sticlă, trecu pragul de brad nevopsit.

— Măi cumetre, cumetre!... strigă el prelung, zgîlțîind poarta vecinului și ferindu-se de ciinele bălțat, ciobănesc, ce căuta să-l apuce prin ulucă. Cumătru-i acasă? Ia spune-l, Ioană, să s-apropie de zăplaz, îi spuse femeii care scosese capul pe fereastra deschisă.

— Ni șarlă, dădu gură cel chemat, către ciinele întărîtat, închipuind din mînă amenințarea cu o piatră. Du-te dracului, că ți-am dat adineauri! Te-a apucat vrednicia acum, iote-te la el!... Apoi, către musafir: Hai bre, intră-n curte că nu mușcă.

— Lasă Stănică, io-s numai în trecere... Mă, parcă te-auzeam că te-ci să macini. Dă, mă, și pe la mine, că am numai un sac de boabe. Să duc și ăștia ai noștri dar abia pă la capu stăminii...

— Bine bre, tocmai m-apucasem să-nham, dar s-au tăvălit talanii azi noapte și s-au umplut de baligă. Îi țesăl niței și dau io pă la matale.

Peste o oră moșul era la moară cu Pleșea. Căruțe multe trase pe lîngă gard, cu cai sau boi rumegînd fîn uscat și împrăștiindu-l mai mult pe jos ca să-l calce în picioare; bice azvîrlite la un loc cu hățurile și cîteva bulendre pe scîndura din față și oameni adunați cîte doi-trei pe-afară, dar cei mai mulți îmbulzindu-se înăuntru, împrumutînd din febrilitatea mașinilor răgușite. Nici n-apucară să deshame și vreo trei cunoscuți se și adunaseră pe lîngă ei.

— Ăsta-i, Stănică, noatenu din primăvară? se interesă un consătean, netezind apăsat coama calului din hăis și căutîndu-l în gură.

— Ăsta, Costandine.

— Măi băiete, dar l-ai făcut ca după carte, mă!

I se alătură un altul, mîngîind calul pe crupă, acolo unde-l rosese gura de ham.

— Cîte parale, Stane?

— Cît l-am plătit sau cu cît îl dau? se prefăcu nedumerit cel întrebat. Apoi, l-am plătit ieftin, că era vai de capul lui și de vîndut nu-l mai vînd — l-am trecut pe inventar în cerere.

— Te-ai înscris?

— Alaltăieri, spuse Pleșea, în timp ce desfăcea șleavurile și prindea căpițelele hățurilor în cîrligul oiștei. Înhățînd apoi un sac de urechile fundului, îl trase pe scoarță și, prinzîndu-i gura legată din scurt cu ață de smochină, îl cumpăni în circă pînă dispăru pe ușa cu imbulzeală a morii, după care se tăbîrci cu ceilalți doi.

Ceata se topi toată înăuntru, pe aceeași ușă înaltă, stringîndu-se în jurul ulucului larg de lemn, în care se scurgea continu mălaiul auriu din jgheabul tremurător și se lăsa petrecut cu lopata de lemn de un om aplecat de șale, plin de măcinat pe pălărie și vestă. Zgomotul asurzitor și ritmic al valțurilor făcea pe săteni să-și spargă gîtul la fiecare vorbă. Zbierau cu gura larg deschisă, urmărindu-și cuvintele pe lipăitul buzelor și trăgeau în același timp cu ochiul a nerăbdare la cel ce hîrjiia neîntrerupt fundul ulucului. Numai din cînd în cînd își muiau cîte o mînă în mălaiul cald, lăsîndu-l să curgă cu voluptate printre degetele răsfirate sau pipăindu-i mărunțimea.

Pătrunzînd înăuntru, Neagu Spîrlivie își căută din vedere sacul unde i-l pusese Stănică, socoti cam cît ar dura pînă s-o isprăvi cu ceilalți dinainte, apoi își odihni ochii în aurul care curgea în fir continuu. Se dădu mai aproape de doi oameni voinici, colectiviști de-ai lor, cu mînecile cămășii sumecate pînă peste coate și cu pălăriile date pe ceafă, a mulțumire, care discutau aprins. Unul dintre ei privi lung la cel ce-și răzuia ultimele fire de mălai din crăpăturile ulucului, apoi îi răcni:

—Hai fîrtate, hai fîrtate, că ne-apucă chindia aici și n-am isprăvit cu treburile pe azi!

— Măi feciori, ce tot vorbiți voi aici de nu s-aude nimica, mă? îi întrebă pe cei doi Neagu, dîndu-se mai aproape. Trăsese el cu urechea, dar văzînd că nu e chip să prindă ceva și mai ales intrigat de aprinderea lor, li se adresă acum cu o modelare obligăduitoare a glasului.

— Apoi, despre avansuri, moșule, că zilele astea trebuie să se țină adunare generală...

— Cînd, tătică?

— Zilele astea, i se aplecă celălalt spre ureche, răcnind. Mîine, poimîine...

— Și voi ce-ați mai auzit, cît vine la zi?

— Eh, de un-să știu? Nu s-a hotărît; acum se socotește. Dar zicea președintele că s-ar fi strîns mai mult ca an.

— Să dea dumnezeu să fie așa, se bucură moșul, dar imediat îl ajunse gîndul ce nu-i ieșea de loc din cap: „Mie o să-mi dea ceva?“ Celălalt, ghicindu-i parcă îndoiala, îl îndesă în aceeași ureche:

— Iei parale moșule, nu glumă. Îi cumperi babei rochii de horă și matale niște întărîtoare ca să te mai umfli iar în pene, ca odată...

— Se-a dus, nu mai vine..., clătină el din cap. Acum înfoiați-vă voi, că io, la anii mei nu mai sînt bun decît de reformă.

— Fugi de-acolea moșule, îl contrazise șăgalnic cel mai tînăr, făcînd vecinului semn cu cotul, fugi de-acolea c-au ieșit niște injăcții de scoală și mortul din groapă, iar pe bătrîni, ce să mai vorbim! îi face să-și supție ochii după cumetre. Și aici șugubețul izbucni în hohote.

Pe la prînz, Neagu Spîrlivie ajunse acasă și nu mai ieși trei zile în șir. Degeaba îl lua baba la rost, degeaba bombănea ea neîntrerupt trîntind oalele mai-mai să le crape, degeaba, că mai devreme nu-l putu scoate din curte. Abia a patra zi cînd, după ce își rostuise lucrurile (care ar fi putut foarte bine să rămînă și așa cum erau), după ce aruncă „gușterului“ vreo doi stiuleți cu lapte și se răsti nemulțumit la ciinele ce nu-l slăbea din ochi oriunde se-nvîrtea, după ce trase o putină la umbra șatrei să n-o dogească soarele, după ce făcuse toate acestea căutînd motiv de întîrziere, își luă curaj, în sfîrșit și se îndreptă spre gospodărie.

— Ia fă-te'ncoace, moșule, îl luă brigadierul în primire de cum se arată pe cărare. Matale nu ești colectivist? Ei, păi dacă ești, unde mi-ai fost la serbarea noastră? Ce-i asta bre, te trage bătrînețea atîta de nu mai poți să ciocnești un pahar cu noi? Că te-așteptă toată lumea...

Apoi, fără să-i mai aștepte răspunsul, făcînd pe supăratul:

— Și, pe urmă, nici să-ți ridici avansul n-ai venit! Măi, c-o veni azi..., c-o veni mîine... Nimic! Ce, ori te-a-nchis cineva în casă? Sau nu ți-a fost dor să ne mai vezi? Îl privi bănuitor. Luat așa repede, Neagu Spîrlivie nu mai avu ce răspunde, îl iscodi numai pe furiș să vadă dacă rîde sau i-o spune-n serios, apoi, nedumerindu-se bine, suci vorba:

— Măi Chioseo! Mă, tu nu știi niscaiva unsori pentru reumatizmu ăsta mă, că îmi furnică mijlocu ca argintu viu. Rise minzește, apoi reveni: — Și zici că-mi dați și mie bucate, mă fecior?! Apoi, de, tată, ce să zic, că porunghiașu vechi l-am cam apropiat...

— Sai oleacă aici, unchiule, să-l caut pe Țurlui. — La el sînt cheile magaziei și să mă uit și de cărușele alea, dacă a venit vr-una de la sfeclă...

— Ia zi, Petrică — prinsese chef de vorbă moșul — s-a făcut bună sfecla aia după deal? Nu-ș'pă care-l auzeam că au ieșit vreo... șai'șpe vagoane...

— Douăzeci și două, bre, îl corectă celălalt, despărțindu-se în grabă.

După cîteva minute se întoarse cu un om mărunțel și iute, înzorzonat la cingătoare cu un vraf de chei de toate mărimile, prinse pe un belciug cît strachina.

— Așa!... vasăzică Neagu... Neagu... Neagu... Spîrlivie, cîntă brigadierul, urmărind cu virful degetului într-un carnet; apoi, brodind niște cifre, se opri mirat.

— Ai, dar ai ieșit bine matale cu dreptul bătrînilor... Vasăzică, porumb: o mie-trei-sute-cinci-zeci și două de kile...; grîu — două mii două sute... nu, nu, ăsta-i al lui Fleștenaru. Grîu: nouă sute cinzeșop...; floarea soarelui... trei sute optușpe... vin... zahăr...

Neagu, pe cît auzea de greu, pe-atît nu mai pricepea nimic. Cum adică, astea... astea i se cuveneau lui?! Păi, doar nu făcuse decît vreo cîteva procente... „Apoi, să tot fii bătrîn“! se înveseli deodată, dar îl cuprinse repede rușinea de ce-i trecuse prin cap. Continuă să privească zăpăcit la cel ce buchisea cu ochii pe urma degetului. Celelalte — vin, ceapă, verzături și așa mai departe — îi atinseră în neștire timpanul, fără să se lase înțelese.

— Așa — ascultă — ...și în numerar... două mii opt sute cinci lei. Ei, cum îți pare unchiașule? Brigadierul Chiosea își săltase însfîrșit capul și-l privea zîmbind din colțurile gurii. Făcea și niște semne pe mutește spre magaziner. Începu apoi treaba la decimal și după două ore, o căruță, cu scoarțele înalte și plină-o-chi, scrîșnea zmucită de doi cai vînjoși, ieșind în șosea și apucînd drumul la vale. Iar Neagu Spîrlivie, călăuza, o tot lua înainte sucindu-se și răsucindu-se în așteptarea ei. Și amorțeala aia din picioare parcă trecuse, pașii se măriseră, iar mîna freca ușor barba țepoasă. „Ce focu oi fi rămas io nebărbierit atîta vreme?“ se mira moșul de sine; apoi îl mîncă limba. Un pușt cu cămașa scurtă pînă la jumătatea burții, și fără pantaloni, stîrnea colbul pe mijlocul drumului. Se apropie de el:

— Măi prichindel, al cui ești mă? Îi trecu palma bătătorită prin ciufu bălai și-l prinse de mînă. — Ia vino tu mă, la unchiu, să-ți dau ceva... Hai, mă, hai...

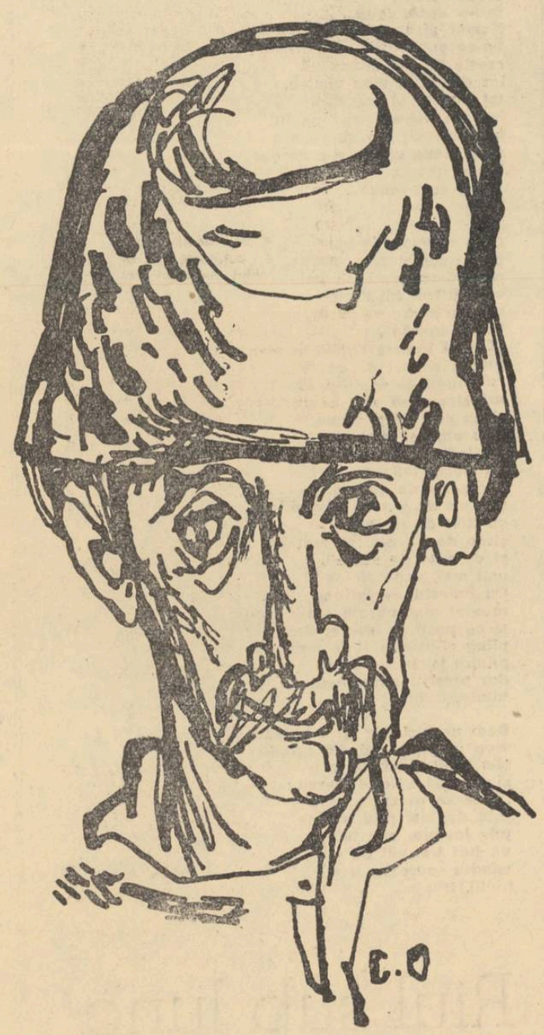

Desen de OSOROVITZ CAMILLO

Nicolae Stoe

SEARA PE CÎMP

Lenței

Seara-i albastră ca niciodată.
Armonica tractoristului șoptește ușor
despre un cîntec de dor
și o fată.
Și seara-i albastră ca niciodată.
Armonica tractoristului șoptește ușor
despre un cîntec de dor:
mai încet, mai încet,
dar de-odată mai tare
și orizontul se mută mult, peste zare
În zori cîntecul se va opri.
Și tractoristul, poate, nici nu va ști
că prin liniștea cîmpului,
cu foșnet de stea,
n-a trecut Ea.

Petre Musta

TĂRII DE METAL

Aici e împărăția metalului!
Păduri de metal, cîmpii de culori sclipi
Sub bolțile sure-și desface
Lumina, petalele albe.
Treci pe sub porți
Ca sub imense arcuri de triumf.
Prin vuietul adînc
Ca prin albastre sbuciumări de valuri...
Treci printre metale, printre lumini, printre oameni,
Lumini de metal,
culori de metal,
tării de metal.

Eugenia Popa Diaconescu

COPACII VISEAZĂ

Cu fruntea-n mîini, pădurea doarme...
Doar vîntul, cînd trece spre crîng,
chiuie, vibrînd amintirile oarbe,
și atuncea copacii se scoală și plîng.

Vîntul își sună tolba cu vise
jucîndu-se-n fugă cu albele stele.
Bătrînii copaci, cu frunțile ninse,
visează că-s sănii, catarge, sau schele.

Anghel Gîdea

ARC DE CURCUBEU

Tatălui meu

Hotărît ridică peste lanul greu
Fruntea luminată ca un colț de zare;
Slobod îi e pasul — arc de curcubeu
Cînd, după furtună, între nori apare.

...Cînd ecoul primăverii îl pătrunde
Cu suflarea-i de miresme vii,
Cîmpul de departe îi răspunde
Înălțîndu-se în valuri străvezii.

VIORI DE SALCÎM

Din strune de frunze, de ghimpi și de flori
În liniștea nopții își leagănă cîntul
Viori de salcîm, viori...

S-apleacă ușor, se ridică
Încet mîngîiate de vînt
Și creangă de creangă cînd pică
Îmi lasă crîmpeie de cînt.

Viori de salcîm, viori...

POȘTA REDACȚIEI

MIC DICȚIONAR POETIC

Măsura

Deși sînt considerate ca noțiuni distincte, ritmul și măsura se condiționează, în așa fel încît versul iambic de 4 silabe, de exemplu, are cu totul altă rezonanță decît versul iambic de 11 silabe, atît de cunoscut din sonete. Există oare o deosebire muzicală calitativă între versurile scurte (de 3—5 silabe) și cele lungi (de 16—18 silabe) și în ce constă această deosebire?

Poezia noastră populară a utilizat cu preferință versul scurt, de la 2 la 6-7 silabe, o variație de măsuri extrem de redusă, dar care i-au creat, și din acest punct de vedere, o particularitate de forme poetice. Versul trohaic de 5 și 6 silabe din „Mioriță“ pare atît de reprezentativ pentru fondul respectiv (mai ales din cauza tradiției) încît ne este greu să ne imaginăm o Mioriță scrisă în altă măsură. Acest vers, specific popular, a influențat primele creații de poezie cultă, și continuă să influențeze și astăzi poezia noastră. Dosoftei a preluat măsurile Mioriței, scrîndu-și în aceste tipare psalmii cei mai reușiți, ajunși pînă la noi:

Pre vărvuri de munte
S-aud glasuri multe
De bucine mare
Cu-nalți strigare.

(După cum se vede, influența nu este doar de ordinul ritmic, ci și din sfera de imagini a Mioriței). Dar măsura respectivă n-a fost preluată numai atunci cînd așezarea grafică o evidențiază, ci și în alți psalmi, aparent scrîși în măsură de 11 și 12 silabe:

În ce chip doriaște cerbul
de fîntîni
Cîndu-l stringe siatia de-l
arde-n plămîni

sau

Valurile-nalte, și spume
de mare
Îmbli preste tine de n-au
alintare.

De fapt, avem aceeași măsură:

—∪|—∪|—∪||—∪|—∪|—

Dar — și aceasta este problema pe care vrem s-o punem în discuție — un vers (iambic, trohaic sau oricum altfel) de 12 sau 16 silabe, nu este decît suma a două versuri de 6 sau 8 silabe? Socotind cezura nu ca o pauză, ci ca sfîrșitul unei fraze, am putea transcrie unele poezii eminesciene dintr-o măsură în alta, aparent fără nici o intervenire în vers:

Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad,
Focul pîlpîie în sobă.
Iară eu pe gînduri cad.

Versurile ar putea fi schematizate astfel:

—∪|—∪|—∪|—∪||—∪|
—∪|—∪|—

ceea ce ne-ar da schema identică a versurilor:

Cînd cu gene obosite sara
suflu-n luminare...

Asemănarea pare a fi cu atît mai mare cu cît celebra „Singurătate“ are rime numai la versurile 2—4, deci adoptarea măsurii de 7 și 8 silabe n-ar părea strict necesară, ca, de exemplu, în „Glossă“:

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte?

Trecerea catrenului în distih ar da un rezultat ciudat:

Multe trec pe dinainte, în auz
ne sună multe,
Cine ține toate minte și ar sta
să le asculte?

Transformarea a două măsuri de 8 într-una de 16 nu este posibilă, în acest caz, și din cauză că am obține rime interioare, care ne-ar reduce la măsura inițială, dar și din cauza caracteristicilor versului final al glossei, care, chiar dacă versurile 1—3 n-ar rima, ar părea doar o jumătate de vers. Este interesant de observat, însă, că Eminescu folosește foarte des versul trohaic de 7 și 8 silabe, nerimînd versurile 1—3, scriind, deci, aparent, versuri de 16 silabe, frînte în două. Strofe, în aceeași măsură, de 7—8, dar în iambi (cunoaștem în ce favoare se afla iambul la Eminescu) sînt rimate, însă, aproape fără excepție.

Unele dintre cele mai cunoscute poezii, ca „Floarea albastră“, „Făt-Frumos din tei“, „Crăiasa din povești“, „Lacul“, „Povestea codrului“, „O, rămîi“, „Pe aceeași ulicioară“, „Foaia veștedă“, „Criticilor mei“ etc., sînt scrise în această măsură, care s-ar putea recompune în versuri lungi, de 16 silabe:

Vino-n, codrul la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

„Criticilor mei“, retranscrisă, ne-ar părea un fragment dintr-o nouă „Scrisoare“:

E ușor a scrie versuri cînd
nimic nu ai a spune,
Înșirînd cuvinte goale ce din
coadă au să sune...
Dar cînd inima-ți frămîntă
doruri vii și patimi multe
S-a lor glasuri a ta minte stă
pe toate să le-asculte...

Alegerea măsurii de 7—8 silabe, în acest caz, este oare un simplu act poetic arbitrar, sau corespunde unei modulații reale a versului? Credem că ultima explicație este cea valabilă, nu numai din pricină că Eminescu a fost unul dintre poeții care și-au pus în profunzime problema formelor poetice, ci, mai ales, pentru că versul lui are o curgere firească, măsura citată conține, la el, o melodie care s-ar pierde în lungimea versului de 16 silabe.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-ntelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

sună altfel decît un distih în lunga măsură de 16:

Astăzi chiar de m-aș întoarce
a-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie, cu
pădurea ta cu tot?

Măsura indică deci, frazarea muzicală a poeziei, iar cezura are o altă funcție decît a finalului de vers. Versul este o unitate poetică și măsura contribuie la determinarea acestei unități. Cezura nu indică decît o subliniere, nu are decît rolul unei pauze, poate sublinia un element al versului, dar nu este indicat să reteze categoric versul, creînd două unități. Acad. G. Călinescu subliniază această caracteristică a măsurilor eminesciene: „Deosebirea de calitate dintr-un vers și altul vine din mișcarea sufletească, greu de analizat. Cînd spiritul e molcom, stins, versul de 8 picioare e răsucit în două:

Cînd cu gene ostenite
sara suflu-n luminare
Doar ceasornicul urmează
lung-a timpului cărare.

Cînd e năvalnic, declamator, îndoirea nu se mai poate face din cauza mutării tonului gramatical, care ne trage cu el“ (Opera lui Mihai Eminescu, vol. IV, Tehnica). Și, totuși, de ce versurile citate mai sus sînt scrise în distihuri, iar în „Singurătate“, de exemplu — unde se poate vorbi despre același „spirit molcom, stins“ — versurile sînt organizate în catrene? Privit ca unitate, versul citat din „Scrisoarea I-a“ trebuie citit, totuși, în măsura de 16, așa cum a fost scris, deoarece cezura și pauzele adiacente nu împart versul în două versuri, ci doar îl frazează. Citit, chiar după organizarea frazei, versul poate da:

Cînd.
cu gene ostenite,
sara
suflu-n luminare...

Versul următor, însă, nu mai poate fi secționat, ci trebuie citit, oricît de spațiate ar fi cuvintele, așa cum a fost scris:

Doar ceasornicul urmează
lung-a timpului cărare...

Credem, deci, că împărțirea în măsuri de 7—8 nu este arbitrară, la Eminescu, ci urmează ceea ce acad. Călinescu numește „mișcarea sufletească, greu de analizat“. Această împărțire corespunde unei necesități muzicale poetice, pe care noi o resimțim, citind versurile, dar pe care n-am putea s-o denumim, deoarece măsura, ca atare, a fost întrebuințată de sute și mii de alți poeți, care n-au reușit, prin aceasta, să ne și comunice ceva. Măsura subliniază imaginea, în mod muzical, contribuie la determinarea versului ca unitate poetică, dar în ea însăși nu înseamnă mai nimic. Versul mai lung sau mai scurt, cezura, pauzele adiacente, se nasc și capătă contur muzical din imaginea poetică, din cuvinte, din limbă. Măsura de 7—8 iambi sau trohei, sau de 16, pot purta și versurile eminesciene, și ale unui epigon fără nici o vocație.

Și, totuși, nu există măsuri, forme metrice, cărora unii poeți le acordă valori intrinsece? S-ar părea că sînt și asemenea cazuri, care merită să fie luate în discuție.

Valer Hossu: „Limpezire“ conține, într-adevăr, materialul faptic care să-i justifice denumirea de schiță, dar este deficitară din două puncte de vedere. Mai întîi, nici faptul, nici modul în care este povestit nu este întru totul nou. Apoi, personajele sînt nu schițate, ci reduse la o schemă, și ea cunoscută. Cînd spui „ofițer de rezervă“, „ofițer activ“, „ofițer german“, d-ta pari convins că ai și stabilit o coordonată esențială a personajului, ceea ce nu corespunde realității artistice. Personajele se cer caracterizate prin ceea ce fac și gîndesc, nu printr-o simplă citare a gradului militar sau poziției sociale. De aceea, totul este de la bun început artificios, iar desfășurarea evenimentelor nu poate aduce nici o surpriză. Desigur, forța de convingere nu se bazează pe surpriza finală, deoarece în acest caz literatura nu s-ar mai putea reciti. Important nu este ca cititorul să nu bănuiască concluzia, ci forța de argumentare a faptelor să fie atît de grăitoare, încît să producă, ori de cîte ori ai reciti pagina respectivă, efectul unei prime lecturi. Remarcăm, în ciuda acestor deficiențe, o tendință către concentrare și dozare, fapt meritoriu.

Mălinescu Domițian: „Tăietorul de lemne“ s-ar putea rezuma astfel: un tăietor adoarme, obosit, și visează că îl iese în cale, prin pădure, o sanie. Vizitiul îl invită să ia loc, apoi sania... zboară deasupra pădurii. Cine putea să fie vizitiul, decît necuratul? Eroul se trezește și... povestește și altora ce-a visat. Poate fi un subiect de lucrare literară? Da și nu. Da, numai în cazul cînd visul conține o evocare deosebit de sugestivă, sau cînd are o forță alegorică deosebită. Nu, cînd visul se reduce numai la ceea ce am rezumat mai sus. Povestirea viselor a fost și este folosită în literatură pentru ca, prin ajutorul unor elemente de ficțiune, să se pună în valoare fie o latură a caracterului, fie o prefigurare sau o soluție subiectivă a unui conflict etc. Nu orice vis este însă purtător de asemenea imagini. A zbura, în vis, este o imagine cu totul convențională, dacă prin aceasta nu se traduce, într-un limbaj simbolic, o latură a povestirii înșăși. Or, în cazul de față, întîlnirea povestită de eroul d-tale nu prezintă niciun interes.

„Față în față“ este o scenă surprinsă realist, dar rezolvarea nu ni se pare suficient de bine gîndită. După o înfruntare de felul celei povestite, între doi țărani colectiviști, nu pare firesc ca eroul d-tale să se mulțumească cu o amenințare: „Și mai ești șef de brigadă?... Las' că vedem noi.. Vine ea adunarea generală... Grăim noi despre tine, n-avea grijă!“ Conflictul, ajuns la punctul cel mai de sus, scade astfel brusc, rezolvarea amînîndu-se pentru... adunarea generală. Or, aceasta nu pare a fi în genul eroului descris.

De un realism cu trăsături macabre este „Schiopu“, interesantă și nouă ca subiect, echilibrată, dar suferind tot de nefirescul rezolvării. Poate că o singură imagine ar putea justifica totul, dar această imagine esențială lipsește (și nu este vorba de o simplă frază!). Autorul nu este obligat să arate totdeauna cauza, dar efectul trebuie s-o lase subînțeleasă, în afară de cazul cînd se sugerează mai multe cauze posibile, sau autorul vrea în mod intenționat să întrețină o anume confuzie. În schița citată nu este însă cazul acesta. Un personaj refuză să îndeplinească un anume fapt care i-ar procura, însă, salvarea familiei înfometate. Pînă la urmă el înfăptuiește, totuși, ceea ce refuzase, dar, după aceea dispare fără a mai beneficia de nimic. Nu trebuie oare să bănuim, măcar, ce l-a determinat? Mai ales cînd faptul este cheia întregii acțiuni?

P. Pogor: Nuvela „Divanul ambulant“ este o lungă înșiruire de anecdote, întîmplări nefirești, digresiuni („jurnalul divanului“...), comic macabru etc. În acest timp, survin: războiul, Eliberarea, anii de luptă pentru refacere, dar nuvela se preocupă prea puțin de aceste evenimente. Deși cititorul este încredințat că „multe din cele înșirate în cuprinsul acestei istorisiri sînt pe de-a întregul adevărate și nu născocite de autor“, aceasta nu conferă mai multă calitatea povestirii, de un humor îndoielnic. Înainte de logodnă, un inginer își face cîteva note în carnetul său intim. Ele sînt redate în nuvelă cu o notă explicativă a autorului: ...„autorul a extras și a încercat să dea o formă literară mizgăliturilor din jurnalul lui Dorian...“ Iată cum arată cîteva note cu „formă literară“: „Ana, soția lui Blagu, va asista la logodnă în costum de vrăjitoare. În momentul schimbării inelelor, clopotele tuturor bisericilor din Arad vor răsuna cu furie. Tot atunci tunurile din cetate vor trage 12 salve cu ghiulele oarbe. În această zi memorabilă, birourile, magazinele și fabricile vor fi fi închise“ etc., etc. De notat că eroul era doar în trecere prin Arad, deși voia să comande „cetatea“! Umorul își pierde, astfel, calitatea specifică, iar eventualii cititori nu mai înțeleg nimic.

Corneliu Buzinschi: Pagimile conțin promisiuni evidente, mai ales în ceea ce privește concizIunea și culoarea densă a stilului. Este evocat, însă, un trecut care nu are nici o fereastră deschisă către ziua de azi, întîmplările par generate de un mecanism care se învîrtește pe loc. Ar fi suficient să comparați măcar locurile descrise cu imaginea lor de azi, pentru a observa singur deficiențele lucrării. Și poate că, făcînd această confruntare, veți scrie despre cîntecele auzite azi pe malurile Bistriței.

A. Lipovan: Instantaneele d-tale, scrise cu o mare economie stilistică, surprind cîteva trăsături ale eroilor, dar formula aleasă este mult prea eliptică pentru a sublinia îndeajuns ideea fundamentală. D-ta descrii „un șef“: „E foarte sever, cînd vorbește, retează. Mi-a fost nesuferit un timp“. Apoi, subalternul este chemat de șef, care îi comunică: „Ești propus șef de exploatare în bazinul Birzava“. Finalul nu lămurește nimic: „Mi-a dat apoi un pumn solid cît el, de era să-mi sară ochelarii și m-a felicitat“. Ce s-a urmărit? Prezentarea unui „șef“ sever și totuși bucuros de succesele oamenilor pe care îi conduce? Pentru ca această imagine să fie convingătoare, ar fi trebuit ca definirea personajului să nu se facă prin indicarea telegrafică a aparentelor defecte și, apoi, a calităților, ci prin relevarea lor, dintr-un fapt, un gest etc. Conciziunea nu înseamnă numai a scrie cu puține cuvinte, ci a spune mult în puține cuvinte. Oamenii și faptele apar atunci cu atît mai semnificative.

Mihai Bujeniță: D-ta însoțești manuscrisele de o scrisoare explicativă de începe astfel: „Grupul de schițe, unele cu veleități de nuvelă, pe care l-am anexat acestei lapidare scrisori, vrea să aducă o nouă cărămidă la edificiul tînăr care se înalță pe o temelie stropită cu lacrimi uscate. Lucrările sînt ale unui începător, iar subiectele tratate nu sînt fructe rupte din inepuizabilul arbore al originalității. Nici formele nu sînt inedite, iar limba desigur că abia acum pornește la un lung drum“. Citind manuscrisele, acceptăm întrutotul aprecierea de mai sus. Corespunde perfect realității.

Mihu Dragomir

Pagina elevilor

BIOBIBLIOGRAFIE

NAGY ISTVÁN

S-a născut la 22 februarie 1904, în Cluj, dintr-o familie de muncitori. Autodidact, absolvent a 5 clase primare şi al şcolii de ucenici tîmplari, Nagy István este astăzi cel mai reprezentativ prozator maghiar din ţara noastră.

De timpuriu a trebuit să intre muncitor, cunoscînd, astfel, viaţa şi aspiraţiile proletariatului, din existenţa căruia sînt inspirate majoritatea creaţiilor sale.

Debutează în 1932 cu o nuvelă inspirată din mediul muncitoresc. Scrie nuvele cu caracter autobiografic, inspirate din viaţa clasei muncitoare. Tot în 1932 tipăreşte un prim roman, pentru care e trimis în judecată, iar în 1933 apare un al doilea roman.

Colaborează la revista „Korunk" din Cluj, precum şi la revistele progresiste maghiare. După Eliberare devine redactor responsabil al ziarelor **Világosság** şi **Igazság**. În 1948, e ales deputat în Marea Adunare Naţională. Actualmente este secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

În romanele sale actuale, Nagy István se inspiră din viaţa nouă a poporului nostru care construieşte socialismul. A scris romane, nuvele, piese de teatru, reportaje literare, studii sociologice, studii literare. Din numeroasele sale scrieri, cele mai reprezentative s-au tradus şi în limba romînă. Astfel, în ordinea cronologică a apariţiei, scrierile traduse sînt: **„Toate drepturile rezervate"**, nuvelă, E.S.P.L.A., 1949, în colecţia Cartea poporului, **„La cea mai înaltă tensiune"**, roman, E.S.P.L.A. 1952; **„Ospăţul lui Rèz Mihaly"**, roman, Ed. Tineretului 1955, **„Dincolo de bariera"**, roman, E.S.P.L.A. 1958; **„La cea mai înaltă tensiune"**, ed. II-a revăzută, E.S.P.L.A. 1958; **„Nuvele"**, E.S.P.L.A. 1959. Traduceri de schiţe şi nuvele au apărut şi în revistele: **„Viaţa Romînească"**, **„Steaua"**, **„Tribuna"**, **„Contemporanul"**.

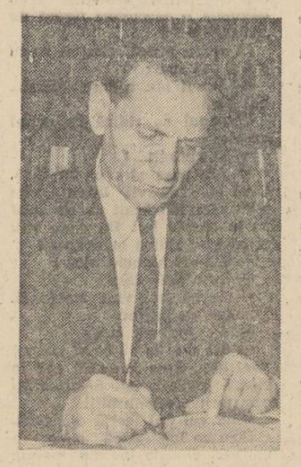

Pentru activitatea sa literară, e decorat în 1948 cu Ordinul Muncii clasa III-a. În 1949 primeşte Medalia pentru lupta de Eliberare de sub jugul fascismului. În 1955 este ales membru corespondent al Academiei R.P.R. În 1957, Nagy István este Laureat al Premiului de Stat şi tot în 1957 primeşte şi Ordinul Muncii clasa I-a. În 1959, cu prilejul aniversării a 15 ani de la Eliberare, i se conferă „Ordinul 23 August, clasa IV".

BIBLIOGRAFIE

Despre **„La cea mai înaltă tensiune"**: S. Damian, Laudă tenacităţii comuniste, Gazlit. 8. XII. 1955; Georgeta Horodincă, Scînteia 15.II. 1958; D. Petrescu, Luceafărul, 1. V. 1960 etc.

— Despre **„Ospăţul lui Rèz Mihaly"**: Dumitru Mircea Gaz. Lit. 16. II. 1956; Geo Şerban, Scînteia, 4. VIII. 1956; Ion Brad, Scînteia Tineretului, 6.V.1956 etc.

— Despre **„Dincolo de bariera"**: D. Murgu, Scrisul Băn. 1/1959 etc.

— **Studii critice generale**: C. Mircea, Steaua, 11/1959.

Rodica Florea

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ŞCOALA DE 8 ANI

Ca urmare a sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn din iunie 1960, Ministerul Învăţămîntului şi Culturii a elaborat, încă de la sfîrşitul anului şcolar 1960—1961, proiectele planurilor de învăţămînt şi ale programelor şcolare necesare trecerii la învăţămîntul general de 8 ani. Prin trecerea la şcoala de 8 ani, — moment important în revoluţia culturală din ţara noastră — se va asigura baza culturii generale a maselor, corespunzătoare dezvoltării economiei naţionale şi necesităţii lărgirii orizontului cultural al întregului popor la nivelul progresului ştiinţei şi tehnicii moderne.

In proiectul planului de învăţămînt al şcolii de 8 ani, se acordă o atenţie specială studiului limbii şi literaturii romîne. Numărul orelor destinate predării acestor discipline se ridică la 1960, reprezentînd 25,22% din totalul orelor. Elaborate pe baza unei minuţioase studieri a particularităţilor de vîrstă şi urmărind cu grijă evitarea supraîncărcării elevilor, proiectele programelor şcolare, întocmite pe baza unei tematici variate, urmăresc dezvoltarea la elevi a sentimentelor morale, formarea conştiinţei patriotice, cultivarea gustului pentru lectură şi setea de adevăr şi frumos.

Urmărind realizarea acestui scop instructiv educativ, proiectele programelor şcolare de literatură romînă ale şcolii de 8 ani se deosebesc fundamental de cele vechi prin faptul că lasă autorilor de manuale posibilitatea alegerii celor mai indicate lecturi, pe baza cărora se poate realiza o cît mai completă educaţie a tinerelor generaţii. Textele literare trebuie să se grupeze în jurul cîtorva idei ca: „Jocul, munca şi viaţa nouă a copiilor din patria noastră, şcoala în trecut şi astăzi, dragostea pentru natură din patria noastră, viaţa şi năzuinţele poporului oglindite în creaţia populară, eroismul poporului în diferite momente ale istoriei sale, avîntul muncii creatoare a poporului condus de partid pentru construirea vieţii noi socialiste, lupta pentru apărarea păcii, sentimentul de prietenie cu toate popoarele lumii, care luptă pentru pace şi progres social şi altele". (Din expunerea acad. Ilie Murgulescu, ministrul Învăţămîntului şi Culturii).

Consider că o bună selectare a celor mai reprezentative lecturi nu se va asigura decît cu concursul tuturor cadrelor didactice şi chiar cu acela al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care ar putea da Editurii Didactice şi Pedagogice sugestii utile în această muncă destul de dificilă, deoarece proiectul programelor şcolare fixează tematica, dar nu şi lecturile pe baza cărora se vor elabora manualele şcolare. Sînt convins că Editura Didactică şi Pedagogică ar primi cu deosebită satisfacţie orice sugestii i-ar veni din partea profesorilor şi a scriitorilor în vederea unor manuale şcolare de cît mai bună calitate. De asemenea, cred că n-ar fi ignorate nici propunerile ce s-ar face în vederea îmbunătăţirii proiectului de programă pentru studierea gramaticii, al cărei scop este formulat precis: formarea unei deprinderi practice de exprimare corectă şi frumoasă, de însuşire corectă a limbii romîne.

Îmbinînd principiul predării liniare cu cel al predării concentrice, cu preponderenţa acestuia din urmă, proiectul de programă realizează o trecere lentă de la noţiunile mai sumare de gramatică, însuşite de elevi în clasele I—IV — la cele angrenate într-un sistem mai ştiinţific eşalonat pe ultimii patru ani (cl. V—VIII). Pe baza principiului concentric, cunoştinţele predate în anii precedenţi se reiau şi se dezvoltă de la o clasă la alta în funcţie de particularităţile de vîrstă şi de nivelul de pregătire a elevilor. Eşalonarea predării cunoştinţelor în 4 ani (cl. V—VIII) în loc de 3 (cl. V—VII) asigură nu numai o gradare metodică a cunoştinţelor, ci şi un timp îndelungat pentru însuşirea acestora, fără prea mari eforturi.

În general, proiectul de programă cuprinde cam aceleaşi cunoştinţe de gramatică pe care le prevedeau şi programele pentru şcoala de 7 ani. În plus, s-au adăugat, la clasa a VIII-a: alternanţele fonetice în rădăcina cuvintelor, formele inverse la verb, prezentul istoric, subiectul multiplu, subiectul logic şi gramatical.

În eşalonarea şi dozarea cunoştinţelor s-a avut în vedere nu numai accesibilitatea, ci şi evitarea supraîncărcării, mai ales la clasa a V-a. Dificultăţile cele mai mari par a se fi ivit tocmai la stabilirea programei pentru această clasă. Cu toată grija avută de organele de resort ale M.I.C., rămîn încă de examinat unele probleme, în special la clasa a V-a, la morfologie. De pildă, proiectul de programă pentru această clasă nu mai prevede predarea flexiunii. Aşa cum este mai normal, părţile de vorbire flexibile şi neflexibile se vor studia în clasa a VI-a, cînd elevii posedă noţiunile necesare de caz, mod, timp, fără de care predarea flexiunii este exclusă. Din cauza aceasta, proiectul prevede ca noţiunile de rădăcină şi terminaţie să se predea tot la clasa a VI-a, la capitolul despre cuvintele flexibile şi neflexibile. Faptul acesta ridică însă unele dificultăţi, deoarece elevii, fără să fi învăţat ce se înţelege prin terminaţie, sînt puşi în situaţia de a studia în clasa a V-a, „adjectivele cu două terminaţii" şi „terminaţiile infinitivului".

Profesorul se va găsi şi el în oarecare încurcătură, deoarece va trebui să spună totuşi elevilor ce este o terminaţie, înainte ca această noţiune să se fi predat metodic în cadrul unei ore de curs. De aceea, mi-aş permite să sugerez o derogare de la predarea tradiţională a morfologiei, propunînd ca noţiunea de flexiune să se dea în clasa a V-a, imediat după predarea conjugării verbului la modurile personale, adică exact după ce s-au studiat detaliat declinarea nominală şi flexiunea verbului.

De asemenea, consider că este necesar ca noţiunea de „terminaţie" să se introducă, cel puţin sub forma recunoaşterii ei, fără definiţie, chiar de la capitolul despre substantiv, unde scrierea corectă a nominativ-acuzativului plural la substantivele comune nearticulate şi articulate cu articolul hotărît enclitic şi a genitiv-dativului feminin singular cu şi fără articol, presupune cunoaşterea acestei noţiuni. Lămurirea acestei noţiuni înainte de predarea adjectivului este absolut necesară, deoarece nu se va putea preda elevilor despre adjectivele cu două terminaţii, sau, dacă se va preda, nu va fi în nici un caz pedagogic.

O altă propunere aş avea de făcut în ceea ce priveşte pronumele posesiv. Proiectul de programă prevede ca în clasa a V-a să se studieze acest fel de pronume, nu însă şi adjectivul posesiv. Din practica şcolară ştim însă că, în textele literare, adjectivul posesiv este mult mai frecvent decît pronumele posesiv. Cum este şi firesc, elevii sînt tentaţi ca atunci cînd întîlnesc un adjectiv posesiv să spună că este pronume. Este greu de presupus cum s-ar putea ieşi din această încurcătură. Ce trebuie să spună profesorul elevilor? Că nu este pronume? Dar ce este? Sînt sigur că, dacă profesorul nu explică elevilor că folosirea pronumelui posesiv pe lîngă un substantiv nu este aceeaşi cu cea cînd substantivul lipseşte, în mintea elevilor vor apărea unele nedumeriri dăunătoare poate din punct de vedere instructiv şi uneori chiar educativ. În consecinţă sînt de părere ca sau adjectivul posesiv să fie prevăzut a se studia în clasa a V-a, sau să se lase şi pronumele tot pentru clasa a VI-a, aşa cum s-a procedat cu pronumele şi adjectivul demonstrativ. Opinîndu-se pentru a doua soluţie, s-ar crea posibilitatea ca la verb să se predea nu numai infinitivul şi participiul, ci şi gerunziul şi supinul, care par separate în mod arbitrar de celelalte moduri nepersonale.

Tot la capitolul despre pronume este necesar să se precizeze că se predă şi declinarea pronumelui personal, deoarece simpla specificare... numărul, genul şi cazul pronumelui personal nu este suficientă. Profesorul va sta la îndoială dacă trebuie să predea şi declinarea pronumelui personal. Ori la exerciţiile aplicative asupra pronumelui se specifică: „Folosirea corectă a liniuţei de unire la formele neaccentuate ale pronumelui personal". Studierea formelor neaccentuate nu este posibilă decît în cadrul declinării pronumelui personal.

În capitolul „Părţile principale ale propoziţiei", proiectul prevede să se studieze numai predicatul nominal. Nu ştiu de ce se lasă tocmai pentru clasa a VI-a să se predea şi predicatul verbal cînd tocmai acest fel de predicat este mult mai frecvent. Dacă elevului îi explici în general despre predicat, dar nu-i faci precizări decît în legătură cu cel nominal, este şi firesc ca acesta să întrebe cum se numeşte celălalt predicat. Ce urmează să răspundă profesorul la o astfel de întrebare? Să mai aştepte elevul un an ca să-şi clarifice o noţiune simplă? Probabil că s-a evitat predarea predicatului verbal în clasa a V-a, deoarece la capitolul despre verb — la modurile nepersonale — nu s-au prevăzut a se studia decît infinitivul şi participiul. Acceptîndu-se soluţia dată mai sus cu dislocarea pronumelui posesiv de la clasa a V-a la a VI-a şi predarea în această clasă a tuturor modurilor nepersonale, s-ar înlătura şi acest obstacol, urmînd ca predicatul verbal să se predea în clasa a V-a o dată cu cel nominal, fără a se ajunge cu aceasta la supraîncărcarea elevilor.

Propuneri similare s-ar putea face şi la celelalte clase. De pildă, la clasa a VI-a se prevede studierea vocabularului şi a familiei de cuvinte. Asupra vocabularului însă nu se revine decît în clasa a VIII-a, fără nici o menţiune asupra acestuia la clasa a VII-a. Tot la clasa a VII-a se prevăd şi adverbele de scop, care sînt destul de puţin numeroase şi nu ştiu în ce măsură şi-ar găsi utilitatea practică.

O analiză mai adîncită a proiectului şcolii de 8 ani, în special a programelor şcolare, ar putea duce la îmbunătăţirea acestora înainte de definitivarea lor şi înainte de elaborarea noilor manuale şcolare întocmite pe baza acestor programe. Este de datoria tuturor cadrelor didactice să contribuie la îmbunătăţirea programelor şcolare ale şcolii de 8 ani, trimiţînd Ministerului Învăţămîntului şi Culturii sugestiile lor documentate şi bine argumentate.

Prof. Ion Popescu
Şcoala medie „Gh. Lazăr"
Bucureşti

Urare la început de an şcolar

Nu ştiu de ce, de cîte ori se apropie începutul de an şcolar, îmi fuge gîndul la paginile lui Creangă. Nu este nevoie să aduc în citate pentru întărirea şi colorarea celor ce vreau să spun şcolarilor, pasagiile măiestre, evocatoare din **Amintiri din copilărie**. Cîţi oare s-ar putea să nu le cunoască? Iar cei ce nu, să ia în mînă biblia de grai şi duh moldav, care-i opera lui Creangă.

O să se desprindă din file, din rînduri un farmec, farmecul veşnic care a supus inimi şi imaginaţii, inimi de la noi şi minţi de peste hotare. Creangă e cunoscut şi preţuit peste tot pămîntul unde au purces slovele lui tălmăcite în alte graiuri.

De la vremile lui Anton Pann şi de la şcoala vremii lui Creangă treburiile s-au deprins mereu altfel. Şcoala a mers cu prefacerile lumii. Dar adevărata faţă a şcolii care dăruie oameni noi pămîntului, e şcoala timpului nostru, şcoala nouă din părţile lumii unde se clădeşte lumea nouă a socialismului. Şcoala veche ţinea în chingi şi sub obroc conştiinţele. Realitatea era deformată, istoria confecţionată. Sensul etic al vieţii era tras pe făgaşele intereselor claselor exploatatoare, ale burgheziei şi moşierimii. Cu unele excepţii, relaţiile între profesori şi elevi erau false şi şcoala rămînea o amintire grea multora.

Ceea ce apărea mai jignitor, mai criminal, era deformarea sau neformarea conştiinţei elevului. Fiinţa spirituală în dezvoltare era mutilată. Mutilată prin minciună. Pentru că istoria, istoria omenirii sau a patriei era trasă prin tiparele confecţionate după interesele de clasă ale burgheziei. Trecutul omenirii, actele umanităţii erau falsificate. Şcoala căuta să promoveze, să crească laşi, conformişti, unelte prin care să fie dirijate, oprimate şi speculate masele largi ale poporului.

Oh! **„Liceu cimitir al tinereţii mele!"** a strigat Bacovia şi strigătul lui pornea vibrind din toate acele crude realităţi. Copilul care venea în întîia toamnă şi zi şcolară cu zbuciumul inimii înfricoşate, se apropia apoi în fiecare toamnă cu cordul vibrînd ca o furtună, ca după ani la rînd, însoţit de o lume de spaime didactice, să devină halucinat sau nesimţitor.

Desigur că au fost şi dascăli buni care au luptat cu aceste sumbre date ale şcolilor de prin vremi, dar mulţi au avut de suferit şi mulţi au pierit în valuri de potrivnicie, loviţi de oficialitatea obtuză sau slugarnică regimului burghezo-moşieresc, mulţi au îngropat în tristeţe şi ani de pensie mizeră, elanuri şi idealuri de apostoli ai cărţii şi slovelor bune.

Liceul tinereţii lui Bacovia, cimitirul viselor şi avînturilor nobile şi-a închis de mult porţile. Plugul vremii proaspete i-a răsturnat brazda şi osemintele nefericite. Şcoala nouă a fost inundată de lumina unui nou climat, a unei noi orientări pedagogice şi ştiinţifice.

Dar, eu aş fi vrut să-ţi fac o urare de început de an şcolar, tinără şi nouă generaţie! Aş fi vrut ca umbra copilului, a şcolarului care am fost odată, să se ridice de pe banca cu pupitrul scrijilat şi să-ţi ureze, fericindu-te, un bun început de an şcolar.

Aş fi vrut ca umbra liceanului care am fost odată, chinuit de probleme şi imagini false, de nedreptăţi, să-ţi surîdă din tiparul ei de umbră a vremii apuse, văzîndu-te cum începi un an nou în şcoală nouă, licean al zilelor noastre din patria noastră.

Din micile tăbliţe de ardezie zgîriate de condeie de piatră, din tablele mari ale claselor, nu ne-a rămas în memorie decît negrul unei nopţi spirituale, în care, arare şi ca o lucire mingîietoare de mică lumină cosmogonică, clipeşte timid amintirea unui dascăl bun, a unor intenţii fericite şterse de buretele îmbibat cu pornire şi obtuzitate, cu îngustime etică sau cu directă şi organizată crimă împotriva adevărului şi binelui.

Închid uşile claselor şi şcolilor din amintirea tristă.

Deschid uşile claselor voastre de azi şi vă urez, copii şi tineret al patriei: — An bun şi rodnic în şcoală nouă! Ani buni şi roade bune de gînd şi suflet pe calea vieţii!

Radu Boureanu

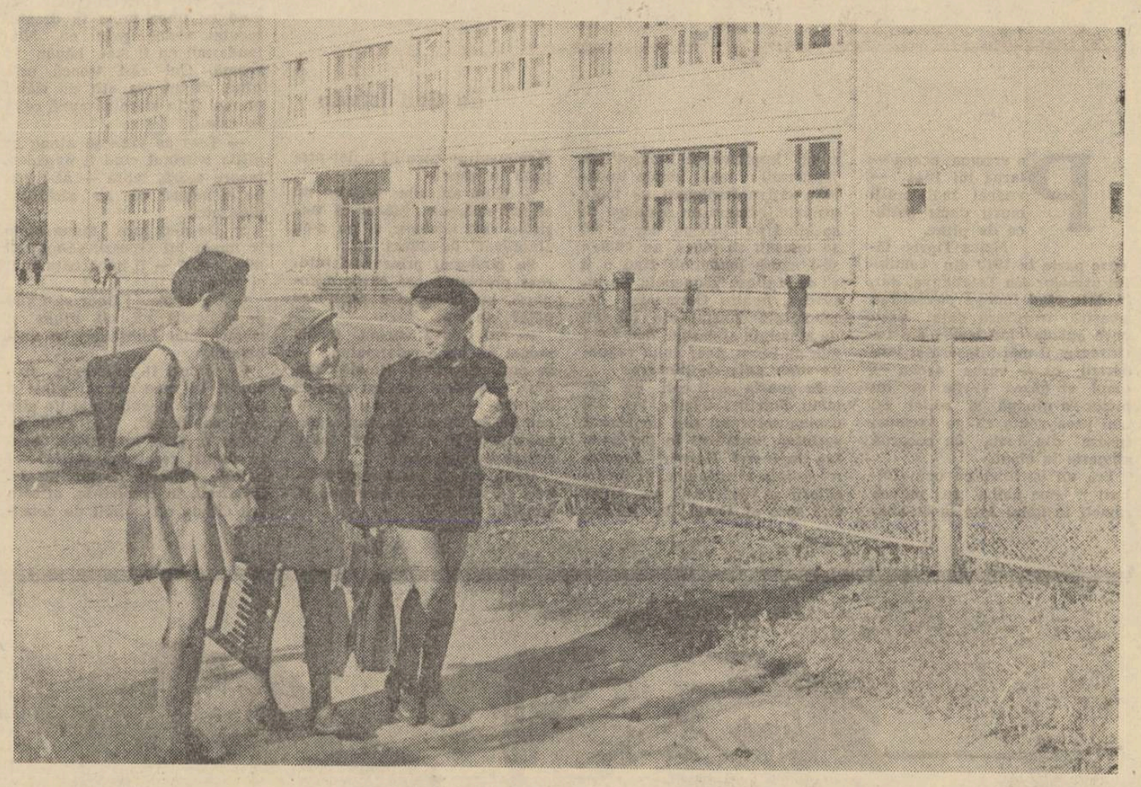

Aroma fără moarte

Una dintre aromele fundamentale ale vieţii este cea a pîinii proaspete. Oricît de sătui am fi, uşa deschisă a brutăriei lasă să treacă o respiraţie turburătoare în care se amestecă evocarea belşugului şi a copilăriei, prezenţa aerului şi a pămîntului, culoarea soarelui şi a focului.

O altă aromă de neuitat care însoţeşte începutul adolescenţei este aceea a rechizitelor şcolare şi a noilor cărţi de învăţătură. Sclipătul întunecat al cernelii, virful creionului ascuţit din care se vor prelinge literele şi cifrele, radiera curată, echerul auriu, caietele cu disciplina lor abstractă fac parte din anunţul sărbătoresc al noului an şcolar. Şi, mai ales, cărţile! Ele te vor apropia de adevăr, îţi vor descoperi realitatea, în desfăşurarea ei orizontală şi în secţiunea ei verticală, ajutîndu-te să devii navigator şi miner al cunoaşterii, te vor pregăti pentru rolul pe care urmează să-l ai în viaţa patriei.

Cărţi încă necunoscute, răsfoite doar, vor fi cîndva bunuri asimilate, experienţe cîştigate, în timp ce altele se vor deschide, la fel de îmbietoare, pe drumul nesfîrşit al înţelegerii şi transformării lumii.

La orice vîrstă am fi, ori cîte cărţi am fi citit, noul an şcolar ne turbură sufletul cu aroma lui de început, de fereastră deschisă, de sete de cunoaştere — aroma fără moarte a vieţii noastre libere şi conştiente.

Ana Lăzărescu

Izvorul poeziei „Lordul John" de G. Coşbuc

N. Drăganu, enumerînd unele poezii ale lui Coşbuc, ale căror teme au fost luate din alţi autori, adăuga: „S-ar putea ca şi „Puntea lui Rumi" sau „Lordul John" să intre în această categorie" [1]).

Întîmplarea a făcut ca, urmărind alte lucruri, tot în legătură cu Coşbuc, să găsim, în broşura lui Dimitrie Iarcu, *intitulată* Efimeride : (anecdote) sau Rominulu glumeţu *(Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1857, aflată în Biblioteca Academiei R.P.R., cota A/28900, la p. 29), anecdota 63, în care sînt aproape toate elementele din cunoscuta poezie „Lordul John" a lui G. Coşbuc. Iată, cu ortografia şi punctuaţia din broşură, anecdota:*

„Un lord din Londra, iubitoru de întrecere la luptă, a plecatu tocmai la Scoţia, unde era unul vestit pentru puterea şi meşteşugul ce avea la luptă. Acesta la venirea lordului se afla muncind la o ţarină nu departe de casa sa. Lordul descălecînd, se apropie de dînsul ţiindu-şi calul de frîu, pe urmă legîndu-l de un pom: „Tovaroşe, i zise el, am auzit multe vorbindu-se de tine, şi de aceea am făcut o aşa lungă călătorie, numai ca să ne cercăm şi amîndoi, să vedem care pe care va trînti". Scoţianul, fără să-i răspundă, lăsă sapa jos din mînă, lu apucă cu mîinile de mijloc, şi-l aruncă peste gard afară din ţarină, şi cu cea mai mare răceală se apucă earăşi de lucrul său. Pe urmă uitîndu-se la dînsul cum abia se scula de jos, i zice: Mai altceva să-mi mai zici? Nimic îi răspunse Lordul, de cît mă rog, asvîrle-mi şi al cal dincoaci".

Stilul greoi, unele întorsături de frază silite ne fac să bănuim că D. Iarcu nu a reelaborat anecdota citită sau auzită, ci a tradus-o.

A citit Coşbuc anecdota în textul lui Iarcu, sau a citit-o în vreun almanah sau în vreo culegere de anecdote? Ţinînd seamă de elementele care se află atît în anecdotă, cît şi în „Lordul John" şi, mai ales, de felul deosebirilor dintre ele şi de tonul general şi de semnificaţia pe care o capătă anecdota trecînd prin sufletul şi mintea lui Coşbuc, ajungem la convingerea că George Coşbuc a cunoscut anecdota în forma pe care i-a dat-o Iarcu. Într-adevăr, lordul iubitor de luptă, bărbatul vestit prin puterea lui, plecarea lordului, descălecarea lui de pe cal, lipsa de bună cuviinţă a lordului care nu dă „bună ziua" omului cu care voia să se lupte, lipsa de bunăcuviinţă peste care anecdota trece, dar pe care Coşbuc o subliniază intenţionat, nu atît ca să arate graba lordului John de a se lupta, cît ca să arate îngîmfarea şi dispreţul acestuia pentru semenii săi nenobili; micul discurs pe care lordul i-l ţine omului cu care voia să se ia la trîntă, aruncarea peste gard a lordului, întrebarea — dacă mai vrea ceva — pe care învingătorul i-o pune învinsului, starea neplăcută în care se află lordul după ce a fost aruncat peste gard şi, în sfîrşit, poanta anecdotei, rugămintea ca învingătorul să-i asvîrle şi calul, toate elementele acestea din anecdotă se găsesc şi în „Lordul John", din care lipsesc numai amănuntele că lordul, după ce a descălecat, s-a apropiat de omul căutat ţinîndu-şi de frîu calul pe care l-a legat apoi de un pom şi că învingătorul, după ce l-a asvîrlit pe lord peste gard, şi-a continuat cîtva timp „cu răceală" lucrul, mai înainte de a-l întreba pe lord dacă mai vrea ceva.

Să vedem acum în ce constau modificările pe care le-a adus Coşbuc anecdotei aşa cum e relatată de Iarcu.

În timp ce în anecdotă bărbatul cel tare se află în Scoţia, în poezia lui Coşbuc, acesta se află în Irlanda. În anecdotă nu ni se spune despre lord decît că era „iubitoru de întrecere la luptă" iar despre adversarul său că era vestit pentru puterea şi meşteşugul ce avea la luptă; în anecdotă calitatea celor doi, situaţia lor socială e indiferentă, în locul lordului ar fi putut fi oricine altul pentru că accentul, în anecdotă, cade pe uşurinţa cu care e învins unul din cei doi luptători şi care determină şi poanta: admiraţia învinsului pentru puterea învingătorului, exprimată în naivitatea cu care-i cere să asvîrle şi „al cal dincoaci", şi nu pe faptul că unul e lord îngîmfat, iar celălalt, ţăran.

Coşbuc dă însă de la început eroilor săi o stare civilă, un nume; ei nu mai sînt doi anonimi. Şi, în timp ce anecdota ne arată că „scoţianul" se află la sapă, în ţarină — era, deci, un ţăran, un muncitor — despre lord nu ne spune decît că e „lord" socotind, probabil, că cuvîntul acesta spune tot. Coşbuc însă nu numai că îi dă un nume lordului, ci, pentru simetrie, pentru echilibru, aşa cum ni-l înfăţişează, sobru, pe Willy Spucker, în ocupaţia lui umilă, dar utilă, ne prezintă, satiric, şi pe lordul John în ocupaţiile lui cele mai de seamă:

Fluieră pe drum şi cîntă
Şi e cel dintîi la trîntă.

Coşbuc renunţă pentru irlandezul său la „meşteşugul ce avea la luptă" şi ne spune despre el numai că e „un bărbat grozav de tare", ştergînd astfel asemănarea pe care o avea scoţianul cu lordul cel „iubitoru de întrecere la luptă" şi-l mută din ţarină în curte, desigur pentru că, la noi, ţarina n-are gard. O dată cu trecerea din ţarină în curte, îi schimbă însă şi munca şi îl pune să facă o treabă pe care ţăranul nu o face decît după ce şi-a terminat celelalte treburi mai grele şi mai însemnate. Antiteza între cei doi e astfel izbitoare: unul e lord, clasa nobilă, care nu umblă decît după distracţii, celălalt e ţăranul, poporul, care munceşte. Ca s-o facă şi mai ascuţită, acestei antiteze Coşbuc i-a dat, pe lîngă coloratura socială, şi una politică. Schimbarea Scoţiei în Irlanda e de bună seamă voită. Scoţia încetase de mult de a mai fi o problemă pentru Anglia, dar Irlanda n-a încetat o clipă — de la subjugarea ei de către englezi — lupta pentru independenţă şi ecourile acestei lupte nu puteau să nu-l mişte pe Coşbuc, el însuşi unul dintre cei care trăise o asuprire străină, a Habsburgilor.

Modificările pe care le-a adus Coşbuc materialului din anecdotă au ajutat poetului să creeze dintr-o snoavă searbădă, o poezie plină de mişcare, de prospeţime şi de ironie la adresa unor clase şi orînduiri menite să fie aruncate... „peste gard".

Titus Pîrvulescu

[1]) N. Drăganu: **„George Coşbuc la liceul din Năsăud şi raporturile lui cu grănicerii"** — în Anuarul liceului grăniceresc „G. Coşbuc". Anul şcolar 1925—1926, p. 79.

[2]) **Cuvîntarea de predare** (a bustului lui G. Coşbuc către liceul „G. Coşbuc" din Năsăud) **rostită de Ion Pecurariu...** în Anuarul liceului grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud, anul şcolar 1925—1926, p. 6.

Ştiaţi că...

● **După 1890, în ultimii ani ai vieţii sale, Ion Ghica a fost preocupat de scrierea unei piese de teatru prin care să critice moravurile vremele ale politicienilor din vremea sa. Din această piesă, intitulată O şedinţă de sfat administrativ la pieirosii cu leaţă, nu ne-au rămas decît cîteva fragmente, în manuscris, însă edificatoare pentru atitudinea satirică a scriitorului faţă de moravurile decăzute din acel timp.**

● **În 1886, cînd Mihail Kogălniceanu se retrăsese pe malul mării, la Constanţa, părăsit de prieteni, bătrîn şi bolnav, primeşte de la Vasile Alecsandri, care se afla atunci la Paris, aceste calde rînduri: „Iubite Kogălnicene... O scrisoare mă înştiinţează că te afli la Constanţa, bolnav şi mîhnit... Eu, contimporanul tău, amicul tău din copilărie, nu pot să te ştiu astfel, părăsit pe ţărmurile unde a fost aruncat Ovidiu cu două mii de ani mai înainte, fără a mă simţi adînc mişcat în sufletul meu. Vin cu braţele deschise, nu în speranţe de a te mîngîia, dar în dorinţă de a te strînge la piept şi de a-ţi zice: nu te descuraja, fii bărbat în faţa împrejurărilor supărătoare. Vei ieşi din această criză, cum ai mai ieşit din altele, voinic, sănătos, cu toate darurile de care eşti înzestrat..."**

● **Cunoscuta povestire a lui Alecu Russo, Piatra teiului, a fost scrisă în limba franceză, în 1840, purtînd titlul La pierre du tilleul, légende montagnarde, fragment d'un voyage dans la Haute-Moldavie en 1839". Admirabila ei transpunere în limba romînă, aşa cum o cunoaştem azi, a fost realizată de Mihail Sadoveanu şi publicată în 1925, într-un volum din „Biblioteca Minerva".**

● **Întors din prizonierat, la începutul anului 1918, G. Topîrceanu rîdea cu hohote despre ştirea falsă referitoare la moartea sa. În ziarul Lumina din 31 ianuarie 1918, poetul semna cîteva strofe zglobii, sub titlul aparent grav De profundis, în care spunea:**

Nu, asta nu pot s-o suport!
Curînd, e-un an şi jumătate
De cînd aţi declarat că-s mort
În unanimitate...

Dar, astăzi, negru şi zburlit
De cum m-a prins duşmanul, —
Vă dau de veste c-am sosit
Întreg, şi eu şi geamantanul.

Teodor Vîrgolici

ATLAS LITERAR

Republica Populară Ungară

Era o noapte neguroasă

de Gali Istvan

Pe vremea aceea — iarna lui 1944 — vedeai mai mulți morți decît coltuce de pîine.

Neica Tigriș făcuse parte în 1919 din comitetul uzinelor din Tatabanya, dar, la data cînd începe povestirea noastră, trecuseră deja vreo zece ani de cînd ieșise din închisoare. Il mai uitaseră și jandarmii că — vorba aceea — omul se găsea și-așa cu un picior în groapă și astfel nu mai prea conta că pe vremuri fusese din aceia cu cocardă șingerie în piept.

Era un bătrînel cu ochi tulburi — cum naiba se putuse ramoli în halul ăsta la de-abia cincizeci de ani? — numai piele încrețită și oase. Bătrînul voia totuși să mai trăiască și veșnic se ciondănea cu prietenii lui, care nu se prea arătau încrezători în victoria socialismului. Dar nici neica Tigriș nu se mărginea la vorbe. In calitatea lui de conducător al Comitetului minerilor comuniști, conducea lupta din ilegalitate.

In momentul acesta, vreo treizeci de oameni încărcau niște vagoane trase la rampă. Săltau ditamai lădoaie grele — plumb, vîrau sub ele vălătuci de lemn și le urcau, cu chiu, cu vai, pînă la platformă.

Pe lîngă garnitura ce aștepta mîna înmănușată; mai întîi jandarmilor, apoi muncitorilor.

— Ei, merge? Merge?

— Așa, mai încet...

— Cine-i șef de echipă?

— Eu — răspunse un tînăr cu gît gros ca de taur. Era un tip „monumental", care pe dată îți cîștiga încrederea.

— La cîte vagoane li s-au spart azi fundurile?

— Zice că... la două.

— Și, mă rog, de ce?

— Știu și eu?

— Ei, totuși...

— E prea mare povara — răspunse șeful de echipă.

Hauser pîti un zîmbet, ca un părinte care e tare mulțumit de răspunsul pe care i l-a dat propriul lui puști.

— Cînd am adus utilajul nu se mai spărgea... Măcar că mașinile sînt aceleași și nu s-au „îngrășat" de-atunci.

Pe jandarmi prinse a-i interesa problema, așa că se apropiară, bălăbănindu-și pușțile agățate de braț.

— Păi, dacă ne-au trimis numai vagoane reformate! — se auzi răspunsul liniștit din gura aceluiași om cu grumaz de taur. — Alea bune le iau nemții. Poftiți și vedeți și dumneavoastră! Astea au toate scîndurile putrede.

Unul, care îl însoțea pe inginer, se vîri pe sub vagoane și anunță:

— Ce-i drept, nu-i păcat.

— Unde ați pus scîndurile fărîmate?

— Pe foc — răspunse iarăși șeful de echipă.

— Cine v-a dat voie...?

— Cînd dîrdîi toată ziulica, îți cade bine un strop de foc.

— Ia mai lăsați prostiile! — exclamă Hauser. — Mă duc să vorbesc la șeful gării, să nu vă mai trimită decît vagoane bune. Ne-am înțeles? Ei, spor la lucru!

Dădu iar mîna cu toți la rînd, jandarmii clătinară din cap, iar oamenii se împrăștiară la treabă. Nu însă înainte ca maistrul-șef Marton să le fi aruncat printre dinți vorba: Să nu miros că vă lăsați duși de nea Tigriș, că-i prăpăd!

Dar nu trecură nici cinci minute și iar îi pîrîi unui vagon dușumeaua, de bieții oameni abia putură sări în lături. Iar încărcătura? Ce era să facă! Se prăbuși drept între șine.

In noaptea aceea răbufniră pînă acolo zgomotele luptelor ce se dădeau la nord de oraș. La orizont, cerul era tivit cu un licăr roșietic, iar din dealurile Vértesului se auzeau împușcăturile partizanilor. Cîțiva dezertori din armată, apoi niște muncitori, care de la 1919 trăiseră tot cu frica în sîn, cîțiva flăcăi de premilitărie, precum și feciorul lui Tigriș baci, Gyuszi îi zicea, o luară într-acolo.

Dar bătrînul Tigriș rămase pe loc. Nici n-ar fi fost în stare să urce dealurile, decît dacă l-ar fi dus alții. Mai mult zăcea și nici să tușească ca lumea nu mai avea putere. Din piept îi ieșeau șuierături suspecte, iar cînd își ținea mîna în dreptul focului, vedea prin ea. Nici jandarmii nu îl mai băgau în seamă. Cui să-i treacă prin gînd că un om atît de slăbit ar mai fi în stare să pună ceva la cale.

— Tare aș vrea să ajung — gîfîia bătrînul cînd îl năpădea, înspre seară, febra — să-i văd pe ai noștri că au străbătut pînă aici.

— De n-ai juca dumneatale la nunta lui Gyuszi, să-mi zici mie „cuțu" — îi îmbărbăta unul și altul.

— Ei, vorbe...! Doar să-i văd pe ai noștri că au ajuns și să-mi mai îmbrățișez o dată băiatul.

Pe mineri îi ridicaseră frumușel în vreo patru rînduri și îi vîriseră în sub-unitățile zise „de reabilitare". Un rînd în ianuarie, altul în martie, apoi în august cernuseră iarăși al naibii ordinele de mobilizare. In sfîrșit, în octombrie, oricare era cît de cît bănuit de comunist se pomenea cu jandarmul lîngă el.

Neica Tigriș lupta din patul lui. Măcar, doamne! Ce-ar mai fi dat să se găsească și el acolo, în munți, alături de fiușău.

★

A doua zi, încărcătorii nu aveau o locomotivă care să facă manevră cu vagoanele cele fărîmate, să le scoată din drum și să le dea pe linia moartă, căci pînă și cea mai paradită rîșniță de „vicinal" fusese trimisă spre Germania. Astfel, fură nevoiți să le manevreze cu brațele, de unde tărăgăneală și nesfîrșite strigăte de hei-ruppp.

Șeful de echipă se dădu pe lîngă sub-maistrul, pe care inginerul îl lăsase acolo, și-i șopti:

— Dom'Hauser n-a prea zis tatăl-nostru, că... ia-uite! De ieri pînă azi și-al treilea vagon...

— Toamna se numără bobocii!

— Ași vrea să-ți mai spun ceva.

— Și eu... grăi maistrul, fără să i se uite celuilalt în ochi.

— Spune drept; crezi că are vreun rost ceea ce facem noi? Eu zic că nu-i bine să ne punem cu...

— Lasă, nea...

— Nu de alta, dar sîntem atîția... familiști.

Șeful de echipă scoase capul de după vagon și văzu că jandarmii fumau liniștiți pe rampă, apoi grăi iar:

— De-o fi să nu mai fiu pe-aici, dumneata ia legătura cu nea Tigriș. Ți-o spune el ce-i de făcut. — Apoi strigă cît îl luă gura: „Să-mpingem, oameni buni!".

Pe la prînz apăru maistrul-șef și șopoti îndelung cu jandarmii, apoi se apropie de echipă.

— Merge? Merge...?

— Ar merge — răspunse cel din fruntea echipei — de n-ar fi atîtea vagoane rele.

— Cîte vagoane s-au sigilat?

— Alea două...

— Și... de ieri... nimic?

— Is tot vagoane paradite — răspunse șeful de echipă, lăsînd ochii în pămînt.

— Voi dați-i înainte! — porunci maistrul-șef — iar dumneata vino cu mine, că vrea să-ți vorbească domnu' inginer Hauser.

Il conduse pe șeful de echipă la mașină, dar cînd acesta se așeză în cabină, în loc de maistrul-șef, hop jandarmul lîngă el.

Muncitorii se opintiră să urnească o altă ladă, submaistrului îi fulgeră prin cap că ar trebui să-i dea de știre lui nea Tigriș, iar ochii i se umplură de lacrimi. De frig, de praf, ori de ce naiba!

Spre înserat, apăru și pîrpiriul de Jojo, în veșnicele lui vestminte hîite și peticite ca vai de lume. Purta ochelari cu ramă de sîrmă, în dosul cărora străluceau niște ochi ce aduceau cu ai cotofenei. De-abia mai ținea sub braț maldărul de gazete, pe care le împărțea abonaților, dîndu-li-le în mînă sau azvîrlindu-li-le pe ferestre. Jojo era „social-democrat" convins, de cîțiva ani nici nu mai voise să stea de vorbă cu bătrînul, căci, vorba aceea: cui îi putea deștepta vreo bănuială o asemenea figură de „ziarist"?

In seara aceea, cînd îi trecu pragul, îi zise:

— Omul tău a fost ridicat... din gară.

Beteagul se ridică în capul oaselor:

— Și ceilalți...?

— Nu prea știu ce să facă. Cînd au isprăvit lucrul, nici n-au mai îndrăznit să se ducă pe la casele lor. De unde știu ei că nu-i ridică la noapte?

— Dă-mi hainele alea!

— Iaca, ți le dau.

— Parcă îmi vine amețeală. Ține-mă de mijloc.

— Ce vrei să faci?

— Mă duc la ei, că ei nu pot veni aici. Prea le-ar da apă la moară jandarmilor. Să-mi arăți cam pe unde s-au pitit.

Cînd cei doi ieșiră din casă, cineva se luă după ei, ca o umbră. Era un individ voinic îmbrăcat în manta de ploaie.

In zori fu ridicat sub-maistrul și încă vreo douăzeci și opt de inși. Jandarmii îi porniră pe jos spre cetățuia-închisoare din Komárom. Nea Tigriș și „ziaristul", considerați „capii răutăților", și încă „prinși asupra faptului", fură tîriți la post. Să vadă, nu cumva vor mai scoate niscai nume de la ei?

★

La sfîrșitul lui decembrie, frontul ajunsese la hotarul orașului Tatabanya. Tancurile nemțești se pregăteau să primească lupta în Șesul cel Mic, sperînd că un contraatac reușit din partea lor ar putea duce la despresurarea capitalei prinsă în cleștele de oțel al armatei sovietice.

Intr-o noapte întunecoasă, cei doi fură luați între baionetele jandarmilor împestrițați cu niște vălțgani din cei cu crucea încîrligată. Nici de cătușe ca lumea nu-i învredniciseră. E drept că nici nu mai prea aveau, că și acelea fuseseră trimise spre apus. Le legară mîinile la spate cu frînghii, deși se vedea cît de colo că această măsură de prevedere era inutilă. După atîtea „cercetări", oamenii de-abia se mai țineau pe picioare.

— Incotro ne duceți? — se tîngui „ziaristul".

— Vorba! — strigă sergentul-major. Cine nu-și ține gura, primește glonț în burtă.

Cei opt oameni încruntați care îi escortau erau beți și morți de oboseală. De o săptămînă nu mai închiseseră ochii.

— Ne-a sunat ceasul... — grăi nea Tigriș.

— Nu! Eu cred că ne duc la gară să ne trimită după ceilalți, la Komárom.

— Vorba! — strigă iarăși majorul.

— Ne-a sunat... ne-a sunat... — zise din nou bătrînul, înaintînd cu pași măsurați de-a lungul uliței înecate în beznă.

Ii trecură de uzină și îi opriră sub cariera de nisip.

Salvei îi urmară văicărelile „ziaristului" care se prăbușise și acum se zbătea de moarte. Cineva îi împușcă de aproape de tot.

WÜRTZ ÁDÁM: „Vară"

Ucigașii se îndepărtară înjurînd, căci de abia își puteau trage cismele din clisa jilavă. Cînd ieșiră la șosea, nu mai isprăveau cu tropăielile. Oamenii căutau să-și scuture tina ce le cuprinsese încălțămintele, apoi o luară spre oraș.

Nea Tigriș zăcea nemișcat și simțea o căldură plăcută prin tot corpul. „Bună-i cîrpa asta rece, pe frunte!" — își zicea în sinea lui, căci bietul om nu știa că era cu fruntea în noroi, și zicînd așa, credea fierbinte că va ajunge ziua de mîine, ziua cea mult așteptată.

Din dealurile Vértesului se auziră focuri de armă. Nu cumva o fi chiar bălatul lui cel care trage! „Stai, Gyuszi! Așteaptă-mă, să mă ridic din pat! Da, hai și ia-mi cîrpa asta rece de pe frunte, că-i gata să-mi astupe ochii. Nu fii așa de neajutorat, ce naiba! că vreau să mă uit mai bine la tine!".

Primii care dădură, în zori, peste cele două cadavre, fură niște cazaci călări care patrulau pe-acolo.

In romînește
de NIC. A. STRAVOIU

Desen de V. SAVONEA

Sărutul

de Francisc Munteanu

In noaptea de 4 februarie 1945, în zona frontului de la Vihnic, în Tatra, era frig: nori pîntecoși, grei, prevesteau ploaie sau lapoviță. In fața tranșeelor noastre, dincolo de pîrîu, la vreo 2 kilometri, în pădurice, erau nemți. Se îngropaseră acolo în urmă cu vreo trei săptămîni. Erau în refacere, aproximativ 1.000 de oameni, resturile unui regiment de infanterie din Köln. Trăgeau rar, numai la nevoie, ca și cum ar fi vrut să facă economie de muniție.

De trei săptămîni așteptam ordinul de atac și ordinul întîrzia. Unii spuneau că grosul regimentului nostru era angajat în niște lupte de la marginea satului, alții că se aștepta refacerea legăturilor cu regimentul sovietic de care ne despărțisem în timpul luptelor de la Komarno.

Pe vremea aceea eram foarte ursuz și arătam cu zece ani mai mult decît aveam în realitate. E drept, cunoșteam foarte puține din plăcerile vieții și ceea ce cunoșteam era tot din auzite sau citite din cărți. La zece ani am îmbrăcat pentru prima oară uniforma, cînd am intrat ca premiant la liceul militar, și n-am mai dezbrăcat-o de atunci. O singură dată am purtat haine civile, împrumutate de la un prieten, și atunci am avut senzația că toată lumea se uită după mine. In anul cînd am terminat liceul, a izbucnit războiul. Peste noapte m-au făcut ofițer și m-au trimis pe front. In prima săptămînă am trecut botezul focului și m-am obișnuit cu răpăitul mitralierelor, cu huruitul avioanelor. Totul mi se părea normal, ca și cum aș fi terminat arhitectura și mi s-ar fi încredințat să proiectez blocuri. Eram militar de profesie. Îmi îndeplineam îndatoririle cu conștiinciozitate, îmi respectam superiorii întocmai cum învățasem la școală. Tot timpul eram alături de soldați, în tranșee.

Într-o noapte, în timpul luptelor de la Stalingrad, am auzit o discuție între doi soldați.

— Știi, măi Petrache, cîți kilometri sînt pînă acasă?

— Nu.

— Aproape trei mii.

— Taci, măi, că ne împușcă.

Aș fi vrut să-i văd pe cei doi soldați care discutau și chiar m-am gîndit, dacă sînt din compania mea, să-i scot la raport. Dar n-am mai avut posibilitatea să-i identific din cauza unui atac. Sub ploaia de gloanțe, culcat în noroi, am uitat de ei. Atacul nu se mai sfîrșea. Un șrapnel a explodat chiar în apropierea mea și suflul morții mă ameți puțin. Buimăcit de teamă și frig, îmi trecu prin minte că asta ar putea fi ultima mea noapte. Eram convins că soldații din compania mea mi-ar fi săpat o groapă, mă iubeau doar. Dar ar fi fost stupid să mor la 20 de ani fără să fi cunoscut ceva din viață. Nici măcar la femei n-am fost. E drept fusesem îndrăgostit de o elevă de la liceul Carmen Sylva, pe care o vedeam în fiecare duminică la slujba religioasă dar nici o dată n-am vorbit cu ea. Altă femeie nici n-am cunoscut. Ba nu, mint. Am mai cunoscut o fată într-un sătuleț din Ucraina. Era vară. Fusesem cazat într-o casă țărănească cu miros de gogoșari murați și lapte bătut. Gospodarii aveau o fată cu fața rotundă, îmbrobodită cu o mulțime de cîrpe colorate, cu ochii mici, rotunzi ca niște copeici de aramă coclită. Ori pe unde mă întorceam în casă simțeam în spate privirile tăioase ale fetei. La început îmi făcu plăcere să mă știu privit, umblam mai țanțoș, pînă cînd, într-o după masă, traversînd curtea, cineva aruncă cu pietre după mine. Am constatat direcția: inamicul era în pod. Am scos pistolul și cu multă precauție am urcat treptele scării. În pod nu era decît fata cu ochi ca de copeici și o grămadă de pietre. Am căutat-o s-o privesc în ochi și ea nu și-a lăsat privirile în jos: nu se temea. Dimpotrivă, ura îi făcu ochii și mai reci și mai frumoși. Cu un sentiment ciudat, de învins, am coborît din pod ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Două săptămîni am stat în casa țărănească din Ucraina și două săptămîni am continuat să simt privirile tăioase ale fetei. Umblam precaut, atent la cel mai mic zgomot.

La plecare, toată familia m-a însoțit pînă la poartă. N-aveam ce să le spun. Am descoperit lîngă picioare o piatră, m-am aplecat și am întins-o fetei. Ea m-a privit cu buzele întredeschise. Avea ceva sălbatec în ea. M-am aplecat spre ea, s-o sărut, și fata s-a retras, cu buzele strînse, pînă în fundul ogrăzii. Îmi spuse cu o voce rea, înăbușită:

— Idi...

Acest „du-te" a fost singurul cuvînt pe care mi l-a adresat în cele două săptămîni cît am stat la ei. Luni de zile am visat-o aproape în fiecare noapte: o vedeam stînd la poartă, chemîndu-mă și apoi cînd ajungeam lîngă ea deslușeam cuvintele pe care mi le spunea: idi, idi, idi... Nici nu știu cum, dar, m-am îndrăgostit de ea.

★

Cînd credeam că se sfîrșește atacul, rușii puseră în funcțiune aruncătoarele de mine. Ar fi groaznic să am mormîntul aici: războiul o să se termine, soldații o să plece și am să rămîn numai eu ascuns sub un mușuroi. Cîmpul unde eram fușese o tarla de porumb, ici colo se mai vedeau urmele cocenilor. După lupte oamenii vor veni cu plugurile și va dispare mușuroiul, dacă mi se va face unul... Ce căutam în fond la trei mii de kilometri de acasă?... Știam că, dacă voi scăpa cu viață, pe cei doi soldați care au discutat mai înainte n-am să-i scot la raport. Tot timpul tirului m-am gîndit acasă, la șorțul peticit al mamei, la satul risipit la picioarele Semenicului, la casele cu tulei, și, ca niciodată pînă atunci, dorul de casă mă sufocă.

A doua zi după atac am descoperit că oamenii nerași, murdari, erau urîți. M-am retras în tranșee și m-am ghemuit peste niște saci umpluți cu paie. Soldații mă credeau bolnav. Un plutonier mă anunță că printr-un ordin special trebuia să cedez un camion la dispoziția unui colonel care locuia la 40 de kilometri de linia întîia. Știam că dumnealui căuta de mai mult timp un camion ca să transporte în țară un pian. Am refuzat să execut ordinul.

Un soldat negricios, care auzise refuzul, se apropie și-mi zîmbi:

— Foarte bine ați făcut, domnule sublocotenent...

— Ce-am făcut bine?... Și ia poziția cînd vorbești cu mine!...

Soldatul luă poziția de drepți, dar continuă să zîmbească.

— Că ați refuzat să dați camionul.

— Am refuzat pentru că avem nevoie de camion.

— Nu, domnule sublocotenent. Ați refuzat pentru că domnul colonel voia să transporte niște lucruri furate... Toată lumea știe asta.

Pentru prima oară mi-am dat seama că nu făceam parte din „toată" lumea.

— Voi vă urîți superiorii, așa-i?

— Nu pe toți.

Se apropiară și alți soldați. Rîdeau. Aș fi vrut să-i întreb dacă pe mine mă urăsc. Dar n-am avut curajul. Mi-era teamă de ei. Negriciosul parcă mi-ar fi ghicit gîndurile.

— Dumneata ești încă tînăr, domnule sublocotenent... Nu știți cumva ce înseamnă „botanica"?... Îmi scrie nevasta că băiatul a rămas corijent la botanică...

Mi-am dat seama că tot ce învățasem la liceul militar nu făcea două parale. Oamenii rămîneau oameni și după ce îmbrăcau uniforma soldățească. Soldatul negricios, în afară de numărul de matricol și de sarcina de a sta lîngă mitralieră, avea și doi copii și unul corijent la botanică. După ce a murit, mi s-au adus lucrurile lui personale. Printre nimicuri era și o fotografie de familie cu colțurile îndoite. Toți patru, el, nevastă-sa și cei doi copii erau fotografiați „în sepia", înșirați pe niște scaune albe în fața unui fundal tomnatec cu stîlpi de marmoră pictați, legați între ei cu ghirlande împletite din frunze de viță de vie.

★

Pe soldații pe care îi aveam în subordine aici, în Tatra, îi cunoșteam pe toți. Știam care suferă de măsele, care nu poate mînca mîncăruri grase, cine era sau nu însurat.

Sergentul de zi mă anunță că se apropie un curier. M-am înălțat să văd dacă curierul respectă întocmai indicațiile de apropiere de tranșee. Pozițiile nemților din pădurice erau mai sus de tranșeele noastre, puteam urmări orice mișcare.

Curierul sări în tranșee.

—Vă cheamă „bătrînul", tovarășe locotenent. E cătrănit. „Bătrînul" era comandantul întregului batalion.

— Stoiane, te mai doare brațul?

De fapt asta nu mă interesa în clipa aceea, dar voiam să aflu amănunte în legătură cu invitații „bătrînului". Curierul fusese mitralior în compania mea, îl rănise o schijă de brand.

— Cred că e ceva foarte important. Toată noaptea au sunat telefoanele. Mi-a spus doctorul, dacă totul merge bine ca pînă acum, nu mai îmi taie brațul.

Curierul avea ochi apoși, obosiți.

— Știți, tovarășe locotenent, dacă mi l-ar fi tăiat atunci imediat, poate aș fi fost chiar bucuros că am scăpat cu viață... Mare e deșertăciunea omului. Acum mi-ar părea rău să rămîn ciung.

— Va să zică „bătrînul" e cătrănit... Desigur telefoanele au sunat de la Statul Major. Înseamnă că s-a hotărît atacul... Eu cred, Stoiane, că n-o să ți-l taie...

Pînă la batalion erau vreo 8.000 de metri. Curierul merse înainte, eu după el. Din cînd în cînd se uita la mine, așteptă îmbărbătări.

— Maică-ta a pus acrituri?

— A pus, tovarășe locotenent... Două sute de gogoșari a pus.

Înainte de a intra la „bătrînul" i-am aruncat în loc de salut.

— Nu ți-l taie, mă, n-ai nici o grijă.

Bătrînul mă aștepta descălțat; cizmele și le rezemase de canadiana rece.

— Îți alegi patru băieți, tovarășe locotenent, și te duci în recunoaștere în pădure... Cunoști zona?...

— Da, tovarășe căpitan.

Eram foarte atent. Deobicei din tonul comenzii, din alte amănunte puteam afla mai multe decît textul oficial al sarcinii. Asta am învățat-o de la ruși.

„Bătrînul" stătea cu coatele rezemate de tăblia mesei. Avea părul alb și 32 de ani. Părul i se înălbise într-o singură noapte, lîngă Crivoirog, în timpul unui atac aerian. Atunci cînd a trecut cu toată compania la sovietici. Acolo la Crivoirog ne-am cunoscut pentru prima oară și de atunci nu ne-am mai despărțit. Am fost tot timpul împreună: în lagărul de trierе, în birourile de voluntari panduri, pe cîmpurile de exerciții apoi din nou pe front, pe Tisa, în Tatra.

— Cercetezi tot malul drept pînă la dealuri. Pe urmă vii și-mi raportezi.

— Am înțeles, tovarășe căpitan. Cercetez tot malul drept pînă la dealuri, apoi vin și raportez.

— Foarte bine, Petrescule... Îți alegi patru băieți buni. Acum e 3 și 22.

Mi-am potrivit ceasul după ceasul „bătrînului".

— Da, e 3 și 22 de minute.

— Plecați la 4 și 20.

— Am înțeles, tovarășe căpitan. Plecăm la 4 și 20.

— La revedere, Petrescule, și noroc.

„Bătrînul" nu obișnuia să dea mîna. Avea cîteva degete degerate și din cauza asta erau țepene. În timpul retragerilor și-a arătat degetele unui locotenent-colonel. Acesta l-a privit lung ca și cum ar fi vrut să spună: „De ce trebuie să văd eu asta?"

Cu glas tare, răspunse militărește:

— Cel puțin o să cerșești mai frumos, tinere. Patria cere sacrificii...

În noaptea aceea m-a convins și pe mine să trecem la sovietici.

Plantonul mă primi cu o nerăbdare ciudată.

— Plecăm în recunoaștere, tovarășe locotenent?

— Grubea!

— Ordonați, domnule locotenent!

— La 4 și 10 îi trezești pe Oanță, pe Covaci și pe Trăistaru.

— Am înțeles, domnule locotenent. La 4 și 10.

Din cauza norilor, zorile erau cenușii și vîntul aducea dinspre pădurice iz amărui de brad și clipocit de apă. Plantonul se lăsă pe vine și-și aprinse o țigară: la lumina palidă a chibritului fața îi era trandafirie ca fața unei păpuși de celuloid. Am hotărît să-l iau și pe el în recunoaștere.

Nemții nu ne-au observat decît la întoarcere, după ce trei din cercetași ajunseră cu bine în tranșee. Eu și cu Grubea am rămas prinși între pădurice și pîrîu. Eram într-un unghi mort, dar cea mai mică deplasare ne-ar fi costat viața. Mitralierele grele măturau terenul centimetru cu centimetru. Grubea îmi povesti că cea mai mare decepție în viața lui a fost produsă de un aparat de fotografiat pe care l-a demontat. Își închipuise că în camera obscură e o întreagă mașinărie ca la un ceasornic, și cînd colo, nimic. Burduful aparatului e gol ca o bășică de porc.

Atacul începu la ora 11 și două artilerii arară tot cîmpul. Vag, printr-o perdea groasă de nisip, l-am văzut pe Grubea rostogolindu-se fără să fi luat picioarele cu el. Am vrut să-l strig, dar n-am reușit să-mi mișc buzele: un val de nisip îmi acoperi fața și mă cuprinse o liniște ciudată, plăcută. Exploziile le auzeam de departe ca într-un vis, ușor, legănat. Cînd m-am trezit, cerul era dat cu var și limitat de niște pereți albi cu foarte multe ferestre.

Trecuseră două săptămîni de la atac, eram internat într-un spital militar din Komarno. În salon mai erau cinci paturi și o masă unde stătea o soră. Cînd se apropie prima oară de mine am recunoscut-o imediat: avea ochi mici, rotunzi ca niște copeici. Îmi venea foarte greu să vorbesc. Abia am putut îngîna dacă-și mai amintește că o dată am vrut s-o sărut. Ea mă privi nedumerită, nu știa nici un cuvînt romînesc. Cineva îi traduse ultimul cuvînt. Mă privi zîmbind, se aplecă asupra mea și mă sărută pe frunte. Aș fi vrut să-i mulțumesc, dar nu mai aveam putere.

Mult mai tîrziu am aflat, era de undeva din Siberia orientală.

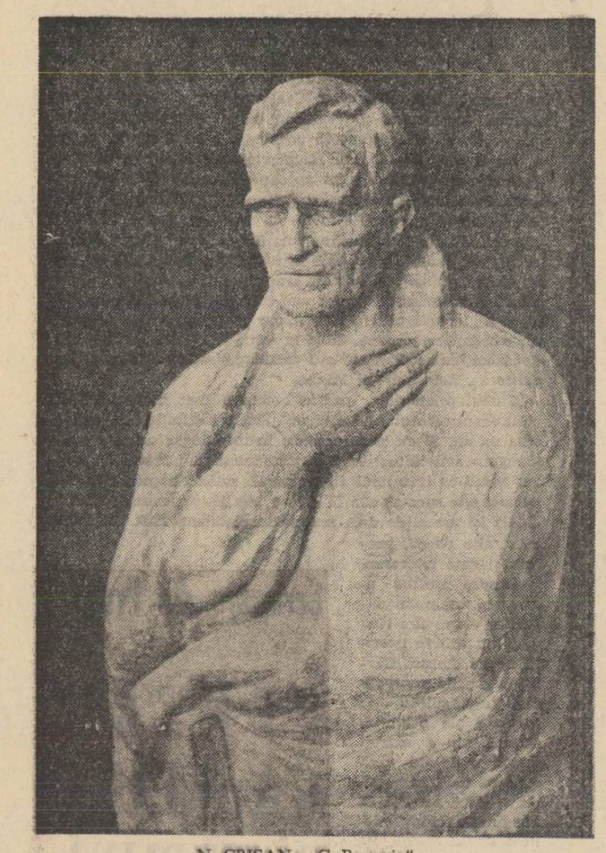

N. CRIȘAN : „G. Bacovia"

Bacovia elev

Fragment dintr-o monografie despre G. Bacovia

Să urmărim puțin evoluția elevului Vasiliu Gheorghe, viitorul poet George Bacovia.

În clasa a III-a gimnazială, Vasiliu Gheorghe cultivă intens lectura particulară, pentru care am văzut că dovedea o mare pasiune încă din cursul primar. Acum descoperă în biblioteca surorilor sale pe Vlahuță, Eminescu, Coșbuc, autori ce nu figurau în programa analitică de pe atunci, cînd se studia numai Bolintineanu și Vasile Alecsandri. Citește și romane în traducere: Cei trei mușchetari, Atala etc., iar dintre scriitorii romîni: Elena și Manoil de Bolintineanu, care-i plăcuseră foarte mult; Fulga sau Ideal și real de Grandea. Acest autor i-a fost profesor de limba franceză. Gr. Tăbăcaru, coleg cu Bacovia, ne spune într-un articol că el citea pe sub bancă, în timp ce profesorul explica lecția de pe carte sau trecea note în catalog. Aceste îndelungate lecturi născură în sufletul elevului interesul și dragostea crescîndă pentru operele literare, dar mai ales pentru poezie.

Uneori, cînd îi venea în minte o melodie, simțea nevoia să-i adapteze un vers. O dată s-a surprins scriind o strofă, două... uitînd pe parcurs de melodia ce i-o sugerase. Astfel, prin clasa a treia de gimnaziu, și-a descoperit vocația poetică, continuînd să scrie în cea mai mare taină. Își compara versurile cu ale poeților înaintași.

Se gîndea cît de frumoase sînt poeziile lui Alecsandri, Eminescu... — Oare ale mele ar putea să placă vreodată? Îndoiala, neîncrederea încolțeau în sufletul său. Seninătatea privirilor începu să i se umbrească de neliniștea ce-i străbătea ființa. O forță nebănuită îl împingea de acum irezistibil, către poezie. Nu împărtășea nimănui această autodescoperire. Era fericit de noua vocație și în același timp înspăimîntat; presimțea oare fragedul său suflet ce destin poetic îl așteptă?

În această clasă — mai mult decît în cele anterioare — se remarcă la compoziții și la limba romînă.

Profesorii nu cercetau caietele elevilor, nici nu controlau compunerile date acasă. Dacă elevii spuneau: „Domnule profesor, cutare are o compoziție foarte frumoasă", o citea în clasă, o nota și atît. Elevul nu-l mai interesa. Colegii lui Vasiliu știau că el are compuneri foarte frumoase. La lecțiile de stil și compoziție, dădea cele mai bune exemple de comparații: metafore, metonimie, sinecdocă etc., ce umpleau de admirație pe colegi. Scria versurile conspirativ, ascunzînd manuscrisele. Știa că poeții nu prea erau bine văzuți. Nu voia ca familia să-l descopere. Studia cu tot mai mult zel literatura și mai puțin celelalte obiecte de studiu.

În clasa a III-a se adăugă și limba latină. A avut șansa să înceapă cu un foarte bun profesor, Grigore Topliceanu.

Deprinsese bine franceza și puțin germana; nu avea mare ușurință la însușirea limbilor străine, dar latina nu i se păru grea. Conciziunea acestei limbi corespundea modului său de a exprima cît mai esențial ceea ce gîndea.

Grigore Topliceanu era un profesor sever, însă, în mod excepțional, pentru acel timp, foarte apropiat de elevi; lucra cu ei activ, preda gramatica aplicată la text și traducea după ce elevii învățau vocabularul lecției de predat, ceea ce înlesnea mult înțelegerea textului de tradus și interpretat. Poetul a păstrat o pioasă și caldă amintire acestui profesor.

★

În clasa IV-a, își îndoi eforturile spre a face față cu succes și examenului de absolvire.

Este poate locul să vorbim despre o simpatie pentru o colegă de la gimnaziul de fete, ce i-a inspirat poezia intitulată „Și toate", cu care debutează în „Literatorul". Nu știa despre muza sa decît că se numește Elena. Se întîlneau în drum spre școală. Se salutau, și atît. Nu a știut ce a devenit, deoarece în anul ce a urmat nu a mai văzut-o. Se pare că se retrăsese de la gimnaziu. Această primă tresărire sentimentală, oricît de efemeră, a lăsat în sufletul adolescentului o tristețe duioasă.

În clasa a IV-a cunoaște poezia lui Macedonski în următoarea împrejurare: O cunoștință a familiei, Jinga, student la litere în București, poet și el, face o vizită părinților și se împrietenește cu Iorgu, a cărui fire retrasă și tăcută i-a atras imediat atenția.

Întîmplător, Jinga avea la el volumul „Excelsior" al lui Macedonski, cu următoarea dedicație: „Poetului-artist Jinga, A. Macedonski". Iorgu, impresionat la vederea acestui volum, îl citi, și fu foarte încîntat că a descoperit pe marele poet. Jinga îi oferă volumul. Bacovia desenează pe prima copertă în chip de Ianus, caricatura lui Macedonski în profilul din stînga și pe Jinga în profilul din dreapta. Asemănarea este perfectă și nota spirituală a caricaturii evidentă. În ziua cînd Jinga pleacă la București, îi citește poezia „Și toate" despre care am vorbit. Jinga i-o cere pentru „Literatorul" în care apare la 20 martie 1899, semnată V. George. Fusese scrisă cu un an înainte, în 1898.

Anul 1898 marchează o epocă destul de fecundă pentru creația sa de debut, dacă ținem seama de activitatea școlară ce trebuia să susțină. Poemele: Plouă, Rar, Sonet, Tablou de iarnă, Palid, Nevroza, Și toate, dovedesc, prin factura și măiestria lor, ca și prin conținut, o muncă serioasă, de adîncă concentrare pe ogorul poeziei. De pe acum și-a găsit nota personală, ce-l va diferența tranșant de poeții anteriori, și-l va impune ca poet matur. Poeziile scrise înainte de această dată nu le-a păstrat. Anul 1899 vădește un progres continuu în atacarea și tratarea temelor poetice: Amurg violet, Decembrie, Negru, Melancolie, Nervi de toamnă, Proză, Ego, Aiurea, În altar, Epitaf.

Cu această realizare poetică de aleasă calitate, absolvi elevul Vasiliu Gheorghe cele patru clase gimnaziale.

Agatha Grigorescu-Bacovia

Mihai Negulescu

MATIȚA

În plaur o cărare deschide bărcii zări
Cînd stufuł peste valuri stă lung în nemișcare
Ca strigăte țișnite din val, în zbuciumări,
Și împietrite-n verde, în suplu, — din urcare.

Prin iulie cu clocot de soare năruit
Umbrare răcoroase, în zbor, ni-s pelicanii →
Iar ceamul între maluri alunecă tihnit
Și tăinuind cu stufuł, cu peștii, cu bibilanii...

Pe Matița, lumina alunecă egal
Iar tremurul din ape rămîne fără crainic;
Părelnic păpurișul ne-mbie către mal
Cu suplele Flamingo ce-așteaptă-n umbră, tainic.

Un colț rămas la margini de țară; brîu de stuf
Încins pe trupul leneș al apelor, cu soare...
Tihnită frumusețe pierdută sub văzduh...
Pierdută-n ochii noștri profunzi... Pierdută oare?

Ziatos Hristos

CEI TREI DE LA IMITOS*)

„Din cei 300, 3 de-ar fi, sînt de-ajuns
Un Thermopile nou, în munții tăi să facă"
Byron

În pieptul meu dorința e clocot viu de mare
Și ochii minții mele dau negurile jos,
Trecutul dezvelindu-l... În față îmi răsare
Întunecata casă din strada Imitos.

Aici, trei tineri, singuri, istoriei în file
Pentru vecie scris-au cu litere de foc
Măreața epopee; și noul Thermopile
Dușmanii fără număr i-a fost oprit în loc.

Trei tineri doar... O, Byron, de ai fi fost să-i vezi
Din lira ta atuncea s-ar fi stîrnit depline
Cîntări pe care numai întîiul dintre-aezi
Le-a închinat Eladei și gloriei eline.

Desigur, Parthenonul nespus de mult îmi place
Și ritmul lui Sofocle în inimă-mi răsună
Dar mina lor vitează eu simt distinct cum face
În mine să vibreze cea mai înaltă strună.

Și, dacă, lin, tăcerea i-a-nvăluit de mult,
Ecou înalt de tunet azi deslușesc sub zări
Și aprig zvon de luptă adastă în tumult,
Trezind o amintire pe-a timpului cărări.

Văzduhul cînd așteaptă mut zorii să s-arate,
Cînd stele stau s-apună, re-nvie iarăși ei...
Învăluită-n noapte Atena o străbate...
Atena o străbate patrula celor trei.

Nu-i lapta lor poveste, rostită pe-ndelete.
Obscuri de-s pașii vremii, n-au fost purtați în van.
Nici sîngele lor tînăr n-a fost furat de Lethe...
N-a-mprăștiat furtuna superbul lor elan.

O! inima li-i vie de-apururea și cîntă
Cum inima lui Danko lumină în cuvinte.
Sub cerurile lumii — chemarea lor s-avîntă
Tovarăși — hai la lupta cea mare... Înainte!

În romînește de
CORNELIU ȘERBAN

*) Imitos — cartier din Atena, unde, în 1943, trei tineri revoluționari au apărat cu prețul vieții un depozit de muniții al Armatei Populare de Eliberare Națională, ținînd piept unui batalion de naziști.

Gh. D. Vasile

PESCĂRUȘI

Cel care din inima timpului, revoluția,
a slobozit stolurile zilelor albe și bune,
se-ngrijește cu aceeași căldură continuă
de pîinea noastră zilnică și albă.

Căci dacă stăm și ne gîndim cu toții,
zilele bune ce înseamnă-n lume?
Spinarea omului îndreptată spre stele,
biciușca boierului conservată-n cicatricea amintirii,
armata spicelor în marș sonor spre brutării.

Zburați, stoluri de pescăruși, voi, zile bune!

Zilele bune mai înseamnă muncă
și jghiaburi de metal încandescent
în care se străvăd hoidele galbene,
hoidele galbene ale șesurilor țării.

Zburați, stoluri de pescăruși, voi, zile bune!

Și mai înseamnă cîntece entuziaste,
adînci și străvezii ca iezerul de munte,
în care să se vadă flăcările inimii
arzînd cu trunchiurile de mărgean profund.

Și gînd lansat spre vămi universale
cu zgomot lung, pămîntul de răsună,
ca o puternică și ne-ntîlnită mînă de om,
ce-așează stele dincolo de lună.

Zburați, stoluri de pescărușl, voi, zile bune!

Sub stolul vostru marea infinită
își leagănă vecia ei albastră,
cu-același ritm împins din țărm în țărm,
doar bănuind că este viața noastră.

Și își închipuie că vă e leagăn
și-n zbor vă lasă să-i fugiți din palme,
iar voi oglinda, în destins ocol,
i-o liniați cu paranteze calme.

Zburați, stoluri de pescărușl, voi zile bune!

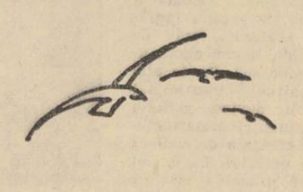

Iosif Naghiu

TINEREȚE

Părea că zarea se-nbracă în alb
Și suridea curat ca o mireasă...
Călare Făt-Frumosul o lua
Ducînd-o-n visul meu ca într-o casă,

Și era greu de ris și de iubiri
Ceasul acela... Izvorau lumine
Și se ciocneau dorinți de împliniri
Ca două cupe nesperat de pline.

Dar izbucnea un braț, străluigerat,
Care-mi răpea iubita și privirea.
Și rămîneam pe timp nemăsurat
Și nu mai era clipa nicăirea.

Și m-avîntam să-mi reciștig cumplit
Iubirile din visul meu furate...
O, tinerețea e topor zvîrlit
Spre porțile grădinii suspendate.

„Conștiința grandiosului" în literatura sovietică

(Urmare din pag. 1-a)

zentant de frunte în V. Vișnevski. El însuși a început prin a compune în 1921 o „acțiune de masă": *Judecata răsculaților din Kronstadt*, interpretată timp de opt ore de către un număr mare de marinari. Adept înfocat al *„tragediei monumentale"*. Vișnevski și-a demonstrat practic convingerile prin *Brigada I-a de cavalerie* (asemănată de Gorki cu *Taras Bulba* și considerată de Maiakovski ca o continuare a experienței sale teatrale) și *Tragedia optimistă*. În dezvoltarea dramaturgiei sale se poate ușor detecta aceeași accentuare a individualizării și investigației psihologice — iarăși nu în detrimentul, ci în cadrul viziunii „macrocosmice"! Tendința — prelungită pînă în zilele noastre — apare și în creația lui N. Pogodin, adept al unor modalități artistice similare, în drumul parcurs de la primele sale piese, pînă la celebra trilogie despre Lenin, și chiar în cadrul ei: de la *Omul cu arma* pînă la *Orologiul Kremlinului* și *A treia, patetica*.

Nu știe toată lumea că Vișnevski a fost și prozator, că între 1929 și 1930 a elaborat interesanta sa „epopee", *Războiul* — o cronică istorică a anilor premergători marii revoluții (cele șase capitole poartă titlul anilor respectivi, de la 1912 pînă în 1917). „Această carte *nu este un roman*" — scria autorul în 1931 —. „Este un document epic. Este o experiență (a enciclopediei artistico-proletare despre război). Este un poem (de tip cuprinzător!). Luate în parte, capitolele sale vor fi transformate în poeme de sine stătătoare...". Războiul este după părerea autorului „un poem al istoriei", „o experiență de îmbinare a dramei, prozei și materialelor științifice", elaborat printr-un „stil enciclopedic-monumental". Spre deosebire de *Pe frontul de vest nimic nou* al lui Remarque, care redă tragedia personală a soldaților, Vișnevski își propune înfățișarea tragediei lor *sociale*. După cum vedem, există o concordanță perfectă între căutările dramaturgului și cele ale prozatorului. Idealurile estetice ale romancierului coincid cu cele exprimate în polemica sa cu adepții dramelor „de interior", exaltînd „o reprezentare microscopică asupra epocii".

Concordanței din interiorul operei schițate îi corespund asemănări între autori, între domenii artistice: asemănări în ideal și modalitate, în realizări și slăbiciune. Concret, proza primei etape de după revoluție prezintă o situație similară cu poezia și dramaturgia. Reconstituind *Un sfert de veac al literaturii sovietice*, Alexei Tolstoi arată că „Odată cu Octombrie a năvălit în literatură și imaginea poporului. Ea a pătruns ca un tot masiv, unitar, în care nu se disting individualitățile. Individualitatea părea pe atunci de nedespărțit de individualismul burghez, și era negată odată cu el." Lipsa individualizării se completa, uneori, prin poetizarea elementului spontan și subaprecierea celui conștient, a lucidității revoluționare. „Masa", slăvită într-un număr de povestiri, era neorganizată, informă, mînată de instinct și nu de rațiune, lipsită de îndrumarea fermă a partidului. Lipsuri de acest fel întîlnim la scriitori talentați ca Malișkin *(Căderea Dairului, Gările)*, V. Ivanov *(Povestirile de partizani)*, Șișkov *(Vataga)*, Lavreniov *(Vîntul)*, și, hipertrofiate, la scriitorii străini revoluției, ca, de pildă, B. Pilniak. Proza sovietică, la începutul dezvoltării sale, ducea o grea bătălie pentru caracterul reprezentativ, pentru zugrăvirea psihologică realistă, pentru reliefarea conștiinței revoluționare. „Trebuie să învățăm să îmbinăm democratismul de miting al maselor muncitoare — democratism furtunos, care clocotește ca apele de primăvară, revărsîndu-se peste maluri — cu disciplina *de fier* în timpul muncii, cu supunerea absolută față de voința unei singure persoane, a conducătorului sovietic, în timpul muncii" — scria Lenin în *Sarcinile imediate ale puterii sovietice*. Zugrăvirea eroului comunist, a unui raport veridic între conducător și mase, devenise una din principalele „sarcini imediate" ale literaturii. Serafimovici, în *„Torentul de fier"*, redă tocmai această trecere de la „democratismul de miting al maselor" la democratismul îmbinat cu „disciplina de fier". Eroul individualizat, conștient de rolul său conducător, capabil să învețe de la mase și să le învețe la rîndul său, apare în toată diversitatea acțiunilor și trăirilor sale în *Ceapaev* de Furmanov și *Înfrîngerea* lui Fadeev. Drumul lui Kojuh, și drumul de la el la Klicikov și Levinson are o uriașă însemnătate principială, înseamnă maturizare artistică și ideologică, creștere a măiestriei în zugrăvirea personalității și implicit a masei (a unei mase diferențiate, alcătuite din eroi cu soartă individuală, cu viață sufletească nuanțată). E drept, individualizarea nu s-a îmbinat întotdeauna cu valorificarea, la nivel superior, a cuceririlor anterioare. În același an cu *Torentul de fier* a apărut *Armata de cavalerie* a lui I. Babel. Dacă la Serafimovici individualizarea a rămas în urma generalizării, monumentalitatea nu s-a îmbinat cu o egală atenție pentru detaliul semnificativ, pentru aprofundarea individuală (fapt recunoscut de autor însuși), la Babel, dimpotrivă, s-a jertfit întregul de dragul părții, s-a accentuat unilateral detaliul (deseori nesemnificativ), s-a cercetat migălos copacul, pierzîndu-se însă perspectiva pădurii. Cele 34 de povestiri nu se integrează în imaginea sintetică, sugerată de titlul cărții, lucru semnalat încă de pe atunci de S. Budionnîi. Gravura filigrană a celui ce se considera elevul lui Maupassant a adus o culoare originală și subtilă în proza sovietică, dar nu a putut juca un rol determinant în evoluția ei. Fineței îi trebuia adăugată perspectiva, analizei — sinteza. Visurile scriitorului nu sînt nici ele întîmplătoare — și, în acest sens, epoca este mai degrabă caracterizată prin dorințele lui Furmanov și Serafimovici (ambele, din păcate, neîmplinite) de a făuri *Epopeea războiului civil* și, respectiv, *Lupta*, monumentale sinteze în care celebrele lor romane ar fi fost încadrate ca părți constitutive.

Revenind la formula lui Al. Tolstoi, putem conchide, așadar, că monumentalitatea a fost o trăsătură inițială și esențială a literaturii sovietice, care s-a transformat treptat în monumentalitate realistă, în „realism monumental". „Conștiința grandiosului" s-a îmbinat tot mai organic cu grandioasa conștiință marxist-leninistă și cu măiestria realist-socialistă. Articolul lui Tolstoi a apărut într-un moment cînd această maturizare ideologico-artistică ajunsese destul de departe — anul cînd a apărut poemul lui Maiakovski și portretul lui Gorki despre Lenin, *Torentul de fier* de Serafimovici, *Bursucii* lui Leonov, *Orașe și ani* de Fedin, *Taşkent, oraș al pîinii* de Neverov, prima povestire a lui Șolohov. Tolstoi cere monumentalitate, dar totodată „crearea tipului", a „eroului vremii noastre". Contopirea celor două cerințe este la ordinea zilei. Rodnicia sintezei va fi demonstrată în anii următori prin valori artistice nepieritoare, îndeosebi prin romanul social devenit, spre sfîrșitul deceniului, vioara întîia a literaturii sovietice.

★

Urmărind defăimarea realismului socialist, esteticienii burghezi și revizioniștii încearcă să opună primii ani ai literaturii sovietice deceniilor următoare. Laudele lor la adresa perioadei de început vizează de fapt curentele, grupările, „izmele" străine socialismului, iar furia față de etapele ulterioare e provocată de consolidarea unității scriitorilor sovietici, pe baza aceleiași platforme ideologice (marxism-leninismul) și artistice (realismul socialist). „Libertatea de creație" preconizată are, așadar, un conținut de clasă limpede: libertatea ideologiei burgheze și a formalismului! Acolo unde mult trîmbițata „libertate absolută" burgheză se bucură de sprijinul statului, ea se dovedește a însemna dominația decadentismului — organizată, administrativ consfințită, material și ideologic protejată, într-un cuvînt, impusă! Cît privește libertatea în accepția marxistă a termenului, ea presupune slujirea conștientă, consecventă a poporului, și folosirea tuturor armelor capabile să răspundă acestui deziderat. În această lumină, „diversitatea" formelor și mijloacelor folosite de grupările moderniste nu este altceva decît masca uniformității antipopulare. În primii ani, post revoluționari, printre adepții unor asemenea grupări se numărau și talente reale, dar victoriile lor se obțineau în ciuda posedului libertății anarhist-individualiste, profesate de respectiva școală, și prin apropiere de conștiința liber-disciplinată a colectivității socialiste. Unirea ideologico-artistică a scriitorilor sovietici, unire consfințită de primul Congres unional în 1934, a constituit o uriașă victorie și premiza unei diversități creatoare cu adevărat nelimitate.

Tînăra literatură sovietică a înregistrat, încă în anii războiului civil și a reconstrucției economiei naționale, succese însemnate, printre care și cele citate mai sus (În ditirambele diversioniste la adresa acestei perioade sînt omise tocmai aceste reale victorii și elogiate lucrări contradictorii, sau deadreptul dușmănoase, înfrînte în lupta ideologică și irevocabil date uitării). Pe această bază au apărut poemul lui Maiakovski și portretul lui Gorki despre Lenin, *Torentul de fier* de Serafimovici, *Bursucii* lui Leonov, *Orașe și ani* de Fedin, *Taşkent, oraș al pîinii* de Neverov, prima povestire a lui Șolohov. Tolstoi cere monumentalitate, dar totodată „crearea tipului", a „eroului vremii noastre". Contopirea celor două cerințe este la ordinea zilei. Rodnicia sintezei va fi demonstrată în anii următori prin valori artistice nepieritoare, îndeosebi prin romanul social devenit, spre sfîrșitul deceniului, vioara întîia a literaturii sovietice.

★

Urmărind defăimarea realismului socialist, esteticienii burghezi și revizioniștii încearcă să opună primii ani ai literaturii sovietice deceniilor următoare. Laudele lor la adresa perioadei de început vizează de fapt curentele, grupările, „izmele" străine socialismului, iar furia față de etapele ulterioare e provocată de consolidarea unității scriitorilor sovietici, pe baza aceleiași platforme ideologice (marxism-leninismul) și artistice (realismul socialist). „Libertatea de creație" preconizată are, așadar, un conținut de clasă limpede: libertatea ideologiei burgheze și a formalismului! Acolo unde mult trîmbițata „libertate absolută" burgheză se bucură de sprijinul statului, ea se dovedește a însemna dominația decadentismului — organizată, administrativ consfințită, material și ideologic protejată, într-un cuvînt, impusă! Cît privește libertatea în accepția marxistă a termenului, ea presupune slujirea conștientă, consecventă a poporului, și folosirea tuturor armelor capabile

1918, Omul cu arma și *Marele cetățean*.

Înșiruirea sugerează asemănări esențiale — pe plan tematic, ideologic, artistic — ale diferitelor ramuri de artă. Ele există nu numai între plastică, muzică și cinematografie, dar și între acestea și literatură. În ultimii ani ai celui de al treilea deceniu și în deceniul următor, asistăm la o excepțională înflorire a genului epic, a romanului realist-socialist. Alături de mărețele construcții arhitecturale, eroicele sculpturi și vastele compoziții tematice în culori, alături de „formele mari" în muzică (simfonii, concerte, opere, cantate, oratorii) și sublimele panorame cinematografice — romanul social îndeplinește și el o funcție generalizatoare similară, pătrunsă de istorismul noii viziuni asupra lumii și de patosul imenselor colectivități socialiste. Istorismul și caracterul popular de tip superior, cimentate în procesul construcției socialiste, sînt pilonii romanului realist-socialist, oricare ar fi tematica pe care o abordează. În timp, această tematică poate fi împărțită în trei „sectoare" principale: prezentul (construcția socialistă, lupta împotriva fascismului, împotriva atițătorilor la război), trecutul apropiat (maturizarea mișcării muncitorești, primul război mondial, revoluția socialistă și războiul civil), trecutul îndepărtat (răscoalele țărănești, războaiele drepte, lupta pentru afirmarea națională a Rusiei, aportul unor personalități la propășirea țării).

În perioada dată, prezentul socialist devine tema centrală a prozatorilor. În modelarea lui artistică, ei se folosesc de variate forme, de la publicistică și reportaj, pînă la povestire și roman. Deseori aceste forme se îmbină în aliaje originale. Apar reportaje-povestiri *(Kara-Bugaz* și *Kolhida* de Paustovski) sau romane publicistice *(Și a fost ziua a doua* de Ehrenburg). Comanda socială cere răspunsuri prompte. Majoritatea prozatorilor sînt și ziariști, scriu articole înflăcărate, iar priceperea în mînuirea armelor ușoare se simte și în activitatea artileriei grele. Romanul construcției socialiste devine și el — în limitele posibilului — o specie „operativă", dovadă numărul impresionant al romanelor consacrate șantierelor, noilor uzine, obiectivelor planului cincinal (Leonov, Gladkov, Șaghinian, Kataiev, Ilenkov, Krîmov, Ketlinskaia ș.a.). Pentru a reduce la minimum „distanța" dintre eveniment și imaginea sa, mulți romancieri preferă forma laconică, concentrată, oglindind marea (industrializării, colectivizării) într-o singură picătură (o fabrică, un sat). „Am scris *Pămînt desțelenit* pe urmele fierbinți ale anului 1930, cînd erau vii amintirile despre evenimentele ce avuseseră loc la sate și care le-au transformat din temelii: lichidarea chiaburimii ca clasă, colectivizarea compactă, intrarea masivă a țărănimii în colhozuri..." După cum se știe, Șolohov a întrerupt elaborarea epopeii sale, mai precis, a scris primul volum din *Pămînt desțelenit* paralel cu al treilea volum din *Donul liniștit*. Comparînd cele două lucrări ne dăm seama că „pe urmele fierbinți ale anului 1930" trebuia făurit un roman de un anume tip, turnînd conținutul vast într-o formă laconică, reflectînd soarta nouă a căzăcimii și a întregii țărănimi sovietice în transformările unui singur cătun. Bineînțeles, au existat și excepții. Aceeași temă, Panfiorov a prelucrat-o mai extensiv, în cele patru volume ale romanului *Bruski*. Este interesant dealtfel faptul că, această lucrare de mari proporții a fost scrisă în aceeași perioadă cu vastele epopei consacrate revoluției și războiului civil (1928—1937).

Într-adevăr, alături de romanele construcției socialiste și cele înfățișînd contradicțiile contemporane ale lumii capitaliste (Fedin, Ehrenburg), în acești ani sînt elaborate un număr impresionant de romane despre pregătirea istorică a prezentului socialist. Este vorba, în primul rînd, de anii revoluției și ai războiului civil, precum și de perioada imediat premergătoare lor. În domeniul literaturii acționează legități cu nimic mai puțin obiective ca în alte domenii ale vieții sociale. Exemplul în cauză confirmă strălucit acest lucru: numeroși scriitori elaborează paralel romane de același tip despre aceeași perioadă istorică! Ne referim la celebrele romane-epopee scrise în acest răstimp: *Viața lui Klim Samghin, Donul liniștit, Calvarul, Ultimul din Udeghe*. Lui Gorki, Șolohov, Al. Tolstoi, Fadeev li se mai adaugă un număr de alți scriitori, manifestînd aceleași preocupări și tendințe artistice, ca de pildă Sergheiev-Țenski, a cărei imensă epopee, *Transformarea Rusiei*, este consacrată aceleiași epoci, îndeosebi primului război mondial, și care tocmai în acești ani făurește cîteva dintre romanele de bază ale ciclului său: *Condamnații la moarte, Leii și soarele, Regimentul obișnuit, Să cauți, întotdeauna să cauți!* și *Iarna crîncenă*.

Corespondențele sînt pline de învățăminte. În cazul de față, ele sugerează logica ofensivei pe frontul literar. La mijlocul celui de al treilea deceniu, revoluția și războiul civil și-au găsit oglindirea în multe povestiri, în importante romane și în cîteva epopei. Spre sfîrșitul deceniului și în cel următor, aceeași temă este reluată mai larg, prin sinteza superioară a tuturor acestor forme și pe baza vastei experiențe de construire a socialismului. Trecutul e un bun ajutor al prezentului, dar explicarea sa reclamă la rîndul său perspectiva creată de prezent. În anii 30, tema construcției socialiste și tema cuceririi puterii se completează organic, se ajută reciproc. Schematizînd oarecum evoluția temei din urmă: *Donul liniștit* și *Calvarul* realizează o sinteză superioară din valorile *Torentului de fier* și ale *Înfrîngerii*. Epopeea lui Serafimovici nu era roman propriu-zis, iar romanul lui Fadeev nu pretindea a fi epopee; Șolohov și Al. Tolstoi au creat romane-epopee, în care soarta eroului și a poporului sînt împletite indisolubil. E drept, pe parcursul acestor lucrări se remarcă deplasări de accente, în direcția individualului sau dimpotrivă a generalului. Grosso modo, se poate spune că începuturile par mai degrabă ale unor „romane de familie", iar cu ocazia lărgirii cadrului, „epopeicul" îmbracă pe alocuri forma „cronicii istorice", insuficient îmbibată de substanță „individuală" (în ambele cazuri unele pasaje ale volumelor II). Legătura celor două laturi devine însă tot mai organică, îndeosebi spre sfîrșitul cărților (volumul III la Tolstoi, volumele III și IV la Șolohov). După cum vedem, dialectica dintre general și particular, zugrăvirea masei și a personalității este complexă atît pe verticala istoriei literaturii, cît și pe orizontala unor anumite lucrări. Definitorie este perfecționarea neîntreruptă a acestei dialectici. Într-adevăr, romanele-epopee sovietice din cel de al patrulea deceniu al secolului nostru se înscriu printre manifestările sale cele mai valoroase.

Bineînțeles, nu există granițe fixe între romanele industrializării și colectivizării pe de o parte, romanele revoluției și războiului civil pe de alta. Am amintit tendințele epopeice ale lui Panfiorov în oglindirea prezentului însuși. Desfășurarea subiectului pe multe planuri, zugrăvirea nemijlocită a marilor colectivități este caracteristică și multor romane consacrate făuririi noii industrii socialiste și — în focul acestei bătălii — făuririi noilor calități umane. Cu toate acestea, nu este întîmplător faptul că majoritatea romanelor-epopee din această vreme se încadrează în cel de al doilea „sector" tematic. Aci acționează în primul rînd „preferințele" materialului de viață însăși. Războiul (național și social, concret: primul război mondial, revoluția și războiul civil) „cerea" o zugrăvire epopeică, uriașe acțiune de masă, mutarea și succesiunea planurilor, panorame vaste (armate, fronturi, bătălii), desfășurarea extensivă în timp și spațiu. În al doilea rînd, elaborarea epopeii presupune o perspectivă deosebit de cuprinzătoare, relativ „stabilă", o cercetare migăloasă a întregului și a părților acestuia. Pentru aceasta este nevoie de timp. Teoria „distanței" obligatorii și întotdeauna mari este falsă și îndreptată împotriva actualității. Gradul operativității diferă însă de la specie la specie, iar varianta epopeică a romanului necesită, evident, un timp de documentare și elaborare mai mare decît romanul-foileton, de pildă.

Victorii înseamnate înregistrează în acești ani și romanul consacrat trecutului îndepărtat al poporului. Aprofundarea viziunii marxist-leniniste asupra istoriei naționale permite generalizări mai vaste și mai temeinice decît în primii ani de după revoluție. „Selectivitatea" materialului de viață acționează și aci, tendințele epopeice pătrund cu precădere în romanele consacrate nemijlocit mișcărilor populare sau războaielor. În acest sens pot fi citate *Petru I* de Al. Tolstoi, („Petru — e primul adevărat roman istoric din literatura noastră, o carte pentru mult timp..." preciza Gorki), *Stepan Razin* de Ceapighin, *Încercările Sevastopolului* de Sergheiev — Tenski, *Emelian Pugaciov* de Siskov, *Tusima* de Novikov-Priboi. În aceeași perioadă au fost create și însemnate romane istorice de alt tip: trilogia *Radiscev* de O. Fors, cărțile lui Tinianov: *Kiuhlia, Moartea lui Vazir-Muhtar, Puşkin* ș.a.

„Conștiința grandiosului" despre care corbea Tolstoi a devenit într-adevăr o trăsătură inalienabilă a întregii literaturi sovietice. Manifestată întîi în forme ostentativ-romantice, ea devine cu timpul întrinsec-realistă, îmbinînd sublimul cu analiza sufletească, majestuosul cu individualizarea. În deceniul premergător marelui război antifascist, ea străbate întreaga literatură realist-socialistă și dă naștere unei forme anume, „specializate" în direcția monumentalului. Nepieritoarele romane epopee, oglindind pregătirea și înfăptuirea revoluției socialiste, stau la baza viitoarelor lucrări de acest gen, apărute în continuare în literatura rusă (despre construcția socialistă, Marele Război de Apărare a Patriei, trecerea spre comunism) cît și în tinerele literaturi naționale ale Uniunii Sovietice (despre saltul istoric din neagra preistorie feudală sau capitalistă, în socialismul luminos).

Ion Janosi

R.D.G.-azi

Leuna, inima industriei chimice a R.D.G.

Ora şapte dimineaţa. Difuzorul lungului peron al uzinelor anunţă: „Leuna-Werke, Nord"! Trenul frînează scurt şi se opreşte. Sute de muncitoare şi muncitori coboară şi se îndreaptă grăbiţi spre porţile uzinelor de stat din Leuna, „Walter Ulbricht".

Din spre peron, zăresc partea vestică, întinsă pe o mare suprafaţă, a uriaşului chimiei. În ceaţa dimineţii, cele 16 coşuri înalte apar distinct şi depăşesc păienjenişul de ţevărie sinuoasă, instalaţiile de distilare, turnurile de răcire şi curioasele construcţii metalice. 30.000 de oameni, dintre care 20.000 muncitori în producţia propriu-zisă, sînt stăpînii acestor uriaşe instalaţii. Suprafaţa de producţie însumează nu mai puţin de cinci km pătraţi: este cea mai mare întreprindere de stat a R.D.G.

În 1916, în al treilea an al primului război mondial, a fost întemeiată această întreprindere, filială a cunoscutei „Badische Anilin und Sodafabrik", care-şi avea sediul central la Ludwigshafen, pe Rin. Datorită procedeului Haber-Bosch, azotul din atmosferă şi hidrogenul din apă erau sintetizaţi în amoniac. Amoniacul este materia de bază a îngrăşămintelor azotoase, fără de care nu poate fi concepută agricultura modernă. Pe de altă parte, amoniacul transformat în acid azotic devine materia primă a industriei armamentelor: faptul acesta a determinat construirea uzinelor. La numai un an după primele lovituri de cazma, în 1917, Leuna producea deja 14.000 tone de materii prime; în 1918, cifra s-a urcat la 47.000 tone. Dar Leuna mai făcea şi milioane de văduve, pentru că devenise cel mai mare producător de dinamită şi pulbere al Germaniei imperiale.

Muncitorii se săturaseră de război, care le adusese, pe lîngă 14 ore de muncă pe zi, lipsuri, suferinţe şi boală. În august 1917, 17.000 muncitori ai uzinelor Leuna făceau pentru prima oară grevă, cerînd încetarea războiului. Greva a fost zdrobită, dar la un an după aceea, în noiembrie 1918, steagurile roşii ale revoluţiei fluturau deasupra uzinelor. Războiul se terminase. 16.000 muncitori îşi alegeau primul soviet muncitoresc al întreprinderii.

Omagiu luptătorilor căzuţi în martie 1921

Wilhelm al II-lea şi şeful său de sat major, generalul Ludendorff, fugiseră, dar capitaliştii rămaseseră. Scrîşnind din dinţi, patronii au fost nevoiţi să consimtă la ziua de opt ore. Dar în 1920, după puciul reacţionar al clicii Kapp, au încercat să revină asupra acestei concesii. A urmat o grevă generală de două zile, şi energia arătată de muncitorii de la Leuna a contribuit la înfrîngerea puciştilor. În martie 1921 se dezlănţuie al doilea val represiv al reacţiunii: 39 batalioane poliţiste cu armament greu, 19 batalioane ale Reichswehrului, cu artilerie şi aruncătoare de grenade, au fost trimise împotriva muncitorimii din Germania centrală. A urmat o baie de sînge, mai ales printre muncitorii prizonieri. Au căzut şi mulţi din Leuna şi azi încă clasa muncitoare germană îşi mai aminteşte în cîntecele ei de eroismul tovarăşilor căzuţi atunci.

În 1925, întreaga industrie chimică germană se concentră în concernul „IG—Farben". Uzinele Leuna deveniră una din cele mai importante întreprinderi ale capitaliştilor care au finanţat venirea la putere a fascismului. Escadrilele de bombardiere şi diviziile de tancuri ale lui Hitler aveau nevoie de carburanţi, care se fabricau pe cale sintetică la Leuna. Tot Leuna mai livra carburantul armelor „V" sau gazele otrăvitoare care au asasinat milioane de oameni în camerele de gazare naziste.

Visul din totdeauna al muncitorilor de la Leuna s-a realizat abia după 1945. Din marea întreprindere de război a lui Wilhelm al II-lea, din uzinele de moarte ale lui Hitler, Leuna se transformă într-o uriaşă industrie a păcii. Leuna, azi inima industriei chimice grele a Republicii Democrate Germane, exportă produsele ei în peste 50 ţări ale lumii, în Uniunea Sovietică şi celelalte ţări socialiste frăţeşti, dar şi în Franţa, India, Suedia etc. Programul producţiei cuprinde 370 articole diferite, printre care benzină sintetică, sulfat de amoniu, amoniac, caprolactamă, carburanţi pentru motoare Diesel, metanol, cleiuri şi detergenţi.

E suficientă o rapidă trecere în revistă a secţiilor pentru a ne da seama de amploarea şi varietatea producţiei. La secţia de hidrare, unde se produc carburanţi şi uleiuri, producţia planului septenal prevede un spor de 240% faţă de 1958. Din 1959, cărbunele brun, utilizat ca materie primă, a fost complet înlocuit cu petrol. La secţia săruri se fabrică sulfatul de amoniu, ceea ce ajutat în mod hotărîtor cooperativele agricole din R.D.G. să-şi sporească producţia. Un alt important îngrăşămînt azotic este ureea, utilizată şi ca hrană animală sau ca materie primă fundamentală a aminoplastelor şi cleiurilor. Pînă în 1965, producţia ei se va tripla. Îngrăşămintele azotoase sînt deosebit de preţioase pentru agricultura R.D.G. Un singur kilogram dă un surplus de 17 kg. cereale sau 80 kg. cartofi.

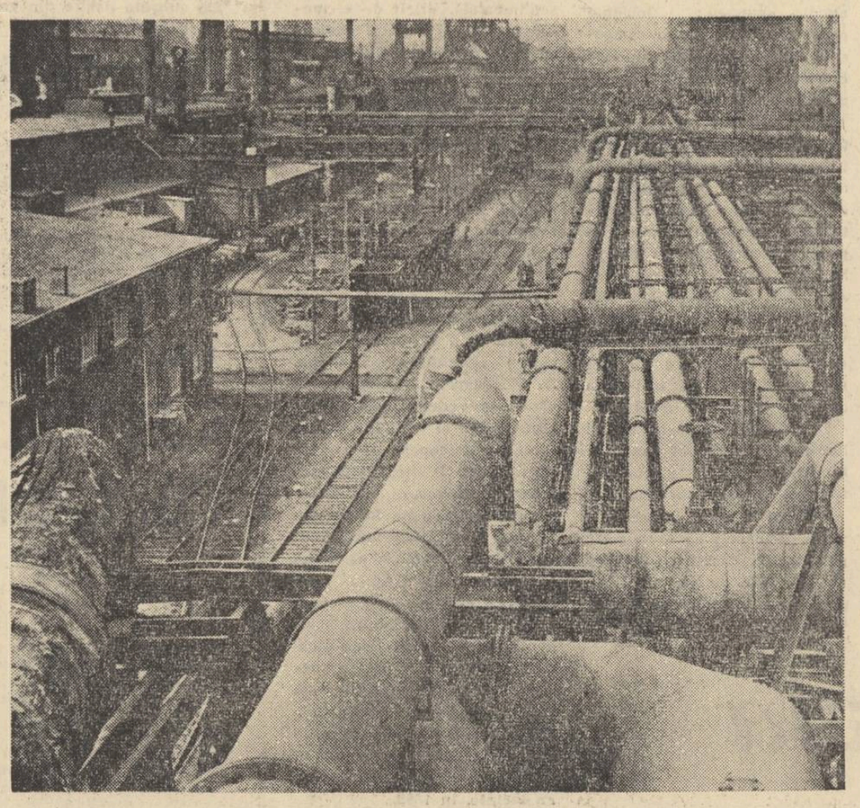

În secţia organică se produce caprolactama, materia primă pentru fabricarea fibrelor de dederon. Dederonul este utilizat la fabricarea unor foarte vaporoase ţesături de vară, apreciate de femeile de pretutindeni. Caprolactama mai serveşte la producerea miramidului, o materie plastică utilizată la fabricarea serviciilor de masă şi a numeroase articole de consum curent. Tot în secţia organică se produce şi formamida, materia primă esenţială a acidului prusic, care serveşte la fabricarea acrylnitrilului. Din acesta din urmă se fac fire moi şi călduroase de wolcrylon. Un alt produs al secţiei este polietilena, care poate înlocui oţelul şi aluminiul şi este superioară multor metale în numeroase sectoare ale producţiei industriale.

„Chimia aduce pîine, bunăstare şi frumuseţe" — aceasta este lozinca producţiei paşnice a chimiei în R.D.G. Uzinele Leuna sînt o confirmare a justeţii acestei lozinci. Ele alimentează din abundenţă şi alte întreprinderi chimice din R.D.G. cu materii prime, ca sulf, metanol etc. Astfel, de pildă, întreprinderile chimice de stat „Buna", un alt uriaş al industriei chimice din R.D.G., sînt alimentate prin mai multe conducte, lungi de 10 km, cu hidrogen, azot, gaze, necesare fabricării cauciului sintetic.

Sarcinile întreprinderii Leuna cresc necontenit. Fiecare km pătrat al fabricii este utilizat la maximum. Legea planului septenal prevede între altele că numai producţia de polietilen va creşte la Leuna şi Buna în anii 1962—1963 la 30.000 tone şi în 1965 la 50.000 tone. Pentru a face faţă acestor sarcini, s-a trecut la construcţia uzinelor Leuna II. Pe o suprafaţă de 2 km², escavatoarele şi nivelatoarele cu şenile pregătesc terenul. Roţile camioanelor grele se înfundă în pămîntul cleios. „Stalineţ"-ii ajută la aducerea utilajului greu. Sub ochii noştri se înalţă în ritm grăbit noile secţii care, în scurtă vreme, trebuie să producă aproximativ jumătate din întreaga cifră pe 1958 a uzinelor Leuna. Cu deosebire etilen, caprolactamă şi fenol.

Deşi construcţia înaintează într-un ritm accelerat, pe care nu-l putea cunoaşte vechiul regim, deşi zilnic se înalţă sub ochii noştri noi clădiri şi instalaţii, mai avem nevoie de oarecare fantezie pentru a ne închipui cum vor arăta în 1962 coşurile înalte, turnurile de răcire şi inextricabila reţea de ţevărie şi conducte. Dar, de pe acum, zi cu zi şi clipă cu clipă, vedem cum viitorul se transformă în prezent.

Norbert Hellmann

Scrisoare din Praga

PENTRU CA VIAŢA SĂ FIE PLINĂ DE POEZIE

Soarta nemiloasă i-a hărăzit poetului Karel Hynek Mácha numai puţini ani de luptă cu gîndurile, sentimentele, cuvintele, ritmurile şi versurile. Acum 125 de ani a murit, în plină tinereţe, întemeietorul poeziei cehe moderne. Bijuteriile inimii şi creierului său nu lipsesc azi din nici o antologie a literaturii cehe. Conştient sau nu, pentru acest gînditor, duşman al convenţiilor, maestru al iambului şi al metaforei, al cărui nume se pronunţă deseori alături de cel al lui Byron, Puşkin sau Mickievicz, se declară o întreagă generaţie de poeţi. Îl simt aproape şi astăzi. Ba chiar mai mult. Principala culegere de versuri a lui Mácha, — „Mai", se reeditează mereu. Pe hîrtie de ziar sau „japoneză", ediţiile se nasc din îmbrăţişarea rotativelor şi din imaginaţia celor mai de seamă graficieni, în toate formatele, inclusiv miniaturile „colibri", în hainele croite de atelierele artiştilor legătoriei, cu ilustraţiile celor mai celebri pictori. Este cu adevărat o „lectură pentru toţi", chiar şi în epoca transistorilor şi a zborurilor cosmice. Ca şi în urmă cu o sută, cu cincizeci, douăzeci sau zece ani, băieţii dăruiesc şi astăzi fetelor ultima ediţie a „Mai"-ului lui Mácha.

„Clubul prietenilor poeziei", care a luat fiinţă pe lîngă „Editura scriitorului cehoslovac", este o instituţie în vîrstă de abia un an. Şi cu toate acestea, în mod logic, nu şi-a putut inaugura activitatea decît cu testamentul lui Mácha. A apărut avînd ca titlu unul din versurile sale: **Noaptea clară mă ademeneşte spre slăvi...** În cartea îngrijit prezentată, slăvitul „Mai" îşi are şi de data aceasta locul binemeritat. Găsim în ea şi alte poezii, precum şi date interesante despre profilul uman al „stăpînului pădurilor", aşa cum l-au scos din arhive istoricii noştri literari. Cartea cuprinde reproduceri după sutele de portrete ale poetului, fiindcă nu a existat pictor mai de vază care să nu încerce să redea după propria sa imaginaţie chipul delicat al lui Mácha. Pe microdiscul anexat găsim conferinţa lui Vitezslav Nezval, veche de 25 de ani, dar prin aceasta poate şi mai interesantă, precum şi fragmente din „Mai". Tirajul cărţii? Probabil, ar surprinde chiar şi pe un om cu fantezia înaripată a lui Mácha. Căci, în timp ce prima ediţie a lui „Mai" a apărut în 600 de exemplare şi autorul a trebuit să împrumute bani ca să poată plăti tipografia, prima realizare a noului club are un tiraj de 20.000 volume. Pe atunci nici nu se putea să fie altfel. Mácha nu mai scăpa de veşnicile lui conflicte cu epoca, ale cărei concepţii mărginite despre lume şi despre viaţă el le dărîma cu perseverenţă. Ca maximalist al vieţii, în vinele căruia curgea un sînge iute, uşor sceptic şi în acelaşi timp plin de gingăşie, contemporan în cel mai bun înţeles al cuvîntului, Mácha descoperea mereu ceva. Desigur s-ar fi bucurat dacă ar fi văzut cum spre „Clubul prietenilor poeziei" sosesc necontenit cererile de înscriere, într-un număr care, de altfel, i-a mirat şi pe oamenii de cultură contemporani.

Chiar în anul în care a luat fiinţă „Clubul", ca şi în perioada premergătoare, în revistele culturale cehe şi slovace şi-au făcut loc consideraţii, discuţii şi polemici care ajungeau la concluzia unanimă că în Republica Socialistă Cehoslovacă nu se citeşte poezia. Cauzele erau căutate în stilul de viaţă schimbat, în forfota şi graba epocii moderne, în nivelul creaţiei poetice, în greşelile de difuzare a cărţii, în lacunele propagandei literare etc. Răspunsul — în pofida concluziilor triste — l-a dat însăşi viaţa.

„Sensul vieţii contemporane nu a fost încă niciodată atît de apropiat de ţelurile poeziei, care a dorit întotdeauna să fie — ca şi Columb — o descoperitoare de noi pămînturi şi un sol al prieteniei". Aşa îi ademeneşte „Clubul", prin invitaţia sa, pe prietenii poeziei. Un şuvoi de douăzeci de mii de cereri de înscriere — iscălite în majoritate de tineri — a arătat, fără posibilitate de dubiu, care a fost rezultatul votului, dacă oamenii iubesc sau nu poezia! Unei promisiuni atît de reale că nu se va aşterne praful pe poezie, poţi să-i dai crezare.

Deci s-a început cu clasicul Mácha. Se continuă însă cu însemnaţi poeţi contemporani, atît autohtoni cît şi străini, cuvîntul avîndu-l şi cei mai tineri autori. Numărul comenzilor de cărţi, cu microdiscul anexat, oscilează mereu între opt pînă la douăsprezece mii — incluzînd „almanahurile poeziei contemporane". În măsura în care există şi în alte părţi asemenea cluburi — şi pentru moment există doar în Suedia şi în Belgia — sînt bucuroase dacă string în jurul lor cel mult o mie de oameni. Funcţionează exclusiv ca instituţii auxiliare ale editurilor. (De altfel, acolo au apărut culegeri de versuri în cîte o duzină sau cîte 60 de volume). Dar specificul cehoslovac nu-l dă numai situaţia din Praga. Locuitorii capitalei reprezină doar o cincime din membri. Brno posedă un cerc de trei mii de amatori de poezie. Cercuri puternice sînt la Hradec, Usti, Trebic şi chiar din străinătate au venit numeroase cereri de înscriere.

Să-ţi procuri obligatoriu patru culegeri de versuri şi un volum premial, să asculţi patru discuri cu glasul autorilor şi cu poezii recitate de actori reputaţi şi eventual să-ţi alegi în plus şi un alt volum — nu e lucru lipsit de importanţă. Dar minunat e faptul că lucrurile nu se opresc aici. Clubul primeşte munţi de scrisori. E adevărat că unele, mai naive, exprimă dorinţele tinerelor fete de al vedea pe poet în carne şi oase, sau de a-i obţine fotografia. Majoritatea însă au un caracter mai exigent. „Alegeţi cu cea mai mare grijă, din avalanşa de astăzi a versurilor, înainte de a le oferi. Poezia şi frumuseţea sînt surori. Daţi cărţilor de versuri o prezentare demnă, ilustraţii frumoase", e sfătuit „Clubul" într-una dintre scrisori, în timp ce alta cere ea sfatul „Clubului": ce să recite la serbarea examenului de maturitate, cum să alcătuiască un „consiliu dramatic", din ce să întocmească un matineu de poezie, cum să organizeze o întîlnire cu autorul? etc. Pe scurt, „Clubul" devine un sfătuitor şi un organizator. Bineînţeles că primeşte şi o mulţime de versuri în manuscris. Mai ales din acelea cu care autorii neexperimentaţi nu îndrăznesc încă să bată la porţile redacţiilor revistelor.

Pentru început pot fi mulţumiţi de realizarea acestei idei originale şi membrii clubului şi scriitorii. Prezidiul „Clubului" — cei mai buni poeţi, actori şi artişti plastici — nu se odihneşte cu toate astea. Se gîndeşte la alte ospeţe artistice. Se îndreaptă spre un ţel mereu tot mai atrăgător. Ca în Cehoslovacia viaţa să fie plină de poezie şi poezia plină de viaţă.

Miroslava Rektorisova

Praga, august 1961.

„ÎNVIATĂ DIN RUINE ŞI CU FAŢA SPRE VIITOR"

După 16 ani de la barbarele atacuri aeriene împotriva Dresdei — care au distrus în întregime această bijuterie a urbanisticii europene — am putea spune că oraşul arată într-adevăr aşa cum începe imnul nostru naţional german, conceput de Johannes R. Becher: „Auferstanden aus Ruinen und der Zukunft zugewandt..." *Ce optimistă anticipaţie, ce înţeleaptă previziune au trebuit poetului pentru a întrezări viitorul, atunci, la numai cinci ani după înfiorătoarea zi de 13 februarie 1945, cînd, în numai cîteva ore, întreaga Dresdă fusese transformată în ruine şi cenuşă.*

Un alt mare scriitor german, dramaturgul burgheziei progresiste Gerhardt Hauptmann, n-a putut formula acelaş crez socialist, acest „cred în viitor!". Înmărmurit de cele văzute, el scria: „Cine nu mai poate plînge, acela începe din nou a plînge cînd zăreşte apusul Dresdei. Acest vesel luceafăr al tinereţii a luminat pînă acum lumea. Dar eu am trăit personal apusul lui în iadul Sodomei şi Gomorei pe care l-au provocat avioanele engleze şi americane... Acum, la apusul vieţii mele, invidiez pe toţi colegii mei întru ale spiritului, care au fost scutiţi de acest spectacol. Acum plîng".

De fapt, pînă la 13 februarie 1945, nici unui mare şi important oraş german nu i-a fost dat să sufere lucruri atît de îngrozitoare. Mai mult de 60.000 victime zăceau asfixiate, calcinate, îmbucătăţite sub ruine. Săptămîni la rînd, detaşamente de salvare au lucrat neîntrerupt pentru a scoate cadavrele de sub ruine. Morţii — bărbaţi, femei şi copii — au fost îngrămădiţi în cea mai mare parte în Piaţa veche, în stive de cîte un metru şi jumătate, stropiţi cu benzină şi arşi. Numai foarte puţine victime ale acestui atac fără sens asupra unui oraş deschis au putut fi identificate.

Întregul centru al oraşului — cu primăria şi castelul, cu Domul şi Zwingerul, cu opera şi teatrul, cu băncile, magazinele, spitalele, lazaretele, clinicile, şcolile şi toate locuinţele — păreau fărîmiţate de unul şi acelaş pumn uriaş. În întregime pustiit, se întindea pe mai mult de cinci kilometri, un cîmp al morţii şi ruinii, de la est la vest, de la nord la sud. Tot ce proiectaseră marii constructori ai renaşterii şi barocului, un Chiaveri şi un Pöppelmann, un Permoser şi un Bähr, tot ce se adăugase timp de trei veacuri după aceea pe ambele maluri ale Elbei, zăcea acum dărîmat, fărîmat, deformat, ruginit, o ruină calcinată, un torso, în care ploaia şi îngheţul distrugeau tot ce mai rămăsese din vîlvătăile focului.

Dar nu numai Dresda istorică, cu monumentele ei celebre, se găsea în asemenea situaţie. Cele mai multe întreprinderi ale industriei oraşului, atît de dezvoltate şi de variate, fuseseră şi ele bombardate şi distruse. Nu mai erau tramvaie şi omnibuze, nu mai existau linie ferată, gaz, apă, curent electric. Alimentarea oraşului era paralizată. Cete de oameni, care în afară de viaţă nu mai rămăseseră cu nimic, păreau acest loc al spaimei. Epidemiile făceau ravagii. La sosirea Armatei sovietice, populaţia, care fusese de peste 600.000 oameni, nu mai rămăsese nici pe jumătate. Eliberatorii au oferit imediat ajutorul lor în toate domeniile, au insuflat curaj clasei muncitoare care a luat în propriile ei mîini sarcina clădirii unei vieţi noi şi mai bune, pe baze antifasciste şi democratice. Partidele muncitoreşti, „Partidul comunist german" şi „Partidul socialist german", s-au unit în „Partidul Socialist Unit din Germania" şi la Dresda s-a dat semnalul refacerii.

Cît curaj a trebuit ca să se traseze acestui oraş, văduvit, cu şaisprezece ani în urmă, de orice mijloace tehnice, şi aflat complet sub ruine, sarcina să ridice şi să îndepărteze în numai zece ani un volum de 20 milioane metri cubi de dărîmături şi cenuşă. Cîtă încredere a trebuit pentru a se hotărî păstrarea fiecărei cărămizi necesare unor construcţii viitoare, într-un moment cînd viitorul părea nesigur atîtor oameni. Cît de greu, de trudnic şi de curajos a fost acel început care, în 1947, a înviat din ruine primele 700 locuinţe. Ce progres pînă anul trecut, al doilea al planului septenal, cînd s-au clădit, numai într-un singur an, blocuri cu 5.000 de locuinţe noi.

Dresda arată azi limpede că R.D.G. construieşte pacea. Unii vizitatori din ţările capitaliste, influenţaţi de presa războiului rece, trebuie în cele din urmă să recunoască realitatea: Dresda a devenit imaginea construcţiei paşnice a primului stat al muncitorilor şi ţăranilor din Germania. Vizitatorul străin vede şi înţelege repede lucrul acesta: aici, din amara experienţă a două războaie mondiale şi din cei 12 ani de groază fascistă, s-a învăţat că, spre binele omului, al oraşului şi al ţării, trebuie să se lupte şi să se muncească pentru o Germanie unitară, democratică şi paşnică.

Înviată din ruine după vechea ei înfăţişare şi trezită la o nouă frumuseţe, Dresda a văzut renăscînd monumente considerate definitiv pierdute cu 16 ani în urmă: Zwingerul, Hofkirche, galeria de tablouri. Dinspre Piaţa veche (Altmarkt), acoperişurile roşii de ceramică ale blocurilor înalte se îndreaptă mereu tot mai departe spre zona pustietăţii, iar zonele refăcute sau nou clădite de la periferii vin în întîmpinarea marilor blocuri din centru. Suprafaţa cîmpurilor de ruine se reduce mereu.

Dresda are din nou peste 500.000 locuitori. Peste 130.000 lucrează în industrie. Numai în anul 1958 s-au produs mărfuri în valoare de 2,2 miliarde mărci. Sortimentul produselor industriei din Dresda este larg şi variat: avioane de transport şi vase fluviale, aparate fotografice, cinematografice şi de proiecţie, aparate de emisie şi recepţie radiofonică, motoare electrice şi maşini de scris, maşini pentru prelucrarea tutunului şi fabricarea ţigaretelor, produse farmaceutice, instrumente medicale, vin şi bere, dulciuri şi produse de brutărie, pentru a numi numai unele dintre ele.

Ştiinţa şi cultura, încurajate şi larg sprijinite, sînt în plină înflorire. Mai bine de 3.000 profesori şi docenţi predau şi fac cercetări la Şcoala de Înalte Studii Tehnice, la Şcoala de Comunicaţii, la Conservatorul de Muzică, la Academia de Arte Plastice, la Academia de Medicină „Carl Gustav Carus", la Centrul de Cercetări Atomice Rossendorf. Peste 20.000 studenţi, cursanţi sau prin corespondenţă, îşi formează o înaltă calificare în institutele academice ale Dresdei. Ei devin constructorii noii Germanii, a Germaniei socialiste, în care, ca şi în Imnul naţional scris de Johannes Becher, apare lumina păcii şi nici o mamă nu-şi mai plînge fiul. Aceasta este şi voinţa oamenilor muncii din oraşul de pe Elba, care, înviat din ruine, îşi îndreaptă profilul spre aurora unui viitor paşnic.

Willy Forner

Ruinele Dresdei

Piaţa veche în centrul reconstruit al Dresdei

Pe deplin de acord!

de Werner Lindemann

— poet din R.D.G. —

Stilpi de hotar am înfipt în Berlin, apărîndu-ne astfel de cei care, ieri, stăpîni ne erau, şi tirani, şi-ar dori ca din nou să ne fie tirani şi stăpîni.

Sînt de deplin de acord cu tot ce se-ndreaptă-mpotriva stăpînilor noştri de ieri, împotriva tiranilor noştri de ieri; de acord sînt cu tot ce-i menit să-ntărească mereu rînduielile noastre de azi, rînduieli plămădite de noi: muncitori şi ţărani.

Pentru ce?

Cîmpiile mele germane —
cîmpii, moştenire străbună...
Aici, cînd eram eu copil,
aici, pe cîmpie,
munceam ca argat,
copil fără soare şi fără copilărie.
Dureri şi dispreţ şi ocară
e tot ce primeam ca simbrie
aici, pe aceste cîmpii de secară,
aici, unde astăzi poemele mele răsună
de bucurie.

Noi în Berlin am postat muncitori înarmaţi, vajnice străji la hotar împotriva zarafilor, străji împotriva agenţilor lor, împotriva acelor ce-ar vrea să ne sape puterea, cu gîndul ca iarăşi să facă din noi nişte robi.

Sînt pe deplin de acord cu tot ce se-ndreaptă-mpotriva acestor zarafi şi-a agenţilor lor; de acord sînt cu tot ce-i menit să slujească mereu libertăţilor noastre de azi, libertăţi pentru noi: muncitori şi ţărani.

Pentru ce?

„Vai, Doamne! Ce timpuri haine!"
(Un moş. Într-un bar, la tejghea.)
Ati vrea să-l cunoaşteţi? Ei, bine,
Avut-a moşie cîndva.
Cîndva i-am arat pe moşie.
Ce soartă... ce timpuri.., ce chin...
Mi-arată iar pumnul. El! Mie!
„Să nici nu cîrcneşti! Asasin!"
Trecutul s-a dus, n-ai ce-i face—
Argatul e om, însfîrşit.
Mă bucur că veacul nu-i place
Boierului desmoştenit.

Tancuri şi puşti la hotar, în Berlin, am postat împotriva acelor ce-ndeamnă din nou la război, împotriva acelor ce-ar vrea în ruină să cadă căminele noastre şi scrum să se-aleagă din noi, din femei şi copii.

Sînt pe deplin de acord cu tot ce-i menit să devină o stavilă-n calea acelor ce-ndeamnă din nou la război; de acord sînt cu tot ce ne apără paşnica viaţă pe care o ducem cu toţi — muncitori şi ţărani — slujind totodată cauza păcii pe-ntregul pămînt.

Pentru ce?

Incendii şi neguri şi moarte —
pe-aici au trecut şi s-au dus.
Copacii cu aripe sparte,
războiul i-a ars pînă sus.

Şi astăzi grădina bătrînă,
ucisă, în vis îmi apare,
cu teii arzînd în ţărînă,
precum nişte păsări bizare,

şi-un ţipăt se-aude, al celor ucişi
odată cu albii caişi.
Ci iată! O nouă grădină
e astăzi pe fosta ruină.

şi iată-l: cu păr de mătasă,
rizînd fericit, dolofan,
durează din cuburi o casă
constructoru-n vîrstă de-un an!

În romineşte de
BEN. CORLACIU

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11,51.54, 11,38,51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17,07,99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Biblioteca Raionala
Odorheiu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul IV, Nr. 19 (78) • 1 octombrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

PE MARGINEA PROIECTULUI DE PROGRAM AL P.C.U.S.

Frumosul cotidian

Citisem în presa sovietică — sînt vreo doi ani de-atunci — o știre care mi se încrustase neobișnuit de trainic în memorie. Despre ce era vorba? Un grup de tineri de la uzina „Ordjonikidze" din Moscova, înființînd o brigadă de muncă comunistă, și-au luat un angajament care începea cu cuvintele: „Să ne închipuim că visul s-a și înfăptuit: de mîine pășim în comunism".

Mi-am amintit de această formulă lapidară și sugestivă acum vreo două luni, cînd vizitam depoul de locomotive Moscova-Triaj, faimosul leagăn al „marii inițiative". Totul în acest depou renumit îmi insufla impresia stăruitoare că am săvîrșit un formidabil salt în timp. Nu mă voi opri asupra tehnicii înalte sau asupra stilului și metodelor de muncă, ci asupra unui amănunt, un simplu amănunt observat întîmplător, care m-a îndemnat însă să umplu pagini întregi de bloc-notes.

Într-una din secții am zărit o masă pe care se înălța o movilă impunătoare de bancnote nou-nouțe. Alături — o listă. La privirea mea întrebătoare, șeful secției mi-a răspuns pe tonul cel mai firesc din lume:

— Azi e ziua de plată a salariilor...

N-a mai adăugat nimic, fiind, desigur, convins că totul e limpede ca lumina zilei. Un prieten care mă însoțea — redactor la un ziar moscovit — mi-a explicat însă pe îndelete cum stau lucrurile. În depou s-a introdus de peste un an plata salariilor fără casier. La chenzină, în fiecare secție se aduce statul de salarii respectiv și suma globală a salariilor. După terminarea schimbului, fiecare muncitor sau tehnician se duce la masă, își numără banii ce i se cuvin și semnează în statul de plată. Niciodată, de cînd se aplică acest sistem, n-a lipsit măcar o singură copeică la socoteală.

Da — mă gîndeam în acele clipe — au profundă dreptate tinerii de la uzina „Ordjonikidze": de mîine pășim în comunism. Senzația că viitorul este aproape de noi, nespus de aproape, că filfîie cu aripi mari în jurul nostru, mă urmărea copleșitor. Era o senzație de ordin, aș spune, estetic: tot ce vedeam, și mai ales noile relații între oameni, relații întemeiate pe încredere, stimă, prietenie, sprijin reciproc, mă impresiona — pe planul frumosului — ca un tablou rembrandtian sau o simfonie beethoveniană. Atunci mi-am dat seama mai bine ca oricînd — nu numai pe tărîmul ideilor, ci și pe cel al faptelor reale, concrete, palpabile — ce înseamnă suprapunerea deplină, în comunism, a eticului și a esteticului. Eticul, devenind o coordonată firesc al vieții de zi cu zi, devine, totodată, un inepuizabil și nemijlocit izvor de bucurii estetice.

Am avut marele noroc, ca, tocmai în perioada cînd mă aflam în Uniunea Sovietică, cînd mă întîlneam zilnic cu realitățile construcției comuniste, să apară în presă proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Oamenii sovietici trăiau zilele unei covîrșitoare mîndrii naționale și, în același timp, a unei efervescențe ideologice fără seamăn, stîrnite de publicarea acestui document esențial al epocii contemporane. În felul acesta, printr-o întîmplare fericită, întreaga comoară de impresii pe care o adunam căpăta dintr-odată, lăuntric, lărgimea unei perspective deosebite, răsunînd ca un comentar viu la rîndurile sobre, concise ale mărețului document.

Din întreaga bogăție de idei a proiectului, m-au emoționat (da, acesta e cuvîntul: emoționat!) mai ales acelea cuprinse în capitolul despre educarea conștiinței comuniste. Pe care om sincer preocupat de viitorul umanității — și nu numai de viitorul material, ci și de cel spiritual — l-a putut oare lăsa indiferent codul moral al constructorului comunismului, această splendidă întruchipare a celor mai înalte năzuințe etice care au luminat, în decursul istoriei, calea omenirii? Oare nu e clar că, traduse în viață (ceea ce se și întîmplă zi de zi, pas cu pas, în societatea sovietică), imperativele morale cuprinse în cod devin fundamentul unei noi frumuseți spirituale, mai depline, mai luminoase decît toate idealurile de frumos spre care a aspirat cîndva geniul uman?

Vorbindu-se adesea despre „frumosul cotidian", despre frumosul integrat în viața de zi cu zi a oamenilor, se subliniază, de obicei, cu exclusivitate aspectul, aș spune, strict decorativ al problemei. Se scrie mult, pe acest plan, despre arhitectură, despre mobilier, despre vitrine, despre reclame etc. Sînt, fără îndoială laturi importante, de loc minore, ale traiului zilnic, care permit o educare eficientă a gustului estetic al maselor largi.

Socot însă că ar trebui să acordăm — mai ales noi, mînuitorii condeiului — o atenție cu mult mai mare aspectului fundamental al „frumosului cotidian" — frumosul etic, frumosul relațiilor dintre oameni, ale cărui principii însuflețitoare au devenit — prin codul moral al constructorului comunismului — parte integrantă a celui mai de seamă document al epocii noastre.

.....Înaltă conștiință a datoriei obștești, intoleranța față de încălcările intereselor obștești; colectivismul și ajutorul reciproc tovărășesc; fiecare pentru toți și toți pentru unul; relații umane și respect reciproc între oameni; oamenii să aibă unul față de altul o atitudine de prieten, de tovarăș și frate...".

Nu-i așa că fiecare rînd, fiecare cuvînt sună plin de căldură omenească, ca un poem, ca un imn de slavă? Și, aș adăuga, ca un înflăcărat rechizitoriu împotriva „moralei" lumii capitaliste, la temelia căreia se află, mai veninos și mai virulent ca oricînd, principiul egoismului universal — homo homini lupus. Numai că, în vremea noastră, cînd comunismul repurtează izbînzi atît de strălucite pe plan material și moral, exercitînd asupra maselor o înrîurire fără egal, nici ideologii lumii burgheze nu-și mai pot îngădui luxul de a-și înfățișa principiile goale-goluțe, așa cum au ieșit din străfundurile sacului cu bani. De aceea, și le învesmîntează în mantia filozofică a elucubrațiilor existențialiste de tipul: „Cu cît înțeleg mai clar lumea, cu atît mai singur mă simt în această lume care, fiind ceva străin, nu poate să-mi aducă consolare..." (Jaspers) sau: „A fi pe lume... înseamnă a fi întotdeauna pentru sine..." (Heidegger). E o iluzie de profunzime, care ascunde, de fapt, canibalismul cel mai deșănțat — „morala" teroarei atomice, care vrea să justifice distrugerea omenirii, prin bombe murdare sau „curate", în numele „intereselor superioare" ale unui pumn de „aleși", obsedați de mania „singurătății".

Codul moral al constructorului comunismului este, deci, și o armă de luptă împotriva ideologiei și „moralei" unei lumi putrede, pe care mersul implacabil al istoriei a condamnat-o definitiv și irevocabil. Și aceasta deoarece fiecare paragraf, fiecare rînd al codului afirmă. Afirmă nu numai prin cuvinte, ci și prin faptele celor care traduc de-acum principiile codului în viață, dovedind întregii omeniri că o asemenea orînduire, orînduirea frumosului etic și estetic armonios îmbinate, este pe deplin realizabilă, că — așa cum proclamă proiectul de Program — actuala generație de oameni sovietici va trăi într-o societate întemeiată pe asemenea principii luminoase.

Victor Bîrlădeanu

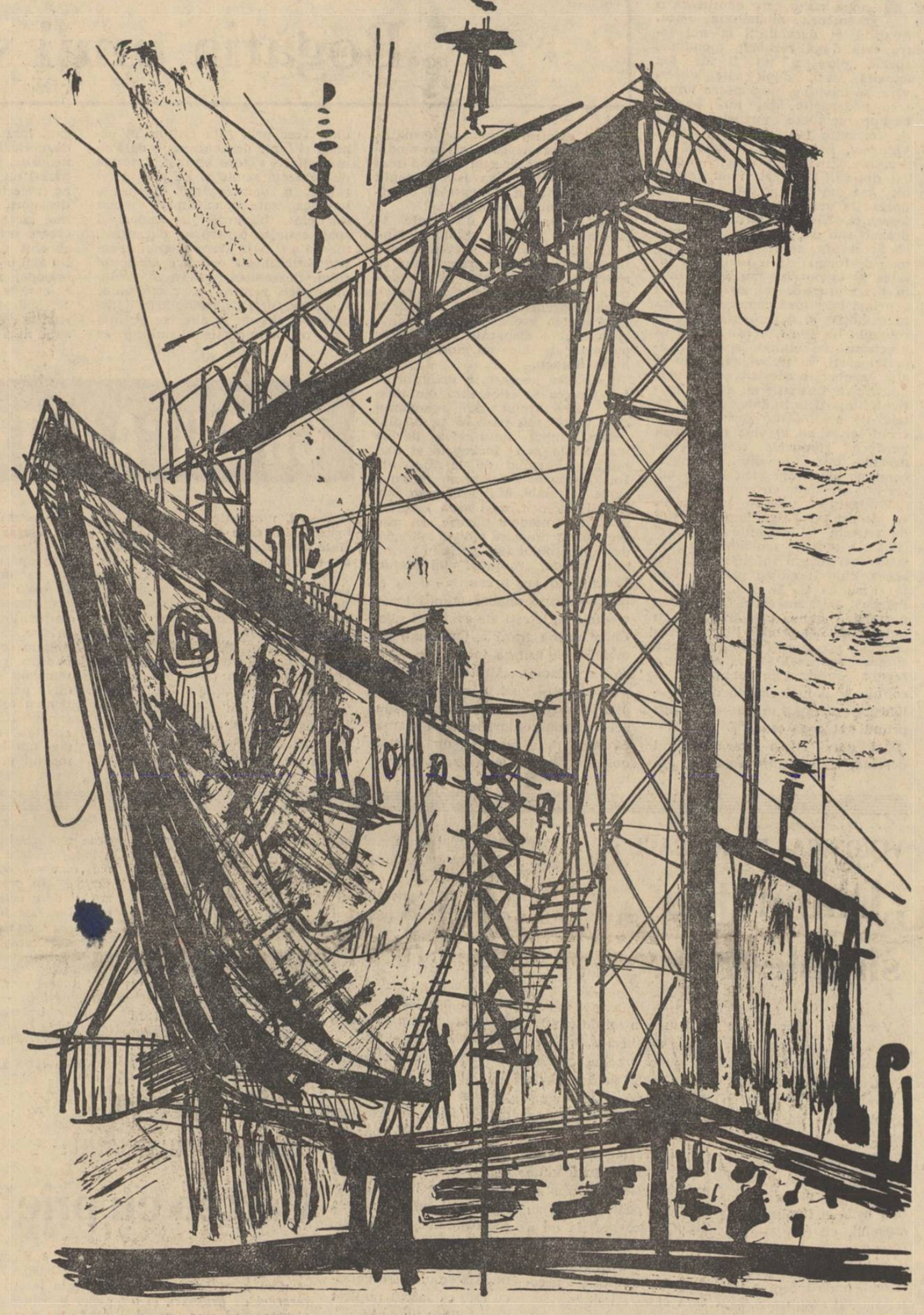

OSOROVITZ CAMILLO: Șantier naval (Galați)

Veronica Porumbacu

VEGHE

Știm ce ați vrea, tilhari de uscat și de apă:
în a mia parte a unei secunde,
înainte ca șuierul să spargă timpanele,
înainte ca mîna mamei să acopere obrazul copilului,
înainte ca genele să se atingă între ele, într-o clipă de spaimă,
totul să se spulbere
și zidurile vesele ale caselor,
și culorile pastelate ale străzii și ale șoaptelor de dragoste
și pădurile de antene,
și leagănul inocent al copiilor,
totul să se destrame în puncte cenușii,
ca imaginea pe un dagherotip din veacul trecut;
ba mai mult,
punctele să se descompună și ele în funingini:
să sune ecoul risului spart
ca un pahar, de pămînt,
să se topească pupilele abia deschise luminii,
într-o masă de umbre.

Și apoi? Și apoi?
Refuz imaginile infernului treaz al supraviețuitorilor,
refuz spaima pietrelor spulberate mai ușor ca un abur,
refuz uriașa talpă fluidă strivindu-mi orașul!

În ceasul de cumpănă privesc adevărul în față.
Sper un adio armelor pretutindeni pe lume.
sper o-ntoarcere-acasă a tuturor ostașilor,
în prima zi a păcii universale...

Dar nu-i cu putință, cît încă stafiile stau
cu șomoioage aprinse la colțuri de noapte,
cît încă se-aud sub pămînt explozii atomice surde.
Fie-vă teamă, vouă ce-aprindeți incendii!
Fie-vă teamă, vouă ce sînteți mîndri numai de bombe
ce-ar stinge răsuflu-n orașe, ca vîntul luminările,
în urmă lăsîndu-vă pradă pînă și pernele
pînă și piinea pe masă, în preajma cadavrelor!

Fie-vă teamă, de nu pentru soarta vieții, măcar pentru voi!

Noi sîntem tari, și maturi în veghe și luciditate.
Căci veghe se cere: veghe, putere, încredere
ca pacea, puternica pace,
să surîdă — apărată!

Al. Andrițoiu

CÎNTEC

Va trebui să vii — n-ai încotro —
Sărutul verii te-a rănit, fierbinte.
Natura s-a-mbrăcat în kimono
oriental, să-ți iasă înainte.

Mai ard în cinstea-ți macii înc-o zi
Căci purpura cezarică-i încinge —
dar mîine-un vînt ușor din miază-zi
fără să vrea, lovindu-i îi va stinge.

Căci anotimpurile n-au hotar
precis. Ci ca o strîngere de mînă
se-ntrepătrund și hotărăsc acum
unul să plece, altul să rămînă.

Luceafărul se face mai sticlos,
se subțiază luna. Cine știe
mîine, visînd sub șalul merinos
spre vară vei privi cu nostalgie.

CONTEMPORANI CU VIITORUL

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

Am urmărit cu atenție intervențiile colegilor mei de generație la această „Tribună a scriitorului tînăr". Poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari au ridicat cu pasiune și competență probleme care depășesc cercul unor frămîntări intime, exprimînd căutările și certitudinile noastre, ale tuturor.

O asemenea confruntare implică, desigur, o mare diversitate de opinii privind un aspect sau altul al muncii de creație. Se desprind însă cu claritate cîteva linii directoare comune, printre care situarea pe primul plan a necesității oglindirii unei realități în continuă prefacere. Ion Horea, Victor Vîntu, Dorel Dorian, Dan Hăulică au abordat această problemă-cheie, din unghiul preocupărilor lor specifice. Îngăduiți-mi să le urmez exemplul.

Încă în secolul trecut, mereu tînărul Jules Verne îi scria lui Charles Lemire: „Tot ceea ce inventez, tot ceea ce născocesc va rămîne totdeauna mai prejos de adevăr, pentru că va veni o vreme cînd creațiile științei le vor întrece pe cele ale imaginației". Ceea ce putea să pară atunci o butadă, constituie astăzi un adevăr adînc și definitiv ancorat în conștiința noastră. Performanțele „Nautilus"-ului și „Albatros"-ului au fost egalate și depășite, călătoria „de la Pămînt la Lună" a devenit de strictă actualitate și savanții ne făgăduiesc minuni care l-ar stupefia pe vizionarul de la Amiens...

Lucruri cunoscute — veți spune. De acord. Cred însă că nu ne putem mulțumi cu o asemenea interpretare statică și superficială. Ar însemna, de altfel, să rămînem la litera citatului de mai sus și să nu-i pătrundem sensul neașteptat de contemporan cu secolul atomic. Căci scriitorul care ne încîntă și astăzi se referă nu numai la înfăptuirea profețiilor sale științifice ci, mai ales, la micșorarea continuă a decalajului dintre previziuni și împliniri, pînă ce — printr-un proces dialectic — termenii acestui raport își vor schimba poziția. E un fenomen pe care evoluțiile circumterestre ale lui Gagarin și Titov ni l-au confirmat cu deosebită pregnanță și care se datorește ritmului uluitor de dezvoltare a științei și tehnicii moderne.

Iată un exemplu semnificativ.

Cu puțin înaintea lansării primului sputnic, Arthur C. Clarke, cunoscut specialist în probleme de astronautică și autor al mai multor lucrări științifice pe această temă, scria în articolul „Dincolo de planete": „1980... este răspunsul care ar rezuma, probabil, opiniile persoanelor competente în legătură cu data primei debarcări pe Lună". Cititorii de atunci ai articolului au considerat acest pronostic un bluff — mai ales că domnul Clarke este nu numai om de știință ci și unul dintre cei mai citiți autori de literatură științifico-fantastică engleză. Și iată că, după numai cinci ani, termenul fixat de „persoanele competente" ne apare net depășit, în urma izbînzilor cosmice ale țării care depășește termenele tuturor realizărilor sale. O rachetă a atins Luna, alta a înconjurat-o și ne-a adus imaginea emisferei ei invizibile, cît despre data primei debarcări, ea mi se pare atît de apropiată încît prefer să nu urmez calea pronosticurilor sortite unei prea grabnice dezmînțiri.

Am ales înadins spre exemplificare un domeniu cu deosebire notoriu și spectacular. Aria progresului tehnico-științific cuprinde însă cele mai variate manifestări, de la cercetarea abisurilor oceanice și a microcosmosului pînă la experiențele privind dezvoltarea embrionului în vitro și transplantarea organelor vitale. Toate acestea așteaptă autori inspirați, care să le redea în opere literare poezia uneori aspră, dar totdeauna extrem de seducătoare.

Lansînd acest apel abia voalat, țin să precizez două lucruri. Întîi, că nu pledez doar pro domo (citește Editura Tineretului), ci mai ales pentru înflorirea unui gen de care mă leagă o dragoste veche și statornică. Apoi că situația nu mi se pare de loc disperată. În definitiv, înainte de 23 August 1944, literatura științifico-fantastică românească număra două-trei romane și cîteva povestiri risipite prin reviste. Iar astăzi...

Dar nu mi-am propus să scriu un articol de bilanț. Mă preocupă atitudinea noastră, a scriitorilor tineri, față de un aspect, de o covîrșitoare importanță, al realității pe care ne-am legat să o reflectăm — fiecare cu gramul sau kilogramul său de har. Colegii mei își exprimă deseori admirația firească în legătură cu ultimele descoperiri. Gheorghe Tomozei și Mihai Stoian mă amenință de mult că vor trece la fapte. Alții au și pus mîna pe condei. Printre cele mai interesante lucrări din colecția editată de „Știință și tehnică" aș cuteza să le socotesc pe cele semnate de Camil Baciu, Octavian Sava, Eduard Jurist. În sfîrșit, dacă Sergiu Fărcășan nu mi-o va lua în nume de rău că-l trec în rîndul scriitorilor tineri, „O iubire din anul 41.042" este nu numai cea mai bună performanță a genului, dar și una dintre cele mai izbutite creații pe acest tărîm, apropiindu-se de valoarea cărților lui Efremov, Bradbury, Lem...

Și totuși, există o anumită să-i zicem prudență în abordarea fantasticului-științific. Uneori e considerat drept un soi de divertisment, uitîndu-se imensa forță de înrîurire a unei literaturi care ne înfățișează cucerirea universului și chipul societății comuniste. Alteori se manifestă o anumită reținere și deconcertare în fața așazisului specific. (Cu ani în urmă, s-a dus o adevărată luptă împotriva exagerării rolului specificului în literatura pentru copii. Se pare că, în această privință, istoria se repetă).

În ce constă, deci, specificul literaturii științifico-fantastice?

Iată ce susțineam cu alt prilej: „...simpla prezență a elementelor de anticipație nu poate determina caracterul unei lucrări. E necesar să existe o idee științifico-fantastică, ideea care să străbată întreaga carte, înrîurind puternic nașterea, desfășurarea și rezolvarea conflictului. În această constă specificul genului („Pe marginea colecției de literatură științifico-fantastică" — „Viața Românească", aprilie 1959). Rugîndu-vă să treceți cu vederea caracterul peremptoriu al formulei, cred că ea se apropie de adevăr. Nu o aglomerare de amănunte tehnico-științifice ci o idee interesantă, îndrăzneață, originală — iată de ce e nevoie în primul rînd. Cît despre susținerea ei cu argumente solide... Oare Constantin Chiriță n-a studiat cu seriozitate procesul de producție ca să scrie „Oțelul"? Alecu Ivan Ghilia n-a urmărit zile și săptămîni de-a rîndul munca în gospodăria colectivă? Octav Pancu-Iași nu cunoaște regulamentele școlare și activitatea instructorilor de pionieri?...

Una dintre calitățile esențiale ale unei bune pledoarii este să fie scurtă. Vrînd să beneficiez măcar de această însușire a intervenției mele, închei — convins fiind că aliatul cel mai prețios în lupta pentru propășirea literaturii științifico-fantastice rămîne imboldul fierbinte și tulburător al victoriilor noastre pămîntene și cosmice.

Ion Hobana

PROFILURI LITERARE

Vasile Nicorovici

Vasile Nicorovici a cunoscut o evoluție literară foarte interesantă. Am impresia că la nici unul dintre confrații săi de generație căutarea profilului propriu, efortul de a-și găsi „un destin pe măsură", de a se realiza într-un domeniu sau altul al beletristicei, nu apare atît de evident. În momentul de față cei mai mulți îl cunoaștem doar ca autor al volumelor „400 de zile în orașul flăcărilor" (1958), „Meridianul de foc" (1959), al unor fragmente dintr-o amplă lucrare ce urmează să apară în curînd, intitulată „Marele arc petrolifer" și a numeroase însemnări, note de documentare, apărute în *Scînteia*, *Luceafărul*, *Gazeta Literară*, *Tribuna*, *Magazin* etc. Deci ca reporter. Uităm însă că numai cu cîțiva ani în urmă numele lui apărea foarte des îndeosebi în paginile *Contemporanului* sub unele articole de critică literară sau poezii. Aproape că nu există sector literar în care Vasile Nicorovici să nu-și fi încercat forțele. În manuscris are, pînă în prezent, cîteva piese de teatru. Nu știm ; poate s-o fi convins că dramaturgia nu este domeniul său de împlinire artistică. Numai astfel se explică de ce a părăsit preocupările teatrale fără a încerca măcar să-și publice ceea ce „compusese" sau să prezinte aceste încercări cuiva, în eventualitatea punerii lor în scenă. Pentru schițarea unui portret literar nu se recurge de obicei prea detaliat la ajutorul datelor biografice. Pare desigur puțin abuziv să vorbim cititorului despre un scriitor tînăr cu aceleași lux de amănunte privitoare la locul nașterii, anii de studii... cu care se prezintă o mare personalitate. Într-adevăr, e bine întotdeauna să existe „o judecată de valoare" chiar și în prezentarea vieții unui scriitor, căci elementele biografice sînt concludente numai atunci cînd avem de a face cu o operă întinsă, eșalonată pe diverse perioade. Totuși de astă dată relatarea biografiei, cu toate că discutăm despre un scriitor tînăr, se dovedește utilă. Ea însăși vine ca o mărturie a drumului plin de căutări, cu unele nereușite, de bună seamă, dramatice, dar și cu multe și promițătoare izbînzi. Vasile Nicorovici s-a născut în 1924. A urmat liceul la Bacău. Se înscrie apoi ca student al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, și o absolvă în 1947. Paralel urmează cursurile Facultății de Filozofie ale Universității din București. Precum vedem, încă din această perioadă, poate fi semnalată o anumită tendință de căutare a unui „drum în viață". În 1944, avea terminat un volum de versuri, rămas nepublicat : „Ard pe Marea Roșie focuri bengale". Sînt poezii scrise după „moda" timpului (influența lui Minulescu e vizibilă), ușor retorice, axate pe motive exotice după cum putem vedea și din titlul citat. Dar debutul în presă, debutul adevărat al lui Nicorovici se „săvîrșește" abia în 1948, în paginile revistei „Flacăra", cu o poezie ce se chema „A venit timpul nostru, tovarăși". Geo Dumitrescu, pe vremea acea redactor la menționata publicație, a fost cel care l-a „descoperit". În 1949, îl vom întîlni pe Nicorovici redactor la revista „Licurici". Semna Poșta Redacției sub pseudonimul : „Moș Nae". Tot din această vreme datează și o plachetă de versuri pentru copii scrisă de Nicorovici și ilustrată de Iurie Darie : „În mina de cărbuni". După absolvirea Școlii de literatură și critică literară „M. Eminescu", în 1951, Nicorovici devine redactor, pe rînd la *Contemporanul*, *Viața Românească*, *E.S.P.L.A.*

Ceea ce caracterizează în general evoluția lui Vasile Nicorovici de la primele încercări literare, în afara acestor căutări răspîndite în foarte multe direcții, e o riguroasă disciplină în ceea ce privește studiul și documentarea. La el creația, cu toate implicațiile sale, are un caracter conștient, organizat. Nicorovici, după propriile mărturisiri, înainte de a scrie caută mai întîi să se lămurească pe deplin asupra obiectului despre care vrea să scrie : ce semnificații se poate extrage dintr-o întîmplare sau alta, cum se angrenează în ansamblul de fenomene ale momentului istoric respectiv fiecare din evenimentele relatate. Așa dar creația îmbracă o formă strict rațională, chibzuită. În articolul „Pasiunea de a descoperi" apărut în *Viața Românească*, nr. 3/1960, autorul „Meridianului de foc" povestește că înainte de a merge la Hunedoara unde a stat 400 de zile, avea în minte cartea despre bătrîna cetate a oțelului. Acolo doar și-a verificat planul inițial, și-a clarificat metoda, și-a împrospătat bagajul de impresii. „Am căutat în permanență ca, dincolo de cotidianul obișnuit, să descifrez cîteva idei directoare, care să devină liniile de forță, unificatoare, ale viitorului reportaj, și în acest sens am considerat evenimentele ce se desfășurau la Hunedoara ca o etapă semnificativă a revoluției socialiste și ca o încununare a unui proces istoric, ceea ce a cerut ca pe lîngă stilul familiar, cotidian — folosit, de pildă, în capitolul „Hunedoara fapt divers" — să recurg și la un stil mai grav, mai patetic, la comparații istorice și la comentarii generale...".

Din această concepție asupra literaturii în general și a reportajului în special, derivă și acea trăsătură mult subliniată de către criticii literari în legătură cu reportajele lui Nicorovici : conștiinciozitatea documentară. Scrisul, avînd în convingerea autorului un caracter rațional, „premeditat", e limpede ca locul „inspirației" să-l ia studiul foarte meticulos al realității, paralel cu cel al problemelor teoretice, al experienței altor scriitori. Documentarea face parte în acest sens din felul de a fi al scriitorului. Nicorovici ni se desvăluie nu atît ca un prozator al fabulației cît, mai ales, ca un narator al celor văzute sau trăite, al documentelor de viață autentice. Deși s-a consacrat, într-un fel, ca reporter, se pare că nu intenționează să se oprească la reportaj. Permanența anumitor caractere, a anumitor zone umane, tendința de a pune în relație orice fapt descris cu ceea ce s-a petrecut în conștiința colectivității de muncitori, indică, fără tăgadă, germenii unei viitoare conștiințe de romancier și nuvelist. Însăși noțiunea de „reportaj monografic", pusă în circulație în legătură cu volumele „400 de zile în orașul flăcărilor" și „Meridianul de foc", grăiește despre un viitor „prozator epic". Ambele reportaje au o construcție de creație epică, încearcă să epuizeze problemele abordate în felul subiectelor împlinite : romanul, nuvela, schița Reportajul propriu-zis cunoaște mai puțin gradația specifică narațiunii, acea rotunjime de scriere încheiată ; el lasă mereu posibilitatea de a fi completat, întregit, adăugat. La Nicorovici însă reportajul seamănă cu acel gen de nuvele și romane denumite „scrieri-frescă", cu deosebire doar că protagoniștii sînt indivizi aidoma, au o identitate precisă. De altminteri iată și niște mărturisiri ale prozatorului : „A venit vremea ca reportajul să transforme în literatură noi sectoare inedite ale vieții, pe care unii, necunoscîndu-le bine, le consideră schematice"... „Zonele nedesțelenite ale reportajului sînt trepte noi, din ce în ce mai înalte, spre cunoașterea și înfățișarea artistică a omului contemporan, făuritorul societății socialiste". („Pasiunea de a descoperi", *Viața Românească*, nr. 3/1960). Ne întîlnim, după cum se vede, cu un adept al concepției după care reportajul reprezintă doar o etapă din marele proces de elaborare a operei literare. Preferința are, pe lîngă avantajele pe care oricine le observă, și unele servituți. În primul rînd există riscul de a nu acorda atenția artistică cuvenită materialului documentar cules și prezentat în reportaj, adică de a nu avea în vedere faptul că reportajul în sine constituie o specie literară și de a se renunța la exigența artistică necesară. În al doilea rînd, drumul acesta al verificării continue, al confruntării permanente cu viața se cere realizat nu numai prin reportaj dar și prin creații epice propriu-zise, nuvele, schițe, romane. În orice caz evoluția literară a lui Nicorovici a fost înceată și alți colegi, de aceeași vîrstă, nu mai trec astăzi în rîndurile tinerilor scriitori. Răbdarea însă, calmul, încrederea cu care face fiecare pas ne dovedesc că Vasile Nicorovici are de gînd să ne ofere încă surprize.

Urmărind mai ales aspectul exterior al unei localități, al unei profesii sau al unei zone industriale, reporterul nu acordă uneori suficientă preponderență factorilor esențiali în dezvoltarea acestor obiective : lupta Partidului, lupta comuniștilor pentru transformarea socialistă a Patriei. Figurile de comuniști din cele două reportaje mai ample, „400 de zile în orașul flăcărilor" și „Meridianul de foc", sînt mai palid conturate. De asemeni tendința de a nota fiecare amănunt, fiecare detaliu l-a obișnuit puțin pe reporterul nostru cu lipsa de discernămînt. În ambele lucrări există și destule pagini monotone, nesemnificative. Criticii literari, discutînd despre cărțile lui Vasile Nicorovici, au întrebuințat întotdeauna diverse epitete ca „reporter harnic", „reporter conștiincios", „pasiunea documentării", dar nimeni nu a pomenit pînă acum despre un „reporter exigent", despre „pasiunea exigenței artistice" și aceasta va trebui să ne-o dovedească în primul rînd Nocorovici însuși prin viitoarele sale lucrări. Stabilitatea sa în zonele reportajului reprezintă un indiciu sigur că tînărul scriitor a atins un anumit grad de maturitate și că de la reportaj el nu poate merge în altă direcție, decît spre proza de bună calitate Îl așteptăm și cu viitoarele schițe, nuvele, romane.

Gheorghe Achiței

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director : acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE :
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DEȘLIU (redactor șef) ; Mihu DRAGOMIR ; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCA (redactor șef adjunct).

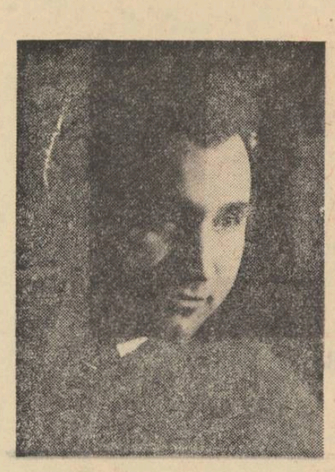

ION GRECEA: „Bogăția unui sărac"

Foarte semnificative pentru evoluția romanului nostru „de formație" sînt unele trăsături comune, perpetuate cu fiece nouă carte care abordează o asemenea modalitate epică. Apărută și dezvoltată la noi între cele două războaie mondiale, specia pare a nu fi de loc istovită deși, după cîte observăm, se menține între cîteva limite încă nedepășite. Mai întîi, pentru că aproape toate romanele noastre de formație (vezi Desculț, Calea Victoriei, Ion Sîntu, Maidanul cu dragoste, Zilele vieții tale, Am plecat din sat, Copilăria unui netrebnic, Așa am învățat carte etc.), se opresc la anii copilăriei și ai adolescenței. Nici un scriitor n-a îndrăznit sau n-a reușit încă să treacă acest prag și de aceea un „roman de formație" în adevăratul înțeles al cuvîntului, nu avem încă în literatura noastră. Aceasta ar fi o primă trăsătură comună întîlnită în calitățile și defectele sale și în romanul lui Ion Grecea. Dar ca să precizăm nu numai specificul acestei cărți, va trebui să facem și alte raportări istorice. Romanele noastre de formație au anume particularități determinate, printre altele, de mediul din care pornește eroul lor. Cînd el vine din lumea periferiei, romanele respective se deschid într-o tonalitate sumbră, cenușie : „Destinul meu începe mizer într-o mahala cu nume rușinos" („Maidanul cu dragoste") ; „Ziua nu se sfîrșise. O zi sumbră covîrșită de tristețe și de miresme tari" (Calea Victoriei) tonalitate ce persistă de-a lungul întregii cărți. De aceea, chiar scriitori prin excelență lirici, ca G. M. Zamfirescu, I. Peltz, I. Pas, nu evocă de loc cu nostalgie, lumea copilăriei, ci cu îndurerare. Momentele lirice nu vin decît să accentueze tragismul, efuziunile sentimentale să sporească revolta, descrierile de peisaj să contureze și mai clar mediul insalubru, pestilențial în care și-au trăit primii ani eroii cărții.

Cei care evocă lumea satului descind, cu sau fără voia lor, din Creangă. O undă de poezie, de nostalgie chiar, este mereu prezentă pînă și în romanele în care dezvăluirea tragediei țărănimii noastre în trecut se realizează cu maximum de pregnanță artistică (vezi Desculț). Și totuși scriitorii care „au plecat din sat" se diferențiază de cei veniți de la periferie, prin acest sentiment de fuziune mai intimă, mai organică, am zice, cu mediul din care au pornit. E totuși o deosebire netă, calitativă, între ideea de „dezrădăcinare" prezentă în poezia lui Goga, de pildă, și mai apoi, în prima perioadă, la Beniuc și Corbea și între nostalgia pe care amintirea satului o provoacă mereu prozatorilor.

Romanul lui Ion Grecea ne aduce încă o mărturie în sprijinul afirmației noastre. Și „Bogăția unui sărac", este un roman de formație, ale cărui prime acorduri se modulează tot în direcția arătată mai sus. Și în cartea sa este prezentă vibrația lirică a subtextului, evocarea nostalgică a peisajului.

Ion Grecea este un ucenic la școala lui Zaharia Stancu. Nu-l imită, deși uneori folosește cîteva întorsături stilistice proprii celui ce a scris „Desculț" dar în viziunea dominant și excesiv lirică, descifrăm amprenta maestrului. Chiar și modalitatea evocării pe fragmente și momente disparate cu caracter autonom ne duce cu gîndul la Zaharia Stancu.

Este însă necesar să precizăm că Ion Grecea se eliberează din mrejele „Desculțului" din momentul cînd eroul său pășește în mediul urban. Atunci narațiunea devine mai fluidă mai închegată și mai unitară. Pornind de la „Desculț" Ion Grecea ne-a dat în ansamblu o carte originală. Mai întîi prin faptul că a reușit, deși avea înaintea sa atîtea modele ilustre, să afle acele elemente care individualizează destinul eroului său. Scris în forma unui jurnal, „romanul" lui Ștefan Burcuș nu are pretenția de a epuiza printr-o analiză adîncă toate treptele sufletești ale evoluției sale. Chiar prima frază a jurnalului ne avertizează asupra intențiilor celui ce l-a redactat. „Multe s-au întîmplat în satul nostru în vremea copilăriei mele", spune autorul și din aceste două rînduri ne dăm seama că avem de a face cu un „jurnal obiectiv", în care eroul se înfățișează mai puțin pe sine, căutînd să zugrăvească mai mult lumea în care a trăit. Cum este deci și firesc în cadrul unui asemenea jurnal, introspecția va fi redusă, relatarea întîmplărilor, la care a fost martor eroul, într-un fel sau altul, căpătînd amploare. Jurnalele obiective pornesc fie dintr-o carență a spiritului reflexiv, fie dintr-o înclinare mai mare spre urmărirea fenomenelor exterioare. Dar Ion Grecea, temperament prin excelență liric, nu rămîne niciodată prizonierul unei singure modalități ; cu multă suplețe găsește pentru fiecare etapă a evoluției eroului formula artistică potrivită. Mai puțin sigur în urmărirea datelor psihologice ale eroului, autorul evocă în schimb cu preciziune lumea satului din anii celui de-al doilea război mondial. Trec prin fața cititorului oameni și fapte desenate nu o dată cu maturitate. Figura stranie, amestec de demență senilă și de patimi refulate, a „domnișoarei" Aneta, boieroaica satului, exemplar uman estropiat, stăpînită de temeri și spaime tipice pentru un degenerat, merită a fi dată drept exemplu pentru posibilitățile artistice ale autorului. Deasemeni cîteva momente dramatice, printre care am numi scena executării unei hotărîri judecătorești ilegale și abuzive și, mai ales, cea a împărțirii pămînturilor boierești, momente de o mare sobrietate, în care reacțiile diferențiate ale personajelor sînt reliefate cu multă pregnanță.

În această primă parte, cartea este destul de densă și, deși autorul nu urmărește întotdeauna gradul de rezonanță al acestor fapte în conștiința eroului, simțim totuși că ele n-au trecut fără să fi gravat urme adînci și dureroase. Acest fel de evocare oarecum disparată are avantaje și dezavantaje. Pentru forțele epice din momentul de față ale autorului este cea mai convenabilă, deși segmentează acțiunea și nu dă posibilitatea desfășurării ample, înecată în tot soiul de amănunte. Cartea lui Ion Grecea păcătuiește în acest sens numai în cea de a doua parte. Introducerea unor scene cu totul neconcludente, cum ar fi discuțiile clienților din cîrciumă, scad tensiunea cărții și o fac să nu se mențină la nivelul acelor pagini dramatice scrise cu grijă. Dacă eliminăm aceste escrescențe, viața de la oraș a personajului principal aduce un spor considerabil în definirea personalității sale. Și aceasta, pentru că evenimentele relatate se raportează mai direct la existența eroului. Tribulațiile lui Ștefan Burcuș, umilințele pe care le îndură în mediul promiscuu al cîrciumii sau cată fără discernămînt este destul de periculoasă și duce la rezultate nedorite. Partizanii unei asemenea păreri nu reușesc în fond să domine materialul de viață, să se ridice deasupra lor, să aibă o perspectivă mai largă asupra faptelor, să-l recreeze artistic și să-i dea vibrația absolut necesară operei literare. De aici o expunere fotografică, fără selecție, a întîmplărilor de fiecare zi, care te întîmpină în unele romane, apărute în ultima vreme, și o tendință de banalizare a vieții, văzută în aspectele ei nesemnificative, al magazinului de confecțiuni, au fost surprinse cu finețe.

La toate aceste calități ar mai trebui adăugat faptul că Ion Grecea știe cu adevărat să creeze atmosferă. Cititorul nu parcurge indiferent paginile cărții lui, căci în ea trăiește o lume a satului nostru ; simți atmosfera apăsătoare a anilor de război, ești martorul înfruntărilor dramatice din 1944-1945, vezi parcă animația străzilor comerciale ale orașului de provincie. Autorul are o paletă bogată, ale cărei culori au fost folosite adeseori cu pricepere.

Dacă drama eroului este bine surprinsă, în cadrul modalității lirice de evocare, creșterea conștiinței sale și mai ales dezvoltarea lui ca intelectual ni se pare deficitară. Ion Grecea a încercat să depășească granița romanului de formație românesc, ducînd eroul pînă în epoca împlinirii aspirațiilor. Dar procesul nu este unitar redat. Momentul cheie : trecerea eroului de la situația lui umilitoare la aceea de intelectual de tip nou, cu toate etapele implicate de o asemenea evoluție este pur și simplu eludat. Tocmai acum trebuia să-i cerem lui Ștefan Burcuș să-și explice adînc drumul său în viață, să ne facă să înțelegem cum a devenit un adevărat intelectual. Or, autorul dovedind o timiditate nejustificată n-a manifestat o preocupare analitică. Și în „Bogăția unui sărac" observăm o carență comună unor cărți și piese de teatru din ultima vreme. Este vorba de modul în care scriitorii noștri îngustează inexplicabil universul intelectual al omului nou. Deficitar în cartea de față ni se pare faptul că se urmărește numai împlinirea unui ideal profesional și nu a unuia de natură morală. Or, eroul cărții care a reușit să treacă pînă aici prin atîtea etape dramatice, devenind un intelectual de tip nou, trebuia să se transforme nu numai din punctul de vedere al carierei, ci și al orizontului spiritual, al nivelului conștiinței sale, al multilateralității cunoștințelor lui. „Bogăția" săracului trebuia reliefată, mai ales din acest punct important de vedere.

Ion Grecea are, prin tema pe care și-a ales-o, meritele unui pionier. Ale unui pionier care n-a trecut prin terenuri încă nedefrișate, fără să lase urme. Dimpotrivă, cartea sa rămîne o primă încercare mai amplă de a schița procesul formării unui intelectual de tip nou. Sarcina pe care și-a asumat-o în primul său roman — în ansamblu reușit — nu este de loc ușoară și de aceea, cu atît mai mult trebuiesc apreciate izbînzile întîlnite în paginile cărții.

CRONICA LITERARĂ de Valeriu Ripeanu

VERONICA PORUMBACU :

„Diminețile simple"

Veronica Porumbacu n-are viziunea bogziană a sublimului cosmic, ci a frumuseții cotidiene, domestice, a „bucuriilor simple". Ea cîntă mai rar aspectul impunător și profund semnificativ al uriașelor schele, care ascund pentru o vreme fața nouă și luminoasă a orașului, cît odăile alb văruite, unde se aude primul țipăt al pruncului născut, unde încep să intre flori și copii, să se așternă covoare și amintiri. Avînd mereu vie în inimă imaginea trecutului cu „amurguri de funingini pe case cocoșate" *(Pe chei)*, ascultînd cum „se îneacă în noapte drumul de demult" *(Seară de august)*, Veronica Porumbacu trăiește emoții adînci, în postura de femeie și mamă ocrotitoare, veghind somnul bărbatului *(Cîntec mult, Pe din două)* și al copiilor cu „răsuflarea ușor legănată" *(Seară de august, Așa mă trezesc)*. Imaginile transmit o poezie calmă, o bucurie șoptită, întretăiată numai arareori de vechile spaime ale războiului imperialist, care tot mai amenință *(Privirile noastre)*. Poeta descifrează sensuri majore în gesturi, în priviri, în atitudini. Lirismul ei obține astfel valori noi, adîncindu-se și diversificîndu-se.

Dacă ciclul *„Case fără trecut"* afirmă virtuțile omului — constructor, activist credincios al Partidului *(Fondul de aur)*, sau meșter iscusit *(Vorbește un fiu de zidar)*, dacă slăvește munca pașnică și optimismul, — ciclurile următoare, și în special *„Ceasul încrederii"*, înfățișează ipostaze ale iubirii, ca sentiment dureros, care ajunge uneori pînă la tragism.

Sensibilitatea rănită a poetei încearcă să se mîngîie la un moment dat într-un soi de umilire dostoievskiană *(„Aș vrea să lepăd orgoliul din sufletul meu, / să fiu peleriul prieten al tuturor arborilor")* și în dialogul candid cu copilul. Dar, poeta, creatoare în acest ciclu a unor emoționante poeme erotice, pe care nu le citām pentru că nu au titluri, face greșala de a sublinia o singură atitudine, care își pierde consistența firească și necesară către sfîrșit.

Ciclurile *„Escale"* și *„Pe dig"* reiau imagini ale construcției socialismului și ale poeziei antiimperialiste (mai bine reprezentată în volumele anterioare), aducînd cîteva peizaje din țările socialiste surori. *(Colț în Praga, Relicvă coreeană, În ramă, Nu știu)*. Prin repetarea unor idei aproape cu aceleași cuvinte (ex. *Păsările* și *Pe dig*), ca și prin prezența unor poezii mai puțin realizate (ex. *Tăcerea* — sînt două poezii cu același titlu !), alături de poeme autentice cum sînt *Graiul* (Lui Tudor Arghezi), *Netermi-nată* (Lui Nicolae Labiș), cele două cicluri finale ni se par cam eteroclite. Din această pricină volumul *Diminețile simple* are o compoziție inegală.

Revendicîndu-se parcă din primul ciclu *(„Case fără trecut")* poezia închinată *Partidului* exprimă sintetic destinul victorios al eroului liric năpăstuit în trecut, întîlnindu-se azi cu sine însuși în focul luptei pentru zidirea socialismului. El trăiește cu adevărat, emoționant și profund specific, acolo unde Veronica Porumbacu este ca „aerul respirat de cel dinți fir de iarbă", scriind fără să se repete, poezia plină de lirism a caselor noi, la poarta cărora dorm săniuțe, a odăilor albe, unde „ghiozdanul așteaptă ora șapte lîngă patul copilului". Și, aceasta, cum ne-o dovedește ciclul *„Case fără trecut"*, constituie unul din aspectele profund semnificative ale actualității.

AL. SĂNDULESCU

DOMNIȚA MOLDOVEANU :

Patru copii în marele codru

„Patru copii în marele codru" este un „mic roman" pentru cei mici. Pe parcursul celor 212 pagini, eroii povestirii: Săndina, Dumitriță, Ion și Emil, trec printr-un număr apreciabil de peripeții, unele neprevăzute, altele pregătite de ei sub influența literaturii de aventuri pe care au citit-o. Personajele cărții Domniței Moldoveanu au o bogată lectură „de specialitate", acționează conform întîmplărilor pe care le-au întîlnit în scrierile lui Jules Verne, Daniel de Foë etc. și manifestă o pasiune nestăvilită pentru aventură. În plus, pentru că ne aflăm în ungherele tainice ale pădurii, Săndina populează acest univers cu lumea poveștilor pe care le cunoaște și care trăiesc insistent în fantezia ei. Fără ca să fie întotdeauna bine realizată, simbioza acestor două elemente dă povestirii un incontestabil farmec.

Protagoniștii povestirii nu urmăresc aventura ca un scop în sine, ci ca un mijloc de împlinire a simțămintelor lor de înaltă datorie socială. Ei au primit acasă, în școală și în detașamentele de pionieri o educație nouă, comunistă, și au învățat să pună mai presus de interesele personale, grija pentru apărarea bunurilor întregului popor. Ei înfruntă primejdia „marelui codru", nu din simplă curiozitate, ci pentru a-i descoperi pe cei care luaseră în timpul unei inundații, o bună parte din caii fermei din satul lor. Plini de energie, însuflețiți de sentimentul datoriei și onoarei, copiii înfruntă oboseala, lipsa de hrană, sălbăticiunile pădurii și pericolul de a fi surprinși de bandiți.

Ceea ce reproșăm însă autoarei este insuficienta individualizare a eroilor. Copiii, în carte, sînt cînd prea maturi, în felul de a gîndi și de a se exprima, cînd de o naivitate șarjată în gesturi și în modul de acționa. Contrastul acesta între maturizarea excesivă (la copii) și maturizarea trebuie să aibă în genere un iz caricatural) și naivitate este uneori strident și supărător, deși în stilul descrierilor și al narațiunilor precipitate se întrevăd calități remarcabile

PAVEL RUXĂNDOIU

RUSALIN MUREȘANU :

Cartea cu prieteni

Rusalin Mureșanu face parte dintre scriitorii care n-au uitat copilăria la răscruci de drumuri, ci o păstrează în sine asimilată. De aceea el poate să scrie fără să forțeze versificația, fără a simula mișcările interioare. În general autorul recurge la povestire în versuri, creionează cîte un portret psihic, fugitiv, dă expresie unor discuții între copii și animale, între cei mai vîrstnici și copii, totul petrecîndu-se cu un firesc nu prea des întîlnit în poezia pentru cei mici.

Ingrijindu-se de accesibilitate, poetul dă versului limpezime și fluiditate. După același criteriu s-a condus, desigur, și cînd n-a permis excesul de lungime. Cantabile ușor, străbătute de umor, multe poezii pot fi repede memorizate.

Sînt unele piese care impun observații de natură să fie avute în vedere pentru viitor. Cînd e vorba de strengăriile vîrstei, versurile conțin mai multă încărcătură afectivă. Moștenirea lui Coșbuc și Creangă își spune cuvîntul. Conținutul nou socialist însă, deși în sine sclipește de poezie, nu este oferit cititorului în forma cea mai potrivită. Un „1 Mai", inexpresiv, nu completează lacuna cărții în privința noilor preocupări, din mediul contemporan, ale copiilor. „Sala palatului" impunea, deasemeni, altă ținută.

Simpla versificație ia locul uneori poeziei autentice : „Blocuri roșii verzi, albastre / Cu flori multe la ferești / Pîn' la nouri se ridică" etc. Autorul care simte cînd este necesar să taie versul pentru a-i da mișcare (Moș Ilie paznicul), care poate să folosească efectul contrastelor versificate (Ostașul), care dialoghează așa de natural (La culeș), cade surprinzător, în unele strofe, în defectul amintit. Alteori inventează situații care depășesc spiritul realist, în care se menține în general cartea „Puii — în grajd am să-i pun / Chiar lîngă Joiana / Și lîngă Bălana / Ca să-i încălzească / Pînă or să crească" Folosirea versificației contînd pe efectul poantei apare de asemenea excesiv în volum.

Etapa actuală de dezvoltare a poetului impune, și-n poezia pentru copii, înlăturarea idilicului, abordarea mai curajoasă a noului din viața lor.

GH. D. VASILE

VICTOR KERNBACH :

Luntrea sublimă

Autorul abordează o temă-ndrăzneață, cea a coborîrii, cu multe mii de ani în urmă, pe pămînt, a unor soli de pe Marte, veniți pentru a cunoaște modul de trai al oamenilor de pe Terra. Tema aceasta, care a făcut acum doi ani obiectul investigațiilor unor savanți sovietici, autorul o tratează cu ochii omului de azi, adică evocînd fapte și evenimente istorice prin prizma concepției materialist-dialectice. Reprezentanții celeilalte planete, luînd contact cu un popor ținut într-o stare de robie, vecină sclavajului, îl ajută să se răscoale și să-nlăture cîrmuirea despotică militaristo-clericală, învățîndu-l cum să scuture cu totul jugul robiei și al regelui, devenind liber. Plasînd și eroii și acțiunea în fabuloasa Atlantidă și pe teritoriul geografic al Asiei și Africei, ținuturi unde dăinuia înrobirea sălbatică a oamenilor, — autorul strecoară, sub țesătura fină a povestirii, adevăruri și învățături actuale.

Pe această temă aridă dar actuală, autorul a edificat un roman captivant în care masele-nrobite reușesc să-și cucerească o viață liberă conduse fiind de un sclav înțelept, ajutat la rîndu-i de învățății marțieni. Subiectul vast, bogat în implicații istorice și sociale, e dificil de redat în limitele unei recenzii. Dificil, pentru că, sub pretextul unei „evocări fantastice", avem de a face cu o carte dezbătînd arzătoare probleme politice și morale. Eroii principali, Auta și Iahuben tată contra genocizilor. Lectorul iese înarmat de pe urma unei cărți ce, plasîndu-și subiectul în adîncă vechime, e totuși actuală, ilustrînd ideea că o scriere valoroasă, concepută de pe poziții înaintate, poate să redea trecutul, oricît de-ndepărtat ar fi el, cu ochii omului prezent.

CAMIL BALTAZAR

O seamă de cuvinte

Notă

În numărul trecut al revistei „Luceafărul", în articolul „Literatura în revistele pentru copii", a apărut următoarea eroare : numărul 8 din revista „Luminița", la care s-a referit în ultimul paragraf, a apărut în anul 1959. Deci calificarea de pastișă nu este adevărată. Reportajul este inspirat dintr-un fapt de viață autentic petrecut în comuna Ojdula.

Facem cuvenita precizare.

Un PUNCT

POVESTIRE DE D. R. POPESCU

Lumina era galbenă, lucea pe pereții caselor, grea și fierbinte; mirosea în aer a ploaie, dar toată lumea știa că nici măcar n-o să picure.

— Hap-ciu! strănuta mustăciosul ce frigea mititei pe marginea trotuarului. Și fiindcă nimeni nu-l lua în seamă, își răspundea singur.

— Noroc, Solomoane!

Păsărică rîdea să plesnească. Mînca semințe, așezat pe un scăunel, în fața plăcintăriei. Se uita la mustăciosul de peste drum și sughița de rîs.

— Se schimbă vremea, zicea Solomon, d-aia strănut. Am eu semnele mele, am reumatism și, cînd vine ploaia, strănut. Ia micu, ia-l că-i copt!

Păsărică știa că Solomon minte, de-aceea rîdea. În fiecare zi strănuta Solomon, de dimineața pînă seara; putea să strănute într-una, dacă voia. Oamenii ce așteptau mașinile „Irtei" mai mîncau mici, și el vorbea mereu despre vreme.

— La munte a plouat?

— Nu...

— Păi vezi, la vale a plouat. Acolo e nevoie. Grîul crește la cîmpie, nu la munte. Un leu micu, un leu micu!

Dar lumea nu se prea înghesuia pe lîngă grătarul lui. Intra mai mult în prăvălia lîngă care stătea Păsărică, intra și cerea limonadă la gheață.

— De care vrei, roșie?

— Galbenă.

Zorița, nevasta lui Păsărică lua leul și scotea dintr-un fel de covată largă, dintre bucăți mari de gheață, sticla cu limonadă galbenă.

Femeile, cu basmalele desfăcute, topite de căldură, se așezau la umbra caselor, pe trotuar. Și se așezau mai aproape de Păsărică să-l privească. El rîdea și ele nu știau de ce rîde și degeaba se întrebau una pe alta, tot nu aflau.

— Autobuzul de Caloteşti! Caloteștii! se auzi vocea groasă a buzatului ce urca bagajele pe mașină. Caloteștii! veni el pînă aproape de Păsărică, călcînd plin de importanță. Care mergi la Caloteşti, școală, pleacă din stație peste cîteva minute Caloteștii...

— Mare beţivan, zise Solomon, cînd buzatul se îndepărtă. Tot bacșișul îl bea. Păsărică, zise iarăși Solomon, văzînd că acesta nu-l luase în seamă, dă-mi o țigară.

— N-am, zise Păsărică, tare, să-l audă Zorița. Dar se căută în buzunarul de la pantaloni, scoase o țigară, o prinse între degetul mare și o aruncă peste drum, ca din praștie.

Femeile ce nu plecau spre Caloteşti rîseră și copiii, plini de admirație, mai cerură cîte un leu pentru limonadă. Nu primi decît unul pistruiat și cu pantaloni scurți.

— Ia micu, ia micu! prinse iarăși glas Solomon, trăgînd din țigară.

Zorița veni pînă în prag, cu mîinile în șolduri. Se uită la Păsărică de sus, apoi se uită la Solomon.

— Are țigări, îi șopti Păsărică. Numai face pe-al dracului! Cere de la mine, ca s-auzi tu. Dar are pachetul plin.

Zorița intră în prăvălie, fără să spună un cuvînt. Un camion se opri în stradă frînînd brusc și Solomon nu-l mai văzu pe Păsărică. Motorul bizîia puternic.

— Bă, Scarfache, iar n-ai apă în radiator, strigă Solomon. Așa șofer mai zic și eu, într-o lună îți duci roaba la reparație.

— Ce vorbești? răsări Scarfache, șoferul, în fața lui, cu o găleată goală. Păi așa crezi matale că se strică o mașină ca asta?

Scarfache, șoferul, de-abia îi ajungea pînă la piept. Aproape în fiecare zi oprea camionul în fața bufetului la care lucra Solomon. Fusese prieten cu Păsărică, învățaseră meseria amîndoi, dar acuma, nu se prea înțelegeau, se cam luau peste picior, cînd puteau. Păsărică îl apăsa pe creștet și-l făcea spîrnel, ceea ce nu-i convenea deloc lui Scarfache.

— Eu, domnule, sînt categoria muscă, îi spunea atunci Scarfache lui Solomon, dar dacă aș fi semigreu, i-aș arăta eu atunci ăstuia cu limonada... K.O. Pe cuvînt. Cum s-ar lega de mine, cum ar fi K.O. Și-apoi să toarne pe el cît o vrea limonadă rece de la gheață!

Păsărică nu-l lua în serios. Și se prăpădea de rîs.

— Bei o bere? îl întrebă Scarfache pe mustăcios. Două halbe, comandă el chelnerului de la bufet, așezîndu-se la o masă, cu Solomon.

— Asta zic și eu că te răcorește, continuă șoferul. Băutura e băutură! mai zise și dădu chelnerului trei lei.

Întotdeauna îi dădea numai trei lei, își plătea numai halba lui, deși Solomon era invitatul său. Dar el știa, cum știa și mustăciosul, că n-avea rost să dea mai mult. Chelnerii nu plătesc berea, nici cînd sînt invitați, spusese o dată Solomon și șoferul nu uitase.

— Am să țin camionul în fața prăvăliei lui în fiecare zi cînd o să am timp liber... Am să-l las în fața lui să bîzîie, pînă l-oi vedea pe Păsărică al meu că plesnește! Îl las să-i cînte, poate l-o apuca dorul de muncă, și și-o lua zborul de pe scaunul ăla...

— Ce vorbești, mă! — zise Păsărică, punîndu-i mîna pe creștet și răsucindu-i părul între degete. Intrase pe neobservate și acuma rîdea din răsputeri. Zici că mă faci... Cum mă faci, mă?...

— Hai, lasă-mă-n pace, îl dădu Scarfache mîna la o parte. Du-te și fă expoziție!

— Ce expoziție?

— Du-te în fața prăvăliei și stai pe scăunel să te vadă muierile cît ești de frumos! Du-te, fă expoziție! Fă reclamă, să bea lumea limonadă.

— Ăstuia să nu-i mai dați bere decît la țap, îi șopti Păsărică lui Solomon! E la categoria muscă! Și-l ajunge repede. Așa sînt mușchii astea, rîse iarăși Păsărică și se așeză pe scaun. Era îmbrăcat într-un flanel negru, subțire, pe gît, și cum stătea rezemat de speteaza scaunului i se vedea pieptul lat și mușchii umerilor, rotunzi.

— Frunză verde dintr-un pom
Lino, Leano
Lene mi-e ca să fiu om
Lino, Leano...

— Nu-ți spusei, zise Păsărică. Dintr-o halbă începe să cînte!

Dar nu mai rîse. Zorița intră în bufet și-i aduse casierței un pumn de mărunțiș. Cînd plecă, Păsărică se ridică fără o vorbă și o urmă. Scarfache se urcă în camion și claxonă prelung de trei ori. Nu era nimeni în fața camionului. Mai claxonă o dată și camionul porni scoțînd un uruit înfiorător. Solomon îl văzu iarăși pe Păsărică, stînd pe scaun, la locul lui și mîncînd semințe.

— A pus o tobă la țeava de eșapament, d-aia urlă așa, zise Păsărică. Aștia mici întotdeauna vor să fie luați în seamă. Urlă camionul lui de crezi că-i de o mie de tone!...

— Bolbocanii! strigă buzatul. Care pleacă la Bolbocani? Peste cîteva minute pleacă din stație Bolbocanii!..

— Păsărică, îl chemă Zorița înăuntru, na doi lei și du-te la film. Păsărică luă banii și plecă legănîndu-se, fără să se grăbească, cu mîinile în buzunar. La Bolbocani mergea ultimul autobuz. Apoi lumea se rărea și pînă seara Zorița vîndea mai mult sifoane, la cei din oraș. Pînă a doua zi, dacă mai dădea vreo cinci șase sticle cu limonadă.

Și așa treceau zilele, una după alta. Seara cînd se înapoia de la cinematograf, Păsărică găsea masa pusă. Își ocupa locul lîngă fereastră și aștepta să fie servit de nevastă. Zorița stătea în stînga lui, și socrul cu soacra, în față. După ce Zorița termina de pus mîncarea în farfurii, se făcea liniște. Și Păsărică se uita în sus pînă ce socrul și soacra terminau rugăciunea. După cină, iarăși se rugau și Păsărică iar se uita în tavan și număra crăpăturile de la fereastră spre soba de teracotă. Zorița îi punea în fiecare seară apă în lighean și el se spăla pe picioare, încet. Ea așteptă în pat, în cămașe de noapte.

— Ei, ce mai stai? îl chema ea.

Și stingea imediat becul, să facă economie. Mai tîrziu, prin întuneric, Păsărică întindea mîna și lua de pe noptieră o sticlă cu limonadă. Și o bea dintr-o răsuflare, însetat. În fiecare seară Zorița îi punea pe noptieră trei sticle cu limonadă galbenă.

Dimineața se trezeau cînd se sbăteau zorile. Puneau amîndoi sticlele de limonadă, pregătite de seară, la gheață, și se culcau din nou.

Și lui Păsărică îi plăcea. Nu făcea nimic. Mînca, sta pe scăunelul din fața prăvăliei, rîdea de Solomon, mai vorbea cu femeile și copiii ce așteptau autobuzele „Irtei", mergea la cinema și nu-i păsa de nimic. Se însurase cu cîteva luni mai înainte și de atunci trăia așa. Dacă venea Scarfache să-l cheme cu el în vreo cursă lungă, îl lua peste picior. Nu-l mai băga în seamă nici pe Ciungu, la care ținuse cel mai mult. De la el învățase meseria de șofer, dar nu asta îl făcuse să țină la el. Nu. Ciungu antrena clubul „Spartac" la box și acolo începuse Păsărică să țină la el. Boxase și în cîteva meciuri oficiale.

Și Ciungu le spusese unora (auzise asta de la Scarfache, care boxa la muscă), le spusese că el, Păsărică, este o speranță a boxului.

— O speranță autentică, se jurase Scarfache pe toți sfinții, așa a zis: Păsărică este o speranță autentică a boxului românesc! Numai că trebuie să mai lucreze, dar asta se face ușor, condiția în box este să ai materialul uman necesar...

Păsărică rîsese și atunci de Scarfache. Nu prea îi păsa de laude, voise el să arate rîzînd. Dar în sinea lui se bucura. Și se mira și nu prea îi venea să creadă: cum adică? Chiar așa, speranță autentică? El se apucase de box doar ca să-l poate bate pe un șofer puțin mai bătrîn care îi furase manivela și nu voia să recunoască. Șoferul ăsta era mare potlogar și nu putea nimeni să-i calce pe dinainte, se pricepea bine la bătaie. Îl văzuse chiar el, Păsărică, bătînd într-o simbătă seara, la un bal, o sală întreagă. De temut însă nu se temea de el, știa că e puternic, dar voise să mai învețe și cîteva figuri de box. Ca să pot face dreptate, îi zisese lui Scarfache. Pe ăsta degeaba îl critici, nu simte, ăsta trebuie să-și găsească nașul, să-l bată unul, așa, în doi, să se potolească.

— E o mîrșevie, zisese scîrbit Scarfache, cînd aflase de ce venea el la antrenament.

Dar nu se bătuse niciodată cu șoferul acela. Șoferul fusese detașat. Și lui Păsărică începuse să-i placă boxul! Dar de cînd s-a însurat, n-a mai dat nici măcar o dată pe la sală. Nu-l mai interesau nici măcar laudele lui Ciungu. Se însurase și gata.

Dimineața Zorița întotdeauna se scula înaintea lui. Deschidea fereastra și făcea gimnastică în fața oglinzii. Zece minute. Așa citise în „Magazin". Gimnastica de dimineață menține talia, așa se intitula articolul acela. Îl citise și Păsărică, dar el nu făcea gimnastică, îi era lene și îi plăcea să se uite printre gene la Zorița cum dădea din mîini, și se lăsa pe genunchi, cum își ridica piciorul, să atingă cu degetul mare palma întinsă, și cum respira la sfîrșit.

Stai! zicea el atunci în gînd. Nu te întoarce spre mine, că rîd. Nu te întoarce, respiră în fața ferestrei deschise. Am să rîd și tu ai să mă vezi și ai să intri în pămînt de rușine, ori ai să te mînii și ai să deschizi ușa, și o să-mi arunci în drum sacoșa cu care am venit, sacoșa, flanelul negru, baschetii și două perechi de ciorapi. O să-ți pară așa rău, așa că nu te întorci, și-ți ruga în gînd Păsărică, în fiecare dimineață, înăbușindu-și rîsul în pernă și Zorița nu se întorcea, parcă l-ar fi auzit. Însă ea nu-l băga ziua în seamă, așa că, de l-ar fi văzut rîzînd, ar fi rîs și ea, ori n-ar fi rîs și și-ar fi văzut de treburi. Era mai bine să nu-l vadă. Și cînd o vedea că trece, numărînd, de opt, Păsărică, mormăind ca în somn, își băga capul sub pătură și rîdea așa, mușcîndu-și buzele.

Nu mai voia nimic; nici măcar să ajungă primul în cer, cum zicea cînd era mic. Se săturase de toate și avea nevoie de odihnă. Putea trăi, foarte bine, și trăia însurat cu Zorița.

Veneau muierile și beau limonadă, Solomon strănuta. Buzatul anunța Caloteștii.

— Ai, ce ploaie o să vină, mințea Solomon.

— Nu vine, că nu sînt muște.

— Nu sînt muște la oraș. Unde nu sînt animale, grajduri, nu sînt muște...

— Cînd e vreme de ploaie, sînt și muște.

Păsărică rîdea. E adevărat, muște nu prea erau. Prăvălia era lungă și întunecoasă, și rece. Și, de atîta căldură, și muștele moțăiau pe undeva, lipite de tavane.

— Numai albine sînt și viespi.

— Ele trag la miere și la zahăr, zise Solomon. La mine nu prea trec drumul, se tem de fum. Albinele călătoresc numai pe dreapta, pe strada noastră, și viespiile. Pe unde e dulce.

Păsărică rîdea pentru că pe el niciodată nu-l mușcau albinele și nici viespiile. Nu fugea de ele. Și nici nu da cu palma după ele, să le întărîte. Le lăsa să se pună pe el, unde voiau, pe nas, pe frunte, pe mîini, și mînca mai departe semințe și albinele își vedeau de treabă, plecau mai departe, fără să-l înțepe.

— Nene, ai una pe nas, o viespe, îi spuse un copil, tremurînd.

— Să fie sănătoasă, rîse Păsărică.

— Albinele sînt și ele deștepte, ca oamenii, trag numai acolo unde dau de zahăr.

— Dumneata îi fi bînd multă limonadă, de te bîzîie mereu.

— Păi dacă are prăvălie, zise Scarfache, ce venise iarăși cu camionul. El e om de zahăr, se pun albinele pe el, că e dulce, e om bun, de zahăr. Hai Solomoane să-ți dau o bere.

Păsărică se ridică de pe scaun, se urcă în camion, îl porni și se opri cam după zece metri. Stinse motorul, se dădu jos și își luă locul pe scăunel. Scarfache nu se supără, cînd ieși din bufet.

— Să nu te topești la soare. Soarele topește zahărul. Ai grijă, trebuie să te păstrezi. Zahărul nu e bun topit, e bine să mănînci tare.

— Du-te, mă, muscă... Să știi că vine ploaia, au apărut muștele...

— Sst! zise iarăși Scarfache. Liniște că te aude nevasta!

Și plecă. Solomon îl privi și zise că e băiat deștept. Mai de mult zicea și despre Păsărică la fel. Înainte, cînd lucra cu Scarfache. Apoi i-a zis pe nume, Ilie. Nimeni nu-i zicea pe nume, numai Solomon. Domnul Ilie Mîrza ce mai face? Îl întreba dimineața. Cum a dormit?

Apoi tot timpul zilei, îi zicea Păsărică. Dar dimineața îi zicea Ilie, ca să-și aducă omul aminte că îl cheamă Ilie, și să nu uite cumva. Păsărică nu se supăra pe nimeni dacă-i zicea Păsărică, se bosumfla numai cînd auzea că-i zice Ilie. Nu-i plăcea numele de botez, îi plăcea mai mult porecla. I-o dăduseră prietenii și lui grozav ce-i plăcuse, și-i mai plăcea, deși era om însurat.

— Domnule Ilie, îi zise într-o dimineață Solomon, ce-ți mai fac compatrioții?

— Dă-i în măsa, răspunse Păsărică, morocănos. Niște bandiți. Doi au îmbrăcat pijamaua...

Cînd terminase școala de șoferi, Păsărică se apucase de comerț. Fusese angajat șofer pe o camionetă. Compatrioții, cum le spunea Solomon, erau vreo cinci foști berari, din oraș, doi vînzători de lumînări, un frînghier și încă vreo patru inși fără vreo meserie exactă. Se ocupau cu tot ce puteau. Era ieftină ceapa la Călărași? o cumpărau și o vindeau la Lupeni. Lubeniţele de la Severin le vindeau la Cluj, iar căpșunii de la Bistrița, la Craiova. De la Oradea cumpărau flori. Erau mereu pe drumuri, eleganți, cu cîte trei patru geamantane învelite în prelate. Dar cînd nu exista „sezon" de căpșuni sau de struguri, ori de altele, vindeau prin tîrguri opinci și lumînări, patente, fermoare, bricege, tămîie, site, ștreanguri, vopsele, șireturi, le întindeau pe o foaie de cort prin tîrgurile din regiune și le vindeau. Cumpăraseră o camionetă și nu puteau găsi un șofer. Așa că se bucuraseră grozav cînd Păsărică se angajase să le ducă marfa de la un tîrg la altul. Plata ziceau c-o dau la sfîrșitul lunii și că banii se împart frățește, socotind de-a valma pierderile și cîștigul. Multe luni de zile fusese Păsărică șofer la ei. Colinda noapte după noapte satele, pe drumuri proaste, pe drumuri bune, dormea unde apuca, mînca ce găsea. Era înnebunit de-a binelea, voia cu tîmpul să-și cumpere întîi o motocicletă cu ataș, cu care să poată singur să colinde tîrgurile, apoi să vîndă motocicleta și să-și ia o mașină oricît de răblăgită ar fi. Dar se întîmplă că, din o mie două sute de opinci, rămaseră cu o mie nevîndute. În a doua lună luminările nu mai avură trecere. Nu-i nimic, ziceau ei, așa e comerțul, are legile lui. Păsărică îi credea. A văzut într-o zi cum s-au vîndut două sute de fermoare în zece minute. Se pot face bani grași, într-o lună poți cîștiga cît cîștigă alții în șapte, îi spuneau ei. Și era adevărat. Dar apoi n-a mai cumpărat nimeni tămîie, și nici ștreanguri. Și după un an de zile, după ce tot au aminat împărțeala, nu prea au avut ce să împartă. Ce i-a venit lui, a băut într-o noapte. Și s-a îmbătat rău, de trei zile a zăcut. Amestecase băuturile. Și atunci a cunoscut-o pe Zorița. Și s-a însurat cu ea. Și le-a lăsat pe toate baltă. Nu mai avea nici o ambiție. Atunci s-a lăsat și de box.

— Păsărică, na doi lei și du-te la film.

Cînd ieși de la cinematograf, într-o seară, se întîlni cu Ciungu și Scarfache. Se văzură ca din întîmplare. Ei îl așteptaseră, își dădu seama Păsărică, și nu vru să meargă cu ei să bea o bere.

— Nu-i dă voie nevasta, zise Scarfache. E angajat pe post de soț, și astă seară are voie să meargă numai la film!

— Fugi, mă, rîse Păsărică și-i făcu un spîrnel în creștet.

— Păsărică, zice Ciungu, am o treabă serioasă cu tine.

— Cu ăsta nu se mai poate face nimic, intră iarăși în vorbă Scarfache. E la pămînt. S-a terminat cu el. Speranța a dat chix! Un mare chix! A dat chix în lumînări, în opinci. Și și în box a terminat!

— Vrea să mă-ntărîte, zise Păsărică. Dar de box nu mă mai apuc.

— Uite ce e, vorbi Ciungu, domol, uitîndu-se pe sub sprîncene la Scarfache, uite, noi avem un meci cu Brăila...

— E pe dric, zise Scarfache. A eșuat lamentabil, vorba mea.

— Uite ce e, Păsărică, continuă Ciungu, nu-l lua în seamă pe... Așa e el. Dar noi n-avem semigreu în meciul cu Brăila.

— Ei și?

— Asta e: dacă n-avem, pierdem meciul. Am socotit fiecare punct. La muscă, luăm trei puncte, la cocoș, trei, la grea, trei, dar pierdem la ușoară, pierdem la semimijlocie...

— Nu mai mă interesează, nea Fănică, îl întrerupse Păsărică și vru să plece.

— Asta nu face nimic pentru noi, scuipă Scarfache. Ți-am spus, nea Fănică, ăsta e la pămînt. Nu-l interesează ce face clubul. El, cu scaunul, cu limonada...

— Păsărică, nu se lasă Ciungu, ascultă ce-ți spun. Am socotit tot. Știi și tu că pentru un meci cîștigat luăm trei puncte, pentru un egal, două, pentru unul pierdut, un punct.

— Știu.

— Ei, dar dacă nu prezinți un om la o categorie, să zicem la semigrea, nu iei nici un punct la semigrea. Și noi n-avem om la semigrea, așa că dacă nu intri tu...

— Nu mă bag... Cum o să mai merg eu în fața oamenilor?

— Ei vezi? Acuma îi e și rușine!

— Nu mi-e rușine, deșteptule! Dar nu m-am mai antrenat. O să rîdă și copiii de mine. Mă macină ăla... Dar tot n-aș merge, m-am lăsat, nea Fănică, luați alt om!

— Nu pot lua un om din drum! Și pînă-l legitimez... Nu pot. Eu contam pe tine. Și joci cu Badea, și pe Badea l-ai bătut o dată, acum doi ani, te-ai jucat cu el pe ring.

— M-am lăsat de box, nea Fănică, zău.

— Uite ce e... Mă rog, n-ai mai venit la antrenament. Ți-ai văzut de ale tale. Dar acuma am nevoie de tine, am nevoie de un punct la semigrea... Nu, nu te supăra. Nu-mi pot bate joc de adversari, să le pun în ring un om de pe stradă și după ce încrucișează mîinile, să arunc prosopul, să-l abandonez. N-ar fi frumos. Tu poți să te bați și fără antrenament o repriză... Nu te las să te macine Badea, cum zici tu, arunc prosopul imediat ce văd că nu mai poți... Dar tu ești boxer, n-o să-mi spună lumea că am luat un om de pe drum...

— Adică, Scarfache aduce trei puncte pentru „Spartac"?

— El cîștigă la muscă, îl bate pe Vintilă. Hai, nu zi nu, să nu crezi că ești „umplutură". Eu cred că poți să și cîștigi. Poți să aduci și trei puncte, mai ales dacă-l lovești la ficat cu stînga.

— Îi e frică să se bată, zise Scarfache. Astuia îi e frică să urce în ring. E de zahăr! Tot tremură că va fi K.O.

— Nu mi-e frică, se răsti Păsărică la el.

— Nu vrei să-ți strici reputația? Ți-e frică, asta e!

— Păsărică, zise Ciungu la fel de calm, gîndește-te, avem nevoie de un singur punct, la semigrea, ca să cîștigăm meciul. Dar tu poți cîștiga trei. Și mai sînt șapte zile pînă la meci, poți să te antrenezi în șapte zile.

— Și dacă sînt surprize?

— Păi și tu poți fi o surpriză, să cîștigi trei puncte, cînd de fapt contăm pe unul, zise Scarfache.

— Pe mine să nu contați, spuse Păsărică și plecă.

— Ascultă, îl auzi pe Ciungu, aproape rugîndu-se, ascultă, omule, nu ne lăsa așa... Arunc prosopul, îți-am spus... Și...

Dar Păsărică trecu colțul și nu mai auzi nimic. Însă toată noaptea îi păru rău că nu-l ascultase pînă la capăt. Atîta putea baremi, să-l asculte. Ciungu își pierduse o mînă în război, de la cot. Pe stînga. Și toată lumea spune că avea o stîngă teribilă. Și că ar fi ajuns cu adevărat un mare boxer al țării. Era, spun oamenii, o mare speranță a boxului. Da, măcar atîta trebuia, să-l asculte. Ciungu avusese o mare încredere în el. Și acum îi spusese că ar putea cîștiga, chiar fără antrenament, dacă-l lovea pe Badea cu stînga la ficat. Mai de mult îi spusese lui Scarfache că își pune mari speranțe în stînga lui. Și că e o autentică speranță a boxului românesc. Și el, Păsărică, nici nu-l ascultase pînă la capăt. Putea să-l asculte, baremi așa, ca să nu se supere. Chiar dacă nu s-ar fi urcat în ring. Doar Ciungu vorbise frumos cu el, nu ca măgarul de Scarfache.

Nu-i spuse nimic Zoriței. În a patra zi se întîlni din nou cu Ciungu și acceptă să apară pe ring, să cîștige punctul. Și Ciungu zise că aruncă prosopul. Și simbătă seara, nu mai veni acasă de la cinematograf, se duse la sală și se desbrăcă, așteptîndu-și rîndul.

Nu-și dădu seamă cum ajunse pe ring. Sala fierbea. Ciungu îi masa fața, gîtul, și-i spuse să-și păzească arcadele. În colțul roșu îl văzu pe Badea, crăcănat și negru ca un țigan. Făcea gargară și scuipa într-o pîlnie. Păsărică îl salută ușor cu mănușa, dar Badea nu-l luă în seamă, ori nu-l văzu. Făcea gargară, cu ochii în sus. Antrenorul lui îi storcea pe spate un burete roșu, și-l punea la inimă, sub maieu. De parc-ar fi fost în repriza a doua, gîndi Păsărică, convins că Badea avea inima slabă. Altfel de ce-i pune deacuma rece la inimă? Am să-i dau două în dreptul inimii, se gîndi, să-l văd dacă rezistă.

Arbitrul îi chemă în mijlocul ringului și începu să le vorbească ceva. Păsărică nu-l luă în seamă, toți arbitrii spuneau același lucru la începutul întîlnirii. Auzi publicul strigînd:

— Mîr-za! Mîr-za!

— De ce zîmbești? îl întrebă arbitrul.

— Mîr-za! Mîr-za!

— Zîmbesc și eu, baremi la început, zise Păsărică și îi făcu lui Badea cu ochiul.

Dar Badea își sufla nasul, deși n-avea nimic în el. Sufla pe nas și nu-l asculta nici el pe arbitru.

— Box, auzi!

Încrucișară mîinile. Se priviră. Badea se dădu un pas înapoi și întinse stînga, mai mult așa, ca să măsoare distanța dintre ei, decît să lovească. Păsărică făcu la fel, voia să treacă baremi o jumătate de repriză, să nu se facă de rîs de la început. Îl văzu pe Badea apropiindu-se apărîndu-și ficatul cu cotul drept. Ținea minte de la gala trecută, vasăzică. Și Păsărică întinse stînga, mai mult să-l sperie. Dar Badea nu se sperie, și-l lovi, puternic, în piept.

— Mîr-za! Mîr-za!

Sala vuia. Badea era mereu încruntat, voia să-și la revanșa. Ataca mereu, dar nu putea să puncteze: Păsărică se retrăgea.

— Îl studiază...

— Mîr-za! Mîr-za!

— Dă drumul la stînga!

Păsărică lovi puternic, parcă la îndemnul sălii, fără să vrea. Nimeri în blocaj, dar lovi din nou, și Badea se strînse în el, ca un arc.

— Arde-l la ficați!

Dar imediat Păsărică nu mai auzi nimic: cu siguranță că Badea îl lovise puternic în față. Ori poate îl lovise de mai multe ori. Se retrase și-l privi pe Ciungu: ținea prosopul în mînă, dar îi făcea semne să atace, să atace! El însă era ca și surd, îi vîjîia capul și nu-și dădea seama unde putuse fi lovit. Îl văzu pe Badea iarăși aproape. Îi văzu pumnul. Venea spre el, negru și mare. Nu mai văzu nimic. Simți în gură sărat și se întrebă dacă din nas îi venea sîngele ori din gură.

— Mîr-za! Mîr-za!

Publicul credea că o să cîștige, era cu el. Nu știa că trebuie să arunce Ciungu prosopul. Dar de ce nu-l arunca odată? Badea veni din nou, lovi cu stînga, cu dreapta, îl prinse în corzi și acum îl lovea de aproape. Prinsese curaj Badea și nu voia să piardă momentul, voia să termine repede lupta, dacă putea. Păsărică se blocă și simțea loviturile în blocaj. Nu-i păsa, Badea nu lovea puternic. Vru să fugă dar nimeri în colț și atunci Badea îl surprinse, îi dădu o directă drept în stomac și lui Păsărică îi veni greață. Întîi nu avu parcă aer, apoi îi veni să vomeze. Și de ciudă, întinse puternic stînga și lovi. Îl văzu pe Badea în mijlocul ringului, descumpănit. Nu se așteptase. Porni spre el, și-l mai lovi o dată cu stînga, și încă o dată.

— Mîr-za! Mîr-za!

Urla sala, era în picioare.

— Acum Mîrza! Acuma!

Dar Păsărică nu mai lovi. Se trezi la podea, întins cît era de lung. Badea îl aștepta să se ridice, să-l poată lovi din nou. Arbitrul îl număra.

— Trei, patru...

Și Ciungu, din colț, îi făcea semne să se ridice și să reia lupta. Ținea prosopul în dreapta, cocoloș, ca pe o mînușe. Se bătea pe falcă. Adică Badea acolo trebuia lovit.

— Șase, șapte...

— Huo! Huo! urla sala.

— A dat sub centură!

— Descalificați brăileanul!

La nouă se ridică. Nu făcu decît trei pași. Sună gongul. Se duse în colțul lui și se așeză pe scăunelul de fier. Scarfache începu să-i facă vînt, să-l mașeze pe picioare.

— Te-a surprins, ai grijă de plex, îi zise el.

— Foarte bine, îi spuse Ciungu. Dacă insistai puteai să cîștigi. Dar ai ezitat și te-a lovit el.

— Respiră, mă... Și nu-i mai căuta inima, zise Scarfache. E tare, ca de bou. Lovește-l la figură și la plex. Și la ficat.

— De ce n-ai aruncat prosopul, nea Fănică?

— Lasă, să treacă o repriză, zise Scarfache. Ce, n-ai obraz? Publicului nu-i plac... Hai, că-l bați, îți spun eu. Și eu cînd îți spun, e spus.

Gongul sună începutul reprizei a doua. Păsărică răsuflă adînc și se ridică. Și cum se apropie de Badea, lovi. Voia să mai dea cîțiva pumni, înainte de a vedea prosopul aruncat în ring. Nu se gîndea să cîștige, nu credea c-o să-l poată bate pe brăilean. Stînga îi era parcă de lemn și dreapta nu-l asculta, voia însă să nu se facă chiar de rîs. Și încolo, nu-i păsa de nimic. Nici de public. Și așa doar se lăsase de box și dacă urcase acuma în ring, urcase pentru că știa că prosopul trebuie să cadă din secundă în secundă.

Văzu sînge pe umărul lui Badea. Asta însemna că brăileanul îi spărsese arcada. Îl privi pe antrenor, în treacăt. Dar Ciungu îi făcea semne să atace. De ce nu arunca odată prosopul?

— Mîr-za! Mîr-za!

Sala parcă înnebunise. Dar el încasa mereu la pumni. Nu-și mai simțea nici stomacul, nici fața parcă nu-l mai durea. Dă în mine ca într-un sac, se gîndi. De ce nu aruncă?... Trebuie să ridice mîinile în sus, să abandoneze lupta. Dar cum să ridice mîinile? Să se facă de rîs? Altceva e cînd aruncă antrenorul prosopul. Lumea nu-l huiduiește pe boxer. Și doar se înțeleseră. Nu era voba să-l lase atîta în ring. Să-l care Badea la pumni... Ah, scrîșni din dinți, dacă m-ar asculta stînga asta! Ori măcar dreapta! Lovi de cîteva ori, puternic, dar își dădu seama că loviturile sale erau goale! De ce vrea Ciungu să mă facă de rîs? Ar trebui să ridice mîinile, dar cum să abandoneze, el? Lovi iarăși, cu sete. Simți sîngele cum i se închegase pe obraz. Mai sîngera undeva fiindcă gustul sărat din gură îi revenise. Cînd vru să-l lovească la ficat, căzu în genunchi. Și simți cum i se sfîrșesc puterile. Se uită cu ciudă la Ciungu. Degeaba-i făcea semne. Ceva parcă îl încovoia. Căzu pe podea, cu fața în jos. De n-aș leșina, se gîndi. De nu m-ar duce cu targa, se gîndi.

— Huo! Huo arbitrul!

Publicul nu voia să creadă că e pus la podea.

— Haide — Mîrza! Halde — Mîrza!

— Cinci, șase...

La opt se ridică în cot. Dar nu putu mai mult.

— Knocaut, auzi.

— Huo, urla sala.

Ciungu veni în ring să-l ajute să se scoale. El nici nu-l privi. Își clăti gura cu apă și scuipă în pîlnie. Badea se înclina în fața publicului, cu mîinile împreunate deasupra capului. Păsărică îl văzu zîmbind. Badea se bucura.

Se duse la vestiar, se spălă, se îmbrăcă repede și plecă acasă. Nu mai așteptă sfîrșitul galei. Meciul tot îl cîștigaseră. Calculase bine Ciungu, pînă și surprizele le calculase. Însă de el își bătuse joc, îl lăsase pe Badea să-l macine în pumni, să-l facă knocaut! Îi era o sete cumplită și îi era ciudă. De ce nu aruncase prosopul? Se învoiseră pentru un punct. Tot un punct era și dacă arunca prosopul. Ciungu, sigur își bătuse joc de el.

Cînd intră în casă, Zorița încremeni.

— Unde-ai fost? izbucni apoi. Tot ești plin de vînătăi! Cine și-a bătut joc de tine?

Veniră și socrii.

— Noi îl așteptăm cu masa, și el ne face de rîs, zise Zorița. Unde ai fost?

El nu răspunse. Intră în camera unde dormeau. Se așeză pe pat parcă doborît. Da, își zise. Așa trebuie să fie.

— Unde ai fost, nici atîta nu poți spune?

Păsărică se uită la noptieră. Cele trei sticle de limonadă erau la locul lor, pline. Îi era sete, parcă-l ardea ceva în stomac, în picioare, sub piele, peste tot. Oftă. Da, își zise din nou în gînd.

— Unde-ai fost? Noi ne omorîm pentru el, îl așteptăm cu masa...

Și ligheanul era plin cu apă, la locul lui. Da, își zise el. Ciungu n-a aruncat prosopul fiindcă n-a crezut că pierd. Da, Ciungu a crezut că nu pierd, că o să cîștig, de aceea n-a aruncat prosopul.

Păsărică se apropie de noptieră și puse mîna pe o sticlă cu limonadă. Îi era sete, nu-i era foame. Scutură sticla în mînă, să amestece bine zahărul. Limonada era galbenă și rece. Da, dar limonada nu astîmpără setea, e prea dulce, se gîndi și puse sticla la loc.

— Acuma ce faci?

Păsărică își scoase sacoșa de pe dulap și ieși din dormitor. Îi era prea cald.

— Mi-e sete, zise, cînd păși peste prag.

Trecu drumul și-l strigă pe Solomon, ce servea bere în bufet:

— Solomoane, două halbe. Ești invitatul meu.

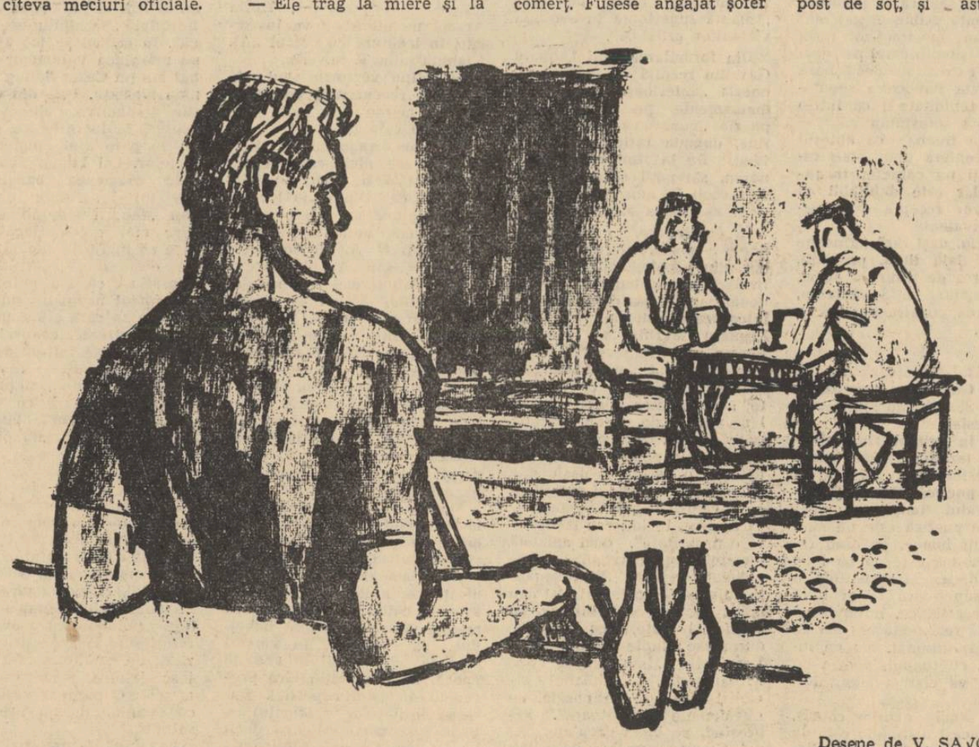

Desene de V. SAVONEA

DISCUȚII

Pasiunea pentru valorile omului nou

Nu există cunoscător în ale literaturii, azi, care să nu admită că asistăm la o largă înflorire a schiței. Meritele revistelor noastre sînt aici, în acest fenomen, indiscutabile. Am trăit o perioadă în care romanul-frescă, construcțiile ample covîrșiseră schița. Acum, fiecare critic spune — mai mult sau mai puțin convins — că a scrie o schiță e mai greu, sau cel puțin la fel de greu — ca un roman. (Deși, în afara lui M. Petroveanu, nu am citit vreun rînd al vreunui critic de prestigiu consacrat vreunei schițe reușite, cu toate că „Odihna" lui N. Velea, „Amintirile" lui N. Țic, „Mașina" lui D. R. Popescu sînt mult mai interesante și mai dense decît nu știu care roman de 600 la 700 de pagini... Nu există o „cronică a schiței", încă se mai discută genul scurt cu toptanul). Oricum, înflorirea aceasta e atît de puternică, încît oamenii au cam început să uite că a mai fost ceva și înainte. Înainte ca romanul să covîrșească genul scurt. Și de aceea, din lipsa perspectivei, actuala situație nu se înregistrează ca un salt față de o altă calitate, ci pur și simplu ca o înflorire îmbucurătoare, desigur, dar în care înflorire — de ce să nu recunoaștem? — primează cantitatea. În orice articol privitor la producția de schițe, se înșiră numele multor tineri prozatori, harnici și talentați, în orice articol se apreciază că ei aduc noutăți, prospețime etc. etc., — numai că ei n-au apărut pe acest teren dificil, al schiței, ca Afrodita, din spuma mării. Noul nu poate fi apreciat în sine, el trebuie apreciat numai în relație cu vechea calitate.

Vă mai aduceți aminte, de pildă, de schițele apărute cu ani în urmă, în „Scînteia", ca „Andrei Buda merge la școala de cadre" de Petru Dragoș sau „Direcția mișcării hîrtiilor" de Sergiu Fărcășan? Dar cei care s-au aruncat, fără inteligență, asupra „demonstrației" că Mazilu e un pastișor al lui Marin Preda, țin minte forța originală a schițelor satirice din „Insectar de buzunar" și „Galeria palavragiilor" — volume memorabile? Cei care-l apreciază pe Țic ca un romantic, mă rog, refulat — au uitat de „Tudor", nuvelă deschis romantică, a luptei patetice dintre un tînăr comunist și moartea aflată la două degete de el? „Tudor" e o figură cu totul deosebită în galeria noastră de eroi comuniști, — putînd sta alături de Anton Filip, Ilie Barbu, Bucsi Karoly. Dar de țăranii lui Remus Luca și, mai ales, ai lui Sütö Andras din „Pornesc oamenii"? Mai țineți minte „Prostul" sau pe Bogar Suzana? Sînt schițe „cu dată" în istoria schiței noastre realist-socialiste. Indiferent de prelungirea publicisticii în evoluția lui Mandric, se pot omite „Campania de primăvară" și „Pe teren", trepte remarcabile în fuziunea dintre politică și poezie în schița noastră? Dar „Cișmele și noroi"? Am impresia că însuși Ștefan Luca a uitat de dinamismul lor... Dar schițele pline de vigoare și mișcare epică ale lui Francisc Munteanu, din 54—56? Și, mai cu seamă, cu totul și cu totul mai cu seamă, v-ați mai gîndit la excepționalele „Întîlniri din pămînturi" ale lui Marin Preda care stau la baza unei influențe de o mare fertilitate, după cum o dovedește destinul schiței de azi? Înșirate pe perioada a patru-cinci ani, aceste schițe nu se pot, nu trebuie să se piardă în timp. Prospețimea actuală are tradiție. Privirea sintetică le cuprinde într-o anume calitate — ca prime detectări, în profunzime, ale proceselor de conștiință socialistă din care se hrănește azi „genul scurt". Fără ele — nu se poate înțelege nimic din ceea ce ne oferă actualmente... autorii noștri de schițe. Caracteristica lor principală a fost forța detectării, șocul primului contact cu realitatea psihică socialistă indicată de partid, de la bun început, drept principala sursă de inspirație a scriitorului comunist. Forța detectării nu e o figură de stil; ea a născut valori estetice valabile, a născut eroi și tensiuni absolut noi, o expresie nouă stilistică. Pentru prima oară — desigur, în același front cu teatrul, romanul, poezia și publicistica — genul scurt s-a integrat într-o literatură a afirmației comuniste, și aceasta i-a schimbat complect perspectiva. Un gen glorios al literaturii noastre, adus în piscuri de un Caragiale și chiar un Brăescu și cantonat în marea opoziție lirică de tip sadovenian, își întorcea forța cu curaj de la lumea mic-burgheză peste care se plecase cu preponderență — și scruta, cu acea privire rapidă și inteligentă, proprie lui, lumea tînără, dinamică, făurită de dictatura proletariatului în primii săi ani, susținînd-o, propagîndu-i valorile, venind, cu toate armele, în sprijinul agitației ei politice. (Vă mai aduceți aminte, de o simplă schiță, foarte reușită, a lui Remus Luca, „În gară", țîșnită în plină campanie electorală?) Forța detectării se arcuia pe agitație, pe agitatoric. Nenumărate schițe bune au apărut în ziare („Scînteia" „Scînteia tineretului". „Flacăra" etc.) și caracterul publicistic a operat adînc asupra lor, în nici un caz diminuîndu-le puterile. Esențial s-a fixat însă, de la început, trăsătura afirmativă comunistă, răsturnarea revoluționară în favoarea conținutului nou, comunist. Nu mai exista inspirația pentru mesajul „Proștilor" lui Rebreanu, țăranii umiliți și pasivi, striviți de civilizația unei gări. Aveam țăranul care tatonează, cu demnitatea abia trezită, marea cultură, pornind de la primele litere dibuite, — „Prostul" lui Remus Luca. Forța caragialiană nu se pierdea — ea injecta schițele în acid tare ale lui Mazilu din „Insectar" și „Galeria", în care bătea aprig patosul pozitiv, partinic care nu mai accepta prelungirea lumii înfierate de marele satiric. Era o poziție nouă cucerită — în care nu rîsul, în general, devenise eroul pozitiv (așa cum se întîmpla în tradiția realismului critic) ci o morală concret-istorică, morala comunistă, de la înălțimea căreia autorul lovea cu intransigență în rămășițele a ceea ce apăsase orizontul înaintașilor. Nici filonul sadovenian nu se pierdea — el se continua, pe o altă spirală, în tăcerile cu care „mutălăii" lui Remus Luca înțelegeau marile transformări sociale și se integrau lor și, mai cu seamă, în forța lirică, tipic moldovenească, înconjurînd, ca un halo, viața activiștilor descriși de Mandric în schițele sale. (Sadoveanu însuși, le-a remarcat!) Dar s-a produs un fenomen nou, și mai interesant decît continuarea filiațiilor tradiționale: în schiță, acolo unde tradiția părea să indice terenul cel mai dificil pentru apariția unor asemenea eroi, a apărut eroul pozitiv. (Vezi și o observație a lui D. Micu în același sens, în „Gazeta literară", consacrată problemelor schiței). Un vechi raport era desființat: realismul critic a născut, firesc, schița — protest, schița — nu!, schița amară, schița observatoare pregnantă a răului social, schița — surîs trist, schița omului amărît și lovit în cîteva secunde, schița — oftat surd și înăbușit, schița defetistă sau, maximum, schița — aspirație cehoviană. Condiția literară a genului era admirabilă pentru înscrierea unei scîntei de mîine sau nuanțarea unei tăceri de înțelegere resemnată într-un oftat de o clipă, cît ține pagina tensionată a schiței. Dinamica vieții a pus sub semnul întrebării această condiție și scriitorul construcției socialiste a fost obligat — de viață — să pună în centrul genului un erou de neconceput pentru clasici: comunistul care înțelege rapid și acționează rapid, omul puternic care nu se mai poate opri la oftat și supunere, ridicarea sa rapidă — cît ține pagina tensionată a schiței — la demnitate și viață clară. Așa au apărut „pozitivii" lui Sütö, adolescenții lui Țic etc. Se înțelege că o atare răsturnare de perspectivă, de mesaj în perimetrul genului — nu putea să nu angajeze substanța expresiei literare. Chiar în perioada detectărilor, schița a început să sune altfel: calofilia — mult mai aspru decît în roman — a intrat într-o aspră amendare, tensiunea a trecut din zona acțiunilor exterioare, strict epice, în planul zonelor mai adînci, de morală, unde faptul — materia primă a schiței — răsună îndelung, chiar cu o pierdere oarecare a firului epic exterior. Totuși, în perioada detectărilor, expresia nu s-a construit clar. Ea se leagă de actuala înflorire.

Atunci s-au stabilit, în primul rînd, direcțiile noului — și aceasta cu succese certe.

Perioada de cîțiva ani în care genul scurt a marcat o oarecare încetinire în dezvoltare, romanul atingînd o dezvoltare amplă, nu a dăunat, cum s-ar putea crede, schiței. (În orice caz, cele două genuri nu se opun, nu avem un gen „minor" și unul „major", ci două unghiuri de compas în a căror deschidere diferită construcția socialistă trebuie să fie cuprinsă în toată intensitatea și semnificația ei. Deschiderea diferită a unghiului de cuprindere nu trebuie să influențeze profunzimea surprinderii vieții) Romanul, prin planurile sale largi, nu o dată incomplete, trebuia să impulsioneze nevoia marilor detailări, dar pe o treaptă superioară, la „cota" impusă de romane. Cred deci că romanul nostru, prin victoriile sale mari și mici, a lărgit aria de investigație, inclusiv aria de investigație morală, schița făcînd acum operă intensivă. Nimic nu ne împiedică să credem că, într-un viitor apropiat, romanul nu va prelua din cuceririle schiței, concentrate „la ora actuală" mai puternic și mai profund în om, cele două genuri fiind osmotice. În același rînd, și nu în al doilea, — „perioada romanului" (termenul e, pur și simplu, editorial, strict temporal, avînd în vedere intensitatea aparițiilor în cele două genuri — și nu e o delimitare istorică, cu pretenții) a servit de catalizator cristalizării mai expresive a unor anumite tendințe în proza noastră, grupării, la o „scară geografică" mai mare, unor trăsături interesante, — aceasta avînd repercusiuni evidente în schiță, nuvelă, reportaj.

Cu toată grija pentru spiritul de intoleranță literară al unor confrați — născut, deseori, din orgolii întărîtate prematur sau foarte tardiv —, bazîndu-mă totuși pe acea receptivitate care trebuie, la urma urmei, să triumfe atunci cînd, în dezbaterile pentru cauza comună, ascultăm părerile tovarășilor de scris — vreau să expun părerea deschisă că dezvoltarea actuală a genului scurt confirmă marea importanță a scrisului lui Marin Preda în formarea unor foarte buni tineri prozatori, care au adus realmente un suflu nou în schița romînească, realist-socialistă. Desigur nimeni nu neagă existența altor modalități literare și, mai ales, nu mă gîndesc la absolutizarea și impunerea forțată a uneia singure, oricît de rodnică. Desigur, intervin aici diferențe de temperament literar, de educație artistică, peste care greu se poate trece. Dar, alături de critici, nu putem doar inventaria modalitățile diverse — apărute în cîmpul celei mai fertile metode de creație, realismul nostru socialist, — trebuie să ne întrebăm care dintre ele e mai capabilă să surprindă noul comunist, în plenitudinea sa, în dinamica sa interioară, în strălucirea sa. Uneori critica apare foarte mulțumită de existența simplă a diversității modalităților, dar nu face nici un pas mai departe. Totuși, între „Desfășurarea" și, să zicem, „Dunărea revărsată" — diferențele evidente de modalitate nu pot să nu se înscrie și într-o judecată de valoare. Între o schiță de Ion Băieșu cu un moș care pleacă însoțit de o fată într-o colectivă vecină, pentru un schimb de tăurași, moșul trăind drama îndrăgostirii fetei de un tînăr din gospodăria vizitată — și deziluzia înstrăinării unui membru al colectivei sale din pricina acestui nefericit... tăuraș — între această schiță și, să zicem, „Odihna" lui Velea — meditație profundă a unui țăran care a priceput cum vine lumea și își poate permite o contemplare, cred că e o diferență de modalitate și, în plus, altceva. Măiestria? Gradul de sugestie? Nu. O idee mai simplă: că nu orice fenomen nou al realității e reflectat de artă în chip nou. (Desigur, — discutăm de la talent în sus.) Talentul are intensitățile lui, dar mai importante sînt intensitățile reflectării noului. Unei simple întîmplări (cum e bucata lui Băieșu, scrisă cu o reală vioiciune) nu i se poate nega o anumită capacitate de a oglindi o realitate nouă a satului sau a fabricii. Dar arta cere mult mai mult, socialismul cere mult mai mult. Sînt lucrări care, sincer interesate de nou, nu trec de suprafața lui și critica nu se poate amăgi cu formula comodă: „scriitorul s-a apropiat aici de realitatea nouă (cît? cum? în ce profunzime?) și nici nu se poate juca „de-a modalitățile". Trebuie spus clar: sînt modalități literare superioare, altele — inferioare.

Între cele evident superioare cu direcția tumultos lirică a „Desculțului", cea viguros epică a lui Barbu, cea dramatică-socială a „Străinului" și „Setei", sau a experienței constructive de tipul Anton Filip, — evoluția genului, azi, ne obligă să cercetăm pe cea lansată de Marin Preda prin „Întîlnirile din pămînturi", „Moromeții" și „Desfășurarea". Obligația nu e arbitrară. Ea apare dintr-o fertilitate obiectivă, dintr-o influență a cărei rodnicie se măsoară prin gradul de originalitate al celor evident influențați. Scriitori unanim apreciați de critică, a căror forță de creație nu a fost pusă sub semnul îndoielii, — N. Velea, Fănuș Neagu, T. Mazilu, D. R. Popescu, N. Țic — departe de a fi legați prin simpatii dubioase, au o rădăcină comună clară ochiului critic, indiferent de ramificațiile bogate ale prozei lor — în pămîntul descoperit de Preda. Această descoperire e o chestiune de fond: forța intelectuală a omului simplu. Cultura simplității lui. Cultura demnității lui. Preda a descoperit gînditorul — omul care își organizează viața, universul în jurul unei idei fundamentale — într-o lume unde ochiul aristocrat-estetizat nu-l admitea, dar în deplin acord cu gloriosul nostru realism-critic care stabilise deja existența unei mari pasiuni (Ion, dar orb), unor sublime contemplări filozofice (țăranii lui Sadoveanu, dar pasivi). Moromete e cult, în afara bibliotecii, un filozof care gîndește lumea de la întoarcerea pe o parte și alta a cuvîntului — prima relație cu lumea — pînă la raporturile comerciale și de stat. Ilie Barbu e un gînditor lucid, activ — care rezolvă, concret-istoric, problemele personalității lui, în raportul fundamental al responsabilității lui față de partid. Acolo unde o întreagă tradiție contesta (în ciuda lui Sadoveanu) posibilitatea ideii — Preda a dezvăluit tocmai ideea, activă, vitală, acidă, lucidă, artistică. Era imposibil ca acest șoc artistic să nu stîrnească alte talente. Noul în schiță, azi, e concentrat pe omul simplu — conform direcției demonstrate, înainte cu ani — urmînd, dezbătînd, dezvoltînd această linie, a forței intelectuale și morale a omului simplu, a proiectării ei dinăuntru în afară. În îndeplinirea sarcinilor politice și artistice puse de partid literaturii — „modalitatea" aceasta (termenul evident e prea profesionist și limitat) se dovedește întru totul capabilă, capabilă de a opera nu numai în mediul țărănesc ci și în reflectarea vieții muncitorești. Se luptă azi, prin schiță, pentru un constructor al socialismului — gînditor activ, responsabil — om cu mari și importante probleme morale, om conștient de valoarea lui, deschis sentimentelor pline, luminoase. Respingerea rămășițelor mic-burgheze, a ambiguităților morale, a atitudinilor mărunte, lașe, incompatibile cu comunismul — e la ordinea zilei. (În „Datoria" lui Mazilu — eroul principal face procesul deschis, al unui prieten care nu înțelege incompatibilitatea dintre nou și vechi. Matei are conștiința clară a superiorității sale morale și nu poate tolera ca acela lîngă care bea un vin într-o seară să nu vadă diferența dintre el și un afacerist strecurat în cabinetul de inovații al uzinei. Iată o tensiune nouă! Argumentarea e amplă, fără teamă de „idei" și „morală". Vehemența anti mic-burgheză e susținută cu patos. În „Sectorul doi", eroul lui Țic trăiește o zi încruntată de muncă pentru „simplul" fapt că un amic i-a cerut să lucreze fără simț de răspundere. „Drept cine mă ia?" gîndește iritat Vîlsan, lovit în demnitatea sa de muncitor, și această tensiune, aparent „simplă", organizează și susține puternic schița). În general, depășind procesele exterioare de producție, eroii acestor schițe noi gîndesc munca în relațiile ei intim-morale cu personalitatea lor. (Întins bine la odihnă pe cîmp, Dănilă Lencioiu al lui Velea realizează radicala transformare a destinului său de colectivist, savurînd cu o mare inteligență mica clipă de răgaz și marea libertate. Nu îndrăznesc să subliniez mai mult filiația moromețiană din „Odihnă" — una din cele mai realizate schițe nu numai a lui Velea, dar a literaturii noastre celei mai recente, — pentru că mă tem de unele inteligențe critice gata să confunde, cu atîta reavoință, influența fertilă cu pastișa nedemnă. Într-un monolog rapid — „Om rău" — Papa Leon al lui Fănuș Neagu dezbate demnitatea gîndirii sale pusă față în față cu problemele complicate ale științei zootehnice. În „Conducta forțată" a lui Vasile Rebreanu, tot un monolog, — schiță de factură deosebită în creația sa, în pofida dimensiunilor — un responsabil de pe traseul unei conducte explică tinerilor, înaintea îngropării definitive a tronsoanelor în pămînt, frumusețile muncii anonime, necesitatea — pentru mîndria fiecăruia — de a-i înțelege sensurile umane).

La acest salt calitativ produs în substanța schiței noastre, trebuie adăugate o seamă de noi trăsături în expresia artistică, legate profund de aceeași mare experiență literară: Preda. E, în primul rînd, decantarea comică a cuvîntului, consecință foarte strîns legată de inteligența omului simplu, atît de străină tragedizărilor inutile, apărîndu-se de artificialitate prin cîte un cuvînt propriu, bine găsit, deschizîndu-și cu el drum spre luciditate. Moromete a lăsat, aici, perle, educînd foarte bine auzul acestor tineri scriitori. În creația satirică a lui Mazilu, cuvîntul, asociația verbală neașteptată, țîșnită din mecanica vieții, are o mare pondere în elaborarea tipurilor. În „Capodopera", înfierarea artistului burghez, rupt de popor, se face prin alăturarea permanentă în frază, a unor mari banalități din limbajul criticii cu gesturile cotidiene. Efectul e puternic. La Fănuș Neagu și N. Velea, cuvîntul e distilat îndelung, întotdeauna căutată partea comică, revelatoare de sensuri ieșite din comun, țintind la reliefarea maximă a inteligenței populare. Fraza, în general, tinde spre o cît mai firească oralitate, lipsește calofilia, se caută termenul curat și propriu. S-a redeșteptat apetitul pentru monolog, în deplin acord cu această proiectare a individului dinăuntru în afară. Aceasta asigură o efectivă sinceritate a gîndirii, a gestului. Încă o dată, acestea nu sînt singurele modalități stilistice pentru reliefarea noului și nimeni nu are de gînd să le absolutizeze superioritatea. Mai mult: o privire atentă poate oricînd aprecia diferențele sensibile din scrisul acestor prozatori, care nu trăiesc cîtuși de puțin într-o servitute mioapă față de Preda. Fănuș Neagu e cel mai înclinat spre o poetizare a realității, nu lipsită de pitoresc; natura ocupă la el un spațiu necunoscut celorlalți. D. R. Popescu caută tensiuni dramatice excepționale, tonuri violente cu totul străine de proza lui Mazilu și Țic, încordați întotdeauna în stabilirea unor relații puternice numai între eroi, nu între ei și evenimente. La ei, evenimentele sînt totdeauna obișnuite, normale. Și indiscutabil că forța satirică din creația lui Mazilu e cu totul singulară, față de confrații săi. Pe toți însă îi unește pasiunea pentru reliefarea valorilor intelectuale și morale ale omului nou, căutarea permanentă a gîndirii, a ideilor sale vii, dinamice, proaspete. Acesta e un lucru clar, bine constituit de pe acum, care merită a fi subliniat ca un drum fertil pentru schița noastră și încercînd aceasta aici, nu m-am gîndit nici o clipă la opunerea lor altor tendințe apărute din experiența literaturii noastre realist-socialiste, dar n-am îndrăznit nici a avea iluzia lipsei totale de adversitate din partea tovarășilor de scris. Cine scrie cu această iluzie, cui îi e teamă de discuții și de controverse principiale, fertile, — să n-aibă nici iluzia că participă la mersul înainte al artei noastre literare, pe drumul unic al realismului socialist.

Radu Cosașu

Dimitrie Stelaru

Mama

Toată e sunet,
și ce-atinge, cîntă.
Ochii ei sînt plini
de armoniile din platina stelelor,
ca fîntînile neliniștite și afunde ale soarelui.
Inima ei din purpură și ceață
ascunde cămări de sunete
pentru morții vii, rostogoliți
în pădurile somnului rece.
Da, într-una anotimpuri, dureri —
anotimpuri și grădini întrerupte.

Stă în rama ferestrei și nu mai știe unde stă,
nici salcîmul învelit cu rugină, fără păsări,
fără umbră, nu-i amintește:
cum să-i tulbure gingășia?
Nu mai știe unde stă și așteaptă —
în odaie sînt pașii lui, afară pașii lui
îl aude cîntînd și nu vine.
Toată e sunet.
Rama vibrează ușor la atingerea mîinilor
de culoarea pîinii
și de fiecare dată aduce mătase din cer
să-i sprijine fruntea,
să-i odihnească pulberea gîndurilor.

Parcă sandalele și foșnetul cuvintelor,
mirajul cu portocala de foc a visului
și mărgelele ude, sfîșiate, din toba norilor
și aroma fluviului uman,
ascund altceva decît știe.

Așteaptă fiul tîrît de vîntul războinicilor bolnavi de aur
în pădurile somnului rece.
În zadar îl așteaptă.
Mereu antotimpul îi dă luminiș,
degetele de cristal ale plopilor îl vestesc
dar el nu se mai întoarce.

Nu vine! Și nu vrea să treacă
în lumea cealaltă, siderală
pînă cînd buzele de miere nu-i vor spune
ultimul cîntec de leagăn —
pînă cînd inima din purpură și ceață
nu-și va stinge urmele în inima lui.

Uneori tragedia îi umple fiordurile bătrîne,
fiordurile obrajilor, trupului —
atunci ies trăznete din oasele ei
și cîntecul amenințător nu e cîntec — flori negre
pentru cei ce pregătesc mormînt fiilor lumii.

POEZIE, CRITICĂ — PLUS CITITORII

de Dan Deșliu

În ultima vreme, critica noastră se ocupă intens de creația poetică. Număr de număr, publicațiile literare acordă tot mai mult spațiu cronicilor și recenziilor de specialitate, eseurilor, studiilor, însemnărilor asupra liricii contemporane. Această atenție sporită este, incontestabil, un fenomen îmbucurător. În ceea ce privește nivelul teoretic-artistic la care se desfășoară activitatea respectivă, cred că avem mai puține motive de satisfacție. Rîndurile de mai jos consemnează o parte din reflecțiile pe care ni le-a prilejuit lectura cîtorva materiale cu tema indicată, apărute recent în presa literară și cotidiană.

★

Gazeta literară din 21.IX, consacră o pagină problemelor poeziei actuale.

Titlul articolului lui D. Cesereanu Profilul etic în lirică, enunță o preocupare interesantă; din păcate, conținutul este departe de a satisface așteptările cititorilor. De la primele rînduri te izbește limbajul încîlcit și emfatic, vădind neclaritatea concepției. La două fraze după debut, întîlnim asemenea precizări încurcate, rostite cu un aer doctoral, parcă în fața unui auditoriu de neofiți:

Ceea ce am spus aici, într-un fel perifrastic, demonstrează că principiul estetic al unității în diversitate își găsește o largă aplicabilitate și în acest domeniu al poeziei, ilustrîndu-se concret printr-o serie de atitudini lirice care, în formele lor specifice (personale și chiar temperamentale) exprimă cu pregnanță superioritatea inextricabilă a idealului comunist. Sensibilizarea artistică a unei astfel de „armonii", țîșnind, după cum se vede, din scînteierea dialectică a lumii, jalonează drumul încărcat de semnificații al poeziei noastre realist-socialiste... etc.

În continuare, se indică prin ce prismă trebuie să privim coloratura etică a poeziei noastre care își găsește în politic adevărata autenticitate și aflăm că Atitudinea etică, în expresia ei lirică, se găsește... într-o vădită corelație cu atitudinea politică, determinată de gîndirea concret-revoluționară a creatorului.

Un adevărat torent de grandilocvență! Dacă nu te lași copleșit de această revărsare, observi că autorul vădește un slab discernămînt cînd vine vorba de exemplificări. De pildă, vroind să demonstreze raportul între etic și politic în poezia lui Mihai Beniuc, D. Cesereanu spune următoarele: Frumoasă și definitorie este pentru profilul etic al liricii sale întrebarea: „Viitorul știe oare cum ne / Chinuim să ridicăm columne / Din porfirul inimilor noastre?" — care trădează nu numai efortul colectiv continuu, al constructorilor socialismului, ci și generozitatea cu care ei se dăruie cauzei.

Mi se pare evident că versurile citate sînt departe de a trăda așa ceva. În fond, ce importanță practică are, pentru activitatea noastră de azi, faptul că viitorul va cunoaște sau nu întreaga măsură a strădaniilor celor ce construiesc prin luptă fericirea omenirii? În treacăt fie spus, verbul „a chinui" cade rău în context. Cred că alegerea citatului este improprie: se pot găsi în lirica lui Beniuc suficiente exemple pentru a demonstra unitatea între etic și politic.

Din cînd în cînd, D. Cesereanu își îngăduie licențe sintactice supărătoare: „Tendința aberantă... DESCHIDE poezia modernistă diversiunilor ideologice și politice", „...epoca noastră generoasă, APTĂ împlinirilor omului..." etc.

★

Tot în pagina cu pricina, Matei Călinescu semnează cronica la volumul „Fără popas", al Florenței Albu. De fapt, am impresia că nu-i vorba chiar de o cronică, dat fiind că după introducerea de rigoare, urmează citate din versurile poetei, întrerupte la mari distanțe de comentarii în același stil neo-confuzionist, atît de scump, pe semne, unor critici din tînăra generație.

Eul liric se descoperă într-un climat al simbolurilor revoluționare, în cadențe ample și grave, dar efortul de depășire a subiectivității — lăudabil ca atare — nu se soldează totdeauna cu o transfigurare poetică a abstractului.

Recomand atenției cititorilor termenul „transfigurare"; vom avea prilejul să-l mai întîlnim nu o dată de-a lungul citatelor abundente în articolul subsemnatului, articol care, nota bene, nu este o cronică literară.

Înclinarea către terminologia excentrică „à totut prix", este ca și în exemplul precedent (D. Cesereanu) aproape obsesivă. Astfel, Dorința relevată de solemnitate duce uneori la efecte nescontate de artificial și uscăciune — și, mai departe Poeziile închinate Bărăganului natal definesc... sensibilitatea poetei ca dat temperamental.

Poate că în prezența unor asemenea contorsiuni lexicale, cititorul mai temperamental se va da cu capul de zid; în orice caz, poeta astfel „analizată" este pusă în mare încurcătură, mai ales cînd află că, după M. Călinescu, Ciclul închinat pescarilor SE DISTINGE (s. n.) prin calități picturale și printr-o monotonie pînă la urmă obositoare, sau că o pîndește (pe Florența Albu) ...pericolul unui lirism abstractizat (prin exces de simplificare) al gesturilor care se desfășoară (prejudecată împotriva spontaneității? timiditate?) ca într-o mecanică a solemnului.

Se vede treaba că autorul cronicii conferă unor atari incongruități un caracter incantatoriu, dar este dubitabil că lectorii vor recepta o incantație echivalentă.

Meritoriu, deși fără adîncime analitică, dată fiind, probabil, aglomerarea de titluri și nume, articolul lui Al. Săndulescu, „Oglindirea construcției socialismului".

★

În Scrisul Bănățean nr. 8 Leonard Gavriliu recenzează volumul Sărbătorile zilnice de Nina Cassian.

Notez în primul rînd, diferențierea (arbitrară, după mine) între sensibilitatea poetică și rațiunea poetică. Dar iată textul criticului timișorean: Sensibilitatea poetică este un mod de a simți lumea, pe cînd rațiunea poetică este un mod de a o judeca și constituie o treaptă superioară în evoluția viziunilor artistice, întîmpinînd o anumită rezistență din partea gustului tradițional. Nu ne îndoim că, cu timpul, poezia de idei își va cîștiga admiratori statornici.

Ca să mă exprim concis, cred că acest distinguo este de esență comună cu diferențierea între spirit și materie. Ar mai rămîne doar să ni se explice care sînt organele simțirii, organe cu care, pasă-mi-te, acționau poeții trecutului, și care cele ale rațiunii, cu care sînt prevăzuți, datorită, neîndoielnic, progresului tehnic, poeții moderni, aflați pe acea „treaptă superioară în evoluția viziunilor artistice".

Din formularea lui Leonard Gavriliu rezultă că în timp ce poezia „anterioară" se fonda eminamente pe sensibilitate, poezia „nouă" va instaura, în fine, domnia rațiunii, triumful ideii. De la Homer la Eminescu, sărmanii clasici se vor fi răsucit în mormînt la auzul unor asemenea afirmații!

În continuare, criticul face unele observații interesante, dar, din păcate, aceeași hipertrofiere a vocabularului îl îndepărtează și pe dînsul de înțelegerea muritorilor de rînd. Leonard Gavriliu nu „este de părere", ci „opinează", metaforele nu sînt „originale" sau măcar „inedite" — ci „insolite"; imagistica Ninei Cassian i se pare „de o sugestivitate polivalentă", momentele de inspirație ale poetei „sînt prezidate de o puternică pasiune a cunoașterii"; criticul consideră că „Pentru o poezie guvernată de idei, luciditatea reprezintă o necesitate", deci aplaudă „luminiscența maximă a raționamentelor juste". Extravaganțe de această categorie își dau mîna, în mod surprinzător, cu exprimări plate, cu poetizări dureroase: lupta pentru socialism este „îmbibată de clipe sărbătorești", „Cotidianul socialist mustește de poezie, de evenimente înălțătoare". Reproșînd, pe bună dreptate, Ninei Cassian unele obscurități de expresie, criticul n-ar trebui, cred, să se considere exceptat de la legile clarității, mai ales cînd, vorba ceea, „Pierderea lucidității este considerată deficit inconsolabil".

★

Este foarte bine venită inițiativa Scînteii tineretului de a analiza activitatea unor cercuri literare. În numărul de vineri 22 septembrie, sub titlul „Un cerc de talente", Horia Aramă ne oferă cîteva însemnări în legătură cu cercul „Al. Vlahuță" din T. Severin.

Cercetînd versurile lui A. Băghină, recenzentul conchide, „multă, mereu mai multă exigență. O cere talentul"

Dar, din fragmentele citate, nu se vede nicidecum despre ce talent o fi vorba — căci însăilări ca Din mîna lor ies mii de giuvaiere / Sub formă de costume minunate — pe care chiar H. A. le socotește nereușite sau Am pornit să risipim întunericul / Și să clădim templul de aur al luminii — pe care tot H. A. le consideră... reușite, nu îndreptățesc, după părerea mea, o asemenea apreciere.

Autorul însemnărilor îl încurajează călduros și pe N. Rogobete, pentru niște producții similare. Atitudinea lui Horia Aramă trebuie calificată, cred, drept generozitate dăunătoare. Să mă explic.

Majoritatea cetățenilor țării noastre sînt însuflețiți de dragoste sinceră pentru cauza socialismului și a păcii; tot mai mulți „oameni simpli" sînt ridicați la înțelegerea valorilor artei și culturii și tot mai numeroși sînt cei ce simt imboldul să exprime în versuri bucuria de a trăi în această epocă, de o măreție fără precedent în istoria patriei. Dar — să ne fie clar — talentul artistic înseamnă altceva decît un potențial de sentimente înălțătoare. Cred că Horia Aramă săvîrșește o eroare de ordin vulgarizator, atunci cînd proclamă rituos prezența talentului acolo unde-i vorba, evident, doar de bune intenții.

Avem obligația să discutăm deschis cu corespondenții noștri, să nu le stîrnim iluzii, îndrumîndu-i către domenii neaccesibile tuturor, în loc să-i ajutăm să devină, de pildă, buni activiști culturali, oameni ai muncii cu o pregătire literar-artistică la nivelul cerințelor epocii pe care o trăim.

★

Iașul literar nr. 8 ne oferă un articol al lui Eugen Simion, intitulat „Sensibilitatea poetică". În articol se fac aprecieri pe marginea volumelor de debut ale lui Cezar Baltag și Leonida Neamțu. Una din trăsăturile distinctive ale cercetării critice, în lucrarea cu pricina, mi se pare a fi elogierea defectelor. Lui Eugen Simion îi plac asemenea banalități ca „mustul însoritelor omături", sau „fagurii nădejdii se rotunjesc mai plin". Dacă poetul zice că lucrurile capătă „o mie de dimensiuni", criticul are impresia că s-a petrecut un eveniment imagistic, după cum nu-l deranjează cîtuși de puțin, ba dimpotrivă, coapsele mării care freamătă într-un dans „armonios și lucid" — în raza de puritate a comunismului!

Tot în legătură cu volumul „Comuna de aur", Eugen Simion spune că „...hohotele pădurilor pustiite își găsesc ecouri dureroase în sufletul plăpîndei făpturi, în constituția căreia intrase (sic) aliaje de cristale", în timp ce poetul, după opinia aceluiași, „acumulează din mers avînturi și simte în spate soarele întăritor al idealului...". Încununarea analizei poeziei lui Baltag o constituie neîndoielnic observația referitoare la „versurile cu durități de pamflet, care veștejesc jalnica panteră a fascismului". O panteră veștejită — ce imagine de un insolit absolut!

Pe lîngă latura rizibilă, lucrurile au și un alt aspect, îngrijorător. Mi se pare că erorile de ordin estetizant ale lui Eugen Simion, Matei Călinescu, Leonard Gavriliu etc. — izvorăsc dintr-o înțelegere îngustă a funcției sociale a artei — inclusiv a criticii literare — din rămășițele disprețului boieresc față de problematica, activitatea, limbajul „omului simplu". Numai o atare atitudine poate explica, pentru mine, faptul că Eugen Simion — care nu-i lipsit nici de gust nici de perspicacitate — este capabil de gafe „in adjecto" de proporții homerice, ca aceea cu soarele din spate, sau aceasta, din același articol: „Dacă pentru Cezar Baltag viitorul apare în culoarea de purpură a focului, lui Leonida Neamțu viitorul i se înfățișează îmbrăcat în mantie albastră. Simbolul nu este gratuit. Albastrul este culoarea penetrabilă..." etc., etc.

Toată lumea cunoaște sensul figurat al expresiei „e cam albastru" — numai criticul nostru îl ignoră, pesemne, căci pentru dînsul accepția generală reprezintă o cantitate neglijabilă. Pe aceeași linie, de nepăsare față de datele realității, se plasează și comentariul favorabil la imaginea „Pe fluviul timpului plutesc ca nautilul..." — din poezia lui Leonida Neamțu. Se impunea, cred, observația elementară că „nautilul" n-are nici în clin nici în mînecă cu fluviile. Fie că ne referim la Jules Verne, fie că invocăm vietatea subacvatică de la care-și trage numele fabulosul vehicul al căpitanului Nemo, aluzia suferă de improprietate originară.

Ce să mai spunem despre „procesul de combustie interioară", „infuzia de lumină", „prezentările transfigurate de o autentică emoție", „prozaismul și discursivitatea transfigurate în straiul de azur al imaginilor" — și cîte alte desfigurări ale expresiei, cu care ne fericesc sistematic unii dintre criticii noștri?

Mai multă claritate în concepție ar atrage după sine, cu siguranță, claritate și precizie în termeni.

LA CEATAL

Lotca intrase pe gîrlă, unde apa era atît de liniștită încît părea nemișcată.

— Caută un loc unde să pot pune piciorul, spuse fata răsfirîndu-și părul cu mîinile ude. Pe degete îi rămaseră fulgii cenușii ai pămătufurilor de trestie.

Malul era însă peste tot la fel, pămînt puțin pe marginea gîrlei, moale și îmbibat de apă, alunecos, și omul care trebuie să se păzească. Și de data aceasta știa că nu greșește.

Pierdută, și știind că este așa, ea zise cu jumătate de voce.

— Nu știu...

— Vezi? Crezi că știi totdeauna ce să faci, continuă el cu același suris. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, foarte voinic și cu fața roșie și aspră și părea un om pe care nimic nu putea să-l turbure. Tu vrei să te amăgești singură... voi cei tineri de azi sînteți toți așa.

— Cum?

— Așa a fost și cînd te-ai mărîtat cu băiatul acela și-ai vrut să pleci cu el, dar el te-a lăsat.

— Nu m-a lăsat. Dumneata nu știi cum a fost și de aceea mai bine nu vorbi.

— Nu e greu de știut pentru că nu poți fi tu altfel decît toată lumea... Numai că ai crezut că poți alege și da cu piciorul. Și să faci numai ce vrei tu și ai ajuns cum ești.

Fata trase adînc aerul în piept ca în felul acesta să poată fi mai liniștită.

— Dar omul trebuie să aleagă și mie nu-mi pare rău de nimic.

— Vorbe... aruncă bărbatul. — De ce nu vrei să pricepi? întrebă ea turburată.

Îl rugase, cînd ziua era pe sfîrșite, s-o ducă cu barca pînă undeva la acel început de grînd pe care putea ajunge pe jos pînă la școală. Omul fusese de acord și n-o întrebase nimic atunci, îi spusese doar să-l aștepte puțin să-și ia niște țigări, apoi se urcară amîndoi în lotca lui. Ar fi putut ruga și pe altcineva, sau ar fi putut merge numai pe jos; dar l-a întîlnit întîmplător îndreptîndu-se cu lotca spre partea aceea și l-a rugat s-o ducă și pe ea. Așa se întîmplase.

Bărbatul își aprinse o țigară și se gîndi la toate acestea; de fapt mai de mult se gîndise, din clipa în care fata îl rugase s-o ducă cu lotca. Într-un tîrziu îi răspunse:

— N-ai grijă, pricep ce trebuie.

— Atunci e bine, și ea încercă să răsufle ușurată fără însă să reușească.

— Bineînțeles că e bine. Numai că n-o să se mai întîmple nimic dacă n-ai să te duci astă-seară acolo. Nu mi-ar plăcea nici mie să mă prindă noaptea pe grîndul ăsta. Copiii de la internat o să adoarmă și fără tine și n-o să se întîmple nimic.

— Le-am promis c-am să mă întorc astă-seară și am crezut c-ai să mă ajuți.

Bărbatul ridică din umeri și începu s-o privească stăruitor.

— Treaba ta. Vrei să faci pe grozava, dar n-o să te decoreze nimeni pentru asta. Mai bine rămîi aici și dimineața devreme te duc cu barca pînă acolo. El nu spuse „rămîi aici cu mine".

Țigara îi se stinsese și el scăpără un chibrit ferind flacăra între palmele lui mari. În clipa aceea pe chipul lui căzu o lumină galbenă roșiatică și fata putu să-i vadă foarte bine ochii și privirea nefiresc de imobilă, care aștepta ceva și care o înfricoșa. I se păru că înțelege ce așteaptă și la ce se gîndește bărbatul acela și asta, la început, o uimi foarte puternic, iar pe urmă o făcu să se înfioare și simțea cum parcă începe să lunece și n-avea nimic de ce să se țină.

— S-a făcut tîrziu. Ai să mergi doar un sfert de drum pe grînd și-apoi n-ai să mai deslușești cărarea, o să-ți fie frică să mergi singură și ai să te întorci. Așa o să se întîmple.

Ea nu știu ce să-i răspundă și doar dădu din cap. Atunci bărbatul își încreți și mai mult pleoapele, scuipă mucul de țigară de pe buze și se opinti dintr-odată puternic în babaici făcînd să scîrțîie strapazanele.

În liniștea desăvîrșită a bălții nu-și mai spuseră nimic o bună bucată de timp.

— Viața trebuie luată așa cum este, spuse cu jumătate de voce bărbatul.

— Cum?

— O să mai treacă timp și-ai să-ți dai seama. Să nu crezi că se poate schimba ceva în viață, că acuma s-a schimbat...

— Nu mai vorbi, îi zise fata cînd lotca ajunse în dreptul micului ceatal unde gîrla se bifurca și unde, pe limba de pămînt, se afla o colibă de stuf.

— Poți cobori și aici, zise el zîmbind dar acum zîmbetul lui abia se deslușea. Eu rămîn în colibă. Toată noaptea am să fiu aici. Am să aprind un foc ca să alung țînțarii...

— Bine, zise fata.

Omul trase de cîteva ori cu putere de babaici și lotca se urcă aproape pe jumătate pe malul mocirlos. El nu scoase vîslele, ci rămase pe bancă aprinzîndu-și o altă țigară. Fata stătea nemișcată pe banca de la cîrmă, aproape de el, și el nu-și lua privirea de la ea. Nu trecu decît puțin timp astfel și fata începu deodată să se descalțe repede, pe urmă își scoase ciorapii, stînd aplecată din spate pe banca aceea și el nu putea vedea că ea își mușcă buzele. Bărbatul nu-și lua privirea de la ea și tresări pentru o clipă cînd o văzu ce face.

— Mulțumesc, zise ea și luă coșul ei de papură de pe fundul lotcii și sări pe pămîntul ud și rece.

— N-ai să faci nici jumătate de drum și ai să te întorci, îi spuse în urmă, de data aceasta fără să se mai uite la ea.

Fata nu-i răspunse nimic. Ea se afundă pe poteca de pe grîndul pe care creștea o trestie rară și subțire amestecată cu papură și unde niște tufe joase și dese apăreau la tot pasul ca niște movilițe. Pe alocuri ochiuri de apă se nimereau chiar pe cărare și fata nu le ocolea. Intră pînă mai sus de glezne în apă și atunci se opri și fără să lase jos coșul își sumese poalele rochiei. O singură dată întoarse capul înapoi, și văzu sau i se păru că vede pata roșiatică a unui foc. Trebuia să se grăbească pentru a ajunge la școală înainte ca cei nouăsprezece copii să adoarmă.

Focul ardea cu putere scoțînd fum gros și negru, cu mirosul pe care-l lasă numai stuful puțin umed. Din pricina luminii puternice pe care focul o arunca în jur, bărbatului i se păru că deasupra grîndului și a bălții se lăsase un întuneric aproape deplin. El se întinde pe-un maldăr de trestie la gura colibei și se uită la jocul vîlvătăiei dinaintea sa. Aștepta să audă pașii fetei atunci cînd se va întoarce și știa că fîșiitul trestiei care ardea nu-l va împiedica să-i audă. Rupea în mîinile lui puternice mănunchiuri de stuf pe care le arunca necontenit în foc, și aștepta.

Cînd trecu destul timp așa și, uitîndu-se la stele, văzu că se apropie ziua, își dădu seama că fata nu se va întoarce, că nici nu se gîndise să se întoarcă și, la început, se învinui că o lăsase și îi fu ciudă. Apoi începu să-l apese simțămîntul că nu înțelege ceva și oricît se străduia nu reușea, în acel sfîrșit de noapte, să înțeleagă ceea ce se petrecuse sub ochii săi. Niciodată nu i se mai întîmplase așa ceva. Se simți pierdut și neajutorat și era ceva nou și neobișnuit pentru el.

Octavian Păscăluță

Desen de TIA PELTZ

ÎNAINTEA DIMINEȚII

Un bătrîn cu cascheță pe cap și în mînă cu o servietă uzată șade pe o bancă în micul parc de la capătul tramvaiului. Zorii mijesc slab. Străzile sînt luminate abia și pustii. Mă apropii și-l cercetez, dar omul nu mă privește. Îl salut și ghicesc că zîmbește ușor. Sînt prieten bun cu cei de la tramvaie, fiindcă îi întîlnesc aproape în fiecare început de zi.

— De ce nu-ți aștepți schimbul la depou? Dealtfel puteai să mai dormi, rostesc eu vesel.

— Încep să îmbătrînesc. Nu mai am somnul de altădată.

— La depou e lume multă. Aveai cu cine să glumești... Îi privesc fața mică și osoasă, acoperită cu țepi.

— M-am obișnuit cu pustietatea asta dinaintea zorilor. Numai lămpile de neon țîrîie. Auzi?

Privesc în susul străzii, dar nu găsesc nimic demn de atenție. Și noaptea e minunată...

— Ești din București de fel? îl întreb.

— Acum treizeci de ani nu eram. Mă adusese foamea și datoriile, dar nu m-am mai reîntors în sat. La oraș sînt mai mulți oameni...

— Așa-i.

Îmi aprind o țigară și mă așez lîngă el pe bancă. Cînd se va lumina bine de ziuă, pot pleca din post. Acasă mă așteaptă nevasta. Am să mă culc.

— Numai lămpile de neon țîrîie. Îmi place cînd se schimbă de ziuă...

— Nu prea mă uit la astea, spun eu puțin dezamăgit. Aș vrea să discut despre ceva interesant.

— Eu, da. Ca toți singuraticii.

— N-ai familie?

— Am avut de mult nevastă. Sînt ani de cînd a murit. M-am învățat la mutenie...

— Deh, fac eu într-o doară.

— Voi milițienii din post, care nu schimbați toată noaptea o vorbă cu nimeni, ar trebui să pricepeți.

Mușul vorbește nesigur și ceva mă supără în nemișcarea lui. Parcă-i o statuie înviată.

— Apăi, fiecare cu ciudățeniile lui, mormăi eu.

Bătrînul întoarce capul și-l văd ochii. Are niște ochi blînzi și neliniștiți.

— Încep să îmbătrînesc. Mă așteaptă pensionarea.

— Cît mai ai pînă atunci?

— Două săptămîni, spune el și începe să tacă încăpățînat. Mă întreb dacă într-adevăr nu mai găsește nimic să-mi spună. Grozav îmi vine să casc. La cîteva ferestre se aprind lumini. Oamenii se pregătesc să plece la lucru. Un tramvai trece huruind, fără să oprească, și acum observ că strada se face încet, încet, albastră. Bătrînul întoarce iarăși capul.

— Am să cresc animale. Mă gîndesc mult la ce am să fac după pensionare. N-am niciun fel de rude, pe nicăieri. Mi-a venit într-o duminică, așa, pe neașteptate. Am să cresc animale.

— Ah! spun eu fără să înțeleg prea bine. Îi privesc mîinile osoase, de plugar, și mă gîndesc la tata. Negreșit, la vară mă duc să-i fac o vizită cu fetița.

— Poți să citești cărți, îngîn.

— De aproape nu mai văd bine. Obosesc repede...

Simt că bătrînul e tot mai neliniștit și mi-e aproape rușine că sînt cu mintea doar la ale mele.

— Ce fel de animale? întreb atunci.

— Tot felul de animale, răspunde el, deschizînd și închizînd fără rost servieta.

— Cum adică?

— Așa. Hulubi, pisici, poate chiar un cîine. Cu dulăul vecinului mă înțeleg foarte bine. Îmi place să dau de mîncare animalelor, să le mîngîi.

E minunat cerul nestatornic. În desișul de viță sălbatică, în care e cuprinsă casa de peste drum, s-au trezit vrăbiile. Nu le vezi, dar le auzi ciripitul tot mai tare. Îmi închipui că locatarii sa trezesc devreme.

— Am să cresc hulubi, face iar bătrînul, încercînd parcă să-mi împărtășească neliniștea lui.

— Te pricepi?

— Am să învăț. O să fie frumos, foarte frumos. Hulubii albi îmi plac...

Spune „hulubi" în loc de porumbei și asta mă înviorează. Și tata spune la fel. De departe se aude huruitul unui tramvai și bătrînul vorbește tot mai grăbit. Îi vine probabil schimbul, sau trebuie să plece la depou.

— Numai două săptămîni am să mai conduc, am să privesc tot orașul. Ce bine e să stai toată ziua între oameni! Și după aia...

— Poți să intri paznic undeva.

— Și hulubii?

Îmi potrivesc centura și diagonala și mă ridic. Nici n-am observat cînd a căzut roua și mi-a umezit uniforma. Tramvaiul dă acuma colțul.

— Pisicile au întotdeauna un aer atît de grav, de nepăsător. Te apucă rîsul cînd le vezi.

Fac cîțiva pași. Aș vrea să plec, dar nu știu de ce mă sfiesc. Tramvaiul a oprit în apropiere și bătrînul se scoală. E scund, dar încă voinic. Mă salută și se îndreaptă încet spre vagon.

— Hulubii mănîncă din palmă, cred, spune nesigur bătrînul. Dar nu mai vorbește cu mine. Se întoarce deodată, zîmbind stînjenit, și mă privește cu ochii lui blajini.

— Am început să îmbătrînesc, asta-i!

George Carpat

Violeta Zamfirescu

Sînt omu-acestui veac

Sint omul ars de gînduri,
Sint omu-acestui veac.
Cu luptătorii-n rînduri eu trec,
Nu mă împac
Cu cei la fund rămași,
Sau răzemați de umbre.
Cînd gîndurile-mi lasă amprente lungi în aer
Imaginea castanilor
Se leagănă sub pași.
Pămîntul de cocioabe și gropi știu să-l descaer,
Tiparele văzduhului le-mbin cu noi culori.
O, traiectoria timpului, ce greu e s-o măsori
Cu inima și mîinile-ngrădite în puteri!
Dar te-ncumenți și zbori
Și clipei totu-i ceri
Și lupți, trudind să lași
Arderea ta, făclie nestinsă-ntre urmași.
Acordurile muncii
Vibrează în amiază,
Prelung multiplicate.
Cu părul dat pe spate,
Privindu-te în față,
Cu fruntea sus,
Viață,
Spun tot ce am de spus.
Te vom păzi de flăcări
În steaua rațiunii
Încrezători.
Puternici
Prin iubire,
Prin arme, prin unire,
Te vom păzi de flăcări
Omenire!

Florența Albu

O dimineață la Lidice

De la Lidice scriu aceste rînduri,
din grădina de trandafiri de la Lidice,
într-o dimineață exuberantă,
într-o dimineață obișnuită, de august,
în care
lucrul cel mai nou
e zidul acestei case abia începută.

Le la Lidice scriu aceste rînduri.
Vorbesc pentru inimi și trandafiri,
pentru meșterul stropit de culori și mortar
care construiește, pe temelia de cenușă a vechiului sat,
vorbesc pentru aceste materiale simple —
cărămizile, lemnul, betonul,
care vor alcătui azi o casă nouă.

De la Lidice scriu aceste rînduri,
într-o dimineață aburind auriu
peste satul ridicat
cu trandafiri roșii și cărămizi roșii,
pe cenușa vechiului sat.
Aud respirația amplă, duioasă, a pămîntului
și miresmele-s tari — țîșnesc din pămînt cu culorile.

Nu, pasărea Fenix nu-i o legendă,
nu e un simbol.
Eu am văzut-o-nviind din cenușa
acelui sat secerat de tunuri, secerat pînă la ultima floare
și frunte;
eu am văzut-o-nviind
din cenușa privirilor,
eu am văzut-o
într-o dimineață exuberantă
deasupra trandafirilor și cărămizilor roșii, la Lidice.

Conștiința grandiosului în literatura sovietică (II)

„Este o epopee grandioasă și găsești într-însa totul pentru făurirea unei cărți ca **Război și pace**" scria Iuri Krîmov în însemnările sale de pe front. Krîmov se aștepta la o experiență în spiritul lui Remarque sau Barbusse, dar tot el mărturisea apoi că dintre toți cronicarii războiului Tolstoi îi este cel mai aproape. Impresia nu era numai a lui; popularitatea nemuritorului roman își atingea apogeul tocmai în acei ani. Meritul acestui neobișnuit succes îi revenea scriitorului, dar și vieții descrise de el, asemănărilor dintre evenimentele de atunci și cele de peste treisprezece decenii. Conținutul lor concret e calitativ diferit, și totuși, paralela apare firească: „pisoiul" nutrea pretențiile nesăbuite ale „leului" din 1812, iar printre partizanii lui Kovpak luptau strănepoții lui Denisov și Tihon Șcerbatîi. Determinant în ambele războaie de apărare era eroismul maselor, și deci, în ciuda deosebirilor, ele aveau ceva comun. „Epopeea grandioasă" a vieții impunea găsirea unor forme de reflectare corespunzătoare, iar Tolstoi constituia sub acest raport exemplul suprem.

Bineînțeles, în chiar focul luptelor grandiosul trebuia sugerat prin mijloace cît mai rapide. Învățămintele momentului trebuiau chiar a doua zi comunicate tranșeelor, iar acestei „comenzi sociale" îi răspundeau cu precădere anumite arme literare. Pînă la urmă erau puse în acțiune toate aceste arme, dar, de regulă, în ordinea operativității lor: reportajul și publicistica — poezia și poemul — nuvela și povestirea — drama — romanul. Conștiința grandiosului era peste tot prezentă: în însemnările lui Vișnevski **(Jurnalele anilor de război)**, articolele lui Ehrenburg **(Război)**, emisiunile de radio ale lui Berggolț **(Aici Leningrad)**, povestirile lui Tolstoi **(Povestirile lui Ivan Sudarev)**, dramele lui Korneiciuk **(Front)**, Leonov **(Invazia)**. Lavrenev **(Pentru cei de pe mare)**, fragmentele de roman ale lui Șolohov **(Ei au luptat pentru patrie)**.

Este semnificativă înflorirea poemului eroic în anii războiului. Sinteza monumentală putea fi realizată mai repede în poezie, decît în proză. Poemul constituia o reacție promptă și personală, sugerînd măreția luptei populare printr-un patos emoțional-„subiectiv". Contactul cu masa cititorilor putea fi stabilit și el mai lesne prin poezie. Dovada cea mai grăitoare este Tvardovski. Capitolele poemului său au acționat de fiecare dată fulgerător, potențînd resursele morale ale Tiorkinilor reali. Concertmaistrului orchestrei poetice sovietice— după Maiakovski și Esenin — i se alătură numeroși confrați: Tihonov **(Kirov e cu noi)**, Inber **(Meridianul din Pulkovo)**, Aligher **(Zoia)**, Antokolski **(Fiul)**, Prokofiev **(Rusia)** ș.a. Melodii felurite comunică între ele prin aceeași nobilă patetică cetățenească.

Marele Război de Apărare a Patriei este o temă inepuizabilă pentru romancierii sovietici. Primele ei roade au început să apară încă în timpul luptelor, iar șirul lor continuă și în ziua de astăzi. Continuitatea e asigurată citeodată de aceiași scriitori: la mulți ani după **Șoseaua Volokolamskului**, A. Bek a publicat recent continuarea povestirii sale, **Rezerva generalului Panfilov**, consacrată apărării Moscovei din noiembrie 1941, iar K. Simonov, mult timp după **Zile și nopți**, a elaborat mult discutatul său roman **Cei vii și cei morți**, evocînd începutul cumplit al războiului. Căile și modalitățile de asimilare artistică a evenimentelor din 1941-45 diferă de la autor la autor. Unii își concentrează atenția asupra unui moment sau a unei porțiuni limitate a luptelor, asupra unuia sau cîtorva personaje. Alții tind spre lărgirea maximă a cadrului, fără a renunța la profunzime. Îmbinarea este dificilă, presupune acumularea unei vaste experiențe colective și individuale, de aceea operele de acest fel au apărut mai tîrziu. Printre ele se numără **Pădurea rusească** a lui L. Leonov, o imagine sintetică și simbolică a patriotismului socialist, mobil etic fundamental al celor din tabăra lui Vihrov și Polia, pe timp de pace și în perioada războiului. Fără a mărturisi că are în vedere o trilogie, Ehrenburg a realizat în romanele **Căderea Parisului, Furtuna** și **Al nouălea val** o cronică unitară a anilor 1935-51, un tablou epopeic național și internațional, cu nenumărați eroi din diverse țări, organizați caleidoscopic pe axa înfruntării a două lumi și ideologii. Al doilea roman (1947) este printre primele încercări de a turna conținutul războiului în forma romanului monumental. Același țel îl urmărește V. Grossman în epopeea Stalingradului, din care a publicat mai de mult primul volum **(Pentru o cauză dreaptă)**. Tema a mai fost atacată în proză, **(În tranșeele Stalingradului** de Nekrasov) sau în dramaturgie (trilogia lui Cepurin). Grossman tinde către sinteza atotcuprinzătoare, o lucrare de tipul epopeii tolstoiene. În curînd ea va fi publicată integral, iar cititorul va putea stabili în ce măsură visul lui Krîmov a devenit realitate artistică...

Unii scriitori nu se limitează la un singur moment crucial din istoria poporului — redat într-o totalitate a sa cît mai deplină —, ci vor să-și lărgească opera pînă la dimensiunile **panoramei epocii**, pînă la generalizarea **drumului** parcurs de întreaga lor **generație**. În poezia postbelică tentativa le-a reușit deplin lui Tvardovski și Lugovskoi. Elaborarea poemelor-sinteză **Din zare în zare** și **Mijlocul veacului** a durat un deceniu, respectiv aproape un deceniu și jumătate, dar truda grea a fost încununată prin cucerirea a cîte unei noi culmi a literaturii realist-socialiste. Prin intermediul acelui „torent unic al receptării lirico-filozofice a lumii" pe care îl reclama încă la primul Congres al scriitorilor sovietici, Lugovskoi a realizat o adevărată „autobiografie a secolului", filtrată prin sufletul unui ilustru reprezentant al său. În esență același lucru urmărește O. Berggolț în frumoasa sa carte „de căpătîi" **Stele în plină zi**. Autoarea își împărtășește intenția în cuvîntul introductiv al culegerii de opere alese, apărute anul acesta: „...Deschid acest volum cu prima parte a **Stelelor în plină zi** — lucrare asemănătoare unui jurnal deschis, unde m-am străduit și mă străduiesc să prezint nu atît o autobiografie, dar, pe măsura puterilor, biografia generației mele." Această carte de meditații asupra secolului redă un material de viață variat într-o formă artistică liberă, ireductibilă la vreuna din speciile canonizate de tradiționalele teorii literare — forma „jurnalului deschis", — redactată într-o proză lirică, trepidantă, emoțională, concentrată, summum a tot ce a dat mai frumos și mai înălțător poeta Leningradului asediat.

Scriitorii mai vîrstnici își dau seama ca nimeni alții de neobișnuita plinătate a jumătății de veac parcurse și sînt dornici de a-și împărtăși imensa lor experiență într-un mod unitar, printr-un curriculum vitae al întregii generații căreia îi aparțin. Acest lucru l-a urmărit F. Gladkov în ciclul său autobiografic și îl urmărește K. Paustovski în seria cărților sale, din care au și apărut cinci volume. Ciclurile se deosebesc între ele ca viziune și manieră artistică, și deși ambele afirmă unitatea dintre epic și liric, „obiectiv" și „subiectiv", primul realizează o imagine mai largă, mai epopeică a vieții, în speță a vieții țărănești, pe cîtă vreme a doua este mai degrabă un șirag gingaș de povestiri relativ independente, despre întîmplări trăite și auzite de scriitor, despre oamenii întîlniți în cursul deceniilor.

Orice autobiografie valoroasă povestește — folosind formula maiakovskiană — „despre veac și despre sine." Dozajul celor două componente poate oscila de la caz la caz (dovadă ultimele exemple), fără a destrăma unitatea operei, cea ce ar însemna fie abandonarea specificului autobiografic, fie hipertrofierea unilaterală a „eului" și alunecarea pe panta subiectivismului. Simpatiile și antipatiile personale trebuie să concorde cu valorile reale; oamenii, anii, viața cer a fi evocate în ceea ce au avut mai important în contextul marilor prefaceri sociale, în conformitate cu logica istoriei — altfel chiar și amintirile pitorești și viu descrise riscă să rămînă sterile.

Trecerea în revistă a deceniilor nu are, desigur, întotdeauna un caracter strict autobiografic. Am amintit de cele trei romane ale lui Ehrenburg. O perioadă istorică și mai lungă va fi cuprinsă în trilogia lui K. Fedin. Subliniind acest lucru, nu trebuie totuși să pierdem din vedere că „lărgimea" zugrăvirii nu se află neapărat în proporție directă cu simpla „extindere" (în spațiu sau timp) a obiectului zugrăvit. Fedin este o bună dovadă în acest sens. Unii cercetători aseamănă romanele sale **Primele bucurii** și **O vară neobișnuită** cu epopeile **Donul liniștit**, **Calvarul** sau **Furtuna**, alții, dimpotrivă, le consideră romane „obișnuite" și ca atare le contrapun acestora din urmă. Divergența de opinii atestă îmbinarea originală a trăsăturilor romanului „de familie" cu cele ale romanului-epopee, îmbinare ce duce la un fel de treaptă intermediară, ce nu poate fi identificată pînă la capăt cu niciuna dintre aceste forme. Fenomenul este semnalat și în capitolul respectiv din Istoria literaturii ruse sovietice (ediția academică în trei volume), iar deosebirile față de epopee, reliefate prin mărturisirile autorului însuși („...Familiile ruse, soarta personală a părinților și copiilor, moravurile unui mediu variat într-un oraș provincial, ecourile marilor evenimente în lucruri mici — iată din ce trăsături se constituie povestirea".) și prin părerile lui N. Tihonov („Fedin nu și-a pus ca țel să zugrăvească evenimentele istorice pe scara întregii țări. El și-a limitat spațiul, alegînd ca loc de acțiune îndeosebi un mare oraș de pe malul Volgăi și împrejurimile sale".). Va fi interesant de văzut dacă, în ultima parte a triologiei, **Rugul**, a cărei publicare a și început (în revista **Novîi mir** 8/1961), se va menține același echilibru dintre cele două tendințe, sau se va produce o deplasare în favoarea celei epopeice?! Întrebarea este legitimă, deoarece premizele unei asemenea deplasări există în **O vară neobișnuită**, și anume în scenele de război — iar **Rugul** ne va transpune, după cum se știe, tocmai în anii celui de al doilea război mondial...

Literatura sovietică se preocupă, așadar, intens de examinarea și reexaminarea trecutului. Analiza atentă și tot mai profundă a zilei de ieri este însă posibilă numai în lumina perspectivelor de azi și, la rîndul ei, interesează tocmai pentrucă le pregătește, le deschide pe acestea din urmă. Trecutul e drumul către prezent și — ca atare — este o temă auxiliară, ajutătoare. Oamenii cei mai interesanți sînt totdeauna contemporanii, în cazul scriitorilor sovietici: constructorii comunismului. „Construcția societății comuniste a devenit sarcina practică nemijlocită a poporului sovietic" — arată proiectul de Program al P.C.U.S. Manifestul comunist al timpurilor noastre. **Practica comunistă nemijlocită** este în mod firesc principalul izvor de inspirație a poeților, dramaturgilor, prozatorilor sovietici.

Însușirea artistică a prezentului înseamnă și sugerarea viitorului, a transformării posibilităților de azi în realitatea de mîine — deoarece metamorfoza se produce zilnic, oră de oră și în proporții de masă în însuși obiectul reflectat și pentru că perspectivele devin limpezi doar în posesia concepției științific-partinice despre lume. Programul P.C.U.S. stabilește obiectivele a două decenii de avînt impetuos în industrie, agricultură, cultură. Îndeplinirea lor va însemna crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, construirea în linii mari a societății fără clase — „cea mai mare victorie a omenirii în întreaga sa istorie multiseculară". Scriitorii sînt meniți să oglindească activ și deci să accelereze acest proces.

Iată un singur exemplu: înflorirea Siberiei socialiste, grandioasă acțiune prevăzută de Lenin și înfăptuită de discipolii săi. Ritmul ei a crescut îndeosebi în ultimul deceniu și devine impetuos în perioada care urmează, cînd, pe baza indicațiilor cuprinse în proiectul de Program, vor fi create noi baze energetice folosind zăcămintele de cărbune și resursele hidro-energetice ale fluviilor Angara și Ienisei, se vor organiza noi centre industriale, va fi construită a treia bază siderurgică.

Din „harta teritorială" a literaturii sovietice au fost eliminate consecutiv „petele albe" de odinioară. Printre „pămînturile necunoscute" ale trecutului se numărau diverse ținuturi siberiene, devenite teatre ale luptelor din timpul războiului civil și ale construcțiilor din perioada primelor cincinale. O serie de scriitori însemnați, ca Fadeev, provin chiar de pe aceste meleaguri, și vocea lor s-a făcut de la început auzită în corul artei sovietice. Ultimul deceniu a marcat însă o vertiginoasă creștere a ponderei tematicii siberiene în ansamblul activității literare. Ea a atras și continuă să-i atragă pe mulți scriitori care se inspirau pînă nu de mult — ca și majoritatea clasicilor — din viața regiunilor centrale ale Rusiei europene. Din nou exemplul cel mai bun este Tvardovski, cîntăreț al Smolenșcinei, dar de un timp îndrăgostit al giganticelor dimensiuni geografice, economice și spirituale ale Siberiei.

Legătura cu aceste „alte locuri" o atestă multe poezii **(De la Irkutsk la Bratsk, Încă o dată despre Siberia, Discuție cu Padunul, Baikalul, Drumul drumurilor)** și celebrul poem în care „zările" comunismului însuși sînt asociate perspectivelor siberiene. Cele două accepții ale noțiunii de răsărit, în sens figurat și propriu, se suprapun, ca și în denumirile navelor cosmice în care Gagarin și Titov au înconjurat pămîntul.

Dramaturgia a consemnat și ea acest semn distinctiv al epocii prin **Poveste din Irkutsk**. Autor de drame intime, „familiale", de o tonalitate liric-elegiacă, aplecat asupra eticii noi în manifestările sale „casnice", Arbuzov nu este totuși străin monumentalului suflu epic al unui Vișnevski sau Pogodin. Tainicele vibrații pe unde scurte ale sufletului sînt detectate pe fundalul măreț al construcției comuniste — și rezonanța trăirilor intime se dovedește neobișnuit de largă. Povestea Valiei, a lui Serghei și a lui Victor se transformă astfel în Povestea din Irkutsk — nu de oriunde, ci tocmai din Irkutsk, locul înfruntării maselor de entuziaști cu natura aspră siberiană. În ultimul său film, Kalatozov a opus acestei naturi omul în termeni apropiați tragediei antice — iar Arbuzov s-a folosit de corul său antic-modern pentru a amplifica dimensiunile și semnificația dramei. Grandioasele imagini ale copilăriei omenirii continuă să acționeze, transfigurate, în epoca împlinirii sale decisive. Eroicele mituri de odinioară sînt folosite cu succes și în era cuceririi cosmosului. Altoirea noului pe vechi, cu scopul sugerării măreției explorărilor științifice contemporane, e proprie multor poezii — primul gen literar care (alături de povestirile și romanele fantastice) s-a încumetat să se înalțe în spațiile cosmice. Revenind la tema Siberiei: ea este revendicată și de către prozatori, dovadă recentele cărți ale lui G. Markov **(Sarea pămîntului)**, S. Sartakov **(Nu ceda regina)**, V. Lipatov **(Gluhaia Miata)**. Ei descriu acțiunile pentru valorificarea imenselor bogății naturale din răsărit, viața tinerilor muncitori dintr-un mare oraș siberian, traiul unei brigăzi de tăietori de lemne, desbătînd problemele moralei comuniste, ale noii atitudini în muncă și în viața personală.

Grandiosul poate fi sugerat și prin soarta unui om, ca în cazul lui Andrei Sokolov. Șolohov e monumental nu numai în epopeea sa, nu numai în primul volum al romanului său, dar chiar și în acele părți ale volumului al doilea, care par mai degrabă nuvele relativ independente, în genul celei citate. Portretul lui Arjanov sau al lui Șalîi este măreț, ca atare, ca „soarta unui om", chiar și făcînd pentru moment abstracție de imaginea de ansamblu a cărții. Scriitorii sovietici se străduiesc să dezvăluie „dimensiunile interioare" ale omului nou. Presa de partid a venit în ajutorul lor, inițiind ciclul de portrete **Eroii zilelor noastre**, ce vor fi reunite din timp în timp în culegeri de sine stătătoare. Titlul ciclului este semnificativ, în contrast cu „eroul timpului" lermontovian, și definind focarul artei realist-socialiste. Acțiunea a și luat amploare, prin concursul celor mai buni reporteri și prozatori, dornici să comunice lumii faptele de eroism ale omului sovietic.

Conștiința grandiosului este un atribut inalienabil al literaturii sovietice contemporane. Decurgînd din însăși viziunea ei politică și artistică, ea se manifestă în cele mai diverse forme: în publicistica pe teme internaționale a lui Gribaciov, în poeziile despre țări și continente ale lui Tihonov, în povestirile-reportaje despre satul colhoznic ale lui Ovecikin. în nuvelele lui Kazakevici și Tendriakov, în romanele lui Granin, Kocetov, Kojevnikov, Nekrasov sau Nikolaieva.

Ion Janosi

(Sfîrșitul articolului în numărul viitor).

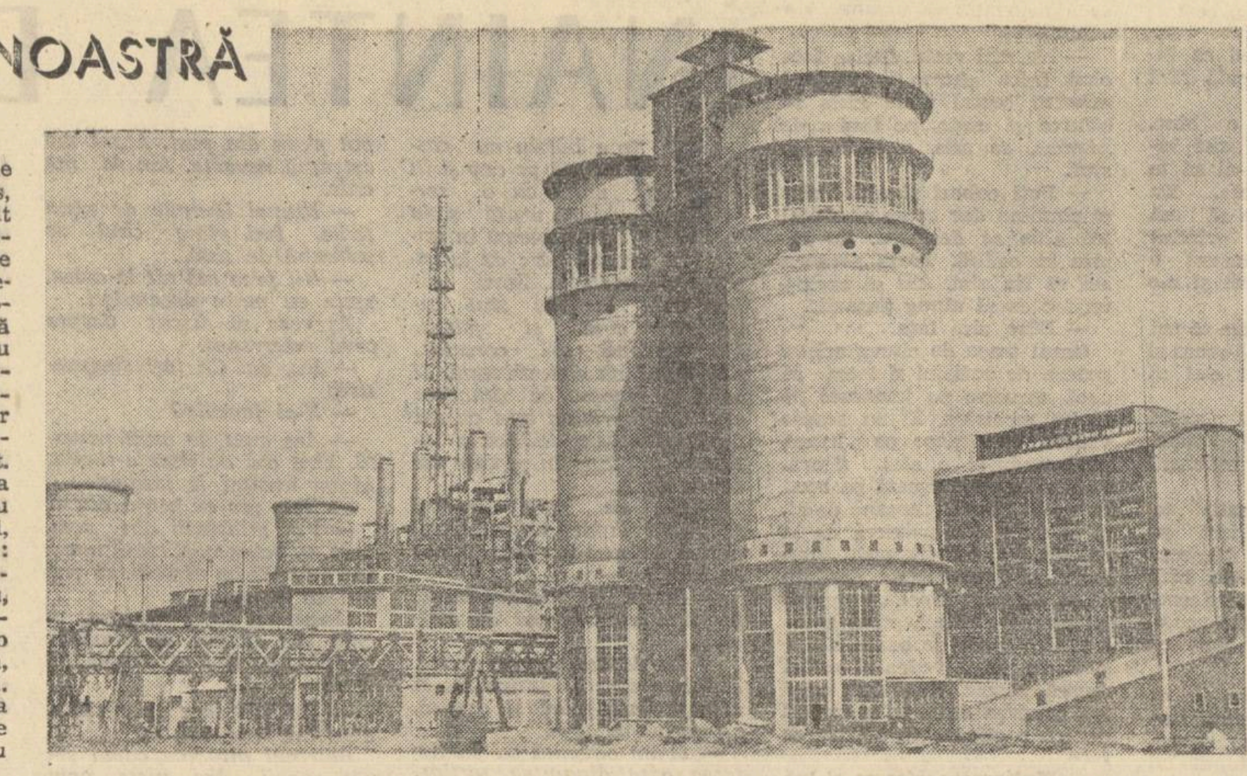

Turnurile de granulare și diuza

Fabrica de amoniac și macaraua-portal de 100 tone

ROZNOVUL și chimia azotului

Roznovul ne va da, deci, energie electrică!

Accesul plutelor pe Bistrița a fost oprit. Bistrița — s-a spus în documentele de partid și de stat — poate să facă o muncă de și mai mare folos. Hărnicia cu care duce pluta la vale e o joacă pentru ea, treabă de uriaș silit să plimbe cărucioare de copii. Și uriașul a fost pus să împingă giganticele turbine de la Stejaru și să facă lumină.

Abia ieșită din vîrtejul albastru, abia limpezită, căpătîndu-și abia mai la vale respirația normală de rîu, iată că oamenii muncii i-au ieșit din nou înainte. I-au cerut încă o dată vamă. I-au cerut să intre din nou în zbaterea grozavă a paletelor, apoi iar și iar... Constructorii au mai ieșit o dată în drumul Bistriței și la Roznov. Au oprit-o din nou. Încă o cetate a luminii!

Acum plutele nu se mai alungă pe firul apei. Foștii plutași au devenit constructori de hidrocentrale, muncitori la marea uzină de ciment de la Bicaz sau creatori de fire și fibre sintetice la Săvinești. Ajunse la Roznov o dată cu Bistrița, sîrmele de înaltă tensiune își sporesc vibrația, primind aici un adaus de putere.

Plutașii au rămas deci pe mal! Unul din ei, Vasile Lupașcu, băștinaș din Roznov, a devenit operator textilist la marea uzină de fire și fibre sintetice de la Săvinești. Un altul, tot un Vasile, (Vasile și Ion sînt cele mai frecvente nume din ținut) — s-a întors înapoi la Roznov, dar nu acasă la ei, ci undeva lîngă sat. Nu l-am găsit pe șantierul microcentralei. Nu l-am găsit nici la uzina de relon de la Săvinești. Nevasta lui, Sevastița, o femeie tînără cu un păr cînepiu strîns într-un coc bogat și cu ochi ageri de munteancă, ne-a trimis la Combinatul de îngrășăminte azotoase.

— Îl găsiți la Combinat... Lucrează acolo. Vine acasă noaptea tîrziu.

S-a creat încă o adresă unde poate fi găsit omul din Roznov. Pe harta Roznovului, desfăcută pe cîțiva kilometri pătrați de coline și văi în care intră și albia Bistriței, a mai apărut un reper... Ridicîndu-ne în văzduh și cuprinzînd de sus marea hartă a patriei, observăm însă că Roznovul, acest Roznov al chimiei azotului, devine un centru de greutate ale cărui puteri se vor răsfrînge spre toate ogoarele țării.

Melancolii de agricultor, sau cîteva din coordonatele locului

Stau de vorbă cu Sevastița, cu maică-sa și cu o vecină, pe prispa inundată de flori a căsuței din Roznov.

— Vasile a fost plutaș, începe femeia. A plutărit pînă acum cîțiva ani cînd s-a oprit Bistrița... Ce puteai să faci aici, la noi? Ori lucrai la gatere, ori luai țapina în mîini și te duceai la pădure, ori fugeai la vale cu pluta... Lui Vasile i-au plăcut plutele. I-au plăcut de mic. Taică-su a fost tot plutaș, taică-meu la fel... Dar cu Vasile era altceva. Vasile ar fi vrut mai de grabă să ne mutăm undeva la vale, la șes, și să avem și noi acolo pămîntul nostru bun. Vasile văzuse mult pămînt bun.

De la Roznov, Valea Bistriței se deschide ca un corn de lumină. Se deschide spre șes, deși cîmpia fertilă începe mult mai la vale, dincolo de Gheráiești, spre Bacău. Stînd pe prispa caselor de munte, femeile plutașilor și ale tăietorilor de brazi simțeau însă cîmpia cu ochii, cu auzul, cu nările. Vedeau în zarea fierbinte a verii, ca un miraj, pîlpîierea de flacără a grîielor coapte, le auzeau susurul dulce, le simțeau gustul aromat. Dar bărbații vedeau minunea nu cu ochii imaginației, ci cu ochii lor albaștri ca văzduhul, sau negri ca umbra pădurii: strecurîndu-se cu plutele printre lanurile coapte. Vedeau, simțeau, auzeau. Vasile s-a oprit o dată cu pluta, într-o noapte, — îmi spune femeia, — în șesul de lîngă Răcăciuni. N-a mai dormit pe plută; și-a așternut culcuș în grîu, între spice, iar noi ne chinuim cu piatra și venim de la 200 de kilometri, pe apă, ca să mirosim pîinea aici...

Așa ar fi spus Vasile. Era mai de mult, de mult. Avea în traista de plutaș o pîine neagră de hrișcă și secară, pîine de la Roznov, tare ca piatra, care te ținea mai mult flămînd. Era flămînd. Cît primea, pentru primejdia vieții, un plutaș? Un darab de pîine din hrișcă și secară, așa cum se făcea odinioară, la Roznov, unde țărîna și bolovănișul nu-i dădeau omului nimic. Iar stăpînii, marii angrosiști de cherestea, proprietarii de gatere, depozite și munți, erau mai zgîrciți decît piatra. În Vasile se înfiripau melancolii de agricultor, izvorîte din condiția lui amară de plutaș, din sărăcia Roznovului, din asprimea învoielilor cu stăpînii, din faptul că se afla acolo, la Răcăciuni, în șesul Siretului, între spice coapte de grîu. Vasile nu știa că se află pe o moșie și că grîul, pămîntul și oamenii de pe el se află toate în stăpînirea boierească. (I-o poate spune, printre alții, chiar autorul acestor însemnări, născut nu departe de Răcăciuni, lîngă moșia lui Fornoroki, unde a dormit atunci Vasile).

Plutașul din Roznov, cu melancolii de agricultor, nu știa toate acestea sau le știa, dar grîiele coapte, marea de grîu prin care fulgera cu pluta, îi sporeau visul și melancolia.

— Uite, Sevastițo, o pîine albă, cumpărată de la Galați... Uite cît e de rumenă, de pufoasă și de mirositoare.

În odăița din Roznov, așezată lîngă poala brazilor, pîinea aducea foșnetul grînelor din șes, mirajul unor locuri îndepărtate și fertile.

Cînd s-a oprit Bistrița, acolo sus, la Bicaz, Vasile a ieșit la mal. A ieșit pe mal cu tristețe, dar parcă și cu o scînteie de bucurie.

La Bicaz se face o mare. Apa Bistriței urcă pînă sus, la buza munților, repetînd pe dimensiuni gigantice minunea de la Lacul Roșu.

— Sporul ăsta de apă o să-l trimitem cîmpiei, a spus el atunci. O stăvilim acum, o facem să strîngă putere, apoi sporul acesta de putere îl trimitem la vale.

Proiectele și planurile de partid privitoare la destinul Bistriței deveniseră un bun al oamenilor de pe întreaga vale. Destinul viitor al Bistriței se amesteca, se identificase de acum cu destinul lor.

— Se vor face irigații acolo, în șes! Am văzut lîngă Galați niște grădinării. Cîteva mii de hectare de tomate, castraveți, verze și pepeni. Credeai că te afli în rai.

Apa Bistriței avea deci să extindă raiul grădinăriilor în toată Moldova de jos și poate chiar în Bărăgan. Grîiele vor fi mai înalte și mai grele în spic. Păpușoaiele vor crește cît codrii din Munții Neamțului. Ovezele vor putea sătura herghelii uriașe. Oarzele vor putea umple trenuri de cisterne cu bere spumoasă.

— Bună treaba!

Bistrița va da lumină pentru toată valea și pentru largi cuprinderi din țară, iar apele ei vor fertiliza cîmpiile. Totuși, Vasile a rămas la Roznov. Nu mai știa încotro s-o ia. Se afla într-un început de neliniște, provocat de această violentă zdruncinare a destinului său.

Fostul plutaș din Roznov nu știa acum cinci ani că avea să devină unul din participanții la hotărîrea pentru crearea industriei romînești a azotului și, prin aceasta, unul din autorii viitoarelor lanuri fertile din valea fericită pe care o visa.

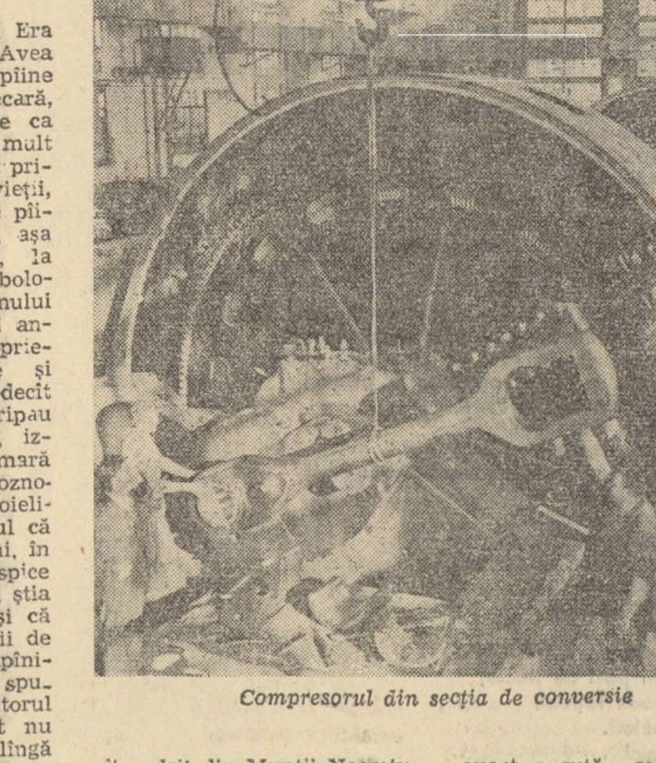

Compresorul din secția de conversie

Din ce se naște azotatul de amoniu

Cînd va începe producția, pe poarta combinatului de îngrășăminte azotoase din Roznov nu va intra, practic, nimic. Marile porți vor sta închise sau se vor da în lături numai atunci cînd, printre peluzele de flori, vor fîșîi ca o mătase sfîșiată roțile automobilelor celor cîțiva ingineri și muncitori.

Oamenii vor deschide portierele, sau vor lăsa motocicletele în elegantele locuri de parcare, apoi vor intra în laboratoare, în birouri, la tablourile de comandă.

Pe porțile uzinei, vor ieși peste 100 de vagoane, mai exact o sută șapte vagoane (1.070 de tone) de produse chimice destinate agriculturii. Un tren uriaș, cu destinația Banat, Bărăgan, Cîmpia Ardealului, Dobrogea, Moldova.

Pe porțile uzinei nu intră nimic!

Gazul metan, una din principalele materii prime, vine în uzină printr-o conductă subterană. Aerul, una din principalele materii prime, vine... din aer. Electricitatea, factorul motor al întregului proces, vine prin fire direct de la microcentrală. Apa, una din principalele materii prime, alături de celelalte, vine și ea direct din albia Bistriței, care se află la cîțiva pași.

În rest, toate procesele stufoase ale transformărilor și sintezelor rămîn străine ochiului neinițiat. (Reducerea azotului din aer, fenomen de amețitoare complexitate fizico-chimică, se petrece într-o uzină cu un aparataj grandios prin dimensiune, stăpînit de cîțiva oameni cu înaltă calificare în tehnica fabricării amoniacului elaborat într-o altă uzină. La fel, procesul de transformare a acestuia în azotatul de amoniu se petrece într-o uzină apropiată. La fel, procesul de fabricarea azotului, ultimul produs al combinatului. Ochiul e uimit de panorama laboratorului gigantic al acestei construcții ultra moderne, în care retortele devin turnuri cu o capacitate de sute de tone, iar recipientele se ridică la proporțiile unor uriașe bazine de fontă și cărămidă refractară, permanent închise.

Totul este aici zăvorît în interioare de fontă și oțeluri speciale și ca să poți urmări dialectica vastă a combinațiilor prin intestinele opace de metal trebuie să te ridici la priveliștea ei abstractă.

Inginerul Miron Gheorghiu, unul din ghizii binevoitori ce mi-au stat la îndemînă, a încercat să-mi lămurească, simplificînd cîteva din spiralele prin care ia naștere azotatul de amoniu. Cea mai simplă cale este aceea a procesului tehnologic. Dar procesul tehnologic este numai aparent vizual. Ca să înțelegeți mai bine, mi-a spus inginerul, este mai comod să desfășurăm geografia procesului chimic. Aici e secretul! Și a desfășurat geografia procesului chimic, o hartă cît un continent, în care liniile, numerele și simbolurile se întretaie, se ciocnesc și se despart într-un lanț aproape nesfîrșit de arborescențe și genealogii.

— Aici se rupe molecula, se despart elementele, ne rămîn libere aceste valențe pe care le putem simplu folosi. Urmăriți drumul. Cum tind oare să se combine? Priviți puțin mai sus și veți găsi elementul pe care l-am introdus... E simplu, nu?

— E foarte simplu!

— Puteți acum urmări harta proceselor fără ghid.

Îmi arată apoi sarea sidefie a amoniacului, granulele lucioase ale azotatului de amoniu, un recipient cu uree.

— În 24 de ore, prin întreg lanțul pe care vi l-am descris, ca urmare a unei zbuciumate istorii fizico-chimice, rezultă ceea ce vedeți. Este deocamdată o mostră. Anul viitor veți vedea ieșind pe poarta uzinei vagoane. 30 de tone de amoniac, 70 de tone de azotat de amoniu și 7 tone de uree în douăzeci și patru de ore!

Aceasta se va întîmpla atunci cînd combinatul de la Roznov va intra în producție cu întreaga lui capacitate, cînd toate agregatele uzinelor care-l compun vor funcționa din plin.

Deocamdată, inginerul Miron Gheorghiu, ca și ceilalți ingineri și chimiști ai combinatului, urmăresc montajul mașinilor și aparatelor, instruind oamenii.

Le explică procesul abstract prin care ia naștere azotul, amoniacul, azotatul de amoniu, ureea, inițiindu-i pe viitorii operatori chimiști în dialectica stufoasă a sintezelor ce se petrec, nevăzute de ochiul fizic, în intestinele opace de metal ale acestui gigant.

La început a fost... începutul!

La început a fost cîmpul gol de lîngă albia Bistriței. Vasile, fostul plutaș, s-a angajat aici ca lucrător cu lopata. Nu știa ce avea să se zidească. Pe toată valea se înălțau construcții al căror rost se profila în viitorul luminos.

Omul a venit pe șantier cu lopata adusă de acasă, așa cum sărea pe plută cu țapina lui. A devenit constructor. S-a amestecat în zbuciumul șantierului, a palpitat laolaltă cu ceilalți pentru fiecare metru cub de beton turnat la fundații și pentru fiecare scîndură bătută în schele. Combinatul se făcea aici, la Roznov, lîngă casa lui, iar omul vedea crescînd aproape de el o construcție care putea să-i dea un alt rost în viață. (Cînd se oprise Bistrița, fostul plutaș devenise trist. Credea că viața lui s-a oprit, o dată cu apa rămasă acolo în lacul de acumulare de la Bicaz). Dar s-a calificat zidar. Se făcuseră și alții zidari. Erau fericiți că stăpîneau o meserie cu căutare în toată țara. Unde nu se construiește? Unde nu se înalță fabrici, uzine, palate de cultură, case de locuit? De zidari o să fie nevoie pînă dincolo de anul 2.000 și chiar mai departe, în comunismul îndepărtat.

Omul nostru a socotit astfel. S-a făcut, după o vreme, fierar-betonist. Era o meserie și mai bună. A adăugat deci, lîngă carnetul de zidar calificat, un alt carnet.

— Cum îți schimbi meseria, așa cum îți schimbi cămășile? l-a întrebat un oltean din Mehedinți. Ce fel de om ești tu? Rămîi zidar și mergi cu noi mai departe pe alte șantiere!

Ambiția fostului plutaș, tip de muntean ambițios și tare, era s-o ia din nou de la început.

— Pentru ce?

Vasile rîdea. Rîdea, schimbîndu-și mereu meseriile, după ce le învățase bine, după ce își căpăta stima printre veteranii profesiei pe care o părăsea. De fapt, omul nostru creștea o dată cu șantierul, o dată cu zidurile, o dată cu întregul edificiu.

Acum, marea uzină de îngrășăminte chimice de pe Valea Bistriței e terminată. Se fac finisările, a început montarea mașinilor. Parte din zidari, parte din dulgheri, mulți dintre sudorii și fierarii betoniști de aici au plecat pe alte șantiere, ca s-o ia de la capăt. Făuresc acolo un alt început. Covaci Carol, șeful celei mai bune brigăzi de dulgheri din regiune, a plecat pe șantierul de locuințe din Piatra Neamț, cu toți oamenii lui. Comunistul Ion Drăgoi, fierar betonist, veteran al panourilor de onoare de la Roznov, se află și el pe un alt șantier împreună cu toți băieții pe care i-a calificat și format. La fel și alții. Lîngă Craiova, l-am întîlnit pe inginerul constructor Ioan Ilea, director vreme de mulți ani al șantierului de la Roznov.

— Ce faci aici?

— Construim un alt combinat și mai mare! Am luat-o de la început.

Și Vasile a luat-o de la început. Acum montează mașini. Palmele lui grele, bătătorite de țapină, de mistrie, de teslă, de pistolul de sudură, primesc sfioase și cu gingășie aparatele fine de măsură și control. Sub povața inginerilor, sub îndrumarea specialiștilor sovietici, cu ajutorul cărora s-a înălțat Combinatul, omul așează aceste podoabe ale tehnicii extreme la locul lor, așezîndu-le mai întîi în minte, ca să priceapă bine. Învață doar o nouă meserie.

— Și mai departe? îl întreb, strîngîndu-i mîinile fierbinți.

— Mai departe? Prietenul meu, Vasile Lupașcu, fost plutaș ca și mine, a devenit operator textilist aici, lîngă noi, la Săvinești. Toarce fire de relon; îmbracă Romînia.

Era un răspuns.

Nu l-am mai întrebat unde se va opri. Noul meu prieten, plutașul de pe vechea Bistriță, va deveni desigur operator chimist la combinatul de îngrășăminte azotoase de lîngă casa lui.

Unde se oprește visul

A dispărut oare melancolia de agricultor a flăcăului din Roznov, oprit cu pluta într-o noapte în grîiele din șes?

Valea Siretului și toată valea va deveni în curînd o mare grădină colectivistă. Vor porni spre ogoarele desțelenite și fără haturi apele potolite ale Bistriței, ca să le ude și să le facă mai fertile. Bistrița va trimite spre cîmpuri și energia ei solară. Prin firele de înaltă tensiune, puterea electrică va mișca mașinile, va mișca pompele grele pentru irigații, va aduce lumină în serele de plante și în ferestrele caselor.

Pămîntul zgîrcit și nefertil de la Roznov va trimite pămînturilor țării sarea scumpă a rodniciei. (Este, desigur, un paradov, un paradox din care vor rezulta anual sute de mii de tone de grîu și porumb, peste producțiile tradiționale).

Dar această sare a rodniciei pămîntului va fi ieftină, chiar foarte ieftină, la îndemîna tuturor cultivatorilor de pămînt adunați în marile gospodării colective de pe cuprinsul patriei.

Și pîinea va fi mai gustoasă. Mușcînd din miezul ei parfumat, operatorul chimist de la uzina de îngrășăminte din Roznov își va aminti, desigur, de un plutaș, poposit într-o noapte de vară, cu catargele, în marea de grîne de pe Siret, visînd încă de pe atunci la recoltele de aur ale viitorului...

Paul Anghel

Fabrica de acid azotic diluat

REPORTAJE DE BUZUNAR

Troleibuzul 4

O linie de troleibuz ca oricare alta, străbătînd Odesa.

Stau într-adins cu fața la călători, pentru că vreau să descopăr în fiecare dintre ei un erou apropiat și drag, cunoscut mai de mult din paginile literaturii sovietice. Bărbatul vînjos, cu chipul ars de soare și mustața răsucită, cu ordinul „Steagul Roșu" în piept, nu-i chiar Gleb Ciumalov din „Cimentul" lui Gladkov? Sau băiețașul cu zulufi bălai și pleoape mari, tivite de gene negre, cu fruntea îndărătnică, nu mi-ar răspunde dacă l-aș striga Serioja, ca pe micul erou al Verei Panova? Dar comsomolista cu aer de fetișcană și pupile ca doi sfredeluși, nu-i agronoma Nastia Kovșova, din nuvela Galinei Nicolaeva? Cît o privește pe taxatoare, voinică și energică, cu voce melodioasă, gravă, e leit Axinia lui Șolohov.

O vreme n-am dat atenție cuvintelor ei. Tîrziu, deslușesc că anunță stațiile:

— Jucovski!

Troleibuzul oprește. Urmăresc forfota de-afară. Urcă un maior de aviație, foarte tînăr, desigur un „turboreactorist". Coincidența mi se pare amuzantă: conducătorul navei aeriene ultra-moderne urcă din stația care poartă numele părintelui aviației ruse.

Nici n-am băgat de seamă cînd am pornit iar.

— Roza Luxemburg!

Taxatoarea a rostit numele cu o vizibilă duioșie în glas. Poate c-a citit și ea reportajul lui Egon Erwin Kisch despre centura de salvare aflată pe micul pod de pe care ofițerii reacționari au azvîrlit-o, în 1919, pe Roza Luxemburg. Și prezența acestui nume astăzi, pe buzele ei, are valoarea unui monument ridicat fruntașei mișcării muncitorești germane și internaționale.

— Pușkin!

Strada e largă, cu trotuare umbrite de arbori stufoși, vocea taxatoarei are o nuanță de sinceră emoție, lumina și fețele oamenilor sînt voioase. Axinia-citadină continuă să strige, binevoitoare, stațiile: „Garda Roșie", „Gara Marx", „Scara Potiomkin", „Cicalov"... Femeia aceasta, care face de zeci de ori pe zi același drum, are atîta prospețime în glas, atîta capacitate de a se feri de rutină, încît tu, călător aflat la primul drum prin Odesa, regăsești în tonul ei și ceva familiar ție.

Linia 4 e o simplă linie de troleibuz, ca oricare alta, străbătînd Odesa. De fapt străbate Istoria.

Mihai Stoian

Adresa scrisorilor: GALAȚI

Trenul gonește spre răsărit, spărgînd cu răsuflarea lui liniștea cîmpiei. În cadența roților, se simte parcă alcătuindu-se o melodie. Noi, călătorii, privim cu nesaț întinderile fără zare desfătîndu-ne inima, privirile. Prin ceață se furișează întîile raze, topind roua ce stă prinsă de firele uscate de iarbă. În acest tablou tomnatic totul e mișcare. Oamenii muncesc, continuînd să culeagă roadele pămîntului. Este un tablou viu, un tablou de viață, de muncă. Noi, călătorii, vorbim despre ei, despre știrile externe din ziarele citite proaspăt. Mulți, foarte mulți, dat fiind că se opresc în orașul care într-un deceniu va deveni cetatea oțelului numărul unu a țării, se avîntă în discuții dovedindu-și erudiția în informare.

— Combinatul o să însemne mult pentru Galați. Populația lui va spori fără îndoială cu vreo sută de mii de oameni, a spus careva.

— Am auzit că se construiește de fapt un oraș nou, alături de cel vechi, care între noi fie vorba, e și el într-o reconstrucție de la temelii. L-am văzut cu ochii mei. De-un an încoace, lună de lună, își schimbă înfățișarea.

— Bună ideie! Grozavă! Pentru un combinat siderurgic de proporțiile lui, nici nu se putea un loc mai potrivit. Apa e la doi pași, zăcămîntul de fier dincolo peste Dunăre, în Dobrogea.

Dar comentariile călătorilor ocazionali nu se isprăvesc aici. Cu o competență vădită, vorbesc despre felul cum va arăta combinatul, ce va însemna el în viața bătrînului oraș de pe Dunăre, în viața regiunii, în economia întregii țări. Spre Galați se îndreaptă zilnic zeci și sute de oameni care merg să se angajeze pe șantierul marelui combinat siderurgic, spre Galați aleargă zilnic sute de scrisori a sute și sute de tineri care cer să fie primiți în rîndul constructorilor. Din scrisul stîngaci, din felul cum au rotunjit frazele și cum își destăinuie visurile de viitor, făurite și legate puternic de noul combinat siderurgic, le ghicești profilul moral, caracterul, le dibui pulsul inimii, vibrațiile avîntului lor tineresc. Tînărul Ion Tomeș, din Vadul Crișului, regiunea Oradea, are 19 ani. Are la bază școala profesională, e lăcătuș. Lucrează pe un excavator la Salina Ocna-Mureș. El ține să amintească în scrisoare că urmează și liceul seral și că e într-a zecea. „Cer primirea mea pe noul șantier al patriei" încheie el. Emoționantă este scrisoarea Dochiței Brehoi din satul Lungești; este o adevărată biografie. Ea privește cu multă seriozitate viitorul colectiv al constructorilor și după cîte înțelege ea aici vor lucra oameni tot unul și unul. De aceea pe scrisoarea ei are și o recomandare. „Vă rog respectuos să mă înscrieți și pe mine în rîndurile celor ce s-au cerut la ridicarea combinatului. Vă rog foarte mult a-mi răspunde dacă pot particip[illegible] la lucrări și data cînd să mă prezint"... *scrie utemistul Eugen Matache din Costa-Lupei raionul Tecuci. Semnatarul unei scrisori, mai discret cu datele biografice, pare să fie și un autentic talent de povestitor. Iată ce scrie el:* „Am lucrat la Bicaz și la noi acum marea Hidrocentrală este terminată. Ne-am sfătuit mai mulți să venim la Galați să punem și-acolo umărul. Să nu faceți cumva să nu ne primiți. Unii din noi o să vrem să fim laminoriști. Eu am lucrat și la construcția laminorului de țevi de la Roman. Îmi pare rău că nu m-am făcut laminorist. Însă dacă acolo nu m-am făcut, la Galați, musai: vreau să mă fac, cu toate că mai am o calificare: sînt strungar, însă cred că să fii laminorist e ceva mai bărbătesc, mi-a intrat în cap să mă calific și nu mă las. Oiu lucra eu și la tîrnăcop pînă-oiu învăța. Și muncă patriotică oiu face. Doar la Bicaz am fost comandant de brigadă și brigada mea a fost prima. Sper că nici la Galați nu mă las!"... *Scrisoarea o semnează Nicolae V. Seplecan.*

Scrisori, scrisori! Adresa tuturora, magnetică și strălucitoare, vie și plină de speranță: Galați!

Vasile Căbulea

Mii de pipe și un cargou de ananas

Să nu vă uitați în buletinul meu, tovarășe Director General. Vă rog foarte mult, dacă sînteți un om înțelegător, cum am auzit în oraș că sînteți, vă rog să nu vă uitați în buletinul meu. Vi-l arăt eu singur, dar la sfîrșit, după ce am terminat tot ce am de spus...

Îmi cereți să fiu scurt și să mă exprim precis? Clar și concis? Aha! Vreți să rezolvați repede problema mea... Apăi... asta nu merge cum vreți dumneavoastră. Întîi trebuie să ascultați pînă la capăt tot ce vă spune barba Chivu. Ca să fiți calm, puteți fuma. Văd că n-aveți pe masă țigări...

Cum, nu fumați?

Bine faceți, tovarășe Director General. Dacă ați fi copilul meu și cu caș la gură, ar fi strașnic, v-aș mai altoi să vă prind cu iarba dracului fumegînd în gură. V-aș lăsa vînăt, tovarășe Director General, pe cuvîntul meu că vînăt. Vedeți cureaua mea cu cataramă egipteană? E de la Cairo. Cu ea v-aș altoi, deși mie luleaua îmi ține uneori de urît, la bătrînețe...

— Mai așteaptă și alții pe afară?

— Să mai aștepte, că nu le cade catargul în apă. O dată în viață vine moș Paraschiv la ditamai Directorul General al Construcției Combinatului. O dată în viață și atunci, pentru toată viața.

De ce rîdeți?

Aha! Mă credeți periuță? N-ați spus, dar ați gîndit...

Phu!

Eu am fost țipar de cursă lungă, așa să știți. N-am fost cadină de Dardanele, pește de Marsilia sau armator din Londra să vă ling mîna la fiecare cuvînt. N-am fost!

Periuță?

Eu sînt barba Paraschiv Burdușel, mecanic de clasa I-a cu patalama de la British General Society for Navigation, așa să știți, chiar căpitan! Eu am bătut cu pumnul gol trei armatori din Istambul, efendi! N-am fost niciodată „mascalzone" ci am spus ce am gîndit, „porca madona"! Cinci „flics" au vrut să mă înhațe cînd am cîntat Internaționala și am strigat la o grevă „vive Barbusse!", așa să știți, „mille diables"! Și nici potcoava lui Hitler n-am lins-o la bătrînețe, „Gott mit uns", ci am tras la Băneasa cu mitraliera, „Gott in Teufel!", așa bosorog cum par acum, dar am tras atunci cu „devtiarofca" de i-au trecut pe domnii de la es-es toate pîrțurile morții! Asta-s eu, tovarășe Director General, „sangre del Dio!", asta, „all devils"!

...Eu nu am venit aici degeaba, eu am o afacere importantă de rezolvat. Nu știu ce credeți despre mine că-s cam slobod la gură ca un alizeu de primăvară, dar de la om la om, am o treabă cu dumneavoastră, tovarășe Director General. De la om la om...

Dar ce faceți? Cereți cafele?

Nu beau turcească. Frumos, vă mulțumesc pentru bunătate, dar iertați-mă dacă nu-mi voi muia bompresul într-o cală cu cafea. Am insomnii și nu vreau să văd aurora boreală la noapte...

Tovărășico! Ei, tu, iaht cu pînza în picățele! O singură cafea, tovărășico. Dar să fie cu caimac și bănuț la mijloc, se aude? E pentru tovarășul Director General, bărcuțo.

A rămas ușa deschisă... Lăsați, că o închid eu, tovarășe Director General. Nu de periuță o închid, ci din respect. Eu sînt doar mecanic, iar dumneavoastră sînteți un fel de ditamai căpitan de rangul întîi pe pachebotul ăsta. Respect gradele superioare fiindcă știu că v-au asudat creierii vîrstos ca într-o cală cu cazane pentru gradele astea...

Hei! Dar cine ești dumneata de dai buzna peste mine ca un vameș olandez și nu mă lași să închid hubloul? Stai la locul tău, cuirasatule, că te dau pe gura tunurilor din Gibraltar! Te grăbești? Fă escală pînă te chemă tovarășul Director General. Dumnealui navighează întîi cu mine pînă în Honolulu...

Ia te uită ce v-ați îngrămădit în jurul meu, voi raci de apă dulce! Ce-i cu taifunul ăsta, palicarilor? Ia nu vă mai obrăzniciți icrelor că... tușesc o dată și vedeți taifun! Îmi vedeți barba căruntă și tatuajul de pe piept? Așa, icrelor. Îmi place că v-ați așezat îndărăt în fotolii. Îmi place că respectați un țipar de cursă lungă care, înainte de a se culca în marea de Sargasse, a venit să dea la Combinat o parolă personală... Îmi place că mă respectați, icrelor. E frumos cînd icrele încep să respecte țiparii bătrîni. Înseamnă că s-a întors vîntul spre cer senin și îmi place. Lăsați-mă încă un sfert de ceas să ajung în Honolulu... Mă lăsați?

Vă mulțumesc și... mii de pipe și o bărcuță cu ananas, că sînteți băieți buni!

...Erau cam mulți afară, tovarășe Director General. Și toți ăștia vor să se angajeze pe șantier? Au mutre simpatice. Să fiu căpitan, pe toți i-aș lua de mușchi pe bordul meu. Unul singur nu mi-a plăcut: vameșul olandez. O să-l vedeți.

Cum ați spus? Că ați înfruntat multe taifunuri pe uscat și ați învățat să cunoașteți la oameni?

Vă cred. Am auzit că ați condus nava și la Hunedoara... Cursă grea, lungă, nu glumă! Am auzit... Am citit...

Pot să aprind luleaua? Mulțumesc.

Ei, și înainte de a vă expune clauzele contractului pe care am venit să-l încheiem, nu mă rabdă inima să vă arăt o cutiuță unică pe lume. Deschideți-o... Frumoasă lulea, nu-i așa? Cît valorează? O avere. Mi-a evaluat-o la 50.000 lire sterline un guzgan de la British Museum. Credeți că vă spun basme? Ia citiți ce scrie în cutiuță, colo, cu litere de aur curat. Vedeți? „To my friend Nelson"...

Asta a fost amiralul amiralilor englezi! Și semnătura o vedeți? E tot din aur turnată!

„William Pitt"...

Asta a fost un grangur al naibii de păcătos...

Cît m-a costat obiectul ăsta? O bătaie de la niște Bobies în cartierul Soho și viața camaradului meu Ben...

Cu Ben am navigat pentru ultima dată de la New Orleans la London pe o little-rablă. Ne angajase provizoriu un maimuțoi de la „Atlantic Exchange Lines, Limited", dar ne-a găsit prea roșii la vorbă și ne-a debarcat pe cheiurile Tamisei cu un „shot in back" și „without money"...

Bunicul lui Ben a fost servitor în casa unei lady care navigase cu Nelson în același pat. Am uitat numele acelei lady... Hamilton ați spus? Exact. Mulțumesc, am avut o pană de memorie dar să știți că nu sînt chiar „mousse" în ale istoriei... Știu și cîți dinți a avut în gură Voltaire cînd a murit! Nu știți cîți dinți? Se poate, tovarășe Director General să nu știți fleacul ăsta? Păi nici unul, fiindcă îi căzuseră de bătrînețe...

Ei, și cum vă spuneam, Ben și cu mine crăpam de foame, dar nu vindeam luleaua. Amintirile nu se vînd și nu se cumpără.

Într-o noapte, un biet „fireman" chinez, drogat cu opium, era buzunărît de un Boby și noi l-am ocărît pe lungan fiindcă știam ce greu asudă fochiștii pentru fiecare penny prăpădit. Ben i-a spus copoiului una în englezește de ar fi tulit-o și rechinii, auzindu-l... Eu, mai de foame, mai de ciudă, am uitat limba învățată la British General Society for Navigation și am trîntit una românească, așa de pipărată încît și un birjar s-ar fi chiorît la blestemul meu să mă întrebe: ce-ai zis, bre?

Boby, catargul ăsta cu țucal pe cap, a fluierat și... mamă-mamă! Să fi văzut atunci vijelie, tovarășe Director General: patru copoi cu bastoane și doi țipari jugăriți de foame tropăind prin lăturile din Soho! Fugim noi, dar copoii „hunt after us"! Fugim noi cît fugim dar parcă eram ancorați în golf, că ori cîtă presiune băgam, copoii tot mai multe noduri făceau. Și numai ce-mi zice Ben:

— I don't run away! adică: eu nu mai fug.

Și se întoarce Ben cu fața la ei ca o „warlike tempest" și ia o piatră de jos și sare la ei cu „side whisklers" fluturînd în vînt... Am să-l țin minte pe „Ben — Hurricane" cît voi trăi, cum arăta atunci. Cumplit Hurricane! Iau și eu un bolovan și „all devils"! ce a fost.., și în burta peștilor am să țin minte. Vedeți că mi-e nasul rupt? De atunci... M-au ciocănit de era să-mi dau duhul. Ben avea capul crăpat cînd au sărit niște matrozi în ajutorul nostru. Eu am scăpat viu, dar peste noapte, Ben s-a culcat în Marea Nordului, spunînd printre șuierături:

— The pipe, Kiv... for you... a souvenir...

Toți cîți eram în crîșma scoțiană unde ne refugiasem, am coborît vela cînd Ben a răcnit:

— Farewell, old Kiv! Ahoi!...

Așa a rămas Kiv cu pipa, așa a rămas Kiv fără Ben... Unde mi-am pus batista?! Drace! Unde?

Mulțumesc, tovarășe Director General. O spală băbuța și vi-o trimet mîine. Sînteți un om „first-class", tovarășe Director General și vă doresc mii de pipe și o bărcuță de ananas.

Ce înseamnă asta? Păi asta e înjurătura mea festivă. Cînd spun „mii de pipe și o bărcuță cu ananas", înseamnă că urez fericire cuiva...

De ce pipe și ananas?

Asta e fericirea după părerea mea. Știți, naufragiasem o dată pe o blestemată stîncă în Pacific și nu aveam de trei săptămîni nici tutun și nici apă. Muream de urît și de sete. Noaptea, mă beoclam la mii de pipe aprinse și mi se părea mereu că navighează spre mine o bărcuță plină — plină cu ananas la gheață... Fericit aș fi fost să mi se fi împlinit visul! De aceea, cînd doresc fericire cuiva spun pe limba mea „mii de pipe și o bărcuță cu ananas"...

M-ați întrebat de ce nu vînd pipa? N-am nevoie de bani. Mă descurc bine cu pensia: o bătrînă mare și lată pe lună! Stau la bloc fiindcă mi s-a dărîmat cocioaba din Bădălan. N-am nevoie de bani mai mulți, tovarășe Director General. Sînt singur cu meduza

Desen de NICĂ PETRE

mea și în casă toate-s „all right" cum nici Ben n-ar fi visat în 1929 că se poate ancora la bătrînețe. Și apoi cum să vînd pipa? V-am spus că amintirile nu se vînd și nu se cumpără. Se pot lăsa moștenire și atît.

...Mi-au rămas cinci minute din sfertul de ceas ce mi l-au lăsat icrele de dincolo. Am vorbit vrute și nevrute. Acum trebuie să rezolv „businessul" nostru cu un spor de cinci noduri la viteză...

Citiți vă rog, hîrtiile astea... Prima, e o copie după testamentul meu. Citiți ce e subliniat cu roșu. Un moment să-mi pun binoclul, pe nas. Așa, acolo, vedeți?

„dacă îmi va fi îndeplinită cererea mea anexată
la copia
prezentului testament,
las moștenire
Combinatului Siderurgic
luleaua
înregistrată în inventarul
averii
mele mobile, care lulea
a fost
evaluată conform
certificatului
atestat în cutie la suma
de 50.000..."

Așa, tovarășe Director General, acum să vă dau și cererea. Dacă puneți pe ea „se aprobă", și dacă semnați contractele, gata! — „businessul" nostru este încheiat...

Da, exact așa sună:

„Subsemnatul"... ăsta-s eu.

„domiciliat", exact. Poftim buletinul, verificați.

Acum nu mi-e rușine dacă descoperiți că am optzeci de ani. Cînd am venit, mă temeam să nu ziceți că-s prea bătrîn pentru audiențe... De ce mă țin așa de bine? Marinar, tovarășe Director General, viță bună. Cetiți mai repede că se perpelesc icrele pe jar, dincolo. Scrie destul de clar?

„Vă rog să binevoiți
a mă invita
la festivitatea din viitorul
apropiat
a primei șarje de oțel
a Combinatului
Siderurgic și să-mi livrați
spre
folosință personală,
conform contract,
una bucată cub de oțel
din această
șarjă. Anexez la prezenta
cerere un
contract în trei exemplare
și una
chitanță în valoare de
500 lei
eliberată de CEC
pentru respectiva
sumă depusă de subsemnat
în contul
Întreprinderii de
Construcții Siderurgice
din Galați, sumă care rog
a fi considerată
drept contra valoarea
cubului contractat
de mine,
azi 17 iulie 1961
Galați,
cu stimă
Construim pentru Pace!
Paraschiv Burdușel
Mecanic Clasa întîia"...

Luați stiloul, semnați contractele în stînga jos și puneți pe cerere, sus, aprobarea dumneavoastră.

De ce nu semnați?

Cum ați spus? Nu, nu se poate. Gratis nu primesc oțelul. Old Kiv, țipar de cursă lungă, n-a cerut nimic pe gratis! A muncit și a plătit cu bani peșin tot ce a cerut... Ne-am înțeles deci: contractul și chitanța contra oțel, da?

Ce vreau să fac cu oțelul?

Să-l țin pe noptieră și de cîte ori deschid fereastra de la etajul unde stau să mă uit la oraș și să mă uit la oțel; să mă uit la oamenii care merg la muncă și să mă uit la oțel; să simt atunci că și eu am tot ceea ce gălățenii au: pipe și ananas...

Dar de ce nu semnați?

Cum ați spus? Dacă mor pînă atunci?

Să mor?

Eu?

— Phu!

Trei trombe, două războaie mondiale, o holeră și șapte taifunuri în Marea Chinei nu m-au omorît!

Eu sînt țipar de cursă lungă!

Cum credeți că mă lasă pompa de motorină să mor în următorii zece ani?

Să mor acum?

— Phu!

Ei, ați semnat hîrtiile?

All right, tovarășe Director General! Plec...

Poftim?

De ce vreau să vin la festivitate?

Simplu.

N-ați ghicit?

Păi vreau să văd oțelul cum se naște, să fiu acolo și să strig la porta voce:

„mii de pipe și un cargou cu ananas, gălățeni!"

N-am spus bărcuță. Am spus cargou.

Corneliu Omescu

Cristian Sîrbu

Cîntec în amurg *)

Iartă-mă, teiule bătrîn,
Că în trufia mea
Nu te-am băgat în seamă pînă acum!

Am închinat versuri multor prieteni copaci,
Ție însă nu.
Ești bătrîn. Ai un braț uscat,
Pe el stă o cioară ca un cînt de amurg.

Ești la fel de bătrîn ca mine,
Sub tine nu-și mai așteaptă
Nici o fată iubitul.
Nici pe mine nu mă mai așteaptă nimeni.
Iar pe crengi am și eu o cioară
Ca un cînt de amurg...

Da, sîntem bătrîni, teiule.
Dar dacă privim înapoi
N-am fost din aceia prea săraci cu duhul.
De parfumul tău și-amintesc
Multe perechi îndrăgostite.
De versurile mele și-amintesc poate cîțiva cititori
Și zic:
— Asta a fost un cîntăreț al tinereții neobosite;
Lăsați-l să cînte și-un cîntec de amurg!

Lirică

Cînd vreau să fiu mai lîngă mine
În troleibuze mă încarc;
Las larma lumii citadine
Și-mi caut liniștea-ntr-un parc.

De după silueta gării,
Pe o alee cu miraje-n cale
Știu niște plopi în fundul zării
Cu crengi și frunze muzicale.

E-atît de minunat să stai
Pe cîte-o primitoare bancă,
De pildă-n serile de mai
Sub plopii cu alură francă.

Și stau retras să mă atingă
Pe umeri aripi de mister
Iar plopii prieteni să mă ningă
Cu fosnet și miros de cer.

Și parcă lumea-i mai frumoasă.
Mă simt mai lîngă steaua mea,
Și-ntotdeauna vin acasă
Cu noi iluzii de la ea.

*) *Din manuscrise*

Constanța Buzea

Vis după plîns

Parcă plînsesem mult
Și fără să-mi dau seama
Adormeam lîngă mama cu pumnii la gură...

Mă legăna un cîntec, un vis,
Sau mi-era dor de ceva...

Parcă vorbeam cu o stea
Și prea era caldă și-ndepărtată,
Ca un frate pierdut, ca un tată
Plecat pe front...

Nici o scrisoare
Nu răvășea liniștea grea din odaie...

Parcă vorbeam cu o picătură de ploaie
Prelinsă pe geam, ca un cuvînt
Repetat în șoaptă: Sînt! Sînt!

Parcă plînsesem mult și dormeam
Și mi-era cald și teamă de vis.

Plecare pe șantier

Simt că aici, lîngă voi,
Rabd ca o floare cuminte
Setea de drum înainte,
Teama să nu mă-ncovoi.

Sînt pregătită de drum.
Dor n-o să-mi fie de-acasă.

Tot v-am cerut o povață,
Alții mi-au dat-o mai iute:
„Du-te de-ți caută, du-te,
Drumul în viață!"

Sînt pregătită de drum.
Dor n-o să-mi fie de-acasă.

Vreau să rup strîmtul cerc;
Lumea mă cheamă mereu.
Vreau și în piatră să-ncerc
Gura condeiului meu.

Sînt pregătită de drum.
Dor n-o să-mi fie de-acasă.

Cînd m-oi întoarce — nu știu.
Dar voi munci; de oriunde
Cîntecu-mi roșu și viu
Vă va găsi și pătrunde.

OAMENII SESENALULUI

Inventatorul din Plăiești

Agronomul gospodăriei colective din Plăiești ținea morțiș să-l cunosc pe mecanicul șef al colectivei. Așa că ne-am îndreptat spre ateliere.

Peste cîteva minute iată-ne și în fața faimosului mecanic al colectivei: un bătrîn uscățiv, de vreo 60 de ani, cu ochi mici, vii și inteligenți, ce te privesc cercetător de după niște ochelari cu ramă subțire. Figura mi se părea cunoscută, ba chiar pot zice familiară. De unde-l cunoșteam? Da, mi-am adus aminte; așa arată sfătoșii, harnicii și pricepuții maiștri din uzinele noastre metalurgice, fără de care o secție arată ca un pom toamna, lipsit de rod.

Moș Anton Apațai poartă pe spinarea lui gîrbovită tot ce e de domeniul mecanicii în colectivă. De fapt, poartă toată familia Apațai, căci alături de bătrîn lucrează și cei doi fii ai săi.

Cu 12 ani în urmă, cînd se înființase gospodăria colectivă, existau doar cîteva mașini. Dar treptat, treptat, colectiva s-a dezvoltat și bătrînul a fost nevoit să apeleze la fiii săi. Mai întîi l-a adus în atelier pe feciorul său mai mare, Anton, iar mai tîrziu a venit și mezinul, Atila. Băieții sînt bucățică ruptă din tatăl lor, pricepuți, harnici, talentați și plini de idei practice cu privire la mecanică.

Într-o remiză a colectivei sînt adăpostite toate cele peste 90 de mașini concepute ori inventate de moș Apațai. Pe toate nu le putem înșira aici, căci ar însemna să scriem un tratat despre uneltele și mașinile agricole din Plăiești, dar despre cîteva trebuie neapărat să vorbim.

Colectiviștii din Plăiești au cumpărat acum cîțiva ani o prășitoare cu un singur brăzdar. Mașina, trasă de un cal și deservită de doi oameni, dădea un randament evident mai bun ca prășitul manual. Colectiviștii au vrut să mai cumpere cîteva prășitoare, dar din păcate, nu se mai găseau. Atunci a intrat în focuri moș Apațai ajutat de cei doi fii ai săi. Nu se mai putea discuta cu el, nu se ducea nici la masă ci, pînă noaptea tîrziu, cînd tot satul stătea scufundat în întuneric, ardea lumina în clădirea scundă a atelierului mecanic. Degeaba nepoții moșului aduceau legătura cu mîncare, ea rămînea neatinsă, degeaba trăgeau de bunicul lor să vină odată acasă, el nu putea fi mișcat nici cu tractorul.

În sfîrșit, după multe săptămîni de zbucium și muncă încordată, moș Apațai și-a prezentat mașina: o prășitoare cu șase rînduri de brăzdare. Randamentul mașinii a fost de-a dreptul uluitor. Acum trei ani, la colectiva din Plăiești, 30 de hectare de sfeclă se prășeau manual și anevoie în patru săptămîni. Astăzi, ușor, fără eforturi, cu prășitoarele „fabricate" de moș Apațai se prășesc 60 de hectare de sfeclă în numai trei zile.

Ziceam „prășitoarele" lui moș Apațai fiindcă, la cererea conducerii și a tuturor colectiviștilor, mecanicul colectivei și feciorii săi au mai construit alte trei asemenea prășitoare. Ele au fost terminate la începutul lunii mai în cinstea aniversării partidului și de aceea au primit și o „marcă": pe fiecare prășitoare a fost fixat un steguleț de metal, vopsit în roșu, pe care scrie „8 Mai".

— Prășitoarea noastră — demonstrează moș Apațai la fața locului — nici nu se vede pe unde umblă. E ușoară, are numai 30 de kile și e tare lesne de manevrat și de potrivit printre rînduri.

Cu mașinile bătrînului Apațai, colectiviștii prășesc porumbul, sfecla de zahăr, floarea soarelui și chiar culturile de grădină. Ușoară, sprintenă, prășitoarea trece printre rînduri ca o căprioară...

Datorită acestor prășitoare și altor mașini, Plăieștii au devenit locul unor adevărate pelerinaje. Au alergat colectiviștii din Văleni, din alte sate învecinate, chiar și de prin Călărași, să „copieze" mașinile. Iar moș Apațai „vinde" licența și brevetul de fabricație pe un preț foarte avantajos: pe o strîngere călduroasă de mînă. Vecinilor le dă și cu împrumut mașinile, pînă vor reuși să le fabrice și ei.

Dar să trecem și la alte „mașini" realizate de inventivul mecanic-șef al colectivei. Tot cam pe vremea cînd „fabrica" prășitoarele, bătrînul Apațai a construit un model de sapă rotativă de mînă, folosită cu mult succes de colectiviști la prășitul legumelor. O sapă de acest gen, fabricată de bătrînul Apațai, se găsește pentru studii la filiala din Cluj a Academiei Republicii Populare Romîne. Mașina de bătut floarea soarelui a venit ca o salvare. La bătutul florii, tot satul trebuia să piardă nopți în șir, iar mașina făcută de moș Apațai înlocuiește circa o mie de oameni într-un sezon. Să nu uităm mașina de mărunțit sfeclă, cu ajutorul căreia un singur om se joacă tăind pe zi 12-15 maje de furaje. Apoi furca de adunat fînul, stropitoarea de vie, elevatorul de scos cartofi, și așa mai departe, pînă la cifra celor 90 de mașini și unelte, toate la un loc opera acestui îndrăzneț, original și talentat inventator.

Moș Apațai are ochi ageri. El privește atent cum muncesc colectiviștii, cît e de greu, cît timp se pierde și apoi cade pe gînduri. Așa se naște ideea, apoi pe o foaie schița și mașina, concepută simplu dar ingenios, ia contururi precise.

— Nu vă supărați, dar de unde luați materialul, fierul, oțelul pentru atîtea mașini? — îl întreb pe moș Apațai.

— Ei, tovarășe, avem o mină bună, dar cam tristă. Vezi cîmpul, arată moșul spre întinderile de pămînt, e plin de fiare vechi. De la război.

Pămîntul din jurul Plăieștilor a fost sfîrtecat de bombe și schije. Pe cîmpiile bogate în grîne au zăcut cîțiva ani după război, ca niște epave sumbre, rămășițe de tunuri, tancuri sfîrtecate și mașini de război făcute zob. Din ele s-au născut mașinile atît de pașnice ale moșului Apațai.

— Ai văzut arcurile de la prășitoare? îmi demonstrează moș Apațai. Alea sînt arcuri de la niște prăpădite tunuri germane.

Bătrînul scoate de undeva un aparat semănînd cu un randalir cu care zugravii trag modele pe pereții spoiți. În locul sulului de gumă, aparatul are un sul de perie aspră.

— Dacă ai pureci, mai poți mînca, mai ai chef de viață?

— întrebă moș Apațai rîzînd.

— ?!

— Ei, vezi că nu? Așa și vaca, dacă n-o țeseli bine, nu mănîncă, nu dă lapte. Și ce mai curgea sudoarea de pe bieții noștri îngrijitori tot țesălînd vacile. Noi am făcut aparatul ăsta de țesălat. Peria e învîrtită de un motor electric și îngrijitorul plimbă doar ca un domn peria, în lung și-n lat, pe spinarea vacii. Întreabă-l dumneata pe Peter Gall de la noi, (a luat doar premiul I pe țară la concursul crescătorilor de vaci), cît l-a ajutat aparatul ăsta simplu.

— E foarte frumos ce spuneți dumneavoastră, dar ce legătură are aparatul de țesălat cu fiarele rămase de la război?

— D-apoi, sufletul aparatului e peria asta în formă de sul. Eu n-am făcut altceva decît am prins-o între două brațe și i-am dat curent electric. Dar mata nu vezi că peria asta e o perie de curățat țevile de tun? Avea o coadă lungă pe care soldatul o îndesa în gura tunului și freca țeava. Eu i-am tăiat coada și acum peria țesală vacile.

Moș Apațai e puțintel la trup, slab și adus de spate de bătrînețe. Nu seamănă de fel cu voinicul din sculptura care preface armele în pluguri. În clipa aceea însă bătrînul, care din arcurile amortizoare de recul ale tunurilor face prășitoare și din periile care au curățat țevile tunurilor fabrică aparate de țesălat vaci, mi s-a părut a fi cu adevărat acel Hercule cu mușchi de fier, care, încovoind oțelul dur al spadei, îl preface în unealtă pașnică și folositoare omului.

Ștefan Haralamb

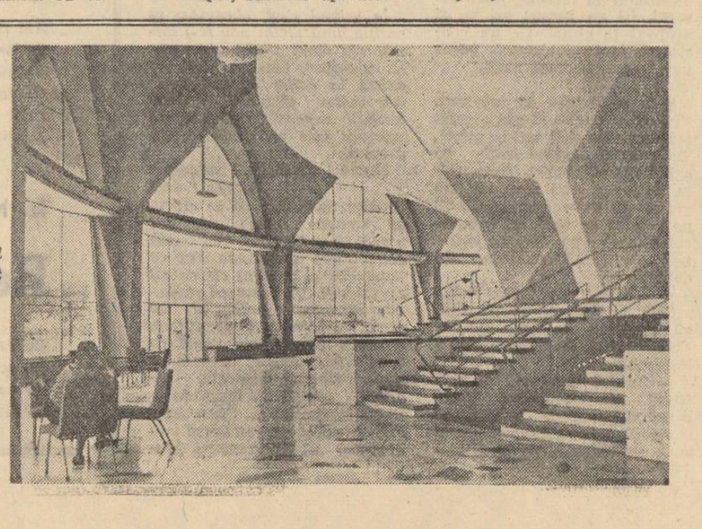

Holul noului local al Circului de Stat din București.

STEAUA fără NUME

Tudor Ursu

ORA DE CURS

Eu, dragă, sînt gata oricînd să-ți dau numele meu. Bineînțeles o convenienţă pentru cîteva săptămîni, apoi divorțăm. Asta, dacă tu crezi că onoarea ta...

Stătea rezemat cu spatele de spătarul băncii, privind în sala de curs, care începea să se umple pentru ultima oră. Vorbea, pozînd. Avea aerul că discută despre ultimul meci de baschet sau despre cuplajul de duminică. Continuă, băgînd mîinile în buzunare şi întinzînd picioarele pe sub banca din faţă :

— De altfel, nu ştiu de ce mai discutăm. Astăzi, astea sînt lucruri învechite. Comportamente de secolul nouăsprezece. Am făcut propunerea, numai pentru a nu mi se putea reproşa niciodată nimic. Sau, dacă vrei, pentru ochii colegilor, cu toate că nu mai este nevoie : ne despărţim de ei peste cîteva luni şi ne împrăştiem în ţară. Ar fi şi împotriva părerilor mele, în ceea ce priveşte legăturile dintre un bărbat şi o femeie. Sînt puţin mai modern decît se spune.

Privea spre fereastră, unde o colegă se suise pe bancă şi se întindea, încercînd să prindă ivărul de sus, la unul din geamuri. Fusta, scurtă, se ridicase la spate nepermis de mult.

Marga îl urmări privirea.

— Hai, pleacă ! Du-te ! Poate găseşti un unghi mai potrivit.

Întoarse capul, surprins :

— Ai spus ceva ?

— Da. Pleacă ! Şi încă repede !

Se ridică grăbit şi cu puţină teamă, Figura Margăi nu arăta de loc obişnuit.

— Dacă vrei... Eu...

Nu-l mai asculta. Îl urmări însă cu privirea printre şirurile de bănci. S-a aplecat să sărute mîna unei colege, pe care nu o văzuse astăzi şi s-a aşezat pe locul lui obişnuit : în prima bancă. În ochii profesorului. Locul de lîngă el era gol : locul ei.

De ce nu i-a spus nimic ? Îşi făcuse multe planuri pentru această ultimă discuţie, care, pînă la urmă, se transformase într-un monolog caraghios. De unde mai scosese şi fanfaronada asta cu căsătoria ? Ea nu-i ceruse acest lucru. Era clar : socotea trei ani pierduţi din viaţă. Să plîngă ? Îşi zîmbi singură. Pentru ce ? Ea era vinovată pentru tot ce se întîmplase.

Eugen, sau Genu, cum i se spunea între colegi, venise la ei în anul doi, de la altă facultate. I-a plăcut băiatul acela înalt, subţire, drept ca un brad, puţin blond şi întotdeauna îndatoritor şi atent. De ce să se mintă singură si să nu recunoască ? I-a plăcut şi felul de „comportament" — cum zicea el întotdeauna. Da, i-a plăcut că săruta mîna fetelor, că se dădea jos din tramvai sau din troleibuz înaintea ei şi-o aştepta cu mîna întinsă, să o ajute la coborîre. Că era foarte punctual la întîlniri. Nu se putu abţine şi rise : Şi că avea principii ! Poate va rîde întotdeauna cînd se va gîndi la principii sau, mai bine spus, cînd se va gîndi la acest om, plus principiile lui. A ţinut să i le spună de la început. Şi ea l-a admirat :

„Mie nu-mi place să mă milogesc". „Sînt un om sincer şi mîndru". „Îmi place să muncesc cinstit şi să fiu modest". „Vreau să-mi fac un cămin şi să trăiesc o viaţă frumoasă" etc, etc. „Nu sînt un ranchiunos". „Aş vrea şi cred că sînt sincer în părerile mele despre alţii şi despre mine"...

I le servea pe fiecare la locul potrivit. Nu pierdea nici o ocazie să-şi mai remarce una din calităţi, conform principiilor enunţate.

De-aici din bancă, îl vede cum s-a ridicat în picioare. Trebuie să intre profesorul. Alt principiu : „Să respecţi su-

Desen de LIANA PETRUŢIU

periorii şi, în general, oamenii faţă de care ai datorii morale". Încercă să nu se mai gîndească. Profesorul intrase. Îşi trecu titlul lecţiei şi data pe caietul de notiţe. Primele cuvinte luară formă din vîrful creionului. Se opri. De ce n-a făcut omul ăsta teatru sau prestidigitaţie ? Nu merge. Şi-acolo se cere sinceritate astăzi !

Îşi aminti de o glumă proastă din liceu. La un întîi aprilie, o colegă a primit de la un grup de băieţi, o cutie splendidă de bomboane de ciocolată. Cît a fost de invidiată fata aceea ! O oră, două, trei — pînă n-au mai putut răbda şi i-au cerut să deschidă cutia. Suite pe bănci, toate aşteptau... Erau înăuntru pietricele îmbrăcate în foiţă, bucăţele de piine uscată, la fel, învelite în poleială. Cîtă muncă pentru o păcăleală ! Văzuse mai tîrziu cutia. Rar întîlnise un lucru mai frumos împodobit.

Încercă să mai prindă ceva din explicaţie. Nu se putea aduna deloc. Pe caiet erau cuvinte fără şir.

În sală, îi auzi glasul. Vorbea Eugen Panaitescu; căuta să completeze ceva la lecţie. Citise înainte.

Îi vedea părul tuns aproape milităreşte.

O înspăimîntă însă acel înveliş serios, ostentativ serios, pe care îl arbora acest om. Îi venea să se scoale în picioare. Să se ridice să spună tuturor, şi celor din bănci şi celui de pe catedră, să-i rupă învelişul în faţa lor şi să-l disece, să-l despoaie ca pe cutia aceea de bomboane de 1 aprilie. Să-i spună celui de pe catedră că fiecare salut pe care îl primeşte de la acest om, înseamnă una sau mai multe înjurături în gînd. Să-i spună omului care-l crede pe Eugen Panaitescu un bun student, că pentru el, profesorul e un caraghios pe care îl duce de nas de doi ani de zile; că-l copiază de-l rupe — şi pentru asta, profesorul e un bleg !

Să se întoarcă, să le spună colegilor, ce cuvinte urîte are pentru fiecare în parte, acest om respectat pentru ambalajul lui. Să-i desfacă în faţa întregului amfiteatru fiecare principiu din poleiala de „comportament" pe care o arborează. Să le spună că acest om care „nu suportă băutura" poate fi văzut beat.

Principii moderne... Se trezi din grămada de gînduri cu palmele reci, transpirate. Ar crede-o careva din cei de aici ? Cîţiva, prea puţini. Poate un Mihai Paraschiv, care i-a spus-o de la început:

— Ce-i cu tine, de umbli cu maimuţa aia împăiată ?

Îl cunoştea din cartier. N-a vorbit aproape doi ani cu el. Nu l-a crezut.

N-a crezut ! Nu putea să creadă ! Doi ani, Genu s-a purtat cu ea, ca la facultate. Cîte proiecte de viitor, cîte gînduri nu-şi legase ea de acest om ! Doi ani — în care şi-a amestecat dragostea cu munca.

Pe urmă ? Pe urmă — anul de sbucium, anul de luptă disperată, în care el a căutat s-o tragă la fund, iar ea să-l aducă pe linia de plutire. N-a reuşit.

Ultima dată a chemat-o la telefon, la cămin. De ce s-a dus ?

Era într-un restaurant, cu nişte oameni, pe care ea nu-i văzuse niciodată. Ce căuta între ei ? De unde îi cunoştea ?

L-a dus pînă acasă, era ameţit.

— Hai, nu vii sus ? Aţi mei sînt plecaţi la un „brigi"...

S-a uitat la el cum pendula, şi-şi trecea mereu mîna peste faţă. Ce căuta ea în porcăria asta ?

— Acum nu mai vii ? Faci pe pudica ? Pe ruşinoasa... ? Şi încercă să o cuprindă. În bîjbîiala gestului, îi prinse doar mîna. Marga se smuci scurt :

— Nu !

Sunase atît de hotărît, încît zîmbetul de bărbat cuceritor şi sigur, păli.

— Ce să caut sus ? Să mă îmbrăţişezi tu ? Şi se scuturâ. Ce mai pot găsi în îmbrăţişarea ta ? Pe dinăuntru eşti gol — gol ca o casă părăsită. Iar pe dinafară... priveşte-te singur !

În lumina becului, faţa îi era transpirată şi livîdă.

— Sînt bine, nu ? şi rise prosteşte.

— Eşti jalnic. De fapt, nu are rost să mă mai intereseze... şi pentru mine, nici nu mai e o surpriză. Dar mă gîndesc la ceilalţi.

— Ce altruistă eşti !

— Ce-ar zice colegii, dacă te-ar vedea acum ?

Rise :

— Lasă-i să moară proşti ! Ce-i afară de facultate... e afară... Nu trăiesc cu facultatea !

L-a mai întrebat, fiindcă trebuia să-l întrebe :

— Dar cei de la organizaţie ? Ce-ar zice ?

O clipă — parcă s-a trezit. Apoi a făcut un gest de autoliniştire cu mîna şi şi-a numărat pe degete :

— La şedinţe merg şi sînt combativ...

Căută mai departe cuvintele :

— ...de învăţat, învăţ... sau mai precis, îmi torni tu cu pilnia în cap... n-are importanţă... La facultate sînt salon. — Şi rise.

— ...ultima ? Mi-am făcut toate orele de muncă patriotică !... Mai vrei ceva ? Orice le-ai spune tu... pentru ei sînt băiat bun...

L-a lăsat acolo, în poartă, căutîndu-şi cheile.

În sală se făcu linişte.

— Tovarăşa Marga Drăghici, îmi face impresia că azi eşti cu gîndul în altă parte. Şi de la un timp, nu te mai văd aici. Aici, în faţă.

N-a spus nimic. S-a uitat doar în jur, la colegi. Se aştepta să vadă zîmbete cu subînţeles sau să audă ceva. Liniştea a continuat, iar pe feţele colegilor era doar, dacă putea crede, înţelegere.

Profesorul a explicat mai departe, fără să aştepte răspuns. Privirile s-au întors pe caiete.

S-a aşezat şi ea. Ce credeau ei despre ea ? Ştiau ? Pricepeau ceva ? E adevărat, se vor despărţi peste o lună sau două, după examenul de stat. Se vor împrăştia, pe unii îi va avea colegi în producţie.

Dar el ? Va termina şi el şi va plimba în altă parte masca de principii. Deodată, îşi opri gîndul cu un sentiment de uşurare şi de siguranţă : „Nu va mai reuşi !" Pentru el, ultimul examen, nu va fi examenul de stat. Acolo unde va trebui să lucreze, între oameni, îşi va reveni ori va fi aruncat la gunoi. Ce nu reuşise să facă ea singură, poate vor face alţii, mai mult.

Sala se umplu de murmur. Profesorul ieşise. Închise caietul de notiţe şi îl vîri în mapă. Trebuia să copieze lecţia de azi de la altcineva. Avea atîta de lucru. Mai avea un hop greu : ultimele examene. Şi pe urmă ? Se opri, cu fermoarul de la mapă tras la jumătate. Pe urmă, meseria. Mai departe ?

— Marga !! Hei ! Măi fată !

Sala, aproape se golise. Lîngă fereastră, un grup aştepta răspunsul ei. O strigase Mihai Paraschiv :

— Hai să mergem la un film ! Ne limpezim puţin capul şi pe urmă... la toceală !

Au plecat împreună prin sală, pe culoare, pe străzi.

MIC DICŢIONAR POETIC

ÎNTRE SCHEMĂ ŞI VERS

Eliberîndu-se de rigorile scandării, poezia şi-a păstrat numai cîteva tipuri de ritm, care îi permiteau să se apropie mai mult de limba vorbită. Dar unele dintre principiile scandării n-au dispărut cu totul, deoarece între accentele schemelor de vers şi cele ale limbii vorbite nu se poate face totuşi o contopire perfectă. Ritmul rămîne doar ca un cadru general, în care versurile urmează să se desfăşoare oarecum nestingherite. O poezie ideală, din acest punct de vedere, este foarte greu de realizat şi de aceea, cînd spunem despre o poezie că este scrisă, de exemplu, în „vers iambic de 7 şi 8 picioare" trebuie să înţelegem că aceasta este măsura predominantă, dar nu strict reală, luată vers cu vers şi picior cu picior. Ideal ar fi ca fiecare cuvînt să corespundă unuia sau mai multor picioare, păstrînd o identitate permanentă a accentelor. Versul :

Doină, doină cîntec dulce

corespunde, de exemplu, acestei cerinţe, respectînd exact schema :

—∪|—∪|—∪|—∪

Dar, analizînd în continuare poezia, observăm că suprapunerea nu se mai menţine. În „Sara pe deal", despre care am mai vorbit, schema generală este pur convenţională, deoarece, încercînd să o aplicăm versurilor, ele se refuză cu ostentaţie. Schema

—∪|∪—||—∪
∪|—∪∪|—∪

nu corespunde în întregime niciunui vers. Cînd se apropie poate să nu se îzbească de prea puţină varietate a formelor care ajută la crearea melodiei în poezie. Fiecare poezie îşi cere haina ei muzicală, iar schemele se opun. Edgar Poë, care mărturisea că el caută înainte de orice originalitatea, credea — în cunoscuta lui demonstraţie asupra genezei „Corbului" — a fi găsit o rezolvare în combinarea „originală" a tipurilor cunoscute de versuri.

„Nici nu mai trebuie să spun că eu nu pretind nici un fel de originalitate în ritmul sau în metrul „Corbului". Primul este trohaic, al doilea se compune dintr-un vers octometru acatalectic, alternînd cu un heptametru catalectic — care, repet, devine refren în versul al cincilea, — şi se termină printr-un tetrametru catalectic" — şi mai departe : „Or, fiecare din aceste versuri, luate izolat, a fost deja întrebuinţat, şi toată originalitatea „Corbului" constă în faptul că le-a combinat în aceeaşi strofă ; nimic din ceea ce ar putea să semene, chiar de departe, acestei combinări, n-a fost încercat pînă în prezent". Ce era în fond această „originalitate" ? Schema este mai mult decît banală :

—∪|—∪|—∪|—∪|
|—∪|—∪|—∪|—∪

care nu reprezintă decît unirea într-o măsură de 16 silabe, a două versuri de 8 trohaice. (Versul este cel din „Scrisorile" lui Eminescu, din unele „Nopţi" de Macedonski etc., dar nimeni nu poate face vreo legătură de fond între el şi „Corbul" !). Nici din punctul de vedere al „combinării", „Corbul" nu are nimic original, cu toate afirmaţiile lui Poë. (Baudelaire, care îl admira ca nimeni altul, afirma despre Poë, încercînd să-l scuze: „La urma urmei, puţină înşelătorie este totdeauna permisă unui geniu, şi chiar nu-i şade rău. Este ca fardul pe pomeţii unei femei frumoase de la natură, o înviorare nouă a spiritului").

Fie că este, deci, căutată cu minuţiozitate savantă, ca în „Oda în metru antic", fie că este luată din marele lor comun, în ciuda afirmaţiilor poetului că în „Corbul" structura ritmică a versului se modulează după tonul general al poeziei, după sensul imaginilor. Strania atmosferă din „Corbul" nu poate fi conţinută în numărul troheilor, iar spondeii eminescieni îşi transformă, la majoritatea cititorilor, accentele, după cadenţa reală a cuvintelor. „Oda" rămîne, însă, de aceeaşi clasică puritate şi melancolie, deoarece calităţile ei sînt întrinsece şi se transmit fără regulile scandării.

Dar, analizînd în continuare poezia, observăm că suprapunerea nu se mai menţine. În „Sara pe deal", despre care am mai vorbit, schema generală este pur convenţională, deoarece, încercînd să o aplicăm versurilor, ele se refuză cu ostentaţie. Schema

—∪|∪—||—∪
∪|—∪∪|—∪

nu corespunde în întregime niciunui vers. Cînd se apropie cel mai mult de schemă, versul rămîne totuşi în afara ei, deoarece nu putem citi

Sara / pedeal // buciumul / sunăcu / jale.

O lectură după asemenea canoane, silind limba să respecte un adevărat pat al lui Procust, ar da naştere unei limbi inexistente şi strofele cele mai realizate ne-ar apărea drept cel puţin bizare :

Ne-omră / zima // capete / le-unulde / altul
Şisu / rîzînd // vomador / misubîn / naltul

În realitate, nimeni nu citeşte astfel, dar convenţionalitatea ritmică se simte, cititorul este mereu tentat să citească aşa cum cad accentele în realitate, în ciuda schemei, şi aceasta dă naştere unei melodii inedite. Acad. G. Călinescu remarcă pe bună dreptate că „totul vine nu dintr-o muncire cu silabele, ci din aptitudinea generală de a păstra vorbirii legănarea şi ordinea prozaică, pe deasupra versurilor, în ciuda lor chiar, călcînd peste cesură şi încălecînd pe versuri, ca în aceste rînduri în care vorbele se izbesc ca ulmii, una într-alta, înăbuşind fîşîirea în mijlocul unui şir :

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Şi surîzînd vom adormi sub înaltul
Vechiul salcîm".

Totuşi, întrucît fac apel la oarecare cunoaştere a scandării, asemenea poezii produc nedumerire la lectorii neprevenîţi. „Oda în metru antic" este însoţită, în manuscrisele eminesciene, de numeroase exerciţii ritmice, încheiate pînă la urmă în schema strofei salice :

—∪|——|—∪
∪|—∪∪|——

În primul rînd, observăm apariţia unui picior nou (--) format din două silabe accentuate, spondeul, care, de fapt, nu există în limba noastră decît sub forma alăturării a două cuvinte monosilabice. Lectura versului este astfel enorm îngreuiată :

Nucre / deamsăn / văţamu / rivreo / dată

în care nu numai că se creează cuvinte inexistente, dar prezenţa spondeilor cu cele două silabe accentuate pare că împiedică o recitare cît de cît curgătoare. De notat că silabele accentuate aveau, la cel vechi, şi o valoare de durată, o silabă lungă fiind egală cu două silabe scurte, aceasta pe lîngă valoarea muzicală. Regretatul elenist St. Bezdechi afirma categoric : „...Chiar dacă prin o acrobaţie stilistică ai ajunge... să dai anumite poezii... în metrul original, acest ritm nu spune nimic urechii moderne ; el nu-şi poate găsi o traducere echivalentă decît în o frază muzicală, unde poţi să nuanţezi valoarea şi tempo al fiecărei silabe. Ce înţelege un cititor modern din structura ritmică chiar a unei strofe foarte simple, cum e strofa sa-tică ? Ciţi pot să guste, din punct de vedere ritmic, nemuritoarea odă în metru antic — adică, salic — a lui Eminescu?" Într-adevăr, numai după mult exerciţiu versurile „Odei" încep să sune oarecum aproape de prevederile schemei, obţinîndu-se, e drept, un efect muzical remarcabil. De ce a recurs Eminescu la această reînviere a metrului salic ? Deoarece — credem — un poet nu

POŞTA REDACŢIEI

Alexandru Chiriacescu: Tendinţa către simplitate, pe care o vădesc versurile d-tale din ultimul timp, este deseori rezolvată în simplisme inadmisibile faţă de posibilităţile d-tale: „Lumini am adunat, comori, / În înfocatele vlăstare. / Pînă departe, hăt, în zare / Am răsădit poeme flori. / Cu aspre mîini le-am dezmierdat / Petalele înrourate / Şi le-am vegheat pe înnoptate / Şi-n miezul zilei le-am veghiat." Din păcate, toate încercările trimise acum sînt atinse de această boală, de care sîntem convinşi că vei trece cît de curînd.

Stelian Fetelca : Încercările de a „moderniza" versurile prin utilizarea unor termeni pretenţioşi, existenţi în limbă sau inventaţi de d-ta, nu se acordează cu imaginile propriuzise, care rămîn legate de „testul de soare blond în spuză de trifoi". Ce înseamnă această „nocturnitate" total inoportună din versurile : „Răvăşesc nocturnitatea cîntece de cocoş — zorile / Noaptea avară şi-adună galbenii stelelor..." A inventa un astfel de cuvînt nu înseamnă a găsi o imagine nouă pentru noapte ! Mai departe găsim : „Vibrează-n prizma insomniei, caier de borangic — gîndurile / Eter peste pleoape-mi dansează subtil — amintirile, / Zugrăvesc pe un tablou, ca o frescă — iubirile / Prin vitraliu de cer un soare bălai îşi arată privirile". Preferăm oricînd „testul de soare" citat mai sus, acestor încîlciri de cuvinte. „Pe un tablou, ca o frescă", poate fi tot atît de bine şi „pe o frescă, ca un tablou". Este îmbucurător faptul că tinzi spre depăşire, dar efortul în sine nu este şi un rezultat. D-ta surprinzi uneori culoarea cîmpului şi a pădurii, şi aceasta am remarcat-o de la bun început. „Nocturnitatea" nu poate decît să-ţi dăuneze în munca de limpezire a imaginii poetice, muncă a cărei necesitate rămîne prima obligaţie a d-tale.

Petre Musta : Aceleaşi observaţii ca şi pînă acum. Reuşeşti mai ales în versurile care notează lapidar un moment căruia i-ai surprins o anume semnificaţie personală. Este un drum care te poate conduce către realizări poetice din ce în ce mai îmbucurătoare. Reţinem, nu pentru coincidenţa din titlu, dar totuşi cu o anume semnificaţie, „Moment".

Cristian Petre : Peisajul luminos al rafinăriei este întunecat de exprimări greoaie sau obscure : „Coloanele sticlîndu-şi fruntea-n zare / Par gîturi a cuprindere întinse... / Prin vina lor, bogata decantare / Genezele tăriei le deprinse". Comparaţia cu gîturile este disgraţioasă, cu atît mai mult, cu cît fiecare îşi poate imagina orice, de la gîtul lebedei pînă la al unei sticle. „Vina" coloanelor (de ce la singular ?) întăreşte această impresie, iar „genezele tăriei" nu pare a avea vreun sens. Şi cum „a deprins" decantarea aceste geneze ale cerului ? Nu este suficient ca imaginea să fie clară pentru d-ta. De altfel, nu este singura strofă cu asemenea calităţi. Iată o alta : „Supravegheind albastrele prefaceri /, Din visul lui, Omul le dă cleştar, / Tumultul lui neînchingat de zaceri / Şi rîvna spre lumină iar şi iar". Ce este acest „cleştar" pe care omul îl dă proceselor prin care trece ţiteiul în rafinărie ? „Tumultul neînchegat de zaceri" nu numai că nu ne lămureşte, dar sună şi neplăcut. S-ar putea ca deficienţele să fie pricinuite de căutarea unei exprimări mai „profunde". Dacă ai verifica cu atenţie versurile, din acest punct de vedere, citindu-le celor din preajmă, credem că ai reuşi să depăşeşti acest moment.

Rodica Chirică : Încercările au cursivitate, o oarecare naturaleţe, provenind, desigur, din faptul că exprimi o realitate pe care o trăieşti nemijlocit, dar ele se adresează mai mult cititorilor mici şi, deci, ar trebui îndreptate către o revistă care are asemenea preocupări.

Ion Chingaru : Catrenul intitulat „Generaţia mea", denotă resurse pentru stăpînirea concentrată a imaginei : „Noi ne-am născut cînd omul a renăscut prin lupte / Călindu-se în ură, iubire şi durere, / Şi ne-a fost dată cinstea să fim acestei ere / Făuritori de stele din lanţurile rupte". Între acestea şi celelalte încercări sînt, însă, disonanţe puternice, pe care trebuie să le constaţi singur, pentru a le putea lichida. „Să lupţi cu drag", „mai dîrz urca-voi pe drumeag" etc., sînt expresii care trag poezia în jos, oricît ar încerca poetul să-i dea aripi. Revezi, deci, locul fiecărui cuvînt în vers, îndepărtează-le pe cele de prisos şi înlocuieşte-le pe cele care cedează la orice clătinare, nefiind prinse cu rădăcini adînci în ideea poeziei.

Ion Chiriac : Versurile se resimt, în bine, de revederea textului, dar sînt încă exprimarea unor stări vagi sau neconcludente care te pot conduce uşor la banalităţi de genul : „Tu ziua-ntreagă astăzi ai fost neliniştită / Şi poate-ai plîns. Ce mică eşti cînd plîngi / Şi ce frumoasă eşti cînd mi te-ndoi / Sub gură, ca o creangă de răchită". Aceste versuri pot trezi o lume-ntreagă de amintiri în d-ta, ca o floare presată într-o carte, care, însă, nu spune altcuiva nimic. Lumea înconjurătoare pătrunde prea puţin în versurile d-tale şi de aceea mai toate par înăluite în ceaţă. Încercările de a surprinde actualitatea sînt stîngace : „Oamenii au faţa transparent de clară, / Şi bătrînii poartă spatele mai drept, / Unde miezul turlei azi nu mai coboară / Înegrind argintul sensului din piept". Bănuim ce ai vrut să spui prin „faţa transparent de clară" dar a ieşit cu totul altceva, de fapt un non-sens, deoarece oamenii nu seamănă niciodată cu o statuie de sticlă. Iar aluzia anti-mistică este mult prea ocolită, îşi pierde orice eficacitate.

Ştefan Sudina : Povestită corect, întîmplarea ar putea fi dramatică. În forma actuală, dramatismul este lăsat pe seama unor „expresii tari", care se transformă în contrariul lor : „Cel mai deaproape miner repezi fulgerător un pumn noduros în falca criminalului. Urmă un răcnet sălbatec şi bestia se prăvăli lîngă puţ, unde-şi lepădă la iuţeală patru măsele". Finalul eşuiază total într-o avalanşă verbală necontrolată : „Ţepii zbîrliţi se răsuciră ca un vîrtej uscat de păstaie, gălbejindu-se. Lumea amuţise definitiv, cuprinsă de stupoare. E greu să asişti la un om care se decapitează singur. Gîndurile tuturor erau : Du-te o dată şi nu ne mai chinui cu încordarea asta. Şi mai îngrozit, după ce le citi simţămintele pe chipuri, criminalul, mort dinainte, închise ochii şi se prăvăli în genune". Deci se decapitează... zvîrlindu-se în prăpastie ! Acest sfîrşit, de nuvelă şi personaj, ar compromite lucrarea chiar dacă ar fi fost pînă atunci echilibrată. Cum însă nu e...

Virgil Băiatu : În general, procesul psihologic este bine urmărit în povestirea „Minutul 38", fapt cu atît mai demn de subliniat cu cît este vorba despre un domeniu tematic (sportul) încă slab reprezentat în literatura noastră. Ca început, este destul de promiţător, şi aşteptăm alte lucrări de la d-ta.

A. Katz : Deocamdată sînt fapte neprelucrate artistic şi negrăitoare prin simpla lor prezentare.

Sivan Maximilian : Ar putea fi un portret, dacă n-ar exista prea multe elemente simpliste. Ar trebui rescris, pe ideea din final.

Nicolaie Turcu : „Nebuna" este scrisă mult prea în grabă. Într-o schiţă, ies mult mai în evidenţă improprietăţile şi umpluturile stilistice. „O ladă veche făcută din scînduri", „morman de ruine" etc. sînt neglijenţe pe care nu trebuie să ţi le aprobi.

Mihu Dragomir

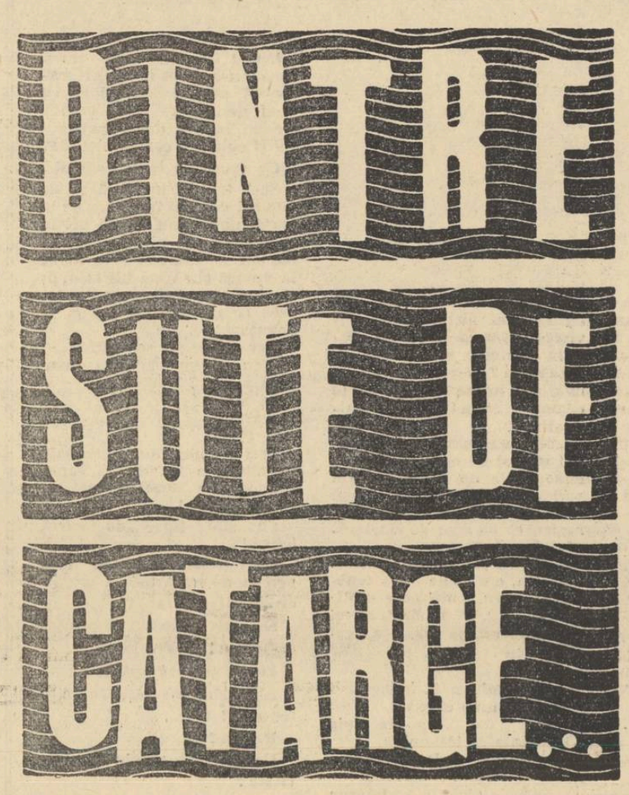

Dorel Stănescu

Cîntec de dimineaţă

Noaptea care-mi rămîne
e a părului tău,
noaptea mult prea tîrziului somn
din care mă rup dimineţile,
luminoasele parcuri
unde-mi arunc ancorele :
sinceritatea
şi surîsul
şi încrederea.

Cu paşii dintîi
poate mă clatin
şi poate mă visez
Columb ameţit de culorile proaspete
ale acestui pămînt,
pe care-l descopăr mereu,
tărîm al cunoaşterii.

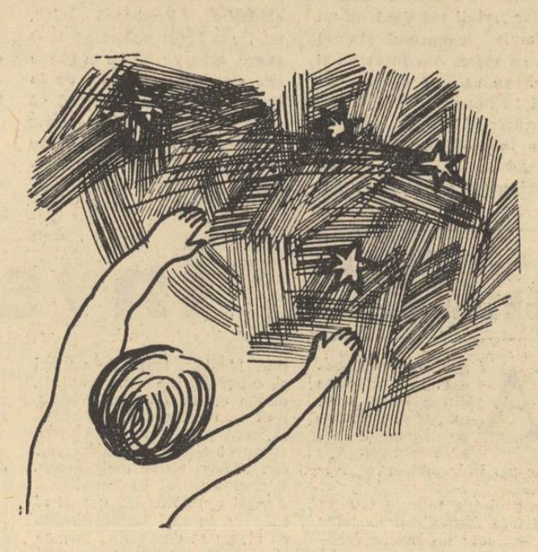

Şi orice clipă suie schele-albastre
Pe care ardem, agere făclii,
Setos vibrează visurile noastre,
Bolizi de aur printre galaxii...

Oricărui salt cu-n salt i se răspunde
Sub bolta arcuită-n frumuseţe,
Şi distilăm în vine mai profunde
A vremii noastre purpurii esenţe !

Şi ne sînt date risetul şi floarea
Şi dragostea şi tot ce ne dorim
Încrezători, ne auzim chemarea,
Şi lumea comunistă o zidim !

Ion Andreiţă

Implinire

Ascult şi-acum pămîntul ca-n orice primăvară
Şi mă uimeşte seva răsfrîntă în afară,
Privesc şi-acuma cerul rănit de curcubeu
Dar oamenii în suflet au altul mult mai nou.

De dincolo de ţărmuri, de dincolo de ape
Miresme de lumină aproape-s, mai aproape.
Catarge petrecute, noi, dincolo de stele
Se-nalţă pe măsura a visurilor mele.

Am revenit ca frunza purtînd dorinţa vie
Atitor generaţii răsfrînte peste glie,
Trăind intensitatea atitor nopţi ucise
Cu lacăte la uşă şi lacăte la vise,
Căci îşi unirâ glasul în cîntec prima oară
Mulţimile din mine cu cele din afară.

Tr. Müller

Recunoştinţă

Ne este dat, aprins, să ne coboare
În ochi, de-apururi, sclipătul de stea,
Să ne foşnească-n păr frunziş de soare
Şi lîngă inimi doar hulubi de nea.

Dumitran Frunză

In amurg parcul...

In amurg, parcul îşi spală faţa-n havuz ;
Peste munţi, pilnia lunii se scurge difuz.
In salcîmi, s-au culcat toate orele zilei,
Şi rădăcinile tac, strînse în pumnul argilei.
Doar pe bănci, coborîţi în marea sărutului,
Navele lor, cu pinzele sus, spintecă valul ;
In urmă nisipuri viclene, înăluie malul...

Pagina elevilor

ȘTIAȚI...
MARILE PRIETENII ALE SCRIITORILOR NOȘTRI?

● Istoria literaturii romîne conține numeroase exemple de înălțătoare și trainice prietenii întemeiate de scriitorii noștri, în numele unor nobile sentimente și aspirații, prietenii care au îndeplinit adesea un rol hotărîtor în activitatea lor creatoare. Una dintre cele mai frumoase și mai impresionante prietenii este, fără îndoială, cea dintre Nicolae Bălcescu și Vasile Alecsandri. Idealurile progresiste i-au unit, pentru tot timpul vieții lor, într-o profundă comuniune sufletească. După înfrîngerea revoluției de la 1848, luînd drumul exilului, Nicolae Bălcescu și Vasile Alecsandri se adăpostesc împreună la Paris, în aceeași locuință, în toamna și iarna anului 1849. Întorcîndu-se în țară, Alecsandri era mereu preocupat de destinul tragic al marelui său prieten, rămas la Paris, cu sănătatea ruinată. Astfel, în aprilie 1852, cînd află că Bălcescu s-a întremat puțin, Alecsandri îi scrie aceste rînduri emoționante: „Mă simt fericit de această știre, parcă aș fi cumpărat o lume întreagă, căci te iubesc ca pe un dulce frate și aș voi să împart cu tine zilele și sănătatea ce-mi sînt hotărîte de soartă“.

● Printre marile și înălțătoarele prietenii, se numără legăturile lui Eminescu cu Ion Slavici, Ion Creangă, I. L. Caragiale și A. Vlahuță. Eminescu l-a cunoscut pe Slavici în iarna anului 1869, la Viena, unde amîndoi audiau cursurile universitare. În scurt timp, între ei s-a stabilit o vibrantă fuziune sufletească. „Mie nu mi-a fost Mihai Eminescu poet, nici, în genere, scriitor, ci om sufletește apropiat, pe urma căruia am avut multe zile de mulțumire senină, și povățuitor în cele literare“, mărturisește autorul Marei. Slavici a început să scrie cu ajutorul și din îndemnul prietenesc al lui Eminescu. „Nu era zi fără ca să ne întîlnim — spune Slavici — și toate orele libere ni le petreceam împreună. În urma stăruințelor lui am început să citesc romînește, m-am deprins încetul cu încetul cu rostirea literară a vorbelor și am scris, cum zicea el, în șirieneasca mea, mai întîi comedioara „Fata de birău“, apoi povestea „Zîna zorilor“. Așa dar, prietenia cu Eminescu a constituit pentru Slavici nu numai o frumoasă comuniune umană, ci și un izvor dătător de elanuri și putere creatoare. Sincera dăruire sufletească, de care dădea întotdeauna dovadă Eminescu, mergea pînă la minuțiozitatea și răbdarea cu care revedea manuscrisele bunului său prieten. „Deoarece eu nu eram în stare să scriu corect, — mărturisește Slavici — el îmi copia manuscrisele, făcînd în ele corecturi cu multă discrețiune“. Dar și cel ce a scris Budulea Taichii a fost pentru luceafărul poeziei romînești un desăvîrșit prieten. În cele mai dureroase momente ale existenței sale, în București, Eminescu a fost învăluit de întreaga și profunda dragoste a lui Slavici, în casa căruia a locuit multă vreme.

● Se poate admira, cu deplin temei, că dacă literatura romînă îl are pe Creangă, aceasta s-a datorat și lui Eminescu. Prietenia dintre cei doi scriitori, care au devenit expresia desăvîrșită a geniului creator al poporului nostru, a început în 1875, la Iași, cînd Eminescu a primit funcția de revizor școlar și l-a întîlnit astfel pe institutorul Creangă. Curînd după întîlnirea lor, Eminescu își dădu seama de marele talent de povestitor al lui Creangă și-l îndemnă cu stăruință să aștearnă pe hîrtie ceea ce, atît de fermecător, exprima oral. Deveniră apoi prieteni buni și nedespărțiți, își citeau reciproc scrierile, rătăceau zile întregi împreună, în discuții pasionate și deplină înțelegere frățească, își alinau unul altuia durerile și necazurile, prețuindu-se cu sinceritate și căldură. În articolul: „Doi mari prieteni: Eminescu și Creangă“, publicat în 1916, Mihail Sadoveanu spunea: „Amîndoi — și Eminescu și Creangă — au fost niște mari nefericiți, fiecare în felul lui; cu toate acestea, prietenia lor le-a adus multe ceasuri de uitare și de mîngîiere. Prietenia grabnică ce se legase între țăranul de la Humulești și între poet avea ceva semnificativ, căci era dragostea intelectualului de comoara vie a neamului nostru și dragostea țăranului pentru sufletul tînăr, avîntat și curat al unui mare cîntăreț“.

În toamna anului 1877, cînd Eminescu a plecat la București, Creangă a rămas în Iași, de unde scria marelui prieten, în iarna aceluiași an: „La Eși ninge frumos de ast-noapte, încît s-a făcut drum de sanie. Ciricul parcă e mai frumos acum. Vino, frate Mihai, căci fără tine sînt străin“.

● Eminescu și Caragiale s-au cunoscut în toamna anului 1868, cînd poetul avea vîrsta de 18 ani și era angajat ca al doilea sufler și copist la Teatrul Național, iar viitorul dramaturg, cu doi ani mai mic, era elev la cursul de declamațiune al lui Costache Caragiale. Prietenia care s-a închegat între ei a durat multă vreme, în ciuda unor vicisitudini trecătoare. În anul 1877, cînd Eminescu devine prim redactor la ziarul Timpul, apelează mai întîi la colaborarea lui Caragiale, care consimte cu bunăvoință prietenească, devenind apoi el însuși redactor la același ziar, alături de cel cu care se legase sufletește din anii adolescenței. Anii grei, de istovitoare muncă în redacția Timpului, au fost luminați doar de calda lor prietenie. Ion Slavici evocă astfel prietenia dintre Eminescu și Caragiale: „Doi oameni în multe privințe foarte deosebiți, care se căutau unul pe altul și se bucurau cînd puteau să petreacă un ceas-două împreună. Ceea ce-i apropia sufletește era atît potrivirea în gînduri și în simțăminte cît și credința în izbîndă...

● Încă de la sfîrșitul veacului trecut, Tudor Arghezi a întemeiat o trainică și luminoasă prietenie cu N. D. Cocea și Gala Galaction. Prin 1895—1896, acești candidați la cununa muzelor, pe atunci elevi de liceu, frecventau cenaclul lui Al. Macedonski. Gala Galaction îl cunoscuse pe N. D. Cocea cu cîtva timp înainte. Pe Tudor Arghezi, pe atunci elevul literat Ion N. Theodorescu și mai apoi Ion Theo, îl cunoscu mai îndeaproape și se împrieteniră chiar în acest cenaclu. În articolul Despre Tudor Arghezi, publicat în 1945, Gala Galaction își amintea: „Așa dar ne-am cunoscut în salonul lui Alexandru Macedonski, într-o seară de iunie. După ce am ieșit din casa maestrului, am făcut o plimbare mai lungă și am ajuns sub teii, toți în floare, de la șosea... El citise nu știu ce despre muzica lui Wagner și-mi spunea ideile lui într-un fel timbrat și indiscutabil. Băiețandrul ăsta era o energie originală și un hotar sufletesc apărat cu vehemență... Am fost prieteni definitivi din seara aceea“.

Anul 1910, anul apariției revistelor militante Viața socială și Facla, ambele conduse de N.D. Cocea, îi găsește pe acești mari prieteni uniți în aceeași comuniune sufletească și de aspirații înnoitoare. Într-un interviu apărut în revista Viața literară din iulie 1933, solicitat să-și depene amintirile din vremea în care milita împreună cu prietenii săi prin paginile Faclei, N. D. Cocea spunea: „Frumoase aduceri aminte. Minunate lucruri realizate în comun... Admirabilă prietenie!“

Într-un medalion publicat în Luceafărul din 15 aprilie 1959, Tudor Arghezi aducea acest emoționant elogiu prieteniei sale cu Gala Galaction: „Nu știu dacă de prea multe ori cîte doi din contemporanii noștri pot să-și spuie că s-au cunoscut acum 60 de ani și că prietenia le-a durat senină, credincioasă și nestingherită, 60 de ani. Noi, Galaction și mai jos iscălitul, aducem această simplă mărturie pentru noi, ca doi plugari vecini, întîlniți primăvara pe brazdă și aprinzîndu-și unul de la celălalt luleaua“.

Teodor Vîrgolici

B I O B I B L I O G R A F I E

Aurel BARANGA

Aurel Baranga s-a născut la 20 iunie 1913 la București. Vădește preocupări literare de timpuriu, publicînd regulat încă din 1930. Începînd din 1933 pînă în 1938 — cînd numele lui dispare din presa vremii din pricina unor restricții impuse de dictatura fascistă, — Aurel Baranga semnează articole, reportaje, poezii în revistele: **Facla, Reporter, Cuvîntul liber, Lumea romînească** ș. a. Reapare, în 1944, cu volumul **Ninge peste Ucraina**, un ciclu de reportaje zguduitoare despre crimele săvîrșite de fasciști asupra celor deportați, și cu poeziile adunate ulterior în volumul **Marea furtună**, în care autorul proclamă găsirea unui nou crez poetic. Versuri de aceeași factură, în care se mai simt pe alocuri stridențele unor notații senzuale, alcătuiesc și poemul publicat mai tîrziu, în 1949, **Vocea Americii**.

După 1944 numele lui poate fi întîlnit în cele mai multe din ziarele și revistele noastre.

În afară de activitatea publicistică, Aurel Baranga își consacră cu precădere eforturile creației dramatice. După comediile **Bal în Făgădău** (1946) și **Bulevardul împăcării** (scrisă mai tîrziu dar asemănătoare ca problematică, limbaj și atmosferă) în care autorul înfierează, prin mijloace satirice, sistemul alegerilor din trecut, Aurel Baranga scrie prima lui piesă de succes **Iarbă rea** (1949). Oglindind adeziunea la idealurile clasei muncitoare a unui intelectual care vine spre socialism, piesa inițîa o nouă orientare tematică, în dramaturgia noastră. Treptat preocupările dramaturgului distins de altfel cu Premiul de Stat, își lărgesc sfera, circumscriind noi domenii ale realității. Astfel în **Anii negri** (scrisă în colaborare cu N. Moraru) apărută inițial cu titlul **Pentru fericirea poporului** (1951) și **Comuniștii** (V.R. Nr. 4/1951), autorul redă pagini de eroism

din lupta P. C. R. în „Anii negri“, 1937—38, împotriva regimurilor fasciste care împingeau țara spre războiul împotriva Uniunii Sovietice, iar în **Recolta de aur** (1951, versiune îmbunătățită cu titlul **Într-o noapte de vară**) își localizează atenția asupra unui sat care pășește pe calea socializării agriculturii. Creația care s-a bucurat de cel mai frumos succes este comedia în trei acte **Mielul turbat** (1953), al cărei obiectiv satiric îl constituie elementele birocratice din aparatul administrativ al unei mari întreprinderi industriale. Muncitorul inovator Spiridon Biserică este primul erou pozitiv din dramaturgia realist socialistă realizat prin mijloacele comediei. Umorul nesilit care se degajă din desfășurarea în general imprevizibilă a episoadelor, situațiile dramatice construite cu abilitate de autor, fac din **Mielul turbat**, una din cele mai reușite comedii ale dramaturgiei de după 1944. **Cîntecul libertății** (1953) relevă conflictul dintre artistul onest și societatea capitalistă, **Arcul de triumf** (1954) evocă cu forță artistică momentul întoarcerii armelor și sfîrșitul victorios al insurecției armate o dată cu intrarea trupelor sovietice în București. Mai trebuie menționată piesa **Rețeta fericirii** (1957) și comedia lirică în trei acte **Siciliana**.

Actualitatea arzătoare a temelor abordate și claritatea mesajului artistic al celor mai multe dintre piesele amintite, fac ca aportul lui Aurel Baranga la crearea noii noastre dramaturgii realist-socialiste să fie important.

Stan Velea

A M I N T I R I   L I T E R A R E

ACASĂ LA COȘBUC

Ne aflăm în primăvara anului 1915. Într-o după amiază de primăvară tîrzie am bătut la ușa marelui Coșbuc.

Ne-a primit un om îngîndurat, cu fruntea brăzdată, peste care stăruia o șuviță de păr. Avea aceeași privire tristă pe care i-o întîlnisem nu de mult. Camera în care intrasem era mică, îmbătrînită parcă, dar se simțea în ea prezența gazdei: cărți pretutindeni, tablouri (am și acum în fața ochilor niște flori vii — opera lui Luchian), manuscrise. O masă cu două sertare în stînga și alte două în dreapta, încărcată cu hîrtii, caiete și carnete. Erau foi pe care gazda își făcea tot felul de însemnări. Cîteva dicționare. Cîteva albume. Erau și unele reviste — mai vechi — și un vraf de gazete din Ardeal, aflat pe-atunci însă sub dominația habsburgică. Două scaune cam șubrede, un scrin și o canapea cu spătar, întregeau aspectul acestei modeste locuințe. În spatele mesei, tot peretele era plin de fotografii. Am deosebit pe Tolstoi, pe Victor Hugo, pe Ibsen.

Priveam, mișcat, fiecare statuetă și încercam o stare de suflet cu totul deosebită: mă aflam în locuința lui Coșbuc, a acestui mare făurar de frumuseți pe care cu atîta ardoare visam să-l cunosc.

Și iată-mă acum în fața lui, în casa lui, în casa asta în care a sperat, a lucrat și a suferit. Alăturea se afla odaia scumpului său fiu Alexandru, care, cu cîteva luni în urmă, se prăpădise într-un accident de automobil.

— Era atît de vesel cînd a plecat în excursie, spunea Coșbuc, atît de plin de viață!

Rostind aceste cuvinte își lăsă capul în piept, obrazul i se întunecă și izbucni în plîns.

Apoi îmi zise:

— Bine faci că scrii — dar de citit — citești?

Nu țin minte ce i-am răspuns. Nu cred că mă descurcam cu prea mare ușurință în domeniul literaturii universale. Țin minte, însă, ca și cînd le-aș fi auzit astăzi, cuvintele poetului:

— Și eu, de copil am început să versific. Noaptea, mai mult eram treaz și, chiar cînd dormeam, visam că scriu... Mă sculam, adesea aprindeam lumînarea și puneam pe hîrtie tot ce-mi trăznea prin cap. Dar și învățam. Te sfătuiesc să faci la fel. Ca să ajungi să fii tu e nevoie să știi ce-au fost ceilalți — înaintașii. E nevoie să cunoști și ceea ce izbutesc scriitorii vremii tale. Îmi spune prietenul că n-ai nici optsprezece ani. Vîrsta e frumoasă și prielnică învățăturii.

Mi-am rotit din nou ochii prin odaie. Aici sînt la badea Gheorghe, acasă la el, între cărțile lui, între tablourile lui, lîngă masa lui simplă plină de hîrtii, foarte multe hîrtii, pe care se așternuse rodul de aur al inspirației marelui poet.

Cît am întîrziat acolo s-a vorbit despre Dante, despre războiul care avea să devină mondial (începuse de doi ani) și despre Caragiale.

— Păcat c-a murit prea devreme, constată gazda. Mai avea ceva de spus fratele Iancu!

...Aflîndu-mă altădată din nou acasă la marele poet, l-am auzind lansîndu-se într-o teorie asupra limbii (susținea că studiind zicalele poporane poate s-ajungă la originea cuvintelor) și pomeni, ca de obicei, despre Caragiale:

— Nu era numai un strălucit meșter al limbii — spunea — un mare, cel mai mare făuritor de viață din teatrul nostru — era și un inimos ocrotitor al tinerelor talente. Un om care admiră — cînd are și pe cine — și ajută cînd simte că merită cineva să fie ajutat. Uite, i-a plăcut, de pildă, „Maica cea tînără“, piesa lui Emil Isac, și i-au plăcut și celelalte lucrări ale poetului, măcar că poemele sale în proză — prea „modernizate“ — erau departe de propriile-i creații. Și cînd Caragiale își dădea girul — puteai fi sigur că te afli în fața unei valori. Unii spuneau că era răutăcios, că de dragul unei glume putea strica o prietenie. Nu e adevărat. Îi plăcea, e adevărat, să glumească — dar glumea fără pic de răutate. El spunea că e un „sentimental“. Sînt convins că de data aceea nu glumea... Da, da: Caragiale a fost un sentimental.

Și după o pauză:

— A murit cu zile, săracu! Și cît l-o fi mistuit acolo, printre străini, dorul de țară! Pentru că a plecat de-aici scîrbit și revoltat.

Apoi, după altă pauză:

— De altminteri, nici mie nu mi-au plăcut Bucureștii ăștia în întregimea lor. Am suferit mult p-aci, am îndurat umilințe de tot felul, cînd slujbaș ca vai de capu-meu te miri unde, cînd luptînd împreună cu fratele Slavici sau cu Vlahuță cu nepăsarea publicului cetitor, căruia îi ofeream cîte o foaie literară. Nu m-am împăcat niciodată cu Bucureștii îmbuibaților — s-a și supărat din pricina asta pe mine Maiorescu! — dar mi-a plăcut orașul oamenilor cinstiți.

...În ianuarie 1918, într-o seară încețoșată, l-am găsit pe Coșbuc scriind. M-am retras, rugîndu-l să mă ierte că l-am stingherit.

— Am terminat. Stai frumușel, m-a liniștit poetul.

Și împăturind, fără prea mare grijă, manuscrisul:

— E un poem. Vremurile astea m-au stîrnit.

Și, ca și cînd n-ar fi fost destul de lămurit.

— Vremurile — pricepi?

Pricepeam.

Coșbuc scrisese un poem pe care l-a și publicat. Vibra de revoltă împotriva stărilor de-atunci și de iubire fierbinte pentru țara încă ocupată de imperialiștii nemți.

...Din cînd în cînd, Coșbuc îmi îngăduia să-i trec pragul casei. Stătea de vorbă cu prea tînărul său oaspe, se interesa cu toată seriozitatea de preocupările mele literare, de lecturile mele. Și de fiecare dată se lăsa dus de valul amintirilor. Mi-a vorbit despre anii uceniciei sale. Despre un dascăl de biserică, meșter-povestitor, care i-a încîntat copilăria cu basme minunate. Despre lăcașurile de învățătură din Năsăud și despre primii săi pași pe înfloritele alei ale literaturii, pe care avea să le îmbogățească mai tîrziu cu „Baladele“, „Idilele“ și „Firele“ sale „de tort“.

De cîte ori mă despărțeam de Coșbuc, aveam sentimentul că mă despart nu numai de un mare inspirat, de un strălucit cîntăreț al plaiurilor natale — dar și de un om de o rară delicatețe, de un om bun în înțelesul deplin al cuvîntului.

Ciocoimea de pe vremuri lansase părerea că poetul e un autodidact — că n-ar avea o cultură generală temeinică.

Adevărul era, însă, altul. Coșbuc s-a dovedit a fi un om de reală cultură, un erudit, un adînc cunoscător al literaturii universale, al civilizației antice. A întocmit o „Antologie sanscrită“ și s-a rugat de proprietarul librăriei Socec să i-o editeze, fără a fi reușit să-l convingă. A tradus vreo două mii de versuri din Mahabarata din Ramayana și din Vedas. Era, în același timp, un mare artist al cuvîntului, căreia știa să-i dea străluciri de diamant.

Cu alt prilej, Coșbuc mi-a spus:

— Sînt unii săraci cu duhul care își închipuie că limba noastră n-are strălucire!

Privind spre un prieten al casei continuă, cu amărăciune:

— Auzi, măi, cumnate, limbă săracă, romîneasca noastră! Limba lui Alecsandri și a lui Eminescu și a lui Caragiale! Numai cine n-o cunoaște poate să creadă asta. Dar cine se învrednicește să pătrundă în toate tainele ei își dă seama cît e de bogată. Nu mi-e rușine de ea! Limba noastră e tot atît de bogată ca nemțeasca sau ca italieneasca. Și mai are neamul nostru comori de poezie și de înțelepciune în zicalele și în poveștile de tot felul ale atîtor genii anonime.

Cum rubedenia căreia i se adresase făcu o mină oarecum nedumerită, Coșbuc stărui:

— Da, da, genii! Gîndește-te la Miorița!

Începusem să-l iubesc pe acest mare artist în a cărui înfățișare deslușeam poetul și omul, poetul celor mulți și apăsați, omul în stare să participe la suferințele semenilor.

De cîte ori îi călcam pragul și-i priveam obrazul brăzdat de cute adînci, bărbuța prematur albită, ochii — mari și blînzi și ușor întunecați, întreaga-i făptură chinuită — da, chinuită — încercam un sentiment ciudat: mă aflam în fața unui poet care nu voia cu nici un chip să „pozeze“ ca atîția mediocri contemporani care țineau cu tot dinadinsul să-și uluiască oaspeții.

Era firesc și simplu și uman.

Din pricina fulgerătoarei, neașteptatei, spăimîntătoarei morți a fiului său Alexandru, răpus în primăvara vieții, Coșbuc nu-și găsea mîngîiere decît în singurătate, în lecturi prelungite în noapte, adesea pînă la revărsatul zorilor.

În primăvara lui 1918 a publicat în ziarul „Scena“ — al cărei redactor eram — un poem plin de transparente aluzii la vremurile de atunci: se frămînta, se agita, se răsvrătea, sub pana poetului, drama țării cotropite. Sub copita nemțească, sufletul lui Coșbuc tresărea, îndoliat. Dar în același timp nădăjduia cu tărie în izbînda dreptății.

Cu cîteva luni înainte de a muri, l-am văzut pe stradă.

Pășea încet, închis în gîndurile sale ca într-o cetate. Era ușor adus din spate.

Se oprise în fața Terasei. Părea descumpănit. Ar fi vrut și n-ar fi vrut să intre.

— Să trăiți, maestre! l-am salutat.

A ridicat ochii spre mine — ochii lui mari și blînzi și mai întunecați în dimineața ceea ca oricînd. Mi-a zîmbit.

— Bună ziua, dragule...

Am schimbat cîteva cuvinte fără însemnătate. În chiar clipa ceea, un pui de oltean cu obrajii supți, pămîntii, un copilandru strivit de greutatea cobiliței, cu cele două coșuri prea încărcate de legume și fructe, trecu pe lîngă noi.

Oltenașul era în zdrențe și desculț.

Coșbuc îl urmări tăcut cu privirea.

Cînd și-a întors capul spre mine i-am zărit ochii: erau umezi.

Știam că poetul compătimea, din toată inima, destinul țărănimii asuprite de moșierime și de cîrmuirea ei, știam că suferea cu suferințele celor mulți.

Ne-am despărțit fără a ne mai spune nimic.

Conștiincios om de atelier, muncitor neobosit al condeiului, marele poet a fost, în același timp, un iubitor de oameni, un prieten cald și un sfătuitor înțelept al tinerilor scriitori.

De ceasurile, puține, pe care le-am petrecut în tovărășia sa, îmi amintesc cu adîncă recunoștință — și cu firească emoție.

I. Peltz

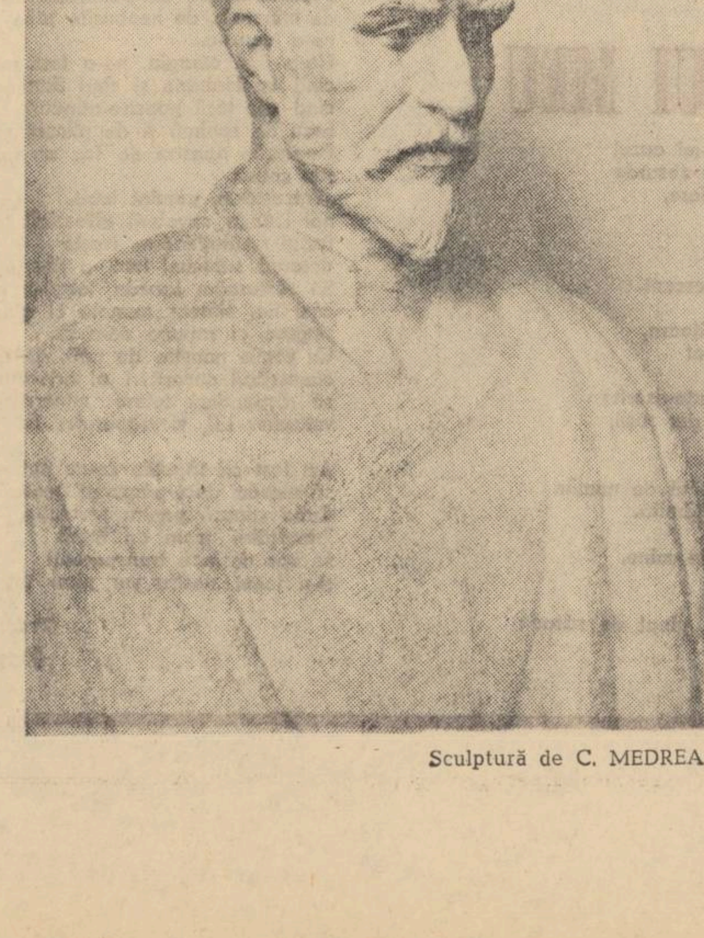

Sculptură de C. MEDREA

„Credem și știm că nu este departe timpul cînd nave cosmice se vor îndrepta spre Lună, spre planetele sistemului solar“.

N. S. HRUȘCIOV

Și acum spre Lună!

de Prof. univ. Edmond Nicolau

La numai patru luni de la zborul istoric al navei-satelit „Vostok“, la 6 și 7 august 1961, întreaga omenire a fost martoră la o nouă și strălucită victorie a științei și tehnicii sovietice. Anume, nava cosmică satelit „Vostok-2“, avînd la bord pe pilotul cosmonaut — maiorul sovietic Gherman Stepanovici Titov — a efectuat un zbor de peste 25 ore în jurul Pămîntului.

Valoarea științifică a acestui zbor este deosebit de mare. În primul rînd, s-a demonstrat că, grație dispozitivelor perfecționate cu care sînt prevăzute navele cosmice sovietice, se pot asigura pentru om zboruri cosmice de lungă durată. De asemenea, s-a demonstrat cu claritate faptul că organismul omenesc poate suporta în bune condiții zborurile cosmice, condițiile imponderabilității, nestînjenind activitatea de muncă și de odihnă. În fine, așa cum a raportat G. S. Titov, nava „Vostok-2“ putea fi manevrată cu ușurință, ea fiind orientabilă.

Toate aceste fapte arată că, grație oamenilor sovietici, știința cosmonauticii a făcut un nou și uriaș pas înainte.

IMPONDERABILITATEA

Desigur că printre performanțele care uimesc atunci cînd ne gîndim la zborul navei „Vostok-2“ este și faptul că, deși G. S. Titov a stat circa 25 ore în condițiile imponderabilității, el a desfășurat o activitate normală.

Imponderabilitatea este starea în care corpurile își pierd greutatea. Explicarea acestei stări este relativ simplă. Anume, în cazul sateliților ce zboară în apropierea Pămîntului avem de-a face cu o cădere permanentă a acestora în spre Pămînt. Deoarece însă satelitul are o foarte mare viteză de înaintare (circa 30.000 km/h), și cum această viteză tinde să îndepărteze satelitul de Pămînt, cele două efecte — de îndepărtare, grație vitezei, și de apropiere, prin cădere—se compensează reciproc, astfel încît satelitul rămîne la o distanță constantă de suprafața Pămîntului.

Satelitul este deci în cădere liberă. Toate corpurile din el cad de asemenea în același mod. Datorită tocmai acestei căderi, corpurile nu mai au greutate, nu li se mai manifestă greutatea.

În condițiile zborurilor cosmice, imponderabilitatea poate să apară însă și din alte situații. Astfel, în cazul unor nave satelit care călătoresc în afara sistemului solar sau în spațiile intergalactice, la distanțe mari față de alte mase, practic nu există nici o forță care să le atragă.

Greutatea corpurilor se manifestă deoarece corpurile sînt atrase de Pămînt, iar atunci cînd corpurile sînt puse pe un cîntar, acesta le împiedică ca ele să meargă spre Pămînt. Dacă corpurile sînt în cădere liberă nu se mai manifestă greutatea lor.

În fine, o a treia situație în care poate să apară fenomenul de imponderabilitate este atunci cînd forța de atracție a Pămîntului este compensată de o altă forță de atracție, de exemplu de forța de atracție a Lunii.

Înainte se credea că această condiție de imponderabilitate va împiedica desfășurarea normală a activității fiziologice, deoarece organele interne nu mai apasă unele asupra celorlalte, prin greutatea lor, iar inima pompează cu sînge care și-a pierdut greutatea. Tocmai din această cauză proiectele prevedeau ca navele cosmice să aibă o mișcare de rotație în jurul unui ax propriu. Prin aceasta se producea apariția unei forțe centrifuge, care simula apariția unei greutăți artificiale.

Dar zborul cosmonautului G. S. Titov a demonstrat că nu este necesar să se recurgă la acest artificiu.

LA LUNĂ SAU ÎN JURUL LUNII?

Luna a fost mai de mult timp cercetată de către emisarii științei și tehnicii sovietice. Astfel, la 2 ianuarie 1959 a fost lansat Lunnik I, care a trecut prin imediata vecinătate a Lunii, furnizîndu-ne — pentru prima dată — o serie întreagă de date deosebit de prețioase, referitoare la mărimile din spațiul cuprins între Pămînt și Lună. Cu uimitoare precizie, la 12 septembrie 1959 a fost lansat Lunnik II, care a ciocnit Luna, ducînd acolo fanionul de stat al Uniunii Sovietice. Apoi, la 4 octombrie 1959, este lansat Lunnik III, care reușește pentru prima dată în istorie să fotografieze fața nevăzută pînă acum a tovarășului nostru de drum cosmic. Sînt premize sigure că în scurt timp nave cosmice cu oameni la bord vor efectua călătoria spre Selene.

Nu trebuie crezut însă că, pentru realizarea acestor performanțe, nu este necesar ca știința cosmonauticii să facă încă anumite progrese. În primul rînd trebuie observat că, pentru o navă cu oameni la bord, nu ne putem gîndi de la început la trimiterea lor pe Lună, ci numai în jurul Lunii. Aceasta dintr-un motiv foarte simplu. Anume, pentru a efectua o călătorie cu oameni pe Lună, trebuie să avem certitudinea că ei revin la Pămînt. Dar este cu mult mai ușor de realizat aceasta într-o călătorie circumlunară, deoarece în modul acesta se evită problema dificilă a aselenizării.

ATERIZARE ȘI ASELENIZARE

Revenirea unei nave din Cosmos presupune frînarea ei. Această operație este foarte complicată. Să ne gîndim că sateliții artificali au viteza de 30.000 km pe oră. Energia lor de mișcare este foarte mare. Un satelit care cîntărește 4.725 kg și înaintează cu viteza de 30.000 km/h are o energie de mișcare echivalentă cu aceea a 4.725 de trenuri de marfă, cîntărind fiecare 1.000 t. și care se mișcă cu viteza de 30 km/h. În momentul final, cînd nava cosmică se află în repaus pe Pămînt, după aterizare, viteza ei este nulă, deci și energia de mișcare este nulă. Frînarea satelitului echivalează deci cu frînarea celor 4.725 de trenuri de marfă a 1.000 t.

Din fericire, această frînare nu trebuie să fie făcută numai cu ajutorul motoarelor de pe bordul rachetei. Și aceasta este o posibilitate, dar ea este neeconomică. Ea presupune ca nava satelit să fie prevăzută cu motoare rachetă foarte puternice și cu rezerve mari de combustibil — ceea ce duce la o mărire considerabilă a greutății navei. Profitînd de faptul că în jurul Pămîntului se află atmosfera, se întrebuințează frecarea cu aerul drept mijloc de frînare.

Navele cosmice cu echipaj uman se mișcă de obicei la anumite înălțimi, oarecum fixe. Pe de o parte ele trebuie să se miște la înălțimi mai mari de 150 km, pentru ca frecarea cu aerul să fie neglijabilă în perioada de zbor liber, înainte de a da comanda de coborîre. În același timp, înălțimea lor trebuie să fie mai mică de circa 450 km, deoarece de la aceste înălțimi în sus se întîlnesc centurile de radiație intensă, care pot periclita viața cosmonauților.

Dacă nava cosmică este prevăzută cu anumite motoare-rachetă și cu rezerve de combustibil, atunci orientînd convenabil aceste motoare, cu ajutorul lor se poate reduce cu puțin viteza navei. Ca o urmare a acestui fapt, nava începe să coboare. Astfel, ea intră în atmosferă și aici începe frecarea cu aerul. Trebuie observat că în acest caz nu e vorba de reducerea la zero a vitezei de 30.000 km pe oră, ci numai de micșorarea ei cu cîteva sute de km pe oră, adică cu sute de metri pe secundă, ceea ce se poate face cu motoare relativ slabe și cu un consum redus de combustibil.

Frecarea cu aerul are mai multe efecte. Pe de o parte se produce o forță ce se opune înaintării, și astfel nava cosmică este frînată, începînd să coboare. Tot ca efect al frecării se produce și încălzirea navei. Este deci o problemă studierea formei pe care trebuie să o aibă nava cosmică, pentru ca frînarea să fie cît mai eficace, și, în același timp, încălzirea să nu primejduiască pe cosmonaut.

Să reținem, deci, această idee esențială, că în aterizare un rol primordial esențial îl are frînarea cu aerul. Cu totul alta este însă situația în cazul Lunii. Anume, Luna nu are atmosferă, deoarece masa sa este mică, și ca urmare nu poate reține moleculele de aer, care părăsesc Luna, datorită mișcării lor de agitație. Rezultă că aselenizarea nu se poate face decît numai prin frînare, cu ajutorul motoarelor rachetă. Dar acestea trebuie să fie niște motoare foarte puternice pentru a frîna complet nava care aselenizează. Motoare puternice înseamnă însă și rezerve mari de combustibil. Trebuie deci construită o navă lunară foarte grea, spre a putea avea rezerve suficiente de combustibil. Dar, după aselenizare, urmează decolarea, în vederea revenirii pe Pămînt. Din nou trebuie să avem rezerve importante de combustibil, pentru a imprima navei un impuls suficient.

ÎN JURUL LUNII

Cu totul altul se prezintă însă zborul circumlunar. De data aceasta nu mai avem nevoie nici de un consum de combustibil în momentul frînării pe Lună și nici de un consum aproximativ egal în momentul decolării, atunci cînd se pleacă înspre Pămînt. Iată de ce, această soluție apare cu mult mai economică.

Nu trebuie însă să credem că navele satelit au în acest caz motoare de mică putere. Dacă estimăm că nava cosmică ce zboară spre Lună are o greutate de 4—5 t. și dacă ținem seama de faptul că în cazul zborului spre Lună viteza trebuie să fie mai mare de 8 km/s, apropiindu-se de 11 km/s, deci de 40.000 km/h, înțelegem că și motoarele trebuie să fie mai puternice decît erau în cazul navei Vostok-2. Putem să indicăm valori de ordinul sutelor de mii de cai putere (cca 400.000 CP).

Zborul spre Lună se va realiza însă în scurt timp, deoarece în Uniunea Sovietică cosmonautica progresează într-un ritm extraordinar de rapid.

Zborul cu oameni înspre Lună ni-l putem imagina ca fiind format din mai multe etape. În primul rînd avem zborul inerțial înspre Lună. Desigur că la plecare stațiile de observație de pe Pămînt vor verifica în fiecare moment dacă nava ocupă pozițiile antecalculate. Rezultatele vor fi transmise prin radio la centrul de coordonare a zborului, unde calculatoare rapide electronice vor indica cum trebuie corectat zborul. În modul acesta se asigură ca nava să se apropie de Lună în modul dorit.

Trebuie să știm că problema determinării traiectoriei într-un astfel de zbor nu este de loc o problemă simplă. Astfel, mecanica cerească nu ne dă o formulă, grație căreia să putem calcula direct traiectoria unei rachete ce pleacă dinspre Pămînt în spre Lună. Efectuarea calculelor se face prin metode speciale, de aproximații succesive. Trebuie să ținem seama de faptul că la început racheta se mișcă sub influența Pămîntului, după care urmează o perioadă în care se face simțită și influența Lumii. În cele din urmă, influența Lumii este hotărîtoare. Traiectoria se determină împărțind întregul parcurs în segmente mici, și calculînd totul din aproape în aproape.

Cunoscînd care este viteza și direcția de lansare, ca și poziția pe care o are Luna în acel moment, se poate determina traiectoria rezultantă, după efectuarea cîtorva milioane de calcule. Rezultă că numai după ce se studiază foarte multe variante posibile, se rețin numai acelea socotite corespunzătoare. Problema a fost rezolvată de oamenii de știință sovietici, grație calculatoarelor electronice rapide de care dispun. În timp ce calculul unei singure traiectorii durează circa o lună, dacă este efectuat manual, calculatorul „Ural II“ îl termină în 30 de secunde, efectuînd nouă milioane de operații. Drumul de la Pămînt la Lună, care are circa 380.000 km, este parcurs de rachetă în 35—40 de ore. Înseamnă că trebuie să calculăm astfel lansarea, încît racheta să ajungă cu precizie într-un punct în care va sosi Luna după un interval de ordinul zilelor. Ocolind Luna, nava revine spre Pămînt, dar ea trece totuși la o distanță foarte mare de Pămînt, dacă o lăsăm să meargă numai în virtutea impulsului inițial.

Se impune deci ca nava să fie prevăzută cu motoare auxiliare, care să o pună pe o direcție ce conduce înspre Pămînt. Motoarele vor fi utilizate și pentru frînarea aerodinamică, la reintrarea în atmosfera terestă, în vederea aterizării.

Tocmai posibilitatea navei „Vostok-2“ de a fi orientată arată că sovieticii au rezolvat și această problemă.

SPRE ALTE PLANETE

În principiu, astăzi ne putem gîndi și la zborul spre alte planete.

Zborurile spre alte planete sînt însă mai dificile, fiind în primul rînd cu mult mai lungi — de ordinul sutelor de zile — ceea ce complică mult problema, deoarece apare necesitatea de a avea rezerve considerabile de hrană. În afară de aceasta, plecarea spre alte planete nu se poate face în orice moment. Desigur că ne gîndim în primul rînd la planetele mai apropiate de Pămînt, adică la Venus și la Marte. Dar, pentru a avea o lansare spre Venus sau spre Marte, trebuie să existe o anumită situație geometrică Pămînt-Venus sau Pămînt-Marte. Venus fiind în urma Pămîntului, iar Marte înaintea sa, în cursa lor în jurul Soarelui. Aceasta deoarece mișcarea lui Venus e mai rapidă, iar a lui Marte mai lentă decît mișcarea Pămîntului.

Dar știința cosmonauticii nu stă pe loc. Pînă atunci vor fi de multe ori ocazii favorabile de a trimite nave înspre Lună. Se poate afirma cu certitudine că pînă atunci geniul oamenilor sovietici va realiza și această performanță extraordinară,

PRIETENIE

Desen de RENATO GUTTUSO

O seară a scriitorilor sovietici care a devenit o seară a prieteniei romîno-sovietice. E seara în care se deschide cu solemnitate activitatea noii case a scriitorilor, — o clădire modernă, pe o stradă modestă, construită din banii fondului literar, adică din banii puşi de-o parte din drepturile de autor.

E o construcţie sobră, fără ornamentaţii exterioare ostentative, dar admirabil amenajată în interior pentru a cuprinde multiplele aspecte de viaţă ale colectivului de scriitori.

Un vestiar modern, sclipitor de nichelaje ; o scară largă ce duce la etaj ; birouri şi saloane cu mese şi fotolii moderne, o sală mare de spectacol, cu scaune aşezate în amfiteatru, — sală de întruniri, de conferinţe, de spectacole.

Ne primeşte cu o nespus de firească prietenie Zaharcenko, cunoscut publicist şi reporter, şi îndată facem cunoştinţă cu alţi şi alţi prieteni; cu Elena Romanova, critic. Intrăm sub oblăduirea tovarăşei Romanova, ceea ce ne atrage de îndată un tratament de favoare.

Tovarăşa Elena Romanova are însă imediat o concurentă serioasă, în persoana de-o dulce amabilitate plină de zîmbet şi voie bună a scriitorului Andronikov, care este vice-preşedintele Asociaţiei de prietenie romîno-sovietică, perechea „Arlus"-ului de la noi. Andronikov nu mi s-a recomandat ca atare, în această calitate, dar dacă întîmplător nu ar fi avut-o, i-am fi decernat-o noi prin plebiscit. E un om vioi şi glumeţ, cu mişcări degajate, cu vorbirea caldă şi plină de sinceritate, cu ceea ce se cheamă o bonomie admirabilă, ce creează din prima clipă o atmosferă în care te simţi bine.

Onorurile de gazdă le face vechea noastră cunoştinţă, Lev Kassil, cunoscut şi fermecător scriitor pentru copii, ca şi celebru autor de romane sportive, care cultivă cu strălucire gluma şi umorul, după cum a dovedit printr-o remarcabilă alocuţiune de deschidere a serbării, plină de vervă.

Sînt, la masa musafirilor, scriitori şi artişti străini, ca şi scriitori din alte părţi ale Uniunii. Printre ei, cunoscutul pictor american Rockwell Kent cu soţia sa, o emoţionantă pereche de oameni de-o simplitate uimitoare, ce nu are egal decît în talentul şi gloria pictorului. Au aerul a doi savanţi care-au trăit retraşi, undeva în ţinuturi aproape pustii şi care acum, aici, simt un fel de jenă. E numai semn al modestiei la această pereche care a cunoscut, în călătoriile ei, lumea întreagă şi care vine dintr-o ţară unde violenţa şi cultul violenţei sînt o concepţie de stat.

Deosebit de voioşi, de dinamici şi simpatici se arată doi tineri poeţi din Leningrad : Dudin şi Orlov, anume veniţi la Moscova pentru această seară sărbătorească.

Sînt şi alţi scriitori străini. Alături, o tovarăşă comunicativă, îmi adresează ea întîi cuvîntul. Facem repede turul literaturii sovietice, găsind puncte de legătură în scriitori pe care şi unul şi altul îi iubim. Pomenesc printre acestea pe Alexei Tolstoi şi încep a vorbi despre opera sa, de succesul pe care l-a avut la noi... Tovarăşa se înroşeşte, rămîne privind în gol, cu vădită emoţie, cu o licărire umedă în ochi... E doar însăşi soţia lui Alexei Tolstoi. E rîndul meu să fiu emoţionat, şi pe drept cuvînt. Ce interesant e să cunoşti asemenea oameni. Am avut impresia că l-am cunoscut puţin chiar pe Alexei Tolstoi, că l-am privit în ochi. Era doar în faţa mea cineva care i-a împărtăşit viaţa. Am vorbit, aşa, împreună, despre viaţa lui, despre felul cum scria, despre anumite obiceiuri şi, aş spune, manii ale lui, — de care în felul său nu scapă nici un scriitor. Tovarăşa de viaţă a lui Alexei Tolstoi a depănat amintiri ; eu le-am adunat ca pe o istorisire a unui frate mai mare, pe care nu l-am cunoscut niciodată dar de la care mi-au rămas şi mie, un fel de scrisori, lungi, ample, ca o viaţă, şi trăită, şi inventată.

Ne-a întrerupt din vorbirea noastră, care devenise pasionantă, invitaţia de a merge în sală. Şedinţa oficială urma să înceapă curînd.

Acolo am fost îndreptaţi pe scenă, într-un prezidiu compus în cea mai mare parte din scriitori musafiri. Erau printre noi şi pictorul american şi soţia lui. Lev Kassil ne-a prezentat pe rînd, pe toţi, sălii.

Străinii şi-au adus salutul lor. A vorbit, — şi ce frumos a vorbit ! — şi pictorul american. Atunci mi-am dat seama cît de mult se pot înţelege între ei oamenii cinstiţi. M-am gîndit atunci ce nobilă substanţă trebuie să fie într-un asemenea om, pentru ca să rămînă atît de uman şi de pur, în mijlocul societăţii americane sus-pusă, care e atît de antiumană, — pînă dincolo de canibalism, căci practică gustul omuciderii ca pe-o treabă firească.

Atunci, după ce s-a terminat partea oficială a serbării de inaugurare a unei noi activităţi a Casei scriitorilor, s-a proiectat, cu explicaţii date chiar de autor, o serie de tablouri, în care atitudinea şi tendinţa pictorului erau evidente, tablouri, unele alegorice sau simbolice, de-o mare putere de emoţie. Am rămas, toţi, adînc impresionaţi. Şi iarăşi am înţeles ceva : cît de puternic poate fi mesajul unei picturi de înaltă ţinută, cînd este pusă în slujba umanităţii şi a umanismului. Aplauze au răsplătit generozitatea artistică a bătrînului pictor, emoţionat şi el.

Mai tîrziu, cînd m-am înapoiat în ţară, am citit că acest minunat om a dăruit întreaga sa colecţie de tablouri poporului sovietic.

Cuvintele cu care a întovărăşit acest dar, valoros şi prin semnificaţia lui, sînt şi ele deosebit de semnificative. „Am luat această hotărîre, a spus Rockwell Kent la conferinţa de presă ce a avut loc la Ministerul Culturii din U.R.S.S. cu acea ocazie, pentru că numai în Uniunea Sovietică am găsit cel mai bun preţuitor al operei mele" — după care a adăugat : „Ca american sînt convins că noi sîntem datori faţă de poporul sovietic — dacă aş încerca să mă exprim într-un singur cuvînt, — pentru Stalingrad. Acest dar este simbolul recunoştinţei mele. Eu regret numai că este infim, cu toate că reprezintă **tot ce am"**.

Am prins puţin din tălmăcirea cuvîntării rostită de Kassil, care a cuprins un istoric şi un bilanţ din trecut, ca şi proiecte de viitor. Ştiu însă, cu certitudine, că vorbirea sa a fost extrem de vioaie şi plină de umor, judecînd după exploziile de veselie a sălii şi ropotele de aplauze care-l răsplăteau.

Fireşte că o serată dată de scriitori nu se termină cu o cuvîntare, chiar dacă ea vădeşte deosebite calităţi de umor în cea mai literară formă.

În seara aceea şi-a împărtăşit impresiile sale de la cea de-a 17-a ediţie a Jocurilor Olimpice de la Roma, cunoscutul Alexei Nicolaevici Arbuzov care, ca dramaturg, a relatat cu haz drama sportivilor occidentali şi de cîte ori au avut să-i înfrunte pe cei sovietici. Au vorbit şi cîţiva maiştri emeriţi ai sportului, cîştigători de premii la acea Olimpiadă. Expunerile lor au fost ca nişte minunate schiţe operative, unele alcătuite pe un ton grav, altele cu nuanţe glumeţe, după temperament.

S-au citit, bine înţeles, şi poezii. I-am auzit astfel pe Samuil Marşac şi pe tinerele mele cunoştinţe, Mihai Dudin şi Sergie Orlov.

Iar după ce au cîntat Igor Ilinski, artist al poporului din U.R.S.S. şi artistul emerit Veaceslav Somov, şi-au dat concursul artiştii noştri de la operă, şi serata a devenit cu aceasta o manifestaţie însufleţită de prietenie sovieto-romînă. Au cîntat cu deosebit succes Mihai Arnăutu, Mircea Buciu, Elena Cernei şi Mihai Crişan, prezentaţi de bunul nostru prieten, Andronikov.

Dar poate că o prezentare nici nu mai era necesară, căci toţi aceştia erau deja cunoscuţi de toată populaţia Moscovei. Mereu îmi apare ca uimitoare, extraordinară, simpatia pe care omul sovietic o are înnăscută, organică, pentru orice artist, fie el sovietic, fie străin. E în această simpatie un sentiment de colegialitate şi respect ca pentru un confrate mai mare, căci aproape în fiecare om sovietic este un artist, în genere, un cîntăreţ sau un dansator.

Demostene Botez

Eveniment de prestigiu internaţional

Marile manifestări de artă, în speţă festivalurile cu participare internaţională, desfăşurate pe teritoriul unei ţări, pun în lumină prestigioasă şi în atenţia şi stima universală, acea ţară. Dar, în primul rînd, lumina prestigiului se răsfrînge asupra ţării, asupra poporului, venind de la înălţimea valorii personalităţii de cultură, a valorii care nimbează artistul, ce patronează spiritual postum, fenomenul de reafirmare a actului de cultură, a monolitului artistic pe care îl înfăptuieşte opera prin laturile ei majore.

Reamintim datele primului festival Enescu şi ecoul pe care l-a avut în lumea, în conştiinţa artistică internaţională acel prim act al ciclului periodic care continuă şi leagă desfăşurarea şi împlinirea istorică a fenomenului. prin cel de al doilea Festival şi concurs internaţional „George Enescu".

Şi în acest Festival ctitorit cu numele, şi izvorît din esenţa, semnificaţia şi valoarea operei şi artistului, — participarea valorilor internaţionale a fost amplă şi de greutate. Peste toate însă, cum este şi firesc, a pus pecete personalitatea marelui creator de muzică, a desăvîrşitului pedagog, deschizător de drumuri, dascăl a multor valori artistice, interpreţi şi creatori contemporani.

Ceea ce dă intensă valoare artistică, ceea ce impune în opera enesciană, este caracterul adînc popular, în esenţa creaţiei pe plan larg, legătura organică dintre operă şi fondul permanent al muzicii populare. Aceasta l-a afirmat ca un creator profund naţional, de valoare universală.

Personalitatea artistică a marelui George Enescu a impresionat şi s-a impus lumii pe desfăşurarea unei jumătăţi de veac, opera lui îşi statorniceşte valoarea în concertul, în circuitul universal al creaţiei muzicale.

Urcînd culmile creaţiei, apropiindu-şi elementele, datele şi procedeele tehnice clasice, cercetînd, folosind, topind în aliajul creaţiei sale, datele noi ale modurilor muzicale moderne, atingînd treptele concepţiilor curente, adesea depăşindu-le, Enescu n-a pierdut acel timbru autentic al melodicului popular, n-a uitat laptele melodic (dacă-mi e îngăduit să forţez imaginea) care a hrănit fiinţa-i artistică embrionară.

De aici îi vine în mare parte forţa şi originalitatea. Aceasta au simţit-o şi au subliniat-o cu admiraţie şi prisosinţă cei îndrituiţi şi capabili s-o facă, în întreaga lume pe care a subjugat-o, a cucerit-o.

Noi nu avem căderea şi priceperea să judecăm, să analizăm fondul operei enesciene, nici esenţa, nici tehnica creaţiei sale. Noi vrem să subliniem cu modeste cuvinte şi resurse, cu posibilităţi de înţelegere care ne sînt proprii prin pregătire şi cuprindere, semnificaţia operei şi a personalităţii sale şi, mai ales, ceea ce ne-am propus, desenarea cu linii cît mai precise şi lămuritoare a însemnătăţii fenomenului major pe care îl constituie cel de al doilea Festival şi concurs, şi în general Festivalurile Enescu, repetarea periodică a acestui act înalt de cultură, desfăşurat prin înalta grijă a Partidului Muncitoresc Romîn, a regimului de democraţie populară.

Al doilea Festival şi concurs „George Enescu" a întrunit, în patria noastră, în Capitală. un mare număr de valori ale lumii muzicale internaţionale. Personalităţi de seamă, mari interpreţi şi dirijori, tineri valoroşi, aspiranţi la glorie. Primii au venit să aducă cuvenitul şi repetatul omagiu geniului enescian, să participe cu pregătirea şi calităţile cunoscute la un deosebit fenomen artistic. Tinerele talente au venit să concureze şi să culeagă laurii confirmării artistice. Girul geniului care a vibrat sensibilitatea umanităţii, o jumătate de secol, cu gesturile arcuşului şi ale baghetei.

Nu puţini dintre participanţi, mai ales dintre cei care l-au cunoscut şi-l preţuiesc profund, cei vîrstnici, cît şi unii mai tineri, au spus, cu prilejul acestor zile ale Festivalului, cuvinte memorabile care răsfring imaginea lui George Enescu pe marele ecran al mîndriei naţionale.

Festivalul şi concursul au demonstrat încă o dată valoarea internaţională a artei romîneşti. Compoziţiile originale prezentate cu acest prilej, aparţinînd creatorilor din toate generaţiile, au vorbit elocvent despre nivelul înalt al muzicii noastre simfonice. Lucrările semnate de Ion Dumitrescu, Zeno Vancea, Alfred Mendelson, Ovidiu Varga, Theodor Grigoriu, Sigismund Toduţă, Tiberiu Olah etc., au arătat încă o dată progresele pe care arta compoziţiei le-a înregistrat în anii regimului de democraţie populară. Zecile de mii de auditori au răsplătit de asemeni cu aplauze entuziaste măestria interpreţilor noştri. De la maestrul George Georgescu pînă la tinerii dirijori Mihai Brediceanu, Mircea Basarab, Mircea Cristescu, Iosif Conta, trecînd apoi la interpreţii : Ştefan Ruha, Valentin Gheorghiu, Ion Voicu, Vladimir Orlov etc., toţi reprezentanţii ţării noastre, au dovedit înalta lor cultură muzicală, temeinica lor pregătire profesională, care le-a adus încă o dată laurii unui binemeritat succes.

Cît priveşte rezultatele concursului în cadrul căruia tinerii noştri solişti, crescuţi în anii regimului de democraţie populară au obţinut locuri de frunte, faptele vorbesc de la sine.

Oaspeţii Festivalului şi concursului au putut să descopere sau să-şi întărească impresiile asupra valorii muzicii şi interpreţilor poporului nostru. Dovezile de admiraţie, pe care le-au dat, consideraţiile sincere şi de valoare, spontane, atît asupra artiştilor şi compozitorilor, cît şi sondarea nouă şi mai profundă a specificului geniului naţional — precum şi a vieţii noastre artistice mereu înfloritoare, asupra noului constatat în toate domeniile creatoare, au fost necondiţionate şi unanime.

Între 5 septembrie, data deschiderii Festivalului şi concursului, pînă la data încheierii, personalităţi ale baghetei, mari dirijori şi interpreţi, au dăruit publicului romîn comorile interpretative. Sviatoslav Richter, John Barbirolli, Ghenadi Rojdestvenski, Lorin Maazel, Aldo Ciccolini, Annie Fischer, Henryk Szering, Ivan Petrov, Anton Dermota, Halina Czerny-Ştefanska şi alţii, au alcătuit o cunună preţioasă care a încoronat sensibil şi pios evocator imaginea, fiinţa spirituală a marelui Enescu.

Ecourile Festivalului, gesturile spirituale, dăruirea unanimă pentru permanentizarea, pentru valorificarea mai intensă şi mai justă a moştenirii enesciene, cu tot ce aduce dinamic în concertul, în permanenţa creaţiei muzicale mondiale, s-au difuzat în larga lume, dar au ajuns şi în matca pămîntească, în acel punct pe harta patriei, unde a răsărit acest fenomen, în Livenii micului Jurj, cum îi spuneau ţăranii şi bătrînii artişti ai tarafurilor care au văzut crescînd şi îmbobocind rara floare a geniului de pe meleagurile moldave. Fiinţa lor de abur şi noapte s-a luminat încă o dată şi nemurirea conştiinţei umane a vibrat încă o dată pe acordurile adînci ale dăruitului lor compatriot care a iubit nu doar Moldova şi amintirea ei, ci a lucrat la permanenţa gloriei şi universalităţii valorii artistice a poporului întreg pe care l-a iubit.

Sîntem datori să păstrăm senzaţiile cuprinzătoare ale marii sărbători, să grijim, să veghem la nestricata împlinire a acestor realizări, pe date optime a viitoarelor festivaluri, atît prin mijloace tehnice perfectabile, cît şi prin intensa pregătire tehnică şi artistică muzicală a noilor generaţii.

Radu Boureanu

TÎNĂRA POEZIE CUBANEZĂ

De cîţiva ani, un mare număr de intelectuali progresişti din America Latină s-au unit, dîndu-şi mîna peste frontierele republicilor continentale, animaţi de aceeaşi nobilă aspiraţie : Culturalizarea maselor populare de pe teritoriul întregului continent. In acest scop, pe lîngă alte modalităţi de propagare a culturii (conferinţe, spectacole, expoziţii etc.) au întemeiat o asociaţie editorială : Organización Continental de los Festivalos del Libro (Organizaţia Continentală a Festivalurilor Cărţii), *sub auspiciile căreia s-au desfăşurat şi continuă să se desfăşoare în toate republicile Americii Latine numeroase „sărbători" ale cărţii clasice şi contemporane latino-americane.*

Organizaţia a iniţiat tipărirea unei vaste colecţii intitulată Biblioteca Básica de Cultura Latinoamericana (Biblioteca de Bază a Culturii Latino-americane) *în care apar, semestrial, serii de cîte zece titluri, grupate pe republici şi purtînd numele de „festivaluri ale cărţii" din republica respectivă. Astfel, pînă acum, de pildă, cărţii peruviene i-au fost consacrate patru „festivaluri", cuprinzînd deci 40 de titluri, într-un tiraj de 1.050.000 de exemplare ; cartea venezolană a cunoscut trei „festivaluri", cu un tiraj de 800.000 de exemplare ; cartea columbiană — două „festivaluri" şi un tiraj de 500.000 de exemplare ; literatura din Ecuador — un „festival" şi 100.000 de exempare, iar cartea cubaneză — două „festivaluri" a cîte 250.000 de exemplare. Se află în pregătire, sau sub tipar : primul „festival" al literaturii mexicane (1.000.000 de exemplare), cel al cărţii braziliene (2.000.000 de exemplare) şi cel al cărţii din republicile Americii Centrale (300.000 de exemplare).*

Se cuvine să relevăm un amănunt, în aparenţă neînsemnat, dar, în realitate, plin de semnificaţii pentru înţelegerea spiritului progresist de care sînt animaţi editorii acestei colecţii de masă, cu preţuri accesibile (asemănătoare ca format şi calitate actualei noastre colecţii Biblioteca pentru toţi). *Intr-adevăr — pe linia întăririi unităţii spirituale a popoarelor Americii Latine, pe de o parte, şi a combaterii şovinismului şi a rivalităţilor între republici (idei retrograde susţinute şi agitate de reacţiunea internă şi de reprezentanţii locali ai imperialismului nord-american), pe de altă parte — editorii colecţiei au inclus în seriile de zece titluri, închinate „festivalului" cîte vreunei republici, nu numai autori (clasici şi contemporani) din ţara respectivă, ci şi lucrări ale marilor creatori din alte republici latino-americane. De pildă, al treilea „festival" al cărţii din Perú prezintă epopeea clasică a literaturii argentiniene* El Gaucho Martín Fierro *de José Hernández şi cunoscutul roman* Doña Bárbara *al romancierului venezolan contemporan, Rómulo Gallegos, consacrînd celelalte opt numere ale seriei literaturii naţionale. De asemeni, al patrulea „festival" al cărţii peruviene include în serie cartea poetului chilian contemporan Pablo Neruda —* 20 de poeme de dragoste.

Cer scuze cititorilor pentru această prea lungă relatare informativă, ce mi s-a părut, totuşi, vrednică de a le fi adusă la cunoştinţă, datorită bogatelor semnificaţii pe care le dezvăluie, şi îi rog să-şi îndrepte atenţia asupra penultimului volum al celui de-al doilea (şi cel mai recent) „festival" al cărţii cubaneze. Anume, antologia apărută în 1961, sub titlul Poesía joven de Cuba. Compilación de Roberto Fernández Retamar y Fayad Jamís. Segundo Festival del Libro Cubano. Editora Popular de Cuba y del Caribe, representante autorizada de la Organización Continental de los Festivales del Libro. (Tînăra poezie din Cuba. Culegere de R. F. Retamar şi F. Jamís. Al doilea Festival al Cărţii Cubaneze. Editura populară din Cuba şi din bazinul Caraibilor, reprezentantă autorizată a Organizaţiei Continentale a Festivalurilor Cărţii).

Cele 126 de pagini ale volumului cuprind o selecţie din poezia a 9 reprezentanţi ai tinerei generaţii de poeţi din Cuba (unii dintre ei văzîndu-şi tipărite versurile într-un volum abia cu prilejul antologiei). Cel mai în vîrstă dintre poeţi, Rolando T. Escardó, s-a născut în 1925, iar cel mai tînăr dintre ei, José Alvárez Baragano — în 1932.

Florilegiul este pe alocuri inegal în ceea ce priveşte expresia poetică. Ca problematică însă, şi acest fapt ni se pare plin de o reală însemnătate pentru orientarea creaţiei poetice a tinerei generaţii din republica eliberată de sub jugul imperialismului, culegerea se prezintă la un nivel demn de stimă. Impresionanta majoritate a poemelor e consacrată evocării luptei poporului cubanez pentru eliberare şi alungarea cotropitorului nord-american şi a exploatatorilor dinlăuntru.

Poeţii tineri simt nevoia să-şi manifeste ataşamentul faţă de popor şi de nobilele lui aspiraţii constructive, exprimîndu-şi admiraţia pentru eroismul şi înalta etică a combatanţilor, mărturisindu-şi crezul artistic şi social, cît şi concepţiile de creaţie, în convingătoare „arte poetice". Poemul liric descriptiv, invocaţia erotică, pastelul îşi au şi ele locul în panorama tinerei poezii cubaneze. Cîte o dată însă, unii poeţi, în ciuda măreţei frumuseţi a temei abordate, furaţi de elanul argumentării lirice, folosesc o sintaxă poetică întortochiată, de meandrele şi obstacolele căreia, tînăra noastră poezie, de pildă, născută, crescută şi educată într-un alt spirit, al fermităţii creatoare partinice, a fost cruţată, a avut posibilitatea să le ocolească şi să le înlăture, primind în permanenţă sprijinul şi ajutorul substanţial al Partidului.

Ca o mărturie a trăinicei ideilor ce i-au inspirat, stau creatorii celor trei poezii, pe care le-am ales şi le-am tradus în romîneşte, oferindu-vi-le.

Fayad Jamís

S-a născut în 1930. A publicat cîteva cărţi de poezie, printre care Busola, *Guayos, 1949 ;* Pleoapele şi colbul, *La Habana, 1954, şi* Vagabondul zorilor, *La Habana, 1959.*

ASCULTĂ-MĂ !

Ascultă-mă, analfabetule,
eu cînt şi pentru tine.
Ascultă-mă, bătrîne cu glasul ca un rîu
cu albia-nsetată,
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, arheologule de antracit şi de ţiţei,
tu, care eşti răsucit înapoi spre istorie
dar priveşti, de dincolo de colina trecutului,
orele verzi ale unui viitor din ce în ce mai prezent
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, tu, crainic al blestemului popular,
cu barba risipită-n vînt,
eu cînt şi pentru tine.
Ascultă-mă, tu, măreţie a luptelor anonime,
a lamelor din umbră,
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, tu, drumeţ naufragiat al zorilor de coraliu,
eu cînt şi pentru tine.
Ascultă-mă, tu, livid temnicier,
miner al adîncurilor nenorocirii şi ale ororii,
plugar al depărtărilor fără de cîntec şi pîine,
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, tu, vagabond neobosit ;
ascultă-mă, tu, fecioară-mbrăcată-n petale de apă
din fîntîna veşnicei tinereţi ;
ascultă-mă, tu, vîntule orb de la nord,
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, păstorule,
şi tu, dulgherule,
tu, răzvrătitule,
tu, acrobatule,
şi tu, pirat cu glesne de-aluminiu,
eu cînt şi pentru tine.

Ascultă-mă, tu, păzitor de parc public,
tu, în pălăria căruia cuibează păsările ;
ascultă-mă, tîmplar al mesei mele,
tu, lucrător al cămăşii de pe mine,
şi tu, părinte al pîinii pe care-o mănînc,
eu cînt şi pentru tine.

Semănător care sapi şi faci să-nflorească pustiul,
şi tu, negrule, om care dai chip şi făptură
vieţii şi morţii în vastul smarald african,
eu cînt şi pentru tine.
Femeie aburind de tinereţe,
dintotdeauna ţipăt dulce,
eu cînt şi pentru tine.

Cuvintele-mi nu contenesc.
Talazuri urmează să dea lovituri totdeauna în ţărmuri.
Stelele-alunecă-n ritmuri ciudate.
Chiar mîine va plesni în muguri primăvara.

Roberto Fernández Retamar

S-a născut în 1930. Printre volumele de poezie publicate menţionăm : Elegia ca un imn, *La Habana, 1950 ;* Laude şi conversaţii, *Mexic, 1955 ;* Întoarcerea bătrînei speranţe, *La Habana, 1950 şi* Poezia, pe locul ce i se cuvine, *La Habana, 1959.*

CUVÎNT AL POPORULUI MEU

Cîntă alături de mine, hrăneşte-mi auzul
prin hăţişul multiplu de numere-absurde
sub care se ascund îndoielnice fiare,
aventuri fructifere, neîndurata
fidelitate a faptelor aspre
şi fremătarea finală-a silabelor
murmurate de-un glas de-adolescent.
Zvîcneşte din colbuite răvaşe,
din aprig-vibrantele guri muncitoare,
din scăpărătoare torente de rîset
şi-aleargă,
aleargă peste acoperişe de căsuţe-nsorite
ce arborează steaguri modeste dar roşii,
străbate,
străbate cu solarul tău sclipăt,
prin uşoare-adieri, pe drumuri fără de număr.
pînă-n ogrăzile pline de viaţă tihnită.

Adapă-mi auzul, cîntă alături de mine,
limbă mereu nou-născută,
în veci sfîşiată şi pururi atentă,
deschisă, voioasă mereu ca un piept de sărac :
primeşte-mi salutul,
fă-mi gura fecundă !

Jose Alvárez Baragano

S-a născut în 1932. A publicat, între altele, volumele de poezii A schimba viaţa, *Paris, 1952 şi* Dragostea originală, *La Habana, 1955. Poemul ce urmează datează din 1959.*

REVOLUŢIE — CULOAREA LIBERTĂŢII

Vorbesc morţii

Sîntem statornici cum sînt cuvintele într-un poem :
noi, cei care desţeleneam pămîntul, fumul,
cărbunele şi laptele ploilor şi-ale vîntului ;
statornici în arhipelagul poporului nostru,
care ne vorbeşte cu vocea înaltă a luptei.
Blazonul nostru e moartea
în pampele de coral ale celui din urmă exil.
Ne-am mistuit viaţa,
ca filamentul de tungsten al existenţei
în marele bec al libertăţii.
Cuba, geometria ta de trupuri şi mădulare maltratate
se nalţă şi coboară.
Cel care ne-a ucis a cunoscut el moartea ?
Numai noi o cunoaştem, în liniştita noastră nobleţe,
numai noi, cenuşi ale istoriei,
risipite de suflul curatelor buze-ale poporului nostru.
Numai noi o cunoaştem,
doar nouă ne-a fost moartea amantă :
crescînd ca un fluviu-ntr-o vară la tropice,
gizele ei, mesajele ei, mîinile ei delicate
ne mistuie-n această ipostază fără fiinţă,
pierduţi în oglinda istoriei.

Pentru ca niciodată de-acuma înainte,
această lume de tortură,
de spaimă şi de scîrbă,
să nu se mai repete în vanitatea ei ;
pentru ca niciodată de-acuma înainte
arhangheli otrăviţi să nu ne mai întine cerul,
noi ducem lupta asta de nevăzuţi şi giganţi
alăturea de mare, alături de grădini,
din umbră atacaţi şi sfîrtecaţi de laşii ucigaşi.

Noi cine-am fost ? Aveam un nume
ce ne-a fost zmuls cu trupul împreună,
muşcat de moartea tropicală,
de noaptea ce consumă totul.
Ascultă, Cuba, ce-ţi şoptim acuma :
„Noi am luptat şi vom lupta
precum un imn de astre — anonimi,
fiindcă acest soare
care străbate totul :
pereţi de var şi moarte, mobile de durere
şi lămpi de deznădejde,
doar soarele acesta va fi întotdeauna,
pînă la istovirea veciilor de veacuri,
acela-n care credem, pe care îl vedem,
unicul bastion al libertăţii !"

II

Vorbesc luptătorii

Ni-s bastioane astăzi, pămînturi, munţi şi fluvii,
pereţii dimineţii, sălbateca vibrare a flamurilor noastre,
căci moartea, libertatea
precum un evantai ni se desfac în palme.

Am răscolit pămîntul, călătorind prin lume noaptea,
cînd trădătorii înjoseau, şi umileau, şi-asasinau poporul.
Cuvîntul nostru-nflăcărat
ca zborul şoimilor în spaţiu
zbucneşte din izvorul central al purităţii.
Noi eram adevărul, întîlnirea poporului nostru
cu propriu-i destin.
Poporul nostru de pămînturi roşii,
de minerale, de neobosite tobe
ne-a cerut-o.
Ne-a fost omagiu, ne-a fost martor noaptea
cînd La Habana şi cînd Santiago,
cînd ale ţării noastre-ntinderi
erau de spaimă şi de plînset molipsite.
Piepturile noastre de foc au fost săgeţile-aurorei.
Am spus :
„Trezeşte-te, pămînt iubit,
noi sîntem cavalerii eliberării tale !
Roşul revoluţiilor se iveşte
datorită sublimei lumi a libertăţii !
Să răsturnăm brazda largă-a istoriei,
căci noi sîntem numele ei glorios,
singura ei raţiune de-a fi.
Cu vocile noastre de apă, de fum şi diamante,
elementari cuceritori ai adevărului,
să răspundem tuturor mineralelor pămîntului,
vulturilor săi, vieţuitoarelor lui !"

Am fost ca săgeţile ce-au străbătut odinioară lumina,
să elevăm deci pămîntul acesta al nostru,
Cuba aleasă pentru revoluţie.
Trandafirii noştri de iarnă
se vor desface transparenţi
şi-n focul nostru vor pieri toţi trădătorii !

Traducere şi prezentare de
Romulus Vulpescu

Gînduri despre Panait Cerna

Se împlinesc, toamna aceasta, opt decenii de la nașterea poetului „sub a cărui cîntare, care fu un imn, **s-a zbătut o viață, care a fost o tragedie**".

Un imn înflăcărat al iubirii, concepută pe toate coordonatele existenței, un imn al setei de viață, sporită cu fiecare clipă cu care aceasta era amenințată de mizerie, de boală și de moarte. Căci suferințele **vieții care s-au îngrămădit atît de multe peste anii tineri ai lui Cerna nu l-au condus spre scepticism, n-au șubrezit coloanele puternice ale optimismului său patetic.**

Lacrimile suferinței — asemenea **șuvițelor de apă, care sapă** tavanul peșterilor și „după ani de picurare se-nchiagă în coloane pline", **susținînd ele însele bolta — picurate în suflete, nu rod, ci se transformă în** „armuri puternice de fier". **Poezia** în peșteră, **din care am extras acest simbol, are darul de a caracteriza însăși viața poetului.**

Născut la 25 septembrie 1881 în satul Cerna, lîngă Măcin, din fostul județ Tulcea, fiu al unui învățător și al unei țărănci analfabete, Panait Stanciof (acesta-i era numele adevărat) își face studiile liceale la Brăila și cele universitare la București, într-o luptă crîncenă cu numeroase greutăți materiale, care au contribuit la stingerea sa atît de timpurie. Pasionat de studiu, în ciuda acestor greutăți, Panait Cerna absolvă Facultatea de litere și filozofie cu „magna cum laudae" în 1906. Un an mai tîrziu pleacă în Germania, la Leipzig, unde își dă doctoratul în filozofie (1913) cu teza „Lirica de idei", din păcate, încă puțin cunoscută. Lucrarea vădește un spirit de analiză pătrunzător și o incontestabilă originalitate de gîndire.

Debutînd de pe băncile liceului, cu traduceri, recenzii și mai apoi versuri originale, Cerna începe să se afirme, ca o personalitate bine distinctă, chiar într-o epocă atît de bogată în epigoni eminescieni, prin colaborarea sa la revistele Floarea albastră, Sămănătorul, Convorbiri literare **etc., stringîndu-și în 1910, cele mai izbutite versuri în volumul** Poezii.

Poetul care-și consacrase aproape șase ani de viață pentru a scrie un studiu asupra liricii de idei s-a străduit să realizeze în propria lui creație o poezie a cugetării, obținînd reale succese. Nu întotdeauna străduințile sale au fost încununate de succes, deoarece i-a lipsit, în unele împrejurări, forța imaginației bogate și expresivitatea lapidară a limbii. Poezia lui Cerna aluneca uneori în retorism.

Suflet plin de sensibilitate, a manifestat necontenit o largă înțelegere pentru cei mulți și obidiți (Către pace, Zile de durere, Poporul) **cărora le dorește desăvîrșirea și fericirea :**

De ce nu sînt un zeu în clipa asta ?
Orice dureri de pe pămînt aș stinge,
Aș izbucni în cîntece divine,
Să-mpart la toată lumea care plînge
Salutul unei fericiri depline.
(Noaptea)

În poezia sa au răsunat ecourile răscoalelor din 1907, poetul dovedind și cu acest prilej solidaritatea sa cu cei asupriți. Orientarea lirică sale socială a fost apreciată de publicațiile clasei muncitoare care, nu o dată, au reprodus astfel de poezii. La moartea poetului, revistele progresiste i-au închinat studii și articole elogiind caracterul militant al artei sale.

Cerna a excelat, mai ales, în cîntarea iubirii și a setei de viață, (Plînsul lui Adam), **cu acel Cain tragic, simbol al omenirii oprimate, cu „Șoapte" răscoalitoare imagine a doi îndrăgostiți, cuprinși de focul unei pasiuni fulgerătoare, care se proiectează, însă în viitor și trăiește în generații succesive** (Ecouri) : „Pe toate pune stăpînire / A voastră inimă măiastră... / Nu, nu ! Atîta fericire / Nu poate fi numai a voastră ! / Se pare că nerăbdătoare / viețile din viitor / Aud a voastră sărutare din noaptea neființei lor / Și, dacă nebunii devine / Vă zmulg în ceruri, tremurînd. / E că un neam întreg ce vine / Se bucură cu voi în rînd". **Sentimentul iubirii se împletește strîns și în alte poezii ale lui Cerna** (Înseninare, Sonete, Celei așteptate, Dor, Floarea Oltului, Amor **etc.) cu acela al unei pătimașe sete de viață, iubirea axîndu-se, astfel, pe o coordonată filozofică, diametral opusă egotismului idealist.**

În acest sens, poezia lui Panait Cerna aduce o notă nouă, modestă dar originală, în cîmpul literelor române, care-i asigură și astăzi dragostea cititorilor și interesul istoricilor literari.

Opera lui, prin notele ei critice și realiste, prin perspectiva deschisă către o lume mai bună, face parte din acea mostenire literară a trecutului, care contribuie la clădirea unei orînduiri noi, mai umană și mai echitabilă, la dragostea de viață, concepută, de poetul cu o existență atît de amară, ca „cel mai mare bine".

Astăzi, cînd profeția din poezia Către pace **s-a împlinit, robii de ieri, șterg**înd „orice urmă din vechea nedreptate", **îl simțim mai aproape de sufletul nostru, pe poetul ginditor, cinstindu-i memoria prin studiul tot mai adîncit al operei sale.**

I. D. Bălan

EXIGENȚA EDITORULUI

Edițiile de opere literare aparțin, într-un fel, biografiei scriitorilor ; ele dau imaginea circulației operei, întocmind, printr-o selectare ideologică, un grafic al mișcării ei în conștiința generațiilor viitoare.

Edițiile sînt modalitatea de a stabili o prezență continuă a operei scriitorilor, ca pe un patrimoniu care trebuie mereu purtat peste decenii și secole. Lăsate în trecut pe seama librarului și negustorului de hîrtie tipărită, edițiile clasicilor și a restului scriitorilor, în accepția majoră a cuvîntului, au fost o îndeletnicire izolată a cîtorva editori entuziaști și a unor oameni de cultură.

In cadrul revoluției culturale, care se înfăptuiește sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, problema moștenirii literare ocupă un loc deosebit de important. Preluarea critică a literaturii dinainte de Eliberare se face conjugînd discuția teoretică cu prezentarea directă a textelor. Zeci de mii de ediții difuzează versul de aur al lui Eminescu, frazele aprinse de dragostea pentru popor ale lui Bălcescu, paginile de poem și epopee ale operei lui Sadoveanu etc. O cultură nouă nu ar fi posibilă fără un asemenea instrument hotărîtor de lucru care să ne-o înfățișeze, după indicația lui Lenin ca „dezvoltare a celor mai bune modele, tradiții, rezultate ale culturii existente, din punctul de vedere al concepției marxiste despre lume și al condițiilor de viață și de luptă a proletariatului în epoca dictaturii sale".

Rostul editorului în complexul actual al revoluției culturale este de a conlucra indirect la o acțiune de profunzime și cu consecințe pozitive pentru cunoașterea scriitorului. Departe de a fi un simplu auxiliar al istoriei și criticii literare, pregătirea edițiilor este înglobată într-un tot unitar în efortul colectiv de-a duce la înflorire cultura socialistă în țara noastră. Dacă înainte o ediție din proza lui Eminescu exalta rătăcirile poetului în concepțiile sale politice, sau una din poezia lui Arghezi, găsea prilej pentru a răsuci sensul operei sale spre misticism, acum, în cadrul revoluției culturale pe baze marxist-leniniste, editorul dă operelor literare o interpretare științifică, scoțînd în lumină sensul lor progresist și umanist, mesajul transmis de scriitorii epocii contemporane.

Așa încît, ediția critică nu e o simplă chestiune tehnicistă care nu necesită talent și pregătire, ci implică o fermă pregătire ideologică și politică, erudiție, perspicacitate, probitate științifică, abnegație. Redarea patrimoniului nostru literar publicului larg e, așadar, și trebuie să fie o îndeletnicire matură care să angajeze criticii, istoricii literari, personalități de cultură și tineri pregătiți serios în acest domeniu. Lucrul acesta a și fost înțeles și roadele conlucrării cu marii intelectuali specialiști în chestiuni de limbă, cultură și artă sînt edițiile în Clasicii și Scriitorii Romîni **apărute în E.P.L. : Grigore Ureche, Neculce, Gr. Alexandrescu, Anton Pan, Eminescu, Caragiale, Odobescu. Lucrînd direct cu acest material, editorul trebuie să fie el însuși un artist. El repune în circulație opera într-un anume moment, îl prezintă pe scriitor societății de astăzi, mijlocește legătura dintre scriitor și public. Editorul lui Bălcescu nu republică pur și simplu studiile de istorie, nu retipărește cutare ediție din trecut a operei, ci, căutînd să pregătească o ediție care să dea imaginea marelui patriot și gînditor, va aduna acele documente cu valoare literară și istorică ținute în colecțiile de manuscrise necunoscute. Dacă în trecut s-a insistat în deosebi pe latura mistic-religioasă din nuvelele și romanele lui Galaction, cercetătorul de azi va căuta să ofere cititorului o imagine cît mai fidelă a ceea ce a însemnat într-adevăr în literatura romînă Gala Galaction — scriitor militant pentru cauza celor mulți. N. D. Cocea ar fi rămas după ceea ce a apucat să tipărească ca un romancier; toată polemica din presă, îndeosebi cea antimonarhică a fost repudiată de critica burgheză. Or, pentru a prețui meritul lui Cocea ca un acuzator al regimului vechi, care a scăpărat printre scînteile spadei și scîntei ale artei pamfletului ziaristic, noi vom prelua în primul rînd ceea ce a fost progresist, înaintat în opera sa.**

Ediția nu e un act tipografic de reproducere automată. Aici semnez în contra acelora care fac edițiile ca pe o treabă de birou editorial. Punînd aceeași veche prefață, ori de cîte ori editura trebuie să răspundă cererii publicului, se reiau, așa cum se întîmplă cu poezia lui Eminescu, poteci bătătorite de 15 ani. Dacă Perpessicius a îmbogățit biblioteca romînească cu încă două volume, cu postumele poetului nostru național, dînd astfel posibilitatea cunoașterii întregului tezaur eminescian, prefețele diferitelor ediții au rămas la stadiul de acum mai bine de un deceniu, minus comentariile sociologizante ale unor poezii. Cîteva prefețe circulă ca un bun standard, cu lucruri prea generale, de pe vremea cînd încă nu se lămuriseră problemele prozei, ale activității ziaristice, ale filozofiei poetului. O contradicție flagrantă e și aceea că dacă în manualele școlare și în universitate se vorbește de proza, despre activitatea publicistică a lui Eminescu, edițiile n-au găsit încă cu cale să publice textele respective.

O prefață trebuie să aducă un punct de vedere recent, să aducă o opinie nouă. Dacă se repetă de fiecare dată biografia elementară (aceasta trebuie folosită în edițiile pentru elevi, cum se și întîmplă) și seacă, profesăm banalitatea și cenușiul. Editorii noștri au rămas în parte în urma nivelului cultural în creștere al maselor. Biografia elementară a lui Eminescu, Coșbuc, Goga este cunoscută. Cititorul caută nu cînd s-a născut Eminescu și unele fraze stereotipe fără nici o adiacență cu poezia. Prefața trebuie deci să fie făcută pe o problemă nouă, să constituie cum am spus o dată în exegeza operei respective, oricît de modestă ar fi ea, nu o simplă dată editorială în istoricul exegezei critice. Nu se cere erudiție de istorie literară, însă nu trebuie căzut nici în excesul contrar prin care păcătuiesc prefețele multor volume ale Bibliotecii pentru toți. **Trebuie să se simtă de fiecare dată a apariției unei ediții Eminescu — ca să luăm un nume și nu la întîmplare — că, o dată cu aviditatea crescîndă pentru cărțile maselor, s-a maturizat și experiența editorilor. Prefețele Bălcescu, Eminescu, Neculuță sînt în notă frapant discordantă cu stadiul actual al cercetărilor de istorie și critică literară. Mai nedreptățit ca alții pare Creangă, ale cărui ediții sînt insuficient pregătite. Articole, cursuri universitare, cronici bune într-o pagină de revistă sînt decupate și republicate în format de carte ca prefețe. Unele studii ale lui Ov. S. Crohmălniceanu prin reluarea lor mecanică în aceeași formă își tocesc observațiile fine apărînd în orice ocazie editorială.**

In general, cu excepția cîtorva ediții din seria de opere Caragiale, Gr. Alexandrescu, Goga, Arghezi, **„studiile" nu sînt la înălțimea exigenței științei literare actuale. „Popularizarea" este de multe ori confundată cu simplismul. Edițiile de masă, de prim contact, trebuie să fie oarecum răgazul pentru pregătirea edițiilor „naționale" de opere ale principalilor scriitori, lucrate în schimb, cu aceeași competență. Pentru că, indiferent de colecție, ediția unui scriitor trebuie să inspire o asemenea încredere cititorului, încît el să poată cita textul cu sentimentul autenticității operei respective.**

Deosebit de acestea, forurile editoriale competente au datoria să chibzuiască la întocmirea unor planuri de lucru în afara cărora să nu mai rămînă opere și scriitori demni de a fi discutați, care să nu fie publicați în ediții noi, armonizînd activitatea editorială cu cerințele și sarcinile fondului ideologic. In așa măsură, încît prima sinteză științifică de anvergură asupra istoriei literaturii romîne, în curs de elaborare, să-și fundeze studiile și să recomande lîngă principalele ediții „clasice" ediții noi, instrumente sigure de lucru.

Să dăm acestui fapt ponderea unei judecăți mature, propunîndu-ne completarea noii biblioteci a literaturii noastre din trecut cu toate titlurile care să merite locurile rafturilor ale autorilor și operelor literare din trecut, prin ediții pregătite cu exigența științifică a specialistului și cu gustul ales al artistului.

Marin Bucur

Construcții noi, în București.

Marea artistă, interpretînd un personaj din piesa **„Arcul de Triumf"** de Aurel Baranga.

Lucia Sturdza BULANDRA

În pragul echinoxului de toamnă, în pragul împărțirii egale a zilei și a nopții, zilele au încetat să mai fie pentru Lucia Sturdza Bulandra; noaptea s-a întins, pentru ea, la infinit.

Vestea acestei sfîrșiri din viață ni s-a părut aproape neverosimilă. De cînd ne știm cu toții, și tineri și bătrîni, numele acesta era mereu prezent în viața teatrală românească. De peste șaizeci de ani a putut fi citit și pe programe, numind protagonista, regizoarea sau traducătoarea piesei, și pe coperte de cărți ce i s-au datorat, și la căpătîie de articole, și pe generice de film, și pe afișe de conferințe, și pe hotărîri directoriale, și pe diplome girate ca președintă de juriu teatral republican, sau ca profesoară de conservator. I-am văzut numele cu ocazia decernării marilor distincții, cu ocazia relatărilor asupra muncii deputaților Marii Adunări Naționale sau al Sfatului Popular al Capitalei, a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, a diferitelor întîlniri importante pe plan intern sau internațional. Întotdeauna numele acesta s-a impus, încadrînd personalitatea deosebită a celei ce-l purta. Acum îl vedem încadrat de un dreptunghi negru și nu ne vine să credem, și nu ne vine să admitem că acest mărunt dreptunghi din cerneală tipografică exprimă un hotar de netrecut între ființă și neființă.

Lucia Sturdza Bulandra a făcut pasul ireversibil. S-a frînt înțelegerea tainică pe care părea că o stabilise cu legile firii, făcînd-o să se mențină mereu plină de energie și elan, parcă evitînd mereu inevitabilul.

A fost într-adevăr o artistă a poporului. Nu cred ca pînă acum să fi fost la noi un om de teatru atît de deplin popular. Din blocul-turn și pînă în coliba maramureșană, o iubeau și-o prețuiau cu toții, indiferent de îndeletnicirea sau vîrsta fiecăruia. Încă din viață, în jurul ei s-au țesut legende, dîndu-i aproape mitul unui erou folcloric. În ultimii ani, sute de mii de oameni i-au venit la spectacole poate nu numai mînați de înțelegerea artei ei, dar pur și simplu ca să o vadă, dintr-o curiozitate admirativă. Mii de copii au fost duși de mînă la reprezentații pe care poate nu le înțelegeau — numai ca să apuce să o vadă și să-și amintească în tot restul vieții de „doamna Bulandra". Cînd apărea undeva, în juru-i se strîngeau instantaneu mulțimi care nici nu știu de unde apăreau. Ultimul ei turneu abia încheiat — ca un rămas bun luat de la o țară întreagă — a pricinuit pretutindeni aproape pelerinaje. Oamenii se adunau, după spectacol, să o vadă, respectuoși și uimiți.

Și într-adevăr, aveam de ce să fim respectuoși și uimiți cu toții — și spectatori, și oameni de teatru.

La o vîrstă la care cei mai mulți cad în lupta cu anii, Lucia Sturdza Bulandra se menținea plină de energie vitală, ageră și promptă, pasionată și optimistă, mereu neastîmpărată și iscoditoare de mai bine. Neobosită organizatoare și animatoare, ridicînd sub direcția ei Teatrul Municipal pînă la nivelul excelentului, pedagogă de bază pentru mari actori, pildă de abnegație și temeinicie în muncă pentru tineret, ea a fost una dintre cele mai covîrșitoare personalități din istoria teatrului romînesc. Plină de o vitalitate neistovită, nu o doborau multele, multiplele ore de străduințe zilnică. De dimineață pînă seara nu se cruța nici o clipă. Era omniprezentă și real-prezentă în orice i se încredința. La anii cînd alții nu ies din odaie, păși peste Europa, de la București la Moscova, la Paris sau Edinburg. Cînd alți membri de juriu obosesau după lungi zile de concurs profesionist sau de amatori, ochii Luciei Sturdza Bulandra scînteiau mereu vioi sub voaletă. În „Citadela sfărîmată" — în remarcabila creație din rolul savantei Dinescu — ne uluia deschizînd primăvăratec ușile cu vîrful bastonului, așa cum a deschis rînd pe rînd porțile anilor pînă în ajunul celei de-a nouăzecea. Cînd te așteptai mai puțin, o mașină îți se oprea în fața teatrului, o rumoare îi premergea pe scări și apărea apoi neanunțată, solicitîndu-și impetuos locul pe care-l dorea. Scruta ager spectacolul care o interesa, dornică să verifice ceea ce i se spusese, reținea impresii și, uneori, actori pentru teatrul ei pe care-l dorea mereu pe culmi. Și nu prididea nimic pentru asta. Se lupta pentru repertoriul lui, pentru colecționarea celor mai buni actori de aiurea, pentru creșterea tineretului, pentru etica și nivelul artistic de cea mai înaltă calitate. A fost o pildă de temeinicie, de seriozitate asiduă, de pasiune de muncă, de sete de cultură. O pasionată a noului.

Și în asta a stat marea ei forță. În privirea înainte.

Nu și-a permis să îmbătrînească, să stea pe loc. A preocupat-o mereu Nou. Născută pe timpul lui Millo, învățînd de la Aristizza, parteneră a lui Nottara — stilul ei s-a primenit mereu, fiind exemplu de teatru modern pentru tinerii de azi. Nu a fost refractară progresului în nici un domeniu, ci, dimpotrivă, a fost una dintre promotoarele lui. Sincer devotată regimului nostru, i-a stat mereu alături ca o eminentă militantă în toate laturile în care și-a exercitat activitatea. Increderea ce i s-a acordat, viața nouă pe care i-a descoperit-o regimul democrat popular i-au stîrnit energiile care păreau stinse. Deși eminent om de teatru și pînă în 1944, după 23 August începe marea perioadă creatoare a Luciei Sturdza Bulandra, cea de-a doua tinerețe a ei, poate prima ca importanță.

A fost o mare iubitoare a tineretului, pe care l-a încurajat, l-a promovat, l-a educat cu răbdare și pricepere. Mari artiști ai noștri ca și tineri de talent au deprins de la ea meșteșugul care îi leagă, prin ea, ca o punte vie de tradiția de aur a teatrului romînesc din secolul trecut pînă azi. A asigurat schimburi mereu noi pentru teatrul nostru. Și asta în deosebi în ultimii ani cînd pare că a iubit teatrul cît în toți ceilalți la un loc. Ultimii ani de plină creație ai Luciei Sturdza Bulandra nu exprimă un fenomen biologic, ci sînt un exemplu de ceea ce înseamnă tinerețea perpetuă a preocupărilor, lupta împotriva inerției, dorința de a asimila, combativitatea neobosită. Sînt un exemplu semnificativ al manifestării vitalității intelectualului cinstit, legat de popor, care muncește pentru popor și e prețuit de popor.

Și alături de încredere, regimul nostru i-a acordat și marea lui prețuire. Ultima a fost acordarea numelui ei teatrului pe care l-a iubit atîta și l-a condus cu pasiune și neasemuită pricepere. Această cinstire s-a întîmplat acum cîteva zile, cînd Lucia Sturdza Bulandra pleca dintre noi o dată cu echinoxul de toamnă, o dată cu păsările călătoare. Păsările călătoare vor fi curînd sub zările Sudului, sub soarele tropical. Ori de cîte ori vom merge, pînă la sfîrșitul zilelor noastre, la teatrul care acum îi poartă numele, sub zarea de pînză albastră a circularului scenei, sub sorii de 1000 wați ai proiectoarelor, nu se poate să nu ne amintim, să nu ne închipuim acolo, dincolo de rampă, pe Lucia Sturdza Bulandra

Și nu va fi doar o amintire și doar o închipuire, fiindcă ceea ce a fost mai bun din ea a rămas categoric acolo.

Mihai Dimiu

REVISTA REVISTELOR

Schița în „Gazeta literară" și „Tribuna"

Fără îndoială, ar fi greșit și unilateral să se considere că imaginea artistică este numai un mijloc de reprezentare a caracterului uman. Dar, în același timp, se cunoaște locul pe care-l ocupă analiza personajelor în metoda realistă de stabilire a valorii artistice. Belinski sublinia stăruitor faptul că „zugrăvirea artistică a caracterelor" e unul din meritele esențiale ale scriitorului, alături de perceperea profundă a realității și de instinctul just al adevărului și simplității. Inconsistența unei lucrări literare se datorește, după opinia criticului, transformării personajelor în „chipuri inexpresive".

Din acest punct de vedere, al reprezentării caracterului uman, schița pune probleme dintre cele mai complexe, realizarea unui portret pregnant, reprezentativ pentru oamenii epocii noastre, în limitele celor cîteva pagini ale schiței literare, fiind o sarcină deosebit de dificilă. Neavînd posibilitatea prezentării amănunțite a unui caracter complex, autorul schiței va trebui să aleagă latura definitorie a personajului, detaliile cele mai elocvente ale personalității sale. Fără să neglijeze calitățile individuale, particularitățile originale ale eroului, el nu are, însă, dreptul să se limiteze la ele, ocolind elementele capabile să contribuie la sugerarea bogatului conținut ideologic și estetic al personajului literar.

Rememorarea acestor principii care guvernează creația literară realistă ne-a fost prilejuită de parcurgerea ultimelor numere ale **Gazetei literare** și **Tribunei.** În majoritatea lor, schițele publicate, într-un răstimp relativ scurt, în paginile acestor reviste (de la 1 august încoace), cele mai multe semnate de scriitori tineri, pun în centrul acțiunii personaje precis conturate, al căror mesaj, profund umanist, e lesne de descifrat ; el vorbește despre transformările petrecute în conștiința oamenilor epocii noastre. Evitînd, de cele mai multe ori, anecdoticul, simplificarea forțată, autorii acestor schițe aduc o imagine expresivă a contemporanilor noștri.

Persida, din schița lui Mircea Șerbănescu **Zi-lumină,** e un astfel de personaj grăitor al zilelor noastre. Conștiința sa de colectivistă, grija pentru avutul obștesc depășesc dragostea față de soț, îndemînd-o să fie necruțătoare cu concepțiile lui înguste, egoiste. De fapt, sugerează scriitorul, așa se exprimă cu adevărat dragostea Persidei : prin dorința ei de a trezi în Pavăl sentimentul copleșitor, patetic, al datoriei față de cei în mijlocul cărora trăiește și muncește, de a-l face să fie stimat și iubit de ei. Din păcate, finalul poetizant, de un lirism forțat, scade intensitatea dramatică a povestirii, realizată printr-un dialog sobru, prin urmărirea reacțiilor sufletești ale personajului.

Vasile Rebreanu **(O femeie la Milcov)** realizează un alt portret schițat cu precizie, al unei femei bătrîne care a înțeles semnele vremii în care trăiește, le comentează cu naturalețe, într-un limbaj pitoresc, lipsit de ostentație. Concepută în stilul unui monolog vioi, schița dezvăluie caracterul relațiilor noi de familie, în care dragostea față de copii nu înseamnă slăbiciune. Bătrîna nu-și oploșește fiul care se crede un dezrădăcinat ; severitatea ei însă, nu corespunde nici dorinței mic-burgheze de a-l vedea chivernisindu-se cît mai repede. Ci, dimpotrivă, încearcă să-l facă din nou util societății.

Aceeași temă, a relațiilor noi în familie, l-a atras și pe Ilie Tănăsache, autorul schiței **La șapte fix** publicată în **Tribuna.** Autorul nu se oprește la aspectele dramatice, la investigarea psihologică a personajelor sale. El relevă un singur fapt, care ar fi putut deveni interesant, dar care nu comportă prezentarea unor autentice caractere umane. În afara unei mîndrii legitime a muncitorului Andrei Orbaru, a unei modestii schițate cu delicatețe, a înțelegerii drăgăstoase dintre cei doi soți, Ilie Tănăsache nu relevă nici un element cu ajutorul căruia personajele să sugereze în vreun fel epoca pe care o trăiesc. Poate de aceea, din pricina unei insuficiente înțelegeri a psihologiei eroilor, schița sa se menține la nivelul anecdoticului, în ciuda evidentelor calități în ceea ce privește ritmul acțiunii, al dozării efectelor stilistice, a acurateții limbajului.

Chimu Fărdeoprelișteș, eroul schiței **Prietenii** a lui Romulus Zaharia, trăiește clipa emoționantă a primirii în rîndurile candidaților de partid. Reacțiile psihologice ale personajului sînt urmărite cu atenție, descoperindu-se cauzele adînci ale stării sufletești de încordare, de îngrijorare. Chimu recunoaște calitățile prietenului său, Istudor, dar e necruțător față de orgoliul acestuia. De altminteri, portretul lui Istudor e tratat mai sumar, estompîndu-se în contrast cu cel al prietenului său, Chimu, care e lucrat într-o linie mai sigură, dezvăluind calități sufletești mai puternice. Evident, personajele unei schițe nu pot și nici nu trebuie să ocupe același loc în economia lucrării. Dar aici nu e vorba de diferențele dintre modelele vii ci dintre eroii literari, forța cu care se impun în construcția lucrării. Or, e limpede că Romulus Zaharia a neglijat, într-o oarecare măsură, portretul lui Istudor, îndreptîndu-și întreaga atenție spre celălalt personaj. Sprijinit și de finalul neașteptat și impresionant (se descoperă că, de fapt, Chimu e feciorul bătrînului Fărdeoprelișteș, ucis de jandarmi pentru că cerea cu glas tare dreptate) eroul lui Romulus Zaharia rămîne o realizare interesantă în creația prozatorului.

Ca o confirmare a principiului care leagă prezentarea caracterului uman de valorarea literară, din grupajul publicat de curînd de Nicolae Țic în **Gazeta literară** (10 august 1961), se evidențiază tocmai schița care încearcă mai cu luare aminte să descifreze mesajul personajului, semnificația sa concretă. Evident că factorului psihologic i se acordă un loc mai însemnat în schița **Geamantanul din vestibul.** Aici, analiza e obiectul însuși al desfășurării epice. Dar motivul zbuciumului sufletesc al celor doi eroi e lipsit de interes. El nu răspunde problematicii complexe a epocii noastre, nu contribuie decît vag la definirea profilului etic al contemporanilor, cu alte cuvinte nu e suficient de **semnificativ.** Nu negăm : posibilitatea unor asemenea procese psihologice există. Dar simplitatea, viața obișnuită de familie, nu exclud necesitatea mesajului umanist, al descoperirii faptelor semnificative.

De aceea, în **Anul nou,** publicată în același număr al revistei, tot sub semnătura lui Țic, cu toate că procesul psihologic e schițat mult mai lapidar decît în prima, caracterul eroului Trăsnea e mai pregnant. Tocmai pentru că scriitorul relevă o trăsătură de caracter specifică oamenilor epocii noastre. Personajul schiței, un tînăr caloriferist, trăiește cu intensitate bucuria momentului în care noii locatari se instalează în blocul la construcția căruia a muncit echipa sa. Optimismul său, justificat pe de-a întregul de sentimentul că participă la ultimul act al unei opere al cărei autor a fost și el însuși, e impresionant prin sinceritatea sa contaminantă. Trăsnea nu poate îndura uimirea de a se crede că altruismul său, bucuria pricinuită de bucuria celorlalți, nu e decît aparent, că n-ar fi, în fond, mînat decît de interese materiale. Și, de aceea, reacționează. Cel care l-a jignit va aștepta anul nou înspăimîntat de perspectiva unei sărbători în odăile înghețate, cu caloriferul defect. Dar, în ultima clipă, Trăsnea nu se desminte : repară caloriferul, dăruindu-i bucuria celuilalt.

Schița lui Țic a surprins tocmai elementele cele mai semnificative din psihologia tînărului muncitor care respinge umilința, dar și umanismul mic-burghez al „milei". Aceeași atenție pentru semnificativ, dezvăluită într-o schiță ca **Sectorul 2,** interesant portret psihologic al unui tînăr care înțelege că demnitatea îl obligă să primească o sarcină în afara programului de lucru, un portret sugerînd că ingenuitatea și timiditatea eroului nu îl împiedică să dovedească o adevărată maturitate a spiritului său de abnegație, demonstrează realele calități ale lui Țic, din păcate mai greu de observat în **Geamantanul din vestibul.**

Simpla căutare a ineditului psihologic, nesusținută de investigarea trăsăturilor specifice ale oamenilor de astăzi, face ca schița lui Grigore Beuran, **Zburătorul,** să se mențină la nivelul unei încercări de subliniere a pitorescului, contrastînd cu o altă schiță a aceluiași scriitor, **Țigara.** Aici, procesele sufletești sînt cercetate tocmai în perspectiva noului biruitor în conștiința oamenilor, a frămîntărilor prilejuite de soarta și atitudinea celorlalți.

Din păcate, nu putem discuta problemele ridicate de creațiile deosebit de interesante ale lui Haralamb Zincă, Ioan Grigorescu, Dumitru Radu Popescu sau Radu Cosașu, apărute în această perioadă în **Gazeta literară** și ale căror eroi aparțin unei alte epoci, în care frămîntările sufletești erau declanșate de alte rațiuni.

Ni se pare însă limpede că schițele apărute în ultima vreme în **Gazeta literară** și în **Tribuna** dovedesc o dată mai mult corelația dintre realizarea caracterului uman și valoarea artistică. Ori de cîte ori scriitorii au abdicat de la principiul prezentării profunde a psihologiei omului nou, apelînd la o simplă prezentare a evenimentelor, valoarea literară a schiței are de suferit.

Dan Grigorescu

Un ziarist francez despre

Berlinul occidental

— Eh, dacă am fi cîştigat războiul, n-ar mai exista niciun fel de problemă berlineză şi „lumea liberă" ar putea să doarmă liniştită.

Desen de ESCARO, din „Liberation"

O seară de vară plină de zăduf. În restaurantul „Friedrichstrasse" de lîngă gară, perechi, perechi se învîrtesc în ritmul muzicii. Un cîntăreţ cu o voce dulce ca a lui Tino Rossi fredonează un cîntec la modă : „Mă voi întoarce la tine..."

Persoana mi-a fost prezentată în treacăt, dar el nu ştie cine sînt. De altfel socot că pentru el aceasta este absolut indiferent. Cu un gest larg, el face semn chelnerului şi comandă :

— Un coniac, ştii, „dintr-al meu".

Îmi dau seama că aici se simte ca la el acasă.

Vorbim nemţeşte, eu însă remarc numaidecît accentul lui străin. Da, e italian. Foarte vesel, degajat, noua mea cunoştinţă aruncă în dreapta şi stînga mărci ale Republicii Democrate Germane.

— Încă un coniac !

Mă părăseşte pentru a dansa, dar revine la masa mea. Şi între noi se încheagă o discuţie.

— Locuiţi aici în Berlinul răsăritean ?

— Vrei să rîzi de mine ? Cum de-ţi închipui una ca asta ?

— Prin urmare în cel occidental !

— Se-nţelege !

— Şi cum merg treburile ? Se vede că de minune.

Aplecat spre mine îmi şopteşte confidenţial :

— Ascultă ce-ţi spun eu, bătrîne : atîta timp cît vor exista ca acum două Berlinuri, treburile noastre au să meargă bine. In caz că Rusii n-or strica ceva cu povestea asta despre oraşul liber — o să mai facem afaceri frumoase.

Şi adăugă într-o franceză stricată :

— Numai de nu s-ar schimba nimic.

S-a dovedit că acest domn, atît de elegant şi încă destul de tînăr, era regele bursei negre berlineze. Unul din zeii Olimpului de contrabandişti.

„Vrem Alsacia şi Lorena"

Peste Poarta Brandenburg se lasă noaptea umedă, plină de zăpuşeală. Între „Coloana Victoriei" din Berlinul occidental şi poarta monumentală care marchează hotarul Berlinului de Est, se întinde piaţa verde a Tiergarten-ului. În faţa monumentului ostaşului sovietic, pe un postament alb, se află un tanc de culoare închisă. Această suprafaţă minusculă— cîţiva metri pătraţi — e o insuliţă de pămînt sovietic pe teritoriul Berlinului occidental. În faţa monumentului, o santinelă imperturbabilă stă de gardă în chip simbolic. Giganticul bulevard, drept ca o săgeată şi foarte larg — de vreo trei-patru ori mai larg ca Champs Elysées — e scăldat în lumina lămpilor de neon.

De departe răzbesc glasuri înfundate. De dincolo de „Coloana Victoriei" răsar nişte puncte luminoase, straniii. Lîngă Poarta Brandenburg, oamenii miliţiei populare se postează în lanţ. Santinela de lîngă vechiul tanc ruginit rămîne nemişcată.

Nicăieri în lume nu mai există un oraş atît de neobişnuit, de paradoxal, prezentînd atîtea pericole. Italianul meu — un erou al bursei negre — este doar un exemplar din nenumăratele scursori din rîndul germanilor sau al străinilor, care mişună în această împărăţie a corupţiei. Femei uşoare sosite din Franţa sau din Germania occidentală, speculanţi, — avînd legături cu diferite firme cu reputaţie dubioasă din Paris, New-York sau Roma, — agenţi secreţi ce lucrează pentru unul, sau doi trei stăpîni deodată, mişună cu duiumul prin Berlinul occidental, învîrtind cu o abilitate uimitoare tot felul de afaceri.

În Berlinul occidental, la staţiile mai importante de metrou, sau la cele de cale ferată, în magazinele mari şi la bănci, sînt amenajate centre speciale de schimb. Oamenii stau la rînd ca să-şi schimbe mărcile occidentale în mărci din Est, sau invers. Valoarea circulatorie a mărcilor este stabilită după preţurile la produsele alimentare, care sînt aproape identice în ambele sectoare — şi deci e unu la unu.Cu toate acestea, autorităţile din Berlinul occidental, folosindu-se de sprijinul guvernului de la Bonn, au stabilit un coeficient artificial : o marcă occidentală e schimbată cu patru mărci şi ceva din cele răsăritene, cursul uneia din acestea fiind deci de cîţiva pfenigi.

E de ajuns deci ca un cetăţean din Berlinul occidental să-şi schimbe o parte din mărcile lui, ca dintr-o dată să devină de patru ori mai bogat. Cu alte cuvinte, mărfurile cumpărate de el în Berlinul răsăritean o să-l coste de patru ori mai ieftin ca în cel apusean.

Anumite date statistice arată, de pildă, că fiecare locuitor al Berlinului occidental foloseşte de patru ori mai mult zahăr ca oricare cetăţean din R.D.G. In realitate, aceasta înseamnă că magazinele Berlinului răsăritean vînd cantităţi enorme de produse alimentare locuitorilor din Berlinul occidental, care, în felul acesta, le obţin cu preţuri derizorii.

Stegarii asociaţiilor revanşarde din Berlinul occidental defilează revendicînd teritorii sovietice, poloneze şi cehoslovace.

Crenvurşti pentru un nepot

În cele două scene descrise mai sus se reflectă ca într-o oglindă ceea ce face ca situaţia actuală din Berlinul occidental să devină intolerabilă. Ce se aflau la o distanţă de cîţiva paşi, că nu doresc schimbarea statutului berlinez. Şi ei deasemenea doresc ca totul să rămînă neschimbat.

De departe răzbesc glasuri înfundate. De dincolo de „Coloana Victoriei" răsar nişte puncte luminoase, straniii. Lîngă Poarta Brandenburg, oamenii miliţiei populare se postează în lanţ. Santinela de lîngă vechiul tanc ruginit rămîne nemişcată.

Nicăieri în lume nu mai există un oraş atît de neobişnuit, de paradoxal, prezentînd atîtea pericole. Italianul meu — un erou al bursei negre — este doar un exemplar din nenumăratele scursori din rîndul germanilor sau al străinilor, care mişună în această împărăţie a corupţiei. Femei uşoare sosite din Franţa sau din Germania occidentală, speculanţi, — avînd legături cu diferite firme cu reputaţie dubioasă din Paris, New-York sau Roma, — agenţi secreţi ce lucrează pentru unul, sau doi trei stăpîni deodată, mişună cu duiumul prin Berlinul occidental, învîrtind cu o abilitate uimitoare tot felul de afaceri.

În Berlinul occidental, la staţiile mai importante de metrou, sau la cele de cale ferată, în magazinele mari şi la bănci, sînt amenajate centre speciale de schimb. Oamenii stau la rînd ca să-şi schimbe mărcile occidentale în mărci din Est, sau invers. Valoarea circulatorie a mărcilor este stabilită după preţurile la produsele alimentare, care sînt aproape identice în ambele sectoare — şi deci e unu la unu.Cu toate acestea, autorităţile din Berlinul occidental, folosindu-se de sprijinul guvernului de la Bonn, au stabilit un coeficient artificial : o marcă occidentală e schimbată cu patru mărci şi ceva din cele răsăritene, cursul uneia din acestea fiind deci de cîţiva pfenigi.

E de ajuns deci ca un cetăţean din Berlinul occidental să-şi schimbe o parte din mărcile lui, ca dintr-o dată să devină de patru ori mai bogat. Cu alte cuvinte, mărfurile cumpărate de el în Berlinul răsăritean o să-l coste de patru ori mai ieftin ca în cel apusean.

Anumite date statistice arată, de pildă, că fiecare locuitor al Berlinului occidental foloseşte de patru ori mai mult zahăr ca oricare cetăţean din R.D.G. In realitate, aceasta înseamnă că magazinele Berlinului răsăritean vînd cantităţi enorme de produse alimentare locuitorilor din Berlinul occidental, care, în felul acesta, le obţin cu preţuri derizorii.

Încercînd să stăvilească această practică dăunătoare, Republica Democrată Germană a introdus un anumit control în magazinele din Berlinul răsăritean. Au drept să cumpere numai cetăţenii care fac dovada prin acte că locuiesc într-adevăr în Berlinul democrat. Această măsură e într-adevăr legală şi, într-un fel oarecare, efectivă. Totuşi nu poţi împiedica pe o mătuşă grijulie, care-ţi prezintă actele cerute, să cumpere „puţini" crenvurşti pentru nepotul ei ce locuieşte în Berlinul occidental. Această bursă neagră, creată şi susţinută de cei de la Bonn şi de aliaţii lor — şi care, ca să spunem drept, îi costă şi pe ei destul — cauzează daune enorme economiei R.D.G.

Un cuib de spioni

Berlinul occidental, situat în inima R.D.G., este un adevărat centru de spionaj şi provocări la adresa Republicii Democrate Germane. În el există nenumărate organizaţii de spionaj, care-şi desfăşoară activitatea în mod public. Sute de asemenea organizaţii se ocupă cu desfăşurarea activităţii subversive îndreptate împotriva R.D.G. Ele au la dispoziţie ziare, posturi puternice de radio-emisiune, care seamănă ură şi calomnii.

În Berlinul occidental acţionează organizaţii vaste, alcătuite din fascişti alungaţi din R.D.G. sau transfugi. Aceştia au anumite centre care conduc propaganda împotriva R.D.G., îşi trimit agenţii şi provocatorii în Berlinul de Răsărit, iar de acolo în alte regiuni ale ţării şi chiar în ţările lagărului socialist. Activitatea lor este provocatoare, e limpede că dispun de fonduri uriaşe, dintre care o parte provin din surse oficiale — din bugetul de stat al Bonn-ului şi Washingtonului.

În Berlinul occidental staţionează unităţi militare americane, engleze şi franceze. În felul acesta, duşmanii R.D.G. se simt bine ocrotiţi. Dar faptul staţionării acestor unităţi militare în Berlinul occidental prezintă un pericol mai ales prin efectul psihologic exercitat asupra acelora care visează revanşa şi — hai să spunem lucrurilor pe nume — războiul.

Cine-şi va face bagajele ?

Nu e greu de înţeles că, în asemenea situaţie, Republica Democrată Germană şi toţi cei interesaţi în menţinerea păcii în Europa vor să pună capăt unei stări care poate avea urmări dintre cele mai dăunătoare. Toţi cunosc propunerile într-adevăr concrete în legătură cu aceasta, propuneri care se pot exprima prin următoarea formulă : Berlinul occidental să fie transformat într-un oraş liber — demilitarizat.

Uniunea Sovietică, întru totul susţinută de R.D.G. şi de celelalte ţări socialiste, propune transformarea Berlinului occidental într-un oraş liber. Prin urmare, nu-i vorba de instaurarea în Berlinul occidental a unui regim socialist. Singura problemă care trebuie reglementată — este cum să fie făcută inofensivă bomba, care poate exploda din clipă în clipă. Libertatea oraşului ar fi garantată prin eforturi comune de marile puteri. Nimeni n-ar putea fi împotrivă ca în Berlinul occidental să fie aduse cîteva contingente militare. Printre ele ar putea figura şi căştile albastre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Walter Ulbricht, preşedintele Consiliului de Stat al R.D.G., a făcut următoarea declaraţie în legătură cu aceasta : „După încheierea tratatului de pace, viaţa oraşului liber — Berlinul occidental nu va fi tulburată de nici un regim de ocupaţie, nici de acţiunile centrelor de spionaj, nici de activitatea posturilor de radio-emisiune speciale, care şi-au asumat rolul de instigatori ai războiului rece, nici prin alte măsuri menite să servească la pregătirea războiului. Asta înseamnă : Berlinul occidental nu poate fi folosit nici în dauna intereselor Republicii Democrate Germane şi a ţărilor socialiste, nici în dauna Statelor Unite, Angliei, Franţei, Republicii Federale Germane, cît şi a altor state din Apus. Se prea poate ca unii să dea anumite semne de nervozitate lipsită de temei, cînd, în procesul de neutralizare a Berlinului occidental, pe străzile lui vor apare căştile albastre ale soldaţilor O.N.U. Dar de unde atîta teamă faţă de neutralitate ? Locuitorii Berlinului occidental n-au nici un motiv pentru aceasta. Se vor găsi totuşi unii care îşi vor face bagajele, anumiţi indivizi suspecţi care activează în organizaţia lui Gehlen sau în aparatul domnului Allan Dulles. Ei vor trebui să părăsească Berlinul occidental. Dar, pentru locuitorii lui, acest lucru este complet indiferent, nu-i va impresiona absolut deloc".

Un principiu unic

Unele personalităţi politice vest-germane declară că drumurile de acces spre Berlinul occidental trebuie să rămînă libere. Domnul Maurice Schumann, în recenta lui apariţie la televiziune, a subliniat că, în cazul de faţă, este vorba de „o problemă principială".

Care este poziţia conducătorilor Republicii Democrate Germane în această chestiune ?

Walter Ulbricht a declarat cît se poate de clar : „Nu intenţionăm să barăm drumurile de acces în Berlinul occidental". „Se înţelege de la sine, a mai adăugat el, că problema transportului prin teritoriile ce ne aparţin intră în competenţa noastră, deoarece atari probleme intră de obicei în competenţa oricărui stat suveran".

Dacă Berlinul occidental va deveni un oraş liber, al cărui statut va fi garantat de către Organizaţia Naţiunilor Unite, cît şi de marile puteri, ai căror reprezentanţi vor avea dreptul să se afle în oraş, atunci problema accesului în oraş va fi rezolvată de la sine. Deci, în realitate, „problema principială" ridicată de domnul Schumann e o problemă fictivă. Problema esenţială constă în necesitatea de a face inofensiv focarul de război, prin măsuri efective, care să corespundă singurului principiu valabil în cazul de faţă — intereselor păcii.

Iată deci care este situaţia în momentul de faţă în Berlinul occidental. Nu mai există nici un temei ca această situaţie să mai dăinuie. Uniunea Sovietică şi aliaţii ei au dat şi aşa dovadă de prea multă răbdare, şi se vor feri şi pe viitor să întreprindă ceva ce ar putea constitui o ameninţare la adresa păcii.

Pierre Durand

A XII-a ANIVERSARE A REPUBLICII POPULARE CHINEZE

Şa-Ou

Scrisori de pe şantier

Din copilărie vă cunosc,
stele luminoase şi curate.

Astăzi străluciţi şi pe pămînt,
flăcări vii, priviri scînteietoare.

Muntele cu piscuri pîn' la cer,
parcă-i trupul unui vechi balaur.

Solzii lui de-argint şi mărgărint
strălucesc aprins ca diamantul.

Peste cîmpuri, se stîrneşte vîntul
ridicînd vîrtejuri de nisip.

Şi pe povîrnişurile-nalte
se înalţă cîntec de motoare.

Peste apele torentului năvalnic,
creşte-ntr-una stăvilarul nostru.

Un torent nestăvilit de oameni
a înfrînt torentele de munte.

Ceasul nopţii cade peste-ntinderi...
Dar de ce se risipeşte bezna ?

Jos, din valea riului, se urcă
zorii luminoşi ai dimineţii.

De pe creste, stăvilaru-mi pare
un vultur cu aripi desfăcute,

gata să-şi ia zborul spre înalturi....
Penele lucesc ca mărgărintul.

Umbrele prelungi se împletesc
şi cuprind ca-ntr-un năvod pămîntul.

Basmele străvechi, în noaptea-aceasta,
prind aievea trup sub ochii noştri.

Hai, prieteni ! Să urcăm spre slavă,
mult mai sus ca piscurile lumii !

Vulturul aripile-şi desface,
gata să-şi ia zborul spre înalturi.

Se înalţă cîntec de motoare
De pe povîrnişurile-nalte.

Cine-i oare acest gigant năpraznic
care face munţii să tresară ?

Apa-adîncă-a cerului sclipeşte :
craiul nou pluteşte ca o luntre,

despicînd întinderile clare
ale cerului întunecat.

Am venit aici, pe-naltul pisc,
să le strig, de-aicea tuturora :

Jos, la poale, noaptea e şi somnul :
sus, pe creste, beznele-au pierit !

Cîntece populare chineze

Coşurile

Coşuri mari norii-i iau cu asalt,
Parc-ar fi mîini de fum şi de fier.
Este oare copac mai înalt
Şi e bambus mai mîndru sub cer ?
Fumul alb despleteşte betele,
Înălţimea rîvnind-o cu jind.
Coşuri, coşuri — gigante penele,
Primăvara imens zugrăvind...

Cine a împodobit pămîntul

Numai verde, numai galben, val de val, fără hotare.
Grîul — zid crescut aicea, colo — fragede lăstare...
Cimpurilor cine oare le-a dat strălucire nouă ?
Mîinile-astea, ale noastre, ce trudiră amîndouă.

Incarc coşurile

Coşurile le-ncarc grabnic şi le port,
Cobiliţa se apleacă de efort.
Poţi să crezi acum, nevastă, cu adevărat :
Acest munte, acest munte
Singur l-am cărat.

In romîneşte de ANTON ILIESCU

Cine împarte „dreptatea" la Bonn...

Străbătînd ruinele provocate de un bombardament din care abia scăpaseră, doi cetăţeni au cules de pe stradă o sticlă de apă de colonie şi cîţiva cîrnaţi. S-au parfumat cu tot cuprinsul flaconului şi, înfometaţi, au înfulecat în grabă mezelurile. Au fost imediat judecaţi, condamnaţi la moarte şi executaţi prin decapitare.

Pe străzile unui orăşel polonez, un cetăţean a fost acostat şi pălmuit de un soldat german. Nenorocitul încercase să se apere, ceea ce a constituit o „insultă adusă Wehrmachtului". Pentru care fapt a fost imediat judecat, condamnat la moarte şi decapitat.

Doi cetăţeni cehi şi-au tălat „clandestin" porcul. Au fost judecaţi şi condamnaţi la moarte. Tot prin decapitare, bine înţeles.

Iată trei cazuri printre alte treizeci de mii culese din dosarele justiţiei naziste, pe vremea cînd „marele Reich" instala „noua ordine" în Europa. Treizeci de mii de execuţii individuale, care se adaugă milioanelor de asasinaţi în lagăre, precum şi milioanelor de prizonieri sau civili mitraliaţi în masă în faţa gropii comune. Treizeci de mii de execuţii care pecetluiesc de multe ori acte de rezistenţă împotriva regimului, dar care de alte, multe, foarte multe ori, răspund fie unor acte de legitimă revoltă, fie unui zîmbet ironic sau numai unei „neîncrederi" în victoria finală a bestialităţii naziste. Treizeci de mii de sentinţe capitale poartă semnăturile unor „judecători" şi nu mai pot fi deci puse în seama SS-ului anonim care, cu pistolul sau aruncătoarele de flăcări, asasina surizător bătrînii, femeile şi copiii. Treizeci de mii de cazuri ilustrează pentru totdeauna „justiţia" hitleristă : un aparat care fabrica moartea cu aceeaşi precizie tehnică şi cronologică cu care I. G. Farbenindustrie fabrica aspirina, sau, dacă vreţi, gazul cyclon.

Pentru amatorii de mostre, culegem la întîmplare referatul unui preşedinte de tribunal, care urmăreşte detaliile aducerii la îndeplinire a sentinţei pronunţate cu cîteva minute înainte. „Perdeaua care ascundea locul execuţiei a fost trasă. Apoi condamnatul a fost dus la ghilotină. Călăul mergea în frunte. După ce a dezgolit umerii condamnatului, l-a culcat pe scîndură. Capul condamnatului a fost separat de corp. Apoi călăul a anunţat executarea. Condamnatul a fost calm în timpul execuţiei. Corpul condamnatului a fost depus într-un sicriu în odaia de autopsie învecinată şi a fost apoi remis unui mandatar al Gestapoului din Posen. Execuţia a durat : a) din momentul aducerii condamnatului şi pînă a fost predat călăului 15 secunde ; b) din momentul în care a fost predat călăului şi pînă la executare 5 secunde. La ora 18 şi 19 minute execuţia s-a terminat".

Desigur că numele unui „judecător" care notează cu atîta sadică punctualitate împrejurările asasinării victimelor sale merită să fie cunoscut. Îl cheamă Walter Curth. A funcţionat în timpul războiului la tribunalele din Polonia, iar acum este consilier de curte la Mannheim. (R.F.G.). Şi execuţia de mai sus este una din cele treizeci de mii de acelaşi fel, după cum Herr Curth este unul din cei peste o mie de judecători naziştii care au comis asasinatele „legale" şi care împart acum din nou, nestingheriţi, „dreptatea", la tribunalele Germaniei occidentale. Asemenea jucători l-au achitat pe generalul SS Simon, sau pe sadicul antisemit Nieland din Hamburg. Ei au favorizat pe asasinii de la Arnsberg ai celor 208 cetăţeni sovietici deportaţi. Robele lor mînjite de sînge au acoperit fărădelegile unor asasini ca Bräutigam şi Globke, care şi-au recăpătat slujbele în Republica Federală. Ei sau consorţii lor au decis asupra înscenării judiciare de la Düsseldorf împotriva luptătorilor pentru pace. Ei au avut sarcina să scoată basma curată pe Oberländer, asasinul devenit ministru în guvernul de la Bonn.

Conform unui decret din octombrie 1945 al Consiliului Interaliat de Control, „toţi foştii membri ai partidului nazist, care au luat parte activă şi toate celelalte persoane care au participat direct la metodele penale ale regimului hitlerist trebuie să fie îndepărtaţi din funcţiile lor de judecător şi procuror şi nu mai pot ocupa asemenea funcţii". Dar, aşa cum mărturiseşte însuşi procurorul general federal Dr. Güde, „masa judecătorilor şi procurorilor actuali era deja în funcţie în justiţie între 1933 şi 1945". „Justiţia a pierit, dar ei au supravieţuit" a declarat în octombrie 1958 acelaşi Güde. Enumerarea acestor sîngeroşi supravieţuitori o face un voluminos document editat recent de către „Comitetul pentru unitatea germană" şi care se intitulează „Acuzăm ! 800 judecători hitlerişti sîngeroşi — sprijinitori ai regimului militarist al lui Adenauer". Pe de altă parte, „Uniunea luptătorilor împotriva fascismului, din R. S. Cehoslovacă" a publicat o altă listă cu 230 foşti judecători şi procurori naziştii, care au comis crime în timpul războiului în Cehoslovacia şi care acum ocupă funcţii importante în aparatul judiciar din R. F. G. Lista se referă la un număr de aproximativ 11.000 execuţii de cetăţeni cehoslovaci căzuţi în ghiarele justiţiei cu svastică. Documente similare au fost editate în Polonia, ceea ce urcă şi mai mult cifrele ororilor comise de actualii judecători din Republica Federală. La ora de faţă, peste 1.100 judecători germani trebuie să răspundă de crimele lor din fostele teritorii ocupate.

Într-adevăr, slugile docile ale imperialismului nazist, răspunzătoare de cele peste 30.000 asasinate camuflate juridic, funcţionează azi în ministerele republicii federale, la tribunalele federale, la tribunalele supreme ale landerelor, la tribunalele regionale, la acele de primă instanţă şi la alte instanţe speciale. Nici o măsură juridică sau administrativă nu ameninţă să-i coboare de pe locurile pe care le ocupă. S-a aşteptat fără îndoială expirarea anului 1960, dată la care, conform codului penal federal, se prescrie urmărirea crimelor (presupunîndu-se că a trecut 15 ani de la comiterea lor). Crearea unui aşa zis „Oficiu central pentru urmărirea crimelor naziste" a fost anunţată de mai multă vreme de către purtătorul de cuvînt al guvernului de la Bonn, dar faptul acesta n-a avut decît semnificaţia de a linişti întrucîtva opinia publică internaţională şi de a cîştiga timpul necesar prescrierii. De altfel, din momentul acestei comunicări şi pînă la ora de faţă nu s-a auzit ca un asemenea „oficiu" să-şi fi început lucrările şi să tragă la răspundere pe cei vizaţi de amintitul document al Comitetului pentru unitatea germană. Ceea ce s-a auzit într-adevăr, a fost sau mărirea pensiilor foştilor judecători naziştii ajunşi la vîrsta retragerii sau plîngerile insistente ale victimelor fascismului şi ale familiilor lor de a li se acorda îndemnizaţii sau pensii corespunzătoare celor suferite. Atîta tot. De altfel, Fritz Schaeffer, ministrul federal al justiţiei, s-a opus categoric publicării în R.F.G. a documentelor referitoare la crimele juriştilor naziştii, considerîndu-le... „atacuri" iar pe autorităţile cehoslovace... „agresori".

Dacă, după ce cunoaştem toate ororile săvîrşite de imperialismul nazist, ne mai impresionează totuşi detaliile sîngeroasei justiţii brune a călăilor ei în robă, nu trebuie să ne surprindă faptul că cei peste 1.100 de responsabili ai celor peste 30.000 de crime se mai află azi în poziţiile-cheie ale magistraturii federale. Cînd Krupp sau Thyssen, I. G. Farben sau Pferdmenges (care au pregătit economiceşte agresiunea hitleristă — şi subjugarea Europei) conduc din nou economia Germaniei occidentale ; cînd foştii ofiţeri ai Wehrmachtului (care au scăldat în sînge continentul nostru de la Pirinei la Volga) reorganizează pentru un nou „blitzkrieg" Bundeswehrul ; cînd foştii acoliţi ai lui Ribbentrop şi Rosenberg (care au pus la cale înjunghierea diplomatică a atîtor ţări învinse) formează cadrele de conducere ale Ministerului de externe de la Bonn, — faptul că justiţia a revenit şi ea la statuquo-ul hitlerist nu mai prezintă nimic aparte, nimic surprinzător. El este un argument în plus pentru cei care văd cu luciditate, în manifestările „führerilor" de azi ai Germaniei federale, cel mai categoric indiciu al preparativelor pentru cea de a treia incendiere a lumii. Numai că Herostraţii de la Bonn nu-şi dau seama de un lucru pe cît de elementar, pe atît de capital pentru viitoarea desfăşurare a evenimentelor mondiale : balanţa forţelor mondiale nu mai este nici cea din 1914 şi nici cea din 1939. Forţele socialismului şi ale păcii au posibilităţi nelimitate să paralizeze în faşă toate încercările politicienilor, militarilor, industriaşilor, bancherilor, diplomaţilor şi judecătorilor (hitlerişti sau neohitlerişti) de a provoca o nouă conflagraţie.

M. Roşca

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin".

Biblioteca
Biblioteca raională
Odorheiu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

Anul IV, Nr. 20 (79) • 15 octombrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

SECOLUL DE AUR

Există o frumoasă poezie a lui Nazîm Hikmet intitulată : „Secolul xx", scrisă în 1948. E un dialog între eroul liric și iubita lui. Femeia visează cu ochii deschiși. Ea spune :

— De ne-am culca
și-am adormi
și ne-am trezi peste
un veac,
iubitul meu...

la care bărbatul îi răspunde printr-o pasionată pledoarie în apărarea secolului nostru, secolului în care el trăiește, în care luptă pentru o lume mai bună, exprimîndu-și mîndria de a fi fiul „acestui secol jalnic și măreț".

Femeia :

— „Dar peste-un veac,
iubitul meu...
— Peste un veac
de-acum încolo ? Nu.
Mult mai curînd,
și, peste orice piedici,
aceste zile vor pieri,
trezindu-se din nou
la viață,
și, spre sfîrșitul lui
va străluci,
încununat de frumusețe,
veacul acesta,
veacul meu,
această noapte-ngrozitoare
în care aurora
se zămislește-n chinuri,
va străluci sub
pulberea de raze
ca ochii tăi,
ca ochii tăi, Hatce..."

Am citit nu o dată această poezie. Am meditat adeseori, cu ani în urmă, asupra ei.

Am văzut de curînd filmul bulgar „Noi am fost tineri", premiat la festivalul din acest an, dela Moscova. El povestește un episod din lupta eroică a tineretului bulgar împotriva agresorilor fasciști. E un film care palpită de viață, de adevăr, de sinceritate, de patos revoluționar. Alături de tinerii organizați într-un grup de luptă apare figura episodică dar de neuitat a unei tinere fete infirme. Legată de fotoliul ei cu rotițe, stă în fața ferestrei. Fereastra dă spre o curte mizeră. Fata are o pasiune fotografiază. Vrea să alcătuiască un album al timpului ei, să prindă instantaneele sumbre, grotești, duioase, crude ale acelor zile. O vedem fixînd în obiectivul aparatului oberlihturile gemene ale ferestrei de peste drum, pe care benzile de hîrtie lipite amintesc două cifre : XX.

— Ce faci acolo ? o întrebă Dimo, băiatul din vecini pe care ea îl iubește în taină. Fetița infirmă are un umor trist.

— Admir secolul XX.

Avea dreptate fetița. Și acesta e secolul XX : o curte mizeră; țipătul sirenei de alarmă, bombardamente, camuflaj, întuneric, suferință. Dar secolul XX, așa cum ne-o spune prin graiul imaginilor filmul bulgar, e mai el însuși, mai adevărat, mai esențial, mai semnificativ în lupta cu întunericul, în cercurile albe de lumină ale lanternelor pe care tinerii revoluționari le țin în mînă, cercuri pe care le vedem luminînd caldarîmul străzilor, cercuri de lumină care înaintează, se caută, se întîlnesc, se ating, se îmbrățișează, și iar înaintează, dincolo de suferință, dincolo de moarte...

Nu demult am fost în Uniunea Sovietică. Am revăzut-o după mai bine de-un deceniu. Un deceniu e a zecea parte dintr-un secol. A cita parte dintr-o viață? Dintr-o generație ? Din generația mea? Știam desigur din lecturi, din relatări orale cîte s-au transformat în acest interval, cunoșteam ritmul construcției desfășurate a comunismului, a economiei, a culturii U.R.S.S.

Dar, ca totdeauna, o distanță incalculabilă desparte ceea ce auzi, citești, de ceea ce vezi și trăiești prin propriile tale simțuri.

Am străbătut, pătrunsă de admirație și de uimire noile, imensele, splendidele cartiere ale Moscovei, Leningradului, Kievului.

Am privit liniile armonioase ale clădirilor, culorile lor vesele, magazinele moderne, elegante, pline de mărfuri și de cumpărători.

Am călătorit în TU 104, dela Moscova la Kiev, avînd ca vecini niște țărani din Siberia. Ei și-au lăsat desagii în garderoba din fundul avionului și s-au instalat în fotoliile confortabile, avînd aerul că toată viața n-au cunoscut decît asemenea mijloace de locomoțiune.

Am pătruns cu greu la expoziția desenatorului francez Jean Eiffel, deschisă în acele zile, la Kiev, din pricina publicului care stătea ciorchine la ușă, nemaiîncăpînd în sala arhiplină.

La „Ermitaj", în Leningrad, am putut avea o imagine sinoptică a evoluției pictorului italian Renato Guttuso, într-o bogată expoziție retrospectivă. Am aflat de asemenea cu satisfacție că muzeul „Ermitaj" i-a achiziționat cîteva din cele mai recente lucrări. Acestea reprezintă o etapă de echilibru, de maturizare, de umanism social profund în arta lui Guttuso.

Seara, la Moscova, pe treptele soclului, în jurul statuii lui Maiakovski, în mijlocul mulțimii de tineri, am ascultat pe unii dintre ei recitînd versurile incandescente ale ilustrului tribun, pe cele dulci ca mierea și amare ca veninul ale lui Esenin, precum și propriile lor versuri, tinere, naive, clocotitoare.

Am stat de vorbă cu tineri poeți, consacrați de public și de critică. Le-am ascultat versurile, pătrunse de-o sfîntă intransigență revoluționară, de ură împotriva a tot ceea ce ar putea umbri profilul moral al omului comunist sau scăldate în lumina delicată, de vrajă, a celui mai înălțuitor lirism.

În 1950 imensele răni, deschise de război, deabia se cicatrizau. În toate aspectele vieții se resimțeau urmele supraomenescului efort depus de poporul sovietic pentru reconstrucție. Viața era încă foarte aspră, deși inepuizabila vitalitate, duioșie și voie bună a poporului, încrederea fermă în forțele sale și în victoria comunismului, îndulceau și pe atunci contururile dure ale peisajului social.

Azi, acest peisaj e simțitor schimbat. În ciuda faptului că poporul sovietic face eforturi pentru a asigura condiții optime de apărare, standardul de viață mult superior, puterea de cumpărare mărită, abundența produselor de tot soiul, calitatea produselor tehnice se impun chiar celei mai superficiale priviri. În sfera morală te încîntă buna dispoziție, echilibrul, încrederea, optimismul lucid al omului sovietic.

Dragostea fierbinte care unește poporul de conducătorii Partidului, de tovarășul Hrușciov personal, se simte din tot: din vorbe, din priviri, din zîmbete. Există o nuanță de duioșie, de intimitate, aș spune, care dă acestor legături de încredere, de afecțiune, de respect, o deosebită valoare umană. Nimic pompos, nimic rigid, nimic oficial în atitudinea oamenilor sovietici : o privire clară, pătrunzătoare, o autocritică nuanțată de umor, de ironie.

O călătorie în Uniunea Sovietică e ca o baie miraculoasă, ca o minunată hidroterapeutică sufletească. Simți curentul puternic, de nestăvilit al forțelor populare în curgerea lui impetuoasă spre un țel grandios. Ieși mai vital, mai echilibrat, mai hotărît, dintr-o asemenea călătorie.

Adevărul proclamat solemn în Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, că „actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism", a căpătat pentru mine, în contact cu pămîntul, cu aerul marei patrii a comunismului, o rezonanță nouă, răscolitoare.

Am simțit cu mare acuitate mîndria de a aparține acestei generații, de a fi un fiu al secolului meu.

Ce altă generație a mai parcurs, prin sînge, prin lacrimi, prin lupte, o asemenea traiectorie istorică?

Ca și eroul liric a lui Hikmet, simt și afirm mîndria mea profundă, că pot străbate împreună cu tovarășii mei, această etapă extraordinară a evoluției omenirii, că urc aceste trepte, că trăiesc în aceste decenii, în acești ani, în aceste zile, și nu în altele, chiar dacă vremurile ce vor veni după noi, vor fi așa cum știm că vor fi, așa cum luptăm să devină : vremuri de pace, într-un univers deplin umanizat, în care valorile create de munca și geniul uman vor înflori așa cum noi de-abia putem întrezări, în cele mai fantastice visuri ale noastre.

Maria Banuș

Alfred Margul-Sperber

Programul

Poporul sovietic a trimis
Doi vrednici fii ai săi să cucerească
Necercetata-ntindere cerească,
Înfăptuind un vechi, fantastic vis.

Acum Programul Marelui Partid
Îi duce cu statornică vigoare
La cucerirea vremii viitoare
În care zări de aur se deschid.

Cînd printr-o muncă fără de istov
Programul va ajunge la-mplinire
Spre-o multimilenară fericire,

Scăldat va fi pămîntu-n strălucire
Cum l-au văzut Gagarin și Titov
Cînd navigară prin nemărginire.

În romînește de Al. Philippide

Constantin Abăluță

Cosmică

Eroilor zborului cosmic

Din ceturile albe ale gravității,
ți-ai smuls trupul, om sovietic.
Simțurile tale ca niște note muzicale
au ieșit din spațiul îngust al pămîntului —
neîncăpătoare cutie de rezonanță —
au năvălit în văzduhuri înalte
și-au înscris pe portativul razelor solare
(soarele însuși fiind o imensă cheie de sol a luminii)
primul, grandiosul, oratoriu cosmic
pe care inimile noastre, aceste minuscule aparate cu tranzistori,
l-au captat cu antenele lor invizibile
să-l poată transmite urmașilor,
făcîndu-ne să simțim aevea
chinul dulce al imponderabilității.

În largul firii cu legile ei suple și armonioase,
printre orbitele eliptice ale miriadelor de stele
înălțîndu-se ca un colier la gîtul veciei,
acolo unde lumina se zbate neputincioasă
să arginteze cu suflarea ei generoasă, măcar pentru o clipă
încremenirea cristalină a întunericului —
racheta
a fulgerat un drum nou.
un ecuator mărind raza de acțiune a gîndirii omenești,
o linie nouă în palma deschisă a galaxiei :
linia comunismului.

FLORILE PRIETENIEI

Zecea lună din an se mai cheamă aici, pe pămîntul de lîngă Dunăre și Carpați „Luna prieteniei romîno-sovietice". E o numire de calendar revoluționar, rodul firesc al unei prietenii nedesmințite de secole întregi, rodul unei prietenii ajunsă la înflorirea ei maximă printr-o comuniune unanimă de idealuri în zilele noastre.

Cronicarii care au caligrafiat istoria cu cerneală de chinoroz au lăudat deseori vitejia cazacilor de la pragurile Niprului chemați de „hospodarii" romîni într-ajutor în luptele împotriva spahiilor otomani și memoria lucidă a poporului nu uită nici bătăliile comune de la Plevna, Rahova și Grivița, după cum nu pot fi uitate nici luptele cot la cot, antifasciste, de la Turda și Oradea Mare. Nu e colț al patriei noastre care să nu adăpostească în țărîna ei trupurile eroilor romîni și sovietici, fără de jertfa cărora biruința asupra fascismului n-ar fi fost cu putință. Copiii, frații și tovarășii lor în viață, reîntorși la munca pașnică, au adaus, de șaptesprezece ani încoace, vechilor monumente de arme, noile monumente ale prieteniei și întrajutorării socialiste. Pe carcasele a mii de agregate și utilaje industriale, ridicate în anii noștri de la o margine la alta a patriei, strălucesc săpate în oțel inscripțiile marilor uzine sovietice producătoare de mașini. Ele exprimă în modul cel mai direct forța materială a acestei puternice și tradiționale prietenii.

E o mîndrie cu totul îndreptățită pentru noi, că, devenind stăpîni în propria noastră casă, sub conducerea încercată a Partidului Muncitoresc Romîn și urmînd cu fermitate învățătura marxist-leninistă, sîntem — alături de celelalte țări de democrație populară — printre primele țări din lume care desăvîrșesc construcția socialistă și cărora li se deschid în față zorii comunismului.

În acest an, „Luna prieteniei romîno-sovietice" coincide cu un eveniment epocal în istoria întregii omeniri progresiste, coincide cu apropiata deschidere a Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. Și tocmai acesta e Congresul ale cărui idei motrice sînt dominate de Programul concret și practic al făuririi societății comuniste. Pentru prima oară în milenara istorie a umanității, partea cea mai înaintată a omenirii, poporul sovietic, dezbate nu numai cea mai generoasă dintre ideile care au țîșnit vreodată din sufletul omului, ci condițiile concrete, practice și nemijlocite în care ea, încetînd să mai fie un vis îndepărtat, devine cea mai sfîntă poruncă a zilelor noastre, a generației noastre, a contemporaneității.

In acest an „Luna prieteniei romîno-sovietice" capătă un adaus de strălucire printr-un amănunt emoționant. Pe pămîntul patriei noastre a sosit pilotul cosmonaut Gherman Stepanovici Titov.

Oaspele Cosmosului, este oaspele Romîniei socialiste. Îl salutăm cu nețărmurită bucurie, aici, în Bucureștiul Griviței Roșii, în Bucureștiul peste al cărui văzduh a zburat Vlaicu, pe cel care s-a întors biruitor din marea călătorie de 25 de ceasuri în jurul Pămîntului. Parcă toate gospodăriile colective ale țării au dat cîte un spic de grîu pentru a se coace pîinea de aur cu care l-am întîmpinat pe cosmonaut. Și poate că de acolo, de sus, de unde bătrîna noastră planetă seamănă ea însăși cu o pîine rotundă, printre oceanele și pădurile pe care le va fi văzut, Gherman Stepanovici Titov a întrezărit, în fulgerarea unei secunde, vîrfurile de piatră ale Carpaților noștri, cîmpiile pline de freamăt. El a venit să le vadă acum, de aproape.

Prezența eroului cosmonaut printre noi sporește caracterul sărbătoresc al acestor zile de toamnă. Sîntem fericiți să-i putem arăta noile cartiere ale Bucureștiului, ridicate pe locuri odinioară năpădite de mlaștini și bălării, noua și minunata sală a Palatului R.P.R., uzinele și fabricile noastre socialiste, noile cartiere muncitorești.

În această sărbătorească și memorabilă „Lună a prieteniei romîno-sovietice" poporul romîn salută, în Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. și în mărețul său Program, zorii comunismului pe pămînt, iar în oaspetele tînăr și viteaz ce ne vizitează țara, în pilotul-cosmonaut Gherman Titov, salută izbînda viitoare a comunismului asupra forțelor naturii. Nimic nu e mai firesc ca victoria asupra exploatării capitaliste să fie urmată de victoria asupra forțelor naturii. Practic, atunci va fi repurtată cea mai mare victorie a omului, el va dobîndi dreptul de a se socoti nemuritor. Prezentul intră cu pași mari în viitor.

L.

TRIBUNA SCRIITORULUI TÎNĂR

ORIZONTURI

Nu fără emoție pătrund în această agora publicistică deschisă cu generozitate generației noastre, entuziastă, febrilă, născută spiritualicește în furtuna înnoirilor socialismului, furtună purificatoare, dărîmătoare de false mituri, de dogme și măști, de tot ce se împotrivește dialecticii vieții.

Cît de bogată e sufletește, cît e de frămîntată și cuprinsă de neliniște creatoare, cît e însetată de cunoaștere o dovedesc varietatea, ineditul și aria atît de largă a problemelor „cuvîntate" aici. Un adevărat zăcămînt aurifer de sensibilitate, de intuiție și trăire efectivă în contemporaneitate, traduse în linii severe sau mai capricioase de idei, dar în totdeauna energice, încărcate în sens leninist, de vis și optimism.

De la probleme privind orizontul cultural al generației noastre scriitoricești, pînă la imperativul confruntării permanente cu viața, cu problemele realității socialiste, de la probleme de istorie literară pînă la specificul prozei fantastice de pildă, se înscrie o spirală nervoasă de întrebări și răspunsuri, de soluții neașteptate. Ori a intra în consonanță cu acest univers e un prilej de emoție care nu poate fi ușor disimulată.

Iată două din frămîntările mele „intime" : Care este perspectiva poeziei filozofice actuale — și subsumate acestei idei : cîteva rînduri despre lărgirea continuă, în plan etic a tematicei poeziei noastre ca urmare a practicei impetuoase a construirii socialismului și comunismului.

Modalitatea filozofică în poezie e legată, în general, de un anumit stadiu al practicei sociale a omului, în cadrul căreia se resimte necesitatea tot mai diferențiată a unor complexe generalizări. Sondajul în realitatea înconjurătoare — naturală și socială — sau în subiectivitatea umană, istoric vorbind, s-a soldat de la Lucrețius, de pildă, cu al său poem „De rerum natura" de la monologul lui Hamlet și pînă la eminesciana „La steaua", sau arghezianul „Cîntare omului" cu valori de cunoaștere poetică nepieritoare. Departe de a identifica poezia cu filozofia, neidentificabile datorită particularităților și deosebirilor specifice manifestate în limbajul și expresia fiecăreia, nu e mai puțin adevărat că poezia de factură filozofică (cu o pondere deosebită în ansamblul poeziei) existînd din cele mai vechi timpuri manifestă astăzi o prezență din ce în ce mai vie. Cu o sferă tot mai largă, cu o diversitate de probleme tot mai surprinzătoare, poezia de expresie filozofică capătă certificat de cetățenie, ocupă un loc de frunte, și lucrul e firesc, saltul în macro și microcosmos (ca să ne referim numai la această zonă de cunoaștere) realizat de știința contemporană și în special de către știința sovietică, nu poate să nu aprindă imaginația creatoare a poeților. Evident, simpla transportare a datelor științei în limbajul poeziei chiar dacă exaltă imaginația nu creează expresia poetică lirico-filozofică, după cum simpla lectură a teoriei einsteiniene a relativității restrînse sau generalizate, informarea asupra teoriei cîmpurilor sau inepuizabilității materiei cum greșit mă asigura un prieten poet (toate aceste lucruri, îmi spunea el, îmi declanșează adevărate jerbe de imagini), nu reușesc să creeze idei poetico-filozofice. Traducerea în imagini concret-senzoriale a semnificațiilor filozofice pe care le implică aceste date, nu se poate realiza nemijlocit, la un nivel corespunzător, fără înarmarea cu concepția materialist-dialectică, fără însușirea generalizărilor pe care le realizează aceasta asupra datelor cunoașterii umane. Naivele și vechile filozofări poetice (prezidate de dibuiri și încercări de cunoaștere primitiv-metafizice,) ca și scepticile clamări poetico-filozofice de acum cîteva decenii, (omul, univers monoton / crede să mărească bunurile / și din mîinile sale febrile / NU IES CONTINUU DECIT LIMITE) (Mila de G. Ungaretti) primesc replica poeziei noastre actuale care interpretează înfrîngerea limitelor cunoașterii, înfrîngerea energiei și gravitației, zborul printre aștrii, perspectivele miraculoase ale gîndirii comuniste. Un vast registru de semnificații, specifice omului și epocii noastre, se deschide în fața poeziei actuale din acest unghi de vedere, și nu poate inspira decît optimism alegerea acestei modalități de către poeții noștri cei mai talentați. La nivelul treptei filozofice de înțelegere a lumii înconjurătoare, oferit de către gnoseologia materialist-dialectică, e de așteptat să fixăm liric pentru generațiile viitoare, cu incandescența care caracterizează simțirea noastră, legenda vie a unui nou luceafăr la care s-a ridicat frumusețea pămînteană, sau unei stele spre care omul se îndreaptă apropiindu-se de mersul luminii, și atîtea, atîtea alte fascinante și nebănuite motive care să înaripeze gîndurile cititorilor contemporani.

A doua chestiune legată de lărgirea continuă a artei tematice a poeziei noastre — de altfel nedespărțită de aspectul discutat înainte — mi-a fost sugerată de studierea „Proiectului de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice".

Numai la un capitol dacă ne referim și anume la cel dedicat „formării conștiinței comuniste" descoperim un luminos și complex catechism moral, un adevărat „codex" etic al constructorului comunismului. Sînt poate prozatorii și dramaturgii mai de invidiat decît poeții în abordarea cu succes a acestor probleme datorită mijloacelor mai complexe și specifice ale genurilor lor ? Cred că nu. Pentru a cînta „cu un ceas mai devreme" viața, poeții surprind în cîntecele lor acele trăsături morale esențiale ale omului înaintat, dăruit cauzei comunismului, creează profiluri și ipostaze lirice care să miște inimile, să angajeze conștiințele în realizarea celui mai luminos vis al umanității : comunismul. Cele douăsprezece puncte ale codex-ului amintit, puncte de plecare pentru mii de poeme închinate omului nou respiră o mare puritate și înălțime morală.

Omul despovărat de stihia capitalului, liber pe visele și năzuințele sale, așa cum nu l-a visat nici o utopie oricît de îndrăzneață ar fi fost, ființa lui perfectibilă se apropie de perfecțiune. Morala comunistă — „cea mai dreaptă și mai nobilă morală care exprimă interesele și idealurile întregii omeniri muncitoare" tradusă în devotamentul pentru cauza comunismului, în munca conștiincioasă pentru binele societății, în conștiința datoriei obștești în spirit colectivist, cinste și sinceritate — elementul cel mai profund al universului spiritual al omului nou, asigură deasemenea poeților noștri o multitudine de motive inspiratoare.

Înzestrat cu seismograful cel mai fin care înregistrează mișcările sufletești, chemat să exploreze mereu universul moral al omului nou, poetul, prin natura menirii sale, e chemat să fie alături de oameni, de frămîntările lor. Contactul cu viața exclude tratarea lejeră, de sus, proprie așa-numitei poezii de notație sublimată în impresii vagi, din lipsă de cunoaștere, de idei (practica unor poeți tineri, cu viziuni minor-impresioniste de a expedia la adăpostul unor notații picturale obiectul însuși al poeziei : omul, fantezia creatoare a acestuia, ideile lui — recidivează din ce în ce mai puțin).

Proiectul de Program, valoros îndreptar teoretic-comunist, deschide și pentru noi un adînc orizont în cunoașterea pasiunilor și ideilor înaintate ale oamenilor muncii, ale acelei umanități care năzuie spre treapta cea mai înaltă a istoriei. E o datorie înaltă a tuturor, să chemăm cu versurile noastre această umanitate pe culmile însorite ale zilei de mîine.

Vasile Nicolescu

PROFILURI LITERARE

TOMA GEORGE MAIORESCU

De la debuturile lirice reșițene, încărcate de firești naivități și teribilisme juvenile, ale lui Toma George Maiorescu, au trecut mai bine de 15 ani, răstimp în care poetul nu a încetat o clipă să se afirme în cîmpul literelor, mărturisindu-și necontenit, prin vers, reportaj sau articol, o vrednică de luat în considerație prezență în actualitate. Nu e vorba, evident, de o prezență formală, convențională, ci de una activă, determinată de o incontestabilă conștiință de artist militant, înregimentat de tînăr în oastea creatorilor animați de idealuri comuniste. Ceea ce, raportat la anii debutului, 1945—1946, înseamnă un act ce merită a fi evidențiat în chip special, pentru că, într-o vreme cînd nu puțini versificatori mai cochetau cu muzele decadentismului, tînărul stihuitor reșițean consemna în compunerile sale necazurile, mizeria și speranțele muncitorilor exploatați încă de capital. În ciuda aproape fatalelor capotări artistice, caracteristice cu deosebire perioadei de formație și ușor intuibile în poezia lui Toma George Maiorescu, prezența în actualitate, dublată de un real simț al orientării politice, au găsit nu arareori materializările lirice scontate, capabile să transmită autentice emoții estetice. Judecate retrospectiv, aceste materializări au însemnat tot atîtea recorduri personale, îmbunătățite de la an la an și de la volum la volum. Poemul **Întoarcerea în patrie** (1955) reprezintă, astfel, față de placheta **Lespezi pe un veac apus** (1947) un remarcabil pas înainte, așa cum **Ritmuri contemporane** (1960) marchează, la rîndul lui, o și mai mare apropiere a poetului de tărîmurile fertile ale artei cuvîntului. E o apropiere pe care o deslușim lesne și în cele mai noi producții lirice încredințate tiparului și mai ales în poemele: **Ochii Danielei (Contemporanul** din 23 septembrie 1960), **Tăcerea (Gazeta Literară** din 18 august 1960) și **Dialog între cosmonaut și dumnezeu (Gazeta Literară** din 5 octombrie 1961), care, oricît ar fi de discutabile în unele articulații ale lor, rămîn piese reprezentative pentru stadiul actual al evoluției sale.

Toma George Maiorescu are un simț al esențelor bine educat și, ca urmare, nu se risipește în a-și nota reacția sentimentală față de orice fenomen al actualității. Erotica și peisajul, bunăoară, îl interesează, deocamdată, mai puțin ca valori estetice în sine. În centrul atenției sale se arcuiesc, cu consecvență, întrebările în legătură cu soarta omenirii, aflată la răscruce, problemele majore ale contemporaneității, înțelese în semnificațiile lor umane politice și considerate în valabilitatea lor planetară. Războiul și pacea, trecutul odios și prezentul încurajator, tentativele cercurilor imperialiste de a întoarce roata istoriei, încrederea necondiționată în forța invincibilă a noului întruchipat în comunism, sînt dominante ale preocupărilor sale lirice din ultimii ani, evidențiind adîncul umanism al viziunii, partinitatea atitudinii. Toate aceste elemente, ca și altele complementare, îl impun ca poet, prin excelență, politic, cu orizonturi însă atît de cuprinzătoare, încît circumscriu, între limitele lor, problematica actuală a întregii omeniri. Nu întîmplător vorbește el, de aceea, adesea, în numele umanității și se consideră, ca în **Ochii Danielei**, „cetățean al secolului" nostru, cointeresat în rezolvarea chestiunilor vitale ale lumii, sau visează romantic la apropiatele vremuri cînd comunismul va instaura era „fericirii pe pămînt" (**Presimt Ziua Unu**). Visul înaripat nu cunoaște însă restricții spațiale și temporale. E firesc, deci, ca poetul, comentind epocalele victorii ale științei sovietice, să-și imagineze, fără a cădea în apele utopiei, epoca în care se va alcătui „prima, universala, integrala Comună Cosmică" (**Odă Cosmică**).

Dimensiunile pe care se mișcă, sub acest unghi, Toma George Maiorescu nu sînt, așadar, înfeudate microcosmosului. Poetul manifestă, de altfel, reticențe repetate față de tot ce ar putea încorseta, cîtuși de cît, orizonturile inspirației, preferind să alunece nestingherit pe spațiile mari, gigantice, dialogînd cu istoria sau cu infinitul, ridicîndu-l pe om pe piedestalul de unic stăpîn al universului, doborîtor de mituri și veritabil demiurg, așa cum apare el în ipostaza de cosmonaut sovietic din cea mai recentă poezie publicată de Toma George Maiorescu. Rămînînd credincios versului liber și arhitecturii concepute, în fond, savant, își proiectează eul pe coordonate largi, vorbește de la tribuna omenirii, se arată neliniștit în legătură cu soarta de mîine a umanității amenințată încă de virulența agonică a cancerului imperialist și lansează chemări la lupta pentru pace, pentru viață, cum face în **Ochii Danielei**, cînd cere reprezentanților statelor lumii să voteze la O.N.U. pentru dezarmarea generală și totală.

Resorturile ce-i alimentează, de regulă, inspirația cu argumentele afective necesare transfigurării ideii politice de bază sînt cu deosebire două: amintirea și visarea. Coborîndu-le sau izolînd una din ele, prin accentuare exclusivă, poetul realizează compoziții adesea remarcabile. Din suita pe care am putea-o cita, amintim doar: **Retrospectivă în tinerețe, Tăcerea, Presimt Ziua Unu** și **Amintiri insîngerate**, în care versul are încărcături emoționale menționabile. Cele două resorturi acționează pe planuri opuse, utilizînd sisteme de imagini diferite, configurînd tablouri antitetice, care scot în evidență aplicațiunile structural temperamentale ale lui Toma George Maiorescu spre receptarea cu precădere a aspectului dramatic, tragic, al existenței umane (cînd acționează memoria, ca în **Amintiri insîngerate**) sau spre delinearea perspectivelor edenice pregătite lumii de orînduirea comunistă (cînd acționează visarea, ca în **Presimt Ziua Unu**). Evident, ambele resorturi au temeiuri afective și dau seva necesară coeficientului ideologic cu care operează poetul. Cînd ele sînt însă volatilizate sau înlocuite cu glasul exclusiv al rațiunii, poemul își pierde aproape automat capacitatea de a emoționa. E ceea ce se întîmplă deobicei în momentele în care Toma George Maiorescu, uitînd că e posesorul unor atari mijloace artistice, se avîntă temerar pe terenul mișcător al filozofărilor abstracte. Versul înoată atunci în proză și nici măcar ritmicitatea nu-l mai poate salva de la naufragiu, cum se întîmplă bunăoară în unele pasaje din dialogul dintre cosmonaut și dumnezeu, pasaje ce contrastează violent cu instantaneul ce surprinde, de pildă, în termeni de reală plasticitate, drumul navei cosmice printre spații.

Neîndoios, Toma George Maiorescu se numără printre poeții care au idei și știu să le valorifice, cel mai adesea și artistic. Pentru a le face sensibile recurge obișnuit la simboluri și caută să citească în implicațiile acestora semnificațiile ideologice urmărite. Textul capătă, atunci firesc, aură de poezie, ca în **Cîntecul pădurilor**, în unele secvențe din ciclul **Inima muntelui**, în **Nașterea culorilor**, sau în zguduitorul și totuși înălțătorul poem **Tăcerea** (închinat lui Henri Alleg). Cînd ideea se comunică, în schimb, nudă sau simbolul nu-și capătă concretizările lirice, firești — pentru că se subțiază pînă la entitate — poetul rătăcește printre cuvinte sau plutește în superficial, convertindu-se într-un simplu înregistrator, ca în **Skipetaria** sau mișcîndu-se practic doar pe una din dimensiunile preferate: orizontalitatea. Poezia e văduvită atunci de substanța ei emoțională sau de capacitatea ei obligatorie de a fora adîncurile și de a aduce la suprafață esențele strălucitoare.

Anacronică i se pare lui Toma George Maiorescu și folosirea modalităților poetice clasice. Ca urmare, folosește aproape cu exclusivitate versul liber, versul alb. Evident, adesea, cu succes. Condamnarea modalității clasice e, desigur, cu totul eronată: practica a demonstrat că se pot scrie versuri foarte bune despre actualitate și în formele „anacronice" repudiate de Toma George Maiorescu și că, în materie de modalități, fetișizările sînt periculoase. Căutarea de forme noi este notabilă însă la autorul **Tăcerii**, nu atît în adoptarea versului liber și a versului alb (care-și are deja o istorie în poezia noastră), cît în folosirea unui limbaj neologistic de proveniență științifică. Toma George Maiorescu e un însetat, dornic să fie la curent cu cele mai noi cuceriri și probleme ale științei și tehnicei (cf. interviurilor luate unor numeroase personalități din diferite țări). Familiarizarea cu aceste probleme i-a lărgit sensibil orizontul și i-a îmbogățit vocabularul, dînd universului de imagini folosit în poezie o nuanță stilistică particulară care unora le poate părea stridentă, dar pe care urmașii vor socoti-o, probabil, foarte firească.

Toma George Maiorescu se găsește în plină afirmare a talentului său poetic. Avem toate temeiurile să credem că neîncetata autodepășire de care vorbeam la începutul acestui medalion o să-l ducă tot mai sus pe culmile artei.

Aurel Martin

luceafarul
Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director: acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE:
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

CRONICA LITERARĂ de Gh. Achiței

ȘTEFAN LUCA: „Balul intelectualilor"

Au apărut în ultima vreme cîteva cărți, toate semnate de autori tineri, care ar merita mai multă atenție din partea criticii. Ne referim în special la: Dintre sute de catarge, de Haralamb Zincă; Anii tineri de Nicolae Țic; Front fără tranșee de Petre Sălcudeanu; Bogăția unui sărac de Ion Grecea și Balul intelectualilor de Ștefan Luca. Mai mult sau mai puțin — fiecare dintre aceste volume reprezintă, fără îndoială, o experiență ce interesează întregul nostru front literar. Căci dincolo de „laturile pozitive" și cele „negative", dozate întotdeauna cu multă prudență de către recenzenții sau cronicarii literari, există numeroase probleme comune tuturor. E vorba mai întîi despre o adevărată pasiune în urmărirea noului din realitatea noastră contemporană. Toate romanele la care ne referim abordează foarte diverse și noi teme pentru proza noastră realist-socialistă; formarea conștiinței înaintate a tinerilor muncitori (Anii tineri) consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective (Front fără tranșee), acțiunea grupurilor de partizani în cadrul luptei poporului pentru pregătirea istoricului act de la 23 August 1944, (Dintre sute de catarge), activitatea comuniștilor în prima etapă a revoluției noastre și antrenarea maselor largi populare în procesul de înfăptuire a marilor transformări care au avut loc după Eliberare (Balul intelectualilor). Trebuie remarcat apoi efortul prozatorilor amintiți de a realiza unele figuri reprezentative de comuniști. Desigur că între Bogăția unui sărac, bunăoară și Balul intelectualilor vom semnala evidente diferențe de valoare. Ele țin de modul în care scriitorii au înțeles să se documenteze asupra fenomenelor tratate, de exigența față de propria-le creație și probabil, de talent în ultimă instanță. Ștefan Luca se vede că a cunoscut îndeaproape viața orașului de provincie ardelean. Cu unele excepții mediul acesta formează substanța tuturor lucrărilor sale, începînd cu acea culegere de schițe satirice editată în 1954 — Cișmele și noroi — și terminînd cu Balul intelectualilor. Tema, ca atare, a format și în trecut obiectul unor opere remarcabile ale prozei romînești. Și dacă se poate vorbi la noi despre anumite tradiții tematice, apoi printre motivele prezente la scriitori din epoci diferite, e necesar să fie enumerată și „viața provincială" (Slavici, Sadoveanu, Rebreanu, Bassarabescu, Cezar Petrescu, Brătescu Voinești, Cazaban etc.). De altfel fiind în discuție noțiunea de tradiție am impresia că mai mult decît la oricare altul dintre confrații săi de generație, la Ștefan Luca este vizibil spiritul tradițiilor prozei ardelenești: Slavici, Agîrbiceanu, Rebreanu. Observația a fost formulată și de către cronicarul literar al Tribunei, Ion Lungu. Însăși ideea „Balului", ca subiect de narațiune, cred că își are sorgintea undeva la Rebreanu. Este un moment din Ion cînd întreaga familie Herdelea se află în fierbere, fetele se pregătesc toată ziua, nu mai au astîmpăr, visează cum are să fie... Se apropie balul, cel mai mare eveniment din viața micii localități. Exact aceeași neliniște, aceeași atmosferă în general, bine înțeles amplificată, determinată de condiții specifice o întîlnești și în prima parte a romanului Balul intelectualilor:

„Fetele se priveau una pe alta, își controlau găteala, îndreptau un amănunt al toaletei, de altfel nu prea complicată, fiecare avînd însă, fără s-o arate, grija cea dintîi peatru propria ei înfățișare. Valentina, în asemenea clipe, nu-și putea stăpîni sentimentul de invidie, urmărind mișcările pline de inconștientă feminitate ale surorii mai mici, Dorina. Subțire, în rochia albastră, cu guler răsfrînt, cu brațe copilăresc grăsuțe, făcea piruete mici, închipuindu-se de pe acuma sub ghirlănzile de brad și-n păienjenișul serpentinelor, desigur în brațele băiatului acela sfios, slăbuț, crescut prea repede, care vorbea gros". Ar fi greșit, de bună seama, să se deducă de aici că ne-am afla în fața unei producții epigonice. Dimpotrivă. Dar așa cum pe Agîrbiceanu, de exemplu, îl înțelegi mai bine după ce l-ai citit pe Slavici, tot așa, păstrînd proporțiile valorice cuvenite, vom înțelege mai ușor sensul romanului lui Ștefan Luca, raportîndu-l la ceea ce predecesorii ne-au lăsat moștenire, tocmai fiindcă avem în față un talent autentic cu posibilități multilaterale, format la școala unor temeinice și sănătoase tradiții de proză realistă. Balul intelectualilor e, de fapt, un roman satiric. Ardelenii au un fel deosebit de a face satiră. Cînd citești Budulea taichii sau Mara stai să te întrebi dacă scriitorul a vrut să biciuiască felul de comportare al personajului ori a vrut să vorbească serios despre el. Șarja, calamburul, poantele, sînt excluse din arsenalul satirei scriitorului. Umorul pentru cei care îl gustă astfel se obține de astă dată printr-o foarte discretă exagerare a datelor realului. Totul merge pe muche de cuțit, poți înțelege și una și alta. Însuși autorul pare a se autobiciui din cînd în cînd. Titus Herdelea a fost identificat de către toată lumea cu Liviu Rebreanu. Cine nu știe, totuși, cîtă maliție pune autorul lui Ion și al Răscoalei cînd descrie înfumurarea tînărului „domnișor"? La începuturile sale literare, în Cișmele și noroi, Ștefan Luca a încercat și șarja caragealescă, satira plină de vervă, spumoasă. A renunțat însă ulterior la ea. In Balul intelectualilor alternanța dintre real și imaginar în scopul obținerii unor efecte satirice e realizată cu mijloace sobre, fără a da naștere unor stridențe supărătoare ori a crea vreo clipă cititorului senzația de neverosimil. Prozatorul privește puțin cu ochi de mizantrop perechile ce se adună și se despart în vîrtejul dansului fiecare purtînd cu sine o poveste mai mult sau mai puțin melodramatică, un necaz mai mult sau mai puțin ridicol. „În clipa următoare, perechile înlănțuite, oferind același neschimbat aspect al unei săli obișnuite de bal. Cei care n-au intrat în vîrtej consultau lista de prețuri afișate la bufet, pipăindu-și cu discreție banii din buzunar".

Numai că necazurile își au cauze complet diferite la unii protagoniști în raport cu alții. Să nu uităm. Sîntem în seara zilei de 20 iulie 1946. Acțiunea romanului se petrece într-un orășel cu nume fictiv: Glodeni. Asistăm la primul bal al intelectualilor, de după război. Tradiția unor atari festivități anuale era mai veche în urbe fiind cotată ca „singurul eveniment de seamă al verii": „La balul meseriașilor merg numai meseriașii. Se rîde gros, se mîncă solid, se bea solid, nimic interesant. La cules e o beție generală, admisă prin tradiție. E prea mult vin pentru a-l prețui..." „Balul intelectualilor e însă o specie rară. Cred că una din descoperirile importante ale anilor de după primul război, bineînțeles, în splendoarea noastră de orășel. La el mergeau toți și toate. Toți care simțeau că-n inima lor bate o inimă de intelectual. Mergeau meseriașii patroni, fiindcă aveau fii și fiice care umblau la liceu. Mergeau mai-marii tîrgului, mergea și pretorul, fiindcă era șeful plasei, comisarul fiindcă avea idei, primarul fiind avocat". Iată, așa dar, adunat tot orășelul în ce are mai select, în această seară de iulie. Transformările care au avut loc după război în viața țării noastre se resimt și în comportarea locuitorilor, în concepțiile lor, în lumea lăuntrică a acestei adunături venită la Balul intelectualilor. „Băieții își schimbă vocile", în sensul că se maturizează, e o expresie lansată de un profesor, care revine frecvent, sugerîndu-se că oamenii încep tot mai mult să-și dea seama de rostul lor în societate, să cunoască pe adevărații prieteni și adevărații dușmani ai poporului. Numai într-o singură noapte — noaptea balului — în orășel au loc foarte multe întîmplări edificatoare pentru trepidația evenimentelor prin care trecea în acea perioadă țara noastră. Fostul primar Ghimbăveanu, un afacerist înrăit, e înlocuit cu un muncitor, Gavril Trifu. Reacțiunea pune la cale profanarea Cimitirului eroilor pentru a calomnia apoi politica Partidului Comunist. Dar răufăcătorii sînt surprinși asupra faptului și puși la punct. În asta constă de fapt întregul conflict al romanului lui Ștefan Luca. În general scriitorul lucrează cu biografii ample. Deși acțiunea cărții se petrece într-o singură noapte, unele capitole introduc cititorul în trecutul diverselor personaje pînă către începutul secolului nostru.

În centrul romanului se află familia lui Vasile Marian, un fel de țăran orășenizat, un „strămutat", ai cărui copii, ajunși acum oameni maturi, sînt prinși în iureșul evenimentelor și fiecare are cu totul alt drum. Atît Vasile Marian cît și soția sa, Ana, sînt oameni cinstiți. De cînd se știu nu au visat altceva decît o viață tihnită. Dar vremurile s-au scurs în așa fel încît ei numai de tihnă n-au avut parte. Olimpia, cea mai mare dintre fete, în care și-au pus foarte multe speranțe, se dovedește în cele din urmă un om de nimic. Este atrasă într-o căsătorie dubioasă și pînă la urmă trebuie să se despartă de soț și să se reîntoarcă la părinți. Cealaltă fată, Valentina, de asemenea nu are un „noroc" mai ca lumea. Și ea divorțează. Mircea, un băiat excepțional, extrem de capabil, cade rănit în război și e țintuit la pat. Grigore ajunge muncitor. E singurul care are o perspectivă mai clară asupra momentului istoric respectiv. Sandu sfîrșește prin a fi arestat ca afacerist. În lupta pentru realizarea înfăptuirilor democratice de după Eliberare, Grigore și Mircea (așa bolnav cum este), reușesc să se realizeze, să-și cîștige încrederea în forțele lor, să devină cetățeni folositori societății. Perspective luminoase se întrevăd și pentru ceilalți copii ai lui Vasile Marian. Astfel familia Marianilor va ajunge totuși să-și vadă pînă la urmă împlinit acel vis de a trăi fericită.

Figura dominantă a romanului rămîne aceea a lui Dumitru Domșa, secretarul organizației locale a Partidului Comunist din Romînia. Domșa este calm, foarte sigur în acțiunile sale, înțelegător cu oamenii. El are un rol important în antrenarea și retrezirea încrederii în forțele sale a lui Mircea Marian.

Mai palide sînt figurile profesorilor Traian Mera și Liviu Onișor.

La Ștefan Luca se întîmplă un proces aproape invers de cît în cazul altor tineri scriitori. În Balul intelectualilor figurile cele mai bine conturate sînt ale personajelor pozitive. „Eroii" negativi ne apar mult mai șterși iar unii chiar stîngaci concepuți (de exemplu, fostul agent de siguranță Biriș). Ghimbăveanu este însul asupra căruia Ștefan Luca stăruie ceva mai mult, dar nu reușește să realizeze o figură simbolică pentru clasele reacționare care se opun cu înverșunare revoluției. Restul, Eugen Dorgo, liderul național țărănist, legionarul Darvari și ceilalți rămîn cu totul în umbră. De aceea nici actul de sabotaj pe care-l pun reacționarii la cale — profanarea Cimitirului eroilor — nu prezintă prea mare importanță pentru conflictul cărții. În general, în ceea ce privește construcția și gradarea conflictului, romanul suferă. Concepîndu-și narațiunea într-un stil clasic, cu foarte multe amănunte biografice, cu relatări amănunțite de evenimente, Ștefan Luca nu a aflat în schimb o rezolvare epică adecvată acestei modalități. Balul intelectualilor se prezintă, într-o oarecare măsură, ca o colecție de caractere, neangrenată suficient într-un conflict epic. Într-o scurtă prezentare publicată în Gazeta Literară, arătam că deși romanul conține fapte, biografii și implicit oameni interesanți, deși tratează despre o perioadă care prin specificul ei a fost plină de neprevăzut, captivantă, cartea suferă uneori de monotonie. Sînt o serie întreagă de capitole biografice monotone, iar faptul că acțiunea nu este axată pe un conflict mai viguros, îngreuiază în cele din urmă lectura. Păcat, fiindcă, așa după cum spuneam, în ansamblu, Balul intelectualilor ni se pare o reușită sigură care se detașează sensibil de unele romane menționate la început. Cum se împacă o atare apreciere cu rezervele formulate asupra cărții? In această privință poate că ar fi cazul să ne amintim de ceea ce spunea Belinski. Se știe că emoția artistică nu poate fi parțială, ea ori există, ori nu există. Pentru unii o operă mai puțin realizată poate fi emoționantă, pentru alții nu. De aceea fiecare dintre noi putem greși în aprecieri. Dar tot de aceea în analiza critică se cer respectate limitele principale ale obiectivității științifice. Subiectivitatea este nelipsită acolo unde este vorba despre aprecierea frumosului. Numai o mașină inventată după principiile ciberneticii ar putea realiza la moment aprecieri obiective integrale asupra unei cărți. Credem că e mai bine de aceea să ne conducem după ceea ce oferă o lucrare în ansamblu, după valoarea ei globală decît s-o îmbucătățim în părți negative și pozitive, căci prin aceasta cititorului nu i-am spus nimic. „Dar în opere cu adevărat artistice, notează Belinski, nu se poate vorbi despre părți frumoase și lipsuri; nici cei cărora ele le sînt accesibile ca un singur tot nu văd decît frumosul din el. Numai cei miopi sub aspectul gustului și al sentimentului estetic, cei incapabili de a cuprinde opera artistică în totalitatea ei și care din această cauză, se pierd în părțile ei componente pot vedea părți frumoase și lipsuri atribuindu-le astfel propria lor mărginire".

Fără îndoială că orice comentariu critic se adresează deopotrivă scriitorului și cititorilor. Pentru scriitor important este să se sublinieze ceea ce a reușit și ceea ce nu a reușit să realizeze. Pentru cititor însă e necesară acea apreciere globală în care să se spună răspicat adevărul despre carte, despre valoarea ei. În lumina unor atari considerente despre Balul intelectualilor de Ștefan Luca se poate conchide că este un roman bun, izbutit.

o seamă de cuvinte

RADU LUPAN: „Războiul ascuns"

Critic literar și traducător al mai multor volume de proză, deci un cititor specializat și un cunoscător de literatură, Radu Lupan este, evident, obsedat de o problemă de „tehnică" literară, și anume: construcția epică. Debut beletristic, „Războiul ascuns" (nu-l vom numi roman) atestă, de la început, preocuparea constantă a autorului pentru originalitatea compozițională a povestirii sale, divizată la început în secvențe decupate din filmul desfășurării epice, aceasta din urmă alcătuită și ea din planuri multiple. întrerupte, interferate, combinate într-un conglomerat arhitectonic ce se vrea complex și sugestiv. Compoziția e mult prea greoaie pentru substanța conținută, dar lectura, în afară de anumite porțiuni fastidioase (le vom numi la timp), e întreținută cu pricepere, menținîndu-se antrenantă și cursivă pe o bună parte din parcurs.

Însăși tema aleasă de prozator invită la o dezbatere captivantă, dramatică: activitatea unui detașament de partizani antifasciști în preziua marelui act istoric de la 23 August 1944, pregătirea și începutul insurecției populare (temă, cu alte mijloace și din alt unghi abordată și de Haralamb Zincă în ultimul său roman, „Dintre sute de catarge") Este momentul în care lupta poporului condusă de comuniști ia forme de rezistență armată directă, hitleriștii primind lovituri puternice în spatele frontului, pe teritoriul țării noastre aflată încă sub ocupația lor. (Trenurile petroliere destinate aprovizionării trupelor naziste iau foc, vagoane încărcate cu muniții sar în aer înainte de a ajunge pe linia frontului, depozitele de armament sînt atacate...)

Autorul preferă să ne înfățișeze mai întîi cîteva din aceste acțiuni, pentru a reveni apoi la descrierea personajelor. Povestirea cuprinde un număr mic de personaje dintre care numai trei prezintă un interes pentru cititor, prin destinele lor. E vorba de Mihai, comandantul detașamentului, comunist vechi, fost luptător în Spania, a cărui întreagă viață este subordonată cauzei partidului, de Petrea, fost plutonier în armată, un om care a primit din plin loviturile războiului și care, intrat din întîmplare în detașamentul de partizani, s-a transformat, prin acțiunea colectivului, dintr-un rigid apărător al regulilor cazone, într-un luptător conștient, într-un erou, în sfîrșit, e vorba de Maftei, omul slab, lipsit de bărbăție și demnitate, care sfîrșește prin a-și trăda tovarășii.

Afirmăm că aceste trei personaje prezintă un interes deosebit raportîndu-le, firește, la celelalte, a căror prezență ștearsă, impersonală, oarecare, le conferă mai curînd rolul de decor animat de subiecte active. Dar nici cele trei personaje citate nu au un relief deplin și multe din gesturile lor rămîn inexplicabile, scufundate în ceață. Astfel, nu ne vom putea explica niciodată cum a ajuns Maftei să trădeze, știind despre el doar că e imprudent, naiv și încăpățînat (nimic mai mult!).

Deasemeni, prozatorul, dăruit în deosebi pentru descrierea *acțiunii* și mai puțin pentru *analiza psihologică*, face greșeala de a încerca dimensionarea personajelor pe coordonate analitice și, de aici, acele pasaje fastidioase, foarte asemănătoare între ele, care îngreunează atît lectura cît și sarcina activă a personajelor. Deobicei, cînd personajele încep să gîndească, îți dai seama că autorul are de comunicat ceva în plus asupra lor; aici însă, cînd intervin aceste intermezzo-uri analitice și auto-analitice, înțelegi că autorul se află în deficit de imaginație și, cum se spune în terminologia sportivă, „trage de timp".

Dar cînd preia frînele acțiunii (în sensul strict), barierele dispar și prozatorul, reintrat în elementul său, conduce corect și sigur pe sine. Scenele reprezentînd minarea trenurilor petroliere, atacarea depozitului nemțesc de armament, urmărirea partizanilor, trecerea acestora către o altă bază etc., sînt pe cît de simplu redate pe atît de autentice și antrenante. Suspensiile și surprizele oferite cititorului alimentează tensiunea epică și dau o bună utilizare acelui element atît de puțin simpatizat de unii prozatori: neprevăzutul, considerat, pe bună dreptate, un factor de nutrire a dramatismului.

Calitățile și scăderile volumului „Războiul ascuns" vorbesc limpede despre necesitatea ca proaspătul prozator să-și aleagă mai exigent mijloacele, reținînd pe acelea care convin personalității sale artistice, aflată deocamdată în faza de conturare.

DUMITRU SOLOMON

SZEMLÉR FERENC: „Solstițiul"

Apărut recent în traducere romînească romanul lui Szemler Ferenc, Solstițiul, *aduce o contribuție de seamă la descrierea eroicei epopei a luptei oamenilor muncii din țara noastră, deopotrivă romîni, unguri ori germani, conduși de comuniști, împotriva dictaturii fasciste și a criminalului război antisovietic.*

Acțiunea cărții se întinde pe o perioadă limitată de timp, axîndu-se pe evenimentele din jurul bătăliei de la Stalingrad. Bogăția materialului de viață, precum și varietatea procedeelor artistice întrebuințate permit scriitorului construirea unor personaje complexe care îmbogățesc galeria eroilor comuniști ai literaturii noastre. În acțiunile de sabotare a producției industriale, de aprovizionare a frontului, de sprijinire a activității grupurilor de partizani, aflate în munți, ori în munca deosebit de periculoasă în sînul armatei, se disting comuniști ca sergentul Walther, caporalul Ștefan Dumitru, soldatul Aioanei și alții.

Intuind cu justețe atitudinea diferitelor clase și grupuri sociale față de prăpastia în care este tîrîtă țara, Szemler Ferenc oglindește procesul evoluției treptate și al limpezirii conștiinței unor categorii de oameni cinstiți, în deosebi a majorității intelectualilor. Inginerul constructor Imreh Peter ajunge să înțeleagă nu numai caracterul odios al aventurii militare în care țara noastră a fost tîrîtă de Hitler, ci și să-și dea seama chiar de șubrezenia orînduirii capitaliste, profund nedrepte și antiumane.

Acțiunea cărții fiind plasată într-un orășel din Transilvania, scriitorul a lăsat pe un plan cu totul secundar zugrăvirea activității comuniștilor la sate. Insuficient este descrisă și acțiunea grupului de partizani, iar viața sentimentală a inginerului Imreh Peter provoacă unele nedumeriri. Scriitorul nu ajunge să clarifice pînă la sfîrșitul cărții conflictul lui Imreh cu soția sa. Unii eroi suferă apoi de o ușoară și desuetă nostalgie a neîmplinirii pe plan sentimental. Imaginea Lidiei del Medico îl urmărește neînduplecat pe caporalul Ștefan Dumitru.

Trecînd peste aceste carențe, cartea lui Szemler Ferenc se înscrie printre reușitele literaturii noastre noi. Ea izbutește nu numai să constituie o lectură interesantă, ci și să ridice o mulțime de probleme legate de formarea conștiinței comuniste a cititorului.

D. PETRESCU

ION MASSOFF: „Teatrul romînesc"

Ne aflăm în fața unei lucrări alcătuite cu multă seriozitate, care impresionează în primul rînd printr-o informație deosebit de bogată, folosită cu pricepere și discernămînt. Se întrevede în acest prim volum, intenția autorului de a epuiza subiectul, nu numai printr-o vastă documentare, ci și prin abordarea tuturor aspectelor problemei. Acordînd atenția cuvenită teatrului modern, ale cărui începuturi timide le caută în primele decenii ale secolului al 19-lea, autorul nu ignoră nici manifestările teatrale străvechi ale geto-dacilor sau ale coloniilor grecești de pe țărmul Pontului Euxin, și consacră un capitol special teatrului popular. Temeinicia informației este demonstrată și de bibliografia voluminoasă și sistematică aflată în ultimile pagini ale volumului.

Se remarcă, în același timp, preocuparea permanentă a autorului de a da o interpretare riguros științifică, marxistă, domeniului cercetat. Materialul folosit este discutat cu atenție, ipotezele sînt demonstrate cu argumente consistente, iar concluziile sînt formulate numai în urma verificării exigente a datelor. Massoff face aici muncă de matematician, chiar dacă unele rezultate la care ajunge sînt încă discutabile. Bine fundamentată ideologic, lucrarea urmărește consecvent determinarea fenomenului teatral de către întreg complexul de împrejurări social-economice, fără să vulgarizeze, realizînd totodată și încadrarea lui în fenomenul cultural. De aici pornesc poate și unele exagerări. Căutînd să lărgească cu orice preț, informațiile despre manifestările dramatice mai vechi de pe teritoriul patriei noastre, autorul include în această categorie fenomene care nu au propriu-zis nimic comun cu teatrul. Dialogurile din baladele **Meșterul Manole, Miorița, Soarele și Luna** etc. sînt într-adevăr dramatice, dar ele nu pot fi socotite „elemente dramatice de natură folclorică". Expresia „dramatic" este folosită în asemenea cazuri cu un sens figurat, care nu are suprafețe comune cu noțiunea de teatru. Observăm de asemenea că se insistă prea mult asupra unor amănunte istorice sau asupra biografiilor unor personalități. Aceste insistențe nu sînt necesare atunci cînd depășesc prea mult cadrul subiectului urmărit și nu ajută, în nici un fel, demonstrației întreprinse. Nu obiectăm împotriva lor atunci cînd ele concură la crearea unei anumite atmosfere.

Istoria teatrului romînesc, ea însăși plină de dramatism, este urmărită pasionat, ca acțiunea încordată a unui roman. Unele capitole au chiar început de capitole de roman. Evenimentele sînt înserate ca într-o narațiune, cu o anumită gradație și cu intercalări de amănunte anecdotice. Nu sînt excluse ironiile, tonul polemic, acolo unde este necesar, fraza are pe alocuri o anumită plasticitate.

Aceste calități literare nu dăunează caracterului riguros științific al lucrării, dimpotrivă, mărește claritatea interpretărilor și ușurează lectura. In felul acesta lucrarea se adresează maselor largi de oameni ai muncii, dornici de cultură.

PAVEL RUXĂNDOIU

NOTĂ

Articolul „Secolul de aur", de Maria Banuș, a apărut în Literaturnaia Gazeta.

Gheorghe Tomozei

carnet liric

PROGRAM

...Poate prin fumul Revoluției, vreun ostaș
neștiut,
purta în raniță, alături de pîine,-n calea
vîntului,
macheta — deocamdată din lut —
a primului satelit artificial al pămîntului...
...Poate caii lui Ceapaev, răniți de glonț,
mureau
pe locul cosmodromului de azi și prin nea,
orașe, neridicate încă, vibrau,
în trupul măicuței taiga...
E vremea ! Orele comunismului sună
în talgerul pămîntului, atins
de raze cucerite, raze de lună —
și de zăpezile spicelor nins.

Zile golite de ore, în urmă rămîn,
ca treptele rachetei purtătoare,
care ne duce din tărîm în tărîm
prin Constelația Marx, către Soare !...

FIOR

Ca o presimțire
a toamnei, văzum
o vulpe subțire
cu coada de fum.

Prin reci luminișuri
azi pasul mi-ndemn
cum prin trestiișuri
o luntre de lemn...

Cu umerii teferi,
făptura mi-o-nalț
și-s cuib de luceferi,
cu ciocuri de smalț.

Nu scade în volburi
al clipei senin,
de-mi gilgiie-n scorburi
o stea mai puțin...

Dar voi regăsi-o ?
Minune-i, să fii,
cînd trece o ziuă,
mai tînăr c-o zi...

TOAMNĂ LUMINOASĂ

Ca litere subțiri, de epitafe,
par zugrăvite în culori naive
pe masă, străveziile garoafe,
ce-au fost o clipă-n mîna ta, captive...

Vibrînd prin încăpere, luminoase,
sonorele surîsuri își descarcă,
se zvîrcolesc în fumeginde vase
descoperindu-ne, uimite, parcă...

Contururi își preschimbă, lin, de ceară
și să le-nchidem pleoapele ne-ndeamnă,
reamintindu-ne că-afară-i seară
și că e toamnă peste ramuri, toamnă...

...Ca litere subțiri, de epitafe
par zugrăvite în culori naive
pe masă, străveziile garoafe,
ce-au fost o clipă-n mîna ta, captive...

DEVENIRE

Mi-apari numai o clipă. Neștiută,
lumina ta-i mereu îndepărtată,
tu, mănăstirea mea, neîncepută
și năruită dinainte, toată...

Sînt aerul în care lin, se surpă
făptura ta, ca azi, ca totdeauna
și veșnic reînvie-n mine, suplă...

Sînt aerul pe care-l umple luna...

GRĂDINI SEMIRAMIDE

Vezi, dincolo de focuri, un drum cotit
te-așteaptă.
Treci printre ramii toamnei. Plini de rugină
ramii-s
și fiecare frunză ce-o vezi, pare o treaptă
suită spre grădina reginei Semiramis...

Te mai susțin pilaștrii ruinelor legendei ?
Nu șovăie în goluri fără de capăt, scara ?
Iar florile-s rotunde și azi, ca sînii fetei ?
Havuzurile-s pline de neaua lunii, seara ?

Vai, în cenușă de lespezi s-au veștejit
aracii,
amiaza nu-ngenunche, fierbinte, sub
ciorchini,
vertebrele de aur și-au aplecat copacii
și le-au întors cu vremea, smeriți, în
rădăcini...

Nisipu-mpărățește acum, în freamăt veșnic.
Minunii suitoare îi tăinuiește chipul
pierdut. Lumina curse ca flacăra din
sfeșnic.
Aici, din vechea vatră, rămase doar
nisipul...

Vom învăța nisipul, hlamida să-și
deschidă,
iluminat de focuri — atingeri de atomi —
căci bobul de nisip e o veche piramidă
în care dorm, de veacuri, minusculi
faraoni...

Noi, orice bob, în parte, l-am lustruit cu
plînsul
și l-am deprins să suie, pe scripeți, în
mortare,
din răni, țîșnitul sînge ni l-am turnat
întrînsul,
am adunat o lume-n mărunțele-i tipare !

Semiramide, alte grădini cu trunchiuri
grele
vom înălța pe-ai noștri pilaștrii, umeri
vii ;
grădini, ametitoare grădini, în lumi de
stele,
cum noaptea amintirii nicicînd nu oglindi.

Răscumpărăm speranța ucisă, clipe
curse —
și truda cheltuită-n minuni fără pereche,
și visul sfînt și steaua din vîrful Marei
Urse,
restituindu-ne legenda veche...

MOARTEA

In amintirea lui
Ernest Hemingway

Umbla desculț, peste nisipul grădinii
ca-n fundul mării
— deși, marea era departe... —
atingea în treacăt, tulpinile florilor vechi,
foșnind de sare,
iar mîinile,
mîinile bătrînului, arse, zgîriate,
rămîneau pline de-ntuneric,
în lunga lor călătorie printre culori...

Firele bărbii, de lemn,
legănînd între lianele lor
corabia pîntecoasă a pipei, fumegau, o dată
cu liniștea.

Respira greu,
— aerul rămăsese, acolo, departe, pe
țărmul mării —
iar pașii
învățați cu puntea șovăitoare,
se împleticeau, printre frunze...

Peste cămașa uzată, ieșită din pantaloni,
luna
punea petice de lumină.

El a aprins lampa,
a coborît vechea carabină, cu două gîtlejuri,
din cui
și s-a așezat pe lespedea pragului,
arzînd...

Se aștepta să fie atacat de tauri...

...În baraca din spatele circiumii,
de dincolo de whisky-ul mirosind a cîmp și
a bălegar,
era un perete împodobit cu siluete de
tinichea :
fierari lovind nicovale, castele, mori de
vînt
și o Lună aurie
care își întorcea și celălalt obraz,
dacă o atingeai cu alicea de plumb.

Asta a fost, de mult, în copilăria bătrînului.

De-atunci, Luna nu s-a mai întors...

Acum, ținea în mîini — biruință tîrzie —
o armă adevărată,
sub Luna adevărată,
încremenită ca un semn al destinului
ce poate fi schimbat,
din lumină, spre mai multă lumină !

Un nou felinar să ardă peste Pămînt...

Trebuia să afle.
Trecînd prin umbra lui, pe neașteptate, pe
neașteptate,
un glonț a suit spre Lună
iar el, cu cămașa înroșită de sînge,
ca pelerina unui torero
continua să meargă pe sub arbori,
împuns de ramuri înnebunite,
cu coarne de fildeș —

Desene de NICA PETRE

în vreme ce marea, cu oglinzile ei topite,
cu fumegînzi corali,
se apropia de grădină.

A doua zi,
am văzut în ziarele lumii,
dincolo de picăturile negre, de tuș,
obrazul Bătrînului,
sfîrtecat de tristețile Pămîntului,
— cu îngrozitoare peșteri, cu vulcani
disperați. —
Semăna, uluitor, cu imaginea
feței a doua, nevăzute,
a Lunii...

CÎNTEC

Nu, toamna nu e marea ce leagănă, amare,
corăbii vechi, ca osemintele de sare —
flăcări rotunde, trupul i-l bîntuie, sonore,
precum minutele se caută prin ore,
iar somnul nu e moarte, nici stea în
coborîre
pe-nsîngerate dîre.
Cînd adormim o clipă, sub nuferii străvechi
ca lingă țărm, o luntre cu vîslele-i perechi,
se trag, neputincioase, în larg, ape coclite.
Cu lemnul dulce-al vîslei, ni-s mîinile-
nfrățite.
Iubiri în toamnă ? Într-al toamnei lut
iubirile au numai început,
iar arborii foșnesc, nerăbdători,
precum soldații așteptînd scrisori...
Petala florii-n care noi gîngășii renasc
și frunzele, sînt dure ca săbii de Damasc.
Foc alb, surîsul cade pe fața-ngîndurată
ca ploaia pe o furcă despicată.
Ridici spre stele ochii, spre crengile arzînd
și ești flămînd de pace,
flămînd,
flămînd,
flămînd !

PĂDURE MOARTĂ, PĂDURE VIE

Fără noi, ziua se năruie,
ca ploaia, pe o turlă de biserică,
apele se sîșie, disperate,
fără noi, pădurea se-ntunecă...

Aerul se subție, monedă ștearsă,
luna-și stinge văpaia,
în vreme ce se aude cum bate, cum bate,
batrîna dactilografă — ploaia.

Fără noi, sub mari ciuperci de fum,
ca o cămașă de zale, groaza — oarbă —
s-ar lipi de pielea pămîntului,
tatuată cu fire de iarbă.

Cenușa Surîsului —
tăvălită în canale murdare,
cenușa Omului,
zuruind, ca bolovanii munților, peste
zare...

Nu te vei împlini, vis de războinic,
încolăcit în oul memoriei.
Mai sîntem pe lumea asta și noi,
noi, sîngele istoriei !

Sîntem umanitatea-n marș spre stele.
Înaintăm.
Prima stea cucerită e steaua
pe care stăm.

Sîntem visul, sîntem cîntecul înarmat.
Printr-a anilor limpede rotire,
numai flăcările tale ne vor risipi,
iubire...

DOFTANA

...O mînă printre gratii. Peste a nopții
treaptă,
surpîndu-și aripi albe, s-a revărsat
condorul.
Prin spații fără aer, rostogolit, se-ndreaptă
spre golul mîinii-n stare să îi cuprindă
zborul...

STEA DE PRIMĂVARĂ

1.

Argînturile reci ale tăcerii
pîlpîie într-ale mării oglinzi,
lumina ni se leagănă pe pleoape ;
e clipa de-nceput a primăverii
și-n ramuri suie frunzele fierbinți
și ard păduri, în flăcări verzi, de ape,
în clipa de-nceput, a primăverii...

Pămînt al primăverilor. Pămînt
vibrînd sonor, ca neaua și sărutul,
tu nu ne ești și nu vei fi mormînt, —
ești pat de nuntă, masă, căpătîi

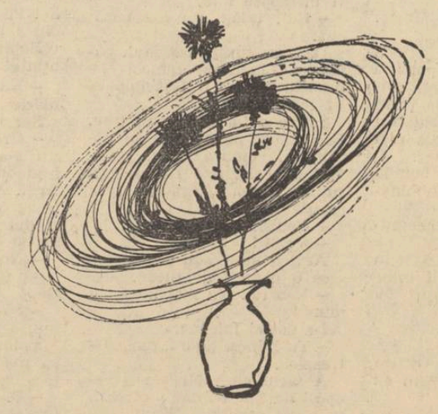

cînd visul peste noi și-ntinde scutul,
noi sîntem fii ai primăverii tale,
sîntem îndrăgostiții tăi dintîi...

2.

Știm. Va veni o zi
cînd crainica emisiunilor de radio
ne va vorbi. Cuvintele s-or cerne
ca niște frunze de argint, subțiri :

„Dragi ascultători, bună seara !
Buletin de știri. De peste hotare,
Moscova : Agenția Tass transmite : A
venit primăvara !
New York : A venit primăvara !
Paris : A venit primăvara !
Știri interne :
București : A venit primăvara !

Am transmis un buletin de știri...“

ZBOR

Prin constelații, nava licări
și-și lasă-n noi, amintitoare, chipul,
cum răsturnîndu-și spicele-aurii
curge-n clepsidra mărilor, nisipul...

Intinerim cu fiecare salt
al navei tatuate de culoare ;
pămîntul pare-albastru, vîntul alb,
de la fereastra ei, legănătoare.

Cu fiecare navă fulgerînd
tăriile, sub steaua depărtării —
sîntem tot mai aproape de pămînt,
abia acum, aproape de pămînt,
zburînd
pe traiectoria de lacrimi, a visării !

FRUNZE

Țin brațele deschise.
Zboară, peste mări de albastru,
ca un sturion de cositor,
avionul poștei —
și mi-e teamă să nu lunece-n gol, să nu
cadă
și să nu i se risipească scrisorile.
(Știu, niciuna nu mă caută pe mine...)

Țin brațele întinse, gata să-l prindă.

... Și e toamnă. Și vreau să-nchid fereastra,
dar, o dată cu vîntul, îmi intră-n odaie
frunze galbene, frunze palide,
pe care e caligrafiat numele meu ;
frunze palide, frunze sîngerii
care mi se-așează sub lampă.

Mi-ar trebui o viață, să le citesc pe toate !

Pe una din ele, zăresc ștampila poștei
din lună.
Seamănă cu umbra subțire a unui sărut,
desenată pe-un geam potopit de zăpadă...

Vă voi răspunde, prieteni, cu primul avion...

Desen de
OSOROVITZ CAMILLO

Pământul

Taţii

Este o poveste veche, crîncenă şi dureroasă, pe care o uitasem aproape, cînd mi-a adus aminte de ea tata mai deunăzi, la împărţitul culturilor pe cap de familie. Am roşit că el, colectivist vechi, putea să mai spună : „pămîntul meu". Atît de nedumerite erau privirile colectiviştilor, care-l înconjurau încît tata bîlbîise într-o încercare de iertare :

– Parcă voi nu ştiţi...

Apoi s-a răstit la mine :

– Ce ştii tu ?

Ştiam povestea acestui pămînt pe care o aflasem pe de-a'ntregul cu vreo şapte ani în urmă, într-o seară de iarnă, pe cînd tata nu era colectivist încă.

★

Mă tot lua tata în pleasna biciului ori de cîte ori aduceam vorba despre gospodăria colectivă.

— O fi, că prea spui, păi ce, nu ştii tu ? Aşa e mă, păi nu m-ai crescut tu pe mine ?...

Rosteşte vorbele agale, cu buzele plescăite, cu ochii pe jumătate închişi, cu o blîndeţe înecată în zeflemea.

Cu fiecare vorbă parcă te izbeşte peste gură cu dosul palmei, cu mîna lăsată moale din încheieturi.

Cînd tata îţi vorbeşte aşa, înseamnă că nu mai e nimic de făcut.

– Atunci, eu mă înscriu singur !

– Poftim, făcu tata o plecăciune ridicîndu-şi căciula.

– Să-mi dai partea mea de pămînt să mă înscriu !

– E-he-he... rîse tata de parcă i-aş fi cerut luna de pe cer ! I-auzi ce vrea flaimuc ? Păi nu l-ai păpat pe la şcoală?

Nu păpasem pămînt pe la şcoală... Tata nu vînduse nici un petic de pămînt pentru mine, dar atunci, în 1948, cînd de multă sîcîială, s-a hotărît să mă lase la şcoală, încheiasem între noi un angajament : merg la învăţătură, dar pierd dreptul la orice fel de moştenire. Avea să-i rămînă fratelui şi partea mea.

Bani prea mulţi n-a cheltuit tata cu mine în şcoală, dar pierduse un om de la muncă. Pentru tata asta era un mare sacrificiu.

– Să-ţi dau pămînt ! Şi ăsta ? arătă în spre frate-meu care curăţa porumb la altă tîrnă. Ăsta care a sgîrnat cu mîinile în pămînt, ce face ?

Vorbele lui îmi aduseră aminte de o altă întîmplare de demult. Era la rariţă. Eu mînam caii, tata ţinea de coarne şi frate-meu aduna porumbul rupt, îl scotea pe cel acoperit de cormană. Porumbul nu răsărise bine în primăvara aceea şi avea multă cîrpitură. La 2–3 cuiburi o cîrpitură pe care o astupa de tot pămîntul, ce trebuia să fie scoasă cu mîna.

– Hai, domnişoară, hai ! Mai repede, îi zicea tata.

Frate-meu avea toate degetele crăpate pînă la os, crestate de pirul smuls pentru vite, de costei şi de trestioară. Dar nici nu cîrcnea. Scotea porumbul repede în locul unde tata făcuse semn cu talpa piciorului, scotea firele de porumb şi îndesa ţărîna în jurul lor, ca să stea drepte...

– Hei, ce-i facem ?

Frate-meu înălţase fruntea şi-l privea pe tata drept în ochi.

– Mă înscriu şi eu ? Să-mi dai şi mie partea mea !

Parcă cineva l-ar fi lovit pe tata cu o măciucă în moalele capului. Rămase nedumerit, cu ochii larg deschişi, cu răsuflarea tăiată.

Îşi veni cu greu în fire şi începu să strige gîfîit :

– Partea ta ? Pămîntul tău? De unde ai tu pămînt, mă ? De unde aveţi voi pămînt ? Ce, mie mi-a dat tata pămînt? Ori mă-ta a venit cu pămînt de la tat-său ?

Vorbele lui şuierate, reţezate, îmi izbeau în tîmple ca o ploaie de pietre.

– Nu vi-l dau, mă ! De-aţi rupe şi carnea din mine, nu vi-l dau !

Tăcea. Tăceam şi noi. Era linişte şi afară. Doar un greiere ţîrîia după sobă, doar cîte un lemn trosnea pe foc.

– Să vă dau pămînt ?...

Îşi plecă capul în piept, cu gîtul frînt, îngropîndu-şi tîmplele în podul palmelor şi stătu aşa mult timp. Tîrziu îşi ridică capul din palme. Avea ochii plini de lacrimi.

– Ştiţi voi ce e cu pămîntul ăsta ?

Ştiam că mama la fiecare parastas făcea un colac mai mare decît ceilalţi.

– Pentru cine e ăsta, mamă ?

– Pentru Lixandra !

– Cine a fost Lixandra, mamă ?

– Hei, o femeie a lui tatău.

Ştiam că cele cinci pogoane de pămînt ale noastre, toate blană la un loc şi de trei părţi cu salcîmi, fac parte din lotul lui Bobîrnă. Toată lumea spune : salcîmii lui Bobîrnă, puţul lui Bobîrnă. Dar cine a fost acest Bobîrnă ?

★

Era tata un flăcăiandru. Deabia împlinise 17 ani. Venea de la Argeş cu căruţa. Bunicul, cu văru-său, Voicu, pe care-l prinseseră din urmă pe drum, se aşezaseră turceşte, cu spetele rezemate de gratii şi fumau din lulele. În fundul căruţii, cu picioarele atîrnate, bălăngănîndu-le alene, se afla tata. Caii obosiţi mergeau încet, lăsaţi în voie, cu hăţurile agăţate de leucă.

– Cînd ţi se liberează băiatul ălalalt ? îl întreabă moş Voicu pe bunicul.

– Peste două luni.

– Îl însori ?

– Dacă o vrea el ?

– Uite ici, Neculo ! Pămînt icră, strîns tot la un loc !

De fapt bătrînul pusese demult ochii pe blana asta de pămînt. De abia aştepta să se întoarcă din armată fecioru-său ăl mare.

– Om vedea...

Tata trăgea cu urechea. Era vorba de nişte pămînt, d-un noroc mare, era vorba de o fată. De cîte ori nu trecuse el pe aici, de cîte ori nu văzuse fata asta, dar niciodată nu-i luase seama, niciodată nu se uitase la ea atent. Iat-o acum pe mirişte în marginea drumului. Înaltă şi subţire ca o dalie, cu pistrui pe faţă, cu ochii mari, căprui, neliniştiţi, ca două păsări speriate.

– Aşa... să te ia nenea de nevastă... Ai pămînt. O să trăiască bine. Şi nu eşti nici urîtă... O să te iau eu, nu nenea !

Din ziua aceea a-nceput să-i dea tîrcoale.

Lixandra era singură. Îi murise şi tatăl şi mama şi o soră mai mare. Muriseră de o boală de piept. N-avea nici rude mai apropiate. În neamul lui Bobîrnă, pe toţi îi curăţa de tineri tuberculoza, boală ce se lua şi la cei cu care trăiau împreună. Şi aşa le rămîneau oasele pustii, le rămîneau copiii pe drumuri.

Mai avea un frate mic pe care-l creştea ca o mamă. Sfioasă, tăcută şi îmbujorată, l-a urmat cînd i-a cerut să-i fie de nevastă. A lăsat lampa aprinsă, făcută mică, a mai pus un macat peste băiatul adormit, a închiat uşa pe dinafară şi a vîrît cheia pe sub uşă în tindă, s-a uitat încă o dată pe geam cu mîinile lipite de tîmplă.

– Haidem !

– Hai !

Dimineaţa s-a trezit cu ea înecată în plînS.

– Ce ai Lixandro ?

– Mă gîndesc la Marin. Cînd s-o scula acuma...

N-au trecut decît cîteva luni. Lixandra a început să se topească pe picioare, văzînd cu ochii. Boala de piept care nu ierta pe nimeni din neam, n-avea s-o cruţe nici pe ea.

— Las-o, îi spunea bunica lui tata. Vrei să te îmbolnăveşti şi tu ?

– Las-o, îi ziceau neamurile, că iei boala !

Cînd a venit unchiul Martin din armată şi-a zburlit mustaţa de cotoi şi a rînjit la tata :

– Te-nsuraşi mă ?

– Mă-nsurai...

– Să dai dracului oftica de-aici. Că ne îmbolnăvim cu toţii.

– Nene !

– Să pleci unde-i ştii ! In casa noastră nu mai stai cu ea.

– Taci, mă, că te-aude !

– Las-audă ! Să ştie !

– Eşti cîine, mă ? N-ai suflet în tine ?

– Ba am şi bojogi ! Şi vreau să mi-i feresc !

Sărmana femeie.

– Mergem la un doctor Lixandro !

– Nu mai merg nicăieri !

– Ba să mergi, că e un doctor bun la Tîrgovişte.

A înhămat caii, a tras căruţa în faţa casei, a îmbrăcat-o, a dus-o pe braţe la căruţă. Frate-său sta de o parte, şi rînjea. Deschisese poarta. Caii se smuceau în ham, trăgînd căruţa înainte, împingînd-o înapoi.

– Stai mă, nene, tu înaintea cailor.

N-a stat înaintea cailor. Şi-a zburlit mustaţa de cotoi şi a intrat în casă.

– Grigore... Grigore... să-i spui doctorului să-mi facă o injecţie... ori să-mi dea un hap ...să nu te mai chinui cu mine, Grigore !

– Ia taci !

– Că tot nu mă mai scol eu.

— Taci, femeie! Taci o dată!

I-au astupat uşa de la odaia lui, ca să nu mai iasă prin tindă şi tata a trebuit să spargă uşă în zid prin spatele casei. Singur făcea mîncare, singur spăla, singur cîrpea rufele, singur îngrijea de bolnavă. Cînd pleca la cîmp îi lăsa aproape apă proaspătă în oală de pămînt, îi lăsa la îndemînă ciobul cu cenuşă, şi i se rupea inima cînd se gîndea că ea rămînea singură. Făcea ce făcea la cîmp şi venea s-o ajute să se ridice în capul oaselor, să-i mai schimbe apa.

– Grigore, eu o să mă duc!... Vreau să-ţi las pămîntul... Să facem acte !

A făcut acte la oraş, la judecătorie. A făcut acte de vînzare pe numele bunicului, aşa cum dăduse sfat un avocat, ca să nu poată fie surpate de niscaiva neamuri. Chiar i-a numărat în mînă bani Lixandrei, faţă de martori, pe care bine înţeles i-a luat înapoi bunicul, pentru că fusese numai aşa, de formă.

Nu se uscase bine pămîntul pe mormîntul ei, că nişte neamuri s-au şi sculat cu pretenţii de drepturi la pămînt. S-au găsit martori mincinoşi, care să jure că nu Lixandra a fost la acte, că s-a dus în locul ei o cumnată, nevasta lui nea Martin, care se însurase cu o fată, Leana lui Milcă.

Procese lungi şi cheltuitoare, care l-au istovit pe tata, care înghiţeau orice venit... Îl ţineau cu vorba avocaţii. Îi amînau procesele pînă cînd, în sfîrşit, i-a trecut cuiva prin minte să cerceteze dacă urma lăsată de deget se potriveşte, şi s-a văzut că nu era a ţăţii Leana.

★

Cînd s-a însurat cu mama, tata avea cinci pogoane de pămînt, o vacă neagră şi o căruţă fără cai. Mama n-avea pămînt. Avea numai o casă burduşită, ţinută cu proptele.

Aşa şi-au început ei viaţa. Au trecut anii...

Pe bunicul l-a pus jos bătrîneţea, l-a pus jos boala.

– Cu mine ce-ai de gînd ? îl întrebase tata.

– Hai, lasă ! nu mă curăţ eu...

Dacă se curăţa bătrînul, pămîntul Lixandrei rămas pe numele lui, ar fi fost împărţit între toţi fraţii.

Într-o zi l-a chemat pe tata. Era culcat pe o cergă în bătătură la umbra unui dud. Mai cît colo, ţaţa Leana, cu nişte femei, împleteau la ceapă.

– Venişi, Grigore ?

– Venii !

A vîrît mîna sub pernă şi a scos o păpuşă de tutun.

– Ia-o tu ! Nu mai intră în mine !

I-a dat şi luleaua.

– Tu fumezi ţigară, dar păstreaz-o...

A tăcut cu ochii mari şi apoşi de om bolnav pironiţi în slava cerului. Tăcut, cu capul gol, aştepta lîngă el tata.

– Mîine mergem la Găeşti, a zis bunicul. Să pui fîn mult în căruţă. Plecăm din noapte că mergem încet, să nu mă zdruncine. Să faci rost de nişte bani... Îţi trec pămîntul pe numele tău !

A umblat pînă seara mama să se împrumute. A vîndut viţelul tata unui geambaş. A uns căruţa de seara, a îndesat-o cu fîn. Şi dinspre ziuă a tras căruţa în faţa casei lui bunicu.

Lampa stinsă. Stinsă era lampa şi la cealaltă odaie, unde sta acum nea Martin cu nevasta.

A bătut la geam.

– Tată, băi tată...

– Nu mai merge, s-a răstit bunica. E mai bolnav...

Atît. Nici nu i-a deschis măcar uşa.

A deschis geamul nea Martin.

– Ce umbli noaptea, mă, ca ciuful ? Mai stai dracului şi tu acasă !

A luat tata caii de dîrlogi şi s-a dus acasă.

– N-a mers, Grigore ? l-a întrebat mama.

– N-a mers... Cred că l-a moşmondit nenea toată noaptea !

Au cheltuit banii strînşi. Au împrumutat şi alţi bani şi i-au cheltuit şi pe ăştia. Pînă cînd într-o zi a sărit nea Martin :

– Ce tot te-nvîrteşti pe-aicea mă ? Vrei pămînt ?

A tras un cuţit de la strajina casei.

– Îl vezi ? Îl spăl în tine dacă te mai prind !...

– Da ce, nu e pămîntul meu? Pămîntul nevestii mele?

— Dar a mea ? N-a umblat pe drumuri ? N-a cheltuit prin judecăţi ? Ieşi afară !

Într-o zi şi-a strîns bătrînul toţi copiii.

– Mergem la Găeşti ! Vă fac acte de partaj pe pămînt!

– Pe tot ? A întrebat nea Martin.

– Tot !

A auzit tata. Şi-a trecut privirea rătăcită peste toţi.

– Cum... tot ?

– Tot ! ...la toţi de-opotrivă !

Ţinea bătrînul privirea în tavan. Tuşa Dumitra îşi aprinsese o ţigare şi trăgea din ea cu sete. Tuşa Voica, o altă soră a tatei, de-abia pufăia din ţigara ei. Nea Martin, pufnea cu mîna pe mînerul cuţitului de la brîu.

– Desmoşteneşte-mă, dacă vrei ! Nu-mi da nici o palmă de pămînt. Barem să ştiu că n-am avut tată ! Dar de pămîntul Lixandrei să nu v-atingeţi ! Ştiţi voi cîte nopţi n-am dormit eu ? Ştiţi voi cîte oale cu sînge am îngropat eu? Cu capul pe umărul meu a murit ! Eu singur i-am ţinut luminarea. Nici pe la uşă nu-mi treceaţi ! Şi acum vreţi să vă repeziţi în pămîntul ei ? ! Vă tai pe toţi ! Bag cuţitul în voi de la o margine !

– De ce să-i tai pe ei ? a destrămat tăcerea care se lăsase bătrînul cu glasul lui răguşit. Nu vreau aşa ! Înjunghie-mă pe mine ! Tot nu mai am mult de trăit.

– Ai vrea tu, tîlhar bătrîn, să-ţi iau eu păcatele. Tu, lasă să te chinuieşti ! Să nu iasă sufletul din tine pînă cînd nu te-oi ierta eu.

– Ce să fac... ce să fac..., se văicărea bătrînul. El, arăta cu un deget lung, tremurat spre unchiul Martin, zice că te taie pe tine, tu să-l omori pe el. Eu cum să vă împac ? Înjunghiaţi-mă pe mine, şi gata...

Tata n-a mai auzit ultimele vorbe. Ieşise trîntind uşa, hotărît dacă-şi vor împărţi pămîntul fostei lui neveste să-i omoare pe toţi.

Şi a făcut actele bunicul. I-a lăsat lui tata pămîntul Lixandrei, iar restul l-a împărţit în mod egal între ceilalţi copii.

Se zbătea bunicul în ghiarele morţii. Horcăia, se ducea, îi puneau luminările în mînă, şi cînd să-şi dea sufletul, tresărea din tot corpul, zguduit parcă de o mînă nevăzută, deschidea ochii şi chema în şoaptă.

– Grigore !

Veneau la tata fraţii, veneau rudele, veneau oameni străini.

– Îndură-te de el, Grigore !... Nu poate sufletul să iasă... S-a întors de cinci ori pînă acum ! Hai de-l iartă !

— Eu n-am ce să caut acolo ! Pe mine m-a desmoştenit! Nu e tatăl meu ! Tatăl meu e Bobîrnă, că de la el am pămîntul ! Nu-l iert ! !

– Hai măcar pînă acolo ! măcar să-l vezi !

S-a lăsat dus de oameni.

– Grigore !

I s-a înmuiat inima tatei, i-au dat lacrimile sub gene. Apoi. Apoi s-a rostogolit în el ceva, ca un şarpe ghemuit, la gîndul că bătrînul îl desmoştenise şi i-a strigat scrîşnind:

– Nu poţi să mori, ciine ?

– Iartă-l Grigore ! Ai suflet !

– Să-l ierte el ! Iartă-l tu mă, a strigat tata la unchiul Martin, că tu l-ai pus la cale să mă desmoştenească ! Nu ţi-a fost milă de copiii mei ?

– Du-te dracului, că fac fereastră în tine acuma.

– Nu vă e ruşine să vă certaţi la căpătîiul unui om care trage să moară ! a sărit o bătrînă ca să-i domolească.

– Of... of... omoriţi-mă pe mine ! daţi-mi mie cu ceva în cap. Daţi-mi un hap ca să mor...

Şi iar căzu bătrînul în leşin.

– Tăceţi... Se duce-acuma. Nu se duse. Tresări din nou.

– Grigore...

Şi apoi, cu vocea mai stinsă...

– Dă-mi un pic de apă ! Arde sufletul în mine !

Cineva îi întinse tatei cana cu apă. El o duse la buzele bolnavului.

– Nu intră-n tine ?

– Ridică-mi capul, Grigore.

Îi bîgă mîna sub ceafă şi îi săltă capul de pe pernă.

– Aşa, aşa...

Cu ochii luminaţi de o stranie bucurie bătrînul privi în ochi pe tata.

– Lasă-mă la loc, acuma !

Pînă să-i ajungă din nou capul pe pernă, bunicul muri.

— Mă păcălişi, tîlhar bătrîn...

Aceasta era povestea pămîntului care trebuia să dea cinci mii la hectar.

În prima maşină deabia încăpuseră înghesuiţi vreo cincizeci de oameni din brigada a treia de cîmp.

Tata, care avea obiceiul să se lege întotdeauna de cîte cineva, îl luase în furca lungă pe Sile Voiajorul.

— Und'te duci în vara asta Sile ? La munte or la mare?... Îmi trimiţi, mă, şi mie o vedere ?...

În hohotele de rîs ale celorlalţi clipea des din ochi, înghiţea în sec, ridica neputincios din umeri.

De fapt pe el îl chema Vasile Matei. Dar cine ştie cine-i spusese Sile Voiajorul, şi aşa i-a rămas numele, pentru că i se potrivea de minune. În fiecare vară Sile Voiajorul pleca de acasă tocmai în toiul muncilor şi se ducea să lucreze pe diferite şantiere din ţară, unde avea un cumnat inginer, care-l ţinea pe la umbră...

În primăvara asta, Sile Voiajorul ceruse să i se repartizeze din nou teren. Adunarea generală hotărîse să mai încerce încă o dată. Ridicase şi tata mîna, votase şi el. Dar acum nu-l slăbea de loc :

– Zici că-mi trimiţi o vedere, Sile ?

Camionul opri în marginea tarlalei şi brigadierul începu să măsoare terenul repartizat pentru fiecare. Mereu vesel, glumind cînd pe seama unuia, cînd pe seama altuia, tata, îşi făcu musuroaiele în marginea terenului care-i fusese repartizat şi se luă după echipă.

– Vasile Matei, strigă brigadierul după listă şi începu să măsoare.

– Ceee ! ? răcni tata cît putu, înfiorînd cîmpia pînă în marginea zării. Asta nu se poate ! !

– De ce să nu se poată, mă? îl înfruntară cîţiva. Ce, el nu e om ?

– Voiajorul pe pămîntul ăsta ? Să-l lase pîrloagă ?... Nuuu ! Daţi-i în altă parte !

– Şi-n altă parte e tot al colectivei, încercai eu să-l înduplec.

– Tu să taci din gură, mi-o reteză tata.

Apoi se întoarse spre Voiajorul :

– Mă, Vasile, mă ! Mă Silică, mă, măi frăţioare, să n-o mai iei din loc, să nu-l mai laşi nemuncit... că al dracului să fiu dacă nu te cioplesc cu sapa !

Mă privi vrînd să se dezvinovăţească parcă.

– Ce ştii tu ?

Şi iar, lui Vasile :

– Cinci mii de kile să scoţi Că dă !

★

Asta voia tata : ca pămîntul care fusese al lui, să dea cea mai mare recoltă din colectivă. Se bucurase an de an, timp de şapte ani, cînd încăpuse pe mîini de oameni harnici şi se temea acum de Sile Voiajorul.

Ioniţă Marin

Luminile Moscovei

Scriitorii sovietici în ajunul Congresului al XXII-lea al P. C. U. S.

Grandios prin perspectivele pe care le deschide popoarelor sovietice şi întregii omeniri progresiste, proiectul de Program al P.C.U.S. este în acelaşi timp foarte concret, foarte precis în ţelurile pe care le urmăreşte, în scopul final spre care se îndreaptă : construirea comunismului. Realist în toată structura şi toate prevederile sale, el este totodată însufleţit de avîntul romantic al cuceririi unei vieţi noi şi mai luminoase, în care omul să devină pe deplin fericit, în care mintea sa să pătrundă şi să stăpînească şi mai puternic şi mai larg tainele şi potenţele naturii, în care talentul, virtuţile sale, puterile sale creatoare să înflorească şi mai din plin. Fiecare, căruia îi este drag viitorul omenirii, a citit cu o uriaşă atenţie proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — *scrie Mihail Şolohov.* Fiecare dintre noi discută astăzi acest document istoric... Eu, ca scriitor, ca om care sînt deprins să gîndesc în imagini, aş dori să spun următoarele : altădată, dacă te apuca noaptea pe drum şi vedeai undeva, departe, departe la orizont, scîlpind vre-un foc de păstor, porneai într-acolo făcînd cale lungă pînă oboseai peste puteri... Iar proiectul de Program străluceşte atît de puternic, atît de viu, încît dacă mergi un pic mai vîrtos, drumul nu ţi se pare lung... Sigur, drumul nu e uşor, dar a fost oare vreodată în istorie uşor drumul care a dus la o ţintă măreaţă ?"

Întregul popor sovietic întîmpină cu un uriaş entuziasm, cu un avînt deosebit Congresul al XXII-lea şi proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Oamenii muncii din fabrici şi uzine, din colhozuri şi sovhozuri, de pe ogoarele pămînturilor desţelenite, sporesc numărul brigăzilor comuniste, lărgesc mişcarea de întrecere, ridică cifrele de depăşire ale planului, grăbesc îndeplinirea septenalului înainte de termen. Cercetătorii şi oamenii de ştiinţă îşi duc investigaţiile pe drumuri încă nestrăbătute, cuceresc noi binefaceri pentru omenire. Entuziasmul şi avîntul creator caracterizează şi frontul literar, activitatea poeţilor, prozatorilor şi dramaturgilor sovietici.

Paginile revistelor, rafturile bibliotecilor, vitrinele librăriilor s-au îmbogăţit în lunile din urmă cu un număr impresionant de opere. Bogăţia de creaţii cu care scriitorii întîmpină Congresul al XXII-lea vădeşte dragostea oamenilor de litere sovietici pentru Partidul Comunist, pentru poporul căruia îi aparţin, dorinţa lor de a merge în pas cu marile evenimente ale epocii, de a face să răsune în paginile operelor lor minunatele îndemnuri ale veacului, ale lumii ce deschide drumul spre comunism.

Atenţia cititorilor sovietici a fost solicitată în lunile din urmă de noi cicluri de poezii ale lui Alexei Surkov, Alexandr Prokofiev, Gevorg Emin, Nicolai Tihonov, Maxim Tank, Leonid Martînov, Petrus Brovka, Emilian Bucov, Platon Voronko şi alţii. Sectorul prozei s-a îmbogăţit cu multe scrieri noi, aparţinînd unor specii variate. Aşa putem cita romanul Rugul de *Konstantin Fedin, continuarea binecunoscutei dilogii :* Primele bucurii, O vară neobişnuită ; *romanul lui V. Kocetov —* Secretarul de partid, *al lui Boris Bednîi, —* Tineretul, *al lui Vladimir Formenko —* Amintirea pămîntului, *al Lidiei Obuhova, —* Ghimpele, *nuvelele lui Em. Kozakievici —* Caietul albastru *şi* La lumina zilei, *schiţele semnate de Viktor Nekrasov, Iurii Naghibin, Stepan Scipaciov, Anatolii Kuzneţov, amintirile publicate de Ilya Ehrenburg, Nikolai Tihonov, Vera Ketlinskaia, Viktor Sklovskii. Piese noi, scrise de Arbuzov, Rozov, Stein, Mihalkov şi aşteaptă prezentarea pe scenele Uniunii Sovietice.*

Se cuvine remarcată, ca o trăsătură interesantă şi caracteristică pentru viaţa literară sovietică de astăzi, prezenţa a numeroase talente tinere şi afluenţa continuă de nume noi. Dacă pînă de curînd tînăra generaţie era reprezentată mai ales prin Evtuşenko, Rojdestvenskii, Voznesenskii, Anatolii Kuzneţov, V. Lipatov, astăzi rîndurile ei s-au înmulţit prin intrarea în literatură a lui V. Axenov, V. Koneţkii, V. Voinovici, E. Stavski, B. Sergunenko, A. Pristavkin etc.

Căutînd drumuri noi, soluţii interesante şi originale, numărînd multe realizări artistice de seamă, scriitorii sovietici abordează în operele lor recente teme şi probleme din cele mai variate pe care le ridică viaţa înconjurătoare. Mai mult poate decît oricînd, operele cele mai recente ale literaturii sovietice sînt ancorate în actualitate, sînt însufleţite de contemporaneitate. Faptele zilnice ale oamenilor sovietici sînt izvorul lor de inspiraţie, iar cei ce le săvîrşesc eroii lor. V. Axenov a subliniat foarte just că legătura strînsă cu actualitatea este nu numai un fenomen logic, dar absolut necesar în viaţa scriitorilor sovietici din zilele noastre: „Ar putea oare exista oameni care să vrea să scrie despre alte timpuri ?... Cînd merg pe stradă, cînd mă aflu în metrou... nu mă părăseşte nici o clipă sentimentul că mă plimb prin lumea viitoarelor mele cărţi. Această senzaţie este cea care mă stăpîneşte pe deplin".

Prezenţa în actualitate, zugrăvirea vieţii ce te înconjoară, dezbaterea problemelor ei multiple şi atît de importante este înţeleasă de scriitorii sovietici ca adevărată datorie, ca un imperativ major : „Trebuie să-ţi înţelegi epoca..., să exprimi în cărţile tale ideile epocii tale, sentimentele ei, peisajul ei, glasul ei, năzuinţele şi speranţele vremurilor pe care le trăieşti..."

Preocupaţi de a scrie fiecare în felul său, după natura temperamentului şi talentului său literar, letopiseţul epocii măreţe, ai cărei părtaşi şi martori sînt, scriitorii sovietici îşi aţintesc în mod firesc privirile spre contemporanul lor, făuritorul atîtor bunuri materiale şi spirituale de preţ, eroul timpurilor noastre, ce va deveni mîine eroul operelor noastre. Folosind experienţa înaintaşilor lor şi continuînd tradiţia rodnică a atîtor opere clasice ale literaturii sovietice, ei creează imaginea tipică a omului sovietic din zilele noastre, a comunistului.

Personalitatea complexă şi puternică a acestei figuri tipice, întrupînd cele mai bune trăsături ale epocii noastre şi-a găsit, de pildă, expresia, în romanul recent terminat al lui V. Kocetov, Secretarul de partid. *Bogăţia sufletească, orizontul larg de preocupări, înaltul simţ al răspunderii, al datoriei faţă de societate, de popor, exigenţa faţă de tine însuţi, un ascuţit simţ autocritic îl caracterizează pe Vasilii Antonovici Denisov şi pe alţi comunişti zugrăviţi în roman : Vladîcin, Cernogus etc.*

Se cuvine să subliniem că, în înfăţişarea omului sovietic din zilele noastre, scriitorii pun tot mai mult accentul pe descrierea profilului lui moral. Tot mai des, mai amplu şi mai adînc se dezbat problemele de etică, tot mai mult se subliniază necesitatea ca omul ce luptă pentru construirea comunismului să fie intransigent faţă de orice compromis, şovăială sau pată morală. „În perioada de trecere spre comunism, cresc posibilităţile de educare a unui om nou, care să unească în chip armonios bogăţia spirituală, puritatea morală şi desăvîrşirea fizică" — se spune în proiectul de Program al Partidului. Integritatea şi puritatea morală, principialitatea adîncă, severitatea în probleme de etică definesc caractere ca cel al Tasiei (Tineretul *de Boris Bednîi), Alexandr Denisov, inginerul Bulovin* (Secretarul de partid *de V. Kocetov), Victor* (Biletul *de V. Axenov).*

Aceşti eroi, ca şi mulţi alţii pe care ni i-a înfăţişat literatura sovietică în ultima vreme — de aceea putem socoti că este vorba de o trăsătură specifică — sînt oameni care, adesea în ciuda vîrstei lor tinere, consideră viaţa cu foarte multă seriozitate, aproape cu severitate. Ei sînt preocupaţi de înţelegerea adîncă, filozofică a vieţii, de pătrunderea şi îmbrăţişarea multilaterală a evenimentelor, frămîntaţi de problema propriei lor meniri, a propriei lor existenţe. Este foarte caracteristică următoarea afirmaţie pe care o face Saşa Zelenin, unul din eroii romanului Colegii *de V. Axenov :* „Noi sîntem generaţia de oameni care merge prin viaţă cu ochii deschişi. Noi privim şi înainte şi înapoi şi sub picioare. Restul depinde de forţa ochilor. Unii văd limpede scopul, alţii trebuie să recurgă la ochelari". *Problema sensului vieţii frămîntă pe mulţi dintre eroii cei mai noi ai literaturii sovietice şi pe fraţii Viktor şi Dimka* (Biletul *de V. Axenov) pe Gleb Volînko (din nuvela* Grijile zilei *de mîine de V. Koneţki) pe Stepka Vernolanţev şi pe alţii. Nu toţi ajung să-i dea o rezolvare, pentru unii ea rămîne încă vremelnic nesoluţionată. Nu toţi sînt ceea ce se cheamă „eroi pozitivi", unii dimpotrivă găsindu-se mai curînd în rîndul celor ce pot fi criticaţi pentru anumite greşeli, îşi pun problema sensului vieţii tocmai pentru că aspiră la îndreptare, la înnoire morală. Şi tocmai faptul că alături de ei întîlnesc la muncă, în viaţa de toate zilele, oameni care „văd limpede scopul" spre care trebuie să meargă, şi propria lor transformare devine posibilă, realizabilă.*

Epoca nouă ce se deschide în faţa popoarelor sovietice, în faţa omenirii, impune sarcini noi şi mai mari şi mai de răspundere frontului literar. Scriitorii sovietici năzuiesc prin operele lor să fie la înălţimea acestor îndatoriri de onoare. „Grandios este Programul Partidului Comunist, — scrie V. Kocetov. Măreţe sînt sarcinile trasate de Partid pentru următoarele două decenii. Ele ne însufleţesc, ne bucură. Ele ne cheamă tot mai departe, mai departe... Fie ca din paginile operelor noastre să răsară figuri de eroi, măreţe ca şi viteazul nostru cosmonaut ! Aceasta o aşteaptă din partea noastră şi literatura sovietică şi prietenii noştri din străinătate."

Tatiana Nicolescu

G-16

Ceva-ceva știam noi. Adică principalul. Știam că la rond, acolo unde întoarce tramvaiul, în coasta gropilor lui Lăptaru, se ridicau noile blocuri. Gropile fuseseră nivelate cu niște mașini grozave. Apa din bălți o sorbiseră pompele, stuful îl culcase la pământ o secerătoare.

Pînă la gropile lui Lăptaru era cale de șase stații de tramvai. Rar treceam în partea-aceea. Cartierul nostru are și el un maidan unde putem bate mingea. Ce rost să ne cărăm pînă acolo? Auzisem că se ridică blocuri noi. Părinții noștri fuseseră la construcții. In timpul liber dădeau și o mînă de ajutor. Pînă și bunica ținuse morțiș să fie încadrată într-o brigadă de muncă patriotică. Mare scofală nu putea să facă, e bătrînă, dar ferestrele tot le-a șters cu ziare și a măturat parchetul în apartamente. Cu tata era altceva. El căra și cărămizi, și scînduri, și bulamaci și cofraje. Pe noi, ăștia mai mici, ne lăsaseră în pace. Cică, mai mult i-am fi încurcat. Mă rog, treaba lor.

Cu timpul ne-am obișnuit să știm că la gropile lui Lăptaru se fac blocuri, așa cum eram obișnuiți să știm că primăvara, în grădina babei Sița, cireșile încep să se coacă. In casă se mai vorbea cîteodată, seara, de bloc. Ascultam numai cu o ureche. In așteptarea cinei, moțăiam pe scaun. Strașnic mai moțăiam. Uite-așa îmi cădea bărbia în piept — poc! — și bunica zîmbea, mama se încrunta la mine, iar Mitrică, fratele meu mai mic, se tăvălea de rîs. Mitrică e fier rău. El nu moțăie. Dacă-i este de somn cade lat și nu-l mai scoli cu toată artileria Republicii. Dar asta e altă poveste. Eu mai eram în stare să mai aud cîte-o frîntură de vorbă.

— N-au să ajungă pîn-aici — zicea bunica.

— Ei, n-au să ajungă! — făcea tata. Toată mahalaua o dărîmă.

— Toate le știi tu, Ioane — își tuguia bunica buzele. Am ridicat căsuța asta cu răposatul, cu mîinele-astea. Aici ați văzut lumina zilei, și tu și neastîmpărații ăștia.

Tata se uita în jur la pereții coșcoviți, la ferestrele strîmbe. Naiba s-o ia de casă, îi era și dragă și nu prea. Și nouă la fel.

Intr-o dimineață ne-am adunat toți băieții, ca deobicei, pe maidan. Stăteam la taclale. Il așteptam pe Sandu, băiatul doctorului Rogoza de lîngă frizeria lui Ușurelu. El are minge de fotbal. Cînd apăru, mai să-l luăm în ghiare.

— Unde-i mă, mingea?

— Ți-o fi că-i rupem pielea...

— Scîrțar! — făcu altul.

Sandu e băiat bun, nu se supără. I-o fi luat maică-sa mingea. Nu prea vede ea cu ochi buni prietenia noastră. Și pe noi ne doare-n cot!

— Ți-a sechestrat-o? — îndrăzni frate-meu Mitrică...

— Nu, nu mi-a sechestrat-o — zise Sandu. Ne mutăm. Am venit să vă spun.

— E-te-te...

— La noi în casă se face comandament...

— Ce se face, mă?

— Comandament de demolări.

Cuvîntul ne-a plăcut. In mahalaua noastră comandament...

— Formidabil! — izbucni Petre Sebe. Hai acolo.

Petre n-a mai apucat să vadă comandamentul. A apărut maică-sa la marginea maidanului și l-a luat pe sus acasă. Tot așa au mai plecat vreo trei chemați de babaci. Pe mine și pe Mitrică ne-a strigat peste gard bunica. Am luat-o trap spre casă. Ii cunoșteam noi glasul cînd era supărată.

Uite-așa a început ziua aceea. Pe neașteptate. In fața casei noastre a tras un camion. Un Steagul-Roșu adevărat. Patru oameni zdraveni, cu frînghii în mîini, au intrat în casă să care mobila. N-au avut ce-alege într-o jumătate de oră. Tata zîmbea pe sub mustață, dar cînd îl fulgera bunica cu ochii ei albaștri, se încrunta. Pe noi, sigur, ne-au alungat la poartă. Spărsesem două ghivece cu flori și mai-mai să facem praf aparatul de radio. Ei, la poartă aveam ce să vedem. Peste drum stătea popa Cristea, în curtea bisericii. Privea popa cum se mută oamenii. Venise și Ușurelu, frizerul, ăla tînărul. Venise-n colț la noi. Discuta cu Dragu de la Alimentara.

— La țanc au picat — zicea el.

— Te bucuri?

— Păi, cum? Scap de coșmelia ala.

— Bătrînul tău nu-i prea bucuros.

— Treaba lui — făcu Ușurelu. Eu nu mișc un deget. Caută alt local... N-o să prea găsească. Eu intru în cooperativă.

Treceau „Steaguri-Roșii" pe șosea, duduind din motoare. Toate la rond, la blocuri.

— Incotro? — îi întreba Ușurelu pe cei urcați pe bagaje.

— La G — 16.

G — 16! Strașnic nume! Am alergat să prindem motanul, pe Mișu. Se zăpăcise săracul. Nu pricepea nimic. Il ameți puțin, dar pînă la urmă tot l-am vîrît într-o sacoșă. Ne-a luat tata de subsuori și ne-a urcat pe bagaje, în mașină. Am nimerit cu capul în poala bunicii. Mișu mieună amarnic, șoferul ambala motorul mai să-l scoată din șarite, mama striga ceva, nu știu ce uitase în casă...

— La G — 16 — strigă tata și pornirăm.

Teribil! Cum o fi G — 16 ăsta?

★

Tii, iarmaroc nu alta! Mașini la rînd, pline cu boarfe. Cei de la Cooperativa „Muncitorii manuali" au de lucru pînă peste cap. Inarmați cu chingi de cînepă cărau pe scări în sus dulapuri și șifoniere, paturi, lăzi... Așteptau la coadă toată mahalaua în fața lui G — 16. Șase intrări are G — 16 și patru etaje cu balcoane mari, ferestre mari. E colorat în verde și-n alb. Am mai văzut eu blocuri d-astea pe vară, cînd am fost la mare. Dac-ar fi și-aici marea, ar fi la fel. Prin fața lui G — 16 trece un bulevard de asfalt. In mijlocul bulevardului este o pajiște verde de gazon, ca pe stadionul Republicii. Și din gazon cresc stîlpi de beton, din loc în loc, purtînd în vîrf cîte două brațe cu lămpi de neon. In spatele blocului e un parc larg. Are și iarbă parcul, și locuri de joacă pentru cei mai mici, și un teren de volei... Măi să fie... Ce-o mai fi acolo? Din mașină nu vedem mai multe, că ne acoperă vederea colțul blocului. O să aflăm noi. De-a lungul bulevardului sînt tot blocuri ca G — 16. G — 17, G — 18, G — 19...

— Hai, jos — strigă tata. Ne-a venit rîndul.

Tot așa, într-o jumătate de oră am fost mutați cu toții la etajul I. Tata nu ne-a lăsat să răsuflăm. De abia am apucat să-i dăm drumul lui Mișu din sacoșă. Am cotrobăit prin toate camerele. Patru camere avem acum și-o baie cu faianță pe pereți. Bunica ar fi vrut să se apuce de aranjat lucrurile.

— Nu — a zis tata, și nimeni n-a mai scos o vorbă.

Se întîmplă rar chestia asta, dar cîteodată se întîmplă. Nu crîcnește nimeni.

— După mine — a comandat tata și noi băieții am fost gata.

Ușa a fost încuiată și deabia după ce a fost încuiată ușa, bunica și mama și-au dat seama că nici nu văzuseră cum trebuie la față noua noastră locuință.

Am luat-o prin parc, mai de-a dreptul, spre șosea, la tramvai. Așa era: un parc de joacă pentru copii, cu leagăne și nisip; un teren de volei, inele și paralele pentru gimnastică. Apoi o clădire mare cu două etaje, albă ca o ursoaică de la Pol.

— Școala — zise tata, furîndu-ne cu coada ochiului.

Ce școală!.. Ca-n filme... Mitrică făcuse ochii mari. El în toamna asta intră în clasa a I-a. Am trecut de școală, dar tot ne mai uitam la ea peste umăr.

— O să rămîneți cu giturile strîmbe — s-a stropșit bunica. Unde mergem, Ioane, îl întrebă pe tata.

Ne-am oprit acolo la marginea parcului, buluc, cu toții. Treceau pe șosea camioanele încărcate cu bagaje. Pînă și popa Cristea se muta. Stătea cocoțat pe geamantane, ca o pasăre neagră. Tata a rîs scurt, văzîndu-l. Bunica s-a închinat. Așa face ea cînd îi iese un popă în cale. Spune că-i de rău, dar la biserică tot se duce.

— Ei, întrebă iar bunica.

— Avem patru camere — începu tata. Am avut pînă acum două camere. Care va să zică ne trebuie mobilă încă pentru două, că doar n-o să le lăsăm goale. Mergem la magazin — și flutură carnetul de CEC.

Tata are CEC! Nu știam. Citisem prin cărți de oameni cu CEC-uri. Avea Petre Sebe un roman ferfenițit, de „15 lei". Era unul acolo în roman care tot semna cecuri și le dădea oamenilor lui să ridice banii de la bancă. A dat peste noi dirigintele cînd citeam și ne-a luat cartea. O sfeclisem. Dar nu s-a întîmplat mare lucru. Atîta doar că ne-a vorbit despre cartea aceea în așa fel încît — s-o ia naiba — nu mai citim asemenea porcării cît vom trăi. Care va să zică are și tata CEC! Teribil! Astăzi, este o zi nemaipomenită! Cîte au să se mai întîmple?

— Pînă scot eu banii — zise tata, — voi gîndiți-vă ce vă trebuie.

Mama oftă.

— Cîte nu ne trebuie...

— Bine, gîndește-te.

— Gîndește-te fato! — zise și bunica înțepată. O fi devenit, feciorul meu, Ion, bancher — și o luă înainte țanțoșă. Noi după ea.

Am mers cu tramvaiul pînă-n Piața Libertății. Era să dăm buzna cu toții la C.E.C., dar tata ne-a oprit:

— Ho, mă duc eu cu mama. Nu-i nevoie să vină tot clanul.

Am rămas cu bunica pe trotuar. Tata ăsta e dat naibii... Auzi: tot clanul! Grozav cuvînt. O să-l lansăm pe maidan. Adică... pe care maidan? Ei, o să vedem noi mai încolo. Acum sînt alte treburi.

Au apărut tata și mama. Mergeau la braț. Nu i-am mai văzut de mult așa. Mama părea o fetiță. Imbujorată, micuță... Tii, ce frumoasă e mama. Cum n-am văzut-o noi pînă acum... Nici o femeie nu-i ca ea. Are ochii mari, negri, sprîncene negre, gene mari... Și e albă la față ca și cucoana preoteasă. Mai ceva ca preoteasa, că mama nu-și dă cu boieli.

— Am părăsit-o pe bunica într-o clipă și ne-am lipit de mama. Am pornit-o la drum. Tata în frunte cu bunica, noi la urmă cu mama. Am intrat printr-un gang la „Potcoava" și am urcat niște scări. Ne-am pomenit într-un magazin de mobilă. Mama ne-a așezat pe o canapea, pe mine și pe Mitrică.

— Să nu vă mișcați de aici. Ce să te miști? Vedeai tot de acolo. Intîi și intîi tata și cu doi oameni au tras de o parte două divănașe, un dulap de haine cu oglindă, o măsuță cu șase scaune și un raft cu sertare. Toate într-o culoare verzuie.

— Astea-s pentru pezevenghi...

„Pezevenghii" eram noi, eu și Mitrică. Nu se prea pricepe tata să ne mîngîie. Așa ne zice el cînd e bucuros de ceva. Cînd e supărat ne zice „domnilor". Ei, atunci nu e prea bine! Care va să zică, tot buclucul ăla de mobilă era pentru noi, pentru mine și Mitrică... O dată ne-am îndreptat de spate și ne-am uitat roată-n jur. O să avem odaia noastră, ca Sandu, băiatul doctorului...

Tata a mai ales un bufet formidabil, cu cristaluri și lucios, — te vedeai în el ca-n oglindă — o masă mare cu 6 scaune cu arcuri, o canapea care se desface și se transformă în ditamai patul. Ce șmecherie o fi avînd? Las' că vedem noi acasă! Bunica pipăia totul cu mîinile ei aspre și schimbă cîteva scaune. Cică erau roase sau zgîriate. Te pui cu bunica? Mama s-a așezat lîngă noi.

— Am ametit... — zise ea, dar noi am văzut-o zîmbind și ochii ei erau umezi.

Tata a plătit vreo 3.000 de lei. Ieftin! Putea să mai ia cîte ceva. Un pat de-ăla mic. Nu i-am auzit eu pe tata și pe mama, că o să mai avem un frățior? De ce nu l-ar lua de-acuma, patul?

Ca să nu uite, m-am dus să-i spun tatei. A rămas încremenit la început, (ce-oi fi spus așa de grozav?) apoi mi-a tras una după ceafă. Nu mi-a prea păsat. L-am văzut eu că nu-i supărat. Se întorsese cu spatele, dar umerii i se zguduiau de rîs. Mama îl privea nedumerită. Nu știa ce se întîmplase. Dar nici eu nu i-am spus. Mi-era deajuns o scatoalcă.

Iar am luat un „Steagu Roșu" de-am încărcat mobila. Șoferul l-a întrebat pe tata:

— In rate?

— In rate.

— S-o stăpîniți sănătoși.

— Mulțumim.

Am oprit prin oraș în două locuri. La un Ferometal ca să luăm niște lămpi electrice, ca în sala Palatului Pionierilor și la magazinul Victoria (unde am stat mai mult, doar aici cumpărau mama și bunica) de am luat perdele. Apoi ne-am îndreptat spre casă.

A trecut vremea ca vîntul. Parc-acum era dimineață și iată că a sosit seara. Trecem pe șosea, cu camionul, pe șoseaua pe care am stat noi. S-au aprins și luminile la colțuri. Căsuțele mahalalei au toate ferestrele stinse. E întuneric în curți, e întuneric peste tot. Înaintea noastră merge un tramvai. Deabia se mișcă. Șoferul nostru nu-l depășește, așa că vedem totul ca și cum am merge pe aici pentru prima oară pe jos. Parcă n-am locuit aici niciodată. Parcă n-am trecut niciodată pe șoseaua asta — așa sînt de triste și casele pustii, și grădinile și chioșcurile de ziare și frizeria lui Ușurelu... Doar la casa doctorului Rogoza lumina este aprinsă la toate ferestrele, ca la un salon de bal. Ferestrele nu mai au perdele și se vede totul înăuntru. E acolo forfotă de oameni. La mese stau aplecați peste hîrtii bărbați în salopete. La intrare a fost pusă o firmă luminată de un bec: „Comandamentul demolărilor". Care va să zică aici este... Camionul ne duce mai departe pe șosea, ținîndu-se în coada tramvaiului. Iată că și la popa Cristea e lumină. Popa se muncește să scoată din balamale ferestrele. Ce om și ăsta... La ce-i mai trebuiesc ferestrele?

Bunica tace. Se uită tot în urmă. Căsuța noastră, povîrnită parcă, are luminile stinse.

— Uite-l, bunică, pe popa!

Bunica întoarce capul. Il vedem ochii umezi. Plînge bunica? Se uită la casa popii, îl vede smucind de ferestre.

— Bătu-l-ar dumnezeu — izbucnește ea. Tot negustor rămîne.

Și bunica își îndreaptă privirile în față, acolo unde apare, într-o mare de lumini, printre celelalte blocuri, G-16. Tata e preocupat, nu are astîmpăr.

— Urcăm totul sus, îi spune bunicii. Apoi fac o baie fierbinte, poate chiar la duș și plec la depou. La noapte sînt pe rapidul de Bicaz. Vă descurcați și voi pînă mîine seară...

— N-avea teamă — zice bunica și zîmbește.

Motorul duduie regulat, cauciucurile fișie plăcut pe asfalt. Am intrat pe bulevardul nou, cu gazon și lumini de neon. Bunica nu și-a mai întors capul spre mahalaua veche, rămasă dincolo de bariera de lumini. Discută ceva cu mama și rîd amîndouă cu hohote. Noi am ciulit urechile. Dinspre partea aceea se auzeau mormăituri de motoare.

Or fi venit excavatoarele la comandament!...

Dionisie Șincan

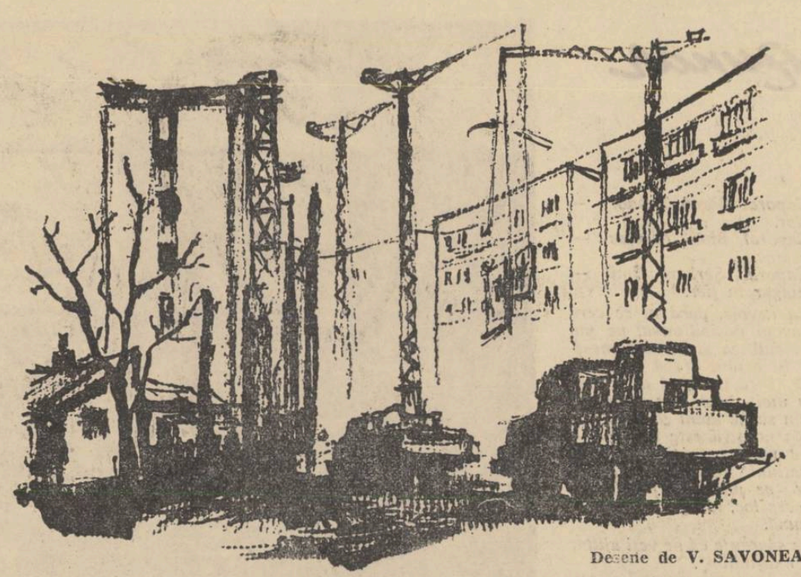

Desene de V. SAVONEA

Ultimul

Paradaise, paradaise, luați paradaise, striga băiatul lui Conț din Scheia, ud leoarcă, jerpelit, numai petece. Se vedea de la o poștă, că îmbrăcase haina veche a lui tat-su, îi suflecase mînecile, și o curmase pe mijloc cu o frînghie. Abia ținea de toartă un coș plin.

Il ploua pe spinare, îi blegise pălăria largă căzută pe urechi. Noroiul sporea în strada pustie, de unde fugise lumea de mult. Și tencuiala caselor se întunecase, de cănderea piezișă a apelor.

El striga în orășelul gol, ca-n pustiu:

— Paradaise, paradaise.

Pentru cei 10 ani ai lui era pipernicit, ploaia parcă-l chircise mai rău. O mînă de om ghemuită sub zid. Pe obrajii scofîiciți și pămîntii, apa curgea ca pe geamurile oarbe din jur. El țipa într-una, trăgînd aer în piept, să-și facă puteri. Nu știa de ce, dar cu fiecare strigăt învingea tot mai greu zgomotul ploii mari.

Mute erau și curțile, unde apa zornăia monoton, aducînd somn oamenilor întorși de la lucru. La ceasul ăsta, cei mulți au mîncat și se odihnesc.

Un obraz îngust de fată a apărut într-o fereastră. „Doarme tata" au înțeles ochii abătuți de sub bogurile bleojdite.

Plecă mai încolo, sub altă strășină.

— Paradaise! paradaise!

Ploaia trecea prin urzeala coșului ca prin ciur, scurgîndu-se în opincile vechi îndopate cu paie. L-a lăsat în sfîrșit jos, că-i tremurau încheieturile. L-a răzbit umezeala, de-i părea că a rămas gol pușcă, dîrdîia clănțănind dinții.

— Paradaise, paradaise.

Un șmecher și-a vînturat sălțăreț pelerina de gumă pe deasupra coșului, înșficîndu-i cea mai mare paradaisă, dar întîlnind ruga ochilor, i-o dădu îndărăt, apucîndu-l de bărbia udă de ploaie.

— Iți merge rău, negustorule. Ploaia ți-a stricat ploile.

Cițiva de ăștia, l-au mai zădărît, trăgîndu-i pălăria cînd pe ochi, cînd pe spate în batjocură, niciunul n-a cumpărat și pe el îl dor plăminii de atîta strigăt.

S-a întristat ca norii ce-și sfîșiau burțile, de vîrful plopilor din strada principală. Nu mai știa ce să facă, se uită în sus goi... se uită-n jos, la fel, pielița paradaiselor a început să crape, mustesc. Alții trec grăbiți și se ascund în ganguri.

A tăcut. Nici glasul mamei rămasă cu gîștile în piața goală nu se mai aude.

„Le-o fi vîndut" gîndi bucuros, apoi se urni, trecu strada, intră pe cea îngustă și plină de apă, ca un jgheab, călcă alandala cu opincile chiftite. Dar cînd ajunse-n colț, se opri consternat. Aceeași mogîldeață udă, sub streașina spartă a unei tarabe. Gîștele, zgribulite și ele, sătule de apă. Mamei îi înghețase glasul. A ținut la preț, după zisa tatei „tocmiți-vă cît puteți, auzi tu! și tu!" și s-a uitat la amîndoi rău cum face de cîtva timp. I-a dăscălit pînă în tinda cîrciumii cînd i-a condus azi dimineață grăbit, să le facă vînt mai iute, spre tîrg.

„Zici că-s gîștele noastre din curte, auzi?" Pe urmă... întoarse către el ochii aceia mici, duși în fundul capului de slăbiciune și băutură: „tu zici că paradaisele le udăm cu stropitoarea, pe lună, ia și tu, cum ai văzut că fac ăia de la aprozar, ia paradaisa în mînă, du-o sub nasul omului, uită-te dintr-o parte și din alta, ca la un boț de aur, auzi?"

Așa a făcut dar cine să dea 3 lei, c-au căzut tarabele de-atîtea paradaise, mai arătoase ca ale lui și de gîște mai grele ca bolovanii de rîu.

„Nu-s din cîrd de la colhoz, le ținem în cușcă; iar cînd plouă le luăm cu noi în pat. Uite mîndrețe, așa să zici, auzi", i-a turuit mamei.

Dar mama a tăcut.

Zornăiala ploii pe pietre, în burlane, a acoperit glasul adormitor. Trecură ceasurile, se lasă întunecime.

Copilul, hotărît să nu se mai întoarcă sub geamurile străzii principale, ocoli toată piața, o luă printre tarabe, unde nu era așa multă apă și ajunse în spatele mamei. La cițiva pași de dînsa, căscă ochii mari. Spinarea acoperită cu berta udă, cu urzeala îmbîcsită ca de brumă de aburul ce ieșea din ea, se zguduia de sughițuri repezi. Și umerii se zbuciumau și cu un geamăt surd pornea din piept. Nu-și dădu seama ce face, se apropie atras de plînsul ei și inima neștiutoare împinse în obraz un val de căldură. Unde l-o fi găsit în trupul sloi?! Intinse degetele reci, cu credință că dacă îi atinge umerii o ușurează. Făcu un pas și încă unul privind țintă capul mamei, strîns între umeri, și fără voia lui scăpă deodată un oftat atît de adînc că mama întoarse ochii speriată, roșii de plîns și de furie.

Uitătura îl mustră, cînd descoperi coșul tot plin și se feri, odihnindu-se pe bolovanii lustruiți de apă.

Reluă fără noimă strigătul repetat cu îndărătnicie, pînă adineaori, de parcă i-ar fi fost frică, c-o s-o pîrască, că n-a strigat destul.

— Gîște, gîște, hai la gîște d-astea bunele.

„La cine strigă că nu-i țipenie" se uită copilul în jur și ridică iar mîinile fără să-i atingă umerii căutînd cu ele deasupra și-i spuse cu-un glas slăbit.

— Haide!

Cum se întîmplă că dintr-odată, fără altă vorbă și fără nici o împotrivire, se ridică de pe ladă, unde amorțise, gemu, simțind că nimic pe ea nu-i uscat.

Luară drumul îndărăt spre Schei. Turna mai departe, ei zoreau. Gîștele supărate, ascunse sub bertă, scoteau mereu capul afară, strîngînd ochii și căscînd ciocul, gata să muște. Mama, după o vreme, îi dădu și lui o gîscă:

— Vîr-o sub haină, ține cald. Intr-adevăr, parcă ar fi pus o cărămidă fierbinte pe pîntec.

Picioarele îngreunate de glod, clefăiau fără alegere prin gropile cu apă. Dedesubt, noroiul le fura picioarele. Răsuflau și s-auzeau unul pe altul. Paradaisele începură să curgă din coș, o vreme le căută prin întuneric. Se făcuseră zdrențe.

— Stai, mamă, că nu te mai văd, țipă el, sălțînd coșul pe brat și gîsca mai în sîn; i se urise pesemne, năduși se, — mai căzură cîteva paradaise, socoti fără rost să mai bîjbîie, probabil nu mai avea chef, se murdărise pe mîini, pe față, întunericul se îngroșase.

După mai bine de un ceas, cînd toată bezna din păduri înecase ca în smoală comuna, pătrunseseră pe prima uliță a satului. O singură lumină ardea în negură, la cîrciumă, unde, ca de obicei, bărbații se strînseseră să soarbă cu pofta lor știută carafa în stare să le facă somnul mai adînc. Băiatul o luă înainte, fără ca mă-sa să prindă de veste și văzu la lumina unui fulger ce spintecă depărtările, numai jumătate coș cu paradaise. Dar parcă împietrise, îi înțepenise gîtul de un nod, acolo unde căldura gîștii n-ajungea.

— Un'te duci, strigă ea răgușită, și-l urmă. El nu-i răspunse, se lupta cu noroiul, parcă mai adînc și mai clisos în fața cîrciumii. Prin ferestre lumina arăta locul năpădit de bălți, unde de obicei trăgeau carele.

In ochiuri, apa parcă fier-

bea, sub ploaia de sus. Copilandrul se îndreptă spre cîrciumă. Prin fumul gros de tutun oamenii văzură cum ușa se dă în lături, cum băiatul lui Conț își smulge pălăria murată de pe cap, dă bună seara cuviincios. Din haina cu mîneci suflecate și din pantalonii sumeși, curgeau șiroaie de apă. Fața lui uscățivă era aprigă, ca a unui om gata să ucidă.

— Tată, strigă el.

La chemarea băiatului, omul se ridică de la locul lui, făcu jumătate pas, nu se încumetă mai mult, și-și privi încremenit copilul. Din spate se arătă, venind încet în lumina ușii, nevastă-sa, rebegită, cu picioarele stopite de noroi, de parcă s-ar fi tăvălit într-o cocină. Omul băgă de seamă că amîndorura le ard ochii și gîndi speriat: „ăștia or să bolească".

— Ce-i mă?!, avu totuși tăria să-și întrebe feciorul.

Grigore trase aer în pieptul lui mic, înfierbîntat de văpăi și spuse ca să audă toți:

— Intră în rînd cu lumea tată, că ne omori!

Mîna maică-si se repezi de la spate, înspăimîntată, apucă încheietura rece și udă a feciorului și-l trase afară cu putere. Era în gestul acesta o amărăciune și o ură, nu față de băiat, ci de tatăl băiatului. El se împotrivi repede și strigă în rumoarea colectiviștilor, care știau pînă la unul, povestea îndărătnicului.

— Du-te, tată, unde s-au dus toți! Că nu mai dăm pe acasă, să știi, ne luăm lumea-n cap!

Țipătul se sparse deznădăjduit de pereți, ca un vas de sticlă.

Un țăran dezmeticit de zarvă, dar cu limba încă moale, rise mărunt, hurducăit și gros, dînd curaj copilului.

— Judecă-l mă, oule, judecă-l, ocărăște-l, fă-l de tot risul așa, pe Conț ăsta! și rise cu poftă.

Vuietul cîrciumii crescu la loc, năpădi afară-n ploaie strecurîndu-se în inima lor nădejdea că ăi de acolo or sări încă o dată să-i ajute și să-i scape.

Eugen Teodoru

Claudia Millian-Minulescu

Celor doi învingători ai Cosmosului

Privesc cum ați rămas îmbrățișați
In cadru-aceleiași fotografii —
Invingători, din ceruri întorși
Pe chip cu raza marei frenezii

Și ce polen din aștri ați adus
Cînd aripi nevăzute v-au purtat,
Și ați ajuns din ce în ce mai sus
Pe cînd Pămîntu-ntreg a palpitat?

Jos, oamenii s-ar fi simțit mai mici
De nu zburați în magistrala-albastră
Și-n inimi scînteieri de licurici
N-ar fi aprins înflăcărarea voastră!

Ambasadori pe trenele lunare
Și zburători prin căile lacteie:
Voi ați învins înalta depărtare
Și ați atins a stelelor scînteie.

Așa se scriu poeme și cîntări
Așa se-nalță gîndul spre tărie:
Urcîndu-și trilul peste munți și mări
Simfonica și vasta bucurie...

OAMENII ȘESENALULUI

ȘCOALA TALENTELOR

Nimic nu pare mai feminin ca munca aceasta delicată, de minuție și precizie, dintr-un atelier de asamblare și reglaj a aparatelor electrice. Șurubelnițe sprintene, chei minuscule; sîrmulițe cauciucate, de diferite culori, foițe metalice, fine, carcase de bachelită, atît de asemănătoare metalului și totuși atît de fragile, șuruburi cît un vîrf de creion, bobine ca niște mosoare, mici magneți negri, lucioși, discuri de aluminiu de mărimea unui fund de pahar, toate — unelte și piese — în interdependența lor plină de simpatie, par anume concepute pentru o mînă de femeie. E, în această aparentă complicație a aparatajului, ceva din logica dantelăriei. E, în acest imperiu al electricității, o sugestie de curățenie și de acuratețe care amintește de tradiția unei bune gospodine. Chiar estetica aparatului, inspirată, nici vorbă, de logica impecabilă a științei, îmi par aici și în acest moment, expresia unui desăvîrșit bun gust feminin. Sîntem într-unul din atelierele uzinelor „Grigore Preoteasa".

Toată lumea pare să aibă aici simțul măsurii, gustul preciziei, respectul matematicii. Cronometrul, cîntarul, șublerul sînt semnele unei lumi ordonate. Timpul și lumina sînt măsurate și socotite. Cifrele luminează aici toate secretele. Și cu toate astea, aici, unde toată lumea are un ceasornic, feminitatea nu pierde nimic din farmecul ei etern. O mînă mică și delicată manevrează rapid, energic și precis carcasa unui contor, fixează un disc pe axul lui și încredințează totul unei benzi de cauciuc care se mișcă staționînd între două linii de lemn fixe și paralele. Tînăra electriciană e Elena Enea.

Calificarea i-a dat-o o școală profesională de trei ani și experiența i-au înlesnit-o anii de muncă în fabrică. Ea execută acum reglajul mecanic al contorului. In gestul ei precis și rapid surprind nerăbdarea caracteristică a acelora care cunosc prețul timpului. Să preiei la 20 de ani grijile unei gospodării, să accepți obligația de a fi tutorele unui frate de 16 ani și, muncind, să-l întreții în școală pînă la vîrsta majoratului, să urmezi un liceu seral pentru a îngădui celor mai nobile năzuințe o împlinire superioară — aceasta dovedește, neîndoielnic, o mare tărie morală și o mare capacitate de afirmare. Acum, la 22 de ani, e în clasa a X-a — după ce a fost premiantă într-a IX-a — și nu socoate că e prea tîrziu ca să ajungă la universitate. Calificarea pe care o are și gustul disciplinei îi sugerează, bineînțeles, dorința de a urma politehnica. Confirmă din cap cu încăpățînare: vrea să învețe.

Nu s-ar putea spune totuși că nu cunoaște și ispita altor profesiuni. Cel puțin, atît timp cît n-a venit încă vremea deciziilor, îi place să cochetеze cu propriile sale gînduri. Cînd își amintește că știe să cînte la acordeon, își spune că ar putea, cine știe, urma conservatorul și pentru că a fost o bună elevă la franceză și știe atît de bine limba rusă, încît colegii de liceu au poreclit-o „Katiușa", e înclinată să accepte posibilitatea de a urma literele. Dar se vede bine — după zîmbetul cu care își urmărește gîndurile, în timp ce mîinile abile minuiesc șurubelnița și cheia fixă, — că profesiunea de artistă sau aceea de profesoară nu vor găsi probabil pe terenul pregătit de o calificare tehnică, prilejul cel mai sigur de a-și exercita farmecul și atracția. Presimte deja că bătălia o va cîștiga inteligența ei de politehniciană, tot atît cît spiritul ei practic și că toate celelalte tentații nu vor contribui decît să stimuleze în ea dorința pentru o educație completă, pentru un contact multilateral cu tot ceea ce înseamnă cultura. Oricum, dezbaterile acestea intime îmbogățesc lumea inimii sale și cînd descifrez tumultul său interior, nu mi se pare că gustul pentru artă stă rău alături de pasiunea pentru tehnică, așa cum nu mi se par rău împerecheate farmecul ei feminin și cadrul disciplinat al atelierului. Cerceii în formă de rozetă, cu sticliri briliantine, geanta din material plastic sprijinită la îndemînă, puloverul verde de pe spătarul scaunului, mîneca trei sferturi a unei rochii vernil, ițită de sub mîneca suflecată a halatului alb, decența ei vestimentară, chiar roșul de buze atît de potrivit chipului ei de georgiană, cu părul adunat în coc, mi se par la locul lor și în perfectă concordanță cu atelierul acesta de aspect farmaceutic în care electricitatea nevăzută făgăduiește contoarelor o prezență tot atît de energică și de eficace ca un principiu activ într-un flacon cu vin tonic.

Ceea ce temperează într-un fel nerăbdarea ei intimă e — evident — siguranța absolută că nimic n-o poate împiedica să-și împlinească visul, să-și atingă țelul. Și asta nu numai pentru că vrea. Dar mai ales pentru că toate împrejurările o îndeamnă aici, în uzină, să muncească, să învețe, să persevereze și să izbîndească. E generația care la 23 August 1944 avea cinci ani.

Al. Sever

Constanța — *Piața gării*

3 reportaje de buzunar

CELE OPT PERSONAJE DINTR-O SCRISOARE

Zilnic, la redacția la care lucrez, sosește cîte un maldăr de scrisori. Cînd le citești ai senzația că stai de vorbă cu semnatarul lor. Am ales una din scrisori. Una la întîmplare. O reproduc întocmai nepermițîndu-mi să îndrept nimic. Iat-o:

„De mult ne frămîntă un gînd, de mult nu ne mai lasă în pace și ne tot dă ghes un vis pe care am vrea să-l trăim aievea. Este de fapt o dorință arzătoare a noastră pe care am vrea să ne-o împlinim noi cei opt tovarăși de arme, opt prieteni, opt tineri dornici de muncă, opt utemiști, instructori la aceeași subunitate. Și pentru că singuri nu ne putem împlini acest vis, această dorință pornită din dragostea noastră față de muncă, ne adresăm dvs. rugîndu-vă să ne ajutați și să ne spuneți dacă ceea ce dorim noi se va putea rezolva.

Iată despre ce este vorba. Sîntem instructori într-o unitate militară. La început eram străini unul de altul. Dar armata, prietenia, au făcut din noi un colectiv unit, un grup de oameni capabili să facă față oricăror cerințe, oricăror greutăți. Armata a făcut din noi buni prieteni. Da, prieteni adevărați, prieteni în întregul sens al cuvîntului; a făcut din noi un „singur tot" în fine armata a făcut din noi (așa cum ne place nouă să spunem și așa cum dorim să fim) o... brigadă fruntașă de producție.

Armata ne-a învățat multe. Ne-a învățat să prețuim omul și munca, ne-a învățat să prețuim și să apărăm bunurile noastre ale tuturor oamenilor muncii, ne-a învățat să fim adevărați oameni ai societății noastre noi, socialiste.

Și deoarece între noi s-a închegat o prietenie pe care nimeni nu poate s-o strice, dorința noastră este ca și în viitor să fim alături, strînși uniți în aceeași echipă sau brigadă de producție în aceeași întreprindere, uzină, șantier, sau alt sector industrial. Și așa cum sîntem în armată, așa să fim și în producție, adică fruntași.

Pentru că nu peste mult timp vom fi lăsați la vatră, zi și noapte ne punem întrebarea: ce întreprindere ne va angaja pe noi toți opt?

Iată deci dorința noastră: vă rugăm să ne comunicați unde, la cine și cum ne putem adresa pentru ca visul nostru să devină faptă. Și pentru a vă veni în ajutor, ca să puteți rezolva mai ușor dorința noastră, vă comunicăm și meseriile noastre:

Serg. Coman Gh. — mecanic monteor.

Serg. Ciuculete V. — mecanic utilaj.

Serg. Hanеș Ioan — mecanic dizelist.

Serg. Stuparu Anghel — mecanic dizelist.

Serg. Năstase Petre — constructor aparate telecomunicație.

Caporal Băran Teodor — sudor.

Caporal Binu Nicolae — mecanic.

Caporal Șerban Emil — strungar în fier.

La nevoie, dacă ni se cere și avem posibilitatea, ne putem califica și în altă meserie. Și acum, dragă redacție, iată încă un gînd al nostru sau mai bine zis, încotro vrem să ne luăm zborul? Privirea noastră este îndreptată spre marele șantier al combinatului siderurgic Galați. Dar se poate să plecăm în oricare loc, numai să fim împreună.

In speranța că ne veți ajuta, vă mulțumim".

Acesta e cuprinsul scrisorii. După terminarea lecturii ei, am avut pentru un moment impresia că-i am în față pe cei opt tineri entuziaști. Mi-ar fi plăcut să știu despre ei cîte ceva. Nu cunoșteam nimic din biografia lor, dar ceva mă îndemna să cred că fiecare nume din cele opt ascunde cîte un personaj de schiță măcar, dacă nu de roman. Faptul m-a îndemnat să dau curs scrisorii lor. In acest sens redacția i-a sfătuit să se adreseze direct Șantierului Combinatului Siderurgic de la Galați. Au ascultat sfatul redacției. Asta am văzut după vreo trei săptămîni cînd a sosit o altă scrisoare de la ei, în care ne destăinuiau vestea că șantierul e bucuros să-i primească. M-am bucurat. Cînd o să merg pe șantierul de la Galați, îi voi căuta. Poate că vor fi formînd o echipă, o brigadă așa cum doresc ei. Vreau să scriu despre ei. Sînt sigur că vor merita.

Vasile Căbulea

O ZI OBIȘNUITĂ

Sală de curs. Pe bănci, foi de caiet, cu numele caligrafiat atent și cu titlul subliniat. „O zi din viața mea", compunere. Copiii scriu preocupați, ridicînd din cînd în cînd capul, să se gîndească; e bine să gîndești cu fruntea sus. Dincolo de ferestrele școlii, satul își trăiește viața cotidiană, aceeași, aparent aceeași cu cea de acum zece sau o sută de ani. O femeie vine cu o găleată de apă, un flăcău meșterește ceva pe acoperișul unei case, trece un camion plin. O zi obișnuită în satul Căpșuna, undeva între Găești și Tîrgoviște. Profesorul trece printre bănci cu binecunoscutul său pas liniștit, același, aparent același ca acum zece sau o sută de ani. Zăbovește lîngă banca unui elev mărunțel, citind peste umărul copilului:

„O zi din viața mea. Duminică am fost la pădure să caut fragi. Am văzut un urs, dar era departe și nu știu precis dacă a fost urs sau mi s-a părut. Pe urmă, după masă, s-a dat film. După ce s-a terminat filmul, m-am dus la televizor și pe urmă am plecat acasă. I-am spus tatii: „Bună seara, tată" și el mi-a zis: „Să trăiești, mă" și eu îl iubesc pe tata pentru că e bun și mi-a zis așa. Aceasta a fost o zi obișnuită din viața mea și semnez Purice M. Ion, clasa a șasea B.".

Da, dincolo de ferestrele școlii noi, satul își trăiește viața cotidiană, aceeași, aparent aceeași cu cea de acum zece ani sau o sută de ani.

Un flăcău meșterește ceva pe acoperișul unei case: antena televizorului trebuie orientată mai bine. Trece un camion — e plin cu butelii de aragaz.

Cinematograful și televizorul au devenit lucruri obișnuite, nimeni nu se mai miră de ele. De ce să te miri? Aici e locul lor, în mijlocul oamenilor muncitori.

Florin Mugur

ÎN CĂUTAREA NOULUI

Tiam Bărăganul, cu un „gaz", pe un drum închipuit, ascuns sub o pătură groasă de praf, în tovărășia unui regizor de film, a unui operator, și, bineînțeles, a unui șofer.

Goneam cu „gazul" în căutarea unor locuri de filmare, străbătînd o cîmpie verde, peste care se îndoia de mijloc și cerul ca să ia prospețime și răcoare!

Goneam de mai multe ceasuri în căutarea... noului.

Operatorul și regizorul erau cătrăniți și din cînd în cînd schimbau între ei priviri desnădăjduite că „noul" era încăpățînat și nu ne mai... sărea o dată... în ochi!

Pană de cauciuc...

Șoferul a coborît de la volan și-a scos sculele și a început să meșterească la una din roțile mașinii, cîntînd mai departe la fel de vesel și de lipsit de griji...

Lîngă noi a poposit un cioban cu o turmă de oi... Omul era îmbrăcat ca toți ciobanii de prin părțile locului; cămașa muiată în zer, pălăria parcă împrumutată din capul sperietorilor de ciori, pantaloni orășenești de azi. In picioare sandale negre din piele groasă de toval. Nu lipseau nici obielele. Era mușchiulos, avea un cap expresiv, ochii trădînd multă adîncime și regizorul i-a găsit imediat un rol în distribuția noului său film. Oile, ca oile, s-au apropiat de mașină. Ba un mieluț, curios din fire, s-a vîrît sub ea, să vadă dacă acolo nu se găsește vreun fir mai dulce de iarbă și șoferul, nici una nici două, i-a ars o palmă peste bot. Ciobanul l-a văzut.

— Se cunoaște că nu ești umblat prin librării, i-a zis el lăudu-și mieluțul în brațe.

Regizorul mi-a tras un ghiont ca să mă facă atent că noul a început să ne iasă în cale.

Am rîs și eu și a rîs și șoferul, a rîs și ciobanul.

Numai operatorul n-a rîs. Era în exercițiul funcțiunii.

Din senin s-a stîrnit ploaia. Trombe mari de apă se răsuceau în aer ca niște vîrtejuri de praf!

Toți patru ne-am suit repede în mașină, căinîndu-l pe bietul cioban că nu are unde să se adăpostească.

Ciobanul și-a ridicat ochii spre cer și văzînd că nu e de glumă și-a scos din desagă o pelerină din material plastic și s-a ascuns în ea.

Am plecat mai departe. Ploua bine.

Pe un maidan în apropierea primului sat pe care l-am întîlnit în cale, 22 de vlăjgani, unii în tricouri albastre, alții în tricouri galbene, își disputau un balon.

Spectatorii alergau pe tușe urmărind fazele mai îndeaproape și strigau cît îi țineau puterile:

— Nu-l lăsa... atacă regulamentar... nu-l placa, lasule!... Erau îmbrăcați în pelerine de ploaie din acelea din material plastic pe care le poartă, pe vreme de ploaie și spectatorii de pe 23 August.

Am pornit-o mai departe în căutarea... noului.

Vintilă Ornaru

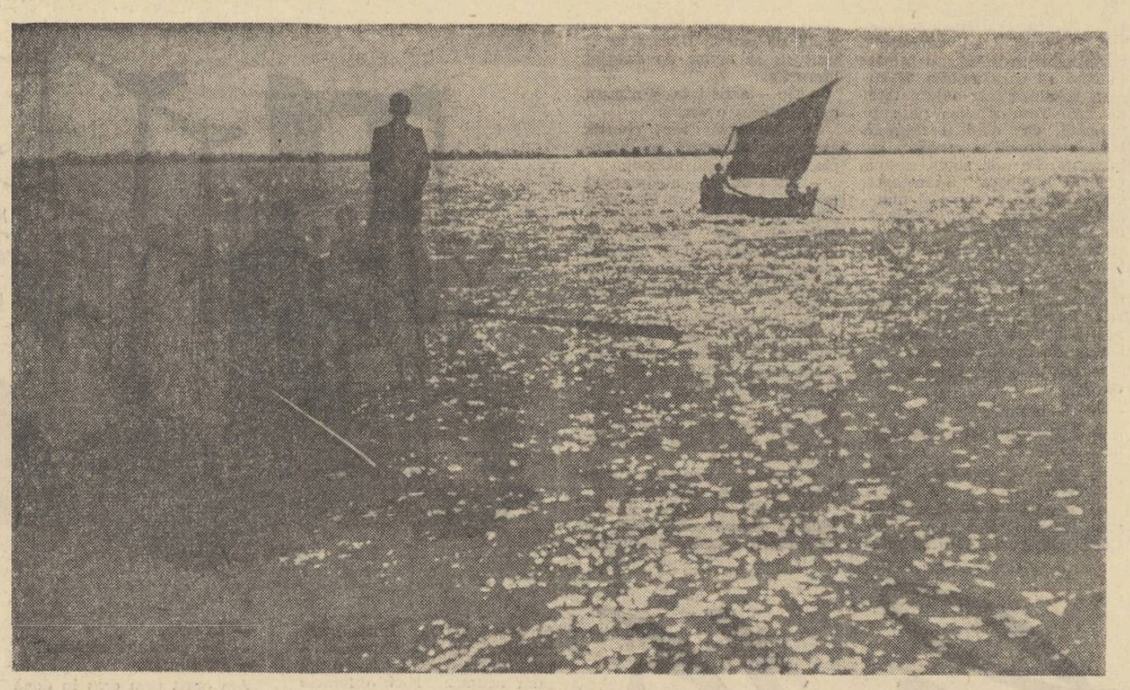

Răsare Soarele...

PE DUNĂRE

de Ilie Purcaru

Dobrogea... întîlnind pămînturi românești pe amîndouă malurile, Dunărea face un scurt popas la Ostrov.

Prima voluptate la sosirea în Ostrov, este, desigur, să guști din răcoarea izvoarelor strecurate prin conductele romane. Conductele le găsești printre vii, prin livezi. Și nu trebuie să le cauți prea mult prin acea verde geometrie savantă, echilibrată cu rigla și cu prichipere horticolă de inginerii gospodăriei de stat de aici, ca și de colectiviștii, pe pămînturile ce le revin. La izvoarele romane te conduce oricare țînc din Ostrov.

Botezul de apă precede botezul de vin, obligatoriu aici. Dar botezul acesta păgîn cu vin de Ostrov are o la fel de milenară tradiție. Am fost martor, aici, la clipa cînd cupa unui excavator, adîncind temelia unui depozit oenologic, a scos la lumină o piatră cu profilul lui Dionysos. Zeul, dăltuit în grezie dobrogeană de un meșter local, avea dimensiunile unui copil, scăldat în vîrsta primară a lumii. Buze voluptoase, către care arcuiau corzi de viță. Barba de țap, răsucită în vînt, atingea boabele cărnoase de struguri superbi, cu lumină de miere, pe care otomanli i-au numit ulterior „Afuzali". De două mii de ani, pe dealurile de la Ostrov s-a cultivat acest sol de viță care a dobîndit recent faimă europeană (purtînd emblema gospodăriei de stat de aici...) Extras intact o dată cu piatra de grezie, zeul grec găzduit pe acest pămînt traco-scit s-a trezit din beția lui antică într-o grădină de struguri pe care n-a putut-o jindui toată fantezia elină.

Ostrovul este, într-adevăr, un Eden modern al strugurilor și vinurilor rare. Viețele se arcuiesc pînă și pe case, iar clinele domoale de deal par, către toamnă, niște cununi îmbălsămate încingînd fruntea obosită de plăceri a bătrînului zeu. Dar acest Eden este opera recentă o oamenilor din Ostrovul socialist.

Am văzut la Constanța un teasc roman pentru struguri. Este de fapt o copaie banală, săpată în piatră. Dobrogeanul vechi — trac, scit, elin, roman, bizantin sau otoman — tăia de pe corzi, cu cosorul de bronz, cîțiva struguri chirciți, depunîndu-l cu poala în teascul de piatră. Îi strivea cu picioarele, după care se lăsa pradă bucuriilor de cîteva zile, ultînd necazurile diurne, de-a lungul unei zbuciumate istorii. Înseși recipientele de conservare a acestui elixir mărturisesc starea precară a viticultorului de odinioară. Tot la Constanța, și mai apoi la Ostrov, am admirat niște amfore vechi pentru vin. Am admirat arta olarilor, bucuria cu care paimele au strîns mijlocul de lut fierbinte al vasului, dar am deplîns, alături de viticultorii de azi, producția sărmană a Dobrogei vechi. Scoasă de sub un butuc de viță de Chardonnet, amfora greacă n-a măsurat mai mult de 9 litri moderni. Ea urma să fie pecetluită și trimisă în archipelag, o dată cu zeama faimoasă a pămînturilor de la miazănoapte. Butoaiele gospodăriei de stat cuprind în circumferință zeci de tone de must. Sînt, poate, mai puțin grațioase, dar opulența lor de vase pline i-ar fi intimidat pe vechii băutori. Vinul de Ostrov nu mai este o raritate exportabilă în amfore, ca parfumurile și mierea. El s-a impus țării și străinătății, cu vagoanele.

★

M-am oprit la sediul Gospodăriei Colective „Prietenia romîno-maghiară" din Ostrov. Am avut senzația că organizarea modernă a gospodăriei de stat, faima de stațiune științifico-experimentală de acolo, s-a prelungit și aici, devenind un bun practic al colectiviștilor. Micii viticultori din Ostrov au desființat de mult haturile, gardurile de sîrmă și spini dintre butucii de vie, și au lăsat ca viețele să se logodească unele cu altele în aceeași grădină comună. Ei se numără astăzi printre milionarii cu renume din raionul Adam-Clisi, iar strugurii lor, în caravane de căruțe și în ultima vreme în camioane de mare tonaj, ajung pînă la Pontul Euxin sau trec Dunărea, cu bacul, la Călărași, la București, la Budapesta...

N-am reușit să-mi explic imediat de ce gospodăria colectivă din Ostrov poartă numele de „Prietenia romîno-maghiară". M-am lămurit mai apoi, cu ajutorul cîtorva sticle de Ostrov și prin bunăvoința ospitalieră a gazdelor.

Sărbătoarea acestui botez simbolic al gospodăriei colective s-a celebrat nu de mult la Ostrov, în prezența ambasadorului maghiar în R.P.R., a unor oaspeți din țara frățească, iar la masa prieteniei s-au împărtășit și s-au scos la iveală firele acestei tradiții, luminate de soarele unei zile de toamnă care-și juca razele printre stropii aurii și rubinii de vin. Prietenii din Ungaria socialistă s-au bucurat de succesele ostrovenilor ca de propriile lor biruințe. Ei au numit atunci Ostrovul „o grădină fericită". Metafora o putem extinde asupra întregului țărm dobrogean, asupra tuturor țărmurilor dunărene scăldate în lumina socialismului. Grădini fericite sînt și satele Ungariei noi, și cooperativa agricolă din susul Dunării care poartă, simbolic, numele de „Prietenie romîno-maghiară".

În 1960, gospodăria colectivă din Ostrov avea un fond de bază de 9.000.000 lei. Dar în primăvara acestui an s-au extins culturile de vii. Colectiviștii au plantat, pe lîngă sorturile tradiționale, și alte soiuri nobile de viță: Sauvignon, Fetească, Pinot, Cabernet, Muscat-Otonel etc. împrumutînd butași de la gospodăria de stat sau folosindu-i pe cei din școala proprie de viță. S-au extins și suprafețele plantate cu viță pentru struguri de masă. (La Ostrov găsești struguri proaspeți în toate cele 360 de zile ale anului). Dar s-au sădit și piersici, și caiși, și gutui... și migdali! În semnificația toponimică a Ostrovului intră deci și o aromă exotică. Aici, ca și la Adakaleh, primăverile încep mai timpuriu. O briză mediteraneană, strecurată printre Munții Rhodopi, își desface evantaiul peste dealurile Ostrovului, făcînd să clipească florile de smalț ale migdalului și smochinului, în vreme ce cîmpia dunăreană zace încă sub crizanteme de zăpadă. Peste Dunăre, la Nord, e încă omăt, cînd la Ostrov înfloresc în explozii migdalii. Piersicile ating aici dimensiunile rodiilor, și poate că, nu peste mult, la Ostrov vor înflori și rodii!

Colectiviștii au depășit prevederile anului în curs. Au plantat mai multe coaste, au terasat mai multe rîpi, au răsădit mai mult decît își propuseseră vreodată. Și-au planificat dobînda acestei munci pînă în 1965. Au investit însă mai mulți puieți de pomi fructiferi, mai mulți butași, mai mult efort, mai multă fantezie și mai mult vis decît au socotit. Să calculăm dobînda lor de peste cîțiva ani? E mai bine, poate, să poposim din nou la Ostrov, într-o toamnă viitoare care ne va întîmpina cu tipsii de struguri, migdale și rodii.

Pe Dunărea veche

De la Ostrov călătorim numai între malurile românești. Ne-au dat însă binețe drapelele tuturor țărilor dunărene. Am schimbat țigări cu matrozii de pe nava de pasageri „Hristo Botev". Au zburat, dintr-un șlep unguresc, niște pepeni galbeni în palmele unor matrozi de pe un petrolier cehoslovac. Remorcherul sovietic „Odesa" urcase vaporașul nostru în susul Dunării, printre Cazane, iar acum, la întoarcere, ne-a salutat cu un chiot muzical de bariton de operă.

Am părăsit bulevardul de apă al Dunării și am intrat pe albia veche. Am lăsat în urmă Ostrovul, să-și rumenească strugurii în aurul luminii de toamnă. Navigăm printre lunci. În stînga se întind bălțile Ialomiței, o junglă luxuriantă în care urechea distinge, totuși, șopote de voci și susur de tălăngi. Nu vezi oamenii care coc aici, în ostroave, pepeni, tomate, struguri sau ardei grași, nu vezi nici turmele care pasc iarba saturată de umezeală. Le simți însă pe toate. E o junglă vie, umană; un paradis istoric, am zice. Fiecare centimetru de pămînt de aici este cercetat, cultivat, fructificat, largi acțiuni în sensul acesta fiind întreprinse de gospodăriile colective din preajmă. Asistăm și aici, în jungla de ape, la era valorificării complexe a bogățiilor patriei, spre binele omului. Pînă și sălciile Dunării, decorative și inutile odinioară, s-au prins în hora de prefaceri moderne; ele dau materia lemnoasă pentru mobila de așchii presate și devin deci, cu toată sfiiciunea lor tradițională, intimele apartamentelor din Calea Victoriei.

Malul din dreapta, țărmul dobrogean, e arid și lutos. Ostrovul a fost într-adevăr un „ostrov". Vechea Sciție-Mică se arată pîrjolită de soare, nefertilă și sumbră ca un craniu de căpetenie băștinașe dezvelit acum, la săpături.

Senzația aceasta este, desigur, literară, și favorizată de lumina crudă a soarelui tropical. Sîntem la amiază, și Dobrogea, la amiază, se expune soarelui nudă și aspră, fără nici un artificiu decorativ. Trebuie, totuși, să te apropii de ea. Au fost ispitiți s-o facă, de la Argonauți încoace, toți călătorii străini pe aceste meleaguri. Pornind din Ostrov, vasul nu mai aruncă ancora pînă în port la Oltina. Vom rămîne deci o noapte aici.

Altinum și Oltina

Lîngă port e străvechea cetate romană. Dar din străvechea cetate s-a mai salvat pînă astăzi doar numele: Altinum.

Un alt reporter, cu cîteva luni înainte, străbătînd aceleași meleaguri și făcînd aici, la Oltina, un popas metodic de cercetare și inspirație, a răscolit și pulberea vechii cetăți. Mi-a arătat la București un fragment dintr-o placă de teracotă romană, cu profilul zeiței Demetra, și niște spice coapte de grîu. Placa provenea, cred, de la un altar ridicat în incinta cetății acum două milenii. Spicele, secerate de colectiviștii din Oltina în vara aceasta, erau de grîu A15, cu boabe mari, măsțcate, de dimensiuni puțin obișnuite. Între buchetul de spice și placa romană de teracotă cu profilul zeiței, pietenul meu stabilise o legătură. Aceste pămînturi au fost cultivate din timpuri imemoriale. Ca și la Ostrov, unde boabele de Afuzali se ofereau buzelor lui Dionysos, și aici, în Oltina, spicele de grîu creșteau libere în incinta vechii cetăți, ca un semn al continuității istorice și ca un simbol al rodniciei acestui sol, fertilizat de omul liber al epocii noastre.

De fapt, după cîte mi-au explicat colectiviștii, cultura grîului, deși milenară ca tradiție, n-a atins adevărata ei înflorire decît acum, în anii noștri, după transformarea socialistă a satului. Mai precis, din octombrie 1952, cînd 64 de familii și-au unit pămînturile în gospodăria colectivă „Victoria". Producțiile cerealiere ale vechii Dobroge rămăseseră în aceleași „recorduri" stabilite de geții subdunăreni și neclintite de atunci, vreme de două milenii. Tractorul sau locomobila erau ființe fantastice, de domeniul visului sau al coșmarului. Pînă în 1947, oltinenii, ca aproape toți locuitorii raionului Adam-Clisi, n-au arat cu tractorul, n-au văzut și n-au auzit de secerători, semănători mecanice sau combine. Mulți din ei nu văzuseră trenul! Mai trebuie adăugat că 70 la sută dintre săteni (adică peste 1.800 de inși) nu știau carte. Rămăseseră pe aceste locuri, de cînd se știau, uitați în era romană, bizantină sau otomană, iar civilizația modernă trecea pe undeva, pe lîngă ei. Pe aici, istoria a stagnat.

Pe la poalele cetății Altinum trece șoseaua romană care vine de la Axiopolis (Cernavoda de azi), urmînd firul Dunării spre Durostorum și mai departe, spre țărmurile dalmate și spre Roma. Șoseaua a fost începută și terminată în primul secol al mileniului, de sclavii locali și de ostașii lui Traian. Pînă în anii noștri, vreme de 1.900 de ani deci, nu s-a mai întreprins pe aici nici-o altă acțiune edilitară. Șoseaua traiană a fost ruptă, parte de apele Dunării, parte acoperită de pămînt și noroaie. Ca s-o descoperi trebuie să întreprinzi lucrări de arheologie. Peste ea și-au țesut cărări provizorii pîlcurile de capre sau urmașii desculți ai vechilor geți și constructori. De atunci și pînă la noi, cum spuneam, istoria n-a mai întreprins absolut nimic pe aici. Iată de ce, poposind azi la Oltina, călcînd pe dalele vechii șosele romane, care trece pe lîngă port, am avut senzația că istoria, izbucnind cu puteri întinerite, a deschis un nou ciclu, inaugurînd de fapt adevărata ei epocă de civilizație și progres.

Cu ce te întîmpină Oltina?

Vasul acostează la ponton, lîngă marea magazie de cereale și mărfuri. Grînele din multe sate ale Dobrogei vin aici, aduse în tabere de camioane și care, ca să fie încărcate în șlepuri și trimise țării. Am lăsat vasul în asfințit, ancorat în apele leneșe și ostenite ale Dunării, și am pornit spre sat, spre Oltina de azi.

Am trecut mai întîi peste șoseaua romană de la poalele vechii cetăți. Arcuit peste ea, mi-a barat drumul gigantic dig modern construit de colectiviști. Digul protejează șoseaua romană și apără de furia Dunării cîteva sute de hectare de pămînt, smulse apelor și fertilizate prin irigații. Am avut senzația că mă aflu într-un imens parc vegetal, sau în grădina de experiențe a unei mari stațiuni științifice. Totul fusese supus unei geometrii severe, după cele mai rafinate canoane ale frumosului.

De pe dig am admirat îndelung imensa grădină, în lumina palidă a serii.

Adusă prin mari pompe de absorbție, apa Dunării desena cu argint liniile de fugă ale canalelor, fulgerate de ultimile sclipiri de lumină. În mai puțin de cîteva minute, firele de argint au developat sub ochii mei un frumos și elegant desen chinezesc pe mătase. Argintul apei a despărțit culorile, creînd logodne noi de tonuri și nuanțe. Verdele intens al frunzelor de sfeclă s-a despărțit de verdele brumat al căpățînilor de varză sau de verdele gingaș al ardeilor. Într-un loc au sclipit ca o purpură dreptunghiurile de tomate. În alt loc, au lucit potolit cîmpurile de vinete în culori mohorîte, dar intense. Se odihneau, osteniți de lumina zilei, în grămezi cît munții, dovleceii și pepenii galbeni....

Au venit apoi, pe firul acestor pîraie în miniatură, șiruri de fete cu fustele sumese în cingătoare, purtînd pe cap, sau rezemate în șold, coșuri goale de răchită. Au intrat în tarlale călcînd cu plăcere țărîna umedă, și au început să culeagă trufandaua de toamnă. Erau sute. Sute de fete și neveste au intrat în tarlale ca albinele în faguri și au început să-și umple coșurile cu podoaba de culoare și mireasmă a pămîntului.

Am contemplat spectacolul culesului multă vreme, pînă ce lumina s-a cernit deplin. Nu se mai vedea fluviul; îi auzeam doar respirația. Auzeam și duduitul pompelor, pulsația lor gravă de artere, și gîlgîitul firav al apei prin canale, prin plante, pînă în capilare și celule. Am auzit apoi claxonul unor autocamioane. S-au aprins farurile, și în raza lor am văzut fetele strînse ca niște fluturi fascinați de lumină. Încărcau camioanele cu roșii, ardei, pepeni, varză, într-un zumzet de rîsete și voie bună. Era în zumzetul acesta și tinerețe, și bucuria muncii, și bucuria unor roade ale pămîntului mai frumoase ca niciodată.

★

Dunărea dormea...

La Ostrov mă întîlnisem cu strugurii. La Oltina mă întîlnisem cu grînele și cu toate bogățiile pămîntului, revărsate din cornul de abundență al toamnei. Dar și aici, și dincolo, aceste bunuri nu erau numai opera toamnei, ci opera harnicilor dunăreni colectiviști, porniți pe drumul mare al civilizației și al belșugului.

Dunărea dormea... Dormeau sub țărînă și vechile cetăți. Dormeau și brazdele, întoarse ieri cu fierul plugului.

Dimineața a scînteiat în lutul reavăn cu lucire sticloasă de boabe de grîu împrăștiate de soarele alb, ieșit peste colinele dealurilor dunărene ca un semănător.

CE E NOU IN PATRIA NOASTRĂ

Pe marginea Dunării...
Foto: V. ORZA

Călătorie în COMUNISM

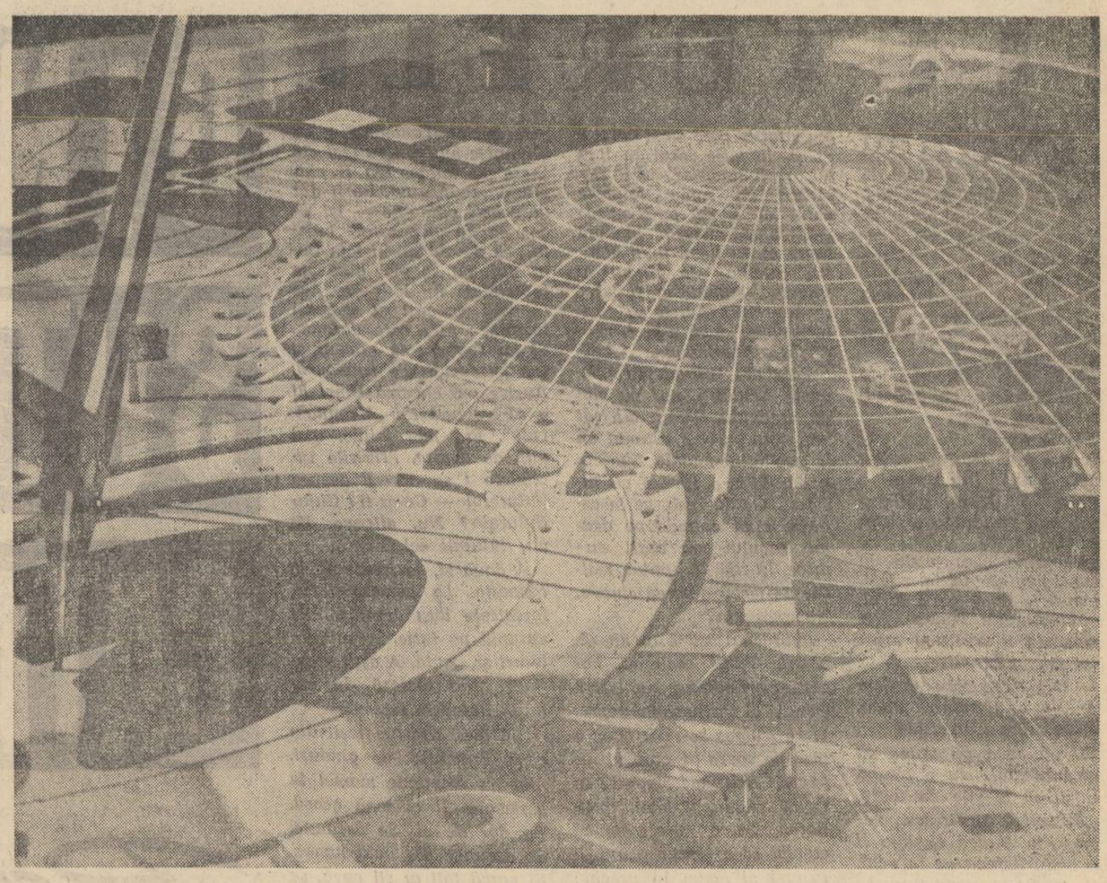

Proiectul Expoziției universale de la Moscova, prezentat de arhitecții Rubanenko, Rozanov și alții.

În excursia aceasta, numai în aparență fantastică, m-am simțit încurajat — mai presus de toate — de cuvintele lui Ilici, care, la începutul acestui veac invoca mărturia marelui învățat rus, Pisarev: „Dacă omul ar fi cu totul lipsit de capacitatea de a visa... dacă n-ar putea din cînd în cînd să o la înainte și să contemple cu imaginația sa, într-un tablou unitar și terminat, tocmai acea creație care abia începe să se orînduiască sub mîinile sale, — atunci, hotărît, nu-mi pot închipui ce l-ar îndemna pe om să întreprindă și să ducă la bun sfîrșit muncile grele și istovitoare în domeniul artei, al științei și al vieții practice...".

Îngăduiți-mi, așadar, să-l supralicitez pe Cronos, să nu mai aștept Clepsydra să-și deșerte troiznele sale de nisip auriu și să ne socotim a fi în anul 1980 al erei noastre. Mă pregătesc de călătorie în Uniunea Sovietică; sînt nerăbdător să văd, în turbură-toarea și grandioasa ei înfățișare, cum arată societatea comunistă. Iată că în momentul plecării îmi amintesc încă o dată de cuvintele unuia din cei mai străluciți vizionari pe care i-a dat umanitatea, mă gîndesc la cuvintele lui Lenin, rostite la scurt timp după instaurarea puterii sovietice, și în care spunea că societatea socialistă înfăptuiește „o ascensiune pe un munte foarte înalt, abrupt și neexplorat încă". E limpede că aici muntele nu înseamnă o înălțime de geografie fizică și că e vorba de o metaforă, de reprezentarea celei mai mari și cutezătoare înălțimi pe care avea s-o atingă omul, făuritor al unei lumi noi, e vorba de o înălțime morală și socială, de o altitudine maximă și absolută pe care omul, în dorința lui frenetică și mistuitoare de libertate și fericire, n-a atins-o încă niciodată pînă la socialism. Mă aflu în fața acestui mare munte de superbă și perfectă frumusețe; de o grandoare în fața căreia, toate cele șapte minuni ale lumii, socotite la un loc, par grozav de mici și de neînsemnate. Faimoasele grădini ale Semiramidei, cu explozia lor floreală suspendată pe stîlpi și terase, sînt un joc de copil în fața uriașelor grădini și ogoare colhoznice. Înconjurînd planeta cu peste 20.000 km pe oră la o înălțime de 300 km, Iuri Gagarin a văzut aurora încununînd ca un nimb portocaliu pămîntul, dar, zburînd deasupra continentelor, între toate amănuntele observate, în fruntea lor, a remarcat uriașa geometrie a ogoarelor colhoznice. De la înălțimea aceea Icar nici n-ar fi putut observa grădinile suspendate ale Semiramidei.

Dar eu mă aflu pe pămînt, în mijlocul acestor gigantice grădini colhoznice, și nu mai observ nimic din ceea ce știam că are specific munca agricolă. Ogoarele au devenit niște neobișnuite hale industriale fără acoperiș și munca manuală, în acest univers tehnic de agregate și mașini, nu mai e vizibilă nicăieri. Un om cu sapa pe umăr ar fi aici o apariție grotescă, de preistorie a tehnicii. Tractoare electrice de toate gabaritele trag brazde gigantice pe ogoarele de cereale, ori trec cu agerimi de libelulă prin plantațiile de vie, de ceai, de pomi fructiferi. Păstorul electric are grijă de turmele de oi și de cirezile de vite, agregatele recoltează nu numai grîul, porumbul și bumbacul, dar și cartofii, ceaiul, varza și ceapa; nu mai vezi oameni cu saci în spinare, elevatoarele făcînd în locul lor această muncă ingrată. Dintr-o profesiune care a stat sute de ani la cheremul climei și meteorologiei, agricultura a devenit o meserie de înaltă tehnicitate, ca mecanica fină, ori ca strungăria în fier, cu orar precis de lucru și de o surprinzătoare acuratețe a locului de muncă. Recoltele se socotesc tot la hectar și tot în chintale, dar ele sînt atît de mari, atît de riguros exacte în planificarea lor, încît te poți considera într-un combinat industrial de produse agro-alimentare. Recolta nu pornește numai de la sămînța pusă în pămînt, ci mult mai de departe, ca într-o industrie, de la uzina electrică și fabrica de superfosfați, pînă la ploaia artificială comandată la ore precise de un meteorolog și un mecanic de pompe și aspersoare.

În aceste condiții, omul pleacă dimineața la lucru nu ca un țăran pe cîmp, ci ca un muncitor cu înaltă calificare la uzină. El ieșe la cîmp nu dintr-un sat în accepția știută a cuvîntului, ci dintr-o localitate urbană în care nu lipsesc nimic din amănuntele civilizației citadine: străzi asfaltate, vile, clădiri cu trei-patru etaje, înzestrate cu încălzire centrală și canalizare, apoi cinematografe, teatre, cluburi, restaurante, spitale, policlinici, grădini de vară, parcuri, complexe sportive, fabrici de pîine, magazine, ateliere de confecții etc.

Intrînd într-un astfel de oraș, fără să vreau îmi amintesc de o fotografie veche înfățișîndu-l pe Ilici în fața celui dintîi tractor electric fabricat în Uniunea Sovietică, îmi amintesc de un cadru dintr-un film vechi în care primul tractor cu motor obișnuit fabricat la Stalingrad, a evoluat în curtea interioară a Kremlinului. Mi s-a întretăiat respirația de emoție (acum pot s-o mărturisesc) în clipa cînd, icnind din pistoane, tractorul s-a oprit. Pe atunci politicienii burghezi din Europa și America strîmbau din nas, plini de un dispreț încă suveran și chicoteau săltîndu-și burțile: „Rusia vrea să întreacă America?". Cine ar mai sta să rîdă astăzi? Rîsul și disprețul au înghețat pe buzele livide ale domnilor Nelson Rockfeller și Walter Lippman, iar istoria, acest judecător imparțial al acțiunilor omenești, a dat cîștig de cauză comunismului.

Sîntem în 1980. Vă amintiți? Prezentînd planul de electrificare al Uniunii Sovietice, G.O.E.L.R.O., Ilici stătea în fața unei mari hărți și, în locurile unde aveau să se înalțe hidrocentrale și termocentralele viitoare, în clipa aceea ardeau niște minuscule becuri. Dar tocmai în timpul expunerii lui Ilici, becurile s-au stins, atît de precară și istovită era puterea uzinei electrice din Petrograd. Lenin a rostit atunci istorica formulă: „Comunismul este puterea sovietică, plus electrificarea întregii țări". Ceea ce părea să fi fost numai un scinteietor joc de cuvinte, s-a dovedit a fi un adevăr concentrat și lapidar, verificat în focul luptei revoluționare pentru făurirea societății comuniste.

Sîntem în 1980. Uriașul electro-energetic de la Bratsk pare un copil pe lîngă gigan-ticele centrale termoelectrice și atomoelectrice, construite de curînd. Acum, peste întinderile continentale ale Uniunii Sovietice aleargă fulgerînd trei mii de miliarde KWh și între toate țările pămîntului, Uniunea Sovietică pare o gigantică navă amiral care a arborat, într-o fastuoasă jerbă de lumini, marele pavoaz.

Sîntem în 1980 și Uniunea Sovietică produce 250 milioane tone de oțel, într-un proces de fabricație care seamănă cu farmacia, automatizat la maxima expresie a tehnicii, unde oțelarul este un virtuos al electronicii și un spectator al fluviului de oțel incandescent.

Sîntem în 1980 și Partidul care s-a călăuzit de-a lungul gloriosaei și pateticei sale istorii după lozinca „Totul în numele omului, pentru binele omului" a ajuns la realizarea celui mai înflăcărat vis al umanității, comunismul.

Sîntem în 1980 și iată că pe o șesime a globului pămîntesc, s-a înfăptuit în toate privințele cel mai înalt nivel de trai din întreaga lume. S-a înfăptuit cea mai scurtă zi de lucru, s-a asigurat gratuit traiul tuturor persoanelor inapte de muncă, învățămîntul la școlile de toate gradele, inclusiv întreținerea pe cheltuiala societății a copiilor și elevilor (la dorința părinților) a devenit cu totul gratuit, după cum s-a înfăptuit la scară națională asistența medicală gratuită, folosirea gratuită a transporturilor comunale, reducerea treptată a tarifelor și, în parte, folosirea gratuită a bazelor turistice și a caselor de odihnă, după cum s-a trecut treptat la alimentația publică gratuită (prînzul) în uzine, întreprinderi și colhozuri.

Sîntem în 1980 și iată că, în Uniunea Sovietică s-a atins cel mai înalt nivel al productivității muncii în absolut toate sectoarele producției materiale (industrie, agricultură, transporturi, construcții), a crescut, în proporții fără nici un precedent în istorie, belșugul de produse puse la dispoziția poporului, dar, mai presus de toate, a crescut conștiința comunistă a oamenilor, omul a devenit în accepția cea mai directă a cuvîntului un om nou, de o înaltă ținută morală, cu o pregătire intelectuală fără egal în istorie, cu o viață bogată și fericită în gradul cel mai înalt.

★

La primul Congres al Comsomolului, Lenin spunea: „Generația ai cărei reprezentanți au astăzi cam cincizeci de ani nu poate spera că va vedea societatea comunistă. Pînă la înfăptuirea ei, această generație nu va mai exista. Dar generația celor care au acum 15 ani, va vedea societatea comunistă și chiar ea însăși o va construi".

Sîntem, așadar, în anul 1980. O șesime a globului pămîntesc a intrat în comunism. Planeta întreagă urmează și ea acest drum glorios, pentru că omenirea întreagă își dă seama, plină de speranță și fericire, că alt drum nu există.

Privind muntele despre care a vorbit Lenin, umanitatea întreagă începe să-l urce, într-un strigăt unanim, ca un cîntec: „EXCELSIOR"!, ca un cîntec de glorie și slavă în cinstea tinereții și vigoarei pămîntului, în slava și cinstea comunismului.

Petru Vintilă

Darie Novăceanu

Aud curgînd oțelul

Topometrii și-au înfipt în pămînt
Teodolitele — vestitori ai marilor înnoiri,
Lunetele citesc depărtarea pe mîră,
Se-nscriu pe planșete unghiuri, distanțe...
Prieteni,
Eu știu depărtarea după tremurul plopilor,
Unghiurile după tăcerile dealurilor,
Dar toate le-nțeleg mai bine după timp.
Lăsați-mă să trec peste aceste locuri;
Aici, unde pun piciorul acum,
Mîine va fi intrarea principală,
Lîngă salcia aceea plîngătoare,
Mîine se vor despleti peste forme
Curcubeele lichide ale oțelului,
Pe unde trece pîrîiașul acela mic
Linii paralele de oțel
Vor aduce trenuri după trenuri...
Închid ochii și ascult:
Pîrîiașul își adună apele și pleacă.
Închid ochii și ascult:
Fluviile de foc susură peste îgheaburi,
Aud curgînd oțelul,
Printre arborii aceștia.
Lăsați-mă să trec peste aceste locuri...
Nu-mi pare rău,
Dar știu că aceste locuri
Mîine se vor mistui în trecut.
Vreau să păstrez dimensiunile lor
În suflet
Pentru-a-nțelege mai bine
Dimensiunile viitorului.

Horia Gane

Adolescență continuă

Copilăria
Se juca de-a v-ați ascunselea
Pe după fiecare grijă ori necaz,
Prea grele ca să se sprijine
Pe umerii mei —
Și eu o țineam strîns în pumn
Ca pe cei doi lei
Cu care mama
Mă trimetea după gaz...

Ca-ntr-un vis cu muchii dure
mi amintesc
Deportarea, drumul de-ntoarcere,
Lagărul urmărindu-ne ca un nor
Cînd cocorii loveau cu aripile-n zare
Parcă izbind cu pumnii
În ușile unor carcere
Și zarea răspunzînd cu vuiet îngust
Ca strigătul unui cocor.

Maidanul a trecut
Prin viața mea — o vîrstă —
Maidanul decorat cu ghete scîlciate,
E treapta ce m-a ridicat
Din copilărie în adolescență,
Din trecut înspre această
Adolescență continuă, clocotitoare
Cînd îți simți brațele crescute
De-a dreptul din inimă pentru îmbrățișare!

Sînt mîndru că pot urca
Pe schelele — atîtor clădiri,
Că înaltul în juru-mi coboară.

Cerul se leagănă-n vînt — o perdea —
Și eu dau deoparte
ca să privească afară...

Ajutorul nesu

Desen de LIANA PETRUȚIU

Spacu ceru convocarea urgentă a celulei și ne comunică următoarele:

— Am impresia că locuința mea e supravegheată, ar fi bine să nu mai dați pe acolo... Nu, nu vă speriați, e numai o presupunere, dar am ținut să vă comunic... În orice caz gheștetnerul nu mai e în siguranță la mine... Ar trebui să luăm măsuri...

Bălan, secretarul celulei, ne ceru aprobarea să suspendăm tipăririle din săptămîna în curs și propuse transportarea gheștetnerului la o nouă adresă, undeva în spatele gării triaj. Noi, oricum, plănuisem mutarea tipografiei în altă parte și numai acțiunile în care eram angajați ne-au reținut de la acest lucru.

Luînd în considerație presupunerile lui Spacu, transportarea gheștetnerului ridică o mulțime de dificultăți tehnice. Gheștetnerul era mare, tip german, de construcție veche, nu se putea scoate din casă fără să dea de bănuit. Nu mai știu cui îi veni ideea să se facă o mutare forțată a unui cetățean din casa în care locuia Spacu și astfel, o dată cu mobilele lui, să fie scoasă și tiparnița. Știam că prea multe zile nu aveam de așteptat. Dacă casa era într-adevăr supravegheată, agenții, văzînd că Spacu nu are contact cu nimeni, vor efectua percheziția. Dacă n-au făcut-o pînă acum se datorește faptului că ei au sperat că, în afară de orice vor găsi în casa lui Spacu, poate reușesc să opereze și niște arestări.

Spacu luă toate măsurile: a doua zi de dimineață apăru în fața casei lui un camion imens și cîțiva muncitori începură să care în stradă mobilele unui cetățean de la etajul 2.

Bălan avea sarcina să transporte gheștetnerul de la noua locuință a cetățeanului mutat, în spatele gării triaj. Eu trebuia să-l urmăresc de la distanță, să-l ajut în caz de nevoie. Bălan sosise la adresa indicată cu birja și cu un geamantan imens. Birja era necesară pentru partea a doua a drumului, spre gară. Eu stăteam peste drum sub o poartă, foarte liniștit. Bălan intră în casă și întîrzie să apară. Trecură zece minute, apoi încă zece. Poate nu încape gheștetnerul în geamantanul ales. Asta mi se părea singura justificare a întîrzierii lui, pe urmă, cînd brusc apăru duba și se opri lîngă birja de peste drum, știam că totul e pierdut. N-avea nici un rost să apar pe stradă. Nu peste mult apăru și Bălan tîrît de doi indivizi care îl așteptaseră în casă. Unul ținea în mînă geamantanul cu care venise Bălan.

Am anunțat celula despre căderea lui Bălan. Imediat am distrus tot materialul care ar fi dat de bănuit despre activitatea noastră și am hotărît să așteptăm desfășurarea evenimentelor în liniște. Era de altfel singurul lucru ce puteam face. Din partea lui Bălan eram foarte liniștiți: știam că o să tacă, nu era pentru prima oară în mîinile siguranței. Singurul Spacu primise sarcina să părăsească urgent orașul, să ia contact cu tovarășii din București.

Procesul lui Bălan avu loc după vreo trei luni de zile cînd se refăcu după „anchetă". El era singurul acuzat, ceea ce era cea mai bună dovadă că n-au reușit să scoată nimic de la el. A fost condamnat la 4 ani temniță grea și transportat la penitenciarul din Caransebeș.

★

Bălan fusese fochist la turnătoria fabricii de vagoane și mai avea doi sau trei ani pînă la pensionare. În afară de nevastă-sa nu avea pe nimeni în localitate. Nevastă-sa, o femeie mărunță, era tăcută, cu privirile risipite: nu știai niciodată la ce se gîndește. Cînd țineam adunările în casa ei totdeauna aveam o mică reținere. Ne primea rece, puțin parcă bănuitoare. Avea și motive: Bălan, din cei 20 de ani de căsătorie, petrecuse vreo 7 sau 8 prin închisori și alții cinci căutîndu-și de lucru. Economicește o duceau prost. În apartamentul lor, o cameră și o bucătărie, abia dacă aveau ceva mobile. Numai cele trebuincioase și acelea foarte uzate, adunate cine știe cum.

În prima ședință de celulă ținută după pronunțarea sentinței am hotărît s-o ajutăm pe nevasta lui Bălan. Aveam ceva fonduri și noul secretar al celulei mă desemnă pe mine pentru îndeplinirea acestei sarcini.

În ziua fixată pentru vizitarea ei mă frămîntam cum și în ce fel să-i ofer banii ca să n-o jignesc. Nu știam în ce măsură e la curent cu Ajutorul Roșu, dacă mai primise ajutoare sau nu, și în ce fel să-i fac asigurările că tovarășii n-o vor lăsa în voia soartei.

Mă primi rece ca pe un necunoscut.

— Soțul meu nu este acasă, e plecat la București... Și nu știu dacă se întoarce luna asta acasă.

— Știu, doamna Bălan... Poate nu vă aduceți aminte de mine... Am fost de mai multe ori în casa dumneavoastră... Mă numesc Cojan...

Scoase de undeva, dintr-un sertar, o pereche de ochelari vechi, cu stîlele tocite, și mă privi prelung.

— Da, da... Îmi amintesc... Stăteai mereu la sobă... Erai foarte friguros... Ia loc.

M-am așezat. Camera nu se schimbase cu nimic de la ultima mea vizită făcută în urmă cu vreo 8 luni. Se îmbogățise numai cu o lampă de petrol, așezată pe dulapul dintre cele două ferestre. Înseamnă că are curentul tăiat.

— Știți, n-am putut veni mai din timp... Casa a fost supravegheată...

— Știu. Unul de la poliție a stat chiar aici, în camera asta. La percheziție am desfăcut pînă și plapumele. Am auzit că Spacu e plecat la București.

Bătrîna nu pare atît de neștiutoare cum arată. Am întrebat-o:

— Pe dumneavoastră nu v-au anchetat?

— Ba da. Dar eu nu știu nimic... De unde să știu?... M-au anchetat de două ori. O dată aici, acasă și o dată la ei. Își suflecă mîneca bluzei și-mi arătă brațul subțire, ars de soare. Era plin de vînătăi. M-au anchetat.

Pe dulap, lîngă lampa de petrol, era un singur borcan de dulceață. Era o imagine izbitoare, concretă a sărăciei.

— Anul acesta o să fie toamnă lungă, spuse ea dintr-o dată și n-am deslușit semnificația toamnei lungi. Ea continuă: Cei de la interne mi-au aprobat cîte un pachet din șase în șase luni. În septembrie îi trimit primul pachet...

— Ați spus că o să fie toamnă lungă...

— Da. Liliecii au dat al doilea rînd de muguri... Și asta înseamnă că vom face economie de lemne... O dată, în '22, toamna s-a prelungit pînă aproape de anul nou... Dumneata ești prea tînăr să știi... Eram în cel de al treilea an de căsătorie... Zilnic făceam planuri... Doamne, doamne cum trece vremea... Dar omul niciodată nu e mulțumit... Acum fără Bălan mi se pare că timpul s-a oprit în loc... Adevărul e că patru ani nu sînt mulți ani... Poate toată viața mea... Mulți sînt numai anii care au trecut... Dacă aș fi știut că veniți v-aș fi pregătit ceva. Nu sînt pregătită pentru musafiri...

— Nu pentru asta am venit, doamnă...

— Știu. Spun și eu din obișnuință... Pentru că așa se obișnuiește... Eu nu-l mai aștept decît pe Bălan... Dumneata de cînd îl cunoști...

— De vreo patru ani, doamnă... Am fost în același pichet de grevă...

— La Astra... da, da... Atunci a organizat greve împotriva concedierilor... E om frumos Bălan, așa-i?... Păcat că nu l-ați cunoscut cu zece ani în urmă... Sau cînd a fost militar... A avut grad de căprar... Foarte bine i-au stat hainele soldățești... Privea undeva în gol, peste ani, la un Bălan îmbrăcat căprar... Era atît de înalt și avea părul negru, negru... Am avut o fotografie cu el în uniformă dar știa de la percheziție au risipit-o pe undeva... Mi-ar pare foarte rău să n-o mai găsesc... Bruse mă privi sever: Iertați-mă... Vorbesc prostii... Dumneata ai venit pentru ceva sau numai așa, în vizită?...

— Și în vizită și pentru ceva. Știți eu sînt responsabil cu Ajutorul Roșu. Probabil știți de la tovarășul Bălan ce înseamnă asta... E un fond pentru ajutorarea tovarășilor căzuți...

— Știu, cum să nu știu... Bălan a contribuit ani de-a rîndul... Eu am acum foarte puțin, pentru că o duc greu... Dar m-am pregătit. Se duse la noptieră și scoase un plic din sertar. Am cotizația aici, Bălan mi-a spus că asta e mai important decît orice. Chiar decît lumina. Am vrut să vă caut eu, dar m-am temut să nu fiu urmărită... Poftim, asta e din partea lui Bălan...

Schița de FRANCISC MUNTEANU

FLUTURELE

Se întorcea acasă vesel. Azi prinsese o mulțime de fluturi și libelule. Cel mai mult se bucura de libelulă, căci de mult alerga după una. „Calul-dracului". E iute foc. A amețit fugind după ea. Grăbi pasul să nu întîrzie la masă. O voce îl opri din mers:

— Băiețaș, mînzule, te rog ajută-mă să duc bagajul pînă în sat.

Din mijlocul drumului îl privea o fată. Nu-i deosebea bine chipul în întuneric.

Peste o clipă, clătinîndu-se sub greutatea a două pachete, porni alături de necunoscuta care purta un geamantan cît toate zilele. Se opri la două case de ei, la Mănditza lui Tudose. Necunoscuta îi mulțumi scurt și se mistui în curte.

— O fi vreo nepoată de-a Mănditei — îi spuse bunica, la masă. Era frumoasă?

Ei, nu, asta nu putea să spună băiatul. Nu e treaba bunicii să le știe pe toate.

„Mînzule", îl strigase necunoscuta. Adică ea și-o fi dat maturitatea? se întrebă. Păi și eu la toamnă intru în clasa a X-a.

Mîncă în fugă și trecu pe la „laborator". Laborator îi spunea unei cămăruțe în care-și strîngea tot materialul. N-aveai loc să te-nvîrți de ierbare și insectare. Mîndria colecției din vacanța asta era un fluture mare, pe care nu l-ar fi schimbat pentru nimic.

Deosebit de frumos, era colorat în nuanțe diferite. Nu știai la care să-ți oprești ochii. Rămase uitat în fața lui, chinuindu-se să-i găsească un nume latinesc care să i se potrivească mai bine. Așeză libelula lîngă el, în locul unui cărăbuș cafeniu. Cu gîndul la insectar, băiatul ar fi uitat repede întîmplarea cu necunoscuta, dacă n-ar fi sporovăit atîtea bunica.

Fata era într-adevăr nepoata Mănditii, dar nu elevă, studentă. Băieții din sat i-au spus că e-n ultimul an la geologie și toată ziua colindă. El n-a zărit-o pe nicăieri. Odată însă, pe la asfințit, cînd colinda pe dealul Cucului, s-a oprit surprins. În fața lui, pe un maldăr de iarbă dormea cineva. Necunoscuta!

Îmbrăcată într-o rochie albastră. Părul castaniu, buclat, se resfirase pe iarbă. Genele și sprîncenele negre. Și ce frumos se răsfrîngea o rază de soare pe obrazul înnegrit! Doarme! Pieptul i se ridică ritmic, îi simți răsuflarea. Parcă nu-i vine să creadă că e Necunoscuta. Îi răsună și acum în urechi:

— Băiețaș, mînzule!

Cu cine seamănă? Cu nimeni. Ar fi stat acolo, în neștire, multă vreme, dacă fata nu s-ar fi mișcat în somn. S-a retras tiptil.

Fata se ridică. Își așează șuvițele de păr, se uită la ceas, strînse totul și plecă...

★

De la un timp, bunica se uită la nepot cu oarecare nedumerire. Totdeauna e cu gîndurile aiurea. Nu mai stă seara la taifas. L-o fi chinuind vreun gînd, l-o fi dor de-acasă, cine știe — își zicea ea. În „laborator" băiatul, ca de obicei, în fața fluturelui, nu se mai gîndește la numele lui latinesc. Are în față aceeași și aceeași imagine: fata care dormea. Și nu semăna cu nimeni și era neasemuit de frumoasă. Auzise c-o cheamă Dina. El o să-i spună tot „Necunoscuta". Era mai tainic, mai plin de umbre. Privirile înciudate i se opresc asupra fluturelui. — Ce-ar fi? Chiar fluturele? Nu, altceva. Ba nu, fluturele cel frumos.

A doua zi, se strecoară la Mănditza. La camera fetei, ferestrele larg deschise. Se apropie pe furiș, se uită în lături și... gata. A așezat cutiuța pe-o etajeră. În cutiuță, fluturele lui.

Cîteva zile n-a ieșit din casă. Frămîntat de gînduri, nici nu răspunde mamei la scrisoare. Îl cheamă acasă. I-e dor de el. Se ascunde. Se ascunde de toată lumea. Și parcă toți ar ști ceva, se uită bănuitori, curioși. Ce au cu el? Ce le-a făcut?

Într-o după amiază, n-a mai avut răbdare. A plecat. Pe drum l-a prins o ploaie cumplită. Adevărat potop. Era numai în cămașă. L-a schimbat bunica, i-a pus tot felul de comprese, dar tot a zăcut o săptămînă. Febră, injecții. Cînd s-a sculat din pat, îi stătea pe buze o întrebare. Ca și cum i-ar fi ghicit gîndul, bunica i-a spus:

— Știi c-a plecat nepoata Mănditii? A venit după ea logodnicul ei. Un băiat înalt, frumos. Mai mare dragul să te fi uitat după ei.

N-a știut ce se mai întîmplă. Toate se-nvîrteau cu el. Bunica îl sprijinea și-l căina:

— Copile, copile, te-a topit boala de tot.

★

La Mănditza acasă toți erau plecați.

Băiatul slăbuț și firav s-a apropiat de fereastra cunoscută. Nu era nimic înăuntru să i-o amintească.

O fi luat fluturele? Nu-l vede. Ooo! Uite-l colo, pe ferestruica din fund. Prăfuit, de abia i se mai ghicesc culorile.

Palid, se sprijini de pervazul ferestrei, simțind cum îl străpunge din ce în ce, ca o încleștare cumplită, sfîșietoare, prima lacrimă a inimii.

Valeria Mihăescu

Desen de VASILE SAV

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Posta redacției

Radu Coroeru: Cu toată exagerarea imagistică, versurile d-tale au o prospețime cuceritoare: „La douăzeci de ani sîntem copaci stufoși și deosebiți / Cu rădăcini aprinse și frunze de cer, / Cu mușchi de speranță și ramuri mustind a cîntece, / Sîntem întotdeauna puternici / Și singurătatea e doar un prag de întuneric / Peste care sărim cu ochii deschiși și lacomi..." Numai că uneori această cursivitate se poate transforma în gratuitate, cum ni se pare a fi chiar finalul poeziei din care am citat, pulverizat într-o imagine neconcludentă. Sugestive sînt și versurile „Am împletit mersul nostru cu ecoul alpiniștilor / Pentru a avea măsura înălțimilor noastre", dar insuficiente pentru tema propusă. Trebuie, deci, să urmărești, nu jocul liber al imaginilor, ci sensul lor implicit.

Ileana Roman: Deși și de data aceasta vei considera că versurile sînt „tratate cu indiferență", trebuie să remarcăm multele neglijențe, pe care le-ai fi putut înlătura cu usurință, la recitirea atentă. „Fonta plină de culoare" nu spune nimic, deoarece noțiunea de culoare nu are ea însăși o culoare anume. „Setos" și „lacom" sînt unul și același atribut în versurile „Mîini setoase pe unealtă / Lacome se-ncolăcesc". D-ta spui: „Roi de sateliți învinși / Joacă-nebuniți — rebel", — ceea ce înseamnă că nu sînt încă învinși! Apoi, sînt păreri ciudate, ca aceea despre cosmonauții care „au depășit puterea rațiunii umane"! Zborurile cosmice sînt tocmai o expresie a rațiunii umane, a științei și tehnicei sovietice. D-ta scrii, probabil, sub impulsul unui torent de impresii, considerînd poezia încheiată o dată cu punctul pus după ultimul cuvînt. Se pot scrie, fără îndoială, opere definitive și dintr-o singură trăsătură de condei. În cazul d-tale, însă, credem că reîntîlnirile cu manuscrisul sînt mai mult decît indicate.

M. A. Rinescu: Pseudonimul este prea facil. Versurile conțin multe curiozități ca în această „Revenire": „Se alintă plopii / fremătînd sub vînt. / Vîntul lin se pierde, / Se destramă cîntul. / Nu regret prea tare, / Iar o să m-apropii. / Chiar de pleacă vîntul, / Vor rămîne plopii". Este o parafrază total nereușită a proverbului, care a rămas numai un fel de mecanism verbal. În „Iubire" senzațiile sînt forțate de expresii improprii: „Îți miroase părul tot a flori de nard, / Sub săruturi repezi buzele îți ard". (Flori de nard la noi? Poate parfum, dar și acela este un apanaj al unei poezii de mult decedate). „Mîngîieri te-alintă, cum alinți o floare / Umerii tăi gingași prind să se-nfioare" (Cum se alintă o floare?) „Luna și ea beată fugărește norii, / Vîntul cerne stele și le soarbe zorii" (Ah! acordul I). Deocamdată, cel puțin în manuscrisul de față, poezia zilelor noastre nu se vede de loc.

Ovidiu Genaru: Uneori versul este clar și armonios, chiar dacă imaginea nu este dusă pînă la capăt: „Ascultăm amîndoi cum sună / arborii, în răsăritul de lună, / Plutesc pe apele-albastre / iolele tăcerii noastre..." Tocmai de aceea nu putem înțelege cealaltă ipostază, în care cuvintele par aduse cu forța: „Și mă despart în fiece clipă de-o povară / ce încă mai crispează galopul înspre sori. / În încleștarea surdă eu le trimit să moară / înnobilîndu-mi traiul cu noi și vii culori". Sau în această strofă bizară: „Îmi reazim, albă, fruntea de-azururile noi / precum molidul care se reazimă de-un tril. / Am timp să fiu și trist, deși un cald convoi / de triluri mă-nconjoară de parcă-aș fi-n april". Ce se poate reține dintr-o asemenea strofă? Fruntea rezemată de azur, poate avea un sens simbolic, — dar, comparată cu molidul rezemat de triluri, își pierde orice consistență. „Convoi de triluri", „am timp să..." sînt ca niște greutăți ce trag intenția de imagine la fund. D-ta spui, într-o imagine ce pare a fi cheia poeziei, deoarece începi și sfîrșești cu ea: „O, timp, de toate cîte sînt mă bucur, ca lama de oțel cînd mă atingi vibrez / și mă desfaci mereu ca pe-un perpetuu mugur...". O înmugurire perpetuă este, în fond, un non-sens, deoarece mugurul reprezintă, mai ales simbolic, o tranziție, și nu un scop. Nu credem că îți vor folosi aceste căutări printre cuvintele alambicate.

Ioanid Romanescu: Posibilități există, ca în această strofă: „Sărmanul tata n-a fost bard. / Dar, tăietor de lemne-o viață, / ciopli cu toporișca un poem / al luptelor din întuneric și din ceață". Ceea ce pare a lipsi, deocamdată, este inconsecvența imaginii poetice, rezolvarea ei pe planuri strict declarative. Începută ca mai sus, de exemplu, poezia se termină astfel: „Și am jurat să-i scriu eu epilogul, / să lupt pe frontul muncii, cu armă de grafit". Grafitul nu devine armă prin simpla lui transformare în creion, nici prin actul scrierii, ci prin rezultatele acestei munci. Deci, drumul de la intenție la realizare. Mai trimite.

Ion Andronic: Fiecare poezie ar putea fi discutată în amănunțime, dar, în general, n-am putea spune nimic în plus, față de observațiile anterioare. Nu este, dealtfel, numai în cazul d-tale, și este perfect normal ca poezia să nu facă salturi spectaculoase de la o săptămînă la alta. Ne permitem să repetăm că, în momentul de față, principalul obstacol îl formează neselectarea impresiilor obișnuite de cele într-adevăr generatoare de poezie. Există uneori această senzație, la unii începători, că orice ar așterne pe hîrtie sub forma convenabilă de vers, transmite și un flor poetic. Confuzia vine de la faptul că poetul nu lucrează după un orar, deconectînd poezia cînd socotește că nu mai este cazul. Dar una este acumularea poetică, o fază numai, foarte importantă, dar numai o fază a procesului de creație, și alta este elaborarea și organizarea materialului acumulat. Ele se pot întrepătrunde, și chiar contopi, dar poezia finită vorbește de la sine despre trăinicia ideilor și sentimentelor care au generat-o.

Mariana Filimon: Desprindem cîteva promisiuni: „Am văzut cum dansa Toamna-n parc, legănat / cadențîndu-și în dans bucuria". Sau: „El — era neobosit ca și marea. / Valurile îi sărutau rîvna tăcută a palmelor, / Vîntul îi cîntărea în lotcă / Argintul mișcător al poverilor". Deocamdată, însă, numai fragmente. În „Geometrie urbană" ideea poetică merită o tratare mai susținută. D-ta prezinți orașul prin mijlocirea unor imagini luate din geometrie: simetria străzilor, furnalele cilindrice, coloanele paralele de marmoră, imensa circumferință a Pieții Republicii etc. (toate aparținînd zilelor noastre), pentru a le găsi numitorul comun, „toate acestea simbolizînd / racordarea măreață / dintre fapte și vise." Ideea este atrăgătoare, iar formularea finală, notabilă. S-ar cere însă să renunți la locurile comune și la cuvîntul inexpresiv sau uzat: „adăstînd înălțimile", „porțile larg deschise" etc. care întunecă viziunea generală.

Ștefania Cojocaru: Nu am citit celelalte poezii. Dintre cele trimise acum reținem „Să-ți spun drept, seară..." sperînd că viitoarele versuri ne vor confirma această primă impresie.

I. Cioclei: Deși ne informezi că și d-ta „ca toți începătorii sînt înarmat cu mai puțină răbdare", ce trebuie, totuși, să te pregătești de drum lung. Încercările dovedesc un contact mai vechi cu poezia, prin lectură, și un oarecare simț al versului. Pentru început, unele versuri din „Podul" sînt demne de reținut: „Stă arcuit cu grație spre maluri / Cum o iubită-și frînge-ncet mijlocul / În brațele iubitului. Se oglindește-n valuri, / Se caută pe sine în tot locul". (În paranteză fie spus, preferăm o metaforă, sau orice altceva, care să ne sugereze grația, decît numirea directă. A spune „cu grație" înseamnă a nu găsi mijlocul de a sugera). Rondelul nu e de fel rondel, deoarece se mulțumește să repete un vers, și pe deasupra mai rimează și „roșii-noștri". Nu ne obligă nimeni să scriem rondeluri sau sonete, dar dacă ne luăm singuri această obligație, trebuie să respectăm regulele jocului! Mai trimite.

Al. Ivan: E o revărsare necontrolată de cuvinte, în perioade ritmate și rimate, dar din care nu se poate înțelege mare lucru: „Mîini nevăzute se string pe furiș / La marginea căilor întunecate / Trezind constelația de păpuriș / Cernită pe-albastre spinări despicate. / Dealuri prelinse pe horbote reci / Cad lîngă zarea de tuci, retezate / Luna se piaptănă printre dovleci / Cu lunga-i năframă curgîndu-i pe spate". Oare aceasta să fie tabloul miezului de noapte? Ne îndoim. Și mai straniu este „Salut trenurilor", unde intenția deservită (adică rău servită, nu bine servită, cum vor să ne convingă unele magazine) de arbitrarul absolut al împerecherii noțiunilor: „Pe fruntile coșurilor fumul își joacă fierbinte / Curcubeie subțiri năzuind spre văzduhul încins / Cîmpul își strînge la pieptu-i de aur recoltele / Călărind depărtările-n rotile grele de sinx. / Alături de cîntecul apelor împădurite / De mugetul munților prinși în explozii de veac / Trenuri zglobii, să-mi purtați peste codri / Ecoul hambarelor cu cozonac". S-ar mai putea cita și alte versuri, dar ne oprim aici.

Sorin Chieșdeanu, Hunedoara; Băluță M. Constantin, Medgidia; G. Tacu, Mediaș; Doru Maiorescu, Sibiu; G. Tănăsescu, Săveni; Vasile Pop, Hunedoara; Iliescu Nicolae, Craiova; Boris Dunăreanu, București; Alexandru Pelle, Orașul Petru Groza; G. Drăgănescu, Chiselet; Cici Dumitrescu, București; Corneliu Ionescu, București; Adamache Adrian; Gh. Dumitru, Giurgiu; Simion Rodica, București; Nelu Ionescu, Brașov; Alexandru Văduva; Liviu Păcuraru, București; Solomon Iser, București; Ștefan A. Bănaru, Brașov; Marius Drenea, Brașov; Mircea Dorel Opriță, Cluj; Alexandru Nițu, Amărăștii de jos; Magherescu Gh., Craiova; Olaru Ioan, Arad; Cucu Aurelia, Cluj; Ion Negescu, București; Ana Marinescu, București; George Bodea, Cîmpulung Moldovenesc; Theodor Mateescu, București; Isaia Al. Nicolae, București; Victor Val., Sînnicolaul Mare; Octavian Alexandru Jecan, Gherla; Pavel Lungu, Anina; E. Șerbănescu, București; Aurel Ifrim, Simeria; Sergiu Sîrbu, București; Brad Ecaterina Leana, Ciacova; Vlădescu Nicolae, Turnu Severin: Mai trimiteți.

Dan G., București; Vrabie Florin, Arad; Petre Cristian, București; Sergiu Sîrbu, București; Alexandru Alexandrescu, Timișoara; Bujeniță Mihai, București; George Duțu, București; Vicol Stelian, Galați; Dumitru Beleneș; Vasile Ioan, Războieni; Octav Guinea, Vedea; Florea D. Ion, Atîrnați; Chebac Adriana, Mangalia; T. Munteanu, Roșiorii de Vede; Leon Bohatîr, Caransebeș; Anghel Moise Roman, Năvodari; Cornea Ioniță, Brăila; S. Grumăzescu, București; Pavel Bartmuș, București; Lupașcu Paul, Hunedoara; Popa Alexandru; Angelescu Lidia, Galați; Toderaș Ion, Brăila; Teodorescu Grigore, București; Mihăila Marcela, Hunedoara; Văideanu Nicușor, București; Radu Ilie, București; Băduță Constantin, Petroșani; A. Rotaru, București; Nanu Alexandra, București; Ionescu Sultănica, București; Sităruș Mircea, Tîrgoviște; Ion Niculescu, Buzău; Mircea Gava, Albești; M. A. Radu, Pitești; Ana Manole, Iași; D. Smelanu, Găiești; Vlorel Bianu, Bîrsoiu; T. Ene, Drăgășani; Dragoș Melinescu, Fălticeni; Matilda Seicărescu, Buzău; Ion Tulnic, Vaslui; Florin Grigoriu, Iași; N. Constantinescu, Moreni; Martha Bărbulescu, Bușteni; Ion Munteanu, Secuieni; Ion Grezia, P. Neamț; Toader Nicolae, Poiana; C. Voiculescu, Vaslui; Felidor Menura, Scăeni; Em. Florescu, Gherăești; G. Iordache, Tg. Ocna; Petre Vasile, Slatina; Ionescu Genovera, Moțăeni; Dianu Viorel, Rm. Vîlcea; G. Enache, Pitești; Ion Văleanu, P. Neamț; Ion Dumitrescu, Ploiești; G. Antohi, Solești; Ion Singereanu, Ocna Mureș; Teodora Boncescu, Argeș; Dumitru Grigoraș, Iași; Take Despa, Drăgășani; Natalia Pașa, Borzești; Eugen Pașcanu, Suceava; Covrig Mihai, Idice; Baran Vichente, Voislava; Felicia Popa, Drajna; T. Ioanide, Bărcănești; Dan Constantin, Cîmp; Pîrvu Ștefan, Ploiești; Victor Truță, Reghin; Mitică Lăcătușu, Roman; Ionel Dinu, București; Al. Baodieru, Broscăuți; I. Năstăsescu, Pucioasa; Eduard Simca, P. Neamț; Mihai Țințar, Suceava; D. Pietraru, Iași: Deocamdată nu.

MIC DICȚIONAR POETIC

Despre rimă

În Curs întreg de poezie generală, la care ne-am mai referit, Eliade Rădulescu dădea, acum un veac, următoarea definiție: „Rimă se zice asemănarea ultimelor vocali și consoane a vorbelor cu care se termină două sau mai multe versuri". Și își justifică astfel prezența capitolului respectiv: „Anticii nu cunoșteа sau nu suferia rima în capătul versurilor. Ei, dacă versul este o cîntare, cerea numai măsura și cezura, adică tactul... Noi cată a vorbi de rimă pentru că se cere mult în versurile celor moderni". Dacă ne-am baza pe aceleași considerente, s-ar părea că discuția nu mai prezintă prea mult interes, deoarece rima „se cere" din ce în ce mai puțin „în versurile celor moderni". S-au încercat chiar demonstrații asupra inutilității actuale a rimelor, privite drept un material desuet, o găteală prăfuită și împovărătoare, — după cum s-au încercat și demonstrații contrarii, conform cărora rima ar reprezenta, cel puțin pentru poezia românească, un element strict necesar. În privința ritmului, nu s-a pus niciodată (sau aproape de loc) problema de viață și de moarte: versurilor care sfărîmă vechile reguli li se preținde, totuși, un „ritm interior". Rima, însă, nu cunoaște poziții intermediare. Intre a scrie cu rime sau fără, nu există decît rimele proaste, pe care, desigur, nici un poet nu tentează să le utilizeze.

Reprezintă rima și altceva decît un element muzical al versurilor? După părerea generală, rima este, mai mult decît ritmul, semnul distinctiv al poeziei. O străveche obișnuință, bazată pe poezia populară, împletită cu educația estetică făcută de clasici, au obișnuit cititorii să se întîlnească cu rimele, ori de cîte ori știu că se vor întîlni cu poezia. Desigur, există un număr, mereu în creștere, de cititori care și-au însușit și o altă poziție, considerînd rima, chiar dacă nu în toate ocaziile, drept un artificiu. Este foarte posibil ca peste ani poezia să se dispenseze în totalitatea ei de sunetul geamăn al rimei, așa cum faptul a fost firesc în antichitate. Dar versurile celor mai buni poeți ai „epocii în care se rima" vor rămîne și vor cuceri inimile în continuare, după cum ne-au cucerit și pe noi Homer, Pindar, Horațiu și Catul. Atîta vreme, deci, cît rima nu și-a epuizat substanța ei specifică, atîta vreme cît sîntem încă atît de aproape de Eminescu și de Arghezi, o discuție, chiar sumară, este departe de a fi superfluă.

Definiția propusă de Eliade Rădulescu ne arată și una dintre cauzele pentru care unii poeți repudiază sau sînt indiferenți față de rimă. (Nu ne referim la faptul că în definiție lipsește, în mod nepermis, pentru Eliade, referirea la un element atît de esențial cum este accentul. Poate fi o simplă scăpare, deoarece în exemplificările ce urmează, autorul „Șburătorului" urmărește riguros prezența accentului în cuvintele sortite să rimeze...). Dacă rima înseamnă numai atît cît se arată în această definiție, și mai toate definițiile sună la fel, tehnica ei este mai mult decît sumară. Oricine poate, într-adevăr, găsi „vocali și consoane" identice, punînd alături „iubire-fericire", „rîu-grîu" etc. Mai mult decît atît, știința lingvistică îi vine masiv în ajutor, publicînd dicționare „inverse", în care se găsesc rime de-a gata, cu duiumul. Munca pe care o făcea, deci, Eminescu, pentru întocmirea unui dicționar de rime, este astăzi rezolvată printr-o simplă vizită la librărie. A rima ar fi o operație extrem de facilă, ca un joc de care te plictisești repede. Unde este punctul de contact între această operație și poezia însăși? Cum poate deveni rima un element poetic viu? Vom încerca să răspundem acestor întrebări în numerele viitoare.

Mihu Dragomir

Grig. Olariu

RENAȘTERE

Venii pe căi întortocheate către limanul mult visat
Și revoltat de-a lungul vremii țîșnii din oarbele tenebre...
Înăbușind dureri profunde rătăcitor am căutat
Să aflu ale lumii sensuri; ne-au ars ca ruguri nopți de febre.
Și munții-am clătinat și zarea, din somnolența-ncremenirii,
Gîndirile-mi dezlănțuite dau înțeles nemărginirii.

Ca la un magic semn, orașe apar sub stelele mirate,
Purificatu-m-am de mituri, de-atîtea vrăji și de descîntec.
Cocioabele-au ieșit din scenă și-apar în locul lor palate;
Îmi plămădesc din nou geneze viața-n epopei și cîntec.
Renasc, și devenit-am gestul ce bolta cosmică despică,
Trasînd incandescentă cale spre Venus sau spre Ursa Mică.

George Suru

NOI...

Noi vom crea Surîsul...
Axioma aceasta ne-o spun pulsațiile noastre,
Care au trecut dincolo de trup și de ani,
Pînă alături de stele, pînă alături de infinit...
— De mult știam că infinitul e un prieten
Care plînge de atîta singurătate,
Dar abia acum i-am luat mîna
Și i-am strîns o, și i-am mîngîiat-o...
Noi vom crea Surîsul...
Nu mai avem nici o îndoială, am lăsat tristețile,
Așa cum am lăsa o luntre putredă de demult
În ape tulburi și fără de soare...
Și cu aceste minunate două mîini
Vom înota prin spații,
Pînă cînd în locul prea vechi al Soarelui,
Și prea vechi al Lunii,
Vom pune pulsațiile noastre
De lumină și vis...
Noi vom crea Surîsul...
Noi, care ne întîlnim dimineața,
La orele șase, pe caldarîmul umed,
Și ne strîngem mîinile...
Noi, care iubim anotimpurile,
Și care, cînd plouă ne aruncăm cămășile,
Și mergem cu pieptul gol, numărînd fulgerele...
Numai Noi, care sîntem milioane,
Noi, cei ce credem în SURÎS.

Lucian Bureriu

CORRIDA

Lui Hemingway

Cîntărește cerul între coarne, taurul,
Taurul negru, ruginit de ură;
Noptile-i fug, circular, în priviri,
Genunchii se caută-n pămînt,
Sîngele-mpinge pumnalul afară din gît...

Sub eșarfa roșie
Căutați-l pe bătrînul matador
Sub eșarfa roșie...
În plină arenă, se odihnește
Sub eșarfa roșie
Învingătorul. Liniște: Nu-l tulburați —
În ochii lui arena s-a aplecat doar într-o par...
Amețind...

Știu, se va ridica din nou
Înfășurat în eșarfa roșie, va striga
Peste brațul întins: „— Nu-i deajuns,
„Sîngele-mpinge pumnalul afară din gît,
„Fiara neagră se va ridica... Matadori!..."

Pămîntul va țîșni de sub pași —
Matadorii! Tăișurile vinete țintind
Fiara ce-i cîntărește-ntre coarne, încet...
— Ay, viva la vita!
În acest timp
Bătrînul matador, după biruință
Se odihnește în plină arenă, retras
Sub eșarfa roșie,
Sub eșarfa roșie...

DELTA ÎN ZORI

În stufărișul primelor raze
Păsările-alungă cerul dintre aripi;
Stelele cad în spirale spre-adînc —
Cerul de ardezie s-a luminat,
Noaptea-și pleacă-n unde bătrînele sălcii
Și tremură, uitată-n valuri, aripa lunii...
Două lotci — două clavicule negre —
Și tot orizontul se ridică pe vîrfuri.
Făcîndu-și loc spre muncă remorcherele
Pătrund în stuf și liniștea sare-n picioare
Surprinsă! Flutură cerul pe-un catarg de sirenă...
— Chiscanii au ieșit în larg.

Fostul pescar are palmele șlefuite de valuri
Ca niște pietre, poartă asprimea otgoanelor tari,
Rezemat de priveliștile desfăcute filă cu filă,
Îl văd poate imortalizat pe coperțile timpului,
În primele cărți făurite de el...

Ion Arin

TOAMNA, AMURG

Întîrziat în seara potecilor pustii,
Te-aștept ca totdeauna, să vii și să nu vii...

Ca altădată — pasul și dorul fără leac
Mi-l pierd și azi în umbra aceluiași copac;

E vremea, pom de taină, să-ți lepezi frunza-n su
Pătată cu jăratec de toamnă și apus.

Tresari, bătut de vînturi, în inima de lemn
Pe care-odinioară securea puse semn...

Azi, foile luminii în zloată nu mai pier:
S-au dezlipit de tine și-au scăpărat pe cer,

Iar luna își așează pe clipa care stete
Rotundul ei de aur și umbră, ca pecete.

Adrian Dohotaru

INSCRIPȚIE PE UN DRUM

Drum ca un surîs prelung
Pe obrazul nopților de vară,
Azi te porți sub frunte și îți știu
Kilometrii tăi pe dinafară.

Știu că-aici odată s-au purtat
Lupte și neliniști, ore grave.
Mai sclipește, cînd și cînd, prin colb
Amintirea vechilor potcoave.

Pe acest, de piatră arsă, drum
Au trecut odată visătorii
Cu făclia frunților în pumni,
Pregătind incendiul Aurorii.

Drum ca un surîs prelung
Partener al trecerilor mele,
Se lovesc în mine și mă dor
Verstele ca niște meteori
Oamenii plutind ca niște stele...

Drum prin timp și prin geologii,
Drum sever către desăvîrșire,
Te parcurg, te reîncep mereu
Și sfîrșesc, doar în închipuire.

CE ȘTIAȚI... DIN CORESPONDENȚA SCRIITORILOR NOȘTRI ?

Corespondența scriitorilor constituie unul din cele mai prețioase izvoare de cunoaștere a personalității lor artistice și umane, a caracteristicilor epocii și societății în care și-au desfășurat viața și activitatea. Redactată cu spontaneitate și sinceritate, fără prejudecata că se adresează unui viitor biograf sau editor, corespondența scriitorilor relevă atitudinile și sentimentele lor intime, crezurile lor artistice și sociale, oferă numeroase și interesante date autobiografice sau referitoare la procesul de creație și la evoluția operei lor, conține diferite aprecieri asupra oamenilor și realităților din vremurile respective.

● **În vasta corespondență a lui Vasile Alecsandri, referirile la propria sa operă sînt extrem de multe. De pildă, în timpul războiului pentru independență, entuziasmat de eroismul ostașilor noștri, poetul spune într-o scrisoare din 4 decembrie 1877:** „Te înșeli, draga mea copilă, dacă mă crezi prea preocupat de treburile mele; nici nu am vreme să mă gîndesc la ele în fața marilor fapte ale armatei noastre. Trăiesc cu gîndul la viața militară a bravilor noștri soldați și mă simt întinerit la vederea forței lor. Adică cu alte cuvinte, mi-am reluat armele părăsite acum un an și am început o nouă campanie poetică. Am scris deja o comedie în versuri pentru reprezentația care se organizează la București în folosul văduvelor și a orfanilor soldaților morți pe cîmpul de luptă și pe deasupra am mai compus legendele lui Peneș Curcanul și a Sergentului de dorobanți, care a fost întîlnit și salutat de garda imperială pe drumul Vasluiului".

● **În anii de studii, George Coșbuc s-a zbătut în grele lipsuri materiale. Doveditoare în acest sens este și scrisoarea pe care i-a adresat-o, la 17 martie 1886, părintelui său literar Ioan Slavici, în care spunea:** „Domniei tale îi dezvăluiesc necazul, căci D-ta mi-ai dat primul impuls d-a păși în lume și tot D-ta cred că vei fi cel dintîi carele ai vrea să mă ajuți. Părinții mei fiind săraci și neavînd puteri, nici măcar slabe, de a-și susține feciorul la universitate, eu trăiesc din un stipendiu de 200 fl. din fondurile năsăudene: 16 fl. la lună și cîte 5-6 fl. din cînd în cînd de la un frate al meu — atîta e totul. Te rog deci, pe D-ta, dacă se poate, să binevoiești a-mi mijloci un mic ajutor din fondul institutului tipografic — prin ceea ce m-aș obliga a scrie în foișoara „Tribunei", regulat și des, atît proză cît și poezie..."

● **Într-o scrisoare din 17 septembrie 1881, Delavrancea, feciorul căruțașului din mahalaua Orzari, își manifesta deschis aversiunea sa față de meschinăria și degradarea morală a societății din acea vreme, spunînd:** „Trăiesc într-un secol eminamente al luptei, al muncii de bivol, al muncii pe brînci, și într-o țară în care, ca să fii băgat în seamă, se cer atîtea forme, atîta ipsos, foiță, pudră și mănuși, atîtea etichete pentru a-ți ascunde dobitocia, în cele mai multe ocazii, decît spre a-ți da pe față procopseala... Mai întîi de toate în lupta veacului de calcule, de interese compuse și paracompuse, în veacul cămătarilor în care chiar simțirea nu are valoare dacă nu produce bani calzi, voiesc să rămîn cinstit. Am moștenit pe tata; el mi-a lăsat sărăcia și cinstea; nu voi să-l dau de rușine".

● **La 20 iulie 1907, sub influența marilor răscoale țărănești din acel an, I. Slavici scria astfel, într-o scrisoare adresată lui N. Iorga:** „Dacă e vorba de cultura fizică, în Romînia marile mase ale poporului degenerează în urma mizeriei în care se zbat, iar pătura suprapusă, cum îi zicea Eminescu, e istovită de desfriu. Dacă e vorba de cultura economică, în Romînia săteanul muncește în sec, iar boierii fac ceea ce nemții numesc Raubwirtschaft, storc și pămîntul, și pe muncitorii lui, și țara întreagă e părăginită. Hainele civile după cele mai nouă jurnale, trăsurile cu cauciuc, automobilele, palatele zidite fără gust, mobila îngrămădită în ele și desfriul sec nu sînt cultură economică".

● **Calistrat Hogaș a fost un profesor eminent, muncind cu pasiune și dragoste fierbinte, decenii de-a rîndul, în domeniul învățămîntului. De aceea, în 1915, cînd este pensionat, la vîrsta de aproape 70 de ani, simte o adevărată durere sufletească la despărțirea de școală. Edificatoare este o scrisoare a sa din 2 septembrie 1915, adresată directorului liceului din Piatra-Neamț, unde funcționase ultima dată ca profesor, scrisoare în care spunea:** „Am așteptat zile mai bune, ca să mă pot întoarce la școală, dar zilele bune fug de mine... Știu că aproape e de prisos dar, totuși, ca simplă mîngîiere pentru mine, v-aș ruga să nu mă înlocuiți încă pînă la 10-15 septembrie: dacă pînă la acea dată nu dau nici un semn de viață, asta înseamnă că mi-e scris să părăsesc școala, spre cea mai mare părere de rău a mea... Asta e, desigur, cea mai dureroasă scrisoare pe care am scris-o în viața mea... Toți cei ce mă cunosc știu cît de mult am iubit școala și cu cîtă rîvnă și dragoste am muncit în învățămînt: munca de școală era pentru mine o necesitate sufletească".

● **La 25 ianuarie 1928, Tudor Arghezi a trimis lui G. Topîrceanu următoarea scrisoare, prin care îl informa despre profilul revistei Bilete de papagal, solicitîndu-i atît colaborarea sa, cît și a Otiliei Cazimir și a lui Mihail Sadoveanu:** „Tendința Biletelor este, ca fiecare număr să fie în întregime scris de un singur personagiu. Te-aș ruga să binevoiești să organizezi, cu începere de imediat, cum se zice în limbaj civilizat, cîte 3 numere pe săptămînă: unul de d-ra Cazimir, unul de dl. Sadoveanu — cu care ai vorbit întîiul și apoi al doilea, eu — și altul de d-ta, alegîndu-vă, pentru ordinea primirii manuscriselor, trei zile pe săptămînă, de care vă rog să vă țineți căci răzbim... Un număr și un singur nume, repartizat pe cîteva rubrici armonice sau desorchestrate, constituie o noutate și o curiozitate literară interesantă... Al dumitale cu drag și mulțumiri, T. Arghezi".

Teodor Virgolici

Pagina elevilor

SCRIITORII ȘI CURENTELE NOASTRE LITERARE

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

Cu deosebire interesant, atunci cînd urmărim poziția lui Vlahuță față de curentele literare ale timpului, ni se pare faptul că tribulațiile acestui scriitor nu au o semnificație individuală, ci ne definesc căutările intelectualului onest. Mai mult decît oricare alt confrate din generația sa, Alexandru Vlahuță a cunoscut într-un scurt răstimp orientări contradictorii, situîndu-se, la distanță de cîțiva ani, pe poziții diametral opuse. Să fie oare această linie sinuoasă rezultatul unei naturi capricioase, al unui temperament nestatornic, incapabil să se fixeze pe anumite coordonate ideologice și artistice? Argumentele pe care le vom aduce mai jos infirmă categoric această presupunere. Vlahuță debutează în paginile *Convorbirilor literare* și rămîne legat de cercul junimist pînă în prejma anului 1886, deci mai bine de șase ani, timp în care și-a publicat aici cîteva din principalele sale producții poetice, a citit sau a participat la ședințele Junimii în București, a întreținut corespondență cu Iacob Negruzzi și Titu Maiorescu. Toate aceste date, necercetate cu atenție ar pleda, la prima vedere, pentru încadrarea lui Alexandru Vlahuță în rîndurile junimiștilor cărora, nu o dată, le-a fost anexat de unii critici din trecut. Să urmărim mai îndeaproape, folosind toate izvoarele, cele mai multe ignorate pînă azi, în ce au constat raporturile lui Vlahuță cu Junimea și *Convorbirile literare*. Mai întîi se pune întrebarea: de ce și-a trimis Vlahuță versurile sale *Convorbirilor* și nu altei reviste? Explicația o putem afla în faptul că aici se tipăreau versurile lui Eminescu. Pentru elevul liceului din Bîrlad, *Convorbirile literare* nu erau decît revista prin care cunoscuse opera lui Mihail Eminescu, prima mare revelație a tinereții sale [1]). De aceea, în momentul cînd se gîndește să încredințeze tiparului producțiile sale juvenile, le trimite, cum era și firesc, acestei reviste. Mai trebuie să adăugăm faptul, tot ca un argument în sprijinul tezei noastre, că în *Convorbiri* descoperise Vlahuță și opera lui Vasile Alecsandri [2]), pentru care de asemeni avea să nutrească o mare stimă la începuturile carierii sale literare. De aceea, o dată venit în București — în 1879 — el caută să-l cunoască nu numai pe Eminescu *(„Trei ani am căutat pe ulițele capitalei figura aceasta și n-am găsit-o")*, dar și pe Alecsandri, căruia se gîndește să-i încredințeze un caiet de versuri.

Vlahuță trimite deci primele sale versuri *Convorbirilor literare*. După un eșec [3]), se pare, că la un interval nu prea mare de timp, reușește să publice aici prima sa poezie [4]). Ceea ce îl determină să continue această colaborare. „Admirația estetică" de pe băncile liceului pentru Eminescu se transformă, pe măsură ce tînărul poet începe să se maturizeze, într-un adevărat crez literar. Admirator frenetic al marelui poet, Vlahuță are — spre deosebire de cei mai mulți — franchețea să-și exprime încă din primii ani ai activității literare idealul său artistic, care nu consta atît în aflarea unui mod original de expresie, cît în situarea conștientă, în descendența literară a lui Mihail Eminescu: *„De altmintrelea nu greu vă va fi să cunoașteți cît de mult îmi place și mă silesc să fac în mic, ceea ce face în mare domnul Eminescu, a cărui tăietură genială în versuri nu o pot îndeajuns admira. Mi va sluji de model acest maestru, care-și cunoaște atîta de bine limba, și care-și mlădie atît de artistic gîndirea"* [5]). Colaborarea și pe mai departe la *Convorbiri literare* își mai află explicația și în faptul că operele literare care se publicau aici constituiau lectura sa principală în anii tinereții. O va mărturisi mai tîrziu chiar Vlahuță în momentele cînd relațiile sale cu *Convorbirile* amenințau să se rupă: „Cu ea mi-am făcut, în mare parte, puțina mea educație literară" [6]). Și, în sfîrșit, ultimul motiv este încurajarea de care Vlahuță s-a bucurat la începutul carierei lui din partea lui Iacob Negruzzi [7]).

Astfel se explică prezența lui Vlahuță în paginile *Convorbirilor*.

Dar nici un moment nu poate fi vorba de adeziunea lui la principiile junimiste și nici de afinitate spirituală cu ideile estetice ale mentorului ei. Nu acestea l-au atras pe proaspătul aspirant la gloria muzelor, ci faptul că în paginile revistei ieșene el întîlnea scriitori spre care se îndrepta admirația generației lui. Așadar, Alexandru Vlahuță a venit la Junimea sub impulsul unor motive de ordin sentimental.

O dată lămurite cauzele care au îndreptat drumul lui Vlahuță spre *Convorbiri*, să urmărim acum care au fost relațiile dintre el și cercul literar respectiv. Mai întîi trebuie făcută o precizare care ne va ajuta să înțelegem mai bine fondul problemei. În *Convorbiri literare* Alexandru Vlahuță a publicat numai poezii. Activitatea jurnalistică și proza sa apar tot în același timp, dar în alte periodice ale vremii, deoarece ele manifestau o orientare net opusă principiilor estetice, culturale și politice junimiste. Și dacă privim mai atent natura relațiilor sale cu junimiștii, chiar pe tărîmul poeziei, recunoaștem de la început două trăsături distincte: mai întîi, caracterul lor sporadic și apoi, evidenta rezervă a celor de la *Convorbiri* care, foarte rar, și foarte parcimonios au pronunțat păreri favorabile asupra versurilor lui Vlahuță. O singură dată Titu Maiorescu și-a exprimat într-o scrisoare o opinie pozitivă despre două poezii de Vlahuță: *„Trimit în alăturare două poezii nouă de Vlahuță. Amîndouă frumușele, una foarte frumoasă"* [8]). Scrutînd cu mai multă atenție faptele, vom observa că între Junimea și Vlahuță au existat totdeauna diferende de idei, că cercul *Convorbirilor* nu a acceptat decît cu greutate anume poezii ce contraveneau părerilor grupului de la Iași și București. Vlahuță nu era un răsfățat al junimiștilor. Dimpotrivă, încercînd să instituie o tutelă spirituală asupra scriitorului, Titu Maiorescu și Iacob Negruzzi s-au lovit, nu o dată, de rezistența acestui tînăr care afirma idei îndrăznețe. Soarta poeziei *Lutul gînditor*, una din cele mai interesante și semnificative lucrări scrise de Vlahuță în anii tinereții, este pilduitoare. Trimisă și dedicată lui Iacob Negruzzi în februarie 1881 [9]), ea nu va vedea totuși lumina tiparului în *Convorbiri*, din pricina revoltei antireligioase cuprinsă în versurile surprinzător de mature pentru un poet aflat la începutul carierei sale. Nicolae Iorga a fost acela care a arătat pentru prima dată că nu e vorba de o apreciere valorică (poezii mediocre semnate de Vlahuță apar în același an în *Convorbiri*), ci de neconcordanța între principiile afirmate aici de poet și normele filozofice junimiste [10]). În același sens, deosebit de semnificativă ni se pare și reacția lui Titu Maiorescu față de „La icoană". Nicolae Petrașcu notează eronat în monografia sa despre Eminescu: *„Vlahuță citise anul acela la Maiorescu versurile LA ICOANĂ, cînd Maiorescu zisese la sfîrșitul lecturei cu un accent curios și așa de neașteptat: „Eminescu redivivus!"* [11])... În realitate faptele nu s-au petrecut astfel. Dimpotrivă, dosarul poeziei *La icoană*, alt moment important, alături de *Lutul gînditor*, de revoltă antireligioasă a lui Alexandru Vlahuță, ne demonstrează clar rezistența Junimii față de unele din lucrările acestuia. Dacă *Dormi în pace* își aflase loc în coloanele *Convorbirilor*, *La icoană* nu putea să aibă aceeași soartă. Scrise amîndouă într-un interval scurt de timp, ele reprezintă momente diferite ale gîndirii lui Vlahuță. *Dormi în pace* realizează împăcarea, resemnarea, acceptarea soartei tragice. În *La icoană*, revolta este exprimată fățiș, fără rezervă. Chiar Vlahuță ne dă cîteva indicații prețioase în acest sens, ajutîndu-ne să înțelegem nu numai geneza, ci și semnificația poeziilor: *„Între acestea două din urmă (Dormi în pace* și *La icoană*, n.n.) *este o foarte strînsă legătură. LA ICOANĂ s-a născut din DORMI IN PACE. Scriind la ea am simțit că efectul estetic e mult mai puternic, strunind de la o vreme revolta și domolind-o în împăcare religioasă. Poezia era astfel isprăvită, dar în sufletul meu, sentimentul de revoltă clocotea încă prisoselnic și nesatisfăcut. N-a fost nevoie să-i caut mult forma expresivă. În scurt timp după aceea conținutul meu sufletesc apărea întreg în „La icoană"*. Motiv pentru care *Convorbirile literare* nu au publicat această poezie ce vede lumina tiparului cîteva luni de la elaborarea ei în *Romînia liberă* din 16 septembrie 1884. Titu Maiorescu a vrut să-l determine pe Vlahuță să modifice poezia, dar se pare că transformările ei succesive n-au reușit să altereze fondul lucrării. De aceea, *La icoană* rămîne timp îndelungat printre hîrtiile lui Titu Maiorescu. După o așteptare zadarnică, la 10 septembrie 1884, Vlahuță, aflat la București, îi cere printr-o scrisoare lui Titu Maiorescu poezia, sub pretextul că ar vrea să o copieze: *Stimabile domnule Maiorescu. Vă rog dacă mai aveți poezia LA ICOANĂ cum o refăcusem în urmă, împrumutați-mi-o s-o copiez și eu"*. După opt zile, poezia avea să apară în *Romînia liberă*. Istoria acestor două lucrări, rezumată aici pe scurt, este elocventă pentru a demonstra faptul că, și atunci cînd Vlahuță s-a aflat în apropierea Junimii, el a manifestat un caracter demn și nemlădios și nu a renunțat la convingerile sale realiste, oricîte presiuni ar fi exercitat asupra lui din partea criticii idealiste.

Titu Maiorescu a vrut să facă și din Alexandru Vlahuță un instrument docil al cercului său literar. Numai că tînărul poet s-a dovedit a fi o natură independentă, combativă, nedispusă la concesii.

Activitatea sa publicistică din paginile *Romîniei libere*, ale *Epocii* și, mai ales, ale *Luptei* lui Gheorghe Panu îl situează foarte aproape de fronturile de luptă ale *Contemporanului*, iar ideile sale politice încep să fie din ce în ce mai fățiș opuse vederilor lui Titu Maiorescu. Acest fapt l-a observat și Nicolae Iorga, care a subliniat în mod categoric nu numai natura sporadică a legăturilor lui Vlahuță cu junimiștii, dar și caracterul antagonic al părerilor scriitorului față de ideile susținute în amintitul cerc literar: *Alexandru Vlahuță nu trecuse decît foarte puțin pe la Convorbiri, unde altele erau ideile conducătoare* [12]). Cît privește cauzele care au produs ruptura ireconciliabilă dintre Vlahuță și Maiorescu, ele sînt numeroase și nu pot fi elucidate în spațiul acestui articol.

Valeriu Rîpeanu

1) Edificatoare sînt în acest sens mărturiile scriitorului: „Eram în gimnaziu cînd am citit primele poezii ale lui Eminescu și trista lui nuvelă „Sărmanul Dionisie". Versurile lui exercitau asupra mea o înrîurire extraordinar de puternică; adîncimea fascinantă a gîndurilor lui mă umpleau de un fior mistic, de o admirație estetică" („Amintiri despre Eminescu"). În același sens sînt scrise și amintirile unora din foștii săi colegi din școală: „Cam prin anii aceștia, 1875 — 1876 am dat noi școlarii de pe băncile Liceului din Bîrlad de poeziile și de „Sărmanul Dionis" al lui Eminescu. Venind acolo ca supleant la tribunal, N. Volenti, care începuse să scrie și el versuri și fiind abonat la **Convorbiri**, puturăm și noi cîțiva elevi între care și Vlahuță să avem atît numerile noi ale revistei, cît și cîțiva ani în urmă... Cînd dădurăm de **Convorbirile literare** fu ca o revelație. Deprinși cu versurile celorlalți poeți, versurile lui Eminescu ne surprindeau (N. Petrașcu, Mihail Eminescu, ed. 1933, pag. 41-42). O mărturie similară aflăm și în amintirile lui Paul Bujor: „Cu cîtă nerăbdare așteptam ultimul număr din **Convorbiri literare** cu poeziile lui Eminescu. (Paul Bujor, **Amintiri despre Vlahuță și Caragiale**, pag. 27-28).

2) Nicolae Petrașcu în „Biografia mea" **(Studii și documente literare)** vorbește de vizita lui Vasile Alecsandri la Bîrlad în anul 1877 pentru a ține o conferință în folosul răniților. A doua zi, Alecsandri ar fi vizitat liceul la care era elev și Alexandru Vlahuță. Cu privire la conferințele lui Vasile Alecsandri găsim o confirmare în scrisoarea poetului către Lucia Duca din 10 noiembrie 1877 (V. Alecsandri, **Corespondență**, ed. îngrijită și note de Marta Anineanu, ESPLA, 1960, pag. 43 și prefața la acest volum semnată de G. C. Nicolescu, p. XVIII).

3) Vezi **Convorbiri literare**, an XII, nr. 1, 1 aprilie 1878, p. 40 la „Corespondență": „D-lui A. V. în B. Multă ușurință de versificare, limbă frumoasă dar altă... nimic. Nu vă descurajați însă".

4) Debutul se va produce însă nu peste multă vreme; „Cînd eram în clasa șaptea liceală (deci în anul 1877 — 1878 n.n.) d. Iacob Negruzzi mi-a publicat în **Convorbiri literare** o poezie și mi-a scris o scrisoare — prima încurajare și una din cele mai plăcute amintiri din viața mea literară. (Răspunsul lui Alexandru Vlahuță la o anchetă literară în **Foaia pentru toți** an I, nr. 22, 21 mai 1897, p.1). Pînă acum nu putem ști cu precizie care a fost prima poezie publicată în **Convorbiri literare**. În bibliografia alcătuită de Al. Bojin este trecută în acest sens poezia **„Sfîrșitul toamnei"**, apărută la 1 februarie 1878, dar ea este anterioară răspunsului citat mai sus. Părerea noastră este că A. Vlahuță a folosit un alt pseudonim încă neidentificat.

5) Scrisoare către Iacob Negruzzi datată 6 mai 1882 în **Studii și documente literare**, vol. 1, p. 336 și în Al. Bojin, **Biobibliografie** 1959 ca dealtfel și alte scrisori trimise de Vlahuță lui I. Negruzzi și T. Maiorescu.

6) **Studii și documente literare**, vol. I p. 336.

7) Afirmă același fapt și în scrisoarea citată: **„Și aș fi un ingrat, dacă aș uita simpatica încurajare ce mi-ați dat-o".**

8) Scrisoare către Iacob Negruzzi datată 13-15 februarie 1884, în **Studii și documente literare**, vol. I, p. 19. Poezia apreciată în deosebi de Maiorescu s-ar putea să fie **Dormi în pace**.

9) **Studii și documente literare**, vol. I p. 334.

10) „N-au plăcut și n-au fost publicate nici puternicele versuri din **Lutul gînditor...** ce va fi fost privită ca un atac contra religiei". N. Iorga, **Istoria literaturii romînești**, vol. I., p. 348.

11) N. Petrașcu, Mihail Eminescu, ediția 1933, pag. 57 — 58. Afirmația, necontrolată, este reprodusă chiar de unii cercetători de astăzi care dovedesc o foarte slabă cunoaștere a istoriei noastre literare.

12) N. Iorga **O viață de om**, București, 1934, vol. I. p. 194 — 196.

Victor BABEȘ
ARTIST, LITERAT, CUGETĂTOR

de Prof. univ. dr. Emil Crăciun
director al Institutului de Anatomie Patologică „V. Babeș"

Prețuirea și înțelegerea personalității complexe a lui Victor Babeș a început abia în anii puterii populare. O asemenea situație este ușor de înțeles, dacă ne gîndim la poziția net ostilă, pe care o avea față de societatea contemporană lui, față de guvernanții de atunci.

S-au publicat astfel o serie întreagă de materiale începînd din 1949 [1]). De cîteva săptămîni a apărut un volum bazat pe date și manuscrise inedite. Din ce în ce mai mult avem imaginea unui savant cu preocupări multilaterale. Ca tînăr medicinist, frecventa Conservatorul de artă dramatică. Înainte de a se înscrie la medicină, îl atrăgeau și studiile de filozofie, ca și cele de biologie ori de științe ale naturii. Devenit patologist cu renume internațional, el desena, ca parte integrantă a observațiilor sale științifice, aspectul pacienților veniți la tratament contra turbării etc.

Desenele lui Victor Babeș arată înclinări artistice, dar și o anume tehnicitate, o educare metodică a talentului. Din corespondența ca și din documentarea inedită [2]) reiese că avea legături de prietenie, încă de la Viena și Budapesta, înainte de 1882, cu marele pictor rus Levitan. Acesta îl introduce la Paris (1882—1883) în cercul unor pictori și desenatori, ceea ce-i permite lui Victor Babeș să-și perfecționeze tehnica desenului științific.

Bolnavii, pe care îi schița cu trăsături fine și sigure Victor Babeș, erau țărani, cu opinci, zeghe și căciulă, cu haine ponosite, cu privirea, trăsăturile și atitudinea sau expresia omului necăjit. Realismul său redă însă expresiv multe detalii: figura unui copil exprimă curiozitatea simplă și susținută a vîrstei, în timp ce părintele acestuia poartă, pe umeri și pe față, urmele trudei fără răgaz, pecetea vieții aspre, nemiloase. Alt țăran, alături, e ceva mai bine îmbrăcat, are cizme, dar păstrează și în fața medicului, poziția „drepți" ca la armată: a trecut de anii serviciului militar, însă acesta s-a întipărit pe întreaga sa viață, — stigmat al disciplinei impuse.

Schițele în creion sau cerneală, ca și laviurile lui Victor Babeș, mai reproduc scene de lucru în laborator, și de viață obișnuită, discuții în afara laboratorului, în jurul unei mese etc.

Desenele [3]), care ilustrează clasicele sale publicații și tratate despre lepră, despre pelagră, despre turbare, — ar merita să formeze un album al crudelor realități pe care un medic le vedea, le trăia lingă bolnavii săi. Ceea ce Victor Babeș a redat în aceste desene de un realism tragic este, dincolo de leziune și de boală, un document acuzator, implacabil, împotriva acelei orînduiri care îngăduiau ca boala să se întindă și să se dezvolte fără opreliște.

Artistul devine acuzator în numele societății. El nu reproduce numai realitățile. Dincolo de grozăviile unor boli mutilante ca lepra, unei boli demențiale ca pelagra, unor răni îngrozitoare, ca cele cauzate de lupii și cîinii care transmit turbarea, — acuzatorul înfierează nepăsarea înrădăcinată, înrăită, din ce în ce mai sfidătoare. — Cum să fie înțeles și îndrăgit Victor Babeș de către beneficiarii unui crîncen regim de exploatare? Fiecare nou volum din „Analele Institutului de Patologie și Bacteriologie" din București, fiecare din marile sale publicații editate la Paris, la Berlin, la New York etc. aduceau asemenea documente de istorică importanță asupra celor mai nemiloase condiții de viață, pe care un medic, inflexibil în dreapta lui judecată, le dădea la iveală, în fața opiniei publice internaționale.

Victor Babeș cerea dreptate, lupta pentru progres și ca savant, dar și ca artist.

Cînd ne gîndim la el, reprezentarea pe care ne-o facem este a unui medic cu larg și permanent renume universal. Fapt este că descoperirile și metodele sale sînt recunoscute a fi și astăzi, la baza tratamentului cu antibiotice. La fel, metoda romînă de tratament antirabic a fost reluată în ultimul timp în S.U.A. și Canada, tocmai pentru acele cazuri cu infecție foarte virulentă, pentru care Victor Babeș a făurit un tratament excepțional de intens, — descoperind totodată și încă una din marile resurse de luptă anti-infecțioasă: seroterapia.

Manuscrise inedite aflate în păstrarea familiei au fost folosite în cartea amintită, extrem de instructivă prin documentarea sa [4]). Aflăm pe această cale că marele savant progresist scrisese în adolescență un întreg caiet de poezii, scrise în limba germană, păstrat în manuscrise la „Muzeul memorial Victor Babeș".

Imaginea aceasta nouă a talentului său deschide perspective nebănuite asupra bogatei sale personalități

Vîna cugetătorului, a filozofului materialist, iese mai puternic la iveală decît afectivitatea sa, decît plasticitatea expresiei poetice.

Poezia aceasta arată încă o dată, dacă mai era nevoie, că, la omul de știință, oricît de puternică și bogată ar fi lumea afectivității sale, dominantă rămîne rațiunea. Ceea ce însă poate arăta o astfel de poezie, — chiar dacă e lipsită de vibrația artistică permanentă, proprie poetului născut, — este preocuparea pentru marile suferințe ale omenirii.

A vorbi de umanismul lui Pasteur, sau al lui Newton, — cu care Victor Babeș a fost comparat, din anumite puncte de vedere — înseamnă a vorbi de gradul de largă solidaritate umană a unor giganți ai gîndirii și realizărilor științifice. Pentru ei coarda afectivă este o garanție că nu au uitat pentru cine și cu cine trăiesc, că nu fac știință pentru știință. Aceasta o dovedesc prin atitudine și fapte.

Emoționant la Victor Babeș este tocmai faptul că toate conflictele, mari sau mici, ale timpului său, el le-a trăit cu o intensitate și cu o participare greu de egalat. Atitudinea sa zi de zi a fost tocmai aceea a unui militant pentru dreptate socială, pentru progres social.

Cugetătorul, care străbate și înaripează întreaga creație a lui Victor Babeș, era un materialist convins, conștient. Această orientare dă o putere de convingere deosebită întregii sale opere științifice. El pleacă de la teza materialistă că **„observările noastre corespund realității... cugetării noastre îi corespunde un obiect care ne impresionează după legile naturii".**

Principiul fundamental — i se pare **„ordinea, cauzalitatea..."** fenomenelor naturii. Realitățile omului bolnav, ale profilaxiei și terapiei, ale patologiei experimentale, — arată limpede, nu numai că lumea obiectivă poate fi cunoscută, dar, în plus, că omul de știință, cunoscînd legile naturii, poate să influențeze, „ordinea, cauzalitatea" anumitor fenomene, conform indicațiilor tehnice medicale. Realitatea materială are deci un caracter obiectiv, ca factor prim, iar conștiința noastră reprezintă factorul secund. Fenomenele naturii **„nu există numai pentru noi, ci, ele, independent de simțurile noastre, există pentru sine".** Cunoștințele sale adînci în sensul concepțiilor transformiste din biologie îi servesc în argumentarea sa fermă: **„organismele s-au transformat treptat, începînd de la cele mai inferioare, născute din materii neorganice, și pînă la producerea omului... Embriologia ne arată dezvoltarea creierilor și împreună cu aceasta baza materială pentru cugetarea omenească".** El precizează în consecință că nu existența depinde de cugetare (în sensul tezei idealiste formulate de către Descartes: „cogito ergo sum"). — ci din contra, conștiința de sine se dezvoltă paralel cu procesul de cunoaștere a lumii obiective.

De reținut, pentru conținutul ei bogat, este opinia sa că **oamenii de știință „sînt chemați a descoperi pe deplin materialitatea obiectelor filozofiei".** Lăsînd la o parte speculațiile și abstracțiile, filozofia modernă are ca obiective realitățile naturii, ale societății, ale gîndirii umane, inclusiv, bineînțeles, legitatea lor de bază. Deci, nu ruptură între filozofie și știință, așa cum propovăduiau neokantienii, machiștii și alți idealiști, ci conlucrare tot mai strînsă.

Era un bun specialist în toate problemele patologiei de spital și chiar al unor probleme oarecum speciale, precum cele din sectorul psihiatriei (halucinații etc.) Studiase procesele patologice corespunzătoare. Se ocupase de unele aspecte ale psihologiei normale și patologice, precum și de anume legături cu tablouri clinice și cu leziuni bine definite. Concluziile sale sînt cu atît mai semnificative, cînd spune că, de fapt, conștiința este o formă de manifestare a materiei, dar **„diferită de celelalte manifestări ale materiei".** Pe acest teren de asemeni, atitudinea sa este net antiidealistă, — căci el nu admite ruperea proceselor psihologice de baza lor materială și filozofică, adică de sistemul nervos central.

Metodologia cercetării medicale și biologice încadrîndu-se în aspectele mai largi ale științelor naturii, Victor Babeș reușește astfel a formula puncte de vedere cu totul generale, cu totul adecvate unei juste înțelegeri a transformărilor necontenit supuse observației noastre. Pe această cale, el ajunge la acea **„concepție dialectică a naturii"** care se desprinde în mod necesar din chiar **„acumularea faptelor din ce în ce mai numeroase din domeniul științelor naturii"** [5]).

Un exemplu de gîndire dialectică ni-l dă Victor Babeș spunînd că **„legile patologistului sînt legile normalului"**... El a exprimat pregnant concluzia inevitabilă pentru oricine a trăit conștient fondul de idei al activității medicale. Într-adevăr, de foarte multe ori este foarte greu, chiar imposibil de a trage net limita dintre normal și patologic. Continuitatea aceasta dialectică leagă două contrarii, sănătatea și boala.

„Boala nu creiază de loc noi legi de funcționare. Funcțiile organice rămîn aceleași. Organismul sănătos sau bolnav funcționează în virtutea acelorași principii. De exemplu aceleași legi conduc revoluțiile cardiace, și în stare de sănătate, și în stare de boală. Numai rezultatele acestei activități sînt diferite, în funcție de condițiile diferite în care se îndeplinește munca cordului".

Un precursor al concepțiilor miciuriniste ca Victor Babeș, se exprimă astfel despre celule, luînd poziție și împotriva concepțiilor fragmentare virchowiste și împotriva fatalismului morganist:

„Celulele trebuie să sufere fără încetare acțiunea lumii ambiante și acțiunea altor celule ale organismului. Fără această acțiune, celulele pier, nu pot să se dezvolte, sau cel puțin nu pot să ajungă a constitui un țesut, organ sau organism tipic, pe care noi să-l putem considera ca normal".

Modul de exprimare ales de Victor Babeș în expunerile sale impresionează prin claritate, sobrietate, pregnanță, logică.

Acest foarte sumar mănunchi de trăsături semnificative, culese din cele gîndite de Victor Babeș, ni-l arată ca pe un deschizător de drumuri pentru timpurile contemporane.

Pentru cel care poate și vrea să adîncească felul de gîndire și de lucru al lui Victor Babeș, calea de acces nu-i ușoară. Este așa de vast universul preocupărilor sale științifice, îmbrățișînd atîtea ramuri ale biologiei și patologiei, încît se cere tenacitate și inițiere, documentare largă și — pe cît posibil, reamintirea perspectivelor științifice extrem de pasionante sub care se deschidea secolul nostru.

„Sămănătorismul", așa cum sublinia pe drept Valeriu Rîpeanu chiar în coloanele acestei reviste [6]), a marcat un curent ideologic diversionist care a impus o luare de atitudine, fie și indirectă și pentru Victor Babeș, ca și pentru Ion Cantacuzino, D. Voinov, E. Racoviță, Fr. Rainer, I. Atanasiu și alți oameni de știință, de frunte ai epocii.

Omul realităților stringente care a fost Victor Babeș, adînc cunoscător al problemelor muncii la sate, el însuși legat de viața satelor bănățene — unde-și făcea toate vacanțele copilăriei și studenției, — Victor Babeș nu se putea lăsa cîștigat de formule abstracte, de falsul sentimentalism al sămănătoriștilor care vedeau satele în lumina idilică a vizitelor ocazionale. Fapt este că Victor Babeș a fost împotriva „sămănătorismului" și numeroasele articole, conferințe, rapoarte publicate în volumul al treilea al operelor sale, apărut nu de mult în Editura Academiei R.P.R., ne demonstrează clar acest fapt. El cerea stîrpirea superstițiilor, lichidarea analfabetismului, apărarea satelor și periferiei orașelor de molimele legate și răspîndite de mizerie. Nu a redus nimic din largul lui plan de acțiune pentru salvarea maselor [7]).

Pe drept cuvînt, spunea recent Academicianul C. I. Parhon, întrebat ce crede despre Victor Babeș: „Victor Babeș? Un gigant".

1) „Volum omagial" 113 pag. Edit. de Stat 1949, cuprinzînd un Index cronologic al publicațiilor lui Victor Babeș, întocmit de Institutul „V. Babeș".
„Opere alese" 649 p. în Vol. I 1954; 896 p. în vol. II 1951; 297 p. în vol. III 1960.
„Pagini alese", 279 p. Edit. de Stat 1954.
„Aspecte din lucrările lui Victor Babeș": Actualități în Patologie Edit. Med. 1954.
„Despre concepția filozofică materialistă a lui Victor Babeș, p. 107-177, ibid. etc.

2) Mircea V. Babeș și I. Igiroșianu; „Babeș" — colecția „Oameni de seamă", 435 p. Ed. Tineretului, 1961

3) „Aspecte inedite", — 55 p. — Edit. Medicală, 1954.

4) Mircea Babeș și I. Igiroșianu, ibid.

5) F. Engels: „Anti-Dühring". — Ed. P.M.R. 1952, pg. 18.

6) „Luceafărul" iulie 1961 pag. 11

7) Victor Babeș. „Șapte conferințe publice" în: „Opere alese" vol. III p. 7 etc. Edit. Acad. R.P.R. 1960.

Cum am scris „Dezertorul"

MIHAIL SORBUL, văzut de Silvan.

Am scris undeva, și anume, în programul Teatrului Național I. L. Caragiale, că, din toate lucrările mele de teatru, „Dezertorului" îi păstrez cele mai multe amintiri.

Așa, de pildă, n-aș putea spune, cu exactitate, cum și în ce fel am conceput și scris „Patima roșie", piesă ce mi-a făcut un locușor în tînăra dramaturgie romînă. Cu „Dezertorul" s-a întîmplat cu totul altceva. El a fost început și scris în timpul și pe frontul primului război mondial. Dar aș putea merge și mai înapoi și să amintesc despre nefericita și nedreapta noastră campanie din 1913, la care am participat ca sergent biciclist. Cititorul mă va întreba, ce rost are apropierea campaniei din 1913, cu cea din 1916. Din multe puncte de vedere, pot să afirm că sînt chiar mai multe rosturi. Eu mă voi referi la unul personal.

Din cele pățite din parodia de campanie din 1913 și știind ce mă aștepta într-un alt război, începusem să pledez pentru neutralitate, ceea ce m-a făcut să scriu fabula „Tunul și holera", ce nu e alta decît o povestire simbolică și pe scurt a ridicolului nostru 1913. Această fabulă a fost publicată în revista de teatru „Scena", redactată de Liviu Rebreanu și de mine, în numărul din 13 noiembrie 1914...

Dar, să revin la „Dezertorul".

Era în toamna anului 1916, cînd regimentul meu de vînători revenise în retragere la punctul său de plecare, după ce ajunsese într-o înaintare fulger pînă aproape de Tg. Mureș. A fost asta într-o seară de sfîrșit de toamnă, cînd veni vestea căderii Bucureștilor. Mă găseam atunci în spatele frontului, cartiruit într-o căsuță a unei fabrici de cherestea. Chiar în noaptea aceea tristă, a și început să se înseileze un subiect, bineînțeles de dramă, în care însuși autorul participa cu gîndul indignat și terorizat, la scene neomenoase și sadice.

Totuși drama astfel concepută nu a prins să capete o formă concretă. Ea însă, ca și fătul din pîntecele mamei, lua ființă și creștea pe nesimțite zi de zi. Gestația a fost cam lungă.

Regimentul meu istovit a fost retras de pe front și trimis în refacere într-un sat din județul Bacău, la Somușca, iar eu, de acolo, am fost trimis la Școala militară de ofițeri de la Botoșani.

Deși viața de la Școala militară era mult mai dură decît pe front, mi s-a îngăduit totuși să dorm în oraș, de altfel nu numai mie. Acest dormit în oraș a fost pentru mine o mare mulțumire. Dezertarea pe noapte din viața militară, nu în cea civilă, ci în aceea de scriitor, mai bine zis de boem, mi-a dat putința să mă las în voia gîndurilor, care pe nesimțite m-au readus la cele ce m-au turburat în acea seară de pomină a căderii Bucureștilor, punînd iarăși stăpînire pe întreaga mea ființă. Fătul a început să miște și s-a născut la lumina unei candeli, gazul fiind în totală lipsă — comedia tragică pe care am numit-o poate pe nedrept „Dezertorul", căci eroul meu Silvestru Trandafir, numai dezertor n-a fost.

Piesa a avut succes. Fără îndoială că acest succes se datora în cea mai mare parte — în afara împrejurărilor în care ea s-a reprezentat — minunaților interpreți din care doar unul a mai rămas în viață. Vorbesc de cei de la premiera de la Iași, din 21 octombrie 1917 și aș fi un ingrat dacă nu l-aș cita cu venerație: Maria Ciucurescu, Ronald Bulfinski, Ana Luca, Profir, Momuleanu și V. Enescu, ca regizor. Pe Critico nu l-am pus pe lista veneraților, deoarece și astăzi face cinste teatrului romînesc, apărînd pe scenă în roluri prime.

Iar acum un an, academicianul Zaharia Stancu, directorul Teatrului I. L. Caragiale, luînd inițiativa sărbătoririi unui vechi tovarăș de condei, a repus pe scenă, după 43 de ani, același „Dezertor", în interpretarea tot atît de desăvîrșită a talentaților artiști: Niki Atanasiu, Toma Dimitriu, Simona Bondoc, Silvia Dumitrescu-Timică, Marcel Anghelescu, G. Popovici Poenaru, Miron Niculescu ca regizor, iar Bedros ca scenograf, care au primit fără șovăire să reînvie un tragic episod din trecutul țării noastre. Și astfel a fost dat „Dezertorul", care acum 4 decenii și mai bine, a avut menirea oarecum să ridice moralul atît de scăzut de pe urma dezastrelor suferite, să devină astăzi, înfățișînd spectatorului un aspect al ororilor războiului și să-i cheme la vigilență mereu sporită împotriva celor care, ca și altădată Schwalbe, năzuiesc să aducă moartea în rîndurile oamenilor cinstiți.

Mihail Sorbul

EXISTĂ UN ASEMENEA PARTID!

Andrei Malîșko

NOUL PROGRAM

Făptura-i în versuri dulcege nu-ncape —
și nici în sonete :
Din veacuri purces,
viitorul l-așteaptă cu lauri
Căci slovă cu slovă, ca spicul, s-a copt,
pe-ndelete,
Țîșnind — vîlvătaie — din pieptul
mulțimii de fauri.
Ogoarele, cerul, lumina —
le-adună în cuvinte,
În sufletu-i larg e a lumii întregi
fericire,
Și totu-i cuprins,
și e tot chibzuit dinainte —
Și bobul de grîu, și oțelul,
și-a muncii oștire,
Și gama de visuri,
și cînturi senine.
Va fi pretutindeni,
pe-ntreaga planetă, dreptate !
Acesta-i Programul —
un frate-nțelept pentru tine,
Acesta-i Partidul,
tovarăș, și prieten, și frate.
De vrei între oameni iubire —
în inimă-l poartă,
Copiii de-i vrei fericiți —
el e leagănul lor.
Cu fulgerul lui îți croiește
o limpede soartă,
Căci el înțelept e, puternic
și cutezător.
Nu-mi pasă de lumea ce „liberă"-și zice
și unde,
În timp ce mulțimea-i flămîndă,
au jimble și unt numai unii.
Eu știu că lumina-i, ca zorii,
și-acolo pătrunde,
Lumina ce inima-mi umple
în toiul furtunii.
Cătușele — singur — de-aș vrea
să le-arunc în genune,
Sclavia cenușă s-o fac,
e nevoie de sute de ani !
Ci el închipuirile sfarmă —
c-un deget, aș spune,
Și roșii petale presară
pe buzele celor sărmani.
De-aș merge să-i duc fiecărui sărac,
de pomană,
Măcar de-un covrig,
eu la capăt n-aș scoate-o nicicînd,
Ci el omenirii întregi
îi asigură hrană,
Ca nimeni pe lume
să nu se mai culce flămînd.
În versuri făptura-i nu-ncape,
cu tot ce ne-nvață,
Căci el, deși tînăr,
cuprinde-nălțimile toate.
Acesta-i Programul —
și-n el e și propria-mi viață,
Acesta-i Partidul,
tovarăș,
și prieten,
și frate !

În romînește de BEN. CORLACIU

Amo Saghian

AVANGARDA

Partid !
Tu ești armata ai cărei buni soldați
Nu sînt aduși la luptă cu ordin de chemare, —
Conștiința doar îi cheamă în rînduri, devotați,
Încrederea în steagul ce flutură în zare.
Ești o armată deasă, pe veci unită,-n mers,
Ostașii niciodată tu nu îi lași la vatră,
Dureri și biruințe, întregul univers,
Îl porți, cu omenirea, pe umerii-ți de piatră.
Ești o armată dreaptă, nu-n slujba nimicirii,
Ci creatoare,-n juru-i noi ziduri construind,
Armată-n care-s una ostași și comandanți,
Frățește, pîinea, apa,-mpreună împărțind.

Partid !
Ești o armată a binelui, tu-mprăștii
Grăunțele dreptății și-nlături iarba rea,
Iar rîndurile-ți strînse nici chiar în lupte grele
Nu scad, căci fără capăt este coloana ta.
Ești o armată-a păcii, ce revărsînd lumină
Pe zbuciumatul secol al nostru, douăzeci,
Zmulgi zdrențele bătrînei planete ce ne ține,
Vestmînt de tinerețe dai omului pe veci.
Armată-a dezarmării, tu paloșele-n pluguri
Vrei să le schimbi și-n pajuri cu zbor fără sfîrșit
Pentru ca raza Terrei să strălucească-n stele
Și-n veci Pămîntul nostru să fie fericit.

În romînește de GEO DUMITRESCU

Aleksei Surkov

CONTEMPORANUL MEU

Tu te-avinți peste-a vremii furtună
și legendele-n juru-ți răsună
pe-nălțimi, prin viltori de ocean,
te-a-ncălzit fericirea comună, —
comunist, om întreg, cetățean.

Ți-e cetate încrederea-n oameni,
tot ce-i drept ai știut și-ai iubit,
tu n-ai fost cu-ngîmfarea asameni,
pentru tine nimic n-ai rîvnit.

Îndrăznet, pătimaș, niciodată
pe nimicuri — nimic nu ți-ai dat,
împărțind cu prietenii toată
bucuria de aur curat.

Către mîine pămîntu-ndreptîndu-l,
pe orbită, cu mîini de titan,
tu răspunzi pentru toate, de-a rîndul,
om întreg, comunist, cetățean.

Spulberînd nemilos, cu tărie,
îngustime, micimi, trîndăvie, —
tu, în veacul promis, leninist,
ai intrat hotărît, pe vecie,
cetățean, om întreg, comunist.

În romînește de MIHU DRAGOMIR

Vladimir Solouhin

CARNETUL DE PARTID

Spre Vladimirsk, în zile lungi, pe ger,
Nu eu țiram cătușele de fier,
Cînd înjurau jandarmii drumul greu,
Spre moarte escortat, nu, n-am fost eu.
Un cerc muncitoresc la Petersburg...
Peste Baical, zăpezi, vîrtejuri, curg...
În mină-i apa pînă la genunchi,
Se prăbușesc sub bolți de piatră trunchi...
Atunci în raza lămpii de carbid,
Nu eu primeam carnetul de partid.

Sub altul, calul nechezînd căzu
De gloanțe ciuruit, sub mine nu,
Iar în locomotiva-ncinsă, știu,
Nu eu am fost cel asvîrlit de viu.
Și-n ochiuri reci de apă n-am căzut
Pe ghiața Kronștadtului, la-nceput.
Atunci, de ploaia gloanțelor lovit,
Nu eu primeam carnetul de partid.

Rănit, în praf, cu arma căpătîi,
La Stalingrad nu eu sării întîi,
Și-n gura mitralierei dușmane n-am pus eu
Să amuțească, zborul pornit din pieptul meu.
Dar cel căzut în flăcări și tumult
Îmi semăna și mie mult,
Îl pot asemui cu mine-n toate,
În ani, în gînduri, în statură poate,
Aceeași virstă-aveam, același soare,
Și-aceleași visuri mari, tulburătoare.
Carnetul de comsomolist l-avea
Străpuns de gloanțe, și cu el cădea.
Eroul e-n mormînt. Deasupra lui
Amurgul cade, tu, luceafăr, sui, —
Atunci sub focul tău neliniștit,
Nu eu primeam carnetul de partid.

Ani au trecut. Deasupra tuturor
E liniște și păsări trec în zbor.
Se-aud locomotive șuierînd
În depărtări din cînd în cînd,
Și-n Moscova și peste țară.
Dorm tunurile-n ziua clară
Și baioneta, ca o rază,
Înfiptă-n teacă, unsă, se păstrează.

Primesc carnetul de partid și-ascult,
Ca un ecou venind de mai demult.
Cîți comuniști pieriră-n lupta grea,
Partidul însă nu, el nu pierea !
Știu, undeva coboară noul schimb
În abataj, și zorii vin la timp.
Și lupta dusă mai departe,
E-a timpului ce nu cunoaște moarte.

Dar dacă... Oare-mi trebuie vr-un semn
Deosebit, să pot fi eu îndemn
Comsomoliștilor în luptă ?
E datoria mea, neîntreruptă,
E-ncrederea,-pe care le-am primit
Cînd am primit carnetul de partid.

În romînește de ION HOREA

Margarita Aligher

ÎN PRAG

Își mai arată iarna dinții
-nainte de-a porni la drum,
dar prin colhozuri președinții
n-au pace noaptea de pe-acum.
Ei deslușesc în depărtare,
prin gerul peste lume domn,
ecouri tainice pe care
noi nu le-nregistrăm prin somn.
Vreunul iese-acum din tindă
neliniștit, cu capul gol,
și vagi miresme se perindă
și-mbietoare-i dau ocol.
Sub pulberea de stele mute
ce prind pămîntul ca-ntr-un briu
plutește-un miros bun și lute
de motorină și de grîu.
Dar gîndurile lui aleargă,
din preajma rodnică de lut,
la lumea nesfîrșit de largă,
în care-s multe de făcut.
Ciulind urechea ca-ntr-o pîndă,
el, prin văzduhul de cristal,
aude marea spumegîndă
cum bate-n țărmul austral.
Și vede roiuri de popoare
ieșind din umbră rînd pe rînd,
Birmania-nflorind în soare
și India proliferînd.
Dureri tăcute de milenii,
orice speranță, orice-ndemn,
țăranul Rusiei lui Lenin
le-aude-n pragul lui de lemn.
Și e, cînd zarea stă să crape
într-un incendiu uriaș,
de toate inimile-aproape,
la toate visele părtaș.
Strecoară-n piept o dușcă tare
din aerul mai dur acum,
și din foșnirea nopții-i pare
că primăvara e pe drum.
Curînd se vor clinti nămeții,
o să pornească ghiața, deci,
și nou făgaș tăia-va viețil,
unit, Congresul XX.
Prin lume umblă primăvara,
dar veacu-i tulbure și-l vrea
în stare-a-și duce oricînd povara
și a răspunde pentru ea.
La muncă deci, tu, cel ce sameni,
cosești, aduni și sameni iar,
un om ca alții printre oameni,
plugar și nu numai plugar.
Pămîntu-i reavăn și te cheamă ;
fă-l pretutindeni roditor.
Tu nu cunoști pe lume teamă :
îi ești stăpîn și muncitor.
Te-așteaptă oamenii la faptă.
Ei te-au ales și te susțin.

Și-l văd de spate cum se-ndreaptă,
semeț și tulburat puțin.

1956

În romînește de IOANICHIE OLTEANU

Alexandr Prokofiev

NE MÎNDRIM CU NUMELE TĂU

Ziua nașterii

S-a-nălțat, roșind tăria,
Soarele peste Rusia.
Peste lunci, peste ogoare,
Peste codrii cu frunzare,
Peste șipot de izvoare,
Peste riuri cîntătoare...
Peste cîmpul înghețat
Soare roș s-a ridicat.
Pe Privodlje și Prikama,
Unde curge gravă Kama,
Peste „Piatra Corbului"
Cu adîncul sorbului,
Pe Pridonia minunată,
Pe nemărginirea toată,
Pe Siberia, întreaga,
Peste Simbirsk și Sviaga,
Își înalță-a lui colind,
Ziua nașterii slăvind.

Ce mîndri...

Ce mîndri sîntem noi de al tău nume !
Al generațiilor eroism sublim, —
Cel mai de seamă lucru de pe lume.
Tovarăș Lenin, noi prin el trăim !

Ieșiți din bezna lungă la lumină,
Sîntem ai păcii oameni și ai muncii
Și trainic ți-om înfăptui, deplină,
Voința ta și scriptele poruncii.

Și-atunci, sfîrșind cu vitregul destin,
Vedea-va lumea liberă întîi
Cum soarele răsare în senin
Peste-a Rusiei comuniste văi.

Apărătoarea lumii, va răpune-a
Greutății val să mai reziste
Și va păși curînd în Uniunea
Republicilor Comuniste.

În romînește de DEMOSTENE BOTEZ

Conștiința grandiosului în

*Socialismul asigură fiecărei națiuni înflorirea politică, economică și culturală nestingherită. Cultura sovietică multinațională se dezvoltă ca un organism unitar, bazat pe într-ajutorarea și prietenia frățească, prin care chiar și cei lipsiți de vigu*roase tradiții se ridică rapid la nivelul celor înaintați. Premiile Lenin cu care de cîțiva ani se disting cele mai izbutite creații literar-artistice confirmă din plin acest fapt. În domeniul literaturii înaltul titlul de laureat al premiului Lenin îi aparține nu numai lui Șolohov, Leonov, Tvardovski, Pogodin, Prokofiev, ci și lui Auezov, Rilski, Tursun-zade, Stelmah, Smuul. În urmă cu cîteva decenii, literaturile respective se aflau pe trepte diferite de dezvoltare ; astăzi ele pot fi puse în rînd cu operele mari ale literaturii ruse.*

Stabilind sarcinile partidului în domeniul relațiilor naționale, proiectul de Program al P.C.U.S. respinge atît ignorarea, cît și exagerarea particularităților naționale, și arată că relațiile de tip nou generează la oamenii sovietici de diferite naționalități „trăsături comune ale profilului spiritual". În cursul construcției desfășurate a comunismului se intensifică schimbul de avuții materiale și spirituale dintre națiuni, se accentuiază omogenitatea lor socială, se dezvoltă în continuare trăsăturile comuniste comune ale culturii, moralei și felului de viață. „Atribuind o importanță hotărîtoare dezvoltării conținutului socialist al culturilor popoarelor U.R.S.S., partidul va sprijini continua lor îmbogățire și apropiere reciprocă, consolidarea bazei lor internaționale și, prin aceasta, formarea viitoarei culturi unice general umane a societății comuniste."

În dialectica conținutului socialist și a formei naționale, prima latură este cea determinantă. Apropierea dintre națiuni, accentuarea omogenității culturii, a trăsăturilor artistice comune nu înseamnă însă uniformitate, ci dimpotrivă : varietate vastă pe baza aceleiași ideologii. Izolarea și egoismul național, proprii capitalismului, frînează avîntul artistic, generează adesea un „specific" retrograd, trăsături „deosebite" de orice valori estetice reale. De aceea nu trebuie preluate orice tradiții naționale, ci doar cele care folosesc noului conținut ; pe de altă parte, în afara tradițiilor delimitate pe plan național, se nasc — tocmai pe baza conținutului socialist — „noile tradiții revoluționare ale constructorilor comunismului, comune tuturor națiunilor".

Unitate și diversitate *se intitulează cartea lui G. Lomidze, teoretician al literaturii multinaționale sovietice. Raportul celor două laturi îi preocupă pe aproape toți cercetătorii metodei realismului socialist, sub multiple aspecte : diversitatea individualităților creatoare, a formelor și modalităților de oglindire, a preferințelor naționale. În privința aspectului din urmă, s-a încercat delimitarea „portretului" specific unei sau unor națiuni, comparativ cu ansamblul trăsăturilor ce caracterizează alte literaturi naționale. La un moment dat, s-au încetățenit în terminologia de specialitate — alături de „stilul individual" — formulări ca „curent stilistic", „tip stilistic național", „tipurile realismului socialist pe teren național" etc. S-a încercat și definirea, mai mult sau mai puțin riguroasă, a acestor „tipuri stilistice" în cadrul literaturii sovietice (după unii în număr de 6—7).*

Operația de mai sus pornește de la tradițiile artistice într-adevăr distincte, care au determinat vădite preferințe pentru anumite modalități și forme de reflectare. Dar elaborînd o asemenea „hartă" a formelor artistice preferate într-o anumită parte a Uniunii Sovietice, trebuie în permanență avut în vedere adevărul subliniat în proiectul de Program al P.C.U.S. : „Experiența istorică a dezvoltării națiunilor socialiste arată că formele naționale nu se anchilozează, ci se modifică, se perfecționează și se apropie între ele, eliberîndu-se de tot ce este învechit, de tot ce vine în contradicție cu noile condiții de viață." Orientarea unilaterală nu se poate menține mult timp, treptat sînt asimilate felurite valori artistice — și cele cu slabe rădăcini în literatura dată —, „curentele stilistice" naționale nu se pot menține în forme pure, ci se întregesc cu victoriile din tezaurul altor „tipuri stilistice".

Literatura ucraineană se opune, de exemplu, celei din țările baltice, ca fiind prin excelență lirică-emoțională-romantică-„subiectivă". spre deosebire de orientarea accentuat-epică-descriptivă-realistă-„obiectivă" a nordicilor (antiteza realism-romantism se referă aici nu la metodă, ci la stil). Opoziția este în linii mari adevărată, îndeosebi pentru tradițiile în cauză, care continuă și astăzi să acționeze. În același timp, sîntem martorii unei complexe evoluții artistice în fiecare dintre republici, evoluție ce duce la completarea treptată a „golurilor" de altădată. Ucrainienii își însușesc arta „veșnic-homerică" a eposului (din literatura rusă, îndeosebi), iar letonii, estonienii, lituanienii pun stăpînire pe un mod de comunicare mai intim, mai cald, mai concentrat — fără a renunța vreunii dintre ei la valorile specifice, adunate în decursul timpului.

Fadeev spunea că romantismul este nu numai un component inalienabil al metodei realismului socialist, dar și o formă de manifestare posibilă a acesteia. Într-adevăr, ponderea elementului liric-romantic este deosebit de mare în literatura ucraineană (a unui anume romantism, deosebit de romantica Asiei Centrale, de pildă). Călăreții lui I. Ianovski sau Poemul mării lui A. Dovjenko confirmă existența unui „stil romantic" aparte în cadrul realismului socialist. Importă, însă, faptul că el nu este subordonat unei viziuni îngust-individuale, în care „lirismul" se confundă cu un „eu" deloc interesant, ci reprezintă una din căile cunoașterii marilor prefaceri sociale, o modalitate de percepere densă a universului. Scenariul lui Dovjenko cîntă nașterea uriașei hidrocentrale, menite să scape regiunea de urgia secetei, cîntă transformarea naturii de către om și a omului însuși. Președintele colhozului, Savva Zarudnii, își convoacă consătenii de odinioară pentru a face împreună un bilanț al drumului parcurs și a defini cel ce va trebui urmat. Prin ochii lui și a eroului liric, parcurgem vaste dimensiuni ale sufletului uman, contemplăm — ca de la o mare înălțime generalizatoare — viața întregii Ucraine socialiste. Concentrat, lapidar, Dovjenko stăpînește arta prelungirii perspectivelor în infinit...

În forma originală a tragediei filozofice în versuri, A. Levada încearcă să transfigureze în spirit contemporan una din mărețele legende clasice (Faust și moartea). Cît privește romanul social de largă respirație, deși timp îndelungat el nu constituia caracteristica proprie literaturii ucrainiene, a început totuși să înregistreze însemnate succese. Dovadă romanele lui O. Gonciar (Perekop sau recentul Omul și arma) și I. Smolici, care, după o trilogie autobiografică, a publicat primele volume ale unui mare ciclu istorico-revoluționar (Zori peste mare, Pace colibelor, războiul palatelor, Plînge și geme Niprul cel larg), mente atît de proprii ca Serile de lîngă satul Dikanka și Taras Bulba) și înaintînd spre nord, dăm de culori și tonalități mai reținute, mai aspre. Nuanțe intermediare găsim în romanele unor scriitori beloruși, pentru ca modalitatea nouă să se afirme răspicat în operele prozatorilor baltici.

Formula este cea schițată mai sus : realism „fără compromis", epică „pură", desfășurarea lentă, liniștită a acțiunii, interes

idee-cheie este deosebit de valoroasă și străbate ca un fir roșu studiile sale (Problema zugrăvirii maselor în literatură, Epopee despre nașterea statului sovietic, Problema zugrăvirii maselor în literatura realismului socialist, Forma monumentală a realismului socialist etc.). *Propagandist înflăcărat al „formei monumentale", al romanului-epopee realist-socialist, Upit analizează sub acest raport opera lui Șolohov, A. Tolstoi, Ehrenburg. În același timp, el își ilustrează convingerile prin propriile-i romane-epopee, dintre care cele mai importante sînt cele apărute după război : Pămînt verde (diferențierea de clasă în rîndul țărănimii letone în anii 80 ai secolului trecut) și Lumină între nori, editată recent și la noi (călirea clasei muncitoare letone de la primele licăriri ale conștiinței politice, pînă la prima mare acțiune de masă, răscoala din 1899 de la Riga). Al doilea mare romancier leton contemporan, V. Lațis, mai dramatic în înnodarea și desfășurarea conflictelor, este și el un creator prin excelență epic (vezi romanele Furtuna și Către un țărm nou).*

Principala formă literară în celelalte două republici baltice este tot romanul, îndeosebi cel înfățișînd drumul țărănimii de la asuprirea burghezo-moșie-

Schița și reportajul în:

VIAȚA ROMÎNEASCĂ

Cea dintîi constatare pe care o impune lectura reportajelor din Viața românească este tocmai faptul că spiritul de observație al autorilor, dorința lor de a sublinia noul, cu toate mijloacele artistice de care dispun, au dat, de cele mai multe ori, rezultate pozitive. Oamenii și faptele vieții noastre sînt tocmai acelea în care această selecție s-a operat în modul cel mai radical. Cea de-a doua constatare este aceea că, utilizînd modalități foarte diverse, de la cel în care elementul de schiță e pregnant (Ilie Purcaru și Romulus Zaharia, de pildă), pînă la reportajul „de atmosferă" (preferat de Nicorovici), de la schița de monografie (Radu Cosașu) pînă la portret (Paul Anghel), reportajul dovedește pe deplin apartanența sa la adevărata literatură.

Așezînd în centrul creației sale omul zilelor noastre, reporterii prezenți în paginile Vieții românești demonstrează bogăția universului psihologic al contemporanului nostru. În acest sens, ni se pare că reportajul Drum dobrogean, semnat de Paul Anghel e una din cele mai izbutite creații ale tînărului scriitor. Figura acelui activist de partid, încărunțit prematur, cu privire luminoasă care exprimă energie neînfrîntă, se profilează pe peisajul Dobrogei de azi, pămînt al ogoarelor colective, al belșugului. Paul Anghel realizează, printr-o bună dozare a mijloacelor artistice, trecerea de la atmosfera aproape fantastică a orășelelor răsărite pe neașteptate, în noapte, pe coasta dealurilor, ca vechile tabere ale pionierilor pămînturilor virgine, de la povestea halucinantă a luptei cu seceta care pare că are loc sub alte paralele, la prezentarea realității de astăzi, a Dobrogei rodnice a anului 1961. Există totuși o oarecare înclinație spre pitoresc, mai lesne de observat în episodul confuziei pe care o face un oarecine, luîndu-l pe reporter drept un oarecare Kiamil, confuzie care prilejuiește o discuție cam lungă și inutilă, nelegată organic cu restul reportajului. Aici ni s-a părut că ne aflăm în fața unei influențe sadoveniene, insuficient asimilată.

Interesante prin posibilitățile de confruntare sînt grupajele de reportaje alcătuite de redacție pe o temă dată (O zi din viața patriei, în nr. 5, Calitatea, nr. 8). În cel dintîi grupaj, ni se pare că Ștefan Luca (mai cu osebire în Strictul necesar) urmărește cu mai multă luare-aminte construcția unitară a reportajului, axarea sa în jurul unei idei și nu a unei simple înșiruiri de fapte. Eseistic, ilustrat cu numeroase nume și întîmplări, reportajul lui Ștefan Luca își păstrează puterea de convingere tocmai datorită acestei unități a ideii care îl străbate de la un capăt la celălalt. Compus cu vervă, într-un stil nervos, lapidar, reportajul demonstrează creșterea nu numai a nivelului de trai, ci și a aspirațiilor, a pretențiilor de viață ale muncitorilor și țăranilor vremii noastre. Poate că lipsa acestei idei centrale, puternice, înlocuirea ei cu relatarea unei simple înșiruiri de fapte (e adevărat, semnificative, dar prezentate într-o manieră întrucîtva învechită) fac ca o altă bucată a aceluiași scriitor, Seară de april, să se desprindă mai puțin din convențional.

Părăsind modalitatea poematică a reportajului, Traian Coșovei (Reîntîlnire cu Somova) prezintă o pagină inspirată dintr-un impresionant poem al zilelor noastre.

Ilie Purcaru folosește datele strict puse la îndemînă de o întîmplare adevărată, construind o adevărată schiță (Cinci băieți, într-o amiază și o noapte de primăvară), cu dialoguri vioaie, cu desenarea precisă a unor procese psihologice ; fără să sublinieze prea apăsat, prin comentarii marginale, ideea centrală, reporterul izbutește să sugereze simplitatea cu care se înfăptuiesc în zilele noastre actele cu adevărat eroice. Conștiința nouă, socialistă, este de fapt eroul central al reportajului.

Vasile Nicorovici (care, cu un număr mai înainte, semnase un reportaj cam obositor prin descripțiile tehnice, publică o Invitație la descoperirea noului. Reportajul își justifică titlul, nu atît prin relatarea discuției cu un șef de echipă care nu obține rezultatele maxime, cît prin urmărirea stăruitoare a ideii fundamentale : „... întrecerea socialistă stimulează mersul înainte al producției și al metodelor de muncă". Idee exprimată uneori cam simplist, e drept, dar sprijinită cu cîteva exemple concludente, ceea ce face ca, pînă în cele din urmă, reportajul să se citească cu real interes.

Poate că reușita reportericească a Florenței Albu (Viața pămîntului) se explică mai puțin prin desenarea, de altminteri precisă, a portretelor eroilor, cît prin sublinierea crescîndă a unei aserțiuni inițiale : „pămîntul respiră... pămîntul e viu". Urmărirea acestei idei, cu un aer de aparență ingenuitate, încorporarea tuturor portretelor într-o unitate, construită în jurul ideii fundamentale, dau adevărata valoare a reportajului. Din păcate, unele grandiloc vențe („...cîntă celulele, fărîmele — un cîntec al vieții biruitoare, al morții și al devenirii") sau fraze cu o rezonanță prea clar argheziană („...și-au potrivit ochii magici pentru fărîmă și infinit"), alterează unitatea reportajului, îngreunînd ritmul.

Celălalt grupaj relevă și el calitățile acelor reportaje care resping posibilitatea unei simple relatări, comentînd cu diferite mijloace fondul ideologic, sensul politic al evenimentului consemnat. Camil Baciu, de pildă, în reportajul Cum ? urmărește explicarea unui adevărat miracol. Fabrica veche, cu hale negre și zgomotoase, fosta întreprindere „Costinescu" din Sinaia, a devenit o unitate industrială modernă. Cum ? Și reporterul găsește răspunsul în energia creatoare a muncitorilor, în forța mobilizatoare a Partidului. Finalul reportajului lasă, totuși, impresia unei grabe greu de înțeles. Autorul părăsește brusc tonul eseistic, stilul fluent și vioi, apelind la fraze generale, mai puțin grăitoare.

Ingenios construit, Schimbul de noapte al lui Romulus Zaharia reliefează lupta unui colectiv înarmat cu o adevărată conștiință muncitorească, pentru creșterea necontenită a calității produselor. Principala însușire a reportajului este tocmai claritatea ideii pe care Zaharia o descoperă în manifestările cele mai intime ale eroilor. Faptele sînt prezentate într-o gradație, se urmărește resorturile psihologice ale faptelor oamenilor, se desenează portrete convingătoare, toate într-un ritm rapid, susținut. Credem, însă, că de data aceasta, prozatorul, de obicei un bun scriitor de dialoguri, a lăsat convenționalismul să umbrească pe alocuri naturalețea stilului.

H. Rohan (Pădurea zboară cu aripi de lumină) alege o altă modalitate de prezentare a aceleași idei. Un portret creionat rapid, cu trăsături sigure, în cursul unei acțiuni scurte. Dar rezultatul e același : ideea se desprinde, pregnantă, conștiința socialistă devine adevăratul subiect al reportajului.

Poate că lui Ștefan Luca i s-ar putea reproșa, de data aceasta, tocmai fragmentarea ideii centrale. Dacă s-ar fi oprit la un singur episod (de pildă la acela al muncitorului care pleacă de-acasă în miez de noapte, pentru a împiedica turnarea greșită a pieselor) și l-ar fi dezvoltat, în sensul cuprinderii întregului înțeles al unui asemenea gest, credem că reportajul ar fi apărut mai unitar, că ideea ar fi fost exprimată mai limpede.

Ceea ce se întîmplă și cu Imaginile de la Roman ale Soniei Larian (nr. 7). Aici, strădania de construire a atmosferei, insistența asupra unor detalii care nu contribuie la luminarea sensului întreg a reportajului (episodul introductiv, numeroase amănunte privitoare la Gogulică, risipa de epitete care-l învăluie pe maestrul Zaharia) alternînd cu unele declarații convenționale ale personajelor, au dus la estomparea unor pagini izbutite, cum ar fi acelea în care se desenează cu precizie portretul muncitorului-elev Mantale, sau în care, cu reale însușiri plastice, se descrie însuși procesul laminării. Credem că acestea provin din faptul că scriitoarea a fost (lucru firesc, de altminteri), impresionată de fapte prea numeroase : că nu a izbutit să le aleagă pe cele mai semnificative, dîndu-le dezvoltarea cuvenită. Într-un cuvînt, că nu a urmărit cu rigozitate, ideea de bază a reportajului.

Ceea ce a izbutit în mare măsură Radu Cosașu (Din mișcarea ideilor și sentimentelor, la uzina de tractoare, nr. 1). Folosind mijloacele reportajului monografic „clasic", Cosașu e atent totuși la primejdia unei scheme prestabilite. El nu înlătură nici datele tehnice, nici portretul, dar izbutește să le păstreze într-un echilibru stabil, tocmai datorită urmăririi stăruitoare a unei idei care străbate întreaga lucrare. Pregnanța ideii asigură unitatea elementelor de construcție, axate pe această idee atît de prețioasă.

Aceeași însușire fundamentală asigură și reportajului lui Geo Dumitrescu (Însemnări provizorii despre vetrele roșii ale Turzii, nr. 3) unitatea de viziune. Imagistic, adesea cu rezonanțe de poem în proză, reportajul său cuprinde într-o idee unică, aceea a măreției muncii (exprimată, e drept, uneori hiperbolic), fapte și oameni ale mai multor fabrici turdene. Totuși, prezența permanentă a ideii nu îngăduie crearea impresiei de fragmentar, totul contopindu-se într-o pastă picturală densă, cu reflexe puternice. Credem, însă, că peisajul miraculos înfățișat de Geo Dumitrescu e populat într-o măsură prea redusă de oameni „cu stare civilă precisă", ale căror procese sufletești ar fi valorificat la un grad și mai înalt ideea reportajului.

Părerea noastră e că bogatul material publicat în acest an de Viața românească sublinia încă o dată relația strînsă dintre ideea centrală și realizarea artistică a reportajului.

Dan Grigorescu

SCRISUL BĂNĂȚEAN

După lectura prozei scurte din Scrisul Bănățean *(Ian-aug. 1961) se poate aprecia caracterul ei actual. O schiță de mare intensitate emoțională este* Tăcerea *scrisă de Mircea Avram. Schița e un portret închegat în linii precise și cu finețe analitică, din dialoguri pline de nerv și meditații interioare, al comunistului ilegalist Ivancea, care, prins cu un pachet de manifeste, rezistă triumfător, cumplitelor torturi fizice și morale ale siguranței, nedivulgîndu-și tovarășii. Un car de suflet de Laurențiu Cerneț (nr. 6) e deasemenea un portret viu, realizat într-o tonalitate robustă, al comunistului Iosinică, lăcătuș la atelierele C.F.R. Nevoit să oprească, pe neprevăzute, numai el cu încă doi oameni, coloanele nemțești în retragere prin Banat, pentru ca detașamentul de partizani să aibă timpul necesar organizării unui atac victorios, Iosinică se arată dotat cu trăsăturile adevăratului comunist : curaj, spirit de inițiativă, inteligență. Tînărul comunist Mihai Ștefancu, eroul povestirii* Drumul *(nr. 5) a lui Ion Arieșanu, e pus de autor să acționeze de asemenea în împrejurări excepționale. Contradictorie, firea lui Mihai Ștefancu, se dezvăluie treptat în povestirea molcomă și nostalgică a logodnicei sale, care-l însoțise pînă în momentul cînd fusese răpus de gloanțele sentinelelor dușmane. Autorul trece prea repede și cu ușurință peste anumite momente cheie. Mihai rezumă sau caracterizează semnificațiile grave ale faptelor, neexplicit, în felul : „Tunurile astea, (sovietice — n. n.) îmi plac cum sună... Ele spun ceva... sau „e și risul ăsta ceva, fetelor". — Povestirea, împletire de observație directă și lirism direct, creator de atmosferă, are totuși lungimi. Pe alocuri acțiunea lîncezește întretăiată de abundențe și inutile amănunte despre vreme, peisaj, popasuri. Concentrată, schița n-ar fi avut decît de cîștigat în tensiune dramatică. Procedeul povestirii în povestire, este comun majorității schițelor din* Scrisul Bănățean. *Astfel, prin intermediul povestirii eroului principal, cantonierul Pătru Zmeureanu, îmbinată cu relatarea directă, într-un stil curgător, plăcut, presărat cu metafore sprintene, prozatorul, Aurel Călinescu evocă în schița „Cantonul 105" un act de eroism. Un grup de ceferiști au aruncat în aer, în vara lui 1944, un tren german cu muniții. Schița e în același timp o replică la literatura realist-critică despre plictisul tîrgurilor provinciale și monotonia ucigătoare a vieții ceferiștilor înmormîntați în stațiile și cantoanele de pe liniile secundare. O replică la starea deplorabilă a orașelor de provincie, lăsate în părăsire de guvernele Românie burghezo-moșierești, trecînd însă cu prea multă repeziciune, am zice chiar superficialitate, peste aspectul contrastant al realității actuale, o constituie schița* Amintiri vechi lîngă o casă nouă *(nr. 2) semnată de Paul Constant. Un bătrîn învățător își deapănă cu indignare niște amintiri amare din urmă cu 20 de ani, pe care i le-a răscolit contemplarea unui bloc recent construit. Autorul nu e lipsit de oarecare vervă satirică, punîndu-și personajul să mimeze discursurile bombastice ale adversarilor politici, făcînd promisiuni găunoase în preajma alegerilor. Dar unele comparații cu totul nepotrivite ca „băltoace infecte și de culoarea Amaraldelor" sau „pe nasul primarului răsărise o lacrimă ca mărgăritarul", dovedesc o neglijență nepermisă față de stil a scriitorului.*

Caracter actual, deși inspirate de asemenea din trecutul apropiat, au și schițele : Prietenul meu Alexei *de Sofia Arcan (nr. 7) și* Mănuca *de Ion Istrati (nr. 3). Prima este un portret, cu sens generalizator, al unui ostaș sovietic, intrat, în 1944, împreună cu trupele sovietice eliberatoare, într-un sat bănățean. Figura evocată într-o povestire scurtă și expresivă, faptele mărunte și modeste legate de ea (găsind în casa unde e încartiruit un copil bolnav grav, Alexei renunță la odihnă, aleargă să aducă un medic militar sovietic și cedează hrana gazdelor flămînde), dezvăluie un adevăr major, o calitate esențială a omului sovietic : calda și adînca umanitate.* Mănuca *lui Ion Istrati confirmă și ea proprietatea schiței de a închega portrete. În numai două pagini, pline de dinamism, prinde contur portretul încîntător al unei fetișcane de 16 ani, dintr-un cătun de țigani, o fetișcană care în 1949 se ridică, aprigă, să-și spună cuvîntul la o ședință de alegeri a consiliilor de conducere a cooperativelor sătești. Monologul ei e scînteietor și savuros, iureș crescendo de fraze pitorești spuse dintr-o răsuflare. Fraza finală, consemnînd fugar evoluția personajului — în prezent, după 11 ani, Mănuca, cea care abia deprinsese să silabisească articolele de fond din* Scînteia, *a devenit studentă la agronomie — subliniază o trăsătură importantă a societății socialiste : grija permanentă pentru educarea maselor și creșterea oamenilor merituoși.*

Dintre schițele inspirate din realitatea imediată, cele mai realizate sînt, Sacii *de Mircea Avram (nr. 8),* Vizită de Laurențiu Cerneț *(nr. 7) și* Împăcare de Costin Golescu *(nr. 1), acoperind o largă arie tematică. O mențione specială se cuvine schiței* Sacii, *scrisă într-un stil de o mare naturalețe și sugerînd, fără ostentație, culoarea locală. Autorul surprinde un aspect deosebit de semnificativ din viața satelor de azi. În lupta împotriva perimatei gospodării individuale și pentru socializarea totală a agriculturii, armele hotărîtoare sînt faptele.*

Schița Vizită *reliefează umanitatea complexă a secretarului de partid Tăuceanu care e preocupat de fericirea tovarășilor săi de muncă și care știe să fie confidentul lor răbdător și sfătuitorul înțelept. „Oamenii nu trebuie lăsați să fie mîhniți degeaba" își spune el și nu consideră minoră nici strădania de a restabili, cu tact, armonia familiară între doi tineri căsătoriți. În* Împăcare, *prin intermediul povestirii ingenue a unui elev de liceu, scriitorul comunică într-o succesiune de momente, mai multe aspecte ale vieții socialiste. Povestirea, plină de firesc, este adecvată nivelului de înțelegere a realității pe care-l are un copil abia absolvent al ciclului II elementar. Schița degajă un umor calm și senin.*

Din păcate, restul schițelor inspirate din actualitate rămîn palide, necaracteristice, unele tratînd probleme banale, netipice, ca Răducu de N. Busuioc *(nr. 6), altele oglindind cu totul șters momente din asaltul construcțiilor urbanistice și aspecte din profilul moral al constructorului, ca* Te așteptăm *(nr. 7) și* Spațiu verde *(nr. 8) de I. Arieșanu (ultima avînd și un final moralizator, didactic și fără legătură întrinsecă cu substanța schiței — „fiecare om ar trebui să aibă în el un spațiu verde",) iar altele confuze, lipsite de idei și lăsînd impresia atemporalității, ca* Roșcovana de N. Breban *(nr. 7) sau bizare, și dovedind atracție pentru detalii naturaliste ca* Ulmul din fața casei de Vasile Crețu *(nr. 7).*

E uimitor că tocmai numărul 7 — închinat prozei scurte— deține recordul în privința schițelor neinteresante. Dar privirea de ansamblu asupra Scrisului Bănățean *din 1961 ne îndreptățește să ne păstrăm optimismul și încrederea în posibilitățile creatoare ale tinerilor prozatori de la revista timișoreană.*

Rodica Florea

IAȘUL LITERAR

Cu excepția cîtorva materiale documentare, cu caracter de reportaj, valoroase ca informație, cele opt numere pe anul 1961, al revistei ieșene, cuprind schițe și povestiri dedicate temelor inspirate din actualitate. Totul este spus simplu și direct în așa fel încît, din cîteva momente semnificative se pot împlini imagini despre noua înfățișare a Moldovei. Ceea ce caracterizează proza din *Iașul literar*, în perioada cercetată, este tocmai dezbaterea etică, pledoaria pentru soluții de viață inspirate din principiile moralei noi. Bineînțeles, aceasta este un aspect care nu cuprinde toate problemele ridicate de proza scurtă din revistă, dar propunerea lor este mai mult un punct de reper pentru orientarea discuției. În acest sens prezintă interes schița *Trandafiri* de Aurel Leon, consemnînd transformarea psihologiei unor bătrîni prinși încă în plasa mentalităților înapoiate.

Teatru în aer liber de Manole Auneanu, a cărei acțiune are loc într-o uzină, cuprinde două conflicte principale, unul de ordin social, axat pe lupta dintre oamenii cinstiți și cei în a căror conștiință mai dăinuie rămășițe ale trecutului, și un conflict de ordin personal între Andreea și Horațiu. Conflictul dintre cei doi este subsumat și înglobat conflictului social care constituie coloana vertebrală a schiței. Această dependență nu înseamnă o minimalizare, ci situarea unor probleme de ordin particular în problematica socială, ceea ce contribuie la lărgirea semnificației lor, la creșterea conținutului lor realist. Astfel, scriitorul se îndreaptă către realizarea unor conflicte tipice, avînd rădăcinile în realitate, exprimînd contradicțiile vieții pe plan social sau individual, surprinzînd sub o formă sau alta, în situații concrete și particulare, manifestarea legii generale a luptei dintre vechi și nou.

Deși nu poate fi neglijată preocuparea prozatorului de a înfățișa omul zilelor noastre, i se poate reproșa lipsa unui efort creator de a pătrunde în mod analitic în substratul lăuntric al proceselor de conștiință. De aici vine și tratarea mai superficială a evoluției sufletești a lui Horațiu, inginerul care își însușește ilegal o inovație. Rolul activistului de partid – Preda – nu e convingător în cazul de față. O aprofundare a analizei în această direcție și eliminarea unor detalii nesemnificative, ca scena de pe malul lacului între Pepino, Gina și Horațiu, a unor conflicte paralele sau adiacente, se impune pentru economia narațiunii.

În *Căimănița*, Mircea Avram împlinește portretul moral al unor muncitori forestieri, cu mijloace simple, fără nici o complicație exterioară. Modele i-au fost un tractorist, o căimăniță, țăpinari din inima muntelui, oameni de toate zilele cărora comunismul le-a dat lumini și frumuseți noi. Prezența lor în mijlocul naturii, pe care o supun, și munca lor avîntată în slujba unei idei înalte, fac ca acești oameni să fie majestuoși și simpli totodată, orice accesorii care ar îngreuia portretul fiind eliminate sever de autor.

Și aici, ca și în schițele lui Aurel Leon *Vecinii* sau *Oamenii* de Ion Istrati, accentul cade pe superioritatea morală a omului de tip nou educat de partid, superioritate care se resimte în manifestările lui la locul de muncă, în realitățile cu oamenii, în cadrul vieții particulare.

Vecinii își desfășoară acțiunea în jurul problemelor de conștiință pe care și le face Mitru după avarierea unei mașini a întreprinderii la care era angajat ca șofer. Schița *Oameni* pune în lumină curajul și abnegația unor mineri surprinși într-o surpătură de teren, capacitatea lor de renunțare la aerul pe care-l mai aveau de respirat, pînă la o eventuală salvare, în favoarea tovarășului rănit.

Nu toți prozatorii ieșeni s-au oprit asupra unor probleme capitale în existența colectivității, iar oamenii descriși de ei nu au atîta vigoare artistică ca să devină identități psihologice memorabile.

Nici grija pentru o calitate artistică superioară a producțiilor literare nu a cunoscut totdeauna expresia ei maximă în proza din *Iașul literar*.

Astfel de pildă, Manole Auneanu în *Spectacol de gală* și într-o oarecare măsură în schița *Florile* își consumă spațiul consemnînd dialoguri nesemnificative și nepreluerate. Cu excepția unor alunecări de condei, *Florile* este o schiță nu lipsită de o semnificație profundă – receptivitatea muncitorului la frumos, ivirea de emoții noi în condiții de viață deosebite, cînd omul poate lucra pentru o idee, fără precipitații dar cu fervență. Meritul lui este de a fi reliefat fără ostentație, dar categoric, rolul comuniștilor în procesul de transformare și creștere a conștiinței oamenilor. Și mai izbutită, în sensul maturizării capacității de reflectare a actualității, este *Soarele de la miezul nopții*.

În sfîrșit, *Într-o vară de molimă și lungoare* de Sandu Teleajen este o schiță care aparent nu face parte din perimetrul cercetării de față. Dar ea acuză cu violență așezările nedrepte ale trecutului care au prilejuit autorului imagini expresive. Copilul de țăran îngrozit de molimă, agățîndu-se de mijlocul mamei care stătea nemișcată cu dosul palmei peste gură, formează un grup împietrit de durere, simbol al unei cumplite condiții umane din trecut.

Scriitorii de la *Iașul literar* au meritul incontestabil de a sonda cu pasiune problemele actualității. Ei nu au reușit întotdeauna să creeze figuri caracteristice pe care le oferă la fiecare pas transformările revoluționare cărora le sînt contemporani. Ei merg mai mult către teme generale, recurgînd la o tematică deja tratată în opere literare mai vechi. Și modul de exprimare este uneori naiv, minor, fără nervul prozei contemporane, lăsînd impresia că lucrurile sînt văzute la suprafață.

Chiar dacă eforturile lor nu s-au soldat cu un succes total în toate direcțiile, prozatorii de la *Iașul literar* s-au străduit să prezinte aspecte și stări sufletești noi, unele putînd servi la definirea fizionomiei morale a constructorilor socialismului.

Cornelia Ștefănescu

STEAUA

În Steaua nu proza — și cu atît mai puțin genul scurt — este cea care dă profilul revistei. Mai bine spus: redacția nu a reușit să promoveze un număr mai mare de prozatori, care să întruchipeze în opere viguroase eforturile de zi cu zi ale oamenilor muncii, antrenați în fapte care niciodată nu au fost mai grandioase și mai „epice".

În numerele de care ne ocupăm, redacția acordă cu zgîrcenie spațiul unor schițe și povestiri. În general, cele publicate nu sînt lipsite de unele calități. Încercarea de a întruni semnături ale unor scriitori din generații diferite este lăudabilă. Excepție în privința realizării artistice face povestirea Ciorica semnată de Ion Bălăceanu, în nr. 5.

Recunoaștem o oarecare îndeminare în stilul curgător, citeț. Ceea ce supără e atmosfera oarecum idilică, încercarea de a prezenta prima cunoștință a țăranilor cu partidul comunist într-o manieră haiducească, cu elemente din recuzita poporanistă. Un pescar sărac pornește cu o căruță de pește prin satele Dobrogei : „Hai la pește de vînzare, pe mălai și pe parale !". Pînă aici e bine. Trecînd însă peste un cîmp cu porumb, vede două steaguri roșii arborate în niște... pomi (de ce tocmai aici, pe un cîmp pustiu ?) și grozav se mai sperie și el, și băiețașul său, care-l însoțește, și Ciorica, iapa. După ce scapă de percheziția care i se face în primul sat, ia în căruță un muncitor cu o șapcă în cap și cu un cuferaș de scînduri în mînă. Pe drum acesta îi vorbește de comuniști, dar nenea Gheorghe — așa se numește pescarul — îi confundă mereu pe aceștia cînd cu anticriștii, cînd cu niște stafii (vasăzică de asta se speriase el așa de tare cînd observase steagurile ! Dar atunci de ce spune, o pagină mai încolo : „Vezi, Nicușor, steagurile astea o să-i omoare pe jandarmi"). Nea Stavăr — așa se numește omul cu șapcă — are putere de convingere și, în scurtă vreme, nea Gheorghe se declară de mult comunist fără să știe măcar. Ba mai mult, atunci cînd îi ajunge o patrulă de jandarmi care-l percheziționează pe Stavăr, el îi ajută acestuia să le ia jandarmilor puștile și să le arunce. De patrula următoare îi va scăpa Ciorica, fiind dresată în acest scop chiar de la începutul povestirii. Este ciudat cum redacția n-a găsit ceva mai bun, cînd nici în numărul precedent nu publicase o schiță sau o povestire de calitate.

Reținem ca izbutită povestirea de proporții mai mari Cei șapte din nr. 6. Autorul — Tompa István — face sondaje abile în viața eroilor săi, descoperindu-le resorturile cele mai intime ce determină, în ultima instanță, întreaga conduită în viața de familie sau producție. Căsătoria nefericită a lui Márton Sándor cu Szekeres Ica — o femeie ușuratecă și romanțioasă — dă naștere unei drame care se pare că pe Márton îl va consuma în întregime. Împins la divorț, el își oprește copilul, crezînd că, dedicîndu-și tot timpul liber creșterii lui, va putea uita. Dar lovitura a primit-o în plin. Munca la fabrică se va resimți de aceasta. Fire mîndră și individualistă, Márton nu va împărtăși neplăcerile sale matrimoniale tovarășilor de lucru, care dau o explicație eronată schimbării sale. Pînă la urmă, Márton va fi recuperat de colectiv și va găsi în muncă adevărata consolare. Figura acestui personaj se conturează puternic, dominînd întreaga acțiune. Autorul stăpînește pe deplin tehnica genului (povestea lui Márton ni se dezvăluie în timpul ședinței activului de partid al fabricei, „Cei șapte", cum e numit acesta) analiza psihologică este făcută cu finețe și profunzime. Ferită de schematism, povestea scoate cu multă pregnanță și maturitate în evidență forța de neînvins a colectivului. În această privință cuvintele rostite în final de unul din personaje sînt semnificative : „Ce-ți imaginezi dumneata ? Ce-i fabrica asta ? Ocean ? Se găurește vaporul și gata, ne înecăm ? Nu, frățioare, la noi nu poți pieri cu una, cu două. Nici chiar dacă-ți înfășori singur funia de gît, cum ai făcut dumneata. Noi scăpăm omul de la înec chiar de-o fi să-l apucăm de păr. În patruzeci de ani am întinerit destul, noi comuniștii, ca să avem puterea trebuincioasă".

În ultimul număr întîlnim numele maestrului Ion Agîrbiceanu care publică povestirea Suveica. Aceeași mare artă a simplității cu care ne-am obișnuit de atîta timp în proza scriitorului. Figura lui Vasile Cîndea, pensionarul care, acum, la bătrînețe, începe să observe cu atenție viața, are în ea ceva cald, care te cucerește.

Tot în Steaua, Ion Băieșu publică o schiță interesantă, scrisă cu mult nerv, din viața tinerilor constructori : Doi oameni într-unul. Totuși prea multe expresii de felul : „să bage respectul în noi", „avea boală pe mine", „aveam rică pe el", „la ședință trăgea pe mine" ș.a.

Am făcut aceste cîteva observații păstrînd succesiunea normală a numerelor, tocmai pentru a scoate în evidență o anumită gradație vizibilă în materialele publicate. De la un număr la altul, se observă o grijă mai mare față de schițele și povestirile selectate, în sensul apropierii lor de viață, a îmbunătățirii calității artistice. Ceea ce denotă că există o anume preocupare în acest domeniu, că redacția a și trecut la umplerea unui gol ce nu se putea tolera. Preocuparea aceasta am dori-o însă mai vie și cu caracter permanent, pentru că pasul cel mare rămîne de făcut abia de acum înainte.

Marin Sorescu

literatura sovietică (III)

prerevoluționare ale Estoniei sînt, de pildă, romanul lui A. Sirghe Pămîntul *și poporul sau ciclul lui A. Hint* Malul vînturilor, *din care au apărut trei cărți : prima, cu o orientare accentuat-epopeică ; a treia, cîștigînd în profunzimea psihologică, dar oarecum în detrimentul cuprinderii vieții populare. Problema este, deci, aceeași ca în cazul altor romane-epopee, aceea a îmbinării lărgimii cu individualizarea, analiza sufletească, densitatea emoțională și intelectuală. De altfel, insuficiența acestei îmbinări se remarcă și în proza lituaniană, de pildă în dilogia lui Gudaitis-Guziavicius* Adevărul fierarului Ignotas și Frații *— epopee a evenimentelor revoluționare din 1918—20. Revenind la proza estoniană, putem remarca totodată și procesul de înfrîngere a unilateralității sale (de astă dată „epicizantă"). Două exemple demonstrează limpede această îmbogățire prin elemente lirice-romantice-emoționale pe de o parte, intelectual-filozofice, pe de alta. Primul este romanul lui I. Semper* Garoafele roșii, *consacrat luptei muncitorilor și comuniștilor estonieni împotriva exploatării capitaliste, al doilea — însemnările de călătorie ale lui I. Smuul, distinse tot în acest an cu premiul Lenin.* Cartea ghețurilor este *la antipodul prozei „greoaie", „calme", „lente", ea îmbină într-un aliaj nobil fapte, sentimente, idei — elemente de reportaj, publicistică, poezie, proză — îndemnînd la meditații asupra lumii contemporane.*

În fine, să ne referim sumar și la un al treilea „masiv" al culturii sovietice multinaționale : literatura republicilor din Asia Centrală. Aici se remarcă, de altfel, dezvoltarea cea mai rapidă, parcurgerea într-un răstimp minim a unor etape care, în alte condiții decît cele socialiste, ar fi necesitat secole întregi. Ne gîndim, de pildă, la geneza realismului și, legat de ea, la înflorirea unor anumite genuri și specii literare. Pe drept cuvînt remarca M. Auezov : „Nu de mult la cazahi, uzbeci, turkmeni, kirghizi, tadjici și alte naționalități nu existau proza și drama. Acum prezența romanelor și lucrărilor dramatice, în cadrul literaturii acestor popoare, este o dovadă evidentă a dezvoltării lor optime, multilaterale."

În literatura prerevoluționară din răsărit era dominantă creația orală. Poezia recitată și cîntată constituia principala tradiție a acestor popoare. Valorificînd-o creator, poeții sovietici i-au imprimat o nouă strălucire și un nou conținut. Ajunge să-i citățm numai pe tadjikul M. Tursun-zade, cîntărețul noii istorii a răsăritului sovietic și a proceselor sociale din alte țări asiatice, sau pe azerbaidjanul Samed Vurgun, adept în teorie și practică al romantismului revoluționar, autor de înflăcărate poeme, — pentru a exemplifica activitatea vie, multicoloră a urmașilor lui Djambul.

Totodată, se dezvoltă vertiginos proza acestor popoare, o proză specifică, rod al sudării tradițiilor naționale și internaționale cu noile cerințe socialiste. De la nuvelă în filigran (Djamilia de C. Aitmatov) *pînă la romanul pe multe planuri, prozatorii răsăriteni au îmbogățit și îmbogățesc anual literatura realist-socialistă cu opere noi, lucrate cu o tot mai desăvîrșită măiestrie.*

Printre numeroșii scriitori din republicile Asiei Centrale (kazahii Mukanov și Musrepov, kirghizul Sidikbekov, tadjicii Aini și Mirșakar, turkmenul Kerbabaiev, uzbecii Aibek și Kahhar) o apariție deosebit de viguroasă a constituit-o prozatorul, dramaturgul, omul de știință cazah, M. Auezov, decedat de curînd. „În ce constă victoria romanului Abai de Auezov ? *— scria Fadeev în 1949, avînd în vedere primul volum al epopeii. — În faptul că M. Auezov a învățat curajos de la tradiția realistă rusă înaintată. Și acum toți pot vedea cît de departe a pășit măiestria sa. Iar pe de altă parte, toți pot vedea că, această învățătură nu numai că nu a minimalizat specificul național al talentului său, ci, dimpotrivă, a lărgit noile posibilități ale manifestării acestuia". Între timp rodul vieții lui Auezov a fost publicat integral, iar adevărul observațiilor citate confirmat întru totul. Romanul-epopee* Drumul lui Abai *este o adevărată enciclopedie a vieții kazahe de la sfîrșitul secolului trecut, o imensă frescă socială prin care omenirea a cunoscut o lume cu totul aparte, lumea contradicțiilor de clasă dintre exploatatorii feudali și masele kazahe, lumea conflictelor luminativului Abai cu despoticul său părinte Kunanbai, cu bogătașii și preoții musulmani. În retorta magică a scriitorului sînt retopite valorile diferitelor culturi (kazahă, tadjică, azerbaidjană, uzbecă — rusă — apuseană) și valorificate prin prizma viziunii marxist-leniniste despre societate.*

Continuînd înșirarea de autori și opere din diversele colțuri ale Uniunii Sovietice, adăugînd la cei enumerați pe I. Ritheu din Ciukotia îndepărtată, pe armeanul S. Zorian sau gruzinul N. Lordkipanidze ș.a., tot ar trebui să revenim la concluzia de la început : prin uluitoarea diversitate a formelor și talentelor, răzbat aceleași fundamentale legități sociale și artistice ! De aici și necesitatea generalizării experienței literaturii sovietice, nu numai la nivelul fiecărei națiuni, ci chiar a imaginii de ansamblu, compus din peste 100 popoare mari și mici. Specialiștii sovietici au și făurit o serie de Istorii ale principalelor literaturi naționale. În momentul de față, ei se pregătesc să elaboreze o lucrare incomparabil mai pretențioasă și mai dificilă : Istoria unică a literaturii U.R.S.S. În paginile revistelor de specialitate se desfășoară discuții interesante, privind principiile metodologice ce vor sta la temelia acestei fundamentale lucrări. „Se dezvoltă o cultură internațională, comună tuturor națiunilor sovietice." Noua lucrare va fi axată pe această indicație principială a Programului P.C.U.S. Va veni desigur și ziua cînd sarcina pe care și-o propun oamenii de știință sovietici va putea fi lărgită și mai mult, și elaborată — prin eforturile comune ale cercetătorilor marxiști — o Istorie a literaturii țărilor socialiste, o Istorie a realismului socialist mondial. Cu această ocazie evoluția trăsăturii semnalate în articolul de față — conștiința grandiosului — va fi, desigur, minuțios analizată, ca una din importantele semne distinctive ale metodei realismului socialist.

Ion Janosi

Doi eroi literari, două moduri de viață

În conștiința cetățeanului american începe să-și facă drum, din ce în ce mai mult, adevărul asupra fenomenelor sociale contemporane. Este un adevăr la care americanul mijlociu, mai ales, ajunge destul de greu, pentrucă trebuie mai întîi să se debaraseze de multitudinea iluziilor pe care propaganda burgheză (să nu uităm că America este țara în care o parte din venitul național este înghițit de propagandă și reclamă), le introduce cu obstinație în mentalitatea cotidiană. Semne ale unei clarificări, căpătată nu o dată prin grele încercări, le oferă și literatura americană contemporană. Am citit de curînd un roman, al unui prozator din tînăra generație literară, zguduitor sub raportul adevărurilor desvăluite cu privire la modul de viață american.

Este vorba de „The trumpet unblown", un roman semnat de Wiliam Hoffman (apărut sub titlul „Fraîche et joyeuse", în colecția „Du monde entier" a editurii Gallimard, 1960). „Proaspătă și veselă" este imaginea pe care oficinele belicoase ale S.U.A. o acreditează cu privire la război. Se vorbește despre război ca despre un exercițiu util desăvîrșirii fizice și morale a tineretului, sînt elogiate marile cuceriri teritoriale, se vorbește despre eroism și glorie, neuitîndu-se amănuntele picante ale oricărei campanii urmate de victorie.

Shelby, tînărul de 18 ani, absolvent al unui colegiu din Richmond (Virginia), eroul cărții lui Hoffman, se înrolează voluntar, ajungînd într-o unitate sanitară de pe frontul european al ultimului război mondial. Shelby este fiul unui avocat din Richmond, crescut într-o familie conservatoare și în spirit clerical. În conștiința sa este inculcat disprețul față de negri, de oamenii de culoare în general, ca și ostilitatea neviolentă față de alte religii, decît cea catolică sau protestantă. Shelby este un tînăr mărginit, dar foarte pur (un Lancelot, cum îl vor porecli camarazii săi de arme) care s-a înrolat voluntar, nu pentrucă ar urî fascismul, ci sub impulsul unor idealuri cavalerești. Lumea se află în război, armata americană luptă împotriva lui Hitler și virtutea imboldului de a sluji culorile drapelului țării sale, și mai ales, cucerit de imaginea exercițiului util pe care războiul îl oferă, potrivit propagandei oficiale, Shelby se trezește în Anglia, în preajma debarcării trupelor anglo-americane pe continent. Existența eroului este urmărită cu minuțiozitate din acest moment și pînă la terminarea ostilităților pe frontul european.

Romanul lui Hoffman nu este totuși un roman de război. Nu frontul este domeniul narațiunii, pentru că toată existența eroului se petrece în spatele frontului; nu despre luptele împotriva armatelor naziste este vorba, ci de lupta lui Shelby împotriva unui inamic invizibil dar de o forță zdrobitoare: dezumanizarea. În lupta cu manifestările dizolvante moralmente, ale modului de viață american, ziduriile purității cavalerești ale lui Shelby se prăbușesc și eroul se reîntoarce în patrie înfrînt iremediabil, un ins abulic, cu un sistem nervos șocat fără speranță de recuperare, indiferent la manifestările existenței cotidiene, la sentimente familiale sau la atingerea pasionată a iubirii.

Ce s-a întîmplat cu Shelby? În schimbul tuturor iluziilor cu care s-a hrănit în casa părintească și în colegiul pe care l-a frecventat, Shelby este pus cu brutalitate în fața vieții, a unei existențe care-l inspăimîntă prin cruzime sălbatecă, prin lipsa valorilor umane, de onestitate, demnitate personală, sociabilitate, în care fusese crescut.

Campania din care face parte este alcătuită din brute sau indivizi pe cale de abrutizare, al căror amuzament nocturn îl constituie bătăile între soldați, pînă la desființare fizică, alcoolul, femeile de moravuri ușoare. Shelby are de suportat asaltul a două zone de disoluție umană: spitalul de campanie, în care muncește pînă la epuizare fizică, înconjurat de spectacolul dantesc al resturilor umane, încărcate de cele mai multe ori în felul imondicelor, în imense camioane pentru a fi îndepărtate, și campania soldaților și gradaților, camarazii săi de muncă, care îl înconjoară în felul animalelor de pradă. Prin inocență și onestitate, Shelby devine într-adevăr victima bătăii de joc a gradatului Blizzard, victimă în sensul cel mai exact, pentru că, în urma corecțiunilor fizice căpătate, trebuie internat el însuși în spital, de urgență, într-o stare gravă. Mai mult însă decît bătăile lui Blizzard, sau bătaia de joc a acoliților gradatului alcoolic, pe Shelby îl afectează lent, ca o maladie evolutivă, căreia pînă la urmă organismul cel mai solid nu-i poate rezista, însăși mentalitatea gregară, bestială în sensul cel mai propriu al cuvîntului, care domnește în armata americană. Există cîteva episoade de o violență unică, prin realitățile nude pe care le dezvăluie, neavînd însă un caracter naturalist, pentru că dețin un puternic patos demascator din partea prozatorului.

Astfel este episodul întîrzii frauduloase a cîtorva soldați din compania lui Shelby, inclusiv acesta, în Parisul eliberat. Soldaților americani le este, oficial, strict interzisă pătrunderea în capitala Franței (ocolită de altfel de către trupele care înaintează spre frontul german, pe drumuri lăturalnice) de teama unor dezertiuni în masă. Teama comandamentului american este justificată de către episodul prezentat de Hoffman. Soldații pătrund în Paris aidoma unei haite, înfometată după trafic și bordeluri. Așezați la colțuri de stradă, „bravii eliberatori" ai Parisului vînd cetățenilor care le dau asalt, țigări, conserve și portocale, schimbînd totul pe alcool și întrebînd cu obstinație maniacală de adresa caselor de toleranță, sau pătrunzînd cu forța în ateliere de mode, într-o adevărată vînătoare grotescă. Descrierea comportării acestei haite în paradisul mult rîvnit, pe care în cele din urmă îl găsesc, este o pagină magistrală a nebuniei sexuale, constituind una din tristele realități ale occidentului.

În tonuri lugubre, de o teribilă violență demascatoare, este relatată tentativa de viol săvîrșită de un ofițer american, diplomat al unui colegiu de bun renume, împotriva unei tinere olandeze, în goana nebunească pe șosele pustii a unui jeep militar. Pentru a se salva, tînăra se aruncă din mașină, fiind ucisă pe loc, în timp ce ocupanții jeep-ului își continuă imperturbabili, în beție și bestialitate, goana demență.

Toată această atmosferă de viciu și disoluție pune cu încetul stăpînire pe Shelby, puritatea fiind înlocuită cu degringolada morală. Alunecarea are loc la Shelby explosiv. Ceea ce vede în jurul său îi provoacă un dezgust total, pe care nu și-l poate îneca în alcool pentru că nu are obișnuință. Un timp el rezistă, claustrat între zidurile purității lui, dar pînă la urmă presiunea cotidianului este prea puternică și bravul Lancelot se transformă într-un animal de pradă. Pentru a satisface condițiile unei prostituate din Stuttgart, el ucide sentinela spitalului de campanie și devalizează un stoc de penicilină, (marfă de trafic extrem de căutată) După șocul cadavrelor spitalului de campanie, aventura erotică constituie al doilea șoc dizolvant, pentru că erosul fusese visat de el sub prisma purității, a comuniunii sentimentale și nu a deliberatei animalități. Bolnav sufletește și îmbolnăvit fizicește de întîmplătoarea parteneră, Shelby nu mai poate rezista presiunii care se exercită asupra lui și se cufundă în marasmul unui puternic șoc nervos. Este internat într-un spital de alienați mintali (majoritatea simulanți, pentru a scăpa de ororile războiului) și, restabilit în limitele unui comportament normal, este trimis la vatră. În casa părintească se reîntoarce un ins aparent normal, dar oribil mutilat moralmente. Shelby este indiferent și stînjenit de manifestările iubirii părintești. nu o mai poate vedea pe logodnica sa, singura ființă căreia, înainte de a pleca în război, îi dedicase toată fervoarea purității sale, aerul orașului natal i se pare irespirabil, ca și atmosfera casei părintești. Shelby „era foarte obosit. Oboseala sa era aidoma unui drum lung, foarte lung și fără de sfîrșit".

De altfel Shelby nu este singurul tarat moral, în această carte a disoluției umane, în absența oricărei speranțe. Prietenii tînărului Lancelot, singurii oameni de care s-a putut apropia, în virtutea unei similitudini de sensibilitate, sînt victimele unui destin similar, sau apropae asemănător. Kemper, fermierul plin de onestitate, și Silver, modestul blănar, se sinucid evadînd din corturile spitalului de campanie, în primele rînduri ale armatei combatante. Gestul lor nu este eroic. Este în el o disperare mută, o dorință de a termina mai repede cu o existență care a devenit insuportabilă. Moody, poetul și dramaturgul ocazional, își înecă suferința morală în alcool și este găsit mort sub un recipient cu alcool metilic. Shelby nu se poate debarasa de senzația chinuitoare că „lumea este o îngrămădire de imondice". Tînărul crescut în atmosfera unor idealuri domestice, dar totuși pașnice, „avea sentimentul că se cufundă și nu făcea nici un efort pentru a se menține la suprafață. Nu se mai preocupa de el însuși, mai mult decît de gunoaiele care zilnic erau arse la apusul soarelui".

Ne aflăm, prin intermediul cărții lui Hoffman, într-o lume dezolantă în care, cum notează cu rece și calmă luciditate prozatorul, „eroismul nu există". Dar nu există nici umanitate. Romanul lui Hoffman este un rechizitoriu cutremurător nu numai împotriva războiului, și aș spune că nici măcar împotriva războiului, ci mai mult împotriva acelui mod de viață care transformă individul într-un animal feroce, deslănțuit instinctual. În pofida comentatorilor occidentali, care au văzut în romanul prozatorului american un protest antirăzboinic, personal văd un subtil protest împotriva modului de viață american. Nu războiul este acela care-l distruge pe Shelby (el nu participă la nici o luptă și zgomotul carnagiului e auzit de la distanță), ci disoluția morală a vieții americane, exacerbată de condițiile războiului.

Cînd am terminat această carte, cutremurătoare prin dezolare, involuntar gîndurile s-au îndreptat către o altă carte, ca spre un liman al umanității și încrederii în viață. Cititorul bănuiește despre ce carte e vorba: „Povestea unui om adevărat" de Boris Polevoi, el însuși atît de cald, de uman și de entuziast, ca om și scriitor. Am înțeles, citind romanul lui Hoffman, stupoarea, altfel inexplicabilă, a americanului mijlociu, atunci cînd a aflat de povestea atît de adevărată a lui Meresiev. Neîncrezătorii veniți la Moscova, au pipăit insolent și stupefiați, în același timp, urmemele picioarelor amputate ale pilotului sovietic și au urmărit, și mai stupefiați, evoluțiile îndrăznețe ale avionului pilotat de el în înaltul cerului. Pentru foarte mulți dintre compatrioții lui Shelby, victoria lui Meresiev asupra morții rămîne o enigmă, cînd în condițiile cotidianului american ei nu pot resimți, de multe ori, decît sentimentul drumului fără sfîrșit al unei teribile agonii. Dincolo de ficțiunea literară, în Shelby și Meresiev aflăm tipologia fundamentală a două lumi fundamental diferite, prin comportarea față de om. Shelby reprezintă figura tragică și crispată a unui mod de viață în care insul este destinat neființei, dispariției în pîntecul uriașului Moloh al intereselor meschine, pe cînd Meresiev surîde încrezător viitorului, după ce printr-o luptă, într-adevăr uluitoare, a învins moartea.

Ion Vitner

Tainele postului de radio R.I.A.S.

O telegramă din 5 octombrie a agenției vest germane DPA a anunțat că guvernul S.U.A. a alocat suplimentar postului de radio american „R.I.A.S.", amplasat în Berlinul occidental, suma de 300.000 dolari, pentru mărirea puterii posturilor de emisie și pentru intensificarea activității sale propagandistice. Astfel, legăturile, de multă vreme publice, dintre conducerea R.I.A.S.-ului și oficialitatea americană, precum și rolul său nefast în războiul rece, au ieșit încă o dată la iveală. Pe de altă parte, zvonurile relative la încetarea subvenționării stației de radio din sectorul american, în urma numeroaselor eșecuri înregistrate, și a divulgării legăturilor ei directe cu Agenția Centrală de Informații a U.S.A., au fost brusc desmințite. Dar toate știrile referitoare la evacuarea R.I.A.S.-ului din Berlinul occidental au camuflat numai un nou efort de reorganizare, sub forme mai puțin expuse noilor contingențe, atît din viitorul oraș liber, cît și din întreaga Germanie.

Cum s-a născut și ce urmărește R.I.A.S.-ul

Postul de radio din sectorul american — semnificația exactă a titulaturii „R.I.A.S." — s-a născut în anul 1947, în perioada cînd Departamentul de stat părăsise cu totul politica de colaborare în cadrul fostei coaliții antihitleriste și se pregătea, în primul rînd, la separarea Germaniei și, în al doilea rînd, la dezlănțuirea războiului rece. Depinzînd însă formal de „State Departament", R.I.A.S-ul trebuia, după vorbele generalului Ryan — „să fie o verigă pe drumul reconstrucției Berlinului".

„Reconstrucția" era însă foarte curios conceput, întrucît, din primele momente ale funcționării sale, s-a remarcat că R.I.A.S.-ul urmărea cu perseverență țelurile pe care Allen W. Dulles le prescrisese spionajului american în Germania.

Într-adevăr, n-a trebuit să treacă multă vreme pentru a se remarca că absolut toate emisiunile, începînd de la știrile politice și pînă la programele pentru copii intitulate „Uncle Tobias", de la serile literare și pînă la „Șlagărul săptămînii", urmăreau trei obiective:

1). discreditarea ordinei de stat din R.D.G. și, în măsura posibilului, îndemnarea cetățenilor la contrarevoluție.

2). frînarea dezvoltării social-politice și economice a R.D.G. și, în sfîrșit,

3). recrutarea agenților și îndrumarea lor în sectoarele militar și economic.

Foarte limpede, aceste țeluri au fost confirmate de două mărturii, nedesmințite ulterior. Prima se datorește lui Filden, Directorul adjunct al R.I.A.S.-ului, care a declarat la 13 februarie 1938, într-o scrisoare adresată „Asociației pentru apărarea drepturilor compozitorilor": R.I.A.S.-ul este o întreprindere a guvernului S.U.A. Sarcinile sale sînt de ordin politic. Emisiunile muzicale sînt o sarcină secundară, care ajută la dezvoltarea problemei principale, problema politică".

A doua mărturie lămurește ce înțelege R.I.A.S.-ul, prin „problema politică". Ea se datorește ziarului „Chicago Daily Tribune": Noi trebuie să încercăm, cu toate mijloacele și printr-o propagandă neîncetată, să creăm în zona de ocupație sovietică (astfel numesc oficialitățile americane R.D.G., nota ns.) o armată de guerilă. Cartierul ei general, firește, trebuie să se afle în Berlinul occidental. Recrutarea, ca și transmiterea de ordine pînă la momentul indicat, constituie sarcina principală a R.I.A.S.-ului.

În ceea ce privește „momentul indicat", de cînd raportul de forțe s-a schimbat în favoarea lagărului socialist, el a devenit nu numai cosmarul strategilor Pentagonului ci și al conducătorilor R.I.A.S.-ului.

Milioane irosite

Cele trei sute de mii de dolari, recent adăugați fondurilor postului de radio american din Berlinul occidental, vor mări fără îndoială veniturile celor ce profită de pe urma existenței lui. Ele se adaugă bugetului anual, a cărui cifră aproximativă poate fi lesne dedusă. Se știe, de pildă, că, analizînd muntele de datorii lăsate de administrația Eisenhower, Congresul S.U.A. a calculat că R.I.A.S. a înghițit circa 3 milioane dolari anual. Actualmente probabil că cifra s-a urcat la aproximativ 5 milioane. Dar sînt milioane irosite în vînt, pentru că rezultatele obținute n-au îndreptățit cu nimic nici investițiile și nici speranțele puse în ele.

Această situație, combinată cu jena financiară de care suferă atît de acut noua administrație americană, precum și cu discuțiile purtate între guvernele de la Washington și Bonn, au determinat pe senatorul american Ellender să ceară în Congres ca „pe viitor, Republica federală să ia asupra sa cheltuielile fostului R.I.A.S." Dar domnii de la Bonn au fost surzi la sugestiile lui Mister Ellender și se pare că Willy Brandt, primarul Berlinului Occidental, în cursul recentei sale călătorii-fulger la Washington, a reușit să convingă Departamentul de stat de necesitatea prelungirii subvenționării R.I.A.S.-ului.

Retragerea pe noi poziții

Dar propunerile sovietice de lichidare a rămășițelor celui de al doilea război mondial, de încheiere a Tratatului de pace cu cele două state germane și de normalizare a situației Berlinului occidental, prin transformarea lui în oraș liber, au provocat panică în rîndurile propovăduitorilor războiului rece. Știind că momentul normalizării situației se apropie, o serie de instituții economice și politice din Berlinul occidental au început, dacă nu să-și facă bagajele, în tot cazul să-și reducă treptat activitatea, transportînd-o în Germania federală.

După toate informațiile, o situație similară se petrece actualmente și la R.I.A.S. Încă de la sfîrșitul anului trecut, peste 150 colaboratori ai postului de radio american au părăsit Berlinul occidental, fie din cauza concedierilor necesitate de mutarea parțială, fie din cauza deplasării pe noi poziții a R.I.A.S.-ului. Se părea că o nouă etapă a „reducerilor" a început o dată cu administrația Kenedy, cînd directorul R.I.A.S.-ului. Clifford, și directorul programelor, Heinz Adolf von Heintze, au obligat pe foștii colaboratori să păstreze totală discreție. Noile subvenții de 300.000 dolari arată însă că „reducerile" sînt menite a se opri și că „specialiștii", care și-au făcut bagajele în Berlinul occidental, se refugiază chiar mai departe de Germania federală și anume în ...Luxemburg.

Post gigant, țară mică

Marele ducat al Luxemburgului (membru al N.A.T.O. din 1949), cu teritoriul său de 2.500 kmp, face parte din rîndul țărilor pitice ale Europei. Este bine cunoscută lupta de rezistență pe care au dus-o luxemburghezii împotriva ocupației naziste și a Gestapo-ului hitlerist. Tot atît de bine cunoscut este oțelul de cea mai bună calitate produs în uzinele luxemburgheze. În pofida sacrificiilor și voinței poporului, guvernul acestei țări a împins-o pe o linie net militaristă. Mai puțin cunoscut este însă faptul că în cea mai mică țară a N.A.T.O.-ului a fost instalat cel mai puternic post de emisiune din Europa Occidentală: radio Luxemburg. Postul de radio dispune de următoarele posibilități:

a) emițătorul pe unde lungi de 1293 metri, putere 500kw.

b) postul pe unde medii de 208 metri, putere 350 kw.

c) postul pe unde scurte 49 m., putere 50 kw.

d) postul de televiziune cu o rază de acțiune de 150 km.

e) studiouri la Luxemburg, Paris, Londra și Bruxelles.

Acoperirea financiară este făcută de bănci americane; ele dispun de 70 la sută din capitalul total (generalul Clay: „Cine plătește, acela comandă").

După unele aprecieri, pentru întărirea postului pe toate lungimile de undă s-au investit 5 milioane dolari. Sugestiile făcute celor de la radio Luxemburg au fost să acopere cheltuielile printr-o vastă reclamă (practicată pe gust european) și să transforme astfel postul într-o întreprindere rentabilă din punct de vedere economic. De altfel, azi, treizeci la sută din venitul net, provenit din publicitate, se scurge în visteria luxemburgheză.

Împotriva istoriei

Cazați la „Radio Luxemburg", o parte din colaboratorii R.I.A.S.-ului se așteaptă acum la orice eventualitate. Adică la cea mai probabilă dintre ele: clipa cînd postul de radio american va fi obligat de împrejurări să-și ia cu totul tălpășița din Berlinul occidental. Eventualitatea aceasta nu este chiar atît de depărtată și, în așteptare, folosind toate mijloacele tehnice și financiare de care dispun, oamenii lui Clifford contribuie intens la activarea războiului rece. Se adoptă formule noi, se trece la o atitudine mai „diplomatică", mai puțin rigidă, pentru inducerea în eroare a auditorilor. În plus, se pun în practică metode într-adevăr americane, de momeală: felicitările, invitațiile de participare la „cluburi" organizate de postul de radio, invitațiile de colaborare („scrieți-ne în curînd"), organizarea unei cartoteci a auditorilor și „colaboratorilor ocazionali", toate acestea vădesc intenția de a evita căile care au dus la eșecul răsunător al R.I.A.S.-ului.

Dar metodele noi nu vor putea masca țelurile vechi. Opinia publică europeană este actualmente suficient de matură, pentru a judeca la justa lor valoare manifestările celor de la radio Luxemburg ca și ale acelora de la R.I.A.S. Adevărul își face tot mai mult loc printre marile mase și sutele de mii, sau chiar milioanele de dolari ale spionajului radiofonic american în Europa, nu vor reuși să oprească în loc mersul istoriei.

N. Osman

Sediul postului de radio R.I.A.S., din Berlinul occidental.

Scriitorii sovietici despre proiectul de Program al P.C.U.S.

V. Kocetov:

MĂREȚUL PROGRAM

Recitești rîndurile proiectului noului Program, reflectezi asupra lor... Cît de mari sînt sarcinile ce ne revin nouă, lucrători ai literaturii și artei! Cît de precis și clar spune despre acest lucru partidul: „Pătrunse de optimism și de idei comuniste, literatura și arta trebuie să educe în omul sovietic calitățile constructorului lumii noi, să servească ca izvor de bucurie și inspirație pentru milioane de oameni, să exprime și să unească voința lor, simțămintele și gîndurile lor, să servească drept mijloc pentru îmbogățirea ideologică și educația lor morală".

Dacă vrem să participăm cu toate forțele la marile opere menționate de partid, și nu să stăm pe de lături, să nu fim observatori impasibili sau meșteșugari izolați care au patentat numai înregistrarea lipsurilor și contemplarea gunoiului pe șantierul de construcții al noii societăți, dacă vrem să fim constructori activi ai comunismului, — această chemare a partidului trebuie să devină farul nostru ideologic și estetic.

Semion Babaevski:

DE LA INIMĂ LA INIMĂ

Am citit cu emoție capitolul în care se vorbește despre rolul literaturii și artei în viața poporului sovietic și m-am gîndit, involuntar, la viața mea în literatură, la ce am scris și la ce visez să scriu. Involuntar, am început și eu să subliniez cuvintele și frazele, pe care voiam să le reții. Mi-au căzut la inimă îndeosebi cuvintele proiectului de Program care spun că literatura și arta „sînt menite să servească drept izvor de bucurie și inspirație pentru milioane de oameni, să exprime voința, sentimentele și gîndurile lor, să le servească drept mijloc de îmbogățire ideologică și de educare morală".

Lucrurile sînt exprimate atît de simplu, atît de bine, încît este imposibil a le concretiza și mai simplu și mai bine, și mai accesibil. Literatura sovietică este chemată să servească drept izvor de bucurie și inspirație. Ce sens profund în aceste cuvinte! Ce sarcină nobilă, de onoare și de răspundere pune Partidul în fața noastră, a scriitorilor.

Ian Niedre:

SCRIITORUL ȘI EROUL SĂU

Niciodată și nicăieri în decursul istoriei anterioare a omenirii nu au existat condiții atît de favorabile pentru înflorirea forțelor creatoare ale personalității, așa cum există acum în Uniunea Sovietică. Chiar și dușmanii noștri pe frontul ideologic nu neagă acest lucru.

Cel de al XXII-lea Congres al Partidului Comunist va da popoarelor un program practic, care să traducă în viață comunismul într-o perioadă de timp foarte apropiată. Pregătindu-se pentru acest eveniment epocal, oamenii muncii din Patria noastră își propun obiective care să solicite încordarea tuturor forțelor lor creatoare. Poporul sovietic tinde spre noi înălțimi. Se înțelege de la sine că și lucrătorii în domeniul cuvîntului artistic tind să crească în înălțime, revenindu-le sarcina de a susține năzuința arzătoare pentru tot ce este sublim, minunat, uman. Iar acest lucru este indisolubil legat de obligația de a sonda mai adînc, de a cerceta mai profund, de a studia neîncetat viața.

Petrus Brovka:

TEMA PRINCIPALĂ

Astăzi se poate afirma cu curaj: cu toate că noi, scriitorii, sîntem încă datori poporului, literatura noastră, datorită grijii neobosite a partidului și guvernului, se găsește în dezvoltare.

Nu există nicăieri în lume condiții favorabile pentru dezvoltarea talentelor, cum există la noi. Nu de mult am avut prilejul să fiu în Statele Unite ale Americii. Acolo artiștii și scriitorii, pentru a-și cîștiga existența, sînt obligați să satisfacă gusturile denaturate ale burgheziior îmbuibați.

Acum doi ani, la Stockholm, am avut prilejul să discut cu un cunoscut poet — muncitor suedez. El are aproape 70 de ani, dar, după cele spuse de el, n-a putut trăi din munca literară nici măcar un singur an. Pentru ca să trăiască, el trebuie să muncească din greu muncă fizică. Despre ce venituri din literatură poate fi vorba, dacă volumașele de poezii se editează în Suedia în tiraje de 500 exemplare. Trăiesc fără să ducă lipsuri numai aceia care-și comercializează talentul, adaptîndu-se gusturilor burgheze.

Iar la noi — ce condiții minunate pentru muncă! Să existe numai talent și năzuința de a munci pentru binele Patriei!

Noi, scriitorii, trebuie să muncim pentru popor cu o și mai mare însuflețire, să creăm valori artistice, care să ajute poporul să trăiască, să muncească, să lupte pentru afirmarea noilor forme de existență. Romanele noastre, poemele, poeziile trebuie să influențeze în mod activ masele, să ajute oamenii în lupta pentru pace, pentru viitorul luminos al omenirii — comunismul.

Lev Nikulin:

A TRĂI ÎN CONTEMPORANEITATE

Cînd am scris aceste rînduri, m-am gîndit tot timpul la faptul cum crește și se lărgește acum în țara noastră întrecerea întregului popor în cinstea celui de al XXII-lea Congres al Partidului. Truditorii uzinelor și cîmpiilor își asumă sarcini de onoare — să depășească planurile, să muncească excepțional. Și noi, muncitori pe frontul literaturii și artei, trebuie să tindem spre perfecțiune în munca noastră, să atingem acea putere emoțională care caracterizează de multă vreme literatura noastră clasică și cele mai bune opere ale scriitorilor sovietici.

Galina Serebriakova:

CODUL MORAL AL OMULUI SOVIETIC

Nu poți să citești fără profundă emoție și bucurie cuvintele simple și măreț prin simplitatea lor, pline de o uriașă semnificație, referitoare la codul moral al constructorului comunismului, înscrise în proiectul de Program al partidului.

Unul din punctele codului moralei comuniste spune: „Relații umane și respect reciproc între oameni; oamenii să aibă unul față de altul o atitudine de prieten, de tovarăș și frate".

Îmi amintesc întîlnirea scriitorilor cu Romain Rolland în anul 1935. El ne spunea: „Unii înțeleg, prin cuvîntul civilizație, existența cravatei și a periuței de dinți. Este nejust. Alții definesc, prin ea, construcția clădirilor și metroului. Acest lucru este foarte important, dar igiena și construcțiile sînt numai calea, baza, gospodăria auxiliară a civilizației. Civilizația înseamnă raporturile între oameni. Înseamnă cinste. Înseamnă biciuirea și dezrădăcinarea calomniei și minciunii, înseamnă nimicirea birfelor și a inculturii, înseamnă purificarea sufletului omenesc, și nu numai a modului de viață. Înseamnă dragoste și prietenie în cel mai înalt înțeles. Și, ce este principal, înseamnă măreția slujirii ideii și oamenilor.

Este suficient să ne adîncim în istoria poporului sovietic, ca să vedem cît de mult s-a făcut deja în direcția formării omului nou. Letopisețul faptelor pline de eroism, de luptă și de muncă este confirmarea elocventă a acestui lucru. Conform noii morale comuniste, au acționat Iuri Gagarin și Gherman Titov, cînd s-au ridicat în Cosmos.

Scopul faptei eroice este multilateral, dar este întotdeauna o consecință a unei inimi fierbinți și mari.

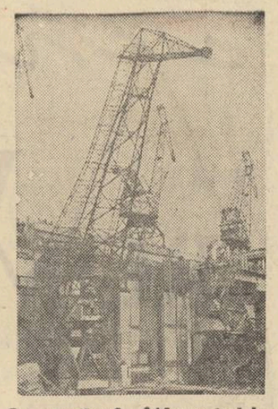

Pe șantierul hidrocentralei „Votkinsk".

Eroul Muncii Socialiste, Mihail Pavlovici Orlov

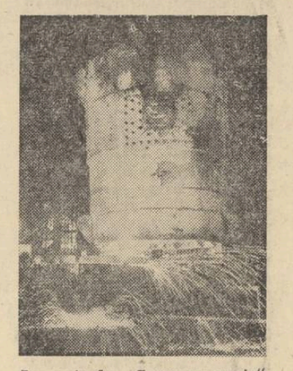

La uzinele „Sormova roșie", automatizarea a fost introdusă pe scară largă.

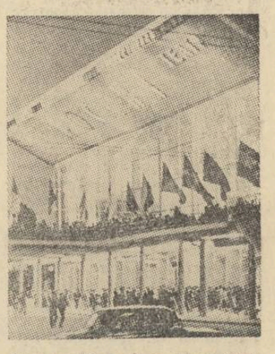

Noua sală a cinematografului „Rossia"

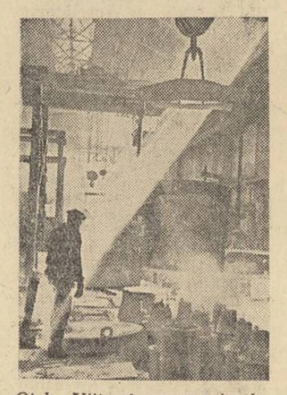

Oțel... Viitorul are nevoie de cît mai mult oțel

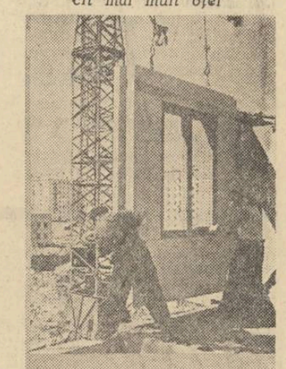

Se înalță noile cartiere ale Moscovei

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Biblioteca
Bibliotecii Raionale
Odorheiu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

Anul IV, Nr. 21 (80) • 1 noiembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

În lumina perspectivelor deschise de Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. apare și mai clară inevitabilitatea istorică a pieirii capitalismului și a victoriei orînduirii noi, socialiste și comuniste, plină de tinerețe și forțe creatoare.

Nu există comunist, nu există revoluționar, nu există om al muncii pe care să nu-l entuziasmeze obiectivele noului Program al P.C.U.S., umplîndu-i inima de mîndrie și însuflețindu-l și mai mult în lupta pentru triumful cauzei noastre.

Acestea sînt și sentimentele cu care au întîmpinat proiectul de Program oamenii muncii din Romînia.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S.).

Nina Cassian

Слава КПСС

Pe-ale-orașelor ceruri curate,
am văzut nouă litere mari,
nouă schele de meșteri zidari
zmulgînd noaptea din singurătate.

Peste magicul Elbrus zburînd,
care-ntreg Caucazul domină,
am văzut nouă litere de lumină
cu neputință de-nfrînt.

Vesteau că-omenirea pe glob desena-va
noi meridiane etice.
Slavă Partidului Comunist al Uniunii Sovietice!

Niculae Stoian

DECLARAȚIA DREPTURILOR DRAGOSTEI

Nimic nu-i lipsă. Fără poleială.
La scara lor reală toate sînt,
Ca în materia primordială
Din care te-ai născut și tu, PĂMÎNT.

Cu osebirea că-n Program sînt toate
Desprinse de-nvelișul costeliv
Și pe orbite certe proiectate
În spațiu și în timp, definitiv.

Supremu-i postulat: să piară ura
Din cel din urmă pămîntesc atom,
Făr-de măsură, spre a fi măsura
De dragoste, pe inimă de om;

Să fie globul inimii umane
Cuprins de-a sentimentelor rețea
De paralele și meridiane,
Pe care să se-nscrie dragostea.

O, dragoste, iubirea-mi milenară,
Tu care-n lanțuri ca tîlharii-ai stat
Ești ridicată-n lume-ntîia oară
La rangul de politică de stat.

Ești învestită cu puteri plenare
Și-n orice piept e-o ambasadă-a ta
Iar omul — OM, abia prin tine are
O rațiune de a exista.

Ești ale lumii elemente prime:
Pămîntul, rampă cosmicului zbor,
Cu gravitația, în înălțime,
Materna mînă ce ne-o-ntinzi cu dor.

Ești focul, care-n fluvii de metale
Preschimbă al Siberiei ghețar;
Ești apa — haosul de lumi astrale,
Din care Bratsk ori Stalingrad răsar.

Ești aerul pe care îl inundă
Emisiunea inimii-omenești
Sunînd pe orișice lungimi de undă,
Însăși natura lucrurilor ești.

Ești tot ce poate da VIEȚII viață,
Ca oricare geneză mai presus!
Semnează Declarația de față
În numele-omenirii:

P.C.U.S.

Revoluția din Octomvrie 1917

de MIHAIL SADOVEANU

Îmi aduc aminte că acum treizeci de ani, cetind însemnările unui străin călător la Petrograd care notase zi cu zi inceputurile Revoluției din 1917, am fost surprins de afirmația lui că, în cutremurul social ce se producea, telefoanele caselor particulare urmau să funcționeze. Telefoniștii care se aflau în serviciul public nu băgau de seamă că alăturea de ei se petrecea cel mai mare eveniment al veacurilor.

Nu era de mirare că, în același timp, la București, oamenii politici ai timpului minimalizau „întîmplările" din februarie și nu prevedeau nimic din măreața desfășurare a forțelor bolșevismului.

Cei care prevedeau erau puțini. Chiar după Octomvrie, după războiul civil și după exodul nobilimii și burgheziei mari ruse, oamenii vechi din țările celeilalte Europe mai nădăjduiau în alinarea valurilor revoluționare și în intoarcerea „timpurilor bune".

Căci — ziceau ei — în lumea Sovietelor, boliștea, foametea și anarhia vor obosi, la urma urmei, zecile de milioane de oameni, și ordinea se va restabili. Istoria revoluțiilor europene ne poate da în privința asta — urmau ei — pilde satisfăcătoare.

„Ordinea" pe care o nădăjduiau ei însemna ordinea burgheză.

Oamenii puțini care înțelegeau ce se petrece nu erau ascultați. Cei mai mulți din democrații și progresiștii Romîniei de atunci credeau în evoluție, pretinzînd că țările eminamente agricole, ca țara noastră, n-ar fi fost coapte încă pentru transformările ce se anunțau în țara nouă a Sovietelor.

Admirînd îndrăznelile lui Lenin și a tovarășilor săi de ideal, se îndoiau de izbînda comunistă.

După aceea, prin grija celor interesați, s-a așezat, între Soviete și Apusul european, acel zid care ne izola de tot ce se întîmpla și se realiza acolo. Hrănită sistematic și viclean cu minciuni, lumea de la noi, mai ales cea care avea interes, aștepta dărîmarea noului stat răsăritean. Partidul Comunist Romîn era cu sălbăticie urmărit; singurii oameni care știau ce se petrece acolo zăceau în întunericul pușcăriilor.

Și totuși oamenii cu judecată înțelegeau că experiența sovietică izbîndește. Oricît ar fi fost de sistematică izolarea noastră, oricît de abilă ponegrirea lumii sovietice, realitățile se vădeau.

Dar deși pătrundeau incet-incet adevărurile, nimeni nu putea cuprinde cu mintea amploarea și măreția Revoluției din Octomvrie.

Eram toți încă în situația telefoniștilor de la Petrograd din primele zile ale seismului social.

Nu greșeam numai noi; greșea o lume întreagă — tot restul Europei, încă subt apăsarea prejudecăților.

Pentru a înțelege acea minune care se organiza solid în vastele spații ale Uniunii, trebuia o altă minune: lepădarea totală a tot ce era vechi în structura noastră intelectuală și sufletească.

Într-adevăr. De mii de ani poporul muncitor de pretutindeni purta povara exploatării în forme felurite. Partidul bolșevic a dărîmat dintr-odată sistemul vechi, a abolit robia.

De veacuri, oamenii au fost prigoniți pentru credințile religioase. Bolșevicii au scos din preocupările de stat problemele confesionale.

De veacuri, conflictele naționale alcătuiau viespare de neliniște și vrajbă. Constituția Uniunii Sovietice rezolvă fericit și armonios problema, chemînd la viață independentă sufletească și culturală nenumăratele semințiii care viețuiesc între hotarele Uniunii. Frăția națiilor a sporit într-o măsură uriașă forța statului nou. Cel mai mare război al lumii, războiul de apărare împotriva fascismului, a dovedit asta. Oștile sovietice, oștile națiilor înfrățite, au dus la Berlin steagul biruinții.

De întotdeauna, proprietatea particulară a fost pricină de suferință și discordie între oameni. Socializarea curmă această calamitate.

În lumea țărănească, gospodăriile colective transformă de la un an la altul viața înapoiată a plugarului, îndrumîndu-l către orașe agricole, prevăzute cu toate înlesnirile civilizației, cu toate bunurile culturii, cu toate foloasele științei.

Rușinea armatei mercenare în slujba burgheziei capitaliste, a acelei armate care ne-a dat nouă spectacolele crude de la 1907 și de la Grivița, cînd au fost asasinați țăranii și muncitorii de copiii și frații lor, dispare. Armata poporului devine o școală de cetățenie și calificare profesională.

Analfabetismul se lichidează. Poporul întreg intră în curentul de viață nouă politică și culturală.

Socialismul promovează marile lucrări de interes obștesc. Agrotehnica cucerește teritorii imense către ținuturile frigului, în noaptea Cercului Polar se aprind sori electrici; natura ostilă în stepe și deșerturi cedează științei și sforțărilor omului; apar păduri care stăvilesc vînturile de arșiță și înghet, îmblînzind clima unor ținuturi vaste; se clădesc în toate colțurile Uniunii hidrocentrale și uzine electrice, menite să multiplice energia omului și să-i economisească puterile. Căi de apă leagă mările de la nord cu cele de la sud; canaluri de irigație creează grădini în pustietile vechi. Omul nou sovietic lărgește lumea pentru generațiile viitoare. Omul nou sovietic tinde a agonisi fraților săi de mîine tihna și pacea în care spiritul va atinge culmi curate, și buna învoire va fi legea vieții pe pămînt.

Revoluția din Octomvrie a creat lumii nouă un om eroic, necunoscut în veacurile anterioare.

La noi, în Romînia, realitățile acestea nu s-au putut vădi majoritorității poporului decît după 1944. Atunci s-a aprins asupra țării mele lumina de la Răsărit. Trăiesm într-o țară aproape strivită de dictatura fascistă, nebunită de calomniile burgheziei capitaliste împotriva Uniunii Sovietice. După ce am fost eliberați, după ce au căzut dictatura, fascismul și zidul de minciuni, majoritatea intelectualilor noștri a avut, brusc, nălucirea adevărului. Chiar în toamna acelui an 1944, s-a întemeiat Asociația pentru Legăturile cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.). Această asociație a avut un mare rol pentru răspîndirea în masele largi ale poporului a adevărului despre Soviete.

În scurt timp, pildele și ajutorul Uniunii Sovietice ne-au îngăduit prefacerile la care poporul e îndrumat de către Partidul Muncitoresc Romîn.

Această stare sufletească nu se putea compara decît cu povestea cunoscută a tinerilor din Efes care au dormit trei sute de ani într-o peșteră și după aceea ies la lume și nu mai cunosc nimic din ce era odată.

Personagiul romanului meu a ieșit acum treizeci de ani din lume — printr-o împrejurare dramatică — și a trăit izolat pînă astăzi. Fusese unul dintre robii vieții, apucase timpuri triste și crîncene. Întorcîndu-se între oamenii de astăzi, robul de odinioară, victimă a societății nedrepte, poate avea uimirea tinerilor din Efes.

Într-adevăr, de la cotitura bruscă din 23 August 1944, cînd s-a produs deșteptarea noastră din visul cel rău, cîte evenimente și cît progres în numai cîțiva ani!

Ne aflam sub dictatura unui aventurier, prizonier al hitleriștilor. Pătura conducătoare nu rîvnea, în furtuna împrejurărilor după al doilea război mondial, decît să-și păstreze echilibrul într-o navă șubredă. Îi era indiferent binele țării și al poporului, numai să-și mai poată păstra ea privilegiile. Armistițiul de la 23 August a găsit-o gata de concesii și pertractări, dar cu hotărîrea ascunsă de a păstra regalitatea, proprietatea sacrosanctă și celelalte.

În scurtă vreme, energia avangardei clasei muncitoare, sprijinul poporului și mărețul exemplu al Uniunii au spulberat piedicile viclene pe care burghezia le ținea în calea prefacerilor. Vechile partide așa-zise istorice au fost subțiate și risipite. Monarhia a fost înlăturată, industria națională, improprietărirea plugărimii înfăptuită. Partidul Muncitoresc Romîn priveghează cu agerime și luare-aminte mersul înainte al țării înnoite.

Republica Populară Romînă, intrată pe drumul realizărilor socialismului, arată ochilor eroului meu vedenii uimitoare.

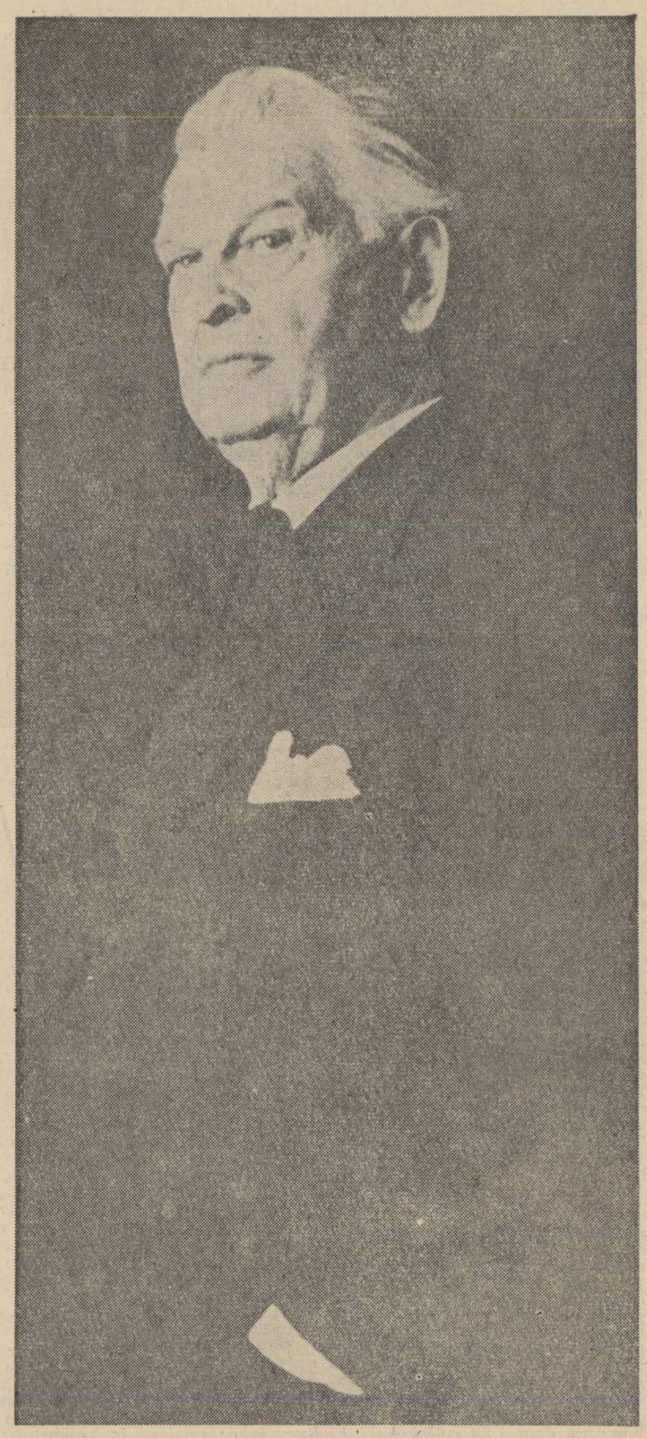

Poporul, în basmele sale, are o caracterizare a acestui moment. Pruncul Făt-Frumos al visului colectiv crește într-o zi cît alți prunci ai pămînteniilor cresc într-un an. Această formă obscură de profeție, ingemănată cu cîntecele bătrînești ale durerilor și aspirațiilor norodului, găsește ființă în înfăptuirile noastre actuale.

Țara de analfabeți, de sărăcime roasă de maladiile sociale, de robi ai marilor industriași și marilor proprietari de latifundii, țara cu bogățiile exploatate de capitaliști străini, țara a cărei pieire prematură scriitorii și intelectualii progresiști o deplîngeau neputincioși, acea țară se ridică dintr-odată, se așează în rînd cu lumea celorlalte democrații populare, pășește spre alt destin, intră în Răsăritul cel nou, își dă contribuția la ascensiunea umanității.

Școlile sînt pline de fiii poporului muncitor; industria de stat se întărește și crește în entuziasmul întrecerilor socialiste; operele cu caracter social se înmulțesc; arta și literatura n-au cunoscut niciodată dragostea unui public mai larg și atenția luminată a conducătorilor. Scriitorii și artiștii, pieriți în mizerie, fantome tragice ale trecutului de incultură, se întorc între noi într-o apoteoză de veneratie.

Dar eroul meu, ieșit din mormîntul lumii vechi, e zguduit mai ales de schimbările vieții rurale. Robul de odinioară vede gospodăriile colective, tractoarele, arii, unde se treieră grîul obștei, gospodării de stat în conacele moșierești, vede cămine culturale, biblioteci, colective artistice, comitete de luptă împotriva războiului.

În sfîrșit, eroul meu mai dorește încă o viață, ca s-o poată trăi, acuma, fericit.

E nevoie de asemenea de stări sufletești, de zguduire și evlavie, ca și cum ne-am întoarce din moarte, ca să putem prețui în măreția lor unică realizările socialismului.

Numai lepădîndu-ne desăvîrșit de aderențele impure la lumea de ieri, putem pătrunde minunea săvîrșită subt ochii noștri. S-a pus un altoi nobil în crengile arborelui bătrîn al binelui și al răului, simbol al mizeriei omului vechi. Octomvrie 1917 e un hotar istoric. Umanitatea începe a număra anii altui veac.

1951.

Trăind după legile frumosului

Niciodată, în istoria lor multimilenară, arta și literatura nu și-au găsit o chemare mai aproape de rosturile lor firești, nu și-au putut îndeplini mai profund menirea socială și umană ca-n orînduirea socialistă. Pentru ca ele să-și atingă pe deplin finalitatea estetică, socialismul triumfător le-a creat condițiile cele mai prielnice. Noua societate — transformînd uimitor natura și omul — a deschis în fața creatorilor de frumos un univers inedit, o problematică filozofică și etică bogată; a înălțat un erou cu un profil moral luminos pe care nu l-a cunoscut niciuna din orînduirile anterioare. Fericirea umană, visul nehotărnicit în vreme al poeților, a coborît cu picioarele pe pămînt. Ea nu mai e nălucă unui vis utopic, spulberat brutal în goana după o coajă de pîine; e, dimpotrivă, o realitate vie, concretă, cu rădăcini adînci în structura noii orînduiri, în care — așa cum se arăta în *Raportul* prezentat de tovarășul Nichita Sergheevici Hrușciov la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. — *„societatea sovietică a devenit societatea cea mai cultă din lume, iar știința sovietică s-a situat pe poziții înaintate în cele mai importante domenii de cunoștințe"*. Înaltă operă de știință, *Raportul* acesta, un adevărat „Manifest Comunist" al epocii noastre, întrunește, totodată, virtuțile unei splendide creații de artă. El reflectă — în stilul simplu al capodoperelor — realități înălțătoare, încărcate de certitudinea unei poezii, pe care acel mare îndrăznet al gîndului, Maiakovski, în urmă cu trei decenii, o visa doar în vers:

Burghezi,
priviți-vă de comunista zare —
în muncă,
— în avioane,
în vagoane,
curînd
pe America,
mult sprintenă-n picioare,
o vom ajunge
și o vom întrece.

Realitățile de azi din Uniunea Sovietică au depășit visul maiakovskian.

Revoluția culturală, parte integrantă a revoluției socialiste, a descătușat imense energii creatoare din rîndul maselor muncitoare, dintre care s-au ridicat literați și artiști cu renume mondial. A făcut și face din ce în ce mai mult, din fiecare constructor al socialismului, un iubitor de frumos, cu gusturi rafinate și sigure, un nepotolit „consumator" de artă. Și se știe — clasicii marxism-leninismului au arătat nu o dată — că, atît pentru a crea, cît și pentru a gusta arta, e nevoie de condiții materiale sigure printre care un loc de seamă îl ocupă timpul liber. Timpul liber ca expresie a bunei stări — și nu acela al somajului din țările capitaliste, încărcat cu neliniști, cu spaimă și foame, în care oamenii muncitori au latitudinea să se sinucidă sau să înnebunească de mizerie, dar nu să guste ori să creeze artă. Chiar în S.U.A., unde nu se poate contesta că lucrează unii muncitori talentați și unii intelectuali pregătiți, se resimte izbitor, într-un grad din ce în ce mai accentuat o anume sărăcie spirituală a cetățenilor și un contact tot mai slab și mai sporadic cu cartea. În capitalism activitatea intelectuală e în mare măsură monopolul claselor avute. *„Victoriile măiestriei omenești* — scria Marx cu privire la această problemă — *par a fi obținute în dauna caracterului. Pe măsură ce omul își supune natura, el pare a deveni sclavul altor oameni, sau al propriei sale josnicii. Pînă și lumina curată a științei pare a nu putea străluci decît pe fondul întunecat al ignoranței. Toate invențiile și tot progresul nostru par să ducă la un singur rezultat, să doteze forțele materiale cu o viață spirituală, în timp ce viața omenească este îndobitocită și redusă la o forță materială".*

În socialism progresul științei și tehnicii vizează întregirea personalității oamenilor și nu mutilarea ei.

Pe întreaga întindere a Uniunii Sovietice *„în 1960* — se spune în Raport — *toți muncitorii și funcționarii au trecut la ziua de muncă de 7 și 6 ore. Astfel, săptămîna de lucru s-a redus cu șase ore și jumătate; reducerea zilei de muncă s-a efectuat menținîndu-se și chiar sporindu-se salariile. Se prevede că în anii următori să se introducă săptămîna de lucru de 40 de ore pentru muncitorii și funcționarii care lucrează șapte ore pe zi".*

Aceasta înseamnă practic timp disponibil pentru a se putea efectua lectura la aproximativ 10.000 de pagini pe an și vizionarea a circa 156 de filme sau spectacole teatrale — peste ceea ce omul sovietic avea pînă acum, în acest sens, la dispoziție. Înseamnă, de fapt, timpul necesar pregătirii examenelor pentru un an de studii la oricare Institut de învățămînt superior.

În comunism *„...măsura bogăției* — arăta Marx — *nu va mai fi timpul de muncă, ci timpul liber".*

Iată, atunci, cît de bogat devine omul sovietic, eroul artei și literaturii realist-socialiste, cît de armonios se poate dezvolta personalitatea sa multilaterală.

Un miner, un strungar sau un colhoznic avînd simțul formelor și darul culorilor își vor pune pe pînză ideile și sentimentele lor, își vor cînta viața în simfonii ori în arta cuvîntului, devenind, nu împinși de mizerie, ca Gorki, ci de belșug, eroii propriei lor creații.

Viața oamenilor sovietici se organizează tot mai mult „după legile frumosului", a acelui frumos care izvorăște din viață și se întoarce în ea, însuflețindu-i potențele și sporindu-i dimensiunile.

De aceea se cere atît de hotărît în *Raportul* tovarășului Hrușciov *„să acordăm o serioasă atenție educației estetice, formării gustului artistic la toți oamenii sovietici, să declarăm un război hotărît lipsei de gust sub orice formă s-ar manifesta ea — fie în pasiunea pentru formalism, fie în concepția mic-burgheză despre „frumos" în artă, traiul de zi cu zi".* Referirile *Raportului* la dezvoltarea artei și literaturii, reprezintă pentru creatorii de frumos un ghid prețios, o adevărată chintesență a esteticii marxist-leniniste. Inspirați-vă din viață — ne spune parcă *Raportul* — înfățișați-o în operele voastre cu maximă măiestrie, în chip veridic, zugrăviți frumusețea omului nou, prezentați cititorilor exemple pozitive care să-i educe în spiritul comunismului, faceți din scrisul vostru o armă de nădejde a poporului *„un sfătuitor bun și înțelept în întreaga lui viață!"*

Sînt principiile de bază ale esteticii marxist-leniniste, care, în condițiile create de socialism, au ridicat literatura și arta realistă-socialistă pe cele mai înalte culmi, îmbogățind tezaurul spiritual al întregii omeniri, deschizînd astfel calea spre triumful culturii comuniste în lumea întreagă.

I. D. Bălan

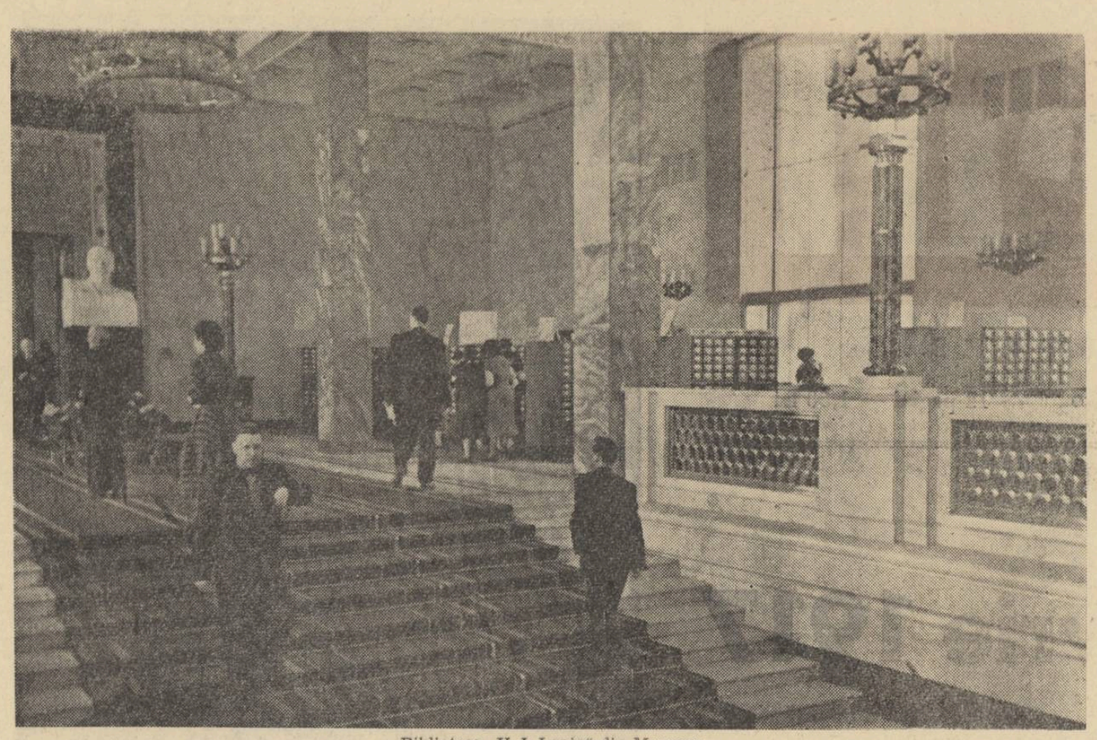

Biblioteca „V. I. Lenin" din Moscova

UN ÎNCEPUT MERITORIU

Secția de bibliografie a Bibliotecii Academiei R.P.R. a început publicarea unei colecții de lucrări, care, sub titlul generat de „bibliografii retrospective" au de scop să ofere date bibliografice cu privire la răspîndirea în țara noastră, prin traduceri și studii, a marilor scriitori străini, de la primele lucrări de acest fel pînă în clipa de față. După un volum inaugural Marx-Engels în limba romînă, *au apărut în ultimul an* Tchékhov en Roumanie, *lucrare publicată sub auspiciile* Comisiei naționale a Republicii Populare Romîne pentru U.N.E.S.C.O. și Gogol în literatura romînă.

În cercetările de literatură comparată asemenea lucrări sînt folositoare. Ele desigur că nu pot și nici nu e rostul lor să dea indicii despre influența pe care un scriitor sau un curent literar a exercitat-o asupra unor scriitori din altă literatură sau asupra acelei literaturi în întregimea ei. Totuși, înregistrînd dintr-un autor traducerile precum și mai ales studiile despre el, se pot trage concluzii asupra întinderii dacă nu asupra adîncimii pe care o are la un moment dat cunoașterea, *de către publicul cititor, a unui scriitor sau a unui curent literar. Și bineînțeles că și aici trebuie să se aducă anumite precizii și să se facă anumite deosebiri. E de văzut ce anume s-a tradus din opera unui scriitor sau ce autori ai unui curent s-au bucurat de mai multă atenție din partea traducătorilor, iar cînd e vorba de studii, eseuri, articole, important este cine le-a scris, data de asemeni are însemnătate.*

În cercetarea relațiilor literare romîno-ruse, domenii în care există studii de detaliu dar în care lipsește deocamdată o lucrare cuprinzătoare, cele două broșuri bibliografice privitoare una la Cehov și alta la Gogol în limba romînă, constituie un prim instrument de informație, foarte necesar. Lucrările acestea nu sînt interesante numai pentru istoricii literari. Prin felul cum sînt alcătuite, ele prezintă interes și pentru cititorii nespecialiști pe care îi preocupă răspîndirea literaturii clasice ruse în țara noastră. Într-adevăr, pe lîngă că se dă tabla de materii a fiecărui volum de traduceri, ceea ce e foarte de folos atunci cînd e vorba, ca în cazul de față, de doi scriitori a căror operă este în cea mai mare parte alcătuită din povestiri, dar, lucru și mai util, la studiile și articolele mai importante se dau indicații despre conținutul lor, însoțit uneori de cîte un scurt citat. Broșurile cuprind de asemeni cîte un studiu introductiv scris cu competență.

Bibliografia cu privire la Cehov este, cum ni se spune, în subtitlu, selectivă, fără însă să fie sumară. Cea cu privire la Gogol e mai amplă și, o dată ce nu poartă nici o indicație, e de crezut că e completă. Firește, atenția cititorului se îndreaptă în primul rînd către articolele și studiile al căror conținut e garantat cu anticipație de semnătură. Ne oprim, desigur, cu predilecție, la un articol cum e acela al lui Gherea din 1897, publicat într-o gazetă din Rîmnicu-Sărat și în care criticul analizează nuvela Țăranii ; *e primul studiu despre Cehov publicat la noi, doi ani după tipărirea primei traduceri, care datează din 1895 ; sau la articolul din* Curierul de Iași *din 1876, în care Eminescu face o amplă și pătrunzătoare analiză a operei lui Gogol, căreia îi găsește calități etice și artistice superioare ; dar atenția noastră este atrasă și de un articol cum este acela despre* Caragiale și Gogol *apărut într-o publicație din 1947 și în care, autorul, care semnează doar cu inițialele, tratează, cum spune indicația din bibliografie, despre „unele asemănări între cei doi scriitori satirici, în utilizarea fantasticului în nuvele". Indicații de acest fel sînt destule și ele sînt tot atîtea îndemnuri pentru cercetătorul de literatură comparată.*

Răsfoind aceste broșuri de bibliografie, constatăm încă o dată, dar acum cu ajutorul unor date precise, două fapte : întîi vechimea cunoașterii în țara noastră a celor doi scriitori și, în al doilea rînd, felul organizat și profund util în care opera lor s-a răspîndit la noi în ultimii cincisprezece ani culminînd acum cu publicarea traducerii în șase volume a operei lui Gogol și apariția volumului al unsprezecelea din operele complete ale lui Cehov. Ne dăm seama cît drum s-a făcut de la prima traducere în romînește din Gogol (un fragment din Scrisorile unui nebun) *apărută în 1860 în* Foița de istorie și literatură *din Iași, redactată de Hașdeu, și de la acea însemnare (probabil prima) despre Gogol, tot din 1860, în care aflăm aceste rînduri, doveditoare de o mare pătrundere pentru vremea aceea : „Rușii au un teatru care a ajuns la o dezvoltare însemnată. Cine nu cunoaște celebra comedie a lui Gogol „Cesorul", care împreună cu romanul său „Suflete moarte" a făcut o revoluțiune în moravuri". Sau, în anul 1863, alt articol în care vorbind de Pușkin, Mickiewicz și Gogol, autorul anonim face această constatare revelatoare : „De acum chiar mai multe traduceri din acești autori zac părăsite pe fundul scrinelor", ceea ce arată pe de o parte existența de pe atunci a unei producții bogate de traduceri din literatura rusă și, pe de altă parte, lipsa de condiții materiale suficiente pentru publicarea lor — lipsă care, de altfel, avea să mai dureze pînă cînd, după 1944, literatura rusă avea să capete în sfîrșit, o largă răspîndire. Și aceasta prin numeroase traduceri făcute din original, iar nu ca în trecut din traduceri franceze sau germane, și lucrate în majoritatea cazurilor cu colaborarea scriitorilor noștri de valoare, după cum se poate vedea în ce privește pe Gogol și pe Cehov, din cele două broșuri de care vorbim. E de dorit desigur ca seria aceasta de bibliografii retrospective, lucrate de secția de bibliografie a Bibliotecii Academiei, sub îngrijirea lui G. Baiculescu, să continue, mai întîi, cum e firesc, cu marii scriitori ai țărilor vecine, și apoi cu alți scriitori de frunte ai literaturii universale. Începutul, după cum dovedesc cele două lucrări pe care le-am menționat acum, este cu totul meritoriu.*

Al. Philippide

PROFILUL MORAL AL OMULUI EPOCII NOASTRE

Într-adevăr, cum va fi el, omul viitorului ? Cum să-i deslușim trăsăturile ? Care sînt semnele lui de recunoaștere ? — se întreabă autorul romanului Vi-l prezint pe Baluev ! — **roman de larg răsunet, cu o problematică legată direct de actualitate, — solicitîndu-l parcă pe cititor să confrunte destinul eroilor principali ai cărții, să urmărească evoluția lor spirituală, în raport cu coordonatele epocii noastre de construire a comunismului.**

Formulînd această întrebare, V. Kojevnikov definește, de fapt, obiectivul principal nu numai al propriului său roman, dar, implicit, și al literaturii realismului socialist în ansamblu, chemată să reflecte și să fixeze trăsăturile distinctive, definitorii ale epocii actuale, prin figura reprezentativă a eroului contemporan. Numai răspunzînd cerințelor imediate și esențiale ale momentului istoric concret, din care se conturează tot mai limpede, mai palpabil, perspectivele viitorului, o literatură își poate îndeplini nobila ei misiune, aceea de a contribui la cunoașterea adîncă și multilaterală a omului înaintat al epocii, la educarea lui în sensul idealurilor înalte ale umanității. Și dacă, în domeniul istoriei filozofiei, adevărul enunțat de Marx : „Filozofii nu au făcut decît să interpreteze lumea în moduri diferite, e vorba însă de a o schimba" are semnificația unei adevărate revoluții în gîndire, acest adevăr se aplică cu aceeași eficiență în celelalte forme ale conștiinței sociale, deci și în artă, în literatură, al căror scop ultim, etic și estetic, este de a revoluționa, de a transforma conștiințele. Aici stă explicația faptului că literatura erei noi, socialiste, care prin însăși structura ei ideologică și artistică, respinge formele învechite, perimate ale vieții, militînd pentru transformarea lumii, pentru o condiție umană superioară, că o asemenea literatură găsește adeziunea majorității covîrșitoare din populația globului, ale cărei idealuri și năzuințe le exprimă. După cum este explicabilă nu numai atitudinea de rezervă, dar și opoziția fățișă, ostentativă pînă la cinism, din partea acelora care mai cred în reînvierea trecutului, a acelora care practică agresiunea și cultivă discordia între popoare, cramponîndu-se cu o înverșunare furibundă de poziții le tot mai șubrede ale unei întocmiri sociale sortită pieirii. Îi încomodează optimismul robust al literaturii noi, încrederea în forțele creatoare ale omului, în potențialul de inepuizabilă energie a maselor ; îi enervează, mai cu seamă, fondul moral sănătos și integritatea sufletească a oamenilor sovietici — toate aceste aspecte specifice colectivității socialiste, reflectate multilateral în literatură.

Este semnificativă, în această privință, polemica pe care romanul Vi-l prezint pe Baluev **a stîrnit-o în presa burgheză. Așa, revista vest-germană „Süddentsche Zeitung" (din München) a publicat un articol sub semnătura lui Werner Horst, în care recenta carte a lui Kojevnikov este apreciată ca „un roman utopic al virtuții". Sceptic, criticul se îndoiește că ar putea să existe oameni pentru care munca a devenit o necesitate cotidiană. Și nici nu e de mirare dacă ne gîndim că în aprecierile sale asupra profilului moral al lumii socialiste, el aplică criteriile valabile pentru societatea burgheză. Dar, ca orice om înclinat spre cazuistică, vrînd să fie ingenios cu tot dinadinsul și căutîndu-și argumentele în hățișul speculațiilor abstracte și al divagațiilor confuze, W. Horst ajunge pe neașteptate la concluzia că eroul principal, Baluev : „trece peste pragul utopiei, pășind în societatea viitorului, unde munca nu mai reprezintă o povară, ci un izvor de bucurie". Între concluzia finală și definiția inițială, atît de sentențios formulată, există o contrazicere flagrantă. Fără să-și dea seama, criticul menționat își dărîmă propria argumentare, ticluită cu un zel demn de cauza pe care o servește, (sau vorbind la modul direct „îl ia gura pe dinainte"), căci, așa cum pe bună dreptate remarcă V. Smirnova în articolul său substanțial apărut în revista „Oeuvres et opinions" (Nr. 5 din mai 1961), această afirmație nu este lipsită de temei. Într-adevăr, eroii lui Kojevnikov privesc spre viitor. Dar tocmai aceasta este o trăsătură caracteristică oamenilor reali, oamenilor sovietici, care prin efortul lor constructiv ne apropie de pe acuma de „societatea viitorului" — comunismul.**

Așa cum ni-i prezintă V. Kojevnikov în angrenajul complex al unor lucrări de instalare a conductelor de gaze naturale pe un traseu subacvatic, ei nu apar ca niște deziderate, în postură de eroi „virtuali", care nu au altă funcție decît aceea de a prefigura o realitate imaginară și ca atare ipotetică. Dimpotrivă, ei sînt învestiți cu toate atributele autenticității, raportată la modul unei existențe cotidiene, fiecare avînd o individualitate bine conturată, manifestîndu-se la fel de intens pe planul trăirii afective, ca și în procesul muncii prin înclinații și trăsături de caracter distincte.

Ne emoționează gingășia, delicatețea sentimentelor lui Baluev, față de soția sa Dusia, în trecut simpla muncitoare betonistă, acum — Evdochia Mihailovna, candidată în științe, cercetătoare la un Institut de chimie. Omul acesta, trecut, la cei 50 de ani ai lui, printr-o experiență aspră a vieții, dur, uneori chiar brutal în felul de a se comporta cu oamenii, exigent la maximum față de sine însuși și față de ceilalți („exigența față de valorile morale este astăzi atît de mare, încît nu e de admis nici o concesie, nici un rabat" — iată deviza lui), își iubește soția cu o dragoste de adolescent în care atașamentul este încontinuu alimentat de o sinceră și profundă admirație. De altfel, cu aceeași prospețime sufletească nealterată, cu aceeași afecțiune și sensibilitate, Baluev știe să se apropie de oamenii pe care îi conduce. Pentru el : „în orice om există ceva minunat, ceva deosebit și rar... Trebuie să știi să cauți, să descoperi mai întîi ceea ce este bun în fiecare om, și nu ceea ce este rău, negativ..." De aceea, Baluev izbutește cu mult discernămînt să găsească coarda sensibilă a fiecărui om din colectivul ce-i este încredințat. El știe să stimuleze hotărîrea, inițiativa personală a celor pe care-i conduce mai cu seamă în momentele grele, decisive.

Autoritatea lui de șef are ceva din atitudinea paternă, ca, de pildă, în scena cînd tempe-

rează efuziunile sentimentale ale romanticei Kapa, sau cînd uzează de tonul autoritar „administrativ" pentru a restabili echilibrul sufletesc al Zinei Penocikina, fata care își apără cu curaj demnitatea în momentul cînd este jignită, oscilantă în pasiunile ei trecătoare, dar de o hotărîre neînduplecată cînd este în pericol viața unui tovarăș. Și nu este de loc ușor să dirijezi pe acești oameni „îndîrjiți și cutezători", căci : „Nu există pe planeta noastră un individ mai nesupus și care să cugete mai liber, nu există o ființă mai puțin dispusă să asculte orbește, ca omul sovietic". Dar, acest Baluev, „fire pasionată și nerăbdătoare", care „își cunoștea cusururile și se temea de ele" ajunge să-și cristalizeze concepția despre rolul și misiunea plină de răspundere a unui conducător de colectiv : „Cu cît ne vom apropia mai mult de comunism, reflectează el, cu atît va scădea numărul superiorilor și va crește numărul șefilor. Șeful este mai presus de ceilalți nu numai prin cunoștințe, ci și prin calitățile lui morale... pentru a fi un bun conducător al unei unități de producție, trebuie întîi de toate să fii un psiholog". De acea, Baluev îl menajează pe cel mai iscusit mecanic al șantierului, Grigori Lupanin, în momentele cînd acesta este măcinat de drama lui personală provocată de instabilitatea femeii iubite, în schimb, pe Isolda Bezuglova, care face complexe din cauza unei pete obscure în biografia ei, ca rezultat al grozăviilor războiului, știe s-o încurajeze și s-o aducă la realitate. În această diversitate de caractere și destine omenești, Baluev reprezintă factorul care le coordonează, sincronizînd acțiunile tuturor într-o voință unică și conștientă.

El se identifică într-atîta cu acest mănunchi de oameni, încît este în stare să renunțe la patenta unei inovații care urma să aducă țării o economie de două mii de tone de oțel, grăbind procesul de producție, numai pentru a nu frînge elanul celorlalți tovarăși, încredințați că este o inovație a lor, colectivă.

De fapt, prin prizma eroului principal, discernem portretul colectivului, cartea lui Kojevnikov fiind o pledoarie pentru afirmarea unor fundamente etice noi în relațiile dintre individ și colectivitate, care să justifice pe deplin funcția omului ca „formă superioară a materiei organizate" — cum se exprimă Pavel Baluev. Fără a-și idealiza cîtuși de puțin eroii, fără a-i absolvi de micile lor defecte și slăbiciuni omenești, autorul îi arată ca pe niște ființe vii, care cugetă și se frămîntă, deosebiți ca structură psihică.

În romanul lui Kojevnikov nu se petrec evenimente mari, excepționale, nu există un conflict nodal și nici un subiect care ar putea fi rezumat. Baluev nu se transformă dintr-un conservator într-un inovator, sau viceversa. Nu-și înșală soția, și nici ea nu manifestă asemenea tendințe. Viziunea autorului se deosebește de aceea a lui Mihail Bubennov, de pildă, care în „Stepa vulturilor" învăluie într-o atmosferă romantică eroismul celor care valorifică pămînturile înțelenite ale Altaiului. Baluev evoluează în alte împrejurări și pe alte coordonate sufletești, în comparație cu Leonid Bagreanov, om de altă factură, înfățișat în postura monumentală a eroului fără prihană, care, prin personalitatea lui viguroasă, domină întreg colectivul. Și nici acțiunea nu se încheagă din ciocnirea forțelor adverse, ostile, ca în romanul lui Bubennov sau în recenta carte a lui N. Virta : „Stepă cît vezi cu ochii" unde personajele centrale (Peresvetov și Skrîjneak), deși amîndoi devotați trup și suflet aceleeași cauze — construirea comunismului — se lasă mînați de pornirile lor personale, subiective, de antipatie, conflictul declanșîndu-se între aceste două personalități puternice care cu greu se pot armoniza.

Evocînd îndrăzneala minții omenești în setea ei nestăvilită spre perfecțiune, bogăția spirituală a unor oameni modești ca înfățișare, neînsemnați în aparența lor cotidiană, romanul Vi-l prezint pe Baluev **pledează pentru dezvoltarea multilaterală a personalității omului, în raport armonios cu societatea și cu sine însuși, ca purtător al celei mai înalte conștiințe — conștiința comunistă. Descoperim trăsături ale acestei conștiințe în diferitele forme de manifestare a personajelor. În capacitatea de abnegație cu adevărat eroică a comsomolistului Victor Zaițer, care apăruse pe șantier cu haină și șapcă de gabardină, cu o carte de astrobotanică subsoară, pentru ca în momentul cel mai critic, înfruntînd pericolul morții, să salveze întreaga instalație. Din proprie inițiativă, el se tîrăște sute de metri prin bezna țevii pentru a trage odgonul ce astupase deschizătura conductei, amenințată astfel să se spargă din moment în moment. Sau, în dîrzenia scafandrierului Bubnov, care își valorifică forța herculeană pentru a muta din loc bolovanii de un sfert de tonă fiecare ! Cît de emoționantă este tăria de caracter a sudorului Bosonogov, minunatul băiețandru din Minusinsk, care, împăcîndu-se cu ideea unei orbiri treptate, se pregătește de pe acum pentru meseria de radiotelegrafist ! La fel ne impresionează și cazul tînărului Spakovski, student la secția fără frecvență a Institutului tehnic superior. El se îndeletnicește pe ascuns cu pictura, de teamă că dacă i se descoperă talentul, să nu fie nevoit să renunțe la meseria îndrăgită — aceea de sondor — pe care o practică cu o finețe de adevărat artist.**

Nu sînt decît cîteva aspecte din cele înfățișate în roman, cîteva din problemele de etică, de atitudine, de conștiință pe care le ridică. Ele capătă o actualitate mai pregnantă, cu semnificații multiple, dacă le privim în lumina tezelor enunțate în proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, dacă reflectăm mai adînc asupra paginilor lui emoționante care se referă la Codul moral al comunismului. Romanul lui Kojevnikov nu este decît un exemplu din atîtea altele, care ilustrează forța literaturii realismului socialist, mesajul ei etic superior, pus în slujba idealurilor înalte ale umanității, așa cum ele își găsesc expresia deplină în aceste zile istorice, cînd se desfășoară lucrările celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

Tamara Gane

O nouă contribuție sovietică la studiul limbilor romanice*)

Studierii aspectului literar al limbii i se acordă, în ultimul timp, o atenție sporită, justificată și prin importanta funcție socială a limbii literare în dezvoltarea culturală a oricărei colectivități. Cu toate dificultățile obiective — explicabile, în primul rînd, prin însuși caracterul complex al fenomenelor supuse cercetării, — studiul limbii literare, disciplină relativ nouă a lingvisticii, își precizează treptat domeniul și metodele de investigație.

O prețioasă contribuție, în acest domeniu, au adus-o numeroasele studii ale învățaților sovietici, consacrate dezbaterii și rezolvării problemelor teoretice ale cercetării limbii literare.

Ultima lucrare a profesorului sovietic R.A. Budagov *(Problemele studierii limbilor literare romanice,* Moscova, 1961) — care e cunoscut lingviștilor noștri nu numai prin apariția, în limba romînă, a *Introducerii în știința limbii* (București, 1961), ci și prin atenția pe care o acordă, în studiile sale, limbii romîne, — dezbate o serie de probleme fundamentale ale istoriei limbilor literare romanice și însumează, într-o sinteză critică și personală, rezultatele obținute de diverși cercetători în acest domeniu.

Faptul că autorul urmărește să elucideze unele chestiuni litigioase ale metodologiei studierii aspectului literar al limbii, pornind de la cercetarea datelor unei întregi familii de limbi, conferă lucrării sale o deosebită valoare teoretică : ea reprezintă, în fond, o contribuție la elaborarea unei teorii generale a studierii limbilor literare, o punere la punct a unei întregi serii de probleme într-un domeniu important, în care mai persistă încă, și în lingvistica românească, opinii contradictorii. De aceea, prezentînd lucrarea distinsului romanist sovietic, vom releva în deosebi concluziile teoretice la care ajunge acesta și vom insista asupra precizărilor sale referitoare la romîna literară și la aportul lingviștilor romîni la dezvoltarea problemelor puse în discuție.

★

În primul capitol al lucrării („Noțiunea de limbă literară ; locul ei în lingvistică"), autorul — după ce examinează poziția cîtorva dintre lingviștii mai de seamă, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea, față de aspectul literar al limbilor — arată că, în prezent, se conturează o nouă etapă a cercetărilor în acest domeniu, caracterizată prin considerarea variantei literare ca o categorie istorică, cu un specific determinat de împrejurările concrete istorice în care a apărut și s-a dezvoltat fiecare limbă literară (p. 5). Perspectiva istorică în cercetarea limbii literare apare, în concepția lui R.A. Budagov, ca un postulat necesar, care implică studierea fenomenului nu numai ca un rezultat, ci și ca un p r o c e s în desfășurare (p. 36 ; cf. și B. Cazacu, *Studii de limbă literară. Problemele actuale ale cercetării ei,* București, 1960, p. 22). În precizările preliminare, autorul insistă asupra necesității de a face o distincție între anumite noțiuni — care în studiile unor cercetători nu apar suficient delimitate — și anume : limba literară, limba comună întregului popor, limba națională, limba literaturii artistice. Prin l i m b ă l i t e r a r ă, R.A. Budagov înțelege forma cultivată („obrabotannaia forma") a limbii întregului popor, caracterizată printr-o serie de norme, consolidate — într-o măsură mai mare sau mai mică — prin scris. În această definiție a conceptului de limbă literară e necesar, după părerea autorului, să se sublinieze, pe de o parte, caracterul istoric variabil al însăși noțiunii de formă, iar, pe de altă parte, caracterul relativ, într-o anumită măsură, a noțiunii de consolidare a normelor.

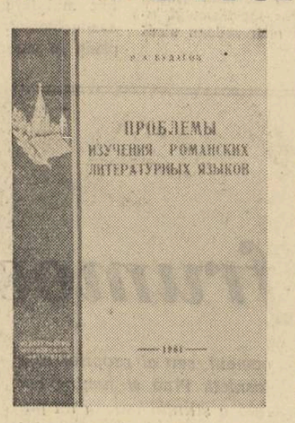

Pornind de la această definiție a noțiunii de limbă literară, autorul discută, în cel de al doilea capitol al lucrării, diversele păreri referitoare la momentul a p a r i ț i e i l i m b i l o r l i t e r a r e î n d i v e r s e ț ă r i r o m a n i c e. Este respinsă părerea lui B. Terracini — expusă într-un referat *(Analisi del concetto di lingua letteraria)* prezentat la cel de al VIII-lea Congres internațional de studii romanice (Florența, 1956), — care, cercetînd modul de apariție a limbii literare în Spania, Sardinia și Italia, considerâ că începutul limbilor literare romanice trebuie situat înaintea apariției primelor texte continue, forme izolate din limbile „vulgare". Pe baza acestei concepții, se identifică apariția limbii literare cu apariția limbii scrise. De asemenea, este combătută teza acad. Al. Graur, după care limba folclorului romînesc ar fi o limbă literară. „După părerea noastră — arată R. A. Budagov — nu se poate vorbi de existența limbii literare înaintea apariției scrisului" (p. 8). Autorul arată că nu se poate declara de acord nici cu teza diametral opusă, exprimată de acad. Iorgu Iordan, conform căreia nu putem vorbi de o limbă literară, înainte de epoca formării națiunilor și a limbilor naționale (respectiv, pentru romîna literară, a doua jumătate a secolului al XIX-lea). Pornind de la faptul că limba literară se caracterizează prin caracterul ei mai mult sau mai puțin normat, autorul arată că nu trebuie să ajungem la ideea că putem vorbi despre o varianta literară „numai în momentul cînd limba scrisă dobîndește norme stricte și o formă cultivată perfectă, fixată în diferite și variate genuri literare" (p. 10).

Existența limbii literare nu presupune, în mod obligatoriu, existența limbii naționale, iar noțiunea de „normă" trebuie înțeleasă de asemenea ca o categorie istorică. În texte ca *Chanson de Roland* sau *Cantar de mio Cid* deși apar fluctuații în ceea ce privește normele, totuși se poate distinge o t e n d i n ț ă spre unitate și stabilitate și, ca atare, ele pot fi considerate monumente ale limbii literare (franceze și spaniole). Este important ca noțiunea de normă să fie interpretată just, ținîndu-se seama atît de „caracterul istoric schimbător al normelor limbii literare" cît și de „relativitatea lor în fiecare perioadă istorică". (p. 12).

Cu toate că cele mai vechi texte romînești datează din secolul al XVI-lea, totuși, dat fiind că nu orice text scris reprezintă în același timp și un document de limbă literară, R. A. Budagov consideră că limba romînă literară se formează abia în secolul al XVII-lea, o dată cu scrierile cronicarilor, unde cercetătorul poate identifica pe lîngă o tendință de normare și una de „prelucrare" a limbii.

Precizări interesante aduce R. A. Bugadov în cea de-a treia parte a lucrării, unde discută raporturile dintre l i m b i l e c o m u n e i n t r e g u l u i p o p o r și l i m b i l e l i t e r a r e (p. 14—24). După ce arată că în evul mediu, în țările romanice din occident (Italia, Spania și Franța) distincția dintre cele două noțiuni se făcea cu totul altfel decît în perioada modernă (în sensul că ea apărea ca o distincție între l i m b i d i f e r i t e — limba maternă respectivă și latina — și nu ca o diferențiere în cadrul unei limbi u n i c e), R. A. Budagov precizează împrejurările care au favorizat impunerea unui anumit dialect la baza fiecărei limbi romanice. Condițiile de dezvoltare a fiecărui popor — arată autorul — imprimă, într-o anumită epocă istorică, un anumit caracter luptei pentru o limbă unitară. Examinarea datelor din diverse țări romanice îi permite autorului să schițeze o periodizare, în linii mari, a limbilor literare respective : „Istoria majorității limbilor literare romanice se împarte în t r e i p e r i o a d e : prima perioadă se caracterizează prin aceea că limba literară, fiind într-o anumită măsură „prelucrată" și manifestînd tendința de stabilire a unor norme, nu are încă la baza ei, în mod exclusiv, un anumit dialect și nu cunoaște încă norme lingvistice suficient de precise ; a doua perioadă începe din momentul în care unul dintre dialecte dobîndește un rol evident predominant și se impune la baza limbii literare, normele căreia devin treptat tot mai stricte, iar gradul de „prelucrare" tot mai înalt. În sfîrșit, a treia perioadă începe în epoca în care limbile literare se transformă în limbi naționale, în epoca de formare a limbilor naționale literare" (p. 18). Ținînd seama de criteriile periodizării, R. A. Budagov arată că romîna literară prezintă o situație aparte, deoarece în Țările Romînești, o dată cu apariția scrisului (sec. al XVI-lea) „se manifestă o anumită unitate dialectală", astfel „încît periodizarea în trei etape se transformă într-o periodizare în două etape : de la primele monumente literare din secolul al XVII-lea, pînă la formarea limbii naționale literare, în secolul al XIX-lea"" (p. 18—19). Unitatea vechii romîne literare a fost contestată de unii lingviști, de exemplu de A. Philippide *(Istoria limbii romîne I. Principii de istoria limbii,* Iași, 1894, p. 9) și de cîțiva dintre elevii acestuia (cf. G. Istrate, *Originea și dezvoltarea limbii romîne literare,* în „Analele științifice ale universității „Al. I. Cuza" din Iași, serie nouă, sect. III, Științe sociale, t. III, 1957, fasc. 1—2, p. 90—91) ; majoritatea cercetătorilor romîni împărtășesc însă acest punct de vedere și consideră că se poate vorbi despre caracterul unitar al vechii romîne literare. Tendința de impunere a graiului din Țara Românească și din sudul Ardealului la bazele limbii literare romînești începe să se manifeste o dată cu apariția tipăriturilor lui Coresi și se concretizează în secolele următoare, ajungînd la forme avansate de unificare a normelor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după unirea țărilor romîne și mutarea capitalei la București (1861). Iată de ce considerăm că părerea lui R. A. Budagov, referitoare la periodizarea, în linii mari, a romînei literare în două etape, poate fi acceptată.

O problemă aparte, după R. A. Budagov, prezintă limbile literare din țările Americii latine. Studiind modul în care s-au dezvoltat aceste limbi, R. A. Budagov ajunge la concluzia că, în anumite cazuri, e posibil ca unei singure limbi comune să-i corespundă mai multe variante literare (limba spaniolă și cea portugheză, în țările Americii latine).

Ultimul capitol al lucrării și cel mai întins este consacrat cercetării raporturilor dintre l i m b a l i t e r a r ă ș i l i m b a l i t e r a t u r i i a r t i s t i c e (p. 24—37). Atenția deosebită pe care o acordă R. A. Budagov analizei amănunțite a celor două noțiuni — corelative însă nu identice — este pe deplin îndreptățită, dată fiind divergența părerilor exprimate, în această privință, de diverși cercetători. Autorul combate exagerările școlii lingvistice a lui K. Vossler și L. Spitzer, care consideră că limba literară este, mai presus de toate, o creație a marilor personalități ; în același timp el critică și poziția acelor lingviști care, ca Ch. Bally, au tendința de a izola limba beletristicii, atît de limba comună întregului popor, cît și de limba literară, sau care neagă influența marilor maeștri ai cuvîntului asupra dezvoltării limbii literare. „Caracterul individual al limbii marilor scriitori — afirmă R. A. Budagov — nu-i împiedică cîtuși de puțin pe aceștia să participe în mod activ la crearea și la dezvoltarea limbii literare a întregului popor, așa cum au făcut-o Dante, Cervantes, Rabelais, Pușkin și cum o fac cei mai de seamă artiști ai cuvîntului din zilele noastre. Nu e permis să considerăm, deci, limba scriitorilor drept ceva antisocial. Un asemenea punct de vedere ar fi vulgar și primitiv" (p. 25). Deși rolul marilor scriitori în dezvoltarea limbii literare este deosebit de mare, „aceasta nu constituie un temei pentru identificarea limbii scriitorilor cu limba literară a unei anumite epoci" (ibid.).

În continuare, autorul arată rolul important jucat de Corneille, Racine și Molière — de Negruzzi, Eminescu, Creangă și Caragiale — de Ariosto și Manzoni, în dezvoltarea și fixarea limbilor literare franceză, romînă și italiană.

Spre a defini mai precis limba literară și limba literaturii artistice, R. A. Budagov stabilește următoarele distincții între aceste două noțiuni. Finalitatea „prelucrării" limbii literare este orientată, în primul rînd, în direcția funcției ei comunicative ; scriitorul „prelucrează" și el limba, dar urmărește nu numai scopuri comunicative, ci și estetice. Specificul limbii literaturii artistice constă, după părerea autorului, în faptul că „funcția comunicativă a acestei limbi este indisolubil legată de funcția ei estetică și că amîndouă împreună formează un tot unitar" (p. 29). Limba literară are însă o sferă de circulație mai largă (ea este folosită de întreaga masă a vorbitorilor care stăpînesc normele ei), în timp ce limba literaturii artistice este limitată la sfera de influență social-artistică a creațiilor literare respective.

În vederea rezolvării problemei complexe a raporturilor dintre limba literară și limba literaturii artistice, R. A. Budagov subliniază necesitatea raportării, pentru fiecare caz, la condițiile specifice ale fiecărei limbi și ale momentului istoric respectiv. Se cuvine să subliniem aceste exigențe ale unei metode riguroase, dar și suple în același timp, care permite cercetătorului să stabilească, în fiecare caz concret, într-o perspectivă justă, rolul mai mult sau mai puțin important al contribuției scriitorilor la dezvoltarea limbii literare.

Partea finală a lucrării este consacrată definirii noțiunii de s t i l a l l i m b i i — considerat ca „o varianta, constituită istoric, a limbii întregului popor, caracterizată printr-o sumă de trăsături lingvistice, dintre care o parte se repetă, într-un mod specific, și în alte stiluri ale limbii ; o anumită îmbinare a acestor trăsături deosebește un stil al limbii de altul" (p. 36). Pornind de la o idee a lui L. V. Scerba, în legătură cu clasificarea încrucișată („perekerstnoia klassifikatiia") a stilurilor, autorul distinge patru stiluri și anume, pe de o parte, stilurile o r a l e și s c r i s e, iar pe de altă parte stilul expunerii ș t i i n ț i f i c e și al celei l i t e r a r t i s t i c e. (aceste patru stiluri au contingențe prin încrucișare, de exemplu, stilul scris apare adesea ca stil al expunerii științifice). În această perspectivă, stilul literaturii artistice ocupă un loc aparte, dat fiind că el se bazează pe toate celelalte stiluri ale limbii pe care le poate cuprinde într-o sinteză mai „înaltă". (p. 35—36).

★

Recenta lucrare a profesorului R. A. Budagov se impune atenției cercetătorilor romîni nu numai prin actualitatea problemelor abordate, ci și prin utilele precizări pe care autorul ei le aduce metodologiei studiului limbii literare.

B. Cazacu

*) *R. A. Budagov,* Problemî izucenîia romanskih literaturnih iazikov, *Izdatelstvo Moskovskogo Universiteta, 1961.*

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct) ; Dan DEȘLIU (redactor șef) ; Mihu DRAGOMIR ; V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct) ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

Radu Cosașu

ÎN AȘTEPTARE

Cerul și oamenii așteptau luna; norii o acopereau și apele mării, liniștite și încete, păreau fără putere, în întuneric. Departe, în orizontul ghicit de fiecare, apele se luptau cu norii, dar luna nu apărea și luminile falezei erau triste și mici. O clipă, foarte departe, în larg, luna murmură cîteva cuvinte, după aceea tăcu, o dată cu copiii de pe dig; fusese o mică speranță și atît. Toți părăsiră faleza și chiar în restaurantul „Vraja mării" de pe plajă — plin în fiecare noapte — nu mai rămăseseră decît cîțiva adolescenți, fidelii proaspetei diseuse Mia Marina, cea care adusese pe litoral versiunea românească a celebrului „Torero". Adolescenții — nu mai mulți de opt, la două mese puse cap la cap — o așteptau (ea lua un coniac la bar) pentru a le ritma:

„L-am văzut la Santa Fe
Consumînd un Dubonnet..."

Simion plecă și el de la „Vraja mării", lăsînd berea în pahar. Așteptase — ca toți ceilalți — luna și eșecul răsăritului îl întristă. Pe urmă se gîndi că a doua zi va fi urît, și o zi urîtă la mare îl supăra omenește. Vila era la cîțiva pași de restaurant, încît în nopțile senine „Torero" și „Cele mai frumoase fete, măi, măi, măi..." pătrundeau firesc în camera lui. Simion nu obiecta, vila îl încînta prin poziție — singura de altfel din stațiune, plasată chiar pe plajă — prin soarele, dimineața, și luna, noaptea, jucînd pe clanța ușii, în oglinda chiuvetei, în pahare și chiar în periuțele de dinți... Și prin vuietul neîntrerupt al mării.

Desigur, Prodan nu era în cameră, la ora aceea. Slipul său atîrna pe marginea patului de fier, ca deobicei. Prodan lua masa numai la „Neon", unde-l cunoștea pe maestrul Nelu Goanță, violonist bucureștean de salon, solist al orchestrei doar pentru „Cavaleria ușoară" și celelalte pe linia asta din programul prezentat pînă la 10 seara. După aceea, maestrul nu mai cînta, lăsa pe „băieți" să distreze lumea și gusta un vin cu Prodan, la o masă reținută din timp. Prodan dansa, Goanță — cu prestigiul lui — nu. Peste cîteva ore, Simion îl auzi pe Prodan, culcîndu-se, dar nu discutară. Marea vuia rar și puternic. Prin somn, reținînd fluieratul discret al amicului — nu „Torero" ci ceva nou — Simion se gîndi, o clipă, că după strigătul mării probabil că norii au fost alungați și mîine va fi frumos.

Dimineața, soarele lumina marginea chiuvetei. Prodan dormea, și insistențele bine dispuse ale lui Simion:

— Afară-i frumos. Ce faci? Nu te trezești? Lasă lenea! Domn'Prodan, te așteaptă plaja! Te așteaptă fetele! Te așteaptă Nușa... — nu-l trezi.

Simion dădu deoparte, larg, canaturile înalte și marea îl orbi.

Simion sări din cameră direct pe plajă, și, prelungind saltul, se aruncă în mare. Înotă multă vreme, cu mișcări largi reglîndu-și perfect respirația. Era extrem de bucuros cînd izbutea să armonizeze mișcarea picioarelor cu a mîinilor și a respirației. Se simțea puternic, întreg, drept. Era senzația la care visase toată iarna, și primăvara, pregătind Examenul de stat.

— Alo, tovarășul... măi, tovarășe...

Omul de la Salvamar îl striga, vîslind voinicește spre el. Simion se întoarse pe spate și avu plăcerea unei discuții comice: el, pe spate, purtat de valurile blînde și omul de la Salvamar, turbat, asudat, deasupra lui, acoperind soarele:

— N-auzi? întoarce-te!
— Știu să înot!
— Înapoi!
— De ce?
— Tovarășe, te amendez!
— Aici, în apă?
— Marș, înapoi și omul ridică vîsla să-l lovească.

Lui Simion i se făcu milă de el: să nu știi să iei omului o bucurie, cînd ești învestit cu o răspundere. Păcat! Și se întoarse spre țărm, flancat de barcă.

Țărmul era, într-adevăr, departe, și înotînd rar, cu ochii deschiși prin apa fermecător de limpede, Simion se gîndi că totuși și ăsta de la Salvamar, avea dreptatea lui... O cam luase razna... Ajunși lîngă geamandură, cel din barcă, mai liniștit, aprecie:

— Înoți foarte bine!

Și-l încredință pe înotător — zonei regulamentare. Dar aici, Simion nu mai avea plăcerea să înoate și ieși din apă, simțind cum trage marea după el. Aceasta era plăcerea obișnuită cînd ieșea din valuri; să le simtă cum vin după el și să li se zmulgă, atotputernic. De unde să știe asta un om de la Salmavar? Se trînti pe nisipul cald și simți soarele jucîndu-se în stropii de apă de pe trup. Stătu cu ochii închiși, mult timp, auzind cum se confecționează corturile din cearceafuri;

bătaia pietrelor în țăruși;

sfaturile părinților către copii nevinovați;

un nume frumos de fetiță: Maricason;

nemțeasca unor sași;

eșapamentul motocicletelor;

un transistor, trecînd pe lîngă el, cu un vals de Strauss și peste care trecu marea;

unul din sași, anunțînd în românește că la bufet au venit bibănei;

o palmă dată lui Maricason și Maricason începînd să plîngă;

un bărbat, foarte aproape spunînd în șoaptă: „Dacă mă despart de tine..." după care marea acoperi șoapta.

Simion vru să-l vadă pe îndrăgostit; indiscreția sa nu merse mai departe de ridicarea într-un cot și deschiderea unui ochi. Lîngă el, sub un cort închis în trei laturi, îi ghici pe cei doi — dar nu putu să-i vadă. Doar lîngă unul din țărușii cortului, observă o pungă din care căzuseră patru piersici mari, în soare. Și lîngă pungă — hainele celor doi, rochia ei albă pe care zăcea mototolită cămașa lui neagră. Deodată, executînd o tumbă rotită prin aer și urlînd un „uh", propriu orchestrelor cînd execută recentele „cha-cha-uri", — Prodan îi căzu în spate și-l trînti pe nisip. Auzi rîsul nostim al Nușei și:

— Aici erai, pustnicule? — al lui Prodan, care-l eliberă din strînsoare, ridicîndu-se în picioare și ștergîndu-și imediat slipul de nisipul mărunt și realmente lipicios. Simion se ridică în capul oaselor, îmbrățișîndu-și genunchii și zîmbi, fără vocație, celor doi, rămași în picioare. Nușa clătină o sticluță cu un lichid alb, surîzînd. Prodan începu o relatare amplă a serii precedente — din care, răsăritul lunei era, desigur ,exclus. Omul nu venise la mare pentru natură...

Simion își întoarse fața la el: foarte rar se întîmpla ca amicul să emită vreun gînd independent de celălalt. Deobicei, Prodan discuta rezumîndu-se la a anticipa sfîrșiturile de frază chiar cele mai banale ale celuilalt și rîzînd. Uneori, însoțea numai din buze fraza celui din față și cînd se apropia finalul îl rostea, repede, o dată cu celălalt... Simion presupunea că astfel Prodan e convins de inteligența sa care prevedea desfășurarea ideilor interlocutorului. Simion îl urmărea, în această direcție, din prima zi a întîlnirii lor; și nu se plictisea. Nușa povesti cum a cumpărat acest „Bronzol" — cochetînd, într-o adevărată bătălie desfășurată la drogherie, din ochi, numai din ochi, cu vînzătorul:

— Tot așa ai cumpărat și un ibric... — îi îndemnă memoria, Prodan.

— La Ferometal... preciză Nușa.

— La Ferometal... spuse și Prodan, fierește.

Fata se lansă în explicațiile cumpărării ibricului, dar din dreapta, în grupul de sași, cineva repetă, în românește, că la bufet s-au adus bibănei.

— Bibănei?! sări Prodan. Mor după bibănei... și, printr-o tumbă lungă, în mîini și picioare, care permise soarelui să lucească foarte frumos, într-adevăr, pe trupul său bronzat și încordat în timpul mișcării — se deplasă spre bufet. De la vreo zece metri distanță, le strigă — continuînd să se rotească — să-l aștepte...

— Nu vreți să vă dau cu Bronzol? întrebă Nușa. Simion o privi cu coada ochiului. Nușa era micuță, blondă și cîrnă — nu lipsită de armonie fizică — dar toate acestea n-ar fi avut importanță dacă nu s-ar fi armonizat în sublinierea unei stopări a inteligenței, undeva parcă pe la nas... în orice caz, pînă la ochi, nu ajunsese...

— Aveți pielea foarte uscată... Bronzată, e drept — și-l atinse ușor pe umăr cu degetele — dar foarte uscată...

Simion se gîndi să vadă ce vrea fata. Rămase în poziția sa — cu mîinile încolăcind genunchii — și admise „Bronzolul". Nușa începu operația, de la umeri pe spate, cu mare delicatețe și rîvnă. Soluția, ca și senzația, părea plăcută.

— Ați venit prin O.N.T.?

— Da.

— Întreprinderea dumneavoastră nu are vila ei... la mare?

— Mi se pare că da...

— Atunci?

Era un „atunci" sincer preocupat de problema vilei întreprinderii la mare — ceea ce-l enervă pe Simion.

— Nu mai țin de întreprindere... am fost student cinci ani la Politehnică... abia la toamnă... și nu mai avu chef să intre în explicații.

— De unde ați plecat?

— Adică...

— Ce erați — la bază?

— A, strungar.

Mîna Nușei se opri.

— Sînteți membru de partid?

—Da.

Nușa continuă operația — și mai delicat.

— Și nu vă e greu?

— Ce?

— Să fiți și membru de partid... și student... trebuie să vă fie foarte greu... ședințe... cursuri... obligații... cotizații. Ce cotizație aveți? Trebuie să fie mare, nu?

Glasul dorea înțelegere, multă înțelegere, înțelegere, cică, pînă la ultimul franc, — dar Simion descifră adevărul: o mare compătimire, stupidă, trivială. Îi luă brusc mîna de pe umeri:

— Mulțumesc, ajunge!

—Nușa insistă că au rămas fața, pieptul.

— Mulțumesc, e deajuns.

— Aveți niște mușchi foarte frumoși!

Simion tăcu și se întinse pe nisip.

— V-am supărat... sînteți dintre bărbații cărora nu le place să li se spună că sînt frumoși. Țineți la trăsăturile intelectuale... nu?

Nușa închise „Bronzolul" și începu să caute scoici prin nisip; cîteva secunde tăcu și Maricason o rugă pe mama ei s-o ierte, că n-o să mai facă. Mama — în numele pedagogiei eminente — nu acceptă și fetița începu să plîngă.

— Vă face impresia că sînt reacționară? întrebă, pentru prima oară, crispată, Nușa. În Simion apăru, pe neașteptate, ca și acest gînd al ei, o oarecare bună dispoziție — din milă, fierește, din mila că prin mintea fetei s-a putut zbate o fărîmă de gînd substanțial.

— Nu.

— Aș muri să știu că mă consideră reacționară... am un văr, după mamă, candidat și văd cît muncește... sînteți și singur, nu-i așa? Nu sînteți căsătorit. Gigi nu v-a spus pustnic? Trebuie să vă fie foarte greu...

Crisparea trecu cam prea repede; Nușa căpătă din nou limbuție.

— Sînt numai nelămurită...

— Și nu vă simțiți prost nelămurită? întrebă Simion, cu buna dispoziție medie.

— Așa și așa, spuse senin Nușa. Uneori e foarte bine, alteori... La noi în magazin, de exemplu, dacă unul lămurit nu e disciplinat, îl taie de la primă... Nu se poate să fi lămurit și indisciplinat. Dar dacă eu sînt nelămurită, și toată lumea știe — indisciplina se iartă: „e nelămurită, o să crească"... zic tovarășii și mă lasă la primă...

Se aplecă, deodată, peste fața lui acoperind soarele:

— Vedeți cum vorbesc cu dumneavoastră? Sincer...

Simion nu deschise ochii, înfuriat de toată operația asta a mituirii prin sinceritate, care nu era chiar prostie curată. Ceea ce-l înfuria era că fata nu se dovedea numai proastă, pur și simplu.

— Acum, nu spun că n-o să vină vremea să fac și cerere de primire...

„Vasăzică, cîrnă, cîrnă dar știe să-și planifice prima pe cîțiva ani. O să vie vremea să facă cerere de primire că n-o să mai țină cu nelămurirea... Mama i-o fi zicînd acasă: „Cîrna mamii". ...Ce-am făcut cu fata asta în 17 ani? Și organizația lor de bază". ...Ar fi vrut grozav să știe, să întrebe în dreapta și în stînga cum lucrează organizația de bază din magazinul...

— La ce magazin lucrezi, domnișoară Nușa?

— La o Textilă, pe la Halа...

— Și la 23 August cîți ani aveai?

— 5 ani, eram un copil, n-am înțeles prea multe, decît după aceea, cum e firesc... Dar ce rău sînteți tovarășe Simion! Să-mi puneți întrebări de astea, pe plajă, cu marea în față... Vreți să mă lămuriți, în mijlocul naturii? De asta am venit la mare? Sînteți rău... Și știți de ce?

— De ce? întrebă Simion, automat interesat de tot ceea ce nu ținea de prostia ei.

— Fiindcă sînteți singur... sînteți rece, foarte rece... Cred că sînteți în așteptare, nu-i așa? Așteptați, cred... și rămase, ca să se inspire, cu ochii spre mare, — ochii în care se mișca lent, ca o barcă în Cișmigiu, duminica — limitarea...

— Așteptați o femeie frumoasă, înaltă — nu ca mine... cu un nas grec... ceva de statuie... toți vreți statui, dar mai sînt și bibelouri, ca noi... gîndi Nușa, orientînd compătimirea — exact ca pe o barcă — din zona politicii în cealaltă emisferă. Și oftă mărunt, cît două bătăi de vîslă:

— Sînteți ca toți bărbații... Și să vă mai spun ceva. Mă ascultați?

— Da.

— Nu m-aș mira — și se plecă din nou peste fața lui să vă culcați mîine cu o spălătoreasă, poimîine cu o... telefonistă, răspoimîine cu o balerină. (Erau probabil, meseriile cele mai detestate de ea, prin cine știe ce joc al prejudecăților — în orice caz, le rostise ca pe enorme catastrofe).

— Ce-i rău să trăiești cu o telefonistă? o evită Simion dînd-o deoparte, ușor, cu mîna, pentru a primi soarele.

— Sînt toate, obosite... atîtea ore!...

— Sau cu o balerină... Simion mimă, ca să se amuze, melancolia unei amintiri cu o balerină.

— Mie-mi spuneți cine sînt balerinele?... am o verișoară...

— Sau o spălătoreasă... se jucă mai departe, Simion. Mîini mari, muncite, — care știu să mîngîie... de ce ai prejudecăți? E o femeie ca și dumneata...

— Iar îmi veniți cu munca pe plajă... cu lămurirea!

— Totu-i dacă m-aș înțelege cu ea, dacă m-ar înțelege.

— Sînteți ridicol — sări victorioasă, Nușa. Toți bărbații ar rîde de dumneavoastră.

— Spuneai că sînt ca toți bărbații...

— Dar ce caută aici înțelegerea? strigă Nușa, tare, încît Maricason intensifică plînsul... Și printre lacrimile ei, definitivă: Aici n-are ce căuta înțelegerea!

Simion se ridică brusc și se aruncă în valuri. Ea nu-l urmă; îl lăsă să plece. „Ah, ce chef aș avea să nu discut cu ea decît despre însolozare și turnarea la cald a metalelor...". Înotă mult, cu ochii deschiși prin apă: „Cum dracu mai există azi oameni de ăștia?... Și ce mecanism în capul lor! Ce-ar fi vrut? Să fiu cu ea... La 31 de ani, la pregătirea mea, — bibeloul nici nu-și dă seama unde am ajuns... Pentru că m-a mîngîiat! Fără bucurie, fără înțelegere, numai așa, pentru că m-a mîngîiat... dar ce sînt eu? Poate să pară greu pentru capul tău, cîrna mamii, dar asta e!" Înota cu plăcere crescîndă: era, de fapt, o mîndrie, dreaptă ca trupul lui bine întins, în mare, despicînd valurile și îi plăceau totdeauna cînd această lumină a conștiinței sale apărea — ca un soare din valuri, ca o lună după nori — în domenii foarte depărtate de muncă (unde se formase), așa ca aici la mare, la odihnă...

Nușa îl aștepta pe plajă, în același loc, clătinînd sticla de Bronzol. Maricason nu mai plîngea; dormea, pe cearceaf, obosită... Pe mîinile și picioarele lui Simion soarele strălucea în fiecare bob de apă.

— Cum a fost? îl întrebă Nușa, închizînd ușor ochii, ca orbită de el.

— Nu știi să înoți?

— Nu. Au vrut să mă învețe vreo zece... Dar nu i-am lăsat... Și imită glasul unuia: „Țineți-vă de gîtul meu, n-aveți grijă...". Și imediat trecu la alt glas: „Vai, ce v-ați bronzat... n-o să vă mai recunoască acasă". Sau la București, la 1 noaptea, pierd ultimul 33 spre Foișor și la Romană, unul vine: „S-a dus... în ce direcție stați?"... Banal. Ce să faci cu bărbații banali? Dumneavoastră ați agățat vreodată o fată la Romană, la unu noaptea? Nu vă văd... deși, sînteți capabil...

Și din nou apăru în glasul ei, compătimirea aceea trivială, dublată, însă, de data aceasta și cu speranța ei că o clipă, măcar o clipă, ar putea fi și el inconsecvent, dă-o naibii. Simion îi spuse că pleacă la masă. „Ce fericită ai fi dacă ți-aș dovedi cîteva minute că sînt un ipocrit și nu cred în ce spun... E, cît de fericită ai fi? O secundă? Zece? Un minut? Bibelou de gîndire!".

— Nu am obiecții... dar sînteți foarte rece, să știți de la mine...

Sub ușa camerei, găsi o carte poștală de la mama lui. Ideea principală era că n-ar fi rău să-și găsească o fată la mare, printre atîtea persoane și să termine cu burlăcia. Altfel era sănătoasă, în București plouă zilnic, și nu-i mulțumită de spălătoria mecanică din bloc... Se îmbrăcă, obsedat de această expresie a bătrînii: „printre atîtea persoane". Nușa îl aștepta în fața vilei, exact ca și cum el i-ar fi spus să aștepte. Supusă și bronzată.

— Ce mai e nou? îl întrebă pornind, normal, alături de el spre oraș.

— Mi-a scris un prieten despre noua însolozare a porumbului... Și începu să-i povestească din propriile lui amintiri — cele din 55, cînd fusese trimis la țară, cu colectările. Ea îl asculta foarte atentă, fără să mai clatine sticluța de „Bronzol". Pe șosea, Nușa ceru să se oprească „la un suc". Îi cumpără o sticlă și ea o bău pe nerăsuflate; îi oferi ultima înghițitură — un deget de lichid — dar „era prea tîrziu", după cum aprecie Simion și cumpără pentru el o sticlă.

— I-ai văzut pe cei doi de lîngă noi? reluă Nușa. El i-a dat să bea și ea a băut... cum poate o femeie să bea după un bărbat? E urît... chit că se iubesc... Se zice că ăsta ar fi un semn de dragoste... Eu v-am oferit tot din prejudecată... Mai am prejudecăți. Mi-a părut bine că ați refuzat...

Vorbea încontinuu, prin orășelul topit de soarele amiezii fără umbre, alb, uitînd de marea albastră aflată atît de aproape. Nu mai exista marea. Copacii erau prăfuiți și inerți. Autobuzele treceau, lăsînd în urmă pale groase de căldură. Și de peste tot se înălța, greu, în soare aburul distinct al supelor puse pe focul bucătăriilor moderne ale marilor cantine. Numai Nușa vorbea:

— Treceți cu mine pe la poștă și pe la Foișor?... Și eu v-am așteptat... aveți obligația asta... Folosiți post-restantul? Eu sînt nebună după post-restant... Și la ora asta ne dă repede legătura...

«De ce „ne dă"?» gîndi somnoros Simion.

— Vă e cald?... un om ca dumneavoastră ar trebui să fie mai rezistent... Și ce-ar fi dacă nu v-aș mai spune „dumneavoastră"? Pur și simplu „tu" și „tovarășe"... Mă lăsați să vă spun? — Nușa rîse scurt, amuzată de inconsecvență, desigur — mă lași să-ți spun „tovarășe"?...

— Nu știu dacă meriți...

— Ce rău ești! rîse, fără probleme, Nușa; dar la telefoane, tot intri cu mine, să vezi ce salată îi fac garidelui.... Și fără să înțeleagă ce înseamnă să nu-i poți spune celui de lîngă tine „tovarășe", căută să imite — acolo în fața telefoanelor, — dialogul cu cel de la capătul firului.

— „Da, te aștept, prostuțo!" Și venind la tonul ei, neted: Ei și ce, dacă mă aștepți?

Simion se duse să cumpere ziare; află că Gizenga — tovarășul de luptă al lui Lumumba — fusese ales vicepreședinte al noului guvern congolez. Îi păru bine.

(La masa de prînz, Prodan nu apăru).

Oamenii lui Lumumba trebuiau să iasă victorioși, ținea foarte mult la asta...

Seara, tot în fața telefoanelor, înconjurat de zeci de oameni, ascultă la difuzoare comunicatul privitor la reducerea de prețuri; cerul era senin, luna apăru liniștită, plină, rotundă, cuprinzîndu-i pe toți. Cămășile albe străluceau în neon, pe trupurile bronzate; înghesuit în mulțime „printre atîtea persoane", o văzu totuși pe Nușa trecînd cu maestrul Goanță, de la „Neon", pe lîngă grupul lor. Nușa scosese vioara din cutie, o ținea la piept și îi ciupea corzile, rîzînd. Apoi, prin sticla ferestrei din față, văzu două telefoniste, două chipuri uscate de farmaciste severe, la masa de comandă, rezolvînd cu seriozitate doctorală, milioane de așteptări. Pe umeri îi juca răsuflarea celor din jur care ascultau mulțumiți procentele de ieftenire a curentului electric. El se simțea bine, drept, pentru că așteptarea lui era dreaptă, demnă — mai ales demnă, fundată pe o deplină demnitate a simțurilor (evident, există o demnitate a simțurilor care lucrează la clădirea marilor înțelegeri și care descinde din demnitatea comunistă). Era o așteptare frumoasă ca o cămașă albă pe un trup bronzat, însoțită de lună și veștile bune ale unei lumi bune. Ca o piersică în soare, pe plajă, cu marea vuind lîngă ea...

ATUNCI CÎND TIMPUL E AL FIECĂRUIA

Deodată s-a auzit un dangăt de clopot; l-a reluat apoi ecoul. Cineva a fluierat prelung ca un semnal și tocmai din celălalt capăt i-a răspuns zgomotul strident al unei nicovale lovite repede și fără spor.

In noaptea asta n-a mai răsărit luna iar rarele becuri presărate de-a lungul drumului nu reușesc să spargă întunericul. Pete închise pe fondul negru al pădurii abia marchează poziția halelor. Vara e pe trecute și la 8 se întunecă.

E duminică, s-a lăsat noaptea și-mi fac rondul de control. Sînt de gardă. Dintr-o parte aud un strigăt lung și un pic tremurat.

— Staai!

In noaptea asta n-a mai răsărit luna și paznicii sînt mai atenți ca deobicei. Sună clopotul, fluieră sau bat într-o țeavă care sună ca o nicovală lovită repede și fără spor.

— S-a întîmplat ceva pîn-acum?

Omul ridică din umeri. Apoi mi se alătură. In dreptul barăcilor ce țin loc de dormitoare, pe o frînghie flutură rufe puse la uscat.

— Parcă v-am rugat să nu le mai întindeți așa pe tot șantierul.

— Ziua n-o să le mai vedeți. Dar noaptea oamenii se mai gospodăresc. Timpul e atunci numai al lor.

E frig noaptea pe cîmp. Și zgomotele pădurii nu mai sînt prietenoase.

Mă-ntorc la mine în cameră și dau drumul la radio. Aproape la maximum de intensitate. Apoi, îl pun din ce în ce mai încet, pînă rămîn din nou singur.

...Noaptea, timpul e numai al lor. Al fiecăruia în parte... Și simt că în oamenii aceștia e ceva, ce n-am reușit încă să înțeleg...

Trîntind ușa cu zgomot, a intrat în cameră inginerul șef.

— Ce faci? Vrei cumva să dormi?

— Nu. Mă gîndeam și eu.

— La ce?

— Așa... și fac un semn cu mîna.

La radio se cînta ceva trist. Pînă acum parcă nici nu l-am auzit. Nu știu de ce îmi trece prin minte că inginerul șef are un nume care coboară parcă din legendele Nordului. Îl cheamă Güntehaar Wankata. Niciodată nu m-am gîndit la treaba asta. „Nea Hary" ne era de ajuns.

— Barcarola.

Am tresărit.

— Poftim?

— Se cîntă „Barcarola" de Ceaikovski.

— A... da! Vă place mult muzica?

A tăcut întîi.

— Eu știu? E ca și cum aș asculta o poveste. Dar gîndurile îmi sînt libere și pot să-mi închipui orice. Nu chem însă nici o imagine. Și totuși simt că tot ce știu eu mai frumos își are loc în bucuria ce mă cuprinde.

...Barcarola...

De-afară s-a auzit din nou, zgomotul acela ca de nicovală lovită repede și fără spor.

— Paznicii!

— Da, da...

La 35 de ani, Güntehaar Wankata are tîmplele argintate. Și după trupul lui enorm de înalt se întorc adesea privirile femeilor.

— Dumitale îți place meseria de constructor?

Cam hodoronc-tronc și pentru început sînt descumpănit.

— De ce?

Wankata s-a ridicat de la masă și mă gîndesc cu cîtă înfiorare trebuie să se cuibărească o femeie lîngă pieptul lui dureros de arcuit.

— Hai să ieșim puțin pe-afară!

Noaptea ne-a primit la fel de neprietenoasă. După ce-am ocolit împreună șantierul, am ajuns în dreptul dormitoarelor. Și în tot acest timp, nu reușeam deloc să mă lămuresc ce dracu i-o mai fi venit și cu plimbarea asta. Am dat să trec mai departe, dar m-a oprit. Pe trepte, un om ședea nemișcat cu o țigară aprinsă în mînă. Uitase parcă de ea. Nu-l observasem.

Ne-am așezat lîngă el și Wankata i-a cerut un foc. După un timp, i-a pus mîna pe umăr și l-a întrebat:

— Cînd vrei să pleci, măi, Boldur?

— Apăi, pe poimîine aș fi trecut să-mi dați bilet.

— Să vii, Boldure, da vorba-i vorbă.

— La 15 se poate turna betonul. Ai mei sînt oameni de cuvînt.

Și a tăcut, privind din nou departe.

— Ce mai fac băieții?

— Da, dracu-i știe. După femei, unii dorm, Mihai și Vod citesc.

Atunci ne-am ridicat și-am luat-o înapoi. Singurul bec care mai ardea în dormitor pîlpîia enervant. La o masă, dedesubt, un tînăr stătea și se uita în sus, înjurîndu-i probabil p-ăia de la uzină.

Cînd am ajuns din nou în cameră mi-era frig. Poate că și pe Wankata îl încercase răcoarea de-afară, căci l-am văzut cum pune apă la fiert pentru ceaiuri.

— Unde se duce Boldur?

Intrebarea asta n-am pus-o propriu-zis nimănui, dar îmi amintisem de omul de pe trepte. Și după cum am mai constatat și altă dată, cînd ești înghețat, gîndurile prind glas chiar fără să vrei.

Șeful m-a privit zîmbind, făcîndu-mă să-mi ies din sărite. Căci vedeam cum urmărește ceva și începusem să cam intuiesc despre ce e vorba.

— Are o fată tocmai în Munții Maramureșului și l-a prins dorul după copil. O să meargă s-o vadă.

Priveam pe fereastră, urmărind silueta unui paznic care se mișca greoi în șuba prea lungă pentru statura lui, și îmi imaginam cu satisfacție necazul lui Wankata care probabil se aștepta fie să-i cer amănunte despre Boldur, fie să-l întreb cum de lasă oamenii să plece așa, cînd lucrul e în toi... M-am pomenit scriind cu degetul pe geam: îndrăgostiții nu sînt niciodată singuri pe lume.

Dar Wankata, după ce-a tăcut un timp, a continuat fără să-l întrebe nimeni:

— Ți-ai ales o meserie grea. Oamenii noștri au suflet de pribegi. Ei vin pe cîmpuri, în păduri, la marginea mlaștinilor. Și pleacă de-aici, lăsînd în urma lor poduri sau fabrici. Unii rămîn în uzine și se califică. Dar ăștia sînt niște intruși. Adevărații constructori au mîndria vieții grele și se despart de cei care vin să lucreze în uzină, cu îngîmfarea pionierului ce-și ia cortul și pleacă să desțelenească alte pămînturi... Hai să bei un ceai.

Stam ascultînd vocea splendidă a Soniei Cruceru și recunosc că-mi plac grozav inflexiunile guturale și strigătele dureroase ale cîntăreței. Oare cum o fi arătînd?

Sonia.

...Pe iubita mea o cheamă tot Sonia...

Wankata se plimbă prin cameră cu tot trupul încordat.

— Ce voce sălbatecă!

Mi s-a părut că a rostit aceste cuvinte sau sînt numai o continuare a gîndului meu? Nu, de data asta mi se adresează mie:

— Văd că te cam enervează dăscăleala. Totuși am să-ți spun o întîmplare. Inchipuie-ți că undeva, te-ai întîlnit c-un om care vroia să-și înfrîngă singurătatea prin vorbe și ascultă.

Iată ce mi-a povestit în noaptea mea de gardă inginerul șef Güntehaar Wankata:

Cu 10 ani în urmă, am condus o lucrare, undeva pe malul Mureșului. Ce îți spun eu acum s-a petrecut vara, către sfîrșitul ei. Nu mai plouase de mult și riul se tîra leneș, sub un cer albastru, veșnic amenințat de praf...

(Cam poezie, mi-am spus în sinea mea dar am tăcut).

...Poate că și seceta cu starea de veșnică enervare pe care o creează

Desene de TIA PELTZ

și-și fi avut partea ei de vină, dar...

Aș vrea să menționez că aici m-am împotrivit pentru ultima oară lui Wankata, spunîndu-mi că procedează ca un povestitor de prost gust, care vrea să atragă interesul prin tertipuri ieftine. Nu știu de ce, dar după asta m-am lăsat în voia plăcerii de a-l asculta.

...— Aveam de coordonat 3 loturi și treaba mergea destul de bine. La un moment dat, punctul de lucru cel mai avansat a început însă să nu mai dea randament. Se ajunsese la finisaje și astea se executau greu, unele trebuiau date jos și refăcute în parte. Azi știu, cum ai să știi și dumneata peste un timp, că așa se-ntîmplă cam mereu. E locul unde nu mai e voie să greșești de loc, ba mai mult, trebuie să îndrepți și greșelile de pe parcurs. Adevăratul secret e să nu lași să se adune erori. Atunci însă mă deranja grozav faptul că s-a încetinit ritmul de lucru. Ca oricărui tînăr deștept, mi se păreau absurde chestiile astea foarte simple și-am început să caut cauze grave.

Aflînd că meșterul-șef de lot are o iubită care îl stăpînește, am crezut că am descoperit taina nodului gordian și-am cerut s-o văd pe femeia aceea. A venit într-o dimineață, cînd eram în birou... Era frumoasă, chiar foarte frumoasă și avea o voce aspră, cum avea și cîntărețа de adineauri.

I-am spus serios de tot pentru ce dorisem să stăm de vorbă, accentuînd asupra faptului că nu l-am chemat pe el ca să nu-l jignesc, dar că am încredere în tactul ei de femeie. In sfîrșit, o groază de prostii. Nu m-a ascultat pînă la sfîrșit, a plecat rizînd... Un rîs pe care-l țin minte și acum...

Cum nu făcea parte din personalul șantierului am dat dispoziții drastice să nu mai apară pe acolo. Și-ntr-adevăr, n-am mai văzut-o.

După un timp meșterul a avut un accident. Imediat ce-am aflat, m-am repezit la el în cameră. Ea era acolo și mă-nfruntă liniștită cu privirea, îngrijindu-l pe rănit. Dect fusese aici tot timpul, n-avusese cum să ajungă așa repede, venind din altă parte.

Toți oamenii se unisră pentru a o ascunde. Li se păruse probabil nedrept faptul că o alungasem.

Nu știu ce ar fi făcut altul în locul meu, dar eu mi-am terminat toate treburile urgente și am cerut transferul. Atunci am simțit întîia oară că pentru ca să faci treabă ai nevoie în primul rînd de încrederea oamenilor. Or eu o pierdusem... Eh...

— Poate că femeia aceea era totuși vinovată, am spus eu într-un tîrziu.

— Femeia avea, sigur, partea ei de vină, răspunse Wankata cu o pasiune pe care n-o pusese nici un moment în povestirea ce tocmai terminase.

L-am privit uimit, așa încît a continuat:

— A fost atunci, o partidă pe care eu am pierdut-o. Ca inginer ar fi trebuit să-mi dau seama că se-ntîmplă ceva, încă de pe vremea cînd totul mergea bine. Să nu las să se-adune greșelile de execuție brută, care ne-au costat atît la finisaje. Iar ca om...

Wankata s-a întrerupt, dorind parcă să-ncheie discuția asta pe care totuși el o începuse.

Sînt clipe cînd știi bine ce trebuie să faci dar procedezi exact pe dos. Nu m-am putut stăpîni și l-am întrebat:

— Dar acum, dacă ați fi într-o situație similară?

Era nemulțumit, îl vedeam bine. Totuși mi-a răspuns:

— Nu cred că pot exista două situații absolut similare. Iar dacă mă-ntrebi, ca să afli ce-aș fi făcut atunci cu experiența de astăzi, am să-ți răspund sincer că nu știu, fiindcă nu-i cunoșteam pe oamenii cu care lucram.

Și-a prins să se plimbe prin odaie.

Deodată am tresărit. Afară, un paznic bătea din nou în țeava care sună ca o nicovală lovită repede și fără spor.

Șerban Petre Lazăr

Mihail SADOVEANU

Poate a veni vremea să ia toți cărturarii tuturor popoarelor pe sama lor lozinca din ultimele decenii de luptă a muncitorimii: „Cărturari din toate țările, uniți-vă!" Uniți-vă împotriva rasismului, a prejudecăților sociale, a grandomaniei naționalismelor, a celor ce propagă ură și neîncrederea. Uniți-vă pentru înfrățire și pace. Ca să aibă, în sfîrșit, răgaz neamurile, să-și aducă fiecare tributul de bine la progresul umanității.

(1946)

Adevăr vă spun că asfințește lumea evului vechi și apar în Răsărit zorile lumii noue, zorile păcii.

(1949)

Urmăresc realizările Uniunii Sovietice ca pe un prelung vis minunat, a cărui lumină se răsfrînge și asupra patriei mele.

(1950)

Intr-o republică populară ce-și deschide drum nou după pilda fericită a Uniunii Sovietice, literatura nu poate fi izolată de interesul permanent al obștei muncitoare. Treburile literare devin parte integrantă și organizată a muncii de partid. Țara noastră n-are ce face cu literații „care nu fac politică" și cu cei care pretind că dormitează în turn de fildeș. Țara noastră are nevoie de scriitori militanți în vederea progresului ei necontenit.

(1950)

Să ne aducem pururi aminte de Mihail Eminescu, cel mai ales între toți scriitorii acestui neam, apărut pe neașteptate în literatura lîncedă și convențională a epocii. În viața lui scurtă a dus arta poeziei la înălțimi neîntrecute pînă astăzi, îmbogățind ritmul, rima și expresia artistică; a dat cuvintelor simple valori nouă și armonii surprinzătoare, sentimentelor adîncime unică, viziunilor orizont nemărginit.

(1950)

Eliberat la 1944, poporul nostru, prin conducătorii lui vrednici, își găsește calea cea bună a desvoltării lui. Ajutorul frățesc al Uniunii îi dă putința să-și grăbească prefacerile și, după înlăturarea ruinelor burgheziei, să înalțe semnele progresului, științei și civilizației.

(1951)

Clasa burghezo-moșierească, stăpîna Rominiei de ieri, fiind înlăturată, statul nou, călăuzit de Partidul Muncitoresc Romîn, are în vedere, pe lîngă progresul material, și progresul intelectual al oamenilor muncii de toate categoriile — a celor de la orașe și de la țară, muncitori cu brațele și cu mintea.

(1952)

Reforma învățămîntului public a deschis porți largi milioanelor de copii ai poporului muncitor. Inerția veche, drumurile zăgăzuite, dificultățile sărăciei au încetat. Sarcina de căpetenie a statului, în acest domeniu, fiind crearea unei intelectualități noui, opreliștile au fost înlăturate.

Statul nou are nevoie de conducători, ingineri și tehnicieni care să înțeleagă politica clasei muncitoare, însușindu-și această politică și fiind gata s-o înfăptuiască cinstit.

(1952)

Școala de astăzi, organizată de Partidul Muncitoresc și Guvernul poporului lucrează la luminarea și eliberarea din trecut a țărănimii, tinzînd s-o ridice, cu însușirile ei prețioase, cu specificul său, la binefacerile regimului socialist.

Mai mult de douăsprezece mii de cămine culturale, cu biblioteci, cu sute de mii de colective culturale și artistice, coruri, dansuri, lecturi, colțuri roșii, adunări ale partizanilor păcii, au devenit un instrument puternic al prefacerilor dorite, al pregătirii omului nou.

(1952)

Lăudată fie ziua de 23 August, cînd poporul muncitor a fost eliberat de suferință și i s-a deschis priveliștea înălțătoare a lumii celei noi.

(1954)

ŞCOALA GENIULUI (I)

de Dan Deşliu

În cețurile cernite care-au întemeiat anul acesta împărăția toamnei, s-a boltit brusc un arc de lumină și ne-au suflat în față adieri primăvăratice. Frunza veștedă a căpătat străluciri de corolă; peste troienele roșcate de la Șosea au pîlpîit ciudat nălucile fluturilor din vară.

Atunci, uriașul bolnav a tresărit înc-odată, căci pentru el natura avea chipuri și tonuri necunoscute celorlalți, iar soarele era astrul său preferat. Chiar în anii din urmă, cînd o parte din sine ieșise din armonia superbului organism, el se vădea sensibil la farmecul răsăritului și amurgului, la relația tainică — dincolo de miracolul fotosintezei — dintre raza de soare și firul de iarbă la apelurile primordiale ale vieții.

Urmînd o deprindere veche de șase decenii, s-a îndreptat spre masa de lucru, a deschis caietul și a luat pana. Mă-ntreb — cum mă voi întreba totdeauna, gîndindu-mă la clipa aceea — dacă năzuia într-adevăr să aștearnă cîteva rînduri sub ochiul soarelui matinal, sau, în virtutea profundei comuniuni cu secretele firii, a intuit ce se petrece și a vrut să întîmpine moartea în cea mai caracteristică dintre atitudinile existenței sale.

L-au găsit cu obrazul în pagini, cu tocul căzut, calm, părînd că doarme. De fapt — omul era trudit, și pe bună dreptate.

★

Mihail Sadoveanu lasă în urmă-i opera cea mai vastă din istoria literaturii romîne. Caracterul monumental al acestei lucrări nu este însă în primul rînd un rezultat al cantității. Cel care debuta cu trei volume în același an (1904) avea de pe atunci o concepție estetică superioară, considerîndu-se chemat să exprime mișcarea sufletească a umiliților și ofensaților vieții. Era, așadar, un sol de departe, plin de vești importante, de fraze nemai rostite, care nu sufereau amînare; era dator să vorbească grabnic și exact — adică, în cazul artei, cu măiestrie, în imagini de mare sugestie. Așa se explică, pentru mine, fenomenul rarissim nu numai în literatura noastră, al apariției unui tînăr care, tipărind prima carte la 24 de ani are, la 30, o operă originală de aproape douăzeci de volume și a devenit, încă în acea perioadă principala personalitate a prozei beletristice din țara sa.

De altfel însuși scriitorul ne îndrumă, în repetate rînduri, către o atare înțelegere a faptelor

„...toate laudele pe care le primesc cu recunoștință, vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, acelora care... mi-au transmis depozitul sufletului lor, ca să-l pun în fața lumii noui, mărturie pentru nedreptatea imensă pe care au suferit-o și pentru crima săvîrșită asupra lor de către asupritori".

Și mai departe: „Încredințarea mea că acestui popor i se cuvin toate laudele dumneavoastră este desăvîrșită și absolută. Eu nu sînt decît instrumentul durerii lui".

Cînd Sadoveanu vorbește despre transmiterea depozitului sufletesc, el nu are în vedere, cum s-ar putea deduce într-o accepție simplistă, doar filiația ereditară. Mecanismul subtil și inefabil al înmagazinării unei cantități excepționale de „materie vie" într-un temperament artistic excepțional, s-a perfecționat de-a lungul deceniilor, din perioada celor mai vechi amintiri pînă spre finele anilor de ucenicie. Fără a intenționa vreo separație artificială, cred că factorul decisiv în formarea atitudinii estetice a marelui scriitor n-a fost nici înclinația „naturală", nici cadrul natural „în sine", ci anumite elemente ale mediului social. Ochii „albaștri și gravi, însă fără gînduri" ai copilului cu părul „alburiu ca un fuioraș de cînepă", au întîlnit și au zis că „a scris Creangă niște istorisiri și niște povestiri pentru popor". „Creangă este un scriitor popular"... Hm! primește, poporule, al tău la tine! — Ce băgare de samă pot să-ți dea sufletele alese pentru obiceiurile tale sălbatice, pentru poveștile tale naive! Și ce poate scrie un scriitor popular? Pentru sufletele alese, trebuiesc lucruri complicate...".

Sadoveanu s-a format și el în același spirit. L-a atras în primul rînd creația folclorică; melosul și versul popular vor fi pătruns în ființa lui o dată cu sunetele, culorile și mirezmele, încă mult înainte de lăcătirea primelor semne de înțelegere; pînă-n ultimele zile, una din bucuriile grave ale existenței sale a fost comuniunea cu marile opere ale precursorilor anonimi: Miorița, Corbea, Iancu Jianu — și celelalte. Ca într-o prelungire firească a folclorului, s-a ivit înainte-i pădurea fermecată a literaturii lui Creangă, pe textele căruia a avut revelația slovei tipărite și pe care l-a numit totdeauna principalul său maestru în arta scriitoricească.

Pentru cel mai mare poet al poporului nostru, autorul „Baltagului" vădea o asemenea înțelegere încît am senzația, urmărindu-i reflecțiile asupra liricii eminesciene, sau ascultîndu-l — de-acum numai prin mijlocirea tehnicii — rostind Luceafărul sau Scrisorile, că cei doi erau unicele produse ale unei fabuloase plasme comune.

Cît despre influențele altor literaturi, mi se pare evident că ar fi fost imposibil ca Sadoveanu să aibă prietini și sfetnici de căpătîi mai apropiați decît Gogol și Tolstoi. Dar pe lîngă școala literară propriu-zisă, intimitatea cu clasicii ruși din veacul trecut a exercitat asupra lui Sadoveanu o influență profundă și în alte privințe. Iată ce spune însuși, într-un articol despre importanța mondială a literaturii clasice ruse și a literaturii sovietice: „De cînd începusem ucenicia literară, — din clasele superioare ale liceului — simțeam că forța de creație îmi vine din dragostea fierbinte pentru peisajul romînesc și poporul meu, nu însă în înțelesul strîmt al șovinismului care iubește ce-i al său numai pentru că-i al său și urăște ce-i străin numai pentru motivul că-i străin. De aceea m-am simțit atît de legat de scriitorii ruși. Patriotismul lor însemna dorință arzătoare și luptă pentru realizarea idealurilor omenirii".

Ca o concluzie la cele de mai sus, putem spune că tînărul care își asumase imensa și nobila sarcină de a fi instrumentul durerii poporului, a înțeles de la bun început și sensul și dimensiunile acestei întreprinderi. De altfel, el considera așa drept o datorie sfîntă față de generațiile de umiliți și ofensați care-l precedaseră, căci, după propriile-i cuvinte, el a fost „primul individ din seminția mamei mele care am ajuns la o asemenea stare deosebită" — adică la stăpînirea buchiilor.

În fapt, Sadoveanu s-a dovedit un instrument artistic de o forță și de o finețe inegalabile, iar ucenicia sa literară, care, cum vom vedea, nu s-a sfîrșit decît o dată cu forma trecătoare a însuși, a însemnat o continuă aspirație către identitate între idee și expresie. Inegalabilul maestru al limbii noastre literare a atins altitudini amețitoare nu dintr-o dorință de virtuozitate, ci căutînd cu îndărătnicie „cuvîntul ce exprimă adevărul" — adevărul cel mare, despre viața poporului.

A trăit drept şi cinstit

de Ion Lăncrănjan

Pădurea rămîne întotdeauna știrbă, cînd i se taie un copac, ori cînd i-l doboară furtuna. De aceea și vuiește așa, pînă în străfunduri, de aceea tresar toate, — copacii și ierburile, pîrîiașele și țărmurile lor — de aceea se înclină toate atunci cînd se deschide un gol în zidul pădurii, mereu tînără și mereu în asalt, în luptă cu timpul și cu vremuirile cele mai aprige, pentru veșnica sa tinerețe.

Sadoveanu, inegalabilul nostru rapsod, poet și povestitor de mare respirație, creatorul unei opere în care toate și-au găsit ecou, tot ce ține de țara aceasta a noastră, de sufletul poporului și de neasemuita frumusețe a naturii, începînd cu firicelul de iarbă care abia încolțește și terminînd cu vuietul larg al furtunilor, — a fost asemuit adeseori cu un stejar care proptește cerul cu creștetul său falnic, în timp ce rădăcinile îi stau adînc implîntate în pămîntul care l-a născut. Asemuirea, comparația aceasta este expresivă, într-un fel, și incompletă într-altul, ca orice comparație. Tocmai de asta poate că ar fi mult mai potrivit să-l asemuim pe Mihail Sadoveanu cu un oștean credincios și statornic. Sfîrșitul său, mai ales, îl apropie atît de mult de această asemuire încît nu te poți abține să nu spui: „A trăit drept și cinstit, Bătrînul!" Doar vuietul pădurii, freamătul care a cuprins întregul popor în clipa cînd s-a aflat că Sadoveanu a închis ochii pentru totdeauna mai amintește, întrucîtva, de comparația pomenită. Numai întrucîtva, pentru că nici freamătul acesta nu-i freamăt de jale. Pădurea e tînără și-i în putere și-n tresărirea sa. În ultimul și unanimul salut adus marelui scriitor, este ceva din salutul pe care îl aduc soldații, după luptă sau în timpul luptei, unuia care a stat o viață întreagă în flancul drept, netemător și semeț. Și poate că în aceste zile de toamnă aurie, — atît de sadoveniană, prin luminile și bogăția ca și prin limpezimea de care-i dominată — au fost rostite de zeci și de sute de ori, aevea sau în gînd, vorbele amintite: „A trăit drept și cinstit, Bătrînul!"...

Într-adevăr, a trăit drept și cinstit Bătrînul, slujindu-și poporul cu abnegație și pînă la capătul zilelor. De aceea se și cuvine să-i aducem un ultim omagiu, plecîndu-ne în fața sa ca în fața unui părinte, urmînd ca și de-acum încolo să-i cinstim cum se cuvine, slujindu-ne și noi poporul, cu aceeași abnegație și pînă la capătul zilelor, ca niște oșteni de rînd.

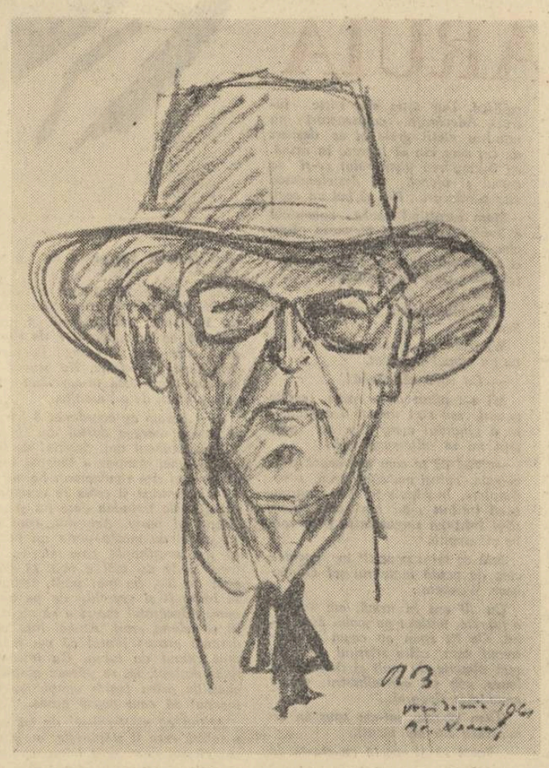

Radu Boureanu

ELEGIE LA MIHAIL SADOVEANU

Pe umbra lui încremenise ceasul
Și seva încetă să se mai suie-n
Livezile pe care le sădise;
Cînd între trunchiuri își oprise pasul
Ființa de venin a amintirii,
Cine-a venit și mi-a șoptit sub pleoapă,
Nu în auz, în scoica lui avidă,
Cuvîntul otrăvit ca o minciună,
Să văd, întîi, îngrozitoarea veste
În palida imagine de gheață
Ca să aud apoi cum îmi răsună
În pîlnia de piele ca în cornul
Care vestește orb sfîrșit de viață
La un cumplit alai de vînătoare?

Nu vers de umbră și de elegie
Ți-ași fi supus, ci sub năvod de stele
Moruni de alabastru, să se sbată
Sub valuri verzi cu puls de veșnicie;
Ași fi urcat pe trepte de balade
Ca sputnicii de azi spre sorbul lumii
Să mă întorc cu tot ce nu se vede
Înveșmîntat, să mă cuprindă ochii
Care-au văzut prin leaturile țării.

Mi-a spus un gînd c-a împietrit și umbra
Ceahlăului —, o lespede de gheață,
Din poale așternută pînă-n zare
Sub astru-ncremenit ca o privire
Însingerată de dureri solare;
Un cosmic ochi umanizat de jalea
Care îl pironise-n amintire.

O lespede de piatră sau de umbră
Care așteaptă să-i săpăm cu inimi
Pisania ce va străbate veacuri...
Dar pardosit e timpul cu imagini,
Cu blocuri mari de nestemate roce
Din care se desprind fapturi văzute,
Cîndva, sub dalta lui de verb pornite.

Pe umbra lui încremenise ceasul
Și-n trunchiuri, seva se-nălța să scadă
Cu pulsul chinuit sub scoarța veche-n
Livezile pe care le sădise.

Era între explozii vegetale
De crizanteme albe, violete,
Ca-ntr-un decor de Luchian — la treapta
Din urmă, colorată a durerii.

Așa-l voi ține minte, ca o navă
Culcat pe apa albă a odihnei
Și legănat pe lacrima imensă
Pornită-n plîns de apele Moldovei.

Eu am văzut orașul ca un fluviu
Încremenit și despărțit în ape
De carul lui de umbră, să-l petreacă
Spre somn ca două maluri nesfîrșite
Care se-ntunecau la despărțire.

Se scutura — Dumbrava Minunată —
A Toamnei — auzeam lumina moale
Tîrînd prin frunze rochia de aur...

Ofta prin frunze amintirea noastră.

VA TRĂI MEREU ÎN INIMILE NOASTRE

de prof. univ. Jean Livescu
rectorul Universității „C. I. Parhon"-București

Ne înclinăm adînc îndurerați, aproape fără să vrem să recunoaștem adevărul, înaintea corpului neînsuflețit al lui Mihail Sadoveanu, acest om atît de viu, care a creat atîta viață și pe care ne obișnuisem să-l considerăm nemuritor, ca natura și poporul al cărui strălucit rapsod a fost.

Fiu al plaiurilor din miazănoaptea țării, Mihail Sadoveanu și-a petrecut copilăria și tinerețea în mijlocul satului și al țăranilor, a străbătut toate colțurile patriei, învățînd să le iubească, să le cunoască pînă în cele mai mici amănunte, ca nimeni altul dintre contemporani, ca nimeni altul în întreaga noastră literatură. Observator atent, sensibil deopotrivă la poezia munților prăpăstioși, a clinelor domoale, a nesfîrșitelor cîmpii, a pîraielor năvalnice și a bălții line, a furtunilor năpraznice din codri și a tainicului foșnet al ierbii, ca și la suferințele semenilor din popor, pentru sufletul lor atît de bogat, pentru dulceața și farmecul graiului lor, Mihail Sadoveanu s-a impus din primii ani ca una din cele mai puternice figuri ale literaturii române. Operele lui evocă deopotrivă trecutul de luptă și de suferință al poporului, ca și viața țărănimii din vremea începutului de veac, exploatată, ținută în întuneric, umilită, ofensată — „dureri înăbușite", cum spune titlul unuia din volume, dureri în care mocneau ura și răzbunarea împotriva exploatatorilor, așteptarea și speranța dreptății, a pîinii și a libertății. Zugrăvirea zguduitoarelor drame din viața chinuită a țăranilor se împletește cu inegalabile tablouri de natură, pline de mișcare, de viață și de poezie. Acte de acuzare de un puternic realism sînt și imaginile de viață ofilită din mizerele tîrguri de provincie de odinioară, unde orice ființă cu aspirații spre lumină, orice simțire mai curată, erau sugrumate fără milă sau prăbușite în mocirla morală și spirituală pe care o oferea societatea burghezo-moșierească, deasupra căreia asemenea oameni cutezaseră să se înalțe.

Nimeni ca Sadoveanu n-a izbutit să zmulgă cuvîntului atîtea mlădieri și înțelesuri; sute și sute de pagini din proza sa egalează, prin intensa vibrare interioară, prin grava și suava lor melodie, cele mai frumoase pagini din poezia lirică românească.

Nu pot să nu-mi revină, în aceste momente de dureroasă reculegere, amintiri din vremurile de acum 40 de ani, cînd, elev al școlii normale de pe dealurile domoale ale Copoului ieșan, am avut fericirea să-l cunosc pe maestrul literaturii noastre. Era vecinul școlii și acceptase, cu inima lui plină de dragoste pentru popor, pentru tineret, să-și rupă din timp și să fie președintele comitetului școlar. Lupta vajnic cu indiferența regimului burghezo-moșieresc, cu lipsa de sprijin din partea autorităților, ca să asigure elevilor o hrană cît de cît ca lumea. Ochiul lui privea cu dragoste spre acelea dintre tinerele vlăstare care, pornite cu desaga din rîndurile cele mai necăjite ale țărănimii, aspirau spre focul sacru al cărții, cu gîndul de a duce mai tîrziu lumina ei în umilitele sate. Ne iubea, așa cum deseori spunea, ca pe copiii lui. Cărțile Maestrului erau lectura noastră cea mai dragă, ridicam cu sfială, cu recunoștință și admirație privirile spre titanul care în cărțile lui retrăia mai adînc ca noi viața părinților și fraților noștri din săracele sate moldovenești, cu încredere în forța de nebiruit a poporului, cu viziunea umanistă a unei izbăviri care va veni cîndva. Ca student i-am ascultat cu evlavie, în aula bătrînei Universități ieșene, glasul lui molcom, cetind din lucrări proprii, ca și din Ion Creangă, marele lui înaintaș. În lupta împotriva fasciștilor și huliganilor, care-l urau pentru democratismul și patriotismul lui, tot ce era mai cinstit, mai bun în studențime a făcut zid în jurul Maestrului.

În anii de după Eliberare, Mihail Sadoveanu și-a închinat activitatea de scriitor și de cetățean luptei poporului pentru socialism și pace. Mihail Sadoveanu a participat cu tot sufletul la marile evenimente care au marcat drumul deschis poporului nostru de Partidul Muncitoresc Romîn. Cu adîncă emoție îmi amintesc de 5 noiembrie 1950, cînd delegația noastră la Congresul pentru pace de la Varșovia a sărbătorit cei 70 de ani de viață ai maestrului Sadoveanu. Cuvintele calde de răspuns rostite atunci, încrederea lui fermă în viitorul luminos al poporului, al omenirii, în triumful luptei pentru pace a popoarelor, capătă o adîncă rezonanță azi, cînd trăim zilele grandioase ale Congresului al XXII-lea al P.C.U.S., cînd utopia fericirii umane visată de veacuri — visată și de umanistul Sadoveanu din frageda lui tinerețe scriitoricească — devine realitate palpabilă pe care o va trăi generația noastră. Cîntărețul patriei, al naturii și al omului din popor, scriitorul cetățean, care a iubit din totdeauna lumina, dreptatea, adevărul și demnitatea umană, care a urît tirania, opresiunea, întunericul forțelor sociale perimate, a devenit în anii de după Eliberare un fruntaș al luptei pentru socialism în țara noastră, un fruntaș al luptei mondiale pentru pace. ocupînd demnități dintre cele mai însemnate în viața publică, cîștigîndu-și mari merite, recunoscute prin conferirea unor înalte distincții naționale și internaționale.

Ne părăsește ochiul pătrunzător în realitate al genialului scriitor, pana măiastră avînd darul de a fixa pe vecie în cuvînt oamenii și locurile, mintea largă, cuprinzătoare a tot ce frămîntă pe om în strădania spre bine și adevăr, inima aprinsă de focul nobil al iubirii pentru poporul muncitor. Robustețea, echilibrul, armonia din ființa și opera lui Mihail Sadoveanu ne ajută să nu ne lăsăm copleșiți de durerea despărțirii.

Mihail Sadoveanu trăiește și va trăi veșnic în inimile noastre, ne va însufleți mereu prin marea sa creație, pentru a ne devota ca el poporului, progresului, păcii.

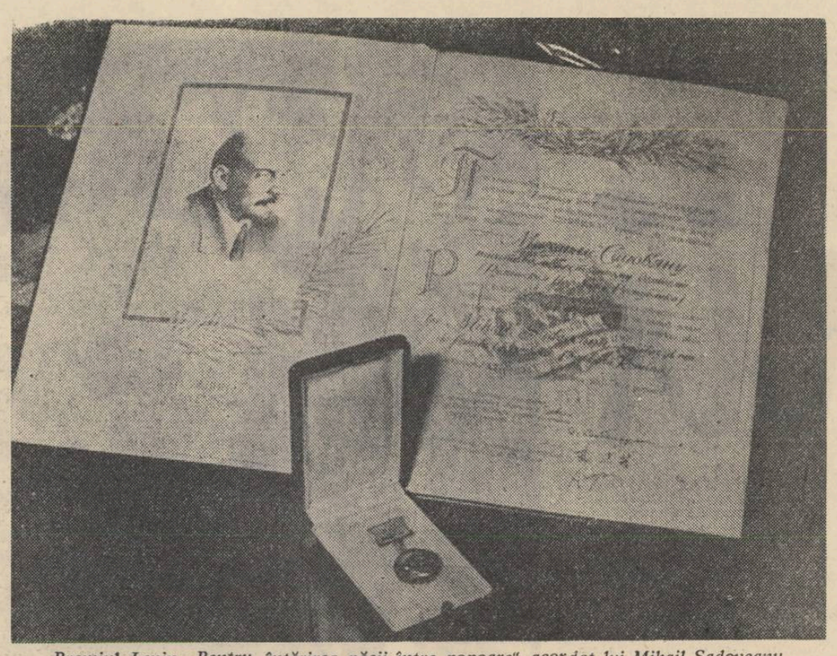

Premiul Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare" acordat lui Mihail Sadoveanu.

MĂREȚIA SCRIITORULUI ȘI A OMULUI

de Szemlér Ferenc

La 5 noiembrie 1961 urma să-l sărbătorim a 81-a aniversare. Dar spre regretul prietenilor și admiratorilor săi, spre ireparabila pierdere a literaturii — nu numai a celei române, ci a literaturii progresiste din lumea întreagă — el se afla, fără suflare, sub cupola Ateneului, mut și nu auzea uruitul tractoarelor de pe arăturile de toamnă, ce plutea peste pămînturile din marginea Bucureștilor, adus de susurul arțarilor ale căror frunze îngălbenite fremătau legănate de vînt.

În aceleași clipe, pe tot cuprinsul țării noastre și dincolo de hotarele ei, în toate părțile globului, în mințile și sufletele oamenilor, răsunau, cu aceeași sonoritate, cuvintele lui limpezi și frumoase. În clipele acelea, mii și mii, milioane și milioane de oameni scoteau din raiturile bibliotecilor cărți pe care le așterneau pe masa de lucru, sau sub lumina lămpii, și sorbeau cu nesaț înțelepciunea, omenia, măreția, eroismul, dreptatea și nădejdea într-un viitor mai strălucit, liber de orice exploatare, ce se revărsa aevea din filele tomurilor lui, de parcă erau rostite prin viu grai.

Gîndurile exprimate în timpul lungei și activei sale vieți, în limba neamului său, pe care — cu modestia caracteristică sufletelor și minților deosebite — le destinase numai poporului său, au fost tălmăcite în limbile arabă, armeană, azerbaigiană, bengală, bielorusă, bulgară, cabară, cazacă, cehă, chineză, chirghiză, coreeană, daneză, ebraică, engleză, estonă, finlandeză, franceză, germană, gruzină, italiană, letonă, lituaniană, maghiară, norvegiană, olandeză, persană, poloneză, rusă, slovacă, spaniolă, suedeză, turcmenă, tadjică, ucraineană și uzbecă.

Încă din 1937, ca o privire retrospectivă și ca o „Ars poetica" ce întrezărea viitorul, el spunea: „Bucuria și mîngîierea acestui popor au fost un cîntec și o legendă în curgerea atîtor veacuri triste. Bucuria mea a fost să le găsesc.

Durerea lui, pe care am constatat-o oriunde în zeci de ani, e acest pămînt de care e legat printr-o robie a muncii de milenii. În această parte bogată a lumii, „pămîntul cu îndestulare" a fost aspirația lui socială, și cine cunoaște istoria acestei chestiuni în ultimul secol știe cît de aspru și de nedrept a fost tratat muncitorul de pămînt. Arța și datina rămîn o podoabă a sufletului lui valabilă totdeauna, deci și în acest veac, pe cînd starea lui materială nu se mai acordă cu timpul".

Prin opera lui, Sadoveanu nu s-a mulțumit să producă doar plăcere și desfătare, ci a vrut să-i impresioneze și să-i influențeze pe oameni. Ca un adevărat artist și creator, el a realizat ambele țeluri simultan, într-o unitate ce numai teoretic poate fi disecată. Dar influența operelor sale a depășit slova tipărită, a trecut dincolo de sfera limbii lui materne și de hotarele patriei sale, tocmai pentru că podoabele estetice ale creației sînt susținute de fermitatea ideologică a gîndirii artistului. Fără îndoială, criticii și istoricii literari eruditi au dreptate cînd remarcă meritele artei lui narative, munca sa de creator al romanului istoric în literatura română, tainele limbii sale. Însă, lumea întreagă a remarcat această operă pentru că aude pulsînd în ea bătăile inimii unui popor întreg. „Bordeienii", „Venea o moară pe Siret", „Baltagul", „Mitrea Cocor", „Nada Florilor", „Nicoară Potcoavă", apoi cele două volume de nuvele „Instigatorul" și „Ochi de Urs", și mai ales grandioasa trilogie istorică „Frații Jderi", toate încătușează pe cititor pentru că în ele se ascunde o atitudine nemărturisită, un imbold și un stimulent care-l duce plin de elan și dăruire pe calea trasată de scriitor.

Nu numai în literatură, ci și în politică, în știință și în artă, oamenii mari se caracterizează prin intuirea și cunoașterea năzuințelor poporului lor. Dacă ne mărginim numai la arta cuvîntului, cam așa ne închipuim pe autorul sau autorii legendari ai „Odisseii" și „Iliadei". Așa au scris Balzac, Dickens, Lev Tolstoi, Jokai și Moricz Zsigmond, așa a scris Romain Roland. Vreau să spun că — indiferent de temă, de ideea fundamentală, de povestea sau de întîmplarea ce se desfășoară în jurul eroilor — în creația lor, acești scriitori au urmărit întotdeauna, în mod conștient, exprimarea unui sentiment, a unei concepții de viață, a unei anumite idei. Acest sentiment, această concepție de viață și această idee constituiau tocmai problema principală ce frămînta în perioada respectivă poporul, colectivitatea, clasa socială respectivă, sau se lega indisolubil de viața lor.

Poate că o simplă privire superficială n-ar putea aduce citatele necesare în sprijinul acestei afirmații. Adevărul este că o asemenea legătură se face prin mii de implicații, întocmai ca relația dintre bază și suprastructură. Și totuși, nu este întîmplătoare concordanța între trăsăturile caracteristice ale creației artistului și evenimentele importante din biografia cetățeanului. Cercetătorii vor lămuri definitiv aceste probleme. Eu însă, adeseori, identific evenimentele istorice cruciale care determină orientarea conștientă a vieții și activității scriitorului, căci ele reprezintă în bună măsură cauza preocupării sale pentru binele obștesc.

Nu este întîmplător faptul că, la începutul carierei sale, abia după cîțiva ani de activitate, adversarii ideilor progresiste i-au pecetluit scrierile, calificîndu-le „imorale". După cum nu este întîmplător nici faptul — evident pentru toată lumea — că răscoala țărănească din 1907 a găsit în el un vajnic apărător al țăranilor asupriți și exploatați. Și de data aceasta autoritățile, fără șovăire, și-au exprimat neîncrederea în ceea ce-l privea — dar s-au mărginit doar la o percheziție. S-ar putea crede că renumele literar, titlul de membru al Academiei și popularitatea aveau să-l abată de la orientarea lui inițială. Dar iată că în anul 1937 se pornește din nou prigoana împotriva lui, de data aceasta din partea fascismului care simte în el un puternic adversar. În coloanele ziarelor cu tendințe progresiste, Sadoveanu continuă însă să-și manifeste fidelitatea față de ideile sale. Sosește ziua Eliberării, și, printre primii, el iese în arenă pentru instaurarea orînduirii democratice, apoi pentru înfăptuirea tuturor planurilor și acțiunilor Partidului.

Aici nu-i scriem biografia, de aceea nu enumerăm datele biografice ale militantului pe tărîm obștesc de la Eliberare și pînă azi. Cele cîteva fraze de mai sus vor doar să fixeze jaloanele continuității nezdruncinate ale unei atitudini de o viață întreagă. Ele vor doar să arate că activitatea lui literară și obștească n-a fost întîmplătoare. El și-a putut îndeplini cu cinste sarcinile ce-i reveneau în Consiliul Mondial al Păcii, în Comitetul pentru atribuirea Premiului Internațional Lenin, tocmai pentru că rădăcinile activității sale de scriitor erau înfipte adînc în hotărîrea sa de a lupta cu eroism pentru binele obștesc. El a putut ocupa cu cinste posturile ce prin firea lucrurilor îi reveneau în viața politică a țării, în Academie, în Uniunea Scriitorilor etc., pentru că prin operele sale n-a căutat doar să-i amuze, ci să-i convingă pe oameni.

De ce idei anume voia să-i convingă?

Voia să-i convingă de frumusețe, de bunătate, de dreptate. Voia să-i convingă de crezul său, pe care în anul 1946 l-a mărturisit astfel:

„Naționalismul avea aerul să mă revendice pentru tot ce era pitoresc și specific românesc în opera mea. Însă în aceeași operă a fost întotdeauna prezent protestul împotriva patriotismului de vorbe și de paradă. Dragostea pentru poporul și țara mea, pe de altă parte, nu avea ca contrapondere ura împotriva altor popoare. Niciodată n-am fost ostil altor neamuri; am socotit pe oameni — mai ales pe cei care sufăr — frați ai mei, ori de ce neam și confesiune ar fi fost".

El a urît asuprirea. A urît asuprirea burghezo-moșierească, exploatarea care a dăinuit atîtea decenii și în timpul vieții lui. Dovada acestui simțămînt se poate găsi în multe pagini ale operei sale, după cum se poate vedea și într-un document păstrat sub sticlă la Muzeul de Istorie a Partidului. Este vorba despre legea care consfințește proclamarea Republicii Populare Romîne. Actul este semnat de Mihail Sadoveanu, Președintele Marii Adunări Naționale.

Operele și faptele sale vor arăta generațiilor viitoare măreția scriitorului și omului. Amintirea lui trebuie să fie pentru fiecare om al muncii și pentru fiecare cetățean un îndemn să-și pună toate puterile în slujba poporului.

VEȘNICIE

de Dan Hăulică

Sînt destine care nu acceptă sfîrșit, cum nu dau impresia să fi avut începuturi. Mihail Sadoveanu a intrat nesoțitor în literatură, fără orgoliu, dar și fără teamă. Întîiile lui volume au fost mai mult decît un **debut**; încrederea calmă pe care începătorul o purta **timpului**, anilor, era, de asemenea, atitudinea unui scriitor matur. Pasul lui de adolescent — își amintește un prieten — „bătea ca un metronom în noaptea liniștită": anunța o răbdătoare certitudine. Încă în vremea celor mai firave încercări, „așteptam — spune Sadoveanu — să-mi treacă uceniciа și să îmbătrînesc". De fapt, așteptа — și a atins-o curînd — acea plenitudine egală, sigură de sine, care nu trădează, la un autor, numărul anilor. Nu ținem minte un Sadoveanu tînăr, deși există destule fotografii din vremea începuturilor și adolescenței. Peste aceste imagini proiectăm involuntar imaginea omului masiv în care timpul a crescut majestuos, a omului care a luat în sine ceva din bătrînețea fără termen a munților și a lunii. „Îl voi slăvi în cîntec cum pot slăvi doar Luna", a scris despre el un poet ales cum era Labiș. Față de această durată solemnă, grandioasă, pe care-o încorporează opera sadoveniană, moartea creatorului pare că-și pierde din dureroasa ei realitate. Cum creștetul înălțimilor himalayene e inaccesibil norilor, ei formînd pe dedesubt o barieră între lume și muntele fără seamăn de înalt, tot astfel acest mare destin își păstrează neatins înțelesul superb, peste moartea care a mîhnit poporul nostru întreg, acum cîteva zile. Dacă n-ar fi fost veghea tristă la căpătîiul său și înmormîntarea, cu realitatea ei precisă, am crede că Mihail Sadoveanu a putut dispărea în negura unei furtuni, la fel cu întemeietorii legendari ai unor mari așezări, ai unor mari civilizații; că s-a tras dincolo de ochii noștri, pentru a se pierde în vreun tărîm nepătruns și vrăjit, pe o cărare de taină, lîngă vreun Izvor Alb care vuiește în eternitate.

Figura lui cheamă visarea mitologică, pentru că în acest scriitor vorbește „mai mult decît o scurtă și trecătoare experiență individuală". Ibrăileanu înțelesese insolitul acestei situații: un om ca toți oamenii, pe care-l întîlnea aproape în fiecare zi, cu preocupări ca ale fiecăruia dintre noi, stătea la distanța fantastică pe care-o puneau în el secole de sensibilitate supra-individuală; el aduna în sine amploarea cetoasă a unui întreg folclor. Într-o creație care nu se bizuie pe ritmul epic, pe **invenția** întîmplărilor, Sadoveanu a atins **marele stil epic**, acela care dă impresia — cum scria Hegel — că „poemul s-ar cînta singur, că edificiul ar crește singur, fără ca autorul să urce în vîrful lui". Poemul sadovenian pare, într-adevăr, înzestrat cu această virtute miraculoasă, deși autorul nu se ferește să spună **eu**. Dar spune **eu**, nu suindu-se trufaș în vîrful edificiului său, ci cufundîndu-se în temelii, amestecîndu-se cu viața vastă, a celor mulți și a naturii. Ființa lui lirică s-a voit asemenea rădăcinilor anonime, nebiruite, din care pornește cîntarea vibrantă a pădurii. Nu **faptele** cresc de la sine în opera sadoveniană, dîndu-i **obiectivitatea** fundamentală: lirismul însuși e impersonal, cum este numai măreția epică. Dacă o linie narativă s-a frînt într-o pilpîire lirică, Sadoveanu n-a încetat de-a fi obiectiv; lirismul tocmai prilejuiește o ieșire din timpul individual al unei narațiuni determinate, al unor personaje anumite — în timpul larg, al tuturor. Dacă în mijlocul unei acțiuni, cineva își ridică grav ochii spre constelații sau simte, în prezentul trăirii lui, o înfiorare de trecut, aceasta se întîmplă pentru ca scriitorul să-i facă pe oameni a comunica în unitatea lumii, peste vreme și peste locuri, peste destine. Un bărbat povestește la un han niște isprăvi vitejești, — ca în paginile care deschid **Nicoară Potcoavă** —, și povestirea nu se așterne întins: de fapt, ea se repercutează misterios în repetiții visătoare și emoționate, în întrebări care-o trec pe portativul altor suflete. Unda de amintire care se revarsă în prezentul povestirii, **trecutul** care-și aduce adierea neașteptat printre oameni, sînt, pentru prozator, moduri de a-și dilata universal simțirea, de a îmbrățișa cu mare amploare existența. Ca Prometeul lui Goethe, scriitorul ar fi putut spune: „Sînt etern pentru că exist". Timpul sadovenian e deschis la infinit, pentru că scriitorul a trăit existența cu această impresionantă vastitate sufletească, la acest nivel de impersonală și profundă simțire.

Cine înglobează în ființa sa rînduri nesfîrșite de oameni, știe glasul durerilor străvechi și al speranțelor care apropie viitorul. Contemplînd vremile apuse, Sadoveanu n-a uitat suferințele plugarului necăjit care cereau, sub ochii lui, dezlegare. El s-a întors spre trecut, ca să se umple de sănătatea, de „puterea acestui pămînt"; dar a îndreptat spre viitor, tot mai generos, talentul său magistral. Bunătatea lui zîmbea înefabil zilei de mîine; el o **chema**, prin acțiunea sa prestigioasă. În zilele hotăritoare care i-au urmat lui 23 August, Sadoveanu a vestit ceasul nou al istoriei noastre.

Nimeni, nici un scriitor nu și-a întipărit prezența, precum Sadoveanu, în peisajul românesc. El este pretutindeni, pe unde l-au condus drumurile lui neobosite, amestecat cu șoapta vînturilor și cu vuietul rîurilor. Un poet l-a numit „duhul întrupat al naturii românești".

Sadoveanu, însă, n-a căutat numai natura, ci și prietenia cu oamenii; sufletul lui era deschis înțelepciunii umaniste a veacurilor. În poieni unde pasc zimbri și se ivesc zînele liniștii, el s-a retras de atingerile înjositoare ale unei societăți nedrepte. Natura lui, feciorelnic sălbatică, este un cadru unde se poate visa o existență de mîndră omenie și dreptate; un cadru pentru o gîndire umanistă ca aceea a lui Sadoveanu. **Natura lui nu-i evadare din orice cultură, ea stă sub semnul unor valori auguste.** Ceahlăul, de altminteri, cu care Sadoveanu a fost ades asemuit, este și el nu numai un masiv care se ridică brutal către cer; căci cînd îl urci, cînd ai ajuns pe platou, pășești înfiorat pe lespezi ca de templu: într-un peisaj care nu pare doar elementară natură, ci și realitate nobilă a culturii. Ceahlăul e un munte unic; plutașii și ciobanii — scria odată Sadoveanu — îi zic simplu **muntele**; numai lui, nu și înălțimilor din jur, fiindcă el concentrează întreaga geografie alpină a acelei zone. Tot astfel Sadoveanu va rămîne un punct unic în peisajul nostru sufletesc, concentrînd geografia morală a unei țări. El n-a murit, pentru că o țară întreagă nu poate să moară.

SCRIITORUL PATRIOT

de Valeriu Rîpeanu

Mihail Sadoveanu a mărturisit întotdeauna un adevărat cult pentru înaintașii săi. Din cuvintele pe care le-a spus de-a lungul anilor despre cei ce i-au premers în literatură, criticii au detectat unele din izvoarele artei sale, au stabilit filiații, apropieri și deosebiri. Dar mai presus de toate ni se pare că respectul pe care Mihail Sadoveanu l-a dat cu consecvență valorilor naționale, definește una din trăsăturile sufletești ale omului de geniu. Cel care a reușit să urce culmile cele mai înalte ale creației, are conștiința clară a faptului că opera lui a fost pregătită de generațiile ce l-au precedat, iar uneori de truditori modești și în aparență neînsemnați. Sadoveanu ca și Mihail Eminescu, ca și George Enescu au infirmat primii teoriile celor ce s-au încumetat să susțină apariția din neant a geniilor în culturile fără tradiții îndelungate. Mulți ani după ce Eminescu a publicat „Epigonii", critici și publiciști s-au străduit să demonstreze lipsa de valoare și însemnătate a numelor citate în prima parte a poemului, cheltuind în acest sens multă energie și făcînd o adevărată risipă de argumente. Dar „Epigonii" rămîn și astăzi o lecție de înalt patriotism, o dovadă de încadrare a poetului în sfera unei culturi care, chiar dacă nu produsese pînă atunci personalități de geniu, pregătise prin truda unor oameni harnici și de bune intenții, apariția marii personalități creatoare.

Toate figurile reprezentative ale culturii noastre au văzut opera lor în continuarea unei tradiții, chiar dacă ei au revoluționat domeniul în care s-a aplicat geniul lor. Eminescu a avut un acut simț al valorilor produse prin veacuri de acest popor și totdeauna și-a privit opera în succesiunea ei istorică. Enescu — care a fost privit cel mai adesea ca o apariție inexplicabilă — nu s-a considerat niciodată rupt de opera înaintașilor săi. Dedicînd, în 1940, una din creațiile apogeului său componistic lui Eduard Caudella, el își exprima astfel respectul față de unul din aceia care s-au aplecat înaintea sa asupra comorii folclorului românesc.

Din acest punct de vedere Mihail Sadoveanu a fost un adevărat Goethe al culturii noastre. Nimeni altul, afară poate doar de Nicolae Iorga, nu s-a oprit cu atîta insistență asupra „anilor de ucenicie", căutînd să detecteze și să explice tot ce datorează înaintașilor și contemporanilor lui. Mihail Sadoveanu nu s-a sfiit niciodată să arate de unde vin sursele impunătoare ale creației sale. Nu s-a sfiit să arate ce datorează cutărui dascăl modest dintr-un tîrgușor de provincie sau vreunei reviste literare efemere peste paginile căreia mai trecem astăzi doar din interes pur istoric. De aceea, cel care vrea să cunoască într-adevăr modul în care s-a constituit, în anii de formație, personalitatea lui Mihail Sadoveanu va trebui să parcurgă întreaga cultură românească. Pentru că fără această cunoaștere în amănunt a tot ceea ce au creat contemporanii și înaintașii lui nu vom putea să explicăm acest uriaș proces de sinteză care a dăruit poporului romîn o operă nepieritoare.

Afirmînd trăinicia și continuitatea unei culturi, apreciind la justa valoare lucrările dăruite de oamenii de seamă ai acestui popor, lăudînd nu o dată fapta entuziaștilor și opera inspiraților, Mihail Sadoveanu ne-a dat și astfel o pildă de înalt patriotism. Pentru că în trecut apărarea tradițiilor culturii românești clasice însemna în mod implicit o atitudine ofensivă nu numai împotriva celor ce încercau să privească aceste tradiții zîmbind cu superioară îngăduință, ci și împotriva acelora care vroiau să le coboare în abisurile uitării. Cu autoritatea și gravitatea cuvîntului său, Mihail Sadoveanu a readus înaintea contemporaneității toate autenticele valori naționale cu sentimentul că ele sînt mereu vii, mereu actuale, mereu prezente.

Înțelegerea lui Mihail Sadoveanu, scriitorul-patriot, nu poate face abstracție de această atitudine pe care cu atîta nobilă consecvență a promovat-o de-a lungul rodnicei sale vieți.

ÎI VOM RĂMÎNE UCENICI CREDINCIOȘI

de Ștefan Luca

Așa s-au petrecut lucrurile. De săptămîni întregi băteam cîmpia Crișului Alb, cutreeram cărările de pe coasta abruptă a dealurilor din josul Ineului și Bocsigului, pînă la Șebiș. Ploua într-una, mărunt, eram uzi pînă la piele, extenuați de marșuri, de noroi, nu cunoșteam alt adăpost decît șirele de paie, ori căpițele de fîn. Nu se plîngea însă nimeni. Eram pe front, izgoneam fasciștii din țară și nimic nu ne putea împiedeca s-o facem cu îndîrjire și ură. Satele erau pustii, nopțile de catran, zilele umede și cețoase. În noiembrie 1944 răbufnitul tunului se îndepărtase. Unitatea se refăcea, la marginea Ineului, într-o fermă cu acareturile pe trei sferturi distruse. Țin minte că nu exista nici o vită, nici o mobilă, doar într-un șopron, am găsit aruncate maldăre de mac.

În asemenea împrejurări ne-am reîntîlnit cu Sadoveanu. Căci într-una din odăile slugilor am dat peste două cărți: „Hanul Ancuței" și „Cocostîrcul albastru". Spun că ne-am reîntîlnit căci le-am citit cu voce tare, în colectiv. De luni întregi nu pusesem mîna pe-o carte, de ani întregi nu revăzusem coperta sobră a „Hanului Ancuței". Uitasem chiar că acasă, între puținele mele cărți și manuale de școală, se aflau cîteva caiete de însemnări, de încercări, de experiențe timide în meșteșugul prozei. Mă despărțisem de ele cu părere de rău. Mi le reaminteam după mai bine de un an, socotindu-le naive și în același timp nesăbuite. Rămăsese numai, vagă, dorința, visul de-a continua încercările, de astă dată crezînd că am dobîndit și o mulțumitoare experiență a vieții. Și-n timp ce întîmplările de la hanul străvechi de pe apa Moldovei se depănau, ascultate în tăcere, mi-am dat seama că mai am, mai am multe de învățat de la meșterii mei, multă hîrtie de înnegrit și peste multe răstimpuri de îndoială am de trecut. Iar între meșterii mei la loc de frunte era el, Sadoveanu. De multă vreme, de fapt de la începutul începutului, din timpurile cînd încropeam rezumate la „lectură particulară" în caiete dictando, istorisirile lui, stîngaci prescurtate, le citeam și le reciteam mereu.

Niciodată însă n-am înțeles cît de copleșitoare, cît de uriașă poate fi forța cuvîntului scris, ca în serile de lectură cu voce tare de-atunci, în care soldații unei companii ascultau întîmplarea de la „fîntîna dintre plopi", sau sufereau alături de Constantin Moțoc, cumplitele cazne pentru semeția lui... O sută douăzeci de oameni simpli, din patru colțuri de țară, așezați în paie, printre puști și ranițe, nemișcați ceasuri întregi, ascultau vrăjiți. Din cînd în cînd, ca un ecou depărtat, călătorind spre noi prin ploaia cernută prin sită deasă, răbufneau loviturі de tun...

De acest episod îmi aduc mereu aminte. El m-a învățat că o carte trebuie nu numai scrisă simplu și frumos, ea urmează să fie și cetită. Valoarea numai astfel i se poate măsura și măsura valorii certifică durata vieții ei în inima și mintea cetitorului. Sadoveanu e o culme, așa cum ades s-a mai spus. Nimeni ca el n-a folosit unealta miraculoasă, cuvîntul meșter, stăpîn ca el.

În nenumărate dăți am întîrziat cu paginile cărților lui, nopțile, Școlărește, desfăceam fraza sculptată cu neîntrecutu-i meșteșug, în propoziții, atribute și circumstanțiale. Credeam, de fiecare dată, deși de fiecare dată mă înșelam, că un rîu poate fi despărțit în maluri, albie, apă și curenți, ca să-i descoperi secretul. Făceam observații de natura: cele mai multe-s „coordonate", rareori apare „care", „pentru că"... Reușeam doar să constat că farmecul „curgerii rîului" nu se poate descoperi astfel. Morfologia și sintaxa îmi dovedeau doar că, chiar oprită în loc, limba aceasta e desăvîrșită, că nimeni n-a atins acest pisc; dovedeau doar cît de simple-s toate așezate, la locul lor. Miracolul trebuia căutat în altă parte.

Și-n aceste căutări (care de altfel nu-s de loc inutile, dimpotrivă) îmi venea în minte o poveste cu meșterul și ucenicii lui. (Poate să fie o fabulă. Oricum ar fi). Meșterul le-a spus: iată rindeaua, geaiașul, dalta, iată firezul și scîndura. Cu astea lucrează tîmplarii. Și le-a arătat cum trebuie mînuite fiecare din ele, cum se netezește lemnul, cum se îmbină. Le-a arătat de-a fir a păr toate. Ucenicii s-au apucat cu rîvnă să învețe. Au geluit, au potrivit, au desfăcut și iar au îmbinat, dar lucru ca meșterul lor tîmplar n-au izbutit. Le scăpa ceva, un ceva care nu ținea nici de rindea, nici de firez... Iar, la plîngerile lor că nu reușesc, că sînt descumpăniți și descurajați, meșterul le-a replicat:

— Cunoașteți-le și mai bine. Și uneltele și lemnul sînt de mare folos. O să vă prindă însă și mai bine, dacă veți ști, de la început, ce anume vreți să făuriți. Asta-i cel mai de seamă lucru. Începutul însă-i, dragii mei, stăpînirea uneltei. Fără asta nu se poate.

— Și după ce-am învățat, și tot nu iese?

— Atunci înseamnă că nu sînteți buni tîmplari. Nu știți încă ce anume vreți să făuriți.

Neîntrecutul meșter ne-a sfătuit de fiecare dată că e obligator să ne stăpînim bine unelte. Tot el ne-a spus într-un rînd să nu credem că aceasta înseamnă totul, că mai este ceva de seamă în arta scrisului. Cel mai de seamă lucru e să nu-ți faci din scris un scop ci un mijloc de comunicare, să ai ce spune oamenilor, să nu uiți niciodată de funcția socială a literaturii. Pentru asta cunoașterea nemijlocită a vieții oamenilor muncii e o condiție esențială. Această cunoaștere se realizează neîntrerupt, dacă scriitorul e necontenit în mijlocul vieții, trăind bucurii și tristeți, împlinîri și insuccese ca orișicare altul dintre semenii săi. Ne sfătuia ades să ne însușim o ocupație obișnuită, pe lîngă scris, dacă vrem ca să înfăptuim ceva cu adevărat folositor. Tocmai pentru a ne realiza neîntrerupt...

În toată amploarea și plenitudinea ei, opera monumentală, unică în literatura noastră, și unică în literatura universală, opera marelui nostru scriitor e o pledoarie neîntrecută spre apropierea nemijlocită de viață și de frămîntările poporului muncitor. El a stăpînit ca nimeni altul taina de-a folosi firesc culori și miresme, îmbinînd, în cel mai strălucit veșmînt de limbă românească, istorisiri, povești, înviind veacuri îndelungi de luptă, dezvăluind realitățile crude ale orînduirii burghezo-moșierești, vestind noua orînduire, socialistă, fiind mereu legat de poporul de la Carpați și Dunăre...

„Mă simt și eu, ca și alții, înrădăcinat ca un arbore din acele păduri..." a scris el.

De aceea, marea lui operă nu va cunoaște moartea.

Gheorghe Tomozei

Sadoveanu

Acum, cine va mai risipi frunza
căzută în noi, peste noapte,
frunza miezului de toamnă,
frunza amintitoare de foc, de liniște și de pămînt?

La Hanul Ancuței,
unde nu mai e Ancuța de odinioară,
și nici Ancuța cea tînără,
unde nu mai e nici o Ancuță
și unde nici hanul poate că nu se mai află,
ci numai un plop retezat de lună,
o lespede de tîntînă
și cioburi de lut, cioburi de vin și de noapte,
ori poate numai o frunză galbenă
la fereastra căreia bat drumeții, tîrziu,
am rămas pînă-n zori...

Am găsit acolo un duh de poveste,
cîntece zvîrcolindu-se-n cenușa cuvintelor,
— poeme de aur —
șiruri de cai, ca niște hotare mișcătoare, de țară,
pulberi de bătălii,
umbre de fum,
anotimpuri...

...Și așa, fără de veste.
am înțeles că nu mai pot risipi frunza
căzută în mine, peste noapte,
fiindcă o dată cu frunza,
s-au năruit peste mine arborii goi,
și văzduhul curs prin cuiburile sparte.

Am strîns la piept cîntecele,
— ale copilăriei și ale bărbăției noastre —
iar pe uriaș l-am dus să doarmă
în toamnă, în stele,
alături de teiul mereu înflorit
al celuilalt Mihai,
avînd în preajmă
— departe, și nici prea foarte —
umbra subțire, dureroasa umbră a unui pui de cerb...

L-am îngropat așa cum am îi îngropat un munte,
în lut,
așa cum am îngropa delta, în strigătul înnebunit, al păsărilor,
și pădurea, în amintire...

Bateți la porțile hanului — frunză
și priviți prin fereastra aburită:
uriașul e acolo!
Deschideți scorburile fumegînde ale sufletului,
deschideți ochii, prieteni...

Uriașul e alături de noi...

octomvrie — 61.

S. Dangulov

Ochii

Vi s-a întîmplat vreodată ca, întorcînd capul, în mijlocul unei săli mari, cufundate în întuneric, să vedeți pe neașteptate niște ochi? Fie că radiază lumina lor interioară, fie că reflectă o insesizabilă lumină din afară, ochii aceștia ard și străpung întunericul. Atît de puternic le este focul, încît ți se pare chiar că le-ai deslușit culoarea. Da, sînt de un cenușiu deschis, aproape albi, ușor încețoșați. Ce foc poartă acești ochi, ce scînteie strălucește în ei: a bunătății și dărniciei sau a ostilității?

Multe vorbe, în noaptea aceea, se spuneau din inerție:

— La mulți ani, mult noroc, domnilor!

— Mult noroc? Mulți ani?..

Nu era ușor să croiești un rotocol curat în stratul gros de gheață care acoperea fereastra: gheața era groasă. Afară era vînt și ningea. Un felinar clipea mereu, de parcă de la naștere i-ar fi fost hărăzit doar să clipească. De pe un panou de reclame vîntul smulsese un afiș și izbea cu el de parcă ar fi fost din tablă. Din cele trei cuvinte de foc de pe afiș rămăseseră numai două, dar sensul lor era de nezdruncinat: „...putere — Sovietelor! Sovietelor! Sovietelor!..."

— La mulți ani! Să bem pentru ziua de mîine.

Ziua de mîine? Dar ce ne rezervă această zi de mîine?

Aici ea va începe, o dată cu zorile palide, aproape de ora opt. Cum va fi această zi care inaugurează un an nou și poate chiar o eră nouă? Ce va scoate ea la iveală? Cu siguranță alte culori ale pămîntului și cerului, alte forme de nori, altă aureolă... Cum va fi această zi?

Ziua a venit, dar natura nu i-a vestit începutul printr-un fast deosebit. Cerul Petrogradului, ca de obicei în această perioadă, era plumburiu; culorile erau șterse, cenușii-liliachii, cum sînt apele Nevei toamna (Neva încă nu înghețase) ca și cerul și piatra, ca și cheiurile Liteinii și Nevski.

În treacăt fie zis, în dimineața zilei de 1 ianuarie cheiul Nevski era neobișnuit de pustiu. Ajunsesem pe cheiul Liteinii, cînd, de după un colț apăru un grup zgomotos de tineri. De altfel nici nu puteai fi numit grup, căci erau numai trei: doi bărbați și o femeie.

— Hallo, tovarășe Ribakov! Vino la manej!

Era o dimineață posomorită, și în ceață nu se distingeau fețele, dar silueta lui John Reed, spatele acesta înclinat, umerii lați și pasul lui ferm nu puteau fi confundate.

— Da, da, vino la manej! Acolo o să fie astăzi jumătate din Petrograd.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Lenin! Tovarășul Lenin...

Reed grăbi pasul și traversă repede linia de tramvai. Femeea abia reușea să se țină după el. Era subțirică, și pe cap avea o claie de păr pe care pălăriuța abia se ținea. Pantofii ei aveau tocuri nemaipomenit de înalte, „franțuzești", iar mîinile le ținea ascunse într-un manșon din blană neagră-cafenie de sconx. În urma lor venea un uriaș. Într-adevăr, era foarte înalt omul acela cu ușancă și care mergea cu mîinile vîrîte în buzunare, legănîndu-se caraghios și mișcîndu-și capul în ritmul pașilor. Ceva greu de sesizat (care nu era croiala paltonului, nici căciula, nici fularul) trăda în el un compatriot al lui Reed.

— Vino la manej! Lenin! — îmi strigă iarăși Reed.

Dar a pătrunde în manej nu era un lucru ușor. Pe toate străzile din jur stăteau mulțimi de muncitori înarmați, autocamioane, mașini blindate. Înăuntru n-ar fi avut unde să cadă un ac. Făcliile fumegau, și umbre negre se mișcau de la un zid la altul. Beretele marinarilor, căciulile cenușii ale soldaților trase pe urechi (în sală doar vîntul dacă nu sufla, că frig și umed era ca și pe stradă), șepcile muncitorilor de la uzinele Putilov, Baltiiski, Sestroreț'k, șepcile moi de stofă și gambetele funcționarilor, iar deasupra, ca un fum, ca o ceață — baionete, o pădure de baionete. Ce mai tura-vura, aici se adunase Piterul înarmat, prin a cărui voință și vitejie a fost înfăptuit Octombrie.

— Lenin!

Izbucniră tunete de aplauze, și manejul parcă se despică. Da, am simțit fiziceste cum mulțimea ce umplea manejul se dădu înlături (așa cum se despică un sloi de gheață, lăsînd să se zărească o fișie de apă curată) și pe poteca îngustă, ivită în mijlocul mulțimii, Lenin se îndreptă spre tribună. Mergea repede, cu mîna ridicată în chip de salut. Ajunse la mașina blindată din centrul sălii, care trebuia să servească drept tribună, se întoarse și aruncă o privire atentă asupra sălii. Fețele oamenilor care veniseră aici în această zi de Anul Nou nu aveau nimic sărbătoresc. Era cu neputință ca acest lucru să nu-i atragă luarea aminte, Nimic sărbătoresc.

Abia atunci am observat că Lenin nu venise singur. Lîngă el se afla sora sa Maria Ulianova (o văzusem și altă dată alături de Lenin). Îl recunoșteai ușor pe Nikolai Podvoiski, într-o scurtă de piele deschisă la gît. Oricît am căutat să-l descopăr pe Reed, n-am izbutit, deși însoțitorul său (cel înalt cu ușancă rusească) cu care Reed mersese spre manej se afla chiar lîngă mașina blindată. Prietena lui cea subțirică, cu micul ei manșon, era și ea acolo. Dar cine putea fi omul acesta înalt, cu căciulă: un scriitor care se încumetă să spună adevărul despre revoluția rusă, un tînăr sociolog care scrie un tratat despre forțele motrice ale bolșevismului, sau un tolstoian cu suflet viteaz, în veșnică căutare? De altfel, dacă n-aș fi știut că acest om este un prieten de-al lui Reed, l-aș fi luat drept un învățător de la țară, venit în capitală de pe malurile Dvinei sau Okăi (avea ochi de o culoare atît de deschisă cum poți întîlni numai în nordul Rusiei).

Mitingul a fost deschis de Podvoiski, care i-a dat cuvîntul lui Lenin.

Lenin se urcă fără un efort vizibil pe aripa automobilului blindat, apoi pe platforma formată de radiator, de acolo pe acoperiș, și apăru în turelă.

În sală se auzi un murmur puternic, iar apoi se așternu o liniște desăvîrșită. Lenin începu să vorbească.

Sala era uriașă, dar glasul lui Lenin răsuna peste tot.

În cuvîntarea sa simțeai forța atotbiruitoare a convingerii, care nu lăsa pe nimeni indiferent. Această convingere era în toate: în puterea argumentelor sale, în logica lor, în ritmul cuvîntării, în privire, în gesturi, în întreaga înfățișare a omului care în clipa aceea nu dorea nimic cu mai multă ardoare decît să transmită oamenilor credința sa.

Lenin vorbea despre lucruri simple și minunate: despre viitorul nostru luminos și lupta pentru acest viitor — luptă care deocamdată e crîncenă și singeroasă — despre curaj, despre faptul că cei puternici trebuie să-i sprijine pe cei slabi, să întărească credința la cei care șovăie, și să stringă rîndurile, să le stringă cu orice preț.

Mă uitam în sală. Era slab luminată. Se vedea numai automobilul blindat de pe care vorbea Lenin, și ostașii din jur. Sute sau poate mii de oameni se pierdeau în beznă. Lumina pîlpîindă a făcliilor nu putea să alunge întunericul în care era cufundată sala. Ce gînduri se oglindeau în ochii oamenilor care priveau în momentele acelea spre automobilul blindat? În unii speranța, în alții încrederea într-o victorie apropiată, în alții hotărîrea de a-l urma pe Lenin, pe bolșevici, în alții... Dar poate că din întunericul care învăluia acum sala priveau spre automobilul blindat și alți ochi, exprimînd păreri preconcepute, ostilitate sau chiar ură? Întunericul aproape de nepătruns, și imensitatea manejului puteau cuprinde și scînteierea aprigă a urii?... Ură?... Petrogradul se mai afla încă în primejdie.

— Iar acum o să ia cuvîntul un tovarăș american...

Aceste cuvinte le rostise Podvoiski. M-am uitat la însoțitorul lui Reed. Da, el era acela. M-am apropiat ceva mai mult de automobilul blindat.

— Vorbiți englezește, eu am să traduc — l-am auzit spunînd pe Lenin. Acum eram doar la cîțiva pași de ei.

— Nu, vreau să vorbesc rusește... — zise americanul zîmbind și se urcă pe automobilul blindat. — Tovarăși! — își începu el cuvîntarea.

Lenin zîmbi. Știa că americanul o rupe puțin pe rusește. De altfel, la început mi s-a părut că americanul avusese temei să se încumete să vorbească fără traducător. Vorbea curent. Spuse că este socialist și că simpatiile poporului muncitor din America sînt de partea revoluției ruse. Dar chiar la fraza următoare se poticni.

— Ce cuvînt vă lipsește, tovarășe Williams? — îl întrebă Lenin zîmbind, dar fără ironie. Lenin admira curajul americanului, care cutezase să vorbească la un miting într-o limbă străină.

— Enlist — spuse stînjenit oratorul.

— A intra... — îl ajută Lenin, și mulțimea de oameni din jur zîmbi o dată cu Lenin.

Oratorul îi mai ceru iarăși ajutor lui Lenin. Răspunzîndu-i tot atît de binevoitor, Lenin adăugă:

— Da, da, tovarășe Williams. Acum mă aflam chiar alături de automobilul blindat și auzisem deslușit: tovarășe Williams. Nu mai aveam nici o îndoială — de pe automobilul blindat vorbea gazetarul socialist american Albert Rice Williams, un mare prieten al revoluției noastre. Dacă era adevărat că bunicul său fusese miner iar tatăl predicator, de bună seamă că în înfățișarea sa predomina bunicul: vigoarea de fier a minerului fusese transmisă nepotului. Și nu numai vigoarea ci și neînfricarea: în zilele luptelor revoluționare, Albert Rice Williams s-a aflat alături de John Reed printre muncitorii și soldații care au luat cu asalt Palatul de iarnă.

Williams își încheie cuvîntarea. Răsunară aplauze. Lenin aplaudă împreună cu ceilalți. Acum Lenin stătea alături de Williams, și ochii săi veseli erau uimiți. Fără îndoială că îl îndulșoșa cutezanța americanului. „Nu m-am așteptat de la dumneata la un astfel de curaj — păreau să spună ochii lui Lenin. — Va să zică dintr-ăștia îmi ești..." Dar și Williams parcă se speriase puțin. Cele petrecute constituiseră și pentru el o surpriză și, după cîte mi s-a părut, o surpriză plăcută.

— Orice s-ar spune, ai început să înveți limba rusă — zise deodată Lenin, ridicînd ochii spre Williams, care era mult mai înalt. — Dar trebuie să continui să înveți cu toată seriozitatea — adăugă Lenin atingînd aproape pieptul lui Williams cu palma puțin îndoită. — Iar dumneata — se adresă el însoțitoarei lui Williams (mai tîrziu am aflat că era celebra Bessy Bitty, autoarea cărții „Inima roșie a Rusiei". Ea se afla acum alături de Williams și se vedea că arde de nerăbdare să vorbească cu Lenin), — trebuie să înveți, de asemenea, limba rusă. — Zîmbetul lui Lenin i se transmise parcă și ei. — Dai un anunț la ziar că vrei să faci schimb de lecții, iar apoi citești, scrii și vorbești numai rusește. — Se vedea că-i face plăcere atenția și bucuria prietenilor americani. — Cu americani să nu stați de vorbă — spuse Lenin rizînd. — Tot n-o să vă fie de nici un folos!... — Dădu să plece, dar apoi întoarse capul ca și cum și-ar fi amintit ceva important și le spuse celor doi americani: — Cînd ne vom întîlni data următoare, am să vă supun la un examen...

Își luă rămas bun și porni grăbit spre ieșire. Toți cei din jur îl urmară. Lenin mergea cu același pas grăbit ca și atunci cînd intrase în manej, ridicînd mîna în semn de salut. Îndată ce se ivi pe trepte, mulțimea din fața manejului îi făcu loc să treacă.

Între intrarea manejului și automobil era acum un spațiu gol, astfel că Lenin putea fi văzut de la distanță: din poarta larg deschisă de peste drum, de la ferestrele unei case mari, situată mai într-o parte. Mulți ochi plini de dragoste și devotament îl priveau. M-am gîndit din nou: poate că în mulțime mai erau și alți ochi, încețoșați de fumul amar al urii. Erau oare?

Automobilul în care se urcase Lenin trecu pe lîngă mine nu prea repede. Am văzut cum mașina se avîntă înainte, săltînd la hopuri, apoi coti după colț în întunericul unei străzi laterale, străjuită de copaci. Am plecat, și cu cît mă îndepărtam, simțeam că mă înconjura o liniște tot mai mare, o liniște învăluitoare ca veșnicia. Mărturisesc că n-am auzit nici voci, nici împușcături. Țin bine minte că n-am auzit împușcături.

Noaptea se stîrni un vînt puternic care sufla dinspre golful Finic în întîmpinarea curentului Nevei. Dacă Neva n-ar fi înghețat, ar fi ieșit din maluri. Vîntul sufla năpraznic, și la fiecare rafală scîrțîiau copacii încătușați de ger din parcul de la Smolnîi, vuia tabla de pe acoperișuri. Între zece și douăsprezece era la Smolnîi ora „de vîrf" — din îndepărtatele periferii ale Petersburgului se adunau aici toți cei care nu veniseră în cursul zilei. La această oră puteai să vezi la Smolnîi Petrogradul revoluționar. Și parcă numai Petrogradul? Ca și în noaptea aceea din octombrie, pe zăpada albă ce învestmînta parcul de la Smolnîi, ardeau mocnit niște bușteni. Pîlpîitul se vedea de departe. Cenușa nu apucase să acopere tăciunii, căci o împrăștia vîntul.

Era cît pe ce să mă ciocnesc de Reed lîngă intrare.

— Ai fost la manej? — mă întrebă el în rusește fără să se oprească. — Nu, nu... Ai fost?

— mă întrerupse el, cînd încercai să deschid gura. Era nerăbdător să-mi comunice ceva neobișnuit și voia să vorbească numai rusește. — Lenin?... Ai auzit: Lenin... — Era alb ca varul cu tot vîntul rece care pătrundea și aici. — Lenin... — rosti el nu atît cu vocea, cît cu răsuflarea, zgomotoasă și întretăiată.

— Ce s-a întîmplat? — îl întrebai eu.

— S-a tras în Lenin... Patru gloanțe au nimerit mașina...

— Dar el trăiește? Lenin trăiește?

Reed voi să răspundă dintr-o răsuflare, dar puterile îl trădară.

— Albert... — spuse el desfăcînd brațele a neputință și imediat se înălță deasupra lui silueta lui Williams.

— Lenin e teafăr și nevătămat... — spuse Williams în rusește.

Am răsuflat ușurat. Vai, cît de frumoase mi s-au părut în clipa aceea și cerul posomorît de deasupra Petrogradului, și focul care se stingea pe zăpadă, și copacii din jur, și, firește, fețele prietenilor noștri americani.

Ne-am dat într-o parte, la adăpostul unui stejar gros, și Williams continuă:

— Da, la manej... Un minut după ce a plecat de acolo... Patru gloanțe au nimerit mașina. Este rănit ușor elvețianul acela, Platton. Un glonte i-a atins mîna, poate chiar în clipa cînd s-a repezit să-l ferească pe Lenin. Mașina e găurită, parbrizul spart...

M-am uitat la Williams. Nu mai semăna cu acela care stătuse împreună cu Lenin lîngă automobilul blindat, în manejul Mihailovski, cu zece minute înainte de atentat. M-am gîndit că probabil și în memoria lui Lenin această zi de Anul Nou — atît de agitată, atît de periculoasă și totuși norocoasă — se va asocia cu numele lui Williams și cu veselul lor dialog în fața unei întregi armate de voluntari din Petrograd.

Așa îmi închipuiam.

Cîteva zile mai tîrziu i-am văzut din nou alături pe Lenin și Williams. De altfel era cu ei și un al treilea — John Reed.

Era la ședința Adunării constituante, la care majoritatea formată din socialiști-revoluționari și menșevici a respins decretele revoluției cu privire la pămînt și pace și a fost dizolvată.

Lenin ședea în prima lojă din dreapta și urmărea în tăcere ceea ce se petrece. Ședea aproape de balustradă, ținînd pe ea mîinile-i palide. Cînd, atras de agitația din sală, se apropia și mai mult de balustradă, lumina îi cădea pe față. Atunci se vedea reflexul auriu al părului, strălucirea ochilor săi, care în ziua aceea aveau o expresie de severitate.

Apoi Lenin se ridică și ieși din lojă; cînd s-a întors, lîngă el se aflau John Reed și Albert Rice Williams. Oamenii din sală, oricît erau de preocupați de ceea ce se vorbea de la tribună, întoarseră fără voie privirile spre ultima lojă din dreapta, unde Lenin stătea de vorbă cu americanii. O clipă mi se păru că convorbirea îi pasionează. Fața i se învioră. Zîmbi, făcu un gest cald cu mîna, și deodată începu să rîdă.

Reed stătea cu spatele spre sală și nu-i vedeam chipul; în schimb fața lui Williams se vedea bine. De altfel, după cum mi s-a părut, Lenin îi vorbea acum lui Williams, fiindcă acesta încerca să explice ceva și își mișca stînjenit și stîngaci brațele lungi. M-am întrebat atunci: cum se va desfășura în viitor viața lui? În fond, e un om tînăr și mai are zeci de ani de trăit. Acum e prietenul nostru, dar va rămîne el oare astfel și peste zece, douăzeci, treizeci sau poate patruzeci de ani?

Nu-l cunoșteam atunci pe Rice Williams, așa cum am ajuns să-l cunosc mai tîrziu. Drumul abia începea, anii de încercări aveau să urmeze. Mai tîrziu a avut inițiativa de a crea un detașament revoluționar străin și de a pleca el însuși pe front. „În acest înspăimîntător război mondial, — a scris el în „Pravda" — forțele internaționale erau dezbinate, iar clasa muncitoare era încătușată pretutindeni de către imperialiștii din toate țările..." Pe atunci Williams încă nu scrisese „Momente din revoluția rusă", o carte care cuprindea adevărul aspru dar înălțător cu privire la revoluția din Rusia. Pe atunci capitala Rusiei era încă la Petrograd, și Williams nu știa că avea să se întîlnească cu Lenin la Kremlin. „Aveți o splendidă colecție de documente" — i-a spus Lenin lui Williams, căutînd să-l convingă să scrie o carte despre Țara Sovietică. Williams nu traversase încă oceanul și nu cunoscuse rușinea și chinurile interogatoriului la care avea să-l supună așa-numita „comisie Overman". „Cred în Puterea Sovietică, măreață forță creatoare, care corespunde nevoilor poporului rus... Bolșevicii s-au bucurat de încrederea poporului, și el și-a pus în ei toate speranțele". Ideia unei mari campanii în America, pe cîmpiile din vestul american, prin bogatele orașe de pe malurile Pacificului, prin așezările de pe stepele sudului plantate cu bumbac și tutun, abia se năștea pe atunci în mintea lui Williams. În trei ani de peregrinări prin America, Williams a ținut trei sute de conferințe! Iată o realizare cu adevărat eroică!

Și, bineînțeles, stînd în acel moment în fața lui Lenin, Williams nu știa că va veni din nou în Rusia sovietică la cîțiva ani după revoluție, că se va întîlni cu Mihail Ivanovici Kalinin, că va lua hotărîrea de a se instala într-un sat și de a studia toate procesele evoluției lui. Potrivit unui vechi și încercat obicei al său, Williams nu voia ca între el și viață să existe vreun intermediar. Voia să vadă totul cu ochii săi, să încerce totul cu mîinile sale. A trăit multă vreme la țară — în Ucraina, în apropiere de Dikanka lui Gogol, în regiunea Moscovei. A fost și mecanic, și cosaș, și plugar. Williams nu putea atunci să arunce o privire peste două decenii în viitor, și să vadă cum, într-o dimineață de iunie, flăcările brandurilor fasciste vor pîrjoli grînele coapte ale Rusiei, și cum pe drumuri se vor năpusti în atacul lor tîlhăresc diviziile de oțel. De îndată ce s-a aflat despre aceasta în America, Williams, din îndemnul cinstit și generos al inimii sale, s-a socotit mobilizat. În tot timpul războiului el a fost un ostaș al mării armate a prietenilor noștri, care răspîndeau în mase adevărul despre oamenii sovietici și despre lupta lor dreaptă. Apoi Williams a venit iarăși în Rusia și a simțit o mare bucurie văzînd puterea tot mai mare a țării noastre....

În seara aceea, cînd Williams stătea timid și fisticit în fața lui Lenin, era greu de închipuit ce va fi peste două, trei și, cu atît mai mult, peste patru decenii, dar voiam să cred că el va fi prietenul nostru, un mare prieten al nostru...

Lîngă mine ședea un om cu o ceafă groasă de taur. Capul i se ridica dintre umeri ca un crîmpei de coloană. După costumul său, dintr-o țesătură cafenie pătroasă, îți dădeai seama că e un străin. De altfel acest lucru se simțea nu atît după culoarea sau croiala costumului, cît după mirosul de care era îmbibat, un miros dulceag, cum n-ai să întîlnești în toată necuprinsa Rusie.

Iar sala, uriașa sală privea cum stă de vorbă Lenin în lojă cu acești americani ale căror convingeri radicale erau bine cunoscute la Petrograd. Ce taine împărtășește conducătorul Republicii Sovietice tovarășilor săi de idei americani, în ce probleme se sfătuiește cu ei? Ce poate să însemne gestul nerăbdător al lui Lenin, înclinarea încurajatoare a capului, în sfîrșit, zîmbetul ironic sau poate chiar misterios? Nu cumva în ultima lojă din dreapta se pregătea un complot care amenința însuși temeliile Americii?

M-am uitat în direcția unde ședea domnul cu crîmpeiul de coloană în loc de cap, și am tresărit. I-am văzut ochii, da, am văzut tocmai ochii la care mă gîndisem în toate aceste zile. Erau îndreptați spre loja unde Lenin stătea de vorbă cu prietenii americani. Se spune că numai cu ochii nu poți exprima nici durerea, nici bucuria, nici mînia. Nu vedeam gura omului, îi zăream doar ochii, și în ei se citea ura, atîta ură încît focul ei ar fi putut arde de viu un om. Mi-am zis: acești ochi l-au privit pe Lenin din întuneric, acești ochi pot fi care i-am zărit, aceștia... nu puteau fi alții.

O oră mai tîrziu, pe cărarea dintre poartă și intrarea principală de la Smolnîi, m-am întîlnit cu prietenii americani.

— Spuneți-mi, vă rog, despre ce ați stat de vorbă cu Lenin? — l-am întrebat pe Williams, stînjenit. — „Limba rusă are atît de multe cuvinte!" — i-am spus lui Lenin... — Williams zîmbi cu un aer de vinovăție. Fără să vreau, îl făcusem să simtă încă o dată stînjeneala pe care tocmai o încercase. — „O, nu! — i-o reteză hotărît Lenin. — Limba trebuie studiată sistematic!" Și Lenin începuse să-și expună amănunțit metoda. Îi sfătui să învețe mai întîi toate substantivele, apoi toate verbele, apoi toate participiile și adjectivele... să învețe gramatica, ortografia și sintaxa, iar după aceea... doar știți ce mai trebuie. Practică și iar practică, mereu și pretutindeni...

— Chiar și la tribuna manejului Mihailovski? — l-am întrebat eu pe Williams.

— Chiar și de la tribuna manejului — îmi răspunse el. — Adică am continuat discuția care începuse la manej...

Williams plecă. Am rămas singur cu Reed.

— Priveam acum sala și mă gîndeam: revoluția s-a înfăptuit, revoluția continuă, și mai sînt de dat multe, multe bătălii... — spuse Reed ațintindu-și ochii triști spre bezna parcului de la Smolnîi.

În clipa aceea trecu cineva pe lîngă noi, și am simțit un miros dulceag, același pe care-l simțisem în balconul sălii. Era omul cu un crîmpei de coloană în loc de cap.

M-am uitat la Reed fără să-i întreb nimic. Dar privirea mea i se păru întrebătoare.

— Cine ar putea fi? — zise Reed, reluînd parcă întrebarea mea, și apoi răspunse: — Un compatriot de-al meu, pe care revoluția l-a împiedicat să pună stăpînire pe terenurile petrolifere rusești.

Ne-am despărțit. Am rămas multă vreme pe loc, privind în întuneric, în direcția în care plecase omul acela, luînd și ochii cu el. Îi era, cu siguranță, greu să-i poarte, foarte greu, atît erau de împovărați de ură.

L-am revăzut pe Rice Williams o lună și jumătate mai tîrziu. Eram în februarie. De pe front se anunțase că nemții și-au reluat ofensiva. Ca și în octombrie, lumina ardea toată noaptea la Smolnîi.

Petrogradul a pus mîna pe arme. Pe gheața înzăpezită a Nevei, care începuse totuși să slăbească din pricina dezghețului, treceau zi și noapte, de pe malul drept pe cel sting, detașamentele muncitorești. Pe Morskaia am întîlnit un detașament: muncitori în haine vătuite, soldați cu căciuli cenușii, marinari, marinari, mulți marinari. Alături de ei — un om înalt cu pălărie și palton subțire. L-am recunoscut pe Williams.

Detașamentul trecu. Zăpada ce se cernea îi acoperi urmele, dar multă vreme am mai deslușit în pîcla zilei de februarie silueta caracteristică a omului în palton. Am simțit deodată nevoia să-i spun:

— Îți doresc tot binele, prietene, pe drumul lung și greu pe care l-ai ales.

Traducere de S. ANTONIU

J. Perahim: LENIN (ilustrație la cartea „Zece ani care au zguduit lumea" de J. Reed.)

Vera Inber

Mîna lui Lenin

În bloc-notesuri și-n caiete,
în tot ce scrise mîna lui
de zborul cosmic spre planete
desigur, nici o vorbă nu-i.

De zboru-n univers te doare
cînd n-ai benzină și oțel?
La mii și sute de tractoare
visa în anii-aceia el.

Cînd tace ultima uzină,
cînd pîine n-ai și ești flămînd
și tifos e și e ruină
e timp de cer, sau de pămînt?

Știu să-i dăie țării sale
combustii care-au cucerit
imense hăuri siderale
din spațiul nedesțelenit,

ca dincolo de vînt și zare
s-ajungem în necunoscut
pe unde lumea muritoare
nici cu privirea n-a trecut.

Și iată-l: Lenin, pe vecie
întrînd (nu-i gestu-obișnuit)
în conștiința lumii, vie,
cu mîna-ntinsă spre zenit.

În românește de TEODOR BALȘ

Ignatii Rojdestvenski

Programul Partidului meu

Nemărginit e ca și viața,
Adînc ca un ocean întins,
Plin, ca un cîntec dimineața
Și înțelept, de necuprins.

Pe-ntinderile-i nesfîrșite
Vezi soarele în zări urcînd
Pe cîmpuri nedesțelenite,
Peste taigaua fremătînd.

Tu, soare-al zilei viitoare,
Îmbracă Patria-n lumini,
Un lenisei puternic, mare,
Își are-n tine rădăcini,

Program al comunistei ere,
Și ca Angara va porni,
Izvor de slavă și putere
Ce pururi țara va sluji.

O, rîuri dragi, voi fluvii ruse,
Vă știu mîndria: ca și noi,
Spre comunism mînați supuse
Lumina apelor, șuvoi.

Mai aprig vi-i talazul, mare,
Păduri înalță falnic zid,
Largi holde-n zare se deschid
Și crește-asemeni, în popoare,
Credința-n marele Partid.

În marș zorit spre zarea-albastră
Urcușul greu îl vom răzbi,
Programul e onoarea noastră,
Întreaga viață-l vom sluji.

În românește de ANTON ILIESCU

Serghei Vasiliev

Așa vorbește clasa muncitoare

Octombrie. Mănoasele ogoare
din zare-n zare vezi cum se deschid...
Cu trenuri, cu-avioane, cu vapoare,
vin delegații marelui Partid.

Spre Moscova se-ndreaptă, la Congres,
eroi din Tuva, Donbas, Ienisei... —
și fiecare-aduce-un dar ales:
metode noi, exemple și idei.

Prin pinza dimineții, viorie,
sub avion, spre genele pădurii,
pămîntul scump se-ntinde — bogățic
stringînd la piept podoabele naturii.

Vedem din zbor colhozuri și orașe,
întinse șantiere-n zări senine,
și cabluri de lumină, uriașe,
aleargă pe înaltele coline.

Un rîu e-aici, în fier zăgăzuit...
Aici, e un baraj... Aici, canal...
Dincoace, cîmpuri fără de sfîrșit,
precum un cîntec dulce din Baikal.

Și grîiele de toamnă, ce bogate! —
surid parcă sub cer de primăvară.
Ți-auzi pînă și inima cum bate
Și-ți vine să rostești: — a cîta oară? —

— Tovarăș' Lenin! Geniu, dascăl, torță!
În aste zile și-n aceste zori,
noi toți jurăm, pe-ntreaga noastră forță,
pe visul nostru scump, de muncitori:

noi nu vom ști răgazul, pînă cînd
vom da-mplinire comunistei ere,
în văzul lumii către culmi urcînd,
cu-a Patriei de neînvins putere.

— Tovarăș' Lenin! În aceste zile,
spre tine ridicăm un jurămînt:
prin fonta revărsată în cochile,
prin rodul scos din ape și pămînt,
prin zborurile-n lumile stelare,
vom duce-nvățătura-ți mai departe,
neabătuți, spre timpuri viitoare,
spre măreția vieții fără-de moarte.

În luptă, goarna sună iar asaltul.
Noi teamă n-avem, fie de-orișicine:
ne poartă, dîrz, spre țelul nostru-naltul,
Partidul falnic, făurit de tine.

Acesta-i jurămîntul. Dă-i crezare.
Noi sîntem leniniști, iar tu — conduc-ne!
Așa vorbește clasa muncitoare,
așa vorbește Marea Uniune.

În românește de BEN. CORLACIU

Pace, Muncă, Libertate, Egalitate, Fericire

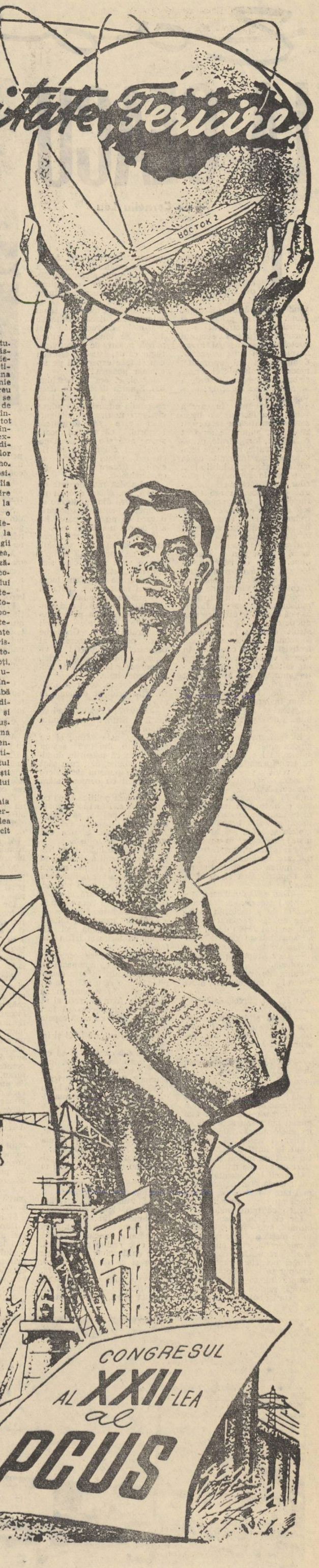

Victor Birlădeanu

Omul viitorului

Nu știu dacă scriitorul american „en vogue" Donald Wandry l-a citit vreodată pe Goethe (mai curînd bănuiesc că nu), dar sînt profund convins că Iuri Gagarin și Gherman Titov l-au citit. Marele umanist german scria, acum un secol și jumătate, că omul contemporan este numai o etapă pe calea spre forme mai înalte ale naturii și că nu se știe pînă la ce grad înalt de perfecțiune va putea ajunge în viitor. Dacă l-ar fi citit pe Goethe, Donald Wandry n-ar fi așternut niciodată pe hîrtie — într-una din aberațiile sale cu etichetă științifico-fantastică — o asemenea „sinteză" a concepțiilor sale asupra omului și umanității : „Omul nu e, n-a fost și nu va fi niciodată altceva decît un pithecantrop învestmîntat în haine mai mult sau mai puțin decente, mai mult sau mai puțin pestrițe". Iar, dacă nu l-ar fi citit pe Goethe, dacă nu s-ar fi înfruptat din roadele zemoase ale grădinilor umanismului, cu arbori falnici din toate timpurile și de pe toate meridianele, Gagarin și Titov — care nu sînt autori, ci eroi vii ai celei mai impresionante aventuri din istorie — n-ar fi fost în stare să apropie cu atîta cutezanță cerul de pămînt, să întruchipeze în faptă pămînteană cele mai înstelate visuri ale umanității. Pentru că ei n-au săvîrșit splendidul lor marathon cosmic din pur spirit sportiv, din dorința — în fond onorabilă — de a bate recordurile unei înălțimi calculabile în kilometri (cum s-au pregătit s-o facă Sheppard, Grissom și ceilalți candidați americani într-un cosmonautică), ci din aspirația sfîntă de a rupe fișiile de neguri ale necunoscutului și de a ridica, astfel, omul pe înălțimi imposibil de calculat în vre-o unitate știută.

Că lucrurile stau așa și nu altfel, mi-am dat seama nu numai prin studierea atentă a tuturor materialelor scrise de, și despre, cei doi cosmonauți sovietici, ci mai ales datorită prilejului unic pe care l-am avut nu de mult de a mă afla nemijlocit în preajma lor, de a sta de vorbă cu ei, de a le asculta părerile în felurite domenii ale vieții și cunoașterii.

Atît pe Gagarin cît și pe Titov i-am cunoscut întîia oară acum două luni la Kremlin, la recepția oferită de guvernul sovietic în cinstea delegației de partid și guvernamentale a țării noastre. Erau înconjurați de atenția și dragostea generală acești „frați cerești", cum i-a numit atît de plastic Nikita Sergheevici Hrușciov.

În rîndurile de mai jos nu-mi propun să relatez, pur și simplu, convorbirile cu Gagarin și Titov, ci, pe marginea lor, să încerc o definire a profilului moral al omului viitorului, în lumina epocalelor documente ale Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. „Dintre toate valorile create de orînduirea socialistă, valoarea cea mai mare este omul nou — constructor activ al comunismului" — a spus N. S. Hrușciov, iar cuvintele sale își găsesc o întruchipare deplină, armonioasă, în Gagarin și Titov.

Umanitatea, în visurile sale ancestrale de pătrundere în necuprinsul universului, și-a imaginat ființa care va zbura printre stele înzestrată cu daruri supraomenești. Horus din Behdet, „soarele înaripat" al vechilor egipteni, era fiul lui Ra, stăpînul zeilor, iar Icar al grecilor antici era și el semizeu.

Ceea ce te impresionează înainte de orice atît la Gagarin cît și la Titov este faptul că sînt **oameni, oameni în toată puterea cuvîntului,** cu emoții și sentimente umane. Această trăsătură ni-i apropie, ni-i face „ai noștri", ne dă sentimentul puterii noastre nemăsurate asupra naturii. Căci, așa cum îi spunea lui Gagarin bătrînul maistru care l-a învățat meseria la uzina din Liuberți, „focul este puternic, apa e mai tare decît focul, pămîntul este mai puternic decît apa, dar omul este mai puternic decît toate".

Cînd l-am întrebat pe Gagarin ce a simțit în momentul cînd a pășit pe pămîntul Moscovei, mi-a răspuns :

— Vă închipuiți emoția care m-a cuprins ! Știam că mă așteaptă conducătorii partidului și guvernului, sute de mii de moscoviți. Cred că o asemenea emoție n-am avut nici în clipa cînd m-am urcat în nava cosmică. Dar iată ce mi s-a întîmplat — adăugă dînsul cu humor. Tocmai în momentul cînd să pășesc pe covorul care ducea spre tribuna de onoare, mi s-a desfăcut șiretul la un pantof. Nici nu vă mai spun ce spaimă m-a cuprins. Ar fi fost penibil să mă împiedic în șiret și să mă lungesc pe covor. Ce-ar fi zis oamenii ? Că în cosmos am fost în stare să zbor, iar pe un simplu covor terestru mă lungesc ca un băiețandru ! Credeți-mă, mi-a trebuit un mare efort de voință ca să-mi înfrîng teama și să merg înainte pe covor, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Apoi, cu un zîmbet de autoironie, a spus :

— Dar, în orice caz, judecînd la rece, pot să spun că n-a fost mai greu decît în cosmos..

Umanitatea simplă și caldă a acestor oameni trăiește în gesturile cele mai diverse, în însăși comportarea lor firească — dar într-un mod nou firească — față de tot ceea ce-i înconjoară. N-am să uit vreodată momentul de la Poiana Brașovului cînd Titov, auzind „Ciocîrlia" cîntată de o orchestră populară, a murmurat îndelung melodia ce-i era de mult cunoscută și-a cîntat, apoi, cu vocea sa plăcută de tenor, „Serile de lîngă Moscova" și „Departe, departe..." Cîntecul țîșnea direct și limpede, parcă izvorînd din inima mare a acestui tînăr simplu și, în același timp, excepțional.

Mai presus de orice, însă, atît Gagarin cît și Titov sînt niște mari truditori, oameni pentru care munca — fie ea cosmică sau pămînteană — reprezintă o necesitate la fel de naturală ca și respirația. Cînd l-am întrebat pe Gagarin care însușire o consideră esențială pentru un om care vrea să se pregătească a deveni cosmonaut, mi-a răspuns simplu și firesc, cu surîsul său cunoscut azi în toate colțurile globului :

— Puterea de muncă ! Cosmonautica, este, înainte de orice, muncă și iar muncă...

Cine a văzut filmul „Primul raid spre stele" și, mai ales, a doua peliculă cosmică, „Din nou spre stele", și-a dat seama ce eforturi uriașe, ce strădanii încordate cere, din partea cosmonautului, pregătirea pentru zbor. Și nu e vorba numai de latura, să zicem, spectaculoasă a pregătirilor — exercițiile la centrifugă, săriturile cu parașuta, timpul petrecut în liniștea incremenită a surdocamerei etc. — ci și de studiul continuu, sîrguincios, de zi cu zi, de oră cu oră. Căci, oricît ar părea de paradoxal, nu poți călători în cosmos — cel puțin în stadiul actual al zborurilor — fără a fi stăpîn pe noțiunile fundamentale ale științelor moderne, de la matematici pînă la biologie, de la chimie pînă la rezistența materialelor. Există azi o asemenea profesie — cosmonaut — și pentru ea trebuie să te pregătești multilateral și temeinic.

Dar munca cea mai grea, cea mai complexă, se desfășoară abia la bordul navei, în timpul zborului. De altfel, acești oameni se și pregătesc pentru „ălelalte stelare" nu ca pentru o faptă eroică, ci ca pentru o muncă — intensă, încordată, neobișnuită, dar muncă. Titov are mereu vii în minte cuvintele pe care i le-a spus Marele Constructor înainte de zbor :

— Dacă cosmonautul simte înainte de zbor că merge la o faptă eroică, înseamnă că nu e încă pregătit pentru zbor.

La o întrebare a mea, referitoare la felul cum și-a petrecut cele 25 de ore în cosmos, Gherman Titov a răspuns :

— În afara celor opt ore cît am dormit, restul timpului am muncit. Și, slavă domnului, ai ce lucra în timpul zborului...

Multilaterală și intensă muncă ! Fără pic de răgaz. Cînd filmul „Din nou spre stele" va rula pe ecrane, veți vedea imaginile de o valoare documentară unică ale eforturilor, de clipă cu clipă, depuse de Titov în timpul zborului. Dar ceea ce impresionează este nu atît concentrarea și încordarea voinței, pe care le presupune o asemenea muncă, cît strălucirea lăuntrică, bucuria creatoare cu care a fost înfăptuită. N-a fost numai o cheltuială de energie mușchiulară și nervoasă, ci și o adevărată erupție de bucurie — bucuria omului înălțat de rațiunea sa din leagănul, ce părea etern, al gravității terestre. O asemenea bucurie n-o poate dărui decît conștiința uriașei utilități — pe plan larg, filozofic — a muncii înfăptuite.

Văzînd modul în care muncesc acești oameni sovietici, nu se poate să nu recunoști în ei niște adevărați continuatori — în condițiile cosmosului — ai tradițiilor de muncă comunistă inaugurate aici, pe pămînt, de o Gaganovă, o Rojnevă, un Kolcik, un Ghitalov. Ei sînt acolo, printre stele, **primii udarnici ai muncii comuniste,** întruchipînd astfel însăși esența orînduirii sovietice, fiind astfel mesagerii în univers ai moralei comuniste, la temelia căreia se află munca creatoare pentru binele obștesc. „Munca — arăta tovarășul Hrușciov de la tribuna Congresului — a fost și va fi întotdeauna izvorul existenței și dezvoltării omului. În diferite expresii, în diferite limbi, la toate popoarele există preceptul : „Cine nu muncește, nu mănîncă". Comuniștii și-au fixat drept țel să elibereze pe oameni nu de muncă, ci de exploatarea muncii lor. În principiul comunismului „de la fiecare — după capacități, fiecăruia — după nevoi", se îmbină într-o deplină unitate munca omului și asigurarea lui cu toate bunurile vieții materiale. Educația comunistă are sarcina deosebit de importantă de a înrădăcina în conștiința fiecăruia că omul nu poate trăi fără muncă, fără să creeze mijloace de existență. Tot ceea ce făurește bun omul sovietic, făurește pentru el însuși și pentru întreaga societate. Burghezia asuprește și umilește pe oamenii muncii. Comuniștii glorifică și preamăresc munca liberă, ca izvor al vieții și prosperității tuturor oamenilor, ca o chezășie a progresului și înfloririi societății".

Am reprodus mai pe larg aceste rînduri din raportul tovarășului Hrușciov cu privire la Programul P.C.U.S., deoarece în ele zvicnește însuși pulsul viu al noii morale, al concepției comuniste cu privire la rolul omului în societatea umană. Munca face din om stăpînul naturii, aici, pe pămînt, ea îl va face mîine tot mai stăpîn pe necuprinsul universului, de aceea e firesc ca ea să fie piatra unghiulară a noii etici — prima etică umană care nu îngenunchiază, ci înalță, nu încovoaie, ci înaripează.

Să mă întorc însă la eroii acestui eseu... Cine i-a cunoscut și a avut bucuria să stea de vorbă cu Iuri Gagarin și Gherman Titov, a fost plăcut impresionat de felul deosebit de cald în care vorbesc unul despre celălalt și amîndoi despre cosmonautul nr. 3 și ceilalți tovarăși ai lor, cosmonauții.

Cînd m-am apropiat întîia oară de Gagarin — la Kremlin, acum două luni — una dintre primele întrebări pe care i le-am pus a fost „Ce impresie v-au făcut răsăritul și apusul soarelui în Cosmos ?" (întrebarea era banală, despre aceste lucruri vorbise în nenumărate rînduri, scrisese și în ziare, dar eram stăpînit de dorința de a le auzi nemijlocit de pe buzele lui, primul om care a încercat aceste senzații). Gagarin a izbucnit într-un rîs voios și mi l-a arătat pe Titov (al cărui zbor avusese loc în urmă cu cîteva zile) :

— Întrebați-l pe Gherman. El vă poate da vești mai noi. Și-apoi are și o „documentare" mai bogată : a văzut șaptesprezece răsărituri și șaptesprezece apusuri...

Ochii lui scînteiau de o asemenea dragoste și mîndrie pentru „fratele său ceresc", încît simțeai nevoia să exclami : da, o astfel de prietenie îi face pe oameni puternici și frumoși !

Una din primele întrebări pe care le-a pus Titov în dimineața raidului său cosmic a fost : „Unde se află acum Gagarin ?" Și cînd i s-a răspuns că Gagarin e în Canada și că tocmai în momentele acelea vorbește la adunarea partizanilor păcii din Pugwash, Titov a simțit — după propria sa mărturie — că zborul pe care îl va săvîrși va servi drept cea mai vie ilustrație cuvintelor rostite în Canada de prietenul său.

Iar, cîteva ore mai tîrziu, Iuri Gagarin, aflîndu-se pe un avion „Il-18" care-l aducea în patrie, urmărea cu răsuflarea tăiată evoluția zborului lui Gherman. În clipele emoționante, cînd nava „Vostok 2" se pregătea de aterizare, Gagarin a trimis următoarea radiogramă „Pravdei" : „Acum încep cele mai grele minute pentru Gherman — aterizarea în raionul fixat al pămîntului sovietic. La 12 aprilie, eu însumi am încercat o emoție asemănătoare și înțeleg bine răspunderea pe care o poartă Gherman Titov și împărtășesc sentimentele sale din aceste clipe. Sînt sigur că acest flăcău minunat va îndeplini cu cinste programul complex și greu al zborului său de o zi și o noapte în cosmos, zbor fără egal în istorie. Gherman Titov e comunist, el va învinge toate greutățile !"

O asemenea încredere fierbinte este, neîndoielnic, capabilă să încălzească chiar și cele mai reci inimi !

Și, fiindcă veni vorba de încrederea și prietenia care-i leagă pe cosmonauții 1 și 2, nu e, cred, de prisos să amintim splendidele cuvinte pe care le-a rostit Titov, la conferința de presă de la Casa Științei, despre bunul lor prieten, cosmonautul 3, și despre simțămintele care-i unesc :

— A fi cosmonaut nu este un lucru ușor. În activitatea noastră de zi cu zi, în lupta cu greutățile, între mine și Iuri Gagarin, ca și între noi și cosmonautul 3, s-a închegat o prietenie sinceră, trainică. Pot să vă spun că acesta din urmă, ca și Iuri Gagarin, este un om cu o stăpînire de sine excepțională.

Iar apoi a povestit cu admirație despre felul cum acest tînăr aviator — ciuvas de naționalitate — a salvat într-o împrejurare, cu riscul vieții, un avion de la pieire sigură.

Mitologiile și literaturile tuturor timpurilor și tuturor popoarelor ne-au păstrat imaginile unor prietenii legendare, concretizînd năzuința dintotdeauna a oamenilor spre prietenie curată și sinceră. Dar mereu în calea acestor prietenii se ridicau stavilele, adesea de netrecut, ale intereselor înguste, ale egoismelor de tot felul stavile pe care orînduirile întemeiate pe exploatare și asuprire le ridicau prin însăși țesătura lor monstruoasă, prin însăși morala lor degradantă, înjositoare. Iată că, pentru întîia oară în istorie, o orînduire socială ridică **prietenia** la rangul de principiu etic, o transformă în călăuză a vieții de zi cu zi, lărgind-o la proporțiile vaste ale întregii societăți, dîndu-i denumirea, mai amplă și mai cuprinzătoare, de **colectivism.** În codul moral al constructorului comunismului, parte integrantă a „Manifestului Comunist al epocii contemporane", sînt înscrise cu litere de aur aceste cerințe fundamentale : „colectivismul și ajutorul reciproc tovărășesc ; fiecare pentru toți, toți pentru unul ; relații umane și respect reciproc între oameni ; oamenii să aibă unul față de altul o atitudine de prieten, tovarăș și frate". Iar tovarășul Hrușciov a arătat de la tribuna Congresului că „nobilul sentiment tovărășesc al colectivismului și devotamentul față de îndatoririle obștești au intrat în sînge poporului nostru".

Prin urmare, prietenia dintre Iuri Gagarin, Gherman Titov și cel de al treilea cosmonaut nu este decît

(Continuare în pag. 9)

Răspuns la o veche întrebare

Era un virtej scînteietor, puternic,
o largă spirală de lumină
pe care pornisem în zbor, decolînd pe neștiute
din paginile cărțuliei cu scoarțe roșii...
— Negreșit, spuneau ochii tăi îngrijorați,
negreșit, iar umblă cu capul în nori,
iar cutreeră, în zborurile lui exaltate, stelele,
negreșit, iar se va întoarce tîrziu,
plin de praf albăstrui și va umple casa
de cioburi și pietricele colorate...
Și ochii tăi nu greșeau decît pe jumătate, —
zburam într-adevăr, era un virtej scînteietor,
irezistibil, ce mă smulsese pe nesimțite
din paginile cărțuliei cu scoarțe roșii.
Dar acum nu prin stele zburam,
ci arzînd în marile febre ale nerăbdării,
zburam pe cerul propriei mele vieți,
stîrnind, în bătaia aripilor, calde valuri de colb,
pulberea amintirilor...
— Cum va fi în comunism ? Ridica fruntea-i
ușor încărunțită, dar frumoasă și mîndră,
întrebarea de taină din nopțile cu camuflaj
ale războiului...
O, pe-atunci alergam în fiecare noapte
străbătînd călare prin bălți de sînge și spirt,
cu ochii flămînzi spre omleta rîncedă a lunii,
călare pe un patruped ciudat și tînăr,
alcătuit din spaime și speranțe,
cu picioare sprintene, ce se potriveau
două cîte două,
alergam înfrigurat și mă opream tîrziu,
după miezul nopții, cu calul în spume,
la castelul gigantic, cu poarta întotdeauna deschisă,
al bunului Vladimir Vladimirovici,
pentru a-i cere azil poetic.
Apoi, după ce s-a luminat de ziuă,
trecînd prin marile porți maiakovskiene,
am ajuns, cu un pumn de amintiri grele, de sînge,
și cu altul de vise fierbinți, la Marele oficiu
pentru transformarea amintirilor în gînduri,
în zile-viață,
acolo unde oamenii își spun între ei „tovarăși".
Era acolo un om cu fruntea largă,
ce arăta cu mîna întinsă undeva spre zare,
spre un lucru pe care eu nu-l zăream încă,
și văzîndu-mi mîinile pline
și cercetîndu-mi cu dragoste aspră
anii ce mă așteptau înainte,
mi-a spus arătînd spre ei :
„Te numesc om
peste aceste întinderi nedesțelenite"...
Și mereu, la sfîrșitul adunărilor,
înainte de „Internaționala",
se ridicau din arătura proaspătă a sufletelor
degete naive, înfrigurate, neștiutoare :
— Cum va fi, oare, în comunism ?

— Drumul e lung, spuneau cărțile,
drumul e greu, spuneau oamenii
și mă țineau de mîini învățîndu-mă să umblu pe el,
învățîndu-mă să-nlătur din cale bolovanii,
tufele de mărăcini, bălțile,
învățîndu-mă să-mi trag condeiul din buzunar
ca pe o sabie din teacă
și să retez mîna verzuie, furișată, a dușmanului.
Drumul e lung și greu, spuneau,
grăbește-te, fii om, deschide ochii...
Și mereu, în lungile seminarii îndîrjite,
prin romantice școli de început,
în furtunoase plenare de noapte,
lepădînd zdrențe de gînduri vechi, învelișuri
refractare, de azbest, cruste,
mîinile noastre se ridicau fierbinți, nerăbdătoare,
întrebînd, chemînd, năzuind să apuce
tremurătoarea, himerica dungă a viitorului :
Bine : „plus-valoare", „lupta de clasă la țară",
„hozrasciot", — foarte bine !, —
dar cum va fi în comunism ?
Și plecam pe străzi — mai ții minte, tovarășe ? —
purtînd pe umeri fiecare cîte un Smolnii clocotitor
de gînduri înalte, pătimașe, din care țara
se ridica roșie-aurie, ca o lună plină.
Și umblau prin noi, ca niște atomi marcați,
semințele nemuritoare ale marelui anotimp roșu.
— Fii om ! — auzîsem mereu în jur oamenii
vorbind unul cu altul. Fă-te om !
Omul să fie om — spunea bătrînul cizmar
cu minioasă durere — că dacă nu e om,
îl dai dracului de om !
Și-ncet, încet, învățam să descleștăm
mîinile omului-lup înfipte în grumazul fratelui,
învățam să oprim mîna
ce se ridica să înfigă cuțitul.
Și-ncet, încet, învățătura cărții
se înscria adînc în carnea
străvechei nădejdi a oamenilor,
în marea lor sete veșnic nepotolită,
și-n noi începea să coboare, simplu, calda bănuială
că anume comunismul e atunci
cînd omul devine om !

O, nu prin stele zburam acum,
ci deasupra unei simple hîrtii tipărite,
zburam către marginea propriei mele vieți,
spre ziua de mîine, — era un virtej scînteietor
ce mă ridicase încet deasupra cărțuliei roșii.
Nu prin stele zburam, căci sub tălpi
simțeam adînc reliefu planetei,
ce mă ținea puternic, drept,
cu o gravitație nouă, neîncepută,
ca pe un arbore.
Zburam deasupra paginii
în cercuri din ce în ce mai largi
o dată cu cifrele, cu socotelile ce vorbeau
despre oțel și cărbune, despre electricitate,
și zăream mari fluvii întoarse din drum
și puse să fiarbă sub căldări uriașe cît mările,
deasupra cărora răsăreau o mie de sori,
și zăream oameni frumoși și puternici ca albinele,
ce alergau împinzind jumătatea roșie a Pămîntului,
tabla de șah a lui Lenin,
și rînduind liniștiți piesele
pentru marea bătălie miciurinistă a istoriei.
Creierul lor palpita sprinten și cald ca o inimă,
iar inima lor calmă, puternică,
scăpăra ușor, fosforescent, de gînduri adînci, —
păreau vietăți de basm și totuși erau oameni,
oameni din carne și oase, făcuți
din același lut bătrîn al planetei. —
păreau oameni, și totuși erau un fel
de vietăți de basm, căci pluteau respirînd ușor
prin apa albastră a adevărului...
Priveam amețit de bucurie,
era o mare spirală de lumină în care zburam
și se vedea din ea tărîmul de aur al zilei de mîine,
așa cum l-au văzut desigur, cu ultima privire,
cei ce-au căzut apărînd Moscova, Stalingradul,
cu ultima privire ce-ntreba arzător :
Cum va fi în comunism ?...
Cum va fi ? O, voi, tinerii mei prieteni,
voi nu mai întrebați, — uite-l !
Nu-l mai căutați prin cărți, prin febrele
exaltatelor visuri, — uite-l, aici,
în fața voastră, la o azvîrlitură de inimă.
Pregătiți-vă treptele urcușului,
voi veți simți pe frunte razele lui,
pregătiți-vă inima, potriviți-vă pașii, —
acum drumul e limpede, ca o adresă exactă :
fericirea ? : etajul doi, prima ușă pe stînga !
Urcați ! Urcați pe treptele mari, pe poarta din față.
Luați-vă țara pe umeri și urcați !
Grăbiți-vă-ncet, cu pas sigur, apăsat,
respirați ritmic, adînc, o dată cu pasul,
și urcați, urcați mereu, urcînd în voi înșivă,
căci sus aerul e tare, omul devine om.
Și toți înfra-oamenii pier, pier fără scăpare
oamenii-ciuperci,
planctonul social,
pier, fără urmă,
cuvîntul nedreptate, cuvîntul milă, cuvîntul a ucide,
piere funinginea și negura,
și aerul devine o apă albastră, limpede,
prin care veți pluti și veți respirînd ușor.
Urcați, prieteni, urcați cîntînd
spre anotimpul omului nou.

O, nu, nu printre stele zburam,
ci deasupra unei simple pagini tipărite
în care zăream limpede
fața nevăzută a zilei de mîine.
Zburam în cercuri din ce în ce mai largi
și rîndurile paginii păreau la un moment dat
ține de oțel, o vastă împletitură feroviară
ce sugera drumuri, drumuri,
ce sugera putere și mișcare.
Era o pagină albă cu linii negre de oțel,
sau poate era o mare frunte albă,
o uriașă frunte albă, o frunte-gară,
de unde au pornit întotdeauna drumurile,
biruitoarele drumuri spre comunism,
tulburătoarele drumuri și viziuni ale comunismului.
Zburam concentric deasupra paginii, —
era o mare spirală de lumină,
și mereu auzeam glasul lui Lenin
spunîndu-mi cuvintele dintîi, neuitate :
„Te numesc om, stăpîn pe întinderea vieții tale"...

Zburam ușor, tulburat, peste paginile
cărțuliei cu scoarțe roșii...
Afară pelerinul cu togă roșie
azvîrlea manifeste roșii, de-aramă, pe străzi ;
era toamna, și părea că vine din Moscova
și cînta din sevele-i tari, amărui, spirtoase,
un imn hotărîtor al fecundității,
al marilor lehuzii fericite.
Mi-auzeam în cîntecul ei propriul glas,
neobișnuit de cald și convingător :
— Pregătiți-vă, frații mei,
potriviți-vă ceasul :
omul se apropie de miezul istoriei.
E ora douăsprezece fără un sfert.

Geo Dumitrescu

Desen de N. ZAHARJEVSKI

Zootehnie

LA CEACU

de Corneliu Leu

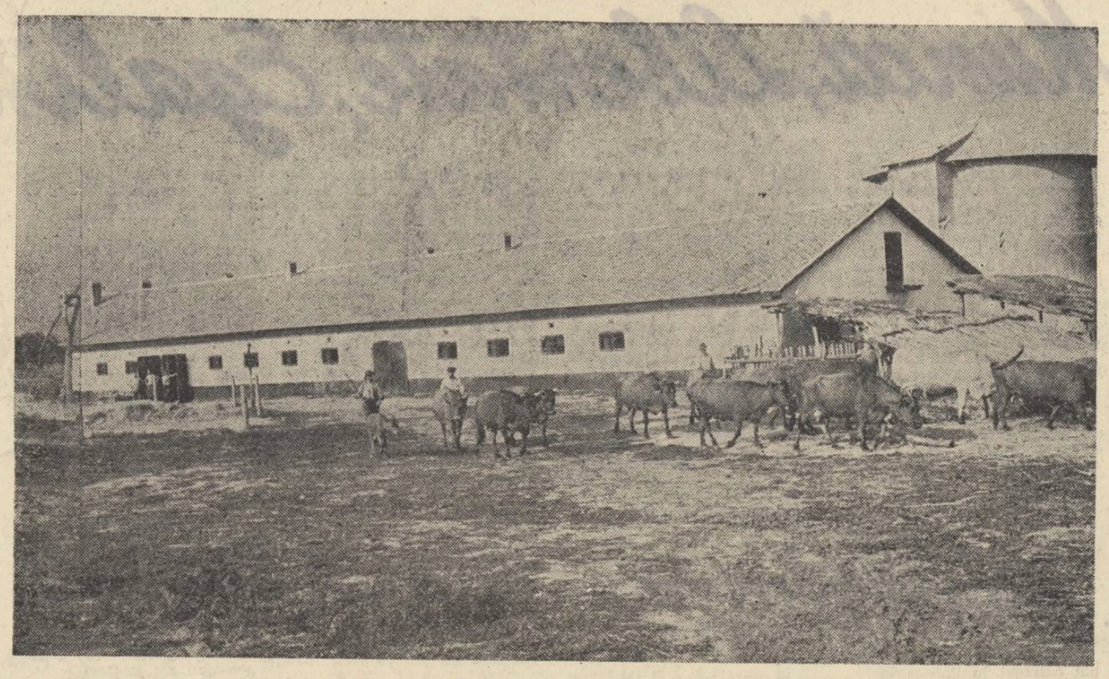

Grajdul vacilor de lapte

Inginerul zootehnist Andrei Neagu a venit în gospodăria colectivă din Ceacu de abia acum doi ani. Cînd l-au văzut, mărunțel, blînd, sfătos, priceput și muncitor, colectiviștii s-au bucurat, mai ales că sectorul zootehnic crescuse și aveau nevoie de un bun cunoscător. Comportarea lui apropiată, modestă, zîmbetul lui sincer și bun, modul lui firesc de a se apropia de oameni, i-a cîștigat pe toți.

Din momentul în care a venit el, a început o organizare sistematică a sectorului zootehnic, animalele au fost clasificate, înregistrate, urmărite cu atenție, rațiile de mîncare au fost întocmite ca la carte și priceperea lui îi ajuta mai ales în suplinirea lipsurilor, pentru că nu întotdeauna o gospodărie are toate furajele și toate concentratele de care e nevoie; atunci trebuiesc găsite anumite soluții de a combina ceea ce ai, în așa fel, încît unitățile nutritive să fie aceleași. Inginerul făcea multe lucruri bune. Cailor de reformă, în loc să-i vîndă cu preț de nimic, le-a găsit întrebuințare, fierbîndu-i și dîndu-i de mîncare la porci; a introdus mulsoarea direct în flotor, așa că omul știe exact ce producție de lapte obține și a instruit oamenii la cursurile zootehnice. Într-un cuvînt, colectiviștii s-au convins în scurtă vreme că realizează un salt serios și că producția animală era acum mult mai bună. Inginerul le pusese treburile la punct, iar de acum înainte n-aveau decît să stea și să supravegheze buna desfășurare a lucrurilor.

El însă, pesemne că nu gîndea chiar așa, și nu considera de loc că a terminat cu transformările.

A venit vremea cînd se vindeau purceii de lapte. Aceasta devenise o obișnuință în gospodărie. Se încasau și niște bani imediat pe niște animale în care nu se investise altă hrană decît laptele scroafei, scăpai și de niște guri care, în vreo cîteva săptămîni, ar fi cerut mîncare, nu glumă.

Se putea ca inginerul să nu se împotrivească și de data asta?!

— Dar știi dumneata, tovarășe inginer, că anul trecut, pe 375 de godaci din ăștia, care nu ne-au costat nimic, noi am luat 26.000 de lei? — au spus într-un glas și șeful fermei de porci și socotitorul.

— Da? Atunci să facem o socoteală.

Calm, de neschimbat, inginerul cel mititel a pus mîna pe creion:

— 375 de purcei, da?

— Da.

— Ținuți și îngrășați, contractați cu statul, ar fi ajuns fiecare la o sută de kilograme, da?

— Da.

— Deci, 37.500 de kilograme, deci 375.000 lei. Da?

— Da.

— Bine, atunci faceți socoteala: hrană cam 125.000 de kilograme de boabe, să zicem că valorează 120.000 lei. Mai puneți cinci sau zece mii de lei zilele-muncă ale îngrijitorilor și vedeți că iese un venit în jurul a 250.000 lei. Un sfert de milion și nu un sfert de sută de mii.

Oamenii l-au ascultat, dar cu îndoială. Tot obiceiul era mai tare și-i făcea să încline. Dacă au căzut de acord, au făcut-o cu inima îndoită.

Iar cînd, în biroul contabilității, s-au constatat și anumite pierderi de pe urma reformelor lui, cînd au scăzut și zilele-muncă ale oamenilor, atunci privirile uricioase au început să se îndrepte direct asupra lui, să nu-l mai ocolească, sau să se ascundă.

„Asta își bate joc de munca noastră" spuneau unii. Și găseau și explicația; „sigur că da, el a venit aici de la Rușețu, unde este o stațiune experimentală a statului. Acolo, statul dă bani să se facă diverse experiențe și nu interesează dacă rezultatele vin mai devreme sau mai tîrziu. Pe cînd aici, suferă punga noastră de colectiviști. Sigur că da, ăsta-i cu teoria-n cap și face experiență pe socoteala noastră!"

Iar el, el era de neschimbat. Spunea deschis că, dacă a venit aici, a venit să facă zootehnie intensivă, să aducă cîștiguri mari, nu cîștiguri mici care să fărîmițeze sectorul, că oricînd poate spune asta și-n adunarea generală și chiar cere să fie chemat în fața adunării, să explice fiecare măsură pe care a luat-o.

Și-și vedea mai departe de treabă, ba, chiar, a oprit pe un membru din conducere să cumpere pentru gospodărie o vacă ce nu i se părea lui a fi de cea mai bună rasă.

Poftim! Pufneau toți, noi trebuie să mărim șeptelul, iar el ne oprește să cumpărăm o vacă acum cînd sînt atît de căutate.

El devenea mai tăcut, lucra cu mai mult tact, căuta să nu-i supere pe oameni.

Omul care era cel mai convins și întrevedea primul rezultatele bune ale muncii inginerului era Gheorghe Peicu, pe atunci secretar al organizației de partid și vicepreședinte al gospodăriei, răspunzător în special de sectorul zootehnic.

— Ce facem, tovarășe inginer, ți-ai ridicat oamenii în cap?

— Tovarășe Peicu, asta-i situația. Știința nu admite compromisuri.

— Bine, asta știu; și nu numai atît, îmi dau seama prea bine că măsurile dumitale sînt bune, dar, cum să-ți spun, din punctul de vedere al politicii cu oamenii stăm prost.

— Singura politică bună cu oamenii e să-i faci să cunoască metode noi și să cîștige bani mulți, tovarășe Peicu.

Peicu zîmbea. Simțea că-i stofă bună. Și totuși...

— Tovarășe inginer, eu trăiesc cu oamenii ăștia de cînd m-am născut, și duc munca politică cu ei de cincisprezece ani. Trebuie să vadă practic. Așa-i țăranul. Străduiește-te și dumneata, fă ceva să vadă și ei folosul imediat.

— Dacă urmărești folosul imediat, înseamnă să fii scump la tărîțe și ieftin la făină.

— Uite, tovarășe inginer, noi nu vrem ca dumneata să te compromiți în fața oamenilor. Noi o să căutăm pe cît se poate să-i îndemnăm să te asculte, dar ce crezi, ai să găsești și dumneata să faci ceva, imediat, ca ei să capete încredere?

Inginerul se uită la el și izbucni în rîs:

— Să fac ceva ca ei să capete încredere? Ha, ha, ha... păi știi tocmai ce am în plan acuma? Să vezi ce strigăte or să se ridice. Vreau să luăm o dată pentru întotdeauna viteii de la vaci. Să știi, tovarășe Peicu, măsura o să-i înfurie pe mulți.

Peicu deveni îngîndurat, morocănos, ca omul căruia nu-i iese ceva la socoteală:

— Tovarășe inginer, ai grijă, să nu ți-i ridici pe toți în cap!

Avertizarea suna aspru. Ea îl mîhni rău pe inginer:

— Și dumneata, tovarășe Peicu!... Și-i spuse cu patimă: mai bine să fiu urît, dar oamenii să-nvețe ceva, să ajungă la anumite concluzii, văzînd care este realitatea practică. Și ce dacă vor fi supărați pe mine, și ce dacă va trebui, poate, să plec de aici?... Dacă voi aplica procedeele științifice, va fi imposibil ca, pînă la urmă, oamenii să nu vadă rezultatele lor bune; iar pentru noi, acesta e interesul, acesta e principalul: să fie convinși oamenii de avantajele metodelor pe care le aplică, numai așa pot avea tragere de inimă.

Secretarul de partid dădu din cap; prea era îndîrjit inginerul. Și inginerul se întristă: parcă nici acest om nu-l mai înțelegea.

A doua zi începu jalea cea mare. Zootehnistul intrase în ferme și dăduse dispoziție ca nici un vițel să nu mai sugă la vacă. Să fie hrăniți cu biberonul sau la căldare.

Primele ceasuri nu s-a simțit nimic. Vacile au fost hrănite, adăpate, au dormit, viteii se mai jucau cu biberonul sau cu degetul pe care mulgătorii îl băgau în găleată ca să-i facă să soarbă laptele.

Dar după mulsul de seară, a început iadul.

Cîteva minute vacile au așteptat. Cîteva minute au așteptat și viteii. Apoi au început să se frămînte.

Apoi au început să se neliniștească.

Apoi au început să se cheme.

Iar pe măsură ce se chemau și vedeau că nu se pot apropia de odrasle, și odraslele de mame, începea plîngerea cea mare.

Primul sfert de oră, cei care nu știau despre ce era vorba, au crezut că se auzeau mugetele normale de dinainte de supt.

Al doilea sfert de oră au bănuit că se-ntîmplase vreo încurcătură în grajduri.

Al treilea sfert de oră, au început oamenii a ieși pe la porți crezînd c-au năvălit lupii.

Iar după un ceas încheiat, a început să alerge aproape tot satul spre grajduri, convins că luaseră foc.

Era un muget și-un urlet și-o jale, era un vacarm și-un clocot și niște răgete. Era un iad!

Vacile se propteau în picioare, tremurau din tot trupul și mugeau. Viteii se zbăteau, săreau și zbierau. Fiecare muget, fiecare răget, fiecare urlet se adresa numai unor anume urechi și căuta un anume răspuns. Și atunci, toate aceste aproape două sute de dialoguri patetice, disperate, se amestecau, se învîlvorau, se chinuiau să pătrundă unele printre altele, să-și facă drum, să ajungă și să se întoarcă și mai rău se încurcau, mai rău se legau, se-nnodau, se-mpleticeau și deveneau un jalnic cor de osîndiți zguduind cu putere totul: pereții grajdurilor, coroanele copacilor, stîlpii gardurilor, pînă cînd răbufnea cu putere spre cerul nopții de stepă revărsîndu-se asupra întregului Bărăgan. Și parcă Bărăganul vibra, și tremura, și mugea.

Și asta a durat trei zile.

După trei zile, vacile n-au mai avut putere să răgă, dar nici lapte n-au mai dat.

Multe dădeau deabea jumătate sau două treimi din cît dădeau înainte. Unele, mai bătrîne, care fătaseră de tot.

Atunci și mulgătorii, ultimii oameni care mai avuseseră încredere neclintită în cuvîntul inginerului, au început să-l privească înciudați.

Fierbeau în ei două sentimente: și revolta că-și bătuse joc de norma lor, și mila, mila aceea de nedescris care-i cuprindea cînd vedeau sărmanele animale.

Sărmanele animale crescute de ei, îngrijite de ei, obișnuite cu ei. Îi priveau cu atîta jale, cum numai niște vaci pot să privească, și-i cîștigau total cu faptul că ochii lor nu oglindeau ură, ci nedumerire. Parcă-i întrebau sau se mirau: „Cum, cum tocmai voi ați putut face asta"?...

Iar la viței ce să mai vorbim. Acolo într-adevăr, numai inimă de piatră să fi avut, să-i vezi cum se chinuiesc și cum jelesc și cum slăbesc, ei, cele mai frumoase și cele mai tandre dintre cele mai frumoase și cele mai tandre animale!

— Forțați cu mîncare, forțați cu mîncare; cît de multă mîncare; numai așa își vor reveni!... Mîncare și trebuie să-și revină! striga inginerul.

Dar oamenii, în loc să-i răspundă, îl priveau cu niște ochi goi și disperați ca și ai animalelor.

— Of, mamă, nu mi-a stat mie bine patruzeci de ani plugar, a trebuit acum la bătrînețe să mă fac mulgător ca să văd jalea asta! spunea Gheorghe Piroșcă, cel mai vechi îngrijitor de vaci din gospodărie.

Și inginerul simțea cum nu se va mai putea înțelege nici cu oamenii aceștia.

În asemenea clipe grele, ar fi avut nevoie măcar de-o mînă de ajutor, măcar de-un cuvînt de încurajare. Pașii îl trăgeau spre oamenii de la care avusese cea mai mare înțelegere, spre organizația de partid, dar gîndul parcă-l oprea pe loc. Îi era rușine. Prea îi vorbise atunci lui Peicu dur, ca unui om care nu-l înțelegea.

Și rămînea zi și noapte în mijlocul grajdurilor, și nu putea spune altceva decît:

— Forțați cu mîncare, forțați cu mîncare, trebuie să dea! Gheorghe Piroșcă, pe numele lui adevărat Gheorghe Stan zis Piroșcă, era cel mai vechi mulgător. Primul din gospodărie. De cînd aveau numai unsprezece vaci. Om cu scaun la cap, cu multă pricepere, atent la ceea ce scria în cărți.

Dar așa ceva nu mai putea nici el să priceapă.

Sau, chiar dacă putea să priceapă, pricepea cu mintea, dar cu ochii și cu inima nu. Și cum să pricepi cînd era atîta jale în grajd, cînd din douăsprezece vaci, cîte avea el în grijă, trei i-au înțărcat, iar altele dădeau cîte un litru sau două la o mulsoare... Cît despre viței, îi îndemna el cu biberonul de rîdeau muierea și fata și nepoatele de el acasă că s-a prostit la bătrînețe, dar numai ăia mai mici și mai proști puteau fi înșelați. Pe cei mari, degeaba! îi încerca și la căldare, băga și degetul înăuntru, așa cum îl învățase inginerul ca să-i mintă, să credă că-i sfîrc, dar tot degeaba.

Și ce viței frumoși avea tocmai în seria aceea, cît de mari crescuseră și cît de înțelepți se făcuseră!...Mai ales doi, de șase luni, ajunseseră la 170 de kile și erau înțelegători ca niște copii. Seara, pe ascuns, ca un hoț, Piroșcă îi lua și-i ducea să mai sugă cîte puțin. Și dacă ar fi fost prins asupra faptului, el și pregătise un răspuns:

— Sînt om, nu-s fiară, tovarășe inginer; zilele-muncă ale mele s-au dus dracului, dar nu mă sili să mi se ducă și omenia!

Inginerul rămînea din ce în ce mai singur, din ce în ce mai izolat. Spre mirarea lui, oamenii îl ascultau și, în linii mari, făcea tot ce spunea el; chiar mult mai mult decît s-ar fi așteptat. Dar el simțea că situația nu e bună de loc, simțea acea neîncredere totală, care-l convingea că, oricînd, ei s-ar putea întoarce la starea veche, care-i arăta că strădania lui nu avusese niciodată un folos, pentru că singurul folos într-o asemenea situație este acela de a-l convinge pe om de metoda cea nouă, de metoda cea înaintată, de valabilitatea și folosul ei.

Și se simțea din ce în ce mai nesigur, din ce în ce mai neliniștit.

Într-o seară a bătut la ușa organizației de partid.

Peicu l-a primit calm. L-a înțeles dintr-o privire sau, poate, îl înțelesese de mult.

L-a privit drept și i-a spus:

— Știu, tovarășe; știm că ți-e greu, tocmai de asta noi, comuniștii, am hotărît să te ajutăm pînă la capăt; toți membrii de partid s-au angajat să asculte și să îndeplinească îndrumările dumitale și să-i îndemne și pe ceilalți la asta.

Inginerul a făcut ochii mari, apoi s-a încruntat, apoi i-a făcut și mai mari:

Va să zică asta era!

Va să zică de asta, oamenii aceea, cu toate că erau morocănoși și închiși, îl ascultau!

Va să zică de asta erau îndeplinite măsurile lui!

Va să zică, nu era deloc singur!

Va să zică, partidul...

— Tovarășe Peicu, tovarășe Peicu, eu...eu sînt băiat de la țară, eu, dacă am învățat, am învățat în primul rînd pentru a ridica nivelul de trai și de cunoștințe al celor de unde am pornit... Tovarășe Peicu...

Dar de-a doua zi...

De-a doua zi numai el știe cum a început să muncească! Cu cîtă forță, cu cît avînt!...

Și-ntr-adevăr, îndemnate cu mîncare, vacile au început să-și revină, apoi au început să întrească cea ce dădeau pînă atunci, iar acum, să-i plătești cu aur pe toți cei ce lucrează la fermă și n-ar mai renunța la această metodă.

Separat de vacă, imediat după fătare, vițelul nu mai vine să sugă la ea, iar ea nu-l mai caută cu disperare. După cîteva zile, el chiar dacă vine, ea îl gonește.

Ce se cîștigă astfel? Îți explică foarte bucuros și foarte convins oricare mulgător, dar mai ales nea Piroșcă:

—...În primul rînd vaca se obișnuiește numai cu mine și lasă tot laptele, fără să mai rețină pentru vițel. Apoi, imediat după muls, se culcă și rumegă în loc să se zbată, să aștepte vițelul, să piardă timp. În al treilea rînd, cele cîteva kilograme de lapte pe care eu i le lăsam pentru el, acum le mulg și mi se pun la socoteală. În al patrulea rînd, vițelul sugea la urmă, deci sugea laptele cel mai gras, ori el nu are nevoie de lapte gras, ci are nevoie de lapte cu albumină. Laptele cu albumină e la început. Eram înșelat și eu, și el. El lua mai puține unități nutritive, eu scoteam mai puțin procent de grăsime. Acum vaca deabea așteaptă să fie mulsă, nu are altă treabă decît să mănînce și să facă lapte. Producția e mai mare. Hrăniți la căldare, viteii mănîncă rații fixe; din uger, ce știam eu cît sugeau?... ...Se îngrașă și cresc în greutate mult mai repede!...

Și e atît de convins, încît crezi că niciodată n-a făcut altfel.

Dar nu numai de sporul pe care-l aduc aceste măsuri de zootehnie modernă s-au convins colectiviștii, ci de toate cele la cîte îi îndemna zootehnistul. Și în privința creșterii de porci buni, producători de carne, și în privința oilor cu lînă fină și semifină, și a întreținării ouălor celor mai bune pentru prăsila de pui, și a cîtor și mai cîtor lucruri. În anul 1960, veniturile de pe urma creșterii animalelor au fost, în gospodăria lor, de un milion și douăzeci și cinci de mii de lei.

Cînd trece spre casă, Gheorghe Piroșcă are drum pe lîngă moară. Acolo vin căruțe din tot Bărăganul. El îi întreabă pe fiecare cum merg cu gospodăria, ce venit au avut, ce valoare la ziua-muncă, cîți bani și cîte produse.

Iar cînd îi aude pe cîte unii spunînd că produse au luat, dar bani mai puțin, răspunde convins:

— Bine-înțeles că n-aveți sector zootehnic; sau, dacă-l aveți, nu-i bine organizat. Sectorul zootehnic muncit cu mijloace moderne, asta aduce bani, măi frate, să știi de la mine!...

Era o după-amiază liniștită, în grajd plutea mirosul de pîine coaptă, de bere amăruie, de castraveți acriți, a porumbului siloz și aburul cald de la răsuflările vacilor. Lumina soarelui plecat peste amiază pătrundea prin ferestre și strălucea în paiele proaspete. Nu se-auzea decît ronțăitul monoton al vacilor și rareori, cine știe cum, zornăitul cîte unui lanț.

Piroșcă era singur. Rămăsese de servici. Mîncase și el mîncarea din desagă, iar acum se pregătea să mai deretice prin grajd. Cînd, un scîrțîit ușor se auzi, apoi un muget moale. Și-n ușă apăru capul lui Balcan, unul dintre cei doi viței, cei mai dragi ai lui Piroșcă. Inteligent, și cuminte, și ascultător.

Ca dovadă că imediat cum îl văzu, veni la el și începu să se joace. Inima mulgătorului se topise de tot. Va să zică Balcan nu-l uitase. Va să zică Balcan, scăpînd prin curte, îi simțise mirosul și venise la el. Măi Balcan, măi!...

Și trecuseră vreo două luni de cînd, ne mai dîndu-le să sugă, viteii nu mai aveau de-a face cu mulgătorii, ci trecuseră numai în grija vițelarilor.

Piroșcă îl luă, îl mîngîie, îi mulțumi că nu l-a uitat, îi sărută botul și nu mai știu ce să facă de bucurie.

Se gîndi să-l trateze cu ceva cu totul neobișnuit pe musafir, cu ceva care i-ar fi făcut o mare bucurie. Se uită în jur: liniște, soare scînteiind în paie, miros de siloz, ronțăit lent de vaci și altceva nimic. Nimic și nimeni...

Ce-ar fi!...

Așa, măcar o dată, ca amintire, de hatîrul lui Balcan!

Mulgătorul își și închipuia cît de bucuros va fi vițelul cînd va simți din nou gustul suptului de la vacă. Asta tratație, da; nu-l va uita nici o dată.

Îl trase după el, se apropiară de maică-sa, dar parcă ceva se întîmplă în toată firea mulgătorului:

— Adică să calc eu regulile științei pentru tine, măi Balcan? Adică să trădez eu niște învățăminte în care cred și care ne-au adus atîta folos? A?

Vițelul îl privea cam nedumerit, ca și cum i-ar fi spus: „Dar nu ți-am pretins eu, nene, așa ceva!"...

Și deodată Gheorghe Piroșcă luă o căldare, turnă în ea niște lapte și, apropiindu-se de vițel, băgă înăuntru degetul ca atunci cînd vroia să-l amăgească imitînd sfîrcul ugerului.

Iar Balcan își afundă botul lui catifelat, și-ncepu să soarbă, și să soarbă, și să soarbă...

— Sigur că da, spunea Piroșcă bucuros, gîdilîndu-l cu degetul, respectăm regulamentul și, în definitiv, tu la mine ai venit în vizită!

Magazia principală pentru cereale

POEȚI DIN REGIUNILE ȚĂRII

Ion Rahoveanu
(CLUJ)

E BUCURIA...

Între pămînt și cerul în vibrare
Eu oamenilor voi lăsa un cînt,
Un cînt prieteniei solidare,
Acestui soare inimi înstelînd.
Cînt bucuria de-a ieși în larg
Dintre pereți, să-mbrățișezi lumina,
Să schimbi c-un om o vorbă, într-un prag,
Cu neștiuți prieteni să dai mîna.
E bucuria de-a ieși în vis
De pe ogoare dureros de mici,
Cum din prea strîmte golfuri te desprinzi,
Cum din aeroporturi te ridici.
Auzi? Peste pămînturile dragi,
Cutezătoare-n luminoase spații,
În țara orizonturilor largi
E-o liniște a marilor creații...

PĂDURE DE MESTECENI

Tulpini adolescente, mesteceni în candoare.
Sînt nuduri în viață de fosnet și culoare.
Pădure de zăpadă și pure sîngerări
De frunze ce le pierde lumina-n depărtări.
Că ani îți pierd din murmur, regret cînd sînt departe,
Suavă-nvăluire, de aur, fără moarte.
De-ți fringem o tulpină, un trup de-argint e jos
Și-n grație, candoare, el moare-ncet, frumos.
De unde-aș fi, sparg ceruri spre tine, cu privirea,
Cînd te ajunge-un viscol e și-a mea tresărirea.
Cu sufletul de flăcări al unei eroine
Tu arzi – și pentru oameni e flacăra din tine.
Vă-aprindeți deci, mesteceni, pe mal, cu demnitate,
Înjunghiați de toamnă fiți flăcări mari, înalte!
Mori greu, candidă veșnic, ne-nvinsă, orbitoare.
Ca arderea-ți adîncă și poezia doare.
Pădure de mesteceni – adînc și suprafață –
Un pictor ce nuanțe din tine nu învață?
Mesteceni lîngă Someș suind spre culme ard.
Sînt cupe mari cu slavă, sînt flăcări și stindard.

Ana Șoit
(HUNEDOARA)

Cîntec de rusalce

Demolăm... Ziduri strimbe și vechi
Se surpă-n noi, cu amintiri amare,
Și n-o să ne mai susure-n urechi
Prin poduri sparte, ploaia, ca-n ștreșare.
Poate așa uita-vom că-n unghere
Tristețile plîngeau precum o salce,
Și uruitul de betoniere,
Ne pare-acum un cîntec de rusalce.

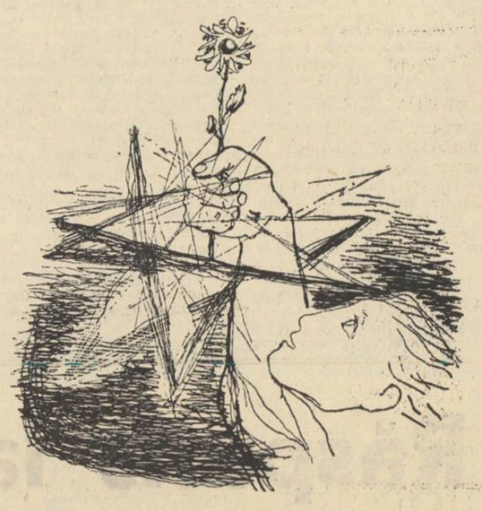

Desen de NICĂ PETRE

Cîntecul marilor îndrăzneli

Iată, omul sovietic, ne-a deschis drumuri
Între stele și necunoscut!
Fumuri, fumuri,
Tainele s-au destrămat
Și s-au pierdut.
Mîine, în spațiile siderale
Vom transplanta tinerețea noastră,
Ca pe o roșie floare,
Un om sovietic și-a muiat fața
În aurul natural din soare!
Ne cheamă căile soarelui.
Om sovietic, ți-e pulberea astrală
Uimitor de proaspătă pe frunte,
Între stele și oameni,
Îndrăzneala ta a legat o punte.
Ai dus cu tine cîntecul cel mai tînăr
Al pămîntului.
Și te-ai întors cu nădejdile lui mari.
Iată, poarta de aur a cîntului!
Om sovietic, inelul tras în jurul globului
Este dragostea!
Cu tine-au zburat visurile omenirii
Spre cea mai înaltă stea...

Ilarie Hinoveanu
(OLTENIA)

Cîmpiile și-au rechemat lumina

Cîmpiile și-au rechemat lumina,
Zăpezile coboară în pămînt,
Răcoarea iernii lunecă pe vînt
Învolburînd pădurilor cortina.
Și-au rechemat pionerești cîntări
Din goarnele pierdute-n depărtare
Și bivolii metalici să-nfioare
Tăcerile pămîntului spre zări.

Gorjan cu vioară

Pe fruntea lui osoasă și înaltă
Parcă Brîncuși a petrecut o daltă
Întîrziată-n unghiuri de visări.
Ca un zefir întins pe depărtări
Arcușul peste aerul livezii
Are zvîcnirea vorbei lui Arghezi
Menită asfințitului să-i fure
Arcul luminii, viu, peste pădure.
Prin degetul sculptat ca în bazalt
Trec nervii fini ai sunetului nalt
Smuls doinelor din inima pădurii
Care-a-ncălzit sub cetină pandurii.
De fericire simplă parcă arde
Vioara, vis de flacără sub coarde,
Cînd, sub călcîi, sondorii bat în horă
Pămîntu-ncins de flacăra sonoră.

Cosmonautul

L-am văzut și l-am ascultat vorbind. În două rînduri l-am văzut și l-am ascultat: o dată la mitingul din noua sală a Palatului R.P.R. și, a doua oară, la conferința de presă din sala de marmură a Casei Scînteii. L-am ascultat vorbind și din Cosmos.

I-am citit și impresiile. Dar una este să citești și altă să asculți... Cuvîntul scris e mai rece decît cuvîntul vorbit...

Îl priveam pe eroul zborului legendar al Cosmosului și nu-mi venea a crede. Cum? E chiar el? Acest om modest, timid și sincer, a făcut „ocolul" planetei noastre de atîtea ori? El a vorbit din Cosmos? El a privit Pămîntul, el l-a fotografiat?

Asemenea oameni ca Iuri Gagarin și Gherman Titov nu puteau da decît un stat ca Uniunea Sovietică, un stat care a pășit la construirea desfășurată a comunismului.

Un om tînăr, stăpînit, modest și înțelept. Acesta este Gherman Titov. Nici nu mi-l puteam închipui altfel. Un erou sovietic! Un erou comunist!

El a plecat în Cosmos din dragostea lui de a zbura, de a urca mai sus, tot mai sus, de a descoperi și a cunoaște universul necunoscut. Era calm. Avea încredere în mașina pe care i-au încredințat-o poporul sovietic, savanții, tehnicienii. Avea încredere în tehnica erei comuniste. S-a urcat în racheta. A zburat. Nici nu bănuia că face o faptă de eroism. În timpul zborului, conducătorul statului sovietic i-a trimis o telegramă, l-a felicitat. Telegrama l-a emoționat pînă la lacrimi și i-a dat și mai mult curaj, încredere în biruință, în ducerea la îndeplinire a misiunii primite.

Gherman Titov s-a întors pe pămînt. Ne vorbește. Spune că pămîntul e rotund, e frumos, cu o bandă azurie în jur, dar nu-i atît de mare, e mic, chiar, și oamenii pot trăi în pace pe această mică planetă a universului.

Privindu-l și ascultîndu-l pe Gherman Titov, m-am gîndit la eroism. L-am privit cum sta în fața noastră. Vorbeau despre fapta lui savanți, muncitori, studenți, oameni de stat. Fața lui reflecta frămîntarea gîndurilor. La ce se gîndea? Căutam să-i tălmăcesc gîndurile înalte despre idealurile majore ale umanității. A vorbit și am văzut un om înțelept, plin de putere, plin de strălucire interioară. Eroismul omului sovietic este generos, strălucitor, liniștit. Și este așa pentru că el servește patria sovietică, poporul, umanitatea întreagă.

Dumitru Corbea

Omul viitorului

(Urmare din pag. 7)

o ființă dintr-un gigantic zid uman, cimentat prin cele mai luminoase simțăminte cunoscute vreodată de omenire. A fi pentru semenul tău prieten, tovarăș și frate, iată legea supremă pe care comunismul o va instaura între toți locuitorii planetei noastre și, poate într-o bună zi — de ce să nu îmbrățișăm visul mai departe? — între toate ființele gînditoare ale lumilor locuite.

...Cînd l-am întrebat pe Iuri Gagarin care sînt scriitorii săi preferați, mi-a răspuns fără să stea pe gînduri: „Shakespeare și Cehov". Cîteva săptămîni mai tîrziu, citind volumul său „Drumul spre cosmos", mi-a atras atenția faptul că, în perioada cea mai intensă de pregătire pentru zborul cosmic, Gagarin citea tragediile lui Shakespeare și povestirile lui Cehov. De atunci m-am tot întrebat: de ce oare tocmai tumultuosul Will și reținutul Antosa? Nu există antipozi mai desăvîrșiți ai literaturii universale — și tocmai ei, acești uriașe fluvii de omenie atît de depărtate unul de celălalt, le-a fost dat să potolească, îngemănate, setea de lumină și frumos a primului cosmonaut al umanității. Și mi-am răspuns: nici nu se putea altfel. În Shakespeare și în Cehov Gagarin a găsit, puse cu forța nezăgăzuită a geniilor, toate marile probleme ale umanității, cărora el, om sovietic, comunist din a doua jumătate a secolului al XX-lea, trebuia să le dea un răspuns sintetic și atotcuprinzător de la înălțimea astrilor.

Dar dragostea lui Gagarin pentru titanii literaturii mi-a dezvăluit și un alt aspect, pe care realitatea sovietică mi l-a confirmat pas cu pas: lărgimea și înălțimea gusturilor artistice pe care comunismul le educă în oameni. Și încă ceva, și mai important: multilateralitatea preocupărilor omului nou. „Comunismul — a spus tovarășul Hrușciov la Congres — înnobilează pe om. Comunismul înseamnă înflorirea maximă a omenirii și a personalității umane". Iar Programul P.C.U.S. arată că „în perioada trecerii la comunism cresc posibilitățile de educare a omului nou, în care se îmbină în mod armonios bogăția spirituală, puritatea morală și perfecțiunea fizică".

Se poate găsi o concretizare mai elocventă a acestor luminoase teze teoretice decît personalitatea celor doi cosmonauți? Aflîndu-mă timp de trei zile, aproape oră cu oră, în preajma lui Titov, mi s-a înfiripat în fața privirilor, din felurite trăsături, portretul complex și multilateral al unui adevărat prototip de om al viitorului.

La întîlnirea cu ziariștii, Titov a făcut față „tirului" de întrebări, cu luciditatea și profunzimea unui om politic și a unui gînditor. La întîlnirea cu aviatorii, a explicat mecanismul de conducere a navei cosmice și problemele fiziologice ale zborului în cosmos, cu limpezimea unui savant. La pavilionul de mostre, a apreciat calitatea instrumentelor muzicale, cu priceperea unui muzician (mi-am amintit atunci că, în timpul zborului cosmic, se desfăta, în puținele clipe libere, ascultînd la radio valsurile lui Strauss și că, printre compozitorii săi preferați, Glinka și Ceaikovski se află la loc de frunte). Iar în filmul „Din nou spre stele" l-am văzut în faimoasa surdo-cameră, împărtășia liniștii absolute, recitînd versuri înaripate despre splendida natură a locurilor siberiene unde s-a născut.

Căci Gherman Titov este — în tot ce face și în tot ce spune — un poet. Mărturie stau plasticele metafore și comparații care abundă în vorbirea sa. Căutînd să sugereze, la întîlnirea cu aviatorii romîni, încandescența flăcărilor ce înconjurau partea exterioară a navei cosmice în momentele intrării în straturile dense ale atmosferei, a spus: „Privind prin iluminator, aveam impresia că mă uit prin vizor într-un cuptor Martin în care fierbe oțelul". Iar cînd a vrut să exprime senzația resimțită în clipa revenirii de la starea de imponderabilitate la starea normală a omului pe globul său natal, a găsit această strălucită imagine: „M-am simțit ca atunci cînd o rudă apropiată, de care ai fost despărțit prin distanțe uriașe, te cuprinde, în sfîrșit, în îmbrățișarea ei caldă și puternică".

Deci gînditor, savant, poet, acesta va fi omul de mîine. Și mai presus de toate, un mare, neistovit muncitor.

...Iată numai cîteva dintre gîndurile pe care întîlnirile cu cei doi cosmonauți mi le-au adus sub condei. Gînduri care au prins viață pe hîrtie sub imensul torent de lumină revărsat din documentele epocalului Congres de la Moscova, documente care au dezvăluit și mai limpede în fața omenirii nu numai căile propășirii nemaiîntîlnite a vieții economice a societății, ci și căile înfloririi fără precedent a personalității umane.

„Angajat cu toate forțele sale în opera de construire a socialismului — a declarat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej de la înalta tribună a Congresului, poporul nostru vede în imaginea societății comuniste, trasată de proiectul de Program, imaginea propriului său viitor de înflorire multilaterală, de înaltă bunăstare materială și culturală".

Da, poporul nostru vede în comunism ziua sa de mîine, împlinirea destinului său istoric. Iar în omul societății comuniste — prefigurat de un Gagarin, un Titov, și de mulți alți asemeni lor, oameni ai înălțimilor pămîntene și cosmice — propriul său ideal uman.

Privindu-l pe Gherman Titov

Niciodată, ca în acest an, aniversarea Marei Revoluții Socialiste din Octombrie nu mi s-a părut mai impresionantă. Pentru că niciodată, ca în acest an, ea n-a înglobat atît de concret trecutul, prezentul și viitorul. Azi, salvele Aurorei răsună în mintea noastră împletite cu semnalele navelor cosmice; în toamna pe cît de fantastică, pe atît de reală a lui 1961, neuitatul 1917 își dă mîna cu pragul lui 2000. Evocăm asaltul Palatului de Iarnă, citind în ziare comunicatele cosmonauților și avînd alături grandiosul Program de construire a Comunismului în U.R.S.S. Ne gîndim la eroii revoluției, stînd de vorbă cu Gherman Titov și ne putem da seama cum va arăta omul Comunismului. Ceea ce ieri încă mai părea utopie sau o realitate îndepărtată, este azi viața noastră de fiecare zi, obișnuita noastră viață de fiecare zi. Trăim epoca în care extraordinarul a devenit cotidian!

Îl ascultam dăunăzi pe Gherman Titov, vorbind de la tribuna din sala Palatului Republicii. Îi priveam capul frumos profilîndu-se pe steagul roșu cu efigia lui Lenin. Și, privindu-l, mi se părea atît de cunoscut, încît mă întrebam dacă nu cumva l-am mai întîlnit în anii petrecuți în Uniunea Sovietică, undeva, pe strada Gorki sau pe scara rulantă a vreunei stații de metro, cufundat în lectură. În ochii aceia blînzi, atît de omenești blînzi ai cutezătorului cosmonaut, în surîsul fermecător care-i luminează fața, am recunoscut ochii și surîsul omului sovietic, viața și visul îngemănate, șoapta îndrăgostitului și îndrăzneala eroului.

Îl ascultam vorbind unei săli de cîteva mii de oameni despre cea mai extraordinară ispravă a omului, cu calm, cu humor, cu acea splendidă libertate interioară a omului învingător al naturii, fără nici o grandilocvență, subliniind că această ispravă epocală este abia un timid început, dar cu certitudinea că omul va obține victorii și mai mari asupra naturii. Și că — neîndoios — primii care vor obține noile victorii, vor fi tot oameni sovietici. Splendidă modestie și splendidă încredere a omului în forțele sale!

Gherman Titov nu este o excepție, nu e un campion în goană după recorduri. El este expresia celei mai înalte trepte atinse de umanitate, un produs al societății comuniste. Nu-l cunosc personal, dar îi cunosc destul de bine compatrioții, tovarășii de arme, inginerii, tehnicienii, scriitorii și artiștii, sau simplii oameni ai muncii. Ei n-au fost în cosmos, dar au pregătit fiecare în felul său grandioasa performanță. Și pe toți i-a educat deopotrivă partidul comuniștilor.

Îl ascultam vorbind pe Gherman Titov și gîndul zbura cu cîțiva ani îndărăt, cînd Uniunea Sovietică a lansat primul satelit artificial al pămîntului. Locuiam pe atunci la Moscova, pe una din străzile ei vechi și liniștite, desprinsă parcă din romanele lui Tolstoi. Am ieșit dis-de-dimineață în stradă, curios să văd cum arată acea zi memorabilă, ce spun oamenii. Nu era nimic neobișnuit. Ca și cînd nimic extraordinar nu se întîmplase. Am întîlnit aceleași figuri pe care le întîlneam zilnic la ora cînd mă duceam la lucru, citind ziarul, parcă ceva mai concentrați. Atît! Încolo, strada avea aspectul ei obișnuit. Cînd, seara, i-am împărtășit unui prieten mirarea mea, mi-a spus — și ciudat! avea același surîs ca și Gherman Titov — că lansarea sputnikului care uluise lumea întreagă, nu era pentru ei nici o surpriză, că doar de multă vreme se știe că savanții sovietici lucrează la asemenea experiențe. Și apoi, cine dacă nu noi voiai să lanseze primul sputnik? adăogă el. Întrebarea asta mi-a mai fost repetată și de alți prieteni moscoviți. Din cuvintele lor nu răzbătea nici un fel de înfumurare, ci numai convingerea profundă că extraordinarele performanțe științifice ale U.R.S.S., erau, nu produsul întîmplării, ci urmarea firească a condițiilor create de socialism, era conștiința că deschiderea drumului omului spre cosmos se încadra în sarcinile istorice ale clasei muncitoare din U.R.S.S., ale statului sovietic, ale tuturor oamenilor sovietici. Era, cu alte cuvinte, ceea ce avea să afirme mai tîrziu Nichita Sergheevici Hrușciov, cînd spunea că rampa de lansare a navelor cosmice sovietice este socialismul. Aceasta se referă în primul rînd la condițiile materiale create de socialism, dar în egală măsură e vorba despre condițiile spirituale, despre climatul de creație, despre trăsăturile comuniste cultivate în oameni de Partid: îndrăzneala creatoare, permanenta deșteptare a căilor noi, lupta împotriva rutinei și a drumurilor bătute. Nu întîmplător Gherman Titov și-a început cuvîntarea din sala palatului Republicii, vorbind despre visul omului de a-și lua zborul de pe pămînt. Poezia zborului spre înalt nu e legată exclusiv de zborul cosmic. Este poezia împletirii de fiecare ceas a idealului cu viața, expresia înaripatului romantism comunist. Acel „Trebuie să visăm!" al lui Pisarev, reluat de Lenin, „visătorul din Kremlin", a devenit o trăsătură, o condiție de viață și de creație a omului sovietic.

Fără permanenta prezență a visului împletit cu realitatea, fără conștiința posibilității înfăptuirii ideilor celor mai îndrăznețe, nu se poate înțelege nimic din tot ceea ce se crează în societatea sovietică. Cine a trăit în U.R.S.S. știe cît de mare este efervescența creatoare în toate domeniile de activitate, cît de puternic este interesul colectiv, dragostea și atenția pentru a nu se pierde nimic din ceea ce rațiunea unită cu fantezia poate înfăptui nou și curajos. Căldura cu care Gherman Titov vorbea despre tovarășii săi cosmonauți mi-a amintit de relațiile dintre oamenii sovietici care m-au impresionat în atîtea ocazii, relații umane de prieten, de tovarăș, de frate. Există în Uniunea Sovietică o expresie curentă, care s-ar traduce „în chip omenesc". A trăi în chip omenesc, a vorbi omenește, a te purta omenește... Și nu o dată, cînd, cu cine știe ce prilej cît de neînsemnat, cineva nu se purta, sau nu vorbea astfel, fie că scena se petrecea în vreun magazin, pe stradă sau în troleibuz, de undeva se auzea o voce, anonimă, o voce a opiniei publice: „Dar omenește nu se poate vorbi?"

Principiul: „Fiecare pentru toți, toți pentru unul" înscris în codul moral al constructorului comunismului din Programul P.C.U.S., principiu diametral opus individualismului și concurenței între oameni, acționează ca o excepțională forță motrice creatoare. Încrederea tovarășilor, pasiunea fiecăruia pentru creația celuilalt dă aripi, îndeamnă necontenit la fapte mari. Acest lucru e valabil pentru cele mai aparent neînsemnate realizări ale oamenilor sovietici. Dar aici mi se pare că stă în mare măsură secretul epocalelor realizări ale U.R.S.S.

Mă gîndeam, în timp ce vorbea Gherman Titov, la imaginea pe care scriitorii de literatură științifico-fantastică și-au făcut-o cu multe zeci de ani în urmă despre primii cosmonauți. Îmi aminteam chiar unele desene ce însoțeau descrierile lor fantastice. Erau în general niște monștri tehnici, fără asemănare umană. Ce vreți? Nici scriitorii, nici desenatorii n-aveau de unde să bănuiască pe atunci că sufletul navelor cosmice va fi omul comunist. Cu atît mai puțin, cum va arăta acest om. Și iată, îl am în față pe Gherman Titov, cosmonaut sovietic, cu surîsul lui inegalabil, cu privirea deopotrivă lucidă și visătoare, cu adevărat umană. Ce mîndrie mai mare decît că fii contemporan cu această inimă și cu această minte a navei interplanetare care se cheamă omul sovietic, plămădit de marele Partid al Comuniștilor, de gloriosul Partid al lui Lenin!

Traian Șelmaru

TROICA VISULUI ZBOARĂ

Stepa fumegoasă, rotindu-se cu covoarele de pănușiță spre nemărginiri, serile albastre din cătunul Dikanka, troica minunată, cu cîntecul nostalgic al clopoțeilor — iar mi-au furat gîndul ca să-l scalde în mirosul de hrișcă înflorită și de pin al pămîntului rusesc, aurit de legende și sfîntit de sînge. Citesc Raportul prezentat de tovarășul Nikita Hrușciov la Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și pătrund, pe sub mari portaluri de lumină, pe sub arc de curcubeie, în tărîmul în care, vara, ruginesc pînă și zările de-atîta grîu cît se coace în soare. Rusia, leagăn al revoluției și al visului, pămînt mănos, înălțat în cîntec, Rusia a ridicat pe cel mai înalt catarg steagul Secolului de aur al comunismului. Acum, în toamnă, cînd mestecenii ard despletiți de la pragurile Niprului pînă la ținutul fantastic al Siberiei, străbat cu gîndul prin anotimpuri și poposesc, peste ani, într-un sat așezat undeva în Altai, în Kazahstan, sau în Ucraina. Poate chiar lîngă Veșenskaia, pe malul ripos al Donului liniștit, pe unde-am colindat de-atîtea ori cu Makar Negulnov și cu Davidov care au ațipit sub un gorgan în muchea căruia vîntul din stepă își scutură zalele și se opresc vulturii în clipele de taină cînd Mihail Alexandrovici dăruiește lumii povești țesute cu fir de aur... E într-o seară. Soarele cade spre asfințit, roșu de parcă se coc în el livezi de vișini. Miroase a secară înflorită. Miroase și a pepeni galbeni. Salbe de lumini unduiesc prin stepă: uzinele electrice au intrat în funcțiune. La radio se transmite muzică corală. Televiziunea transmite un meci de fotbal în nocturnă. Pe cer licărește magic un convoi de stele dispuse în triunghi, trei cîte trei: trec spre lalta cea mereu însorită, cu cedri enormi și superbe magnolii, avioane ducînd la odihnă muncitori și colhoznici din îndepărtata Siberie. În stepă, în canalele de irigație, clipocește apa și luna se răsfrînge în ea ca botul unui mînz aplecat să bea. Șiruri de tractoare răstoarnă pămîntul, către fundul zării, iar undeva, lîngă drumul de piatră, mecanicii și tehnicienii colhozului amenajează aria electrică. Jos, la rîu, într-o poiană, flăcăii bat drăcește gopacul. În vara aceasta au absolvit școala medie din sat. La toamnă, unii dintre ei vor pleca la institutele de învățămînt superior; ceilalți rămîn să lucreze în laboratorul colhozului, la ferma zootehnică, pe ogoare, sau în atelierele de tîmplărie. Cele două fete, cu cosițele adunate în cunună, care țin isonul armonistului, vor încerca să intre la școala de piloți cosmonauți. Ei toți nu știu decît din cărți că în 1917 cînd respingea intervenția străină, Rusia era fără tălpi la cisme.

Citesc și troica visului zboară. În serile acestea, bîntuite de ploi și de vînt, colindă cu închipuirea prin Rusia și țăranii mei din Bărăgan, intrați pe drumul înfrățirii socialiste. Adunați în vreo odaie, cu gutui în pervazul ferestrei și cu smocuri de cimbru atîrnate în grindă, citesc în foile ziarelor uluitorul poem al comunismului, socotesc și comentează potolit cifrele, desfăcîndu-le ca pe-o păstaie și, tîrziu, cînd se pătrund de măreția lor, închină un pahar de vin și rostesc, după cum e obiceiul: Să fie într-un ceas bun! Aplecați în jug, veacuri de-a rîndul, pe moșiile boierești, roși de pelagră și de sărăcie, ei, poate mai mult decît oricine, vor fi recitit, cu glasul înfiorat acel pasaj din Raport care spune că: „în următorii ani vom obține ca toate păturile populației să se poată hrăni bine, cu alimente de înaltă calitate. Se prevede ca, în decurs de zece ani, consumul de produse alimentare pe cap de locuitor să crească după cum urmează: carne și produse de carne — de 2,5 ori, lapte și produse lactate — de 2 ori, unt — de 1,5 ori, untdelemn — de 2 ori, ouă — de 2,2 ori, pește și produse de pește de 1,5 ori, zahăr — de 1,5 ori, legume și culturi de bostănărie — de 2,3 ori, fructe — de aproape 5 ori (...) în decurs de 20 de ani, volumul consumului calculat pe cap de locuitor va crește: la îmbrăcăminte și încălțăminte de aproximativ 3,5 ori, la articole de uz casnic și de uz cultural de 5,5 ori. Se prevede ca producția de mobilă să sporească de 6—8 ori".

Citesc — și fiecare literă capătă strălucire de purpură și de aur. La patruzeci și patru de ani de cînd au bătut tunurile de pe Aurora, Rusia sovietică a pășit pe pragul comunismului. Troica își scutură clopoțeii pe tărîmuri de basm.

Citesc — și sînt mîndru că noi, cei din această parte a lumii, lăsăm îndărăt, pentru totdeauna, geografia foamei.

Fănuș Neagu

Gh. Izbășescu

În zilele lui Octombrie

Eu nu eram născut în acele zile
Cînd aerul era o flacără, respirîndu-l,
Cînd timpul, trimețindu-și secundele,
— Șoimi de vînătoare —
Nu puteau să-i mai ajungă
Lui Lenin, gîndul;

Eu nu eram născut, dar în vuietul asurzitor
Razele revoluției, pătrundeau
Ca niște unde electrice
Și pînă la mine, în viitor;
Nu mă născusem, dar acolo la Smolnii
Între pereții aprinși
De nopți nedormite, de gînduri,
Gărzile Roșii vegheau lîngă Lenin
Și pentru mine, în primele rînduri;
Vegheau ca el să poată și pentru mine să:
Decretul pentru pămînt
Decretul pentru pace —
Știind că undeva, într-o țară, departe,
Noi ne zbăteam, pe-o singură brazdă,
Între foame și moarte.

...Și soarele revoluției răsărind
A făcut dimineață-n istorie,
Și pentru mine lărgind
Orizonturile luminii, mereu;
Iar cînd Lenin
În acel noiembrie-a spus:
Începem construirea orînduirii socialiste —
Se făcuse între prezent și viitor releu,
Pentru că Lenin, de fapt,
Dăduse decretul fericirii,
Și pentru mine, pentru poporul meu!

Ion Butnaru

Octombrie și-n mine a învins

Și-n mine se petrece-o revoluție
O luptă nevăzută de idei,
Cu toate proiectilele-n percuție
Bat gurile de foc și de scîntei.

Se zguduie sub salva Aurorii
Întreg pămîntul sufletului meu
Și se ridică-n mine muncitorii
La lupta dintre Noi și dintre Eu.

Ideile-narmate pînă-n dinți
Rezistă pîn-la ultima și mor
Și iarăși le invie, mai fierbinți,
Războiul meu civil interior.

Se zbat în mine steagurile roșii
Pe munții transformați în baricadă
Și bat matrozii Balticei, bărboșii,
Cadența insurecției pe stradă.

Cad mulți, dar se ridică și mai mulți,
Cînd suflă vîntul Nordului în goarnă
Și urcă robii stepelor desculți
Pe treptele Palatului de iarnă...

Octombrie și-n mine a învins
În inimă, în nervi și în gîndire;
Cu sufletul de dragoste aprins
Deplin mă dărui ție, omenire.

Zăpezile rămîn curate

George Bălăiță

Frumoasă stătea mireasa în mijlocul fetelor. Mîinile ei mari căutau cu sfială țesătura albă și ușoară. Ochii ei erau blînzi, așternuți plînsului și rîsului. Albe îi erau vestmintele și zăpada în jurul ei tot albă.

El, omul, bărbatul ei se afla acolo. La doi pași. Mîinile lui, mîini aspre, care frînseseră fier și humă, stăteau acum înnodate la spate și tremurau, se jucau cu un firicel de ață, trăgeau de el, nu-l puteau rupe. Se aflau unul în fața celuilalt. Fetele multe, gătite, cu ochii în pămînt, flăcăii țanțoși pe caii lor ținuți în zăbale.

Ieșiseră în mijlocul ogrăzii.

Și liniștite răsuflările lor se adunau din fuioare de aburi, într-o neliniștită mare de aburi.

Bărbatul își privi femeia. Soarele se ivi într-un fund de cer, scăzut, rotund, cu margini clare, înghețat: era toiul iernii. Și femeia zîmbi.

Atunci se auzi chiotul flăcăilor:

— Ihuhuhuhuhu! Iuuu! Iuuu!

Marea de aburi se rupse, se învălmăși. Aerul înghețat crăpă de sus pînă jos. Caii tresăriră, mușcară zăbalele. Fetele rîseră și mireasa cu ele. Pe neașteptate începu muzica. Se auziră limpede cobzele, apoi naiul murmurat și începu țambalul și viorile.

Spirică, bătrînul, se întoarse spre lăutarii lui, bătu aerul cu arcușul și strigă:

— Să trăiască mirele, zic meșterii mei. Și mireasa. Haida!

Și cîntară.

Ion Jofa, din ceata mirelui, strigă și el:

— Și noi să trăim. Iaca!

Fetele se ghiontiră, Valeria, sora miresii, se prăpădi de rîs:

— Ca merii, ca perii...

Iar celelalte:

— La anul pe vremea asta...

— ...în mijlocul verii.

Traian Leucă, socotitorul, făcea zîmbre. Ei avea școala medie și-i făcea de multă vreme ochii dulci Valerici. Zise tare:

— Hai, Valerie, arătă-le ăstora că și noi...

Lîngă cerdac stăteau gospodarii. Priveau la flăcăi, la fete, își treceau palmele peste fălcile rase, albăstrii.

Băură din ploști; Stan Dobrovăț, brigadierul, spuse:

— Zi-o pe aceea, Spirică, care am adus-o eu din Caracal, din armată acum șase ani.

Priveau de sus, făcuseră armata de șase ani, de trei, de șapte ani, erau însurați, trecuseră prin asta, nu le păsa. Se uitau unii la alții și arătau pe urmă cu capetele spre grupul cel mare din zăpadă.

Femeile lor stăteau lîngă ei. Femei trupeșe, aveau basmale colorate și cojoace noi, scurte, lucrate cu moft.

...— Pe vremea noastră, nu ne mai fandoseam atît, șopteau. Știau multe, nu se dădeau cu una cu două, sau asta era ca o amăgire, acum, după ceea ce a fost și s-a dus. Le sclipeau ochii, jinduiau, dar se făceau că nu le pasă:

— Las-că văd ele minzatele.

Păuna lui Ichim Șova purta pantofi negri și ciorapi subțiri, se vedea pielea prin ei. Cojocul ei era mai scurt, lucrat pe la poale cu roșu și negru; minunat cojoc, cădea pe șold rotunjit, plin.

— Cum își mai poartă crupa, spuse una din spate.

Celelalte zîmbiră.

— Știu că la picioare a brodit-o.

Ele aveau cizme scurte, sau ghete, nu simțeau frigul.

Cei doi flăcăi, nedespărțiți tovarăși, cunoscuți în șapte sate, trecură alene prin fața lor. Păuna își mișcă umerii. O clipă doar ridică pleoapele, genele ei bătură soarele și trecură peste ochii celor doi. Pe urmă căzură grele, cu tot cu frunte, spre zăpada de jos. Nevestele își dădură coate. Ichim, bărbatu-său întrebă ca pentru el:

— Ăsta mititel, ăsta, Viluță, cînd pleacă în armată?

Viluță spuse prietenului, celui care era cu el, Toma Bălan.

— Tomo, măi Tomo, am văzut-o cînd se la, mă. Eu eram un plod atunci, ea nu se măritase cu ăsta. Era o beznă măi, și-am nimerit nu știu cum, veneam din Cruci, în spatele casei ei. Are acolo un chiler, un ochi de geam, dă în grădină...

Celălalt rînji.

— Tomo, de ce rîzi, Tomo?

Îl luă de guler, smucindu-l, gata să-l lovească.

— Nu rid, numai spune.

— Și mă uit pe ochiul de geam. Asta, Păuna, se la, cum îți spuneam. Și eu mă uit, măi. Își storcea părul, un păr de doi coți, negru ca noaptea; și-l apuca nu știu cum cu mîna, îl răsucea, și-l făcea coc în creștetul capului...

Celălalt hohoti din nou, dar Viluță nu-l mai auzi. Pleznea ziua de ger; răsuflarea lui ieșea fierbinte, alburie.

— ...și ridică brațele în creștetul capului, și-i văd subsuorile, și țițele, măi, au zvicnit în sus ca paserile. Și lampa stătea pe masă în fața ei, o lumina toată. Tomo...

— Ce-i?

— Era dezbrăcată, înțelegi, goală!

— Hi, hi, hi...

— Rîzi ca prostul. Numai pînă la briu, dar m-a moleșit, mi s-au tăiat picioarele.

— Viluță, tu ești mucos rău, măi. Cașul cît roata carului la gura ta!

Toma îl privi dintr-o parte, fără voia lui înălță umărul, își întări pîntecul, se pregăti de apărare; îl știa bătăios pe flăcăiaș. Dar el nu-l auzise, vorbea într-una, fără șir:

— Am lipit fața de geam, mi-am turtit nasul, buzele. Se vede, eram urît așa, că m-a zărit deodată și a țipat. Și a zvîrlit, măi, cu un lemn, era să-mi scoată ochii; zob s-a făcut geamul.

Toma zise:

— Ușa trebuia s-o cauți, măi.

Tăcură.

Dintr-odată, jocul se îndrăci. Strînși de umeri, ei bătură zăpada. Aveau cămășile descheiate, grumazurile roșii abureau. Aerul se înfierbîntă, caii priveau prostiți jocul oamenilor, nu mai smuceau de dîrlogi; stăteau neclintiți; bună zăpadă pentru joc, la fel ca pămîntul.

Cei doi flăcăi ședeau la o parte. Viluță zise:

— Măi, Tomo!

— Ce vrei?

— O fi fost ea așa, albă, ori lampa o făcea să fie albă?

La marginea cerdacului, Doroftei, văcarul de la grajdul nou, vorbea cu plosca în mînă.

— Asta cam așa-i. Băutura-i bună, da să te ții de ea. Dacă nu te ții, te lasă. Și muierea-i la fel, cum o lași, cum te lasă.

— Vorbește ca din carte, cunoaște el, moșul, spuse Păuna, și privi la bărbatu-său, lîngă ea. Pe urmă se duse cu ochii spre joc; căuta pe cineva.

— Tu, veveriță, de unde vii, ori poate îți cauți bărbatul, nu-l vezi lîngă tine?!

Jocul se desfăcuse. Jucau acum, de doi.

Costică Urmă (asta era o poreclă: el intrase ultimul din sat în colectivă și cam trăgea chiulul) spuse încet, moale, după obiceiul lui:

— Dar noi ce păzim? Stăm aici, parc-am aștepta ceva, așa stăm.

Se uitară unii la alții.

Și toți își dădură seama că de fapt așteptau ceva și așteptarea se simțea în aer, plutea în jurul lor. Așa era: fiecare avusese gîndul acesta, fără să-l știe, îl simțise doar. Și acum se bucurau că trebuie să se întîmple. Păcat însă că tocmai Urmă a fost cel care a spus întîi, parcă n-ar fi putut spune altul mai deștept... Trebuia scoasă zestrea.

Și ar fi putut s-o facă pînă acum, ce mai așteptau? Socrul mic nu era de văzut. Femeile plecau, șușoteau între ele.

Tocmai atunci intră sania pe poartă, o sanie cu tălpoaie galbene, vîrfuită cu boarfe. Se vedea un dulap roșcat și sclipea o oglindă între două cutii verzui. Caii traseră în lături, se înșiruiră zurgălăi, muzica tăcu. Jocul spart adună oamenii la un loc, aburul se făcu din nou un mare fuior.

Cei doi flăcăi, nedespărțiți, se apropiară. Fluiera unul încetișor, pentru el, parcă n-ar fi avut destulă muzică.

Păuna ridică fruntea. Viluță o fulgeră cu luminile duse în fundul capului. Ea își zbătu genele, trecu privirea peste el, îl prinse, ori nu-l prinse, asta nu văzu flăcăul; numai îl arseră ochii ei, care acum umblau pe deasupra lui, căutau pe cineva.

Sania stătea pe tălpoaiele ei, lăsată pe spate, ca o rață grasă, îndopată. Din scaun, coborî președintele Dobre Dobre, săltîndu-și picioarele peste capetele aduse în sus ale tălpoaielor. Pe cealaltă parte coborî socrul mic, Neculai Imbrea. Călca țanțoș în liniștea care se lăsase, fiecare pas al lui spunea că nu se simțise de mult așa bine. Zăpada scîrțîia sub tălpile lui, căciula dată pe ceafă se sprijinea cu totul în blana șubei lui, o șubă nouă, cam țeapănă, nedată la purtat.

Președintele mergea lîngă el și amîndoi se opriră în mijlocul oamenilor.

Traian Leucă spuse șoptit, strîmbînd gura spre cel de alături — un flăcău străin, — silindu-se să pară cît mai binevoitor:

— Îl vezi? El și cu mine, Dobre și cu mine, ducem tot greaceul în spinare.

Spirică strigă, și numai cobzele îl însoțiră:

„Asta-i darul de noroc..."

Răspunse Pandele, țambalagiul:

„..... darul nostru la un loc..."

Flăcăii din ceata mirelui, fetele lor, erau numai ochi, păreau mirați; ei nu cunoșteau obiceiul, deși nu erau de loc la mari depărtări. Auziseră însă și așteptau. Și iată președintele se opri. Bărbatul își luă mireasa albă de mînă, și amîndoi se apropiară.

Tatăl era acolo, se uita la ei, la femeia tînără pe care o credea încă fata lui; mai căpătase un fiu, cum se va arăta el, oare?

Președintele zise:

— Minodoră, Culai, astea-s ale voastre.

Arătă sania. Muzica izbucni.

Astfel, aflară flăcăii și fetele din ceața mirelui despre darul colectivei și obiceiul acesta nu-l cunoscuseră: la ei în sat nu era colectivă încă.

Păuna își înălță gura la urechea lui Ichim, bărbatu-său.

— Cam moale, Minodora, zău, și parcă-i mută.

— Da, fa, zise omul și se gîndi la ce se gîndise înainte, el știa la ce.

Doroftei își făcu loc, se lipi de Păuna vrînd să iasă din înghesuială. Femeia aruncă peste umăr:

— Hodorogule!

Desene de V. SAVONEA

În tăcerea care urmă, se simți iar așteptarea. Din nou se uitară nevestele una la alta; cu sprincenele înălțate ușor. (Căci mai trebuia să urmeze ceva și iarăși se întîrziase). Unele chiar zîmbeau unui gînd al lor, un zîmbet muieresc, plin de înțelesuri: doar, doar s-o ivi acum întîmplarea după care să aibă ce vorbi.

Cei din ceata mirelui, tropăiră, se strînseră la un loc. Mireasa însăși, chiar bărbatul ei, păreau nerăbdători.

În sfîrșit, din casă aduseră lada, o ladă mare, virstată în roșu și verde, cu păuni albaștri prinși între felurite semne, date cu galben. Glasurile se înălțară în aerul subțiat:

„.... c-am prădat-o-n ziua mare,

și de zestre și de floare".

Nevestele răsuflară ușurate, unele oarecum nemulțumite: fata avea multă zestre, totul se petrecuse cum trebuie, fără prilej de scos vorbe.

Ele cugetară adînc, mințile cîntăreau fiecare lucru pe care aveau să-l spună. Căci, fără îndoială, toate aceste gînduri ale lor trebuiau îmbrăcate în cuvinte, altfel nu se putea.

— Așa măritiș, cu de toate, să-l tot faci, intri în casă la de-a-gata, se auzi.

Iar alta spuse:

— Eu am luat-o de la lingură, da cînd mă uit la asta, m-aș mai mărita o dată, zău...

Se uitară unele la altele, erau de aceeași părere, se vedea bine.

Și abia acum începură:

— Are fata, bine că are, las-o să aibă, e vrednică.

— Merită!

— Cam rea de gură, da are dreptate, de ce să nu fie rea? Că dacă n-ai gură, vai de capul tău, femeie!

— Pernele roz, fețele, eu am zis să le luăm, și le-am luat, prea erau frumoase.

— Vine Dobre și mă întreabă: ce culoare să aibă patul? Da' dulapul? Da' cutare? Eu îi spun. Și el mă ascultă, le vedeți colo în sanie, pe gustul meu a fost.

Toate se uitară spre sanie, chiar și cele care erau hotărîte să n-o facă. Priviră, în tăcere, tot ce era acolo: mult timp; în gîndul lor aranjară odăile celor doi, care erau acum bărbat și nevastă. Umplură odăile, fiecare pe gustul ei, dar cînd se priviră din nou, toate păreau atît de mulțumite, încît era vădit pentru oricine că se bucură la un loc, de același lucru.

— O duc bine, uită-te la ei...

Mireasa întinse mîinile. Mama o cuprinse în brațe. Plînseră. Dar toată lumea rîdea și Minodora avea rîs în dosul lacrimilor. De acum era a bărbatului acesta, pe care-l cunoștea, însă nu atît de bine, încît să nu se teamă de el. Era a lui; ea cu toate ale ei. Se pregăti să-l întîmpine cum se cuvine: îl văzuse apropiindu-se:

Atunci se repeziră flăcăii din satul miresei.

— Vulpea, strigară, să dea vulpea!

Asta era plata miresei: străinii trebuiau să plătească mireasa și zestrea de cînd lumea.

— Așa, să dea vulpea, uitasem, se înfierbîntă Doroftei.

— Vulpea, șopti Păuna; gîndul ei era la o amintire dusă, fără întoarcere.

Bărbatu-său zise:

— Da.

Și toți într-un glas, toți din ceata miresei:

— Să dea vulpea mirele!

Flăcăii făcuseră roată în jurul săniei; dezveliți, dinții lor sclipeau, pieptarele descheiate lăsau să se vadă pielea, aspră, vînătă de ger.

Nicu Ciosu o jucase pe Minodora înainte de armată. El strigă:

— N-o dăm! Vulpea voastră-i năpîrlită, știm noi. Voi sînteți din cei cu fudulia-n petice. Nici în căruță, nici în teleguță.

Era cam afumat. Președintele se dădu lîngă el, îi șopti la ureche:

— Măi, Nică, nu-i frumos, lasă că văd ei singuri.

— Nu văd individualii, mă, președinte, nu văd, mormăi el și strigă, în frig, fără noimă: trăiască președintele!

— Ho, ho, hi, hi, izbucniră risetele.

Muierile hohoteau subțire:

— I s-a urcat la frează.

— Ce v-a apucat? se miră Ciosu și zbieră din nou, parcă atunci sosise și i-ar fi fost frică să nu scape prilejul: vulpea, vulpea, nu dau mireasa.

El ar mai fi strigat, dar își dădu seama că e singur, ceilalți tăcuseră.

Acum se înfruntau unii pe alții.

Amuțiți, lăutarii, așteptau și ei.

Ședeau așa nemișcați, două cete de oameni străini. Încet, mirele se răsuci spre ai lui:

— O luăm?

— A noastră-i, răspunseră; păreau a sta tot nemișcați numai picioarele frămîntau zăpada, scurt, — vrăjmaș; apropiindu-se unii de alții se pîndeau, umerii aduși înainte cumpăneau brațele, care fără grabă se pregăteau.

Femeile, mute, pline de uimire, gustau privelиștea: era desigur un prilej cu neputință de scăpat, deosebit.

Iată-i: înaintează; pașii lor sînt numărați, se rînduiesc cu măsură; încă unul; altul...

Pe neașteptate, mirele se opri. Spuse către ai lui:

— Gata. Aduceți voi ce aveți de adus, să le dăm datina; plînge căprioara noastră.

— Ihuhuhuhuhuhu! Iuuuuu, Sfîșiată, liniștea pieri.

Natalița zise femeilor:

— Anțărț, la nunta Mariei, s-au bătut cu adevărat, a fost încăierare, era de văzut ceva acolo.

Ai lui Culai se repeziră la cai lor. Scoaseră din coburi ploști multe, neîncepute, poate zece, ori douăsprezece ploști. Le duceau în mîini. Cu băgare de seamă călcau zăpada înlemnită. Și se gîndeau: care cite fete de măritat mai au ăștia aici în Sînziana? Iar unii, le și ochiseră pe cele de măritat.

Dădură ploștile... Voiau să pară încruntați cînd, rostogolit, rîsul năvăli peste ei, cobzele și viorile umplură văzduhul.

Soarele, scăzut, cobora pe fundul cerului.

Viluță spuse:

— Tomo, n-am mai văzut niciodată așa un păr; negru, beznă.

Se apropie de ei Valeria, sora miresei. Împărțea scovergi. Ținu tava în dreptul lor, sprijinită pe brațe, fiindcă era grea, o tavă mare de cositor.

— Luați.

Fata avea obrajii aprinși, floarea albă prinsă în piept părea vie.

— Nu putem duce cît am vrea să luăm, spuse Toma; o privi într-un anumit fel, mîna lui întîrzie mai mult decît trebuie pe tavă — caut una pentru mine, adăugă, și iar se uită la ea.

Valeria își feri privirea, ochii ei se opriră pe celălalt.

— Ia, Viluță, eu le-am făcut!

El mușcă din aluatul uscat, i se păru bun cum nu mîncase vreodată, iar ochii nu se dezlipeau de ai fetei.

— Sînt bune, spuse încet.

— Mai ia.

El luă cu cealaltă mînă și acum avea cîte o scovergă în amîndouă mîinile și se uită la Valeria, parcă n-o văzuse niciodată.

Fata rămăsese acolo, tava îi atîrna în mîini, se făcuse mai grea. Ei se priveau. Viluță ar fi avut poftă s-o ia la rost, să spună o vorbă de duh, ca flăcăii, s-o vadă plecînd ochii în pămînt. Dar el se uita doar la ea, mîinile lui mai stăteau îndoite, țineau scovergile ca pe ceva foarte gingaș ori nemaipomenit de greu. Nu mai auzi nici muzica, nici glasurile oamenilor, toată hărmălaia din jur dispăruse; el se întrebă fără rost, de unde vine fata asta, o întrebare ce putea stîrni rîsul, fiindcă crescuseră împreună, se știau de mici.

Și iată, ea cobori pleoapele și se depărtă. Acum spunea altora: „luați"!

Toma privi după ea, călca doar cu vîrfurile, știa să-și poarte mersul.

— Ce te uiți după ea așa, mă?

Tresări și se întoarse nedumerit. Vru să înjure, dar Viluță stătea nemișcat, cum îl lăsase cu scovergile în mînă; își mișcase doar buzele.

Toma zise, ca pentru el:

— Mă, Viluță, tu te potrivești cu Poca Mutu, ca o jumătate de ou, cu altă jumătate de ou.

Poca Mutu era o poveste a bătrînilor, despre un prost nemaipomenit.

— Chiar așa, bine zici. Ce-mi trebuie? Ia toarnă-mi!

Băură amîndoi. Și Viluță auzi iar muzica, văzu oamenii, schimbă cu ei vorbe și chiui din toate puterile.

În odaia mare, fuseseră lăsate numai lavițele, pe lîngă pereți. Stăteau acolo, aceleași neveste lîngă bărbații lor. Lăutarii, cu muzica, la nuntă asta e treaba lor, să cînte: cobzele sunau deslușit, țambalul mereu, sacadat, el era cel care ținea tot jocul; vioara se amesteca subțire, o altfel de călăuză în joc decît țambalul. Băteau zdravăn dușumeaua, lumina venea aburită, din tavan. În ferestre albăstrea seara abia lăsată. Sticla nădușea, necontenit, printre broboanele de apă șiroiau alte urme de apă: acolo se vedea scînteind, zăpada. Și din toate ieșea un iz, un miros cald, dulceag de fum și duhoare, de trup încins, dogorît de vin, un miros crud, care singur cuprinde la un loc, bărbați și femei.

— Îi moartă după tine, spuse Toma.

Viluță făcu pe surdu, îi era teamă că celălalt va rîde. Și fără voia lui, se gîndi la Valeria, se gîndi mult, iar cînd își îndreptă mintea în altă parte, tot de ea se lovi. Era ceva necunoscut în el, ceva care-și găsise locul în piept, se cuibărise în dreptul inimii; nu era rău; ci citeodată se făcea acolo ca un gol, în care inima se zbătea, se lovea de pereții acestui gol, mai cădea și iar se zbătea mereu. Căuta să-și aducă aminte dacă a mai întîlnit și altădată căutătura Valeriei; nu izbuti, totul era șters: o văzuse acum, întîia oară.

Zărind-o printre oameni, în celălalt capăt, fu bucuros, toată bucuria i se văzu în obraz, cînd fără veste, dădu în același loc de Păuna. Ea parcă rise, sau se posomori, poate făcuse și una și alta. Iar atunci mintea flăcăului se făcu una cu inima, chiar așa se întîmplă: amîndouă se amestecară și era atît de greu să afle ce înseamnă asta, cum venise, încît bucuria se mistui. Era un lucru de neînțeles, flăcăul izbi căciula de dușumea.

Muzica tăcu. Cineva deschise ușile în lături. Frigul se năpusti în încăpere ca un fum albastru, ce se vedea desluși.

Viluță se gîndi iar la Valeria. O căută, n-o găsi în mulțime și din nou întîlni ochii Păunei. Și totul în el fu cuprins de amintirea nopții aceleia de mult duse. Și nu mai văzu decît trupul femeii de atunci, în luminile verzi care îl ardeau acum; atît de tare îl ardeau, încît el se miră cum toată lumea din jur nu știe, nu vede ce se petrece cu el. Gura i se uscă, arsă. Bău din sticla ce se afla plină, pe masă. Nu se răcori; în jurul lui, larma nunții. Se uită la femeia care stătea lîngă bărbatul ei și se petrecu un lucru ciudat, pe care oamenii nu-l văzură, cu totul de neînțeles, care se întîmpla numai cu el: altădată, cînd o privea i se muiau picioarele, se pierdea, obrajii îi ardeau, dar era bine, o joacă ce plăcea amîndorora. Iar ei o făceau de multe ori: se priveau. Și acum el se uita la ea și nimic din toate acestea nu se mai întîmplară... Știu că dacă vrea se poate duce, o poate lua de lîngă bărbatul ei fără șovăială, fără să se topească nimic înlăuntrul lui. Pînă acum nu fusese în stare să facă asta. O clipă se simți mîndru, apoi vru din nou să fie celălalt, dinainte, să simtă acea căldură plăcută și molatecă ce pătrunde peste tot, pînă în vîrful degetelor, sfiala dintîi. Dar nu simți nimic. Continua să privească femeia, care și ea văzu. Apoi o cuprinse spaima, nu mai era de glumit. Joaca trecuse, flăcăul era bărbat acum. Și în asta era o plăcere, care lui îi apărea încă tulbure, fiindcă n-o încercase niciodată, și parcă îi era frică s-o facă.

Femeia stătea tot pe laiță lîngă omul ei, picioarele i se vedeau lungi, rotunde de la genunchi în jos, și genunchii jumătate, sub fusta întinsă.

Viluță ridică sticla, Bău, cu capul aruncat pe spate, cu ochii scurși în adîncul lor. Vinele întinse, numai ele, păreau că țin gîtul. Capul se îndreaptă încet, toate i se părură flăcăului tulburi, începătoșate, doar genunchii femeii erau la locul lor.

Toma pierise de lîngă el, își căuta ursita.

Femeia se ridică în picioare. Ea prinse șalul ce-l purta pe umeri și trase de marginile lui, îl făcu să joace pe spate; tot trăgîndu-l de capete, mer se spre ușă. Ținea capul aplecat pe o parte și cînd ajunse în prag, se întoarse. Printre atîția oameni îl găsi pe Viluță, tot acolo, nemișcat. Umerii femeii rotunzi, unduiră într-o parte și alta, mai avea capul lăsat pe o parte, și de unde stătea flăcăul îi auzi — în zgomotul acela — rîsul. Pe urmă o văzu pierind în întuneric. Pe el îl chemase, pe el. Și o urmă strecurîndu-se printre oameni.

Aerul înghețat îl înfășură tot. Albă, zăpada dădea tărie întunericului; clipi, să alunge bezna. Nu văzu pe nimeni. Dinspre bucătărie tăie zăpada o dungă de lumină, se deschisese ușa acolo. Și veneau împreună, da, el însuși le văzu, Păuna cu pașii mărunți și, la dreapta ei, Valeria.

Fără măcar să se gîndească, pe neașteptate, Viluță se bucură de Valeria, îi plăcu s-o vadă venind cuprinsă între beznă și zăpada albă. Și, în același timp, parcă-l stîngheri cealaltă, îl cuprinse un fel de rușine în fața ei, fără să înțeleagă de ce.

Ele se apropiau. Iar cînd ajunseră în dreptul lui, Păuna spuse:

— Prostule, pe ea o aștepți. Ce tot umbli după cai verzi! Se vede că ești necopt. Flăcăii trebuie să joace fetele.

Spuse asta în timp ce degetele ei trăgeau de colțul șalului, îl făceau să-i joace pe spate. Și deși nu se vedeau, ochii ei umblau prin întuneric, căutau pe cineva.

Începură să cadă fulgi albi, o minune de fulgi albi, dintr-o așa nepătrunsă întunecime.

Eroii contemporani ai literaturii sovietice

Mai mult decît orice altă literatură a vremurilor noastre, literatura sovietică a fost și este, cum spunea Gorki, „știința despre om".

Preluînd creator și valorificînd, în condițiile noi ale societății socialiste, tradițiile umaniste și democrate ale literaturii ruse clasice, literatura sovietică, în decursul celor peste patru decenii de existență, a adus o îmbogățire substanțială, o adevărată inovare în tipologia literară universală. Creînd figura omului de tip nou, a omului sovietic, scriitorii și-au însuflețit personajele cu o serie de trăsături viguroase, originale, care le fac de neuitat și le deosebesc de eroii altor literaturi. Desigur că aceste personalități umane, ce trăiesc în paginile diferitelor opere ale literaturii sovietice, sînt legate prin anumite fire comune, prin caractere ce le aparțin tuturor, și ne îngăduie să le putem grupa în aceeași galerie tipologică și să le considerăm ca figuri incontestabil tipice pentru societatea sovietică. Dar totodată, aceste personalități se și deosebesc între ele și nu numai în sensul individualizării lor, dar și al determinării lor pe plan istoric, în funcție de epoca în care au trăit și și-au afirmat idealurile, caracterul, personalitatea. Iar acest criteriu, la rîndul lui, poate grupa un număr mai mare sau mai mic de personaje într-o unitate mai restrînsă. Și tocmai aceste variații ce se pot stabili vin să respingă afirmațiile tendențioase și de rea credință ale criticilor burghezi care vorbesc despre „monotonia" și „uniformitatea" eroilor în literaturile realismului socialist. Epopeea Revoluției și a războiului civil a generat figuri ca cea a lui Ceapaev, Levinson, Kojuh. O sinteză, cu largă valoare de generalizare, cu semnificație aproape simbolică pentru etapa de „călire a oțelului" uman în focul luptelor revoluționare și apoi al muncii încordate de construire a lumii noi, o reprezintă Pavel Korceaghin.

Anii Marelui Război de Apărare a Patriei, ani de vitejie legendară, s-au identificat pentru noi cu chipurile „oamenilor adevărați", cu Zoia Kosmodemianskaia, Oleg Koșevoi și tinerii săi tovarăși de luptă din Krasnodon, cu Alexei Meresiev, Liza Ceaikina, Alexandr Matrosov, — nu întîmplător în marea lor parte și eroi reali și eroi literari.

În zilele noastre, cînd poporul sovietic a fost glorificat prin fapta prometeică a lui Iuri Gagarin și Gherman Titov, noi îl cunoaștem pe omul sovietic, contemporanul nostru, sub numele lui Baluev, Arefiev, Dmitrii Ersov, Vasili Denisov, Leonid Bagrianov, Bahirev etc. Cine este acest contemporan al nostru? Care sînt coordonatele lui psihologice și intelectuale? Ce idealuri și năzuințe îl însuflețesc? Cum s-a îmbogățit personalitatea lui sub înrîurirea realităților mereu noi, mereu în schimbare și desăvîrșire, ale vieții sovietice?

Literatura sovietică a afirmat totdeauna idealul exprimat atît de viguros în aforismul lui Gorki: „Omul — iată un cuvînt care sună mîndru!" Dar, în ultima vreme, problema umanismului este dezbătută cu și mai multă amploare, cu și mai multă exigență și atenție. Dragostea de om, spiritul de omenie, de înțelegere, de ajutor și solidaritate între cei ce lucrează sau luptă alături, între cei pe care viața îi face să se întîlnească, să meargă împreună pe aceeași cale, spre același țel, apar ca o temă majoră, îmbogățită în tratarea ei, într-o serie de creații din ultima vreme ale literaturii sovietice: *Vi-l prezentăm pe Baluev*, de V. Kojevnikov, *Cei vii și cei morți* de K. Simonov, *Să treci pragul fiecărei case* de E. Maltev, *La lumina zilei* de Em. Kozakievici, *Secretarul de partid* de V. Kocetov, în nuvelele lui I. Bondarev, G. Baklanov, S. Sartakov, etc.

O pildă înălțătoare de felul exigent în care trebuie considerate relațiile între om și societate, între oameni, unii față de alții, între diferiții membri ai unei colectivități, oferă scriitorilor sovietici proiectul de Program al P.C.U.S. care afirmă: *„Ideologia comunistă este cea mai umană ideologie", „comunismul se construiește pentru oameni"* și formulează ca un principiu etic fundamental și obligatoriu: *„Relațiile de umanism și respect reciproc între oameni: omul este prieten, tovarăș și frate omului"*.

O orientare spre asemenea principii, care vor deveni normele de bază ale convețuirii în comunism, manifestă eroul lui V. Kojevnikov, Pavel Gavrilovici Baluev. S-ar putea spune multe lucruri pozitive despre Baluev, despre talentul lui organizatoric, despre prețuirea lui de conducător. Dar lucrul esențial, pe care nimeni nu-l poate scăpa din vedere, este să arate omenia lui Baluev, dragostea lui pentru tovarășii săi de muncă, pentru colectivul în fruntea căruia se află. E vorba nu de un umanism abstract, teoretic sau declarativ, ci de o conștiință nouă, aceea a răspunderii pe care o porți pentru destinele oamenilor alături de care trăiești și muncești, cu atît mai mult cînd ești conducător. Trebuie „să înțelegi pe fiecare și să-l ocrotești", trebuie „să lupți pentru fiecare om, ca pentru propria ta fericire!"

Și, într-adevăr, ca pentru propria lui fericire luptă Baluev, cînd este vorba de Izolda, de Victor Zaițev sau de alți muncitori de pe șantier, care trec prin momente grele în viață. El știe să găsească cheia ce-i deschide inima fiecăruia, fie ea cît de zăvorîtă, el știe „să fie om și să vorbească de la om la om, să găsească cuvinte care pornesc din inimă". El nu identifică oamenii cu statele de salarii sau cu atelierul în care lucrează. El cunoaște viața, sufletul fiecărui muncitor, bucuriile și necazurile lui. Pentru el, fiecare este o personalitate bine conturată, definită în ceea ce are caracteristic. Și aici, în aceste relații, se află izvorul unității și puterii colectivului, izvorul succeselor sale în muncă. Încrederea lui Baluev că în fiecare om există ceva bun, o calitate, un talent, prețuirea lui de a face să se dezvolte aceste trăsături pozitive stimulează energiile, îi îndeamnă pe oameni să fie mai buni, mai puri. Îi face să năzuiască a fi la înălțimea încrederii în ei.

Iar dacă scriitorii sovietici de astăzi consideră, cu atîta atenție și exigență, problema relațiilor dintre oameni, își verifică eroii prin prizma umanismului lor și acordă acestei calități o importanță deosebită între virtuțile necesare unui cetățean al comunismului, e ușor de înțeles că ei condamnă orice manifestare de natură contrarie, precum egoismul, individualismul, disprețul față de semeni. E interesant de subliniat că, în ultima vreme, au apărut cîteva opere care scot la „lumina zilei", pentru a folosi chiar titlul uneia dintre ele, firea egoistă, individualistă, meschină a unora dintre cei ce au știut să ascundă adevărata lor esență sub masca unor virtuți de împrumut. Exponent al unui individualism feroce, al unui egoism fără margini, ne apare Vadim din tragedia lui Al. Levada *Faust și moartea*. O inteligență strălucită, talent, iscusință, toate le-a aservit el unor interese egocentrice, eului său meschin, desconsiderînd pe cei din jur și munca lor. Două recente nuvele, *La lumina zilei* de Em. Kozakievici și *Kira Gheorghievna* de V. Nekrasov aduc și ele cuvinte de acuzare la adresa celor ce nu trăiesc decît pentru ei și nu cunosc nici interes, nici afecțiune, nici simpatie adevărată umană pentru oamenii și viața din jurul lor. Este condamnarea a ceea ce nu e autentic și înalt omenesc, pur și cinstit, făcută în numele adevăratului om și a adevăratului umanism. Smulse din lumea intereselor lor meschine, egoiste, înguste, în care se izolaseră de frămîntările, elanurile și frumusețea vieții, Olga Petrovna Neciaeva și Kira Gheorghievna apar în toată goliciunea respingătoare a sufletului lor mic și searbăd, a individualismului.

Omul nu a stat niciodată pasiv în fața celor ce-i împiedicau mersul înainte, spre o viață fericită. Tot astfel nu stă el pasiv nici în fața acestor exponenți ai unei morale și ideologii străine, burgheze. Îndrăzneala, acțiunea, lupta l-au caracterizat întotdeauna, precum l-au caracterizat și hotărîrea de a învinge dușmanul și convingerea în victoria sa finală asupra lumii vechi. În lupta pe care el o dă pentru puritatea morală a societății ce construiește socialismul, el se socoate dator să elimine cu hotărîre putregaiul moralei burgheze. În această luptă, el se arată dîrz, profund principial, incapabil de compromisuri, răspunzător față de destinul tovarășilor săi, al colectivului din care face parte. *„Să treci pragul fiecărei case!"* sună ca o lozincă titlul ultimului roman al lui E. Maltev. Să cunoști viața fiecăruia și să iei atitudine împotriva oricăror abateri de la morala lumii noi. Așa și procedează eroul romanului, Egor Dînșakov, un om energic, dîrz, principial, incapabil de compromisuri. Și aceste calități îi dau tărie în lupta grea, dar pînă la urmă biruitoare, pe care o duce împotriva lui Luzghin, un afacerist, un om descompus.

Omul sovietic din zilele noastre are un țel bine precizat: construirea comunismului. El se îndreaptă cu pasul ferm spre viața de mîine, însuflețit de cuvintele măreț înscrise în proiectul de Program al P.C.U.S.: *„Partidul declară solemn: generația de astăzi a oamenilor sovietici va trăi în comunism"*.

Tatiana Nicolescu

Şlagăre stilistice

Acad. prof. Iorgu Iordan

Trebuie să încep articolul de faţă, cerînd iertare cititorilor că n-am putut găsi un nume (era să zic, pentru a face plăcere amatorilor de neologisme, o denominaţie) mai potrivit (ă) pentru a defini, printr-un singur termen, fenomenul lingvistic de care mă voi ocupa în cele ce urmează. Şlagăr era, înainte de 23 August, un cuvînt foarte des întrebuinţat în legătură cu anumite melodii, uşoare şi ieftine, care, datorită tocmai acestor „calităţi", se debitau necontenit în localurile de distracţie şi de petrecere şi totodată erau uşor reţinute de ascultători, care, la rîndul lor, procedau la fel ca „artiştii", cîntîndu-le la orice oră şi în orice împrejurare. Aceasta, bineînţeles, pînă cînd trecea moda, fiindcă apărea o nouă melodie, asemănătoare în ce priveşte atracţia, şi căreia îi era hărăzită aceeaşi soartă.

În limbajul unei bune părţi din publiciştii noştri actuali, de obicei, dacă nu totdeauna, tineri, apar, cu o regularitate şi o îndărătnicie exasperante pentru cititorul mai pretenţios sau mai atent, un număr de cuvinte, nu prea mare, care se caracterizează prin particularităţi similare celor amintite mai sus cu privire la şlagărele muzicale. În cazul nostru intervine în plus (ţinînd seamă numai de cîntăreţii amatori, nu şi de cei profesionali sau de autorii acestor şlagăre) dorinţa, mai exact spus, intenţia clară de a impresiona pe cititor, evident în sens favorabil, cu ajutorul unor cuvinte puţin sau chiar de loc folosite în limba de conversaţie, oricît de pretenţioasă ar fi aceasta, şi care posedă aparent o forţă expresivă neobişnuită, datorită, citeodată, şi simbolismului fonetic, în sensul că unele dintre sunetele lor alcătuitoare au o rezonanţă specială.

În fruntea acestor şlagăre stilistice stă adjectivul major, care, judecînd după constatările foneticienilor şi lingviştilor, este, aş zice, condamnat să devină... victima căutătorilor de efecte sonore: vocalele a şi o, sunete pline, bogate în rezonanţe, apar deseori, indiferent de apartenenţa genealogică sau structurală a limbilor, în cuvinte care înseamnă „mare", „grandios" etc. Am cules din Contemporanul şi din Gazeta literară, singurele publicaţii periodice pe care le citesc mai atent din punctul de vedere al felului cum sînt scrise, 71 de citate, unde ne întîmpină major ca determinant a tot soiul de substantive. Trebuie să precizez că este vorba numai de numerele din lunile ianuarie-septembrie 1961 ale revistelor amintite.

Iată lista citatelor[1]: expresie plastică majoră; sursa majoră (a inspiraţiei sale); muzică majoră şi critică majoră (în acelaşi articol); sensurile majore (ale comediei...); semnificaţia majoră (a romanului); (educaţia comunistă) temă majoră; sensul major (al calificativului „gen didactic"); (din punctul de vedere al) semnificaţiilor majore (sau minore); (şi totuşi ce) semnificaţie majoră...; ideea majoră (a piesei); Teme majore (şi teme minore?)[2]; problemele majore; filonul major (al romanului); latura majoră (a personalităţii); semnificaţii majore; viaţa socială majoră (a artei); (nu pot fi înţeleşi decît ca) expresie majoră (a lumii în care au trăit); obiectivul major; (o revistă cuprinzătoare, cu) probleme majore; o idee majoră; (a se adresa) tematicii majore; Tema majoră (fructifică talentele!); (teme cu) semnificaţii majore; genuri literare majore (şi minore); (Una din) problemele majore; Problemele majore; (pe planul unei) realizări majore; (forţa de) generalizare majoră; (Graniţele... între) arta majoră (şi aceleea (sic!) decorative); o artă majoră; (probleme de) interes major; temele majore; înţelegerea majoră (a fenomenelor sociale); chemările majore (ale contemporaneităţii); evenimente istorice majore; tematică majoră (de două ori pe aceeaşi pagină, în articole diferite); (Să cîntăm) muzică majoră (titlul unui articol!); teme majore (de două ori pe aceeaşi pagină, în articole diferite); scop major; satisfacţie estetică majoră; sensul major (al dragostei din epoca noastră); idei majore, ori cărei tematici majore, o temă majoră (toate trei într-un articol de o jumătate de coloană); accentele majore (rămîn neexprimate); problematică majoră; întrebările majore (ale existenţei umane); (conţinutul principal al unei) arte majore (ambele în acelaşi articol); calităţile majore; aspiraţiile majore (ale epocii); reuşita majoră (a întregului recital); tema majoră; o imputare majoră; (Motivul tematic se conjugă cu) o idee majoră; problema majoră (a artei noastre contemporane); cerinţă contemporană majoră; sensul major (al piesei); dimensiunea majoră (a unui personaj); (Intoarcerea este) o piesă majoră; (Passacaglia este) o piesă majoră; (Prietena mea Pix este) o piesă majoră (toate într-un singur articol, destul de scurt); înţelesul major (al artei); artă autentică, majoră; sentimentul împlinirii majore; sensurile majore (ale epocii noastre); impresia majoră (a vizitei dv.); pe măsura exigenţelor majore (ale ascultătorului); obiective majore (ale reportajului); o contribuţie majoră; generalizări artistice majore; (o serie de) sensuri majore; (probleme de) majoră importanţă.

Oricît de puţin atenţi ar fi publiciştii noştri la felul de a se exprima al confraţilor, pe care bănuiesc că-i citesc, cel puţin cînd apar împreună în acelaşi periodic, ar putea, ca să nu zic ar trebui, să observe repetarea intolerabilă a unui epitet atît de vag ca sens, nu prin el însuşi, ci prin faptul că se asociază cu tot felul de substantive şi, de aceea, spune orice sau, mai degrabă, nu spune nimic. Să fie atît de puţin sensibili criticii şi cronicarii literari, muzicali, artistici etc. la acest aspect foarte important (cu adevărat... major!) al exprimării, care se leagă aşa de strîns de preocupările lor, adică de obiectivele activităţii lor obişnuite? Întrebarea, care este, de fapt, uimire, apare şi mai îndreptăţită, cînd, în acelaşi articol, scris de un singur om, ne întîmpină de două şi de mai multe ori acest adjectiv, care nu poate fi trasă la răspundere pentru faptul că, fără voia lui, exercită o atracţie irezistibilă asupra unui mare număr de minuitori ai condeiului. Mă întreb de asemenea de ce colectivele de redacţie, care citesc, la intervale de timp foarte scurte, articolele primite spre publicare, nu se sesizează ele înseşi şi nu intervin, dacă nu cu modificarea formulărilor de genul celor în discuţie, cel puţin cu sfaturi pe lîngă colaboratori în sensul unei exigenţe mai mari faţă de exprimarea ideilor.

Alt adjectiv „îndrăgit"[3] de publiciştii noştri este cert, care nu prezintă măcar avantaje de ordin sonor şi are, în sintagmele unde apare, un sens mai şters chiar decît major. Poate aşa se explică folosirea lui mai puţin frecventă: în numerele din primele nouă luni ale Contemporanului şi ale Gazetei literare din anul curent l-am întîlnit numai de 34 de ori. Reproduc aici citatele respective (cu observaţia făcută mai sus privitor la major): (spectacole de) o certă originalitate; (document liric de) o certă valoare; (lucrare) cu certe calităţi; Un fapt cert (însă...); o certă notorietate; Cronica (se dovedeşte fermă şi) certă; o certă orientare (ideologic-politică); (este pentru noi) un lucru cert; realizările certe (pe tărîmul muzicii simfonice); (un flautist) cu certe calităţi; multe talente certe; Prezenţa (reporterului este) certă; Posibilităţile (prozatorului... sînt) certe; certe influenţe wagneriene; o certă creştere artistică (ambele în aceiaşi articol); o certă sensibilitate; (acestui gen) în mod cert (foarte accesibil); (asupra unui) program artistic cert; (o gîndire regizorală de) o certă originalitate; (să prezinte) în linii certe (creşterea unui personaj); (o piesă de teatru care este...) o operă literară certă; o certă capacitate (de observaţie caracterologică); certe reuşite; (filme de) o certă (şi reală) valoare; (are) o certă originalitate; o producţie cu) certe calităţi; (momente de) o certă valoare; (studiu de) o certă importanţă (practică); (o temă de) o certă actualitate; o valoare certă (în terapeutica balneară). În citatele următoare, cert este întrebuinţat adverbial: într-o fază cert victorioasă; Este cert că...; cert este...

Iată acum şi un şlagăr substantival: coordonată. Ca sonoritate aminteşte de major, pe care îl întrece din punctul de vedere al „radicalismului", fiindcă are implicaţii geografice, matematice etc. N-am dat prea des peste el, cum se va vedea din citatele care urmează, în schimb mi-a atras atenţia mai stăruitor, dat fiind aspectul lui fonetic atît de ostentativ. (Priveşte în jur pe) toate coordonatele societăţii; Pe aceleaşi coordonate (este construită şi Poveste din Irkuţk); (dobîndeşte alt contur, fiind) înscrisă în alte coordonate istorice; (actorul s-a stabilit pe) coordonatele cele mai simple; coordonatele permanente (ale activităţii noastre); unele coordonate de bază (ale realismului socialist); (C. se mişcă pe) coordonate universale... (se mişcă pe) coordonate răsturnate (ambele în acelaşi articol); (L. D. fixează) coordonate precise; să realizez) merginD pe aceleaşi coordonate (un film); singura coordonată psihologică (a personajului); stilul... se realizează... pe alte coordonate; (găsirea unor) coordonate generale şi obligatorii (pentru toţi prefaţatorii).

Deşi de prisos, cel puţin pentru marea majoritate a cititorilor, ţin să precizez, ceea ce rezultă, fie şi indirect, din comentariile făcute mai sus, că eu combat nu folosirea acestor „neologisme", existente de mult în limba noastră, ci, pe de o parte, goana după astfel de cuvinte, care pot fi inlocuite, măcar cînd şi cînd, prin echivalente mai puţin pompoase (mă refer, înainte de toate, la major şi coordonată), iar pe de alta, abuzul care se face cu ele şi care are drept consecinţă inevitabilă banalizarea lor, ştergerea sensului şi lipsa lor de expresivitate. Acest ultim rezultat este tocmai opus celui scontat de publiciştii în cauză.

[1]) Reproduc, de cele mai multe ori, numai grupul sintactic substantiv determinat de major, pentru a nu încărca fără necesitate expunerea. Pentru acelaşi motiv renunţ la indicarea numărului (cu data respectivă) şi a paginii revistelor în discuţie, cu credinţa că cititorii nu se vor îndoi de exactitatea relatării.

[2]) Ultimele patru citate sînt scoase din unul şi acelaşi articol.

[3]) Pun între ghilimele acest cuvînt pentru motive în parte asemătoare cu cele care m-au determinat să critic abuzul privitor la *major*.

I. LEVITAN: „Autumnală" (fragment)

Angela Chiuaru

Cîntec de toamnă

Au ruginit pădurile bătrîne
Ca nişte săbii vechi uitate-n teacă
Cu care vîntul zăngăne în joacă
Să îngrozească puii de jivine.

Prind frunzele încet să se desfacă
Asemeni sclipitoarelor rubine
Şi urma încrustată le rămîne
Ca pe-un miner, pe fiecare cracă.

Dar visurile noastre, an de an,
Rămîn cu frunzele necăzătoare
Şi se călesc în flăcări reci de soare

Şi-n aburii fierbintelui ocean
Al răsuflării noastre; Toamna-n zare
Cresc codrii de beton şi de mărgean!

Sfîrşit de vară

Mergi pe drum. Drum între arături şi cerul albastru. Treci o zare şi mai mergi ce mai mergi şi mai treci o zare şi încă o zare şi te adînceşti în zări şi albastru, de parcă cercuri-cercuri, orizontul s-ar lărgi spre cerul cu stele.

Stau în mijlocul Bărăganului, ca-ntr-un amfiteatru vast. E o scăriţare fluidă de pămînturi şi zări, un rotund perfect, tăiat în marmora fragilă a văzduhului cu stele şi nori. Şi-i linişte, linişte, din nou linişte şi stele. Dacă ţi-ai cufunda braţele în văzduh, ai aduce pe palme în faţa ochilor spuma albă de linişte şi luceferi. Mă adîncesc în cîmpuri, în amfiteatrul Bărăganului. Se desenează subţire, neclar, orizontul. Iarba pitică miroase iute a copt, pelinul miroase amar a copt, sulfina miroase dulce a copt, vîntul miroase a crame, a vii, a vînturi ameţitoare, luînd în răspăr zare şi ierburi răscoapte. Miresmele rătăcesc peste cîmp, fluturîndu-şi palmele uscate şi calde, învăluindu-ţi nările, tîmplele şi grumazul.

Pămîntul e copt, e plin şi e copt. Porumburi, ierburi, seminţe, fructe, vînturi, flori, miresme, — luna ultimă a verii.

E o împlinire, o visare robustă, care îţi împăienjeneşte ochii cu lumini, cu nesfîrşiri.

Dinspre sate miroase a pîine şi dulce a miere, miroase pămîntul colbuit, obosit, greoi. Trec prin cîmp, pe lîngă stîne cu măgăruşi şi oi culcate la pămînt, cu dulăi mari sub stele. Toate stau întinse la pămînt. Încît ţi se pare că pămîntul respiră.

Acum o lună erau pe aici zvonuri de căruţe, de cai, de combine, se treierau grînele, oamenii strigau, fluturau roşii şi albe basmalele femeilor, rîsul sonor învălurea peste cîmp cu grîul, feţele prăfuite hoteau în lumină, lăsînd sclipătul dinţilor şi ochilor să vorbească. Era zăpuşeală, sudoarea-ţi năpădea pe faţă, pe ochi, soarele-ţi ardea cămaşa. Săltai saci de grîu, saci grei, coseai deschizînd drumul combinelor, aplecîndu-ţi spinarea, îndoind-o cu grîul, cu coasa. Acum o lună era treierişul. Luceferii se clătinau deasupra cumpenelor, veneau nopţile cu lună mare peste sate şi, pe cărăruia de la brigada tractoriştilor, trecea ca o şoaptă, ca un fluierat duios, ca un cîntec tainic.

Acum o lună se cosea, se secera, se stringea, se treiera, se aduna... Oamenii nu aveau vreme să doarmă, nopţile erau scurte cît un galop şi cîmpurile întrau în nopţi, în dimineţi şi amieze prinse de febra care-i stăpînea pe oameni.

Acum e toamnă. Mirişti le s-au arat, porumburile aşteaptă brumele şi culesul, viile aşteaptă...

În noaptea asta, după treieriş şi alte culesuri de toamnă, cu nunţi, Bărăganul viseză. S-a întins ostenit şi viseză şi se adîncesc împrejuru-i zările prăfuite cu lumină dulce, cernută.

În vastul amfiteatru, luptătorii care ieri s-au întrecut acuma dorm. Şi, auzi, se pornesc greierii. Întîi, de parcă o pietricică s-ar rostogoli peste treptele văzduhului, pornind de jos în sus; apoi, de undeva, dintr-un adînc, porneşte ecoul; pe urmă doi-trei greieri îl îngînă, înginaţi de propriul lor ecou. Pe urmă, o sută, un milion de greieri, ca un lan de ierburi, ca un lan înspicat sună, vrăjesc, torc, — e o plasă argintie care se lasă peste oamenii adormiţi în marele amfiteatru.

Bărăganul doame. Seminţele dorm. Brazdele dorm. Visele, miresmele coapte, cri-cri-ul greierilor fluturăn noapte văluri subţiri, subţiri...

Rămîi şi ascultă şi ţi-i dor; treci pe drum şi ţi-i dor; te culci cu faţa-n sus şi ţi-i dor; cînţi şi ţi-i dor. E mult frumos în tine — nu mai încape, e multă viaţă în tine — nu mai încape.

Şi-n vastul amfiteatru al cîmpiei, în care plugarii dorm, se rostogoleşte gigantic glasul mic al greierilor.

Florenţa Albu

LIMITE ŞI ERORI

Munca de cercetare literară, de întocmire a studiilor monografice, a prefeţelor la ediţiile de scriitori clasici, ca şi a manualelor şcolare de istoria literaturii române, implică, pe lîngă o clară viziune ideologică şi competenţă ştiinţifică, şi o bogată şi temeinică informaţie documentară, o cunoaştere a tuturor izvoarelor. În această direcţie, s-au obţinut pînă acum rezultate preţioase, cum sînt monografiile Nicolae Filimon de G. Călinescu, Al. Odobescu de Tudor Vianu, Menţiuni de istoriografie literară şi folclor de Perpessicius, Alecu Russo de Al. Dima, Calistrat Hogaş de C. Ciopraga, Opera lui G. Ibrăileanu de Al. Piru, ampleie studii în jurul romanului de Silvian Iosifescu, Poporanismul şi Viaţa românească de D. Micu, prefaţa lui Dumitru Păcurariu la ediţia în două volume a operelor lui Bolintineanu şi multe altele. Sînt însă şi unele lucrări de istorie literară, care, deşi aduc contribuţii merituoase în discutarea fenomenului literar clasic şi contemporan, prezintă totuşi unele carenţe, atît în ceea ce priveşte analiza, cît şi în ceea ce priveşte aparatul documentar, pierzînd astfel din valoarea lor. Monografia Tudor Arghezi de Ov. S. Crohmălniceanu, de pildă, a reuşit să reliefeze cîteva aspecte esenţiale ale operei marelui nostru poet. Critica literară a relevat şi unele din lipsurile evidente ale lucrării lui Ov. S. Crohmălniceanu, dar, după părerea noastră, nu a insistat de loc asupra unor deficienţe serioase. Ceea ce apare foarte palid prezentat în lucrarea lui Ov. S. Crohmălniceanu este Tudor Arghezi — scriitorul contemporan, scriitorul cu o prezenţă activă şi cu un excepţional rol în actualitate, în realitatea vieţii noastre de azi. Prezentarea lui Tudor Arghezi ca o mare personalitate artistică legată organic de prezent, de actualitate, este insuficientă, deficitară, atît prin dimensiunile extrem de reduse pe care această prezentare le ocupă în economia monografiei, cît şi prin fragmentarea ei dezorganizată în cuprinsul mai multor capitole. Astfel, în amplul capitol de Preliminarii, despre Tudor Arghezi, poetul contemporan, insuficienţi de idealurile vremii noastre de azi, nu se vorbeşte decît pe scurt, de la pagina 48 la 57, în succesiunea paragrafelor care prezintă evoluţia ideologico-artistică a scriitorului, folosindu-se, aproape cu exclusivitate, numai citate din articolele şi tabletele sale din ultimii ani. De la pag. 57—85, criticul discută convingerile estetice ale lui Tudor Arghezi, formulate şi publicate în perioada anterioară a activităţii sale. Dar, cînd e momentul să insiste asupra convingerilor estetice de astăzi ale poetului, cîştigate în procesul de integrare activă şi deosebit de rodnică în peisajul literaturii noi, realist-socialistă, autorul monografiei expediază problema în cîteva fraze enunţiative, informative, fără nici o ilustrare concretă, care ar fi fost lesne de adus, scriind: „Abia după Eliberare, înfrîngîndu-şi individualismul şi eliberîndu-se de sub orice influenţă spiritualistă, Arghezi izbuteşte să identifice menirea poetului cu cea a luptătorului, ridicîndu-se la ideea unei literaturi militante faţiş, pentru victoria omului asupra tuturor forţelor ostile esenţei lui umane". Aşadar, în capitolul de Preliminarii, cu o suprafaţă de 86 pagini, Ov. S. Crohmălniceanu nu vorbeşte despre Tudor Arghezi, poetul contemporan, actual, decît în nouă pagini. Remarcabilele opere ale lui Tudor Arghezi, dăruite în ultimii ani — 1907, Cîntare omului şi Stihuri pestriţe — pe deplin edificatoare pentru profilul său de poet actual, sînt discutate disparat, adesea insuficient, în paragrafele mai multor capitole. De pildă, în capitolul Poetul credinţei şi tăgadei, de peste 30 pagini, criticul nu rezervă decît 5 pagini unor poezii din volumul Cîntare omului. Ceva mai mult spaţiu acordă versurilor din volumul 1907 în capitolul Poetul plugului, ca să-l restringă, iarăşi, în capitolul Poetul smîrcului, unde citează cîteva fragmente din Stihuri pestriţe.

Nu intenţionăm să dăm reţete, dar credem că era preferabil să fi întîlnit, în cuprinsul monografiei, capitole intitulate Poetul cîntării omului, Poetul răscoalei sau Poetul dreptei răzbunări a ţărănimii asuprite etc. Asemenea capitole ar fi îndeplinit un rol esenţialmente necesar în definirea lui Tudor Arghezi ca poet al zilelor noastre, al epocii de făurire a unei lumi noi, socialiste. Totodată, asemenea capitole ar fi precizat cu mai multă claritate treapta calitativ nouă, superioară, pe care a urcat creaţia argheziană sub influenţa, însuşită organic, a măreţelor ideaiuri de umanitate şi progres ce ne însufleţesc astăzi, ar fi reliefat mai pregnant, mai amplu, cît de mult s-a lărgit orizontul poetului şi viziunea lui ideologico-artistică. Discutarea disparată, uneori prea sumară, a versurilor din cele trei volume dăruite de Tudor Arghezi în ultimii ani, în cadrul paragrafelor diverselor capitole cu o anume problematică, a făcut ca profundele lor semnificaţii să fie adesea estompate, iar rolul de frunte pe care îl îndeplineşte poetul în contemporaneitate să fie conturat incomplet.

În aceeaşi ordine de idei, mai semnalăm lipsa unui capitol menit să discute un alt aspect important al liricii arghezience, şi anume, cel al poeziei erotice. Poeziile pe această temă sînt menţionate şi analizate, dar în cuprinsul mai multor capitole şi, uneori, la locuri nepotrivite, ceea ce duce, iarăşi, la diminuarea semnificaţiilor lor. Astfel, poezia erotică arghezianâ este amintită, mai întîi, parţial, în capitolul Poetul piscurilor mari de piatră, unde, după părerea noastră, nu-şi are rostul, deoarece aici este prezentat Arghezi „răzvrătitul", „profetul", pe care „îl mişcă, în primul rînd, un ideal de dreptate socială", cum însuşi Ov. S. Crohmălniceanu afirmă. Cîteva consideraţii asupra poeziei erotice mai sînt introduse apoi în capitolul Poetul plugului (p. 162), precum şi în capitolul Poetul boabei şi al fărîmei (p. 218—219). Poezia erotică arghezianâ, pe lîngă faptul că este discutată fragmentar, disparat, primeşte din partea criticului unele aprecieri care nu se pot accepta. De pildă, la pag. 113 afirmă că „lirica erotică arghezianâ nu traduce un sentiment de suferinţă". Dacă recitim poezii ca Toamna sau Oseminte pierdute, observăm contrariul.

Monografia lui Ov. S. Crohmălniceanu se bazează pe o bogată documentare, extrasă în deosebi din periodicele la la care poetul a colaborat în decursul celor peste şaizeci de ani de activitate literară. În acest sector, al aparatului documentar, s-au strecurat însă şi erori, pe care le semnalăm. Astfel, multe din poeziile de debut ale lui Tudor Arghezi extrase din Liga ortodoxă, au trimiteri greşite în paginile monografiei. De pildă, prima poezie pe care Tudor Arghezi o publică — Tătălui meu — nu a apărut în Liga ortodoxă nr. 4, ci în nr. 9 din 30 iulie 1896, Valea Saulei nu a apărut în nr. 4, ci în nr. 1 din 1896, Aegypt nu a apărut în nr. 2, ci în nr. 7 din 1 decembrie 1896, iar Maiul roz nu a apărut în nr. 6, ci în nr. 8 din 8 decembrie 1896. La pag. 18, Ov. S. Crohmălniceanu afirmă că Tudor Arghezi „se întoarce în ţară (din Elveţia) prin 1911", iar la pag. 29 se contrazice, spunînd că s-a întors în ţară „spre sfîrşitul anului 1910" (care e, de fapt, data adevărată). La pag. 254 citează, între paranteze, pamfletul Baroane, ca apărut în publicaţia condusă de Tudor Arghezi Bilete de papagal, în 1943. Într-adevăr, pamfletul a apărut în 1943, dar nu în Bilete de papagal, ci într-un cotidian, la rubrica Bilete de papagal.

★

Amplul studiu introductiv semnat de Dumitru Micu la noua ediţie a Operelor lui Gala Galaction, conţine numeroase observaţii interesante şi judicioase asupra scriitorului, dar este deficitar sub aspectul aparatului documentar. Parcurgînd paginile acestui studiu introductiv, ne-am format convingerea că Dumitru Micu nu a întreprins cercetări speciale pentru a-l scrie, ci s-a rezumat la a lua de-a gata datele din contribuţiile aduse în ultimul timp de unii cercetători, pe care nu a avut însă grijă să-i citeze. Aceasta reiese cu claritate din faptul că, acolo unde au greşit cercetătorii anteriori, a greşit şi Dumitru Micu. Astfel, la pag. 11, autorul studiului introductiv afirmă de două ori (deci greşeala de tipar este exclusă), că, din 1896, Gala Galaction nu a mai publicat proză narativă pînă în 1900, cînd ar fi publicat nuvela Moara lui Călifar. Adevărul este însă că nuvela respectivă a apărut prima dată în Literatură şi artă română din 25 martie 1902. O altă eroare se face în pag. 12, în care se afirmă că nuvela Copca Rădvanului a apărut în Viaţa socială din 1910. Rectificăm şi precizăm că nuvela a apărut prima dată în Revista ideaistă din februarie 1907. Tot în pag. 12, autorul studiului notează, iarăşi greşit, că prin nuvela Pădurarul Ion Bentu, Gala Galaction „şi-a inaugurat îndelunga colaborare" la Viaţa românească. Adevărul este că autorul şi-a inaugurat colaborarea la revista ieşeană cu un amplu articol de analiză a poeziilor lui Cincinat Pavelescu, apărut în numărul din august 1911. Menţionînd revistele la care Gala Galaction a colaborat între anii 1911—1915, D. Micu spune: „Publică de asemeni în Facla, cealaltă revistă a lui Cocea, şi, ocazional, în alte periodice". Dacă ar fi foiletat presa vremii, autorul studiului ar fi observat contrariul. La Facla, Gala Galaction a colaborat puţin, deci despre această colaborare se poate spune că a fost ocazională. La celelalte publicaţii, cum sînt Rampa şi Înfrăţirea, pe care D. Micu nu le aminteşte însă, scriitorul a colaborat mult mai mult, timp de doi ani, deci în nici un caz „ocazional", cum afirmă în pag. 12 a studiului.

Cercetînd cu atenţie, Dumitru Micu nu ar mai fi repetat aceste erori şi, în plus, ar fi avut posibilitatea să completeze datele ştiute pînă la momentul respectiv. În studiul său, la pag. 6—7, D. Micu menţionează că, în perioada debutului, Gala Galaction a publicat în revista lui Macedonski Liga ortodoxă, din 27 octombrie 1896, poezia Tablou uitat. Mergînd direct la această publicaţie, ar fi observat însă două lucruri: în primul rînd, poezia respectivă este scrisă în colaborare cu M. Paşcanu, iar, în al doilea rînd, în paginile acestei reviste a mai publicat şi un articol despre Alexandru Macedonski, în nr. 4 din 10 noiembrie 1896, deci la două săptămîni după poezia susamintită. La pag. 7, este amintită şi revista Viaţa nouă din 1898, pe care o citează însă dintr-o altă sursă (Anii de ucenicie de M. Sadoveanu). Gala Galaction a publicat aici nu numai poezia Aurora mistică, ci şi prefaţa sa la romanul Poet—Poetă de Nelly (N.D.Cocea). Pornind de la evocările lui M. Sadoveanu din Anii de ucenicie, autorul studiului ar fi descoperit şi a treia poezie a lui Gala Galaction, foarte puţin cunoscută pînă acum, intitulată Pe lyră şi apărută în Revista modernă nr. 2—3, din 1 septembrie 1897.

Erorile semnalate nu sînt „mărunţişuri", ci elemente constitutive, dacă ţinem seama, în primul rînd, de faptul că o monografie sau un studiu de istorie literară este alcătuit atît din analiza operei unui scriitor, cît şi dintr-un număr de date şi amănunte care, toate laolaltă, conturează profilul scriitorului respectiv şi înlesnesc cunoaşterea deplină a drumului vieţii şi operei sale.

Teodor Virgolici

FILM

APROAPE DE SOARE

Scenariştii au vrut să înfăţişeze poezia muncii celor care produc oţelul, urmărind evoluţia unui tînăr ţăran, Petre Orşa, a cărui supremă năzuinţă este aceea de a deveni oţelar. Procedeul ales, — dacă putem spune aşa — este impus de biografiile multor maiştri şi furnalişti de la Hunedoara. Deci punctul de plecare oferea posibilităţi nelimitate fanteziei creatorilor. Paul Anghel şi S. Stiopul, secondaţi admirabil de operatorii I. Anton şi G. Fischer, dau funcţie dramatică fazelor diverse ale producerii şarjelor. Oţelul devine personaj al filmului. Oare se conjugă cumva filmul artistic cu documentarul? Nu credem. Filmul rămîne artistic. Acest lucru e posibil, deoarece spectatorul ia contact cu procesul de producţie a oţelului, prin ochii protagonistului, Petre Orşa. De multe ori aparatul se „subiectivizează" şi, ca atare, — fiecare spectator este solicitat să-l urmeze pe înflăcăratul flăcău care descoperă o lume nouă, fermecătoare, dar încă necunoscută pentru el. Petre nu se lasă intimidat de greutăţi, parcurge un drum al cunoaşterii tainelor oţelăriei şi de aceea numeroasele scene de muncă prezente în film nu denotă exces de tehnicism, ci corespund unui imperativ artistic. În ceeace priveşte fizionomia spirituală a lui Petre Orşa, credem că autorii n-au mers pînă la capăt cu sondajul lor. Aspecte interesante ale personalităţii acestui tînăr rămîn în umbră. Nici măcar mobilul pasiunii lui pentru oţel nu este explicat. Ar fi fost bine să vedem cum s-a născut în sufletul lui Petre o dragoste atît de arzătoare pentru această complicată meserie. Povestea de iubire dintre el şi Livia este de asemenea simplist expusă, se reiau locuri comune, fără să se aducă nimic inedit. Datorită deficienţelor scenariului, Vasilica Tastaman, interpreta Liviei, nu izbuteşte un rol memorabil.

Florin Piersic (Petre Orşa) are multe momente reuşite (este foarte expresiv în clipele de încordare, iar în scena cînd salvează şarja, gama complexă de stări sufleteşti, pe care o încearcă, se comunică viu). Finalul este expediat fugitiv de autori, interpretul este stingherit şi nu poate acoperi eroarea lor. Şi în episodul judecării lui Petre pentru un act de indisciplină, autorii au găsit o rezolvare pripită. Astfel de momente, care ar fi putut deveni nodale, se pierd, iar semnificaţia lor este neglijată. Personajul cel mai izbutit ni se pare a fi Todor baci, care-şi găseşte un fericit interpret în Titus Lapteş. Aşa cum spune şi un personaj al filmului, bătrînul maistru ascunde sub aparenta duritate o mare bogăţie sufletească şi Titus Lapteş o valorifică pe parcurs prin jocul său adînc interiorizat şi cu nuanţe variate. Solca (Dorin Dron) este bine interpretat, dar cam linear conceput în scenariu. Gică Pisică e „pitoresc" folosind „şmecherii" arhicunoscute; autorii filmului au recurs la şabloane pe care eforturile intrepretului nu le înlătură. Alte personaje nu mai pot fi remarcate, nu se impun atenţiei, există doar ca siluete lipsite de contur real. Am amintit numele operatorilor. Intr-adevăr contribuţia lor este deosebit de meritorie. Ei ni s-au relevat ca poeţi ai naturii şi ai oţelului. Coloritul viu, plin de lumină, e utilizat judicios.

Filmul „Aproape de soare" oferă prilej pentru discuţii creatoare şi trebuie să constituie un început dintr-o amplă cronică a vieţii clasei muncitoare în zilele noastre, pe care cinematografia realist-socialistă o va scrie desigur cu imagini monumentale.

Mihai Botez

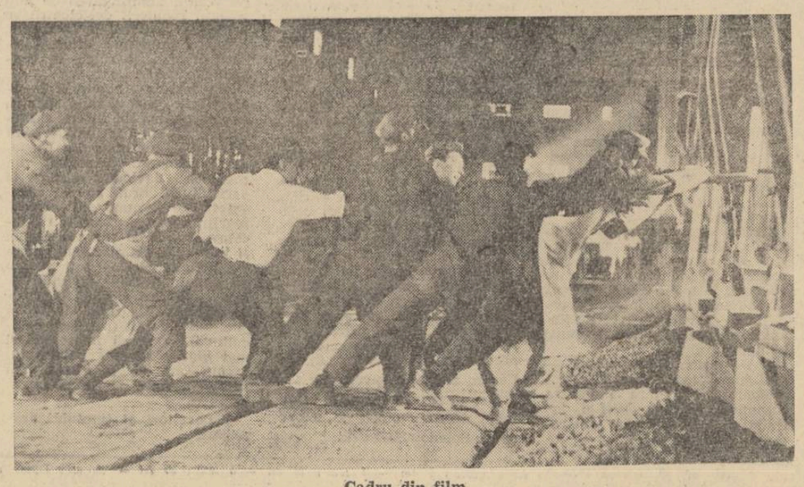

Cadru din film

SE DEZVOLTĂ O CULTURĂ INTERNAȚIONALĂ

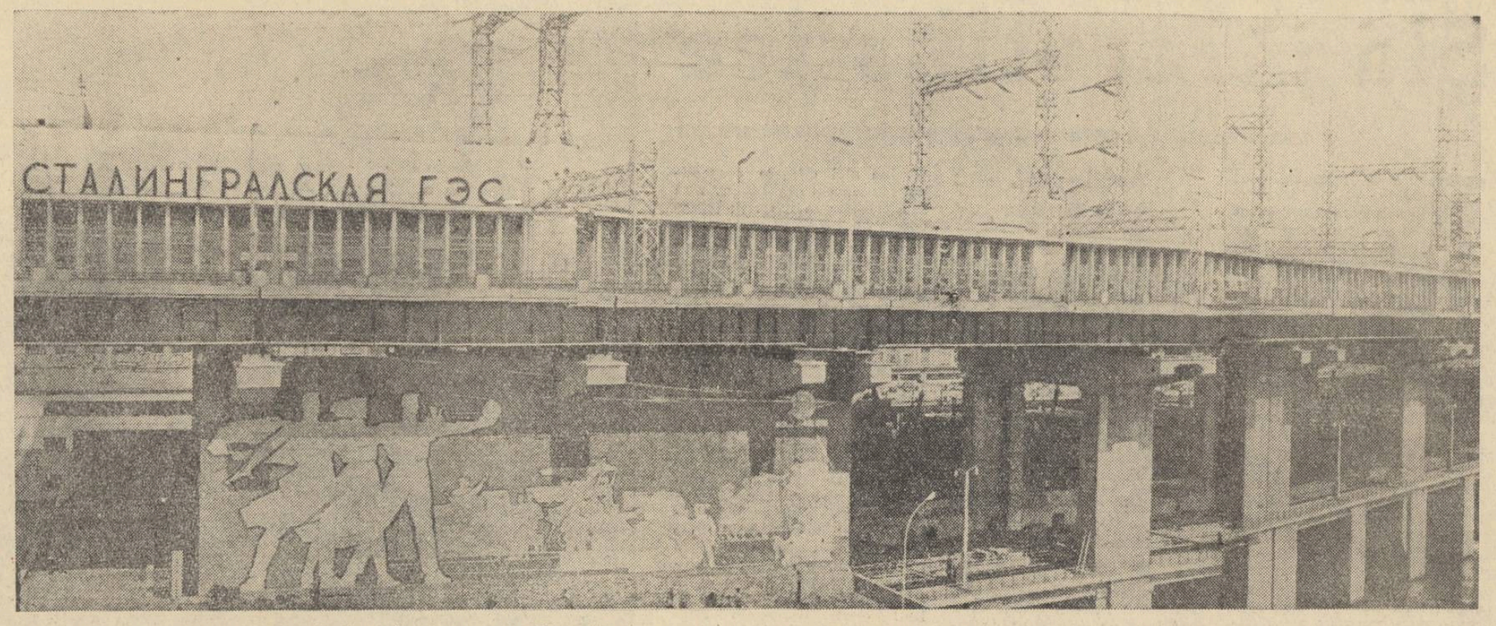

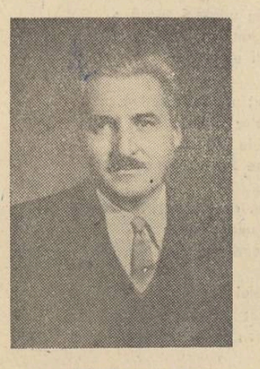

de Konstantin Simonov

Printre obiectivele mari și nobile pe care și le-a propus partidul în proiectul de Program, problemele care se ridică în fața noastră în domeniul relațiilor naționale sînt dintre cele mai nobile și, aș putea spune, mai practice.

In decursul celor peste patru decenii, s-a și realizat în acest domeniu, deosebit de greu, complex și delicat, foarte mult, prin efortul comun al oamenilor de vază ai tuturor naționalităților țării noastre.

Realizările obținute de noi, în acest sens, nu au devenit numai bunuri ale vieții noastre, cu care ne-am obișnuit atît de mult, încît uneori nici nu ne putem da seama în ce măsură ele sînt noi față de mersul istoric al omenirii. Aceste realizări au devenit totodată un far vizibil de pe toate cele cinci continente. În această rezidă uriașa lor importanță.

Aș dori să subliniez atenția cu care oamenii din întreaga lume urmăresc problema relațiilor naționale, precum și felul în care se rezolvă această problemă, la noi : fără declarații false, fără minciună și demagogie, specifice lumii burgheze ; se rezolvă în mod cinstit, pe bază de egalitate reală, nu numai formală, de considerație egală pentru toate popoarele mari și mici, și de grijă egală pentru nevoile lor.

Deși, spunînd „grijă egală", poate m-am exprimat greșit. Măreția partidului în ce privește politica națională a constat întotdeauna în aceea că, străduindu-se să asigure tuturor poporelor posibilități egale de dezvoltare, condiții egale de viață, partidul și-a îndreptat întotdeauna o deosebită atenție anume acolo, unde era o nevoie deosebit de mare de ajutor. Popoarele, care în momentul revoluției s-au dovedit a fi în situație de inapoiere, au devenit obiectul unei griji deosebite pentru întregul partid, lor le-a ajutat întreaga țară, oamenii de toate naționalitățile ce populează țara noastră, atît comuniștii cît și cei fără de partid.

Și realizarea măreață care s-a obținut în acest sens la noi, potrivit drumului trasat de Lenin, devine cu fiecare an mai evidentă pentru un număr tot mai mare de oameni de pe glob.

Ca scriitor, am avut prilejul, în timpul multor întîlniri internaționale, să mă izbesc de situația tragică în care se află literatura multor popoare ale Asiei și Africei, ca rezultat al unei lungi dominații colonialiste. Am avut prilejul să ascult istorisiri dramatice din partea unor oameni care reprezentau popoare de milioane și care nu posedau nici măcar o singură carte editată în țara lor, în limba lor maternă. Am avut prilejul uneori, stînd de vorbă cu oameni foarte buni, inteligenți și bine intenționați față de noi, să mă străduiesc să le explic ceasuri întregi cum stau lucrurile cu literatura noastră multinațională, cîte zeci de literaturi există la noi, în cîte limbi se editează cărțile și în cîte limbi se traduc ele. Am fost nevoit să repet, de mai multe ori, lucruri obișnuite pentru noi, nu pentru că oamenii care mă ascultau puneau la îndoială spusele mele, ci pentru că situația literaturii noastre multinaționale era atît de diferită și de depărtată de ceea ce s-au obișnuit să întîlnească în condițiile lumii burgheze.

Procesul impetuos de dezvoltare al nenumăratelor colțuri naționale, care se includ în noțiunea generală a culturii sovietice moderne, este însoțit de un proces tot mai intens de apropiere și îmbogățire reciprocă a acestor culturi. Despre acest aspect hotărîtor al dezvoltării noastre s-a vorbit, mai limpede și mai detailat, în proiectul de Program. Acest aspect se opune victorios tuturor acelor rămășițe ale închistării naționale, ale mediocrității și egoismului național în domeniul culturii, care, din cînd în cînd, se mai fac simțite ba ici, ba colo.

In proiectul de Program, acest lucru este exprimat deosebit de frumos : „Formele naționale nu încremenesc, ci își schimbă forma, se perfecționează și se apropie între ele, eliberîndu-se de tot ce este învechit și contrazice noile condiții de viață. Se dezvoltă o cultură internațională, comună tuturor națiunilor sovietice". Tuturor oamenilor din domeniul literaturii, care participă la traducerea operelor scriitorilor din republicile noastre surori, dintr-o limbă într-alta, și care sînt informați despre ceea ce se scrie în alte limbi în diferite ținuturi și colțuri ale Patriei noastre, le este evident acest proces formulat în proiectul de Program și care se petrece aevea în viața noastră literară.

Insuși noul conținut al vieții, cu noii săi eroi, cu noile relații, cu noile tradiții internaționale sovietice, care iau naștere, influențează forma operelor, distruge unele tradiții literare vechi, care au rămas în loc sau au devenit contradictorii conținutului luat din viață, introduce noul peste tot, chiar în limba operelor, în strofica și ritmica versurilor, în desfășurarea cîntecelor, în maniera narațiunii, în caracterul dialogului.

Credem, că în dezvoltarea acelei culturi internaționale, comune tuturor națiunilor sovietice, despre care vorbește Programul, un rol important îl are faptul că la noi în țară, pe an ce trece, pretutindeni, începînd cu construcțiile comsomoliste și terminînd cu instituțiile noastre de învățămînt de orice nivel, există tot mai multe colective internaționale prin componența lor.

In ultimii ani am avut deseori prilejul să vizitez diferitele construcții din Asia Centrală, cum ar fi, de pildă, construcțiile energetice, de irigare, de gazificare. Ce colective internaționale prin componență și internaționaliste prin concepții s-au format acolo! Cîți „copii ai diverselor popoare" săvîrșesc acolo fapte mari, care corespund totodată și intereselor adînci ale republicii din care provin, și, prin dimensiunile și importanța lor, depășesc cu mult granițele ei!

Să luăm, de pildă, gradioasa construcție a rețelei de gazificare Hazli-Ural, care trece prin teritoriul Uzbechistanului, Kazahstanului, și RSFSR. Puternice fire de oțel se întind de la străvechea Buhara, care văzînd cu ochii devine un nou „fochist", „cărbunar unional", și pînă la Ural — „bogatirul" unional al metalurgiei, peste spațiile neîncheiate de greu de adaptat ale celor trei republici unionale, prin însuși faptul existenței lor, par să simbolizeze, o dată în plus, trăinicia legăturilor noastre frățești.

Aceste fire de oțel sînt trase de oameni de multe și diferite naționalități; printre muncitorii, tehnicienii, inginerii, și printre conducătorii de șantiere — mulți sînt din acele republici ale noastre, unde acum patruzeci de ani în general nu se știa ce înseamnă o industrie mare, ce înseamnă cadre naționale de muncitori calificați, fără să mai vorbim de ingineri.

De curînd s-a întîmplat să particip cu o foarte modestă contribuție la crearea filmului documentar „Oamenii focului albastru" — despre constructorii rețelelor de gazificare din Asia Centrală. Am participat cu deosebită plăcere la această muncă, pentru că oamenii filmați acolo — frumoși și viguroși, fiecare în parte — reprezintă caracterul inedit național, iar toți, luați laolaltă — o adevărată brigadă comunistă internațională, care își face datoria.

Dacă ne întoarcem din nou la literatură, nu se poate să nu ne bucurăm din toată inima de avîntul mereu crescînd în ce privește legăturile frățești între literații noștri.

Dacă ar fi să aruncăm o privire în stenograma Primului Congres al scriitorilor, care a avut loc în anul 1937, am vedea cîte s-au și realizat din cele la care doar a visat pe vremea aceea marele Gorki. E drept că el a fost un visător activ, și a visat așezînd totodată cu miinile sale piatră cu piatră la temelia edificiului literaturii noastre multinaționale și cu drepturi egale.

De atunci s-a făcut foarte mult. Cred că Gorki s-ar fi bucurat de sutele de cărți traduse din diferitele limbi ale popoarelor Uniunii Sovietice și care apar anual numai la editura „Scriitorul sovietic", fără să mai socotim toate celelalte edituri.

Revista „Drujba Narodov" publică în anexă „Biblioteca clasicilor" literaturilor noastre surori, făcîndu-le astfel cunoscute marelui public cititor al Uniunii.

La Institutul de Literatură studiază acum din ce în ce mai mulți tineri literați, ce scriu în zeci de limbi diferite. Acest institut, precum și cursurile superioare de literatură de pe lîngă el, au devenit adevărate instituții de învățămînt literar unional. Nu există o singură literatură, în țara noastră, în care astăzi să nu se manifeste absolvenții lor. Și aceste studii comune la institut, și acele legături de creație între tinerii scriitori din diferitele literaturi surori, care se continuă într-o dezvoltare ulterioară institutului, contribuie foarte activ la acea apropiere și îmbogățire reciprocă a culturilor popoarelor din URSS, despre care se vorbește în Program.

In proiectul de Program se subliniază că partidul va promova, ca și pînă acum, o politică care să asigure egalitatea de fapt a tuturor naționalităților și popoarelor. In domeniul literaturii, acest lucru este legat de dezvoltarea în viitor a unei probleme într-adevăr internaționale, cum este traducerea artistică, dintr-o limbă în alte limbi ale țării noastre, a celor mai bune opere literare, îndepedent de faptul că au fost create într-o limbă a unui popor mic sau mare din punct de vedere numeric.

In legătură cu aceasta, trebuie să se sublinieze cu deosebire faptul că, prin grija partidului, se asigură literaturii noastre multinaționale, o egalitate de fapt și nu numai o egalitate formală a literaturilor diferitelor popoare. Operele de seamă, create în limba celor mai mici naționalități, din punct de vedere numeric, capătă astfel un mare număr de cititori în toate colțurile țării noastre. Intocmai așa — dacă ar fi să luăm numai cîteva exemple din cele multe — s-a întîmplat cu poetul poporului Dimitrii Gulia din micuța Abazia, operele căruia au avut în limba rusă și alte limbi ale Uniunii Sovietice un tiraj ce a depășit de zeci de ori numărul acelui popor, în limba căruia a scris Gulia. Avarezul Rasul Gamzatov, poet din Daghestan, este astăzi unul dintre cei mai populari poeți ai țării noastre, versurile lui fiind traduse în multe limbi, cu un tiraj total de milioane, deși limba lui natală, avareză, o vorbesc numai cîteva sute de mii de oameni.

In proiectul de Program se spune că limba rusă a devenit de fapt o limbă de comunicare și colaborare între popoarele URSS. In domeniul literaturii, limba rusă înlesnește transmiterea valorilor create de geniul oricărui popor din țara noastră, cititorilor întregii țări. In unele cazuri ajută direct, întrucît limba rusă este cunoscută pretutindeni, în altele — este o treaptă intermediară pentru traducerea dintr-o limbă a țării noastre în altă limbă.

In proiectul de Program s-a spus atît de frumos, că la noi, fiecare om este liber să vorbească, să-și educe și să-și instruiască copiii în orice limbă, neexistînd nici un fel de privilegii, îngrădiri și obligații, în ce privește o limbă sau alta.

Această poziție a proiectului de Program este deosebit de binefăcătoare pentru dezvoltarea literaturii noastre multinaționale.

Intr-o atmosferă sănătoasă, plină de spiritul internaționalismului, o atmosferă de adevărată egalitate a națiunilor și a limbilor lor, se dezvoltă vertiginos la noi, în acești ani, multe literaturi noi și puternice, printre care și la popoarele la care a apărut scrierea în vremuri pe care le-au apucat oamenii din generalitățile vîrstnice.

Totodată, în condițiile acestei reale egalități, este firesc cînd unul dintre scriitori trece, în opera sa, de la limba maternă la o altă limbă — rusă, ucraineană sau oricare alta, acceptînd-o din diverse motive de viață, mediu, educație sau studii, ca fiind limba lui maternă.

Altădată, în condițiile lipsei de egalitate reală, asemenea treceri de la o limbă la alta, erau dictate uneori de nevoia de a cuceri un număr cît mai larg de cititori.

Astăzi, creînd o carte bună în orice limbă, poți cuceri cu ea întreaga masă de cititori unionali ; sînt zeci de asemenea exemple vădite — de la „Abai" al lui Auezov și pînă la „Cartea gheților" a lui Smuul.

Astăzi, cînd un scriitor, aparținînd prin naștere unei alte naționalități, își scrie cărțile într-o altă limbă, nu căutarea unui număr cît mai mare de cititori îl determină la aceasta, ci numai motivele care țin de creație.

Și dacă ne întoarcem, cu privire la aceasta, la aceleași două exemple citate mai sus, atunci și daghestanezul Rasul Gamzatov, care scrie în limba avareză, și concetățeanul său Effendi Kapiev, care scrie în limba rusă, amîndoi și-au cucerit cu succes o masă foarte largă de cititori, în țara noastră. Unul — prin minunatele sale versuri avareze, celălalt — prin excelenta sa proză rusească.

Versurile și proza lui Dimitrii Gulia, care a scris în limba abhază, sînt editate în nenumărate traduceri și în orice caz nu sînt mai puțin cunoscute decît „Primăvara la Saken", scrisă în limba rusă, și alte nuvele ale fiului său, Gheorghe Gulia.

Programul partidului, privind cu hotărîre și curaj înainte, ne oferă nouă, scriitorilor, foarte mult material de gîndire, ne sugerează căi rodnice pentru o studiere mai adîncă a vieții, și pentru munca scriitoricească strîns legată de aceasta.

Articol apărut în „Pravda".

NOUL MANIFEST COMUNIST ÎN OGLINDA PRESEI INTERNAȚIONALE

Intr-unul din numerele „Pravdei" din martie 1919 a văzut lumina zilei primul program din lume pentru construirea societății socialiste, program adoptat de cel de al VIII-lea Congres al P.C. (b) din Rusia. Acest document, care deschidea porțile unei ere noi în istoria omenirii, s-a născut într-un moment cînd tînăra republică sovietică era izolată de lume prin frunturile armatelor contrarevoluționare intervenționiste.

In acel moment, presa burgheză era preocupată nu de modul în care acest program va fi realizat ci de contrariul : cum să contribuie la nimicirea puterii sovietice. Chiar la cîteva zile după apariția Programului, lumea a fost informată că președintele de atunci al S.U.A., Wilson, „....este foarte ocupat și își încordează toate eforturile... pentru a stabili bariere în fața răspîndirii bolșevismului".

In cei 42 de ani care au trecut de la această dată, poporul sovietic, condus de Partidul său Comunist, a învins toate barierele, armatele imperialiste de toate soiurile care l-au cotropit și a încheiat cu succes construcția societății socialiste.

Vestea apariției recente a noului Program al P.C.U.S., primul program din lume pentru construirea comunismului, a înconjurat globul cu viteza fulgerului și ține încordată de mai bine de două luni și jumătate, atenția lumii întregi, a prietenilor ca și a dușmanilor comunismului. Lumea citește cu răsuflarea întretăiată noile perspective pe care le indică acest nou manifest comunist.

Explozia de bucurie pe care a produs-o pe cea mai mare parte a planetei noastre este explicabilă. Încă din timpurile străvechi, omenirea visa despre comunism, ca despre societatea care va aduce pace, care va pune capăt pentru totdeauna lipsurilor materiale, inegalității, care va aduce fericire. Visul a fost transmis din generații în generații. De la legenda „veacului de aur", ideea celei mai perfecte societăți străbate lucrările lui Campanella, predicile lui Thomas Münzer, ale utopiștilor. A trecut doar ceva mai mult de un secol de cînd Marx și Engels, creatori ai socialismului științific, au dat omenirii primul program al primei organizații revoluționare comuniste din lume și au trecut abia de 30 de ani de muncă pașnică, timp în care poporul sovietic a străbătut calea de la mizerie și asuprire, pînă la porțile comunismului.

Succesele uimitoare ale U.R.S.S. și perspectivele Programului construcției comuniste fac ca cele mai diferite păreri să fie de acord în aprecierea că acest document are o uriașă însemnătate internațională, care va influența soarta întregii omeniri.

Noul Program este aprobat cu însuflețire nu numai de popoarele țărilor socialiste. Clasa muncitoare din lumea care se mai află încă sub jugul capitalului aprobă Programul ca o remarcabilă contribuție la tezaurul marxism-leninismului, care va aduce un mare ajutor mișcării muncitorești internaționale. Declarațiile conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești converg în această direcție: *„Rareori în istoria omenirii au existat documente de o însemnătate atît de uriașă ca noul proiect de Program al P.C.U.S."*, declară Adjoi Ghosh, iar L. C. Prestes spune că *„Programul P.C.U.S. indică zorile comunismului"*.

Opinia publică democrată din lumea întreagă apreciază, în același mod, uriașa însemnătate a Programului. Cunoscutul economist american V. Perlo declară că : *„Programul însuflețește pe toți americanii progresiști. El oferă un exemplu care ajută muncitorilor să lupte pentru limitarea exploatării, contribuie la lupta populației de culoare pentru drepturi egale, la eforturile tuturor celor ce luptă pentru asigurarea socială și pentru îmbunătățirea condițiilor de viață în Statele Unite. El (Programul P.C.U.S.) ajută poporului american să-și dea seama de fondul campaniei antisovietice și să aprecieze meritele socialismului și comunismului"*. Ziarul canadian *„Globe and Mail"* a publicat scrisoarea unui cetățean din Toronto ; iată un fragment : *„Am citit cu interes că Rusia va avea pîine gratuită, transporturi și locuințe gratuite. Nu aș putea decît să compar această perspectivă cu aceea pe care o pregătește președintele Kennedy pentru lumea occidentală. Oare perspectiva noastră trebuie să fie sînge, sudoare și lacrimi și un nou război din pricina Germaniei ?"*

Presa imperialistă se alarmează tocmai din cauza uriașei influențe pe care Programul o are asupra maselor muncitoare, care văd în el propriul lor viitor. In ciuda adversității fățișe față de comunism, presa burgheză n-a mai putut tace ca acum 42 de ani. Astfel, la celălalt pol al atitudinii față de noul Program al P.C.U.S., au început să se audă din nou ura și intriga. Presa imperialistă, speriată de adîncul ecou stîrnit, s-a grăbit să dezlănțuie o vastă campanie de minciuni și calomnii. Pretextînd obiectivitatea, ea caută să sugereze că, îndărătul cifrelor și al uriașelor proiecte, a dispărut cu totul omul cu problemele sale.

Dar surpriza maselor a fost totuși atît de mare, încît chiar cele mai dușmănoase organe de presă și cei mai notorii publiciști anticomuniști au trebuit să recunoască importanța pe care o comportă pentru viitorul omenirii noul program. Iată cîteva titluri ale celor mai reacționare ziare, apărute imediat după publicarea Programului : *„Un monument al gîndirii marxiste"* („Figaro"-Franța), *„Un fapt senzațional pentru lumea întreagă"* („Messaggero"-Italia). Agenția americană *„Associated Press"* consideră Programul ca fiind de *„importanță istorică"*, iar ultrareacționarul *„New York Times"* s-a văzut nevoit să publice într-un supliment special proiectul Programului P.C.U.S.

Imediat, sau la scurt timp după apariția documentului, presa burgheză a fost nevoită să recunoască, împotriva propriei sale voințe, motivele îngrijorării sale : *„Nu există nici un motiv de a subaprecia potențialul economic al sovietelor"* (*„General Anzeiger"* — R.F.G.),... *„este limpede că în nici o țară occidentală nu se poate formula un plan cu o viziune și obiective atît de ample"*. (*„Reynold's News"*-Anglia), încît... *„timp de cîțiva ani, unii conducători americani s-au ocupat insistent de elaborarea unui „tel național" și au ajuns doar la cîteva concluzii goale..."* („New-York Post"-S.U.A.); sau *„în timp ce tot ce poate oferi guvernul englez sînt reduceri, restricții și prudențe, el (Programul P.C.U.S.) oferă îndrăzneala și expansiune tot mai largă"* („Daily Herald"-Anglia). Iar I. Deutscher, comentator al săptămînalului *„Observer"*-Anglia, cunoscut pentru atitudinea sa antisovietică, a fost nevoit să declare că *„oamenii de stat din Occident nu oferă poporelor lor nici o perspectivă care să poată fi comparată sub raportul atracției cu Programul sovietic"*. Față de această situație, *„Le Monde"*-Franța declară că *„te cuprinde amețeala cînd citești acest Program. Locuințe, transporturi, medicamente gratuite, zi de lucru de 6 ore, pe scurt, peste 20 de ani, belșug asigurat"* iar D. Granik, economist american, califică *„dinamismul dezvoltării industriei sovietice"* drept *„marș funebru"* pentru capitalism.

Alături de aceste recunoașteri, ceea ce doare cel mai mult presa occidentală este uriașa influență pe care Programul o exercită asupra milioanelor de oameni de pe toate continentele : *„...Faptul cel mai îngrijorător e că acest plan va avea o imensă importanță propagandistică"* („Reynold's News"-Anglia); *„multe milioane de oameni din Asia și Africa, care sînt de mult impresionați de marile progrese tehnice și științifice ale U.R.S.S., vor fi, desigur, și mai impresionați de certitudinea cu care se formulează acum afirmația că o societate mai bună este pe cale de a fi înfăptuită* („Daily Express"-Anglia) ; *„pentru milioane de oameni, succesul U.R.S.S., care, în decursul unei singure generații, a parcurs drumul de la sărăcie la bogăție, este uluitor"* („Economist"-Anglia). In sfîrșit, *„La Departamentul de Stat, experții în problemele sovietice... presupun că multe popoare slab dezvoltate din Asia, Africa și America Latină vor considera probabil metodele sovietice mai adecvate pentru dezvoltarea lor rapidă decît metodele sistemului capitalist"* („New York Times"-S.U.A.).

Desigur, îngrijorarea manifestată de presa burgheză este pe deplin întemeiată. In privința aceasta, iată numai cîteva declarații semnificative : Sahib Singh Sokhey, cunoscut frunțaș al vieții publice indiene, consideră că Programul P.C.U.S.... *„arată că există o cale sigură și experimentată a lichidării nevoilor, mizeriei și inapoierii pe glob"* ; că *„prin însăși natura lucrurilor, întrucît constituie un uriaș pas înainte, în comparație cu vechile sisteme, sistemul socialist va deveni fără îndoială general. Este evident că el va fi adoptat de țările slab dezvoltate ale Asiei, Africii și Americii Latine și, în cele din urmă, țările occidentale vor trebui să urmeze acest exemplu..."* Pentru *„Evening News"* din Ghana, Programul P.C.U.S. este *„un program fenomenal de dezvoltare socială"* și *„experiența U.R.S.S. a arătat că numai triumful revoluției socialiste poate crea toate posibilitățile și condițiile pentru lichidarea oprimării naționale"* ; iar *„An-Nida"* din Beirut consideră că *„acest document stîrnește admirații în conștiința milioanelor de oameni simpli, partizani ai progresului și păcii, deoarece este un plan concret și clar de construire a celei mai drepte, celei mai bune și fericite societăți pe care a cunoscut-o vreodată omenirea — societatea comunistă"*.

De la apariția lui, interesul stîrnit de noul Program al P.C.U.S. este în continuă creștere. Programul, care pînă mai ieri a fost un proiect, a fost consfințit de cei 5000 de delegați ai marelui partid creat de Lenin, în cadrul Congresului constructorilor comunismului. Lucrările istoricului Congres au ridicat la o și mai mare înălțime interesul față de noul Program și față de U.R.S.S. Este evident azi că poporul sovietic a pășit pragul care duce la cea mai dreaptă și prosperă societate. Renato Guttuso, renumitul pictor italian, exprimînd încrederea sutelor de milioane de oameni spune că *„societatea comunistă va deveni leagănul unor posibilități creatoare nemaiîntîlnite... In fața noastră s-au deschis porțile spre lumea comunismului, spre lumea pe care o visăm și în numele căreia au suferit și și-au dat viața milioane de oameni"*.

Ideologii burghezi neputincioși și presa burgheză mioapă turbează de mînie pentru că vechiul sistem este condamnat de istorie. Dar nu mai sînt în stare decît să emită zbierete ridicole. U.R.S.S. înaintează în ritm accelerat pe calea comunismului, iar lumea întreagă știe că, pentru poporul sovietic, condus de partidul său leninist, nu există nimic imposibil. Uniunea Sovietică va construi comunismul și ea va fi urmată de lumea întreagă.

Matei Gall

Te salut, pămînt desțelenit!

Desigur, n-ați auzit numai o singură dată acest cuvînt cuprinzător, plin de respirația faptelor de vitejie și a romantismului. Țelina ! Acest cuvînt, născut încă o dată, a intrat în vocabularul tuturor popoarelor lumii, ca sputnicul, lunnicul sau Sovietele.

Cu cîtă mîndrie îmi arătau combainerii sau mulgătoarele pe copiii lor bătuți de toate vînturile stepei, zdraveni, jucîndu-se lîngă uși: „Sînt de pe pămîntul desțelenit, spuneau tinerii părinți. Au venit pe lume aici".

Și-și amintea de multe. Zilele asaltului neuitat din anul 1954... Cînd, foarte tineri încă, ei răsturnau primele brazde în pămîntul ațipit de veacuri. Cînd, pe volanul tractorului, vîntul primăvăratec le înghețа degetele. Sau cînd, noaptea, viscolul stîrnit fără veste smulgea cortul și tu, înghețat pînă în măduva oaselor, fugeai spre tovarășii din cortul vecin ca să mai dormi un pic pînă dimineața.

Dar zilele de arșiță ale culesului ! Acoperiți de praf, bătuți de razele crude ale soarelui, tinerii veterani ai desțelenirii nu părăseau uneori tractoarele și combinele cîte 30 de ore.

În sovhozul din Ciondak, fostul marinar, acum combainer, Anatoli Lugovoi, mi-a spus, arătîndu-mi un carnet roșu :

— E ca o medalie primită în luptă. Pe toată viața !

Și am citit cuvintele gravate în aur : „Foaie de drum comsomolistă". Iar înăuntru următoarele : „Comitetul de Comsomol al uzinei din orașul Nicolaev înmînează prezenta foaie de drum lui Lugovoi Anatolii Gavrilovici, care și-a exprimat dorința de a muncii la desțelenirea pămînturilor..."! Iar mai jos, data : 10 martie 1954.

— Asemenea oameni sînt mai prețioși ca aurul, îmi spunea directorul sovhozului „Kutuzov" Vasilii Volkov, baștinaș al acelor locuri. Cel care a trecut încercările aspre de atunci e un adevărat erou...

Așa e obiceiul poporului nostru. Cînd a fost nevoie, la chemarea Partidului, 350 de mii de tineri au pornit departe, spre necunoscut. Val după val, ca un ocean în fierbere, mase de oameni atingeau pămîntul nemărginit al ținutului. Toate orașele își trimiteau reprezentanții aici. „Sîntem din Moscova", spuneau unii, „sîntem din Leningrad, din Sverdlovsk, din Harkov"... Au venit aici fete și tineri din nordicul Murmansk și de pe tărmurile calde ale Mării Negre. Dealtfel, enumerarea devine aproape imposibilă — ar trebui să numesc toate orașele sovietice.

Acolo unde a fost doar stepă colilie și unde din vechime stăpîneau ulii și vulturii, iar nouă zecimi din suprafață aminteau de începutul lumii, milioane de hectare au început să se transforme în brazde roditoare.

FABRICI DE CEREALE ȘI CARNE

Iar acum, cititorule, dacă ai la îndemînă o hartă a Uniunii Sovietice, găsește Cazahstanul. În partea lui nordică și nord-estică a fost creat, la sfîrșitul anului trecut, „Ținutul desțelenit", cuprinzînd cinci regiuni ale acestei republici. De la Uralul de sud în vest, pînă la Munții Altai în est, pe o suprafață de 600.000 de kilometri pătrați, se desfășoară acest ținut tînăr. Aici ar încăpea Franța și Olanda, și Belgia pe deasupra. 3 milioane de locuitori populează acum acest pămînt, altădată pe jumătate sălbatec. Douăzeci de milioane de hectare, care își păstrau rodnicia seculară, au fost puse în slujba omului. Și iată rezultatul : în timpul desțelenirii, Cazahstanul a dat țării, suplimentar, 3 miliarde 100 milioane de puduri de cereale și o cantitate uriașă de carne, unt, lapte, ouă, lînă.

Astăzi ținutul acesta înseamnă o sută de mii de tractoare, 75 de mii de combine și 60 de mii de camioane și mașini. Pe cap de locuitor al sovhozului revin peste o sută de cai putere rezerve energetice. Un sovhoz desțelenit de astăzi este o adevărată fabrică de cereale și carne, producînd fiecare 1—2 sau chiar 3 milioane de puduri de grîne.

Pămîntul desțelenit de azi înseamnă cîmpuri dintre cele mai roditoare și fînețuri bogate, lunci vaste, pășuni grase și mari lacuri de acumulare. Pe aceste cîmpuri și lunci strălucesc casele albe ale sutelor de sovhozuri cu școli, spitale, ateliere și cluburi. Grădinile sădite de pionierii desțelenirii își dau de acum roadele.

CORESPONDENȚĂ SPECIALĂ PENTRU „LUCEAFĂRUL"

ȚINUT DESȚELENIT ? DA, DAR ȘI INDUSTRIAL !

— Și acum se poate spune că ați privit în adîncul mileniilor. Sub noi se află magma cea mai adevărată, îmbogățită de sinteze feroase. Cu milioane de ani în urmă, ea a format vulcani și, de atunci, pămîntul a acoperit-o, strat după strat. Și totuși, după cum vedeți, noi am ajuns pînă la ea...

Ghidul nostru, o fată de la direcția Combinatului metalurgic, să-i zicem Nina, bătu cu piciorul în minereul pe care stăteam. Și nu-ți venea să crezi că această masă compactă pornește de la zeci de metri adîncime, că ea se întinde pe mulți kilometri în jur.

— De altfel, se opri Nina, — știți cum a fost descoperit acest zăcămînt ? Și fără a aștepta răspunsul, ne-a povestit o întîmplare, într-adevăr interesantă.

Anul 1949. În lunile de iarnă, o echipă de geologi lucra în apropierea acestor locuri. Odată, după un viscol de citeva zile, avalanșa a izolat grupul de tot restul lumii. Geologii s-au hotărît să trimită poșta cu avionul în orașul cel mai apropiat. Aveau un aparat mic dar rezistent, „PO — 2". Seara tîrziu, abia întors din zbor, aviatorul Mihail Surgutanov intră fuga în cortul conducătorului echipei. Începu să povestească emoționat cum, în apropierea lacului Sarbai, săgeata busolei refuzase să funcționeze. Din această cauză, el a pierdut direcția și a întîrziat. Cînd a devenit în sfîrșit posibil, un grup de geofizicieni s-a îndreptat spre lacul Sarbai. Instrumentele dovedeau un singur lucru — că în apropiere există cantități uriașe de minereu de fier. Iar apoi, ca deobicei în asemenea cazuri, au forat solul, uimiți de bogăția descoperită. La o adîncime relativ mică, în regiunea lacului Sarbai și a satului Sokolovka, se afla minereu ales într-o cantitate de peste 1 miliard de tone. Acum aici s-a născut tînărul oraș Rudnii. În fiecare zi crește șuvoiul de minereu pentru cuptoarele Uralului, minereu oferit de combinatul Sokolov-Sarbaiski.

„SĂ NE STABILIM AICI, TU ȘI EU..."

În acea zi geroasă de martie, Akmolinskul s-a trezit încă pe întuneric. Și deși vîntul înghețat șfichiuia fața, deși viscolul arunca zăpada în ochi, străzile orașului erau pline de însuflețire. Mari grupuri de oameni se strîngeau la intrarea hotelului, la cafenele și restaurante, la intersecțiile străzilor, lîngă vitrinele chioșcurilor de ziare. Zăpada scîrțîia sub pașii oamenilor. Aici se întîlneau prieteni care nu s-au văzut de mult, pe care soarta i-a dus în sovhozuri situate la sute de kilometri unul de celălalt. Îmbrățișîndu-se cu drag, ei se băteau pe umeri, amintindu-și de anii trecuți. Pionierii desțelenirii se întîlneau la prima lor adunare, pentru a privi spre viitor, își arătau tabele, discutau în contradictoriu și rîdeau.

Am fost la Akmolinsk în aceste zile memorabile pentru oraș și pentru tot ținutul desțelenit. Mi-am întîlnit vechi prieteni — mecanici din Kustanoi, agronomi principali din regiunea Pavlodar, meșteri ai agriculturii. Erau aici și cultivatorii de porumb și ciobanii, îngrijitoarele de păsări din Kokcetava-Cazahi și ruși ucrainieni și bieloruși, reprezentanți ai altor naționalități, — toți purtau un singur nume : „țeliniki" [1]. Împreună cu Nikita Sergheevici Hrușciov (timp de două zile) s-au sfătuit (fruntașii agriculturii) : cum să folosească și mai bine rezervele pămîntului înnoit. Cum să mărească mai repede șuvoiul de grîne, carne, lapte și alte produse. Și nu o dată au fost citate sovhozurile fruntașe, numele oamenilor care erau totdeauna în frunte.

Sarcinile sînt următoarele : pătrunderea în adîncimea ținutului și nu numai extinderea lui, organizarea într-un mod socialist a acestui uriaș teritoriu, ridicarea nivelului agriculturii, creșterea productivității la hectar, ridicarea productivității sectorului zootehnic.

Numai în acest an, se vor aprinde aici luminile a încă 150 de noi sovhozuri, construite după modelul orașelor. Casele vor avea patru etaje, încălzire centrală, canalizare și tot confortul necesar. Astfel se va rezolva încă o sarcină măreață — ștergerea deosebirii dintre oraș și sat.

Akmolinsk înseamnă în cazahă „mormîntul alb". Dar capitala ținutului desțelenit nu poate purta un asemenea nume și oamenii l-au numit Țelinograd. Plini de entuziasm, înaripați de cuvintele lui Nikita Sergheevici Hrușciov, oamenii din sovhozuri părăseau Țelinogradul. Începea a doua etapă a epopeii desțelenirii.

Și iarăși, la chemarea partidului, la porunca inimii, detașamente de voluntari se îndreaptă spre depărtări înțelenite. Tineri și tinere, absolvenți ai institutelor de medicină și pedagogie, de cultură fizică și sport, pornesc pe un drum lung, acolo unde e nevoie de medici, profesori, agronomi și ingineri.

Și iarăși, peste spațiile vaste, răsună cîntecul „Să ne stabilim aici, tu și eu..."

Vîntul de primăvară bate peste pămîntul desțelenit.

Nicolai Babin

[1] *Locuitori ai ținutului desțelenit.*

REDACȚIA : Bd-ul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Biblioteca Cotrulei
Bibliot... Odo...ielu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

luceafărul

REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

Anul IV, Nr. 22 (81) • 15 noiembrie 1961 • Apare la 1 şi 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a împlinit 60 de ani

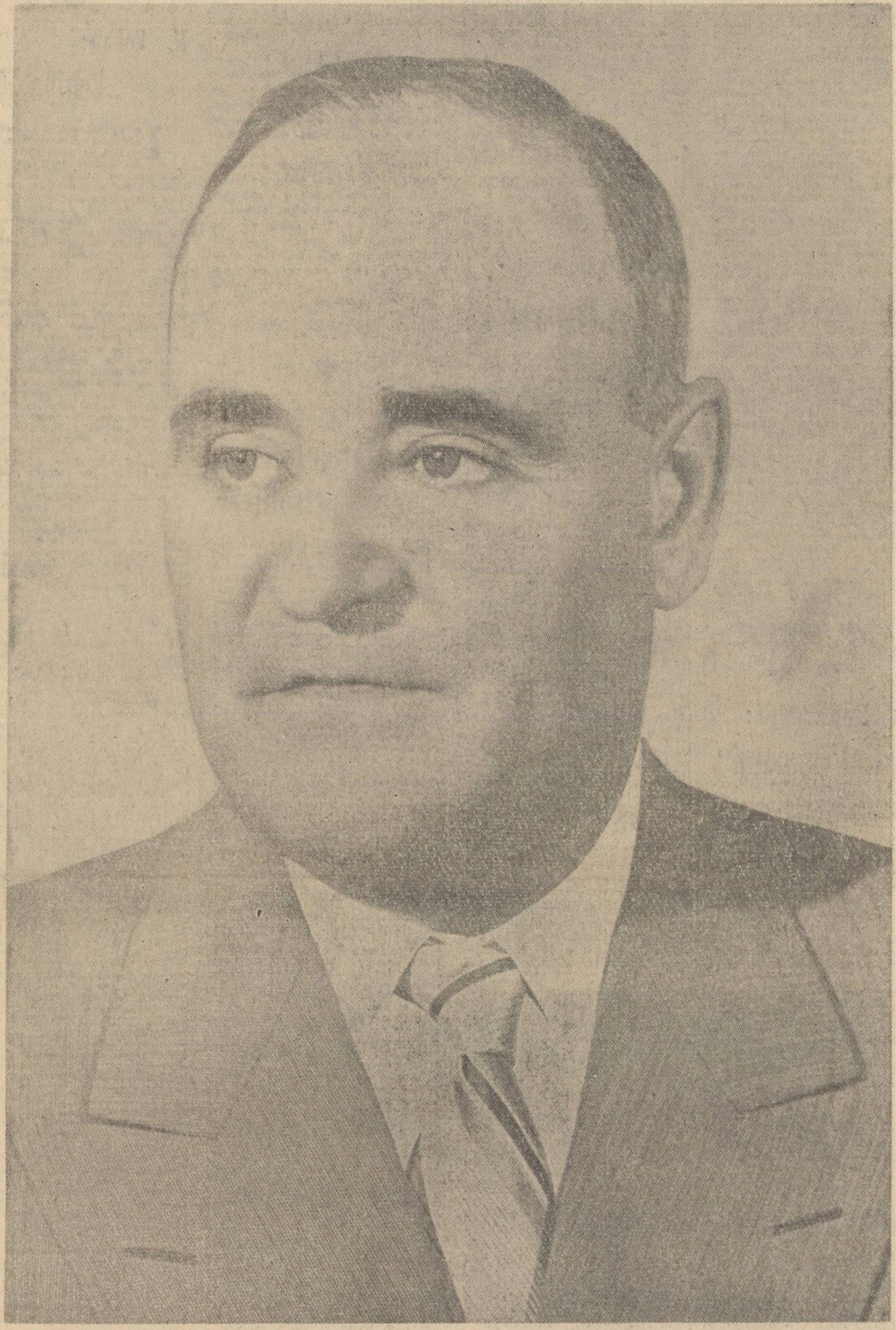

Mesajul adresat tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej de către Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn, Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne şi Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Romîne

Scumpe tovarăşe Gheorghiu-Dej,

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a zilei tale de naştere, te felicităm călduros, urîndu-ţi din toată inima mulţi ani de sănătate şi putere de muncă în slujba partidului şi a patriei noastre socialiste.

Intreaga ta activitate revoluţionară ca fiu devotat al clasei muncitoare din Romînia, al poporului romîn, este înalt exemplu de fidelitate nestrămutată faţă de marxism-leninism, de luptă perseverentă şi plină de pasiune pentru cauza socialismului şi comunismului.

Intrat din fragedă tinereţe în rîndurile mişcării muncitoreşti, te-ai călit ca revoluţionar proletar în mari bătălii de clasă. Insuşirile tale de organizator al maselor muncitoare, capacitatea de a înfăptui cu voinţă neînfrîntă politica partidului s-au manifestat din plin în eroicile lupte ale ceferiştilor şi petroliştilor din februarie 1933, care au marcat o cotitură în istoria partidului şi a întregii noastre mişcări muncitoreşti. La procesul intentat de burghezie ca urmare a acestor lupte a răsunat cu putere glasul tău de acuzare şi demascare a politicii claselor stăpînitoare, chemarea la luptă împotriva exploatării şi asupririi burghezo-moşiereşti, împotriva fascismului şi războiului.

In anii lungi de temniţă şi lagăr, prin abnegaţia şi combativitatea ta, prin încrederea neclintită în victoria cauzei celor ce muncesc, ai însufleţit şi îmbărbătat pe tovarăşii tăi de luptă. Sub conducerea ta deţinuţii politici au transformat închisorile şi lagărele într-o şcoală de călire şi educare a luptătorilor revoluţionari, în universitate comunistă.

Partidul şi poporul dau o înaltă apreciere meritelor tale în elaborarea, în anii celui de-al doilea război mondial, a liniei strategice şi tactice a partidului, în înfăptuirea măsurilor care au făcut cu putinţă ca partidul să-şi îndeplinească cu cinste rolul de organizator şi conducător al luptei unite a tuturor forţelor patriotice ale poporului pentru răsturnarea dictaturii fasciste şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

După victoria insurecţiei armate, în desfăşurarea revoluţiei populare, în munca de întărire a rîndurilor partidului şi în înfăptuirea unităţii politice şi organizatorice a clasei muncitoare, în lupta pentru democratizarea ţării, refacerea economiei, cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea şi trecerea la construirea socialismului, s-au vădit deosebitele tale însuşiri de eminent conducător de partid şi de stat.

Victoriile repurtate de poporul nostru în industrializarea socialistă, în transformarea socialistă a agriculturii, în ridicarea nivelului de trai al poporului şi înfăptuirea revoluţiei culturale, în consolidarea continuă a orînduirii democrat-populare sînt strîns legate de activitatea pe care o desfăşori cu energie inepuizabilă în fruntea partidului, de marea contribuţie pe care o aduci la rezolvarea problemelor complexe ale construcţiei socialiste, la răspîndirea şi aplicarea creatoare a învăţăturii marxist-leniniste.

Intreaga ta activitate este străbătută de preocuparea permanentă pentru unitatea de monolit a partidului şi întărirea rolului său conducător, pentru aplicarea neabătută a normelor leniniste, a principiului muncii colective în viaţa partidului, de grijă frăţească pentru membrii şi cadrele de partid, pentru creşterea şi educarea lor, de intransigenţă faţă de orice manifestări antipartinice şi abateri oportuniste, revizioniste, dogmatice.

Principialitatea ta partinică, caracteristică activistului de tip leninist, înaltul simţ de răspundere şi de exigenţă, începînd cu tine însuţi, patriotismul fierbinte, legătura strînsă cu masele constituie un nesecat izvor de învăţăminte pentru toţi activiştii şi lucrătorii de partid şi de stat, pentru întregul nostru partid.

Exponent al spiritului internaţionalist, de care este pătrunsă întreaga activitate a partidului nostru, militant de seamă al mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale, depui o muncă neobosită pentru întărirea continuă a prieteniei frăţeşti cu Uniunea Sovietică, cu celelalte ţări socialiste, pentru întărirea unităţii lagărului socialist, a unităţii şi coeziunii indisolubile a partidelor marxist-leniniste din întreaga lume, pentru prietenie şi colaborare între toate popoarele, pentru triumful cauzei păcii.

Tovarăşii tăi de muncă şi de luptă, toţi membrii partidului, muncitorii, ţăranii, intelectualii, care nutresc faţă de tine sentimente de stimă, preţuire şi dragoste, îţi doresc, iubite tovarăşe Gheorghiu-Dej, fericire şi viaţă lungă, exprimîndu-şi convingerea că sub conducerea partidului, a Comitetului său Central, în frunte cu tine, poporul şi ţara noastră vor obţine noi victorii în înfăptuirea măreţului program trasat de Congresul al III-lea, în vederea desăvîrşirii construcţiei socialiste şi înfloririi patriei noastre dragi.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMIN
CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMINE
CONSILIUL DE MINIŞTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMINE

8 noiembrie 1961

DECRET
cu privire la conferirea pentru a doua oară a Medaliei de Erou al Muncii Socialiste din R. P. Romînă, „Secera şi Ciocanul", tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej

Pentru rodnică şi îndelungată activitate în mişcarea muncitorească revoluţionară, pentru merite deosebite în întărirea partidului şi a unităţii sale, pentru contribuţia de seamă în crearea şi consolidarea statului democrat-popular şi în construcţia socialistă din ţara noastră – cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la naşterea sa,

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne,

d e c r e t e a z ă :

1. – Conferă pentru a doua oară tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej Medalia de Erou al Muncii Socialiste din R. P. Romînă, „Secera şi Ciocanul".

p. Preşedintele Consiliului de Stat
ION GHEORGHE MAURER

Bucureşti 8 noiembrie 1961

Scrisoarea de felicitare adresată tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej de către Uniunea Scriitorilor şi organizaţia de partid a scriitorilor

Iubite tovarăşe
Gheorghe Gheorghiu-Dej,

Permiteţi-ne ca, alături de întregul nostru popor, să venim şi noi, cei ce căutăm cuvîntul artistic care să exprime adevărul noilor realităţi socialiste şi înfăptuirile mărețe din patria noastră, şi să vă urăm o viaţă lungă şi fericită, succese tot mai strălucite în fruntea comuniştilor din ţara noastră, pentru binele nostru şi al urmaşilor noştri, cu prilejul a 60 de ani de viaţă pe care-i împliniţi.

In jurul Partidului Muncitoresc Romîn, prin truda îndelungată şi zilnică a comuniştilor, întreg poporul nostru, desfăşurîndu-şi larg forţele sale creatoare, s-a închegat unitar, ca un bloc de granit. Plină de jertfe, dar şi de glorie, este viaţa partidului comunist, încă din anii crunţi şi întunecaţi ai ilegalităţii, care au pregătit eliberarea ţării de sub fascism, îmbinînd lupta partidului cu victoriile Armatei Sovietice, asupra cotropitorilor hitlerişti; mărețe şi uriaşe sînt realizările poporului după Eliberare, sub steagul biruitor al partidului. Iar în adîncul inimii poporului nostru muncitor şi harnic este înscris numele dumneavoastră, cum este filonul de metal preţios în inima stîncii din mină. Acesta este un semn al dragostei mari faţă de partidul nostru, pe care cu cinste-l reprezentaţi şi-l conduceţi cu fermitate şi pricepere pe drumul desăvîrşirii socialismului, către comunism.

De la partid, prin glasul şi îndemnurile dumneavoastă personale, învăţăm şi noi, scriitorii, cum să ne angajăm forţa creatoare, sub glorioasele flamuri leniniste ale epocii noastre, în slujba poporului şi a umanităţii progresiste, a păcii în lume. Noi ştim că timpul nostru nu este al răsfăţului şi alintului, ci al trudei fără preget, rodnice şi conştiente, îndreptată către idealurile socialismului, spre culmea comunismului mondial, ce se străvede prin anii care vin. Timpul nostru este al neţărmuritei bucurii de a învinge prin muncă creatoare şi ştiinţă, al fericirii de a înfăptui o viaţă nouă, pentru noi şi urmaşii noştri, mai bună decît oricînd în trecutul istoric pe planeta noastră. Mulţumim cu adîncă recunoştinţă partidului că ne-a învăţat să ne pătrundem de această minunată viziune despre lume, de ideologia lui Marx, Engels şi Lenin, cea mai umană din cîte au fost.

Sîntem conştienţi că nu totdeauna cuvîntul nostru de scriitori vibrează la înălţimea faptelor oamenilor muncii şi că poporul are dreptul să ceară de la noi tot mai mult, îndeosebi în privinţa cunoaşterii vieţii, a lumii oamenilor muncii, a viitorilor noştri eroi, cum v-aţi exprimat dumneavoastră. Trebuie să tindem din răsputeri să ridicăm operele noastre la nivelul exigenţei mereu sporite a cititorilor. Exemplul strălucit al eforturilor încununate de succesele obţinute de clasa muncitoare, grija şi îndrumarea partidului ne vor însufleţi şi ne vor ajuta tot mai mult să întruchipăm în realizări literare durabile, bogate în idei şi artistic concepute, transformările istorice din patria noastră, din sufletul poporului.

Inţelepciunea şi experienţa de viaţă exprimate în documentele Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn şi ca întotdeauna, sfaturile dumneavoastră, ne vor ajuta să descoperim cele mai potrivite mijloace pentru a întruchipa în cărţi minunile înfăptuite sub călăuzirea încercată în lupte a celor mai buni fii ai clasei muncitoare. Printre ei, la loc de frunte — îngăduiţi s-o spunem acum, cînd împliniţi 60 de ani de viaţă — sînteţi şi dumneavoastră, spre mîndria noastră a tuturor.

Ştim că sînteţi omul faptelor, că nu vă plac cuvintele mari şi că nu ascultaţi cu mulţumire laudele, oricît de bine meritate ar fi ele.

De aceea, în această zi de sărbătoare pentru noi şi pentru poporul nostru muncitor, la luminoşii ani 60 pe care i-aţi atins, daţi-ne voie să venim nu cu un cuvînt proslăvitor, ci cu făgăduiala solemnă că noi, ca scriitori şi cetăţeni, vom înmuia pana în apa vie a timpului nostru şi vom face să strălucească, în vîrful ei, ca un diamant, cuvîntul partidului. Sîntem convinşi că nu vom putea dovedi mai bine devotamentul nostru faţă de popor, faţă de partid şi de comitetul său central, în frunte cu dumneavoastră, decît făcînd să grăiască din operele noastre, cu toată puterea sa îndrumătoare, cuvîntul partidului, cuvînt care cheamă poporul la muncă şi la luptă, cuvînt care uneşte şi cristalizează eforturile creatoare ale milioanelor de oameni ai muncii, în clădirea strălucitoare a socialismului.

Cu această vie dorinţă şi cu acest angajament venim în faţa dumneavoastră, tovarăşe Gheorghe Gheorghiu-Dej, şi vă urăm să trăiţi mulţi ani fericiţi, rodnici în fapte, spre binele ţării noastre şi al mişcării muncitoreşti internaţionale.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.

ORGANIZAŢIA DE PARTID A SCRIITORILOR

Cicerone Theodorescu

Pămînturi cucerite

Hectarele captive-s acum triumfătoare!
Spre dig se uită balta cu jalnic ochi coclit...
E-un fluviu nou de oameni şi Dunărea e-n soare.
Şi-o platoşă de piatră e-aici: mormîntul scit.

Hectarele-nghiţite, balaurul de apă
Le dă-napoi fertile pe unde noul dig
Despică pielea bălţii, cleioşii solzi îi crapă
Şi-n monstrul ei de clisă oţeluri se înfig.

Prin prăfăria caldă, prin dobrogeana hulă,
Vin tinerii: cu genele albe se întorn!
...Şi-un scit strămoş — cu ochii jeratec sub căciulă —
Alege, în custure, un arc din lemn de corn.

Îl vezi: bătrîn de veacuri pe Dunăre, la Ţarcul
Ciobanului — se-nalţă cu arcul, în apus.
Din alte vremi ocheşte spre zarea-adîncă... Arcul
L-arată celor tineri, l-a-ntins să tragă-n sus.

Împărăţeau pe baltă cornutele şi porcii
Şi pentru-ntîia oară — mai iute! mai curînd! —
Din Dunărea întinsă în arc, din braţul Borcii,
„Pămînt"... auzi săgeata bătrînului strigînd.

Din volumul în pregătire „POVESTEA IOANEI".

Ion Brad

Din amfore de stele

Noi de necazuri vinu-l bem mai rar
Şi tot mai des îl bem de bucurie
Din cupe de pămînt ori de cleştar,
Din amfore de stele chiar,
La cramele albastre din tărie

Vin vrăjitor, rămas din vechi pe-aici,
Numit băbească, dar mai des fetească,
Tu vrăjile tăcerilor le strici
Şi limbile le-ascuţi şi le furnici
Ca-ncep să cînte, ori să povestească.

Să cînte pînă prind a se-ncurca,
Să povestească pîn-şi-aduc aminte.
Chiar Ştefan Vodă, coborînd din şea,
Pe la Cotnari cînd mai întîrzia
Se încurca în vorbe nu prea sfinte.

Vin bărbătesc, putere de oţel,
Tovarăş bun îmi eşti în ceasuri grele
Cînd în vîrtejul versului rebel
Îţi caut limpezimea, Ottonel,
Cu luncile copilăriei mele.

Pe-acolo am ştiut încă de mic
Să nu te stric cu apă din Tîrnavă,
De cînd porneam aracii să-i ridic
Ca viţele cîntînd peste colnic
Să-şi urce-aroma ca un fum în slavă.

Vin vechi, catifelat şi înţelept,
Impetuos în noua tinereţe,
Ca generalii porţi acum pe piept
Medalii cîştigate-n lupte, drept,
Cînd oamenii se-ncaieră-n ospeţe.

Aşa te vreau biruitor oricînd:
Genunchii-ngreuiaţi doar să arate
Că rădăcina viei e-n pămînt
Aici unde tristeţile le-am frînt,
Unde pe rod sînt visurile toate.

Probleme actuale ale literaturii pentru copii şi tineret

Literatura noastră pentru copii şi tineret s-a îmbogăţit în ultimii ani cu o seamă de volume, ajutoare preţioase în munca de educare comunistă a celei mai tinere generaţii. E greu de schiţat un tablou complet al tuturor succeselor obţinute. Nu pot fi enumerate toate titlurile cărţilor tipărite în această perioadă şi nici numele unor autori care au fost prezenţi cu mai multă sau mai puţină regularitate în paginile publicaţiilor destinate celor mici. Considerăm însă că rostul prezentului articol nu este de a epuiza toate problemele ce se pun în legătură cu actualul stadiu de dezvoltare a literaturii pentru copii şi tineret la noi. De aceea, ne vom opri doar asupra cîtorva aspecte mai importante.

Ca şi în alte sectoare ale beletristicii romîneşti contemporane, şi în domeniul literaturii pentru copii şi tineret, se remarcă mult entuziasm şi hotărîre de a obţine realizări valoroase, de un înalt nivel artistic. Scriitorii noştri au înţeles, în majoritatea lor, rolul important ce revine cărţii menite să contribuie la educarea viitorilor constructori ai societăţii comuniste, şi acest lucru avem datoria să-l subliniem de la bun început.

Totodată e necesar, deşi lucrurile sînt în general cunoscute, să ne oprim asupra importanţei ce o prezintă literatura pentru copii şi tineret în cadrul literaturii noastre realist-socialiste.

Literatura pentru copii şi tineret, ca sector distinct al ansamblului literar, s-a dezvoltat şi s-a impus la noi abia în anii regimului democrat-popular, datorită grijii neobosite a Partidului, pentru educarea comunistă a tinerei generaţii. Astăzi, în cadrul frontului larg al literaturii realist-socialiste, activează un adevărat detaşament de scriitori, tineri şi vîrstnici, care-şi consacră cu pasiune munca lor creatoare cărţii pentru cei mici. Dacă mai avem în vedere şi pe alţii, mulţi la număr, care, fără a fi „specializaţi" pentru o anumită vîrstă, au dăruit micilor cititori cărţi valoroase şi au publicat permanent în paginile revistelor Luminiţa, Cravata Roşie, sau în Scînteia Pionierului, vedem că în momentul de faţă literatura pentru copii şi tineret cuprinde, de fapt, aproape pe toţi scriitorii noştri. Ne gîndim, în primul rînd, la aportul maeştrilor scrisului nostru: marele şi regretatul Mihail Sadoveanu, precum şi Tudor Arghezi, Ion Agîrbiceanu, Cezar Petrescu au dăruit celor mici cu strălucirea şi competenţa condeiului lor, cărţi frumoase şi folositoare.

Sarcinile atît de complexe

Gh. Achiţei

(Continuare în pag. 9)

O SPECIE LITERARĂ ÎN PLINĂ DEZVOLTARE

Pentru dicționarele enciclopedice de acum 50 de ani, reporterul era un „racoleur de știri", un „tip de gazetar căruia picioarele îi sînt mai indispensabile decît stilul", un „condeier-subaltern" menit să colinde orașul în căutarea de vești „senzaționale" și să refere cititorilor, în manieră de roman tarifant, polițist, lacrimogen sau picant (nu arareori cu intenții șantajiste), despre accidente, incendii, ceremonii, scandaluri sentimentale sau politice, crime, aventuri dubioase etc. Definiția corespundea unei concepții nocive despre rolul presei, concepție promovată și tutelată cu cinism de către cercurile burgheziei interesate în întreținerea diversiunilor, dar și unei realități pe care gazetele subordonate sacului cu bani o confirmau din plin. E o realitate pe care oficinele publicitare ale trusturilor capitaliste o mai perpetuează și azi. Tipul nu era, din fericire, universal. Oameni de talent, iubitori de adevăr și militanți pentru cauza celor mulți, au prins să dea noțiunii înțelesuri și rosturi noi, străduindu-se să ridice prestigiul speciei la nivelul literaturii autentice, orientînd-o pe un făgaș realist, democratic, încărcînd-o cu substanțe tematice și ideologice corespunzătoare intereselor poporului, folosind-o ca armă de luptă în demascarea inechităților sociale și în prevestirea zorilor revoluției.

S-a petrecut o schimbare esențială. Rolul presei muncitorești, îndrumată de partidul de avangardă al proletariatului, a fost, și în privința aceasta, imens. Circumscriind problema la dimensiunile spațiului nostru național, putem vorbi cu mîndrie de aportul ziarelor și revistelor în care reportajul materializa această îndrumare, prin condeiul lui Geo Bogza, Al. Sahia, Ion Călugăru și al altor literați conștienți, ca și autorul Țării de piatră, că reporterul e dator să fie „interpretul fidel al tendințelor vieții, instrumentul de luptă al idealurilor umanității", prezent „în miezul fierbinte al faptelor", „în permanent contact cu viața", „vorbind oamenilor despre ea", convertindu-și, în fond, opera în „cel mai sensibil seismograf al vieții" (cf. Introducere în reportaj). Din atari convingeri, cărora le-a rămas neîncetat credincios și care n-au nimic comun cu practica desăvîrșită de un veac încoace de reporterii servitori ai burgheziei, s-au născut remarcabilele scrieri ale acestui întemeietor al reportajului literar romînesc modern, care e Geo Bogza. Topite într-o formulă originală, trădînd un temperament artistic deosebit de înzestrat, ele s-au particularizat într-un stil individual irepetabil fără riscul epigonismului. Prin Bogza, reportajul romînesc, pînă atunci specie exclusiv gazetărească (nu avem în vedere pe unul din părinții reportajului — literatura de călătorii), a intrat pe porțile artei, cîștigînd apoi, în anii realismului socialist, o dezvoltare ne mai cunoscută altcîndva. Zeci de scriitori, de toate vîrstele, dar mai cu seamă tineri, au înțeles semnificația profundă a cuvintelor marelui Gorki, care spunea: „Reportajul literar este cea mai reușită formă de cunoaștere a vieții și de împărtășire la milioane de oameni a ceea ce se petrece în afara spațiului accesibil ochiului lor".

Reportajul n-a însemnat însă pentru scriitorii noștri (ne referim la cei mai buni și mai activi dintre ei) doar o formă de familiarizare cu anume realități obiective nu îndeajuns de apropiate lor, doar un prilej de documentare peripatetică periodică sau un exercițiu preliminar menit să faciliteze redactarea unor viitoare lucrări lirice, epice sau dramatice. El a însemnat nu mai puțin o școală: a adevărului, a exactității, a realismului, a autenticității, a dezvoltării spiritului de observație, a desliteraturizării. El a însemnat, de asemenea, o cale a prezenței active în miezul problemelor contemporaneității, un ghid în arta de a desluși și pătrunde, — în însăși viața adevărată, — esențialul, noul, o modalitate de a strînge legăturile cu actualitatea cea mai vie, căci actualitatea este, neîndoielnic, muza numărul 1 a reporterului. Evident, fenomenul s-a petrecut și se petrece în limitele unui proces complex de adaptare a creatorului la uneltele de lucru care nu coincid întru totul cu acelea ale prozatorului, poetului sau dramaturgului, tinzînd însă spre același scop final: oglindirea partinică a adevărului vieții, în ceea ce are acesta esențial, caracteristic, sugestiv, grăitor. Dar dacă ceilalți scriitori operează cu tipuri, punînd deci la contribuție în chip copios ficțiunea, reporterul caută tipicitatea în prototipuri, faptele relatate de el fiind oricînd verificabile la locul și timpul indicat. Reportajul nu cultivă, așa dar, verosimilitatea, sub raportul conținutului, ci exactitatea, și nici generalizări de natura celor prezente, bunăoară, în roman. Reporterul nu are voie să inventeze convorbiri care n-au avut loc, să descrie peisaje inexistente, să-și îmbrace eroii altfel decît i-a cunoscut, să-i înfățișeze în alte împrejurări decît cele reale sau să le acorde generos atribute suplimentare morale, temperamentale sau fizice. Conturîndu-i așa cum i-a întîlnit, în procesul muncii sau în orele lor libere, el e dator însă să-i ridice la treapta tipicității, făcîndu-i reprezentativi.

Evident, pentru a putea realiza așa ceva, e nevoie de talent, de simț de observație, de capacitatea de a desluși prin voalul banalului, al neinteresantului aparent, al locului sau faptului comun, scînteia de inedit, esențialul. Ceea ce înseamnează, în fond, a merge pe drumurile deschise de un Egon Erwin Kisch, de un Ilya Ehrenburg, de un Boris Polevoi sau de un Geo Bogza, care au știut citi în realitățile contemplate, aspecte senzaționale ale momentului istoric respectiv. E vorba, firește, de acel senzațional care se acordă, reflectîndu-le în particular, cu problemele mari ale contemporaneității și de acel inedit care face din fenomenul obișnuit unul extraordinar. Neizbutind să realizeze o astfel de reflectare a adevărului vieții, reporterul alunecă (sau se menține) în prăpastiile întunecate ale banalităților exasperante. Căci, ce poate fi mai exasperant decît a fi obligat să exclami după lectura unei astfel de compuneri cu pretenții de reportaj: ei, și?

Un bun reportaj trebuie să trezească în cititor invidia de a nu fi fost la fața locului o dată cu reporterul și nu satisfacția de a nu-l fi întovărășit în peregrinarea lui. Pentru că, un bun reportaj este, ca orice literatură autentică, o călătorie în necunoscut, un prilej de îmbogățire a orizontului nostru intelectual și moral, iar reporterul, un trimis extraordinar al cititorului într-o lume pe care e dator să ne-o descopere nu în datele ei comune, ci în ineditul și interesantul nu arareori tulburător ce o definesc. Parafrazîndu-l pe Arghezi, am spune că orice reporter trebuie să ne dea iluzia că ne introduce „într-un vast univers de miracole nebănuite". Căutării acestor „miracole" se cade să-i dăruiască reporterul întreaga lui energie investigatoare. Pentru a reuși, el trebuie să aibă însă idei artistice capabile să faciliteze, prin materializarea lor, realizarea acelor transfigurări ale realității care pot trezi în cititori emoțiile scontate. Prezența coordonatoare a unor atari idei, iscate din contactul subiectiv al reporterului cu ineditul vieții obiective, asigură consistența unor reportaje ca acelea semnate de Horia Liman, Petru Vintilă sau Eugen Barbu. Inteligența artistică a acestora creează cititorului condiții sufletești necesare pentru a recepta realitățile dintr-un unghi ce le fac, în felul lor, senzaționale, fie că le dă aură de basm (ca în reportajul Călătorie în 1001 de nopți, închinat de P. Vintilă revoluționarelor transformări trăite, în zilele noastre, de un sat turcesc din Dobrogea), fie că le integrează într-o suită de asociații de natură enciclopedică (cum procedează deobicei Horia Liman), fie că le organizează în jurul unui pretext captivant (cum face Eugen Barbu, înfățișînd Bucureștii noaptea, la diferite ore și în diferite locuri).

Procedeele posibile sînt, firește, infinite. A le enumera pe toate ar însemna, practic, să-i cităm pe aproape toți reporterii noștri fruntași. Paginile presei cotidiene sau literare stau, de altfel, mărturie, atestînd numeroase nume devenite astăzi notorii pentru iubitorii de literatură. Cîteva din acestea se cer, totuși, amintite, cu riscul de a omite altele nu mai puțin consacrate: Traian Coșovei, Corneliu Leu, Ilie Purcaru, Ioan Grigorescu, Romulus Rusan, Vasile Nicorovici, H. Rohan, Nicuță Tănase, Gheorghe Vlad, Pop Simion, Al. Ivan Ghilia, se înscriu, alături de alții, printre cei mai activi și mai dotați reporteri din tînăra generație. Ordinea nu se vrea ierarhică pentru că fiecare dintre ei (și lista putea fi îmbunătățită) ocupă un loc aparte în linia întîi, contribuind la realizarea unei remarcabile diversități stilistice în aria largă a unei specii condamnate, pînă mai ieri, prin practica încetățenită în presa burgheză, a fi îngrozitor de uniformă, atît prin anostitatea conținutului ei, cît și prin formele utilizate cu precădere. Existența acestei diversități reprezintă, neîndoios, una din prețioasele trepte cucerite, sub raport estetic, în cadrul realismului socialist, de către noul nostru reportaj, probîndu-se astfel, încă o dată, justețea tezei leniniste cu privire la posibilitățile excepționale pe care le au talentele de a înflori în condițiile orînduirii socialiste, creînd în ansamblu o varietate pe care nici o orînduire anterioară n-o putea asigura, întrucît era structural vrăjmașă artei autentice.

Această varietate este pusă în lumină nu numai de amprenta personală dată reportajului de cutare scriitor (asupra acestei probleme vom reveni cu un alt prilej), ci și de diversitatea modalităților artistice folosite în prelucrarea materialului de viață. Concursul dat reportajului literar de către alte specii e, în privința aceasta, salutar. Roadele sînt din cele mai interesante. Reușita experiențelor — foarte diverse — ne îndreptățește să prevestim o desvoltare largă a reportajului literar, ca artă ce rivalizează, sub aspectul mijloacelor, cu cinematografia. Cărțile de reportaj sau materialele inserate în publicațiile noastre literare, sînt grăitoare în sensul acesta. Traian Coșovei, bunăoară, cultivă adesea reportajul-poem în proză; Corneliu Leu se arată aplicat spre reportajul compus după toate regulile unui micro-roman polițist; Vasile Nicorovici a dat pagini izbutite de reportaj monografic; Horia Liman folosește asociația multilaterală livrescă și verva de polemist, Eugen Barbu caută locul inedit, subiectul mai dificil, dovedindu-se un reporter reputat al faptelor și al detaliilor ce nu au nevoie de comentar; Al. Ivan Ghilia preferă adesea reportajul-schiță cu implicații de poem; D. Ignea și Ion Istrati au creat cîteva micro-reportaje sinteză ale unor orașe moldovene; Nicuță Tănase și-a concentrat atenția asupra reportajului-anecdotă, folosind fără avariție bogatele resurse de umor ce-l definesc temperamental; Gh. Vlad tinde spre reportajul caracterologic, iar Toma George Maiorescu spre reportajul-fapt divers, menit să se ocupe de oameni și realități cotidiene și, tocmai prin asta, semnificative. Exemplele pot fi, bine înțeles, înmulțite, căci, în materie de reportaj, căutările artistice cunosc, la noi, în ultima vreme, o efervescență deosebită.

Esențial este ca aceste căutări să nu se desfășoare în gol, frizînd formalismul, iar formulele adoptate să corespundă, la modul optim, intenției de a reflecta adevărul vieții în toată autenticitatea lui. Altfel, pericolul literaturizării gratuite este iminent. Iar literaturizarea, alături de schematism, se numără, în ordine artistică, printre principalii dușmani ai reportajului. Nu sînt, firește, singurii, pentru că idilismul și negativismul, naturalismul și logoreia le țin companie, putînd compromite adesea bunele intenții ale scriitorului. Partinitatea comunistă, strădania de a intui neîncetat esențele, efortul spre găsirea modalităților celor mai adecvate în evidențierea problemei, permanenta ancorare în semnificativ și reprezentativ sînt antidoturi puternice, girînd totodată ascendența continuă, pe drumurile artei, a reportajului nostru literar. Experiențele și reușitele de pînă acum sînt, fără îndoială, de bun augur.

Aurel Martin

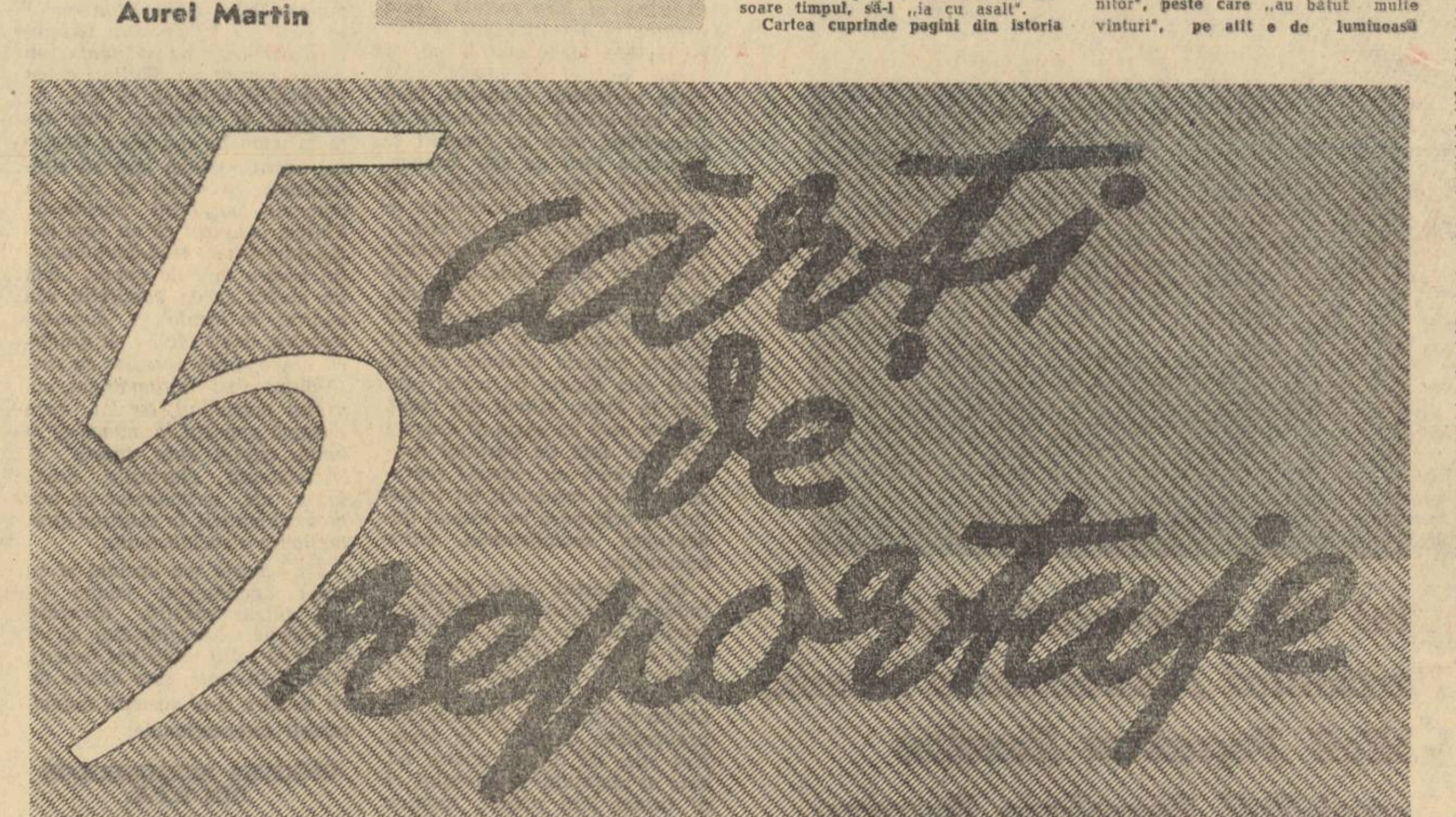

Petru Vintilă: „Dobrogea în marș"

Atras de realitatea complexă, mereu inedită, a zilelor noastre, reporterul literar încearcă să aleagă din marea bogăție a materialului brut de viață, din nenumăratele elemente semnificative care desemnează ofensiva noului, pe cele mai potrivite pentru prezentarea într-un sistem propriu de imagini, a minunatului chip al actualității. Și alegerea e deosebit de grea pentru cronicarul faptelor și oamenilor contemporani: impresiile sînt numeroase, dar ei nu-și îngăduie să lase discernerea pe seama timpului, ci trebuie să se oprească fără șovăială la cele mai elocvente.

Uluitoarea transformare a Dobrogei aride, a locurilor mizeriei botezate în trecut cu cinism „pline de pitoresc", într-o țară a belșugului, este înfățișată de Petru Vintilă în pagini emoționante, scrise cu un simț real al grandiosului. Patosul stilului său se opune fără ezitare grandilocvenței, retorismului spre care duce întotdeauna observația superficială. Reporterul a consemnat în ultimul său volum rezultatele unei documentări temeinice, în cursul căreia a avut prilejul să cunoască oamenii, constructori ai Dobrogei socialiste. Străbătînd ținutul dintre Dunăre și mare, de la stîncile străvechi, tocite de vînturi, din apropierea Babadagului pînă spre ținuturile Bălții Ialomiței, Vintilă a avut fericitul prilej să cuprindă cu ochii marea nesfîrșită de cereale care unduiește pe locul vechilor pustiuri.

Subiectul, fără îndoială, se pretează la poem. Și lui Petru Vintilă tonul poematic nu-i este străin. El nu se rezumă la obișnuitele comentarii lirice ale observațiilor proprii sau ale datelor comunicate de interlocutori. Mărturisind că nu a urmărit crearea unei monografii, ci realizarea „unei secțiuni în timp", a prezentării „unui crîmpei de azi al marșului impetuos pe care Dobrogea, cea dintîi regiune din țara noastră colectivizată în întregime, îl face sub ochii noștri", scriitorul a ales o modalitate literară dificilă. Reportajul eseistic, în care fiecare fapt e comentat în perspectiva pătrunderii noului în viața unei întregi regiuni, fiecare portret e desenat în lumina aceluiași fenomen copleșitor, pune deosebite probleme de construcție literară. Petru Vintilă leagă în permanență evenimentele prezentului de întîmplările de altădată (care par alese din istoria unor vremi de primitivism întunecat), caută explicația comportării oamenilor, subliniază stăruitor sensul dezvoltării noului în viața Dobrogei.

Faptele, aparent de mică însemnătate, gesturile imperceptibile sînt înregistrate și comentate. Alături de eroismul salvării unei turme de oi, prinsă în vremea dezghețului Dunării de puhoale, a cuceririi pămînturilor virgine din Baltă de brigăzile de tractoare (care au pătruns în pădurile de trestie și de papură, „asemeni unei unități de tancuri") se menționează simplitatea cu care un președinte de colectivă dintr-un sat aproape necunoscut cum e Valea Dacilor semnează o chitanță de 500 lei „necesari cumpărării unui nou lot de jucării pentru grădinița sezonieră". Primele clădiri de piatră, în acest ținut prilejuiesc scriitorului comentarii de reală emoție.

Revelatoare ni se par portretele oamenilor, învățați cu asprimea vieții de odinioară, cu munca istovitoare, pîndiți de secete, de viscole, de chiaburi și de lupi, oamenii, care acum își dezvăluie sentimentele de o impresionantă gingășie.

Însușirea de căpetenie a lui Petru Vintilă este priceperea de a stabili relațiile dintre comportarea prezentă a omului și experiența sa din trecut. În procedeul aproape permanent de a opune Dobrogei contemporane, ținutul secetelor și mizeriei de odinioară nu trebuie căutată numai încercarea de a crea o opoziție elocventă, de a releva și mai convingător marea prefacere a vieții oamenilor de aici, ci și de a găsi explicația comportării, uneori ciudată, a oamenilor.

Proiectarea pe fundalul întunecat al trecutului îi permite lui Petru Vintilă să demonstreze calitățile sale de evocator al vremurilor apuse pentru vecie. Reportajul său e străbătut de acest filon al amintirilor încrîncenate. Evocările sale sînt cutremurătoare, încărcate de tragism. El operează cu mari rostogoliri de stihii, cu personaje pictate în culori sumbre, într-o atmosferă apocaliptică. Totul e dens, apăsător, scris, evident, cu talent epic. Dar există în acest ton evocator, în mînuirea elementelor de culoare primejdia unei apropieri prea evidente de stilul lui Bogza. Reporterul apelează prea stăruitor, în unele episoade, la arta maestrului. Chiar dacă intenționează să demonstreze uriașele schimbări ale Dobrogei din anii Țării de pămînt pînă astăzi, apropierea e uneori prea flagrantă, iar personalitatea sa se subordonează pe alocuri aceleia a marelui său înaintaș. Un capitol ca „Omul și piatra" e concludent în această direcție.

Dar Petru Vintilă e înzestrat (și acesta e lucrul principal) cu darul sesizării elementelor noi în viața de astăzi a Dobrogei. Cu aceeași risipă de pastă de culoare (fără a cădea în păcatul nuanțelor convenționale), scriitorul compune adevărate poeme în proză închinate belșugului dobrogean, oamenilor contemporani. Ascuțimea observației, darul de a surprinde în cîteva linii un portret, fără a-l fărîmița în detalii numeroase, îl feresc pe scriitor de pericolul unui reportaj livresc. Pentru că, din păcate, există și asemenea hibrizi în care proza romantică și abuzul metaforic se substituie notației directe. Petru Vintilă nu ocolește metafora. Împinge adesea apropierile pînă la crearea unor episoade noi (cazul impresionantei evocări a asasinării lui Filimon Sîrbu). Dar toate acestea se unesc într-un sistem propriu, integrat în viziunea largă a Dobrogei de astăzi. Pentru Petru Vintilă, metafora și hiperbola constituie doar mijloace (mînuite adesea cu pricepere) de subliniere a unei realități contemporane grandioase.

Desenînd o hartă impresionantă a „Dobrogei în marș", a Dobrogei socialiste, Petru Vintilă a realizat un volum de maturitate, un vast poem al actualității. Credem că recentul său reportaj de mari proporții publicat de Editura Tineretului constituie o încoronare a îndelungatei și valoroasei sale activități reporterești. Talent multilateral, el se menține cu „Dobrogea în marș" în primele rînduri ale reporterilor noștri, comentatori pasionați ai epocii socialiste.

DAN GRIGORESCU

Alecu Ivan Ghilia: „Asaltul timpului"

Încă de pe prima pagină a volumului Asaltul timpului, recent apărut, Alecu Ivan Ghilia precizează: „Reporterul e un aparat sensibil de detectat zonele dense de radiații umane ale evenimentelor vieții contemporane". E o definiție? Mai degrabă, o profesiune de credință. Reporterul, completează Ghilia — e „un aparat de măsurat timpul". Și Alecu Ivan Ghilia, ca reporter, încearcă să măsoare timpul, să-l „ia cu asalt".

Cartea cuprinde pagini din istoria noastră contemporană. O vizită la Muzeul Militar Central oferă lui Ghilia prilejul unei investigații largi în tumultul evenimentelor de la 23 August 1944. Atunci, în condițiile ofensivei eliberatoare a Armatei sovietice, Partidul Comunist din Romînia a pregătit și condus insurecția armată. Victoria insurecției armate de la 23 August a însemnat pentru poporul nostru prologul unei vieți noi, lipsită de exploatare.

„Mitrea Cocor, învățăcelul muncitorului comunist Florea Costea, venind în contact cu realitățile țării socialismului și luptînd apoi cu arma în mînă împotriva fascismului, străbate drumul lung și spinos al cunoașterii. Întors la Malu, cu ajutorul muncitorilor de la oraș, sub îndrumarea comuniștilor, Mitrea ridică întregul sat și pune stăpînire pe moșia boierului"... Aceasta a fost reforma agrară. Un pas uriaș în asaltul timpului, care precede cu mult transformările social-economice ale satului din „1958-Iarna", cînd Ghilia ne trimitea Scrisori din Bărăgan.

În actualul volum, „Scrisorile din Bărăgan" sînt „la zi". Autorul trece în subtext noile realizări ale colectiviștilor din Dragalina, face referiri proaspete cu privire la eroii reportajului. Procesul de colectivizare totală s-a încheiat, încă din 1959, în Dragalina. La Căminul Cultural „s-a adus un aparat nou de proiecție. Săptămînal rulează trei filme. Spectatori: între 3000—3500. Biblioteca numără acum 6500 volume"... Unul dintre frații Ciurea de la stația de radioficare, cel mai mic, a plecat în armată etc.

Partea a doua a cărții — „1960. Din primăvară pînă în toamnă", ne poartă prin universul industrial al patriei noastre: Flacăra Roșie, Grivița Roșie, Fabrica de zahăr de la Bucecea. Reporterul se entuziasmează de avîntul muncii creatoare din fabrici și uzine. Notează procente, realizări, depășiri de plan. Dar în același timp îl interesează oamenii, mai cu seamă oamenii. Partidul a descătușat energia creatoare a oamenilor muncii — este ideea ilustrată permanent de către autor prin numeroase fapte semnificative. Partidul a asigurat oamenilor condiții nemaiîntîlnite de muncă, de trai și de cultură. Eroii lui Ghilia au o conștiință socialistă. Fiecare muncitor sau inginer privește succesul lui în producție ca un succes colectiv, al întregului popor.

Toate acestea, Alecu Ivan Ghilia le surprinde deseori prin notații fugare, lipsite de comentarii.

Trebuie relevat că spre deosebire de prima parte a cărții (prin urmare de reportajele scrise în 1958—1959), în cea de a doua, Ghilia se menține la un reportaj de notație, un reportaj al faptelor, fără obișnuitele lui comentarii dominate de lirism. De altfel, în legătură cu modalitățile sale proprii de a scrie un reportaj, Ghilia întreține aici o largă și adesea ironică discuție cu criticii literari.

În carte se simte preocuparea lui Ghilia pentru relevarea noului din viața oamenilor pe care-i întîlnește, prin diferite mijloace artistice. Se interferează în cadrul aceluiași material reportajul cu schița și eseul, poemul în proză cu notația fugară despre faptele întîlnite în Dobrogea, la Suceava sau pe Bărăgan.

Uneori, Ghilia se menține la suprafața faptelor, însemnînd superficial: „Au 4 ha grădină irigată. Mărit încă 7. În total 12 hectare. (7 + 4 = 11; de unde atunci 12?! n.n.) Motor 25 C.p. Diesel. Scos anul ăsta 60.000 lei numai pe zarzavaturi. Luat angajament de la un hectar sfeclă irigată să scoată 100.000 Kg". Cifrele, e drept, spun mult. Notarea lor ca într-un proces-verbal prejudiciază calitatea artistică a reportajului, îl apropie de articolul obișnuit de ziar: „Au pornit de la o singură vacă (e vorba de colectiviștii de la Comana, reg. Dobrogea); sau, nu, n-aveau niciuna! Acum au 48 de vaci, 413 porci, 2150 oi, 800 păsări, plus animale de muncă — boi, cai..."

Pe planul realizării artistice, cartea lui Ghilia nemulțumește într-o oarecare măsură. De ce a fost nevoie să includă două reportaje despre Bicaz? Al doilea ar fi trebuit să aducă ceva nou, dar nu se întîmplă astfel. Întîlnim numai un confuz „Apel către sculptori". De asemenea, pentru economia volumului, „Reportaj la superlativ" putea insera și rîndurile scrise despre Țibănești.

Asaltul timpului, aduce o lărgire a ariei tematice, în creația reporterului Al. Ivan Ghilia.

OCTAVIAN NICA

Mircea Șerbănescu: „Timișoara"

Într-o relație intimă cu construcția socialismului pe care este chemat s-o reflecte cu cea mai mare operativitate, reportajul cunoaște astăzi o adevărată perioadă de înflorire. Apariția, în ultima vreme, a unor reportaje monografice, legate de prezentarea unor regiuni sau a unor ramuri industriale, dovedește că această specie literară, atît de apreciată de cititori, a pășit pe o treaptă superioară: cea a sistematizării, a generalizării experienței acumulate. După capitala țării („Timpurile și anotimpurile Bucureștiului" de Horia Liman) Timișoara este — pare-se — al doilea oraș căruia un reporter îi închină, în exclusivitate, o carte. Volumul de față nu este rodul unei „documentări", de trei săptămîni sau de cîteva luni pe teren. Spre deosebire de unii confrați cam plimbăreți și guralivi, Mircea Șerbănescu are bunul obicei de a scrie despre locuri pe care le cunoaște de ani de zile. Așadar, vom remarca, încă de la început, competența informației, investigația serioasă, temeinică.

Căutînd să prezinte cititorului Timișoara în ceea ce are caracteristic, autorul procedează metodic. „Timișoara este un oraș destul de vechi și destul de nou". E leit-motivul, mărturisit, al cărții. În jurul lui autorul ridică un edificiu destul de interesant. O fugitivă privire generală a orașului, urmată de o amplă fixare în istorie („Scurtă istorie a unui vechi castel", „Curcubeu peste veac".) Apoi priveliștea actuală. Părțile fotogenice sînt arătate atent, din față și din profil, în succesiunea anotimpurilor. Spre sfîrșit, într-o „mică pinacotecă", facem cunoștință cu oamenii de azi ai burgului. Pe cît este de zbuciumată vechea istorie a Timișoarei, orașul „trecut prin diferite mîini de stăpînitori", peste care „au bătut multe vînturi", pe atît e de luminoasă istoria lui de astăzi. Autorul se străduiește să surprindă ceea ce este nou, caută peste tot pulsul contemporaneității. Sîntem introduși în vuietul uzinelor „Electromotor", în istoria fabricii „Tehnometal", cea care a cunoscut după 23 August 1944 dezvoltarea rapidă: de la fabricarea butoaielor și a împletiturilor metalice — la mari complexe agricole; luăm cunoștință de fabrica de piele „Nikos Beloiannis" ș.a. Totodată, autorul se arată interesat de mișcarea artistică a orașului, comentează planul de sistematizare urbană, laudă „zonele de clorofilă" trecute în proiect, „care să taie și să întretaie toate cartierele, asigurîndu-le respirația".

Atenția îi este atrasă, deopotrivă, de gălăgia voioasă a copiilor de vîrstă preșcolară care nu mai cunosc astăzi nimic din copilăria grea de altădată și de liniștea încărcată de sensuri a orelor de studii din școlile și institutele noi.

O carte de reportaje sau, mai bine zis, reportajul monografic al unui oraș, nu este, desigur, un ghid turistic, înțesat cu tot ce se poate spune despre subiect. Reportajul este literatură tocmai prin faptul că, deși operează cu fapte autentice și eroi adevărați, selectează din viața cotidiană ceea ce este mai caracteristic, tipic. În această privință credem că volumul lui Mircea Șerbănescu suferă. Prea multe detalii. Am fi dorit mai multă simplitate. Scontînd prea mult pe „elocvența faptelor", acestea sînt prezentate adeseori nud, luate cam la întîmplare și, prin urmare, de o valoare ce nu depășește faptul concret în sine, nu devine simbol. Din cînd în cînd, autorul nu refuză nici schema. Ca să vorbească despre orașul în care trăiește și creează el începe, ca tot reporterul, cu... trenul care îl apropie de țintă. „Asediul" cetății începe, după părerea noastră, prea de departe: „De cum scapă din Caransebeș, din strînsoarea munților, acceleratul își ia avînt peste întinsa cîmpie bănățeană, sunînd grav pe coarde violoncel și contrabas ca să trezească în oțel trepidante ritmuri de jaz, îndrăcite ritmuri care plac și se potrivesc cel mai bine cu sîngele tînăr"... etc. Nu-l cunoaștem pe tovarășul Păfucan, cel care i-ar fi spus autorului, după ce acesta îi citise primele pagini ale cărții: „Nu era mai frumos să pornești mai simplu, din centrul orașului, dezvoltîndu-ți descrierea sistematic, să zicem, în mod radial spre periferii, așa cum de altfel însăși configurația urbanistică ți-ar fi dictat s-o faci?" Pentru acest sfat prețios îl considerăm pe tovarășul Păfucan, deși nu-l cunoaștem, un bun prieten de-al nostru.

Obiecții se mai pot aduce. E cu totul riscat capitolul „Visuri în ...Guliplast". Guliplast! Autorul se extaziază în fața acestui cuvînt — cuvînt monstru, brontozaur lingvistic (înseamnă: Guban, Timișoara, plastic) căruia îi prevede, pe aproape două pagini, un loc de cinste în dicționarul limbii romîne! De asemenea nu înțelegem de ce, la un moment dat, Mircea Șerbănescu — scriitor ponderat de altfel — își transcrie pagina în forma aceasta curioasă:

Manifestanții rîd și flutură,
batiste și basmale colorate; flori
și baloane multicolore; Fiecare
sărbă-
toare e o etapă Manifestația e
mărea-
ță optimistă, zburdalnică. În fața
pășesc fruntașii în muncă, în în-
trecerile
socialiste, în activitatea obștească.
Fiecare destin se cimentează în
marele destin
al societății contemporane. Despre
mulți
s-ar putea scrie poezii, romane,
nuvele".

„Șie să hie? Șie să hie" — s-ar întreba bravul bănățean Victor Vlad Delamarina. N-aș vrea să le bănui versuri. Căci ar fi nevoie, desigur, de aripi de vultur ca să ridice asemenea proză pe culmile poeziei.

Carențele semnalate nu aruncă o umbră prea groasă peste valoarea, în genere, remarcabilă a cărții. Am fi vrut-o totuși mai atent elaborată, mai artistică. Căci, după ce ai terminat de citit, încerci sentimentul călătorului care, intenționînd să ajungă la Timișoara, vede că, din greșeală, și-a cumpărat bilet numai pînă la Orșova.

MARIN SORESCU

Vasile Nicorovici: „Marele arc petrolifer"

Nici un moment nu ai impresia citind noua carte a lui Vasile Nicorovici că autorul a scris aceste pagini în vederea elaborării unor lucruri monumentale, cum prea adesea lasă să se înțeleagă alți confrați de breaslă, invocînd astfel clemența cititorului și chiar a criticului. Altfel spus, scriitorul nostru, în lucrările sale, implicit, afirmă o deplină încredere în potențele genului, în sensul realizării personalității sale artistice, în cadrul acestuia.

Piatra unghiulară a reușitei, obiectiv vorbind, o constituie abordarea direcțiilor tematice cele mai semnificative ale epocii. Și, Nicorovici, credincios acestui deziderat, a trecut firesc de la lumea oțelului la aceea a petrolului. „Petrolul", afirmă pe drept cuvînt reporterul, este sursa cea mai însemnată care mișcă mașinile acestui secol, alcătuind astfel, pe plan istoric, o verigă a civilizației, intermediară, între cărbune și energia atomică. De aceea, în acest domeniu de muncă, omul contemporan este angrenat cu toată ființa sa, încît pentru reporter este o datorie elementară să-i fixeze profilul etic în paginile scrierilor sale.

Astfel pusă problema, coordonatele artistice ale cărții Marele arc petrolifer se prefigurează cît se poate de limpede: o carte, dedicată lumii petrolului, trebuie să fie, în același timp, și înfățișarea chipului eroului petrolist, dar și eseu cu implicații tehnice și filozofice cu privire la obiectul muncii. Un atare punct de vedere justifică formula artistică a cărții, structura ei intimă, tendința de a fi o monografie literară a sectorului de viață și activitate umană investigat.

Vorbind despre prezența directă a omului în această dezbatere de idei proprie cărții, avem în vedere capitolele rezultate nemijlocit din consemnarea atentă și selectivă a realităților întîlnite de scriitor în timpul numeroaselor sale peregrinări de-a lungul marelui arc petrolifer. În memoria cititorului se întipăresc puternic chipurile unor oameni. Ne gîndim la bătrînul Ion Spătaru, „vestit în soluționarea cazurilor grele", care, deși ajuns la vîrsta pensionării, nici nu concepe să-și părăsească meseria. (Capitolul Note pentru un portret de vechi petrolist). Bine conturat este portretul cercetătorului Ion R. din Cîmpina; prin succesele sale, acesta îl răzbună pe eroul visător al lui Mihail Sebastian, profesorul Miroiu, din Steaua fără nume, a cărui dramă amară se poate să se fi consumat pe aceleași meleaguri (capitolul O fereastră spre lumină). V. Nicorovici sintetizează plastic profilul moral al omului din petrol într-un original portret realizat cu subtilitate, în capitolul „A fi inginer", unde este surprinsă, în datele sale definitorii, traectoria generală a drumului în viață ce i se pregătește aceluia ce-ar vrea să se consacre epopeei petrolului.

Ni se pare totuși că uneori tentația spre teoretizare este exagerată și că locul redării faptului de viață, îl iau teoretizările. De asemenea, pe aceeași linie, mai observăm că atribuirea unor trăsături de caracter proprii întregii noastre clase muncitoare, petrolistului, încercîndu-se caracterizarea în particular a acestuia pe atari baze, este desigur ineficientă.

Trebuie evidențiată înclinarea reporterului, rezultat direct al amplei sale informații, către referirea la disciplinele sociale și tehnice. Și este interesant că tocmai siguranța, am zice dezinvoltura cu care V. Nicorovici mînuește noțiunile și datele științifice, dau, adesea, reportajelor sale, un anume farmec, o anume prospețime. Astfel, cititorul este scutit de acel sentiment de stinghereală pe care îl resimte atunci cînd observă prea lesne informația de circumstanță, neasimilată organic, a unor reporteri. În ultimă analiză, reușita rezidă la V. Nicorovici în faptul că descripția tehnică se desfășoară pe firul puternic accentuat al unor idei artistice revelatoare. Prin urmare vitalizarea artistică, dacă se poate spune astfel, a detaliilor tehnico-științifice, nu se încearcă a fi obținută pe căi exterioare, adică prin stilizări facile. Descifrăm convingerea reporterului că apelul la disciplinele științifice este dictat de necesități imperioase, impuse de înțelegerea și explicarea unei anumite realități umane și sociale.

Modalitățile în baza cărora este transpusă literar partea eseistică a volumului Marele arc petrolifer sînt diverse. Ele merg de la reportajul anchetă, redactat sub forma unui dialog între scriitor și diferiți interlocutori (Carotaj radioactiv, Preludiu la armonia universală), la reportajul narațiune (În umbra altuia, Un om în luptă cu flăcările); de la retrospectiva social istorică (Semnificația statuilor, Urmele unui foc celebru), la acidul pamflet antiimperialist (Dinozaurii); de la instantaneu (Oltenia petroliferă) la descripția amplă, ușor savantă, scrisă sub semnul stilului de dizertație (Cetăți în bronz de aluminiu, Lupta cu necunoscutul?). Este adevărat că uneori se face abuz de noțiuni și considerații tehnice; de data aceasta parcă reporterul le cam fetișizează în carte: „Conform celei mai răspîndite teorii, petrolul are o origine organică și a rezultat din depuneri vegetale (cum ar fi algele sau planctonul) într-un mediu lagunar unde ele s-au bituminizat", sau „Ulterior, în cursul erelor geologice, datorită presiunilor și temperaturilor subterane, țițeiul a migrat din straturile de baștină, luînd-o de-a lungul faliilor sau al crăpăturilor rocilor, pînă și-a găsit o stare de echilibru nimerind într-un anticlinal".

Așa cum ne sugerează și titlul comun al celor patru despărțituri ale volumului, investigînd multilateral lumea petrolului, V. Nicorovici a urmărit să realizeze „fresca morală a unui secol", pe una din direcțiile sale importante. Într-o măsură hotărîtoare, volumul Marele arc petrolifer, prin seriozitatea cu care este alcătuit și prin nu puținele sale trăsături originale, va suscita, credem, un interes real în rîndurile cititorilor.

NICOLAE CIOBANU

H. Rohan: „Echipa 53"

În ultimii ani, s-a produs un adevărat reviriment în domeniul reportajului literar. Au apărut cărți de reportaj valoroase ca „Uriașul Preludiu" de Traian Coșovei, „Pasărea Fenix" de Ioan Grigorescu și „Ev nou în Țara Banilor" de Ilie Purcaru. Acestora, li se alătură acum culegerea de reportaje „Echipa 53" de H. Rohan, recent ieșită de sub teascurile Editurii pentru literatură.

De la început, trebuie remarcată tendința reporterului de a evolua pe o orbită proprie, folosind mijloace moderne de exprimare, ferindu-se să poetizeze steril acolo unde se cer interpretări, nuanțe eseistice. Influențat mai de grabă de Egon Erwin Kisch sau de Mihail Koltov, decît de Geo Bogza de pildă (a cărui fascinantă personalitate ispitește pe mulți reporteri să-l imite, să preia anumite procedee ale maestrului, lucru care îi duce în mod fatal, de cele mai multe ori, la eșec, autorul „Echipei 53" dovedește multă sobrietate. Nuvelist apreciat, el nu uzează — atunci cînd face reportaj — de virtuțile prozei clasice. Nu alunecă „pe lîngă reportaj" oferindu-ne un soi de fișe de roman, ori fragmente de nuvele, împodobite cu cîteva date concrete. H. Rohan nu se lasă derutat de peisaj. S-ar putea spune că armate întregi de reporteri au pierdut bătălii însemnate, la porțile peisajului, tocmai fiindcă n-au știut să privească dincolo de el, să stabilească relații precise între elementele geografice ori geologice și oameni. Iar atunci cînd, totuși, descrie locuri din țară, ori „face imagini", autorul pare torturat de gîndul că nu a găsit cele mai exacte cuvinte în stare să evoce cele văzute. De aci, o oarecare nesiguranță, o anume înclinare spre șablon.

Dintre piesele volumului, cel mai bun reportaj ni se pare a fi „Dialogul Romîniei cu atomul" pe care — într-o variantă prescurtată — l-am citit în revista „Orizonturi". Aci, reporterul, să fi vrut să folosească unele mijloace mai comode de a prezenta locurile și întîmplările legate de acest straniu dialog și n-ar fi izbutit. N-ar fi izbutit fiindcă, întîlnind probleme de o noutate tulburătoare, a simțit nevoia de a vorbi și el într-un chip nou. Obișnuitele pretexte: descrieri ale clădirilor, investigații în presă, convorbiri pitorești cu portarul, transcrierea unor date, cît mai expres cu putință, toate acestea n-au făcut casă bună cu autorul reportajului, care a ales cele mai sigure căi spre a capta interesul cititorului. În primul rînd, deși vorbea despre lucruri neobișnuite, n-a dat nicio clipă episoadelor povestite acel aer convențional de spectaculozitate. Uimire, mîndrie, încredere! Sentimente omenești pe care unii reporteri le „rezolvă" — grafic — prin semne de exclamare. Aci, numai un ușor abur de taină învăluie totul. Tonul reporterului, sobru, reținut, este concordat muzical cu însăși liniștea creației... Să încerci să-ți cucerești cititorii, confecționînd metafore fragile lîngă un reactor nuclear, ar fi fost, desigur, riscant. H. Rohan, ca un veritabil regizor, alcătuind un caiet de spectacol, este preocupat de ideea esențială, de o metaforă globală. Fixează decorul, face să se audă cîteva Voci sugestive care teoretizează lapidar despre probleme de fizică nucleară, alcătuiește „o istorie de buzunar" a participării Romîniei la cucerirea tainelor atomului și, în sfîrșit, își îngăduie să fixeze pe retina cititorului, o imagine-cheie: „Da? Și dumneavoastră aveți impresia că toate aceste clădiri albe păzesc mica pajiște cu flori și piruietele de apă ale fîntînii arteziene circulare? E simbolic, nu? Romînia continuă, din ce în ce mai interesată, dialogul său cu atomul. Iar în jur, orizontul..."

„Rulmenții împotriva inerției" este un reportaj realizat după principii riguros monografice, în care autorul se arată un fin colorist și în care — în ciuda unor pasaje monotone — predomină imaginea unui prezent luminos, frenetic. Pe aceeași linie, consemnăm: „Universitatea oțelului — Reșița", căruia îi reproșăm însă o inconsecvență în construcție (partea primă e prea lungă, iar a doua e mai puțin concretă) și „București 1944, orașul insurecției armate". Acest reportaj este un eseu elocvent, în care întîlnim o bogată informație faptică și relatările unor evenimente unice. Autorul, părăsind sălile bibliotecii sau ale muzeului în care și-a început documentarea, a coborît în stradă, a căutat să evoce acele rotițe subtile care au pus, la momentul potrivit, în mișcare uriașul mecanism al insurecției. Capitolul „Interviuri pe stradă cu necunoscuți" e, astfel, poate cel mai interesant.

Încheind aceste rînduri, cu bucuria de a fi vorbit despre o reușită a genului, remarcăm încă o dată efortul lui H. Rohan de a se situa în contemporaneitate, metodele ingenioase de investigație gazetărească. Volumul dovedește cît este de util ca reporterii să-și propună din capul locului să scrie cărți, cu idei dinainte stabilite și demonstrează că prin alegerea la întîmplare a textelor risipite într-o perioadă de timp prin publicații și gruparea lor într-o carte se ajunge la lucrări haotice, hibride.

„Echipa 53" este și o pledoarie pentru reportajul nou, în care se gîndește mai puțin pentru cititor și se relatează elemente ale luptei omului contemporan pentru triumful ideilor sale, trăsături ale eticii noi, socialiste, reportaj în care autorul se transformă o dată cu mediul înconjurător.

GHEORGHE TOMOZEI

luceafărul
Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director: acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE:
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; AL. ȘTEFĂNESCU, (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (redactor șef adjunct).

CUM NE-A AJUTAT CRITICA LITERARA

CORNELIU LEU

De obicei, ne adunate în volum, schițele, reportajele și, în general, literatura operativă din paginile ziarelor și revistelor, sînt niște cenușărese pentru critica literară. Despre ele se vorbește în articole enumerative, dacă se vorbește. Peste cițiva ani, cînd le vom strînge în volum, cronicarul are tot dreptul să-ți facă imputări în ceea ce privește axarea în contemporaneitate. Aș profita și eu de aceste rînduri pentru a-i face lui exact aceeași imputare. Pentru că, tot așa cum una dintre caracteristicile esențiale ale prozei scurte și a reportajului este operativitatea, depistarea aspectelor celor mai caracteristice ale noului în viața noastră, nu ar fi normal ca una dintre caracteristicile criticii literare contemporane să fie receptivitatea la asemenea lucrări?

În afară de rosturile ei față de masele de cititori, critica literară are și menirea de a-i ajuta pe scriitor atît în cunoașterea și educarea propriilor lui forțe cît și în orientare. Unde poți vedea mai bine spre ce se îndreaptă un scriitor tînăr, decît urmărindu-l consecutiv în paginile revistelor? Criticul fin și dotat cu percepție poate intui într-o suită de reportaje germenii unui roman și astfel, îl poate ajuta încă din faza incipientă pe autor să-și organizeze materialul de viață.

Trebuie să mărturisesc, de exemplu, că a fost o încîntare pentru mine să citesc, la sfîrșitul unui articol al tovarășului Paul Georgescu, cuvinte care dovedeau certitudinea criticului față de faptul că volumul recenzat (Paralela 45°, de Pop Simion) cuprinde în reportajele sale fișele personajelor unor viitoare romane. O asemenea remarcă, dacă e bazată pe o înțelegere atentă a posibilităților autorului, poate să fie un pilon la baza unui viitor edificiu literar. Cînd va cîti un roman de Pop Simion, și, mai ales, dacă va avea posibilitatea să se convingă că a avut dreptate, sînt sigur că criticul va trăi un plăcut sentiment de colaborare creatoare.

Pot da un exemplu din experiența mea: Am publicat mai de mult o povestire pe care simțeam nevoia să o continui, dar nu eram încă decis. Tovarășul Radu Lupan a remarcat într-un articol atmosfera de roman care se degaja din ea. Astăzi, romanul este gata. Nu spun că nu l-aș fi scris și altfel, dar nu știu exact cînd aș fi făcut-o.

Uneori, cînd văd cît de puțin se scrie (și nu pentru a se scrie, ci pentru a se discuta) despre lucrările noastre apărute în ziare și reviste, am impresia că unii critici nu-și dau seama cît de folositori ne pot fi astfel. Pentru că e cu totul altceva să-i ajuți pe om chiar în perioada de concepere a cărților sale, decît să încerci să-i stabilești valoarea, după ce editorul a tipărit pe coperta ultimă, prețul. E aceeași situație ca și cu cei care vizitează pavilionul de mostre, nu-și scriu sugestiile în chestionarele respective, iar peste un an, cînd cumpără o pereche de pantofi care nu le plac, îi ard o critică zdravănă în condica de reclamații. Ar vrea acum să fie trași din nou pantofii pe calapod, dar nu s-au sinchisit să spună la expoziție care calapod le-a plăcut mai mult.

Consider că, pe un scriitor tînăr, din ceea ce publică prin ziare și reviste vreme de un an, îl poți înțelege chiar mai bine decît dintr-o carte care, prin natura lucrurilor, apare într-un timp mai lung, deci constituie un stadiu mai îndepărtat din evoluția autorului ei. Ar fi, în mic, același lucru cu judecarea unui autor consacrat după întreaga sa operă sau, după porțiuni consistente din ea. Și, în plus, ar fi cea mai bună dovadă de operativitate din partea criticii literare.

POP SIMION

Există în industrie un aparat cu ajutorul căruia se execută radiografia pieselor de metal, detectînd fisuri ce nu se văd cu ochiul liber, porozități, inconsistențe de structură, anemii ascunse, boli ce atentează la longevitate. Poate fi asemănat rostul criticului literar cu un asemenea aparat de precizie, care ne ajută să vedem clar defectele, dincolo de aparențe. Experiențele mele literare s-au bucurat puțin, foarte puțin, ori aproape deloc de binefacerile acestei miraculoase funcții a criticii literare. Pentru că fenomenul e mai general, cu deosebire în cazul acelor autori mai tineri care se încăpățînează să întîrzie pe tărîmurile genului scurt, e util să discutăm despre cauze. Mă opresc deocamdată la două.

Primo. La noi e multă nevoie de afirmarea deschisă, curajoasă a opiniei critice: talentele criticilor se epuizează în articole prin care se comentează apariția de cărți. Criticii consemnează, trec în evidență, constată, fac inventarul vieții literare. Cînd e vorba de o apreciere, fraza lor e chinuită, contorsionată, satisface susceptibilități, are iscusința dialogului în subtext, a adevărului spus pe jumătate. În cazul autorilor tineri, criticii sînt, ce-i drept, dispuși uneori să aibă idei, păreri deosebite, ba chiar să generalizeze un pic. Cînd e vorba de scriitorii numiți consacrați, ei devin cel puțin prudenți, dacă nu înspăimîntați. E acesta un climat nefavorabil pentru exercitarea funcției esențiale a criticii literare. Deci, mă întreabă redactorul Luceafărului: „Cum te ajută?" ...„Nu mă ajută, tovarășe!" Folosirea a două măsuri în judecarea fenomenului literar produce o denivelare în aprecierea valorilor, sporește confuzia, compromite criteriul, promovează falsa concluzie. Se simte nevoia reeditării unor discuții cu privire la articolul apărut în „Scînteia" despre critica apologetică și urmările ei. Ne aflăm în pragul Conferinței pe țară a scriitorilor. Un asemenea eveniment important s-ar fi cuvenit întîmpinat cu o încrucișare a spadelor, în sensul luptei de opinii, pentru statornicirea unei atmosfere de lucru, a unui climat al discuțiilor curajoase și al răspunderii, în care să realizăm o privire de sinteză asupra valorilor care se înscriu în tezaurul realist socialist al literaturii.

Secundo. Imperativul cunoașterii vieții nu se adresează numai scriitorului, autorului de cărți. Dacă criticul literar nu cunoaște realitatea cel puțin așa de bine ca autorul, el nu poate fi și nici n-are dreptul să fie judecătorul cărților acestuia. Rămîne un biet contabil cu mînecuțe și ochelari... de cal. Criteriile lui nu vor fi acelea ale științei, ci niște păreri oarecare. Ca să aibă cu ce să compare datele cărții, criticul trebuie să fie tovarășul de călătorie al scriitorului (în sens simbolic), înarmat cu răbdare, perseverență și carnet de notițe. Criticul adevărat trebuie să-și exercite rostul lui de clarvăzător, de înaintevăzător, să-i arate scriitorului ce anume a văzut prost, ori ce n-a văzut de loc. Ceea ce a izbutit el să vadă, cam știe. La noi lucrurile se petrec cam pe dos. Autorul dă nu o dată criticului lămuriri asupra cărții sale, dezvinovățindu-se oarecum că a scris ceea ce a scris pentru că așa se întîmplă în viață. În aceste condiții opiniile criticului literar ne obosesc tot mai mult, ne derutează.

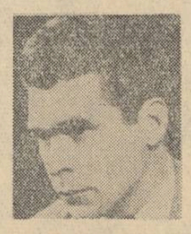

NICUȚĂ TĂNASE

În primul rînd, nu știu de ce mi se mai pune această întrebare?! După părerea mea e de prisos. Răsfoiți colecțiile pe ultimii 3 ani și la fiecare 5—6 numere o să dați de semnătura unui critic literar care se ocupă cu multă competență de ceea ce am scris în genul scurt. Dar poate nu aveți la îndemînă colecțiile. Vă pun la dispoziție dosarul în care am decupate și puse în ordine toate aceste documente. Să le răsfoim împreună. Iată: Gazeta literară nr. 65839, Paul Georgescu semnează articolul intitulat: „Este oare Nicuță Tănase reporter?" Autorul, cu seriozitatea și sinceritatea care-l caracterizează, analizează 10 reportaje de-ale mele, apărute în cotidiene. Cu aceeași sinceritate îmi atrage atenția că uneori sînt superficial și că ar trebui să mă aplec mai mult asupra temelor majore.

În Gazeta literară nr. 65842, M. Petroveanu își pune semnătura sub articolul: „Mai aproape de viață, tovarășe Nicuță Tănase!". Bineînțeles, după ce scoate în relief calitățile cu multă finețe, îmi arată pericolul care mă paște. Într-un cuvînt trage semnalul de alarmă...

Cu multă competență Radu Popescu, în numărul MMDLIX al Contemporanului, semnează cu majuscule articolul cu titlul: „Ce reportaje și schițe a scris N. T. în 1960? Ce-a fost bun? Ce n-a fost bun? Ce-a învățat? Ce trebuie să mai învețe? Ocupîndu-se de creația mea pe un an întreg indică, fără a mă jigni, lisurile și mă povățuiește să-mi reglez mai bine tirul pentru ca gloanțele mele să nu nimerească alături de țintă...

„Umorul și satira lui Nicuță Tănase ajută?" Pe bună dreptate pune chiar în titlu întrebarea criticul Silvian Iosifescu și vine și cu răspunsul: „Uneori da, însă de multe ori umorul este făcut de dragul umorului etc., etc..."

Dacă mai pun la socoteală articolul lui D. Solomon: „Însemnările lui Nicuță sînt un gen literar?", nota semnată de Georgeta Horodincă în colaborare cu H. Zalis: „Unde greșește Nicuță Tănase?", cursivul lui M. Dragu și Horia Bratu: „Un erou al lui Nicuță care ne-a plăcut!" ori nenumărate recenzii și cronici la cărțile „Am fugit de acasă" și culegerea „Derbedeii", ambele apărute acum cîteva luni... Dacă le pun și pe acestea la socoteală, nu mă pot văita că nu am fost ajutat de critica literară. M-a prea ajutat. Drept pentru care îi și mulțumesc.

Nota redacției: **Eroare! Am căutat în colecții și nu am găsit nici măcar un articol din cele enumerate de autorul rîndurilor de mai sus. Nu s-a scris nimic. Probabil N. T. vrea să se pună bine cu critica literară.**

PETRU VINTILĂ

Cu toate că mi-au scos criticii destul păr alb, nu fac parte din categoria acelora care judecă relațiile dintre scriitori și critici cu o aversiune nepotolită. Am simțit deseori pe pielea mea cît de ascuțit este bisturiul criticilor literari, dar totdeauna, după explozia primei spaime, m-am gîndit că un chirurg impresionat de țipetele și lamentările pacientului poate să-i ascundă diagnosticul adevărat, cocoloșind realitatea și făcîndu-i prin asta un deserviciu evident, uneori cu urmări ireversibile. Sînt și critici literari care emit judecăți de valoare eronate și părtinitoare, dar nu ei caracterizează mișcarea noastră critică, iar afirmațiile lor, întocmai ca și operele literare judecate, suportă totdeauna sancțiunea supremă a cel puțin doi factori: cititorul și timpul.

★

Citind lucrurile aspre ce se scriu uneori despre noi, multora ne scapă astfel de afirmații: „am scris cartea într-un an de zile, iar criticul vine și în doi timpi mi-o face ferfeniță. Aș vrea să-l văd scriind un roman și apoi să-i judece pe alții". Afirmația e numai în parte obiectivă. Sînt și critici literari care scriu romane, reportaje, poezii și nuvele, dar preocuparea aceasta nu le este obligatorie. Criticul literar poate să nu aibe talent literar, dar scriitorului i se cere neapărat. Și apoi, ca să fim drepți, critica unui monument arhitectonic n-a fost nici cînd numai apanajul arhitecților, inginerilor și zidarilor, ci și al omului care se instalează într-un apartament dintr-un bloc nou. Opiniile criticilor însuflețiți de ideea nobilă a promovării unei literaturi valoroase coincid totdeauna cu opiniile masei de cititori. Scriitorul trebuie să țină seamă, fără iritare, de tot ceea ce se spune — bun sau rău — despre operele sale.

★

Un prozator ignorat de critici nu încetează a se lamenta:

— Cum să cresc și să mă dezvolt, dacă nu s-a scris despre lucrările mele, dacă n-am fost discutat în cronici, recenzii și note?

— Socot că recenziile numeroase la „Oțelul" lui C. Chiriță, ori la „Setea" lui T. Popovici, te vor putea ajuta și pe tine, prozator ignorat și ocolit de ochiul criticii literare. Cronicile literare nu sînt niște simple corespondențe personale (în cazul acesta ar putea fi folosită poșta cu număr restant); ele trebuiesc citite nu numai de autorul recenzat, ci și de numeroșii săi tovarăși de breaslă și nu numai de ei, ci și de lucrătorii din librării și, în sfîrșit, de masele largi ale cititorilor.

★

Criticii și scriitorii în orînduirea socialistă nu fac parte din două tabere potrivnice, dar dacă relațiile lor ar fi dominate de spiritul unei păci false, de tămîiere reciprocă și de laude nesăbuite, asta ar aduce prejudicii mari frontului nostru literar. Dacă în călimările criticilor literari s-ar găsi numai cerneală din sirop de coacăze, atunci rafturile librăriilor ar fi pline de opere geniale pe care nu le-ar mai citi nimeni. Dar și dacă penița criticilor ar fi atașată la capătul unui ciomag, e ca și cînd un specialist în chirurgia țesuturilor de maximă noblețe, în loc să folosească trepanul, înșfacă măcelărește satirul și securea de abator.

N-aș vrea să micșorez rostul criticii literare, dar nu e fără folos să mai amintim din cînd în cînd că, fără cărțile de proză și poezie, critica literară n-ar mai avea nici o rațiune. Ar fi ca zborul unei păsări în vidul absolut. Aripile ei ar fi un adaus straniu și nefolositor, iar zborul ei o cădere perpetuă.

Dar și fără critica literară, mă tem că am fi puși în situația să inventăm de fiecare dată roata olarului, rigla inginerului și gămălia de foc a chibritului.

NICOLAE VELEA

Fac parte din cea mai proaspătă serie de tineri scriitori care au debutat în colecția „Luceafărul" a Editurii pentru literatură. Volumele noastre au fost, în general, primite bine de critica literară.

S-au făcut pînă acum, despre ceea ce am publicat, afirmații de cele mai multe ori exacte și aprecieri îndeosebi favorabile. Munca la un volum, în general, are două aspecte distincte: unul de elaborare intimă, de organizare a materialului, a reprezentărilor sensibile asupra vieții, a închegării lor într-o viziune unică, ce exprimă obiectivele comunismului și, cel de-al doilea aspect, acel de confruntare cu viața, cu cititorii, și mai întîi cu critica literară, ce exprimă, prin cei mai buni reprezentanți ai ei, gustul și cerințele epocii noastre.

Întîlnirea lucrărilor mele cu exigențele unor critici de o înaltă calificare ca P. Georgescu, S. Damian, M. Petroveanu, D. Micu, Lucian Raicu, mi-a fost de un puternic folos.

Ajutor — într-un sens mai operativ, mai imediat, am avut îndeosebi de la tovarășii Paul Georgescu și S. Damian. Mi s-a semnalat o înclinare a unor lucrări ale mele spre idilism, spre o problematică neesențială, neteță.

REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN CREAȚIA DE SCHIȚE ȘI NUVELE

Sînt mai multe motive care justifică tendința de stimulare a creației de schițe și nuvele. Părerea unor critici că în acest sector se afirmă aproape în exclusivitate scriitori mai tineri, iar cei vîrstnici îl desconsideră, ceea ce e greșit, ș.a.m.d. — îmi pare exagerată. Că scriitorii tineri semnează cele mai multe schițe e adevărat, dar e și firesc să fie așa, întrucît schița constituie prin natura ei terenul cel mai potrivit pentru încercarea forțelor. Dar continuă să publice schițe și autorii consacrați, ca Eusebiu Camilar, V. Em. Galan, Nagy Istvan. Autorul Moromeților nu s-a dezis nici el de speciile de proză cu ajutorul cărora a urcat treaptă cu treaptă scara către împlinirea unuia din cele mai bune romane ale literaturii noi. Ferestre întunecate e o nuvelă scurtă, concentrată. Iar Îndrăzneala, înainte de a se aduna într-o operă unitară, a preexistat într-o suită de schițe disparate. Scriind Dimineață de mai, Remus Luca nu a dat doar o lucrare literară excelentă, dar a și reabilitat modalitatea idilică a narațiunii, dovedind că nu există un raport de incompatibilitate între idilă (în sensul clasic al cuvîntului) și dinamismul vieții noi. Lucia Demetrius a publicat aproape concomitent prima parte a unui roman amplu și un volum foarte interesant de nuvele, bogat în episoade dramatice, semnificative. Sînt, în sfîrșit, autori care cu greu mai pot fi considerați tineri, dar care continuă să se afirme aproape în exclusivitate pe tărîmul „genului scurt". Sütő Andras s-a consacrat ca un autor remarcabil de nuvele și schițe. Aurel Mihale e autor de romane, însă volumul său cel mai reușit rămîne Nopți înfrigurate, o culegere de povestiri. Deși a dat la iveală recent un roman bun, Dintre sute de catarge, continuă să publice schițe Haralamb Zincă.

Enumerarea ar putea fi continuată, dar credem că nu e necesar. E în afară de orice îndoială că la acțiunea de dezvoltare a „genului scurt" au participat scriitori de toate generațiile.

Cauzele acestui interes constant, aș spune crescînd, sînt — după cum am afirmat — multiple. Principala pare a fi excepționala bogăție și varietate a vieții pe care o trăim și pe care literatura este chemată s-o oglindească. De altfel, și istoria literaturii confirmă că înflorirea romanului social de obicei nu elimină interesul pentru schiță și nuvelă. În literatura noastră, perioada dintre cele două războaie mondiale, fiind o perioadă de maturizare a romanului, a fost totodată și de înflorire a povestirii, schiței, nuvelei, înflorire cu atît mai rodnică cu cît se bizuia și pe aportul unor scriitori fruntași ca Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu și alții. De altfel, realismul critic în general, deși a stimulat excepțional de puternic creația de romane, a dat impuls și nuvelei. În literatura rusă, de pildă, în afară de Goncearov, poate, toți corifeii realismului critic — Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi, Saltîcov-Scedrin — au fost și creatori de nuvele, schițe, povestiri, ne mai vorbind de Cehov, Korolenko, Kuprin, Bunin, Veresaev, care au devenit celebri mai ales prin lucrări de mai mică întindere. Fenomene asemănătoare pot fi identificate și în literatura occidentală: Dickens, Maupassant, Mark Twain, Jack London etc., au scris și romane și povestiri. În sfîrșit, împletirea creației de roman cu cea de schițe și nuvele o caracteristică și literaturii sovietice. Maxim Gorki a excelat în ambele direcții. Serafimovici a semenea. A scris nenumărate schițe și nuvele pline de savoare Alexei Tolstoi. Debutînd cu schițe, nu le-a abandonat după realizarea grandioaselor sale romane nici Mihail Șolohov. Foarte multe schițe și nuvele dintre cele mai interesante au scris Gladkov, Fedin, Leonov, Ehrenburg, Kataev etc., etc. În prezent, creația de schițe a luat în U.R.S.S. o amploare și mai mare. Așadar putem conchide că și la noi interesul pentru „genul scurt" nu e întîmplător, ci e determinat de însăși legile de dezvoltare ale realismului socialist.

În al doilea rînd, schița îi atrage firesc pe scriitorii receptivi la fenomenele noului, pentru că le oferă posibilitatea să seziseze și să fixeze artistic, cu relativă operativitate, toate manifestările caracteristice procesului de înnoire continuă a vieții, ca rezultat al succeselor pe care le repurtează în construirea socialismului, sub conducerea partidului, poporul muncitor. Scrierea unui roman presupune existența unei distanțe (minime, dar reale) între momentul reflectat și desăvîrșirea operei. Frecventarea schiței permite reducerea distanței amintite la o mărime cu totul neglijabilă.

În sfîrșit, după cum am mai arătat, stimularea creației de schițe creează condițiuni favorabile pentru afirmarea de noi talente.

Dacă aruncăm o privire de ansamblu asupra creației de schițe, nuvele și povestiri din ultimii ani în literatura noastră, observăm că ea răspunde necesităților enumerate. Realitatea oglindită în schițe și nuvele e foarte bogată și variată, acoperind o tematică extrem de largă — de la evocarea momentelor semnificative din lupta ilegală a partidului comunist, pînă la semnalizarea discretă a unor procese sufletești foarte intime în viața nouă a constructorilor socialismului. În același timp tocmai prin lucrările genului scurt literatura contribuie cel mai mult la reliefarea noului, la apropierea creației literare de fenomenele cele mai semnificative ale realității contemporane. În sfîrșit, trebuie repetat din nou, ca un fapt deosebit de îmbucurător, că pe tărîmul creației de schițe și nuvele s-au consacrat într-un timp relativ scurt un număr impresionant de talente remarcabile. În creația noastră numele unor „tineri" ca Pop Simion, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, P. Sălcudeanu, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Radu Cosașu, Dumitru Ignea și alții sînt citate tot mai mult ca numele unor scriitori cu perspective certe de dezvoltare, de la care se așteaptă o contribuție remarcabilă la împlinirea sarcinilor literaturii contemporane. Ori, toți acești tovarăși au cultivat la început cu perseverență schița, unii au rămas pînă azi excelenți autori de schițe, au publicat volume de schițe cu totul remarcabile (Afișe de bal de Pop Simion, Iubește ziua de mîine de Petre Sălcudeanu, Omul cu părul cărunt de Dumitru Ignea, Ningea în Bărăgan și Somnul de la amiază de Fănuș Neagu, În plină zi de Vasile Rebreanu, Poarta de Nicolae Velea, Energii de Radu Cosașu etc.).

Nuvelistica noastră se găsește, indiscutabil, în plină ascensiune. În afara volumelor citate, critica a apreciat pozitiv, discutînd pe larg, cînd mai competent, cînd mai puțin competent, numeroasele volume de schițe și povestiri și nuvele semnate de alți autori, care nu mai pot fi încadrați în categoria începătorilor. Volumele acestea sînt evident diferite și ca preocupări tematice și ca stil și ca nivel de realizare artistică. Dar, de bună seamă, fiecare în felul ei, toate aceste cărți au adus ceva nou, inedit în literatură și în consecință oricine ar vrea să facă bilanțul realizărilor din ultimii ani n-ar putea să ocolească volume ca Nopți udeștene de Eusebiu Camilar, Oaie și ai săi de Eugen Barbu, De la potop încoace de V. Em. Galan, Dimineață de mai de Remus Luca, Nunta Ilonei de Lucia Demetrius, Linia vieții de Petru Vintilă, Ucenicia lui Iacobi de Anton Breitenhofer, Războiul ascuns de Radu Lupan, Un civil în tranșee de Haralamb Zincă, Suită dramatică de Letiția Papu, Am fugit de-acasă de Nicuță Tănase, Zile de primăvară de Vera Hudici și încă multe altele. Concomitent, a devenit mai variată, mai importantă din punct de vedere calitativ și prezența „genului scurt" în reviste. Nu exagerăm spunînd că Luceafărul, Gazeta literară și celelalte publicații ale Uniunii Scriitorilor, publicînd cu îndrăzneală schițe semnate de tineri, descoperă mereu, aproape lună de lună, nume noi, cu posibilități certe de afirmare pe tărîm literar.

O producție literară atît de variată cu greu poate fi înghesuită în tiparul unor caracterizări generale. Vom încerca, totuși, nu să găsim cu tot dinadinsul niște „trăsături comune", ci să facem unele considerațiuni marginale.

Astfel este indiscutabil că aproape întreaga creație de schițe se caracterizează prin tendința de a descoperi „noul", dar într-un sens mai larg. Nu avem în vedere doar surprinderea unor aspecte foarte recente în raport cu prezentul calendaristic și nici o atare surprindere în primul rînd, ci pasiunea afirmării unei descoperiri care să impresioneze prin noutate, adică prin neobișnuitul faptelor povestite. Citeodată, ca în unele schițe și nuvele ale lui Marin Preda, V. Em. Galan, N. Velea, „neobișnuită" nu e atît o întîmplare, cît trăirea, adică felul în care eroul descoperă un nou sens al vieții (A cincea roată la căruță de V. Em. Galan, Odihnă de N. Velea și altele). Dar, în toate cazurile, senzaționalul, în sensul bun al cuvîntului, e prezent. Cantitativ, se pare că în creația de schițe predomină deocamdată (sau cel puțin așa mi s-a părut în urma cercetării — din păcate parțiale — a materialului) povestirea sumară (sau mai dezvoltată) a unei întîmplări grăitoare, revelatorii, care trebuie să impresioneze prin ea însăși. În practica scriitorilor noștri este frecventă o anume sobrietate caldă în evocarea faptelor eroice. Schița joacă azi un evident rol propagandistic. Ea ajută la popularizarea faptelor caracteristice pentru superioritatea ideologică și morală a oamenilor noi, călîți în lupta pentru victoria înaltelor idealuri sociale, educați la școala muncii în spirit comunist. Nuvelele și schițele în care se evocă lupta ilegală impresionează prin conținutul lor pilduitor. Dumitru Ignea și Radu Lupan, de pildă, (în volumele citate) aproape că se mărginesc să redea (efectiv să „redea" și nu să povestească) faptele, prelucrarea „literară" e minimă, dar se pare că procedeul favorizează, întrucît permite valorificarea la maximum a măreției eroice ca atare (fără vreo ostentație sau, mai precis, fără vreo insistență, care nu poate „amplifica" în acest caz cu nimic impresia nemijlocită). În aceeași categorie ar trebui să fie încadrate și schițele lui Anton Breitenhofer sau Haralamb Zincă. Acesta din urmă folosește cu preferință procedeul povestirii în povestire, care justifică deasemenea zgîrcenia stilistică, povestitorul fiind de obicei un om grăbit să comunice cuiva faptele și foarte puțin preocupat de „modul" de exprimare (caracteristică e chiar nuvela care dă titlul volumului — eroul literalmente n-are timp să spună mai mult decît spune). Tot la evocarea unei fapte eroice (deși cu o „literaturizare" mai amplă) se reduce și nuvela Luciei Demetrius Cînd au crescut apele.

O consecință a modului de reliefare a faptelor eroice ale vieții noi este și preponderența tipurilor și nu a caracterelor în schițe și nuvele. Evident cu multe excepții. Creator de caractere în tot ce scrie e Marin Preda. Se străduie — dar deocamdată fără rezultate vizibile — să schițeze caractere și Radu Cosașu. În nuvelele lui Galan, deși înclinația către tipologie e evidentă, eroii sînt totuși înzestrați cu o seamă de trăsături pitorești, care îi fac mai familiari cititorilor. Dar în marea majoritate a cazurilor, efortul scriitorilor are ca scop realizarea cît mai veridică a trăsăturilor tipologice ale eroilor. Personajele sînt în primul rînd purtătoare ale unor trăsături ale epocii, determinate de sarcinile ei istorice, cît și de poziția față de aceste sarcini a categoriei sociale pe care o reprezintă personajul. Există în nuvelistica noastră o anumită clasicitate modernă, care o ridică deasupra obișnuitului, deși imaginea e, mai întotdeauna, riguros realistă. Pînă și într-o nuvelă atît de amplă și bogată în comentarii, ca Nunta Ilonei a Luciei Demetrius, cei patru protagoniști principali sînt tipuri de oameni cumsecade, de țărani cinstiți, dar încă prizonieri ai unor prejudecăți și atît. În nuvela lui Fănuș Neagu Cantonul părăsit, tînărul autor dezvăluie cu pricepere frămîntările sufletești ale eroului, dar cu toate acestea profesorul Cernat ni se întipărește în memorie aproape numai ca tipul unui tînăr îngrozit de perspectiva răminerii în sat și care descoperă în cele din urmă bucuria acestei vieți. Ceva mai complex, deși prezentat mai sumar, e principalul personaj feminin. Chiar și eroul schiței Odihnă, atît de lăudată de critică pentru finețea analizei psihologice, este totuși mai mult un tip decît un caracter.

Făcînd constatarea de mai sus, nu formulăm nici o apreciere pozitivă (în sensul că nu recomandăm în mod absolut orientarea semnalată) dar nici nu facem critică, mai precis reproșuri. Ne mărginim să inserăm o constatare, dar și să remarcăm că, procedînd cum procedează, majoritatea autorilor de schițe dau dovadă că posedă un anumit simț al măsurii, că ascultă de logica artistică. Din moment ce mesajul schiței e pilduitor, din moment ce scopul principal al autorului e să reliefeze frumusețea faptei umane ca atare, insistența asupra trăsăturilor tipologice e justificată.

Pentru evidențierea conținutului nou al majorității schițelor merită să fie subliniată și următoarea constatare. Fie că e vorba de faptele eroice petrecute în trecut (ilegalitatea, lupta de eliberare, războiul drept, luptele împotriva reacțiunii de după 23 August 1944), fie că subiectele sînt extrase din stringenta „actualitate", pentru marea majoritate a schițelor pe care le-am cercetat e caracteristic efortul de a evidenția năzuința către puritate și purificare, ce pune stăpînire pe om în contact cu lupta revoluționară muncitorească. Aș putea cita pentru exemplificare oricare din nuvelele cuprinse în volumele enumerate. De pildă în Nunta Ilonei, deși „conflictul" se rezolvă prin soluția stupidă a „două nunți", întreaga desfășurare a acțiunii, dar mai ales subtextul, ne ajută să înțelegem că de pe urma celor întîmplate pînă și bătrînii se vor cam lecui de supunere față de popi. În schița Crăciun, Radu Cosașu își propune în mod evident să arate cum se întoarce la o viață demnă un tînăr ce apucase la un moment dat să se rostogolească în mlaștina huliganismului. În Țambalagiul Danilo, Haralamb Zincă arată cum un tînăr lăutar țigan, ajuns în regiment, se eliberează de complexul de inferioritate moștenit de la părinți, care au petrecut toată viața în umilință cruntă. Schița Odihnă a lui Nicolae Velea este mai ales o descriere amănunțită a unui proces de purificare sufletească. Angajat într-o muncă colectivă, deci superioară, sufletul țăranului, altădată opac la frumusețile vieții, se deschide avid tocmai acestor frumuseți. Pînă și într-o schiță prin excelență de atmosferă, ca Afișe de bal, autorul ne ajută să simțim și să înțelegem cum, sub privirea atentă a unui muncitor încercat, un tînăr mai crud se apropie treptat de descoperirea adevărului revoluționar. La un mod mișcător și poetic, același proces de purificare, dar reflectat indirect, îl găsim în minunata schiță a lui Nagy Istvan Și bătrînii veghează (în volumul Zile de luptă). Părinții devin capabili să se frămînte alături de copii și să dea dovadă de o înțelegere uimitoare pentru entuziasmul naiv al acestora, tocmai pentru că viața nouă, eliberată de interesele și pornirile meschine, i-a apropiat într-un anumit fel, evident, de mentalitatea curată și candidă a adolescenților.

Așezarea în centrul preocupărilor a procesului, uneori destul de complicat (cum e cazul profesorului Cernat din nuvela Cantonul părăsit a lui Fănuș Neagu), de eliberare a oamenilor de deprinderile, rătăcirile, prejudecățile și obiceiurile urîte și degradante pentru om, (moștenite de la burghezie) conferă creației de schițe o atmosferă de seninătate și optimism, de încredere în viață și în om, ceea ce este o realizare esențială întrucît aliniază creația respectivă în frontul luptei pentru dezvoltarea și cristalizarea conștiinței socialiste, luptă a cărei importanță este subliniată în Documentele Congresului al III-lea al P.M.R. și ne apare și mai reliefată în lumina hotărîrilor istorice ale celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S. Perspectiva viitorului comunist catre care ne-a deschis o fereastră largă noul Program al P.C.U.S. ne îndeamnă să luptăm împotriva tuturor rămășițelor ideologiei burgheze. Creația de nuvele și schițe din ultimii ani participă activ în această luptă, fapt pentru care merită să fie apreciată ca unul din sectoarele cele mai înaintate ale frontului literar.

Se întîmplă uneori ca o calitate, unilateral și exagerat dezvoltată, să devină pînă la urmă un defect. Ceva asemănător va putea să se întîmple și în nuvelistica noastră. Am arătat că în cele mai dese cazuri schițele și povestirile reconstituie cu procedee diferite — și de bună seamă la niveluri artistice diferite — fapte de viață pilduitoare, eroice. Această tendință le împrumută și o atmosferă de destăinuire. Schițele din ultimii ani sînt — adeseori — autobiografice în sensul larg al cuvîntului. Autorul relatează ascultătorilor ceea ce știe din viață și ceea ce îi pare important, semnificativ. Imprejurarea imprimă schițelor și povestirilor un aer de autenticitate captivantă. E întotdeauna util să afli tot ce e interesant în viață. Dar această aplicare către „trăit", către autentic în sensul îngust al cuvîntului, poartă în ea și un pericol, căci îngustează sfera de investigație. Pe lîngă schițele — destăinuiri, volumele pe care le-am cercetat cuprind și schițe-reportaj (o parte din schițele lui Vasile Rebreanu, File de cronică din volumul lui D. Ignea, unele din schițele lui Pop Simion etc.). Dar, în majoritatea cazurilor, schițele acestea sînt seci, pur informative, uneori supărător de convenționale. Pe de altă parte este evident că, fără investigarea unor noi sectoare de viață, autorii de schițe nu vor putea să se apropie de aspectele cele mai importante ale ofensivei pentru desăvîrșirea construcției socialiste și nici de eroii cei mai puternici, generoși și semnificativi ai acestei ofensive. Schițele de relatare a unui fapt „văzut" sau chiar „auzit" ar trebui să fie tot atît de autentice, tot atît de pătrunse de fiorul trăirii, ca și schițele bazate pe experiența personală, nemijlocită.

Înflorirea schiței și a nuvelei are la bază, indiscutabil, cunoașterea temeinică a vieții, dar, pentru ca rezultatele obținute să poată fi dezvoltate pe o arie tematică mai largă, se cere și lărgirea orizontului, se cere prezența și mai vie în viața nouă, cunoașterea ei și mai temeinică, mai multilaterală.

În creația de schițe se simte nevoia unor lucrări în care să se îmbine curiozitatea avidă pentru tot ce e nou cu pasiunea transfigurării în fapte trăite a tot ce e interesant în viață. Prin realizarea unei asemenea sinteze, schița se va apropia de rezolvarea sarcinii sale principale: de a ajuta oamenilor să simtă puternic și să înțeleagă cît mai adînc nespusa frumusețe a înnoirilor prin care trece țara, și fiecare cetățean al ei, în epoca victoriei comunismului asupra capitalismului.

Mihai Novicov

Geo Dumitrescu

Mîna s-a oprit, albă...

la moartea lui Sadoveanu

O strună subțire a pleznit. Bătrînul
și-a plecat fruntea grea
sprijinind-o de pagina albă, ce deveni
o lespede rece de marmoră. Clipa
s-a desprins rotundă din vîrful condeiului
picurînd, cu un geamăt adînc,
în marea prăpastie a timpului.
Mîna s-a oprit, albă, ca o pasăre
lovită din zbor. Mîna s-a oprit...
Sub ea, — luciul mesei aburea încă
părea o mănușă caldă, vremelnică,
din care abia-și trăsese mîna,
nemurirea.
Mîna s-a oprit, albă, uriașă, închizînd
pînă sus zarea, adunînd în arcul ei larg
un iaz nesfîrșit, pe care văluresc
pînă dincolo de hotarele vremii
apele clare ale frumuseții.
Mîna s-a oprit, albă...
— Ai plecat, Nicoară ? a șoptit cineva
întrebînd. Dar nu era o întrebare
ci un fîșnet de batistă
sau de pădure în toamnă...
Sus, în Moldova, sub muntele cel mare,
lacul tînăr creștea ușor turnînd și el,
prin pîlnia de piatră, lumină
în inima țării...

Lîngă groapa umedă, prea mică,
un bătrîn înalt, osos, cu fața arsă,
se uita liniștit. Dar nu putea să vadă nimic.
Căci lucirea
ochilor lui albaștri, tineri, era alta.
Lacrimile cădeau de-a dreptul jos,
în iarba veștedă a toamnei, nemaiștiind
făgașurile vechi, de piatră,
de-a lungul obrajilor,
iar omul părea să fi uitat și el de mult
gestul străvechi, cuvenit, de a le șterge.

Poate că ploua doar,
așa cum plouă, liniștit, îndelung, toamna.
Dar eu auzeam susur de izvoare, pe stînci,
și-am înțeles că bătrînul,
muntele cel mare, de sus, din Moldova,
venise să-și petreacă
la întoarcerea în veșnicie,
fratele geaman.

...Și l-au coborît în lăcașul de veci, —
toamna i-l așternuse cu aur.

Întors la stîncile începutului,
bătrînul doarme. În jurul lui,
în jurul amintirii, cresc brazi, așa cum cresc
întotdeauna brazi în jurul munților.
Cresc brazi. Vor crește sute de ani, ori mii,
cît le e dat brazilor să crească.
Dar nu-i vor ajunge niciodată la umăr.

Căci nu era groapă aceea,
ci marea poartă a nemuririi,
ce dă întotdeauna spre uriașul
tărîm de lumină, unde arde ca soarele,
cît soarele,
duhul poporului.

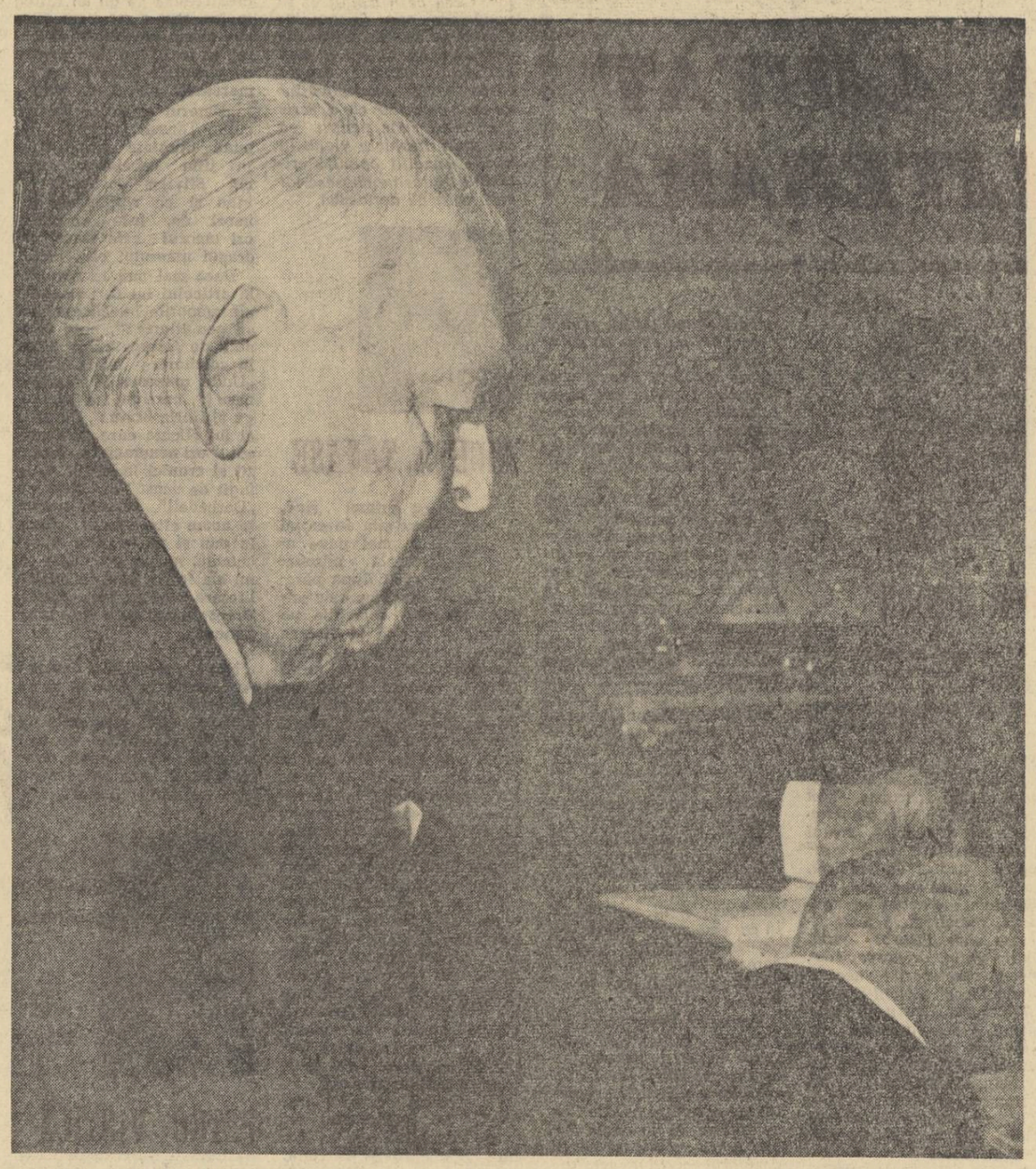

MIHAIL SADOVEANU

ȘCOALA GENIULUI (II)

de Dan Deșliu

Criticii și istoricii literari, care s-au ocupat în ultimii ani de viața și opera lui Mihail Sadoveanu, au amintit foarte adesea un anumit episod din adolescența artistului ; este vorba de distrugerea manuscrisului „Hecabe", atît de admirat de N. Dunăreanu, tovarăș de cameră, prin 1900, al viitorului maestru. Sadoveanu însuși mărturisește a fi exprimat în acel gest, hotărîrea de a se apleca exclusiv asupra durerilor aevea ale contemporanilor și compatrioților săi.

Cele mai interesante comentarii pe marginea întîmplării cu pricina, mi s-au părut cîteva rînduri succinte dintr-un articol al regretatului Cezar Petrescu. Subliniind că la începutul veacului douăzeci „Climatul literar al epocii mina spre formalism, spre imitațiile simbolismului și decadentismului de import" — autorul Scrisorilor unui răzeș apreciază punerea pe foc a cadențelor à la Euripide, drept o lepădare"... de ispita cuvîntului rar și frumos, în favoarea cuvîntului just și mustind de seva pămîntului".

Observația — subtilă — ne sugerează că în concepția lui Sadoveanu a cristalizat foarte timpuriu un principiu estetic de bază, consecințele evenimentului fiind mai numeroase și mai profunde decît s-ar crede la prima vedere. El va influența nemijlocit întreaga creație a scriitorului, de la primele povestiri romantice, pînă la acea ultimă și grandioasă epopee care este „Nicoară Potcoavă".

În virtutea aceluiași principiu, Mihail Sadoveanu s-a alăturat, prin cele mai bune realizări ale sale, marilor făuritori de literatură pe motive istorice. În genere, el nu „reconstituie" istoria, la modul la care procedează, de pildă, Flaubert în Salambo sau Sienckiewicz în Quo Vadis. O trăsătură distinctivă, care se manifestă de la bun început în epica sadoveniană și îi conferă o aură aparte, este continua interferență între trecut și prezent în descrierea suferinței și luptei poporului. Exprimîndu-ne foarte „direct", putem spune că principala sursă de inspirație a narațiunilor sale istorice nu o formează cronicile, legendele sau motivele folclorice, ci viața unei părți din societatea contemporană — mai precis, anumite aspecte ale exploatării țărănimii nevoiașe în statul burghezo-moșieresc.

Făcînd această afirmație, care pretinde o argumentare imediată, am în vedere, desigur, numai o latură a unei probleme complexe ; e vorba, deci, de o separație instrumentală.

În „Răzbunarea lui Nour", în „Cozma Răcoare", în „Șoimii", în „Vremuri de bejenie" — sînt prezente, mai evidente sau mai implicite, ecouri ale stărilor de lucruri din societatea contemporană cu acele scrieri. Nepotul bătrînului Nour, feudalul crud și zănatic, are ceva din alura odraslelor de moșieri, de pe la 1907 ; mizerabilele sălașuri țărănești din „Șoimii" nu diferă esențial de tipicul sat moldovenesc din vremea tinereții lui Sadoveanu. Chiar autorul Șoimilor mărturisește în „Anii de ucenicie" existența unor relații directe între peisajul „istoric" și mediul contemporan.

„Văzusem și cunoscusem toate, fără îndoială. Ghiță Botgros îmi fusese prietin și-l întîlnisem în huceagurile din Oprișeni, iar popa Ciotică a fost și el aevea în această viață, deoarece m-a cufundat cu ale sale mîni în cristelnița de la biserica din Mitești, în apa luminatului botez".

Observația — subtilă — ne sugerează că în concepția lui Sadoveanu a cristalizat foarte timpuriu un principiu estetic de bază, consecințele evenimentului fiind mai numeroase și mai profunde decît s-ar crede la prima vedere. El va influența nemijlocit întreaga creație a scriitorului, de la primele povestiri romantice, pînă la acea ultimă și grandioasă epopee care este „Nicoară Potcoavă".

În virtutea aceluiași principiu, Mihail Sadoveanu s-a alăturat, prin cele mai bune realizări ale sale, marilor făuritori de literatură pe motive istorice. În genere, el nu „reconstituie" istoria, la modul la care procedează, de pildă, Flaubert în Salambo sau Sienckiewicz în Quo Vadis. O trăsătură distinctivă, care se manifestă de la bun început în epica sadoveniană și îi conferă o aură aparte, este continua interferență între trecut și prezent în descrierea suferinței și luptei poporului. Exprimîndu-ne foarte „direct", putem spune că principala sursă de inspirație a narațiunilor sale istorice nu o formează cronicile, legendele sau motivele folclorice, ci viața unei părți din societatea contemporană — mai precis, anumite aspecte ale exploatării țărănimii nevoiașe în statul burghezo-moșieresc.

Făcînd această afirmație, care pretinde o argumentare imediată, am în vedere, desigur, numai o latură a unei probleme complexe ; e vorba, deci, de o separație instrumentală.

În „Răzbunarea lui Nour", în „Cozma Răcoare", în „Șoimii", în „Vremuri de bejenie" — sînt prezente, mai evidente sau mai implicite, ecouri ale stărilor de lucruri din societatea contemporană cu acele scrieri. Nepotul bătrînului Nour, feudalul crud și zănatic, are ceva din alura odraslelor de moșieri, de pe la 1907 ; mizerabilele sălașuri țărănești din „Șoimii" nu diferă esențial de tipicul sat moldovenesc din vremea tinereții lui Sadoveanu. Chiar autorul Șoimilor mărturisește în „Anii de ucenicie" existența unor relații directe între peisajul „istoric" și mediul contemporan.

„Văzusem și cunoscusem toate, fără îndoială. Ghiță Botgros îmi fusese prietin și-l întîlnisem în huceagurile din Oprișeni, iar popa Ciotică a fost și el aevea în această viață, deoarece m-a cufundat cu ale sale mîni în cristelnița de la biserica din Mitești, în apa luminatului botez".

Metafora, aparent „dulcoasă", exprimă un adevăr crud : pe aceste meleaguri, starea norodului nevoiaș, a celor umiliți și ofensați, nu suferise prefaceri simțitoare în ultimele sute de ani ! Așa se face că jalnicii băștinași pe care-i observă abatele de Marenne și călăuzul lui, beizade Alecu Ruset, în călătoria prin Moldova Ducăi Vodă, la 1679, puteau fi văzuți aevea de cel ce-și tipărea „Zodia Cancerului", exact 250 de ani mai tîrziu, adică în 1929. Erau aevea, nu doar fantasme ale imaginației, și „colibele acoperite cu stuf" și „ființele acoperite cu zdrențe", privind „speriate, printre pletele pe care le zbîrlea vîntul dinaintea ochilor, încîlcindu-le cu barba zbîrlită" și „droaia de cîini slabi... un fel de lupi ai foametei" și acei „oameni slabi și cu puține straie rupte și proaste. Unii... fără cușme și îmbrobodiți cu niște petece ca muierile. Tirau în picioare opinci și zdrențe legate cu ațe de tei. Umiliți de bătăi și de foame...".

Cititorul cu bun simț intuia, desigur, relația directă între acești nenorociți, tîriți la divanul Ducăi Vodă, și masa de robi ai pămîntului, călcați în picioare de jandarmii regali și vătafii boierești în Romînia burghezo-moșierească. Mi se pare greu de respins ideea importanței filonului contemporan, a realității înconjurătoare, în opera „istorică" a unui autor care scria în septembrie 1907, într-un raport către ministrul Spiru Haret :

„Și iată armata, iată procurorul — o mulțime de lucrători sînt arestați, tîriți noaptea prin ploale și noroi, zvîrliți în închisoare. Cunosc eu foști colegi ai mei de școală primară, care au fost bătuți pînă ce li s-a făcut negru trupul... Mă doare inima cînd mă gîndesc ce s-a petrecut acolo".

Revelatoare mi se pare, de asemenea, comparația între starea țărănimii împilate din trecutul îndepărtat și cea a exploataților de pe latifundiile agricole din primele decenii ale secolului douăzeci, așa cum apar aceștia din urmă în lucrări ca Bordeienii, Emigranții la Brazilia, O cercetare, În drum spre Hîrlău, Ion Rusu Ungureanu, Un instigator ș.a. Aceeași minie surdă împotriva celor îmbuibați și nesătui, aceeași compasiune pentru cei umiliți și nedreptățiți, pentru plugarul jefuit de rodul trudei sale, pentru femeia osîndită să se vestejească fără dragoste, pentru voinicul cu inimă dreaptă, căzut în gheara zarafilor și vrăjmașilor. După cum remarca Vicu Mîndra, „...scriind despre trecut, Sadoveanu lua atitudine disprețuitoare și acuzatoare față de orînduirea burghezo-moșierească a vremii sale...".

În tablourile istorice, pictate cu mînă de mare maestru de acest uimitor „instrument al durerii poporului", se pot recunoaște, așadar, nenumărate chipuri vii din societatea contemporană. Este o operă simplă și tainică, plină de limpezimi și de tîlcuri profunde, asemenea unui codru bogat, asemenea lacului de munte, ori fluviului calm și irezistibil. Și nici nu poate fi altfel, căci artistul autentic nu se limitează niciodată la evocarea de dragul evocării, nu cade pradă ispitei, „cuvîntului rar și frumos" — știind că frumusețea nu există în sine, că frumosul și adevărul sînt inseparabile. A spune adevărul, vrasăzică a vorbi, fie și alegoric, despre locul și timpul tău, despre duhul mulțimii nepieritoare. Așa ne învață Shakespeare, Pușkin, Gogol, Tolstoi, Shaw — ca să numim doar cîțiva dintre corifeii literaturii „istorice de actualitate". Cu trăsăturile sale distincte, Sadoveanu aț nostru este din tagma acestora. Inspirația lui și-a avut totdeauna rădăcinile în solul patriei. Respingînd concepțiile estetizante ale celor ce predicau izolarea artistului în „sfere superioare", n-a conținut, cît a fost viu, „a umbla prin țara vie", căci aripile fanteziei sale creșteau numai din trupul realității.

Eroul său cel mai drag — principalul personaj al scrierilor sale de inspirație istorică și contemporană — a fost țăranul romîn, muncitorul acestui pămînt, din negura scitică pînă-n zorii socialismului. După cum se știe, în concepția lui Sadoveanu despre țărănime s-au manifestat limite și erori ; cred însă că trebuie subliniat în mod special faptul că, în esență, această concepție respinge consecvent icoanele idilice, gen „Rodica" lui Alecsandri, oferind cel mai adesea imagini de un aspru realism, o galerie de portrete greu de uitat. Iată o mostră zguduitoare, sintetizînd parcă viziunea lui Sadoveanu asupra întregii istorii a norodului asuprit — o filă sîngerie din „Foi de toamnă":

„Vedeam în juru-mi întinzîndu-se o țară frumoasă, c-o natură plină de poezie, plină de muncitori năcăjiți... simțeam cum mi se închiagă în minte o icoană tristă, într-o perspectivă nesfîrșită de toamnă.

Dintr-o lumină slabă a depărtării ș-a trecutului, ca-n cercul negru al unei ochiane, abia se deslușea silueta unui plugar năcăjit, încovoiat adînc asupra plugului de lemn... O vedeam în visul meu înaintînd spre mine din veacuri. Își îndemna boii tovarăși în lumina albăstrie de amurg, înegrind cu brazde cîmpia fără margini ; apoi se oprea, ștergîndu-și de sudoare fruntea cu mînica cămășii... Așa străbătea pămîntul și vremea. Și tot mai greu se făcea plugul, tot mai tare se opinteau boii, ochii plugarului tot mai trist luceau, ca-n lacrimi, sub frunte și sub părul sălbatic. Venea încet, din trecut, muncitorul aplecat pe brazdă. Trudit și palid, parcă se opri în amurgul nelămurit înainte-mi... Boii răsuflau greu. El își ridică mîna la frunte c-un gest tragic, apoi își plecă ochii trudnici în soarele care asfințea într-o mare de foc și sînge..."

Acest simbol al mulțimilor asuprite vine din veacuri, aducînd un mesaj răscolitor, care trebuie rostit răspicat și întocmai. Precum știți, feciorul Profirei din Verșeni s-a-nvrednicit să facă asta.

Aici se impun, ne-ndoielnic, o precizare și un adaos. Sadoveanu nu s-a mulțumit să înregistreze și să transmită mișcarea sufletească a celor umiliți și obidiți ; pentru el, descrierea suferinței și luptei poporului însemna nu scop, ci mijloc. Simțea, neadormită, datoria de a răspunde, de a îndruma ; în ochii aceia, „lucind ca-n lacrimi sub frunte și sub părul sălbatic" — ardea o-ntrebare cumplită. Artistul a-ncercat s-o dezlege cu mijloacele sale — înclinîndu-se cu pioșenie asupra trecutului de slavă, căci prezentul acela nu oferea privirilor albastre ca miosotisul decît realități respingătoare.

S-a zbuciumat preț de un sfert de veac, fără să distingă torentul din adîncuri, muncitorimea organizată în reflexul razelor roșii dinspre Răsărit. Însă cînd a sclipit fulgerul lui 23 August, în aceeași clipă uriașul a ridicat fruntea și-a pășit hotărît înainte. Răspundea astfel unei vechi întrebări lăuntrice și se grăbea să răspundă, prin arta sa, întrebării fratelui de pe brazdă. Școala mulțimilor îl pregătise să înțeleagă și să acționeze fără șovăire.

ALĂTURI DE EMINESCU

Mihail Sadoveanu cîntă și plînge împreună cu poporul în vremurile de durere dinaintea Eliberării, crede în vitejia și eroismul urmașilor de ieri și de azi ai fraților Șoimărești, Potcoavă, ai Jderilor, ai lui Vasile cel Mare și Constantin Moțoc, oșîndind asuprirea și neomenia, pentru ca după 23 August 1944 să devină un militant entuziast al orînduirii democrat-populare.

Atașamentul la cauza dreaptă a poporului, precum și convingerile democratice de totdeauna ale scriitorului, l-au ajutat să înțeleagă justețea și nevoia istorică a prefacerilor revoluționare inițiate și desăvîrșite de clasa muncitoare. Rapsodul trecutului eroic al lui Ștefan cel Mare, Ion Vodă cel Cumplit, al vitejiei legendare a neamurilor de răzeși, iobagi și tîrgoveți de pe tot cuprinsul Moldovei, n-a încetat o clipă să se afle alături de popor. Așa cum Mitrea Cocor taie brazdă nouă în moșia boierească, slobozind pentru totdeauna pămînturile acaparate de la țărani de către stăpînitori, Sadoveanu deschide cu opera sa de maturitate, scrisă după Eliberare, drumul literaturii credincioase îndatoririi nobile a zilelor noastre, fiind cititorul literaturii realist-socialiste romînești.

La vîrsta patriarhilor, marele nostru Sadoveanu își urmează eroii pe cărări neîntoarse, cu o aură de glorie națională și mondială. Dintele vremii însă nu va putea să atingă o operă care are în structura ei fibra sufletească a poporului. Numele lui Sadoveanu rămîne, cum rămîn de milenii Carpații și Dunărea, în tovărășia **Luceafărului** poeziei noastre cu care se odihnește sub același tei îngălbenit, căci viața lui are vîrsta poporului care i-a dat suflarea geniului.

Marin Bucur

După moartea maestrului

Ecouri în presa literară mondială

„Literaturnaia Gazeta"

(Moscova)

La 19 octombrie, a încetat din viață la București, în vîrstă de 81 ani, președintele Uniunii Scriitorilor Romîni, președintele Comitetului pentru Apărarea Păcii din R.P.R., academicianul Mihail Sadoveanu.

Întreaga sa viață, acest om de seamă și-a închinat-o patriei și poporului său. Creația lui Sadoveanu este de o amploare excepțională. Operele lui întrec cifra de o sută de volume. El a fost un autentic artist realist, un adevărat cîntăreț al oamenilor din popor, eroii romanelor și poveștilor sale.

Cititorii sovietici admiră și citesc cu plăcere operele lui ca : „Venea o moară pe Siret", „Nicoară Potcoavă", „Mitrea Cocor" și povestirile „Păcat boieresc", „Cîrtița" și multe altele. Încă din primele zile ale Republicii Populare Romîne, scriitorul Mihail Sadoveanu a fost unul dintre cei mai aprigi făuritori ai lumii noi. Pentru munca sa neobosită în slujba poporului, i s-a conferit titlul de Erou al Muncii Socialiste al R.P.R.

Ca o încununare a activității sale îndelungate de scriitor și cetățean, de luptător pentru pace, pentru victoria științei și umanității, el a fost onorat cu titlul de laureat al Premiului internațional Lenin, pentru întărirea Păcii între popoare.

„Literatura i Jizni"

(Moscova)

Literatura progresistă mondială a înregistrat o mare pierdere : s-a stins la București, în vîrstă de 81 de ani, marele scriitor, academicianul Mihail Sadoveanu.

Acei care l-au întîlnit vreodată pe acest minunat creator înzestrat cu înțelepciunea poporului său ; acei care au citit scrierile lui pline de dragoste tată de om, știu ce inimă generoasă și curajoasă a avut Mihail Sadoveanu.

El a fost unul din cei mai întocmai cîntăreți ai vieții noi din R.P.R. Scriitorul a dus ani îndelungați o rodnică și vastă activitate politică militantă. Pentru aceasta, Patria i-a conferit titlul de Erou al muncii socialiste. El a fost președintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R., președintele Comitetului Național pentru Apărarea Păcii.

Ca luptător de seamă pentru pace, a fost onorat cu titlul de laureat al Premiului internațional Lenin, pentru întărirea păcii între popoare. Oamenii sovietici sînt adînc mîhniți de moartea lui Mihail Sadoveanu. Simțămintele oamenilor sovietici au fost exprimate cu multă durere în telegrama lui Mihail Șolohov : „Literatura mondială a suferit o mare pierdere. Iau parte la durerea cititorilor și scriitorilor romîni. Îndurerat, am pierdut pe omul pe care îl iubeam și a cărei creație mi-a fost dragă și apropiată".

„Les Lettres Françaises"

(Paris)

Literatura romînă și întreaga Romînie, toți romînii sînt îndoliați : marele scriitor Mihail Sadoveanu a murit. El a jucat un rol considerabil în evoluția literaturii țării sale. În cursul întregii sale vieți, a fost un mare scriitor progresist. Trebuie să se amintească că, în 1936, legionarii au ars, în piețele publice, operele scriitorilor romîni progresiști. Printre aceste cărți se aflau la loc de frunte acelea ale lui Mihail Sadoveanu...

Mihail Sadoveanu era un profund cunoscător al realităților romînești. Cunoștea admirabil folclorul țării sale și pătrunsese în adîncul sufletului poporului său. Din înțelepciunea populară, făcuse propria sa înțelepciune, străduindu-se neîncetat să creeze o viață mai bună poporului său, să-i deschidă ochii asupra realităților naționale și asupra situației internaționale...

În Franța cunoaștem două romane ale sale, publicate de „Les Editeurs Français Réunis" : Mitrea Cocor (tradus de Claude Sernet), care istorisește evoluția unui țînăr țăran romîn și Nicoară Potcoavă (tradus de André Kedros), care se petrece în Moldova secolului al 16-lea.

Limba lui Mihail Sadoveanu surprinde pe străini. Este extrem de dificilă, întrucît este apropiată de limba vorbită de popor și se fundează pe opere adînc ancorate în trecutul romînesc, ca acelea ale cronicarului moldovean Ion Neculce sau ale marelui prozator clasic Ion Creangă (contemporan al lui Eminescu și Caragiale).

Acum cîteva luni, Mihail Sadoveanu primise Premiul Lenin pentru pace.

„Sonntag"

(Berlin)

La 19 octombrie a murit Nestorul literaturii romîne, Mihail Sadoveanu, laureat al Premiului Lenin pentru pace.

Prin el, literatura mondială pierde pe unul din cei mai ilustri reprezentanți ai geniului popular. Opera lui, care cuprinde 120 volume, dovedește dragostea profundă pentru poporul său. Creația sa a fost totdeauna strîns legată de lupta pentru eliberarea muncitorilor și țăranilor. Astfel, în trilogia sa, Frații Jderi — scrisă în preziua izbucnirii celui de al doilea război mondial, s-a ridicat împotriva nedreptății și a terorii fasciste. Dintre operele cele mai cunoscute ale lui Sadoveanu citîm Hanul Ancuței, Baltagul și romanul Nicoară Potcoavă. Pentru romanul său Mitrea Cocor, apărut în 1949, a obținut medalia de aur a Consiliului Mondial al Păcii. Cărți ca Ostrovul lupilor, Baltagul sînt cunoscute și cititorilor din R.D.G. Neobosit luptător pentru pace și prietenie între popoare, Mihail Sadoveanu era de mulți ani președinte al Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P.R. și membru al Consiliului Mondial al Păcii.

Fănuș Neagu

Fîntîna

Îți mulțumesc, doctore, c-ai pus să mă scoată în chioșcul ăsta cu viță de vie. Aici pot să mor liniștit. Da, bradule, se duce Scarlet Cahul. Uită-te atent la el și ai să înțelegi c-a și început să moară. Toată viața a săpat fîntîni și deseară n-ai să-l mai vezi. Ei, o vară întreagă ți-ai oropsit sufletul ca să-i îndrăvenești ciolanele bătrîne, dar nu s-a putut, cetinică-cetioară, dintr-un gîtar de cal, oricît l-ai întinde, n-ajungi să faci vatră de casă. E sfînt... Acum te-ai supărat. Vezi, ești tînăr, plin de inimă, dar prea iute la mînie. Ia-o încet, fără grabă, că-n grindă atîrnă mai multe piei de miel decît de oaie bătrînă. Așa. Și cînd oi vedea că mă chinuiesc să-mi dau sufletul, să pleci de lîngă mine, că poate o să-mi fie frică și nimic nu miroase mai scîrbos pe lume decît sudoarea fricosului. Bocancii ăia mari și scorțoși din valiză să-i ia bătrînul care udă florile. Pe mine să mă îngroape cu cizmele... Eh, salcîmii ! Au frunza încărcată cu brumă și-mi ustură ochii. Și eu pe spate nu vreau să stau. Colo sus e prea multă tăcere. Dintr-un capăt în altul fumegă neguri, și atît. E liniște acolo, căci omul e zidit să se întoarcă la rădăcină, în pămînt. Încă o dată, mulțumesc că ai pus să mă scoată afară, sub viță. Aici bate vîntul. Coboară de pe struguri și-mi mîngîie fața. Miroase a mure coapte vîntul, e pojar de mure pe cîmp, nu-i așa ? Toamnă bogată. Numai pepeni și iepuri n-au fost anul ăsta. Pepenii se fac mulți cînd e secetă... La doi oameni am mai ținut eu ca la dumneata, doctore : la Iana și la Lilă țiganul. Amîndoi s-au prăpădit și le-am săpat fîntîni să-i pomenească lumea. Pe două sute de fîntîni stă scris numele meu. E tot ce-am făcut mai bun pe lume. Dar, ia uită-te bradule, s-a limpezit zarea, și luna — tot pe cer. E cît o jumătate de potcoavă și a înțepenit deasupra salcîmului de pe hotar. Și zarea asta adîncă și luminoasă ! „S-a uscat un fir de lămîiță", zice cîntecul. Văd cum se toarce pe sus fire de păianjen și-mi amintesc de cîntecul ăsta care spune despre rîndunelele ce se duc și se pierd în rotocoalele de negură ca iglița în ochiurile unui ciorap. Un cîntec dulce și blînd care-ți dă sănătate... Hei, frumoasă-i viața, cetinică, cetioară. Vezi coarda asta de iederă care atîrnă goală de la streașină ? Pune mîna pe ea. E trainică și moale ca o frînghie de Manila, vlăguită de scripete. Dacă m-ar mai ține puterile, doar atît aș vrea să mai fac : să mă atîrn de ea și să alunec ușor în jos, pînă ajung pe fundul unei fîntîni. Și să am și cazmaua cu mine. Eu știu mai bine decît oricine să dau de izvor proaspăt. Asta a fost darul meu pe lume : să găsesc apă și să-i dau cep să curgă ca unui butoi cu vin. Oprește omul căruța, bea și zice bogdaproste. Beau și cali și se răcorese și ei. Iar ce rămîne, toarnă omul pe roată ca să nu cadă șina. La noi, la Colcovanu, cîmpia e săracă. Arșiță multă. Ripi sterpe, movile de cretă, pămînt tare ca o copită de drac. Dar pe dedesubt curge o gîrlă. Eu și Lilă țiganul am dat de ea. Curge la douăzeci de metri adîncime. Trei săptămîni am săpat în jurul ei ca orbeții, n-am găsit nimic și-am astupat puțurile. Pe urmă iar am luat cazmaua și-am săpat. Era toamnă. Lilă sta la gura puțului și se spetea trăgînd găleata cu lut. Eu, în groapă, înfundam cazmaua și pîndeam un foșnet — sub pămînt, cînd te apropii de ea, apa foșnește ca lăstarul de plop. Scosesem un munte de lut și n-auzeam nimic. Lilă înjura. „Pînă unde mergem, nea Scarlet ?". „Pînă la fundul pămîntului." „Atunci să ne facem și cîte o undiță, cu canaf roșu în cîrlig, că poate dăm dă o baltă cu broaște, și canaful roșu e cea mai bună momeală cînd pleci după broaște". Am tăcut și mi-am văzut mai departe de lucru. Înăuntru era întuneric și cald, parcă intrasem într-un sac cu făină opărită. Săpam și sudoarea curgea șuroaie de pe mine, ca de pe melcii fără casă cînd vin să roadă florile și nimeresc într-o dîră de sare. Tîrziu, cînd aproape îmi pierdusem și eu speranța, am auzit apa bolborosind în matca ei. Un tremur de foc m-a scuturat de sus pînă jos. Mi-am făcut cruce și-am izbit din nou cu cazmaua. De data asta am auzit-o vuind. M-am oprit. Vuietul, aspru și gros, la răstimpuri se subția, se schimba în zuruit. „Nisipul, m-am gîndit, are nisip și-l vîntură — înseamnă că-i o cădere de apă". A răsunat apoi un plescăit puternic, urmat de-o clătinare. Bubuitura a urcat și s-a împrăștiat în pereți. Era ca și cînd în apă ar fi intrat o ceată de hoți călări și apa da să răzbată afară. În clipa aceea am înțeles c-am dat de-o gîrlă și i-am spus și lui Lilă. Dar țiganul de colo : „Te-ai scrîntit la minte, nea Scarlet. Mai de grabă cred c-ai ajuns pe lumea ailaltă. Dacă ești acolo, spune-i lui taica să nu mai tragă nădejde ca broasca de păr că mama s-a măritat a doua oară cu Rizea Cocoșatul care venea la noi cu găini de furat." Am tăcut și-am înfipt cazmaua, răsucind-o. Apa a țîșnit prin despicătură, gîlgîind cum țîșnește sîngele cînd împlîntă cuțitul în beregata porcului. Cu deosebirea că sîngele e cald. M-am lipit cu spatele de perete și-am privit ca la o minune. Apa urca într-un singur șuvoi, tremurător ca trestia, pînă la înălțimea capului meu. În gura fîntînii atîrna soarele turtit în cețuri și din pricina asta apa strălucea în zeci de culori. Mă uitam, șuvoiul urca, înflorea o clipă lîngă fruntea mea și cădea ; era ca o prigorie legată cu ață de picior și care încearcă mereu să zboare. Mi-am împreunat palmele, în chip de streașină, peste șuvița rece ca ghiața și am coborît în lume, îndîrjite, se încaieră și se rostogolesc în cîmpie. Cine le vede, își pierde mințile, uită de unde a plecat și încotro ține să ajungă, rămîne pribeag, pentru totdeauna, pe hotarul dintre viață și moarte. Din veac în veac, cățeii de stradă adorm, încremenesc și se schimbă în bolovani, așa cum i-am văzut eu, fiindcă inima pămîntului, îmbătrînită, se usucă și piere în cămașa ei —una mai tînără a încolțit în altă parte a lumii — și celui ce gustă din miezul ei moale, alb și amar ca al nucilor crude, îi înflorește dragostea pe toate cărările. Noi doi, Lilă și cu mine, am găsit-o într-un fund de fîntînă și ne-am împărțit norocul cu toți oamenii : am fărîmat-o în pumn și am presărat-o în apă. De atunci, cine trece prin cîmpia noastră și bea, cîntă și iubește pînă la sfîrșitul zilelor. Mie însă mi s-a potrivit să cînt de urît, bradule, căci dragostea, ploaie mănoasă, n-are darul să înverzească toate grădinile. Pe mine m-a încercat cu bucurii și pe gulește numai stafide și turtă dulce. Gușa lui, stropită cu toate culorile de pe pămînt, și-o scaldă numai în fîntînile săpate de Scarlet Cahul și de Lilă țiganul. Îl vezi ?" „Îl văd numai creasta". „Creasta ? Ești un nătărău. Aia e coroniță de pietre scumpe. Dacă nu cunoști, nu te băga". „Da ?" —s-a minunat băiatul. „Da", a răspuns Lilă. „Dar ouăle, a vrut să știe băiatul, ouăle cum le are ?" „Ouăle ? s-a mirat Lilă. Ca alea de Paști. Vopsite. O să fur unul și ți-l dau ție ca să faci două bărcuțe din coaja lui, să te plimbi cu ele prin șanțuri, cînd plouă."

E-hei, fîntînile mele și ale lui Lilă ! Lîngă ele se leagă dragostele, căci eu și cu Lilă am găsit inima pămîntului, după care umblă toți flăcăii în nopțile de neastîmpăr, cînd le mijește mustața, și femeile tinere fac farmece ca s-o afle. Cățeii pămîntului, pociți de blestem, stau de veghe lîngă ea. O sută de ani fac cu rîndul, doi cîte doi, stau de veghe și latră ca să nu se apropie nimeni. Cum simt pas de om, unul dă de veste și haitele adormite în măruntaiele țărînii se trezesc și se reped afară. În clipa aceea am înțeles c-am dat de-o gîrlă și i-am spus și lui Lilă. Dar țiganul de colo : „Te-ai scrîntit la minte, nea Scarlet. Mai de grabă cred c-ai ajuns pe lumea ailaltă. Dacă ești acolo, spune-i lui taica să nu mai tragă nădejde ca broasca de păr că mama s-a măritat a doua oară cu Rizea Cocoșatul care venea la noi cu găini de furat." Am tăcut și-am înfipt cazmaua, răsucind-o. Apa a țîșnit prin despicătură, gîlgîind cum țîșnește sîngele cînd împlîntă cuțitul în beregata porcului. Cu deosebirea că sîngele e cald. M-am lipit cu spatele de perete și-am privit ca la o minune. Apa urca într-un singur șuvoi, tremurător ca trestia, pînă la înălțimea capului meu. În gura fîntînii atîrna soarele turtit în cețuri și din pricina asta apa strălucea în zeci de culori. Mă uitam, șuvoiul urca, înflorea o clipă lîngă fruntea mea și cădea ; era ca o prigorie legată cu ață de picior și care încearcă mereu să zboare. Mi-am împreunat palmele, în chip de streașină, peste șuvița rece ca ghiața și am coborît în lume, îndîrjite, se încaieră și se rostogolesc în cîmpie. Cine le vede, își pierde mințile, uită de unde a plecat și încotro ține să ajungă, rămîne pribeag, pentru totdeauna, pe hotarul dintre viață și moarte. Din veac în veac, cățeii de stradă adorm, încremenesc și se schimbă în bolovani, așa cum i-am văzut eu, fiindcă inima pămîntului, îmbătrînită, se usucă și piere în cămașa ei —una mai tînără a încolțit în altă parte a lumii — și celui ce gustă din miezul ei moale, alb și amar ca al nucilor crude, îi înflorește dragostea pe toate cărările. Noi doi, Lilă și cu mine, am găsit-o într-un fund de fîntînă și ne-am împărțit norocul cu toți oamenii : am fărîmat-o în pumn și am presărat-o în apă. De atunci, cine trece prin cîmpia noastră și bea, cîntă și iubește pînă la sfîrșitul zilelor. Mie însă mi s-a potrivit să cînt de urît, bradule, căci dragostea, ploaie mănoasă, n-are darul să înverzească toate grădinile. Pe mine m-a încercat cu bucurii și pe gulește numai stafide și turtă dulce. Gușa lui, stropită cu toate culorile de pe pămînt, și-o scaldă numai în fîntînile săpate de Scarlet Cahul și de Lilă țiganul. Îl vezi ?" „Îl văd numai creasta". „Creasta ? Ești un nătărău. Aia e coroniță de pietre scumpe. Dacă nu cunoști, nu te băga". „Da ?" —s-a minunat băiatul. „Da", a răspuns Lilă. „Dar ouăle, a vrut să știe băiatul, ouăle cum le are ?" „Ouăle ? s-a mirat Lilă. Ca alea de Paști. Vopsite. O să fur unul și ți-l dau ție ca să faci două bărcuțe din coaja lui, să te plimbi cu ele prin șanțuri, cînd plouă."

E-hei, fîntînile mele și ale lui Lilă ! Lîngă ele se leagă dragostele, căci eu și cu Lilă am găsit inima pămîntului, după care umblă toți flăcăii în nopțile de neastîmpăr, cînd le mijește mustața, și femeile tinere fac farmece ca s-o afle. Cățeii pămîntului, pociți de blestem, stau de veghe lîngă ea. O sută de ani fac cu rîndul, doi cîte doi, stau de veghe și latră ca să nu se apropie nimeni. Cum simt pas de om, unul dă de veste și haitele adormite în măruntaiele țărînii se trezesc și se reped

Cînd am trecut pragul, Iana a rupt o rămurică și m-a plesnit cu ea, în joacă, peste obraz. Am rîs. „Hai, mă îndemnă Iana, dă și tu. E-hei, Scarlet Cahul, ai îmbătrînit, ai uitat că băieții de la noi își bat iubitele cu crenguțe de pelin. Ca să mă faci iubită, trebuie să mă bați cu pelin". Îndîrjit, am apucat o legătură de frunze ca acelea de se pun în butoaiele cu vin, primăvara, și-am lovit-o peste umăr. Frunzele, pătrunse de uscăciune, s-au fărîmițat și-au acoperit-o ca o pulbere. „Prostule ! a strigat Iana. Fetele se bat nunai cu pelin verde." Mi-a azvîrlit în față rămurica pe care-o ținea în mîini, și-a fugit afară, încuind ușa după ea. Puteam să pun umărul și s-o dărîm, dar am trecut la fereastră și mi-am lipit obrazul de geam. Iana se scălda în fîntînă. Apa-i trecea de umeri și i se vedea numai capul, cu părul despletit, plutind în copca albastră. Soarele ruginea în asfințit, dar apa în care se scălda Iana, tot albastru scînteia. De vină era pelinul. Cînd se scălda, Iana cobora în fîntînă doi snopi de pelin, juca cu piciorele pe ei, îi zdrobea și izvorul căpăta culoarea aceea de vis care mi-a rămas în minte totdeauna, și care nu semăna nici cu sineala, nici cu obrazul cerului. Numai eu singur mi-o pot închipui, cetinică-cetioară, căci eu am stat la Iana trei zile. Dimineața ea se scula întîi, și, ca să nu mă piardă, înainte de-a pleca în cîmpie, bătea cîte patru scînduri, de-a curmezișul, pe ușă și pe fereastră. Mai înălța în dreptul ușii o grămadă de bostani. Uitasem de Lilă și de fîntîna noastră, trăiam numai pentru Iana. Cît lipsea de lîngă mine mă așezam lîngă cușcă și-i spuneam iepurelui de dragostea mea. „Te fac cățelul pămîntului, îi ziceam, ca să mi-o păzești. Te blestem să fii cățelul pămîntului și să asculți numai de mine. Să scoți bursucii din vizuini și să-i asmuți pe cei care-i ațin calea. Cînd se scaldă ea, lupoaicele fătate să stea la pîndă în crucea cărărilor și să-l sfîșie pe cine

Cînd am trecut pragul, Iana a rupt o rămurică și m-a plesnit cu ea, în joacă, peste obraz. Am rîs. „Hai, mă îndemnă Iana, dă și tu. E-hei, Scarlet Cahul, ai îmbătrînit, ai uitat că băieții de la noi își bat iubitele cu crenguțe de pelin. Ca să mă faci iubită, trebuie să mă bați cu pelin". Îndîrjit, am apucat o legătură de frunze ca acelea de se pun în butoaiele cu vin, primăvara, și-am lovit-o peste umăr. Frunzele, pătrunse de uscăciune, s-au fărîmițat și-au acoperit-o ca o pulbere. „Prostule ! a strigat Iana. Fetele se bat nunai cu pelin verde." Mi-a azvîrlit în față rămurica pe care-o ținea în mîini, și-a fugit afară, încuind ușa după ea. Puteam să pun umărul și s-o dărîm, dar am trecut la fereastră și mi-am lipit obrazul de geam. Iana se scălda în fîntînă. Apa-i trecea de umeri și i se vedea numai capul, cu părul despletit, plutind în copca albastră. Soarele ruginea în asfințit, dar apa în care se scălda Iana, tot albastru scînteia. De vină era pelinul. Cînd se scălda, Iana cobora în fîntînă doi snopi de pelin, juca cu piciorele pe ei, îi zdrobea și izvorul căpăta culoarea aceea de vis care mi-a rămas în minte totdeauna, și care nu semăna nici cu sineala, nici cu obrazul cerului. Numai eu singur mi-o pot închipui, cetinică-cetioară, căci eu am stat la Iana trei zile. Dimineața ea se scula întîi, și, ca să nu mă piardă, înainte de-a pleca în cîmpie, bătea cîte patru scînduri, de-a curmezișul, pe ușă și pe fereastră. Mai înălța în dreptul ușii o grămadă de bostani. Uitasem de Lilă și de fîntîna noastră, trăiam numai pentru Iana. Cît lipsea de lîngă mine mă așezam lîngă cușcă și-i spuneam iepurelui de dragostea mea. „Te fac cățelul pămîntului, îi ziceam, ca să mi-o păzești. Te blestem să fii cățelul pămîntului și să asculți numai de mine. Să scoți bursucii din vizuini și să-i asmuți pe cei care-i ațin calea. Cînd se scaldă ea, lupoaicele fătate să stea la pîndă în crucea cărărilor și să-l sfîșie pe cine

și-o roti ochii încoace. Eu am gustat din inima pămîntului și trebuie să m-asculți". Într-un rînd l-am auzit pe Lilă dînd tîrcoale casei și strigîndu-mă. „Alungă-l, cățelul pămîntului !" — i-am poruncit iepurelui și m-am lipit cu spatele de perete. Lilă a înjurat și-a plecat. Eu am rămas în întuneric și-am așteptat-o pe Iana. A venit la ceasul cînd se deșteaptă ielele. Calul ei zbura prin neguri. Cățelul pămîntului a întîmpinat-o, scîncind. Iana a lepădat rochia și a coborît în fîntînă, cîntînd. Apa s-a revărsat pe margini și s-a tras îndărăt, într-o zvîcnire de fulger. Înspăimîntat, calul a nechezat și-a întins botul în lună. Bostanii de lîngă ușă s-au prăbușit singuri, c-un uruit prelung, și s-au rostogolit pe vale. Ușa a sărit din țîțîni, fereastra a căzut în țăndări și-n cușca lui a lătrat de moarte cățelul pămîntului.

Acuma, cetinică-cetioară, în fîntînile mele plutește inima pămîntului și cîntecul Ianei. Oamenii vin, scot din ele apă vie și răcoare și nu știu că vinele de apă moartă, cîte au fost, numai pentru Scarlet Cahul au fost... Dar, uită-te, bradule, a căzut negura. S-a oprit și vîntul, nu-și mai scutură zalele. Acum, la Colcovanu, se scot la adăpat caii — cei mai frumoși din cîmpie. I-auzi-i cum se îndeasă la uluc. Tropăie, se izbesc, sforăie. Armăsarii beau lacomi, mînjii n-au sete. Aleargă și se mușcă, flăcăii strigă, fluieră și înjură ca să-i potolească. Au o vorbă dreaptă băieții ăștia : Cică la casa unde au intrat pețitorii, poți să furi doi cai buni ; la fîntînile lui Scarlet Cahul, însă, poți să furi doi cai pe alese. Dar ce groaznic scîrțăie cumpenele ! Clo-clo-clo, închină cumpăna fîntînii de pe izlaz. S-a rupt lanțul și gălețile cad, izbindu-se de tuburile de piatră. Hei, Lilă, prietene, le-ai auzit și ai pornit, cu cîrligele de fier, să le scoți din apă. Soarele s-a făcut bostan și tu, Lilă, îl mîi la vale cu talpa piciorului. Cît de străini am trecut noi doi prin lume ! Apă vie, apă moartă, nimeni nu ne-a cunoscut.

Violeta Zamfirescu

Darul oamenilor

E-o toamnă ce-nflorește-a doua oară.
În coșuri mari cad mere, nuci și struguri
Sub mîna oamenilor ce culeg
Culoarea și conturu-atîtor zile,
Străbanie,
De muguri,
Anu-ntreg.

Ce bucurie e-n căderea poamelor !
Un gest imens,
Al oamenilor harnici
Care au rupt din soare raze, spic din ploi,
Și pun semințe pentru alte nașteri noi...
Pămîntul nostru-i tot mai darnic și mai dens.

Ultima proprietate

Nicolae Velea

— După ce ne-am trecut, mai în urmă, — începu Apostu Neamțului, — eu, Petre Tamburu, Aristotel, Mamudea, Matei 40 de cenți, și încă vreo cinci tot ca noi, oameni mai cu strînsură, am cerut să facem toți o echipă. Adunarea generală cînd ne-a primit, — că toți am intrat o dată, — a aprobat. A aprobat da' pe cine crezi că a propus tovarășul Jantea, instructorul, să fie șef de echipă ? Pe Oncică Pistolan-Ciocoiu. Adunarea generală a aprobat și asta, și noi, cir-mir, am ridicat palmele. Că dacă, am zis, ei au dat-o p-a noastră, ne-au lăsat la un loc, hai s-o dăm și noi p-a lor, ca să nu ne risipească.

— Unde v-ar place ? ne-a întrebat Costică președintele.

— La zootehnic, am vrut noi. (Că ăștea șapte-opt cîți am intrat atunci, mai la urmă, adusesem după noi mai multe vite decît avea, total, gospodăria pînă a veni noi.)

— La zootehnic ?

— La zootehnic.

— Bine, la zootehnic, că tot cunoaște Oncică la vite.

Ăi din sală au rîs și să-ți spui de ce.

Tac'su al lu' Oncică — nu l-ai apucat — a fost cel mai pîrlit om din sat. N-avea nimic. Lumea îl poreclise în două feluri. O dată Pistolan — adică un gol pușcă, pușca mai are un pat de lemn în care rod cariii, — gol — pistol, — Pistolan, de pistol nu se atinge nimic ; și încă o dată — Ciocoiu. Asta în rîs. El, Ciocoiu ăl bătrîn, ședea într-o amărîtă de aciuială, doar de-o odaie, la marginea satului lîngă lacul Bălțat. Acu' orice cetățean, cînd pisica îi făta mai mulți pisoi, or' cînd cățeaua îi făta cățel, care-i ieșeau omului din socoteală, venea cu ei, pînă nu le da ochii, și-i arunca aci în lac. Pistolan pîndea și după ce omul arunca pisoii sau cățeii, intra după ei în apă și-i scotea. Peste un timp se prezenta mai ales la femeia omului :

— Mă, lele, vezi că acu o săptămînă ai aruncat niște cățel în lac. Cățeaua i-a scos, noaptea, i-a alăptat și acu au tras la mine. Le-a dat ochii și nu-mi mai vine să-mi bat joc de suflet, să-l înec. Vino de-l omoară.

Femeia, miloasă și ea, dacă auzea că le-a dat ochii, n-o lăsa inima să-i omoare și-l ruga pe Pistolan să-i țină el c-o să le aducă de mîncare.

El nu primea resturi : cerea mălai și carne bună. Cei care aduceau resturi se pomeneau cu pisoii sau cățeii, după caz, aruncați în curte.

Și el trăia din mălaiul sau carnea aduse la căței, la pisoi. Oncică, fi-su, își făcuse o casă tot lîngă lac. Pînă a intra în colectiv muncea cu ziua la unu' la altu. Da' cel mai mult cîștiga din tuns — în armată fusese frizer. O învățase și pe mă-sa să tundă și duminicile cînd era gloată și nu dovedea, tundea el pe-o parte a capului unuia și mă-sa pe altă parte. Asta era Oncică.

El era un zimbet toată ziua, de dimineață pînă seara și avea într-o parte a gurii un dinte îmbrăcat care sclipea și ți se părea că toată ziua e vesel. Fie că-l beșteleai, fie că-i ziceai lucruri care să-i placă, el își sălta buza și rîdea încet, pentru el. Asta fiindcă punea la îndoială toate : nu credea că oamenii pot să-l aibă în ochi așa buni ca să se bucure tare și nici să-l aibă, oamenii, în nume așa de rău ca să se posomorască. Pe toate le punea la îndoială.

La cîteva zile după ce Adunarea l-a aprobat ca șef, eu i-am spus că e o curcă pestriță care nu știu unde ouă. El mi-a zis să-i bag niște sare în tîrtiță, s-o țin închisă un ceas, un ceas și..., și la urmă să mă iau după ea, c-o să se ducă ață la cuib.

Să-l fi văzut ce s-a mirat cînd am făcut cum a zis el.

Într-o noapte l-a trimis pe Mamudea în pădure cu o scroafă, corcitură de mistreț, care nu-ți făta — s-o tai — decît numai în pădure. Mamudea s-a dus și Oncică iar a ridicat sprîncenele și a deschis gura de mirare.

Am început să nu-i ieșim din vorbă de plăcere, ca să-l vedem cum se miră.

Pe urmă Oncică s-a schimbat.

— Nea Bolbocene, fă o culme de pămînt pe la mijlocul grajdului între vaci.

— Tovarășe Tamburu, bibieroanele viteilor sînt cam murdare. Spală-le și dumneata mai des.

— Aristotele fă....

— Nea Apoaste du-te...

El credea atîta că nu se poate să nu-l ascultăm că noi îl și ascultam. Ne plăcea cum credea el c-o să-l ascultăm. Da' știi de ce ne plăcea ? Stai c-o să-ți spui eu mai încolo ca să înțelegi mai lesne.

Peste vreo jumătate de an, poate mai mult, Oncică după ce a văzut că nu-i mai ieșim din vorbă, ce crezi c-a făcut ?

A început să fie popular cu noi.

Cînd a venit directiva să se mărească sectorul zootehnic și raionul a zis ca noi, gospodăria „Prietenia romino-vietnameză", să apăsăm mai mult la prăsirea oilor, Oncică ne-a strîns în ședință.

— Ca orice cetățean, a zis el, noi știm că vita aduce mare folos omului. Acu', de ce ales de oiță trebuie să ne ocupăm ? Păi fiindcă oița ne dă lapte, ne dă și lînă și ne mai dă și carne.

Și l-a pus pe Aristotel să mai puie trei felinare în țarcul oilor și să aibe mai multă grije pentru „traiul existent" al animalului.

După ce s-a asfaltat șoseaua din sat, toate echipele au ieșit la muncă voluntară să puie pomi pe zonă. Cînd a venit rîndul nostru, Oncică ne-a strîns și ne-a explicat :

— Constatînd că șoseaua s-a făcut bună, frumoasă, noi trebuie să ne gîndim ca și marginile ei să fie bune, frumoase. D-asta o să punem azi pomi pe zonă.

Acuma, Mamudea a făcut școala de meserii la Șuici și se pricepe la picturi de te apucă mirarea. El face toate firmele din comună, anunțurile, crucile din cimitir, tot el le vopsește și le scrie ; nevasta Tamburului a făcut un an la școala de menaj ; Bolboceanu a fost și el cîțiva ani băiat de prăvălie la oraș. Eu am făcut aproape doi ani la un gimnaziu. Și Oncică, el care e d-abia în clasa șasea la fără frecvență, se găsește să fie popular cu noi, să ne explice orice nimicuri.

Da' nouă ne plăcea. Știi de ce ne plăcea ?

Și Apostu Neamțului mi-a spus că lor le plăcea fiindcă toată bucata din viața lui Oncică, de la timpul cînd acesta se mira că e ascultat și pînă acuma cînd era popular cu ei, o lucraseră ei, echipa.

— Era un drept al nostru, — mi-a spus el.

Era, mi-a mai dat el să înțeleg, ca și cum el, Aristotel, Tamburu și restul echipei ar fi agonisit un pogon în sufletul lui Oncică.

— Păi — mi-a mai spus Apostu — dacă a putut Oncică s-o înconvoaie și pe Floreta lui Bililea... Asta, o știi — frumoasă și fudulă, primejdie mare...

O tîrcoleau o sumă, și ea nu se uita la unu !

Într-o dimineață vine Oncică și ne spune că în seara ce trecuse întîlnise pe șosea pe Floreta și pe fata lui Pițurcă.

— Cînd ajungem în dreptul școlii — povestea Oncică, Floreta îi spune la asta lui Pițurcă : Tu parcă o apuci pe poteca spre Murta. Ce avea s-o apuce pe potecă a lui Pițurcă? Ocolea. Drumu morii era mai drept. Floreta i-a zis așa ca să rămîie ochi în ochi cu mine, se încredea Oncică.

Noi nu i-am spus că a lui Pițurcă se are cu Barbu din Murta, am zis că d-aia a îndemnat-o Floreta, s-o ia p-alt drum ca să rămîie cu el.

Oncică a crezut, a făcut-o și pe Floreta să creadă că da, se uită la el și pîn-la urmă s-au și luat.

Și toată ziua — Oncică — vesel, iute și popular.

Mergeai cu el pe vreo miriște unde adunau pionierii spice.

— Spicele strînse de ei vor deveni pîinea noastră de mîine — ne explica, și rotea palmele peste miriște și peste capul nostru.

Sau treceai printr-o blană de porumb.

— Uite ce rari sînt pușii. Știi de ce ? Păi vine d-acolo că raru'umple caru'.

Cînd întîrzia la vreo ședință și n-avea scaun făcea semn la oameni să stea jos, că el poate sta și în picioare. Ca și cum s-ar fi înghesuit vreunul să-i dea scaunul.

Lumea nu pricepea, nu știa ce e cu el, știam doar noi, da' nu spuneam la nimeni ca să nu-l facem de ris.

Și să-l fi auzit cum vorbea. Mai mare dragul. Cînd fu cu hotărîrea să facem un parc, Oncică se scoală și el la cuvînt.

— Cînd ascultai aci propunerea să facem un parc, eu tovarășul Oncică, repede m-am gîndit ca să punem și duzi pentru viermii de mătase că ei se hrănesc cu frunza de dud. Sînt buni și teii, nu zic, ca să stai sub ei, da' să nu stai singur...

Înimos și cu cap, ce mai... I s-a aprobat propunerea.

A fost ales deputat și în sfatul pe comună. Cînd era pus în vreun prezidiu ne făcea semn și rîdea la noi, echipa. Ne uitam și noi la el ca la un drept.

Asta pînă alaltăieri. Beam asupra serii, toți, echipa și cu el, bere la bufet. Nu mai știu care-o dase. Beam și intră pe ușă Costică, președintele.

— Ce faci, mă Oncică ?

— Beau cu poporu', zise Oncică. Trebuie să mai bei și cu poporu'.

Și ne bătu pe umeri. Tamburu, Aristotel, Bolboceanu, Matei 40 de cenți și ăilalți își lăsaseră sticlele pe jumătate și ieșiră dugoși afară.

Eu o răstorn p-a mea pîn'la ultimu', și mă iau după ei.

— Ce e, mă ?

— Păi nu văzuși, ce ești orbeț ? Tu faci om din el, și el...

Ăștia tot proprietari. Chiar în timpul cînd el, Oncică, se mira, și mai pe urmă cînd ne explica, ei se uitau la el tot de sus. Mai țineau la avere. Cum să nu ție că ei o moșteniseră, n-o munciseră. Nu știau cum e fără. P-a mea eu mi-am încropit-o, am cărat bolovani cu spinarea, din rîu ca să-mi fac casă. Păi ce-ar fi vrut ei....

— Ne-a lăsat, ne-a lăsat, oftă Apostu. A luat-o înainte. Păi ce-ar fi vrut ei, să stea așa ?

Desene de V. SAVONEA

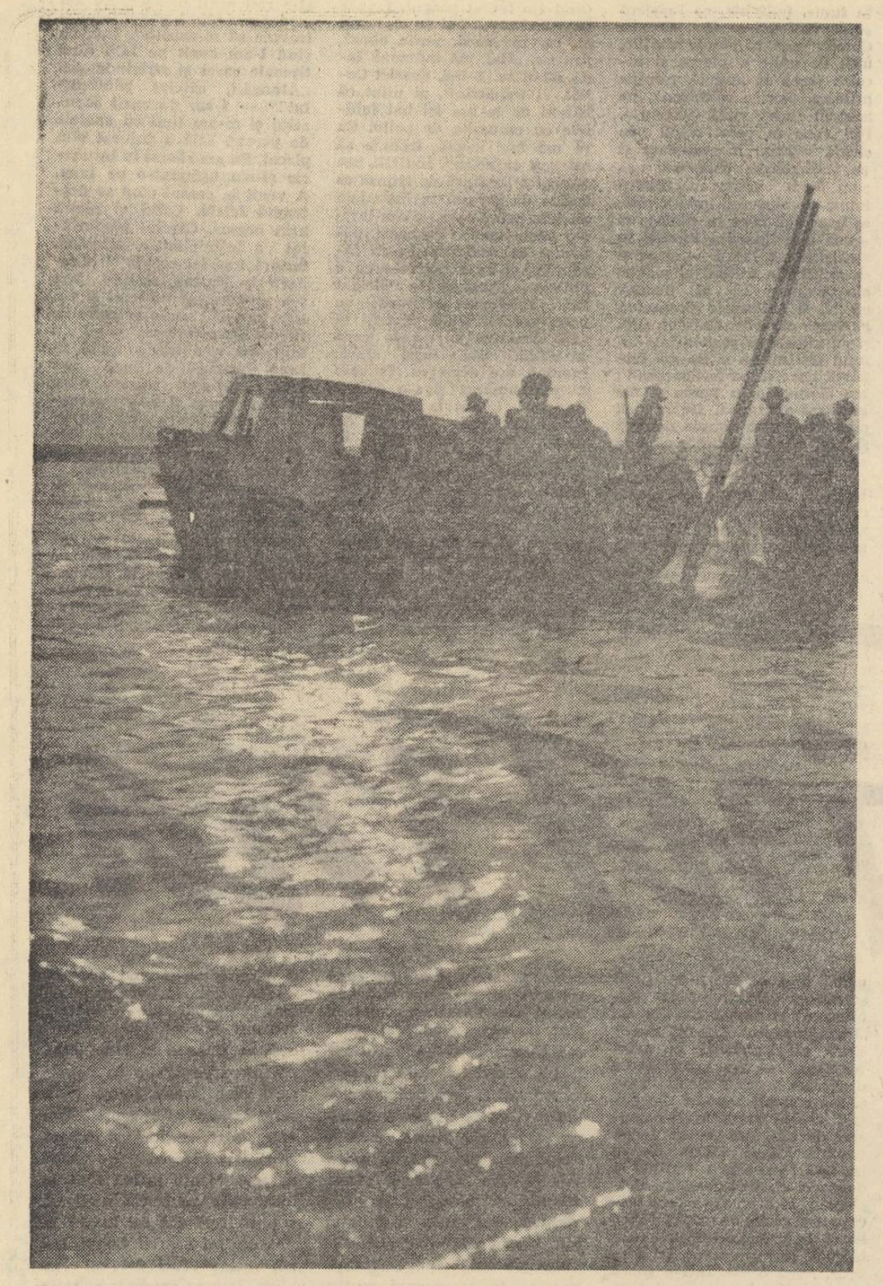

O dimineaţă extraordinară

Să zicem că oamenilor li se termină chibriturile... Ce te faci fără chibrituri ? Te-ntorci la amnar ? Redescoperi focul ?

— Sau cuiele...

— Sau dulceaţa ! Nu mai are cetăţeanul dulceaţă şi vrea să mănînce dulceaţă ! Noi trebuie să prevedem cantităţile, cu o marjă de siguranţă, pentru orice eventualitate...

Delegaţia O.C.L.-ului cutreiera Delta cu o şalupă spre a stabili, în satele izolate, volumul de mărfuri pentru perioada 1 octombrie a.c. — 31 martie 1962. Cinci funcţionari tineri, vioi, volubili, puşi pe statistici, îmi explicau importanţa misiunii lor. Iarna, în Deltă, transporturile se fac greu şi oamenii trebuie aprovizionaţi din timp.

Seara, la Caraorman, după încheierea contractului, am vorbit şi despre piraţi.

— Ştiţi că pe-aici umblau piraţii ? spuse la cină, pe neaşteptate, un băiat grăsuţ, roşcat, cel ce pusese ipoteza cu dulceaţa şi care, pe lîngă registre, mai avea în servietă şi un tratat de arheologie.

— Ce piraţi ? exclamă cineva intrigat, căznindu-se să scoată dopul unei sticle de Niculiţel.

— In antichitate, pe vremea faraonului Sesostris, apoi pe vremea lui Ptolomeu...

— Aha !

— ...Veneau fenicienii, egiptenii, grecii, cu mărfuri — piraţii se aţineau cam pe la nisipurile alea. Acolo, în dune, se mai găsesc şi acum săgeţi, oseminte, monezi, amfore...

— Dar cît puteau să transporte fenicienii ? se interesă şeful delegaţiei, care nu bea vin şi mînca pepene.

Conversaţia a alunecat spre negoţul din vechime şi, încet, de-a lungul istoriei, s-a ajuns la comerţul socialist.

— Ştiţi cît a crescut aici cererea ? Cîte articole am desfăcut noi în delta asta ? — mi se adresă în cele din urmă şeful delegaţiei punînd mîna pe servietă. Un moment — începu să caute în ea — să vă dau cifre, să scrieţi concret — şi notaţi-! se întrerupse, înălţînd un deget — fără să ridicăm preţul, cum e legea economiei capitaliste, ba dimpotrivă, scăzîndu-l. Dar ce este mai important, lăsînd la o parte cifrele — şi lucrul acesta trebuie neapărat să-l subliniaţi — e că oamenii s-au învăţat cu belşugul, să ceară, să li se dea, socotind asta, cum să vă spun... da, normal ; am spus : normal.

Remarca mi-a stîrnit imediat o imagine : vasul Sănătatea, din flota de intervenţie medicală, pe bordul căruia venisem de la Tulcea, în cursul aceleiaşi zile, vasul-salvare gonind, alarmat, cu toată viteza, spre comuna Crişan, de unde avea să ridice un copil de trei ani, bolnav de dispepsie — şi cele două femei ce-l însoţeau şi care găseau acest lucru de asemenea normal, *cum subliniase cu înţeles şeful delegaţiei O.C.L., vrînd, desigur, să-mi sugereze ideea că, în general, la noi revoluţia e pretutindeni şi chiar de mult făcută.*

Noaptea am plecat împreună cu şalupa. Cel cu pasiunea arheologiei ar fi vrut să arate tovarăşilor săi nisipurile fabuloase ale Caraormanului, lucind în bătaia lunii pline — leagănul legendarei Pauce. Nu mai avuseseră timp. Trebuiau să viziteze şi comuna Crişan.

De fapt, acestei delegaţii O.C.L. îi datorez dimineaţa senzaţională pe care aveam să o trăiesc. Dacă nu m-ar fi luat cu ei şi n-am fi ajuns atît de tîrziu la Crişan, în puterea nopţii, dacă ei ar fi fost mai puţini la număr şi eu aş fi găsit un loc de dormit în odaia de oaspeţi a sfatului popular ce le fusese rezervată, şi dacă n-aş fi umblat noaptea prin sat...

Numai la dispensar ardea lumina. Era miezul nopţii. Trecusem ziua pe acolo ; medicul însă lipsea. Îi ştiam numele, aflasem că e tînăr — abia a împlinit 24 de ani. Am deschis portiţa. Am suit treptele cerdacului. Din întuneric, de pe o bancă, s-a ridicat o umbră înaltă, apoi încă una mai mică, înaintînd în lumina puternică a lunii. Un băiat şi o fată. Am ghicit îndată : Ei trebuie să fie ! *După saluturi, ca să-i uimesc, am început astfel :*

— Dumneavoastră sînteţi tovarăşul Ştefănică Mircea, medicul dispensarului Crişan ?

— Da, ce doriţi ?

— De dv. depinde şi Mila 23, comunele Gorgani, Vulturul ?

— A, dv. nu puteţi să fiţi decît...

— Tovarăşă Livia... să mă scuzaţi — adăugai nelăsîndu-i răgaz şi schiţînd o plecăciune — e din Cluj (Căpitanul vasului Sănătatea, Lisov Dumitru, care îmi dăduse toate datele, mi-o descrisese întocmai).

— Nu puteţi să fiţi decît reporter — apucă să termine. (Bun : unu la unu !).

In faţa acestei perspicacităţi, am şovăit o clipă. Doctorul profită de lovitură : mă indemnă, zîmbind :

— Continuaţi vă rog...

Şi continuai :

— V-aţi cunoscut la Cluj, la bazinul de înot Locomotiva, în noiembrie 1956... tovarăşa Livia era „balică", acum e în anul şase, face medicină generală şi lucrează aici în vacanţă, cot la cot cu dvs... v-aţi căsătorit de două luni, locuiţi peste canal, într-o căsuţă albă cu ţigle şi treceţi apa cu luntrea, sau înot, cînd e prea cald.

Amîndoi izbucnesc în ris. Braţ la braţ, se sprijină unul într-altul, cu gestul acela inseparabil al tinerilor care s-au găsit şi se vor iubi pînă la capăt. Doctorul Ştefănică e un bărbat brunet, zvelt, ager. Îmi mai întinde o dată mîna, prietenos :

— Poftiţi înăuntru. Aţi venit la ţanc. Avem o naştere. Dacă vreţi să vă odihniţi, vă pun la dispoziţie bancheta mea de consultaţii, în birou — e un loc mai retras. V-aş pofti într-o rezervă, dar alături, ştiţi, femeia care va naşte...

Dispensarul spaţios, văruit, cu o grădină mare de flori în faţă, cuprinde un staţionar, două saloane, casa specială de naştere, cabinetul medical şi o farmacie.

Înăuntru domneşte o agitaţie tăcută. Infirmierele se pregătesc. Evenimentul se va produce spre ziuă. Stăm tustrei de vorbă ; ne-a pierit somnul, deşi e aproape două. Malaria (în trecut 60%) a dispărut ; mortalitatea infantilă (în trecut 50%) — zero. Profilaxie intensă ; bolile sociale — procente foarte mici. Copiilor le dăm : lapte, eledon, zahăr, vitamine...

O infirmieră vîră capul pe uşă. Doctorul se uită la ceas, iese, zăboveşte o vreme, se întoarce, liniştindu-ne : nu, încă nu. Timpul trece greu. E în jur o încordare...

Livia povesteşte cum s-au întîlnit :

— Făceam antrenamente la bazin, nu ne cunoşteam. Tu te pregăteai să sări de pe startul...

— Doi.

— Nu, trei, sînt sigură. Antrenorul făcea cronometrul şi, noi, fetele, ne uitam. Şi-atunci...

— Atunci, reia el, Livia „pretinde" că mi-a ţinut pumnii să ies eu primul.

— Şi n-ai ieşit primul ?

— Putea să iasă altul.

— Nu, tu trebuia să ieşi...

Infirmiera îşi face iar apariţia. Se pare că de astă dată...

Amîndoi sar în picioare şi ies în fugă afară. E ora patru. La geamuri, lumina indecisă a zorilor. Mă întind puţin pe banchetă. Am aţipit.

— Băiat ! strigă tare Livia, dînd uşa de perete, şi dispare numaidecît.

E acum în toată odaia un soare categoric.

Afară, în lumina scînteietoare a canalului, trecea lenes, în jos, Ariel, *un vas panamez.*

In costume de baie, mai tîrziu, soţii Ştefănică au trecut braţul Sulinei înot, spre casa albă, cu ţigle, să se odihnească. Întîi s-a aruncat în apă ea, blondă, mărunţică, fermecătoare, şovăind friguroasă ; pe urmă el, direct, cu elan, ca de pe startul 3.

Peste un ceas, porneam cu un remorcher spre mare. Era în dimineaţa zilei de 23 August. De două zile, vasele abia mai prindeau să transporte producţia piscicolă, care atinsese o cifră record, şi oamenii sărbătoreau ziua Eliberării trăgînd din adîncuri plasele acelui pescuit îmbelşugat, vărsîndu-l în bărci, ducîndu-l la cherhanale, de unde vase mari îl cărau mai departe spre Tulcea, la frigorifere, la fabrica de conserve. Ajuns la Sulina, aveam să sar în primul cuter şi să ies pe mare „la volio" ; cuterele scoteau mahunele grele în larg, le lăsau, le remorcau pînă la gura braţului pe cele gata încărcate, le luau în primire pe celelalte, care descărcaseră, îndreptîndu-le spre taliane şi venind iarăşi îndărăt cu altele, într-o forfotă neîntreruptă.

Pe remorcher, la mila 9, în drum spre Sulina, în spate — deodată o navă înaltă.

— E motonava Suceava, *— acum i-au dat drumul de pe şantier, de la Galaţi, mă lămureşte comandantul.*

Strînşi la pupă, privim. Un balans larg ne ajunge, ne învăluie, dominator. Motonava se apropie, crescînd cu o viteză impresionantă. Carcasa albă, gri şi verde, cu suprastructura galbenă, se măreşte, iată, îi disting la proră, sus de tot, stema pictată, o ancoră, tricolorul ; nici nu i se aud motoarele, e sprintenă, curată, formidabilă... Urale ; văzduhul se cutremură ; fanfare ; strigăte ; valuri mari clatină remorcherul. Cu megafoanele puse la maximum, împrăştiind ovaţiile frenetice ale manifestaţiei de la Bucureşti — Suceava *iese falnic în larg.*

Constantin Ţoiu

OAMENII ŞESENALULUI

Poveste de dragoste

Acum trei ani, într-o zi toridă de august, cînd Nicolae Mezin se retrăsese pentru cîteva clipe în biroul lui să pună la punct situaţia recoltării, se auzi o uşoară bătaie în uşă.

In birou se strecură timidă o fetişcană pirpirie, neagră, de parcă în clipa aceea ar fi descins de pe litoral, în mînă cu o valiză.

— Ce poftiţi, tovarăşe? întrebă Mezin.

— Îl caut pe tovarăşul preşedinte.

— Da, eu sînt.

Fata se fistici. Mai văzuse ea preşedinţi de colectivă, dar toţi erau oameni copţi, nu puştani de felul tînărului din faţa ei.

Fata se reculese din uimire, lăsă geamantanul pe podea, scoase o hîrtie din buzunar şi-o întinse fără un cuvînt preşedintelui.

Mezin luă plictisit hîrtia, gîndindu-se : „O fi vreo delegată, naiba ştie de unde. Şi tocmai acum a picat..."

Dar de data aceasta fu rîndul lui Mezin să se holbeze de uimire. În hîrtia aceea scria că Sfatul Popular al Regiunii Banat o repartizează pe tovarăşa Constanţa Dumitrescu, absolventă a Institutului Agronomic din Timişoara, promoţia 1958, la gospodăria colectivă din Giulvăz, în calitate de inginer agronom.

Preşedintele îşi încreţi fruntea cînd o cîntări cu privirea pe tînăra inginer. „Da — se gîndi omul — ne crapă buza după un inginer, şi iată că a venit. Dar un bărbat nu se mai găsea ? Ce-o să ne facem cu puştanca asta ? Noi avem nevoie de un agronom, nu de fete la grădiniţa sezonieră a colectivei".

Totuşi, nevrînd să încalce tradiţiile binecunoscutei ospitalităţi bănăţene, preşedintele din Giulvăz făcu tinerei inginere o primire politicoasă şi oficială. Discută îndelung cu ea despre treburile colectivei, iar la urmă o conduse la o bătrînă din sat unde fata urma să locuiască în gazdă.

Timp de trei luni inginera Constanţa Dumitrescu ascultă docilă sfaturile şi dispoziţiile preşedintelui. Părea o fată timidă, care n-are nici o opinie personală asupra diferitelor treburi din gospodărie. Într-un fel, Mezin Nicolae era mulţumit că are un agronom aşa de blînd şi nu un încăpăţînat care face pe deşteptul.

Dar în aceste trei luni inginera Constanţa Dumitrescu n-a făcut altceva decît a studiat organizarea colectivei, metodele de lucru, oamenii, tot, tot ; adică a pătruns în viaţa intimă a gospodăriei. După trei luni a avut o discuţie „tare" cu preşedintele colectivei, căruia i-a adus la cunoştinţă tot ce nu i-a plăcut.

— Cum nu vă gîndiţi să faceţi rotarea culturilor ? Vreţi să puneţi grîu după grîu ; dar dacă cultura va fi atacată de Zabrus ? Pe urmă nu-mi place cum se face gunoierea la noi. În loc să fie aşezat în grămezi mari, pe ogor şi pe urmă împrăştiat de masa colectiviştilor, gunoiul de grajd e pus pe tarlale în sute de grămăjoare. Aşa se pierde mult timp. Apoi cursul agrozootehnic e aproape inexistent. La fermele de vaci...

Şi agronomul le zicea înainte pe ale lui, în timp ce preşedintele, cu gura căscată, se uita şi poate se gîndea: „Uite ce şarpe am încălzit la sîn".

Dar în multe fu nevoit să-i dea dreptate. De atunci colectiviştii s-au obişnuit să-i vadă mai des pe preşedinte şi pe inginer tot sfădindu-se. Iar asta era spre binele gospodăriei. „Fetiţa negricioasă" se dovedi a fi o inginer harnică şi pricepută, care cîştigă repede încrederea şi simpatia colectiviştilor. Preşedintele s-a şi „fript" atunci cînd n-a ţinut seamă de sfaturile ei.

Mezin Nicolae n-a dat atenţie observaţiei cu privire la rotarea culturilor. A însămînţat grîu după grîu, fiindcă gospodăria era rămasă în urmă cu însămînţările şi pregătirea unui alt teren ar fi costat alte cîteva zile.

— Pentru mine important e să însămînţez la timp. Nu mai pot pregăti alt teren — a replicat preşedintele.

— Iar pentru mine important e ca lucrările să se desfăşoare după toate cerinţele agrotehnice.

Mezin s-a încăpăţînat şi tare rău i-a mai părut mai pe urmă, cînd într-adevăr gîndacul Zabrus a atacat 35 ha de grîu, că nu şi-a ascultat agronomul. Pe parcela atacată de gîndacul ghebos s-au cules doar 1.400 kg grîu la hectar. Şi cîtă muncă irosită pentru oprirea şi combaterea flagelului !

Dar şi Constanţa Dumitrescu s-a „fript" la rîndul ei cînd n-a ascultat pe preşedinte. Mezin i-a spus agronomului că nu e bine să se transporte cocenii imediat după recoltarea porumbului la magazie. Coceanul trebuie lăsat pe ogor ca procentul de apă să mai scadă din el, altfel furajul se strică. Ea nu l-a ascultat şi oile nu prea au mîncat din furajul pregătit de agronom.

Nicolae Mezin e bun gospodar. De nouă ani, adică de la înfiinţare, conduce cu pricepere colectiva din Giulvăz. Cînd a fost ales preşedinte abia împlinise 20 de ani. La 20 de ani preşedinte de colectivă, adică omul care răspunde de munca şi avutul a sute de oameni, nu e glumă !

Nu i-a trebuit mult inginerei Constanţa Dumitrescu să-şi dea seama că Nicolae Mezin e un organizator talentat, că este iubit de colectivişti, de parcă ar fi feciorul tuturor.

Pe nesimţite, preşedintele şi agronomul au prins o caldă simpatie unul faţă de celălalt.

Dacă Mezin Nicolae se întîlnea la vreo şedinţă cu alţi preşedinţi de colectivă şi venea vorba despre agronom, nu se putea abţine să nu se fălească :

— Apăi, aflaţi că eu am avut norocul să primesc pe cel mai bun absolvent de la Agronomie.

— Pe cine ? îl întrebau cei-lalţi.

— O fată din Bărăgan, Constanţa Dumitrescu.

Iar dacă la acest răspuns vedea feţe plouate, continua :

— Măi, vă spun eu că în tot Banatul agronom mai grozav nu se află.

Iar cînd tinerii ingineri se mai întîlneau la vreo agapă şi în toiul discuţiilor venea vorba despre preşedinţi, Constanţei Dumitrescu nu-i mai tăcea gura despre preşedintele ei :

—»Fetelor, am un preşedinte... E tînăr, n-a împlinit nici 29 de ani. Înalt, frumos, cu ochi căprui, dar la treabă nu-l întrece nimeni.

Mai cu o sfadă, mai cu o vorbă bună, aşa au trecut doi ani. În conducerea colectivei se statornici un sistem de muncă creator. Era într-o seară de sfîrşit de toamnă. Anul agricol fusese încheiat cu bine şi abia de mai rămăseseră cîteva treburi de făcut. Era una din puţinele clipe de răgaz.

Nicolae Mezin îşi privi colaboratoarea, care, cu scrisul ei mărunt, nota ceva în carnet. Hotărît lucru, inginera se maturizase în aceşti doi ani, parcă crescuse şi se împlinise puţintel la trup. Grozav îi plăcea lui Mezin cînd se încrunta şi-şi împreuna sprîncenele negre. Era frumoasă.

— Tovarăşe inginer, ce-ai zice să mergem în seara aceasta la bal, să dansăm ?

Inginera îşi ridică privirea, uitîndu-se uimită la preşedinte : „Oare el a rostit aceste cuvinte ?" Mezin se feri de ochii ei : „Cum de-am putut rosti o asemenea neghiobie".

— Într-adevăr, m-am distrat cam puţin în aceşti doi ani la dumneavoastră. Dacă mă invită preşedintele, nu pot refuza — zise Constanţa zîmbind.

Plecară acasă şi, după ce se schimbară, veniră la căminul cultural. Bun preşedinte e tînărul Mezin, dar nici la joc nu-l întrece nimeni la Giulvăz. O luă pe inginera într-o polcă veselă, săltăreaţă. Dar nici Constanţa nu se lăsă mai prejos. Ceru orchestrei să cînte o sîrbă de pe la ea, din Bărăgan. Subţirică şi sprintenă ca o căprioară, juca sîrba aşa de frumos încît oamenii făcură cerc în jurul lor. Jucau şi rideau. Mamele care stăteau

pe de lături, venite cu fetele lor la joc, şuşotiră între ele. Încă nu aveau niciun motiv.

Dar de atunci preşedintele şi inginera erau văzuţi mai tot timpul împreună. Plecau în grup cu colectiviştii la teatru şi la spectacole, la Timişoara. S-a organizat şi o excursie la Bucureşti.

Iarna, într-o seară, după ce puseră ultimul punct la darea de seamă, preşedintele şi agronomul se pregăteau să plece la casele lor. Erau obosiţi, dar inimile le erau pline de satisfacţia împlinirii unei munci grele, dar frumoase şi bogate în roade. Darea de seamă oglindea dezvoltarea pe care o luase gospodăria din Giulvăz în ultimii ani. Colectiva ajunsese multimilionară. Se construiseră alte trei grajduri de vaci, un uriaş saivan de oi şi altele. Sectorul zootehnic se mărise mult : 249 bovine, 355 porcine, 1.271 de oi, 2.795 găini şi gişte, precum şi multe altele. An de an recoltele erau mai bogate şi valoarea zilei muncă într-o continuă creştere. În fruntea bătăliei pentru dezvoltarea multilaterală a colectivei au stat preşedintele şi agronomul gospodăriei, ajutaţi bineînţeles de organizaţia de partid şi de colectivişti.

Erau doi oameni care au uitat că sînt tineri, dăruindu-se cu toată pasiunea şi energia lor tinerească muncii pentru ridicarea colectivei.

Darea de seamă era gata. Preşedintele şi inginera ieşiră pe uliţă. Omătul se aşternuse gros peste case şi peste ogoare. Ninsoarea stătuse şi era o seară de iarnă senină, cu un ger străşnic. Nici ei nu-şi dădură seama cum au început să se joace cu bulgări de zăpadă. Vroiau să se încălzească un pic. Mezin se făcu că vrea s-o lovească cu bulgări mari. Constanţa se feri şi, chicotind, o luă la goană. Bine că nu era nimeni pe uliţă, altfel oamenii ar fi zis că preşedintele şi agronomul au dat în mintea copiilor. Mezin fugi după ea şi o ajunse. Constanţa răsuflă greu, obosise. Şi cînd Mezin o strînse lîngă el şi o sărută, ea îi înlănţui gîtul într-o caldă îmbrăţişare.

De acum în sat oamenii vorbeau pe seama lor. Ba pînă şi la raionul de partid s-au auzit anumite vorbe. Pînă la urmă zvonul a ajuns şi la Nicolae, fratele cel mare al Constanţei, inginer silvic la Timişoara. Nicolae n-a stat mult pe gînduri şi l-a anunţat imediat pe tatăl său. Bătrînul Dumitrescu, din satul Nanov, raionul Alexandria, în vîrstă de 62 de ani, s-a aburcat pe drumul lung spre Timişoara cu primul tren. Era foc şi pară de mînie.

Cum a sosit, Constanţa a fost convocată de urgenţă şi pusă în discuţia „consiliului" de familie, prezidat de tatăl ei. Bătrînul era supărat foc, nu-i venea să creadă că fiica lui, crescută şi educată în spiritul unei morale sănătoase, să fie capabilă de aşa ceva. „În primul rînd eşti inginera. Ce cauţi cu un om care are o pregătire inferioară ? Pe urmă ce zice lumea : o fată tînără se leagă de unul bătrîn, numai fiindcă e preşedinte ?"

Constanţa a ascultat dojana în tăcere. Familia a hotărît să se adune din nou seara. Inginera, cum a ajuns pe stradă, a fugit într-un suflet la Giulvăz. A dat buzna în biroul preşedintelui :

— Nicolae, hai la Timişoara, a venit tata.

Bătrînul Dumitrescu a avut astfel prilejul neaşteptat ca seara, la discuţie, să aibă de faţă nu numai pe „rătăcita" de fiică-sa, dar şi pe „năstruşnicul" preşedinte din Giulvăz, care-i sucise capul.

— Tată, dînsul e logodnicul meu, — l-a prezentat Constanţa tatălui pe Mezin.

Bătrînul Dumitrescu l-a măsurat mirat pe tînărul înalt şi prezentabil din faţa lui.

— Chiar dumneata eşti preşedintele din Giulvăz ?

— Chiar eu.

Pînă noaptea tîrziu, Mezin şi bătrînul Dumitrescu au întins un taifas. Mezin povestea cum e la Giulvăz şi prin Banat, iar Dumitrescu istorisea despre Bărăgan. S-au despărţit prieteni.

În iarna trecută, la Giulvăz a avut loc cea mai strălucitoare nuntă din cîte s-au văzut pe aceste meleaguri : nunta preşedintelui colectivei, cu inginera. La nunta care a avut loc la căminul cultural au fost prezenţi : reprezentanţi ai raionului de partid, ai sfatului popular şi 240 de colectivişti. La masă s-a servit ţuică şi vin din belşug, au fost tăiaţi doi porci şi o junincă.

Tare mîndri mai arătau tinerii însurăţei : mireasa îmbrăcată în alb, ca un nufăr, iar mirele, dichisit, în costum negru, era cel mai veritabil cavaler din cîţi s-au văzut pe la Giulvăz.

Tinerii îşi întîmpinau invitaţii şi primeau felicitările la intrarea în căminul cultural. Pe urmă s-au aşezat la masă. Lîngă mireasă — tatăl ei, venit de la Nanov, iar lîngă mire — maică-sa. Toţi purtau la gît ştergare, după obiceiul bănăţean. Cei doi bătrîni le foloseau drept batiste, ştergîndu-şi lacrimile de bucurie.

Cite nu s-ar putea povesti despre nunta aceea ! Dansul miresei a ţinut aproape o oră. Toţi invitaţii vroiau s-o joace pe frumoasa mireasă. Şi inginera dansa şi dansa, fără să obosească.

Cei care au crezut că de acum încolo în conducerea gospodăriei va fi familiarism, s-au înşelat amarnic. Preşedintele şi agronomul se sfădesc şi se păruie pentru treburile colectivei ca şi înainte. Inginera a dat o adevărată bătălie ca gospodăria să cultive un soi nou de grîu de mare productivitate. E adevărat că prima încercare din anul trecut a eşuat : pe cele cinci hectare, din cauza gerului, s-au recoltat doar 1.200 kg la hectar. Dar anul acesta inginera a triumfat : 3.500 kg de grîu s-au cules de pe fiecare din cele zece hectare semănate cu grîul de mare productivitate. La anul, inginera va extinde şi mai mult terenul însămînţat cu astfel de soiuri de grîu.

Şi aşa, viaţa merge mai departe înainte. Preşedintele şi inginera colectivei se scoală în zori şi se culcă obosiţi, dar fericiţi, seara tîrziu. Cîte griji şi cîte frămîntări nu are un preşedinte şi un inginer de colectivă ! Ai bate în lung şi-n lat ţara şi tot n-ai putea da de o asemenea pereche tînără, care împarte grijile şi obligaţiile faţă de o familie aşa de mare cum e colectiva.

Aceasta este povestea de dragoste, simplă şi adevărată, a preşedintelui şi a inginerei gospodăriei din Giulvăz.

Ştefan Haralamb

Galați

Teodor Balș

Toamna, în oțelăria viitorului

Un cer de toamnă,-adinc, venind din mare,
se prelungea pe dealuri, către noi,
trecind peste porumburi visătoare,
peste mestecenii aproape goi.
Priveam la văile retrase
cu stuful peste baltă — stor —
la vastele pămîntului terase
deschise sub rulou de concasor,
și străbătînd această hartă vie
marcată de barăci de fier,
de brigadieri intrați în bătălie
și camioane basculînd sub cer,
închipuiam furnale viitoare
în siluetele ce prind contur
din braț subțire de escavatoare
înfometate de pămînt și-azur.
Și cei ce vor veni erau de față :
poate-ncărcau întîii vagoneți —
(abecedarul visului se-nvață
pe șantier, pornind de la lopeți) ;
poate erau pe miriștea vecină,
păstorii tineri care-au stat
să urmărească brațul de mașină
lăsînd s-apună turmele spre sat
pe lingă-oțelăria viitoare
și vatra uriașului furnal.
Aici va arde pămînteanul soare —
iar cerul, galaxie rotitoare,
în preajma lui va gravita, pe deal.

Cîntec

Muncitoarelor de la Fabrica de conserve — Tecuci —

Au închis într-un celar
de cristal, grădini și soare,
cimpul galben de brumar
cu aromele amare.
Sint și ploile aici
și luminile amiezii ;
n-au uitat afară nici
rotunjimile livezii.
Cind le-a dat întiiul semn
vintul toamnei și rugina,
în licori de untdelemn
au îmbălsămat grădina.
Goale, crengile livezii
au rămas în ger, zăpezii.

În cramă

Tovarășului Cîndescu

În pădurea ingropată
vinu-oftează cînd și cînd ;
crama pare-atunci o coardă
de violoncel, vibrind.
Bem îngîndurați din zorii
toamnelor de la Cotnar ;
umbre leagănă cocorii
peste via din pahar.

Și în urma lor se lasă
cețuri galbene, subțiri,
pe tăcerea de la masă,
pe rugina din priviri...

Cargou romînesc

Pămîntul a ieșit în larg
pe mările legănătoare ;
lungi dune de-albăstrimi și sare
în prova de oțel se sparg.

Din coasta Dunării s-a rupt
— fărîmă din pămîntul țării —
spre zarea de lichid a mării
călătorind neîntrerupt.

Ce uragan cutezător
să-i mai înfrîngă-armurăria
oțelul cînd a prins tăria
din miinile de muncitor ?

Orașul Galați — noaptea.

Autobasculante la excavatorul lui Nicolae Aftej.

Nicolae Tăutu

Galații

Tovarășului I. A.

La opt ani, în miini cu-un ochean,
— un bec umplut cu apă și cer —
coborind spre Dunărea troenită, zăream
prin cristalu-i magic cum cocioabele văruite
urcau pîn'la nouri, prin noiane și ger,
înălțînd arcade incandescente de mărgean,
cupole sidefii sau albastre, cu turle aurite,
iar mîna-mi întinsă spre vaporoasele năluce
atingea cărămida rece, ca-n basm, să apuce
din castelul amăgitor de turtă dulce !

Hei, tu care mi-ai spart fără să vrei
ocheanul sărac și fermecat,
nu vei afla niciodată
că nu cioburi și apă, ci stele și vis,
azururi și basme și zîmbetul anilor mei
s-au scurs ca un singe
din vinatul ucis
pe zăpada de-atunci, înghețată !

Dar, iată, după zeci de ani întîlnesc
— sclipind de neon, pe aceleași locuri —
adevărate arcade, palate și blocuri,
cum n-a îndrăznit nici măcar să-ntrevadă
copilăria-mi pe firmamentul ceresc ;
de-aceea, sfios, m-am descoperit,
în rînd cu teii toamnei pe luminoasa stradă,
mulțumind steagului de pe cupole, aurit,
că mi-a readus din trecuta și-amara zăpadă
bucuria ocheanului de ieri, fermecat,
și anii mei tineri, tumultoși, ca un cîntec
în fluierul inimii din nou s-au adunat...

●

Niculae Stoian

Magnetism

Tovarășului Al. Cogan

Oțelu-n preajmă-l simți. Prezența lui
De pretutindeni te asediază.
Chiar dacă șantieru-i doar o oază
Pierdută-n ceața ploilor gălbui ;

Chiar dacă noaptea, pîlpîind sfios,
E numai cît o geană de lumină, —
De parcă-n cer departe se anină,
Spre care mergi ca-n basme Făt-frumos.

Dar geana-aceea-i sticla de cobalt
Prin care vezi în noile cuptoare
Explozia nucleelor solare,
Semnalizată-n zări de coșu-nalt.

Oțelul e ! Venit din val în val,
Tot mai aproape clocotul și-arată,
Cu linia de forță generată
De largul cimp magnetic de metal,

Ce-n tine-și află cel mai bun fluid ;
Te-mpresură și sensul și-l imprimă
Și-n ultima celulă-a ta intimă :
E sensul nostru unic de partid.

Dar pentru asta-ți trebuie, ce-i drept,
O inimă asemenea busolii,
Presimțitor înfiorîndu-și polii...
E inima pe care-o am în piept.

●

Nichita Stănescu

Pieri peisajul vechi

Pieri peisajul de igrasie și subsoluri,
cu străzile-i ucise de nămoluri...
l-au zvîrlit în Dunăre
să bea apă tulbure.

Pieri peisajul vechi cu crișme și cocote
cu zaruri, cu șeptic și cu belote...
l-au zvîrlit în Dunăre
să bea apă tulbure

și negre baionetele tăcerii
de singele ce l-au vărsat docherii,
le-au zvîrlit în Dunăre
să bea apă tulbure.

Pieri și masca foamei, albăstruie,
fu smulsă și ciobită în călcîie...
au zvîrlit-o-n Dunăre
să bea apă tulbure

și umilința chipurilor supte
și cerul vechi cu friguri ne-ntrerupte,
le-au zvîrlit în Dunăre
să bea apă tulbure.

Iar amintirea timpului trecut
trecu și ea, dar n-a mai cunoscut.

SUITĂ GĂLĂȚEANĂ

Asaltul

Nici un nor nu atesta, în primele zile ale lui octombrie, sosirea toamnei. Cerul Galaților era pur, iar albastrul lui depărtat, foarte îndepărtat. Doar în zborul lăstunilor, al celor de pe urmă lăstuni, stăruia ceva pripit, grijuliu sau poate nostalgic.

Ea, toamna, de fapt sosise. Încă în dimineața zilei de 23 septembrie la ceasurile opt și, pare-mi-se, patruzeci și trei de minute, Pămîntul și-a așezat ecuatorul la un capăt al elipsei în așa fel ca, în ecuația drumului de 365 zile, soarele să lumineze egal cei doi poli. Culmile domoale din preajma Galaților privesc cu smerenie sosirea ei. Miriștile sînt nesfîrșite și aspre, frunzele porumbului au dat în galbenul tutunului, domnește neasemuitul pastel, de la galbenul lămîiei pînă la vermionul mărului țigănesc.

Netezișul cîmpiei dintre Cătușa și Mălina te face să cauți orizontul. Privești cu uimire profilul zdrențuit al zidului ce răsare dintr-odată peste Dunăre. În cartea Fața pămîntului, *cunoscutul geolog Ed. Suess a pus un semn de întrebare acestor întinderi. S-a întrebat, desigur, căror cataclisme geologice aparțin colții și coastele priporoase din zare, nu descoperise încă originea lor în Hercinici. Peste cîțiva ani orizontul va fi tăiat și pe partea asta, de unde privim, prin jocul liniilor de la marile furnale ale combinatului. Peste cîțiva ani, granitul Măcinului va privi cu uimire la munții pe care doar geniul și voința omului sînt în stare să-i înalțe. Și peste zece ani cerul va rămîne pur, iar albastrul lui depărtat, foarte îndepărtat. Doar orizontul va fi tăiat de cuptoarele oțelăriei. Sub imensitatea de totdeauna a cerului s-au executat pînă acum sute de mii de desene menite să pregătească ridicarea acestui munte al oțelului. Albastrul cerului va fi martorul zilelor cînd producția din 24 ore a unui singur furnal va fi egală cu șase trenuri încărcate cu fontă, cînd fiecare șarjă a unuia din marile cuptoare Martin ce se vor construi aici va fi egală cu un tren încărcat cu oțel, cînd, în sfîrșit, muntele va scoate din uriașu-i pîntec un alt munte, cele patru milioane tone de oțel, iar pentru nașterea lor va fi nevoie de atîta energie electrică, o dată și jumătate cît produce Hidrocentrala V. I. Lenin.*

Acum privim miriștea învinețită. Împotriva ei se dă o luptă încrîncenată. Escavatoarele mușcă pămîntul, roțile camioanelor bătătoresc drumul. Undeva, la mijlocul celor opt sute de hectare pe care se clădește marea cetate de foc, sînt întinse lozinci mari. „Construim pentru pace !" scrie pe una din ele. „Îndeplinim planul de șase ani" scrie cu litere albe, mari, pe o alta. Escavatoarele mușcă adînc din malurile de pămînt. Nicolae Aftej, eroul șantierelor noastre, repede cupa „Voroneț"-ului în malul de pămînt. Mi-am închipuit de multe ori că omul acesta trebuie să fie puternic, foarte înalt, foarte lat în umeri. Nu e așa. E potrivit de statură, cu ochi strălucitori, plini de viață, cu o frunte înaltă, îngîndurată. De la el și cu el a început asaltul, la 17 iulie 1961. Gălățenii l-au aclamat, țara întreagă a simțit ca dînsul. În clipele acelea a început asaltul îndeplinirii planului de șase ani la Combinatul Siderurgic Galați. Petruș Popa și Gheorghe Secară înaintează stăruitor, după modelul eroului. Macaraua Skoda este manevrată de escavatoristul Sergiu Tomescu. Vibratorul îl are pe Vasile Moroianu. Iar după ei — o întreagă armată : escavatoare, mașini, multe mașini. Asaltul a început la 17 iulie. De atunci bătălia se dă fără întrerupere, într-un chip original. Lozincile sînt așezate pe malul de pămînt. După terminarea lucrului, Nicolae Aftej și tovarășii lui caută cel mai potrivit loc pentru așezarea lor.

— Să se vadă de la depărtări, să ne însuflețească, să ne bucure prezența lor, spune Nicolae Aftej. De aceea se depărtează, se apropie, se duce într-o parte sau alta, privește din diverse unghiuri, pentru a le găsi cel mai bun loc. După ce au fost fixate, ca la o comandă, începe asaltul.

Escavatoarele surpă malurile, pămîntul este mutat din loc în loc. Lozincile comuniștilor de pe șantier au o neostoită forță mobilizatoare, îndeamnă neîncetat la asalt. Mutate în fiecare zi în fața noilor poziții cucerite, ele au semnificația unui steag de luptă. Bătălia durează pînă ce malul ajunge la lozinci. Astfel, lozincile devin jaloane. Ele au o valoare intrinsecă. Și cînd pe una din ele scrie : „Îndeplinim planul de șase ani" — se știe, ea constituie un jalon, un pas mai mult, o contribuție efectivă.

Jaloanele trasate de lozincile anului 1961 pe marele șantier al Combinatului Siderurgic se vor muta din loc în loc, chemare și voință, tenacitate și eroism, în drumul lor spre cele patru milioane tone de oțel...

Ea, toamna, va sosi și în acele zile. Va veni de departe, de foarte departe, din adîncurile și legile universului. Pămîntul își va așeza ecuatorul la un capăt al elipsei în așa fel ca, în ecuația drumului de 365 de zile, soarele să lumineze egal cei doi poli. Atunci, cerul Galaților, al întregii țări, va cuprinde marea bucurie a zilelor construcției comunismului. Iar cei ce-au dat asaltul în aceste zile de toamnă vor fi eroii celei mai mari cetăți de foc, după cum eroi sînt azi, după cum eroi vor fi mîine, după cum vor fi întotdeauna. Pentru că eroismul lor vine din adîncurile conștiinței comuniste.

Sprințarele

Stăruie toamna în umbrele și petele de soare ale noilor construcții gălățene. Nu mai sînt orbitoare razele de soare. Stăruie toamna în apele Dunării.

Se scurg apele ei. Majestuos și lent, de parcă și-ar plimba îngîndurarea. Poeții i-au dibuit-o. Au pus-o pe seama vărsării în mare. Au scuzat-o, pentru că, spun ei, Dunărea ține să sfîrșească marea ei călătorie cu măreție și frumusețe. Apele Dunării nu pot ști că mai au atît de puțin pînă vor ajunge la Aegissius. Că după ce-i vor uda malurile, se vor pierde într-un arc cafeniu ; vor împînzi cel mai nou pămînt al țării, teritoriul uriaș de 505.000 ha al Deltei ; vor scălda o dată mai mult cele 270.000 ha de stufării, sau vor stropi pentru cea de pe urmă oară obrajii arși de soare, bătuți de vînt ai pescarilor, sau, înlănțuindu-se, vor purta pe umerii lor cargourile portului gălățean. Martore mute, apele marelui fluviu își vor lua rămas bun de la sprințarele cargouri de 4.500 de tone construite la Galați, acolo unde se înfrățesc cu marea. Cargourile vor pluti mai departe, tot mai departe, pe apele sărate ale acesteia. Asemeni nevestelor de pescari, apele Dunării își vor flutura stropii, își vor ridica valurile în semn de rămas bun. Cargourile vor clipi șăgalnic din hublouri, vor trece prin dreptul capului Midia și, în linie dreaptă, se vor îndrepta spre porturile Mediteranei. Apele golfului Biscaia vor pune la încercare arta constructorilor navali romîni. Se vor zbate furioase să îngenunchieze sprințara operă a constructorilor gălățeni. Se va juca cu ea în fel și chip, cînd mîngîind-o sub cerul însorit, cînd izbind-o capricios, sau cu furie, din toate părțile. Sprințarele cargouri au îndărătnicia lor. O îndărătnicie rezultată din calcule de planșetă, din săptămîni și luni de trudă la trasaj, la sudură, la montaj. Acolo, departe, își vor aminti de sărbătoarea lansării la apă, cînd Dunărea îndepărtată, dulce, molcomă, ca sînul mamei, le-au făcut prima scăldătoare. Se vor îndărătnici, își vor aduna cei 2400 cai putere cît au motoarele sprințarelor și vor tăia valurile pieziș pentru a demonstra neliniștitei mări a Biscaiei puterea lor. Triumfătoare își vor îndrepta prova spre țărmurile fermecate ale țării lor. Lumea porturilor Mediteranei va privi cu uimire mersul lor cochet și va spune — pentru a cîtea oară ? — : „Iată ce au făcut romînii ! Iată ce face socialismul !"

Vor poposi după lunga lor călătorie din nou la dana-mamă. Grigore Cojocaru, muncitorul care de douăzeci de ani lucrează la Șantierul naval, își va lua echipa și cu toții vor poposi pe puntea sprințarelor. Echipa lui va însoți pe specialiștii cu aparatele Röentgen. Cojocaru va ciocăni, așa cum fac meșterii de pe la noi, trupul greu al sprințarelor, îl va bate pe ortacul lui, pe Năică, pe umăr, și va spune :

— Bună treabă am făcut ! L-au zgîlțîit apele, dar vasul nostru a fost mai puternic.

Și se va duce la un alt cargou Cojocaru al nostru. La unul care abia se află la sudură. Și va isprăvi și acolo treaba începută. Și-și va aminti că între anii 1912 și 1944 au fost executate pe șantier doar 126 de comenzi, în timp ce în anii puterii populare numărul acestora a depășit cifra de 500. Își va aminti de vremea cînd construcția navelor se făcea prin nituire și nu prin sudură. Cinci oameni la bătut un nit ! Atîta era de mare chinul. Acum nituitorii s-au calificat sudori. Și nu orice fel de sudori, ci din cei „diplomați", cu autorizație de la registrul fluvial și maritim.

Își va aminti, desigur, constructorul naval Grigore Cojocaru că la construcția primului cargou s-a muncit nouă luni de zile. La al patrulea cargou, doar patru luni și jumătate. Și va spune simplu, așa cum a spus-o în multe alte rînduri, întrebat asupra „secretului" :

— Comuniștii au inițiat bătălia pentru însușirea tehnicii noi. Am înnoit utilajul, am făcut loc tehnicii moderne. Iar în inimile noastre, dragoste-i pentru tot ce clădește. Asta-i tot !

...Sprințarele cargouri plutesc pe căile maritime ale lumii. Așteaptă, în drumurile lor, întîlnirea cu noul vas romînesc de 10.000 tone. Ziua acestei întîlniri face parte din toamna anului viitor.

Ciocanul de 2.500 tone

La Uzinele „Wielhelm Pieck" din Brăila te simți învăluit de vibrații, de zgomote. Bubuitul planșeelor de fier, zăngănitul fiarelor izbite unul de altul, răpăiturile ciocanelor cu aer comprimat, amplificate de ecourile ce se ciocnesc nevăzut între ele, te face să înmărmurești, copleșit de grandoarea la care se ridică bătălia pentru supunerea fierului. Există pe cuprinsul acestei uzine o frumusețe unică, frumusețea muncii pure, în care materia — fierul — este peste tot prezentă. Colosalul și nemăsuratul sînt piesele ce se fabrică în această nouă uzină. Ele devin frumuseți prin truda miilor de muncitori. Iată arborele cotit de 5.000 kg. oțel incandescent. Macaraua cu lanțuri grele prinde bucata enormă de oțel, o așează gingaș între colții presei de 2.500 tone — imens ciocan pneumatic. „Arborele" scuipă dogoare, scrîșnește, schiaună în colții ciocanului-colos. Se zbat acești doi giganți să se supună unul pe altul. Reușește în cele din urmă presa. Viitoarea piesă se încovoaie, se apropie de formele arborelui cotit. Ciocanul, acționat la comanda maistrului Grigore Preda, încremenește. Grigore Preda, Brătășoiu Gheorghe și ceilalți patru oameni din echipă par niște pitici pe lîngă acești coloși. Puterea lor este însă nemărginită. Cu siguranță că Vulcan i-ar invidia. Ei n-au nimic care să înspăimînte, doar fețele aspre, puțin încremenite de efort și o mare, o mare bunătate și înțelegere a firii.

Întoarce-te tu, Walerand de Wawrin, călător al anului 1445, și vezi ce se făurește în Brilogo, — Brăila de azi. Chalkokondylas, bătrîne cronicar bizantin — lasă împărații Bizanțului și vino la Proivalon — ai să te întîlnești cu Vulcan ! Cu Brăila socialistă, cu orașul industrial... Sînt aici oameni și fapte demne de cronicile mari ale anilor noștri.

...A pierit pentru totdeauna „tîrfa Dunării" ...„întinsă, tăvălită în praf, strălucitoare de belșug, roasă de bubele mizeriei, fardată, leneșă ca Levantul..." (Panait Istrati).

Dunărea răsfață astăzi o așezare omenească socialistă, cu viitor strălucit.

Stofa „pepit"

Omul cu părul nins își netezi cuta de pe haină și ne spuse cîntător :

— Peste cîmpurile Chișcanilor de odinioară, pînă sus la Brăila, ningeau în fiecare toamnă funigeii stufului aprins în baltă. Purtați de vînt, dănțuiau în aer și cădeau acoperind totul cu pulberea lor cenușie.

— Pămînturile lui Hrissoceloni și Boriș, iată ce-au fost Chișcanii. Nimeni nu știa de satul nostru. Acum vorbește Europa despre el, spune tînărul cu tulee din dreapta.

Omul cu părul nins își netezește iarăși cuta și povestește :

— Au venit prin '57 oameni care au măsurat pămîntul. Noi i-am întrebat : ce-au să facă ? Ne-au spus că vor construi o mare întreprindere pentru prelucrarea stufului. Bine, am zis noi. Sîntem gata să vă ajutăm. Uite, chemăm tot satul și-o să facem o întreprindere pe cinste. Stai, moșule, au spus ei, nu e chiar așa de ușor. Ei, facem noi, mă băieți, și întreprinderea, am spus. Dacă ne apucăm în seara asta, — picaseră după amiaza, — în cîteva săptămîni îl dăm gata. Ei, dar a trecut destulă vreme. S-a dovedit a fi o treabă nu chiar așa ușoară... Din satul nostru s-au dus mulți la construcția întreprinderii : Ion Constantinescu, dulgherul, cu feciorii lui și alții. Acum, vezi-l ! E în fața dumitale...

Turnul de 42 de metri vestește de departe prezența marelui complex de celuloză din stuful bălților. Cele 200 de hectare care alcătuiesc teritoriul întreprinderii adăpostesc fabrica de cartoane cu corpurile „Regenerare", sferele fierbătoare de 34 mc și butiile pentru stuf tocat și mestecat, ce revarsă aluatul dospit din care se fabrică foile de carton. În dreapta se află fabrica de celuloză. La „celuloză" sînt fierbătoriile, secția de clorinare, albitorie și deshidratare. Ceea ce constituie miracolul complexului de la Chișcani nu este cartonul produs azi într-o cantitate de trei ori mai mare decît produceau toate fabricile ce le-am moștenit — 12.000 tone — nici celuloza albă, în coli, nici celofanul ce, în scurtă vreme, va intra în fabricație. Miracolul îl constituie stofa pepit. O stofă fină, o țesătură trainică, mătăsoasă. Lîngă ea, o alta, mai grosuță, de culoarea vișinei, apoi alte și alte stofe, felurite. Alături de stofe, se găsesc fuioare, caiere de mătase. Nedumeriți, întrebăm de rostul lor.

— Curînd vom produce 35.000 tone celofibră pe an. Asta înseamnă 80.000 tone de țesături, înseamnă stofe, lenjerie, toate fabricate din stuf — ne spune directorul întreprinderii.

„Macrameurile", pînzeturile lucioase și mate, „firele-cord" necesare fabricării anvelopelor, stofele cele mai arătoase, toate, din celofibră !

...Peste cîmpurile Chișcanilor toamna nu mai ninge funigeii stufului aprins în baltă. Pulberea cenușie e doar o amintire. Prezentă, miraculoasă, e stofa pepit.

Vinul

Un singur pahar, doar unul, din licoarea ce ani îndelungați și-a făcut stagiul prefacerilor ei pe boască. O sorbitură doar, din suavul buchet...

Calci cu sfințenie împărăția podgoriilor gălățene. Lași în urmă Cătușa și balta Mălinei, duduitul escavatoarelor, încleștarea de pe malurile tăiate, pe locurile viitorului combinat. În comuna Independența faci cunoștință cu tulburelul și pastrama de oaie la țăranii colectiviști. Unuia i-a născut nevasta un fecior. Oamenii s-au încălzit sorbind tulburelul, mîncînd pastrama. Urările, îmbrățișarea de rămas bun e a locului, a oamenilor extraordinar de ospitalieri. Gonești prin comuna Tudor Vladimirescu — fostă comuna Oarba — în întregime electrificată azi, lași în urmă Ivești, Hanul-Conachi. Coloritul toamnei te farmecă. Dealurile blînde, unele povîrnite, străjuite de nuci bătrîni, îți umplu inima cu bucuria belșugului. Tecucii rămîn în urmă. Te oprești la cramele Nicoreștilor. Cobori înăuntrul lor, la budane. Încerci, amorțit de drum, să-ți aduni puterile, sorbind păhărelul cu băbească.

...Un singur pahar, doar unul, din licoarea cu suav buchet. Ești un alt om.

Inginerul oenolog Dumitrescu ne îndeamnă să apropiem paharele de buza stacanului umplut cu o nouă licoare : vestitul Merlot, — cinstea Nicoreștilor, fala celor șase medalii de argint obținute în 1957. Unii îl sorb cu religiozitate, alții au un ritual anume. Eu nu l-am cunoscut. De aceea, așez paharul în zare. Are o culoare închisă. Gura se strepezește ușor, ca să pregătească, să facă loc parfumului ce-o va copleși: gustul cireșilor amare. Singele prinde a clocoti. Încă două-trei păhărele și totul capătă fața unei noi priveliști, minunate. Îți cîntă inima.

...Un singur pahar, doar unul din licoarea cu suav buchet.

Poposești la Prodexport, la Focșani, în clădirea mare, situată pe cîmpul de peste drum de gară, cu ferestre vopsite în verde. Aici se află împărăția prelucrării vinului.

Gasquet a descoperit procedeul de a învechi vinul prin menținerea lui la temperaturi scăzute. Învechirea e un proces gingaș, e așa-numita aducere a vinului la echilibrul chimic. Învechit astfel, capătă buchetul cel mai ales, avînd o licoare și mai fermecată. Secția de maturizare a vinului dispune de cisterne între 20.000 și 100.000 litri. Luminată, clipește din mii de plăci de faianță și arată păienjenișul de conducte roșii, gri și cafenii.

...Un singur pahar, doar unul, din licoarea căreia doar 14 zile i-au trebuit să străbată ani îndelungi de prefaceri pe boască.

Din instalația Gasquet iau drumul îmbutelierii soiuri renumite : Riesling-ul, Muscat-Ottonel, Aligoté, Perlă, Fetească, Tîrnave, Odobești, Cotnari, Drăgășani, Lechința. Cinci sute de oameni oficiază zilnic ritualul vinului. O fac cu sfințenie, cu pasiune, așa după cum cu venerație il discută :

— Zghihora de Huși e fără îndoială unică. Are struguri cu bob mic, cît perlele, e de culoare roz, bate spre vînăt. Are un parfum de-o finețe excepțională. Se fac cercetări, replantări, sînt doar cîțiva butași, poate o mie, ce se păstrează. Va fi un succes al nostru, recultivarea Zghihorei.

...Și păhăruțele se ciocnesc. Vinuri rubinii, alb-verzui, chihlimbarii, fel de fel... În împărăția lor e plăcut. Un singur pahar, doar unul, din licoarea cu suav buchet. Și ești un alt om. De undeva, din adîncul inimilor noastre, se ridică un cîntec. Buzele nu îl rostesc, dar cîntecul este aici, plutește printre noi :

Bun îi vinul și gustos
Cînd îl bei c-un om frumos...

Oamenii acestor locuri sînt neasemuit de frumoși. Privindu-i, discutînd cu ei, sorbind împreună licoarea fermecată, îți aduci aminte că toamna vine de departe, de foarte departe, din adîncurile și legile universului.

E o toamnă bogată, minunată, toamna gălățeană.

Romulus Zaharia

DINTRE SUTE DE CATARGE...

GEORGE GUȚU : Elanul este sincer, dar se consumă înainte de a intra în zona poeziei, din pricina numeroaselor poticniri în „mănuchiuri de lumină", „în ochii mei las' soarele să vină" etc., expresii fără nici o viață poetică. Adresîndu-te unui „prieten, frate", d-ta exclami : „M-a prins de inimă, iar dînsa / A dat un chiot peste veac", ceea ce este bombastic și fără sens, ca și continuarea : „Dacă-ai lăsat-o, tot ea, plînsa, / S-o prinzi a vrut cu-același leac". Inovațiile lingvistice sînt, fără îndoială, un apanaj al poeziei, dar li se cere, totuși, respectarea spiritului limbii. D-ta spui „pe brîncă urc", socotind că întrebuințezi singularul unui bănuit substantiv plural „brînci". Orice dicționar poate lămuri confuzia.

DAN PLĂIEȘU : „Dorințele" cuprind o artă poetică pe care o acceptăm, în fondul ei, dar care rămîne, deocamdată, inexpresivă din două motive : pentru că utilizează locuri comune, și pentru că nu are nici o acoperire : „Să-mi fie versul mare-nvolburată, / Să-mi fie pisc de munte sfidător. / Să-mi fie lance veșnic neplecată. / Ori murmur de pîriu șopotitor" etc. Singura poezie care însoțește această „dorință" nu justifică nimic, ci doar rea ideia : „Ce mult aș vrea micuțule izvor, / Și eu prin viers să fiu al tuturor. / Pe însetați, mereu cu cofe pline / Să pot să-i stîmpăr, să-i alin, ca tine". A anunța cum va fi versul, înainte de a-i constata prezența, pare cel puțin exagerat.

ION MURGEANU : Există o anume promisiune în legănarea versurilor : „Eu eram ca un cîntec de pace purtat pe buzele mamei spre lume / Și sădit ca o șoaptă de ură în sufletul tatei..." Din păcate, d-ta prelucrezi deocamdată formule întrebuințate de mulți alții. Unele comparații care s-ar voi mai îndrăznețe nu sînt decît curioase : „Dar scama cea neagră (amintirile) nici că dispare / Cum nu dispare noaptea luna din parcuri..." Oare există într-adevăr întotdeauna lună în parcuri ? Mai multă atenție, deci, la exprimarea exactă a imaginilor. „Cîntecul s-a revărsat în mine / Ca o stepă rusă către zări" este bine spus, dar nu și urmarea : „Arde-n șoapta-i boabe de rubine / Și efluvii de parfum de flori", de un banal pretențios și negramatical. Așteptăm, deci, limpezirea apelor.

Ziua de duminecă

Cosma Gheorghe, care locuia singur și toți oamenii îi spuneau numai „Ghiuri" sau „mutul" cobora în fiecare dimineață la marginea pădurii ca să vadă cum e adus nisipul de pe un mal pe altul.

Se scula cu mult înainte de a pleca la lucru și o oră încă mai lucra acasă.

Apoi venea prin pădure, se așeza ceva mai departe de muncitori și mînca, uitîndu-se la oameni. Era mulțumit, după ce privea un timp furnicarul de pe mal atît de viu colorat. Abia după asta pleca mai departe pe o potecă numai a lui, prin spatele casei, care-l ducea spre cealaltă parte a coamei, pînă în susul apei, la depozitul de cherestea. Seara, se întorcea după ceilalți pe drumul scurt ce urca dealul de-a curmezișul. Dimineața era mai frumos pe unde mergea el. Cînd scăpa din pădure, vedea grădinile : se făcea lumină plină și pompele scoteau apă din rîu, cîntînd. Toate pompele se auzeau din toate părțile. Fiecare din ele umplea văzduhul pînă seara, încontinuu pe aceeași notă, ca un cuc sprinten căruia i se retează sistematic a doua strigătură de la jumătate.

Pe malul din partea grădinilor de zarzavat, camioanele descărcau nisip curat.

Cînd ajungea Cozma, dimineața, grămezile mai erau umede și cenușii. Deasupra lor se întindea verdele pur al grădinii, care mai departe se împestrița. Peste rîu, atîrna un cablu de oțel cu burtă lungă de la un cap la altul. De dincolo, aluneca încoace la vale, o ladă de lemn agățată de scripete. Era trasă cu o frînghie și venea umplută, grea, răpind în drumul ei curbura suplă a oțelului. Cosma cobora prin pădure, drept pînă unde era agățat cablul. Aici cărarea liberă se oprea într-un brîu de tufișuri și pomi tineri, înghesuiți unul într-altul, parcă s-ar fi temut să iasă din umbra pomilor mai mari. El mergea pe marginea lor pînă se despărțeau, făcînd loc luminii să intre în pădure. Apoi ajungea la capătul cablului, ascuns în verdeața tufișurilor. Cablul pleca dintre doi stejari gălbenoși, alăturați, legat la mijlocul unui butuc scurt, pus de-a curmezișul între ei. Era agățat ca un teu între două trunchiuri care mai erau încă zdravene, dar lucioase și umezite în umbra veșnică. Butucul fiind legat cu grabă la capete de cei doi stejari, una din legături se slăbise și el alunecase în stînga, înclinat, gata să scape și să sară în lături.

Funia elastică, neagră, nu vibra de loc. Poate oamenii nivelau nisipul și nu veniseră camioanele.

Astfel, cînd lada plină aluneca deasupra apei, cablul zvîcnea făcînd să se zbuciume împletitura compactă de frunze și crengi pe unde pătrundea.

Cozma pricepu ușor că lemnul poate sări acum, după ce alunecase și se mai ținea numai pentru că nu se transporta nimic cu lada. Se apropie și apăsă atent pe jumătatea dreaptă a butucului.

Nu apăsă tare, ci doar îi încercă împotrivirea. Își închipui ce-ar fi fost dacă nu trecea pe aici și se simți mîndru. Mai jos ceva, alte două trunchiuri de stejar înfrățite chiar de la pămînt lăsau să treacă printre ele cablul. Erau apropiate și aveau coaja groasă pe locul în care se zbătea el cînd se muncea în vale.

Cozma văzu că sînt mai subțiri și bănui că nu agățaseră butucul între ele din pricina asta. Acum însă, gîndi el, ar fi fost mai bine așa. Erau apropiate, aveau rădăcina înfiptă strîmb, către vale, și puteau ține butucul ca într-un clește.

Apăsă din nou pe capătul rămas mai sus, care se împotrivea. Se lăsă cu toată greutatea, sprijinindu-se pe el.

Lemnul căzu brusc, rupse complet legătura și, răsucindu-se, îi izbi picioarele, trîntindu-l puternic cu umărul și cu pieptul de stejar. Lovitura fu atît de puternică și dureroasă, că-i veni să țipe.

Printr-o potrivire curioasă, butucul sări drept la mijlocul trunchiurilor gemene, înțepenindu-se solid în noua poziție. Lui Cozma îi trecu ideea că lemnul se simte mai bine așa. Era uimit de iuțeala și precizia cu care se petrecuse totul.

Deodată se simți sfîrșit. Durerea din picioare îi topea toată tăria și îl urmărea. Dar își spuse că e dimineață, că a dormit bine și că e plin de putere. Deznodă, chinuindu-se îndelung, bucățile de frînghie cu care fusese legat mai înainte butucul. Mîinile îi tremurau, împiedicîndu-l să lucreze repede. Legă cu multă grijă amîndouă capetele, încredințîndu-se că n-or să mai scape. După ce termină cu totul, zise cu glas tare „Bine" ! ca să se audă și să se convingă că făcuse un lucru bun.

Desen de LIANA PETRUȚIU

Puteau să-i dea drumul. El terminase.

Pompele de apă ticăiau cu glas de trompetă fărîmițat. Zgomotul lor îl izbi dintr-odată. I se păru că abia au pornit, dar știa că ele merg tot timpul. Porni în vale pe poteca ce ducea la apă, purtîndu-și picioarele ca pe niște noi născuți, fără să le îndoaie mult din genunchi.

Era nerăbdător să-i vadă pe cei de la nisip, care nu știau că totul e în ordine, datorită lui.

Ieșind din pădure văzu numai trei oameni lucrînd la o magazie.

— Bună ziua, începu Cosma, mirîndu-se în gînd că-i vedea numai pe ei, gîndindu-se la ce știa el.

— Cosma are chef de vorbă, rîse un meșter.

— Eee... mormăi el, fiindcă nu-i plăcea să-i zică lumea mut. Apoi întrebă :

— Ei, cum e... ?

Dar meșterul nu înțelese ce spune și bătu înainte pămîntul în jurul stîlpului.

Cosma ar fi vrut să întrebe unde sînt ceilalți și de ce nu lucrează nimeni la nisip. Crezu că își trădează fapta și de aceea tăcu.

— Te duci azi și tu la club ? îl întrebă meșterul, văzîndu-i fața plină de nerăbdare. S-au tu stai și duminica singur ?

— Duminica ? se miră el, surprins, și abia acum își aminti că azi e duminică și el plecase la lucru ca-n alte zile. Își dădu seama că-l doare pieptul mai tare și umărul îl amorțise și se necăji că e așa de uituc.

— Azi e duminică. Am uitat. Cum dracu am uitat ? își repeta mereu Cosma.

Dar în sinea lui îi părea grozav de bine că a uitat tocmai astăzi.

Mai stătu puțin lîngă el, fără să vorbească, apoi plecă încet, încet, spre casă, ca să-și oblojească picioarele rănite.

Tudor Octavian

Poșta redacției

ION IANCU LEFTER : In general răspunsul de mai sus. „Codrii s-au înfiorat de vînt / Ca o fată în brațele iubirii" sînt versuri promițătoare, contrazise de imaginea confuză ce urmează : „Stelele în noapte și-au plesnit / Bubele, ca-n zi de mai, caișii, / Sîngele s-a scurs și-a dăltuit / Geamului ce tremură irișii". Irișii geamului, și încă dăltuiți de sînge ? Chiar și criptografiile trebuie să aibă o dezlegare...

VICTOR VAL : Ca deobicei, d-ta ai și versuri realizate, dar ideea din titlul ciclului este cel puțin bizară : „Cu pieptul deschis umblă rănile" dintre care citîm : „Și transeile mi se împletesc în jurul trupului ca niște liane" sau „Nu știu cui / I s-a risipit pe caldarîm / Respirația, ca niște frunze uscate". D-ta te bazezi însă prea mult pe comparații și metafore sufocînd ideia poetică.

ION ALEX. ANGHELUȘ : Idilismul este prea luxuriant în pastelul d-tale : „Între papuri nalte și tremurătoare / Zboară gîzele deasupra apelor / Așteptînd izvorul de răcoare / Din zvîcnirea adîncă a undelor / Înțeleg șoptirea lor ivită / Dintre lotușii tăcuți și pirpirii..." În „Fir de iarbă", amestec de reminiscențe populare și romanțe, același idilism își dezvăluie toate primejdiile de care este capabil : „Fir de iarbă, fir de iarbă / Cu privire de smaralde, / Simt cum crește-n trupul tău / Boabele de viață calde. / (Of, acordurile !) Și-mi apare-n gene roua / Unor tainice amintiri, / Fir de iarbă, fir de iarbă / Cu obraji de trandafiri ! / Crește firul vieții mele / Ca firele ierbii scunde, / In privirile de fată, Dar de zile mari profunde... / Fir de iarbă, fir de iarbă / Cu sclipire de smaralde, / Simt cum crește-n capul mic / Boabele gîndirii calde..." (Of, iar acordurile !) Cu greu își poate da cititorul seama că firul de iarbă este de fapt un copil în leagăn...

Nu există niciun „motiv strict subiectiv" de a nu ne place versurile scrise de d-ta. In limita înțelegerii noastre ne străduim, însă, să arătăm și lipsurile și reușitele corespondenților noștri.

ION GHEORGHE VASILESCU : Este lesne de înțeles mîhnirea d-tale pricinuită de un „deocamdată nu", după ce cu o lună înainte se răspunsese „mai trimiteți". Faptele sînt însă pe deplin posibile. Răspunzînd „mai trimiteți", sau chiar publicînd versurile unui începător, nici o revistă nu-și poate lua obligația de a nu mai răspunde negativ corespondenței ulterioare. D-ta ne scrii : „Nu crede oare (revista) că mulți cărora le dă cu această piatră (deocamdată nu !) în cap pot fi talente mai fecunde decît cei pe care îi acceptă?" Și acest fapt este, bineînțeles, posibil, dar ne străduim să reducem posibilitatea cît mai aproape de zero. Nu putem fi, însă, de acord cu acest calificativ de piatră în cap acordat de d-ta unui răspuns care îl conține și pe „deocamdată". Aceasta presupune și pe „altădată", și sînt destule cazuri cînd acest altădată n-a fost nu. Reținem afirmația că nu vei descuraja, și așteptăm.

REGWALD M. RICHARD : Reținem deocamdată „Cîntec pentru șosele", din ciclul trimis. Progresul ni se pare evident.

GEORGE ENACHE : E greu să fim de acord cu afirmația - „Acestea sînt mîinile noastre : / Două ciudățenii gemene / Cioplite din crin și din cremene" ! Epigramele n-au poantă decît aparent. Mai trimite.

GEORGE CHIRILĂ : Sentimentul este real, dar dincolo de granițele poeziei : „Am douăzeci de ani, sînt pretutindeni / În frontul muncii ne-nfricat ostaș, / Scandez lozinci cu oamenii-mpreună, / Și rîd și joc și-nchin de voie bună"... Imaginea poetică lipsește, iar ritmul și rima n-o pot suplini.

ION MOCA : Nu putem spune, despre singura poezie pe care ne-ați trimis-o, decît că respectă regulile formale ale versificației : „Cînd umbrele-nserării coboară-n văi adînci, / Cînd soarele apune și-ascunde după stînci / Ca chipul de fecioară, făptura lui măreață / Și munții se-fășoară în mantii lungi de ceață, / Atunci văzduhul umed se-ncarcă de vibrații / Ce nasc de pretutindeni și zboară peste spații"... Este o imitație corectă, dar fără viață. Dar poate că nu ne-ai trimis încercările cele mai indicate...

NICOLETA DAMIAN : Ca mai sus.

PETRE MUSTĂ : Deși repeți într-un fel propriile imagini, versurile din „Industrială" pot fi reținute : „Curg grele simfonii, ca niște ape. / Cutremurate, bolțile vuiesc. / Parcă din funduri neștiute cresc, / Urcînd prin noi, tării de foc înalte. / Ciocanele bat aprig în platouri. / Scîntei tresar și albe curcubee. / În freamătul acesta neîntrerupt, intens, / E-o poezie fiece scînteie." Mai trimite.

Mic dicționar poetic

CELE TREI LITERE FINALE...

Eliade stabilea „regula rimelor", împărțindu-le în „juste", „suferite, nu însă juste", „disgrațiate", „defectuoase, sau mai bine păcătoase" și „nesuferite". Exemplele pe care le oferea ar mira astăzi pe oricine, deoarece nimeni n-ar simți deosebirea dintre perechea de rime „vorbi-dormi" și „frumos-pompos" sau „vorbea-cuvînta". Ei bine, primele două erau juste, iar ultimele ...nesuferite ! Teoria asemănării vocalelor și consoanelor, de la cea accentuată, se vădea, încă de la început defectuoasă. A considera că „fugi-mugi" este un exemplu de rimă justă, însemna a opri muzicalitatea pe treapta cea mai de jos, și adevărul este că mulți dintre poeții secolului trecut împărtășeau opiniile lui Eliade, socotind că rimează cu eleganță cînd pun alături „frumos-pompos". Macedonski, care și-a pus în repetate rînduri problemele formelor poetice, era mai sever decît Eliade, pe care de altfel îl admira în foarte multe privințe. „Dacă poeții cei mari greșesc (spunea el, referindu-se la Eliade) noi nu trebuie să-i imităm tocmai în aceste greșeli. Vom stabili deci că este cu desăvîrșire nearmonios a rima cînta cu vîna. Limba noastră este destul de bogată. Nu avem trebuință să producem asemenea distonuri". Și, mai departe, în micul său tratat „Arta versurilor" : „Odată pentru totdeauna : sau devenim severi în versificațiunea rimată sau, dacă ne supără rima, dacă nu sîntem în destul de dibaci a o mînui, dacă este vorba ca ea să devină stăpîna noastră, dar nu noi să-i poruncim ei, s-o azvîrlim ca pe o netrebnică și să ne apucăm să scriem versuri albe. Menținem dar că e mai bine să nu ne apucăm să facem versuri, dacă nu avem pentru versificație ureche muzicală și, pentru cuprins, inimă". Aceste rînduri, scrise în 1881, sînt fără îndoială, pătrunse de mult adevăr și ar putea fi contrasemnate de mulți poeți de azi, adepți ai versului clasic sau liber. Exemplificările dovedeau, însă, că poetul rămînea, la formulele sterile ale lui Eliade, căci iată ce oferea drept exemplu de „armonie" perfectă în rime :

Mi s-a spus c-au plîns moșnegii cei în slujba noastră-albiți
Dumnezeu să le dea bine și atunci cînd or muri
Flori și frunze să le facă peste ei a-nmuguri
Și pe groapă să le plîngă fii din strănepoți iubiți.

Exemplul era însoțit de un comentariu ce pare azi paradoxal : „Nu e îndoială — spunea Macedonski, referindu-se la această strofă — că se vor găsi aceia cari să zică că aceasta este o rigiditate excesivă. Pe aceștia pot să-i consiliez să scrie în proză". De fapt, rimele sînt de o banalitate, nu de o rigiditate execesivă, și contradicția dintre teorie și practică (de altfel, după cum se știe, nu singura contradicție a acestui mare poet) venea din aceeași aplicare mecanică a unei teoretizări fără perspective. Macedonski cerea „împerecherea a două cuvinte cu trei litere finale semuite" considerînd, prin aceasta, că servește din plin legile armoniei, chiar dacă ambele cuvinte rimat erau verbe, (și încă la infinitiv !) și din aceeași sferă noțională, „Rigiditatea excesivă" l-a condus, printre altele, însă, să respingă rimele eminesciene care, de cele mai multe ori, nu se conformau regulelor scolastice. Eminescu rima, într-adevăr, fără să respecte vreo regulă stabilită, ci creînd legile propriei lui versificații. Mihail Sadoveanu rezuma o întreagă lume a disputelor poetice în această succintă constatare : „La 1870-1880, încă se rima substantiv cu substantiv și verb cu verb. Eminescu dintr-odată ne-a dat altceva". Acest „altceva" călca pe toate legile formale și irita, deci, pe teoreticieni. Este interesant de constatat că Macedonski, deși susținea puritatea rimelor, nu ne-a lăsat nici o rimă memorabilă, în timp ce Eminescu, rimînd „vis-suris", „poezii-zei" etc., etc., a creat, în același timp, o adevărată școală a rimei, deschizînd căi noi, și încă neepuizate. Poet muzical, novator, îndrăznet în expresie, Macedonski rămînea undeva tributar regulelor vetuste. Și dacă în opera lui poetică aceasta se simte mai puțin, din cauza marelui suflu patetic, atunci cînd căuta să le aplice altora (și căuta întotdeauna) lăsa impresia citatelor dintr-un manual scos din uz. Dealtfel, el însuși nu respecta întotdeauna celebrele trei litere finale...

Mihu Dragomir

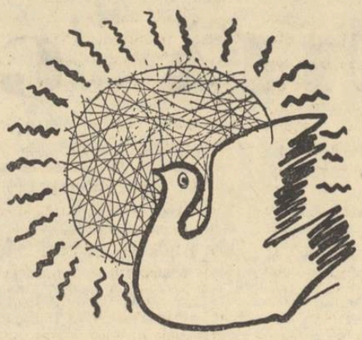

Petru Popescu

Memoria

Memoria mea o pînză albă pare
Și din paleta anilor, pe rînd,
Întipărește viu cite-o culoare
Pe pînza mea, o lacrimă și-un gînd.
Și pensulele orelor uitate
Au zugrăvit în mine zori de zi
Izvoare-albastre, văi întunecate,
Iubiri pe sub amurguri cenușii.
Semne și pete, ce mi-au mingiiat
Sau sfîșiat urzeala de mătasă,
Mai ard și azi cu foc întîrziat.
Sînt clipe vechi ce încă mă apasă.
Vezi, fresca mea pe zid de ani se-ntinde,
Mai are glas, căldură și parfum.
Din cînd în cînd mai freamătă, se-aprinde –
Sînt tonuri care cîntă și acum.
Tot ce-am avut mai sfînt și mai curat
Neîntinat îmi licăre pe pînză.
Apusa virstă murmură-nnecat
Cu glas de rîu și frăgezimi de frunză. –

Cuvintele

Copiii mei albaștri, gingași, unde s-au dus
Mijind în literi ochii și deschizînd doar gura,
Alunecînd pe toată suflarea și natura
Și strălucind în lacuri de ochi țintiți în sus ?
Din culbul de cerneală ei urcă fără teamă
Cu-aripe de hîrtie să taie ceru-n stol.
Peste nădejdi și oameni rotind în larg ocol,
Cu strigăte grăbite alți frați din piept îmi cheamă.

Cînd îmi răsună pruncii sînt mîndru, dar mă-ncearcă
Din neîmbrățișata cîmpie un fior :
Parcă-i schimbat prin oameni și fapte graiul lor
Și-mi pare rău că nu e niciunul să se-ntoarcă. –

Timp viu

Trec zvelte, sprintene, clipele peste mine
Ca picioarele goale de fete tinere
Pe treptele sufletului meu, de piatră,
Și știu că nu le voi mai săruta niciodată.

Și mai întreagă, ca o dragoste fierbinte, a rămas
Căldura muncii de clipă și ceas,
Din atîtea momente și străzanii, fiecare
Lasă pe frunte o urmă de-mbrățișare.

Asta e iubirea mea, neîntreruptă,
Hrănită din muncă, hrănită din luptă,
Care mă-nvață, nimic risipind,
Timpul în brațe întreg să-l cuprind.

Ora 9,40

Octombrie împrăștie din pomii roșii o ploaie de fluturi.
Scîrțîie vîntul în balamalele crengilor.
Răcoarea toamnei în umeda seară,
Pe străzi lucind, poleite de lumina
Lozincilor scrise cu becuri.
Vecinul meu, frezorul, s-a întors de la lucru,
A pus șapca în cui și, cu mîna încă unsuroasă,
Îndrumă creionul copilului pe foaia albă
Să scrie prima oară „7 Noiembrie".
Nevasta încălzește mîncarea.
De sus se aude vioara studentului la conservator,
Lunecînd peste caietul meu deschis.
Poarta se trîntește ; treptele răspund
Pașilor liceanului cu șapca pe-o ureche.
Apoi liniște. Doar peste drum, la raionul de partid
Ferestrele ședinței ard, neobosite,
Cînd noi începem să intrăm în liniștea odihnei după muncă,
Cîștigată prin încordarea de atunci...
E 9 și 40, ora „Aurorii".

II

În seara zilei de 7,
Timpul, gonit de voințele oamenilor,
Împins de mînia și nerăbdarea milenară-a mulțimilor,
Înțepat de baionete și steaguri roșii,
Lovit ca de pumni de grăbitele explozii,
O luase la fugă șchiopătînd pe străzile Petrogradului.
Pașii lui, numărați cu focuri de armă,
Confirmau prima lui înfrîngere ca valoare absolută
În fața oamenilor flămînzi și hotărîți.
Pe Neva în sus, înainta „Aurora",
Spintecînd cu prova ei neagră istoria,
Și o dată cu ea sosea dimineața,
Îndată după crepuscul,
În timp ce noaptea cădea, împușcată, sub reflectoare,
Înnecîndu-se în apele tulburi și reci.
Iar oamenii zîmbeau în lumina mitralierelor,
Lumina unei noi zile,
Plină de zbucium și poezie.

Palma

Devreme-mbătrînită, palmă crăpată
Și bătută ca șesul de pași de plugari,
De-apăs plugul cu tine văd că și tu te ari
Cu brazdă subțire și-ntortochiată.

Dungi și zbîrcituri ți se preling pe față,
Semn de noroc, se spune, sau prăbușire-n gloa,
Dar, adîncite-n muncă, eu le văd brazde cu rod :
Palmă crăpată, crez de luptă, viață.

Știi să mîngîi femeia, copilul jucăuș,
Să cîntărești spicul, să dezmierzi pămîntul.
Te-au tăbăcit, palmă crăpată, țărîna și vîntul.
Eu beau pămînt, nu apă, din tine drept căuș.

Azi gestul tău, stăpîn, desfăcut peste zări
Ascunde ceva simplu și ales,
Căci tu ești cel mai trainic înțeles :
Palma muncită-nseamnă adevăr.

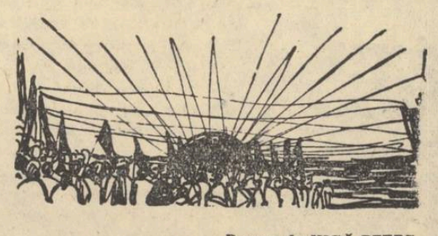

Desene de NICĂ PETRE

PROBLEME ACTUALE ALE LITERATURII PENTRU COPII ŞI TINERET

(Urmare din pag. 1-a)

şi atît de importante ale educării comuniste a generaţiei de mîine au determinat, precum vedem, apariţia şi dezvoltarea în ultimii ani a unui sector de sine stătător al literaturii noastre noi, literatura pentru copii şi tineret.

Încercînd, în mod firesc, acum, în preajma Conferinţei pe ţară a scriitorilor, să punem în cumpănă ceea ce am realizat şi ceea ce nu am realizat încă în acest domeniu, pentru a avea mai clare în faţă sarcinile noastre viitoare, credem că e bine să nu pierdem, totuşi, din vedere aportul scriitorilor mai tineri, în cadrul literaturii destinate copiilor. Se face în această privinţă o dublă muncă de pionierat: paralel cu lupta pentru dezvoltarea literaturii pentru copii şi tineret, se dezvoltă şi se impun noi talente autentice. E drept că pe lîngă oamenii care au ceva de spus în literatura pentru copii, s-au aciuat şi continuă să se mai aciueze şi pseudo scriitori, lipsiţi de orice talent. De bună seamă, vina e a redactorilor care, alături de lucrările valoroase, mai publică din cînd în cînd şi un însemnat procentaj de scrieri anoste, plate, artificioase. De aceea, credem, că discutarea problemelor de creaţie în legătură cu drumul parcurs de sectorul literaturii pentru copii şi tineret în ultimii ani, e bine să o pornim, de astădată, de la analiza materialelor beletristice apărute în Scînteia pionierului, Cravata Roşie, Luminiţa, deoarece prin periodicitatea apariţiei lor şi prin larga răspîndire în masa micilor cititori, aceste publicaţii indică, de fapt, stadiul real de dezvoltare al literaturii pentru copii. Se cere subliniată efervescenţa creatoare, continua preocupare a lucrătorilor din redacţiile revistelor amintite de a face din ele un mijloc cît mai plăcut şi variat de familiarizare a micului cititor cu problemele vieţii noastre, de sădire în conştiinţa copilului a unor precepte de morală nouă, comunistă. Pentru atingerea obiectivelor urmărite, revistele au atras un număr mare de poeţi şi prozatori. În ultimii ani, am întîlnit aici semnăturile unor scriitori ca: Mihai Beniuc, Otilia Cazimir, Nagy Istvan, Victor Tulbure, Dan Deşliu, Vladimir Colin, Nina Cassian, Maria Banuş, Mihu Dragomir, Veronica Porumbacu, Cicerone Theodorescu, a regretatului scriitor şi prieten al copiilor, Asztalos Istvan, a lui Alexandru Andriţoiu, Gica Iuteş, Octav Pancu Iaşi, a lui Kiss Jenö, Ion Brad, Francisc Munteanu, Tiberiu Utan, Letay Lajos, Ioan Grigorescu, Sütö Andras, Mircea Sîntimbreanu, Szemler Ferenc, Mioara Cremene, Petre Sălcudeanu, Dimos Rendis, Mihai Stoian, Petre Luscalov, Niculae Stoian, Ion Băieşu, Gheorghe Tomozei, Ilie Purcaru, Emilia Căldăraru, Elena Dragoş etc. O trăsătură distinctă a povestirilor publicate în Cravata Roşie este străduinţa de a sădi în conştiinţa copiilor sentimentul colectivităţii, atitudinea plină de răspundere faţă de avutul obştesc, faţă de cei din jur, de a-i forma ca membri disciplinaţi ai societăţii de mîine. Printr-o serie de rubrici, precum aceea intitulată „Frumoasă eşti patria mea", Cravata Roşie popularizează în paginile sale aspecte semnificative ale vieţii noastre socialiste. Un loc de seamă îl ocupă în paginile revistelor, al Cravatei Roşii în special, cultivarea tradiţiilor eroice, a dragostei nemărginite pentru patria socialistă, pentru realizările oamenilor muncii din ţara noastră. Îndeosebi, portretele ori evocările din viaţa unor eroi căzuţi în lupta pentru idealurile clasei muncitoare, au avut, fără îndoială, un ecou favorabil printre cititorii revistei. Întîlnim atît în Cravata Roşie cît şi în Luminiţa, multe lucrări realizate artistic, scrise cu nerv, emoţionante, cum sînt povestirile Tăuraşul de Petre Luscalov, Muzicuţa de Francisc Munteanu, Cutia Albastră de Emilia Căldăraru, unele reportaje de Ion Băieşu, versuri semnate de Tiberiu Utan, Alexandru Andriţoiu, Elena Dragoş. Din păcate, mai apar şi unele scrieri elaborate cu mai puţină exigenţă, cum ar fi poezia Primăvara de Ion Ţîrlea, unele versuri semnate de Violeta Zamfirescu etc.

Prin atragerea scriitorilor cunoscuţi în paginile celor două reviste, eficienţa lucrărilor în proză şi a poeziilor publicate a crescut.

Totodată, e potrivit să arătăm aici că un ajutor preţios putea să-l acorde acestor reviste şi Comisia de literatură pentru copii de pe lîngă Uniunea Scriitorilor, prin mobilizarea tuturor scriitorilor capabili a susţine prin opere valoroase un sector atît de important al creaţiei literare. Se pare că această comisie a căutat prea puţin să colaboreze cu publicaţiile destinate micilor cititori, cele mai nimerite să reflecte permanent preocupările scriitorilor noştri în domeniul literaturii pentru copii. În afara cîtorva dezbateri (de fapt una singură importantă: Consfătuirea organizată anul trecut), unde s-au luat zeci de angajamente dintre care, din păcate, puţine au fost îndeplinite, activitatea Comisiei de literatură pentru copii nu poate mulţumi. Sperăm că în viitor acest organism de lucru al Uniunii Scriitorilor va fi mai operativ.

Zilnic apar în vitrinele librăriilor foarte multe cărţi destinate copiilor. Editura Tineretului şi-a intensificat, în această privinţă, activitatea. Poate fi semnalată o mai mare preocupare pentru varietatea tematică, pentru îmbogăţirea modalităţilor de prezentare a conţinutului literaturii destinate micilor cititori.

Obişnuit, cînd vorbim despre literatura pentru copii şi tineret, avem în vedere trei direcţii mai importante ale acestui sector: literatura pentru preşcolari şi şcolarii mici, literatura pentru pionieri şi şcolari şi literatura pentru tineret, deşi aici specificul este mai greu de formulat, de precizat. Există totuşi anumite elemente care fac ca o carte, prin conţinutul ei educativ, printr-o serie de atribute artistice, să se înscrie în categoria celor destinate tineretului.

Să începem cu cei mai mici. În general, capitolul acesta, al literaturii pentru preşcolari şi şcolarii mici, este un domeniu unde s-au exersat foarte multe condeie şi ar fi nedrept ca vorbind despre succesele obţinute, în ultimii ani, de literatura pentru copii, să nu amintim o serie de volume ca: Povestiri eroice de Eusebiu Camilar, Schimbul de mîine şi Bondocel îşi alege o meserie, de Marcel Breslaşu, Scrisori pe adresa băieţilor mei de Octav Pancu-Iaşi, Aventurile lui Trompişor de Nina Cassian, Cartea cu Apolodor de Gellu Naum, Gogu Pintenogu de Cicerone Theodorescu, fără a mai enumera cu titlul exact, plachetele tipărite de Alex. Şahighian, Dimos Rendis, Sonia Larian, Florin Mugur, Titel Constantinescu, Domniţa Moldoveanu, Tolgyesi Laszlo, Ilse Kornis, Ion Calovia, Valeria Boiculesi, Mihai Stoian, Irimie Străuţ, Luiza Vlădescu, Vladimir Colin, Al. Mitru, Călin Gruia, Viorica Huber, Sanda Movilă, Al. Gheorghiu Pogoneşti, Sarina Cassvan, Ioana Tudor. Foarte multe dintre aceste volumaşe, de mici povestiri în proză sau de versuri, reuşesc într-adevăr, să-l iniţieze pe micul cititor în tainele lumii din jur, să sădească în conştiinţa lui răspunderea ce urmează s-o aibă, cînd va fi mare, pentru soarta colectivităţii din care face parte, să-i prezinte aspecte semnificative din marea bogăţie a frumuseţilor patriei, din lupta eroică a poporului nostru pentru construirea socialismului. Nu mai dăm exemple.

Există însă şi o serie de cărţi, mai slab realizate, asupra cărora am vrea să ne oprim. Este vorba de volume ca Familia Bună dimineaţa şi Foarte gras fără nas de Ana Tudoraş, Bim Big Bum şi alţi năzdrăvani de Ion Jipa şi altele, care nu contribuie la educarea copiilor, conţinutul lor reducîndu-se la relatarea unor banalităţi lipsite de haz. Cîteo dată, specificul literaturii destinate copiilor este înţeles în mod greşit ca un prilej de eschibiţii fanteziste avînd aproape caracter suprarealist, cum se întîmplă în cazul volumaşului semnat de Eduard Jurist Isprava lui Pantelimon. Trebuie înţeles faptul că aceste cărţi destinate preşcolarilor şi şcolarilor mici au menirea să contribuie la formarea gusturilor cu care cititorii de mîine ai literaturii noastre vor judeca şi comenta poezia, proza, teatrul. O atenţie deosebită se cere dată îndrumării acestor primi paşi în lumea literaturii, a personajelor. Mai sînt necesare încă susţinute eforturi pentru a se ajunge şi în această direcţie, a literaturii destinate preşcolarilor şi şcolarilor de vîrstă mai mică, la aceeaşi exigentă preocupare la care s-a ajuns în domeniul romanelor inspirate din viaţa pionierilor şi şcolarilor, ori al cărţilor pentru tineret. Încercările făcute în paginile revistei Luminiţa — nu întotdeauna au fost înţelese şi sprijinite de către scriitorii de prestigiu.

Un loc important în cadrul noilor apariţii l-au ocupat romanele, povestirile şi volumele de versuri inspirate din viaţa şcolară şi pionierească. De altfel, după cît se pare, acesta rămîne sectorul literaturii pentru copii şi tineret cel mai frecventat de către scriitorii de toate vîrstele. Dintre lucrările mai importante menţionăm Am fugit de acasă de Nicuţă Tănase, Palatul primăverii de Vasile Mănuceanu, Cartea cu ochi albaştri, de Octav Pancu-Iaşi, Cei de la Crisanta de Gica Iuteş, Puiul de raţă sălbatecă de Petre Luscalov, Fata din Ojdula de Kovacs György, Seri albastre de Costache Anton, Bună dimineaţa, lume de Mioara Cremene, Lanterna magică de Demostene Botez, Să ciulim cu voce tare de Ion Brad, Luna din călimară de Cezar Drăgoi, Oraşul cu porumbei, de Elena Dragoş, Lacul codrilor albaştri de Gheorghe Tomozei, poeziile Violetei Zamfirescu, Valeriei Boiculesi, ale lui Rusalin Mureşanu, ale lui Letay Lajos.

În legătură cu lucrările în proză trebuie spus că ele reuşesc să îmbine armonios problemele vieţii din şcoală cu sarcinile ce revin familiei în procesul de educare a copiilor, să înfăţişeze complex viaţa nouă a pionierilor, realitatea socialistă, marea bogăţie de frumuseţi create de poporul nostru, sub conducerea partidului, pentru viitorii constructori ai societăţii comuniste. Se poate discuta despre o nouă tipologie a literaturii noastre pentru copii. Figura pionierului, exemplu de curaj, cinste şi conştiinciozitate, în ce priveşte studiul la şcoală, activitatea obştească, viaţa de familie este caracteristică pentru romanele menţionate, indiferent de cadrul acţiunii. Scriitorii au acordat o atenţie sporită zugrăvirii veridice a vieţii pionereşti, depăşind acel stadiu în care trăsătura distinctivă a unui pionier era doar faptul că purta cravata roşie. Mulţi copii vorbesc astăzi familiar despre cutare sau cutare personaj din romanele lui Octav Pancu-Iaşi, sau ale Gicăi Iuteş, din povestirile lui Nicuţă Tănase ori ale lui Mircea Sîntimbreanu. Totodată vrem să arătăm şi o carenţă a acestor cărţi (Cartea cu ochi albaştri, Seri Albastre...). Prea mult se pune accentul pe elementul aşa-zis de „conspiraţie", pe „pozna" în sine. Adesea toate preocupările copiilor derivă în mod supărător din înclinaţia lor de a se organiza în „clanuri", „triburi" etc., care în cele din urmă au menirea să îndepărteze pe pionier de viaţa colectivului. O dată obţinut un atare conflict, scriitorul îl dirijează cuminte, spre deznodămînt. Urmează intervenţia promptă şi abilă a detaşamentului pentru a readuce personajul „pe calea cea bună", fără ca episoadele legate de acţiunea colectivului socialist să fie suficient de convingătoare pe plan etic şi artistic. E adevărat: în general, copiilor le place neprevăzutul, simt o deosebită atracţie pentru „misterios", pentru pitorescul acut. Dar, o atare trăsătură psihologică, caracteristică vîrstei, nu trebuie transformată într-un şablon. A reduce totul numai la peripeţii, mai mult sau mai puţin şocante, la atracţia pentru năzdrăvănia gratuită, ni se pare a înţelege fals ori superficial, în orice caz unilateral, psihologia vîrstei eroilor.

Numeroase lucrări apărute zugrăvesc aspecte din lupta poporului nostru împotriva asupritorilor, nemiloasa exploatare burghezo-moşierească. Pe această linie se înscriu cărţile lui Marin Mihalache despre Constantin Godeanu şi Vasile Tudose, Întoarcerea Pescăruşului de Vladimir Colin, Ospăţul lui Rez Mihaly, de Nagy Istvan, Sfîrşitul vacanţei de Ion Hobană, Cineva scuturã cuibul de George Nestor, lucrările semnate de Szemler Ferenc, Tudor Popescu, Oliviu Negoiţă, Marin Iancu Nicolae. Altele ne vorbesc despre realităţi din lumea capitalistă, despre figurile respingătoare de bancheri, de industriaşi, de mari monopolişti, sau despre lupta eroică dusă de popoarele din colonii pentru eliberare. Pot fi amintite cărţile: Abdalei Kalanga, ale Lidei Golea ori a lui Sergiu Milorian. E drept că Misteriosul Mister Misterfield de Sergiu Milorian e mai mult un pamflet pentru maturi (şi nici în acest caz nu întru totul izbutit, deoarece conţine multe pagini de umor îndoielnic, inadvertenţe supărătoare). Dar nu trebuie părăsită intenţia aceasta de a se oferi micilor cititori şi cărţi axate pe teme din „viaţa internaţională". O menţiune specială pentru Cetatea de pe stînca verde a lui Dumitru Almaş, un mic „tratat" literar de arheologie, scris într-o formă atractivă, originală.

După cum arătam, acest capitol al literaturii pentru copii se prezintă mai consistent, abordînd o arie foarte largă de probleme.

Totodată, e bine să menţionăm că noi nu avem încă suficiente figuri de eroi reprezentativi pentru lupta poporului nostru din trecut. Se merge pe linia prezentării romanţate a diverselor pagini importante din trecutul de luptă al clasei muncitoare, al poporului nostru sau a realizării unor variante „pentru copii", la romanele destinate adulţilor şi închinate actului Eliberării. Scriitorii noştri sînt încă datori cu volume în care să fie zugrăvită lupta eroilor comunişti şi utecişti împotriva exploatării, a războiului, în condiţiile vitrege ale ilegalităţii, cu acele cărţi care să reconstituie emoţionant portrete de eroi căzuţi în lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, întrucît, după cum se ştie, fapta de eroism, pusă în slujba unei cauze măreţe, atrage şi înălţătoarează pe tinerii cititori.

E mai greu de făcut „bilanţul" poeziei pentru copii, publicată în ultimii ani. Au apărut foarte multe volume de versuri şi nu putem trece cu vederea contribuţia permanentă adusă de către unii poeţi ca: Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Demostene Botez, Marcel Breslaşu, Veronica Porumbacu, Majteni Erik, Cezar Drăgoi, Nina Cassian, Tiberiu Utan, Ion Brad, Florin Mugur, Alexandru Andriţoiu, Florenţa Albu, Tudor George, Sasz Janos ş. a.

În cadrul serbărilor şi adunărilor pionereşti şi şcolare sînt recitate adeseori poeziile lui Tudor Arghezi şi Mihai Beniuc, ale lui Radu Boureanu şi Cicerone Theodorescu, ale Veronicăi Porumbacu şi Mihu Dragomir, ale lui Dan Deşliu şi Victor Tulbure.

O carenţă a poeziei destinate pionierilor şi şcolarilor rămîne tematica oarecum limitată a unor volume, ce se mărginesc la a vorbi copiilor doar despre viaţa urbană, despre frumuseţile oraşului socialist. A fost cam neglijată viaţa copiilor de la sate, care formează majoritatea cititorilor de poezie din rîndurile celor mici. Şi în domeniul poeziei e necesară o mai mare exigenţă, necruţare faţă de multele platitudini ce se prezintă spre publicare, faţă de versurile cuminţi, plutind într-o atmosferă mic-burgheză, monotone şi neinteresante.

Spuneam la început că este greu de fixat o graniţă, cît de cît precisă, în ceea ce priveşte literatura pentru tineret. Cititorii se vor aştepta, poate, să vorbim la acest capitol şi despre colecţiile: Oameni de seamă, Patria noastră, Comoara, Miorita, ale Editurii tineretului, unde au apărut contribuţii originale, remarcabile, unde apar cu regularitate volume înfăţişînd noi aspecte ale vieţii în ţara noastră.

Poate că într-un viitor număr al „Luceafărului" cineva va dori să vorbească şi despre aceste probleme. Deocamdată, noi ne mărginim la unele aspecte ale creaţiei literare ştiinţifico-fantastice şi ale literaturii de aventuri. Cititorii cunosc, desigur, o seamă de contribuţii remarcabile apărute în acest domeniu. Romanele O iubire din anul 41.042 de Sergiu Fărcăşan, Luntrea sublimă de Victor Kernbach şi altele semnate de Ion Hobana, I. M. Ştefan, D. St. Andreiescu s-au epuizat de acum din librării. Aceasta dovedeşte încă o dată cît de mult sînt preţuite asemenea scrieri de către masa de cititori. În această direcţie mai este însă mult de făcut: pe măsură ce universul îşi dezvăluie noi taine, pe măsură ce omul pătrunde tot mai mult în lumea extraterestră, se ivesc noi ipoteze, noi posibilităţi pentru stimularea fanteziei creatoare a scriitorilor. Odinioară Jules Verne mărturisea că va veni o vreme cînd ştiinţa va depăşi cele mai îndrăzneţe zboruri ale fanteziei. Trăim vremea în care previziunea lui Jules Verne se împlineşte. Cuceririle ştiinţei comuniste o confirmă. Fantasticul, înţeles în mod ştiinţific, rămîne unul din mijloacele principale ale muncii de educare a tinerei generaţii, de cultivare a curajului, îndrăznelii, spiritului inovator. Am dori să citim, în paginile revistelor noastre, mult mai multe lucrări inspirate de asaltul omului împotriva gravităţii şi faptul că o serie de poeţi şi prozatori de prestigiu au început să scrie şi literatură ştiinţifico-fantastică ne îndreptăţeşte să fim destul de optimişti. Sperăm că exemplul lui Mihu Dragomir, Adrian Rogoz, Sergiu Fărcăşan, Victor Kernbach va fi urmat şi de către alţii.

În orice caz, îndărătnicia cu care unii scriitori pentru copii şi tineret plutesc încă în apele teritoriale ale basmului patriarhal, arhaic, epigonic, — copia inexpresivă a minunatelor basme clasice şi populare, — cu feţi-frumoşi zburînd pe covoare fermecate, ori pe cai potcoviţi de meşteri fauri, începe să se dovedească anacronică, în ciuda tuturor piedoariilor şi eforturilor de a reabilita elementul fabulos tradiţional. În formaţia omului de mîine, contemporan cu zborurile interplanetare, e necesară o îndrumare ştiinţifică a fanteziei, a imaginaţiei, încă din fragedă copilărie. De aceea, preocuparea pentru înnoirea unor atari specii importante trebuie să stea în atenţia scriitorilor. Desigur, eficienţa basmului ca specie literară nu poate fi contestată, dar, în cadrul speciei, scriitorii trebuie să militeze pentru idei contemporane. Nu rareori întîlnim însă o adevărată invazie a miraculosului în sine, căruia nu i se dau suficiente explicaţii raţionale, ajungîndu-se pe această cale, în mod indirect, la elogiul obscurantismului şi patriarhalităţii. S-ar putea cita ca exemple unele basme ale Vioricăi Huber, ale lui Vladimir Colin şi Călin Gruia. Oricîte teorii s-ar construi cu privire la actualitatea basmului, e lesne de observat, pentru oricine, că în volumele de basme apărute recent, mai stăruie încă tendinţa spre o preluare necritică a elementelor folclorice, tendinţele de epigonism. Avem o adevărată comoară de basme populare şi clasice şi nu vedem rostul unor exerciţii ce se mai fac pe aceeaşi temă de către scriitorii culţi, în vreme ce alte probleme şi alte aspecte ale educaţiei copiilor sînt insuficient atacate.

Nu trebuiesc scăpate din vedere volumele de aventuri, romanele semnate de Teodor Constantin, Haralamb Zincă, Fr. Storch, Ion Marin Sadoveanu, Radu Tudoran, Victor Eftimiu, C. Ignătescu, Felix Aderca.

Şi aici s-au înregistrat succese evidente. E de datoria Editurii tineretului să le fructifice. Trebuie vegheat ca volumelor cu un asemenea caracter să li se asigure întotdeauna un puternic sens educativ, ca ele să contribuie efectiv la educaţia în spiritul curajului, abnegaţiei faţă de idealurile înalte, a patriotismului în rîndurile tinerilor cititori. Într-un articol apărut în Lupta de clasă se sublinia, pe bună dreptate, tendinţa unor autori de a face concesii aventurii de dragul aventurii, fără a avea în vedere ce urmărim prin tipărirea unor asemenea lucrări. Observaţiile formulate pe marginea cărţii lui Teodor Constantin, La miezul nopţii va cădea o stea, sînt valabile şi pentru alte volume. În acelaşi timp, credem că nu trebuie subapreciate eforturile şi contribuţia acestor scriitori la dezvoltarea unui „gen" fără prea vechi tradiţii în literatura noastră.

E necesar să existe pe viitor şi din partea Uniunii Scriitorilor, — a Comisiei de literatură pentru copii şi tineret, — o mai atentă şi susţinută îndrumare, un sprijin mai activ dat ziarului Scînteia pionierului, revistelor Cravata Roşie, Luminiţa, Editurii tineretului, radioului şi televiziunii. Se cere însă şi din partea redacţiilor o grijă sporită în ce priveşte calitate, un mai mare efort de a curma, o dată pentru totdeauna, obiceiul de a încredinţa tiparului lucrări mediocre, neinteresante, contrafăcute, considerînd că la copii „merge orice".

Succesele obţinute pînă acum vin să confirme ideea că literatura pentru copii este un domeniu de realizare scriitoricească, de realizare a talentelor ca şi oricare alt domeniu al literaturii şi, publicînd prezentul articol, „Luceafărul" invită deopotrivă scriitorii şi cititorii să-şi spună părerea, în paginile sale, în legătură cu actualul stadiu de dezvoltare a acestui sector al beletristicei noastre.

Se ridică o generaţie care va fi martora multor evenimente extraordinare, care va fi martora, probabil, a zborurilor omului spre alte planete, care va construi societatea comunistă. De educaţia acestei generaţii sîntem răspunzători cu toţii. Omul nou, omul societăţii de mîine, se formează astăzi sub ochii noştri. El va trăi în spiritul altei morale, al altor condiţii materiale decît au trăit cei care au existat înaintea noastră, părinţii şi străbunii noştri. Lui îi sînt asigurate astăzi toate condiţiile necesare pentru o dezvoltare deplină, creatoare. La formarea lui, ca viitor cetăţean al societăţii comuniste, scriitorii patriei noastre sînt chemaţi să-şi aducă contribuţia lor importantă, oferind micilor cititori cît mai multe cărţi de o înaltă valoare artistică, menite să dezbată cele mai importante probleme de etică, menite să obişnuiască micul cititor să trăiască la şcoala acelei frumuseţi atît de clar proclamate în noul Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Să facem din literatura pentru copii şi tineret o preocupare permanentă a tuturor scriitorilor noştri, să oferim copiilor cît mai multe cărţi bune!

Gh. Achiţei

Florenţa Albu

Acasă înseamnă...

Acasă
înseamnă stelele tale,
cuprinse, cu Timpul, în patratul ferestrei;
Acasă
înseamnă mirosul de piine şi aerul moale
şi poliţa pe care-a rămas
unul din visele începute aseară
ca o carte închisă la semnul ştiut.

Acasă
înseamnă tihna şi masa-n familie, seara,
aburii calzi
şi, ca-ntr-un jurnal de bord, pe o navă,
discuţiile — acele-nsemnări scurte,
gravate-n lumină.

Acasă.
Blazon: mîinile mamei, trudite
şi umerii, protector aplecaţi peste liniştea-ai tatei,
fereastra deschisă spre lumea contemporană,
şi stelele din patratul ferestrei.

Toate încep lîngă vatră:
patria,
universul cu stele,
era.

Gînd

Cine-a lăsat astă noapte, pe cer, toate stelele,
de parcă milioane de uşi,
aşteaptă să fie descuiate acolo, sus
şi fiecare arată forma cheii lor —
o cheie — anume, care nu se potriveşte altei stele,
un semn la al cărui sunet ştiut
o stea anume, să se deschidă...

Cînd trec pe sub cerul acesta viu
vibrînd de chemări şi distanţe
L-asemui pămîntului care, pe milioane de kilometri
îşi arată casele, luminile, ochii omeneşti...

Trebuie să găsim chei pentru cît mai multe gînduri
pentru cît mai multe stele,
să putem răspunde cerului şi pămîntului
cînd cheamă...

Nocturnă

Atita cintec şi tăcere dorm în piatre,
Noaptea-şi lipeşte luna, de pieptul lor, obrazul,
şi le aude şi le simte caide.
În muchii şi în ştefuirea moale.
vecia stă cu clipa laolaltă:
Işi trece luna degetul subţire
peste pietre, peste frunţile lor ridicate.

Şi zidurile noi,
şi zidurile vechi,
şi zeităţile incremenite-n marmori,
şi pietrele care vor fi statui,
simţind obrazul lunii
lipit de pieptul lor, încep să-nvie.

Pluteşte-atunci o-nfiorare peste lume
şi pietrele ce au vechimea stelelor,
vorbesc despre oameni:
Dăltuitorii şi zidarii
le-au dat memorie
cioplindu-le,
suindu-le-n coloane,
boltindu-le-n agive;
Altora oamenii le-au dat memorie,
trezind în ele aurul şi fierul
şi însemnîndu-le în mari atlase.

Şi noaptea, pietrele ce au vechimea stelelor
vorbesc, despre oameni, cu spaţiile,
cînd simt obrazul lunii
lipit de pieptul lor.

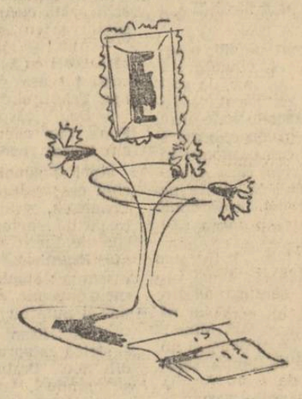

GÎNDURI DESPRE SCRIS ŞI SCRIITORI

În societatea capitalistă scriitorul are o situaţie subalternă şi este privit cu o îngăduinţă dispreţuitoare de către guvernanţi. Scriitorul, în regimul burghez, ştie în chip foarte adînc ce înseamnă exploatarea omului de către om, şi asta fiindcă este el însuşi unul dintre cei exploataţi.

Nu-i nevoie, pentru a verifica această afirmaţie, să mergem prea departe în trecut, ci numai să ne întoarcem cu vreo douăzeci de ani înapoi şi să privim, ca într-un film retrospectiv, fapte pe care mulţi dintre scriitorii de azi au avut prilejul să le trăiască.

Pe vremea aceea, arareori izbutea un scriitor să-şi cîştige existenţa numai din scris. Dacă în literaturile de circulaţie universală se puteau găsi scriitori care să trăiască exclusiv din munca literară, în literatura noastră, de circulaţie strict naţională, acest lucru era problematic chiar pentru cei foarte puţini care aveau mari succese de librărie. Scriitorul era deci nevoit să aibă o meserie, adică de fapt, şi cele mai multe ori, să fie funcţionar de treaptă inferioară şi, mai întotdeauna, funcţionar într-un domeniu care nu avea nimic de a face cu literatura. Unii scriitori făceau gazetărie. Tinerii literaţi de astăzi nu ştiu ce înseamna pe vremea aceea „a face gazetărie". Însemna, cu foarte rare excepţii, o îndeletnicire mercenară. Însemna să scrii, la ziarul vreunui politician oarecare, sau la vreun mare cotidian, în fruntea căruia se găseau cîţiva inşi, ziarişti cu numele şi oameni de afaceri în realitate, care realizau cîştiguri colosale pe spinarea bieţilor scribi simbriaşi. Unul individ de soiul acesta, codirector al unui ziar de mare tiraj de pe aceea vreme, i se aducea în plic de la casierie, în fiecare zi, o sumă egală cu leafa pe o lună a unui reporter al ziarului condus de el.

În cazul cel mai bun, scriitorul era şi altceva, adică, mai exact, era mai întîi altceva şi abia după aceea scriitor, era avocat, inginer, medic, profesor, prin urmare scrisul era pentru el o ocupaţie de „ceasuri libere", o treabă pe care o făcea în timpul vacanţelor meseriei principale, din care trăia.

Situaţia tristă şi penibilă a scriitorului apărea însă cu toată evidenţa în raporturile lui cu editorii. Scriitorul era cu desăvîrşire la cheremul acestora. Editorii aveau tot interesul să favorizeze o literatură superficială, distractivă în înţelesul cel mai de jos al cuvîntului, o literatură uşor de răspîndit în marea masă a cetitorilor, care nu erau îndeajuns de educaţi şi de luminaţi. Editorii cereau scriitorilor să scrie o literatură de felul acesta, de al cărei succes erau siguri. Succes, iată încă un cuvînt al cărui înţeles s-a schimbat mult. Pe vremea aceea succes era aproape sinonim cu senzaţional şi cu scandal. Înţelesul acesta era dealtminteri o consecinţă a orînduirii burgheze. Societatea de acum douăzeci-treizeci de ani oferea scriitorului tabloul unei lumi stăpînite de puterea ticăloasă a banului. Escrocheria, ambiţia egoistă şi goana după căpătuială erau „temele" principale ale romancierului, punînd la socoteală totodată, ca un episod absolut inevitabil şi de la sine înţeles într-o asemenea societate coruptă, adulterul, care reprezenta, chipurile, „conflictul pasional" al unui roman sau al unei piese. Existau desigur scriitori cu puternică personalitate şi adîncă demnitate care, aplicînd cu vigoare principiile realismului critic, scoteau la iveală, cu amărăciune şi indignare, meschinăria şi putreziciunea regimului burghez. Din păcate însă erau şi destui scriitori care, fie dintr-o înclinare firească, fie din faptul că erau ademeniţi de promisiunile editorilor, se mulţumeau să răspîndit în marea masă a descrie aspecte false idilice ale vieţii sau, şi mai adesea, să inventeze situaţii neverosimile, sau în sfîrşit, de cele mai multe ori, să folosească un senzaţional grosolan care să le asigure „succesul".

Nu-i de mirare deci că, în asemenea condiţii, avea trecere literatura uşoară şi superficială, fie originală, fie tradusă. Editorii stricau astfel şi talentul scriitorilor şi gustul publicului, iar prin puţina atenţie pe care o acordau stilului şi expresiei, contribuiau, mai cu seamă cu traducerile proaste dintr-o literatură străină submediocră, în frunte cu romanele poliţiste, la stricarea limbii.

Cîştigul, bine înţeles, era al lor. Procentul pe care îl plăteau, cu întîrzieri, şi cu falsificări de date în ce priveşte vînzarea a ceea ce era pur şi simplu pasibilă de sancţiuni penale, acest procent reprezenta o mică parte din beneficiul total realizat de pe urma muncii scriitorilor. Aceştia, chiar după cel mai mare „succes" posibil, nu ajungeau să-şi asigure subsistenţa cu munca lor de scriitori.

În anii de după Eliberare situaţia scriitorului s-a schimbat în chip radical. Astăzi, în ţara noastră socialistă, scrisul este principala ocupaţie a scriitorului; el nu mai are nevoie, ca sub regimul burghez, să-şi caute şi să-şi găsească o îndeletnicire care să-i asigure existenţa, deoarece munca sa de scriitor i-o asigură. Azi scriitorul nu mai are nevoie să recurgă la subiectele de succes senzaţional pe care i le oferea societatea burgheză. El are în faţa lui bogata şi variata realitate socialistă pe care e chemat s-o reflecte în creaţia lui. Personal în expresie, scriitorul, potrivit îndrumărilor date de Partid şi după exemplul literaturii sovietice, are drept sarcină esenţială să oglindească, în creaţia sa, societatea socialistă cu toate feluritele ei aspecte. În Directivele Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn se prevede că în perioada 1960—1965 se vor construi numeroase aşezăminte de artă şi cultură, teatre, cluburi muncitoreşti, biblioteci. Continuînd un proces care se desăvîrşeşte la noi de ani de zile, oamenii muncii, în perioada de desăvîrşire a construcţiei socialismului, vor produce din ce în ce mai mult şi mai bine, vor duce o viaţă din ce în ce mai îndestulată, vor citi mai multe cărţi şi vor dori încă şi mai multe. Scriitorii sînt datori să răspundă acestor cerinţe. Statul socialist le asigură condiţii excelente de muncă, iar construcţia socialistă stimulează creaţia artistică şi o inspiră.

Cu aceste gînduri se cuvine să întîmpinăm apropiata Conferinţă pe ţară a Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă, convinşi fiind că din dezbaterile ei se vor desprinde concluzii rodnice pentru creaţia literară, pe drumul luminos pe care îl deschid culturii noastre Directivele celui de al III-lea Congres al Partidului.

Al. Philippide

Nicolae Breban

UIMITOR, foarte uimitor!

Desen de TIA PELTZ

— Nu ați văzut pe bărbatu-meu? întrebă Matilda, adresîndu-se bătrînei Ronix, dar așteptînd răspuns de la întregul grup de femei ce stătea lîngă bormașina bătrînei. (Adeseori femeile ce ieșeau din schimbul de dimineață, întîrziau în jurul bătrînei Ronix, atrase de personalitatea acesteia).

— Uite-l! arătă cineva cu mîna, e aproape de poartă!

— De ce nu te-așteaptă? — întrebă alta.

— De obicei pleacă în felul ăsta, fără s-o aștepte! — afirmă cu voioșie inexplicabilă, o lucrătoare măruntă.

— Nu se înțeleg! făcu prima.

— Ce te amesteci? întrebă cu aparentă nepăsare bătrîna Ronix, scoțînd o piesă din dispozitiv și aruncînd-o într-o grămadă din stînga.

Era cald, soarele plutea înalt și părînd nemișcat, sclipea uscat.

— Nici nu te grăbești, Matilda... — făcu una din ele, dar alta o întrerupse imediat, spunînd:

— Pe la unsprezece te-a căutat tovarășul Roșca. Ai aflat? Cu chestionarul?...

Matilda dădu încet din cap, în semn că aflase, apoi porni spre poartă. În urma ei, femeile din grup începură să vorbească aprins și, după cîțiva pași, Matilda se întoarse, bănuind că vorbeau tot despre ea. Într-adevăr, așa era. Deși ea era acum lîngă ele, femeile din jurul bătrînei Ronix nu se simțiră stingherite.

— De ce vă amestecați? — spunea bătrîna Ronix în felul ei nepăsător, neîntrerupîndu-și lucrul nici măcar o clipă.

— Să nu ne amestecăm? — făcea o ajustoare groasă, blondă și mică, cu fața sclipitoare, vorbind foarte tare — să nu ne amestecăm? Cine mă oprește pe mine?!...

— Să se amestece! — spunea cea lungă, o femeie foarte puternică — să se amestece, să-și vîre nasul, să scoțiorască! Să scoțiorască! mai repetă ea cu o neobișnuită energie.

— Să se amestece! — admise bătrîna Ronix, zîmbind ușor cu buzele ei subțiri, neobservată, — dar vreau să știu și eu, pentru ce?

— Să-și vîre nasul! — poruncea inflexibilă femeia cea voinică — și eu am să-mi vîr nasul!

— Uite-o aici! — spuse cea grasă, arătînd-o cu degetul pe Matilda ce asculta cu blîndețe.

— Uite-o aici! Vîră-ți nasul!

Și porni să rîdă, prima, cu accente groase. Celelalte măcăiră după ea și, fără să vrea, rîse și Matilda. Pe aleea ce ducea spre poartă treceau grupuri mai mari sau mai mici de lucrători ce ieșeau din primul schimb și omul Matildei se pierduse din vederea ei.

— De ce nu te duci după el? — o întreabă bătrîna Ronix pe Matilda, fără s-o privească — de ce umblați singuri? Ce se întîmplă cu voi?

— Îți bagi nasul? — o întrebă Matilda.

— Da — răspunse prompt bătrîna.

Matilda se turbură ușor de felul categoric, aproape dur, în care i se răspunse și se întoarse a doua oară, pornind către poartă.

Acolo, rezemat de zid, o aștepta bărbatul ei, Gheorghiță Popa. Era un om mic de statură, uscat și cu părul spălăcit. Toate mișcările sale însă aveau o mare precizie, o mare economie. Această economie în mișcare era forța care o impresionase pînă la uluire pe Matilda, care o impresiona încă și acum și o făcea să-l iubească.

— Unde umbli? — îl întrebă repede Matilda și Popa întoarse repede capul, nedeslipindu-se de zid. — Voiai să pleci cu autobuzul fără mine?

Matilda era unguroaică și nu vorbea încă bine limba soțului ei.

— Nu, nu voiam — răspunse Popa — te așteptam.

— Tu voiai totuși să pleci! — insistă ea, rezemîndu-se de zid lîngă el — trebuie să recunoști!

— Da, recunosc — zîmbi el ușor, vinovat — chiar voiam să plec. Voiam să plec — repetă el și se întoarse pe jumătate spre ea — dar n-am putut.

— Dragule meu scump! — izbucni ea și-i prinse cu amîndouă mîinile brațul, strîngîndu-l fierbinte. — Dragule, dragule! — repetă ea.

Popa se mișcă, stînjenit, și zîmbi fără să răspundă.

„Cursa" care transporta muncitorii în oraș, întoarse cu zgomot în fața porții, prăfuită, aplecîndu-se pe o parte. Cei doi urcară printre primii, se așezară și tăcură tot timpul drumului. Matilda continua să țină brațul bărbatului ei, privindu-l în ochi, repede, ori de cîte ori acesta întorcea capul spre ea.

După ce ajunse acasă, Popa își schimbă hainele și se apucă să sape în fața casei. Aveau o curte mare pe care Popa o săpa de cîteva ori în fiecare an, cu atîta gravitate și precizie, de parcă s-ar fi așteptat să dea în fiecare clipă peste ceva neașteptat. Apoi sădea flori, ceapă, plante ornamentale, ori punea, pur și simplu, gazon. Matilda se culcase imediat după sosire și dormi mai mult de un ceas. Apoi se trezi și spălă niște cearceafuri. În acest timp, Popa intră în casă, se spălă repede și se apucă de citit. Citea o carte groasă, scrisă cu un secol în urmă, dar o făcea atît de repede (păstrîndu-și mereu calmul însă) încît parcă frunzărea cartea. După ce o termină, se ridică și o căută pe Matilda.

— Ai terminat? — îl întrebă ea, ștergîndu-și mîinile umflate și roze, după spălat.

— Da, curios, cartea asta m-a făcut să gîndesc! — îi răspunse Popa așezîndu-se pe un scaun, în mijlocul aburilor din bucătărie. E curios, zicea el, e o carte pentru copii, o carte de aventuri!

— Ce-a făcut? — întrebă Matilda.

— Să gîndesc... — repetă el și îi arătă cu un gest capul — să lucrez cu ăsta!

— Aha! — zîmbi Matilda — să lucrezi cu ăsta! Cu ăsta lucrezi tot așa repede și bine, hai, Frantișek?

— Da, răspunse simplu Popa, cunoscîndu-și puterea, am lucrat repede și bine.

Apoi îi zîmbi recunoscător: cînd era mulțumită, îi spunea Frantișek, voia să spună că forța lui, puterea lui neobosită de lucru, o uimea puternic. Frantișek, în limbajul ei, însemna: stăpînul meu, zeul meu puternic, zeul meu minunat și puternic.

— Ah! Frantișek, Frantișek! — strigă ea aproape și îi prinse din nou brațul cu mîinile, strîngîndu-l, sărutîndu-l aprins pe gît, pe obraz, pe gură.

Matilda era o femeie frumoasă, una din cele mai frumoase femei din fabrică, chiar mai mult decît atît. Toți cei care se apropiau de ea, în fabrică, în autobuz, pe stradă, rămîneau tulburați într-un fel. O putere grozavă iradia din corpul ei statuar, din capul ei mîndru, asemănător capetelor de marmoră, grecești.

Matilda continuă să-l mîngîie și să-l sărute. Popa, îi sărută, la rîndu-i, părul, umerii, obrazul alb și rece, cu o bucurie crescîndă.

— Dragule, omul meu, dragule, puternic! — strigă deodată Matilda, închizînd brusc ochii.

Dar Popa îi văzu sclipind albul corneei sub genele strînse și atîta dragoste nestăvilită, atîta adorație și dăruire îl sperie și îl făcu s-o îndepărteze repede, fără brutalitate. Erau împreună de cîțiva ani și scena aceasta se repetase de multe ori pînă atunci; Matilda era o femeie deosebit de mîndră și nu încercase niciodată să-i ceară vreo explicație: încerca să pătrundă ea însăși misterul purtării lui Popa. Într-adevăr, Popa se purta ciudat, deși ținea mult la femeia lui, încerca într-un fel curios să-i mutileze dragostea, s-o înfrîneze.

Bărbatul dădu încet din umeri și ieși din bucătărie. Își ținea capul țeapăn, dar ceafa i se înroșise puternic și acesta era singurul semn ce trăda adînca lui tulburare.

A doua zi, Matilda, în jurul orei unsprezece, se spăla pe mîini — ea lucra într-o echipă de ajustori de precizie — și se apropie de mașina bătrînei Ronix. Aceasta lucra mereu, fără întrerupere și, ca de obicei, se adunaseră în jurul mașinei ei cîteva lucrătoare, desfăcîndu-și pachetele cu mîncare. Dintre cele de ieri, se găsea doar lungana aceea care strigase cu putere: „Să scoțiorască!" Dar acum tăcea, posomorîtă. Alături de ea sta Bică Pușpană, un tînăr, singurul bărbat aflat acolo, cu beretă țeapănă pe cap și cu pete de fontă pe față.

— A fost, a fost — spunea Pușpană — cine n-a fost?

— Cine-l ăsta? — întrebă bătrîna Ronix.

Toți se întoarseră și cineva răspunse:

— Inginerul cel nou de la motoare. Verifică țevile.

— Mi se pare că e spîn! — spuse o lucrătoare cu fața uscățivă și vocea ei răsună în jur cu o rezonanță neașteptat de blîndă și supusă.

— Alaltăieri, către seară, a venit cu nevastă-sa — spuse bătrîna — o persoană amabilă și foarte distinsă!

— Ce se întîmplă cu Matilda și cu Popa?! — întrebă deodată Pușpană, ridicîndu-se parcă pe vîrfuri, cu o voce ascuțită și nefirească. Matilda îl privi uimită, și i se păru dintr-odată că Bică seamănă cu un cocoș. Matilda începu să-l privească cu atenție și cu gravitate.

— Ai observat și tu? — întrebă bătrîna, mereu preocupată de lucrul ei.

— Da, între ei e ceva! — strigă aproape Pușpană cu un aer țanțoș, ca un cocoș tînăr cu pene lungi și colorate — ceva de care noi sîntem răspunzători!

— Da — spunea lungana de ieri, acum cu un ton grav, posomorît — trebuie să ne amestecăm! Nu în fiecare zi... în fiecare, vreau să spun... și aici se opri, înecîndu-se aproape și o privi cu ochii mari pe bătrîna Ronix.

— Nu se întîlnesc în fiecare zi doi oameni atît de serioși! — spuse Ronix blînd, fără s-o privească, ca să nu se creadă c-o ajută, să n-o jignească. (Prin „oameni serioși" bătrîna înțelese „oameni potriviți" și toți înțeleseră la fel). Matilda îl privea cu atenție pe Pușpană, uimită de îndrăzneala acestui tînăr, acestui copil aproape. Părea doar atentă, chiar nepăsătoare, dar întreg corpul ei puternic tremura de enervare. Deschise gura să vorbească, se răzgîndi însă, se ridică repede, ieși din atelier, străbătu curtea și intră la asamblare, unde lucra bărbatusău. Nu-l găsi, dar cineva se apropie și îi spuse că Popa se află în biroul inginerului-șef. Matilda nu așteptă, cum fusese sfătuită, urcă scara de oțel în spirală ce ducea sus în birouri — așezate chiar în hală — și fugi aproape, pe cuvă. O prinse brutal de braț pe nevastă-sa, zicîndu-i: să mergem de-aici!

— Nu fac nici un pas! — răspunse Matilda și în același timp ușa se deschise și cineva scoase capul, apoi închise foarte repede ușa la loc.

Cei doi făcură cîțiva pași mai încolo, apoi Matilda se opri din nou și Popa, ușor plictisit, o întrebă:

— Ce s-a întîmplat?

Matilda nu răspunse; el își aprinse o țigară și privi, prin peretele de sticlă, jos în hală.

— Ce s-a întîmplat? — repetă el, mai liniștit — de ce ești speriată?

— Eu, speriată? — întrebă Matilda. Da, da — se repezi ea apoi — sînt speriată! Vreau să te sperii și pe tine!

Popa zîmbi. Cîteodată felul neîndemînatec de a se exprima al Matildei semăna uimitor cu graiul copiilor.

— Vrei să mă sperii? — o întrebă el blînd și îi mîngîie cu gingășie părul. Haide, sperie-mă, fetița mea! murmură el, continuînd s-o mîngîie și vocea lui, de obicei metalică, subțire, suna acum profundă și gravă.

Matilda închise ochii și se înclină spre dreapta, în partea în care stătea el, rezemîndu-se de puterea lui ca de un zid, de mișcarea delicată a mîinii sale ca de arcul rotund al unei porți. Popa se aplecă spre ea, îi zări fața odihnită ca o masă și îl fascinară ușor liniile ei armonioase care se întîlneau și se deschideau cu rapiditate în unghiuri și curbe largi, solemne. El se apleca deasupra ei, cînd deodată, din liniștea acelui chip izbucni, ca o flacără, dragostea și dăruirea, nesfîrșita dăruire; sub genele ei lungi, mătăsoase, strînse, sclipi deodată albul corneei și el se tulbură și se depărtă brusc.

Dar vocea ei răsună limpede, fără grabă și îl opri atît de evident, de parcă ar fi fugit.

— O cunoști pe bătrîna Ronix? — întrebă vocea ei, liniștit.

— Bătrîna Ronix? — repetă el. Nu, nu o cunosc.

Matilda se întoarse și cobori treptele de metal ale scării.

— M-a întrebat azi dimineață, ce e cu noi? continuă ea să vorbească, în timp ce el o urma.

— Ce te-a întrebat? — strigă el, din cauza zgomotului.

— Ce e cu noi, ce se întîmplă! Erau cîteva femei, era și un tovarăș...

— Ce fel? — strigă el. Femei? Ce se amestecă? Cine le dă voie să se amestece?

Popa părea agitat, deși niciuna din mișcările sale nu trăda aceasta. Pășea alături de ea, calm, precis, ca un mecanism construit din bare de oțel elastic, șclipitor, de calitate înaltă.

Ieșiră pe ușa de fier a halei, în curte.

— Nu știu de ce se amestecă — continuă încruntată Matilda — pe mine nu m-au întrebat. Apoi deodată rîse crispat: În orice caz, dragule, cineva trebuie să se amestece!

Popa se opri și se întoarse vrînd să se depărteze.

— De ce erai tu lașă? Vrei să te amestec; și tu?

— Eram lașă pentru că n-am priceput! — răspunse ea cu un fel de încăpățînare — pentru că m-am amestecat!

— Pentru că **nu m-am** amestecat! — o corectă el.

— Chiar așa — spuse ea cu vioiciune — **nu** m-am amestecat! Ei nu sînt lași! Este acolo un cocoș tînăr, Bică Pușpană...

— Un cocoș? — întrebă Popa mirat și amuzat pentru că îl cunoștea pe Bică. În același timp avu un gest de nerăbdare.

— Ascultă! — spuse deodată Matilda, prinzîndu-l de braț — trebuie să-mi spui: de ce mă lovești?! Asta e ceva burghez!

— Acum mă întrebi, după patru ani? — răspunse el, depărtîndu-se cu un pas, încercînd să zîmbească, simțindu-se stînjenit.

— Acum mă întrebi? — îl înghină ea, căutînd cuvintele — da-da! acum! acum! — se repezi ea, deodată, cu ochii sclipitori — chiar bătrîna Ronix mă întreabă...

— Cine e și bătrîna asta Ronix? — întrebă el plictisit și iritat în același timp.

Cineva strigă din urmă: — Tovarășul Popa, la telefon! — și el, fericit parcă de întrerupere, se întoarse și o lăsă.

În aceeași zi, peste cîteva ceasuri, în autobuzul plin de lucrătorii ce-i ducea spre oraș, Matilda și Popa, în picioare, sufocîndu-se de căldură și de aerul împuținat, se legănau după gropile drumului, preocupați încă de cele întîmplate de dimineață. Era mereu cald, obositor de cald, și în jur oamenii parcă se priveau cu sfială și neplăcere, cu hainele lipite de piele, cu cărnurile moi, umede. Popa însă era același. Privea gînditor, încruntat, pe fereastră, abia observînd ce se întîmpla în jur. Matilda sta în fața lui, dreaptă, și frumusețea ei deosebită parcă făcea mereu gol în jurul ei, un gol abia simțit, dar rigid ca un cerc de fier. La o încrucișare de străzi, chiar la intrarea în oraș, înainte de barieră, autobuzul se opri în fața unui șir de vehicule ce fuseseră oprite probabil de cineva, ori poate se întîmplase ceva neobișnuit, dar nimeni nu știa nimic. Peste gălăgia și geamătul obișnuit, metalic, al mașinii — din timpul drumului — se așternu acum o tăcere nefirească. Era o tăcere posomorîtă, ce moțăia parcă între geamurile prăfuite; rar cădea cîte o vorbă, o frază sau o jumătate de frază — așa cum auzi în trenurile oprite noaptea în gări slab luminate. Șoferul își scoase chipiul și se șterse pe ceafă, leneș, cu o batistă. În față așteptau două căruțe țărănești. A doua, cea din fața autobuzului, avea legat de loitre un mînz măricel, ușor speriat, ce se mișca mereu pe loc, stînd de-a curmezișul străzii, cu capul aplecat jos. Deși autobuzul se oprise de puține minute, totul părea foarte vechi și cunoscut: șoferul ce încă se ștergea de sudoare, vorbele și frînturile de fraze ce veneau parcă de aiurea, mînzul tropotind pe loc, cu gîtul întins. Apoi, deodată, făcînd un zgomot neașteptat, trecu în goană o ambulanță, pe lîngă mașină. Era o mașină albă, obișnuită, dar sirena ei gemea atît de înfricoșător, atît de jalnic și de animalic, încît tot acel șir lung de vehicule încremenite se trezi brusc, oamenii din autobuz începură să vorbească potolit, dar toți odată, iar mînzul din față se cabră cu putere, făcînd să țipe căruța din încheieturile ei de lemn.

Matilda se simți prinsă de braț și se întoarse spre Popa.

Deși încerca să zîmbească, fața îi era tulburată, în ochi i se citea o panică, o inexplicabilă panică, cu atît mai inexplicabilă la acest om, stăpîn pe el însuși, la acest om foarte puternic.

— Războiul! — spuse el aplecîndu-se deodată spre ea — ăsta e războiul!! Am rămas cu asta de pe front!

Ea îl privea atentă, emoționată, încercînd să se stăpînească și să înțeleagă.

— E un fel de rană a mea, nevăzută... încercă el să explice, zîmbind fără motiv, căutînd să-și ascundă tulburarea — lîngă Budapesta, într-un sat, am văzut o femeie ucisă, o femeie foarte frumoasă și tînără. Lîngă ea rămăsese copilul, viu, murdar pe față și pe mîini. Se juca cu un pantof căzut din piciorul femeii. Copilul l-am luat noi cu o ambulanță militară ce avea o sirenă ca asta! — și el zîmbi din nou, un zîmbet jalnic și nefiresc.

— Ce-i cu tine, Frantișek? — spuse Matilda.

— Nu-i nimic, ăsta e războiul! E ceva ce nu ți-am spus azi dimineață: femeia aceea ucisă avea o expresie...

— Nu înțeleg! — spuse Matilda repede, încruntată — mai spune odată!

— Femeia omorîtă — spuse rar, cu alte cuvinte, Popa — avea pe față expresia ta atunci cînd... avea pe față, fața ta atunci cînd...

— Oh! — tresări Matilda — asta era! Ești un prost!

Era însă destul de speriată și atunci Popa spuse tare, aproape strigă:

— La naiba! — și ieși scurt, crispat — să lăsăm asta! Chiar să lăsăm dracului toate astea!

Matilda nu răspunse, ci dădu încet din cap, de cîteva ori, gînditoare parcă.

— Asta e războiul — repetă Popa, încercînd s-o liniștească, deși el însuși era tulburat — cît timp aud sirena asta... vreau să spun cît timp ar putea izbucni un război...

— Am priceput! — îi răspunse Matilda cu seriozitate — tu spui că există răni care nu se văd! Asta am priceput!

Tăcură apoi cîtva timp fără să se privească. La prima stație unde opri însă „cursa", Matilda își făcu deodată loc, fără să spună nimic și coborî. Popa, surprins de repeziciunea tăcută cu care coborîse ea, n-avu timp s-o urmeze. Încercă să înainteze în urma ei, dar ușile se închiseră cu violență și mașina porni. Atunci se aplecă adînc peste scaune și strigă: Matilda!

Ea îl auzi, rîse și îi făcu un gest nelămurit cu mîna. Apoi se întoarse și se depărtă repede într-o direcție necunoscută.

Nu mult după ce ajunse el acasă, sosi și ea. Rîdea și părea fericită și nepăsătoare.

— Ești un prost, Frantișek! — strigă ea de cum îl văzu — știi ce era în mașina aceea cu sirena?

— Care mașină? — întrebă el destul de posomorît.

— Sirena aceea care te-a...

— A, ambulanța!

— Sirena cu războiul! — strigă ea din nou, fericită.

Popa o privi nedumerit, cu o anumită uscăciune și politețe. Era atitudinea lui obișnuită cînd se pomenea de război — de ororile lui.

— Am fost la spital! — spuse Matilda cu voită nepăsare, dezbrăcîndu-se — în mașină era o femeie tînără și foarte frumoasă! Frumoasă ca și mine!

Popa zîmbi scurt; mîndria ei copilărească, frumoasa ei mîndrie, îi făcea bine.

Apoi deodată înțelese.

— Cum se răsuci el deodată spre ea — în mașină era o naștere?!

— Sigur că da, prostule! — rîdea ea nepăsătoare, făcîndu-se că nu-l bagă în seamă — era o femeie foarte frumoasă!

— Cum, Matilda — întrebă Popa, nedumerit la culme — în ambulanță era o naștere?!

— Da, Frantișek — admise ea părînd nepăsătoare — era o naștere. Pe față la mine cînd te îmbrățișez e dragoste, nu moarte! declară apoi brusc, cu energie.

— Uimitor! Uimitor! — făcu Popa încă zăpăcit. Ochii îi sclipeau puternic și se mișca prin cameră, contrar felului său obișnuit, cu gesturi iuți, precipitate.

— Uimitor? — îl imită Matilda așezîndu-se, așa cum făcea adesea, la picioarele lui, pe un covor — eu credeam că e ceva burghez!

— Ce e burghez?

Ea nu-i răspunse ci îl privea țintă, cu o mare intensitate. În acest fel se purta ea cînd voia să spună ceva deosebit de important, ceva ce depășea forța limbajului ei. Tăcea, doar ochii ei vorbeau:

— „Burghezã e pornirea de a mutila dragostea, de a o îngrădi! Burghezã e teama față de forța dragostei! Burghez înseamnă să ai o casă foarte înaltă, ori un prieten credincios, grozav de credincios să ți fie frică de asta: să tai casa în două ori să încerci să-i faci rău pe prietenul cel bun!".

— Nu e burghez! — spuse tot ea cu voce tare, prinzîndu-i mîna — eram eu o proastă! La tine... rană care nu se vede! În război — mai zise ea cu o gravitate copilărească — sînt și răni care nu se văd!

Popa o privea încă zăpăcit, tulburat, urmărindu-i fiecare mișcare cu lăcomie. Ea nu-i răspundea la privire, deși îi ținea încă mîna, dar corpul ei se afla într-o permanentă mișcare, mereu viu, într-o mișcare fluidă, greoaie și sclipitoare ca untdelemnul. Deodată, Popa sări în sus și începu să se plimbe din nou, agitat, prin cameră.

— Uimitor! — spunea el mereu — uimitor!

— Asta nu uimitor — spuse Matilda — uimitor bătrîna Ronix! Bătrîna și femeile!

— Bătrîna Ronix? — o întrebă el, nu prea atent la ce spunea ea.

— Da — spuse ea cu gravitate — asta uimitor! Curajul lor, al femeilor! Curaj cu care vorbeau despre noi! Bătrîna Ronix m-a împins să-ți cer socoteală!

— Bătrîna Ronix? — repetă el din nou, oprindu-se, de astă dată mai atent. Dar de unde știe ea?...

— Oho! — făcu Matilda — oamenii mai multe știu decît vrem noi să știe! Lucrurile mici... asta... fleacuri! — se trudi ea să se exprime, roșindu-se ușor.

— Da, da — o ajută el — lucrurile mici, amănuntele!

— Da, amănuntele — continuă ea, serioasă — sînt foarte importante! Și tocmai asta observă bătrîna Ronix! Este acolo un băiat „un mucos"... Puspană Bică! Este caraghios îndrăznet, ca un cocoș tînăr! Ne judeca pe noi... Atunci i-a crescut o coadă colorată de cocoș! Era foarte frumos la văzut! Dar, crede-mă, Frantișek, ne judeca foarte bine!

— O coadă de cocoș? — întrebă Popa, rîzînd acum, apropiindu-se de ea.

— Da, Frantișek, am văzut o minunată coadă colorată! Uriașă coadă — și ea arătă cu mîinile, copilărește, în gesturi mari — uriașe pene colorate, uriașe, așa, uriașe!

— „Pene lungi, mătăsoase — spuneau mîinile ei — pene moi, colorate viu, colorate ametitor, pașnicele pene ale liniștii nedobîndite, ale veșnicei tinereți".

Popa începu să rîdă, privind-o.

— Da — repetă ea — asta uimitor! Uimitor, Frantișek, zău, foarte uimitor!

Amintirea lui Semion ZAVERNEAEV

În toiul luptelor din Bielorusia notam în „Jurnalul meu de front": „În plină bătălie l-am întîlnit pe Semion Zaverneaev. Casca îi lunecase pe o sprînceană. M-a întrebat așa, prin surprindere: „Vrei să fim prieteni?". „Vreau", i-am răspuns eu..." Astfel a început pe front o prietenie de neuitat între un ostaș sovietic și un voluntar romîn în rîndurile Armatei Sovietice. Semion Zaverneaev se născuse într-o orînduire socialistă, iar eu într-una capitalistă. La vîrsta de zece ani, Zaverneaev descoperea împreună cu detașamentul său de pionieri măreția și frumusețea Uniunii Sovietice. Eu, la aceeași vîrstă, intram la stăpîni ucenic și descopeream mizeria înconjurătoare. Semion Zaverneaev nu văzuse niciodată chipul hîd al capitalismului. Așa se făcea că în clipele de acalmie, culcați unul lîngă altul, în adîncul tranșeei, mă îndemna să-i povestesc despre copilăria mea, despre viața tinerilor în capitalism. Și tot ce-i povesteam despre capitalism și exploatare îl uimea, îl indigna, îl răzvrătea. „Într-adevăr, îmi spunea el, strîngîndu-mi mîna prietenește, e o mare fericire să te naști și să crești într-o lume a noastră, socialistă... Iar eu sînt unul dintre cei mulți și fericiți!" Semion Zaverneaev își avea visurile și speranțele sale. Visa să urmeze după război conservatorul și să devină actor. Recita nespus de frumos și tovarășii lui de arme îl ascultau cu respect și emoție. Mă mîndream cu prietenia lui. Dar într-o zi de toamnă, moartea a curmat fără milă viața comsomolistului Semion Zaverneaev. L-am îngropat pe un deal, lîngă niște mesteceni firavi. În raniță sa, printre lucruri, am găsit și un carnet cu însemnări. Erau trecute acolo versuri de Maiakovski și Pușkin... texte de cîntece, iar undeva, mîna comsomolistului notase, cu litere mari, următoarele cuvinte: „Mă întrebați ce e fericirea? Luptă! (Karl Marx)".

Prietenia lui Zaverneaev, apoi citatul acela din Marx, descoperit în carnetul său cu însemnări, m-au ajutat să înțeleg și mai bine frumusețea morală a omului sovietic, a comsomolistului căzut pentru „eliberarea libertății".

Fericirea și lupta, iată două noțiuni care, în gîndirea comunistului, sînt indisolubile.

Citind și recitind cel mai frumos poem al epocii noastre, Programul P.C.U.S., l-am simțit pe Semion Zaverneaev mereu lîngă mine. Și nu o dată am avut senzația că rostim împreună cuvintele: „Partidul proclamă solemn: actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism!" Și nu o dată am avut senzația că rostim împreună acele cuvinte nemuritoare ale lui Karl Marx: „Mă întrebați ce e fericirea? Luptă!".

A lupta, în concepție comunistă, înseamnă a te dărui, de-a lungul anilor, făuririi și consolidării orînduirii socialiste. A lupta înseamnă a înălța fabrici și uzine, combinate industriale, mari hidrocentrale și termocentrale, a revoluționa agricultura aducînd-o pe calea socialismului, a înfăptui revoluția culturală, a statornici în societate relațiile cele mai umane — relațiile socialiste. Toate acestea la un loc urmînd să producă pentru OM buna stare, civilizație, fericire, comunism...

„Actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism!" *Și așa va fi, căci oamenii sovietici, educați de Partidul lui Lenin, n-au încetat nici o clipă lupta care-i călăuzește către cea mai omenească fericire de pe pămînt. La capătul celor două decenii, omul sovietic se va bucura de roadele comunismului. El va avea cel mai înalt nivel de trai în comparație cu orice țară a capitalismului. Întreaga populație va avea posibilitatea de a-și satisface în măsură îndestulătoare nevoia de hrană variată, de înaltă calitate. Cît de firesc sună aceste cuvinte:* „La sfîrșitul celui de-al doilea deceniu, fiecare familie, inclusiv familiile de tineri căsătoriți, vor avea o locuință confortabilă, corespunzătoare cerințelor igienei și traiului civilizat".

Dar toate aceste realizări se vor îmbina cu altele, și ele proprii orînduirii comuniste. Treptat, vor deveni gratuite transportul comunal (tramvaie, autobuze, metrou) folosirea serviciilor comunale (apa, gazele, încălzitul). Se va trece treptat la săptămîna de lucru de 34-36 ore, iar apoi la cea de 30 de ore, cu două zile nelucrătoare. Timpul liber al oamenilor se va mări foarte mult, se va mări deci și sfera preocupărilor lor culturale.

Lucrările celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S. au aprobat în unanimitate Programul construirii comunismului. Nava socialismului — călăuzită de busola învățăturii marxist-leniniste în frunte cu nemuritorul partid al lui Lenin — se va îndrepta spre visul de aur al omenirii — comunismul. Tare aș vrea ca peste două zeci de ani să fac o călătorie în țara comunismului victorios. M-aș opri atunci din nou cu pioșenie la mormîntul lui Semion Zaverneaev și acolo aș păstra un moment de reculegere. I-aș mulțumi iarăși, că el, prin pilda vieții sale, m-a ajutat să înțeleg cu adevărat cuvintele lui Karl Marx: „Mă întrebați ce e fericirea? Luptă!".

Haralamb Zincă

NOTE DESPRE ROMANUL DE AZI

(I)

Nu este un secret pentru nimeni că romanul e o specie literară relativ nouă în literatura noastră. De la încercările lui Bolintineanu sau Kogălniceanu, trecînd prin Filimon sau Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Slavici sau chiar tînărul Sadoveanu, abia în secolul nostru, după primul război mondial, romanul și-a făcut, după părerea noastră, intrarea solemnă în arena noastră literară și anume o dată cu marile creații ale lui Liviu Rebreanu și Camil Petrescu. A urmat, cum era și firesc, o perioadă care nu s-a sfîrșit încă și nu pare a se termina curînd, în care romanul și-a afirmat cu putere primordialitatea printre genurile literare. Departe de a fi intrat în descompunere, cum pretind unii literați burghezi, acest gen, cel mai receptiv, mai încăpător și mai pretențios, continuă a fi genul preferat al marelui public și nu rareori chiar al creatorilor de literatură.

Acest lucru e dovedit printre altele,in literatura noastră actuală, și de faptul că mulți poeți, dramaturgi sau critici, personalități consacrate, în specialitatea lor, recurg la un moment dat la formula romanului, ca fiind aceea care cel mai bine poate exprima mesajul lor. Iată unele exemple din ultimii ani : Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Vlaicu Bîrna, Dumitru Corbea, Mihu Dragomir etc, ca să nu mai pomenim de Tudor Arghezi, George Călinescu sau Zaharia Stancu. Pe de altă parte, doi critici eminenți, deși din generații deosebite și pe teme deosebite, Silvian Iosifescu și D. Micu, au simțit necesitatea să consacre romanului lucrări de mari proporții.

În lupta pentru crearea literaturii realist-socialiste în țara noastră, romanul a sosit la start, credem noi, în urma poeziei, a teatrului sau a criticii. Abia după apariția romanelor Mitrea Cocor de M. Sadoveanu, Desculț de Z. Stancu, Negura de E. Camilar, s-a putut vorbi despre începuturile romanului realist-socialist. De atunci, el s-a dezvoltat vertiginos și poate că astăzi, în 1961, nu este greșit a se vorbi despre o întîietate a romanului față de poezie și dramaturgie, în ce privește dezvoltarea cantitativă și calitativă, eficienta în grăbirea procesului de făurire și dezvoltare a conștiinței socialiste a omului nou al patriei noastre.

În istoria literară romînească recentă, desigur că anul 1959 poate fi considerat un an deosebit în ce privește dezvoltarea romanului. Atunci s-a realizat un salt calitativ important, în ce privește adîncimea sondajului psihologic, în noile realități sociale. Bărăgan (vol. II) de V. Em. Galan, Șoseaua Nordului a lui Eugen Barbu, Rădăcinile sînt amare de Zaharia Stancu, Pe muche de cuțit de Mihai Beniuc reprezentau tot atîtea formule originale, care s-au aplicat, cu scăderile respective arătate de critica literară (din păcate abia după ce a fost stimulată de analiza pătrunzătoare făcută de presa centrală) asupra vieții și muncii comuniștilor, a oamenilor înaintați ai epocii noastre. Același an a dat doi romancieri noi, deosebit de valoroși : D. R. Popescu (Zilele săptămînii) și Teodor Mazilu (Bariera). Au mai fost și alte debuturi : Ben. Corlaciu (Cazul dr. Udrea), Dimos Rendis (Ulița piperului sălbatic), C. Chiriță (Întîlnirea). Romane interesante în felul lor au dat și alți prozatori ca Ion Istrati (Tinerețe fără bătrînețe), Dragoș Vicol (În munții de miază-noapte), T. Coșovei (Cîntec să crească băiatul), V. Colin (Întoarcerea pescărușului), I. Ludo (Salvatorul). O serie de lucrări au pivotat între povestirea mai lungă și romanul scurt, începînd cu Îndrăzneala de Marin Preda și continuînd cu alte cărți semnate de Remus Luca, Nicuță Tănase, Petru Vintilă etc.

Desigur, acest frumos bilanț nu a izvorît din neant. În cei doi ani precedenți, au apărut romane de primă mînă, cum au fost Setea de Titus Popovici și Groapa de Eugen Barbu. Francisc Munteanu și Laurențiu Fulga au dat cărți importante (Statuile nu rîd niciodată și Eroica). Au debutat în roman Al. Ivan Ghilia (Cuscrii), Szabo Gyula (Neamul Gondoșilor), Laurențiu Fulga (Eroica), precum și mulți alți scriitori ca : Mihnea Gheorghiu, Al. Sever, Paul Schuster, Letiția Papu, N. Mărgeanu, Theodor Constantin, T. Păcuraru, O. Păscăluță, M. Șerbănescu. Au pășit din nou pe terenul romanului scriitori ca Ion Marin Sadoveanu, I. Peltz, I. Vesper, V. Birou, Paul Constant, I. Vlasiu.

Dacă înflorirea aceasta a romanului nu a fost un fenomen izolat, ca se evidențiază însă prin unele trăsături calitativ noi : atacarea cu succes a temei luptei partidului pe un front foarte larg ; creșterea și ascuțirea spiritului partinic al operelor : îmbogățirea cu formule și stiluri noi ; un grad mai înalt al măiestriei artistice ; o apropiere, deci, a artei de popor.

După acest efort de creație s-ar fi putut crede că recolta anilor imediat următori avea să fie sensibil mai mică. Desigur că în anul 1960 s-ar putea spune că romancierii noștri „și-au tras răsuflarea". Dar numai o clipă. Pentru că acum, în ajunul Conferinței pe țară a scriitorilor, rîndurile lor se prezintă bine la apel. Oricît ar părea de fastidioasă înșirarea de autori și titluri, totuși nu ne putem lipsi de acest argument care, prin simpla lui existență, dă un sentiment de satisfacție asupra prezentului și de încredere în perspectivele de viitor.

Romanul e cultivat de toate generațiile de scriitori și atacă toate sectoarele mari ale vieții din zilele noastre, neuitînd să reconstituie și imagini realiste ale trecutului mai mult sau puțin apropiat. Astfel, Zaharia Stancu în primele trei volume ale noii versiuni a valorosului roman Desculț (Clopote și struguri, Printre stele, Carul de foc) reia zugrăvirea satului romînesc de la 1900 încoace, Ury Benador în Gablonz, magazin universel satirizează burghezia secolului 20. Catarina Varga de Vlaicu Bîrna, Reisigfeuer (Foc de vreascuri) de Oskar Walther Cisek, Tudor Vladimirescu de P. Constant, Primăvara apele vin mari (răscoalele țărănești din jurul lui 1889) de T. Teodorescu-Braniște sînt lucrări ilustrative pentru romanul istoric. Demascarea fascismului este preocuparea lui Szemler Ferenc Solstițiul, I. Ludo Ultimul batalion, Dimos Rendis Ulița piperului sălbatic (vol. II), Al. Ivan Ghilia Ieșirea din apocalips, Lustig Din umbra crematoriului, într-o măsură I. Grecea Bogăția unui sărac. Lupta în ilegalitate a Partidului Comunist Romîn, pregătirea insurecției armate din 23 August 1944 formează subiectul cărților lui Ion Ruse În portul de pescari, Radu Lupan Războiul ascuns, H. Zincă Dintre sute de catarge, H. Simonis Prieteni pe care-i întîlnim.

Primii ani de după eliberare hrănesc substanța epică a romanelor Primăvara pe Tîrnave de Lucia Demetrius, Balul intelectualilor de Ștefan Luca.

Seria romanelor care tratează problemele strictei actualități este deschisă de stufoasa și polivalenta operă a lui G. Călinescu Scrinul negru care încearcă să contureze relieful uriaș al revoluției culturale din țara noastră. Nicolae Țic în romanele Ora șase și Anii tineri, Radu Tudoran în masiva construcție Dunărea revărsată, C. Chiriță în Oțelul dau tablouri ale impresionantului proces istoric al industrializării socialiste. Pe de altă parte, Șerban Nedelcu, Drum deschis, Aurel Mihale, Destin Petre Sălcudeanu, Front fără tranșee, Paul Anghel, Șapte inși într-o căruță, au zugrăvit aspecte ale drumului spre socialism al satului romînesc. Romanul științifico-fantastic a cunoscut încercările încununate de succes ale lui Sergiu Fărcășan O iubire din anul 41.042 și Victor Kernbach Luntrea sublimă. Cărți ca Dragoste rea de Sidonia Drăgușanu, Jurjac de Pavel Cîmpeanu, Hotar de Al. Lungu, Un călăreț în stepă de Felix Aderca și altele pe care nu le mai înșirăm, completează peisajul romanului sau se plasează într-o zonă limitrofă. Trebuie remarcat că ultimii doi ani au promovat și ei romancieri noi ca Nicolae Țic, Ion Ruse, Ștefan Luca, Petre Sălcudeanu și alții, reintrări ca cea a lui T. Teodorescu-Braniște sau Ury Benador și „apeluri la gen" ale unor scriitori mai de mult abilitați, ca Lucia Demetrius, Vlaicu Bîrna, Victor Kernbach.

Romanul construcției propriu-zise, cărțile despre eroii muncii socialiste, la orașe și la sate, sînt încă într-o proporție insuficientă și la un nivel artistic încă sub cerințele epocii.. Mulți romancieri continuă a rămîne ancorați în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, sau în perioada din jurul lui 23 August 1944. Desigur nimeni nu este împotriva romanului istoric. Am văzut că au apărut cărți despre Catarina Varga, Tudor Vladimirescu etc. Numai că reconsiderarea trecutului nu s-a făcut întotdeauna de pe cele mai ascuțite poziții ale marxism-leninismului, unele din ele sînt tributare unor concepții „lirice" asupra romanului istoric, altele pur și simplu ușor sociologizante. Romanul istoric romînesc continuă a fi dominat de masiva creație sadoveniană, care, prin însăși natura ei și a epocii în care a apărut, în ciuda geniului marelui rapsod, are unele limite de concepție. Din păcate Un om între oameni al lui Camil Petrescu este o operă care, deși cucerește multe poziții noi, a rămas neterminată și chiar nefinisată. Modelele mari de peste hotare ale genului Alexei Tolstoi (Petru I), Heinrich Mann (Henric IV), Feuchtwanger (Vulpile-n vie) trebuie să dea romancierilor noștrii „istorici" mult mai mult de gîndit și „de lucrat". Cu alte cuvinte, să scriem și romane istorice, dar să știm să profităm de arma noastră ideologică, concepția marxist-leninistă, de marile progrese înregistrate de istoriografia noastră marxistă. Poporul vrea să-și cunoască trecutul, dar el cere nu numai o mare măiestrie literară, ci și o concepție științifică solidă.

Sînt de asemenea necesare romanele care zugrăvesc societatea romînească de la începutul secolului nostru. Demascarea burgheziei și a moșierimii, înfierarea fascismului constituie sarcini de onoare ale romanului nostru. Romanele lui Zaharia Stancu, Ury Benador, Szemler Ferenc, G. Călinescu, I. Ludo îndeplinesc cu succes această sarcină. Mai puțin recomandabil pare ca un scriitor tînăr să se aventureze în acest domeniu, să cheltuiască o mare energie pentru documentarea respectivă și pînă la urmă rezultatul să nu satisfacă într-o măsură integrală pe cititori și chiar poate pe autor. (Mă refer la Al. Sever, Cezar Dragoman).

O situație specială o are tema luptei partidului legată de actul de la 23 August 1944. Acesta este momentul cel mai important din istoria poporului nostru, oferă perspectivele cele mai ispititoare oricărui romancier contemporan care se vrea ca atare și este părerea semnatarului acestor rînduri că nici un scriitor nu poate ignora în opera sa acest eveniment, fie că-l va trata în proză, în dramă sau în poezie. Multe din romanele apărute își trag seva din reverberația uriașă a acestui moment, hotărîtor pentru destinele țării noastre, și planurile editoriale demonstrează că tema va cunoaște încă multe interpretări artistice. Subiectul este atît de măreț, implicațiile atît de uriașe încît rezumarea la experiența personală trăită (Ion Istrati Tinerețe fără tinerețe) apelul oarecum exclusiv la ficțiune (Al. Ivan Ghilia Ieșirea din Apocalips) sau selectarea insuficientă a faptelor (Ion Ruse, În portul de pescari) duc, în ciuda talentului recunoscut al autorilor, la reușite parțiale. Totuși, repetăm, această temă va rămîne încă mult timp una din preocupările de bază ale conștiinței creatoare a fiecărui scriitor.

Cu toate acestea, ca să ne întoarcem de unde am plecat, datoria centrală a romancierilor este reflectarea construcției socialismului, a vieții de o mare bogăție sufletească a omului nou, a comunistului. Am văzut că au apărut multe romane despre viața de astăzi a poporului nostru, în ultimii doi ani. Acest lucru este îmbucurător, chiar dacă multe dintre ele au avut lipsuri importante, unele semnalate de critica literară, altele trecute sub tăcere. Există însă, din păcate, și nu trebuie să păstrăm acest lucru pentru noi, condeie de mare clasă al căror aport în acest domeniu, fără îndoială foarte prețios, se lasă într-un fel sau altul încă așteptat. Ne gîndim la Zaharia Stancu, Marin Preda și Titus Popovici, la pana atît de alertă a lui Eugen Barbu sau la cea a lui Eusebiu Camilar. Ne gîndim la faptul că unii scriitori mai tineri, care au dat nuvele și povestiri din actualitate foarte reușite, cînd trec la roman abordează perioade dintr-un trecut mai mult sau mai puțin apropiat. Laurențiu Fulga lucrează de ani de zile exclusiv la romanul său Eroica. Nicolae Jianu și Ieronim Șerbu, altădată activi pe tărîmul actualității, întîrzie și ei.

Nu am pomenit numele de mai sus pentru a crea o problemă a „tăcerii", care nu există de altfel, și nici pentru a învinui în vreun fel pe acești creatori. Ne facem doar port-vocea unui apel mult mai înalt și mai îndreptățit, acela al cerințelor obiective ale vremii pe care o trăim. Cititorii noștri, aceste milioane de cititori noi. doresc să cunoască opiniile scriitorilor asupra lumii contemporane. doresc doar ca viitoarele opere ale acestor creatori să vină cu un ceas mai devreme. Pentru romanul cu temă din actualitate aportul scriitorilor de mai sus va fi cu siguranță o invitație la calitate, va ridica probleme noi și va duce proza noastră realist socialistă la noi cuceriri în domeniul atît de important al reflectării construcției socialismului.

Al. I. Ștefănescu

Aspecte ale dezvoltării reportajului actual

Referindu-se la perspectivele literaturii și artei în epoca actuală, de desăvîrșire a construirii socialismului, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în Raportul prezentat la cel de-al III-lea Congres al Partidului, subliniază : „Creatorii noștri au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului. Pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși" ; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii". Însuflețită de idealul înalt al socialismului, literatura noastră cunoaște așadar o tot mai strînsă și mai organică apropiere de viața poporului, de actualitate, condiția vitală a dezvoltării ei. Este lesne de înțeles că reportajului, specie literară care realizează o reflectare directă a realității, fără intervenția fanteziei, îi revine în acest proces un rol deosebit. Propunîndu-și, ca întreaga noastră literatură de altfel, să se îndrepte către aspectele cele mai semnificative ale actualității, reportajul are misiunea specială de a face primii pași pe terenul noului în viață, de a atinge, el mai întîi, domeniile încă necercetate de literatură, pe măsura descoperirii lor în procesul înaintării generale spre socialism. Viața actuală, dinamică, mereu în înnoire, apelează în mod deosebit la reportaje, ceea ce explică avîntul pe care îl cunoaște în ultimii ani, la noi, această specie literară, popularitatea ei.

Construcția socialistă și tematica reportajului

În anii care au urmat Eliberării, reportajul romînesc, reflectînd transformările revoluționare din țara noastră, cunoaște o vertiginoasă creștere. Numeroase cărți de reportaj vin să afirme adeziunea generației vîrstnice de scriitori la realitatea nouă. Își continuă activitatea de reporter Geo Bogza. Lucrările pe care le scrie în această perioadă, cum sînt Porțile măreției, Meridiane sovietice, În fața atomului, elogii entuziaste ale vieții socialiste, aduc operei sale, începută în deceniul al patrulea al veacului, o împlinire armonioasă. Apar volume de însemnări din călătorii făcute în țările socialiste, cum e cartea despre U.R.S.S. a lui Zaharia Stancu, sau cărțile despre China nouă scrise de G. Călinescu și Eusebiu Camilar. Publică scrieri inspirate din noua realitate socială și alți reporteri formați în perioada dintre cele două războaie, ca F. Brunea Fox sau Horia Liman. Se ridică totodată o promoție tînără de reporteri care, străduindu-se să asimileze creator experiența înaintașilor, caută să descopere — abordind actualitatea — drumuri noi în reportaj.

Există o relație directă, evidentă, între programul construirii socialismului în țara noastră și sfera tematică a reportajului literar. Obiectivele capitale ale muncii de construcție, în toate sectoarele, munca organizată și condusă de partid au animat în cel mai înalt grad activitatea reporterească. Această activitate este legată tot mai strîns de aspectele vieții cotidiene, de uzine, de șantierele naționale de construcții, de gospodăriile colective. Drumurile străbătute, în anii noștri, de reporteri, cum s-a mai spus, definesc o foarte elocventă hartă a Romîniei socialiste, a Romîniei în plin progres pe toate planurile vieții sociale și spirituale. Ridicarea regiunilor țării la o nouă condiție economică, industrializarea, progresele în domeniul agriculturii — fenomene care au schimbat radical înfățișarea patriei, au primit, în reportajele apărute, o reflectare promptă și, de cele mai multe ori, semnificativă, artistică. Pornind de la această orientare tematică a reportajului actual către realitatea revoluționară a construcției socialiste, se poate vorbi, încă din primii ani de după Eliberare, de apariția și dezvoltarea unei noi funcții, specifice epocii noastre. Este vorba de funcția sa social-afirmativă.

Reportajele care apăreau în perioada dintre cele două războaie mondiale erau, cele mai multe dintre ele, expresii ale unei atitudini critice, polemice chiar, față de unul sau altul din aspectele vieții burgheze pe care o oglindeau. Nu avem în vedere, afirmînd aceasta, produsele gazetăriei comerciale, de scandal, ci acele reportaje care dezbăteau în lumina adevărului problematica socială a vremii, așa cum erau de pildă cele semnate de Alexandru Sahia sau Geo Bogza. În epoca noastră însă, potrivit noilor condiții sociale, funcția reportajului se schimbă, devine o funcție afirmativă, de sprijinire a prezentului socialist. Acest spirit animă activitatea tinerei generații de reporteri, cronicari pasionați ai actualității, ai victoriilor revoluționare ale poporului. Și, dacă ar fi să recapitulăm activitatea din ultimii ani în acest domeniu, nu ne-am putea limita — fapt semnificativ — numai la generația tînără. Însuși Tudor Arghezi, în ultimul său volum, **Cu bastonul prin București,** scrie admirabile pagini de reportaj despre noile construcții urbanistice sau despre Grivița Roșie ; Geo Bogza a tipărit în **Scînteia** un amplu reportaj despre Suceava, iar G. Călinescu despre Dobrogea colectivistă în **Contemporanul.** Numeroasele cărți de reportaje apărute în ultima vreme aduc, fiecare, o contribuție de loc neglijabilă la cunoașterea și mai aprofundată a realizărilor din acești ani, la popularizarea succeselor oamenilor muncii. Eugen Barbu, în volumul său, **Cît în șapte zile,** ne familiarizează cu mediul marilor uzine bucureștene, cu forfota străzilor Capitalei, cu peisajul metropolei socialiste ; Pop Simion aduce, în **Paralela 45°,** tablouri ale construcției socialiste de pe întinsul patriei, urmărind o coordonată geografică ; despre Hunedoara socialistă ne vorbesc cele **400 de zile în orașul flăcărilor** de V. Nicorovici ; despre „Dobrogea de aur" — cărțile lui Traian Coșovei sau cea recent tipărită de Petru Vintilă ; despre Oltenia de azi, **Ev nou în țara banilor** de Ilie Purcaru; despre hidrocentrala de la Bicaz, **Lumină !** de Radu Cosașu ; despre Bărăgan, **Drum în cîmpie** de Ștefan Bănulescu sau **Scrisorile...** lui Al. I. Ghilia ; despre viața petroliștilor, volumul **Marele arc petrolifer** de V. Nicorovici și, printr-un ciclu al ei, cartea lui H. Rohan **Echipa 53.**

Un rol deosebit în stimularea reportajului îl au desigur colecțiile optime pe care Editura Tineretului le-a rezervat acestei specii. Astfel, multe din lucrările mai sus enumerate au apărut în colecția „Patria noastră", alături de care am mai putea aminti și alte volume cum sînt cele semnate de F. Brunea Fox, Horia Liman, Mircea Șerbănescu, Viniciu Gafița, Elena Mătasă etc. O largă popularitate are colecția „În jurul lumii" destinată impresiilor din călătorii peste hotare. Au apărut aici scrieri care s-au bucurat de succes, cum sînt **De peste mări și țări** de Dumitru Corbea, **Pasărea Fenix** de Ioan Grigorescu, **Călătorind prin țările nordului** de Horia Stancu, **Note de drum** de Al. Șiperco, sau, independent de colecție, **Pagini din Coreea** de Veronica Porumbacu, **La marginea deșertului Gobi** de Aurel Rău, ș.a. Își aduc de asemenea contribuția la dezvoltarea reportajului autori ca Paul Anghel, V. Bîrlădeanu, Const. Chiriță, Tita Chiper, Ben Corlaciu, Paul Diaconescu, V. Deleanu, Miko Erwin, S. Fărcășan, I. Istrati, D. Ignea, Corneliu Leu, Șt. Luca, Eugen Mandric, Romulus Rusan, Sütö Andras, Mihai Stoian, Nicuță Tănase, Victor Vîntu, N. Velea, Dragoș Vicol, Haralamb Zincă — prezenți, ca reporteri, mai ales în paginile revistelor literare, ale cotidienelor noastre.

Stiluri, formule, căutări

Deși aduce o transpunere fidelă a realului, în sensul că nu admite ceea ce numim ficțiune literară, reflectarea reportericească nu este sinonimă cu fotografia. Specificul reportajului, ca specie a prozei literare, stă tocmai în faptul că oferă o viziune artistică asupra faptelor din realitate, adică imprimă acestei realități — exact redate — amprenta unei anumite personalități scriitoricești. Năzuința firească a reporterului, ca a oricărui creator de valori artistice, va fi așadar aceea de a-și crea un stil particular, în stare să-l exprime ca individualitate. Se observă în ultima perioadă o concentrare a eforturilor tocmai în această direcție a dobîndirii unui stil propriu, definitoriu, tendință care animă, firesc, generația tînără de reporteri. Ca răsfrîngere a acestui efort se poate vorbi, în ansamblu, de un progres în planul artei reportajului, corespunzător lărgirii orizontului tematic, creșterii cantitative de care vorbeam mai sus. Este vizibilă o anume străduință a reporterilor — vorbind în general — de a ocoli expresia plată, relatarea ternă, obositoare a faptelor, de a descoperi mereu formule reporterești inedite, în stare să asigure o reflectare la nivel corespunzător a actualității socialiste.

O condiție elementară a reportajului este aceea de a informa. Una din principalele direcții în reportajul actual își are punctul de plecare tocmai în atenția deosebită acordată acestei condiții. Rigoarea, aș spune științifică, documentarea cuprinzătoare, pînă la cele mai îndepărtate implicații, în domeniul abordat, constituie un punct de onoare pentru mulți dintre reporterii noștri care, înainte de a așterne pe hîrtie, fac o îndelungată muncă de cercetare, chiar arhivistică uneori. În această manieră de lucru își are originea așa-numita formulă a reportajului monografic al cărui reprezentant autorizat — citat întotdeauna ca atare — este V. Nicorovici. Formula adoptată de Nicorovici presupune îndelungi operații preliminare scrisului propriu-zis, soldate cu epuizarea subiectului cercetat pînă la cele mai adînci consecințe. Desigur, așa cum s-a mai spus, există aici pericolul supraîncărcării cu date, al tehnicismului de care nici V. Nicorovici nu este ferit. Anumite pasaje din noua și interesanta sa carte **Marele arc petrolifer** se parcurg cu oarecare dificultate, tocmai din această pricină. Stăpîn pe un extrem de bogat material informativ, scriitorul se decide parcă cu greu să condenseze, să renunțe la unele date, poate mai puțin semnificative, sub raport artistic. Cele mai valoroase părți ale cărții sale sînt însă tocmai acelea în care „documentarul" servește evidențierii noilor relații umane aduse de socialism, a noilor concepții față de muncă, față de viața socială și chiar personală. Aș cita în acest sens capitole ca „A fi inginer", „Romeo, Julieta și lumina", „Drum printre coline aride" care expun tocmai o asemenea problematică și în care prind relief cîteva tipuri distincte de reprezentanți ai noului. Concepută tot după o schemă monografică este și cartea lui Ilie Purcaru despre Oltenia, deși autorul ei este, în fond, un liric. Menționăm abilitatea cu care Purcaru știe să îmbine partea „documentară" — și la el foarte bogată — cu relatarea lirică sau eseistică, atenta dozare a elementului informativ.

Opusă cuprinderii globale monografice este formula cărții lui Radu Cosașu, **Lumină !,** și anume excursia pe firul unei idei, secțiunea semnificativă în realitate, iluminarea unui anumit sector așa fel ales ca, pe baza lui, să putem trage concluzii asupra ansamblului. Condiția reușitei este, aici, ca secțiunea realizată să fie într-adevăr semnificativă, revelatoare, așa cum se întîmplă, de cele mai multe ori, în cartea lui Cosașu.

Larg cultivată în reportajul actual, dar cu apreciabile diferențieri de nuanță, este ceea ce am numi direcția lirică în cadrul căreia cred că pot fi citați mulți reporteri destul de diferiți ca stil, dar apropiați printr-o anume predispoziție către exprimarea emoțională, cu dese pătrunderi în zonele poemului. Aș aminti aici pe Pop Simion, înclinat însă, cum a dovedit-o în **Paralela 45°,** și spre alte formule : portret, eseu etc., de Al. I. Ghilia, de Traian Coșovei, de Petru Vintilă, sau Ion Istrati, adăugînd că și aici există primejdia, adeseori semnalată, a pseudo-lirismului, a descriptivismului gongoric, în neconcordanță cu spiritul epocii noastre, deficiențe care, într-o măsură mai mare sau mai mică, există și în scrierile autorilor citați.

Enumerarea formulelor, a stilurilor existente, în reportajul actual, poate fi extinsă. Eugen Barbu, H. Rohan sau Șt. Bănulescu cultivă mai mult reportajul eseistic, iar Nicolae Țic (vezi **Profiluri)** și, cîteodată, Pop Simion sau Haralamb Zincă, reportajul — portret. Particulară este metoda „senzațională" a lui Ioan Grigorescu, în buna tradiție a reportajelor lui Egon Erwin Kisch. Obiectul acestui articol nu este însă de a epuiza descrierea formulelor prezente în reportajul actual ; ele sînt foarte numeroase și de cele mai multe ori se întrepătrund. Problema stilurilor pare să pasioneze în ultima vreme pe cei care se interesează de evoluția reportajului. Au apărut chiar încercări teoretice în sprijinul formulei profesate. (Vezi și recentele articole despre „reportajul monografic" semnate de Radu Cosașu și V. Nicorovici). Nu cred însă că rostul acestor discuții este de a stabili o ierarhizare a stilurilor — ierarhizare care n-ar putea fi decît subiectivă și, oricum, inoperantă. Mai important este a se observa raporturile dintre realitatea socialistă și diferitele stiluri, măsura în care o formulă sau alta este adecvată reflectării unui anumit sector din această realitate. Și, natural, măsura în care un stil sau altul corespunde organic naturii scriitoricești specifice. Nu poate fi vorba așadar de a combate vreo formulă „în sine", ruptă de conținutul ei, de ceea ce vrea ea să exprime, indiferent că o numim „monografică" sau „secțiune". Adoptînd acest punct de vedere, vom conchide că ceea ce trebuie să respingem este nu o formulă sau alta, ci nepotrivita lor aplicare la conținutul care se cere exprimat. Astfel, o carte ca **Freamătul luminii** de D. Almaș și M. Mancaș, vorbind despre Moldova de astăzi, Moldova petrochimiei, a Oneștilor și Bicazului, nu numai că pastișează în fiecare pagină stilul lui Hogaș, dar apelează atît de frecvent la imagini și situații din opera și lumea acestuia (ciobani sprijiniți în bîte etc.), încît ajungi să te întrebi dacă este vorba, acolo, totuși, despre prezentul socialist sau, dimpotrivă, despre lucruri și fapte întîmplate cu o sută de ani în urmă. Nici maniera Elenei Mătasă, autoarea „Horei titanilor", nu este lipsită de descriptivism, de bombasticism în expresii, ceea ce imprimă adeseori cărții sale, (unei cărți despre actualitate) un aer desuet ; la fel se întîmplă și cu alte scrieri, ca de pildă, **Culegătorii de aur** de V. Căbulea, sau **Apele line sînt adînci** de Gheorghe Ștefan, despre ale căror deficiențe — descriptivism, imitarea epigonică a stilului bogzian — presa literară a vorbit la timpul potrivit.

Spiritul contemporaneității trebuie să fertilizeze și mai adînc creația reporterilor noștri. Viața în socialism cere din partea lor o reflectare la adevăratele dimensiuni, cu **mijloace literare adecvate,** capabile să o pună în lumină. Efervescența creatoare în domeniul formulelor, căutările în planul stilistic, intervențiile teoretice indică în ceea ce privește noul reportaj romînesc un moment de ascensiune pe calea maturizării.

Perspective

Se poate afirma că **noul reportaj romînesc** a atins o largă sferă de aspecte din actualitate, că s-a îndreptat, în genere, spre obiectivele cele mai importante ale construirii socialismului în țara noastră. Dacă în ceea ce privește cuprinderea mare a temelor se poate spune, așadar, că reportajul s-a achitat de îndatoriri, rămîne deschisă, și pentru viitor, problema aprofundării zonelor defrișate, problema cercetării lor sistematice, adînci, pînă la cele mai întinse și mai nuanțate consecințe.

Construcția desfășurată a socialismului deschide totodată reportajului mereu alte orizonturi, impunînd acestei specii literare o stare de permanentă flexibilitate, astfel ca ea să poată mereu răspunde, operativ, cerințelor vieții contemporane revoluționare. Se deschid înaintea reportajului zone noi asupra cărora tradiția, experiența vechilor generații nu vorbesc prea mult. De pildă, abordarea în reportaj a modificărilor din conștiința oamenilor, din mentalitatea lor. Așa cum se arată **în Raportul** la cel de al treilea **Congres al** Partidului, în prezent se acordă o **importanță deosebită** dezvoltării **conștiinței socialiste** a oamenilor, **noilor trăsături morale. „Ca urmare a** transformărilor **social-economice,** se spune **în Raport, în** țara noastră a **luat naștere și** se dezvoltă **tot mai mult o** morală nouă, **socialistă, o** nouă atitudine față **de muncă,** față de bunurile **obștești și în**datoririle sociale, **noi relații** de într-ajutorare **între cei ce** muncesc".

Apar noi forme **ale vieții so**ciale, se instaurează, **tot mai** deplin, noi relații între oameni, se adoptă în tot mai mare măsură principiile moralei comuniste. Pe ce căi va reuși reportajul să răspundă acestor cerințe importante ale actualității, cum se va achita el de misiunea ce-i revine de a premerge celorlalte specii literare pe teritoriul noului din viața socială ? Se poate vorbi în acest sens de o creștere a rolului de intervenție directă, foarte concretă, a reportajului în rezolvarea problemelor pe care realitatea vieții zilnice le ridică, de o sporire a caracterului său **agitatoric.**

Aceste atribuții presupun desigur și apariția unor forme noi de reportaj, menite, de pildă, să sondeze opinia publică, să pună în dezbatere colectivă, obștească, probleme de interes general. Primele semne ale noului au fost deja captate de noile reportaje, care oglindesc în tot mai mare măsură și din ce în ce mai nuanțat aspecte ale muncii, ale producției de înalt nivel, ale civilizației socialiste, ale frumosului din viața cotidiană.

Iată direcțiile fertile pe care este chemat să înainteze reportajul romînesc contemporan, odată cu întreaga noastră literatură realist-socialistă.

G. Dimisianu

Note • Note • Note • Note

Reflecțiile poetului

Despre articolul „Confruntare cu exigențele epocii", semnat de Victor Felea și apărut în revista „Steaua", nu s-a scris pînă acum nimic. Considerăm asta ca o mare nedreptate. Nu este pentru prima dată cînd critica literară, și spre părerea noastră de rău, — mai ales cititorii, ignorează pur și simplu asemenea evenimente. De data aceasta credem că lucrurile trebuie, în sfîrșit, puse la punct. Căci nu mai e vorba numai de o însemnare particulară, menită să opineze pentru o idele sau alta, și care ar putea fi reprodusă cu mici modificări cu semnătura altui confrate, ci de un eseu cu caracter programatic, ecou al tuturor sforțărilor anterioare. Pe acest plan „reflecțiile" poetului clujan pot fi puse alături de cele mai îndrăznețe tentative critice pe care le-a cunoscut istoria noastră literară. După cîte știm, disputa dintre tradiție și inovație durează în cultura europeană de mai multe secole. A fost neapărat nevoie ca un poet atît de talentat, să părăsească temporar muzele pentru a pune la punct lucrurile încurcate de critici și de alte persoane rău voitoare. Cine știa, bunăoară, în ce „ipostază estetică" ne aflăm noi astăzi? Sînt puțini cei care ridică școlărește degetele. De aceea ne permitem a reproduce constatările autorului : „În momentul de față ne aflăm, am putea spune, în plin discurs asupra poeziei.." Ineditul observației ne face să ni-l imaginăm pe autor vecin de tîmplă cu marele Descartes. În fond, de ce să existe numai un discurs asupra metodei și nu și unul asupra poeziei...

Odată stabilit „momentul istoric", Victor Felea pornește să discute pe mai multe pagini „chestiunea versului liber și a celui clasic", considerată ca principală problemă actuală a poeziei romînești. În lumina unor atari adevăruri se procedează la o restructurare a scării valorilor încetățenite, căci potrivit unor prezumții personale „nu înseamnă că tot ce scriem și vom scrie, va fi neapărat excelent și va purta accentele valorii nepieritoare..." Așa încît dacă Tudor Arghezi este „într-adevăr poetul nostru cel mai reprezentativ", iar în cazul lui Mihai Beniuc avem de a face „cu un poet fecund, neobosit în mînuirea versului", în vreme ce „cu Surîsul Hiroșimei (1959), Eugen Jebeleanu s-a situat în plină actualitate", în vreme ce „Radu Boureanu este un poet îndrăgostit de evocarea largă, cuprinzătoare", — „A. E. Baconski a fost prezent anul acesta cu un volum de versuri antologic... El e un poet al ritmurilor diverse, mereu nuanțate și îmbogățite, un poet al meditației mai mult decît al percepțiilor directe, care și-a definit singur, cu o deplină intuiție, modalitatea intimă a procesului său creator ca flux al memoriei". De data aceasta caracterizarea nu ne mai mulțumește. Oare despre A. E. Baconski se poate spune numai atît? Să fi uitat Victor Felea că A. E. Baconski a fost singurul dintre poeții noștri care a scris despre Don Quijote, despre moda la bărbați, reabilitînd pantoful de pe vremea lui Rică Venturiano, că în domeniul metricii versului, chiar liber, a adus substanțiale inovații? În această privință putem concura cu mîndrie pe plan internațional, fiindcă nu cunoaștem încă un rapsod care să fi construit un vers de 44 de silabe așa cum a încercat și a reușit cu atît succes să-l obțină autorul „Fluxului memoriei" Și apoi ce fel de treabă e asta să vorbești despre un titlu atît de original, reprezentînd o deplină intuiție a eului poetic, fără să amintești că cel care l-a conceput poate sta cu mîndrie alături de Bergson, care a descoperit, tot în domeniul memoriei, durata. Cît despre dreptatea făcută unor poeți ca : Aurel Gurghianu, Aurel Rău și alții, sîntem recunoscători autorului articolului menționat. Regretăm că modestia l-a împiedicat să se autoenumere alături de ei.

Totodată nu vedem de ce a fost necesar ca Victor Felea să acorde un spațiu atît de larg caracterizării poeților „tradiționaliști", pe care mai are încă generozitatea să-i și citeze, de vreme ce au îndrăznit să exprime păreri atît de „ponderoase", ca să folosim o expresie a sa, față de versul liber și de spiritul novator, modern. Mai ales că, așa cum arată și Victor Felea, ei se dovedesc adeseori destul de agresivi și e bine că autorul remarcă : „Trebuie precizat că de fapt numai apărătorii versului clasic au adoptat un ton polemic, (ca să nu-i zicem pătimaș), ceilalți mulțumindu-se să constate pur și simplu eficiența versului liber sau a oricărui vers". Numai cei stăpîniți de inelegantă pot concepe o discuție pe „chestiunea versului liber și a celui alb" la nivelul agresiunii ori agresivității.

Încă o dată, ne exprimăm deplinul acord cu clarificările aduse de poetul Felea într-o problemă atît de delicată cum e aceea dezbătută în articolul citat și ne pare rău numai că prin tot ce a scris el personal pînă acum nu a putut să demonstreze încă „pur și simplu eficiența versului liber". Dar, urmașii sînt datori să aducă și în această privință lumină

Pe marginea unei note

În numărul din 1 octombrie al revistei Luceafărul a apărut articolul Limite și erori, semnat de Teodor Vîrgolici. Autorul articolului își propunea să semnaleze cîteva erori de informație de loc neglijabile ale monografiei „Tudor Arghezi" de Ov. S. Crohmălniceanu și ale studiului introductiv al lui D. Micu la volumul „Opere" de Gala Galaction. Teodor Vîrgolici demonstra, aducînd probe evidente, faptul că Ov. S. Crohmălniceanu și D. Micu au comis, în studiile menționate, anumite greșeli, provenind în special din faptul că ambii autori nu au mers direct la surse, nu s-au documentat în mod științific. Gazeta literară din 9 octombrie, publică o „replică" anonimă într-un limbaj violent, netovărășesc, încercînd să discrediteze articolul lui Teodor Vîrgolici și să inducă în eroare pe cititori. După ce se recunoaște că T. Vîrgolici „semnalează niște inexactități de informație bibliografică" (asupra gravității cărora nota nu ia, în mod inexplicabil, nici o poziție), se spun următoarele : „În mod curios, deși autorul articolului nu poartă o discuție asupra fondului lucrărilor respective, ceea ce ar fi fost de dorit în primul rînd, el își permite să formuleze judecăți minimalizatoare, făcute pe un ton sentențios". Aici cititorul este dezinformat și indus în eroare din două puncte de vedere ; în primul rînd, articolul lui T. Vîrgolici nu face nici o observație „minimalizatoare", ci recunoaște calitățile celor două studii. În al doilea rînd, în cazul monografiei lui Ov. S. Crohmălniceanu, tov. T. Vîrgolici duce o discuție de idei, arătînd că autorul acestui studiu nu analizează cîtuși de puțin satisfăcător creația lui Tudor Arghezi de după 23 August. Obiecția vizează evident fondul monografiei lui Ov. S. Crohmălniceanu, deficitară și din acest punct de vedere, din care lipsește cercetarea temeinică și multilaterală a poeziei argheziene în evoluția ei dialectică. Este oare „o operație contabilicească", sau, dimpotrivă, o discuție de fond, semnalarea unor lipsuri în perspectiva ideologică de ansamblu a unei lucrări monografice? Cu toate acestea, tovarășul Vîrgolici nu trage nici o concluzie minimalizatoare, ci exprimă opinia că autorul monografiei a greșit din punct de vedere principial nestructurîndu-și lucrarea pe coordonatele cerute de marele pas înainte pe care l-a făcut creația argheziană după 23 August 1944. Faptul că tovarășul Vîrgolici indică uneori și numărul de pagini în care se discută această latură majoră a poeziei lui Tudor Arghezi demonstrează, după părerea noastră, că dînsul nu a vrut să facă nici o afirmație lipsită de probe temeinice, susținîndu-și argumentele pe fapte concrete.

Atît în cazul monografiei lui Ov. S. Crohmălniceanu cît și al prefeței lui Dumitru Micu, tov. Vîrgolici a folosit un procedeu normal al criticii științifice, acela de a semnala erorile, în vederea îmbunătățirii unei opere care nu interesează exclusiv pe autorul ei. Cu atît mai de neînțeles apare tonul iritat al notei din Gazeta Literară. În definitiv, de ce trebuie să se supere cineva și să ceară „maximum de rigoare în afirmații" unui articol (rigoare pe care de fapt acesta o are) și să absolve, oarecum tacit, o monografie sau un studiu de această cerință? Credem că ar fi fost util ca, în locul încercării de a respinge dreptul la critică, autorul notei să se fi întrebat cum se explică faptul că tov. Crohmălniceanu a citit — de pildă — un pamflet al lui Tudor Arghezi („Baroane") într-o revistă în care el... n-a apărut. Ținînd seama de toate acestea, nota respectivă miroase, ca să zicem așa, a rea credință și cititorul are senzația că neputîndu-se aduce nici un argument în combaterea celor susținute de tov. Vîrgolici, se recurge la aprecieri necontrolate. În ce ne privește, presupunem că atît Ov. S. Crohmălniceanu, cît și D. Micu au apreciat ca un ajutor critica tovărășească din articolul lui Teodor Vîrgolici.

Scrisoare din Moscova

COMUNISTUL — EROU AL LITERATURII SOVIETICE

Nu de mult Pionierskaia Pravda *a consacrat un număr întreg numeroaselor răspunsuri date de tinerii cititori lui Nicolai Paciuev, elev în clasa V-a, la întrebarea: „Vreau să știu de ce anume trăiesc oamenii pe lume ?"*

La scrisoarea băiatului au răspuns peste o mie de copii.

Poate cuiva o să i se pară lipsită de seriozitate această încercare a copiilor de a discuta o temă atît de serioasă, dar dacă o să citiți atent scrisorile publicate în ziar, o să vă aduceți aminte fără să vreți de cuvintele lui Marx : „Oare în firea copiilor din fiecare epocă nu reînvie propriul caracter al epocii respective, în veridicitatea lui nemijlocită ?".

Voi cita unul din răspunsurile cele mai caracteristice date de școlari. „De ce anume trăiesc oamenii pe lume ? — scrie Rita Nemudrova din orașul Kuibîșev. Mie mi se pare că la această întrebare nu poți răspunde cu o singură frază. Pe lume trăiesc doar atîția oameni cu concepții diferite despre viață. Unii trăiesc gîndindu-se numai la bunăstarea lor proprie, alții sînt indiferenți față de sine și față de viață, alții însă trăiesc pentru muncă, pentru noi victorii, pentru societate. In Țara noastră Sovietică sînt foarte mulți din aceștia din urmă. Cu toții am auzit de succesele deosebite în muncă realizate de Valentina Gaganova, Nicolai Mamai, de constructorii puternicelor hidrocentrale, de comsomoliștii care au desțelenit pămînturi. Acești oameni trăiesc pentru fericirea întregii omeniri și prin aceasta sînt și ei fericiți".

Avîntul eroic constituie temelia atitudinii omului sovietic față de muncă, față de îndatoririle lui sociale, față de destinele omenirii de care se simte responsabil, prin sesizarea locului și a semnificației pe care le ocupă în crearea unei lumi noi. Dar mai ales în caracterul creator al oricărei activități în folosul societății. Și tocmai despre toate acestea discută în felul lor copiii care au răspuns la întrebarea lui Nicolai Paciuev.

Cred că cea mai minunată trăsătură a eroului literaturii sovietice — a comunistului — o constituie năzuința lui fierbinte spre desăvîrșirea spirituală. De altfel, oglindirea dezvoltării spirituale a omului, educarea lui în spirit partinic, cetățenesc, legat de colectiv, a constituit totdeauna scopul principal al întregii noastre arte. Oare nu acestui scop au fost închinate operele clasice ale lui Gorki, Furmanov, Fadeev, Makarenko, N. Ostrovski și ale altor scriitori sovietici de seamă ?

Epoca noastră are trăsături originale, de aceea acum și sarcinile literaturii, care reflectă formarea noilor caractere, sînt deosebite. Sîntem îndreptățiți să vorbim astăzi despre formarea imaginii morale a omului comunist. Aici trebuie să avem în vedere caracterul neobișnuit al acestui proces și o anumită complexitate în reflectarea acestuia în artă.

Intr-adevăr ar fi fost mult mai ușor să născocești un asemenea om, să-l construiești după anumite rețete morale, frumoase și abstracte...

Totuși nu degeaba N.S. Hrușciov le-a amintit scriitorilor : „Doar omul nu se naște om al epocii comuniste. Nimeni nu cunoaște un astfel de om, nu l-a văzut. El nu poate fi născocit. El se va crea în procesul de construire a societății comuniste, în procesul de desăvîrșire a trecerii de la socialism la comunism".

Un exemplu de înalt conținut ideologic și măiestrie artistică îl constituie romanul lui Mihail Șolohov Pămînt desțelenit. După cum se știe, această operă minunată a fost distinsă în anul 1960 cu premiul Lenin. Unii cititori și critici socot al doilea volum al romanului Pămînt desțelenit drept un roman istoric, întrucît în el e vorba de oameni și fapte de acum treizeci de ani. Intr-o oarecare măsură, aceasta este adevărat. Totuși, nu se poate să nu ne dăm seama de profunzimea și actualitatea problematicei din roman.

Măiestria lui Șolohov ca artist și psiholog, adînc cunoscător al sufletului omenesc, și-a găsit o expresie deplină în zugrăvirea caracterului președintelui de colhoz, a comunistului Davîdov, cu devotamentul lui nemărginit față de popor, cu viața lui personală atît de grea — legătura chinuitoare cu Lusca Nagulnova, apoi dragostea lui pentru Varea Harlamova. Citind paginile închinate lui Semen Davîdov — muncitor comunist din Petrograd și apoi conducător al unui colhoz, care și-a dăruit tot focul inimii luptei pentru fericirea oamenilor, fără să vrei, îți amintești de zecile de mii de entuziaști, care, la chemarea partidului, au plecat acum cîțiva ani de la oraș și sate, pentru ca prin munca și activitatea lor să dezvolte și să întărească colhozurile și sovhozurile.

Multe din cele ce au fost gîndite și trăite de Davîdov, le-au fost sortite și eroilor de azi ai pămînturilor desțelenite. Despre aceste lucruri ne povestește foarte frumos M. Bubennov în romanul său Stepa vulturilor. *Această originală transmitere a sarcinilor de la o generație la alta este o mărturie a tradițiilor mărețe ale societății sovietice de a fi în mod consecvent și neobosit în fruntea luptei pentru viața fericită a oamenilor.*

In centrul atenției lui M. Bubennov este tînărul inginer comunist Leonid Bagreanov. Acesta pleacă pentru a munci într-unul din sovhozurile din Altai. Oamenii de factura lui Bagreanov sînt în stare să învingă orice greutăți, chiar și pe cele mai complicate, în drumul ce duce spre fericirea poporului. Autorul îl prezintă pe erou în prim plan. Este un om dintr-o bucată, cu o fizionomie morală de mare frumusețe, plin de demnitate prin aspirațiile sale. Firea lui avîntată, temperamentul înflăcărat nu-l împiedică să fie în sinea lui un om sobru, echilibrat, gata oricînd să lupte pentru o cauză dreaptă.

Din același punct de vedere, ni se pare interesant și valoros romanul lui Elizar Maltev, Pofteste în orice casă, *publicat de curînd. Autorul ne înfățișează viața unui colhoz. Eroii lui sînt oameni crescuți în anii puterii sovietice, educați de partid, gata oricînd să apere interesele colhozului, gata oricînd să lupte pentru triumful adevărului. Unul dintre numeroșii muncitori modești ai colhozului este și țăranul de rînd — comunistul Egor Dimșakov. Autorul s-a aplecat cu adîncă pătrundere asupra acestui caracter complex și l-a zugrăvit în mod convingător în paginile romanului.*

Oameni de felul lui Egor Dimșakov sînt nenumărați la noi în țară. Plini de un entuziasm neobosit, însuflețiți de construirea unei lumi noi, de noul sens al prieteniei și tovărășiei, al respectului față de om și față de munca lui, față de interesele și cerințele lui, acești oameni se ridică cu hotărîre și curaj împotriva oricărei minciuni, falsități, mistificări, împotriva atitudinii nepăsătoare față de om, a lipsei de interes față de cerințele lui spirituale, față de personalitatea lui. Comunistul Egor Dimșakov este exponentul opiniei publice, el luptă neobosit pentru triumful principiilor umanitare, democratice și partinice în relațiile cu oamenii.

Terminînd de citit romanul lui Elizar Maltev, scris cu talent, dar și cu anumite lipsuri, în minte îți răsare alt erou al literaturii contemporane, înrudit din punct de vedere spiritual cu Egor Dimșakov, deși complet diferit ca tip și fel de preocupări. Ee vorba de Pavel Baluev, din nuvela lui V. Kojevnikov Vi-l prezint pe Baluev.

Șef de lucrări al unui șantier în vederea instalării sub apă a unei conducte de gaz, comunistul Baluev ne este prezentat de autor sub toate aspectele. Vadim Kojevnikov nu stăruie prea mult asupra calităților și priceperii lui Baluev ca tehnician, asupra însușirilor lui de bun organizator și cunoscător al problemelor administrative, ci ne vorbește mai mult de ceea ce nu cuprind circularele și instrucțiunile — și anume — de atitudinea lui față de oameni.

Tocmai aici apare una din trăsăturile cele mai caracteristice, proprii eroilor contemporani. Oricine ar fi el — un îngrijitor de cai din colhoz sau inginer, un muncitor de la conducta de gaze sau un savant — scriitorul arată cum cresc oamenii ajutați de Baluev, cum își însușesc principiile morale comuniste. Meritul nucleu îl constituie dezvoltarea firească și organică a temei omului comunist, temă care izvorește din practica vie a contemporanilor părtași la fapte mari și mici. Sudorul electric Spakovski, mecanicul Lupanin, tineri și tinere, prieteni și tovarăși, trăiesc alături de Baluev, lucrează împreună cu el, nu undeva într-un cadru feeric, artificial, ci într-un cadru obișnuit de muncă. Tocmai aici se formează omul nou — în muncă, în relațiile sociale, în familie, în viața de toate zilele.

E semnificativ faptul că eroilor din diferite opere ale literaturii sovietice contemporane le este propriu, în cel mai înalt grad, un caracter activ, plin de neastîmpăr, de finalitate. Atît Egor Dimșakov, cît și Leonid Bagreanov și Pavel Baluev se situează pe poziții active față de viață. Intransigența principială față de egoism, de simțul proprietății, înșelătorie, ipocrizie, față de folosirea încrederii oamenilor în atingerea unor scopuri necinstite, față de încălcarea democrației socialiste și a înjosirii demnității umane, capătă la actualul erou literar forma unei intervenții active în viață. Ca un merit deosebit al creatorilor acestor imagini, trebuie socotită și năzuința de a zugrăvi veridic, profund și psihologicește cît mai exact, dezvoltarea interioară a eroilor, creșterea treptată a forțelor lor spirituale.

Toate acestea sînt exprimate nu prin vorbărie și declarații teoretice. Eroii prezentați au tocmai ceea ce lipsește personajelor imaginate : un suflet viu. De pildă, gîndurile, reflecțiile colhoznicului comunist Egor sînt firești la el, pentru că ele izvorăsc din devotamentul lui nemărginit și neclintit pentru binele comun, din credința lui înflăcărată în comunism.

Scriitorii sovietici arată cum acea fizionomie morală a omului, despre care se vorbește în noul Program al Partidului, se formează în viață, în luptă, în muncă. Codicele moral al constructorului comunismului, formulat în acest document istoric, prinde viață, se întruchipează în realitatea nemijlocită de fiecare zi.

Astfel, toți oamenii sovietici, începînd cu tinerii cititori ai ziarului Pionerskaia Pravda, *ale căror scrisori le-am amintit mai sus, și terminînd cu oamenii maturi experimentați — constructori ai lumii noi —, sînt cuprinși de același avînt în vederea realizării societății comuniste, unde va domni într-adevăr o viață fericită, plină de avînt.*

I. Brovman

Ernest și Mary Hemingway în Africa.

Amintiri despre soțul meu

de Mary Hemingway

Cînd leul bătrîn și șiret, cu coama neagră, pe care îl atrăsesem într-o cursă după zile întregi de urmărire, n-a mai vrut să atace ci să se retragă în mod laș, am hotărît să-l nimeresc în spate. S-a prăbușit și a rămas nemișcat, în timp ce prietenii și hamalii noștri sărbătoreau triumful meu. Atunci „papa" mi-a pus mîna pe umăr, zicîndu-mi : „Sărmana mea pisicuță". Împărtășea regretul meu pentru că pierdusem prilejul să străluces „chic" — alții ar putea întrebuința expresia cea mai potrivită — și îmi exprima afecțiunea lui în cuvinte încurajatoare. Cu noile noastre cunoștințe și cu bătrînii noștri prieteni puteam fi vorbăreți pe nesăturate pînă la trei ore după prînz sau nopți întregi pînă se crăpa de ziuă. Dar între noi eram atît de apropiați și trăiam atît de constant uniți că frazele scurte, gesturile abia schițate, căldura sau avertismentul unei priviri erau îndestulătoare întotdeauna pentru înțelegerea noastră reciprocă.

Mă străduiam să-l izolez de vizitatori inoportuni cînd „papa" lucra la cărțile sale în dormitorul vilei noastre din Cuba, știind bine că dacă ei îl vor sustrage realității acelui moment, îndepărtîndu-l de locurile și de oamenii pe care îi purta atunci în minte și-i așternea pe hîrtie, s-ar putea ca el să nu mai regăsească condițiile de a face să retrăiască acele locuri și acei oameni. Prefera să scrie în dormitor, în loc să lucreze în camera sa din turn, înzestrată cu multe ferestre, pentru că îi plăcea să simtă, să audă, zgomotele înăbușite ale activității domestice. Îl bucura prezența mea cînd intra în casă venind din grădina de zarzavat sau din cea de flori, cu coșurile pline de legume proaspete pentru dejun și cu ramuri de trandafiri ; se retrăgea apoi tăcut în camera sa, amîndoi înțelegînd că nu este nevoie de nici un fel de dialog între noi. N-aveau ce căuta cuvintele nici cînd îl sărutam pe ceafă sau, evitînd părul, pe locul gingaș și parfumat de lîngă ureche. Nici o retorică abilă n-ar fi reușit să mă complimenteze mai mult ca atunci cînd, odihnindu-mă după un dejun savuros, l-am surprins mergînd în vîrful picioarelor în camera mea și pretinzînd că ar fi pierdut ceva : „Caut ceva !"

Își manifesta generozitatea fără să se fălească, spunînd : „Posezi cu adevărat un lucru abia cînd îl dăruiești". A dăruit medalia Premiului Nobel protectoarei naționale a Cubei „Virgen de la Caridad del Cobre". Nici o dată n-a vîndut un automobil cînd trebuia să-l înlocuiască. A dăruit niște piese rare, două vechi pistoale franceze de duel, la numai o lună după ce le-a cumpărat. Se delecta contemplînd fetele cele mai frumoase dintr-o sală, dedica cele mai elegante complimente unor femei obișnuite. În ultima vreme spunea că va publica unul din cele trei poeme pe care le-a scris în săptămînile care au precedat ziua Z (debarcarea anglo-americană pe coasta franceză în 1944, nota red.), cînd ne-am cunoscut la Londra. Se intitula „Primul poem dedicat lui Mary". Și era cald și drăgăstos, trist și nostalgic. Presupun că se gîndea, publicîndu-l, că-mi va fi sprijin celei mai intime stări sufletești.

Singura călătorie pe care am plănuit-o cu anticipație în amănunt a fost „safari"-ul din 1953—1954 în Africa Orientală. Pentru anul acesta plănuisem un alt „safari" în septembrie. Cumpărasem o gramatică nou-nouță a limbii suaheli și începusem să reînvăț dialectele pentru sarcina mea de interpretă. Fiul mijlociu al lui „papa", Patrick, locuia și lucra acolo ca vînător și deși nu i-am cerut să ne organizeze un „safari de lux", știam că el și alți prieteni ne vor ajuta în amănunt ca, de pildă, la închirierea unui automobil de vînătoare și a cîtorva ajutoare. Puștile noastre, de mic și mare calibru, sînt încă acolo, ca și majoritatea trofeelor pe care le-am rîvnit : bufalo, leu, kudu, elan, oryk, impala. Dar „papa" dorea și un bongo. Posed toate trofeele pe care le dorea el și nu cred că ar fi ucis încă un animal pentru un al doilea exemplar din același trofeu. Ceea ce dorea, era să aibă cît mai multe fotografii.

Între timp puteam totuși să ne pilmbăm vreo cinci mile înainte de micul dejun și de la zece la trei după aceea. Voiam să mirosim parfumul dimineților africane înainte de a se lumina de-a binelea și să admirăm panorama multicoloră după ce soarele a înfierbîntat-o ; să zărim animalele, arborii în formă de umbrelă, diferitele specii de smochini și mlaștinile cu papyrus. Ne era dor să contemplăm culmile muntelui Kilimangiaro, încununate de zăpadă, și ale Mawenzi-ului. Rîvneam căldura surîsurilor albe și strălucitoare ale prietenilor noștri negri africani. Doream să oferim niște daruri și semne de afecțiune nepoților noștri „masai". Ernest și Mary, din Kajiado. Voiam să auzim din nou răgetul leilor cînd se înnoptează și să simțim plăcerea de a ne acomoda într-un mic cort de campanie. Voiam să observ norișorii de praf care se ridicau în tăcere pe urmele lui „papa" în timp ce mergeam pe cărarui „în filieră indiană" și să aud poveștile pe care le spunea hamalilor într-un amestec unic de italiană, franceză și spaniolă, pe care totdeauna aceștia pretindeau că-l înțeleg...

Pentru noi, viața în „safari" constituia un lux mai fascinant decît diamantele, „Rolls-Royces"-urile și aurul. El ținea de simțul libertății pe care îl dă viața pe un nesfîrșit spațiu fără opreliști, într-un aer cu totul pur, fără telefoane și aparate care să-ți amintească timpul și care să-l împartă în fragmente stupide determinate de obligații. Răspunderile erau reduse la minimum : cu animale sălbatice — de a le ucide bine și repede, cu tovarășii și ajutoarele din „safari" — de a fi curtenitor și de a avea conștiința îndeplinirii tale. În majoritatea timpului, trebuia să facem față unor răspunderi simple. Trăiam ca într-un mic carnaval ambulant, o entitate compactă în inima Africii, vioaie și auto-suficientă, în permanență conștienți că ne bucurăm de cel mai mare lux : nerăbdarea de a nu ști niciodată ceea ce îți rezervă ziua următoare.

Lui „papa" îi plăceau feluri lucruri : femeile, animalele și sporturile. Două din iubirile sale cele mai trainice au fost „Pilar", iahtul său de patruzeci de picioare cu o punte înălțată, precum și pescuitul, pe care a început să-l practice la cinci sau șase ani, așa cum mi-a povestit el o-

Opt ore de pescuit zilnic în curentul Humboldt.

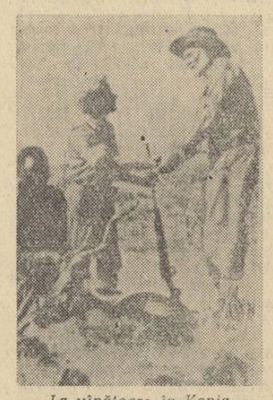

La vînătoare în Kenia.

Mary Hemingway la pescuit pe coastele Perului.

dată și pe care intenționa să-l continue și în primăvara trecută în riul de lîngă casa noastră de munte din Idaho. A pescuit în lacurile apelor și riurilor din Michiganul de nord, din Montana, din Illinois, în apele Australiei, Spaniei, Franței, Italiei, Keniei și Tanganicăi, în Mombassa, Havai, pe coastele răsăritene ale Africii, în curentul Humboldt, în oceanul Pacific, de-a lungul coastelor Perului. După ce l-am însoțit la pescuit în aceste ultime meleaguri mai bine de o lună de zile, am ajuns la concluzia pe care i-am comunicat-o și lui „papa" : „cea mai importantă calitate pe care trebuie s-o aibă soția ta este, scumpul meu, rezistența". O dată, cînd încrucișam pe Atlantic, într-o mică ambarcațiune poloneză, o rămășiță de război intitulată „Jagiello", am aruncat de la pupa punții inferioare a vasului în Marea Sargaselor o undiță de fier ; majoritatea echipajului era gata să se repeadă dacă vreo vietate cu adevărat mare ar fi mușcat din nadă și s-ar fi cufundat apoi în apă. Dar n-am pescuit totuși atunci nimic. Viteza vasului ferea cîrligul din gura peștilor.

Înainte de debarcarea în Normandia, împreună cu un grup pestrit de spanioli, cubani și americani, a pregătit o expediție „științifică" și a explorat insulele de pe coasta nordică a Cubei și din Bahama, în căutarea submarinelor germane care torpilau vasele petroliere în Marea Caraibelor și pe coastele Floridei. Deși „Pilar" era înzestrat cu dispozitive detectoare, vasului nostru i-a fost sortit să nu se întîlnească cu nici un submarin ; dar „papa" a scris despre aceste zile pagini pe care le consideră dintre cele mai bune opere inedite ale sale.

Dintre toate apele în care practica pescuitul, cea favorită era în ultimii ani Curentul Golfului, în sectorul care corespunde coastei nord-estice a Cubei și căruia îi spunea „rîul albastru, mare și adînc". Ne-am petrecut mult timp din viața noastră în acest „rîu", cu briza lui — vîntul de est — care mirosea a flori și îl trăgea pe margini la suprafață, zvîrlindu-i uniform și plăcut la picioarele noastre goale. Cîte o dată mai sufeream și de amețeli tropicale. În timpul iernii, simțeam că briza era destul de rece și îmbrăcam flanele în timpul nopții — New Yorkul era atunci acoperit de zăpadă. În perioada uraganelor, zăream marlini de opt sute pînă la o mie de livre care emigrau de-a lungul curentului. Aveam musafiri pe bord, dar de cele mai multe ori eram singuri, numai cu Gregorio — pilotul nostru din Insulele Canare, care era îndrăgostit de „Pilar", de curent și de pescuit în aceeași măsură ca și noi. „Papa" nu se opunea pînă la urmă să-mi plătească rochiile comandate la „Dior" sau „Lanvin", deși socotea totdeauna că cel mai bine îmi vine cu niște vechi pantaloni pescărești și un sweater.

În orice ocean ne-am fi găsit, de cîte ori plecam dintr-un port, aveam impresia unei călătorii de explorare. Uneori nu ne întorceam de unde plecasem fără să fim întovărășiți la suprafață de un rechin aproape tot atît de mare cît și „Pilar" sau de un pește zburător atît de mic încît „papa" îl compara cu o picătură de apă. ... Orice zi ne oferea Curentul Golfului, o primeam cu bucurie. Eram mîndri și fericiți de legătura strînsă și gingașă dintre noi. Simțeam cu adevărat că nu eram numai soț și soție, ci prieteni și frați. „Papa" a fost singurul meu frate. Și cel mai bun prieten pe care l-am avut.

Colonialismul și cultura (I)

Viitorimea va examina cu uimire epoca noastră plină de contradicții, în care oamenii și-au luat zborul spre stele, dar unii dintre semenii lor mai erau sclavi ; în care se construia pe o mare parte a globului comunismul, în timp ce alte teritorii imense erau ținute dintr-adins în stadii amintind uneori de comuna primitivă. Din perspectiva secolelor ce vor veni, anii noștri vor arăta ca anii unei înaintări tumultuoase spre libertate, ai ruperii consecutive a tuturor zăgazurilor fixate grijuliu timp de decenii de monstrul imperialist în calea ce duce spre independență, spre bunăstare, spre fericire.

Ca niște gîngînii ciudate vor fi privite acele exemplare ale speciei umane care, în 1961 bunăoară, pledau jalnic de anacronic și totuși periculos în favoarea colonialismului ca formațiune viabilă, justificată istoric, ba chiar generoasă și, încă și mai nerușinat, necesară.

Scuturînd din inerție pe cei ce se mulțumeau să contemple admirativ procesul tot mai rapid al eliberării naționale, Uniunea Sovietică a indicat tuturor, anul trecut, că la ordinea zilei se află ridicată de viață însăși problema eliberării imediate a tuturor țărilor coloniale și dependente. Atenția tuturor s-a îndreptat atunci spre milioanele de oameni care trăiesc încă într-o dependență incompatibilă cu demnitatea ființei umane.

O privire asupra trecutului apropiat permite să se conjectureze cît se poate de favorabil asupra viitorului. Nu mai departe decît în ajunul celui de-al doilea război mondial, zece puteri coloniale posedau colonii sau protectorate cu o suprafață totală de 7 ori mai mare decît Europa. Din cele două miliarde de locuitori ai globului, un miliard și jumătate viețuiau sub regim colonial. Fiecărui bărbat, femeie sau copil din Marea Britanie îi reveneau zece supuși negri, cafenii sau galbeni. Pentru fiecare hectar de pămînt francez, existau 20 hectare de colonii franceze.

Coloniile italiene erau de șase ori mai mari decît Italia ; cele ale Portugaliei de 23 de ori mai vaste decît Portugalia ; iar Belgia stăpînea teritorii de 83 de ori mai mari decît ea.

În fața acestor date cutremurătoare, cifrele actuale par neînsemnate. Imensa majoritate a fostelor colonii sînt astăzi țări libere. Mai există însă locuri în care colonialiștii spun: „Sîntem aici în calitate de stăpîni și intenționăm să rămînem". Să nu uităm însă avertismentul președintelui Indoneziei Sukarno : „imperialismul în agonie e periculos, tot atît de periculos ca un tigru rănit în jungla tropicală".

Misiune civilizatoare ?

De mult a căzut în desuetudine trubadurul imperialismului, Rudyard Kipling, care și-a pus remarcabilul talent în slujba înfamantă a colonialismului britanic. Supușii Majestății sale regele Angliei și împăratul Indiilor erau făcuți să creadă că Regatul Unit ar avea o misiune civilizatoare, o misiune sfîntă față de rasa neagră. Ei trebuiau să fie convinși că omul alb are de îndeplinit o datorie, mai mult chiar, este chemat să poarte o povară. Povara *omului alb*, iată chintesența filozofiei colonialismului pe culmile ipocrizei ei. Cîntînd „nobila povară a omului alb", Kipling vorbea despre popoarele pe jumătate diavoli, pe jumătate copii, susținînd că rasa albă ar fi chemată, împotriva propriei sale dorințe și a propriilor sale interese, să le poarte de grijă.

„Poate fi vorba de o povară numai în măsura în care omul alb s-a supraîncărcat cu bogățiile celui negru și ale celui galben", remarca ironic la O.N.U. delegatul unei țări arabe. Merită să semnalăm că pe Kipling nu-l mai citează acum apologeții colonialismului, ci numai cei care îl demască. Prea stridentă este minciuna împodobită de el cu pene literare pentru a mai putea fi servită ca atare.

Ficțiunea colonialismului ca misiune sfîntă este dezmințită chiar de primii apostoli ai acestuia. Dacă ar exista o „bibliotecă a colonialismului desăvîrșit", n-ar putea să lipsească din ea o lucrare veche de vreun sfert de mileniu și anume opera lui Montesquieu, „Spiritul legilor". „Obiectivul colonialiștilor, scria el, este de a face comerț în condiții mai bune decît se face îndeobște cu popoarele vecine, cu care toate avantajele sînt reciproce. S-a stabilit că numai metropola poate negocia în colonie. Și asta pe bună dreptate, pentru că scopul stabilirii acolo a fost extinderea comerțului, nu fundarea unui oraș sau a unui nou imperiu".

Iată așadar că problema intereselor pe care le-ar putea avea coloniile sau locuitorii lor nici nu se pune. Candoarea cu care este afirmată aici necesitatea exploatării coloniei de către metropolă nu lasă loc nici unei echivoc. La fel au scris mai tîrziu profesorii, economiștii, teoreticienii imperialismului francez.

Cum se potrivesc oare cu teza „poverii omului alb", cuvintele primului ministru al Franței, Jules Ferry, care spunea în 1884 că rasele superioare au drepturi asupra raselor inferioare și mai ales că, dacă Franța ar renunța la imperialism, ea ar decădea de la situația de putere de rangul întîi la aceea de putere de rangul trei sau patru ?

„Tunisia e necesară prosperității noastre coloniale". Așa justifica Gambetta în 1881 cucerirea Tunisiei, nu prin necesitatea de a sări cumva în ajutorul tunisienilor.

Dar poate că Kipling se referea numai la generoasa misiune a colonialiștilor britanici care, spre deosebire de cei francezi, s-ar fi sacrificat pentru binele popoarelor băștinașe ? Cît pe aici să credem că așa este citindu-l pe Cecil Rhodes, supranumit, pentru virtuțile sale, despre care va fi vorba mai jos, „părintele colonialismului britanic". Într-adevăr, Cecil Rhodes scria: „Proclam că noi sîntem prima rasă a lumii și cu cît ne vom extinde mai mult cu atît va fi mai bine pentru omenire".

Ce înseamnă însă „mai bine pentru omenire" ? Cu un mic rînjet rapace, Rhodes risipește iluziile. „Lumea este pe cale de a fi fragmentată toată ; ceea ce a mai rămas este pe cale de a fi împărțit, cucerit, colonizat... Dacă există un dumnezeu, cred că i-ar place să coloreze cît mai mult posibil cu roșul britanic harta Africii". Africa o dată înghițită, Rhodes ofta insațiabil : „Dacă aș putea, aș anexa planetele. Mă gîndesc adesea la ele. Mă întristează să le văd atît de limpezi și totuși atît de departe".

Setea nestăvilită de cotropire este mărturisită și de alt reprezentant bine cunoscut al imperialismului britanic, Winston Churchill. În cartea „Călătorie africană", scrisă în tinerețe, el vorbea cu același jind ca și predecesorul său : „Toate aceste energii risipite, toate aceste poziții avantajoase neocupate, toate aceste pîrghii de control asupra forțelor naturale ale Africii, care nu sînt ținute în mînă, nu pot decît să ofenseze și să stimuleze imaginația".

Ca păsările de pradă s-au năpustit asupra țărilor neînarmate ale Asiei și Africii viitoarele mari puteri occidentale. Pe cît de bogate în resurse, pe atît de lipsite de organizarea militară, teritoriile imense subjugate de străini au intrat în veacul unor suferințe a căror odisee n-a fost încă scrisă. „Nu cunosc nici o colonie africană, care în ziua dobîndirii independenței să poată fi descrisă ca o regiune economică avansată", a spus în cadrul dezbaterilor de la O.N.U. Quaison Sackey (Ghana) iar faimosul ideolog al imperialismului, Werner Sombart, a exprimat cu deosebită pregnanță esența problemei : „Ne-am îmbogățit pentru că rasa întregi au murit pentru noi. Pentru noi au fost despuiate continente întregi".

Teoria „misiunii civilizatoare a colonialiștilor europeni", care constituie toată substanța eticii procoloniale a lui Kipling, dedusă din falsa premiză a popoarelor „pe jumătate diavoli, pe jumătate copii", are scopul bine precizat de a camufla jaful și teroarea la care se referea Sombart și care au meritat pe deplin caracterizarea făcută de englezul William Howard în lucrarea „Colonizarea și creștinitatea", apărută în prima jumătate a secolului al XIX-lea. „Barbaria și cruzimile rușinoase la care s-au dedat unii așa-ziși creștini în toate colțurile lumii față de popoarele pe care au reușit să le domine depășesc toate ororile comise în orice moment al istoriei de oameni de toate rasele, fără a exclude rasele cele mai sălbatice, cele mai crude, cele mai nerușinate".

Oare ce ar fi putut răspunde Kipling, dacă ar fi fost întrebat cine l-a însărcinat pe „omul alb" să-și poarte „povara" pe meleaguri străine ? În ori ce caz, n-ar fi putut pretinde că popoarele băștinașe și-ar fi invitat viitorii stăpîni să le „fericească".

Cît despre argumentul așazisei sălbătăcii, invocat de Rudyard Kipling, nimeni nu-i poate răspunde mai bine decît a făcut-o poetul malgaș Rabemanandjara: „Negrul a devenit sălbatic în ziua cînd albul a descoperit ce beneficii se pot scoate din asta".

Felicia Antip

Dei Anang
(poet ghanez)

Întunecată, eu?

În zilele vechi,
În zilele sterpe de-odinioară,
Cînd orizont nu se zărea
Și se știa așa puțin,
Oamenii-mi spuneau „Întunecată Africă".
Întunecată, eu ?
Cu piramidele regale,
Cu brațe învăluitoare,
Care destinul cezarilor l-au înlănțuit ?
Întunecată, eu ?
Am legănat plăpîndul prunc,
Pruncul civilizației,
De-a lungul lenești maluri
Ale izvorului vieții, Nilul,
Iar furnicarului din Soare-Apune i-am dat
Un dar cu Grecia deopotrivă !
Orbitor scînteiază oțelul.
Poate eclipsa materia calmă.
Pentru că disprețuiesc vechile arcuri, vechile săgeți,
Și nu mă încîntă oțelul și fierul,
Unii vorbesc despre „Africa întunecată".
Mai drag ca oțelul în arme
Îmi este talentul
De a gîndi laolaltă,
De a trăi laolaltă.
Întunecată, eu ?
La rădăcina palmierilor ce cîntă în vînt
Păstrez o comoară de neprețuit.
Întunecată Africă ! Vin zorile !
Speră, căci văd la răsărit o lumină bogată și caldă.
Ceasul meu va suna în curînd !

În romînește de FELICIA ANTIP

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Biblioteca Raională Odorheiu
Biblioteca Odorhei.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

Anul IV, Nr. 23 (82) • 1 decembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

IN LUMINA EXIGENȚELOR VIEȚII

Literatura romînă contemporană se dezvoltă în condițiile unui excepțional avînt creator al întregului popor, în condițiile desăvîrșirii socialismului în patria noastră.

Străbătînd drumurile țării, dintr-un impuls comparabil cu acela care atrage pasărea în văzduh, scriitorul s-a obișnuit să întîlnească tot mai adesea oameni simpli și remarcabili, cu un înalt nivel de conștiință, cu concepții etico-estetice superioare. Maeștri ai oțelului și ai recoltelor, constructori ai marilor combinate chimice și ai noilor centre urbane ultra moderne, luptători neobosiți pentru soluții inedite în toate domeniile, oamenii aceștia înfăptuiesc grandioasele planuri trasate de partid, făuresc cu propriile mîini frumusețea. Din activitatea lor creatoare, din universul lor spiritual, de o bogăție inepuizabilă, își trag seva numeroase realizări de frunte ale literaturii noastre actuale. După cum dovedesc faptele, cunoașterea nemijlocită a aspectelor esențiale din viața poporului constituie principala sursă de inspirație și mediul cel mai favorabil pentru dezvoltarea talentului artistic.

Urmînd indicațiile cuprinse în documentele celui de-al III-lea Congres al P.M.R., referitoare la problemele artei și literaturii, Uniunea Scriitorilor a dat o atenție sporită actiunilor menite să contribuie la apropierea mai profundă a literaturii de realitatea socialistă. Numeroși scriitori, îndeosebi dintre cei tineri, au avut posibilitatea să cunoască și să studieze îndelung procesul muncii în diferite sectoare, să urmărească în desfășurarea lor acțiuni și fapte sugestive, stabilind un contact viu cu oamenii muncii, principalii eroi ai operelor noastre.

Publicațiile Uniunii Scriitorilor, printre care și revista „Luceafărul", au organizat sistematic vizite în diferite regiuni ale țării, dînd astfel prilej redactorilor și colaboratorilor să se întîlnească cu un mare număr de muncitori și tehnicieni, specialiști în diferite domenii, activiști de partid și de stat. Au continuat de asemenea întîlnirile scriitorilor cu cititorii, în cadrul unor festivaluri literare urmate de discuții; aceste confruntări s-au dovedit instructive și utile, contribuind între altele la combaterea tendinței de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși".

Nu o dată am auzit exprimîndu-se în asemenea împrejurări dorința cititorilor de a găsi oglindite în scrierile literare probleme și caractere contemporane, purtînd semnele distinctive ale epocii și ale țării în care trăim. Masele largi de cititori, a căror exigență crește neîncetat, pe măsură ce viața pe care o făuresc devine mai frumoasă, așteaptă de la noi mai multe romane, schițe, poeme, lucrări dramatice care să răspundă cu măiestrie și cu o mare varietate de mijloace necesităților vieții, să ajute la triumful noii mentalități în conștiința oamenilor.

Trebuie subliniat că publicul manifestă un mare interes pentru creația scriitorilor din noile generații, care au început să se formeze ca artiști în anii regimului democrat popular și care au o experiență mai directă, mai intimă a realității socialiste.

Un cadru deosebit de prielnic pentru dezbaterea celor mai actuale probleme ale literaturii ni-l va oferi apropiata Conferință pe țară a scriitorilor, eveniment important în viața organizației noastre obștești.

Analizînd activitatea beletristică din ultimii ani, scoțînd în evidență, pe baza principiilor realismului socialist, a exigențelor vieții, atît succesele cît și rămînerile în urmă în domeniul creației, — Conferința va aduce o contribuție de seamă la definirea și concretizarea sarcinilor sporite care revin literaturii în această perioadă, în lumina hotărîrilor celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Totodată, Conferința va alege organele de conducere și va proceda la îmbunătățirea statutului, pentru ca el să devină pe deplin corespunzător cu noile sarcini ale Uniunii noastre.

După cum s-a remarcat, în timpul din urmă, în paginile publicațiilor de specialitate ca și în activitatea secțiilor Uniunii, se manifestă un interes crescînd față de principalele probleme ale literaturii, fapt care demonstrează că obștea scriitoricească se pregătește cu seriozitate pentru lucrările Conferinței pe țară. Poeți și prozatori, dramaturgi și critici din toate generațiile, dezbat cu însuflețire probleme teoretice și de măiestrie artistică, discută pe marginea celor mai interesante lucrări apărute în ultimii ani. In cadrul unor ample anchete inițiate de Gazeta literară, Tribuna, Contemporanul, Utunk, Luceafărul — un mare număr de scriitori și cititori exprimă păreri interesante în legătură cu creația literară. Din toate aceste dezbateri se desprinde clar faptul că integrarea organică a artistului în problemele vii ale constructorilor socialismului este mijlocul cel mai eficace pentru lărgirea sferei tematice, pentru îmbogățirea fondului de idei al literaturii.

Un progres evident înregistrează activitatea criticii, care se apropie cu mai multă atenție și în mod mai concret de creația beletristică. Majoritatea articolelor de sinteză, a cronicilor și însemnărilor apărute în ultima vreme, pun accentul pe modul în care oglindește literatura noastră actuală principalele aspecte ale realității socialiste. Criticilor de specialitate li se cere însă, mai ales acum, în preajma Conferinței pe țară, un efort sporit pentru generalizarea celor mai semnificative experiențe creatoare, pentru analiza obiectivă a fenomenului literar. Dovedind o largă receptivitate față de variatele modalități artistice capabile să exprime în culori vii, pregnante, universul spiritual al constructorilor socialismului, critica literară are datoria să combată cu intransigență revoluționară și în mod consecvent orice tendință de rupere a literaturii de viața poporului. O grijă deosebită trebuie să acorde criticii noștri creației scriitorilor cu mai puțină experiență, care aduc în lucrările lor suflul proaspăt al actualității, entuziasmul avîntat al noilor generații, visurile și aspirațiile cele mai îndrăznețe. De la acești tineri talentați, cititorii așteaptă, pe drept cuvînt, poezii, romane, piese de teatru, întruchipînd artistic frumusețea vieții noastre, bogăția sufletească a oamenilor pentru care munca a devenit creație

În acest sens, este necesar ca viitoarea conducere a Uniunii Scriitorilor să se ocupe în mod sistematic, cu atenție și dragoste, de îndrumarea și sprijinirea activității tinerelor talente care se afirmă în literatură.

Neîndoielnic, intensificarea interesului pentru anumite aspecte esențiale ale teoriei și practicii literare va avea darul să aducă o contribuție prețioasă la succesul Conferinței pe țară a scriitorilor. Este de presupus că în cadrul lucrărilor Conferinței se va amplifica dezbaterea principială pe marginea unor probleme de specialitate, se vor exprima puncte de vedere originale, variate, avînd darul să stimuleze discuția creatoare.

Masele largi de oameni ai muncii, eroii și cititorii literaturii sînt îndreptățiți să considere că acest eveniment important în viața Uniunii Scriitorilor va avea ca principală consecință opere literare de un înalt nivel artistic, inspirate de noua realitate a patriei socialiste, de măreția acestei epoci în care triumfă leninismul.

„Luceafărul"

SONDĂ LA MOINEȘTI — Foto: A. MIHAILOPOL

În căutarea esențialului

Orice aspect al vieții, pasager sau durabil, orice problemă, simplă sau complexă, pot deveni obiecte de literatură. Am citit mai demult un roman (care se bucură și astăzi de celebritate în unele cercuri literare din Occident) în care eroul principal se înfățișează cititorilor timp de o zi cu tot ce poate fi mai cotidian; pînă și notele de plată de la restaurant sînt cu fidelitate înserate printre paginile literare. Un cunoscut romancier contemporan își propunea să scrie o carte în care să nu se întîmple absolut nimic în afară de reflexele mecanice ale individului: somn, aer, hrană, somn. Iar absurdul zugrăvit în tot felul de culori se divizează (în anumite locuri) și se distribuie darnic în zeci și sute de cărți. Senzațiile, instinctele primare cu deviza că omul este o carapace lustruită care îmbracă în esență un animal de rînd, sînt mai de multă vreme obiecte literare, formînd chiar o școală la modă. Această diversitate de obiecte literare și cărți, smulsă prin reclamă controlului social, ridicată la rang de literatură, modernă, reprezentativă, onorată cu premii și distincții, această literatură, prin facilitatea ei, poate cîștiga mulți adepți. Orice individ înzestrat cu oarecare tupeu și cu o mașină de scris se poate pomeni peste noapte scriitor pentru că nimic nu-i mai ușor de realizat decît anarhismul într-o „operă literară". Derogarea de la orice legi și principii literare, disprețul față de tradiție, destrămarea „eu"-lui în senzații și instincte, într-un cuvînt cîteva sute de pagini mîzgălite oricum, invită ușor la masa de scris pe oricine. La vîrsta de 35 de ani un scriitor occidental publicase cam 350 de romane, ceea ce-l determinase pe un estet la modă să-l proclame „un imbecil de geniu". In lume există destui posesori de stilou care pe baza unui simplu calcul mercantil resping acel „non omnis morior" al lui Horațiu, înlocuindu-l disprețuitori cu o deviză a oportunismului și indiferenței: „oare totul trebuie pentru vecie?". Această concepție elimină dintr-o dată dragostea, pasiunea pentru literatură și mai ales intenția artistului de a aduce o contribuție activă în marele proces pe care-l trăiește societatea. In ultimă instanță ea văduvește literatura de latura ei cea mai importantă, de latura ei educativă constructivă.

Vreau să fac o precizare. Schimbul de valori reale, culturale este infinit și indefinit între artiști și popoare. Balzac, Tolstoi, Dostoievski, Goethe, Baudelaire, Beethowen, Wagner, au creat curente și chiar tradiții în cultura multor popoare. Există însă și primejdia ca anumite scamatorii artistice, multicolore și multisonore, să impresioneze și chiar să fascineze. Tot o primejdie este, după părerea mea, și încercarea de a adopta mecanic rezultatele, mai ales în formă, ba chiar și în concepția artistică, în unele cazuri — ale unor curente și personalități literare care pot fi înțelese, dacă nu acceptate, într-o anumită epocă, într-o anumită societate, într-un anumit stadiu de dezvoltare a culturii respective. A încerca altoirea pe o literatură cu tradiție stabilită și mai ales cu o direcție nouă și clară de dezvoltare, cum e literatura noastră, a unor fenomene artistice „exotice" cum ar fi Kafka, Joyce, Faulkner, Dos Passos, poate duce la eșecuri lamentabile. Prin însăși natura lor, artiștii manifestă o tendință spre nou, spre modern. Dar aceasta nu se poate fără respectul tradiției, fără a ține seama de direcția de dezvoltare a societății în care trăiește artistul și care determină în ultimă instanță sensul și direcția de dezvoltare a culturii. Dar dincolo de aceasta, este oare ceva mai mare și mai modern decît revoluția economică, socială și morală care se petrece, de pildă, în țara noastră? Există o sursă mai generoasă de inspirație pentru un scriitor decît fenomenele multiple și diverse pe care le stabilește și le înfățișează realitatea noastră revoluționară? Un scriitor care se consideră în primul rînd un cetățean și un produs al societății noastre revoluționare va respinge scamatoriile literare, va analiza cu mult discernămînt curentele și concepțiile artistice străine, va porni la construirea marii noastre literaturi sprijinit pe tradiția noastră cea mai bună și stimulat de fenomenele bogate în sensuri ale revoluției noastre.

Eu cred că în această direcție un aport deosebit de însemnat îl aduc Titus Popovici, V. Em. Galan, Al. I. Ghilia și alții. Continuînd marea tradiție a prozei noastre (Slavici, Rebreanu, Sadoveanu), acești scriitori își afirmă personalitatea lor în opera care însumează și cele mai bune roluri ale tradiției literare și valori sensibile ale realității noastre noi: obiectivitatea în analiză, romantism față de fenomenele sociale pozitive, patos și încredere în forțele spirituale ale poporului nostru.

In general privind ansamblul literaturii noastre de după 23 August, se poate spune răspicat, cred eu, că scriitorii au respins teoria că „orice" aspect și „orice" problemă a vieții noastre pot deveni obiect de literatură, că în marea lor majoritate își îndreaptă atenția și eforturile spre ceea ce este esențial în viața noastră. Aceasta se datorează în primul rînd responsabilității pe care revoluția i-a dat-o scriitorului. Desigur, este mult mai greu să dedici un roman sau o nuvelă noilor relații sociale, economice, morale care au apărut și apar în societatea noastră decît să înfățișezi halucinațiile unui individ descompus și

Constantin Chiriță

(Continuare în pag. 9-a)

În acest număr:

La masa rotundă a „Luceafărului" — 16 poeți despre reflectarea actualității în poezie.

Alexandru Andrițoiu

Viitor

Spre comunism, cu setea de-a cunoaște,
în inimă îmi duc, cîntînd chemarea.
Văd viitoru-n vreme cum se naște:
așa, desigur, s-a născut și marea.

Spre comunism, cu setea de-a cunoaște
mi se îndreaptă clar lumina frunții.
Văd viitoru-n vreme cum se naște:
așa, desigur, s-au născut și munții.

Spre comunism, cu setea de-a cunoaște
mi se revarsă forța și iubirea.
Văd viitoru-n vreme cum se naște, —
și-n ritm cu el se naște nemurirea.

Spre comunism îmi duc într-una dorul,
cu oamenii, cu simplul lor renume,
ce construiesc puternici viitorul,
și nu sînt mări, nici munți ca ei, pe lume.

Santinela

Ghereta, cu restrînsu-i adăpost
și tricolorul oblic peste scînduri. —
Soldatul, drept ca sabia, în post.
Și viscolul se face cald
învins de gînduri.

Jurîmprejur e țara ca o steră
de aur. Drumuri duc și punți
de la gheretă-n spații și în eră,
spre străzi, spre inimi, în spre piini
și în spre munți.

Stă baioneta-n armă ca un semn
de exclamare fericirii noastre.
Ghereta, în cutia ei de lemn
e rezonanța-a tot ce-avem
sub steag și astre.

Trepte de entuziasm

Utemiștilor brigadieri

Șantiere, umeri fără cin,
ploscă cu Cotnar de la fîntînă, —
mobila: un cufăr de arin,
teracotele: mănuși de lînă.

Primii kilometri au fost triști,
ploi cădeau greoi ca untdelemnul,
numai inima din utemiști
lumina, barăcii albe, lemnul.

Șantiere, cel mai proaspăt drum
în bocanci și cisme proletare.
Salopetele albastre-acum
au zburat spre cer și-s toate zare.

1

Prinsă-n ritm de vis arborescent,
monograma noastră, nouă încă,
la Agnita-i flaut de ciment,
la Botorca e clavir de stîncă.

Cerul, cu ultramarin compas,
tras frumos, privea din taine. Spinii
glezna ne-o iubeau la orice pas
și ne sărutau pe tîmple pinii.

Poza de adolescent — bărbat
ne-a zvîcnit în apele albastre.
Vulturii ne-au plîns cînd am plecat
plini de faimele lucrării noastre.

2

Mi-am reînnoit surîsul, eu,
ca pe-o purpură feniciană,
undeva la Salva și Vișeu,
apă cu luceferi bînd din cană.

Poate că imagini de erou
au rămas, pe linia ferată,
la traverse galbene, — ecou
simplu și firesc, de altădată.

Pozele de utemist bărbat
le-am uitat în satul cu petunii.
Munții au fost triști cînd am plecat,
fluierînd, ușor, Sonata lunii.

3

Vechi ciuperci și ghindă și licheni
mă priveau cu gene ireale.
Rîd între Bumbești și Livezeni
anii-mi legănați în macarale.

Cu lopata-n mîini, trec anii mei,
într-un marș pe stîngul, spre baracă,
fără lauri, fără de polei,
parcă-anume înăspriți să placă!

Munți și fete și rășini de brazi,
ploi fertile și zăpezi cărunte.
Dinamite moarte, către azi
în ecouri rătăcesc sub munte.

4

Peste grosul și burghez marasm,
oleandri, salopete-albastre, —
plante aspre de entuziasm —
cresc din huma fericirii noastre.

Într-o gară cu zmălțat contur,
impiegatul, ridicînd chipiul, —
ne salută umbrele de-azur
și-amintirea. Am supus pustiul,

și-am făcut ce-i de făcut, bărbați
buni vecini cu gerul și lopata.
Fraților, vă rog comunicați
„Către C.C. U.T.M.
că
totul
este
bun
și
gata!"

ALEXANDRU ȘAHIGHIAN LA 60 DE ANI

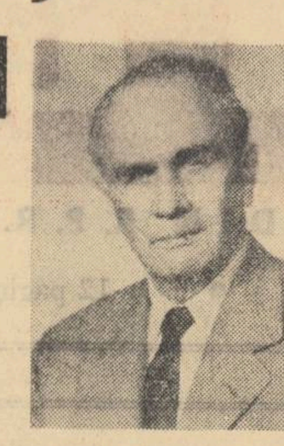

La puțin timp după Eliberare, în 1946, apărea o bogată antologie din *Poezia muncii și a libertății*. Alcătuitorul și comentatorul acelei culegeri din lirica noastră progresistă era scriitorul Alexandru Șahighian, care a împlinit de curînd 60 de ani. Departe de a fi o simplă preocupare editorială, întocmirea antologiei izvora din atitudinea consecvent militantă a scriitorului. Într-o *Prefață* la un proiectat volum intitulat *Scris cu stînga*, apărută în *Cuvîntul liber* din 21 martie 1936, poetul se autodefinea astfel:

Strigăt sînt, înfipt în vreme.
Strigăt ascuțit și aspru.

Poetul nu și-a desmințit profesiunea de credință. O preocupare dominantă a poeziilor sale scrise între cele două războaie mondiale a fost aceea de a dezvălui, în mod critic și acuzator, realitățile tragice din viața maselor muncitoare exploatate, de a condamna caracterul inuman al orînduirii burghezo-moșierești. Marea grevă și luptele minerilor de la Lupeni, din 1929, ca și ale muncitorilor ceferiști de la „Grivița", din 1933, au aflat un puternic ecou în conștiința lui Alexandru Șahighian, chiar în momentele desfășurării lor, fiind evocate în poemele *Greva minerilor* și *Grivița 1933*. Multe din poeziile sale, publicate înainte de Eliberare, se disting printr-un pronunțat caracter agitatoric, mobilizator. Elocventă este poezia *Catastrofă în mină*, ciuntită mult de cenzură cînd a fost publicată în *Cuvîntul liber* din 13 aprilie 1935, dar retipărită integral în revista *Cîmpul* din ianuarie 1936. Versurile ei îndemnau deschis masele muncitoare la luptă:

Cît veți răbda,
Copiii voștri, frații
Și-or găuri plămînii pentru alții.
Vor sfredeli pămîntul pentru alții.
Pentru un drob de pîine,
Cu grija zilelor de mîine,
Deștelenind mereu
Cu speranța proastă-n dumnezeu —
Filoanele de aur greu
Pentru răstălmăcitorii firii
Pentru domnii, pentru stăpînii, pentru zbirii,
Pentru binele stăpînirii...
Numai pentru binele vostru, nu,
Muncitorilor îngemănați, ai omenirii!

Articolele pe care Alexandru Șahighian le-a publicat în perioada dintre cele două războaie mondiale sînt expresia aceleiași conștiințe artistice militante, combative. În aceste articole, scriitorul folosește un ton sobru, grav, de relatare plină de compasiune, dar revolta și protestul său răzbat continuu din vibrația lăuntrică a imaginilor aduse. În acest sens poate fi citat *Reportaj despre ciorapi*, apărut în revista *Drumul femeii* din 8 aprilie 1935, revistă la care Al. Șahighian a colaborat sub pseudonimul Eliza Balaban. Descriind durerosele și inumanele condiții de viață și de muncă ale muncitoarelor dintr-o fabrică din București, scriitorul nota în finalul articolului, ca o concluzie asupra stărilor de lucruri din acea vreme: *„Așa aici, așa dincolo, și așa în toate fabricile"*. În unele articole, reușind să înfrîngă rigorile cenzurii fasciste, Al. Șahighian dezvăluia cu curaj realitățile dezastruoase din Romînia burghezo-moșierească. În articolul *Casele de economii*, de pildă, apărut în *Dacia nouă* din 1 ianuarie 1938, scriitorul ironiza sarcastic propaganda pentru depuneri de economii, arătînd că masele largi populare nu aveau nici strictul necesar ca să-și asigure existența. Țărănimea, arăta Al. Șahighian, nu putea face nici o depunere *„nu din pricina ignoranței, cît mai ales din pricina sărăciei și exploatării"*. Iar în continuare, scriitorul sublinia: *„O altă categorie de oameni, pe care de asemeni nu trebuie să contăm la depuneri, o formează masa de muncitori și mici funcționari de stat sau particulari, cu lefuri de mizerie și exploatați de asemeni. Avem muncitori plătiți cu 40 de lei pe zi... Incontestabil că aceste lefuri nu ajung nici pentru masă, cu atît mai mult cu cît viața s-a scumpit enorm în ultimul timp. Mai e cazul să cerem intensificarea propagandei pentru depuneri, în rîndul acestor oameni? De bună seamă că nu. Ceea ce se cere este ridicarea nivelului de trai al tuturor categoriilor de salariați și muncitori"*. Vorbind despre activitatea de publicist militant a lui Alexandru Șahighian, trebuie să amintim că el a condus, ca prim-redactor, revista progresistă *Atlas*, care a apărut la 18 ianuarie 1936. Revista, strîngînd în jurul ei o serie de colaboratori însuflețiți de idealurile înaintate ale vremii, avea un fățiș caracter antifascist, dezvăluind pregătirile criminale de dezlănțuire a celui de al doilea război mondial, condamnînd cu vehemență teroarea exercitată de regimul burghezo-moșieresc asupra luptătorilor antifasciști din închisori și asupra maselor muncitoare din întreg cuprinsul țării.

Înainte de 23 August 1944, Alexandru Șahighian nu a putut să-și tipărească nici un volum, caracterul militant, combativ al scrierilor sale nefiind pe placul oficialității culturale burgheze. Volumul de versuri *Scris cu stînga* a fost interzis și confiscat de cenzura militaro-fascistă. Poeziile pe care le-a scris în perioada dintre cele două războaie mondiale au putut fi adunate în volum abia în zilele noastre, constituind ciclurile *Piclă* și *Praguri albastre* din volumul *Pasărea măiastră*, apărut în vara acestui an.

Și pentru Alexandru Șahighian, ca și pentru mulți din scriitorii noștri cu atitudini înaintate, legați de popor, Eliberarea patriei a însemnat descătușarea energiilor lor creatoare, deschizînd drumul spre o bogată și rodnică activitate literară. Într-adevăr, după Eliberare, Al. Șahighian a putut să-și valorifice din plin posibilitățile sale creatoare, închinîndu-și scrisul, cu aceeași consecventă atitudine militantă, luptei poporului nostru pentru făurirea socialismului. În anii noștri, paralel cu poezia, Al. Șahighian a cultivat cu succes noi genuri și specii literare, relevîndu-se concomitent ca dramaturg, prozator și autor de minunate povestiri pentru copii. Piesele sale, scrise și reprezentate între anii 1948—1957, astăzi pe nedrept neluate în seamă în alcătuirea repertoriilor teatrale, zugrăvesc, în conflicte cu intens dramatism, aspecte caracteristice, esențiale din istoria vieții noastre contemporane, cum sînt atragerea țăranului mijlocaș pe drumul colectivizării agriculturii (*Gheorghe*), coborîrea intelectualului din „turnul de fildeș", imediat după Eliberare, sub influența hotărîtoare a luptei maselor muncitoare (*Pensiunea doamnei Stamate*), demascarea politicii reacționare, antipopulare a guvernului Rădescu (*Prăbușirea*).

Ca prozator, Al. Șahighian a început să se afirme în 1949, cînd publică volumul de schițe *Mîinile și cei șapte*. Schițele evocă realitățile tragice din timpul celui de al doilea război mondial, reliefînd îndeosebi totala dezaprobare a masei de ostași simpli față de criminalul război antisovietic, precum și hotărîrea de luptă pe deplin înțeleasă, conștientă a acestor ostași, din momentul întoarcerii armelor împotriva cotropitorilor hitleriști. Ulterior, scriitorul a tipărit volumul de *Povestiri dunărene*, precum și însemnările de călătorie prin Kazahstan *De la Tian-Șan la munții de jasp*. În prezent are sub tipar volumul de schițe *Însemnările unui caporal* și romanul pentru tineret *Coiful de aur*.

Ajuns acum la vîrsta deplinei maturități, Alexandru Șahighian se dăruie creației literare cu un avînt tineresc. Dar nu numai munca de creație se află sub semnul entuziasmului, ci și întreaga sa activitate obștească. Colegii de generație îi simt mereu alături pasul dîrz, neobosit, avîntat, iar noi, cei tineri, aflăm un viu exemplu în activitatea sa, sprijinul, îndrumarea și căldura unui suflet nobil, ale unei inimi pline de omenie. Și, de aceea, cu prilejul împlinirii a 60 de ani, îi urăm lui Alexandru Șahighian viață lungă și rodnică, pentru înfăptuirea sarcinilor mari și frumoase care ne revin în opera de făurire a literaturii noi, socialiste.

T. V.

luceafărul
Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director: acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE:
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

CRONICA LITERARĂ de I. D. Bălan

PAUL ANGHEL: „Șapte inși într-o căruță"

Cartea lui Paul Anghel „Șapte inși într-o căruță" nu ni se pare a fi nici „un reportaj deghizat cu procedee din romanul picaresc", cum conchidea Paul Georgescu în cronica din Gazeta literară, și, cu atît mai mult, nici un roman „al drumului spre socialism al satului romînesc", cum îl aprecia Al. I. Ștefănescu într-un articol publicat în paginile Luceafărului.

Efortul de a încadra rigid o operă literară într-o anume specie sau gen e, firește, anacronic și superflu. Totuși, respingînd didacticismul dogmatic și reținînd cuceririle teoriei științifice moderne, după care granițele dintre specii și genuri literare diferite nu sînt impenetrabile, critica marxist-leninistă recunoaște fiecărui fenomen artistic legile lui proprii, în virtutea cărora îl analizează concret, îl confruntă cu realitatea obiectivă, oglindită în el, și-i stabilește finalitatea estetică.

Aceasta este și premiza de la care pleacă tovarășul Paul Georgescu, ajungînd, însă, la o concluzie care-l conduce către unele judecăți critice neașteptate.

Nu spiritul de contradicție, ci nevoia obiectivă de a analiza o lucrare în funcție de specificul ei, ne face să spunem, pînă la un punct, cu autorul, că Șapte inși într-o căruță este o povestire — în accepțiunea dată în ultima vreme termenului — realizată cu procedeele unui scenariu de film. Paul Anghel, ispitit de meșteșugul regizoral, autor al mai multor scenarii (Învățătoarea, Ion Creangă, Casa de pe strada noastră, Aproape de soare etc.), vede lucrurile mai mult dinamic, spațial, în secvențe cinematografice. La el o narațiune propriu-zisă, desfășurată în timp cu ajutorul unuia sau mai multor povestitori sau cu intervenția autorului, care să dea un anume curs faptelor și să influențeze fantezia cititorului, e slab sesizabilă. Rareori se fac intervenții epice sau incursiuni retrospective în viața personajelor. N-am putea aminti decît evocarea comportării lui Ichim cu Tingirichioaia în preajma înființării gospodăriei colective, hazlia întîmplare cu caii luați de Florența, soția acestuia. Autorul nu narează și nu descrie ca într-o specie epică — așa-zis clasică. Descrierea și narațiunea în structura lucrării sale au parcă mai mult rolul indicațiilor de regie din scenariul de film.

Acțiunea lucrării se desfășoară, parcă, sub ochii noștri prin mișcarea personajelor și prin dialogurile vii dintre ele. Ilustrativ, în acest sens, este, spre pildă, fragmentul intitulat Unul care se amestecă, din prima parte a cărții. Scena aceasta, gîndită, ca și altele, spațial, e de un remarcabil efect cinematografic.

La început notații sugestive creează atmosfera satului. Nu s-a luminat încă de ziuă; casele zac în ceață cotropite de somn, se aude zburătăcit de aripi, apoi un cucurigit aspru de cocoș. Prin negură se mișcă un om nedeslușit. În răstimpuri se trezesc alți cocoși, punctînd, ca un ceasornic al naturii, trecerea vremii. Omul așteaptă pe cineva sau are vreo treabă cu cineva de dincolo de pod. Se apropie și bate la o poartă. Din curte îi răspunde un glas, urmînd un dialog care ține, de fapt, singur osatura acțiunii, restul fiind, cum spuneam, nu atît descriere sau narațiune cît indicații parantetice.

— „Ce te-a apucat, bă, nea Patraulea, ce te-a apucat?! — spune el cu mînie scăzută, mai mult enervat.

— Fir-ai al dracului, Firică, — îl ia în primire nea Patraulea... Tu le tragi la somn și ăia operează la hambare!... — și cu alt ton: — Cum puteți să dormiți așa?! Fură ăia tot, sparg casele și voi dormiți!... O să ne ia cu miliție cu tot! Tu m-auzi?

Tînărul ascultă speriat. Vestea l-a luat din somn. Strigă: — Nea Surule! — fluieră scurt, de două ori, vîrîndu-și degetele în gură.

— Lasă-l mă, să-și termine somnul, dacă nu l-or fi luat ăia cu totul! Și după o pauză: — Dă-mi un foc.

— N-am... mormăie tînărul morocănos.

Nea Patraulea scoate chibritul și își aprinde o țigară.

Flacăra îi aurește fața. E un unchieș cu barba arici și cu mustața scurtă, bățoasă, făcută să dea un aer sever unei fețe blînde, voit grave și preocupate acum.

Din ceață s-a mai lămurit, în stînga omului, o momîie. E tot în șubă, sprijinită într-o imensă furcă de fier. Pare un fel de fiară marină, ieșită acum pe apa ceții, vîslind cu un trident. Ciudata dihanie răsuflă greu, scoțînd pe nări două fuioare groase de aburi. Nea Patraulea zvîrle chibritul, — îl vede poate pe noul sosit, deși nu-l privește, fiindcă-i dă un fel de binețe:

— Auzi, bă, Surule, spune tu dacă ăștia sînt oameni!... Va să zică, eu stau aici să-i aștept, și ei dorm! — și către tînăr, fără să-l privească: — Du-te, mă, că ți s-a răcit locul!... Stau eu cu Suru.

Se întoarce cu spatele la tînăr și fumează. După o vreme:

— Are haz că ăia n-au venit nici pînă acum!... Măcar Pavel să fi venit sau Zamfirescu!... Și i-am spus lui Pavel... — Vorbește singur, într-un fel de monolog, care-i elimină cu totul pe ceilalți.

— Ce-ți trebuie, bă, președinte, atîta lume la o treabă ca asta!... Ce vrei?... Dacă vrei să faci o treabă serioasă, nu te baza pe toți, nu contează!

— Ia-ți cîțiva oameni de inițiativă și aplică pe ceilalți autoritatea!... Dă-le la cap! Să le crape ochii! Să plesnească fiere-n ei! Să le dea pe nas individualismul!... Dacă te uiți la statut! Cin-te pune? Aplică autoritatea și gata! Sfînt!... Eu nu, că indicațiile... Fie, dar ai văzut ce-ai tras cu ăla! Că ăla te lucrează cu altele... E membru în consiliu? E! Are drept de vot în adunarea generală conform statutului? Are! Și el și muierea! Două voturi! — le arată — Te-a dat cu voturile lui peste cap de s-au luat și ăilalți după el?! Te-a dat! Să vedem, acum cu ce-ți faci treaba!

Scoate țigara din gură și suflă fumul spre un dușman invizibil. Privește spre nicăieri, consumat de revoltă. De undeva, de departe, s-au mai sculat niște cocoși. Fumul ceței îl învăluie cu fuioare sure".

Autorul, ca și cînd ar filma, plimbă obiectivul de la personaj la personaj, scoțîndu-l în prim plan, descifrîndu-i cu minuție gesturile, subliniindu-le cu notații ostentativ formulate în stilul indicațiilor de regie. În pasajul citat le-am subliniat pentru a le deosebi de dialog.

Povestirea lui Paul Anghel „Șapte inși într-o căruță" e inspirată din viața actuală a unui sat colectivizat. Eroii săi nu se mai găsesc în drum spre formele socialiste ale agriculturii, ci preocupați de consolidarea economico-organizatorică a gospodăriei colectivei, de organizarea ei după criterii științifice, moderne. Universul de preocupări al oamenilor e izvorît dintr-o actualitate stringentă; ei vorbesc despre învățămîntul politic, despre munca de agitație, despre rachetele sovietice, despre cît zahăr se va da la ziua muncă, despre fungicide, despre azotoase și rolul lor în agricultură etc.

În această sferă de preocupări povestirea abordează și problema relațiilor sat-oraș în actualul moment istoric.

E păcat, însă, că aceste aspecte noi, intrate în sfera conștiinței omului din satul socialist, nu sînt concepute într-o unitate organică, nu sînt înfățișate ca niște prezențe vii în definirea profilului moral al colectiviștilor. Ei vorbesc mai mult despre ele decît le trăiesc efectiv. O adîncire, în acest sens, i-ar fi adus un prestigiu sporit autorului și povestirii.

Subiectul povestirii, conceput și el cinematografic, nu e deloc stufos sau încărcat de fapte. Firul epic e suplu, aproape linear. E împletit din peripețiile unui itinerariu spre Capitală, întreprins într-o căruță de șapte membri ai unei gospodării colective din împrejurimile Bucureștiului. Scopul călătoriei e cumpărarea unui autocamion, necesar transportului imenselor cantități de sfeclă pe care le obțin anual colectiviștii.

Drumul e un bun prilej de discuții, de prezentare a personajelor, care se găsesc în diverse momente dificile din pricina mijlocului de transport cam străvechi și a cailor cam istoviți. (Căruțele și caii buni au rămas pentru muncă).

Fiecare moment e o ocazie de reflecție, de analiză a situației gospodăriei. Cei șapte se definesc, pe rînd, fiecare în parte, și toți la un loc, ca un personaj colectiv. Moș Patraulea, un bătrîn amuzant, dăruit socialismului, care l-a făcut om, e inimos și lăudăros totodată e plin de vervă. Îi place să se audă, să povestească. Sublinierea acestei plăceri de a povesti e rodul unei fine observații din partea autorului. Se știe că studii folclorice de mare prestigiu au atestat existența la țară a unor oameni care dacă n-au cui povesti își spun lor înșile basme cu glas tare. Ei nu pălăvrăgesc, ei povestesc. Rachieru — ținînd locul secretarului de partid, plecat la o școală, e un om activ, intransigent și plin de inițiativă; foarte spontan în replici dar cu un temperament aprins, de o impulsivitate excesivă: „S-a repezit cu toți mușchii încordați — precizează autorul consemnînd reacția lui Rachieru — răspunzîndu-i în gînd". Autorul îl prezintă prea agitat exterior, cam rigid și sever: „Rachieru turba", „presupunea fierbînd" (pag. 42), în el „s-au răscolit atunci toate mîniile" (pag. 43), și „sancționează cu privirea" (pag. 45); în altă parte îl surprindem „mușcîndu-și pumnul" sau întorcîndu-se în sat „și mai cătrănit" (pag. 48) ori repezindu-se „fulgerat de-o bănuială". Chiar dacă prozatorul precizează că Rachieru „ținea locul secretarului de partid plecat la o școală și se mînia pentru doi" — în plan estetic nu e o motivare, personajul fiind realizat, pe alocuri cu mijloace facile de individualizare.

Pavel, președintele gospodăriei, e un om cu un permanent „zîmbet potolit întins pe sub piele", un om stăpînit, bun gospodar, cu un discret umor, menit, parcă, a se completa cu Rachieru. Deși par numai creionate, personajele acestea au, totuși, în ele o semnificație plină de căldură pe care autorul izbutește s-o transmită și cititorului. Mai subliniat conturat este fostul țăran mijlocaș Ichim. El cunoaște o evoluție interesantă mai solid susținută epic, de la mentalitatea individualistă la adevărata înțelegere a spiritului colectiv.

Dacă unele personaje sînt șters conturate, imaginea colectivului, a forței sale unite, e mai bine prinsă. Povestirea degajă un sentiment al certitudinii, al încrederii în viață, al belșugului și al mîndriei justificată de situația colectiviștilor — stăpîni pe munca și avutul lor.

Pe același drum, într-o șaretă hodorogită, merge singură, Tingirichioaia, — personajul cel mai bine conturat. E o femeie îndărătnică, singura din sat rămasă la gospodăria individuală. Duminica dădea acatiste la biserică pentru a se putea „susține singură contra curentului". Într-un chip perfid „Tingirichioaia se strecura abil, ca o șopîrlă, printre hotărîri și articole de legi, urzindu-și intrigile, picurîndu-și veninul, fără să lase urme". E o expresie tipică a lumii vechi, care se zbate cu o încăpățînare disperată să se mențină, la început mîndră, apoi din ce în ce mai jalnică, simțind cum pămîntul îi fuge de sub picioare. Sînt admirabile rîndurile în care autorul descrie izolarea individualismului, intrat într-o fundătură din care nu va putea ieși niciodată.

„Ca să se izoleze de sat, de toți cu care se luptase, ar fi trebuit să producă de toate, să aibă de toate în gospodăria ei; să topească fier, să rafineze petrol, să-și construiască șosea proprie, să descopere electricitatea și să-și facă uzină personală, dar astea toate nu se puteau și oamenii priveau cu zîmbet această înverșunare, devenită comică acum. Nu-și mai putea pune, fără ei, nici măcar o potcoavă la cal.

Nu vroia totuși, în nici un chip, să-și recunoască această cădere. Ținuse o vreme apele satului în jurul ei și nu se putea închipui rămasă pe uscat, singură, ca o cioată de salcie în bolovani. Se surprindea însă, tot mai des, privindu-i cu ciudă. Credea că e numai ciudă, dar interesul față de acțiunile lor zvîcnea pe dedesubt".

Ne pare simbolică prezența celor două căruțe, o dată cu destinul oamenilor din ele. Confruntarea dintre ele reprezintă, de fapt, adevăratul conflict. Colectiviștii solidari, optimiști, se duc în capitală cu o căruță ca să se întoarcă în schimb cu un camion, pentru a practica o agricultură la nivelul tehnicii moderne. Tingirichioaia, roabă proprietății private și unei mentalități individualiste, lasă impresia sfîrșitului, a neputinței, pe care i-o citim în ochii care „nu mai păreau aprigi, metalici, duri", ci „mai curînd triști, ofiliți, îngrijorați".

Sentimentul acesta se desprinde din toată cartea. Ni-l insuflă bogăția și organizarea gospodăriilor colective pe unde trec în drumul lor; ni-l inspiră uimitoarea înflorire a capitalei, uriașele ei construcții. Această conștiință a certitudinii, a faptului că oamenii din popor sînt stăpîni pe munca lor, le dă o comportare demnă, le sporește voioșia lor nativă, îi îndreptățește să critice, să veștejească prin rîsul lor tonic un birocrat, un lăudăros, în general, o atitudine învechită pe care o mai întîlnesc pe ici, pe colo.

Viziunea aceasta dialectică a vieții, prinsă într-o imagine artistică unitară, expresivă, asigură povestirii o valoare apreciabilă.

Totuși, ținînd seama de specificul mijloacelor de realizare a cărții, s-ar fi simțit nevoia unei acțiuni mai trepidante, a unui conflict mai „dramatic", care să susțină epic acest material de viață atît de bogat și de interesant, cuprins în volumul Șapte inși într-o căruță. Pentru că viziunea cinematografică despre care spuneam că este specifică povestirii lui Paul Anghel, nu exclude ci, dimpotrivă, cere în mod imperios o densitate a ritmului și o permanentă tensiune dramatică. El e în stare să realizeze o atare cerință.

EUGEN FRUNZA:
Atenție, sens unic

Pamfletul constituie una din laturile definitorii ale creației lui Eugen Frunză. El nu concepe posibilitatea cîntării pasionate a frumuseții vieții noastre contemporane, fără negarea vehementă a tot ce e putred și se împotrivește drumului ascendent al societății noastre. De aceea, poezia sa capătă adesea accente grave, de un sarcasm necruțător, cristalizate în versuri viguroase, dintre care unele și-au cîștigat un loc de frunte în antologia poeziei satirice romînești.

Volumul tipărit de curînd de Editura pentru literatură dezvăluie calitățile de prozator ale lui Eugen Frunză. Pamfletele adunate sub un titlu sugestiv, Atenție — sens unic!, sînt rodul unei îndelungate activități publicistice. Ele mărturisesc, în primul rînd, atracția pe care o exercită temele actualității pentru poetul și prozatorul Frunză. Cel care parcurge volumul are posibilitatea să urmărească unele momente ale istoriei imperialismului în zilele noastre; scriitorul și-a luat sarcina de a prezenta în cîteva linii unele imagini, așa cum le reflectă oglinzile diformate ale propagandei occidentale și, cu ajutorul cîtorva lovituri bine țintite, să le restabilească adevăratele dimensiuni, forma reală. Modalitățile stilistice sînt numeroase. Uneori, Eugen Frunză mimează ingenuitatea, urmînd cu o prefăcută credulitate aserțiunile presei și radioului aservite dolarului. Apoi, cu o mișcare bruscă, sfîșie vălul minciunii și lasă adevărul să iasă la lumină („Dacă aș fi naiv", „Mirosuri", „Despre hocus-pocus și altele"). Altădată, el reduce la ridicul personaje grave și pline de morgă („Canină"). Alte pamflete („Ochii") sînt compuse într-o tonalitate patetică, constituind, o dată cu acuzarea aspră, un apel înflăcărat la umanitate. Altele se desfășoară pe temeiul unui contrast elocvent între vorbe și fapte („Comedie tristă").

Ridicolul și șarja, verbul caustic și imaginea patetică, tragică, lovesc pe rînd în zidurile vechi și putrede ale citadelei propagandistice occidentale, năruindu-le. Eugen Frunză nu semnalează cazuri izolate, comentîndu-le cu reținere; el conferă fiecărei împrejurări o valoare generală, cuprinzătoare, ceea ce face ca aproape fiecare pagină a volumului său să releve o stare de fapt caracteristică, fiecare portret să se sape în linii dure, reprezentînd o categorie largă.

Cînd scriitorul abordează stilul tradițional al pamfletului, incisiv, arzător, ca în bucata „Niciodată", de pildă, lexicul însuși e mai aspru, fraza mai sacadată: „Ce lugubră armonie...! între acei ce strivesc, sub labe, muzica, și acei ce ar strivi, sub labe, viitorul omenirii!"

Alteori, umorul ia naștere din relatarea familiară, cu inflexiuni lirice, a unei întîmplări povestită cu grație. Copilul cere, într-o discuție înfățișată cu ingenuitate, să i se deseneze un satelit. Tatăl, al cărui talent la desen e foarte relativ, se conformează: „Am încropit... pe o foaie de caiet ceva destul de inform și zburător, închipuind o traiectorie plină de avînt în jurul unui cap caraghios, simbolizînd pămîntul. Am născut și o puzderie de stele, niște nori și o lună. Și, pe deasupra, cîteva linii fără rost, probabil cele mai reușite și mai realiste din tot tabloul". Reacția e neașteptată, dovedind însă un puternic simț realist al copilului: „He, he, ăsta parcă ar fi unul american!

— De ce, mă rog?

— Păi, dacă e așa de mic! Parcă-i o alună!..."

Stilul polemic abordat în discuțiile cu simbriașii de la „Europa liberă" e de o violență necruțătoare, alternînd disprețul cu lovitura directă („Despre nimic") „La urma urmei, ce are comun potaia transfugă cu poporul romîn?... Nu orice Ghiță poate fi Ionescu, după cum nu orice Ionescu poate fi și Ghiță".

Dar, ceea ce mi se pare vrednic a fi relevat e că fiecare pamflet, indiferent de tonalitatea satirei, exprimă în mod limpede crezul umanitar al poetului, încrederea lui în victoria forțelor adevărului și omeniei. În permanență, Eugen Frunză opune ticăloșiei — cinstea eroică, descompunerii morale — gîndul sănătos al celor mulți. În felul acesta, vigoarea satirică a pamfletului cîștigă un sens major. Elocventă în această direcție ni se pare bucata „Lumină și beznă" (contrastul e sugerat însuși din titlu). Pildei impresionante a lui Fucik, îndrăgostit de oamenii cărora li se adresează vibrant chiar în clipa sacrificiului suprem, i se opune atmosfera de marasm care domnește pe scenele din Frankfurt-am-Main, străvechiul oraș al lui Goethe. Dar apelul patetic al eroului răsună pe deasupra oricăror stridențe ale dramelor care exaltă incestul și asasinatul, amoralismul și sadismul. Și, în final, apelul său răsună victorios, risipind parcă toate miasmele putrede ale teatrului burghez: „Oameni, eu v-am iubit. Vegheați!".

Pamfletele lui Eugen Frunză desenează incisiv și cîteva portrete de politicieni și aferiști apuseni. De la ridicolii lorzi englezi care discută cu gravitate problema „protecției pisicilor amenințate de automobiliști", pînă la sumbrul cancelar Adenauer, de la cinicii conducători ai institutului american pentru politică externă (care consideră că „Europa este și rămîne o cheie a războiului rece") pînă la superstițiosul domn Arthur Mac Millan, fratele premierului englez, care crede în diavoli și duhuri, Eugen Frunză fixează ca într-un insectar, cu ace ascuțite, o vastă colecție de dușmani ai logicii și bunului simț, sau, în cazuri și mai grave, ai vieții și ai păcii, toți însă în mod egal, nimiciți de mersul implacabil al istoriei.

Am lăsat intenționat la sfîrșit pamfletele îndreptate împotriva politicii criminale a colonialiștilor. Lucrări ca „Ochii" sau „Un telefon anonim" sînt realizate în tonuri întunecate, de un tragism cutremurător. Eugen Frunză are capacitatea de a sesiza înțelesul unei simple informații de presă de cîteva rînduri, de a o comenta amplu și de a o ridica la simbol. Relațiile de înrudire dintre crimele colonialiștilor și cele ale foștilor stăpîni de la Auschwitz și Buchenwald sînt relevate cu o revoltă pe care scriitorul nu încearcă să și-o ascundă. Dar și aici, în această atmosferă halucinantă, de infern, se ivește o rază care luminează încrederea în omenie și în viitorul ei victorios. În vreme ce tatăl privește înfiorat pagina de ziar străin în care e relatată crima medicului ce a scos ochii unui tînăr prizonier arab („pentru cercetări științifice"), în odaie își face apariția copilul. Și ochii lui limpezi, care nu vor învăța asemenea „operații științifice", aduc dintr-o dată un aer proaspăt, de optimism.

Meritul principal al lui Eugen Frunză e atenția cu care înregistrează și comentează semnele evidente ale bolii mortale de care suferă, iremediabil, imperialismul contemporan. Pornind de la fapte, care sînt aproape întotdeauna mărturisiri ale presei oficiale sau quasi-oficiale din țările occidentale, el desenează, în trăsături vehemente, un tablou cuprinzător al lumii contemporane din apus, punînd-o în permanență în contrast cu societatea noastră.

Cînd, însă, abdică de la acest principiu, abordînd grandilocvența (ca în „Dansul florilor" sau „De primăvară), efectul e în mod sensibil mai slab. Alteori, fantasticul e folosit fără vervă suficientă, satira diluîndu-se („Fără imaginație").

Dar nota dominantă a volumului rămîne vigoarea polemică, însușire care-l așează pe autor în primele rînduri ale pamfletarilor noștri literari.

DAN GRIGORESCU

CORNELIU LEU:
Cu mîinile noastre

A scrie, utilizînd mijloacele reportajului literar, o monografie a unei gospodării agricole colective multimilionare, pentru a oferi miilor de cititori avizi de cunoaștere, tabloul exemplar al unui sat în plină dezvoltare socialistă, iată o acțiune ce merită toate elogiile. A antrena, în această muncă patriotică, pe unii din cei mai talentați prozatori, familiarizați cu realitățile rurale contemporane, martori — ca reporteri — ai revoluționarelor prefaceri petrecute în satele noastre în anii puterii populare este, de asemenea, o inițiativă ce se cade a fi subliniată cu putere. Pentru că, roadele ei depășesc — ca forță de convingere emoțională — aridele monografii sociologice, cu intenții atotcuprinzătoare și limbaj de specialitate, adesea inaccesibile marilor mase, dar și nivelul reportajului convențional, strict informativ și sec, pe care-l mai întîlnim în coloanele unora din gazetele cotidiene sau săptămînale. Ocupîndu-se de faptul viu, antrenant și reprezentativ, sesizînd latura principală a fenomenelor și deslușind sensul profund al evenimentelor, scriitorii au posibilitatea să dea o imagine policromă și multilaterală, nu arareori captivantă, a epopeii trăite de țărănimea noastră pe drumul ei spre socialism.

Recenta experiență literară a lui Corneliu Leu este, în privința aceasta, elocventă, chiar dacă ochiul criticului ar descoperi în carte pagini discutabile sub raportul realizării artistice, chiar dacă același critic n-ar fi de acord cu arhitectonica volumului, — socotind-o nu îndeajuns de riguros întocmită —, chiar dacă, în fine, ca lector pasionat, criticul ar fi dorit să întîlnească și un capitol închinat vieții culturale a satului colectivizat. Elocvența cărții lui Leu își are izvorul în capacitatea autorului de a demonstra superioritatea orînduirii socialiste, în realismul cu care dezbate, fără alunecări idilice, principalele probleme ivite în istoria de peste un deceniu a unei gospodării agricole colective, în priceperea de a sublinia convingător, — sprijinit pe patosul faptelor, nu pe retorismul vorbelor, — sensul mereu ascendent al evoluției socialiste a unui sat altădată înapoiat, azi îmbelșugat, în arta cu care se reliefează ideea că progresul economic este condiționat și de făurirea unei conștiințe dominate de spirit colectivist.

Cartea e intitulată simbolic: Cu mîinile noastre, vrînd să sugereze că familiile unite în G.A.C. „Ghiorghi Dimitrov" din Ceacu-reg. București, cărora le e dedicată, au clădit noua viață cu mîinile lor și că în mîinile lor stau și succesele de mîine. Colectiva pe care o prezintă Leu în cartea sa face parte dintre primele unități socialiste de la sate care au luat ființă în țara noastră. Are, așadar, de pe acum, o „istorie" a sa, care a înregistrat, în paginile ei, fiecare realizare, fiecare plus, dar și frămîntările, greutățile, obstacolele care au împiedicat-o să prospere într-un ritm accelerat. E o istorie care consemnează ca punct de plecare un număr redus de membri și un inventar agricol sărac, iar ca punct de reper — astăzi — un fond de bază cifrat în milioane.

Dar e o istorie care trăiește viu mai cu seamă în eroii care au făurit-o: colectiviștii. Asupra acestor eroi își concentrează, de altfel, Corneliu Leu cu precădere atenția. În biografia fiecăruia, el observă, pe lîngă atributele particulare, și trăsături cu caracter mai general, ce-l fac reprezentativ pentru o întreagă categorie psihologică. În eroii lui Leu se vor recunoaște, de aceea, nu puțini colectiviști din alte părți ale țării, pentru că peste tot se găsesc țărani care, în fața unor probleme similare, iau atitudini asemănătoare. Meritul lui Leu e că a convertit biografii care, reduse la schemă, s-ar fi pierdut în noianul banalităților, în biografii interesante, dramatice, bunăoară, a lui Gheorghe Stan, cel ce lucra o vreme și la colectivă dar și pentru chiabur, pentru ca, în cele din urmă, să se trezească, a hîtrului moș Culaică Camburu a cărui atitudine față de colectivă a ajuns, după avataruri, să se materializeze în formula paremiologică: „zile muncă ai, și la alții ca să dai", — sau, în fine, în cazul lui Ion Mavrig, care în cîțiva ani a ajuns să-și facă locuință cu două apartamente, după ce în 1949 avea o căsuță cu o singură încăpere. Exemplele se pot înmulți. Evident, aceste biografii au avut în intenția lui Leu și rostul de a sugera schimbări revoluționare petrecute nu numai în destinul individului, ci și al colectivității, insul devenind astfel, prin evoluția sa, oglindă a evoluției întregului sat. E un procedeu generos, de care realul talent de reporter al lui Leu a profitat din plin, realizînd, practic, cele mai bune pagini ale cărții.

Sînt și paginile cele mai substanțiale, pentru că, aici, reporterul a preferat prospecțiunile în verticală acelora în orizontală, obligîndu-se să ne poarte, prin analiză, monolog sau anecdotă, în diferitele straturi sufletești ale eroilor, notînd reacțiile lor directe sau disimulate la întrebările pe care viața le punea. Notînd în spirit realist răspunsurile, întorcînd problemele pe toate fețele, găsind soluția cea mai avantajoasă și mai indicată, — soluția oferită de însuși procesul revoluționar al vieții —, Leu a rotunjit artistic oameni în al căror profil sufletesc se vor vedea oglindiți mulți cititori colectiviști. Ceea ce, fără îndoială, va da cărții eficiența scontată, iar autorului satisfacția că a realizat o lucrare beletristică folositoare.

E un succes pe care îl dorim și celorlalți prozatori, în inima cărora încolțește sau va încolți intenția de a crea opere similare. Și nu ne îndoim că atari opere se vor realiza. Cartea lui Leu e un început promițător. Recentul volum al lui Petru Vintilă, de asemenea. Valoarea politică, agitatorică și organizatorică a unor astfel de cărți este, dacă ele sînt și bine scrise, de necontestat, ele putînd contribui la realizarea, prin literatură, a unui schimb fructuos de experiență între gospodăriile noastre colective.

AUREL MARTIN

CONSFĂTUIREA „LUCEAFĂRULUI“:

DESPRE REFLECTAREA ACTUALITĂȚII IN POEZIE

DAN DEȘLIU

„Luceafărul“ și-a propus să organizeze o discuție într-un cadru intim, cu un număr restrins de poeți, în legătură cu una din principalele probleme ale creației noastre, și anume — reflectarea actualității imediate în poezie. După cum se știe, asupra conținutului de idei nu avem opinii divergente; poeții noștri, inclusiv cei de față, au o unică sursă de inspirație: viața poporului, construcția socialistă. Cît despre formele și mijloacele cu ajutorul cărora se poate exprima poetic această realitate, aici, fără-ndoială, există puncte de vedere deosebite. In această direcție ne gîndeam să orientăm colocviul de astă seară.

Divergențele în materie de expresie sînt, după mine, necesare; ele decurg din deosebirile, — pe care le-am dori cît mai vizibile, — între temperamente artistice diverse. Ele nu trebuie să fie confundate cu antagonisme de concepție — deși, uneori, în diferența de modalitate se poate exprima o diferență mai profundă sau mai superficială pe chestiuni de fond. De pildă, eu pot fi de acord cu anumite încercări ale lui Nichita Stănescu de a realiza imagini poetice de o factură diferită și de a predecesorilor și de a colegilor de generație — chiar dacă nu sînt de acord cu ceea ce aș numi lipsa de caracter programatic a unora din poeziile sale.

In treacăt fie spus, expresia este cam dură și se acordă mai curînd cu zona muzicii. Sau, în alte împrejurări, am formulat anumite rezerve cu privire la modul în care Nina Cassian rezolvă imagistic problema raportului între concepțiile filozofice și planul erotic — deși, după cum arătam, sînt de acord cu viziunea sa de ansamblu. Repet, asemenea deosebiri de formulă nu afectează comunitatea fondului de idei. Iată un adevăr elementar care mi se pare totuși demn de a fi subliniat, cu atît mai mult cu cît în trecut s-au manifestat anumite confuzii în legătură cu aceasta. Mai precis, deosebiri de opinii, care nu depășeau sfera modalităților de expresie, au căpătat în mod artificial aspectul unor divergențe în probleme fundamentale.

Această confuzie crea uneori o atmosferă încărcată, puțin propice dezbaterii creatoare. Aș zice că ascuțirea excesivă și greșita orientare a tăișului critic reteza uneori posibilitatea unor discuții principiale, nu încuraja lupta de opinii.

Ce-i drept, o asemenea atmosferă „crîncenă“ a dispărut cu timpul, atît din paginile publicațiilor literare cît și din adunările noastre — și faptul nu poate decît să ne bucure. Mi se pare însă că n-ar trebui să ne bucurăm deloc dacă acest cîștig s-ar realiza în detrimentul discuției tăioase pe probleme de reală importanță. Nota bene, nu mă gîndesc la tonul tăios, ci la delimitarea fermă a deosebirilor de vederi. Vă rog să mă credeți, n-am intenția să argumentez în fața dumneavoastră necesitatea unor dezbateri tăioase în problemele esteticii literare; cred că nu-i nevoie să mai convingem pe nimeni, cel puțin în principiu, de această necesitate. Nici nu este în intențiile noastre să dăm astă seară modelul unei asemenea dezbateri. Am fi bucuroși să putem compara, să confruntăm, cu acest prilej, unele opinii în legătură cu tema enunțată — să aflăm, așa dar, ce înțelege fiecare dintre noi prin reflectarea realității imediate în poezie, care sînt, după opiniile noastre, după experiența personală, modalitățile de reflectare a acestei realități și de aport activ, cu mijloacele artei poetice, la marele fenomen social care transformă această realitate sub ochii noștri, ce erori, exagerări, aspecte discutabile am putut observa atît în lucrările celor de față cît și în ale altor confrați. Presupunem că mai fiecare dintre noi răsfoiește, măcar din cînd în cînd, publicațiile literare, și cunoaște astfel cîte ceva din activitatea tovarășilor săi de poezie.

Sperăm, așadar, că discuția noastră, cu tot cadrul său intim, nu va fi lipsită de referiri concrete la creația poetică din ultima vreme și — de ce nu? — la aprecierile criticii literare asupra acestei creații. In ce mă privește, am asemenea intenții, dar n-aș vrea să se creadă că dau sugestii despre modul cum să vă organizați ideile. Așteptăm deci cuvîntul dumneavoastră.

ESTE OARE POEZIA UN GEN MAI PUȚIN POPULAR?

ILIE CONSTANTIN

Te duci într-o întreprindere, ai de scris un reportaj sau o poezie — reportajul e aproape poezie, mai ales reportajul literar — și fără să vrei rămîi la suprafață, ca într-o apă în care nu te poți scufunda de la sine, fără efort. Este o chestiune pe care nu știam cum s-o rezolv.

In Maramureș, unde am fost de curînd, oamenii m-au ajutat să înțeleg cîte ceva în această privință. M-au dus la ei acasă, am văzut că trăiesc bine, că citesc cărți, că merg la teatru, la cinematograf. Ei, și aceasta trebuie exploatat, dar cum? Poți să scrii poezii mari, dar te întîrzie în primul rînd timpul afectat elaborării poeziei și în al doilea rînd te doare sufletul că nu poți să spui imediat ceea ce ai simțit. Și acest imediat, bine înțeles, e relativ, pentru că poezia totuși nu trebuie să fie totdeauna imediată, cum e la „Informația Bucureștiului“, cînd ai văzut de dimineață că a nins și după amiază apare știrea că într-adevăr a nins. Acesta este un exemplu.

Am scris un reportaj „Maramureșul cu ochii pe carte“. In regiunea aceea, care mai este Maramureșul de odinioară, am văzut un lucru. 60 la sută din cărțile care se citesc în actuala regiune Maramureș, care este de fapt și cîmpie și munte și deal, sînt cărți din noua noastră literatură, însă, dragi prieteni, aproape totul este proză; poezie foarte rar. Ei citesc mult Eminescu, citesc Arghezi, nu prea mult, citesc „Minerii din Maramureș“. Cam atît. Nu fac nici o legătură. Dumneavoastră gîndiți-vă singuri, dar vă spun, poezia noastră nu prea se citește. Se citește Sadoveanu (aproape tot), Titus Popovici, se citește Chiriță, da, foarte mult Chiriță, ori Zincă. In orice caz poezia nu și-a cucerit locul ei și trebuie să facem ceva care s-o ridice în ochii cititorilor.

DAN DEȘLIU

Ceea ce spui, după părerea mea, este în strictă relație cu subiectul de bază al discuției noastre și anume reflectarea realității imediate în poezie.

Cred că există în momentul de față un impas al poeziei, nu al poeziei noastre cu precădere, ci al poeziei care se depărtează de obiectivele imediate ale vieții. Desigur — și aici aș ruga să se spună niște puncte de vedere, — mi se pare întemeiată observația că poezia nu poate avea ca sarcină numai aceste obiective, dar poezia a avut dintotdeauna caracterul de a însufleți, de a înflăcăra masele în vederea unor scopuri imediate; a avut și acest caracter în orice caz. Poate la un moment dat, unii au exagerat considerînd că poezia are numai aceste scopuri. Dar, de multă vreme — mai ales în Occident — poeții tributari concepțiilor retrograde, sau influențați de formalism și-au mutilat talentul și au privat poezia de acest rol de tribună artistică a maselor, de ecou și steag ale marilor frămîntări sociale.

Lucrurile s-ar putea exprima schematic într-un asemenea dialog: poetul convins de autonomia esteticului zice către mase: „Dragii mei, eu am treburile mele, nu mă interesează în mod deosebit problemele dumneavoastră imediate“, iar masele, convinse de necesitatea transformării vieții, zic către poet: „Dragul nostru, nici pe noi nu ne interesează problemele dumitale, dumneata le ai pe ale dumitale, noi pe ale noastre“. Astfel, se creează o discrepanță firească între acel tip de poet și mase; tribunii poeziei, gen Victor Hugo, devin anacronici — desigur, în ochii criticii estetizante, iar poezia ruptă de contextul mare al vieții devine o specialitate, un lux pentru o mînă de inițiați. Se acreditează astfel ideea că poezia ține de o inițiere iar sărmanul bard care se ocupă de actualitatea imediată nu face parte din categoria poeților „veritabili“.

Exagerez, desigur, în sprijinul demonstrației.

In spusele lui Ilie Constantin răzbătea parcă un ecou îndepărtat al acestei stări de lucruri, ecou care se-ntîmplă să răsbată, ce-i drept, tot mai stins, și în creația unora dintre noi, și în opiniile unora dintre criticii noștri care se ocupă de arta poetică. Asemenea manifestări — nu-i vorba de intervenția lui Ilie — ne afectează, căci noi militărm de pe o poziție estetică superioară. Ne afectează și le combatem cu hotărîre, cînd mai apar — dar trebuie să precizăm că e vorba de fenomene izolate, nesemnificative. Atenția noastră se concentrează în special asupra unor greutăți de creștere, de dezvoltare, inerente progresului. Cred că lirica noastră, în momentul de față, parcurge o anumită etapă în drumul ei firesc, în orbita ei normală, apropiindu-se tot mai mult de steaua ideală a poeziei — care este pămîntul, pămîntul redat oamenilor de revoluția socialistă. Cred, de asemenea, că fiecare pentru sine și toți laolaltă, putem dirija efectiv zborul creației într-o măsură mai mare decît ne închipuim, corectînd la timp eventualele tendințe de abatere spre Sirius...

ACTUALITATE ȘI CONTEMPORANEITATE, REFLECTARE ȘI TRANSFIGURARE

T. G. MAIORESCU

Nu m-a încălzit deloc afirmația lui Dan Deșliu că ar exista un impas ca acela despre care pomenea. Cred că e vorba, mai curînd, de o etapă firească în dezvoltarea poeziei noastre, o etapă de căutări, de încercări reușite și nereușite, de acumulare de experiență și forțe pentru a face pasul următor. Că nu ne satisface ceea ce facem, e firesc. Trăim cu toții din plin sentimentul că timpul ne-o ia mereu înainte și nu e deloc ușor să ținem pasul cu el.

Cred că în poezia noastră se poate vorbi încă în linii mari de o dezvoltare pe orizontală. Sîntem încă foarte exteriori în poezie și Ilie Constantin, cînd a vorbit de necesitatea de a intra în casa omului, cred că a atins de fapt problema care ne interesează cel mai mult în acest context de idei. Mi se pare că atunci cînd vorbim de actualitate imediată, sub raport estetic, noi cădem într-un fel de naturalism. Noi înțelegem prin actualitate imediată relevarea operativă, a unor fapte date de primul contact, ruperea din timp a unui fragment și turnarea acestuia în niște forme plastice.

Problema e însă: Cum rupem acest timp pe fragmente? Dacă prin fragment noi reușim să sesizăm fapte oricît ar fi ele de actuale cred că n-am făcut altceva decît am înregistrat în chip naturalist o realitate. Dacă însă prin fragmentul de timp la care ne raportăm sesizăm fenomenul, am și parcurs pasul spre verticala de care pomeneam. Faptele izolate în timp, repet, oricît de actuale ar fi, fără o finalitate filozofică — nu pot duce decît la o poezie superficială. Poezia, astăzi, e, înainte de toate, filozofie. O filozofie a vieții, care duce viața înainte, o filozofie făcută cu mijloacele specifice ale gîndirii și sensibilității poetice. Contemporaneitate înseamnă, cred, spre deosebire de accepțiunea comună a actualității, perceperea fragmentului de timp, a faptului ca un fenomen care duce timpul înainte. O poezie contemporană e întotdeauna actuală. O poezie de actualitate însă e rareori contemporană. E o deosebire de esență și nu de formă. De aceea, sub raport estetic, deosebirea dintre actualitate și contemporaneitate este tocmai deosebirea între naturalism și realism socialist.

S-a vorbit aici și despre insuficienta popularitate a poeziei noastre. Poate însăși superficialitatea sondajului universului sufletesc inedit și de nerepetat al omului nou, faptul că omul acesta nu se regăsește întotdeauna în poeziile noastre, este și explicația constatării reale amintite aici.

Poezia poate să exprime toată gama sentimentelor umane. Ea poate să fie o explozie de bucurie și să îmbie la nostalgie, ea poate să te îndemne și la o revoltă față de anumite stări de lucruri, poate să te facă să retrăiești fiorii dragostei, poate să-ți provoace dezgustul. Un singur sentiment nu poate să-ți inspire poezia: indiferența. Dacă o poezie te lasă indiferent, atunci nu mai este poezie. Indiferența anihilează însăși esența poeziei. Or, avem încă destule versuri care îi lasă indiferenți pe cititori. Dar scriitorul nu numai că oglindește realitatea, dar el caută s-o și influențeze într-o oarecare măsură, în lumina ideilor celor mai înalte, adică în lumina ideilor comuniste. El nu trebuie să se mărginească numai s-o fotografieze, dar caută s-o și interpreteze, s-o influențeze.

Oamenii doresc să scrîem despre ei nu lucruri obișnuite, care să nu le spună nimic, despre mașini sau despre te miri ce. De aceea trebuie să găsim un unghi original din care să descoperim aspirația lor. Trebuie să găsim ceea ce așteaptă ei. Trebuie să răspundem la sensibilitatea lor.

Oamenii așteaptă de la poeziile noastre idei noi, să relevăm anumite sentimente noi, să avem un punct de vedere al nostru asupra a ceea ce se petrece, nu atît să reflectăm cît să transfigurăm realitatea.

DAN DEȘLIU

Ce înțelegeți prin transfigurare? Să prezentăm viața altfel decît este?

T. G. MAIORESCU

Nu. Sub reflectare înțelegem adeseori acționarea obiectivului nostru fotografic. Mi se pare o problemă care ar merita discutată de critică, aceea a specificului oglindirii în poezie. Este vorba de raportul între obiectiv și subiectiv. Mi se pare că în poezie, spre deosebire de proză, acest raport înclină mai mult în favoarea celui de-al doilea termen. De aceea cînd am folosit termenul transfigurare m-am gîndit, în primul rînd, la interpretare, la necesitatea sintezei filozofice, la potența subiectivă de a sesiza, în faptul obiectiv, fenomenul.

DAN DEȘLIU

Teoria leninistă dă o altă accepție termenului „reflectare“.

T. G. MAIORESCU

Înțeleg reflectarea ca trecerea prin filtrul subiectivității noastre, al realității obiective, prin filtrul unei subiectivități care, bineînțeles, privește prin optica celui mai înaintat punct de vedere al timpului nostru. Adică noi ne exprimăm, prin realitatea pe care o transfigurăm, atitudinea față de un fenomen sau altul.

O PROBLEMĂ DE TERMENI SAU O DEOSEBIRE DE SENS?

DAN DEȘLIU

Cu riscul de a cădea în polemică, nu înțeleg de ce îți mortiș să acreditezi o eventuală confuzie în adjecto. Reflectare, oglindire, sînt termeni care au un conținut științific precis. Noi folosim pentru a numi niște încercări de copie, de decalc după realitate, termeni ca: pastișare, copie, imitație. Oglindire și reflectare sînt termeni care țin de terminologia clasică a esteticii marxist-leniniste și chiar în scopuri intrumentale nu mi se pare indicat să-i folosim în mod arbitrar.

NINA CASSIAN

Adică e preferabil să zicem copiere cînd vrem să exprimăm așa ceva, și nu reflectare.

MIHU DRAGOMIR

Maiorescu a vrut să spună probabil că acest termen, reflectare, este înțeles de unii în mod vulgar.

ION BRAD

Acum cîțiva ani, critica s-a ocupat de niște poezii ale lui Vulpescu. În esență observațiile se refereau la faptul că poetul cînta niște cuvinte, ciocan de pildă, fără să se vadă un sens mai profund în contextul social nou al oamenilor care se folosesc de unealta asta. Era un fel de fotografiere, de copiere, de coborîre a poeziei la simpla consemnare a unui fapt.

Eu în sensul acesta am înțeles obiecția pe care o făcea Maiorescu.

T. G. MAIORESCU

Chestiunea aceasta eu am legat-o de o altă problemă pe care am ridicat-o anterior și de care nu poate fi separată.

Cînd se spune că poezia noastră trebuie să fie pentru actualitatea imediată, mi se pare greșită punerea problemei în acest mod și am căutat să explic că prin actualitate noi înțelegem de multe ori ruperea unui fragment de timp, fixarea lui, materializarea acestui fragment fără a face un context cu trecutul sau cu viitorul, fără a arăta legăturile sale indisolubile, dialectice, organice, cu perspectiva și cu izvoarele lui. Deci, din punct de vedere estetic, a face o asemenea poezie înseamnă a face naturalism. În momentul în care această legătură dialectică nu mai există, din moment ce rupi din context acest fragment de timp, nu mai faci o poezie de actualitate imediată și ai ridicat însuși conceptul de actualitate la noțiunea de contemporaneitate.

ION BRAD

Cam abstract, dă cîteva exemple.

MIHU DRAGOMIR

Eu am înțeles. Dacă vrei, te-aș ruga să încerci să faci deosebirea noțională între actualitate și contemporaneitate așa cum o înțelegi. Care este deosebirea, după părerea ta?

T. G. MAIORESCU

Diferența este următoarea: actualitatea este ruperea din context în accepțiunea pe care am explicat-o.

CEZAR BALTAG

Nu cred că actualitatea înseamnă rupere din context. Asta depinde de talent. Dacă ești în stare să-ți dai seama pe loc de fenomen, de legătura intimă dintre fenomene, e meritul tău. Dacă nu reușești și rămîi la suprafață, adică înregistrezi mecanic faptul de viață, e slăbiciunea ta. Însă reflectarea imediată a actualității este necesară și nu socotesc nimic mai reprobabil decît găsirea unor formule generale și abstracte despre care să crezi la un moment dat că exprimă esența timpului tău.

Arta este în același timp și abstractizare și generalizare și concret și ea trebuie înțeleasă la acest mod.

Repet încă o dată, actualitatea este absolut necesară în poezie, pentru că nu poți da o mărturie despre timpul tău, decît reflectîndu-l. Nu poți vorbi despre viitor decît reflectînd prezentul. Liniile de dezvoltare ale viitorului încep din prezent și sînt conținute în el.

T. G. MAIORESCU

Eu sînt perfect de acord cu ceea ce a spus Baltag în momentul în care o să înlocuim cuvîntul de actualitate cu cuvîntul de contemporaneitate...

DAN DEȘLIU

Cred că combaterea unor susțineri ale lui Maiorescu nu se referă numai la termeni, oricît ar vrea el să înțeleagă laie sau bălaie prin termenii respectivi.

Mihu Dragomir a făcut o remarcă prețioasă în discuții. Ar fi bine de precizat că, din asemenea diformări, se pot naște o sumă de inconveniente.

TEODOR BALȘ

Eu cred că trebuie precizați termenii de actualitate și contemporaneitate cărora Maiorescu le dă o accepțiune deosebită, cuplîndu-i într-o formulă ciudată: reflectare = actualitate, transfigurare = contemporaneitate.

Actualitatea presupune imediatul vieții, ceea ce se petrece în momentul de față, ceea ce aparține clipei trăite. Uneori în sfera actualului stăruie fenomene ale căror izvoare se află în trecutul apropiat sau mai îndepărtat, dar care își reclamă încă o rezolvare. Spre exemplu, problema transformării conștiinței omului în noua societate este o problemă actuală, determinată însă de niște condiții istorice concrete care i-au dat naștere la noi, într-un trecut apropiat.

Sfera noțiunii de contemporaneitate este mai largă; ea include actualitatea, completînd-o însă cu laturi mai generale de timp și spațiu. Problema păcii și a războiului nu interesează doar o colectivitate umană restrînsă și numai azi. Ea este o problemă contemporană, cu implicații mult mai adînci decît imediatul actualității.

Fenomenele care determină actualitatea și contemporaneitatea unor opere artistice au laturi esențiale, semnificative, care le asigură profilul caracteristic ce le salvează din efemer și — pe de altă parte — au și laturi neesențiale, nesemnificative, care sînt efemere.

T. G. Maiorescu se referea tocmai la acest aspect al efemerului, negîndu-i dreptul de reprezentare în opera de artă.

În privința identificării actualității cu reflectarea și a contemporaneității cu transfigurarea, aici el greșește și complică lucrurile inutil.

În primul rînd aceste cupluri sînt arbitrare și inacceptabile, pentru că relațiile care se stabilesc între noțiuni nesocotesc conținutul lor strict determinat în estetica și filozofia marxistă, convertindu-le în cu totul altceva.

Reflectarea este o treaptă a cunoașterii, iar transfigurarea un moment al reflectării. A le separa și absolutiza mi se pare greșit și riscant.

Eu sînt de acord că o slabă reflectare a vieții în opera de artă atrage după sine o cunoaștere incompletă, deci neconvingătoare și neconcludentă pentru cititor. Reproducerea fotografică a realității face parte din categoria falsei reflectări artistice.

Reluînd exemplul dat, cred că în poezia lui Vulpescu — criticată la vremea ei — a fost condamnată acea transcriere fotografică a realității, acea falsă reflectare care înregistrează obiectivist realitatea.

De același obiectivism fotografic, exterior, se face vinovată în mare măsură și poezia dedicată uriașului front al construcțiilor care schimbă pretutindeni nu numai înfățișarea orașelor noastre ci însăși viața oamenilor.

Construcțiile sînt văzute sub aspectul lor pur decorativ, poeziile încriminate nereușind să pătrundă dincolo de ziduri, să investigheze sufletul și viața oamenilor care au clădit și trăiesc în aceste monumentale așezări ale epocii noastre.

O atare poezie a decorativului, plină de generalități, va putea spune ceva nou cititorului, cînd cititorul însuși înregistrează fenomenul la fiecare pas? Prin ce își poate reclama ea dreptul la viață, cînd nu vehiculează nici un sentiment, nici o idee deosebită, ci numai clișee și truisme?

Brad se referea la o discuție cu niște tovarăși într-o uzină, care i-au spus că se simte nevoia poeziei chemată să reflecte problemele sufletești, gîndurile și activitatea oamenilor din uzină, dar nu din unghiul obișnuitului; ei pretindeau poetului — ca ochi care selectează și filtrează — să le descopere propria lor muncă într-o lumină nouă, dintr-un unghi aparte, care să le deschidă o perspectivă mai bogată în semnificații și valori, care să pătrundă în universul sufletesc al omului.

Prin Gagarin și Titov am avut revelația pămîntului dintr-un unghi pe care poezia nu l-a găsit încă, deși a făcut foarte multe rotații în jurul pămîntului și investigații în univers... Dar aici intrăm într-o altă sferă, a poeziei de anticipație, care merită o discuție aparte.

O PARANTEZĂ IN LEGĂTURĂ CU POEZIA DE NOTAȚIE

ILIE CONSTANTIN

Am impresia că poezia de notație, și ca termen și ca realitate, a cam dispărut.

A apărut însă un alt fenomen, acela al poeziei în fond tot de notație, dar cu cîteva exclamații sociale puternice în coadă, elegant legate. Ele sar în ochi, deși sînt uneori făcute frumos, cu meserie.

N-aș da nume, dar răsfoind presa noastră se pot găsi exemplificări.

T. G. MAIORESCU

Poezie de notație există. Nu știu dacă e un pericol în sine. Este însă cert un pericol tendința de a merge spre exterior. Poezia trăiește prin universul sufletesc al omului pe care-l investighează, pe care-l sondează, prin sentimentele pe care le vehiculează și care sînt comune tuturor oamenilor. Aceasta îi conferă poeziei caracterul de universalitate. Fără acest caracter universal poezia nu poate exista.

NINA CASSIAN

Noi nu avem de-aface în presa noastră numai cu poezia bună și nici nu putem exclude din această valorificare criteriul ideologic, adică să spunem că este mai puțin bună doar pentru că poetul e mai puțin talentat. Fără să se situeze pe poziții diverse, unii poeți pot la un moment dat să cedeze unor rămășițe de mentalitate veche, unor influențe. Aceasta nu trebuie să ne împiedice pe noi să le atragem atenția cu seriozitate, fără a face abstracție de contextul creației fiecăruia. Am proceda în mod metafizic, dacă pentru niște erori izolate am condamna global mentalitatea și concepția poetului, deși ele s-au dovedit în nenumărate rînduri cele juste. Deci, se cere o grijă specială în astfel de împrejurări.

Dacă se întîmplă ca anumite voci să susțină că poezia de notație este mai bună cînd este vorba de natura înconjurătoare, trecerea timpului, cu unele concluzii filozofice, și că este mai puțin bună atunci cînd notează aspecte de pe un teren de sport sau din agricultură, dați-mi voie să vă spun că acest punct de vedere este puțin suspect. Nu mai este vorba de simpla judecată estetică; fără ca acel om să fie un adversar al realităților noi, el poate fi însă tributar concepțiilor estetizante.

Interpretarea poate să iasă din sinteza lucrurilor pe care le notezi și nu din fiecare vers. Poate pe acești critici îi jenează prezența unui rînd care spune că astăzi am mărit norma cu atît la sută. Recunosc, nu sună prea grozav, dar Maiakovski poate să-l facă să strălucească ca un briliant într-o montură de idei și sentimente atît de fascinantă încît să ți se pară că acest vers este reverberația supremă a vieții.

Deci, să înlăturăm prejudecățile în legătură cu înregistrarea propriu zisă a realității obiective.

DAN DEȘLIU

Poezia de notație poate și ea să aibă un caracter social mai profund sau mai vag. Putem răspunde cerințelor societății și epocii noastre în mod serios, cu conștiința răspunderii personale — sau putem să ne îndeplinim o datorie funcționărească, semnînd undeva, în fugă, condica de prezență a datoriei sociale. Poezia de notație, cum arăta Ilie Constantin, suferă adeseori de această superficialitate.

DOCUMENTAREA — NECESITATE VITALĂ

NICHITA STĂNESCU

Aș vrea să spun cîte ceva despre problema documentării, în jurul căreia se discută foarte mult. In estetica realismului socialist, unul din puncte este cunoașterea vieții care mai poate fi denumită cu un cuvînt mai tehnic, documentare. Cum se face această documentare? Am să spun cum o văd și cum o practic eu. Bine înțeles că lucrurile n-au valoare decît pentru mine, sau, eventual, pentru colegii mei de generație. Cred că această documentare e de două tipuri: în primul rînd, există acea documentare a lecturii, care este un lucru esențial. Nu poate să existe scriitor care să nu cunoască cele mai bune opere din domeniul poeziei, care nu cunoaște cele mai interesante experiențe și nu încearcă într-un fel să demonteze, să desfacă, să vadă cum au făcut alții. Nu-mi închipui un inginer — deși asociația poate fi ușor forțată —, nu-mi închipui un inginer bun care n-ar cunoaște datele tehnice la nivel mondial. Este un lucru obligatoriu. Eu nu pot să construiesc un motor bun atîta timp cît nu știu cum se construiește un motor, nu pot inova dacă nu știu ce există, ce s-a inovat. Cred că spun truisme într-un fel.

Al doilea tip de documentare este aceea pe viu: oamenii cu care îți confrunți opera, concepțiile. Fără o confruntare cu experiențele de viață ale celorlalți, literatura este imposibilă; numai experiența de viață a creatorului însuși cred că este insuficientă pentru a da naștere unor opere viabile și reale.

Documentarea eficace trebuie să aibă un caracter selectiv. De obicei, mă duc la oameni care mă interesează foarte mult și cu care pot face un schimb de păreri, un schimb de experiență, mai exact. Într-o discuție particulară pe care am avut-o cu tovarășul Dan Deșliu, îi spuneam că am cunoscut un sculptor care m-a impresionat prin felul lui de a vedea creația; eu am avut mult de cîștigat dintr-o discuție cu el despre experiența artistică, despre felul cum rezolvă problemele contemporaneității, cum caută sau cum izbutește să-și înalțe arta lui pînă la idee, cum rezolvă alte lucruri care mă interesează în aceeași măsură și pe mine. Tovarășul Deșliu îmi răspundea că astfel de confruntări se pot face în domeniile aparent cele mai deosebite; dînsul mi-a povestit ceva din experiența sa cu oameni din domeniul agriculturii. Aceasta se cheamă, după părerea mea, documentare. O creație artistică dacă nu corespunde realității nu are valoare, Nu are valoare decît opera care rezistă la confruntarea directă. Confruntarea aceasta are și ea specificul ei, nu este oricum și indiferentă, ci se face pe pozițiile cele mai înaintate ale societății. Adică eu fac documentarea pe punctul cel mai înaintat, aceasta interesîndu-mă în mod special, pentru că în momentul în care izbutești că faci un lucru viabil el va schimba realitatea în bine, deci el va ajuta la construcția socială.

În fond, aceasta și este menirea scriitorilor. Vă amintiți de acei cîntăreți care, în Odiseea, vin la masă și cîntă ca să distreze pe meseni. Nici aceia nu fac numai atît. Ei înșiși participă, sînt și ei niște muncitori, la urma urmelor...

Pentru că veni vorba de Homer, s-a discutat foarte mult despre esența poeziei, ce este poezia, care poezie este mai interesantă. Homer știa foarte bine ce este cu poezia. Desigur, noi trăim într-o epocă cu totul deosebită și excepțională, dar, undeva, se potrivesc lucrurile, adică pe linia aceasta a noastră, de meseriași. Ulyse spunea că trebuie să-i taie capul lui Fenius, pentru că întorcîndu-se în Itaca găsește pețitori acasă și printre aceștia se află și acest nefericit de Fenius, care este iertat și, căzînd în genunchi în fața lui Ulyse, își rostește crezul vieții sale. Este de fapt profesiunea de credință a lui Homer, care atestă pe artistul de un mare realism, cu o cunoaștere foarte adîncă a vieții. Fenius vorbește cam așa: nu mă ucide, că eu singur am învățat meseria (meseria de scriitor nu se învață din cărți ci în primul rînd din viață și apoi din cărți, ca să nu repete ce au făcut alții) căci un zeu stă deasupra cîntecelor mele — spune el — acesta este talentul, abstractizarea; dacă nu stă un zeu dea-

(Continuare în pag. a 4-a)

În ziua de 21 noiembrie a. c., redacția revistei „Luceafărul“ a organizat, cu un grup de colaboratori, o discuție care a avut ca obiect reflectarea actualității în poezia noastră.

La discuție au participat: Florența Albu, Teodor Balș, Cezar Baltag, Ion Brad, Nina Cassian, Ilie Constantin, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Ion Horea, Toma George Maiorescu, Rusalin Mureșanu, Mihai Negulescu, Nichita Stănescu, Nicolae Tăutu și Gheorghe Tomozei.

Publicăm, în acest număr al revistei, extrase din stenogram a dezbaterilor care au avut loc.

DESPRE REFLECTAREA ACTUALITĂȚII ÎN POEZIE

(Urmare din pag. a 3-a)

supra cîntecelor tale degeaba le faci. De asta și sîntem scriitori. Și, spune Fenius mai departe, pot să te cînt și pe tine ca pe un zeu. A treia parte e confruntarea, puterea, forța talentului de a transforma realitatea.

NINA CASSIAN

Vorbea Nichita Stănescu de cele trei trepte ale cunoașterii și spunea că documentare înseamnă întîi lectură și pe urmă confruntare; nici una din ele nu e mai bună sau mai rea. Dacă lipsește una, cunoașterea e necompletă. Neapărat te uiți undeva, după aceea încerci să judeci ceea ce ai văzut și pe urmă vine confruntarea.

MIHAI NEGULESCU

Cred că metoda cea mai bună de a te apropia de problemele realității este să stai mai mult pe teren, printre oameni. Trebuie să procedăm în așa fel încît ajunși într-un anumit colectiv de muncă să nu fim puși în situația de a face abia atunci cunoștință cu el. Nu este posibil să cunoaștem tot ce se întîmplă în țară, dar acolo unde ne ducem trebuie să pătrundem în profunzimea faptelor, să ne confruntăm impresiile despre ele în diferite stadii de dezvoltare ale colectivului respectiv, adică să revenim după o perioadă și să vedem cam ce ne-am așteptat noi să se întîmple și ce s-a întîmplat. Să avem, cu alte cuvinte, impresii despre oameni în mers, urmărindu-i în dezvoltarea lor. Nu neapărat să stăm ani întregi în același loc, deși ar fi salutar dacă am putea să ne legăm de un colectiv de muncitori și să fim alături, să urmărim creșterea lor ideologică, creșterea conștiinței lor și, o dată cu creșterea conștiinței, creșterea dragostei pentru cultură.

NICOLAE TĂUTU

Vreau să continui, într-un fel, cele spuse de Negulescu. Problema pe care o ridic a fost discutată și de Nichita: documentarea, acest cuvînt atît de frecvent în dezbaterile noastre.

Negulescu spunea că documentarea trebuie să fie făcută pe mai mult timp, sau cu intermitențe.

Eu cred că documentarea unui scriitor durează întreaga lui viață. Mai confundăm uneori documentarea cu o informare. Asupra omului despre care trebuie să scriu mă documentez cu fiecare bătaie a ceasului și a inimii, sînt permanent lîngă el, trăiesc lîngă el.

Pornesc de la această problemă a cunoașterii, care este confundată de către unii cu documentarea turistică. Marin Preda, ca să scrie Moromeții, nu s-a documentat două luni, ci încă din copilărie. Dacă Marin Preda o să continue să stea însă, cum stă acum la Sinaia, sînt convins că un al doilea roman ca Moromeții n-o să poată scrie.

Avem un poet tînăr care se inspiră mai ales din viața satelor: Ion Gheorghe. El a scris un prim volum foarte interesant. La al doilea volum putea să vină cu mult mai mult. Dar s-a rupt de sat și cunoașterea lui a rămas la cărțulele înfloirate, care sînt foarte frumoase, ce-i drept, dar deloc semnificative pentru viața nouă a satelor. Poetul nu mai cunoaște în profunzime evoluția mentalității țăranului. Drumul pe care l-a străbătut țărănimea noastră nu l-am găsit reflectat în ultimul lui volum.

De aceea socotesc că documentarea trebuie să fie permanentă. Este una din condițiile vitale pentru reușita operei de artă.

LEGĂTURA POETULUI CU MARELE PUBLIC. PROBLEMA CARACTERULUI POPULAR AL POEZIEI

ILIE CONSTANTIN

În ceea ce privește publicul — principalul nostru judecător — noi trebuie să contribuim mai mult la sporirea numărului iubitorilor de poezie.

Mă gîndesc la șezători, festivaluri etc., pentru că prin viu grai parcă agitația pentru poezie — chiar acesta este cuvîntul, agitația pentru poezie — este mai imediată și are mai mare efect. Deci, cît mai multe ieșiri pe teren.

La Teatrul de Stat din Baia Mare am luat parte la o serbare în cinstea lui 7 Noiembrie. La spectacol erau mulți muncitori în sală și direcția teatrului a ales poezii din presa din ultimele săptămîni, poezii pe care actorii le-au recitat în fața muncitorilor: despre 7 Noiembrie, despre realizările noastre ș.a.m.d. Ei bine, recitările au avut un succes extraordinar.

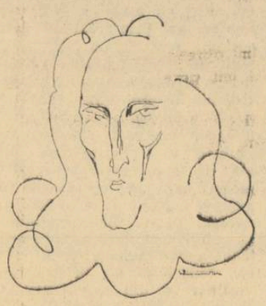

NINA CASSIAN

NICHITA STĂNESCU

Am fost foarte atent la fenomenul trecerii poeziei în mase și la ecoul pe care ea îl stîrnește. Ceea ce voi spune mi se pare valabil mai mult pentru ceea ce caut eu să realizez, decît pentru ceea ce am izbutit. Cred că este esențial să plecăm de la ceea ce este bun în poezie. Poezia, în general, este bună sau rea. În orice literatură există acest fenomen; și în cadrul fiecărei creații există opere mai bune și altele mai slabe. Ne interesează, în primul rînd, ceea ce este bun, pentru că pasiunea tuturor este de a crea lucruri cît mai bune, mai viabile, care să oglindească actualitatea și contemporaneitatea noastră socialistă. Părerea mea este că poezia nouă este iubită și apreciată de mase. În general, după 23 August 1944, atît prin școli cît și în toată viața noastră socială, noile generații s-au bucurat de condiții fundamental deosebite de condițiile pe care le avea tineretul înainte de Eliberare. Această grijă pe care a avut-o partidul de a crește creatori în toate domeniile — pentru că prin creator nu înțeleg numai pe cei care fac o specie a artei, ci care activează pe orice plan social — această grijă a făcut să se nască o pasiune reală pentru poezie (pasiune mai scăzută sau absentă la generațiile care n-au avut aceste condiții) ca o consecință a revoluției care s-a înfăptuit la noi în țară.

TEODOR BALȘ

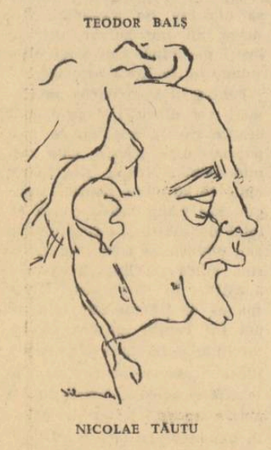

NICOLAE TĂUTU

ILIE CONSTANTIN

NICOLAE TĂUTU

Nu de mult, la Onești, la o șezătoare, s-au ridicat cîțiva muncitori și ne-au spus: tovarăși, noi vrem să citim mai multă poezie. Poezia ne parvine cu destulă greutate, ne lipsește și din bibliotecă și nu putem citi.

MIHU DRAGOMIR

Cei care au participat la asemenea șezători literare în satele și orașele țării, cunosc destul de bine această realitate. Popularizarea — pare paradoxal, dar așa s-a întîmplat — s-a făcut îndeosebi pentru acele cărți care erau arhisolicitate și numai foarte slab pentru volumele de poezie.

NICHITA STĂNESCU

Ca să încheiu, nu există nici o contradicție între ceea ce am spus și ceea ce spun tovarășii Tăutu și Dragomir. Dar de aceasta nu este de vină cititorul, pentru că dragoste de poezie există; este o lipsă a editurilor și a difuzării, care se cramponează de afirmația că volumele de poezii nu se cumpără. Nu este adevărat. Poezia se cumpără și se citește foarte mult. Bineînțeles, la această realitate colaborează poeziile izbutite. Poeziile neizbutite lasă indiferenți pe scriitori înainte de a-i lăsa pe cititori, îi lasă indiferenți chiar pe oamenii de meserie.

PREFERAȚI SĂ CITIȚI SAU SĂ ASCULTAȚI POEZIE?

NINA CASSIAN

Referitor la dragostea crescîndă pentru poezie și mijloacele prin care putem s-o stimulăm, noi, la secția de poezie, am avut nenumărate asemenea conversații. Era chiar tematica discuțiilor noastre: ce putem face pentru propagarea în mai bune condiții a poeziei de valoare. Aici n-are rost să ne autoiluzionăm. În afară de lipsurile difuzării, este clar că din totdeauna versurile s-au citit mai puțin decît proza. Acest decalaj secular a fost scăzut în ultima vreme, dar, fără îndoială, se citesc mai mult romanele și asta va dăinui de aici înainte încă mult timp, pentru că romanele au acțiune, pentru că au eroi obiectivi, pentru fel de fel de argumente care nu duc la defăimarea genului nici al poeziei nici al prozei. Omul e dornic să vadă destine înfruntîndu-se. Aceasta explică și prioritatea poeziei epice care se aseamănă cu balada. Este un fapt care nu poate fi contestat, nici amendat, nici împiedicat. Există ca atare.

Este adevărat, totuși, că poezia se citește mai puțin decît s-ar putea citi chiar în condițiile unei atracții puternice a prozei.

De asemenea, cred că există o poezie foarte utilă pentru șezători, pentru serbări școlare. Există o poezie de tribună și există o poezie de interior și greșala ar începe exact din clipa în care am disprețui ceva din toate acestea. Este deci foarte sănătos că în poezia noastră actuală există și de una și de alta. Și e îmbucurător că la același poet există și poezie de interior și poezie de aceasta de tribună, ceea ce înseamnă că el știe că activitatea lui trebuie să fie cît mai utilă în ocazii cît mai diverse, să nu se unilateralizeze.

Dar, am greși considerînd că poezia de tribună poate fi înlocuită cu cea de interior. Să zicem că la aceste șezători unul citește o poezie de interior, care are desigur mai puțin succes în asemenea ocazii. Ar fi greșit să deducem de aici, că una ar fi mai legată și alta mai puțin legată de năzuințele poporului, pentru că obiectivul imediat este uneori să ajutăm la recoltarea mai grabnică și în mai bune condiții a grîului, și obiectivul imediat este alteori, sau tot atunci și întotdeauna, să stimulăm anumite modificări în conștiința oamenilor, pe linia formării unei etici superioare. Dar nu este chestiunea de obiective. Obiective imediate sînt toate acestea. Totul este de fapt o problemă de exprimare.

Deci, discuția noastră e splendidă cîtă vreme deschide ușa și n-o închide. De îndată ce vom considera că este preferabil să facem într-un fel și să nu facem într-altfel — cădem în erori de ordin subiectiv. Cum s-a mai spus, avem o ideologie comună și un scop comun, iar varietatea de mijloace e de salutat cu salve însutite.

Trebuie însă, pentru a nu fi apoteotici prematur, să nu uităm că, într-adevăr modul tăios de a pune problemele s-ar cuveni să apară mai adesea — în discuțiile noastre.

Acum, pentru cine scriem noi? Nu trebuie să uităm că arta noastră este legată de popor dintr-o necesitate istorică, pentru că așa gîndim și simțim, dar fără îndoială că acest lucru nu poate fi separat de revoluția culturală, care înseamnă a apropia poporul de fenomenul artistic-cultural. Fiecare vine la această întîlnire cu forțele sale, cu mijloacele sale. Eu, de pildă, am constatat că pentru mediul țărănesc am vreo 5—6 poezii care se pot citi, în mediul muncitoresc, citesc altele. Sînt și unele care se potrivesc în general, dar mai puține. De pildă, mă simt mai bine primită de intelectualii medii — școala comercială — chiar medici, ingineri, nu neapărat savanți. Simt că sînt foarte legată de mediul studențesc.

Nu consider că fiecare poezie pe care o scriu trebuie să aibă același succes la căminul cultural din Oaș și la facultatea de filologie din București. Cred că asta ar fi o absolutizare care nu ține cont de realitate. Dar nu mi-aș ierta dacă opera mea în întregime ar entuziasma numai pe studenții de la filologie și n-ar avea ecou în rîndul maselor largi de cititori.

NICOLAE TĂUTU

În legătură cu cele spuse de Nina Cassian în privința poeziei de tribună și de interior, nu cred că se poate compartimenta poezia astfel, ca un criteriu de valoare. Totuși, pot exista, chiar la același poet, versuri mai accesibile ascultătorului, și altele care cer o lectură propriu-zisă.

DAN DEȘLIU

Nu sînt de acord cu ideea Ninei Cassian că există poezie de recitat și poezie de lecturat. Dacă o poezie este realizată, oricît de intrinsec ar fi sensul ei, printr-o bună punere în valoare a înțelesului fiecărui cuvînt și a relației între cuvinte poezia cîștigă auditoriul, chiar dacă nu este vorba de un maestru al recitării, ba uneori mai ales dacă nu este vorba de un „maestru al recitării", adică de un om care mizează pe efecte exterioare, ci de un recitator care scoate în evidență ideile.

După părerea mea, din punct de vedere actoricesc, Eugen Jebeleanu recită mediocru, dar el pune foarte bine în valoare sensul profund al gîndirii poetice. Același lucru se poate spune despre Maria Banuș, despre Cicerone Theodorescu, Mihu Dragomir și alții. Mi-ar fi greu să împart poeziile după aceste criterii pe care ni le propune Nina Cassian. Sigur că există versuri care îi oferă poetului posibilitatea să capteze interesul exterior al publicului. Ilie Constantin a citit într-o seară poezia „Din copilărie" și a avut un mare succes de public. Poezia avea imagini atît de convingătoare, de pătrunzătoare, care te cîștigau de la prima întîlnire, încît în ciuda felului său neactoricesc de a recita, a cucerit auditoriul.

ION BRAD

Am asistat recent la o discuție despre poezie între niște tineri muncitori, tehnicieni, elevi și studenți. Un inginer de la o fabrică din București a spus acolo multe lucruri interesante despre poezie. Dădea și el exemplul aceleiași poezii a lui Ilie Constantin, spunînd că i se pare frumoasă, cu imagini plastice și că a plăcut oamenilor de la ei din uzină, fără să fie o poezie retorică. Ce spunea însă acest inginer și aș vrea să menționez aceasta, în legătură cu accesibilitatea. El afirma că poezia nu e scrisă numai ca să fie citită, dar și pentru a fi spusă oamenilor. Noi — zicea inginerul — simțim nevoia acută de a avea mai multe asemenea poezii, cu un conținut profund, cu o formă foarte plastică, foarte poetică și totodată foarte accesibilă. Noi avem o brigadă de agitație, avem agitatori și în toate reuniunile noastre, în toate ocaziile unde se simte nevoia prezenței poeziei, oamenii caută să recite poezii frumoase. Zice, să vedeți, pentru ca șezătoarea să aibă succes este important să avem asemenea lucrări care să facă pe tineri, din care mulți iau aici primul contact cu arta poetică, să îndrăgească poezia.

Este foarte important să se scrie nu încîlcit, intelectualist la maximum — fără să militez împotriva poeziei de idei, filozofice — dar încercările acestea înstrăinează oamenii de poezia bună pentru care ne străduim cu toții.

Să fim atenți că nu scriem în primul rînd pentru critici sau pentru noi, ca să ne lăudăm reciproc. Cine a găsit niște formule mai puțin accesibile și prin aceasta se consideră original, greșește. Eminescu e un poet foarte mare, are o filozofie foarte înaltă și e un poet foarte accesibil.

Am stat de vorbă cu un muncitor care mi-a spus că a citit cu mai mulți prieteni niște poezii. Le-au citit o dată, de două ori, de cinci ori și au spus: poate că noi sîntem de vină că nu le înțelegem. Dar pînă la urmă au renunțat, deoarece versurile erau neinteligibile. Și omul demonstra, avea argumente.

NINA CASSIAN

Însăși această intelectualitate nouă de care vorbeam și eu e formată din oameni ieșiți din popor, care nu au nimic comun cu intelectualitatea de formație burgheză. Este vorba de un public receptiv, inteligent, al cărui cerc se mărește necontenit.

DESPRE LIMBAJUL POETIC

ION HOREA

Cititorii au nevoie de o poezie cît mai accesibilă, care să oglindească viața lor, realitatea nouă.

Personal nu sînt de acord cu teoria — dacă o considerăm ca atare — formulată de tovarășa Nina Cassian, că există o poezie de tribună și una de interior. Poezia mare poate fi citită și în public și poate fi citită și în intimitate, prin poezia mare înțelegînd o gîndire înaltă, un suflet cu totul personal care concentrează valorile durabile ale omenirii, ale unei epoci oarecare — într-o sensibilitate, într-o viziune deosebită. Acest lucru exprimat clar, într-o formă literară aleasă, îți dă certitudinea că limba ta maternă este spusă altfel și te învață să vorbești mai frumos, ca Eminescu, Arghezi, Bacovia, ca marii poeți din toate timpurile.

În această privință aș vrea să ridic o problemă, obiect al unor considerații ale lui Victor Felea, în articolul din „Steaua" nr. 8/1961. Felea pune problema limbajului poetic și, cînd se referă la poezia lui Nichita Stănescu, problema schimbării raportului dintre cuvinte. Fără îndoială că aceasta este una din sarcinile fiecărui poet, să schimbe raporturile dintre cuvinte — prin aceasta nu înțeleg să anuleze gramatica și limba românească, ci să găsească raporturi noi, inedite, imagini noi, expresii firești ale propriei viziuni artistice. Eminescu a schimbat raporturile dintre cuvinte, ridicînd limba românească pe o treaptă nemaiîntîlnită pînă la el. Sadoveanu și Arghezi au îmbogățit, înfrumusețînd-o, limba noastră literară și, o dată cu asta, limbajul cotidian.

Mie mi se pare însă că schimbarea raportului dintre cuvinte dacă e înțeleasă greșit duce spre formalism. Cînd Nichita Stănescu a publicat un ciclu mai mare de poezii în „Gazeta literară", personal i-am spus ceea ce mi-a plăcut. O mulțime de lucruri de acolo m-au surprins, imaginile noi, felul cum știa să exprime anumite stări sufletești, năzuința spre măreție, spre frumusețe, în cadrul lumii noastre socialiste. Poezia din ultimul număr al „Gazetei literare" mi se pare însă că atinge extrema periculoasă a tendinței de care vorbeam mai înainte. Această poezie nu se deosebește în substanță de versurile unor poeți „avangardiști" de acum 30—40 de ani. Poetul vrea să schițeze un profil moral — așa am dedus eu — atitudinea demnă, surizătoare, a omului în lumină, în momentul în care descoperă demnitatea existenței sale din lupta contrariilor istoriei, soldată cu victoria luminii.

Am citit poezia de trei-patru ori, ca să o înțeleg, și tocmai datorită acestui efort, asociat cu o experiență oarecare în deslușirea anumitor cifruri poetice, mi-am dat seama că am în față un exemplu de ceea ce se cheamă poezie în care schimbarea raporturilor dintre cuvinte duce spre absurd.

TEODOR BALȘ

Am impresia că Horea se referă la problema accesibilității poeziei, dar în cazul de față ar trebui să demonstreze.

ION HOREA

Eu mă îndoiesc că o poezie ca aceasta, al cărei text nu-l am în față, pentru demonstrarea, evident necesară, poate să fie înțeleasă de publicul larg de cititori.

DAN DEȘLIU

Horea ridică o problemă interesantă, reală — nu vorbesc de poezia lui Nichita, n-aș vrea să ne rezumăm la exemplul acesta — o problemă reală a poeziei noastre în momentul de față. Ar trebui să ne facă să înțelegem și noi din ce anume date concrete pe care i le oferă poezia cu pricina trage el concluzia că limbajul e atît de ermetizant încît poezia devine inaccesibilă.

ION HOREA

Acest lucru trebuie demonstrat la text, dar neavîndu-l, tot ce pot să spun este că poezia mi se pare foarte abstractă, că ocolește realitatea, folosește expresii și imagini care o fac inaccesibilă.

DAN DEȘLIU

Și eu mi-am exprimat uneori nelămurirea în legătură cu unele procedee poetice ale lui Nichita. De pildă, istoria cu Amfion nu prinde, are un cifru livresc, mitologic, nu toată lumea înțelege simbolul acela.

ION HOREA

În poezia la care mă refer nu este vorba de un mit, care e mai cunoscut sau mai puțin cunoscut. Este vorba de o idee speculată. Această tendință mi se pare la fel de reprobabilă ca și cealaltă, de a merge pe linia versificării, a dărîmă mură-n gură, linie care nu duce mai departe de experiența altei categorii de poeți banali și mediocri dintre cele două războaie.

ION BRAD

Eu cred că Horea se referă și la unele tendințe de a se scrie pentru cercuri foarte înguste de aleși, pentru snobi. Nu este cazul poeziei lui Nichita. Totuși, sînt de acord cu Horea, deoarece nici eu nu am înțeles poezia la prima lectură și cred că nici publicul larg de cititori.

GEO DUMITRESCU

Dar nu cumva depreciem noi publicul acesta, nu cumva ne instituim într-un etalon cam exagerat? Nu cumva spunem: ei bine, eu am experiența lecturii, mie mi-a fost ușor să înțeleg, dar ce facem cu bietul public?

Eu am mult mai puțină experiență decît toți cei de aici în materie de întîlniri cu cititorii. Totuși în ultimii doi ani am ieșit și eu în fața publicului de cîteva ori, și am fost surprins să văd (nu în ce privește producțiile mele, dar eram cu mai mulți colegi) gîndind probabil, cum eram obișnuiți noi toți să gîndim, că publicul acesta este neinițiat în arta poetică, am fost surprins, zic, să constat că de fapt e vorba de un public nu numai iubitor de poezie, ci și foarte competent.

DAN DEȘLIU

Publicul acesta s-a format la o școală multiseculară de poezie.

GEO DUMITRESCU

Eu nu oier o soluție a acestei probleme, dar îmi permit să atrag atenția asupra riscului de a ne atribui singuri mai multă autoritate decît ne permite realitatea

ION BRAD

Cred că fiecare cînd pune mîna pe condei trebuie să aibă în față oamenii cărora se adresează și trebuie să ținem seama de pericolul deloc ipotetic, al tendinței de a scrie pentru cercuri înguste de aleși. Ce înseamnă asta? În primul rînd abaterea de la un conținut de idei înaintate, abatere care se reflectă deobicei în formă. Dar cred că ceea ce este important, ceea ce e de reținut din acest duel verbal și de idei, este tocmai sensul de a avea întotdeauna grijă să nu îndepărtăm poezia prin artificiu de intenția noastră de a transmite oamenilor mesaje înaintate, sentimente, idei înălțătoare.

SLĂBICIUNI DE FORMĂ ȘI ERORI DE CONCEPȚIE

MIHU DRAGOMIR

Vreau să mă refer la problema relației dintre poezie și public. Cer scuze dacă unele păreri sînt reluarea unora expuse în alte împrejurări, în scris sau oral. Cred că ar trebui să avem în vedere, în primul rînd, faptul că publicul cititor nu poate forma o masă omogenă. Aceasta este firesc, mai ales în perioada istorică în care trăim noi. Din cauza vîrstei, pregătirii politice și culturale, înclinațiilor personale etc., publicul se află pe diferite trepte ale înțelegerii fenomenului cultural-artistic. (Să notăm că nici poeții noștri nu formează o masă omogenă, — dar aceasta este o problemă pe care n-o voi dezvolta acum). Nina Cassian se referea la intelectualii de astăzi, cei care au ieșit din institutele de învățămînt superior acum cîțiva ani, educați și crescuți de regimul nostru, în concepția marxist-leninistă, proveniți din familii care știu ce înseamnă a munci. Există un număr considerabil, în permanentă creștere, de muncitori care și-au însușit un înalt nivel politic, științific și cultural, formînd un public foarte exigent pentru poezie. Știm deasemenea cu toții, din numeroasele șezători literare, că și în lumea satelor s-a format un public care urmărește cu interes poezia noastră nouă. Poezia autentică este desigur aceea care corespunde dorințelor tuturor, adică majorității acestor cititori. Dar oare între ei nu există destule deosebiri în ceea ce privește experiența lecturii, contactul mai recent sau mai îndelungat cu poezia, preferința față de un anume univers tematic etc.? Se vorbește despre o poezie care a fost bine primită de public într-o șezătoare. Este un criteriu de apreciere, dar aceeași poezie poate influența mai puțin publicul dintr-o altă categorie. A scrie versuri care să întrunească unanimitatea cititorilor de poezie, înseamnă a abstractiza fără rost problema, după cum a cita aprobarea cîtorva cititori identificați cu „publicul" în ansamblu, înseamnă a nu lua în considerație o realitate social-istorică. N-a existat și nu poate exista poezie care să nu vrea să convingă pe cineva de anume adevăruri. Fiecare poet are în față chipurile unor cititori, atunci cînd scrie.

Cititorul specific epocii noastre este acel constructor al socialismului cu o profundă concepție marxist-leninistă asupra problemelor vieții, cu o pregătire politică înaltă, obținută în munca de fiecare zi și în studiu, care se interesează de tot ce este nou, care golește rafturile librăriilor, rezervîndu-și anual cam o sută de mii de exemplare din poeziile lui Eminescu. Acest public nu este o realitate statică, ci dimpotrivă.

Voi spune cîteva cuvinte și despre problema procedeelor poetice. Ion Horea se referea la o poezie în care existau exprimări criptice, greu sau chiar imposibil de descifrat. Problema esențială este: poezia reușea să transmită un mesaj pozitiv? Dacă reușea, eu unul n-o pot respinge pe motivul că n-a fost înțeleasă de un cititor. N-o pot respinge, deoarece poezia utiliza imagini care provin din realitatea noastră, orientate către țelul nostru comun. Era, deci, o chestiune de formulare poetică. Dacă erau cîteva formulări discutabile, și autorul le-ar fi clarificat, poezia își modifica însăși substanța ei, sau doar se îmbunătățea? Nici un procedeu poetic, nici o formulare nu pot fi socotite eronate, cîtă vreme poezia comunică efectiv imagini bazate pe ideile vremii noastre, de desăvîrșire a construcției socialiste. Problema esențială este aceea a conținutului.

ION BRAD

Da, dar conținutul în poezie trăiește prin formă. Nu există idei nude. Noi nu putem dezbate problema formei rupte de conținut și nici invers. Ion Horea a pus o problemă de formă

MIHU DRAGOMIR

Din moment ce conținutul este evident, înseamnă că forma este corespunzătoare

DAN DEȘLIU

Cred că Ion Brad vrea să se refere la faptul că anumite slăbiciuni ale formei ne semnalează anumite deficiențe de conținut.

MIHU DRAGOMIR

Uneori da, însă nu orice deficiență de formă are la bază o gîndire greșită. Relația nu are un caracter de fatalitate. Pot exista lipsuri în forma poetică, fără să fie totuși vorba despre o concepție greșită la baza imaginei.

DAN DEȘLIU

Într-adevăr, fenomenul nu are un caracter de fatalitate, în sensul că nu orice greșeală de formă implică o greșeală de fond, dar repet, anumite greșeli de formă implică anumite greșeli de conținut.

MIHU DRAGOMIR

Într-o totul de acord. Există greșeli, slăbiciuni în forma poetică pe care oricine le constată ca remediabile, și deci nu pun în discuție problema de conținut.

ION HOREA

În cazul pe care l-am citat era vorba de un viciu de fond al poeziei. Poetul vrea să exprime o idee pozitivă, dar o exprimă cu mijloace cifrate.

MIHU DRAGOMIR

Totuși, transmite ideea, sau nu?

ION HOREA

O transmite, dar cu mijloace care cer un mare efort din partea cititorului.

MIHU DRAGOMIR

Ar trebui să discutăm concret poezia în cauză. Discuția noastră de pînă acum cred însă că rămîne principial valabilă.

UNIVERSAL SAU LOCAL? DIN NOU DESPRE MARELE PUBLIC

DAN DEȘLIU

Într-adevăr, chestiunea publicului mi se pare una din problemele de principiu ale discuției noastre. Nu mă refer la public în mod simplist, sau simplificator, la cei care înțeleg mai degrabă poezia recitată decît citind-o singuri — deși am putea discuta berechet și pe această temă.

Mihu împarte publicul căruia ne adresăm în diferite categorii, considerînd drept criteriu principal gradul de pregătire cultural-artistică. Eu însă am în vedere, în primul rînd, faptul că de aproape două decenii poporul nostru își însușește sistematic cea mai înaintată concepție de viață din cîte-au existat în istorie. Fără să ne iluzionăm că, din moment ce-am lichidat analfabetismul toată lumea citește poezie, mi se pare absolut evident că a crescut simțitor nivelul mediu al publicului larg, capacitatea unui număr impresionant de oameni ai muncii din toate domeniile — de a recepta imaginea artistică. Mi-aduc aminte că anul trecut Florența Albu — care-i de față — a citit o poezie de-a ei la o șezătoare „Luceafărul" în satul Rasova, pe lîngă Cernavodă. Și în ciuda emoției care o stăpînește mai totdeauna în asemenea împrejurări, în ciuda glasului înăbușit și a modului sec în care debita versurile — ea a captat atenția și a mișcat inimile țăranilor.

De ce? Pentru că poezia Florenței, fără să fie foarte muzicală și nici într-o manieră foarte directă, vorbea despre fenomene de viață esențiale, despre fapte dintr-o sferă de preocupări familiare acelor oameni. E un exemplu între altele.

Eu cred în marele public, în acea lungime de undă medie, pe care pot recepta semnalele poeziei cei mai mulți dintre compatrioții și contemporanii noștri. Desigur, există și unde lungi, și ultra scurte — mă rog, dar cea mai populară este tot scala medie.

Deci, fără a vulgariza, se poate vorbi astăzi de un nivel general cultural artistic al poporului nostru incomparabil mai înalt decît în trecut. Cînd scriu, am în vedere această realitate incontestabilă și cred că, dealtfel, cu toții procedăm ca atare. Mi se pare că nici Mihu nu vroia să spună altceva, ci să prevină doar împotriva unei înțelegeri înguste.

MIHU DRAGOMIR

Sînt de acord cu ceea ce spui — dar rămîn deschise anumite probleme. Dai exemplul de la Rasova, cu Florența. Perfect — acolo așa a fost — dar la Cernavodă aceeași poezie n-a avut același succes. Apoi, eu am spus că publicul nu este omogen, dar n-am susținut că între aceste trepte diferite de pregătire există contradicții antagonice — menționînd că-i vorba de un proces de formare — proces care se află în plină desfășurare.

T. G. MAIORESCU

Nu cunosc poezia Florenței Albu, dar dacă într-un loc a plăcut iar în altul nu...

DAN DEȘLIU

La Cernavodă condițiile obiective au fost mai puțin propice decît la Rasova

T. G. MAIORESCU

Dacă într-un loc a plăcut fiindcă sfera de probleme interesa direct auditoriul, iar în alt loc n-a plăcut pentru că problematica era îndepărtată de auditori, atunci cazul exemplifică perfect ceea ce spuneam eu — adică e vorba de o simplă reflectare, care nu s-a ridicat la treapta superioară a transfigurării.

DAN DEȘLIU

Nu văd cum aceeași poezie poate fi reflectare a realității pentru 200 de oameni din cutare localitate de pe malul Dunării, și-i poate emoționa profund — dar încetează să mai fie așa ceva pentru alte cîteva sute de oameni din altă localitate, la 15 kilometri distanță.

T. G. MAIORESCU

Lipsește probabil sinteza care să-i dea valabilitatea universală, despre care vorbeam.

DAN DEȘLIU

Asta ar fi cam greu — nici cel mai mare poet romîn, Eminescu, nu e universal valabil.

T. G. MAIORESCU

General valabil pentru diferitele categorii ale publicului nostru, plecînd de la premiza că există poezii care sînt bune pentru toate categoriile.

DAN DEȘLIU

Nu cred că este cazul să trag niște concluzii propriu zise ale întîlnirii de astă seară. Vreau doar să-mi exprim părerea că discuțiile care s-au purtat au confirmat existența unui consens unanim în ceea ce privește conținutul poeziei noastre, dovedind totodată că faptul nu împiedică, ba dimpotrivă — stimulează dezvoltarea unor puncte de vedere foarte diferite asupra formelor în care poate fi redat acest conținut. După cum știm, metoda realismului socialist permite o varietate infinită de stiluri, de mijloace de expresie, atît în creație cît și în dezbaterea critică. Valorificarea acestor posibilități, practic nelimitate, reprezintă un progres important în gîndirea și activitatea noastră creatoare.

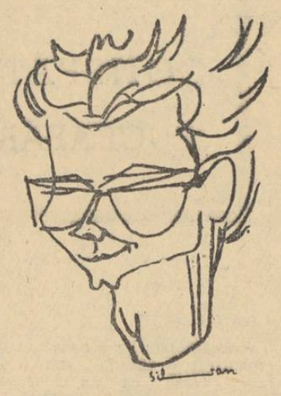

CEZAR BALTAG

ION BRAD

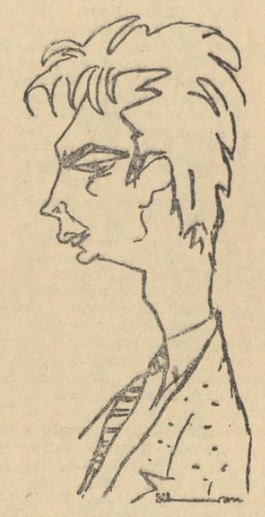

NICHITA STĂNESCU

Văzuți de SILVAN

Se poate discuta — și nu fără folos — dacă un stil este superior altuia și care anume, dacă mijloace poetice considerate neviabile sau perimate la un moment dat își pot demonstra valabilitatea, fiind preluate și dezvoltate creator de un artist remarcabil. Oricum, noi nu ne-am propus și nici nu ne propunem să „epuizăm" asemenea probleme. Nici măcar nu ne disputăm întîietatea, pledînd pentru un stil în detrimentul altuia. Oricui scrie poezie dintr-o necesitate interioară, așa ceva i se va părea inutil. Să-i lăsăm pe critici să hotărască în acest domeniu: noi ne vom ciondăni cu ei uneori, vom fi de acord alteori — dar nu aceasta este deosebit de important. Deosebit de important mi se pare faptul că rîndurile noastre se îmbogățesc necontenit cu noi luptători pentru adevăr, pentru frumusețe în artă ca și în viață; că se manifestă un progres al gîndirii și exprimării poetice, generat de exigențele poporului, ai cărui fii credincioși sîntem cu toții. Acestea sînt realități esențiale și ele ne întăresc convingerea că poezia noastră actuală trăiește un proces de maturizare politico-estetică. Această creștere nu se reflectă automat în creație. Începem să privim și să înțelegem într-un mod mai complex anumite fenomene de viață; este deci firesc ca aceasta să se răsfrîngă treptat și în munca artistică. Activitatea unuia sau altuia dintre noi poate înregistra suișuri și scăderi, succese și insuccese, căci drumul progresului nu se prezintă nici în artă sub forma unei autostrăzi netede ca-n palmă. Însă frontul larg al poeziei noastre înaintează cu hotărîre în direcția obiectivelor centrale ale vieții, ale socialismului. Oricum am numi aceasta — reflectarea actualității sau realității, redarea spiritului epocii etc. — primordial și decisiv rămîne conținutul, sensul acestei înaintări evidente. Și nici nu poate fi altfel — căci viața societății contemporane din patria noastră nu numai că oferă nesecate surse de inspirație, dar îl și entuziasmează pe artist, îl face să vibreze de dragoste pentru cuceririle poporului, pentru ceea ce este și mai ales pentru ceea ce va deveni omul-creator, principalul subiect și obiect al poeziei noastre.

Credem că anumite probleme importante ridicate aici își vor găsi ecou în luările de cuvînt ale unora dintre noi la apropiata Conferință pe țară a scriitorilor, eveniment de seamă în viața organizației noastre obștești. Nădăjduim că discuția de azi, în ciuda divagațiilor inerente, a avut darul să contribuie la clarificarea unor puncte de vedere care se vor exprima cu acest prilej, ceea ce ne va da satisfacția unui modest aport la fondul de probleme vii, actuale, interesante care, neîndoielnic, vor sta în centrul atenției delegaților la Conferință.

Vă mulțumesc din inimă pentru participarea la colocviul de astăseară.

Strigătul

Fănuș Neagu

Era în ajun de Anul Nou, seara, după ora opt. Tînăr, înalt, subțire, Ene Lelea colinda pe sub ferestrele casei, înfigînd ramuri de brădișor în cercevelele și-n crăpăturile obloanelor. Dîre de lumină portocalie, strecurate umil prin țesătura perdelelor, tremurau pe zăpada stîrnită de vînt. Bătea crivățul. În aerul rece, sonor, uscat de ger vreme de-o săptămînă și mai bine, vuietul viscolului, urcînd din viroagele și rîpile cîmpiei, năvălise pe neașteptate, cîteva clipe mai înainte. Acum vîntul se întețise, gîfîia, horcăia, prohodea. Prins în vîrtej, teiul cel mare din grădină se zbuciuma și trosnea, o foaie de tablă se izbea pe-un acoperiș și-n staul, berbecii își scuturau acioalele, înspăimîntați. Pe uliți, troienii goneau despletiți. Totuși, din malul rîului și pînă devale, la moară, în ferestrele caselor scînteiau lumini, semn că și pe înnoptate, satul întreg continua pregătirile pentru sărbătoare, febril și robust. „E-hei, își spuse Ene Lelea, cuprins de-o bucurie frămîntată, o să-ncheiem anul c-o petrecere pe ruptele, cu veselie, cu plimbări cu sania". Potrivi sub cerdac ultima rămurică de brădișor și sări sprinten în zăpadă, lîngă prispă. Peste drum, în răscrucea de la Monumentul eroilor, o fată umplea cofele cu apă. I se vedeau pulpele groase, lucioase, sugrumate de jartiere. „Zdravănă făptură", rosti Ene Lelea mirat, și se apropie să pună zăvorul pe poartă. Vîntul îi dezlegă fularul și-i aruncă în ceafă o pală de zăpadă uscată ca măzărichea. În același timp îi smulgea și-o mănușă lui Papa Leon care se ivise la colțul uliței.

— Stai, nu așa, suflet de cîine, răcni bătrînul, împletindu-se. Era băut, icnea, înjura și repezea brațele roată, ca o moară de vînt. Fugi, lighioană năpîrlită ? sculpă el cu dispreț. Vax, asta ești. Vax... Și tu ? strigă spre Ene Lelea, întrînd pe podișca ce da în curtea lui. Ești președintele nostru, ridică mîna și jură că Isus Christos, mîntuitorul sufletului omenesc, a fost o fiară reacționară. Nu vrei ? Iaca, eu stau smirna-n fața casei mele și strig : jos cu dama de pică, are inima neagră, muierea deșănțată, ține păsatu-n poală și țîncu-n oală. Să vină-ndărăt la tine, de ce-ți frige inima ? Feriți purceii de lapte, mai strigă, căci m-am făcut vampir, uite-așa le găuresc beregățile și le beau sîngele.

„Naiba să-l ia, e năuc de-a-binelea", zise Ene Lelea și se întoarse în casă, bocănind cu cismele pe treptele de lemn. Răzbit de frigul de-afară, bău o cană de vin și se lungi îmbrăcat pe pat să asculte muzică la radio. O fierbințeală plăcută îi rumeni obrajii. Mirosul crud și răcoros al brădișorului, plutind ca un păienjeniș, îi pătrunse pînă-n fundul sufletului, tainic și sfios... Liniște. Doar viscolul trage cu ghearele pe obloane. Balamalele scîncesc. Ochiul magic al aparatului de radio proiectează o săgeată verde, ireală, pe peretele de la miază-noapte și o crizantemă înflorește într-o carpetă. Tulpina ei subțire se îngroapă în gura sacului cu nuci trîntit lîngă perete. Cîntecul se revarsă domol și calm și Ene Lelea intră într-o livadă, se oprește sub un cais și începe să numere fructele coapte care cad la pămînt. Una... două... trei... Trei caise fac un strop de rachiu. Acordul se repetă și gîndul lui rămîne atîrnat de cifra trei. Trei bobițe de măcieș satură o rîndunică. Trei perechi de palme i-a tras Papa Leon lui Ion Lalaia Gogodita.

Deodată, odaia vibră de-un țipăt de spaimă, disperat, sfîșietor, țîșnit parcă dintr-un gîtlej neomenesc. Ene Lelea simți un tremur în bărbie, pielea i se încreți pe frunte și făcu un gest scurt să se ridice. Dar căldura, pacea odăii, cana de vin băută mai înainte, pisoiul care i se cuibărise lenevos lîngă umăr, îl ținură pe loc. „Viscolul, își spuse el, ca să se liniștească. Se zbate și urlă în gura hornului". Îngrămădi perna sub ceafă, aprinse o țigară și privi țintă punctul roșu de foc, care crescu și se îngroșă ciudat, pînă ajunse să semene cu un cantalup, apoi cu o lună. „Ia te uită, se-nveseli el, luna stă tupilată-n casa mea și fetele umblă în noaptea asta ca s-o prindă în oglinzi". Puse luna într-un cui din perete. Nu-i plăcu. O mută pe masă și-o învîrti în gura unui pahar. De-acolo o trecu printre dinții cuierului să-i poleiască, o plimbă pe dinaintea cocoșului țesut cu arnici pe-un ștergar, o legă de curelușele unei teci de sabie și, la urmă, o fixă să ardă între două mănunchiuri de brădișor. „Eu n-o urăsc pe Gia, lună verde. A plecat de la mine, dar n-o urăsc. Du-te de i te-arată-n oglindă și du-mi chipul cu tine. Spune-i să nu fie mîhnită, Papa Leon e un caraghios, înjura vîntul, n-o-njura pe ea. Dacă vrea, îl trimit din nou în pețit, să se ploconească înaintea ei cu daruri. Dar să nu-l cinstească decît c-un degetar de rachiu, că se cherchelește repede și-i sună limba-n gură ca sămînța-n roșcovă. De Crăciun, cînd tu dormeai în cețuri, a băut cu Ion Lalaia Gogodita, s-au luat la harță și l-a pălmuit. Nu-l dovedea el pe Gogodita, căci ăsta are pușcă, însă după ce-au tras binișor la măsea, l-a momit s-o vîre sus, pe după grinzi, și cînd omul a coborît de pe scaun, i-a căutat rică și l-a plesnit. Gogodita e mărunțel, zadarnic a-ncercat să pună mîna pe armă, cum sărea, Papa Leon îl bușea și-l da peste cap. Du-te, lună verde, și descîntă-i brădișorul".

Luna pieri și Ene Lelea, rămas singur, sări în picioare, asudat, cu buzele tremurînde, străfulgerat tîrziu de strigătul de groază pe care-l auzise și i se cuibărise în carne, așchie de foc. Își simțea gura cleioasă și amară, ca de fiere de pește. „Ce-a fost cu mine, se întrebă el ? Mi-a tras dracul tichia pe ochi, asta e" — și-un val înăbușitor, de căldură clocotitoare, îi strînse inima și-i tăie răsuflarea. Curgea prin el o undă de foc vie, mistuitoare. „Gia n-o să-ți fure brădișorul. L-ai înșirat pe pereți și o să se ofilească neatins de mîna ei". Înecat de mînie, smuci ușa și trecu pragul în întuneric, fără scurtă, numai în flanelă și în haină. Viscolul îl orbi. O șuviță de nisip, prelinsă de sub podina cerdacului hîțît de vînt, i se strecură, scîrboasă, în nări și pe pielea gîtului. În curte fosnea, albe, pîraiele zăpezii. Se afundă în ele, luminîndu-și calea cu lanterna. Căprioriî casei, vechi și șubrezi, se izbeau cu pocnete seci în furcile înfipte ca proptele. În uliță auzi clopotul bisericii. Suna singur. Vaierul bronzului se rotea ca o filfîire zgrunțuroasă în vînt, amestecîndu-se cu jeluirea salcîmilor și cu plesnetele scurte ale panglicilor de hîrtie colorată prinse cu ace în ramurile de brădișor. Ene Lelea cercetă atent șanțurile, trăgînd cu cismele prin troienii spulberați de furtună, dădu ocol maidanului, privi în curțile vecine, dar nu descoperi nimic. Strigătul prăbușit în el ca gălețile într-o fîntînă, i se zvîrcolea în piept, ascuțit, dureros. Coborî la rîu, printr-o văgăună cu petece de stuf și pălămidă. Vîntul venea șuierînd din susul albiei, dărăcea mărăcinii și se arunca sălbatic în cîmpia nemărginită. După vreo cinci sute de pași, biciuit, apăsat de vijelie, Ene Lelea urcă vadul în uliță. Nu întîlnise nimic, totuși liniștea nu i se așeza la loc în suflet, albă, legănătoare, cum o avusese.

Casele, cuburi pietroase, dorm somn adînc. „Trag a greul pămîntului", se gîndește Ene Lelea. Viscolul duduie. Șoapte nelămurite și neroade se împletesc de sub ferestre. Brădișorul le adună și le strecoară pe furiș la urechea fetei rezemate cu fruntea de geamul în care licărește o lumină tulburе. „Au pornit colindătorii", tresare ea. Cîntecul copiilor suie din toate părțile satului :

Peste-un deal și peste-o vale,
Iaca, soarele răsare.
Și nu-i soare răsărit,
Ci-i brădișor călătorit...

Ene Lelea, tropăind îndesat, trece hîrșîind gardul cu umărul. Obrazul lui, tras, întunecat, ochii duși în fundul capului, aprig înpăienjeniți de viscol și arzînd galbeni ca doi bulgări de pucioasă, îi zmulseră fetei un strigăt pe care și-l înăbuși în pomni.

Ene Lelea trecu fără să-l audă.

Strigătul căzut în el și stăruind ca o otravă puternică în toate fibrele trupului, îl îmbătrînea.

Nu se liniști nici dimineața și nu se liniști niciodată.

Lui Gheorghe Tomozei

Veronica Porumbacu

VORBEȘTE UN OM DIN BUCECEA

Am coborît din baladă, pe umeri c-o sarică.
Pămîntul păstrează pașii tatălui mort,
fără să știe ce gust avea dulcea zăpadă.
Avar în ploile verii, strigător de senin pînă iarna,
lutul și-aduce aminte în straturi afunde
de urma tălpilor noastre cu sicriul pe umeri...
— Și azi, în drum către fabrică, încă mai văd
o cruce de lemn odihnind pe tatăl meu mort,
fără să știe ce gust avea dulcea zăpadă.

Am coborît din baladă, pe umeri c-o sarică.
Oile mi le-am lăsat în poartă... Mă vreți ?
Cînd am deprins — și cum — mîinile tainice, nu știu;
numai tovarășii mei o știu, la Bucecea !
În fabrica noastră, palat fără bolți arcuite,
cu liniile drepte și-albastre, frumoase și tinere,
ninge dulcea zăpadă și iarna cînd fulguie-afară,
și pe ninsoarea florilor albe din crengi, primăvara...
Iar vara, cu ore de sticlă topită-n ferestre,
cînd stecîele își rotunjesc dulceața-n pămînt,
și toamna, cînd flutură-n aer frunzele veștede,
și mîinile aspre le-adună afară pe cîmp,
trupul metalic al fabricii de dezmorțește, răsuflă,
ritmic răsuflă, să prindă putere din nou,
și eu port grija metalului, piesă cu piesă,
și frate îi sînt și părinte și vraci dacă-mi cere,
să poată din nou măcina miezul dulce al stecîei,
să-l schimbe din nou în cazane în sticlă păstoasă,
și apa din nou s-o clătoască de umbrele ei catenii,
și iarăși să intre-n silozuri troienele albe
ce umplu tot aeru-n jur de-o pulbere dulce,
de parcă viața ne-ar da înapoi înmiit
și partea furată bătrînului meu adormit,
fără să știe ce gust avea dulcea zăpadă.

Pe umeri c-o sarică, am coborît din baladă..

❦❦❦

Erik Majtényi

Schiță

Am văzut ridicîndu-se și sclipind în zare
brațele sensibile ale macaralelor noastre :

Ca niște minutare ale zilei viitoare
căutau treptele orizontului — atît de albastre.

Inîi s-au ridicat descriind un drum frumos arcuit,
urmărind parcă să se înalțe cu soarele deodată,

au înotat pe al orbitei ocean nesfîrșit
odihnindu-se după fiecare nouă bătălie cîștigată.

Și parcă soarelui i-au luat-o înainte
cînd se înălța aprins deasupra livezii.

Mușchii lor de oțel se contractă cuminte
și ai să vezi : vor arăta mai repede ora amiezii.

În romînește de C. NISIPEANU

❦❦❦

Dimitrie Rachici

Femeia pescarului

Cînd pleacă, dimineața, îmi ia
În lotcă și liniștea mea.
Toată ziua pescărușii-i dau tircoale pe mare.
Pescărușii sînt ? Sau gîndurile mele sînt oare ?
Seara, cînd se zmulge din depărtare și ceață,
Mi-aduce necuprinsul în brață.
Ce bine-i să-i simt pieptul de pieptu-mi aproape —
Stîncă fierbinte rotunjită de ape.
O, pieptul lui cu gust de alge, sărat i
Toată ziua-n el talazuri au izbit ne-ncetat.

Ilie Constantin

Pe verticală

Tu, spadă, izbucnind din cețuri dreaptă,
Mereu triumfătoare verticală,
Hotar al lucrurilor !
Orice frunză
Ce te-ntrerupe cade-n golul toamnei
De-a lungul tău spre neființă.

Știu, trupul meu și el va întrerupe
Cîndva lumina ce-l străbate astăzi
Ca pe un cald cristal !
Și eu în toamnă
M-oi prăvăli întors, întins,
De-a lungul tău spre neființă.

E o cădere altă ! Șovăiala
Nespusă-a frunzei te-ntinează
Și-n moarte, verticală, cu un zbor
Cerșit, străin !
Căderea mea e dreaptă
De-a lungul tău spre neființă !

Căderea mea de om e verticală,
Ea însăși verticală către bolta
De raze împăienjenită.

Căderea mea de om pe verticală
Continuă spre stele-un stins urcuș !

Peron

Iar între-aceste crengi e una ce se zbate
pentru mine :
Braț înflorit ori ram, tristețea-i zvîrle
Petalele sub roțile nenumărate !
Iar între-aceste crengi e una ce se zbate
pentru mine !

Pe lîngă tine, trenul trece încă, nesfîrșit.
Știu, Iulia, inimii tale-i este greu să-nvețe ritmul
Tot mai grăbit al roților, rămîne-n urmă.

Peron tăcut... Doar o femeie de-ar fi plîns...
Îmbrățișările s-au zmuls grăbite dintre noi.

Și rochia ta roșie se mai zărește în mulțime,
Departe, ca o flacără-ntristată.

Scrisori

O, glasul amuțit în litere,
Suspinele în fade semne de mirare,
Și gesturile și surîsul bănuite numai !

Aceste șiruri lungi de semne îmi opresc
Adeseori bătaia inimii : atunci îmi pare
Că dincolo de ele te zăresc
Ca dincolo de nesfîrșite lanțuri paralele ce măsoară
Și-ncătușează depărtarea dintre noi.

În timp ce glasul doarme mut în litere !

❦❦❦

Gabriela Melinescu

Lîngă cerul Dunării...

Lîngă cerul Dunării adînc, te chem
cu glasul apei neliniștit.
Dă-mi nesfîrșirea s-o prind ca pe-un ghem,
să trec stîncile triste ca fața Niobei.
Oare pămîntul s-a-ntors cu fața spre ape
sau vine din ele spre mine
și mi te-aduce de gînduri aproape
cu flăcări prea multe și umbre puține ?

Dăruire

Îți dau brațele, albele brîuri
să urnim patru rîuri.
Îți dau ochii adînci
să pătrundem cu luminile lor printre stînci.
Îți dau inima, în iubire arzînd,
să fie ecuatorul acestui pămînt.

Inel

Pe degetul subțire
inelul iubirii e o rază răsucită de soare
din o mie de fire.
Cînd aveam mîinile mici
împleteam cu trudă deseori
inele din ierburi și flori
și-aduceam din fîntînă
să construim case și drumuri,
pietre-ntr-o mînă
și nisip cu lopata
neînțelegînd sensul profund
al jocului „de-a mama și tata".
În circuitul uman al luminii
inelul iubirii
s-a transformat în coroană solară
prin care trec fără sfîrșit
ca timpul prin spații
atîtea generații, atîtea generații.

CUSCRUL

Tudor Ursu

Uu ! Că mult o mai fierbe ! De două ori a strigat-o. Și de amîndouă ori i-a răspuns: „Viu, tu, viu !" D-apăi cînd dracu vine, că se întunecă și pică ăia de la cîmp !? Asta — numai așa, să nu-i spună ei acu : acu — cînd vrea ea. Și împinse cu ciudă capul vițelei :

— Ho ! Că-ți dau drumu' la mă-ta ! Ce mă tot mușini? Stai s-o mulg !

Se mai gîndi puțin, apoi se duse și luă din nou tîrnul de nuiele răzimat de prispă. Mai măturase o dată toată curtea. Ei și? O să mai mature o dată bucata de lîngă gard. De lîngă gard, o strigă mai repede. De nu vine a treia oară, nici c-o mai cheamă ! Ce? I s-a urcat la cap ? Are nora doctoriță. Are ! Zice cineva ceva ? Se ține mare. Să se țină, da' nu cu ea, că-s vecine de treizeci de ani... Uliuu ! Cît a mai trecut ! Se sperie singură...

Da' fi-su, de unde a cunoscut-o? Nu de la ea? Că la ea venise întîi, să-i facă o consultație — și pe urmă a trecut la ei. Și cît au fost în vorbă, n-a chemat-o la gard și i-a spus? I-a spus.

Și-acu, că i-a venit cuscrul, trebuie s-o fiarbă așa ? De aseară a venit — și încă nu i-a spus o vorbă : ce? Și cum? Sau s-o cheme și pe ea la ei. S-ar fi dus și-așa cu vreo treabă pe acolo. Da' cum se poate să dai grămadă peste oameni. A văzut-o cînd a prins azi dimineață cocoșelu' ăla porumbacu'. Și după masă p-ăla alb. Maică ! Ce-l mai ține ! Doi într-o zi !

— Dă-mi tu și mie puțin oțet, că n-am vreme s-alerg la cooperativă.

Peste gard, apăru capul vecinei și o mînă care scutura sticluța de o litră.

Aha! tot la mine ai ajuns! M-ai ținut tu atîta, de mă arde pe suflet ! Să n-aud o vorbuliță ? Să-mi spuie mie altele ? Îți dau eu oțet, nu te las !

Și-au pus amîndouă coatele pe gard și-au uitat de oțet. Vorbea mai mult vecina. A povestit tot.

— Zău tu, atît le-a dat !

— Fugi, d-aci, nu umbla cu...

— Dacă-ți spun. Au colectivă veche. Ce, ca la noi, de trei ani ? Și el e-n consil...

Au mai schimbat locurile coatelor și-au trecut la lucrurile fetii. I-a înșirat vecina tot ce fusese în căruța cuscrului. Că venise cu căruța de la vale.

Asta n-o supăra cu nimic: să aibă! Altceva începuse s-o rîcîie. Ce-l tot băga pe el în toate ? Fiecare lucrușor în parte trebuia trecut prin mîna cuscrului. Pînă și lîna pentru plapumă, atîta i-a amestecat pe-amîndoi : cuscrul și lîna, lîna și cuscrul, de parcă el o făcuse.

D-apăi cînd a început să-l laude, a început ea să fiarbă.

Că seamănă cu cutare de la raion, că umblă bine, că vorbește frumos, că-i așa, că-i pe dincolo, că a făcut una, c-a dus p-ailaltă, nu mai isprăvea ! O amețise de cap.

— Stai să vezi ! Ce om e ! Cîte-l întrebi, le știe. Pe toate le descurcă, de n-ai mai văzut de cînd ești...

Ei bine ! Aici a simțit că nu mai poate și și-a dat drumul :

— Ia ascultă, tu ! Ce tot te fălești atîta cu cuscră-tu ăsta ? Mi-ai umplut capu'! Îmi tot dai cu el și-n sus, și-n jos. Parcă nu l-am văzut azi dimineață prin curte. Ziceam și eu că de, îi tată de doctoriță, barem să fi fost colo, vreun domn de pe la oraș, da' așa ? Tot țăran e, tu ! Tot țăran ! Ca noi !

I-o zisese și-a răsuflat ușurată la sfîrșit. Dar... parcă nu simțea nimic... Chiar nimic ! Totul i se părea atît de firesc.

Se auzi spunînd din nou :

— Tot țăran e...

Se mai gîndi, apoi spuse încă o dată, cu mulțumire :

— Da, tu !... Vezi ? E tot țăran ca și noi.

Și-au rămas amîndouă, uitîndu-se una la alta cu bucurie.

Desene de Tia PELTZ

Constanța Buzea

Chemare

Aveai ceva de codru și de ciută
Care se uită-n apă și-o sărută...
Ardeam pe stinci, de dor, ca o ninsoare,
Și mă schimbam în apă curgătoare...
Cu picături te-nrouram, cu teamă :
„Vreau să rămîn cu tine, haide, bea-mă !"
Azi, nu mai știu ce strălucire vie
Din visul meu, îți dăruisem tie...
Prea mult venisem singură, fugară,
Răstălmăcind un drum spre primăvară,
Și mă dureau genunchii, de tăcere ;
Șclipeam a cîntec proaspăt și putere...
Azi, strig la fluviul larg care mă cheamă :
„Vreau să alerg cu tine, haide, bea-mă !"

Amiază dobrogeană

Vechii salcîmi și fintina cu ochiul rotund,
Fărîme de umbră în apă la răscruce de drumuri.
Zările ard tremurînd cenușiile fumuri,
Timpiele bat repezi ca apele-n prund.

Simt cum mă stringe carapacea zilei arzătoare
Și doresc învolburare de valuri și umbra din luncă,
Dar cîmpia curge galbenă sub soare,
Și cerul sticlos limpezime fierbinte mi-aruncă.

Umblă roșie secara și parcă-mpletește piraie
Și porumbul se scoală-n picioare de vînt și căldură ;
Dunărea suie din vale și se-ncovoaie
Ca un braț care duce o pîine imensă la gură.

Început de toamnă

Pescarilor din comuna 23 August-Dobrogea

Nu ne privim trecînd prin porumb.
Toamna ne urmărește din depărtare.
Grele, în praf, tălpile noastre se-neacă.
Griu-i demult pîine pe masa comunei.
Soarele orb arde încă văratec în cer —
Parcă din trunchiul unei păduri din văzduh
Cineva a tăiat o ultimă cracă
Și căldura s-a prăbușit cu frunze zmulse și vaier
Peste pămînt.

Pe baltă puterile toamnei sînt pline ;
Trece mai rece și barca prelungă se stringe.
Nu mai vislim ! Valul respiră, trăiește —
Îmi trec prin el mîna cu-mpletitura-i de fibre de singe
Și chem în umbră neauzite stoluri de pește.

Aud marea vuind dincolo de talianul înalt ;
Marea plină de pește
Se-ngrămădește la gura dulce a bălții
Și malurile ticsite de stuf n-o să-i încapă.

De puhoiul lor
Apele se lărgesc dincolo de plopii infricoșați
Și dincolo de țărușii.
Balta crește sticloasă
Tăind cu zbateri fringhiile bărcilor negre
Și pescarii vin alergînd
Prin apa pînă la briu
să le prindă și să le-nșiruie,
Vin înfășurați în năvoade.

Parcă răstorn coșuri neîncăpătoare cu știuleți
În coșuri mai mari.
Mîinile-alunecă necruțătoare, pline de sare.
Bate-n comună o moară,
Sau un tractor ritmează zi și noapte febrila mișcare.
Și vor veni brumele —
Știuful se culcă încuind labirintul cu pești.
Marea golită respiră
Adînc și cald dinspre larg, fără culoare,
Și noi ne vom întoarce în sat
Cu mîinile-amare de sare
Tăind cîmpul nu știu cînd și de cine arat.

Iulie

Singură — și mai demult — în taină
Am simțit că zilele-mi se umplu,
Lungi și scurte, după mersul meu —
Înjumătățitul mers al meu...

Mi-a venit și mie, astăzi, rîndul
Să mă-mpart cu patru mîini, iubirii.
Prima oară, două dintre ele
Le-am legat cu ierburi, de pămînt,
Neștiind, nevrînd să ți le cer,
Dar, se și rupeau fierbinți din ierburi,
Grijile-abătîndu-le pe lac,
Și mă ridicau înalt în aer....

Nu mă tem de vară. Sece-mi lacul,
Grijile, lăsîndu-se-n străfund,
Tot voi desluși-n adînc, cu tine
Limpezimea cerului rotund.

Ninge lin pămîntul...

Părul mi-era roșu cînd trecuse vara,
Părul meu de aur greu, nelegănat,
Prăfuit de ceață, țintuit de brumă.
Ninge lin pămîntul, unde l-am culcat...

Taie-l cu lumina gheții de pe lacuri —
Trestia vibrează limpede, visîndu-l...
Steaua cere firul lung să se coboare,
Ochiul dus de doru-i îngenunche gîndul...

Stau cu mîini legate, arcuite-n creștet.
Nu mă pot întoarce să te văd cum vii
Părul s-ar desface, aș orbi o noapte,
Și-ncă multe zile, să-l adun, n-aș ști...

Strînge-n pumni zăpadă și grămezi de bulgări
Să-i arunci în părul care-abia-l mai ții ;
Se va face unul, poate, o agrafă,
Să-mi elibereze mîinile de chin.

Desen de VALENTINA BOȘTINĂ

Numai soacră să nu fii

Mirare că mi-ați dat și mie cuvîntul, mare mirare. Ați sărit toți pe mine cu gura, că-mi venea să intru în pămînt, să scap de gura voastră, să nu vă mai aud. Și cînd te gîndești, cine v-a îndemnat ? Pricinașa asta de noră-mea, că n-am ochi s-o mai văd. Dar lasă, că de-acu înainte am să știu și eu cum să mă port. Să simtă și ea așa cum am simțit și eu la vremea mea ce-i aia soacră, că prea i-am fost mamă și nici o recunoaștere n-am avut de la ea, nici o recunoaștere și nici un mulțam... Nu te uita la mine așa, că mie nu mi-e frică de tine, așa să știi ! Nu m-am speriat eu nici de dracu, dar de tine ! Vreau să vă povestesc de noră-mea, să știe tot colectivul și raionul și regiunea, cîte necazuri am avut cu ea. Așa că lăsați-mă să vorbesc...

Cît a stat acasă m-am nărăvit cum m-am nărăvit cu ea, mai zicea ea cîte-o vorbă, dar n-o luam eu în seamă, îi tînără și pornită pe contra, ce să-i faci, se învață și ea pînă la urmă mai moluță, că doar nu-i la maică-sa acasă să facă ce vrea. Făcea de mîncare, fierbea lăturile la purcei, mai rînea prin grajd, se mai învîrtea și ea prin casă, așa, să nu i se urască cu prea multă ședere. Asta, pînă cînd i s-a urcat colectiva în cap, pînă cînd nu știu cine i-a băgat în cap să facă pe colectivista. Dar stați, că n-am ajuns încă acolo. S-o iau de la început, ca să vadă cît bine i-am făcut și să țină minte. Că dacă vrei să știi tu, cu cu gura mea l-am îndemnat pe bărbatu-tu să te ieie de nevastă, da, spun și asta, de ce să n-o spun ? Tu să nu mă tragi de mînecă, auzi, că eu te-am făcut și să nu mă înveți tu pe mine ce să spun, așa să știi. Ce, parcă ai corajul să spui că nu-i așa ? Adu-ți aminte cum zîceai tu cu gura ta, nu altul : „Aia îi domnoasă, mamă, aia nu vine după mine. Nu vezi că toată ziua îi în oglindă ca doamnele și se rumenește și se pudrește. De frumoasă îi frumoasă și-i subțire c-o cuprinzi cu mîna stîngă și-ți rămîne și loc, dar mă gîndesc că n-o fi lucrătoare". Zi și tu că n-ai spus așa ? Tot la îndemnul meu ai luat-o. Ce-ți trebuie ție lucrătoare, îți minte că ți-am spus ? La colectivă n-ai de ce s-o trimiți, tu ai salar, ce-ți trebuie ție colectivă, ai salar la fabrică și ne ții și pe noi, că de aia te-am crescut. Așa că pînă la urmă la îndemnul meu ai luat-o, spune că nu-i așa ? La început ne-am înțeles destul de bine, să-mi sece inima dacă mint. De omorît cu lucrul nu ne prea omoram, cucuruz și griu aveam în cămară. Cît era ziua de lungă stăteam pe scăunuț în fața casei de-ți era mai mare dragul. Mă mai apuca somnul citeodată, mai căscam, mai cucăiam, era cum e mai fain. Ea mă lăsa în pace, vorbă prea multă nu prindea cu mine, prea vorbitoare n-a fost ea niciodată, asta de riznoasă ce-i, așa-i omul rînzos, nevorbitor... Nici atunci cînd m-a spus la bărbatu-su că îmi cam place răchia nu m-am supărat, vă spun pe inima mea că nu i-am spus o vorbă mai acră. Din cînd în cînd cam trăgeam și eu cîte un păhărel, că am muncit destul la viața mea, tot în picioare am stat și imi mai stîmpăram și eu sufletul, îmi mai potoleam durerile că cît am suferit eu la viața mea nu-i doresc la nimeni să sufere, măcar că zic unele că am fost puturoasă de cînd mă știu ele ; aia lui Filimon cînd s-a scris la cuvînt s-a găsit să-mi facă critica, ia te uită cine vorbește, adormita lui Filimon !... Nici o amăriță ca tine n-aș vrea să fiu, așa să știi, că abia îți mai tragi sufletul, nu vezi că te-ai uscat pe picioare !... Se laudă că harnică cum îi ea nu-i nimeni în lume ! Face cîte două trei norme pe zi și pe fată-sa o ține la oraș s-o facă contabilă, că nu era bună pe lîngă tine amărît-o s-o trimiți la lucru și tu să te mai odihnești prăpădit-o, c-ai lucrat destul la viața ta. Pe mine mă ține feciorul și noră-mea, așa să știi, că de aia am fecior și n-am venit la tine cu bliduțu' să-ți cer de pomană... Așa cum v-am spus, la început o duceam destul de bine cu învățata asta și nici atunci cînd a început să se ducă seara pe la cămin n-am zis nimic. După un timp s-a dus și Niță cu ea, s-au învățat să se ducă amîndoi : Niță venea de la Reșița de la fabrică, se spăla frumos, se îmbrăca, ea-i pregătea cămașă curată totdeauna, de el avea grijă, îl spăla și-l călca, de ce-aș minți ? Se duceau amîndoi și-mi era și mie drag să-i privesc, pe sufletul meu. A jucat noră-mea asta și-ntr-o piesă și era tare în șticuri, abia am cunoscut-o. Nu știu ce i-ați băgat voi în cap în serile alea la cămin că de atunci s-a stricat fată-mea și am ajuns cu ea unde am ajuns, că nici casă cu ea nu mai am și nici mîncarea nu-i mîncare. Într-o zi, cum stăteam amîndouă pe scăunele, văd că oftează și zice: „O să ne stricăm amîndouă mamă de atîta ședere". „Cine are ce mînea, stă și cine-i sărăntoc se rupe cu lucrul", i-am retezat-o eu, dar ea în loc să-mi deie dreptate, se uită și mai urît la mine și nu zice nimic... Ei, da era mai rău, era pornită pe dușmănie. Mă roagă ea într-o dimineață : ar trebui trasă niște țuică, mamă, mai vine unul-altul și n-avem cu ce să-l servim. Cînd am văzut că nu vorbește în dodii, m-am dus la cămară, am luat trăgacea și am umplut trei sticle, să fie scoasă. Era răcoare în cămară, ți-era mai mare dragul să stai. M-am așezat pe podea și mi-am tras și mie într-un păhărel un deț. Aveam niște mere și niște gutine în cămară care miroseau tare frumos, era răcoare și bine, ți-era mai mare dragul să stai. Mi-am mai tras un deț și după aia nu știu de ce m-a cuprins jalea și mi-a venit să plîng. Așa îl apucă pe om cîteodată durerea, oameni buni, îl prinde jalea de i se rupe sufletul și se știe de cînd lumea că leac mai bun la durere, ca răchia, nu-i pe lumea asta. Cum v-am spus, așa s-a și întîmplat. M-a apucat deodată o bucurie de-mi venea să joc ca la șaisprezece ani. De jucat n-am jucat, da niște strigături tot am tras. Și atunci a dat pricinașa de noră-mea peste mine și a început să mă ocărască. A început să strige deodată la mine, din puturoasă și bețivană nu mă mai scotea. Atunci am luat-o de păr, dar nici ea nu s-a lăsat mai prejos. Ne-am bătut în toată regula pînă ai venit tu, Răveco, să ne desparți. Ne-a despărțit Răveca lui Binbon, e aici de față, poate să spună dacă mint. În noaptea aia mi-am pus în cap să nu mai prind vorbă cu ea o lună de zile. Ei, da dimineața, după ce Niță a plecat la lucru, m-a așteptat ce n-aș fi crezut, m-aștepta ceea ce știți cu toții, că doar din colectiva asta sînteți, nu din altele. Trebuie să vă spun că eu dimineața nu prea pot dormi, mă trezesc tare devreme, da de sculat nu mă scol, stau și cucăi în pat. În dimineața aia, cum stăteam în pat jumătate trează, jumătate adormită, o aud pe noră-mea că se învîrtește prin odaie. La început m-am mirat, că ea înainte de opt nu prea avea obiceiul să se scoale. „Să știi că asta pleacă acasă, mi-am spus, se duce la maică-sa pentru că ne-am bătut ieri după prînz și mă face de rîsul satului". Pe de altă parte nu-mi venea să cred că pleacă ; cu Niță se înțelegea bine, ba după cîte pricepeam eu îi era chiar drag băiatul, și de ce nu i-ar fi, uitați-vă și voi la el că-i frumos copil și-i voinic, cui nu i-ar plăcea să aibă în pat un om ca ăsta, îi păcat să nu recunoaștem asta. Ei, da văd eu că noră-mea îi pornită pe plecare, se piaptănă în oglindă, dar nu stă un ceas în fața ei ca altădată, își ia hainele pe ea, dar nu țoale de sărbătoare, ci pe cele mai rele care le are. „Poate se duce vipera să mă pîrască la partid c-am bătut-o", îmi spun și mai speriată. Și măcar că-mi pusesem în gînd să nu deschid vorba cu ea, îmi trec peste suflet și-o întreb : „Unde te duci Nușcă, mamă, așa dimineață ?"... „Ai să vezi dumneata unde mă duc" îmi răspunde ea printre dinți, fără să se uite la mine. „Hai să uităm, mamă, ce-a fost" prind eu iar vorbă cu ea, să-i scot proastei gărgăuni din cap. „Ce să uităm mamă, n-avem ce uita", îmi răspunde ea. M-am crucit toată cînd am văzut că de încălțat nu se încalță și fără să-și deschidă gura iese din casă. Atunci repede sar din pat, îmi trag poalele peste cap, îmi string conciul și-o pornesc după ea. Țin minte ca acum. Era o dimineață cam în iunie, pe la Sîn Petru, era vremea săpatului. Și era frumos afară, abia răsărise soarele și era un abur peste lume și mirosea pămîntul. Cînd mă uit la noră-mea, nu era cu mîna goală, avea și o sapă cu ea. Atunci mi-am dat seama cam cum stau lucrurile. Am înțeles că voi ați stricat-o și i-ați băgat o mulțime de prostii în cap. I se urise, vezi doamne, să steie cu mine la umbră, și o apucase dorul de lucru. La lucru la colectivă pleca ea așa de dimineață. O urmărese pînă la marginea satului ca să fiu asigurată că la colectivă se duce, ba mă iau după ea și pe țarină. Și după ce-o văd intrînd cu voi în rînd la săpat, după ce văd și minunea asta, mă întorc. Și era frumos, oameni buni, afară, și strălucea soarele, da nu pripea așa tare, cum e mai bine, și pămîntul era tot rouă, că deodată, vă spun pe sufletul meu, m-a cuprins și pe mine un dor să fac asta, dar nici acasă nu mă trăgea inima să mă duc. Era un miros de nu-ți venea să mai pleci de pe țarină. Și atunci m-am purtat ca alea proaste, ca bolîndele. Mi-am întins mantolul pe pămînt, într-un loc mai ferit și m-am culcat pe pămînt ca cele sărmane. Dar nici așa n-am avut astîmpăr, mă apucase și pe mine pofta de lucru ca pe noră-mea.

Dar să mă întorc la ea. Ei, și mă gîndeam eu, că are s-o ardă prea tare soarele și-o să-i treacă repede pofta de săpat. Dar seara văd că se întoarce, nu-mi spune o vorbă, se spală toată la fîntînă și se pregătește să plece la cămin. Cînd vine Niță acasă, era gata îmbrăcată, ba o apucaseră și veseliile. „Ce-i cu tine nevastă", o întreabă el. Și atunci ea îi spune totul din fir în păr, ba îl încontrează mai tare în contra mea, ba îl face și cu ouă și cu oțet c-a ținut-o acasă ca pe-o oloagă. „Treaba ei dacă-i proastă", îmi spun eu, dacă-i place lucrul n-are decît să lucre, că de aia îi tînără. Eu nu mă pun contra. Dar dacă e așa, nici eu acasă n-o să fiu roabă, nici eu n-o să-i fac lucru învățatei, că de-aia mi-am luat noră, ca să mă mai odihnesc și eu la bătrînețe, c-am pătimit destul pînă acum. C-așa-i de cînd lumea, soacra poruncește și nora muncește. Am făcut eu destulă vreme mîncare la un bărbat, n-o să mă pun să fac și la al doilea. Să și-l țină dacă i-a trebuit bărbat, n-o să se tocmească soacra slugă la noră. Să și-l țină și să-l îngrijească. Ei, și numai așa, în contra, n-am mai vrut să pun mîna pe nimica, m-am jurat să-mi pice mîinile mele dacă mai fac ceva la casă. Stăteau toată ziua purceii flămînzi și guițau de-ți astupau urechile. El, ca să scap de guițatul lor, mă duceam în grădină, mă întindeam sub prun; și trăgeam la soamne. Nușca însă nu-mi zicea nimica, numai se încrunta și se holba la mine, parcă mult îmi păsa mie de holbatul ei. Pînă la urmă tot răbufnește ea, îmi spuneam în sufletul meu și-mi căutam de odihnă. Și așa a fost, pînă la urmă, tot a răbufnit. Într-o zi, vine de la lucru acasă, eu mă culcasem că m-a apucat nu știu ce durere de cap, vine, cum vă spun, de la lucru, se oprește în ușă și îmi spune cu o voce, miere de stup nu alta : „Te-ai culcat, mamă, ai ostenit, săraca de dumneatale". Din ziua aia dușmănie a fost între noi și nu dragoste. Mi-am amintit atunci de bătaia din cămară și m-am pregătit să i-o coc. „Stai tu, te învăț eu minte". Și atunci am pus-o pe fina Maria să-mi facă o plîngere către sfat, plîngerea pe care o știți și voi, și-am arătat în plîngerea aia totul cum a fost. „Eu Solomia lui M. Niță, mă plîng că noră-mea m-a bătut, m-a tras de păr și mi-a ridicat poalele de mi s-au văzut părțile rușinoase (pardon...)". Așa am scris, așa m-a învățat fina Maria, care are două clase de liceu, dar au retras-o c-a rămas repetentă. La plîngerea asta a mea n-am primit nici un răspuns. Drept îi asta, spuneți-mi și voi ? Și spuneți dacă nu-i pricinașă, ați auzit-o doar cum m-a făcut troacă de porci aici la ședință, de parcă nu i-aș fi fost mamă și n-ar trebui să mă cinstească. Se ia de mine că toată ziua stau cu mîinile în sîn și rămîne pămîntul nelucrat. Și nici acasă nu vreau să fac nimica că mor purcii de foame. Și dacă aș veni la lucru, parcă văd că ea ar fi cea dintîi care și-ar face taină de mine. Spuneți voi, dacă nu-i așa ? Și dacă nora nu trebuie să asculte de soacră, că așa-i de cînd lumea și așa stă frumos. Ce vă uitați așa la mine, de parcă v-ați vorbit toți ca să-mi faceți în contra ? Numai soacră să nu fii azi, c-au ajuns nurorile să-și facă batjocură de tine în tot felul, mai mare mirarea. Și dacă te plîngi către alții, nu te crede nimeni, că așa-i omul la necaz, necrezut și neplîns.

Sorin Titel

Camera de oaspeți

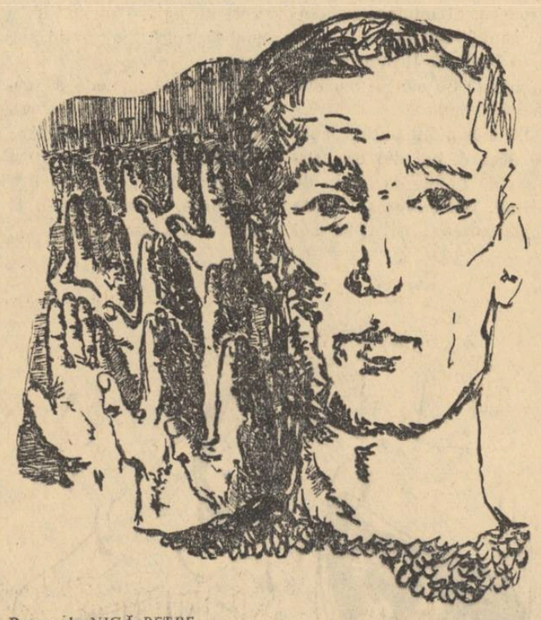

Desen de NICĂ PETRE

Pe ulița lui, „pe lîngă nioară" cum i se spunea, a rămas singur. Locuia tocmai în capăt, lîngă canton. Pînă acolo mai erau vreo douăzeci de curți. S-a gîndit că gata, a ajuns, și i-a părut rău că acasă nu-l așteaptă nimeni : nevasta era plecată cu copiii la Pitești. Dacă ar fi fost și ei aici, ar fi intrat în curte și ar fi rămas puțin lîngă poartă, să se mai uite la acoperiș — se cam desfăcuse în partea aceea. Nevasta l-ar fi văzut pe fereastră, dar nu l-ar fi întrebat nimic: dacă are ceva să-i spună, o s-o cheme ; de ce să-l tulbure ? Așa făcea ea întotdeauna.

— Bună ziua, ar fi spus.

Și ar fi adăugat fericit:

— Hai, mă Costică, să-ți cioplesc bățul ăla.

Așa fusese vorba de vreo două săptămîni : să-i cioplească un băț lui Costică. Ar fi ieșit din casă copilul, și Maria ar fi venit și ea. Ce nevoie avea să vină cu el ? Voia să-l privească, asta era. Și s-ar fi uitat dintr-o parte la ochii lui. Abia atunci ar fi înțeles că nu s-a înșelat cînd l-a auzit strigîndu-l pe Costică, că toate au mers bine. L-ar fi îmbrățișat și-ar fi început să plîngă.

Dar nu-l aștepta nimeni. Abia mîine la douăsprezece aveau să se întoarcă. Era duminecă și el nu-și lăsase nici o treabă pentru dumineca asta: ziua avea un rost al ei, unul singur. Și îi păru încă o dată rău că nu l-a întîmpinat nimeni tocmai în duminica asta cînd a fost primit în partid.

„Așa e, acoperișul trebuie iarăși reparat". Casa era făcută în urmă cu trei ani și nu avusese destui bani să-i pună acoperiș de tablă. O privi mulțumit și se gîndi încă o dată că e o casă gospodărească: magazie, antreu și două camere încăpătoare. Într-una din camere, ceva mai întunecoasă, se afla bucătăria. Acolo dormeau și ei — aveau un pat cît toate zilele. Cealaltă, cu ferestre mari spre răsărit, era camera de oaspeți. Cînd povestea vreunul din ei ceva și spunea: „eram în casă", asta însemna: „eram în bucătărie". „Din casă am intrat în camera de oaspeți", așa se obișnuiseră să zică. Dar în camera de oaspeți nu intrau decît rar, cînd cumpărau ceva, vreun lucru nou, și-i căutau loc, că-n casă s-ar fi stricat: aburi de mîncare, fum. În camera de oaspeți, nici sobă nu făcuseră.

Dar sticla cu cerneală acolo stătea, în camera de oaspeți, și lui, acum, îi venise să scrie. În sticlă nu mai era cerneală. Se evaporase, și sticla se umpluse cu praf. Nu prea obișnuia să scrie acasă — avea masă bună la sediu — și la cerneală umbla din an în paști. Camera arăta frumos. Erau, înainte de orice, mobilele — și-i păru bine că tocmai în ziua aceea se potriviseră lucrurile astfel încît să le vadă. Mobile noi, moderne, cumpărate în primăvara trecută la Găiești și plătite în rate. Pe masa goală se-adunase de la o săptămînă la alta praf mult. Se iscăli cu degetul arătător și-i plăcu mult cum strălucește lemnul. „Dacă-l șterg cu cîrpa, o să strălucească ca oglinda. Nici la magazin n-au dus-o mobilele astea atît de bine". Oaspeți nu se întîmplase să aibă pînă acum. De altfel nici nu așteptau, că ei toți, neamul lor, erau de loc de aici.

Făcu cîțiva pași prin cameră, căzîndu-se să calce greu, să trosnească scîndurile, să se simtă că el e stăpînul casei. Scîndurile trosniră într-adevăr : erau uscate și arătau ca-n prima zi. Înconjură masa cu pași înceți, pe urmă repede, și iar încet, cu solemnitate. „Uite cum merg eu în camera mea de oaspeți ! N-am dus-o prea bine în viața mea de mai de mult, am mîncat și urzici fierte, dar uite că acum mă plimb prin casa mea, mă învîrt în jurul mesei, și mai încet, și mai repede, și dac-aș vrea să mă culc eu în patul ăsta, eu și Maria cu copiii, și dacă aș vrea să mănînc eu la masa asta, eu și Maria și copiii, și să-l chem și pe tovarășul director al nostru, nimeni n-ar putea să spună nimic. Iar tovarășul director ar veni sigur. Azi, la ședință, el a vorbit cel mai frumos. N-a fost decît o abținere, Teodorescu, care-i numai de două săptămîni la noi și a spus că nu mă cunoaște destul. Foarte bine că s-a abținut. Asta înseamnă că toți ceilalți au votat nu numai pentru că le-am spus cum am trăit și nu numai pentru că m-au recomandat tovarășii vechi, ci pentru că știu ei ce fel de om sînt, mă cunosc bine de tot, nu așa că am sădit trei meri împreună. Cînd a spus tovarășul Stoica să ridice mîna cine este de acord să fiu primit în rîndurile Partidului Muncitoresc Romîn, mă simțeam așa de parcă eu nici nu mai existam. Numai ceilalți erau, fiecare în parte, și atît de vii și de existenți nu mai fuseseră pentru mine. Dacă-și mișca unul buzele, eu vedeam. Dacă-și trecea unul mîna peste păr, îl știam și pe el. Ei nu se uitau la mine. Priveau care spre secretar, care spre vreo lozincă. Se mai gîndeau, o clipă, pentru ultima oară, și apoi au ridicat mîinile. Frumos obiceiul acesta al nostru de a spune da sau nu, arătîndu-ne mîinile. În mînă poți citi mai mult decît în glas. Mîna nu poate să se prefacă și nu știe să spună decît adevărul".

Gîndindu-se la toate acestea, se apropiase de fereastră și rămăsese așa, privind pe geamul cam tulbure, fără să zărească nimic. Apoi, întorcîndu-se — și mai vedea încă mîinile ridicate — camera i se păru dintr-odată ciudată și fără rost. Nu-i veni să creadă, așa că lăsă privirea să-i alunece, încet, peste toate obiectele și le examină neîncrezător. Masa plină de praf era zmîngălită cu degetul și urmele nu mai străluceau. Covorul n-avea nici o culoare, de parc-ar fi mers o sută de ani pe el și s-ar fi decolorat de atîta mers. Dacă ar fi păsit atîta vreme pe covor, cel puțin i-ar fi luat ei culorile cu mersul lor, și ar fi plecat cu ele, pe cînd așa, covorul îmbătrînea singur. Văzu și patul — acoperit de husa cenușie. Stofa cea frumoasă nici nu se vedea.

Se apropie de pat, ridică husa. Dedesubt, stofa se întunecase. Rămase în picioare lîngă pat, uitîndu-se la tabloul din fața lui. Tabloul înfățișa un mesteacăn în mijlocul zăpezilor. Îl cumpărase el, de la un magazin : arborii îi plăceau dintotdeauna și zăpada era făcută frumos, cu umbre albastre. Acum însă, mesteacănul se ridica firav printre zăpezi incolore, confuze. Nu mai arăta a arbore, nu mai arăta a nimica. Într-acolo soarele bătea cu putere și culorile se șterseseră.

Se gîndi uluit că în ziua în care a fost primit în partid stă și se uită la un tablou, în care nu mai e zugrăvit nimic. Dar nu-i părea rău de tablou. Acum nu avea decît un singur gînd: cum a putut să fie atît de întunecat la minte, să țină asemenea mobile și tabloul degeaba — și el să locuiască în bucătărie ? Adică, de ce să locuiască în bucătărie ?

Se duse în casă, adică în camera cealaltă, își schimbă hainele și se întoarse cu un obiect pe care-l ținea cu grijă. Șterse masa de praf, așeză obiectul în mijlocul mesei și se duse să deschidă ferestreie. Apoi, cînd mai privi încă o dată camera, se hotărî să se ducă s-o cheme pe nașa Floarea, să-l ajute. Trebuia întîi să facă curățenie, pe urmă să aducă hainele. Dulapul o să-l lase dincolo, în bucătărie, pentru vase. Mîine de dimineață o s-o întîmpine pe Maria mohorît, s-o sperie, și abia cînd o să vadă casa, să înțeleagă că toate s-au întîmplat așa cum trebuie.

Pe masă ticăia grăbit ceasul deșteptător.

Florin Mugur

Reportaje de buzunar

MOTOCICLETE

Dimineața, cînd primele raze de soare poleiesc în aur coșurile fabricilor, spre Sud-Estul Capitalei, pe bulevardul Muncii, se revarsă într-un torent năvalnic sute de motociclete. O „Jawă" se întrece cu un „I.J.", un „K" trece glonț pe lîngă un „M.Z.", un „Manet" ține aproape de un „Simson" — într-o alunecare continuă, sprințară ca o cavalcadă de minji. Trecătorii care vin rar pe aici se întreabă :

— Ce-i, tovarăși, concurs motociclist în zori de zi ?

Da' de unde, răspund firesc „localnicii". Sînt muncitorii uzinelor „23 August", se duc la lucru.

Muncitorii uzinelor „23 August" se duc la lucru ?...

Unde au rămas cîrdurile de oameni posomoriți care veneau odinioară la lucru pe jos, cu pingelele găurite, simțind arsura trotuarului sub piciorul gol ? Pe atunci numai Malaxa, patronul, venea cu limuzina. Sta o oră să-și socotească veniturile, după care se întorcea grăbit la răcoarea Carpaților ori în soarele Mării Negre. Turnătorul Grigore Marin, cel cu „Jawa" roșie ca un mac, sudorul Dumitru Negru, cu „M.Z."-ul lui de 125 centimetri cubi, strungarul Vasile Alangiu și atîția alții intrau atunci în ateliere istoviți de drumul lung pe jos și trudeau cîte 12 și 14 ore ca în adevărate camere de supliciu.

„Finișul" alergării lor matinale este astăzi la „poarta 3", acolo unde a apărut de curînd un garaj special destinat pentru motociclete și biciclete. După ce-și aliniază aici „caii secolului XX" la adăpost de soare și ploi, turnătorii, lăcătușii, strungarii, forjorii, maiștrii și inginerii scot cheile de contact și, înviorați, pornesc spre ateliere.

După amiază motocicliștii se întîlnesc în garaj și, în vreme ce-și pun ochelarii și șepcile speciale, se întreabă :

— Ce faci, frate Vasile ? Încotro azi după amiază ?

— La vale, la vale, îi răspunde turnătorul Ion Vasile lui Gheorghe Popescu, colegul lui de atelier.

— Adică încoace spre pădurea Pustnicul ?

— Da. Mergi și tu ?

— S-ar putea. Să vedem ce spune și nevasta.

Motocicletele...

Peste tot în uzina „23 August" se văd astăzi motociclete. Ele nu mai încap în garajul special de la „poarta 3". Sînt garate pe lîngă ateliere și direct pe trotuar în fața porții 2.

În același timp mai sînt alte sute de muncitori care bat drumul la C.E.C. apoi pe la magazine să-și cumpere motociclete. Sînt fiii celor care, altă dată, veneau la lucru desculți, mizeri, ieșind cu ochii lucind de foame din cocioabele de pe șoseaua Pantelimon ori din chiliile din Balta Albă.

Traian Bădulescu

ȘTIU CUM VA FI VREMEA

Sînt într-un tren personal. Călătoresc de la Galați la Brăila. S-a nimerit să fiu în același compartiment cu un țăran. E bătrîn și numai după felul în care-și ține gîtul și mîinile, păstrează o urmă de tinerețe. Privesc îngrijorat pe fereastră. Cerul e acoperit, dar bate vîntul și încă nu plouă. E devreme, în zori. „O să plouă ?" mă neliniștește soarta timpului doar în măsura în care știu că merg pe teren, în reportaj.

Țăranul din fața mea privește și el pe fereastră. Din goana trenului, copacii gonesc la fereastra noastră.

— Știi dumneata, răsună dintr-odată, în lumina nehotărîtă, glasul limpede, ferm, al mușneagului, știi dumneata cînd pică frunza copacului ?

Întrebarea lui cuprinde într-însa și înțelepciune și oarecare tristețe. Mă grăbesc să-i răspund, pe jumătate în glumă :

— Toamna.

Omul din fața mea nu rîde. Se dovedește a fi un bun pedagog. Spune doar :

— Da, toamna. Dar mai cu seamă acum, dimineața, devreme, înainte de se zvîntă bruma și frunzele sînt încă umede, grele.

Și privește iar lung, pe fereastră. Îl invidiez. Aș da orice să pot privi și eu cîmpul, cerul, măcar o clipă, prin pupilele lui mici, calme. Cîte subtilități n-ar fi atunci evidente și pentru mine orășeanul. Întreb :

— Dar vremea, vremea cum o să fie ? Plouă ori nu ?

El bate stînjenit din pleoape și zice :

— Știu eu ?

M-aș fi așteptat să-l văd cercetînd cerul, dar el adaugă :

— Vezi dumneata, m-am sculat cu noaptea-n cap, am plecat la gară, n-am apucat să ascult buletinul meteorologic.

Acum rîde știrb. Pesemne rîde de mutra pe care o fac.

— Vezi dumneata, **tovarășe** (acum mi se adresează pentru prima oară cu „tovarășe"), e mult de cînd nu ne mai uităm noi la paiul din rîtul porcului, ca să aflăm cum e vremea. Nici n-am mai putea. Una faci și alta crezi ? Doar acum mănîncm pămîntul după reguli agrotehnice, folosim boabe de soi, să zicem „A-15" ; creștem animalele după carte... Cum să zic, dar nici porcul nu mai crede în asta. S-a învățat și el să fie hrănit omenește, să mănînce „unități nutritive" și pentru fiecare 5,12 unități nutritive, să sporească în greutate măcar cu un kg. Asta-i ! Și-apoi, zboară rachetele în jurul pămîntului — și noi tot... Dacă aș fi mai tînăr, mai că m-aș încumeta și eu după ei. Dar nu-i nimic. Am fecior, nepot...

Surid atent și încerc să-i memorez cuvintele, pentru ca să le folosesc după aceea într-un reportaj de buzunar.

Titlul îl am de pe acum : „Știu cum va fi vremea".

Mihai Stoian

REPETIȚIE

Seara. La Căminul cultural din Podoleni, un sat între Piatra Neamț și Buhuși, într-o sală mare inundată de lumina electrică a primei turbine de la Bicaz, echipa de teatru face repetiție cu piesa în două acte „Neamurile". Regizorul, pictorul scenograf, regizorul de culise, maistrul de lumini, suflerul își cam încalcă unul altuia atribuțiile, dat fiind că toți sînt întruchipați în persoana unei singure ființe, o tînără profesoară. Actorii : un mănunchi de tineri țărani și intelectuali. Piesa, un episod din viața unei gospodării colective în drumul ei spre propășire, un conflict mai mult sau mai puțin dramatic, fiind vorba despre încurcăturile și zbuciumul unui președinte în luptă pentru imparțialitate față de neamuri, împotriva mentalităților individualiste, care nu mai fac casă bună cu principiile muncii socialiste.

Tinerii actori sînt cît se poate de sîrguincioși în a transpune, expresiv și autentic, pe scenă, textul. Reiau aceeași scenă de cîteva ori la rînd, de cîte ori li se pare că nu merge. Și nimeni nu se supără. O atmosferă pe care ar merita s-o invidieze colectivul unui teatru mare.

Ei intră și ies din scenă îndeplinindu-și fiecare rolul pe care i l-a hărăzit autorul piesei. „Președintele" — un băiat care se străduiește să fie grav și autoritar ca un președinte (așa cum și-l imaginează el) se zbuciumă cu capul în palme sau lovește cu palma în masă și, firește, treburile se rezolvă.

Asta se petrece pe scenă...

În sală, se află cîțiva spectatori ocazionali ; eu, omul de serviciu al căminului, un școlar, o învățătoare și mai spre sfîrșit a venit și s-a așezat lîngă mine Dumitru Macovei, președintele (un președinte autentic) al gospodăriei colective „30 Decembrie" din Podoleni. Președintele privea piesa cu interes, îl observa atent pe „președintele" de pe scenă și dădea din cap uneori aprobativ, alteori a nemulțumire. Îl captivau totuși întîmplările de pe scenă.

O dată, cînd „președintele" din piesă, cedînd unor presiuni, s-a învoit să înapoieze fratelui său un cal pe care acesta îl adusese în colectivă, Macovei, președintele autentic, a strigat — pesemne captivat peste măsură de cele ce se petreceau :

— Nu trebuia. Nu trebuia să-i dea calul !

Tinerii actori au întrerupt o clipă repetiția derutați.

— Așa e în piesă, s-au justificat ei.

Și repetiția s-a desfășurat mai departe.

În seara aceea președintele mi-a povestit o mulțime de întîmplări petrecute în decurs de un an, de cînd există aici gospodărie colectivă și de cînd este el președinte. Întîmplări care ar fi meritat poate mai mult să fie reproduse pe scenă decît cele născocite de autor și care ar fi ilustrat tot atît de bine și tot atît de convingător ideea că noile concepții despre viață și muncă ale țăranilor, deși cu greu, răzbesc la suprafață ca iarba nouă prin frunzișul uscat de cu toamnă.

Iar spectacolul acesta ar fi fost gata încă de la prima repetiție.

Mihai Caranfil

EXPLOZIE PE TORASCA

La Bicaz, sfîrșitul lunii octombrie cochetează, văratic și blînd. Vîntul de miază-noapte își frînge cerbicia în bastioanele de calcar și lumină ale Ceahlăului ; învins, se prelinge pe fața lacului de acumulare, încalecă marele baraj și se rostogolește vlăguit deasupra orășelului. Nu-i în stare nici să împingă praful de ciment care stăruie între munți ca o ceață de august, nici să bată-n dungă talgerele de aramă ale frunzelor ; iar stejarii, fagii și carpenii, cireșii, perii și oțetarii dormitează, investmîntați în straiul sărbătoresc, altădată efemer, al toamnei.

Tihna patriarhală a culmilor se racordează anului 61 prin cablurile nenumărate care se țes peste munți, atîrnate simetric de brațele viguroase ale stîlpilor „cap de pisică" lucrați în filigran de oțel. Cablurile poartă nevăzutul vifor energetic, vigoarea Bistriței convertită în electricitate.

Către Piatra Corbului, fabrica de ciment respiră profund și calm, ca o vietate uriașă, conștientă de propria-i valoare. Sub cupola de aur dispersat în văzduh, fabrica crește mereu. A împlinit de curînd zece ani ; și în curînd trebuie să intre în lucru cu o nouă capacitate. Congresul al III-lea al partidului a hotărît, iar comuniștii bicăzeni duc viața planului într-un ritm amețitor.

Calcarul, piinea fabricii, vine de lîngă Cheile Bicazului, din tancurile muntelui Torasca. La 31 octombrie, cimentiștii au provocat pe Torasca cea mai mare explozie controlată din toată istoria Europei Centrale : zgîlțîit de încărcătura de dinamită, măsurată cu vagonul, muntele a săltat uimit, apoi a pus plocon omului piatra necesară multor luni de producție.

Explozia nu încape în zugrăveala aproximativă a cuvintelor. Operatorul studioului cinematografic „Sahia", care nu voia să-și desmintă curaju-i proverbial, a primit răsuflarea de foc a muntelui în palme și sub obiectivul aparatului de luat vederi, și numai entuziasmul pricinuit de spectacol — unic în măreția lui — l-a împiedicat să simtă că i s-au pîrlit sprincenele.

Muntele a scuipat valuri de foc, precum balaurul vechilor povești. Pălălaia lingea pămîntul, întinzîndu-se lacomă spre oameni. Dar s-a potolit undeva ; nu i-a ajuns și s-a pierdut, învîrtejindu-se în neant. După răgazul menit liniștirii ecourilor și inimilor, oamenii au privit muntele cu oarecare uimire ; nu se mișcaseră de la locurile lor, dar erau parcă mai înalți, mai puternici, mai sus ; iar Torasca se ghebușase.

Cimentiștii au măsurat rodul exploziei. E bine ! A cîta explozie a fost asta ? A treia... Un milion de tone de ciment ! În ritmul acesta, hotărîrea Congresului va fi împlinită, cu siguranță, înainte de termen.

...Și la Bicaz, unde explozia se simte numai în numărul sporit de vagoane cu calcar, octombrie ne minte cu un sfîrșit de vară idilic.

Mihai Mancaș

Peisaj bucureștean

Schiță pentru Gr. Vasiliu Birlic

Discibol (Lia Manoliu)

CE SPUN RĂDĂCINILE

Între schelele Griviței și ale Bulevardului 1 Mai, într-o casă de pe strada Trotușului — un miniatural și neașteptat de original șantier : atelierul sculptorului în lemn Aurelian Mihăilescu. Numele acesta l-am întîlnit pentru prima dată într-o expoziție a pictorilor amatori. Întovărășea cîteva surprinzătoare sculpturi realizate din rădăcini și crengi de copaci precum și interesante obiecte decorative din fier ciocănit la rece.

Și iată-mă, într-una din aceste zile de toamnă, pășind în atelierul acestui artist. Prima impresie este, într-adevăr, de surpriză. Te întîmpină o lume feerică, de folclor și inedite idei plastice, înfățișînd animale și păsări, figuri de balet și sportivi, artiști de comedie și inspirate întruchipări în lemn ale unor legende care ne-au încîntat copilăria.

O suită diversă și scînteietoare, gingașă și expresivă, de schițe și portrete, de caricaturi și poeme, surprinse în rădăcini, în scoarță și crengi de copaci.

Dacă n-ai auzi vocea celui care le-a cules din inepuizabilul depozit al naturii și care le-a modelat, dîndu-le profilul ideilor sale, te-ai crede, într-adevăr, într-o lume de basm, în care n-ai ști ce să urmărești și ce să admiri mai întîi. Cerbul de colo, avîntîndu-se peste abisuri, sau ursulețul acesta greoi și botos jucîndu-se ca un copil cu o rază de soare ? Aceste suave baletiste din „Lacul lebedelor" sau „Pasărea de foc cu aripi de poveste" ?

Fiecăreia dintre siluetele surprinse, sau — mai exact — înviate în lemn de acest artist, i s-ar cuveni un poem.

Un poem tristeții de pe chipul acestui bătrîn scripcar, un poem bucuriei molipsitoare pe care o degajă sculptura dedicată campioanei mondiale Iolanda Balaș. Iar șarjelor prietenești, înfățișînd caricaturile unor cunoscuți artiști de comedie al primei noastre scene, entuziaste aplauze.

Pentru Aurelian Mihăilescu genul acesta de artă constituie o preocupare a întregii sale vieți :

— „La început a fost o joacă. M-a atras ca pe orice copil metamorfoza uluitoare a norilor ; am rămas de multe ori uimit, speriat chiar, în fața asemănării unei crengi de copac cu cine știe ce viețuitoare a pădurii sau cu chipul unui om din satul meu. De la tata, profesor de lucru manual, deprinsesem gustul cioplitului în lemn. Cum norii nu puteau fi modelați, mi-am îndreptat atenția asupra rădăcinilor, a crengilor de copaci, care se găseau pretutindeni".

Și, ani de-a rîndul, neștiut de prea multă lume, nebăgat în seamnă, sau uneori privit cu ironie, un îndrăgostit de frumos cutreiera pădurile și cringurile călăuzit de un vis.

— Vă aprovizionați pentru iarnă ? — îl întrebau unii. Alții îl priveau compătimitor, cum un „om în toată firea" cară mereu după el vreascuri și rădăcini netrebnice.

De unde să bănuiască ei că în cioturile „bune doar de pus pe foc" omul acesta zărise siluetele gingașe ale unor animale sau păsări, chipuri expresive de oameni ?

Aurelian Mihăilescu nu s-a mulțumit doar să descopere în natură forme care să semene cu oameni sau animale. Simți vibrînd în tot ceea ce a realizat o căutare creatoare :

— „Am explorat natura, dar și bogatul folclor al poporului nostru. M-au inspirat asemănări observate în mediul înconjurător, dar și opere muzicale sau literare. Subiectele mi le oferă pădurile patriei, dar și stadioanele și scenele sale, lumea basmelor și a legendelor".

Înțeleg, din mărturisirile comunicate cu modestie, că pentru realizarea acestei tulburătoare rapsodii în lemn a fost nevoie nu numai de perseverență și sensibilitate, de simț de observație și imaginație, ci și de o cunoaștere precisă a mișcărilor și construcției fizice a animalelor, a corpului omenesc, a gimnasticii și baletului, a obiceiurilor diferitelor viețuitoare; a fost nevoie de o cheltuire neprecupețită de fantezie și efort creator :

— „Natura nu oferă întotdeauna imaginea perfectă a siluetei dorite. Trebuie să intervii, să lipești detalii separate la volumul principal, să retezi cioturile prea lungi, să întorci rădăcina în direcția cerută, să obții echilibrul natural, să conservi lemnul, să armonizezi culorile".

Sutele de obiecte, animale surprinse în poziții deosebit de expresive, întruchipări de legende, figuri de sportivi, dansatori, artiști, dovedesc că autorul lor știe să evidențieze frumusețea naturală a lemnului, efectele decorative ale scoarței, încovoierile expresive ale cioturilor și rădăcinilor, culoarea bogată și variată a lemnului.

Toate aceste calități au fost remarcate cu multă căldură astă vară de oameni ai muncii și de artiști din orașul Cluj, unde Aurelian Mihăilescu a trăit emoția unei expoziții organizate cu ajutorul Fondului Plastic.

„Rămîn impresionat cum din simple ramuri se naște o poezie, o amintire, un basm, un personaj" — mărturisește un vizitator în cartea de impresii a expoziției.

„Obiectele expuse, notează alt vizitator, sînt foarte interesante, nu prin faptul că se găsesc în natură, ci pentru că ele au fost văzute de ochiul artistului.

Aurelian Mihăilescu a ales din infinitul formelor oferite de natură ceea ce corespundea interesului său artistic. Selecționarea în acest caz se confundă cu creația. Expoziția este o încîntare de forme și idei. Se poate pune în valoare mai mult, pentru mai mulți".

Îndemnul acesta este și o dorință fierbinte a talentatului sculptor în lemn.

În ziua în care l-am vizitat, Aurelian Mihăilescu termina-se una dintre cele mai dragi creații realizate în vederea unei viitoare expoziții. „O expoziție pe care-o doresc ca un omagiu modest adus marelui Enescu".

Privesc emoționat piesa de bază a proiectatei expoziții.

Este vorba de o horă realizată în fier bătut cu ciocanul și de o statuietă de lemn ce înfățișează un cîntăreț popular zicînd o doină. Lucrarea este intitulată „Rapsodia Română".

Alături de această creație, întregindu-i titlul, dîndu-i sensuri mai complete, figurează „Joc românesc", „Pasărea de foc", „Bătrîn scripcar", subiecte inspirate din opere muzicale și de balet : Morarul din „Rusalka", atunci cînd se crede corb și Duo balet din „Romeo și Julietta".

Ieșind din atelierul sculptorului în lemn, duci în toată ființa un sentiment de satisfacție, precum și ideea că de aci înainte trebuie să privești natura cu un ochi mult mai atent. Ea ți se pare mai vie, mai interesantă, mai expresivă.

Trecînd pe lîngă noile blocuri ale Capitalei, privindu-le ferestrele largi și luminoase, îmi închipuiam în apartamente, pe bîroul de lucru sau lîngă vaza cu flori, pe televizor sau sub lumina blîndă a lămpii cu abajur, siluetele de o nespusă gingășie create de sculptorul în lemn Aurelian Mihăilescu.

Cît de firesc se integrau aceste bijuterii ivite din rădăcini și crengi de arbori, din fier ciocănit, în interioarele profund contemporane ale noilor blocuri.

Și mi s-a părut această integrare firească, această armonizare, o recunoaștere plină de semnificații a valorii operelor admirate pe șantierul miniatural de pe strada Trotușului.

Constantin Vișan

Poveste cu un erou

OAMENII ȘESENALULUI

Trebuia să scriu portretul unui colectivist din satul Ceacu, pentru o revistă. Am ajuns acolo într-o zi ploioasă, apatică.

Secretarul organizației de bază mi l-a recomandat pe „nea Fane, de la ferma de porci, — că-i un om muncitor, ce nu s-a pomenit". Cu o asemenea recomandare am pornit să-l cunosc pe omul acela.

Cum spun, ploua, ploua indiferent și, mergînd, mă gîndeam la cu totul altceva decît la „nea Fane". Am întrebat la ferma de porci — unde-l pot găsi. Mi-a fost arătat un om de statură mijlocie, cu o cămașă albastră, un cojoc scurt pe deasupra, cu pălăria neagră, așezată țărănește, dreaptă, pe mijlocul capului. Fața osoasă, negricioasă, ochii mici, fruntea încrețită, nimic neobișnuit.

— Încă vreo jumătate de ceas, să termin treaba, și stăm de vorbă, mi-a zis.

O oră mai tîrziu, omul se afla în fața mea. Afară, continua să plouă apatic, eu îmi pregătisem carnețelul și creionul, sigură că am să scriu — cam atît : anul cînd s-a înscris în colectivă, cîți porci au avut la început, ce cursuri de specializare în zootehnie a urmat și cum se va dezvolta ferma în viitor — eventual — dacă îi place să citească — ce autori îl interesează, cîți copii și dacă și-a cumpărat mobilă nouă și aparat de radio...

Afară ploua indiferent.

Omul se gîndea. Își frămînta mîinile. O clipă le-a examinat curios, de parcă atunci le vedea prima dată. Pe urmă a rămas ochi în ochi cu el însuși, încă o vreme.

— Eu am fost om temător — începu.

Mai tăcu o clipă și tăcerea accentuă ultimul cuvînt, făcîndu-l greu :

— Aveam ceva pămînt, aveam opt copii. De cînd m-am știut, așa m-am știut : fără cal, fără căruță, muncind în tovărășie cu unu' și cu altu'.

N-aveam curajul să ies la oameni, pe șanț, duminica. Parcă și cînd mergeam pe drum, călcam temut. În fine, așta eram. Vine războiul. Trece. Mă întorc acasă : iar de nici unele. Munceam în tovărășie cu un cumnat al meu, Anghel.

În 1950, auz că se face înscriere la întovărășire. Trecuse și pe la mine alde Gheorghe, să mă înscriu. Eu am fost în ziua aia la cîmp. Îmi spune nevasta, seara. Stau eu cu mine și mă tot socotesc și mă gîndesc. Mă căiam că n-am fost acasă, dar iar m-am îndoit — mă, da' ce fac eu, mă duc cu mîinile-n buzunar ? Nici cai, nici căruță. Mă sfiesc de ăialalți, cum să mă duc așa, un Sărăcilă ?

Iar mai trece anul — tot greu. Copiii măricei, necazuri după necazuri. În vara lui 1951 — nici cal, nici căruță — trec peste temeri — m-am frămîntat o zi, pînă seara, se-ntunecase bine — și cum mă ridic de la masă unde șezusem pînă atunci și zic : mă duc, femeie, mă duc ! Vreau să intru-n lume !

Ajung afară, în drum — nu știu cînd — și iar mă tem. Se-nvălmășeau gîndurile-n mine ca apele-n bulboane. Mă duc la cumnatu-meu :

— Hai mă, Anghele, mă, și tu !

Anghel nu vrea, că el se mai gîndește.

— Eu mă duc, mă ! Vreau să intru-n lume. O țineam una și bună : vreau să intru în lume. Că la altceva nu mă gîndeam — că o să am bucate, mai multe, că o să am cu ce ara...

Mă gîndeam că duminica am să ies și eu pe șanț și am să stau de vorbă cu oamenii și am să mă simt în rînd cu satul...

Și mă duc. O iau iar spre colectivă. Stau acum și mă gîndesc : chiar lucru sălbatic ! Parcă veneam din pădure, din păduri multe. Parcă tot neamul meu — și neam de neamul meu — trăise în păduri și eu veneam spre lume, trecînd prin toate pădurile alea...

Întîi m-am uitat pe geamul dinspre drum al sediului — văd acolo oameni mulți — să tot fi fost un sfert de sat. Stăteau de vorbă așa cum stau eu de vorbă cu nevasta și copiii acasă. Parcă erau de cînd lumea la un loc.

Peste ei a trecut o vară, s-au învățat unii cu alții — îmi zic — și parcă iar mă sfiesc.

Și nu intru pe ușa din față, ocolesc prin curte și intru pe din dos. Da-n ușă iar mă opresc. Mă întorc. Da' odată, parcă mă trezesc.

— Mă, ce fac eu ? Tot trebuie să pornesc o dată.

S-a auzit gura lui Ioniță, prin curtea gospodăriei.

Mă duc la el.

— Mă, ce fac eu, dacă intru acolo ?

— Bre, nea Fane, parcă n-ai trăit în satul ăsta de cînd te știi ! Ce, nu ne cunoști ? Hai înăuntru ! Am intrat. Dau eu bună seara — ăia — toți :

— Bine-ai venit, Fane! — Ce mă, te-ai hotărît și tu ? Da' eu n-aveam glas să răspund. M-am dus și-am dictat cererea și nu m-am oprit pînă n-am spus tot. Că cererea o făcusem eu, în gînd, de nu știu cîte ori, pînă acolo.

Pe urmă, a mai trecut o vreme. Veneam în zori, la colectivă, mă învîrteam pe acolo și nu știam de ce să mă apuc. Ei, fiecare, cam știau încotro s-o apuce. Eu mă-ntorceam acasă. Azi așa, mîine așa — într-o zi zise unu' Ion :

— Măi Fane, un' te duci ?

— Păi — acasă, că nu știu de ce să mă iau.

— Hai, mă, ia-te de grajd.

— Merg, nu vezi că vreau să merg ?

Mai trece o vreme. Știam rostul meu, mă învățasem cu satul.

Glumea cîte unu' văzîndumă : Măi, șefu-ăla, măi, purcaru-ăla !

Dar eu nu mă sfiam dintr-atît.

Prin 1956 aveam 270 de porci. Într-o primăvară, devreme, ne socotim noi în adunare să aducem scroafițele Mangalița în Baltă. Venise apa mare — zăpor. Eu cu Petre, tovarășul meu — punem într-o lotcă așternuturi și de-ale gurii pentru noi și trimitem lotca spre izlazul de la Ciocănești. Noi — vreo patru inși, toți catiri — am pornit cu porcii. Era furtună, ape tulburi. Porcii înotau — că ei înoată, nu se sperie de apă. În chinul ăla am trecut dincolo. O săptămînă am stat. Și iar s-au pornit ploi. Din ploile astea ieșiseră niște corneți. Noi n-am știut că sînt otrăvitori. Au început să ne moară porcii. Vreo trei. Dacă am văzut așa, îi spui lui Petre să rămîie el acolo, că eu mă duc la colectivă cu un porc din cei morți, să-i facă analiza. Pornesc cu lotca și — mină spre sat. Se-nnoptase, apele tot mari, furtună, lotca grea. Ajung și eu aproape de sat, pe la miezul nopții, cînd s-au stins luminile la S.M.T. eram la colectivă. Se constată cauza, mă întorc și iau porcii din Baltă...

Așa, articolul ăsta s-a terminat, alt articol :

În 1957, ne-a prins un ghiorr noaptea, tot în Baltă. Nu puteam să deschidem ușa de zăpadă. Eram tot cu Petre, tovarășul meu de muncă. Mînă la sat, că nu mai era chip de rămas acolo. Afară — iad. Pornim noi peste apă, că era Balta înghețată, dar porcii, cînd au început să simtă gheața sub picioare, n-au mai vrut să meargă. S-au oprit grămadă.

— Măi, Petre — strig eu — împrăștie-i, măi, că se rupe gheața. Fac o copcă în baltă — gheață numai de-un lat de palmă. Sondez — apa mare. Atunci iar m-am temut.

— Măi, ce facem noi ? Asta-i bunul nostru. Unde-l duc ?

M-am înfipt bine pe picioare și am început să mă lupt cu porcii, să-i mîn înapoi. S-a rupt gheața într-un loc. Ne-am luptat să-i scoatem, am mers prin apă cu gheață pînă la mijloc. În fine, ieșim și-i pornim îndărăt, pe drum. Viscolul ne lua vederea. Pînă sfîntea soarele, trebuia să fim la sat. Altfel, rătăceam turma.

Urme nu erau, zăpada se așezase mare ; porcii se înfundau în zăpadă. Întîlnim niște sănii care veneau dinspre sat. Ne spun oamenii ăia că nu mai e mult pînă-n șosea. Și-am mers pe urme de sănii, zăpada era mare, mergeam greu, dar am ajuns la șosea spre asfințit ; iar cînd s-au aprins lămpile, eram și noi în sat...

Cam așa ar fi... și cu poveștile mele. Eu am fost un om temător. Dar am îndrăznit. Cred că am îndrăznit tocmai cînd trebuia...

Nea Fane a tăcut deodată, parcă stingherit că a vorbit atît. A vorbit tot timpul, n-am îndrăznit să-l întrerup nicicînd. A povestit, cum ar fi trăit încă o dată. Și eu l-am văzut trăindu-le, toate cîte le-a povestit.

Acum, ochii au trecut la lumina obișnuită. Nea Fane stă pe scaun, cu pălăria tare, pusă pe mijlocul capului, cu fața osoasă, negricioasă, cu umerii un pic aplecați înainte, într-o tăcere blajină, își frămîntă mîinile și se uită pe rînd la fiecare, de parcă acum și le-ar vedea prima dată.

Afară e o ploaie cu tunete, cu fulgere... O ploaie de primăvară, ca o îndrăzneală.

Florența Albu

DINTRE SUTE DE CĂTARGE...

Nadina Cordun

Floare de colţ

A nins cu luceferi lumina-mprejur,
sau soarele chipul şi-a spart în oglinzi?
...Sălbatec, eu, floare de colţ, m-am deschis,
stea albă pe frunte de stinci.
Dar săbii de vînt mi-au trecut peste creştet
şi pînă la mine-au adus parfum pămîntesc.

Aştept,
un cîntec de foc să străbată
prin liniştea albă a lumii de piatră,
spre mine

Aştept
să întinzi răcoarea fierbinte a palmelor tale
şi floarea de colţ, de pe stînci,
s-o culegi.

Platon Pardău

Întoarcere

Uneori, trec prin păduri, acolo unde copilăria
risipită pe aripile păsărilor, în ierbi şi copaci
mi-a rămas;
de mult păsările aminte nu-şi mai aduc, nici florile,
de cîntecele şi zilele coborîte sub timp;
atîta doar, bătrînii arbori scrişi de cuţitele schijelor
opresc iluzoriu timpul cu rănile lor; dar nici ei
nu-şi mai aduc aminte, nici eu; pîraiele trec mereu
înainte, biruitoare, iar păsările şi sevele urcă
harnice spre cer, în ciuda cîntecelor de moarte
ce şi-au purtat şerpii pe aici. Trec prin pădurile
copilăriei —
cei ce vor veni după mine — îi aşteaptă poieni de
smarald
şi lacuri răsfrînte în cer, şi ei vor uita, nu poţi
să-ţi aduci aminte totul; desenul drumurilor le va
spune
că şi eu am trecut cîndva pe aici, căutînd copilăria
răsfrîntă pe aripile păsărilor, în ierbi şi copaci.
Asemenea mie — anii răpuşi de tristeţi nu-i găsesc
printre raze —
anii lor, neîntinaţi, sublimi, vor rămîne învăluiţi
şi nu-i vor mai găsi de lumini.

Ştefan Dimitriu

Puţul părăsit

Veneau la el, în stoluri, doar ciorile, atrase,
Ca de-un magnet, de spinii crescuţi în luturi roase...

Şi vîntul nestatornic, în orele pustii,
Îl bîntuia cu praful ascuns prin bălării...

În zilele de iarnă, o, prea adeseori
Pierea sub vîlvătaia imenselor ninsori,

Iar ceasurile-ntoarse cu daruri prin grădini
Îi aduceau doar vînturi, şi praf, şi ciori, şi spini...

Ar fi-ncercat să-şi strige revoltele, măcar;
Căluş de zid, spre lume, statornicea hotar...

Înstrăinat de oameni şi părăsit de ţel,
Murea cu energia încremenită-n el,

De nu veneau sondorii, născuţi a doua oară,
Să-l smulgă din adîncul pămîntului, afară,

Să-l readucă zilei, şi ochilor, şi zării,
Cu subteranul zbucium fluid al aşteptării...

Răsună azi în schelă, sub cerul albăstrui,
Frenetica bătaie a inimilor lui

Şi-aleargă pe sub dealuri toridele-i artere,
Spre imnurile noastre, cu-ntreaga lui avere...

Regwald M. Richard

Cîntec pentru şosele

Soarele se rostogoleşte la nesfîrşit pe şosele
Şi dungile razelor se răsfring din zenit,
De parcă-un şirag de strălucitoare gazele
De aur aleargă în zări infinit.

Oamenii-n palme ţin cuburi de piatră egale,
Cu care şoseaua înaintează ca un fluviu spre nord,
Mîinile de trup se desfac — bronzate petale —
Şi cîntecul lor se uneşte cu timpu-ntr-un singur acord.

În privirile noastre depărtările curg,
Nesfîrşitele fluvii însorite şi clare...
Şi oamenilor le place să creadă că pînă-n amurg
Soseaua desfăşurată va ajunge la soare.

Ionel Dincă

Înălţare

În juru-mi se săltase marea-n salbe
şi luna se spărsese în mii de cioburi albe.

Din cercul adormirii suisem mîna stîngă
să pipăi zării fruntea şi cercu-i să se frîngă,

Mi-am înălţat şi dreapta, prin izbucnirea ei
s-adun făclia vieţii din valuri de scîntei,

să string din cioburi luna, şi mai presus de ea
cu salbe în spirală, să-nconjur steaua mea...

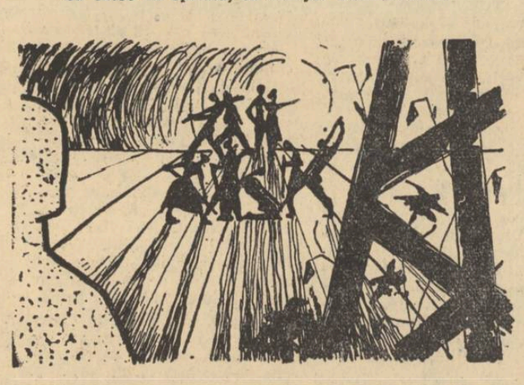

STEAUA fără NUME

Liana Ivan

Nestingherită de prezenţa mea, s-a recules dintr-o dată. Abia atunci păru că vede ce era în faţa ei. Se aruncă sălbatic asupra mîncării. Rupea şi ducea spre gură cu amîndouă mîinile murdare, bucăţi mari de pîine. Înghiţea aproape de nemestecate. Îi vedeam ochii, şi faţa, şi mîinile acelea murdare cuprinse de febrilitate. De roşii nu s-a atins. Părea că nici nu ştie că s-ar putea mînca împreună cu brînză şi pîine. Nici brînză nu mînca multă. A terminat pîinea şi dintr-o dată s-a oprit sufiind adînc şi s-a uitat spre mine. Îi străluceau ochii.

— Mai mănîncă, i-am spus.

A clătinat din cap, hotărîtă, în semn că s-a săturat. Atunci m-am ridicat şi m-am apropiat de ea.

— Căluţa, i-am spus, uite, ştii ceva? Toţi copiii trebuie să fie curaţi. Vrei să te spăl pe cap? Dar eu nu-ţi promit nimic.

Păru surprinsă de propunerea mea. „Aşa da! avea ea aerul să spună, dacă mi se vorbeşte în felul acesta şi sînt tratată aşa, pot fi o fetiţă cuminte, ştiu ce trebuie să fac". Rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse:

— Da, da. Mă spăl eu singură! Ştiu să mă spăl!

I-am încălzit apă, s-a spălat, apoi şi-a uscat părul la soare.

Curată, pieptănată, arăta altfel. Dar parcă îmi părea şi puţin rău. Pierduse ceva din farmecul acela sălbatic, din gravitatea care o prindea atît de bine.

Apoi am lăsat-o şi s-a dus acasă.

Afară era zăpuşeală. O zăpuşeală nesuferită care pătrundea pînă în cameră. Am încercat să citesc ceva, dar n-aveam chef. Nu mai aveam chef de nimic. În tîrguşorul acela viaţa era plicticoasă. N-aveam pe nimeni, nu ştiam ce să fac şi dintr-o dată mi-a venit o idee năstruşnică: „Hai să-l văd şi eu pe bătrînul Tony!" Şi m-am dus la circ, la circul ambulant care venise de cîteva zile acolo şi se instalase pe maidanul Ghiţăloaia.

Tony era un biet elefant bătrîn care a reuşit să mă întristeze de-a binelea. „Uite, îmi ziceam, pentru epava asta Căluţa şi-a turnat praf în cap". Mi-a părut rău că nu-mi venise gîndul s-o fi luat şi pe ea.

N-am mai stat pînă la urmă şi am plecat. Se mai răcorise. Mergeam încet spre casă, cînd, la o răscruce, în faţa unei dugheni prăpădite, văd adunată o droaie de copii. Mari şi mici, de toate vîrstele. Mă găseam încă departe de ei cînd auzii o comandă:

— La o parte, faceţi „plaţ" trece doamna Găinaţ!

În aceiaşi clipă grupul s-a desfăcut în două. Prin mijlocul lor îşi făcu apariţia o femeie. Ieşise din prăvălie ţinînd în mînă un calup de săpun de rufe.

Am recunoscut-o îndată. Dar cu toate acestea apariţia mi s-a părut ciudată. Era o femeie de vreo 50 de ani cu faţa brăzdată de cute. Pe cap purta un turban negru care-i ascundea tot părul. Nu i se vedea un fir. Faţa îi era mare, aproape bărbătească. De la briu în jos era înfăşurată strîns într-o bucată de sac, necusută şi netivită, care-i venea pînă deasupra genunchilor. Capătul liber de deasupra era adunat şi prins la briu. Bluza, (din nişte stambă decolorată) băgată în sac, era foarte largă, astfel că îşi îngrămădea la piept o mulţime de lucruri pe care le purta cu ea. O vedeam de multe ori trecînd pe stradă. În picioare tîrîia nişte galoşi rupţi, scîlciaţi, legaţi pe sub talpă de picior cu sfoară ca să nu-i cadă. Şi oricît era de cald purta întotdeauna ciorapi rupţi, numai urzeală. Felul ei de-a se îmbrăca au făcut pe mulţi să creadă că Stela e nebună. Tot tîrgul o cunoştea sub acest nume. Dar alt motiv nu aveau. Stela muncea de dimineaţă pînă seara. Era spălătoreasă.

Căluţa

Mîinile ei mari, noduroase, încreţite de apă şi decolorate, mîncate de leşie, ţineau îngrămădit la piept, seara, cînd se întorcea acasă, bucăţi de pîine, resturi de mîncare, haine vechi ce căpăta pe unde lucra.

Bărbatul îi murise în primele zile ale războiului şi de atunci mergea ca o somnambulă. Privea drept înainte fără să se uite la oameni. Avea un fel de demnitate în ţinuta ei şi o sfidare care contrasta izbitor cu toată îmbrăcămintea.

În urma ei, copiii se ţineau scai. Mergeau ca la defilare şi scandau:

Ma-ma por-ci-lor
Groh! groh!
groh! groh!
A por-ni-t-o pe că-ra-re
Sa-lu-ta-re Coa-nă ma-re!

In fruntea copiilor, Stela mergea netulburată. Nici un gest,

Desene de VALENTINA BOŞTINA

nici o mişcare nu arătau că alaiul cu cuvintele lui batjocoritoare ar deranja-o cu ceva.

În mijlocul copiilor am recunoscut-o pe Căluţa.

— Căluţa!

Cînd am strigat-o, s-a oprit.

— Căluţa, am întrebat-o, de ce-o batjocoriţi?

— Şi ce dacă? E mama mea, mi-a răspuns Căluţa mîndră, cu cel mai nevinovat aer din lume.

La orice răspuns m-aş fi aşteptat, numai la ăsta nu. Am rămas aşa de uluită, încît cu greu mi-am putut reveni.

— Cum, Căluţa, e mama ta şi tu îi spui mama porcilor?

— Dacă aşa-i spun toţi copiii! răspunse ea, strîngînd din umeri.

— Dar ea... ea ce spune?

— Nuuuu... ea nu spune nimic! Nu se supără!

M-am simţit groaznic de dezarmată. N-am mai spus nici eu nimic.

Am înţeles atunci că bătrînul Tomy era o sărbătoare rară pentru copii. Modul lor obişnuit de distracţie era acesta.

Am rămas locului, chinuită. Căluţa s-a amestecat cu ceilalţi copii. Auzeam cum alaiul se depărta şi glasul Căluţei printre ale celorlalţi:

Ma-ma por-ci-lor
Groh! groh!
A por-ni-t-o pe că-ra-re.

. . . . . .

După un timp, prin patruzeci şi trei, am plecat din tîrgul acela. A venit sfîrşitul războiului, Eliberarea şi, o dată cu evenimentele care au urmat, s-au schimbat multe şi în viaţa mea. M-am căsătorit, m-am înscris prin corespondenţă la Pedagogie şi la Ştiinţe Naturale şi, în 1950, toamna, îmi dădeam examenul de Stat. Eram într-o situaţie curioasă. Eu, care examinasem în decursul anilor atîtea generaţii de copii, eram acum la fel de emoţionată ca elevii mei.

De pierdută ce eram, aproape că nu vedeam oamenii din jur. Mă oprisem în faţa fişierului din holul universităţii să-mi notez ceva, cînd mă simţii prinsă de mînă şi auzii un glas: „Tovarăşă învăţătoare!"

Cînd m-am întors, am văzut o adolescentă înaltă, cu umerii slăbuţi, cu un cap sculptural. Am recunoscut ceva în ochii fetei.

— Căluţa! am şoptit.

Şi pentru un moment am fost atît de tulburată, c-am uitat de emoţiile mele.

— Ce mare te-ai făcut, Căluţa! Eşti studentă?

— De azi începînd. Acum s-au pus rezultatele la admitere. Am reuşit a doua. Era aprinsă la faţă şi ochii îi luceau. M-am înscris la Politehnică şi acum plec acasă. Mai avem două săptămîni pînă la începerea cursurilor. Vorbea repede, fără să mai răsufle.

— Căluţa, dar mama, ce face? E sănătoasă? Trăieşte?

— Daaa!... Mama lucrează la fabrica de zahăr. E muncitoare acolo. Acuma-i grozav de fericită! Şi-a cumpărat maşină de spălat rufe.

MIC DICŢIONAR POETIC

RIMĂ ŞI CONTEXT

Care este rolul rimei faţă de contextul versurilor? Este foarte probabil că rima a avut, la începuturile poeziei noastre, funcţia muzicală de a puncta perioadele ritmice ale baladelor şi cîntecelor. Cîntate din gură, sau spuse cu un acompaniament mai bogat sau mai sumar, versurile cereau parcă de la sine să se „potrivească", pentru a se întipări mai bine în memoria ascultătorului. Potrivirea de sunete era îndeajuns de aproximativă şi poezia populară este plină de rimele formate din verbe la imperfect, rime care au devenit de altfel şi o caracteristică a formei populare: „După ce-mi umbla, / După ce-mi vîna, / soare scăpăta, // murgului păsa, / voinic aromia, / frîul / că slăbea, / pe ce-l adormia, // greu somn că-l fura / etc. Cîntate, asonanţele nu se deosebeau de rimele propriu-zise şi, de aceea, poetul popular, despre al cărui simţ muzical nu ne putem îndoi, le utilizează cu largheţe. Preocuparea pentru rimă nu a fost, în acest stadiu, decît preocuparea de a marca fragmentarea poeziei în versuri. Şi, totuşi, alături de aceste marcaje sumare, apar rime bogate şi pretenţioase, demonstrînd, şi pe această cale, acea străveche şi perfecţionată artă a cuvîntului de care sîntem atît de mîndri. În acelaşi „Miul Cobiul" din care am citat mai sus, apar rime de tipul: „Frunză de-alunică, / cine se-ntunică / şi nu mai mănîncă / sfînta duminică?" Rime rare obţinute prin mutarea accentelor, şi care tocmai din această cauză produc un efect nou. În fond, în poezia populară, ritmul şi rima fac unul şi acelaşi joc, iar, cînd ritmul cuvintelor contravine ritmului stabilit, el este schimbat fără şovăire, ca şi accentul rimei.

În momentul în care poezia cultă începe să observe rima şi s-o cultive independent, înlocuind funcţia ei primară cu o funcţie ornamentală secundară, apar şi primele semne ale perfecţionării acestui instrument, dar şi primele false rezolvări. Tratatul lui Eliade, din care am mai citat, recomandă o muzicalitate simplistă, care a dus la nesfîrşita serie de diminutive cu care şi-a presărat versurile un poet (atît de muzical, de altfel) ca Bolintineanu, sau Alecsandri. În acelaşi timp, însă, pornind de la poezia populară, un poet care nu întîmplător se ocupa şi de muzică, de genul ei: „Eu nu îţi zic alta decît să ştii cum că / După cum eşti mare şi vrednic de muncă...", Anton Pann, aducea în tehnica versificaţiei rima compusă, Eminescu o va prelua, ridicînd-o la sensuri noi. Cînd acad. C. Călinescu îşi intitulează capitolul rezervat poeţilor de la jumătatea veacului trecut „Tehnica versificaţiei muzicale", aceasta corespunde şi unei mari dezvoltări a tehnicii rimelor, care a mlădiat, într-o măsură necunoscută pînă atunci, limba noastră. În momentul cînd apare Eminescu, există o teorie şi o practică bogată a rimei. Poeziile eminesciene de adolescenţă sînt, de altfel, pe acelaşi registru. Ceea ce începea să se resimtă, pentru o ureche mai exersată sau obişnuită cu un gen de „ultra-sunete", neauzite de majoritatea poeţilor, era stabilirea unei relaţii directe între rimă, ca formă muzicală, şi conţinutul poeziei. Regula după care două cuvinte rimează între ele perfect nu ne poate spune nimic despre modul cum această regulă corespunde uneia mai importantă, aceea privitoare la exprimarea imaginei poetice. A dezvolta o serie de rime perfecte, fără legătură cu anume versuri, ne-ar putea duce la stabilirea unor dicţionare care ar urma să ne delecteze „poetic" prin ele însele, — ceea ce este o absurditate. Cuvîntul rimat joacă un rol în versul respectiv, iar versul în strofă, şi acest rol nu se poate rezema numai pe potrivirea celor trei litere finale. Rima versului popular atrăgea atenţia că s-a terminat o perioadă a frazei şi începe o alta, sau separa atributele, părţile unei acţiuni etc. Poezia cultă, desprinsă de o muzică ajutătoare şi rămînînd să-şi dezvolte propriile ei calităţi muzicale, trebuia să stabilească relaţii noi între cuvîntul rimat şi context. Încercări, bazate mai ales pe intuiţie, s-au făcut şi pînă la jumătatea veacului trecut. Cel care îşi pune, însă, pentru prima oară, această problemă, şi o rezolvă într-un mod strălucit, este Eminescu, deschizînd căi încă neepuizate, şi stabilind o relaţie directă între greutatea rimei şi imaginea poetică.

Mihu Dragomir

Poşta redacţiei

IONESCU NICOLAE SAVA: Povestirea „Marius nu mai este singur" (titlu care parcă aduce aminte de un altul, dar nu acesta este faptul cel mai important) adună la un loc fragmente de romane de aventuri, aspecte de reportaj etc. fără să reuşească a le da un ton unitar. Ar trebui, în primul rînd, ca acţiunea, destul de întinsă în timp şi complicată, să fie urmărită mai atent. Un elev de liceu care fuge de acasă în timpul războiului, voind să se ducă în munţi, pentru a întîlni mişcarea de partizani, găseşte un alt elev, ucis, căruia îi ia actele şi... se înapoiază în oraş. O asemenea întîmplare cu greu poate fi povestită pe întinderea unei jumătăţi de filă. Expedierea o face incredibilă. Cu atît mai mult cu cît hotărîrea lui de a-şi părăsi părinţii, de a „rămîne singur" este insuficient motivată.

PLEŞA N. GHEORGHE: Faptele povestite de d-ta sînt într-adevăr interesante şi ar putea deveni grăitoare dacă ar folosi mijloace literare. Poate că ar fi fost mai indicat să o povesteşti simplu, oral, fără să apelezi la vreun artificiu crezut literar şi care, de fapt, nu este decît o chinuire a stilului: „Fata luă scrisoarea din mîna poştaşului şi se îndepărtă de el cu un zîmbet fără adresă, abia schiţat pe buze, desfăcînd grăbită plicul alb, de format mic, pe care era scris cu litere mari de tipar, înclinate înainte la 75 grade, numele ei. După ce începu să citească îşi încetini mersul şi zîmbetul de pe faţă deveni deodată larg şi voluntar". Asemenea caracterizări ucid firescul povestirii.

G. MIŞCA: „Bănuiala" este scrisă cu prea puţină grijă. O femeie îşi bănuieşte soţul. Vrînd să redai mişcarea gîndurilor, d-ta ne spui: „În mintea ei veneau fel de fel de gînduri, fel de fel de bănuieli îi dădeau tîrcoale, se agăţau în cîte un colţ al minţii, dar neputînd sta multă vreme suspendate acolo, gîndurile şi bănuielile se prăbuşeau fără zgomot, îşi luau zborul, se destrămau ca o ceaţă alungată de soarele puternic dintr-o zi de vară. Aneta bănuia ea ceva, dar nu îndrăznea totuşi să admită că asta ar putea fi adevărat, că asta s-ar putea întîmpla". Ce este oare „asta"? Pentru o schiţă psihologică e cam nedefinit. Apoi comparaţiile (ceaţă-soare) etc.

AL. SILAGHI: Scrise convenabil, reportajele ni se par totuşi sărace în fapte şi consideraţii.

CONSTANTIN MĂRCUŞAN: Dacă sînt primele lucrări pe care le prezinţi unei redacţii, merită mai mult decît o vorbă bună. Literatura ştiinţifico-fantastică (unii îi spun „specie", ceea ce este cam disgraţios) atrage atît de mult cititorii tocmai pentru că ar putea răspunde multiplelor probleme pe care ştiinţa epocii noastre le ridică zi de zi. Cum se va comporta omul în Lună? Ce vom găsi pe Marte sau pe Venus? Cum vor trăi oamenii în astronave, în timpul lungilor călătorii interastrale? Iată numai cîteva întrebări pe care oamenii şi le-au pus de mult, dar şi le pun cu atît mai mult astăzi, cînd sîntem la un pas de aflarea răspunsurilor. Puterea de anticipaţie a scriitorilor este, deci, stimulată de dorinţa generală de cunoaştere. O remarcă, pe care o considerăm esenţială: d-ta afirmi că „nu am cunoştinţe în domeniul ştiinţelor". Este greu de crezut (de fapt cu neputinţă), în cazul acesta, să poţi realiza o adevărată literatură ştiinţifico-fantastică. Fără a fi specialist în domeniul respectiv, după exemplul ilustrului scriitor sovietic I. A. Efremov, scriitorul trebuie totuşi să cunoască datele esenţiale ale ştiinţei în care vrea să-şi plimbe imaginaţia. Altfel, vom simţi mereu manualul de şcoală medie sub bancă. A te informa sumar, dintr-o lucrare oarecum de vulgarizare, şi a te pronunţa apoi, ca scriitor, despre esenţa ştiinţei respective, ni se pare mai mult decît reprobabil. Dar... cele trei nuvele trimise nu par de fel a suferi de această boală, ceea ce ar însemna că afirmaţia d-tale nu este decît o salutară modestie.

Vrednice de interes, aducînd idei şi anticipări noi, ni s-au părut îndeosebi „Algol-Perseu S-3" şi „Incidentul din Kilimandjaro", asupra cărora vom reveni. „Prizonierul din Lună" (titlu care a avut destui fraţi) este însă prea schematic ca acţiune şi precar ca fantezie. Nu te supăra, însă: două nuvele realizate, reprezintă un succes destul de considerabil!

S. R. IOSIFESCU: „În sfîrşit, din nou dimineaţa" este o schiţă scrisă curat, dar reluînd fapte cunoscute pe care nu le duce la o nouă interpretare. (Poate că este doar o întîmplare, dar în poşta de faţă se întîlnesc mereu titluri care fac apel la amintiri.) Celelălte două schiţe cu aceleaşi calităţi stilistice şi aceleaşi deficienţe. Faptele pot fi zguduitoare, dar dacă forţa de generalizare nu are accente personale, întreaga povestire devine banală.

DOINA CILIEVICI: Însemnările din excursia întreprinsă de tabăra turistică Rădăuţi—Siret sînt instructive şi îngrijit scrise. Descrierile de călătorii pot fi, au fost şi sînt literatură numai dacă... folosesc intermediul imaginei literare. D-ta ai transcris tot ce te-a impresionat, într-un stil demn de lăudat pentru vîrsta d-tale, dar rezultatul trebuie să fie considerat, deocamdată, drept exerciţiu pentru lucrările viitoare. Versurile de introducere ni s-au părut promiţătoare.

GH. BUJOREANU: „După douăzeci de ani" (iar titlurile!) conţine o paralelă mult prea simplă între deschiderea unui an şcolar altădată şi acum. Scena prefect-director este îngroşată peste măsură, ca şi altele. Stilul se cere revizuit: „E o zi de toamnă călduroasă. Soarele s-a ridicat deasupra clădirilor şi toarnă în patrat peste viermuiala de capete o baie de lumină aţiţătoare" Chiar dacă ni s-a explicat ce este cu „patratul", „lumina aţiţătoare" rămîne o figură nedorită de stil.

MARIN ION DUMBRAVĂ: Debitul verbal se cam revarsă peste maluri: „Marea vieţii, se tălăzuieşte în flux şi reflux şi azi, ca în fiecare zi. Blocurile din jur, se pierd în albastrul cerului, ca nişte titanice bastimente, ancorate în mările sudului". E greu de recunoscut în această descriere Piaţa Republicii! (Atenţie la virgulele dintre subiect şi predicat!). Altfel, dialogurile sînt sprintene şi cu o undă de naturaleţe. Cealaltă schiţă are un limbaj regional prea preţios („Patru hapăi cît harmasarii, dau roată pînă turmă" etc.) mai ales că este folosit nu numai de eroii respectivi, ci şi de autor.

ION DUMITRIU: Din dorinţa de a spune prea multe, povestirea este mereu întreruptă de consideraţii de reportaj cu amănunte care îngreuiază lectura.

STĂNESCU RADU DAN: Sînt scrise cu oarecare îndeminare şi dar al concentrării dar instantaneele alunecă pe lîngă faptul esenţial, rămînînd simple note. Nu orice moment poate fi concentrat într-o frază. Am avea, astfel, romane de cîteva pagini.

AL. DRAGOMIR-FĂGEŢEANU: Descrierile de natură îşi au rostul lor, firească, dar pentru a şi-l îndeplini se cere să evite observaţia comună, de genul: „Nori negri şi grei plutesc prin văzduh, ca nişte corăbii. Soarele s-a pitulat după ei, de nu se mai zăreşte. Cîte-o dată îşi arată faţa strălucitoare printre ochiurile de cer, speriat, ca apoi iară să dispară sub perdeaua opacă şi imensă a norilor". Cu atît mai mult cu cît acesta este chiar începutul povestirii. Apoi, mai multă grijă la atitudinile personajelor. Oricît de reală ar fi frămîntarea unui personaj, cititorul n-o mai recunoaşte ca atare atunci cînd este prezentată astfel: „Nuţa se gîndeşte din nou, cu guriţa ei roşie şi fragedă proptită de coada sapei",

Note despre romanul de azi (II)

În prima parte a acestui articol, semnalam faptul că o serie de poeți, dramaturgi, critici chiar, își încearcă în ultima vreme puterile în domeniul romanului. Fenomenul prezintă și fațeta opusă. Romancierii scriu piese de teatru: V. Em. Galan, Titus Popovici, Ion Istrati, Radu Cosașu etc., iar alți prozatori calcă chiar pe ogorul poeziei: Eusebiu Camilar, Traian Coșovei, Eugen Barbu etc. Acest lucru ar părea să infirme opinia noastră că romanul este genul preferat al epocii. În ce ne privește, credem că este mai degrabă vorba de altceva. Dezvoltarea puterii creatoare împinge pe scriitor să abordeze cît mai multe genuri, să se exercite pe cît mai multe registre. Avem exemple ilustre: Camil Petrescu, Tudor Arghezi, G. Călinescu etc., de excelare în diversele genuri. Fără a constitui o obligație pentru artist, este evident că această disponibilitate față de diferite moduri de expresie ale literaturii este nu numai o marcă de împlinire a personalității, dar dă și perspective mai largi, îmbogățește arsenalul de mijloace al artistului. Poate că nu este deplasat să vedem aici și o urmare a apropierii artistului de realitate, caracteristică realismului socialist. Bogăția nesfîrșită a realității cere și o bogăție de forme artistice capabile să o reflecte în întreaga ei complexitate. Sub aceste aspecte, cele semnalate mai sus ni se par factorii pozitivi în dezvoltarea literaturii noastre.

★

În discuțiile din ultima vreme, unii critici s-au ridicat împotriva principiului că drumul spre roman al unui prozator trebuie pregătit, poate chiar îndelung, prin exercitarea acesteia în genul scurt. În felul acesta schița, reportajul, nuvela, povestirea n-ar fi decît trepte de ucenicie ale viitorului romancier! au strigat ei. Și pe bună dreptate, în sensul că există prozatori geniali care n-au scris romane (Vezi Caragiale, Cehov etc,). Iată, au spus acești critici, un tînăr prozator, Ion Ruse, care a debutat direct în roman și încă cu mult succes! Totuși, în ce ne privește optăm pentru „pregătirea" prin exercitarea în genul scurt sau în reportaj a viitorului romancier. Tinerii noștri scriitori, și chiar cei mai în vîrstă trebuie să fie conștienți că romanul cere o lungă pregătire. Cazurile de „copii teribili" sînt excepții. Regula este cealaltă. De acest lucru m-a convins, printre altele, și un ochi indiscret aruncat în planurile editoriale pe 1962. Am citit acolo și m-am bucurat că vom avea în curînd romane, cele mai multe inspirate din strictă actualitate, semnate de Pop Simion, Remus Luca, Traian Coșovei, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu, Radu Cosașu, Costache Anton, Ștefan Gheorghiu, Nicuță Tănase, Nicolae Mărgeanu. Oare cei mai mulți dintre aceștia nu au ilustrat, ani la rînd, cu succes, genul scurt sau reportajul? Dar proaspeții romancieri ai ultimilor doi ani, Nicolae Țic, Ștefan Luca, P. Sălcudeanu nu sînt de asemenea niște excelenți reprezentanți ai genului scurt? Nu mai vorbim de lunga pregătire, printr-o serie întreagă de reușite volume de nuvele, a proaspetei romanciere Lucia Demetrius. (Este vorba de un debut în romanul realist socialist, pentru că, altfel, Lucia Demetrius nu-i la primul ei roman).

★

În legătură cu romanul Luciei Demetrius, Primăvara pe Tîrnave, se poate spune că critica noastră literară nu a subliniat îndeajuns importanța acestei cărți. Și cred că acest lucru se datorește unei atitudini insuficient de atente, mai veche și cu caracter mai larg, a criticii noastre. Și anume, o oarecare rămășiță, aș zice superstițioasă, de pe vremurile inegalității între sexe. Această atitudine ține mai ales de sectorul prozei. Avem poete multe și bune care se bucură de considerația frecventă a criticii. Chiar Lucia Demetrius este mult sărbătorită ca dramaturg. Dar nuvelele ei și acum romanul au suscitat mai puține opinii, deși, după părerea noastră, activitatea prozatoarei nu este mai puțin valoroasă decît dramaturgia ei. Este o datorie cetățenească a criticei literare, care elogiază în mod just de altfel pe Hortensia Papadat-Bengescu, să fie mai grijulie față de forțele feminine ale prozei noastre actuale. Prozatoarele noastre: Sanda Movilă (Pe Văile Argeșului), Cella Serghi, (Fetele lui Barotă și alte romane), Sidonia Drăgușanu, Letiția Papu, Ioana Postelnicu nu au fost suficient ajutate de critică, ci mai degrabă ignorate, sau criticate în mod ușor destructiv. Și iată că Sanda Movilă, Ioana Postelnicu s-au „refugiat" în literatura pentru copii, Cella Serghi tace de mai mulți ani, iar Sidonia Drăgușanu își îndreaptă speranțele spre teatru. Îngrijorător mi se pare că forțele noi sînt mai rare în acest domeniu, și că, poate tocmai dintr-o asemenea timorare, se stiesc în fața romanului. În afară de Gica Iuteș care a scris pînă acum romane pentru copii, alte prozatoare tinere talentate cum ar fi Tita Chiper sau Sonia Larian nu îndrăznesc să abordeze genul istovitor al romanului. Acest lucru nu va întîrzia desigur, dar credem că eforturile prozatoarelor noastre ar trebui primite cu mai multă solicitudine de critică.

★

În legătură cu necesitatea artistului de a se înnoi mereu, subscriem la observațiile juste și pline de considerație pe care S. Damian le face în „Gazeta literară", privind evoluția unor prozatori atît de interesanți ca Francisc Munteanu sau Nicuță Tănase.

Dintre romanele tinerilor scriitori, apărute anul acesta, o mențione specială ni se pare că merită Anii tineri de Nicolae Țic. În sensibil progres față de cartea anterioară, Ora șase, care, deși dovedind o sensibilitate deosebită a autorului față de elementele noului, se resimțea de un anumit schematism în construcție și chiar în psihologia unora dintre personaje, Anii tineri, constituie o încercare meritorie care se distinge printr-o ascuțită viziune a noilor trăsături morale ale constructorilor socialismului și printr-o expresie originală, lipsită de ornamente, foarte directă, chiar dacă pe alocuri, tocmai din exagerarea acestor trăsături, ea poate fi taxată drept sumară. Dornic probabil să depășească aerul de „deja citit" care i s-a reproșat în cazul Orei șase, Nicolae Țic s-a străduit să dea o operă originală, interesantă, în care spiritul novator să fie puternic prezent. Ceea ce, după părerea noastră i-a reușit. Unii critici n-au sesizat importanța noului în această carte și, folosindu-se de unele stîngăcii și mici neglijențe ale tînărului romancier, au tras concluzii negative asupra întregii lucrări.

Dacă Nicolae Țic s-a îndreptat cu curaj spre o formulă cu adevărat nouă a romanului, alt reprezentant merituos al prozei noastre tinere, Ștefan Luca, cînd a trecut la roman a abordat o formulă doar în aparență inedită. Concentrarea acțiunii în 24 de ore, procedeu folosit de multe ori în tehnica romanului (vezi și la noi, Cezar Petrescu) s-a sudat greu cu caracterul monografic al cărții, care voia să înfățișeze viața unui întreg oraș de provincie. Siguranța observației, stilul nervos al lui Ștefan Luca au salvat cartea. Ni se pare însă că o formulă mai originală, mai îndrăzneață, ar fi reușit să dea și mai mult relief acestei pertinente secțiuni în viața provinciei ardelene în primii ani de după Eliberare.

Foarte interesantă, deși insuficient susținută, a fost încercarea de „împrospătare" a lui Al. Ivan Ghilia. De la romanul sătesc de factură șolohoviană, deși la dimensiuni locale, Cuscrii, Ghilia a trecut la romanul scurt, citadin, de „atmosferă" Ieșirea din Apocalips. O bună parte din critica noastră n-a reușit, o vreme, să observe slăbiciunile cărții: o doză de superficialitate în analiza psihologică, excesul de pastel sumbru, oarecare neglijență a stilului. Conștiința profesională a autorului a reacționat însă de la sine și, de unde ne promisese „al doilea volum" (după un sistem care are din ce în ce mai puțină priză și pe drept cuvînt!), acum Ghilia lucrează la refacerea romanului și există toate premizele ca această muncă să fie încununată de succes.

În legătură cu eforturile inovatoare în arta romanului nostru, considerăm de asemenea că grandioasa sarcină la care s-a angajat Zaharia Stancu, aceea de a transforma vechiul și admirabilul Desculț, într-un roman-fluviu de foarte mari proporții, menit să înfățișeze evoluția societății românești de la începutul secolului nostru, pe toate planurile ei, merită o mai largă dezbatere în presa noastră literară. Romancierul a expus de mai multe ori concepția sa asupra unei construcții „simfonice" (termenul îi aparține) a cărții sale, asupra intențiilor sale de a realiza un original și nelimitat „mélange des genres", în albia atotprimitoare a romanului contemporan. Primele trei volume din acest ciclu au și apărut și pe baza lor critica ar fi trebuit să purceadă la o primă operație de analiză amănunțită, verificînd justețea metodei de creație respective, urmările dizolvării romanului Desculț în această nouă creație epopeică, îndreptățirea principiilor profesate de autor despre construcția „simfonică" sau despre amestecul de genuri. Bineînțeles, nu este vorba de judecăți critice definitive, opera fiind încă în curs de elaborare, dar autorul trebuie să primească un ajutor mult mai substanțial din partea criticii, care uită uneori că are nu numai o funcție de valorificare a creației deja apărute, ci și o mare răspundere pentru viitorul literaturii, pentru îndrumarea scriitorilor pe căile cele mai directe în vederea folosirii maxime a talentului lor, pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste.

★

Romancierii noștri au avut o serie de succese în ultimii ani. În aprecierile Congresului al III-lea P.M.R. asupra „rezultatelor pozitive obținute în ultimii ani în lărgirea tematicii și îmbogățirea fondului de idei al literaturii", creatorii de romane au avut desigur meritele lor și nu dintre cele mai mici. Sarcinile puse de Congresul al III-lea P.M.R. în fața scriitorilor, „lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de aleși", „...cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent, al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale", constituie și pentru romancierii noștri obiective de bază în truda lor de a-și îmbunătăți creația, de a-și dezvolta personalitatea artistică. Poate că este încă prea devreme pentru a putea constata foarte precis în romanele apărute de atunci, influența binefăcătoare a acestor recomandări, rezultatele fertile ale confruntării dintre conștiința artistului și marile cerințe actuale ale poporului, sintetizate atît de strălucit în documentele de partid.

Dar, în afară de lucrările valoroase apărute în anul acesta, planurile editoriale pe anul viitor demonstrează că această confruntare a avut loc și că roadele ei se vor găsi în curînd la îndemîna cititorilor și a criticilor, la îndemîna tuturor oamenilor muncii. De la romanul postum al lui Cezar Petrescu, Vladim, și pînă la lucrările debutanților deja citați, N. Crișan sau Traian Filip, listele editoriale cuprind aproape unanimitatea forțelor noastre literare. E deajuns să citățm pe George Călinescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Kovacs György, V. Em. Galan, Eusebiu Camilar, Eugen Barbu... Numărul romancierilor programați este de vreo opt ori mai mare.

E neîndoielnic că romanul românesc va continua să cunoască, în viitorul apropiat, o prodigioasă dezvoltare cantitativă care, așa cum știm cu toții, va da prilejul, cu necesitate dialectică, și unor noi salturi calitative.

Al. I. Ștefănescu

NOTĂ. — În modestele noastre însemnări despre romanele istorice din ultima vreme am neglijat să pomenim despre trilogia „Zile și nopți în furtună" de B. Iordan, vastă reconstituire a drumului lui Tudor Vladimirescu și a epocii respective. O semnalăm criticilor de specialitate fiind convinși că le-ar putea prilejui interesante considerații despre romanul istoric românesc de azi.

JULES PERAHIM: Ilustrație la „Poezii" de M. Eminescu („O, rămîi")

OGLINDIREA VERIDICĂ LA UN ÎNALT NIVEL ARTISTIC

Secolul nostru a înmulțit pînă la paroxism previziunile reprezentanților filozofiei idealiste privind destinul tragic al culturii. Gînditori aparținînd unor școli și curente de nuanțe diferite dar avînd un substrat comun au creionat nu o dată în culori sumbre, un fenomen care lor li se părea inevitabil: dezagregarea culturii sub impulsul loviturilor pe care tehnica și industria le-ar da oricărei forme de manifestare a frumosului. S-a afirmat deasemeni că procesul acesta s-ar accentua și datorită faptului că „omul modern", simplu robot, minuitor al unor complicate angrenaje industriale, va deveni treptat insensibil la produsele spiritului, preferînd surogate artistice, confecționate în serie, avînd cu totul alte scopuri decît înălțarea lui pe plan moral. Alarma la oameni de bună credință se dovedea clădită pe temeiuri reale; condițiile mizere de existență în societatea capitalistă, permanenta incertitudine materială și morală, toate acestea făceau ca bunurile culturale să fie inaccesibile pentru omul simplu (cît adevăr cuprindea atît de plastica expresie „teatrul cu puntițe tăiate").

Dar o dată cu apariția sistemului socialist, teoriile pesimiste asupra viitorului s-au dovedit lipsite de o valoare absolută. Planul leninist de construcție culturală nimicea definitiv toate argumentele celor care au încercat să susțină lipsa de chemare și non-receptivitatea maselor largi la fenomenul cultural.

Lenin a revoluționat gîndirea filozofică și din acest punct de vedere, arătînd că masele sînt dornice să-și însușească bunurile culturii, că vor să cunoască cele mai subtile manifestări ale spiritului omenesc. Visătorii, entuziaștii, artiști sau scriitori, întrezăriseră de-a lungul veacurilor ziua în care tot ceea ce produc ei va fi al „celor mai mulți". Dar aceste gînduri îndrăznețe păreau numai rodul unor utopii lipsite de o bază reală, care aveau să aibă soarta oricăror utopii. Lenin însă, vorbind despre „marele elan către lumină" al maselor, indica și căile reale, concrete, de pătrundere a culturii în rîndurile celor ce muncesc, trasa, și din acest punct de vedere, perspectiva grandioasă a unei transformări revoluționare.

Din octombrie 1917, destinul culturii începe să fie altul. Artistul știe că efortul lui este una din rotițele imensului angrenaj social, că tot ce produce el servește unui scop nobil, se adresează omului. Artistul nu mai are conștiința izolării sau a inutilității lui. El a cîpătat pentru prima dată în istorie sentimentul că face parte dintr-o colectivitate, că efortul său nu se soldează cu amărăciunea unor chinuri tantalice, ci cu satisfacția artistului făurar. Bucuria de a ști că este unul din cei mulți, că pe zi ce trece opera sa găsește un ecou tot mai larg în rîndurile lor, fiind însușită ca un bun prețios al vieții, îi mărește, în același timp, răspunderea față de fiecare lucrare.

Documentele Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. au deschis noi perspective muncii artistice, arătînd mărețele și nobilele țeluri care stau astăzi în fața tuturor creatorilor integrați în uriașul front al constructorilor comunismului. Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice afirmă unul din cele mai mărețe adevăruri ale zilelor noastre: *„Ideologia comunistă este ideologia cea mai umană. Idealurile ei constau în statornicirea unor relații cu adevărat umane între oameni, între popoare, în eliberarea omenirii de primejdia războaielor de exterminare, în instaurarea pe Pămînt a păcii generale și a unei vieți libere, pline de bucurii pentru toții oamenii".* Un sentiment de adîncă și de mare răspundere cuprinde pe artistul care este chemat prin opera lui să propage în rîndurile oamenilor aceste înalte idealuri ale comunismului victorios. Acționînd pentru triumful ideologiei comuniste, scriitorul are mîndria de a contribui, pe măsura talentului său, la făurirea unor aspirații de veacuri ale omenirii. Pentru că aceste grandioase perspective morale sintetizează tot ceea ce geniul omenesc a produs mai bun de-a lungul veacurilor. Ele reprezintă desăvîrșirea firească a evoluției umanității spre treapta cea mai înaltă a împlinirii sale etice: *comunismul.* De aceea în această perioadă istorică va crește necontenit rolul educativ al literaturii și artei. *„Cultura comunismului* — așa cum se arată în Programul P.C.U.S. — *care a preluat și dezvoltă tot ce este mai bun în cultura universală, reprezintă o treaptă nouă, superioară în dezvoltarea culturală a omenirii. Ea va întruchipa întreaga varietate și bogăție a vieții spirituale a societății, înaltul conținut de idei și umanismul lumii noi".*

Fiind o cultură a întregului popor, cultura comunismului se va adresa fiecărui om al acestei societăți, îndu-i posibilitatea nu numai să cunoască și să folosească din plin tot ce geniul uman a creat ci să-și dezvolte necontenit aptitudinile sale artistice. Comunismul cheamă oamenii să devină într-o cît mai mare măsură creatori de frumos. De aceea o caracteristică importantă a culturii comunismului va fi faptul că „tezaurul artistic al societății" se va dezvolta și se va îmbogăți prin îmbinarea necontenită a activității milioanelor de artiști amatori cu cea a artiștilor profesioniști. Partidul leninist al proletariatului afirmă încă o dată în programul construcției comunismului înalta sa grijă pentru dezvoltarea artei. Partidul comunist, conducătorul și făuritorul revoluției culturale, îndrumă pe toți artiștii pe drumul maximei înfloriri a capacităților creatoare, asigurînd în același timp optime condiții materiale și morale.

Un întreg plan de măsuri concrete menite să asigure pătrunderea efectivă a literaturii și artei în rîndurile tuturor oamenilor muncii pentru ca viața lor să devină mereu mai frumoasă, mereu mai bogată, este cuprins în Programul P.C.U.S.

Acest program măreț de dezvoltare a culturii, care statornicește în istorie scopurile și cerințele artei și literaturii comuniste, așează în fața scriitorilor sarcini de o excepțională însemnătate.

Exprimînd aceste înalte sarcini, Programul P.C.U.S. arată în același timp care sînt trăsăturile fundamentale ale literaturii comunismului. Diametral opusă artei așa-zis „gratuite", „lipsite de scop", „impersonale", arta comunismului este profund *educativă.* Ea se adresează omului nou, cu scopul de a sădi în conștiința lui trăsăturile de caracter ale adevăratului comunist, de a face din el purtătorul celei mai umane ideologii care a existat vreodată. De aceea arta și literatura comunismului se caracterizează prin *optimism* și *încredere în viață.* Regăsim în aceste trăsături, izvorîte din însăși esența societății comuniste, din trăsăturile dominante ale caracterului omului ce construiește visul de aur al umanității, împlinirea și desăvîrșirea unor căutări de veacuri.

Deprimarea, resemnarea, dezamăgirea eroului literaturii din trecut vor rămîne ca documente ale unor căutări dramatice, ale lipsei de orientare și de perspectivă. Eroul literaturii comunismului este optimist pentru că viața, realitatea de fiecare zi, întreaga evoluție a societății îi dau încrederea în forțele sale și îi garantează împlinirea integrală a tuturor idealurilor sale. Într-o strînsă corelație dialectică se află și cealaltă trăsătură a literaturii și artei sovietice, și anume, dezvoltarea în conștiința omului nou a acelor trăsături de caracter specifice constructorului comunismului. Un optimism activ, constructiv, exprimă bucuria omului nou, făuritor al propriului său destin, încrederea sa nestrămutată în triumful cauzei partidului comunist.

Programul P.C.U.S. subliniază faptul că: *„Linia principală în dezvoltarea literaturii și artei este întărirea legăturilor cu viața poporului, oglindirea veridică la un înalt nivel artistic a bogatei și variatei realități socialiste, exprimarea inspirată și vie a ceea ce este nou, cu adevărat comunist și demascarea a tot ce se opune progresului societății".*

O literatură tonică, educativă, o literatură care să fie izvor de bucurie pentru toți oamenii, nu poate crește decît din viața de fiecare zi, din cunoașterea apropiată a realității socialiste în drum spre comunism. Această temeinică, nedespărțită legătură cu realitatea a făcut posibilă crearea operelor lui Șolohov, Ehrenburg, Fedin, Vera Muhina, Șostakovici, Haciaturian, înscrise în tezaurul culturii universale. Ea propulsează continuu lucrări de înaltă valoare artistică în care optimismul constructorilor comunismului trăiește în toată magnifica lui desfășurare.

Legătura cu viața, izvorul trăiniciei și frumuseții operei de artă, al vitalității ei, constitute o cerință de bază a literaturii realist socialiste. Lucrările celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. ne-au arătat că această trăsătură esențială a culturii comuniste va duce pe culmile cele mai înalte literatura vremurilor noi, literatura viitorului. Adică literatura oamenilor care își construiesc cu propriile mîini fericirea.

Valeriu Ripeanu

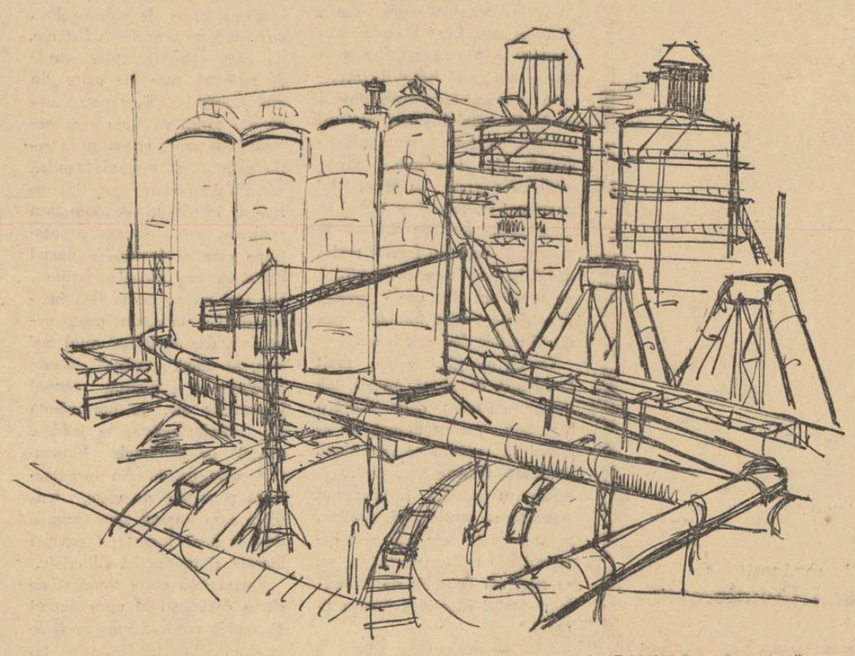

O. CAMILLO: „Raiinărie"

ÎN CĂUTAREA ESENȚIALULUI

(Urmare din pag. 1-a)

astenizat din pricina obsesiei absurdului ori „dramele" unei prostituate care și-a pierdut vocea sau și-a fracturat femurul.

Tudor Arghezi răspundea parcă pentru toți scriitorii la această aparentă dilemă:

„Ispitele ușoare și blajine
N-au fost și nu sînt pentru mine".

Esențialul este mai greu de zugrăvit, fructele se obțin mai greu decît florile (care de multe ori se prezintă ca simple culori sterpe, efemere). Prestigiul unui scriitor, valoarea lui vor fi însă cu atît mai reale, cu cît scriitorul va lupta pentru descifrarea și înfățișarea în opera sa a esențialului, nu a accidentelor și incidentelor cotidiene nesemnificative în ciuda stridenței lor (sau poate din cauza aceasta).

Printre aspectele și fenomenele semnificative ale vieții noastre, cel mai esențial, dacă se poate spune așa, îl constituie prezența și activitatea clasei muncitoare. Este limpede pentru oricine faptul că societatea noastră se dezvoltă pe baza ideologiei clasei muncitoare, că societatea noastră este practic organizată și condusă de această forță, că bunurile și valorile cele mai însemnate se datoresc activității acestei forțe, că stabilirea și cristalizarea unei morale, a unei etici noi este condiționată de activitatea clasei muncitoare. Cu toate acestea literatura noastră reflectă încă palid rolul covîrșitor pe care clasa muncitoare îl deține în viața și societatea noastră. Acest minus a fost și este explicat prin lipsa unei tradiții literare care să aibă drept obiect activitatea clasei muncitoare ca o clasă care conduce, organizează și definește societatea. S-a spus și se spune în continuare că lipsa acestei tradiții poate fi suplinită prin cunoașterea vieții, prin ceea ce denumim, cu un termen foarte uzat, documentare. După părerea mea documentarea, cunoașterea vieții, reprezintă încă problema nodală a literaturii. Eu cred că această problemă este și va continua să fie, încă multă vreme, actuală, extrem de actuală. Cîți dintre scriitorii noștri, care vorbesc despre literatura clasei muncitoare, cîți dintre criticii noștri, care în nenumărate articole se arată a fi foarte preocupați de această literatură, pot spune că, de pildă, cunosc mecanismul de funcționare a unei uzine? Pentru că activitatea esențială a clasei muncitoare este activitatea socială și ea se petrece în primul rînd în întreprindere. Acolo se produc în primul rînd bunuri, valori materiale, acolo oamenii consolidează prin însăși activitatea lor o nouă morală, acolo se petrec o multitudine de fenomene care reflectă spiritul revoluției noastre. A cunoaște numai principiile de funcționare (și chiar a unei mașini chiar dacă ar fi cea mai modernă ca tehnică și concepție), a cunoaște un muncitor sau un inginer în toate amănuntele vieții lor, reprezintă, după părerea mea, extrem de puțin. Problema documentării tehnice, cred eu, trebuie, înțeleasă în sfera ei generală pentru a deveni eficientă în activitatea noastră.

După mine, documentarea, în acest sens, este o elementară problemă de onestitate și conștiinciozitate profesională. Ea nu este descoperirea noastră, există de cînd există literatura. Cîte tratate de strategie și tactică militară, cîte surse de informații despre războiul din 1812 a cercetat, de pildă, Tolstoi între prima variantă și ultima formă a operei sale capitale „Război și pace"? Cîte procese, cîte colecții de ziare, cîte tribunale a audiat, a cercetat și a vizitat Dostoievski pentru a scrie „Crimă și pedeapsă" sau „Amintiri din casa morților"? Am citit mai de mult un roman de Balzac care poate fi considerat un adevărat studiu economic și social despre o provincie franceză într-o anumită epocă. Cît și cum s-a documentat el pentru acel roman? Este cunoscută munca de informare pe care a depus-o Camil Petrescu pentru a scrie „Un om între oameni". Cîte locuri din țară a vizitat și cîți oameni a cunoscut Mihail Sadoveanu pentru a zugrăvi uriașa frescă literară pe care și-a dăltuit numele? Dar pentru a-și realiza romanele istorice cîte colburi de pe cîte hrisoave și documente vechi a împrăștiat cu suflarea sa?

Eu cred că și despre clasa muncitoare e foarte greu să scrii sau să apreciezi scrierile despre ea, privind-o din principii și din fotolii, cunoscînd cîțiva oameni sau cîteva mașini, vizitînd — dacă se întîmplă lucrul acesta — o dată la doi ani, o întreprindere. Numai trăind multă vreme într-una sau în mai multe uzine, familiarizîndu-ne cu mecanismul de funcționare a întregului ansamblu (relațiile dintre oameni, secții, servicii, organizații politice), devenind sufletește părtași la ceea ce se întîmplă acolo, numai astfel vom putea înregistra fenomenele esențiale, vom putea și mai ales vom dori să scriem. Pentru că presiunea oamenilor și a faptelor, în toată amploarea, generozitatea și noblețea lor nu ne poate lăsa indiferenți, ne obligă să ne așezăm la masa de lucru. Cunoscînd setea de ideal a acestor oameni care produc bunuri și valori materiale, descoperind umanismul și conștiința forței pe care o reprezintă, dorința lor de a se vedea zugrăviți în opere literare, dorință care emană din conștiința lor de clasă, vom înțelege că a scrie despre ei nu înseamnă numai datoria noastră de a respecta cursul istoric al societății, dar și o bucurie și posibilitatea (poate chiar egoistă) de a ne îmbogăți, o dată cu problematica, resursele și virtuțile artistice. Clasa muncitoare ne învață, în primul rînd, să iubim și nu există pentru un artist sentiment mai necesar, mai tonic, mai bogat în stimulente, ca dragostea.

Eu cred că înțelegerea și cunoașterea acestui fenomen esențial al vieții și societății noastre contemporane — prezența și activitatea clasei muncitoare — reprezintă pentru scriitor o adevărată apă vie în stare să-l desmorțească, să-l tonifice, să-l descătușeze de unele preocupări mărunte, neesențiale, paralizante. Pentru aceasta ni se cere însă, în primul rînd, onestitate, conștiinciozitate, pasiune, dragoste. Adică ceea ce vom găsi din belșug în nenumăratele uzine ale patriei noastre.

Constantin Chiriță

Letiția Papu

DELTA

Lunecă lîngă noi plaurii somnoroși
Cu poveștile-n poală.
Nuferul, deget de aur,
Sparge vitraliul verde al apei.
Îmi mîngîie fața
Umede gene albastre de nu-mă-uita.
Pădurea de stuf și sălcii
Leagănă-n brațe legenda
Ca pe un prunc.
Prin lanul violet de amurg
Nava matroană își taie cărare
Purtînd aninată-n odgoane
Lunga salbă de bărci.
Plutesc peste ape pescarii
Cu palmele goale, tihnite.
Seara la foc
Ascultăm fierbinți, însetate
Întrebări și răspunsuri
Despre luntrea stelară
Și despre puterea măruntului soare
Închis în atom.
Inima mi se leagănă
Ca o luntre prea încărcată
Și-mi vine să cînt
Sînt ale mele, ale mele, ale mele,
Și să alint gratiile de stuf,
Și dezgropatele ziduri,
Și inimile arzătoare,
Iar amintirea mi-a fulgerat ca un vis rău
Trecutii ani de sînge
Cînd frumusețea ta, țară
Mă durea.

Amețeală cu patru etaje

de **Vladimir MAIAKOVSKI**

Buricul pămîntului
Editura de stat —
de state de plată
pentru-osîrdii avane.
Să roadă poporul
cu dinții
volumu-așteptat,
tiraje de-a valma
se trag
milioane.

Fațada-n lumină
de sus pînă jos
și-n becuri
ochi critici,
uniformi și tirani.
Marx,
cu-Avercenko,
împreună se cos;
iau drepturi
Ciceronii — oratorii romani!

Într-un titlu
directorul
dă uneori
cum ar da-ntr-un perete
cu țeasta:
S-au brosat
împreună
doi șpe-autori!
— Fraților,
cum vine asta?

Și beznele-n pivnițI
albesc
de tiraje
și stive de cărți
zăcînd
cu toptanul,
le roade
din miez pînă-n coaje,
un șoarec
grăsanul.

Într-un fund de provincie
sau mai încoa
cititorii
se-mbată
cu traduceri, o droaie.
Prin Africa zboară
pe urmele vreunui Benoit.
Cai verzi pe pereți
fug la ei prin odaie.

Și-au pus
„proletari"
epoleții
sprințari
și turnîndu-și din Pușkin
primăvară
în cofe,
poeții
— buluc —
proletari,
produc,
kilometrice strofe.

Dar de unde,
stimabile,
răsărișI proletar?
Boem
ori de neam,
toropeai în taclale.
Ia spune-mi
stimabile fluturatec,
măcar
ai văzut
un dinam,
cu ochii matale?

— „Să iertați
versul nostru
în suman țărănesc.
Fără joc dup-armonică
sîntem morți,
e bocluc..."
Cînd acești
vilegiaturiști în opinci
se produc,
ei,
cică,
scriitori-țărani se numesc.

O, ce-ngrămădeală,
și ce sîcîială
de teapa Radimov
și-a altor cumetri!
Se-neacă și mustele
în așa nădușeală
de hexametri!

Le-apare
ca luna
chelia.
condeiul
în dreapta
se-ntinde ca rîia.
cu stînga
își freacă
nițel
tăcălia
și
despre Octombrie
ei scriu clasa-ntîia!

Și Lèskov cîndva
cățelescov părea
lîng-un leoi
Tolstoloi,
arăta cît un dop.
Dar pe-un Lidin cît lindinea
— poți să-l umfli mata —
cum drac să-l zărești,
prin ce telecoscop?

. . . . . .

Fiarbă-le capu-n năzbîtii,
scoată-le pipele fum,
cititorul
e-o focă
ghiorțîndu-le ciorba cu seu,
iar viața nescrisă
trece-alături,
pe drum,
pe strada
cu geamuri în aburi
ce pufăie greu.

Sar cădelnițarii
la gură fac spume:
— Grozavi scriitori!
după mine,
ăsta-i geniu sadea!
Ăsta-i unic în lume..
Mai dă-i cu tîmîie.
Bravo nouă!
Stăm bine!

Nu-i literatură,
e-aramă bătută,
e vraje!
„..Dar unde sînt
semănătorii
de-adevăruri și sori?
E-o amețeală
cu patru etaje
editori,
ba și critici,
cititori,
scriitori.

O,
proaspăta creangă
atîta-i de rară...
Trufașe
tulpini
își întind sărăcia.
De vreți
sevă-n ramuri,
de vreți primăvară,
sporiți măiestria!

În romînește de
Cicerone Theodorescu

LITERATURĂ PENTRU TINERET?

ÎNSEMNĂRI DESPRE ȘTIINȚIFICO-FANTASTIC, DESPRE UN „GEN NOU", DESPRE CARACTERUL CAPTIVANT ȘI ALTELE

— Un articol despre experiența proprie în această privință? Regret, dar nu-s competent.

— Nu se poate, a stăruit redactorul „Luceafărului". Doar ai scris un roman științifico-fantastic.

— Da, însă...

★

Atunci cînd Gagarin și Titov pășesc primii pe cărările Cosmosului, lucrul interesează pe toată lumea, e vorba de soarta omului în univers, de nivelul științei socialismului, de întrecerea între cele două lagăre etc. E o problemă de cel mai larg interes.

De îndată însă ce un subiect asemănător este tratat într-o carte literară, se consideră, în mod uzual, că lucrul nu interesează pe toată lumea, că e vorba numai de un anumit gen științifico-fantastic, care, la rîndul lui, e o ramură a literaturii pentru tineret, care, la rîndul ei, e o parte a capitolului intitulat „literatură pentru copii și tineret".

Cînd se discută problemele mersului înainte spre comunism și se schițează trăsăturile viitoarei societăți omenești, cînd se discută probleme filozofice cum ar fi aceea a raportului între adevărul relativ și adevărul absolut, între cuceririle științei la un anumit nivel de cunoaștere și felul cum reflectă diferite forme ale conștiinței sociale aceste cuceriri, toată lumea este de acord, implicit, că e vorba de probleme care au o însemnătate majoră și care se adresează nu numai utemiștilor, ci și multor altor categorii și vîrste.

De îndată însă ce este vorba de oglindirea literară, o carte care își propune să trateze unele probleme filozofice și sociale de largă anvergură, în caz că are în cuprinsul ei anticipații, riscă să fie clasată de teoria literară drept carte pentru tineret, deoarece toate anticipările se găsesc — ca să ne exprimăm figurat — așezate în clasorul tineret din raftul „literatură pentru copii și tineret".

★

E de la sine înțeles că a scrie pentru copii și tineret e un lucru de cinste și deloc ușor, că a califica un gen drept „literatură pentru tineret" nu înseamnă a-i aduce o injurie.

Dar categorisirea strîmtă, după criterii administrativ-editoriale — pe care teoria literară le acceptă pasiv, nu pentru că ar fi de acord cu ele, ci pentru că a neglijat să pună aceste probleme — aduce pagube în practica muncii.

La o consfătuire asupra unui roman științifico-fantastic (consfătuire organizată de comisia de literatură pentru...copii și tineret a Uniunii Scriitorilor, consfătuire care a fost realmente rodnică) un participant a vorbit cam așa:

„Nu înțeleg de ce literatura fantastico-științifică e considerată literatură pentru tineret. Nu mai vorbesc de faptul că ea e citită în egală măsură de toate vîrstele. Ceea ce mă supără este altceva, și anume că titulatura „pentru tineret" plafonează uneori nivelul cărților. Lucrez la o carte nu științifico-fantastică, ci la o simplă prezentare literară a unui om de știință. Ei bine, nu pot trata o serie de probleme pe motiv că ele ar depăși nivelul de înțelegere al cititorului tînăr. Dar cine v-a spus — am întrebat eu editura — că e o carte scrisă doar pentru tineri, sau în special pentru tineri? — Prezentarea oamenilor de știință e făcută pentru tineri, mi-au răspuns redactorii".

S-ar putea ca în spusele de mai sus, pe care nu le-am reprodus decît în rezumat, să se fi strecurat acea exagerare subiectivă de care greu scapă un autor aflat în toiul muncii. Dar e destul să luați planul Editurii tineretului și să vă uitați la el: veți vedea că, nu din vina edituturii, ci a categorisirii vicioase de care vorbeam, se găsesc la capitolul „literatură pentru tineret" tot felul de lucrări. Atîta timp cît sînt puse acolo numai din motive de comoditate administrativ-editorială (căci undeva trebuie totuși să le încadrezi, — ar fi ciudat un catalog sau plan fără titluri de capitole) — lucrul nu deranjează; de îndată însă ce categorisirea devine o forță ce acționează în practica muncii, ea joacă un rol nu arareori negativ. Un exemplu a fost plafonarea de care vorbeam; altul, de care mi s-au plîns unii autori ai genului, este că EPL n-ar avea cum publica o carte științifico-fantastică, din cauză că acest gen, fiind o parte a literaturii pentru tineret, firește că revine exclusiv Editurii tineretului. Dacă ar apărea printre noi un Wells (unul băștinaș, căci cel autentic are intrare pe poarta Editurii de literatură universală) cu o carte în genul lui „Asemeni zeilor", el ar trebui să se adreseze exclusiv Editurii tineretului care, cu foarte multă dreptate, i-ar da cartea la refăcut pe motiv că sînt unele pasaje nepotrivite pentru tineret — oamenii umblă dezbrăcați etc.

Cu cît mă gîndesc mai mult la această chestiune, cu atît mă încurc mai tare; dacă există o literatură pentru tineret, nu ar trebui să socotim că în această literatură trebuie să figureze la locul unu poezia? Entuziasmul romantic al construcției, iubirea, avîntul poetic etc etc sînt caracteristice multor vîrste, dar nu se simt ele deosebit de „acasă" la capitolul literaturii pentru tineret?

Sau altceva: oare adresa e singurul criteriu? Astăzi, în lumea întreagă, numărul cititorilor copii ai lui „Gulliver" întrece, poate, pe cel al cititorilor maturi, dar înseamnă asta că opera lui Swift și semnificația ei pentru teoria literară trebuie încadrate strict la capitolul literaturii pentru copii, ale cărei „norme" (se știe că unii pedagogi elaborează toată ziua asemenea norme, care merg pe vîrste) nici nu se respectă?

Dar am vorbit pînă acum mai mult de mărunțișuri, care jenează mai curînd pe unii autori decît literatura în ansamblu.

Căci să nu uităm și cealaltă latură a chestiunii: se scriu în genul științifico-fantastic multe lucrări slabe; ele plictisesc pe amatorii de literatură, pe critici și teoreticieni, care, neputînd străbate zidurile de tehnicism, le lasă în plata domnului la capitolul literaturii pentru tineret și nu se mai ocupă de ele.

Chestiunea principală e însă cu totul alta.

★

Fantastico-științificul nu e decît un exemplu.

Viața modernă oferă o întreagă varietate de genuri noi, extrem de solicitate, pe care teoria noastră literară încă nu le-a cuprins suficient.

O literatură și o teorie literară care ignoră aceste trăsături noi se condamnă — după părerea mea — la provincialism, la orizont îngust și conservatorism. Căci aici e vorba atît de probleme esențiale ale conținutului literaturii — problemele erei cosmice, problemele stăpînirii treptate de către om a naturii, pe măsură ce o înlăturată societatea veche, problema rolului crescînd pe care-l joacă știința în viața omului și a felului cum modifică ea relațiile umane, problemele luptei pentru surprinderea tainelor naturii, ale luptei cu boala, cu moartea, probleme gnozeologice, filozofice în sensul cel mai general al cuvîntului — cît și de aspecte noi ale formei literare, specii noi, (căci, în ciuda precursorilor antici, genul științifico-fantastic, de pildă, e o creație a civilizației moderne).

Sub titlul „Un gen literar nou", criticul sovietic Irakli Andronikov dă o serie de exemple pasionante („Kon Tiki" și „Aku Aku", ale lui Thor Heyerdahl, care s-au epuizat și la noi cu o mare repeziciune, reportajele Evgheniei Taratuta despre felul cum a fost descoperită autoarea „Tăunului", „Vînătorii de microbi" și alte cărți ale lui Paul de Kruif, „Evariste Galois", al lui Leopold Infeld ș.a.) cărți despre care autorul argumentează că nu ar fi numai de vulgarizare științifică și nu ar aparține nici vreunui alt gen, reprezentînd un gen aparte, foarte complex. Căci, „înainte de toate, aceste cărți sînt științifice, deoarece conțin observații și concluzii științifice. Ele se înrudesc totodată cu romanele de aventuri. Amplul material de viață pe care îl cuprind le apropie de reportaj, caracterul expunerii se înviorează cu nuvela, amintirile despre oameni și împrejurări le fac să semene uneori memorialisticii".

Printre cele mai gustate opere ale literaturii mondiale se numără, în momentul de față, asemenea lucrări nebeletristice de memorialistică, jurnale ale unor exploratori, militari, oameni de știință și alte cărți asemănătoare. Ele ies însă din raza publicațiilor literare, am impresia că nici presa cotidiană nu le consacră destulă atenție, iar urmările sînt neașteptate. S-ar zice că nu-i nevoie să scrii despre asemenea cărți, devreme ce ele în orice caz se epuizează vertiginos. Nu-i așa. Teoria și critica sînt necesare pentru a împinge practica înainte. În țara noastră sînt mulți oameni interesanți, construcția socialistă a format o serie de personalități puternice, captivante; totuși cărți care să vorbească despre experiența acestor oameni nu sub forma unor broșuri de specialitate tehnică sau a unor broșurici de „popularizare" atît de prost scrise încît nimeni nu le citește, ci cărți adevărate de larg interes și de valoare literară, deși nu e vorba de ficțiune, nu prea apar (exceptez cărțile de reportaj, care fac parte din altă categorie). Și, repet, asta nu din cauză că n-am avea oameni interesanți, ci pentru că teoria genului, și urmările teoriei, adică însemnătatea practică ce i se dă în planuri etc. sînt încă restrînse. Nu e desigur o chestiune care să intereseze numai literatura sau numai pe scriitori, dar nici nu ne poate lăsa indiferenți. Cu un cuvînt poate nepotrivit, dar nu găsesc altul mai bun, aș numi „puriste" aceste tendințe de a îngusta cîmpul literaturii; ele, cu proveniența lor intelectualistă, se înădesc uneori cu tendințele birocratice, care provin din incompetență și rupere de viață, tendințe care împing spre clasarea după criterii înguste a creației literare și producției editoriale.

Putem însă vorbi totodată de cîțiva entuziaști ai unor ramuri în rapidă creștere, cum ar fi literatura științifico-fantastică (aceștia ceva mai răzleți) sau reportajul monografic de largă amploare. Încă nu și-au găsit (sau n-a observat autorul acestor rînduri) teoreticieni și animatori romanul de aventuri (desigur, e vorba de un roman cu caracter educativ și de o critică mai amplă, care să nu se mărginească la recenzii sporadice) și „genul nou" de care vorbea Irakli Andronikov (de altminteri și în Occident, sub titlul atotcuprinzător de „nonfiction", se ascunde o întreagă literatură, cuprinzînd curente progresiste și reacționare). Merită să fie citată inițiativa revistei „Secolul XX", care a închinat un întreg număr literaturii științifico-fantastice. Reluînd într-o tratare proprie tezele unui articol al revistei sovietice „Kommunist", Adrian Rogoz a arătat cu multă claritate ideologică lupta ce se dă pe plan mondial între literatura științifico-fantastică umanistă, progresistă, și cea decadentă și reacționară; tratînd în aparență o problemă de specialitate a genului (cum a înfățișat literatura contemporană depășirea vitezei absolute) Ion Hobana a atacat o captivantă problemă de gnoseologie și teorie literară — raportul între realism și dreptul autorului de a anticipa asupra nivelului de cunoștințe atins de știința omenească pe o anumită treaptă a dezvoltării sale. Uniunea Scriitorilor sau, mai precis, comisia literaturii pentru copii și tineret a consacrat, sub conducerea lui Vladimir Colin, o ședință specială dezbaterii problemelor genului științifico-fantastic. S-ar mai putea cita și alte exemple.

În ciuda sprijinului pe care comisia literaturii pentru copii și tineret l-a dat genului științifico-fantastic, cred că a venit timpul ca acest gen să nu mai fie considerat drept literatură pentru tineret, ci o ramură ca oricare alta a prozei, ceea ce nu exclude crearea unor povestiri și basme științifico-fantastice anume pentru tineret și copii.

În profilul editurilor, revistelor și criticii noastre, ar trebui ca problema să nu fie pusă restrictiv: aceasta însă nu înseamnă că trebuie publicate toate producțiile pseudo-literare, de cea mai proastă calitate, care nu ocolesc acest gen.

În sfîrșit, și în interiorul literaturii științifico-fantastice trebuie abandonate unele retete: sub denumirea de științifico-fantastic pot exista cărți de anticipație socială cu un pronunțat caracter filozofic (în unele cărți ale lui Wells există numai un pretext științific, un rudiment, o convenție), sub aceeași denumire riscă să fie puse cărți fantastico-satirice, sau cărți de aventuri, în care accentul principal nu cade pe descripția științifică, pamflete etc. Cunosc, de pildă, cazul unui roman de aventuri cu un conținut antiimperialist și cu pretext științific; redacția respectivă a cerut, fără mare plăcere, adăugarea a vreo douăzeci de pagini cu amănunte științifice, ca să aibă „motivare", să poată publica lucrarea, fiind o redacție specializată în direcția științifico-fantastică. Cum era și firesc să se întîmple, operația a dus la scăderea ponderei politice a cărții. S-ar putea da și alte exemple, de la creație la administrație, dar vina principală o poartă teoria literară, care nu trebuie să lase niciodată lucrurile în voia spontaneității.

★

Deși e bine ca fiecare autor să dezbată problemele creației în lumina experienței proprii, n-aș dori ca însemnările de mai sus să fie greșit înțelese. Nu doresc să mai scriu vreun roman științifico-fantastic, lucrul nu mă atrage (și de altminteri socot că „O iubire din anul 41.042" nu este atît un roman științifico-fantastic, în sensul strict, de carte cu specific științific, cît unul de anticipație socială, cu intenții de poezie, glumă, optimism istoric). Mă intrigă faptul că genul acesta, care cere oameni cu o mare varietate de preocupări, a produs scriitori cu un renume atît de strict specializat ca Wells, Jules Verne, Efremov; poate că ar fi de dorit ca un autor să scrie unul-două asemenea romane, dar să-și încerce puterile și în alte genuri. Poate ar fi interesant ca unii prozatori și poeți ai noștri să mai atace din cînd în cînd un asemenea subiect. Căci literatura științifico-fantastică, dominată în prezent, din păcate, de unele scrieri excesiv de tehnice, agrementate cu cîteva aventuri banale, trebuie să fie, înainte de toate, literatură, adică să fie interesantă pentru om în general și nu pentru specialist, prin problematica ei umană, social-politică, morală.

Așadar, dacă s-a insistat în aceste însemnări asupra importanței genului, este pentru că greu pot găsi în mulțimea speciilor literare una care să fie o purtătoare mai directă a concepției materialiste științifice despre lume; greu îmi pot imagina o cale mai directă prin care literatura noastră să oglindească concret cuceririle și concepțiile științifice ale omului de azi, imaginea omenirii de mîine.

★

Raportul cu știința și caracterul educativ:

Cred că acest gen poate încălca unele mici „adevăruri" temporare ale unei științe sau alta (adevăruri care se succed și se perfecționează mereu), dar numai dacă vrea astfel să respecte și să redea mai profund marile adevăruri, concepția materialistă asupra lumii. Amănuntele și chiar teoriile științifice se schimbă, dar rămîne invariabil raportul între spirit și materie, primordialitatea materiei, rămîn legile generale ale mișcării, dialecticii, progresului. În această privință cred că literatura științifico-fantastică trebuie să fie „invariabilă", să aibă o puternică bază marxistă. Așadar, dacă un autor vrea să „depășească" viteza luminii, s-o depășească sănătos atîta vreme cît face asta nu cu ajutorul îngerilor, insuflînd cititorului cine știe ce stare mistică, ce sentimente „supranaturale", ci cu ajutorul forțelor omului și științei omenești. Contează deci concepția pe care o insuflă cititorului: într-o scriere fantastică poți folosi într-un caz particular și draci sau îngeri într-un sens satiric sau cine știe alt cum, insuflînd totuși o stare de spirit materialistă; pe de altă parte, literatura decadentă oferă destule cazuri „argumentate științific" de experimente monstruoase care, fără a folosi nici un element supranatural, inoculează totuși cititorului neîncredere în forțele omului, neliniște, misticism.

★

Raportul cu actualitatea:

Unii cred — și scriu — că această specie e cu atît mai „actuală" cu cît acțiunea unei lucrări e mai apropiată de anul curent și sarcinile curente. Dacă ar fi să ducem pînă la capăt această concepție greșită, cea mai actuală carte științifico-fantastică e... reportajul la zi, care nu mai are nici un element fantastic. Actuală mi se pare acea carte a genului care extrage importante probleme politice-sociale-morale din actualitate și le proiectează pe un plan „științifico-fantastic" pentru a le face mai pregnante, pentru a satisface setea fanteziei omenești care vrea să știe ce va fi mîine și ce a fost ieri, pentru a educa cititorul dîndu-i încredere nelimitată în forța societății umane organizate științific pe baze marxiste, arătîndu-i că munca lui de astăzi se încadrează într-o uriașă succesiune, vremea noastră reprezentînd marele punct de cotitură de la „preistoria" societății omenești la comunism. Așadar actualitatea se măsoară nu după cîteva indicii strîmte, ci după amplitudinea și tăria celor mai actuale concepții umaniste, optimiste, marxiste, pe care le insuflă cititorului, într-un cuvînt, după caracterul educativ al operei de artă.

★

Caracterul captivant:

În legătură foarte strînsă cu această literatură așa-zisă „pentru tineret", se află probleme nu numai ale conținutului literaturii în general, ci și ale formei literare în general. Astfel, mi se pare că adesea e mult prea de la sine înțeles ca o carte să fie captivantă, să nu fie plicticoasă. Lucrul e întărît de „de la sine înțeles" încît, vorbind despre modalitate, specific al personalității autorului și alte lucruri demne de tot respectul, unele articole de critică uită să ne informeze dacă o carte e interesantă sau adormitoare. Faptul n-ar prezenta cine știe ce gravitate, dacă la adăpostul acestei omisiuni nu s-ar dezvolta unele tendințe pe care le-aș numi iarăși puriste, intelectualiste, strîmt literare. E adevărat, unele producții scriitoricești inferioare, sau filme de proastă calitate se bucură de oarecare succes comercial, sînt adesea captivante etc. Dar asta nu înseamnă inversul, nu înseamnă că orice carte de înalt nivel literar e neapărat o carte pentru a cărei desfacere și plasare lucrătorii din comerț trebuie să depună eforturi mari și îndelungate, sau că un volum de înalt nivel artistic trebuie să fie neapărat soporific. Criteriul caracterului captivant și al succesului de librărie nu este un criteriu unic, nu este hotărîtor, dar nici nu trebuie neglijat. Un tovarăș mi-a povestit, cu ani în urmă, că, făcînd imprudența să ia cu el în baie o carte pe care nu izbutea s-o termine, a adormit atît de adînc, încît s-a trezit cu capul sub apă.

E ușor să te sui pe caii cei mari și să dai exemple de opere valoroase care sînt mai greu digerabile. Azi se dă în lume, între cele două ideologii, o mare bătălie pentru cîștigarea sufletelor omenești: în subsidiar, la proporții mai mici, se dă o bătălie și între gusturile ieftine și exigențele înalte ale omului cult. În această luptă e preferabil ca diferitele capodopere ale unor autori să nu fie excesiv de plicticoase, ci cît mai captivante.

Sergiu Fărcășan

Conflictul și cunoașterea vieții

Există opere literare epice fără conflict? Și dacă există, pot fi ele considerate izbutite, realizate, în lipsa conflictului care este, după părerea unora, tocmai elementul „indispensabil" creațiilor epice? De la început, trebuie să spunem că nu putem „aplica", acestor întrebări, răspunsuri „în principiu", cum ar fi procedat esteticile școlastice, folosindu-se de un sistem de judecăți prestabilit, și că, pentru a ajunge la un răspuns real, convingător, va fi necesar să plecăm de la analiza concretă a unor opere literare, înțelegînd, înainte de orice, caracterul realității oglindit în aceste opere, și anume, dacă realitatea generează, în mod obiectiv, conflicte sau nu. Cu alte cuvinte, vom avea în vedere rolul determinant al realității asupra artei, problema conținutului care necesită o formă, o compoziție, conflictele sau lipsa lor. Încercarea de a ajunge la un răspuns, poate duce la concluzii cu atît mai interesante, cu cît practica literară actuală ne pune la îndemînă opere izbutite, cu și fără conflict, inspirate din realitatea zilelor noastre. Să luăm, deci, cîteva exemple, și anume cîteva schițe culese din paginile revistelor literare.

Citind, de pildă, schița lui Vasile Rebreanu Pădurea (v. Gazeta literară nr. 29 a.c.) vom înțelege apariția necesară a conflictului, care, în același timp, este și deosebit de semnificativ pentru noua conștiință a oamenilor. Aici eroii, (soțul și soția) — participînd la o ședință unde membrii organizației de bază își luaseră rămas bun de la activistul de partid, cu ocazia plecării acestuia din sat — rămîn singuri, în încăperea goală, cu sentimentul de a nu îi încercat să-i mulțumească activistului pentru tot ceea ce a făcut spre binele lor și al sătenilor. Faptul se vede foarte bine din stinghereala care i-a cuprins pe amîndoi sau din reproșurile pe care femeia i le adresează bărbatului („Trebuia să-i spui și tu. Doar și nouă ne-a făcut bine. Trebuia să-i spui și să-i mulțumești..."), cît și din argumentele pro și contra pe care și le aduc reciproc, sporindu-și în fond vina și neliniștea. Astfel, mai tîrziu, ca urmare a faptului că oamenii gîndesc în mod real și se frămîntă în sensul conștiinței lor, se produce deznodămîntul care este o autodepășire, (o înțelegere superioară a faptelor) Neliniștea soților se împrăștie, într-adevăr, o dată cu cuvintele al căror înțeles l-au descoperit împreună: „El (activistul — n.n.) a fost trimis de partid și și-a făcut datoria, tot ceea ce a făcut, a făcut din dragoste". Pe scurt, conflictul se naște din contrapunerea a două atitudini față de aceeași persoană (una vorbind despre vrednicia activistului, alta despre „vina" aparentă de a nu i se fi subliniat meritele) și care, acționate de conștiința liberă, determină mișcarea, evoluția, autodepășirea, saltul spre perfecțiune și cunoașterea profundă, punînd în lumină trăsăturile morale exemplare ale oamenilor societății noastre.

În operele literare, conținutul, realitatea, impune nu numai natura conflictului ci și locul lui în desfășurarea narațiunii. De pildă, în schița (sau povestirea) Un punct de D. R. Popescu (Luceafărul nr. 19 a.c.) conflictul ocupă locul de la sfîrșitul narațiunii, adică locul unde era necesar să apară. Pînă să ajungă însă la acest episod „tare" — cum îl numește M. Petroveanu, comparîndu-l cu partea anterioară a povestirii „aparent placidă" și „domoală" — autorul parcurge coordonatele caracterului și ale vieții lui Păsărică, trîndavul său personaj, fost șofer și, ca sportiv, fost boxer, trăind după căsătorie din cîștigurile soției care e vînzătoare la un bufet de stat. În schiță se stăruie cu pricepere asupra momentelor în care personajul abandonează orice fel de ideal de utilitate socială, ca și orice fel de ambiții personale (reținem, între altele, trîndăvia zilnică înăuntrul și în preajma bufetului unde muncește soția, mersul la film cu cei doi lei primiți de la soție, extazul în fața sticlelor cu limonadă galbenă pe care le găsește acasă, pe noptieră, savurarea lenii în patul conjugal etc.) Evident, autorul, nu face greșeala de a rămîne numai la consemnarea momentelor de acest fel, ci înțelege că trebuie să indice, cu necesitate, o soluție în legătură cu soarta personajului o soluție pe care o impune viața, și pe care o conține, simbolic, conflictul, episodul „tare" de la sfîrșit. La rugămintea insistentă a vechiului său antrenor, Păsărică consimte în sfîrșit să urce pe ring, ca „semigreu", pentru a aduce un punct necesar victoriei în meciul pe care orașul său îl susține cu orașul învecinat și, firește, după o luptă fără șanse, adversarul îl trimite la podea. Faptul, — obișnuit în viața sportivă — are o deosebită semnificație pentru Păsărică și oamenii de felul lui, cărora societatea noastră activă și călăuzită de un măreț ideal constructiv le va servi, oricînd, replici asemănătoare, necruțătoare.

O altă schiță, și anume În văpaia lunii de Fănuș Neagu (v. Luceafărul nr. 16 a.c.) se justifică, pe plan artistic, prin lipsa conflictului. Aceasta surprinde atmosfera unei nopți de început de primăvară pe care oamenii eliberați de exploatare au răgazul să o simtă și să se bucure de farmecul ei. Într-o astfel de noapte, Ene Lelea, președintele unei gospodării colective, străbate „fascinat" curtea gospodăriei „tăvălită în văpaia lunii", participînd ca martor, dar și ca subiect, la micile momente neprevăzute ale orei, în care pulsează însă, (cu tot caracterul lor divers și aparent neînsemnat) ceva din trăinicia noului mod de viață al sătenilor. Această impresie se reeditează cu ocazia fiecărui moment, fie că, spre exemplu, îl ascultăm (împreună cu președintele) pe Papa Leon, povestind vesel în șopronul unde fierbe cazanul de țuică, și dedulcindu-se în mijlocul unui grup de flăcăi, fie că luăm cunoștință de sentimentul „de plinătate, de siguranță și împăcare" al președintelui ajuns în dreptul hambarelor pline cu provizii, fie că urmărim idila neprevăzută dintre președinte și Sorica, fata de la incubatoare. Aceasta, pîndindu-l, îl cheamă să-i arate puii „cîntători" abia ieșiți din găoci. Mai tîrziu, coborîm cu președintele în pivnița gospodăriei, unde Tarachiu, ajutat de nevastă, schimbă cămașa vinului, simțitor și el la adierile primăverii. Toate acestea, cum sugeram, fac schița, țesătura ei, atmosfera ei, definind (o dată cu senzația de farmec și tulburare, explicabilă în pragul anotimpului) existența armonioasă a oamenilor care și-au găsit locul și rostul în noua societate.

Am mai putea cita în sprijinul exemplului de mai sus schița Odihnă de Nicolae Velea, (și ea fără conflict) care fiind probabil foarte cunoscută cititorilor ne mulțumim s-o amintim în treacăt.

Iată deci cîteva schițe, a căror valoare constă în reflectarea veridică a realității, mai exact a conținutului, care generează conflictele sau presupune lipsa lor. În acest sens, putem afirma că problema conflictului este problema înțelegerii dialectice a realității nemijlocite, a transformărilor necontenite care au loc în societatea noastră, de la vechi la nou, de la bun la mai bun, este problema oamenilor care acționînd în sensul viitorului se transformă pe ei, se autodepășesc neîncetat. Această transformare complexă (devenire) credem că poate fi reflectată în opere literare, fie prin surprinderea salturilor de la o calitate la alta, prin lupta dintre vechi și nou (deci prin opere cu conflict), fie prin surprinderea rezultatelor esențiale, calitative, obținute la sfîrșitul unor astfel de salturi (deci prin opere fără conflict). Pentru primul caz, avem în vedere, dintre exemplele noastre, schița lui Vasile Rebreanu (Pădurea) unde eroii își rezolvă contradicția printr-o autodepășire, sau cea a lui D. R. Popescu (Un punct), avînd un conflict simbolic, dar concluziv, pentru personajul ale cărui trăsături, negative, sînt incompatibile cu societatea noastră. Pentru al doilea caz, sînt nu mai puțin ilustrative, schița lui Fănuș Neagu (În văpaia lunii) și cea a lui Nicolae Velea (Odihnă), surprinzînd momente din viața unor oameni ca Ene Lelea sau Dănilă Lencioiu, care cunosc farmecul existenței abia în urma unor transformări revoluționare care i-au schimbat și adus la demnitate omenească. Ceea ce, însă, reținem din toate aceste schițe, cu sau fără conflict, este faptul că ele răspund cu necesitate oglindirii autentice a realității, prin imagini artistice adecvate, și această constatare exclude posibilitatea de a le aprecia după criterii arbitrare, cum ar fi, de pildă, prezența „indispensabilă" a conflictului. Totul corespunde, într-o operă literară izbutită, conținutului, și de el depinde, fără îndoială, și prezența, dar și lipsa conflictului. Cu această înțelegere nu vom cădea în greșeala de a socoti drept rebuturi literare schițele fără conflict atunci cînd ele nu-l au în mod determinat, justificat, dar le vom considera pe bună dreptate, astfel, ori de cîte ori conflictul sau lipsa lui va fi un fals, o formulă „confecționată" și aplicată mecanic unor fapte care n-au fundament în viața reală. De aceea, spunem din nou, hotărîtoare pentru realizarea unor opere literare de valoare este cunoașterea dialectică, profundă, a vieții noastre, în care trăiește și acționează eroul contemporan, a vieții în care există problemele și conflictele implicate de prezența acestui erou, și care, trecînd din viață în literatură, va aduce, cu necesitate, pe planul creației literare, toate aceste probleme și conflicte.

★

Este deci conflictul un element „indispensabil" schiței și, în general, speciilor literare epice? Răspunsul are un dublu aspect, și poate fi formulat, (cum am încercat să-l sugerăm prin exemplele noastre) în funcția de realitate care, îl necesită sau nu, în viață ca și în artă. Alternativa nu anulează permanența — conflictului, care e presupus, după cum știm, de însăși transformarea și perfecționarea necontenită a societății noastre.

D. Cesereanu

Reportajul și reporterii

Reportajul literar realist-socialist s-a constituit definitiv în țara noastră ca un gen literar cu însușiri absolut noi, pe tradițiile progresiste, ale unui Odobescu, Hogaș, Sahia, cu preponderența evidentă a contemporanului Geo Bogza și sub influența incontestabilă a reportajului sovietic. Au împrumutat prestigiul lor, acestui gen, maeștri ai literaturii noastre contemporane „neprofilați" pe reportaj, iubindu-l însă și dîndu-i strălucire.

Este sigur că la viitoarele adunări de lucru scriitoricești nu se vor mai auzi plîngeri ale autorilor de reportaje cu privire la ignorarea acestui gen, cum se întîmpla cu regularitate în urmă cu cîțiva ani.

Editurile și redacțiile ziarelor și revistelor literare au merite incontestabile în înflorirea impetuoasă a genului, în orientarea autorilor de reportaje spre temele majore ale construcției socialiste. Dacă ne uităm cu mai multă luare aminte observăm cum, în mare, nu numai tematica reportajelor literare a urmat îndeaproape evenimentele importante ale dezvoltării țării, dar și mijloacele de expresie, „punerea în pagină", a materialului de viață, folosirea obiectivului se face cu mai mult nerv, cu mai multă inventivitate și inedit. Aș spune că în fața marilor construcții socialiste, obiectivul reporterului a fost silit să se „înalțe" pentru a cuprinde toate dimensiunile. Că, uneori, în imagine e mai mult cer decît e necesar, că un coș de fabrică nou, un stîlp de înaltă tensiune, sau un bloc-turn sînt „luate" plat, că aparatul de filmat al reporterului nu caută mișcarea dinamic-dramatică-romantică a unui Ciuhrai sau pe cea frenetic-simbolică a unui Kalatozov, aceasta este poate nu numai o chestiune de temperament, ci de perfecționare a mijloacelor de expresie, de continuă și susținută căutare a unor modalități mereu noi, care, în cele din urmă, nu vor putea fi găsite decît pe baza. — la dictarea materialului de viață, — a ineditului conținutului. Da, a fost o vreme, nu prea îndepărtată, cînd reportajul nemulțumea prin monotonie, falsă literaturizare (păcatul se mai întîlnește și astăzi, dar nota dominantă este a reportajului literar în sensul bun al cuvîntului). E un succes nu numai al reporterilor, dar și al criticilor — și, poate, în primul rînd, al cititorilor, care au refuzat reportajul sforăitor sau fals liric — dacă astăzi putem vorbi de stiluri și personalități în reportaj. Dar tocmai acum și tocmai aceasta trebuie să stimuleze ambițiile de depășire. Ar fi primejdios să nu vedem, de exemplu, necesitatea unei mai mari diversificări a reportajului. Acesta corespunde unei necesități obiective. În centrul atenției partidului și oamenilor muncii stau probleme noi și complexe, datorită sarcinilor ce decurg din perioada desăvîrșirii socialismului la noi. Stilurile și personalitățile reportericești se vor preciza cu atît mai distinct și vor fi cu atît mai eficace artisticește, cu cît vor pătrunde mai repede în sectoare și problematici noi.

Tabloul dezvoltării țării, desenat de Congresul al III-lea, se prezintă omogen, încît nu ne putem limita numai la grandiosul vizibil azi dacă vrem să redăm toată întinderea și adîncimea mersului nostru înainte. Prin diversificare, reportajul va ajunge să redea în ansamblu această omogenitate. De exemplu, valorificarea în țară a unor materii prime de bază, petrolul, lemnul, deschide zone tematice noi. Automatizarea, de asemenea. De ce să venim după ce un fapt s-a consumat, după ce un proces a luat sfîrșit și să nu-l urmărim pe viu?

Trebuie să recunoaștem că de mai multe ori ne lăsăm informați ca orice cititor de gazetă asupra anumitor fapte remarcabile și după aceea ne ducem la fața locului să constatăm ce s-a făcut. Ar cam fi timpul să lichidăm reportajul „după"! Resping falsa problemă a descriptivismului, dar dacă uneori nemulțumește și supără serios ceva, este stîngăcia cu care se reconstituie unele evenimente chiar de către oameni talentați. Poate de aceea există tentația de a prezenta lucrurile la modul povestire sau schiță. Răul nu stă în modul de prezentare (voi reveni asupra acestei chestiuni), ci în imaginarea cu ajutorul relatărilor altora a unor întîmplări, ceea ce face să dispară vibrația descoperirii de către reporter a celor descrise. Se înțelege că se vor petrece multe fapte interesante în realitate la care nu vom putea fi de față, dar cred că în aprecierea talentului unui reporter, descoperirea cît mai promptă a unor asemenea fapte trebuie să intre ca un criteriu important. Reportajul cel mai interesant, cel mai viu și captivant iese dintr-un loc descoperit de autor pentru întîia oară. Sentimentul descoperirii dă aripi talentului. Încît, spre deosebire de nuvelist sau autorul de schițe, apreciem la reporter nu atît puterea imaginativă, cît puterea de a descoperi faptul cel mai nou din realitate.

Acum, nu mîine, trebuie să-i însoțim pe cercetătorii noștri de-a lungul fantasticelor drumuri din țara electrotehnicii, pe muncitorii și proiectanții care modifică înfățișarea universului obiectelor și mașinilor în lupta pentru reducerea consumului specific de materiale. Acestea nu sînt teme majore? Ca să nu mai vorbesc de marea operă de educație estetică pe care o presupune lupta pentru calitate, aspectele dramatice, senzaționale, ale ridicării nivelului bunului gust și bunului simț, cultivarea responsabilității concretizată, de exemplu, în creșterea strălucirii a ceea ce ne înconjoară, ca produs al unor sentimente și gîndiri omenești. Acum, nu mîine! — aceasta trebuie să fie lozinca noastră.

Nu fac gaură-n cer spunînd că reportajul literar trebuie să-și dezvolte însușirea, cucerită cu trudă, de a ști să extragă noul din masa obișnuitului. O discuție despre ceea ce înseamnă noul în reportaj mi se pare acum esențială, tocmai pentru a găsi drumul spre o mai dinamică și eficace mînuire a obiectivului reportericesc, pentru o imagine reportericească mai penetrantă, mai atractivă, ingenioasă și mai direct în avangardă, aș spune mai modernă, mai în pas cu „atmosfera" epocii cuceririi cosmosului, automatizării, electronicii, sonicității și supersonicei.

Viața la noi demonstrează că automatizarea și ușurarea muncii prin mijloace rafinate nu înseamnă „reducerea" omului la cîteva trăsături, ci îmbogățirea lui, trezirea și dezvoltarea unor facultăți pe care munca brută din trecut, dacă nu i le interzicea cu totul, i le atrofia. Dacă n-ar fi să vorbim decît despre una din fazele prin care trece un muncitor cînd se află în fața tehnicii noi și încă am avea revelația acestui adevăr. Este vorba de trezirea curiozității, prima poartă deschisă spre înțelegerea conștientă a relațiilor dintre știință și producție. Un om care-și manifestă curiozitatea e un om viu, pasionat, un om cu sentimentul perspectivei. Un om care vrea să știe este un entuziast; el umple viața de lumină și farmec. El nu cunoaște apatia, abrutizarea. Apăsînd pe niște butoane, el are emoții puternice, pentru că, prin natura lui, prin experiența lui de pînă acum (a cunoscut munca grea) știe să se bucure de perceperea „minunii" releelor și celulelor fotoelectrice.

Reporterii au înregistrat, cu succes uneori, aspecte din lupta muncitorilor pentru însușirea unei culturi superioare. Dincolo însă de înfățișarea eforturilor pentru satisfacerea exigențelor din producție și ale studiului nu prea s-a mers. Eroismul cotidian al învățăturii, bucuria cunoașterii și alte trăsături ale fenomenului, nu au trecut decît fugar sub condeiele reporterilor.

Dar nu numai atît. La ora aceasta, putem vorbi de modern în reportaj, în sensul descrierii efectelor sociale și morale mai adînci, mai vibrante ale culturii asupra muncitorului, semnificative la maximum pentru ceea ce înseamnă omul socialist educat de partid.

Trebuie depășită o anumită inerție, o anumită rutină în sesizarea noului și asta nu are nimic de-a face cu așa-zisul descriptivism. De altfel însăși viața a infirmat „teoria" descriptivismului.

Problema e ceva mai complexă decît și-o închipuie cei ce-au pus-o în circulație.

Nu e destul să spui plecăciune în fața faptelor brute și asta să numești descriptivism. Mie personal — și altora deasemenea, după cum arată discuțiile din presa literară — noțiunea de descriptivism nu-mi spune nimic și nu mă ajută să descopăr mai repede nici noile zone tematice, nici căile de pătrundere în adîncime sau de cuprindere a dimensiunilor fenomenelor. Cred, însă, că, de la înălțimea succeselor reale obținute de reportaj, putem vorbi deschis de anumite prejudecăți care trebuiesc neapărat înlăturate, dacă vrem să dăm glas întregii noastre pasiuni pentru nou. Prima este teama de tehnicism. Cu multă dreptate atrăgea atenția Tita Chiper în paginile „Gazetei literare" asupra sensurilor mari pe care le conține lupta pentru introducerea tehnicii noi. La baza fugii de „tehnicism" stă, cel mai adesea, ignorarea poeziei tehnicii și științei, datorită unei insuficiente munci de documentare și informare. Prea adesea uităm că procesele de producție nu sînt altceva decît forme ale transformării naturii și prea adesea sîntem încă tributari unei lirici desuete care duce la literaturizări dulcege, în timp ce viața se îmbogățește cu o substanță lirică nouă, modernă. Natura nu poate să ne intereseze azi numai sub aspectul peisajistic, ci în relația ei cu oamenii care o iau în stăpînire pentru ei înșiși, în mod rațional și științific, cu o grijă emoționantă față de generațiile viitoare. Tehnica și știința sînt fenomene obiective pe care cine le ignoră, ignoră timpul său. Evident, nu vom spune nimic nou în reportajul despre mașina de filat bumbac adusă la nivelul tehnicii mondiale, dacă nu vom căuta nu procesul tehnic în sine, ci ceea ce este „enigmatic", ceea ce poate să satisfacă cerințele de cunoaștere și inedit ale cititorului. Dacă descrierea e aridă, vina nu e a obiectului descris, a tehnicii, ci a reporterului. Însăși descrierea mașinii de filat, văzută ca o emanație a gîndirii, ca o eliberare a mîinilor de truda lor puțin productivă, poate deveni poezie sub pana unui talent. Nici lui Kisch, nici lui Bogza nu li se reproșează tehnicismul cînd unul descrie cum se extrage arama din minele de la Almaden, iar celălalt ce este o mină de cărbuni în Valea Jiului. Are o mină potențe lirice mai mari decît o mașină unealtă? Să pătrundem în tainele unei astfel de mașini și vom găsi frumuseți nebănuite. Abia atunci vom înțelege mai bine și ce fac oamenii care o transformă, cum o regîndesc și astfel nu vom mai fi tentați să umanizăm, din afară personajele reportajului. Pătrunzîndu-ne de pasiunea lor, vom descoperi un fapt uimitor: că noul nu este în primul rînd mașina transformată, nici chiar lupta pentru transformarea ei, ci ceea ce a urmat acestui act.

Viața ne oferă astfel de exemple. Între zeci de mașini, dintr-o fabrică, — una adusă de un colectiv de muncitori, ingineri, tehnicieni la nivelul tehnicii moderne — dădea de patru ori mai mult bumbac. Niciunul dintre realizatori nu s-a grăbit să-și ceară drepturile materiale și morale ce i se cuveneau pentru acest fapt timp de opt luni. De ce? Pentru că le-au trebuit opt luni de zile să se convingă de temeinicia a ceea ce făcuseră. Opt luni s-a urmărit cu modestie nu numai comportarea tehnică, dar și rezultatele economice, consumul de energie, rezistența în timp, rentabilitatea. Cred că nu a fost vorba numai de manifestarea nobilei dimensiuni umane cultivată de partid, a răspunderii față de societatea socialistă, de punerea intereselor generale deasupra celor personale, cred că e și un gen nou de eroism și, în plus, atractiv pentru literatură, trecerea oamenilor prin toate stările sufletești posibile în cursul acestor opt luni. Mai e nevoie aici de „umanizare"?

În sensul acesta, poate, trebuie înțeleasă cerința formulată într-o discuție care a avut loc la „Gazeta literară" în jurul problemelor reportajului, de a pătrunde pe multe și variate planuri în personalitatea eroilor reportajelor noastre. Acolo s-a vorbit de o așa-zisă primejdie care l-ar pîndi pe reporter dacă abordează problemele intime ale oamenilor. Se spunea anume că a desvălui viața intimă a unor oameni cu identitate precisă, înseamnă a trece peste limitele normale ale genului, de unde, prin nedelicatețe, putem jigni pe eroi. Aici nu este vorba de delicatețe sau nedelicatețe, ci de felul cum e abordată problema din punct de vedere estetic. Să fie adevărat că prezentarea datelor interioare, psihologice, sentimentale, de conștiință, înseamnă trecerea peste limitele genului? Am impresia că practica reportericească infirmă presupunerea. Nu puține reportaje ale lui Paul Anghel, Radu Cosașu, Ioan Grigorescu, Pop Simion, Șt. Bănulescu, C. Țoiu, Romulus Rusan descriu cu minuțiozitate viața intimă a oamenilor cunoscuți în realitate, fără să treacă dincolo de limitele genului, și nu știu să fi jignit pe cineva. Sigur că orice om se va supăra dacă vom inventa, în legătură cu el, fapte care-i pot aduce prejudicii, dar aceasta este o chestiune de probitate, de etică și nu de estetică.

Într-un reportaj, putem vorbi de oameni întîlniți în călătoriile sau documentările noastre ca de niște personaje într-o schiță, roman sau nuvelă, cu ajutorul cărora încercăm să luminăm ideea centrală, mesajul. Aceasta e o posibilitate. Există nenumărate altele. Cred că cel mai puțin important este să delimităm genul, să-i fixăm un cadru. Noi nu avem dreptul să frînăm căutările: criticii care protestează împotriva reportajului-schiță ar trebui să intuiască, să încurajeze ei, primii, căutările. Teatrul de azi se folosește de film, de radio și de elementele tehnicii care, luate în sine, pot fi socotite chiar în afara artei: toate acestea sînt mijloace admise dacă ele reliefează mai pregnant ideea, dacă realizează un tablou veridic al realității. Cu atît mai mult în reportaj trebuie să se admită folosirea elastică a oricăror mijloace. De ce nu schiță-reportaj sau reportaj-schiță? Cui dăunează dacă reporterul, descoperind un material de viață dramatic, îl transmite sub forma unei schițe cu personaje existente în realitate, cu descrierea mediului și peisajului așa cum l-a văzut cu ochii lui și cum poate să-l vadă oricine? Nu pledez pentru acest fel de a rezolva problema, ca o modalitate superioară alteia, evocării lirice, portretului, relatării cu comentariu sau fără a faptelor nude, semnificative prin ele însele; pledez pentru concentrarea atenției asupra a ceea ce este esențial acum. De ce să ne facem sînge rău inutil, inventînd false probleme în legătură cu așa-zisele legi ale genului? Cred că putem vorbi de o singură lege a genului: descrierea faptelor și oamenilor descoperiți de visu pe baza singurei metode artistice clare, care ajută mersul înainte al societății noastre, metoda realismului socialist.

H. Rohan

PE MARGINEA MANUALULUI DE „LITERATURĂ ROMÎNĂ CONTEMPORANĂ"

Noua ediție a manualului de **Literatură romînă contemporană**, apărută recent la Editura de Stat Didactică și Pedagogică, se prezintă, incontestabil, la un nivel mai ridicat față de ediția în două fascicole, tipărită anul trecut. Ceea ce trebuie subliniat în primul rînd, este faptul că în noua ediție figurează un număr sporit de scriitori reprezentativi pentru perioada dintre cele două războaie mondiale și pentru perioada actuală, introducîndu-se capitole noi, de sine stătătoare, despre N. D. Cocea, George Mihail-Zamfirescu, Mihail Sorbul, Lucia Demetrius, Eusebiu Camilar, Dan Deșliu, Aurel Baranga. Adăugîndu-se aceste capitole, revizuindu-se și îmbunătățindu-se celelalte, nivelul manualului a crescut, oferind elevilor posibilitatea să cunoască mai temeinic și mai larg fenomenul literar contemporan. Îmbunătățirea evidentă a unor capitole se datorește, fără îndoială, faptului că au fost redactate de oameni competenți, critici și istorici literari, de cadre didactice din învățămîntul mediu și universitar cu bogată experiență în acest domeniu. Aceste capitole se disting prin finețea și profunzimea analizei, prin observațiile judicioase pe care le conțin, prin claritatea și accesibilitatea stilului, precum și prin bogăția și exactitatea informațiilor documentare.

Lectura manualului impune, însă, și o atitudine critică față de lipsurile, insuficiențele și erorile pe care le mai conține. Însăși Editura de Stat Didactică și Pedagogică este convinsă că manualul poate suporta noi rectificări, și, de aceea, într-o notă introductivă, invită la discutarea lui: **„Colectivul de autori și editura consideră că lucrarea este susceptibilă de îmbunătățiri. Experimentarea lucrării la clasă de către profesorii de limba romînă, observațiile pe care le vor face aceștia, ca și observațiile juste ale cercetătorilor din domeniul istoriei literare, vor contribui la definitivarea (îmbunătățirea) lucrării"**. Primind invitația editurii și a colectivului de autori, vom încerca, în rîndurile de mai jos, să semnalăm unele din deficiențele și erorile observate.

Raportîndu-ne la posibilitățile de înțelegere și de asimilare ale elevilor, constatăm că unele probleme de ordin teoretic, ideologic, nu sînt tratate suficient de clar în paginile manualului. Aceasta se observă mai ales în capitolul introductiv, care caracterizează literatura romînă dintre cele două războaie mondiale. De pildă, la pag. 18, caracterizîndu-i pe scriitorii expresioniști, se afirmă laconic că aceștia **„regresau la forme primitive de viață, în care predomină interpretarea magică a lumii"**. Formularea aceasta echivocă, nu poate lămuri în nici un fel pe elevul căruia nu i se explică ce însemna acea **„interpretare magică"** a lumii.

În definirea poziției și orientării ideologice a scriitorilor, ca și în capitolele de analiză artistică a operelor lor, se folosesc adesea expresii evazive, neclare și incomplete, care nu reușesc să elucideze fondul problemei, să reliefeze întreg conținutul ei. Astfel, în capitolul consacrat lui Liviu Rebreanu, la pag. 34, se arată că în romanul **Adam și Eva** scriitorul a fost atras **„de ciudate ilustrări ale metempsihozei"**, fără să se dea o cît de succintă lămurire a ceea ce înseamnă metempsihoza. Tot în acest capitol, paragraful **„Rebreanu, scriitor realist"** (pag. 46) începe cu această afirmație: **„Opera lui Liviu Rebreanu se caracterizează prin masivitate"**. Oare **„masivitatea"** constituie o trăsătură proprie operei lui Liviu Rebreanu? Atunci prin ce se deosebește opera lui Mihail Sadoveanu și Cezar Petrescu, la fel de masivă, de cea a lui Liviu Rebreanu? O formulare nesatisfăcătoare se întîlnește și la pag. 103, în care se spune că **„Sahia a fost ziarist și redactor la ziare burgheze democrate..."**. Propoziția, sub această formă, ni se pare derutantă, incompletă, și s-ar fi cerut mai limpede și mai cu profunzime exprimată. Iar la pag. 90 se spune că trăsăturile realismului-socialist **„le aflăm în germene, parțial, mai rar toate la un loc, totuși evidente"**, în operele scriitorilor însuflețiți de lupta partidului înainte de Eliberare. Caracterizarea trebuia exprimată mult mai concis și mai clar, fără aceste întortocheri. Un limbaj evaziv, contorsionat, lipsit de precizie, se folosește și în capitolul închinat lui M. Sadoveanu. La pag. 124 se spune că **„primele lucrări publicate au fost însoțite de o notă elogioasă"**. Nu se precizează însă care sînt aceste prime lucrări, unde au fost publicate, și, de asemenea, cînd a apărut nota elogioasă? După aceste afirmații imprecise urmează însă, brusc, următoarea propoziție: **„Mai colabora și la ziarul ieșean Opinia"**, ca și cînd ar fi fost indicate, în paragraful anterior, ziarele și revistele la care debutase. Lipsa de atenție, graba și superficialitatea nu sînt de loc tolerabile într-un manual școlar.

Stilul în care sînt redactate unele pagini este uneori prea abstract, greoi, alteori mai puțin controlat. De pildă, la pag. 17, se spune că Eugen Lovinescu elogia pătrunderea capitalului străin în economia romînească și că trecea cu vederea consecințele procesului de transformare a Romîniei **„într-o anexă agrară înapoiată a marilor puteri capitaliste, într-un simplu hinterland sau colonie, pe care ele o jefuiau"**. Introducerea cuvîntului **„hinterland"** în această frază nu face decît să-i stînjenească claritatea și să-i îngreuneze înțelegerea ei de către elevi.

Neglijența cu care au fost redactate unele paragrafe a dus la curiozități stilistice de acest fel: **„Creația dramatică a lui Mihail Sorbul cuprinde, în afară de cîteva romane,..."** (pag. 68), ca și cum romanul s-ar circumscrie în genul dramatic.

În ceea ce privește informația documentară a manualului, s-au strecurat și aici erori și superficialități. În capitolul introductiv, la pag. 7, se dă un citat dintr-un articol al lui Gala Galaction, prin care scriitorul saluta instaurarea Puterii Sovietice, afirmîndu-se că acest articol a apărut în ziarul **Socialismul**. În realitate, articolul **Puterea celor mulți**, din care este extras citatul, a apărut în ziarul **Chemarea** din 15 iunie 1919. Superficialitatea cu care a fost redactată biografia lui G. Bacovia (pag. 62) este evidentă mai ales în enumerarea revistelor la care a colaborat poetul. Aici sînt citate numai revistele **Literatorul, Viața nouă** și **Flacăra**. În **Viața nouă**, în cei 15 ani de apariție a revistei (1910—1925), poetul nu a colaborat decît o singură dată și anume cu poezia **Ninge ca-ntr-un cimitir**, în nr. 1 din 16 februarie 1912. Autorul capitolului din manual trebuia să enumere principalele reviste la care G. Bacovia a colaborat cu regularitate, pe întinse perioade de timp, cum sînt: **Arta** (1903—1904), **Romînul literar** (1906—1908), **Versuri și proză** (1911—1914), **Noua revistă romînă** (1914—1916) și altele. De asemenea trebuia să precizeze că G. Bacovia a condus revista **Orizonturi noi**, care a apărut la Bacău în 1915, revistă cu un pronunțat caracter democratic.

Bibliografiile care sînt anexate la sfîrșitul fiecărui capitol sînt întocmite superficial, întîmplător, lipsindu-le tendința de a oferi elevilor și profesorilor trimiteri bogate și exacte. Foarte multe din aceste bibliografii se rezumă numai la citarea operelor scriitorilor discutați în ediții care sînt de foarte multă vreme epuizate, nefiind completate cu trimiteri la studiile și articolele publicate în ultimii ani despre acești scriitori, lucru care ar fi fost lesne de realizat. Iar cînd sînt citate asemenea studii și articole, se apelează aproape întotdeauna la aceleași persoane, neglijîndu-se contribuția valoroasă a altor critici și cercetători. Curios și de neînțeles este faptul că, dacă de cele mai multe ori nu se citează studii și articole apărute în ultimii ani, într-un loc se indică o lucrare care nu a apărut. Astfel, la pag. 177 se citează lucrarea **În căutarea lui Tudor Arghezi** de M. Petroveanu, datată 1961. Pînă în momentul de față, o lucrare cu asemenea titlu nu a văzut lumina tiparului.

Ceva mai mult vrem să ne oprim asupra capitolului închinat lui Gala Galaction. Acest capitol cuprinde numeroase fraze și paragrafe compilate pînă la identitatea totală după studiul publicat de semnatarul acestor rînduri în revista **Studii și cercetări de istorie literară și folclor** din 1955. Este evident că acest capitol aparține numai unui singur autor. De aceea editura ar fi trebuit să indice cine anume a redactat fiecare capitol, pentru a nu impieta asupra numelor unor valoroși critici și istorici literai, cărora le sînt complet străine asemenea procedee.

Să exemplificăm cele afirmate:

1) În **Studii și cercetări...**, pag. 182:

„Nuvela **Lîngă apa Vodislavei** are la bază un asemenea conflict, dezvăluind în mod critic relațiile sociale de exploatare și asuprire din trecut... Accentul nu mai cade însă acum pe prezentarea vieții nesigure și a tragismului ei. El se deplasează pe demonstrarea faptului că cei umiliți și obijduiți de veacuri găsesc momentul potrivit să se răzbune pe cei ce i-au împilat și batjocorit".

În manual, pag. 59—60:

„În nuvela **Lîngă apa Vodislavei** accentul nu mai cade pe prezentarea vieții nesigure și a necazurilor oamenilor din popor, ci scriitorul surprinde puternicul conflict social, ura și lupta înverșunată dintre asupriți și asupritori în aceeași epocă. Relațiile sociale bazate pe exploatare și asuprire sînt dezvăluite fără cruțare. Nuvela **Lîngă apa Vodislavei** demonstrează că oamenii umiliți și obijduiți de veacuri găsesc momentul potrivit să se răzbune pe cei ce i-au împilat și batjocorit".

2) În **Studii și cercetări...**, pag. 183:

„În opoziție cu Iordache, apare chipul ciobanului. În el scriitorul a întruchipat, a tipizat pe omul care urăște de moarte pe exploatatori și care nu mai poate îndura nedreptatea și fărădelegea, trecînd la forme concrete de manifestare a urii lui... Răzbunarea sa e aprigă, dar dreaptă. În atitudinea ciobanului rezidă semnificația nuvelei; ea demonstrează că ura împotriva exploatatorilor interni este atît de puternică încît nici în momentul unei dureri generale, naționale, ea nu dispare".

În manual, pag. 60:

„În opoziție cu Iordache, apare figura ciobanului. În el scriitorul a întruchipat pe omul care urăște de moarte pe asupritori și nu mai poate răbda nedreptatea și fărădelegea... Răzbunarea lui e aprigă, dar dreaptă. În atitudinea ciobanului rezidă semnificația nuvelei, care arată că ura împotriva exploatatorilor este atît de puternică, încît ea nu dispare nici în momentul unei mari dureri generale...".

3) În **Studii și cercetări...** pag. 179:

„Luînd în 1909 doctoratul în teologie, Gala Galaction este numit defensor eclesiastic, un fel de procuror bisericesc, pentru episcopia Olteniei și a Curții de Argeș. Această funcție a jucat un mare rol în trezirea conștiinței sale".

În manual, pag. 57:

„Luînd în 1909 doctoratul în teologie, este numit defensor eclesiastic pentru episcopia Olteniei și a Curții de Argeș. Această funcție a jucat un mare rol în trezirea conștiinței sale".

4) În **Studii și cercetări...**, pag. 187:

„În construcția frazelor, Gala Galaction îmbină în mod armonios, cu măiestrie, termenii populari cu neologismele".

În manual, pag. 61:

„În construcția frazelor, Gala Galaction îmbină în mod armonios, cu măiestrie, termenii populari cu neologismele".

După cum lesne se poate observa, unele fraze sînt copiate în întregime, iar în cazul altora s-au operat modificări de cuvinte sau inversiuni de topică. Probele, care se pot înmulți, vorbesc de la sine.

Revizuirea și îmbunătățirea manualului, pentru o nouă ediție, este, așadar, necesară.

Teodor Vîrgolici

O SUTĂ DE TITLURI

În Biblioteca pentru toți au apărut 100 volume într-un tiraj total de 4.319.000 exemplare. Sîmbătă 2. XII. a. c. apare al o sută-lea număr intitulat Tinerețe fără bătrînețe (Basme populare romînești).

În doi ani de zile, colecția Biblioteca pentru toți a oferit cititorilor săi, în fiecare sîmbătă, numeroase volume din 14 literaturi: romînă, rusă și sovietică, franceză, poloneză, germană, elină, americană, cehă, bulgară, idiș, maghiară, indiană, engleză, spaniolă.

Au apărut: 48 de romane, printre care: F.M. Dostoievski — Amintiri din casa morților, F. Gladkov — Cimentul, Anatole France — Crima lui Sylvestre Bonnard, Zaharia Stancu — Desculț, Liviu Rebreanu — Răscoala, Jack London — Călcîiul de fier, Nicolae Filimon — Ciocoii vechi și noi, Mikszáth Kálmán — Căsătorie ciudată, Titus Popovici — Setea, Guy de Maupassant — O viață, Mihail Sadoveanu — Mitrea Cocor, Aventură în lunca Dunării, Leonid Leonov — Bursucii, Stendhal — Roșu și negru, Balzac — César Birotteau ș. a.;

11 volume de versuri aparținînd poeților: Mihail Eminescu, St. O. Iosif, Mihai Beniuc, G. Coșbuc, Tudor Arghezi ș. a.

Precum și numeroase alte volume cuprinzînd nuvele, povestiri, schițe, teatru ale scriitorilor: I.L. Caragiale, V. Alecsandri, I. Creangă, Petre Ispirescu, H. Sienkiewicz, Eschil, Cehov, L.N. Tolstoi, Gala Galaction, John Galsworthy, N.V. Gogol, Th. Storm ș. a.

În anul 1962 vor apărea, printre altele: Nicolae Milescu — Jurnal de călătorie în China, Jean Bart — Europolis, Camil Petrescu — Un om între oameni, A.S. Pușkin — Poezii, F.M. Dostoievski — Crimă și pedeapsă, N. Ostrovski — Așa s-a călit oțelul, Lion Feuchtwanger — Goya, Homer — Odiseea, Charles Dickens — Marile speranțe, H. Laxness — Clopotul din Islanda, Jorge Amado — Pămîntul fructelor de aur ș. a.

În anii următori (1963-1965), străduindu-se în continuare să ofere cititorilor cele mai valoroase opere ale literaturii clasice și contemporane din toate țările și din toate epocile, Biblioteca pentru toți a inclus în planurile sale numeroase titluri, printre care: V. Alecsandri — Poezii, I. Agîrbiceanu — Arhanghelii, M. Sadoveanu — Frații Jderi, Camil Petrescu — Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război, A. Pann — Povestea vorbei și O șezătoare la țară, Geo Bogza — Cartea Oltului, L.N. Tolstoi — Război și pace, A. Tolstoi — Calvarul, M. Șolohov — Donul liniștit, Goncearov — Oblomov, Li Tai-pe — Poezii, Thomas Mann — Lotte la Weimar, Ady Endre — Poezii, J. Steinbeck — Fructele mîniei, Romain Rolland — Colas Breugnon, José Hernandez — Martin Fiero, Edgar Poe — Povestiri extraordinare, Antologia nuvelei americane, Cervantes — Don Quijote, Basme africane, Dante — Divina Comedie, E. Brönte — La răscruce de vînturi ș. a.

Astfel, la sfîrșitul anului 1965 cititorul permanent al colecției „Biblioteca pentru toți" își va forma o frumoasă bibliotecă personală care va cuprinde 313 volume.

Pentru îndeplinirea cu succes a acestor sarcini, redacției respective îi revine îndatorirea de a alege cu multă chibzuință titlurile, traducătorii — unde e cazul — îngrijitorii de ediții, prefațatorii, pentru a sparge cercul mult prea îngust al colaboratorilor față de o sarcină atît de importantă.

STUDIUL REALITĂȚII:

ÎNTREAGA VIAȚĂ A SCRIITORULUI

Tendința principală a literaturii sovietice (în special în ultimul deceniu) a devenit zugrăvirea chipului moral al contemporanului nostru, a vieții lui interioare. În această direcție își concentrează scriitorii atenția, tinzînd să arate în omul zilei de astăzi trăsăturile viitorului, deoarece astăzi se formează societatea comunistă.

Ce reprezintă Baluev *pentru mine, autorul? În anii primilor cincinale am fost în Kramatorsk și în Kuznețk. În acel timp, conducătorii tehnici îndeplineau numai funcții legate de producție; conducerea de partid a colectivului se făcea de către alți oameni. Acum a crescut o întreagă generație de conducători de tip nou — pentru ei cunoștințele tehnice și educarea partinică sînt două lucruri indivizibile; producția, progresul tehnic, îndeplinirea planului, grija pentru om, atenția față de universul său spiritual — toate acestea — apasă pe umerii acelui conducător, care se simte adevărat comunist. Acesta este pentru mine* Baluev, 1960. *Totuși, această trăsătură de caracter nu i-a fost proprie din totdeauna. El a intrat în roman un flăcăiaș de la țară și a crescut spiritualicește de-a lungul multor ani, formîndu-se sub influența evenimentelor și oamenilor care-l înconjurau.*

Eu am relatat acest lucru nu pentru a îmbogăți biografia lui, ci pentru a arăta că nu numai împrejurările, în care el se află în timpul acțiunii romanului, determină chipul lui moral, — caracterul lui este pregătit de anii anteriori, de întreaga și îndelungata lui experiență de viață. Eu am vrut să „cumulez" într-un singur om diferite straturi de timp, pentru a explica mai profund baza faptelor și concepțiilor sale morale.

La noi, cadrul moral al omului luat aparte se găsește în armonie cu cadrul societății. Să arăți acest lucru — este o sarcină nouă, foarte complexă, dar plină de noblețe, care stă în fața artei. În timp ce scriitorul burghez dezvăluie psihologia eroului său ca o psihologie a unei personalități izolate, rupte de societate, artistul sovietic trebuie să înfățișeze lumea interioară a eroului în legătura ei reciprocă cu tendințele și noțiunile sociale. Și mie mi se pare că, într-o serie de opere contemporane, scriitorii noștri se apropie deja de rezolvarea acestei sarcini. Cel mai bine reușesc acest lucru, desigur, acei scriitori care trăiesc în mijlocul poporului, contopindu-se cu principalele evenimente ale timpului, simțind mersul lui și observînd cu atenție cum se transformă lumea și oamenii. Numai acela care nu „simpatizează" pur și simplu, ci el însuși este profund emoționat de ceea ce se petrece în jurul său, este capabil să înțeleagă cu adevărat profund realitatea și, dacă este cazul, să o întruchipeze în imagini.

DIN EXPERIENȚA SCRIITORILOR SOVIETICI

În aceasta, propriu zis, constă studiul realității. Acest studiu este toată experiența de viață, întreaga viață a scriitorului. Nu pot să fie etape sau perioade izolate, cînd scriitorul începe brusc să studieze realitatea sau încetează să o mai studieze. Nu-i just să credem că viața poate fi studiată de scriitor în călătorii de creație, și să se pună toate speranțele în aceste călătorii.

Este altceva cînd, în procesul de elaborare a operei de artă, autorul simte necesitatea comunicării cu o anumită categorie de oameni, a cunoașterii mai apropiate a unei anumite profesiuni. În acest caz, călătoria de creație este utilă și chiar necesară ca o măsură pur și simplu practică, dar numai pentru studiul unui material anumit și nu al realității. Totuși, și în alegerea materialului, scriitorul se bazează nu atît pe călătoriile de creație, cît din nou pe experiența de viață.

Scriitorul va tinde întotdeauna să-și exprime concepțiile, sentimentele și gîndurile sale folosind un material foarte bine cunoscut de el, cel mai apropiat de împrejurările care constituie o parte a propriei sale biografii.

Eu am intrat în literatură în anii primului cincinal; atunci lucram la construcții. De aceea, în Baluev *am ales ca material pentru exprimarea sentimentelor și gîndurilor mele construcția conductei de gaze. Dar acum, natural, a trebuit să mă documentez suplimentar. Am fost pe marile șantiere de construcție ale conductei de gaze, la trecerile peste Don și Volga, pe Oka lîngă Dzerjinsk, unde s-a și petrecut cazul cu dicherul scufundat, descris în* Baluev. *Vreau să fac aci observația că am folosit acest episod nu pentru faptul că este interesant prin sine însuși, ci pentru că m-a ajutat să dezvălui particularitățile caracterologice ale eroului meu mai bine decît orice alte împrejurări. Am fost pe șantierele de construcție pentru a verifica experiența mea de viață și literatură, potrivită materialului dat.*

Desigur, chiar și ceea ce constituie o parte a biografiei autorului, în opera de artă va fi într-un fel sau altul transformat. Acest lucru este absolut inevitabil. Dar dacă artistul va aborda un material străin lui, care să nu coincidă întru nimic cu experiența lui de viață, acest fapt se va resfrînge și în operă: materialul nu i se supune, opune rezistență, fie în construcția subiectului, fie în preciziunea portretului, fie în dezvoltarea destinelor personajelor. În legătură cu aceasta vreau să spun cîteva cuvinte despre figura Izoldei.

Am întîlnit pe șantier mulți oameni cu caractere deosebite, de diferite temperamente, sosiți pentru construcția conductei de gaze din diferite colțuri ale țării, fiecare pe drumul său. Pe lume nu sînt oameni la fel și toți prezintă interes pentru scriitor ca material din care mai tîrziu el va modela portrete, va construi destinele oamenilor. Dar artistul trebuie să știe să aleagă din acest material, cu care viața este atît de darnică, ceea ce coincide cu planul și cu ideea lui, ceea ce completează și încunună personajul, ceea ce-i comunică autenticitate și logica vieții. În caz contrar, scriitorul este amenințat de schematism, superficialitate, platitudine. Pe una din construcții l-am întîlnit pe Spakovski. Este uimitor, pur și simplu, cum acest personaj „a intrat" aproape fără schimbări, în romanul meu. Pentru mine a fost neașteptată această coincidență a ideii cu „natura". Parcă aș fi luat-o și aș fi transpus-o în întregime în carte. Nimic asemănător n-a fost în cazul Izoldei. Ea a existat de asemenea. Mi-au relatat despre ea în două cuvinte. Trăia o tragedie personală; era fiica unui fascist și a unei mîndre femei ruse, batjocorită de acesta. Mama i-a dat un nume nemțesc, ca o amintire amară a grozăviilor războiului. Fata știa această poveste a ei și suferea foarte mult de conștiința că oamenii sovietici ar trebui s-o ocolească. Acest fapt a pus o grea pecete asupra caracterului — aspru și închis. Pe mine, ca scriitor, m-a emoționat nu numai tragedia ei, dar și atitudinea tovarășilor de muncă față de fată, plină de grijă și puritate morală. Aș fi vrut să scriu despre ea mai mult, să arunc o privire în ziua ei de mîine, dar n-am avut material. Am început să întreb despre ea de la tineretul muncitoresc; au început să se poarte cu mine dușmănos; ne cunoscînd motivul întrebărilor, evitau să răspundă; răspundeau laconic: „Ce importanță are acest lucru? Ea este a noastră, o fată sovietică". Insuficiența materialului faptic trebuia să mă împingă la fantezie. Dar Izolda a produs asupra mea o asemenea impresie prin neasemănarea ei cu alți oameni, cu ceea ce eu am putut să observ în viață mai înainte, încît nu am putut să inventez un destin pentru ea. Spre deosebire de Spakovski sau Baluev, pentru a căror întîlnire eu eram pregătit de toată experiența mea anterioară, aici am fost surprins pe neașteptate, m-am pomenit încătușat, n-am îndrăznit să manifest „voința autorului" și să o fac pe eroină să înfăptuiască fapte pe care le doream eu, dar poate străine construcției sale sufletești. Și scriind acel puțin, ce se spune în roman, m-am retras din fața ei. Și acum Izolda stă în fața mea parcă vie, dar eu nicicum nu văd evoluția ulterioară a acestui personaj, care m-a interesat foarte mult.

Ei, dar însuși Baluev? Are el un prototip? Da, și nu unul, ci două. Deoarece eu am cunoscut într-adevăr doi oameni de la care am luat trăsăturile, care au intrat în portretul eroului meu. Desigur, și aici am luat numai ceea ce se potrivea ideii personajului. A trebuit să apropii împrejurările, în care a acționat eroul în decursul vieții sale de aproape șaizeci de ani, să confrunt trăsăturile caracterului lui, pentru ca cititorul să simtă principalul: viitorul este prezent în viața noastră deja astăzi.

Ce a stat la baza concepției romanului, pentru scrierea căruia m-am folosit de materialul unui șantier contemporan? Anii cincinalului au constituit perioada fundamentării comunismului, nu numai în sens material ci și spiritual. Nu ar fi fost suficientă memoria creatoare, dar nici nu mi-am pus problema reconstituirii în romanul Vi-l *prezint pe* Baluev *a acelei epoci, eu am vrut să redau numai vibrația acelor timpuri. Am încercat să dau cititorului o reprezentare a gîndurilor, frămîntărilor și sentimentelor oamenilor acelor ani istorici. Și eu însumi am vrut foarte mult să meditez încă o dată, să înțeleg și să interpretez cele trăite de mine în tinerețe. Pe tot firul romanului, în textul lui, din cînd în cînd fără jenă, se amestecă autorul cu remarcile, gîndurile și digresiunile lui lirice. Mi s-a părut că prin acest procedeu voi reuși să arăt cum astăzi gîndurile omului zilelor noastre, universul lui complex, concepțiile lui, atitudinea față de oameni reflectă transformările complexe pe calea parcursă de contemporanul meu. De aici s-a născut și structura compozițională complexă a cărții.*

Întreaga construcție a acestei cărți, cheia ei emoțională și prezența autorului în paginile ei, — toate acestea au urmărit un singur scop — să dea pulsul timpului și mișcarea lui înainte.

În roman, destinele nu sînt încheiate. Personagiile, ale căror biografii au început încă acum trei decenii, acționează, vin în contact și intră în raporturi cu noua generație, ele trăiesc în carte cu toate contradicțiile și lipsurile lor, cu ceea ce este atrăgător în ele, cu energia proprie lor, cu rezistența, optimismul nesecat, cu încordarea colosală, supraomenească, care s-a rezemat pe umerii constructorilor primelor cincinale.

Vadim Kojevnikov

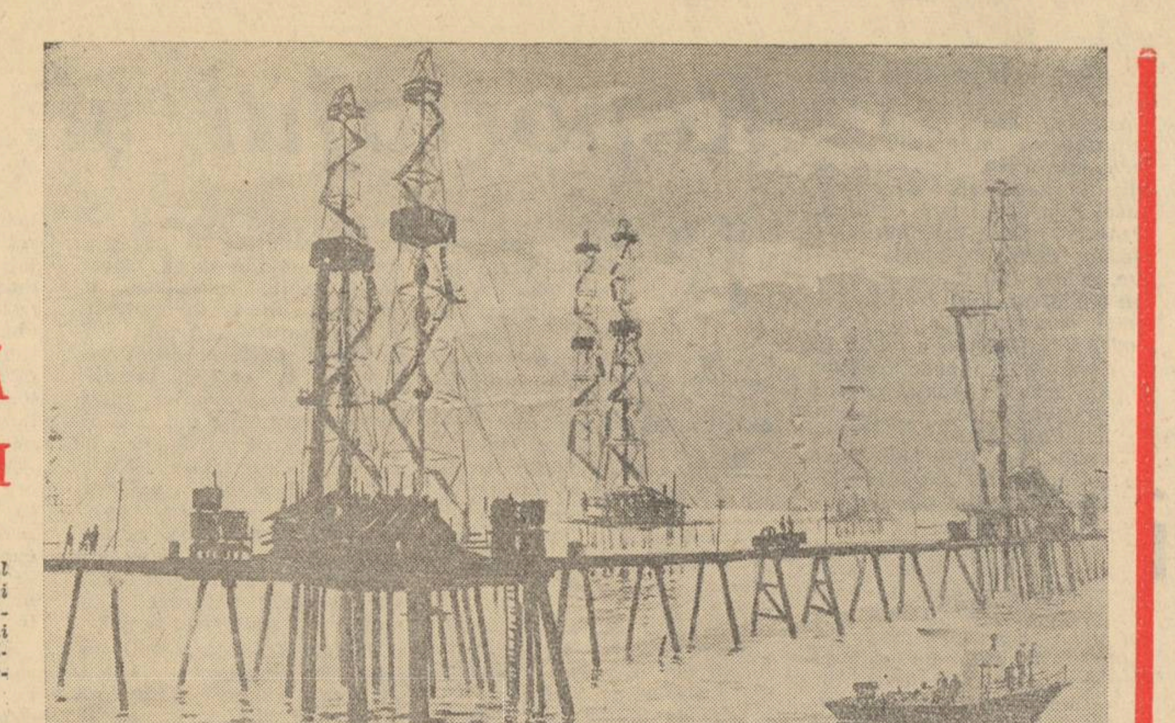

M. J. RAHMAN: „Estacada"

La înălțimea eroilor noștri

Nu există rețete comune pentru toți. Fiecare scriitor își elaborează o metodică a sa proprie. După părerea mea, atașamentul la contemporaneitatea vie cere cu insistență o serioasă precizare a scopului în căutările creatoare. Dacă ar fi să vorbesc de experiența mea personală, trebuie să spun că, fără un scop precis, eu nu aș fi reușit să înving acele greutăți care au stat în fața mea — în fața unui scriitor fără experiență și profan în problemele colhoznice, cînd, în 1947, m-am apucat pentru prima oară să scriu un roman despre agricultură.

În acei ani m-a împins spre tema colhoznică dorința multor scriitori sovietici de a se găsi pe cel mai greu front. În funcție de această tendință de a lucra pe frontul principal, mă ghidez la alegerea temei: este interesant să scrii despre oameni puternici și activi, și astfel de oameni, de regulă, luptă în prima linie, acest lucru e firesc.

Încercînd să clarific de ce în sat greutățile postbelice sînt evidențiate mai pregnant și dispar mai încet, m-am adresat literaturii marxiste în problema țărănească și din nou, de această dată mai adîncit, avînd în față o sarcină concretă, am citit articolele leniniste despre țărănime — despre țăranul-muncitor și țăranul-proprietar. Citindu-le, am văzut în fața mea stepa și oamenii, care m-au impresionat, mi-am amintit discuțiile cu colhoznicii. Pentru mine era foarte important să aflu cum dispare treptat în țară și în conștiința oamenilor veșnica „dualitate" a țărănimii, ce greutăți întîmpină și ce forme capătă în diferitele etape ale dezvoltării.

Din proprie experiență știu că nu te poți limita la experiențele făcute într-un singur sat și să scrii despre acest sat un roman. În fața acelei impetuozități, cu care în țara noastră apar și se dezvoltă fenomene noi, să le urmărești și să tragi concluzii valabile este posibil numai pe calea multor comparații și confruntări. De regulă, noul se manifestă într-un colhoz mai viu, într-altul mai palid, într-un loc va fi evidențiată mai clar o latură a fenomenului, în altul alta.

Oricît de bine ar fi studiat un colhoz, acest lucru este prea puțin. Cunoașterea adevărată este numai atunci cînd scriitorul compară viața multor colhozuri, generalizează și scoate ceea ce este mai principal. Numai găsindu-se pe o astfel de treaptă a cunoașterii, se poate începe lucrul la roman.

Studiul oamenilor mergea simultan cu studiul documentației colhozurilor. Statistica mă pasiona, ea da „expresia cifrică" precisă a faptelor acelor oameni pe care i-am îndrăgit și despre care am scris. La dispoziția mea se găseau toate dările de seamă ale colhozurilor pe șapte ani. Eu am întins pe podea aceste rapoarte și am făcut graficele cheltuielilor și veniturilor, am alcătuit graficele însămînțărilor și recoltelor.

Numai datorită îmbinării percepției emoționale nemijlocite a vieții cu studiul minuțios al ei și cu dorința de a pătrunde cît se poate mai profund în esența celor văzute, am putut să scriu prima variantă în ciornă a romanului „Secerișul" încă în februarie 1948.

Treptat, o dată cu procesul de pătrundere și generalizare, s-a produs și concentrarea neîntreruptă a celor văzute. În momentul cînd generalizarea și trasarea liniilor fundamentale au fost terminate și legitățile au devenit clare, s-au format personagiile — o serie de caractere, în care dualitatea țărănească a conștiinței, rămasă de la veacurile trecute, se evidențiază în mod diferit pe diferite trepte de dezvoltare.

Se cere foarte mult efort ca să cunoști mediul despre care vrei să scrii. De obicei, acestui lucru dedic jumătate sau două treimi din tot timpul cheltuit pentru elaborarea cărții.

Înainte de a trece la studiul oamenilor, trebuie să mă edific asupra însuși procesului de producție. Ca și mai înainte în colhozuri, mă interesa azi statistica în uzină. Rapoartele de la contabilitate dezvăluie cum se ridică productivitatea muncii, de ce scade, care sînt cauzele rebutului. Evident, o astfel de metodă de muncă mi-a imprimat-o vechea mea profesiune de medic. La fel cum medicul nu poate găsi diagnosticul bolnavului pînă ce nu studiază în amănunt organismul omului, nici scriitorul nu trebuie să facă aprecieri asupra fenomenelor pînă nu le studiază profund. Studiul documentelor economice nu este ceva întîmplător pentru mine, ci lege. Nici un fel de discuții nu-l reprezintă pe om așa cum îl reprezintă faptele lui. Trebuie să înțelegi prin ce se explică, de pildă, scăderea prețului de cost al producției? Să explic: a venit în uzină un nou inginer șef, a efectuat o serie de măsuri noi; acest lucru a atras la început ridicarea prețului de cost, după aceea scăderea lui bruscă. Fără să văd încă pe acest om, eu știu deja multe despre el și m-a interesat serios. Acum, însăși cunoștința cu el se face în așa fel încît descoperă în om tot mai adînc lucrul cel mai principal și cel mai interesant. Pe baza unei astfel de cunoașteri se stabilesc cu mulți dintre eroii mei raporturi personale calde, bazate pe o mare încredere. Numai atunci începe contactul profund cu omul care te-a interesat. Începe prietenia.

Cartea este un interlocutor. Este normal ca fiecare cititor să dorească să discute cu un scriitor inteligent, care-și cunoaște meseria. Autorul este prezent întotdeauna în cartea sa, în eroii săi. De aceea, acel care se angajează să scrie despre cei mai buni oameni ai contemporaneității, trebuie să fie la înălțimea eroilor săi și prin caracterul mobilizator al acțiunii și prin profunzimea gîndirii și prin agerimea minții. Atunci cititorul se încrede în scriitor, își împărtășește lui gîndurile în scrisori. Dacă scriitorul nu-i nici inteligent, n-are nici experiență de viață, nici pasiune pentru muncă, opera lui nu suscită interes. Nu salvează situația nici evenimentul important, nici omul mare prototip, orice s-ar scrie despre ei ar însemna să-i minimalizezi.

Mi se pare că pricina insuccesului multor cărți ale noastre rezidă anume în faptul că autorii lor, chiar și cei capabili, nu se ridică întotdeauna la înălțimea eroului lor.

Galina Nicolaeva

COLONIALISMUL ȘI CULTURA (II)

Civilizații, nu întîmplător uitate

În 1830, cînd Franța a cucerit Algeria, erau mai mulți analfabeți în Franța decît în Algeria. În schimb astăzi, cînd în Franța analfabetismul a dispărut, peste 90% dintre algerienii musulmani sînt analfabeți.

Cum se trăia în vechime pe teritoriile „virgine" pe care le-au „civilizat" colonialiștii? Din păcate, există prea puține documente despre vechile civilizații ale Africii.

Cine citește în cartea lui Basil Davidsohn „Vechile descoperiri ale Africii", apărută la Londra în 1959 că, cu opt secole înaintea erei noastre, în orașele africane Napata și Meroe s-au inventat noi unelte și noi metode de tratare a metalelor sau că, potrivit mărturiilor portughezilor, orașele Kilvu, Gade și Mogadiscio erau în evul mediu la fel de dezvoltate ca cele mai dezvoltate orașe europene, va dori să știe mai multe despre imperiile Sokoto, Gando, Kano, Songhoi care, fără a mai socoti dinastiile egiptene, au avut o istorie glorioasă.

Una din cele mai vechi mărturii despre Africa este cea a arabului Ibn Haldun. În „Descrierea geografică a Spaniei și Africii", el afirmă că, în secolul al XI-lea, pe teritoriul de azi al Sudanului, înflorea o civilizație armonioasă.

Același Ibn Haldun vorbește despre domnia lui Kankan Musa (1307—1332), care a instituit școala coranică obligatorie pentru copiii din capitala imperiului Mali. În 1324, Kankan Musa a plecat în pelerinaj la Mecca însoțit de 80.000 de oameni. Tradiția a păstrat în balade populare lista persoanelor care l-au însoțit în această călătorie fabuloasă. Mai aflăm despre Kankan Musa că a adus din Grenada pe un oarecare Ibrahim Es Saheli, care a învățat pe constructorii locali să înalțe clădiri în stilul arhitectonic cunoscut azi sub numele de stilul sudanez și răspîndit în special în republica Mali.

O mărturie ulterioară despre imperiul Mali este cea a geografului Ibn Batuta, care, în 1352, îl vizitează din însărcinarea sultanului din Fez. O țară bogată și fericită — aceasta este impresia lui generală despre Mali. Sub domnia lui Mansa Suleiman (1336—1359), Mali cuprindea aproximativ teritoriul Africii occidentale de astăzi. Mansa Suleiman avea o mare pasiune pentru învățămînt și cultură, se înconjura de juriști și întreținea relații diplomatice foarte strînse cu suveranii din nord. Ca și fratele său Mansa Musa, supranumit regele pelerinajului, despre care se cunosc date mai amănunțite, Mansa Suleiman a fost la Mecca. Aceasta s-a întîmplat în 1351.

Despre Mansa Musa aflăm de la istoriograful Al Omari că avea 100.000 de pedestrași și 10.000 de călăreți. Pe vremea lui s-au dezvoltat, sub influența Islamului, marile centre culturale Tombuctu, Djem, Gao, Ualata și Niani. Dacă mai mulți imami din Mali au studiat în Africa de nord, aceasta se făcea în condiții similare cu schimburile de studenți din zilele noastre. Într-adevăr, în același timp, maghrebienii veneau să studieze în universitățile de pe Niger.

Principalele produse de schimb ale țării erau sarea și aurul. Se cunoaște și structura guvernului de pe atunci. Cel mai de seamă demnitar avea rangul de Babili Farma și era, de fapt, ministrul agriculturii. Mai existau Uauei Farma, ministrul proprietăților, Sao Farma, ministrul pădurilor, Hailissi Farma, ministrul finanțelor și Hali Farma, ministrul apelor, care răspundea de problemele pescuitului și navigației pe Niger.

Dar, la începuturile sale, puternicul imperiu Mali n-a fost decît un regat modest, vasal al imperiului Ghana și ulterior al imperiului Sosso.

Între secolele al XIV-lea și al XVI-lea, după decăderea imperiului Mali, a strălucit imperiul Songhoi, cu centrul în Gao. Acest imperiu și-a atins apogeul sub Ashia Mahomed (1492—1527). Ashia Mahomed a creat și organizat sistemul municipalităților. Cu prilejul pelerinajului pe care l-a făcut la Mecca însoțit de 500 de călăreți și o mie de pedestrași, a luat cu sine 300.000 de monede de aur din tezaurul predecesorului său Sanni Ali Ber. Armata de elită pe care a alcătuit-o era formată dintr-un mic număr de soldați de profesie, bine echipați și instruiți. Istoriografia africană vorbește despre el ca despre un bun soldat, un bun administrator și un bun organizator.

Iată deci că reprezentanții puterilor coloniale ar trebui să se gîndească de două ori înainte de a se mai împăuna cu meritul de a fi adus prosperitatea, civilizația și cultura pe meleaguri părăginite și sălbatice.

PATRICE LUMUMBA
sculptură de Gumer Muhametșin

O zicală africană și expresia ei cifrică

În lucrarea lui John Gunther, „În interiorul Africii", se menționează că, în 50 de ani de dominație colonială, populația Congoului belgian s-a redus la jumătate. Același lucru s-a întîmplat în Madagascar în decurs de 60 de ani.

Indiferent de domeniul în care se încearcă o comparație între trecut și prezent sau între situația din metropolă și cea din colonii, situația este similară; regresele sînt mai frapante decît progresele, iar, în lumina prosperității metropolitane, mizeria colonială apare și mai jalnică.

Paul Hofmann, directorul Fondului special al O.N.U., este și autorul cărții „O sută de țări, 1.250.000.000 de oameni" în care se arată, între altele, că în țările dependente venitul mediu anual pe cap de locuitor este de 100 de dolari față de 1000 pînă la 2000 de dolari în Europa occidentală și în S.U.A. Raportul pe anul 1957, al Comitetului O.N.U. pentru informații provenind din teritoriile neautonome dă însă și cifre pe țări cu mult inferioare mediei de 100 de dolari. Se spune, bunăoară, că venitul mediu anual pe cap de locuitor era în Nigeria de 67 de dolari, în Uganda de 43,34 dolari, în Congo belgian de 42,20 dolari, iar în Kenya de numai 33,55 dolari. În timp ce în Franța și Belgia un cetățean cîștigă în medie 900 de dolari pe an, în fostele lor colonii venitul mediu nu trecea de 50—70 de dolari pe an. Dar aceste cifre medii nu spun încă totul. Dacă ținem seama, de exemplu, că atunci cînd se afirmă că, în Kenya, venitul mediu este de 100 dolari față de 1000 dolari în Anglia, nu se mai socotește că acest calcul a fost făcut pentru Kenya incluzînd și veniturile mari ale colonialiștilor albi, pentru că, în această colonie, venitul mediu al africanilor este de 33 de ori mai mic decît cel al neafricanilor. Și încă locuitorii Kenyei se pot considera favorizați în raport cu cei ai Rhodesiei de sud și Nyassalandului, unde venitul băștinașilor este de 43 de ori mai mic decît al albilor.

„Civilizația" și „cultura" răspîndite de europeni în Africa se oglindesc în următoarele cifre: (date ale U.N.E.S.C.O. pe anul 1957): în Africa erau 100 milioane de analfabeți, adică 80—85 la sută din populația adultă. În momentul respectiv școlile primare erau frecventate de 4,5 la sută din populație. În unele teritorii situația era și mai dezastroasă. Ajunge să arătăm că, în Angola, școlile erau frecventate de numai 1,4 la sută din locuitori sau că, în Camerunul britanic, proporția analfabeților era de 90 la sută în sudul țării și de 96 la sută în nord.

Și iată încă o paralelă grăitoare: în Anglia, durata medie a vieții este de 60 de ani; în fosta colonie britanică Nigeria ea era de sub 30 de ani. La fiecare mie de locuitori în Nigeria erau de 60 de ori mai puțini medici decît în Anglia. Salariul era de 12 ori mai mic în colonie decît în metropolă. Dealtfel, pe întreg continentul african, revin 36 de medici la un milion de locuitori.

Un capitol special îl constituie problema agrară. S-ar părea că, dată fiind densitatea relativ mică a populației și imensitatea pămînturilor necultivate, nu ar trebui să existe o asemenea problemă. Și totuși, aproape pretutindeni africanii au fost alungați de pe terenurile cele mai bune și înghesuiți în rezervații cu pămînt arid, pentru a face loc coloniștilor albi. În Kenya, pămîntul bun se numește din această cauză „pămînt alb" și nici un negru nu este proprietarul unui asemenea teren. Pentru a nu face abuz de exemple, să ne mulțumim cu cel al Rhodesiei de sud: albii, care reprezintă 3 la sută din populație, posedă mai mult de jumătate din suprafața arabilă. Africanii (peste 91 la sută din populație) posedă doar 22 la sută din această suprafață. În schimb, europenii nu cultivă decît 2,5 la sută din pămîntul pe care îl stăpînesc.

Toate acestea fac să se înțeleagă întreaga amărăciune a zicalei africane: „Cînd au venit, albii aveau în mînă o biblie. Noi aveam pămînt. Acum pămîntul e în miinile albilor și noi am rămas cu biblia".

Felicia Antip

„Poporul nedorit"

Pe pămîntul Franței, cizmele Bundeswehrului bat ritmic, cancelarul Adenauer este primit de către generalul De Gaulle cu onoruri oficiale, în sunetele lui „Deutschland über alles" reamintind simplului cetățean francez — cu o memorie mai bună decît a guvernanților săi — de Oradour, de ocupația nazistă, de lipsuri și înăbușirea în sînge a oricărei tresăriri a demnității naționale. Simplul cetățean francez este indignat și privește strîmb la acești urmași ai lui Hitler, plimbîndu-se nestingheriți și înconjurați de onoruri oficiale, în decorul pămîntului Franței, pîngărit de ei cu sălbăticie.

De ce are nevoie De Gaulle de forțele tenebroase ale Bundeswehrului pe teritoriul Franței? Este vorba de un gest de simplă curtoazie în cadrul atît de nefireștii alianțe (nefirească, bine înțeles, tot din punctul de vedere al omului simplu francez) cu Germania vestică? Sau e vorba de un calcul politic, bazat pe anume previziuni precise, al marilor monopoluri? Conducătorii celor 200 de familii cunosc istoria Franței tot atît de bine ca și simplul cetățean francez, și în curtoaziile oferite Germaniei lui Adenauer se ascunde recunoștința pentru Germania lui Bismarck și armata cu ajutorul căreia Thiers, în numele reacțiunii franceze, a scăldat în sînge Parisul comunard. Este sigur că pentru reprimarea unor mari aspirații și lupte populare, soldatul Bundeswehrului este cu mult mai bun și mai sigur decît soldatul francez.

Dar, pentru a fi lămuriți asupra esenței și obiectivelor gaullismului, nu trebuie mers cu decenii în urmă, pînă la Comuna din Paris. Există o experiență recentă, din perioada ultimului război mondial, care desvăluie admirabil modul în care gîndește și acționează conducerea celei de a V-a Republici, de astăzi. Citind cu un interes acut ultimele numere din Chaiers du Communisme, publicația teoretică a C.C. al P.C. Francez, în care o serie întreagă de studii temeinice demască fondul net anti-popular al gaullismului, ne-am amintit de o carte în care, sub forma narațiunii unor evenimente zguduitoare, sînt perfect de bine explicate o serie întreagă de aspecte ale gaullismului, printre care și invitarea oficială a unităților Bundeswehrului pe pămîntul francez.

Este vorba de romanul „Le peuple impopulaire" al lui Alain Prévost, apărut cu cîțiva ani în urmă, dar tot atît de actual astăzi ca și în momentul apariției (Ed. du Seuil, 1956). Volumul lui Prévost are un caracter net autobiografic și relatează, în drama lui Michel Vieljeu, eroul cărții, sfîrșitul tragic al lui Jean Prévost, tatăl romancierului. Jean Prévost a fost unul din subtilii intelectuali ai Franței interbelice. Romancier, comentator sportiv (în manieră filozofică și estetică), eseist și critic literar (autorul, printre altele, al unui temeinic studiu despre Stendhal), Prévost a luat parte la luptele Rezistenței franceze din Vercors, unde a și murit ucis de gloanțele naziste. Datele reci ale istoriei sînt înlăturate de către Alain Prévost și, în moartea tatălui său, romancierul descifrează o teribilă dramă morală, al cărei fior ni-l comunică din plin.

„Poporul nedorit" (pentru că acesta este sensul exact al noțiunii de „impopulaire", în cartea lui Prévost) relatează evenimentele sfîșietoare, din punct de vedere politic și moral, care s-au desfășurat în maquis-ul din Vercors, insulă masivă a Rezistenței, într-o Franță subjugată de hitlerismul invadator. Întîmplările istoriei sînt cunoscute, dar dedesubturile politice ale înfrîngerii eroicului Vercors, am impresia că sînt integrate literar într-un roman, pentru prima dată, de către acest „Peuple impopulaire" al lui Alain Prévost.

Prin intermediul lui Etienne, tînăr la vîrsta școlarității, sînt narate marile fapte de arme ale apărătorilor demnității franceze, care, dispunînd de forțe cu mult mai mici decît ale invadatorilor naziști, s-au ridicat totuși în apărarea libertății patriei lor.

Romanul reunește eroi din medii sociale diferite. Etienne este fiul lui Michel Vieljeu, ziarist, spirit independent, intrat în conflict din această cauză cu tatăl său, senator, mare financiar și sprijinitor al cercurilor politice reacționare franceze, fără să fie însă pétainist (din luciditate politică). Michel Vieljeu respinge oferta tatălui său de a pleca în Anglia, alături de De Gaulle, pentru a reveni acoperit de glorie politică și militară, cu efort minim și lipsă de primejdii, și optează pentru calea spinoasă a adevăraților apărători ai libertății franceze, refugiindu-se în maquis-ul din Vercors.

Michel Vieljeu nu este un militant politic. Dimpotrivă, mentalitatea sa pînă în pragul războiului era a unui indiferent față de luptele politice, iar problema fascismului există pentru el la modul abstract, filozofic, esența reală a nazismului fiindu-i acoperită și indistinctă din cauza atașamentului său intelectual față de valorile culturii germane. Dar Vieljeu este un patriot sincer, atașat nu numai de marea tradiție a culturii avansate franceze, dar și de poporul Franței; de aici hotărîrea sa de a rămîne alături de poporul său în lupta împotriva dușmanului comun, în loc de a se pune la adăpost, departe de patrie. Vieljeu devine unul din conducătorii maquis-ului din Vercors și ia parte la toate luptele purtate, în condiții extrem de grele, cu un adversar care posedă trupe și armament într-o superioritate zdrobitoare.

Latura pasionantă a romanului lui Prévost o constituie explicarea, extrem de clară, prin intermediul narațiunii, a cauzelor cari au dus la înfrîngerea acestei citadele naturale, militarmente inexpugnabilă și apărată de luptători animați de un înalt spirit de sacrificiu. Prin Henri Morestel, delegat al Vercors-ului pe lîngă cercurile gaulliste de la Londra și Alger, sînt dezvăluite cititorului amănuntele unei drame politice cutremurătoare. Datorită configurației naturale a masivului Vercors și bunei organizări militare a luptătorilor din maquis, Vercors-ul putea nu numai să fie apărat cu succes, dar, dotat cu armamentul necesar, ar fi putut să constituie baza unei ofensive redutabile, din interior, împotriva armatelor hitleriste, și să contribuie la eliberarea mai rapidă a teritoriului Franței.

Destinul tragic al Vercors-ului a făcut ca el să constituie o dublă amenințare. Maquis-ul din Vercors era amenințător nu numai pentru naziști dar și pentru De Gaulle și cercurile politice anglo-americane, cari îl susțineau pe general. Aici, în Vercors, se află poporul înarmat, același popor care în timpul Comunei, și într-o situație istorică similară de amenințare asupra Franței, din partea armatelor germane, s-a ridicat în apărarea patriei, fiind zdrobit de către reacțiunea franceză, în deplină colaborare cu invadatorul german, tocmai pentru că era poporul înarmat. Aici, în Vercors, se afla acelaș popor care, în sîngerosul an 1848, se ridicase, primitiv înarmat, împotriva exploatatorilor muncii sale.

Burghezia franceză, în asentimentul deplin al comandamentului anglo-american, pune în aplicare un plan de o perfidie înspăimîntătoare, menit să lichideze acest centru al rezistenței patriotice. Conducerea militară a maquis-ului primește ordinul de a declanșa lupta deschisă împotriva armatelor naziste, cu promisiunea că în timp util, armamentul greu, necesar luptelor, va fi parașutat. De aici începe tragedia. Conform planului militar stabilit în comun, maquisarzii deschid focul, desvăluindu-și invadatorului pozițiile exacte și, în același timp, carența unui armament corespunzător. Urmează lupte de un eroism disperat, din partea apărătorilor Vercors-ului, în speranța zilnic amăgită a armamentului greu promis, în locul căruia sînt parașutate arme cu totul inutile.

Henri Morestel, învingînd dificultăți, reușește să ajungă la Londra, sperînd că va putea lămuri situația cu ajutorul lui De Gaulle, sau al comandamentului militar aliat. Dar, în mod suspect, atît cercurile gaulliste cît și cele anglo-americane refuză să-l primească. Încercînd o ultimă șansă, Morestel pleacă la Alger. Dar tentativa lui de a hotărî cercurile politice franceze de aici, pentru o intervenție rapidă în ajutorul Vercors-ului, se lovește de aceeași indiferență. În plus, Morestel este atras într-o cursă, de către serviciile franceze de spionaj, și nu scapă cu viață decît printr-un concurs de împrejurări cu totul întîmplător.

În acest timp în Vercors luptele continuă cu înverșunare, trupele naziste reușesc să pătrundă în dispozitivul de apărare a masivului și urmează un adevărat măcel, cu victime nu numai din partea luptătorilor. Naziștii distrug, cu extraordinara lor aplicație pentru crima metodică, toate așezările din Vercors în care patrioții fuseseră adăpostiți, necruțînd nici case sau familii izolate. Supraviețuitorii acestui holocaust sînt extrem de puțini. Michel Vieljeu ar putea să scape cu viață, dar evenimentele prin care a trecut i-au cutremurat conștiința. El nu poate înțelege de ce Vercors-ul a fost trădat de către De Gaulle, pentru ce a fost nevoie de acest asasinat în masă, al celor mai devotați apărători ai libertății franceze. În zadar comunistul Terro, fost luptător în Spania, îi explică sensul luptei și al jertfelor făcute. Terro a luat parte, în existența sa de militant inflexibil al cauzei poporului, numai la bătăliile pierdute, dar absolut necesare. Terro, posesor al unei bogate și dramatice experiențe, își dă seama de situație și îl avertizează și pe Michel, bunul său prieten, de îndată ce vede că ajutorul militar promis rămîne de domeniul ficțiunii. Terro prezice încă o bătălie care va fi pierdută, dar care este absolut necesară, și-l pregătește pe Vieljeu în acest sens, dar Michel nu are tăria conștiinței lui Terro. Complect desnădăjduit de tragedia la care ia parte, și pe care nu o poate înțelege, Vieljeu își oferă o moarte eroică, angajîndu-se într-o ultimă luptă inegală cu dușmanul patrei sale. Destinul tragic care plutește în paginile cărții face ca senatorul Vieljeu, participant din culise la trădarea pregătită, să fie asasinul conștient al propriului său fiu.

Spre deosebire de Vieljeu, care, ca intelectual nepregătit politicește, sucombă sub lovitura morală pe care o primește, Terro, reprezntant al poporului simplu dar hotărît și eroic, caută să-și vindece rănile, pentru a-și duce mai departe misiunea sa de luptător împotriva oprimării și, alături de Terro, în același fel procedează și micul fermier Catillon. Acesta a luat arma în mînă nu din convingeri politice directe, ci din sentimentul că trebuie să-și apere munții și ogorul său, care-i procură existența. Înarmat cu o străveche pușcă de vînătoare, pentru lei, calmul Catillon face minuni de vitejie împotriva naziștilor și rănit, dar fără sentimentul înfrîngerii iremediabile, se reîntoarce la căminul lui devastat.

„Le peuple impopulaire" este romanul unei drame înfiorătoare, prin trădarea cinică și premeditată, reconstituirea literară a unui asasinat în masă, pregătit de cercurile politice reacționare ale Franței și realizat cu ajutorul ocupanților hitleriști. Mîna pe care De Gaulle o întinde astăzi lui Adenauer nu este mișcată în virtutea simplei curtoazii franceze. Se întîlnesc două mîini experte în jugularea aspirațiilor poporului și care nu o dată, de-a lungul istoriei, au lovit „poporul nedorit".

Alain Prévost este un foarte bun narator, oferind o proză simplă, directă, plină de franchețe, și prin care mesajul acuzator al cărții devine extrem de puternic. Este în mod vizibil o carte scrisă tocmai pentru acest „popor nedorit" al patriei sale.

Ion Vitner

Vladimir Reisel

Soldatul căzut

Am ridicat mîna și am căzut pe spate.
Măicuță, te văd de dincolo de moarte
și mă văd pe mine, ținînd în mîini jucării colorate,
lîngă soarele apunînd, soarele de departe.
Dar poate nu e soarele, ci gura mea.
O, ciudate lumini are sîngele ce încă palpită
în țara morții, îngrozitor de pustie și rea,
tremurînd în întuneric, înnebunită.
Strîng pumnul pentru ultima oară, cerul lovindu-l,
mă răfuiesc cu moartea ce-n aer răsună.
Măicuță, mîna mea moare, o-nghite pămîntul;
dar și mîinile moarte se răzbună!

În romînește de GHEORGHE TOMOZEI

Fata și pomul

(fragment)

Pestriță, ca podoaba de steaguri la catarge,
e viața — val ce naște din valul ce se sparge...
Din zi se naște noapte, din noapte — zi cu soare
din negrele adîncuri un cer senin răsare.
Iubirea, cînd se stinge, în locu-i crește alta,
cînd a tăcut vioara, să cînte prinde dalta,
cînd mărul roșu cade și moare lîngă gard
în neagra lui sămînță fiori de viață ard,
căci soarele-ncălzește acest culcuș de iarnă
și-n primăvară pomii prind florile să-și cearnă —
și-atunci, sub mărul vîrstnic, rîd mugurii mlădiții,
privind cum prin grădină apar îndrăgostiții.
Pestriță, ca podoaba de steaguri la catarge,
e viața — val ce naște din valul ce se sparge...

În romînește de BEN. CORLACIU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Raională Odorheiu
1704

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

Anul IV, Nr. 24 (83) • 15 decembrie 1961 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Sarea pămîntului

Prima Consfătuire pe țară a fruntașilor din agricultură și-a ținut lucrările la București, în palatul Consiliului de Miniștri, în condițiile înaltei înfloriri a noilor relații socialiste din agricultura patriei noastre, în condițiile exemplului însuflețitor pe care sutele de gospodării colective îl dovedeau și îl arătau doar la cîțiva ani după înființarea lor. A mai urmat apoi o Consfătuire pe țară și ea a avut loc la Constanța, în inima celei dintîi regiuni colectivizate în întregime, în condițiile unui uriaș avînt al luptei pentru colectivizarea întregii agriculturi pe baza principiului liberului consimțămînt al țăranilor.

Consfătuirea, care își va deschide lucrările peste cîtva timp, are loc — după cum știm — în condițiile desăvîrșirii revoluției socialiste la țară, în condițiile cînd mai bine de trei sferturi din agricultura patriei este colectivizată, în condițiile unui avînt fără precedent în munca de întărire economico-organizatorică a gospodăriilor colective. Este un merit al Partidului, al conducerii sale înțelepte, al minunaților săi activiști, că transformarea socialistă a agriculturii, ce se apropie acum de sfîrșit, s-a realizat într-un timp istoricește scurt, păstrîndu-se cu sfințenie și neabătut principiul leninist al liberului consimțămînt, principiul întrării de bună voie în gospodăria colectivă, ca un rezultat firesc al muncii ideologice de lămurire, al creșterii nivelului ideologic și cultural al țărănimii muncitoare și al exemplului mobilizator pe care l-a oferit viața, pe care l-au oferit înseși gospodăriile colective.

Nu va fi niciodată de prisos să ne aducem aminte ce moștenire grea am preluat de la orînduirea burghezo-moșierească, de la orînduirea fățarnică și bestială care a dat țărănimii Legea cametei și pelagra, gloanțele de la Flămînzi și Legea învoielilor agricole, fumăritul și cocăritul (da! impozite pe fumul bordeielor și pe porumbul de copt!). Cum putem uita vreodată că toate cele 119 tractoare cîte existau în Dobrogea pe vremea orînduirii burghezo-moșierești erau ale moșierilor și, că îndată după război, cînd s-a hotărît transformarea uzinei aviatice I.A.R. de la Brașov într-o uzină pașnică de tractoare, cei ce s-au împotrivit făcînd spume la gură, au fost tocmai moșierii, cămătarii, politicienii partidelor burghezo-moșierești. Ei s-au împotrivit și reformei agrare, simțind că li se cutremură pămîntul sub picioare, dar nici o putere din lume n-ar mai fi putut opri torentul uriaș al mulțimii truditoare ieșită pe bărăganele țării la împărțirea sutelor și miilor de moșii.

La „Clubul Agricultorilor" din București, la „Creditul Agricol", la „Jockey Club", în vechiul parlament din Dealul mitropoliei ca și în comisiile Ligii Națiunilor, mulți ani de zile se vînturase ideea că eram o țară „eminamente agricolă". dar îndărătul acestei firoscoase expresii de salon se ascundeau sate ce nu de florile mărului se numeau: Flămînzi și Golășei, Obidiți, Sărăcani și Moara Seacă, se ascundeau milioane de analfabeți și de pelagroși. Nici măcar un singur deputat țăran autentic nu și-a urcat opincile pînă în pragul parlamentului de odinioară, cu toate că sub cupola uriașei săli de ședințe nu de puține ori au răsunat fățarnice și mult aplaudate discursuri despre „Talpa țării". Cu zeci de ani în urmă, Moș Ion Roată fusese scuipat în obrazul său sfințit de suferințe de către un boier, obraz în care boierii, moșierii și politicienii burghezi au lovit decenii de-a rîndul cum le-a venit la mînă cu bastonul și cu biciul, cu patul armei și cu rafalele gloanțelor.

Istoria a ținut — pînă la urmă — să sancționeze fără milă dosarul uriaș al crimelor și exploatării burghezo-moșierești, iar opresorii care trăseseră cu tunurile în bordeiele de la Hodivoia și Stănești, s-au trezit în martie 1945, față în față cu milioanele de țărani veniți nu să ceară pămînt, ci să-l împartă după legea unei dreptăți simple și evidente. Lîngă umărul țăranului sărac se găsea umărul puternic al muncitorului de la oraș și în focul acelor zile s-a călit sub steagul Partidului Comunist, alianța de nezdruncinat a secerei și ciocanului. Toate victoriile dobîndite de atunci încoace, de la lichidarea neștiinței de carte pînă la înființarea cooperativelor sătești de consum, de la făurirea gospodăriilor de stat pînă la înființarea stațiunilor de tractoare, de la construcția primelor biblioteci sătești pînă la înființarea întovărășirilor și gospodăriilor colective, toate sînt și rămîn etape memorabile ale luptei pentru transformarea socialistă a agriculturii, sînt victorii repurtate sub steagul glorios al Partidului, al alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Oaspeții străini ce ne vizitează țara și care cunoșteau măcar din enciclopediile și statisticile vechi că eram în fruntea țărilor europene în privința analfabetismului, nu încetează nici azi să-și exprime uimirea în fața strălucitei victorii de cultură și lumină pe care am dobîndit-o în numai cîțiva ani. Ei nu încetează să se mire în fața modernelor tractoare ce le fabricăm, iar atunci cînd trec pragul gospodăriilor noastre colective, nu-și stăpînesc admirația la văzul înaltului nivel tehnic la care a ajuns agricultura patriei noastre.

Socialismul a venit ca un ostaș al luptei pentru împărțirea pămînturilor moșierești. Socialismul a venit ca un învățător tînăr și romantic, cu abecedarul în mînă. Socialismul a venit la volanul tractorului și a spus țăranului: scoate-ți grumazul din jugul plugului de lemn și urcă-te pe tractor, stai la buncărul combinei și primește rodul pămîntului tău. Socialismul a venit sub înfățișarea agronomului și a spus: de pe acest pămînt fără haturi și cu brațele noastre unite, vom scoate recolte tot mai mari de grîu și porumb, de floarea soarelui și sfeclă de zahăr. Socialismul a venit o dată cu medicul și bibliotecara, o dată cu lumina electrică și cu magazinele universale, o dată cu dispensarele sătești și cu sălile căminelor culturale, o dată cu casele noi și cu sacii de îngrășăminte minerale, o dată cu sacii de ciment și cu aparatul de radio, o dată cu pîinea, cu zahărul, cu sobele de gătit și cu mobila nouă.

În lumina acestei strălucitoare realități, poate că bunul cel mai de preț este uriașul, explozivul spor de demnitate al țărănimii noastre noi, cîștigat prin deplina eliberare a forțelor sale creatoare. Tocmai în acești ani și în plin avînt al construcției socialiste, țărănimea noastră colectivistă și-a dovedit cu prisosință energia și hărnicia, calitățile ei remarcabile. Tocmai în acești ani a fost infirmată teza cu totul calomnioasă a moșierilor că țăranul ar fi prost, mărginit și gospodar primitiv, fără orizont.

Însetați de cultură, doritori de a smulge pămîntului roade tot mai bogate, țăranii noștri colectiviști au pășit din Evul Mediu în secolul douăzeci, făuresc — sub conducerea Partidului, în alianță cu clasa muncitoare — o agricultură modernă, de înaltă tehnicitate, o agricultură ce așează patria noastră în rîndul celor mai înaintate țări din lume.

Și este în primul rînd un merit al Partidului nostru marxist-leninist, al conducerii sale înțelepte și intransigente, că, într-un timp istoricește scurt, a eliberat uriașa energie creatoare a milioane de țărani, și, arătîndu-le calea marii gospodării colective, a dat poporului conștiința forței sale creatoare și demnitatea cuceritoare a omului liber, stăpîn al muncii și al pămîntului său.

În sala unde va avea loc Consfătuirea pe țară a țăranilor colectiviști, reprezentanții milioanelor de colectiviști vor lua cuvîntul și dezbaterile lor vor putea fi asemuite cu dezbaterile unui înalt for al științelor agricole. Colectiviștii țării urcă sub ochii noștri treptele unui uriaș institut de agronomie. Eliberat din cătușele moșierești, eliberat de stihia micii proprietăți individuale, intrînd în marea familie a gospodăriei colective, Ion devine un om bogat și un agronom. Ceea ce așteaptă de la noi, scriitorii, e să-i cîntăm, în romanele și poemele noastre, minunata lui viață nouă.

L.

Meditație asupra unui tun de apă

de GEO BOGZA

În toamna ce trecu, prilej a fost pentru mine de îndelungă meditație asupra păcii și a războiului, a multelor motive de ordin psihologic care dacă nu-l declanșează îl fac cu putință, felul cum un băiețandru descărca în curtea fabricii de zahăr de la Bucecea vagoanele cu sfeclă.

Uimiți vor fi fost tovarășii mei, și mă vor fi crezut poate copilăros, văzînd că dintre toate cîte erau acolo, demne de cel mai viu interes, privirea mea se oprește asupra acelei mari jucării, și că mereu îmi întorc pașii spre ea, dîndu-i ocol și neîndurîndu-mă să o părăsesc.

Ci eu, scufundat în gînduri, îmi puneam atîtea probleme asupra firii omenești, asupra mijloacelor de a o educa în așa fel încît anumite porniri ale ei să fie călăuzite în alte direcții decît acelea de care, pînă acum, s-au folosit cei ce n-au nici un scrupul să trimită la moarte floarea fiecărei generații.

Era o dimineață cu cerul foarte albastru, cu sute de corăbii albe alunecînd domol pe liniștita lui vastitate. Sosind acolo, știam că voi vedea o fabrică modernă, automatizată, care corespunde întru totul țelului măreț și actual de a duce industria noastră la nivelul cel mai înalt al tehnicii mondiale. Și în adevăr, tot timpul m-am aflat în fața a tot felul de mașini și de linii tehnologice care făceau singure, cum nu se poate mai sîrguincioase și inteligente, munca a zeci de oameni. Le-am privit desigur cu uimire și satisfacție cum am privit și marele tablou de comandă, cu multe becuri roșii și verzi, ce părea schema unui creer omenesc în funcțiune. Se gîndea de bună seamă cum poate fi mai bine îndulcită viața. Apoi, de cîte ori aveam prilejul, aruncam o privire ce devenea instantaneu încîntată, spre silozul din curte, de multe mii de tone, a cărui siluetă aeriană și a cărui culoare argintie de aripă de avion îngăduiau orice vis cu privire la viitor, la bunăstarea și estetica epocii socialiste, spre care ne îndreptăm atît de repede în lenta succesiune a ciclurilor cosmice și sub domoala călătorie a norilor.

Dar toate aceste lucruri văzute, și transformate pe o linie tehnologică interioară în tot atîtea bucurii, pașii mă trăgeau înapoi, spre punctul unde, cu două ore în urmă, începuse inițierea mea în tainele și frumusețile automatizării. Acolo era extremitatea curții și acolo începea și procesul de prelucrare a materiei prime, prin descărcarea vagoanelor cu sfeclă de zahăr.

Frumoasă treabă, pe care o făcea un singur copilandru! Într-un mic turn de fier, el mînuia fără nici un efort, cum sînt mînuite reflectoarele la teatru, ceva ce semăna destul de bine cu un reflector, un scurt cilindru de oțel, dar care se dovedea a fi un formidabil tun de apă. Vagoanele de cale ferată înaintau încet și, cînd ajungeau în dreptul turnului, băiatul slobozea asupra lor un trăsnet hidraulic. Zece sau douăzeci de tone de sfeclă erau măturate de pe platformă în cîteva minute, iar șuvoiul de apă le purta printr-un canal spre tot felul de gheare și benzi rulante care așteptau să le ia în primire.

La început, treaba aceasta mi-a plăcut pur și simplu pentru că era antrenantă și spectaculoasă. După primul jet, care năucea masa compactă a sfeclei, dislocînd-o și împroșcînd-o, băiatul începea să vîneze micile grupuri ce mai rămîneau prin colțuri, cu care prilej putea să-și arate toată dexteritatea. Uneori interveneau scurte peripeții: neașteptate și îndărătnice rezistențe care necesitau un plus de strategie, dar pînă la urmă erau spulberate, îngăduind o clipă de triumf. Mai apoi însă am fost tentat să surprind mecanismul psihologic al acelui original artilerist, în mîinile căruia era concentrată o forță atît de mare, căutînd să-mi închipui — să trăiesc eu însumi — voluptatea cu care o declanșa și satisfacțiile încercate din năprasnica ei dezlănțuire, și am început să-mi dau seama că ele pot fi comparate foarte bine cu acelea pe care un tunar adevărat le încearcă pe cîmpul de război, dar fără sîngele și fără distrugerile războiului. Era vorba în fond tot de a ochi și de a trage, și de a vedea rezultatele spectaculoase ale acestei acțiuni. Băiatul de la Bucecea avea la îndemînă un adevărat tun de apă, pe care putea să-l declanșeze în orice clipă, împroșcînd în toate părțile zecile de mii de capete albe ale sfeclei de zahăr. Pentru a se simți puternic, pentru a fi mîndru, nu cred că avea nevoie de mai mult, nu cred că avea nevoie de capete omenești adevărate, de case, de școli, de spitale și de biblioteci.

Am văzut o dată, pe un mare șantier, un hidromonitor în funcțiune. Acesta mai ales este un tun de apă, un tun năprasnic cu tragere lungă. Din gura lui, țîșnea un obuz lichid și perpetuu, în stare să uluiască, să înspăimînte și să entuziasmeze pe oricine. Tîrul lui ar fi putut distruge orice, chiar case și chiar așezări omenești întregi, dar era îndreptat spre un mal de pămînt, pe care îl măcina continuu și necruțător, schimbînd înfățișarea lumii. Era acolo ceva foarte serios și foarte grav, și m-am simțit ca pe un cîmp de luptă, martor al unor fapte eroice, martor al unei adevărate epopei.

Eu cred că tunul de apă, atît de propriu socialismului, marilor lui șantiere, poate satisface cele mai profunde nevoi de eroism ale tinerelor generații, fără să le primejduiască viața și fără să le încarce conștiința cu distrugerea civilizației omenești.

Dacă toate tunurile de foc ce așteaptă acum pe fața pămîntului într-o tăcere sinistră ar fi transformate în tunuri de apă și ar intra în acțiune, cred c-ar avea de lucru, în grandioase și epocale bătălii, cel puțin o sută de ani pe fața Asiei, a Africii și a celorlalte continente. Iar cînd am termina pe pămînt, numai bine am fi în măsură să le transportăm, cu jetul lor formidabil, pe celelalte planete.

Era un băiat sub douăzeci de ani, stăpîn pe o forță uriașă, totuși puțin intimidat că este atît de îndelung privit de niște tovarăși cu părul alb. Artilerist al unei bătălii pașnice, nu știa că munca lui, acolo, în curtea fabricii de zahăr de la Bucecea, fusese prilej de adîncă meditație asupra unor atît de grave probleme din viața omenirii.

Pe bolta înaltă a cerului, corăbii, lebede și sănii trase de cai înaripați alunecau peste fața uimită și dornică de pace, mereu uimită și mereu dornică de pace, a lumii.

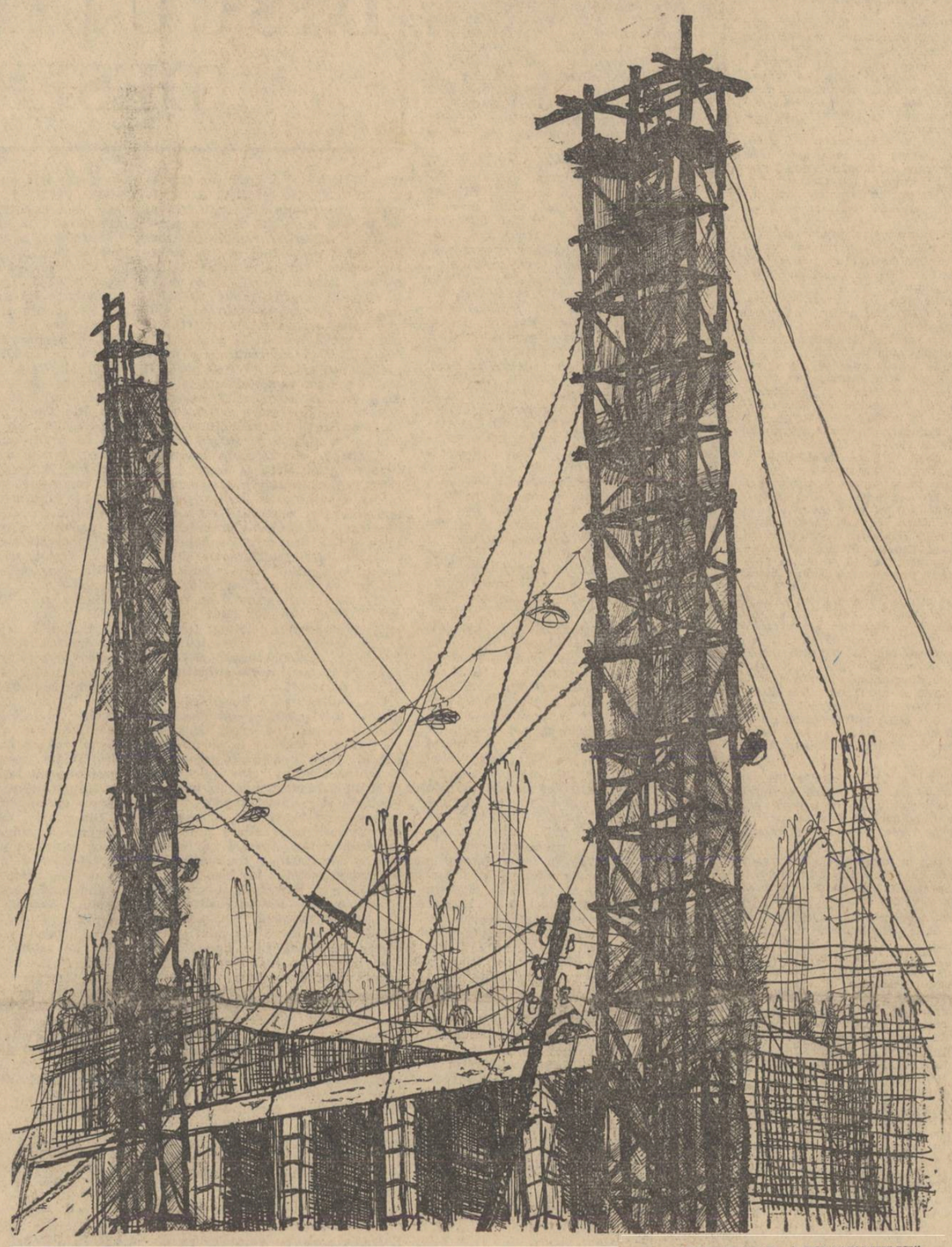

NICĂ PETRE — „CATARGELE SOCIALISMULUI"

Violeta Zamfirescu

O COLUMNĂ, O FLOARE, O STEA...

Pe flori, pe columne, pe stele,
Cu aripa inimii scriu
Torsul tău, frumusețe.
Pînă-n ceasul meu cel mai tîrziu
Pin-oi fi doar pămînt
Sau ecou
Am să scriu
Cite-o faptă a veacului meu.

Și dac-o silabă-o cînta
Pe-o columnă, pe-o floare, pe-o stea,
Rămîn omul cel mai dator
Partidului meu
Și acestui popor.

CITIND ÎN PALMĂ

Mîinile acestea au îndurat rănile tuturor veacurilor.
Nu vezi cum se caută, cum se cuprind
Oficiind iubirea universală?
Mîinile-acestea cu pielea pală,
Pline de pămînt uneori,
Pline de zgură,
Josnicia n-o-ndură.
Nu-nstrăina visul de faptă.
Încredințează-l acestor mîini,
Ele-au stors strugurii,
Au cusut hainele,
Au făcut pîini,
Pentru generații întregi.
Înțelegi?
Doar orbii mai bat cu toiagu-n pămînt
Neștiind unde sînt.

De crengile lunii
Văd cum visele-și reazămă o scară lungă, cît vîntul...
Din vecin în vecin cîntă cocoșii,
Oamenii ies,
Poartă ca tine în mîini facle roșii,
S-a trezit tot pămîntul.

Au părăsit potecile înguste
Oameni din crucea sudului,
Răvășirea de hărți
Cu inima la gură o urmăresc.
Robia nu se-ndură.
Îmbogățiți, îmbogățiți cununa lumii libere!
O, dacă-aș fi o pasăre
Să pot zbura, s-aud
Din polul nord la polul sud,
Pămîntule, cum te smulgi din lanț!

TINERII SCRIITORI ÎN EDITURILE NOASTRE

Revista „Luceafărul" dorind să înfățișeze cititorilor ei un tablou al activității tinerilor scriitori în anul 1962 a inițiat interviul cu tema: „Tinerii scriitori în Editurile noastre".

Publicăm în numărul de față răspunsurile poetului Ion Bănuță, directorul Editurii pentru literatură și ale poetului Eugen Frunză, directorul Editurii tineretului.

De vorbă cu poetul ION BĂNUȚĂ directorul Editurii pentru literatură

Urmînd indicația Partidului în privința asigurării „schimbului de mîine" în toate domeniile de activitate, și editura noastră a acordat, în sectorul ce-i revine, o atenție sporită problemei tinerelor talente, pe care a căutat să le descopere de la primele lor manifestări și să le încurajeze prin găsirea unor forme specifice cît mai potrivite de editare. Așa a luat naștere, ca semn al unei preocupări în acest sens devenite **sistematice**, colecția „Luceafărul" în noua ei formă, tot așa se inițiază, pentru anul ce vine, colecția „Forras" („Izvorul") în limba maghiară, aceleiași preocupări îi răspunde în bună parte și seria nouă a colecției „Mica bibliotecă critică" etc.

Ce s-a făcut, în privința publicării tinerelor, în 1961?

E încă proaspătă în amintirea tuturor apariția, în ajunul Conferinței tinerilor scriitori, a primelor volume din colecția „Luceafărul". Atunci s-a format, pentru cititori ca și pentru critici, imaginea poeților Nichita Stănescu **(Sensul iubirii)**, Cezar Baltag **(Comuna de aur)**, Ilie Constantin **(Vîntul cutreieră apele)**, și a prozatorilor Nicolae Velea **(Poarta)** și Ștefan Bănulescu **(Drum în cîmpie)**.

Tendința de a oglindi manifestările cele mai noi ale actualității au fost vizibile și în celelalte apariții, din 1961, în cadrul colecției „Luceafărul": Horia Zilieru **(Florile cornului tînăr)**, Florin Mihai Petrescu **(Stele roșii)**, Leonida Neamțu **(Poezii)**, Florența Albu **(Fără popas)**, Anghel Dumbrăveanu **(Fluviile visează oceanul)**, I. Rahoveanu **(Creanga de măslin)** sau volumul de proză al lui Manole Auneanu **(Cerul era aproape)**.

Dar cărți semnate de tineri autori — și uneori chiar de tineri la prima lor carte — nu au apărut doar în colecția „Luceafărul". Menționăm în acest sens, micul roman al lui Paul Anghel **Șapte inși într-o căruță** sau amplul reportaj de actualitate al aceluiași, **Victoria de la Oltina**. Romanul **Căprioara de smalț** al lui N. Teică a apărut de asemenea în afara colecției. Tot așa și volumul **Hotar** de Al. Lungu. Lărgind evantaliul pentru a cuprinde și scriitorii tineri care au ajuns la notorietate prin volume anterior publicate, vom menționa, printre aparițiile anului, volumele **Anii tineri** de N. Tic, **Front fără tranșee** de P. Sălcudeanu, precum și reportajele monografice ale lui Al. I. Ghilia **(Asaltul timpului)** și Corneliu Leu **(Cu mîinile noastre)**.

Ca volume de poezii apărute anul acesta: Valeriu Gorunescu **(Poezii)**, Ion Horea **(Coloană în amiază)** și Florin Mugur

(Continuare în pag. 2-a)

De vorbă cu poetul EUGEN FRUNZĂ directorul Editurii tineretului

L-am întrebat mai întîi pe scriitorul Eugen Frunză, care au fost realizările Editurii tineretului în privința tinerelor talente, în anul 1961.

Aș vrea să menționez mai întîi faptul că în acest an au apărut în Editura noastră unii autori care și-au tipărit prima lor lucrare. Așa de pildă, în primele zile ale anului, publicul s-a întîlnit cu scriitorul Ion Russe, al cărui roman „În portul de pescari" a fost tipărit de Editura noastră. Autorul, un prozator deosebit de înzestrat, a primit din partea redactorilor Editurii un ajutor substanțial. Satisfacția noastră a fost mare atunci cînd am văzut că publicul și critica literară au întîmpinat cu aprecieri elogioase apariția acestei cărți. Zilele acestea urmează să apară romanul lui H. Salem, „La poarta Nr. 3" în care se prezintă evoluția unui tînăr muncitor în anii 1944—1945. Pavel Cîmpeanu a debutat în proză cu volumul „Jurjac" închinat copilăriei lui George Enescu. Aș vrea să menționez că și Ion Russe ca și Pavel Cîmpeanu au contractate cu Editura alte cărți care vor apărea în viitor.

Trecînd acum la alt sector, acela al scriitorilor tineri cunoscuți, cu activitate mai îndelungată în paginile periodicelor, autori și ale altor volume?

Citez în primul rînd volumul de versuri al lui Tiberiu Utan, cuprinzînd poezii ce dovedesc un talent matur. Apoi consemnez debutul în roman al lui Ștefan Luca, „Balul intelectualilor", cele două cărți ale lui Ioan Grigorescu, „Pasărea Phenix" și „Unde vîntul miroase a petrol", cartea de reportaj „A 4-a amintire" de Domokoș Geza, reportajul „A venit primăvara" de Viniciu Gafița, volumul de versuri „Amiezile veacului" de Rusalin Mureșanu, o culegere de publicistică de Bodor Pal, ca și cărțile de reportaj din colecția **Patria noastră** semnate de Vasile Nicorovici, Ilie Purcaru și Radu Cosașu.

Pentru școlari aș mai semnala primul volum din romanul lui George Nestor, „Cineva scutură cuibul" (autorul a predat Editurii volumul al doilea), schițele pentru pionieri „Coleqi de școală" de Costache Anton, volumele de versuri de Gheorghe Tomozei, Rusalin Mureșanu.

Am vrea să cunoaștem proiectele Editurii tineretului pentru anul 1962 în legătură cu promovarea tinerilor autori.

Ceea ce trebuie să precizez de la început este faptul că planul editorial a fost conceput într-un mod foarte realist. Marea majoritate a lucrărilor prevăzute să apară în anul 1962 sînt în formă definitivă, unele au intrat deja în tipar, altele se află într-un stadiu înaintat de redactare. Dar să trecem la obiectul interviului nostru: după cum aveți posibilitatea să vedeți, ne-am orientat spre cuprinderea unor lucrări inspirate din actualitate. Astfel, Nicuță Tănase a predat Editurii noastre un roman inspirat din viața muncitorilor de la Hunedoara. Teodor Mazilu lucrează la o carte intitulată: „Aceste zile și aceste nopți", de asemenea inspirată din sectorul industrial. Nicolae Țic, are sub tipar un volum de schițe și nu-

(Continuare în pag. 2-a)

Schiller și epoca noastră

Acad. Tudor Vianu a dăruit de curînd nu numai tineretului căruia i se adresează îndeosebi, ci tuturor păturilor cititoare, narațiunea emoționantă a vieții lui Schiller[1]. Era cel mai indicat s-o desfășoare prin lunga frecventare a operei schilleriene asupra căreia a poposit încă de acum patru decenii cînd a redactat — pregnant și substanțial — teza lui despre „Problema valorii în poetica lui Schiller" (1924) și revenind apoi, de mai multe ori, asupra subiectului tinereții sale.

Cititorul se află, prin urmare, în fața unui Schiller, prezentat cu adîncă simpatie, uneori chiar cu accente de imn solemn care celebrează patosul creației schilleriene, dar totodată cu obiectivitate, în așa fel încît nu lipsește descrierea numeroaselor limite pe care epoca și pătura lui socială le-au impus gînditorului și poetului german.

Istoricul pătrunderii lui Schiller în Romînia nu e deloc discontinuu și sărac, și cîteva momente, cel puțin, merită a fi reamintite în clipa în care apare acest studiu sintetic asupra marelui scriitor.

Lupta pentru libertate și independență națională a lui Schiller a impresionat pe cititorii burgheziei romînești din Ardeal și Banat încă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

Încă din 1792 o trupă germană jucase la București „Hoții", iar o alta în 1812 la Iași o reluase. La teatrul domniței Ralu Caragea se reprezentase de asemenea această piesă protestatară și N. Filimon avea să descrie desfășurarea reprezentațiilor de la București în „Ciocoii vechi și noi", în preajma răscoalei lui Tudor.

În epoca traducerilor, după 1830, revistele încep a fi preocupate de textele schilleriene, „Foaia" lui Barițiu în 1839, „Alăuta romînească" în 1837, în care M. Kogălniceanu recomanda călduros opera poetului german. Contactul cu intelectualii progresiști ruși veniți la noi cu armatele țării lor au înlesnit de asemenea pătrunderea lui Schiller în Principate.

Reprezentațiile în romînește încep către jumătatea veacului, în 1845, cînd tot „Hoții" sînt jucați în traducerea lui Alecu Vasiliu, după un text francez. Se pare că Lev Tolstoi însuși, care se afla la București în 1854, ar fi asistat la reprezentarea piesei „Intrigă și iubire".

Centenarul nașterii lui Schiller, în 1859, precipită interesul pentru marele poet. Festivități, discursuri, articole i se consacrară cu avînt și Heliade avea să publice oda lui către Schiller, iar Asachi un aprins articol aniversar („Schiller a cîntat patria și umanitatea").

În a doua jumătate a veacului trecut interesul va crește tot mai mult, piesele lui Schiller fiind traduse de Iacob Negruzzi. În acest moment, poetul german cîștigă admirația tînărului Mihai Eminescu ce-l va recita „cu glas tare" — cum scria Iorgu Caragiale — în hotelul din Giurgiu, va redacta un amplu proiect de traduceri din care însă nu va realiza decît cîteva, și — printre ele — „Mănușa".

După 1880, însemnați poeți ai epocii, ca — de pildă — G. Coșbuc și St. O. Iosif, îl vor traduce cu succes.

Ca în toate domeniile, opera de transpunere sistematică și artistică va fi reluată în vremea noastră cînd teatrul schillerian a reapărut prin contribuțiile remarcabile ale lui Al. Philippide, Veronica Porumbacu, N. Argintescu-Amza. Nici studiile despre Schiller n-au lipsit în trecut, mai cu seamă după 1900, dar ele n-au depășit nivelul popularizării stricte, al comentariului amator sau al studiului parțial. Abia în 1924, cu apariția tezei profesorului Tudor Vianu, studiile schilleriene dobîndesc și la noi un nivel european.

O reconsiderare cu adevărat științifică a devenit sarcina epocii socialiste și începuturile s-au și produs la noi prin contribuțiile lui Lotar Rădăceanu și mai ales ale profesorului Jean Livescu, autori ai prefețelor pieselor lui Schiller.

Monografia acad. Tudor Vianu se încadrează, prin urmare, unei tradiții schilleriene remarcabile ale cărei baze s-au așezat — și la noi — încă din timpul vieții scriitorului german. Îi revine meritul de a ne fi dăruit o stringentă lucrare de sinteză care povestește deopotrivă biografia omului și scriitorului, cu mari accente pe momentele ei esențiale și pe valoarea ei educativă, așa cum se cuvenea pentru colecția de „Oameni de seamă" în cadrul căreia a apărut.

„Scriu povestea unei vieți, nu scriu un studiu literar, totuși cînd operele eroului meu au fost pentru el mari evenimente ale vieții, etape importante ale dezvoltării lui, trebuie să mă opresc mai cu dinadinsul în fața lor pentru a încerca să zugrăvesc omul prin ele"[2] — își subliniază metoda prof. Tudor Vianu.

Problema centrală rămîne cea a moștenirii literare a operei lui Schiller și asupra ei ne propunem a insista aci, pe marginea — îndeosebi — a capitolului pe care autorul îl intitulează sugestiv: „Perspectivă".

Vom reține mai întîi observația generală după care scriitorul, renunțînd la mai toate obligațiile laterale ale vieții, se dedică pe de-a-ntregul muncii literare și-și acoperă misiunea etică prin aceasta. Faptul nu era curent în epocă și de aceea impresionează cu atît mai mult. El mărturisește recunoașterea caracterului educativ al artei, tendenționismul ei profund și-l apropie astfel pe Schiller de vremea noastră, dintr-odată și semnificativ. Deși, după cum spune atît de exact și sugestiv Franz Mehring, poetul își aurea tristele ziduri ale închisorii lui prin concepția idealismului estetic, o bună parte a operei lui — și nu numai cea din perioada tinereții, — se auzea departe de aceste ziduri și răscolea lumea.

Mesajul schillerian e, prin această latură a lui, viu pînă astăzi. Desigur, alături de toți marii lui contemporani, alături de Goethe în primul rînd, Schiller n-a stăruit îndelung și accentuat asupra atitudinii protestatare a tinereții lui, deși ea nu s-a cufundat cu totul în adîncuri, ci a reapărut — sub diferite forme — de mai multe ori în opera lui ulterioară. După cum se afirmă, cu multă pătrundere, în lucrare, poetul n-a trecut totuși niciodată de partea reacțiunii și caracterul lui moral a rămas integru, așa cum n-a fost totdeauna — de pildă — Goethe.

Moștenirea culturală reține deci o dată cu operele tinereții și sensul etic al vieții lui, independența sa dîrză față de puterea politică asupritoare a epocii.

Tudor Vianu mai subliniază apoi patriotismul lui Schiller, purificat de orice miasme șovine, grandios și înflăcărat, izbutind să zărească dincolo de hotarele patriei germane orizontul larg și profund al întregii umanități. El a înțeles totdeauna că țara lui e *o pars pro toto* și că în german, în adevăratul german, se adună seva comună a umanității generoase și atotcuprinzătoare.

S-a vorbit, de aceea, totdeauna de umanismul lui Schiller, dar sensul lui particular rămîne încă de precizat. E adevărat că idealismul filozofic îl caracterizează, că etica estetică îi e proprie, dar la baza acestor vădite rătăciri nu stă credința lui în om, în puterile lui creatoare, în capacitatea lui de a se perfecta și de a urca pe treptele cele mai înalte ale binelui, frumosului și adevărului?

Umanismul schillerian trebuie, prin urmare, desfăcut de cătușele vremelnice ale epocii și clasei lui, și privit în cuprinsul lui intențional care rămîne neîndoios pozitiv.

Între determinantele actualității lui Schiller nu poate desigur lipsi arta lui, eficiența mesajului său fiind în funcțiune de capacitatea și vigoarea vehiculării artistice. Dar cărui tip artistic îi aparținea poetul? Vechea lui caracterizare ca o „figură clasică" e oare exhaustivă și proprie pentru complexa lui operă? A fost el un „naiv" un „sentimental", dacă e să ne referim la terminologia lui? Firește, răspunsul nu-i facil, dar ni se pare evident că nu trebuie să cuprindem într-un singur epitet vastitatea și contradicțiile operei lui. Senin, olimpic, perfect cumpănit, un adevărat „naiv" sau clasic nu pare să fi fost niciodată Schiller. Însăși setea lui de armonie, de reconstituire și activizare a idealului grec trădează mai îndată năzuința spre acesta decît însușirea lui reală. Sub aparențele echilibrului palpită tensiunea interioară și „naivul" descoperă îndată pe „sentimental".

Dar umanismul lui Schiller nu e întreținut tocmai de acest perpetuu zbucium lăuntric, de această tipic umană năzuință spre mai bine, spre propria noastră căutare și depășire? Și în moștenirea literară schilleriană nu este aceasta o notă de mare preț?

Schiller a conceput poezia ca pe o expresie concretă a gîndirii sale și pe aceasta din urmă ca pe un vast domeniu al sensibilității poetice. El a năzuit astfel spre sinteza rațiunii cu sentimentul, spre realizarea — prin urmare — nu numai a „sufletului frumos" despre care vorbea atît de frecvent, dar și spre cea a omului complet a personalității întregi. Umanismul schillerian se îmbogățește deci cu această notă a integralității, ceea ce îl apropie și mai vădit de vremea noastră.

Dar tema moștenirii lui Schiller se cere încă mult adîncită și e, printre atîtea altele, meritul cărții academicianului Tudor Vianu de a fi sugerat-o prin îmbietoarea „perspectivă" a finalului.

Al. Dima

1) *„Schiller", în colecția „Oameni de seamă", Editura tineretului, 1961.*
2) *Op. cit., p. 33.*

Luceafărul
Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director: acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE:
Dumitru CORBEA (redactor șef adjunct); Dan DEȘLIU (redactor șef); Mihu DRAGOMIR; V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Al. I. ȘTEFĂNESCU (redactor șef adjunct); Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (redactor șef adjunct).

DISCUȚII DESPRE CRITICĂ

„Critica literară nu mai este, nu mai poate fi un amalgam de impresii subiective ale cîtorva condeie mai mult sau mai puțin înzestrate", se spune, cu justețe, în articolul-bilanț „Critica literară și actualitatea", semnat de Paul Georgescu, S. Damian, Matei Călinescu, critici literari ei înșiși și ca atare încadrabili acestei cerinți obiective. Consecvenți pînă la un punct acestui principiu, cei trei critici literari schițează o cronică a activității critice din ultimii ani, depun eforturi și reușesc să înfățișeze, e adevărat cam abstract, dar cu claritate didactică, unele îndatoriri ale criticii literare marxist-leniniste. Se afirmă, pe bună dreptate, că există o solidaritate a criticilor cu scriitorii, pentru orientarea creației spre temele majore ale actualității, spre problemele omului contemporan, spre răspîndirea ideologiei marxist-leniniste și combaterea ideologiei burgheze, spre formarea gustului estetic al cititorului etc. Colectivul de autori emite aprecieri uneori obiective, judicioase, referitor la frontul criticii noastre literare. Însă ne întîmpină, nu o dată, formulări și atitudini părtinitoare, privind cititorul de o imagine realistă a situației.

Remarcăm o ciudată discordanță între unele principii teoretice sănătoase, scumpe tuturor criticilor marxiști-leniniști și felul în care sînt aplicate în practică de către autorii articolului. Înveșmîntat într-un ton modest, în care-și găsește loc și o măgulitoare autocritică, sub aparența unei înțelepte obiectivități, conținutul articolului-bilanț nu e rodul unei mature chibzuințe imparțiale. Vorbind despre funcțiile și operativitatea criticii noastre literare (de fapt nu întotdeauna îndeajuns de operativă), despre raporturile ei cu cititorii și scriitorii, despre stilul și nivelul ei teoretic, despre succesele și insuccesele ei, despre problema moștenirii literare, cei trei critici operează adesea cu un arbitrar surprinzător. Din acest motiv le-au scăpat din atenție unele aspecte esențiale din lupta dusă la noi pentru realismul socialist, făcîndu-și loc, în schimb, ecouri ale unor vechi răfuieli, de unde tratamentul acru și tonul de admonestare protectoare aplicat revistelor și criticilor care au combătut în cursul anilor unele opinii exprimate în „Gazeta literară".

Critica literară, ca și beletristica, în general, nu poate fi înțeleasă, nu-și poate îndeplini menirea decît în raport cu cerințele concrete ale epocii, cu modul specific de a răspunde sarcinilor puse de lupta clasei muncitoare, condusă de Partid, pentru construirea socialismului. Momentul istoric, sarcinile luptei ideologice, din care face parte integrantă și frontul criticii literare, specificul vieții economice, politice și sociale a țării noastre au fost definite în mod științific la Congresul al III-lea al P.M.R., care a trasat cu admirabilă preciziune sarcinile de perspectivă în toate domeniile de activitate. Ne miră că în articolul din „Gazeta literară", de care ne ocupăm, discuția nu se axează întru totul pe coordonatele oferite de această analiză capitală pentru înțelegerea actualității, cu atît mai mult cu cît articolul se numește „Critica și actualitatea". Subliniind faptul că avîntul uriaș al forțelor creatoare ale poporului constituie o sursă inepuizabilă de inspirație pentru scriitori, care au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice ale partidului și poporului, tov. Gheorghe Gheorghiu Dej arăta la Congresul al III-lea că „pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce poate îndepărta pe artist de popor, spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru un cerc îngust de „aleși"; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale".

Problema aceasta — a cunoașterii nemijlocite a vieții — se pune la fel de acut și pentru critica literară, care are drept principiu de bază în exprimarea judecății de valoare confruntarea operei de artă cu viața. Numai astfel criticul va putea evita bucherismul dogmatic sau subiectivismul teribilist; va aprecia cu obiectivitate și competență gradul de veridicitate cu care e oglindită viața în opera de artă, realizarea artistică și influența ei asupra maselor. Astfel s-a procedat, de fapt, în practica scrisului nostru, ori de cîte ori criticii au obținut succese. Astfel au procedat în cronicile și articolele lor izbutite Silvian Iosifescu, Ion Vitner, Paul Georgescu, Andrei Băleanu, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Novicov, Al. Oprea, Vicu Mîndra, I. Ianossi, Valeriu Rîpeanu, Matei Călinescu, Dumitru Micu, Gh. Achiței, Ion Oarcăsu, Al. Căprariu și alții. Atent la aspectele concrete ale vieții, criticul nu se lasă intimidat de acea parte infimă a cititorilor, rămasă în urmă din punct de vedere al preferințelor și gusturilor; el e dator să țină pasul cu masele de cititori receptivi la formele cele mai înalte ale artei, exigenți, însetați de inovații artistice corespunzătoare cu noul conținut al vieții, dornici să găsească în opera literară un erou de o mare profunzime morală, care să poată fi model pentru contemporanii și urmașii săi. Acest obiectiv principal al criticii și literaturii noastre realist-socialiste, crearea eroului pozitiv, nu-i preocupă pe autorii articolului-bilanț, din „Gazeta literară", ceea ce poate duce la impresia că rolul criticii literare a fost neglijabil în această direcție. Un contact mai intens și nemijlocit cu masele de cititori ar spulbera prejudecățile unor critici literari care subapreciază posibilitățile intelectuale și gusturile cititorilor. Din legăturile noastre cu cititorii: muncitori, țărani, intelectuali, oameni cu pregătiri diferite, am constatat desigur cu toții că operele cele mai apreciate sînt acelea care vorbesc oamenilor de la inimă la inimă, cu limpezime, fără pedanterie stilistică și eclipse de logică.

Concomitent cu o temeinică pregătire ideologică și profesională, criticul literar, indiferent de gloria cu care e înconjurat, la un moment dat, are datoria să învețe necontenit, și dintr-un tratat care nu stă în rafturile bibliotecilor, ci în inima și gîndurile oamenilor muncii.

Cunoscînd în viață, pe ogoarele colectivizate, pe șantiere și în uzine, frumusețea morală a omului nou, a comuniștilor, am sesiza mai prompt reflectarea lui încă nesatisfăcătoare în literatură și am milita mai energic pentru realizări superioare în cronicile și articolele noastre — și chiar într-unul cu caracter de bilanț. Cîte judecăți critice nefondate, emise cu ușurință, asupra unor opere literare ar putea fi ocolite, dacă noi, criticii, am cunoaște mai bine realitățile din care s-au inspirat autorii cărților. S-ar evita, astfel, unele judecăți pripite, scolastice, care pot duce la minimalizarea chiar a părților bune din cărți de o stringentă actualitate. Cum s-a întîmplat în cazul lui Dumitru Micu cu romanul Oțelul de C. Chiriță, sau în cazul lui G. Dimisianu care, neținînd seama de realitățile vieții, a diminuat meritul unei cărți actuale, folositoare și bine narate, cum este Dobrogea în marș de Petru Vintilă. La fel, neținînd seama de lecția vieții, Lucian Raicu a scris cu neînțelegere disprețuitoare despre nuvela lui Ion Lăncrănjan Cordovanii.

Criticul realist-socialist nu are dreptul să stea de o parte, într-o bibliotecă sau o redacție și să privească olimpian desfășurarea vieții, căci, așa cum spunea Lenin într-o scrisoare adresată lui Gorki: „Una e să observi și alta este să simți în fiecare zi viața prin contact nemijlocit cu ea".

A gîndi științific înseamnă a raporta totul la problemele sociale actuale, așa cum au fost ele definite în lucrările Congresului al III-lea al P.M.R., așa cum pe plan mondial au fost formulate la istoricul Congres al 22-lea al P.C.U.S. Discutînd problemele criticii dintr-un unghi prea îngust, profesionist, atenți mai mult la progresele de tehnică ale criticilor, decît la orizontul lor filozofic și politic mai larg, cei trei autori ai articolului n-au putut cuprinde problemele cele mai importante ale frontului critic, ori cîtă hărnicie ar fi depus.

Surprinde neplăcut strădania autorilor de a crea false probleme ale criticii literare, precum pericolul „specializării", invocat în legătură cu activitatea lui V. Mîndra, în vreme ce sînt omise altele, mai de adîncime, care s-au pus după Congresul scriitorilor. Principalul tărîm al luptei de clasă în perioada actuală fiind ideologia, noi nu putem uita cu seninătate astăzi influențele ideologice burgheze care s-au manifestat prin teorii potrivnice realismului socialist, ca aceea a „adevărului integral", sau a „spiritului modern". Într-o vreme cînd astfel de teorii își găseau loc în paginile „Vieții romînești", „Gazetei literare", „Stelei", unii critici, în general slab pregătiți, de pildă H. Zalis, au avut în paginile „Gazetei literare" atitudini negativiste, criticînd global, fără argumente, activitatea unor critici marxiști, harnici, cum s-a procedat cu Mihai Novicov. Sub influența unor asemenea idei s-au găsit critici care să elogieze poezia intimistă, cețoasă, atemporală și să incrimineze poezia accesibilă maselor, agitatorică, de o reală valoare artistică. În pofida orientării generale sănătoase, partinice a frontului literar, unii critici au tratat confuz, obiectivist principii fundamentale ale realismului socialist. Astfel Lucian Raicu, într-un articol din „Viața romînească" nr. 4/1958 promova cu insistență și zel modernismul, ajungînd, de fapt, la elogierea curentelor decadente.

Din păcate, Lucian Raicu nu s-a bucurat de ajutorul tovărășesc al unor critici cu mai multă experiență, ci doar de-al colegilor săi de generație. Dimpotrivă Ov. S. Crohmălniceanu i-a făcut o cronică ditirambică într-un număr din „Viața romînească" (1956) la o carte proiectată, care n-a apărut pînă în ziua de astăzi. Atari atitudini subiective stăruie și în articolul lui Paul Georgescu, S. Damian, Matei Călinescu, unde se vorbește despre o „cuprinzătoare monografie care se află sub tipar" a lui Savin Bratu, în timp ce lucrări de mult apărute, bine primite de critică și cititori, nu sînt nici amintite, de pildă cartea „Aristotel" a lui Dumitru Isac. Autorul acestei cărți a fost deseori în polemică cu „Gazeta literară".

Și-au adus contribuția lor la confuziile estetice despre care am amintit și alți critici și istorici literari; Mihai Petroveanu, de pildă, a substituit ideea diversității de stiluri din cadrul metodei de creație a realismului socialist cu un adevărat Turn Babel.

Împotriva unor astfel de atitudini greșite, frontul unit al criticii, presa de partid au luptat cu fermitate și intransigență. Ne amintim cu toții articolul semnat de Silvian Iosifescu în „Lupta de clasă" nr. 9/1958, în care sînt combătute, cu exemple concrete, erori de orientare din articole de critică și istorie literară, care conțineau numeroase lipsuri ideologice.

În preajma unei Conferințe a scriitorilor, cel care își asumă sarcina de a contura un tablou al criticii literare din ultimii ani, nu poate trece cu vederea îndrumarea de către partid a acestui important sector ideologic, nu are dreptul să ignore articolele de o excepțională eficacitate apărute în Lupta de clasă și în Scînteia cu privire la critică. Recitirea unui astfel de articol intitulat: „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară" ne-ar fi reamintit tuturor faptul că „împăciuitorismul practicat în mod conștient sau nu — netezește calea revizuirii bazelor esteticii marxist-leniniste de apreciere a valorilor literare și înlocuirea lor cu formule echivoce, ca „modernitate", „modernism" sau „sensibilitate contemporană".

Apare inexplicabilă ignorarea, în articolul din „Gazeta literară", a unui aspect atît de important al moștenirii noastre culturale cum este literatura muncitorească de dinainte de 23 August 1944 și revistele conduse sau îndrumate de Partid.

S-au obținut în acest sens, în ultimii ani, studii temeinice, cu rezultate apreciabile, în domeniul cercetării tradițiilor realismului socialist din Romînia, datorită unor cercetători tineri ca Ileana Vrancea. Dan Hăulică, Pompiliu Marcea, Mihai Gafița, Teodor Vîrgolici, Mircea Zaciu, Eugen Simion etc. Nu putem crede că e ignorat cu desăvîrșire de autorii articolului criticul Dan Hăulică, numai pentru faptul că și-a „permis" să atragă atenția asupra sărăciei de referiri din cronicile lui Paul Georgescu, reproșîndu-i că „raportarea doar la cîteva opere fundamentale ale literaturii noastre, la cîteva romane, precum „Răscoala", „Ciocoii vechi și noi", luate mereu ca reper în diverse demonstrații estetice", nu poate servi. Și totuși felul netovărășesc în care se „discută" cu un alt tînăr critic, Teodor Vîrgolici, pentru că „și-a permis" (auzi vorbă!) să critice pe Ov. S. Crohmălniceanu și D. Micu, poate îndreptăți asemenea presupuneri. E cel puțin curioasă strădania de a interzice dreptul la critică, chiar unui critic, indiferent ce scrie: cronică sau recenzie. Surprind neplăcut scrupulele excesive de a nu omite lucrări nepublicate încă și ușurința cu care sînt omiși cercetători și critici care au muncit în domeniul istoriei literare, ca Gheorghe Achiței (Gîndirismul), Zoe Dumitrescu (Simbolismul) etc.

E păcat că despre aceste aspecte importante ale muncii istoricilor literari nu se pomenește nimic, nu se subliniază unele succese, nu se critică lipsurile și nu se exprimă îndemnuri pentru continuarea muncii, în schimb, e păcat că, în ciuda atîtor probe evidente, o carte de compilație cum e „Nicolae Filimon" de H. Zalis e pomenită la capitolul izbînzi. E într-adevăr o izbîndă pentru cartea lui Zalis că stă cot la cot în bilanț cu monografia mamă: „N. Filimon" de G. Călinescu.

Arbitrariul subiectiv în critică dăunează literaturii și conduce inevitabil către spiritul de grup, criticat cu fermitate în lucrările Congresului al III-lea al Partidului.

Sînt în acest articol unele păreri care merită să fie discutate mai mult de critica literară, precum aceea prin care se afirmă în mod fals că gustul înapoiat al unei părți din public e vinovat de răsunetul „poeziei cursive, care se desfășoară ca țăcănitul roților de tren" și care, împreună cu alte slăbiciuni ale publicului, ar fi „moșteniri" ale literaturii „comerciale" și „vandabile".

Este în această legitimă sete de inovație și un nou exclusivism, care încalcă principiul moștenirii culturale. Poezia lui Eminescu e cursivă și nu-i poate părea nici chiar unui estet arhipretențios o moștenire apăsătoare. Niciodată nu putem uita cuvintele lui Lenin, din convorbirea cu Clara Zetkin, prin care ne îndemna să căutăm noul care decurge din nevoile conținutului și nu din snobism, din dorința de a fi cu orice preț la modă: „De ce să întoarcem spatele la ceea ce este cu adevărat frumos, să renunțăm la folosirea lui ca punct de plecare pentru dezvoltarea ulterioară numai pentru că e „vechi"? De ce să te prosterni în fața a aceea ce este nou ca în fața divinității, de ce trebuie să i te supui numai pentru că „este nou"? O asemenea atitudine este un non sens, un adevărat non sens! Există în ea o mare doză de ipocrizie și, desigur, o admirație inconștientă față de moda dominantă — în domeniul artei — în apus. Sîntem buni revoluționari, dar ne considerăm — nu știu de ce — obligați să dovedim că sîntem și noi „la înălțimea culturii moderne".

E inutil să mai amintim că poezia cursivă stă în cea mai bună tradiție a poeziei noastre clasice. A i ne opune și a o respinge în mod categoric înseamnă, de fapt, a pleda obligatoriu pentru o poezie crispată, contorsionată; și pentru a răspunde comparației cu țăcănitul roților de tren, am spune că, dimpotrivă, distingem mai degrabă monotonia unor asemenea zgomote în încercările de a strangula debitul poetic, de a-i da o sacadare crispată sau de a-l dezlîna ca o proză de ieftină calitate. Nu spunem o noutate reamintind că nu există modalități prozodice cu virtuți în sine; orice formă prozodică, în stare să exprime un conținut bogat și complex, să emoționeze totodată, e bine venită.

Oare momente dintre cele mai de seamă ale liricii noastre realist-socialiste, datorate unor poeți ca Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Marcel Breslașu, Maria Banuș, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Tiberiu Utan, Ion Brad nu continuă cu succes tradiția poeziei accesibile, cursive?

Și tocmai aceste calități de căpetenie ale lirismului au fost ținta unor atacuri neprincipiale purtate de unii poeți și critici în numele modernismului.

E mai de grabă necesar să contribuim mai efectiv la orientarea literaturii spre oglindirea marilor transformări care au loc în țara noastră la orașe și la sate, și să îmbinăm dragostea pentru literatura noastră nouă cu exigența față de tot ce este deficitar din punct de vedere al conținutului și al formei artistice, cu intransigența față de manifestările ideologiei, moralei și moravurilor burgheze.

Criticii literari avem cu toții datoria să analizăm concret, cu competență creația artistică, să generalizăm experiențele cele mai de seamă ale realismului socialist, să purtăm, în spirit partinic, discuții pe probleme reale și esențiale ale vieții și literaturii, să schimbăm opinii — nu pentru a ne jigni — ci pentru a contribui substanțial la înflorirea literaturii noastre noi. Dacă vrem ca lucrarea noastră critică să fie efectiv actuală, să nu cadă în anacronism, trebuie să militam neostenit pentru o artă pătrunsă de spirit de partid și să practicăm la rîndu-ne o critică profund partinică. Sînt idei bine cunoscute, la care avem datoria să medităm mai mult în momentul de față.

I. D. Bălan

De vorbă cu poetul Ion Bănuță

(Urmare din pag. 1-a)

(Cartea Bucuriei). Menționăm de asemenea volumul de proză În plină zi de Vasile Rebreanu.

În domeniul dramaturgiei, numeroase piese într-un act din cele apărute în cadrul colecției „Teatru de amatori" au fost semnate de tineri: Victor Bîrlădeanu, Constanța Bratu, Mihai Stoian etc.

În același timp și tinerilor cercetători, istorici literari și critici li s-a oferit posibilitatea de a se manifesta în cadrul colecției „Mica bibliotecă critică", unde au apărut studii monografice, unele dintre ele remarcabile. Menționăm, în acest sens, studiul **Poporanismul și „Viața Romînească"** de Dumitru Micu, apoi micile monografii închinate lui Dimitrie Bolintineanu (de D. Păcurariu) și Al. Sahia (de Pompiliu Marcea). Un alt teren de manifestare oferit tinerilor critici și istorici literari a fost acela al prefețelor, în special în colecția „Biblioteca pentru toți", unde au putut fi abordate atît probleme de istoria literaturii romîne, cît și a celei universale, clasice și contemporane. Menționăm, în acest sens, prefețele semnate de Val. Panaitescu, Virgiliu Ene, Pompiliu Marcea, Al. Oprea, C. Măciucă, Mihai Nasta, T. Avramescu, N. Ciobanu, Dan Grigorescu, Matei Călinescu, S. Damian, Georgeta Horodincă, Al. Săndulescu, D. Solomon, V. Teodorescu, A. Tănase.

Mai semnalăm cîteva prefețe la cărți apărute în afara colecțiilor: Marin Bucur a alcătui studiul introductiv la volumul de publicistică **Opinii și atitudini** de Camil Petrescu, Valeriu Rîpeanu la romanul **Foc în hanul cu tei** de I. Peltz, G. Dimisianu la un volum de Ion Creangă, I. Rotaru la culegerea din versurile lui Eminescu, Georgeta Horodincă la Agîrbiceanu și Cazaban.

Care sînt proiectele Editurii pentru anul 1962 în direcția promovării tinerelor talente?

Pentru anul ce vine, Editura de literatură și-a propus să întreprindă noi acțiuni, pentru a cuprinde și mai mare parte a activității tinerilor scriitori în propriul ei program de activitate editorială. Menționăm în primul rînd, în acest sens, colecția „Forras" („Izvorul"), în cadrul căreia își vor face debutul tinerii scriitori Veress Zoltan (**Pe drum**), Laszloffy Aladar (**Glasurile mulțimii**), Szilagyi Domokos și Gavassy György (cu două volume de versuri).

Colecția „Luceafărul" va pune, la rîndul ei, în circulație, noi nume de poeți și prozatori de talent, precum Miron Scorobete (**Poezii**), Grigore Hagiu (**Autoportret în August**), Darie Novăceanu (**Autobiografie**), Florentina Dima (**Cartea bucuriei**), Mihai Negulescu (**Nopțile albe ale orașului**), Corneliu Șerban (**Poezii**) Ion Acsan (**Întoarcerea cosmonautului**), Ion Crînguleanu (**Poezii**), apoi Traian Filip (romanul **Amar**), I. Arieșeanu (**Anii adolescenței**), Aurel Leon (**Din pridvor**), Eugen Teodoru (**Nuvele și schițe**), Mihai Diaconescu (**Visele au contururi precise**) și alții.

Trei piese într-un act vor fi semnate de tinerii dramaturgi T. Bocșa, Natașa Gheorghiu, Silvia Andreescu și Tudor Mănescu. Vor apărea prefețe semnate de Gh. Achiței, I. D. Bălan, Valeriu Rîpeanu, Al. Oprea, Val. Panaitescu, G. Horodincă, V. Nicolescu, Dan Grigorescu, D. Cesereanu, Modest Morariu, Eugen Simion, S. Damian, D. Solomon, Liviu Călin, Ion Rotaru, Cornel Simionescu, Al. Săndulescu, Al. Teodorescu, H. Zalis, Eufrosina Molcuț, C. Mohanu, Ion Stăvăruș, O. Păun.

★

Dîndu-se, astfel, cît mai multor condeie posibilitatea de a se manifesta, se creează după părerea noastră condițiile cele mai bune pentru ca generația tînără de intelectuali să se formeze în adîncime, să învețe de la scriitorii cu mai multă experiență, să beneficieze din plin de observațiile pe care critica va avea ocazia să le formuleze față de lucrările puse în circulație, și în felul acesta să se înarmeze pentru a cuprinde cît mai bine, în întindere și în adîncime, problemele cele mai arzătoare ale actualității, marile probleme ale construirii socialismului, ale educării comuniste a poporului.

Drumul pe care înaintăm se lărgește din ce în ce mai mult, noi și noi tineri se vor angaja mereu pe el, tot mai multe talente vor ieși la lumină, cele care se vor fi manifestat mai de mult se vor maturiza între timp, iar literatura noastră realist-socialistă, ridicată, cu anii, la un nivel din ce în ce mai înalt, va fi un amplu imn închinat omului eliberat, energiei creatoare în năvalnică desfășurare, naturii domestice, prieteniei între popoare, frumuseții, bucuriei.

De vorbă cu poetul Eugen Frunză

(Urmare din pag. 1-a)

vele intitulat „Vîntul de seară", Petre Sălcudeanu a predat Editurii un roman cu temă antifascistă, Radu Cosașu un volum de nuvele, iar Ion Grecea volumul de schițe „Întoarcerea la viață". Constantin Chiriță pregătește volumul III din ciclul „Cireșarii". Vor apare în anul 1962 o carte de Costache Anton (schițe din agricultură) și volumele poeților Valeria Boiculesi și Victor Felea. Un debutant, Chiril Tricolici, va tipări romanul de aventuri „Oameni fără identitate".

Editura așteaptă intrarea în redacție a unor volume semnate de Vasile Rebreanu, D. R. Popescu și alții.

După cum se știe colecția Biblioteca școlarului apare într-un format nou cu o ritmicitate mai sigură. Printre semnatarii prefețelor și antologiilor, sînt și tineri critici și istorici literari: Ion Dodu Bălan, Pompiliu Marcea, N. Sorin, Domnica Stoicescu, poetul Ion Brad, Virgiliu Ene. Anul acesta vor apare trei cărți semnate de tineri și în colecția „Oameni de seamă". Dan Grigorescu a predat monografia „Shelley", C. Măciucă lucrează la o carte despre Dimitrie Cantemir, iar Valeriu Rîpeanu la un volum despre Alexandru Vlahuță.

Cît privește reportajul: Florența Albu a predat un volum de însemnări despre Bărăgan și avem în perspectivă un volum de Paul Anghel despre Valea Siretului. În colecția În jurul lumii, Boris Buzilă va tipări o carte despre R. P. Mongolă.

Am vrea să ne vorbiți despre aparițiile în domeniul literaturii pentru copii.

Dintre aceste lucrări citez, deocamdată, volumul lui Tiberiu Utan destinat celor mici, un volum al lui Ion Horea și o carte de versuri satirice humoristice de Ion Hobana, povestirea științifico-fantastică „Roboțel" de Mircea Mohor, romanul „La 13 ani și jumătate" de Mia Dumitriu, volumele de povestiri pentru copiii de la sate de Marcel Păltineanu, Toma Radu etc. Și în literatura pentru copii se vor înregistra cîteva debuturi: un volum de povestiri de Viorica Dinescu, un volum de versuri pentru preșcolari de Mariana Țăranu etc.

Recenzie

IOAN GRIGORESCU:
Unde vîntul miroase a petrol

Volumul cuprinde o suită de schițe inspirate din viața petroliștilor de ieri și de azi. Întîmplările relatate se petrec toate în perimetrul prahovean al sondelor nesfîrșite, în satele și orășelele grupate în jurul lor, în colibe, birouri, locuri de exploatare, pe unde oamenii cei mai feluriți, cu zeci de ani în urmă sau acum, luptă să smulgă pămîntului zăcămîntul său de preț.

Pentru a lumina contururile intime ale vieții eroilor săi, Grigorescu recurge la instantaneul motivat, la surprinderea unui moment dramatic, căruia îi povestește antecedentele pentru a-i adînci semnificația. Procedeul este mînuit cu mult talent de către autor, care a dovedit printre alte calități, sesizarea unor fapte de viață bogate în implicații.

Moș Toader, urmează, prin vîrstă, să fie pensionat, dar vitalitatea și pasiunea pentru muncă, contrazic în mintea lui argumentele legii. Dialogul interior, redat cu duioșie și înțelegere, continuă pînă în finalul schiței, cînd, în timpul unei furtuni puternice, Toader salvează cu eforturi desnădăjduite, o sondă de la erupție. Epicul se manifestă, de fapt, abia în „actul" final al schiței, restul fiind doar motivarea lui prin care completăm portretul eroului. („Neastîmpăr"). Alte schițe au chiar explicit, o introducere, retrospectivă din viața personajelor, după care urmează relatarea rapidă a unei mici întîmplări („Febră", „Țiganiada 1942"). Faptele în sine au o mare forță emoțională, prin laturile lor neprevăzute, surprinzătoare. Grigorescu are priceperea de-a observa mereu întîmplări neobișnuite sau laturi neașteptate în întîmplări cotidiene, fără a depăși în ordinea literară, verosimilul.

Un străin care cutreierase toate ținuturile petrolifere ale lumii fără să reușească a se îmbogăți, ajuns în Romînia se asociază cu un proprietar din partea locului, și montează o sondă chiar în curtea casei acestuia. Nu găsesc destul petrol dar descoperă un schelet complet de mastodont. Din punct de vedere financiar, întreprinderea se soldează cu un eșec total și cei doi sînt ruinați. În condițiile capitalismului, descoperirile științifice sînt nerentabile, și primesc doar blesteme („Mastodontul").

Intenționat sau nu, autorul a dat multora din schițele sale, aspect de reportaj, în care povestirea personală a celor văzute este înlocuită cu prezentarea epică, în desfășurarea lor obiectivă. Schițe ca „Încă trăiesc", „Neastîmpăr", „Tizul", amintesc astfel de „profilurile" lui Țic, Cosașu și alții, care îmbină și ei reportajul propriu-zis, cu alte genuri literare.

Ioan Grigorescu reușește cîteva portrete remarcabile. Eroii săi aparțin lumii petrolului și-o ilustrează prin manifestări specifice.

Inginerii Andrei și Ana, din schița care conferă titlul volumului, sînt bine realizați, pe această linie, autorul creînd din puține vorbe și gesturi, complexitatea firii lor. Rețin atenția și alți eroi din volum, ca Fane Grădeanu, muncitorul ceferist („Tizul"), învățătorul gata la orice sacrificiu pentru instruirea copiilor, („Pavilionul"), Vulcănescu, excrocul din slujba societății Steaua („Piosenie") etc.

Omogenă ca realizare artistică, ultima carte a lui Grigorescu se înscrie ca o reușită certă în drumul creației sale. Autorul rămîne însă a fi atent, în continuare, la cizelarea meșteșugului, (dialogul este încă nefiresc, replicile uneori artificiale) ca și la tendința de a prezenta fapte așa-zise senzaționale fără a da atenție analizei psihologice.

SORIN ALEXANDRESCU

Ploaia de aur

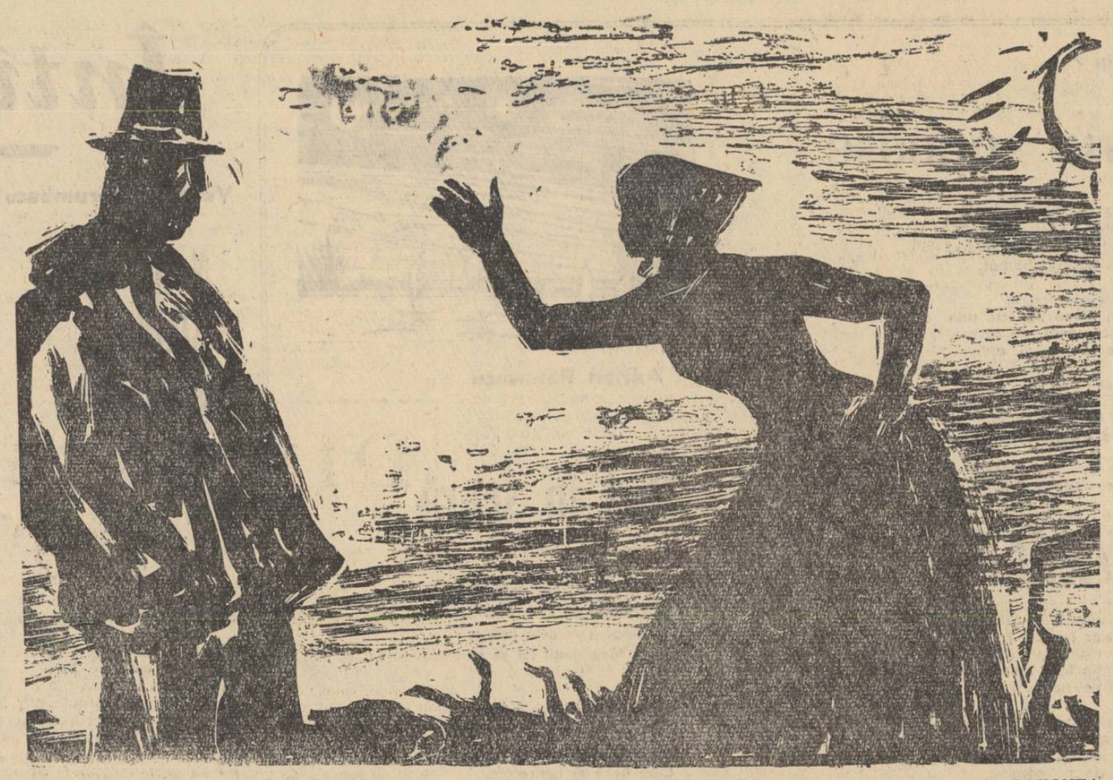

Desen de V. SAVONEA

Szabo Gyula

În mai, vremea e capricioasă ca o tînără femeiușcă în luna de miere. Zile în șir cerul se ține înnorat și înnegurat, de nu vezi decît poalele dealurilor acoperite cu vii, dar de plouat, nici un picur. Apoi deodată orizontul se lărgește pînă hăt, în crestele albăstrii, iar cerul apare strălucitor, abia-abia pătat pe ici-colo cu cîte un puf de norișor. Și totuși de pe undeva adie a umezeală și a ploale, iar în razele soarelui parcă joacă tot timpul o puzderie de stropi argintii.

. . . . . .

Iar după ce trec și „Sfinții cei Înghețați" *), vremea adesea se strică de-a binelea. Toarnă fără încetare, cu găleata, din perdele de nori plumburii, fără ca cerul să fie luminat, barem din cînd în cînd, de vreun fulger și nici glas de tunet nu rupe tăcerea apăsătoare, de zici că nu în natura slobodă, ci în vreun fund de baltă îți duci zilele.

. . . . . .

Altceva-i la potcovărie! Ce mai clinchete vesele scoate nicovala! În ce voios elan foșnesc rîndelele rotarilor!

În amîndouă atelierele întesate de gură-cască e fum de tăbac de să-l tai cu cuțitul și miroase a strujele și a cărbune ars. Iar cînd se lasă cîte o fărîmă de liniște, numa ce auzi glasul lui Vastag Pista, legîndu-se cînd de treaba fierarilor, cînd de cea a rotarilor. „Muncă grea, nimic de zis, da-i meserie bună. Nu te plouă, nici nu te ninge și vremea rea nu-ți ia sculele din mînă. Pe cînd noi, cu a noastră..?! De cîte ori nu ne udăm de mai-mai să ne crească bureți pe gheabă, în vreme ce voi ciocăniți și boncăniți colea, la adăpost. De e soare, de e ploaie!

. . . . . .

Uneori se abate și Dávid, președintele, pe la atelierele gospodăriei colective, iar dacă se întîmplă ca Vastag Pista să se dea și la el, tace făcînd mutre acre.

. . . . . .

De cîteva zile parcă îi tot tună și-i fulgeră și numa de șăguit nu-i arde. Nu-i vorbă, îl apasă și ploaia asta — dacă vezi cu ochii cum înecă buruiana frumusețe de cucuruz! — dar îl mai îngrijorează și chestia neveste-si. După treisprezece ani de căsnicie și după atîtea și atîtea doctoriceli, iat-o pentru întîia oară în „altă-stare". Și încă în luna a opta! Și — colac peste pupăză! — mereu se mai ivesc și alte chestii care îți cam taie cheful... Măcar că de felul lui președintele nu prea e un ăla ursuz. Îi place veselia, iar cu Roza, nevastăsa, se găsește parcă într-un fel de nouă lună de miere.

. . . . . .

Omul nu mai punea nici o condiție, că să fie băiat, ori ce naiba să mai fie și pînă și numele se găsea deja ales, pentru ambele cazuri posibile. Roza urma să i se zică dacă ar fi fost fată, David trebuia să-l cheme dacă era un fecioraș. Nu că ar fi fost el prea încîntat de numele ăsta, pe care el însuși îl purta, dar își zicea că e bine să fie ei doi, el cu feciorul lui, cu același nume, în sat. Căci, deocamdată, în afară de el, alt Dávid nu era, acest nume ne fiind prea „la modă" prin partea locului. El însuși se pricopsise cu el printr-o simplă întîmplare. Taică-său, cînd se dusese să-l declare la starea civilă, dictase — din obișnuință sau din nebăgare de seamă — numele de Daniel, cum îl chema pe feciorul lui cel mai mare. Iar pînă să bage de seamă că o scrîntise, matriculantul și apucase să aștearnă în registru primele două litere ale acestui nume. Or, ne putîndu-și boteza amîndoi feciorii cu același nume, nu mai era alta de făcut, decît să i se zică Dávid noului născut. Așa se alesese el cu numele de Bokor Dávid. Dar numai pe hîrtie! Căci în realitate mai ușor îl alegeai dintre toți ceilalți oameni din sat dacă îi ziceai pur și simplu „Dávid". Fără nici un fel de nume patronimic care mai mult încurca socoteala. Ne fiind alt Dávid în sat și avînd în vedere că numele acesta nu prea merge la diminutiv, din pruncie dobîndise el un fel de aer de seriozitate. Așa că atunci cînd se întîmpla să facă vreo năzbîtie nici nu-l mai luau de urechi, ci îl înfundau doar cu vorba. „El, Davide, Davide! Păi și tu, mă?". Iar mai tîrziu, cînd ajunsese flăcău în toată firea, cînd ziceai „Dávid" nu mai trebuia să adaugi: „Ăla, de-i secretar la U.T.M.", căci numele de „Dávid" indica și funcția, tot așa cum de prin la 1958 încoace „Dávid" înseamnă președinte. Anume din ziua cînd Menyhárt Dénes a fost lipsit de această funcție, ca unul care „vădea pronunțate tendințe spre familiarism și un prea viu interes pentru produsele MAT-ului". „Treaba n-a fost ușoară" — se băscălea Vastag Pista — „pentrucă omul cu cine naiba nu fraternizase la cîte un păhărel de „jinars"?". Totuși nemulțumirea față de el era atît de mare, mai ales printre foștii pălmași, în frunte tocmai cu acest Vastag Pista, care nu prea avea obiceiul să-și pună lacăt la gură, încît oamenii nu se lăsaseră pînă nu îl văzură pe Dávid al lor instalat în locul acelui Menyhárt Dénes.

În Dávid își găsiseră un președinte nesovăitor, energic, pe care nimeni nu îl putea abate din calea lui, deși la prima vedere îți făcea impresia unui om moale, mai mult blajin decît înfipt. Molcomeala lui nu era, în fond, decît o reflectare a caracterului lui de om socotit, o înfățișare a omului deprins să-și înfrîneze patimile. Pentru nimic în lume nu și-ar fi pierdut capul nici chiar atunci cînd, oricît de pe nedrept, s-ar fi legat cineva cu rea credință de persoana lui. Cum făcuse — nu mai departe decît în chiar dimineața aceea — alde Péter Anikó. „Umblă mai domol" — îi zisese ea, — „nu cumva să-ți rupi coarnele de care se vede treaba că te-ai învrednicit. Că, vorba aia: ți le-a pus...? Ți le-a pus...! Așa că, în loc să-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala, mai bine cată să afli de la cine s-a ales țața Roza cu burtă mare. Că de la dumneatale.... slabă nădejde!"

Dávid-președintele simțise că i se varsă fierea și i se întunecă mintea. Pentru că am nu-i tot aia, că-și face băscălie de tine unul ca Varga Pista (Mă Dávide, mă! Mie nu mi se chiar pare... chestia cu burta nevesti-ti... după atîta amar de ani de căsnicie...!), ori că se ia de femeia ta una ca Péter Anikó. Omul și-a ținut totuși firea și s-a mulțumit să o măsoare pe frumoasa cea slobodă de gură de sus pînă jos.

— Vezi tu, măi Anică; pînă nu-ți deschizi fleanca, omul cată la ține cu gura căscată și se întreabă: „Cum naiba dumnezeului ăluia cu barbă i-a fost aminte să făurească mîndrețe de femeie ca asta?" Dar cînd îi dai drumul limbii, fiecare își zice: „Breee! Păcat că, de zor ce i-a fost Ălui-de-Sus s-o isprăvească, n-a mai căutat și a turnat în ea batjocura asta de suflet, de să dai și să fugi!"

Care va să zică, președintelui îi era și silă să-și mai aducă aminte de rușinea pe care o pățise, dar gîndul tot nu-i dădea pace; mereu revenea stîrnindu-i mînia, mărind și mai mult mihnirea care îl copleșea.

Pentru seara era convocată ședința comitetului de conducere al colectivei, ședință la care urmau să ia parte și brigadierii. Dávid de-abia aștepta să se vadă la masa adunării, ca să-și descarce nițel sufletul, dar ce să vezi, că și în ce privea ținerea ședinței se mai iveau unele împiedicări; contabilul dăduse telefon din oraș că n-a putut lua bilet la autobuz, așa că trebuia trimis camionul gospodăriei după el, altcum n-avea cum să ajungă la vreme. Dar camionul, la rîndul lui, fusese trimis la munte, la ciurdă. Drept că fusese vorba ca la amiază să fie înapoi, dar iată că trecuse și ojina și mașina încă nicăieri!

Spre seară, Dávid a dat o fugă pînă acasă, să-și îmbuce cina. Nevastă-sa, Roza, îl primise durdulie și zîmbăreață, de părea mult mai tînără decît era în realitate, iar în ochi îi strălucea liniștea mîndriei materne conștiente. Bărbatul o învăluia mereu cu privirea și — lucru curios — gîndul nu îi era umbrit de vreo urmă de îndoială. Vedea și acum ceea ce de atîtea ori văzuse și constatase. Sarcina, departe de a o încovriga sau a o gheboșa, parcă dimpotrivă; îi dă o statură mai mîndră, mai femeiască. Parcă mai mult îi scoate la iveală prospețimea.

Ploaia asta care nu mai conținește i-a adunat laolaltă pe oameni la opt fix, așa că — afară de tovarășul contabil — nimeni nu mai lipsește de la ședință. Dávid al nostru a împins mai încolo mașina de scris și calendarul de birou, s-a așezat la masa contabilului, apoi, cu mișcările omului nezorit și cu mina pe care și-o dă conștiința calității tale oficiale, a despăturit și și-a așezat în față coala de hîrtie pe care se află însemnate chestiunile care alcătuiesc ordinea de zi, puncte pe care apoi le șterge, pe măsură ce au fost dezbătute, punîndu-le cu plaivazul, cu ostentativă neglijență, cîte o cruce mare.

N-a trecut nici un ceas de la începutul ședinței și iată că pe hîrtia din fața președintelui au și apărut șase cruci. Problema zidirii unui nou local de școală, partea de vină a brigadierilor — băsca de vremea ploioasă! — pentru întîrzierea prașilei, cererea unui tînăr însurățel (Siklodi Jóska) pentru un loc de casă, repicarea altoilor (clasa a II-a) de vie, pentru ca să se mai întărească, modificarea normei la săpatul mazării, cumpărarea botnițelor pentru boii de la atelaje.

În clipa asta președintele, răsuflînd o dată din fundul bojocilor, a mîzgălit și a șaptea cruce pe hîrtia din fața lui:

— Acu să vedem pe ce bază împărțim între membrii noștri cositura de pe drumurile din cimitir și din cîmp. Să văd ce ziceți și dumneavoastră, dar eu unul cred că ar trebui să ținem seamă în prima linie de tragerea de inimă a fiecăruia față de colectivă, tragerea de inimă pe care fiecare membru a vădit-o atunci cînd a fost vorba să ne dea gunoiul de grajd produs în gospodăria proprie. Știți 'mneavoastră la ce mă gîndesc! E adevărat că n-am obligat pe nimeni să ne dea nouă gunoiul care i-a prisosit, dar e tot atît de adevărat că am colindat din casă în casă arătînd fiecăruia cîtă nevoie avem de orice dram de gunoi și spunîndu-i că în aceastâ privință contăm pe tragerea de inimă a fiecăruia, față de colectivă. Cei mai mulți au și înțeles, nu-i vorbă, că dînd colectivei gunoiul, lor înșilor și-l dau, dar s-au găsit și din aceia care ne-au rîs în nas spunîndu-ne deschis că, ne-om supăra, nu ne-om supăra, dar de gunoiul produs în gospodăria proprie fiecare e liber să dispună după cum îl taie capul. Și au și dispus, măi tovarăși! Trist, dar adevărat. În nici două zile am numărat peste zece căruțe care duceau ăl drag de gunoi la locurile de din sus de sat ale „individualilor". Ducă-l! mi-am zis — că oamenii au dat bani pe el, deci li se cuvine. Dar parcă tot aveam simțămîntul că cineva ne jefuiește! Și nu individualii care îl cumpăraseră și îl plătiseră, ci ai noștri membri, care îl vînduseră. Oameni a căror privire nu se putuse avînta peste grămada de gunoi din propria lor ogradă și care au înșelat, au păgubit gospodăria. Iată de ce cred că-i cu drept și cu cale să împărțim cositura din cimitir și de pe drumuri numai între cei care au dat colectivei gunoiul... Iar cei care l-au dat în altă parte să fie lipsiți de acest avantaj.

Omul, făcînd această propunere și arătînd motivele pe care și-o întemeiază, își păstrase tot calmul. Doar vocea tremurată trăda mînia pe care și-o înăbușea de atîtea zile. Koncz Béla, cumnatu-său, ridică mîna arătînd că are și el ceva de grăit în chestia asta.

— Nu-s de acord...! — o trînti el fără nici un ocoliș, aruncînd priviri sfidătoare în jurul său. — Nici vorbă că problema trebuie privită în spiritul luptei de clasă, dar nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că gospodăria noastră e a membrilor, iar membrii sînt ai... ei! — zice el apăsînd pe cuvînt. Apoi, întorcîndu-se spre președinte: — Nu știu dacă ai înțeles ce vreau să zic?! Eu pornesc de la faptul că azi accentul se pune pe creșterea stocului de vite și nu-i bine ca noi să punem piedici, făcînd deosebiri și excepții atunci cînd e vorba despre împărțirea ierbii de pe drumurile de hotar. Le împărțim la fel între cei ce țin vite și... pace bună! Asta în ce privește drumurile de cimp. Iar în cimitir... Cosească fite-cine pe unde își are îngropate neamurile, și, isprăvindu-și spusa, omul își îndreptă provocator pălăria din cap și trase cu năduf din țigară.

Președintele îi aruncă o privire mînioasă pe care nici nu căută să o ascundă.

— Să nu vorbim alături cu drumul, măi cumnate! Ceare a face locul de îngropăciune al familiei, cu lupta de clasă?! Colectiva e a membrilor, iar membrii sînt ai colectivei. Pînă aici ai dreptate. Dar problema e: nu cumva fiecare membru trebuie să tragă folos din averea asta comună în măsura în care și el îi vine comunității în ajutor? Aici e aici! Deci, nu-i vorba de deosebiri sau excepții care s-ar face. Alta-i problema. Cel care pune interesul lui mai presus de al colectivei să nu aștepte ca gospodăria să-i poarte de grijă la fel cum îl poartă ăluia de e cu inima alături de ea. Și nu-mi place cum ai întors-o nici cu chestia aia a sporirii numărului vitelor. Accentul e pus pe mărirea numărului vitelor de pe la colective, nu de pe la individuali. Iar cel care a dat colectivei gunoiul se cheamă că a înțeles nițeluș problema... Pentru că cu acel gunoi se mărește recolta de nutreț pe seama vitelor colective. Ei! Un asemenea membru merită să beneficieze de mai mult nutreț din partea gospodăriei, pe seama propriei lui văcuțe. Asta e!

— Păi nu zic... problema se poate pune și așa... — se gătea Koncz Béla de discuție, dar Vastag Pista i-o curmă scurt.

— Zici că problema se poate pune și așa, hai? Numai așa se poate pune, măi vericule! Și ăl de-i de altă părere nu face rău dacă se mai înalță nițeluș în vîrful picioarelor, că prea i se tîrăște mintea prin noroi!

Vorbele lui Vastag Pista se bucurară de zîmbituare încuviințări. Koncz Béla ridica jignit din umeri în timp ce ajutorul-contabil înscria în registrul de ședințe hotărîrea: „Ne făcîndu-se alte propuneri a fost primită propunerea președintelui".

Dávid se lăsă în jeț cu un adînc simțămînt de satisfacție prilejuit de solidaritatea și omogenitatea comitetului. El se găsi eliberat pentru moment de sub apăsarea care îl stăpînise pînă atunci, dar sentimentul de neplăcere îl cuprinse iar în clipa cînd punînd degetul pe punctul următor al ordinei de zi, se văzu nevoit să anunțe. „Urmează chestia sancționării tovarășei Péter Anikó". Își plimbă plaivazul pe numele de familie al femeii, frumoasa între frumoasele satului și, de stingherit ce era, mai că nu înțelegea de ce numele de Péter îi aducea în fața ochilor mîntiii un obraz femeiesc și nu figura unui bărbat.

Grăi fără să ridice ochii:

— Problema următoare în care trebuie să hotărîm este sancționarea tovarășei Péter Anikó. Poftiți!

— I-auzi dom'le! — se învioră același Vastag Pista. — De cînd mama m-a făcut n-am sancționat o femeiușcă din astea!

Ajutorul de contabil izbucni în rîs, unii dintre cei de față holbară ochii zîmbind cu îndoială. Președintele îi aruncă o privire chiorîșe lui Vastag Pista, dar pînă la urmă tot lui i se adresă cînd zise:

— Nici mie nu-mi vine la socoteală să văd astfel de chestii pe ordinea de zi, dar vezi că... de data asta... deși e vorba despre un lucru ce pare de nimic, tot nu poți să-l treci numai așa cu vederea. Uite ce s-a-ntîmplat. Neica Mózsi, pîndarul, a dat peste gîștele acelei ținere neveste păscînd pe terenul nostru de sport. Cum s-ar zice... în loc oprit. Omul le-a luat de la spate și le-a mînat la obor, cum scrie la carte, dar ce să vezi că afurisita de femeie, prinzînd de veste, a și venit val-vîrtej la sediul gospodăriej și a făcut un tămbălău... cică să i se dea imediat gîștele, și mai multe nu! Iar cînd a văzut că numai cu vorba nu-i merge, s-a năpustit asupra bătrînului și l-a flocăit de a trebuit să sări eu să-l scap. M-a batjocorit cu tot felul de vorbe murdare; că ce treabă am eu cu gîștele ei, că mai bine să-mi văd de nevastă, nu cumva s-o scap... nu știu ce și nu știu cum... înțelegeți 'mneavoastră și... cîte și mai cîte.

După ce grăi astfel, tăcu, rușinat parcă. Se vedea cît pe colo că omul preferă să nu mai zică nimic, ba că acum îi părea rău că îi scăpase pe gură și atît cît îi scăpase.

Fekete Andris, zis „veteranul", cel mai vîrstnic comunist din sat, clătină contrariat din cap.

— Spurcată afacere! Și tu... ce propui?

— Păi eu zic că în primul rînd trebuie s-o punem să plătească, fără doar și poate, gloaba cuvenită după gîște. Aici nu se încape discuție. Este? Dacă nu plătește, să nu-și mai vadă pășarile! — Președintele simte că iar îl cuprinde mînia care azi dimineață era mai-mai să-i joace festa. — Propun, afară de asta, să fie sancționată cu reținerea a cinci zile-muncă pentru că s-a împotrivit dispozițiunilor regulamentului interior.

Făcînd această propunere omul găsea că nici nu e necesară vreo osebită motivare. Era convins că tovarășii din comitet se găseau la fel de revoltați de purtarea femeii, ca și dînsul, așa că îl cam surprinse tăcerea în care cei de față se învăluiră.

Fodor Gyula, secretarul organizației de bază, fu cel care rupse tăcerea.

— E vrednică de pedeapsă, fără îndoială. Tot ce s-ar putea discuta e, poate, mărimea pedepsei.

— Cam multișor... — își dădu cu părerea, cu oarecare îndoială în glas, Kiss Ferkó, spelbul ăla cu privire de vulpoi, aranjîndu-și bufele nădragilor bazonați. — Cam mult... cinci zile!

— Chiar că-s cam multe... — se auziră încuviințări și de ici, și de colo.

Koncz Béla simți că președintele sărise peste cal.

— D-apoi, că-i mult! Se poate să facem atîta tămbălău din orice nimica-toată?! — grăi dîndu-și pălăria mai pe ceafă. — Să nu uităm cît caz făceam, tocmai noi, pe vremuri, pentru familiarismul care bîntuia la început. Păi aflați că, la rîndul ei, nici asta nu-i treabă, ca cineva să-și aranjeze răzbunările personale de aici, din scaunul pe care îl ocupă... Nu știu, am grăit destul de limpede...?

Dávid tăcea, dar fierbea. „Zi tu zi, că știu eu dincotro suflă vîntul! Păi nu tot fratele de cruce al procopsitului de Menyhárt Dénes a trebuit să-și deschidă pliscul?"

— ...căci, la urma urmei, ce mare pagubă i-au pricinuit gîștele alea terenului de fotbal? — urmă același Koncz Béla ghemuindu-și capul între umeri. — Păscut-au ele din dosul porții golurilor alea, pe care le-a înghițit alde Misi, duminica trecută? — Și, grăind astfel, izbucni în rîs de ideea ce-i venise pe neașteptate, apoi își roti cu satisfacție privirile peste cei de față. — Eu zic că, de vreme ce meciul tot l-am pierdut, nu mai e cazul să ne războim cu niște biete orătănii.

Președintele izbi cu pumnul în masă.

— Iar ai luat-o razna, tovarășe Koncz! Ia fă bine și vorbește ce-i de vorbit!

Neica Béla clipi perplex.

— Stai așa, că ce-i de vorbă grăiesc! — toră el pe glas ce dădea să se înțeleagă că vrea să treacă la atac. — La obiect voi vorbi, că doar nu-s ăla care să le sucească și să le-nvîrtească, să facă din țînțar armăsar, să caute uger sub burta boului. Că iarăși vin și zic: nici o pagubă n-au făcut gîștele alea, așa că-i păcat de dumnezeu să umflăm lucrurile. Să plătească femeia, — nu zic! — taxa de obor, care nu-i atît o despăgubire, cît mai ales o pedeapsă pentru călcarea regulamentului. Dar... ce să mai umblăm cu rețineri de zile-muncă? Că alea cam greu se cîștigă, măi fraților, că nu tuturor le cad așa... pară mălăiață... precum unora... pe care nu vreau să-i arăt cu degetul... Și apoi aflați că nu toată lumea e gata să facă mătănii în fața ălor de s-au deprins a se crede stăpîni peste colectivă și mereu caută să înăbușe orice părere care nu le vine la socoteală, orice încercare de critică. Păi în cazul ăsta o dată cu chestia botnițelor pentru boi cată să hotărîm să se cumpere niscai botnițe și pe seama celor ce s-ar încumeta să ridice vreo critică. Nu știu dacă nu cumva m-am abătut de la obiect...?!

Și mișcarea cu care vorbitorul își brodi iar pălăria, de data asta mai pe frunte, nu sluji decît să accentueze obrăznicia cu care aceste vorbe fuseseră rostite.

Fodor Gyula băgă de seamă că președintele era gata-gata să facă explozie, așa că i-o luă înainte.

— Astea nu-s vorbe demne de un comitet, tovarășe Koncz. Aici nu-i vorba de vreo încercare de înăbușire a criticii, geaba umbli dumneata cu chestia aia... cu botnițele. — Omul ședea drept, înțepenit parcă în bancă, bălăbănîndu-și agitat picioarele. — Tovarășul Dávid n-a făcut alta decît să îndrepte vederile tale, care nu-s tocmai la locul lor. A căutat să le ridice niței, că prea se tîrau prin tină, după cum bine grăise fratele Pista. Și bine a făcut, în spirit tovărășesc a purces și în ce privește propunerile tale în chestia cu cimitirul. Așa că n-ai de ce-i purta pică. Iar în ce o privește pe Anicó...? Apăi nici vorbă că își merită pedeapsa. Să nu fie chiar cinci zile, că-i cam mult, dar așa, de întîia oară, ca să ia aminte, neapărat i se cuvin trei... Să-i fie de învățătură. Și asta... fără să se cheme că am căuta uger sub burta boului.

— Pe nea Béla îl doare că nu-l poate căuta pe sub burta altcuiva...

Vastag Pista iar spărsese gheața. Ajutorul de contabil zorea, rîzînd, să înregistreze cele discutate, de parcă anume ar fi vrut să cuprindă în procesul verbal de ședință și duelul de glume ce avusese loc în cursul dezbaterilor.

Se ridică Fekete Andris și, mergînd la cana cu apă, grăi:

— Las-o mai moale, măi Pista, că se-ngroașe gluma!

Dar lui Vastag Pista numai de așa ceva nu-i ardea.

— Păi stai să vezi că eu, cînd e vorba de Anica, nu că să mă potolesc, dar mai rău mă aprind. Iar în ce te privește pe matale, fă bine și o lasă mai moale cu gheolcăneala, că prea vrei să ne arăți cu orice preț că te-ai ghiftuit cu papricaș de pui — grăi, cînd îl văzu pe bătrîn că se duce și a doua oară să se adape. — Ori, văzînd femeia dumitale că nu mai ești harnic să prinzi barem un baboi din Tîrnavă, te-o fi tratat cu niscai conservă de zacuscă și aia cere atîta apă?

Președintele avu răgaz să-și înfrîneze mînia, ceea ce și făcu, judecînd la rece lucrurile. Dar să-i revină buna dispoziție? Nici vorbă. Așteaptă pînă ce Fekete Andris, tîrșîindu-și bocancii, reveni, cam adus de spinare, și-și reluă locul pe bancă, apoi rupse tăcerea apăsătoare ce se lăsase asupra celor din comitet.

— De acord! Fie, așadar, trei zile. Aș dori totuși să-mi justific propunerea pe care am făcut-o; să arăt adică de ce am fost pentru aplicarea pedepsei celei mai mari pe care o prevede regulamentul nostru. Și, întorcîndu-se spre Koncz Béla, fără a-i adresa totuși numai lui cuvîntul, urmă: — Oprit-am noi pășunatul terenului de sport? L-am oprit! Călcat-au gîștele alea locul oprit? Călcat! Bine și legal a purces nea Mózsi mînîndu-le la obor? Sută la sută! Fost-a Ana Péter în drept să facă scandal, ba chiar să pună mîna pe bătrînul ăla? Fost pe naiba! Ei! Așa se pune problema! Iată că n-a umflat nimeni nimic! Iată că nu e vorba de niciun fel de răzbunare! Iată că n-a vorbit nimeni cai verzi pe pereți despre cine știe ce pagube! Aici nu-i vorba atît de terenul ăla de sport, cît de buna rînduială, de o hotărîre luată de însăși adunarea generală, de respectarea unei hotărîri prin care s-a statornicit că acest avut obștesc nu-i pășune pentru gîște. Despre asta e vorba!— Și cum grăia, președintele tot mai tare se înfierbînta, așa că spre sfîrșit bubuia masa sub pumnul lui — ...iar cînd e vorba de avutul obștesc nu mai există lucruri mari și lucruri mici, pe care trebuie să le umflăm noi. Ăla-i sfînt și nu trebuie luat în discuție ori că-i mare, ori că-i mic. Și în chestii d-astea noi nu cunoaștem nici frate, nici mamă, nici tată. Și nu trebuie să ne facem unul altuia cu ochiul, că — cică — „treci deseară pe la mine, că tocmai îi dădui cep unui butoiaș de drojdioară, de să dai cu căciula-n ciini". Chestiile astea, de ne place, de nu ne place, le-om îngropa noi cu vremea. Iar familiarismul? La gunoi cu el! Chiar de n-ar fi vorba decît de împărțirea cositurii din cimitir după locurile de veșnică odihnă ale neamurilor. Oricît unul sau altul s-ar da cu fundul de pămînt, noi tot i-om pune botniță familiarismului, așa să se știe! Că prea a-nceput să ridice iar capul, așa că ne vedem siliți să-i punem zăbăluța. Nu vedeți că familiarismul profită de orice crăpătură, cît de mică ar fi ea, și caută să pătrundă pînă la țîța gospodăriei noastre?! Iar în unele familii așa s-a-ntărît mania agoniselii, de au început să se iște scandaluri de cîte ori e vorba să se împartă oamenii la lucru, căci fiecare vrea loc de muncă numai unde se pot face norme peste norme. Nu mai intru în amănunte, că la timpul lor, destul le-am discutat pe fiecare în parte, destul i-am criticat pe cei cărora gîndul le stă numai la buzunarul lor. Dar iată că iar trebuie să fac amintire despre această racilă, care iarăși și iarăși prinde a lăstări. Dacă nu în altă parte, apoi cel puțin pe grămada de bălegar din curtea omului, sau pe mormintele ălor cu nemșug mare.

De cînd deschisese ședința pe fața președintelui de-abia acum miji o umbră de suris. Îi era tare hazná că-și putuse vărsa năduful și acum simțea așa ca o ușurare. Dar parcă în fața ochilor tot îi mai jucau niște „cruci" ce se cereau așternute pe hîrtie:

— Și dacă veni vorba, cred că, drept încheiere, ar fi bine să mai punem la punct unele lucruri. Nu-i cazul să le trecem la proces verbal, căci sînt lucruri asupra cărora s-au mai adus hotăriri, dar le amintesc pentru că e vorba, ca și în problema precedentă, de hotăriri care nu se prea respectă. Ași vrea să-l întreb mai întîi de toate pe Menyhart Aron...

Tînărul cel îndesat, cu frunte îngustă și păr țepos, ridică surprins capul.

— ...ai tu cunoștință de faptul că Szöke Domi, omul ăla de la atelaje, i-a arat clandestin soacră-si douăzeci și cinci de ari?

Menyhárt Aron clatină din cap a îndoială.

— N-am auzit...

— N-ai auzit! Păi cum era să auzi tocmai tu? Că doar nu de-aia ești pus brigadier, ca să știi cine și cui îi ară cu vitele colectivei!

Tînărul se fisticește și începe să-și aducă aminte:

— Stai nițel, că parcă-parcă auzisem și eu ceva.

— Iaca stau! Că pînă acum ce naiba am făcut, decît am stat și am tot așteptat, doar-doar te-oi vedea că vii să-mi raportezi... Dar se vede treaba că (știu eu de ce?) ți-o fi ieșit și ție din cap... Așa că acum faci bine și, conformîndu-te dispozițiilor regulamentului nostru interior, îi scazi omului trei zile de lucru. Dar îți scazi și ție două! Asta-i una la mînă. Pentru ca altă dată să nu tăcem pînă cînd chestiile astea rămîn simple „amintiri", de nici nu ne mai aducem aminte de ele. Iar a doua: astă primăvară ne puseserăm să examinăm chestia celor douăzeci și cinci de ari ai fiecărui membru, pentru că și acolo familiarismul își cam arătase colții. Numiserăm o comisie de trei care să execute hotărîrea. Nu mai discut de ce din ședințele noastre pleacă vorbe care ar trebui să rămînă aici. Amintesc doar că a lui Koncz Mihaly nevastă m-a atacat cu niște vorbe din care se vedea cît pe colo că-i informată la țanc, de parcă nu cu una, ci cu zece perechi de urechi ar fi fost de față la ședințele noastre. Nu caut să aflu cine a purtat vorbele, cine e cel care aduce cu sine și urechile altuia la ședințe. Se știe el ăl de-i cu muscа pe căciulă și... să-i fie rușine! Dar eu tot sînt dator să arăt aici că, pe dată ce noi hotărîm una, pînă să se afle pe afară, treaba e sucită și răstălmăcită ca vai de lume. Președintele ciocăni cu creionul în masă; din ochi îi ieșeau scîntei: Păi unde ne găsim noi, măi tovarăși? La grădiniță, de uităm de la mînă pîn'la gură? De vreme ce noi, după atîta discuție, am hotărît să-i lăsăm văduvei lui Kelemen Sándor cei douăzeci și cinci de ari, de ce comisia i-a măsurat numai cincisprezece? Ce treabă-i asta, măi tovarăși? Să ne-o spună ăia de zic că noi ne adunăm pe-aici așa... de florile-mărului. Să ne-o spună ăia care cred că își pot bate joc de hotărîrile noastre. Să ne răspundă ei. Ce fel de treabă e asta?!

Fekete Andris iar își aruncă ochii spre cana cu apă, apoi la cei din jurul lui și oftează cu sete:

— Așa nu-i bine, măi tovarăși! Chestiile astea ar trebui să fie de mult uitate!

Atîta reproș, atîta amărăciune răzbate din vorbele lui, încît Varga Pista sare drept în sus:

— Hai să ne-nțelegem, tovarășe președinte! Noi n-am purtat alte vorbe, decît ce s-a hotărît aici, la ședință. Ba, ca să fim mai siguri, ne-am uitat și în registru. Și ce să vezi că, deși eu susțineam sus și tare că femeii ăleia a lui Kelemen Sándor douăzeci și cinci de ari i se aprobaseră, la proces verbal nu stăteau decît cincisprezece. Așa că noi a trebuit să ne ținem de ceea ce era scris negru pe alb.

— Așa a fost, așa!... — întări și contabilul-ajutor. Astfel fiind, nu-i vina comisiei... Eu, cu mîna mea, am scris cei cincisprezece ari în registru.

Președintele nu știe ce să facă. Să rîdă, sau să înjure?

— Și ce-ți greșise, mă rog, femeia, de i-ai mîncat ăi zece ari?

Contabilul se miră foarte.

— Păi nu dumneata eral, tovarășe președinte, ăl de te făceai lunîre și punte să nu i se dea decît cincisprezece?

— Bine, bine! Dar majoritatea fusese pentru douăzeci și cinci!

— Dar nu s-a ajuns la votare, așa că nu se știa cu cine-i majoritatea!

De data asta Dávid rise din toată inima. Și rîdea cu un sentiment de ușurare pe care i-l pricinuia faptul că, fără să vrea, n-o nimerise cu critica cu care se năpustise asupra lui alde Vastag Pista:

— Mare pramatie îmi mai ești și tu, măi...! I-auzi! Cică nu s-a pus la vot! Păi dacă nu s-a votat, eu, care propuneam cincisprezece, de unde știu că majoritatea era pentru douăzeci și cinci? Zi că n-ai merita tu un „douăzeci și cinci"?!

Tînărul rise rușinat:

— „Douăzecișicinciuci" nu-i prevăzut la regulament!...

— Ce-are-a face! — grăi președintele înveselit. Te facem noi, cînd o fi să dai ortopopii, șobag la vreun boier, pe lumea cealaltă, că doar din șobagi te tragi... și-ai să vezi tu douăzeci-și-cinciuri! — Apoi, închise ședința.

Cînd să iasă pe ușă, hop și Vastag Pista lîngă el.

Zăporul se mai domolise, dar ploaia tot mai biciuia oglinzile bălțoacelor ce luceau sub razele becurilor electrice.

— Ce zici, Dávide, s-a mai face vreodată vreme bună? — îl întrebă Pista zgulindu-și grumazul între umeri. Că eu zic că ce-i prea mult nu-i sănătos. Ca și cu ale cinci zile ale femeii ăleia... cum zicea Kiss Ferkó. Că de-ar fi fost vorba de alte alea, știu că n-ar fi găsit nici el că-i peste măsură... Da cu ploaia asta... zic-zău... nicicum nu-i de-a bună, oricît s-ar spune că ploaia de mai e aur. Îmi plăcu, în schimb, cum mi-l stropișpi pe cumnat-tău, pe alde nea Koncz. Și cum stropișpi familiarismul! Aia zic și eu ploaie de aur! Bob de aur, fiecare picătură a ei! Dar ploaie de aur, ori măcar de argint, a fost și mușmuluiala pe care ai vrut să ne-o tragi nouă, deși o cam nimeriseși ca Eremia cu oiștea-n gard. Pînă cînd asta care cură de sus... brrr! Nu vezi că și arama o coclește, de-o fi să mai țină tot așa...?

Președintele tăcea. Vezi că el nu putea să întărească spusele celuilalt că da, e chiar așa; fiecare vorbă a lui aur plătește! Dar îi căzea bine că acest Vastag Pista venise după el, că îl apreciază și mai ales se bucura că nu se înșelase cu omul ăsta nici în chestia celor cincisprezece ari de pămînt.

Dar Pista pas să-și țină gura:

— Și zici că chiar așa ți-a grăit Anica aia? Te pomenești că imi vei fi purtînd și mie pică, că flecării și eu... deunăzi... Dar eu am zis în glumă, să mă bată Dumnezeu! Că eu n-așI fi în stare nici să gîndesc așa ceva... cînd e vorba de tine și de Roza.

Dávid hohoti din inimă.

— Dă-o-n păcatele ei de chestie! Tu n-ai cu ce alta-ți bate capul?

Bocancii celor doi săteni plescăiau cu zgomot mare prin țina lipicioasă. Umbrele bărbaților se țineau scai după ei, apoi, cînd trecură de stîlpul electric, țîșniră în fața lor. Parcă ar fi vrut să le aținâ drumul, să nu-i lase să intre în bezna care se aținea în fața lor.

În romînește
de
NIC. A. STRĂVOIU

---

*) Sfinții Servatius, Pancratius și Bonifacius care își au onomastica, în calendarul catolic, pe la mijlocul lunii mai și care „aduc" îngheț tîrziu și vreme rea.

Aurel Storin

Pentru succese

Stau la fereastră ca un leandru.
Secundele, ca niște săgeți, mă străbat.
Anul cel vechi m-a lăsat copilandru,
anul cel nou mă găsește bărbat.

Stelele s-au făcut mai severe,
mă privesc prin fereastră, ca prin ochelari.
Și flacăra mea, dreaptă, de tăcere,
vibrează lîngă oaspeții mei, oțelari.

— Pentru succese !
Încet, din pocal,
licoarea alunecă lin, ca o sanie.
Iar stelele parcă-s pahare de cristal
în care luna
toarnă
șampanie.

PRIVIRILE

Stelele, ca niște păsări de noapte, se-adună
în cuibul ferestrelor mele.

Aseară-a trecut și-o felie de lună.
Și stele. Nisipuri de stele...

Ochiul meu, ca un magnet, atrage zările
ca să le-arunce spre boltă, pe rînd.
Și parcă, țișnite în sus, depărtările
uită de capătul de pe pămînt.

Și privesc. Dar scrutînd nesfîrșirile,
eu știu că din lumile stelelor, noi,
o să-mi culeg o dată toate privirile
și-o să le-aduc,
pe pămînt,
înapoi.

Adrian Păunescu

Rîzi în seară

Rîzi în seara strecurată-ncet
Pe cărările pe care umblu.
Se despică verdele brădet
Și de lună dinții tăi se umplu.

Rîsul cade-n noapte limpezind
Tot mai amplu, razele lunare,
Minereul aspru de argint
Care trece în funiculare.

Rîzi spre toamna smeurilor coapte,
Te apropii, crești de către munți
Și hotarul dintre zi și noapte,
Atingîndu-l cu privirea, cînți.

DEBUTURI ÎN DRAMATURGIE (I)

Vremea cînd dramaturgii noștri se apropiau cu timiditate de actualitate, vremea stagiunilor bogate în „piese istorice" și sărace în „piese de azi" este fără îndoială categoric și definitiv depășită. Ultimii ani au răsturnat raportul. Faptul că majoritatea debutanților abordează teme și probleme contemporane e semnificativ. Actuala stagiune bucureșteană înscrie două asemenea debuturi : piesa „În noaptea asta nu doarme nimeni" de Florian Potra, la Teatrul C. Nottara, și comedia „Mi se pare romantic" de Radu Cosașu la Teatrul de Comedie.

„În noaptea asta nu doarme nimeni" este — indirect — un îndemn la vigilență în sensul scrutării atente a propriei conștiințe și vieți în vederea eliberării de bagajul stîngenitor al gîndurilor și obiceiurilor învechite. Locul acțiunii : un cartier muncitoresc în devenire ; eroii : locatarii unor cocioabe sortite demolării. Ei urmează să se mute a doua zi într-unul din blocurile moderne pe care civilizația socialismului le-a sădit în locul vechilor maghernițe din fosta mahala. Caracterul noilor locuințe face de prisos o cantitate din vechiul bagaj casnic. Bună parte din obiectele necesare odinioară nu-și mai găsesc utilitatea, după cum multe din ideile și apucăturile de altă dată au trebuit abandonate, în pragul vieții noi. În noaptea dinaintea mutării, eroii trăiesc emoțiile premergătoare evenimentelor decisive. Veghea acestor ceasuri de așteptare febrilă e săgetată de hohotul senin al despărțirii voioase de anacronic: perforată de geamătul ruperii de trecutul încă viu și luminată de patosul optimist al salutului cu care oamenii întîmpină viitorul și bucuria cu care urcă la nivelul de trai socialist. Așa pare să și-o fi imaginat autorul și așa ar fi fost dacă justele intuiții din etapa de proiectare s-ar fi valorificat în piesă. Poate că un exces de zel critic va fi paralizat spontaneitatea elaborării artistice, căci o anume timiditate a investigației diluează emoțiile și pune surdină intensităților împiedecînd faptele să ajungă la gradul de generalizare necesar și să atingă temperaturi comunicabile. Portretele zugrăvite de un penel reticent (cu excepția unuia singur : Matache) seamănă cu umbrele din peștera platoniană : par a fi rodul cunoașterii mijlocite, căci n-au vibrația vieții autentice, fiind de aceea neconvingătoare, deși construite pe idei și probleme de certă actualitate. Campania constructivă se desfășoară și pe plan psihic : unii oameni își clădesc conștiințe tot mai înalte și tot mai noi, alții, incapabili să părăsească meschinăria vechilor deprinderi, se vor muta împreună cu molozul și deșeurile în lada de gunoi a istoriei. Există în piesă un cuplu în care femeia (Sanda) mai avansată de cît bărbatul (Dinu) luptă permanent cu inerția lui, transpunînd în viața intimă relațiile constructiv prietenești proprii umanismului socialist. O altă femeie (Silvia) se smulge din cătușele unei căsnicii umilitoare. Devenind ea însăși șoferiță, „Făt-frumosul de pe camion" care o vrăjise odinioară pierde unicul ascendent și totodată singura compensație a păcatelor sale. Eliberarea de sentimentul inferiorității coincide la ea cu dobîndirea perspectivei critice și cu refuzul înjosirii. Din păcate această metamorfoză nu se consumă în scenă, unde e doar relatată declarativ încît spectatorul nu asistă la proces ci numai la deznodămîntul acestuia. Matache și Madam Bratu, străini de asemenea frămîntări, viețuiesc după vechile rețete și principii, unul profesînd individualismul sub forma patriarhatului violent și despotic, a incorectitudinii — cealaltă, exersîndu-și spiritul mercantil la Talcioc. Pionierul care s-a născut în socialism cu perspectiva de a trăi în comunism nu cunoaște chinurile tranziției ; pentru el viața e senină. Nu lipsește, firește, eroul înaintat, prezent în persoana lui Mihai, care e: după spusele vecinilor — un zețar de frunte, după citatul dat de autor — un ziarist mediocru, după comportament, un îndrăgostit suferind de sfieli și orgolii mic-burgheze. E adevărat că Mihai sfîrșește prin a-și desvălui sentimentele cu sinceritate și a lupta cinstit pentru Silvia dar numai după ce inițial s-a rătăcit în false scrupule și vanități vetuste ce știrbesc autenticitatea personalității sale.

Carențele arătate, ținînd de o conformație morală depășită, îl împiedică să întruchipeze omul liber în continuă și rapidă perfecționare pe care îl crește cea mai dreaptă dintre orînduiri. De aceea Matache, exponentul ordinei perimate, fiind mai autentic, are mai mult relief și chiar mai mult farmec, reușind să eclipseze parțial pe Mihai, împrejurare care defavorizează personajul pozitiv și reduce implicit vigoarea mesajului.

★

Spectacolul Teatrului C. Nottara (regie Sanda Manu) încearcă să modifice raportul Mihai-Matache, refuzînd acestuia din urmă orice farmec. Poezia de crîșmă și cinismul vesel nu vin să disimuleze în jocul lui Gheorghe Constantin, egoismul feroce al acestui vînătură-lume cu mască agreabilă. Matache irumpe în scenă beat, escortat de un țambalagiu și o umple de gălăgie deșănțată și grosolană. În felul acesta personajul apare într-o aură detestabilă care-i garantează demascarea dar totodată îi mutilează complexitatea reducîndu-i implicit caracterul periculos. Interpretul lui Mihai nu restituie personajului (firește, în măsura permisă de posibilitățile jocului) integritatea pe care textul i-o refuză și deaceea nu realizează un erou pozitiv memorabil. Dan Nicolae e degajat, posedă calmul și fermitatea care-i asigură ascendența în înfruntarea cu Matache, dar n-are fior liric, lacună care ratează patosul unor scene din final, lipsind personajul de poezie. Nici Magdalena Buznea (Sanda) nu acoperă momentele lirice, dar știe să fie exuberantă și comunicativă, răspunzînd convingător rolului de supraveghetor spiritual al unui soț cam înapoiat. Partenerul ei, Mihai Heroveanu (Dinu) își ridiculizează personajul cu bonomie, uitînd cu totul că e și un muncitor fruntaș. Eugenia Bosînceanu (Silvia) găsește tonul grav și tristețea austră a acestei femei, care ridicîndu-se cu greu dintre tîndările idealului domestic își găsește un rost în munca socială. Sandina Stan redă mai mult pitorescul mucegăit decît caracterul respingător al mărunței negustorese de mahala (Madam Bratu) care reprezintă împreună cu Matache ariergarda odioasă a vechiului. Aplauze speciale merită jocul viu nuanțat și spontan al micului G. Colceac, interpretul pionierului.

Regia spectacolului valorifică îngrijit și cu talent latura comică a bazei literare, pe care o înviorează și o clarifică mărind eficiența scenică a textului prin intervenții bine inspirate. Latura gravă și poetică nu și-a găsit însă exprimarea corespunzătoare în spectacol, lipsindu-l de patosul romantic al ofensivei noului. Nu mică e contribuția scenografiei la această lacună. Decorul lui Ion Ipser umple scena cu uriașul dezolant al vechilor cocioabe de care eroii se vor despărți peste cîteva ceasuri, elimină arhitectura viguroasă a noului bloc care și-a oprit alături pașii de beton și va fi gazda existenței lor de acum înainte. Noua arhitectură pe care scenograful o ignoră de-a lungul celor trei acte refuzînd să ilustreze în forma mai clară propusă de autor — opoziția dintre vechi și nou, apare în final neașteptată și splendidă ca un miraj, încît mersul solemn al eroilor către bulevardul feeric luminat, ivit undeva, în fundal, seamănă mai curînd cu marșul nostalgic către un viitor încă îndepărtat decît cu pasul ferm al certitudinii prezente.

Maria Nicoară

LICA IOSIF : „La mari înălțimi"

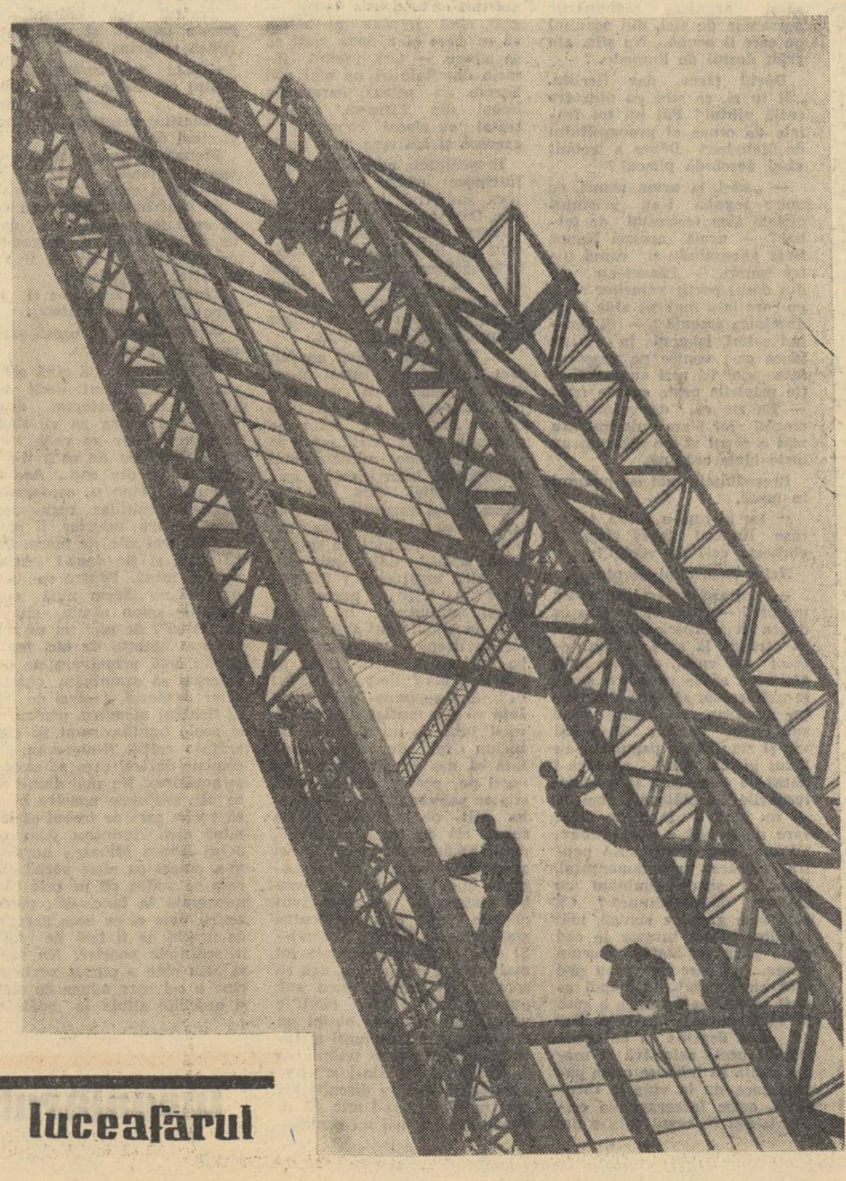

Întîlniri cu cititorii

Veronica Porumbacu :

N-AU FOST SIMPLE ȘEZĂTORI

„Poetul vorbește pentru cei ce tac", spunea în veacul trecut un scriitor. În vremea noastră, „cei care tac" au prins grai, ei sînt cei care își hotărăsc singuri destinul, dar poeții și în genere scriitorii au păstrat înaltul rol de a răsfrînge sufletele, de a înlesni oamenilor cunoașterea de sine, formarea lor, apropierea între ei și de ceea ce tind să devină... Așa că astăzi e cu atît mai necesară permanența legătură cu cititorii, cu acești „alter ego" pe care îi răsfrîngem în scris, răsfrîngîndu-ne pe noi înșine. Și dacă legătura permanentă este o condiție sine qua non, confruntarea celor scrise cu cititorii este o necesitate tot atît de însemnată. Consfătuirile care au loc sporadic în tot cursul anului s-au înmulțit în tradiționala lună a cărții — decembrie — care are anul acesta sensul mai amplu al pregătirii pentru conferi a pe țară a scriitorilor. N-au fost simple ședători, simple lecturi din cărțile noastre. Au fost consfătuiri în toată puterea cuvîntului, dezbateri ale literaturii nu numai a celor prezenți în sală. Am făcut parte dintr-un grup de scriitori clujeni și bucureșteni care au citit în fața muncitorilor de la „Janos Herbak", „Unirea" și „Carbochim" și în fața ascultătorilor de la Uzina de sîrmă din Cîmpia Turzii. Cîteva lucruri demne de notat: la Cluj s-au adunat oamenii să audieze lecturile și să le discute, îndată după lucru. Și, fără să se fi odihnit înainte, au stat trei ore de vorbă cu Nagy Istvan și Aurel Mihale, cu Aurel Rău, Dumitru Mircea și Szabo Gyula. Iar la Cîmpia Turzii ne-a fost dat să luăm parte, înainte de consfătuire, la festivitatea primei expoziții a foto-amatorilor din localitate. Era emoționant și cuvîntul de deschidere, și expoziția însăși. Nu numai prin arta de a fixa „pentru veșnicie", cum spunea vorbitorul, clipele frumoase din viață, dar prin înseși aspectele fotografiate. S-ar putea reconstitui viața muncitorilor din Cîmpie, după aceste poze : scene de muncă, scene de excursie, vederi de la mare și munte, ba chiar și din drumurile prin U.R.S.S. și R.P. Bulgaria, toate mărturiseau preocupările cititorilor — și ce bucurie a fost pentru fiecare din noi să regăsim titlurile cărților, în fișele de lectură ale bibliotecii. Oamenii au ascultat cu atenție schița „Și bătrînii stau de veghe" a lui Nagy, au urmărit cu răsuflarea tăiată peripețiile celor doi ostași din „Nopți înfrigurate", care au prins un informator hitlerist, au zîmbit la replicile cu haz și la limbajul colorat al paginilor lui Dumitru Mircea și Szabo Gyula, și au apreciat versurile lui Aurel Rău, în special instantaneul sighișorean și poemul închinat amintirii lui Crișan. Din cuvîntul celor peste douăzeci de vorbitori, am putut constata nu numai nivelul ridicat al cititorilor noștri care face posibil un dialog interesant, viu, dar și setea din ce în ce mai mare de cărți. „Nu mai ajung volumele din biblioteca volantă a secțiilor" spunea un tovarăș de la Carbochim. „Vrem mai multe culegeri în colecția „Cele mai frumoase poezii" cerea un alt tovarăș de la „Unirea". „Puteți privi cărțile din biblioteca noastră, adaogă cineva la Turda. Sînt aproape ferfeniță. Ceea ce dovedește trecerea lor din mînă în mînă..." Au subliniat plăcerea cu care citesc schițe, bucuria cu care își recunosc propria lor viață în romanele vorbind despre viața în uzine — cum ar fi „La cea mai înaltă tensiune", sau propriile lor sentimente, în poezii. Au apreciat hazul povestirii lui Dumitru Mircea, despre înființarea unei întovărășiri în Cîmpia Sărmașului, întrebîndu-l însă dacă limbajul colorat și — li se părea lor — arhaic, mai corespunde cu graiul de azi al țăranilor ; și, dacă le-au plăcut multe din versurile citite, au cerut și altele, ușor recitabile în echipele teatrale. Apoi, fără să fim dramaturgi, am fost rugați să transmitem colegilor noștri rugămintea de a scrie piese într-un act pentru aceleași echipe, care știu să discearnă între întîmplări neverosimile și veridice, care vor să aducă pe scenă adevărul vieții. La Cîmpia Turzii au venit la consfătuire nu numai muncitorii și tehnicienii din uzină, dar și eleve și profesoare ale școlii medii. Acestea au cerut întocmirea unei „antologii", a unei crestomații de texte literare ale scriitorilor contemporani, cu note biografice, care să ușureze cunoașterea lor și să trezească interesul pentru lectura cărților „spicuite" în culegere.

Da : am avut două constatuiri, dar amîndouă s-au încheiat printr-o rugăminte legitimă a cititorilor : aceea ca ele să nu fie întîlniri „de zile mari", ci să intre în practica obișnuită a scriitorilor, care au nevoie să-și verifice autenticitatea celor scrise prin părerile celor cărora le sînt destinate cărțile.

Al. Șahighian :

LA GALAȚI...

Echipa de scriitori care s-a deplasat la Galați pentru a sta de vorbă cu constructorii de la Șantierele Navale a făcut mai intîi cunoștință cu orașul transformat într-un vast șantier el însuși. Ochiul s-a oprit încîntat să admire „căile domnești", străjuite de blocuri masive în culorile pastelate, care ne-au devenit atît de dragi. Oriunde îți îndrepți ochii și îți duci pașii, de umbli în sus, de umbli în jos, orașul te primește cu semnele variate ale reconstrucției. De la prima treaptă — demolarea, și urcînd toate treptele următoare pînă la cea mai de sus — blocul, unde rîd perdelușele, străzile îți vorbesc despre marile transformări ce se petrec și nu mai poate necăji pe nimeni faptul că piciorul încărcat de clisă ori moloz, sau văzduhul plin de colb ziua și noaptea, îți strecoară aceste nedorite ume în locuințe, cită vreme ele sînt semnele prețioase ale noului oraș ce-și înalță spinările de aur.

Combinatul siderurgic proiectat, care, după prevederile Congresului al III-lea al P.M.R., urmează să-și înceapă producția de oțel în anul 1965 pentru a da „spre anul 1970 capacitatea prevăzută de circa 4 milioane de tone de oțel anual", își nivelează terenul pregătind culcușul marilor construcții unde vor lucra zeci de mii de muncitori. Și gălățenii sînt la fel de încîntați de combinat — de pe acum — pe cît sînt de orașul lor. Ei nu spun : aci va fi combinatul, ci cu multă mîndrie declară : aci este combinatul.

Aci este combinatul, spun gălățenii, deoarece ei îi știu, îl văd și-i simt fierbințeala și uriașa pulsație a furnalelor, pentru că ei clocotește în inimile lor fierbinți.

La Șantierele Navale, în vasta îngrădire, se mai păstrează două vechi clădiri pitice și neîncăpătoare, alături de modernele și spațioasele ateliere ridicate în anii noștri. Cele dintîi sînt „atelierele" patronului de odinioară, dar în curînd și aceste resturi ale trecutului vor fi îndepărtate, pierînd pentru totdeauna ca toate vechiturile. Aci pe ape, la țărm, ca niște balene înfricoșătoare de oțel, ascund lumina soarelui cîteva cargouri de 4.500 de tone, aflate în lucru. Ele fac parte dintr-o serie mai mare de asemenea vase, pe care le alcătuiesc iscusiții constructori de pe șantiere. Sînt cargoboturi prevăzute cu tot utilajul modern, necesar : mașini și aparate de bord, unele aduse din U.R.S.S.

La Șantierele Navale, unde crește pe zi ce trece faima marangozilor noștri, în oraș, unde se dichisește obrazul urbei și se ridică locuințe pentru oamenii muncii — într-o oră și jumătate o cameră complet gata — sau la combinat, unde ca mîine se va revărsa oțelul incandescent, pretutindeni colcăie o viață puternică chemată să schimbe nu numai fața patriei noastre, ci și sufletele oamenilor, scoțîndu-le pe unele din inerție, pe altele înaripîndu-le, iar pe altele — acelea care poate se mai uită cu ochi de șarpe la munca noastră — să le ucidă numai prin existența ei.

Desigur că în această atmosferă, de încordată muncă pentru construirea socialismului, cuvintele care s-au spus la consfătuirea ce a avut loc la Șantiere au avut gravitatea marilor exemple din jur. Constructorii au vorbit despre nevoia de a se scrie despre constructori, despre eroismul lor. Nu despre un eroism cu caracter de „întîmplări din capitală", în care excelau ziarele burgheze, ci despre eroismul muncii atît de anonim uneori, pentru cît e colectiv, dar atît de valoros și vibrant, cu care oamenii șantierului construiesc marile și complicatele cargoboturi depășind cifrele de plan.

În risul asistenței, un vorbitor povestea că vin uneori ziariști care întreabă dacă nu s-a produs vreun act de eroism la șantiere ; un foc pe care l-au stins într-o clipă muncitorii trecînd prin flăcări ; un om care a căzut în Dunăre în timp ce suda plăcile de oțel ale cargoului, și a fost salvat după o dramatică luptă cu apele, de tovarășii lui. Dar oare, a adăogat vorbitorul, nu este eroism aceasta : de a depăși planul de muncă pe care l-au întocmit cu temei inginerii, uluind pe cei ce l-au elaborat? Și tovarășul care vorbea a dat cifre pe care le lăsau mereu în urmă constructorii, dovedind acest măreț eroism socialist al meșterilor corăbieri, mai senzațional decît orice.

Aceste întîmplări spectaculoase și altele de acest fel, de pe toate șantierele patriei, sînt chemați să le cînte scriitorii și, în marea orchestră a țării, se aud în fortissimo viorile gălățene ale socialismului, în marșul său spre comunism...

H. Rohan :

SĂ NE ÎNTÎLNIM MAI DES CU CITITORII

Eram cinci la masa lungă de pe scenă și deși nu cunoșteam pe niciunul din cei 350 de oameni așezați în fotoliile sălii de spectacole a clubului Uzinei de auto-camioane, „Steagul Roșu" din Brașov, între noi și ei treceau ca scînteile electrice cu circulație alternativă impresii reciproce, pe care cuvîntul le-ar fi înregistrat poate în felul acesta :

Noi : „Așadar aceștia sînt constructorii vestitelor auto-camioane *Sere.*

Ei : „Așadar aceștia sînt scriitorii.

Noi : „Uzină mare, tehnică înaintată, deci, în termenii cei mai obișnuiți, nivel cultural ridicat.

Ei : „Noi n-avem pretenții de critici literari, dar dacă avem prilejul să fim față în față vă vom spune cu sinceritate părerea noastră.

Noi : „Ne face plăcere simpatia și căldura cu care ne întîmpinați. Ne impresionează că ați venit în număr atît de mare, iubim privirile voastre prietenești, zîmbetele voastre de gazde primitoare.

Ei : „Ne face plăcere că ați venit în mijlocul nostru.

Noi : „Oameni cu școli, cursanți sau absolvenți ai școlilor medii sau absolvenți de facultăți chiar, ai cursurilor superioare de partid, posesori de biblioteci personale, cititori, probabil, pasionați, în orice caz interesați de problemele literaturii, de vreme ce după orele de muncă au venit să ne asculte.

Și dintr-odată optica noastră asupra propriilor lucrări a devenit mai acut responsabilă de tematica lor, de calitatea lor. Dintr-odată noțiunea generală și anonimă de „cititori" a devenit concretă, directă. În fața noastră, la cîțiva metri, viu ,stătea marele judecător : Cititorul. Și fiecare vers citit acolo, fiecare frază, le-am ascultat parcă pentru prima dată, *le-am ascultat cu urechile lor,* le-am încercat pe viu corespondența cu receptivitatea lor, valoarea politică, educativă, artistică. Acesta era un proces al nostru, interior și discuțiile care au urmat au confirmat multe din părerile pe care ni le-am format în timpul lecturii.

Au fost emoționați, au vibrat la versurile care au unit în ritm și muzicalitate sentimentele și ideile lor cu cele ale poetului, fie că a fost vorba de revelarea celor două noi simțuri ale omului, simțul Răspunderii și al Măsurii din fabula „Cele șapte simțuri" a lui Marcel Breslașu, fie că a fost vorba de sentimentul de înfrățire între romîni și maghiari din poemul închinat eroilor de la Lupeni al lui Szémler Ferenc, fie că a fost vorba de înălțarea sentimentului patriotic și de prietenie cu poporul rus din poemul lui Mihnea Gheorghiu, cau de oroarea față de război, evocată în paginile citite de Ion Marin Sadoveanu.

Prima și cea mai importantă concluzie ce s-a desprins din aceste discuții a fost: scriitorul realizează mult rîvnita corespondență cu cititorul, în acele lucrări care privesc viața lui de astăzi, care-l ajută să se cunoască și să cunoască. Atît la „Steagul Roșu" cît și la Uzina de Tractoare s-au auzit multe voci care au cerut să se scrie despre uzinele lor. Desigur, nu se va scrie despre fiecare uzină un roman sau o nuvelă, dar esențialul este să ajungem la asemenea generalizări artistice, încît fie că e vorba de o uzină de tractoare sau una de auto-camioane, cititorul să regăsească în eroii noștri propriile lui trăsături. Cînd un vers a proiectat într-o lumină nouă ideia simțului răspunderii, toți am înregistrat creșterea bruscă a interesului întregii săli.

A doua zi ne-am aflat în mijlocul muncitorilor de la Uzina de tractoare. Aceleași cerințe, ducînd toate la o unică concluzie, de altfel deloc inedită pentru noi, o problemă care de mai multă vreme se află în centrul dezbaterilor noastre : cunoașterea mai aprofundată a vieții clasei muncitoare.

Nu puține observații ne-au făcut să deșurubăm în grabă stilourile, iluminați de o ideie, țîșnită din asocierile la care eram invitați cu inteligență, bun gust și bun simț.

Am reținut discuția în contradictoriu despre natura lirismului la poeții tineri, la începătorii de 17—18 ani, poeți din cercurile literare ale uzinelor, ucenici în ale scrisului, cum își ziceau ei înșiși, cu sfiala pe care le-o dădea prezența la tribună a unor poeți de prestigiu ca Marcel Breslașu și Szémler Ferenc. Să se opească lirica acestor poeți — unii dintre ei, ca Obeadă Iancu de la „Steagul Roșu", făgăduind mult — exclusiv la sfera activității lor în producție, cum socotea unul dintre vorbitori, ridicînd problema orientării primilor pași ai acestora? S-a susținut cu competența vîrstei și experienței, că pentru dezvăluirea tuturor dimensiunilor lumii de gînduri și sentimente a adolescenței din zilele noastre, pașii lor trebuie să cunoască și drumul spre stele, spre frumusețile naturii, spre cîmpiile înflorite ale dragostei, ca o expresie a dezvoltării omului întreg așa cum o asigură socialismul și comunismul. Din cercurile literare muncitorești se va ridica generația de poeți ai comunismului. Pe măsură ce experiența lor de viață va crește în ambianța noii lumi socialiste și lirica lor va răspunde din ce în ce mai eficient la marile probleme ale vieții tocmai datorită acestei însușiri de substanță, care, în esență, înseamnă înțelegerea rolului muncii, maturizare politică, ideologică.

Ce alt final s-ar potrivi la o asemenea însemnare decît : să ne întîlnim mai des cu cititorii.

Radu Tudoran :

CITITORII

Pe vremea cînd, în ciuda raporturilor mele cu cartea literară, eram numai cititor, adică în copilărie și în primele tinerețe, scriitorul îmi părea ca o ființă nereală, pentru care nutream sentimente nediscernute clar nici o dată, de la admirația timidă pînă la exaltare și adorație. Și cu cît aceste sentimente se învolburau sub patima lecturii, devenind mai coplesitoare, cu atît scriitorul mi se părea mai departe de lumea cititorilor, mai inaccesibil, mai imaterial, pînă ce în ființa mea se născtea impresia ametitoare că el nici nu poate fi un om ca noi, că e un om al altui fel de lumi.

Ne fiind cercetător al cafenelei „Capșa", unde, precum istoria literară știe, cei mai mulți dintre scriitorii timpului se expuneau, cu tabiet, privirii publice, nu luam cunoștință de existența lor fizică decît din auzite sau din colporîrile presei literare, ceea ce era un alt chip de a-i duce și mai departe de cititorul tînăr, pasionat și naiv.

Uneori, editorii organizau vînzarea cărții cu autograful autorului și atunci, într-adevăr, scriitorul se arăta, foarte vizibil, oricărui cumpărător, dar într-o ipostază în care nu-l puteam suprapune zeului meu — umăr la umăr cu negustorul, colaborînd la desfacerea mărfii, ca „slepării" de pe Lipscani, puși de stăm bari să tragă lumea în prăvălie...

Astăzi, scriitorii merg în fabrici și la cîmp, în întreprinderi, școli și universități, în mijlocul muncitorilor și țăranilor, funcționarilor, elevilor și studenților, pentru a sta de vorbă cu cititorii care, la urma urmelor, sînt eroii cărților scrise de noi azi și au dreptul să se intereseze de reflectarea literară a vieții și muncii lor. Experiența mea literară în această privință se fundează pe foarte numeroase asemenea întîlniri, și acum nu mă mai surprinde, ca la început, nici interesul cu care se participă la ele — pasionat de cele mai multe ori — nici inteligența întrebărilor puse de cititori, nici luciditatea concluziilor trase de unii din ei și care, cîte o dată, ar putea da de gîndit criticilor literari...

E drept că mi s-a întîmplat de cîteva ori, și probabil nu doar mie, să mă aflu în fața unui public neprevenit, sau informat defectuos, căruia i s-a făgăduit, de pildă, muzică ușoară și apoi, pe neașteptate, i s-au propus discuții literare. Desigur, însă, că vina nu o poartă acel public, altminteri dornic să se instruiască, nu doar să petreacă, ci cutare bibliotecar sau bibliotecară, responsabil sau responsabilă, care nu urmărește decît să poată raporta despre îndeplinirea unui plan de activitate culturală. Dacă ai firea îngăduitoare și privești împrejurarea cu humor, îți rămîne să socotești că, la drept vorbind, chiar și o astfel de întîmplare reprezintă o experiență literară. Totuși, nu cred că acel soi de organizatori trebuie să rămînă fără mustrări și îi mustru acum zîmbind, cu gîndul că alții îi vor fi mustrat mai zbîrliți.

Cu acest prilej le sugerez organizatorilor și Uniunii noastre, care ia cunoștiință de asemenea activitate, voluntară și dezinteresată, să nu fărîmițeze timpul scriitorului în întîlniri prea multe și mărunte, fiindcă așa el nu va putea să răspundă tuturor. Oricît de plăcută ar fi convorbirea într-o mică sală de bibliotecă, trebuie să ne gîndim totuși la ceea ce e mai fructuos ; propun consfătuiri, la care să participe, de pildă, cititorii mai multor biblioteci, după cum cei interesați vor chibzui, lucru nu greu de generalizat, de vreme ce am văzut realizarea lui în mai multe rînduri și cu deplin succes....

Pentru a încheia aceste reflecții sumare, mărturisesc că m-am întrebat adeseori ce cîștigă cititorii din convorbirile cu scriitorul ; mi-am răspuns însă numai pe jumătate, deoarece m-a interesat mai mult să judec ce cîștig eu. Eu cîștig totul, confirmarea sau infirmarea muncii mele, recunoașterea sau nerecunoașterea personajelor mele, oamenilor mei închipuiți, de către cei mai în drept să hotărască, oamenii adevărați care mi i-au sugerat. De la Molière, citat că își consulta bucătăreasa, noi am ajuns să consultăm întreaga lumea noastră cititoare, țara întreagă, prin cei mai luminați reprezentanți ai ei — privilegiu nemăsurat, fiindcă nu poți să scrii bine, și adevărat, și convingător, decît cunoscînd viața — deci și gîndurile — oamenilor pentru care scrii.

Victor Tulbure

Balade fără nume

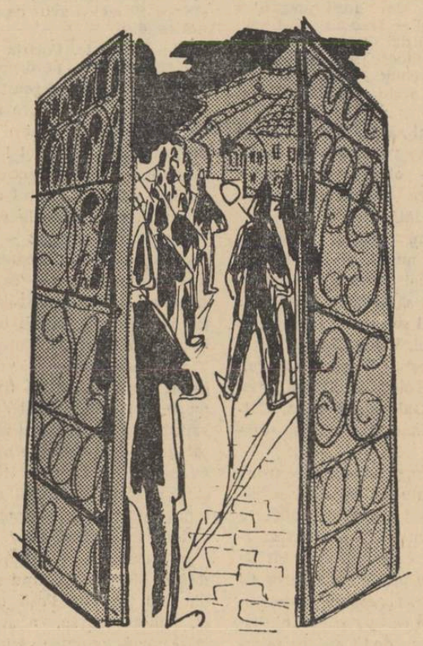

Oltenii care n-au plecat la coasă *)

(1821)

„Ascute-te fierule !
Fă-te-ncoa' boierule !"

(Auzit de la flăcăul C. Drăgoiu)

Urlă viscolul și-ndoaie
Codrul de mijloc
Și despoaie, ca pe-o oaie,
Țara de cojoc.
Ochii lupilor scinteie
Și tircoale dau
Dar oltenii prin bordeie
Stau și stau și stau.
Zice unul :
„Grea-i podvada.
Birul — greu de tot.
De s-ar spulbera zăpada,
Plugul să mi-l scot !...
Prinde-mi-l-aș singur jugul —
Că nici boi nu am
Și-aș porni să ar cu plugul
Ciocoiescul neam".
Altul zice :
— „Ipistate,
De-aș avea suman
Mi l-aș vinde-n tirg și-aș scoate
Bani de-un iatagan.
Și-un cuțit mi-ar prinde dinții
Și-un pistol la șold —
Să mă vadă Mehedinții
Și întregul Olt."
Iară altul :
— „Nu-i grăunte,
Nici mălaie nu-s —
Și grea iarnă de la munte
Pe cernut s-a pus.
Las'să cearnă, să se-aștearnă
Iarna peste grui !
Pînă cînd nu este iarnă,
Primăvară nu-i !
Lupii urlă... Las'să iasă
Și să urle-n van :
N-au ce jupui. Ni-i trasă
Pielea pe ciolan.
Că ne-au jupuit mai bine
Haite de ciocoi...
Și-acum beau și prind să-nchine
Dar vom bea și noi !"...
Zic oltenii și pe-afară
Ies și ei un pic.
Încă nu-s de primăvară
Semne pe colnic.
Vatra-i stinsă și săracă,
Jalea-i din bătrîni, —
Da-n bordei ce să mai facă ?
Fieru-l prind în mîini
Și cu furci și cu topoare
Măre, se ațin
Și tot ies la drumul mare
Și tot vin și vin.
Și plecînd olteni de-acasă,
Coasa-n mîini și-au pus.
Însă nu s-au dus la coasă :
Peste Olt s-au dus !

*) *fragment din „Balada Pandurilor".*

Plugușorul

(1907)

De la ajun și pînă la zi întîi de an,
Plecară copilașii cătunului sărman
Trăgînd nădejdi, la curte boierul să-i primească,
Menindu-i lui de bine, și el să-i omenească.
Dar treaba e că, unde, acolo la conac,
Întreaga iarnă fumul se-nalță din hogeac
Și unde-i totu-n casă și totu-i pus pe masă
Nici pe puțin sătulul, de cel flămînd nu-i pasă.
Apoi, la urma urmei, ce-avea să-i mai ureze ?
Trozneau de cucuruze, de grîie și oveze
Hambarele ; în staul abia-ncăpea cireada ;
Belșugul era girlă, bănetul : cu grămada.
Nu-i vorbă că nici pruncii mărunți și sărmănei,
Prea țiitori de datini nu se-arătau nici ei.
Cînd foamea te alungă, de foame cînd te clatini,
Cînd te deznoadă foamea, ce-nseamnă, oare, datini?
Visînd în trăistuțe coltuci și mere, plozii
Plecară cu irodul dar și-au găsit... irozii,
C-a pus boierul ciinii pe urma lor.
Plăpînzi
Se-ntoarseră acasă tot goi, dar mai flămînzi.
Îi mai luam cu vorba, îi alinam că poate
S-or dovedi boierii, la anul, cu dreptate,
Că n-or să deie drumul din lanț la nici un cine...
Atît că numai vorba nu ține loc de pîine.
Și nici de cald nu ține și-ți lasă rece vatra
Și-ți lasă pruncii galbeni și-nțepeniți ca piatra.

Ne ustura durerea în suflet ca ardeiul.
Da moartea-n lături ușa și ne prăda bordeiul
Și pînă-n primăvară a tot nuntit vîntoasa
Iar Cîrna blestemată n-a prididit cu coasa.
Ci cînd pe cîmpuri iarăși fu cerul ca oglinda
Ne-am zis : ce-ar fi de-acuma, să-ncepem noi colinda,
Că pruncii tot ni-i stinge podagra, foamea, gîlca
Și n-or să mai apuce nici anul, nici vasîlca.

Așa ne-am zis ! Și-n marte pornirăm plugușorul.
Al nostru era glasul
ce l-a rostit toporul :
Ho ! Aho ! Săraci plugari,
haideți la conace !
Ian sculați voi, boieri mari,
Și veniți încoace !
Și iertați că de cu zori
Vă călcăm ograda
Și în mînă n-avem flori
Dalbe ca zăpada.
Pe cîmpie încă nu-s
Dalbe floricele...
Furci și știreanguri am adus :
Sus, boieri, în ele !
Mai pe rouă v-am călcat,
De cu primăvara,
Că e încă de arat
Mult și-n toată țara.
Ho ! Aho ! Cu flăcări mari
Haideți la conace !
Ian sculați voi, boieri mari,
Și veniți încoace !...

Balada chenzinei din 1933

Sub pătură sărace, copilul e flămînd
Și zgîlțîit de friguri. Iar muma îl alină :
— „Dormi, puiule, că tata se-ntoarce în curînd
Cu pîine, că e ziua de chenzină.

Și leacuri va aduce și tu o să te faci
Voinic, voios și teafăr cum te-am visat o dată.
Și vei avea și haine mai calde să îmbraci
Și-om arde lemne-n sobă, iarna toată !

Cuminte, dă s-adoarmă copilul amăgit
Ci-n pîntecul lui foamea mai crunt își viră ghiara
Și îi alungă somnul. Cu glasul ostenit
L-adoarme muma iar. Și cade seara.

Și trece-o noapte cruntă, năpraznică și grea
Și zorii dau năvală cu viscole-n ferestre,
Pleznind în giurgiuvele, ori nechezînd prin nea
Ca herghelii scăpate din căpestre.

Dar nu e numai vîntul. Pe Grivița, în sus,
Dreptate-și cere țara flămîndă și săracă.
Vrea țara pîne. Domnii mitralii au adus,
Că nu mai vrea odată să mai tacă !

De urletul sirenei văzduhu-i sfîșiat
Ci pruncul tot mai crede că tata o să vină,
Să îi aducă dramul de pîne mult visat
Că-i ziua sorocită de chenzină.

Și bietul aiurează :
— Pe ceruri umblă nori...
Eu nu-i zăresc de foame dar îi aud cum tună.
Și-aud cum crește iarba și cum se-nalță flori...
Sub ele să-mi faci groapă, maică bună!

O ! Nu sînt nori... Pe-afară răsună-mpușcături
Chenzina-i numărată în plumbi și în grenadă.
Semnează muncitori cu roșii semnături
Chitanța de primire, în zăpadă.

Ca o strigoaică-n noapte, furtuni adulmecînd,
Orbită de-ale iernii învrtejite pale,
Se-arată o femeie, cu zdrențele-atîrnînd,
De țurțuri grei, sunînd ca niște zale.

Și caută și scurmă printre mormane reci
Pe cel ce nu ajunse acasă să mai vină
Cu pîne, ci în viscol, încremenit pe veci,
La piept își strînge neagra lui chenzină.

O, maică, de unde îți iel
Puterea să blestemi mișei,
Călcînd peste vii, peste morți,
Izbită de negrele sorți ?
Și dramul de pîne amar,
E-al neamului tău proletar !
Și-abia te mai țîi de uluci,
Dar dramul de pîne îl duci
Copilului tău și i-l pui
Pe buza flămîndă și-i spui :
— „Mai rabdă, copile, o zi
Că tata nu poate veni...
Doar nu-s socotelile toate,
Acolo, cu domnii-ncheiate !
Nici plata nu-i încă făcută...
Iar pînea pe cont ni-i trecută.
Puțin e de sînge pătată...
Dar ia-o și mestec-o toată.
Și tata întîrzie încă...
Dar, uite, ai pîne ! Mănîncă !"

Și pînea, ce pruncul o mușcă,
Miroase a pulberi de pușcă.

Dar mestecă pîne cu sînge,
Copilul. Și moartea și-o-nfrînge
Și crește. Căci dat i-e să crească,
Să prindă puteri. Să plătească.

Balada celor cinci

(1943)

„...Și au fost cinci..."
(Maria Arsene)

De-ar fi pe cer măcar un nor
Subțire-n fundul zării,
Și-acela-ar fi dogoritor
Și-ar fi al însetării,
Cum e călcată sub picior
Țărîna disperării.

Și-i fără capăt drumul, lung.
De nopți și zile șase,
Arare, vezi un arbor ciung
Dar sate nu-s, nici case,
Doar sulițe de foc ce-ajung
În măduva din oase.

Amarnic urlă, vers al meu,
Durerea-n aste file !
Căci cad de șase nopți, mereu —
Și tot de-atîtea zile,
Doar bicele cu zvîcnet greu
Pe fețele umile.

O, biete zdrențe cenușii,
Cît clipa vi-i popasul !
Și pare ziua veșnicii
Și-un veac vă pare ceasul !
Spre care zări și mai pustii
Vă singerează pasul ?

Căci zările degrabă pier
Și-ncepe-o nouă zare, —
În van privirile-n spre cer
Își cată îndurare
Cînd străjile, cu drugi de fier
Alături trec călare.

Au ce păcate din bătrîni
Vi-s date spre osîndă ?
Cu coasa de-ar ieși în mîini
Chiar moartea-ar fi mai blîndă,
Decît ai străjei ochi de cîini
Adulmecînd la pîndă.

Și-n urmă de convoi sînt cinci :
C-un prunc la sîn, e-o mamă
Și-abia tîrîndu-și-l, doi țînci,
Bunicul. Și de teamă
La toți li-s ochii triști și-adînci,
Căci jalea îi destramă.

Se frînge glezna-n bolovani
Și singeră-n țărînă.
Și-s însetați și sînt sărmani,
Și toți se țin de mînă —
Și parcă vin de mii de ani
Și nu de-o săptămînă.

Convoi de umbre și năluci,
Pe drumul fără zare !...
Și străjile cu căști de tuci
Alăturea, călare,
Pe piept ducînd grozave cruci
De-ncrîngate ghiare !

Amurgul cade-nfricoșat,
Tributul moartea-și cere —
Și-n pulbere, împovărat
Bunicul, de durere,
Acolo-n colb a-ngenuncheat
Spre veșnica tăcere.

Și singuri, singuri amîndoi
Pășesc în rînd acuma
Nepoții mici. Cu păr vîlvoi
Din urmă vine muma.
Ei au fost cinci. Dar în convoi
Rămas-au patru numa.

Cu vîntul lin, cu prima stea
Veni a șaptea noapte.
De foame pruncul nu putea
Nici să scîncească-n șoapte
Iar biata mumă nu avea
Să-i dea un strop de lapte.

Ce piept de-atît năprasnic plîns
N-ar fi putut să secе ?
Deasupra pruncului s-au strîns
Nu, unul : cincisprezece.
Dar fiecare era stins
Uscat și sterp și rece.

Nu roua scapără-n lumini,
În zori, ci muma plînge
Pe-un mic mormînt și-n aspre mîini
Țărîna o tot strînge.
Și nu pe crini, ci-n mărăcini
Curg lacrime de sînge.

Ei au fost cinci. Și au fost trei.
Și-s numai doi, de mînă,
Doi prunci de-o seamă, mărunței

Desene de TIA PELTZ

Balada celui mai trainic oțel

(1944)

Slovele stîngace, cu creionul bont,
Le-a-nsemnat pe frunte de furnal, să sune.
Și suna lozinca : Totul pentru front !
Hoardele fasciste pînă le-om răpune !

Și veghea la gura-naltului cuptor
Nevenindu-i altui schimb să-i lase locul.
Îndrăgind dogoarea, ca un vrăjitor,
Ucenicul nostru glăsuia cu focul !

L-alinta : — Ești, poate, încă nesătul ?
Să-ți mai dau, vrei încă mineru ? Mai ține !
Eu în țara veche tremurai destul
Și abia acuma mă-ncălzii mai bine.

Se-ncurcau adesea-n părul lui scîntei,
Îi era sprinceana arsă de văpaie
Dar gîndea că alții-n umede tranșei
Zac și numai focul morții îi ogoaie.

Poate că, în vatră deslușea comori
Cînd vedea văpaia înălțîndu-și floarea,
Și de-aceea ochii lui, scormonitori
Glăsuiau cu focul, i-ațițau vîlvoarea.

Îl ruga : Te-ncinge, focul meu, cel drag !
Oțelește-mi bine sufletul și viața
Să ajung oșteanul clasei, ce-n atac,
De pe chipul lumii, risipește ceața.

...Ci-ntr-o noapte neagră, dinspre orizont
Fiarele trecură umbrelor hotarul,
Ne-au călcat lozinca „Totul pentru front"
Și ne azvîrliră-n flăcări oțelarul.

I-am zdrobit. Acolo pe mormînt le-am pus
Să le-apese groapa lespedea de ură,
Însă nu puturăm pe acela dus
Cum să-l mai întoarcem din fierbintea zgură.

Șarja n-am oprit-o. Riul de oțel
L-am lăsat să curgă, numele-i să-l poarte,
Căci e viu, e suflet de-oțelar în el.

Un oțel ca ăsta, pururi n-are moarte.

Copilul războiului

Cum urmăream dușmanul
În Munții din Apus
Intrarăm fără veste
Într-un sătuc răpus.

Pe unde mitraliera
Năpraznic a lătrat,
Și una cu țărîna
Sta satul aplecat.

Și n-am găsit o casă
Și n-am găsit un om.
Doar streașina mocnită
Și frunza arsă-n pom.

Și nici un stog de paie
Ci numai jar, scîntei
Și moartea, pretutindeni,
Pîndind din stei în stei.

Acolo-n tinda spartă,
Într-o copaie stînd,
Găsirăm copilașul
Sub bîrne fumegînd.

Ca martor pîn'la capăt
Prăpădului cumplit,
El, singur, viu rămase
În satul pîrjolit.

Și-nduioșării noastre,
Neprihănitul pici,
Îi întindea minuțe
Trandafirii și mici.

Ca să-l ferim de schije,
L-am ocrotit de ploi,
Pe copilașul vremii
Amare de război.

Și n-a rămas nici singur
Și n-a rămas orfan
Ci i-a fost cald sub aspre
Vestoane de oștean.

Pe drumurile Pustei
Și-n Munții cei cei Bătrîni
L-au legănat soldații
Sovietici și romîni.

...E undeva prin țară
Și poate că la prunci
Le povestește astăzi
De cîte-au fost atunci.

Și nici nu-și amintește,
Anume-n care loc,
A fost cu noi, în luptă,
Prin vijelii și foc.

Dar pe acei ce viața
Și-au dat-o apărînd
A noastră libertate,
Nu-i va uita nicicînd.

August, 1952

CEA MAI FRUMOASĂ CĂLĂTORIE

de Fănuș Neagu

Ședeam la Grădiștea, la părinți, de trei zile. Încheiasem concediul și urma să mă înapoiez la București. Seara, după aprinsul lămpilor, a venit la noi unchiul Foioagă pe care satul îl poreclește Papa Leon și mi-a spus să fiu în picioare la ora cinci, ca să plec la gară cu președintele gospodăriei „de devale", adică din Grădiștea de jos.

Dimineața, în zori, Papa Leon a fost din nou la mine. Ningea. Mai bine zis fulguia. Papa Leon era în cojoc. Căciula cît o ripă sub care ar mai fi încăput încă șapte căpățîni, îi da un aer fioros.

— Gata ? a strigat.

— Gata.

— Te conduc eu. Restul familiei, în repaos de voie. Hai să turnăm în noi o moșoaică de vin și să-i dăm drumu'. Geamantanul ți-l duc eu. Așa. Și cînd o fi să te pileștî, să chemi pe cineva să-ți pună ventuze. O ventuză plimbată pe spinare te trezește din morți, să știi de la mine.

Am coborît șoseaua înghețată. Era întuneric. Zăpada subțire spuzea bolovanii. Papa Leon călca repede, la o palmă de buza șanțului, și-mi spunea de o pățanie de-a lui, cu un cal pe care l-a legat afară la conovăț și l-a găsit, dimineața, mursicat de lup.

— Trebuie să tocăm alice și să batem o vînătoare în Gorgănii. În coclaurile alea au prăsit lupii.

În curtea gospodăriei „de devale" uruie motorul unui camion. Lumina farurilor se frînge pe rampa magaziei înecată în saci. Pe scările sediului, un grup de oameni fumează. Țigările lor scînteiază roșcat. Înăuntru, socotitorul plimbă o lampă prin dreptul geamului.

— Mă, strigă Popa Leon, prostule, dă flacăra mai mică să nu crape sticla.

Apoi deschide portiera și viră geamantanul meu în cabină. Lui Valeruș, șoferul, îi sare țandăra : adică el nu mai e pe-acolo, de ce nu-l întreabă ?

Papa Leon îl ia cu binișorul.

— Știi cum ești tu, Valeruș, odorule ?

— Cum ?

— Ești ca o hîrtie de prins muște. Toate fetele-ți dau tîrcoale, zău.

Valeruș se îmbunează, iar eu mă apropii de oamenii îngrămădiți lîngă trepte să aprind o țigară. Grupul s-a mărit. Sînt acum vreo patruzeci, sau poate, cincizeci de inși. Discută liniștit, în umbra zidului, și nu le deslușesc chipurile.

— În mod evident, zice unul cu voce groasă, în mod evident, repetă el expresia culeasă din vreo carte, Ene merită să plece. E foarte bine că pleacă. E cel mai bun președinte pe care l-am avut.

— I-am zis să ia două perechi de cisme. Acolo-i iarnă aspră.

— Dar Toie cojocarul nu i-a terminat căciula de astrahan. Trebuie băgat cu capu-n zăpadă, mama lui.

Deodată, oameni încep să se frămînte. O femeie, înfofolită cu broboada pînă sub ochi, a ieșit în capul scărilor și l-a strigat pe șofer.

— Valeruș !

Papa Leon, intrat în mijlocul grupului, reia cu voce pițigăiată :

— Valeruș... Studebacherul !

Strigă și ceilalți :

— Dă-i drumu' !

— Bagă dracii-n el.

Șoferul pornește mașina calm și-o aduce încet lîngă trepte. Din sediu a apărut Ene, președintele, tînăr, abia trecut de treizeci de ani, cu cisme, cu palton, cu pălărie și fular de mătase. Femeia, la un pas în urma lui, zîmbește fericită. Ene coboară și își ia rămas bun. Strînge mîinile oamenilor, rîzînd, se sărută cu unii, îi îmbrățișează, le urează sănătate.

Papa Leon se atîrnă de el, ca scaiul :

— Ene, să nu uiți, taică, să le spui de anul ăsta : 10 kg de porumb la zi-muncă, 2 kg de grîu, bani, 12 lei.

— Le știu. zice președintele, n-o să uit.

— Păi să nu uiți, se întărită Papa Leon că eu de-aia am venit de pe deal, să-ți bag în cap. Și dacă treci prin Piața Roșie și te-ntreabă unul pe rusește de unde ești, să-i răspunzi : Grădiștea-Rumînia. Așa-i zic ei Rominiei : Rumînia. Drum bun și gogonează ochii să nu-ți scape nimic. Iar tu, Valeruș, dă-i lui nepotul ăsta al meu pătura, să-și învelească genunchii.

Urcăm în mașină. De o parte și de alta, oamenii, două ziduri vii. Ene îi salută încă o dată, Valeruș accelerează. Așezat între președinte și șofer, străbat în goana mașinii ulița mare a satului. De la podișcă ne fac semn cu mîna niște femei. Drept răspuns, președintele întinde brațul și clacsonează de trei ori. Sună ca o frîntură de cîntec. Așa simțeau, pesemne, și președintele și femeile poposite la fîntînă. Ocolim o plantație de salcîmi și ieșim în cîmpie. Președintele „de devale" cercetează ceasul cu cadran fosforescent.

— Cinci și treizeci și șapte de minute, vorbește el. Acum trebuie să-l potrivesc după ora Moscovei — și zîmbește.

— Ești un om norocos, nea Ene, zice șoferul c-o ușoară urmă de invidie și se apleacă să șteargă parbrizul.

— E adevărat, aprobă Ene, bucuros. Asta-i cea mai frumoasă călătorie a mea.

Dincolo de geamuri, continuă să ningă.

Mihai Negulescu

Movila strămutată

I

Nu icni, robule, sub desagii cu lut ;
nu te pleca sub povara pedepsei.
Boierul dorește o măgură în curtea conacului,
la marginea riului...
boierul dorește să suie în cer pe o măgură...

Cară-ți, omule, inima grea în desagi...
răstoarn-o cu grijă pe bulgării reci, pe lutul pietros...
nu tulbura odihna stăpînului.

El se visează în vîrful movilei
gîngăvind în evlavie cu Eternitatea –
fără
să
știe
că lutul menit prosternării,
încins de durere,
i-ar adre genunchii.

II

...Sub bolțile timpului dus, pe țărîna pietroasă
genunchii se tîrîie ca un fluviu învins...
Genunchii – și lutul ;
și țărîna atît de aproape de inimă...

Ai tresărit ? Nu te teme. E aproape patul țărinii.
Te-ai clătinat ? Nu jeli. Țărîna e un suport,
nu te lasă să cazi.
Ai căzut ? Nu scrîșni. Biciul te caută ; biciul vechilului...
Rămîi mut, contopit cu pămîntul. Nu te rupe de el.
Pămîntul e un pat, e o cergă, și o cămară cu vise.
Rămîi ; treci în el picătură cu picătură.
Nu ofta – contopește-te !
Nu scrîșni – pămîntul nu are auz...
Contopește-te, contopește-te !
Pămîntul pregătește o izbăvire, un imn.

Fii gata să te ridici cu pămîntul !

III

Ridicîndu-se să umble prin lume,
cavalerul dreptății
ne-a adus
clipa din veac sorocită,
clipa de zgură și flăcări a judecăților :
clipa unui mare preludiu –
oprindu-se peste vechea movilă a umilințelor
într-o zăbavă de reculegere și pietate
și deodată stîrnind
de pe fața movilei
pulbere grea de blesteme,
schimbînd-o în vînt rotitor
– vîrtej cu o mie de lame, cu o mie de sfîrcuri –
izbind, rătezînd și surpînd
miile de brațe ale caracatiței
de pe deal, de pe rîu, de pe apa fîntînii,
de pe noapte și zi, de pe sărbătoarea țăranului,
de pe suris, de pe ușa hambarelor, de pe gleznele fetelor...

Și totul rămîne al nostru,
frumos și curat,
liber și limpede,
ca în ziua dintîi a pămîntului.

IV

– Ridică-te, dar, uriașule ;
ridică-te soră țărînă, pămînt al umilinț.
Soarele roșu bate cu pumnii de raze
în țestul nopților tale :
– Ridică-te, soare de noapte !
Pașii soarelui bat cîmpiile libere...
E timpul să te-ntorci către noi,
să ne intri în casă,
să-ți afli odihna sub scutul podelelor ;
să rămîi lîngă noi –
lîngă somnul tihnit, lîngă sobă, lîngă ulcior,
lîngă zilele noastre de bucurie...

Intră în noile case, pămînt așteptat.
Grinzi cioplite se-ntind peste lespezi,
căpriorilor, sus, le-am pus brad cu panglici –
numai podina încă așteaptă :
așteaptă pămîntul ce-o să ridice
patul copilului nostru deasupra bujorilor,
liniștea nopților noastre deasupra uneltelor zilei ;
așteaptă umărul cald, solidar,
să ne rezeme
statornica lumină și sărbătoare...

V

E împlinirea : poemul
scris cu hîrletul, cu brațul, cu carele pline ;
poemul solemn al carelor pline cu lut
care, pe ulițe, fac să cînte liniștea satului.
Poemul îndîrjirii, al brațelor agere,
al setei cu care
movila durerii
e devorată de casele noi,
de casele care răsar peste noapte
albe,
înalte,
parcă anume
să ceară soarele negru, pămîntul obidei,
să-l poarte sub grinzi –

ca pe-o treaptă fierbinte
din clocotul vremii...

VI

Se spune că noaptea, pe lună
oamenii au văzut un bătrîn
trecînd într-acolo...

Umărul care purtase odată desagi cu pămînt
ducea un mănunchi de mesteceni.

Azi, lîngă rîu, mestecenii sînt parcă
un strigăt argintiu, de bucurie...
Eu i-am văzut cînd zilele de toamnă
rupeau din ramuri pilpîiri de frunze
și-ncet, tăcute lacrimi vegetale
stropeau cu luminoasă pietate
pămîntul suferințelor trecute...

Cînd înflorește pămîntul

Florența Albu

Bate vînt de iarnă dispre balta Jirlăului. E duminecă, în sat sînt două nunți, se aud chiuiturile nuntașilor care trec cu sunet grozav de fanfare, în ritmul marșului: „Porniți înainte, tovarăși". Lozincile scrise pe sticlă, luminate cu becuri, „orășenește", se leagănă în vînt, prelungind de colo colo lumina, pe drumul mare al satului. Trei oameni stau de vorbă la un pahar cu vin, în casa președintelui colectivei din comuna Jirlău: instructorul de partid Timofei Ursu, Andrei Năvodaru, venit de la școala de partid Galați, ale cărei cursuri le urmează — și președintele — gazdă. Stau de vorbă trei oameni.

Spune președintele:

— Tot într-o seară ca asta, acum vreo trei ani, abia veniserm de la gospodărie și vream să citesc o carte „Primăvara bucucașă" de un scriitor preferat al meu. Cînd colo, lampa fără sticlă. O întreb pe nevastă ce s-a întîmplat. — A spart copilul sticla mai adineauri — îmi spune. Acum s-a închis la cooperativă, n-avem de unde cumpăra alta... Ei, niciodată nu mi-a fost așa ciudă, ca în seara aia. Ciudă că trebuia să mă culc cu găinile, ciudă că nu pot să continui cartea scriitorului meu preferat, ciudă că nu aveam încă lumină în sat...

După alt pahar închinat cu „noroc" pentru recolta viitoare, a zis și Andrei, grav, așa cum îi este felul:

— Știi, tovarășe Timofei, nu mi-e greu la școală, m-au ajutat cărțile pe care le-am citit înainte, din biblioteca dumitale. Cînd învăț la marxism parcă se deschid înainte porți spre înțelegerea unor lucruri nebănuite de mine. Toate se leagă între ele, și eu acum le văd și le știu...

A mai trecut o vreme și instructorul de partid, Timofei, s-a destăinuit tovarășilor săi:

— Am cerut să fiu trimis, pentru o vreme, în celelalte raioane ale regiunii Galați. Am să le vorbesc țăranilor din acele locuri, despre gospodăria noastră de aici, Jirlău. Am să-i aduc să vadă rezultatele noastre...

Vorbele curg lin, ca lumina, peste fețele acestor trei tovarăși. Au fost aproape unul de celălalt cîțiva ani. Umăr la umăr. Acum poate că a venit vremea să se despartă. Poate că va fi nevoie de ei și altunde. E o seară iernatică, cu vînt și chiote de nuntași. Închină cei trei tovarăși încă un pahar pentru recolta viitoare. Așa își măsoară ei vîrstele, realizările și visele — în recolte.

Apoi, Andrei Năvodaru își ia servieta școlărească și pleacă la gară. Mîine trebuie să fie din nou la Galați, la școala de partid.

E acest Andrei Năvodaru om potolit și zgîrcit la vorbă, cu ochii copilărește rotunzi, cu marea lui seriozitate și tinerețe, cu statura lui măruntă și subțire. Colectiviștii din Jirlău spun: „E cel mai citit dintre noi". Se poate închipui o diplomă mai frumoasă pentru fostul analfabet?

Oamenii care au avut copilărie își amintesc, din primii lor ani, că le plăcea jocul de-a v-ați ascunselea, de-a puiagaia și zahărul candel adus de părinți tocmai din tîrg de la Brăila. Andrei s-a trezit om mare, serios și necăjit de la 7 ani, de cînd a început să-și cîștige pîinea, păzind vitele boierului. Pe urmă s-a făcut pescar, n-a avut timp să fie copil, n-a avut timp de școală. Dar era ceva ce nu aparținea stăpînului: era puterea crivățului, furtuna pe ape, bogăția de taine a adîncului, forța și dorul omenesc, lucrurile și fenomenele care se înlănțuiau după niște legi înțelepte, tulburătoare și grave. Toate ecourile acestora se prelungeau în mintea lui, a neștiutorului de carte, cu o putere fără asemuire. Auzea, pricepea toate acestea, era flămînd să le afle. Parcă se pregăteau niște pămînturi fertile în el, pentru sămînța științei de carte...

În 1947 Andrei Năvodaru începe școala de alfabetizare. La 20 de ani scria pe tăbliță primul A. Pe vremea aceea învățătorul se trezea cu niște bilețele la școală: Andrei Năvodaru le lăsa în fugă, dimineața cînd trecea cu brigada lui la pescuit. Erau scrise acolo litere de tipar, croite cam din topor, dar solide și ferm încheiate. Sta scris către tovarășul învățător să nu uite să-i aducă seara, la cursul de alfabetizare, o altă carte din biblioteca sa. Citea nesățios, se poticnea și-o lua de la capăt. Literele acelea care dezvăluiau istorioare și tîlcuri naive, aveau să-i spună mai tîrziu despre societatea omenească, despre legile naturii, despre revoluție și mersul stelelor pe cer. Andrei Năvodaru avea răbdare; era la abecedar și la povești. Într-o zi a scris o poezie. A scris-o cu aceleași litere de tipar, stîngace și solide. Poezia a apărut în „Albina".

În anii de armată a terminat 4 clase de școală și a devenit utemist. Întors la pescarii lui, este ales de aceștia secretar de sindicat. Pe unde e mai greu, pe unde merge mai prost cu îndeplinirea planului de producție, pe unde e mai multă neștiință și nepăsare, este trimis Andrei Năvodaru, pescar priceput, cu știință de oameni, mărunțel, cu marea lui seriozitate și tinerețe. La Amara, la Măguroaia, la Filipeni, la Jirlău, pe unde e mai greu, e trimis Năvodaru. Producția de pește obținută se dublează, se triplează: mișcarea de inovatori („semn al răspunderii și științei") înscrie primele rezultate bune. Dar mai ales se creează un colectiv al pescarilor, o adevărată viață de colectiv. Tot în anii aceștia Andrei își face timp pentru clasa a V-a și clasa a VI-a elementară pe care le dă la cursul fără frecvență. („Termin eu cursul elementar, oricum ar fi").

De la înclinația pe care o simte pentru poezie, trece la cercetarea înfrigurată a cărților de astronomie. Citește mult, se încăpățînează să înțeleagă, („căci eram contemporan cu primele zboruri în cosmos și nu se putea să nu înțeleg, cît de cît, ce se petrece în spații"). În timp ce, ales deputat comunal, aduce lumina electrică într-un sector mărginaș al satului, ia parte la cercurile de citit din circumscripția lui și pune inimă la construirea unor noi săli de clasă, adăugate școlii.

În timp ce supraveghează aparatele stației meteorologice instalată la Balta Jirlăului („mi-a plăcut să aflu de toate, să studiez fenomenele naturii, să văd cum se leagă unul cu altul, care li-i scopul").

În timp ce vorbește pescarilor din brigada lui despre păstrarea averii obștești, despre calitatea muncii și demnitatea de om („nici nu se poate altfel: într-un stat socialist nu poți trăi departe de ceilalți, de unul singur").

Spicuiri din fișa de cititor de la biblioteca din sat a lui Andrei Năvodaru:

„Stîngismul, boala copilăriei comunismului" — Lenin.

„Așa s-a călit oțelul" — N. Ostrovski.

„Materia și visele" — Mihai Beniuc.

„Zborul primului om în Cosmos".

„Viața în Univers" — Oparin.

Colectiviștii din Jirlău spun despre omul acesta: „E cel mai citit dintre noi".

Astă seară Andrei Năvodaru trece spre gară, legănîndu-și servieta școlărească, plină de caietele cu primele prelegeri de la școala de partid: le-a adus să le vadă cei doi prieteni și tovarăși ai lui.

În casa președintelui au rămas ceilalți doi. Fumează pe îndelete, fumul învăluie pașnic scoarțele țesute în culori vii, soba, fotografiile făcute astă vară la Eforie și statueta blajină din gips moale, înfățișînd un cal și călăreț, într-un salt eroic, desigur jucăria băiatului știrb care și-a strecurat pe ușă adineauri capul tuns chilug de elev clasa întîia. În sat se aud iar glasuri, cîntece, strigăte.

— I-auzi, ies de la film...

Peste fața tînără, arsă de vînt a președintelui, peste umerii largi, lumina cade moale, se oprește în ochi și rămîne acolo, o vreme. Despre acest președinte tînăr ca vîrstă și bătrîn ca experiență se spune că e un piculeț cam îngîmfat. Sigur că e și așa. Oamenii au și ei slăbiciuni. Bănuindu-și meteahna, președintele își pune frîu: nu vrea să mai vorbească despre sine nici unui ziarist. Despre colectivă? „Sigur, cît vreți!"

Dacă ziaristul curios are să-l întrebe, arătînd spre decorația „Ordinul muncii" prinsă la haina bună, care adastă în cui sărbătorile mari, cu ce prilej a primit-o, are să răspundă abia că i-a fost înmînată după Consfătuirea de la Constanța ca vechi președinte de colectivă și pentru niște recolte bogate obținute de gospodărie în anii aceia. Despre sine, n-are să-ți mai spună nimic. Da, îi place să citească și de-o vreme se gîndește să scrie o carte despre începutul gospodăriei colective din satul lor. Început pe care l-a trăit de la temelia lui. Vrei să-i dai o mînă de ajutor? Asta-i altceva! Uite, nu știe ce titlu să-i pună: „În cumpăna vremii" sau „Au venit și ei"? Să fie vorba acolo de colectivizarea satului lor. Știe el niște oameni și niște întîmplări de-atunci care-și dau roadele acum, în tot ce a realizat și realizează gospodăria.

Îl trag la pămînt afurisitele astea de cuvinte care altminteri curg singure, dar cînd e vorba să le așterni pe hîrtie se lasă greu, parcă-s potcovite de gînduri cu o mie de ocale de fier.

Sigur, ar fi de spus și despre lupta pe care au dus-o ei, colectiviștii din Jirlău, împotriva cătinei și bălțărișurilor de la apa Buzăului. În nisipurile acelea sărăturoase au pus orezărie și viță de vie nobilă. Aveau înainte pe aici un izlaz de 70 de hectare, pămînt lăsat la voia vîntului, a soarelui și a bălăriilor. Păsteau acolo 600 de oi care dădeau gospodăriei un venit de 9000 de lei pe an. În anul 1961, au desțelenit izlazul. L-au semănat cu porumb siloz. Venitul dat de același pămînt s-a ridicat la 2.000.000 de lei. Dar cîte nu sînt de spus! Uite, trebuie spus despre consfătuirea fruntașilor recoltelor bogate. Anul ăsta raionul Făurei a obținut cea mai bună recoltă de porumb din Bărăgan.

Pe un lot demonstrativ, gospodăria lor a strîns mii de kgr. la hectar — porumb știuleți. În cîmp neirigat, să se știe! (a fost o sămînță de dublu hibrid, dată de I.C.A.R.—Buzău).

Și dacă vei fi crezînd cumva că cifrele sînt cifre numai, dacă nu-ți spun mare lucru, ascultă cîte pot spune ele despre oameni.

— A fost aici acum un an o fată, Doina. Venise agronom la Jirlău. Energică — spirt era — și uricică, așa o ținem minte — dar pe unde a trecut ea, a înflorit nisipul defrișat de cătină și pămîntul sărăturos a dat orez și struguri. Îi strunea pe brigadieri, mamă-mamă! Cercurile agrotehnice aveau programul știut. Acolo au învățat carte brigadierii noștri cei mai buni; acolo au învățat grădinărie Ciurea, Condut, Udrea — fruntași în îngrijirea roșiilor timpurii.

Doina a plecat la Institutul de la Fundulea. Acolo lucrează. Noi tot o pomenim pe aici.

— Dar astăzi am și o fărîmă de foc la inimă. Se spune că vacile gospodăriei noastre ar fi cam slabe. Eu zic că nu-i tocmai așa. Dar să crești din-tr-odată de la 12 vaci, cîte erau în 1958, la 191 cîte avem acum, ce, e puțin lucru? E vorba aici de pregătirea oamenilor, îngrijitorilor. Experiența nu se capătă așa, cît ai bate din palme. E un sat întreg — peste mie de familii cu 3000 hectare pămînt. Și sînt oamenii — drumurile astea care străbat satul, plăcile care indică cercurile de citit — un amănunt, uite, cît poate să spună! Cercuri de citit pe sectoare de sat, în tot satul...

Și sînt temeliile casei de cultură croită mare, să încapă și corul satului Jirlău — că de cînd există n-a avut o scenă care să-i încapă pe toți cei 100 de coriști, cîți sînt.

Cîte ar mai putea cuprinde o carte, despre comuna Jirlău! Uite că și uitase de baltă! Păi, balta Jirlău aduce anual un venit pînă la 400.000 de lei, să nu mai vorbim de elesteul în care crește primul puiet de plătică și crap.

Țigara a ars pînă la capăt, paharele au mai fost o dată băute pînă la fund. E ceas tîrziu, pentru timpul cuminte al satului, iarna. Mai stau o vreme la sfat, președintele și tovarășul Timofei instructorul: pe unde să mai desțelenească 24 ha de cătină pe care vor extinde via; despre cele 80 de hectare de grădină, pe care le au trecute în plan pentru la anul, despre serele pe care le vor face aici, pentru prima dată...

Curînd a plecat și instructorul de partid. A luat drumul spre casă, pe sub lozincile scrise viu cu lumină în întunericul iernatic. A plecat cu el însuși, să depene niște ani rămași în urmă. Poate că planurile președintelui — în legătură cu serele acelea, să-i fi adus în minte anii săi trecuți?...

Se vede și acum, florar la Brăila. Pe ce vreme să fi fost? 1930? 1931? Patronii fabricilor aveau nevoie de grădini pe lîngă casele lor — parcuri, livezi cu fructe altoite, trufandale de primăvară.

I-a plăcut munca de grădină. Florile, plantele sînt vii — le simți pulsul cînd răsar, cînd înfloresc, cînd dau rod. Ai în mînă tulpinița unui pom sălbatic. Altoită, se transformă. Tu îi dai o fire nouă, dai un nou tipar rodului, florii — mai bogat, mai cuprinzător. Stă, mai ales, aici o măsură a omenescului — se cheamă creație. Între munca de grădinar și munca de activist de partid e undeva o asemănare adîncă. Mai întîi pregătești pămîntul — trebuie să-l ari adînc, să dai de sevele lui cele mai sănătoase și mai bogate. Acolo trebuie semănată sămînța, acolo trebuie plantat pomul.

Fructul sărac, țepos și acrul simte seva robustă a altoiului; firul de polen — un grăunte abia, face cît un cuvînt cu scînteie înlăuntru.

Oricum, trebuie răbdare, răbdare multă, și înțelegere...

Din mai 1949 a plecat în Bărăgan să semene grădini în pămîntul secetos și în oameni.

Golășei, Valea Cînepii, Șuțu, Oprișenești, Plopu, Perișorul, Ianca, Grădiștea, Dragu, Pintecani, Galbenu, Florica, Colțea, Ibrianu, Balta Albă, Jirlău...

Care om, privind înapoi, n-are sentimentul că pe unde a trecut a lăsat o grădină, măcar o floare, un fruct nou? Sînt agronomi care aud freamăt de lanuri în urmă, simt miros de pămînturi proaspete, desțelenite dintre cătiniș și ciulini. Timofei Ursu, de 12 ani în munca de partid, a crescut, în oameni, grădini. Un fapt care vorbește despre munca sa de activist: președinții gospodăriilor colective, înființate pe unde a trecut tovarășul Ursu, conduc și astăzi. Au fost unii stîngaci și nepricepuți; veneau din gospodăria lor de cîteva pogoane să conducă o colectivă de sute, de mii de hectare; abia știau să se iscălească și aveau datoria să le vorbească oamenilor, să hotărască, să cumpănească. Partidul l-a ajutat pe el, grădinarul, să-i cunoască pe oameni, cum cunoscuse florile și pomii cîndva, l-a învățat să cunoască pămîntul bun, sănătos.

Țăranii pe care i-a îndrumat, în acel început, activistul de partid conduc acum gospodării de mii de hectare, sînt fruntași ai recoltelor bogate, au învățat, sînt deputați în Marea Adunare Națională — au dat o altă față satelor și Bărăganului, învățînd și ridicînd la rîndul lor alte generații.

Trece pe drumul mare al satului, tovarășul Ursu. Și aici a luptat, timp de 4 ani, cu cătina de pe malurile Buzăului, cu țelina din om, din conștiințe. Și aici a avut de semănat grădini.

Aici locuiește. Portița a făcut zgomot mic, perdeaua s-a mișcat abia. E o fereastră cu un ghiveci — o floare adusă de la Brăila. A luat-o cu el pretutindeni. Peste tot l-a urmat soția și floarea aceea. Soția își așteaptă soțul de pe drumuri, copilul de la școală.

„Copilul" a crescut — e un adolescent acum, floarea are mai puține frunze — se vede că a mai îmbătrînit și ea. Soția își așteaptă la fel bărbatul, de pe drumuri. Tovarășul Timofei zîmbește — își vede în geam fața aspră, fruntea mare și ridată, ochii adînci, statura înaltă, slabă și zîmbetul grav. Își privește mîinile cu care a atins pămîntul, cu care a scris. Pămîntul a dat lanuri și grădini, cuvintele au înflorit în oameni.

Important e să cunoști pămîntul și oamenii, cînd sameni, cînd vorbești. Peste un an el, Timofei Ursu, activist și grădinar — ar putea să iasă la pensie. Floarea aceea și chipul său, reflectate o clipă alături, în fereastră, și-au potrivit într-o fulgerare, vîrstele alături.

În urma lui Timofei Ursu și a altora ca el, au crescut oamenii pe care ei i-au îndrumat primii; se culeg recolte bogate, se înalță construcții noi, electricitatea luminează casele, oamenii au scriitori și cărți preferate, îi pasionează astronomia și lucrarea științifică a pămîntului...

Dar el, Timofei Ursu, a cerut acum să meargă în alte ratoane, pe unde gospodăriile colective sînt la primii lor pași.

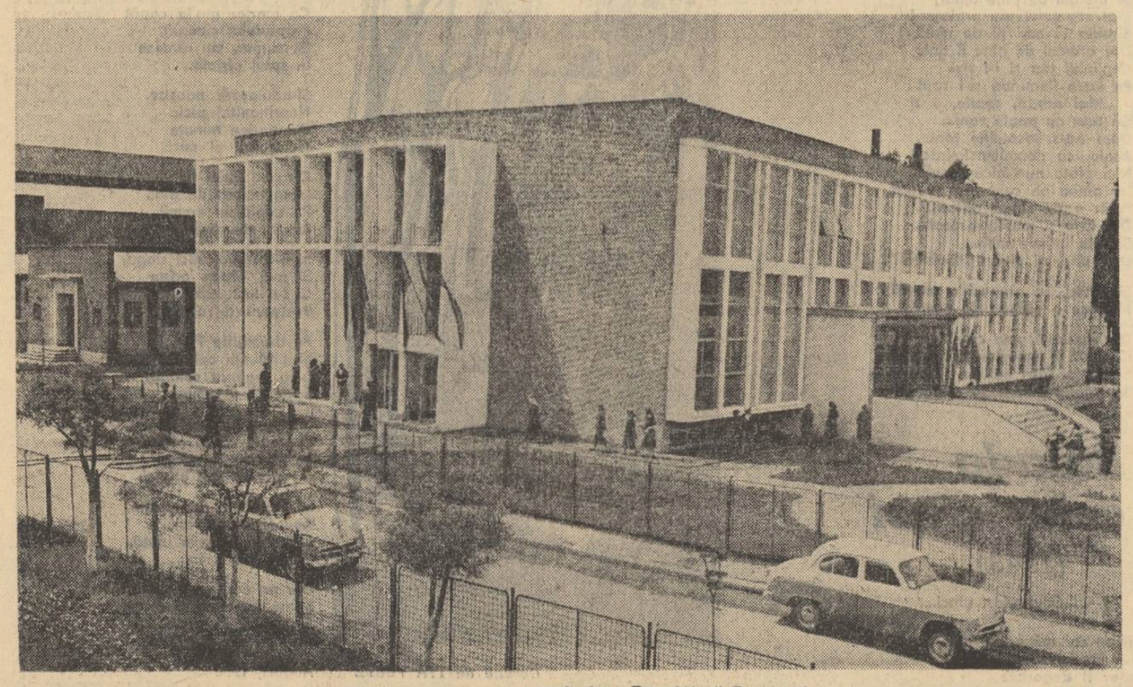

Clubul muncitoresc al uzinelor „Republica"-București

Petre Solomon

Ploaia

Pocnea din bice arșița pe cîmp,
Fringînd cerbicea spicelor uscate.
Pierise orice umbră pe pămînt –
Ori le băuse soarele pe toate.
Alături, însăși marea clocotea
– Fiertură verde, doldora de sare.
O sete uriașă își cerea
Astîmpărul, pe-uscat, în cer, pe mare.
Și s-a ivit, atunci, întîiul nor –
Corabie cu pînze diafane,
Umflîndu-se pe cerul arzător,
În vînturile zilei mediane.
Curînd și alte nave-au răsărit
Trăgînd năvodul beznei după ele.
Din teaca neagră-a boltii a țîșnit
Un fulger, și s-a-nfipt pînă-n plăsele
În trupul mării, crîncen ciopîrțit.

Și a-nceput să plouă. Lacrimi grele
Au curs pe-obrajii țărmului uscat
Ce se sfîrșea de sete, lîngă ape.
Și a băut pămîntul, cît i-au dat
Să soarbă, ale cerului pleoape.

Pe urmă, curcubeul și-a întins
Superba coadă de păun pe boltă
Și-a ciugulit din strașnica recoltă
Scăpată din pîrjolul proaspăt stins.

Horia Gane

Drum în doi

Ne întoarcem către oraș.
Asfaltul e-un rîu.
Părul tău fluturat de vînturile lunii
Are miros de alge amare, de grîu.

Te cuprind cu un braț peste umeri
și-mi pare
Că sîntem o singură flacără :
Cu cît ne îndîrjim mai mult
împotriva vîntului
Cu atît ne aprindem mai tare !

Petru Vintilă

Defileul

Era în toamna anului 1959.

Gospodăria colectivă „Drumul lui Lenin" din Potoci își ținuse toată vara oile, aproape trei mii la număr, pe muntele Bolbasca. Acum, păcurarii se pregăteau să lase stîna și s-o pornească de vale, acolo unde, cotropit în ceturi negre ca bivolii și spălat în ploile reci ale toamnei, satul lor stătea gata să primească în piept ninsorile și viforele. De două săptămîni încoace pe toate drumurile Potocilor au scîrțîit carele ce veneau pe coaste cu roțile ferecate, au țipat cu rîmătorii ferăstraiele de tăiat lemne, au ienit în nodurile tari securile ascuțite și au sunat ca niște tobe africane butoiele pentru curechi, strînse în cercuri noi. Potocii nu păreau să mai aștepte nimic altceva decît să vină și oile de pe muntele Bolbasca, să le bage la adăpost și-apoi să urle viforul cît o avea el putere și poftă. Achim Vavilon, care era cîșlarul gospodăriei colective, adică omul însărcinat cu strîngerea, cîntărirea, primirea și adusul produselor de la stînă, fusese cu o săptămînă în urmă pe Bolbasca și adusese pe-un șir de cai și măgari o parte din brînză și caș, dar acum trebuia să mai meargă o dată, și să care toate putinile cu brînză, toate burdufurile și toți desagii cu caș. Cu toate că nu era om virstnic — abia împlinise patruzeci și doi de ani — Achim avea o față bătrînicioasă foarte, mîncată de vîrsat, roșie, parcă ar fi fost mereu opărită, și era spîn, mai că nu i se vedeau nici sprîncenele. Dar omul acesta urît ținea cea mai frumoasă nevastă din Potoci. Ea nu se plînsese nimănui că trăiește prost cu Achim și lucrul acesta se citea doar în ochii ei mereu umezi și îngîndurați. Achim o păzea ca un turbat, în tăcere, speriat de gîndul că are s-o surprindă călcînd strîmb, neștiind ce trebuie să facă într-o astfel de împrejurare. Cineva îi întrebase o dată: „Achime, de ce nu i-ai legat un copil de git și ai fi avut liniște?" Dar el știa că acest lucru nu s-a putut din pricina ei. Pîntecele Călinei nu rodise niciodată și ea rămăsese în continuare neliniștită și cu frumusețea atîtătoare a femeilor sterpe, nechinuite de suptul prunclor și de zbieretele lor.

Achim se pregătea acum să plece la munte și ar fi vrut s-o ia și pe dînsa, să n-o lase singură acasă, torturat de gîndul că ea ar sta nepăzită de ochii lui întunecați de spaimă și turbă, dar nu știa cum să-i spună acest lucru și se temea de privirea ei batjocoritoare și de rîsul ei limpede, tăios ca gheața. Femeia îi scosese bocancii și rucsacul, îi pusese pe masă pușca de vînătoare fără care Achim nu pleca niciodată la munte, i-a copt și cîteva plîini la cuptor și toate le-a făcut într-o liniște și-o pace adîncă, într-o mulțumire cuminte și ascultătoare. Achim se uita la ea cercetător și ros de bănuieli sinistre. Se gîndea: a dracului muiere, nu zice nimic, știe că trebuie să plec pe Bolbasca, știe că n-am încotro, dar nu zice nimic și-mi pregătește totul în tăcere". Tăcerea ei i se părea mînată de o bucurie ascunsă, i se părea că țîțîie inima în ea să rămînă singură, stăpînă în toată casa, pe ivărul de la poartă, pe lumina tremurătoare a lămpii, pe bucatele și pe damigenele cu trăscău din cămară și pe așternutul paturilor din odaia mare.

Dar ea n-a scos în tot timpul acesta nici măcar o vorbă, nici măcar un oftat, urmărită de privirile lui Achim, știind că-i cercetată în fiecare pas și gest, înțelegînd că ori ce-ar fi făcut, el n-ar fi încetat s-o privească bănuitor și ucigaș. Venise și președintele gospodăriei colective să-l întrebe alarmat pe Achim: „Ce te moșmondești atîta? Cînd ai de gînd să pleci, fiindcă stau caii înșeuați și cu samarele pe ei?" — dar sub picioarele lui Achim dușumeaua parcă ardea mocnit și parcă numai pe cuie și sticle făcute țăndări călca. „Haide o dată, Achime, — îi spusese președintele, nerăbdător să termine cu povestea asta. Roșu la față, cu ceafa asudată, parcă era ametit, Achim începu să numere cartușele, desfăcu arma să vadă dacă n-are vreun cartuș pe țevi, apoi oftă legînd rucsacul la gură și-i spuse, în sfîrșit, președintelui să plece, să n-aibă nici o grijă, că vine și el îndată. Nici n-ajunsese președintele în uliță și Achim își lăsă rucsacul din spinare, căutînd cu ochii prin casă, că și cum uitase un lucru grozav și acum voia să afle unde-i ascuns. Călina stătea în picioare la doi pași de el, tăcută, îngîndurată și nu se putea ghici prin nimic dacă așteaptă să fie îmbrățișată, ori să i se care niște pumni în cap. Dar se uita la Achim parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima oară în viața ei și pe încetul privirea ei se îndulci, ochii ei umezi tremurară sub pleoape cu o milă nespusă pentru omul din fața ei și, pe neașteptate, înfricoșată parcă să se gîndească la același lucru la care se gîndise el tot timpul, îi spuse:

— Dacă vrei, Achime, merg și eu... Iată, merg și eu... Se înțelegea că s-a hotărît să meargă numai ca să aibă Achim liniște, se vedea că i se făcuse milă de el și era în ea o demnitate umilită pînă la sînge, o durere pe care n-ar fi putut-o suporta nici o clipă mai mult fără să izbucnească într-un plîns nervos și fără să se apuce ea singură de păr și să-și izbească fruntea și tîmplele de pereții casei. Dar era și o liniște nespusă în glasul ei, o dorință nemărturisită de a se apăra în fața bănuielii bărbatului, de a-i face pe plac, de a-i scoate gărgăunii din cap și toate astea erau adause de o milă grozavă pentru el.

Parcă ar fi știut că așa avea să se întîmple, pînă la urmă, parcă s-ar fi pregătit într-ascuns și ea de plecare fără să simtă Achim, femeia se îmbrăcă repede cu un cojoc și îi spuse bărbatului ei cu glasul cel mai firesc din lume:

— Gata sînt. Să plecăm.

Achim ieși încărcat de bagaje, cu pușca așezată vînătorește, în bandulieră, Călina închise ușa în urma lor, apoi închise și poarta și o luară amîndoi spre sediul gospodăriei colective. Acolo nu știrni nici o mirare faptul că Achim venise cu nevastă-sa. El îl ascultă în tăcere pe președintele care-i spunea cum să facă, să cîntărească totul, să încarce atent samarele, dar cu gîndul era numai la nevastă-sa, stupefiat de hotărîrea ei neașteptată. Își aduse aminte că la tîrlă, pe Bolbasca, atunci cînd fusese săptămîna trecută, baciul Toader Crișan îl întrebase ce-i mai nou prin sat, ce face Călina, și acum se gîndea că trebuie să fie ceva între Toader și Călina. Se gîndea că ei se vor fi dorit în tăcere și se vor fi așteptat și îi păru rău dintr-o dată că tocmai din pricina lui, din pricină că nu-și putuse ține ascunsă amara și neagra sa neliniște, trebuia acum să meargă la munte cu Călina. Parcă i-ar fi dus-o plocon lui Crișan și îl vedea pe baciul înalt și pieptos, ridicîndu-și a mirare brațele sale de urs și spunînd: „Ia te uită ce oaspeți avem la cîșla noastră"... Acuma însă nu mai avea încotro și tăcea îngrozit. Apoi îl opri din vorbit pe președinte și, întorcîndu-se spre Călina, îi spuse:

— Du-te și roag-o pe soru-ta să aibă grijă de casă, de porc, de vacă...

— Păi n-auzișI c-am vorbit cu ea? îl întrebă Călina cu un zîmbet binevoitor și Achim înghiți în sec, nemaiavînd ce spune.

Președintele se uită la Achim, surprins și spuse:

— Măi, tu asculți la mine, ori te gîndești la ale tale? Să iei și zecimalul, să nu-l uiți acolo, că trebuie să-l ducem la verificare.

Lui Achim nu-i ardea de zecimal, de nimic nu-i ardea în clipele acelea; simțea numai că îi era o greață cumplită și că i se urcase un nod în git. Aștepta să scape cît mai repede din dăscăleala aceea școlărească și răsuflă ușurat abia cînd se trezi pe drum, cu zece cai legați în șir indian, el călare în frunte și Călina după el, sughițînd la fiecare săltat.

II

Seara au mas la casa pădurarului, bucuros să aibă oaspeți și vești din sat, dar Achim n-avea nici un chef de vorbă, spunea că-i frînt de oboseală și se culcă repede pe prichiciul îngust, lipit cu spatele de trupul fierbinte al Călinei. Dar nu închise ochii toată noaptea, blestemîndu-și în gînd inima lui slabă, îngrozit că nevastă-sa ar fi putut isca niște pofte chiar și în sufletul pădurarului. Toată noaptea ascultase cu ochii deschiși în bezna odăii, nehezatul cailor legați în ocolul din spatele casei, toată noaptea așteptase să se întîmple ceva, să se trezească nevastă-sa, să-l întrebe orice, ori măcar să se întoarcă spre el și să-i pună ușor brațul pe piept, dar noaptea trecu în tăcere, simțind că nici Călina nu dormea. S-au ascultat unul pe altul, s-au cîntărit în întuneric, s-au pîndit și, în zori, așternutul sub ei era lac de sudoare, aburea. Au pornit din nou la drum, el cu bărbia în piept, cu cerbicea umedă și fierbinte, ea cu ochii umezi și gînditori, trecînd prin pădurea de molid ca un om dus la suferință și moarte. A răsărit soarele rece, sticlos, cu lumina lui orbitoare și înaltă, materializînd aerul ca pe un metal ciudat, de o transparență desăvîrșită. Ochii ei îar s-au îndulcit atunci, privind în juru-i verdele întunecat al pădurii de molid și în clipa cînd văzu o veveriță țîșnind ca o săgeată roșie de pe o cetină pe alta, Călina opri calul și strigă ascuțit spre micul animal, un cuvînt ininteligibil, de mică spaimă și bucurie copilărească, de uimire și de o nelămurită speranță. Achim își întoarse fața roșie spre ea și-o întrebă cu glas străin:

— Ce dracu ai, femeia lui dumnezeu?

Călina îl privi parcă fără supărare, cu ochii ei umezi și rotunzi, ușor dojenitori.

Abia tîrziu, în amurg, au ajuns pe muntele Bolbasca la cîșla gospodăriei. Erau frînți de greutatea drumului pe care-l făcuseră într-o tăcere amarnică, de piatră, erau obosiți de noaptea trecută în pîndă și nesomn în casa pădurarului, dar Achim mai ales, trebui să suporte întrebările păcurarilor și vorbele lor îl extenuară cu totul. Oile erau afară, în țarcuri, păzite de cîinii ciobănești; behăiau într-una, parcă stăteau și ele, ca și oamenii, într-o dulce și pașnică sporovăială.

Tîrla avea numai două încăperi; într-una erau putinile cu telemea, burdufurile cu brînză frămîntată și caș, iar aci, unde ardea focul, era dormitorul păcurarilor, cu o laviță ocupînd un perete întreg, ca într-o cabană alpină.

— Ai adus-o și pe Călina! — nu mai înceta să-și arate uimirea baciul Toader Crișan, bucuros de oaspeți deosebiți, dar Achim vroia vizibil să treacă repede peste amănuntul acela și, neavînd încotro să abată discuția, se interesă de cantitatea produselor rămase, de starea lor, întrebînd, grăbit el însuși să răspundă, cu coada ochiului spre Călina care, de fapt, nu făcea nimic, stînd cu picioarele desculțe lîngă para focului. Își dezveli-se fără să vrea un genunchi ce se arăta alb și rotund, într-o perfecțiune pe care Achim parcă abia atunci o observa pentru prima oară. Focul îi aurea picioarele și genunchiul ușor dezgolit, iar ea stătea acolo privind flăcările cu o uimire copilărească. Arunca în răstimpuri pe foc cîte un cucuruz de brad și aștepta să vadă și să asculte troznetul lui mic și repetat și era atît de adîncită în jocul ei tăcut, încît se uită mirată la Achim cînd acesta, oprit din vorbele sale, îi spuse cu un glas acru să-și acopere genunchiul, că nu-i la panoramă. Achim ar fi vrut dintr-o dată să plece a doua zi și se arătă gata să înceapă chiar atunci cîntărirea produselor, lucru pe care îl și făcu, îndată după cină, așezînd zecimalul în mijlocul încăperii. Călina se trînti pe laviță, acoperindu-se toată cu un cojoc mare, mițos și Achim păru, în sfîrșit, liniștit și mulțumit, hărnicindu-se mai mult la cîntărirea putinilor și burdufurilor, ba chiar se arăta vesel, pus pe glume cu Toader Crișan și cu păcurarii ceilalți.

— Cum ați stat aici fără mueri? îi întrebă Achim și rise puternic, în hohote mari, cînd află că și oile au stat fără berbeci.

— Li s-a făcut însămînțare artificială la toate, spuse Toader Crișan, rîzînd și el. Au stat tehnicienii veterinari cu siringile la strungă și le-au montat.

— Ho-ho-ho! rise Achim cu gura plină, cîntărind mai departe putinile cu brînză.

— Să ajungem noi o dată la Potoci, că sîntem cu desagii plini. Au să schiaune femeile ca pisicile... adăugă Toader Crișan și iar izbucniră rîsetele de se zguduiră pereții de lemn ai cîșlei.

— Să mai lăsăm și pe dimineață, spuse unul din păcurari, dar Achim nu se învoi nici în ruptul capului. Toader îi spuse:

— Măi, parcă tu ai stat aici la post negru, nu noi ăștialalți! De aia ți-ai adus nevasta cu tine, s-o ai la îndemînă?...

Achim tresări și se uită spre laviță unde nevastă-sa dormea acoperită cu cojocul și roși iar, simțind că-i arde fața, cînd se gîndi că nevastă-sa poate nici nu doarme, ci stă acolo în cojoc, cu ochii deschiși și țîțîie inima în ea ascultîndu-i ce vorbesc. Atunci se grăbi și mai tare ca să termine toată povestea aceea plictisitoare cu cîntărirea produselor și se culcară toți pe laviță lungă cît peretele. Călina îl primi pe Achim lîngă ea oftînd ușor, înlănțuindu-l cu brațul și lui Achim i se cutremură carnea pe el, înțelegînd că într-adevăr ea nu dormise și ascultase totul.

— Nu dormeai? o întrebă el cu capul sub cojoc.

Ea mărturisi deschis, dar fără să pună nici o ostentație în vorbe:

— Cum să dorm, dacă ați hohotit atîta?

— Ți-a plăcut să asculți măscăriile ciobanilor! Crezi că nu știu?

— N-ai înțeles niciodată nimic — începu Călina cu un glas surd, din care se înțelegea că i-a ajuns cuțitul la os și că nu mai poate răbda. Cînd am jucat la căminul cultural cu președintele, m-ai făcut ca pe o fleandură, ai zis că vreau să mă culc cu el. Dar eu am bărbat și, dacă mă crezi, sufăr pentru bărbatul meu și țin la el. Zici că ești urît, sufletelule, dar cu frumusețea nu faci nimic. Frumos să fii tu la suflet, n-ai grijă, la suflet și totu-i bine...

Achim o asculta uimit, parcă atunci ar fi auzit din gura ei astfel de mărturisiri, pentru prima oară. Dar ea îi mai spusese aceleași lucruri și altădată și el nu le crezuse, ascultînd-o bănuitor. Și acuma îi veni pe neașteptate ideea s-o întrebe:

— Dacă aș muri, ce-ai face?

— De ce mă întrebi așa? N-ai mai simți nimic. Degeaba îți spun, că tot nu crezi. Ai fost la război trei ani și te-am mulse oi atunci. Erau rîpele pline de oi zdrobite și chiaburul ne-a dat în judecată să i le plătim.

— Dar acuma ce-ai face?

Toader se uită la el deschis și răspunse simplu:

— Acuma-i altceva. Vezi și tu doar, oile sînt ale noastre. Cine să ni le apere? Tata mare din groapă? Aici nu mai încape vorbă. Le aperi, chiar dacă s-ar surpa muntele peste tine.

Călina îi asculta în tăcere, cu capul între umeri. I se păru că lui Achim îi era, de fapt, frică și că era îngrozit de ceea ce putea să-i aștepte la Uruitoare. Își întoarse fața spre el și observă că obrazul îi era alb, de un alb nefiresc și bolnăvicios și iar i se făcu milă de el, o milă nespusă ce o ai doar față de un om căruia nimic nu-i mai poate fi de folos.

La amiază opriră într-un loc să se odihnească și să mănînce. Nu stătură mult, fiindcă mai aveau destul de mers pînă la casa pădurarului și trebuiau, (gîndul acesta îl tortura în gradul cel mai înalt), să treacă prin defileul Uruitoarei. Cerul era limpede, parcă n-ar fi fost toamna și soarele aluneca pe boltă ca un cocoloș mare de cositor, cu lumina lui rece și depărtată, totuși rotundă și plină de strălucire. La vreun ceas după aceea, convoiul pătrunse în defileul Uruitoarei. Călinei i se păru că o cuprindea frica și privi la cei doi bărbați din urma ei. Toader tocmai se oprise în loc, arătînd un punct negru la marginea de sus, zimțuită, a peretelui de stîncă.

— L-ai văzut? întrebă el, dar Achim răspunse că nu era nimic, era o umbră a stîncii. În aceeași clipă, undeva în spatele lor, dar la o mare înălțime, izbucni o pată neagră și umbra ei trecu în lungul potecii înguste, speriînd oile, caii, măgarii și cîinii. Toader își smulse arma de la spate și ridică repede amîndouă cocoașele. Făcu la fel și Achim, cu o iuțeală încruntată și plină de o dușmănie rea și rece, dar umbra vulturului pieri ca prin farmec și nu rămase în aerul limpede, însorit, decît fîlfîitul ei ciudat, ca și cum pasărea aceea ar fi lovit aerul cu niște mari vîsle de lemn. În aceeași clipă cineva din spate se auzi venind în goană. Era Petru Moț, cel mai tînăr dintre boltarii turmei. Toader Crișan îl apucă de piept și-l întrebă:

— Unde fugi? Acesta nu-i și avutul tău?

Convoiul se oprise în loc de cîteva momente și dîndu-și seama că, așa, primejdia era de o mie de ori mai mare, Toader Crișan strigă, răulind puternic, ca un tunet rostogolit în adîncimile defileului:

— Haideee-a! Înainte! Ni-aa!...

Convoiul se urni din loc, dar la cîteva secunde după aceea se iviră șapte vulturi la marginea de sus a stîncilor așezați la depărtare potrivită unul de altul și începură să bată cu o drăcească îndîrjire în piatra care lucea în lumina soarelui.

Toader și Achim traseră de-odată cu armele, cîte două focuri repetate și doi vulturi căzură ca niște ciudate aeroplane, în vrile repezi, izbindu-se de stîncă, împroșcînd cu sîngele lor pietrele albicioase, o dată cu torentul înfricoșător al pietrelor. Vulturii ceilalți își luară zborul. Încărcîndu-și mai repede arma, Achim mai dobori unul și vulturul căzu, țipind ascuțit, în prăpastie. Toader îi strigă lui Achim să mîne caii mai repede și el însuși, strigînd, o luă îndărăt, ca să grăbească mersul oilor. Dar, după toate semnele era prea tîrziu. Desprinse din locul lor, pietricelele și colții de stîncă, antrenau în căderea lor fantastică pietre tot mai mari și, vijîind ca niște avioane în picaj, umplură valea cu zgomotul lor uriaș, dezlănțuit. Călina închise ochii și își acoperi fața cu mîinile, dar îl auzi pe Achim cum îi striga:

— Nu închide ochii! Nu închide ochii! Ferește-te cît poți!

Toată valea, pe o porțiune de cîțiva kilometri, era ca un cazan plin cu mii de tone de apă fiartă la o presiune nemaipomenită, ce se cutremura sub izbiturile unui cutremur subteran și ecoul mărea el însuși de mii de ori puterea acestui cataclism crud și neomenesc.

I se păru că-l aude gemînd pe Achim și își întoarse privirea spre el, dar văzu locul gol, văzu numai arma lui de vînătoare trîntită pe potecă, acoperită de trecerea nebună a oilor. Lipită cu spatele de stîncă, de peretele ce i se păru nespus de fierbinte, Călina țipă cuprinsă de o spaimă fără margini, dar nimeni nu auzi țipătul ei de durere și deznădejde și își dădu seama că își pierde cunoștința.

IV

Cînd se trezi, Achim își dădu seama că era noapte, că se află într-o încăpere plină de oameni și de glasuri. Nu înțelegea nimic, nici ce anume își spuneau ori își strigau oamenii aceia, și cu greu, pe încetul își aduse aminte de toate. Întrebă de Călina și ea era acolo, lîngă el, dar pentru prima oară, aplecîndu-se asupra bărbatului ei, îi văzu pe față un zîmbet deschis, fără nici o umbră, fără nici o îndoială, fără nici o teamă nelămurită.

Și mai presus de orice, Călina aștepta să întîlnească tocmai această lumină dulce pe obrazul acela roșcovan și urît și pentru prima oară în viața ei își dădu seama că se uită la el fără teamă și fără pic de milă, cu o liniște adîncă, odihnitoare și fierbinte. Achim parcă înțelegea și el acest lucru și asculta mirat, plin de încîntare, vorbele ei, parcă le-ar fi auzit pentru întîia oară: „Frumosul meu, bărbatul meu..."

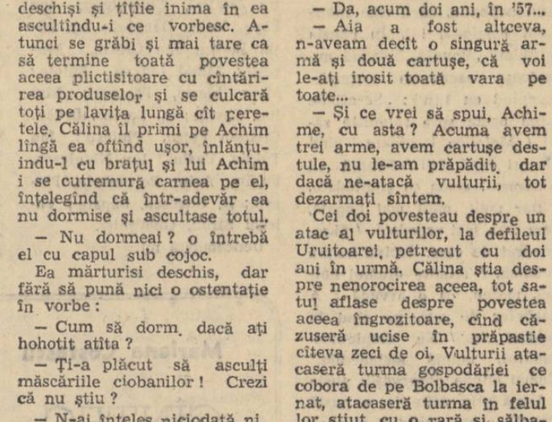

Desene de VALENTINA BOȘTINĂ

Gheorghe Tomozei

Cetățile ploii

(Dintr-un caiet de dragoste)

Iată-mă, singur printre oglinzile ploii,
sărutîndu-ți numele...

Se clatină-n văzduh, neizvorite încă,
mirezmele vechilor tei,
drumul scînteiază, stins,
iar șinele tramvaiului galben
parcă-s orbita unei stele duse...

Dragostea mea
(o, de-aș putea să spun: dragostea noastră...)
e poate sora mezină a ploii,
a acestei ploi, primăvăratice,
care ne șterge pașii, pe trotuare,
care închide ferestrele orașului
și dănțuie pe acoperișuri...

Te iubesc,
așa cum iubeam numai în clasele primare,
cu disperare —
și urmăresc, singur, pe străzi,
corabia unei ploi, de demult,
din copilărie,
din vremea cînd petreceam, plin de tristețe,
vagoanele circului.
Pe atunci nu știam să citesc
în palma cu degete resfirate, a ploii...

(...Uriașul care rupea lanțuri,
tușea amar, cu o țigare din ziar, în colțul gurii,
frumoasa dansatoare
umbla cu picioarele argintii, prin noroi,
bătrînul înghițitor de săbii
se legăna între săgețile ploii
și spada ruginită a sticlei de secăriță,
iar îmblînzitorul de lei,
cu spatele tatuat de ventuze
visa o vatră, într-o casă albă,
cu pereții impodobiți cu fotografiile lui
și cu ale leilor, desigur...

Dar ploaia continua să secere aerul
iar noroiul devenea mai adînc,
prin fumul frunzelor rămase din toamnă...)

Ploile din copilărie,
spălînd cămașa de pînză a circului,
au fost, ca și iubirile poate,
flori fără mireazmă,
riuri fără arginturi...

Acum cînd știu să citesc
în palma cu degete nesărutate, a ploii,
văd, prin încrucișarea liniilor de tramvai
și-a străzilor pline de vuiet,
casa iubitei.

Cît de departe-aș fi, o simt în preajmă,
urc, în gînd, scara subțire, treaptă cu treaptă.
Îmi umplu auzul cu sunetul pașilor fetii
și ajung sus,
acolo unde se naște poate, ploaia,
— la al nouălea etaj.
Poate acolo, ocupînd fiecare cîte o cameră,
dorm stelele rotunde,
poate acolo e laboratorul de alchimie al Soarelui,
bătrînul cu barba arsă, din cărțile de citire,
poate acolo există butoane de sonerii
și magice inscripții:
„Pentru Andromeda sunați de trei ori l..."

Să nu-mi spuneți că nu-i decît un cămin de studente
care „tocesc" pe manuale fără poze,
care țin pe noptieră chipul lui Iuri Gagarin,
care își împrumută uneori rochiile, pentru întîlniri, —
și că bătrînul bărbos nu e decît portarul blocului...

Nu, lăsați-mă să privesc prin geamul somnolent al ploii,
silueta fragilă-a iubitei, chipul palid,
ca-n simbăta în care ne-am întîlnit, prima oară
(cum, simbăta nu-i zi de sărbătoare?)
și să încerc să uit clădirea de piatră
în fața căreia ne-am despărțit
și seara tulbure și trotuarul cu lespezi tocite.
Sub semnul minunii străvechi:
ploaia...

Și tristețea e alta,
în văzduhul în care macarale se caută imense,
în care suie fumul cuptoarelor de cărămidă
și mirosul de lemn înflorit al grinzilor albe...

Noaptea de 3 mai '61

Iosif Naghiu

La 2000 de grade

Oțelarilor de la Hunedoara

Brațul întins către gura cuptorului
să iște-n adîncuri gigantice torțe
în încordare îți pare că-i dăruie
oțelului propria forță.

Cîndva, prin ploile care băteau
cu copite scrumite în timp și în soare
aici, răzvrătiții, din ură tăiau
lui Doja, topoare...

Șarjă... O toamnă șuvoitoare
pe talgere neînclinate... Prin spații
suie cu trepte de vis, purtătoare
fierbinte rachetă a țării, Galații.

Toamnă bogată...
Flăcări prelungi
închipuie cosmogări pe sub pleoape
și dacă mîna o-ntinzi ai s-ajungi
arcuitele, incandescentele dungi
ale rampelor de lansare spre vis.
Comunismu-i aproape.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Poșta redacției

NICOLAE VLĂDESCU: Ideile sînt clare, dar n-au vibrație poetică. Efortul de a ritma și rima nu conferă caracter poetic unor exprimări comune. Sînt și unele silnicii de limbă: „infinire" nu poate înlocui pe „infinit".

GR. LUNGU: Incercările au oarecare cursivitate, dar folosesc prea multe locuri comune, sunînd uneori a simplă corespondență: „Nu știam de unde vei veni. / Dar te-am întîlnit / și te-am recunoscut / căci tu erai iubirea. / Ești așa cum gîndeam eu, / că trebuie să fii, / cum te vedeam eu / cînd am început să gîndesc la tine..." Asemenea constatări opresc conturarea unei imagini poetice, rezumîndu-se la o argumentare neconvingătoare.

IOSIF G. TRIFA: Multe neclarități: „Privesc prin diagrama ce timpul mi-o acordă / Ce clar e orizontul. Vibrează lin o coardă. / Stindard cioplit în aur. Etern răsună-un vis, / Natura pare vie și totu-i paradis". Despre ce diagramă e vorba? Și de ce natura „pare" vie, cînd de fapt ea este o manifestare atît de puternică a vieții? Nici visul etern nu este prea deslușit. Și în celelalte versuri se găsesc asemenea semne de întrebare, pe care ar trebui să le rezolvi d-ta singur.

STELIAN FETELCA: Sîntem obligați să repetăm. În versurile d-tale se vădește o doză mult prea mare de idilism, deci de figuri de stil bănuite ca „poetice" dar de fapt fără nici o capacitate de convingere: „Florile sărutau fluturii în miros de violete / Și viorile de păsări concertau, de farmec bete... / Soarele prindea coliere — raze — frunților de munți, / Pomii troieniți ningeau petale — scuturați de vînt — cărunți". Supraîncărcarea a dus la diformare. „Viorile de păsări" sună forțat, toată strofa este artificială. În „Inginerul agronom" nu apare decît eroul, nu se bănuiește măcar vreo altă prezență omenească, și totuși d-ta scrii: „Zîmbitor în arătură, cu ochi albăstrii de cer, / Strînge lutu-n pumni, discută și-ndrumează-un inginer..." Cu cine discută și pe cine îndrumează?

LILIANA COMAN: D-ta ceri să-ți arătăm, dacă este cazul, „greșelile" versurilor pe care ni le-ai trimis. Nu este vorba de greșeli, ci despre lipsa unor imagini care să transforme intențiile în poezie. D-ta spui: „De-ar fi să vorbesc despre om / Aș sui în zborul măreț al vulturilor spre piscuri, / Aș lua forța talazurilor spumegînd în furtună, / M-aș avînta către stele și în adîncurile oceanului, / M-aș zbate în chinurile dragostei și ale facerii, / Aș cunoaște tot: / Și aș vorbi!" De ce acest „dacă", din moment ce te-ai hotărît să scrii, totuși, un poem despre omul de azi? Să admitem, însă că este numai o formă convențională. Dar restul poemului se consumă într-o invitație neconcludentă: „Te voi duce prin uzine și fabrici, / Ne vor lumina calea către ele sorii marilor furnale, / Te voi duce pe cîmpiile roditoare," etc. Nu cumva situația inversă ar fi mai firească?

IONEL SCHITEANU: Cuvintele sînt utilizate extrem de arbitrar iar strofele au o construcție ciudată: „Se-ntind în zare lanuri de aur. / Combina zumzăie, bondar uriaș: / E doar o albină ce-al noului faur / Din fier și oțel o clădi la oraș. / Dar după ea sute și mii / Pe calea cea nouă plecară; / Să culeagă rodul acestor vremi / În locul ce sute de ani se plecară". Dacă am încerca să facem puțină ordine, ar trebui să spunem: „...o albină, pe care noul faur / Din fier și oțel o clădi la oraș", — deși un bondar uriaș nu mai poate fi o albină, iar albina nu poate fi „clădită" din fier și oțel! În strofa următoare bănuim că trebuia: „...rodul acestor vremi / Pe locul de unde sute de ani plecară" — în cazul cînd „plecară" se referă la „ani" și nu la un alt subiect, pe care nu l-am găsit încă. Se cere, deci, mai multă atenție pentru funcția fiecărui cuvînt.

RADU CULCER: D-ta tragi niște concluzii foarte ciudate! Iată poezia „Uitare": „Codrul și-a adus aminte de toamnă și a îngălbenit. / Toamna s-a simțit chemată și a venit. / Noi nu ne vom aduce aminte și nu ne vom întîlni, / Așa vom fi mereu tineri unul față de altul." Crezi că se vor găsi îndrăgostiți care să fie de acord cu asemenea concluzie? Parcă n-am crede...

IGNEA LOGA: Par a fi promițătoare, dar deocamdată nu sînt îndeajuns de grăitoare pentru a ne forma o părere.

NUȚU ROȘCA: Am citit „modesta încercare stihurie", și, ca la cele mai multe începuturi, n-am descifrat deocamdată decît bunele d-tale intenții. Va trebui să ne mai trimiți. Ne ceri cîteva sfaturi. Unul dintre ele este cu privire la limbă: sînt împerecheri de cuvinte care ajung la un rezultat contrar celui urmărit. Nu se poate spune „natul cel modern", pentru simplul motiv că se alătură două noțiuni care se refuză.

GRIGORIE TOMA: Există germenii unor imagini, dar prozaismul nu-i lasă să se dezvolte: „Vreau spre nimbul poeziei / Să urc curînd cu „Vostok-3" / Și cu noul cosmonaut / Să fim piloții ei / S-aducem împreună / Noi cuceriri, în Știință și Literatură / Să închinăm cînturi galaxiilor / Să-i învățăm pe marțieni limba noastră / Și la rîndu-ne s-o învățăm pe-a lor"... Dacă s-ar separa, de exemplu, ideea exprimată în ultimele două versuri, și i s-ar găsi o tratare corespunzătoare, am rămîne în domeniul poeziei. Forma actuală este un conglomerat fără rezonanțe.

NEDU GEORGE: Ne ceri un singur răspuns: „dacă încercările mele sînt sau nu încercări reușite". Deocamdată sînt ecouri ale unor romanțe: „Cuprins de dor nemărginit / Mă-ntorc acum la tine / Să te salut, sătuc iubit / Ascuns între coline". În Reșița există izvoare de inspirație mult mai profunde.

DORU NICOLAE: Va trebui să-ți limpezești exprimarea, eliminînd aproximații de genul „Vînturi gunoi / către noi / din deșuchiate pești / de hoți. / Dar nu uita / Noi sîntem / toți." Peștele nu pot fi deșuchiate. Ultimul vers este confuz. Deasemeni „pămîntul ni se crapă / la picioare" etc.

IOAN GANȘ: Desigur, nu există cuvinte ne-poetice, dar orice cuvînt poate deveni, totuși, nepoetic, dacă este intercalat nelalocul lui. În poezia intitulată „Enunță..." există numeroase asemenea exemple, începînd cu titlul: „Se-ntinde larga pustă spre șoldurile zării / Metalice tractoare dînd glasuri depărtării / Enunță că e toamnă, acum ca și-altădată, / Dar mult, mult mai bogată, cum ea a fost vreodată. / Și-mpovărat de care, ducînd înspre comună, / Trimite drumul holdei, mereu, ca o arvună / A boabelor de aur, pe cînd în dealuri via, / Ne umple-ncet paharul, muind melancolia." Numai cîteva observații: pusta e largă prin definiție, o pustă strîmtă e un paradox, dar să admitem că adjectivul este doar o subliniere; „șoldurile zării" sună neferesc, ar însemna că zarea are și celelalte atribute ale unui corp: umeri, gît etc.; „metalice tractoare" sună pleonastic, tractoarele nu sînt, deocamdată, decît metalice; de ce „enunță" tractoarele că sîntem în toamnă? Tractoarele sînt folosite și în alte anotimpuri. Cine „trimite" și cum se poate „trimite drumul"? De unde s-a născut „melancolia" pe care o atenuiază via din final? Rezolvarea acestor întrebări, și a altora, ar putea lămuri unele probleme ale debutului.

MIHAI VATAN: Totul este extrem de nesigur, poate din cauza unor exagerări melodramatice. D-ta descrii un pom bolnav, comparîndu-l cu un om și amestecînd termenii comparați peste necesitățile unei convenții. Pomul se stinge „cu capul aplecat pe mînă", crengile îi sînt „reci" (cum ar putea să fie crengile calde?) etc. În final te adresezi, ca unui doctor: „Și prietenul meu trage astăzi să moară! / Cum să-l întorc? Gîndurile cum să-mi împac? / Iubito, mă-ndrept spre tine ca spre o comoară, / Dă-mi tu un farmec, un elixir, dă-mi un leac!" Întreaga imagine este categoric improprie.

OCTAVIAN CARPIAN: Ai însoțit versurile de următoarea notă: „Fiindcă un an întreg am fost onorat cu „mai trimiteți" sau „deocamdată nu", nu ne vom aduce aminte și nu ne vom întîlni, / Așa vom fi mereu tineri unul față de altul." Crezi că se vor găsi îndrăgostiți care să fie de acord cu asemenea concluzie? Parcă n-am crede...

Pavlov Florin, Predeal; Arhip Traian, Onești; Corneliu Ionașcu, București; Duma Gheorghe, Nărtești; Petre Cristian, Ploești; Văidescu Nicușor, Teleajăn; Ion Năstăsescu, Pucioasa; Zlăvog Ion, Iași; Petre Zamfir, Cîmpulung; Ion Popa, Valea Danului; Ion Roșu, Bacău; Ion Ciuchi, Mircești; Mihai Pîrvu, Buleta; Marc Maria, Fărcașa; Bîră Ion, Soveja; A. Zamfir, Bacău; Cristian Petru, Ploești; Ion Tulnic, Vaslui; Ion Nivulescu, Buzău; Artur Porumboiu, Ploești; D. Udrescu, Săpata; Valeriu Sîrbu, Gherghița.

Deocamdată nu

CÎNTĂ CIOCÎRLIA

După ce ieșise din Straja s-a gîndit că i-ar fi mai bine desculț. Se așează pe marginea șanțului și se descalță de bocanci. Îi leagă unul de altul cu șireturile și-i aruncă pe umăr ca pe niște desagi. Mai umblase, de cînd s-a desprimăvărat, în cîteva zile desculț. În fiecare primăvară trăia o senzație deosebită cînd atingea pentru prima dată pămîntul reavăn cu tălpile goale. Parcă nu călca pe țărînă, ci pe o zăpadă caldă. Și avea o poftă arzătoare să fugă, așa după nimica, chiar și acum, la cincizeci de ani. O dată spusese cuiva că el, în prima zi din primăvară, cînd umblă desculț, e în stare să prindă iepurele cu fuga. Poate atunci l-or fi botezat Alergătură-multă. Poate...

Dincolo de șanțul de pe marginea drumului e o potecă pe care merg oamenii. Poteca încă nu-i așa umblată. Se vede mai bine înainte, departe, decît aproape. Nu te pune nime să te ții scai de ea, dar să nu te abați prea mult că te trezești în luncă. Iarba te face să rătăcești drumul, ca troienele iarna. Atunci, dacă nu viscolește, te poți întoarce înapoi după urme. Pe iarbă, însă, nu rămîn urmele. Iarba se ridică, se ridică în picioare parcă mai dreaptă de cum a fost. Dacă nu s-ar ridica, nici n-ar călca-o oamenii. Dar mai ales prin iarbă să umbli desculț, cu tălpile goale. Dimineața, cînd iarba e înrourată, să te speli pe picioare fugind prin ea...

„Asta încă-i ceva fain pe lume..."

Ziua trecuse de dimineață. Era cald. Ce aer frumos! Și cerul ce senin e, parcă-i verde de senin. Ori bate iarba-n el, ca sălciile în apa Mureșului?

De aici încolo începe hotarul satului nostru. Începe brusc cu holda verde.

„Holda încă-i ceva fain pe lume..."

Și la holdă trage ciocîrlia ca pescărușul la mare. Oare iarba de ce nu-i place, de ce nu-și face cuibul în iarbă? Că-i mai place holda, de aceea. Și cui îi cîntă ciocîrlia din înaltul cerului? Holdei îi cîntă. Îi cîntă să crească mare. Și holdele cresc. Apoi le dă spicul. Cînd le dă spicul, mai cu foc cîntă ciocîrlia... Apoi holdele îngălbenesc. Li se îndoaie spicul greu către pămînt. Atunci bate vîntul și holdele cîntă.

„Să dormi în holdă pîrguită, să-ți cînte holda. — asta încă-i ceva fain pe lume..."

Dar să nu te ții de drumul de țară și s-o apuci pe calea moale dintre holde. Chiar dacă ocolești oarecîtva, tot ajungi în sat. E mai bine la tălpi. Printre holde, nu știe nime de ce, dar e și mai răcoare. Și calea nu-i dreaptă, o cotește de multe ori, nu te întristezi văzînd-o lungă înaintea ochilor, că mai ai mult de mers. Și într-un loc coboară puțin. Acolo, în adîncitură, e un izvor. Apa gîlgîie și țîșnește afară limpede ca cristalul. Să bei cu pumnii sau chiar cu gura din izvor. Apoi să stai în preajmă să-l asculți. Aia, da, odihnă.

„Izvorul încă-i ceva fain pe lume..."

Mai ales că izvorul l-a găsit el cînd era copil. Era la plivit la holdă cu mămăsa. Aveau acolo două iugăre de loc. Altul nu mai aveau. Într-un an semănau grîu, în celălalt, cucuruz. El nu plivea că nu știa, sau știa dar era copil și nu vrea. Se juca la capătul pămîntului. Se juca cum se joacă copiii în țărînă. Țărîna era jilavă și-o frămînta în palme. Făcea oameni din ea. La început erau frumoși, dar cînd se uscau la soare se făceau urîți. Atunci făcea alții. Dar și pe aceștia îi făcea urîți soarele. Pămîntul pe care-l scotea era tot mai umed. Adîncitura, mai mare. Apoi, în fundul adînciturii, un fir de apă cît un pai de ovăz. Și-a împlîntat mîinile în pămînt și l-a scos afară. În urmă s-a auzit o gîlgîitură. Apa a țîșnit descătușată. L-a cuprins frica, dar și bucuria. A strigat:

— Mamă, am găsit o fîntînă!

Mămă-sa a venit din holdă să se mire.

— Gust-o, e bună?

— Ca fîntîna satului!

Mai pe urmă, taică-său lărgise izvorul și băgase o scorbură de salcie să nu se sfarme pămîntul. Oamenii au botezat fîntîna și-i ziceau Fîntîna lui Trăienuț. După ce a crescut el mare și l-au poreclit Alergătură, i-au schimbat numele și-i ziceau Fîntîna lui Alergătură.

„Și să alergi încă-i fain pe lume..."

Dar nu după necazuri. Nu, tu, ciocîrlie, să nu alergi după alții și fără folos pentru tine, că-ți pun oamenii numele Alergătură. Alergătură-multă...

Astăzi satul îi spune fîntînii pe numele ei. Și fîntîna nu mai e copilă. De aceea îi spun Fîntîna lui Traian.

Ajunse la fîntîna lui. A stat puțin să se odihnească. Și apa trebuie băută cu socoteală. Toate trebuie făcute cu socoteală. Așa spune și Armindene, președintele. Așa ne-a spus și tovarășul comunist — că-i uitase numele — cînd a venit în sat. Așa zicea și el. Viața trebuie să ți-o socotești, și încă bine. Că dacă stai și te gîndești...

„Viața încă-i ceva fain pe lume..."

A băut apă și s-a așezat cu spatele pe trunchiul salciei. Salcia, el a pus-o, cînd era fecior. A pus-o chiar lîngă izvor, ca să aibe apă la rădăcină. Dar se vede că nu-i ajunge, de aceea își apleacă ramurile să bee din fîntînă ca omul.

Aici la fîntînă dădea pămîntul lui cu marginea. Două iugăre. Într-un an semăna grîu, în celălalt cucuruz. După cucuruz nu se mai făcea grîul... Atunci nu erau chimicale. Ce holdă-i acuma pe pămîntul lui! Pînă unde ținea pămîntul lui? Un hat dădea în fîntînă dar ălalalt? Să dea cu pasul.

A aruncat țigara și și-a pus bocancii pe umăr. De aici, dar. Așa. Hai. Unu, doi, trei... nouă... doisprezece. Stai. De ce? Era mai lat. Douăzeci, și unu, și doi... Destul! Nu. Încă, încă... Călca desculț, cu pași mari prin holda deasă, adîncă de verde. O sută, și unu, și doi... Era mai lat, mai lat. Și încă pasu-i mic. Mai mare pasul. Așa. Se uită înapoi. Holda-i ca iarba. Pe holdă nu rămîn urmele. Ea se ridică, se ridică în picioare mai dreaptă de cum a fost. Dar numai atît era pămîntul lui? Nu. Hai, numără. Două sute, trei sute, patru... Și, și. O mie, și unu, și doi, și... Stai: marginea satului!

Pînă aici ținea pămîntul lui? De la fîntînă pînă la marginea satului și de la marginea satului pînă la fîntînă? Atît să fi fost? Uitase.

Și de ce-ar mai ține minte? Că dacă stai și te gîndești...

Gheorghe Suciu

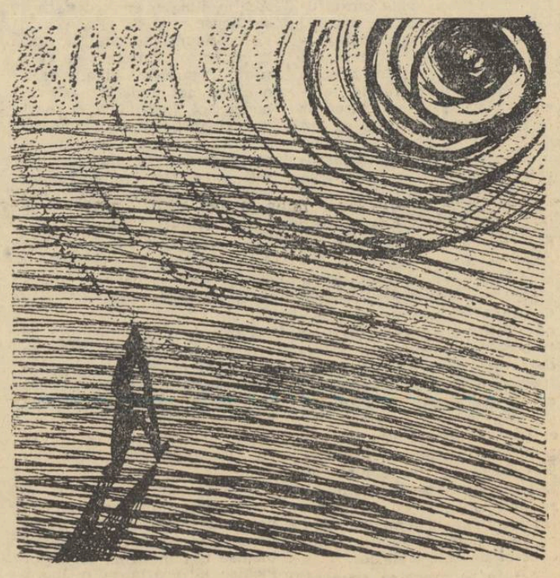

Desen de DINU VALENTINA

MIC DICTIONAR POETIC

Cuvîntul cel mai caracteristic

S-a citat de nenumărate ori remarca lui Maiakovski privitoare la funcția rimei, și s-ar părea că folosim un loc comun reluînd-o. În cazul de față, însă, referirea lui Maiakovski este obligatorie, din două motive: pentru că marele poet al Revoluției își exemplifică convingător afirmația și pentru că de fapt, remarca lui este întru totul aplicabilă tehnicii folosite de mai toți marii poeți ai lumii care au folosit rima. În „Cum se fac versurile", deci, Maiakovski subliniază: „...eu pun întotdeauna cuvîntul cel mai caracteristic la sfîrșitul versului și caut cu orice preț să-i găsesc rima." Nu avem de a face cu o observație de subtilitate tehnică, ci cu un adevăr esențial al utilizării rimelor. A găsi cuvinte care „din coadă au să sune" este un joc relativ facil. Rima, însă, prin însuși caracterul e' sonor, reprezintă o subliniere categorică a noțiunii respective, și, deci, cuvîntul rimat nu ne poate fi indiferent. Accentul muzical al rimei trebuie să cadă (nu în toate cazurile, însă, cum vom încerca să demonstrăm) pe cuvintele cheie, care să rețină atenția cititorului sau ascultătorului. Aceasta este și utilizarea eminesciană a rimelor rare. După cum se știe, Eminescu a studiat multilateral problemele formelor poetice, ajungînd la concluzii personale care l-au dus la inovarea versului românesc. Rimele lui compuse au devenit un bun al întregii noastre poezii, și noile perspective deschise de el sînt încă departe de a fi epuizate. Rimele eminesciene atrag atenția, de la primul contact cu poezia lui. Cu greu vom găsi, însă, asemenea rime întrebuințate în cursul unei perioade secundare. Ele cad numai atunci cînd vor să rețină atenția, în punctul culminant al unei demonstrații poetice. Exemplele pot fi luate la întîmplare:

„De la creștet la picioare s-o admiri și s-o desmierzi!
Ca pe-o marmură de Paros
sau o pînză de Coreggio,
Cînd ea-i rece și cochetă?
Ești ridicul, înțelege-o..."

Nu cade toată forța frazei pe acest „înțelege-o" a cărui construcție savantă, ca rimă, nici n-o mai remarcăm?

Sau:

„Dar deodat' un punct se mișcă... cel întîi și singur.
Iată-l
Cum din chaos face mumă,
iară el devine tată..."

Sau:

„În zadar o rogi: Consacră-mi
Creștetul cu-ale lui gînduri,
să-l stîntesc cu-a mele lacră-mi!"

Astfel, rimele prelucrate aparte, în atelierul materialelor poetice, își găsesc locul în turnura unor versuri pe care nici nu ni le mai putem imagina scrise altfel. Montura minuțioasă devine, prin forța geniului, curgere firească a versului. Dar, pe lîngă faptul că aceste rime fac să ni se impună anume noțiuni, modul în care sînt utilizate în vers demonstrează și altceva. Ar părea firesc — și la poeții cu mai puțină cunoaștere a versului așa se și întîmplă — ca rime atît de inedite să ne atragă atenția prin măiestria lor „în sine", prin neașteptata lor apariție. La Eminescu, însă, logica poetică este atît de strînsă de desfășurarea imaginii, este atît de intensă, încît, cu tot caracterul lor insolit, rimele rare par întotdeauna exact la locul lor, ca și cînd nici nu s-ar putea rima altfel. Toată greutatea lor cade asupra noțiunii respective, nu asupra rezonanței. Rezonanța este doar o subliniere. Rima face, în felul acesta, să se lumineze întreg contextul.

M. D.

Mariana Costescu

CÎNTEC PENTRU REȘIȚA

Gravură pe un drum de fier

Murmură plopii, șoptesc apele, fluieră cablurile.
Se rotesc zările în oglinzi circulare.
Drumul de fier străpunge cu două pumnale de argint depărtările...

Pe buza de-oțel a șinei
Pe care aleargă timpul cu viteza luminii
e gravat cu litere strîmbe:
Reșița 1933...
Și mîinile, două traverse, duc zările, zărilor...
Mîinile care au rupt lanțurile...
Mîinile care au prins soarele
și l-au ridicat la buze
încălzindu-l cu dogoarea dragostei și a urii.
Soarele de gheață al lui februarie
s-a legănat în palmele lor;

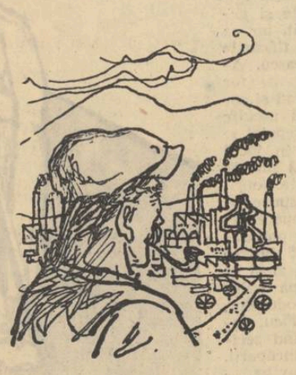

un talger de ceară prelins pe 33 de garoafe...
Nu uita, prietene, florile sîngelui... numele anului...
Mîinile care au scris simplu:
„Șina aceasta a ieșit din cuptoarele Reșiței"
la fel cum ai spune:
„Ion este fiul Mariei"
Șina aceasta este o vînă a trupului nostru.
Zările vin, depărtările cheamă...
Reșița-i alta, mîinile-s altele...
Du-mă, drumule, du-mă la Reșița!

Gh. Andrei

SEARA-N PARC

Se-aude seara-n frunze, și-n crengi căzînd alene,
Și sevele se-aud ca visele sub gene.

Iar liniștea-n boschete, rar vîntul o mîngîie,
Cu poala lui sortită doar zdrențe să rămîie.

Dar de cît el mai tare în pacea vegetală,
Aud vibrînd iubirea cînd cade vre-o petală. —

ZBOR

Am ascultat mările cerului
Cutreierate de simfoniile vîntului,
Dar niciodată fața lor albastră,
Nu și-a clintit oglinda adîncă.
Poate chipul nostru se vede-n aceste oglinzi,
Dar, poate se pierde ca un punct spulberat,
Din cauza imensității verticale.
De aceea datoria noastră este
Să coborîm imensitatea spre pămînt,
Prin zborul nostru spre urările mute,
Pînă ne vom vedea chipul,
În oglinzile cerului.

Lupta

Doctorului Aurel Gherghuț

După numai zece minute de așteptare, fu poftit înăuntru, în biroul directorului general. Directorul era un om mărunțel, cu ochelari fumurii pe nas, cam slăbuț și palid. Se plimba prin cameră, agitat, și părea că n-a observat intrarea lui. O observase totuși, pentru că îl pofti să ia loc.

— Te ascult, tovarășe doctor.

Simiciuc se învârti stingherit în fotoliul mare, de piele, în care se așezase.

— Nu pot să vorbesc dacă nu stați jos, spuse el aspru, îndrăznet.

Directorul general surise absent și se așeză.

— Poftim, stau și jos. Vorbește.

— Vreau să vă spun în primul rînd că sînt oltean.

Directorul general surîse iar, amuzat.

— De ce-mi spui asta?

— Așa, ca să știți cu cine aveți de-a face.

— Mă rog... Am reținut precizarea. Poți să începi. Vrei o cafea?

— Nu, mulțumesc. Uitați pentru ce-am venit. În fond n-am venit numai pentru mine, ci și în numele unui om foarte nefericit, după părerea mea.

Simiciuc făcu o pauză ca să vadă cum reacționează directorul general. Acesta nu făcu însă nici un gest. Asculta nemișcat, cu obrajii proptiți în mîini. Nu i se mai vedeau decît ochelarii și părul negru, puțin fumuriu.

— Ca să mă înțelegeți mai bine, am să vă povestesc pe scurt biografia mea, deși n-are nimic deosebit și seamănă cu a tuturor colegilor mei. Sînt fiu de țărani, tatăl a murit în război, mama a rămas văduvă, cu pămînt puțin și copii mulți. Spre norocul nostru, timpurile s-au schimbat, în sat s-a înființat gospodăria colectivă. Am plecat toți copiii pe la școli și pe la meserii, pe cheltuiala statului. Eu am urmat medicina, nu fără unele greutăți. Aveam bursă, dar pentru bani de buzunar făceam injecții pe la o policlinică. Am terminat facultatea cu calificative frumoase, am fost apreciat. M-am dus apoi într-un sat din Dobrogea, unde au lucrat doi ani. A fost bine acolo, oamenii au fost mulțumiți de mine. Ca dovadă, am fost primit candidat de partid. Cît am stat în sat am învățat tot timpul și mi-am dat examenul de secund. Am trecut după aceea să lucrez ca chirurg într-un spital de la centrul de raion, unde m-am pregătit pentru examenul de specialist. Lumea zice c-am făcut treabă bună acolo. Îmi place chirurgia foarte mult. Vă spun sincer că o visez și noaptea. Adică, o fac cu toată pasiunea de care sînt capabil. Cînd mi-a murit un pacient, un copil care nu putea fi salvat, n-am dormit două nopți și-am plîns pe furiș, să nu mă vadă nevastă-mea, care era însărcinată.

Acum o lună de zile, am fost chemat la București la o clinică cu renume ca să mă pregătesc pentru examenul de specialist pe lîngă medici cu experiență. Marile mele chinuri aici au început. Am avut norocul să fiu dat pe mîna unei ființe care stă înaintea mea ca un baraj de beton. E medic primar, un chirurg după cîte se zice foarte bun, capabil, cu experiență, dar cu suflet monstruos. Să vă explic. În prima săptămînă m-a pus să fac muncă de scriptologie. Adică să întocmesc fișele de intrare și ieșire. N-am zis nimic. După aceea am fost „avansat". Mi s-a dat voie să pansez. Asta timp de vreo două săptămîni. Iar n-am zis nimic. L-am întrebat numai așa, într-o doară:

— Am impresia că munca asta nu mi se potrivește. Ce părere aveți?

M-a privit cam surprins, cu niște ochi întunecați și nu mi-a răspuns nimic. Am înțeles că trebuie să am răbdare. Și-am avut răbdare vreme de o lună. Acum două zile, mi-am pierdut-o însă și-am intrat în sala de operații. Știam că operează, deși mă minți se, spunîndu-mi că are altă treabă. La început nu m-a observat. Opera un ulcer obișnuit. L-am observat cu atenție și mi-am dat seama imediat că nu-și cunoaște totuși perfect meseria, că nu era la curent cu o metodă nouă, mai rapidă, mai estetică, mai eficientă. Totuși am remarcat la el o siguranță căpătată prin experiență, unele lucruri pe care eu încă nu le știam, n-avusesem de la cine să le învăț. După operație m-am apropiat de el și l-am rugat să-mi explice cîteva amănunte. A rămas uluit, și-a dat seama că am fost acolo.

— Cine te-a invitat aici? m-a întrebat iritat.

— Nu m-a invitat nimeni, am venit singur, i-am răspuns eu, fără să mă intimidez cîtuși de puțin.

M-a luat de mînă și m-a dus într-un cabinet.

— Dumneata n-ai impresia că ești cam obraznic? m-a întrebat.

— Deloc, i-am răspuns. De ce vă ascundeți de mine? De ce mințiți?

A rămas încurcat, nu știa ce să-mi răspundă. Vedeam că mai degrabă mi-ar fi tras două palme, decît să discute cu mine.

— Dumneata vrei să înveți într-o săptămînă ce-am învățat eu în zece ani? m-a întrebat el, ieșindu-și din fire.

— De ce-ați învățat în zece ani? l-am întrebat. Asemenea lucruri se învață azi în cîteva luni.

— Pentru că după zece ani de corvoadă mi-a arătat profesorul pe lîngă care am lucrat ceea ce știu astăzi! Eu am făcut operația asta prima oară la 37 de ani! Și dumneata vrei s-o faci la 26?

Am rămas uluit.

— Bine, dar e ceva groaznic! Zece ani ai stat dumneata după profesor ca să înveți asta?

— Nu ca să învăț, ci ca să-mi dea voie s-o fac! a strigat el.

Am tăcut amîndoi. El și-a aprins o țigară. Mă liniștisem, nu mă mai gîndeam la mine, mă gîndeam la el și mă frămîntam să-l înțeleg.

— Dumneata vrei să știi la 26 de ani ce știu eu la 40? m-a întrebat el liniștit și mi s-a părut că o face întrutotul sincer. De ce să știi? Cine-ți dă dreptul ăsta? Eu pentru ce-am suferit atîta, ca să-ți vînd tot ce știu în două săptămîni? Pentru că, sincer să fiu, tot ce știu eu în plus, dumneata poți să înveți în cîteva luni. Într-un an, dacă ești un om talentat cu adevărat, și dacă un mare profesor îți spune absolut totul, înveți cît el, știi cît el, minus experiența, calmul și poate puterea de pătrundere. Dar pentru ce să-ți fac eu dumitale asta? Pentru ca mîine să fim cot la cot amîndoi? Eu sînt mai bătrîn ca dumneata, trebuie să mă respecți.

— Pentru ce să te respect? Ai vreun merit că ești mai bătrîn decît mine? Asta nu e decît o întîmplare. Tot așa de bine puteai să te naști cu 20 de ani mai tîrziu decît mine. Te respect dacă ești mai valoros decît mine, pentru că valorile superioare trebuie respectate.

— Ei, uite, pentru asta, trebuie să aștepți pînă am să-ți dau eu totul. Am să-ți dau cu bucățica, cu bucățica... Pentru ca să mă respecți!

— Dumneata ești un ticălos! i-am spus foarte sincer.

— Se poate. Dar e dreptul meu. Pentru ce să pierd eu zece ani din viață și dumneata să-i ai în două luni? Unde e justețea? Asta e legea oricărei meserii. Nici cismarul nu-i dă calfei toate secretele decît după un mare număr de ani, după ce l-a slugărit bine. Și dumneata trebuie să-mi fii, într-un fel, slugă ca să-ți cîștigi acest drept.

Am stat și m-am gîndit bine. I-am cerut o țigară, deși nu obișnuiesc să fumez. Ne-am îmbrăcat și am plecat pe stradă tăcuți. Am intrat într-un parc.

— Dumneata ești un om foarte nefericit, i-am spus eu cu toată sinceritatea. Sînt convins că ai procese de conștiință foarte cumplite, că nu te aprobi absolut deloc pentru ceea ce faci.

— Nu e adevărat, mi-a răspuns el. Nu regret nimic din ceea ce fac. Sînt convins că așa e just. După mine, viața e o afacere la care n-ai dreptul să pierzi. Nu fac altceva decît să plătesc cu aceeași monedă. Eu sînt în general un om aspru, corect și mă port cu mine la fel cu ceilalți oameni. Acum o săptămînă, profesorul, maestrul de la care am învățat meseria, mi-a făcut mizerii, față cu toate surorile, pentru că am operat puțin mai altfel decît operează el. N-am zis nimic și-am înghițit. Dar la fel le fac și eu celor care sînt în subordinea mea. Dumitale am să-ți fac la fel. N-am să-ți dau de lucru decît atunci cînd am să cred eu de cuviință.

L-am apucat de mînă și l-am strîns puternic, vrînd parcă să-l smulg din fața unei prăpăstii.

— Te rog din suflet, l-am întrebat, spune-mi sincer: chiar așa gîndești? Nu cumva îmi spui toate astea din cinism? Nu exagerezi?

— Nu, mi-a răspuns el. Nu exagerez nimic. Și dacă te revoltă ceea ce fac eu, ține-o pentru dumneata. Dacă ai să faci gălăgie, te întorci înapoi la țară.

Ne-am despărțit fără să ne salutăm și a doua zi s-a purtat cu mine așa cum mi-a promis. Mi-a ordonat foarte sec să merg să fac pansamente. Azi am venit la minister și am cerut o audiență la dumneavoastră. Vreau să plec înapoi la țară. Am renunțat la examenul de specialist. Am să rămîn un simplu medic de țară. E o misiune foarte nobilă, n-am să regret dacă o să rămîn într-un sat pînă la sfîrșitul vieții. Nimeni nu mă poate opri să fac asta. De ce-am venit totuși la dumneavoastră? Pentru că am simțit neapărat nevoia să spun cuiva ce se întîmplă în acest spital. Aș fi vrut să ajung la tovarășul ministru, dar am auzit că e plecat în concediu. **Trebuie făcut ceva împotriva unor asemenea oameni care dușmănesc tăiș pe semenii lor. Așa ceva nu e admisibil în societatea noastră socialistă.** Omul ăsta e putred...

— Cum îl cheamă? întrebă directorul general, întrerupîndu-l pentru prima oară.

— Dimitriu. Îl cunoașteți? De altfel — acum îmi dau seama — mi se pare că aveți același nume...

— Da, sîntem și ceva rude, zîmbi directorul general, într-un fel care lui Simiciuc i se păru trist și sceptic. Sîntem frați, adăugă el după cîteva clipe.

Simiciuc îl privi atent, să vadă dacă nu glumise. Își dădu însă seama că directorul vorbise foarte serios.

— Interesant, spuse el încruntat. Să nu vă așteptați totuși acuma să vă spun: „Vai de mine, mă iertați, n-am știut...".

— Nu trebuie. Eu îl cunosc mai bine decît dumneata. Pe vremuri a fost și mai rău. Cînd era conferențiar la facultate, teroriza studenții și-i lăsa la examene mai mult de jumătate, chiar și cînd știau. Asta numai pentru că așa i se întîmplase și lui cînd fusese student. A trebuit să-l scoatem de-acolo. De-atunci s-a mai îndreptat. Da, s-a mai îndreptat ceva, dar...

Apoi tăcură amîndoi. Simiciuc se uită pe fereastră absent și regretă din suflet că venise în audiență. În definitiv ce dorea de la acest om? De altfel, asta îl întrebă și directorul general:

— Spune-mi ce ceri acum de la mine? Ce mă sfătuiești să fac? Dumneata spui că ești scîrbit de toate astea și vrei să pleci înapoi la țară. Foarte bine. Alții sînt lași și suportă totul, fără să spună nimic. Vrei să-l dau afară? E totuși un specialist de care e nevoie. Dumneata ești, printre oameni, poate al doilea (primul sînt eu, fără să mă laud) care i-a spus adevărul în față. Dumneata i-ai spus într-adevăr deschis ceea ce crezi despre el. I-ai arătat că-l disprețuiești și acum pleci. Și? Ce-ai făcut cu asta? El o să rămînă tot așa cum a fost. Cine să-l îndrepte, dacă nimeni nu-i spune adevărul, dacă colegii lui nu iau o atitudine fățișă și hotărîtă împotriva unui asemenea fenomen mizerabil? Știi ce? Te rog așa, omenește, ca pe un prieten, deși sînt mai mare cu vreo 25 de ani ca dumneata. Nu pleca. Rămîi acolo. Pe urmă mai stăm de vorbă.

Simiciuc acceptă. Se ridică, îi strînse mîna și ieși.

Cînd ajunse la clinică se întîlni la cameră de gardă cu Dimitriu. Era la fel ca întotdeauna: gras, cu capul mare, cu ochii bulbucați, cu o privire severă, plină de răutate.

— Ai întîrziat zece minute, îl anunță el flegmatic.

— Da, îi răspunse Simiciuc. Am fost la minister ca să vă „torn", cum se zice. Știți, mă gîndisem să plec la țară. Eu sînt un tînăr cinstit și curat, nu-mi plac asemenea murdării și-am vrut să fug. Dar acum nu mai plec. M-am hotărît să vă transform, să vă ajut să vă vindecați, să deveniți om. Nu mă îndoiesc că vă fac o impresie foarte ciudată; de tînăr obraznic din cale-afară, care ar trebui pus serios la punct, ca să se-nvețe minte. Pe urmă, n-am mai plecat și dintr-un alt motiv. Mi-e milă de dumneavoastră. Sînteți un om capabil și folositor societății, trebuie neapărat să fiți îndreptat. Și trebuie să înceapă cineva treaba asta, nu?

Doctorul Dimitriu ședea pe scaun și fuma stupefiat. Îl privea pe tînărul din fața lui ca într-un vis, cu ochii tulburi. Ceea ce-l uluia era faptul că toate astea nu erau cîtuși de puțin o glumă, ci lucruri foarte reale, adevărate. Vasăzică, un puțoi de doctoraș venit de la țară, vrea să-l „salveze" pe el, medic primar, chirurg cu renume. Frumos!

Primul lui sentiment sincer fu acela de invidie. „Băiatul ăsta o să ajungă un om mare. O să ajungă academician, un specialist cu faimă, despre care biografii or să spună: A fost un mare medic și un mare om. Superb băiat. Dacă-aș fi fost și eu așa, doamne! Dacă aș fi avut curajul, demnitatea, cinstea lui... Ah, nemernicule, cîtă cutezanță e în tine! Vrei să mă îndrepți, să mă faci om, cînd tot spitalul tremură în fața reputației și severității mele? N-o să reușești, asta e sigur, tot la țară o să ajungi pînă la urmă, am să te aranjez eu, dar asta n-are importanță. Ești un băiat minunat, superb, te invidiez din suflet. Ai s-ajungi om mare. N-ai să reușești nimic cu mine, dar îmi place să ne luptăm amîndoi!".

Cît timp se gîndise Dimitriu la toate astea, Simiciuc îl privise fără să se miște, cu ochii întredeschiși, provocatori. Dimitriu se ridică încet, obosit, aruncă țigara, aprinse alta și-l bătu pe umăr familiar, împotriva obiceiului lui.

— Știi care-i părerea mea despre dumneata? O părere foarte sinceră și deschisă. Ești un flecar ordinar, un palavragiu, care vrea s-ajungă sus prin alte mijloace decît prin meserie. Te-aș sfătui să te lași de chirurgie. Te-am văzut cum faci pansamentele. Îți tremură mîna, n-ai nici un pic de îndemînare. Fă-te altceva, nu chirurg, te sfătuiesc sincer...

Apoi îl părăsi mulțumit. Îl lignise adînc, lovise direct, acolo unde putea să-l doară pe un tînăr ca acesta, încă neformat, prea puțin trecut prin viață.

„Da, ai început bine" — își spuse Simiciuc în gînd, mușcîndu-și buzele ca să se stăpînească.

Apoi îi apăru în minte chipul crispat al directorului general.

— Nu, n-am să plec. Lupta a început, spuse el de data asta cu glas tare, ca și cum n-ar fi fost singur în cameră.

Desene de NICĂ PETRE

DOUĂ SCHIȚE DE ION BĂIEȘU

Din aceeași „grupă"

Tare greu a găsit adresa. Străzile erau întortocheate și purtau nume de flori: Zambilei, Nufărului, Gladiolei. Era un cartier vechi, cu case mărunte, dintre care multe se dărîmau, lăsînd loc liber pentru noile blocuri. În cele din urmă, un copil a condus-o pînă la casa căutată. A intrat într-o curte acoperită cu iarbă. În jurul cișmelei din mijloc niște păsări ciuguleau liniștite troscotul verde.

Rămase puțin pe loc neștiind la care ușă să bată, pînă cînd își dădu seama că o privește cineva. Întoarse capul spre dreapta și văzu la prima fereastră o femeie de vreo cincizeci de ani, grasă, cu părul vopsit într-un galben spălăcit, care fuma, stînd cu coatele pe pervaz.

— Pe cine cauți? o întrebă aceasta cu o voce dogită.

— Nu știu dacă cunoașteți dumneavoastră pe...

— Păi cum să nu cunosc dacă eu sînt proprietăreasă? o întrerupse răstită.

— Caut un băiat, unu' Filimon, spuse femeia, parcă umilită. Nu știu cum îi mai zice...

— A, ăla... Vezi în fund, la ultima ușă.

Porni spre ușa aceea încet, înghiodită parcă din spate de privirea proprietăresei. Bătu ușor în ușă și așteptă pînă auzi un glas dinăuntru. Apoi intră.

Camera era mică, cu o înfățișare plăcută și intimă, mobilată ca pentru un om singur, cu o masă, un pat de fier și un lavabou. În pat, acoperit cu o pătură de lînă, stătea lungit un tînăr cu fața uscățivă și înaltă, cu o frunte mare și frumoasă. Femeia l-a privit lung și, după ce i-a dat bună ziua, s-a așezat pe scaun. Părea speriată sau era poate numai obosită. Nu îndrăzni să-i spună nimic, o vreme. El continuă să rămînă în pat, nemișcat, cu o privire tulbure, fixată undeva, într-un punct deasupra capului ei. Avea un zîmbet parcă speriat pe față, și-și mișca necontenit mîinile, de parcă ar fi încercat să vorbească cu ele.

— Sînteți bolnav? întrebă femeia cu o voce moale, duioasă.

— Nu... nu sînt bolnav. Mă simt așa, nițel slăbit... încolo n-am nimic.

Și tînărul îi zîmbi familiar și la fel de duios, ca un fel de mulțumire pentru întrebarea plină de grijă.

Apoi tăcură amîndoi.

Ea cercetă cu degetele broderia de pe masă, și-i privi pe furiș, cu atenție, fața foarte tînără, mirîndu-se că părul i-a încărunțit atît de repede.

Era atîta liniște în încăpere, încît își puteau asculta unul altuia răsuflarea.

— Îmi închipuiam că sînteți cumva bolnav, continuă ea cu aceeași voce.

— Nu. Mă simt bine, se apără el. Îmi pare rău că n-am nimic cu ce vă servi.

— Nu-i nevoie, nu vă deranjați.

Apoi ea tăcu din nou și cercetă mai departe fața de masă.

El privea fix undeva, parcă pe fereastră, cu același zîmbet de mai înainte rămas pe față. Fără s-o fi cunoscut vreodată, știa cine este și, într-un fel, se așteptase ca ea să-l caute, era firesc să facă asta. Cu două săptămîni în urmă fusese internat în spital. Într-o noapte, salvarea adusese un copil în stare gravă. Pierduse mult sînge, și medicul de gardă venise în salonul lor și întrebase cine vrea să dea sînge pentru o transfuzie urgentă. Se mai oferiseră cîțiva, dar numai al lui se potrivise la „grupă" cu al copilului. Dăduse prima oară trei sute de grame. Peste o oră, după ce adormise, doctorul l-a trezit însă din nou. Îi mai trebuia sînge și el dăduse încă trei sute de grame. Atunci nu simțise decît o ușoară slăbiciune, dar apoi avu amețeli dese. Trebui să stea în spital încă patru zile, ca să se refacă. După aceea însă plecase și aproape că uitase de întîmplare. Nu știa al cui e copilul, nici cîți ani are. Aflase doar că fusese salvat. Cineva, o soră, mai spusese în treacăt că mama unui copil accidentat a stat patru zile și patru nopți lîngă patul lui fără să doarmă și să mănînce, și că albise la 27 de ani. Probabil că despre ea vorbise sora atunci. Îi părea bine că e o femeie simplă și cumsecade. Nu se simțea stînjenit de ea.

— Locuiți singur aici sau sînteți căsătorit?

— Nu, încă n-am făcut marele pas, răspunse el rîzînd, căutînd-o parcă cu privirea, dar ea se feri stînjenită.

Înclină din cap și surise aprobator.

— De ce nu ieșiți să vă plimbați? E foarte frumos afară, îi spuse ea.

— Da? E frumos afară? întrebă el surprins.

— Da, e soare, e cald. Parcă nici n-ar fi toamnă.

Apoi iar tăcură. Cînd își dădu seama că ea nu mai are ce să-i întrebe, se simți dator să conducă el discuția.

— Cum se simte?

— Bine. Azi a umblat la sobă și s-a umplut tot de funingine.

— De, așa-s copiii, spuse el îngăduitor.

După cîteva clipe de tăcere, femeia se ridică.

— Să nu vă țin prea mult, poate vreți să vă odihniți.

Se apropie de el cu mîna întinsă și-l privi, speriată că nu știe ce să-i spună, cum să-i mulțumească. El avea privirea acoperită parcă de tristețe și și-o feri din fața ei. Părea că-i spune întrebător: „Te rog, din suflet, nu-mi mulțumi, n-are rost. Să nu mă faci să mă simt nu știu cum..."

Ea păru că-l înțelege și-i surise cu bunătate.

— La revedere și...

— Mulțumesc, numai bine. Își surîseră încă o dată, familiar și intim, ca niște oameni apropiați sufletește.

Femeia ieși și închise ușa încet, fără zgomot. Pași cu grijă prin curte, călcînd sfioasă ca într-un loc străin. Cînd trecu prin dreptul ultimei ferestre, auzi dinăuntru vocea răgușită a proprietăresei:

— Ai văzut, Costache? Orbu-ăla din fund aduce femei acasă!

O clipă rămase încremenită și se sprijini de poartă să nu cadă.

Apoi plecă pe stradă clătinîndu-se, covîrșită de amintirea acelei priviri fixe și liniștite, care se ferise sfioasă din fața ei.

REALISMUL ÎN LITERATURA MONDIALĂ

În cadrul discuțiilor teoretice purtate în ultima vreme în Uniunea Sovietică, problemele realismului s-au bucurat de o atenție susținută. În deosebi, după dezbaterea largă, organizată la Moscova, în problemele realismului în literatura mondială și mai apoi în problemele realismului socialist, s-au înmulțit studiile, articolele, lucrările monografice, privind istoria și dezvoltarea curentului realist, analizînd experiența lui artistică și perspectivele lui de creștere în viitor. La numeroase asemenea lucrări, care s-au impus în anii din urmă (și dintre care se cuvin citate ca deosebit de reprezentative volumul colectiv **Problemele realismului în literatura mondială**, culegerile de articole **Realismul socialist și tradițiile clasice, Ce este contemporaneitatea? Spiritul de partid și măestria artistică**, monografia **Despre realism** de V. Dneprov), se adaugă o recentă apariție: **Însemnări despre realismul contemporan.** Autorul volumului, istoricul literar sovietic A. Ivașcenko este cunoscut specialiștilor, între altele, prin cercetările sale în problema caracterului popular al literaturii.

Deși purtînd titlul nepretențios de „însemnări" și prezentîndu-se sub forma unei suite de articole, aparent independente unele de altele **(Realismul socialist, un fenomen de importanță mondială, Literatura și poporul, Despre tradiție și inovație, Moștenirea lui L. N. Tolstoi și realismul contemporan, Despre neorealismul italian, În ce constă contemporaneitatea unei literaturi)** volumul realizează o imagine de sinteză destul de amplă și de bogată a fenomenului literar din zilele noastre și în primul rînd a dezvoltării literaturii mondiale actuale pe drumul realismului.

Scopul pe care l-a urmărit cercetătorul sovietic ne este declarat de el însuși: „Una din sarcinile cele mai importante care se pun în fața noastră este de a întreprinde un studiu amănunțit și o largă popularizare a literaturii realist-socialiste. Realismul de tip nou reprezintă ziua de mîine a literaturii și viitorul a mulți scriitori, chiar dintre cei ce astăzi nu sînt încă legați de principiile de creație ale acestei metode. Iată de ce cercetarea adîncită a problemelor realismului socialist trebuie s-o legăm neapărat de unele fenomene ce se află **dincolo de hotarele** acestei metode. Ceea ce înseamnă că realismul critic contemporan nu trebuie considerat ca o formă de artă de calitate inferioară..." Asemenea punct de vedere invită la o cuprindere foarte largă a fenomenului literar, contemporan, considerat cu adevărat pe plan mondial și în manifestările sale cele mai complexe. Și, desigur, în centrul unei atari investigații întreprinse de Ivașcenko cu multă competință și o temeinică documentare, cercetătorul sovietic acordă locul principal literaturii realismului socialist. Combătînd o serie de teorii burgheze care contestă realismul-socialist, caracterul de metodă de creație sau îi îngrădesc manifestările numai la domeniul literaturii sovietice sau chiar în interiorul acesteia numai la domeniul romanului, A. Ivașcenko demonstrează convingător caracterul larg, mondial pe care-l îmbracă în zilele noastre literatura realist-socialistă și, fără a se limita la experiența scriitorilor sovietici, arată rodnicele rezultate obținute de o serie de autori apuseni (Aragon, Aldrige, V. Prattolini etc.), progresul realizat în oglindirea veridică a vieții o dată cu folosirea metodei de creație a realismului socialist **(Realismul socialist, un fenomen de importanță mondială)**. Dorința de a desfășura o investigație cît mai concretă și totodată mai adîncă, mai pătrunzătoare a specificului literaturii realist-socialiste duce pe cercetătorul sovietic la abordarea unor probleme cheie ca aceea a caracterului popular **(Literatura și poporul)**, precum și a raportului dintre tradiție și inovație în cadrul creațiilor realismului socialist **(Despre tradiție și inovație)**. Autorul subliniază cu multă justețe că în epoca noastră literatura „devine tot mai mult o formă a autoconștiinței naționale", că „scriitorii realiști din diferite țări își asumă rolul de exponenți tot mai conștienți ai opiniilor întregului popor..." și afirmă ideea că „scriitorul realist-socialist nu urmează pasiv viața, ci urmărește să înrîurească în mod activ conștiința poporului în spiritul ideilor comuniste. Căci a privi viața cu ochii poporului care construiește socialismul înseamnă, de fapt, a te situa pe poziții partinice în artă".

Într-un spirit polemic la adresa celor care neagă noțiunea de tradiție și recunosc numai valoarea inovației, A. Ivașcenko pune în chip just, științific, problema raporturilor dintre tradiție și inovație și, în genere, a relațiilor dintre o operă literară realist-socialistă și moștenirea clasică. El pornește de la principiul că asemenea probleme nu se pot trata „abstract", ci numai concret, pe plan istorico-literar, ținînd seama de specificul național și de întregul proces de dezvoltare a respectivei literaturi.

În acest spirit el enunță cîteva **păreri interesante** cu privire la rolul tradițiilor în poezia lui L. Aragon și Pablo Neruda, ajungînd la concluzia că „problema tradițiilor și a inovațiilor găsește cele mai variate rezolvări, bizuindu-se totdeauna nu numai pe practica literară internațională, dar și pe specificul național istoric al fiecărei literaturi". Dar totodată „problema tradițiilor și a inovațiilor — adaugă cercetătorul sovietic — este determinată în fiecare caz în parte de natura, de specificul noului conținut socialist. Noutatea și varietatea fenomenelor din realitate cere o bogăție de forme artistice. În dezvoltarea creatoare a unei experiențe artistice de veacuri se află calea spre adevărata inovație". Interesante sînt observațiile lui A. Ivașcenko asupra felului cum trebuie apreciate etapele decadente din creația unor scriitori care ulterior au devenit adepți ai realismului socialist (P. Eluard, L. Aragon, J. Becher etc.) Istoricul literar sovietic combate ferm părerea celor ce sînt înclinați să considere tributul plătit decadentismului drept „o etapă necesară în drumul acestor scriitori spre realismul socialist" și declară răspicat, „Nu! Asemenea etape au îngreunat și au îndepărtat momentul trecerii acestor scriitori pe pozițiile artei realiste... Marii poeți ai epocii noastre și-au croit drum spre realismul socialist tocmai datorită acelor trăsături ale operelor lor care nu țineau de decadentism".

În planul cercetării tradițiilor ce au rodit în arta realistă a zilelor noastre, A. Ivașcenko face unele considerații interesante și utile asupra rolului pe care l-a jucat moștenirea epică a lui Tolstoi în dezvoltarea realismului contemporan (în ascuțimea cercetării critice a vieții, în analiza psihologică, în prezentarea multilaterală, vie a personajelor etc.).

Istoricul literar sovietic subliniază că dacă opera lui Tolstoi este considerată ca „încheind realismul critic", ea nu este mai puțin „un moment important în dezvoltarea realismului contemporan" **(Moștenirea lui L. N. Tolstoi și realismul contemporan)**.

Alături de considerații interesante asupra creației unor scriitori contemporani de seamă (Aragon, Pablo Neruda, Aldrige, J. Becher, P. Eluard, Nazim Hikmet etc.) A. Ivașcenko se oprește mai stăruitor asupra proceselor ce caracterizează viața literară a Italiei din zilele noastre. Deși articolul se intitulează oarecum limitativ **Despre neorealismul italian** el îmbrățișează o sferă mult mai mare de probleme, devenind de fapt o privire de sinteză asupra literaturii italiene de astăzi. A. Ivașcenko relevă caracterul complex al mișcării literare italiene („în literatura contemporană italiană se încrucișează mai multe orientări ideologico-artistice... pseudorealismul catolic... un fel de „realism spontan", împovărat de elemente naturaliste și motive decadente... realismul critic tradițional... literatura ce merge pe drumul realismului socialist"), explică istoricește izvoarele și cauzele puternicei orientări spre realism care se observă în anii de după război, caracterizează cu multă pătrundere aspectele pozitive și cele negative ale neorealismului italian. Afirmînd ideea crizei prin care trece astăzi acest curent, A. Ivașcenko subliniază procesele noi, tot mai viguroase, cu multe perspective de viitor, ce se dezvoltă. „E un fapt incontestabil, că înăuntrul neorealismului... se desfășoară un proces de formare a unei literaturi și arte italiene cu o conștiință socialistă".

Teza aceasta cercetătorul sovietic o ilustrează printr-o analiză amplă, argumentată și convingătoare a creației lui Francesco Jovine și Vasco Prattolini, demonstrînd că în operele lor se afirmă „tendințe tot mai ferme ale realismului socialist".

Volumul publicat de A. Ivașcenko se remarcă prin caracterul lui combativ, prin polemica dusă cu succes împotriva diferitelor teorii burgheze contemporane care încearcă să submineze literatura realismului socialist, prin afirmarea fermă a idealurilor estetice realiste și respingerea oricăror curente decadente. Documentarea temeinică, informația bogată și spiritul de sinteză sînt calități incontestabile ale lucrării istoricului literar sovietic, a cărei cercetare ar fi utilă specialiștilor și oamenilor de litere din țara noastră. Editura pentru Literatură Universală ar face un real serviciu publicînd în tălmăcire românească volumul **Însemnări despre realismul contemporan.**

Tatiana Nicolescu

O vînă de aur a poeziei populare

Folclor minieresc! Iată descoperită una din vinele de aur, atît de puțin cunoscute, care se trage din marea comoară a cîntecului popular muncitoresc. Este un merit incontestabil al poetei Ana Șoit și al prof. Ion Iliescu, care au ținut să caute aceste filoane neprețuite ale gîndului și sufletului minerilor de la Roșia Montana, Ghelar și Petroșani, reușind să le descopere după cîțiva ani de pasionată cercetare.

Sînt cîntece de spus la ieșirea din șut, din tărîmul tăcerii și al întunericului încremenit în măruntaiele rocilor, cînd acești exploratori ai vîrstelor geologice reîntîlnesc raza de soare și lumea.

Mina nu mai este astăzi o gură a iadului. Creatorul popular a surprins în două versuri magistrale sensul muncii lui subordonată marelui ideal al construirii socialismului: Sus la gura galeriei / La fîntîna bucuriei...

Odinioară, orbecăiau între întunericul de-afară și cel din mină, unii dintre ei rămînînd pentru totdeauna striviți sub galeriile surpate: Plînji nevastă și te-aciuă / Că mai este pîn-la ziuă. / El lampa nu ți-o mai cere / Că zace fără putere, / Îi zdrobit și măcinat / Cu pămînt amestecat.

Universul tematic gravita între vis și revoltă: Roșie, țară săracă / Ar putea din tini să facă / Pod de aur țintuit / Cu picioare de argint / Și cuie de diamant / Pîn-la Dumnezeu de-nalt / Și cu pietre de topazi / Din Orlea pînă la Brazi (...) Și-ntrebare-aș domnului / De ce-i aur pe pămînt / Și băieș sărac, flămînd, / Și domnii grași după cap / Și băieș flămînd, sărac?

„Cocoșul roșu de pe cetate" le-a vestit însă drumul luptei revoluționare: Sus, mineri, la lupta mare / Să-mpărțim raza de soare! (...) Sus pumnii, ciocanele, / Să-mpărțim noi soarele / Strop cu strop, în orice casă / Să avem viață frumoasă.

Abia astăzi își pot împărți raza soarelui și pot cînta viața frumoasă de care se bucură întregul popor, după victoriile repurtate sub conducerea fermă și înțeleaptă a Partidului nostru.

Sîntem convinși că repunerea în circulație, prin cuvîntul tipărit, a acestor giuvaere, va suscita discuții interesante, atît din partea scriitorilor, cît și a folcloriștilor, cu atît mai mult cu cît, pe lîngă marea frumusețe artistică, ele dau la iveală un univers bănuit, foarte rivnit și, totuși, atît de puțin cunoscut.

Teodor Balș

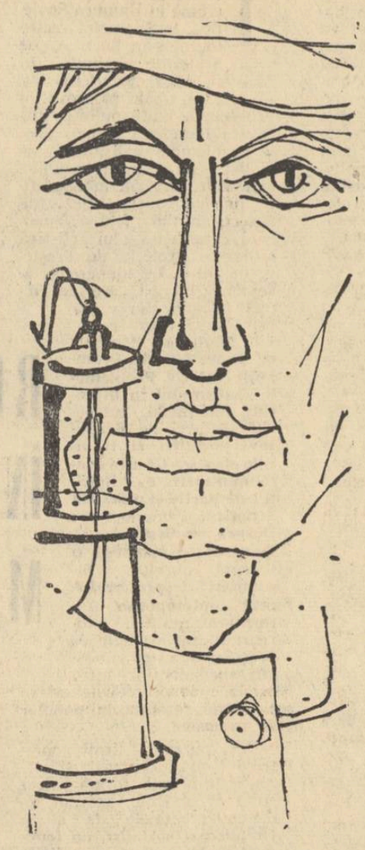

Pe Roșia-n sus

Pe Roșia-n sus
E-un munte frumos
Și pe vîrful lui
Umbră de pom nu-i.
Nu-i umbră de pom
Nici cale de om
Iarbă legănată
Nici floare-nvoaltă.
Are-n măruntaie
Baie după baie
Aurul grămezi
Îi vezi și nu-l crezi,
Da-i cu jurămînt
Făcut de pămînt
Hăi de vor să-l scoată
Numa-atunci să poată
Cînd sudoarea lor
Mărgele ce dor
Ce-or stropi prin baie
Cum stropește-o ploaie.
Și-or venit băieși
Tineri și frumoși
Ca mărul trunchioși
Piatră de vînjoși.
Și-or dat sudoare
De curgea șirioare
Pe ort și pe baie,
Da stînca zgîrcită
Nu se da lovită.
Aurul fugea
Și se ascundea
Mai adînc pe vină
Și-ți pierea din mină.
Că-i cu jurămînt
Făcut de pămînt
Ca să fie darnic
Omului cel harnic,
Și să se descuie
Ca o cetățuie
Cu tisiguri[1]) bune
Tocma' din Uniune.
Și-or venit, vinit
Echipe, brigăzi
Frumoși ca-n parăzi
Cu perforatoare
Sus pe suitoare,
Cu pichamere
Piatra scapere
Și-or bătut la hude[2])
Tăt de cele ude
Și mi-o desfundară
Și mi-o descuiară.

Culese de la **IANCU TRAIAN**
Roșia Montana — Cluj

[1]) Unelte de minerit (se referă la utilajele moderne).
[2]) Gaură în stîncă, pentru explozibil.

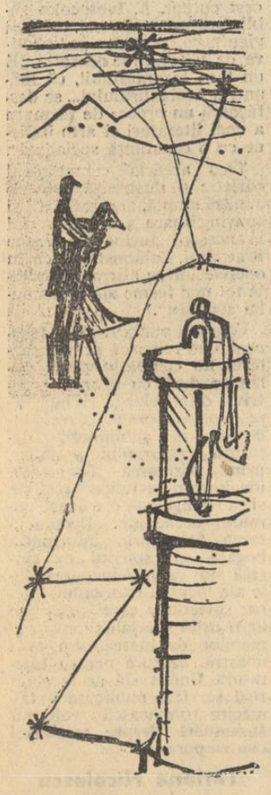

Tot prin mină și prin piatră

Tot prin mină și prin piatră
Și la mindra cîte-odată
Că mai trebui sărutată
Și la horă scuturată.
Cît îi muntele de-nalt
Cu ortacii l-am săpat;
Iar Leana-mi făcea minc.
Și-mi da cîte-o sărutare.
Cît îi muntele de lung
Tot îl sparg și îl străpung
Și îl scot bucăți mărunte,
Mindra m-așteaptă la punt
M-așteaptă cu buze moi
C-așa-i viața pe la noi.
Mîndr-acasă și-n grădină,
Eu cu ortacii în mină;
Stau opt ceasuri, vin acasă
La Ileana mea frumoasă.
Cînd mă-ntorc, m-așteaptă-n prag
Ca să mi-o sărut cu drag.

Culeasă de la **DUMITRAȘ N.**
Crișcior-Brad, Hunedoara

Jiule, măi Jiule

Jiule, măi Jiule
Mult ești negru, tulbure,
De cărbune negru, rău,
Sau poate de dorul meu.
Jiule, ce negru ești —
Parcă-n mină tu muncești.
Mîndra de te-o întreba
Spune-i tu de munca mea.
Du, măi Jiule, la vale
Cîntecul cărbunelui.
De-ntîlnești pe mîndra-n cale
Cîntă-i dorul badelui.
Iar de vrei, poți să mă iei
Peste munți și prin poieni
Sus pe Jii la Petroșeni.
Jiule, măi Jiule,
Frate ești cu muntele,
Frate cu cărbunele
Ce-nnegrește apele
Dar luminînd satele —
Jiule de-ai ști vorbi
Tu mîndruții i-ai grăi
Să urce pe apa ta
Pînă ici la mina mea.

Cules de la **DRĂGĂNESCU N.**
Petrila — Hunedoara

Badea meu este miner

Frunzuliță canăpăr
Bade-al meu este miner
Sus în țara moților
În inima munților.
Astăzi vremea s-a schimbat
Moții-acum s-au deșteptat,
Astăzi sînt fruntași mineri
Nu săraci cum au fost ieri.
Harnici sînt minerii moți,
Badea mi-e mai drag ca toți
Că-i frumos, voinic și tînăr
Și e harnic ca miner;
Harnic e badea și-n sat,
Vrednic e de lăudat
Că muncește cu mult spor
Și sărută cu mult dor.

De la **BENEA RODICA**
Luncoiul de Jos-Brad, Hunedoara

Iese înc-o garnitură

Verde-i frunza iasomiei
Sus la gura galeriei,
La fîntîna bucuriei,
De aici pornesc izvoare
Din brațele muncitoare.
Iată iese-o garnitură
Un vagon miniatură
De o tonă. Sînt cincizeci.
De-ai fugi și nu-l întreci
Fuge troleul pe șină
Cu cărbunele din mină;
Iese încă-o garnitură
Și-altele, peste măsură;
E-o mîndrie, frățioare,
Cînd cărbunele-i în floare.
Cu oțelu-n Hunedoara
Bucurie-n toată țara;
Cu cărbunele din mină
Ride țara în lumină.

Cules de la **VINĂTORU N.**
Lupeni — Hunedoara

Frunză verde de stejer

Frunză verde de stejer
Așa-i viața de miner:
Cu picioare de argint,
Cu cuie de diamant
Pîn-la dumnezeu de-nalt,
Și cu pietre de topazi
Din Orlea pînă la Brazi.
M-aș sui în vîrful lui
Și-ntrebare-aș domnului
De ce-i aur pe pămînt
Și băieș sărac, flămînd?
Și domnii grași după cap
Și băieș flămînd, sărac?
Și, de n-o da dumnezeu
Un răspuns pe placul meu,
Scoborîre-aș minios
Doamne, de pe pod în jos —
Și nu-nireb pe nimenea
Fără pumnii-oi ridica.

Cules de la **ALEX. GOLGOȚIU**
Deva

Hai, mineri, de strîngeți pumnii

Hai, mineri, de strîngeți pumnii,
C-am văzut că vin patronii
Să ne-aducă de mîncare
Mămăligă de secară,
Apă plină de sudoare —
Nu de-a lor ci de a noastră,
C-am muncit din greu pe azi
De-avem apă pe obraz.
Am muncit pe-o săptămînă
Săptămîna și cu luna,
Luna, luna și cu anul
Să le umplem lor ghiorganul,
Buzunarul și hambarul
Plin cu aur și argint
De pe-al nostru scump pămînt;
Dare-ar o dată să dea
Toată-averea să le-o ia
Din hambar și din palate
Ca s-ajungă la lopate;
Și-o să facem noi o dată
Marea, dreapta judecată
Ce poporul o așteaptă.
Atunci liberi o să fim
Și cu drag o să muncim.

Cules de la **IETRIC GAȘPAR**
Teliuc — Hunedoara

La Baie, la Bătăroaia

La Baie, la Bătăroaia
Pică galița ca ploaia,
Putrezesc cămeșile
De se rup ca țeșile.
Bătăroaie neam de cine!
Eu-ți scot aur, tu-mi dai pîne,
Nu mă satur pînă mine!
Tu te-ncarci cu juvaere
Eu mălai în trei pontere[1]);
Inelele domnilor
Pîn-la gîtul stelelor;
Năcazul minerului
Cît îi fața cerului.

Cules de la **ALEX. GOLGOȚIU**
Deva

[1]) măsură (4 pontere = o dublă).

Din strigăturile minerilor

După min' n-ar fișcăi[1])
Obării și șteigării,
Fișcăi-or amîndoi
Staigării de la Priboi;
Obării și șteigării
Tot pe noi ne-o zăhăi[2]).

[1]) a fluiera
[2]) a năpăstui

O, tu, hoancă Dumitreasca

O, tu, hoancă[1]) Dumitreasca
Multă jale lași în casă
La copii și la nevastă;
Ce folos de-aurul tău
Dacă lași atîta rău —
Mai bine-i țipi în piriu
Omul floare intră-n tine
Tu-i furi ochilor lumine,
Îi iei viața dintr-odată;
Gîndești că ești blestemată,
Să minci viață de-om sărac;
Tată bun de la copii.
Omul își coată[2]) nărocul
Tu-i stingi viața cum stingi focul.
Plînji nevastă și te-aciuă
Că mai este pîn' la ziuă.
El lampa nu ți-o mai cere
Că zace fără putere,
Îi zdrobit și măcinat
Cu pămînt amestecat.
Buzele i-s făr' de sînge
Cîn' le vede începe-a plînge;
Ochii i-s pecicluiți,
Plîngeți muieri și jeliți
Că băile săracele
Te-atrag cu năroacele;
Sărăcia-n băi te mină,
Dator ești și la țărînă
O, tu, hoancă Dumitreasca
Oamenii să te-ocolească,
Blăstămu' să te ajungă
Cît ești lată cît ești lungă;
Auru' tău din pămînt
Dumnezeu să-l dele-n vînt
Apele să-ți ducă șlinul,
Noi ți-am dus destul tot chinul.

Cules de la **TEREZIA SEKEY**
Roșia Montana — Cluj

[1]) Baie (de mină).
[2]) Caută

Vălean holoangărul[1])

Pi la poarta lui Vălean
Trei straturi de măghiran
Și unul de busuioc
Măi, Vălene, n-ai noroc!
Cînd era dumineca
Vălean frumos se găta
Păr gălbui își piepteăna
Și pe uliță pleca
Cu cizme negre de lac
Ciucur de-aur la tureac
Haine de perovian
Așa se gătea Vălean;
Că băia, pe ici, colea
Lîngă ortul altora,
Ortul că îl pîncuia
Pe săraci îi ocrotea
Pe bogat îl sărăcea.
Sus în vîrful tîrgului
Unde-i vinul amărui
Stă Vălean și își petrece
Cu băieși vreo cîn'sprezece,
Cu paharul plin pe masă
Nice bea, nice se lasă!
De trei ori luna s-o-ntors
Vălean o vorbă n-o scos,
N-o băut, nici n-o mîncat
C-o stat tăt întunecat!
Cînd se lasă după-amiază
Vălean din țărunți oftează:
— Ce-ai, ortace,
Măi sărace?
Vîna de-aur o săcat
De stai tot întunecat?
— Vîna de-aur n-o săcat
Numa — un vis rău m-o mîncat
Și ăl de l-o tălmăci
Gura eu i-aș aur!
Cu cizme negre de lac
Ciucur de-aur la tureac
Haine de perovian
Și la piept cu măgheran
Așa se găta Vălean;
Cînd iera în Crucea Căi'
Iacă vine Vilva[2]) băii
Și-un căpăstru aurit
Pe grumaji i-o potrivit
Pe spate i-o-ncălecat
Toată noaptea l-o mînat
Dintr-un deal în celălalt,
Din Dealul Băieșului
Pîn apa Foieșului,
De la tăurile mari
Departe de Buciumani;
Cînd a fost în zori de zi
Vilva băii îl trezi:
— Stai, stai, stai,
Să nu te tai!
Și o fată ca o zînă
Cu tavă de-aur în mînă
Zice: — Vălene-al meu drăguț,
Minci cafei[3] cu colăcuț?[4])
Tac ortacii
Tac săracii
Visul nu-l pot tălmăci
Pe Vălean a-l limpezi;
Numa unu lacrimi varsă
De stinge șteariu[5] pe masă;
— Mă, Vălene, fătul meu
Limpezi-oi visu' tău:
În căpăstru aurit
Îi capul tău juruit,
Drumu lung și noaptea mare
Peste drum de îngropare
Și cafeiu di pe tavă
Îi ulcuța cu otravă!
Ortacii se-ntunecară
De s-o stins soarele-afară,
Dar Vălean glumi și zise:
— Ești o cobe rea de vise
Nu-ți dau ce-am făgăduit
Visu nu mi-ai tălmăcit!
Și-o-nceput a bea Vălean
De năcaz și de alean
Și-o luă pe drum în jos
Părul lui gălbiu, frumos
Vîntul că i-l răsfira
Cum i-l răsfira mîndra,
Cînd era a tria casă
Aude-un glas de mătasă
Strigă: „Hai, Vălene-n casă
Că-i cafeiu cald pe masă!"
Vălean în casă-o intrat
Și din cafei a gustat
Și văzînd că-i fermecat
Din gură a cuvîntat:
— Dragă-mi ești, mîndruță, dragă,
Cum mi-i dragă ziua albă
Cînd ies din fundul minii,
Sus în troașu' [6]) țarinii,
Da nu știu ce te-ai gîndit
Cînd pe mini — m-ai otrăvit
Și capu mi-ai juruit!
Păru lung, minte puțină
Mîndra rîde din inimă:
— Cum de nu te prind jandarii
Cînd sărăcești bogătanii?
— Că mi-i capu' juruit,
Cu cît aur te-or plătit?
Te-or plătit cum se cuvine
Dumnezeu să-ți dele bine
Că să nu mai vinzi pe nime!
Mîndruța se gălbinea
Ca frunza pe rămurea
Și rîdea și-l întreba:
— Spune-mi mie taina ta!
Vălean iată ce-i spunea:
— Schimbînd cizmele frumoase
Pe-alte cu potcoave-ntoarse,
Cînd mărg, pare c-aș veni —
Cu jăndari nu m-oi tîlni,
Bocotani oi săraci,
Ortul lor oi princui[7])
Cîte zile oi trăi.
De mă vinzi la bogătoi
Pintr-un gram de aur, doi.
Fire-ai, mîndră, blăstămată
Nevoia din Roșa toată
Numai pe tini-să te bată
În chip de grindină curată!
De rîzi, inima să-ți plîngă,
De plîngi, năcaz să te-ajungă!
Dragă-mi ieși, mîndruță, dragă,
Cum mi-i dragă ziua albă,
Cînd ies din fundu' minii
Sus în troașu' țarinii!
Dar mîndruța tremura
Ca frunza pe rămurea.
Vălean nici c-o mai grăia,
Drumu-n jos el apuca,
Schimba cizmele frumoase,
Pe-alte, cu potcoave-ntoarse
Și cu-n șteart o ia spre mină
Că băia pe ici, colea
Lîngă ortul altora;
Dimineața tăt săracul
Găsa-n tîrnaț[8]) cu-aur sacul!
Se făcea o noapte deasă,
Vălean nu se mai întoarsă;
Jăndari urma i-o luasă.
Și cu zece baionete
Mi-l împunseră în spete,
Zece gloanțe îl ochiră
Și tot nu mi-l nimeriră;
Și tăiat și spintecat
Vălean a mai cuvîntat:
— Fostu-mi-ai mîndruță dragă
Cum mi-i dragă ziua albă,
Cînd ies din fundu' minii
Sus în troașu' țarinii,
Scump tu m-ai vîndut pe mine
Dumnezeu să-ți dele bine
Ca să nu mai vinzi pe nime.
Și ca șteariu se stingea,
Tătă Roșa[9]) îl plîngea.
Cînd iera ziua a tria
Pe Vălean îl prohodea
Săracii din zece sate
Că-i știau faptele toate,
Pe umerii grei i-or dus
Sulița de brad[10]) i-or pus
Sulița de brad frumoasă
Să-i țîie loc de mireasă
Și să-i fie credincioasă!
Nu ți-am spus, Vălene, spus
Jăndarii capul ți-or pus;
Nu ți-am spus, Vălene bine
Jăndarii capu ți-or pune!

Culeasă de la **GOLGOȚIU ALEX.**
11 iunie 1961

1) holoangăr = hoț de aur.
2) vîlvă = fantomă, zînă.
3) cafei = cafea cu lapte.
4) colăcuț = cozonac.
5) șteart = opaiț, lampă cu ulei.
6) troaș = livadă, luncă.
7) princui = a prăda, a fura.
8) tîrnaț = pridvor.
9) Roșia Montană.
10) referire la obiceiul de a se sădi un brad la mormîntul flăcăilor.

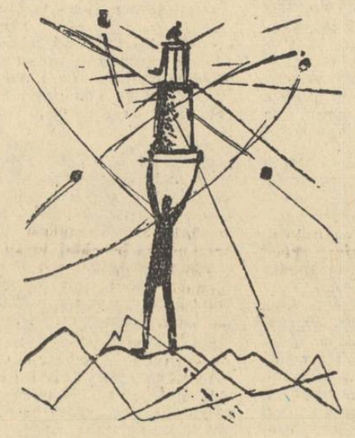

La casă de băieș

La casă de băieș sărac
Lerui ler
Bănuț din cer
Nu găsim astăzi colac
Lerui ler
Bănuț din cer
S-o născut mintuitor
Lerui ler
Bănuț din cer
Da' nu pentru muncitor
Lerui ler
Bănuț din cer
S-o născut precum zic maji
Lerui ler
Bănuț din cer
Doamne rău mi-s rupți nădragii
Lerui ler
Bănuț din cer
Și-atîtea pețece are
Lerui ler
Bănuț din cer
Gîndești că-s o sorcovioară
Lerui ler
Bănuț din cer.

Cules de la **TIOC GRASIM**
Roșia Montana-Cluj

Cocoș roșu pe cetate

Cocoș roșu pe cetate
O cîntat mai astă noapte;
Jumătate mai dormeam,
Jumătate mă trezeam;
— Cocoș roșu nu cînta
Jăndarii urma ți-or lua
Cum o iau și pe a mea
Noaptea, noaptea și ziua.
— Nu duce tu grija mea,
Nu-nțeleg ei cîntarea
Cînd io cînt mai către zori
La trezit de muncitori,
Merg băieșii către mină
Io le cînt despre lumină
Și le cînt mai către-amiază
Să le țiu inima trează.
Că-i vremea trezitului,
Nu vremea dormitului.

Cules de la **TIOC GRASIM**
Roșia Montana — Cluj

Sus, mineri, la lupta mare

Sus, mineri, la lupta mare
Să-mpărțim raza de soare;
Întunericul ne mîncă,
Găurind stîncă de stîncă.
Oare e cu dreptate
De lumină să n-ai parte,
Sus pumnii, ciocanele,
Să împărțim noi soarele
Strop cu strop în orice casă
Să avem viață frumoasă.

Culeș de la **LUCREȚIA BOICU**
Roșia Montana — Cluj

Sus la gura galeriei, la fîntîna bucuriei...

Desene de
MIHU VULCĂNESCU

Folclor mineresc
cules de
Ana Șoit
și prof. Ion Iliescu

Experienţa creaţiei folclorice, factor de inovaţie reală în poezia contemporană

Iată o problemă căreia critica noastră literară îi acordă în ultimul timp prea puţină atenţie. Există probabil impresia că elementele folclorice ar imprima poeziei contemporane un iz tradiţionalist şi — cum spune Paul Georgescu — „o gîndire revoluţionară exprimată în imagini de tip tradiţionalist e un lamentabil hibrid". Criticul face această aserţiune după ce veştejeşte „versul legănat, adormitor, cu exces de codri şi mioare, cu jind retrograd tăiat de hăulituri crîncene", cultivat de unii poeţi mărunţi, în primele decenii ale secolului nostru, atrăgînd atenţia asupra pericolului pe care l-ar putea reprezenta pentru tinerii noştri poeţi folosirea unor asemenea modele uzate. Nimeni nu se mai îndoieşte astăzi de faptul că cerinţele epocii noastre resping orice reîntoarcere a poeziei la exaltarea idilică în faţa satului tradiţional, la ruralism înapoiat, primitivism sau păşunism. Asemenea plăsmuiri minore nu sînt decît jalnice mistificări ale valorilor creaţiei folclorice, încurajate pe vremuri de ideologia diversionistă a sămănătorismului sau gîndirismului. Respingerea lor nu îndreptăţeşte însă cu nimic atitudinea rezervată faţă de folclor. Tezaurul artistic al maselor populare a fost şi rămîne pentru literatura noastră acelaşi „izvor pururea reîntineritor" de care vorbea Eminescu, temelia originalităţii şi viabilităţii ei. Întreaga evoluţie a poeziei noastre clasice, prin cei mai de seamă reprezentanţi ai ei, ne oferă demonstraţia cea mai elocventă a acestui adevăr.

În creaţia fiecărui poet sau prozator de talent, elementele folclorice pot căpăta forme şi sensuri inedite, exprimînd de fiecare dată altfel sensibilitatea specifică a fiecărui artist în parte. Fenomenul se explică prin însăşi esenţa creaţiei populare. Modul ei de circulaţie şi structura ei internă permit fiecărui individ să o înţeleagă într-un fel propriu, să o adapteze modului său de a gîndi şi de a simţi. „Ea trăieşte în vremuri şi după vremuri, în oameni şi după oameni" — am spune noi generalizînd consideraţiile lui N. Iorga despre baladă. Şi mai departe: „E nouă cu fiecare om care o cîntă, şi trebuie să fie adevărată şi pentru fiecare epocă care o ascultă. Ea primeşte idei, cunoştinţe, sentimente, fapte străine vremii în care s-a născut...". Există în cadrul acestei creaţii o serie de formule, imagini şi motive poetice pe care creatorii populari le pot folosi într-un context nou, modificîndu-le sensul şi conţinutul de viaţă, în funcţie de cerinţele momentului şi ale ascultătorilor. În circulaţia orală această flexibilitate se păstrează însă în limitele impuse de respectarea tradiţiei colective. Depăşind aceste granite, creatorul cult îşi va permite o mult mai mare libertate de interpretare a arsenalului folcloric tradiţional, adaptîndu-l la sensibilitatea sa, la concepţiile sale, la epoca în care trăieşte şi pentru care scrie. „Este absolut necesar ca, chiar acelaşi material folcloric — arată I. D. Bălan într-un studiu mai vechi, dedicat acestei probleme — să răsune în mod diferit la diferiţi poeţi. Temperamentul poetului, nota lui specifică, trebuie să muleze materialul folcloric după structura sufletească specifică a poetului. Numai aşa se poate vorbi într-adevăr de folosirea creatoare a folclorului".

★

Astfel înţeleasă, influenţa folclorică nu numai că nu duce la tradiţionalism în poezie (decît atunci cînd se urmăreşte intenţionat aşa ceva) ci, dimpotrivă, asimilată creator, ea poate deveni unul din mijloacele eficiente de înnoire a expresiei.

Nu înţelegem prin acest lucru că poezia contemporană exclude conţinutul tradiţional al poeziei populare, reţinîndu-i numai elementele formale. Să nu facem confuzie între tradiţie şi tradiţionalism. Marea tradiţie a creaţiei folclorice sintetizează aspiraţiile de veacuri ale poporului, protestul lui împotriva nedreptăţii sociale, credinţa lui într-o viaţă liberă şi fericită, năzuinţa lui permanentă spre progres. Înnoindu-şi mijloacele de expresie prin folosirea creatoare a tezaurului artistic popular, poezia contemporană va continua aceste tradiţii de luptă, oglindind marile victorii obţinute de poporul muncitor, condus de partid, în anii de după Eliberare.

Cîteva referiri sumare la unele exemple din poezia noastră contemporană vor întări această afirmaţie.

Păşind pe drumul realismului socialist, poezia trebuie să devină reflexul unei noi vieţi şi al unei noi conştiinţe sociale. Ea trebuie să devină expresia omului descătuşat, pornit să schimbe lumea din temelii, trebuie să respire forţa lui creatoare, să oglindească eroismul lui în muncă şi luptă. Un conţinut revoluţionar în ceea ce are mai caracteristic, cerea o expresie la fel de revoluţionară, de mare forţă mobilizatoare. În căutarea ei, poeţii contemporani au folosit cele mai valoroase tradiţii ale poeziei noastre clasice, dar şi nesecatul tezaur al culturii populare. Aceasta cu atît mai mult, cu cît eroul poeziei noi este un erou popular, este însuşi poporul eliberat, oamenii muncii care-şi construiesc o viaţă nouă. Existenţa lor în realitatea contemporană a determinat dezvoltarea eposului de largă inspiraţie, cu rădăcini adînci în cîntecul eroic popular, căruia îi valorifică toate posibilităţile expresive, depăşindu-i însă caracterul tradiţional.

Influenţa folclorică se face simţită, de pildă, în poemele lui E. Jebeleanu, nu numai prin prezenţa masivă a versului popular, dar şi în reliefarea artistică a sudurii dintre erou (aici intelectual) şi masele populare. Prelucrarea filonului folcloric este adîncită pînă la surprinderea diferenţei specifice de epocă şi regiune. Resimţim această diferenţă de epocă între Bălcescu, — unde elementele folclorice reţin caracterele cîntecului popular cu conţinut antifeudal, şi În satul lui Sahia — unde răsună plîngerea ţăranului din cîntecul de proletarizare şi îndemnul la luptă din cîntecul muncitoresc.

Mihai Beniuc reface în Chivără Roşie figura unui erou popular legendar, făcînd din el simbol al credinţei în izbînda deplină a poporului, în lupta pentru eliberarea sa socială. Pornind de la versificaţia mai puţin regulată a baladei, poetul va folosi o versificaţie cu multe libertăţi de ritm, măsură şi rimă, fără să se îndepărteze prin aceasta de trăsăturile versului popular, şi va doza mijloacele de expresie pentru sublinierea momentelor dramatice, urmînd şi aici moduri specific folclorice.

Influenţa cîntecului popular nou, cu clarificarea ideologică pe care o aduce vechilor cîntece de revoltă socială, o resimţim în poemul Doftana de Dumitru Corbea, care valorifică în acelaşi timp şi formele cîntecului muncitoresc de luptă: „Spune că noi, condamnaţii / Vrem frăţie între naţii / Şi bine norodului / Stăpîn lui şi rodului". Versurile acestea, aparent prea puţin poetice, au o pondere deosebită tocmai pentru că aduc în cuprinsul poemului atmosfera specifică a cîntecului revoluţionar muncitoresc.

În sfîrşit, ca să oprim seria exemplelor, amintim de poemele lui Mihu Dragomir. Tudor din Vladimiri este — aşa cum a intitulat-o şi poetul — o baladă, care amplifică modelul popular nu numai prin extensiunea acţiunii, ci şi prin aprofundările lirice. Războiul, în schimb, construieşte un epic complex, de structură originală, interpretînd caracterul narativ al cîntecului de cătănie.

În poezia lirică fenomenul se intensifică mai tîrziu decît în epică, dar depăşeşte proporţiile prin varietatea şi subtilitatea interpretării în prelucrare. Întîlnim, în primul rînd, o poezie lirică de inspiraţie folclorică în cuprinsul celei epice, sub forma digresiunilor meditative sau a intercalării de cîntece şi convorbiri ale personajelor. Asistăm apoi la tendinţa de a construi ansambluri epice din momente lirice, adică de a crea un poem din cicluri lirice axate pe o idee epică. Caracteristic în acest sens este volumul lui Al. Andriţoiu În Ţara Moţilor se face ziuă. Poetul păstrează un ton general de baladă, dinamic şi bărbătesc, sudînd momente lirice, trăite de eroi care reprezintă simbolic o întreagă colectivitate. În prima parte a poemului se aud puternic accentele cîntecului popular de revoltă socială, mai ales în descrierea mizeriei şi suferinţelor ţăranului exploatat: „Frunzuliţă de negară, / Ne mor pruncii de pelagră. / Retezat-am toţi arţarii, / toţi sînt cruci la cap de groape, / şi groparii, / şi groparii / s-au spetit de tîrnăcoape". Pentru lirica propriu-zisă, creaţia folclorică devine o sursă inepuizabilă de simboluri, metafore şi paralelisme, care duc la o exprimare inedită a celor mai revoluţionare transformări care se petrec azi în om şi în jurul lui.

Mihai Beniuc îşi construieşte drumul său în sus, pe terenuri nebătătorite, creîndu-şi un univers poetic original, cu adînci rădăcini în creaţia populară. El foloseşte imaginile gîndirii folclorice, păstrîndu-le sensul metaforic de bază, însă acordîndu-le semnificaţii ideologice noi. Din elemente de conţinut folcloric, el face forme proprii de expresie. Exemplul clasic ni-l oferă Mărul de lîngă drum, simbolul central al poeziei beniuciene, care îmbină o metaforă mai veche a poetului (Copacul de strajă) cu un motiv popular, frecvent în cîntecul de înstrăinare ardelenesc. În poezia populară motivul exprimă soarta precară a înstrăinatului: „Voinicul străin / ca mărul din drum; / cine pe drum trece / merele-i culege, / cine se opreşte / mi-l zbuciumeşte; / crăcile că-i frînge, / tulpinoara-i plînge / cu lacrămi de sînge". Beniuc păstrează transferul metaforic cu toate implicaţiile lui, dîndu-i însă un sens opus: sentimentul dăruirii depline a artistului. Numai cine cunoaşte motivul popular îşi dă seama cît de puternic simte poetul această dăruire.

Vechi reprezentări fantastice, dezgolite de conţinutul lor mistic, devin în poezia lui Beniuc simboluri expresive, care redau vitalitatea, patosul revoluţionar al vieţii noastre noi.

Această modalitate nouă, contemporană, de asimilare creatoare a inspiraţiei folclorice, a fost însuşită într-un fel propriu de mulţi dintre poeţii noştri, printre care putem enumera pe Mihu Dragomir, Ion Bănuţă, Ion Brad, Tiberiu Utan, Florenţa Albu etc. etc. Se vede, la fiecare dintre ei, strădania de a-şi găsi un drum propriu, de a sesiza, în nesecatul tezaur, acele elemente care se acordă cu sensibilitatea lor particulară, pentru a ajunge la o expresie originală, inedită.

În poezia dedicată cuceririi cosmosului, Mihu Dragomir, utilizează legenda populară ca element de contrast, pentru reliefarea puternică a ideii poetice. Cînd vrea să surprindă sensibil semnificaţia primei rachete sovietice care atinge luna, el îşi aduce în prima strofă aminte de „povestea unui cioban" care „umbla după turmă"..: „acolo, departe, în munţii lunii". Poetul nu alterează sensul legendei — povestea tristă a ciobanului care-şi caută oile în lună —, ci îl amplifică în strofele următoare, creînd o atmosferă de singurătate şi întuneric apăsător, pentru ca să demonstreze antitetic, în ultima strofă, puterea transformatoare a activităţii omeneşti, extinsă în spaţiul cosmic: „În munţii lunii, / a trecut, as'noapte, un cîntec şi-un vînt. / Acolo, departe, în munţii lunii, / străluceşte secera şi ciocanul, / ca şi pe pămînt". Astfel, întreaga poezie devine un imn închinat energiei creatoare a marelui popor sovietic. Aceeaşi măreaţă realizare este concepută în Foc din cer ca o explozie uluitoare de lumină. Senzaţia de nedumerire pe care o trezeşte iniţial este realizată cu mijloacele specifice care redau în poezia populară un sentiment de incertitudine: „Pe cîmpii de cer, / la răscruci de ger, / ...stele-au înstelat, / nori au fulgerat, / sau poate-n cîmpii de cer / şi-a scos oile-un oier, / de e mai lumină-n / bolta alumină?" Răspunsul la acest şir de întrebări, menit să realizeze surpriza estetică, este formulat tot în stil popular: „Stelele n-au înstelat, / norii noi n-au fulgerat, / nu e-n cer / nici un oier, / doar rachete de-ale mele, / încărcate-n doruri grele, / foc curat culeg din stele..." Din întrebări şi răspunsuri se conturează un contrast puternic între reprezentările naiv fantastice ale poporului şi realizările autentice ale minţii omeneşti, care depăşesc vechile închipuiri.

Mihu Dragomir cultivă şi o poezie integral folclorică prin temele şi mijloacele ei de expresie, cu intenţia de a da o interpretare nouă unor specii tradiţionale ale creaţiei populare. De multe ori această poezie reprezintă o atitudine critică, polemică, faţă de mentalităţi pe care greutăţile vieţii le încrustaseră în om. Minunatul Descîntec din volumul Stelele aşteaptă pămîntul este rezultatul unei asemenea intenţii. Vechea practică magică devine aici un procedeu estetic. Poetul păstrează vigoarea cuvintelor, tonul lor radical, transformînd porunca în dorinţă aprinsă. Sentimentul de dragoste, trăit cu impetuozitate, este eliberat de vraja magiei, supus numai voinţei omeneşti. Credinţa în efectul magic este înlocuită de încrederea deplină în forţa omului, în capacitatea lui de a trăi şi vedea: „să ne citim în gînd / cum citeşte ploaia-n pămînt / să ne rîdă ochii / de cîte ori au cîntat ţigăncile lumii de deochii, / să ne topim într-o singură oară, / cum se adună ziua şi noaptea în seară, / cum e iarnă şi vară în primăvară, / cum e vînt şi tăcere în cîntec /. Şi descîntecul meu să fie fără descîntec". Este în această poezie, şi în altele de genul ei, o replică dată încercărilor reacţionare, ale unor poeţi diversionişti dintre cele două războaie, de a sublinia şi îngroşa aspectele mistice, înapoiate, ale gîndirii populare, pentru a feri de prăbuşire şandramaua burgheză, pe care numai obscurantismul o mai tolera.

Dan Deşliu încearcă să-şi formeze un orizont metaforic în reprezentările fantastice ale basmului, realizînd în Hora de zîne un simbol al sensibilităţii complexe a omului în faţa frumosului, plăcerii şi fanteziei. Dialogul, care nu este decît un soliloc dramatizat, luminează ideea că socialismul dă omului cele mai largi orizonturi de viaţă, posibilitatea de a realiza o unitate armonioasă între munca creatoare, aspiraţiile estetice, planul erotic. Răspunsul zînelor pledează pentru o frumuseţe legată de viaţă, indispensabilă omului: „Nicicînd mai aproape de voi n-am plutit, / nicicînd n-a fost cerul mai nemărginit, / nicicînd nu ne-a fost pe pămînt aşa bine... / Tot ce faceţi — la ce s-ar mai face, / uzini şi clădiri şi la stele cărare, / de n-ar fi urzelile noastre dibace, / horele noastre fără hotare?". D. Deşliu este atent la varietatea semantică a metaforei populare, canalizînd-o pe direcţia cerută de context. „Zînă nebună" devine într-o altă poezie un termen de comparaţie pentru arşiţa care îngreunează munca la arie. Mobilul transferului îl constituie aceeaşi senzaţie de stinghereală care în „Hora de zîne" este negată de contextul poetic, iar în „Arie" este învinsă de avîntul muncii.

Fantezia miraculoasă a basmului devine în poezia lui Ion Brad o măsură comparativă a realizărilor epocii noastre, creîndu-se senzaţia de depăşire a fanteziei de către realitate: „Grădina-i înflorită şi merele-s de aur. / Frumoasa fără corp e-acum mireasă / Ca miine poţi să scuturi şi merele de aur". Însuşi titlul poeziei din care am citat versurile, Mai presus de basme, certifică ideea dezvoltată în conţinut. Ion Brad dă deseori elementelor folclorice sensuri vaste, face din ele metafore ale unor fenomene de mari proporţii.

Citim în poezia Nocturnă următoarele versuri: „O umbră cît munţii, din veacuri amare... / Pe văile ei înnoptară, / În geniu şi în tristeţe, / Mioritici păstori / Mînîndu-şi spre noi suferinţa amară, / Şi cîte şiraguri de veacuri / Oamenii numai sub stele-au putut să înveţe / Cum s-alin-o durere, cum se zice un dor". În viziunea poetului, ciobanii mioritici nu mai mînă turmele la păscut, ci suferinţele prin veacuri.

Senzaţia „dimensiunilor uriaşe", care depăşesc închipuirea populară din basme, o întîlnim şi la Florenţa Albu în poezia Apartenenţă: „Legendele au rămas mici. / Anii noştri nu mai încap în legende / Miturile nu ne mai cuprind, / Cum marea nu-ncape-n izvoare. / Cu mîinile arse de lut şi de stele / Am dat dimensiuni uriaşe / lumii, visării, legendelor". Această depăşire se datoreşte efortului creator al omului, surprins pe „mîinile arse de lut şi de stele". Tendinţa spre viziuni de ansamblu, spre atotcuprinderea, specifică poeziei populare cu peisajele ei absolutizate, în care formele de relief şi floră apar determinate ca totalităţi (munţii cu brazii şi cu fagii, cerul cu stelele, cîmpul cu florile...) îşi face loc frecvent în pastelul tinerei poete.

Adeseori, cînd preiau experienţe populare, poeţii nu se reduc la un singur motiv, ci selectează şi combină izvoare diverse, căutînd profunzimea sensului lor comun şi ajungînd în felul acesta, la o expresie complexă, polivalentă. În ciclul de poezii Cărbunele Roşu, dedicat minerilor căzuţi în august 1929, Tiberiu Utan îmbină în mod creator sensuri din bocetul şi descîntecul popular, dîndu-le o valoare lirică şi o semnificaţie socială cu totul nouă: „Undeva sub pămînt / dorm întinse păduri, / fără ploi, fără vînt, / fără zvon de securi. /Soare, tu le-ai uitat / îngropate sub ierbi / şi-au rămas la-nnoptat / părăsite de cerbi / undeva sub pămînt..."

Puţinele exemple, analizate sumar, dezvăluiesc numai cîteva din aspectele problemei, pe care nu avem pretenţia să o aprofundăm în limitele unui articol. Cert este că, în creaţia poeţilor noştri de azi, elementele folclorice primesc un conţinut nou de viaţă şi o frumuseţe nouă. Departe de a fi tradiţionalistă, poezia de inspiraţie folclorică este puternic ancorată în actualitate, este expresia problemelor celor mai contemporane ale poporului nostru, a luptei lui pentru construirea socialismului. Ea poate fi poezie de idei sau poezie meditativă; ea poate şi trebuie să fie o poezie politică, de înaltă ţinută ideologică. Există însă şi pericole, şi în primul rînd acela de a prelua din folclor o serie de elemente pe care noua conştiinţă a maselor populare le-a depăşit, şi de a avea faţă de ele o atitudine tradiţionalistă. Fenomenul a fost sesizat de critică în poezia lui Ion Gheorghe.

Ion Gheorghe este autorul unei poezii rurale, a pămîntului şi a celui care, prin muncă, e legat de pămînt; el vrea să scrie o poezie a satului nou şi a satului vechi privit retrospectiv, cu conştiinţa prezentului, ceea ce în mare măsură, dar şi cu scăderi serioase, reuşeşte. Prezenţa masivă a folclorului în poezia lui Ion Gheorghe este deci firească şi obligatorie, şi nu poate duce la tradiţionalism sine qua non. Poezia rurală poate fi la fel de modernă ca şi cea citadină. Ceea ce este reprobabil însă în poezia lui Ion Gheorghe este atitudinea tradiţionalistă, manifestată pe alocuri, faţă de ceea ce în folclor este învechit.

Există la acest tînăr poet o tendinţă vădită de a reliefa viaţa folclorică a satului, cu universul ei specific, populat de obiceiuri, legende, amintiri, vorbe sărate etc. Găsim în volumul Pîine şi sare un pluguşor nou, al colectiviştilor, sau în Căile pămîntului o „Oraţie de nuntă" cu sensuri actuale. Poetul urmăreşte într-o asemenea oraţie contrastul dintre căsătoria dictată de pămînt şi cea care reprezintă împlinirea sentimentelor eliberate de orice interes meschin. Imagini de basm vin să sublinieze simbolic termenii contrastului. Mirele cu pămînturi este un zmeu, pămînturile lui sînt „cincizeci de negri buzaţi, cu ochi de pisici, cu coarne de ţapi" care o păzesc cu străşnicie pe fată ca să nu fie luată de „tînărul nostru împărat". Dar în această oraţie se profilează şi limitele poetului: un anume fatalism („morbul pămîntului" nu este decît animizarea concepţiei despre setea înăscută de pămînt) şi un idilism care apreciază frumuseţea aparentă, fără să caute durerile interioare. În Bunica Ion Gheorghe evocă nostalgic farmecele, vrăjile şi superstiţiile satului vechi, şi pare că regretă dispariţia lor: „Nu-mi arăţi în nopţile de Bobotează, / pe cîmpie, flăcări de comoară necurate, / cum se-mpletesc albastre şi se încleştează / peste lespedea zăpezii-negurate..." Se manifestă tendinţa de a transforma acest misticism — prin imaginaţia copilului — într-o alegorie largă, impunătoare, cu sensuri eliberatoare, dar nu se realizează decît o ficţiune alterată de superstiţie: „Eu vedeam incendii necrezut de-albastre / Tăvălindu-se, cîmpia se-auzea cum geme! / Flăcările-acelea, duhul gliei noastre, / Se căznea să iasă din blesteme". Sensul nou căutat rămîne confuz cînd se vrea a fi realizat cu „duhul gliei" şi fuga de blesteme fatale. Nici încercarea de a realiza în final un sens protestatar nu reuşeşte, deoarece se păstrează cadrele credinţei într-o lume de dincolo, unde bunica va lovi cu farmecele ei în zmeii crunţi. Ion Gheorghe încearcă negarea unei asemenea viziuni în Serile vedeniilor: „Au intrat cu timpul visele în mine; / nu mai sînt bolnav, nu mă mai sperii. / Alte cîntece îmi curg acum în vine / şi odată cu lăsarea caldă-a serii". Se observă în versuri acest efort de tămăduire, dar poetul mai are de luptat în această direcţie.

Ar mai exista şi pericolul aşa-zisului folclorism, al încercării de a supleni lipsa talentului sau a originalităţii prin pastişarea poeziei populare. Un asemenea pericol s-a făcut simţit în perioada dibuirilor de început ale creaţiei contemporane, astăzi manifestîndu-se numai la începători ale căror poezii, în asemenea cazuri, rar văd lumina tiparului.

Opus însă acestor tendinţe dăunătoare, se manifestă la unii poeţi, mai ales de prin anii 1956—57, tendinţa de ignorare a creaţiei populare, fuga spre mitologia antică, şi, în general, spre elemente livreşti. Fenomenul se semnalează în special la poeţi tineri ca Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Leonida Neamţu etc., dar şi la unii poeţi consacraţi ca Mihai Beniuc (în ultimul volum, Materia şi visele) sau Maria Banuş. Pentru condeiul format al acestora din urmă, tendinţa nu reprezintă însă un pericol real.

Goana ostentativă după livresc, abordarea predilectă a mitologiei, duc uneori la o poezie care nu respiră suficient patosul vieţii noastre contemporane, avîntul creator al maselor în lupta pentru socialism. Lucrurile nu trebuiesc, bineînţeles, exagerate. În poezia lui Nichita Stănescu, unele elemente de acest gen fac parte din orizontul copilăriei şi concură la crearea peisajului ei specific: „Ah, din fugă săream sub arţar, / smulgîndu-i o frunză cu dinţii! /(Pieile Roşii, pe sub arţar / goneau, arătîndu-şi toţi dinţii!) / Iată lassoul, mîna, atentă, / ocheşte bizonul de aer". Este, cum s-a spus, una dintre puţinele creaţii ale poetului în care apare imaginea unei copilării trăite. Setea de acţiune, manifestată în joc, se realizează într-o imaginaţie în care lectura îşi spune cuvîntul. Alteori însă elementele livreşti duc la imagini abstractizante, care se opresc la jumătatea procesului de oglindire a adevărului vieţii. Maria Banuş observa o dată cum, reactualizînd mitul lui Amfion, Nichita Stănescu redă numai rezultatul efortului constructiv al oamenilor noi, fără să oglindească efortul însuşi, pulsaţia vieţii. Mai cităm din O viziune a păcii următoarele versuri: „Mă ridic şi azuria boltă o împodobesc / Cu strigătul meu liniştit / pe care l-am deprins din copilărie / prin codri seculari, / socotind trunchiul stejarului a fi / coloană din grădinile suspendate". Peisajul sătesc, specific leagănului cîntecelor haiduceşti, este siluit — credem noi — de antica comparaţie, neverosimilă — de altfel — pentru imaginaţia primei copilării, deci forţată. Pericolul este şi mai mare cînd tinde să devină manieră. Nichita Stănescu a prins gustul copacilor suspendaţi (Vîntul a-nceput deodată / Şi copacii au rămas suspendaţi..." în Meditaţie de seară) şi al lucrurilor suspendate în general. Aceeaşi tendinţă spre manierism livresc pare să se manifeste (spunem aceasta fără certitudine) şi în preferinţa poetului pentru arcade şi arcuiri, care dau impresia unui hieratism arhitectural.

Amănuntele semnalate nu umbresc valoarea recunoscută a poeziei lui Nichita Stănescu. Pericolul trebuie privit însă în perspectivă, amplificarea acestor tendinţe putînd provoca un impas în avîntul creator. Ne permitem să punem o legitimă întrebare: în definitiv, cu ce sînt mai moderne şi mai actuale, mai ferite de tradiţionalism, aceste tendinţe spre livresc, frecvente masiv în literatura clasicismului, iluminismului etc? Cu atît mai puţin vor fi ele surse de originalitate. Poezia regretatului Nicolae Labiş, cel mai contemporan dintre tinerii poeţi contemporani, se profilează într-un subtil cadru folcloric. Pădurea lui cu cerbi şi căprioare, pădurea căreia i se plînge, există undeva în cîntecul moldovenesc. Întrezărim în Moartea căprioarei, un revers al Mioriţei, explicabil numai prin înţelegerea profundă a elogiului vieţii, a dinamismului, a nonresemnării baladei populare. Exemplul lui N. Labiş demonstrează o dată mai mult că înţelegerea profundă a sensului tezaurului folcloric al poporului nostru, asimilarea organică a valorilor lui estetice, nu pot decît să fie în sprijinul unei tratări artistice superioare a temelor majore ale contemporaneităţii, în sprijinul unei poezii care să fie întru totul a epocii noastre.

Pavel Ruxăndoiu

Constantin Mille

1861 — 1961

La 22 decembrie se împlineşte un veac de cînd a văzut lumina zilei, în Iaşi, Constantin Mille. A urmat cursurile secundare la Institutul Academic din Iaşi, pe care îl va absolvi în 1878, după nenumărate umilinţe, pe care a fost nevoit să le îndure — căci era ţinut de milă, ca „bursier". În toamna aceluiaşi an devine student la Facultatea de Litere şi de Drept. Curînd însă visul lui de a găsi în acest for o şcoală pentru poezie se spulberă.

În primii ani de studenţie a întîlnit mişcarea muncitorească, care va avea un rol hotărîtor în activitatea sa viitoare. În această vreme, Constantin Mille ia parte la organizarea muncitorilor „în sindicate pentru ajutorul mutual, pentru a rezista contra patronilor", şi îşi propune să fie „poet socialist". Activitatea din cadrul mişcării socialiste din Iaşi îi atrage eliminarea din facultate.

În această perioadă, Constantin Mille îşi începe colaborarea la Contemporanul, *revistă în care va publica, în anii următori, unele dintre cele mai semnificative scrieri ale sale.*

După eforturi serioase, Constantin Mille reuşeşte să plece în străinătate pentru a-şi continua studiile. Cînd se întoarce în ţară, în anul 1884, are, pe lîngă diploma de doctor în Drept, şi un important bagaj de cunoştinţe, şi o temeinică activitate în cadrul cercurilor socialiste din străinătate. El luase parte la editarea revistei Dacia viitoare *(1883) unde publicase articole interesante legate de* Starea de faţă a socialismului. *Aceeaşi activitate febrilă o desfăşoară Mille şi în Bucureşti, unde se stabileşte ca avocat. Numele lui este des întîlnit în revistele şi ziarele vremii, cum ar fi de exemplu:* România liberă, Lupta, Drepturile omului, Munca *etc. Activitatea literară şi ziaristică este legată de lupta pe care o desfăşoară Mille în cadrul cercurilor socialiste, pentru crearea unui partid al muncitorilor. Rezultatul acestor lupte se concretizează prin alegerea lui Constantin Mille, în 1893, în conducerea noului partid, care — lăsînd la o parte erorile săvîrşite — „duce o serie de acţiuni pentru satisfacerea unor revendicări imediate ale muncitorimii şi desfăşoară propaganda prin presă pentru revendicări general democratice" (Gh. Gheorghiu-Dej, 30 de ani de luptă a Partidului).*

Constantin Mille dă glas în opera sa acestor revendicări, menite a îmbunătăţi soarta celor mulţi. Scrisul său însă nu este ferit şi de teoriile greşite, propovăduite de către unii dintre conducătorii Partidului social-democrat de atunci, cum ar fi de exemplu a „căii legale", a „ţărilor înapoiate", a împăcării cu clasele exploatatoare, precum şi de concepţiile oportuniste ale lui Gherea. Acestea îl vor influenţa tot mai mult în anii următori. În 1895 este exclus din partid. Înlăturarea sa din rîndurile partidului nu înseamnă şi abandonarea tuturor principiilor democratice; el continuă, şi după această dată, pînă către apusul vieţii, februarie 1927, să militeze pentru unele înfăptuiri democratice.

*Moştenirea literară pe care ne-a lăsat-o Mille este pe cît de mare, ca volum, pe atît de variată ca gen şi de inegală ca realizare artistică. A scris şi publicat poezii (*Versuri, *Iaşi, 1883), nuvele (*Feciorul popii, *Buc. 1887), romane (*Dinu Millian, *Buc., 1887,* O viaţă, *Buc., 1914), însemnări zilnice (*Letopisiţi, *2 vol., Buc., 1905—1908), la care se adaugă alte poezii, schiţe, nuvele şi un număr enorm de articole literare şi politice risipite în presa vremii.*

El afirmă deschis că versurile sale sînt scrise „sub înrîurirea ideilor socialist-revoluţionare". Plin de semnificaţie este şi titlul ciclului cu care se deschide volumul de versuri de la 1883: Caietul roşu. *Versurile din acest volum l-au făcut pe Eminescu să-i destăinuiască lui Vlahuţă: „— Mille. Da, da, nu te uita, Mille e poet... În Caietul roşu al lui am găsit lucruri minunate, minunate!" Mille scrisese astfel de „lucruri minunate" pentru că ascultase glasul „mulţimii ca o mare înfuriată". El a văzut că societatea în care trăia avea: „Temelia învechită dintr-o lume blăstămată" şi a luptat pentru demascarea racilelor întîlnite la tot pasul şi pentru îmbunătăţirea vieţii celor mulţi. Corupţia burghezo-moşierească şi exploatarea la care era supus poporul este demascată de Mille nu numai cu ajutorul versului, ci şi în proză. Multe pagini din romanele sale, precum şi schiţele sau nuvelele lui Mille, cum ar fi de exemplu:* Feciorul popii, Rochia Catiţei, Contrabandistul, Fata cizmarului, Zori roşii, Răzmiriţa, *vorbesc din plin despre această societate nedrept alcătuită. Constantin Mille a dat glas năzuinţelor celor exploataţi nu numai în opera sa literară. El a folosit din plin coloanele revistelor şi ziarelor vremii, abordînd cu mult curaj cele mai acute probleme. El socotea presa ca unul din mijloacele eficace de demascare şi îndreptare a relelor. Sînt cîteva mii de articole şi însemnări deosebit de importante care glăsuiesc de lupta pe care a dus-o Mille împotriva claselor stăpînitoare. În aceste însemnări zilnice şi articole, Mille exprimă deschis sentimente profunde, pe care nu le găsim în celelalte scrieri sau care, în opera sa literară, sînt enunţate vag. Sînt articole care azi, după mai bine de jumătate de secol, pot fi date ca exemplu de combativitate şi putere de discernămînt. Aci Mille îşi exprimă fără ocolişuri adeziunea sa faţă de revoluţionarii ruşi şi dragostea sa faţă de proletariatul tuturor ţărilor; militează pentru acordarea votului universal.*

Pentru aceste merite incontestabile, azi, la împlinirea a 100 de ani de la naşterea sa, poporul nostru îl cinsteşte aşa cum se cuvine.

Virgiliu Ene

FILM:

Cînd primăvara e fierbinte...

Acelaşi moment istoric — reconstituit de „Setea" lui Mircea Drăgan este explorat de autorii „Primăverii fierbinţi": reforma agrară înfăptuită de ţărani—sub îndrumarea comuniştilor. D. Carabăţ, B. Merovici şi M. Săucan demonstrează o cunoaştere temeinică a realităţilor vieţii rurale din acel timp. Ei ştiu să re-creeze atmosfera şi să imprime filmului lor pecetea autenticităţii. Au evitat fabulaţia stufoasă, propunîndu-şi să pună accentul pe acţiunea psihologică. Este o intenţie generoasă. Ca atare, se impunea ca personajele filmului să fie supuse unei investigaţii minuţioase, edificatoare. Fără îndoială, conflictul — prin excelenţă social — mobilizează conştiinţele şi le determină o evoluţie corespunzătoare. Autorii au găsit un bun pretext pentru a declanşa naraţia cinematografică: venirea în sat a celor doi soldaţi — Tică şi Grigore — într-o scurtă permisie. Lupta se conturează rapid, înfruntarea începe din primele clipe. Grigoraş trăieşte o dramă: Ana — fata iubită de el — a devenit soţia primarului Onofrei. Printr-un vicleşug, chiaburul a reuşit să i-o smulgă. Grigore participă la actul revoluţionar al ţăranilor, cu sufletul bîntuit de furtuni. Tică e mai senin, el nu are „complicaţii", e numai însetat de prefaceri. Existau posibilităţi pentru crearea unor personaje vii şi expresive. Scenariştii nu şi-au dus intenţiile pînă la capăt şi n-au găsit totdeauna detaliile cele mai potrivite pentru a le da viaţă. Zbuciumul lăuntric al lui Grigore nu se bucură de o analiză atentă, nuanţată. Procedeul autorilor — tăierea mestecenilor — nu e tocmai fericit. În afară de aceasta, interpretul Mircea Basta desfăşoară un joc rigid, crispat, lipsit de supleţea unei trăiri autentice a rolului. Ernest Maftei (Tică), realizează o compoziţie mai plastică, deşi scenariul nu i-a oferit prea mult. Ana, actuala soţie a lui Onofrei, este schiţată fugar. Are o scenă de intens dramatism, cînd îl întîlneşte pe Grigore. Actriţa Eugenia Bosînceanu dovedeşte aici o reală virtuozitate. Pe Onofrei îl urăşte Autorii sugerează duşmănia dintre ea şi soţul netrebnic. Totuşi prezenţa Anei rămîne oarecum exterioară contextului, deoarece nu se produce o fuziune armonioasă între planurile acţiunii. Un merit al filmului constă în aceea că izbuteşte să transmită patosul, entuziasmul care cuprinde mulţimea de ţărani în zilele acelea hotărîtoare. Mircea Săucan a ştiut să surprindă aspecte ale psihologiei colective. N-a insistat asupra definirii mai multor individualităţi. Muncitorul Bujor, care conduce masa de ţărani, se impune ca o prezenţă viguroasă, într-adevăr datorită remarcabilei interpretări a lui Sandu Sticlaru. Dintre ţărani se relevă numai toboşarul, un bătrîn cu farmec deosebit, cu multă bogăţie sufletească. Resursele multiple ale actorului Gh. Novac valorifică rolul şi-l impune atenţiei. Prezentarea moşierilor şi a primarului Onofrei plăteşte tribut unor clişee. Regizorul dă valoare simbolică elementelor care revin mereu: toba lui Costandache (vesteşte freamătul nou) ceasul din peretele salonului boieresc (ale cărui bătăi parcă anunţă grav pieirea stăpînilor odioşi). Folosirea repetată a strigăturilor şi a lăutarilor ni se pare inutilă, deoarece aduce o anumită notă de artificiozitate.

Operatorul Costea Ionescu-Tonciu a manifestat grijă pentru compoziţia cadrului, supunîndu-şi aparatul mobilurilor dramatice existente în scenariu. Alternează planurile şi unghiurile cu inteligenţă artistică. Trebuie apreciată muzica lui Anatol Vieru care transpune just sensurile conflictului. Se mai poate observa o deficienţă şi anume aceea că regizorul „suspendă" prea brusc unele momente pentru a trece la altceva (în special pe la mijlocul filmului). Este de dorit ca aceste filme cu „tematică rurală" să fie urmate de altele, inspirate din actualitatea socialistă a satului colectivizat.

Mihai Botez

Cadru din film

COMEMORĂRILE CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI

HEINRICH VON KLEIST

Viața lui Heinrich von Kleist așa cum ne-o înfățișează biografii pe temeiul unor informații sigure, alcătuite în primul rînd dintr-o substanțială, deși nu prea întinsă, corespondență, poate apărea ca o țesătură de contradicții. Aceste contradicții își au cauza fie în mișcările ascunse și puternice ale sufletului acestui om care a trăit în scurta lui existență de treizeci și patru de ani o extraordinar de bogată, de frămîntată și de întortochiată viață afectivă și intelectuală, fie în nepotrivirea dintre firea lui și împrejurările în care a trăit.

Contradicția fundamentală din viața lui Heinrich von Kleist începe odată cu originea lui socială. Se trăgea dintr-un neam de nobili prusieni, neam cu vechime și cu renume în istoria Brandenburgului. Cariera militară era în familia lui Kleist tradițională. Tatăl scriitorului era și el ofițer. Născut în Frankfurt an der Oder, la 18 octombrie 1777, Heinrich își pierde de timpuriu părinții și rămîne împreună cu ceilalți frați și surori în grija unei mătuși. După studii făcute cam la întîmplare și pe apucate, întîi cu un preceptor acasă, apoi la Berlin, în școala particulară a unui pastor, Heinrich intră, în 1792, în armată, potrivit cu tradiția familiei. Atîta numai că de data asta tradiția avea să sufere o gravă lovitură. Acest vlăstar al vechii familii de militari nu se împacă deloc cu cariera militară, așa cum se desfășura pe vremea aceea în armata prusacă. Silit de împrejurări potrivnice să mai întîrzie, abia în 1799 izbutește să-și dea demisia din armată.

Iată-l deci pe Kleist scăpat de povara unei profesiuni pe care o ura. Aflăm dintr-o scrisoare din acea vreme că și-a dat demisia din armată ca să se poată ocupa cu științele, în deosebi cu matematica și cu filozofia. Lucru ciudat, la vîrsta de douăzeci și trei de ani cît are acum, acest om, care avea să ajungă un scriitor cu o atît de originală și de viguroasă personalitate, nici nu se gîndește la literatură. Talentul lui s-a dezvoltat tîrziu.

In Frankfurt, Kleist se logodește cu Wilhelmine von Zenge, pe care un biograf, pe baza informațiilor culese în bună parte din scrisorile lui Kleist, o caracterizează drept „o fire senină, iubitoare, cumpătată și fără pretenții". Logodna avea să dureze vreo cîțiva ani și avea să se desfacă în chip foarte liniștit, ca de la sine, printr-un schimb de scrisori, din cauza unei nepotriviri sufletești, tîrziu dar la timp observată de amîndoi.

Studiul filozofiei avea în curînd să-i aducă lui Heinrich von Kleist o mare nemulțumire. Lectura lui Kant îl tulbură. Pornind de la concepția kantiană că lumea sensibilă este o lume de aparențe și că spațiul și timpul sînt numai niște condiții ale sensibilității noastre, sînt niște forme subiective și nu au o realitate obiectivă, Kleist spune cu amărăciune într-o scrisoare din 1801: „Gîndul că aici pe pămînt noi nu știm nimic, absolut nimic despre adevăr și că tot ce numim adevăr, după moarte se numește cu totul altfel, gîndul acesta m-a zguduit în sanctuarul sufletului meu". „De-atunci încoace mi-e scîrbă de cărți, îmi pun mîinile în sîn și îmi caut un scop nou, către care spiritul meu, plin de o voioasă activitate, să poată din nou să se avînte".

Acest scop nou va căpăta în curînd un nume. El se va numi poezia. Heinrich von Kleist s-a înșelat singur cînd a crezut că are o mare aplecare către știință. Nu lectura lui Kant și nemulțumirea provocată de această lectură au determinat vocația poetică a lui Kleist. Cel mult, poate, faptul acesta i-a oferit prilejul să-și dea seama de adevărata lui vocație, l-a ajutat să se descopere pe el însuși.

O miniatură din acest an, 1801, important pentru că acum Kleist începe să capete conștiința fermă de el însuși, ni-l arată cu o față rotundă de copil, cam bosumflat, cu părul pe frunte, frizura à la Titus, la modă pe vremea aceea, cu capul puțintel vîrît între umeri, parcă zgribulindu-se. Ochii întunecați sub sprîncenele stufoase au în ei o ușoară oboseală și un aer de „lăsați-mă-n pace", care contrastează cu obrajii copilărește bucălați. Infățișarea din această miniatură corespunde stării lui de spirit din acea vreme (stare de spirit care, de altminteri, avea să dureze toată viața). Kleist își dă seama că între el și societatea vremii lui există nepotriviri și contradicții profunde. Inegalitatea socială îl dezgustă și îl revoltă: „Sînt ferm hotărît, scrie el, să mă lepăd de toată nobilimea. Mulți oameni au pornit de jos și și-au croit un drum împărătesc. Shakespeare în tinerețe a fost rîndaș și acum e obiectul de admirație al lumii întregi". Propriile lui contradicții sufletești, izvorîte din firea lui însuși, sînt accentuate și sporite de aceste nepotriviri dintre el și mediu, dintre el și epoca în care trăiește. Este interesant de observat cum în scrierile lui Kleist, chiar de la început, se întîlnește dorința de liniște. „Numai dureri îmi dă inima mea veșnic agitată — iar eu din tot sufletul doresc liniște". Pace și liniște erau tocmai cele două lucruri care nu se puteau găsi în acea epocă. Kleist își exprima această dorință la începutul uneia dintre cele mai agitate epoci ale istoriei — epoca războaielor lui Napoleon. Caracterul distinctiv al acelor vremuri este tocmai neliniștea. Neliniștea plutea în aer, într-un aer mereu zguduit de bubuitul tunurilor și de vuietul armatelor în marș. Agitația lui sufletească, sporită și stimulată de agitația epocii, a contribuit, desigur, în chip adînc la sfîrșitul prematur al vieții lui Heinrich von Kleist. Sfîrșitul acesta și l-a dat singur. La 21 noiembrie 1811, Kleist, într-o excursie la Wannsee, localitate de vilegiatură de lîngă Berlin, se împușcă, după ce cu o clipă mai înainte își împușcase mortal prietena, Henriette Vogel. Cauza acestei morți tragice trebuie căutată și poate fi găsită numai în acele împrejurări nenorocite, atît lăuntrice cît și exterioare, care l-au dus pe Kleist la deznădejde.

Activitatea de scriitor a lui Heinrich von Kleist se întinde pe un interval de timp destul de scurt, vreo șapte-opt ani, de la prima sa lucrare dramatică *Familia Schroffenstein*, apărută în 1803, la cele două volume de povestiri din 1810—1811.

Familia Schroffenstein este o dramă sumbră, al cărei subiect este rivalitatea și ura dintre două ramuri ale unui neam nobil. In *Familia Schroffenstein* sînt, de altminteri, evidente reminiscențe din *Romeo și Julieta*. Și aici, ca și în piesa lui Shakespeare, doi tineri, ai căror părinți sînt dușmani între ei, se iubesc și cad victimă urii părinților. Prin subiect și prin tratare această piesă aduce aminte de producțiile din curentul numit „Sturm und Drang", după titlul unei piese de Maximilian Klinger, din 1776, „*Năvală și răsturnare*". Caracteristica generală a scriitorilor din acest curent, care s-a manifestat cam între 1767 și 1782, este răzvrătirea împotriva normelor tradiționale de viață, frîu liber dat pasiunii și lupta împotriva constrîngerii morale. In *Familia Schroffenstein*, Kleist descrie pasiuni vehemente dar fără stilul umflat și hiperbolic al Sturm und Drang-ului și, mai ales, fără nici o intenție de răzvrătire și de răsturnare. Totodată, el se deosebește și de Schiller, înaintașul său în dramaturgie, prin faptul că nu-și creează personajele, așa cum face Schiller, cu intenția de a demonstra ceva, vreun adevăr moral sau vreo teză morală. Dincolo de Schiller, el ajunge la Shakespeare. Il vom defini și mai bine pe Kleist dacă vom face o scurtă comparație între Shakespeare, Schiller și el. Personajele lui Schiller sînt oameni care exprimă ideile autorului. Personajele lui Kleist sînt oameni care au pasiuni mai puțin obișnuite sau chiar cu totul neobișnuite, dar foarte verosimile și duse și ele la extrem, manifestate cu maximum de intensitate. Și mai este ceva, esențial pentru definirea lui Kleist și a artei lui. Oamenii lui sînt trup și suflet rupți din el însuși, sînt, au cel puțin aerul să fie, virtualități ale personalității lui, realizate în poezie, nu în viață. Personajele lui întruchipează întotdeauna ceva din propria lui fire sau exprimă ceva din propria sa viață sufletească. O comparație între piese și anumite pasaje din scrisorile lui dovedește asta și comentatorii au stabilit de mult acest lucru.

Prințul Friedrich de Homburg se petrece în anul 1675, în Prusia, sub domnia lui Friedrich Wilhelm, marele prinț elector, în preajma bătăliei de la Fehrbellin, terminată prin victoria Prusiei asupra Suediei. Prințul de Homburg e unul din generalii prusieni. In bătălia de la Fehrbellin el întreprinde o acțiune împotriva ordinului dat de prințul elector, șef al statului. Acțiunea lui se desfășoară cu succes. Dar călcarea ordinului rămîne totuși ca o vină și el trebuie să fie judecat de o curte marțială. E condamnat și apoi grațiat. Piesa este țesută pe un conflict cornelian, antagonismul dintre pasiune și datorie, dintre inițiativă și interesul obștesc, dintre liber-arbitru și constrîngere. Personajul istoric, pe care Kleist și l-a luat drept erou al piesei sale, are în realitate, la acea epocă, patruzeci și doi de ani și e cunoscut ca om așezat și cu experiență; în piesa lui Kleist el apare ca un tînăr de douăzeci și doi, visător, pasionat, impulsiv și exaltat simțind aproape în chip constant frenezia pasiunii, așadar putînd să fie cuprins și de entuziasm și de melancolie, uneori la interval de cîteva clipe. Kleist a pus în Prințul de Homburg, mai mult decît în oricare alt erou al său, foarte mult din personalitatea lui și din propria sa experiență.

In piesele *Käthchen din Heilbronn* și *Penthesilea*, Kleist nu are alt scop decît exprimarea într-o formă artistică a mișcărilor sufletului pe care le stîrnește o pasiune puternică. *Käthchen* este drama devotamentului dus pînă la sacrificiul de sine. Drama se sfîrșește bine, devotamentul căpătîndu-și răsplata, după un lung șir de încercări, dintre care unele pun în primejdie viața eroinei.

In tragedia *Penthesilea* jocul pasiunilor nu e stingherit de nici o altă preocupare. Subiectul e scos cu foarte mare libertate din legendele antichității elene, din acelea care au dat naștere Iliadei. Kleist descrie și analizează artistic un fenomen foarte interesant și anume transformarea unei pasiuni în contrariul ei, alunecarea de la dragoste la ură și de la ură iar la dragoste, provocată de erori și de neînțelegeri, care provin atît din împrejurări exterioare cît și din mișcările *dezordonate* ale unei inimi frămîntate de pasiuni contradictorii.

In *Penthesilea*, ca și în *Prințul de Homburg* (ca dealtfel și în celelalte piese, dar într-un grad mai scăzut) Kleist aduce o înnoire nu numai în ce privește temele dar și stilul. Dialogul e febril, replicile se întretaie, se lovesc și se înfruntă într-o continuă mișcare de atracție și respingere. Poetul întrebuințează, după necesitate, cînd stilul familiar, cînd stilul poetic, dar întotdeauna cu realism.

Realismul, de care Kleist dă de atîtea ori dovadă în piesele sale și care formează chiar trăsătura distinctivă a comediei sale *Urciorul sfărîmat*, plină de un umor cam greoi cîteodată dar puternic, apare în chip cu totul evident în povestirile lui. Kleist începe să scrie povestiri către sfîrșitul scurtei sale vieți. Ele apar, în două volume, în 1810 și 1811. Deosebirea dintre stilul acestor povestiri și stilul pieselor este nu numai aceea inerentă deosebirii dintre genurile cărora aparțin, este o deosebire mult mai adîncă, parcă ar fi vorba de doi scriitori, nu de două maniere. In piesele lui Kleist, tonul general este revărsarea lirică, dezordonată, violentă, corespunzătoare dealtfel pasiunii dezlănțuite care, cum am văzut, formează tema lor principală. In povestiri, stilul este de-o uscăciune extremă atît în narațiune, adică atunci cînd vorbește autorul, cît și în dialog, adică atunci cînd vorbesc personajele. Totuși stilul acesta atît de sobru este de o putere emotivă nemaipomenit de mare.

Kleist, de obicei, enunță de la început subiectul, intrînd deodată, fără pregătiri stilistice, în miezul temei. Iată cum începe *Michael Kohlhaas*: „Pe malul rîului Havel trăia, pe la mijlocul veacului al șaisprezecelea, un negustor de cai, pe nume Michael Kohlhaas, fiu al unui învățător, unul dintre cei mai drepți dar totdeauna cei mai groaznici oameni ai vremii lui. Acest bărbat extraordinar, ar fi putut, pînă în al treizecilea an al vieții lui, să fie socotit drept modelul unui bun cetățean. Avea, într-un sat care și astăzi îi poartă numele, o fermă în care locuia și unde trăia în liniște din negustoria lui; copiii pe care i-i dăruise nevastă-sa și-i creștea în frica lui Dumnezeu, învățîndu-i să fie harnici și cinstiți; nu era vecin care să nu se fi bucurat de mărinimia sau de dreptatea lui. Așadar, lumea ar fi trebuit să-i laude amintirea, dacă el n-ar fi nutrit pînă la exces o virtute pe care o avea. Și iată că simțul dreptății l-a făcut să ajungă tîlhar și ucigaș".

Exact ca enunțarea unei teoreme. Cele o sută de pagini care urmează sînt numai demonstrația și dezvoltarea rîndurilor pe care le-am citat. S-ar putea crede că din cauza asta curiozitatea cititorului slăbește, de la început. Ar fi o eroare profundă. Dimpotrivă. Curiozitatea, prin enunțarea de la început a subiectului, este ațîțată la culme. Și asta, desigur, nu e cea mai mică dintre însușirile de povestitor ale lui Kleist.

Ca și în piesele sale, Kleist, și în povestiri, evită convenționalul. Oamenii povestirilor lui au o fire agitată de pasiuni violente, sînt excesivi și impulsivi, trec repede de la un sentiment la altul, ca și Penthesilea, sau, ducînd la maximum de intensitate un sentiment, ajung la sentimentul contrar.

In povestirea *Logodna din San Domingo*, un bărbat, indus în eroare de aparențe, ucide pe femeia pe care o iubește și care îl iubește și care l-a scăpat de la moarte, dar fără ca el să știe că ea l-a scăpat. El face asta pentru că, impulsiv și violent, se lasă dus de prima impresie, fără să se întrebe o clipă dacă nu cumva greșește. Iubirea s-a schimbat deodată, în cursul cîtorva clipe, în cea mai cumplită ură. Cînd el își dă seama de groaznica lui eroare, e prea tîrziu și, nebun de durere, se omoară. Cauza acestei drame nu este numai jocul unor întîmplări nenorocite, e firea însăși a acestui om, pătimașă și impulsivă, care trece la fapte fără să reflecteze. Imprejurările exterioare îi dau numai prilej acestei firi să se manifeste, nu o determină. Conflictul acesta este caracteristic pentru Kleist — și, după cum arată scrisorile, e trăit de autor în agitata lui viață sufletească, experimentat de el, în laboratorul inimii sale. Toți oamenii lui Kleist sînt din această plasmă. Intr-o singură povestire, *Cutremurul din Chile*, sentimentul motor care determină deznodămîntul tragic nu se manifestă într-un individ, ci într-o mulțime. Sîntem în anul 1646, în Chile. O călugăriță și iubitul ei au fost condamnați de tribunalul religios, — jurisdicție care pe acea vreme și în acea țară era atotputernică, — ea la ardere pe rug, iar el la temniță. Un cutremur cumplit, care dărîmă aproape tot orașul, îi scapă de la moarte pe cei doi îndrăgostiți: rugul se stinge, iar zidurile închisorii se prăbușesc. Bucuria lor e însă de scurtă durată, fiindcă mulțimea, ațîțată de predica unui preot, ucide pe călugăriță, acuzînd-o că din cauza păcatului ei s-a produs cutremurul. Acest tablou revoltător al fanatismului religios zguduie adînc, deși aici, mai mult poate decît în oricare altă povestire a sa, Kleist duce pînă la ultimele limite concizia narațiunii și uscăciunea stilului. Sub această uscăciune însă cititorul simte clocotind indignarea, nerostită, dar mereu prezentă a povestitorului.

Kleist este un realist atît în felul cum vede și observă lumea și cum notează mișcările sufletului, cît și în felul cum exprimă ceea ce vede, cu precizie, dar și cu strălucire de diamant șlefuit, în stil. Atitudinea lui în fața vieții, atitudine de protest, de împotrivire la meschinăria societății din vremea lui, antimilitarismul, antibirocratismul, antipedantismul lui, aspirația către libertate și ura împotriva asupririi și a falsei morale fățarnice burgheze, precum și a prejudecăților de tot felul, în frunte cu acelea ale propriei sale clase, dorința lui arzătoare de pace — toate acestea adaugă la viguroasa personalitate de scriitor a lui Kleist o valoare umană profundă.

Al. Philippide

Louis ARAGON

FOCURILE PARISULUI

Cînd zori cu pulpele obscene
Se-ntind de-a lungul vechii Sene
Și ca-necata-n valuri ieri
Din ceața versurilor tale
Se-arată Saint-Louis agale
La tine mă gîndesc Baudelaire.

Deprins cu arderi lungi secrete
Metamorfoze-adînci și-ncete
Parisul tău îl văd mereu
Parisul altfel să ajungă
I-ar trebui o cale lungă
Cît drumul vieții mele greu.

Dar vieții vrînd să-i joace jocul
Parisul și-a încins mijlocul
Cu ierbi și vînt s-a-mprejmuit
Ca fardul și-a întins verdeața
Ca fata ce-și pudrează fața
Pentru un nou îndrăgostit.

Brocartul vechi pe und' să-l caut
Și șuieratul lin de flaut
Și nunți și muzici în balcon
Aripa morii-n cer se pierde
Și pe catîri la iarbă verde
Nu-i nimeni astăzi Robinson.

Și din privirile naive
S-au dus baloanele captive
Sub mortul cerurilor arc
Și moartă-i dulcea vorbărie
Cafe-concertul cum să-nvie
Și Grande-Rue și Luna Park.

Lanthelme unde-i cea frumoasă
Inmormîntată în mătasă
Cu pietre scumpe în sicriu
Cu ochii mari sub voaletă
Ca ofilita violetă
Cu-obrazul pal și străveziu.

Tîlharul tremura ca vîntul
In noaptea cînd prăda mormîntul
Și-n față ea i-a apărut
Cu-arome grele ce te-apasă
Ah, i-a părut așa frumoasă
Acelui hoț necunoscut.

Să-i dăm tîlharului iertare
Gîndindu-ne la fiecare
La tot ce-a fost și a zburat
Cenușa răscolim într-una
Și coborînd întotdeauna
Mormîntu-n noi a profanat.

★

Și n-ai ce face și-nțelege
Căci nimeni iadul nu-și alege
E-n van privirea înapoi
Trecutu-n urmă să se piardă
Și inima doar azi să-ți ardă
Căci rugul nu-l alegem noi.

Mănușa neagră-a nopții-o scoate
Ingroapă amintiri uitate
Aruncă oasele-n mormînt
Intoarce-te din somn la viață
Ridică lampa drept în față
Trezind copacii-ascunși în vînt.

Sub pașii tăi se șterge bruma
Lumini pe străzi te cheamă-acuma
Pătrunzi în timpul tău barbar
Sub felinare focuri faruri
Prezentul urlă în Snack-baruri
Și zorii peste-oraș răsar.

De focuri bulevarde pline
Coraluri și acva-marine
Intr-o beție de-armonii
Ce-aruncă torțe la fereastră
Pudrînd cu-o umbră grea albastră
Toți morții vii din insomnii.

Și noaptea e-un strip-tease golașă
Un voal subțire o cămașă
De pe un fraged trup căzînd
Și casele sticlesc ca-n salbe
Printre reclame galben albe
Ce-neacă străzile pe rînd.

Statuile de bronz se-apleacă
Și haina nopții o dezbracă
In tot Parisul nostru vechi
Se-apleacă-ncet surizătoare
Ca să surprindă-n reflectoare
Indrăgostiții stînd perechi.

La dracu' pulberea lunară
Și-ntunecimea milenară,
Lumină în Champs-Elysées
Azi carnavalul nou se-ntinde
Electric focul se aprinde
Și-orașul parcă altul e.

Lumină omul azi să poarte
Pe Louvre Notre-Dame departe
Din Sacré-Coeur la Panteon
De la Concorde pînă la Ternes
Pe-ntregul univers modern
Pe gîndul nostru de neon.

Pe negre-aducerile-aminte
Pe arta falsă care minte
Ne-ncetat
Să ardă-o flacără-omenească
Din mîna noastră să țîșnească
Superbul soare-adevărat.

In romînește de **Mihu Dragomir**

STAGIUNE DE TOAMNĂ LA PARIS

Toamnă. La Paris, ca pretutindeni, e toamnă. Și, ca întotdeauna în acest anotimp, se deschid porțile teatrelor. Toată lumea știe că la Paris teatrele sînt foarte numeroase. Dar poate nu toată lumea știe că din cele cîteva zeci de instituții teatrale, care funcționează în capitala Franței, numai trei primesc subvenție de la stat: Comedia Franceză, Teatrul Francez și recenții noștri oaspeți = Teatrul Național Popular. Toate celelalte colective sînt particulare, se închegă cu prilejul montării unei piese și se destramă o dată cu scoaterea ei de pe afiș, singurele elemente de continuitate fiind sala respectivă și directorul companiei.

Directorul este nu numai proprietar al sălii, ci, într-un fel, și al trupei pe care o conduce. Actorii nu sînt angajați cu anul, nici măcar cu luna, ci, dacă ne putem exprima așa, cu piesa. Actorii o joacă atîta vreme cît durează seria de spectacole. Dacă piesa cade, cad și actorii în ghearele șomajului, ei fiind concediați, fără nici un menajament și nici un drept de apel de către director.

Nu e obligatoriu ca directorul să se priceapă la teatru. In schimb, e obligatoriu ca el să se priceapă la bani. Iată de ce criteriul de selecție a pieselor e unul strict comercial. Dintre toate componentele teatrului, în alegerea unei lucrări dramatice, cuvîntul hotărîtor îl rostește nu scena, nu sala, ci casa de bilete. O piesă este socotită bună dacă rețetele sînt mari, o piesă este condamnată dacă rețetele sînt mici. Pe scurt, destinele teatrului particular din Franța sînt patronate nu de Thalia, muza comediei, ci de Mercur, zeul comerțului.

Stagiunea care s-a inaugurat acum nu face excepție de la această regulă. Ca și în anii trecuți, teatrele pariziene afișează de preferință piese bulevardiere, care nu sînt decît mici variații pe veșnica temă a triunghiului conjugal, piese polițiste, de-a lungul cărora se petrec crime înfiorătoare și se caută autorii lor, sau piese pur și simplu diversioniste, în care se întîmplă orice, cu o singură condiție: să nu corespundă adevărului vieții, problemelor majore ale contemporaneității.

Aviația devine și ea tema unei piese pariziene, e drept într-un mod cam ciudat. E vorba de „Boeing-Boeing" de Marc Camoletti, care se joacă la teatrul „Comedie - Caumartin". „Boeing" este marca unei fabrici americane de avioane. „Boeing-Boieing" e însă altceva. E istoria pățaniilor unui tînăr care, doritor de cît mai multe aventuri sentimentale, cu cît mai puține complicații, devine amantul simultan a trei stewardese, care lucrează pe bordul unor avioane de tip „Boeing". Avantajul pentru eroul nostru este că cele trei fete călătoresc foarte mult și că riscurile unor întîlniri neplăcute între ele sînt foarte mici. Pînă la urmă însă, întîlnirea se produce și tînărul amator de stewardese rămîne cu buzele umflate pe un aeroport gol.

„Asta e piesă?" — veți întreba poate dumneavoastră. „Este! — vă răspunde cu siguranță domnul director al teatrului „Comedie-Caumartin". Este piesă, pentru că aduce bani".

Tot bani aduce probabil și „Calul chinez" al lui Armando Ciucio, care se reprezintă la teatrul „Charles de Rochefort". Inutil să spunem că aci nu e vorba nici de China, nici de cai. Autorul a descoperit soluția fericirii și o dezvăluie publicului: oamenii sînt nefericiți pentru că nu știu să nu facă nimic. Pentru auditorii care își imaginează că au auzit greșit, repetăm: oamenii sînt nefericiți, pentru că nu știu să nu facă nimic. In cursul celor trei acte, un profesor de „dolce farniente" predă subtila artă de a trăi fără a face absolut nimic.

Cărei categorii de spectatori i se adresează această piesă? Incontestabil, francezii știu foarte bine că printre concetățenii lor există indivizi care, fără să miște un deget, duc o viață de huzur. Numai că aceștia nu au așteptat piesa lui Armando Ciucio și nu i-au aplicat rețeta. Plăcuta lor existență este asigurată nu de lecții sîrguincios învățate de la un profesor, ci de imensele averi pe care le dețin.

Dar acești „fericiți care nu fac nimic" sînt puțini, atît de puțini încît n-ar putea umple nici măcar sala teatrului „Charles de Rochefort". Ceilalți, milioanele de oameni ai muncii din Franța, nu pot aplica soluția lui Ciucio pentru că dacă nu ar trudi din greu, nu numai că nu ar trăi fericiți, dar nu ar trăi deloc.

Dacă „viața" — viața de un anumit tip, după cum am văzut — constituie tema unor piese, moartea își găsește și ea locul în teatrele pariziene — și încă un loc la fotoliul de rangul I. Piesa „Football" a lui Pol Quentin, care se reprezintă la „Gaité-Montparnasse", narează asasinatul comis de patru studenți asupra unui coleg al lor și încercările pe care le fac ei pentru a-și masca crima. E adevărat că, în zilele noastre, mulți studenți francezi sînt uciși. Dar nu de colegii lor, ci de cei care îi trimit să moară în războiul nedrept purtat împotriva poporului algerian. In legătură cu acest subiect, Pol Quentin a preferat să nu scrie o piesă. Intre noi fie vorba, dacă ar fi făcut-o, nici un director de teatru nu i-ar fi jucat-o, iar cenzura i-ar fi interzis-o imediat. E adevărat că studenții francezi, așa cum apar în „Football" seamănă cu gangsterii din Chicago, care se lichidează reciproc prin mijloacele cele mai violente. Dar împotriva acestui atentat la onoarea studențimii, nu au avut de protestat nici directorul teatrului, nici cenzura.

Alte cadavre pot fi întîlnite în piesa „Opt femei", de Robert Thomas, pe care o prezintă teatrul „Edouard VII". La început, în piesă există nu numai cele opt femei din titlu, ci și un bărbat. Dar acesta moare asasinat, din primele scene ale primului act. Soarta sa însă pare de-a dreptul de invidiat, în comparație cu cea a spectatorilor, care sînt obligați să urmărească timp de două ore și ceva peripețiile neverosimile, care fac ca bănuielile să cadă pe rînd asupra a șapte dintre femei, vinovata fiind bineînțeles a opta. Pe bună dreptate, un critic teatral remarca în încheierea cronicii sale: „Tot am avut noroc! Ce ne făceam dacă ar fi fost 16 femei?".

Cu aceasta, lista spectacolelor pe al căror „succes de casă" contează directorii teatrelor respective, este departe de a se încheia. Am mai putea cita, de exemplu, „Păcat că e o tîrfă", la „Theatre de Paris", piesă aparținînd lui John Ford, contemporan cu Shakespeare, dar lipsit de geniul acestuia. Motivul pe care i s-a dezgropat lucrarea constă în „picanteria" subiectului ei — dragoste incestuoasă dintre un frate și o soră. Am mai putea cita teatrul „Sarah Bernhardt", care a ales tocmai acest moment, cînd popoarele Asiei și Africei sînt în plină luptă pentru libertate și independență națională, ca să glorifice pe unul din agenții de cea mai tristă celebritate ai imperialismului britanic în Orientul Mijlociu, colonelul Lawrence: acestei opere de reabilitare postumă îi e consacrată piesa lui Terence Rattigan, „Lawrence al Arabiei".

Am mai putea cita... Am mai putea cita multe teatre și multe piese care se oferă hrană spirituală publicului parizian. Hrană uneori alterată, alteori otrăvită, alteori pur și simplu lipsită de gust. Numai că directorii de teatru au constatat că nu totdeauna li se potrivește socoteala de acasă cu socoteala de la „casă". Publicul refuză, de cele mai multe ori, să plătească pentru a viziona asemenea rebuturi „dramatice" și cere tot mai insistent lucrări de valoare. Aceasta e și explicația pentru care colonelul Lawrence a fost foarte repede alungat de pe scena teatrului „Sarah Bernhardt" de către „Bravul soldat Șveik în cel de al doilea război mondial" de Bertolt Brecht. Din același motiv, alte trupe particulare se adresează unui repertoriu încercat: astfel, teatrul „Tertre" joacă „Căsătoria" de Gogol, iar compania Pitoeff „Pescărușul" de Cehov.

Și nimănui nu i se va părea curios că tocmai la aceste teatre dau năvală spectatorii.

Nicolae Minei

Note

● „Medic la Auschwitz" se intitulează volumul postum al doctorului Miklos Nyiszli, publicat de editura „Julliard" din Paris.

Deportat în faimosul lagăr de exterminare, Nyiszli a servit ca medic-legist și anatomist al grupelor de „Spezial-Kommandos" ale crematoriului. Scăpat de cîteva ori de la moarte, Nyiszli a cunoscut și dezvăluie nu numai mecanismul de funcționare al mașinii morții, ci și „experiențele" practicate de către dr. Mengele asupra victimelor barbariei naziste.

● Cronica de poezie din 22 noiembrie 1961 a revistei „Les Lettres Françaises", semnată de René Lacôte, este consacrată poeziei romîne și anume volumului „Introducere la poezia romînă" de Hubert Juin editat de „Clubul prietenilor cărții progresiste".

● O anchetă printre cititori, efectuată de revista poloneză „Polityka" asupra celei mai bune cărți poloneze și străine a anului precedent, a dat rezultate interesante. In fruntea cărților poloneze se situează „Poarta de bronz" de Tadeusz Breza; urmează „Polonia Piaștilor" de Pawel Jasienica, „Porțile Paradisului" de Jerzy Andrejewski și „Infernul și Orfeu" de Zbigniew Bienkowski. Dintre cărțile străine, cele preferate au fost „Doctor Faustus" de Thomas Mann, „Guvernatorul" de R. Penn Waren, „Săptămîna mare" de Louis Aragon și „Homo Faber" de Max Frisch.

● In trecere prin Paris, poetul american Walter Loewenfels a declarat într-un interviu că tînăra poezie americană constituie un protest împotriva stărilor de lucruri de dincolo de ocean. Deși atitudinea unor poeți a rămas oarecum confuză, faptul că operele lor au atins tiraje mari arată adîncul ecou al protestului lor în rîndurile cititorilor. E semnificativ și faptul că manifestul împotriva acțiunilor americane în Cuba a fost semnat de 101 poeți.

● Elisabeth Mann-Borgese, fiica scriitorului Thomas Mann și văduva scriitorului antifascist italian S. A. Borgese, a publicat un volum de nuvele intitulat „Aviz amatorilor". După Klaus și Erika Mann, Elisabeth este al treilea urmaș al marelui scriitor german care se consacră literaturii.

● Teatrele din Broadway și-au deschis stagiunea din toamnă cu două piese de Bertold Brecht: „Ascensiunea lui Arturo Ui putea fi oprită" și „Domnul Puntila și sluga sa Matti".

● A doua conferință a scriitorilor din Asia și Africa se va ține la sfîrșitul acestei luni la Cairo. Se știe că prima conferință, întrunită la Tașkent în 1958, s-a bucurat de un deosebit succes, ecoul ei pe cele două continente îndemnînd la o repetare periodică a întîlnirilor dintre scriitorii respectivi.

● Editura Științifică de Stat din Varșovia a terminat lucrările preliminare ale unei enciclopedii universale în 10 volume, care va cuprinde peste 80.000 articole. Primul volum va apare în cursul lunii viitoare, celelalte urmînd în ritm semestrial.

● „Workshop Theatre" din Londra a organizat un concurs pentru cea mai bună piesă care ar trata implicațiile războiului nuclear. Pînă acum direcția teatrului a primit peste trei sute de manuscrise.

● Cenzura franchistă a respins publicarea romanului „Invinșii" (Los vencidos) al tînărului scriitor spaniol Antonio Ferres. E vorba de primul volum al unei trilogii care narează evoluția politică a unui temnicier din Burgos în contact permanent cu deținuții antifasciști.

In colaborare cu Armando Lopez Salinas, Ferres a publicat recent un reportaj asupra uneia din cele mai sărace regiuni din Spania, Estremadura. Descrierea patetică a mizeriei materiale a populației a stîrnit mînia oficialității franchiste.

● După François Mauriac, Jean Paul Sartre și Jean Maurice Hermann, un al patrulea scriitor francez a fost victima unui atentat al ultracolonialiștilor. Este vorba de Jean Ferniot, care a scăpat ca prin minune bombei de „plastic".

● Mary Hemingway, văduva marelui scriitor american recent decedat, a anunțat că guvernul cuban intenționează să ridice un monument în memoria celui ce a scris „Rămas bun, armelor".

Fața de reticența manifestată de autoritățile americane după moartea lui Hemingway, gestul guvernului cuban, închinat unui mare amic al Cubei revoluționare, va umple de bucurie pe toți admiratorii scriitorului.

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii